

ABDEST

İslâm'da bazı ibâdetlerin yerine getirilmesi için yapılan ve bizzat kendisi ibâdet olan temizlenme.

Abdest, Arapça'da "güzellik ve temizlik" mânasına gelen **vudû'** (وضوء) kelimesiyle ifade edilir. Konuyla ilgili birçok hadiste zikredilen vudû' Kur'ân-ı Kerîm'de geçmez. Kur'an'da temizlenme ve arınmayı genel olarak ifade eden kelimeler **zekâ** (زكى) ve **tuhr** (طهر) köklerinden türemiştir.

Türkçe'de kullanılan **abdest** kelimesi ise Farsça **âb** (su) ve **dest** (el) kelimelerinden oluşan ve "el suyu" mânasına gelen birleşik bir kelimedir. Fıkıhta, abdeste **tahâret-i suğrâ** (küçük temizlik), gusle de **tahâret-i kübrâ** (büyük temizlik) denir. Abdest almayı gerektiren hallere **hades-i asgar** (küçük kirlilik), gusül yapmayı gerektiren hallere de **hades-i ekber** (büyük kirlilik) adı verilir.

Kur'ân-ı Kerîm'de abdestle ilgili hükmü açıklayan, "Ey inananlar! Namaza kalktığınızda yüzlerinizi, dirseklere kadar kollarınızı yıkayın, başlarınızı meshedin ve topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın" (el-Mâide 5/6) meâlindeki âyet, Medine döneminde nâzil olmuştur.

Namazın ise Mekke döneminde farz kılındığı, Cebrâil'in Hz. Peygamber'e namaz ve abdesti öğreterek birlikte abdest alıp namaz kıldıkları ve söz konusu âyetin nüzûlünden önce asla abdestsiz namaz kılınmadığı, siyer âlimlerinin üzerinde ittifak ettikleri bir husustur.

ABDESTİ FARZ KILAN DELİLLER

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ
وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ
عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا
طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَئِنْ يُرِيدُ
لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi yıkayın; başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı da (yıkayın). Eğer cünüp iseniz, iyice yıkanarak temizlenin. Hasta, yahut yolculuk halinde bulunursanız, yahut biriniz tuvaletten gelirse, yahut da kadınlara dokunmuşsanız (cinsî birleşme yapmışsanız) ve bu hallerde su bulamamışsanız temiz toprakla teyemmüm edin de

yüzünüzü ve (dirseklere kadar) ellerinizi onunla meshedin. Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez; fakat sizi tertemiz kılmak ve size (ihsan ettiği) nimetini tamamlamak ister; umulur ki şükredersiniz.” (Mâide; 6)

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إن الله لا يقبل صلاة أحدكم إذا أحدث حتى يتوضأ

Ebu Hureyre (Radiyahu Anh) ‘tan rivayet edilen bir hadiste Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): Hades yapan kimsenin namazı abdest alıncaya kadar kabul olunmaz! buyurdu.” (Buhari 288, Müslim 225/2, Ebu Avane 1/235, Ebu Davud 60, Tirmizi 76, Begavi 156)

عن أبي هريرة، قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لا صلاة لمن لا وضوء له، ولا وضوء لمن لم يذكر اسم الله تعالى عليه» رواه أبو داود وابن ماجه وأحمد

Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

“Abdesti olmayanın namazı yoktur. Abdest alırken Allah Teâlâ'nın ismini zikretmeyen kimsenin de abdesti yoktur.” (Ebû Dâvûd; İbni Mâce, Ahmmed)

أن حمرا ن مولى عثمان أخبره؛ أن عثمان بن عفان رضي الله عنه دعا بوضوء. فتوضأ. فغسل كفيه ثلاث مرات. ثم مضمض واستنثر. ثم غسل وجهه ثلاث مرات. ثم غسل يده اليمنى إلى المرفق ثلاث مرات. ثم غسل يده اليسرى مثل ذلك. ثم مسح رأسه. ثم غسل رجله اليمنى إلى الكعبين ثلاث مرات. ثم غسل اليسرى مثل ذلك. ثم قال: رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم توضأ نحو وضوئي هذا. ثم قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "من توضأ نحو وضوئي هذا، ثم قام فركع ركعتين، لا يحدث فيهما نفسه، غفر له ما تقدم من ذنبه". قال ابن شهاب: وكان علماؤنا يقولون: هذا الوضوء أسبغ ما يتوضأ به أحد للصلاة

Humran bin Eban (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi:

Osman bin Affan (Radiyahu Anh)’ı abdest alırken gördüm.

√ Ellerine biraz su döktü ve onları üç kez yıkadı.

√ Sonra üç kez ağzını çalkaladı ve burnuna su alıp çıkardı.

√ Sonra üç kez yüzünü yıkadı.

√ Sonra sakalını hilalledi.

√ Sonra üç kez dirseğine kadar sağ elini yıkadı.

√ Sonra sol elini aynı şekilde yıkadı.

√ Sonra parmaklarını hilalledi.

√ Sonra başını meshetti. Yani başını meshetmek için iki eline su aldı ve meshetmeye başının ön kısmından başladı. Sonra ellerini başının arka kısmına enseye doğru götürdü. Sonra ellerini (tekrar) başının ön kısmına getirdi.

√ Sonra kulaklarının içini ve dışını meshetti. (Yani şehadet parmağı ile kulağının içini başparmağı ile de kulağının dışını meshetti.)

√ Sonra üç kez sağ ayağını topuklara kadar yıkadı.

√ Sonra ayaklarının parmaklarını (sol elinin) serçe parmağı ile hilalledi.

√ Sonra bu şekilde sol ayağını da yıkadı.

Sonra Osman bin Affan (Radiyallahu Anh) şunu söyledi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'i bu benim abdest aldığım gibi abdest alırken gördüm. Sonra Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Herkim bu benim abdestim gibi abdest alır, sonra kalkar içinden kendi kendisiyle konuşmaksızın iki rekât namaz kılarsa, onun günahları bağışlanır.”

Buhari 1800, Müslim 226/3, İbnu'l-Carud 72, 73, Ebu Avane 1/238, Ebu Davud 106, 110, 148, Nesei 84, İbni Mace 430, 434, 446, Tirmizi 32, 40, İbni Hibban 1060, İbni Huzeyme 23, 151, Abdurrezzak 141, Tabarani Mucemu's-Sagir 1/267, Beyhaki 1/53, 54, 1/81, Begavi 153, Ahmed bin Hanbel Müsned 1/149, İbni Ebi Hatim el-Cerh ve't-Tadil 31, 32

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا توضأ العبد المسلم أو المؤمن فغسل وجهه خرجت من وجهه كل خطيئة نظر إليها بعينه مع الماء أو مع آخر قطر الماء أو نحو هذا وإذا غسل يديه خرجت من يديه كل خطيئة بطشتها يده مع الماء أو مع آخر قطر الماء حتى يخرج نقياً من الذنوب

Hiz. Ebu Hüreyre radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalatu vesselam buyurdular ki: **"Mü'min -veya müslüman- bir kul abdest aldı mı yüzünü yıkayınca, gözüyle bakarak işlediği bütün günahlar su ile -veya suyun son damlasıyla- yüzünden dökülür iner, ellerini yıkayınca elleriyle işlediği hatalar su ile birlikte -veya suyun son damlasıyla- ellerinden dökülür iner. Ayaklarını yıkayınca da ayaklarıyla giderek işlediği bütün günahları su ile -veya suyun son damlasıyla- dökülür iner. (Öyle ki abdest tamamlanınca) günahlarından arınmış olarak tertemiz çıkar."** (Müslim, Taharet 32, (244); Muvatta, Taharet 31, (1, 32); Tirmizi, Taharet 2, (2))

عن ابن عباس قال ألا أخبركم بوضوء رسول الله صلى الله عليه وسلم فتوضأ مرة
مرة

İbnu Abbas radiyallahu anhüma anlatıyor: **"Resûlullah aleyhissalatu vesselam uzuvlarını birer kere yıkayarak abdest aldı."** (Buhari, Vudü 22; Ebu Davud, Taharet 53, (1, 38); Nesai, Taharet 84, 85, (1, 73, 74))

عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم توضأ مرتين مرتين

Ebu Hureyre (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi: "Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'i abdest uzuvlarını ikişer ikişer yıkar halde abdest alırken görmüşümdür." (İbnu'l-Carud 71, Ebu Davud 136, Tirmizi 43, İbni Hibban 1094, Hakim 1/150, Ahmed 4/41)

Resulullah (sav)'a uzuvlarını üçer üçer yıkayarak abdest aldı ve şöyle buyurdu: **"Bu benim ve benden önceki diğer peygamberlerin ve İbrahim aleyhisselam'ın abdestidir."** [Rezin tahrir etmiştir.]

عن بن بريدة عن أبيه قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يتوضأ لكل صلاة فلما كان يوم الفتح صلى الصلوات بوضوء واحد فقال له عمر فقلت شيئاً لم تكن فعلته فقال عمدا فعلته يا عمر

Süleyman bin Burde babasından rivayet ederek şöyle dedi:

"Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) her namazın yanı sıra abdest alıyordu. Mekke'nin fethi gününde abdest aldı ve mestleri üzerine meshetti, namazları da bir abdestle kıldı.

Ömer (Radiyahallahu Anh):

-Ya Rasulallah! Sen bu gün yapmadığın bir şeyi yaptın dedi.

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

'Bunu kasten yaptım ya Ömer!' dedi."

Müslim 277/86, Ebu Davud 172, Nesei 133, İbni Mace 510, Darimi 1/169, Beyhaki 1/162

Ebû Hüreyre radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle buyururken işittiğini söyledi:

"Ne dersiniz? Birinizin kapısının önünde bir nehir olsa da, o kimse her gün bu nehirde beş defa yıkansa, kirinden bir şey kalır mı?" Sahâbîler: O kimsenin kirinden hiçbir şey kalmaz, dediler. Resûl-i Ekrem: **"Beş vakit namaz işte bunun gibidir. Allah beş vakit namazla günahları silip yok eder"** buyurdular. (Buhârî, Mevâkîf 6; Müslim, Mesâcid 283. Ayrıca bk. Tirmizî, Emsâl 5; Nesâî, Salât 7; İbni Mâce, İkâmet 193)

Ebû Hüreyre radiyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i: **"Şüphesiz ki benim ümmetim, kıyamet gününde, abdest izlerinden dolayı yüzleri nurlu,**

elleri ve ayakları parlak olarak çağırılacaktır. Yüzünün nûrunu artırmaya gücü yeten kimse bunu yapsın” buyururken işittim. (Buhârî, Vudû’ 3; Müslim, Tahâret 35)

Ebu Hureyre (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): ‘Ümmetime meşakkat verecek olmasaydım, her abdestle beraber misvak kullanmalarını onlara emrederdim!’ buyurdu.” **İbnu’l-Carud 63, Malik 1/66/115, İbni Huzeyme 138, Ahmed 9935, Tayalisi 2328, Hakim 1/146, Beyhaki 1/36, Albânî İrva 1/110**

MEZHEPLER ARASINDA ABDEST ALINIŞI FARK VAR MI?

Hanefilere göre abdestin farzları, Kur’an-ı Kerim’de (Mâide, 5/6) ifade edildiği üzere; yüzü yıkamak, kolları dirseklerle birlikte yıkamak, başı mesh etmek, ayakları topuklarla birlikte yıkamaktır (Mevsılî, el-İhtiyar, I, 40-42).

Şâfiîlere göre bu şartlara ilaveten, abdeste niyet etmek ve tertip (abdest organları yıkanırken âyetteki sırayı gözetmek) de farzdır (Şirbînî, Muğnî’l-muhtâc, I, 85-95).

Hanbelîler, tertibi ve bir görüşlerinde organların ara verilmeden art arda yıkanmasını/muvâlâtı (İbn Kudâme, el-Muğnî, I, 189, 191); Mâlikîler ise, niyet ve abdest organlarının art arda yıkanması yanında, organların yıkanırken ovulmasını da abdestin farzlarından sayarlar (Haraşî, Şerhu Muhtasar, I, 120).

Abdestin ittifak edilen farzlarının ayrıntılarıyla ilgili de mezhepler arasında bazı farklılıklar vardır. Hanbelîlere göre yüzü yıkamanın kapsamına ağza ve burna su vermek dâhildir (İbn Kudâme, el-Muğnî, I, 166). Aynı şekilde hem Mâlikîlere hem de Hanbelîlerce tercih edilen görüşe göre başın tamamını mesh etmek, başı mesh etme farzının kapsamındadır (İbn Kudâme, el-Muğnî, I, 175-176; Haraşî, Şerhu Muhtasar, I, 124-125).

Abdestin Sünnetleri

Abdestin başlıca sünnetleri şunlardır:

1. Abdeste başlarken ilk olarak temiz olan elleri bileklere kadar yıkamak.

Eğer eller temiz değilse, onu yıkamak farzdır. Çünkü, eller temizleme âletidir. Başka uzuvları kirletmemesi için öncelikle yıkanması gerekir.

2. Abdeste "Eûzü - Besmele" ile başlamak.

Besmelenin, abdestin başlangıcında, elleri yıkarken çekilmesi gerekir. Unutulsa, sonra hatırlandığında söylense, sünnet yerine getirilmiş olmaz. Çünkü, abdest fiili, yemek fiili gibi değildir. Abdest bütününü tek bir fiildir. Halbuki yemekte her lokma bir fiildir. Yemeğin başlangıcında besmele unutulsa da, sonradan hatırlandığında söylense, sünnete riâyet edilmiş olur. Hadîs-i şerîf te, abdeste başlarken, besmele çekmeyen abdestinin tam ve kâmil bir abdest olmayacağı belirtilmiştir. Bir diğer hadîste ise, **"Abdestini besmele ile alanın her tarafı temiz ve pâk olur. Besmele çekmeyen ise, sadece abdest yerleri pâklanır."** buyurulmuştur.

Hanbelîlere göre, abdestin başlangıcında, besmele çekmek vâcibdir. Kasden terkedilirse, abdest bozulur. Unutularak terkedilirse, abdest bozulmaz, ancak sevabı noksanlaşır. Aslında besmele, **"her hayrın başıdır."** İslâm nişanı olan bu mübârek kelimeyi sadece abdest, namaz gibi ibadetlerde değil, hayırlı ve meşrû` olan her işin başlangıcında söylemek gerekir. Nitekim hadîs-i şerîfte, **"Allah`ın ismi ile başlanmamış bütün işlerin hayır ve bereketten uzak, noksan ve kısır kalacağına"** işaret buyurulmuştur.

3. Niyet etmek.

Niyet, elleri veya yüzü yıkarken olmalıdır. Niyetten kasıd, abdest aldığıının kalben şuurunda olmak ve bilmektir. Dil ile söylenmese bile, kalbde abdest almak arzusunun bulunmasıyla niyet tamam olur.

Mâlikîlere ve Şâfiîlere göre, abdestin başlangıcında niyet etmek farzdır.

Şâfiîlerde bunun yüz yıkanırken yapılması gerekir.

Hanbelîlere göre ise, niyet, abdestin sıhhatının şartıdır. Niyetsiz abdest sahîh olmaz.

4. Abdestin başlangıcında misvak kullanmak, yani, dişleri temizlemek.

Dişleri olmayan veya dişleri olup da diş etlerindeki rahatsızlık sebebiyle misvak veya fırça kullanmaktan eziyet duyan veya abdest aldığı anda yanında fırça veya misvağı bulunmaya bir kimse, dişlerini ve diş etlerini baş ve şehadet parmakları ile iyice ovalayarak yıkar. **Resûlullah Efendimizin beyanına göre misvakla dişleri temizleyerek kılınan namaz, diş temizliği yapılmadan kılınan namazdan yetmiş derece daha fazîletlidir.** Kadınların oruçlu olmadıkları zaman, sakız çiğnemeleri, misvak yerine geçer.

5. Üç kere mazmaza, üç kere de istinşak yapmak.

Mazmaza, ağzın içini su ile doldurmak ve bu suyu ağızda dolaştırıp ağzın her tarafını ıslattıktan sonra atmaktır. **İstinşak** ise; suyu burnun içine çekerek yumuşak yerlerine ulaştırmaktır. Suyu burnuna nefesle çekmek şart değildir. Burna akıtmak suretiyle de istinşak gerçekleşir. Mazmaza ve istinşak sünnet-i müekkededir. Önce mazmaza, sonra istinşak yapılmalıdır. Ve her biri üçer kere olmalıdır. Her seferinde de ağza ve burna yeni su alınmalıdır. Bu hususlardan biri terkedilirse, bu sünnet yerine getirilmiş olmaz. Abdestte sünnet olan mazmaza ve istinşak, gusûlde farzdır.

6. Mazmaza ve istinşakda mübalâğa yapılması.

Yani mazmazada suyu boğaza kadar vardırmak ve istinşakda suyu burnun katı yerine kadar çekmektir. Oruçlu kimseye mübalâğa gerekmez. Çünkü, boğaza su kaçıp da orucu bozma tehlikesi vardır.

7. Abdesti tertip üzere almak.

Yani önce yüz, sonra kollar, sonra başa mesh, sonra da ayakları yıkamak tertibiyle abdest almak. Bu tertibe riayet edilmese de abdest câizdir. Ancak sünnet terkedilmiş olur. Şâfiîler ve Hanbelîlere göre tertibe riâyet farzdır.

8. Yıkamaya sağdan başlamak.

Yani kol ve ayakların önce sağ, sonra sollarını yıkamak. Bu sünnet çift âzalar içindir.

9. Yıkamayı üçlemek.

Yani abdestte yıkanan her âzayı ayrı üç su ile üç kere yıkamak. Bunlardan birinci yıkayış farz, diğerleri sünnettir.

10. El ve ayakları yıkamaya parmak uçlarından başlamak.

11. El ve ayakları yıkarken parmakların arasını hilâllemek, yani parmak aralarını ovmak.

El parmaklarının hilâllenmesi; yıkanmayan elin parmaklarını, yıkanan elin parmaklarının arasına geçirerek ovmaktır. Ayakların hilâllenmesi ise, el parmaklarından birini ayak parmaklarının aralarına sokup ovmaktır. Ayakları hilâllemenin en güzel şekli; hilâllemeye sağ ayağın serçe parmağından başlayarak sol ayağın serçe parmağında bitirmektir. Ayaklar akar suya sokulsa bile, hilâllemek müstahsendir.

12. Yüz, üç kere yıkandıktan sonra, sık olan sakalı bir avuç su ile alttan hilâllemek.

Sakalın hilâllenmesi, sakalın arasına alttan parmak sokularak kılların aşağıdan yukarı doğru ayrılmasıdır.

13. Başın tamamını bir su ile meshetmek.

Buna kaplama mesh denir. Yapılışı şöyledir: Her iki el tamamen ıslatılır. Sonra bu iki elin küçük ve orta ve adsız parmakları birbirine birleştirilerek başın ön tarafına parmak uçları birbirine değecek şekilde yerleştirilir. Ve bu parmaklar başın ön tarafından enseye kadar çekilir. Sonra da iki elin ayaları başın iki tarafına yapıştırılarak ense tarafından başın önüne kadar çekilir. Bu suretle kaplama mesh yapılmış olur.

14. Kulakları meshetmek.

Kulakları mesh için, ayrı suya lüzum yoktur. Başın meshedildiği ıslaklık ile kulaklar da meshedilir. Kulakların dışı ve arkası baş parmak ile, içi ise şehadet parmakları ile meshedilir. Serçe parmakları da oyuk içine sokulup kımıldatılır.

Hanbelîlere göre, kulakların içini meshetmek farzdır. Zira onlar, kulağı başa dahil sayarlar.

Şâfiîlere göre, başa yapılan meshi üç kere tekrar etmek sünnettir.

15. Boynunu iki elin arkası ile meshetmek.

Boğaz meshedilmez. Boynun meshi, el yeniden ıslatılmadan, elin arkasındaki yaşlık ile yapılır.

16. Abdest âzalarını, üstüne su döktükçe ovalamak.

17. Abdest âzalarının yıkanmasına aralıksız devam etmek.

Yani, âzalardan herhangi biri kurumadan diğerlerini de yıkamalıdır. (Buna "vila" veya "müvalât" denir). Ancak havanın sıcaklığı sebebiyle yıkanan âza hemen kurursa, bu sünnet terk edilmiş olmaz.

Mâlikîlere göre, müvalât, abdestin farzlarındandır.

18. Sıra gözetmek:

Abdest alırken önce yüz, sonra kollar yıkanır. Bundan sonra başa meshedilir ve arkasından da ayaklar yıkanır. Ayaklarda mest varsa, mestlerin üzeri meshedilir. Bu şekilde sıra gözetilmezse, yine abdest sahih olur, ancak sünnete uyulmuş olmaz.(Şafîî ve Hanbelîlere göre, abdest alırken bu sıraya uymak farzdır.)

ABDESTTE YIKANMASI FARZ OLAN ORGANLARIN SINIRI

1-Yüzün yıkanması

Delili Allah’u Teala’nın “yüzünüzü yıkayın”(Maide 6) kavlidir. Yüzün dışının ve bütününün bir defa yıkanması farzdır. (Müslim haricinde hadis ravileri İbn-i Abbas Radiyallahu Anh’ten şunu rivayet ettiler: “Resulüllah Aleyhisselam bir defa abdest aldı”) bu farzda icma vardır.

Yıkama suyun damlayacak şekilde organa akıtılmasıdır. En azıda esah olan görüşe göre iki damladır. Damlama olmadan akıtma yetmez. Yıkama ile gaye uzvun yıkanmış olmasıdır. Bu yıkama abdest alanın veya başkasının fiili ile olması fark etmez. Farz olan bir defa yıkamaktır. Üç defa yıkamak ise sünnettir.

Yüz, insanın ön cephesidir. Uzunluk olarak ölçüsü, normal başın saça bitiminden çenenin sonuna kadar olan kısımdır. Genişlik olarak ise iki kulak yumuşağı arasındır. Hanefî ve şafilere göre kulak ve sakalın başlangıç (favori) arasındaki kılsız bölge de yüzdendir.

Şakaklar (kulakların üstünden, favorilere bitişik olan yer) baş yuvarlağına dahil olduğundan baş olarak kabul edilir. Baştan az bir bölümü abdeste katmak lazımdır. Hanbeliler dediler ki: “Sakal ile kulak arasını yıkamaya özen göstermek gerekir. Çünkü orası insanların çoğu zaman gaflet ettikleri yerlerdendir. “

Zorlanmadan görülen dudakların dışı, burnun yumuşak kısmı yüzden kabul edilir. Dudakların içten kapanan kısmı ile gözlerin içi yıkanmaz.

Kaş, kirpik, sakal başı (favori) bıyık, yanak tüyü, alt dudak tüyü, hafif sakalın (özellikle iki çenenin birleştiği kısım, dıştan ve içten, tüy seyrek veya sık olsun) Müslim’in rivayet ettiği Resulüllah’ın ayağında tırnak kuru kadar yer bırakan adama “git abdestini güzelce al” sözüne binaen yıkanmaları vaciptir.

Sakal, derisini göstermeyecek kadar sık ise sadece dışının yıkanması vaciptir, içinin hilallenmesi sünnettir: Ulaştırma zorluğundan dolayı suyun sakalın altındaki deriye ulaşması gerekmez: Buhari, Resulüllah'ın bir avuç su ile yüzünü yıkadığını rivayet etmiştir “Mubarek sakallar! sıktı, bir avuç su da genelde dibine ulaşmazdı.”

2- Ellerin dirseklerle bir defa yıkanması

Delili, Allah’u Teala’nın “Dirseklere kadar ellerinizi yıkayınız” (Maide 6) ayeti ve icmadır.

Dirsek: Kol ile pazunun hareket edebilen birleşme kısmıdır. Dört mezhep imamının da dahil olduğu alimlerin cumhuruna göre dirseklerde yıkamaya katılır. Çünkü ayette geçen “ila” gaye bitimi içindir. “me’a” beraber manasınadır... Elde aslanan parmak uçlarından omuza kadar olan kısımdır. Fakat dirsekle sınırlanması, sonrasını düşürmüştür. Hadisi Şerif istenileni izah edip mücmeli beyan etmiştir. Müslim, Ebu Hureyre (Radiyallahu anh)ten Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)in abdest şekli ile şöyle rivayet ediyor:

“Abdest aldı, yüzünü yıkadı, iyice yıkadı sonrada pazusuna kadar sağ kolunu yıkadı, sonra da pazusuna kadar solunu.”

Darekutni Cabirden rivayet ediyor: “Peygamber (Aleyhisselam) abdest aldığıında suyu dirseklerinden ileri geçirirdi.”

Parmaklardaki büzüklerin, parmak uçlarını örtecek kadar uzun tırnakların altını yıkamaz vaciptir. Hanefilerin dışındakilere göre, suyun ulaşmasına (çokluğundan dolayı) engel oluyorsa tırnak kirlerinin giderilmesi vaciptir. Kirin azı bağışlanır. Hanefilerde azı çoğu (zorluk olmaması için) bağışlanır. Fakat yağ ve cila gibi, suyun tırnaklara ulaşmasını engelleyen her şeyin giderilmesi ittifakla vaciptir.

Cumhura göre dar yüzüğün oynatılması gerekir.

3- Başın meshi

Delili Allah’u Teala’nın “başınız mezhedin” (Maide 6) ayeti ve Müslim’in “Rasûlullah (Aleyhisselam) sarık üzerine ve başının üstüne meshetti.” Rivayetidir.

Mesh. Islak elin uzvun üzerine sürülmesi demektir.

Baş: Önden alnın üzerinde normal saç bitiminden ense çukuruna kadarki kısımdır. Yüzdeki yüksek kemiğin üzerindeki şakaklar da başa dahildir.

Başın neresi meshedilir?

Hanefilere göre: Vacip olan, ön alın miktarı kadar başın dörtte birinin meshidir.

Delil: Örfen mesh manası tahakkuk etmelidir, bu da taarüfen mesh adı verilebilecek miktara hamledilir. Ayetteki “bi” harf-i cerri ıslak içindir. (Vemsehu bi ruusikum)

Bu takdirde ayetin manası “Ellerinizi başınıza değdirerek meshedin” olur. Kaide: Bi (harfi meshedilen şeyin başına gelirse aletin (yani elin) tamamını içine almayı, aletin başına belirse meshedileni tamamen içine almayı gerektirir. Bu da el miktarı meshi ifade eder. Çünkü elin başa değdirilerek kaplayacağı saha genelde dörtte birden fazlası değildir. Bu nedenle ayetten anlaşılan bu kadar bir miktar olmuştur.

Buhari ve Müslim’in rivayet ettiği hadis, bu delile açıklık getiriyor: “Peygamber (Aleyhisselam abdest aldı, başının önünü meshetti”

Ebu Davut’un Enes Radiyallahu anh’ten rivayeti de bu manayı açıklamaktadır:

“Rasûlullah’ı katar mamulü sarık başında bulunduğu halde abdest alırken gördüm. Elini sarığın altına soktu, başının önünü meshetti, sarığı çözmedi.” Bu hadisler Kur’an’ın mücmel ayetini açıklamaktadır.

Şafilere göre esah olan yıkanmasının caizliğidir. Çünkü yıkamak meshtir ve fazlası da vardır. Islaklığın geçmesi kasdı hasıl olduğundan, eli çekmeden başın üzerine koymak da caizdir.

Hadisi Şeriflerden anlaşılan bir husus da başın bir kısmının mesh edilmesinin kafi olmasıdır. Ayette mutlak olarak istenen mesh, bir kısım ile tahakkuk eder. Ayette olduğu gibi, bu müteaddit (birçok adetli) şeyin başına gelirse teb’iz (bazısını murad) içindir, çok gibi az da yeterli olur.

4- Topuklarla beraber ayakların yıkanması

Delilleri: Allah’u Teala’nın: “Topuklarla beraber ayaklarınızı da yıkayın” ayetidir. (Maide 6)

Ahmed’in Müsned’inde Amr b. Abese’den rivayet ettiği: “..Sonra Allah’ın emrettiği gibi başını mesheder, sonra Allah’ın ona emrettiği gibi topuklarla beraber ayaklarını yıkar.” Hadisi ve ulemanın icmasıdır. Ebu Davud ve Darekutni’deki hadiste hazreti Osman (Radiyallahu anh) ayaklarını yıkadıktan sonra: “Rasûlullah’ı böyle abdest alırken gördüm.” Demıştır. Abdullah b. Zeyd ve ebu Hureyre hadisleri gibi başka hadisler de vardır.

Topuklar ayak mafsasında iki yandan çıkan belirgin kemiklerdir.

Fakihlerin cumhuruna göre vacip olan, topukların, yoklukları halinde de miktarlarının ayaklarla beraber bir defa yıkanmasıdır, dirseklerin yıkanması gibi. Ayetteki “ila” dan sonrası öncesine dahil olması sebebiyle bu böyledir. Ebu Hureyre (Radiyallahu anh) hadisi bu konuda delildir:

“...sonra da baldıra başlayacak kadar sağ ayağını yıkadı, sonra baldıra başlayacak kadar sol ayağını yıkadı. Sonra dedi ki: “Rasûlullah’ı böyle abdest alırken gördüm.” (Müslim)

Cumhura göre topukların ayaklarla beraber yıkanması gerekir. Abdullah bin Ömer'den rivayet ediliyor: Dedi ki: Rasûlullah bir yolculuğunda bizden geri kalmıştı, ikinci vaktinin sonuna yaklaştığımızda geldi, abdest alıp ayaklarımıza meshe başladık, sesini yükselterek buyurdu ki: “Vay topukların ateşte göreceği azaba.” İki veya üç defa...” (Ahmed, Buhari, Müslim)

Hadisi şerife binaen meshedilmeleri yetmez; sadece meshedilmesinin azabı gerektirdiğini bildirmiştir.

Bütün bu sebepler (ra)nın kesresiyle okunan (ve ercülükum) kıraatinin zahire muhalif olan ender bir hale hamledilmesini, bağlanmasını mucip kılmaktadır. Mutenazeun fih (zaminin nereye atfedileceği ihtilaflı olan kelime) bu nadir hale hamledilmesi caiz olmaz. (Biruusikum) üzerine cer ile atfolması yan yana bulunmasından dolayıdır. Mansub okunması yedeyn (eller) üzerine atfolunması sebebiyledir.

Hem, Rasûlullah'ın el ve ayak parmaklarının aralanmasını emretmesi, yıkaman vacip oluşuna delalet eder: İbni Abbas Radıyallahu Anh rivayet ediyor: “Abdest aldın mı el ve ayak parmaklarını hilalle” (Ahmed, ibni Mace, Tirmizi)

Delilleriyle Abdestin Sünnetleri

Hanefiler sünnet ile mendubun arasını ayırarak dediler ki: “Sünnet, müekket olandır, dinde zorlama olmadan devamlı tutulan yoldur. Yani peyamber'in devam ettiği ve bazen de özürsüz olarak terk ettiği şeydir. Hükmü: Yapıldığında sevap, terk edildiğinde ceza olmasıdır.

Mendup ya da müstehap ise Peygamber (Aleyhisselam)ın devam etmediği şeydir. Burada abdestin adabı olarak geçer. Hükmü: Yapıldığında sevap vardır, terk edildiğinde kınama yoktur.

Hanefilerde abdestin en önemli sünnetleri 18, Malikilerde 8, Şafilere -sünnetle mendubu ayırmadıkları için- 30 kadardır. Hanbelilerde ise yaklaşık 20 tanedir.

1-Hanefilerde niyet sünnettir. Manası: Lügat olarak kasıt, şer'an bir şeyin fiiline mukterin (bitişik) olarak kastedilmesi demektir. Niyetten kasıt: İbadeti adetten ayırmaktır veya derecelerinin ayrılması, yani bazı ibadetlerin bazılarından ayrılması; namaz gibi.

Vakti eller yıkanırken veya yüzü yıkamadan öncedir. Keyfiyeti ise hadesin kaldırılmasına veya namaz kılmaya, abdeste ya da hangi bir emre uymaya niyet etmesi şeklindedir. Niyetin mahalli kalptir. Lisan ile söylenilmesi müstehap görülmüştür. Hanefilerin dışındaki cumhura göre niyet farzdır.

2- uykudan kalkmış olsun veya olmasın ellerini su kabına sokmadan bileklere kadar üç defa yakamak: Çünkü eller yıkama aletidir. Peygamberimiz (Aleyhisselam) şöyle buyurmuştur: “Sizden biriniz uykusundan katlı mı, su kabına sokmadan önce elini yıkasın. Sizden biriniz elinin nerde kaldığını bilemez.” (Kütüb-ü Sitte musannifleri Ebu Hureyreden rivayet etmiştir)

3-Abdeste başlamada besmele çekmek: Ellerini bileklerine kadar yıkarken “Bismillah” der. Taberaninin hasen bir isnadla Ebu Hureyreden rivayet ettiğine göre Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)den varit olan şudur: “Bismillahi’l-azim, Velhamdülillahi alâ din’il-islam”

Malikiler besmele getirmeyi abdestin faziletlerinden saydılar. Hanbelîler de abdestte besmeleyi vacip saydılar.

4-Mazmaza ve İstinşak:

Mazmaza: Suyun ağza konması, çalkalanması ve atılması ya da bütün ağzın su ile doldurulması demektir.

İstinşak: Suyun burna konması ve nefes ile burun içine hafifçe çekilmesidir.

Bunlara istinsar sünneti de ilave edilir. Bu da sümkürürken yaptığı gibi, sol elinin baş ve ikinci parmağı buruna konarak nefesi ile suyun dışarı atılmasıdır. Bunların hepsi Hanbelîler hariç cumhura göre sünnet-i müekkededir. Bu konuda Müslim’in şu hadisi vardır: “Sizden biriniz yoktur ki, abdestine hazırlanır sonra da mazmaza istinşak ve istinsar ederse muhakkak su ile beraber ağzı ve burnunun günahları dökülür, gider.”

“Mazmaza ve istinşak yapmayın” haberi zayıftır. Bu ikisinin farz olmaması ise farzları açıklayan abdest ayetinde bulunmaması sebebiyledir.

Üç defa mazmaza ve istinşak hazreti Osman b. Affan (Radiyallahu Anh)ın muttefekun aleyh hadisine göre sünnettir: “hazreti Osman bir kap istedi, üç defa avuçlarına su döktü, onları yıkadı. Sonra sağ elini kaba soktu. Mazmaza ve istinsar yaptı. Sonra yüzünü üç defa, dirseklerle beraber kollarını üçer defa yıkadı, sonra başını meshetti. Sonra topuk kemikleri ile beraber ayaklarını üç defa yıkadı. Sonra dedi ki: Rasûlullah (Aleyhisselam)ın bu abdestim gibi abdest aldığını gördüm. Ardından dedi ki: Kim bu abdest gibi abdest alır sonra iki rekât kılsa ve bunlarda kendisinde bir şüphe bulunmazsa, Allah onun geçmiş günahlarını bağışlar.”

Ahmed, Müslim ve dört Sünen sahibinin Hazreti Aişe (Radiyallahu anha) tarikiyle rivayet ettiği hadiste: “On şey fitrattandır” buyruluyor. Bunlar arasında “mazmaza ve istinşakı” da sayıyor.

Fakihler oruçlu olmayanın mazmaza ve istinşakta mübalağa etmesinin sünnet olduğunda ittifak etmişlerdir. İbni Katan’ın, isnadını sahih gördüğü bir hadisi şerifte Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: “Abdest aldığında, oruçlu olmadıkça mazmaza ve istinşakta mübalağa et.” Lakit b. Sabri’nin hadisi de şöyledir: “Abdesti güzel al, parmaklarının aralarını hilalle, oruçlu olmadıkça istinşakta mübalağa et.” (Tirmizi ve diğerleri sahih demiştir. Beş İmam rivayet etmiştir)

Mazmazada mübalağa: Kişinin suyu boğazın en ucuna ve diş ve damak kenarlarına kadar ulaştırmasıdır. Sol elinin parmağını bunlarda gezdirmesi sünnettir. İstinşakta: Nefesle suyu genize çekmesidir. Suyun ağızda döndürülüp tükürülmesi sünnettir.

İbni Abbas'ın Peygamberimizden rivayet ettiği haberindeki emre binaen istinsar da sünnettir: "İki kere mübalağalı olarak istinsar edin ya da üç defa." (Ahmed, Ebu Davud, İbni Mace, Hakim ve İbnü'l Carud rivayet etti)

Hanefilere göre: İkisi de beş sünneti ihtiva eden müekked sünnetlerdir. Tertip, üçleme, suyu yenileme, sağ elle yapılması, gargara ve (ifsat ihtimalinden dolayı) oruçlu olmayanın burun yumuşağını aşarak mübalağa yapması.

5- Misvak: Onu fezailden sayan Malikilerin dışında misvakın sünnet olduğunda fakihlerin ittifakı vardır.

6- Sık sakal ve parmakların hilallenmesi: Sık sakalın altından bir avuç su ile aralanması (sık olmaması halinde bitim yerlerine ulaştırılması) ve el-ayak parmaklarının aralanması (hilallenmesi) fakihlerin ittifakı ile sünnettir. Bu konuda İbni Mace ve Tirmizi'nin rivayet ettiği hadis vardır: "Rasûlullah sakalını hilalliyordu." Ebu Davut'da şunu rivayet etti: Rasûlullah abdestini aldı mı bir avuç su alır, çenesinin altına koyup onunla sakalını hilaller ve derdi ki: Rabbim bana böyle emretti."

İmam-ı Ahmed hariç beş imamın rivayet ettiği hadisi şerifte de parmakların aralanması vardır: Müstevid b. Şeddad'ın hadisi: "Dedi ki: Resulullah (Aleyhisselam) gördüm, abdest alınca küçük parmağı ile ayaklarının parmaklarını hilalledi."

İbni Abbas'ın rivayetinde: "Rasûlullah buyurdu ki: Abdest aldın mı ellerinin ve ayaklarının parmaklarını arala." (İmam-ı Ahmed, İbni Mace, Tirmizi)

7- Yıkamanın üçlenmesi: Sünnette Sabit olan Amr b. Şuayb hadisi gibi, ellerin, yüz ve kolların üç kere yıkanması ile ilgili hadise binaen fakihler yıkamanın üçlü olmasının sünnet olduğunda ittifak etmişlerdir.

Meshin üçlenmesi: Cumhur ve ashaptan ehl-i ilmin çoğuna göre meshin tekrarı sünnet değildir. Rasûlullah'ın abdestini vafeden Abdullah b. Zeyd hadisinde dedi ki: "Ve başını bir defa meshetti." (Buhari, Müslim)

Hazreti Ali (Radiyallahu Anh) şöyle rivayet etti: "Abdest alıp başını bir kere meshetti ve dedi ki: Bu Peygamberin abdestidir. Rasûlullah'ın abdestini görmek isteyen bana baksın"

Şafilere göre meshin üçlenmesi sünnettir.

8- Bütün başın meshedilmesi (kaplama mesh)

Hafiler ve şafilere sünnettir. Sünnet olan şekli şöyledir: İki elini başın önüne koyar, orta parmağını öbürüne birleştirir, baş parmağını da şakaklarına koyar, sonra da ensesine doğru götürür, hareket eden saç varsa başladığı yere geri götürür. (Cemaat Abdullah b. Zeyd'den böyle rivayet etti) saç kısalıktan veya yokluktan dolayı hareket etmemişse faydası olmadığından geri götürmez.

9- Yeni bir su ile kulakların içten ve dıştan meshi: Cumhura göre yeni bir su ile kulakların içten ve dıştan meshi sünnettir. Çünkü Rasûlullah (Aleyhisselam) abdestinde, başını ve kulaklarını (içlerini ve dışlarını) meshetti. Parmaklarını kulak deliklerine soktu. Onlar için de yeni su aldı.

Abdullah b. Zeyd'den rivayet edildi: “Rasûlullah'ı abdest alırken gördü, başı için aldığından başka kulakları için de su aldı.” (Hakim ve Beyhaki sahih olarak rivayet etti)

Kulakların meshi cumhura göre bir defadır. Şafilerde üç defadır.

10- Ellerin ve ayakların yıkanmasında sağdan başlama: Sünnet olduğuna delil Hazreti Aişe (Radiyallahu anha)nın rivayetidir: Dedi ki: “Rasûlullah (Aleyhisselam) nalin giymede, saç taramada, temizlikte ve her işinde sağdan başlamayı severdi.” (Buhari ve Müslim)

Bu hadis, nalin (Ayakkabı, terlik) giymede, saç taramada, temizlemede sağdan başlamanın meşru ve sünnet olduğunun delilidir. Soldan önce sağ el ile başlar. Bedenin diğer yerlerinde de yıkamaya sağ taraftan başlar. Sağdan başlama her şeyde sünnettir. Bunu Ebu Hureyre (Radiyallahu anh) hadisi teyit ediyor: “Peygamber Aleyhisselam buyurdu ki: Giydiğinizde ve abdest aldığınızda sağdan başlayın.”

11- Abdestin farzlarında geçtiği gibi, farz olduğunu kabul etmeyenlere göre, tertip, muvalat ve ovma sünnettir.

Abdestin Âdâbı:

Hanefîler mendup anlamında “edeb” ve çoğulu “âdâb” terimini kullandılar. Edeb veya mendûp, Rasûlullah (s.a.s)'ın bir veya iki defa yaptığı ve devamlı olarak işlemediği fiillerdir. Hükmü; işlendiği zaman sevabın olması, terkedildiğinde ise kınamanın bulunmamasıdır. Mâlikîler ise, bu fiiller için mendup veya âdâb yerine “fazilet”, “haslet” ve “müstehab” terimlerini kullanırlar.

Sünnetle mendup veya müstehap arasındaki fark şudur: Sünnet, şârî'-i hakîmin yapılmasını te'kid ettiği ve değerini yükselttiği şeydir. Mendup veya müstehap ise, Şârî'in kesin olmaksızın, yapılmasını istediği ve yapılmasını hafif tuttuğu şeydir. Bunlardan herbirini yapan sevap alır ve terkedene ceza verilmez.

Abdestin başlıca edepleri şunlardır:

1) Abdest alırken kibleye yönelmiş olarak bulunmak. Çünkü kible yönlerin en şereflişidir ve ona dönerek yapılan duanın kabul olunacağı umulur. Şâfiî ve Hanbelîler sünnetle edep arasında bir fark gözetmedikleri için kibleye dönmeyi sünnet kabul ederler.

2) Daha vakit girmeden abdest alıp namaza hazır bulunmak. Özür sahipleri bundan müstesnadır.

3) Abdest alırken yüksekçe bir yerde bulunmak. Böylece, abdest sularının elbiseye sıçraması önlenmiş olur.

4) Bir özür bulunmadıkça abdestte başkasından yardım istememek. Ancak başkası kendi arzusu ile yardımcı olursa âbâba aykırı bulunmaz. Mugire b. Şu'be'nin yolculukta Rasûlullah (s.a.s) abdest alırken, ona su döktüğü nakledilir.

5) Abdest sırasında bir zaruret bulunmadıkça başkasıyla konuşmamak. Çünkü konuşmak abdest alanı, duadan alıkoyar.

6) Abdest alırken sıkı olmayan parmak yüzüklerini oynatmak. Yüzük darsa, oynatarak altına suyun girmesini sağlamak gerekir. Ebu Rafi' (r.a)'den, Rasûlullah (s.a.s)'in abdest alırken yüzüğünü hareket ettirdiği nakledilmiştir.

7) Abdestte ağza ve buruna sağ el ile su vermek, sol el ile sümkürmek.

8) Kulakların iç kısmını ıslatılmış serçe parmağı ile meshetmek.

9) Boynu meshetmek. Hanefîlerde tercih edilen görüşe göre, boynu meshetmek müstehap veya menduptur. Çünkü Talha b. Mutarîf'in babasından, onun da dedesinden naklettiği, Hz. Peygamber (s.a.s)'in boynunu meshettiğine dair hadis zayıf kabul edilmiştir. Bu yüzden, fakihlerin çoğunluğu boynu meshetmeyi mekruh görmüşlerdir.

10) Yüzü yıkarken, yüz kenarlarını ve göz pınarlarını yoklamak, suyu dirsek ve topukların yukarılarına kadar ulaştırmak. Hadiste şöyle buyurulmuştur: “Sizler abdest azalarınızı yıkarken geniş tuttuğunuz için kıyamet gününde “el-Gurru'l-Muhaccelûn”sunuz. Artık sizden hem yüzünü, hem de el ve ayaklarını yıkarken geniş tutabilen tutmaya çalışsın.”⁷³ Mâlikîler hadisteki “gurre” lafzını “abdest” anlamında alarak, gurrenin uzatılmasına iki anlam vermişlerdir: Birincisi yıkanan azasının farz olandan fazlasının yıkanması, diğeri abdestin devamlı tutulması veya devamlı abdestli bulunulmaya çalışılması. Onlara göre, birincisi aşırıya kaçma sebebiyle mekruh, ikincisi ise müstehaptır.

11) Azaları yıkamaya yetecek kadar su almak, nehir veya deniz kenarında bile su israfından kaçınmak. Çünkü suyun israfı mekruhtur.

12) Abdest aldıktan sonra kelime-i şehadet getirmek ve dua okumak. Hanbelîler gusûlden sonra da bunun mendup olduğunu söylemişlerdir.

Kelime-i şehadet ve dua şu şekildedir:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ، وَرَسُولُهُ، اللَّهُمَّ
اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ، وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ
اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَوَسِّعْ لِي دَارِي، وَبَارِكْ لِي فِي رِزْقِي

Anlamı: “Allah’tan başka hiç bir ilâh olmadığına, onun ortağının bulunmadığına, tek ilâh olduğuna şahadet ederim. Ve yine şahadet ederim ki Muhammed O’nun kulu ve Rasûlüdür. Allah’ım beni çok tevbe edenlerden, çokca temizlenenlerden kıl. (Tirmizi 55, Müslim 234/17, Ebu Avane 1/225, Ebu Davud 169, Nesei 148, İbni Mace 470, İbni Hibban 1050, Beyhaki 1/78, Abdurrezzak 142, Ahmed bin Hanbel Müsned 4/145, 146, 153)

Ey Allah’ım! Günahımı bağışla, evimi genişlet ve rızkımda bereket ihсан et. (Nesei Ameli’l-Yevm 80, İbnu’s-Sünni Ameli’l-Yevm 28, Albânî Sahihu’l-Cami’ 1265)

Abdest aldıktan sonra Hz. Peygamber’e salâtü selâm getirmek sünnettir. Kelime-i şahadet ve dua ise mendup olup şu hadise dayanır: “Sizden biri, abdest alır ve abdestini eksiksiz olarak tamamlar, sonra da: “Allah’tan başka bir ilâh olmadığına, O’nun ortağının bulunmadığına, tek ilâh olduğuna şehâdet ederim ve yine şahadet ederim ki, Muhammed O’nun kulu ve Rasûlüdür” diyecek olursa, şüphesiz ona cennetin sekiz kapısı da açılır, hangisinden dilerse oradan girer.” Müslim’in naklettiği bu hadise Tirmizi şu ilavede bulunur: “Sen her türlü eksiklikten münezzehsin. Allah’ım, sana hamd eder, senden başka hiçbir ilâh olmadığına şahitlik ederim. Senden mağfiret diler ve sana tevbe ederim. Allah’ım! Sen beni çok tevbe edenlerden ve çok temizlenenlerden kıl.”

13) Abdestten artan sudan kıbleye karşı ayakta bir miktar içmek ve bu sırada; “Allah’ım beni her günah işledikçe tevbe eden ve gûnahtan kaçınıp tertemiz bulunan salih kullarından kıl” diye dua etmek.

14) Abdestin sonunda bir, iki veya üç defa Kadir Sûresi’ni okumak.

15) Abdestten sonra, kerâhet vakti değilse iki rekat nafil namaz kılmak.

Abdest Çeşitleri:

Abdestler gerekli olma derecelerine göre üçe ayrılır:

1) Farz olan abdestler:

İki durumda abdest farz olur:

a) Namaz kılacak olan abdestsiz kimsenin abdest alması farzdır. Bu namaz farz, vacip veya nafil namaz olsun, cenaze namazı veya tilâvet secdesinde olduğu gibi eksik

namaz niteliğinde bulunsun hüküm değişmez. Abdest âyeti ile Hz. Peygamber'in "Allahü Teâlâ sizden hiçbirinizin namazını abdestsiz olduğu zaman, abdest alıncaya kadar kabul etmez." hadisi buna delâlet eder.

b) Kur'an-ı Kerim'e el sürmek için abdestli bulunmak farzdır. Bir ayetin kağıt, deri, duvar veya bir nakit para üzerinde yazılı olması da elle tutma bakımından aynı hükme bağlıdır. Delil: "Ona ancak iyice temizlenenler dokunabilir" (Vâkıâ; 79) ayeti ile, Hz. Peygamber'in; "Kur'an'a ancak temiz olan dokunabilir." (Muvatta', Kur'ân, 1) hadisidir.

2) Vâcip olan abdestler:

Ka'be-i Muazzama'yı tavaf etmek için, abdestsiz müslümanın alacağı abdest Hanefîlere göre vaciptir. Fakîhlerin çoğunluğu ise bunu, farz kabul ederler. Delil şu hadistir: "Beytullah'ı tavaf bir namazdır. Şu farkla ki, Allah tavafta konuşmayı helal kılmıştır. Kim tavafta konuşursa yalnız hayır söylesin." (Zeylaî, Nasbu'r-Râye, III) Hanefîler ise tavafı gerçek namaz gibi kabul etmez. Bu yüzden de onun sıhhati abdeste bağlı bulunmaz. Vacibin terkinden dolayı kurban cezası gerekir.

3) Mendup olan abdestler:

Bunlar sürekli olarak abdestli bulunmak, ezbere Kur'an okumak, ezan okuyup kamet getirmek, dinî kitapları tutmak, dinî ilimleri okuyup okutmak, cenaze yıkamak veya cenazeyi takip etmek veya öfkenin geçmesi için alınacak abdestlerdir. Böyle bir abdest alınınca, bununla namaz kılınabilir veya Kur'an-ı Kerim ele alınabilir.⁸²

Diğer yandan abdestli kimsenin bir namaz kılmaksızın yeniden abdest alması su israfı sayılacağı için mekruhtur. Gasbedilen veya yetime ait bir suyla abdest almak ise haram sayılmıştır.

Abdestin Mekruhları:

1) Abdest alırken gereğinden fazla suyu boş yere tüketmek. Çünkü Rasûlullah (s.a.s) abdest alırken suyu israf eden Sa'd (r.a)'ı uyarmış ve ona nehir kıyısında bile israftan kaçınmasını bildirmiştir.

2) Suyu yüze veya diğer azalara çarparak yıkamak. Böyle bir hareket, kullanılmış suların elbiseye sıçramasına yol açar ve bu âdâba aykırı olur.

3) Abdest alırken gereksiz yere konuşmak.

- 4) İhtiyacı olmadığı halde başkasından yardım ve su dökmesini istemek.
- 5) Temiz olmayan pis ve kirli bir yerde abdest almak.
- 6) Oruçlu kimsenin mazmaza ve istinşakta aşırıya gitmesi. Çünkü bunda orucun bozulma korkusu vardır.

Abdesti Bozan Durumlar:

Aşağıdaki Şeylerden herbiri abdesti bozar:

1) Önden veya arkadan sidik, dışkı, kan, menî, mezî, vedî gibi bir necâsetin veya herhangi bir sıvının çıkması. Allah Teâlâ: “İçinizden biri ayak yolundan gelmiş ise...” (Mâide; 6) buyurmuştur. Burada kinaye yoluyla büyük ve küçük abdest bozma kastedilmiştir. Diğer yandan Allah elçisi özür (istihaza) kanı görmekte olan Fâtıma binti Ebî Hubeyş’e şöyle buyurmuştur: “Eğer bu ay başı kanı ise, bilinen siyah bir kandır. Şayet böyle ise namaz kılma. Başka türlü ise o vakit abdest al ve namaz kıl. Bu çatlak damardan gelen bir kandır.” (Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Nesâî)

2) Arka taraftan yel çıkması. Hz. Peygamber, yellenip yellemediğinde şüpheye düşen kimsenin ses veya bir koku duymadıkça abdestinin bozulmayacağını bildirmiştir. Abbâd b. Temîm'in rivayetine göre amcası (şöyle) demiştir: Nebi (s.a.)'e namazda iken abdestinin bozulduğu vehmine kapılan bir kimse(nin durumu) arz edildi. Nebî (s.a.) “Ses işitmedikçe veya koku duymadıkça namazdan ayrılmasın” buyurdu. (Buhârî, vudû 4, 34; büyü, 5; Müslim, hayz 98, 99; Ebû Dâvûd tahâre 67; salât 192; Tirmizî, tahâre 56; Nesâî, tahâre 114 İbn Mâce. tahâre 74; Ahmed b. Hanbel, H, 330, 410, 414, 435, 471; III, 12, 37, 50, 51, 53, 54, 96)

3) Ön ile arkadan başka, ağız, burun veya bedenin diğer herhangi bir uzvundan kan, irin veya cerahat gibi şeylerin çıkması. Ağızdan gelen kana bakılır, eğer bu kan tükürük kadar veya tükürükten fazla ise abdesti bozar. Aksi halde bozmaz. Bu, renginden anlaşılır. Diğer uzuvlardan çıkan bir kan ise, çıkma yerinden yanlara yayılırsa abdesti bozar, yoksa iğne ucu gibi çıkıp da yerinde kalan bir kan katresi abdeste engel olmaz. Bunun el veya parmakla silinmesi de zarar vermez.

Yaradan çıkan irin ve sarı su hakkında da hüküm böyledir.

Vücuttaki kabarcıklardan çıkan sâfî su da, sağlam görülen görüşe göre kan hükmündedir. Başka bir görüşe göre ise, bu abdesti bozmaz. Bu son görüşle amel edilebileceği, bazı müteahhir fakihlerce belirtilmiştir.

Çıkan kanın abdesti bozduğu konusunda Hanefîler şu delillere dayanırlar: Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Her akan kandan dolayı abdest almak gerekir”⁸⁸ “Her kim namazda iken kusar veya burnundan kan akarsa, namazdan çıksın ve gidip abdest alsın. Ondan sonra da konuşmadığı sürece gelsin, namazını bıraktığı yerden tamamlasın.” (İbni Mace, Hz. Aişe (ra)'den rivayet etmiştir.) “Bir iki damla kan çıkmasından

dolayı -akan bir kan olması hali müstesna- abdest almak yoktur” (*Darekutni, Ebu Hureyre'den merfu olarak rivayet etmiştir*)

Hanbelîler az miktarda kanın aksa bile abdesti bozmayacağını söylerken, Mâlikî ve Şâfiîler az olsun çok olsun vücuttan çıkacak kanın abdesti bozmayacağı görüşünü benimsemişlerdir. Dayandıkları delil Hz. Enes'in naklettiği şu hadistir: “Rasûlullah (s.a.s) kan aldırıldı ve abdest almaksızın namaz kıldı. Kan aldırıldığı yerleri yıkamanın dışında bir şey yapmadı.” (*Darekutni ve Beyhaki rivayet etmişlerdir*) **Diğer yandan, Abbad b. Bişr'in hadisini de delil gösterirler: "Kendisine namaz kılarken bir ok isabet ettiği halde namazını kılmaya devam etmiştir."** (*Buhari bunu ta'likan zikretmiştir. Ayrıca Ebu Davud ve İbn Huzey de rivayet etmişlerdir*)

4) Ağız dolusu kusmak: Hz. Peygamber; “Kusmak abdesti bozar” (Tirmizî, Tahâre, 64) buyurmuştur. Ağız dolusu yiyecek, su, pıhtılaşmış kan veya safra gibi şeyleri çıkarmak abdesti bozar. Balgam ise nereden gelirse gelsin tükürük hükmünde olup abdesti bozmaz.

Mâlikî ve Şâfiîlere göre ise kusmakla abdest bozulmaz.

5) Aklın idrak gücünü gideren durumlar abdesti bozar. Uyumak, bayılmak, akıl hastası olmak, sarhoşluk veya sar'a nöbeti bunlar arasında sayılabilir.

Yan yatarak veya bağdaş kurarak veya dirseklere dayanarak yahut ayaklarını oturak yerinin altından bir tarafa uzatarak yahut namaz dışında secde eder gibi bir halde uyumak abdesti bozar. Yine herhangi bir şeye yaslanıp, yaslandığı bu şey çekildiği takdirde düşecek olursa ve kalçaları da yerde değilse abdest bozulur. Çünkü gevşeme hali bu şekildeki bir yaslanma ile son noktasına ulaşmış bulunur. Şâfiîlere göre ise bu son durumda, kalçalar yere iyice oturmuş ise, abdest bozulmaz. Çünkü böyle bir durumda herhangi bir şeyin çıkmayacağından emin olunur.

Uyku ile birlikte his kaybolur. Bu durumda, kalçalar boşlukta kalırsa, gevşeme hali sebebiyle yellenme meydana gelebilir. Burada abdestin asıl bozulma sebebi işte bu yellenme halidir. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Göz makatın bağıdır. Bu bakımdan uyuyan kimse abdest alsın.” (İbn Mâce, Vudû', 62; Ebû Davud, Tahâre, 79; İbn Hanbel, I, 111) **“Göz makatın bağıdır. Gözler uyuduğu zaman bağ çözülmüş olur.”** (Darîmî, Vudû', 48)

Bu duruma göre, namazda kıyamda, ruku veya secdede iken yahut namaz dışında bu durumlarda olup uyumakla abdest bozulmaz.

6) Fahiş mübaşeret. Hanefîlere göre erkekle kadının engelsiz veya çok ince bir engel ile karınlarını veya cinsel organlarını birbirine dokundurmaları abdestlerini bozar. Burada mezînin çıkması da şart değildir. İmam Muhammed'e göre ise, bu durumda

bir ıslaklık, bir mezi görölmedikçe abdest bozulmuş olmaz. Kadına mücerred olarak dokunmanın abdesti bozmadığı şu delillere dayanır:

Kur'an-ı Kerim'de; "Yahut da kadınlara dokunmuşsanız..." (Mâide) buyrulur. Âyetteki, dokunmak (lems) İbn Abbas'a göre cinsel temasta bulunmak demektir. Bu mecaz anlamıdır. Şâfiîler ise bunun gerçek anlamını esas alarak, lems'in; "el ile yoklamak veya tenlerin birbirine değmesi veya elle dokunmak" anlamlarına geldiğini söylemişlerdir. Bu yüzden Şâfiîlere göre, erkeğin nesep, süt veya sihrî hısımları gibi mahremeleri dışında kalan yabancı bir kadına aralarında herhangi bir engel bulunmaksızın dokunması her ikisinin de abdestini bozar. Ancak kadının saçları, dişleri veya tırnakları bundan müstesnadır. Mâlikîler ve Hanbelîler ise kadının tenine dokunmayı "lezzet ve şehvet duyma" ile sınırlandırmışlardır.

Hanefîler bu konuda şu hadislerle dayanırlar: Hz. Âişe şöyle demiştir: "Peygamber (s.a.s) hanımlarından birisini öper, sonra da abdest almaksızın namaz kılar." (Ebu Dâvud, Neseî ve Ahmed) "Rasulullah (s.a.s) ben onun önünde boylu boyunca yatmış olduğum halde namaz kılar. Vitir kılmak isteyince, ayağıyla bana dokunurdu." (Neseî rivayet etmiştir. İbni Hacer: "İsnadı sahihtir." Demektedir) Hz. Âişe'nin naklettiği bu hadislerde kadına dokunmanın abdesti bozmadığına delil vardır. Yine Hz. Âişe'nin rivayet ettiği hadis: "Bir gece Rasulullah (asm)'ı yatağında bulamadım. Onu aramaya koyuldum. Kendisi mescitte ayaklarını (secdede iken) dikmiş olduğu hâlde ayaklarının iç tarafına elimi değdirdim. O ise şöyle diyordu: "Allah'ım! Gazabından rızana, cezalandırmadan esenliğine, senden sana sığınırım. Seni övmekle sayıp bitiremem. Sen kendini nasıl övdüysen öylesin." (Müslim ve Tirmizî rivayet etmişlerdir. Tirmizî ve Beyhakî sahih olduğunu belirtmişlerdir) Bu hadisi şerif de dokunmanın abdesti bozmadığının delilidir.

7) Namazda kahkaha ile gülmek. Kahkaha; kişinin, yakınında bulunanlar tarafından duyulacak şekilde gülmesidir. Delil şu hadistir: İbn Üsâme'nin babasından naklettiği bir hadiste şöyle denilmektedir: *"Biz Resûlullah'ın peşinde namaz kılariken görme özürlü birisi bir çukura düştü. Biz de adamın hâline güldük. Bunun üzerine Resûlullah yeniden abdest alıp namazı baştan itibaren iade etmemizi emretti."* (Dârekutnî, es-Sünen, 1/295-296 [601; Ebû Dâvûd, Merâsîl, 75 [8]; Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, 1/226 [679]).

Başka bir hadiste ise şöyle buyrulmuştur:

"Sizden biriniz namazda iken kahkaha ile gülerse abdesti ve namazı birlikte iade etsin." (Bu konuda rivayet edilmiş müsned ve mürsel hadisler vardır. Müsned olan hadisler Ebu Musa el Eşari, Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer, Enes b. Malik, Cabir b. Abdullah, İmran b. Husayn ve Ebu'l-Muleyh tarafından rivayet edilmiştir.)

8) Erkek veya kadının cinsel organları içine konulacak bez veya pamuğun dış kısmına sidik ıslaklığının ulaşması yahut bunlar çıkarıldığında iç kısmının ıslak olması abdesti bozar.

9) Cinsel temasta bulunmak.

10) Mestler üzerine mesihten itibaren mukîm için bir günün, yolcu için üç günün geçmiş olması veya bunların belirtilen sürelerin içinde ayaktan çıkarılması.

11) Özürlü olan kimsenin aldığı abdestte, namaz vaktinin çıkması.

12) Teyemmüm yapmış olan kimsenin suya ulaşması. Bu son üç madde ayrıca kendi konuları içinde incelenecektir.

Abdestin bozulmasıyla ilgili görüş ayrılığı bulunan konularda ihtiyatlı davranmak daha uygundur. Meselâ; Hanefî mezhebinde bulunan bir kimse, kendi mezhebine göre abdesti bozmayıp, başka mezheplere göre, bozan bir halde bulunursa, ihtilaftan kaçınmak için abdest alması menduptur. Özellikle imam olanların buna dikkat etmesi ihtiyat gereğidir.

Abdesti Bozmayan Durumlar:

Aşağıdaki şeyler abdesti bozmaz:

1) Kişinin ön ve arka yollarından başka vücudunun herhangi bir yerinden çıkan kan, irin veya sarı su, çıkış yerinin çevresine yayılmayıp, bir damla halinde kalırsa abdesti bozmaz.

2) Kabuk bağlamış bir yaranın kan çıkmaksızın kabuğunun düşmesi.

3) Mayasıl rutubeti ve parmak aralarındaki pişiklik.

4) Tükrük veya sümüşe yarından az kan karışması.

5) Ağız dolusu olmayan kusuntu.

6) Ağız dolusu balgam kusmak Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre abdesti bozmaz. Ebû Yusuf'a göre ise, içeriden (cevf) gelen ağız dolusu balgam abdesti bozar.

7) Burun, kulak veya bir yaradan vücut kurdunun düşmesi. Bu kurt temiz olup, üzerindeki yaşlık azdır ve kendisinde akıcılık özelliği bulunmaz.

8) Cinsel organa elle dokunmak abdesti bozmaz. Hz. Peygamber'e, erkeklik organına dokunan bir kimsenin abdest alması gerekir mi?, diye sorulduğunda, şöyle cevap vermiştir: "O, senden bir parçadır. Veya senden bir et parçasıdır." (Tirmizî - Nesâî - Ebû

Dâvûd - Ahmed rivayet etmiştir) **Hz. Ali'nin bu konuda; "Ben ona mı yoksa burnumun yumuşak tarafına mı dokundum hiç umurumda değil."** dediği nakledilmiştir. (Şerh Me'ani'l-Asâr) **Şâfiîlere göre bir erkek veya kadın kendisinin veya başkasının cinsel uzvunu veya dübürünü, çıplak olarak elinin içi ile tutsa abdesti bozulur. Mâlikî ve Hanbelîlere göre de böyledir. Ancak bunlara göre bir kadının kendi cinsel organını tutması abdestini bozmaz. Delilleri şu hadislerdir: "Erkeklik organına dokunan kimse abdest alıncaya kadar namaz kılmasın."** (Buharî, İlim: 53, salat: 9, hacc: 21, Muslim, Ebû Dâvud, Taharat: 69, Tirmizî, Taharat: 61, Nesâî, Taharat, 117, İbn Mâce, Taharat: 63, Ahmed: 2/223, 5/194, 6/406, 407) **"Her kim eliyle erkeklik organına arada bir örtü olmaksızın dokunacak olursa, onun abdest alması gerekir."** (Tirmizi, 82, 83, 84; Darimi, 1/184; Muvatta, 1/42; Ebu Dâvud, 181; İbn Mâce, Tahâra, Bab 64, Hadis no: 479; Nesâî 1/216; el İrva, 116 sahihtir. İbni Hibban sahih senetle rivayet etti. Elbani Sahiha, 1235)

9) Arka taraftan rutubetsiz, kokusuz bir halde çıkarılan kullanılmış ilaç (hukne). Ancak bu durumda abdesti yenilemek ihtiyata daha uygundur.

10) Erkeğin cinsel organına damlatılıp, daha sonra geri gelen yağ Ebû Hanîfe'ye göre abdesti bozmaz.

11) Pıhtı halinde kusulan kan parçası.

12) Baştan buruna veya kulağa kadar akıp gelen, fakat gusûl abdestinde yıkanması gereken yere kadar ulaşmayan kan.

13) Isırılan elma veya ayva gibi sert bir meyve üzerinde yahut kullanılan misvakta görülüp akıcılığı bilinmeyen kan eseri.

14) Pire, kene, sivrisinek ve kara sinek gibi haşerattan birisinin doluncaya kadar emdiği kan. Sülüğün doluncaya kadar emip de düştüğü zaman kendisinden akacak kadar olan kan abdesti bozar.

15) Oturağı tamamen yere yerleştirmek suretiyle oturarak, yine namazda iken ayakta veya oturarak yahut rukû veya secde halinde uyumak.

16) Namaz dışında veya cenaze namazında, yahud da tilâvet secdesinde kahkaha ile gülmek.

Şâfiîlere göre, namaz içinde de kahkaha ile gülmek abdesti bozmaz.

17) Kendisinin de yanındakilerin de işitemeyeceği derecedeki gülümseme, abdesti de namazı da bozmaz. Ancak yalnız kendisinin işitebileceği derecedeki gülme abdesti değilse de namazı bozar.

18) Ağlamak da abdesti bozmaz.

Abdestin Sıhhatine Engel Olmayan Şeyler:

- 1) Tırnaklarda bulunan veya bedenin terlemesinden doğan kirler, pire ve sinek tersleri abdestin sıhhatine engel olmaz.
- 2) Boyacıların ellerinde veya tırnaklarında zarûrî olarak kalabilen boyalar abdestlerine zarar vermez. Ancak bir zarurete bağlı olmaksızın tırnakların üzerinde ince bir tabaka teşkil eden ve altlarına suyun gitmesine engel olan boyalar abdestin sıhhatine mânidir. Nitekim abdest organlarına yapışmış bulunan mum, hamur, çapak gibi şeyler de böyledir.
- 3) Bir yaranın üzerine konulan ilâç yaranın dışına yayılmış olursa, bu aşılın kısım yıkanır. Ancak yıkanılması zarar verecekse meshetmekle yetinilir.
- 4) Bir kimse abdest aldığını kesin olarak bildiği halde, abdestinin bozulup bozulmadığında şüphe etse abdestli sayılır. Bunun aksine, abdestinin bozulduğunu kesin olarak bildiği halde, daha sonra abdest alıp almadığında şüphe etse abdestsiz sayılır. Çoğunluğun görüşü budur. Çünkü kesin olarak bilinen şey, şüphe ile ortadan kalkmaz. Delil; Abdullah b. Zeyd'in naklettiği şu hadistir: "Peygamber (s.a.s)'e, namaz sırasında birşeyler hissettiği duygusu gelen kişinin durumundan şikâyetle bulunulunca şöyle buyurmuştur: Bir ses işitmedikçe veya bir koku duymadıkça namazı bırakmasın." (Buharî, vudû 4, 34; büyü, 5; Müslim, hayz 98, 99; Ebû Dâvûd tahâre 67; salât 192; Tirmizî, tahâre 56; Nesâî, tahâre 114 İbn Mâce.'tahâre 74; Ahmed b. Hanbel, H, 330, 410, 414, 435, 471; III, 12, 37, 50, 51, 53, 54, 96)
- 5) Abdest sırasında veya abdestten sonra, bir abdest organını yıkayıp yıkamadığında şüphe eden kimse, eğer çok kere bu çeşit vesvese oluyorsa, o organını yıkaması gerekmez. Her zaman böyle vesvese olmuyorsa yıkar.
- 6) Abdest organlarından biri veya bir kaçı bulunmayan kimse, mevcut organları yıkamakla yetinir. Bir organ yerine ameliyatla takılacak başkasına ait organ onun yerine geçer.

Aile İçinde Hak ve Sorumluluklar

Evlilik, İslâm'ın üzerinde çok hassas bir şekilde durduğu maddî ve mânevî iki yönlü ulvî bir müessesedir. Dolayısıyla bu ulvî müessesenin te'sîsi husûsunda son derece ciddiyet ve dikkat sahibi olmak zarûrîdir. Aksi hâlde izdivâcî basit bir beraberlikten ibâret zannederek oluşturulan âile yuvaları, yersiz boşanmalarla neticelenmektedir.

Peygamber efendimiz sallallâhu aleyhi ve sellem çeşitli hadis-i şeriflerinde, "**Ey gençler! Sizden evlenmeye güç yetirenler evlensin**" (Müslim, "Zekât", 53; Ebû Dâvûd, "Tatavvu", 12, "Edeb", 160; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 167, 168), "**Üç kişiye yardım etmek Allah'ın**

taahhüdündedir; Allah yolunda cihad eden, hürriyetini kazanmak için çalışan köle ve iffetini korumak için evlenen” (Tirmizî, “Fedâilü’l-Cihâd”, 20; Nesâî, “Nikâh”, 5; İbn Mâce, “Ahkâm”, 96). **“Şu dört şey Peygamberlerin sünnetlerindendir: Haya (utanmak), koku sürünmek, misvak kullanmak ve evlenmek”** (Tirmizî, “Nikâh”, 1), **“Evlenmek benim sünnetimdir, sünnetimi tutmayan benden değildir....”** (İbn Mâce, “Nikâh”, 1) buyurarak evlenmeye teşvik etmiştir.

Evlenmek dînin yarısının ikmâl edilmesine sebep olmaktadır. Nitekim bu konuda Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur:

"Kişi evlendiği zaman dininin yarısını korumuş olur. Geriye kalan yarısı için de Allah'a karşı gelmekten sakınsın." (Heysemi, Mecmeu'z Zevâid, No: 7310; Aclûnî, Keşfu'l-Hafa, 2/239)

Efendimiz (s.a.s.) yine; **"Dünyada elde edilecek şeylerin en değerlisi: Zikreden bir dil, şükreden bir kalb, kocasının imânına yardımcı olacak sâliha bir eştir."** buyurmuştur. (Tirmizî; Tefsir: 9/9 hadis no: 3094; İmam Ahmed, Zühd hadis no: 139)

Hz. Peygamber, evlenecek kişilerin daha önce birbirini görmesini tavsiye etmiş, bunun eşler arasında kaynaşma ve anlaşmaya katkısı olacağına dikkat çekmiştir. Nitekim Muğîre (r.a) bir kadınla evlenmek istemiş, Hz. Peygamber (s.a.s) kendisine: **"O kadına bak, çünkü bakmak yıldızınızın barışması (birbirinize ısınmanız) için daha iyidir"** buyurmuştur. (Müslim, "Nikâh", 74, 75; Tirmizî, "Nikâh", 5; Nesai, "Nikâh", 17; İbn Mâce, "Nikâh", 9; Dârimî, "Nikâh", 5)

Allah'ın Elçisi, Ensar kadınlarından biriyle evlenmek isteyen bir sahâbiye; **"Git ve ona bak, zira Ensar kadınlarının gözlerinde bazı göz kusurları bulunabilir"** (Müslim, "Nikâh", 12) demiştir. Câbir b. Abdullah'ın naklettiği bir hadiste şöyle buyrulur: **"Sizden biriniz bir kadınla evlenmek istediği zaman, onun evlenmesini teşvik edecek niteliklerine bakabilirse baksın."** (Ebû Dâvûd, "Nikâh", 18; Tirmizî, "Nikâh", 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 334, 360) Bu hadisler ışığında İslam hukukçuları evlenmek isteyenlerin, isteyecekleri kız veya kadını önceden görmelerinin mendup veya müstehap olduğunu ifade etmişlerdir. (İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, II, 3; Görgülü, a.g.e., s. 24. Müstehap kavramı mendup kavramının bir alt kavramı olup aynı anlamı taşımaktadır)

Allah rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem evlenirken de neye dikkat etmemiz gerektiğini en önemli tercih sebebinin ne olması gerektiğini belirtmiş ve;

"Kadın dört şeyi için nikâh edilir. Malı, soyu, güzelliği ve dini. Siz dindar olanını seçiniz ki elleriniz bereket görsün" buyurmuştur. (Buhari, "Nikâh", 15; Ebû Dâvûd, "Nikâh", 2; Nesâî, "Nikâh", 10, 13; İbn Mâce, "Nikâh", 6, 38; Dârimî, "Nikâh", 4. Başka bir rivayette "soy" dışındaki diğer üç nitelik belirtilmiştir. Bk. Müslim, "Radâ", 53; Tirmizî, "Nikâh", 4)

Yine bir diğer hadiste, **"Dininden ve ahlâkından memnun olduğunuz biri evlenme talebiyle size gelirse onu evlendirin. Aksi takdirde yeryüzünde fitne ve büyük fesat olur"** demiştir. (İbn Mâce, "Nikâh", 46)

Evlenmekle kalb birlikteliğini temin yanında beşeri ihtiyaçlarını karşılamış olan eşler, fitnenin kol gezdiği günümüz dünyasında iffetlerini korunma konusunda birbirlerine yardımcı olurlarken, İslâmî hayatın yaşanması konusunda dayanışma içinde bulunurlar.

Evlilikte aile reisliği erkeğe aittir. Nitekim ayette **"Erkekler kadınlar üzerinde kavvâmdır"** (en-Nisâ, 4/34) şeklinde hitap edilmektedir. Ayette geçen **"erkeklerin bir derece üstünlüğü"** aile reisliğinde kendini gösterir. Erkeğin ailenin yöneticisi ve koruyucusu olduğuna vurgu yapılarak aile birliğinin muhafazası ve sürdürülmesinde ona daha belirgin sorumluluklar yüklenmiş, vecibelerin yerine getirilmesinin yanı sıra hakların korunması ve kullanımında da aktif bir rol verilmiştir. Yine hadîsi şerifte, aynı anlamı ifade etmek üzere, **"Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürünüzden sorumlusunuz... Erkekler ailesinin çobanıdır, kadın kocasının evi ve çocuklarının çobanıdır. ...ve hepiniz sürüden sorumlusunuz"** buyrulur. (Buhârî, "Nikâh", 80, 89, "Cuma", 11, "Cenâiz", 32, "İstikrâz", 20; "Vesâyâ", 9, "İtk", 17, 19; "Nikâh", 81, 90, "Ahkâm", 1; Müslim, "İmâre", 20; Ebû Dâvûd, "İmâre", 1, 13; Tirmizî, "Cihâd", 27)

Kur'ân-ı Kerim'de Yüce Allah, ideal eşi, **"Es-Salihâtü Kânitâtün"** (Nisâ, 4/34) şeklinde anlatmaktadır. Bu âyetteki, **"Sâlihât"** kelimesi, iyi, sağlam, düzgün, kendilerine verilen misyonu tam olarak yerine getiren hanımlar olup; bunları sıfatı olarak belirtilen, **"Kânitât"**, Allah'a bağlı ve O'nun emirlerine itâatli manasını ifade ettiği gibi, yumuşak başlı, kocasına karşı ideal bir eş, ona içten sevgi ile bağlı kadınlar anlamına gelmektedir.

Allah Resûlü (s.a.v.) de, "Sâlihâ" kelimesini **"Kadınların en hayırlısı, ona baktığın zaman sana sürûr (sevinç) verir; ona bir şey emrettiğinde sana itâat eder."** şeklinde açıklayarak yukarıdaki âyet-i kerimeyi okumuşlardı. (İbn Kesir, Hadislerle Kur'ân-ı Kerim Tefsiri, çev. Bekir Karlıağa, Bedrettin Çetiner, Çağrı Yay. İstanbul 1991, IV/1680; Mevdudi ve Elmalî'nin adı geçen ayetin tefsiri)

Âyette, geçen **"Kunût"** kelimesi, baskı altında, isteksiz ve baştan savmacı bir itâat demek değildir. Aksine isteyerek, benimseyerek, gönüllü ve arzulu bir şekilde gösterilen itâat anlamına gelir. Bundan dolayı yüce Allah âyette, "Sâliha" kadınları, "itâat eden" anlamını ifade eden bir sıfat yerine "saygılı olanlar" anlamında "Kânitât" ile ifade buyurmuştur.

"Mü'minlerin iman bakımından en olgun olanı; ahlâkı güzel olanıdır" sözleriyle güzel ahlakın önemine dikkat çeken Peygamber Efendimiz, bu hadis-i şerifin devamında **"Sizin en hayırlınız da hanımlarına karşı hayırlı davranmanızdır."** (Tirmizî, Radâ' 11, (1162); Ebû Dâvud, Sünnet 16, (4682)); **Ben âileme en iyi olanınızım."** (Tirmizî, Menâkıb, 46) buyurarak hanımlara iyi davranmayı kâmil iman sahibi olma ile yanyana koymuşlardır. Diğer bir hadis i şerifte, **"Hanımlarınıza incitecek çirkin sözler söylemeyin."** (Tirmizî, Radâ' 11; İbn Mace, Nikâh 4; Ahmed, V, 72-73; Nesâî, 'İşretü'n-Nisâ, s, 167) ; **"Kadınlarınız konusunda Allah'tan korkun. Çünkü siz onları Allah'tan**

emânet olarak aldınız." (Ebû Dâvûd, Menâsik 56; İbn Mâce, Menâsik 84) sözleri hanımlara iyi davranma konusunda yaptıkları uyarılardan bazılarıdır.

Kur'an-ı Kerim erkeklerin kadınlarla iyilik ve güzelliğe dayalı bir ilişki içerisinde olmalarını emretmektedir (Nisâ, 4/19). Bu da ailede meselelerin iyilik, güzellik, istişare ve karşılıklı anlayış esasına göre yürütülmesi gerektiğine işaret eder. İslâm'ın öngördüğü ve kurulmasını arzu ettiği aile, bireyleri birbiriyle çekişen, her biri diğerinin açığını arayan, birbirlerine karşı yetki ve üstünlük çekişmesine giren bir aile değildir. Tam tersine karşılıklı anlayış, fedakârlık, sevgi ve saygı esasına dayanan bir ailedir.

Eşler arasında muhabbetin devamını sağlamaya yönelik **şu nasihat oldukça önemlidir:** "Hayat arkadaşını Allah'ın sana ihsan ettiği sevimli bir rahmet hediyesi olduğu cihetiyle sev. Bu sevgini, bir zaman sonra bozulacak olan güzelliği üzerine kurma. Kadının en çekici, en tatlı güzelliği, kadınlığa mahsus mânevî güzelliğidir. En tatlı güzelliği ise, samîmî ve nûrânî şefkatidir. Bu şefkat ve mânevî güzellik hayatın sonuna kadar devam eder ve artar.

Eşlerin sevimsiz davranışlar sergileyip, evlilik binasının yıkılması için olumsuz şartları hazırlamaları, aralarındaki ilişkilerin kötüye gitmesine imkan verme ve bir çok konuda şeytana yardımcı olma anlamına gelir. İnsanlara komplolar kurarak saptırmaya çalışan şeytanın yıkmayı hedeflediği en büyük değer eşler arasındaki bağlılık olduğunu haber veren Efendimiz (s.a.v.), bu konuda şu acıklı tabloyu haber vermektedirler:

"Şeytan, yardımcılarını yer yüzüne dağılarak müminleri baştan çıkarmalarını emreder. Şeytanın yardımcılarından biri (başkanlarına) gelerek, insanları saptırmak için yaptırdığı (içki içirme, namazı terk ettirme gibi her türlü kötü) amellerinden bahseder. O da, (bunlardan hiçbirini etkili bir faaliyet olarak görmediğinden) 'Hiçbir şey yapmamışsın!' der. Daha sonra onlardan biri (Şeytanların liderine) gelerek, 'Ben falanı yoldan çıkarmak için, hanımıyla arasını açıncaya kadar onların peşini bırakmadım!' der. Şeytan bu yapılan işi çok beğenerek onu kendisine yaklaştır ve: 'Sen ne müthişsin!' diyerek duyduğu memnuniyeti belirtir." (Müslim, Münâfıkûn 66-67 (5032))

Geçimsizlik ve bunun neticesinde boşanma ile sonuçlanan sürtüşmelere giren eşler, kendi elleriyle aile, toplum ve İslâm hayat kalesinin içten düşmesinin şartlarını hazırlamış olurlar! Müteaddid hadislerinde evlenmeyi teşvik eden Allah Resâlû (s.a.s.), **"Evleniniz, boşanmayınız!.. Zira boşanma sebebiyle Rahman'ın Arş'ı titrer..."** (Ali el-Müttakî, IX, 1161/27874) buyurarak bu konuda eşlerin dikkatli hareket etmelerini uyarılmışlardır.

Bu gerçeğe rağmen, günümüzde aile kurumu birçok sıkıntı ve problemlerle karşı karşıyadır. Boşanma sebeplerine baktığımızda; manevi değerlerin tahribi, kültür farklılığı, bencillik, saygısızlık, sorumsuzluk, ekonomik zorluklar, aile içi şiddet, iletişim bozukluğu, lüks ve israf düşkünlüğü gibi sebepler önemli rol oynamaktadır.

Bununla birlikte bilhassa medyada aile hayatı küçümsenmekte, boşanma tahrik edilmekte ve yalnız yaşam teşvik edilmektedir. Peygamberimizin; **“Allah katındaki en sevimsiz helal”** (Ebu Davud, talak) olarak tarif ettiği boşanmalar çoğalmakta, aileler ve doğal olarak çocuklar maddî ve manevî zarar görmektedir. Bunun yanında sosyal ağların günümüzdeki kullanımına baktığımızda, bilhassa gençlerin sosyal platformlarda kişinin kendi mahremiyetine zarar veren, gerçek hayatta yapmayacakları, birçok şeyi yaptıklarını, kendilerinde böylesi bir özgürlük gördüklerini gözlemliyoruz.

Aile birliğini zedeleyen, sarsan, karı koca arasındaki huzursuzluğa sebep olan her hangi bir durum yokken, boşanmaya kalkmak Kur'an-ı Kerim'in yasakladığı bir şeydir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de: **“...Eğer size itaat ederlerse, artık onların aleyhine başka bir yol aramayın...”** buyrulmuştur. (Nisa, 34)

Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem: **“Sırf başka bir kadın almak için karısını boşayan kişiye Allah lanet eder”** (Ebu Davud) buyurarak erkeklere, bu hususta ne kadar hassas davranmaları gerektiğini ve Allah'ın hukukuna riayet etmelerini tembihlemiştir. Kişi, hanımının Allah'ın onun gözetimi ve koruması altına vermiş olduğu bir emaneti olduğunu hatırlamalıdır.

Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in boşanma hususundaki bu tavrı kadınlar için de geçerlidir. Kendilerini boşamaları hususunda kocalarını zorlayan, sırf boşanmak için huzursuzluk çıkaran kadınlar hakkında da Allah Rasulü: **“Bir kadın gerekli bir durum yokken, kocasından kendisini boşamasını isterse artık ona cennetin kokusu dahi haramdır”** buyurmuştur. (İbni Mâce)

Bu gibi sebeplerle eşler, hayatın bütün sıkıntı ve problemlerini, el ele verip birlikte, fedakârlıkla çözmeye çalışmalı ve birbirlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmelidirler. Bu da yeterli olmazsa devreye tarafların aileleri girip sorunu çözmeye çalışmalıdır. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **“Eğer karı kocanın birbirinden ayrılacaklarından endişe ederseniz, o vakit, kendilerine erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf işi düzeltmek isterse, Allah onları uyuşturmayla muvaffak buyurur. Şüphesiz Allah, Âlim ve Habîr'dir.”** (Nisa, 35)

Bugün görülen tablo o dur ki, modern hayatın getirmiş olduğu birtakım sıkıntılar karşısında eşler, tahammülsüzlükleri sebebiyle hemen boşanma yolunu tercih etmektedirler. Ne yazık ki çoğu zaman dönüşü olmayan bu fevri tavrın neticesinde insanlar hatalarını anlayıp tekrar birbirlerine geri dönmeyi, yuvalarını tekrar kurmayı arzusalar da hem her iki tarafın ayrılıklarının ertesinde yaşadıkları bazı gelişmeler, hem de dini kaideler sebebiyle bu mümkün olmamaktadır. Bu sebeple İslam Hukuku'nda boşanmanın dönülebilir tarzda yapılması istenmiştir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde ifade edilmiştir: **“Boşama iki defadır. Bundan sonra ya iyilikle tutma veya güzel bir şekilde salıverme vardır...”** (Bakara, 229) Sahabenin uygulaması da bu tarzda olmuştur.

İslam hukukuna göre, evlilik üç talakın hepsinin birden veya tedrici olarak bırakılmasıyla sona erer. Âlimlerin ifadesiyle ilk boşamada sevgi bağı koparılmış olur, evlilik geride kalan saygı ve sorumluluk bağıyla yine devam edebilir. İkinci boşamada ise saygı bağı da koparılmış olur, isterlerse yine devam edilir. Üçüncü boşamada ise sorumluluk bağı da koparılmış olduğundan artık tarafları tutacak bir bağ kalmamış, evlilik bitmiş, ayrılık kesinleşmiş olur. Boşanmış olan kadın başka biriyle yaptığı evlilikten boşanmadıkça artık geriye dönemez.

Unutmayalım ki kocanın karısı üzerinde hakları olduğu gibi kadının da kocası üzerinde hakları vardır. Nitekim bu konuda Allah azze ve celle şöyle buyuruyor:

“Erkeklerin kadınlar üzerinde bulunan hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır.” (Bakara Suresi 228)

İşte biz burada kadının kocası, kocanın da karısı üzerindeki haklarından bahsedeceğiz.

KADINLARIN EŞLERİ ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Muâviye İbni Hayde radiyallahu anh şöyle dedi:

“Yâ Resûlallah! Kadınlarımızın bizim üzerimizdeki hakkı nedir?” diye sordum. Şöyle buyurdu:

“Yediğiniz ölçüde yedirmek, giydiğiniz seviyede giydirmek, yüzlerine vurmamak, yaptıkları işin ve kendilerinin çirkin olduğunu söylememek, onları yataklarında yalnız bırakmak gerekirse, bu işi sadece evde yapmaktır.” (Ebû Dâvûd, Radâ 41. Ayrıca bk. İbni Mâce, Nikâh 3)

İyas bin Abdullah (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Allah’ın kadın kullarını dövmeyiniz!” (Ebu Davud 2146, Darimi 2/146, İbni Mace 1985, İbni Hibban 4189, Albânî Gayetu’l-Meram 251)

Resûl-i Ekrem Efendimiz kadının en vazgeçilmez ihtiyaçları olan yeme ve giyinme problemlerine öncelikle çözüm getirmektedir. Kadının maddî ihtiyaçlarına çözüm getirdikten sonra onun rûhî cephesini ele almaktadır. Erkekleri, kadının hassas ruh dünyasına saygılı olmaya çağırmakta ve kadın psikolojisinin erkekten farklı ve daha hassas olduğuna dikkatleri çekmektedir. Kadın gönlünü hesaba katmayan, onu incitip kıran ve mânevî dünyasını alt üst eden kaba davranışlardan sakındırmaktadır.

Kadını mânen yıpratın ve onu derinden yaralayan en acı söz, yüzüne karşı çirkin olduğunu söylemektir. Bu sebeple Peygamber Efendimiz böyle ağır ve kaba sözlerle, onun kadınlık gururunun rencide edilmesine izin vermemektedir.

Evlenmeden önce her iki tarafın birbirini beğenme veya beğenmeme hakkı vardır. Ama evlendikten sonra bu konuyu tekrar gündeme getirmenin bir mânası yoktur.

Bir de kadının elinde olmayan bazı sebeplerle tabii güzelliği zaman zaman gölgelenebilir. Özel hâli ve gebeliği gibi gelip geçici durumlar buna yol açabilir. Ama bu durumlar kadının elinde olmayan, ona Allah tarafından verilen özelliklerdir.

Meselenin şu yönü de unutulmamalıdır: İnsanlara kendini şekillendirme özelliği verilmemiştir. Herkesin yüzünü dilediği gibi yaratan Allah Teâlâ'dır. Allah'ın yaptığı bir işi, bir tasarrufu beğenmemeye kalkmak büyük küstahlıktır.

Yüze vurmaya gelince, bu yasak sadece kadınlar için değil, çocuklar ve köleler için bile geçerlidir. Hatta Peygamber Efendimiz hayvanların yüzlerini dağlamayı şiddetle yasaklamıştır. Zira yüz insan şahsiyetinin simgesidir. Yüze vurmak, insana saygı göstermemek demektir. Kaldı ki, kadın için yüz ayrı bir önem taşır. Zira güzelliğini canlı tutmak üzere kadının en fazla ihtimam gösterdiği organı yüzüdür.

Hadîs-i şerîfin işaret ettiği bir diğer husus da karısına darılıp **ayrı yatmak** zorunda kalan bir erkeğin, bu cezayı evin dört duvarı arasında uygulamasıdır. Çünkü bu sırrın ifşa edilmesi kadının izzet-i nefsinin son derece zedeler. Öte yandan yuvanın yıkılmasını isteyen bazı fesatçılara, dedi koducu kimselere fırsat verilmiş olur. **“Kol kırılır yen içinde”** diyenler ne güzel söylemiştir. Evliliği sona erdirmeyi gerektiren bir durum olmadıkça, dostları üzen, düşmanları sevindiren bir davranışta bulunmamalıdır.

Koca eşinin sırlarını ifşa etmemelidir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) şu hadislerinde sırrın gizlenmeyip ifşa edilmesini şer olarak nitelemiştir:

“Şüphesiz ki Kıyamet günü, Allah'ın en çok ehemmiyet vereceği emanet, kadın-koca arasındaki emanettir. Kadınla koca birbiriyle içli dışlı olduktan sonra, erkeğin, hanımının sırlarını etrafa yayması o gün en büyük ihanettir.” (Müslim, Nikah, 123, 124; Ebû Dâvud, Edeb, 32)

Kadının kocası üzerindeki haklarından birisi de kocasının ona dinî vecibelerini öğretmesi ve öğrenmeye ihtiyaç duyduğu dinî, kültürel ve ahlakî konularda ona yol göstermesidir. Bu sebeple İslam, dinî hükümleri kocasının öğretmediği kadının, bu konuları dinî bilgileri olan kimselere sorması için evden çıkmasına müsaade etmiştir. Öncelikle ailesine; Allah'ı, Peygamber'ini, Allah'ın emrine uymayı, İslam'ın büyüklerini sevdirmeli ve bu şekilde Allah'a bağlı, O'nun davasına seve seve hizmet eden bir aile olmalarını sağlamaya çalışmalıdır. **“Ey inananlar; kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyunuz”**4 ayetini daima hatırlamalı ve bu mesuliyeti yerine getirebilmek için çalışkan ve fedakâr olmalıdır.

Şu bir gerçek ki; kadın kocasının dinî yaşantısından çok etkilenir. Onun ahlâkı, gayreti, ibadeti takvası, dürüstlüğü, helal kazanç konusundaki hassasiyeti karısını ve çocuklarını çok etkileyecek ve onların da bu konularda yetişmesini sağlayacaktır.

Babasının asla yalan söylemediğini ve yalan söyleyenleri hiç sevmediğini gören çocuklar, dürüstlük eğitimini daha okuma yazma öğrenmeden tamamlamış olacaklardır.

Müslüman erkek evinde daima sert, sadece ciddi meselelerle ilgilenen, karısının ve çocuklarının konuşmalarını basit gören ve önemsemeyen bir pozisyonda olmamalıdır. Evde geçirdiği az vaktini iyi değerlendirmeli, çocuklarıyla şakalaşmalı, kısa süreli oyunlar oynamalı, nadirde olsa ailesini gezdirmelidir. Eve girdiğinde ailesinin sıkıntı duyup tedirgin olacağı bir insan değil, yokluğunda özlenen, varlığında ise güven ve sevinç hissettiren bir kimse olmalıdır.

Erkeğin Karısı Üzerindeki Hakları

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“Erkeklerin kadınlar üzerinde bulunan hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır. Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları bir derece daha fazladır! Allah Aziz’dir, Hâkim’dir.” (Bakara Suresi 228)

Bir başka âyette de şöyle buyrulur:

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ...

“Allah, insanları birbirinden üstün kıldığı sebeple ve (erkekler) mallarından harca(yıp kadınların geçmini sağla)dıkları için erkekler, kadınlar üzerinde idarecidirler/yöneticidirler. Bundan dolayı iyi kadınlar itaatkâr olup, Allah’ın kendilerini korumasına karşılık (Allah’ın verdiği başarı ile) gizliyi korurlar (ve kocalarına asla ihanet etmezler.) Başkaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse; vücutlarında iz bırakmayacak ve canlarını yakmayacak bir şekilde) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür.” (Nisa Suresi 34)

Kocanın, hanımı üzerinde olan haklarını icmâlî olarak içinde barındıran bu âyeti kerimeden, İslâm hukukçuları belli başlıklar altında “koca hakları”nı çıkararak şu şekilde ifade etmişlerdir: **“Hanımın, kocasına itaat etmesi”, “Kendisi için hazırlanmış olan evde ikamet etmesi”, “Evinden kocasının izni olmadan çıkmaması”, “Kocasının izni olmadan evine kimseyi almaması” ve “Kocanın, hanımını edeplendirme velâyeti”.** (Ahvalü’ş-Şahsiyye, Muhammed Muhyiddin Abdülhamit, s:116) Ancak bu haklar bazı kayıtlarla kayıtlanmıştır. Yazımızda, bu hakları müstakil başlıklar halinde ele alıp âlimlerimizin görüşleri doğrultusunda değerlendirmeye gayret edeceğiz.

Hanımın, kocasına itaat etmesi:

İslâm şeriatı; kadının, kocasının emirlerine itaat etmesini, üç şartın tahakkuk etmesiyle vacip kılmıştır. Bu üç şarttan herhangi biri tahakkuk etmediği müddetçe kadının, kocasına itaat etmesi vacip değildir.

1- Kocanın hanımından yapmasını istemiş olduğu iş ‘zevciyyet’ dediğimiz karı-kocalık işleriyle alâkalı olmalıdır. İlişki için yatağa çağrılan kadının, kocasına itaat etmesi vaciptir. Nitekim bu konuyla alâkalı birçok hadîsi şerifler vardır.

Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Bir kimse, karısını (cinsel ilişkiye girmek için) yatağına davet eder, kadın da kocasına icabet etmekten imtina eder ve bu sebeple adam karısına kızgın olarak gecelerse, melekler o kadına sabah oluncaya kadar lanet ederler!” (Buhari 3046, Müslim 1436/122, Ebu Davud 2141, Nesei İşrettü’n-Nisa 84, Ahmed bin Hanbel Müsned 7476, Albânî İrvau’l-Ğalil Fi Tahriri Ehadisi Menari’s-Sebil 2002)

Bir başka rivâyette şöyle denmiştir:

“Adam, hanımını yatağa çağırdığı vakit, hanımı tandırın üzerinde bile olsa, hemen kocasına gelsin!” (Tirmizi 1169)

Bir başka rivâyette de:

“Kadın kocasının yatağını terk ederek gecelediği vakit, o kadın kocasının yatağına dönünceye kadar melekler ona lanet ederler!” (Buhari 5279, Müslim 1436/120)

2- Kocanın, hanımından yapmasını veya yapmamasını istediği iş İslâm’ın emirlerine muvâfık olması lâzımdır. Şayet koca, hanımından İslâm’ın yasak etmiş olduğu herhangi bir işi talep edecek olursa, o işi yapmak hanımına vacip değildir, bilakis kocasının talebini yerine getireyim diye İslâm’a muhalif olan herhangi bir işi yapmak haramdır. Zira Yaratıcıya isyanda yaratılmışı itaat olmaz. (el Fıkhü’l-Mukaren li’l-Ahvali’ş-Şahsiyye Bedran, Ebu’l-Ayneyn Bedran s:272)

Ancak nâfile oruç gibi ibadetleri, kadının, kocasının rızasını almadan yapması doğru değildir. Nitekim bir hadîsi şerifte Efendimiz (Aleyhissalâtü Vesselâm); ***“Bir kadın, kocası yanında olduğu halde izni olmadan nâfile oruç tutamaz.”*** buyurmuşlardır.

3 – Kadının, kocasına itaat etmesinin vacip olabilmesinin son şartı da, ***“kocanın üzerine vacip olan sorumluluklar”***ını yerine getirmesidir.

Kocanın, hanımı üzerinde olan haklarının ehemmiyetini, Efendimiz (Sallallâhü Aleyhi ve Sellem) birçok hadîsi şeriflerinde beyan etmişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır.

Ebû Hüreyre (Radiyallâhü Anh) anlatıyor; Efendimiz (Sallallâhü Aleyhi ve Sellem)’e **“Hangi kadın daha hayırlıdır?”** diye sorulduğunda; **“Kocasını bakınca onu sürura gark eden, emredince itaat eden, nefis ve malında, kocasının hoşuna gitmeyen şeyle ona muhalefet etmeyen kadındır.”** diye cevap vermişti. (Nesaî, nikâh : 3179)

Başka bir hadîsi şerifte de Efendimiz (Sallallâhü Aleyhi ve Sellem); **“Nefsim, (kudret) elinde olan Allah’a yemin ederim ki! Kadın, kocasının hakkını eda etmediği müddetçe Rabbisinin hakkını eda etmiş olamaz.”** buyurmuştur. (İbn-i Mâce, Hakku’z-Zevci ale’l-Mer’e: 1843)

Kays bin Sa’d (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Eğer bir insanın, başka bir insana secde etmesini emredecek olsaydım, Allah’ın kadınlar üzerinde erkekler için yarattığı haktan dolayı kadınların kocalarına secde etmelerini emrederdim!” (Ebu Davud 2140, İbni Mace 1852, Tirmizi 1168)

Muaz bin Cebel (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Şüphesiz ki, eğer ben birine, Allah’tan başkasına secde etmeyi emredecek olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim! Muhammed’in nefsi elinde olan Allah’a yemin ederim ki, kadın kocasının hakkını ödeyinceye kadar, Rabbinin hakkını ödeyemez! Eğer kadın deve üzerinde iken, kocası onunla cinsel ilişkiye girmek istese, kadın kocasına mani olamaz!” (İbni Mace 1853)

Abdullah bin Mıhsan halasından şöyle rivayet etti: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bana şöyle buyurdu:

“Sen koca sahibi bir kimse misin?”

Ben:

“Evet”, dedim. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Ona nasıl davranmaktasın?”

Ben:

“Aciz olup yerine getiremediğim işler hariç, onun isteklerini yerine getirmekten imtina etmiyorum!” dedim. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Ondan nerede olduğuna iyi bak! Kuşkusuz ki, kocan senin cennetin yahut ateşindir!” (Nesei İşretü’n-Nisa 76, Hâkim 2/189, Ahmed bin Hanbel Müsned 4/341, Albani Adabu’z-Zifaf 285)

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Kadın beş vakit namazını kıldığı, Ramazan orucunu tuttuğu, fercini koruduğu (yani zina yapmadığı) ve kocasına itaat ettiği vakit ona; Cennetin hangi kapısından dilersen oradan gir! denilir.” (Ahmed bin Hanbel Müsned 1661, İbni Hibban 4163, Albâni Sahihu’l-Cami’ 660)

Ebu Said el-Hudri (Radiyahallahu Anhuma) şöyle dedi:

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), kocalarının izni olmadan kadınların nafile oruç tutmalarını yasakladı!” (İbni Mace 1762, Ebu Davud 2459, İbni Hibban Mevarid 956, Ahmed bin Hanbel Müsned 11759, Albâni İrvau’l-Ğalil Fi Tahrici Ehadisi Menari’s-Sebil 7/64, 65)

Ebu Hureyre (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Kocası yanında hazır olan bir kadın, Ramazan harici bir orucu onun izni olmadan tutmasın! Kocası yanında iken onun izni olmaksızın başka birinin kocasının evine girmesine izin vermesin!” (Ebu Davud 2458, Buhari 5278, Müslim 1026/84, Tirmizi 782, Begavi 1694, 1695, Albâni İrvau’l-Ğalil Fi Tahrici Ehadisi Menari’s-Sebil 2004)

Kadının kendisi için hazırlanmış olan evde ikamet etmesi, evinden kocasının izni olmadan çıkmaması ve kocasının izni olmadan evine kimseyi almaması:

İslâmiyet; kadının, kocası tarafından hazırlanmış evde yerleşmesi ve kocasının izni olmadan dışarı çıkamamasının vacip olmasını iki şartın tahakkuk etmesine bağlamıştır.

1- Mâlum olduğu üzere nikâh akdi sebebiyle erkeğin hanımına vermekle yükümlü olduğu mehir vardır. Mehirin mahiyeti ve oluşumuyla alâkalı bilgiyi geçen ayki yazımızda işlemiştik. Bu mehir, müeccel (vadeli) veya muâccel (peşin) olabildiği gibi bir kısmı peşin, diğer bir kısmı da vadeli olabilir. Kadın mehirden peşin olarak konuşulan miktarını almadığı müddetçe veya peşin miktar konuşulmamışsa ikisinin bulunmuş olduğu yerdeki örfün durumu doğrultusunda (yani ikisinin bulunduğu beldedeki örf, mehirden belli bir kısmının peşin olarak verilmesini tayin ediyorsa ve koca da o miktarı peşin olarak vermediyse) kadının kendisi için hazırlanmış olan evde ikamet etmesi vacip değildir.

2- Kocasından izinsiz evden çıkmaması veya kocasının rızası olmadan eve birilerini almaması, kadının akrabalık bağlarının kopmaması şartıdır. Şayet kadının bu konuda kocasına itaat etmesi akrabalık bağlarını kesiyorsa; kadın, akrabalarını ziyaret için evinden çıkarak kocasına muhalefet edebilir. Ancak akrabalığın yakınlık derecesine göre evden çıkacağı veya eve alacağı günlerin miktarı farklı olmaktadır.

Şayet kadının mahremi babası ise haftada bir kere kocası izin vermese de ziyarete gidebilir. Babasının dışındaki mahremlerine ise bir görüşe göre ayda bir, diğer bir görüşe göre ise senede bir kocasından izinsiz çıkabilir. Ancak fıkıh kitaplarımızda tercih olunan görüşün senede bir olmasıdır. Kadının, kocasından izinsiz akrabalarının yanında geceleme câiz değildir.

Kadının, kocasının izni olmadan belli zamanlarda bunların yanlarına gidebilmesi; bunların seferî mesafede olmamalarına ve yol emniyetinin bulunmasına bağlıdır. Şayet anne-baba veya diğer mahremler seferî mesafede olurlarsa kadının, kocası olmadan veya mahremsiz olarak onların ziyaretine gitmesi câiz değildir. Şayet kadının anne veya babasından herhangi biri hasta olup bakıma da muhtaç olsa, başka bakacak kimsesi de olmasa, kadın, kocası izin vermese bile bakıma muhtaç olan anne veya babasının hizmetine (velev ki anne-baba Müslüman olmasa bile) ihtiyaç miktarınca gitmesi câizdir.

Koca için hanımını edeplendirme velâyeti:

Erkeklerin maddî ve mânevî özellikleri ile ekonomik rolleri onların aile reisi olmalarını tabîî kılmıştır. Aile küçük bir toplumdur. Toplum ise düzenle, nizamla yaşar. Düzen ise bir reisi, bir idareciyi zarûrî kılar. İslâm dininde, devlet başkanından aile reisine kadar her idareci ilahî talimata göre hareket etmek, yönetmek mecburiyetindedir; şu halde onlara itaat, bu talimata itaat demektir. İdare eden veya edilen, bu talimatın dışına çıkar, itaatsizlik ederse müeyyide uygulanır.

“Kadının ev işlerini yapması kocasına karşı bir borç mudur?” sorusuna Hz. Peygamber (*Sallallâhü Aleyhi ve Sellem*)’in kızı Hz. Fatıma’ya bir öğüt olarak; evin içindeki işlerin kızına, dışarıdaki işlerin de damadı Hz. Ali’ye ait olacağını söylemesi, bize genel davranış biçimini göstermektedir. (İlmihal, İSAM, c:2, s:221)

Kadının, kocasına itaat etmemesini meşrû kılacak bir gerekçesi olmaksızın itaat etmemesi durumunda erkeğin, hanımını edeplendirmeye hakkı vardır. Yazımızın başında naklettığımız Nisa Sûresinin 34. âyet-i kerimesinde İslâmiyet, bu edeplendirme velâyetini şu şekilde sıralamıştır: İlk olarak koca, hanımına yumuşaklık ve güzel sözler ile Allâh-ü Teâlâ Hazretlerinin kadın üzerine, kocasına itaatı vacip kıldığını, isyan etmesi durumunda hem günaha düşer kalacağını hem de aile bağlarının kopmasına sebebiyet vereceğini ifade ederek nasihat etmelidir. Şayet bu nasihat fayda vermezse ikinci olarak, yatak boykotu dediğimiz **“kadınla aynı yatakta geceleme”** merhalesine geçer. Hanefî fukahasının bir kısmı yatak boykotunu **“gece hanımla konuşmamak”** olarak açıklarken bir kısmı da **“cinsî ilişkiye girmemek”** şeklinde ifade etmişlerdir. (Bedaiu’s-Sanai, Velayeti’t-Te’dib) Bu merhale de fayda vermeyecek olursa, üçüncü merhale olan **“iz bırakmaksızın ve de ızdırıp vermeksizin hafif bir şekilde dövme”** merhalesini uygular. Hangi sebeple olursa olsun erkeğin hanımını şiddetli ve elem verici bir şekilde dövmeye hakkı yoktur. Kur’an-ı Kerîm’i bize tebliğ eden Efendimiz (*Sallallâhü Aleyhi ve Sellem*)’in, hanımlarını hiç dövmediği ve **“sizin en hayırlınız hanımlarınıza karşı en hayırlı olanınızdır”** (Tirmizî, Rada 1082) buyurması da göz ardı edilmemelidir. Bu üç merhale de fayda vermeyecek olursa Nisa Sûresinin 35. âyet-i kerimesi doğrultusunda sulh için hakemlik müessesesine gidilir.

Evlendiği Gece Ümâme Binti'l-Hâris'in Kızına Yaptığı Nasihat

"Yavrucuğum! İçinde doğmuş olduğun evinden, yetişip büyümüş olduğun yuvandan ayrılıyorsun... Bilmediğin bir adama, daha önce alışmadığın, sana yoldaş olacak bir eşe, önceden hiç girmedığın bir eve gideceksin... O, artık senin yoldaşın ve prensindir... O halde, sen onun için "yeryüzü" gibi ol ki; sana "gökyüzü" olsun; onun için bir "zemin" ol ki senin için bir "direk" olsun... Sen ona hakkıyla "eş" ol ki, o da sana gerçek manada "koca" olsun... (...) Senin evliliğine yapacağın küçük küçük katkılar biriktikçe yuvanın huzuru da artar; duvarları ve köşeleri hayatın fırtına ve kasırgalarına karşı o kadar dayanıklı olur. Ey Kızcağızım! Allah'a karşı edebinle beraber, ona da saygılı ol... Onu can kulağıyla dinle, günah olmadığı sürece, isteklerine itaat et."(9)

ALLAH

ALLAH" İSMİ

İslam âlimlerinin çoğuna göre, Arapça özel bir isim olan Allah kelimesi (lafzatullah), herhangi bir kökten türememiştir. Allah lafzı, Arap Dili kuralları açısından tenvin kabul etmez. İkili hâli (tesniye) ve çoğulu (cem'i) yoktur. Kendisine ibadet edilen Yüce varlığın özel ismidir. Allah ismi sâdece Allah'a âit bir isim olduğu için başka varlıklara verilemez, başka dillere tercüme edilemez. Başka dillerdeki Allah yerine kullanılan hiçbir kelime Allah isminin karşılığı olamaz. Belki olsa olsa ilah kelimesinin karşılığı olur. Türkçede kullanılan "tanrı" kelimesi de Allah kelimesi yerine kullanılamaz fakat ilah kelimesi yerine kullanılabilir. Bu yüzden Lâ ilâhe illallah kelimesinin Türkçe karşılığı olarak "tanrıdan başka tanrı yoktur", denilemez. Bu, Allah'tan başka Allah yoktur" gibi bir şey olur. Halbuki Allah'tan başka Allah yoktur denilmez de Allah'tan başka ilah yoktur, denilir. İşte bundan dolayı "tanrıdan başka tanrı yoktur", değil de Allah'tan başka tanrı yoktur denilebilir.

Allah kainatı (mekanı), zamanı, ruhu, maddeyi yoktan var edendir. Allah ezelîdir. O'nun başlangıcı yoktur. O, sonsuzdur. Allah, Sübhandır. Bütün kusur ve noksanlıklardan münezzehtir. Allah birdir. Allah'ın ortağı, eşi, benzeri, oğlu, kızı yoktur. Allah hiçbir şeye benzemez. O'nun cinsiyeti yoktur. O, zamandan ve mekandan münezzehtir. O, zaman içerisinde değildir. O, zamanı yaratandır. O, mekan içerisinde değildir. O, mekanı yaratandır. Hiçbir yerde değildir. Bir mekan içerisinde olanlar mahluklardır. O ise mekan içerisinde olmaya ihtiyaç duymaz. O, madde değildir. O'nun bedeni, vücudu, yüzü yoktur. O'nun bizim gibi ruhu yoktur. O, mekanda olmadığı için O'nun ile bizim aramızda mesafe diye bir şey söz konusu değildir. Demek ki; biz onu hiçbir şeye benzetemeyiz. O'nun zâtı hakkında aklımıza gelenlerin hepsi yanlıştır. O'nun zâtını hiç kimse kavrayamaz. O'nun zâtını düşünmek haramdır.

Enbiya suresinin 22.ayetinde şöyle vurgulanmaktadır:

“Eğer yerde ve gökte Allah’tan başka ilahlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş’ın Rabbi Allah, onların nitelemelerinden uzaktır”..

Allah’ın eşinin ve benzerinin olduğunu düşünmek ona ortak koşmaktır (şirk)

“Bana,... “sakın Allah’a ortak (şirk) koşanlardan olma” denildi. (Enam,6/14)”

“Yeryüzünde bulunan herkes fanîdir. Yalnız sonsuz büyüklük (celâl) ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır.” (Rahman 55/26-27)

Evvela, Allah’ın varlığı kendindendir, başka bir varlığa dayanmaz. Ya da varlığının öncesi ve sonrası yoktur. Onun varlığı ezeli ve ebedi olup, başlangıç ve sondan münezzehe ve mukaddestir.

İkincisi, olmak tabiri, varlık ile yokluk arasında duran bir şeyin, ezeli bir irade ile varlık alemine çıkmasıdır. Allah ezelde var olduğuna göre, olmak tabirini Allah hakkında kullanmak mantık ve akıl açısından mümkün değildir. Yani varlığının başlangıcı olmayan bir Zat’a, olmuş tabiri kullanılmaz. Zira olmak tabirinin içinde başlangıç manası vardır. Bir şey olmuş ise, mutlaka bu oluşumun bir başlangıcı vardır ki, Allah bundan pak ve temizdir.

Üçüncüsü, oluşumun ve mümkünatın içine hapsolmuş bir zihin, vacip ve oluşumdan münezzehe olan bir Zâtın varlık boyutunu anlamakta zorlanır ve kendisine benzeterek mutlaka ona bir başlangıç manasını dayatmaya çalışır. Yani benim bir başlangıcım varsa, onun da bir başlangıcı vardır, diye batıl bir önermeye kendini mecbur hisseder.

Bu gibi hissiyatlardan kurtulmanın yolu İslam’ın tenzih usulünü iyi işlettiler. Namazın her tarafında "SübhaneAllah" dememiz bu yüzdendir. İnsanın en büyük yanılgısı, hiçbir cihetle kendisine benzemesi mümkün olmayan Allah’ı kendisine kıyas edip benzetmesidir. Halbuki Allah sübhandır, asla mevcudata benzemez ve onların vasıfları ile vasıflanmaz.

Dördüncüsü, teselsül, bazı şeylerin zincirleme olarak birbiri ardınca dizilmeleri; eşya ve olayların birbirine dayanarak arka arkaya gelmeleridir. Mümkün olan eşya ve olayların husûle gelmede birbirlerinin müessiri olarak, yani birbirlerine sebep müsebbeb (illet ve ma'lûl) olarak mazi yönünde bir noktada durmaksızın, sonsuza doğru devam etmesine teselsül deniliyor.

Yani o sebep bu sebepten, bu sebep şu sebepten diyerek sonsuza giden bir sebep sonuç zinciri kabul etmek demektir ki, bu da aklın kabul etmeyeceği imkansızlar sınıfındandır. Teselsülün batıl bir fikir olduğunu kelim alimleri arşı ve süllemi denilen on iki delille çürütmüşlerdir. Hal böyle olunca, bütün kainatı yoktan ve hiçten yaratıp, varlığı kendinden olan bir Zata ihtiyaç vardır ki, bu Zat ezeli ve ebedi olan Allah’tır. Yani olmaktan müberra ve münezzehe olan bir varlığa vacip derecesinde bir ihtiyaç vardır. Yoksa batıl olan teselsülü kabul etmek durumunda kalırız ki, bu akıl ve mantığa savaş açmak demektir.

Beşincisi, "Allah’ı -haşa- başka bir Allah yarattı." dersek, bu defa, "O Allah’ı kim yarattı?" sorusu devreye girer ki, bu sorunun ardı arkası kesilmez. Öyle ise yaratılmaktan, oluşumdan, hudustan mukaddes ve münezzehe, varlığı ezeli olan bir ilah olmalı ki, bu mantıksız soru zinciri son bulsun.

Altıncısı, bir trenin en son vagonunu bir önceki vagon çeker, onu ise bir önceki çeker ve hakeza. Bütün vagonları ise en baştaki lokomotif çeker ki, bu lokomotifi çeken başka bir vagon yoktur ve onun gücü kendindendir denilir. Şayet öyle olmamış olsa idi, sayısız ve sonsuz vagonları tasavvur etmek gerekirdi ki, bunun yanlışlığı ve batıllığı zahirdir. İşte her şeyi Allah yaratmıştır, ama Allah'ı kimse yaratamaz ve Onun varlığı ve gücü kendindendir, esası muhkem bir esastır. Bunun dışındaki tasavvur ve düşünceler batıl ve hurafedir.

Özet olarak, hep var olmuş, hiçbir zaman yokluk yüzü görmemiş ve görmesi de mümkün olmayan bir Zat-ı Akdes için; *"Ne zaman var olmuştur?"* sorusunu sormak, tutarsız ve kendi ile çelişen bir ifadedir.

Allah'ın zatı üzerinde düşünmek haramdır. Onun zatını idrak etmek aklen mümkün değildir. (Çünkü Allah'ın hiçbir benzeri yoktur. Hiçbir şey O'na denk değildir.) (*İhlâs*, 112/1-5). Gözler Onu idrak edemez, (*el-En'âm*, 6/103). Çünkü aklın ulaşabildiği ve kavrayabildiği şeyler ancak madde cinsinden olan şeylerdir. Allah ise madde değildir. Duyu organlarımızla tespitini yaptığımız ve hâlen yapamadığımız eşyanın tümü noksanlıklardan uzak olan bir yaratıcı tarafından yaratılmıştır. Yaratılan ise yaratıcısının ne parçası, ne de benzeridir. Allah'ın varlığına inanmak, her müslümanın ilk önce kabul etmesi gereken bir husustur. İslâm ıstılâhına göre inanmak ise Allah'ın varlığına, birliğine, yani, Allah'tan başka ilâh olmadığına ve inanılması gereken diğer hususlara (*Allah'a, Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, kaza ve kadere, öldükten sonra diriltmeye*) tereddütsüz iman etmek ve bunu kalp ile tasdik etmektir. İnanan insana mümin, inanmayana ise kâfir denir. Akıl sahibi olan her insanın, Allah'ın varlığına inanması gerekir. Allah'ın varlığına inanmak, insan fıtratının icabıdır. Allah'ın varoluşu vaciptir, zarûrîdir. Varlıklar vücud bakımından üç türdür:

a) **Vâcibu'l-Vücûd**: Varlığı mutlak gerekli olan, olmaması mümkün olmayan varlık. Bu da sadece Allah Teâlâ'dır.

b) **Mümkinu'l-Vücûd**: Varlığı mümkün olan, yani, varolması da, olmaması da mümkün olan varlıklardır ki Allah'ın dışında tüm yaratıklar böyledir .

c) **Mümteni'u'l-Vücûd**: Varlığı mümkün olmayan. Allah'ın eşi ve benzerinin olması gibi. Allah'ın eşi ve benzerinin olması mümkün değildir.

Zatî Sıfatlar

1. **Vücut**. Bu sıfat, Allah'ın var olduğunu ifade eder. Allah vardır ve en büyük varlık O'dur. O'nun varlığı, herşeyin varlığından daha belirgindir. Allah olmasaydı hiç bir şey var olmazdı. Kâinatın varlığı O'nun varlığına en büyük şahittir. Âlemde hiçbir şey kendi kendine var olmuş değildir. Hiçbir şey ne kendi kendine var olabilir, ne de yok olabilir. Halbuki çevremizde sayılamayacak kadar varlık vücuda gelmekte ve yok olmaktadır. En ufak çarpıklık olmaksızın, en ince hesaplarla var olan ve varlığını çarpıcı özellikleriyle devam ettiren bu âlemin tesadüflerle ortaya çıkması ve varlığını devam ettirmesi mümkün değildir. Bütün bunlar, bu âlemi var eden, yok eden, kuvvet ve hikmet sahibi bir yaratıcının varlığının şüphe götürmez delilleridir .

Allah'ın varlığı, başka bir varlık vasıtasıyla olmayıp; ilâhî vücudu, zatının gereğidir. Vücudu zatının icabı olduğu içindir ki; Allah'a "Vâcibu'l Vücud" denmiştir. Allah'ın zatının ve sıfatlarının hakikatini anlamak; sıfatlarının zatının aynı mı, yoksa ondan ayrı, ona zıt bir şey mi olduğu hususunu kavrayabilmek aklen mümkün değildir. Allah'ın ilâhî vücudu ister zatının aynı, ister gayrı olsun, her mükellefe vacip olan husus; Allah'ın var olduğuna inanmaktır. O'nun varlığına inanmamızı gerektiren akli ve naklî delilleri yukarıda izah ettik.

Vücudun zıddı olan yokluk, Allah için mümkün değildir. Yokluk, Allah için muhâl olan noksan sıfatların birincisidir. Allah'ın yokluğu ne geçmişte, ne de gelecekte mümkündür.

2. Kıdem. Allah Teâlâ, varlığı, zatının icabı olduğu için kadîmdir, ezelîdir. Geçmişe doğru ne kadar gidilirse gidilsin, Allah'ın var olmadığı bir zaman düşünülemez. Eğer Allah kadîm-ezeli olmasaydı, hâdis- (sonradan var olmuş) olurdu. Sonradan var olan her şey, kendisini icat eden bir (muhdise)- yaratıcıya muhtaçtır. Aksi takdirde yok olan bir şeyin varlığını yokluğuna tercih eden bir yaratıcı olmadan meydana gelmesi gerekirdi ki; bu durum bütün düşünürlere göre batıldır. Allah kadîm olmasaydı, var olmak için kendinden başka bir yaratıcıya muhtaç olurdu. Halbuki Allah'ın vücudu, zatının icabıdır. Yani varlığı kendindendir. Bir şeyin bir anda hem var, hem de yok olması ise mümkün değildir. Öyleyse Allah hâdis değil, kadîmdir. Kıdem sıfatının zıddı "Hudûs-sonradan var olma" sıfatıdır. Allah kadîm olduğu için O'nun hâdis olması aklen mümkün değildir.

3. Bekâ. Allah ebedîdir, varlığının sonu yoktur. O daima vardır. Varlığı kendinden olduğu için O, hem kadîm ve ezelî; hem de bakî ve ebedîdir. "O, evvel ve ahirdir." (*el-Hadîd*, 57/3), "Kâinattaki her şeytani -yok olucudur. Celâl ve İkrâm sahibi olan Rabb'im -zatı bakî'dir- ebedî'dir-. " (*er-Rahman*, 55/27) Bu ayet-i kerimeler, Allah'ın bakî olduğunun delilleridir. Allah'ın vücudunu harici bir kuvvet yok edemez. Çünkü kadîm olan Allah'ın dışındaki tüm kuvvetler hâdistir (sonradan yaratılmıştır.) Hâdis olan bir kuvvet ise, kadîm olan zatın vücudunu yok edemez. Zira vacibü'l-vücud olan Allah, kudret sahibi olup; bütün eksik sıfatlardan uzaktır. Varlığını devam ettirememeye acizliktir. Acizlik ise noksanlıktır. Allah noksanlıktan münezzehtir. O'nu yok edecek bir kuvvet tasavvur edilemez, öyleyse Allah bakîdir, varlığının sonu yoktur.

Bekâ'nın zıddı "fena (bir sonu olmak)"dır. Allah'ın fânî olması ise aklen muhaldir.

4. Vahdâniyet. Allah'ın her yönden bir olduğunu bildiren vahdaniyet, bir kemal sıfatı olduğu için, bu sıfatın zıddı olan "birden fazla olmak, bir ortağı bulunmak", Allah hakkında mümkün olmayan bir sıfattır. Allah birdir, ortağı ve benzeri yoktur. Bütün semayı dinlerdeki inanç esaslarının temelini "Allah'ın birliği" sıfatı oluşturur. Bu inanca "Tevhîd Akîdesi" denir. Tevhid akidesine dayanmayan hiç bir inanç, güzel is, Allah katında makbûl değildir. En son ve en mükemmel din olan İslâmiyet de bu inancı temel kabul etmiş ve bütün insanları öncelikle bu temel inanca çağırmıştır. Çünkü Allah, bütün âlemlerin, bütün varlıkların ve bütün insanların Rabb'idir. Her şeyi yaratan, rızkını vererek besleyen, büyüterek kemâle erdiren yalnız O'dur. O'nun ortağı, oğlu veya kızı yoktur. Doğurmamıştır, doğurulmamıştır. Hiçbir şey O'nun eşi ve benzeri olamamıştır. Bu inanç ile İslâmiyet insanları Allah'ın dışındaki varlıklara kul köle olmak zilletinden kurtarmış, onlara mutlak istiklâllerini iade etmiş. Allah'ın birliği fikrini zedeleyen her türlü kölelik zihniyetini yasaklamış, tabiat kuvvetlerine ibadeti, insanın insana köle ve esir olma despotluğunu ortadan

kaldırmış, Allah'tan başkalarını rab edinmeyi en büyük günah ve şirk kabul etmiştir. Böylece İslâmiyet, dünyaya akıl, ruh ve ahlâk sahalarında olduğu kadar, fizikî sahada da tam bir özgürlük müjdelemiş; tevhîd akidesiyle bütün insanların tek bir mabûdu olduğunu, dolayısıyla beşeriyetin de bir ana ve babadan meydana geldiğini ifade ederek "beşer ırkında birlik" fikrini telkin etmiştir. Her müslûman Allah'ın bir olduğunu söylemeli ve bu inancını Allah'tan başkasına ibâdet etmemekle, ibadetine dolaylı olarak da olsa hiçbir şeyi veya kimseyi ortak koşmamakla ispat etmelidir.

5. Muhalefetü'n li'l-Havâdis. (Sonradan vücut bulan varlıklara benzememe). Allah zat ve sıfatı ile sonradan yaratılmış olan hiçbir şeye benzemez. Bu sıfatın zıddı olan benzerlik, Allah hakkında akla aykırıdır, mümkün değildir. Sınırlı olan aklımızla Allah'ı nasıl düşünersek düşünelim, hayâlimizde nasıl canlandırırsak canlandıralım, O, bizim düşündüklerimizden hayal ve tasavvurumuzdan geçirdiklerimizin hepsinden başka ve hiçbirine benzemeyen ilâhî bir varlıktır. Hayalimizden geçirdiğimiz bütün varlıklar, yok iken sonradan var olan, varlığı, bir başkasının varlığına muhtaç olan ve sonunda yok olmaya mahkûm, noksan varlıklardır. Allah ise her türlü noksanlıklardan uzak mükemmel ve mukaddes bir varlıktır. Böyle yüce bir varlık, önce yok iken var olan sonra yine yok olacak hiçbir varlığa benzemez. Allah kendi zatını "O 'nun benzeri yoktur. O, herşeyi işitici ve görücüdür. " (eş-Şûrâ, 42/11) ayetiyle vasıflandırmıştır. Peygamberimiz de (s.a.s.), "Allah aklına gelen her şeyden başkadır." buyurmuştur. Allah, sonradan olanlara benzeseydi, bu takdirde hâdis yani başkasına muhtaç bir varlık olurdu. Kadim ve bakî olan bir varlık ise hâdis olamaz. Başkasına benzemeye muhtaç olan bir varlık, benzediği varlığın ve diğer varlıkların yaratıcısı olamaz. Allah, tek yaratıcı olduğuna göre, yarattıklarına benzemez ve muhalefetü'n li'l-havâdis sıfatıyla muttasıftır. Bu sıfat aynı zamanda, Allah'ın, diğer varlıklarda bulunan cisimlik, cevherlik, arazlık, parçalardan bir araya gelmek, yemek, içmek, oturmak, uyumak, kederli ve sevinçli olmak gibi sıfatlardan da uzak olduğunu ifade eder." (Fetih, 48/10; er-Rahman, 55/27; Tâhâ, 20/5). ayetlerinde geçen "Allah'ın eli", "Allah'ın yüzü", "Allah'ın arşı istiva-istilâ etmesi" gibi maddî varlıklara ait sıfatların Allah hakkında kullanılmış olması, Allah'ın başka varlıklara benzediğinin delili değildir. Bu kelimelerin hepsi mecazî anlamındadır. Allah'ın eli: Allah'ın kudreti; Allah'ın yüzü: Allah'ın zatı manasında kullanılmıştır.

6. Kıyâm Binefsihi. Her şey, kendi dışında bir varlığın yaratmasına muhtaç olduğu halde, Allah, başka bir zata ve mekana muhtaç olmadan kendi kendine vardır. Bu sıfatın zıddı olan "mutlak ihtiyaç" Allah hakkında muhal olan noksan bir sıfattır. Âlemde bulunan her varlık, yar olmasında ve varlığının devamında bir yaratıcıya muhtaçtır. Hiç bir şey kendi kendine var olmamıştır, varlığı sonradan vücûda gelmiştir. Buna mukabil Allah'ın varlığı kendi zatı'nın gereğidir, var olmasında, kendinin dışında bir başka varlığa muhtaç değildir. Zatı düşünüldüğü zaman, vücudu da zatıyla beraber düşünülür. Ne zatı vücudundan, ne de vücudu zâtından ayrı tasavvur edilemez. Kâinatın var olması, kendinden evvel var olan, ezeli ve ebedî bir yaratıcı sayesinde, O'da Allah'tır. Allah yaratıcıdır, diğer varlıklar ise yaratılandır. Yaratıcı, yaratılana muhtaç olamaz.

"Ey insanlar! Siz, Allah'a muhtaçsınız. Allah ise -her şeyden- müstağnîdir (muhtaç değil), öğünmeye lâyık olandır." (Fâtır, 35/15)

"Şüphe yok ki Allah, bütün âlemlerden müstağnîdir." (el-Ankebut, 29/8).

SÜBÛTÎ SIFATLARI

Sübûtî sıfatlar; hayat, ilim, semî, basar, irade, kudret, kelam ve tekvin olmak üzere sekiz tanedir.

1. Hayat.

Hayat, Allah'ın diri ve hayat sahibi olması demektir. Allah'ın bu sıfatı, âyet ve hadislerde "hayy" kelimesi ile ifade edilmektedir. Allah'ın sıfatı olarak "hayy", diri, kemal mana-sıyla hayat sahibi ve sürekli vâir olan, ölümlü olmayan, bâkî, ebedî ve dâim demektir. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler ve diğer varlıklarda hayatı vâir eden de yok eden de Allah'tır.

Allah'ın bu sıfatı, O'nun ezeli ve ebedî olduğunu ifade eder. O'nun evveli ve sonu yok-tur. O hep diridir, hayatının sonu yoktur. O'nun sonu yoktur. Diğer canlıların ise evveli ve sonu vardır. Bütün yaratıklar, fâni sadece Allah bakidir. O'nun dışında her canlı ölecek ve O'na dönecektir. O asla ölmeyecek ve yok olmayacaktır.

توكل على الحي الذي لا يموت

"Ölmeyen diriye güven..." (Fürkân, 25/58).

هو الحي الذي لا اله الا هو

"O diridir. O'ndan başka ilâh yoktur" (Mü'min,40/ 65).

كل من عليها فان ويبقى وجه ربك ذو الجلال و الاكرام

"Yer yüzünde bulunan her şey ölecektir. Yalnız celal ve ikram sahibi Rabb'inin zatı bâkî kalacaktır" (Rahmân,55/26-27) ânlamındaki âyetler, Allah'ın bu sıfatını anlatmaktadır.

2. İlim

İlim, Allah'ın ilim sahibi olması demektir. Allah'ın bu sıfatı; Allah'ın gizili ve âşikâr olanları, olmuşu ve olacağı, görünen ve görünmeyen âlemi, yerde ve göklerde olup bitenleri, geçmiş, hâli ve geleceği, canlı ve cansız bütün varlıkları, insanların gizli ve âşikâr bütün yap-tıklarını, küçük ve büyük her şeyi bildiğini ifade eder.

ان الله عالم الغيب و السموات و الرض انه عليم بذات الصدور

"Allah, göklerin ve yerin gaybını bilendir. O göğüslerin özünü çok iyi bilendir" (Fâtır, 35/38).

ان تبدوا شينا او تخفوه فان الله كان بكل شئ عليم ,

“Bir şeyi açığa vursanız da gizleseniz de (fark etmez) çünkü Allah her şeyi çok iyi bilir” (Ahzab,33/54).

ولو ان ما في الارض من شجرة و البحر يمده من بعده سبعة احرف ما نفدت كلمات الله

“Eğer yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de mürekkep olsa, arkasından yedi deniz daha ona katılsa, Allah’ın sözleri (ilmi, yazmakla) yine tükenmez” (Lokman,27).

و ان تحهر بالقول فانه يعلم السر و اخفى

"Sözü açık söyleyen de gizli söyleyen de muhakkak O, gizliyi de ondan daha gizli olanı da bilir" (Tâhâ,20/7) anlamındaki âyetler Allah’ın eşsiz ilminin her şeyi kapsadığını ifade etmek-tedir

3. Semî’

Semî, Allah’ın, konuşulan sözleri, her sesi ve duaları işitmesi demektir. Allah, gizli ve-ya âşikâr, iyi veya kötü insanların bütün konuşmalarını ve sözlerini hatta fısıltılarını bile işitir, dua ve niyazları duyar. Allah da insanlar da işitir. Ancak Allah’ın işitmesi ile insanın işitmesi aynı değildir. Allah’ın işitmesi, vasıtasız ve sınırsızdır. İnsanlar hava ve kulak vasıtasıyla sa-dece belli frekanstaki sesleri işitip duyabilirler, gizli ve kısık sesleri duyamazlar, Allah ise hepsini duyar. İnsan nerede ne söylerse söylesin, en gizli yerlerde, yerin altında ve göklerde bile bir şey konuşsa Allah o konuşulanı işitir. Çünkü Allah insanlara yakındır.

ان ربي لسميع الدعاء

“Şüphesiz Rabbim duaları işitendir” (İbrahim,14/39).

ام يحسبون اننا لا نسمع سرهم و نجويهم

“Yoksa biz onların sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmez miyiz sanıyorlar...” (Zuhruf,80).

و الله يسمع تخاورهما ان الله سميع بصير

"...Allah konuşmanızı işitir, çünkü Allah işitendir, görendir" (Mücadele, 58/1) anlamındaki âyetler Allah’ın her sesi ve her konuşulanı işittiğini ifade etmektedir.

Allah’ın bu sıfatında, ödüllendirme ve cezalandırma anlamı da vardır. Mesela;

من يرد لو اب الدنيا فعند الله لو اب الدنيا و الاخرة و كان الله سميعا بصيرا

“Kim dünya sevabını isterse (bilsin ki) dünya ve âhiret sevabı Allah katındadır. Allah işitendir, görendir” (Nisa, 4/134) anlamındaki âyette Allah’ın işitmesi ve görmesi, iyi iş yapanla-rın mükafatını vermesi anlamındadır.

4. Basar

Basar, Allah’ın, aydınlık ve karanlıkta küçük ve büyük her şeyi görmesi demektir. Al-lah, gizli veya âşikâr, küçük veya büyük bütün varlıkları, bütün yapıları görür. Allah da insanlar da görür. Ancak Allah’ın görmesi ile insanın görmesi aynı değildir.

İnsan göz vasıta-sıyla ancak belirli bir uzaklıkta, büyüklükte ve aydınlıkta olanı görebilir. Allah'ın görmesi ise, vasıtasız ve sınırsızdır. Allah küçük, büyük, aydınlıkta ve karanlıkta, vasıtasız ve sınırsız olarak her şeyi görür. İnsanlar, nerede ne yaparlarsa yapsınlar, en gizli yerlerde, yerin altında ve göklerde bile bir şey yapsalar Allah onları görür. Çünkü Allah insanlara yakındır.

ان الله بعباده لخبير بصير

“Şüphesiz Allah kullarının (her halini) haber alandır, görendir” (Fâtır,35/31).

انه بكل شيء بصير

“O her şeyi görendir” (Mülk, 67/19) anlamındaki âyetler Allah'ın bu sıfatını ifade etmektedir. Allah'ın bu sıfatında, ödüllendirme ve cezalandırma anlamı da vardır. Mesela,

اعملوا ما شئتم انه بما تعملون بصير

“...Dilediğinizi yapın O, yaptıklarınızı görmektedir” (Mümin,40/40) anlamındaki âyetle sözü edilen Allah'ın görmesinden maksat, kuluna yaptıklarının karşılığını vermesidir.

5. İrade

İrade, Allah'ın dilemesi demektir. İrade, bir şeyin olup olmamasını, şöyle veya böyle olmasını dilemek ve dilediği gibi yapmaktır. Dünyada var olan her şey Allah'ın dilemesi ile var olmuştur, O'nun dilediği zaman da yok olacaktır. O'nun dilediği olur dilemediği olmaz.

İnsanların da iradeleri vardır. Ancak Allah'ın iradesi ile insanların iradeleri tamamen farklıdır. İnsan her istediğini ve dilediğini yapamaz. Allah ise her istediğini ve dilediğini yapar. İnsanlara irade gücünü veren Allah'tır, Allah'ın iradesi ise zatı ile kaimdir. İnsanın istediği şeyin olması için, o şeyi oluşturan şartları bir araya getirmeye çalışması gerekir, aynı zamanda Allah'ın da buna izin vermesi gerekir. Çünkü Allah izin vermedikçe insanların istedikleri olmaz. Allah'ın iradesi tekvini ve teşrii olmak üzere iki kısma ayrılır.

Tekvini irade. Bu irade, Allah'ın yaratması ile ilgilidir. Bu iradeyi hiçbir sebep ve şart

geçemez, yani bu irade bir sebep ve şarta bağlı değildir. Allah neyi dilerse o olur, O'nun dilemediği bir şeyin olması mümkün değildir. Kainatta olup biten olayların hepsi Allah'ın dilemesi ile olmaktadır. Allah dilemeden, izin vermeden hiçbir şey meydana gelmez; sözgelimi Allah izin vermeden peygamber mucize gösteremez, kimse ölemez, kimse başarı elde edemez, kimse kimseye zarar vermez, bitkiler bitemez, ağaçlar meyve veremez, kainatın düzeni devam edemez.

Teşrii irade. Allah'ın bu iradesi insanların iradeleri ile birlikte cereyan eder. Bu irade,

insanların işlerini yürütmeleri ve fiillerini yapmaları için onlara güç ve izin vermesi anlamındadır.

İnsan bir işi yapmak, bir davranışta bulunmak isterse Allah o insana izin ve güç verir.

İstek insandan olduğu için sorumluluk insana aittir. Allah'ın bu iradesi Allah'ın, kulun her yaptığına razı olduğu anlamına gelmez. İnsanın istediği şeye Allah izin verir fakat insanın bu yaptığından razı olmayabilir. Allah insanlardan bir şeyi yapmalarını, bir şeyden kaçınmalarını ister, yani insana bir şeyi emreder veya yasak eder, emir ve yasağına uyup uymamayı insanın iradesine bırakır.

و الله بغير حساب

“Allah, dilediğine hesapsız rızık verir” (Bakara,212),

فيغفر لمن يشاء

“Allah dilediğini bağışlar”, (Bakara, 4/284).

يؤتي الحكمة من يشاء

“Hikmeti dilediğine verir” (Bakara, 4/269),

يخلق ما يشاء

“Dilediğini yaratır” (Mâide,5/17),

يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

“Dilediğini doğru yola iletir” (Yunus,10/25),

يفعل الله ما يشاء

“Allah, dilediğini yapar” (İbrahim, 14/27), anlamındaki âyetler Allah'ın bu sıfatını ifade etmektedir.

6. Kudret

Kudret, Allah'ın her şeye gücünün yetmesi demektir. Yüce Allah, güçlü, kuvvetli, istediğini istediği gibi yapabilen, asla âciz olmayandır. Allah'ın da insanların da güç ve kudreti vardır. Ancak Allah'ın güce ve kudreti ile insanın gücü ve kudreti aynı değildir. İnsanların güç ve kudretleri sınırlıdır, her şeye güçleri yetmez, insanlar her istediğini yapamazlar. İnsanlara güç ve kudreti veren de Allah'tır.

Allah'ın gücü ve kudreti ise, sonsuz ve sınırsızdır. Allah'ın her şeye gücü yeter, O'nun gücünün yetmeyeceği hiçbir şey yoktur. O, mutlak güç sahibidir. İstedini istediği zaman ve istediği şekilde yapabilir.

ان الله على كل شيء قدير

“Gerçekten Allah, her şeye gücü yetendir” (Bakara,2/20). “Kur'ân'da 35 âyette Allah'ın

“her şeye” gücünün yettiği bildirilmektedir. Allah’ın; yaratmaya (Yasin,36/81), ölüleri diriltmeye (Kıyâme, 75/40), parmak uçlarını bile yeniden inşa etmeye (Kıyâme,4), gökten azap indirmeye (En’âm,6/65), suyu yer yüzünden yok etmeye (Müminûn,23/18), bir toplumu yok edip yerine yenisini getirmeye (Meâric,70/40-41) kısaca her şeye... gücü yeter. O’nun aciz olduğu, gücünün yetmediği hiçbir şey yoktur. Hiç kimse ve hiçbir şey O’nu âciz bırakamaz.. Allah’ın bir şeye “ol” demesi ile o şey hemen olur. Yok olmasını istediği şey de yok olur. Allah için “imkansız” diye bir şey yoktur.

7. Kelam

Kelam, Allah’ın harf ve sese ihtiyaç olmadan konuşması demektir. Allah’ın konuşması

insanların konuşması gibi değildir, O’nun harfe, sese, dile ihtiyacı yoktur. İnsanlara konuşma yeteneği veren de Allah’tır. Allah, peygamberlerine konuşmuş, onlara hitap etmiş, emir ve yasaklar vermiştir. Allah peygamberlerle ya doğrudan, ya elçi vasıtasıyla ya da vahiy yoluyla konuşmuştur:

و ما كان لبشر ان يكلمه الله الا وحيا او من وراء حجاب او يرسل رسولا فيوحى باذنه ما يشاء

“Allah insanlara ancak vahiy yoluyla, yahut perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi

gönderip, izniyle ona dilediğini vahyeder. Şüphesiz O, yücedir, hüküm ve hikmet sahibidir” (Şûrâ,42/51) anlamındaki âyet bu gerçeği ifade etmektedir. Allah’ın kelam sıfatı ezeli ve ebedidir. Kuran-i Kerîm de Allah kelimidir (Tevbe,9/6).

8. Tekvin

Tekvin, Allah’ın yaratıcı olması demektir. Allah, yaratan, varlıkları örneği olmadan îcat eden, vâir edendir. İslam alimleri; rızık vermesi, yaratması, canları alması, yağmurları yağdırması, otları bitirmesi, sebze ve meyveleri var etmesi gibi fiili sıfatlarının tamamını bu sıfat ile ifade etmişlerdir.

و الله خالق كل شيء

“De ki: Allah, her şeyin yaratıcısıdır” (R’ad,13/16).

هل من خالق غير الله

“Allah’tan başka yaratıcı mı var?” (Fâtır,35/3).

يخلق الله ما يشاء

“Allah, dilediğini yaratır” (Nûr,24/45).

و الله خالق كل دابة من ماء

“O her canlıyı sudan yaratmıştır” (Nûr,24/45).

هو الذي خلق لكم ما في الارض جميعا

“O, yeryüzünde olanların hepsini sizin için yaratandır” (Bakara,2/29), anlamındaki âyetler Allah’ın bu sıfatını ifade etmektedir. Yaratmak Allah’a mahsustur. İnsanlar ancak yaratılan varlıklardan îcatlarda bulunabilirler, yoktan yaratamazlar.

الاله الخلق و الامر

“İyi bilin ki yaratma ve emir O’nundur” anlamındaki âyet bunu ifade etmektedir(A’râf,7/54). Allah, dilediğini yaratmaya, yok iken var etmeye gücü yeter.__

Anne babanın çocukları üzerindeki hakları

Allah'ın insanlardan korunmasını istediği beş kutsal şeyden biri de, neslin devamıdır. Neslin devamını Allah (c.c.), canlıların kabiliyet ve yapılarına göre belli kanunlara bağlamıştır. Neslini devam ettirebilmek için en büyük zorluklarla karşılaşan canlı da insanoğludur. İnsan, canlıların en güçlüsü olmasına rağmen, doğduğu anda en zayıf olanların başında gelir. Bazı hayvan yavruları doğumdan hemen sonra, bir kısmı da kısa bir zaman sonra ayağa kalkabildiği, ihtiyaçlarını gidermeye başlayabildiği hâlde insanoğlu ancak, doğumundan yıllar sonra bu seviyeye gelebilir. Neslin devam edebilmesi için bütün bu zorlukları çeken ana babalardır. Anne, yavrusunu dokuz ay karnında taşır, hamilelik süresince pek çok güçlüklerle karşılaşır, hayatî tehlikeleri de göze alarak çocuğunu doğurur. Hiç bir şeye gücü yetmeyen bebeğini büyütmek için, uykusundan, istirahatinden, sıhhatinden feragat eder. Nitekim Cenâb-ı Allah şöyle buyurur:

"Biz, insana, ana-babasına iyilikte bulunmayı tavsiye ettik. Özellikle de anasını tasviye ederiz ki, o, kat kat zaafa düşerek ona hamile kalmış, emzirmesi de tam iki sene sürmüştür. Binaenaleyh; bana ve ana-babana şükret. " (Lokman, 31/14).

Aile ve çocuğun ihtiyaçlarını temin etmek için baba yılmadan, usanmadan çalışır, yemez yedirir, giymez giydirebilir. Çocuğun bir yeri ağrırsa, onlar daha fazla rahatsız olurlar. Çocuklarının rahatını kendi rahatlarına tercih ederler. Bu zahmetli meşgale, değişik safha ve şekillerde olmak üzere yirmi otuz yıl devam eder. Hatta, ana-babanın çocuğuna gösterdikleri ilgi hayat boyu sürer gider.

Allah'ın, ana-baba ve çocuklar arasında yarattığı sevgi ve saygıdan kaynaklanan işte bu hak-görev ilişkisi, insan neslinin yozlaşmadan, sıhhatli ve sağlam bir şekilde devam edebilmesinin ve vazgeçilmez bir şartıdır.

Ana-babanın çocuklar üzerindeki haklarını şöyle sıralayabiliriz:

1. İtaat (saygı): Çocukların ana-babalarına karşı en önemli görevleri onlara itaat etmek, yapılması haram olmayan isteklerini yerine getirmektir. Cenâb-ı Allah şöyle buyurur:

"Biz insana, ana-babasına iyilik yapmasını tavsiye ettik. Bununla beraber, hakkında bilgi sahibi olmadığın (ilah tanımadığın) bir şeyi bana ortak koşman için sana emrederlerse, artık onlara bu hususta itaat etme." (Ankebût, 29/8)

Bu ayet ashabtan Sa'd b. Ebi Vakkâs hakkında nazil olmuştur. Hz. Sa'd olayı şöyle anlatmaktadır:

"Ben anneme hürmet ve itaat eden bir çocuktum, müslüman olunca annem bana:

- Sa'd! Bu yaptığın nedir? Ya sen bu yeni dinini bırakırsın yahut da ben yemem içmem ve sonunda ölürüm. Sen de benim yüzümden; "Anasının katili!" diye ayıplanırsın, dedi. Ben; "Anneciğim böyle yapma. İyi bil ki, ben bu dini bırakmam!" dedim. Ve iki gün iki gece bekledim. Kadın ne yedi ne içti. Bunun üzerine:

"Vallahi anne, iyi bil ki, senin yüz canın olsa da bunlar birer birer çıksa, ben bu dinimi yine bırakmam. Artık ister ye ister yeme." dedim. Bu azmimi görünce annem bu direnmesinden vazgeçti. Bunun üzerine yukarıdaki ayet-i kerîme nazil oldu. (Tecrîd-i Sarîh Tercümesi, XII, 121) .

Peygamber Efendimiz de bir hadislerinde: **"Allah size, annelerinize itaatsizliği... Haram kıldı."** (Buhârî, Edeb, 4).

Yukarıda zikredilen ayet ve hadislerden de anlaşılacağı gibi ana-babaların istek ve arzularını yerine getirmek, onlara karşı çıkmamak Allah'ın emridir. Ancak, ana-baba çocuğundan Allah'a karşı gelmesini, O'nu inkâr etmesini, farz kıldığı bir şeyi yapmamasını, haram kıldığı şeyleri yapmasını emrederse; onların bu istekleri yerine getirilmez. Çünkü Allah'a isyan olan hususta, ana-baba da olsa, insanlara itaat edilmez.

2. Ana-babaya iyi davranmak. Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerîm'de, insanın kimlere karşı görevleri olduğunu sıralarken şöyle buyurur:

"Yüce Rabb'ın şöyle emretti; Yalnız Allah'a ibadet edeceksiniz, ana-babalarınıza iyilik yapacaksınız. Şayet bunlardan biri veya her ikisi senin yanında ihtiyarlarsa sakın onlara "öf" dahi deme, yüzlerine bağırma, onlara tatlı söz söyle. Onlara, merhamet belirtisi olarak tevazu kanadını aç da, 'Ya Rab, küçüklüğümde bana şefkat gösterdikleri gibi, sen de onlara merhamet et.' de." (İsrâ, 17/23-24)

Peygamber Efendimiz de **"Kime iyilik yapayım?"** diye üç defa soran bir sahabiye, üç defasında da **"Annene!.."** cevabını verdikten sonra dördüncü soruda, babasına iyilik yapması gerektiğini söylemiştir. (Buhârî, Edeb, 2; Müslim, Birr, 1).

Ana-baba, çocuklarına yeteri kadar iyilik yapmamış olsalar, hatta bazı zararları dokunmuş olsa da, çocuklar, onlara yine de iyi davranmak mecburiyetindedir. Çünkü insanlar yaşlandıkça çocuklaşır. Çocukluğumuzdaki yanlış ve zararlı

davranışlarımızı güler yüzle karşılayanlar bize muhtaç duruma gelince onlara, bize yaptıkları gibi iyi davranmamız aynı zamanda bir şükran borcudur.

3. Maddî ihtiyaçlarını gidermek. Yaşlanıp kendi ihtiyaçlarını temin edemez hâle gelince ana-babaların bütün ihtiyaçlarını temin etmek çocukların görevidir. Bu görev sadece ahlâkî olmayıp, hukuken de vardır. Bu görevini yerine getirmeyen kimse İslâmî yönetim tarafından buna zorlanır. Allah bu görevi evlâtlara yüklemektedir:

"Ey Peygamber! Sana ne sarfedeceklerini soruyorlar. De ki, sarfedeceğiniz mal ana-baba, akrabalar, yetimler, düşkünler ve yolcular içindir. Yaptığınız her iyiliği Allah bilir." (Bakara, 2/215).

Ashab-ı Kirâm'dan Ebu'd-Derdâ Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kendisine dokuz önemli şey tavsiye ettiğini, bunlardan birinin de; ana-baba da dahil olmak üzere aile fertlerinin ihtiyaçlarını karşılamak olduğunu belirtir. (Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, 9) Yine Peygamberimiz, cihada katılmak isteyen bir sahabiye, ihtiyaçlarından dolayı, ana-babasının yanına göndermiştir. (Buhârî, el-Edebu'l-Müfred, 9).

4. Saygısızlık etmemek. İslâm ümmetinin prensibi büyüklere saygı, küçüklere sevgidir. Saygıya en lâyık olanlar, saygıda kusur etmeyi dahi aklımızdan geçirmememiz gerekenler de ana-babalarımızdır. Bir gün Peygamberimiz (s.a.s.) ashabına;

"Size, büyük günahların en büyüğünü bildireyim mi?" diye üç defa sordu. Üç defasında da

"Evet bildir, Ey Allah'ın Resulü." diyen-ashab-ı kirâma bunların sırasıyla;

"Allah'a ortak koşmak, ana-babaya karşı gelmek, haksız yere adam öldürmek ve yalan söylemek." olduğunu belirtir. (Buhârî, Edeb, 6).

"Ana-babamı ağlar hâlde terkederek, hicret etmek üzere senin emrini almaya geldim." diyen bir sahabiye Peygamberimiz (s.a.s.):

"Onlara dön, nasıl ağlattınsa onları öylece güldür, sevindir." der ve henüz Müslüman dahî olmayan ana-babasının yanına gönderir.

5. Rızalarını almak. İnsanın dünyadaki en büyük görevi şüphesiz ki, Allah'ın rızasını kazanmaktır. Bundan hemen sonra rızasını almamız gerekenler ise, ana-babalarımızdır. Çünkü, yukarıda geçen ayetlerde de görüldüğü gibi Allah'u Teâlâ, kendisine ibadetten hemen sonra ebeveyne iyiliği emretmiş, Peygamberimiz de (s.a.s.): ***"Allah'ın rızası, babanın rızasında, gazabı da gazabındadır."*** (Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, 1; Tirmizî, Birr, 3) buyurmuştur. İyilik yapmada babadan önce gelen annenin durumu da, tabii ki böyledir.

Peygamberimiz (s.a.s.) çok öfkeli bir şekilde üç defa, **"Yazıklar olsun o kimseye"** dediğinde Ashab-ı Kiram; "Kimdir o? Ey Allah'ın Resulü! " diye sorunca;

"Ana-babası veya bunlardan birisi yanında ihtiyarladığı hâlde, cennete giremeyip cehennemi boylayan kimse" der. (Müslim, Birr, 9).

Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın anlattığına göre, bir adam peygamberimiz (s.a.s.)'e gelerek cihada gitmek için izin istedi. Peygamberimiz de ona; **"Annen baban sağ mıdır?"** diye sordu. Adam: **"Evet"**, deyince Resulullah (s.a.s.): **"O hâlde sen önce onların rızasını almaya çalış."** buyurarak ona bu görevini hatırlattı. (Tecrid-i Sarih Tercümesi, VIII, 377).

6. Kötü söz söylememek. Onları incitecek her tür kötü söz ve davranıştan kaçınmak gerekir. Bu kötü davranışların ebeveyne doğrudan yapılması haram olduğu gibi, onlara kötü söz söylenmesine sebep olmak da haramdır. Cenâb-ı Allah'ın, **"Onlara öf dahî demeyin."** yasağı yanında Peygamberimizin şu hadis-i şerîfi de çok dikkat çekicidir:

"Bir kimsenin ana-babasına sövmesi büyük günahlardandır."

- Ashab-ı Kirâm: **"Bir kimse ebeveynine nasıl söver?"** deyince,

- Efendimiz (s.a.s.): **"Biri başkasına kötü bir söz söyler, o da tutar bunun ebeveynine söver."** diye cevap verdi. (Buhârî, Edeb, 4).

7. Öldüklerinde hayırla anmak, dua etmek. Ana-baba ölmekle onlara karşı olan sorumluluklar bitmez. Onların temiz hatıralarını devam ettirmek gerekir. İnsanları insan yapan da bir bakıma, nesilden nesile miras olarak intikal eden bu güzel duygu ve hatıralardır. Peygamberimizin; **"Sevgi, verâset yoluyla kazanılır."** (Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, 22) hadîsi de bu gerçeği ifade etmektedir. Böylece, nine ve dedelerle torunlar arasında bir sevgi bağı kurulmuş olur. Onları hayırla anmak, bağışlanmaları için dua etmek, Allah'u Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerîm'de bize öğrettiği dualardandır;

"Ey Rabbimiz! İnsanların hesaba çekileceği kıyamet gününde beni, annemi, babamı ve bütün müminleri bağışla." (İbrahim, 14/41) .

Bir sahabî; "Ölümlerinden sonra da ebeveynim için yapmam gereken bir iyilik var mı?" diye sorunca Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurdu:

"Evet dört haslet vardır: Onlara hayır duada bulunmak ve Allah'tan, bağışlanmalarını dilemek. Varsa vasiyetlerini yerine getirmek. Dostlarıyla ilişkiyi devam ettirip ikramda bulunmak. Akrabalarıyla ilişkiyi devam ettirmek ki, senin bütün akrabaların ancak onlar vasıtasıyla varolmuştur." (Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, 19)

Ölümlerinden sonra yapılacak duanın ebeveyne faydasını Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle dile getirir:

"İnsan ölünce amel defteri kapanır. Ancak şu üç şeyle sevabı devam eder: Sadaka-ı câriye, insanların faydalanacağı bir ilim ve arkasından hayır dua eden bir evlât." (Buhârî, et-Edebü'l-Müfred, 19).

Ayrıca onlara karşı iyi, güzel olan her davranışta bulunmak, kötü, çirkin her hareketten de sakınmak, onlara karşı olan görevlerimizdendir.

Hayatta ve öldükten sonra ebeveynine karşı görevlerini yerine getiren, onları memnun edip hayır dualarını alan kimse, dünya ve ahiretin en büyük mutluluklarından birini kazanmış olur. Çünkü Peygamberimiz (s.a.s.) böylelerinin bereketli uzun bir ömre sahip olacaklarını, ebeveynin kendileri için yapacakları duaların Allah tarafından mutlaka kabul edileceğini ve Cennet'i kazanacaklarını müjdelemektedir .

Hz. Peygamber (s.a.s.) çocukların ebeveynlerine karşı sorumluluklarının ne kadar büyük olduğunu şöyle dile getirmektedir:

"Çocuk, hiçbir iyilikle babanın hakkını ödeyemez. Ancak onu köle olmuş bir vaziyette bulur da satın alarak hürriyetine kavuşturursa hakkını öder." (Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, 6)

Üzerimizde bu kadar çok emek ve hakları olan anne ve babalarımızı sevmek ve onların sevgisini başka şeylerle değişmemek en önemli ahlakî görevlerimiz arasındadır. Bu görev, hayatta iken onlara karşı hürmet, şefkat ve merhamet göstermekle kendilerini hoşnut etmeye çalışmakla yerine getirilir. Gerçek anne-baba sevgisinin, **"annemi, babamı seviyorum"**, demekten ibaret olmadığını, onlara karşı maddî-manevî her türlü görevin yerine getirilerek bu sevginin ispat edilebileceğini unutmamamız gerekir.

Büreyt'den rivayet edilen bir hadîs-i şerifte; adamın biri Kâbe'yi tavaf ederken annesini omzunda taşıyarak tavaf ettirmiş, Resulullah'ın yanına gelerek:

"Hakkını ödedim mi?" diye sormuş. Resulallah buyurmuşlar ki:

"Hayır, sana hamile iken alıp verdiği bir nefesin hakkı bile değil."

Bu şefkat dolu tasvirin, insanları anne babalarına teşekkürle yönelttiği oldukça açıktır.

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.s.)'e sordu:

"Ya Resulullah, amellerin hangisi daha üstündür?" Resulullah:

"Vaktinde kılınan namaz." buyurdular.

Abdullah b. Mes'ud diyor ki tekrar sordum:

"Sonra hangisidir?"

"Anne-babaya iyiliktir." diye cevaplandıldılar.

"Sonra hangisidir?" dedim.

"Allah yolunda savaşmaktır." diye buyurdular. ((Buhârî, Mevâkît 5, Cihâd 1, Edeb 1, Tevhîd 48; Müslim, Îmân 137-139. Ayrıca bk. Tirmizî, Salât 14, Birr 2; Nesâî, Mevâkît 51))

Hülâsa anneye ve babaya her türlü ikram ve ihsanda bulunmak, onların ihtiyacı olduğu takdirde bütün maddî ihtiyaçlarını gidermek, onlara **"öf"** bile dememek, onlara karşı daima tatlı dilli olmak, en güzel tavır ve davranışlarla karşılık verip en ufak bir şekilde onları üzmemek bıkınlığı ifade edebilecek bir tavır takınmamak gerekir. Gönüllerini kıracak en küçük bir sözden bile kaçınmak, her hususta rızalarını kazanmağa çalışmak, onları kendisinden memnun etmek, yaşlandıklarında onların her türlü hizmetine koşmak, hastalık anlarında tedavî ve bakımlarını yaptırmak çocukların görevidir. Hasta veya yatalak hâllerinde onların hizmetlerinde bulunmak cennetin kapılarını aralayan bir davranıştır.

BE GÖNÜL

Ufacık bir hata için
Gönüller yıkma be gönül.
İnsanlarla iyi geçin
Kusura bakma be gönül.

İnsan hassastır, kırılır
Kimisi çabuk darılır
Kırık kalpler zor sarılır
Canları sıkma be gönül.

Kalpler îmânın yeridir
Sanma ki et ve deridir
Sevgi, muhabbet evidir
Girersen çıkma be gönül.

Ârife târif gerekmez
Câhile kitap da yetmez
İnşallah gücüne gitmez
Hep üste çıkma be gönül.

Kısa sözden anlayana
Yeter bu insan olana

Son sözüm şudur ki sana
Sevmekten bıkmıya be gönül.

Necati Koçkesen
19.09.2018 - Niğde

Beş Vakit Namazın Vakitleri

Cebrâîl (a.s.)'in namaz vakitlerini öğretmek için gelip PeygamberEfendimize namaz kıldırması Miraç gecesinin hemen akabindeki günde vâki olduğu ifade edilmektedir. Beş vakit namaz ümmete miraçta farz kılınmış, ardından Cebrâîl (a.s.), bu beş farzdan her birinin başlama ve bitme zamanlarını uygulamalı bir şekilde bildirmeye gelmiştir. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/4)

Ebû Hureyre (r.a.)'den rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Namaz vakitlerinin ilk ve son vakitleri vardır. Öğle namazının ilk vakti güneşin batıya kaymasından başlayıp ikindi vaktinin girmesine kadardır, ikindi namazının ilk vakti bu vaktin girmesinden başlayıp sonu güneşin sarardığı zamandır, akşam namazının ilk vakti güneşin battığı zaman, sonu ise ufukta kızılığın kaybolduğu zamandır; yatsı namazının ilk vakti ufuktaki kızılığın kaybolduğu vakit başlayıp gece yarısına kadardır. Sabah namazının ilk vakti fecrin ağarmaya başladığı zamandan güneşin doğacağı zamana kadardır.” (Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no.149, 151 (1/302); Ahmed b. Hanbel, 12/94, no. 7172)

Sabah Namazının Vakti

Sabah (صَبَاحٌ) gündüzün evveli, başlangıcıdır. Aynı zamanda fecir demektir. Bir zaman diliminin adıdır. Sabah akşamın zıddıdır. Çoğulu asbâh'dır.

Sabah Namazının Başlama Vakti

Sabah namazının başlama vaktinden hadislerde şu şekilde bahsedilmektedir:

1-Ebû Hurayra'den (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.):

“...Sabah namazının ilk vakti fecrin ağarmaya başladığı zamandan güneşin doğacağı zamana kadardır.” buyurmuştur. (İbn Ebî Şeybe, Musannef, 1/281, no.3222; Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no.151 (1/306); Ahmed b. Hanbel, 12/94, no. 7172; el-Bezzâr, Müsnedü'l-Bezzâr, 16/125, no.9209)

2-Enes (r.a.) (ö.93/712), Zeyd b. Sabit'ten (r.a.) (ö.45/665) Peygamber ile beraber sahur yemeği yediklerini, sonra namaza durduklarını nakletmiş; Enes, “*Sahur yemeği ile namaz arasında ne kadar zaman geçtiğini*” sormuş, Zeyd; “Elli veya altmış âyet okuyacak kadar”; diğer bir nakle göre; “*Elli âyet okuyacak kadar*”, diye cevap vermiştir. (Buhârî, “Mevâkît”, 27, no.576, “Savm”, 19, no.1921; et-Taberânî, el-Mu‘cemu'l-kebîr, 5/116, no.4792, 4793)

3-Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre: Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber bazı kadınlar sabah namazını kılar ve dağılırlardı. Kadınlar elbiselerine bürünmüş olarak geçerlerken alaca karanlık dolayısıyla tanınmazlardı. (Buhârî, “Mevâkît”, 27, no.578; İbn Mâce, “Salât”, 2, no.669, (1/220); Tirmizî, “Mevâkît”, 2, no. 153 (1/309); Nesâî, “Mevâkît”, 25, no.544, (1/392))

4-Câbir b. Abdillâh bir soru üzerine verdiği cevapta “Peygamber (s.a.v.) Sabah namazını karanlıkta kıldırırdı.” Demıştır. (Buhârî, “Mevâkît”, 21, no.565; Ebû Dâvud, “Salât”, 3, no.397, 1/109; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 1/660, no.2113)

1- Semure b. Cundeb Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu nakleder: “Bilâl'in ezanı sizi sahur yemeğini yemekten alıkoymasın. Uzunlamasına yayılan şu fecir de. Ufukta dağılarak yayılan fecre kadar yiyin”. (Müslim, “Sıyâm”, 41 (1094) (2/769); Ebû Dâvud, “Sıyâm”, 17, no.2346, 2/303; Tirmizî, “Savm”, 15, no.706, (3/55))

3- Abdullah b. Mes'ûd Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu nakleder:

“Bilâl'in ezanı sizi sahur yapmaktan alıkoymasın. Çünkü o, gece namazı kılmakta olanınızı sahura döndürmek, uyuyanınızı uyandırmak için ezan okur. Sabah namazını ilân etmek için değil.” (Buhârî, “Ezân”, 13, no.621, 1/127, “Savm”, 17, no.1918, 3/29, “Talâk”, 24, no.5298, 7/52, “Âhâd”, 1, no.7247, 9/87; Müslim, “Sıyâm”, 39, 42, 43 (1093, 1094, 2/768, 769; Ebû Dâvud, “Savm”, 17, no.2347, 2/303; Tirmizî, “Savm”, 15, no.705, 3/76; Nesâî, “Sıyâm”, 30, no.2171, 4/184; İbn Mâce, “Sıyâm”, 23, no.1696, 1/541; Ahmed b. Hanbel, 6/166, no.3654, 6/258, no 3717, 7/213, no.4147)

4- Kays b. Talk babasından naklettiğine göre babası Talk, Rasûlullah (s.a.v.):

“Yiyiniz, içiniz, “السَّاطِعُ الْمُصْعِدُ” yukarı doğru yükselerek parlayan fecir sizi sahurdan alıkoymasın; “حَتَّى يَغْرُضَ لَكُمْ الْأَحْمَرُ” kırmızılık doğuncaya kadar yiyiniz, içiniz.” buyurdu, demektedir. (Ebû Dâvud, “Sıyâm”, 17, no.2348, 2/304; Tirmizî, “Savm”, 15, no. 705, (3/54); İbn Ebî Şeybe, Musannef, 2/288, no.9069; Ahmed b. Hanbel, Musned, 8/336, no.8257)

Sabah Namazının Son Vakti

Burada zikredeceğimiz rivayetler normal ve acil durumlarda sabah namazının son vakitlerini gösteren rivayetlerdir.

1-Ebû Hureyre'den (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) “...Sabah namazının son vakti güneşin doğacağı zamandır.” (Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no.151 (3/306); İbn Ebî Şeybe, Musnnef, 1/281, no.3222; Ahmed b. Hanbel, 12/94, no. 7172; Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, 1/552, no.1760)

2-Ebû Berze (r.a.): “Peygamber (s.a.v.) sabah namazını her birimiz yanında oturana tanıyacak kadar aydınlık olduğu zaman kıldırır, bu namazda altmıştan yüz âyete kadar Kur'ân okurdu.” demiştir. (Buhârî, “Mevâkît”, 11, no.541, 13, no.547; 39, no.599, “Ezân”, 104, no.771; Müslim, “Mesâcid”, 237 (647), 1/447; Nesâî, “Mevâkît”, 16, no.525, 1/262; İbn Ebî Şeybe, Musannef, 1/281, no.3223; Ahmed b. Hanbel, 33/12, no.19767, 33/37, no.19796)

3- Hz. 'Âişe'den şöyle nakledilmiştir: “Mümine kadınlar Rasûlullah ile beraber sabah namazında hazır bulunurlar, sonra namazı kıldıklarında evlerine dönerlerdi de daha henüz ortalık alaca karanlık olduğundan dolayı onları kimse tanımazdı.” (Buhârî, “Mevâkît”, 27, no.578; Müslim, “Mesâcid”, 230, (645), 1/445)

4- Rafî' b. Hadîç (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'den şöyle buyurduğunu işittim: **“Sabah namazını gün ağarınca kılın; o anda kılmanın mükâfatı daha büyüktür.”** (Tirmizî, “Mevâkît”, 3, no.154 (1/311); Nesâî, “Mevâkît”, 27, no.549 (1/272); İbn Mâce, “Salât”, 2, no.672, (1/221))

Zarûrî Durumlarda Sabah Namazının En Son Kılınma Vakti

Yukarıda bahsedilen sabah namazının bitirilme vakti normal durumlar için söz konusudur. Hz. Peygamber sebepsiz bir şekilde namazı geciktirmeyi yasaklamıştır. Şöyle ki:

1- İbn Ömer (r.a.) (ö.74/693) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.): **“Kılacağınız namaz için güneşin doğma zamanını... gözetlemeyiniz.”** buyurdu. (Nesâî, “Mevâkît”, 33, no.563, (1/277); Muvatt', “Kur'ân”, 47, 49, 1/220, 221; Ahmed b. Hanbel, 8/491, no.4885)

Diğer bir naklinde İbn Ömer; **“Nebî (s.a.v.) güneş doğarken ve batarken namaz kılmaktan nehyetti.”** dedi. (Nesâî, “Mevâkît”, 33, no.564, (1/277); Muvatt', “Kur'ân”, 48, 1/221)

Ancak uyuya kalındığında veya zarûrî durumlarda güneş doğmadan önce sabah namazından bir rekât yetiştirenlerin namazı yetiştirmiş sayılacağını ifade eden hadisler vardır.

2- Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.); **“Her kim güneş doğmadan önce sabah namazından bir rekâtı yetiştirirse/idrâk ederse, o sabah namazını yetiştirmiş/idrâk etmiş olur.”** buyurdu. (Buhârî, “Mevâkît”, 28, no.579, 1/120; Tirmizî, “Mevâkît”, 23, no.186 (1/361); Nesâî, “Mevâkît”, 28, no.550, İbn Mâce, “Salât”, 11, no.700, 1/229; Abdurezzâk, Musannef, 1/585, no. 2227; Dârimî, “Salât”, 22, 2/779, no. 1258; Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, 1/556, no.1773, 1/557, no.1775)

3-Ebû Hureyre (r.a.) bir diğer naklinde şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.): **“Kim sabah namazından bir secdeyi güneş doğmadan önce yetiştirirse, namaza yetişmiştir.”** buyurdu. (Buhârî, “Mevâkît”, 17, no.556, 1/116; Nesâî, “Mevâkît”, 28, no.550, 1/273; Ahmed b. Hanbel, 16/124, no. 10129, 41/37, no. 24489)

İdrâk etmek bir şeye ulaşmaktır. Bir rekâta yetişmiş olmak vakte yetiştiğine hamledilir. Diğer rekâtı kıldığında namazı tamamlanmış olur. Cumhurun görüşü budur. Ed-Derâverdî'nin Zeyd b. Eslem'den rivayeti bunu tasrih etmektedir. Beyhakî (ö.458/1065) bunu iki vecihten rivayet etmiştir. Lafzı; **“Kim güneş doğmadan önce sabah namazının bir rekâtını, battıktan sonra da bir rekâtını idrâk ederse namazı idrâk etmiş olur.”** şeklindedir. (Ahmed b. el-Hüseyn Ebû Bekr el-Beyhâkî (ö.458), es-Sünenü's-sağîr, th. Abdülmü'tî Emîn Kal'acî, Câmi'atü'd-dirâsâti'l-İslamiyye, Pakistan 1410/1989, 1/114, no.268. İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/56)

Tahâvî namazın bir rekâtına yetişmeyi sabînin ihtilam yani çocukluktan kurtulup buluğa ermesine, hâizin temizlenmesine, kâfirin Müslüman olmasına ve benzeri hallere has kılar. Nitekim Hanefilere göre kim sabahın sadece bir rekâtını vaktinde yetiştirse namazı bozulur. Çünkü böyle bir kişi namazı ancak kerahet vaktinde tamamlamış olur. Kerahet ise farzı ve nafilayı birlikte ele alır. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/56)

Tirmizî (ö.279/892); Şâfi'î (ö.204/819), Ahmed b. Hanbel (ö.241/855) ve İshâk b. Râhûyeh'in (ö.238/852) sabah namazının bir rekâtını güneş doğmadan önce yetiştirenin tamamına yetişmiş olacağı konusu “uyuya kalıp uyandığında” veya “unutup da hatırladığında” güneş doğmak veya batmak üzere iken namaz kılmak durumunda olan özür sahipleri için söz konusu olduğu görüşünde olduklarını ifade eder. (Tirmizî, “Mevâkît”, 23, no.186 (1/361))

Ebû Hanîfe (ö.150/767) “Kim sabah namazında iken güneş üzerine doğarsa namazı batıl olur.” diyerek buna muhalefet eder. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/56) O, güneşin doğma esnasında namaz kılmayı nehyeden hadislerle ihticac eder. Mesela;

Güneş doğarken şeytanın boynuzuyla beraber doğar.” (Nesâî, “Mevâkît”, 31, no.559, (1/275); Muvatta', “Kur'ân”, 44, 1/219; Beyhakî, es-Sünennü'l- kübrâ, 2/637, no.4384)

“Peygamber (s.a.v) sabahdan sonra güneş doğuncaya kadar namaz kılmaktan nehyetti” (Nesâî, “Mevâkît”, 32, no.561, 562, (1/276))

“Sizden biriniz namaz kılmak için güneşin doğma ve batma analarını beklemesin” (Nesâî, “Mevâkît”, 33, no.563, (1/277)) gibi hadisler zikredilebilir.

Ebû Hureyre'nin naklettiği “kim namazın bir rekâtına yetişirse namaza yetişmiş olur.”257 hadisi hakkında bazıları “vakit içinde yetiştiği eda, vaktin dışında kıldığı kazadır.” demiştir. Bazıları da “namazı idrak etmiş olur” lakin hükmen edâyâ dâhil olur. Burada ittifakla nakledilen şöyle bir görüş var: “Bir rekât kılamayacak kadar namazı özürsüz tehir etmek câiz değildir” (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/56-57)

Öğle Namazının Vakti

Öğle Namazının İlk Vakti

1-Ebû Hureyre'den (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.): “Namaz vakitlerinin ilk ve son vakitleri vardır. Öğle namazının ilk vakti güneşin batıya kaymasından başlayıp ikindi vaktinin girmesine kadardır.” (İbn Ebî Şeybe, Musannef, 1/281, no.3222; Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no.151 (1/306); Ahmed b. Hanbel, 12/94, no. 7172; el-Bezzâr, Müsnedü'l-Bezzâr, 16/125, no.9209)

2-Abdullah b. 'Amr'dan (r.a.) (ö.63/682) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.): “Öğlenin vakti güneş zevâlden batıya kayınca başlayıp ikindi vakti girmeden, bir insanın gölgesi kendi uzunluğu oluncaya kadardır.” Buyurdu. (Müslim, “Mesâcid”, 171 (612), 1/426; Nesâî, “Mevâkît”, 5, 1/249, no.502; Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd et-Tayâlisî (ö.204), Musned, th. Muhammed b. Abdulmuhsin et-Türkî, Dâru Hicr, Mısır, 1419/1999, 4/8, no.2363; Ahmed b. Hanbel, 11/553, no.6966)

3-Enes (r.a.)'den (ö.93/712) rivâyete göre, “Rasûlullah (s.a.v), güneş zevalden batıya kayınca çıkar ve cemaate öğle namazını kıldırırdı.” demektedir. (Buhârî, “Mevâkît”, 11, no.540. Nesâî, “Mevâkît”, 2, no.495, (1/362); Tirmizî, “Mevâkît”, 4, no.156 (1/315); Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân ed-Dârimî (ö.255/868), Sünenü'd- Dârimî, th., Mustafa Deyb el-Boğâ, Dimaşk 1412/1991, Dâru'l-kalem, “Salât”, 13, no.1188, 1/290-291)

5-Seyyar b. Selâme şöyle demiştir: Ben ve babam, Ebû Berze el-Eslemî (r.a.)’nin yanına gittik. Babam ona: Rasûlullah farz yazılmış namazı nasıl kılardı diye sordu. Ebû Berze; “Rasûlullah, sizin ûlâ namazı diyegeldiğiniz öğle namazını, güneş tam tepe noktasından batıya kayınca kılardı ...”, dedi. (Buhârî, “Mevâkît”, 13, no.547; 39, no.599; İbn. Ebî Şeybe, el-Musannef, 1/281, no.3223; 1/285, no.3268; Ahmed b. Hanbel, 33/12, no.19767; 33/37, 19796; Nesâî, es-Sünenü’l-kübrâ, 2/206, no.1536; es-Sünenü’s-Suğrâ, “Mevâkît”, 16, no.525, 20, no.530, (1/262, 265))

6-Âişe (r.a.): “Öğle namazını Rasûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir ve Ömer’den daha erken kılını görmedim.” demiştir. (Tirmizî, “Mevâkît” 4, no.155 (1/313))

7- Muhammed b. ‘Amr İbni’l-Hasen b. Alî şöyle demiştir: Haccâc Medine’ye geldiğinde, biz Câbir b. Abdillâh’a namaz vaktini sorduk. Câbir de şöyle cevap verdi: “Peygamber (s.a.v.) öğleyi zevâlden sonra gündüzün sıcağında... kıldırırdı.” (Nesâî, “Mevâkît”, 18, no.526, (1/263))

Câbir burada “كَانَ يُصَلِّي الظُّرَّ بِالْجَرَّةِ” ifadesini kullanmaktadır. “Hâcira” öğle sıcağı, aşırı sıcaklık, güneş zevalde iken gün ortası veya sıcaklık şiddetlendiğinde gün ortası demektir. (İbn Manzûr, Lisânü’l-‘arab, “hcr” md., 5/255)

8-Enes b. Mâlik (r.a.): “Biz Rasûlullah’ın arkasında öğle namazlarını kıldığımız zamanlarda sıcaktan korunmak için elbiselerimiz üzerine secde ederdik.” demektedir. (Buhârî, “Mevâkît”, 11, no.542. Tirmizî, “Cumû‘a”, 58, no.584 (2/369))

Bu nakiller, Hz. Peygamber ve ashabının öğle namazını zevâlin ardından, sıcağın şiddetli zamanında, ilk vaktinde kıldıklarına delâlet eder. (el-‘Aynî, ‘Umdetü’l-kârî, 5/26)

Bu durumda öğle vaktinin başlangıcı zevâl vaktidir. Zevâl vakti güneşin gündüzün ortasını geçip batı yönüne meyiletmesinin başlangıcıdır.

İbn Hacer, (ö.852/1448) Nebî (s.a.v.)’in beş vakit namazın farziyetinin ardından İsrâ Gecesinde sabaha ulaştığında o gün Cebrâil (a.s.)’in indiğini, güneş batıya kaydığı bir esnada ona ilk olarak öğle namazını kıldırıldığını; ardından Allah Rasûlünün da namaz için ashabını toplayıp namaz kıldırıldığını, Cebrâil (a.s.)’in Hz. Peygamber’e ilk kıldırıldığı namaz öğle namazı olduğu için bu namaza ûlâ dendiğini nakleder. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/4. İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/27)

Sonuç itibariyle öğle vakti, güneşin gökyüzünde çıktığı en yüksek noktadan batıya doğru meyiletmesiyle başlar ve her şeyin gölgesinin bir misli uzamasına kadar devam eder. Cisimlerin, güneş tam tepe noktada iken yere düşen gölgesi (fey-i zevâl), bunun dışındadır. Öğlenin bu vaktine “asr-ı evvel” denir. Bu, Ebû Yûsuf (ö.182/798), İmam Muhammed (ö.189/804), Şâfi‘î (ö.204/), Mâlik (ö.179/795) ve Ahmed b. Hanbel’in (ö.241/855) görüşüdür. Ebû Hanîfe’ye (ö.150/767) göre ise, öğlenin vakti, fey-i zevâl dışında, cisimlerin gölgesi, iki misli uzayınca kadar devam eder. Bununla öğle namazı vakti çıkmış, ikinci vakti girmiş olur. Buna “asr-ı sâni” denir.

Öğle Namazının Geciktirilmesi

Namazların vaktinde kılınması arzu edilendir. Ancak bazı zarurî veya meşakkat arzeden durumlarda namazların vaktinin geciktirilmesine cevaz verilmiştir. Bu namazların başında öğle gelir.

Sıcak Günlerde

Sıcaklığın aşırı olduğu ve günün en sıcak anları güneş tepede iken öğle saatlerine denk geldiği için ümmetine her yönüyle merhametli olan Hz. Peygamber'in öğle namazlarını geciktirerek serin vakte kaydırıldığını görmekteyiz.

1-Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **“Çok sıcak günlerde öğle namazını biraz geciktirin çünkü sıcaklığın şiddeti Cehennemden kaynamasındandır.”** (Buhârî, “Mevâkît”, 9, no.533-538, 10, no.539, “Ezân”, 18, no.629; Nesâî, “Mevâkît”, 5, no.501, (1/249); Tirmizî, “Mevâkît” 5, no.157, (1/315))

2-Süleyman b. Büreyde (r.a.) babasından rivâyet ettiğine göre, Rasûlullah'a (s.a.v.) bir adam geldi ve “Namaz vakitlerini” sordu. Rasûlullah da (s.a.v.); **“Bizimle beraber kal öğrenirsin”** buyurdu. ...Öğle namazı vakti gelince Bilâl'e emretti güneş batıya kayınca öğle ezanını okudu ve öğle namazını kıldırdı... Ertesi gün yine Bilâl'e emretti, sonra havanın serinlemesine kadar bekleyerek öğleyi serinlikte kıldırdı. (İbn Mâce, “Salât”, 1, no.667, (1/219); Nesâî, “Mevâkît”, 12, no.518, (1/258); Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no.152, (1/308))

3-Enes b. Mâlik (r.a.)'ten rivâyet edildiğine göre; **“Rasûlullah (s.a.v.), sıcak günlerde namazı geciktirir soğuk günlerde ise erken kılar.”** (Buhârî, “Cumû'a”, 17, no.906; Nesâî, “Mevâkît”, 4, no.499, (1/248))

4- Ebû Zerr (r.a.)'den (ö.32/652) rivâyet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a.v.), bir yolculukta Bilâl ile beraberdi. Bilâl namaz için kamet getirmek istedi. Rasûlullah (s.a.v.); **“Biraz bekle hava serinlesin.”** Buyurdu. Bilâl biraz sonra tekrar kamet getirmek isteyince, Rasûlullah (s.a.v.) tekrar; **“Öğle namazı için biraz serinliği bekle”** buyurdu. Ebû Zerr diyor ki: Sonunda tepelerin gölgelerini görmeye başladık. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) kamet getirtip namaz kıldırdı ve ardından; **“Sıcaklığın şiddeti Cehennem'in kükremesindendir. Öğle namazı için sıcaklarda havanın serinlemesini bekleyin.”** buyurdu. (Tirmizî, “Mevâkît”, 5, no.158, (1/317). Buhârî, “Mevâkît”, 9, no.538; Ebû Dâvûd, “Salât”, 4, no.401)

Öğle Namazının Son Vakti

Öğle namazının son vaktini ifade eden hayli rivayetler vardır. Örneğin;

1-Ebû Hurayra'den (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **“Namaz vakitlerinin ilk ve son vakitleri vardır. Öğle namazının ilk vakti güneşin batıya kaymasından başlayıp ikinci vaktinin girişine kadardır.”** (Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no.151 (1/306); İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 1/281, no.3222; Ahmed b. Hanbel, 12/94, no.7172)

2-Ebû Hureyre (r.a.)'den rivâyet edilen diğer bir nakle göre, Cebrâil (a.s.) gelip Hz. Peygamber'e iki gün üst üste namazların ilk ve son vakitlerini bizzat kıldırarak öğrettiğinde Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **“Bu Cibril'dir, dininizi öğretmek için gelmiştir. ...Öğle namazını güneş batıya kayınca kıldı... Ertesi gün tekrar geldi ...öğle namazını her şeyin**

gölgesi kendisi kadar bir misli olunca kıldırdı. Sonra şöyle dedi: Namazlar dünkü kıldığın vakitler ile bu günkü kıldığın vakitler arasındadır. Namazların kılınacağı ilk ve son vakitler bunlardır.” (Nesâî, “Mevâkîf” 5, no.502, (1/249))

3-İbn ‘Abbâs’ın (r.a.) (ö.68/687) bu hadisi, Rasûlullah’tan (s.a.v.); ***“Cibril (a.s), Ka’be’nin yanında bana iki kez imam oldu. İlk seferinde, güneş batıya kayıp gölgesi takunya tasması kadarken öğle namazını, ikinci seferinde her şeyin gölgesi kendi boyu kadar bir misli olunca, bir önceki seferde ikindiye kıldırıldığı vakitte öğle namazını; ...kıldırdı. Sonra da bana dönüp şöyle dedi. Ey Muhammed bu iki vakit arasında namaz kılma genişliği ve serbestliği senden önceki Peygamberlere tanınan vakitler gibi olup sana da bu iki vakit arasında namaz kılabilmen mümkün olmuştur.***” (Tirmizî, “Mevâkîf”, 1, no.149, (1/302); Ebû Dâvûd, “Salât”, 2, no.393) şeklinde nakli biraz daha açıklayıcı niteliktedir. Bu hadisin zahirine bakarak İmâm Mâlik, Süfyân es-Sevrî, Şâfi‘î, Ahmed b. Hanbel, Ebû Yûsuf, İmâm Muhammed ve Ebû Hanîfe öğlenin son vaktinin gölgeler iki misli oluncaya kadar olduğunu söylemişlerdir. İbn Mübârek ve İshâk b. Râhûyeh öğlenin son vaktini ikindinin ilk vaktine kadar olduğunu söylemiştir. (el-Hattâbî, Me‘âlimu’s-sunen, 1/123)

Öğle İle İkindiye Cem Etmek

Rivayetlere bakıldığında Hz. Peygamber’in bazı durumlarda öğle ile ikindiye cem ettiği görülmektedir.

Hazarda (Mukîm Olunduğunda)

Hz. Peygamber’in seferde olduğu gibi hazarda da bazı durumlarda namazları cem ettiği görülmektedir. Örneğin;

1- İbn ‘Abbâs (r.a.) (ö.68/687)328, şöyle demiştir: ***“Rasûlullah (s.a.v.) Medîne’de korkulacak bir şey yokken, yağmur da yağmadığı hâlde öğle ile ikindiye, akşam ile yatsıyı birlikte cem ederek kıldı”. İbn ‘Abbâs’a “Rasûlullah (s.a.v.) böyle yapmakla neyi murad etti?” diye soruldu. O da; “Ümmetini meşakkate sokmamak istedi” dedi.*** (Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Musned, 1/463, no.570; 4/354, no.2751; Tirmizî, “Mevâkîf”, 24, no.187, (1/362); Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 50, 53, 54 (705), (1/490, 491); Nesâî, “Mevâkîf”, 47, no.602, (1/290); Ebû Dâvûd, “Salâtü’s-sefer”, 5, no.1211, (2/6))

2-İbn Abbâs şöyle demiştir: ***“Peygamber (s.a.v.) öğle ile ikindiye (birlikte), ...sekiz rek‘ât olarak kıldırdı”.*** (Buhârî, “Mevâkîf” 12, no.543, 1/114; Müslim, “Mesâcid”, 56 (705), 1/491; Muhammed b. Hibbân b. Ahmed b. Hibbân et-Temîmî Ebû Hâtime d-Dârimî el-Bustî (ö.354), Sahîhu İbn Hibbân bi-tertibî İbn Belbân, th. Şu‘ayb el-Arnâvûd, Beyrût, 1414/1993, Muessesetü’r-risâle, 4/473, no.1597; et-Taberânî, el-Mu‘cemu’l-kebîr, 12/177, no.12808; Beyhakî, es-Sünenü’l- kübrâ, 3/138, no.5551)

Eyyûb es-Sahtiyânî Câbir’e: ***Muhtemelen bu yağmurlu bir günde olmuştur***, dedi. Câbir de ***muhtemeldir***, dedi. (Buhârî, “Mevâkîf” 12, no.543, 1/114)

3- İbn ‘Abbâs (r.a.) şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.v) ile beraber Medine’de sekiz rekât bir arada (öğle ile ikindi) yedi rekâtta bir arada (akşam ile yatsıyı) kıldım, öğleyi geciktirip ikindiye acele etti. Akşamı geciktirip yatsıyı acele etti. (Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 55, 56

(705) (1/491). Nesâî, “Mevâkî’t”, 44, no.589, (1/286), Nesâî, “Mevâkî’t” 47, no.601, (1/290); Muvatta’, “Kasru’s-salât”, 2, (1/143))

4-Yine İbn ‘Abbâs (r.a)’den nakledildiğine göre, bizzat kendisi Basra’da meşgul olduğu bir zaman da öğle ile ikindiye bir arada kıldı, arada başka bir namaz kılmadı. Sonra akşam ile yatsıyı bir arada kıldı ve arasında başka bir namaz kılmadı.

Bu işi meşguliyetinden dolayı yapmıştı ve şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v) ile birlikte

öğle ile ikindiye bir arada kıldım ve arasında başka bir namaz kılmamıştım. (Nesâî, “Mevâkî’t” 44, no.590, (1/286))

Bu rivayetler öğle ile ikindinin cem edilerek kılınabileceğini göstermektedir. Cem olayında da cem-i teh’hir söz konusudur. Cem edilecek öğle ile ikindi namazlarında öğle geciktirilerek ikindi vakti içerisinde birleştirilerek kılındığı görülmektedir.

Birinci rivayette cemin korku ve aşırı yağmur gibi herhangi bir sebep zikredilmemiştir. Ancak sebebi sorulduğunda “muhtemelen ümmetini meşakkate sokmak istememiştir” dendiğine göre belli ki meşakkati gerektiren bir durum söz konusudur. İkinci rivayette hazarda yapılan cemin “muhtemelen bu yağmurlu bir günde olmuştur” ifadesi de hiçbir sebep yokken cem yapılmadığı ve bunun da nadiren yapıldığı anlaşılmaktadır. Yoksa namaz vakitlerinin bir anlamı kalmamış olur.

Üçüncü rivayet cemin takdim mi yoksa tehir şeklinde mi yapıldığını göstermektedir. Görüldüğü gibi hazarda öğle ile ikindinin cemi cem-i tehîr şeklinde gerçeklemiştir.

Dördüncü rivayet İbn ‘Abbâs’ın bir uygulaması olarak âcîl bir meşguliyetten dolayı öğle ile ikindinin cem edilebileceğini ve bunu sünnetten yani Hz. Peygamber’in bir uygulaması olarak bildiğini ifade etmektedir.

Tirmîzî’nin ifadesiyle bazı ilim ehli, yolculuk ve Arafat dışında iki namazı cem etmemek üzere amel etmiştir. Tâbîinden bazı âlimler hasta olan bir kimsenin iki vakit namazı bir arada kılınabileceğine ruhsat vermişlerdir. Ahmed b. Hanbel (ö.241/855) ile İshâk b. Râhûyeh (ö.238/852) bu görüştedir. Bazı âlimler aşırı yağmurda da iki namazın cem edilebileceğini söylemişlerdir. Şâfi’î (ö.204/819), Ahmed b. Hanbel ve İshak b. Râhûyeh bu görüştedir. Ancak Şâfi’î hastanın iki namazı cem etme görüşünde değildir. (Tirmîzî, “Mevâkî’t”, 24, no.188, (1/364-365))

Hanefiler ise Buhârî (ö.256/869) ile Müslim’de (ö.261/874) Abdullah b. Mes’ûd’dan rivayet edilen “Rasûlullah’ın Cem’den/Müzdelife’den başka yerde vaktinin hâricinde hiçbir namaz kıldığını görmedim. Cem’de, yani Müzdelife’de akşam ile yatsıyı beraber kıldırır ve ertesi gün sabah namazını vaktinden evvel kıldırır” (Buhârî, “Hacc”, 99, no.1682) hadisine dayanırlar ve bu hadis, hazarda ve seferde herhangi iki namazı cem etmenin cevazına işaret eden bütün hadisler ile ameli iptal etmiştir, derler. (el-‘Aynî, ‘Umdetü’l-kârî, 5/31) Cem ile ilgili sahih hadisleri de, cem olunan namazların -öncekini son vaktine te’hîr, diğeri de, ilk vaktinde kılınmak suretiyle ta’cîl edilmesinden dolayı- bir araya getirilmiş gibi göründüklerini ve hakikatte her namaz vaktinde kılınmış olduğunu ileri sürerler.

Burada iki namazı bir vakte cem etmenin kastedilmediği ifade edilmektedir. (Hattâbî, Me‘âlimu’s-sunen, 1/263; el-‘Aynî, ‘Umdetü’l-kârî, 5/31)

Abdullah b. Ömer’in (r.a.) yalnız akşamla yatsıyı zikrederek öğle ile ikindiye söylememesi makamın müsaadesizliğindendir. Çünkü eşinin vefatı üzerine acele yetişmesi istenmiş; o da acele ile akşamla yatsıyı beraber kılarak cenazeye gitmiş. Onun için yalnız akşamla yatsının ceminin câiz olduğu ifade edilmiştir.

Konu ile ilgili hususlar maddeler hâlinde şu şekilde sıralanabilir:

1-Seferde olduğu gibi hizada da öğle ile ikindiye, akşamla yatsıyı sûr-i cem ile beraber kılmak câizdir.

2-Bazıları bunu; “Yağmur gibi bir özürden dolayı câizdir.” şeklinde te’vîl etmişlerdir. Hadisin bâzı rivayetlerinin sonundaki “Hiç bir korku ve sefer olmaksızın.338” kaydı da bunu te’yîd eder. Onun için İmâm Mâlik bu gibi rivayetler hakkında: “Ben, bunun yağmur hakkında olduğunu zannediyorum.” demiştir. (Ebû Abdillâh Muhammed b. İdris eş-Şâfiî (ö.204), Musnedü’l-İmâm eş-Şâfiî, th., Mâhir Yâsin Fahl, Kuveyt 1425/2004, Şirketü Ğarrâs, 1/335, no.365)

Hattâbî’nin (ö.388/998) belirttiğine göre, hizada yağmur sebebi ile iki namazın cem edilmesi âlimler arasında ihtilaflıdır. Seleften bir cemaate göre, câizdir. Abdullah b. Ömer (r.a.) bu görüşte olduğu gibi Hz. ‘Urve b. ez-Zübeyr (ö.94/713) de aşırı yağmurlarda namazları cem ederek kıldığı nakleledilir. Saîd b. el-Müseyyeb (ö.94/712), Ömer b. Abdilâzîz (ö.101/719), Ebû Bekir b. Abdirrahmân (ö.94/712), Ebû Seleme (ö.104/722) ve Medîne fakihlerinin genellikle görüşleri budur. İmâm Mâlik (ö.179/795), Şâfiî (ö.204/819) ve Ahmed b. Hanbel (ö.241/855) de aynı görüşü tercih etmişlerdir. Yalnız İmâm Şâfiî, namazın cem sureti ile sahih olabilmesi için yağmurun namaza başlarken devam etmesini şart koşturmuştur. Bu şartta, Ebû Sevr (ö.240/854) de İmâm Şâfiî ile beraberdir. Diğer âlimler böyle bir şart koşmamıştır. İmâm Mâlik yağmura tutulan kimsenin, çamur ve karanlıkta namazlarını cem ederek kılabilceği görüşündedir. Halife Ömer b. Abdilâzîz’in görüşü de budur. Evzâî (ö.159/795) ile Hanefîler’e göre, yağmura tutulan kimse her namazı vaktinde kılar. (Hattâbî, Me‘âlimu’s-sunen, 1/263-265; el-‘Aynî, ‘Umdetü’l-kârî, 5/31)

3- Bazıları bu hadisi yorumlarken: “Öğleyi kıldığı sırada hava bulutluymuş, sonra açılmış ve ikindinin girdiği anlaşılmış; arkasından onu da kılmıştır.” demişlerdir. ‘Aynî bu yorumun batıl olduğunu söyler. Çünkü mezkûr te’vîl öğle ile ikindiye bir nebze uyuyorsa da akşam ile yatsıya ihtimali yoktur. (el-‘Aynî, ‘Umdetü’l-kârî, 5/31)

4- Diğer bazı âlimler bu cem’in yağmur veya o mânâda bir özürden dolayı yapıldığını söylemişlerdir. Nevevî (ö.676/1277), Ahmed b. Hanbel ile Şâfiî’iler’den Kaadî Hüseyin’in (ö.508/1114) görüşlerinin bu olduğunu; yine Şâfiî âlimlerinden Hattâbî (ö.388/998), Mütevellî (ö.498/1104) ve Rûyânî’nin (ö.501/1107) bu görüşü tercih ettiklerini söylemektedir. Fakat ‘Aynî (ö.855/1451) bu yorumun da zayıf ve hadisin zahirine muhalif olduğunu söylemektedir. Ona göre hadîsi yağmur gibi bir özürle kayıtlamak, “müreccehsiz tercihte bulunmak”tır. Bu ise bâtıldır. (el-‘Aynî, ‘Umdetü’l-kârî, 5/31)

5- ‘Aynî’ye göre bu konudaki yorumların en güzeli Hanefîlerin yorumudur. Hanefîler Arafat ile Müzdelife’den başka bütün cemleri cem-i sûrî yani şeklî cem olarak yorumlamışlardır yâni; “Bu cemden murad, birinci namazı vaktinin sonunda kılmış; ikinci namazı da vakti girer girmez edâ etmiştir. Bu suretle her iki namaz da kendi vaktinde kılınmakla beraber zahire göre iki namaz bir arada kılınmış sayılmıştır.” demişlerdir. (el-‘Aynî, ‘Umdetü’l-kârî, 5/31)

Hattâbî’nin belirttiğine göre âlimlerin çoğu iki namazın cem edilebileceğini söylemişlerdir. Bu cemi dilediği iki namazdan birinin vaktinde yapabilir. Dilerse ikindiye öne alır ikindi ile öğleyi öğle vaktinin içinde kılar, dilerse öğleyi geciktirir öğle ile ikindiye ikindinin vakti içinde kılar. (Hattâbî, Me‘âlimu’s-sunen, 1/263. Ayrıca bk. İbn Battâl, Şerhu Sahîhi’l-Buhârî, 3/97)

6- Sonuç olarak bir grup âlim, bu hadislerle istidlal ederek seferiliğin yanı sıra bir ihtiyaçtan dolayı hizada da iki namazın cem edilerek kılınabileceğini söylemiş; ancak bunun âdet hâline getirilmemesini şart koştur. İbn Sîrîn (ö.110/728) ile Rabî‘a (ö.136/753), Eşheb (ö.204/819), İbnü’l-Münzir (ö.309/921) ve Kaffâl-i Kebîr’in (ö.365/975) görüşleri budur. Aynı görüşü Hattâbî (ö.388/998) birçok hadis imamından naklettiği belirtilmektedir. Bunların delili İbn ‘Abbâs’ın (r.a.); “Rasûlullah (s.a.v.) bunu, ümmetini meşakkate sokmamak için yaptı.” demiş olmasıdır. (Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 51-53) Buna benzer bir söz İbn Mes‘ûd (r.a.)’dan da merfû olarak rivayet edilmiştir. Ancak mezkûr hadis hakkında Hattâbî; “Bu hadîs ile fukahânın ekserisi amel etmezler.” demiş; Tirmizî (ö.279/892) de; “Benim kitabımda İbn ‘Abbâs’ın korku ve yağmur yokken Medîne’de namazların cem edilerek kılındığını bildiren hadîsinden başka ulemânın ittifakla terk ettikleri bir hadis yoktur.” şeklinde beyanda bulunmuştur. (el-‘Aynî, ‘Umdetü’l-kârî, 5/32)

Seferde

Hz. Peygamber’in seferde namazları cem ettiği hadislerde belirtilmiştir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1- Enes (r.a.), şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.v.) gün devrilmeden önce yola çıkarsa, öğleyi ikindi vaktine te’hîr eder, sonra hayvanından inerek, ikisini birden kılar. Yola çıkmadan önce gün devrilirse öğle namazını kılar sonra (hayvanına) binerdi.” (Buhârî, “Taksîr”, 16, no.1111, 17, no.1112, 1/46-47; Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 46 (704), (1/489); Ebû Dâvûd, “Salâtü’s-sefer”, 5, no.1208, 1218, 1220, 2/5, 7; Nesâî, “Mevâkîf” 40, no.586, 1/284; İbn Hibbân, Sahîh, 4/463, no1592)

2- Enes’den (r.a.) nakledilen bir diğer rivayete göre; “Rasûlullah (s.a.v) seferde acele ettiği zaman öğleyi, ikindinin ilk vaktine kadar te’hîr eder; müteakiben aralarını cem ederdi. Akşam namazını da te’hîr eder tâ şafak kaybolduğu vakit, onu yatsı ile beraber kılar. (Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 48 (704), (1/489); Nesâî, “Mevâkîf”, 45, no.594, (1/287))

3- Enes (r.a.) başka bir naklinde şöyle demiştir: “Peygamber (s.a.v.) seferde iki namazı birden kılmak istediği vakit öğleyi, ikindinin ilk vakti girinceye kadar te’hîr eder, sonra ikisini birden kılar. (Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 47 (704), (1/489))

4- ‘Âmir b. Vâsile Ebû’t-Tufeyl, Mu‘âz b. Cebel’den nakletmiştir. Mu‘âz b. Cebel dedi ki: “Rasûlullah (s.a.v.) Tebûk gazasında öğle ile ikindiye ve akşamla yatsıyı cem ederek kıldı.” Ben: Acaba onu, buna sevk eden nedir?” diye sordum. Muâz: Ümmetini meşakkate sokmamak istedi... dedi. (Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 51-53 (705-706) (1/490))

5- Câbir b. Abdullah (r.a)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.v), hacc’da yürüdü, Arafat’a vardığında kendisi için Nemire denilen yerde hazırlanmış çadırına indi. Güneş tepeden batıya kayınca Kusva isimli devesinin hazırlanmasını emretti. Devesine binip Batn-ı Nahle Vadisine gelince, orada insanlara bir hutbe irad etti. Sonra Bilal ezan okudu ve kamet getirdi; öğleyi kılınca tekrar kamet getirdi ve ikindi namazı da kılındı. Bu iki vakit arasında başka bir namaz kılmadı. (Nesâî, “Mevâkît” 48, no.604, (1/290); Ebû Dâvûd, “Menâsik”, 56, no. 1905, (2/182))

6-İbn Şihâb Sâlim b. Abdullah’a seferde öğle ile ikindi cem edilir mi? Diye sordu. O da “Evet, bunda bir sakınca yoktur. Arafat’ta insanların nasıl kıldığını görmedin mi?” diye cevap verdi. (Muvatta’, “Kasru’s-salât”, 6, 1/145)

7-Ali b. Hüseyin “Rasûlullah (s.a.v.) gündüz yolculuk yapmak istediğinde öğle ile ikindiye cem ederdi.” derdi. (Muvatta’, “Kasru’s-salât”, 6, 1/145)

8-Kesîr b. Karavenda (r.a)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: “Sâlim b. Abdullah’a: Baban, Abdullah b. Ömer yolculuklarda namazları cem eder miydi?” diye sorduk. Sâlim: “Hayır! Sadece Müzdelife’de cem ederdi” dedi. Sonra Sâlim’in yanına geldim şunları söyledi: Hanımı Safiye, babam Abdullah’a: “Dünya’nın son, âhiretin ilk günündeyim, ölmek üzereyim” diye bir haber göndermişti. Babam devesine bindi ben de onunla beraberdim, süratle yol alıyorduk. Namaz vakti daralmıştı, müezzin durumunda olan kimse “Ey Ebû Abdurrahman! Namaz kılalım” dedi. Fakat babam yoluna devam etti, öğle ile ikindi arası olunca konakladı. Müezzine; “Kamet et!” dedi. Müezzin kamet getirdi, öğleyi iki rekât olarak kılıp selâm verdikten sonra müezzin yerinden ayrılmadan tekrar kamet getirdi. İkinci namazını da iki rekât olarak kılıp hızlıca yola çıktı. Güneş batınca müezzin yine; “Ey Ebû Abdurrahman! Namaz kılalım” deyince; önceki yaptığın gibi yapacaksın dedi ve yoluna devam etti, akşam karanlığı basıp yıldızlar çoğalınca konakladı. Müezzine; “Kamet et” dedi. Ben namaz kılacak duruma gelince akşam namazının farzının üç rekât olarak kıldı. Müezzin yerinden ayrılmadan tekrar kamet getirdi, yatsı namazının farzını iki rekât kıldı ve ön tarafına tek bir selâm vererek bize döndü ve şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v): “Herhangi biriniz geçip gideceğinden korktuğu bir işi olursa, namazlarını böyle kılsın” buyurdu. (Nesâî, “Mevâkît” 45, no.597, (1/2))

Bu rivayetler de Hz. Peygamber’in yolculukta öğle ile ikindiye cem ettiğini göstermektedir. Şâfi‘î ve başka birçok âlim uzun seferler için öğle ile ikindiye ikisinden dilediği bir vakitte cem etmeyi câiz görürler. (en-Nevevî, el-Minhâc, 5/212)

Hadislerden anlaşıldığına göre yolculuk için namazı cem edebilmek için sefer denebilecek bir yolculuğa niyetlenmek lazımdır. Bütün rivayetlerinde, yola çıkmadan; bir rivayetinde “sefer için yola çıkmadan” şeklinde bahsedildiğine göre yola çıkmanın sefer kastı ile

mukayyet olduğu anlaşılmaktadır. Şu hâlde şehir haricindeki bağ ve bostana gitmek buradaki hükümden hariçtir. Yani böyle yerlere gidileceği zaman iki namazın cem edilmesi mevzubahis değildir. (en-Nevevî, el-Minhâc, 5/213)

Bazılarına göre sefer dolayısıyla mutlak surette cem yapmak câiz değildir. Cem ancak Arafat'ta, Müzdelife'de yapılır. Hasan el-Basrî (ö.110/728), İbn Sîrîn (ö.110/728), İbrahim en-Nehaî (ö.96/714), Esved (ö.75/694), Ebû Hanife (ö.150/767) ve diğer Hanefî imamlarının mezhepleri budur. Bir nakle göre İmâm Mâlik de bu görüşü tercih etmiştir. İmâm-ı Azâm Ebû Hanîfe Arafatt'a öğle ile ikindi, Müzdelifede akşam ile yatsıdan başka hiçbir yerde –ne sefer, ne yağmur, ne hastalık ne de başka bir sebeple- cem yapmak câiz değildir, demektedir. (en-Nevevî, el-Minhâc, 5/213)

Nevevî sahih hadisler İbn Ömer'in (ö.74/693) “Yolculukta acele ettiği zaman akşam ile yatsıyı cem ederdi” hadisi bu görüşün aleyhinedir. İki namazın vakitlerinden birinde cem ettiği açıktır. Hanefîlerin “Buradaki cemden murad birinci namazı son vaktine kadar geciktirir, diğerini de ilk vaktinde kıldı” şeklindeki yorumunu iptal eder. Enes'in “Güneş batıya kaymadan önce yola çıkacağı zaman öğleyi ikindinin vaktine kadar geciktirir sonra konaklar ve ikisini cem ederek kıldı” hadisinde ikinci namazın vaktinde cem ettiği açıktır. Hele “seferde iki namazı cem etmek istediğinde öğleyi ikindinin ilk vakti girinceye kadar öğleyi geciktirir sonra da ikisini cem ederek kıldı” hadisi delalet açısından çok daha açıktır, demektedir. (en-Nevevî, el-Minhâc, 5/213-214)

İbn ‘Abbâs’ın bu konuda değişik bir rivâyeti daha vardır. O da şöyledir: İbn ‘Abbâs (r.a.)’den rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kim iki namazı sebepsiz bir şekilde bir arada kılsa büyük günah kapılarından birine adım atmış olur.” (Bk. Tirmizî, “Mevâkîf”, 24, no.188, 1/364; Ebû Ya’lâ el-Mavsilî, Musned, 5/136, no. 2751; et- Taberânî, el-Mu‘cemu’l-kebîr, 11/216, no.11540. Ebu’l-Hasan Ali b. Ömer ed-Dârekutnî (ö.385/995), Sünenü’l-Dârekutnî, th., Şu‘ayb el-Arnâvûd, Beyrût 1424/2004, 2/247, no.1475;Ebû Abdillâh el-Hâkim Muhammed b. Abdullâh b. Muhammed en-Nisâbü’rî (ö.405), el- Müstedrek ‘ale’s-Sahîhayn, th. Mustafa Abdülkadir ‘Atâ, Beyrût 1411/1990, Dâru’l-kütübi’l- ‘ilmiyye, 1/409, no.1020; el-Beyhakî, es-Sünenü’l-kübrâ, 3/241, no.5561)

Tirmizî bu hadisi naklettikten sonra hadisi rivâyet edenlerden Haneş’in künyesi Ebû Ali er-Rahabiyyü olup adı Hüseyin b. Kays olduğunu ve hadisçilerden Ahmed b. Hanbel ve başkalarının bu kimseyi hadis rivâyeti konusunda zayıf kabul ettiklerini belirtir. (Bk. Tirmizî, “Mevâkîf”, 24, no.188, 1/364)

Hanefîler, Buhârî ile Müslim’in ittifakla Abdullâh b. Mes‘ûd (ra)’dan (ö.32/652) rivayet ettikleri hadisle istidlal ederler. Mezkûr hadiste İbn Mes‘ûd (r.a): “Ben, Rasûlullah (s.a.v.)’in bir namazı kendi vaktinden başka bir vakitte kıldığını görmedim. Ancak Müzdelife müstesna! Çünkü orada akşamla yatsıyı beraber kılmış; ertesi gün sabah namazını edâ vaktinden önce kılmış idi” demiştir. (Buhârî, “Hacc”, 99, no.1682; Müslim, “Hacc”, 292 (1289), 2/938)

Hanefîler bir de Müslim’in (ö.261/875) rivayet ettiği Ebû Katâde hadîsi ile istidlal ederler. Bu hadiste: Rasûlullah (s.a.v.): “Uykuda bir kusur işleme yoktur. Kusur ancak uyanırken bir namazı, başka namazın vakti girinceye kadar geciktirmekle olur.” Buyurmuştur. (Ebû

Ca'fer et-Tahâvî (ö.321/633), Şerhu Me'âni'l-âsâr, th. Muhammed Zührî en-Neccâr, 'Âlemu'l-kütüb, 1414/1994, 1/165 (no. 987); Ali b. Ca'd b. 'Ubeyd el-Cevherî el-Bağdâdî (ö.230), Musnedu İbn Ca'd, th., 'Âmir Ahmed Haydar, Beyrût 1410/1990, s.450, no.3075)

İkindi Namazının Vakti

İkindi Namazının Başlama Vakti

Her namaz vaktinin bir başlama vakti (ilk vakti) ve bir de bitme vakti (son vakti) vardır.

1-Ebû Hureyre'den (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Namaz vakitlerinin ilk ve son vakitleri vardır. ...İkindi namazının ilk vakti bu vaktin girişinden başlayıp sonu güneşin sarardığı zamandır..." (Tirmizî, "Mevâkît", 1, no.151 (1/306); İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 1/281, no.3222; Ahmed b. Hanbel, 12/94, no.7172)

2-Süleyman b. Büreyde (r.a.)'in babasından naklettiğine göre, Rasûlullah'a (s.a.v.) bir adam geldi ve namaz vakitlerini sordu. Rasûlullah (s.a.v.): "Bizimle beraber kal öğrenirsin!" buyurdu. İkindi vakti gelince Bilâl'e emretti, ezan okundu, güneş bembeyaz ve yüksekte iken ikindi namazını kıldırıldı... Ertesi gün güneşin son parlaklığı vaktine kadar ikindiyi geciktirdi. (Müslim, "Mesâcid", 176 (613), (1/428); İbn Mâce, "Salât", 1, no.667, (1/219); Tirmizî, "Mevâkît", 1, no.152, (1/308); Nesâî, "Mevâkît", 12, no.519, (1/258))

3-Enes (r.a.) şöyle dedi: Peygamber (s.a.v.) ... ikindiyi güneş yüksekte beyaz ve canlı iken, ...kıldırırdı. 'Avâliye gidecek olan giderdi de güneş hâlâ yüksekte olurdu. (Ebû Dâvûd, "Salât" 5, no.404)

4-Âişe (r.a.): Rasûlullah (s.a.v.), ikindi namazını güneş Âişe'nin odasından çıkmamış hâlde iken kıldırıldı, demiştir. (Buhârî, "Mevâkît", 13, no.544)

5-'Urve (ö.94/713) şöyle dedi: Yemin olsun teyzem 'Âişe bana, Rasûlullah'ın (s.a.v.) güneş henüz odasında iken ve gölge odasından henüz ortaya çıkmamışken ikindiyi kılar olduğunu söyledi. (Buhârî, "Mevâkît", 13, no.545)

6-Âişe (r.a.): Rasûlullah (s.a.v.) ikindi namazını güneş odama doğmuş bir vaziyette henüz gölge düşmemiş iken kıldırıldı, demiştir. (Buhârî, "Mevâkît", 13, no.546)

7-'Urve'nin (ö.94/713) naklettiğine göre, 'Âişe (r.a.): Peygamber (s.a.v.), güneş odamda zahirken ve henüz gölge yükselmemişken ikindi namazını kıldırıldı, demiştir. (Buhârî, "Mevâkît" 1, no.522)

8-Hz. 'Âişe'den nakledildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) ikindi namazını güneş 'Âişe'nin (r.a.) odasından henüz çıkmadan kıldırıldı. (Buhârî, "Mevâkît", 13, no.544; Ebû Dâvûd, "Salât", 5, no.407; Tirmizî, "Mevâkît", 6, no.159, (1/317))

9-Seyyar b. Selâme şöyle demiştir: Ben ve babam, Ebû Berze el-Eslemî'nin (r.a.) yanına gittik. Babam ona: Rasûlullah farz kılınmış namazları nasıl kıldırıldı? Diye sordu. Ebû Berze ...ikindi namazını kıldırıldıktan sonra birimiz namazdan sonra Medine'nin en uzak yerindeki evine dönerdi de güneş henüz dipdiri bulunurdu. (Ebû Dâvûd, "Salât", 3, no.398)

Rasûlullah (s.a.v.) farz namazları nasıl kılardı” ifadesine verilen cevapta sabah, öğle, ikindi, akşam, yatsı namazlarının geçip vitir namazının yer almamasından vitir namazının farz olmadığı sonucu elde edilmiştir . (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/21)

Güneş’in dipdiri olması, henüz sıcağı geçmemiş, rengi değişmemiş bembeyaz olması demektir ki, bundan, ikindinin ilk vaktinde kılınmasının müstehâb olduğu sonucu elde edilir.

10-Enes (r.a.) şöyle demiştir: Biz ikindi namazını kılardık. Sonra birisi ‘Amr b. ‘Avf oğulları yurduna giderdi de, onları ikindi namazı kılarken, bulurdu. (Buhârî, “Mevâkît”, 13, no.548)

‘Amr b. ‘Avf oğulları Medîne’ye iki mil mesafede Kubâ’da otururlardı. Rençber oldukları için ikindi namazını ilk vaktinden geri bırakarak kılarlardı.

11-Enes b. Mâlik (r.a.) şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.), güneş henüz yüksek ve dipdiri olduğu hâlde ikindi namazını kıldırdı. Namazdan sonra ‘Avâlî’ye gidecek olan giderdi de, onların yanına vardığında güneş hâlâ yüksek bulunurdu. Râvî; ‘Avâlî’nin bazı yerleri Medine’ye dört mil yahut ona yakın mesafededir, demektedir. (Buhârî, “Mevâkît”, 13, no.550)

‘Avâlî, Medîne civarında Necd tarafında meskûn olan yerlerin ismidir. En yakın yerleri iki, en uzak yerleri altı ile sekiz mil mesafededir. Bunun için bu hadisin râvîleri bazen dört mil takdir ettikleri gibi, bazen iki, bazen altı, mazen üç mil dedikleri de vardır. Mesafe bildirmekten maksat, ikindi namazını Rasûlullah’ın ilk vaktinde kıldırıldığını anlatmaktır.

12-Enes b. Mâlik: Bizler ikindi namazını kılardık. Namazdan sonra bizlerden Kuba’ya gidecek olan kimse gider, güneş hâlâ yüksekte iken Kubâlıların yanına varırdı, demektedir. (Buhârî, “Mevâkît”, 13, no.551)

Kubâ, Medîne’nin güneyinde iki mil kadar uzaklıkta, ziraatı bol meskûn bir yerdir. Meşhur Kubâ Mescidi oradadır.

“Nebî (s.a.v) ikindi namazını güneş yüksek ve canlı iken kılardı.” (Buhârî, “Mevâkît”, 13, no.550) İfadesi güneşin sıcaklığı ve parlaklığına işarettir. Bu da Hz. Peygamber’in ikindiye ilk vaktinde kıldığına delildir. Dört mil mesafeye gidip geldikten sonra güneşin hâlâ yüksekte ve parlak olması da Hz. Peygamber’in ikindiye ilk vaktinde kıldığına delildir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/22)

Enes (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.) bize ikindiye kıldırırdı da güneş henüz bembeyaz olurdu. Medine’nin kenar mahallelerinden birinde oturan kavmime dönerdim de onlara “Kalkın namazı kılın, Rasûlullah kıldı.” derdim, demektedir. Buradan anlaşıldığına göre Enes’in kavmi ikindiye güneş sararmadan önce kılmaz, Rasûlullah ise ikindiye ilk vaktinde kılardı. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/23)

Bir nakle göre Enes (r.a.) ikindi vaktinin güneşin batmasına kadar altı mil mesafeyi yürüyecek kadar bir zaman olduğunu söyler. (Ebû Ömer Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed b. Abdilberr b. ‘Âsım en-Nemerî el-Kurtubî (ö.463), et-Temhîd li-mâ fi’l-Muvatta’ min’e-me‘ânî ve’l-esânîd,

th. Mustafa b. Ahmed el-‘Alevî- Muhammed Abdulkebîr el-Bekrî, Mağrib 1387, Vizâretu umûmi’l-evkâf ve’ş-şuûni’l-İslâmiyye, 1/298)

Zührî’nin (ö.124/741) dört veya üç mil dediği nakledilir. Medine ile civar mahallelerin arası dört veya üç mil olduğu rivayet edilmiştir. Altı mil hatta iki mil olarak da rivayet edilmiştir. Anlaşılan en yakın mesafe iki en uzak mesafe altı mildir. En uzağının sekiz mil olduğu da rivayet edilmiştir. (İbn Abdilberr el-Kurtubî, et-Temhîd, 1/298; İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/23)

“İkinci namazını ilk vaktinde kılmaya kalkmak” hadisi hakkında Nevevî, ikinci namazından sonra güneşin parlaklığı değişmeden iki mil veya daha fazla gitmek mümkün değildir, der. Bu hadis Ebû Hanîfe’nin hilâfına cumhurun “ikindinin ilk vakti gölgelerin bir misli olduğu zamandır” şeklindeki görüşüne delildir, denilmektedir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/29)

13-Ebu’l-Melîh “Biz, bulutlu bir günde Büreyde ile beraber bulunduk. O şöyle dedi: Namazı ilk vaktinde eda edin. Çünkü Peygamber (sav): “Her kim ikinci namazını (kasten) terk ederse ameli bâtıl olur.” buyurdu, demektedir. (Buhârî, “Mevâkît”, 15, no.553; Nesâî, “Salât”, 15, no.474, 1/236; Ahmed b. Hanbel, 38/57, no.22959, 38/132, no. 23026)

14-Büreyde’nin (r.a.) naklettiği bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.) “Bulutlu günde namazı erken kılınız. İkinci namazını kim kaçırırsa ameli batıl olur.” buyurdu. (Ahmed b. Hanbel, 38/57, no.22959, 38/157, no. 23055)

Bulutlu günde namazı ilk vaktinde kılmanın hikmeti, güneşin görülmemesinden dolayı namazı tercih edilen vaktinden sonraya bırakmak, yahut farkında olmadan güneşin batmasına ulaşmak korkusudur. Bundan dolayı Hanefî fakîhler de bulutlu günde ikinci namazını ilk vaktinde kılmayı müstehap görmüşlerdir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/31)

Peygamber (s.a.v.)’in ashabından bir kısım ilim sahipleri ikinci namazının ilk vaktinde kılınması gerektiği görüşündedirler. Hz. Ömer (ö.23/643), Abdullah b. Mes‘ûd, ‘Âişe ve Enes bunlardandır. Tâbiîn’den bir kısım âlimler de ikinci namazını erken kılmayı tercih ederek geciktirmeyi hoş görmemişlerdir. Abdullah b. Mübârek (ö.181/797), Şâfi‘î (ö.204/819), Ahmed b. Hanbel (ö.241/855) ve İshâk b. Râhûyeh (ö.238/852) bu görüştedirler. (Tirmizî, “Mevâkît” 6, 159, (1/318, 319)) Hasan el-Basrî de bulutlu günde öğleyi geciktirip ikindiye erken vakitte kılmayı severdi. (İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 2/46, no.6293)

Burada “Namazın takdiminin tehirinden daha efdal olduğunu” da unutmamak gerekir. (Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs eş-Şâfi‘î (ö.204), İhtilâfu’l-hadîs (el-Umm ile beraber), Beyrut 1410/1990, Dâru’l-ma‘rife, 8/633; İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 2/24, no.6030; İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/39)

Büreyde bulutlu bir günde “ikinci namazını erken kılınız. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) “Kim ikinci namazını terk ederse ameli batıl olur.” buyurdu, dedi. (Buhârî, “Mevâkît”, 15, no.553) Bu hadisteki tebkîrden kasıt ikinci namazını ilk vaktinde kılmaktır. Hz. Ömer, “Bulutlu günde öğleyi geciktirin, ikindiye ta‘cîl edin.” söyledi. (İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 1/281, no.3223; 1/46, no.6287)

“Rasûlullah (sav) daha güneş Hz. ‘Aişe’nin odasından çıkmamışken ikindiye kıları.” ifadesi “Rasûlullah ikindiye ilk vaktinde kıları” demektir.(İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/66) Ancak Tahavî (ö.321/933), odanın duvarlarının kısa olması ihtimalinden dolayı bu hadis ikindiye ilk vaktinde kıldığına delalet etmez. Zirâ güneş akşama yakın oluncaya kadar odasından çıkmaz. Bu da ta‘cile değil te‘hire delalet eder.” demektir. Tahavî’nin ileri sürdüğü bu ihtimal tenkid edilmiştir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/20)

İkinci vaktinin başlangıcı her şeyin gölgesi bir misli oluncadır. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/20) Ancak Ebû Hanîfe farklı görüştedir. Ona göre zevâlden sonra gölgeler iki misli olunca ikindi vakti başlar. (el-Hattâbî, Me‘âlimu’s-sunen, 1/124; İbn Battâl, Şerhu Sahîhi’l-Buhârî, 2/172) Kurtûbî (ö.671/1272), Ebû Hanîfe’nin bu görüşüne bütün âlimlerin, hatta kendi talebelerinin bile muhalefet ettiğini söyler. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/20)

Hadislerdeki “Bizden birisi şehrin en uzağına gider dönerdi de güneş hâlâ parlak olurdu.”, “güneş henüz odasındayken” ifadeler güneşin henüz çekilmediğini; “gölgeler henüz zahir olmamışken” ifadesi de “güneşin bulunduğu yerlerde gölgeler henüz zahir olmadığını” ifade eder. “Güneşin zuhuru” odalardan çıkmaması demektir. “Gölgenin zuhuru” da odalarda yayılması demektir. İki rivayet arasında çelişki yoktur. Gölgenin yayılması güneşin çıkmasından sonra olur. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/20)

İbn Hacer (ö.852/1448) de “ikindi namazının ilk vakti her şeyin gölgesi bir misli olduğu zamandır.” demektir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/20)

Müslim (ö.261/874) maksudu açık birçok hadis nakletmiş, hiçbir ilim ehli Ebû Hanîfe’den başka muhalif bir görüş nakletmemiştir. Ondan nakledilen meşhur görüşe göre ikindinin ilk vakti her şeyin gölgesi iki misli olduğundadır. Kurtubî (ö.671/1272) herkesin buna muhalefet ettiğini söyler. Hatta kendi ashâbı yani öğrencileri bile. Fakat onlardan sonra gelen bir cemaat ona taraftar olmuştur. Onlar “İş/emir ibrâd/serinlikte sabit olur. Bu da sıcaklığın şiddeti gittikten sonra ancak hâsıl olur. Sıcaklığın harareti de bu bölgelerde gölgeler iki misli olmadıkça gitmez. Böylece ikindinin ilk vakti gölgeler iki misli olunca olur”, demektirler. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/21)

Ebû Zeyd (ö.430/1038) gibi bazı Hanefiler Kitâbu’l-Esrâr’da belirtildiği gibi ikindi vakti her şeyin gölgesi iki misli olduğu zaman başlar çünkü her şeyin gölgesi bir misli olduğu zaman başlayacak olsa öğle vakti ile eşit olur. Öğle ile ikindi arasındaki zaman ikindi ile akşam arasındaki zamandan daha uzundur. Bazı Hanbelilerin icma olarak naklettikleri “ikindi vakti günün dörtte biridir” ifadesi, takrîbe hamledilir. Cumhura göre ikindinin ilk vakti gölgelerin bir misli olduğu vakitte başlar. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/40)

Süfyân es-Sevrî, Ebû Yûsuf, Muhammed ve Ahmed b. Hanbel’e göre ikindi namazının ilk vakti güneş henüz sararmayıp her şeyin gölgesi bir misli olduğunda başlar. (el-Hattâbî, Me‘âlimu’s-sunen, 1/125)

İkinci namazının başlangıç vaktini tayin ederken, her belde ve her günde başka olan “Fey’u zevâl”i de hesaba dâhil etmek gerekir. Fey’u zevâle bir şeyin bir misli veya

Hanefilere göre iki misli kadar gölge boyutu eklendikten sonra ikinci vakti girer. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/20)

İkinci Namazının Son Vakti

1-Ebû Hurayra'den (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Namaz vakitlerinin ilk ve son vakitleri vardır. ..İkinci namazının ilk vakti bu vaktin girişinden başlayıp sonu güneşin sarardığı zamandır..." (Tirmizî, "Mevâkît", 1, no.151 (1/306); İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 1/281, no.3222; Ahmed b. Hanbel, 12/94, no.7172)

2-Ebû Hurayra (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.): "...Her kim güneş batmadan önce ikinci namazından bir rekât yetiştirirse, o ikinci namazını yetiştirmiş olur." buyurdu. (Buhârî, "Mevâkît", 28, no.579; Müslim, "Mesâcid", 163 (608), 1/424; Tirmizî, "Mevâkît", 23, no.186 (1/353); Nesâî, "Mevâkît", 10, no.517, 26, no.551, 1/273; Muvatt', "Vukût", 5, 1/6)

3-Ebû Hurayra (r.a.) şöyle demiştir. Rasûlullah (s.a.v.), "Biriniz ikinci namazından bir secdeyi gün batmadan önce yetiştirirse namazını tamamlasın..." buyurdu. (Buhârî, "Mevâkît", 17, no. 556, 1/116; Nesâî, "Mevâkît", 10, no.516, 1/257; Ahmed b. Hanbel, 16/124, no.10129)

Burada secdeden kasıt rekât demektir. Bir önceki tarikle "rekât" lafzıyla rivayet edilmiştir. Secdeden kastın Hattabî (ö.388/998) rükû ve secdesiyle tam kılınmış bir rekât olduğunu ifade etmektedir. (Muhammed b. İsmâil el-Emîr es-San'anî (ö.1182), Sübülü's-selâm şerhu Bulûğu'l-merâm min cem'i edilleti'l-ahkâm, tlk., Muhammed Abdülaziz el-Hûlî, Beyrût trs., Dâru'l-Cîl, 1/183; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/38)

Bu hadis, namaz kılan bir kimse güneş batmadan önce bir rekâtı, güneş battıktan sonra da ikinci rekâtı kılacak şekilde ikinci namazını kılsa, bu namazın câiz olduğuna, kaza etmeye ihtiyaç olmadığına işaret eder. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/38, 2/57)

Bütün namazları kapsayacak şekilde Ebû Hurayra'nin bir de şöyle bir rivayeti vardır.

4-Ebû Hurayra (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) "Herhangi bir namazdan bir rekât yetiştirebilen, o namazı yetiştirmiş olur." buyurdu. (Buhârî, "Mevâkît", 29, no. 580)

5-İkinci namazı için Ebu Hurayra'den nakledilen bir başka hadiste; "kim güneş batmadan önce ikinci namazından bir rekât kılsa sonra geri kalanını güneş battıktan sonra tamamlarsa namazı kaçırmamış olur" buyurulmuştur. (Ebû'l-'Abbâs Muhammed b. İshâk en-Nisâbûrî es-Serrâc (ö.313), Hadîsu's-Serrâc, th. Ebû Abdillâh Hüseyin b. 'Ukkâşe b. Ramazan, nşr. el-Fârûku'l-Hadîsa, 1425/2004, 2/293, no. 1205; Ebû Saîd b. el-'Arabî, Ahmed b. Muhammed el-Basrî es-Sûfî (ö.430), Mu'cemu İbni'l-'Arabî, th. Abdulmuhsin b. İbrahim b. Ahmed el-Hüseyinî, Dâru İbni'l-Cevzî, Suûdi Arabistan 1418/1997, 2/783, no.1597; Ahmed b. Hanbel, 12/425, no.7457, 7458, 12/426, no.7460; Buhârî, "Mevâkît", 17, no.556. "Geri kalanını kılsın" ifadesi yer almıyor. Ayrıca Buhârî'de secde olarak geçiyor)

6- Ebû Hurayra'den gelen rivayet "Kim güneş batmadan önce ikindiden bir secdeyi idrak ederse, namazı idrak etmiş olur." şeklindedir. (Ahmed b. Hanbel, 15/98, no. 9183; Ebû'l-Abbâs es-Serrâc, Hadîsu's-Serrâc, 2/294, no. 1211) Yukarıda da görüldüğü gibi başka bir nakilde "namazını tamamlasın" şeklindedir. (Buhârî, "Mevâkît", 17, no 556; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî (ö.256), Cüz'ü'l- Kırâeti Halfa'l-İmâm, th. Fadlurrahmân es-Sevrî, el-Mektebetü's-

Selefiyye, byy.,1400/1980, s. 49, no. 128. İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/56; Nesâî (ö.303), Sünen, "Mevâkît", "Mevâkît", 10, no. 516, 1/257, es-Sünenü'l-Kübrâ, 2/197, no.1516)

Nesâî'den başka bir vecihle gelen rivayetinde, "kim bir namazın bir rekâtını idrak etmişse namazın tamamını idrak etmiş, ancak o kaçırdığını kaza etmiştir." şeklindedir. (Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 2/212, no.1553)

Tahavî idraki sabînin ihtilam yani çocukluktan kurtulup buluğa ermesine, hâizin temizlenmesine, kâfirin Müslüman olmasına, vb. hallere has kılmıştır. İbn Hacer (ö.852/1448) muhtemelen Tahavî bununla mezhebini desteklemeyi murat etmiştir, demektedir. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/56)

Sonuç olarak ikindi namazının vakti, öğle vaktinin çıktığı andan itibaren başlar ve güneşin batması ile son bulur. Diğer bir ifade ile İkinci vakti; çoğunluk müçtehitlere göre her şeyin gölgesinin bir misli, Ebû Hanîfe'ye göre ise iki misli olduğu andan itibaren başlar ve güneşin battığı zamana kadar devam eder. Zira Hz. Peygamber (s.a.s): "Güneş batmadan önce, ikindi namazından bir rekâta yetişen kimse, ikindi namazına yetişmiş olur." buyurmaktadır. (Muvatta', "Vukût", 5; Ebû Dâvûd, "Salât", 5, no.412; İbn Mâce, "Salât", 11, no.699, (1/229).)

Şâfi'î'nin ifade ettiğine göre ikindi namazının son vakti zarurî bir durum olmadıkça ve özürsüz bir kimse için herşeyin gölgesi iki misli oluncaya kadardır. Zarurî bir durum varsa veya özrü bulunan bir kimse için ikindinin son vakti güneş batmadan önce bir rekât kılablecek zamana kadardır. (el-Hattâbî, Me'âlimu's-sunen, 1/124)

İkinci Namazını Geciktirmek

Sadece ikindi namazını değil farz olan herhangi bir namazı kasıtlı olarak geciktirmek doğru değildir.

1-İbn Ömer; Rasûlullah (s.a.v.), "Herhangi biriniz kılacağı namaz için güneşin doğuşu ve batışı sıralarını seçip de tam o vakitlerde namaz kılmasın!" buyurdu, dedi. (Buhârî, "Mevâkît" 30, no.582, 31, no.585; Müslim, "Salâtü'l-musâfirîn", 289 (828) (1/567); eş- Şâfiî, Musned, 1/233, no.155. Abdurrezzâk, el-Musannef, 2/425, no.3951; Ahmed b. Hanbel, 10/90, no. 5835)

2-İbn Ömer (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.): "Kılacağınız namaz için güneşin ...batma zamanını gözetlemeyiniz." buyurdu. (Buhârî, "Mevâkît", 31, no. 585)

Kasıtlı olarak sabah namazını güneşin doğma ikindi namazını da güneşin batma anına kadar geciktirmek mekruhtur.

3-Enes'in (r.a.) naklettiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Vaktinden geç kılınan namaz münafığın namazıdır. Güneşin batması yaklaşıncaya ve güneş şeytanın iki boynuzu arasına girinceye kadar oturur bekler sonra kuşun yem gagaladığı gibi acele olarak dört rekât namaz kılar ve az okumak suretiyle Allah'ı da çok az zikreder." (Nesâî, "Mevâkît", 9, no.512, (1/254); Ebû Dâvûd, "Salât", 5, no.413. Tirmizî, "Mevâkît" 6, no.159, (1/31))

Bu hadiste bilinçli bir şekilde namazı geciktirip ikindi için namazı güneşin batma anına kadar geciktirmek yasaklanmıştır. Zarurete bağlı batma zamanına kadar gecikmiş olan bir namaz için bir rekâtını yetiştiren namazı yetiştirmiş sayılır.

Peygamber'in bu yasağı, güneşin batma anını bekleyen güneşe tapanlara benzememe hikmetine mebnidir. Kerahet vakitlerinde namazı mutlaka men' edenler, bunu müstakil sayıp, bilinçli geciktirme kastı olsun olmasın, bu vakitlerde namaz kılmayı tahrîmen mekruh görürler. Tecvîz edenler ise bu hadisi bundan önceki hadisın tefsiri sayıp, ikindi namazlarından sonra namaz kılmanın keraheti yalnız namaz için gurub vaktini gözetleyenlere mahsustur, derler. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 1379, 2/60)

Buhârî (ö.256/869) "İkinci Namazını Kaçırmanın Günâhı" diye bir başlık açmış; bununla "özürsüz bir şekilde namazın cevaz vaktinden geciktirilmesi" kastedildiği ifade edilmiştir. Çünkü "ism/günah" buna terettüp eder. Hadisin zahiri ikindi namazını kaçırmanın çok günah olduğuna delalettir. "İkinci namazını kaçırın kimse ailesini ve malını kaybetmiş gibi olur." ifadesinin sadece ikindi namazı için söz konusu olmadığı, diğer bütün farz namazlar için de söz konusu olduğu ifade edilmektedir. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/30)

Buhârî ayrıca "bulutlu günde namazı erken kılma" babı altında "kim ikindi namazını terk ederse ameli batıl olur." şeklinde merfu bir hadis nakletmektedir. (Buhârî, "Mevâkîf", 34, no.594)

Hişâm'ın nakline göre Hasan el-Basrî, bulutlu günde öğleyi ve akşamı tehir ederek, ikindiye de acele ile kılmayı müstehap görürdü. (Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm el -Herevî el-Bağdâdî (ö.224), Garîbu'l-hadîs, th. Muhammed Abdülmü'in Hân, Haydar Âbâd, 1384/1964, Matba'atü Dâireti'l-Osmâniyye, 4/366)

Birçok rivayette bu namazın "ikindi namazı" olduğu şeklinde rivayet edilmiştir. İkindiye tahsis edildiğinde bile bu ifade ile namazın vaktinin dışına çıkarılması kastedilmiştir. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/25)

İbn Abdilberr (ö.463/1071) muhtemelen bu hadis ikindi namazını soran birine verilen bir cevap sonucu varid olmuştur. Bu, diğer namazların buna ilhak olmayacağı anlamına gelmez, demektir. Nevevî, bunu, illet biliniz iştirak ettiklerinde "mansûs olamayanı mansûs olana ilhak etmek" anlamına geleceği için tenkit etmiş ve illet bu hükümde tahakkuk etmemiştir. Dolayısıyla ikindiden başkası buna ilhak edilemez, demektir. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, Dâru'l-ma'rife, Beyrût, 1379, 2/30)

Bununla beraber İbn Ebî Şeybe (ö.235/849) munkatı bir senetle Musannef'inde Ebû Kılâbe, Ebu'd-Derdâ'dan "kim özürsüz bir şekilde farz olan bir namazı kaçırıncaya kadar terk ederse ameli batıl olur." şeklinde merfû bir hadis nakletmiştir. İbn Abdilberr bu hadisle ihticac etmiştir. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/30)

İbn Hibbân (ö.354/965) ve diğerleri Nevfel b. Mu'aviye tarikiyle merfû olarak Rasûlullah'tan, "Kim bir namazı kaçırırsa ailesini ve malını kaybetmiş gibidir." (Nesâî, "Salât", 17, no. 479, 480, (1/238). Müslim, "Mesâcid", 200, 201, (626) (1/435, 436) buyurduğunu naklederek rivayette namaz tahsisi yapılmamıştır. Bu rivayetin zahiri farz namazlar

hakkında umum ifade eder. Et-Tayâlisî (ö.204/819), bunu “Kim bir namazı terk ederse ailesini ve malını kaybetmiş gibidir.” Şeklinde rivayet etmiştir. Abdurrezzâk (ö.211/826) bunu “sizden biriniz ailesini ve malını kaybetmesi, bir namazın vaktini kaçırmısından daha hayırlıdır.” şeklinde rivayet etmiştir. Bunun da zahiri umum ifade etmektedir. İbn Hacer (ö.852/1448) bu rivayetin mahfuz olan şekli “namazlardan bir namaz vardır ki, onu kim kaçırsa ailesini ve malını kaybetmiş gibi olur.” şeklindedir. Bu namazın hangisi olduğu sorulduğunda “ikindi” diye cevap verilmiştir. Yezîd b. Hârûn ise “bilmiyorum” cevabını vermiştir. Ancak “Kim namazı kaçırsa ailesi ve malını kaybetmiş gibi olur.” şeklinde genel bir ifade ile gelen nakiller de vardır. Bazı nakillerde de “Kim ikindi namazını kaçırsa ailesi ve malını kaybetmiş gibi olur.” şeklinde yer almaktadır. (İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 1/301, no.3446. Müslim, “Mesâcid”, 200, 201, (626) (1/435, 436); Ebû Ya‘lâ el-Mavsîlî, Musned, 9/380, no. 5505, 5506; Ebû'l-Abbâs es-Serrâc (ö.313), Hadîsu's- Serrâc, 3/50, no.1822; et-Taberânî (ö.360), el-Mu‘cemu'l-kebîr, 4/122, no.2895)

İbn Cüreyc (ö.150/767), Nâfi‘’e “güneş battığı zaman mı diye sordum, evet, dedi. Evzâî (ö.159/775) bu hadis hakkında “ikindiye kaçırmak güneşin sararmaya girmesidir” dedi. İbn Hacer (ö.852/1448) bu belki de mezhebine göre ikindi vaktinin çıkmasıdır, dedi. İbn Vehb, ikindi namazını zayi etmekten murad, muhtar olan vaktin dışına çıkarmaktır, der. El-Muhalleb (ö.435/1043) ve ona tâbi olan şârihler “o bununla cemaatle kılmayı kaçırmayı kastetmiş, güneşin sararması veya batması şeklinde bir kaçırmayı kastetmemiştir. Eğer vaktinin tamamını kaybetmek şeklinde olsaydı ikindiye ihtisası batıl olurdu, çünkü vaktin kaçırılması bütün namazlar için de söz konusudur, demektedir. Bu iddia da “çünkü cemaati kaçırmak bütün namazlar için de söz konusudur.” ifadesi ile nakzedilmiştir. Bu konuda birçok tartışma serdedilmiş, en son “Allah namazlardan dilediğini faziletli kılarak tahsis eder” denilerek tartışmalara son verilmiştir. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/31-32)

İbn Hacer'in (ö.852/1448) ameli batıl olur demek “amellerin Allah'a yükseltildiği bu vakitte ameli noksan olur” demektir. Amelden murat özellikle namazdır. O vakitte ikindiye kılana ecir hâsıl olmaz. Kendisi için ameli yükseltilmez. Amelin tamamen yok olması imanı inkâr söz konusu olduğundadır. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 2/32)

Çoğunluk müçtehitlere göre, ikindi namazını güneşin sararma vaktine kadar geciktirmek mekruhtur. Çünkü Rasûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur: “Bu vakitte kılınan namaz münafıkların namazıdır. Münafık oturup güneşi bekler. Güneş şeytanın iki boynuzu arasına girdiği (batmaya yüz tuttuğu) zaman, çabuk olarak ikindiye dört rekât kılar ve sonuçta Allah'ı çok az anar”. (Müslim, “Mesâcid”, 195 (622), (1/434); Tirmizî, “Mevâkîf”, 6, no.160 (1/301); Nesâî, “Mevâkîf”, 9 no. 511, (1/254))

Akşam Namazının Vakti

Akşam Namazının İlk Vakti

Akşam namazının ilk vaktinden hadislerde şöyle bahsedilmektedir.

1-Ebû Hurayra'den (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Namaz vakitlerinin ilk ve son vakitleri vardır. ...Akşam namazının ilk vakti güneşin

battığı zaman sonu ise ufukta kızılığın kaybolduğu zamandır.” (Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no.151, (1/306, 307); İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 1/281, no.3222; Ahmed b. Hanbel, 12/94, no.7172.)

2-Seleme b. Ekvâ’dan (r.a.) rivâyet edildiğine göre, o şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.v.) güneş batıp ufuk perdesiyle gizlendiği zaman akşam namazını kılardı.” (Tirmizî, “Mevâkît”, 8, no.164, (1/322); İbn Mâce, “Salât”, 7, no.688, (1/225); Ebû Dâvûd, “Salât”, 6, no.417)

3-Süleyman b. Büreyde (r.a.)’in babasından rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v.)’e bir adam gelerek: “Namaz vakitlerini” sordu. Rasûlullah (s.a.v.)’de: “Bizimle beraber kal öğrenirsin” buyurdu. Akşam namazı vakti gelince Bilâl’e emretti güneş batıda kaybolunca akşam namazı için ezan okunmasını emretti... Ertesi gün yine Bilâl’e emrederek akşam namazını şafağın kaybolacağı vakitte kıldı. (İbn Mâce, “Salât”, 1, no.667, (1/219); Nesâî, “Mevâkît”, 12, no.519, (1/258); Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no. 152, (1/308))

Mâlik (ö.179/795) şafak gurutpan sonra batı ufkunda görünen kırmızılıktır, kırmızılık gidince yatsı namazı vacip olur, demektedir. (el-Bâcî el-Endelusî, el-Müntekâ, 1/23; İbn Abdilberr, el-İstizkâr, 1/71, no.24)

Şafak konusunda âlimler ihtilaf etmişlerdir. Mâlik, Sevrî (ö.161/777), Şâfi’î (ö.204/819), İbn Ebî Leylâ, Ebû Yûsuf (ö.182/798), Muhammed b. el-Hasan (ö.189/804) ve Ahmed b. Hanbel (ö.241/855) “şafak kırmızılıktır” derler. Bu da İbn Ömer’in (ö.74/693) görüşüdür. Ebû Hanîfe’ye göre “şafak beyazlıktır.” Bu da Enes b. Mâlik ve Ebû Hurayra’dan nakledilmiştir. Ömer b. Abdülziz’in (ö.101/719) görüşü de budur. Lügatçılar “şafak ufuktaki beyazlık ve kırmızılığın ikisine birden verilen bir isimdir” derler⁴⁷⁵. (İbn Abdilberr, el-İstizkâr, 1/71)

4-Bir hadiste Rasûlullah (s.a.v) “Akşam namazının vakti şafak aydıılığı düşmediği sürecidir” buyurdu. Diğer bir nakil “Akşam namazını şafak kaybolmadan önce kıldı” şeklindedir. (Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Musned, 4/8, no.2363)

5-Câbir b. Abdullah “Nebî (s.a.v.) akşamı güneş batıp gözden kaybolduğu zaman kılardı.” demektedir. (Buhârî, “Mevâkît”, 18, no.560, 565; Müslim, “Mesâcid”, 216 (636), (1/441))

6-Diğer bir naklinde: Bizler Peygamber’le beraber akşam namazını güneş hicapla gizlendiği zaman (yani ufuk çizgisinin arkasına girip görünmez olduğu zaman) kılardık. (Buhârî, “Mevâkît”, 18, no.561, 1/117) Yani güneş ufkun arkasına girip görünmez olduğu zaman demektir.

Tirmizî, Rasûlullah’ın (s.a.v.) ashabı ve tabiînden pek çok ilim ehlinin görüşü bu olduğunu söyler. Yani “Akşam namazını acele kılmayı tercih edip geciktirmeyi hoş görmemişlerdir.” Hatta bazı âlimler de şöyle demektedirler: “Akşam namazı için namaz kılınacak tek bir vakit vardır.” Cibrîl’in Rasûlullah’a (s.a.v.) kıldırıldığı namazdaki vakte itibar ederek bu görüşe sahip olmuşlardır. İbnu’l- Mübârek ve Şâfi’î’nin görüşü de budur. (Tirmizî, “Mevâkît”, 8, no.164, (1/304))

7-Râfi’ b. Hadîc (r.a.): Biz akşam namazını Peygamber ile birlikte kılardık da, her birimiz namazdan çıktıktan sonra attığı okun düştüğü yeri muhakkak görürdü. (Buhârî, “Mevâkît”, 18, no.559. Müslim, “Mesâcid”, 217 (637) (1/441)

8-Enes (r.a.) **“Biz akşam namazını beraber kılardık, sonra ok atardık da bizden biri attığı okun yerini görürdü.”** demektedir. (Ebû Dâvûd, “Salât”, 6, no.416, 1/113)

9-Muhammed b. ‘Amr İbni’l-Hasen b. Ali şöyle demiştir: Haccâc Medine’ye geldiğinde, biz Câbir b. Abdillâh’a (namaz vaktini) sorduk. Câbir de şöyle dedi: Peygamber (s.a.v.) ...akşamı güneş battığında ...kıldırırdı. (Buhârî, “Mevâkît”, “Mevâkît”, 18, no.560, 1/116; Müslim, Mesâcid, 233, (646), 1/446; Ebû Dâvûd, “Salât”, 6, no.417, (1/113); Nesâî, “Mevâkît”, 17, no.527, (1/264); Muvatt’, Vukût 6, no.6)

10-İbn Ömer’den nakledildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “...güneş ışınlarının batmaya başladığı vakitten gâib oluncaya kadar namazı tehir ediniz” buyurdu. (Buhârî, “Mevâkît”, 30, no.583)

11-Ebû Mes’ûd, Nebî (s.a.v.) akşamı güneş ufku arkasına düştüğünde kılardı.” demektedir. (Ebû Dâvûd, “Salât”, 2, no.394, (1/107))

12-İbn Ömer’den nakledilmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) **“Güneş ışınları batınca iyice kayboluncaya kadar namazı geciktirin.”** Buyurdu. (Buhârî, “Mevâkît”, 30, no.583, 1/120, “Bed’ü’l-halk”, 11, no.3272, 4/122; Müslim, “Tahâret”, 110 (291), 1/240)

Bu hadis güneşin tam batma anlarında namaz kılmamak gerektiğini ifade etmektedir. Örneğin akşam namazını kılmak için güneşin tam batması gerekir.

Güneşin tam batma anına herhangi bir namazı denk getirmek doğru değildir. Ashab; **“Rasûlullah ile beraber akşam namazını kılardık da sonra evimize dönerdik, sonra diyarımıza gelinceye kadar birbirimize ok atardık da oklarımızın düştüğü yerler bize gizli kalmazdı.486”** demektedir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/41. Buhârî, “Mevâkît”, 18, no.559) Ashab namazı bitirip ayrıldıklarında henüz aydınlığın bakî kalması akşam namazını ilk vaktinde kıldıklarını gösterir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/41) Ve akşam namazının ilk vaktinin güneşin tam batması ile başladığı anlaşılmaktadır.

Hattabî, akşam namazının ilk vaktinin güneşin battığı an olduğu konusunda ilim ehlinin icmaı olduğunu, ancak son vakti konusunda ihtilaf edildiğini söyler.

İmâm Mâlik, Evzâî ve Şâfi‘î akşam namazının tek vakti olduğunu, Süfyan e-Sevrî, ashâbu rey, Ahmed b. Hanbel ve İshâk b. Râhûyeh akşam namazı vaktinin “şafakın kaybolmasına kadar” olduğunu söylemişlerdir. (el-Hattâbî, Me‘âlimu’s-sunen, 1/125)

Akşam Namazının Son Vakti

1-Ebû Hurayra’den (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.): “Namaz vakitlerinin ilk ve son vakitleri vardır. ...Akşam namazının ilk vakti güneşin battığı zaman sonu ise ufukta kızılığın kaybolduğu zamandır...” buyurdu. (Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no.151 (1/306); İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 1/281, no.3222; Ahmed b. Hanbel, 12/94, no.7172)

2-Süleyman b. Büreyde (r.a.)’in babasından naklettiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.)’e bir adam gelerek: “Namaz vakitlerini” sordu. Rasûlullah (s.a.v.)’de: “Bizimle beraber kal öğrenirsin” buyurdu. ...Bilâl’e... güneş batıda kaybolunca akşam namazı için ezan okumasını emretti... Ertesi gün yine Bilâl’e emretti, ...akşam namazını şafağın

kaybolacağı vakitte kıldı... “Namazların vakitleri bu iki zaman arasındadır buyurdu.” (Tirmizî, “Mevâkît”, no.152, (1/308); İbn Mâce, “Salât”, 1, no.667, (1/219); Nesâî, “Mevâkît”, 12, no.519, (1/258))

3-Mersed b. Abdullah şöyle demiştir: ‘Ukbe b. ‘Âmir Mısır’da emîr iken, Ebû Eyyûb bize gazi olarak gelmişti. ‘Ukbe akşam namazını geciktirdi. Bunun üzerine Ebû Eyyûb kalktı ve ‘Ukbe’ye: Ya ‘Ukbe, bu ne namazı? dedi. ‘Ukbe: Meşgul idik (işimiz vardı) dedi. Ebû Eyyûb: Rasûlullah’ın (s.a.v.); “Ümmetim, akşam namazını yıldızlar çoğalınca kadar tehir etmedikleri sürece hayır -veya fitrat- üzere devam eder.” buyurduğunu duymadın mı?” dedi. (Ebû Dâvûd, “Salât”, 6, no.418)

Bu rivayette Rasûlullah (s.a.v.) namazı geciktirmeyi hoş görmediği görülmektedir.

Akşam namazının vakti yatsı namazının vaktine kadardır. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/19)

Sonuç olarak akşam namazının vakti, güneş yuvarlağının tam olarak batmasıyla başlar ve şafağın kaybolması ile sona erer. Ebû Hanîfe’ye göre, şafak, akşamleyin batı ufkundaki kızartıdan sonra meydana gelen beyazlıktır. Ebû Yûsuf, İmâm Muhammed ve Hanefiler dışındaki diğer üç mezhep ile Ebû Hanîfe’den başka bir rivayete göre ise şafak, ufukta meydana gelen kızılıktan ibarettir. Bu kızılık gidince, akşam namazının vakti çıkmış olur. Delil, İbn Ömer’in naklettiği Hz. Peygamber’in; “Şafak, ufuktaki kırmızılıktır” hadisidir. (ed-Dârekutnî (ö.385), Sünenü’l-Dârekutnî, 1/506, no.1056) Abdurrezzâk bunu İbn Ömer’in (r.a.) sözü, Dârekutnî (ö.385/995) de bir naklinde Ebû Hurayra’nın bir naklinde de İbn Ömer’in sözü olarak nakleder. Hanefilerde fetvaya esas olan görüş Ebû Yûsuf ve İmâm Muhammed’in görüşüdür. (İbn Abdilberr el-Kurtubî, el-İstizkâr, 1/71)

Yatsı Namazının Vakti

Yatsı Namazının İlk Vakti

Âyetlerde yatsı namazı ve vaktinden açıkça bahsedilmemiştir. Hadislerde ise yatsı namazının vaktinden şu şekilde bahsedilmiştir:

1-Ebû Hurayra’dan (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Namaz vakitlerinin ilk ve son vakitleri vardır. ...yatsı namazının ilk vakti ufuktaki kızılığın kaybolduğu vakit başlar.” (Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no.151 (1/306); İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 1/281, no.3222; Ahmed b. Hanbel, 12/94, no.7172.)

2-Süleyman b. Büreyde (r.a.)’in babasından naklettiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.)’e bir adam gelerek: “Namaz vakitlerini” sordu. Rasûlullah (s.a.v.)’de:

“Bizimle beraber kal öğrenirsin” buyurdu. Yatsı namazı vakti gelince Bilâl’e ufuktaki kızılık kaybolunca yatsı namazının ezanını okuması için emretti. (İbn Mâce, “Salât”, 1, no.667, (1/219); Nesâî, “Mevâkît”, 12, no.519, (1/258); Tirmizî, “Mevâkît”, 1, 152, (1/308, 309))

3-Muhammed b. ‘Amr ibni’l-Hasen b. Ali şöyle demiştir: Haccâc Medine’ye geldiğinde, biz Câbir b. Abdillâh’a (namaz vaktini) sorduk. Câbir de: Peygamber (s.a.v.) ... yatsıyı

bazen erken, bazen geç kıldırırdı. Cemaati toplanmış gördüğünde erkence kıldırır; geciktiklerini gördüğünde namazı geri bırakırdı, dedi. (Buhârî, “Mevâkît”, 18, no.560, 21, no.565)

Ömer b. Abdülaziz yazdığı bir mektupta “Yatsı namazını ufkun beyazlığı gittiğinde kılmalarını, bu namazı gecenin üçte birine kadar kılabilirceklerini, ufuk kaybolduktan sonra hemen kılmaları daha efdal olduğunu” ifade etmektedir. (Abdurrezzâk, el-Musannef, 1/556, no.2110)

Gecenin bir parçası olan ‘ateme şafağın/güneşin batmasından sonra ufukta oluşan kırmızılığın veya kırmızı beyaz karışımı aydınlığın kaybolmasından gecenin ilk üçte birine kadar geçen zamandır. **Gecenin ‘atemesi şafaktaki nurun/aydınlığın kaybolmasından sonra gelen ilk karanlıktır.** (eş-Şâfiî, Musned, 1/82, no.232) Bu da yatsının ilk vaktinin başlangıcıdır.

Ebû Mûsa el-Eş‘arî, Büreyde el-Eslemî ve Abdullah b. ‘Amr ‘işâ-i âhıranın yani yatsının ilk vaktinin şafakın kaybolması olduğunu söylemişlerdir. Ancak şafakın ne olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdir. Kimisi şafakın kırmızılık olduğunu söylemiştir. Bu İbn Ömer ve İbn Abbas’tan nakledilmiştir. Mekhûl, Tâvus, İmâm Mâlik, Süfyân es-Sevrî, İbn Ebî leylâ, Ebû Yûsuf, İmâm Muhammed, Şâfi‘î, Ahmed b. Hanbel, İshâk b. Râhûyeh bu görüştedir. (el-Hattâbî, Me‘âlimu’s-sunen, 1/125)

Ebû Hurayra’dan nakledilen bir habere göre şafak beyazlıktır. Ömer b. Abdülaziz’den de böyle bir haber nakledilmiştir. Ebû Hanîfe ve Evzâî bu görüştedir. Ferra şafakın kırmızılık olduğunu söyler. (el-Bustî el-Hattâbî, Me‘âlimu’s-sunen, 1/125)

Yatsı Namazının Son Vakti

Yatsı namazının son vakti konusunda şu hadislerle yer vermek mümkündür.

1-Ebû Hurayra’dan (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Namaz vakitlerinin ilk ve son vakitleri vardır. ...yatsı namazının ilk vakti ufuktaki kızılığın kaybolduğu vakit başlayıp gece yarısına kadardır...” (Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no.151 (1/306); İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, 1/281, no.3222; Ahmed b. Hanbel, 12/94, no.7172)

2-Süleyman b. Büreyde’nin (r.a.) babasından rivâyete göre, Rasûlullah’a (s.a.v.) bir adam gelerek “namaz vakitlerini” sordu. Rasûlullah (s.a.v.); “Bizimle beraber kal öğrenirsin” buyurdu. Yatsı namazı vakti gelince Bilâl’e ufuktaki kızılık kaybolunca yatsı namazının ezanını okuması için emretti. Ertesi gün yine Bilâl’e yatsı için gecenin üçte birinde emretti ve yatsı namazı kılınmış oldu. (İbn Mâce, “Salât”, 1, no.667, (1/219); Nesâî, “Mevâkît”, 12, no.519, (1/258); Tirmizî, “Mevâkît”, 1, no.152, (1/308, 309))

3-Âişe (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) yatsı namazını bir gece geç vakte kadar bıraktı. Nihayet Ömer (Peygamber’in hücreğine doğru) yüksek sesle: es-Salâte/namaz, (mescidde bulunan) kadınlar ve çocuklar uyudular, diye seslendi. Bunun üzerine Rasûlullah çıktı da **“Bu namazı yer yüzü ahalisinden sizden başka hiç kimse beklemiyor”** buyurdu. Râvî: (Yatsı namazı) o zamanlarda Medine’den başka yerde kılınmazdı, dedi.

Yine Râvî; O zamanlar Müslümanlar yatsı namazını, ufuktaki kırmızılığın kaybolmasından gecenin ilk üçte birine kadar olan vakit içinde kılarlardı, dedi. (Buhârî, “Mevâkîf”, 24, no.569)

Yatsı namazının adı hem “‘ateme” ve hem de “‘işâ” olarak geçmektedir. **“İşâ” sözlükte “gece karanlığının başlangıcı” demektir.** Bu da şafağın kaybolmasıylaadır. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/44)

Ebû Abdullah el-Buhârî; tercih edilecek olan Yüce Allah’ın “Ve min ba’di salâti’l-‘işâ” (en-Nûr, 24/58) âyetinden dolayı, ‘işâ denilmesidir, dedi. (Buhârî, “Mevâkîf”, 19, no.563)

Buhârî **“yatsı namazı gece yarısına kadardır”** diye bir başlık açmıştır. Bu başlıkla alakalı vakitlerin başını ve sonunu beyan etmek hakkında Müslim’in tahric ettiği sarîh bir hadis vardır. Orada **“İşâyi/yatsıyı kıldığınızda, onun vakti gece yarısına kadardır”** denilmektedir. (Müslim, “Mesâcid”, 171 (612), 1/426) Nevevî bunun manası **“edâsı için ihtiyarî olarak belirlenen vakittir”** demektir. Yoksa Müslim’in Ebû Katâde’den naklettiği bu hadise göre yatsının cevaz vakti fecrin doğuşuna kadar uzanır. Ancak akabindeki namazın vakti girinceye kadar kılmamak da tefrittir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/51-52)

el-İstahrî, Ebû Katâde’nin bu hadisine istinaden **“gecenin yarısı geçtiğinde yatsı namazı kaza olur”** demektir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/52)

Ebû Berze el-Eslemi (r.a.), yatsı namazının vakitinden bahseden hadislerin bir kısmında gece yarısı kaydı bulunmamakla beraber, te’hir ve tevkîf muhtevalı hadislerin kiminde üçte birine kadar, kiminde de gece yarısına kadar geciktirildiği kaydının bulunduğunu; gece yarısına kadar geciktirmenin ise te’hirin son noktası olduğunu, yatsı namazının fecrin doğuşuna kadar uzadığını sarahaten ifade eden sabit bir hadis görmediğini ifade etmektedir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/52)

Görüldüğü gibi yatsı namazının son vakti konusunda ihtilaf edilmiştir. **Yatsı namazının son vakti Ömer b. Hattâb ve Ebû Hurayra’ye göre gecenin üçte birine kadardır; Ömer b. Abdülaziz ve bir kavle göre Şâfi’î de bu görüştedir. Sevrî, rey ashabı, İbn Mübârek ve İshâk b. Râhûyeh’e (ö.238/852) göre yatsı namazının son vakti gece yarısına kadardır.** İbn ‘Abbâs’ın **“yatsı namazı fecre kadar kaçırılmış olmaz.”** sözüne istinaden ‘Atâ (ö.114/732), Tâvus ve İkrime’ye (ö.105/723) göre yatsı namazının son vakti fecre kadardır. (el-Hattâbî (ö.388), Me‘âlimu’s-sunen, 1/126)

Hiz. Ömer, Ebû Musâ el-Aş‘arî’ye yazdığı bir mektupta “yatsı namazını gecenin üçtebirine kadar kılınması gerektiğini, geciktirirse gece yarısına kadar geciktirebileceğini ve ardından gafîl olmaması gerektiğini öğütlemektedir. (Muvatt’, “Vukûf”, 8, 1/7; Abdurrezzâk, Musannef, 1/556, no.2108)

Hiz. Peygamber yatsı namazını kıldırırken cemaatın durumuna göre hareket etmiştir. Cemaat kalabalık ise namazı ilk vaktinde kıldırılmış, cemaat az ise namazı tehir ederek/ geciktirerek kıldırılmıştır. Yatsı namazı ile ilgili rivayetlere bakıldığında Hiz. Peygamber’in genelde şafak battıktan kısa bir süre sonra yatsı namazını kıldığı, tehir ettiğinde ise gecenin üçte birine kadar tehir ettiği görülür. Bu vakit yani şafağın batmasından gecenin üçte birine kadar geçen vakit yatsı namazı için en faziletli vakittir. Ancak Hiz. Peygamber’in gece

yarısına kadar geciktirdiğine dair rivayetler de vardır. Bazı rivayetlerden ise gece yarısından sonra da fecre kadar yatsı namazının kılınabileceği anlaşılmaktadır. Ancak gece yarısından sonra kılmak çok uygun görülmemiştir. Yani yatsı namazını gece yarısından sonrasına bırakmamak daha isabetli bir yaklaşımdır. (Nas, Taha, “Yatsı Namazının Son Vaktine Dair Tartışmalara Bir Katkı”, Diyanet İlmi Dergi, 2014 50/3, s. 9-30)

Sonuç olarak yatsı namazının vakti, genel kabule göre güneş battıktan sonra batı ufkunda kırmızı şafağın kaybolduğu andan itibaren başlar ve ikinci fecrin doğmasına kadar devam eder. İkinci fecir doğunca yatsının vakti çıkmış olur.

Yatsı Namazının Geciktirilmesi

Nakledilen hadislerle göre Hz. Peygamber’in zaman zaman yatsı namazını geciktirdiği görülmektedir.

1-Ebû Hurayra’den (r.a.) rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.): **“Ümmetime zorluk getirecek olmasaydım yatsı namazını gecenin üçte birine veya yarısının geçmesine kadar geciktirmelerini emrederdim.529”** buyurdu. (İbn Mâce, “Salât”, 8, no.690, (1/226); Tirmizî, “Mevâkîf”, 10, 167, (1/327))

Tirmizî, Rasûlullah’ın (s.a.v.) ashabı ve tabîinden birçok âlim yatsı namazının geç kılınmasından yana olduğunu, Ahmed b. Hanbel ve İshâk b. Râhûyeh’in (ö.238/852) de bu görüşte olduklarını belirtir. (Tirmizî, “Mevâkîf” 10, 167, (1/327))

2-Muhammed b. ‘Amr şöyle demiştir: Biz Câbir b. Abdillâh’a Peygamber’in namazından sorduk. O da: Peygamber... yatsı namazını insanlar toplanıp çoğaldıkları zaman erken, insanlar az birikip geç toplandıklarında geç kıldırırdı, dedi531. (Buhârî, “Mevâkîf”, 21, no.565)

3- ‘Âişe (r.a.) ‘Urve’ye (ö.94/713) şöyle demiştir: **Rasûlullah (s.a.v.) bir gece yatsı namazını geç vakte kadar geciktirdi. Bu, henüz İslâm yayılmadan önce idi. Peygamber (o gece odasından) çıkmadı. Nihayet Ömer: (Buradaki) kadınlar, çocuklar uyuyakaldılar, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah dışarı çıktı ve mesciddekilere hitaben: “Şimdi yeryüzünde bu namazı sizden başka kimse beklemiyor” buyurdu.** (Buhârî, “Mevâkîf”, 22, no.566, “Ezân”, 161, no.862) Çünkü diğer dinlerde yatsı namazı olmadığı gibi, Müslümanlık da Medîne haricine yayılmamıştı. Ancak Mekke’de bazı Müslümanlar vardı. Fakat onlar gizlice kıldıkları için, cemaatle namaz kılmak sadece Medîne’ye mahsustu.

4-Ebû Mûsâ (r.a.) şöyle demiştir: Ben ve gemiden benimle gelmiş olan arkadaşlarım Bakî’u Buthân’da konaklamıştık. Peygamber (s.a.v.) de Medine’de idi. Her gece yatsı namazı vaktinde Peygamber’in huzuruna bizimkilerden beş on kişilik bir cemaat nöbetle giderlerdi. Ben ve arkadaşlarım bir defasında Peygamber’i kendisine ait bir işle meşgul bulduk. Ondan dolayı namazı gecenin yarısı oluncaya kadar geciktirdi. Sonra Peygamber çıktı ve cemaate namazı kıldırıldı. Namazı bitirince yanında hazır olanlara: “Gitmeye acele etmeyiniz. Sevininiz, insanlar içinde sizden başka bu saatte namaz kılan kimse yoktur.” buyurdu. Ebû Mûsâ: Bunun üzerine bizler yerimize döndük ve Rasûlullah’tan bunu işitmiş olmamız sebebiyle sevinip ferahladık, dedi. (Buhârî, “Mevâkîf”, 22, no.567)

5-Abdullah b. Ömer şöyle der: Rasûlullah (s.a.v.) bir gece meşguliyetinden dolayı yatı namazını o kadar te'hîr etti ki, bizler mescidde uyuduk, sonra uyandık, sonra yine uyuduk, sonra tekrar uyandık. Sonra Peygamber yanımıza geldi, sonra: “Şimdi yeryüzü ahalisinden, sizden başka bu namazı bekleyen kimse yoktur” buyurdu. İbn Ömer, uyumakla namaz vaktini kaçırmaktan korkmadığı zaman yatısının takdimi ile te'hîri arasında fark gözetmezdi, hatta yatıyı kılmadan evvel yatar uyurdu. (Buhârî, “Mevâkît”, 34, no.570)

6-Ebû Berze (r.a.): Rasûlullah yatı namazını gecenin (ilk) üçte birine kadar -sonradan dediğine göre yarısına kadar- geriye bırakmakta beis görmezdi, bir defasında da “yatıyı geciktirmeyi müstehap görürdü.” Demektedir. (Buhârî, “Mevâkît”, 13, no.547, 1/114, 39, no.599, 1/123; Nesâî, “Mevâkît”, 15, no.525 1/262)

7-Yine Ebû Berze bir defasında; “Peygamber (s.a.v.) ‘işâ namazını’; Enes de “el-‘işâu’l-âhire namazını geriye bırakırdı”, diye naklederler. (Buhârî, “Mevâkît”, 19, no.563. (1/117))

8-Yine Ebû Berze; Rasûlullah, sizin ‘ateme adını verdiğiniz yatı namazını geri bırakmayı severdi. Bu namazdan önce uyumayı ve ondan sonra oturup konuşmayı da hoş görmezdi, der. (Buhârî, “Mevâkît”, 13, no.547)

9- Hz. ‘Âişe’nin, Peygamber, ‘işâ namazını oyalanıp geceye bırakırdı, diğer bir nakle göre, ‘ateme namazını geceye bırakırdı, dediği nakledilir. (Buhârî, “Mevâkît”, 19, no.563. (1/117))

10-Enes (r.a.) bir naklinde “Nebî (s.a.v.) yatı namazını gece yarısına kadar geciktirdi.” der. (Buhârî, “Mevâkît”, 25, no.572, “Ezân”, 36, no.661)

Yatı namazının müstehap vakti gecenin ilk üçte birinden yarısına kadardır. Gecenin sonuna kadar câiz olduğuna dair kat’î deliller de vardır.

Birinci rivayete göre, yatı namazının fazilet vakti gecenin ilk üçte biri olduğu anlaşılmaktadır. Bu vakti beyan için sahâbîlerin kullandığı lâfızlar muhtelifdir. Fakihlerin bu konudaki ihtilâfları da bu lâfızların ihtilâfından doğmaktadır.

Hz. Peygamber yatı namazında “cemaatin toplandığını gördüğünde” veya “İnsanlar çok olduklarında acele ederdi, az olduklarında te'hîr ederdi.” Yavaş geldiklerini gördüğünde yine cemaatten dolayı namazı tehir ederdi” (Buhârî, “Mevâkît”, 21, no.565. İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/42) Cemaatin toplanmasını beklemek, ta’cilden daha evlâdır. Ancak te'hîrde de aşırı gitmemek ve hazır bekleyenlere de meşakkat vermemek gerekir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 2/42)

Akşam İle Yatıyı Cem Etmek

Hz. Peygamber bazı durumlarda akşam namazı ile yatı namazını cem ederek kılmıştır.

1-İbn ‘Abbâs şöyle demiştir: *Peygamber (s.a.v.) ...akşam ile yatıyı (birlikte) yedi rek’at ...kıldırdı. Eyyûb es-Sahtiyânî, Câbir’e; Muhtemel ki bu yağmurlu bir gecede olmuştur, dedi. Câbir de: Muhtemeldir, dedi.* (Buhârî, “Mevâkît”, 18, no.562)

2-İbn ‘Abbâs (r.a.), şöyle demiştir: *“Rasûlullah (s.a.v.) Medine’de korkulacak bir şey yokken, yağmur da yağmadığı hâlde öğle ile ikindiye, akşam ile yatıyı birlikte cem*

ederek kıldı". İbn ‘Abbâs’a **“Rasûlullah (s.a.v.) böyle yapmakla neyi murad etti?”** diye soruldu. O da; **“Ümmetini meşakkate sokmamak istedi”** dedi⁵⁴⁵. (Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Musned, 1/463, no.570; 4/354, no.2751; Tirmizî, “Mevâkîf”, 24, no.187, (1/367); Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 54, 49, 50, 54 (705) (1/490, 491); Nesâî, “Mevâkîf” 47, no.602, (1/290); Ebû Dâvûd, “Salâtü’s-sefer”, 5, no. 1211)

3-Zeyd b. Eslem babasından nakletmiştir. Dedi ki: Bir defasında Mekkeye giderken Abdullah b. Ömer ile beraberdim. Safiyye bt. Ebî ‘Ubeyd’den şiddetli bir şekilde rahatsızlandığı haberi geldi. Bunun üzerine hızlı gitmeye koyuldu. Güneş batıncaya kadar yürüdü sonra konakladı. Önce akşamı sonra yatsıyı cem ederek kıldı. Sonra da **“Nebî (sav)’i acele gitmesi gerektiğinde akşamı geciktirerek akşam ile yatsıyı cem ederek kıldığını gördüm”**. dedi. (Buhârî, “‘Umre”, 20, no.1805)

Câbir b. Zeyd, Ebu’ş-Şa’sa’ya; **“sanırım öğleyi te’hîr ikindiye ta’cîl, akşamı te’hîr yatsıya ta’cîl etmiştir.” dedi, o da “ben de öyle sanıyorum”** dedi. (Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 55, (705) (1/491))

Mâlik **“bu cem belki de yağmurdan dolayı olmuştur.”** der. (Muvatta’, “Kasr”, 4, 1/144) Ancak Câbir’in bu rivayeti korku, sefer ve yağmurlu günde olmayı nefyediyor. Bazı âlimler cemin hastalıkta da olmasını tecviz etmişlerdir. Ancak buna itiraz edenler olmuş, Peygamber hastalık için cem etmiş olsaydı beraber kılan kişilerin de aynı mazerete sahip olmaları gerekirdi, demişlerdir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/19)

‘Atâ b. Ebî Rebâh (ö.114/732) da; hasta olan kimse akşam namazı ile yatsı namazı arasını cem edebilir, demiştir. (Buhârî, “Mevâkîf”, 18, no.559 1/116; el-‘Aynî, ‘Umdetü’l-kârî, 5/54)

Ahmed b. Hanbel ile İshâk b. Râhûyeh (ö.238/852) ve Şâfi‘îler’den bazıları da hizada yağmurlu günde cem edilebileceği görüşünü benimsemişlerdir. Bunlara göre akşam ile yatsının vakti birdir. Kaadî İyâd (ö544/1149) şöyle der: Vakitleri müşterek olan namazları cem’ etmek bazen sünnet, bazen ruhsat olur. Arafat ile Müzdelife’de iki namaz arasını cem’ etmek sünnettir. Sefer, hastalık ve yağmur özürleriyle iki namazı birleştirmek ise ruhsattır. (el-‘Aynî, ‘Umdetü’l-kârî, 5/54)

Ebû Hanîfe **“İster sefer, ister yağmur, ister hastalık, ister başka herhangi bir sebepten dolayı olsun, Arafat’ta öğle ile ikindiye, Müzdelife’de akşam ile yatsıyı hac sebebi ile cem etmekten başka hiçbir sebeple iki namazı cem etmek câiz değildir.”** der⁵⁵². (en-Nevevî, el-Minhâc, 5/213)

Hanefiler Buhârî ile Müslim’de Abdullah b. Mes‘ûd’dan rivayet edilen **“Rasûlullah’ın Cem’den başka yerde vaktinin hâricinde hiçbir namaz kıldığını görmedim. Cem’de, yani Müzdelife’de akşam ile yatsıyı beraber kıldırdı ve ertesi gün sabah namazını vaktinden evvel kıldırdı**⁵⁵³” hadisine dayanırlar. (Buhârî, “Hacc”, 99, no.1682, 1/166; Müslim, “Hacc”, 292 (1289), 2/938) Bu hadis, hizada olsun, seferde olsun, herhangi iki namazı cem’ etmenin cevazına delalet eden bütün hadisler ile ameli etmeyi iptal eder. (en-Nevevî, el-Minhâc, 5/31) **Cem ile ilgili sahih hadisleri de cem olunan namazların -evvelkisini son vaktine te’hîr, diğerini de ilk vaktinde kılınmak suretiyle ta’cîl edilmesinden dolayı- bir araya getirilmiş**

gibi göründüklerini ve hakikatte her namaz vaktinde kılınmış olduğunu ileri sürerler⁵⁵⁵. (en-Nevevî, el-Minhâc, 5/31)

İbn Sîrîn, Rabî‘atu’r-Re’y (ö.136/753), Eşheb, İbnu’l-Munzir (ö.319/931), Kaffâl-i Kebîr ve hadisçilerden bir cemaat ise -âdet hâline getirmemek şartıyla- haza da namazların ceminin cevazına gitmişlerdir. Bunların dayanağı, “İbn ‘Abbâs’a Rasûlullah bunu niçin yaptı? diye sorulduğunda “Ümmete zahmet olmasın diye, cevabını verdi” ifadesidir. (en-Nevevî, el-Minhâc, 5/32)

Bazıları “Vakitleri mahtut olan zamanlarda sınırın dışına çıkarmama adına sûrî cem daha evlâdır”, demişlerdir. Bazı imamlar bu hadisin zahirinden hareketle âdet hâline getirmemek şartıyla haza da bir özürden dolayı cemi câiz görmüşlerdir. Çünkü Saîd b. Cübeyr, İbn ‘Abbâs’a bunu niçin yaptı diye sorduğunda, ümmetinden hiç kimseye zorluk vermemek için diye cevap vermiştir. Hattabî bunu hadis ehlinden bir cemaatin görüşü olarak nakleder. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1348, 2/19.)

İbn ‘Abbâs Basra’da öğle ve ikindiye aralarında hiçbir şey olmadan, akşam ve yatsıyı da aralarında hiçbir şey olmadan beraber kıldığı, ancak bunu bir meşguliyetten dolayı yaptığı ve bunu Peygambere ref’ ettiği nakledilir. Bu rivayet mutlak cemde “zorluk illetini ortadan kaldırdığı” açıktır. Taberânî’nin nakli de “Peygamber (s.a.v) öğle ile ikindiye, akşam ile yatsıyı cem etmiştir.” şeklinde mutlak olarak gelmiştir. İbn Mes‘ûd bunu ümmetine zorluk gelmesin diye yaptı, demiştir. Ancak zorluğu kaldırmak için cem etti demek, hadisi sûrî ceme hamletmeyi yaralar. Çünkü sûrî ceme yönelmek zorluktan hâli değildir. Sonuçta Nebî (s.a.v.) öğle ile ikindiye iki vakitten birinde, akşam ile yatsıyı da iki vakitten birinde cem etmiştir, denilmektedir. (İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, Beyrût, 1379, 2/41)

Vitir Namazının Vakti

Vitir namazının vaktinin başlangıcı, yatsı namazından sonradır. Vitrin sonu ise, ikinci fecrin doğmasından biraz önceye kadardır.

Vitir namazını, uyanacağından emin olmayan kimse için uyumadan önce kılmak, uyanacağından emin olan kimse için ise, gecenin sonuna kadar geciktirmek daha faziletlidir.

1-Hz. ‘Âişe şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) her gecenin bir kısmında vitir namazı kıları. Vitirini sahura kadar bitirirdi. (Ed-Dârimî, “Salât”, 211, no.1628, 2/989)

2-Mesrûk şöyle dedi: ‘Âişe’ye **“Rasulüllah (sav) ne zaman vitir yapardı? Diye sordum. “Bunu hep yapardı fakat vitri bazen gecenin başında, bazen ortasında bazen de sonunda yapardı. Fakat vitirini sahura kadar birirdi.”** diye cevap verdi⁵⁶⁶. (Ebû Dâvûd, “Vitr”, 8, no.1435, 2/66) Başka bir naklinde **“Bazen gecenin evvelinde bazen de sonunda vitir yapardı”** demektedir. (Ebû Dâvûd, “Vitr”, 8, no.1437, 2/66)

3-Hz. ‘Âişe’ye Rasûlullah’ın vitir namazından soran el-Esved’e verdiği cevapta **“O (bazen) gecenin ilk kısmında uyur, sonra kalkar, sahur vakti olduğunda vitir namazını kılar, sonra tekrar yatağına gelir, ...ezanı duyduğunda kalkar... sonra namaza**

giderdi”, demektir568. (Nesâî, “Kıyâmu’l-leyl”, 30, no.1680, (3/230), es-Sünenü’l-kübrâ, 2/152, no.1393)

Müslim’in naklettiği bir rivayete göre ashab Rasûlullah’a (sav) vitri sormuş o da “sabah namazından önce vitir yapınız” diye cevap vermiştir. (Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 160, 161, (754), 1/520)

Nakillerden anlaşıldığına göre vitir namazının vakti yatsı namazı sonrası ile fecrin doğmasına veya sabah namazı vaktine kadardır. (Ebû Abdillâh Muhammed b. Nasr b. el-Haccâc el-Mervezî (294), Muhtasarü Kıyâmi’l-Leyl ve Kıyâmı Ramadân ve Kitâbi’l-Vitr, nşr. Hadîsu Akademî Pakistân 1408/1988, s. 277)

İbn Huzeyme namaz kılan kimse vitri isterse gecenin başında, isterse ortasında, isterse sonunda kılar. Çünkü gece ‘işâ-i âhirâden fecrin doğuşuna kadardır. Gecenin tamamı vitrin vaktidir” demektir. (İbn Huzeyme, Sahîh, 2/143)

Bir bayan kardeşimiz demiş ki:

Selamun aleykum hocam. İslam’da tesettür nasıl olmalıdır.? Açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum selam. Resimlerle anlatayım.

Hanefî mezhebine göre tesettür şöyle olmalıdır:

Gerçek Tesettür

**Altını göstermeyecek
şekilde KALIN**

**Avret yerlerini örtecek
kadar UZUN**

**Vücut hatlarını belli etmeyecek
derecede BOL olmalıdır.**

Mâlikî mezhebine göre kadının el ve yüzü dışındaki bütün vücudu avrettir.

Şâfi ve Hanbelî mezheblerine göre ise kadının eli ve yüzü de avrettir. Onlar sokağa çıkarken yüzlerini bir peçe ile, ellerini de eldivenlerle örterler.

Bunun dışında şeffaf veya vücudun hatlarını belli eden, çarşafsız veya bol bir manto olmadan sokağa çıkılan her tesettür İslâm'ın reddettiği tesettürdür. Ayrıca kadın yüksek topuklu ayakkabı da giyemez, parfüm kullanarak sokağa ve yabancı erkeklerin karşısına çıkamaz.

BİR MECLİSTE ÜÇ TALAK VERİLMESİ HAKKINDAKİ İHTİLAFLAR

Hayız halinde boşama geçerli midir?

Yunus b. Cübeyr'den; demiştir ki: Abdullah b. Ömer'e bir soru yönelterek;

Karısını hayızh iken boşayan bir adam (hakkında ne dersin?) dedim.

Sen ibn Ömer'i tanır mısın? dedi, Ben de:

Evet, diye cevap verdim. (Bunun üzerine bana şunları anlattı:)

Abdullah b. Ömer karısını hayızlı iken boşamıştı. Bunun üzerine (babası) Ömer de Peygamber (s.a.)'e varıp (bu meseleyi) ona sordu (Hz. Peygamber):

"Ona emret karısına dönsün, sonra (isterse) onu temizlik müddetinin başlangıcında boşasın", cevabını verdi.

(Yunus b. Cübeyr rivayetine devam ederek) dedi ki: Ben (İbn Ömer'e hitaben:)

Bu (hayızlı hâlinde verilmiş olan talak da talakdan) sayılır mı? dedim de (İbn Ömer:)

Neden (olmasın)? eğer (bir insan) acze düşüp ahmaklık etse (de karısını boşasa hiç ahmaklığı veya acizliği, vermiş olduğu bu talakı geri getirir mi) ne dersin?" cevabını verdi. (Ebû Dâvud; Talak, 2184)

Metinde geçen "acze düşüp ahmaklık etse(de karısını boşasa) ne dersin?" cümlesi de İbn Ömer'in sözüdür. İbn Ömer bu sözü ile kendini kasdetmiştir. Nitekim bir rivayette "acze düşüp ahmaklık etsem de mi" ifâdesi vardır.

Nevevî, bu sözün istifham-ı inkârı olduğunu söylemiştir. Bu takdirde mânâ:

"Evet talak hesaba katılır, onun aczi ve hamakatı buna mâni değildir." demek olur.

Bu hadisin Muslim'deki rivayeti:

Enes demiş ki : İbni Ömer'e boşadığı karısı meselesini sordum da şunu söyledi : Onu hayız halinde boşadım. Müteakiben hâdiseyi (babam) Ömer'e söylediler; o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selleni)'e anmış. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem);

«Ona emret de kadına ric'at etsin! Kadın temizlendiği zaman onu temizlik devresinde boşasın!» buyurmuşlar.

Bunun üzerine karıma döndüm; sonra onu temizlik devresinde boşadım. Ben :

— *Kadın hayızlı iken yaptığın talâkı saydın mı?* diye sordum.

İbni Ömer :

— *Onu neden saymayacakmışım; aciz gösterip ahmaklık etsem de (hiç vuku' bulan gider) mi?* dedi.

İkinci hadis

Bize Muhammed b. Abdülâh b. Nümejr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ubeydullah, Nâfi'den, o da İbni Ömer'den naklen rivayet etti. İbni Ömer şöyle demiş:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamanında karımı hayız halinde boşadım. Müteakiben (babam) Ömer bunu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e anlatmış da şöyle buyurmuşlar :

«Ona emret de karısına dönsün! Sonra onu temizlenip başka bir hayız görünceye kadar terk etsin. Kadın temizlendiği vakit ya onu cima' etmeden boşasın yahud nikâhında tutsun! Çünkü kadınların kendisi için boşanmasını Allah'ın emrettiği iddet budur.»

Ubeydullah demiş ki : «Nafi'a : **Boşama ne oldu?** dedim. **Bir talâktır; onu saydı, dedi.»**

Rukâne Hadisi

Rükâne (r.a.)'ın babasından ve dedesinden rivâyete göre, şöyle demiştir: Peygamber (s.a.v.)'e gelerek: **“Ey Allah'ın Rasûlü karımı kesinlikle boşadım”** dedim. Rasûlullah (s.a.v.) **kesinlikle demekle neyi kastettin?** Buyurdular. Ben de: **“Tek bir talakı”** dedim. **“Vallahi der misin?”** buyurdu. Ben de: **“Vallahi”** dedim. Bunun üzerine: **“Niyetin ne ise o gerçekleşmiştir”** buyurdular. (Tirmizî; Talakı 1177, İbn Mâce, Talak: 19; Ebû davud, Talak: 14)

FATIMA BİNTİ KAYS RİVAYETİ

"... Amir eş-Şabî (Radtyallâhü anh)'den; Şöyle demiştir:

Ben, Fâtıma bint-i Kays (Hadiyallâhü anhâ) 'ya Bana boşanman (olayın)ı anlat, dedim. Fâtıma: **Kocam Yemen tarafına çıkmış iken beni üç talâkla boşadı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de bunu geçerli saydı, dedi.**" (İbni Mâce; Talak, 2024)

İbni abbas hadisi

Mücâhid'den; demiştir ki: Ben İbn Abbas'ın yanında idim ona bir adam gelip; Karısını (bir defada) üç talakla boşadığını söyledi. Bunun üzerine (İbn Abbas) susa kaldı. Ben de o kadını kocasına geri göndereceğini zannettim. (Bir süre) sonra (şöyle) konuştu:

Biriniz tutuyor (karısını) boşayarak bîr ahmahlık yapıyor sonra da, İbn Abbas, İbn Abbas, diye feryad ediyor. Oysa yüce Allah "Kim Allah'tan korkarsa (Allah)

ona bir çıkış (yolu) yaratır." buyuruyor. Sen ise (bir defa üç talak verirken) Allah'dan korkmadın. Binaenaleyh ben sana bir çıkış (yolu) bulamam (sen bu şekilde hareket etmekle) Rabbine isyan ettin, hanımın da senden (üç talakla) boş oldu. Halbuki yüce Allah "Ey Peygamber, kadınları boşadığınız zaman - iddetlerinin önünde- boşaymız." buyuruyor.

Ebû Dâvûd dedi ki: "Bu hadisi Humeyd (b. Kays) el-A'rac ile (Yusuf b. Süleyman el-Mahzumî isimli) bir başka râvi de Mücahid vasıtasıyla İbn Abbas'dan rivayet etti(ler).

Şu'be (b. el-Haccâc) da -Amr b. Mürre, Said b. Cübeyr zinciriyle İbn Abbas'dan rivayet etti.

Eyyûb (b. Keysan) ile İbn Cüreyc de (ikisi birden) bu hadisi İkrime b. Halid- Said b. Cübeyr zinciriyle İbn Abbas'dan rivayet etti(ler).

İbn Cüreyc de Abdülhamid b. Rafi ve Ata zinciriyle İbn Abbas'dan rivayet etti. A 'meş ise bunu (bir defa) Malik -Haris yoluyla ve (bir defa da) İbn Cüreyc- Amr b. Dinar yoluyla (olmak üzere iki defa) İbn Abbas'dan rivayet etti. (Bu hadisi bizzat İbn Abbas'ın ağzından işiterek nakleden Mücâhid Said b» Cübeyr, Ata, Malik b. Haris ve Amr b. Dinar gibi yukarıda adı geçen râvilerin) tümü (bir defada verilen) üç talak hakkında (İbn Abbas'tan yaptıkları rivayetlerde şu sözü) söylediler: "İbn Abbas (bir defa verilen) üç talakı geçerli kıldı ve (kendisine gelen adama hitaben) - aynen İsmail'in Eyyûb vasıtasıyla Abdullah b. Kesir'den naklettiği (2197 numaralı) hadisfte de anlatıldığı) gibi (karın) "senden boş oldu" dedi. (Ebû Dâvûd; Talak, 2197)

Diğer bir Hadis

...a) Muhammed b. İyas'dan (rivayet olunduğuna göre); İbn Abbas ile Ebû Hureyre ve Abdullah b. Amr b. el-As'a; kocasının (daha cinsi münâsebette bulunmadan bir defada) üç talakla boşadığı bir kız(ın durumun)dan sorulmuş da hepsi "O kız başkasıyla evleninceye kadar ona helal olmaz." diye cevap vermişler.

b) Ebû Dâvud dedi ki... Muaviye b. Ebi Ayyaş kendisinin bizzat şahid olduğu bu olayı (şöyle rivayet etmiştir); Muhammed b. İyas b. el-Bükeyr, İbnü'z-Zübeyr ile Asım b. Ömer'e gelerek bu (haberde geçen) soruyu sormuş, her ikisi de; "Git (bunu) İbn Abbas ile Ebu Hureyre'den (sor), ben onları Âişe (r.anha)mn yanında bıraktım, geldim" diye cevap vermiş (Muhammed b. İyas bu sözü söyledikten) sonra (yukarıda geçen) şu (Muhammed b. İyas'ın naklettiği) haberi rivayet etmiştir.

c) Ebû Dâvud dedi ki: Bu mevzuda İbn Abbas'ın sözü şudur: **(Bir defada verilen) üç talak (insanın) evlenip cinsi münâsebette bulunduğu kadını da cinsi münasebette bulunmadığı kadını da boş düşürür. (Artık bu kadın) başka bir kocayla evleninceye kadar ona helal olmaz.** (Ebû Dâvûd; Talak, 2198)

Ata b. Yesar, şöyle dedi: Adamın biri Abdullah b. Amr b. el-As'a karısı ile zifafa girmeden onu üç talakla boşayan başka bir şahıs hakkında (fetva) sormak için geldi.

Ata dedi ki; **"İlk evlenen (ve dokunulmayan) kızın talakı bir dedim"** Abdullah b. Amr b. el-As bana;

Sen hikayecisin (fikhın derinliklerinden ne anlarsın) bir talak onu bir talak-ı bâin ile boş yapar, üç talak ise başka kocaya varıncaya kadar o kadını haram kılar, dedi. (Muvatta, talak 38)

Musannif Ebû Davud'un naklettiği ikinci haberde de İbn Abbas (r.a.)'ın bir defada verilen üç talakın bir talak sayılacağı görüşünde iken sonradan bu görüşü terkettiği ve karısını bu şekilde boşayan kimsenin karısına bir daha dönemeyeceğine, ona dönebilmesi için o kadının sahîh nikahla bir kocayla evlenip sonra ondan boşanmış olmasına hükmettiği ifade edilmektedir. Bu mevzuda imam Mâlik de şöyle diyor: "Hüküm bize göre de böyledir. Bir adam dul bir kadınla evlenir, fakat cima' etmezse bu dulun durumu da bakire kızın durumu gibidir. Bir talak onu da talak-i bâin ile boş kılar. Üç talak ise, başka bir kocaya varıncaya kadar o kadını ilk kocasına haram kılar.

Rahmetü'l-Ümme'de denilmektedir ki, İslam uleması bir kimsenin yeni evlenip de henüz dokunmadığı bir kıza "sen üç talakla boşsun" demesiyle o kızın üç talakla boş olacağına ittifak etmişlerse de bu kimsenin sözü geçen kıza peşi peşine üç defa "sen boşsun, sen boşsun, son boşsun" demesiyle kaç talak vaki olacağına ihtilâf etmişlerdir. İmam Ebû Hanife ile Şafiî ve Ahmed'e göre bu şekilde verilen talak bir talak sayılırken imam Mâlik'e göre üç talak sayılır.

Eğer bir kimse evlendikten sonra cinsî münasebette bulunduğu bir kadına bu şekilde bir talak verir de ben aslında bir talak verdim, ağzımdan çıkan ikinci ve üçüncü talakla birinci verdiğim talakı ona duyurmak ve anlatmak istedim" derse o zaman imam Ebû Hanife ile İmam Mâlik'e göre üç talak vaki olursa da imam Şafiî ile Ahmed'e göre bir talak vaki olur. Fakat kendisiyle hiç münâsebette bulunmadığı karısını bu şekilde peşi peşine üç talakla boşarsa imam Ebû Hanife ile Şafiî'ye göre bir, imam Malik ile Ahmed'e göre de üç talak vaki olur.

Tâvus'dan rivayet olunduğuna göre Ebu's-Sahbâ adında İbn Abbas'a çok soru soran bir adam (İbn Abbas'a);

Sen Rasûhıllah (s.a.) ile Ebû Bekr devrinde ve Ömer'in halifeliğinin ilk yıllarında, bir adam karısını cinsi münâsebette bulunmadan (bir defada) üç talakla boşarsa (Rasûlullah ve bu iki halifesinin) bu talakı bir talak saydıklarını bilmiyor musun? dedi. İbn Abbas da:

Evet Rasûlullah (s.a.) ile Ebu Bekir devrinde ve Ömer'in halifeliğinin ilk yıllarında bir adam karısını cinsî münâsebette bulunmadan (bir defada) üç talakla boşarsa, bu talakı bir talak sayarlardı. Fakat Ömer halkın bunu çoğalttıklarını görünce onların aleyhine olarak (bu şekilde verilen üç talakın) üçünü de geçerli kıldı" cevabını verdi. (Ebû Dâvûd; Talak, 2199)

Açıklama:

Kendisiyle hiç münâsebette bulunmadığı karısını bir defada olmak üzere üç talaşla boşayan kimsenin bu talakı bir talak sayılır. Tavus ile Zahiriye ulemasından bazıları ve Muhammed b. İshak bu görüştedirler. Mezhep imamlarıyla selef ve halefin büyük çoğunluğu ise, bir kimse karısına bir defada "sen üç talak ile boşsun" derse-, üç talak vaki olur. Çünkü daha önce geçen deliller bunu ifâde etmektedir.

Şafiî ulemasından imam Nevevî'nin beyânına göre islâmın ilk devirlerinde bir kimse karısına peşi peşine üç defa "sen boşsun, sen boşsun, sen boşsun" dedikten sonra "ben ikinci ve üçüncü sözümle birinci nikahımı kast ettim, ikinci bir talaka niyyet etmedim" derse, iyi niyetlerine güvenilerek bu talak bir talak sayılırdı. Fakat daha sonra insanların ikinci ve üçüncü tekrarlarında yeni bir talakı kastettikleri anlaşılnca artık bu çeşit talakları üç talak sayıldı.

Hiz. Ömer'in uygulaması hakkında açıklama:

Hiz. Ömer bir sözle üç talâk veren kimsenin verdiği bu talâkın üç talâk sayılacağını ve eski uygulamanın, yürürlükten kalkmış olduğunu ilân ettikten sonra hiçbir ilim adamı bunun aksine fetva vermemiştir. Esasen bu hükmü yürürlükten kaldıran bir delil mevcut olmasaydı ne Hiz. Ömer eski uygulamayı yürürlükten kaldırırdı, ne de diğer sahâbe-i kiram Ömer'in bu yeni uygulamasını tasvib ederlerdi. Bilakis hepsi de Hiz. Ömer'e bu uygulamasında karşı çıkarlardı.

Bir defada verilen üç talâkın üç talâk sayıldığını iddia edenlerin mevzumuzu teşkil eden hadis hakkındaki görüşlerini ve dayandıkları delilleri şöylece sıralayabiliriz:

1. İbn Abbâs hadîsi muzdarihtir ve İbn Abbâs ile diğer sahâbilerden mütevâtir olarak rivayet edilen "bir defada verilen üç talâkın üçünün de geçerli olacağına dair hadislere aykırıdır. Binaenaleyh tevatür derecesine ulaşan hadisleri bırakıp da muzadrib hadislerle amel etmek asla caiz olamaz .Maliki ulemasından Kurtubî de bu mevzuda şunları söylüyor: "İbn Abbas hadisinin lafzında ızdırıp vardır. Hadisin zahir olan mânâsı o asrın bütün râvileri tarafından nakledilmemiştir. Oysa âdet o mananın bütün halk kitleleri arasında yayılmasını ve yalnız İbn Abbâs'a münhasır kalmamasını gerektirir. İşte bu cihet, hadisin zahiri ile amelin bâtıl olduğunu kesin olarak ortaya koymasa bile en azından üzerinde durup uzun uzun düşünmeyi gerektirir.

2. Hattâbi'nin beyânına göre İbn Abbâs hadisinde geçen "üç talâkla boşamak", sözünden maksat "elbette kesinlikle" sözünü kullanarak boşamaktır. Binaenaleyh eskiden bir adam karısına "sen elbette boşsun" derse, sözünün tefsirine bakılırdı. Çünkü bu söz bir talâkla boşamak anlamına geldiği gibi üç talâkla boşamak anlamına da gelirdi. Hz. Ömer devri gelince bu sözün sadece üç talâkla boşamak anlamında kullanılan sarih bir söz olduğuna hükmedildi. Nitekim İmam Buhârî'nin de içinde "elbette", sözü geçen hadislerle "üç" lafzı sarahaten geçen hadisleri bir bâb altında toplamış olması imam Buhârî'nin de bu görüşte olduğunu ifâde eder.

3. İbn Abbâs hadisinde geçen "bir defada üç talâk ile boşamak" sözü "sen boşsun," sözünü üç defa peşipeşine söylemek anlamında kullanılmış olabilir. Hz. Peygamber devri ile Hz. Ebu Bekir devrinde halk bir defa talâk verdiğini kesinlikle ifade edebilmek için "sen boşsun" sözünü üç defa üstüste söylerler ikinci ile üçüncü tekrarlamalarında hep birinci talâkı kast ederler, ikinci ve üçüncü bir talâka niyyet etmezlerdi. Hz. Ömer devrinde insanların hâli ve durumu değiştiği için bu şekilde verilen talâklar üç talâk sayılır oldu.

4. İbn Abbâs hadîsinin sadece kişinin hiç münâsebette bulunmadan boşadığı kadınlara ait olması da mümkündür. Nitekim Said b. Cübeyr ile Tâvûs, Atâ ve Amr b. Dinar bu görüştedirler. Sözü geçen bu ilim adamları "yeni evlendiği bir kadını üç talâkla boşayan bir kimsenin vermiş olduğu talâklar bir talâk sayılır" demektedirler. İlim adamlarının büyük çoğunluğu ise, aksi görüştedirler. Nitekim Rabia b. Ebi Abdirrahmân ile İbn Ebi Leylâ, el-Evzâî, Leys b. Sa'd ve Malik b. Enes, "Yeni evlenmiş olduğu bir kadınla hiç cinsî münasebette bulunmadan onu üç defa peşi peşine "sen boşsun" diyerek boşayan bir kimse o kadın başka bir kocayla nikahlanıp da normal olarak ondan boşamhadıkça onunla evlenemez," demektedirler. Süfyan es-Sevrî ile ashâb-ı re'y İmam Şafiî, Ahmed ve İshâk'a göre ise, bu şekilde verilen birinci talâkla o kadın kocasına bir daha dönmemesi mümkün olmayacak şekilde beynûnet-i kübrâ ile boş olur. İkinci ve üçüncü talâk ise lağv ve yersiz olur. Bir başka tâbirle ikinci ve üçüncü talâkın hükmü olmaz.

HZ HASAN'IN KARISINI ÜÇ TALAK İLE BOŞAMASI

el-Hasen b. Ali (r.a.) üç talâk ile boşadığı Aişe el-Has'amiyye hakkında şunları söylemiştir:

"Eğer dedemin: "karısını iddet içerisinde üç talâk ile boşayan bir kimse, bir daha ona dönemez" dediğini duymasaydım. Aişe'ye tekrar dönerdim."

CUMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Cuma Namazı'nın Farziyetinin Sabit Oluşu

Cuma namazı, Kuran, Sünnet ve İcma' ile sabit olmuş kesin bir farizadır. Kılınması kesin farz olup terk edilmesi haramdır ve farziyyetini inkar eden küfre düşer.

Ku'ran'dan delili şu ayettir: **“Ey inananlari cuma günü namaz için nida edildiğinde hemen Allah'ı anmıya koşun ve alış-verişi bırakın. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.”** (Cuma, 62:19) Bütün müslümanlar, bu ayette sözkonusu edilen "namaz"dan maksadın Cuma namazı olduğu hususunda birleşmişler (icma etmişler)dir. Ayette Allah'ı zikretmeye koşulması (gidilme si) yönündeki "emir" namaza çağrılmanın hemen ardından getirilmiştir ki bu da, Cuma namazının farziyyetini ifade eder. Ayette geçen "zikir"den maksadın ister namaz olduğunu -ki çoğunluğun kanaati ve zahir olan da budur-isterse hutbe olduğunu kabul edelim farketmez. Çünkü başka bir işin (asıl işin/Cuma namazının) yapılması maksadına yönelik olan "Bizzat kastedilmeyen koşmaya yönelik emir, bizzat kastedilen (Cuma namazın)e yönelik emrin bir dalı (alt birimi)dir. (İbnu'l-Hümmam, Kemaluddin Muhammed b. Abdulvahid es-Sivasi, Şerhu Ferthi'l-Kadir, II, 2 I)

Her iki durumda da koşmaktan bizzat kastedilen şey ise namazdır. Şüphesiz ayette geçen fes'av/koşun! Emri, koşmanın talep edildiğine kesin olarak delalet etmektedir ki, aynı zamanda bu emrin sübutu da kesindir. Dolayısıyla koşmanın farziyyetini ifade eder. Böyle olunca, koşma ile bizzat kastedilen Cuma namazının farz olduğunu ise evleviyetle ifade eder. Bunun içindir ki alimler, koşmanın sadece Cuma namazı kılmakla mükellef olan kimselere farz olduğu konusunda icma etmişlerdir. (Tahtîvî, Ahmed b. Muhammed, Hîşîye "alî Merîkî'l-felîlî 'altî Nîrî'l-İzîlî, Matba'atu'l-Halebi, 2. bs., Kahire, 1970, s. 410.)

Sünnetten delili ise, Cuma namazının kılınmasının teşvik eden ve terkedilmesine karşı tehdit içeren pek çok hadistir. Bunlardan birisi Ebu Davud'un Tarık b. Şihab'dan rivayet ettiği şu hadistir: **“Cuma namazı, köle, kadın, çocuk ve hasta dışında her müslümanın cemaatle kılması gereken bir haktır.”** Başka bir varyantta **“Cuma namazı, çocuk, köle ve yolcu dışında herkese farzdır.”** Bu hadisi Beyhaki Temim ed-Dari'den rivayet etmiştir. (Beyhaki, Ahmed b. El-Hüseyin, es-Swîenu "1-kubrii (nşr. Muhammed Abdulkadir Ata), Mektebetu Diiri'l-Biiz, Mekke 1994, III, 183)

Taberani de Hakem b. Amr'dan rivayet etmiş ve "kadın ve hasta" ibaresine yer vermiştir. (Taberani, Süleyman b. Ahmed, el-Mu 'cemu '1-kebir (nşr. Hamdi b. Abdulmecid es-Selefi), Mektebetu '1-Ülûmi ve'l-Hikem, 2. bs., Musul 1983, II, 51; VIII, 321; krş. İbn Ebi Şeybe, Ebü Bekr Abdullah b. Muhammed, el- Musannef(nşr. Kemal Yusufel-Hüt), Mektebetu'r-Ruşd, Riyid 140911990, I, 446.)

Müslim'in İbn Ömer ve Ebu Hureyre (r.a) 'den rivayet ettiği bir başka varyantta ise Resulullah (s.a:v) minberden şöyle buyurmuştur: **“Andolsun ki bir takım topluluklar Cuma namazlarını terketmekten ya vazgeçerler veya Allah onlann kalplerini mühürler de sonra mutlaka gafillerden**

olurlar.” (Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccac, el-Cami'u 's-sahih (nşr. Muhammed Fuad Abdulbaki), Daru İhyai't Turasi'l-' Arabi, Beyrut, 1s., II, 591 (had. No: 865))

İcmaya gelince, Hz. Peygamber (s.a.v) zamanından günümüze kadar Cuma namazının kılındığı ve farz olduğu konusunda icma hasıl olmuş tur. Müçtehit imamlar Cuma namazının cemaatle ve hutbe ile kılınacağı konusunda ittifak ettikleri gibi, Cumanın farziyeti ve öteden beri kılındığı konusunda da ittifak etmişlerdir.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hicretten Sonra Kıldığı İlk Cuma Namazı

Hz. Peygamber (s.a.v)'in hicretten sonra kıldığı ilk Cuma, Medine'de gerçekleşmiştir. Şöyle ki; Hz. Peygamber (s.a.v) hicret ederek Medine'ye geldiğinde, Rebi'u'l-Evvel ayının onikinci pazartesi günü kuşluk vaktinde Amr b. Avf oğullarının bulunduğu Kuba'ya geldi. Perşembe gününe kadar orada kaldı. Oranın halkı için bir mescid inşa etti ve Cuma günü Medine'ye doğru yola çıktı. Beni Salim b. Avf yurduna vardığında, orada bir vadide-ki İbn Avf oğulları burasını mescit edinmişlerdi- Cuma namazı farz kılındı. Hz. Peygamber (s.a.v)'de hemen onları topladı ve onlara hitap etti (hutbe okudu). İşte Hz. Peygamber (s.a.v)'in Medine'de okuduğu (kıldığı) ilk hutbe (Cuma) budur.

Hicretten Önce Cuma Namazının Kılınışı

Hicretten önce ise Cuma namazı, Mus'ab b. Umeyr tarafından. Medine'de kıldırılıyordu. Beyhaki ve başkalarının İbn Şihab ez-Zuhri'den onun da Mus'ab b. Umeyr'den rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v) Mus'ab b. Umeyr'i Medine'ye gönderdiğinde o, Sa'd b. Muaz yurdunda konaklamış ve onlara -ki oniki kişi idiler- Cuma namazını kıldırılmıştır. (Beyhaki, es-Swienü'l-kubrti, III, 179) İbn Mace, Darekutni ve Beyhaki'nin rivayet ettiklerine göre, Abdurrahman b. Ka'b b. Malik demiştir ki: "Babamın gözleri görmez olunca ona kılavuzluk ediyordum. Onu Cuma namazına götürdüğümde ezanı işitti ve Ebu ümame'ye dua etti, onun için mağfiret diledi. Bir müddet böyle devam ettim. Babam her ezan işittiğinde bu şekilde yapardı. Ben kendisine dedim ki: "Babacığım her Cuma namazı ezanını işittiğinde Ebu ümame için mağfiret dilemenin sebebi nedir?" o bana şu cevabı: verdi: "Ey oğulcağızım! Ebu Ümame, Medine civarında Beyada oğullarının "Harre'sindeki Hezmu'n-Nebit"de -ki oraya "Naki'u'l-Hadimat" denirdi- insanlara ilk Cuma namazını kıldıran kimsedir." Ben babama: "o gün kaç kişi idiniz? Diye sordum." O da: "kırk erkektik" dedi. (İbn Miice, Muhammed b. Yezid, es- Daru'l-Fikr, Beyrut, 1, 343) İbn Sirin: "söz konusu olan Ebu ümame'nin, Es'ad b. Zürene b. Ades b. Abd el-Hazreci el-Ensari olduğunu ve Medine halkının onun yanında toplanıp o gün onlara iki rekat namaz kıldırıldığını, onlara öğütte bulunduğunu (hutbe), onlara bir koyun kestiğini ve sayılan az olduğu için onu iki öğünde yediklerini ve bunun

İslam'da kılınan ilk Cuma namazı olduğunu zikretmiştir. Onların sayılarının oniki kişi olduğu varid olmuştur. (Kurtubi, Muhammed b. Ahmed, el-Cami'li-alkitabi/-Kur'tin, Kahire 1990, X, 6821-6822) Herhalde, Es'ad b. Zürrare Cuma namazının kılınmasında Mus'ab'a yardımcı olmuş bundan dolayı da Ka'b, -onlara dua edip koyun kesmesinden de anlaşılacağı gibi- Cuma namazının kaldırılmasını ona nisbet etmiştir.

İmamlar birtakım hususlarda ihtilaf etmişlerdir.

Cuma Namazı Kılınacak Yerin Şehir Olması

İhtilaf edilen konulardan ilki, Cuma namazının sahih olması için Cuma namazı kılınacak yerin mısır (şehir) olmasının şart olup olmadığı hususudur. Hanefilere göre bu hem vucubunun (farz olmasının) hem de sıhhatinin (sahih, geçerli, kabul olmasının) şartıdır. (Serahsi, Ebü Bekr Muhammed b. Ahmed, el-Mebsut, Darul-Ma'rife, Beyrut, 1406/1985, II, 23; İbnu'l-Hümmam, Fetlu '1-Kadlr, II, 22.) Dolayısıyla Cuma namazı sadece şehir veya çevresinde farz ve sahih olur. Hanefiler bunu, İbn Ebi Şeybe'nin Hz. Ali'den "mevkuf" olarak rivayet ettiği şu hadisle delillendirmişlerdir. **"Cuma namazı, teşrik tekbirleri, ramazan ve kurban bqyramı namazı ancak büyük bir şehirde sahih olur."** (İbn Ebi Şeybe, e/-Müsannef, I, 439) Bir de, Cerir'in Mansur'dan, Mansur'un Talha'dan Talha'nın Sa'd b. 'Ubeyde'den onun da Ebu Abdurrahman'dan rivayet ettiği sahih bir senedle gelen şu haberle delillendirmişlerdir. Hz. Ali demiştir ki: **"Cuma namazı ve teşrik tekbirleri ancak büyük bir şehirde sahih olur."** Nevevi (ö. 676/1277)'nin bu hadis hakkındaki, "Hz. Ali'ye dayandırılan hadis zayıflığı konusunda ittifak vardır. O hadis zayıf ve "munkatı" (kopuk) bir senedle Hz. Ali'ye "mevkufen" rivayet edilmiştir. " (Nevevi, Ehü Zekeriyya Muhyiddin Yahya b. Şeref, el-Mecmû' Şerhu'l-Muliezzeb (nşr. Mahmud Matrûhi), Diiru'l- Fikr, Beyrut 1996, IV, 424) sözleriyle ilgili olarak Bedruddin Ayni (ö. '855/1451) 'Umdetu'l-Kari adlı eserinde şöyle demiştir: "Galiba Nevevi sadece senedinde Haccac b. Ertad'ın bulunduğu esere vakıf olmuş, Cerir'in Mansur'dan yaptığı rivayete vakıf olmamıştır. Çünkü bu rivayet sahih bir senede sahiptir. Şayet Nevevi bu rivayete vakıf olsaydı böyle söylemezdi. Nevevi'nin "bu hadis zayıflığı konusunda ittifak vardır" sözü ne gelince bu, kendisinin bir ilavesi olup ondan önce bunu kimin söylediği bilinmiyor. Kaldı ki Ebu Zeyd ed-Debusi (ö. 430/1040) el-Esrar adlı kitabında, İmam Muhammed b. Hasan eş-Şeybani (ö. 189/805)'nin bu hadis hakkında: "Bu hadisi Muaz b. Cebel ve Süraka b. Malik "merfû" olarak rivayet etmiştir" dediğini ileri sürmüştür. Ayrıca Hakim Nisaburi (ö. 405/1014), İbn Ebi Şeybe (ö. 235/849) ve Abdurrezzak (ö. 211/826)'ın tahrir ettiği Cuma namazı, teşrik tekbirleri ancak büyük bir şehirde sahih olur. (İbn Hemmam, Abdurrezzak b. Hemmam, el-Musannef(nşr. Haburrahman el-A'zami), el-Mektebu'l-İslami, 2. bs., Beyrut, 1403/1983, III, 167) hadisininin sahih olduğunu söylemiştir. Şeyhulislam Hahezade 32 de Ebu Yusuf'un el-Emali adlı

eserinde bu hadisi Hz. Peygamber (s.av)'den merfu" olarak rivayet ettiğini kaydetmiştir.

İmam Şafi'i'ye göre ise Cuma namazı kılınacak yerin şehir ve civarı olması, Cumanın ne farz olması ne de sahih olması için şarttır. Bilakis, halkının yaz-kış -çok zorunlu göç hariç- (başka bir yere göç etmeyerek) sürekli olarak ikamet ettiği her köyde, kendisine Cuma farz olanlardan kırk erkek bulunduğu sürece Cuma namazı sahihdir. (Şafi'i, Muhammed b. İdris, el-Um, Daru'l-Ma'rife, Beyrut, 2. bs., 1393/1972, 1, 190; Nevevi, el-Mecmü', IV, 422- 424) imam Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ve İshak b. Rahuye (ö. 238/853) de bu görüşe meyillidirler. (İbn Kudame, Ebu Muhammed Muvaffakudin Abdullah b. Kudame, el-Kafi fi fikhı ibni Hanbel (nşr. Zuheyr eş Şaviş), el-Mektebu'l-İslami, 5. bs., Beyrut, 1988, I, 216)

İmam Malik (ö. 179/785)'in kanaati de böyledir; şu kadar var ki o, belli bir sayıya itibar edilmeksizin birtakım evlerin ve bunlara ait bir mescidin bulunduğu her köyde Cuma namazının farz ve sahih olduğunu söylemiştir. (Nefravi, el-Fevakihi d-Devini, 1, 259) Bu kanaatte olanlar görüşlerini İbn Abbas'ın "Resulullah (a.s)'ın mescidinde(kılınanda)n sonra kılınan ilk Cuma Cuvasa denilen köyde kılınandır." (Buhari, "Salat", 1, 304) Sözü ve bir de Zuhri kanalıyla ümmü Abdullah ed-Devsiiyye'den rivayet edilen şu hadisle delillendirmişlerdir. Ümmü Abdullah demiştir ki: ResuluHalı (a.s) şöyle buyurdu: "Cuma namazı, içinde dört kişiden başka kimse olmasa bile her köyde farzdır." (Beyhaki, es-Sunenü'l-Kübra, III, 179) Başka bir rivayette: "Cuma namazı, içinde dördüncüsü imam olan üç kişiden fazla kimse olmasa bile her köy halkına farzdr. " (Darakutni, es-Sunen, II, 9.)

İbnu'l-Münzir demiştir ki: "Ömer b. Abdulaziz şöyle yazdı (talimat gönderdi): "hangi köyde elli kişi bir araya gelirse Cuma namazını kılınlar. " (Beyhaki, es-Sunenul-kubra, III, 178.; Kurtubi, X, 6836) Başka bir rivayette "otuz kişi" olarak geçmektedir. (Kurtubi, X, 6835) Ebu Uname'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cuma namazı elli kişi olunca farz olur, bundan aşağısına olmaz. " (Darakutni, es-Sunen. II, 4; Taberi, el-Mu'cemu '1-kebir, VIII, 244)

Şehir Dışındaki Kişilerin Durumu

İhtilaf edilen ikinci nokta, kendisinde Cuma namazının farz olduğu bir belde ve civan dışında bulunan kimsenin durumudur. Ebu Hanife'ye göre, şehir ve çevresinden dışarda olan kimseye -ezanı işitsin işitmesin- Cuma namazı farz değildir. Kendisine, Kufe ile arasında bir nehir yatağı bulunan "Zubara" halkına Cuma namazının farz olup olmadığı sorulduğunda, farz değildir demiştir.

Şafi'ye göre, müezzin gür sesli ve yüksek bir yerde olup, başka sesler ve rüzgarın da olmadığı bir yerde ezanı duyacak bir mesafe kadar şehir dışında

bulunan kimseye Cuma namazı farzdır. (Şafi, el-Umm, 1, 192; Şirazi, Ebu İshak İbrahim b. Ali, el-Muhezzeb, Daru'l-Fikr, Beyrut, ts., I, 109; Nevevi, el-Mecmu', IV, 407)

el-Leys b. Sa'd ve imam Malik'e göre, şehirden üç mil (5,544 m. yaklaşık 5,5 km.) uzakta olan kimseye Cuma namazı farzdır. Diğer Maliki fakihleri ise, sakin bir ortamda, müezzin yüksek bir yerde ve sesin duyulabileceği azami mesafe de üç mil kadar dışarda olan kimseye Cumanın farz olduğunu söylemişlerdir. (Nefravi, el-Fevakihu'd-Devani, I, 262)

Rabi'atu'r-Re'y ise dört mil (7,392 km.) uzakta olana farz olduğunu söylemiştir. Yine ondan yapılan bir nakle göre de ezanı işitip evinden çıkarak namaza yetişebilecek durumda olana farzdır. (İbn 'Abdilber, et-Temhid, X, 278)

İbn ömer, Ebu Hureyre ve Enes b. Malik'e göre altı mil (11, 088 km.) uzakta olana farzdır. Zuhri'den gelen nakle göre ise ezanı işitebilen kimseye farzdır. (Kurtubi, X, 6828)

Ahmed. b. Hanbel ve İshak b. Rahuye'ye göre, ezanı duyan kimseye farzdır. Çünkü rivayete göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: Cuma namazı ancak ezanı işitene farzdır. Bu hadisi Darakutni rivayet etmiştir. (Darekutni, es-Sunen, II, 6) Bütün bu görüşlerin benzeri Hanefi fakihlerinden de rivayet edilmiştir.

Cuma'nın Sahih Olması İçin Gereken Cemaat Sayısı

Şafi' en az kırk kişinin olması gerektiğini söylemiştir. Onun bu konudaki delili daha önce zikri geçen Abdurrahman b. Ka'b'in rivayet ettiği hadis ile Cabir b. Abdullah'ın rivayet ettiği hadisdir. Cabir demiştir ki "sünnet (uygulama), kırk ve daha yukarı sayıda insan olması halinde Cuma ve bayram namazlarının kılınması gerektiği şeklinde olmuştur. Çünkü bu sayı bir cemaattir." Bu hadisi Darakutni rivayet etmiştir. (Darekutni, es-Sunen, II, 3)

Hasan el-Basri en az iki kişi olması gerektiğini söylemiştir. (Nevevi, el-Mecmu', IV, 422) Ebu Yusuf ise en az üç kişi olmalı demiştir. Ebu Hanife, Süfyan es-sevri ve imam Muhammed en az dört kişi olmalıdır demişlerdir. (Nevevi, el-Mecmu', IV, 422)

İmam Malik ve Rabia'ya göre en az on iki kişi olmalıdır. (Dimyati, es-Seyyid el-Bekri b.es-Seyyid Muhammed, İnetu't-Talibîn, Daru'l-Fikr, Beyrut, ts., II, 57; Şevkani, Neylu'l-evtar, 1973, III, 285) Onların bu konudaki delilleri daha önce zikri geçen Mus'ab b. Urmeyr hadisidir. İmam Malik'den gelen başka bir rivayete göre belli bir sayı şart değildir. Onun bu konudaki delili, daha önce zikredilen İbn Abbas hadisi ile Zuhri'den gelen rivayettir. Ebu Hanife, Hasan Basri, Süfyanı Sevri, Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'in delilleri ise şudur; Cuma da cemaatırt şart olduğu icma ile sabittir. Dolayısıyla kendilerine cemaat denebilecek asgari sayı şart koşulur ki bu sayı da Hasan Basri'ye göre iki, Ebu Yusuf'a göre üç, Ebu Hanife'ye göre ise dört kişidir.

Devlet Başkanı ya da Vekilinin izni

Hanefiler Cuma namazının sahih olabilmesi için devlet başkanının izninin şart olduğunu söylemişler ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'in şu hadisini delil getirmişlerdir: **"Zalim olsun adil olsun bir devlet başkanı olup da Cuma namazını [hafife alarak veya inkar ederek] 64 kılmayan kimsenin Allah (c.c.) iki yakasını bir araya getirmesin. İşinde hayır görmesin! Haberinizi olsun ki onun namazı yoktur ... "** (İbn Mace, es-Sunen, 1,343.; Beyhaki, es-Suneni'l-Kubra, III, 171)

Onlara göre, hadiste tehdidin **"ve lehû imâmün"** "imamı olduğu halde" şeklindeki hal (durum) cümlesiyle kayıtlanması Cuma namazında imamın (devlet başkanının izninin) şart olduğunu göstermektedir. Hasan Basri dört şeyin devlet başkanının iznine tabi olduğunu söylemiş ve bunlar arasında Cuma ve bayram namazlarını da saymıştır. (İbnu'l-Hümmam, Fethul-Kadir, II, 27) Habib b. Habib de Cuma namazı ancak "emirle (devlet başkanı ile) kılınır" demiştir. (Tabiinin fakihlerinden el-Hakem b. Uteybe (ö. 115/733) ve Katade b. Di'ame (ö. 117/735)'nin de böyle dedikleri rivayet edilmektedir. (Bk. İbn Ebi Şeybe, el-Musannef, II, 11.)) İbn Münzir: "Sünnet (uygulama), Cuma namazını kıldırarak olanın devlet başkanı (sultan) ya da vekalet verdiği kimse olduğu yönünde sabit olmuştur" demiştir. (Tahtavi, Haşiye, s. 414) Yine bu görüşte olanlar, **"Allah (c.c.)'ın zikrine koşun!"** ayetinin devlet başkanının şart olduğuna delalet ettiğini söylemişlerdir. Çünkü ayette "Allah (c.c.)'ı zikretmeye" denilmesi, namaza gitmeyi hatırlatacak bir zakir (hatırlatıcı) olmasını gerekli kılmaktadır ki, o da "ikamet/kıldırma velayeti/yetkisi"ne sahip olmalıdır. Bir başka gerekçeleri de şudur; Cuma günü büyük kalabalığın önüne geçmek bir şeref/onur ve yüksek bir merteye sayılır. Böyle olunca, baş olma ve öne geçme hevesinde olan herkesin koştuğu/yarıştığı, dolayısıyla niza ve çekişmenin meydana gelmesiyle, insanların birbirlerini öldürmesi ve namazı terkederek ihmal etmeleri sonucuna götürecek bir mevki haline gelebilir. İşte bu sebepten dolayı Cuma namazı için toplanan kalabalığın önüne geçmek, kendisine itaat edilmesi gereken veya cezalandırmasından korkulan bir otorite sahibinin emriyle olmalıdır ki fitnenin önü kesilmiş, Cuma namazı amacına ulaşmış olsun. (Kasâni, Bedai', I. 587-588; Tahtavi, Haşiye, s. 414-415)

Aralarında Malikiler ve Şafi'ilerin de olduğu bir grup alim de, devlet başkanı veya vekilinin izninin şart olmadığını söylemişlerdir. Bu görüşte olanlar da şu delillere dayanmışlardır; Hz. Osman muhasara/kuşatma altında olduğu halde Hz. Ali Cuma namazını kılmış ve hiç kimse buna karşı çıkmamıştır. Yine Kufe valisi olan Velid b. Ukbe bir defasında Cuma namazına gelmeyi

geciktirmiş, bunun üzerine namazı İbn Mes'ud kıldırmış ve kimse de buna karşı çıkmamıştır. Medine valisi olan Said b. el-As Medine dışına çıktığında Ebu Musa el-Eş'ari izin almaksızın Cuma namazını kıldırmıştır. (Şirazi, el-Muhezzeb, 1, 117.; Dimyati, i'aretul'-talibin, II, 58)

Şehrin Tarifi

Cuma namazı kılınacak yerin şehir veya civan olmasını şart koşanlar, Cuma namazının sahih olması için şart olan şehrin tarifi konusunda ihtilaf etmişlerdir. Bir rivayere göre şehir, **"hükümleri ve hadleri uygulayan bir emiri ve bir hakimi (yargıcı) bulunan her yerdir."** Kerhi, Serahsi, el-Hidaye ve el- Kafi sahipleri bu tarifi tercih etmişlerdir. (Serahsi, el-Mebsut, II, 23; Merginani, el-Hidaye, 1, 82) Hükümlerin uygulanmasından maksat, bilfiil uygulamak değil, -Tuhfetu'l-Fukaha ve diğer kitaplarda açıklandığı gibi- uygulama imkanına sahip olmaktır.

Bir diğer rivayere göre ise şehir, "çarşısı-pazarı, caddesi-sokağı, mahalleleri, mazlunun hakkını alan bir valisi ve meydana gelen problemlerde kendisine müracaat eden bir alim (bilgin) olan beldedir. " et-Tuhfe ve diğer eserlerde bu tarif tercih edilmiştir. (Semerkandi, Tuhfetu'l-fukaha, 1, 162)

Bir başka rivayere göre şehir, "ahalisinin, en büyük camisine sığmadığı yerdir." Bu Ebu Yusuf'un görüşü olup Muhammed b. Şuca' es-Selci (ö. 266/879)de bu görüşü tercih etmiş, el-Muhit sahibi "tariflerin en güzelidir" demiştir. el- Kunye adlı kitapta da "bu en doğrusudur, fakihler de bu görüş üzeredirler" denmiştir. Ben derim ki, "halkını en büyük camisinin almadığı.." ifadesi, kendilerinde birden fazla mescid olmayan Mekke ve Medine'yi -ki onların şehir olduklarında kuşku yoktur- kapsamıyor olmasına rağmen, mescitlerin birden fazla olmasının şart koşulmasını gerektiriyor.

Bir Beldede Birden Çok Camide Kılınması

Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'a göre bir beldede birden çok camide kılınması mutlak surette caiz değildir. (Kasâni, Bedâi", I, 586.; İbnu'l-Hümmam, Fethu'l-Kadir, II, 25) Şafi' müçtehitleri arasında ise bu konuda dört görüş vardır: (Nevevi, el-Mecmu', IV, 492-493)

1- Çoğunluğun doğru kabul ettiği bu görüşe göre, tek bir yerde -velevki bu yer cami/mescid olmasa dahi- toplanmak normal şartlarda kesin surette katlanılamayacak derecede bir sıkıntıya yol açmadıkça, bir beldede birden fazla camide kılmak caiz değildir. Nitekim eş-Şihab b. Hacer ve eş-Şeyh er-Remli bu kaydı koymuşlardır. (Heytemi, Şihabuddin Ahmed b. Hacer, Tuhfetu'l-Muhtac şerhu'l-Minhac, Daru'l-Fikr, b.y.y., ts., II, 426; Remlî, Şemsuddin Muhammed b. Ahmed, Nihayetu'l-Muhtac, Daru'l-Fikr, Beyrut. 1984, II, 30 I) Burada, baskın kanaate (galip zan) göre camiye gelecek olanlara mı, yoksa bilfiil namazı kılanlara mı, yoksa namazı sahih olanlara mı, yoksa namaz kendilerine farz olanlara mı itibar edileceği

hususlu ihtilafli olup bunların herbirini söyleyenler vardır. Şu kadar var ki, itimat edilen kanaat eş-Şihab b. Hacer ve eş, şems er-Remli'ninkidir.

2- Bir beldede birden çok camide Cuma namazı kılmak mutlak surette caiz değildir. Meşakkat dikkate alınmaz. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s.) ve kendinden sonra gelen raşit halifelerin uygulamaları bundan başka olmamıştır. Ayrıca Cuma namazının esprisi İslam'ın şe'airini (sembolik anlamını) göstermek ve müslümanların birliğini sağlamaktır. Bu görüşün delil yönünden daha güçlü olduğu söylenmiştir ki Tacuddin es-Subki (ö. 771/1369) bu görüşü desteklemek için uzun uzadıya izahlar yapmıştır. (Şirbin1, Muğni'l-muhtac, Daru'l-Fikr, Beyrut, ts., I, 281)

3- Eğer, şehrin ortasından bir nehir geçiyorsa, o zaman iki ayrı şehir olacağından her iki yakada da Cuma namazı kılınabilir.

4- Eğer şehir birden çok köyün birleşmesiyle oluşmuş ise, birleşen köylerin sayısı kadar camide Cuma namazı kılınabilir. (Şirbini, Muğni'1-Muhtac, I, 281)

Bir şehirde birden çok camide Cuma namazı kılınamayacağını söyleyenlerin delili şudur; Cuma namazı ve onunla ilgili şartlar Hz. Peygamber (s.a.s.)'in uygulamasına bağlı ve onunla sınırlı olup, ilgili hükümler ve şartlar O'nun uygulamalarının ötesine geçemez. Dolayısıyla Hz. Peygamber (s.a.s.)'in, başlangıçta ve müslümanların yayılıp çoğalması zamanlarında cemaatlerin ayrı ayrı toplanmasına izin vermeyip, Cumayı tek mescidde kıldırması ve kendisinden sonra raşit halifelerin uygulamalarının da o şekilde devam etmesi, O'nun nitelediği ve kendisi için bir takım şartlar koştığı Cumanın özelliklerinden olmuştur. Şayet birden çok camide Cuma caiz olsaydı Hz. Peygamber (s.a.s.) -bir kere bile olsa- elbette bunu ya sözlü ya da fiili olarak açıklardı.

İmam Muhammed'e göre birden çok camide Cuma namazı kılınabilir. Bu onun Ebu Hanife'den rivayet ettiği görüştür. Çünkü (bu konudaki) deliller mutlak ve belirgin zorluk vardır. Özellikle İstanbul, Kahire gibi büyük kentlerde bu zorluk daha belirgindir. Şemsul eimme es- Serahsi demiştir ki: "Ebu Hanife'nin sahih görüşü, Cuma namazının bir şehirde birden çok camide kılınabileceği şeklindedir ki bu esas alınmalıdır." (Serahsi, el-Mebsut, II, 120; Krş. İbn Nuceym Zeynelabidin b. Nuceym, el-Bahru'r-raik, Daru'l"Ma'rife, Beyrut, ts., II, 154, 325; İbnu'l-Hümmam, Fethu'l-Kadir, II. 25)

Vaktin Farzı

Cuma günü öğlen vaktinde kılınan farz, Ebu Hanife'ye göre öğle namazının farzı olup Cuma namazı onun bedelidir. Çünkü her gün öğle namazı kılınacağı konusundaki deliller çoktur. Bundan dolayıdır ki o gün Cuma namazını kaçırmış olan öğle namazını kılar. 94 İmam Malik ve İmam Şafi'i'ye

göre vaktin farzı Cuma namazıdır. 95 Çünkü Cuma namazının eda edilmesi emredilmiş, terki halinde ceza görüleceği bildirilmiş ve Cuma namazını kılamama durumu söz konusu olmadıkça öğle namazı kılınması yasaklanmıştır.

Cuma Namazından Sonra Zuhr-i ahir Kılınması

Şafi'ilere göre Cuma günü farzdan sonra öğlen (zuhr-i ahir)in ihtiyaten kılınması gerekir. (Şirazi, el-Muhezzeb, II, 438) Bununla ilgili ayrıntılar Şafi'i mezhebi kitaplarında anlatılmıştır. Sonraki dönem Hanefi alimleri de bu görüşü benimsemişler ve ihtiyaten kılınması gerektiğini söylemişlerdir. (ibn Abidin, Reddu'l-Muhtar, II, 154-155) Gerekçeleri ise,. Cuma namazı kılınacak yerin şehir olması, şehrin tarifi, birden çok camide kılınıp kılınamayacağı, şart olan cemaatin sayısı ve devlet başkanı veya vekilinin izninin gerekip gerekmediği konularındaki görüş ayrılıklarıdır.

Bütün bu izahlardan sorunun cevabı anlaşılmış bulunmaktadır. Yine anlaşılmaktadır ki, Cuma namazı ile ilgili konularda kesin olan ve üzerinde ittifak edilen şey, Cuma namazının kesin bir surette farz olduğu, terk edilmesinin caiz olmadığı, inkar edenin küfre gireceği, İslam'ın sembollerinden olduğu ve ihtilaf edilen konuların -gerek şartlarına ilişkin gerek diğer meselelere ilişkin- delillerinin zanni olduğudur. Dolayısıyla-Cuma namazına ilişkin farziyetin delili kat'i/kesin, şartlarına ilişkin deliller ise zannidir. Açıktır ki, Cuma kılınacak yerin şehir olması şartı ile devlet başkanının izni şartı, onlarsız Cumanın olmayacağına dair bir durumdan ötürü değildir. Zira, bu şartlarla Cuma namazı arasında bir "mülaamet/münasebet/uyum" yoktur. Devlet başkanının izninin şart koşulması -bu şartı öngörenlerin dedikleri gibi- anlaşmazlığı engellemek içindir. Şehrin şart koşulması ise, Cuma namazını kılmakla emrolunduğumuz yerin beyan edilmesine/belirlenmesine yöneliktir.

Yine açıktır ki Allahu Teala rahmeti ve keremiyle şunu takdir etmiştir: Müçtehidin, yerinde ve bir şekilde varlığı sonuç müçtehidin kendisi hakkında Allah (c.c.)'ın bir şeriatidir/hükmüdür. Bu hükümle amel eden herkesin yaptığı iş, bir taat ve sahih (geçerli) bir ibadet olur. Eğer o müçtehit hata ederse, bu bizim bilgimize ve onun içtihadının varlığı sonuca göre değil, sadece Allah (c.c;) katındaki hükme göre hata olur. Bizim bilgimize göre onun varlığı sonuç doğrudur. Bunda icma edilmiştir.

Yine bilinmektedir ki, üzerindeki sorumluluktan kesin bir surette kurtulmak ve bütün mezheplere göre farzı yerine getirmiş olmayı isteyen mükellef için ihtiyata en uygun olan; her hangi bir müçtehidin -çok küçük köy de olsa-Cumanın farz olduğunu söylediği her yerde Cuma namazını kılması,

ardından başka bir müçtehidin, şartlarını taşımadığı gerekçesiyle Cumanın farz veya sahih olmadığını söylediği her yerde o günün farzına niyet ederek öğleyi (zuhr-i ahir) kılmasıdır. Bunun sebebi dediğimiz gibi, Cuma namazının terk edilmesi, inkar edilmesi ve gevşeklik gösterilmesi caiz olmayan kesin bir fariza olmasıdır. Bu durumu gösteren delili kat'i, bunun dışındaki ihtilaflı konuların delilleri ise zannidir

CUMA GÜNÜNÜN ÖNEMİ

Cuma, İslâm dininde çok önemli kabul edilen haftalık toplu ibadet günüdür. Çeşitli hadislerden anlaşıldığına göre **Cuma** günü, daha önce Yahudi ve Hristiyanlar için haftalık ibadet günü olarak belirlenmiş, fakat onlar bunu değiştirerek Yahudiler **Cumartesi**'yi, Hristiyanlar **Pazar**'ı haftalık toplantı ve ibadet günü kabul etmişler; son olarak Cuma günü, Müslümanlar için yeniden haftalık ibadet günü kılınmıştır.

Toplanma, bir araya gelme anlamına gelen Cuma, aynı zamanda haftada bir gün kılınan iki rekâtlık farz ibadetin adıdır. Cuma günü öğle namazı vaktinde cemaatle kılınan bu namazdan önce hutbe okunur.

Cuma gününün önemine ve haftalık toplu ibadet günü seçilmesinin anlamına ilişkin olarak Hz. Peygamber'den (s.a.s.) birçok hadis rivayet edilmektedir. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

"Güneşin doğduğu en hayırlı gün cumadır; Âdem o gün yaratılmış, o gün cennete girmiş ve o gün cennetten çıkmıştır. Kıyamet de cuma günü kopacaktır" (Müslim, "Cum'a", 18) Başka bir hadiste bu günde yapılan duaların kabul edileceği bir anın (icâbet saati) bulunduğu haber verilmektedir. Bir rivayete göre Hz. Peygamber (s.a.s.), **"Ben icâbet saatinin, hangi an olduğunu biliyordum, fakat Kadir gecesi gibi, bu da bana unutturuldu"** (Hâkim, I, 279) buyurmuştur.

Cuma Namazının Hükmü Nedir?

Cum'â namazı kitap, sünnet ve icmâ ile farzdır.

Kitaptan delil:

Kur'ân-ı Kerîm'in 62. sûresi, Cuma namazından bahsettiği için Cuma sûresi olarak adlandırılmıştır. Bu sûrede Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırılınca Allah'ı anmaya (namaza) koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınıncı yeryüzüne yayılın da Allah'ın lutfunu arayın ve Allah'ı çok çok anın ki felah bulasınız." (el-Cum'a 62/9-10)

Sünnetten delili:

Hadis kitaplarında gerek Cuma namazının fazileti, gerekse kuvvetli bir farz olduğu ve bu namazı özürsüz olarak terk etmenin büyük günah sayıldığı konusunda sahih hadisler bulunmaktadır.

"Allah, önemsemediği için üç Cumayı terk eden kimsenin kalbini mühürler" (Ebû Dâvûd, "Salât", 204; İbn Mâce, "İkametü's-salât", 93; Tirmizî, "Cum'a", 7; Nesâî, "Cum'a", 2) ve **"Birtakım kimseler, ya Cuma namazını terk etmekten vazgeçerler ya da Allah onların kalplerini mühürler ve artık onlar gafillerden olurlar."** (Müslim, "Cum'a", 12; Nesâî, "Cum'a", 2)

İcmâdan delil:

Bütün islam müçtehitleri cum'a namazının farz olduğunda ittifak etmişlerdir. Buna aykırı bir görüş bildiren olmamıştır.

Cuma'nın Vücubunun Şartları

Cumanın bir kimseye farz olabilmesi için, onda şu altı şartın bulunması şarttır:

- 1) Erkek olmak:** Bunun için cuma namazı erkeklere farzdır, kadınlara farz değildir.
- 2) Hürriyet:** Bu bakımdan cuma namazı kölelere farz değildir. Bir sözleşmeye bağlı olarak kısmen hür olan (mükateb gibi) kölelere farzdır.
- 3) İkamet:** Dinî hüküm bakımından misafir (yolcu) sayılan kimselere cuma namazı farz değildir. Sefer ve misafirlik bahsine bakılsın.
- 4) Sıhhat:** Hasta olduğundan cuma namazına çıktığı takdirde hastalığının artmasından veya uzamasından korkan kimseye cuma namazı farz değildir. Yürümeye takati olmayan çok yaşlı kimseler de bu hükümdedirler. Hasta bakıcısı da böyledir, eğer camiye gidince hastanın zarar göreceğinden korkuyorsa, ona da cuma farz olmaz.
- 5) Gözlerin sağlıklı olması:** Onun için gözleri kör olanlara cuma namazı farz değildir. Böyle körleri camiye götürüp getirecek kimseleri olsa da, İmamı Azam'a göre yine ona cuma farz olmaz. Fakat iki imama göre, her iki gözü görmeyen kimseyi camiye götürüp getirecek bir adam varsa, o zaman böyle körlere de cuma farz olur.

6) Ayakların sağlıklı olması: Kötürüm veya ayakları kesilmiş olan kimselere cuma namazı farz değildir. Kendilerini yükleneyecek kimseleri bulursa da hüküm aynıdır.

Düşman korkusu, şiddetli yağmur, fazla çamur ve benzeri engeller de, cuma namazına gidilmemesini mubah kılan özürlerdendir.

Bununla beraber bu altı şartı taşımayan kimseye her ne kadar cuma namazı farz değilse de, gidip cuma namazını kılacak olsa, vaktin farzını yerine getirmiş olur. Kadınların veya âmâ ve benzeri özürlü olan kimselerin cuma namazını kılmaları gibi. Artık bunlar o günün öğle namazını ayrıca kılmakla yükümlü değildir.

Cuma Namazının Sahih Olması İçin Gerekli Şartlar

Kılınan bir cuma namazının geçerli olması için aşağıdaki şartların bulunması gerekir:

1) Cuma namazını bulunan yerdeki idarecinin veya onun göstereceği kimsenin kıldırmasıdır. Şöyle ki: Cuma namazını en büyük idareci veya onun izni ile diğer bir şahıs kıldırmalıdır. İdareci veya onun görevlendirdiği bir şahıs bulunmayan bir yerde, müslüman cemaatin tayini ile içlerinden biri cuma namazını kıldırabilir. İslam hükümlerinin uygulanmadığı (darul-harb gibi) yerlerde cuma namazı böyle kılınır.

2) Cuma kılınacak yerin şehir veya şehir hükmünde olması:

Bu şart bazı nakillere ve sahabe uygulamalarına dayanır. Hz. Ali'den şöyle dediği nakledilmiştir: **“Cuma namazı, teşrik tekbirleri, Ramazan ve Kurban bayramı namazları, yalnız kalabalık şehir veya kasabalarda kılınır.”** İbn Hazm (ö.456/1063) bu naklin sağlam olduğunu ortaya koymuş, Abdurrezzâk aynı hadisi Ebû Abdirrahman es-Sülemî aracılığı ile Hz. Ali'den rivâyet etmiştir. Hz. Ali'nin sözü İslâm hukukçularınca bu konuda yeterli bir delil sayılmıştır. (Abdurrezzak, Musannef, III, 167, 168, H. No: 5175, 5177; İbn Ebi Şeybe bunu Abbad İbn Avvam'dan, benzerini Hasan Basri, İbn Sirin ve İbrahim Nehai'den nakletmiştir. İbnu'l-Hümmam, age, I, 409)

Bu konuda rivâyet edilen nakillerde geçen “kalabalık şehir” sözü İslâm hukukçularınca şöyle tarif edilmiştir:

Ebû Hanife (ö.150/767)'ye göre valisi, hakimi, sokak, çarşı ve mahalleleri olan yerleşim merkezleri “kalabalık şehir” niteliğindedir. Ebû Yusuf (ö.182/798), halkı en büyük mescide sığmayacak kadar kalabalık olan yerleri şehir sayarken, İmam Muhammed (ö.189/805), yöneticilerin şehir olarak kabul ettikleri yerleri şehir kabul eder.

İmam Şâfiî (ö.204/819) ve Ahmed İbn Hanbel (ö.241/855) bu konuda nüfus sayısı kriterini getirir. Onlara göre, 40 tane akıllı, ergen, hür ve mukîm erkeğin yaz kış başka beldeye göç etmeksizin oturdukları yerleşim merkezleri şehir sayılır ve kendilerine cuma namazı farz olur. (Serahsî, age, II, s. 24, 25; Kâsânî, age, I, 259; Cezîrî, Kıtâbü'l-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbâa, Mısır t.y. I, 378, 379; Abdullah Mevsilî, İhtiyar, Kâhire t.y, I,81)

İmam Mâlik (ö.179/795)'e göre, mescidi ve çarşısı olan her yerleşim merkezi şehir sayılır. Köy ve şehir kelimeleri eş anlamlıdır. Nüfus az olsun çok olsun hüküm değişmez.

Cuma namazının küçük yerleşim merkezlerinde de kılınabileceğini söyleyenlerin dayandığı deliller şunlardır:

a) Ebû Hureyre (ö.58/677), Bahreyn'de görevli iken Hz. Ömer'e cuma namazının durumunu sormuş, Hz. Ömer kendisine; “Nerede olursanız, cuma namazını kılınız” şeklinde cevap vermiştir.

b) Ömer İbn Abdilaziz (ö.101/720), komutanı Adiy İbn Adiy'e yazdığı mektupta, “Çadırdaki yaşamayan herhangi bir köye gelince, orasının halkına cuma namazı kıldırarak bir görevli nasbet” demiştir.

c) İmam Mâlik, ashab-ı kiramın Mekke ile Medine arasında su başlarında cuma namazını kıldıklarını nakleder ve o yörelerde herhangi bir şehir bulunmadığını belirtir. (Serahsî, age, II, 23; Ahmed Naim, age, III, 45, 46)

d) İbn Abbas, Medine'deki Peygamber Mescidinden sonra ilk cuma namazının Bahreyn'de "Cuvâsâ" denilen bir köy (karye)de kılındığını söylemiştir. (Buhârî, Cum'a, 11, I, s. 215; Begavî, age, IV, 218; İbnu'l-Humâm, age, I, 490)

Cuma namazının büyük yerleşim merkezlerinde kılınacağı görüşünde olan İslâm hukukçuları yukarıdaki delilleri şöyle değerlendirmişlerdir:

aa) Hz. Ömer'in sözü, ashab-ı kiram arasında çöllerde ve sahralarda cuma namazı kılınamayacağı bilindiği için, "hangi şehirde bulunursanız bulunun, cuma namazı kılın" şeklinde anlaşılmıştır.

bb) Ömer İbn Abdilaziz'in sözü, kişisel bir görüş olarak değerlendirilip, delil sayılmamıştır.

cc) Kendilerinde cuma kılındığı bildirilen "Eyle", Bahr-ı Kulzûm üzerinde önemli bir iskele, "Cuvâsa" da Bahreyn'de Abdulkays'a ait bir kaledir. Buraları "köy (karye)" olsalar bile, devletçe tayin edilen yöneticileri ve zabıta kuvvetleri bulunduğu için şehir hükmünde sayılırlar. (Ahmed Naim, age, III, 46) İbn Abbas'ın sözünde, Cuvâsâ için "köy" denilmesi, o devirlerde buranın "şehir" sayılmasına engel değildir. Çünkü onların dilinde karye kelimesi şehir anlamında da kullanılıyordu. Kur'an-ı Kerim'de de bu anlamda kullanılmıştır. **"Bu Kur'an, iki köyden ulu bir adama indirilmeli değil miydi?"** (Zuhruf, 43/31) Âyetteki "iki köy (karye)"den maksat Mekke ile Taif'dir. Diğer yandan Mekke şehrine **"Ümmü'l-Kurâ** (köylerin anası)" adı verilmiştir. (Şûrâ, 42/7) Mekke'nin şehir olduğunda şüphe yoktur. Cuvâsâ da bir kale olduğuna göre hakimi, yöneticisi ve âlimi vardır. Bu yüzden es-Serahsi [ö.490/1097), Cuvâsâ için eş anlamlısı olan "şehir (mısır)" kelimesini kullanır. (Serahsî, age, II, 23) Abdurrezzak Hz. Ali'nin Basra, Kûfe, Medine, Bahreyn, Mısır, Şam, Cezire ve belki Yemen'le Yemâme'yi şehir (mısır) kabul ettiğini belirtir. (Abdurrezzak, age, III, 167)

Ebû Bekir el-Cassâs (ö. 370/980), "Eğer köylerde, Cuma namazı kılmak caiz olsaydı, şehir hakkında olduğu gibi, insanların ihtiyacı yüzünden, bu da tevatüren nakledilirdi" der ve Hasen'den, Haccac'ın şehirlerde cumayı terk edip köylerde ikame ettiğini nakleder. (Cassâs, age, V, 237, 238)

İbn Ömer (ö.74/693), "şehire yakın olan yerler, şehir hükmündedir." derken, Enes İbn Mâlik (ö.91/717), Irak'ta bulunduğu sırada Basra'ya iki fersah uzaklıktaki (1 fersah 5544 m.) bir yerde ikâmet eder ve cuma namazına kimi zaman gelirken kimi zaman da gelmezdi. Bu durum onların cumayı yalnız şehir merkezlerinde caiz gördüklerine delâlet eder. (Buhârî, Cum'a, 15; Cassâs, age, V, 237, 238)

Uygulama örnekleri:

a) Allah Elçisi hayatta bulunduğu sürece, cuma namazı yalnız Medine şehir merkezinde kılınmış ve çevrede bulunanlar da namaz için merkeze gelmişlerdir.

Hz. Âişe (ö.57/676)'den şöyle dediği nakledilmiştir: *"Müslümanlar Hz. Peygamber devrinde Medine'ye cuma namazı için yakın menzil ve avâlîlerden nöbetleşe gelirlerdi."* (Ebû Dâvud,

Salât, 205, 206, H. No: 1055) Menzil, Medine çevresindeki bağ-bahçe evi demektir. Avâlî ise, Medine civarında, Necid tarafında, Medine'ye yaklaşık 2-8 mil (yaklaşık 3700- 14784 m.) uzaklıktaki küçük yerleşim merkezleridir. Ashab-ı Kiram bu yerlerden nöbetleşe cuma namazına geldiklerine göre kendilerine cuma namazı farz değildir. Aksi halde kendi yörelerinde cuma namazını cemaatle kılmaları veya hepsinin Medine'ye gelmesi gerekirdi. Diğer yandan Allah Elçisi'nin Kubalılara, Medine'de cuma namazında hazır bulunmalarını emrettiği nakledilir. (Tirmizî, Cum'a, 8, H. No: 501) Kuba, Medine merkezine iki mil (3700 m.) kadar uzaklıktadır. Abdullah İbn Ömer, Nebî (s.a.s)'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir: *"Cuma namazı, ezanı işiten herkese farzdır."* (Ebû Dâvud, Salât, 205, 206, H. No: 1056)

b) Hulefâ-i râşidîn döneminde birtakım ülkeler fethedilince, cumalar yalnız şehir merkezlerinde kılınmıştır. Bu uygulama, onların "şehir (büyük yerleşim merkezi)" olmayı Cuma namazının sıhhat şartı saydıklarını gösterir. Öğle namazı farz olduğu için, onun cuma namazı sebebiyle terk edilmesi kesin bir nass (âyet-hadis) ile mümkün olabilir. Kesin nass ise, cumanın şehir merkezlerinde kılınması şeklinde gelmiştir. Cuma namazı İslâmî şeâir (semboller)in en büyüklerindendir. Bu da en iyi şehirlerde gerçekleşir. (Serahsî, age, II, 23; Kâsânî, age, I, 259; İbnu'l-Humâm, age, II, 51)

Kaynaklarda verilen bu bilgiler ışığında konuyu aşağıdaki şekilde netleştirmek mümkündür:

aa) Şehir ve kasabalar:

Valisi, müftisi, hükümleri icra edecek ve hadleri ikame eyleyecek güce sahip hakimi ile güvenliği sağlayacak zabıtası bulunan her yerleşim merkezi "şehir"dir. Sonraki İslâm hukukçularının eserlerinde "yolları, köyleri, çarşı ve pazarları bulunma" özelliği üzerinde durulmamıştır. Çünkü bir şehir veya kasabada bu özellikler zaten vardır. Böyle bir kasabanın gerek mescidinde ve gerekse "musallâ (namazgâh)" denen yerlerinde cuma namazı kılınabilir. Bunda görüş birliği vardır. (İbn Âbidîn, age, I, 546, 547 vd) Bu tarife göre, vilâyet ve kaza merkezleri şehir sayılır. Bunların durumu, şehir olduklarında şüphe bulunmayan Mekke ile Medine'nin durumuna benzer.

bb) Şehir hükmünde olan yerler:

En büyük mescidi, cuma namazı ile yükümlü olanları almayacak kadar, kalabalık olan yerleşim merkezleri de "şehir" hükmündedir. Bu, Ebû Yusuf'un şehir tarifine uygundur. Sonraki İslâm hukukçularının çoğu, bununla fetva vermişlerdir. Bu yerler, resmi bir görevli bulununca, İmam Muhammed'in şehir tanımına da uygun düşer. (Serahsî, age, II, 23, 24; Kâsânî, age, I, 259, 260; Mevsilî, age, I, 81; Cezîrî, age, I, 378, 379) Bu ölçüye göre, nahiye merkezleri ile büyük köyler de şehir hükmünde olur.

3) Devlet izninin bulunması:

Cuma namazının sahih olması için "devlet temsilcisinin izni" problemi de İslâm hukukçularınca tartışılmıştır. Bu iznin gerekli olduğunu söyleyenler olduğu gibi aksini savunanlar da bulunmuştur. Biz aşağıda her iki görüşü ve delillerini vererek değerlendirmeye çalışacağız.

a) Hanefîlerin görüşü:

Hanevî hukukçularına göre, cuma namazı için izin gereklidir. Dayandıkları delil Câbir İbn Abdullah ve İbn Ömer'den nakledilen şu hadistir: ***“Kim cuma namazını ben hayatta iken veya benden sonra adaletli veya câir (zalim) bir imamı (yöneticisi) varken, onu küçümseyerek veya inkar ederek terk ederse Allah iki yakasını bir araya getirmesin ve işini bitirmesin.”*** (İbn Mâce, İkâme, 78. İbn Mâce bu hadisin senedinde bulunan Alî İbn Zeyd ve Abdullah İbn Muhammed Adevî sebebiyle isnadı zayıf sayar. Heysemî, hadisin benzerini naklettikten sonra şöyle demiştir: Bu hadisi Taberânî, Evsat'ında nakletmiştir. Oradaki senedde Musa İbn Atıyye el-Bâhilî vardır. Onun biyografisini bulamadım. Geri kalan raviler güvenilir. bk. Mecmau'z-Zevâid, II, 169, 170)

Bu hadiste, cumanın farz olması için adaletli veya adaletsiz bir yöneticinin bulunması öngörülmüştür. Cuma namazı büyük cemaatle kılınacağı ve hutbede topluma hitap edileceği için onun toplum düzeni ile yakından ilgisi vardır. Devletten izin alma şartı aranmazsa fitne çıkabilir. Cuma kıldırmak ve hutbe okumak bir şeref vesilesi sayılarak rekabet doğabilir. Bazı kimselerin çekişme ve ihtirasları cemaatin namazını engelleyebilir. Camide bulunan her grubun namaz kıldırmak istemesi, cumadan beklenen faydayı yok edebilir. Bir grup kılarak, diğerleri çekilse yine amaca ulaşılmaz. Kısaca hikmet ve toplum psikolojisi de, cumanın idarenin kontrolü altında kılınmasını gerektirir.

Ancak yöneticiler cumaya ilgisiz kalır ve önemli bir sebep olmaksızın müslümanları namaz kılmaktan men etmek isterse, onların bir imamın arkasında toplanarak cuma namazı kılmaları mümkündür. İmam Muhammed, bu konuda şu delili zikreder: Hz. Osman, Medine'de kuşatma altında iken, dışarıda bulunan sahabiler Hz. Ali'nin arkasında toplanmış ve o da cuma namazını kıldırmıştır. (Kâsânî, age, I, s. 261; Feteva'l-Hindiyye, I, s. 146; İbn Âbidîn, age, I, 540) Bilmen, bunun dâru'l-harpte mümkün ve caiz olduğunu belirtir. (Bilmen, Büyük İslam İlmihali, İstanbul, 1985, s.162)

Devlet başkanı veya valilerin bizzat cuma namazı kıldırmaları gerekli midir? İbnü'l-Münzir şöyle der: “Öteden beri cuma namazını, devlet başkanı veya onun emriyle kıldıracak bir kimsenin kıldırması şeklinde uygulama yapılmıştır. Bunlar bulunmazsa, halk öğle namazı kılar.” (Ahmed Naim, age, III, 48) Ancak bu uygulama giderek terkedilmiş, bunun yerini görevli imam ve hatipler almıştır. el-Fetâvâ'l-Hindiyye'de şöyle denir: “Doğru olan şudur ki, devrimizde zabıta âmiri, vali veya kadı cuma namazı kıldırmazlar. Çünkü onlar bu iş için görevlendirilmediler. Ancak cumayı bizzat kıldırma görevi, onların kararnamelerinde olur ve fermanlarında yazılı bulunursa, bu durum müstesnadır.” (el-Fetâvâ'l-Hindiyye, I, 145)

Hz. Osman halife olunca kıldırdığı ilk cuma namazının hutbesinde heyecandan dili tutulmuş; bunun üzerine, halkı yönetmek istediğini, minbere ise ileride düzgün konuşan hatiplerin geçebileceğini belirtmiştir. (Serahsî, age, II, 30, 31) Yöneticinin kadın veya köle olması halinde bizzat cuma kıldırma prensibinin uygulanamayacağı açıktır. Bu durumda onların emri ile kılınacak namaz geçerlidir. (İbnu'l-Humâm, age, I, 413 vd; İbn Âbidîn, age, II, 137)

b) Çoğunluğun görüşü:

İmam Şâfiî, Mâlik ve Ahmed İbn Hanbel'e göre, cumanın geçerli olması için yönetici izninin bulunması bir şart değil, müstehap yani güzel bir davranıştır. Dayandıkları delil “kıyas”dır. Onlar cuma namazını beş vakit namaza kıyas etmişlerdir. Nasıl ki, farz olan vakit namazlarını cemaatle kılmak için izin gerekmezse, cuma için de gerekmez. Diğer bir delil Hz. Osman kuşatma altında iken, Hz. Ali'nin O'ndan izinsiz cuma namazını kıldırmasıdır. (Kâsânî, age, I, 261; Tecrid-i Sarih Terc, III, 48)

Hanefilere göre, Hz. Ali bu namazı, insanlar kendi arasında toplandığı ve devlet başkanından izin almak mümkün olmadığı için kıldırmıştır. Bu uygulama, cumanın her zaman izinsiz kılınabileceği anlamına gelmez. (İbnu'l-Humâm, Fethu'l-Kâdir kenarında İnaye Şerhi, I, 411, 412)

Sonuç olarak Hanefiler'in bu konuda, toplum düzenine büyük önem verdikleri anlaşılmaktadır.

4) Cemaat sayısı:

Cuma namazının sahih olması için gerekli olan en az cemaat sayısında da görüş ayrılığı vardır.

a) Ebû Hanîfe'ye göre, imam dışında en az üç, Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre ise iki erkeğin bulunması şarttır. Delilleri, **“Allah'ın zikrine (cuma namazına) koşunuz”** (Cum'a, 62/9) âyetinde çoğul sîganın kullanılmasıdır. Ebû Hanîfe üç, diğerleri iki kişiyi çoğul kabul etmişlerdir.

b) Şâfiî ve Ahmed İbn Hanbel'in meşhur görüşüne göre; akıllı, hür, ergen ve mukîm (yerleşik) kırk erkeğin bulunması gerekir. Bu kadar yerleşik nüfusu olmayan yerlerde cuma namazı kılınmaz. Delilleri, Es'ad İbn Zürrâ'nin Medine'de Beni Beyada Harresi'nde kıldırdığı ilk cuma namazında 40 kişinin bulunmasıdır. (Tecrid-i Sarih Terc. III, 46)

c) İmam Mâlik belli bir sayı vermez. Kırktan az cemaatle, meselâ 12 kişi ile de cuma namazı kılınabilir. Delil şudur: Hz. Peygamber Medine'de bir cuma hutbesinde iken, kıtlık hüküm sürdüğü bir sırada Şam'dan beklenen gıda maddeleri kervanı gelmiş, bunu duyan cemaat dağılmış ve mescitte 12 kişi kalmıştır. (Buhârî, Cum'a, 38; Müslim, Cum'a, 36; Begavî, age, IV, 220; Cum'a, 62/11) Aşağıdaki âyet bu olayla ilgili olarak inmiştir. **“Onlar bir kazanç veya bir eğlence gördüklerinde, hemen oraya doğru gittiler ve seni ayakta bıraktılar! De ki: Allah katında olan, eğlenceden de, ticaretten de daha hayırlıdır. Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır.”** (Cum'a, 62/11)

Hz. Peygamber ve sahabe uygulamalarında çeşitli sayıda cemaatle cuma namazı kılındığına göre, bunu bir sayı ile sınırlandırmak yerine, Hanefilerin dediği gibi “topluluk (cemaat)” ifade eden en az sayı ile yetinmek daha uygun görünmektedir. Çünkü uygulamada karşılaşılan sayılar bir rastlantı olabilir.

5) Bir şehirde birden fazla yerde cuma namazı kılmak:

Hz. Peygamber ve sahabe devrinde cuma namazı yalnız şehir merkezlerinde ve bir mescitte kılındığı için bu konuda da görüş ayrılığı olmuştur.

a) Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre, bir beldede birden çok yerde cuma namazı kılınabilir. “el-Hindiyye”, Hanefilerde sağlam görüşün bu olduğunu belirtir. Ebû Hanîfe'den aksi görüş de nakledilmiştir. Ebû Yusuf, zorunlu hallerde bir beldede yalnız iki mescitte cuma kılınabileceği görüşündedir. (Kâsânî, age, I, 260, 261; İbnu'l-Humâm, age, I, 411; el-Fetâvâ'l-Hindiyye, I, 145; İbn Âbidîn, I, 542; Serahsî, age, II, 120)

b) İmam Şâfiî, önceleri bir beldede, tek mescitte cuma kılınabilir görüşünde iken, Bağdat'ta çeşitli mescitlerde cuma namazı kılındığını gördüğü halde susmuştur.

Bir şehirde birden çok yerde Cuma namazı kılınabilir diyenlerin delilleri şunlardır:

Hiz. Ali Medine'de, Hiz. Osman kuşatma altında iken dışarıda cuma kıldırıldığı gibi, bayram namazlarını Medine dışında sahrada kıldırılmış, oraya gelemeyen yaşlı ve güçsüz kimseler de namazı şehir merkezinde kılmışlardır. Bayram namazı cemaatle kılınma bakımından cuma namazı gibidir. Diğer yandan “*Cuma namazı ancak kalabalık şehirde kılınır*” (Abdurrezzak, Musannef, III, 166) hadisinde mutlak ifade kullanılmış, böyle bir şehirde tek mescitte kılınacağı belirtilmemiştir. Şehir büyük olunca cemaatin tek mescitte toplanması güçlük arzeder. (Serahsî, age, II, 121, 122) Âyetlerde şöyle buyrulur: “**Allah hiçbir kimseye gücünün yeteceğinden fazlasını yüklemez.**” (Bakara, 2/286) “**O size dinde bir güçlük kılmağı.**” (Hac, 22/78)

6) Vakit:

Cumanın vakti öğle namazının vaktidir. Enes İbn Mâlik'ten şöyle dediğı nakledilmiştir: “Allah'ın Elçisi, cuma namazını güneş batıya meylettiğı zaman kılardı.” (Buhârî, Cum'a, 16; Ebû Dâvud, Salât, 216, 217; İbn Mâce, İkâme, 84) Hiz. Peygamber, Mus'ab İbn Umeyr'i hicretten önce muallim olarak Medine'ye gönderirken, kendisine güneş batıya meyledince cuma namazı kıldırmasını bildirmiştir. Cuma namazı, vaktinde kılınamazsa, o günkü öğle namazı kaza edilir. Hanbelîler'e göre Cuma namazı, Cuma günü güneşin bir mızrak boyu yükselmesinden itibaren öğle namazının vakti çıkıncaya kadar kılınabilir. (Serahsî, age, II, 24; İbnu'l-Humâm, age, I, 412, 413; Ebû Dâvud, Salât, 216, 217. Hanbelîler'in dayandığı bu hadis için Ebû Dâvud “mürsel” demiştir.)

7) Hutbe:

Cuma âyetindeki “**Allah'ın zikrine koşunuz**” ifadesindeki “Allah'ın zikri”nden maksat, cuma namazı ve hutbedir. Hiz. Peygamber hutbesiz hiçbir cuma namazı kıldırmamıştır. Hutbe şart olmasaydı kimi zaman onu terkederek farz olmadığını gösterirdi. İbn Ömer ve Hiz. Âişe'den cuma namazının hutbe sebebiyle iki rekât kılındığı nakledilmiştir. (Serahsî, age, aynı yer) Hutbe, birilerine hitap etmek ve bir şeyler söylemek demektir. Hutbenin amacı, Allah'ın yüceliğini ve üstünlüğünü dile getirme yanında, haftada bir gün bir yerde toplanmış olan mü'minlerin, o yörede en üst düzey yönetici ya da bilgin bir imam tarafından din ve dünya işleri konusunda bilgilendirilmesidir. Buna göre, vakit girdikten sonra, en az bir kişinin huzurunda hutbe okunması gereklidir. Hutbe sırasında hiçbir cemaat bulunmayıp da daha sonra namazda bulunacak olsa namazları caiz olmaz.

Cemaatin hutbeyi işitmeleri şart değildir. Mutlak hazır bulunmaları yeterlidir. Hutbe sırasında yolcu bile olsa, bir mükellef erkeğın bulunması yeterli görölmektedir.

Ebû Hanife'ye göre hutbenin rüknü Allah Teâlâ'yı zikretmekten ibarettir. Bu yüzden hutbe niyetiyle yalnız “elhamdülillâh” veya “sübânallâh” yahut “lâ ilâhe illallâh” demek suretiyle hutbe şartı yerine getirilmiş olur. Çünkü “Allah'ı zikretmeye koşun” âyet-i kerimesinde, zikrin azı ile çoğı arasında bir ayırım yapılmamıştır. Hiz. Osman'ın halife olunca ilk cuma hutbesinde “elhamdülillâh” dedikten sonra dili tutulmuş ve minberden

inerek cuma namazını kıldırmıştır. Ancak bu kadarla yetinmek yaygın uygulama ile çelişeceği için mekruh olur.

Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre, hutbe denecek kadar uzun bir zikrin yapılması gerekir. Bu da "tahıyyât duası" kadar hamd ve salavât ile müslümanlara duayı içine almalıdır.

Hanefilere göre hutbe hamd, salavat ve dua yanında, öğüdü de kapsadığı için bunun Arapça olması şart değildir. Her toplumun kendi anladığı dilde irad edilmeli ki insanlar verilen bilgi ve öğütleri anlayabilsinler. Şâfiî ve Mâlikîler'e göre ise hutbenin Arapça olması geçerlilik şartıdır.

İmam Şâfiî'ye göre hutbenin beş rûknü vardır: Her iki hutbede Allah'a hamdetmek, Hz. Peygamber'e salavat getirmek, takvâyı tavsiye etmek, tercihen birinci hutbede bir âyet okumak ve ikinci hutbede mü'minlere dua etmektir. Sonuncu madde dışında Hanbelîler'e göre de hutbenin rûkûnleri Şâfiîler gibidir.

İmam Mâlik'e göre hutbenin rûknü, mü'minler topluluğuna hitaben müjdeli veya sakındırıcı ifadeler taşımasıdır.

Hutbenin vâcipleri şunlardır:

- a) Hutbeyi ayakta ve insanlara karşı yönelerek okumak, (Ebû Dâvud, Salât, 219-222)
- b) Küçük ve büyük abdestsizlikten temizlenmiş olmak, (Buhârî, Cum'a, 1-6)
- c) Avret yeri kapalı bulunmak.

Hutbenin sünnetleri: Hutbeyi ikiye ayırmak, bunların arasında bir tesbih veya üç âyet okunacak kadar oturmaktır. Bu yüzden buna iki hutbe denir. Bu iki hutbeden her biri hamd'i, şehadet kelimesini, salat-ü selâmı ihtiva etmeli ve birinci hutbe, bir âyet-i kerime tilâvetiyle bir öğüdü, ikinci hutbe de mü'minler hakkında duayı içine almalıdır. (Müslim, Cum'a, 33, 60; Tirmizî, Cum'a, 11, H. No: 506) Bu ikinci hutbede hatibin sesi birinci hutbedekinden daha alçak bulunmalıdır. Bunlar da hutbenin sünnetlerindendir.

Her iki hutbeyi uzatmamak da sünnettir. **Tivâl-i Mufasssala**'dan, yani "Hucurât" sûresiyle "Burûc" sûresine kadar olan sûrelerin herhangi birinden uzunca okumak özellikle kış mevsiminde mekruhtur. Cemaati nefret ettirmemek gerekir. (Kâsânî, a.g.e, I, 263 vd; İbnu'l-Humâm, age, I, 421; İbn Âbidîn, age, I, 758, vd; el-Fetâvâ'l-Hindiyye, I, 146 vd)

Hatip minbere çıkıp oturduğu zaman, onun önünde bir müezzinin ezan okuması gerekir. Hz. Peygamber döneminde okunan ezan budur. Sâib İbn Yezîd (r.a) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir ve Ömer dönemlerinde cuma günü okunan ezan ilk ezandı. Hz. Osman, halife seçilip nüfus da çoğalınca, Medine çarşısında Zervâ denilen yerde ikinci bir ezan daha ilave etti. Hz. Peygamber'in kıldırdığı namazlarda bir kişi müezzinlik yapıyordu." (Nesâî, Cum'a, 15, H. No: 1390; Şevkânî, age, III, 262)

Hatip ilk ezandan sonra ayağa kalkar, (Cum'a, 62/11; Nesâî, Cum'a, 18) gizlice eûzü okuyarak, açıktan Allah'a hamd ve senâda bulunur, hutbesini cemaate karşı sunar. Güç kullanarak

alınan bir belde de hatip sol elinde tutacağı bir kılıca dayanarak hutbesini okur. Bu durum İslâm'ın kuvvet ve hakimiyetinin sembolü olup, İslâm mücahidlerinin dayandıkları gücü gösterir. Hutbe bitince kâmet getirilir. Bunlar da hutbenin sünnetlerindendir.

Hutbenin sünnetlerini terk etmek mekruh olduğu gibi, hutbe okunurken konuşmak ve konuşanı uyarmak da mekruhtur. Yine hutbe dinleyenlerin sağa sola bakması, selâm verip alması da mekruh sayılmıştır. Ebû Hüreyre'den rivayete göre, Nebî (s.a.s), **"Cuma günü imam hutbe okurken arkasına "sus" diyen kimse boş konuşmuş olur."** (Nesâî, Cum'a, 22; Ebû Dâvud, Salât, 228, 229, H. No: 1112; İbn Mâce, İkâme, 86, H. No: 1110; Tirmizî, Cum'a, 16, H. No: 512) buyurmuştur. Selmân (r.a), Nebî (s.a.s)'in kendisine şöyle buyurduğunu nakletmiştir: **"Cuma günü, emrolunduğu gibi iyice temizlenen, sonra evinden çıkıp cuma namazına giden ve namaz kılincaya kadar susan hiçbir kimse yoktur ki bu ameli, önceki Cuma ile aradaki günahlarına keffaret olmasın."** (Nesâî, Cum'a, 23) Ebû Hüreyre'nin rivayetinde, bu kişinin iki Cuma arası ve ek üç günde işlediği günahlarının bağışlanacağı belirtilir. (Müslim, Cum'a, 26; İbn Mâce, İkâme, 81, H. No: 1090)

CİHADLA İLGİLİ HADİSLER

H. Osman (radiyalahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı dinledim şöyle diyordu:

"Allah yolunda bir günlük ribât, diğer menzillerde (Allah yolunda geçirilen) bir günden daha hayırlıdır." (Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd 26; (1667, 1664, 1665); Buhârî, Cihâd 73; Müslim, İmâret 163; İbn Mâce, Cihâd 7, Nesâî, Cihâd 39, 6, 39).)

Fadâle İbnu Ubeyd (radiyalahu anh) anlatıyor: "Her ölenin ameline son verilir, ancak Allah yolunda ölen murâbit müstesna. Çünkü onun ameli kıyamet gününe kadar artırılır. Ayrıca o, kabir azabına da uğratılmaz." (Tirmizî, Fedâilu'l-Cihad 2,(1621); Ebu Dâvud, Cihâd 16, (2500).)

H. Enes (radiyalahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Öğleden evvel veya öğleden sonra bir kerecik Allah yolunda yola çıkış, dünya ve içindeki her şeyden daha hayırlıdır." (Buhârî, Cihad 5, 6, 73, Rikak 2, 51; Müslim, İmâret 112- 115, (1880); Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd 17, (1648, 1649, 1651); Nesâî, Cihâd 11, 12,(6,15); İbnu Mâce, Cihad 2,(2755-2757).)

Ebu Hüreyre (radiyalahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"(Müslüman erkeklerden) kim, Allah yolunda, ilâ-yı kelimetullah için, devenin iki sağımı arasında geçen müddet kadar savaşacak olsa cennet kendisine vacib olur." (Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd 21, (1657); Ebu Dâvud, Cihâd 42, (2541); Nesâî,Cihâd 25, (6, 26); İbnu Mâce, Cihâd 15, (2792).)

Muâz İbnu Cebel (radiyalahu anh) anlatıyor: "İçinden samimi şekilde Allah yolunda cihâd yapmayı temenni eden bir kimse, bilâhare ölse de, öldürülse de şehid sevabı kazanır. Kim de Allah yolunda yara alsa veya Allah yolunda -düşmanın sebep olmadığı- bir musibetle bile yaralansa bu yara, kıyamet günü, en büyük hâli içinde

rengi zaferân renginde, kokusu da misk kokusunda olarak gelir. Kimin vücudunda, Allah yolunda iken çıkan, iltihab gibi bir yara açılacak olsa bu da onun için Şehidlik mührü olur." (Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd 21, (1657); Ebu Dâvud, Cihâd 42, (2541); Nesâî, Cihâd 25, (6, 26).)

Ebu Hüreyre (radiyalahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Allah yolunda yaralanan hiçbir yaralı yoktur ki, kıyâmet günü, yarası kanıyor olarak gelmiş olmasın, bu kanın rengi kan renginde, kokusu da misk kokusundadır." (Buharî, Cihâd 10, Zebâih 31; Müslim, İmâret 103; Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd 21, (1656); Nesâî, Cenâiz 82, (4, 78), Cihâd 27, (6,28); Muvatta, Cihâd 29, (2, 461).

Ebu Hüreyre (radiyalahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Allah Teâla Hazretleri, Allah rızası için yola çıkan kimse hakkında: "Bu kulum, benim yolunda cihad etmek üzere bana inanarak peygamberlerimi tasdik ederek yola çıkmıştır, artık onu ya cennetime koymak yahut da ücret veya ganimet elde etmiş olarak, çıkmış olduğu meskenine geri çevirmek hususunda garanti veriyorum" diyerek te'minat verir.

Muhammed'in nefsi kudret elinde tutan Zat-ı Zülcelâl'e yemin olsun ki, Allah yolunda yaralanmış hiçbir yaralı yoktur ki, kıyamet günü, yaralandığı ilk günkü manzarasıyla gelmiş olmasın: (Yarası taze) kan renginde, kokusu da misk kokusunda olarak.

Muhammed'in nefsi kudret elinde tutan Zât-ı Zülcelâl'e yemin ediyorum ki, Müslümanlar'a meşakkat vermeyecek olsam, Allah yolunda gazveye çıkan hiçbir seriyyeden asla geri kalmazdım. Ancak onları hayvana bindirecek imkân bulamıyorum. Onlar da beni tâkibe imkân bulamıyorlar. Benden geri kalmak da onlara zor geliyor.

Muhammed'in nefsi kudret elinde olan Zât-ı Zülcelâl'e kasem olsun Allah yolunda gazaya çıkıp öldürülmeyi, sonra tekrar hayat bulup gazada tekrar öldürülmeyi, sonra tekrar gazaya çıkıp öldürülmeyi ne kadar isterim. (Buharî, İman 25, Cihâd 2,119, Hums 8, Tevhid 28, 30; Müslim, İmâret 103- 107, (1876), (8, 119); Muvatta, Cihâd 2, (2, 444), 40, (2, 465); Nesâî, Cihâd 14,(6, 16), İman 24.)

H. Ebu Hüreyre (radiyalahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'tan bir gün sordular:

Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivâyete göre, şöyle demiştir:

"Ey Allah'ın Rasûlü denildi hangi iş cihâda denk olabilir? Buyurdular ki:

"Sizin ona gücünüz yetmez." İki veya üç sefer aynı soruyu sordular. Üçüncü defasında buyurdu ki: **Allah yolunda cihâd eden kimsenin örneği:**

Mûcâhid; cihâddan dönünceye kadar, bıkmadan usanmadan gecelerini namaz, gündüzlerini oruçla geçiren kimse gibidir." (Buharî, Cihad 2; Müslim, İmâret 110, (1878); Tirmizî, Fed ilu'l-Cihâd 1, (1619); Nesâî, Cihâd 17, (6,19); Muvatta, Cihâd 1, (2, 443).)

Ebu Saîd (radiyalahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a:

"- Ey Allah'ın Resûlü! İnsanların en efdali kimdir?" diye soruldu. Şu cevabı verdi:

" Allah yolunda malıyla canıyla cihad eden mü'min kişi!"

"Sonra kim?" diye tekrar soruldu. Bu sefer:

" Tenhalardan bir tenhaya Allah korkusuyla çekilip, insanları şerrinden bırakan kimsedir" diye cevap verdi." (Buharî, Cihâd 2, Rikâk 34; Müslim, İmâret 122, 123, 127, (1888); Ebu Dâvud, Cihad 5, (2485); Tirmizî, Fedâuilu'l- Cihâd 24, (1660); Nesâî, Zekât 74, (5, 83), Cihâd 7, (6,11); İbnu Mâce, Fiten 13, (3978).)

Ebu Saîdi'l-Hudrî (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Size, insanların en hayırlısı ve en şerlisini haber vereyim mi! İnsanların en hayırlısı o kimsedir ki, kendi veya başkasının atı sırtında ya da yaya olarak, ölünceye kadar Allah yolunda çalışır. İnsanların en şerlisine gelince o da, Allah 'ın Kitab 'ını okuyup (emir ve yasaklarına) riayet etmeyen kimsedir." (Nesâî, Cihad 8, (6,11-12).)

İbnu Abbas (radiyalahu anhümâ) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Size insanların en hayırlısını haber vereyim mi! O, atının yularından Allah yolunda tutan kimsedir. (Hayırda) bunu takip edeni haber vereyim mi? O da koyunlarının peşine takılıp (insanları) terkeden koyunlarda bulunan Allah'ın hakkını da ödeyen kimsedir."

Size insanların en kötüsünü de haber vereyim mi! O da, Allah'tan isteyip, Allah adına vermeyendir." (Muvatta, Cihad 4, (2, 445); Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd 18, (1652); Nesâî, Zekât 74, (5, 83-84).)

Ebu Ümâme (radiyalahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurdular:

"Ümmetimin seyahati Allah yolunda cihaddır." (Ebu Dâvud, Cihad 6, (2486).)

H. Ebü Hüreyre (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Allah korkusuyla göz yaşı döken kimse, süt memeye geri dönmedikçe ateşe girmez. Bir kul üzerinde, Allah yolunda yapışan tozla, cehennem dumanı biraraya gelmez." (Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd 8, (1633); Zühd 37,(2372); Nesâî, Cihâd 8, (6,12).)

İbnu Abbâs (radiyallahu anhumâ) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın şöyle söylediğini işittim:

"İki göz vardır, onlara ateş değemez: Allah için ağlayan göz ile, Allah yolunda uyanık sabahlayan göz." (Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd 7, (1632).

Ebu Hüreyre (radiyallahu anh) anlatıyor: Rasûlullah buyurdu ki: "Kâfir ile onu öldüren ebediyyen cehennemde bir araya gelmezler, keza bir kulun karnında, Allah yolunda (yutulmuş olan) tozla cehennem ateşi bir araya gelmezler, keza, bir kulun kalbinde imanla hased bir araya gelmezler." (Müslim, İmâret 130, 131, (1891); Ebu Dâvud, Cihad 11, (2495); Nesâî, Cihâd 8, (6,12-14); İbnu Mâce, Cihâd 9.)

Ebu Saîd (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) bir gün şöyle dedi:

"Kim Rabb olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan, peygamber olarak Muhammed'den râzı ise ona cennet vâcib olmuştur." Bu söz hayrettime gitti ve:

"- Ey Allah'ın Resûlü, bir kere daha tekrar eder misiniz?" dedim. Aynen tekrar etti ve arkadan da şunu söyledi.

" Bir başka şey daha var ki, Allah, onun sebebiyle, kulun cennetteki makamını yüz derece yüceltir. Bu derecelerden ikisi arasındaki uzaklık sema ile arz arasındaki mesâfe gibidir. "

Ben:

"- Öyleyse bu nedir`?" dedim. Şu cevabı verdi:

" Allah yolunda cihad, Allah yolunda cihad, Allah yolunda cihad!" (Müslim, İmâret 116, (1884); Nesâî, Cihâd 18, (6,19-20).)

H. Ebu Hüreyre (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Allah iki kişi hakkında güler: Bunlardan biri diğerini öldürmüş olduğu halde ikisi de cennete gider. Bunlardan diğeri, Allah yolunda cihad eder ve şehid olur. Allah katile mağfiretini ulaştırır, o da Müslüman olur, sonra Allah yolunda cihâda katılır ve şehid olur (Böylece her ikisi de Cennette buluşurlar)." (Buharî, Cihâd 28; Müslim, İmâret 128,129, (1890); Muvatta, Cihâd 28, (2, 460); Nesâî, Cihâd 37, (2, 38); İbnu Mâce, Mukaddime 13, (191).)

H. Ebu Hüreyre (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Kim Allah iman ederek ve va'dini tasdik ederek, Allah yolunda (kullanmak üzere) bir at "tutarsa" bu atın yediği, teri, gübresi, bevli kıyamet günü terâzisine girecektir, yani sahibine sevap olacaktır." (Buharî, Cihâd 46; Nesâî, Hayl 11.)

Ebu Mes'ud el-Bedri (radiyallahu anh) anlatıyor: "Bir adam, Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a, yularlanmış bir deve getirerek: "Bu Allah yoluna bağışımıdır" dedi. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) adama:

" Buna karşılık sana, kıyamet günü, her biri yularlanmış yedi yüz deve vardır!" dedi. (Müslim, İmâret 132, (1892); Nesâî, Cihâd 46, (6, 49).)

Zeyd İbnu Hâlid (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurdular:

"Kim Allah yolunda bir askerin teçhizatını temin ederse bizzat gaza yapmış olur. Kim, gazaya çıkan bir askerin geride kalan âilesine hayırlı himayede bulunursa gaza yapmış olur." (Buharî, Cihâd 38; Müslim, Emâret 135,136, (1899); Ebu Dâvud, Cihâd 21, (2509); Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd 6, (1628); Nesâî, Cih d 44, (6, 46).)

Ebu Eyyub (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı dinledim şöyle demişti:

"Size birçok memleketlerin fethi müyesser kılınacak. Oralarda (komşu küffarla cihad için) toplanmış askeri birlikler göreceksiniz. Size bu birliklerle sefere çıkmak vazifesi verilecek. Bazılarınız onlarla (hasbi olarak) sefere çıkmak istemiyerek, adamlarının arasından sıvışıp gazveye (ücretsiz) katılmamanın yollarını arayacak. Arkadan da kendileriyle anlaşacak kabileler araştırıp, onlara: "Falanca orduya size bedel katılmam için beni ücretle tutacak yok mu, falanca orduya size bedel katılmam için beni ücretle tutacak yok mu?" diyecek. Bilesiniz, (hasbeten gazveye gitmekten kaçan bu adam) bir ücretlidir, son damlasına kadar kanını akıtsa da (gazi değildir, şehit sayılmaz, uhrevî ücretten mahrumdur)." (Ebu Dâvud, Cihâd 30, (2525).)

Zeyd İbnu Eslem anlatıyor: "Ebu Ubeyde, Hz. Ömer (radiyallahu anhümâ)'e yazarak Rum cemaatlerini ve bunlardan duyduğu endişeyi belirtti. Hz. Ömer (radiyallahu anh) kendisine şu cevabı verdi: "Emmâ ba'd: Bil ki, mü'min bir kula nerede bir şiddet inecek olsa Allah ondan sonra bir ferec (kurtuluş) verir. Zira bir zorluk iki kolaylığa asla galebe çalamaz. Cenâb-ı Hakk da Kur'ân-ı Kerim'inde şöyle buyurmuştur: "Ey iman edenler, sabredin, düşmanlarınızdan daha sabırlı olun, cihâda hazır bulunun, Allah'tan da korkun ki başarıya eresiniz" (Al-i Imrân 200). (Muvatta, Cihâd 6, (2, 446).)

CİHÂD

Çalışmak, uğraşmak, çabalamak, gayret sarfetmek.

İslâm'ın yükselmesi, korunması ve yayılması için her türlü çalışmada bulunmak, uğraşmak, gayret sarfetmek ve bu yolda sıcak ve soğuk savaşa girmektir. Daha açık bir ifade ile Allah (c.c.) tarafından kullarına

verilmiş olan bedenî, malî ve zihnî kuvvetleri Allah yolunda kullanmak, o yolda feda etmektir. İnsanın maddî-manevî bütün varlığını Allah yolunda ortaya koyarak Hakk'ın düşmanlarını ortadan kaldırmak için savaşıması "cihad"dır.

İslâm'da cihad farzdır. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyuruyor:

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ

تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

"Hoşunuza gitmese de savaş size farz kılındı. Hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olabilir. Hoşlandığınız bir şey de sizin için kötü olabilir. Gerçeği Allah bilir, siz bilemezsiniz." (Bakara, 216).

وَقَاتِلُواهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ

"Herhangi bir fitne kalmayıncaya ve din yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla çarpışın. Fakat (küfürden) vazgeçerlerse, o takdirde zâlimlerden başkasına düşmanlık yoktur." (Bakara, 193).

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ

"Allah'a ve ahiret gününe inanmayan kişilerle savaşınız" (Tevbe, 29);

وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَآفَّةً

"Sizinle toptan savaştıkları gibi siz de müşriklerle savaşınız." (et-Tevbe, 36).

Hz. Peygamber (s.a.s.)'de *"Cihad kıyamete kadar devam edecek bir farzdır"* (Ebû Davûd, el-Cihad, 33) buyurmuştur.

Yalnız, bu farz bazı hallerde farz-ı ayın; bazı hallerde ise farz-ı kifayedir. Müslümanlar içinden sadece bir grup cihadın gayesini gerçekleştirebiliyor, müslümanların yurt, mal, ırz, namus ve haysiyetlerini düşmanlara karşı koruyabiliyorsa o taktirde cihad farz-ı kifaye olmuş olur ve diğer müslümanların üzerinden sorumluluk kalkar. Şayet fert fert gücü yeten her müslümanın düşmana karşı koyma gereği varsa o zaman farz-ı ayın olur; herkesin bizzat cihâd etmesi icab eder.

Cihâdın gayesi, yeryüzünden fitneyi kaldırmak ve hakkı yüceltmektir. İslâm'da savaş, intikam, öldürme yağma, baskı ve zulüm yapmak için değil: bunları ortadan kaldırmak için yapılır. Müslüman olmayanları

zorla İslâm'a sokmak yoktur. Cihad'dan maksat, insanları baskılardan kurtarmak, İslâm'ın yüce gerçeklerini onlara duyurmak ve kendi rizalarıyla müslüman olabilecekleri onamları hazırlamaktır.

İslâm'ın gayesi toprak ele geçirmek değildir. O yalnız bir bölge ve kıta ile yetinmez. İslâm bütün dünyanın saadet ve refahını düşünür. Bütün insanlığa, kendisinin beşeri sistemlerden ve diğer dinlerden daha üstün âlemşümül bir din olduğunu göstermek ister. Bu yüce maksadı gerçekleştirmek için müslümanların bütün güçlerini seferber eder. İşte bu bitmeyen cehd ve uğraşmaya, büyük bir enerji ile çalışma işine ve meşrû bütün yollara başvurma gayretine cihad denir. Yeryüzünde zorbarlar, batılın ve fitnenin devamını isteyenler, şirk ve müşrikler ile küfür sistemleri var oldukça, onların yeryüzünde yayacakları kötülüklerine karşı bir emniyet olan cihad da devam edecektir. Bu bakımdan cihadın İslâm'da önemli bir yeri vardır. Hz. Peygamber'e, hangi amelin daha faziletli olduğu sorulduğunda, "İman ve Allah yolunda cihad'dır." (Tecrîd-î Sarîh Tercümesi, VII, 445), buyurarak cihadın imandan hemen sonra geldiğine, imanın cihadla varlığını sürdürdüğüne işaret etmişlerdir. Ayrıca Allah yolunda savaşanları, gazilik ve şehitlik rütbesine erenleri öven ve onlar için büyük nimetler ve dereceler bulunduğunu haber veren birçok ayet ve hadis vardır.

Müslümanlar savaşı istemezler. Ama savaş vukû bulunca sabır ve metanetle savaşır. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.): **"Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz. Fakat düşmanla karşı karşıya gelerseniz sabrediniz, direniniz."** (Buharî, Cihad, 112, 156, Müslim, Cihad 19, 20; Ebû Davud, Cihad, 89) buyurmuştur. Müslümanlar savaş anında Allah'a güvenir ve Allah'ın kendileriyle beraber olduğunu bilirler. Onun şu buyruğunu hiç akıllarından çıkarmazlar. **"Ey peygamber; sana da sana tâbi olan müminlere de Allah yeter."** (el-Enfâl, 8/64)

İslâmiyet'e göre cihad, bize harp açanlara (el-Bakara, 2/190) verdikleri sözü tutmayıp tekrar dinimize saldıranlara (et-Tevbe, 9/12-13), Allah'a ve ahiret gününe inanmayarak, Allah ve Peygamberin haram kıldığı şeyleri haram kabul etmeyenlere karşı (et-Tevbe, 9/29), yeryüzünde fitneyi söküp atmak ve Allah'ın dinini hâkim kılmak (el-Bakara 2/19) gayesi ile meşrû kılınmıştır.

Müslümanlar savaş için düşman memleketine girip bir şehri veya bir kaleyi muhasara ettikleri zaman, önce onları İslâm'a davet ederler. Kabul ederlerse kendileriyle savaşmazlar. Şayet İslâm'ı kabul etmezlerse İslâm devletine cizye vergisi vermesini isterler. Verirlerse mal ve can güvenliğini elde ederler. Bunu da kabul etmezlerse geriye savaşmak kalır.

Bu durumda cihad için şu şartlar gerekir:

- a- Düşman, İslam'a girmeleri için yapılan çağrıyı yahut cizye vermeyi reddetmiş olmalıdır.
- b- Müslümanlarla düşman arasında herhangi bir anlaşma sözkonusu olmamaktır.
- c- Müslümanlarda cihad için gerekli askerî güç siyasî otorite bulunmalıdır.

Bütün bu hususlar bir araya geldiğinde cihadın farziyeti gerçekleşir. O zaman düşmanla yapılacak savaşta şehirler yakılabilir, insanlar öldürülebilir ve düşmanın savaş gücü her şekilde zayıflatılmaya çalışılır. Yalnız kadın, çocuk, kötürüm, yaşlı ve körler öldürülmez. Barış, İslam devleti için uygun olduğu zaman yapılabilir. Düşmana hiç bir şekilde silâh vb. savunma vasıtası satılamaz. Bir müslüman topluluğu kâfirlere emân verirse, bunlarla, yeryüzünde fesat çıkarma ve İslâm'a saldırma durumu hariç, savaşılmaz. Cihad, bizzat sıcak bir savaş olacağı gibi normal şartlarda mal, dil ve kalple de yapılabilir. Cenâb-ı Hak şöyle buyurur: Müminler Allah ve Rasûlüne iman ederler, sonra da şüpheye düşmezler. Hak yolunda malları ve canları ile cihad ederler. İşte sadakat sahibi kimseler bunlardır" (el-Hucûrât, 49/15)

Hz. Peygamber (s.a.s.) ise: **"Müşriklerle mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle cihad ediniz" Allah benden evvel hiçbir ümmete bir nebi göndermemiştir ki, ümmet içinde kendisine yardımcı olan havârilere, yerleştirdiği geleneklere göre hareket eden arkadaşlara ve emirlerine itaat eden dostlara sahip olmamış olsun. Sonra bunları bir nesil takip eder. Onlar yapmadıklarını söyler, emredilmeyen işleri yaparlar. Bunlarla eli ile fiilen mücadele eden mümindir, dili ile mücadele eden mümindir kalbi ile mücadele eden mümindir. Bunun dışında kalanların hardal tanesi kadar da olsa imanları yoktur"** (Müslim, İman 20); **"Şüphesiz ki mümin kılıcı ve dili ile cihad eder"** (İbn Hanbel, VI, 387), buyurmuşlardır.

İslâmiyet'in ilk devrelerinde müminlere İslâm düşmanlarına karşı yumuşak davranmaları, eziyetlerine katlanmaları müdafaa kasdıyla da olsa karşılık vermemeleri; sadece öğüt vererek İslâm'a davet yolunu takip etmeleri emredilmiştir. Bir ayet-i kerimede, **"Siz, şimdilik, Allah onlar hakkındaki emrini getirinceye kadar affedin, hoş görün. Şüphesiz ki Allah her şeye kâdirdir"** (Bakara, 109) buyurulmuştur. Çünkü o zaman müslümanlar sayı ve imkân bakımından son derece zayıftı. Düşmana karşı koyacak güçleri yoktu. Müslümanların adedi ve kuvveti biraz daha çoğalınca kendilerine ve akidelerine karşı direnenlerle savaşmalarına izin verildi. Müslümanlar büsbütün güçlenip düşmanları mağlup edecek seviyeye gelince de cihad müsaadesi verildi. **"Artık saldırıya uğrayan müminlere zulme uğratıldıkları için cihad etme izni verildi..."** (Hacc, 39). Bu izin Medine döneminde olmuştur.

Ayrıca Allah Teâlâ'nın **"Allah uğrunda gereği gibi cihad edin"** (el-Hacc, 79), buyruğuyla, müslümanların nasıl davranması gerektiği belirlenmiştir. **"Müminler ancak Allah'a ve Peygamberine iman eden, sonra şüpheye düşmeyen; Allah uğrunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenlerdir. İşte onlar doğru olanlardır."** (Hucurât, 15) ayetinden de cihadın mal ve canla yapılacağını öğreniyoruz. Cihad konusundaki diğer ayet ve hadisler de göz önüne alındığında, cihadın başlıca şu çeşitlere ayrıldığını görürüz:

1- Nefs'e Karşı Cihad Şüphesiz en güç cihad, insanın nefsiyle ve nefsinin arzularına karşı yaptığı cihaddır. Müslüman, gerçek cihadı nefesine karşı verir. Nefsine karşı cihadı kazanamayan, düşmanın karşısına çıkmak için kendisinde güç ve cesaret

bulamaz. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştu: **"Hakiki mücahid nefesine karşı cihad açan kimsedir"** (Tirmizî, Cihad, 2) hadîsi de aynı manayı ifade etmektedir.

Aynı meâlde başka hadis-i şerifler de vardır. Bütün bunlar bize, insanın nefsi ile, nefsinin boş ve mânâsız, hatta gayr-ı meşrû istekleri ile mücadele etmesinin cihad olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

2- İlim İle Cihad

Cihad'ın başka bir çeşidi de ilim ile yapılan cihaddır. Dünyadaki bütün kötülüklerin sebebi cehalettir. Hakk'a ulaşmak isteyen herkesin cehaletten kurtulması, ondan uzaklaşması gerekir.

Bilginin ortaya koyduğu delillerin gönüller üzerinde icra ettiği tesiri silâh gücü ile temin etmek mümkün değildir. Onun için şöyle buyurulmuştur:

"Ey Muhammed! İnsanları Rabbi'nin yoluna, hikmetle, güzel öğütlerle çağır; onlarla en güzel şekilde tartış. Doğrusu Rabbin, kendi yolundan sapanları daha iyi bilir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilir." (en-Nahl; 125).

Temeli ilim yoluyla tebliğ ve davete dayanan İslâmiyette, bu tebliğ faaliyetinin adı "ilim ile cihad"dır. Bu usûle "Kur'an ile cihad" da denilir. En güzel mücadele şekli Kur'an'ın mücadele şeklidir. Bunun için Cenâb-ı Hak:

"Sen kâfirlere uyma, uyanlara karşı Kur'an ile büyük bir cihadla cihad et" (el-Furkan, 25/52) buyurmuştur. Ayet-i kerimede Kur'an ile cihadın "büyük cihad" olarak belirtilmesi, Kur'an'ın ilim ile cihad konusuna ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Hak ve hakikatı, en tehlikeli zamanda bile, hiçbir şeyden korkmadan ve çekinmeden olduğu gibi söylemek de bir çeşit cihaddır. Rasûlullah (s.a.s.) bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Zalim bir hükümdar karşısında hak ve adaleti açıkça söylemek, büyük bir cihaddır. " (İbn Mâce, Fiten, 4011)

3- Mal İle Cihad

Mal ile cihad, Allah Teâla'nın insana ihsan etmiş bulunduğu mal ve servetin yine Allah (c.c.) yolunda harcanması demektir.

Bilindiği gibi dünyada birçok iş para ile yapılmaktadır. Hakkın korunması ve zafere ulaşılması da yine paraya bağlıdır. Bunun için mal ile cihadın önemi büyüktür. Müslümanların, İslâm'ın yücelmesi hakkın muzaffer olması için her türlü mal, servet ve paralarını bu yolda fedâ etmeleri mal ile cihaddır.

Hz. Peygamber'in, mal ile cihad hususundaki teşvik edici sözleri ashâbı kiramı harekete geçirmiş ve kendileri yoksulluk içinde sıkıntılı bir hayat geçirirken, mal ile cihad farzasını edâ edebilmek için elde avuçta ne varsa getirip Rasûlullah'a vermişlerdir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de de pek çok ayeti kerime vardır. Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

"İman edip hicret eden, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad eden, (mücâhidlere) yer veren ve yardım edenlerin hepsi birbirinin vekilidir." (el-Enfal, 8/72).

"...Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla savaşın. Bilseniz bu sizin hakkınızda ne kadar hayırlıdır." (et-Tevbe, 9/41).

"Allah, mallarıyla, canlarıyla mücadele edenleri derece bakımından oturanlardan üstün kılmıştır." (en-Nisâ, 4/95).

4- Savaşarak Cihad Yapmak

Cihad, müslümanlara farzdır. Her müslümanın nefsi ile, ilim ve malı ile sürekli cihad yapması, böylece dinin korunması, Hakk'ın galip kılınması için çalışması gerekir. Bazen "İ'lây-ı kelimetullah" yani Allah adının yüceltilmesi dinin korunup yayılması içinde elde silâh düşmanla savaşmak icab edebilir. Bu en büyük cihaddır ve müslümanlara farzdır. Hattâ cihad denildiği zaman ilk akla gelen husus, düşmanla sıcak savaş girmektir.

Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

"Sizinle savaşanlarla; Allah yolunda siz de savaşın. Fakat haksız yere saldırmayın." (el-Bakara, 2/190)

Bu ilâhi emir Allah yolunda, İslâm uğrunda savaşmanın ve İslâm yurdunu düşmana karşı korumanın cihad olduğunu bize ifade etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de bir hadis-i şeriflerinde; ganimet elde etmek, şan ve şöhrete ulaşmak, mevki ve makam elde etmek için yapılan savaşın cihad olmadığını, cihadın, Allah (c.c.)'ın adının yüceltilmesi (İ'lây-ı kelimetullah) için yapılan savaş olduğunu haber vermiştir.

Çağımızda bir takım gruplar her ne kadar savaşırsız bir dünyanın özlemini dile getirmekte ve bunun için açık veya gizli savaş aleyhtarı faaliyetler sürdürmekte iseler de, bu hiçbir zaman, binlerce yıldan beri devam eden gerçeği değiştirmeyecek ve savaşlar sürüp gidecektir. Cenâb-ı Hak bu değişmez gerçeği aşağıdaki ayet-i kerîmede bize haber vermiştir:

"Hoşunuza gitmediği halde, savaş size farz kılındı. Hoşunuza gitmeyen bir şey, hakkınızda hayırlı olabilir. Hoşunuza giden bir şey de, hakkınızda kötü olabilir. Bunları Allah bilir, siz bilemezsiniz." (el-Bakara, 2/216).

"Savaşan, ancak kendi öz canı için savaşmış olur. Allah hiç bir şeye muhtaç değildir." (el-Ankebut, 29/6).

İslâm dini müslümanlara şerefli bir hayat yaşatmayı hedef edinmiştir. Bu sebeple bu dinin emrettiği savaş, savunma savaşı, zâlimlerden mazlumları kurtarma savaşı, her yere adalet götürme savaşı ve müslümanların haysiyetini koruma savaşıdır. Kur'an-ı Kerîm'de:

"Kendilerine karşı savaş ilân olunduğunda zulme uğrayanlara cihad

etmeleri için izin verildi. Hak Teâlâ onlara yardıma hakkıyla kadirdir."

(el-Hac, 22/39) buyurulup meşrû savunma savaşına izin verilirken her an savaşa hazır olmak da emredilmiştir.

Savaşın önemini ısrarla belirten İslâm dini ve onun yüce kitabı, barışın da gereğine işaret etmekte, barış teklifi düşmandan geldiği takdirde taviz vermeden teklifin yerine getirilmesini istemektedir:

" Eğer onlar barış isterlerse sen de onu kabul et. Allah'a güven ve dayan."

"Her şeyi işiten, herşeyi hakkıyla gören O'dur. Onlar seni aldatmak isterlerse, şunu kesin olarak bil ki, Allah sana yeter. Seni yardımlarıyla ve müminlerle destekleyen O'dur." (el-Enfâl, 8/63).

İslâm, müslümanlara yapılan tecavüzlerin hiç birinin karşılıksız bırakılmamasını istemektedir:

"O halde, size karşı tecavüz edenlere siz de aynıyla mukabele edin." (el-Bakara, 2/194).

Yeryüzünde fitne kalmayınca kadar müslümanların cihada devam etmelerini isteyen İslâm, savaş hukukunu da en güzel şekilde tanzim etmiştir. Allah Teâlâ'nın:

"Andlaşma yaptığınızda Allah'ın ahdini (andlaşma hükümlerini) yerine getirin." (en-Nahl, 16/91)

"Haddi aşmayın, Allah haddi aşanları sevmez." (el-Bakara, 2/190) buyurması; Peygamber Efendimiz'in cephe gerisinde bulunan kadın, çocuk, ihtiyar ve din adamlarının öldürülmemesini, savaşçılara işkence edilmemesini çapulculuk yapılmamasını istemesi, İslâm savaş hukukunun temel kuralları olmuştur.

Dinimizin müslümanlara farz kıldığı cihadın fazileti ve bu emri yerine getirenlerin Allah katında ulaşacakları yücelikler Kur'an-ı Kerim'de şöyle haber verilmektedir:

"Allah Teâlâ, Cennet'e karşılık müminlerin canlarını ve mallarını satın aldı. Onlar Allah yolunda savaşır. Savaş meydanında şehîd ve gazi olurlar. Allah'ın bu öyle bir vâdidir ki, Tevrat'ta da, İncil'de de, Kur'an'da da sabittir. Kim Allah'tan daha çok vadini yerine getirir? Yaptığınız bu hayırlı alış verişten dolayı sevinin. İşte büyük kurtuluş budur." (et-Tevbe, 9/111)

"Ey mü'minler! Sizi çetin bir azabdan kurtaracak bir ticaret yolu göstereyim mi? O da şudur: Allah'a ve Rasûlüne iman eder ve Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla savaşırsınız. Bir bilseniz bu iş sizin için ne kadar hayırlıdır. Bu takdirde Allah sizin günahlarınızı mağfiret eder, altlarından ırmaklar akan cennetlere ve Adn Cennetlerindeki hoş konutlara koyar. İşte büyük kurtuluş budur." (es-Saf, 6/10-12). Cihadın fazileti hakkında Hz. Peygamber (s.a.s.) de şöyle buyurur:

"Rasûlullah'a: "-hangi iş daha hayırlıdır?" diye soruldu. "Allah'a ve Peygamberine iman etmektir. " dedi.

"-Sonra hangisi faziletlidir, denildi: Allah yolunda cihaddır" cevabım verdi sonra "hangisidir?" sorusuna karşı da: "Makbûl olan hac'dır, " buyurdu" (Buhârî, İman, 18)

Abdullah b. Mes'ud şöyle anlatıyor: "Rasûlullah'a: -Yâ Rasûlallah, Allah katında hangi iş daha sevimlidir? diye sordum. -Vaktinde kılınan namazdır, dedi. -Sonra hangisidir? dedim. -Anne ve babana iyilik etmendir, buyurdu. Sonra hangisidir? sorusuna da: -Allah yolunda cihaddır, cevabını verdi." (Buhârî, Cihad, 1)

Ebû Zerr (r.a.)'den şöyle rivayet edilmiştir: **"-Ya Rasûlallah, hangi amel daha faziletlidir?" dedim. "Allah'a iman etmek ve onun yolunda savaşmaktır" buyurdu. (Riyâzü's-Sâlihîn, II, 531).**

Bir adam Peygamberimiz (s.a.s.)'e geldi ve: **"-İnsanların hangisi efdaldır?" diye sordu. Rasûlullah: "-Allah yolunda malı ve canı ile cihad eden mümin kişidir" buyurdu (Buhârî, Cihad, 2)**

Elde silâh, din ve İslâm diyarı uğrunda hudut boylarında nöbet beklemenin asil bir görev olduğunu ve bunun Allah Teâlâ'yı ziyadesiyle memnun ettiğini bildiren Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

"Hudut ve İslâm diyarının muhafazası için bir gün, bir gece nöbet beklemek, bir ay (nafil olarak) gündüz oruç tutup gece namaz kılmaktan daha hayırlıdır." (Müslim, İmâre, 163; Tirmizî, Cihad 2)

"İki çeşit gözü, Cehennem ateşi yakmaz: Biri Allah korkusundan ağlayan göz; diğeri Allah yolunda nöbet beklerken uyumayan göz. " (Tirmizî, Fezâilü'l-Cihad, 12)

Görüldüğü gibi cihad ilâhi bir emir olup kadın erkek bütün müslümanlara farzdır. Bu farzı yerine getirenler Cenâb-ı Hakk'ın hoşnutluğunu kazanacak ve ahirette yüce mertebelere ulaşacaklardır.

Cenâb-ı Hak:

"Siz de düşmanlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve (cihad için) başlanıp beslenen atlar hazırlayın" (el-Enfâl, 60) buyurarak müslümanlara her zaman cihad için hazırlıklı olmalarını emretmiştir.

İşte bütün bu ayet ve hadislerin ışığında cihad, dünya ve dünya malı için olmayan, Kelîme-i Tevhîd'in kabulü ve gönüllere yerleşmesi için gösterilen cehd ile bunun neticesinde kazanılan kardeşliğin adıdır. Cihad; insanları, kula kul olmaktan kurtarıp Allah'a kul etmeğe davet edişin ve bu uğurda çekilen sıkıntıların adıdır. Cihad, insanları, sınıf, zümre, parti ve bütün beşeri hegemonyalardan kurtarıp Allah'ın hâkimiyeti altına gönül rızası ile davet etmenin adıdır. Kinsiz, kansız ve mutlu bir İslâm toplumu oluşturmak için gösterilen ihlaslı hareketin adıdır. Cihad, her ferdin, kendisini günahlardan arındırıp Allah'a istiğfar etmesi, Allah'a yönelmesi, Allah'a yönelen insanlardan oluşan bir dünya kurması ve bu dünyada

kendisi ve insanlar için yalnız Allah'ın hâkimiyetini istemesi ve bunun için devamlı hareket halinde olmasıdır. Cihad, eskiden yapılan ve pişmanlık duyulan bütün yanlış işlerin aksini yapma gücüdür. Cihad, zimmete geçirilen bütün hakları geri iade edebilmektir.

Cihad, terkedilen hukukullahı telâfi etmektir. Cihad, nefis ve bedendeki her türlü taklidi terk etmektir.

Rasûlullah (s.a.s.)'in torunu Hz. Hasan der ki: "Adam Allah uğrunda cihad eder. Halbuki bir kılıç vurmamış bulunur. Sonra Allah uğrunda cihadın hakkı da; hak ve ihlâsa yakın bulunması, haksızlıktan ve kötü niyetlerden gücü yettiği oranda kusur ve ilgisizlikten uzak bulunmasıdır."

Cihad, insanları baskı ve zorlamadan korumak ve kurtarmaktır. Zorlama ve baskı olmayan İslâm'a, insanları davet ederek Allah'ın adını yüceltmektir. Cihad, herkesi, mensubu olduğu akîdeden zorla çıkarmaya çalışmayıp, hakkın kabulü ve yayılışına engel olmak isteyen ve gücünün yettiğine baskı yapan hak düşmanlarının kovulması ve her türlü engelin kaldırılması ile, sağlam kalp ve dosdoğru düşünen bir akıl için belirlenmiş en güzel nizamı, yani İslâm'ı hâkim kılmaktır. Cihad, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yaşayıp tebliğ ettiği İslâm'a yapışarak Allah yolunda kendini ve malını feda etmiş, orta yolu seçmiş, aşırılıktan sakınmış ilâh olarak Allah'ı ve onun hâkimiyetini tanımış, İslâm'ı bütün dinlerin üstünde ve tamamlanmış tek din kabul ederek bu dini müdafaa ve yaşanılır kılmak için çalışmak demektir. Bunun için İslâm'da mutlak surette, öldürme, intikam, din değiştirmeye zorlama yoktur. Düşmanı yenmek, onun kuvvet ve gücünü bertaraf edip, dinde serbest olarak Allah'ın hükmüne tabi tutmaktır ki, işte Allah'ın adını yüceltmek için yapılan cihad şekillerinden birisi de budur.

Cihad, ne bir savunma savaşı ne düşmana saldırıda bulunup onu imha etme savaşıdır. Kital ve kan dökme değildir. Yahut bir üstünlük ve egemenlik kurarak insanları boyunduruk altına alma savaşı da değildir.

İnsanlarla mücadele ve insanlar arası savaş ilişkilerini anlatan pek çok kelime varken, İslâm bu kelimeleri cihad kavramı yerine kullanmadı. Meselâ, harp, kital, ezâ kelimeleri cihad kelimesinin yerini tutmamaktadır. İslâm niçin eskiden Araplar'ın kullandığı harp vb. gibi kelimeleri almadı da yepyeni bir ifade olan cihad tabirini aldı. Bunun birinci sebebi, harp tabiri şahsi menfaatler, polemik oyunlar için ateşi sönmeyen, yangını çağlar boyu milletlerin, kabilelerin içinden çıkmayan kital anlamında kullanılmıştır.

Harplerde genellikle, kişisel ve toplumsal kinler hâkim olmuştur. Harplerde fikir endişesi, bir akîdeyi galip kılma çabası göze çarpmaz.

Cihad Allah İçindir ve Allah Yolundadır

İslâm'da cihad, hedefsiz, gayesiz bir savaş değildir. İslâm'da cihad yalnız Allah yolunda olur. Bu şart, cihaddan ayrılmaz. İslâm'ın kendi hedeflerine varmak için niçin harp veya başka bir kelimeyi değil de; "cihad" kelimesini seçtiğini belirtirken, cihadın diğer kelimelerden farklı olduğunu ifade ettik. Bu farklılığı sağlayan bir hususiyet de "Allah yolunda" ifadesinin ve kavramının cihad kelimesinin içinde bulunmasındandır. "Allah yolunda" tabiri de İslâm'ın kendi mefkûresi için kullandığı terimler sözlüğünden bir terimdir. Bu terimi de birçok kişi yanlış anlamış,

halkı İslâm inancına boyun eğdirip, İslâm'ı kabul ettirip bunun için zorlamak olduğu düşüncesini "Allah yolunda cihad" olarak düşünmüşlerdir.

Gerçekte, "Allah yolunda" terimi, İslâm kavramları içinde onların düşündüğünden çok geniş bir anlam belirtir. "Allah yolunda cihad" batılların anladığı manada kutsal bir savaş değildir. İslâm nazarında, toplumun fayda ve mutluluğu için, geçici dünya arzusunda bulunmadan yapılan her hareket "Allah yolunda"dır.

Allah'ın sana verdiği malları geçici dünyalık faydalar umarak sarfedersen bu "Allah yolunda" olmak değildir. Ama sırf Allah rızası için, bildiğin muhtaçlara yardım edersen şüphesiz ki bu "Allah yolunda" bir iştir. İşte bu "Allah yolunda" terimi, yalnız İslâm'a mahsus; maddi menfaat ve arzulardan uzak, sırf Allah rızası umulan davranışlar için kullanılır. Bunu yapan kimse bilir ki mümin. kardeşlerinin saadeti için yaptığı her iş Allah rızası içindir. Müminin geçici dünya hayatında istediği tek husus Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmaktan başka bir şey değildir. İşte yüce Allah, bu anlama işaret etmek için cihadı, "Allah yolunda" kaydıyla sınırlamıştır. İslâm'ın istediği de budur. Müslüman topluluk veya fert, batıl ve beşerî sistemleri yıkıp, yerine İslâm akîdesine dayalı bir sistemi getirirken, harcaacakları çabaları ve yapacakları her türlü fedakârlıkları, kişisel çıkarlardan, nefsânî arzulardan uzak tutmalıdır. Bütün çırpınmalarının karşılığı olarak, hak ölçülerine uygun, adaleti istemekten başka bir şey gözetmemelidirler. Mümin, yaptığı şeylerin karşılığını bu dünyada beklemez. Allah'ın kelâmını yüceltmek için, bu bitmeyen mücadelenin, dinmeyen savaşın karşılığında; mal, mülk, şan, şeref, rütbe, geçici dünyalık elde etme düşüncesi aklından geçmez.

"İnananlar Allah yolunda savaşır, küfredenler ise tâğût yolunda savaşır..." (en-Nisâ, 4/76).

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, Allah, ancak kendi rızası için olan cihadı kabul eder. Nefsânî arzulardan, kavmiyetçi kinlerden, kabilecilik taassubundan kopan savaş değil... Yeryüzündeki her canlı, hayatını devam ettirmek için çırpınıp durur. Fitrî gayesine ulaşmak için gece gündüz demeyip çalışır. fakat müslümanın çırpınışı ve çalışması başka gayelere yöneliktir. İşte İslâmî cihad budur.

DEVLET MEMURLARI YEMİN BELGESİ

M E M U R U N	
BİRİMİ	
ADI SOYADI	
T.C. KİMLİK NO	
BABA ADI	
DOĞUM YERİ VE DOĞUM TARİHİ	

GÖREVİ	
İLK GÖREVE BAŞLAMA TARİHİ	
ASALETİN ONANDIĞI TARİH	.../.../20..
KURUM SİCİL NUMARASI	

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 2670 Sayılı kanunla değişik 6.maddesine göre;

“Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, Atatürk İnkılap ve İlkelerine, Anayasada ifadesi bulunan Türk Milliyetçiliğine sadakatle bağlı kalacağıma; Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını milletin hizmetinde olarak tarafsız ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacağıma; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyip, koruyup bunları geliştirmek için çalışacağıma; insan haklarına ve Anayasanın temel ilkelerine dayanan milli, demokratik, laik, bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilerek, bunları davranış halinde göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.”

YEMİNİ YAPTIRAN YETKİLİ AMİR

YEMİN EDEN MEMUR

Adı ve Soyadı :

Adı ve Soyadı :

Görevi :

Görevi :

Tarih : ...../...../20..

Tarih : ...../...../20..

İmzası - Mühür :

İmzası :

DUA

Dua kelimesi, “çağırarak, seslenmek, istemek; yardım talep etmek” mânasındaki **da‘vet** ve **da‘vâ** kelimeleri gibi masdar olup, “küçükten büyüğe, aşağıdan yukarıya vâki olan talep ve niyaz” anlamında isim olarak da kullanılır. Dinî bir terim olarak ise dua, Allah’ın yüceliği karşısında kulun aczini itiraf etmesi, sevgi ve ta‘zîm duyguları içinde lütuf ve yardımını dilemesidir. Başka bir deyişle kulun bütün benliğiyle yüce yaratana yönelerek ondan istek ve dilekte bulunmasıdır.

Duanın ana hedefi insanın Allah’a halini arz etmesi ve O’na niyazda bulunması olduğuna göre dua kul ile Allah arasında bir diyalog anlamı taşır. Bunun gerçekleşmesi için önce Allah insanı kendi varlığından haberdar etmiş, insan da varlığını benimsediği bu yüce kudret karşısında duyduğu saygı ve ümit hisleri

sebebiyle kendisinden daha üstün olanla irtibat ihtiyacını duymuştur. Dua böyle bir irtibat neticesinde insanın bir taraftan kendi ihtiyaç ve eksiklerinin telâfisini, diğer taraftan daha mükemmele ulaşmasını hedefleyen bir diyalog vasıtasıdır. Bir başka söyleyişle dua sınırlı, sonlu ve âciz olan varlığın sınırsız ve sonsuz kudret sahibi ile kurduğu bir köprüdür. Bu sebeple insan tarihin hiçbir döneminde duadan uzak kalmamıştır.

Böylece duada biri zikir ve saygı, diğeri de dilek olmak üzere iki unsur hep yan yana bulunur. Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a.s.);

الدُّعَاءُ مُخِ الْعِبَادَةِ”

“Dua, ibadetin özüdür.” (Tirmizî, De‘avât, 2 [3371]) buyurmuştur. Aynı sebeple en önemli ibadet olan namaz, dua (salât) kelimesiyle ifade edilmiştir (el-En‘âm, 6/52; el-Kehf, 18/28). Diğer bir âyette de;

قُلْ مَا يَعْبُؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا

“De ki; duanız (kulluğunuz) olmasa Rabbim size ne diye değer versin.” (el-Furkân, 25/77) buyrulmak suretiyle insanın ancak Allah’a olan bu yönelişiyle değer kazanabileceği belirtilmiştir. Duanın sadece Allah’a yöneltilmesi; Allah’tan başkasına, putlara veya kendilerine üstün nitelikler izafe edilen başka yaratıklara dua ve ibadet edilmemesi Kur’ân’da ısrarla vurgulanmıştır (eş-Şuarâ, 26/213; el-Kasas, 28/88).

DUANIN ÖNEMİ

Bütün yaratıkların tabiatında Allah’a doğru bir yöneliş vardır. Birçok ayette canlı ve cansız bütün varlıkların Allah’ı andığı açıkça vurgulanmaktadır. Bu ayetlerin birinde şöyle denilmektedir:

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا

“Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah’ı tespih ederler. Her şey O’nu hamd ile tespih eder. Ancak, siz onların tespihlerini anlamazsınız. O, halîm’dir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), çok bağışlayandır.” (İsra, 44)

Allah, kuluna cevap vermek için onun her ne vesile ile olursa olsun kendisine yönelmesini istemektedir:°

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ

“Rabbiniz şöyle dedi: “Bana dua edin, duanıza cevap vereyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir” (Mü’min, 40/60)

Allah ile kul arasındaki münasebet konusunda Hz. Peygamber’e yöneltilen soruya Kur’an şu cevabı vermiştir:

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

“Kullarım beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakınlım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler.” (Bakara, 2/186).

DUANIN KARŞILIĞI VE TESİRİ

Dua bir ibadet olduğu için onun esas karşılığı ahirette verilecektir. Dolayısıyla, dünya hayatına yönelik talepleri karşılanmayan kişi, duam kabul edilmedi dememelidir. Hz. Peygamber, dua edene isteğinin ya dünyada hemen verileceğini veya ahirete saklanacağını ya da istediği iyilik kadar kötülüğün giderileceğini bildirerek şöyle buyurmuştur.

مَا مِنْ رَجُلٍ يَدْعُو لِلَّهِ تَعَالَى اسْتِجَابَ لَهُ، فَإِمَّا أَنْ يُعْجَلَ لَهُ فِي الدُّنْيَا، وَإِمَّا أَنْ يَدَّخِرَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ، وَإِمَّا أَنْ يُكَفِّرَ عَنْهُ مِنْ ذُنُوبِهِ بِقَدَرٍ مَا دَعَا، مَا لَمْ يَدْعُ بِإِثْمٍ، أَوْ قَطِيعَةٍ رَحِمٍ، أَوْ يَسْتَعْجِلَ..

“Allah'a dua eden herkese Allah icâbet eder. Bu icâbet, ya dünyada peşin olur, ya da ahirete saklanır, yahut da dua ettiği miktarca günahından hafifletilmek sûretiyle olur, yeter ki günah talep etmemiş veya sıla-ı rahmin kopmasını istememiş olsun, ya da acele etmemiş olsun.” (Tirmizî, Da'avât 133 , No: 3604. V,582)

DUANIN KABUL EDİLMESİ

Duanın kabul edilmesi için, şeklî ve ahlakî bazı hususlara riayet edilmesi istenmiştir.

Bunları şöylece sıralayabiliriz:

1. Şuurlu Dua Etmek

Dua ederken Allah insan şuurunun yegâne konusu olmalı, başka yönelişler kalpten silinmelidir. Böyle bir durum, insan vicdanını temizler ve onun gönlünü Allah'a açık bir hale getirir. Kur'an-ı Kerim'de bu husus, kişinin “dini Allah'a has kılması” olarak ifade edilmiş ve şöyle buyurulmuştur:

“O diridir. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O halde sadece Allah'a itaat ederek (samimi olarak) O'na ibadet edin. Hamd alemlerin Rabbine mahsustur.” (Mü'min, 40/65).

2. İnanarak Dua Etmek

Dua eden mümin, duasının kabul edileceğine inanarak dua etmelidir. Peygamberimiz,

“Kabul edileceğine kesin olarak inanarak Allah'a dua ediniz ve biliniz ki, Allah gafıl bir kalpten gelen duayı kabul etmez” (Tirmizî, Da'vât, 66. V, 517)

Allah rasûlü bu konuda yine şöyle buyurmuşlardır:

“Dua ettiğiniz zaman, İsteğinizi kesin olarak isteyin. “Allah'ım! Dilersen beni affeyle, dilersen bana merhamet eyle” demeyiniz. Çünkü Allah'ı zorlayacak herhangi bir güç yoktur” buyurmuştur. (Buhârî, Da'vât, 21, VII, 153.; Müslim, Zikir, 7. III, 2063)

3. Israrla Dua Edilmelidir

Bir mümin, ettiği duanın kabul edilmesi hususunda aceleci olmamalıdır. Peygamberimiz (a.s.) şöyle buyurmaktadır:

“Allah dualarınızı kabul eder. Ancak kabul edilmesi için acele etmeyin; dua ettim de kabul edilmedi (demeyin).” (Buhârî, Da'vât, 22, VII, 153. .Müslim, Zikir, 92, III, 2095)

4. İçten ve Yalvararak Dua Edilmelidir.

Duada taşkınlık göstererek ihlas ve tazarru sınırının dışına çıkılmamalıdır. Yalvararak dua edilmelidir. Bir ayette şöyle buyurulmaktadır:

“Rabbimize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü o, haddi aşanları sevmez.” (A’raf, 7/55).

Sahabeden Ebû Musa el-Eş’arî der ki: Allah Resulü ile birlikte bulunduğumuz bir seferde, tepelere çıktıkça, derelere indikçe yüksek sesle tekbir ve tehlil getiriyorduk. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

“Ey İnsanlar! Kendinizi yormayınız. Çünkü sizler sağır ve uzaktaki birine değil, her an sizinle olan, her şeyi duyan Allah’a dua ediyorsunuz.” buyurarak bizi uyardı. (Buharî, Cihad, 131. IV, 16.; Müslim, Zikir, 44. III, 2076)

Allah’ın kuluna çok yakın olduğu, bir ayette şöyle ifade edilmektedir:

“Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız” (Kâf, 50/16)

5. Umut ve Korku İçinde Dua Edilmelidir

Kul dua ederken, Allah’a karşı korku ve saygı içinde bulunmalı, aynı zamanda istekli ve ümitli olmalıdır. Umut ve korku içinde dua edenler Kur’ân’da övülmekte ve şöyle denilmektedir:

“... Onlar gerçekten hayır işlerinde yarışır, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi. Onlar bize derin saygı duyan kimselerdi.” (Enbiya, 21/90)

6. Duaya Allah’ı Zikir ve Peygamber’e salat-ü selam İle Başlanmalı ve Bitirilmelidir

Öncelikle duaya Allah’ın isimlerinden birini anıp ona hamdederek ve Peygamberimize salâtü selam getirerek başlamalıyız. Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.) bir adamın duasında salât ve selam okumadığına şahit oldu. Bunun üzerine,

“Bu kimse acele etti”, buyurdu.

Sonra adamı çağırıp,

“Biriniz dua ederken, Allah (c.c.)’a hamd ve sena ederek başlasın, sonra Hz. Peygambere salavât okusun, sonra da dilediğini istesin”, buyurdu. (Tirmizi, Daavat, 66; Ebu Davud, Salât, 358; Nesai, Sehv, 48)

7. Dua, Kibleye Yönelip Elleri Açarak Yapılmalıdır.

Sahabeden Cabir b. Abdullah şöyle demektedir:

كَانَ رَسُولُ صَلَّى لَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ فِي الدُّعَاءِ لَمْ يَحْطِهُمَا حَتَّى يَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ

“Hz. Peygamber dua ederken ellerini kaldırdığında onları yüzüne sürmedikçe indirmezdi.” (Tirmizi, Da’avât, 11.V, 463-464)

8. Duada, Meşru Olan Şeyler İstenmelidir

İşlenmesi ve istenmesi dinimizce günah sayılan konularda istekte bulunulmamalıdır. Peygamberimiz (a.s.)^ل

“Kul, günah talep etmedikçe veya sıla-i rahmin kopmasını istemedikçe duası icâbet görmeye (kabul edilmeye) devam eder” buyurulmuştur. (Müslim, Zikr , 25. III, 2096)

9. Duaya Konu Olan İşin Oluşması İçin Gereken Şartlar Yerine Getirilmelidir

Kul meşru olan her konuda, maddi ve manevi her hususta dua edebilir. Peygamberimiz (a.s.):

“Sizden herkes, ihtiyaçlarının tamamını Rabbinden istesin, hatta kopan ayakkabı bağına varıncaya kadar istesin” buyurmuştur. (Hindî, Ali el-Müttakî b. Hüsameddîn, Kenzü'l-Ummal fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Efâl, No:3139. II,65)

Ancak duaya konu olan dileğin gerçekleşmesinde maddi sebepler söz konusu ise, öncelikle bunlara başvurulmalıdır. Kişi, elde etmek istediği her ihtiyacı için gereken şartları ve sebepleri, öncelikle bizzat çalışarak yerine getirmeli, sonra da lisanen Allah'tan kolaylık vermesini istemelidir. Sebeplere başvurmak fiili bir duadır ve sözle yapılan duadan önce gelir. Kişinin, gerekli olan maddi sebeplere başvurduktan sonra, onun samimi dua ve yönelişini, Allah karşılıksız bırakmaz.

10. Duadan Önce Tевbe Ve İstiğfar Edilmelidir.

Günah işleyen, haramlardan uzak durmayan bir kulun duası kabul edilmeye layık değildir. Peygamberimizin şu hadisi çok dikkat çekicidir.

“Allah yolunda seferler yapmış, üstü başı tozlanmış bir adam ellerini semaya kaldırarak, Ya Rabbi Ya Rabbi’ diye yalvarıyor. Oysa yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, gıdası haramdır. Böyle birisinin duası nasıl kabul olur?” (Müslim, Zekat,19 No: 1015. I,703)

DUADA ZAMAN VE MEKAN

Dua, her zaman ve her yerde yapılabilir. Bununla birlikte mübarek yer ve zamanlarda yapılan duanın kabule daha yakın olduğu hadislerde ifade edilmiştir. Arefe gün ve gecesinin, Ramazan ayının, Cuma gün ve gecesinin, seher vaktinin kıymetli zamanlar olduğu hadis-i şeriflerde belirtilmiştir. Peygamberimiz (a.s.):

“Gecede bir an vardır ki, kişi ona rastlar da dünya ve ahiret için bir şey dilerse şüphesiz Allah dileğini yerine getirir. Bu an her gecede vardır”¹⁷ buyurmuştur. (Müslim, Salâtü'l- Müsâfirîn, 23, I, 521)

Kabe’de, Arafat’ta, Müzdelife’de, Mina’da ve Mescid-i Nebi’de yapılan duaların da başka yerlerde yapılan dualardan daha kıymetli olduğu hadislerde vurgulanmıştır. Secde hali de duanın daha makbul olduğu anlardandır. Bir hadis-i şerifte:

“Kulun Rabbine en yakın olduğu an, secdede bulunduğu andır. O halde secde halinde bolca dua ediniz”¹⁸ buyurulmuştur. (Müslim, Salât, 42. I,350)

SADECE ALLAH’A DUA

Kur’an’da duanın sadece Allah’a yöneltilmesi önemle vurgulanmıştır. Allah’tan başkasına, putlara veya kendilerine mutlak nitelikler izafe edilen başka yaratıklara dua ve ibadet edilmesi Kur’an’da kesinlikle yasaklanmıştır. Konuyla ilgili ayetlerin bazısı şöyledir,

“Gerçek dua ancak O’nadır. Ondan başka yalvardıkları ise onların isteklerine ancak, ağzına ulaşmayacağı halde, ulaşsın diye avuçlarını suya uzatan kimsenin isteğine suyun cevap verdiği kadar cevap verirler. Kafirlerin duası daima boşa çıkar.” (Râd, 13/14)

“Öyle ise sakın Allah ile beraber başka bir ilaha yalvarma, sonra azaba uğrayanlardan olursun” (Bk. Şuarâ, 26/213;Kasas, 28/88)

Duâsı kabul edilmeyecek olanlar

"Üstü başı dağınık, toz toprak içinde yollara düşen, ellerini göğe açıp 'Ya Rabbi! Ya Rabbi!' diye yalvaran, buna karşılık; yediği, içtiği ve giydiği haram olan, haramla beslenen bir insanın duası nasıl kabul edilir?" (Müslim)

Peygamberimizin (sas) günlük yaptığı dualar

Ebû Hureyre (ra); Hz. Peygamber (sas)'ın sabah ve akşam şu duayı yaptığını ve ashabına da öğrettiğini bildirmiştir:

اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا وَبِكَ أَمْسَيْنَا وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ وَإِلَيْكَ النُّشُورُ

"Allah'ım! Senin lütfunla sabaha ulaştık, senin lütfunla akşama eriştik. Sen dileyince dirilir, yine sen dileyince ölürüz. Huzuruna varılacak olan da sensin. " (Ebû Dâvûd, Edeb, 110; Tirmizî, De'avât, 13)

Osman İbn Affân (ra) diyor ki; Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: *"Bir kul sabah ve akşam üç defa şu duayı okursa hiçbir şey ona zarar vermez:*

بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

İsminin anılmasıyla ne yerde ne de gökte hiçbir şeyin zarar vermeyeceği Allah'ın adıyla. O, hakkıyla işiten, kemaliyle bilendir." (Tirmizî, De'avât, 13; Ebû Dâvûd, Edeb, 110).

Peygamberimiz (sas) uyanınca şöyle derdi:

بِاسْمِكَ نَمُوتُ وَنَحْيَا ، فَإِذَا اسْتَيْقَظَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

"Bizi öldürdükten sonra diriltten Allah'a şükürler olsun. Yeniden dirilince de ona döneceğiz." (Buhârî, Tevhîd, 13)

Peygamberimiz (sas) uyanınca şöyle derdi:

بِاسْمِكَ نَمُوتُ وَنَحْيَا ، فَإِذَا اسْتَيْقَظَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

"Bizi öldürdükten sonra diriltten Allah'a şükürler olsun. Yeniden dirilince de ona döneceğiz." (Buhârî, Tevhîd, 13)

Elbisesini giyerken;

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ

"Allah'ım! Hamd sanadır. Bunu bana sen giydirdin. Onun ve yapılış gâyesinin hayırlı olmasını senden dilerim. Onun ve yapılış gâyesinin şerrinden de sana sığınırım." (Tirmizî, Libâs, 29)

Enes b. Malik'in (ra) rivayet ettiğine göre Peygamberimiz (sas) tuvalete girerken ve çıkarken şöyle dua ederdi:

Girerken:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ

"Allah'ım pislikten ve pis şeylerden sana sığınırım." (Buhârî, Da'avât, 15)

Çıkarken:

لَحْمَدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَعَافَانِي

"Üzerimden sıkıntıyı kaldıran ve bana afiyet veren Allah'a hamdolsun." (İbn Mâce, Tahâret, 10)

Yemeğe Allah'ın adını anarak başlayan Peygamberimiz (sas), yemekten sonra da şu ifadelerle Allah'a hamdederd:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ

"Bizi yediren, bizi içiren ve bizim Müslüman yapan Allah'a hamdolsun." (Ebû Dâvûd, Et'ime, 52)

Şu şekilde dua ettiği de olurdu:

لَحْمَدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ ، غَيْرَ مَكْفَى ، وَلَا مُودَعٍ وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ ، رَبَّنَا

"Güzel ve bereket dilekleriyle dolu, ama bir o kadar yetersiz olan ve dilimizden düşürmediğimiz, vazgeçemediğimiz tüm övgülerle sana çokça hamdediyoruz ey Rabbimiz!" (Buhârî, Et'ime, 54)

Bazen de şöyle dua ediyordu:

أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ وَأَكَلَ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ وَصَلَّتْ عَلَيْكُمُ الْمَلَائِكَةُ

"Oruçlular sizin yanınızda iftar etsinler, iyiler sizin yemeklerinizden yesinler, melekler de size selâm ve dua etsinler."

Evden dışarıya adım atarken;

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أَضِلَّ أَوْ أَزِلَّ أَوْ أُزَلَ أَوْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ

"Ey Allah'ım! Hak yoldan sapmaktan, saptırılmaktan; ayağı kaymaktan, kaydırılmaktan; zulmetmekten, zulme uğramaktan; cahillik etmekten veya cahillikle karşılaşmaktan sana sığınırım." (Ebû Dâvûd, Edeb, 11)

H. Enes b. Malik (ra) diyor ki; Rasûlullah (sas) şöyle buyurdular:

“Kim, evinden çıkarken;

بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

“Allah’ın adıyla (dışarı çıkıyorum), Allah’a tevekkül ettim. O’ndan başka gerçek güç ve kuvvet sahibi yoktur’ diye dua ederse kendisine; **‘Doğruya iletildin, ihtiyaçların karşılandı, düşmanlarından korundun’**, şeklinde cevap verilir. Şeytan da ondan uzaklaşır.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 112; Tirmizî, De’avât, 34)

H. Peygamber’in (sas) bunun dışında çeşitli zaman ve mekânlarda ağzından eksik etmediği sığınma duaları vardı. O (sas), evinden çıkarken dışarıda yaşayabileceği olumsuzluklara karşı şöyle dua ederdi:

بِسْمِ اللَّهِ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَزِلَّ أَوْ أُضِلَّ أَوْ أَظْلَمَ أَوْ أُظْلَمَ أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ

“Bismillâh! Allah’ım! Ayağımın kaymasından veya kaydırılmasından, sapmaktan veya saptırmaktan, haksızlık etmekten veya haksızlığa uğramaktan, kaba/cahilce davranmaktan ya da davranılmaktan sana sığınırım.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 102-103)

Peygamberimizin (sas), yolculuğa çıkmadan önce dudaklarının arasından şu cümleler dökülürdü:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ وَالْحَوْرِ بَعْدَ الْكَوْرِ وَدَعْوَةِ الْمَظْلُومِ وَسُوءِ الْمُنْظَرِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ

“Allah’ım! Yolculuğun yorgunluk ve sıkıntılarından, yoldan kötü bir şekilde dönmekten, iyi hallerden kötü hallere düşmekten, mazlumun bedduasından, mala ve aileye gelecek kötülüklerden sana sığınırım.” (Müslim, Hac, 426)

Devesine (bineğe, herhangi bir vasıtaya) binerken

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ
اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى
اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ

اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ
وَكَآبَةِ الْمُنْظَرِ وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ

**Bunu bize boyun eğdiren Allah noksanlardan münezzehtir, yoksa biz buna güç yetiremezdik!
Ve biz kuşkusuz rabbimize geri döneceğiz.** (Zuhurf, 43/13-14)

“Ey Allah’ım! Biz, bu yolculuğumuzda senden iyilik ve takvâ, bir de hoşnut olacağın ameller işlemeyi nasip etmeni dileriz. Ey Allah’ım! Bu yolculuğumuzu kolay kıl ve uzağını yakın et! Ey Allah’ım! Seferde yardımcı(mız), geride (bıraktığımız) çoluk çocuğu(muzu) koruyucu

sensin.” Ey Allah’ım! Yolculuğun zorluklarından, üzücü şeylerle karşılaşmaktan, dönüşte malımızda ve ailemizde kötü haller görmekten sana sığınırım.”

Peygamberimiz bir yerde konakladığında ise Allah’a şöyle sığındı:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ ، وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ ، وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ وَضَلَعِ الدَّيْنِ ، وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ ،

Peygamberimiz (sas), çarşı pazara çıkarken şu duayı okuyan kişi için Allah binlerce sevap yazar ve binlerce günahını siler, cennette de bir ev ihsan eder buyurmuştur:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ
بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, birdir ve ortağı yoktur, mülk O’nundur ve hamd O’na aittir, yaşatan, öldüren O’dur, O daima diridir, ölmez, hayır O’nun elindedir ve O her şeye gücü yetendir. (Tirmizî, Da’avât, 36; Hâkim, Dua, I, 538)

“Allah’ım! İhtiyarlıktan, kederden, âcizlikten, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan, borç sıkıntısından ve güç sahibi olan kişilerin haksızlığına uğramaktan sana sığınırım.”

Peygamber Efendimiz (sas) uyumadan önce ve sonra bazı özel dualar etmiş, bu duaları bizim de okumamızı istemiştir.

Hiz. Âişe (ra) diyor ki; “Resûlullah (sas), her gece yatağına yatacağı zaman avuçlarını birleştirir, besmele çekerek sırasıyla;

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ * لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ *

“De ki: ‘O, Allah’tır, tektir. Allah sameddir. Doğurmamış ve doğmamıştır. O’nun hiçbir dengi yoktur.’” (İhlâs, 112/1-4)

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ * مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ * وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ * وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ * وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ *

“De ki: ‘sabahın Rabbine sığınırım; yarattığı şeylerden gelebilecek kötülüklerden; karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden; düğümlere üfürenlerin şerrinden; bir de kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden!’” (Felâk, 113/1-5)

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * مَلِكِ النَّاسِ * إِلَهِ النَّاسِ * مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ * الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ * مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

“De ki: ‘Cinlerden olsun insanlardan olsun, insanların kalplerine vesvese sokan sinsi şeytanın şerrinden insanların rabbine, insanların mâlik ve hâkimine, insanların mâbuduna sığınırım!’”
(Nâs, 114/1-6)

Sûrelerini okur, ellerine üfler, sonra da ellerinin uzanabildiği yere kadar vücuduna sürerdi. Bu işlemi yapmaya önce başından başlar, yüzüne ve vücudunun ön taraflarına mesh ederdi. Bunu üç defa yapardı. Uyandıktan sonra ise Âl-i İmrân sûresinin son on âyetini okuması onun uykuya dair özel uygulamalarına örnektir.

Peygamberimizin (sas) **uykuya dalmadan önce** okunmasını tavsiye ettiği dualardan birisi şöyledir: “Berâ İbn Âzib (ra) diyor ki; Resûlullah (sas) yatmadan önce abdest alıp şöyle dua edilmesini tavsiye etti:

اَللّٰهُمَّ اَسَلَمْتُ نَفْسِيْ اِلَيْكَ وَوَجَّهْتُ وَجْهِيْ اِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ اَمْرِيْ اِلَيْكَ وَالْجَاثُ ظَهْرِيْ
اِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً اِلَيْكَ لَا مَلْجَا وَلَا مَنْجٰى مِنْكَ اِلَّا اِلَيْكَ اَمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِيْ اَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ
الَّذِيْ اَرْسَلْتَ

“Allah’ım! Kendimi sana teslim ettim. Yüzümü sana çevirdim. İşimi sana havale ettim. Rızanı isteyerek, azabından korkarak sırtımı sana dayadım, sana sığındım. Sana karşı yine senden başka sığınak yoktur. İndirdiğin kitaba ve gönderdiğin peygambere inandım.” (Buhârî, De’avât, 6, 7, 9; Müslim, Zikir ve Dua, 56-57)

Huzeyfe (ra) diyor ki; Rasûlullah (sas) uyumak istediği zaman sağ elini yanağının altına koyarak şöyle derdi:

اَللّٰهُمَّ بِاسْمِكَ اَمُوتُ وَاَحْيَا

“Allah’ım! Senin isminle ölür, senin isminle dirilirim.” (Buhârî, De’avât, 7-8; Müslim, Zikir, 59)

Resûlullah (sas), yatacağı zaman abdest alıp sağ tarafına yatarak bu duayı okuyan kimsenin, o gece ölürse fitrat üzere ölmüş olacağını müjdelemiştir. Buhârî, Vudû’, 75)

Öte yandan Hz. Peygamber (sas), uyumak istediği zaman sağ elini başının altına koyarak:

اَللّٰهُمَّ قِنِيْ عَذَابَكَ يَوْمَ تَجْمَعُ عِبَادَكَ

“Allah’m! Kullarını mahşerde topladığın veya mahşerde kaldırdığın gün beni azabından koru.” Tirmizî, Deavât, 18 şeklinde dua etmekte, “Bizi doyuran ve içiren, ihtiyaçlarımızı gideren ve bizi meskenlerimizde barındıran Allah’a hamdolsun.”

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكَفَانَا وَاَوَانَا فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُنْوٰى

diye şükrederdi.

Ayrıca Hz. Peygamber (sas) bizlere yatacağımızda,

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي فِي جَسَدِي وَرَدَّ عَلَيَّ رُوحِي وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ

“Rabbim, senin adınla yatağa bedenimi koydum ve senin vereceğin güç, kuvvet ve izinle o yataktan bedenimi kaldıracam. Eğer ruhumu tutarsan ona rahmet et. Şayet ruhumu alıp götürürsen salih kullarını muhafaza ettiğin yerde ruhumu muhafaza et.” (Tirmizî, Deavât, 20) diye dua etmemizi tavsiye etmiştir.

Resûlullah aleyhisselâm şöyle buyurdu: “Birinizin başına bir musibet geldiği zaman,

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، اللَّهُمَّ! عِنْدَكَ أَخْتَسِبُ مُصِيبَتِي فَاجِرْنِي فِيهَا وَأَبْدِلْ لِي خَيْرًا مِنْهَا.

“Biz Allah'a aidiz ve biz O'na döneceğiz. Allah'ım! Başıma gelen musibetin mükâfatını senden bekliyorum, bundan dolayı bana ecir ihsan et, benim için onu daha hayırlısıyla değiştir.” desin.” (Ebû Dâvûd, Cenâiz, 17-18; Müslim, Cenâiz, 3)

اللَّهُمَّ فَالِقَ الْإِصْبَاحِ، وَجَاعِلَ اللَّيْلِ سَكَنًا، وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا، اقْضِ عَنِّي الدَّيْنَ،
وَأَغْنِنِي مِنَ الْفَقْرِ وَأَمْتَعْنِي بِسَمْعِي، وَبَصَرِي، وَقَوَّتِي فِي سَبِيلِكَ

Sabahın aydınlığını var eden, geceyi dinlenme vakti yapan, güneşi ve ayı hesap vasıtası yapan Allahım! Bana borçlarımı ödemeyi ihsan eyle, benden fakirliği gider, kulağımı, gözümü ve kuvvetimi Senin yolunda kullanmayı nasip eyle! (Muvatta', “Duâ”, I, 242, r. 616)

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ

“Allah'ın en çok hoşlandığı sözü sana bildireyim mi? Allah'ın en çok hoşlandığı söz, sübhânallahi ve bi-hamdihî demektir” (Müslim, Zikir 85)

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ مُصَرِّفَ الْقُلُوبِ صَرِّفْ قُلُوبَنَا عَلَى طَاعَتِكَ « «

“Ey kalpleri yönlendiren Allah'ım! Kalplerimizi Sana itaate yönelt!” (Müslim, Kader 17)

Ali radiyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana:

اللَّهُمَّ اهْدِنِي وَسَدِّدْنِي

“Allah'ım! Beni doğru yola ilet ve o yolda başarılı kıl de!” buyurdu. (Müslim, Zikir 78)

İbn Ömer radiyallahu anhumâ şöyle dedi: Biz, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir yerde yüz defa:

رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَتُبْ عَلَيَّ، إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ»

"Allah'ım! Beni bağışla ve tövbemi kabul eyle. Çünkü Sen tövbeleri çok kabul eden ve çok merhamet edensin." dediğini sayardık. (Ebû Davud, Vitr 26; Tirmizi, Deavât 39)

Sevgili Peygamberimiz, torunları Hasan ve Hüseyin için şöyle dua ederdi:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ

"Her tür şeytandan, haşereden, kem nazardan Allah'ın tam kelimelerine (sonsuz iradesine ve hükmüne) sığınırım." (Buhârî, Enbiyâ, 10)

Hz. Halid b. Velîd'e Öğretilen Dua:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَخْضُرُونَ

"Allah'ın gazâbından, azâbından, kullarının kötülüklerinden, şeytanların ayartmalarından ve yanıma yaklaşmalarından Allah'ın tam kelimelerine (hükmüne ve iradesine) sığınırım." (Muvatta, Şa'r, 4)

Sevgili Peygamberimiz şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَتَّبِعُ وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا

Allah'ım! Huşû duymayan kalpten, doymayan nefisten, fayda vermeyen ilimden ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım." (Nesâî, İstiâze 13)

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem abdest aldıktan sonra şöyle dua ederdi:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ
اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Yine şunu kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah'ın kulu ve resûlüdür. Allahım, beni çok tövbe edenlerden kıl! Beni tertemiz olanlardan eyle!" (Tirmizî, Tahâret 41)

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانِي وَآوَانِي الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي وَسَقَانِي . وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَنَّ عَلَيَّ
أَسْأَلُكَ أَنْ تُجِيرَنِي مِنَ النَّارِ

"Beni insanlara muhtaç olmaktan koruyan ve bana ev verip barındıran Allah'a hamd olsun. Beni yediren ve içiren Allah'a hamd olsun. Bana nimetlerini ihsân eden Allah'a hamd olsun."

Allahım! Senden beni cehennem ateşinden korumanı niyâz ederim. " (İmam Nevevî, el-Ezkâr, n. 63)

Bir kimse müslüman olduğu zaman Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ona namaz kılmayı öğretir, sonra da şöyle dua etmesini tavsiye ederdi:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ، وَارْحَمْنِيْ، وَاهْدِنِيْ، وَعَافِنِيْ، وَارْزُقْنِيْ

"Allahım, beni bağışla, bana merhamet et, rızânı kazandıracak işler yaptır, bana âfiyet ve hayırlı rızık ver." (Müslim, Zikir 35)

Ebû Hüreyre radiyallahu anh anlatıyor: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem secde de şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ ذَنْبِيْ كُلَّهُ: دِقَّةً وَجِلَّةً ، وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ ، وَعَلَانِيَّتَهُ وَسِرَّهُ

"Allah'ım! Günahımın hepsini, küçüğünü, büyüğünü, öncesini, sonrasını, açığını, gizlisini bağışla!" (Müslim, Salât 219)

Ebü'd-Derdâ radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **"Dâvûd aleyhisselâm şöyle dua ederdi:**

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ حُبَّكَ ، وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ ، وَالْعَمَلَ الَّذِي يُبَلِّغُنِيْ حُبَّكَ. اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ حُبَّكَ أَحَبَّ اِلَيَّ مِنْ نَفْسِيْ، وَأَهْلِيْ، وَمِنْ الْمَاءِ الْبَارِدِ

Allahım! Senden seni sevmeyi, seni sevenleri sevmeyi ve senin sevgine ulaştıracak amelleri sevmeyi dilerim. Allahım! Senin sevgini bana canımdan, ailemden ve soğuk sudan daha ileri kıl!" (Tirmizî, Daavât 73, Tefsîrü'l-Kur'ân 39)

Ebü Mûsâ el-Eş'arî radiyallahu anh anlatıyor: Sevgili Peygamberimiz abdest aldıktan sonra şöyle duâ etti:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ ذَنْبِيْ ، وَوَسَّعْ لِيْ فِيْ دَارِيْ ، وَبَارِكْ لِيْ فِيْ رِزْقِيْ

"Allah'ım! Günahlarımı affet. Evimi geniş kıl. Rızkıma bereket ver."

Bunun üzerine: **Ey Allah'ın Resûlü şöyle şöyle dua ettiğini duydum**, dedim. Efendimiz aleyhisselâm şöyle buyurdu:

"Bu duânın kapsamadığı bir şey kaldı mı?" (İmam Nevevî, el-Ezkâr, n. 82)

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem evinden çıkarken şöyle dua ederdi:

بِسْمِ اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ اَنْ اُضِلَّ اَوْ اُضَلَّ اَوْ اُزِلَّ اَوْ اُزَلَ اَوْ اُظْلِمَ اَوْ اُظْلَمَ اَوْ اُجْهَلَ اَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ

"Allah'ın adıyla çıkıyorum, ben Allah'a tevekkül ettim (güvendim). Allahım! Doğru yoldan sapmaktan, başkası tarafından saptırılmaktan, hataya düşmekten ve biri tarafından hataya düşürülmekten, haksızlık etmekten, haksızlığa uğramaktan, câhilce davranmaktan ve câhillerin kaba saba davranışıyla karşılaşmaktan sana sığınırım." (Ebû Dâvûd, Edeb 102; Tirmizî, Daavât 34)

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin uyandığında şöyle derdi:

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَغْفِرُكَ لِذَنْبِي وَأَسْأَلُكَ رَحْمَتَكَ اللَّهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا وَلَا تُرْغِ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي وَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

"Allahım! Senden başka ilâh yoktur. Ey benim Allahım! Ben Senin yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söylerim. Ey benim Allahım! Senden günahlarımı bağışlamamı niyaz ederim, Senden rahmetini dilerim. Rabbim! İlmimi artır. Beni doğru yola ilettikten sonra kalbimi inkâra meylettirme! Bana yüce katından bir rahmet bağışla! Çünkü istediklerimizi bize bağışlayan yalnız Sensin." (Ebû Dâvûd, Edeb 98)

İftar Duası

اللَّهُمَّ لَكَ صُومْنَا وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْنَا فَتَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

"Allah'ım! Sadece Senin rızân için oruç tuttuk, Senin verdiğin rızıkla orucumuzu açtık, orucumuzu bizden kabul buyur; çünkü her şeyi duyan, her şeyi gerçek mahiyetiyle bilen Sensin." (İmam Nevevî, el-Ezkâr, n 555)

Allah'ım, Sana Sığınıyorum!

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ ، وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ ، وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ وَضَلَعِ الدَّيْنِ ، وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ ،

"Allah'ım! İhtiyarlıktan, kederden, âcizlikten, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan, borç sıkıntısından ve güç sahibi olan kişilerin haksızlığına uğramaktan Sana sığınırım." (Buhârî, Et'ime, 28)

Kadir Gecesi Duâsı

Hiz. Âişe validemiz, Kadir gecesine rastlarsa nasıl dua etmesi gerektiğini sorduğunda Sevgili Peygamberimiz şöyle dua etmesini söyledi:

اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ كَرِيمٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي

"Allah'ım! Sen affedicisin, cömertsin, affetmeyi seversin, beni affet." (Tirmizî, "Deavât", 89)

İki Yüzlülükten Sana Sığınırım

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّقَاقِ وَالنِّفَاقِ وَسُوءِ الْأَخْلَاقِ

“Allah’ım! (haktan) ayrılmaktan, iki yüzlülükten ve kötü ahlaktan sana sığınırım.” (Ebû Davud Vitr 32)

Senin Rahmetini Umuyorum

اَللّٰهُمَّ رَحْمَتَكَ اَرْجُوْ فَلَا تَكِلْنِيْ اِلَى نَفْسِيْ طَرْفَةَ عَيْنٍ وَّ اَصْلِحْ لِيْ شَأْنِيْ كُلَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ

“Ey Allah’ım! Senin rahmetini umuyorum, beni göz açıp kapayıncaya kadar da olsa nefsimle başbaşa bırakma. Halimi tümüyle düzelt, Senden başka ilâh yoktur.” (Ebu Dâvûd, Edeb 110)

İşlerimizin Sonucunu Güzel Eyle

اَللّٰهُمَّ اَحْسِنْ عَاقِبَتَنَا فِيْ الْاُمُوْر كُلِّهَا وَاَجِرْنَا مِنْ خِزْيِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْاٰخِرَةِ

“Allah’ım! Bütün işlerimizin sonucunu güzel eyle, dünyada rezil olmaktan ve ahiret azabından bizi koru.” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 181)

Peygamber Efendimiz En Çok Hangi Duayı Ederdi?

Bu soruya Enes b. Mâlik radiyallahu anh şöyle cevap vermiştir: Allah Resûlü aleyhisselâm en çok şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ اٰتِنَا فِيْ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّفِيْ الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

“Allah’ım, bize dünyada iyilik ver, âhirette de iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!” (Müslim, Zikir, 26)

Allahım! Hatalarımı Su, Kar ve Dolu ile Yıka

اَللّٰهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِيْ وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ اَللّٰهُمَّ تَقْنِيْ مِنْ الْخَطَايَا كَمَا يُقْنَى الثَّوْبُ الْاَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ اَللّٰهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالتَّلْجِ وَالْبَرَدِ

“Allah’ım! Benimle hatalarımın arasını Doğu ile Batı arası gibi uzak kıl. Allah’ım! Beyaz elbisenin kirden arınması gibi, sen de beni hatalardan arındır. Allahım! Hatalarımı su, kar ve dolu ile yıka.” (Buhârî, Ezân 89; Müslim, Cenâiz 85)

Câbir ibni Abdillâh radiyallahu anhumâdan rivayet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse ezan okunduğunu duyar ve (ezanın sonunda) şöyle derse kıyamet gününde ona mutlaka şefaât ederim:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، اٰتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيْلَةَ وَالْفَضِيْلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا الَّذِي وَعَدْتَهُ

"Ey şu eksiksiz davetin ve kılınacak namazın Rabbi olan Allahım! Muhammed'e Vesîle'yi ve Fazîleti ver. Onu, kendisine vaadettiğin Makâm-ı mahmûd'a ulaştır." (Buhârî, Ezan 8)

Geceme Huzûr, Gözüme Uykuyu Ver

Zeyd ibni Sâbit radiyallahu anh anlatıyor: Başıma gelen uykusuzluk yüzünden Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şikâyetinde bulundum. Allah'ın Elçisi bana şöyle duâ etmemi tavsiye buyurdu:

اللَّهُمَّ غَارَتِ النُّجُومُ، وَهَدَّاتِ الْعُيُونُ، وَأَنْتَ حَيٌّ قَيُّومٌ لَا تَأْخُذُكَ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ، يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ، أَهْدِنِي لَيْلِي، وَأَنْمِ عَيْنِي. فَأَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنِّي مَا كُنْتُ أَجِدُ.

"Ey benim Allahım! Yıldızlar battı, gözler uykuya daldı, sen ise ne uyuklar ne uyursun. Ey ebedî hayatla diri olan ve kâinâtı idare eden Rabbim! Geceme huzûr, gözüme uyku ver."

Zeyd ibni Sâbit radiyallahu anh sözüne şöyle devam etti: Ben böyle dua edince, Aziz ve Celil olan Allah, hissettiğim rahatsızlığı iyileştirdi. (İmam Nevevî, el-Ezkâr, n. 294)

Sana Kavuşacağım Gün

Enes b. Mâlik radiyallahu anh şöyle anlatıyor: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namazı bitirdiğinde şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ اجْعَلْ خَيْرَ عُمْرِي آخِرَهُ، وَخَيْرَ عَمَلِي خَوَاتِمَهُ، وَاجْعَلْ خَيْرَ أَيَّامِي يَوْمَ الْقَالِكِ

"Allahım! Ömrümün sonunu hayatımın en hayırlı zamanı yap. Son amellerimi en hayırlı amellerim eyle. Sana kavuşacağım günü yaşadığım günlerimin en hayırlısı eyle." (İmam Nevevî, el Ezkâr, n. 194)

Bir Keder Hissettiğinde

Enes b. Mâlik radiyallahu anh'dan rivayet edildiğine göre, Sevgili Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem bir keder hissettiği zaman şöyle dua ederdi:

يا حي، يا قيوم، برحمتك أستغيث»»»

"Ey her zaman diri olan, her şeyin varlığı kendisine bağlı olup kâinâtı idare eden Allahım! Senden bana merhamet edip imdadıma yetişmeni niyaz ediyorum." Tirmizî, Daavât 92

Beni Azabından Korum

Mü'minlerin annesi Hafsa radiyallahu anhâ'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem uyumak istediği zaman sağ elini yanağının altına koyar ve üç kere şöyle duâ ederdi:

اللَّهُمَّ قْنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ

"Allahım! Kullarımı yeniden dirilttiğin gün beni azabından korum." (Ebû Dâvûd, Edeb 97)

Muhammed aleyhisselam Senden Ne istiyorsa...

Ebû Ümâme radiyallahu anh şöyle dedi: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem birçok dua okudu, fakat biz ondan hiçbir şey ezberleyemedik. Bunun üzerine:

- Ya Rasûlallah! Pek çok dua okudun, biz onları ezberleyemedik, dedik. O zaman Rasûl-i Ekrem şöyle buyurdu:

- O duaların hepsini içine alan bir duayı size öğreteyim mi? Şöyle deyiniz:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَ مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَأَنْتَ الْمُسْتَعَانُ ، وَعَلَيْكَ الْبَلَاغُ ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

"Allah'ım! Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in Senden dilediği hayırları ben de dilerim. Muhammed aleyhisselam'ın Sana sığındığı şerlerden ben de sana sığınırım. Yardım Sendendir ve varış Sanadır. Güç ve kuvvet sadece senin yardımınıdır." (Tirmizî, Daavât 89.)

Ansızın Vereceğin Cezadan Sana Sığınırım

İbni Ömer radiyallahu anhümâ şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in dualarından biri şu idi:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمَتِكَ ، وَتَحَوُّلِ عَافِيَتِكَ وَفُجَاءَةِ نِقْمَتِكَ وَجَمِيعِ سَخَطِكَ

Allah'ım! Verdiğin nimetin yok olup gitmesinden, lütfettiğin afiyetin bozulmasından, ansızın vereceğin cezadan ve senin gazabını üzerime çekecek her şeyden Sana sığınırım." (Müslim, Zikir 96. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Vitir 32)

Ebû Bekir es-Sıddîk radiyallahu anh Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e:

- Bana bir dua öğret de namazımda okuyayım, dedi. O da şöyle buyurdu:

اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا ، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ

فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ ، وَارْحَمْنِي ، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

- "Allah'ım! Ben kendime çok zulmettim. Günahları bağışlayacak ise yalnız Sensin. Öyleyse tükenmez lütfünle beni bağışla, bana merhamet et. Çünkü affı sonsuz, merhameti nihayetsiz olan yalnız Sensin," de. (Buhârî, Ezân 149, Daavât 17, Tevhîd 9; Müslim, Zikir 48)

Abdullah b. Abbas radiyallahu anh anlatıyor: Allah Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

رَبِّ أَعْنِي وَلَا تُعِنِّ عَلَيَّ ، وَانْصُرْنِي وَلَا تَنْصُرْ عَلَيَّ ، وَامْكُرْ لِي وَلَا تَمْكُرْ عَلَيَّ وَاهْدِنِي وَيَسِّرْ الْهُدَى إِلَيَّ ، وَانْصُرْنِي عَلَيَّ مَنْ بَغَى عَلَيَّ ، رَبِّ اجْعَلْنِي لَكَ شَكَارًا لَكَ ذَكَارًا ، لَكَ رَهَابًا ، لَكَ مَطَوَاعًا ، إِلَيْكَ مُخْبِتًا أَوْ آهًا مُنِيبًا ، رَبِّ تَقَبَّلْ تَوْبَتِي ، وَاعْسِلْ جَوْبَتِي ، وَأَجِبْ دَعْوَتِي ، وَتَبِّتْ حُجَّتِي ، وَاهْدِ قَلْبِي ، وَسَدِّدْ لِسَانِي ، وَاسْلُلْ سَخِيمَةَ قَلْبِي

“Rabbim! Beni destekle, beni mağlup eyleme. Bana yardım et, benim aleyhime düşmanlarıma yardım etme. Hilelere karşı bana çıkış yolu göster, bana karşı kurulan tuzaklara fırsat verme. Bana hidayet et, hidayeti benim için kolaylaştır. Zulmeden ve saldırmaya yeltenenlere karşı bana yardım eyle. Rabbim! Beni Sana şükreden, Seni zikreden, Senden korkan, Sana itaat eden, Sana ihlâs ve huşu ile bağlanan, Sana karşı bağı yanan ve daima Sana sığınan kullarından eyle. Rabbim! Tevbemi kabul et, günahlarımı affeyle. Dualarımı kabul et. Delilimi sağlam kıl, kalbime hidayet et, dilimi doğrult, kalbimdeki kin ve nefreti söküp at.” (Tirmizi, Daavât, 103; Ebû Dâvûd, Salât, 1510.)

Seyyidü'l-İstiğfâr (İstiğfârın En Üstünü)

Şeddâd ibni Evs radiyallahu anh'dan rivayet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“İstiğfârın en üstünü (seyyidü'l-istiğfâr) şudur:

اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا
اسْتَطَعْتُ ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ بِذَنْبِي ، فَاغْفِرْ لِي ،
فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ

“Allahım, Sen benim Rabbimsin. İbadete lâayık Senden başka ilah yoktur. Beni Sen yarattın. Ben Senin kulunum. Ezelde Sana verdiğim sözümde ve vaadimde hâlâ gücüm yettiğince durmaktayım. İşlediğim kusurların şerrinden Sana sığınırım. Bana lütfettiğin nimetleri yüce huzûrunda minnetle anar, günahımı itiraf ederim. Beni affet. Şüphe yok ki günahları Senden başka affedecek yoktur.”

Resûl-i Ekrem sözüne şöyle devam etti:

“Bir kimse bu seyyidü'l-istiğfârı akşam okur da o gece ölürse, cennete girer veya cennet ehlinde olur. Bir kimse de seyyidü'l-istiğfârı sabah okur da o gün ölürse, cennetlik olur.” (Buhârî, Daavât 2; Tirmizî, Daavât 15)

Bu zikre, istiğfârın en üstünü anlamında "seyyidü'l-İstiğfâr" denmesinin sebebi, tövbe ve istiğfârın her türünü içine alması, kulun aczini, zayıflığını ve Rabbinin affına olan ihtiyacını içtenlikle dile getirmesidir.

Abdullah ibni Abbas radiyallahu anhu'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle söylemeyi alışkanlık edinmişti:

اللَّهُمَّ لَكَ أَسَلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أُنَبِّتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ. اللَّهُمَّ أَعُوذُ
بِعِزَّتِكَ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَنْ تَضِلَّنِي أَنْتَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ الَّذِي لَا يَمُوتُ، وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ
يَمُوتُونَ

“Allah'ım! Sana teslim oldum, Sana inandım, Sana güvendim. Yüzümü, gönlümü Sana çevirdim, Senin yardımınla düşmanlara karşı mücadele ettim. Allah'ım! Beni saptırmandan yine Sana, Senin büyüklüğüne sığınırım. Senden başka ilah yoktur. Ölmeyecek, diri kalacak

yalnızca Sensin. Cinler ve insanlar ise hep ölümlüdürler!" (Müslim, Zikir 67; Buhârî, Teheccüd 1, Tevhîd 7,8; Tirmizî, Daavât 29.)

Seni Hakkıyla Övmekten Acizim Allah'ım!

Aişe (r.anha)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَ أَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ

"Allahım! Öfkenden rızana, cezalandırmandan bağışlamana sığınırım.Senden, sana sığınırım. Sana olan övgüleri sayamam. Sen kendini övdüğün gibisin." (Müslim, Salat, 42)

DÜNYAYA KAPILMAMANIN, ONA KAŞI RAĞBETİ AZALTMANIN VE FAKİRLİĞİN FAZİLETİ

Konu ile ilgili ayetler

"Dünya hayatının benzeri, gökten indirdiğimiz su gibidir. İnsanların ve hayvanların yiyecekleri bitkiler onun yerinde birbirine karışır, nihayet yeryüzü bezenip, sUslenip sahipleri onu elde etmeye kâdtr olduklarını zannettikleri bir sirsdâ, geceleyin, yahut gündüzün oraya bizim emininiz geliverdi de neticede orayı sanki bir gün evvel hiç yokmuş gibi biçilmiş hâle getirdik. Düşünen millet için ayetleri böyle açıklarız". {Yunus, 24}

"Onlara dünya hayatı için misal getir: O gökten indirdiğimiz yağmur gibidir ki, onun sayesinde yerin otları birbirine karıştı, nihayet kurumuş olarak sabaha çıktı ki, rüzgarlar onları öteye, beriye uçuruyor. Allah herşeye kadirdir. Mal ve oğullar dünya hayatının zînetidir. Devamlı olan İyi ameller ise, sevap ve ümit bakımından Allah nezdinde daha hayırlıdır". (Ketf 45-46)
"Ey insanlar! Allah'ın va'dettiği akıbet gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın, sakın şeytan da sizi aldatmasın". (Fatır, 5)

"İyi biliniz ki, dünya hayatı; oyun, eğlence, süslenme, birbirinize karşı övünme ve mal, çoluk çocuk çoğaltmak hususunda biririnizte yarışmadan ibarettir. Bütün bunlar yağmur gibidir. Bitirdiği ot kâfirlerin hoşuna gittikten sonra kurur da sen onu sararmış, daha sonra bir saman çöpüne dönüşmüş görürsün. (Dünyaya aldananlar için) ahirette şiddetli azab vardır. (Ahi-reti tercih edenler hakkında) Allah'ın mağfireti ve rızası vardır. Dünya hayatı insanı oyalayan bir metâdan ibarettir". (Hadîd, 20)

"İnsanın gönlünü çeken kadınlar, oğullar biriktirilmiş attın ve gümüşler ve gösterişli atlar, büyük ve küçük baytiayvanlar İle ekinlerin sevgisi İnsanlara hoş gösterildi. İşte bunlar dünya hayatında istifade edilecek şeylerdir. Asıl yaşanacak yer Allah kalındadır". (Âl-İ İmran, 14)
"Çoklukla övünmek sizi oyaladı, hatta kabirleri ziyarete gittiniz. Bu tutumu bırakın, ne olacağını yakında öğreneceksiniz. Yok, bu tutumu bırakın, ileride öğreneceksiniz. Bu tutumu bırakın, keşke işin sonunu yakînen bilseydiniz!". (Tekâsür, 1-5) "Şu dünya hayatı, eğlence ve oyundan ibarettir. Ahiret hayatı hakiki hayattır, keşke (bunu) bilselerdi". (Ankebüt, 64) Bu konudaki ayetler çok ve meşhurdur. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/355-357)

Konu ile ilgili hadisler

Konu ile ilgili hadisler de sayılamayacak kadar fazladır. Nakledemediklerimize işaret edebilecek şekilde hadislerden başlıcalarını zikredeceğiz. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/357)

1. Amr b. Avf el-Ensarî'den (ra) rivayet edilmiştir: Rasûlullah, cizyesini alıp getirmek için Bahreyn'e übeyde b. Cerrah'ı gönderdi. Oradan gelirken Ubeyde (çokça) mal ile dönmüştü. Ensar, Ubeyde'nin geldiğini duyunca, cemaatla sabah namazını kılmaya geldiler. Namazdan sonra Rasûlullah'ın önünde durdular. Onları bu halde görünce gülümsedi ve "Zannediyorum Ebu Ubeyde'nin Bahreyn'den birşeyler getirdiğini işittiniz" buyurdu. "Evet ya Ra-sûlallah!" diye tasdik ettiler. "Sevininiz, ileride sizi sevindirecek şeyler düşünün. Vallahi sizin adınıza korktuğum şey fakirlik değildir. Aksine, sizden öncekilere olduğu gibi sizlere de dünya imkânlarının verilmesinden ve onlar nasıl dünya uğruna birbirleri ile çatışıp mahvoldularsa, sizin de aynı uğurda birbirinizle kıskançlık yapıp çatışarak, mahvolmanızdan korkuyorum". (Buharî ve Müslim rivayet etmiştir) (Suhârî; Kitab'ur-Rikâf, Müslim; Kilab'uz-Zühd ve'r-Rekâik, 2961, Tirmizî. Nesri ve Ibn Mace)

Amr b Avf, Bedir harbine iştirak etmiş bir sahabîdir. Kütüb-i Sitte'de bu hadisten başka rivayeti yoktur.

Ebu Ubeyde'nin ismi, sahih olan görüşe göre Âmir b. Abdullah'dir. Cennetle müjdelenen on kişiden biri bu zattır.

Bahreyn, Irak'ta Basra ile Hecar arasında meşhur bir beldedir. O zamanlar ahalisi genellikle Mecûsilerden müteşekkildi. Mecûsilerden cizye denilen vergi alınırdı. Ebu Ubeyde bu cizyeyi getirmiştir. Ensar-ı kiramın, sabah namazında Mescid-i Nebevide toplanmalarından diğer namazları kendi mescidlerinde kıldıkları anlaşıyor. Çünkü her kabilenin ayrı ayrı mescidleri vardı. Rasûlullah'ın gülümsemesi onların maksadlarını anladığındandır. Ensar'ın mala ihtiyaçları belli idi. Peygamberimiz "sevinin" diyerek arzularını yerine getirdiğini müjdelemiş, peşinden onlar için fakirlikten değil, zenginlikten korktuğunu izah buyurmuştur. Bu endişenin sebebi, ihtimal ki, dünyanın kendilerine fethedileceğini ve ileride zengin olacaklarını bitmesidir. Fakat bu sözü ile, fakirliğin zararının zenginliğin zararından daha az olduğuna işaret etmiş de olabilir. Çünkü fakirliğin zararı genelde dünyevî, zenginliğin zararı ise genelde dinî olur.

Hadisin metninde geçen "münâfese" kelimesi; bir şeye rağbet ederek, ona yalnız başına sahip olmaya çalışmak ve bu uğurda adeta yarış etmektir. Dünya malı için yapılan bu yarışın sonu kavga ve helake varır. Ibn Batlal diyor ki: "Bu hadis dünya malının kötü akıbetinden ve fitnesinin şerrinden korunmak gerektiğine delildir. İnsan dünya zînetlerine aldanarak bu hususta başkaları ile yarış etmemelidir. Yine bu hadisle fakirliğin zenginlikten efdal olduğuna delil getirilmiştir. Çünkü dünya fitnesi zenginlikle beraberdir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/358-359)

2. Ebu Saîd el-Hudrî (r.a) der ki: Rasûlullah minbere oturmuş biz de etrafında oturuyorduk. Bu esnada, **"Benden sonra, size dünya nimetlerinin ve zînetlerinin açılıp onlara gönlünüzü kaptıracağınızdan korkuyorum"** buyurdu". (Buhârî ve Müslim rivayet etmişlerdir). (Buharî; Kilab'uz-Zekât, Müslim; Kitab'uz-Zühd ve'r-Rekât, 1052 ve Neseî)

Rasûlullah, ölümünden sonra ümmetinin dünyaya meyledip, zînetler içerisinde kaybolacaklarından endişe etmektedir. Dünya nimet ve zînetlerine gönül vermek, kişileri bu uğurda yarışa sevkeder. Önceki hadiste geçtiği gibi dünya uğrunda yarış ise dinin fesadına vesile olur. Dünyaya meylin bu kötü akıbeta sebep olması sebebiyle; ümmetleri hakkında Rasûlullah bu endişesini beyan etmiştir. Kalbe yerleşen dünya sevgisi, kişinin gözlerini ve tüm azalarını meşgul

eder. Böylece de ahiretle meşgul olmaktan kişiyi uzak tutar. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/360)

3. Ebu Saîd el-Hudrî'den (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Dünya tatlı ve manzarası caziptir. Allah sizi dünyada başkalarına halef kılacak ve nasıl davranacağınıza bakacaktır. Dünyadan ve kadınlardan sakının".** (Müslim; Kitab'ur-Rikâk, 2742 ve Neseî)

4. Enes'den (ra) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Ya Allah! Hayat ahiret hayatıdır".** (Buhârî ve Müslim rivayet etmişlerdir) (Buhârî; Kitab'ur-Rikâk, Müslim; Kitab'ul-Cihad, 1805)

Dâimi hayat, rağbet edilmesi gereken hayat ahiret hayatıdır. İnsan bu dünyada başına gelen musibetlere üzülmemeüdir; çünkü geçicidir. Mü'minin bu musibetlere sabrı dolayısı ile aldığı sevap ise ebedîdir.

Hadisimiz, dünya hayatının fâniliğine, ahiret hayatının ebedî olduğuna İşaret ederek kişileri ahiret saadetine teşvik etmektedir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/361)

5. Enes'den (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Üç şey ölüyü takib eder: Ailesi, malı, ameli. İkisi geri döner, biri onunla kalır. Ailesi ve malı döner, yaptığı iyi ve kötü amelleri onunla kalır".** (Buhârî; Kitab'ur-Rikâk, Müslim; Kitab'uz-Zühd ve'r-Rekâik, 2690, Tirmizî ve Neseî)

Ölüyü takip eden üç şeyden biri malıdır. Bu mal, ölümünden önce aile fertlerine kendinin defni için bıraktığı maldır. O mal sayesinde kabri kazılır, teşhiz ve tekfini yapılır, dünyadaki son durağına kadar malı ona refakat eder. Bu işlemlerden sonra geri kalan kısmı paylaşılmak üzere mirasçılara döner.

Kişî amelleri ile kabirde başbaşa kalır. Bundan sonraki ahiret yolculuğunda arkadaşı ve kılavuzu amelidir. Yüce Allah **"Her nefis kazandığına karşılık bir rehindir. (Hesabını doğru vermekle ancak kendisini kurtarabilir)"** (Müddessir, 38) buyurmuştur.

Hadis, cennetin ebedî nimetlerine insanları teşvik etmekte, cehennemin can yakıcı azabından da sakındırmaktadır. Rağbet edilmesi gereken güzelliklerin, gönlü hoş gelen şeylerin esasının cennette olduğu da tenbih edilmektedir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/361)

6. Enes'den (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Dünyada en rahat bir şekilde yaşayan cehennemliklerin biri kıyamet günü getirilir, Cehenneme bir kere sokulup çıkartılır ve "Ey Âdemoğlu! Hayatında hiçbir iyi gün geçirdin mi, rahat bir hayat yaşadın mı?" diye sorarlar. "Vallahi yaşamadım" diye cevap verir.**

Dünya hayatında en fazla sıkıntı çeken bir cennetlik getirilir ve cennete bir sokulup çıkarıldıktan sonra "Ey Âdemoğlu! Sen dünya hayatında hiç sıkıntıya uğradın mı, işi ızdırap çekti mi?" diye sorarlar. "Hayır, vallahi hiçbir sıkıntıya düşmedim, ızdırap çekmedim" der." (Müslim; Küabu Sıfai'l-Kiyame, 2807 ve Neseî)

Hadisin zahirinden, mü'minlere dünyada aşırı bir şekilde nimetlerin verilmediği anlaşılmaktadır. Cehennemliklerden birinin getirilip, cehenneme daldırılıp çıkarılması, hesaptan sonra olmaktadır. Allah Teâlâ'nın cehennemliklerle vasıtasız konuşması onlar için bir şeref değildir. Çünkü Allah onları rezil etmek için kendileriyle konuşmuştur.

Çok kısa bir müddet cehenneme girmeleri, ömürleri boyunca yaşadıkları rahat ve lüks hayatı unutturmuştur. Yahut azıcık bir azabın yanında hayatları boyunca yaşadıkları rahatlığı yok gibi kabul ederek "hayır vallahi!" demişlerdir.

Hadiste geçen cennetlikten maksat, âsî de olsa mü'min demektir. Cennetin can aalıcı güzelliklerinde kısa bir müddet kendini görmesi, havasını teneffüs etmesi, dünya hayatında çektiklerinin hepsini unutturmuştur. Bunun için "Dünya hayatında sıkıntılı bir gün geçirdin mi?" sorusuna "hayır" cevabını vermiş ve yemin de etmiştir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/362-363)

7. Müstevid b. Şeddad'dan (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Ahiret karşısında dünyanın değeri, ancak birinizin parmağını denize daldırıp çıkardıktan sonra parmağında kalan su damlası gibidir. Denizden ne kadarını eliyle alabildi bir baksın!"** (Müslim; Kitâb'ul-Cenâiz, Tirmizî ve Neseî)

Müstevid b. Şeddad Rasûlullah'ın vefatında küçük yaşta idi. Bir kısım alimler daha yaşlı olduğunu ve Rasûlullah'tan hadis işiterek ezberlediğini söylerler. 7 hadis rivayet etmiştir.

Hadisimiz, ahiretin devamlı lezzet ve nimetlerine nisbetle dünyanın fani nimetlerinin denizden alınan bir damla gibi olduğuna işaret etmektedir. Çünkü dünya; nimetler ve lezzetler diyarı cennetin vitrini gibidir. Vitrinde ancak müşterilerin dikkatini çekecek birkaç örnek bulunur. Asıl çeşitler ve değerli mallar mağazanın içindedir.

İnsan vitrindekileri seyretmekle vakit geçirmemeli, mağazaya girerek zevklerini tatmin etmelidir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/363)

8. Câbir'den (r,a) rivayet edilmiştir:

Rasûlullah yanındaki sahabelerle birlikte çarşıdan geçiyordu. Kısa kulaklı bir oğlak olüsüne rastladı, kulağından tutup kaldırarak **"Hanginiz bunu bir dirheme alır!"** dedi. Dediler ki **"Daha az paraya da almayız, ne işimize yarar ki o". "Parasız verilse ister miydiniz?"** diye sorunca ashab **"Vallahi, ölü iken onu ne yapalım."** dediler. Peygamberimiz de bunun üzerine **"Vallahi, bu sizce nasıl kıymetsiz ise, dünya da Allah katında bu oğlak ölüsünden daha değersizdir"** buyurdular. (Müslim; Kilab'uz-Zuhd ve'r-Rekâik, 2957 ve Ebu Dâvud)

Hadis, ölü bir hayvana dokunmakta dokunan kişinin eli veya ölünün derisi yaş değilse necis olunmayacağına delildir. Hadisimiz **"Beş kuruşluk kıymeti bile olmayan şu oğlak ölüsünün sizin nezdinizde kıymeti ne kadar yoksa, Allah katında da şu dünya öyledir, kıymeti yoktur"** anlamındadır.

Yine bir başka hadiste **"Şu dünyanın Allah katında bir sivrisineğin kanadı kadar olsun kıymeti olsaydı, kâfirlere ondan bir yudum su bile içirtmezdi"** buyurulmuştur.

Alimler dünyanın Allah katında değerinin bu kadar hor ve hakir görülmesinde birkaç şey istisna edilir demişlerdir. Bunlar; peygamberler, veliler, ilâhî kitaplar ve İbadetlerdir. Bunların Allah nezdinde kıymeti çoktur. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/364)

9. Ebu Zerr (r.a) rivayet etmiştir:

Rasûlullah ile beraber Medine'de Havra denilen yerde dolaşıyorduk. Karşımıza Uhud dağı çıktı. Efendimiz **"Ey Ebu Zer!"** dedi. **"Buyur ya Rasûlallah!"** dedim. Şöyle buyurdu: **"Şu Uhud dağı kadar altınım olsa sevinmem ve borcum kadarını yanımda alıkoysaydım sonra geri kalanını üç gün bile tutmadan, Allah'ın kulları arasında -sağa sola arkasına dönerek- şu sana, şu sana, şu**

da sana diyerek dağıttım". Biraz yürüdükten sonra bana dedi ki: **"Dünyada zengin olanlar ahirette sevabı az olanlardır. Yalnız sağına, soluna şöyle şöyle İnfak edenler müstesnadır, onlar da ne kadar azdır!"** Sonra bana: "Ben dönüp gelinceye kadar yerinde dur!" dedi ve gecenin karanlığında kaybolana kadar gitti. Yüksek bir ses işittim. Peygamberimize bir şey olmasından korktum, yanına gitmek istedim, fakat "Olduğun yerde dur, yerinden ayrılma" emrini hatırlayarak o gelinceye kadar bir yere ayrılmadım. Rasûlullah yanıma gelince "Bir ses duydum ve korktum" diyerek duyduklarımı anlattım.

"Sen onu duydun mu?" diye bana sordu. "Evet" dedim. Bana dedi ki: "O, Cebrail'di, bana geldi ve "Ümmetinden Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmaksızın ölenler cennete girer" dedi. Kendisine "Zina ve hırsızlık etmiş olsa da mı?" diye sordum. "Evet, zina ve hırsızlık etmiş olsa bile" diye cevap verdi". (Buhârî; Kitab'ur-Rikak, Müslim; Kitab'uz-Zekât, 2/687 ve Tirmizi)

Rasûlullah'ın, ashabından biri ile yürümesi onun tevazuuna delildir. Peygamberimiz "Ey Ebu Zerr" hitabından, âlim veya büyük bir zatın kıymetli bir arkadaşına künyesi ile hitap edeceği anlaşılmaktadır. Borçlu kişinin eline mal geçince, onu borcu için saklaması sadaka olarak dağıtmasından efaldır. Zira borç sadakaya takdim edilir. Mal-mülk sahipleri sadaka vermeye teşvik edilmiştir. Allah rızası için infak etmekten çekinmeyen kişilerin ellerindeki mal hor karşılanmamıştır. Hor görülen zenginlik, infak etmekten, sadaka vermekten ve Allah yolunda gereken yere harcamaktan kaçınılan zenginliktir.

Hadisimiz, ehl-i hakkın mezhebine delildir. Ehl-i hakka göre, büyük günah işleyenler cehennemde ebedî kalmazlar. Bu hadis aksi görüşte olan Hâriciler ile Mu'tezile aleyhine delildir. Çünkü onlar büyük günah işleyenlerin ebediyyen cehennemde kalacağına inanırlar. Hadisimiz ise, iman üzere ölen kişi günahkâr da olsa, zina etmiş, hırsızlık yapmış da olsa cennete gireceğini ifade etmektedir. Cennete giriş ya cezasını çektikten sonra ya da bu günahlarına tevbe ettikten sonra ölmüş ise, cehenneme uğramadan olacaktır. Zira şartlarına riayet edilerek yapılan tevbeyle Allah kabul etmekte ve o kulun günahlarını silmektedir. Hadisimizde özellikle zina ile hırsızlığın zikredilmesi; bunların büyük günahların en çirkinlerinden olduğu içindir.

Hadis, günahların îmana zarar vermeyeceğine, îmanla ölen kişinin mutlaka cennete gireceğine, müşrikin ise cennete giremeyeceğine delildir. Kişiyi ebedî cehennemden çıkaramayacak şirk, şirk-i celidir. Yani Allah'ın yanında başka bir yaratıcı ve mâbud olduğunu kabul etmektir. Şirk-i hafi ismi ile anılan riya, süm'a gibi şeyler, büyük günah olmalarına rağmen cehennemde ebedî azabı gerektiren şirk değildir.

Hadisimiz, İnsanları mutlak olarak sadakaya ve hayır işlemeye teşvik etmektedir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/366)

10. Ebu Hüreyre'den (r.a) Rasûlullah'ın (sa) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Uhud dağı kadar altınım olsa borcum kadarı hariç, geri tarafını yanımda üç gece dahi tutmak istemezdim". (Buhârî; Kitâbur-Rikâk. Müslim; Kitab'uz-Zekât,)

Hadis, hayır yollarına infakta bulunmayı teşvik etmektedir. Kişi hayatta iken, sağlık sıhhat içinde iken hayra koşmalıdır. Bu anlardaki sadaka, malın kişinin dinini ifsad etmesine engel olur. Yine hadiste, kul haklarından olan borcu bir an önce ödemeye teşvik vardır. Borcu ödeme, nafile sadakaya takdim edilmiştir.

Hadisimiz, Rasûlullah'ın en üst seviyede bir zâhid olduğuna, dünya malına kıymet vermediğine ve kalbinde mal mülk sevgisi olmadığına delildir. Peygamberimize fakirlik korkusu hiç arız olmamıştır.

11. Ebu Hüreyre'den (ra) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Dünyalık yönünden üstünüzde bulunanlara değil, sizden daha aşağıda bulunan kimselere bakınız. Bu hareket, elinizdeki Allah'ın nimetini hor görmemeniz için en uygun yoldur".**

Buhârî'nin naklettiği, diğer bir rivayet şöyledir: **"Biriniz mal ve güvenlik yönünden kendisinden üstün birini görürse, kendinden aşağıda bulunan kimselere baksın".** (Buhârî ve Müslim rivayet etmişlerdir).

Din işlerinde kişi kendinden faziletli kişilere bakmalı ve onu örnek alarak hâlini düzeltmelidir. Bir hadiste de şöyle buyurulmuştur: **"Dünyalık hususunda kendinden aşağıdakilere bakarak Allah'a hamdedip şükreden kimselere Allah rahmet etsin! Dinî işlerde de kendinden üstün olan kişilere bakarak, Allah'a hamdedip, (onun gibi olmaya) çalışan kimselere de Allah rahmet etsin!"**

Dünyalık hususunda kişinin kendinden üstün zenginlere bakması, Allah'ın kendine verdiği nimetleri az görmeye ve dolayısı ile de şükretmemeye vesile olur.

Mal-mülk açısından aşağıda bulunan insanlara bakıldığında Allah'ın kendisine verdiği nimetleri görür, şükretme ihtiyacı duyar ve Rabbinin hakkını da malından unutmaz. Dini hususunda faziletli kişilere bakarak kendi noksanlarını, işlediği günahları görerek nefsini kınar, cehennem azabı ile korkutarak ibadet ve tâatta gayrete gelir ve salih amellerini çoğaltmaya başlar.

Bu konuda Tirmizî'nin rivayet ettiği bir hadis şöyledir: **"Şu iki huy kendisinde bulunan kişiyi Allah, şükredici ve sabredici olarak vasıflandırmıştır. Kimde bu iki huy yoksa o kişi, sabredici ve şükredici değildir. Bu iki huy;**

a) Dinî işlerde kendinden üstün olana bakıp onu örnek almak,

b) Dünyevî işlerde kendinden aşağıda bulunana bakarak, Allah'ın kendine ihsan ettiği nimetleri görüp hamdetmektir. Dinî işlerde kendinden aşağıdakilere bakan, dünyevî işlerde de kendinden üstün olanlara bakarak ulaşamadığı, kaçırdığı nimetleri (makam ve mevki) için üzülen kişiyi Allah şükredici ve sabredici saymaz" (Buhârî; Kiiab'ur-Rikâk, Müslim; Kiiab'uz-Zühd ve'r-Rekâik, 2963)

12. Ebu Hüreyre'den (ra) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: **"Altına, gümüşe, kadife ve yünlü kumaşa köle olanlar helâk oldu. Böyle kişiler, kendilerine verilirse sevinir, verilmez ise üzürlüler".** (Buhârî; Kiiab'ul-Cihâd)

Hadisimizde "Köle olanlar" ifadesi kullanılarak; mal ve mülkü aşırı sevip, onları muhafazaya çalışanlar bunlara kul olmuş kabul edilmektedir. Akıllarını, meşguliyetlerini hep onlara hasrettiklerinden sanki onlara hizmet ediyorlar ve ibadet ediyorlar gibi görülmüştür. Hadisin metninde "köle" lafzının geçişi, dünya sevgisine dalanların, kurtulamayacak bir köleliğe, esarete düştüklerini ifade etmektedir. İhtiyaç hâlinde fazla dünya malı biriktirmek iyi karşılanmamıştır.

Böyle kişilerin psikolojik hallerini de tasvir eden Peygamberimiz; **"Verilirse bunlar sevinirler, kendilerine verilmezse üzürlüler"** buyurmuştur. Hareketleri ve düşünceleri dünyalık elde etmek ve onu muhafaza etmek için çalıştıklarından "Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz" diye ibadet ve niyazda bulunmaları tasdik edilmez. Zira onların diğer uzuvları bu ayetin zıddına hareket etmektedir.

13. Ebu Hüreyre (ra) der ki: **"Ehl-i Suffe'den yetmiş kişi gördüm, hiçbirinin üzerinde hırka yoktu. Ya sadece gömlek veya sadece iç elbisesi giymişlerdi ve bunları boyunlarına**

bağlamışlardı. Bu giydiklerinin kimi diz kapaklarına kadar, kimi topuklarına kadar vücudu örtüyordu. Avret yerleri görünmesin diye de uçlarını elleriyle topluyorlardı". (Buhârî; Kitâb'ul-Mesâcîd)

Hadisimizin zahiri Ashab-ı Suffe'nin hallerini, fakr-u zaruret içinde yaşadıklarını beyan etmektedir. Gerçekten onlar ve diğer sahabîler az bir şeyle yetinmişler, başkalarını kendilerine tercih etmişlerdi. Onların hiçbir zaman iki takım elbiseleri ve İki çeşit yemekleri olmamıştır. Dünyalık planlarla süslenmek, beslenmek istememişler, dünyalıkları ile ahiret yurdunu imar etmeye çalışmışlardır. Bu da matlub bir haldir. Zira arzu edilen yüce gayelere, yüksek makamlara, ancak dünyayı feda etmek suretiyle ulaşılır. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/370)

14. Ebu Hüreyre'den (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: ***"Dünya mü'minin zindanı, kâfirin ise cennetidir"***. (Müslim; Kitâb' uz-Zühd ve'r-Rekâik, 2956).

Dünyanın mü'mine zindan olmasından murad; dünya şehvetlerinden bazılarının ona haram ve mekruh kılınması ve meşakkatli ibadetlerin emir buyurulmasıdır. Mü'min öldüğü vakit rahata erer ve Allah teâlâ'nın ona hazırladığı ebedî nimetlere, kedersiz rahatlara kavuşur. Dünyanın kâfire cennet oluşu ise, dünyada bütün arzu ve şehvetlerini yerine getirebilmesi itibariyledir. Öldüğü zaman dâimî azaba ve ebedî şekâvete duçar olacaktır.

Hadiste, mü'mini dünya muhabbetinden uzaklaştırmaya teşvik vardır. Mü'min ahiret yurdunu düşünmeli, yatırımını oraya yapmalıdır. Bir hadiste de ***"Allah'la karşılaşmayı isteyen kişi ile Allah da karşılaşmayı arzu eder"*** buyurulmuştur.

Dünyada mü'min ne kadar rahat yaşarsa yaşasın cennet nimetleri ve rahatı yanında dünya hayatı, zindan hâli gibi kalır. Kâfir için de dünyada aç sefil bir hayat da sürse, ahiret azabı yanında dünya hayatı ona göre cennet hayatı gibi görülür. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/370-371)

15. İbn Ömer (r.a) der ki: "Rasûlullah omuzumdan tutarak bana ***"Ey Abdullah! Dünyada sanki bir garip veya bir yolcu gibi yaşa"*** dedi. İbn Ömer de şöyle tavsiye ediyordu: ***"Akşama eriştiğinde sabahı düşünme, sabaha çıktığında da akşamı düşünme. Sağlığın yerindeyken hastalığın, hayatta iken ölümün için hazırlık yap"***. (Buhârî, Ahmed b. Hanbel, Tirmizî ve İbn Mâce).

Hadisimiz, dünyayı tamamen terketmemenin ve vatan da edinmemenin gereğine işaret etmektedir. Kişi dünyada uzun süre kalacak gibi davranmamalı ve dünyevî lezzet ve şehvetlere önem vermemelidir. Kişiye dünyada iken, vatanından uzakta, bir sefer için ayrı belde de bulunup, döneceği günü bekleyen bir yolcunun hâli gibi olmak yaraşır. Görevini yapıp bir an önce dönüş hazırlıkları ile meşgul olması gerekir.

Tirmizî'nin rivayetinde ***"kendini kabir ehlinde say"*** ziyadesi vardır.

İbn Ömer'in (ra) tavsiyesinde de uzun emelden uzaklaşıp ölüme hazırlıklı olmak anlaşılmaktadır. Sabah olunca akşamı beklemeden vakti en güzel şekilde değerlendirmeli, günahlara tevbe edilmeli ve Ölüme hazır vaziyette bulunulmalıdır.

Kimin emeli uzun olursa onun ameli kötü olur, kötü amellerden uzak duramaz. Emeli kısa olan zühd hayatı yaşar, emeli uzun olan ise dünyaya rağbet eder, taat ve ibadeti terkeder, tevbeden de tembellik eder. Ahireti unuttuğu ve ölümü hatırlamadığı için kalbini kasvet kaplar.

Mü'minin sermayesi sıhhati ve hayatıdır. Ticaret zamanı ise yaşadığı günlerdir. Kârlı ticaret yapması mümkün olduğu zaman, tembellik ederek, ticaretinin duraklamasına sebep olması doğru

değildir. Zira ahirette yarayacak azık dünya pazarında kazanılmaktadır. Mü'min sıhhat ve hayatını ganimet bilmeli, bunları ahirette faydası olmayacak şeylere harcamaktan kaçınmalıdır. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/371-372)

16. Ebu'l-Abbas Sehl b. Sâd es-Sâidî (r.a) der ki: Adamın biri gelerek: **"Yâ Rasûlallah! İşlediğim zaman Allah'ın ve insanların beni seveceği bir amel söyle"** dedi. Rasûlullah da şöyle buyurdu: **"Dünyadan yüz çevir ki, Allah seni sevsin, insanların elindekilere göz dikme ki, onlar seni sevsin"**. (İbn Mâce; Kitab'uz-Zühd, 4102, Taberânî, İbn Hibban ve Hâkim).

Dünyadan yüz çevirmek (zühd), kendisi için zarûreten muhtaç olmadığı şeyleri terkedip, biriktirilmesi mubah olan şeylere dahi insanın meyletmemesidir. Dünya sevgisi her hatanın baş sebebidir. Gerçek zühd; dünyalık biriktirmeye kudreti bulunduğu halde yalnız cehennem korkusu ve cennet ümidi ile ya da Allah'ın dışında olan bir şeyle meşgul olma korkusu ile dünyadan yüz çevirmektir.

Hadiste zühdün faziletine işaret edilerek hayır yollarında sarfedilmeyen mal-mülk zemmedilmiştir.

"Kanaa't" gayret ve çalışmanın sonunda Allah'ın verdiği rızka razı olmaktır. Zühd fakirlik, zillet ve tembellik değildir. Zühd, nefsin kendisine verilene razı gelmesi, onları ahiret için yatırım yapması ve haram korkusu ile şüphelileri dahi terkederek ihtiyatlı davranmasıdır. Dünya sevgisi, nefsin isteklerini yerine getirmede kullanılıp gayr-i meşru şeylere âlet edildiğinde ye-rilmiştir. Hayır işlemek ve mahlûka yardım etmek için dünyalık elde etme arzusu kötülenmemiş, aksine bir ibadet ve Allah'a taat kabul edilmiştir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/373)

17. Nu'man b. Beşir'den (r.a) rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattab insanların sahip oldukları dünyalıkları zikrederek şöyle dedi; **"Ben Rasûlullah'ın karnını doyuracak çürük bir hurma bulamadığından, açıktan iki büküm kıvrandığını görmüştüm"**. (Müslim: Kitab'uz-Zühd ve'r-Rekâik, 2978, Tirmizî, İbn Mâce ve Ahmed; 1/24)

Hadîsimiz Rasûlullah'ın zühdüne işaret etmektedir. Rasûlullah'ın bu hayatı fakirlikten, hiçbir şeye sahip olmamasından kaynaklanmıyordu. Çünkü Efendimiz ahireti tercih ettiğinden eline geçeni ahiret yollarına infak ediyor ve gözünü gönlünü dünyalık şeyler meşgul etmiyordu. Diğer taraftan bu zühd hayatı ümmeti için örnektir. Dünyanın şehvetlerine ve lezzetlerine dalmamalarını kendi yaşantısıyla da tavsiye etmiştir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/373-374)

18. Âişe (ra) der ki: **"Rasûlullah vefat ettiğinde evimizde birazcık arpadan başka canlının yiyeceği hiçbir şey yoktu. Uzun zaman hep onu yedim, ölçtüğüm zaman tükeniverdi"**. (Buhârî; Kitab'ul-Cihad,)

Hadisimiz, Rasûluilah'ın zühdünü anlatmaktadır. Tüm Arap yarımadası nimetleri ile kendine sunulduğu, Allah'tan dileyseydi Uhud dağının altına dönüşmesi sağlanacağı halde, evinde bir kişinin doyacağı kadar yiyecek bulunmuyordu.

Alışveriş esnasında her iki tarafın hakkının geçmemesi için ölçülmesi iyidir. İnfak ederken ölçmek ise doğru değildir. Az yiyeceğin uzun bir müddet Efendimizin ailelerine yetmesi Rasûlullah'ın mucizelerindendir.

Ölçtüğü zaman yiyeceğin bitivermesi rahmani bir cezadır. Zira ölçmek Allah'a teslim olmaya muhaliftir. Tedbir için gereklidir. Halbuki Allah az bir şeyle uzun zaman efrad-ı Rasûlullah'ı rızıklandırmayı üstlenmiştir, ölçme hareketi bu ortamda uygun olmadığından, bereket kesilmiş ve bitmiştir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/374)

19. Peygamberimizin hanımı Cüveyriye'nin kardeşi Amr b. Haris (na) der ki: “Rasûlullah vefat ederken ne altın ne gümüş ne köle veya cariye ne de başka bir şey bıraktı. Onun geride bıraktığı (mirası) şunlardır: “Bindiği beyaz katır, silahı ve yolcular için vakfettiği bir arazi”. (Buhârî; Kitâbu'l-Vesfiyâ ve Tirmizî).

Hadisimiz, menkul malların da vakfedilebileceğine delildir. Menkul malların ebediyet vasfı olmadığından vakfı sahih değildir demişler, hakkında nas bulunan eşyaları ise bu hükümden istisna etmişlerdir. O da silah ve atdır. Çünkü Rasûlullah bunları vakfetmiştir. **“Biz peygamberler miras bırakmayız. Geride bıraktığımız mallar sadakadır (vakıftır)”** hadisince geride kalan mallar vakıf olarak değerlendirilmiştir.

Peygamberimizin vakfı olarak ümmetine intikal eden araziler ise; Fedek arazisinin yarısı, Vâdi'l-Kura arazisinin üçte biri, Hayber arazisinden beşte bir hissesi olarak payına düşeni, Benî Nadr arazisindeki çiftliktir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/375)

20. Habbab b. Eret (r.a) rivayet etmiştir: “Biz Allah'ın rızasını kazanmak için Rasûlullah ile beraber hicret ettik. Allah katında ecir kazanmamız hak oldu. Kimimiz elde edeceği ecrinden hiç yemeden vefat etmiştir. Mus'ab b. Umeyr bunlardandır. O Uhud harbinde şehid düşmüştü de, işlemeli gömleğinden başka bir şeyi yoktu. Onunla başını örttüğümüzde ayağı, ayağını örttüğümüzde de başı açık kalıyordu. Rasûlullah, onunla başını örtmemizi, ayaklarını da ızhır denilen otlarla kapatmamızı emretti. Kimimiz de hicretin semeresinin olgunlaşmasına yetişip, onu toplamıştır”. (Buhârî; Kitâbu'l-Cenâiz, Müslim; Kitâbu'l-Cenâiz, 940, Ebu Dâvud, Tirmizî, Nesei).

"Ecrimiz de Allah'a hak (vacip) oldu" cümlesinden maksad, Allah Teâlâ vaad buyurduğu için va'di gereğince ecr-u mükâfat vermek şer'an hak oldu demektir. Çünkü Allah'a hakikatte hiçbir şey vacip olmaz.

"Kimimiz ecrinden hiçbir şey yemeyip ahirete göçüp gitti"; yani dünyada hiçbir şey edinmeye çalışmadı, dünya malı kazanmadı. Kendini ahîret işlerine vererek ahiret nimetlerine bol bol nail olmaya çalıştı. İşte bunlardan biri de Musab b. Umeyr'dir. Uhud harbinde 40 küsur yaşında şehid edilmiş, kendisini saracak kefeni bile bulunmadığı için, ayak uçlarına ızhır otu örtülmüştü.

"Kimimiz de hicretin semeresinin olgunlaşmasına yetişip onu toplamıştır" sözünde istiare vardır. Maksad, kemâle eren meyve gibi dünya nimetleri kendisine verilmiş, o da ondan bol bol istifade etmiştir, demektir.

Hadisimiz muttakî kişilerin ya acilen dünyada ya da ahirette mükâfata kavuşacaklarına delildir. Ya da her iki dünyada da mükâfat elde ederler. Çünkü onlar, "Rabbimiz, dünyada da, ahirette de bize iyilik ver ve cehennem azabından bizi koru" diye dua ederler.

Hadisimiz Allah İçin yapılan hicretin faziletinin büyük olduğuna da işaret etmektedir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/376)

21. Sehl b. Sa'd es-Sâidi'den (r.a) Rasûlullah'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Eğer dünyanın Allah katında sivrisinek kanadı kadar değeri olsaydı, ondan kâfire bir yudum su bile vermezdi". (Tirmizî rivayet etmiş, hasen-sahihtir, demiştir). (Tirmizî; Kitatbuz-Zuhd, 2321 ve ibn Mâce; 4110)

Hadisimiz, Allah katında kâfirin değersizliğini ifade etmektedir. Aynı zamanda bizzat dünyanın kendisinin de bir kıymet ve değeri olmadığını ifade ediyor. Dünya, ahiret için bir yol olması sebebiyle kıymet kazanmaktadır. Çünkü salih amellerin yapıldığı yer dünyadır. Salih ameller, ibadet, taat; hor, hakir görülen dünyadan istisna edilmektedir. Zira onların Allah katında ayrı bir değeri vardır.

Kâfirlerin dünya nîmeti ve lezzetlerinden istifade etmeleri de Allah'ın nezdinde dünyanın kıymeti olmadığını ayrı bir delildir.

Hadisimiz, değersiz bir şeye rağbet ederek, ahireti unutmaktan sakındırmaktadır. Yine dünyanın ahirete sarfedilerek değerlendirilmesi gerektiğine de işaret edilmektedir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/377)

22. Ebu Hüreyre'nin (ra) Rasûlullah'ı (s.a) şöyle buyururken işittiği rivayet edilmektedir: **"Dikkat edin, dünya ve içindeki şeyler mel'undur. Allah'ı zikretmek ve ona vesile olan şeyler ile öğretici ve öğrenci olmak müstesnadır"**, (Tirmizî rivayet etmiş, hadis hasen demiştir).

Hadisimiz dünyaya mutlak olarak lanet edilmemesine işaret etmektedir. Dünyanın sevilmeyen yönü, kişiyi Allah'tan uzaklaştırıp, şehvî arzularının esîri kılınmasına sebep oluşudur. Fakat Allah'ın rızasına insanı ulaştırarak ibadet, tâat, dünya üzerinde işlense de kıymetlidir, değerlidir. Allah'ın hoşnut olacağı ameller, buğzedilen dünya amellerinden değildir.

Bir hadiste de "Dünyaya sövmeyiniz, o mü'min için ne güzel yerdir. Hayrı onun üzerinde işler, serden onunla kurtulur" buyurulmuştur.

Bu bölümde zikredilen, dünyanın lanetlenmesi, her zaman genellemeden uzak olarak düşünülmelidir. Allah'tan uzaklaştıran ve taattan kişiyi meşgul eden şeylerin lanetlenmesine cevaz vardır.

Hadisimiz, ayrıca öğreticiliğin ve öğrenciliğin önemine dikkat çekmektedir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/378)

23. Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Çiftlik edinerek dünyaya dalmaktan sakınınız"**. (Tirmizî rivayet etmiş, hadis hasen demiştir). (Tirmizî; Kitab'uz-Zühd, 2329, Ahmed b. Hanbel ve Hâkim)

Hadisimiz, dünyaya meyletmekten sakındırmaktadır. Dünya sevgisi onunla meşgûl olmayı gerektirir. Kalbi kendine çeker. Böylece de Allah'tan uzaklaşmaya İbadetlerde noksanlığa, ahireti unutmaya sebep olur. Kişi dünyadan, geçimini sağlayacak kadarı ile yetinmeli, ebedî olan ahireti tercih etmelidir.

24. Abdullah b. Amr bin Âs (r.a) der ki: Barakamızı tamir ederken Rasûlullah yanımıza uğradı **"Ne yapıyorsunuz?"** diye sordu. **"Baraka yıkılacak, onu tamir ediyoruz"** dedik. Buyurdu ki:

"Ölümü bundan daha âcil görüyorum". (Ebu Dâvud, Tirmizî rivayet etmişler, Tirmizî hadis, hasen-sahihdir, demiştir).

Kişinin, içinde soğuk ve sıcaktan korunabileceği bir ev yapması kerih görülmemiştir. Burada dikkat edilmesi istenen nokta ahiret mukaddimesi olduğu için zikredilmiştir. Kişi hep ölümü düşünmeli ve bu sayede dünyevî lezzetlere kapılmaktan kurtulmalıdır. Bir hadiste de; **"Lezzetleri yiyip bitiren ölümü çok hatırlayın"** buyurulmuştur.

İnsan ölümü herşeyden yakın bilmelidir. Kendisine ahireti unutturacak şeylerle meşgûl olmamalıdır. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/379)

25. Ka'b b. İyaz'ın (r.a.) Rasûlullah'ı (s.a) şöyle buyururken işittiği rivayet edilmektedir: "Her ümmet için bir fitne vardır, ümmetim için de fitne maldır". (Tirmizî rivayet etmiş, hadis, hasen-sahih demiştir).

Hadiste geçen "fitne" kelimesi hayır ve şer için kullanılan bir terimdir ve imtihan manasınadır. Allah Teâlâ malı dünyanın zînetlerinden kılmıştır. İnsan fıtratı da bu mala karşı meyilli yaratılmıştır. Rasûlullah bir hadisinde de **"Mal tatlı, gönlü kendine çeken bir yeşilliktir. Allah size ondan verecek ve neler yapıyorsunuz diye bakacaktır"** buyurmuştur.

Hadis, Ümmet-i Muhammed'in imtihanının mal ile olacağına delildir. Efendimiz, bunu hatırlatarak dünyaya karşı dikkatli olunup, cazibesine, lez^ zetlerine dalınmamasına istemiştir. Mü'min karşısına sunulan dünya ve ahi-ret lezzetlerinden, ebedî olanı, yani ahiret lezzetlerini tercih etmelidir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/380)

26. Ebu Amr bazılarına göre Ebu Abdullah veya Ebu Ya'lâ Osman b. Affan'dan (r.a) Rasûlullah'ın (s.â) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Âdemoğlunun şunlar dışında dünyadan bir hakkı yoktur; Oturacağı ev, avret yerlerini örteceği elbise, yiyecek ve içeceklerini koyacağı kaplar". (Tirmizî rivayet etmiş, hadis sahihtir demiştir)

Osman b. Affan ilk müslumanlardandır. Ebu Bekir'in daveti üzerine müslüman olmuştur. Habeşistan'a hicret etmiş, sonra da Medine'ye hicret etmiştir. Hz. Osman'a (r.a) Rasûlullah'ın iki kızı ile evlendiği için "zinnürein" denir. Bu evlilik, biri öldükten sonra diğeri ile eklenmesi şeklindedir, ikisini birarada bulundurmamıştır.

Hz. Osman, Rasûlullah'tan 146 hadis rivayet etmiştir. Fil olayından 6 yıl sonra doğmuştur. Üçüncü halife olarak 70 yaşında, hicri 35'de şehid edilmiştir. Cennetle müjdelenen on kişi içerisinde. Rasûlullah'ın altı kişilik meşveret heyeti içinde idi. Hilafeti 12 sene sürmüştür.

Halifelîği esnasında on defa haccetmiştir. Baki mezarlığına defnedilmiştir.

Hadisimiz, dünya ahvâlından zaruri olan şeyleri ifade etmektedir. Kifayet miktarı gerekli olanlar, içinde oturuş ev, avretini örten elbise, ekmek ve sudur.

27. Abdullah b. Şihhîr'den (ra) rivayet edilmiştir: Rasûlullah'ın yanına girmiştîm. Tekâsür sûresini okuyordu. Şöyle buyurdu: "Ademoğlu malım, malım der. Ey Ademoğlu, yiyip tükettiğinden, giyip eskittiğinden ya da hayır yoluna harcayarak önden gönderdiğinden başka ne malın var ki?". (Müslim; kitâbu'z-Zühd ve'r-Rekâik, 959, Tirmizî ve Neseî)

Dünyada kişinin faydalandığı mal, yediği, içtiği, giydiği ve sadaka olarak verdiği. Bunlardan başkası ile insanın alâkası yoktur. Zira İnsan dünyada, başkasının hazinesini bekleyen bir bekçi gibidir. Hazineden ancak zaruri ihtiyaçlarını karşılamaya izin verilmiştir.

Hadisimizde, zaruret dışındaki dünya mallarından ve lezzetlerinden uzak durarak zühd hayatı yaşamaya teşvik vardır. Bu arada yapabildiğince sadakayı çok vermeli, muhtaçlara yardım etmeli ve böylece Allah katındaki malını çoğaltmalıdır. Çünkü verilen sadakalar fakirin, miskin eline geçmeden önce Allah'a ulaşmaktadır.

Allah da kuluna önceden biriktirmiş olduğu bu malları sayesinde iyi muamele edecek, razı olacak ve o kulun nesline de rızık bol yapacaktır. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/382)

28. Abdullah b. Muğaffel (ra) der ki: Bir adam gelerek "Yâ Rasûlallah! Vallahi seni çok seviyorum" dedi. Peygamberimiz **"Ne söylediğini iyi düşün"** dedi. Adam da bu sözünü üç defa tekrar ederek sevgisini teyid etti. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu:

"Eğer beni seviyorsan, fakirliğe karşı zırh hazırla; çünkü fakirlik beni sevenlere ulaşmada, selin akışından daha çabuk yol alır". (Tirmizî rivayet etmiş ve hadîs hasendir demiştir. Kitab'uz-Zühd, 2351)

Hadiste Rasûlullah'a gelen adamın Ebu Saîd el-Hudrî olduğu zannedilmektedir. Gelen sahabînin "Yâ Rasûlallah! Seni seviyorum" demesi gösteriş değil, bilakis sünnete uygun bir harekettir. Çünkü peygamberimiz **"Kişi sevdiği kardeşine sevgisini açıklasın"** buyurmuştur.

Rasûlullah'ın "Ne söylediğini iyi düşün" demesi onun sevgisinden kuşkulandığından değildi. Aksine; Rasûlullah'ı sevmenin çeşitli zorluklara, meşakatlere katlanmayı gerektireceğini bildirmek ve bu hususta hazır olup olmadığına dikkat çekmek içindir. Dolayısıyla Rasûlullah'a sevginin sadece dille değil, uğrunda her türlü fedakârlığa hazır bulunmayı gerektirdiğine de işaret edilmiştir. Gerçek sevgi ancak böylece anlaşılmış olur.

Hadisimiz Rasûlullah'ın insanların en zahidi olduğuna delildir. Dünya malına, mülküne hiç kıymet vermedi. Bir hadiste şöyle anlatılmıştır; Rabbi ona **"Mekke dağlarını dilersem allın yapayım da istediğin kadar harca "** buyurmuştu da Rasûlullah, **"Hayır ya Rabb! Bir gün aç, bir gün tok olayım. Açıklığımda sana acziyetimi bildirerek Seni zikredeyim, doyduğum zaman da sana hamdederek şükredeyim"** dileğinde bulunmuştu.

Bir kişiyi seven, sevdiğinin ahlâkı ile ahlâklanmalıdır. Rasûlullah'ı seven de hiç fakirlikten korkmama hasleti ve zühd hayatı sürme faziletinde Peygamberimize tâbi olmalıdır.

Hadisimiz ayrıca dünyada zühd hayatını tercih ederek lezzetlere dalmamanın, Rasûlullah'ı sevmenin gerçek bir delili olduğuna işaret vardır. Çünkü gerçekten seven, sevgilisinin huylarını huy edinendir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/383)

29. Ka'b b. Malik'den (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Kişinin mal ve şöhret hırsının dinine verdiği zarar, iki aç kurdun sürüye vereceği zarardan daha büyüktür"**. (Tirmizî rivayet etmiştir ve hadîs, hasen-sahihtir demiştir)

Hadisimiz, mal ve şöhret hırsının kişinin dinini ifsad ettiğini açıklamaktadır. Çünkü bir hadiste "Dünya sevgisi her hatanın başıdır" buyurulmuştur. Mal ve şöhret hırsı, dünya sevgisinden kaynaklanmaktadır. Dünya sevgisi de dini ifsad edici haramları helâl göstermek veya en azından haramlar karşısında fazla titizlik göstermemeye kişiyi alıştırdığından, hızlı bir şekilde dini ifsad eder. Dünyayı ahirete tercih etmek, devamlı dünya ile meşgul olmak, bu fesadın en belirgin özelliğidir.

Hadiste, dünya sevgisinin zararları tasvir edilerek, kişiler zühde teşvik edilmektedir. Mal ve şöhret hırsı aç kurtlara benzetilerek, sakındırılmıştır. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/384)

30. Abdullah b. Mes'ud (r.a) der ki: Bir gün Rasûlullah (s.a) hasır üzerinde uyumuştur. Kalktığında yüzünde hasırın izi vardı. **"Yâ Rasûlallah! Senin için bir yatak temin etsek (ne olur.)"** dedik. Bize cevabı şu oldu: **"Dünya ile benim işim ne! Dünyada ben, ağacın gölgesinde gölgelendikten sonra yoluna devam eden atlı gibiyim"**. (Tirmizi; Kitab'uz-Züh'd, 2388, Ahmed b. Hanbel; 1/391,444, İbn Mâce; 4/109, Hâkim)

Rasûlullah'ın cildi ipekten daha da yumuşaktı. Enes (r.a) der ki: "Rasûlullah'ın elinden daha yumuşak bir ipek ve kumaşa dokunmadım".

Dünya hayatı devamlı kalınacak, rahat içinde geçirilmesi gereken bir hayat değildir. Çünkü fânidir, kişiyi ahiret yurduna ulaştıran bir geçittir. Üzerinde yaşayanlar da şu misafir gibidir: Yolculuğu esnasında, yolunda bir ağacın altına durmuş gölgelenir. Güneşin harareti azaldıktan sonra oradan kalkıp yoluna devam eder.

Hadisimizde, dünyayı imar etmekten kaçınma en güzel bir şekilde muhataplara anlatılmıştır. Ahiret yurdunun imar edilmeye değer, rağbete layık bir yer olduğu vurgulanmıştır. Maksadın güzel bir şekilde anlatılabilmesi için teşbih ve temsile başvurulmuştur. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/384-385)

31. Ebu Hüreyre'den (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Fakirler cennete zenginlerden beş yüz yıl önce gireceklerdir"**. (Tirmizi; Kitab'uz-Züh'd, 2354, Ahmed; 2/296 ve İbn Mâce; 4122)

Fakirlerin zenginlerden önce cennete girecekleri hakkında çeşitli hadisler mevcuttur. Burada fakirlerden maksad; amel-i salih işleyen, elinde olmadığı halde mal hırsıyla yanıp tutuşmayan, halinden memnun olan, isyan etmeyen fakirdir. Zenginlerden maksad da malındaki Allah'ın ve fakirlerin hakkını tam anlamıyla gözetmeyen zengin anlaşılmalıdır. İman nurundan yoksun fakir veya zengin hadisimizin konusu değildir. Zira onlar imanları olmadığından cennetten ebediyen mahrum kalırlar.

Zenginlerin daha geç olarak cennete girmeleri, hesap anında fazla meşgul olmaları dolayısıyladır. Çünkü, malını nereden kazandığından, kazanç yollarının meşru olup-olmadığından, harcadığı yerlerin nereler olduğundan en ince teferruata kadar hesaba çekilecektir. Bu da hayli zaman alacaktır. Hesabın çok uzun sürüp, beşyüz yıl kadar gecikme olacağı ifade edilmektedir. Gönlünden züh'd hayatını seven fakirler methedilirken, zenginler de hesap gününe hazır olmaya teşvik edilmektedir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/385)

32. İbn Abbas ve İmran b. Husayn'dan (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: **"Cennete baktım, ehlinin ekserisinin fakirler olduğunu gördüm. Cehenneme baktım, ehlinin çoğunun kadınlar olduğunu gördüm"**. (Buhârî ve Müslim rivayet etmişlerdir). (Buhârî; Kitabu Bed'il-Halk, Müslim; Kitâb'ur-Rikâk, 2737, Tirmizî ve Nesei; 2606)

Rasûlullah'ın cennete ve cehenneme muttalî olması, isrâ gecesinde olabilir. Ya da namazda kendisine perde açılarak görmüş olabilir.

İbn Battal der ki; cennet ehlinin çoğunun fakirler olması, onların zenginlerden faziletli oldukları anlamına gelmez. Ancak fakirlerin çokluğundan haber verilmiştir. Fakirlik, bizatihi cennete girmeye vesile olan bir hal değildir. Ancak salih amelleri ve halleri hakkında şikayette bulunmamaları sayesinde cennete girerler. Hadisimiz, zühd hayatını tercih etmeyi teşvik etmektedir.

"Cehennem ehlinin çoğunun kadınlar olduğunu gördüm" cümlesi de kadınların cehennem ateşinden korunmalarını teşvik etmektedir.

33. Üsame b. Zeyd'den (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "*Cennetin kapısında durdum, oraya girenlerin çoğu yoksullardı. Zenginler hesap vermeleri için bekletiliyorlardı. Ne var ki, onlardan cehenneme gidecek olanların, cehenneme götürülme emri verilmişti*". (Buhârî ve Müslim rivayet etmişlerdir). (Buhârî; Kitab'un-Nikah, Müslim; Kitab'ur-Rikâk, 2736)

34. Ebu Hüreyre'den (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Şairlerin söylediği sözlerin en doğrusu Lebid'in "*Allah'tan başka herşey batıldır*" sözüdür." (Buhârî; Kitab'ul-Menakıb; Kiiab'ul-Edeb, Müslim; Kitab'uş-Şi'r, 2256, Tirmizî ve İbn Mâce).

Lebid b. Rabîat'ul-Âmiri ashab-ı kiramdandır. Aynî'nin beyanına göre, yüz elli dört sene yaşamıştır. Hz. Osman veya Muaviye'nin hilafeti zamanında vefat etmiştir. Hem câhiliye, hem de İslâmiyet devirlerinde yaşamış olan şairlerin en büyüklerindendir. Müslüman olduktan sonra, Kur'an'ın fesahat ve belâgatını gördükten sonra şiir söylememiştir.

Hadis, Rasûlullah'ın şair olan Lebid'in sözünü delil olarak aldığına işarettir. Maksat gayr-ı meşru olmadığı zaman şiir söylemek İslâm'da menedilmemiştir. Dünya hayatı noksandır, fânidir ve varacağı yer yokluk ve helaktır. Ahiret hayatı yanında dünya hayatı çok kısadır, sanki yok gibidir.

"Allah'tan başka her şey bâtıldır" sözü, diğer şeylerin fâni, Allah'ın baki olduğunu ifade eder. Kişi fâni olana değil, baki (ebedî) olana rağbet etmelidir. (İmam Nevevi, Riyaz'üs-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, İslamoğlu Yayıncılık: 2/387-388)

ELFÂZ-I KÜFÜR – EFÂL-I KÜFÜR

(insanı küfre sokan söz ve fiiller. Önemlidir. Mutlaka okunmasını tavsiye ederim.)

Elfaz-ı küfür, itikad ve amellerin kemâl bulması gerçekten mühim meselelerdendir. Bu meselelerin derin bir araştırma yaparak gayeye uygun bir şekilde öğretilmesi için her türlü ihtimamın gösterilmesi, elbette terkine imkân olmayan bir vecibedir.

Bir insan, iman ve küfrün ne olduğunu bilmezse, hidâyet, dalâlet ve ilhâdın da ne olduğunu kavrayamaz. Kelime-i Tevhidin alışkanlık icabı söylenişi, insanı ancak icmâlî imana götürür. Bu inanışla da tafsîle, tahkike ve ilme varılamaz.

Elfâz-ı küfrün ifade edilmesi de inançların fesadına, fikirlerin bozulmasına yol açarak, insanı irtidat bataklığına sürükler. Böyle bir belâyâ duçar olan kimse bin yıl oruç tutup namaz kılsa ve diğer bütün ibadetleri de ifa etse, asla faydasını göremez. Onun yeri Cehennemdir. Hususiyle isyan, ifsad ve cehâlet denizinin taşıdığı, yeryüzünün her yerinde Hakkı inkâr cereyanlarının yayıldığı, azgınlığın, içi çürük dışı yaldızlı güzelliklerin ve bid'atlerin mahir eller tarafından süslenerek sunulduğu, böylesine çetin bir zamanda imanı kurtarmak kolay değildir.

Bu müstesna işi yaparak, iman hususunda kesin bir bilgiye sahip olan kimseler ne kadar azdır. Dilini küfre götüren sözlerden korumak ve ihsan mertebesine; Allah'ı (c.c.) görür gibi iman ve ibadet etme derecesine ulaşmak sureti ile, imanın hakikatine varmaya muvaffak olanlar ne kadar bahtiyardır. Hakka boyun eğmek, yakîne ulaşmak ve marifet nurunun tahakkuk etmesi gibi ruhen yükselmenin ifadesi olan halleri yaşayanlar, elbette vazifelerini bihakkın ifa etmenin lezzetini duyan kimselerdir.

Günümüzün aklı başında insanları tek bir şeyle meşgul olmaya mecburdurlar. O da, insanın ruhunu, Cehennemde ebediyyen kalmak gibi bir felâketten kurtarıp, kullarına sayısız nimetler bahşeden Allah'ın rahmetine kavuşturmak için olanca güçleri ile çalışmaktır.

ELFAZ-I KÜFRÜN HÜKÜMLERİ, KAİDELERİ ve İHTİLAFLARI:

1 - Küfre götürdüğü hususunda ittifak edilen lâfızları söyleyenlerin, amellerinin heder olduğu (yok olduğu) icmâ ile sabittir. Meselâ mürted (dinden dönen) bunlardandır. Yeniden iman ettiği takdirde, hacc etmiş ise, haccı iade etmesi gerekir. İrtidat halinde iken karısı ile muamelesi zina, çocuğu olursa veled-i zina olur.

Âdet yerini bulsun diye getirilen sehâdet, İslâmın ruhuna dönmedikçe makbul değildir. Küfrünü ortadan kaldırmaz.

2- Küfür olduğunda ihtilâf edilen lâfızları söyleyenlere, tecdid-i nikâh yapması, tövbe etmesi ve bu lâfızdan dönmesi emredilir.

3- Hatâ ile söylenen elfâz-ı küfür, küfre götürmez. Söyleyen mü'mindir, Tecdid-i nikâh ile emrolunmaz. Ancak tövbe ve istiğfar ile emredilir.

Birinci ve ikinci maddelerde zikri geçen elfâz-ı küfrün meydana geldiği meselelerden biri de erkeğin tecdid-i nikah ile emrolunması idi. Acaba kadından böyle bir lâfız sudûr ederse durum ne olur? Buhara ulemâsına göre kadın da tecdid-i nikâha icbar edilir.

«Bezzâziyye» isimli kitapta da zikredildiği gibi, her müslüman küfürden korunmak için sabah akşam şu duayı okumalıdır: «Allah'ım, bilerek şirk koştuktan Sana sığınırım. Bilmediğimden de affını dilerim. Gaybı kemâli ile bilensin.» Bu, Resûlullah'ın (s.a.v.) duâsıdır. Bir kimse, elfâz-ı küfürden birini ifâde ettiğini söylerse bakılır: O lâfız birçok yönleri ile küfrü icab ettirmesine rağmen, bir ciheti ile küfrü icâb ettirmiyorsa, o kimsenin küfrüne kail olunmaz. Bu müslümanlara kolaylık olması içindir.

«Bahru'l-Kelâm» kitabında söyle denmiştir: «Bir kimse elfâz-ı küfrü şaka veya oyun olsun diye söyler ve buna inanırsa, bütün âlimlerce kâfirdir.»

«Yine bir kimse elfâz-ı küfrü hatâ veya icbar edilmek sureti ile söylerse kâfir değildir. Bunda da ittifak vardır.»

İmam Muhammed'e göre, bir kimse bir başka kimseye, eğer küfretmezsen azalarından, birini yok ederim der de, o kimse de kalbi iman ile dolu olduğu halde sırf azasının kesileceğinden dolayı (dili ile küfür ifâde eden o lâfzı söylerse kâfir olmaz.

KÜFÜR

İslam dinine uymayan itikadlar beslemeye, Allaha inanmamaya, Ona ortak koşmaya, yakışmayacak sıfatları var demeye, Allahın varlığını, birliğini emir ve yasaklarını inkar etmeye, dinsizliğe, imansızlığa, zındıklığa, şüphe, cehalet ve inkar sebepleriyle iman edilmesi gereken şeylere iman etmemeye ve dinden çıkmaya vasıta olan sözler söylemeye küfür denilir.

ELFAZ-ı KÜFÜR

İslama göre Şer'an tazim ve saygı gösterilmesi lazım olan, yine dinimizce mubarek, mukaddes ve değerli bulunan şeylerden birine dinden düşmeye yani çıkmaya sebep olan sözleri reva görüp söylemeye küfür kelimesi veya küfür lafzı yani elfaz-ı küfür denir...

ELFAZı KÜFÜRDEN BİR ŞEYLER SÖYLEMEK VE GEREKLERİ

Müslümün kişiden küfür kelimesinin sadır olması halinde o kimseye üç şey gerekir...

1. Tazir yani şeriatın tayin ettiği ceza
2. Tecdid-i İman yani imanı yenilemek
3. Tecdid-i Nikah yani nikahı yenilemek

KÜFRE RIZA MESELESİ

Küfre rıza göstermek, razı olmak küfürdür. Allah zümer suresinde küfürden razı olmayacağını 7. Ayette beyan buyurmuştur.

KÜFRÜ ÇEŞİTLERİ

1. Küfr-ü Cehli: Bu cahillerin küfrüdür. Kişinin küfre düşmesinde dikkat edeceği bir ölçü babında ilimden mahrum kalması ve bu sebepten de küfre düşmesidir.
2. Küfr-ü İnkari: Dinin doğruluğunu kalben bilmek ve dille de büyüklüğünü kabul etmek ama inadına gerçekleri görmezden gelerek yada bir menfaat için inadlaşıp dine bağlanmamaktır.
3. Küfr-ü Cuhudi: Bu kalben iman etmek ama dille göstermemek yani ikrar etmemektir. Şeriat zahire hukmeder olduğundan bu da dünya ahkâmında küfürdür.
4. Hükm-i Küfür: İslama göre kıymetli şeyleri hafife yada Alaya alma sonucu hasıl olan küfürdür.

ELFAZ-I KÜFÜR TELAFFUZ ETMENİN NETİCELERİ

1. Geçmiş salih amelleri iptal olunur ve geçersiz hale gelir.
2. Nikahı düşer.
3. Kanı helal olur.
4. Kestiği hayvan murdardır, yenilmez.
5. Kafir olur, tekfir edilir.
6. İsmi tahvil olunur yani değiştirilir.
7. Tevbe etmeden ölürse cehennemde ebediyyen kalır.

ALLAHA TAALLUK EDEN KÜFÜR SÖZLER

Allahu tealadan bahsedilirken inkar kasdı ile “ben Allah falan anlamam veya bilmem” diyen kişi Kafir olur.

Allah vardır, birdir ve vacib’ul vücuttur. Fakat Allah ikidir ve ikiden fazladır diyen kişi kafir olur. Allahı mahlukattan birine veya bir nesneye benzetenler, Ona herhangi bir yaratığı ortak koşanlar Kafir olurlar...

Bir kişi Allahı rüyada gördüm işte Allah öyledir veya böyledir demiş bulunsa Kafir olur.

Bir kişi Allah şu işi bilmez veya buna gücü yetmez demiş olsa kafir olur.

Allahı layık olmayan şeylerle vasıflandıran, yada Allahın isimlerinden birini yada bir emir yada Onun vâdini veya veîdini istihza etse kafir olur.

Allahın beden unsurları gibi organları eli, ayağı, gözü, kulağı, burnu ve benzeri gibi organları var diyen ve böyle bir inanışta bulunan kafir olur.

Allahı noksanlığa, azlığa, yokluğa nisbet eden, Allah alttadır, üsttedir dese, Allahın isimlerinden birini yaratıklara takan ve gaybı bildiğini iddia eden kişiler kafir olur.

Bir kişi bir şey için “Ben bunun tanrısıyım” dese kafir olur. Bir kimse Allah bana cenneti verse sensiz istemem dese kafir olur.

Bir kişi esma-ı ilahiye, Sıfat-ı ilahiye ve Evamir-i ilahiye ile maskarılık ve alay ederse kafir olur dinden çıkar.

Allaha söven Kafir olur ve şeriatı tanımam diyen de kafir olur.

Allah gökte şahidim olsun diyen kişi kafir olur. Bir kişi Allaha şirk koşanlardan olayım dese, o işi de yapsa Kafir olur. Bu kişi yaptığı bir iş için “Allah bilir yapmadım” dese bu söz onun dinden çıkışına sebeptir.

Bir kimse birisine sen bana Allahtan daha sevgilisin, dese kafir olur. Bir adam dün şu işi yaptım ise Kafir olayım derse, ve yaptığıını da biliyorsa o dakikada kafir olur. Çünkü bu adamda küfre rıza bulunmaktadır.

Bir kişi burada Allahın hükmü yoktur, burada geçmez derse Kafir olur.

Namazın farzıyyetini sarahaten inkar eden veya istihfaf ve istihza ile muteammiden terkeden kafirdir.

Bir adam ölünce o ölen için Allah ona yakınlarından daha çok muhtaç bulundu diyenlerle, Allah şu kişiyi ecelinden evvel öldürdü diyenler kafir olur.

Bir insan bir mesele için: “Şeyhlerin ervahı” hazır bulunmaktadır, onlar bilirler demiş olsa kafir olur. Yine bir insan ağız kavgası ettiği birisine ben senin gibi şu kadar adamı balçıktan yaparım diyen Kafir olur.

Falan Allahın unuttuğundandır demek kişiyi kafir eder.

Bir adam gaybı bildiğini iddia ederek ben yitik ve çalınmış şeyleri bilirim dese kafir olur. Cin bana haber verdi yada veriyor diyen kafir olur.

Bir kişi şu adam, şu hastalıktan dolayı ölür dese kafir olur. Çünkü kişinin o hastalıktan mutevelli olup ölmeyeceğini Allah bilir. Yine bir adam falanca öldü ruhunu da falana bıraktı dese kafir olur.

Allah bana şunu yap dese yapmam diyen kafir olur.

Birisi birine Allaha itaat et, uy dese, öteki de etmem, uymam dese kafir olur. Bir kimse kafirlerin bayramında kfire bayramın mubarek olsun dese Kafir olur.

Allahın karısı ve evladı vardır diyenler kafir olur.

Allahın şu sıfatı hadistir diyen kişi Kafir olur.

Allahın kudretini inkar eden kafir olur. Bir kişi Allahın alemin tüm hallerini bilmediğini iddia ederse kafir olur. Birisi Allahın kerim değil bahil yani cimri olduğunu iddia ederse Kafir olur. Rahmet-i İlahiden ümidini kesen de kafir olur.

Bir kişi Allahın evveli ve ahiri olabiliir derse kafir olur. Allahın sıfatları zatının kendisidir diyen kafir olur.

Bir adam hakkında ittifak bulunan farzları inkar ederse Kafir olur.

Allah bana falanla cennete gir dese ben girmem diyen kafir olur.

Ben hristiyanım Yahudiyim diyen kafir olur.

Kafirlerin haram olan işlerine güzel diyen ve öylece itikad eden Kafir olur.

Hristiyan olmak Yahudi olmaktan hayırlıdır diyen Kafir olur.

Şeriata ihanet eden kafir olur.

Bir kimse kati bir şekilde helal olana haram derse kafir olur.

Deyyusların, kadın satanların bulunduğu yerde Allahın hükmü ne gezer diyen kafir olur.

Gelecekte iman ederim, müslüman olurum diyen kafirdir.

İman mahluktur diyen kafir olur.

Şeriata lanet okuyan kafir olur.

MELEKLERE TAALLUK EDEN KÜFÜR SÖZLER

Melekleri inkar eden Kafir olur.

Bir adam melekler gaybı bilir dese kafir olur.

Cebrail yada Mikail de olsa falancanın şahitliği kabul olmaz diyen kafir olur.

Birisi birisine seni görmek Azraili görmek gibidir derse kafir olur.

Melekleri ayıplayan ve onlarla alay eden kafir olur.

Bir adam Azrail şu adamın canını yanlış almış dese kafir olur.

Cebrail vahyi başkasına getirecekti de yanlışlıkla Rasulullaha getirdi diyen kafir olur.

Kendimi cehenneme ve zebanilerin azabına hazırladım diyen kafir olur.

KİTAPLARA TAALLUK EDEN KÜFÜR SÖZLER

Semavi Kitablardan birini inkar eden kafir olur.

Kuranın ihtiva ettiği meselelere sahih nazarıyla bakmayan kafir olur.

Kurandan bir lafzı inkar eden kafir olur.

Alaycı tavırlarla Kuran okuyan kafir olur.

Sure ve ayetlerden birini inkar eden kafir olur.

Bir adam hakaret etmek için Kuranı ayak altına alsın kafir olur.

Kurana söven kafir olur.

Kuran mahluktur diyen kafir olur.

Şu meseleyi Allah kuranda neden zikretti bilmem diyen kafir olur.

Kuranın şurasını beğenmedim diyen kafir olur.

Zina hırsızlık gibi haram işlerde besmele çeken kafir olur.

Kuranı okuyana, okumaya heves edene, mucidine lanet olsun diyen kafir olur.

Müslüman Bir adamla çekişirken kitabına pisleyeyim gibi sözler söyleyen kafir olur.

PEYGAMBERLERE TAALLUK EDEN KÜFÜR SÖZLER

Peygambere söven kimse kafir olur.

Hız.Muhammed son peygamber değildir diyen kafir olur.

(Mâ kâne muhammedun ebâ ehadin min ricâlikum, ve lâkin resûlallâhi ve hâtemen nebiyyine... Ahzâb-40)

Bir kişi peygamberlerden bazısını inkâr ederse kafir olur.

Ben peygamberim diyen kafir olur.

Bir adam peygamberlerden herhangi birisini herhangi bir şeyle ayıplasa kafir olur.

Bir kişi mutevatir olan hadisi inkâr eder yada biz bunun gibileri çok duyduk derse kafir olur.

Sünnetlerden herhangi birini beğenmeyen kişi kafir olur.

Bir kimse eğer peygamberin dedikleri doğru ise kurtulduk derse kafir olur. (Zîrâ bu söz peygamberlerin sıdk sıfatını iptal etmektedir.)

Sünnet ne işe yarar diye alay yollu yada inkâr kasdı ile söz söyleyen kafir olur.

Rasulullah'a lanet okuyan kafir olur.

Rasulullah'a sihirbaz diyen yada 1 saat deli oldu diyenler kafir olur.

Onu aşağılamak üzere ondan çoban diye bahseden kafir olur.

Onu küçük düşürmek üzere kadınlara düşkün olduğunu söyleyen kafir olur.

Bir kimse ben peygamberim der de bir başkası da ondan mucize beklese kafir olur.

ULEMAYA TAALLUK EDEN KÜFÜR SÖZLER

Bir kişi sebep-i zahir olmadan ulemaya buğzederse Kafir olur.

Bir meselede tartışanlardan biri bir alimden fetva alsa ve diğerlerine gösterse bunlardan ben fetva tanımam diyen kafir olur. Kağıtta yazılı ise red maksadıyla yere atarsa kafir olur.

Paraya bak asıl izzet şimdi paradadır ilimde değil diyen kafir olur.

Bir alim vaaz ederken yada hadis rivayet ederken bu bir şey değildir, yada olmadı, derse yada şu kelamınız neyi ıslah eder derse ben anlamam yada bilmem derse kafir olur.

Cahil alimden efdaldır diyen tekfir olunur.

Alimleri taklid ederek maskaralık yapan kafir olur.

İLİMLE ALAKALI KÜFÜR SÖZLER

Bir adama sen mümin misin denilir de o da bilmem dese kafir olur.

Şeri ilimleri hafife alanlar kafir olur.

Rasulün sünnetlerine, nedir bu, bu zamanda böyle olur mu diyen tekfir olunur.

Birisine kalk ilim meclisine gidelim denilse, O da Alimlerin yap dediğine kim güç yetirir hem benim orada ne işim var canım diyen kafir olur.

(Allah, size kolaylık diler, zorluk dilemez. Bakara Suresi, 185), (Allah, kimseye gücünün yeteceğinden fazlasını yüklemeyiz. Bakara Suresi, 286) (Biz hiç kimseye güç yetireceğinden fazlasını yüklemeyiz. Araf Suresi, 42), (...O, sizleri seçmiş ve din konusunda size bir güçlük yüklememiştir...Hac Suresi, 78), (Hiç kimseye güç yetireceğinden fazlasını yüklemeyiz. Mü'minun Suresi, 62)

Kahrolsun şariat diyen kafir olur.

Bir kimse musbet ilmi şeri ilimlerden daha faydalı buluyor ve seviyorum derse kafir olur.

AHRETE TAALLUK EDEN KÜFÜR SÖZLER

Kıyameti inkar eden Kafir olur.

Ölen kişinin dirilmesini inkar eden kafir olur.

Hesabı inkar eden kafir olur.

Mahşerden korkmam demek küfürdür.

Kabir azabını bilmem diyen kafir olur.

Amel defterini inkar eden kafir olur.

Bir kimse şu dünyada ekmek olsun ahrette ne olursa olsun derse kafir olur.

Bir adamın diğerinden 10 lira alacağı olsa alacaklı parasını istese borçlu da sen bana 10 lira daha ver, ahrette 20 lira alırsın dese kafir olur.

Cennetteki nimetler tükenir, cennetin de sonu vardır diyen kafir olur.

Cehennemi, mizanı ve sıratı inkar eden kafir olur.

Zalim mazluma kıyamet günü o kalabalıkta beni nerde bulur da hakkını alırsın dese kafir olur.

Cennete varıldığında Allahı görmeyi inkar eden kafir olur.

Bir adam bir adama Allah senin sebebinle bana cenneti verse istemem derse kafir olur.

Bir adama ahret için de çalış dense o da ben veresiye çalışmam dese kafir olur.

Ahret günü insanlardan başka canlılar dirilmeyecek diyen kafir olur.

Bir adam Hristiyanlarla Yahudiler cehenneme girecek mi bilmem dese kafir olur.

Birisi Allah ahrette kafirlerden istediğine azab eder istediğine de nimet verir derse kafir olur.

Cehennemde ebedi kalacağım diyen kişi kafir olur.

KAZA VE KADERE TAALLUK EDEN KÜFÜR SÖZLER

Herkes işini yaratır diyen kafir olur.

Hayrı Allah şerri şeytan yarattı diyen kafir olur.

Bir adam her şey yada bazı şeyler Allahın takdiri dışındadır derse kafir olur.

Bir adam Allahın dilemediğini insan yapabilir dese kafir olur.

Bir adam diğerine Allah senin canını küfür üzere alsın diye beddua ederse kafir olur.

Bir adama musibetler isabet etse o da “Allahım! Malımı aldın, şunumu aldın, bunumu aldın bilmem benden ne istiyorsun” dese kafir olur.

Bir adam bir olay üzerine “Allahın hükmü budur” dese diğeri de “ben Allahın hükmünden ne anlarım” dese kafir olur.

Bir adam tevbe etmeyi inkar etse ve bunu Allahın takdirine dayandırsa kafir olur.

Bir adam kulların hiçbir fonksiyonu yoktur rüzgar önündeki yaprak gibidirler rüzgar eserse uçuşur esmezse durur derse kafir olur.

Bir adam bir adama Allah senden islamı alsın demiş olsa diğeri de amin dese kafir olur.

AMELLERE TAALLUK EDEN KÜFÜR SÖZLER

Bir adam bir günah işlese de ona tevbe et deseler: O da etmem dese Kafir olur.

Falanca bana küfrü emretse yaparım diyen kafir olur.

Bir adam şu müslümanın kafir olmasını istiyorum dese kafir olur.

Ne zaman bir vaiz küfür lafzı söylese cemaattekiler sükut etseler ve vaiz bunu söyledikten sonra oturmaya devam etseler hepsi kafir olurlar.

Bir kafir müslüman olsa ve ona bazı hediyeler sunulsa, müslüman biri de keşke ben de kafir olsaydım da yeni müslüman olsaydım da bana da bu hediyelerden verilseydi derse kafir olur.

Bir adama namaz kıl denilse o da bekleyin falanca ay gelsin kılacağım dese kafir olur. Namaz kıl denilen kişi şimdilik bekarım, dur hele daha zamanı var dese küfre varır.

Çok çok namaz kıldım ama felaketler üstümden kalkmadı diyen küfre varır.

Namaz karnı doyurmaz diyen kafir olur.

Fakire neden verecekmişim o benim malıma ortak mı diyen kafir olur.

NİKAH İLE İLGİLİ KÜFÜR SÖZLER

Dinden çıkan bir kadın kocasına haram olur. Bu bakımdan her kadın ve erkeğe iman ve islam bilgisi lazımdır... Bu Farz-ı Ayndır.

İmanın şartlarını bilmeyenin nikahı olmaz.

Bir kimse bir kadınla şahitsiz evlense ve Allah ve rasulü şahidimiz olsun deseler ikisi de kafir olur. Çünkü Rasulullah gaybi bilmez, bilir diyen kafir olur.

Bir kadın beline bir kara ip bağlasa, bu nedir diyene, “zunnardır” dese, kafir olur. Niakhi düşer.

Bir kimse zina yada livata helal olsaydı ben de işleseydim derse kafir olur. Karısı hayızlı iken karısı ile cima edip “bu helaldir” diyen kafir olur.

Müslüman kızına gavur kızı, müslüman kadına Kafir kadın demek küfürdür.

Bir adam yada kadın eşine kafir olmam seninle olmamdan evladır dese kafir olur.

Bir adam küçük günahlardan birini işlese, bir başkası da; “tevbe et” dese, o adam “ne yaptım ki tevbe edeyim” dese, kafir olur.

Birisi ben şunu yaparsam kafir olayım derse, ve o işi de yaparsa, kafir olur.

Kadın kocasına senin dinin ve gayretin yoktur sen elalemin yanında beni oturtuyorsun dese erkek de evet benim dini gayretim yoktur dese adam kafir olur.

Bir adam güzel bir Hıristiyan kızı görüp, “ne vardı Hıristiyan olaydım da şu kızı alaydım” derse, kafir olur.

Birisi kadına boşanmak için mürted ol dese, kafir olur.

Karısını 3 talakla boşayana mürted ol böylece karın başkasıyla evlenmeden sana helal olur dese bu yolla kadın helal olmaz ve fetva veren de yapan da kafir olur.

Küçük bir kızı evlendirseler ve kız baliğa olunca iman ve islamdan sorulunca bilemese nikah düşer.

GÜNÜMÜZDE KULLANILAN BAZI KÜFÜR SÖZLER

Kuran çöl kanunudur diyen Kafir olur.

Hız.Muhammed Kuranı kendisi yazmış yada uydurmuş diyen kafir olur.

Kabe Arabın olsun bize lazım değil diyen kafir olur.

Falanca Türk peygamberdir diyen kafir olur.

Birisi bir başka şeye Tanrı, ilah, tanrıça, dese, kafir olur.

Sanatkar eserini Tanrı gibi yaratıyor diyen kafir olur.

Kuran zamanımızda uygulanamaz o 1400 yıl önce için ideal idi diyen kafir olur.

Kafirin inançlarını övüp benimseyen kafir olur.

Müslümanlık bu gün bir şey değil, çağı yakalamalıyız diyen kafir olur.

“Gözümle görmediğime inanmam” deyip Allahı inkar eden kafir olur.

Bir kimse islamda olmayan kafir adetlerini kabul eder ve islam adetlerinden üstte tutarsa kafir olur.

Bir kimse tabiat denen kuvvete tanrı denir derse kafir olur.

Faiz alış veriş gibidir diyen yada ona farklı isimler takıp bu caizdir diyen kafir olur.

Bir adam bir büyük kişinin gelmesi sebebiyle Kurban keserse Kafir olur. Kurban kesmek bir ibadettir.

Bir kimse Kafirlerle yaklaşmak amacıyla sen dinini koru, ben de koruyayım dinlerin hepsi Allahın ve hepsi de iyidir derse kafir olur.

Ben her yola uyarım, müslümanla müslüman kafirle kafirim diyen kafirdir.

İçkisiz duramıyorum yapamam ben diyen kafir olur. Ben içince sapıtmam bu sebeble bana haram değil diyen de kafir olur.

ELFÂZ-I KÜFÜR VE EF'ÂL-I KÜFÜR

Bâzı kimseler özel mesajlarla sık sık; “hocam, insanı küfre sokan söz ve fiiller hakkında gurupta bir ders yapar mısınız?” diye soruyorlar. Aslında konu ile ilgili birkaç defa sunum yaptım. Ama guruba yeni yeni kişiler eklenmektedir. Bu yüzden konunun ehemmiyetinden dolayı bir daha sunuyorum.

Elfaz-ı Küfür (İnsanı Küfre Sokan Söz ve Davranışlar)

Günümüzde son zamanlarda dikkat çeken bir husus var. O da dini hassasiyetlerimizin azalmasıyla beraber, bizi dinden çıkaran söz ve davranışlarda bulunulması. Bu, eğer cehaletten kaynaklanıyorsa bir yere kadar belki mazur sayılabilir ve (tevbe edip tecdîd-i îman ve tecdîd-i nihah yaparak) izalesi mümkündür. Ancak bile bile yapılıyorsa bu ebedi azabı netice verebilecek bir hüsrana dönüşebilir. Bir hadiste Peygamberimiz(s.a.v.): *"Kıyametten hemen önce karanlık gecenin parçaları gibi fitneler var. Kişi o fitnelerde mü'min olarak sabaha erer, akşama kâfir olur; mü'min olarak akşama erer, sabaha kâfir çıkar..."* (Ebu Davud, Fiten 2, (4259, 4262); Tirmizî, Fiten 33, (2205) Hepimizin en büyük arzusu imanla bu fani alemden göçmek, imanımızı korumak olmalı değil midir? O halde bu söz ve davranışların neler olduğunu bilmeli ve yılandan akrepten çekindiğimiz gibi bu durumlardan korunmalıyız. Adeta mayınlı tarlada gidiyor gibi attığımız adıma, söylediğimiz söze, tutum ve davranışlarımıza dikkat etmeliyiz.

Şimdi insanı manen batıran bu söz ve davranışların neler olduğuna bakalım:

Küfür Sözler: Müslüman bir kimseyi imanlı iken dinden çıkaran, kalben benimsenen din hakkında oluşan şüphe ve dini inkar eden veya dine hakaret olarak söylenen sözlerle elfâz-ı küfür (küfür sözler), bu davranışlara da insanı dinden çıkaran fiiller denir. Tevbe eden, yaptığına gönülden pişman olanlara ise son nefese kadar dönüş kapısı açıktır.

Yaptığına pişman olup tövbe etmezse, o kimse ömrünün sonuna kadar da öyle inanırsa, o kimsenin ne namazı, ne orucu ne de başka ibadetleri asla kabul edilmez. Bu durumda olan bir kimse, küfür üzere ölürse CEHENNEMDE SONSUZ AZABA DÜŞER.

Burada önemli hususlardan biri de iman ve amel meselesidir. Bir insanın bir günahı işlemesi başka, o günahın günah olduğuna inanmaması başkadır. İnsan ne kadar günah işlemiş olursa olsun, Allah'a tevbe ederse affolunabilir. Yeter ki günahı günah kabul edip isyan etmemiş olsun. Buna göre, bir insan Kur'an-ı Kerim'in namaz emrini inkâr ederse küfre girer; ama, bu emri kabul ettiği halde namaz kılmazsa kâfir olmaz (Bâzı âlimlere göre ise kâfir olur). Haramları işlemek de böyledir. Faiz alıp vermeyi Kur'an'ın yasak ettiğini, bunun ilâhî bir yasak olduğunu kabul eden bir insanın, nefesine mağlûp olarak bu haramı işlemesi hâlinde kâfir olmayacağı açıktır.

1) İMAN ESASLARI İLE ALÂKALI KÜFÜR SÖZLERİ:

a) ALLAH (cc) Hakkında:

Allah'ı büyüklüğüne ve ulûhiyetine uygun olmayan bir şekilde : "Allah niye yarattı bilmem ki", "Allah şuna verdiği canı alamıyor", "şu işi Allah bile emretse yapmam", "Allah beni niye yarattı ki, zira dünyada hiçbir şey vermedi", "Allah bizi unuttu", "Allah cimridir", "Allah'tan korkmuyorum", ... vb. sözleri söylemek küfürdür.

b) Peygamberler Hakkında

Peygamberlik müessesesini toptan inkâr etmek, peygamberlerin bazısını kabul edip, bazısını inkâr etmek, onlara ulûhiyet isnadında bulunmak, peygamberlerin yalan söyleyebileceğinin mümkün olduğuna inanmak, tevatüren menkul mucizeleri inkâr etmek, onlara sövmek, zina isnadında bulunmak, alay etmek, hafife almak,

mesela-, Efendimiz (a.s.m) için hakaret kasdıyla "O bir çobandı" demek, "şunu Hz. Muhammed (a.s.m) bile emretseydi yapmazdım", "falan Peygamber olsaydı itaat etmezdim", "Kur'an bize yeter sünnete ne lüzum var..." vb. demek küfürdür.

c) Melekler Hakkında:

Meleklerin mevcudiyetine inanmamak, "melekler Allah'ın yardımcılardır demek", onlarla alay etmek, mesela; "Cebrâil, Mikail de olsa falan kişinin şahidliğini kabul etmem" veya birisine "Seni görmek Azrail'i görmek gibi geliyor" demek, ...vb. küfürdür. (Zîrâ bu sözde Azrâil'den nefret ettiğini belirtmek vardır)

d) Kitaplar ve Kur'an-ı Kerim Hakkında:

Kur'an-ı Kerim ve Semavî kitapların Allah kelâmı olduğunu inkâr etmek, O'na (haşa) "çöl kanunudur", "hangi çağda yaşıyoruz", "bu zamanda ona uyulmaz" demek Kur'an'ın bir tek âyetini hatta lâfzını, hükmünü inkâr etmek, Kur'an'ı alay ederek okumak, ona sövmek, hükümlerini hafife almak küfürdür.

Birçok ehl-i sünnet ulemâsına göre "Kur'an mahlûktur" demek küfürdür.

e) Âhiret Hakkında:

Âhiret'i ve ona tealluk eden bütün halleri, yani kabir azabını, haşri, neşri, hesabı, mizanı, sırat'ı, şefaat'i, cennet ve cehennemi inkâr etmek, âhirette kâfirlerin azab göreceğinden şüphe etmek küfürdür.

f) Kaza-Kader Hakkında:

Kaza ve kaderi inkâr etmek, "hayrı Allah, şerri şeytan yarattı", "bazı şeyler Allah'ın takdiri ile olmaz", "Allah'ın dilemediğini insanlar işleyebilir"...vb.şeyleri söylemek küfürdür.

2) İSLÂM'IN ŞARTLARI İLE ALÂKALI KÜFÜR SÖZLERİ:

a) Namaz Hakkında:

Beş vakit namazı istihza (alay) kasdıyla terketmek, "bugüne kadar kıldım da ne kazandım, namaz kılarken geçirdiğim vakitler boşa gitmiş", "namazdan bıktım usandım", "namaz bana farz değil", "hele bir evleneyim de veya hele bir 40 yaşıma gireyim de o zaman düşünürüz", "teravih namazını Ömer icad etti" ...vb. demek, sadece Ramazan'da namaz kılan birisine "Sair zamanlarda da kıl" denildiğinde "Ramazan da bir vakte 70 kat sevab veriliyor, dolayısıyla onlar bu kılmadıklarını da karşılar" .. demek küfürdür.

b) Oruç Hakkında:

Oruç'u inkâr ve alay etmek, "Oruç bir aydan fazla olsaydı tutmazdım", "oruç farz olmasaydı daha hayırlı olurdu", "işte ağır bir ay daha geldi (Ramazan'ı kasederek)"... vb şekilde sözler söylemek küfürdür.

c) Zekât Hakkında:

Zekât'ı inkâr etmek, "bu sıkıntılı ve zahmetli zararı daha ne zamana kadar ödeyeceğiz", "fakire ne diye zekât verecekmişim ki, o da kazansın, kazanırken beraber mi kazandık, o benim malıma ortak mı" ... vb. sözler söylemek küfürdür.

d) Hac Hakkında:

Haccı inkâr etmek, "Hacca ne lüzum var", "oraya gitmek Araplara para yedirmektir"...vb. şeyler söylemek küfürdür.

3) ÇEŞİTLİ KÜFÜR SÖZLERİ

"Zina ve livata helal olsaydı ben işlerdim " diye temenni etmek, hayz halindeki kadın ile cinsi münasebeti helal görmek, ilim ehliyle (hocalarla) alay etmek küfürdür. Mesela; birisi sanki hocaymış gibi yüksek bir yere cübbe ve sarık giyerek oturduktan sonra elindeki uzun sopayla önünde oturan talebeleri dövse, bu da, buna gülenler de kâfir olur.

Küfür kelimesini ister şaka, ister ciddi olarak öğrenen, öğreten, konuşan, kâfirlere benzemek kasdıyla yapılan şeylerle de kişi kâfir olur. Mesela; beline zünnar veya ip, kemer..vs. bağlayarak "bu zünnardır" dese, veya mecusilerin Nevruz, Hristiyanların Noel bayramını onlarla beraber veya onlar gibi kutlayan kâfir olur.

Harama helal, helale haram diyen, başkasının küfrüne rıza gösteren, büyük günahlarda ısrar eden ve günahından korkmayanlar da kâfir olur. Bir müslümana kafir demek. - Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyurdular ki;

“BİR KİMSE, MÜSLÜMAN KARDEŞİNE: “EY KÂFİR” DERSE, HİTAP EDİLEN KİMSE KÂFİR DEĞİLSE, BU SÖZÜ SÖYLEYENİN KENDİSİ KÂFİR OLUR. (Buhari edeb,78/13)

4) GÜNÜMÜZDE ÇOK KULLANILAN KÜFÜR SÖZLERİ

Kur'ân çöl kanunudur, onu Muhammed kafasından uydurmuştur. Kâbe Arapların olsun, falan yer bize yeter, 14 asır önceki şeylerle bugün millet idare edilmez, Müslümanlık İslâm âleminin gerilemesine neden olmuştur, onunla bugün hiçbir şey yapılamaz, o halde bize her hususta Avrupalılara ayak uydurmak düşer, Allah'a ibadetle vakit öldürmemeli, ben dünyaya yemeye, içmeye, gezmeye ve eğlenmeye geldim, ibadetle ne işim var, günümüzde faiz helaldir demek, içki, zina gibi haram olduğu kesin olan şeylere besmele çekerek başlamak, bu devirde maşallahla, inşaallahla iş olmaz, asır teknoloji asrı, helalmiş, harammış ben tanımam, haram mal bana daha sevimlidir, onun kafası şeriatla örümceklenmiş, ben Allah'ın unuttuğu kimselerdenim, Allah bana bu kadar dert, ızdırap verdi bir de namaz mı kılacakmışım, çok namaz kıldım, Kur'ân okudum ama hala fakirim, Allah İblise lânet etmiştir fakat ben etmiyorum, ister Yahudi, ister Müslüman olun, benim yanımda eşitsiniz, kara kaplı kitaba bir bakayım, bütün senadid (büyükler) cehennemde, fakir fukara cennette benim ne işim var cennette, Allah şu şu isteklerimi versin de sonra alsın namazını, orucunu demek küfürdür.

Cima lafzıyla dine sövmek, haram olduğu kesin olan bir şeyi yedikten sonra (elhamdülillah) demek, imanî meseleler için "beş para etmez" demek, müslümanlara içki satmayı helâl görmek, haram malı fakirlere sevap umarak tasadduk etmek, fakirin de haram olduğunu bildiği malın kendisine verilmesini

müteakip hayırla duâ etmesi, Allah'tan başkasına ta'zim kasdıyla yemin etmek, secde etmek küfürdür.

Büyük bir kişinin bir beldeye veya müesseseye gelişi münasebetiyle onun adına kurban kesmek küfürdür (Zira bu davranışla onu Allah'a ortak koşmuş olur. Çünkü kurban kesmek bir ibadettir ve neticede sevab umularak sadece Allah için kesilir.).

Gaybı bildiğini iddia ederek "ben yitik ve çalınmış şeyleri bulurum" demek. Hatta buna inanmak da küfürdür. Zira gaybı Allah'tan başka kimse bilmez. Çeşitli belâ ve musibetlere maruz kaldıktan sonra "Allah'ım şunu şunu verdin, yapmadığın ne kaldı ki?" demek, fasık, sarhoş birisinin üzerine para saçmak küfürdür. Zira para saçanlar onun haline rıza gösteriyorlar demektir. Halbuki KÜFRE RIZA KÜFÜRDÜR.

Karının kocasına veya kocanın karısına "seninle bulunmaktansa kâfir olsaydım daha iyiydi" demekle -bunu söyleyen- kâfir olur.

B) EF'ÂL-İ KÜFÜR: (KÜFRÜ GEREKTİREN HAREKETLER)

1) Puta Tapmak: Puta, güneşe, aya, yıldızlara, ateşe secde etmek ve tapmak küfürdür.

2) Peygamber öldürmek küfürdür.

3) Mushafı pisliğe atmak küfürdür. Hatta buradan hareketle üzerinde Kur'an'dan bir âyet yazılı kâğıdı da kasten ve bilerek pisliğe atmak küfür sayılmıştır.

4) Kur'an-ı Kerim 'i def ve ney gibi müzik âletleri ile çalarak okumak küfürdür. Zira burada Kur'an'ı hafife almak vardır.

5) Gayri müslimlerin kilise-havra-katedral gibi ibadet yerlerine ibadet niyetiyle gitmek ve buralardaki ibadetin başka yerlerde yapılacak ibadetlerden daha faziletli olduğuna inanmak küfürdür.

6) İbadet kasdıyla herhangi bir şahsa secde etmek de küfürdür.

7) Salib veya haç denilen Hristiyanların madalyonunu takınmak küfürdür.

8) Hristiyan ve Mecusilerin küfür alâmeti olarak kullandıkları kuşağı, yine zimmilerin aynı gaye ile omuzlarına attıkları kumaş (giyar) kullanmak küfürdür.

9) Mecusilerin giymiş oldukları şapkayı (kalensuve) onlara benzemek kasdıyla giymek küfürdür.

10) Şarkıcıların, "sensiz cennete girmem", "seninle cehenneme bile giderim", "cenneti değişmem saçının teline", "sen benim ilâhım oldun, "bir Allah'a bir de sana tapıyorum", "kaderime isyân ediyorum", "kahpe kader" gibi sözler küfürdür. Bunları söyleyenler de bunları dinleyipte "ne güzel söylüyor" diyenler, onların böyle küfür şarkılarından zevk alanlar da kâfirdirler. Zîrâ küfre rıza küfürdür.

11) Demokrasiyi, lâikliği veya başka bir küfür sistemini benimseyenler, onları övenler, insanları demokrasiyi ve lâikliği benimsemeye çağıranlar küfre girerler. Zîrâ bütün beşerî rejimler küfürdür. Küfrü övmek, küfrü desteklemek ise küfürdür.

12) Demeokratik meclislere “demokrasinin mâbedi” demek, futbol sahalarına “futbolun mâbedi” demek küfürdür.

13) Sihir yapmak küfrü netice veren davranışlardır.

Sihir meselesini burada uzadıya incelememiz mümkün değildir. Bununla beraber mevzuumuzla ilgili yönünü kısaca açıklayalım:

Sihrin te'sir ve hakikati var mıdır, yok mudur? Her ne kadar Mu'tezile sihrin hiçbir tesiri yok dese de ehl-i sünnet sihrin hakikati ve te'siri olduğuna hükmetmişlerdir. Her iki grubun delilleri incelendiğinde, ehl-i sünnet görüşünün tercihe daha lâayık olduğu görülecektir.

Burada işin can alıcı noktası, sihrin te'sirinin ister fayda, ister zarar olsun kişiye mutlak olarak değil de, ancak ve ancak Allah'ın izniyle ulaşabileceğidir. Zira sihir zahirî sebeplerden bir sebeptir. Musebbibu'l Esbâb Hz. Allah'tır O dilerse olur, dilemezse olmaz.

Sihir yapma, öğrenme ve öğretme İslâm âlimlerinin ekserisine göre haramdır. Zira Kur'an sihri zem makamında zikretmiştir. Ve Efendimiz (s.a.v.) Buhâri ve Müslim'de geçen bir hadiste ümmetini sakındırdığı yedi helâk edici şeyler içinde sihri de saymıştır.

Şarkıcıların ve türkücülerin dillerindeki küfür sözler:

Gülmeyecek bu yüzü, neden verdin bana ya Rab?

Ya birazcık neşe ver, ya beni baştan yarat.

Baştan yarat ellerimi, baştan yarat gözlerimi,

Baştan yaz şu kaderimi, tanrım beni baştan yarat.

Azacık düşünebilen anlar ki, bu sözlerde Allah"a isabetsizlik ve bilgisizlik isnat edilmektir. Kişi bu söylediklerini inanmadan söylese küfür bir söz söylemiş olur. Şarkının havasına girip gerçekten öyle inanırsa kâfir olur.

Ne yaptım Allah'ım dertli doğacak... Ömrüme verilen bu ceza niye?

Vurdu süründürdü felek tokadı, ömrüme verilen bu ceza niye?

Allah'ın gücüne gider mi bilmem, verdiği bu candan ben bıktım...

Tanrım, kötü kullarını sen affetsen ben affetmem...

Kahpe felek sana nettim neyledim?

Niyetin sadece bir can vermekse, her nefes gönlüme birer darbeyse,

Sevilmek sevene zulüm etmekse, ben kulun değilim, gücenme tanrım...

İtirazım var bu zalim kadere, itirazım var bu sonsuz kedere...

İbadetin oldum inancın oldum, sanki sen yarattın ben kulun oldum

Affet tanrım diye yalvardım durdum, sevdikçe sayende günahkâr oldum...

Kaderim düşman bana, kahretmişim dünyama,

Adımı sorma bana bir bahtı karalıyım... Kahpe kader...

Her gün isyanım var benim kadere, ne öldürdü ne güldürdü bir kere.

Tanrı bazen kulunu işitmiyor, neden?

Bir sana taptım, bir tanrıya taptım...

Rabbim adaletin bu kadar mı? Alıştım kaderin zulmüne artık.

Kuluna kul oldum, severek taptım...

Secde ettim taparcasına...

Madem unutacaktın beni neden yarattın?

Sevdim seni Rabbim kadar.

Kaderin böylesine yazıklar olsun.

Yaradanın boş vaktine gelmiş deli yosma.

Seninle cehennem ödülüdür bana sensiz cennet bile sürgün sayılır.

Aldanma öbür dünyaya, hayatı yaşa.

Seni sevmek ibadetim.

Sana taptım, taptım, taptım, taptım.

Benim sana yaptığım canım,aşk tadında ibadet.

Elimizde şişeler,açılsın meyhaneler'..

Cenneti değişmem saçının teline..

Tapılacak kadınsın.

Kısaca bu ifadeler küfür sözlerdir. Yani şarkıların ve türkülerin bile şirke çağırdığı bir toplum haline geldik. Bunları okuyan şarkıcılar da şeytanın gönüllü zurnaları. Bunların bu tip şarkılarını türkülerini severek, zevk alarak dinleyenler de küfre girerler.

ELFÂZİ KÜFRÜN HÜKÜMLERİ :

1- Amelleri icma ile heder olur (yâni o güne işlemiş olduğu bütün sâlih amelleri boşa gider). (Bak Zümer Suresi: 5) Yeniden iman ettiğinde hac yapmış ise yeniden hac yapması gerekir. Küfrüne devam ettiği süre içinde karısı nikahsız ve ciması zina, bu sebeple doğan çocuğu veled-i zina sayılır. Laf olsun, adet yerini bulsun diye tövbe ve şehadet getirmekle tekrar imana gelinmiş olmaz.

2- Yapılan şeylerde küfür kokusu hissedilen söz ve davranışlarda bulunanlar o tür söz ve davranışları terk edip önceki yaptıklarına pişman olduktan sonra, imanlarını ve nikahlarını da yenilemelidir.

3- Hata ile söylenen küfür, küfre götürmez. Bunların nikahlarını yenilemeleri gerekmezse de, bunlara tövbe ve istiğfar gerekir. Kadınlar da küfür işlerse, onların da tecdid-i imandan sonra nikah tazelemeleri gerekir.

4- Tehdit ile küfür işleyen, küfre girmiş olmaz.

NETİCE:

Ana hatları ile tesbite çalıştığımız bu mevzûda bütün müslümanlar telafisi mümkün olmayacak şeyleri söylememeli, davranışları yapmamalıdır. Çünkü bu gibi şeyler dünyevî ve uhrevî hiçbir cezaî müeyyideye bağlı olmayan şeylerde yani "Ahlâk Kuralları" çerçevesi içinde olsa, kısaca hatalı söz kalb ve gönül kırma karşısında bir özür dileme ile maddi bir hata, dikkatsizlik neticesi kırılan, yarılan şeyi tazmin etmekle problem kolaylıkla hallolunabilecek iken, üzerinde durduğumuz mesele hiç de o cinsten değildir.

O halde inancımızın gereği olan kâide ve prensiplerimize alabildiğine vâkıf olup, hayatımıza onları hayat kılalım. Gayret bizden TEVFİK ALLAH'tandır.

ERKEĞİN HAKLARI

Erkeğin hanımı üzerindeki hakları çok fazladır. Nitekim peygamberimiz (sav) *"Kadın kocasının üzerinde kan ve irin çıksa ona hizmet etmek için onları yalayarak temizlese hakkını eda edemez"* (Tirmîzî, 1159; İbn Hibbân, 1291; Beyhakî, 7:291) buyurmuşlardır.

Kadının dini vazifesi namaz, oruç, namusunu korumak ve kocasına itaatidir. Bu üçünü yaptığı zaman cennet ona vacip olur. Nitekim peygamberimiz (sav) *"Kadın beş vakit namazını kılar, Ramazan orucunu tutar, namusunu korur ve kocasına itaat ederse; ona 'Cennetin hangi kapısından istersen gir' denilir"* (İbn-i Hibban, 4163) buyurarak bu vazifelerini saymıştır.

Hak ve vazifeler iki nevidir. Birincisi tadat edilen vazifelerdir. İkincisi ise sayılmayan ve sayılan vazifelerin yapılması için gerekli olan görevlerdir ki bunları asiller söylenmeden yaparlar, asil olmayanlar da kendilerine hatırlatıldığı zaman yapmak durumundadırlar. Bu manada erkeğin hanımı üzerindeki haklarını şöyle sıralayabiliriz:

1.Kocasının meşru, helal dairesindeki isteklerine itaat etmesi: Bunların bir kısmı dinin yüklediği vazifeler, bir kısmı ise kocanın kendisinden istekleridir. Aile huzuru aile içinde uyumun olmasına bağlıdır. Bu uyum ise karşılıklı rıza ve itaat ile sağlanır. Peygamberimiz (sav) **“Kuşkusuz eşler sizin cennet ve cehenneminizdir”** (Nesâî, Uşre, 106; Hâkim, 2:189; Beyhakî, 7:291; Ahmed, 4:341) buyurmuşlardır. Hayırlı kadını da **“Emrettiği zaman itaat eden, baktığı zaman mutluluk veren ve ayrı olduğu zaman namusunu ve malını koruyandır”** (Nesai, 6:68) buyurarak iyi bir eşin güzel vasıflarını saymıştır. Ancak kadının kocaya itaati meşru olan isteklerinedir. Gayr-i meşru olan isteklere itaat dinen de caiz olmaz. Zira bu kişiyi Allah’a isyana zorlar. **“Allah’a isyan olan bir konuda kula itaat edilmez; itaat ancak maruf olanadır.”** (Buhari, 7257; Müslim, 1840)

2. Kadının kocasını izni ve rızası olmadan evinden çıkmaması: Herhangi bir ziyaret, alışveriş ve gezi için çıkacağı zaman eşine haber vermesi ve iznini alması gerekir. Herhangi bir işte çalışması ancak kocasının iznine bağlıdır. Kocasını müsaade etmediği zaman çalışması meşru olmaz. Nitekim yüce Allah kadınlara hitaben **“Tertemiz ve namuslu olmak isterseniz, evlerinizde vakarla oturun, cahiliye kadınları gibi açılıp saçılarak, ziynetlerini takarak ve kırıtarak gösteriş için dışarılarda dolaşmayın. Namazınızı kılın, zekâtınızı verin, Allah’a ve Resulüne itaat edin”** (Ahzab, 33:33) buyurarak kadınların yerlerinin evleri olduğunu belirtmiştir. Kadının kocasından habersiz evinden çıkarak çarşı-pazar dolaşması ve başına buyruk yaşaması kocasına ve Allah’a itaatsizlik sayılır ve İslam bilginlerine göre dünyevi ve uhrevi cezayı hak eder. (Feteva, 32:281)

3. Kocasını yatağına çağırdığı zaman icabet etmesi: Bu husus önemli bir hak olup pek çok hadisler buna işaret etmiştir.

4. Kocasının izni ve rızası olmayan kimseleri evine almaması: Ev reisi ve sahibi koca olduğu için evini onun razı olmayacağı kimselere açması caiz olmaz. Nitekim peygamberimiz (sav) erkeklere hitaben **“Sizin hanımlarınız üzerindeki hakkınız hoşlanmadığınız kimseleri evinize almamalarıdır”** (Müslim, 1026, 1218) buyurmuşlardır. Kocasına haber vermemiş olsa da kocasının razı olacağını bildiği kimseleri evine alabilir. Bunda bir sakınca yoktur.

5. Kocasını evdeyken onun izni ve rızasını almadan oruç tutmaması: Bu da kocanın

hakkıdır. Zira erkek arzuladığı zaman hanımı ile ihtiyacını giderebilmelidir. Aksi takdirde nefsine hâkim olamayan erkeklerin günaha ve harama girme durumu olabilir. Nitekim peygamberimiz (sav) **“Kocasının evinde olan onun izni olmadan nafile oruç tutması helal değildir”** (Buhârî, 5195; Tirmîzî, 782; İbn Mâce, 1761) buyurmuşlardır. Helal olmayan bir şeyi yapmanın günah olduğu bellidir.

6. Kadın kocasının malından izni ve rızası olmadan infakta ve bağışta bulunamaz ve kafasına göre harcama yapamaz. Zira kadının vazifelerinden birisi de kocasının malını ve namusunu muhafaza etmesidir. Peygamberimiz (sav) “Hiçbir kadın kocasının evinde ondan izinsiz sadaka vermesin ve bağışta bulunmasın” (Ebû Dâvud, 3565; Tirmîzî, 670; İbn Mâce, 2295) buyurmuşlardır.

7. Kocasına ve çocuklarına hizmet etmesi: Kadınların hakları ve İslamı yaşamaları konusunda peygamberimizin (sav) eşleri ve kızı Hz. Fatıma (ra) mü'min kadınların örnek alması gerekir. Peygamberimiz (sav) Hz. Fatıma'yı Hz. Ali (ra) ile evlendirdince evlerine giderek ikisini de yanına çağırması ve dua ettikten sonra evin iç işlerini kızına dış işlerini de Hz. Ali'ye (ra) yüklemiştir. Bu nedenle Hz. Fâtıma (ra) çocukların eğitimi, evin ihtiyaçları, temizlik ve düzeninden sorumluydu; hatta el değirmeni ile buğdayı öğütürerek un yapar ve bundan dolayı da ellerinin kabardığı olurdu. Peygamberimize (sav) gelerek esirler içinden bir hizmetçi istediği zaman peygamberimiz (sav) bu isteğini kabul etmemiştir. (Buhari, Kitabu'l-Humus, 5224) Hz. Ebubekir'in kızı Esmâ (ra) Hz. Zübeyir (ra) ile evlendiği zaman atından başka bir şeyi yoktu. Hz. Esmâ onun atının yemini, suyunu verir ve bakımını yapardı. Ayrıca peygamberimizin (sav) Zübeyir'e (ra) verdiği araziye gider ve ürününü başında getirirdi. (Buhârî, 5224; Müslim, 2182)

İslam bilginleri kadının kocasına yardım etmesinin dini hükmü üzerinde tartışmışlardır. Bir kısmı vaciptir, diğer kısmı ise sünnet ve müstehap olduğu konusunda fikir yürütmüşlerdir. Sonuçta **“İyilik ve takvada birbirinize yardımcı olun, günahı ve haddi aşmada birbirinize yardım etmeyin ve Allah'tan korkun. Aksi takdirde Allah'ın azabı çok şiddetlidir”** (Maide, 5:2) ayeti-i kerimesi gereği Allah'ın bu emrine uygun şekilde karı-kocanın birbirlerine yardım etmeleri gerektiği üzerinde fikir birliğine varılmıştır. Peygamberimiz (sav) de bazen evde bulundukları zaman hanımlarına yardımcı olmuştur.

8. Kadın namusunu, çocuklarını ve kocasının malının bekçisidir ve onları korumalıdır. Yüce Allah “Allah'ın sevdiği salih kadınlar kocalarına muti olanlar, Allah'ın kendilerinden korumasını istediği namusunu ve eşinin şerefini korumalıdır” (Nisa, 4:34) buyurur. Bu nedenle Salih kadın kocasına itaatkâr, namuslu ve güzel huylu olması, kocasının malını ve çocuklarını koruma görevi vardır. Peygamberimiz (sav) bu ayete istinaden **“kadınların hayırlısı kendisini ve kocasının malını koruyandır”** (Nesai, 6:68) buyurmuşlardır.

9. Kadın kocasına minnettar olmalı ve teşekkür etmeli ve onunla Allah'ın kendisine verdiği nimetleri ve imkânların şükrünü eda etmeye çalışmalıdır. Peygamberimiz (sav) **“Kocasına muhtaç olduğu halde ona teşekkür etmeyen kadına Allah rahmet nazarı ile bakmaz”** (Nesâî, İşra, 249) buyurmuşlardır. Yine peygamberimiz (sav) **“Cehennem bana gösterildi. Çoğunu kadınlar gördüm. Bunun sebebi de kocalarına karşı nankörlük etmeleri ve iyiliğe teşekkür etmemeleridir. Onlardan birisine uzun zaman iyilik etsen, sonra senden hoşlanmadığı bir şeyi görse hemen ‘senden hiçbir hayır görmedim’ demelerinden dolayıdır”** (Buhârî, 29; Müslim, 884) buyurdular. Teşekkür dille olduğu gibi evine, eşine ve çocuklarına sahip çıkarak her durumda onları müdafaa etmek gerçek teşekkürdür. Kanaat, rıza ve memnuniyet teşekkürün en güzel şeklidir. Kadının eşine ve evine karşı böyle davranması gerekir. Saliha bir kadın kocasının kendisi ve çocuklarına yaptığı harcamaları küçük görerek başa kakamaz. Yapılan iyiliği başa kakmak ise sevapları ve hayırları yok eder. Nitekim yüce Allah **“Allah’a ve ahret gününe inanmayanlar gibi başa kakmak ve eziyet etmek suretiyle yaptığınız iyiliği ve hayırlarınızı iptal etmeyiniz”** (Bakara, 2:264) buyrulur.

10. Kadın kocası için süslenmeli ve giyinmelidir. Peygamberimizin (sav) **“Kadının hayırlısı emrettiği zaman itaat eden, kendisine baktığı zaman mutlu eden ve bulunmadığı zaman namusunu ve malını koruyandır”** (Nesai, 6:68) hadisi bunu ifade etmektedir.

11. Ev hanımı aza kanaat etmeli ve razı olmalıdır. Yüce Allah Kur’ân-ı Kerimde **“Rızkı geniş olan genişliğinden infak etsin, rızkı dar olan da Allah'ın kendisine verdiğinden infak etsin. Allah kimseye gücünün üstünde yük yüklemez; vermediğinden istemez. Allah daime zorluktan sonra bir kolaylık verir.”** (Talak, 65:7)

12. Kocasına eziyet etmemeli ve onu öfkeliendirecek davranışlarda ve sözlerde bulunmamalıdır. Asil bir kadın kocasının hoşlanacağı ve hoşuna gitmeyeceği şeyleri öğrenir ve bunlara dikkat eder. Kocasının rızasını kazanmaya çalışır. Peygamberimiz (sav) **“Bir kadın dünyada kocasına eziyet ederse, Cennette eşi olacak olan huriler ona şöyle derler. ‘Kahrolası kadın! O erkeğe eziyet etme! O senin yanında misafirdir, senin yanından ayrılarak bize gelecektir”** (Tirmîzî, 1174; İbn Mâce, 2014) derler.

13. Eşinin anne-babasına ve akrabalarına iyi davranmalıdır. Akıl ve zekâ kişinin bulunduğu ortama uyum sağlayabilme ve kendisini sevdirebilme özelliğidir. Bir kadının anne ve babası kocasının anne ve babasıdır. Onlara hizmet etmesi anne-babasına hizmet etmesinden daha önemlidir. Çünkü kadın kısmının kendi anne-babasına bakma mükellefiyeti yoktur. Erkeğin vazifesi anne-babasına bakmak ve rızalarını almaktır. Bunun

bir yönü de gelinin kocanın anne ve babasına da hizmet etmesidir. Bu hem anne-baba hakkını, hem de koca hakkı ve kocaya itaat vazifesinin gereğidir.

Bütün bu sayılanların tamamı erkeğin hanımı üzerindeki hakkıdır ve kadının görevidir. Görevini yapmaması, sonra da 'bunlar benim hakkım' demesi görevden kaçmaktan ve bunu da dine yükleme çabasından başka bir şey değildir. Allah'tan korkmalı ve grevden kaçmayı hak olarak görmemelidir.

فقه FIKIH

Sözlükte “bir şeyi bilmek, iyi ve tam anlamak, derinlemesine kavramak” mânasına gelen **fıkıh** kelimesi ilim, fehim gibi yakın anlamlı diğer kavramlara göre daha özel bir anlam taşır.

Fıkıh kelimesi Kur’ân-ı Kerîm’de yirmi yerde çeşitli fiil kalıplarıyla geçmekte olup (bk. M. F. Abdülbâkî, *el-Mu‘cem*, “fkh” md.) genelde “bir şeyi iyi ve tam anlamak, kavramak, bir şeyin hakikatini bilmek ve akletmek” gibi anlamlarda kullanılır. Bu âyetlerden birindeki “fi’d-dîn” kaydı (et-Tevbe 9/122) kelimeye “dinde derin bilgi sahibi olmak” şeklinde biraz daha özel bir anlam kazandırmıştır. Hadislerde geçen fıkıh kelimesi ve türevlerinin, mutlak olarak kullanıldığında sözlük anlamı çerçevesinde “iyi, doğru ve derinlemesine bilgi ve kavrayış” mânasına geldiği, “fi’d-dîn” kaydıyla kullanıldığında ise din ve Kur’an konusundaki bilginin kastedildiği görülür (bk. Wensinck, *el-Mu‘cem*, “fkh” md.; meselâ bk. Buhârî, “İlim”, 10, 20; Müslim, “İmâre”, 175, “Zekât”, 98, 100; Ebû Dâvûd, “Şalât”, 1). Fıkıh kelimesi, “Kendisinden daha anlayışlı kimseye fıkıh aktaran niceleri vardır” meâlindeki hadiste ise (Ebû Dâvûd, “İlim”, 10; Tirmizî, “İlim”, 7) anlamaya dayalı bilgi yanında Kur’an ve Sünnet bilgisi mânasını da ihtiva etmektedir. Ancak daha yaygın olarak re’y ve fetva ile birlikte fıkıhın “Kitap ve Sünnet’ten çıkarılan mâna ve hüküm” karşılığında; ilim, rivayet ve hadisin ise “doğrudan Kitap ve Sünnet” (âyet ve hadis bilgisi) karşılığında kullanıldığı anlaşılmaktadır (Ebû Dâvûd, “Ferâ’iz”, 1; İbn Sa’d, I, 346, 348, 350, 357, 368, 375, 378; İbn Sa’d, Hz. Peygamber hayatta iken ve ölümünden sonra fetva veren sahâbeden bahsederken fetva, fıkıh ve re’yi aynı anlamda, ilim kelimesini ise bazan özellikle âyet ve hadis bilgisi, bazan da her iki grubu içine alan bilgi mânasında kullanmıştır). Bununla birlikte Hz. Peygamber ve ashap devrinde fıkıha göre kaza ve re’y kelimelerinin daha yaygın bir kullanıma sahip bulunduğu, dinî konularda bilgi sahibi olanlara da okur yazarlık ve ezberle bilgi arasındaki yakın bağ sebebiyle “kurrâ” denildiği, ilmî birikim ve metodolojinin gelişmesiyle birlikte fıkıhın bir ilim dalı haline gelip kurrâ kelimesinin yerini fakih ve âlim kelimelerinin aldığı söylenebilir (İbn Haldûn, III, 1046).

Bir başka deyişle fıkıh, söz ve fiillerin amaçlarını kavrayacak şekilde keskin ve derin anlayıştır. Şu âyet ve hadislerde geçen ve bu kökten türemiş olan kelimeler böyle bir anlamda kullanılmıştır:

"Bunlara ne oluyor kî hiçbir sözü anlamağa yanaşmıyorlar." (A'râf. 179: (...lehum kulübün lâ yefkahûne bihâ...))

"Allah, kime hayır murad ederse onu din'de fakih kılar." (Buharı İlri: 10, 13: (Men yuridillâhu "bihî hayran yufaikkıhu fi'd-dîn)

İşte bu, fıkıhın sözlük mânâsıdır. İstilâhî mânâsı da, bu mânânın pek dışına çıkmaz; gerçi bir özellik taşır ve şöyle tarif edilebilir: Fıkıh, şer'î-amel hükümleri, tafsîlî (ayrı ayrı) delillerine dayanarak bilmektir.

Fıkıh İlminin Konusu:

Ameli hükümleri kapsayan ve mükelleften çıkan söz, fiil, akit ve tasarruflarla ilgili olan **Fürû Fıkıh** iki kısımdan oluşur:

Birincisi **İbadet hükümleri**: Taharet, namaz, oruç, hac, zekat, adak, kurban ve bunlar gibi insanın Rabbine olan kulluğunu belirleyen hükümler.

İkincisi **Muamelat hükümleri**: Akitler, alış-veriş, tasarruflar, nikah, talak, ukûbât (dünya ve ahiretteki cezalar), cinayetler, tazminatlar, davalar (kadılık, mahkeme), siyer (devletler hukuku), feraiz (miras) gibi insanın diğer insanlarla olan muamelelerini belirleyen hükümler.

Muamelat ile ilgili hükümlerde şu alt başlıklara bölünür:

1. Ahval-i şahsiye: Bunlar nikah, talak, nesep, nafaka ve mirasa ait ailevi hükümlerdir. Karı kocanın ve akrabaların aralarındaki ilişkileri belirler.
2. Medeni ahkâm: Satış, icra (kira), rehin, kefalet, şirketler, borçlanma gibi fertlerin karşılıklı alıp vermeleriyle ilgili olanlardır. Bununla fertlerin malî ilişkileri tanzim edilir ve alacaklının hakları korunur.
3. Cinayet ahkâmı: Mükellefin işlediği suçlar ve gerektirdiği cezaları belirler. Bununla insanların can, mal ve ırzları koruma altına alınır ve toplumda emniyet sağlanır.
4. Davalar: Bunlar kadâ (mahkeme), dava, şehadet, yeminler vb. gibi insanlar arasında adaletin gerçekleşmesi için konulan hükümlerdir.
5. Anayasa ahkâmı: İdare tarzı ve usulü ile ilgili hükümlerdir. Bununla emir sahipleri ve fertler ve cemaatlerin hak ve hukukları belirlenir.
6. Devletler hukuku: Fıkıhtaki adıyla siyer, barışta ve savaşta İslâm devletinin diğer devletlerle ilişkisini ve İslâm devletinde yaşayan gayri müslimlerin İslâm devleti ile ilişkilerini belirler.
7. İktisadi ve mali ahkâm: Fertlerin mali hak ve sorumlulukları, devletin mali hak ve görevleri, hazinenin kullanımı gibi hükümleri belirler. Bunlar ganimet, öşür ve haraç gibi devletin mallarını; zekat, sadaka ve adak gibi toplumun mallarını; nafaka ve miras gibi aile mallarını; ticaret, kira ve şirket kazançları gibi fertlerin mallarını ilgilendiren hükümlerdir.

Hanefî mezhebinin imamı Ebû Hanîfe fıkıhı şöyle târif eder: “Fıkıh, kişinin lehine ve aleyhine olan şeyleri bilmesidir.” şeklinde tarif etmiştir. Kişinin lehine olan şeyler, sonunda Allah rızasına götürecektir. Aleyhine olacak şeyler de Allah’ın gazabını çekecek şeylerdir. Bunların hepsini din belirler.

Şâfiî âlimler ise fıkıhı şöyle tarif etmiştir: “Şer’î amelî hükümleri özel delillerinden çıkararak bilmektir.”

Fıkıh daha geniş manasıyla şeriattır. Şeriat ise Allâh’u Teâlâ’nın kulları için koyduğu bütün hükümlerdir. Bu hükümler itikadla ilgili olduğunda buna **Fıkhu’l-Ekber** denir. Fıkıhın amelle alakalı olan kısmına ise **Fürû Fıkıh** denir. İslâm fıkıhının çeşitli özellikleri vardır ve en önemlileri şunlardır:

1. Kaynağı Vahiydir. Kur’ân ve Sünnetten kaynaklanır ve bu özelliğiyle İslâm dininin hükümlerini kapsar. Allâh’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve din olarak sizin için İslam’dan razı oldum.”** [Mâide, 5/3] Hâkim ve Şâri olan Allâh’u Teâlâ hükmünü koymuştur. O günden sonra artık, şeriatın maksadına uyum sağlayan ve kişinin maslahatına uygun bir şekilde fıkıhın yaşanmasından başka bir şey kalmadı.
2. Hayatın tamamını kapsar. Fıkıh ilmi kişinin Rabbine karşı sorumluluklarını, nefesine karşı sorumluluklarını ve toplum ile ilişkisini kapsayan, yani hayatın bütün alanlarına müdahale eden Şeriatın ta kendisidir.
3. Fıkıh hem dünya hem de ahiret içindir. İnsanlığın tamamı için umumidir ve kıyamete kadar bakidir. İnsanların dünyada huzur ve selamette yaşaması ve ahirette kurtuluşa ermesi için vardır.
4. Fıkıh hem ferdin hem de toplumun maslahatlarını gözetir. İslâm dininin hükümleri olan fıkıh ferdin dinini, canını, aklını, neslini (ırzını) ve malını koruma altına alır. Aynı şekilde ferdin maslahatlarını koruduğu gibi toplumun maslahatlarını da birinin diğerine üstünlüğü olmadan korur. Yine de iki maslahat çatıştığı zaman toplumun maslahatı ferdin maslahatına tercih edilir. Aynı şekilde iki ferdin maslahatı çatıştığında “zarar etme ve zarar verme yoktur” ve “iki zarardan büyüğü hafif ile defedilir” kaidelerinden hareketle, en çok zarara uğrayanın maslahatı tercih edilir.

EDİLLE-İ ŞER’İYYE (ŞER’İ DELİLLER)

Şer’î deliller, şer’î hükümleri çıkarma yolları. Edille, delil kelimesinin çoğuludur. Delil de, kendisiyle, arzulanan bir amaca ulaşılan rehber, kaynak, dayanak demektir. Usûl-i Erbaa, Edille-i Erbaa da denir.

Edille-i Şer’iyye, yahut şer’î deliller, en genel anlamda İslâm hukukunun kaynaklarını teşkil eder. Diğer bir ifadeyle, edille-i şer’iyye, hüküm çıkarmada başvuru esasları olarak ifade edilebilir. Kavramın ortaya çıkışı Etbau’t-Tâbiin devrinden sonradır. Üzerinde düşünülmesi veya kavranılmasıyla, istenilen hükme ve sonuca ulâştırân şeydir.

Edille-i Şer'iyye'nin dört ile sınırlandırılmasının gerekçeleri için şunlar söylenir: Delil, menşe itibariyle ya vahiy kaynaklıdır ya da değildir. Eğer vahiy kaynaklı ise, bu vahiy ya "metlüvv" ki bu Kur'an'dır veya "gâyri metlüvv" olur ki bu dâ Sünnettir.

Delilin vâhiy kaynaklı olmaması durumunda ise şu iki ihtimal söz konusudur: Bu delil, bir asırdaki bütün müctehidlerin ortak görüşü ise "icmâ", her müctehidin ferdî görüşü ise "kıyas" adını alır (Büyük Haydar Efendi, Usûl-i Fıkıh Dersleri, 20).

İslam fıkhnının kaynakları (Edille-i Şer'iyye):

1- KİTAP

Kur'an-ı Kerim! Çok tarifleri yapılmıştır. Kısaca "Allah (cc) tarafından vahiy yolu ile Hz. Muhammed (sav)'e nazil olan ve Ondan da bize mutevatiren nakledilen bir nazm-ı celildir," diye tarif edilir. Hem lafız hem mana olarak ilahidir, Allah'tandır. Onun lafız ve manasında kulun hiçbir payı ve müdahalesi yoktur ve olamaz.

Kur'an-ı Kerim her yönden mutlak olarak asıldır. Sureleri, ayetlerin surelerdeki yeri de tamamen tevkifidir. "Kur'an-ı Kerim'in "bir ayetini veya bir kelimesini dahi inkar eden bir kimsenin küfrü üzerinde ittifak vardır." (Fetevayı Hindiyeye c.2 sh. 266) Bununla beraber Kur'an-ı Kerim'e tazim etmek vacib (farz), ona saygı göstermemek haram, kasten tahkir etmek ise küfürdür. Kur'an-ı Kerim'e abdestsiz dokunmanın haram olduğu hususunda ittifak vardır." (Cezeri, Kitabul Fıkhiyye ala mezâhîbul erbaa c.1 s.47) "Kur'an-ı Kerime abdestsiz dokunulmasını bizzat Allah (cc) Resulü (sav)'nün menettiği" (İmam Kurtubi C.A.K. c.17 sh.255) rivayeti de mevcuttur.

Fert ve toplum olarak insanlık Kur'an-ı Kerime göre hayatlarını tanzim etmek ve ona uymakla saadet-i dareyne nail olur. Aksi halde Kur'an'a uymayıp yada Kur'an'ı kendi heva ve heveslerine göre uygulamaya çalıştığı vakit dalalet ve ebedi hüsrana düşer olur. Nitekim Allah Resulu (sav) bir Hadisi Şeriflerinde "Ümmetimin helakı Kitap'ta ve Sünnet'te olacaktır" diye buyurunca Sahabe-i Kiram; "Ey Allah'ın Resulü buradaki Kitap ve Sünnet nedir?" diye sorar. Allah Resulü (sav) "Kur'an-ı Kerim'i öğrenip, O'nun ayetlerini Allah (cc)'in indirdiği gayeden başka şekilde te'vil etmektir," diye buyurur. (İmam Ahmed bin Hanbel-Müsned c.4 sh.155)

Kura'an-ı Kerim Allah Resulü(sav)'nün lisanı üzere Arapça nazil olmuştur. Bu itibarla Arap dili ve grameri, peygamberin konumu, ayetlerin tefsiri, fıkıh usûlü, tefsir usûlü ve hadis usûlü gibi usûl ilimleri bilinmeden Kur'an-ı Kerimden hüküm çıkarmak veya sırf meallerle amel etmeye çalışmak cehalet, gaflet ve hıyanet olur.

Bu hususta İmam-ı Şafii "Kur'an-ı Kerimin tamamı, Arap lisanı üzerine nazil olmuş. Bunun için Kur'an-ı Kerim'in nasihi mensuhu, esbab-ı nüzulu, emirleri (farzları), edebi belâğatı ve mübah kıldıkları iyi bilinmelidir. Bununla beraber Allah (cc)'in peygambere verdiği mevkiin de (peygamberin konumu) iyi bilinmesi gerekir. Zira Allah (cc) kitabında va'zettiği hükümleri Resulü (sav)'nün lisanı üzere beyan buyurmuştur. Buna binaen Allah (cc) farz kıldığı hükümlerle neyi kastettiği, kimin için farz kıldığı, bütün insanların bu farzların kapsamına girip girmediği, mükellef olan kulların neye itaat etmeleri ve neden

sakınmaları gerektiği bütün bunların hepsi iyice bilinmelidir” (İ.Şafii, Er-Risale sh.40-41) diyerek bu hususu veciz bir şekilde özetlemiştir.

Nazm-ı Celil'de zikrolunan “ruh” kelimesini “Kur'an” olarak tefsir eden Ulemanın beyanı da gösteriyor ki, İslam'ın ruhu Kur'andır. Müslümanlar ise Onun bedenidir. Binaenaleyh ruh ile irtibatı kesilen beden veya bedeninin herhangi bir azası nasıl ki leş olmaktan başka bir mana ifade etmiyorsa, Kur'an'la irtibatını koparan bir insan veya toplum da hakeza bir leş, mel'un ve müfesseh olup hüsrandan başka bir mana ifade etmez. Yani zararı yalnız kendisiyle sınırlı kalmaz, bilakis çevresinin de hayatını tehdit ederek kokutur. Bazen bu koku şer güçlerin ve beşeri sistemlerin yardımıyla bulaşıcı ve öldürücü virüslerden oluşan kasırgalar gibi yeryüzüne yayılır.

Yazılı olan Kur'an-ı Kerim'in canlı yaşantısı (pratikte yaşayan Kur'an) olan, bütün âlemlere rahmet ve insanlığa rehber olarak gönderilen, Hatemül Enbiya ve Seyyid-ül Murselin (sav) tanınmadan ve Onun yoluna tabi olmadan Kur'an anlaşılmış ve yaşanılmış olmaz. Zira Kur'an'ın en büyük müfessiri bizzat Allah Resulü(sav) dır.

2- SÜNNET

Kelime olarak; siret, tabiat ve takib edilen yol gibi manalara gelir. Cahiliyye devri Arapları dahi sünnet kelimesinin bu manalara geldiğini biliyor ve böyle kullanıyorlardı. Ashab-ı Kiram da sünnet kelimesinin bu manaya geldiğini bildikleri için Allah Resulü (sav) “Size benim sünnetime sarılmanızı tavsiye (emir) ederim.” (Sünen-i İbn-i Mace c.1 sh.15-16) diye buyurduğunda Resulullah'ın sünnetinin “O'nun umumi ve hususi hayatındaki bütün davranışlarını ifade ettiğini” bilip anladıklarından (bu kelimeye yabancı olmadıkları için) bu hususta başka bir şey sormaya ihtiyaç duymamışlardır. Resulullah (sav) için sünnet bu manaya gelirken, bir de Allah (cc) için adetullah manasına gelen sünnetullah vardır ki Kur'an-ı Kerim'de “Daha evvel geçenler hakkında Allah bu sünneti koymuştur. Allah'ın sünnetini değiştirmeye ise asla imkan bulamazsın.” (Ahzab S. 62) diye buyurulmaktadır. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de bu manada daha başka ayetlerde de bu kelime zikrolunmaktadır; ancak konumuz Resulullah'ın sünneti olduğundan fıkıh ilminin ikinci kaynağı olan sünnetten bahsetmek durumundayız.

İslami ıstılahta “Sünnet; Allah Resulünün söz, fiil ve takriri ile sabit olan hükümlerdir” (M.Hüsrev Mir'atül Üsul c.2 sh.35) şeklinde tarif olunmuştur.

Allah Resulu (sav)'nın söz ve fiilleri sünnet olduğu gibi takriri (ashabının yaptığını gördüğünde razı olduğu haller) de sünnettir. Hanefi uleması Allah Resulünün sünnetini Sünnet-i Hüda ve Sünneti Zevaid diye iki kısım olarak belirtmişlerdir.

Sünnet-i Hüda; uyulması hidayet, terki kerahet ve isaet olan sünnettir. Ezan, kamet ve cemaat gibi sünnetler ve bu sünnetlerden mütevatir olanlarını inkar etmek küfür, haber-i ahad olanlarını inkar etmek ise fasıklıktır.

Sünnet-i Zevaid ise; uyulması müstahsen (güzel) terki günah ve itab gerektirmeyen ve mübah olan sünnetlerdir.”

Burada daha ziyade üzerinde durmak istediğimiz birinci şıkka dahil olan bağlayıcı sünnettir. Yüce Allah (cc) Resulünü, uyulması gereken güzel örnek (usve-i hasene)

olduğunu beyanla hükmederek bütün insanlığa rahmet olarak göndermiştir. Nitekim bu husus Kur'an-ı Kerim'de “And olsun ki Resulullah'ta sizin için Allah (rızasın)'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnek vardır,” (Ahzab S. 21) diye buyurmakta ve bu hükmü yeminle teyid etmektedir. Ayrıca Allah (cc)'ı sevmek

Allah Resulu (sav)'ne itaat etmekle olur. Allah Resulüne itaat etmek, şüphesiz ki sünnetine ittiba etmektir. Yüce Allah (cc), Resulüne itaati bir çok ayet-i kerimede emretmektedir. Bunlardan iki ayet okuyalım: Kur'an-ı Kerim'de “(Habibim de ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve suçlarınızı örtsün. Çünkü Allah çok yarlıgayıcı, çok esirgeyicidir.” De ki: 'Allah'a ve Peygambere itaat edin.' Eğer yüz çevirirlerse şüphesiz Allah da o kafirleri sevmez,” (Al-i İmran S. 31-32) diye buyurmaktadır.

Allah Resulünün sünnetine tabi olmadan din'in (İslam'ın) anlaşılması ve yaşanması sıhhatli olamaz. Sünnet anlaşılmadan ve yaşanmadan İslam'ın yaşanabileceğini iddia etmek peygamberliğin ehemmiyetini ve peygamberin konumunu luzümsüz görmek olur ki, bu iddia itikadı ifsad eder. Kur'an-ı Kerim'de mücmel olarak farz kılınan ilahi emirler ve yasak kılınan bütün nehiyler Allah Resulu (sav) tarafından Ashab-ı Kiram'a açıklanmıştır. Beş vakit namaz ve rekatları, Cuma namazı ve kılınışı, Hac farızası ve keyfiyeti ve sair ibadetlerin keyfiyet ve mahiyetleri gibi.

Bununla beraber Allah Resulünün bütün söz ve filleri bizzat Allah (cc) tarafından te'yid ve talim olunmuştur. En ufak bir hata (zelle) dahi Allah tarafından uyarılarak (Abese Suresinin başındaki ayetlerin sebep-i nüzulunda olduğu gibi) düzeltilmiştir. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de “Ve O (Resulullah) kendi heva ve hevesinden söz söylemez. O (kendisine ilka edilegelen) vahiyden başka bir şey değildir,” (Necm S. 3-4) diye buyurulmaktadır. Sünnet de Allah Resulü (sav)'ne Allah tarafından bildirilmiştir. Bu hususta Resulullah (sav) bir hadis-i şeriflerinde

“Şüphesiz ki bana bir kitap ve onunla birlikte bir benzeri verildi,” (Sünen-i E.Davud c.5 s.10) diye buyurmuşlardır. Bu minvalde olan ayet ve hadislere istinaden İslam uleması; “Cebrail Kur'an-ı Kerim'i getirdiği gibi, sünnet'i de Allah Resulü (sav)'ne bildirip öğretmiştir,” (İ.Suyuti El İtkan c.1 s.45) hükmünü beyan ederek meseleyi vuzuha kavuşturmuşlardır.

Allah (cc) Resulüne kitap ve hikmet verildiği Kur'an-ı Kerimde zikrolunmaktadır. Kitap ve Hikmet yedi ayet-i kerimede beraber zikrolunmaktadır. Bu ayetlerin tefsirinde Ulema, kitaptan muradın Kur'an-ı Kerim, hikmetten muradın ise Sünnet olduğu hükmünü çıkarmışlardır.

Bu hususta İmam-ı Şafii (ra) “Bu ayetlerde Allah (cc) kitap ve hikmeti zikretmektedir. Kitaptan maksat Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an ilmine vakıf olan ve itimat ettiğim alimlere göre hikmet, Resulullah (sav)'ın sünnetidir. Zira Kur'an-ı Kerim bir zikirdir. Hikmet ise ona tabi kılınmıştır. Allah (cc) kitabı ve hikmeti öğretmekle kullarına verdiği nimeti hatırlatmaktadır. Bu husus dikkate alınırsa hikmetin Resulullah (sav)'in sünnetinden başka bir şey olduğunu söylemek doğru değildir,” (İ.Şafii, Er Risale s.78) diyerek konuyu tasrih etmiş ve mevcut olan önemli bir hükmü tespit edip belirtmiştir.

Ayrıca Allah Resulü (sav)'nün belirlediği hükümleri alıp nehiylerini insanların hayatlarında yasaklamalarını da Allah (cc) emretmiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerimde bu

hususla “Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasak ettiyse ondan da sakının. Allah'tan korkun; çünkü Allah'ın azabı çetindir.” (Haşr S. 7) hükmü beyan buyrulmaktadır.

Ayrıca Allah Resulü (sav) veda hutbesinde; “size iki şey bırakıyorum; bunlara sımsıkı sarılırsanız (hidayette kalır) delaletе düşmezsiniz. Biri Allah'ın kitabı diğeri de Resulünün sünnetidir,” diye buyurarak sünnetinden ayrılmanın da delalet olduğı ifade buyrulmuştur.

Hülasa hiçbir mü'minin “Allah (cc)'un emrini alıp, Resulü (sav)'nün sünnetini almaması söz konusu olamaz. Allah Resulü (sav)'in sünnetine karşı “hiç kimsenin şahsi kanaatini ve aklını esas alarak muhalefet etmesi caiz değildir. Sünnet; zanni değil, kat'i bir delildir. Hesap gününü düşünen bir mükellef Resul-i Ekrem'e (sav) muhalefet edemez.” (Y. Kerimoğlu Emanet ve Ehliyet c.1, s.42) bununla beraber haber-i ahad durumunda olan hadislerin de kat-i bir delil olduğı hususunda Hanefi fukahası ittifak halindedir.

3. İCMA-İ ÜMMET

Önce icma kelimesinin lûgat manası üzerinde duralım. İcma Arapça bir kelime olup; "azm, kasd ve ittifak" manalarına gelir. (Ömer Nasûhi Bilmen-Hukuki İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu-ist: 1976, Bilmen Yay. C: 1, Sh: 163, Madde: 439)

Molla Hüsrev: "Müctehid imamların herhangi bir asırda şer'i bir hüküm üzerinde ittifak etmelerine icma denir" tarifini esas almıştır. (Molla Hüsrev-Mir'at El Usûl fi Şerhi'l Mirkat El Vüsûl-İst: 1307, C: 2, Sh: 50.) İmam-ı Serahsi'de şu şekilde tarif etmiştir: "Her asırda fiskını ilân etmeyen, heva ve heveslerine tabi olmayan bütün müctehid imamların ittifakına icma denir." (İmam-ı Serahsi-Temhidû'l Füsûl-Beyrut: 1393, C: 1, Sh: 311)

Kur'an-ı Kerim'de: "Kim kendisine doğru yol besbelli olduktan sonra Peygambere muhalefet eder, mü'minlerin yolundan başkasına uyup giderse, onu (o kimseyi) döndüğü o yolda bırakırız. (Fakat ahirette) kendisini cehenneme koyarız. O ne kötü bir yerdir" (En Nisa Sûresi:115) hükmü beyan buyurulmuştur. İmam-ı Zemahşeri: "Bu ayet , icma-ı ümmetin delil olduğunun işaretidir. Zira ayette "peygambere muhalefet ile mü'minlerin yolunun dışında bir yol tutmak" aynı mahiyette sayılmıştır. Bu iki cürmün cezaları da eşit tutulmuştur" diyerek, bir inceliğe işaret etmiştir. İmam-ı Kurtubi: "Mü'minlerin yolundan ayrılmaktan maksad, müctehid imamların icmalarını inkâr etmektir. Bu ayet-i kerime'de icma-i ümmet'ten ayrılanları tehdit vardır" (İmam-ı Kurtubi-El Camii Li Ahkâmû'l Kur'an-Kahire: 1967, C: 5, Sh: 386) demiştir. İmam Ebû Bekir El Cessas: "Bu ayet-i kerime'de mü'minlerin yolundan ayrılanlar cehennem azabı ile tehdit olunmuşlardır. Bundan kasıd, icma-ı ümmeti inkâr edenlerdir" (Ebû Bekir El Cessas-El Ahkâmû'l Kur'an-Beyrut: 1355, C: 1, Sh: 88) hükmünü zikretmektedir. Tefsir-i Haazin'de: "Peygambere muhalefet etmek ve mü'minlerin yolundan ayrılmak haramdır. Durum böyle olunca mü'minlerin yoluna uymak vaciptir" (Mecmuat'u't Tefasir-İst: 1979, Çağrı Yay. C: 2, Sh: 166 (Hazin Bölümü)) denilmektedir.

Bazı usûl-i Fıkıh kitaplarında; Resûl-i Ekrem (sav)'in: "Benim ümmetim delâlet üzerinde ittifak etmez" (Sünen-i İbn-i Mace-ist: 1401, Çağrı Yay. C: 2, Sh: 1303, Hd. No: 3950.) ve "Mü'minlerin güzel gördüğü şey, Allahû Teâla (cc) katında da güzeldir" (Ahmed b. Hanbel-El Müsned-İst: 1401, Çağrı Yay. C: 1, Sh: 379.) Hadis-i Şerif'leri, İcma-i Ümmet'in delili olarak zikredilmiştir.

İcma'nın teşekkül edebilmesi için, mücmel olan fıkhi bir meselenin bulunması zaruridir. Aynı asırda yaşayan müctehid imamlar; Kur'an ve Sünnet'te yer alan mücmel bir hüküm üzerinde, kat'i olarak ittifak ederlerse icma teşekkül eder. İcma'nın delil olması da buna dayanır. (Molla Hüsrev-Mir'at El Usûl fi Şerhi'l Mirkat vel Vüsûl-İst: 1307, C: 2, Sh: 68) Kat'i bir nassa dayanan ve tevatürle gelen İcma'nın inkârı insanı küfre götürür. (İmam-ı Serahsi-Temhidû'l Füsûl fi İlmû'l Usûl-Beyrut: 1393, C: 1, Sh: 318) Zira bunda kat'i delilleri yalanlama sözkonusudur. Bilindiği gibi bir asırda; tek bir müctehid bile katılmazsa, icma teşekkül etmez.

Müctehid olmayan kimselerin tamamı; herhangi bir fıkhi meselede ittifak etseler, bununla icma teşekkül etmez. Dolayısıyla "İcma-ı Ümmet'in" teşükkülü için; aynı asırda yaşayan, birçok müctehid imama ihtiyaç vardır.

Müctehid seviyesinde ilme sahip olmayan, buna mukabil insanlar indinde "Mürşid-i Kâmil" diye anılan kimselerin; fıkhi meselelerde, bir müctehide tabi olmaları vaciptir. Nitekim tasavvuf yolunun büyüklerinden İbrahim b. Ethem, Şakik Belhi, Ma'ruf Kerhi, Ebû Yezid Bestami ve Fudayl b. İyaz; amel'de hanefi mezhebini taklid etmişlerdir. (İbn-i Abidin-Reddû'l Muhtar-İst: 1982, Şamil Yay. C: 1, Sh: 68 vr fi Usûl-i Fıkıh-İst) İnsanlar tarafından "Mürşid-i Kâmil" vasfı ile anılan kimselerin; herhangi fıkhi bir meselede, kendi aralarında ittifak etmeleri, icma-ı ümmet mahiyetine haiz değildir.

4. KIYAS-I FUKAHA

Kıyas; Arapça bir kelime olup "K-Y-S" kökünden (kâyese'nin) dili geçmiş masdarıdır. Lugatta "iki şeyi birbiri ile ölçmek, mukayese atmak ve iki şey arasındaki benzerlikleri tesbit etmek " anlamına gelir. (İbn-i Manzur- Lisanû'l Arab- Beyrut: 1955 Kys maddesi) Fıkıh usûlü kitaplarında; "kitap, sünnet ve icma ile sabit olan bir hükmün; illet ve sebeplerini dikkate alarak, hakkında nass bulunmayan (fakat aynı illetlere sahip olan) meselenin hükmünü ortaya koymaya kıyas denilir" (İmam-ı Nesefi- El Menar fi Usûl-i Fıkıh-İst: 1326 Sh: 22, Ayrıca Molla Hüsrev-a.g.e. C: 2, Sh: 70) tarifi yapılmıştır. Hz. Ömer (ra)'in Ebû Musa El Eş'ari'ye: "Birbirine benzeyen şeyleri iyi kavra, illet ve sebeplerini çok hassas olarak tahlil et ve daha sonra kıyas yap" (İmam-ı Serahsi- Temhidû'l Füsûl-Beyrut: 1393, C: 2, Sh: 133) tavsiyesinde, aynı unsurlar görülmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de: "Onlara eminlik veya korku haberi geldiği zaman onu yayıverirler.

Halbuki o (haberi) peygambere ve içlerinden ûlû'lemlr olanlara arzetseler, elbette bunların istinbata kadir olanları onu anlar, bilirlerdi" (En Nisâ Sûresi: 83) hükmü beyan buyurulmuştur. Bu ayet-i Kerime'de geçen "Yestenbitûnehû" ibaresinden kasdın, istinbat ve kıyas yoluyla hüküm çıkarmak olduğu hususunda ittifak mevcuddur. (Mecmuat'u't Tefasir-İst: 1979, Çağrı Yay. C: 2, Sh: 124 (Gadı Beyzavi, Nesefi Böl.)) Meselelerin ve haberlerin "Ulû'lemlr" hükmünde olan alimlere sorulması bir vecibedir.

Resûl-i Ekrem (sav), Hz. Muaz b. Cebel'i, "Yemen" iline vali olarak gönderirken: "- Ya Muaz, bir hadise ile karşılaşırsan nasıl hükmedeceksin?" diye sormuştur. Hz. Muaz b. Cebel (ra): "Allahû Teâla (cc)'nın kitabı ile ya Resûlallah" diye cevap verir. Resûl-i Ekrem (sav): "- Peki hüküm kitap'ta bulamazsan nasıl hükmedersin?" diye sordu. Hz. Muaz (ra): "Allah'ın(cc) resûlü'nün sünnet'ine başvururum" diye cevap verdi. Resûl-i Ekrem (sav): "Peki hem Allahû Teâla (cc)'nın kitabında, hem Resûlü'nün sünnetinde bulamazsan nasıl hükmedersin?" sualini sordu. Hz. Muaz (ra): "- O zaman reyimle (Kıyas yaparak) hükmederim" (İmam Ahbed b. Hanbel-El Müsned-İst: 1401, Çağrı Yay. C: 5, Sh: 230, 236, 242) cevabını verdi. Alemlere rahmet olarak gönderilen Peygamberimiz Efendimiz (sav), Hz. Muaz b. Cebel (ra)'ın bu cevabından memnun olmuş ve: "Resûlullah'ın elçisini, Resûlullah'ı hoşnud edecek şeye muvaffak kılan Allahû Teâla (cc)'ya hamd olsun" diye duada bulunmuştur. Bu hadis-i şerif, bir cemaat tarafından rivayet edilmiştir.

Kıyas; kitap, sünnet ve icma'ya bağlı olan, zanni bir delildir. Hakkında muhtem ve müfesser nass bulunan konularda kıyas yapılamaz. Mücmel olan haberlerde, kıyas usûlü ile hüküm çıkarılır. Müctehid seviyesinde ilme sahip olmayan kimseler; taharri (araştırma) yapabilirler, fakat kıyas ile hüküm veremezler.

Hanefi fûkahası: "Taabbüdi olan ve illetleri akılla kavranamayan hükümlerde kıyas'ın geçerli olmayacağı hususunda" ittifak etmiştir. (İmam-ı Serahsi-El Mebsut-Beyrut: ty, C: 16, Sh: 62-63) Meselâ: ibadetlerin biri, diğerine kıyas edilerek, yeni bir ibadet şekli tayin edilemez. Ayrıca Hadd cezalarında ve keffaretlerde, kıyas yoluyla yeni hüküm konulamaz.

Kitap, sünnet ve icma; her alanda delil olduğu halde, kıyas-ı fukaha sadece fikhÖ meselelerde hüccet teşkil eder. Kıyas-ı fukaha; mutlak müctehidler ile mezhepte veya meselede müctehid olan fakihlerin başvurabileceği bir kaynaktır. Herhangi bir mukallidin; akli melekelerini kullanarak yapmış olduğu akıl yürütme kıyas-ı fukaha olarak nitelendirilemez. Bu nevi akıl yürütmeler, şahsi kanaat hükmündedir. Şahsi kanaatlerini kıyas kabul edenler, büyük bir vebal ile karşı-karşıyadırlar. Nitekim Tabiûndan Şa'bi'ye bir kimse gelip bir mesele sorar. Hz. Şa'bi (rha); sualle ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes'ud (ra)'un bir rivayetini nakleder. Sual soran kimse: "- Sen bu konudaki şahsi kanaatini söyle" deyince, Hz. Şa'bi (rha): "- Şu adama bakın, ben ona Abdullah İbn-i Mes'ud şöyle dedi diyorum. O bana şahsi kanaatimi soruyor. Ben dinimi bundan tenzih ederim. Vallahi müzikle meşgul olmayı, sana şahsi kanaatimle fetva

vermeye tercih ederim" (Sünen-i Darimi-İst: 1401, Çağrı Yay. Mukaddeme: 17, Sh: 47) diyerek, bir inceliğe işaret etmiştir.

FER'İ DELİLLER

1. İstihsân:

Kıyâsın daha derin ve zor anlaşılan şeklidir. Çeşitli zaruretler ve zorluklar sebebiyle, umûmî kâidelerin dışında bir hükme varmayı mümkün kılar.

İstihsân, müçtehidin daha kuvvetli gördüğü bir husustan dolayı, bir meselede benzeri hükümlerden başka bir hükme başvurmasıdır.

Meselâ umumî kâideye göre, bir hayvanın ağzının değdiği su veya gıda artığının temizlik durumu, o hayvanın etinin yenilip yenilmemesine kıyâs edilir. Dolayısıyla, eti yenmeyen hayvanların artığı yani ağzının değdiği su veya gıda bakiyesi de necistir.

Fakat açık alanlarda, eti yenmesi haram olan yırtıcı kuşların artığının necis sayılması, bir güçlük meydana getirmiştir. İnce bir kıyas yapıldığında, bu kuşların gagalarının suyu kirletmeyen bir yapıda olduğu görülür. Kara hayvanlarının artıklarının pis olması, salyalarının suya karışmasındandır. Fakat kuşlarda bu durum yoktur. Gagaları kemik/kıkırdak yapısındadır. Bu sebeple yırtıcı kuşların artığı, necis değil mekruhtur.

İstihsân, Kur'ân ve Sünnet ile sâbit bazı hükümlerin îzâhında da kullanılır:

Meselâ; umumî kâideye göre, oruç tutanın bir şey yiyip içmesi orucunu bozar. Fakat oruçlu olduğunu unutarak yiyip içmesi, hadîs-i şerîfin hükmüyle, orucu bozmaz. Hadîs-i şerîfteki hüküm, umûmî kâideye bir istisnâ getirmiştir. Çünkü dinde ağır meşakkat vermek yoktur.

2. Istishâb:

Lügatte, beraberce bulunma (musâhabet) veya beraber olmanın devam etmesi (sohbet) mânâsına gelir. Istılahta ise şöyle tarif edilmiştir:

Mâzide sâbit olup sonradan değiştiği bilinmeyen bir şeyin, hâl-i hazırda da aynen kalmasına hükmetmektir. Istishab, bütün mezheplerin kabul ettiği bir delildir.

“Eşyâda aslolan, ibâhadır / mubah kılmadır.”

Meselâ, aksine bir hüküm yoksa, yeni bulunmuş bir meyve veya sebzeden istifade etmek, mubah kabul edilecektir. Çünkü bitkilerde haram yoktur.

Yeni bir ticârî metot ortaya çıksa, bakılır; şayet muhtevâsında fâiz, ihtikâr, gabn-i fâhiş gibi, İslâm'ın yasakladığı mahzurlu bir durum yoksa, mubah olması esas kabul edilecektir.

Istishabın farklı hükümlerine misal verelim:

Bir insan ortadan kaybolursa, derhâl öldüğüne hükmedilmez; nikâhı devam eder, bakmakla mükellef olduğu kişilere malından nafaka verilmeye devam edilir. Uzun süre gelmezse, öldüğüne hükmedilebilmesi için fukahânın koyduğu birtakım esaslar vardır.

Diğer bir misal:

“Berâet-i zimmet esastır.”

Bu, aynı zamanda muhâkeme usûlünün mühim bir prensibidir. Yani aksi ispatlanmadıkça bir kişinin mâsum ve borçsuz oluşu esastır. Bir kişi dâvâ açıp, bir başka şahsın suçlu veya borçlu olduğunu iddiâ ediyorsa, bunun ispatı, iddiâ sahibinden (dâvâcıdan) istenir. Dâvâlıdan mâsumiyetini veya borçsuzluğunu ispatlaması istenemez.

3. Örf:

Toplum vicdanından doğan, akıl yönünden de dînî bakımdan da güzel olan, selîm tabiat (sağduyu) sahipleri tarafından yadırganmayan, sürekli tatbik edilerek alışkanlık hâline gelmiş olan, yazılı olmasa da insanların umûmiyetle riâyet edegeldikleri, hakkâniyete uygun, mâkul ve münâsip davranış kalıpları, yaygın kanaat ve kâideler bütünüdür. Böyle örf, âdet ve teâmüller de ihtiyaç hâlinde kendilerine müracaat olunan şer’î birer delildir.

Mecelle’de yer alan bir kâidedir:

“Âdet, muhakkemdir.”

Yani âdet icbâbı olan bir şey, sağlam bir şart gibi dikkate alınır.

Fakat örfün meşrû bir delil sayılabilmesi için, aslî kaynaklar olan Kur’ân ve Sünnet’e muhâlif olmaması, dar değil geniş bir çevrede insanlarca benimsenmiş olması gerekir.

Meselâ kız çocuklarına miras vermemek ve kan dâvâsı gibi kötü gelenekler, İslâm nazarında reddedilmiştir.

Maalesef bu iki husus, Anadolu’da hâlâ kanayan bir yaradır. Miras hakkında Kur’ân’ın apaçık hükmü ortadayken, kız çocuklarının mirastan mahrum bırakıldığı, hattâ bu haklarını talep etmelerinin dahî ayıp karşılandığı yöreler mevcuttur. Hâlbuki bu bir hak gasbidir, kişinin âcizliğinden istifadeyle malını çalmaktan farksızdır. Ne yazık ki bu mevzuda örfî hukuk, şer’î hukuka tercih edilerek ağır bir kul hakkına girilmektedir.

Kan dâvâsı da böyledir. Bu da açık bir cinayettir. İslâm, bu nevî uygulamaları, toplumlarda ne kadar yaygınlaşmış olursa olsun reddetmiş, bâtıl ve geçersiz örfler olarak kabul etmiştir.

Zira İslâm’da şer’î hüküm varken örfî teâmüllere îtibar edilemez. Örfler, ancak Allâh’ın hükümleriyle çelişmediği ve insanlığın huzur ve saâdetine hizmet ettiği nisbette makbul ve müteberdir.

Diğer taraftan örfler, daha ziyade muâmelât sahasında delildir. Meselâ alışveriş akitlerine, nakliye şartı olarak dâhil etmek, uygun görülmemiştir. Fakat beyaz eşya, odun ve kömür

gibi malların satışında, nakliyenin satıcıya âit olması bir örf hâline gelmiştir. Bu sebeple bunun şart koşulması, akde zarar vermez.

Evlilikte de zevcin zevceye küfûv/denk olması meselesinde nelerin ölçü alınacağına dâir, yine örfün, yani toplumdaki umûmî kanaatlerin mühim bir yeri vardır.

4. Mesâlih-i Mürsele:

Mesâlih; bir şeyin maksada uygun özellikte olması, fesâdın zıddı, iyi, uygun, elverişli, faydalı, sâlih olana ulaştıran, mânâsına gelen “maslahat”ın cemisidir (çokluk hâlidir).

Kitap ve Sünnet ile sâbit hükümlerde de mü'minlerin dünyevî ve uhrevî menfaatinin gözetildiği, her hükümde hikmet ve illetlerin bulunduğu bilinmektedir. Bunlar zaten şer'an **mûteber maslahat**lardır.

Buna mukâbil İslâm, bazı maslahat ve menfaatleri, karışık bulundukları mefsedetten dolayı, reddeder. Bunlara da **mülgâ maslahatlar** denir. Meselâ, haram olan içkinin, onunla meşgul olan kişilere ticarî menfaatleri olabilir. Fakat içkinin zararının giderilmesinin lüzumu, bütün o faydaları hükümsüz kılar.

Mesâlih-i mürsele ise Şâri'in (hüküm koyucunun) îtibar ettiği de iptal veya ilgâ ettiği de bilinmeyen maslahatlardır. Bu menfaatlerin; umûmî, mâkul ve kat'î olması şarttır.

Meselâ yangınları söndürmek için bir itfâiye teşkilâtı kurulması, Kur'ân ve Sünnet'te emredilmemiştir. Fakat mü'minlerden zararı defetmek ve onlara fayda sağlamak bakımından meşrû görülmüştür.

Yine, Müslüman erkeklerin ehl-i kitap kadınlarla evlenmeleri şer'an câizdir. [el-Mâide, 5.] Fakat **Hazret-i Ömer** radiyallâhu anh yabancı kadınlarla evlenmenin yaygınlaşarak müslüman kadınlara rağbet edilmemesi endişesiyle, buna fazla meyledilmemesini tavsiye etmiştir. [İbn-i Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, Beyrut, 1966, I, 257] Böylece hem müslüman kadınların hakkını hem de İslâm toplumundaki nizâmı koruma maslahatını gözetmiştir.

Yine **Hazret-i Ömer** radiyallâhu anh'ın hilâfeti zamanında şiddetli bir kuraklık ve kıtlık olmuştu. Öyle ki dokuz ay boyunca yağmur yağmamış, nice hayvan telef olmuş, pek çok insan yiyecek bir şey bulamaz hâle gelmişti. Hazret-i Ömer radiyallâhu anh o kıtlık zamanında yiyecek çalan hırsızlara el kesme cezasını tatbik etmemiştir. [Ahmed es-Serahsî, el-Mebsût, Beyrut: Dâru'l-Mârif, 1993, 9/140]

Zira İslâm, açlıktan ölümle burun buruna gelindiği takdirde gayr-i meşrû bir yoldan karnını doyurmayı suç saymaz. Böyle yapan birine cezâî müeyyide uygulamaz.

Nitekim **Peygamber Efendimiz** sallâllâhu aleyhi ve sellem zamanında başından geçen bir hâdiseyi **Abbâd bin Şurahbîl** radiyallâhu anh şöyle anlatır:

“Bir zamanlar çok fakir düşmüştüm. Bunun üzerine Medîne bahçelerinden birine girdim. Başak ovup hem yedim hem de torbama aldım. Derken bahçe sahibi gelip beni yakaladı, dövdü, torbamı elimden aldı ve Rasûlullâh'a götürüp şikâyet etti. Allah Rasûlü sallâllâhu aleyhi ve sellem, bahçe sahibine (benim hâlimi kastederek):

«-Câhilken öğretmedin, açken doyurmadın!» buyurdu.

Sonra bahçe sahibine, torbamı bana iade etmesini söyledi. Daha sonra da Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- bana bir veya yarım sa‘ [Sa‘: 3,328 kg.’lık bir ağırlık ölçüsü] miktarında yiyecek verdi.” (Ebû Dâvûd, Cihâd, 85/2620-2621; Nesâî, Kudât, 21)

Sahâbî Kavli:

Bir müçtehid, karşılaştığı mesele ile ilgili aslî kaynaklarda bir delil bulamazsa, o hususta mevcut olan bir sahâbî sözüne îtibâr edebilir. Çünkü sahâbîler, **Rasûlullah** -sallâllâhu aleyhi ve sellem- **Efendimiz**’i gözleriyle görmüşler; O’nun ilim, irfan ve feyzinden bizzat istifade etmişlerdir.

Onlar, Kur’ân’ın nüzûlüne şahit olmuş ve âyetlerin sebab-i nüzûl (iniş sebeplerini) yakînen idrâk etmişlerdir.

Bu hususta farklı görüşler olmakla beraber, sahâbî kavli de fer’î deliller arasında zikredilmiştir.

Meselâ Hanefî mezhebi, kadınlardaki mâzeret günlerinin alt ve üst hududunu, **Abdullah ibn-i Mesut** radiyallâhu anh’ın kavline göre tayin etmiştir.

Sedd-i Zerâyi’:

Sedd, kapatmak demektir. Zerâyi’ ise vesîle mânâsına gelen “zerâ”nın cemîsidir.

Kötülüğe giden yolları kapatmaya **sedd-i zerâyi’** denir. Buna mukâbil, hayra giden yolları açmaya da **feth-i zerâyi’** tâbir edilir.

Kur’ân ve Sünnet ile sâbit olan birçok hükümde, bu prensibin hikmet olarak mevcut bulunduğu görülür.

Bu delilin tatbikinde de bazı ölçüler vardır. Meselâ şarap îmâlâtına sebebiyet verir diyerek, üzüm yetiştirmek yasaklanamaz. Çünkü üzüm, kendisinden türlü şekillerde istifade edilebilen, helâl bir nîmettir.

Fakat kumar yasaklandığı gibi, kumar kartları ve zar ile kumar olmayan oyunları dahî oynamak yasaklanmıştır. Çünkü bunun kumara alıştıracağı âşikârdır.

Fâtiha Sûresi Tefsiri

Mekke döneminde inmiştir. Yedi âyettir. Kur’an-ı Kerim’in ilk sûresi olduğu için “başlangıç” anlamına “Fâtiha” adını almıştır. Sûrenin ayrıca, “Ümmü’l-Kitab” (*Kitab’ın özü*) “es-Seb’ul-Mesânî” (*Tekrarlanan yedi âyet*) , “el-Esâs”, “el-Vâfiye”, “el-Kâfiye”, “el-Kenz”, “eş-Şifâ”, “eş-Şükr” ve “es-Salât” gibi başka adları da vardır.

Kur'an'ın içerdiği esaslar öz olarak Fâtiha'da vardır. Zira övgü ve yüceltmeye lâyık bir tek Allah'ın varlığı, onun hâkimiyeti, tek mabut oluşu, kulluğun ancak O'na yapıp O'ndan yardım isteneceği, bu sûrede özlü bir şekilde ifade edilir. Fâtiha sûresi, aynı zamanda baştan başa eşsiz güzellikte bir dua, bir yakarıştır.

1. Rahmân ve Rahîm Allah'ın ismiyle...

İSTİÂZE

Nahl sûresindeki:

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

“Kur'an okuyacağın zaman kovulmuş şeytandan hemen Allah'a sığın!” (Nahl 16/98) emri gereğince Kur'ân-ı Kerîm okumaya başlarken:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

“Kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırım” deriz. Bu sözü söylemeye “istiâze” denilir. “Eûzü”, sığınırım, emân dilerim, yardım taleb ederim, gibi anlamlara gelir.

Cebrâil (a.s.)'in Peygamber Efendimiz'e getirdiği şeylerin ilki istiâze, besmele ve “Yaratan Rabbının adıyla oku!” (Alak 96/1) meâlindeki âyetidir.

“İstiâze”, Kur'ân okumaya başlamadan önce olmalıdır. Zira ayetteki “Kur'ân okuduğun zaman” sözü, “Kur'ân okumak istediğin zaman” mânasına gelir. (Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, I, 3)

“İstiâze”, huzûra girmek için kapıyı vurup izin istemeye benzer. Kur'ân okumak isteyen kimse, Allah Teâlâ ile konuşmaya başlayacağından, kendini ilgilendirmeyen konulardan uzak kalmalı, dedikodu, çekiştirme ve iftira gibi günah kirlerinden dilini temizlemelidir. Dilin, bu tür kirlere temizlenmesi ise ancak “eûzü” çekmekle yani bunların tümünden Allah'a sığınmakla mümkün olabilir.

“İstiâze”, Allah'a yaklaşmak için mühim bir vesîle, O'ndan hakkıyla korkanlar için bulunmaz bir sığınak, günahkârlara tutamak, helâke uğramış olanlara barınak, âşıklara gönül aydınlığıdır.

İstiâze, Rabb ile kul arasında bir sözleşmedir. Allah Teâlâ: “**Siz bana olan sözünüzü tutun ki, ben de size olan sözümü tutayım**” (Bakara 2/40) buyurmaktadır. Sanki kul “Eûzü” çekerken, “Allahım, ben bir insan olarak noksanlarımla birlikte kulluk sözümü yerine getirdim; sana sığındım ve senden bağışlanma diliyorum. Sen ise iyilik ve ikramda kemâl sahibisin. Şanına yakışan, rabbim olarak bana verdiğin sözü yerine getirerek beni koruman ve himâyene almandır” demektedir. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, I, 85-86)

Allah'a sığınmak, yaratılandan Yaratan'a, halktan Hakk'a dönmektir. Her türlü iyiliği elde edip her türlü kötülükten uzaklaşma kastıyla hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Allah'a yöneliştir. Böyle bir şuurla yapılan istiâzede “Allah'a koşun!” (Zâriyât 51/50) âyetinin sırrı tecellî eder. Ayrıca istiâze, kulun Cenâb-ı Hakk'a yakın olabilmek için acizliğini anlamaktan başka yol olmadığını bilmesidir. Acziyeti hissetmek ise mânevî makamların sonuncusudur.

“Allah” lâfz-ı celâli kelime yapısı itibariyle türemiş değildir. Çünkü bu kelimenin aslına vakıf olmak ve ne mânaya geldiğini tam olarak bilmek mümkün değildir. Nitekim İmam Teftâzânî bu hususa işaret ederek “Akıl, Allah’ın zât ve sıfatını bilmede nasıl şaşkınlığa düşmüşse, O’na isim olan kelime hakkında da aynı şaşkınlığa düşmüştür. Allah kelimesi «İsim mi, sıfat mı? Türemiş mi, değil mi? Alem yâni özel isim mi, değil mi?» soruları kolayca cevap verilecek cinsten değildir” demektedir.

“Şeytan”, Allah’ın rahmetinden kovulup lânete uğradıktan sonra bu ismi almıştır. Şeytan lâfzından açıkça anlaşılan İblis ve yardımcılarıdır. Ancak bunun insan ve cinlerden doğru yolu bırakıp sapıklığa düşenler hakkında kullanılan genel bir isim olduğu da bir gerçektir. Nitekim Allah Teâlâ: **“İnsan ve cin şeytanları”** (En‘âm 112- **وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِ**) ifadesiyle buna işaret buyurmaktadır.

“Racîm”, lânete uğraması sırasında, melekler tarafından göğün katlarından atılarak kovulan şeytan demektir. Yahut göğsü yükselmek isteyen şeytanın yıldız kayması şeklinde taşlanarak kovulmasıdır. Göğün katlarına yükselip Levh-ı Mahfûz’dan bilgi çalmaya yeltenmesi, şeytanın kötü sıfatlarından biridir. Kur’ân’da şeytanla ilgili daha birçok kötü isim ve sıfat vardır. Bunlar içinde onun tüm kötülüklerini ifade eden kelime “racîm”dir. Çünkü “racîm” şeytanla ilgili tüm cezaları kapsar. Bu yüzden Kur’ân okumaya başlarken şeytanın isim ve özellikleri arasından bu vasfı hususi olarak seçilmiştir.

Cenâb-ı Hakk’ın sıfatlarına, fiillerine ve zâtına yapılabilecek istiâze olmak üzere üç çeşit istiâzeden söz etmek mümkündür. Bunlara işaret etmek üzere Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurur: **“Allahım, senin öfkenden hoşnutluğuna, ceza vermenden affına, senden yine sana sığınırım.”** (Müslim, Salât 222; Ebû Dâvûd, Vitr 5; Tirmizî, Da‘avat 112)

- ☞ İstiâze yapan mü’min;
- ☞ İnanç, amel ve bedenle ilgili bütün kötülüklerden,
- ☞ Bütün haramlardan,
- ☞ Hastalık, yangın, suda boğulma, fakirlik, körlük ve sakatlık gibi sayısız belâ ve musîbetlerden,
- ☞ İnsan, cin ve hayvanlardan gelebilecek her türlü şerlerden,
- ☞ Korkulacak her türlü âfet, belâ ve musibetlerden her şeye gücü yeten Allah’a sığınmış olur.

Gerçek istiâze, sadece sözle gerçekleşmez. İstiâzenin gerçekleşebilmesi için kalb, dil ve fiil uygunluğu gereklidir. Diliyle “Allah’a sığınıyorum” dediği halde hâli ve fiili ile şeytana sığınanın istiâzesi makbûl bir istiâze sayılmaz. Belki bu, nefis ile şeytanın günah ve azgınlıkta birbirleriyle iş birliği yapması olarak telakki edilebilir.

Bu bakımdan insanlar, ancak mânevî durumlarına göre istiâze yaparlar. Sıradan insanlar, mânasını anlamadan sadece sığınma cümlelerini tekrar eder dururlar.

İstiâze yaparken göz önünde bulundurulması gereken bir kısım edep kaideleri vardır. Bunlara dikkat edilince elbette ki sığınma duygusunun insan üzerindeki etkisi daha fazla olacaktır:

☼ Allah’a sığınmada, yaratılmışlardan yaratana, mümkün varlıklardan varlığı kendinden olan Zât’a yükselme vardır. Kul muhtaç, Allah ise ganî ve müstağnîdir. Sığınan kul, Allah’ın bütün iyilikleri yaratmaya ve kötülükleri savmaya gücünün yeteceğine inanır ve bütün kalbiyle O’na yönelir.

☼ Sığınan kul, nefsinin acizliğini, Rabbin kudretini itiraf etmiş olur. Zira Allah’a yaklaşmanın en kestirme yolu acziyet ve gönül kırıklığıdır.

☼ Hayırlı ve sâlih ameller işlemek ancak şeytandan kaçmakla kolaylaşır. Bu kaçış da ancak Allah’a sığınmakla olur.

☼ Şeytan insanın apaçık düşmanı (Fatır 35/6), Rahman olan Allah ise insanın yaratıcısı, efendisi ve bütün işlerini düzenleyenidir. İnsanın düşmanından dostuna sığınması ne güzel bir davranıştır.

☼ Şeytanın vesvese verdiği işlerin en başında Kur’an okumak gelir. Zira Kur’an okuyan Allah’ın emirlerini hatırlar ve tutar, yasaklarından da kaçır. Bu hikmete dayalı olarak özellikle bilhassa Kur’ân-ı Kerîm okumaya başlarken istiâze çekilmesi istenmiştir.

☼ Mü’minin biri açık diğeri gizli iki düşmanı vardır. Açık düşmanı kâfirler, gizli düşmanı ise şeytandır. Kâfirlerle mücadelede savaş emri varken, şeytanla mücadelede ise istiâze emri vardır. Her iki cihadda da Allah mü’minin yardımcısıdır. Açık düşmanı tarafından öldürüldüğünde mü’min şehîd olur, gizli düşmanı tarafından öldürüldüğünde ise kişi Allah’ın rahmetinden uzaklaştırılır. Bu sebeple gizli düşmanın şerrinden kaçınmak daha önceliklidir.

☼ Mü’minin kalbi en şerefli ve en temiz yeridir. Mü’min kalbini şeytanın her türlü vesvesesinden temiz tutmalı ve oraya Allah’ın mârifetini yerleştirmeli ki, Allah da âhirette en temiz ve en güzel yer olan cenneti ona nasip kılsın. Yani kul kalbini bütünüyle Allah’a adanmalı ki, Allah da ona âhirette cenneti nasip kılsın. (Fahredden er-Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, I, 81-83)

Unutmamak gerekir ki şeytan, insan tabiatına daha çok oburca yemek içmek yoluyla musallat olur. İnsan, yiyip içmeyi azaltıp oburluğu bıraktığı takdirde, midesinin ve nefsinin arzusunu önlemiş olur. O zaman şeytan ona nüfûz imkânı bulamaz. Onu etkileyemez.

Rivayete göre Nûh (a.s.) gemiden çıkınca İblîs’e sordu: “Ey Allah’ın düşmanı, kendilerini saptırıp helâke düşürmede sana ve askerlerine en çok yardımcı olan, insanların hangi huylarıdır?” İblîs şu karşılığı verdi: “Eğer bir insanda pintilik, hırs, hased, kibir ve acelecilik gibi huylardan biri varsa, biz onu helâk çukuruna yuvarlarız. Eğer bir kimsede sayılan bu kötü sıfatların hepsi toplanacak olursa böyle birine de: «Azgın şeytan» deriz. Çünkü bunlar, şeytanların liderlerinin özellikleridir.” (Bursevî, I, 6)

İşte biz, istiâze bereketiyle şeytanın bütün vesvese, tahrik ve kötülüklerinden Yüce Rabbimize sığınma fırsatı buluyor, peşinden okuyacağımız besmeleyle de yeryüzünde Allah’ın ismiyle ve Allah adına yapacağımız gerçek bir kullukla sorumluluğumuzu beyân ediyoruz:

BESMELE

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

“Besmele”, Kur’ân-ı Kerîm sûrelerini birbirinden ayırmak üzere gelmiştir. Hanefilere göre Fâtiha dâhil hiçbir sûreye ait olmayan müstakil bir âyettir. Neml sûresi 20. âyetinde yer alan besmele ise o âyetin bir bölümünü oluşturur. Besmele, Kur’ân’ın anahtarıdır. Teberrük olarak, yani bereketinden

istifade etmek maksadıyla her sûreye onunla başlanmaktadır. Bu vesileyle Resûlullah (s.a.s.) her hayırlı işe besmele ile başlanmamızı tavsiye buyurmakta, besmele ile başlanmayan işlerin neticesinin sonuçsuz kalacağını şöyle haber vermektedir:

كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ فَهُوَ ابْتَرُ

“Şerefli ve kıymetli herhangi bir işe Allâh’ın ismiyle başlanmaz ise o iş hayırsızdır.” (Müsned, Ahmed bin Hanbel)

Okuyuş sırasında besmele istiâzeden sonra gelir. Bunun hikmeti şu olabilir:

Bir mekanı süsleyip güzelleştirmeye başlamadan önce oradaki lüzumsuz ve zararlı şeyleri çıkarıp temizlemek gerekir. Bu kurala göre kalb de öncelikle istiâzeyle yaratıklara yönelmekten temizlenir. Bunlardan tümüyle uzaklaşıp arandıktan sonra besmeleyle Allah’a yönelir, mânen gelişip güzelleşir. (Bursevî, I, 6)

“Bismillâhirrahmânirrahîm” sözü, **“Rahman Rahîm Allah’ın ismiyle”** anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla Kur’an okumaya başlarken besmele çeken mü’min, “Kur’an okumaya Allah’ın ismiyle başlıyorum” demiş olur. Diğer güzel ve hayırlı amellere başlarken çekilen besmele de, o işe Allah’ın ismiyle başlandığını gösterir.

Besmelede Yüce Rabbimizin üç güzel ism-i şerifi zikredilir. Bunlar Allah, Rahmân ve Rahîm isimleridir:

“Allah”, Yüce Rabbimizin en büyük ismidir. “Kendisine kulluk edilen en yüce zât, yegâne ilâh” demektir. Bu isim, Cenâb-ı Hakk’ın, Kur’ân-ı Kerîm’de ve diğer ilâhî kitaplarda geçen bütün isim ve sıfatların hepsini kendinde toplamıştır. Cemâl ve celâl sıfatlarının hepsini içine alır. Tercih edilen bir görüşe göre Allah ismi, İsm-i Âzam’dır.” (Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu’l-gayb, I, 101)

“Rahmân”, rahmet kökündendir. Rahmet, sözlükte kalp inceliği ve şefkat anlamındadır. Anne rahmi de bu köktendir. Çünkü anne; rahminde taşıdığı yavruya karşı şefkat ve merhamet duyar. Burada rahmetten kastedilen, ikrâm ve ihsândır. Buna göre mâna: “Yaratıklarına rızık veren, onlardan belâ ve âfetleri uzaklaştıran, takvâsı sebebiyle takvâ sahibinin, günahı sebebiyle günahkârın rızıkını artırıp eksiltmeyen, aksine herkese ve herşeye dilediği ölçüde rızık veren” demektir. Diğer bir tarifle: “Bütün yaratıklara rızıkları, hayatı devam ettirme vesileleri ve her türlü faydaları temin hususunda rahmeti yaygın olan rahmet sahibi demektir. Rahmeti, mü’min ya da kâfir, iyi veya kötü herkesi kuşatandır.” (Beyhakî, Kitâbu Esmâ ve Sifât, s. 52)

“Rahîm”; acıyan, esirgeyen, istendiğinde veren, istenmediğinde öfkelenendir. İnsanoğlu kendisinden bir şey istendiğinde öfkelenir. Allah Teâlâ ise, istenmediği zaman öfkelenir. Zira rahmet, kendisinin zâtî sıfatı olup Allah’ın iyiliği ulaştırmayı, kötülüğü uzaklaştırmayı istemesidir. Allah’ın kullarına en büyük rahmeti, onları yaratmak suretiyle varlık nimetini onlara ulaştırması, yokluğun kötülüğünü de onlardan uzaklaştırmasıdır. Zira yok iken varolmak, en büyük iyilik ve benzersiz bir nimettir.

Kur’ân-ı Kerîm’deki kullanışlarına baktığımız zaman Rahman’a, “rahmetle sıfatlanmış olan”, Rahîm’e ise “rahmetiyle merhamet edici olan” mânası verilebilir. İbn Abbas (r.a.) şöyle der: “Rahmân, refik olan, Rahîm ise yaratıklarını rızıklandırmakla şefkatini gösterendir.” (Âlûsî, Rûhu’l-me’ânî, I, 161)

Besmeleyi bu iman ve anlayış içinde okuyan her müslüman, Allah’ın sınırsız merhametinden faydalanmak için O’nun kâinata serdiği sayısız nimetlere bakarak bütün bunların kendi istifadesine

hizmet etmesi için insanın bilgiyle donanmış, tecrübelerle zırhlanmış olması gerektiğini anlar. Bütün insan bilgisinin Allah'ın rahmanlığından bir zerre olduğunu ve kendisinin bu zerredeki sayısız feyiz ve bereketlerden faydalanmaktan başka bir şey yapamayacağını farkeder. Allah'ın rahmanlığına sığınarak bu sayısız feyiz ve bereketlerden nasip almayı diler. Sonra kendisinin bütün çalışma ve gayretlerinin de ancak Allah'ın rahimliği sayesinde yeni ufuklar açmaya yardım ettiğini kavrayarak, bu ikramların yegane kaynağı olan Allah'ı zikretmiş olur.

Kur'ân-ı Kerîm'in başında kullarına nihayetsiz rahmet sahibi olduğunu ilân eden, bu vesileyle onlara da merhametli olmayı tavsiye buyuran Allah Teâlâ, insanlık âlemine en büyük rahmet tecellisi olarak lütfettiği kitâbını Fâtiha sûresiyle açarak buyuruyor ki:

2. Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

Fâtiha sûresi baştan sona bir duadan ibarettir. Kul bu sûreyi okuyarak Rabbine yalvarır, O'na istek ve ihtiyaçlarını arz eder. Fakat kulun bu isteklerini dile getirirken güzel bir girizgâhla söze başlaması gerekir. En güzel girizgâh ise, sınırsız kudreti karşısında boyun büküp el açarak yalvardığı zâtın yüceliğini, güzelliğini ve nimetlerini dile getirmektir. Bu sebeple Fâtiha sûresi, "Elhamdülillâh" diyerek âlemlerin Rabbi Allah'a hamdle başlar. Bu dua, kulun Allah'ın yüceliğini kabul ettiğini ve O'nun lütfettiği sayısız nimetlere şükrettiğini gösteren büyük bir tâzim ifadesidir. Bu bakımdan cennetliklerin en son duası da "Elhamdülillâh" olacaktır. (bk. Yûnus 10/10) Zira bu dua, hamd muhtevasına girebilecek bütün övgü, senâ ve yüceltmelerin gerçek mânada sadece Allah'a mahsus olduğunu bildirmektedir.

هَمْدٌ (hamd); sözlükte övmek, senâ etmek, şükretmek ve methetmek gibi mânaları içine alır. Fakat tarif edildiklerinde bu kelimeler arasında bir kısım anlam farklarının bulunduğu görülür.

"Hamd"; hür iradesiyle verdiği nimetler ve yaptığı iyilikler karşılığında birini övmek, bütün iyiliklerin sahibi olması sebebiyle de ona gönülden teşekkür etmektir. Yani birinin hamde layık olması için, yaptığı iyilik ve güzelliklerin rastgele değil, irade ve istekle hâsıl olması gerekir. Hamd ederken, hamdettiğimiz varlığın iyilik ve nimetlerinin bize ulaşp ulaşmaması önemli değildir. Önemli olan o şahsın böyle bir hamde liyakatidir. Dolayısıyla Allah'a hamd; Cenâb-ı Hakk'ın fiillerini ve eserlerini görüp O'nu yüceltmek, kemâli karşısında hayretlere düşüp hayranlık secdesine kapanmak, cemâli karşısında sevgiyle coşup taşmak ve sonsuz lutufları karşısında yüzü yerlere sürmektir.

Hamd; söz, fiil ve hâl ile olur. Sözlü hamd, dille yapılan övgüdür. Hak Teâlâ'yı, kendini övdüğü ve nasıl övülmek istiyorsa o şekilde senâ etmektir. Fiille hamd, Allah'ın rızâsını umup O'nun yüce katına yönelerek ibâdet, hayır ve hasenat kabilinden bedenî amelleri yerine getirmektir. Bu da ancak her azanın yaratılış hikmetine uygun biçimde kullanılmasıyla mümkün olur. Halle hamd ise kalbî duygularla gerçekleşir; ilmî ve amelî olgunlukla bezenmek ve üstün ahlâkî vasıflarla donanmak sûretiyle kazanılır.

"Şükür", bize ihsan edilen nimetlerin ve iyiliklerin sahibine yapılan teşekkürdür. Bu, yalnız nimete karşı olur. Hamdde olduğu gibi şükür de hem dil, hem fiil hem de kalple yapılır. "Sana şükürler olsun Rabbim" demek dille, "namaz kılmak" fiille, Cenâb-ı Hakk'ın nimetleri karşısında eziklik duyarak kalbin teşekkür hissiyle dolması ise kalple şükre örnek teşkil eder. Her şeyin şükürü kendi cinsinden olur. Maddî imkânlarımızı Allah yolunda harcamak da en güzel şükürdür.

"Medih" de bir iyilik ve güzellik karşısında yapılır. Fakat hamdde olduğu gibi, sahibinin bu iyilik ve güzelliklerde iradesinin ve tesirinin olup olmaması şart değildir. Örneğin kişi, boyunun uzunluğu, yüzünün güzelliği gibi kendi iradesinin eseri olmayan meziyetleri sebebiyle övülebildiği

gibi, cömertlik, fedakârlık, şecâat ve cesareti gibi iradesiyle sahip olduğu faziletleri sebebiyle de övülebilir.

Görüldüğü üzere hamdin sebebi, sadece hamd edene ulaşan nimet ve ihsanlar değil, hamde layık olan varlığın irade ve ihtiyara dayalı bütün güzellikleri, ihsanları ve iyilikleridir. Bu mânada hamd, yalnız Allah Teâlâ'ya mahsustur. Çünkü bütün iyilik ve güzellikleri yoktan yaratan sadece O'dur. Hür iradesiyle bunları var etmiştir. Başkalarına ait iyilik ve güzelliklerin de yaratıcısı O'dur. İnsanların kendi isteklerine bağlı iyilik ve güzelliklerde de Allah'ın mutlak iradesinin tecellileri vardır. Onların irade ve isteklerine bağlı olmayan her türlü iyilik ve güzellikler ise zaten doğrudan doğruya Allah Teâlâ'nın yaratma kudretinin eseridir. O halde bu mânada hamdin tamamı Allah'a mahsustur. Bu kabul ve tasdik, Allah'tan başka ibâdete layık hiçbir varlığın olmadığını gösterir. Mahlukattan hiçbirisi gerçek mânada hamde lâayık olmadığı için, ibâdete de lâayık değildir. Hamde layık olan Allah, aynı zamanda ibâdete de layık olan yegâne varlıktır.

Allah'a hamdin faziletine dair pek çok rivayet bulunmaktadır. Bunlardan ikisi şöyledir:

Resûlullah (s.a.s.) buyurur: “Allah'ın kullarından birisi, *يَا رَبِّ! لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلَالِ وَجْهِكَ وَلِعَظِيمِ* رَبِّكَ» *«Rabbim, zâtının yüceliğine, saltanatının büyüklüğüne yakışacak şekilde sana hamd ederim» dedi. Yazıcı melekler bunun sevabını yazmak zor geldi. Bunu nasıl yazacaklarını bilemediler. Göğşe çıktılar ve: «Rabbimiz, senin kulun öyle bir söz söyledi ki onun sevabını nasıl yazacağımızı bilemiyoruz», dediler. Azîz ve celîl olan Allah kulunun ne söylediğini daha iyi bildiği halde: «Kulum ne dedi?» diye sordu. Melekler onun hamd sözünü tekrar ettiler. Bunun üzerine Yüce Allah o iki meleğe: «Kulumun sözünü, söylediği şekilde yazınız. Bana kavuştuğunda o sözün karşılığını ona ben vereceğim» buyurdu.*” (İbn Mâce, Edeb 55)

Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Temizlik imanın yarısıdır, *«Elhamdülillâh»* demek mizanı doldurur. *«Sübhânellahi ve'l-hamdülillahi»* demek de gök ile yer arasını sevapla doldurur.” (Müslim, Tahâret 1)

Çünkü kul, “Elhamdulillâh” dediğinde Allah Teâlâ'nın kendisine dayanılan; korku, hayret ve dehşette kalındığında kendisine sığınılan, muhtaç olunca kendisine el açılan ve sadece kendisine ibâdet edilen bir Rab olduğunu ilân etmekte, O'ndan başka varlıkları ise bu makamın dışında tutmaktadır. O'nun bütün yüceliklerin sahibi tek ilâh, kendisinin ise ilâhî huzurda boyun bükmüş aciz, çaresiz, zayıf ve muhtaç bir kul olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla bu duada, kulun Allah'a tam bir iman, yöneliş, teslimiyet ve tevekkülü vardır.

Gerçekten de Cenâb-ı Hak, bütün hamdlere layıktır. Çünkü O, Allah'tır. Bütün kemâl sıfatlarının sahibidir. Yine “**O, âlemlerin Rabbidir.**” (Fâtiha 1/1) “Rabb”, “terbiye eden” mânasına gelir. Terbiye ise, bir şeyi adım adım geliştirmek, tadrîcî olarak kemâline erdirmek demektir. Yani terbiyede, bir şeyi en iptidai durumundan alarak en mükemmel noktasına ulaştırmak mânası vardır.

Âyet-i kerîmede رَبُّ الرَّ (rab) kelimesi, “mürebbî: terbiye edici” anlamında kullanılmıştır. Rabb, Arapça'da “itaat olunan efendi, işleri yoluna koyan kimse, bir şeyin maliki, sahibi” gibi anlamlara gelir. İslâm'la birlikte “Benzeri olmayan efendi, verdiği nimetleriyle yaratıklarını terbiye eden, onların durumunu idare eden, düzelden, yaratma ve emretme yetkisine sahip olan” gibi mânalar kazanmıştır. Mürebbi yerine “Rabb” kelimesinin kullanılması ise; hükümlerlik, yardım, yönetme, doğru olana ulaştırma, istediği şekilde tasarrufta bulunma, emretme, yasaklama, özendirme, korkutma, ödüllendirme ve cezalandırma gibi terbiyenin bütün gereklerine sahip, kuvvetli ve mükemmel bir mürebbi anlamına işaret eder. Yani Allah, terbiye fiilini en iyi ve en mükemmel mânasıyla gerçekleştiren varlık demektir.

عَالَمِينَ(âlemîn), “âlem” kelimesinin çoğulu olarak “âlemler” mânasına gelir. “Âlem”, “ilim” veya “alâmet”ten gelir. “İlim” kökünden geldiği düşünüldüğünde ve kullanılan sığa dikkate alındığında âlemler; melekler, cinler ve insanlar gibi akıl sahibi varlıkları ifade eder. “Alâmet”ten gelmesi durumunda ise, kendini yaratanın varlığına ve birliğine işaret eden bir nişâne demektir. Buna göre “âlemîn”den, Cenâb-ı Hak’ın bildiği görülebilen ve görülemeyen, sayısız ve sınırsız bütün âlemler kastedilir. Allah’ın dışındaki her şey demektir. Zira zerreler âleminden yıldızlar âlemine kadar cansızlar, bitkiler, hayvanlar, cinler, melekler ve ruhlar âlemi gibi bütün âlemler, Allah Teâlâ’nın varlığına mühim birer alâmet ve kuvvetli birer delildir.

İşte Allah Teâlâ, bütün bu âlemleri var eden, iptidai hallerinden alarak adım adım olgunluğa erdiren, her türlü ihtiyaçlarını karşılayan ve işlerini idare edendir. Yokluk karanlığından varlık aydınlığına geçen bütün mahlukâtı terbiye eden Cenâb-ı Hak’tır. Her varlık bizzat Yüce Rabbimiz tarafından kendi fitrat sınırları içinde terbiye edilmektedir. Bu ilâhî terbiye çerçevesi dışına çıkan bir yaratığın olması mümkün değildir. Bu muazzam, ince ve son derece şumüllü terbiyenin yegâne sahibi Allah’tır. Mülk ve melekût âleminde, uçsuz bucaksız kâinatın her bir safha ve sahifesinde terbiye nâmına ne lazım geliyorsa istisnâsız hepsini yapan O’dur. İnsanı terbiye eden de O’dur. Onu yoktan yaratan, büyüüp gelişmesi için her türlü imkânı var eden, ihtiyaçlarını karşılayan, bedenî, ruhî ve aklî kemâline yönlendiren Hak Teâlâ’dır. Ona kitap ve peygamberler göndererek, gereğini yerine getirmek şartıyla fitratını kemale erdireceği nizamı öğreten de yine O’dur.

Allah, bütün hamdlere layıktır. Çünkü:

3. O, Rahmân ve Rahîm’dir.

Allah sonsuz merhamet sahibidir. İki güzel isim birlikte âdetâ, “**Rahmetim her şeyi kuşatmıştır**” (A’râf 7/156) mânasını tefsir ve teyid etmektedirler. Daha çok celâl tecellisi ifade eden Allah ve Rab isminden sonra, bu iki isim Allah’ın cemâlini hatırlatmakta ve kulu yaratıcısı karşısında korku ile ümit arasında tutmaktadır. Terhib yani korkutmadan sonra terğib yani teşvik mânasını taşımaktadır.

Diğer bir açıdan Rahmân ve Rahîm isminde terbiyenin iki mühim esasına işaret edilmektedir. Bunlardan biri faydalı olanları celbetmek, diğeri ise zararlı olanları defetmektir. Rezzâk yani bol bol rızık veren mânasına da gelen Rahmân birinci esasa, Gaffâr yani hataları bağışlayan mânasını da taşıyan Rahîm ise ikinci esasa işaret eder.

Yine Allah, bütün hamdlere layıktır. Çünkü:

4. O, hesap ve ceza gününün tek sahibidir.

مَالِك(din) kelimesi, pek çok mâna ifade etmekle birlikte burada “hesap ve ceza” anlamındadır. مَالِك(mâlik) kelimesi ise مَلِك(melik) olarak da okunmuştur. “Milk” kelimesinden gelen “mâlik”, “mala sahip olan ve onun üzerinde istediği gibi tasarruf eden” demektir. “Mülk” kelimesinden türeyen “melik” ise “hükümdar, padişah, devlet reisi, devletin işlerini yürütüp yöneten” mânasına gelir. Her iki kelime de “kuvvet” anlamı vardır. Allah Teâlâ, zâtını hem mâlik hem de melik olarak vasıflandırmaktadır. (bk. Âl-i İmrân 3/26; Mü’minûn 23/116) O, bütün kâinatın gerçek sahibi, mâliki, aynı zamanda padişahıdır. Özellikle de burada ifade edildiği üzere amellerin hesabının görülüp karşılığının verildiği kıyâmet gününün hem gerçek sahibi, hem de hükümdarıdır.

مَالِيَّةٌ (yevm), gün demektir. Tan yerinin ağarmasından itibaren güneşin batışına kadar olan vakittir. Burada “din”e izafe edilerek, kıyametin başlangıcı ile, cennet ve cehennemliklerin her birinin yerlerine varacakları vakte kadarki zaman için kullanılmıştır.

“Din” sözlük anlamı olarak “bir işin karşılığı, muhasebe, yargı, hüküm, siyaset, adet, hal, şeriat, itaat” gibi mânalara gelir. Burada daha çok “bir işin karşılığı, ceza ve muhasebe” mânası kastedilmektedir. **“O gün Allah onlara hak ettikleri cezayı eksiksiz verecek...”** (Nûr 24/25) ayetinde din bu mânada kullanılmıştır.

Cenâb-ı Hak, bütün zamanlarda ve zeminlerde, kıyametten önce ve sonra yegâne mâlik ve meliktir. Buna rağmen âyet-i kerîmede O’nun mâlikliği ve melikliği özellikle hesap günü olan kıyamet gününe tahsis edilmiştir. Şüphesiz bunun pek mühim sebep ve hikmetleri bulunmaktadır:

Öncelikle bütün dikkatleri hesaba çevirmekte ve kıyamet gününün zorluğu, şiddet ve dehşetiyle yürekleri titretmektedir. Geçici hayattan maksadın ne olduğuna işaret ederek, insanlığın önündeki en büyük hedefi netleştirmektedir. Hesap gününün ehemmiyetini gözler önüne sermektedir. Allah’ın rahmetine güvenip şeytana aldanarak o günde perişan olmamayı öğütlemektedir. Daha da ötesi, ilâhî rahmetin ve ebedî nimetin tam mânasıyla tecelli edeceği saadet-i ebediyeyi temine teşvik etmektedir.

İkinci olarak dünya hayatında kullara ait bir kısım geçici mâlikiyet ve melikiyet söz konusu olabilir. Bunlara aldanılmamalıdır. Zira hesap günü bunlar zahiri bakımdan da ortadan kalkacaktır. Asılsız görüntüler yok olacak, Allah’ın mâlikiyet ve melikiyeti tam olarak ortaya çıkacaktır.

Üçüncü olarak “din günü”nün bir mânası da “dinin dünyada emrettiklerinin akıbeti ve âhiret ahvalıyla ilgili verdiği haberlerin açıktan açığa ortaya çıkacağı gün”dür. Biz dünya hayatında inanılması emredilen hususlara iman ediyoruz. Dinin ibâdet, muamelât ve ahlâka dair hükümlerini yerine getirmeye çalışıyoruz. İşte bütün bu inandıklarımız ve yaptıklarımız, orada hakiki mâna ve mâhiyetiyle zuhur edecektir. Kısacası ayet ve hadislerde âhirete ait haber verilen hakikatlerin hepsi tahakkuk edecektir. O günün tek hükümdarı, sahibi ve yegâne yöneticisi olan Allah, dilediği gibi davranacak, kullarını hesaba çekecek, iyilere iyiliklerinin ve kötülere de kötülüklerinin karşılığını verecektir. Allah’tan başka kimsenin bir söz hakkı olamayacaktır. Şu âyet-i kerîmeler bu mânada “din gününü” ne güzel tarif etmektedir:

“Rasûlüm! Hesap ve ceza gününün ne olduğunu sen bilir misin? Sonra bilir misin sen, nedir o hesap ve ceza günü? O, kimsenin kimseye faydası olmayacağı bir gündür. O gün bütün emir, hüküm ve yetki yalnız Allah’ındır!” (İnfîtâr 82/17-19)

Cenâb-ı Hakk’ın bazı sıfatları ile alakalı yapılan bu açıklamalar, O’nun bir taraftan hamde, diğer taraftan kulluk edilmeye layık ne kadar büyük bir zât, Hâlık-i Zülcelâl olduğunu izah etmektedir. Dolayısıyla bu hakikati okuyan, duyan ve idrak eden kulların kalbinde Allah Teâlâ’ya ibâdet, dua ve niyaz için bir aşk, şevk ve heyecan oluşmaktadır. İmanın hakikatine ve kulluğun zevkine eren gönüller hep birlikte aynı dilden şöyle demektedirler:

5. Rabbimiz! Sadece sana kulluk eder ve sadece senden yardım isteriz.

Kulluk edilecek ve yardım istenecek tek varlık Allah’tır. Çünkü kulun ibâdetini kabul buyuracak ve istediklerini yapabilecek güç ve kuvvet sadece Allah’a aittir. Zaten sürenin buraya kadar olan kısmı da bu gerçeği ifade etmektedir. Kullar bu hitapla, her şeyi işiten, her şeyi bilen tek merci olan Allah’a yönelmekte ve böylece tevhidin hakikati ortaya çıkmaktadır.

Âyette söz konusu edilen اَلْعِبَادَة (ibâdet) kelimesi “abede”, “ubûdet” ve “ubûdiyet” köklerinden gelir. “Abede”, bir işi azim ve istekle yapmaktır. “Ubûdet”, tevâzu göstermek, yüzü yerlere sürmek demektir. “Ubûdiyet” ise kulun tanıdığı Rabbine düzenli olarak, belli şartlar çerçevesinde kulluk yapması, boyun büküp tâzimde bulunmasıdır. Dolayısıyla “ibâdet”; itaat ve zilletle, hudu’ ve huşu’ içinde büyük bir azim ve ısrarla boyun eğmek demektir. İbadet Allah’ın razı olduğu şeyi yapmak, ubudiyet ise Allah’ın yaptığına razı olmak şeklinde de tarif edilmiştir.

Şeriat dilinde ibâdet; hâlis bir niyetle, mükâfatını bekleyerek, Allah’a yakınlaşmayı arzu ederek Cenâb-ı Hakk’ın istediği tarzda kulluğu ifa etmektir. İnsanın ruh ve bedeni, dış ve iç âlemiyle yani bütün varlığıyla yalnız Allah için yaptığı şuurlu bir itaat ve yakınlıktır. Görüldüğü gibi bunda ilk önce niyet şarttır. Niyet ise yapılacak işin ifa edilmesinde ancak Allah’a itaat ve yaklaşmayı kastetmek demek olan yeni bir istektir. “Azmetmek” bir işi yapmadan önce, “kastetmek” yapmakla beraber olduğu gibi “niyet” de niyet edilen şeyi bilmekle beraber onu yapmaya bitişiktir. Hem bilgi hem de isteği ihtiva eden bu tam şuur hali, ruh ve kalbin işidir. İkinci olarak, bir amelin ibâdet olması için Allah katında itaat olarak kabul edilen bir amel ortaya koymak gerekir. Yoksa yalnız bir şeyi yapmayı istemek, düşünmek ve hatıra getirmek gibi iç duygularla ilgili ameller, itaat ve yakınlığa sebep olsa da ibâdet sayılamaz. Aynı şekilde niyet edilmeden yapılan ameller de ne olursa olsun ibâdetin şümûlüne giremez. (Elmalılı, *Hak Dini*, I, 96)

اَلْاِسْتِغَاثَة “İstiâne”, yardım talep etmektir. Bütün hayırlı işlerde başarılı olmamız, ibâdetlerimizi ihlasla ve kolaylıkla yapabilmemiz ve karşılaştığımız bütün zorlukların üstesinden gelebilmemiz için Allah’tan yardım dileriz. Kul yardım isteyecek, Allah da kuluna yardım edecektir. Allah’ın yardımı iki türlüdür. Birincisi zaruri olan, ikincisi zaruri olmayandır. Zaruri olan, rahmetinin bir tecellisi olarak bizi yaratan Allah’ın, mâhiyetimize emanet ettiği ve yaşamamızı mümkün kılan alet ve edevat kısmından sayılacak hususlardır. Bunlar el, ayak, göz, kulak, akıl ve idrak gibi şeylerdir. Mesela biz gözümüzle görür, gözlerimizin aldığı mânaları fikir laboratuvarında değerlendirir, bunlarla adeta bal yapıyor gibi mârifet petekleri oluşturmaya çalışırız. Bunu ise kalp ve beyin yapar. Fakat Rabbimiz önceden kalp ve kafamıza bu fakülteleri yerleştirmiş, mekanizmalar arasında hassas bir münasebetler zinciri tesis etmiş ve her şeyiyle işleyen mükemmel bir fabrika haline getirmiştir. Bunlardan bir tanesi eksik veya arızalı olsa insan, istenilen şeyleri tam olarak yapamaz. Zaruri olmayan yardımı ise, bu temel yardıma ilave olarak Allah’ın kulunu melekleri ile teyid etmesi, ona rahmeti ile hayır yollarını göstermesi ve Hâdi ismiyle imdadına yetişmesidir. İşte biz yaptığımız bütün işlerimizi, Allah’ın bu şekilde yardım etmesiyle yaparız. Onun için sadece Allah’tan yardım dileriz. Zira kuvvetin ve kudretin olduğu gibi, yardımın da yegâne kaynağı Yüce Rabbimizdir.

Allah’a ibâdetimizi ve yardım talebimizi arzederken “yalnızca sana”, “yalnızca senden” diyerek, Rabbimizi sözümüzün başına alıyoruz. Böylece bütün varlığımızla masivâdan uzaklaşıp Allah’a yöneliyoruz. Uzaktan yakına, gaybetten hitaba geçerek, sanki Allah’ı görürcesine bir kulluk ve ihsan kıvamı elde ediyoruz. Rabbimizi tâzim ve O’na verdiğimiz ehemmiyeti ilân ediyoruz. Sadece O’na kulluk edeceğimizi, O’ndan başkasına kulluk etmeyeceğimizi beyân ediyoruz. Dolayısıyla kul ibâdet ederken, her şeyden önce Rabbine yönelmeli, dikkat nazarlarını O’na tahsis etmeli, sonra ibâdetini yapmalıdır. Yaptığı ibâdetin, Rabbine kuvvetli ve şerefli bir bağlılık ve Allah ile kendi arasında kıymetli bir vuslat vesilesi olduğu şuuruna ermelidir.

Ayette önce ibâdet, sonra yardım talebi dile getirilmiştir. Çünkü kulluk, ilâhî yardımın gelmesine sebeptir. Nitekim **“Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah’tan yardım isteyin! Çünkü Allah, sabredenlerle beraberdir”** (Bakara 2/153) buyrularak bu gerçeğe vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla ihtiyaç beyânından önce, ona vesile olacak şeyi zikretmek talebin karşılanmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca, Allah’ın yardımı olmadan hiçbir şey yapılamayacağı gibi, kulun ibâdete de güç yetirmesi mümkün değildir. Bunun farkında olan mü’min, yaptığı

ibâdetten nefesine pay çıkarmayacak, gururlanmayacak, böylece ibâdetini ihlasla yapma imkânı bulacaktır.

Burada “ben ibâdet ediyorum, ben yardım diliyorum” şeklinde değil de “biz ibâdet ediyoruz, biz yardım diliyoruz” şeklinde çoğul sığası kullanılmıştır. Bunun ifade ettiği hikmetlerden bir kısmı şöyledir:

› Mü'minler kardeşler; bir bütünün parçalarıdır. Dolayısıyla birbirlerine kardeşçe muamele etmeli ve “ben” değil “biz” şuuruyla hareket etmelidirler. İslâm dininin emrettiği çerçeve içinde fert ve toplum arasındaki dengeyi kurmalı ve korumalıdır. Mü'minleri ve İslâm toplumunu birbirine bağlayan en önemli bağ, bir Allah'a iman ve O'na kulluktur. Bu kulluk, bir cemaat neşvesi içinde yapılacaktır. Dolayısıyla burada cemaatle ibâdete, özellikle cemaatle namaza dikkat çekilmektedir.

Mü'min, ihlasla ibâdetini yapıp yardım talep edince âlemlerin Rabbi, adeta “Ey kulum, sana nasıl yardım edeyim, hangi hususta yardım istersin?” buyurur. Onlar da şöyle derler:

6. Bizi dosdoğru yola eriştir;

Evet, Rabbimizden en büyük niyazımız bizi sırat-ı müstakîme, en doğru yola ulaştırmasıdır.

Ayette geçen اِهْدِنَا (ihdinâ) kelimesi “bize hidâyet et” mânasına gelir. “Hidâyet”, istenilen hedefe ulaştıracak şeye lutuf, letâfet ve nezaketle kılavuzluk etmektir. Bu kılavuzluk, yolu sadece göstermek veya yola götürüvermek ve hatta sonuna kadar götürmek şekillerinden biriyle gerçekleşebilir. Birincisine açıklayıcı kılavuzluk veya irşat, ikinciye ulaştırıcı kılavuzluk veya tevfiik denilir. Bu kılavuzlukta lutuf ve letâfet esastır. Lutuftan maksat, sertlik ve şiddetin karşılığı olan tatlılık ve yumuşak huyluluktur. Letâfetten maksat ise nezâket ve incelik. Hidâyet yalnız, iyiliğe yöneliktir. Mesela hırsıza hırsızlık için yol göstermeye, rehberlik etmeye hidâyet denilmez. Dolayısıyla hidâyet her istenilen şeye mutlaka rehberlik etmek değil, irşat gibi maksadında iyilik, yapılış şeklinde de iyilik ve incelik bulunan bir rehberliktir.

Kur'ân-ı Kerîm'in beyânına göre Allah'ın kula hidâyeti beş kademedede gerçekleşmektedir:

Birincisi, Allah'ın akıl ve sorumluluk sahibi varlıklara kabiliyetleri nispetinde akıl, anlayış ve gerekli bilgileri vermesidir. Bunların dışındaki yaratıkların da varlıklarını sürdürmek için gerekli yaşama şartlarını ve vesilelerini var etmesidir. **“Rabbimiz, her şeye yaratılışındaki temel özellikleri veren, sonra onu yaratılış gâyesine uygun biçimde yola koyan Allah'tır”** (Tâhâ 20/50) ayeti bu mânayı ifade eder.

› İkincisi, Cenâb-ı Hakk'ın, insanları peygamberlerinin lisanıyla davet ettiği hidâyettir. **“Biz o peygamberleri, emrimizle insanlara doğru yolu gösteren önderler yaptık.”** (Enbiyâ 21/73) ayeti bunu anlatır.

› Üçüncüsü, peygamberlerle gönderilen bu hidâyeti kabul edenlere Rabbimizin ikram ettiği tevfiik hidâyettir. **“Doğru yola uyanlara gelince, Allah onların iman ve hidâyetlerini artırır”** (Muhammed 47/17) ayeti bu mânadadır.

› Dördüncüsü Allah'ın mü'minleri âhirette cennetin yoluna hidâyet etmesidir. **“Bizi bu cennete eriştiren Allah'a hamdolsun! Eğer Allah bize doğru yolu göstermeseydi biz kendiliğimizden doğru yolu bulamazdık”** (A'râf 7/43) âyeti de bu mânaya işaret etmektedir. Bu mertebelerden bir sonraki bir öncekini gerektirir ve ona terettüp eder. (Râğıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, hidâyet md.)

› Beşincisi ise vahiy, ilham veya sâdık rüyalar gibi olağanüstü yollarla kalplere sırları keşfetmek ve eşyanın hakikatini göstermektir ki bu hususi hidâyettir. Bilhassa peygamberler ve velilerde meydana gelir. Bu tarz hidâyetin yolları, harikulâde yollardır. Az da olsa her ferdin bundan bir nasibi vardır.

İşte müstakîm yol, Allah Teâlâ'nın **“Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur, öyleyse ona uyun. Başka yollara uymayın ki, o yollar sizi grup grup parçalayarak Allah'a giden yoldan ayırmassın”** (En'âm 6/153) buyurduğu yoldur. Yine “sırât-ı müstakîm”, Cenâb-ı Hakk'ın kendilerine nimet verdiği kimselerin yoludur. Bunlar peygamberler, siddîklar, şehîdler ve sâlihlerdir. Nitekim mevzuyla alakalı bir âyet-i kerîmede şöyle buyrulmaktadır:

“Kim Allah'a ve Peygamber'e itaat ederse, işte onlar Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberler, siddîklar, şehitler ve sâlihlerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaştır!” (Nisâ 4/69)

Bu ilâhî ihsân, onların sırlarını inâyet nûruyla, ruhlarını hidâyetle, kalblerini velâyet eserleriyle aydınlatmıştır. Nefislerinden hevâyı söküp atmıştır. Şerîatin ahkâmına riâyet etmek ve şeytanın hilelerine direnmek sûretiyle bu nimetlere kavuşmuşlardır. Ebu'l-Abbas b. Atâ der ki:

“Kendilerine nimet verilenler tabaka tabakadır. Ârifler; Allah'ın kendilerine mârifet nimetiyle ikramda bulunduğu kimselerdir. Velîler; doğruluk, rızâ, hoşnutluk, yakîn ve safvet sıfatı verdiği kimselerdir. Ebrâr; hilim, yumuşaklık, şefkat ve merhamet sıfatı ihsân buyurdıklarıdır. Mürîdler, tâat lezzeti in'âm ettikleridir. Mü'minler ise istikamet verdikleridir.”

طُالِ الصِّرَاطِ (sırat) kelimesinin peş peşe iki defa zikredilmesi, birinin kuldan Rabb'e, diğerinin Rab'den kula olmak üzere iki yol bulunduğuna işaret eder. Kuldan Rabb'a giden yol korku ile doludur. Bu yolda büyük tehlikeler vardır. Şeytan işte bu yol üzerine oturmuştur. Nitekim, **“Beni azdırmana karşılık, yemin olsun ki ben de kullarını saptırmak için senin doğru yolun üzerinde pusu kurup oturacağım. Sonra onlara mutlaka önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım. Sen de onların çoğunu şükredici bulamayacaksın”** (A'râf 7/16-17) ayeti bunu haber verir. Rab'dan kula giden yol ise güvenlidir, emniyetlidir. O yolda selâmetle gidilir. Bu yolun meziyetleri ve nimetleri boldur. Kılavuzları bilgili, tecrübeli ve güvenilirlerdir. Bu kılavuzlar peygamberler ve onların vârisleridir. Sağlam delillerle rehberlik etmektedirler. İşte az önce meâlini verdiğimiz Nisâ sûresi 69. ayet bu yoldan bahsetmektedir. (Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, I, 22-23)

7. Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna. Gazaba uğrayanların ve azıp sapanların yoluna değil.

Bu doğru yol, **gazaba uğramayanların ve dalâlete düşmeyenlerin yoludur.** Dolayısıyla kendilerine nimet verilenler, gazaba uğramaktan ve sapmaktan selâmette olanlardır. Gazaba uğrayanlar ve sapanlar ise, nimetten mahrum kalanlardır. Bunlar birbirinin zıddıdır.

بُغْضٌ (gazap), nefsin çirkin ve kötü bir davranış karşısında intikam isteğiyle heyecanlanmasıdır. Kalpteki kanın öç alma arzusuyla galeyana gelip kaynamasıdır. Rızânın zıddıdır. Buna ufak farklarla öfke, hiddet ve hışım da denilir. Allah'a nispet edildiği zaman gazap, nefsî etkilenmelerden arındırılarak neticesi itibarıyla intikam iradesi, hoşnut olmama, şiddetle yakalama veya ceza verme mânasına gelir.

دَالِیٌّ وَ دَالِیَّةٌ (dalâl ve dalâlet), bilerek veya bilmeyerek, kasten veya hata ile doğru yoldan sapmaktır. Hidâyetin zıddıdır. Dalâlete düşmenin en mühim sebebi gaflet ve şaşkınlıktır.

Kelimeden ilk olarak hissedilen mâna, maddi yoldan sapmaktır. Sonra din ve mânevîyatla ilgili hususlarda kullanılmıştır.

Âyet-i kerîme, gazaba uğrayan ve dalâlete düşen bütün fertleri ve grupları şumûlüne almaktadır. Bunlar kâfirler, müşrikler, asiler ve Allah'ı tanımayan sapıklardır. İman, ilim, amel ve istikamet yolunu terk edip küfür, cehalet, isyan ve fasıklık yolunu tutanlardır.

Peygamber Efendimiz: *“Gazaba uğrayanlar yahudiler, dalâlete düşenler de hristiyanlardır”* (Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an, 1, 2) buyurmuşlardır. Kur'an-ı Kerîm'de yahudiler hakkında, **“Allah'ın lânetlediği ve gazap ettiği kimseler”** (Mâide 5/60) beyânı geçmektedir. Hristiyanlar hakkında ise: **“Daha önce kendileri saptığı gibi, pek çoklarını da saptırmış”** (Mâide 5/77) buyrulur. Yalnız burada maksat, gazabın özellikle yahudilere, dalâletin de özellikle hristiyanlara has bir şey olduğunu ifade etmek değildir. Çünkü âyet-i kerîmelerde gazab-ı ilâhî bâzan hristiyanlara nisbet edildiği gibi, bâzan da dalâlet yahudilere nisbet edilmektedir. Bazan de bu ifadeler, yahudi ve hristiyanların dışında kâfir, münafık, günahkâr ve fâsıklar için de kullanılmaktadır. Dolayısıyla âyet umûmi mâna ifade etmektedir. yahudi ve hristiyanlar ise, zaman ve mekan itibariyle yakın birer örnek olarak zikredilmişlerdir.

Birkaç ayetten oluşan Fâtiha, yaratanın, yaratılışın ve yaratıkların bütün sırlarını toplayan son derece kapsamlı bir sûredir. Baş taraftaki üç âyetle sondaki üç âyeti birbirine bağlayan “kulluk” ayetiyle Fâtiha, sayıya gelmez bir varlıklar denklemini beyân etmektedir. Fâtiha'daki bu ruhu ve denklemi, şu kudsî hadis ne güzel izah eder:

“Ben namaz sûresi olan Fâtiha'yı kendim ile kulum arasında yarı yarıya taksim ettim; yarısı benim, yarısı kulumundur. Kuluma istediğini veririm”. Peygamber Efendimiz devamını şöyle açıklıyor: Kul, «Hamd, Âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur» deyince Allah da; «kulum bana hamdetti» der. Kul «O, Rahmân ve Rahîmdir» deyince Allah da «kulum beni övdü» der. Kul «O, hesap ve ceza gününün tek sahibidir» deyince, Allah da «kulum beni ululadı» der. Ve buraya kadar benimdir. «Rabbimiz! Sadece sana kulluk eder ve sadece senden yardım isteriz» kısmı kulumla benim aramdadır. Sûrenin sonu olan «Bizi sırat-ı müstakîme eriştir. Kendilerine nimet verdiğin, gazaba uğramayan ve dalâlete düşmeyenlerin yoluna» kısmı ise «yalnız kuluma aittir ve kulumun istediği kendisine verilecektir» buyurur.” (Müslim, Salât 38)

Fâtiha sûresini okuyan veya dinleyen kişi, sûre bitince “âmîn” der. Amin, “duamızı kabul buyur, elimizi boş çevirme” mânasında bir dua sözüdür. Kur'an nazmının bir parçası değildir. Bu sebeple Mushaf'a yazılmamıştır. Resûlullah (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

“İmam «veleddâllîn» dediği zaman hepiniz «âmin» deyiniz. Çünkü melekler «âmin» derler. Âmin demesi, meleklerin âminine rastgelenin geçmiş günahları affedilir.” (Buhârî, Tefsiru'l-Kur'an 1) Bu sebeple “âmin” demek sünnettir. Namazda imam ve cemaat tarafından gizlice söylenir.

Kur'an-ı Kerîm'in getirdiği mâna ve mesajlara güzel bir giriş ve şumüllü bir özet mâhiyetindeki Fâtiha sûresinden sonra, Kur'an'ın zirvesi mesabesindeki (bk. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an 2) Kur'an'ın en uzun ve en muhtevalı sûresi olan Bakara sûresi gelmektedir. Kur'an hayat sahibi bir varlığa benzetilecek olursa Fâtiha sûresi bunun başı, Bakara sûresi gövdesinin en önemli kısmı, diğer sûreler o varlığın diğer azaları ve cihazları mesâbesindedir:

Evet, Rabbimizden en büyük niyazımız bizi sırat-ı müstakîme, en doğru yola ulaştırmasıdır.

GUSÛL   الغسل

Sözlükte “**yıkamak, temizlemek**” mânasında masdar ve “**yıkanma**” anlamında isim olan **gusûl (gusl)** kelimesi terim olarak cünüplük, hayız ve nifas gibi hükmî kirlilikten temizlenme niyetiyle bütün vücudu su ile yıkamayı ifade eder. Türkçe’de “boy abdesti” ve bazı bölgelerde halk arasında “büyük abdest” olarak bilinir.

İslâm dininde, “**Eğer cünüpseniz iyice temizlenin**” (el-Mâide 5/6); “**Temizleninceye kadar onlara -hayızlı kadınlara- yaklaşmayın**” (el-Bakara 2/222) meâlindeki âyetlerin kısmen kapalı ifadesi Hz. Peygamber’in sözleri ve uygulamaları ile açıklığa kavuşturulmuş (ilgili bazı hadisler için bk. Buhârî, “Gusûl”, 28; Müslim, “Hayız”, 87, 88; İbn Mâce, “Tahâret”, 111; Ebû Dâvûd, “Tahâret”, 84), cünüplük halinde veya hayız ve nifas sonrasında gusletme âkıl bâliğ olan her mükellefe farz kılınmıştır. Cünüplük, hayız ve nifas hali literatürde “**hükmî kirlilik**” veya “**büyük hades**” olarak adlandırılmış ve konuyla ilgili hadislerden de hareketle bu durumda olanların gusledip temizleninceye kadar namaz kılmaları, camiye girmeleri, Kur’an’a dokunmaları veya onu okumaları, Kâbe’yi tavaf etmeleri câiz görülmemiştir.

Gusûlde bütün vücudun kuru bir yer kalmayacak şekilde tamamen yıkanması şarttır. Hanefî ve Hanbelîler’e göre ağız ve burnun içi beden (yüzün) dışından sayıldığı için gusûlde ağza su almak (mazmaza) ve burna su çekmek (istinşak) suretiyle buraları yıkamak da farzdır. Bu sebeple guslün ağza su almak, burna su vermek ve bütün vücudu kuru yer kalmayacak şekilde yıkamak şeklinde üç farzının bulunduğu belirtilir. Mâlikî ve Şâfiîlere göre ise ağız ile burun içi beden dışından sayılmadığı için gusûlde yıkanmaları farz değil, sünnettir. **Gusûlde niyet Hanefîler’e göre sünnet, diğer mezheplere göre farzdır.** Vücudu ovalamak Mâlikîler’e ve Şâfiî fakihlerinden Müzenî’ye göre farzdır; ayrıca gusle besmele ile başlamak da Hanbelîler’e göre farzdır.

Gusûl “mutlak su” denilen nehir, pınar, kuyu, deniz ve yağmur suları ile yapılır. Gusûlde aslolan bütün vücudu yıkamak olduğuna göre saç, sakal, bıyık ve kaşların yıkanıp diplerinin ıslatılması, saçları örgülü olmayan kadınların hem saçlarını yıkamaları hem de diplerine suyu ulaştırmaları gerekir. Saçları örgülü olanların ise saçlarını çözmeden sadece diplerini ıslatmaları yeterli ise de Hanbelîler hayız ve nifas sebebiyle gusûlde örgülü saçın çözülmesini gerekli görürler. Ayrıca küpe deliklerinin ovalanarak, dar yüzüğün oynatılarak suyun buralara ulaşması sağlanmalıdır.

Gusûl ve Guslü Gerektiren Haller

Şehvetle yerinden ayrılan ve şehvetle dışarıya atılan bir meniden dolayı gusletmek gerekir. Şehvetle yerinden ayrılıp, şehvet kesildikten sonra dışarıya atılan meniden dolayı da İmamı Azam ile İmam Muhammed’e göre, gusletmek gerekir. Fakat İmam Ebu Yusuf’a göre gusûl gerekmez.

Rüyada şehvetle ayrılan bir meninin, şehvet kesildikten sonra dışarıya akıtılmasını sağlamak için tenasül organını tutmak ve sonra dışarıya akıtmakta, misafir ve soğukta bulunanlar için İmam Ebu Yusuf görüşünü seçmekte kolaylık vardır. Bu yönden bu görüşün tercih edilmesini uygun görenler vardır.

Bakmak ve dokunmak suretiyle şehvetle gelen meniden dolayı da gusletmek gerekir.

Cinsel ilişki halinde sünnet yerinin veya o kadar bir kısmın duhulü ile, buluş çağına ermiş erkek ve kadının gusletmeleri gerekir. Meninin gelip gelmemesine bakılmaz. Bunlardan yalnız biri buluş çağına ermiş ise sadece ona gusül gerekir, diğerine gerekmez. Ancak buluş çağına yaklaşmış bir devrede ise, yıkanmadan namaz kılmasına izin verilmez. Namaza devam için taharette tedbirli olmak lazımdır. Bu ve buna benzer hangi haller olursa olsun ihtiyat olan yol gusletmek suretiyle şüpheli hallerden sakınmaktır.

Uykudan uyanan kimse, yatağında, çamaşırında veya bedeninde bir yaşlık görünce bakılır: Eğer rüyada cinsel ilişkide bulunduğunu hatırlıyorsa, gusletmesi gerekir. Yaşlığın meni olup olmamasında şüpheyne düşmesi bir önem taşımaz. Ancak ihtilam olduğunu hatırlamadığı takdirde, yaşlığın mahiyetinin ne olduğu üzerinde durulmaz ve gusül gerekmez. Çünkü akıntının şehvetle geldiği bilinmemektedir. Bu mesele İmam Ebû Yusuf'a göredir, İmamı Azam ile İmam Muhammed'e göre, gelen akıntının mezi olduğunu anlıyorsa, gusl etmesi gerekmez. Fakat meni olduğunu biliyor veya şübheye kapılıyorsa, gusletmesi gerekir. İhtiyata uygun olan da budur. Onun için fetva buna göredir.

Yatağından uyanıp kalkan kimse, ihtilam olduğunu hatırladığı halde, tenasül organında bir yaşlık görse gusletmesi gerekir. Ayakta veya oturduğu yerde uyuyan kimse, uyanıp da bu organında bir yaşlık görse, bakılır: Eğer bu yaşlığın meni olduğuna kanaati varsa veya uyumadan önce bu organı hareketsiz bir halde idi ise, gusletmesi gerekir. Fakat böyle bir kanaati yoksa ve tenasül organı da önceden uyanık durumda idi ise, gusletmesi gerekmez. Bulunan yaşlığın mezi olduğuna hükmedilir. Çünkü organın uyanık olması, mezinin çıkmasına sebep olur.

Sarhoş veya bayılmış olan bir kimse uykusundan uyanıp da kendisinde meni bulacak olsa, gusletmesi gerekir. Mezi bulacak olsa yıkanması gerekmez.

İdrarını yaparken, tenasül organı uyanık olduğu halde meni gelse, yıkanması gerekir. Organ uyanık olmayınca; gusletmek gerekmez, çünkü uyanıklık şehvetin bulunmasına delildir.

Bir erkek veya bir kadın rüyada ihtilam olsa da, meni dışarıya çıkmış olmasa, yıkanmak gerekmez. İmam Muhammed'e göre, böyle bir kadının ihtiyat olarak yıkanması gerekir. Çünkü kadından çıkacak bir sıvının yine ona dönmesi ihtimali vardır.

İhtilam olan veya cinsel ilişkide bulunan bir kimse, idrarını yapmadan veya çokça yürümeden veya yatıp uyumadan yıkansa da sonra kendisinden meninin arta kalan kısmı çıkacak olsa, ikinci kez yıkanması gerekir. Fakat idrarını yaptıktan veya epeyce yürüdükten veya uyuduktan sonra şehvetsiz olarak gelecek meni guslü gerektirmez. Çünkü bu durumda o meni, yerinden, şehvet olmaksızın ayrılmış bulunur. Yine bir kadından, yıkandıktan sonra, kocasının menisi çıkacak olsa, tekrar gusletmesi gerekmez.

Bir yatakta yatıp uyuyan iki kimse, uyandıkları zaman ihtilam olduklarını hatırlamayarak yatakta meni gibi bir yaşlık görseler veya kurumuş meni görüp de o yatakta kendilerinden önce başka bir kimse yatmış olsa bu durumda meninin kime ait olduğu bilinmese, her ikisinin de ihtiyaten yıkanması gerekir.

Şehvet olmayıp da dövülmeden, ağır bir yük kaldırmadan ve yüksek bir yerden düşmeden dolayı meni gelmesiyle gusül gerekmez.

(İmam Şafi'ye göre bu hallerde de gusül gerekir.)

Yerinden şehvetle ayrılan bir meni, bedenın dışına veya dış hükmünde olan yere çıkmadıkça gusül gerekmez.

Bakire bir kızın bekaretini yok etmemek sureti ile yapılan bir ilişkide meni gelmeyince gusül gerekmez; çünkü bekaret, sünnet yerine kadar duhule engel olmuş demektir.

Cünüplük, hayız veya nefselik (loğusalık) halinde iken, gayrimüslim bir kadın veya gayrimüslim bir erkek ihtida etse, gusletmesi farz olur. Hayız veya nefseliğı son bulmuş olsa da yıkanmamış bulunsa, yine gusül gerekir. Fakat yıkanmış bulunan veya henüz cünüplük, hayız ve nefselik haline düşmemiş olan erkek veya kadın gayrimüslim ihtida etse, yıkanması mendub olur.

Guslün Sünnetleri

Guslün başlıca sünnetleri şunlardır:

Gusle niyet ederek, besmele çekerek ve misvak kullanarak başlamak. Bu niyet guslün sıhhati için şart değildir. Sevabı vardır. Temizliğin bir ibadet sayılması için bir sebeptir. (Maliki ve Şafi'lere göre, gusülde niyet farzdır. Hanbelîlere göre de bu niyet guslün sıhhatinin şartıdır. Durum böyle olunca, ihtilafdan kurtulmak için guslederken abdestsizliğı gidermeyi ve namaz gibi bir ibadetin yerine getirilmesini hatırlamalıdır.)

Gusülde önce elleri, sonra oyluk yerlerini yıkamak. Eğer bedende meni gibi bir pislik varsa onu gidermek.

Gusülden önce, sünnet üzere abdest almak. Bir kap içinde veya toprak üzerinde yıkanıldığı zaman ayakları yıkamayı sona bırakmalıdır.

Abdest aldıktan sonra önce üç kez başa, sonra üç kez sağ omuza, sonra üç kez sol omuza su dökmek. Her su döktükçe, beden iyice ıslansın diye, bedeni iyice oğuşturmak. Bir kap içinde veya toprak üzerinde yıkanılıyorsa, çıkarken önce sağ ayağını, sonra sol ayağını yıkamak.

(İmam Malik ve İmam Ebu Yusuf'dan bir rivayete göre, gusül yaparken bedeni ovalamak farzdır.)

Gusül yaparken fazla su harcamamak ve çok kısıntı da yapmamak.

Kimsenin görmeyeceğı bir yerde yıkanmak. Eğer erkekler erkekler arasında, kadınlar da kadınlar arasında bulunurlar da yıkanmak için تنها bir yer bulamazlarsa, bir köşeye çekilip avret mahallerini bir peştemal ile örterek yıkanırılar. Avret yerlerini açmaları caiz olmaz. Erkeklerin veya kadınlarla erkeklerin arasında bulunan kadınların da bunlar arasında yıkanmaları caiz değildir. Bu durumda teyemmüm ederek namazlarını kılmaları uygundur. Çünkü hükmen su bulunmamış demektir.

Yine gerek erkekler ve gerekse kadınlar kendi cinsleri arasında yıkanmak için bir peştemal veya benzeri bir örtü bulamazlarsa ve böylece avret yerlerini açmak mecburiyetinde kalırlarsa teyemmüm ile kırlarlar. Sonra تنها bir yer veya bir peştemal bulunca gusledip teyemmüm ile kılmış oldukları namazları iade ederler. Hamamlarda bu örtünme işine çok dikkat etmelidir.

Tenha bir yerde yıkanıldığı zaman, yine avret yerini açık bulundurmamak. Açık bulundurulursa kible yönüne dönmemek.

Guslederken konuşmamak.

Gusülden sonra elbiseyi giyerken çabukça örtünüvermek.

Gusülden sonra bedeni bir havlu veya bir mendil ile silmek.

Bir kimse bir akar suya veya bir havuza dalsa veya yağmur altında durup bütün vücudu ılsansa, ağzına ve burnuna su vermek halinde, gusül farziyetini yerine getirmiş olur. Bu durumda organlarını kımıldatır veya su içinde biraz beklerse, sünneti yerine getirmiş sayılır.

Yukarıda sıralanan sünnetlere uygun bulunmayan bir gusül, guslün edeblerine uygun düşmemiş ve kerahetten de kurtulmamış olur.

Abdestte sayılan edebler, gusülde de aynen uyulması gereken edeblerdir. Ancak guslederken kibleye doğru durulmaz. Avret yerleri peştemal ile örtülü ise kibleye dönülebilir.

Abdestte mekruh olan şeyler, gusülde de mekruhtur. Bir de gusülde dua okumak mekruhtur. Yine gusülde bir organdan su damlarken onu alıp diğer organı yere düşmeyen bu su ile yıkamak caizdir; çünkü gusülde bütün beden bir organ sayılır. Abdestte bunu yapmak caiz değildir.

Guslün Vasıfları

Daha önce de açıklandığı gibi, cünüblükten, hayız ve nifas kanlarından kesilişinden dolayı gusletmek farzdır. Bu farzın dışında bazı hallerde gusletmek sünnet veya müstahabdır. Bunların başlıcaları şunlardır:

- 1) Cuma ve iki bayram namazları için gusletmek.
- 2) Hac ve umrede ihrama girerken ve Arefe günü vakfe yapmak için yıkanmak (gusletmek).
- 3) Medine-i Münevvere ile Mekke-i Mükەرreme'ye girmek için yıkanmak.
- 4) Müzdelife ve Mina'da bulunmak için yıkanmak.
- 5) Günahdan tevbe için yıkanmak.
- 6) Güneş ve ay tutulması halleri ile yağmur duasında bulunmak için yıkanmak.

- 7) Kan aldirmek ve ölü yıkamak için gusletmek müstahab olduğu gibi, baygınlıktan sonra ayılan kimsenin yıkanması da müstahabdır.
  - 8) Yolculuktan dönenin ve yeni elbise giyecek kimsenin yıkanması.
  - 9) İnsanların toplanacağı bir yerde bulunmak için yıkanmak.
  - 10) İstihaze (illet kanından) kurtulan kadının yıkanması.
  - 11) Cünüblüğünün hemen arkasından hayız (adet) görmeye başlayan bir kadın, isterse, cünüblüğü için yıkanır, isterse yıkanmasını adetin sona ermesine bırakır.
  - 12) Her cinsel ilişki için yıkanmak. Zevcesi ile cinsel ilişkide bulunan kimse, henüz yıkanmadan tekrar ilişkide bulunabilir. Fakat bu arada yıkanması veya abdest alması mendubdur.
  - 13) Henüz namaz vakti gelmeden yıkanmak. Çünkü namaz vaktine kadar cünüb bir kimsenin yıkanmayı geciktirmesi günah sayılmaz; fakat daha önce yıkanmanın fazileti vardır.
- Sünnet ve müstahab olan gusüller, sadece hürmet ve temizlik için yapılır. Bu kısım müstahab ve sünnet olan yıkanmalarda ağza ve buruna su çekmek mecburiyeti yoktur.

Gusül Etmesi Farz Olanlara Haram veya Mekruh Olan Şeyler

Üzerlerine gusül farz olanlara, gusletmeden önce haram olan şeyler şunlardır:

- 1) Namaz kılmak. Bir ayet olsa bile, Kur'an niyeti ile Kur'an okumak. Hamd ve dua ile ilgili ayetleri, dua ve zikir niyeti ile okumak caizdir. Cünüb veya adet halinde olan bir kadının dua niyeti ile Fatiha Suresini okuması caizdir. Yine bu durumda olan kimsenin çocuklara Kur'an ayetlerini kelime kelime öğretmesi de caizdir. Şehadet kelimesini söylemek, tesbih ve tekbir getirmek yine caizdir.
- 2) Kur'an-ı Kerime, bir veya yarım ayet olsa bile, el sürmek ve Mushaf-ı Şerif'i tutmak haramdır. Ancak Kur'an'a yapıştırılmamış olan bir kılıf, bir mahfaza ve sandık içinde onu taşımak ve onu dış taraftan tutmak caizdir.
- 3) Kâbe'yi tavaf etmek ve bir zorunluk olmadığı halde bir mescide girmek veya içinden geçmek. Fakat zaruret hali olursa, geçilebilir. Bir kimsenin evinin kapısı, mescidin içine doğru açılrsa ve evine girip yıkanmak için mescit içinden geçmek zorunda kalsa, o kimse mescit içinden geçerek evine girer ve yıkanır. Bu bir mecburiyet halidir. Mescit içinde uyurken ihtilam olan kimse, dışarıya çıkmak için teyemmüm eder; fakat bu teyemmüm ile Kur'an okuyamaz, namaz da kılamaz.
- 4) Üzerinde ayeti kerime yazılı bulunan bir levhayı veya bir parayı el ile tutmak. Üzerlerine gusül gerekli olanların yıkanmadan önce yapmaları Mekruh olan şeyler şunlardır:
  - a) Din kitaplarından herhangi birini el ile tutup okumak.
  - b) El ve ağzı yıkamadan yiyip içmek.

El ile tutmayıp yer üzerinde bulunan bir sayfaya veya bir levhaya Kur'an'dan yazı yazmak. Bu da İmam Muhammed'e göre mekruhtur.

Cünüb ile hayız ve nifas halinde bulunanların Kur'an-ı Kerim'e bakmaları mekruh değildir. Bu, el ile tutmak hükmünde değildir.

(İmam Malik'e göre, Cünüb olan kimse, Kur'an okuyamazsa da hayız halinde olan kadın okuyabilir; çünkü cünüb olan kimse hemen yıkanabilir. Fakat adetli ise, adet müddeti dolmadan yıkanamadığı için özürlü sayılır.)

HADİSLERİN IŞIĞINDA İSLÂM'DA ALIŞ - VERİŞ

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

"Yeryüzünü size boyun eğdiren (ondan yararlanmanız için size itâat ettiren) Allah Teâlâ'dır. O halde yeryüzünün sırtlarında (dağlarında tepelerinde ve ovalarında) dolaşın da Allah'ın size verdiği rızıklardan yararlanın." (el-Mülk, 15)

Yeryüzünde dolaşmaktan maksat insanlara faydalı olan nîmetlerin ortaya çıkarılmasını sağlamak ve bunun için araştırma yapmaktır. Cenâb-ı Allah yeryüzünü insanlar için rızık sağlama yeri kılmıştır. Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'dan rivâyet edilen bir hadîste Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuşlardır: **"Rızık sağlamak gâyesiyle çalışmak her müslüman üzerine farzdır."** Buna göre müslümanlar helâl ve haramlara dikkat ederek kendilerinin ve âile fertlerinin rızıklarını sağlamak zorundadırlar. Ancak bu rızıkı sağlamak için çalışıldığında mutlaka Allah'ın rızâsı ve O'nun koyduğu sınırlar gözetilmelidir. Ashâbın, helâl alış-veriş yapmak ve haramlardan uzak durmak için şüpheli olan hususları bile terk ettiklerini biliyoruz. Ticâretle uğraşan bir müslümanın, İslâm'ın alış-verişe dair koyduğu bütün hükümleri ana hatlarıyla bilmesi gerekir. Günlük hayatta yapılan alış-verişleri Allah'ın râzı olacağı bir usûlde yürütebilmek için de bu hükümleri asgarî ölçüde bilmek her müslüman için farzdır.

Allahu teâla helâlinden rızık kazanmayı emrederken haram yoldan rızık temin etmeyi de yasaklayarak şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

"Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helâk etmeyin. Şüphesiz Allah, size karşı çok merhametlidir." (Nisâ; 29)

Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'tan rivayet edilen bir hadîste Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuşlardır:

"Rızık sağlamak gayesiyle çalışmak her müslüman üzerine farzdır. "

İslâm fıkına göre bir müslümanın kendisinin ve ailesinin nafakasını sağlamaya ve varsa borçlarını ödemeye yetecek kadar para kazanması farz'dır. Bunun dışında, fakîr müminlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve akrabalarına ikram etmek için kazanmak da müstehaptır. Güzel ve müreffeh bir hayat sürmek için bundan fazlası için çalışmak mübahtır. Başkalarına karşı kibirlenmek, dünyevî hırsa kapılarak başkasının servetiyle yarışmaya kalkışmak ve bu mal ile azgınlık ve taşkınlık yapmak için kazanmak, bu kazanç helâl yolla dahi olsa 'haram'dır. Buna karşılık, küfre karşı verilen mücadelede maddî katkıda bulunmak ve malını Allah yolunda infak için samimî bir niyetle çok çalışıp para kazanmak da güzel bir ibadettir. Bu gaye için çalışıp para kazanan kişi sürekli ibadet hâlinde sayılır.

el-Mikdâm radiyallahu anh'dan: (Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu:)

"Hiç kimse, kendi iki elinin emeğinden meydana gelen kazançtan daha güzel ve daha helâl bir yiyecek yiyemez. Allah'ın Peygamberi Dâvud Aleyhisselam iki elinin emeğinden kazandıklarını yerdi." (Buhârî)

Aynı şekilde İslâm, çalışıp kazanabilme gücüne sahip olan bir kimsenin dilenmesini yasaklamıştır.

Bu konuda da Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmaktadır:

"Allah'a yemin ederim ki sizden birinizin, ipini alıp da dağdan bir bağ odunu taşıyıp getirmesi ve bu odunu satıp onunla ailesinin ve kendisinin geçimini sağlaması, başka birinden istemesinden çok hayırlıdır. Kim bilir yardım istediğiniz kimse ya verir minnetine girersin yahut vermez zilletini çekersin." (Buhârî Musâkât, 13, Zekât, 50, Buyû', 15; İbn Mâce, Zekat, 25; İbn Hanbel, I, 167)

İslâm'da rızık temin etmenin en faziletli yolu cihad'tan (ganimetten) sonra ticarettir. Sonra ziraat ve sonra da zanaattır.

Alış-verişin rüknü: Diğer akitlerde olduğu gibi icab ve kabuldür. İcab ve kabul, sözle yazı ile ve işaretle olur. İcab ve kabulde kullanılan ifadelerin kesinlik taşıması gerekir; satıcının bu malı sana sattım, verdim; alıcının da aldım, kabul ettim demesi gibi. Satıcının bu sözlerine icab, alıcının sözüne de kabul denir.

Alış-verişlerde satış akdinin yazı ile tesbiti iyidir. Anlaşmazlık anında elde vesika olur. İcab ve kabul olunca alış-veriş kesinleşir tek taraflı cayma hakkı yoktur. Ancak alıcı veya satıcı pazarlık devam ederken alış-verişten cayabilirler. Alış-veriş, kabz yani malı teslim alma ile tamam olur. Böylece alıcı, mala; satıcı da paraya sahip olur. Bu konuda Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

السادس : عن أبي خالدٍ حكيم بن حزام . رضي الله عنه ، قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : « البيعان بالخيار ما لم يتفرقا ، فإن صدقا وبينا بورك لهما في بيعهما ، وإن كتما وكذبا مُحِقَّتْ بركة بيعهما » متفق عليه

Ebû Hâlid Hakîm İbni Hizâm radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Satıcı ve alıcı (söz kesip) pazarlığı bitirdikten sonra birbirlerinden ayrılmadıkça alış-verişi bozup bozmamakta serbesttirler. Eğer onların her biri karşılıklı olarak doğru söyler (mal ile paranın durumunu olduğu gibi) açıklar ise, alış-verişleri bereketli olur. Yok eğer gizler ve yalan beyânda bulunurlarsa, alış-verişlerinin bereketi kalmaz.” (Buhârî, Büyû’ 19, 22, 44, 46; Müslim, Büyû’ 47. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Büyû’ 1; Tirmizî, Büyû’ 6, 26; Nesâî, Büyû’ 4, 8, 11)

İbn Ömer bir mal satın aldığı anda eğer oturuyor ise satışın tahakkuk etmesi için ayağa kalkardı. (Yani bulunduğu konumu değiştirmiş olurdu) (Buhârî, Büyû: 44; Müslim, Büyû: 10)

Bu konuda Ebû Berze, Hakîm b. Hızâm, Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Amr, Semure ve Ebû Hüreyre’den de hadis rivâyet edilmiştir. İbn Ömer hadisi hasen sahihtir. Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)’in ashâbından ve başka dönemlerden bazı ilim adamlarının uygulaması bu hadise göredir. Şâfiî, Ahmed ve İshâk bunlardandır. Hadiste geçen “ayrılmak” konusu; sözü değiştirmek değil konumu değiştirmek yani bedenen oradan ayrılmaktır.

Bazı ilim adamları “Alıcı ve satıcının ayrılması” demek; konuyu ve sözü değiştirmek demektir derler. Sûfyân es Sevrî bu görüştedir. Mâlik b. Enes’den de aynı şekilde rivâyet edilmiştir.

Alış-verişler hüküm yönünden; sahih, fâsit ve batıl nevilerine ayrılır.

1-Sahîh alış-verişler: Aslen ve vasfen (maddesi ve niteliği) dine uygun olan şeylerin alış-verişi sahihtir. Meselâ: Kullanılması dînen caiz olan bir malın şartlarına göre satılması gibi.

2-Fâsit alış-verişler: Satılan malın vasfı (niteliği) dîne uygun değilse, bu tür satış fâsittir. Meselâ, sürüden bir koyun diyerek, meçhûl bir koyunu satmak gibi. Aslında koyunun satışı caizdir. Fakat yukarıdaki satışta satılan koyunun nasıl bir koyun olduğu (niteliği) bilinmediğinden alış-veriş fâsit olmaktadır.

3-Batıl alış-verişler: Satılan malın aslında İslâm'a aykırı bir durumu varsa böyle malların satışı batıldır. Kullanılması veya yenilip içilmesi haram olan bir şeyin satılması, Meselâ içki, domuz vs. gibi mal ve eşyanın satışı İslâm'da yasak bir alış-veriş türüdür.

Bedelleri açısından alış-veriş şekilleri

1-Bey': Malı para karşılığında satmaya bey' denir. Alış-verişlerin büyük bir kısmı bu şekilde yapılmaktadır.

2-Sarf: Paranın para ile değiştirilmesi olayına sarf denir.

3-Mubâdele: Malı mal ile değiştirme işlemine denir. Halk arasında buna trampa ve takas gibi isimler verilmektedir.

4-Selem: Para peşin, mal veresiye yapılan ticarete selem denir. Bu tür satışlara halk arasında 'alevra satış' da denir. Bilhassa çiftçi ve sanayicilerin başvurduğu bir satış şekli olan selem caiz olması için bâzı şartların bulunması gerekir. Paraya muhtaç olan kimse, malını-elde etmeden önce satmak ister. İslâm dini, satıcının darlığından istifade ederek alıcının, malı ucuza kapatmasını önlemek, üreticinin malını değerlendirmesine fırsat

vermek için bazı şartlarla bu tip satışları caiz görmüştür. Peygamberimiz, Medine'ye geldiğinde, Medinelilerin mahsûllerini bir iki sene önceden Yahudilere sattıklarını görür. Bunun üzerine şöyle der: "Kim hurmasını önceden satacaksa; belirli ölçüde, belirli tartıda ve belirli bir vakte kadar olmak şartıyla satsın. " (Müslim, Müsakat, 25).

Selem, var olmayan (mâdûm) bir malın satışı olduğundan, caiz olmaması gerekirken, ihtiyaç ve zarûret sebebiyle caiz görülmüştür.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ، وَهُمْ يُسْلِفُونَ بِالتَّمْرِ السَّنَتَيْنِ وَالثَّلَاثَ، فَقَالَ: "مَنْ أَسْلَفَ فِي شَيْءٍ فَفِي كَيْلٍ مَعْلُومٍ وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ."

İbn Abbâs (ra) anlatıyor: "Hz. Peygamber (sas) Medine'ye geldiğinde Medineliler hurmaları (henüz ürün vermeden) iki üç sene önceden (parasını peşin alarak) selem akdiyle satıyorlardı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sas) şöyle buyurdu:

"Kim herhangi bir şeyde selem akdiyle (peşin para ile veresiye mal almak suretiyle) alışveriş yaparsa bilinen ölçekte, bilinen tartıda, belirli bir vakte değin anlaşma yapsın." (Buhârî, Selem, 2; M4118 Müslim, Müsâkât, 127)

Bunda her iki tarafın da kârı vardır; müşteri biraz daha ucuza mal alır, satıcı da peşin para ile ihtiyacını giderir. Meselâ bir sanayici nakit sıkıntısına düşerse, belirli bir süre sonra teslim edilmek şartıyla, üreteceği -vasıfları belli olan malları satar; alacağı para ile üretimini yapar. Böylece sanayicinin tezgâhı çalışır, üretim devam eder, alıcı da normal zamana nisbetle biraz daha ucuz mal almış olur.

Bu imkân üreticiyi, tefecilerin eline düşmekten de korur. Çünkü üretimin devamı için paraya kaçınılmaz bir ihtiyaç vardır.

Selemin sahîh olması için şu şartların bulunması gerekir:

a-Malın vasıflarının belli olması cinsi, nev'i, niteliğinin önceden belirlenmesi.

b-Miktarının belirlenmiş olması. Kaç kilo, kaç metre, kaç ölçek vs. olacağının bilinmesi.

c-Vadenin belirlenmesi. Selem yoluyla satılan malın ne zaman teslim edileceği belirtilmelidir. Belirtilen vakitte malın teslim imkânı olmayacaksa veya olmazsa selem bâtıl olur. Meselâ: Nisan ayında buğday teslimi imkânsızdır. Nisan ayında buğday teslim etmek üzere bir çiftçinin önceden selem tarzında satış yapması caiz değildir.

d-Mal karşılığında alınan paranın miktarını belirlemek ve parayı peşinen almak. Fiyatta aşırı derecede ucuzluk olmamalıdır.

Selmân ve İbn Abbâs radiyallahu anhumâ'dan: (Allah Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu:)

"Helâl, Allah'ın, kitabında helâl kıldıkları şeylerdir; haram ise Allah'ın, kitabında haram ettikleri şeylerdir. Sükût ettiği şeyler ise affedilen şeylerdir, sakın böyle şeyler hakkında soru sorma külfetine girmeyin." [Rezîn]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ بَيْعِ الْغَرَرِ

Ebû Hüreyre'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sas), aldatma/aldanma (riski) olan alışverişi yasakladı. (Ebû Dâvûd, Büyû', 24)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: “لَا تَلْقُوا الْأَجْلَابَ. فَمَنْ تَلَقَّى مِنْهُ شَيْئًا فَاشْتَرَى، فَصَاحِبُهُ بِالْخِيَارِ، إِذَا أَتَى السُّوقَ.”

Ebû Hüreyre'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sas) şöyle buyurmuştur:

“Şehir dışından mal getirenleri (pazara gelmeden) yolda karşılamayın. Kim bu şekilde yolda karşılayarak (ucuza) bir şey satın alırsa, mal sahibi pazara gelince (piyasayı öğrenince alışverişi bozma veya kabul etme konusunda) serbesttir.” (İbn Mâce, Ticâret, 16; 4505 Nesâî, Büyû', 18)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: “...وَلَا يَبِيعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَلَا تَنَاجَشُوا...”

Ebû Hüreyre'den (ra) nakledildiğine göre, Rasûlullah (sas) şöyle buyurmuştur:

“...Birbirinizin satışı üzerine satış yapmayın ve müşteri kızıştırmayın!..” (Müslim, Büyû', 11)

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: “التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ، مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصَّدِيقِينَ وَالشَّهَدَاءِ.”

Ebû Saîd'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sas) şöyle buyurmuştur:

“Dürüst ve güvenilir tüccar, peygamberler, siddîklar (dosdoğru kimseler) ve şehitlerle beraberdir.” (Tirmizî, Büyû', 4)

Tirmizî'nin, Rifa'a İbnu Rafi'den yaptığı diğer bir rivayetinde şöyle buyrulmuştur:

“Kıyamât günü tüccarlar facirler (günahkârlar) olarak diriltilecekler. Ancak Allah'tan korkanlar, iyilik yapanlar ve doğruluktan ayrılmayanlar müstesna” (Tirmizî, Büyû 4 (1210); İbnu Mace, Ticarat3, (2146))

“Pazara mal getiren rızıklandırılmış; ihtikar (stok ve karaborsa) yapan lânetlenmiştir.” (İbn-i Mâce, Ticaret, 6)

Ebû İshâk'ın işittiğine göre, Ebû Abdullah el-Cedelî şunları anlatmıştır:

“Hz. Âişe'ye, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ahlâkını sordum. Şöyle dedi: ‘O, haddi aşan, sözlerinde ve fiillerinde taşkınlık yapan bir kimse değildi. Çarşıda çığırkanlık yapmaz, kötülüğe kötülükle karşılık vermezdi. Aksine, affeder ve hoşgörülü davranırdı.’” (Tirmizî, Birr, 69)

Ukbe b. Âmir'in işittiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Müslüman, Müslüman’ın kardeşidir. Kusurunu açıkça söylemeden, bir Müslüman’ın diğerine herhangi bir ayıplı malı satması helâl değildir.” (İbn Mâce, Ticâret, 45)

Ebû Hüreyre anlatıyor:

“Rasûlullah (s.a.v.) (Medine pazarında dolaşırken) bir buğday yığınının yanına geldi. Elini o yığının içine daldırınca parmakları ıslandı. Satıcıya, **‘Bu (ıslaklık) da nedir buğday sahibi?’** diye sordu. O da, **‘Üzerine yağmur yağmıştı ey Allah’ın Resûlü!’** dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: **‘Öyleyse insanların görmeleri için ıslak olan kısmı üste koyman gerekmez miydi? Aldatan benden değildir!’** (Müslim, İmân, 164)

Kays b. Ebû Garaze anlatıyor: “Hz. Peygamber (s.a.v.) biz çarşıda iken yanımıza geldi ve şöyle buyurdu:

‘Bu çarşı işlerine boş söz ve yalan karışabilir. Öyleyse alışverişinizi sadaka ile temizleyin.’” (Nesâî, Eymân, 23; İbn Hanbel, IV, 7)

Ebû Bekr radiyallahu anh'dan: (Allah Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu:)

“Haramla beslenmiş vücut cennete giremez.” (Ebû Ya'lâ, Bezzâr ve Taberânî, Mu'cemu'l-Evsat'ta.)

Ebû Hüreyre radiyallahu anh'dan: (Allah Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu:)

“İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, kişinin aldığı helâlden midir yoksa haramdan mıdır, aldırmayacak.” [Buhârî ve Nesâî]

Ebû Hüreyre radiyallahu anh'dan: (Allah Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu:)

“Ey insanlar! Allah temizdir; ancak temiz olanı kabul eder. Allah, müminlere, peygamberlere emrettiğini emretti ve şöyle buyurdu: «Ey Peygamberler! Temiz şeylerden yiyin! Salih amel işleyin! Doğrusu ben yaptığınızı bilirim.» (Mü'minûn, 51) Yine şöyle buyurmuştur: **«Ey İnananlar! Size rızık verdiklerimizin temizlerinden yiyin.»** (Bakara, 172)”

Sonra uzun bir yolculuk yapıp saçı başı birbirine kansen bir adamdan bahsetti:

“Yediği haram, içtiği haram, giydiği haram ve haramla beslenmiş bir kimse ellerini kaldırmış: «Yâ Rabbi, Yâ Rabbi!» diye dua ediyor; onun duası nasıl kabul olunur ki?” buyurdu. [Müslim ve Tirmizî]

وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : « إِيَّاكُمْ وَكَثْرَةَ الْحَلِفِ فِي الْبَيْعِ ، فَإِنَّهُ يُنْفَقُ ثُمَّ يَمْحَقُ » رواه مسلم

Ebû Katâde radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Alışverişte çok yemin etmekten sakınınız. Yemin mala sürüm kazandırır; fakat sonra mahveder.” (Müslim, Müsâkât 132. Ayrıca bk. Nesâî, Büyû‘ 5; İbni Mâce, Ticârât 30)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَتَاجَسُوا، وَلَا تَبَاغُضُوا، وَلَا تَدَابِرُوا، وَلَا يَبِيعَ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَكْذِبُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَى هَاهُنَا، وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، بِحَسَبِ أَمْرٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقَرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ وَمَالُهُ وَعَرَضُهُ " . [رَوَاهُ مُسْلِمٌ]

Ebu Hureyre (radiyallahu anh), Rasulullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğunu rivayet etti:

"Birbirinize haset etmeyin. Alışverişte, almayacağınız malın fiyatını arttırarak birbirinizi aldatmayın. Birbirinize kin gütmeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin (küsup darılmayın). Pazarlığı bitmiş olan alışverişi bozmayın.

Allah'ın kulları! Kardeş olun. Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, darda kaldığında onu yalnız bırakmaz, yalan söylemez. Onu küçük görmez.

Rasulullah göğsünü göstererek üç defa, ***"takva (Allah korkusu) buradadır. Kişiyе, mü'min kardeşini hor görmesi, günah olarak yeter. Müslüman'ın her şeyi: kanı, malı ve namusu diğer Müslümana haramdır."*** (Müslim)

Ebu Hüreyre (radiyallahu anh) anlatıyor: Rasûlullah (aleyhissalatu vesselam) buyurdular:

"Allah'ın en çok sevdiği yerler mescidlerdir. Allah'ın en ziyade nefret ettiği yerler de çarşı ve pazarlardır." (Müslim, Mesacid 288, (671))

H. Ömer (radiyallahu anh): ***"Bizim çarşımızda dini bilen kimseler satıcılık yapsın"*** buyurmuştur. (Tirmizi, Vitr 21, (487))

Yenilmesi içilmesi haram olan şeylerin satılması da haramdır

Ticaretle mesgul olan bir müslümanın özen göstermesi gereken ilk önemli konu, haram kılınan malların satışını yapmamaktır. Allah bir şeyi haram kılmıssa, onun bedelini de haram kılmıştır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) sarapla ilgili olarak ***"içilmesini haram kılan Allah'u Teâlâ satılmasını da haram kıldı."*** (Ebû Davud, Büyû, 64) buyurarak meseleyi gayet açık bir şekilde belirlemiştir.

Abdurrahman İbnu Va'le'nin anlattığına göre, İbnu Abbas (radiyallahu anh)'dan üzüm şırası hakkında sorunca ondan şu cevabı almıştır: ***"Adamın biri Rasûlullah (aleyhissalatu vesselam)'a bir şarap dağarcığı hediye etmişti, kendisine "Allah'ın bunu haram kıldığını bilmiyor musun?" dedi. Adam: "Hayır bilmiyorum" cevabını verdi ve yanında bulunan birisine birşeyler fısıldadı. Rasûlullah (aleyhissalatu vesselam) adama "Ona ne fısıldadın?" diye sorunca adam: "Onu satmasını emrettim" dedi. Rasûlullah (aleyhissalatu vesselam): "İçilmesi haram olanın satılması da haramdır" buyurdu ve iki şarap dağarcığının ağızlarını açarak içlerini boşalttı."*** (Müslim, Musakat 68, (1579); Muvatta, Eşribe 12, (2, 846), Nesai, Büyû 90, (7, 307-308))

H. Cabir (radiyallahu anh) anlatıyor: Mekke'nin fethedildiği sene Hz. Peygamber (aleyhissalatu vesselam)'i Mekke'de işittim, şöyle buyuruyordu:

"Cenab-ı Allah içki, ölmüş hayvan, domuz ve putun alım-satımını yasakladı." Bunun üzerine: **"Ey Allah'ın Rasûlü "ölmüş hayvanların iç yağı hakkında ne buyurursunuz, zira onunla gemiler yağların, derilere sürülür, kandiller aydınlatılır" dendi. Cevaben: "O (nun satışı) haramdır" buyurdu ve ilave etti: "Allah Yahudilerin canını alsın. Allah onlara ölmüş hayvanların iç yağını haram kıldığı vakit bu yağı erittiler, sonra satıp parasını yediler."** (Buhari, Büyü 112, Meğazi 50; Müslim, Müsakat 71 (1581); Ebu Davud, Büyü 66 (3486); Tirmizi, Büyü 93, (7, 309-310); İbnu Mace, Ticarat 11, (2167))

İbnu Abbas (radiyallahu anh) anlatıyor: **"Hz. Peygamber (aleyhissalatu vesselam)'i Kâbe'nin yanında otururken gördüm. Bir ara başını semaya kaldırarak güldü ve şunu söyledi: "-Allah Yahudilere Lanet etsin, Allah Yahudilere lanet etsin, Allah Yahudilere lanet etsin! Allah onlara (ölmüş hayvanların) iç yağını yasaklamıştı tutup bunu sattılar ve parasını yediler. Halbuki Allah bir millete bir şeyin yenmesini haram etti mi, onun parasını da haram etti demektir."** (Ebu Davud, Büyü 66 (3488))

Hırsızdan mal almak

Çalıntı olan bir malın satılması veya piyasaya sürülmesi de caiz değildir. Hz. Peygamber (s.a.s.)'ın: **"Kim bildiği halde hırsızlıkla elde edilmiş çalıntı bir malı satın alırsa onun günahına ve alçaklığına ortak olmuştur"** (Beyhakî, Sünen, V, 336). buyurduğu bilinmektedir. Buna göre ticaretle uğrasan bir müslümanın gerek mal alırken ve gerek satarken bu hususlarda titizlik göstermesi gerekir.

Elde olmayan malı satmak

Hakim İbnu Hizam (radiyallahu anh) anlatıyor: **"Ey Allah'ın Rasûlü dedim, bana gelip, birşeyler almak isteyenler oluyor. Halbuki istenen şey bende yoktur. Bu durumda bilahere çarşıdan satın alarak teslim etmek üzere istenen şeyi satayım mı?" "Hayır dedi, yanında mevcut olmayan şeyi satma."** (Nesai, Büyü 60, (7, 289), Ebu Davud, Büyü 70 (3503); Tirmizi, Büyü 19, (1232); İbnu Mace, Ticarat 20, (2187))

Meyvesi olgunlaşmamış meyveyi, tanesi sertleşmemiş hubûbâtı satmak

Buhari'nin dışındaki müelliflerin kaydettiği bir rivayette şöyle denir: **Rasûlullah (aleyhissalatu vesselam) meyvesi olgunlaşmaya kadar hurmayı, danesi beyazlaşıp afetten emin oluncaya kadar başağı satmaktan men etti. Bu muameleden satıcı da alıcı da yasaklanmıştır.** (Müslim, Büyü 50, (1535); Ebu Davud, Büyü 23, (3368); Tirmizi, Büyü 15, (1226-1227); Nesai, Büyü 40, (7, 270, 271); İbnu Mace, Ticarat 32, (2214-2215))

Hz. Enes (radiyallahu anh) anlatıyor: **"Hz. Peygamber (aleyhissalatu vesselam) olgunlaşmazdan önce meyvenin ağacın başında iken satılmasını yasakladı. Kendisine (aleyhissalatu vesselam) meyvenin olgunlaşması ile ne kastediliyor? diye sorulunca: "Onun kızarması ve sararmasıdır" diye açıkladı ve ilave etti: "Cenab-ı Hakk bir afet vererek meyveye mâni olacak olsa, kardeşinden aldığın parayı nasıl helal addedeceksin?"** (Buhari, Büyü' 83, Selem 4; Müslim, Müsakat 15-17 (1555), Büyü 49, 50 (1534-1554); Muvatta, Büyü 11 (2, 618); Ebu Davud, Büyü 23, (3367); İbnu Mace, Ticarat 61, (2284))

Hz. Cabir (radiyallahu anh) anlatıyor: **Hz. Peygamber (aleyhissalatu vesselam) alacalanmazdan önce meyvenin satılmasını yasakladı. "Meyvenin alacalanması**

nedir?" diye sorulunca: "Kızarması, sararması ve yenir hale gelmesidir" diye açıkladı. (Buhari, Büyü 83, Zekat 58; Müslim, Büyü 53 (1536); Ebu Davud Büyü' 23, (3370-3373); Nesai, Büyü 28, (7, 264))

Altın ve gümüş ile yiyecek maddelerinin birbiri ile değişiminde misli misline olması

"Altın mukalbili altın, gümüş mukabili gümüş, buğday mukabili buğday, arpa mukabili arpa, hurma mukabili hurma, tuz mukabili tuz misli misline peşin satılır. Her kim ziyade verir veya alırsa muhakkak riba (faiz) yapmıştır. Alan ile veren bu hususta müsavidir" (Müslim, Müsakat, 81, 83, 85, 90; S. Buhari, Buyu, 78; S. Ebu Davud, Buyu, 12; S. N es ei, B uyu, 50; S .İbn Mace, Ticaret, 48; S. Darimi, B uyu, 41; Müsned-i Ahmed, II, 262, 437)

Kayle Ümmü Benî Emmâr radiyallahu anhâ anlatıyor: "Rasûlullah aleyhissalâtu vesselâm'ın yaptığı umrelerden birinde kendisine Merve'de yaklaştım ve:

Mala yüksek fiyat koyup pazarlık ede ede fiyatın aşağı doğru çekilmesinin uygun olmadığı

"Ey Allah'ın Rasûlü! Ben alıp satan bir kadını. Bir şeyi satın almak istediğim zaman arzuladığımdan daha yüksek bir fiyat teklif ediyorum. Sonra yavaş yavaş artırarak arzuladığım fiyata geliyorum. Bir şeyi satacağım zaman da önce, almayı arzuladığım fiyattan daha yüksek bir fiyat teklif ediyor, sonra yavaş yavaş inerek arzuladığım fiyata geliyorum, (böyle yapmama ne dersin?)" dedim. Şu cevabı verdi:

"Ey Kayle, böyle yapma. Bir şey satın almak istedin mi, düşündüğün fiyatı söyle, sana verilsin veya verilmesin."

Aleyhissalâtu vesselâm sonra şunu söylediler:

"Bir malı satmak istediğin zaman da versen de vermesen de (yüksek fiyat değil) satmak istediğin fiyatı söyle." (İbn. Mace, c.2, hadis no:2204; Taberani, Mucemül Kebir, hadis no: 25/13/4)

HZ. ÂİŞE'NİN EVLİLİK YAŞI

Mehmet AZIMLI (Yrd. Doç. Dr. Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Kaynak:İslami Arastirmalar Cilt 16 Sayi 1/2003

Özet

Bu çalışma, Hz. Aise'nin Hz. Peygamber ile evlendiğinde yasinin dokuz mu onsekiz

mi oldugu konusundaki tartismayi incelemektedir. Hz. Aise'nin onsekiz yasinda iken evlendigi görüsünü savunanların, bölgenin iklim ve evlilik kültürünü dikkate almadiktan, bu görüsün bilimsel olmaktan ziyade Oryantalist söyleme karsi tepkisel bir savunma psikolojisi içerisinde ortaya konulduğu belirtilmektedir. Bölgenin iklim yapisi ve evlilik kültürü göz önüne alındığında birçok örneği olan ve toplumsal olarak hiç problem edilmeyen bu evliliğin esasen Hz. Aise dokuz yaslarında iken gerçeklestigi ve rivayetlerin de bu noktada odaklandığı sonucuna ulasilmistir.

Giris

Hz. Muhammet (a.s.),VII. yy.da Arabistan'da yasamis ve Arap kültürü içinde yetismistir. Bu kültürün bir üyesi olan Hz. Peygamber, İslam Dini olarak insanlara teblig ettigi "Din" ile mensubu bulunduğu kültürde önemli degisiklikler yapmistir. Sosyal yasanin birçok alanında ve kurumlarında gelenek haline gelmis yaşam biçiminde (adetlerde) büyük ölçüde degisimleri gerçeklestirmistir. Aile yapisi, kadının konumu, evlilik ve bosanma gibi sosyal hayatın en basat değerleri de söz konusu degisimden pay alan kurumlar arasındadır. Büyük degisimlerin mimari olmasına ragmen, aynı gelenegin bazı adetleri İslam Dini içinde kabul edilmiş ve sürdürülmüştür. Örneğın evlilik akdi (nikâh) konusunda Hz. Peygamber önemli degisiklikler, düzenlemeler getirmistir, fakat evliliğın yasi, evlilik merasimi vs. gibi gelenegin hâkim olduğu cihetlere dokunmamistir. Hatta kendisi de bu alandaki gelenege tabi olmustur. VII. yy. Arap kültürünün bir üyesi olmasına bağlı olarak yapmiş olduğu bir kısım davranislari, zaman zaman elestiri konusu olmustur. Hz. Aise ile evliliği de elestiriye konu olan hususların başında gelmektedir. Özellikle bir kısım Oryantalistler, Arap örfüne (kültürüne) ait özel durumları yanlış yorumlayarak veya kendi kültürlerine kıyaslayarak elestirilerinde ileri gitmişlerdir. Hz. Peygamberin 9 yasındaki Hz. Aise ile evlenmesi olayını "54 yaslarında bir erkeğın oyuncaklarla oynama çağındaki bir çocukla evlenmesi"olarak nitelendirerek, bu evliliği bir anlamda sehvetperestlik, hatta daha da ileri götürerek *****lik olarak nitelendirmişlerdir. Yaslı bir erkeğın, bakire bir kız çocuğuyla "garip evliliği" diye yorumlamışlardır. Oryantalistlerin haksız ve hatalı elestirmelerine, savunmacı bir refleksle cevap veren Müslüman alimler, benzer bir hata ile Hz. Aise'nin evlilik yasını, kendi kültürlerindeki ortalama evlenme yasi olan 15-20 arasına çekmeye çalışmışlardır. Hz.Peygamberin 9 yasında bir kız çocuğuyla evlenemeyeceğini, bunun bir iftira ve düzeltilmesi gereken bir yanlış olduğunu savunup, Hz. Aise ile 17-18 yaslarındayken evlendiği görüsünü dile getirmişlerdir.Rivayetlerin, zorlama tevillerle yorumuna dayalı bu tutum da, ayrı bir problem teskil etmektedir. Bu görüsü benimseyenlerin önde gelenlerinden olan Ö. Rıza Doğrul, tercüme ettiği

Mevlana Sibli'nin Asr-i Saadet isimli eserine yaptigi ilavede bu konuyu uzunca tartismis ve Hz. Aise'nin evlilik yasinin 17-18 oldugu görüsünü savunmustur.

Biz bu çalismamizda, hem batili bilim adamlarinin, hem de onlara cevap veren Müslüman tarihçilerin konuyla ilgili görüslerini, kaynaklarimizda yer alan Hz. Aise'nin evlilik yasiyla ilgili rivayetlerle yeniden degerlendirmeye çalisacagiz.

Arastirmamizin temel hedefi, bu konudaki kanaatimizce yanlis olan iddialari inceleyip, tarihi rivayetler isiginda mevzuyu aydinlatmaya çalismaktir. Çalismamizda, agirlikli olarak Ö. Riza Dogrul'un, kismen de benzer kanaatesahip olan çağdas müelliflerin görüslerine yer verecegiz. Elestirisini yapacagimiz görüslerin akabinde kendi görüs ve kanaatlerimizi de belirtecegiz.

A. Hz.Peygamber'in Evlilik Hayati

Hz. Peygamber'in birden fazla kadınla evlenmesine, özellikle Batili bilginler tarafından, çok evliliğin o dönemin sosyal sisteminin bir parçası olduğu ve birçok ahlaki, sosyal ve iktisadi sorunların çözümünde gerekli bir olgu olduğu düşünülmeden, tarafgir bir anlayışla tenkitler yöneltilmistir. Bu tenkitleri yapan Batili bilginlerin, aynı gelenegin mensubu olan, Hz. Davud ve Hz. Süleyman'in evlilikleri konusunda hiçbir elestiride bulunmamaları, tenkitlerinde tarafsiz olmadıklarını göstermektedir.

Hz.Peygamber'in kadın düskünü bir sehvetperest olduğu seklindeki iddialara karsi, Hz. Peygamber'in niçin çok evlendiginin sebeplerini anlatarak savunan bir çok reddiyeler yazilmis ve bu konuda degisik arastirmalarda cevaplar verilmistir. Onun çok evliliğini sirf Müslüman müellifler degil, aynı zamanda bazı insafli müstesrikler de savunmuslar ve cevaplar vermislerdir. Bunlardan birisi olan Cariyle söyle demektedir:

"O, 25 yasinda iken kendisinden 15 yas büyük olan bir kadınla evlendi ve onunla 25 yıl ömür sürdü. Kadınlara ragbet etmedi. Birden bire huyunu karakterini ve davranisini degistirip nasıl kadın düskünü olabilir ki? Buna ben kendi hesabima inanmam ".

Gerçekten de 25 yasinda iken evlendiği ve kendisinden 15 yas büyük olan, Hz.Hatice ile 50 yasina kadar yasayan Hz. Peygamber, 50 yasinda iken yasiti olan Sevde ile evlenmis ve çok evliliklerine 53 yasindan sonra baslamistir. Evlendiği

hanimlardan biri hariç tümü, ya dul ya da önceki evliliklerinden çocukları olan kadınlardır. Bu da, evliliğin ana saikinin "sehvet" olmadığını göstermektedir.

Hız. Peygamber'in çok evlenmesinde, siyasî amaçların ağırlıkta olduğunu düşünüyoruz. Örneğin, Hız. Aise ve Hız. Hafsa ile evlenerek, Hız. Ebubekir ve Hız.Ömer'le ilişkilerini güçlendirmiştir. Beni Mahzum'dan Ümmü Seleme ile evlenerek, İslam'a en büyük düşmanlığı yapan Ebu Cehil'in kabilesinin düşmanlığını önlemiştir. Ümmü Habibe ile evlenerek, Mekke lideri olan babası Ebu Süfyan'la ilişkilerini yumuşatmaya çalışmış, bir daha savasta kendisinin karsısına çıkmamasını sağlamıştır. Benî Nadir liderinin kızı Safiyye ile evlenerek Yahudilerin düşmanlığını azaltırken, Benî Mustalik'in liderinin kızı Cüveyriye ile evlenerek de, bu kabilenin İslam'a girmesini sağlamıştır. Meymune, ile evlenerek Meymune'nin kız kardeşinin evli olduğu ünlü kabile lideriyle bacanak olmuş ve onlarla yakınlık sağlamıştır. Zeynep b. Cahs'la evliliğini, bir Cahiliyye adetini yıkmak için Allah istemiş ve Kuran'da bu konuyla ilgili ayetler indirmiştir. Diğer hanımı Zeynep binti Huzeyme ise, Hevazin'in çok güçlü bir kabilesine mensuptur. Kısaca zikrettiğimiz bu politik sebeplerin bile onun evliliğinin "sehvefile ilgili olmadığını göstermeye yeteceği kanaatindeyiz.

B. Hız. Aise'nin Evlilik Yası Konusundaki Görüşlerin Tenkit ve Tahlili

Hız. Aise'nin Hız. Peygamber ile evlilik yası konusundaki tartışmaları maddeler halinde verip, her bir madde içinde; bu görüşlerin eleştirilerini yaptıktan sonra, kendi görüş, değerlendirme ve cevaplarımızı da aynı madde içinde belirteceğiz.

Mevlana Sibli "Asr-i Saadet" isimli eserinde; Hız. Aise'nin doğum tarihi ile ilgili bilgilerin güvenilir olmadığından hareketle evlilik yasını tespit etmeninde mümkün olamayacağını, dolayısıyla rivayetlerde belirtilen yasin, kuskulu olduğunu söylemiştir. Aynı görüşe Rıza Savas'da katılmaktadır. İslam tarihi kaynaklarında, hiçbir sahabînin doğum tarihi konusunda net bir bilgi yoktur. "Asri Saadet" isimli esere yaptığı (ilave) açıklamalarda Ö. Rıza Doğrul'un da belirttiği gibi, o dönemde, bugünkü gibi nüfus daireleri yoktu ve kimsenin doğum kaydı yapılmıyordu. Nitekim günümüzde bile, özellikle kırsal kesimde, doğan çocukların doğum kaydı yapılamamakta, çocukların ailelerine çocuğun yası sorulduğunda, tarih olarak "ekinler biçildiği zamanda, narlar kızardığında, bir kis günü veya su önemli olay olduğunda doğdu " şeklinde cevaplar alınmaktadır.

O dönemde bütün sahabilerin yaşları, genelde ölüm zamanındaki yaşlarına göre hesaplanıyordu. Bu ilkedен hareketle, Hız. Aise'nin vefat tarihinden, yası

ıkarıldığında yaklaşık olarak doğum tarihi bulunabilir. İslam tarihçileri, Hz. Aise'nin vefat tarihi olarak genelde H. 58 yılını, vefati sırasındaki yaşı olarak da 66 yaşını vermektedirler. Bir kısmı, vefat tarihi olarak H.56-59'u, vefati sırasındaki yaşı olarak da 65-67 yı belirtse de, ogunluğu birinci görüste müttefiktirler.¹¹ Böylece Hz. Aise'nin vefat esnasındaki yaşından, vefat tarihini çıkardığımızda (66-58=8) Hicret sırasında Hz. Aise'nin yaşının 8 olduğu ortaya çıkar.

Hicretten bir yıl sonra evlendiğine göre ise evlilik yaşı 9 olacaktır. 12 İbn Kesir bu yaşta evlendiği konusunda hiçbir ihtilafın olmadığını belirtir.

Hicretin ilk yılında evlendiği sırada 9 yaşında olduğuna göre, doğum tarihi Nübüvvet'in IV. yılına tekabül etmektedir. Hz. Aise'den gelen "Ben kendimi bildim bileli İslam'ın içindeyim" sözü de bunu kanıtlamaktadır.

Ö. Rıza Doğrul, Hz. Aise'nin vefat ettiği sırada 74 yaşında olduğunu belirtse de bu rakamı (yaşı), tarihsel olarak kabul etmek mümkün değildir. Çünkü hiçbir tarihi kayıta Hz. Aise'nin bu yaşta vefat ettiği belirtilmemektedir. Müellifin, Hz. Aise'nin 74 yaşında öldüğü konusundaki görüşü yalnızca Hz. Aise'nin 17 yaşında evlendiği görüşünü esas alarak yaptığı yanlış bir kıyaslamadan sonucudur.

Sonuç olarak Hz. Hatice'nin Nübüvvetin 10. Yılında vefat etmesi üzerine Havle'nin teklifi ile söz kesilmiş ve Hicretin I. Yılında ise evlilik gerçekleşmiştir. Bizzat Hz. Aise'den gelen rivayetlerde 6 yaşında söylendiği ve 9 yaşında da evlendiği belirtilmektedir. Ö. Rıza Doğrul, Hz. Aise'den nakledilen "Ben Mekke'de oynayan bir ocuk iken Hz. Peygambere "Hatta onların vadeleri kıyamettir ve kıyamet ise daha dehşetli ve daha acıdır." (Kamer 46) ayeti inmişti" şeklindeki Hz. Aise'den nakledilen bu rivayeti delil olarak özetle sunları belirtir;

" Bu yaşta bir ocunun bu ayetleri ezberlemesi, müsrıklere acı azabı müjdeleyen bu ayetleri anlaması, Müslümanların basından geçen buhranlı vakalarla bu kadar alakadar olması ruhen ve fikre mümkün değildir. Bunu kabul etmeye imkan yoktur. Ne kadar zeki olursa olsun bu yaşta bir ocuk Kur'anla bu kadar alakadar olamaz. Ayrıca Kamer suresinin boykot yıllarında inmesi mümkün değildir. Çünkü bu konuda mucize gösteriminin gerçekleşebilmesi için Müslümanların müsrıklarle görüşmeleri lazımdır. Öyleyse bu surenin Müslümanların iskence yıllarında inmesi gerekir. Bu yıllarda Hz. Aise'nin ocuk olduğunu kabul etsek bile bu durumda Hz. Aise peygamberlikten önce doğmuş demektir" şeklinde görüşlerini aktarmaktadır. Bu görüşü Rıza Savas da paylaşmaktadır.

Yazarin kendi görüsünü desteklemek için delil olarak ileri sürdüğü Hz. Aise'den nakledilen bu rivayet, aslında yazarin görüslerinin aleyhine bir delil olarak alınabilir. Bu yasta bir çocuğun söz konusu ayetin ne şekilde indigini bilmesi değil, bilememesi mümkün değildir. Çünkü bu yas grubundaki çocuklar, o dönemdeki bir olayı rahatlıkla anlayabilecek ve kavrayabilecek bir çagdadır. Günümüzde de, 5-6 yaşlarında hafız olmuş çocuklar görebilmekteyiz.

Kaldi ki Dogrul; "Alti yasinda bir çocuk ne kadar zeki olursa olsun nihayet çocuktur. Bu ayetlere nüfuz edemez" şeklinde açıkladığı paragrafta bu sözleri aktarırken aynı paragrafta Hz. Aise'nin Nübüvvetin gelisinden 2 veya 3 yıl önce doğduğunu, Kamer suresinin de Nübüvvetten sonra IV. Yılda indigini belirtmiştir. Bu durumda kendi hesabına göre bile bu ayet indiginde Hz. Aise 6 veya en fazla 7 yasinda olmaktadır. Böylece müellif kendi de çeliskiye düşmektedir. Ayrıca Kamer suresinin boykot yıllarında, yani Nübüvvetin 8-10. senelerinde indigi ifade edilmiştir. Demek oluyor ki bu ayet indiginde Hz. Aise en az 5 en fazla 7 yaşları arasında olmalıdır. Çünkü boykot yılları İslam'ın gelisinin 8. veya 10. yılları arasında olmuştur. Kamer suresi de boykot yıllarında indigine göre Hz. Aise sure indiginde en azından 5-6 yaşları arasında olmalıdır. Bu yasta biri de ayetleri rahatlıkla ezberleyebilir ve anlamlarını kavrayabilir.

Yazarın; "bu süre boykot yıllarında inemez, çünkü Müslümanlar müsriklerle görüşmüyorlardı"²² şeklindeki iddiası da doğru değildir. Çünkü, Müslümanlara bu dönemde, Haram Aylarda, 4 ay boykot uygulanmıyordu.²³ Bu dört ay içerisinde müsriklerle görüşüyorlardı ve Kamer suresi de bu dönemde, boykot yıllarında, Mina'da iken inmiştir. Dolayısıyla Dogrul'un bu yaklaşımı da isabetli değildir.

Rıza Savas, Hz. Aise'nin; "Kendini bildi bileli anne-babasının dine inandıklarını" belirten ve devamında, Hz. Ebu Bekir'in Habesistan'a hicret etmek üzere yola çıktığını anlatan rivayeti delil göstererek, Hz. Aise'nin bu olayı nakledebilmesi için, yasinin bu olayı gözlemleyecek kadar büyük olması gerektiği sonucuna varmaktadır. Olayı Hz. Aise'nin daha sonra birilerinden nakletmiş olabileceği şeklindeki bir yorumun ise, ancak rivayeti ikiye bölerek (I.kisimla II. kısmı birbirinden ayırarak) yapılabilmesi, bunun da yanlış olduğu kanaatindedir. Fakat rivayetin ilk bölümü de, Hz. Aise Nübüvvetten sonra doğmuş olduğunu açıkça göstermektedir. Rivayetin II.kismi ise, muhtemelen Hz. Aise'in yaptığı bir mürseldir. Aynı rivayetle ilgili Dogrul, Hz. Aise'nin, "Kendini bildi bileli anne-babasının dine inandıklarını" belirten rivayeti delil alarak, bu rivayetin Hz. Aise'nin Nübüvvetten sonar doğduğunu gösteremeyeceğini, bilakis Hz.

Ebubekir'in Nübüvvet gelmeden önce de putperest olmadığını Hanif olduğunu, bundan dolayı bu rivayetin onun Nübüvvetten sonra doğduğu konusunda delil alınamayacağını, belirtmektedir.

Halbuki rivayete iyi baktığımızda, bu yorum ikiye bölünür. Birincisi; hadisteki Din kelimesi "ed-Din" şeklinde marife olarak kullanılmıştır. Bundan da İslam'ı kastettiği anlaşılmaktadır. İkincisi ve daha önemlisi; Hz. Aise rivayetin devamında bu dinin İslam dini olduğunu ve çocukluğunda Hz. Peygamber'in devamlı kendilerine geldiğini anlatarak, kendisinin Nübüvvetin geldiği dönemde doğduğunu açıklamıştır. Rivayette yer alan vurgu, onun İslam döneminde doğduğunu belirtmektir. Böylece, rivayette zikredilen yasin doğruluğu ortaya çıkmış olmaktadır.

Rıza Savas ve Doğrul, Hz. Aise'nin ablası Hz. Esma'nın, Hicret sırasında 27 yaşında olmasından hareketle, ablasından 10 yaş küçük olan Hz. Aise'nin de buna göre 17 yaşında olacağı sonucuna ulaşmaktadırlar. Hz. Aise de hicretten hemen sonra evlendiğine göre, evlendiği sırada 17-18 yaşlarında olması gerektiği görüşünü dile getirmektedirler. Şimdi bu görüşü incelemeye çalışalım.

Öncelikle Hz. Aise'nin vefatı sırasında kaç yaşında öldüğünü tespit edebilirsek evlendiği esnada ki yasını tespit etmek kolaylaşacaktır. Daha öncede aktardığımız gibi tarihçiler Hz. Aise'nin H. 58 yılında 66 yaşında vefat ettiğini kabul etmektedirler.³⁰ Buna göre eğer H.58'de Hz. Aise 66 yaşında vefat ettiyse, Hicret sırasında 8 yaşında ve evlendiği sırada H. I. yılda 9 yaşında olacaktır. (66-58=8, 8+1=9)

Aynı hesaplama yöntemini ablası Hz. Esma'ya da tatbik edersek, Hz. Aise vefat ettiğinde (H. 58) Hz. Aise'den 10 yaş büyük olan Hz. Esma'nın 76 yaşında olması gerekir. (66+10=76) Hz. Aise vefat ettiğinde, yani H.58'de 76 yaşında olan Hz. Esma, Hicret sırasında 18 yaşlarında, 10 yaş küçük olan Hz. Aise ise 8-9 yaşlarında olacaktır. (76-58= 18)

Hicret sırasında 27 yaşında olduğunu savunan yazarlar, Hz. Esma'nın ölümü esnasındaki yasından yola çıkarak bu sonuca varmaktadırlar. Şimdi bu konuyu biraz daha geniş bir şekilde inceleyelim. Hz. Esma'nın H. 73 yılında öldüğü kesindir. Bu konuda tarih kitaplarında hiçbir ihtilaf yoktur. Öldüğü esnadaki yası konusunda bazı bilginler 100 rakamını verseler de kaç yaşında öldüğü konusunda ihtilaf vardır. Hz. Esma, oğlu Abdullah b. Zübeyr'in Haccac tarafından şehit edilmesinden birkaç ay sonra vefat etmiştir. Hz. Esma'nın ölüm yası konusunda

ihtilaf bulundugundan bazi bilginler, Arapça'da genelde 40,70,100 gibi sayilarin çokluktan kinaye olarak kullanilabilecegi prensibinde oldugu gibi, 100 yasinda öldüğünü bildirmislerdir.

Yani, bu bilgiyi veren bilginlerin kasitlari Hz. Esmâ'nin uzun süre yasadigini belirtmektir. Yoksa net olarak tam yasini vermeyi degil. Örneğin, muhakkik bilginlerden, İbn İmad ve ez-Zehebî bu süpheli bilgiden dolayı Hz.Esmâ'nin 90 yasinda veya bunu biraz asmis bir yasta vefat ettigini belirtirler.

Bu hususta söyle bir hesaplama yaparsak konu daha da netlesebilir: Hz.Aise'nin vefat ettigi H. 58 den Hz. Esmanin vefat ettigi H. 73'e kadar geçen 15 yillik süreyi Hz. Esmâ'nin H. 58 deki yasina ekledigimizde Hz Esma'nin yasi vefat ettigi sirada 91 eder. (76+15=91). Bu da gösteriyor ki Hz. Esmâ vefat ettiginde 91 yaslarida olmaktadır ve 100 yasinda olmasi mümkün gözükmemektedir. 91'den öldüğü tarih olan H.73 ü çıkardigimizda (91-73=18) Hz. Esmanin Hicrette, yani Hz.Aise'nin evlendigi yilda 18-19 yaslarinda oldugunu buluruz. Hz.Esmâ ile Hz.Aise arasindaki yas farki 10 yas olacagina göre Hz. Aise'den nakledilen ve bütün tarihçilerin müttelik oldugu "6 yasinda sözlendim 9 yasinda evlendim" ifadesinin dogru oldugu ortaya çıkar.

Bütün bunlara ilaveten sunu da söylemek mümkündür; O. Riza. Dogrul'un görüşüne göre, Hz.Esmâ Hicrette 27 yasinda olmaktadır. Biliyoruz ki Hz. Esmâ Hicret sirasinda ilk çocukuna hamile idi. Kizlarin çocukken nisanlandigi, 9-10 yaslarinda evlendigi bir yörede, 27 yasinda evlenerek ilk çocuğu dogurmak oldukça geç bir yastir. Günümüzde bile kizlar küçük yasta evlenebilmektedir. O gün için, sicaktan dolayı ergenligin erken yaslarda basladigi bir yöre de, Mekke gibi, çok evli-ligin yaygin oldugu ve kadinlarin hiçbir zaman bu yasa kadar bekâr kalmadiklari bir bölgede, Hz. Esmanin 27 yasinda evlenmesini kabul etmek oldukça zor, hatta muhaldir diyebiliriz. Söz konusu yas o günkü sartlarda, torun sahibi bile olunabilen bir yastir. Çünkü daha sonraki dönemlerde de kizlar, çocuk denecek yasta evlendiriliyorlardi.

Özetle tarihi rivayetlere dayanarak yaptigimiz hesaplara göre Nübüvvetten 6 yıl önce dogan Hz.Esmâ, Hz. Aise dogdugunda 10 yas civarindadir. Hicrette ise, genç bir kadın olarak Hz. Peygambere erzak tasimis ve 18 yaslarinda ilk çocukuna hamile kalmistir. Hz. Aise ise bu sirada 8-9 yas civarindadir.

Dogrul, Hz. Aise'nin 9 yasinda evlenmedigine bir diger delil olarak; Hz. Peygamber'in, Hz. Hatice'nin vefatindan sonra evi idare edecek, çocuklara

bakacak birisine ihtiyacının olduğunu, bu vazifeyi ise 9 yaşlarında bir çocuğun yapamayacağını belirterek, bundan dolayı Hz. Aise ile 18 yaşlarında evlenmesinin daha makul olacağını, söylemiş ve bu konuda nakledilen Hz. Peygamberin ev işlerini görmesi için Sevde ile evlenmesiyle ilgili rivayetlerin güvenilir olmadığını, sayet bu rivayetler kabul edilse bile Sevde'nin iri, yaslı ve yavas haliyle ev işlerini yapmaya elverişli bir hanım olmadığını belirtmektedir.

Doğrulun görüşlerinden yola çıkarak, Hz. Hatice'nin vefatından sonra ev işlerini üstlenecek, çocuklara bakacak birisi lazımsa, neden Hz. Peygamber Hz. Aise ile (yazarın iddialarına göre Hz. Hatice'nin vefatında Hz. Aise 15 yaşlarında idi) Hz. Hatice'nin vefatından sonra Mekke'de evlenmedi de, Medine dönemine kadar bekledi? Ev işlerini çocuk bakımını neden ihmal etti? Kaldı ki Hz. Peygamberin en küçük çocuğu Hz. Fatima bile Hz. Aise'den büyüktür. Bu nedenle, Hz. Aise ile evliliğini, çocuk ve ev bakımı gerekçeleriyle açıklamak kabul edilebilir bir durum değildir.

Ayrıca Hz. Sevde'nin Mekke döneminde, Hz. Hatice'nin vefatından hemen sonra, Hz. Peygamberle evlendiği sabittir. Bu rivayetlerin güvenilir olmadığı şeklindeki yazarın görüşü pek tutarlı görünmemektedir. Çünkü tersine bir rivayet yoktur. Müslim'de geçen "Şevde Resulullahın benden sonra nikahladığı (tezevvece) ilk kadındı"⁴² ifadesindeki "tezevvüc" kelimesi "söz kesmek" anlamında olmalıdır. Zira, Hz. Aişe kendisinin söz kesilmesini anla-tırken de aynı kelimeyi "tezevvece"yi kullanmakta; "Rasulullah beni altı yaşında iken nikah etti (söz kesti), dokuz yaşında iken de zifafa girdi"demektedir. Yukandaki bilgileri özetleyecek olursak; Hz. Peygamber, Hz. Hatice'nin vefatından sonra Hz. Şevde ile hemen evlenmiş, Hicretten sonra da, Hz. Aişe ile evlenmiştir. Doğrul'un iddia ettiği gibi, Hz. Peygamber'in Hz. Aişe ile evlenme sebebinin ev işlerini yaptırmak olmadığını şu şekilde de izah edebiliriz:

Hz. Peygamber, Hz. Aişe ile küçük yaşta evlenerek onun, diğer hanımlarından daha iyi bir şekilde İslamî bilgileri kendisinden almasını ve Müslümanlara aktarmasını amaçlamış olabilir. Çünkü, diğer hanımları, hem yaşları hem de zeka seviyeleri bakımından Hz. Aişe ile kıyaslanamazlar. Hz. Aişe'nin, erken yaşlarda peygamber hanesine girmesinin en önemli nedeni bu olmalıdır diye düşünüyoruz. Bu küçük ve zeki kız sayesinde diğer sahabenin göremedikleri Hz. Peygamber'in evinde meydana gelen olayların, özellikle kadınlarla ilgili özel meselelerin, Müslümanlara aktarılmasını ve Hz. Peygamber'in Müslüman kadınlarla olan bilgi alışverişini o sağlamıştır. Bundan dolayı, kaynaklarımızda yer alan İslam'î bilgilerin neredeyse tümü Hz. Aişe'den gelmiştir, diyebiliriz.

H. ÂiŖe'nin üŖtlenmiŖ olduğu bu görevi diğer hanımları üŖtlenemez miydi, Ŗeklindeki bir soruya Ŗu Ŗekilde cevap verebiliriz: H. Peygamberin diğer hanımları, daha önce birkaç evlilik hayatı geçirmiş, zeka olarak yorulmuş aynı zamanda yaŖlanmış olan kadınlardı. Bir kısmının, çocuk sahibi olmak gibi, zihinsel anlamda önemli meŖguliyetleri de bulunuyordu ki bu durum, H. ÂiŖe'nin bilgi edinmedeki konumu ile kıyaslandığında, hanımlar arasındaki fark daha iyi görölebilir.

H.ÂiŖe ise, özel yetenekleri, diri zekası ile müstesna bir kadın olarak, İslam'ın bütün Medine dönemi hadiselerini gözlemlemiş ve bizlere aktarmıştır.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız H. ÂiŖe'nin meziyet ve gayretleri konusunda "Siret Ansiklopedisi" yazarı Afzalurrahman Ŗunları aktarmaktadır:

"H. Peygamberle erken yaŖta evlenen H.ÂiŖe'nin eğitim ve talimi bizzat H. Peygamber'in rehberliği ve nezareti altında gerekleŖti. H. ÂiŖe çok zeki, tecessüs sahibi, hıfzı kuvvetli, çok çabuk öğrenmeye kabiliyetli idi. H. Peygamberden ne görüp duydu ise onu hatırladı ve başkalarına nakletti. Bu sebeple H. Peygamber ona çok yakınlık duydu ki her söylediğini dinleyip izlesin ve yaptığını daha hevesli yapsın. Böylece H.ÂiŖe, İslam prensiplerini ve Resulün sünnetini diğer hanımlarından daha fazla öğrendi ve hafızasında tuttu. O, bu ilmi H. Peygamberden sonra yaklaşık 45 yıl kadar anlattı. H. Peygamberden 2210 hadis rivayeti ile en fazla hadis rivayet eden altıncı sahabi olmuştu". Bütün bunlardan Ö. Rıza Doğrulun öne sürdüğu gerekçelerin, isabetli olmadığı anlaşılmaktadır.

Doğrul, bir önceki maddede anlattığımız H. ÂiŖe'nin bilgisi, kabiliyeti ve İslam'i bilgilerdeki büyüklüğünü genişçe anlatarak; "Bütün bunları 9-18 yaŖ arasında bir çocuk öğrenemez. Bu evliliğin 18-27 yaŖ arasında olması daha makul değil midir?" şeklinde bir akıl yürütmeğe girmiştir.

Böyle bir akıl yürütmenin zorlama olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü, bunun için çocukların zeka ve öğrenme yaŖına baktığımızda, çocuk eğitimcilerinin büyük çoğunluğunun kabul ettiği ve dünyada hemen hemen her yerde uygulanan öğrenme yaŖı 7-20 yaŖları arası olduğunu görürüz.

Bu yaŖlar, genelde çocukların her bilgiyi toplama çağıdır. Yirmi yaŖ sonrası ise, artık bilgileri değerlendirme ağı başlamaktadır. Bir de sıcak iklimde çocukların bedensel ve zeka bakımından erken geliŖtikleri düşünölürse, öğrenme yaŖının

birkaç yıl daha düştüğü görülecektir. Buna göre, Hz. Âişe'nin Hz.Peygamberle birlikte yaşadığı (9-19) yaşları arası, onun öğrenmek için en müsait olduğu yaşlardır diyebiliriz. Hz. Peygamber'den sonra ki döneminde, elde etmiş olduğu bilgileri diğer Müslümanlara 45 sene boyunca aktarmıştır.

Hz. Âişe'nin Hz. Peygamberle nişanlanmadan önce, Cubeyr b. Mutim'in oğlu ile nişanlanmasından hareketle Doğrul, bu nişanlanmanın nübüvvet geldikten sonra olamayacağı, çünkü İslam'a göre müşrike kız verilmeyeceğinden dolayı bu nişanın nübüvvet gelmeden önce vuku bulması gerektiğini, bunun sonucu olarak da Hz. Âişe'nin İslam'dan önce doğduğunu iddia etmiştir.

Bu iddia da iki yanlış tespit etmekteyiz: Birincisi, aktarılan rivayetteki Hz. Âişe ile nişanlanan şahıs Cubeyr b. Mutim'in oğlu değil, bizzat Cubeyr'in kendisidir." Yani Hz. Aişe, Mutim b. Adiyy'in oğlu Cubeyr ile nişanlanmıştır. Yazar burada bir isim yanlışlığı yapmıştır.

ikincisi ve daha önemli hatası ise, nübüvvetin gelişinden sonra müşrike kız verilmeyeceği görüşüdür.Halbuki Mekke döneminde böyle bir yasak yoktu. Bu yasağı bildiren ayet Medine'de inmiş ve bu nedenle sahabe müşrik eşlerini boşamışlardı. Ancak Mekke döneminde, sadece Hz.Ebubekir değil, Hz.Peygamber bile İslam'ın en büyük düşmanı olarak Kuran'da ismi zikredilen Ebu Leheb'in iki oğluna iki kızını vermiş ve Nübüvvet geldikten sonra da Ebu Leheb oğullarını zorlayıp bu iki kızı boşatıncaya kadar boşatmamıştı.

Müslümanlar için durum böyle olduğu gibi. Müşrikler için de böyle bir yasak bahis mevzu değildi. Mekke'de bu yasak ilk defa Haberu's-Sahife olayında: yani, Mekkelilerin Müslümanlara boykot yaptıkları sırada gündeme gelmiş ve Müslümanlarla kız alışverişini durdurmuşlardı. Fakat Hz.Sevde'nin Hz. Peygamber ile evliliğinde olduğu gibi, boykottan sonra da bu yasağa uyulmuyordu. Nitekim Hz.Şevde nin müşrik olan babası nübüvvetin 10. Yılında Hz.Peygamberi beğendiği ve kızına denk bir insan gördüğü için onunla evlendirmişti.

Doğu toplumlarında, ülkemizde de olduğu gibi. çocukların küçük yaşta "Beşik Kertmesi" adı altında sözlenmeleri oldukça yaygındır. Hz. Ebû Bekir gibi Mekke'nin saygın iş adamlarından birinin kızını, almak isteyenlerin çok olacağı muhakkaktır. İşte Hz. Aişe'nin Cübeyr ile sözlenmesi de bu kabil bir söz kesme olayıdır, diyebiliriz. Dolayısıyla, O. Rıza Doğrul'un söz konusu nişanlanmadan hareketle. Hz. Aişe'nin yaşının büyük olması gerektiği şeklindeki çıkarımına katılmıyoruz.

Doğrul. Hz. Aişe'nin nişanlısı Cubeyr b. Mutim'in annesinin Hz.Ebubekir'e "eğer bu kız benim evime girerse oğlumu atalarının yolundan çıkarır" demesini⁵⁴ delil getirerek, Hz.Aişe'nin dînî etkinliğinden dolayı nişanın bozulduğunu söylemiş ve bu nişanın nübüvvetten önce vuku bulduğunu dolayısıyla da Hz. Aişe'nin yaşının rivayetlerde zikredilen yaştan büyük olduğu sonucuna ulaşmıştır.Bir kısım yazarlar da bu görüşte ona katılmaktadırlar.

Doğrulun bu yaklaşımı, yukarıda açıkladığımız üzere kabul edilmesi mümkün olmadığı gibi.

Ibn Hanbel'den naklettiği. Cübeyr b. Mutim'in annesinin Hz.Ebubekir'e söylediği sözün tercümesi de yanlıştır.

Bu yanlış tercüme. Doğrul'un rivayetten yanlış sonuç çıkarmasında etkili olmuş olmalıdır. Ibn Hanbel'deki rivayetin tercümesi şöyle olmalıdır: "Ey Ebubekir! oğlumuzu senin kızınla evlendirdiğimizde, sen onu yeni dinine sokmak istersin " Doğrulun yaptığı tercümeden, kadının oğlunu yeni dine sokacak şahsın Hz. Aişe olduğu anlaşılırken, rivayetin doğru tercümesinde söz konusu şahsın Hz.Ebubekir olduğu anlaşılmaktadır. Bizim tercümemize göre kadının korktuğu şahıs Hz.Aişe değil, bilakis Mekke döneminde birçok kimsenin hidayete ermesine sebep olan Hz.Ebubekir'dir. Kadın bundan dolayı oğlu Cübeyr'in Hz. Aişe ile evliliğini bozmuştur. Onunkorkusu oğlunun Hz. Ebubekir'in etkisine girmesidir.

Doğrul ayrıca bu rivayeti kabul edip kendisine delil olarak aktarırken, aynı rivayetin birkaç satır sonrasında yer alan; Hz. Aişe'nin 6 yaşında Hz.Peygamberle sözlendiği ifadelerini maalesef göz ardı etmektedir.

Rıza Savaş'da aynı rivayetten yola çıkarak, Cübeyr'le nişanın Hz. Ebu Bekir'in faal olarak tebliğe başlamasından önce olduğunu, buradan da nişanın bozulduğu nübüvvetin 10. Yıllarında Hz Aişe'nin 14-15 yaşlarında olabileceği sonucuna varmaktadır. Bu tespiti esas kabul edersek akla şu soru gelmektedir: Eğer bu nişan nübüvvetten önce veya en azından nübüvvetin ilk yıllarında yani Ebu Bekir'in faal olarak tebliğe başlamadığı yıllarda oldu ise. neden Cübeyr in ailesi Hz.Hatice'nin vefatına kadar 10 yıl bekledi? Nübüvvetin 10. yılına kadar beklemeden bu nişanı daha önce bozması gerekmez mi idi? Bu gerekçeye göre daha önce bozmaları gerekiyordu. Bu konudaki bir

diğer görüş de. Hz. Aîşe'nin ifk hadisesi sırasında Hz.Peygambere karşı sarfettiğı sözlerin o sıralarda 15 yaşlarında, olgun olmayan bir kızın söyleyebileceğı sözler olmadığı, dolayısıyla Hz Aîşe'nin yaşının daha büyük olduğı iddiasıdır.

Bu iddia, tamamen sübjektiftir. Çünkü, insanın önemli sözler söylemesi, yine önemli işler görmesi kişiye ve yaşa göre değişir. Örneğın, çeşitli sanat ve felsefe alanında çok küçük yaşlarda, ileri zeka seviyesi gösterenler her zaman var olmuştur. Bu nedenle. Hz. Aîşe on beş yaşında böyle önemli sözleri sarf edemez demenin bir delili yoktur. Ayrıca bu tezin, bilimsel bir dayanağı da söz konusu değildir.

Bu yaşlarda o sıcak bölgede genç kızlığının tam zirvesinde olan üstelik 6 yıldır Hz. Peygamberin yanında yaşayan, daha önce de Hz.Ebubekir gibi İslam'ın en önemli şahsiyetlerinden birinin yanında bulunan bir kimse bu sözleri rahatlıkla söyleyebilir. Üstelik bu kimse Hz.Aîşe gibi gayet kabiliyetli, zeki bir kimsedir.

Rıza Savaş, Hz. Aîşe'nin abisi Abdurrahman b. Ebi Bekir'le aynı anneden doğduklarını göz önüne alarak, iki kardeş arasındaki yaş farkını Hz. Aîşe'nin yaşının tespitinde delil olarak kabul etmiştir. Ona göre, o dönem şartları içinde iki kardeş arasındaki yaş farkının 10 yaş kadar olamayacağı, ancak 1-2 yaş olabileceğı tezinden hareketle, Hz. Aîşe'nin de 18 yaşlarında olacağı belirtmektedir. Çünkü, Abdurrahman b. Ebî Bekrin Bedir Savaşı'nda 20 yaşlarındadır. Buna göre, aralarında 1-2 yaş fark bulunması gereken Hz. Aîşe de, 18 yaşlarında olmalıdır.

Rıza Savaş'ın yukarıdaki tezini, o günkü Arap toplumunda yaygın olan çocuk edinme koşulları içinde makul kabul etmek gerekir. Ancak genel olan bu durumun, her özel durum için de aynı şekilde değişmez bir yasa imiş gibi kabul edilmesi, bilimsel olmadığı gibi. delil olarak da kabul edilemez. Bu sadece tahmini bir varsayımdır. Bir bilgiye/belgeye dayanmamaktadır. Çünkü, bir kadından doğan çocuklar arasındaki yaş farkının şu ya da bu miktarda olmasını sağlayacak bir çok neden olabilir. Bu nedenleri tespit etmeden, yukarıdaki gibi, sadece belirli bir adeti öne sürerek iddiada bulunmak, kabul edilebilir bir durum değildir. Bu nedenle, Hz. Aîşe'nin yaşının büyüklüğünü, söz konusu yaklaşımla ispatlamak mümkün gözükmemektedir.

Dozy gibi müsteşrikler, 54 yaşlarında bir adamla, küçük bir kız çocuğunun evliliğini garip gördüğünü belirtirlerken bazı yazarlarda insanlık tarihi boyunca böyle bir evliliğin olamayacağını söylemişlerdir.

Dozy kendi kültürünün tesirinde kalarak konuyu değerlendirmiş ve yadırgamışır. Biz bu iddialara, hem o dönemden, hem de günümüzden örnekler vererek cevap vermek istiyoruz. O dönemde bu tip evlilikler çoktu. 60 yaşlarındaki Halife Ömer'in Hz. Ali'nin çocuk yaşta baliğ olmamış kızı ile evlenmesi o dönemde bu yaş farkının problem olmadığını gösterir.

Zehebi'nin naklettiği şu rivayet bu konuda ilginç bir örnektir. Amr b.el-As. oğlu Abdullah b.Amr dan tam 11 yaş büyüktür.63 İbni Hacer bu yaş farkını 12 olarak verir. Bu rivayete göre. Amr yaklaşık 10-11 yaşlarında evlenmiş olmalıdır. 10 yaşında erkeklerin evlilik gerçekleştirebildiği bir yörede, daha erken ergenliğe giren kızların 9 yaşında evlilik yapması kadar normal bir şey olamaz. Yine 53 yaşlarındaki Hz.Ebubekir'e Hz. Ömer'in 20 yaşlarındaki kızı Hafsa'yı teklif etmesi yaş farkının o dönemde pek de garip karşılanmadığını göstermektedir.

Ergenlik yaşının yüksek olduğu ülkemizde bile kırsal kesimlerde kızlar 12-15 yaş arası evlenebilmektedir. Arabistan bölgesinde ise ergenliğin 8 yaşlarına kadar düştüğünü ve kızların 20 yaşlarında biyolojik gençlik çağını bitirme noktasına geldiğini biliyoruz.

Arap kültüründe yer alan bu durumun günümüzde de devam ettiğini, Kur'an Mesajı adlı eserin yazarı Muhammed Esed'in Medine'de iken, başından geçen evlilik göstermektedir. Bu evlilikte, ileri yaşlardaki Esed, 11 yaşlarında bir çocukla evlendirilmiştir. Buna itiraz eden Esed'e Araplar şöyle demişlerdir: "Kız kocasının evinde büyür".

Günümüzde ergenlik çağı yüksek olan Batı ve ABD gibi soğuk bölgelerde bile 9-10 yaşlarında bakire bir kız çocuğu bulmanın çok zor ve bu yaşlardaki çocukların serbestçe cinsel ilişki içerisinde olduğu bilinen bir gerçektir. Bu nedenle insanlık tarihinde, Hz. Peygamberin evliliğinde olduğu gibi bir evlilik olmadığını iddia etmek, bilimsel değildir. Bu yaşlarda evliliğin halen Batıda ve ABD'nin kırsal kesiminde uygulandığı bilinmektedir.

Yapılan tespitlere göre Batı gibi soğuk ülkelerde bile ergenlik yaşları, çok küçük

yaşlara kadar düşmüştür. Bu gerçekler göz önüne alındığında, Hz. Peygamber in o yaşta bir kız ile evliliğini garip karşılamamak gerekir. Nitekim Rodinson, Dermenghem, Caetani, gibi bir kısım Oryantalistlerde Hz.Aişe'nin evliliğinin o dönem şartları içerisinde normal olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca insaflı Oryantalistlerden Watt; "Arabistan bölgesinde kızlar erken geliştiği için Âişe'nin bu yaşta evliliği normaldir" demektedir.

Burada şu noktayı da zikretmeliyiz; eğer Hz.Peygamberin bu evliliği içinde yaşadığı toplum tarafından garip bir evlilik olarak karşılanmış olsaydı, Hz.Peygamber aleyhinde en küçük eksikliği dahi kaçırmayan Mekkeliler bu durumu dillerine dolayacaklar ve Hz. Peygamber aleyhine kullanacaklardı. Fakat, bu doğrultuda her hangi bir şey kaynaklarda nakledilmemektedir. Ayrıca Hz. Aişe, Hz. Peygamberden önce Cübeyr'le nişanlanmıştı, yani, Hz.Peygamber ile nişanlanmasından daha küçük bir yaşta iken yapılmış olan bu tür evlilikler ya da nişanlanmalar, o günkü koşullarda doğal karşılanıyordu. Hatta daha küçük yaşlarda da olabiliyordu. Hz. Peygamberin Hz. Aişe ile 9 yaşında evlendiğiyle ilgili rivayetleri destekleyen başka rivayetler de vardır. Söyle ki: Hz. Aişe, evlendikten sonra kız arkadaşlarıyla oyunlar oynadığı ve oyuncakları olduğunu söylemiştir. Eğer iddia edildiği gibi 18 yaşında evlenmiş olsaydı, bu yaşlarda bir kadının oyuncaklarla oynaması normal ve makul bir davranış olamayacağından, bu konudaki rivayetlerin kabulü imkansız olurdu. Oysa bu rivayetler sahih olarak nakledilmiştir. Bu rivayetlerin bazdan şöyledir:

"Ben sokakta oynarken annem çağırdı, eve kapattı ve evleneceğimi anlattı "

"Ben Peygamberle evliyken evde arkadaşlarımla oynardım. Hz. Peygamber gelince arkadaşlarım kaçardı. Hz.Peygamber gider onları toplar benimle oynamaları için gönderirdi

"Ben evde arkadaşlarımla oynuyordum. Hz.Peygamber geldi. Oyuncaklarımı kastederek bunlar nedir ey Aişe" dedi. Ben de "Süleyman in atları"dedim.

Bu rivayetlerden hareketle. Hz. Aişe'nin 18 yaşında evlendiğini iddia edip. sonra da Hz.Aişe'nin çocuklarla oyuncak oynadığı, oyuncakları olduğu. Hz.Peygamberin ona sokaktan arkadaş gönderdiğini kabul etmenin bir tenakuz olduğunu söylememiz gerekir.Sonuç olarak bu rivayetleri dikkate alarak, çocuk yaşta

evlendiği Hz. Aişe'yi, Hz.Peygamber hem eğitmiş, hem de İslamî bilgiler ile yetiştirmiş ve bu arada onun çocukça isteklerine karşı da anlayış göstermiştir.

Konu ile ilgili bir diğer iddia da: Hz. Aişe'nin 9 yaşında evlenmiş olduğuyla ilgili rivayetlerin gayet az ve şaz olduğundan hareketle, onun 17-18 yaşlarındayken evlenmiş olması gerektiği şeklindedir.

Hz. Aişe'nin 9 yaşında evlenmiş olduğu rivayetlerini, az ve şaz olmakla eleştirerek kabul etmeyen yukarıdaki iddia, kendisinin ileri sürdüğü. Hz. Aişe'nin 17-18 yaşlarında evlendiğine dair hiçbir rivayet yoktur. Yani şaz bir rivayet bile yoktur. Dolayısıyla, söz konusu iddia sadece bir varsayımdan ibaret kalırken. 9 yaşında evlendiğine dair ise bir çok rivayetler bulunmaktadır. Bizzat olayın kahramanı Hz. Aişe'nin ağzından 6 yaşında nişanlandığı. 9 yaşında evlendiğine dair bir çok tarihi bilgilerin de varlığı tezimizi güçlendirmekte ve desteklemektedir. Bu konudaki tartışmaları noktalamadan önce şu konuyu da aktarmakta fayda mülahaza görüyoruz. Eğer 9 yaş rivayetlerini esas alırsak, bu noktada 9 yaşında evlendiği bir kızı 18 yaşında dul bırakmak ve Kuran da ki yasak gereği bir daha evlenememesine sebep olmak zulüm değil midir? şeklindeki bir soru akla gelebilmektedir.

Hz Aişe'nin 18 inde dul kaldığı doğrudur. Öncelikle 9 yaşında evlenen bu kızdan yani Hz. Aişe'den böyle bir pişmanlık hakkında bir rivayet göremediğimiz gibi bu evlilikten ötürü bir çok kazancı olduğunu kendisi aktarmaktadır.

Kimse ne zaman öleceğini bilemez. Nitekim insanlar çok genç yaşta da

ölebilmektedir. Öyleyse bu düşünce ile mantıklı bir sonuca varmamız mümkün değildir. Ülkemizde bile halen 18-20 yaş arasında kocası ölüp ona sevgisinden dolayı bir daha evlenmeyen pek çok kadın vardır.

Bu Özel bir durumdur, sevgi aşk vs. gibi çok özel şeyler vardır ki bunlar bir başkasının kendi özneliği ile asla tenkit edemeyeceği realitelerdir. Ayrıca sevdiği ile evlenmediğinden dolayı hayat boyu evlenmeyenleri de dikkate alabiliriz.

Ayrıca Hz. Aişe Hz.Peygamberle evlenmeseydi ne kaybederdi? diye düşünmekte gerekir. Eğer evlenmeseydi onun yanında yetişemez, İslam'î bilgileri sahabelerin kendisine danıştığı birisi olmazdı. 2210 hadis aktarmazdı. Hatırı sayılır bir fakihe, müfessire. müctehide ve müftiye olmazdı.

Sonuç

Hız. Aışe'nin Hz.Peygamberle evlendiği evlilik yaşı konusunda klasik kaynaklarda yer alan onun 18 yaşında evlendiğini savunan bilginlerin görüşlerinin isabetli olmadığı göstermektedir.

Bu kadar rivayet, sadece yorumla reddedilemez. Rivayetlerin aksine getirilen deliller ise bilimsel olmaktan ziyade, tepkiseldirler. Dolayısıyla, Hz.Aışe'nin Hz.Peygamber'in hanesine küçük yaşıta girmesinin pek çok hikmet ve hayırlı sonuçları dikkate alınmadan rivayetler değerlendirilmiştir. Ulaşılan sonuçlar ise tatmin edici olamamıştır.

Bölgenin iklim yapısını ve evlilik kültürünü göz önüne aldığımızda o zaman ve hatta günümüzde bu tür evliliklerin hiç de garip karşılanamayacağı ortadadır. Onun küçük yaşıta oluşu hiçbir zaman problem edilmemiş, oyuncaklarıyla oynamasına ses çıkarılmadan, onun Hz. Peygamberle evliliği devam etmiştir.

Bütün bunlardan sonra özetle diyebiliriz ki Hz. Aışe'nin Hz. Peygamberle nişanlandığı yaşı 6 dır. Bu da nübüvvetin 10. yılına tekabül etmektedir

Evlendiği yaşı 9 dur. Bu da Hicretin I. yılında olmuştur. Genelde rivayetlerde bu noktada odaklanmıştır. Bu evlilik o zaman hiçbir kimse tarafından garipsenmemiş ve o dönemde gerçekteşen buna benzer bir çok evlilik bulunmaktadır.

Bireyler ve toplumlar bir tarih dilimine ve kültürel geleneğe aittir. Bundan kopmak imkansızdır. Bu nedenle, her hangi bir tarihi olayı değerlendirirken onu kendi tarihselliği ve kültürel çerçevesi içinde değerlendirmek gerekir. Yoksa, kendi şartlarımızı ölçü olarak farklı bir tarih diliminde yaşayan ve farklı toplumsal yapılanmalara sahip birilerini yargılamak: hem doğru değildir, hem de bilimsel bir yöntem olarak kabul edilemez

Kadının Görev ve Sorumlulukları

Kadınlar, kocalarının evin reisi olduğunu iyi bilmelidir. Ona karşı vazifelerini mümkün olduğunca güzel ve zamanında yerine getirmelidir. Kadının efendisine itâat etmesi ve onun meşrû emirlerini yerine getirmesi kocasına olan görevleri arasındadır.

Allah Teâlâ bu konu da şöyle buyurmakta: **“...Sâliha (iyi) kadınlar, itâatkârdır. Allah’ın, kendilerini(haklarını) korumasına karşılık, gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar.”** (Nisâ Sûresi, 34) Âyetteki; “gizlide” ifadesinde: kocanın malı, namusu, âile sırları gibi şeylerdir ve hatta buna kadının karnındaki çocuk da dâhildir. Kadının bunları muhafaza etmesi ve karnında ki çocuğunu düşürmemesi, hamileliğini saklayıp kocasının haberi olmadan kürtaj felâketini irtikâp etmemesi lâzımdır. İşte bunları muhafaza eden kadın “iyi kadınlar” sınıfına dâhil edilmiştir. Kadın bunları yapmakla, Cenabı Hakkın rızâsına mazhar olduğu gibi, kocasının da sevgisini kazanır.

Şu hâlde kadın, evvela mevkiini bilmeli, evin reisi ve kendisinden sorumlu olan efendisine daima itâat etmeli, sevgi ve saygı ile ona candan bağlanmalıdır. Kadının efendisine itâat etmesi öylesine önemli ki, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu hususta şöyle buyurmuştur: **“Kıyamet gününde kadınlara önce namazdan, sonrada efendisine itâat edip etmediğinden sorulacaktır.”** (İslam’da İzdivaç ve Âile S.157)

İslâm ahlâkı, hayatın tüm alanlarında olduğu gibi aile kurumunda da başıbozukluğu kabul etmez. Bu sebeple, bir sosyal kurum olması itibariyle, aile içinde de bir düzenin hakim olması gerekir. İslâm, bu yetki ve sorumluluğu, belli şartlar içinde “erkeğe vermiştir.” Bu durumda, aile düzeninin huzur ve saadetinin sağlanması için, her mesuliyet sahibine olduğu gibi, aile reisine de saygılı olmak, kadının başta gelen sorumluluğudur.

Muaz b. Cebel (r.a.)’den: Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **“Canımı kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, kadın, kocasının hakkını yerine getirmediği, Rabbinin hakkını (emrini) yerine getirmiş olmaz.”** (Süneni İbn Mâce, Nikâh 1) Yine hadisi şerifte bildirildiğine göre erkek ailede yöneticidir ve yönetiminden sorumludur, fakat kocasının olmadığı zaman: **“...Kadın da kocasının evinde yöneticidir ve elinin altındakilerden sorumludur.”** (Buhârî, Cum’a 11; Müslim, İmaret 20)

Ümmü Seleme (r.anhâ) anlatıyor: Resûlullah (a.s.) buyurdular ki: **“Kocasını kendisinden râzi olarak vefat eden kadın Cennet’e girer.”** (K. Sitteterc ve Şerhi.C. 9, Sh, 280. H, No: 2. Tirmizi, Radâ 10; İbn Mâce, Nikâh 4) Kadın, yöneticilik ve sorumluluk bakımından aile reisliğine getirilen kocasının meşrû arzularına saygı göstermekle mükelleftir. Ayrıca kocanın malını, aile sırlarını, namusunu ve çocuklarını korumak, onları güzelce yetiştirmek ve yabancılara karşı tesettürüyle, davranışlarıyla namusunu muhafaza etmek, Müslüman hanımın ailedeki en önemli vazifelerindendir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), âilenin huzurlu ve mutlu olması hususunda şöyle buyurdu: **“Allah korkusundan sonra mü’minin faydalandığı en hayırlı şey imanlı bir eştir. Emrettiğinde itâat eder, yüzüne baktığında gönlüne ferahlık verir, yemin etse yeminini**

boşa çıkarmaz, yanında bulunduğu zaman canı ve malı konusunda sâdik davranır.” (İbni Mâce, hadis no: 1857)

Enes (r.a.)’in bildirdiği üzere: Peygamberimizin bir müjdesi de şöyledir: **“Kadın, beş vakit namazını kılar, ramazan orucunu tutar, ırz ve namusunu korur, kocasına (dine aykırı olmayan taleplerine) itâat ederse Cennete girer.”** (Ahmed binHanbel, I/191)

Kur’an-ı Kerim’e göre kadının en başta gelen görevi, **“İffet ve namusunu korumasıdır. Kadın, gözünü haramdan sakınarak, ırzını koruyarak, görülmesine müsaade edilen yerlerin dışında, örtülmesi gerekli yerlerini örterek”** (Nûr Sûresi, (24/ 31; Nisâ Sûresi, 4/ 34; Ahzâb Sûresi, 33/ 59) **bu vazifesini yerine getirir. Evdeki işlerle ve çocukların yetiştirilip büyütülmesiyle daha çok ilgilenme durumunda olan “kadın, dışarı çıkarken câhiliyye çıkışı ile çıkmamalıdır.”** (Ahzab Sûresi, 33/ 33) Câhiliyye çıkışı, yabancı erkekler için süslenme, ince veya dar elbiseler giyme, açılıp saçılarak sokağa çıkmayı içermektedir. Kadınlar, kocasının yanında dişi, diğer insanların yanında ise kişi olarak yer almalıdır. Kocasına karşı sevgiyi, saygıyı ve süslenmeyi ibâdet bilmeli, onun meşru olan ihtiyaçlarını gidermelidir. Mü’mine kadın, iyiliği emir ve kötülüğü yasaklama görevini, sadece fitrî öğretmenleri olduğu çocuklarına karşı değil; eşinde gördüğü yanlışları, eksiklikleri güzel bir üslupla düzeltmek ve tamamlamak sevgilerini arttırmak için kocasına yardımcı olmalıdır.

Bir gün Peygamberimize bir kadın geldi ve dedi ki: **“Yâ Resûla’llah! Ben kadınlar nâmına size bir şey sormaya geldim: Erkekler üzerine Cenâb-ı Hak cihadı farz kıldı. Erkek muharebeye gider ve ölürse şehit, kalırsa gazi olur. Bu sûretle büyük sevap alır. Biz kadınlarsa bundan mahrumuz.”** dedi. Efendimiz ona şu cevabı verdi: **“Kadınlara söyle! Onların efendilerine itâat etmesi ve haklarını koruması Allah yolunda düşmanla cihat etmenin sevabına eşittir. Fakat içinizde bunu yapan azdır.”** (İslam’da İzdivaç ve Âile S. 157)

Erkeğin hanımı üzerindeki haklarını, Hz. Hüreyre (r.a.)’nin rivayetine göre Resûlüllah (a.s.) şöyle bildiriyor: **“Şâyet ben bir insanın başka bir insana secde etmesini emrederdim olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim.”** (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 9, Sh, 279. H, No: 1) Bu hadisin varid oluş sebebini: Abdullah İbnu Ebi Evfa (r.anh) anlatıyor: **“Hz. Muaz Şam’dan dönünce Resûlullah aleyhissalatu vesselam’a secde etmişti. Aleyhissalatu vesselam hayretle: “Ey Muaz! Bu da ne?” dedi. O açıkladı: “Şam’a gitmiştim, onların reislerine ve patriklerine secde ettiklerine rastladım. İçimden, aynı şeyi size yapmak arzusu geçti.” Aleyhissalatu vesselam, bunun üzerine: “Bunu yapmayın! Zira, şâyet ben, bir kimseye, Allah’tan başkasına secde etmeyi emretseydim, kadına kocasına secde etmesini emrederdim. Muhammed’in nefsi elinde olan Zat-ı Zülcelal’e yemin ederim ki, bir kadın, kocasının hakkını eda etmedikçe Rabbinin hakkını da eda edemez. Kadın (deve sırtındaki) semere binmiş iken kocası nefsinin talep edecek olsa, kadın bu isteğe mani olamaz.”** Bunun sebebi Allah’ın erkekler için kadınlar üzeinde kıldığı haklardır. buyurmakta.

Yine Ebu Hüreyre (r.anh) anlatıyor: Resûlüllah (a.s.) buyurdular ki: **“Nefsim kudret elinde olan Zât-ı Zü’l celâl’e yemin ederim ki, bir erkek hanımını yatağa davet ettiğinde kadın**

imtinâ edip gelmezse, kocası ondan râzı oluncaya kadar semada olan (melekler) ona gazap ederler." (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 9, Sh, 280. H, No: 3)

Bir başka rivâyette şöyle denmiştir:

"Erkek, kadını yatağına çağırır, kadın da gelmeye yanaşmaz, erkek öfkelenmiş olarak sabahlarsa melekler sabaha kadar -bir rivâyette yatağa gelinceye kadar- kadına lânet okurlar." (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 9, Sh, 281. H, No: 4)

Bir diğer rivâyette ise: **"Kadın küskünlükle kocasının yatağından ayrı olarak sabahlarsa, melekler ona lânet ederler" denmiştir.** (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 9, Sh, 281. H, No: 5) Ailedeki huzursuzlukların bir çoğu küskünlükle başlıyor. Bunun neticesinde lanete uğramaya vesile oluyor, bundan sonra da eşlerden biri en ufak kusur işlese çok büyütülerek kavgalara dönüşmektedir. Ayrıca birbirine küsen eşler aylarca, senelerce aynı evde kalıyor ama aynı odada kalamıyorlar, böylece birbirlerinden soğuyorlar, sonuç olarak ta aile yuvasının dağılmasına kadar gidebiliyor.

Yine Ebu Hüreyre (r.anh) anlatıyor: **"Ey Allah'ın Resûlü! dendi, hangi kadın daha hayırlıdır?" "Kocası bakınca onu sürura gark eden, emredince itâat eden, nefis ve malında, kocasının hoşuna gitmeyen şeyle ona muhâlefet etmeyen kadın!" diye cevap verdi."** (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 9, Sh, 283. H, No: 6)

Ebu Sa'id (r.anh) anlatıyor: "Safvân İbnu Muattâl (r.anh)'ın hanımı, yanında Safvân da bulunduğu bir anda Resûlüllah (a.s.)'a gelerek: **"Ey Allah'ın Resûlü, namaz kıldığım zaman kocam beni dövüyor, oruç tuttuğum zaman da orucumu bozduruyor, güneş doğuncaya kadar da sabah namazı kılmıyor!"** dedi. Resûlüllah (a.s.), hanımının bu söyledikleri hakkında Safvân'a sordu. Safvân: **"Ey Allah'ın Resûlü! "Namaz kıldığım zaman dövüyor " sözüne gelince, o zaman (bir rekatta uzun) iki süre okuyor. Hâlbuki ben bunu yasakladım"** dedi. Resûlüllah kadına: **"İnsanlara tek surenin okunması yeterlidir"** buyurdu. Safvân devam etti: **"Oruç tuttuğum zaman bozduruyor " sözüne gelince, "Hanımım oruç tutup duruyor. Ben gencim, hep sabredemiyorum."** dedi. Resûlüllah (a.s.): **"Bir kadın kocasının izni olmadan (nafile) oruç tutamaz!"** buyurdular. Safvân devamla: **"Güneş doğuncaya kadar sabah namazı kılmadığım sözüne gelince, biz (gece) çalışan bir âileyiz, bunu herkes biliyor. (Sabaha yakın yatınca) güneş doğuncaya kadar uyanamıyoruz"** diye açıklama yaptı. Resûlüllah (a.s.): **"Ey Safvân, uyanınca namazını kıl!"** buyurdular." (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 9, Sh, 285. H, No: 8)

Ebu'l - Verd İbnu Sümâme anlatıyor: "Hz. Ali (r.anh) İbnu Ağyed'e dedi ki: "Sana kendimden ve Resûlüllah (a.s.)'ın kızı Fâtıma (r.anhâ)'dan bahsedeyim mi?" "Evet, bahsedin!" dedi. Bunun üzerine: O, babasına, ailesinin en sevgili olanı idi, böyle olduğu halde "Fâtıma (r.anh) değirmen çevirirdi, bu yüzden elinde yaralar meydana gelirdi. Kırba ile su taşırdı, bu da boynunda yaralar açtı. Evi süpürüyordu, üstü başı toz toprak oldu. (Bu sıralarda) Resûlüllah'a bir kısım köleler getirilmişti. Fâtıma 'ya: "Babana kadar gidip bir köle

istesen!" dedim, o da gitti. Aleyhisselâtu vesselam'ın yanında bazılarının konuşmakta olduklarını gördü ve geri döndü. Ertesi gün Resûlullah Fâtıma'ya gelerek: "Kızım ihtiyacın ne idi?" diye sordu. Fâtıma sükut edip cevap vermedi. Ben araya girip "Ben anlatayım Ey Allah'ın Resûlü!" dedim ve açıkladım: "Fâtıma'nın değirmen kullanmaktan elleri yara oldu, kırba ile su taşımaktan da omuzları incindi. Köleler gelince ben kendisine, size uğramasını, sizden bir hizmetçi istemesini ve böylece biraz rahata kavuşmasını söyledim. Bu açıklamam üzerine Resûlullah: "Ey Fâtıma, Allah'tan kork, Allah'a olan farzlarını eda et, ailenin işlerini yap. Yatağına girince otuz üç kere sübhanallah, otuz üç kere elhamdülillah, otuz dört kere Allahüekber de. Böylece hepsi yüz eder. Bu senin için hizmetçiden daha hayırlıdır." buyurdular. Fâtıma (r.anh)a: "Allah'tan ve Allah'ın Resûlünden râzıyım" dedi. Resûlullah ona hizmetçi vermedi." (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 9, Sh, 287. H, No: 9)

Hz Ali (r.a.)'den: Başa kakan, nefret ateşini körükler.Kanâatkâr olmak, boyun eğme zilletinden daha hayırlıdır. Olgunluk üç şeyde gereklidir: Musîbetlere sabır, isteklerde aşırıya kaçmamak ve istiyene vermektir. Yumuşaklık, durulmayı çabuk sağlar ve zor olan şeyleri kolaylaştırır.

Yine İbnü Ömer (r.a.), Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmektedir: "Kadın, kocasının izni olmaksızın evinin dışına çıkamaz. Çıktığı takdirde Tövbe edinceye ya da evine dönünceye kadar melekler; hem gazâb melekleri hem de rahmet melekleri ona beddua ederler." Denildi ki; Kocası haksız olsa da mı?" Evet, kocası haksız olsada" buyurdu. (es-Sünenü'l- Kübra, VII. 292; Tayalisi, Müsnet, VIII. 263)

İbni Mes'ud (r.a.)'den; Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: Kadın avrettir, dışarı çıktı mı şeytan ona musallat olur." (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 9, Sh, 483. H, No: 11)

Ömer b. El-Hattab (r.a.), insanlara hitap ederken dedi ki: Resûlullah (s.a.v) ayağa kalkıp şöyle buyurduğunu ifade etti: "İçinizden her kim Cennet sefasını isterse cemaate devam etsin. Çünkü şeytan tek kişi ile bulunur. İki kişi olursa onlardan uzak durur. (Tirmizi, C. 8, Sh, 69. H, No: 2091) Bilhassa hanım kardeşlerimizin çarşı pazara ve ziyaretlere yalnız gitmeleri mahzurludur. Bir eserde şu kayıt vardır: "Hangi kadın tek başına evden çıkar ve bir yere giderse şeytan onun içinde gider, iki kişi giderse şeytan yanlarında gider, üç kişi giderse arkalarında gider. Ancak, bunlardan "zikir" ehli kadın, günaha girmeden evine döner."

Ebu Ümâme (r.a.) den; Allah'ın Resûlü (s.a.v.), kadınları zikrederek şöyle buyurdu: "Hamile kalırlar, doğururlar, çocuklarını emzirirler ve onlara şefkat gösterirler. Eğer efendilerine karşı yaptıkları nankörlük olmasaydı, onların namaz kılanları Cennet'e girecekti." (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 17, Sh, 226. H, No: 636)

Başka bir hususta, kadınların yabancı erkeklerden sakınma konusudur: Ümmü Seleme (r.anha.) anlatıyor, Resûlullah la beraber bir âmâ yanımıza gelmişti; "Resûlullah (s.a.v.) bize

ona karşı örtünmemizi emretti. Biz: Ey Allah'ın Resûlü! O, âmâ ve bizi görmeyen (ve varlığımızı tanımayan) bir kimse değilmi, dedik. Bunun üzerine: O sizi görmüyorsa sizdemi onu görmüyorsunuz?" (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 9, Sh, 482. H, No: 8) buyurdu.

Yine kocanın, eşi üzerindeki hakları ve onların en mühimleri:

- a. Namusunu korumak ve tesettüre riâyet etmek.
- b. İhtiyacından fazlasını istememek.
- c. Kocasının kazancı haram olduğu takdirde onu yemekten sakınmaktır.

Selef-i salihde kadınların âdeti şöyleydi: Kişi, evinden çıkarken hanımı veya kızı, ona şöyle sesleniyordu: Haram kazançtan sakın! Çünkü biz açlık ve fakirliğe sabredebiliriz, ama Cehennem ateşinde yanmaya dayanamayız.

Kadının gözetmesi gereken vaciplerden birisi de, kocasının servetine karşı gevşeklik göstermeyip kendi başına hareket etmemesi, mutlaka onun emânet ettiği her şeyi korumasıdır.

İbn-i Ömer (r.a.) den: Allah'ın Resûlü buyurdu ki: Yine bir ev kadını kocasının izni olmaksızın aile nafakasından (adetten fazla) sarf ederse şüphesiz o fazla sarfiyatın yarısı, kocaya ödenir." (Sahih-i Buhârî ve Terce, C. 11, S. 5280. H, No: 125) Ancak bozulmasından korkulan yaş yiyeceklerden olursa izin almadan fazlasını yedirebilir. Eğer kadın kocasının rızâsını aldıktan sonra yemeğinden yedirirse, kocaya yazılan ecir kadar, kendisine de yazılır. Eğer onun izni olmaksızın yedirirse, yedirilen ecir kocaya yazılır, günâhı ise kadındır.

Kadına düşen edeplerden birisi de, ev içinde gücünün yettiği her hizmeti yapmaktır.

Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ (r.anha.) bir hatırasını şöyle anlatıyor: Hz. Zübeyir ile evlendim. Zübeyr'in yeryüzünde ne malı ne de kölesi vardı. Atından ve su taşıyan devesinden başka herhangi bir şeyi yoktu. Ben onun atının yemini veriyor, seyisliğini yapıyordum. Devesine hurma çekirdeğini dövüp yediyor, suyunu çekiyor, su kabı delindiği zaman dikey ve hamurunu yoğuruyordum. Başımın üzerinde, uzakta bulunan yerden hurma çekirdeklerini devesine taşıyordum. Babam Hz. Ebû Bekir (r.a.), bana, bir kadın hizmetçi gönderip o hizmetçi efendimin atına bakıncaya kadar bu vazifelere devam ettim. Babam o hizmetçi göndermek Sûretiyle âdeti beni azât etmişti. Bir gün ashabıyla beraber gelen Resûlüllah'a rastladım. O sırada başımın üzerinde hurma çekirdeğinin sepeti vardı. Allah'ın Resûlü beni görünce devesine: "Çök, çök!"deyip gâyesi, deveyi çöktürüp beni arkasına almaktı. Ben erkeklerle beraber gitmekten utandım. Kocam Zübeyr'i ve onun kıskançlığını hatırladım. Çünkü Zübeyr insanların en kıskancıydı. Allah'ın Resûlü benim utandığımı anladı. Kendi hâlime bırakıp yoluna devam etti." (Buhârî. C. 16, S. 245. H, No: 4823)

Böylece Zübeyr'in yanına geldim ve başımdan geçenleri anlattım. Bunun üzerine Zübeyr şöyle dedi: Vallahi senin Resulullahın terkesine binmeyip itâat etmemen çekirdekleri başında taşımandan daha ağır geldi.

Adamın biri zevcesine şöyle diyor: Benden gelen affı kabul eyle. O zaman sevgimi kendin için devam ettirmiş olursun. Öfkelendiğim kızdığım anda, konuşma. Dırdır edip söz söyleyip durma. Çünkü sen, senden eksilenin ne olduğunu bilmezsin. Olur olmaz şikâyetle bulunma ki aşkı, muhabbeti ortadan kaldırmış olmayasın, kalbim sana meyil edecek senden râzı olacak. Zira kalpler daima değişmektedir. Ben anladım ki, sevgi ve eziyet bir araya geldiği zaman, kalpte sevgi fazla devam etmez, kaybolur.

Yine alimlerden birisi demiştir ki: "Gâyet güzel bir kadının son derece çirkin ve huysuz bir kocası vardı. O kadına demişler ki: Senin gibi güzel kadının böyle huysuz çirkin bir kocası olmasına râzı mısın? Bu soruya kadın: Umulur ki, kocama hizmet etmemin Hak Telalâ katında bir sevabı vardır. Allah belki beni ona bu sevabı kazanmam için vermiştir. Belki de ben bilmeyerek bir günah işlemişimdir de onu bana bir kefaret kılacaktır. Elhamdülillah, ben Yüce Allah'ın hükmüne ve kaderine râzıyım.

Kadının mükellef olduğu edeplerden birisi de güzelliğiyle efendisine karşı böbürlenmemek,(çirkinse) kocasının çirkinliğinden dolayı onunla alay etmemektir. Güzel bir kadın, huysuz olan efendisine, ikimiz de Allah'ın lütfüyle Cennet'e gireriz deyince, efendisi ona: Nereden bildin, diye sormuş. Kadın; ben senin huysuzluklarına sabrettim, sabredenlerin yeri Cennettir; sen de benim güzelliğime şükrettin, şükredenlerin yeri de Cennettir, cevabını vermiş.

Sinan İbnu Senne el-Eslemi (r.anh) anlatıyor: Resûlüllah (a.s.) buyurdular ki: "Şükreden oruçsuz kimseye, sabreden oruçlunun sevabının misli verilir." (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 17, S. 174. H, No: 559)

Ebu Uname (r.a.)'den Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır: "Mümin bir kimse, Allah'a takvadan sonra en ziyade salih bir zevceden hayır görür. Böylesi bir kadına emretse itâat eder, baksa sürur duyar. Ondan ayrılıp uzak bir yere gitse hem kendi namusunu hem de kocasının malını korur. " (K. SitteTerc ve Şerhi.17 C, S. 190. H, No: 582)

Saliha bir hanımın alâmetleri şunlardır: ahlakî güzelliği Allah'tan korkması, güzel ahlak sahibi olması, gönlünün kanâatkar olması, kocasının malını koruması, Farz ibadetlerini yapıp kocasına hizmet etmesi, ölümü düşünüp ona hazırlanmasıdır.

Kadının hayırlısı, kocasına hoş muamele edip itâatkâr olan ve haramdan sakınandır. Öyleyse yemek pişirmek, ocağı yakmak, kocası abdest aldığı anda havlusunu tutmak, salih kadınların vasıflarındandır. Kadının, kocasına hoş hizmeti ve huysuzluklarına sabrı, gaza ve cihat sevabı kazanmasına sebeptir, denilmiştir.

H. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), muhterem kerîmeleri H. Fâtıma-i Zehrâ (r.anhâ)'ya gelin olurken şu nasîhatte bulunmuşlardır:

"Kızım kendini temiz tut! (Devamlı) Rabbini zikret! Efendin sana baktığı zaman senden memnun olsun, büyük bir ferahlık duysun! Gözlerini sürme! Sürme, kadınların ziynetidir. Kızım! Kocan sana baktığı zaman gözlerini ondan ayırma, sen de mukâbele et! Böyle yaparsan sevgin fazla olur. O, başka tarafa bakarken, sen onun yüzüne bak! Bunun büyük mükâfâtı vardır. Güzel bakışlarınla, güler yüzle onu takip edip memnun etmene bir ay nâfile orucu sevâbı yazılır. Kocanın yanında sessiz ve ilgisiz durma! Onun hoşlandığı şekilde güzel söz söyle ki, sana muhabbet beslesin!

Ebu Sa'id (r.anh) anlatıyor: Resûlullah (a.s.) buyurdular ki: "Şüphesiz ki Kıyamet günü, Allah'ın en çok ehemmiyet vereceği emânet, kadın-koca arasındaki emânettir. Kadınla koca birbiriyle içli dışlı olduktan sonra, kadının esrarını erkeğin neşretmesi, o gün en büyük ihanettir." (K. SitteTerc ve Şerhi.17 C, S. 190. H, No: 582)

Rivâyet olunur: Peygamberimiz zamanında, bir kadın kocası eve geldiğinde onu karşılayıp "Benim evimin efendisine merhabalar olsun!" der ve elinden ceketini alırdı. Eğer kocasını üzüntülü görürse "Üzüntün, eğer âhiret içinse Hak Telalâ artırsın. Dünya içinse bundan en kısa zamanda seni kurtarsın!" derdi. Bu kadının hâli Efendimiz'e anlatılınca Resûlullah buyurdu ki: "Benden bu kadına selâm götürün ve haber verin ki, Hak Telalâ kendisine şehit sevabı verdi."

İmam-ı Gazali Hazretleri "Nasihat'ül-Mülk" adlı kitabında Cehennem ehlinin sıfatlarını şöyle açıklıyor: Bunlar, giyinmeye ve kuşanmaya aşırı şekilde hevesli olanlar, nimet görmediği vakit karşı gelenler, efendisine ve başkalarına karşı kibirli olanlar, gece gündüz koğuculuk edenler, kocasının evinden bir şeyler alıp satmaya alışkın olanlar, hanesinde durmayıp kapı kapı dolaşan kadınlardır.

Ebu Musa (r.a.) şöyle anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: "Her göz zanidir. Şurası muhakkak ki, kadın koku sürünür, sonra da (bunu hissetsinler diye erkek) cemâate uğrarsa o da zaniyedir." (Müslim, Nikâh 123, (1437); Ebu Dâvud, Edeb 37, (4870).)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) buyurdular ki: "Hakikat, Rabbimin bana ilk ahdi (vasiyeti) ve beni ilk men ettiği şey, putlara ibâdetten ve içki içmekten sonra kadınların erkeklerle çekişmemeleri ve münâkaşa etmemeleri olmuştur." (K. SitteTerc ve Şerhi.C. 7, Sh, 31. H, No: 9)

Yine bu hususta Ebu Said Hudri (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) kadınların yanına uğradı ve onlara şöyle seslendi: "Ey kadınlar topluluğu! Sadaka veriniz; çünkü sizler, bana cehennem ehlinin çoğu olarak gösterildiniz, buyurdu. Kadınlar da ya Resûlallah, neden, diye sordular. Resûlullah, çünkü siz, çokça la'net eder ve kocalarınıza karşı küfran-ı nimette bulunursunuz. (Yani, size yaptığı iyilikleri çabucak unutur da bana hiçbir iyilikte bulunmadın dersiniz). Akli tam ve ihtiyatlı birinin aklını sizin kadar çelebilecek birini görmedim; oysa sizin aklınız ve dininiz eksiktir, buyurdu. Kadınlar, ey Allah'ın Resûlü, dinimizin ve aklımızın eksikliği nedir, dediler. Resûlullah: Kadının şahadeti, erkeğin şahadetinin yarısı değildir? Kadınlar: Evet, dediler. Resûlullah: İşte bu aklının

eksikliğindendir. Hayız olduğu zaman da namaz kılmaz, oruç tutmaz değil mi? Kadınlar: Evet, dediler. Resûlullah: İşte bu da dininin eksikliğindendir, cevabını verdi.” (İbn-i Ebi Dünya, Tabarani ve Bey haki'nin Ümmü Seleme (ra) (a.g.e. Sh:333) Ebu Ümâme (r.a.)’den Peygamber (.s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurur: “Dikkat edin! Cehennem (israf ehli) beyinsizler için yaratılmıştır ki, onlar(ın bir çoğu) kadınlardır.” (Sahih-i Buhari Terc. C, 1, Sh. 402, H. No: 9) Bu kadınlar, yapılan iyiliklere karşı namkörlük eden, dünya süslarine oldukça düşkün, ahretten yüzçevirenlerdir.

Kadınlar, her zaman istediği yerine getirilirken, bir gün arzusu yerine getirilmese senden ne hayır gördüm ki, derler.

Hasılı kadının mükellef bulunduğu edepler hususunda söylenecek söz şudur: Kocasının evinin ihtiyaçlarını temin ediyorsa kadın evinde oturmalı, ancak izniyle çıkmalı, gerekmedikçe dışarı yalnız çıkmamalıdır. Kocasının evde olmadığı zamanlarda, onun namusunu ve malını korumalı. Kocasının bütün meşrû (dine uygun) olan emirlerini yerine getirirken onun rızâsını düşünmeli. Nefsinde ve kocasının malında efendisine ihânet etmemeli. Yabancı bir kimseye mecbur kalmadığı müddetçe sesini duyurmaktan sakınmalı, ihtiyaçlarını temin etmek için kocasının dostuna kendisini tanıtmamalı. Kapıya gelen kocasının bir dostu izin istediği zaman, kocası hazır olmadığı takdirde, kapıda onların kimler olduğunu dahi sormamalı ve onlarla karşılıklı konuşmaya girişmemeli. Kendisini tanıdığını zannettiği bir kimseye, kendisini tanıtmayacak bir şekilde davranarak, ailenin huzuru ve mutluluğu için tedbir almalı.

Bütün bunları kendi nefsinin ve kocasını korumak için yapmalı. Kocasının ve akrabalarının hakkını nefsinin hakkından önce tutmalı. Namazına, orucuna devam etmeli. Bedenini her an temiz tutmalı, öyle bir durumda bulunmalı ki, kocası istediği anda onunla beraber olabilmeli. Çocuklarına şefkat göstermeli, onların hatalarını düzeltmeye dikkat etmeli, onlara bağırıp çağırmamalı ve efendisine karşılık vermek hususunda dilini tutmalıdır.

Kadın, sadece kocasına güzel görünebilmek ve bu sayede aralarında bir ülfet oluşturmak amacıyla giyinip kuşanmalı, süslenmeli, kokular sürünmelidir.

Maalesef bazı kadınlar kocasına karşı değil de başkaları beğensin diye makyaj yapmakta, kokulanmakta... Erkekler de başkalarında görüp imrendiği hususları kendi hanımında göremeyince aile içinde ister istemez soğukluk meydana gelmekte. Bu yanlışlıklar yüzünden, aile yuvaları dağılma eğilimine girmektedir.

Evlilik sorumluluk ister. Bunu bilmeden evlenenler, çok sıkıntı çekiyor, belirli bir zaman içinde alışıyor, ama bir de o sıkıntılı dönemi yaşayanlara sormak gerekir. Bazıları da bu sıkıntılı dönemi çekemiyor, acele edip boşanma yolunu seçiyor. İşte asıl üzülecek şey budur. Kader hususunda Allah Teâlâ Hz. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

De ki: Allah'ın bizim için yazdığından başkası, bize asla isâbet etmez. O, bizim Mevlâmız dır.(Onun için) Mü'minler yalnız Allah'a dayanıp güvensinler." (Ramuz-ül Ehâdis. H. No: 2020) Diğer ayrtte ise: "...Kim de Allah'a saygı duyup emirlerine uyarsa, (Allah) onu (selâmete) çıkaracak bir imkân sağlar." "Ona, tahmin etmediği yerden rızkı verir. Kim de Allah'a güvenip dayanırsa ona yeter. Allah Teâlâ her şey için bir ölçü (bir sınır) koymuştur." (Tövbe Sûresi, 9/ 51) Kim Allah'ın sınırlarına dikkat eder de o sınırları aşmazsa kurtuluşa erer.

a. Kadın Kocasına İtaat Etmesi

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmakta: "Erkekler, kadın üzerine idareci ve hakimdirler. Çünkü Allah birini (cihad, imamet, miras gibi işlerde) diğerinden üstün yaratmıştır. Bir de erkekler mallarından(aile fertlerine) harcamaktadırlar. İyi kadınlar, itâatkar olanlar ve Allah'ın korunmasını emrettiği(ırz, namus ve maddi)şeyleri kocalarının bulunmadığı zamanlarda da koruyanlardır. Fenalık ve geçimsizliklerinden korktuğunuz kadınlara gelince: Önce kendilerine öğüt verin, yataklarından ayrılın. Bunlar da fayda vermezse (sembolik olarak)dövün. Eğer size itâat ederlerse kendilerini incitmeye başka bir bahane aramayın. Çünkü Allah çok yücedir, çok büyüktür." (Talak Sûresi, 65/ 2-3)

Erkeklerin mirasta hak ettikleri paylarının fazla olmasının hikmeti erkekler kadınlar üzerinde hakimdirler, onların üstlerinde dururlar, işlerine bakarlar, dikkatle gözetir, muhafaza ederler; koruyucuları, amirleridirler. Küçükler de buna adaydırlar.

Allah Teâlâ, erkekler ve kadınların bir kısmını diğerine yaratılış açısından üstün kılmıştır. Bundan erkeklerin kadınlara üstünlüğü ve tercihleri anlaşılmalı beraber âyetin öyle güzel bir açıklaması vardır ki, bu üstünlük ve değeri, "Allah o erkekleri kadınlara üstün kılmıştır." diye mutlak surette erkeklere tahsis etmemiş, kapalı olarak bazısının diğer bazısına üstünlüğünü ifade etmiştir. Bu ise, erkeğin kadında bulunmayan, yaratılıştan var olan bir takım üstünlüklere sahip olduğu gibi, aynı zamanda kadının da erkekte bulunmayan yaratılıştan var olan bazı üstün vasıflara sahip olduğunu ve bundan dolayı her ikisinin birbirine değişik yönlerden muhtaç olduklarını ve bu şekilde erkekle kadının yaratılıştan farklı ve karşılıklı olarak birbirlerinden üstünlükleri olduğu gibi, her erkeğin ve aynı şekilde her kadının da seviyelerinin bir olmadığını ve bundan dolayı her erkeğin, her kadın ile tek olarak mukayese edilemeyeceğini ve bununla birlikte bütün bunlar toptan karşılaştırılınca kadınların erkeklere ihtiyacının, erkeklerin kadınlara ihtiyacından daha fazla olduğunu ifade eder.

Açıklandığı üzere esas üstünlük ölçüsü olan kazanma ve mal edinme açısından erkek, faaliyet gösterme yeteneğine sahip; kadın ise itâat duygusu ve kabiliyet yönünden ince ruhlu ve çekici bir yaratılışa sahip olup, bunun için erkeklerin kuvveti ile korunmaya ve muhafaza edilmeye daha fazla muhtaçtır. Ve bundan dolayı sonuç olarak; genel bir

şekilde üstünlük ve faziletin erkek tarafında bulunduğunu, amirlik ve idarecilik yetkisinin, hakkıyla erkeklere verilmesi ve kadınların onlara itâat etmesi, hem bir hak ve hem de kadınların menfaatlerinin gereği olduğunu çok açık bir ifade ile anlatır.

İşte erkeklerin peygamberlik, imamet (imamlık, devlet başkanlığı, valilik, şair-i İslâm, yani İslâm'ın önemli prensiplerini gerçekleştirmek), kısas cezalarında şahitlik etmek, cihadın kendilerine vacib olması, cumanın vacib olması, ezan, hutbe, itikaf, asabelik (mirasın tamamını alan kimse), hata ile ve kasame öldürmelerinde kan bedelini yüklenmesi, ricat boşanmasında bağımsız hareket etmesi gibi bir takım özellikler, haklar ve vazifeler ile üstün olmaları da bu örneklerden bazılarıdır. "Kadınlar üzerine hakimler." olarak ailede başkanlık hakkına sahip olmalarının bir sebebi, bu yaratılıştan olan üstünlük; biri de erkeklerin mallarından bir kısmını mehir ve nafakaya harcamaları meselesidir.

Kadınların mirastan paylarının yarım olması özellikle bu sebeple ilgilidir. Bunda kadınların faydası, mirasta erkeklere eşit olmalarından çok fazladır. Şu halde hanımının hakkını vermeyen, kadının malına göz diken ve ailesi için harcama vazifesini yapmayan erkekler ailesinin ırz ve namusunu korumamış olurlar. Şüphesiz ki, bu vazifelerini yapan erkeklerin de, kadınlar üzerinde hakimiyet sahibi olmaları ve onlardan itâat ve bağlılık beklemeleri meşru bir haklarıdır. Bundan dolayı salih kadınlar da Allah'a itâat ederler. Kocalarının hizmetinde hazır olarak bekleyip haklarına riâyet ederler. Kocalarının gıyabında can, mal, namus, itibar (onur) ve aile sırları gibi korunması lazım gelen hususları Allah'ın korumasına dayanarak korurlar. Çünkü Allah bunun korunmasını emretmiştir.

Erkekler, eşlerine karşı davranışlarında aşırılıklardan kaçınmalıdır. Eşiyle şakalaşmada dikkatli olmalı, ahlâkını bozacak kadar ve kendisinin de kadının yanındaki itibarını zedeleyecek kadar aşırı müsamaha göstermemelidir. Yalnız Allah'ın emrine, Peygamber Efendimizin sünnetine muhâlif düşen herhangi bir şeyi, kadında gördüğü zaman, tavrını koymalıdır. Çünkü Cenâbı Hak, kadını onun yönetimi altına verdiği hâlde o, Allah'ın hükmüne râzı olmayıp kendi nefsini kadının yönetimine vermiş olur ki, bu da Allah'ın emrini ters çevirmek ve şeytana uymak olur.

Erkeğin görevi, yönetici, emredici olmaktır, memur olmak değil... Cenabı Hak da erkeklerin kadınlar üzerinde hâkim olduklarını Yusuf aleyhisselam kıssasında belirtmiş ve âyette kocaya efendi diyerek şöyle buyurmuştur: "...Kapının yanında hatunun efendisine rast geldiler..." (Nisa Sûresi,4/ 34) İşte efendilik mertebesinde bulunan koca, hanımının emri altına girip ona teslim olursa böyle bir koca Allah'ın nimetini, küfrân-ı nimet ile değiştirmiş olur.

Allah Resûlü'nün hanımları, onun sırrını ifşa ettikleri zaman onlara Allah Teâlâ şöyle hitabetti: "Eğer ikiniz de Allah'a Tövbe ederseniz (ne güzel). Çünkü kalpleriniz (Tövbeyi gerektiren bir kusura)meyletmişti. Eğer O'nun aleyhine birbirinize arka olursanız,

şüphesiz Allah, bizzât onun dostu ve yardımcısıdır, Cibril de, müminlerin iyileri de (onun yardımcısıdır). Ayrıca melekler de ona arkadır(yardımcıdır)." (Nisa Sûresi,4/ 34)

Bu âyetin iniş sebebi şu şekilde rivayet olunur: "Ensar'ın ileri gelenlerinden Sâd b. Rebîa'ya karşı hanımı Habibe binti Zeyd b. Züheyr'e isyan etmiş, o da bir tokat vurmuş, bunun üzerine babası kızını almış, Hz. Peygambere gidip şikayet etmiş. Hz. Peygamber de "Mutlaka ondan kisasını (öcünü) alırsınız." buyurmuştu. Bunun üzerine bu âyet indirildi. Peygamber (s.a.v.) de: "Biz bir şeyi yapmak istedik, Allah'da diğer bir şeyi irade etti ve şüphe yok ki, iyilik Allah'ın irade ettiği şeydedir." dedi.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'den rivâyet edilmiştir ki: "Kadınların hayırlısı o kadındır ki, baktığın zaman seni sevindirir, emredersen itâat eder, gıyabında bulunduğu zaman da seni malında ve nefsinde korur." buyurmuş ve bu âyeti okumuştur.

Bu sebeple salih kadınları açıkladıktan sonra kocalarına karşı gelen kadınlar hakkında buyuruluyor ki: Ey hakim olan ve hanımlarının haklarını veren kocalar! Kafa tutup, itâatsizlik etmelerinden korktuğunuz, korkacak bir belirti hissettiğiniz kadınlara gelince:

b. Kadının Kocasına İtaatsizliği ve Nüşûzu (Dikbaşlılık):

Cenabı Hak Hz. Evlilik birliğini hudûdullah denilen ilâhî sınırlarla temin buyurmuştur. Bu sınırlar, ailenin huzur ve sadetinin devamı için gereken şartlardır. Bu şartlara uymamak ise aile yuvasını huzursuzluğa sokmak veya yıkmaktır. Âyet-i kerime'de: "Allah'ın sınırlarını aşanlar zâlimlerin ta kendileridir." (Yûsuf sûresi, 12/ 25)

Aslında lugatte yükseklik ve tümseklik mânâsından alınarak kadının kocasına kafa tutup baş kaldıracak bir durum almasıdır ki, sözde kendisini yüksek sayıp itâatını ortadan kaldırmış olur. Bunu açıklamak için büyük müfessirlerden şu açıklamalar yapılmıştır: Kadının nüşûzu kocasına isyan etmesi, koku sürünmemesi, kocasını birleşmekten men etmesi, önceleri kocasına yaptığı muameleyi değiştirmesi, kocasından hoşlanmaması, kocasının şer'î mesken (kendi evi) olarak belirlediği konutta beraber oturmaktan kaçınıp onun istemediği bir yerde oturmasıdır (denilir) ki, bu mânâlar az çok birbirlerine yakındırlar. (Bakara Sûresi, 2/ 229)

Böyle bir durum karşısında önce bunlara " nasihat ediniz." İkinci olarak onların "yataklarından ayrılın." Üçüncü olarak onları "hafifçe ve kusur bırakmayacak bir şekilde biraz dövünüz." (İbnü Abbas; Ata; Ebu Mensur) Ayette dikkat çeken husulardan biri, önce öğüt vermeyi tavsiye ediyor, bu hususta; Resûlullah Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyuruyor: "Her hangi bir kula dini hususunda Allah'tan bir öğüt gelirse onu şükürle kabul ederse, bu kendisine Allah'tan bahşedilmiş bir nimet olur. Eğer şükürle kabul etmeyip dahada günaha girerse Allah'ın ona karşı olan gazabının dahada artması için bu onun aleyhine Allah'ın bir hücceti olur." (Nisa Sûresi, 4/ 34) (günahlarını artırır)

Verdiğiniz öğütü dinleyip size itâat ederlerse artık onlara saldırmak için aleyhlerine başka bir yol aramayınız, ve meydana gelmiş kusurlarını olmamış gibi sayınız. "Çünkü gûnahtan Tövbe eden günahı olmayan gibidir." Mutlaka şunu kesinlikle bilmeliyiz ki Allah Teâlâ pek yüksek ve pek büyüktür. Bundan dolayı Allah'tan korkunuz da kadınlara karşı size vermiş olduğu kuvveti kötüye kullanmayınız. Allah'ın size karşı gücü, sizin kadınlara karşı gücünüzden çok fazladır. Ve sizin Allah'a karşı günahlarınız, kadınların size karşı işledikleri suçlarından daha çok ve daha küstahçasına olduğu halde, "Allah sizin Tövbelerinizi kabul ve günahlarınızı affederken size itâat eden hanımlarınızın meydana gelen kusurlarını nasıl affetmezsiniz ve nasıl olur da onlara saldırmak için bahane arar durursunuz?" Diğer bir mânâsı şöyledir: Allah zulümden ve haksızlıktan yüce bir ululuk sahibidir. Bundan dolayı onun şanının yüceliği ve ululuğu karşısında zulümden, haksızlıktan, sadakatsizlikten, terbiyesizlikten vazifelerinizi kötüye kullanmaktan son derece sakınmalısınız. (Ramuz-ül Ehâdis. H. No: 2116)

Günlük hayatın sıkıntı, yorgunluk ve streslerinden bunalan fertlerin, sığınıp sükûnet bulacakları en huzurlu yerlerin başında aile yuvası gelmektedir. Aile yuvası, fırtınaya yakalanmış gemilerin sığındıkları sakin bir liman gibidir. Şayet hanım, bey ve diğer aile fertleri, aradıkları huzuru evlerinde bulamazlarsa başka hiçbir yerde bulamazlar. Sevgi yerine kin ve nefretin hâkim olduğu aile yuvaları, cehennem hayatını andırır. Hz Ali (r.a.) bu hususta şöyle demiştir: Başa kakan, nefret ateşini körükler. Buna mukabil, sevgi dostluk ve anlayışın hüküm sürdüğü evler, âdeta cennetten bir köşe gibidir.

Saliha bir hanıma sormuşlar; sizin evinizde efendinin mi senin mi sözün geçer.? Hanım; "efendimin bir adım önüne geçecek kadar ahmak mıyım" cevabını vermiş. Bu sefer de aynı şeyi erkeğe sormuşlar; o da farklı bir üslupla, "bizim evimizde hep hanımın dediği olur deyince." Adam; nasıl kadının dediği olur dedi? Erkek; eşimle bir hususta istişare yapsam, o bir şeyler önerir yine de, "sen bilirsin efendi" der veya bir şeyin yapılmasını istesem yine hiçbir şekilde itiraz edip karşı çıkmaz hemen, "peki, tamam" der. Daha sonra varsa bir yanlışlık, onu güzel bir üslupla düzeltmeye çalışır. İşte hanımın bu güzel davranışı beni ona karşı iyi davranmaya sevkeder. Dolayısıyla eşler arasında gönül birliği, ailede dirliğe vesiledir.

"Nerede karşılıklı güven varsa, orada sevgi, saygı, itimat ve itaat vardır. İtimat ve itaatin olduğu yerde disiplin vardır, disiplinin olduğu yerde huzur, huzurun olduğu yerde başarı ve mutluluk vardır."

Aile saadetinin sağlanması için hanım ve bey başta olmak üzere bütün aile fertlerine önemli görevler düşmektedir. Yüce dinimiz evin hanımı ve efendisinin birbirlerine karşı nasıl davranmaları gerektiğini bildirmiş, bu konuda önemli tavsiyelerde bulunmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in hadis-i şerifte bildirdiği gibi, en ideal eşin; imanlı, itâatli, dinlendirici, uyumlu ve vefalı eş olduğuna işaret etmiş, ayrıca aile huzuru için bey ve hanımdan beklenen görevleri veda hutbesinde şöyle dile getirmişlerdir:

“Kadınlar hakkında birbirinize hayır tavsiye ediniz ve benim tavsiyelerimi de tutunuz. Çünkü onlar sizin yanınızda birer emânettir. Apaçık kötülük işlemedikleri müddetçe onlara karşı sadece iyi davranmak zorundasınız. Şayet kötülük işlerlerse onları yatakta yalnız bırakabilir ve hafifçe dövebilirsiniz. Eğer size itâat ederlerse onlar aleyhine bahane aramayınız. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi, kadınlarınızın da sizin üzerinde hakları vardır. Sizin kadınlarınız üzerindeki haklarınız; hoşlanmadığınız kişileri eve almamaları, izinsiz dışarı çıkmamaları, meşru olan isteklerinizi yerine getirmeleridir. Onların sizin üzerinizdeki hakları ise yiyecek ve giyeceklerini güzelce temin etmenizdir.” (Nisa Sûresi, 4/ 34 (Elmalı Hamdi Yazır (Tevsir)) Kadının iffetsizlikte devam etmesi ve efendisine karşı cüretkar hareketlerde bulunması hâlinde, onu hemen evden çıkarmak ve boşama yoluna gitmek yerine, meşrû ölçüler içerisinde onu terbiye etme yöntemlerini uygulamalıdır. Görülüyor ki “iffetli, edepli ve onurlu kadınlar,” bu tür çirkin durumlara düşmekten kendilerini korurlar. Nitekim Peygamber Efendimizin hanımları daima iffetli, hayâlî bir hayat sürdürüklerinden dolayı Efendimiz onlara hiç vurmamıştır. (İbni Mâce: H. No:1851)

İyâs İbni Abdullah İbni Ebû Zübâb radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah Efendimiz (s.a.v): “Kadınları dövmeyiniz” buyurmuştu. Hz. Ömer (r.a), Peygamber (aleyhisselâm)’ın huzuruna çıkarak: Kadınlar kocalarını dinlemez oldular, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (a.s.): Kadınların (yüzü hariç darp etmeden hafifce) dövülmesine izin verdi. Bu defa birçok kadın Resûlullah (s.a.v.)’in hanımlarına gelerek kocalarını şikâyete başladılar. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem (s.a.v.)’şöyle buyurdu: “Birçok kadın Muhammed ailesine gelerek kocalarını şikâyet ediyorlar. Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlınız değildir.” (Feyzü’l- Furkân Dib not. Nisa Sûresi, 4/ 34. S.No: 83)

Peygamber Efendimiz kadının koca üzerindeki haklarını sayarken; “yüze vurmamayı, kötülememeyi ve evin dışında onu yalnız bırakmamayı” da saymışlardır. Sözüm ona, bazı feministler, hadiste ve ayette geçen “hafifçe dövme” ifadesini dillerine dolayarak İslâm’a saldırmaktadırlar. Aslında İslâm’ın tavsiyesi, kadını dövmek değil, bilakis onu ahlaken zenginleştirip korumaktır. Çünkü hadis-i şerifte Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: “Hanımlarını dövenleriniz, sizin hayırlılarınız değildir.” “Akşam yatağına alacağı karısını insan nasıl döver?” (Ebû Dâvûd, Nikâh 42. Ayrıca bk. İbni Mâce, Nikâh 51.)

Zaten Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hayatında hiçbir hanımını dövmemiştir. Ancak âlimlerimiz bütün çarelere başvurduktan sonra aile yuvasının bozulmaması için son çare olacaksa o takdirde acı bir ilâç olarak hafifçe dövme cihetine gidilebilir, demişlerdir. Çünkü “İki zarardan en hafif olanını tercih etmek bir hukuk kaidesidir.” Arzu edilen, hiç kimsenin en ufak zarar dahi görmemesidir. Çünkü dövmekten maksat acı çektirmek değil; daha büyük acıların önüne geçmektir.

Rivayete göre Eyyûb (a.s.), hasta iken, hanımına bir hatasından dolayı kızıp hastalığı geçtikten sonra, ona yüz değnek vuracağına yemin etmişti. İyileşince yemininin yerine gelmesi için Allah Teâlâ ona “Eline bir o kadar demet sap al. Onunla vur da yemininde durmazlık etme.” (Ahmed b. Müsned 4/17. İbni Mâce: Nikâh:51) buyurmuştur.

Dinimiz aile huzuruna o derece önem vermiştir ki, karı koca arasını bulmak için yerine göre yalan söylemeye bile müsaade etmiştir. Aile fertleri karşılıklı hak ve vazifelere riayet ederler, birbirlerine danışırlar, hislerden çok akılla hareket ederler ve İslâm’ın tavsiyelerine sarılırlarsa, mutlu bir aile hayatına kavuşurlar. Aksi takdirde, cehennem azabını, daha dünyada iken yaşamış olurlar. Cennet bahçelerinden bir bahçe olan aile yuvamızı, her türlü olumsuzluklara karşı, huzur ve mutluluğumuza gölge düşürecek davranışlardan uzak durmak en önemli görevlerimiz arasındadır.

Hz. Âişe (r.anhâ), *"Eğer bir kadın kocasının geçimsizliğinden veya kendisinden yüz çevirmesinden korkarsa bazı fedâkarlıklarla sulh olup aralarını düzeltmelerin de onlar için bir günah yoktur. Sulh ise daha hayırlıdır.."* (Nisa 128) âyeti hakkında dedi ki: *"Bu âyet, şöyle bir kadın hakkında inmiştir"* Bir erkeğin nikâhı altındadır, ancak erkek onunla beraberliği fazla istememektedir, onu boşayıp bir başkasıyla evlenmeyi arzulamaktadır. Ona kadın: *"Beni boşama, yanında tut, dilersen bir başkasıyla da evlen. Sen bana infak ve gece ayırma hususunda serbestsin."* der. İşte âyette geçen *"Bazı fedakârlıklarla sulh olup aralarını düzeltmelerinde onlar için bir günah yoktur. Sulh ise hayırlıdır."* ifadesi bu anlamdadır. (Sad Sûresi, 38/ 44)

Ahmet bin Ebil, Râbia’ya evlenme teklifinde bulundu. Ahmet, ibâdetle meşgul olduğundan bu teklifi hoş karşılamayan Râbia’ya şöyle dedi: *"Vallahi ben kendi hâlimle meşgul olduğum için kadınlara karşı herhangi bir isteğim mevcut değildir."* Bunun üzerine Râbia, kendisine şu karşılığı verdi: *"Ben de kendi hâlimle meşgul olduğum için sana ihtiyacım yok. Benim şehvetim de kalmamış, fakat kocamdan bol bol servet edinmiş bulunuyorum. Seninle hayat birliği yapıp o serveti ihvanına infak etmeni ve senin yüzünden sâlih kimselerle tanışmamı istedim. Belki böyle bir infak ve tanışmam, benim için Allah’a götürücü bir yol olur."*

Râbia’nın bu beyânına karşılık olarak Ahmet, *"O hâlde, hocamdan izin isteyinceye kadar bana mühlet ver dedi."* Böylece Ahmet, hocası Ebû Süleymân ed-Dârânî Hazretlerine müracaat etti. Ahmet diyor ki: Mürşidim Ebû Süleymân beni evlenmekten men eder, *"Bizim arkadaşlarımızdan kim evlenmişse onun hâli muhakkak bozulmuştur"* derdi. Fakat Râbia’nın bana söylediklerini kendisine naklettiğim zaman: *"Onunla evlen. O, Allah’ın velîye kullarındandır. Bu konuşma, siddîkların konuşmasıdır"* buyurdu. Mürşidimin emri üzerine Rabia ile evlendim. Bizim evimizde bir çuval ces (bir maddedir) bulunuyordu. Bu madde, acele yemekten sonra çıkıp gitmek isteyenlerin el yıkamasından dolayı tükendi. Bu madde ile yıkanmayıp eşyan ile yıkananlar da çıktı. Ahmet diyor ki: *"Rabia üzerine üç kadın daha getirdim. Rabia bana kuvvetli yemekler yedirip güzel kokular sürdükten sonra şöyle der idi: Keyifli ve kuvvetli olarak kadınlarının yanına git"*

Bu hâdisede ismi geçen Rabia Hâtûn, Şamlılar arasında Basra'da bulunan Râbiatü'l-Adevviyye'ye benziyordu. Allah ikisinden de râzı olsun.

KARI KOCA HAKLARI

الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النَّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ
فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَالَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ
وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ ^ج فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبًّا لِأَنَّ اللَّهَ
كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا

"Allah Teâlâ'nın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması ve bunların ötekilere mallarından harcama yapması sebebiyle, erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için iyi kadınlar itâatkârdır. Allah'ın kendilerini korumasına karşılık onlar da kocalarının haklarına saygı gösterirler ve namuslarını korurlar." (Nisâ sûresi, 34)

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ
لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır." (Rûm, 21)

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ

"Onlarla iyi geçinin." (Nisa, 19)

"Erkeklerin hanımları üzerinde hakları olduğu gibi, hanımların da kocaları üzerinde meşru hakları vardır. Ancak erkeklerin, kadınlar üzerinde bir derece farkı vardır." (Bakara; 228)

"Kadın dört (hal ve sıfatı) için nikâh olunur: Malı için, soyu için, güzelliği için, dîni için. (Ey mümin sen bunlardan) dindâr olanı tercih et". (Buhâri, Nikah, 15; Nesai, Nikah, 13)

Muâz İbni Cebel radiyallahu anh Şam'dan veya Yemen'den döndüğü zaman, (Ebû Dâvûd'un rivayetine göre ise Kays İbni Sa'd Hîre'den döndüğü zaman) Resûl-i Ekrem'e secde etmek istemişti. Neden böyle davrandığını soran Hz. Peygamber'e:

- Hristiyanlar reislerine ve kumandanlarına secde ediyorlardı. Ben de sizin buna daha lâayık olduğunuzu düşünerek secde etmek istedim, dedi.

Bu hareketi doğru bulmayan Resûlullah Efendimiz, şöyle buyurdu:

“Şüphesiz ki, eğer ben birine, Allah'tan başkasına secde etmeyi emredecek olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim! Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki, kadın kocasının hakkını ödeyinceye kadar, Rabbinin hakkını ödeyemez! Eğer kadın deve üzerinde iken, kocası onunla cinsel ilişkiye girmek istese, kadın kocasına mani olamaz!” (İbni Mace 1853)

Hadîs-i şerîfin sebeb-i vürûdu dediğimiz, söylenme sebebi hakkında şöyle bir rivayet daha vardır:

Enes bin Malik (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

Ensardan bir ev halkının, üzerinde su çektikleri bir devesi vardı. Bu deve onlara zorluk çıkardı ve sırtına hiç kimseyi bindirmedi! Bunun üzerine Ensar, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e gelerek:

Kuşkusuz ki, bizim üzerinde su çektiğimiz bir devemiz vardı. Muhakkak ki, o bize zorluk çıkardı ve bizi sırtına bindirmedi! Şüphesiz ki, hurmalar ve ekinler susuzluktan yandı, dediler. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'de ashabına şöyle buyurdu:

“Kalkın gidelim.”

Kalkıp gittiler ve Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bostana girdi. Deve bostanın bir kenarında duruyordu. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) deveye doğru yürüdü.

Ensar şöyle dedi:

Ya Rasulallah! O köpek gibi oldu! Sana saldırmasından korkuyoruz! Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Ondan bana bir zarar gelmez.”

Deve, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'i görünce ona doğru yöneldi ve önünde secdeye kapandı. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), onun alnından tutarak ona boyun eğdirdi ve onu işe koştı. Bunun üzerine sahabeler şöyle dediler:

Ya Rasulallah! Bu akılsız bir hayvan olduğu halde sana secde ediyor. Biz ise akıllıyız dolayısıyla sana secde etmeye daha layıkız. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Bir insanın başka bir insana secde etmesi doğru değildir! Eğer bir insanın başka bir insana secde etmesi doğru olsaydı, üzerindeki hakkının büyüklüğünden dolayı kadının kocasına secde etmesini emrederdim! Eğer koca tepeden tırnağa kadar irin saçan bir yara ile kaplı olsa, kadın da kocasına

yönelerek onu yalasa yine de kocasının hakkını eda etmiş sayılmaz!” (Ahmed bin Hanbel Müsned, İbni Hibban, Nesei, Bezzar, Tergib ve Terhib 4/219)

“Kocasını memnun ederek ölen kadın cennetliktir.” (Tirmizî, Radâ 10. Ayrıca bk. İbni Mâce, Nikâh 4)

Ashâb-ı kirâmdan Esmâ binti Yezîd adında bir hanım vardı. Çok güzel konuşurdu. Birgün hanım sahâbîler Esmâ'yı aralarında temsilci seçerek Peygamber Efendimiz'e gönderdiler. Merak ettikleri bir konuyu ondan öğrenmesini istediler.

Esmâ Resûl-i Ekrem'in huzuruna giderek şunları söyledi:

- Anam, babam sana fedâ olsun, ey Allah'ın Resûlü! Ben kadınlar tarafından gönderilen bir elçiyim. Allah Teâlâ seni bütün erkeklere ve kadınlara peygamber göndermiştir. Biz sana ve senin Rabbine imân ettik. Fakat biz, kadınlar olarak, sizin evlerinizde kapanıp kalıyoruz. Sizin cinsî isteklerinizi tatmin ediyoruz. Siz erkekler ise cuma namazı kılmak, câmilere ve cemâatlere gitmek, hastalara gidip hatır sormak, cenazelerde bulunmak, defalarca hac edebilmek, bunlardan daha faziletli olarak da Allah yolunda savaşıp cihâd etmek gibi üstünlüklerle bizi geçmiş durumdasınız. Şurası da muhakkakki erkek kısmı hac veya umre etmek, kâfirlerle savaşmak üzere evinden çıktığı zaman mallarınızı biz koruyor, iplik eğirip elbiselerinizi dokuyor ve çocuklarınızı besliyoruz. O hâlde biz kadınlar, o hayırlı işlerin ecir ve sevabında sizlere ortak olamaz mıyız?

Doğrusu Esmâ çok güzel konuşmuştu. Efendimiz onu sonuna kadar dikkatle dinledikten sonra yanında bulunan sahâbîlere dönerek:

- “Siz, bir kadının dinî konulardaki sorularını bundan daha güzel ifade ettiğini hiç duydunuz mu?” diye sordu. Sonra da Esmâ'ya şunları söyledi:

“Ey hanım! Şunu iyice anla ve seni gönderen hanımlara anlat ki, kadın kısmının kocasıyla iyi geçinip onun hoşnutluğunu kazanması, saydığı o değerli ibadetlerin hepsine denk olur.”

Esmâ bu cevabı alınca çok sevindi ve “Lâ ilâhe illallah” diyerek oradan ayrıldı (İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, VII, 19; Mehmed Zihni, Meşâhîrü'n-nisâ', I, 36).

Muâz İbni Cebel radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Dünyada bir kadın kocasını überse, o kimsenin hûrilerden olan hanımı o kadına şöyle seslenir:

- Allah canını alsın! Üzme onu! O senin yanında şimdilik misafirdir. Yakında senden ayrılıp bize kavuşacaktır.” (Tirmizî, Radâ 19. Ayrıca bk. İbni Mâce, Nikâh 62)

“Hz. Peygamber'e (s.a.v) “Hangi kadın daha hayırlıdır?” diye soruldu; o da:”, Kocası yüzüne baktığı zaman onu sevindiren, emrettiği vakit itaat eden, yanında bulunmadığı vakit malını ve iffetini koruyandır” cevabını vermiştir. (Nesai, Nikah, 14)

Amr İbni Ahvas el-Cüşemî radiyallahu anh, Vedâ hacı'nda Peygamber aleyhisselâm'ı dinlediğini, Allah'a hamd ü senâ edip halka öğüt verdikten sonra Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu söylemektedir:

"Ashâbım! Kadınlara iyi davranmanızı tavsiye ediyorum. Vasiyetimi tutunuz. Zira onlar sizin idarenize ve himâyenize verilmişlerdir.

Kesin olarak bildiğiniz bir ahlâksızlık yapmadıkları takdirde, onlar üzerinde zorbalık kurmaya hakkınız yoktur. Eğer ahlâk dışı bir hareket yaparlarsa, onları yataklarında yalnız bırakın. Bir yerlerini incitmeyecek şekilde tedip edin. Şayet size itaat ederlerse, artık onlara zarar verecek bir şey yapmayın.

Şunu bilin ki, sizin kadınlar üzerinde haklarınız olduğu gibi onların da sizin üzerinizde hakları vardır.

Sizin onlar üzerindeki haklarınız, yatağınızı yabancılardan korumaları, istemediğiniz kimseleri evinize almamalarıdır.

Onların sizin üzerinizdeki hakları ise, giyim kuşam ve yeme içme konularında kendilerine iyi imkânlar sağlamanızdır. " (Tirmizî, Radâ` 11; İbni Mâce, Nikâh, 3)

Muâviye İbni Hayde radiyallahu anh şöyle dedi: Yâ Resûlallah! Kadınlarımızın bizim üzerimizdeki hakkı nedir? diye sordum. Şöyle buyurdu: "Yediğiniz ölçüde yedirmek, giydiğiniz seviyede giydirmek, yüzlerine vurmamak, yaptıkları işin ve kendilerinin çirkin olduğunu söylememek, onları yataklarında yalnız bırakmak gerekirse, bu işi sadece evde yapmaktır. " (Ebû Dâvûd, Nikah, 42; İbni Mâce, Nikâh, 3)

"Mü'minlerin îmân bakımından en mükemmeli, huyu en iyi olanıdır. Hayırlınız, kadınlarına karşı hayırlı olanlardır. " (Tirmizî, Radâ`, 11; İbni Mâce, Nikâh, 50)

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Kadınları dövmeğiniz" buyurmuştu.

Hiz. Ömer Peygamber aleyhisselâm'ın huzuruna çıkarak:

– **Kadınlar kocalarını dinlemez oldular**, dedi. Bunun üzerine Hiz.

Peygamber kadınların dövölmesine izin verdi.

Bu defa birçok kadın Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hanımlarına gelerek kocalarını şikâyeteye başladılar.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

– **"Birçok kadın Muhammed ailesine gelerek kocalarını şikâyet ediyorlar. Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlınız değildir. "** (Ebû Dâvûd, Nikâh, 43; İbni Mâce, Nikâh, 51)

“Dünya geçici bir faydadan ibarettir. Onun fayda sağlayan en hayırlı varlığı dindar kadındır.”
(Müslim, Radâ`, 64; Nesâî, Nikâh, 15; İbni Mâce, Nikâh, 5)

“Bir kadın kocası yanındayken onun izni olmadan oruç tutamaz. Kocasının izni olmadan bir kimseyi evine alamaz.” (Buhârî, Nikâh, 84, 86; Müslim, Zekât, 84)

“Bir koca karısına ihtiyaç duyup da onu yanına çağırdığında, kadın ocak başında bile olsa, hemen kocasının yanına gelsin.” (Tirmizî, Radâ`, 10)

“Bir adam Allah’ın rızasını umarak ailesinin geçimini sağlarsa, harcadıkları onun için birer sadaka olur.” (Buhârî, İmân, 41, Nefekât, 1; Müslim, Zekât, 48)

“Geçimini sağlaması gerekenleri ihmâl etmek, insana günah olarak yeter.” (Ebû Dâvûd, Zekât, 45)

Resulullah (sav) buyurdular ki:

“Bir mü'min erkek, bir mü'min kadına buğzetmesin. Çünkü onun bir huyunu beğenmezse başka bir huyunu beğenir.” (Müslim, Rada' 6)

“Malından kendi ihtiyaçların için harcaman, senin için bir sadakadır. Kendi aile fertlerinin ihtiyaçları için harcaman, senin için bir sadakadır. Kendi eşinin ihtiyaçları için harcaman, senin için sadakadır.” (Müslim, Vasiye, 8; İbn Hanbel, I, 168)

“Ey insanlar! Kadınların haklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah’a karı gelmekten sakınmanızı tavsiye ederim. Siz, kadınları Allah’ın emaneti olarak aldınız ve onları eş olarak Allah adına söz vererek helal edindiniz.” (Müslim, Hac, 147; Ebû Dâvûd, Hac, 57)

“Kadınlara iyi davranmanızı tavsiye ediyorum; vasiyyetimi tutunuz. Zira kadın kısmı kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri yeri üst tarafıdır. Eğri kemiği doğrultmaya kalkarsan kırarsın. Kendi hâline bırakırsan, yine eğri kalır. Öyleyse kadınlar hakkındaki tavsiyemi tutunuz.” (Buhârî, Nikâh, 80; Müslim, Radâ', 60)

“Kadın beş vakit namazını kıldığı, Ramazan orucunu tuttuğu, fercini koruduğu (yani zina yapmadığı) ve kocasına itaat ettiği vakit ona; Cennetin hangi kapısından dilersen oradan gir! denilir.” (Ahmed bin Hanbel Müsned 1661, İbni Hibban 4163, Albâni Sahihu'l-Cami' 660)

Ebu Hureyre (Radyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Bir kimse, karısını (cinsel ilişkiye girmek için) yatağına davet eder, kadın da kocasına icabet etmekten imtina eder ve bu sebeple adam karısına kızgın olarak gecelerse, melekler o kadına sabah oluncaya kadar lanet ederler!” (Buhari 3046, Müslim 1436/122, Ebu Davud 2141, Nesei İşretü'n-Nisa 84, Ahmed bin Hanbel Müsned 7476, Albânî İrvau'l-Ğalil Fi Tahrici Ehadisi Menari's-Sebil 2002)

Ebu Hureyre (Radyallahu Anh) şöyle dedi: Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Kadın kocasının yatağını terk ederek gecelediği vakit, o kadın kocasının yatağına dönünceye kadar melekler ona lanet ederler!” (Buhari 5279, Müslim 1436/120)

Ebu Hureyre (Radyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bir erkek karısını yatağına çağırır da kadın gelmezse, kocası ondan razı oluncaya kadar, semada olan Allah o kadına gazab eder!” (Müslim 1436/121)

Kavram ve Kapsam Olarak İkraḥ

İkraḥın Tanımı ve Kapsamı

Arapça “k r h” kökünden gelen ikrah, sözlük anlamıyla **“istememek, hoşlanmamak, iğrenmek, tiksirmek, gönlü razı olmamak”** (Sarı, t.y:1303; Heyet, 1985: 38; Doğan, 1987: 516), **“bir kimseyi baskı altında tutarak istemediği bir işi yapmaya veya bir sözü söylemeye mecbur etmek”** manalarına gelmektedir (Bilmen, 1985: 270). İkraḥ kelimesi, “küḥr” olarak okunduğunda kişinin kendisini bir işe zorlaması, “kerh” şeklinde okunduğunda ise kişinin bir başkası tarafından zorlanması anlamına gelmektedir (İbn Manzûr, 1119h: 3865; Cuburî, 1983: 472; İsfahânî, 1422/2001: 431).

İkraḥın terim anlamı üzerine, aralarında büyük farklılıklar bulunmamakla birlikte pek çok tarif yapılmıştır. Bu tariflerden bir kısmını şöyle zikredebiliriz. Zuhaylî ikraḥı: **“Bir kimseyi, razı olmadığı ve kendi iradesi ile başbaşa bırakıldığı takdirde yapmayı seçmeyeceği bir işi yapmak zorunda bırakmaktır”** (Zuhayli, 1984: 38) şeklinde tarif ederken, Serahsî: **“İnsanın başkası sebebiyle yapmış olduğu ve bununla rızasının ortadan kaldırıldığı, yahutta seçme imkanının (ihtiyarının) yok olduğu bir fiil”** (Serahsi, 1983: 38) olarak tarif etmiştir. Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu'nda ise ikrah: **“Bir kimseyi tehdit ile, ihafe (korkutma) ile rızası olmaksızın bir sözü söylemeye veya bir işi işlemeye haksız yere sevk etmektir”** şeklinde kavli tasarruflara tesiri de belirtilerek tarif edilmektedir (Bilmen, 1985: 270).

Yapılan tariflerden ve ikrahın gerçekleşme şartlarından hareketle daha kapsamlı ve daha açık bir şekilde ikrah şöyle de tarif edilmektedir: **“Tehdit ettiği şeyi yapmaya muktedir**

bir şahsın, bir başka kişiyi, korkutmak suretiyle, kendi haline bırakıldığında yapmaya rıza göstermeyeceği ve tercih etmeyeceği bir fiili işlemeye ya da bir sözü söylemeye sevk etmesidir" (Köse, 1996: 36).

İkrah, bir şahsın, yapmak istemediği hukuki bir işlemi ya da hukuka aykırı bir fiili veya sözü, o şahsa zorla yaptırmak ya da söyletmektir. İslam hukukçuları, ikrahın her çeşidiyle zorlanan şahsın rızasını (bir şeyi arzu etmek ve onu memnuniyetle kabullenmek) kaldırdığı konusunda hemfikirdirler. Buna karşın Hanefiler ikrahın kişinin ihtiyarını bozmakla beraber temyiz gücünü yok etmediği, kişilerden hitap ehliyetini tamamıyla kaldırmadığı kanaatini taşımaktadırlar. Netice itibarıyla Hanefi hukukçular, ister mülcî/tam ikrah olsun ister gayr-i mülcî/eksik ikrah olsun her iki çeşidiyle ikrahın rızayı ortadan kaldırdığını, ihtiyarın (bir işi yapıp yapmamada tercih imkanı) ise gayr-i mülcî ikrahta bozulmadığını, mülcî ikrahta bozulmakla beraber ortadan kalkmadığını belirtmişlerdir (Ebu Zehra, el-Cerîme, 487). Bu bakımdan ikrahın ehliyet etkisi söz konusu değildir (Serahî, el-Mebsût, 24/38). Şu kadar var ki, ikrah, İslam hukukunda, ehliyeti daraltan veya ortadan kaldıran (avârizu'l-ehliyye) sebepler kapsamında ele alınmıştır. (İzzuddin Abdüllatîf b. Abdülaziz b. Melek, Şerhu'l-Menâr fi'l-usûl (İstanbul: ts.),369; Zeydân, el-Vecîz, 100; Cubûrî, Avârizu'l-ehliyye, 131; Abdürrezzâk Ahmed es-Senhûrî, Masâdirü'l-hakk fi'l- fikhî'l-İslâmî (Beyrût:1953), 2/186; Bardakoğlu, "İkrah", 22/31)

Diğer taraftan İslâm hukukuna ilişkin kaleme alınan çağdaş araştırma ve yayınlarda ikrahın, ehliyet arızaları kapsamında değil rızayı bozan sebepler veya irade sakatlıkları bağlamında ele alınarak incelendiği görülür. (Bardakoğlu, "İkrah", 22/31; H.İbrahim Acar, "İslâm Borçlar Hukukunda İradeyi Sakatlayan Sebepler II- İkrah", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 18 (Erzurum 2002), 19 vd)

İkrah olgusunun kavramsal içeriğine kimi ayet ve hadisler dayanak teşkil etmektedir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de değişik vesilelerle ikrah terimin geçtiği ayetlerde; **dinde zorlamanın olmayacağı** (el-Bakara 2/256; Yûnus 10/99), **zor kullanım ve tehdit altında müminlerin inkâra yönelik sözlerinin imanlarına zarar vermeyeceği** (en-Nahl 16/106), **ikrah altında işlenen günahlarda Allah'ın bağışlayıcı ve merhametli olduğu** (Tâhâ 20/73) ve kadınların fuhşa zorlanmaması gerektiği (en-Nûr 24/33) üzerinde durulur. Bütün bu anlatımlarda, insanların gerçekte kabullenmedikleri, rızalarının olmadığı bir sözü söylemeye veya bir işi yapmaya zorlanması şeklinde ikraha ilişkin ortak bir anlam yatmaktadır. Diğer taraftan **"Gönlü imanla dolu olduğu hâlde inkara zorlanan hariç kim iman ettikten sonra Allah'ı inkâr eder, kalbini inkara açık tutarsa, Allah'ın gazabı onların üzerindedir. Bunlara büyük bir azap da vardır."** (en-Nahl, 16/106) ayeti, ikraha hukuki bir sonuç bağlanıp bağlanmaması konusunda bir fikir vermektedir. Yukarıda geçen ayetlerin hemen hepsinde, ikrahın haksız bir fiil olarak nitelendirildiği, din gibi önemli bir meselede dahi zorlamanın kabul görmeyeceği, gerekli şartları haiz zorlama neticesinde mükrehin eylemlerinden dolayı günahkâr olarak nitelendirilmeyeceği dikkat çekmektedir. Hz. Peygamber de (s.a.s.) **"Şüphesiz Allah, ümmetinden hata, unutmama ve (rızalarının olmadığı hâlde) zor altında yaptıkları şeylerden ötürü (doğacak sorumlulukları) kaldırmıştır."** buyurmaktadır. (Muhammed b. İsmail el- Buhârî, el-Câmi'u's-sahîh (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "İtk", 6; Ebû Dâvûd Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, es-Sünen (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Talâk", 15; Muhammed b. İsa Tirmizî, es-Sünen (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Talâk", 8; Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, es-Sünen (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Talâk", 22; Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, es-Sünen (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Talâk", 14)

Hiz. Peygamberin bu sözü, ikraha ilişkin tespit ve değerlendirmelerde temel teşkil eden önemli bir dayanak olarak hukuktaki yerini almıştır. İslam hukukçuları da görüş farklılıklarına rağmen ikrahın, mükrehin söz ve fiillerinin hukuki sonuçlarına etki ettiği hususunda görüş birliği içindedir.

İkrahın Unsurları

Bir yerde ikrahın gerçekleşmesi yani ikrahtan söz edebilmek için şu unsurların bulunması gerekmektedir:

Mükrih: Zorlayan, icbar edendir. Haksız yere bir kişiyi bir işi yapmaya veya bir sözü söylemeye zorlayan kişiye denir.

Mükreh: Zorlanan, icbar olunandır. Haksız yere bir iş işlemeye veya bir söz söylemeye zorlanan kişidir.

Mükrehün Aleyh: Zorla yaptırılmak istenen işe denir. Baskı altında bulunan bir kimseye bir başkasını öldürme veya bir başkasının malını telef etme gibi zorla yaptırılmak istenen bir fiil veya dinden dönmeyi gerektiren bir sözdür.

Mükrehün Bih: Zorlamaya sebep olan tehdit türüdür. Zorlananın yapmadığı takdirde korkmasına sebep olan, rızasını ortadan kaldırıp ihtiyarını bozan öldürme, şiddetli dövme ve bir uzvunu telef etme gibi tehdit unsurlarına denilmektedir. (Şakra, 1987: 41; Bilgili, 2010: 147)

Zorlanmaya Rağmen Yerine Getirilmesi Mubah veya Ruhsatlı Olmayan Hissi Tasarruflar

Bazı tasarruflar vardır ki haramlıkları şer'an sabit olduğu gibi, aklen de mahzurludur. Bu yüzden bu tür tasarruflar ne mubahtır ne de işlemeye ruhsat verilmiştir.

a. Bir Müslümanı Haksız Yere Öldürmek

Bu tasarruflardan biri bir müslümanı haksız yere öldürmektir. Çünkü bir müslümanı öldürmek, katıksız bir haramdır; zaruret nedeniyle mubah olmadığı gibi, ruhsat da verilmez. Bu konuda Allah Subhânehû ve Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Allah'ın haram kıldığı nefsi haksız yere öldürmeyin.” (En'âm/151) Hiz. Peygamber de şöyle buyurmuştur:

“Allah'tan başka ibadete layık hiçbir ilah bulunmadığına ve benim de Allah'ın muhakkak bir elçisi olduğuma şehadet eden müslüman kimsenin kanı helâl olmaz, ancak şu üç sebepten biri ile helâl olur: Zina eden dul (ve evli), öldürdüğü nefse mukabil öldürölme, İslâm dinini terkedip cemaatten ayrılma!” (Buharî/6484 Müslim/1676. Bir müslüman, öldüren kişi öldürölür. Eirli veya du! bir kimse zina ederse'öldürölür. İslâm'dan dönen bir kişi oldurulur.)

Haram olması bakımından bir müslümanın azasını kesmek de bir müslümanı öldürmek gibidir. Bir müslümanı helak edecek veya şiddetli bir eziyete sebep olacak darbenin de durumu böyledir; zira bu saldırganlıktır, saldırganlık da haramdır.

“Mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, birşey yapmadıkları halde eziyet verenler

gerçekten bir iftira ve apaçık bir günah işlemişlerdir.” (Ahzab/58)

Bu bakımdan yukarıda sözü edilen işlerden birini yapmaya zorlanan kişi, bunu yaparsa günahkâr olur. Fakihler bu hususta ittifak etmişlerdir. Bu zorlamanın, tam bir zorlama veya eksik bir zorlama olması hükmü değiştirmez.

Haksız yere bir müslümanı öldürmenin dünyevî hükmüne gelince, kişi, bir müslümanı öldürmeye zorlanır da öldürürse -fakihler indindeki en sahih görüşe göre- hem zorlayan hem de zorlanan kişiye kısas uygulanır. Çünkü zorlayan kişi, bir müslümanın öldürülmesine sebep olmuş, zorlanan da bilfiil öldürmüştür. Öldürmeye sebep olmak da bilfiil öldürmek gibidir. Dolayısıyla zorlayan kişi de öldürülür. Bu, bir kişiyi öldürmeye zorlamanın ve öldürmenin ne kadar korkunç bir iş olduğunu saldırganlara göstermek içindir.

İkrâhın cezaî sorumluluklara etkisinin belirlenmesinde, mükrehe dayatılan fiilin ağırlık düzeyi önemlidir. Gayr- mülci ikrahın öldürme suçunda bir mazeret teşkil etmediği konusunda bu sebeple ittifak hasıl olmuştur. Gayr-ı mülci ikrâh ile öldürmeye zorlanan biri başkasını öldürdüğü takdirde kısas edilir.²³ Nitekim ikrâhın şartlarından biri de ifa edilmesi emredilen suçun tehditten daha ağır olmamasıdır.

Öldürme suçunda ilk bakışta aynı ağırlıkta olan iki durum gözükmektedir. Çünkü, bir kişi başkasını: "Şu kişiyi öldür yoksa seni öldürürüm " şeklinde tehdit ederse, tehdit ile dayatılan fiil aynı ağırlıkta iki hukuki olay olur. Ama yine de tehdide maruz kalan kişi, öldürülmesi istenilen kişiyi öldüremez. Kendisi öldürülse dahi başkasını öldürmesine ruhsat yoktur. Çünkü Allah Teâla, haksız yere bir insanı öldürmeyi haram kılarken bu hususta hiçbir istisna yapmamış ve herhangi bir ruhsat tanımamıştır.

İslam hukukunun genel kaidelerinden biri, kişinin kendi şahsı için başkalarına zarar vermesinin mazeret olarak kabul edilmemesidir. Bu konuda fıkıhın genel kuralları olan bir maddeyi hatırlatmakta fayda görüyoruz. "Zarûret, başkasının hakkını iptal etmez". (Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi', VII,182) Zarûret halinde bile olsa kimse başkasının hayat bütünlüğünü ortadan kaldıramaz. Buradaki kaide, darda kalan kişinin kendisini kurtarmak için ölümü hak etmemiş bir kimseyi öldüremeyeceğidir. Çünkü öldürülmesi istenen kişi, kendisinden daha fazla ölümü hak etmiş birisi değildir. (Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi' VII, 177; Abdülaziz Buhari, a.g.e., IV,399; İbn Hazm, Muhalla', VIII, 330)

İkrâh altında gerçekleşen öldürmede mükrih ve mükrehe verilmesi gereken cezanın ne olması gerektiği ile ilgili dört görüş bulunmaktadır. Bu bölümde sözkonusu görüşleri, görüş sahiplerini ve onların getirmiş oldukları delilleri ele almaya çalışacağız.

1.Görüş: Mükrihe Kısas, Mükrehe Ta'zir Cezası Verilir.

İmam Ebu Hanîfe ve İmam Muhammed, iki görüşünden birisinde İmam Şafî, tercih edilen görüşlerinde Hanbelîler, Malikîlerden Sahnûn ve Zeydîlere göre, mükrih kısas edilir, mükrehe ise ta'zir cezası verilir . (Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi', VII,179; Serahsî, el-Mebsût, XXIV, 72; Remlî, Nihâyetü'l-Muhtâc, VII, 246; İbnü'l- Arabî, Ebu Bekr, Muhammed b. Abdullah, Ahkâmü'l-Kur'ân, (I-IV), Thk: Muhammed Abdülkâdir Atâ, Dârü'l Kütüb-il İlmiye, 3.Bsk., Beyrut, 2003, III, 164; İbn Hazm, el-Muhallâ, X, 508)

Bu görüşü tercih edenlere göre, kasten ve tesebbüben öldürme suçunu işlemesi sebebiyle

esas fail mükrih olduğu için ona kısas cezası verilmelidir. Mükreh ise günahkâr olmakla beraber öldürmesinde kast unsuru bulunmadığından ve fiilin kendisine aidiyeti şüphe içerdiğinden kısas değil, tazir cezası almalıdır. Bu görüşü benimseyenlerin getirmiş oldukları deliller daha ziyade mükrehin de neden kısas cezası almadığına yönelik olup bir kısmını aşağıya alıyoruz.

1. Hz. Peygamber, **“Allah ümmetimi hata, unutma ve zorlandıkları şeyle sorumlu tutmaktan vazgeçmiştir.”** buyurmuştur. (Taberânî, el-Mucem'ül-Kebir, 172/1430) Bu hadis, genel hüküm bildirmekte olup ikrâhın sorumlulukları ortadan kaldırdığına hükmetmektedir. Çünkü hadiste mutlak bir ifade mevcut olup herhangi bir kayıt ile sınırlandırılmamıştır. O halde mükrehe, diğer suçların cezaları verilmediği gibi öldürmenin cezası olan kısas cezası da verilmez. (Kâsânî, Bedâiu's-Sanâî', VII, 180)

2. Mükreh, kendisine saldıran bir kişiyi meşru müdafaa adına öldürmek zorunda kalan kişiye benzer. Kendisine saldıran kişiyi öldüren şahıs gibi öldürülmek için başkasını öldüren mükreh de, nefsi müdafaa adına başkasını öldürmektedir. Kendisine saldıran kişiyi meşru müdafaa hakkını kullanarak öldüren kişiye kısas gerekmediğine göre, mükrehin başkasını öldürmesi durumunda kendisine de kısas cezası gerekmez. (Şirâzî, Ebu İshak İbrahim b. Ali, el-Mühezzebe fî Fıkhi'l-İmâmî's-Şâfiî, (I-VI), Thk: Muhammed Zuhaylî, Darü'l-Kalem, 1. Bsk. Dimeşk, 1996, V, 27; Serahsî, el-Mebsût, XXIV/74; Kâsânî, Bedâ'î u's-Sanâî', VII, 180)

3. Gerçek katil mükreh değil, mükrihtir. Eğer mükrih olmasaydı mükreh kurbanın kanını akıtmayacaktı. Mükreh, canını kurtarmak istemiştir. Yaşam sevgisi insanın fitratında olan bir sevgidir. Seçme hürriyeti elinden alınmış olan mükreh, mükrihin elindeki bir bıçak gibi suç aleti konumundadır. (Remlî, Nihâyetü'l-Muhtâc, VII, 258) Kâsânî mükrehe neden kısas cezasının verilmemesi gerektiğini açıklarken şöyle demektedir:

Eğer bir şahıs, kendi elini kesmesi için zorlanırsa kendisine kısas uygulanmaz. Bu hem mümkün değil, hem de kısasın amacına uygun değildir. (Kâsânî, Bedâiu's-Sanâî', VII, 180)

4. Şari'in kısas cezasında maksadı **“Sizin için kısasta hayat vardır.”** (Bakara, II, 179) ayetinde belirttiği gibi hayat kurtarmaktır. Mükrehin burada ayetin muhatabı konumunda olduğu söylenemez. Çünkü kurbanı öldürmediği zaman kendisine hayat bahşedilmeyecek, bilakis mükrih tarafından öldürülecektir. Dolayısıyla kısas cezası sadece mükrihe uygulanmalıdır. (Kâsânî, Bedâiu's-Sanâî', VII, 180)

5. Şüphe, had ve kısas cezalarını düşürür. İkrâh altında işlenen suçun faili gerçekte belli değildir. Bir taraftan öldürmezse öldürülecek kadar ağır bir zorlama altında olan ve öldürme fiilini doğrudan gerçekleştiren mükreh, diğer taraftan ise bizzat öldürmediği halde gerçekte öldürmeyi emreden ve öldürme fiili için zorlayan mükrih bulunmaktadır. Şüphe durumunda kısas uygulanmaz. (İbn Hazm, el-Muhallâ, X, 508)

Bu görüşte olanlara göre gerçek katil öldürmeye zorlayan mükrihtir. Mükrih, kasten öldüren kişi hükmünde olduğu için kısas edilir, ancak mükreh de direnmediği için günah işlemiştir ve suçlu sayılır. Ancak suçu kasten işlemiş sayılmadığından ta'zir cezası alır.

2. Görüş: Mükrehe Kısas Cezası Verilir.

Hanefilerden Züfer'e göre, mükrehe kısas cezası verilir. Şafiî ve Hanbelîlerin bir kısmı ile

Zahirî İbn Hazm da bu görüştedir. (Buhûfî, Keşşâfu'l-Kina', XIII, 232-233; Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi', VII,180; İbn Hazm, el-Muhallâ,X, 508) Bu görüşü kabul edenlerin delilleri şunlardır:

1. Allah Teala **"Bir kimse zulmen öldürülürse, onun velisine (hakkını alması için) yetki verdik. Ancak bu velî de kısasta ileri gitmesin"** (sra, 17/33) ayetinde maktulün velisine, katili kim olursa olsun kısas yetkisini vermiştir. Şartın siyakındaki nekre, umum siğalarındandır. O halde bunun ikrâh ile takyit edilmesi yanlış olur. (Serahsî, el-Mebsût, XXIV, 72)

2. İkrâh bir zarûret halidir. Mükreh, zarûret halini yaşadığından başkasını yemek için öldüren kimse konumundadır. Zaruret halini yaşayan kişi, yaşamak için başka bir insanı kurban edemeyeceği gibi mükreh de yaşamak için başka bir insanın canını kurban edemez. Mükreh, başkasının canını kendi canına kurban edince katil olur. Bu sebeple başkasını öldürdüğü takdirde kendisine kısas cezası verilir. (Serahsî, el-Mebsût, XXIV, 72)

3. Gerçek olarak da hükmen de katil olan mükrehtir. Gerçek katil olması, öldürmenin bizzat kendisi tarafından gerçekleşmesinden, hükmi katil olması ise başkasını öldürmüş olması sebebiyle toplumda ve yargılamalarda fâsık olarak görülme, şahadetinin kabul edilmemesi gibi hükümlerin kendisi hakkında cari olmasından kaynaklanmaktadır. (Remlî, Nihâyetü'l-Muhtâc,VII, 258)

4. Suç aleti başkasını doğrudan öldüremez. Oysa mükrehte bu kötü işten kaçınma irâdesi mevcuttur. Buna rağmen bu işten kaçınmamıştır. (Buhûfî, Keşşâfu'l-Kina', IV, 252)

Bu görüşe göre gerçek katil iştirak yoluyla öldüren mükrehtir. Mükrihin sorumlu olmadığını öngörmek son derece zor bir durumdur. Ancak bunun da sebepleri vardır. Abdülkadir Üdeh'e göre İslam hukukçuları suçu doğrudan işleyen kişi ile ilgili hükümlere önem vermişler, dolaylı bir şekilde suça iştirak eden şahıs ile ilgili hükümlere fazla önem vermemişlerdir. Üdeh şöyle der:

İslam hukukunun genel kaidelerinden biri, takdir olunmuş had cezalarında, cezanın sebep olana değil, suçu bizzat işleyene verilmesidir Eskiden suçun manevi unsuru yoktu. Suç ile suçlu arasında irtibat olduktan sonra suçlunun akıllı, akılsız, ölü, canlı, insan ve hayvan olması farkı yoktu.

Mükrihin sorumlu olmadığını belirten hukukçular, bu kaideyi dikkate almışlardır. Sebep olana ise tazir cezası öngörmüşlerdir. (Üdeh, Teşriû'l-Cinâi'l-İslâmî, I, 455)

3. Görüş: Mükrihe Diyet Cezası Verilir.

Ebu Yûsuf, bu görüştedir. Ona göre mükrihe de mükrehe de kısas cezası uygulanmaz ancak mükrihe diyet cezası verilir. (Serahsî, el-Mebsût,XXIV, 72)

Bu görüşü benimseyenlerin getirdikleri deliller şunlardır:

1. Öldürme, tam olarak ne mükrih ne de mükreh tarafından gerçekleşmiştir. Öldürme, cinayeti bizzat işlemesi yönüyle mükrehe, bu cinayete sebep olması yönüyle de mükrihe izafe edilmektedir. Böylece her iki taraf için de şüphe meydana gelmektedir. Hadler, şüpheler ile uygulanmaz. Cinayetin müsebbibi olan mükrihe kısas gerekmiyorsa, cinayetin mübaşiri (bizzat işleyen kişi) olan mükrehe evleviyetle gerekmez. (Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi', VII,

2. Kısas düştüğü zaman kendi bedeli olan diyet cezasına dönüşür. Bedeli ise diyetdir. Bu ise ancak gerçek failine olmalıdır. Gerçek fail, mükrihtir. O halde diyet cezasını mükrih alır. (Serahsî, el-Mebsût, XXIV, 72. Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi', VII, 179)

Bu görüşe göre öldürmeye zorlanma konusunda mükrehin cezaî sorumluluğu yoktur. Öldürme suçunda da ikrâh, cezaî sorumluluğu tamamen ortadan kaldırmaktadır. İkrâh altında işlenen cinayette suçlu ve gerçek fail mükreh değil, mükrihtir. Ancak mükrih de bizzat ve kasten bu suçu işlemediğine göre kendisine kısas cezası uygulanmaz.

4. Görüş: Hem Mükrihe Hem de Mükrehe Kısas Cezası Verilir.

Malikîlerin çoğunluğu, Şafiîlerin en sahih görüşü ve Hanbelîlere göre kısas, hem mükrihe hem de mükrehe uygulanır. (Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, IV, 15; İbn Kudâme, el-Muğnî, XI, 456.)

Bu görüşü benimseyenlerin delilleri şunlardır:

1. İkrâhı sözkonusu eden hadis, mükrehin dünyevî ve uhrevî sorumluluğunun kaldırılmış olduğunu ifade ediyorsa da bu kaidenin istisnaları vardır. Öldürme suçu bunun istisnalarındandır. Dolayısıyla bu hüküm, cinayet için geçerli değildir. Çünkü kendisi, öldürdüğü kişiden daha çok hayata layık değildir. (Buhâtî, Keşşâfu'l-Kina', IV, 252; Şirâzî, el-Mühezzeb, II/189)

2. Mükrih her ne kadar öldürmeye sebep olmuş gibi gözükse de esas itibariyle kendisi bu konumda cinayet fiilini bizzat işlemiş gibidir. (Şirâzî, el-Mühezzeb, V, 27) Mükrih ölümü meydana getirecek şekilde öldürmeye sebep olmuştur. Bir şahsı aslanın önüne atmak gibi o şahsın ölümüne sebep olmuştur. Sebep olan bizzat o eylemi yapan gibidir. Bu yüzden mükrihe kısas uygulanır.

Bu iki maddenin birincisi mükrehin, ikincisi ise mükrihin neden kısas cezası alması gerektiğini açıklamaktadır. Buna göre ikrâh, cezai sorumluluğu kaldırmaz ve azaltmaz.

b. Zina

Zina, işlenmesi hiçbir durumda mubah ve ruhsatlı olmayan haramlardır. Çünkü-tüm semavî dinlerde zina haram kılınmıştır, akıl da zinanın çirkinliği.hususunda dinlerle beraberdir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Sakın zinaya yaklaşmayın. Çünkü o bir hayasızlıktır ve çok kötü bir yoldur.” (İsra/32)

Bu bakımdan zina etmeye zorlanan kişinin zina etmesine ruhsat verilmemiştir. Zina etmeye zorlanan kimsenin erkek veya kadın olması durumu değiştirmez. Zina etmeye zorlanan kişi zina ederse günahkâr olur ve Allah katında muahazre edilir. Zina etmeye zorlanan ve zina eden kişinin cezasına gelince, fakihler 'Zina etmeye zorlanan kişiye hadd uygulanmaz' demişlerdir. Bu hususta erkek ile kadın arasında fark yoktur. Çünkü zorlama nedeniyle burada şüphe vardır. Hadler ise şüphe olduğunda, düşer.

Zorlama Nedeniyle Yapılması Mubah Olan Hususlar

Zorlanan bir kişi için murdar olmuş bir hayvanın etini, akan kanı, domuz etini yemek, içki içmek mubah olur. Bir müslüman bunları yemeye veya içmeye zorlanırsa, bunları yeyip içmesi mubah olur. Çünkü Allah Teâlâ zaruret olduğunda bunları yeyip içmeyi mubah kılmıştır; zira Allah Teâlâ bunları haram kıldıktan sonra şöyle buyurmuştur:

“Çaresiz kalarak yemek zorunda olduklarınız hariç.” (En'âm/119)

Bunların haramdan istisna edilmesi, zaruret halinde yenilmelerinin mubah olduğuna delâlet eder. Yine Allah Teâlâ şöyle Buyurmuştur:

“Fakat darda kalana, başkasının hakkına el uzatmamak ve zaruret miktarım aşmamak üzere bunlardan yemesi ona günah değildir.” (Bakara/173)

Bunlardan günahın nefyedilmesi, bunların zaruret halinde yenilmeşinin mubah olduğuna delâlet eder. Bunları yemeye zorlanmak da zaruret hali sayılır. Bu bakımdan bir kişi bunları yemeye zorlanır da yemezse, yemediğı için de eziyete maruz kalırsa sorumlu olur. Çünkü yememekle kendini tehlikeye atmış sayılır. Oysa Allah Teâlâ nefsi tehlikeye atmayı yasaklamıştır:

“Sakın kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.” (Bakara/195)

Bunlar, ahirete taalluk etmesi bakımındandır.

İkrahın Kısımları

A. Hanefîlere göre ikrah

Hanefî mezhebi hukukçuları ikrahı genelde mülci (tam ikrah) (Şakra, 1987: 48) veya gayri mülci (eksik ikrah) (Zuhayli, 1984: 482) olmak üzere iki kısma ayırmaktadırlar (Aydın, 1993: 304-307; Acar, 2002: 29-30). 2.4.1.

Mülci İkrah (Tam, Kâmil Zorlama)

Mülci ikrah, öldürmekle tehdit, azalardan birini kesmekle korkutmak veya şiddetli vurma ile (Şakra, 1987: 48) ya da toplumda önemli bir mevkie bulunan bir kimseyi alçaltıcı bir muameleye maruz bırakma tehdidi ile gerçekleşen ikrahtır (Köse, 1996: 37). Hanefîlere göre, kişinin rızasını yok ettiğı gibi ihtiyarını da ortadan kaldırmakta olan (Teftâzânî, t.y: 414; Köse, 1996: 37) mülci ikrah hem sözlü tasarruflarda hem de fiili tasarruflarda geçerlidir (Ali Haydar, 1330h: 15; Bilmen, 1985: 321).

İkrahın sadece mülci ikrah olduğunu kabul eden Şâfiîler'e göre ikrah, ileri derecede dövmek, uzun süreli olarak hapsedmek ve mala zarar vermek gibi çekinilen bir şeyle korkutmak suretiyle meydana gelir. İnsanların durumlarındaki farklılıklara göre böyle bir ikrahın tesiri de farklılık arz eder (Zuhayli, 1984: 482).

Gayri Mülci İkrah (Eksik, Nakıs Zorlama)

Bu çeşit ikrahta öldürme veya azalardan birini telef etme gibi bir tehdit olmaksızın sadece, endişe, keder ve üzüntü verecek şekilde az dövme, hapis ve bağlama gibi hususlarla tehdit sonucu ortaya çıkan ikrahtır. Buna eksik ikrah da denir. Bu tür ikrah kişinin rızasını yok ettiğı halde ihtiyarını ortadan kaldırmaz (Buhari, 1413/1992/383; Zuhayli, 1984: 482).

İkrahın bu çeşidi şahısların durumlarına göre değişiklik arz edebilir. Kuvvetli bir kimsenin dayanma gücü ile zayıf bir kişinin dayanma gücü birbirinden farklı olduğundan dolayı belli bir sınır içerisine hasredilmesi mümkün değildir. Hanefî alimlere göre gayri mülci ikrah, fiili tasarruflarda muteber olmayıp, sözlü tasarruflarda geçerlidir (Ali Haydar, 1330h: 15; Karaman, 1991: 151; Bilmen, 1985: 321). Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî alimlere göre ise ikrah altında iken sarf edilen sözler, kişinin kendisini bağlamamaktadır (Zeydân, 1973: 92)

Edebi İkrah (Manevi Zorlama)

Zorlanan bir kimsenin doğrudan kendisine karşı değil de usul ve fîrudan, kardeşlerden veya bunlara benzer yakınlarından herhangi birisini öldürme, yaralama veya hapsetmekle tehdit gibi üçüncü bir şahsa zarar vermeye yönelik yapılan ikrahtır (Şakra, 1987: 51; Zuhayli, 1984: 482). Sadece Hanefîlerin bahsettiği ikrahın bu türü, rızanın bütünüyle ortadan kalkmasına sebep olmakla birlikte, ihtiyarı ortadan kaldırmaz (Zuhayli, 1984: 482).

İkrahı belirli kısımlara ayırmak yerine, öldürmek ve şiddetli vurmak gibi zorlanan kimsenin konumuna ve ona verdiği zarara önem veren Hanefî mezhebi dışındaki alimler, kişinin karşılaştığı duruma göre gerekli olan hükmü de belirtmektedirler.

İkrahın İmana Tesiri

Kişinin kendi hür iradesi ve seçimiyle İslam'ı kabul etmesi ve İslam'ın temel ilkelerine inanması, dini vazifelerini başkalarının baskısı altında kalmaksızın kendi isteğiyle yerine getirmesi İslam'ın temel ilkelerinden biridir. Hukuki ilişkilerde irade özgürlüğünün ve rızanın korunması da hukukun temel amaçlarından. Cebir ve tehdide maruz kalan kimsenin özgür iradesinden söz etmek ise mümkün değildir (Bardakoğlu, 2000: 31).

İnkârcılığa, şirke ve putperestliğe karşı mücadele içinde olan İslam dininin, bütün insanları zorla Müslüman yapma gibi bir gayesi bulunmamaktadır (Bardakoğlu, 2000: 34).

Bu nedenle ikrahın imana tesirini küfre zorlama ve İslam'a girmeye zorlama şeklinde iki yönüyle izaha çalışacağız.

İslam'dan Dönmeye (Küfre) Zorlama

İslam'dan dönmeye riddet veya irtidat, İslam'dan dönen kişiye ise mürtet denilmektedir. **Hanefîler'e göre bir mümin, ister şaka ile olsun, isterse bilerek olsun, dili ile küfür kelimesini söylese dinden çıkar, mürtet olur** (Şakra, 1987: 112). Çünkü onlara göre "iman kalp ile tasdik dil ile ikrardır" (Nesefî, 1973: 67-68). **Şâfiîler'e göre ise riddet, küfür niyetiyle, küfür sözüyle veya küfür fiiliyle ister alay ederek isterse inanarak olsun İslam'ın devamını kesmek, koparmaktır** (Şakra, 1987: 112).

Müslümanların küfre dönmeleri yönünde yapılan zorlamalara en fazla sahabe döneminde rastlanılmaktadır. Müşrikler birçok Müslümanı, İslam'ı terk edip putlara tapmaları için çeşitli baskı ve işkencelere maruz bırakmışlardır. Müşriklerin bütün işkencelerine rağmen, Sümeyye ve Yasir gibi bazı müminler küfür kelimesini söylemediklerinden dolayı şehit edilmişlerdir. Ammar gibi bazı müminler ise yapılan işkencelere dayanamayarak,

kalplerindeki imanı terk etmeksizin küfür kelimesini sadece dilleriyle telaffuz ederek müşrikler tarafından öldürülmekten kurtulmuşlardır.

Genel olarak ikrah altında bulunan bir Müslümanın kalbi iman ile dolu olmak kaydıyla küfür kelimesini söylemekle dinden çıkmayacağı hususunda alimler ittifak halinde olmakla birlikte ikrahın çeşidi konusunda aralarında ihtilaf bulunmaktadır. İkrâh altında bulunan bir Müslümanın kalbi iman ile dolu olduğu halde küfür kelimesini söylemesine ruhsat verildiği yani mubah kılındığına dair; **“kalbi iman ile sükûnet bulduğu halde (dinden dönmeye) zorlananlar müstesna...,”** (en-Nahl, 16/106) ayeti delil gösterilmektedir (Cuburî, 1983: 493).

İmam Mâtürîdî de aynı ayetle ilgili olarak, kalpte kesin bir imanın olması nedeniyle inkâr söylemlerini sadece diliyle söylemeleri yüzünden bu kimseleri Allah Teâlâ’nın kafir saymadığını ve imanlarını geçerli kıldığını ifade etmektedir. Çünkü ayet-i kerimeden anlaşıldığına göre imanın asıl bulunduğu yer dil olmayıp kalptir (Mâtürîdî, 2019: 717).

İmam Serahsî ve Pezdevî gibi bazı Ehl-i Sünnet kelimcilerine göre de ölümle tehdit edildiği zaman müminin diliyle küfür sözü söylemesi kişiyi imandan çıkarmaz. Ancak bir kimse hiçbir tehdit olmadığı halde imanını sadece kalbinde tutar da dili ile ikrar etmezse hem Allah katında hem de müslümanlar nazarında kafirdir (Nesefî, 1973: 67).

Ammar bin Yasir’in başından geçen olayda olduğu gibi bu ayet-i kerimenin nüzulüne sebep olan olaylar zorlama anında küfür kelimesinin söylenebileceğine delalet etmektedir (Yazır, t.y: 263-264; İbn-i Kesir, 1985: 4581; Razi, 1992: 351). Müşrikler tarafından işkenceye tabi tutulup zorla ilâhlarını övdürdükleri Ammâr b. Yâsir’i teselli eden Hz. Peygamber (s.a.v), **“tekrar ederlerse sen de aynı şeyi yap”** (Nesâî, 2001/17) diyerek Allah’ın kalplerdeki imana göre hükmedeceğini, ikrah altında yapılan inkârın yok hükmünde sayıldığını haber vermiştir (Bardakoğlu, 2000: 34).

Âyetteki, **“kalbi imanla dolu olduğu halde, zorlanan kimse müstesna...”** (en-Nahl 16/106) cümlesinde zorla, istemeden küfrü gerektiren sözleri söyleyen kişi gönlünde kafirlik yer eden, küfürden hoşlanan kişiden ayrı olduğu belirtilmektedir (Taberî, 1314: 113; İbn Kesîr, t.y: 122) Buna göre bir kimse zorlanma sebebiyle düşmanlarından kurtulmak için, kalben değil, dili ile küfrü kabul ederse, ona ceza gerekmez; zira Allah, kulları hakkında kalplerindeki inanca göre hükmeder (Âl-i İmrân 3/29; Kurtubî, 1967: 58)

Yalancı peygamberlerden Müseylimetü’l-Kezzab’ın, yakaladığı iki kişiye karşı gösterdiği muamele de bu ayet-i kerimenin nüzul sebeplerindendir. Kendisinin peygamber olduğunu zorla itiraf ettirdiği kişiyi serbest bırakıp diğerini öldürmesi üzerine olay Hz. Peygamber (s.a.v.)’e ulaştığında: **“Birincisi Allah’ın ruhsatına tutunmuştur, ikincisi ise, Hakkı kafalara vururcasına söylemiştir, ne mutlu ona”** buyurmuşlardır (Yazır, t.y: 263-264; Razi, 1992: 351; Zuhayli, 1984: 486). Zikredilen bu deliller zorlama altında bulunan bir kimsenin, hayatını kurtarabilmek için küfür kelimesini söyleyebileceğini göstermektedir.

Haneî ve Mâlikîler’e göre, “dil ile küfür sözü söylemek yahut Hz. Muhammed (s.a.v.)’e kötü söz söylemek veya Müslümanın malını telef etmek” ancak tam ikrah halinde mubahtır. Şayet ikrah altında bulunan bir kişi istenilen şeyi yapmadığı gerekçesiyle öldürülmüş olursa, cihad etmiş gibi ecir alır. Şayet ikrah eksik olursa onları yapmaya

kesinlikle ruhsat yoktur ve bunları yapanın kalbi iman ile dolu bile olsa onun küfrüne hükmedilir (Kılavuz, 1984: 144; Zuhayli, 1984: 486).

Şâfiî, Hanbelî ve Zahirîler'e göre ise, İslam'ın başlangıcında küfür üzere yapılan zorlamaların birçoğu eksik ikrah türünden olduğu için onlar, ikrah eksik bile olsa küfür sözünü dil ile söylemeye ruhsat vermişlerdir (Zuhayli, 1984: 486).

Bu konuda farklı yaklaşımlar olmakla birlikte zorlama altında diliyle küfür sözü söylemeye ruhsat verildiğini beyan eden alimler, zorlama altında bile olsa bir kişinin, küfür kelimesini söylemesinin gerekmediği hususunda ittifak etmişlerdir (Razi, 1992: 353)

İslam hukukçularına göre, zaruret hasıl olması nedeniyle ikrah, mükellefe haram işleme ruhsatını verdiği için mükrehin haram işlemesi affedilmektedir (Bayar, 2012: 157). Fakat böyle bir durumda kişinin sabrederek azimet yolunu tercih etmesi ve küfür kelimesini söylemeden öldürüldüğü takdirde cennette şehitlerin efendisi olacağı belirtilmektedir (Razi, 1992: 353). Zira Müseylime olayında Hz. Peygamber, ruhsat yolunu tercih edeni anlayışla karşılarken azimet yolunu tercih edeni ise övmüştür.

Yine Müşrikler, Hz. Bilal'in küfür sözünü söylemesi için ona işkence yaptıklarında o, müşriklerin işkencesine sabretmiş ve (Allah) birdir, demiştir. Kesinlikle küfür sözünü söylememiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) Hz. Bilal'e: “Ne fena yaptın” demediği gibi tam aksine onu bundan dolayı yüceltip saygı duymuştur (Razi, 1992: 353). Böylece bu da kişinin küfür sözü söylemesinin gerekmediğine delalet etmektedir.

Demek ki, mümin bir kimse tam zorlama ile küfre zorlandığı zaman, “kalbi imanla dolu olmak” kaydıyla küfür sözünü diliyle söylediği zaman dinden çıkıp kafir olmaz. Ancak bu bir ruhsattır. Zorlama altında bile olsa küfür sözü söylememesi ise azimettir. Böyle bir durumda kişi her iki hükmü de seçebilir. Ancak bunlardan ruhsat hükmünü tercih etmeyip de azimetle hareket ederse Allah katında daha faziletli olanı yapmış olur, öldürüldüğü takdirde de şehit olur.

B. Şafii Alimlerine Göre İkrah:

Cebredilen kişiden kişiye değişeceği gibi zorla yaptırılması istenilen işten işe de farklı olabilir.

Genellikle kişiyi ağır bir şekilde dövme veya uzun zaman hapsedme yahut malını imha etme ile tehdit etmek, İkrahtır. Bununla beraber şahsiyetli insanları hafif bir şekilde dövmek veya hapsedmek yahut darlık içinde olan bir insanın az bir malını imha etmek ikrah sayılır.

Kısaca akıllı selim sahibi bir insanın, tehdit edilen cezaya katlanmaktansa, kendisinden yapılması zorla istenilen işi yapmayı tercih ettiği her yerde ikrah mevcuttur.

Şafii alimlerine göre kişinin ana-babası gibi usulünü veya oğlu-torunu gibi furuunu öldürmesi tehdidi de ikrahtır.

Bu mezhepte zayıf olan bazı görüşlere göre, ikrah, kişinin öldürülmekle tehdit edilmesidir. Bunun dışındaki tehditler ikrah sayılmaz. Çünkü ancak bu tür bir tehdit kişinin düşünce ve

iradesini felce uğratar ve sorumluluğunu düşürür. Zayıf olan başka bir görüşe göre de ikrah, kişinin öldürülmesiyle veya bir organının kopartılmasıyla yahut ölüme sürükleyecek şekilde dövülmesiyle tehdit edilmesidir.

Şafii mezhebine göre, İkrâh ne olursa olsun şu iki şeyi yapmaya ruhsat yoktur:

a. (Tehdit edenin öldürülmesini istediği) bir müslümanı öldürmek. Şayet cebredilen kendi canını kurtarmak için böyle bir suçu işlerse, bir görüşe göre kısas edilir. Diğerine göre ise kısas edilmez. Fakat günahkar olur.

b. Zina etmek. Şayet tehdit edilen kişi bu hayasızlığı yaparsa, tehdit şüphesi olduğu için zina cezasına çarptırılmaz. Zina edenin erkek veya kadın olması Şafii mezhebine göre hükmü değiştirmez. (Muğni el-Muhtac, c. IV, sh. 9-10)

C. Maliki Mezhebine Göre İkrâh:

Bir İnsanı korkutmak veya bağlamak yahut dövmek veya hapsedmek ikrahtır. İmam Malik'e göre, dövmede veya hapsedmede belli bir sayı söz konusu değildir. Dövmenin elem verici olması, hapsedmenin mağdura sıkıntı vermesi kâfidir. Herhangi bir şekilde cebredilene şiddetli bir acı vermek veya organını şiddetli bir şekilde ağrıtmak ikrahtır. Kişinin helak olacağından korkması şart değildir.

Maliki mezhebine göre de İkrâh ne olursa olsun şu iki şeyi yapmaya ruhsat yoktur:

a. Tehdit sebebiyle başka bir İnsanı öldürmek veya döverek yahut benzeri şeyler yaparak şahsiyetini çiğnemek. Böyle bir imtihana düşenin canını verme pahasına da olsa sabretmesi gerekir.

b. Zina etmek. Şayet erkek zina ederse cezalandırılır, kadın zina ederse cezanın düşürülmesi gerekir. (Tefsir. el-Kurtubi, c. X, sh. 180-190)

D. Hanbeli Mezhebine Göre İkrâh:

a. İmam Ahmed bin Hanbel'den nakledilen meşhur görüşe göre, sadece tehdit ikrahın gerçekleşmesi için yetmez. Zorlanan kişinin dövülmesi veya boğazının sıkılması yahut bacağına bükülmesi veya kafasının suya sokulması gibi bir işkenceye fiilen maruz kalması şart koşulmuştur. Zira müşrikler Hz. Ammar'a, suya sokma gibi, işkenceler yaptıktan sonra Ammar, onların istediğini söylemiş ve serbest bırakılmış, Resulullah'da bu davranışı tasvib etmiştir. Keza Hz. Ömer, ikrahi tarif ederken "Bir insanı aç bırakırsan veya döversen yahut bağlarsan artık o kişi güven içinde değildir" buyurmuştur. Hz. Ömer'in söylediği şeyler fiilen yapılan işkencelerdir. Tehdit değildir.

b. İmam Ahmed'den nakledilen ikinci bir görüşe göre ise, tehditler de ikrahtan sayılmıştır. Bu görüşü İmam Ahmed'den ibn Mansur nakletmekte ve İmam Ahmed'in şöyle söylediğini bildirmektedir: **"İkrâh, kişinin öldürülmesinden veya ağır bir şekilde dövülmesinden korkması halinde gerçekleşir."**

Hanbeli mezhebine mensub olan alimlerden İbn Kudame, bu son görüşü tercih ederek diyor ki: "Fıkıh alimlerinin çoğunluğu bu görüştedir. Ebu Hanife ve Şafii de bu

görüştürdüler Zira ikrah, aslında tehditle gerçekleşir. Çünkü yapılmış olan işkenceler, kişiyi kendinden istenilen şeyi yapmaya zorlayamaz. Zira İşkenceler artık bitmiştir. Halbuki insanı bir şeyi yapmaya zorlayan etken, onun gelecekte uğratılmasından korktuğu İşkencelerdir. Birinci görüş kabul edilirse., ölümle tehdit edilen kişiye ruhsat verilmez. Tehdit uygulanır da mağdur ölürse, artık bundan sonra ona ruhsat tanınmasının ne değeri kalır. Ayrıca Hz. Ömer'in, tehditle hanımını boşayan adama tekrar karısını iade ettiği rivayet edilmektedir. (el-Muğni, c. VII, sh. 119) Bu da sadece tehdidin ikrah sayıldığını gösterir.

Hanbeli mezhebine göre, ağır bir şekilde dövmek, uzun vadeli hapsetmek veya bağlı tutmak, cana kıymak ikrah sayılmış, buna mukabil sövmek, az miktarda mal almak ikrah sayılmamıştır.

Zarar vermek ise, aldırış etmeyen insan için ikrah sayılmamış, fakat -az da olsa-zararla kederlenecek veya teşhir edilecek bir insan için ikrah sayılmıştır. (el-Muğni, c. VII, sh. 120)

İkrahın Şartları

Hukuki bağlamda ikrahın gerçekleşmesi ve sonuç doğurması için zorlama ve tehditte bulunan kimse, buna mâruz kalan şahıs, yapılması veya terkedilmesi istenen fiil, cebir ve tehdit türü şeklindeki dört unsurdan hemen her birine özgü şartlar aranmaktadır. Bu itibarla ikrahın varlığından söz edilebilmesi için bahse konu unsurların her birine ilişkin şartların gerçekleşmesi gerekir. İkrahın hukuken geçerliliği için gerekli şartları şu şekilde özetlemek mümkündür:

1) Zorlayan, tehdit ettiği şeyi yapabilecek güç ve imkâna sahip olmalıdır. Buna göre zorlayan şahsın, tehdit konusu eylemi gerçekleştirmeye gücü yetmiyor ve zorlanan da bunu biliyorsa, olay hukuki açıdan ikrah kapsamında değerlendirilmez. (Serahsî, el-Mebsût, 24/39; Kâsânî, Bedâiu'-sanâî', 7/176; Muhammed b. Ferâmuz b. Ali Molla Hüsrev, Dureru'l-hukkâm fî şerhi Gururî'l-ahkâm (İstanbul: 1319), 2/270; İbn Kudâme, el-Mugnî, 8/261; Abdurrahman b. Muhammed b. Süleyman Dâmâd, Mecmau'l-enhur (İstanbul: 1276), 2/429; Köse, "İslam Hukukunda İkrahın Sözlü Tasarruflara Tesiri", 36; Zeydân, el-Vecîz, 135)

Hanefilerden Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed, ikrahın tehdidini yerine getirebilecek güce sahip herhangi bir şahıstan gelebileceğini ileri sürerken Ebû Hanîfe ancak devlet başkanından gelen tehdidi ikrah kapsamında sayar. Ebu Hanife'nin farklı bir görüşe sahip olması, deliller kaynaklı bir ihtilaf değil yaşamış olduğu zaman diliminin sosyo-politik yapılanmasının doğal bir sonucudur. Zira bu görüş, o dönemde mükrehin başka kimselerden gelecek ikrah durumunda devlet başkanının korumasına sığınma imkânı ile irtibatlıdır. Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed'in yaşadığı dönemde ise, bozulmalar baş göstermiş, eşkıyalık ve anarşi yaygınlaşmış ve her zorba tehdit ettiğini yapabilecek duruma gelmiştir. (Kâsânî, Bedâiu'-s-sanâî', 7/176) Dolayısıyla tehdit ve zorlamanın devlet başkanı ile sınırlı tutulması makuliyet ve meşruiyet zeminini kaybetmiştir

2) İkrahın gerçekleşme olasılığında zorlayanın aklî ve bedenî yetişkinliğe ulaşması şart değildir. Kendisine itaat edilen mümeyyiz çocuk ve matuh balığın zorlamasıyla da ikrah sabit olur. (Bilgili, "Ehliyet Arızalarından İkrah Şartları ve Kısımları", 249)

3) Zorlanan şahsın, zorlayan kişinin tehdit ettiği şeyi derhal yapacağına kanaat getirmesi veya bunu yakinen bilmesi ve bunun etkisi altında ikraha konu eylemi

yapması. Buna göre, zorlanan kişi, zorlayanın tehdidinden kaçmak, hileye başvurmak, başkasından yardım istemek ve karşı koymak gibi yollarla kurtulma gücünden yoksun olmadıkça, söz konusu tehdit ya da zorlama hukuki açıdan ikrah konumunda değerlendirilmez. (Serahsî, el-Mebsût, 24/39; Kâsânî, Bedâiu's-sanâi', 7/ 176; İbn Kudâme, el-Mugnî, 8/261; Cubûrî, Avarızu'l-ehliyye, 475; Üdeh, et-Teşrîu'l-cinâiyyü'l-İslâmî, 1/568; Zeydân, el-Vecîz, s. 135; Köse, "İslam Hukukunda İkrahin Sözlü Tasarruflara Tesiri", 36)

4) Zorlananın eda ehliyetine sahip olması gerekir. Eda ehliyeti olmayan veya tasarruflarından sorumlu kabul edilmeyen çocuk ya da akıl hastasına yönelik ikrah geçerli değildir. (Serahsî, el-Mebsût, 24/43; Bilgili, "Ehliyet Arızalarından İkrahi Şartları ve Kısımları", 250)

5) Zorlanan fiilin yapılması veya söz ise söylenmesi, tehditle aynı zaman diliminde vaki olmalıdır. Araya zaman farkının girmesi, ikrahin hukuken geçersizliğine sebebiyet verir. (Muhammed Emin b. Ömer İbn Âbidîn, Reddû'l-Muhtâr ala'd-Dürri'l-muhtâr, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz (Beyrût: 1994), 9/178; Alauddîn Muhammed b. Ali el-Hısnî el-Haskefî, ed-Durru'l-muhtâr (Reddu'l- Muhtâr'la) (Beyrût:1994), 9/178; Üdeh, et-Teşrîu'l-cinâiyyü'l-İslâmî, 1/567; Köse, "İslam Hukukunda İkrahin Sözlü Tasarruflara Tesiri", 36)

6) Tehdidin konusu, öldürme, bazı organların itlafı, hapis, vurma vb. şeyler olmalıdır. Mala karşı yapılan tehdit -eğer mal çok ise- Şâfiî, Mâlikî, Hanbelî ve bazı Hanefî hukukçularına göre, zorlama kapsamında değerlendirilmiştir. (Zeynüddin b. İbrahim b. Muhammed İbn Nüceym, el-Bahru'r-râik şerhu Kenzi'd- dekâik (Beyrût:ts.), 8/82; Ebû İshak İbrahim b. Ali eş-Şîrâzî, el-Mühezzeb (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 2/83)

Hanefî mezhebindeki hâkim görüşe göre, zorlama konusunun mal olması durumunda, mala verilecek zarar ne kadar büyük olursa olsun, yapılan fiil, hukuken zorlama olarak değerlendirilmez. (Serahsî, el-Mebsût, 24/93; İbn Nüceym, el-Bahru'r-râik, 8/ 82; İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, 9/178; Üdeh, et-Teşrîu'l-cinâiyyü'l-İslâmî, 1/ 567)

Fakihlerin çoğunluğu, kişinin eş ve yakınlarına karşı yapılan tehdidin de ikrah kapsamında değerlendirileceğini ifade etmişlerdir. (Serahsî, el-Mebsût, 24/93; İbn Âbidîn, Reddu'l-muhtâr, 9/179; İbn Kudâme, el- Mugnî, 7/120; Üdeh, et-Teşrîu'l-cinâiyyü'l-İslâmî, 2/310; Zuhaylî, el-Fıkhu'l- İslâmî, 5/387. Zeydân, el-Vecîz, 135)

Bazı sahâbelerin ve âlimlerin İKRAH hakkındaki sözleri

a. Hz. Ömer'in şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir:

"Aç bıraktığın veya dövdüğün yahut bağladığın kişi güven içinde değildir." (el-Muğni li İbn Kudame, c. VII, sh. 119, c. VIII, sh. 196) Diğer bir rivayette: **"Korkuttuğun veya bağladığın yahut dövdüğün kişi güven içinde değildir."** (Tefsir el-Kurtubi, o X, sh. 190) Başka bir rivayette: **"Dövdüğün veya ansızın yakaladığın veya aç bıraktığın kişi güven içinde değildir"** buyurmuştur. (el-Mebsut li es-Serahsi, c. XXIV, sh. 51) Bu rivayetler birleştirildiğinde, Hz. Ömer'in, insanı aç bırakmayı, dövmeyi, bağlamayı, tehdit etmeyi ve aniden yakalamayı ikrah (zorlama) kabul ettiği görülür.

b. Huzeyfe'nin (ra) şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir:

"Kamçının işkencesi kılıcın işkencesinden daha beterdir." Bu nasıl olabilir? diye sorulunca şu cevabı vermiştir: **"Kişi kamçıyla dövülerek kendisine ne yapılacağını açıkça bildiği halde idam sehpasına çıkar."** (A.g.e., c. XXIV, sh. 46) Evet, Huzeyfe'nin (ra)

kişiyi verdiği acı dolayısıyla idam sehпасına çıkaran kamçıdır, sözü, ikrahın öldürme tehdidiyle gerçekleştiği gibi ölümcül derecede dövme tehdidiyle de gerçekleştiğini gösterir.

c. Cabir bin Abdullah'dan (ra) **"Beni itaat etmeye mecbur kılan bir zalime itaat etmemde bir günah görmüyorum"** dediği nakledilmektedir. (A.g.e., c. XXIV, sh. 45, 46, 47)

Cabir (ra)'in her türlü zorlamayı ikrah saymakta olduğu anlaşılmaktadır.

d. Şûreyh **"Kişiyi bağlamak ikrahtır. Tehdit etmek ikrahtır. Dövmek ikrahtır. Hapsetmek ikrahtır"** demiştir. (el-Mebsut c. XXIV, sh. 51; el-Hattabi, Ebu Davud Haşiyesi, c. II, sh. 643)

Görüldüğü gibi Hz. Ömer döneminden başlayarak Hicri on sekiz ve yetmiş dokuzuncu yılları arasında Küfe şehrinin kadılığını (hakimliğini) yapan Şureyh de kişiyi bağlamanın, tehdit etmenin ve dövmenin ikrah sayıldığını söylemektedir.

e. Tabiinden olup zamanın güvenilir müftüsü olan ve "Hadis Sarrafı" adı verilen İbrahim en-Nehai de **"Kişiyi bağlamak ikrahtır. Hapsetmek ikrahtır."** demiştir. (Tefsir, el-Kurtubi, c. X, sh. 190)

f. Abdullah bin Abbas (ra): **"Takiyye ancak dil ile olur. Elle olmaz"** demiştir. (el-Mebsut li-Serahsi, c. XXIV, sh. 46) Bunun manası; **"Kişi zorlama karşısında, dili ile herhangi bir şeyi söyleyerek kendisini kurtarabilir. Fakat eliyle başka bir insanı öldürerek kendisini kurtaramaz. Kendi canını feda edip başka masum insanın canına kıymamalıdır"** demektir.

g. Hasan el-Basri: **"Müminin takiyye yapması kıyamete kadar caizdir. Fakat Allah Teala başkasını öldürerek kendi canını kurtarma şeklindeki takiyyeye izin vermemiştir"** demiştir. (Buhari, Kit. el-Ahkam, bab: 1; el-Mebsut, c. XXIV, sh. 45; Tefsir, el-Kurtubî, c. X, sh. 190)

h. Abdullah bin Mes'ud (ra) **"Ben, bana iki kamçı vurmayı uzaklaştıracak her sözü söylerim"** demiştir. (Tefsir el-Kurtubi, c. X, sh. 190; el-Mebsut, c. XXIV, sh. 46) Serahsi bu sözü şöyle izah etmektedir: "Burada iki kamçı vurmaktan maksad elem verici bir şekilde dövmektir. Velew ki bu dövmek İki kamçı vurmak şeklinde olsun. Yahut bu söz, sopadan dolayı öleceğinden korkana bir misaldir. Kişiyi iki kamçı vurulur da o da sopa neticesinde helak olacağını hissederse, her sözü söyleme ruhsatına sahip olur. Yoksa Abdullah bin Mes'ud gibi bir sahabenin, tehlikeye sürüklemeyecek iki kamçı vurulması korkusuyla kişinin kafir olmayı dili ile söyleyebileceğine izin vermesi İmkansızdır." (el-Mebsut, c. XXIV, sh. 50)

Bazı alimler; "Abdullah bin Mes'ud İçin iki kamçı vurmak Ölüme sebep olabilirdi. Çünkü onun vücudu pek zayıftı" demişlerdir.

KA'DE-İ ÂHİRÂH

Sözlükte “oturma, oturuş” mânasına gelen **ka‘de** fıkıh terimi olarak “namazların ikinci ve son rek‘atlarında belli bir süre oturma” anlamında olup **kuûd** kelimesiyle eş anlamlıdır. **Celse** ve **cülûs** da aynı mânaya gelmekle birlikte daha çok iki secde arasındaki oturuş için kullanılır.

Üç ve dört rek‘atlı namazların ikinci rek‘atında yapılan oturuşa **ka‘de-i ûlâ**, son rek‘atında yapılabana **ka‘de-i ahîre** denir. İki rek‘atlı namazların sonunda yapılan oturuş da ka‘de-i ahîredir.

Fakihler bu oturuşların hükmü konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Ka‘de-i ûlâ Mâlikî ve Şâfiîler’e göre sünnet, Hanefîler’e göre vâcip, Hanbelîler’e göre farz; ka‘de-i ahîre ise bütün mezheplerde farz, yani namazın rükünlerindendir.

İlk oturuşu gerekli gören Hanefî ve Hanbelîler’e göre bunun süresi teşehhüd (tahiyyat) okuyacak kadardır. İkinci ka‘denin oturma süresinin ne kadar olacağı hususunda farklı görüşler benimsenmiştir. Hanefîler’e göre ka‘de-i ahîrede tahiyyat okuyacak kadar, Mâlikîler’e göre selâm cümlesini söylemeye yetecek kadar, Şâfiîler’e göre teşehhüd ve “Salli-Bârik”i okuyup namazdan çıkmak için verilen iki selâmdan ilkinin vermeye yetecek kadar, Hanbelîler’e göre ise teşehhüdü ve “Salli-Bârik”i okuyup iki tarafa selâm verebilecek kadar bir süre oturmak gerekir.

Hanefîler’e göre her iki ka‘dede sünnet olan oturuş şekli, erkekler için sol ayağı yere döşeyip sağ ayağını parmaklar kıbleye gelecek şekilde dikmek ve sol ayak üzerine oturmak (**iftirâş**), kadınlar içinse sol oturak üzerine oturarak iki ayağını sağ taraftan çıkarmaktır (**teverrük**). Mâlikîler’e göre sağ ayak, parmaklar kıble istikametine gelecek şekilde dikilir ve sol ayak sağ tarafa uzatılarak oturak üzerine oturulur. Bu aynı zamanda Hanefîler dışındaki mezheplerin teverrük yorumudur. Hanbelîler ve Şâfiîler’e göre ka‘de-i ûlâda iftirâş, ka‘de-i ahîrede teverrük şeklinde oturulur. Mâlikîler’le Şâfiîler’e göre kadınlar da erkekler gibi otururlar. Hanbelîler’e göre kadınlar bağdaş kurarak veya teverrük şeklinde otururlar ki bu sonuncusu daha uygundur. Ka‘de sırasında ellerin uyluk üzerine konulacağı hususunda ulemâ görüş birliğine varmıştır. Öte yandan mezhepler arasında bu ka‘delerde okunan teşehhüdün sözlerinde ve hükmünde, ayrıca kelime-i şehâdet okunurken işaret parmağının belli bir şekilde kaldırılıp indirilmesinde de görüş ayrılığı bulunmaktadır.

Mâlikîler’e göre her iki teşehhüd de sünnet, Şâfiîler’e göre ilk teşehhüd sünnet, ikincisi farz, Hanbelîler’e göre ilk teşehhüd vâcip, son teşehhüd farz, Hanefîler’e göre ise her iki ka‘dede teşehhüd okumak vâciptir.

Namazda oturuş şekli ve bu sırada okunacak dinî metinler konusunda ortaya çıkan değişik görüşler, Hz. Peygamber’in kolaylık sağlamak amacı taşıyan farklı uygulamalarına ve bunların yorumlanmasına dayanmakta olup bir görüşe uyup ona göre davranmak ibadetin makbul sayılması için yeterlidir.

Hanefîlerin kade-i ahîrenin farz oluşu için dayandıkları delil, Abdullah b. Mes‘ud (r.a)’un naklettiği şu hadistir. Hz. Peygamber O’na teşehhüdü açıklarken; **“Sen ettehiyyatü’yü okuduğun veya oturduğun zaman, senin namazın tamam olmuştur”** (Zeylaî, Nasbu’r-Râye, I, 424; eş-Şevkânî, Neylül-İvtâr, II, 298). Hz. Peygamber burada namazın tamamlanmasını bir fiile bağlamıştır ki, o da oturmaktır. Ettehiyyâtü okunsun veya okunmasın sonuç değişmez.

Çünkü ettehiyyâtü'yü, oturmaksızın okumak meşrû değildir. Kısaca burada asıl olan oturmaktır ve farz olan da budur. İbn Mes'ûd'un naklettiği hadisın haber-i vâhid kabilinden olması farzlığı sabit kılar. Çünkü bu hadis, Kur'an'ın mücmel'ini açıklamış olmaktadır.

Hız. Peygamber; namazların sonunda daima oturmuş, ettehiyyatü'yü okumuş ve okunmasını ashâbına da emir buyurmuştur (bk. Buhârî, Ezân, 148, 150; el-Ameli's-Salât, 4; Müslim, Salât, 56, 60, 62; Ebû Dâvud, Salât, 178; Tirmizî, Salât, 100, Nikâh, 17). Başka bir hadiste; **"Namazı ben nasıl kılıyorsam siz de öylece kılın"** buyurulmuştur. (Buhârî, Ezân, 18, Edeb, 27, Ahâd, 1)

Ettehiyyâtü'den sonra salavât getirmeye gelince, namaz dışında Hız. Peygamber'e salâtü selâm getirmenin farz olmadığı konusunda İslâm bilginleri arasında görüş birliği vardır.

Namazların son oturuşunda **"Allahümme salli ve barik"** dualarının okunması hadisla sabittir. Ashab-ı kirâm, Hız. Peygamber'e; **"Biz sana nasıl selâm getireceğimizi biliyoruz, fakat nasıl salât getireceğiz? bunu bilmiyoruz"** deyince, Allah elçisi bu duayı, ta'lim buyurdu (bk. Buhârî, Enbiyâ, 10, Müslim, Salât, 65, 66, 69; Nesâî, Sehv, 49, 50-54).

Hanevî ve Hanbelîlere göre teşehhüd duası şöyledir: Ebu Vâil Şakîk b. Seleme'den rivâyet edildiğine göre Abdullah b. Mes'ûd şöyle demiştir: **"Biz Hız. Peygamber ile birlikte namaz kıldığımız zaman, "kullarından önce Allah'a selam olsun. Cebrâîl'e selam olsun. Mikâîl'e selam olsun, falan ve falana da selam olsun"** demiştik. Hız. Peygamber, namazı bitirince yüzünü bize döndü ve şöyle buyurdu: **"Şüphesiz Allah, Selâm'dır. Sizden biriniz namazda oturduğu zaman şöyle desin:**

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ * السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ * أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"et- Tehiyyâtü Lillâhi ve's-salavâtü ve't-tavyihâtu es-selâmu aleyke ey yuhe'n - nebiyyu ve rahmetullâhi ve berekatühü, es-selâmû aleynâ ve alâ ibâdillâhissalihin. Eşhedü en lâilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Resuluh" (Buhârî, Ezân, 148, 150; Müslim, salât, 56, 60, 62; Ebû Davud, Salât, 178; Tirmizî, salât, 100, nikâh 18; Zeylaî, Nashu'r-Râyet, I, 419, eş-Şevkânî, a.g.e., II, 278)

Abdullah b. Sahbere Rivâyeti: Abdullah b. Sahbere'den rivâyet edildiğine göre Abdullah b. Mes'ûd şöyle demiştir: **"Resûlullah (s.a.s.) ellerimden tutarak, Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi bana teşehhüdü şöyle öğretti"** dedi ve yukardaki tahiyyatın aynısını rivayet etti.

ETTEHIYYATÜ DUASININ ANLAMI

"Bütün duâlar, senâlar, bedenî ve mâlî ibadetler Allah Teâlâ'ya mahsustur. Ey Peygamber! Sana selâm olsun, Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerine olsun. (Ey Rabb'imiz)! Selâm bize ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun. Şahitlik ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Yine şahitlik ederim ki, Muhammed, O'nun kulu ve Peygamberidir."

Hanefî ve Mâlikîlere göre ise, "**Allahümme salli ve barik**" dualarını okumak sünnettir. Ka'b b. Ucre (r.a)'den bir topluluk şöyle nakletmiştir: Resulullah (s.a.s) bizim yanınıza geldi. Biz: "**Ey Allah'ın elçisi, Allah bize, sana nasıl selâm vereceğimizi öğretti. Biz sana salât'ı nasıl yapacağız?**" Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "**Salatı şöyle yapınız: Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, kemâ salleyte alâ âli İbrâhim'e, inneke hamîdun mecîd. Ve bârik alâ Muhammed'in ve alâ âli Muhammed, kemâ bârekte alâ âli İbrâhim'e inneke hamîdun mecîd**" (eş-Şevkânî, Neylül-Evtâr, Mısır t.y., II, 284; İbn Kesir, Tefsîr, III, 507). Bu dualarda "alâ âli İbrahim" ifadelerinden önce "alâ İbrahim'e ve..." ilâvesiyle salavât duasının en mükemmel şekli ortaya çıkmış olur.

Hanefîlere göre Salevât'ın en mükemmel şekli şöyledir:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

Duanın toplu anlamı şöyledir: "**Allahım, İbrâhim'e ve İbrahim evladına rahmet ettiğin gibi Muhammed'e ve Muhammed evladına da rahmet et. Şüphesiz sen övülmüşsün, yücesin. Allâh'ım! İbrahim'e ve İbrahim evladına bereket verdiğin gibi Muhammed'e ve Muhammed evladına da bereket ver. Şüphesiz sen övülmüşsün, yücesin**".

Şafiîlere göre teşehhüd'ün en azı, "es-salavât ve't-tayyibât" kelimeleri bulunmaksızın en mükemmeli ise ettehiyyâtu kelimesinden sonra "el-mubârakât" kelimesinin ilâvesiyle tehiyyat duasının okunmasıdır (eş-Sevkânî, a.g.e., II, 281). İmam Mâlik'e göre ise, teşehhüdün en faziletlisi, duanın baş tarafının; "ettehiyyâtu lillâhi, ez-zâkiyâtü lillâhi, essalavâtu lillâhi..." şeklinde okunmasıdır.

Şafii Mezhebine Göre Ettehiyyatü Duası

Şafiîlere göre Teşehhüdün en mükemmeli İbni Abbas (ra)'ın rivâyetidir. Abdullah b. Abbâs rivâyeti Sahihayn içerisinde sadece Müslim'in Sahih'inde yer almaktadır.

Tâvus b. Keysân'dan rivâyet edildiğine göre Abdullah b. Abbâs: "**Resûlullah (s.a.s.) bize Kur'ân'dan bir sûre öğretiyor gibi teşehhüdü öğretiyordu**" dedi ve şöyle söyledi

التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ،
السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

Mâlikî mezhebine göre Tahiyât'ın en mükemmeli Hz. Ömer'den rivayet edilen Tahiyât'tır. Tahiyat duası ile ilgili Muvatta'da yer alan Hz. Ömer rivâyetinin bir isnadı bulunmaktadır.

Hz. Ömer Rivâyeti

Abdurrahman b. Abdülkârî, Hz. Ömer'i minberde insanlara teşehhüdü öğretirken şöyle dediğini işitmiştir: **Şöyle söyleyin:**

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، الزَّكَايَاتُ لِلَّهِ، الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ،
السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
ورَسُولُهُ

Şafîî ve Hanbelîlere göre, namazların son oturuşunda ettehiyyâtü'den sonra yalnız; **"Allahümme salli alâ Muhammed"** (Allah'ım, Muhammed (s.a.s)'e rahmet et) şeklinde kısa salavat getirmek rükün, "Allahümme salli-barik" duâlarının devamını okumak ise sünnettir. Delil şu ayettir: **"şüphesiz, Allah ve melekleri o peygambere salât ederler. Ey iman edenler, siz de ona salât edin, tam bir teslimiyetle de selâm verin"** (el-Ahzâb, 33/56). Allah'ın salâtı, müminlere rahmeti: insan ve meleklerin salâtı, dua ve intigfar; peygamberlerin müslümanlar hakkındaki salâtı ise, onları tezkiye ve ilâhi rahmete mazhar kılmaktır. Salâtın sözlük anlamı; dua, tebrik ve ta'zîm (ululama)'dir. (bk. Râgib, el-Müfredât ve Seyyid Şerif, ta'rifât, "salat" maddesi). Yukarıdaki ayet emir ifade eder. et-Tehiyyâtü'de peygamberi selâmlama yerine getirilmiş, peygambere salât kısmı eksik kalmıştır. İşte bu yüzden, yalnız Hz. Peygambere salât okumak, teşehhüde dahil olur (ez-Zühaylî, a.g.e., I, 670).

Şafii mezhebine göre en mükemmel salavat şekli şudur (bk. a.g.e, 2/856):

اللهم صل على محمد وعلى آل محمد، كما صليت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم
وبارك على محمد وعلى آل محمد، كما باركت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم، إنك
حميد مجيد

Hanbeli mezhebindeki salavatın şekli şu hadis rivayetindeki gibidir: Hz. Peygamber (asm)'e nasıl salavat getireceğini soran sahabiye **"şöyle deyin"** diye buyurdu:

اللهم صل على محمد وعلى آل محمد، كما صليت على إبراهيم إنك حميد مجيد،
وبارك على محمد وعلى آل محمد، كما باركت على آل إبراهيم، إنك حميد مجيد

İmam Malik'e göre salli-barik dualarının en efdali ise şu şekildedir:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ
عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ
حَمِيدٌ مُجِيدٌ

Esrem'in Faddale b. Ubeyd'den rivayet ettiğine göre: "Hz. Peygamber (asm) namazında dua edip Rabbini temcid etmeyen (övmeyen) ve Hz. Peygamber (asm)'e salavat getirmeyen birini duydu ve: **"Bu adam acele etti."** buyurduktan sonra onu huzuruna çağırıp şöyle buyurdu:

"Sizden biri namaz kılınca önce Rabbini övmekle başlasın, sonra Peygamber'ine salavat getirsin, sonra da dilediği gibi duada bulunsun."

Bu salavât-ı şerîfelerden sonra şu dualar okunur:

"Rabbenâ âtina fid-dünya haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kinâ azâbe'n-nâr. Rabbenâğfir Lî ve Livâlideyye velil mü'minine yevme yekûmu'l hisap".

Anlamı: **"Rabbimiz, bize dünyada iyilik ver, ahirette iyilik ver, bizi Cehennem azabından koru. Rabbimiz, beni, anamı, babamı ve bütün müminleri hesap gününde bağışla"** (bk. el-Bakara, 2/20; İbrahim, 14/41).

Namazlarda son oturuş, selâmla tamamlanır ve namaz sona ermiş olur. Hanefîlere göre, namazda iki tarafa selâm vermek farz değil, vacip hükmündedir. Bu yüzden, son oturuşta, teşehhüd miktarı geçtikten sonra, selâm, konuşma, bir hareket veya abdesti bozacak bir hâlin meydana gelmesi gibi yollardan birisiyle namazdan çıkılsa bu yeterli olur. Bu kimse kendi fiili (sun'u) (sun'u) ile namazdan çıkmış bulunur. Delil, Hz. Peygamber'in, Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'e; **"Sen teşehhüdü okuduğun veya onu okuyacak kadar oturduğun zaman, namazın tamamlanmış olur"** buyurmasıdır. (es-Şevkânî, a.g.e., II, 298; Zeylâî. Nasbu'r-Râye, I, 424) Abdullah b. Amr (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre de o şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Namazın son oturuşunda selam vermeden önce kişinin abdesti bozulursa namazı geçerlidir." (Ebû Dâvûd, Salat: 187)

Diğer yandan Hz. Peygamber namazını yanlış kılan sahabiye, namazın doğru kılınma şeklini gösterirken selâm'a yer vermemiştir (es-Şevkânî, a.g.e., II, 264). Bu duruma göre namaz, sağ tarafa doğru "es-Selâmü" demekle tamamlanmış olur. İlk selâmda "aleyküm ve rahmetullahi" ilâvesiyle ikinci selâm sünnettir. İmam başını sağ ve soluna çevirirken, o taraftaki meleklerle, insan ve cinlerden olan müslümanlara selâm vermeye niyet eder. (el-Kâsânî, a.g.e., I, 113; İbnu'l-Hümmam, a.g.e., I, 225; Zeylâî, Tebyînu'l-Hakâik, el-Matbaatü'l-Emiriyye, I, 104; İbn Âbidîn, a.g.e., I, 418). Şafîî ve Mâlikîlere göre, oturma hâlinde namazdan çıkmak için ilk selâm, Hanbelîlere göre ise, iki selâm farzdır. Cenaze ve nâfile namazlarıyla, tilâvet ve şükür secdesi bundan müstesnadır. Bunlarda tek selâmla namazdan çıkılır. Çünkü Hz. Peygamber, namazların sonunda daima selâm vermiş ve bunu terketmemiştir (es-Şevkânî, a.g.e., I, 292).

Teshhütte şehâdete gelince parmakların kaldırılma keyfiyeti:

İmam, Hafızuddin en-Nesefî, el-Kenz metninde şöyle söyler:

Kişi ikinci rekâtın her iki secdesini tamamladıktan sonra sol ayağını yatırıp üzerine oturur ve sağ ayağını diker, parmaklarını [dizlerinin üstüne] uzatır.

Metinlerin ibarelerinin çoğunluğu da bu şekildedir. Bu ibarelerden akla gelen ilk mana şudur: Kişi, şahadet lafzını telaffuz esnasında parmaklarını yummaksızın ve işaret etmeksizin, teşehhüdün başından sonuna kadar parmaklarını [dizlerinin üstüne] uzatır. Fetâvâ sahiplerinin (Ashâb-ı Fetâvâ) pek çoğu, fetvanın bu yönde olduğu hususunda açıklama yapmıştır.

Muhakkik Sadruşşerîa'nın sözünün zâhiri, onun bu görüşü seçtiğini gösterir. Zira O, el-Vikâye olarak isimlendirilen metninde şöyle söyler:

Kişi, parmakları açık ve kıbleye doğru yönelmiş şekilde ellerini dizlerinin üzerine koyar.

Allâme Tumurtâşî [Şemsuddîn Muhammed b. Abdullah et-Tumurtâşî el-Ğazzî. (ö.1005/1598)], et-Tenvîru'l Ebsâr metninde şöyle söyler:

“Kişi şehadeti [telaffuz] esnasında şehadet parmağı ile işaret etmez. Fetva da bunun üzerindedir.”

et-Tenvîr’i şerh eden Allâme eş-Şeyh Alâuddîn El haskefî [Alâuddîn Muhammed b. Ali el-Haskefî (ö.1088/1677)] ise şöyle der:

“el-Velvâliciyye, et-Tecnîs, Umdetü’l-müftî ve fetâvâların çoğunda da böyledir. Ancak mutemed olan, şârihlerin özellikle de el-Kemal [ö. 861/1457], el-Halebî [ö. 956/1594], el-Behnesi [ö. 986/1578], el- Bâkânî [ö. 1003/1594], Şeyhulislâm el-Cedd ve bunların dışında kalan müteahhirûnun tashîh ettiği görüş, işaret edileceği görüşüdür. Çünkü Efendimiz (sav)’in yapmış olduğu bir fiildir. Onlar bu görüşü İmam Muhammed [189/805] ve el-İmam’a [Ebû Hanife’ye] nispet ederler.”

Teşehhüd esnasında şehadet parmağıyla işarette bulunmanın sünnet olduğu şeklindeki görüşün Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed’e de nispet edildiğini belirten Haskefî (v. 1088), bunun şeklinin bütün parmakları yayarak şehadet parmağıyla işarette bulunmak olduğunu söylemiştir. (Alâuddîn Muhammed b. Ali el-Haskefî, ed-Dürrü’l-muhtâr) İbn Âbidîn ise bu görüşe itiraz ederek sünnete uygun olarak şehadet parmağıyla işaret etmenin ancak hususi bir şekilde olacağını, bunun da sağ eli yumarak ya da parmaklarını halka yaparak şehadet parmağıyla işarette bulunmak olduğunu söylemiştir. Parmakların yumulmadan açık bir şekilde uyluk üzerine konulduğuna dair rivayette şehadet parmağıyla işaret etme yoktur. Dolayısıyla teşehhüd esnasında, sağ elin parmakla- rını yummadan, parmaklar açık haldeyken şehadet parmağıyla işarette bulunmak rivayetlere aykırıdır. (İbn Âbidîn, Reddû’l-muhtâr, II, 218)

Vâil b. Hucr'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

"Kendi kendime:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in nasıl namaz kıldığına mutlaka bakacağım dedim ve O'na baktım. O ayağa kalktı, tekbir getirip ellerini, kulaklarının hizâsına gelinceye kadar kaldırdı ve sağ elini, sol avucunun sırtına, bileğinin ve kolunun üzerine gelecek şekilde koydu. (Vâil, sözünün devamında) şöyle dedi:

Sonra rükû'a girmek istediğinde ellerini aynı şekilde kaldırdı ve ardından ellerini dizlerinin üzerine koydu, sonra başını kaldırdı, ellerini de (baş tarafta olduğu gibi) aynı şekilde kaldırdı, sonra secdeye vardı ve avuçlarını kulaklarının hizâsına koydu, sonra oturup sol ayağının üzerine çöktü ve sol avucunu, (sol) uyluğunun ve sol dizinin üzerine koydu, sağ dirseğini ise sağ uyluğunun üzerine koydu, sonra iki parmağını (baş ve ortaparmağını) yumup bir halka şekline getirdi, sonra (şehâdet) parmağını kaldırdı. Ben de, O'nun, şehâdet parmağını hareket ettirerek onunla duâ ederken gördüm."
(Ahmed; hadis no:18890. Nesâî; hadis no:888. Elbânî, "Sahih-i Nesâî'de bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.)

Abdullah b. Ömer'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُمْنَى، وَقَبَضَ أَصَابِعَهُ كُلَّهَا، وَأَشَارَ بِإِصْبُعِهِ الَّتِي تَلَى الْإِبْهَامَ، وَوَضَعَ كَفَّهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُسْرَى. [رواه مسلم]

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- namazda oturduğu zaman, sağ avucunu sağ uyluğunun üzerine koyar, bütün parmaklarını yumar, başparmağını takip eden (şehâdet) parmağı ile işârette bulunur, sol avucunu da sol uyluğunun üzerine koyardı." (Müslim; hadis no: 580)

Yine Abdullah b. Ömer'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- gelen başka bir rivâyette o şöyle demiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، وَرَفَعَ إِصْبُعَهُ الْيُمْنَى الَّتِي تَلَى الْإِبْهَامَ، فَدَعَا بِهَا، وَيَدُهُ الْيُسْرَى عَلَى رُكْبَتِهِ الْيُسْرَى بِاسِطِهَا عَلَيْهَا.

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- namazda oturduğu zaman, ellerini dizlerinin üzerine koyar, başparmağını takip eden sağ (şehâdet) parmağını yukarı kaldırır ve onunla duâ eder, sol elini de açık bir halde sol dizinin üzerine koyardı."

Sa'd b. Ebî Vakkas'tan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

مَرَّ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أَدْعُو بِأَصَابِعِي، فَقَالَ: أَحَدُ أَحَدُ، وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ. [رواه النسائي]

"Ben, (namazda) parmaklarımla duâ ederken Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bana uğradı ve:

"Sadece bir parmağınla (yani şehâdet parmağınla) işâret et. Sadece bir parmağınla işâret et' diyerek şehâdet parmağı ile işârette bulundu." (Nesâî; hadis no: 1273)

Nâfi'den rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

كَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ وَأَشَارَ بِإِصْبُعِهِ وَاتَّبَعَهَا بَصَرَهُ، ثُمَّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَهِيَ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنَ الْحَدِيدِ يَعْني السَّبَّابَةِ. [رواه أحمد وحسنه الألباني في صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم]

"Abdullah b. Ömer -Allah ondan ve babasından râzı olsun- namazda (teşehhüd için) oturduğu zaman ellerini dizlerinin üzerine koyar, (şehâdet) parmağı ile de işâret ederek bakışlarını ona (parmağına) dikerdi."

Sonra şöyle dedi:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

'Bu (parmak işareti), şeytana demir kamçıdan daha şiddetlidir'." (Ahmed; hadis no: 5964. Elbânî, "Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Namaz Kılış Şekli", s: 159'da adlı kitabında hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.)

Hanefilere göre: Namaz kılan kişi teşehhütte sağ elini sağ uyluğu üzerine, sol elini sol uyluğu üzerine koyar ve parmaklarını açar. Bu durum aynen iki secde arasındaki oturuş gibidir. Parmakların arası az açılır, uçları dizlerin üzerine konur, fakat en sahih olan görüşe göre, ellerle diz kapakları tutulmaz. Mutemed olan görüşe göre, kelime-i şهادet getirirken sağ elin işaret parmağı, "Lâ ilâhe" derken kaldırılıp uluhiyetin ispatı sırasında yani **"İllallah"** derken indirilir ki bu kaldırma ve indirme işaretleri ile Allah'ın eşinin bulunmadığı teyit edilmiş olsun. Bunu yaparken baş parmak ile orta parmak halka edilmeli; diğer iki parmak da içe bükülmelidir.

İbnu'l-Humam, Efendimiz (s.a.v)'in Teşehhüd'de oturma tarzını haber veren hadislerde geçen "sağ avucunu sağ uyluğunun üzerine koydu, parmaklarının hepsini topladı (*elini yumdu*), işaret parmağıyla işaret etti..." ifadesini şöyle izah eder:

"Hem parmakları yummak, hem de avucu uyluk üzerine koymak, şüphesiz ki aynı anda gerçekleşmez. Allahu a'lem burada kastedilen, önce avucun uyluk üzerine konması, parmakların sonradan, işaret esnasında yumulmasıdır."

Daha sonra İbnu'l-Humam, parmağın "La ilahe" derken kaldırılacağı, "illallah" derken indirileceği görüşünü şemsu'l eimme el-Helvânî'den naklen verir. (İbnu'l-Humam, Fethu'l-Kadir, I, 272)

İmam Muhammed'den, işaretin keyfiyeti bağlamında nakledilen de budur. O şöyle demiştir:

"Serçe ve yüzük parmağını yumar, orta ve baş parmaklarını halka yapar, işaret parmağını diker."

İmam Ebu Yusuf'tan gelen nakil de böyledir.

Birçok kimseler bu sünneti yapamazlar. Bu yüzden terki daha uygun bulunmuştur. Yapmasını bilmeyenlerin yapmaması daha iyidir.

Şafîî ve Hanbelîlere göre: Birinci ve ikinci teşehhütte otururken ellerin iki uyluk üzerine konulması sünnettir. Şâfiîlere göre, kişi sol elini açıp parmaklarını birbirine bitiştirir. Öyle ki, parmakların uçları diz kapakları ile eşit bir duruma gelmelidir, yine parmakların uç kısmı bütünü ile kibleye karşı yöneltilmiş ve parmakların arası açık olmamalıdır. Çünkü parmakların arasını açık tutmak baş parmağın kibleden çevrilmesine yol açar.

Şâfiîlere göre teşehhütte oturan kişi sağ elini sağ uyluğu üzerine kor ve elin küçük parmağı ile onun yanındakini ve orta parmağını yumar. **Hanbelîlere göre** ise, baş parmağını orta parmağı ile birlikte halka yapar.

Şafii ve Hanbelilerde azhar olan görüşe göre oturan kişi teşehhütte baş parmağını işaret parmağına bitiştirir. Bunun şekli 53 rakamı gibi olur. Baş parmağı elinin altına avuç içine almak suretiyle bu rakam görünümü temin edilir. Eğer baş parmak ile işaret parmağını birlikte salıverirse yahut orta parmağın üzerinde ikisini yumarsa yahut başları ile ikisi

arasında halka yaparsa yahut orta parmakların ucunu baş parmağına bağlarsa sünneti yerine getirmiş olur. Çünkü bütün bunlarla ilgili hadisler gelmiştir. Fakat birincisi daha faziletlidir. Nitekim Şâfiîlerde bu görüşü benimsemişlerdir. Çünkü ravileri daha fakih kimselerdir.

Şâfiîler'e göre sağ el işaret parmağının teşehhütte "illallah" kelimesine gelindiğinde kaldırılması sünnettir. İşaret parmağı kible yönüne doğru kaldırılır. İşaret parmağı kaldırıldığında hareket ettirilip ettirilmeyeceği konusunda sahih olan görüş, cumhurun da kabul ettiği, işaret parmağının hareket ettirilmeyeceği görüşüdür. Buna göre "illallah" kelimesinde işaret parmağı kaldırıldığında hareket ettirilmesi mekruhtur; ancak hareket ettirilirse namazı bozmaz. (Nevevî, el-Mecmû', III, 434)

Hanbelîler'e göre teşehhüd esnasında sağ elin serçe ve yüzük parmakları yumulup, başparmak ve orta parmak halka yapılarak sağ uyluk üzerine konulması ve sağ el işaret parmağıyla işarette bulunulması sünnettir. Hanbelîler'in konuyla ilgili delili, Hz. Peygamber'in sağ elini yumarak orta ve başparmaklarını halka yaptığı ve şahadet parmağıyla işarette bulunduğu168 dair Vâil b. Hucr'un rivayet etmiş olduğu hadistir. (Taberânî, el-Mu'cemu'l-kebîr, XXII, 33-34) Hanbelî mezhebinde meşhur olan görüşe göre, tevhide dikkat çekmek için işaret parmağı teşehhüdde Allah'ın zikredildiği esnada kaldırılır ve hareket ettirilmez. (İbn Kudâme, el-Muğnî, II, 219; İbn Müflih, el-Mübdî', I, 410)

Şâfiîlerde ve Hanbelîlerde Parmak kaldırıldıktan sonra birinci teşehhüdden ayağa kalkıncaya kadar, son teşehhüdde de selâm verinceye kadar parmak aynı şekilde tutulur. Bu parmak, sahibince de gözlenir. Parmakları dürerken başparmakları yana doğru yumup avuç kenarına koymak, diğer şekillerden daha faziletlidir.

Şâfiîler ve Hanbelîlerin bu meselede dayandıkları delil İbni Ömer'in rivayet ettiği hadistir:

"Hz. Peygamber (asm) sağ elini sağ dizî üzerine koyup elli üç sayısı şeklinde parmaklarını yumdu ve işaret parmağı ile işarette bulundu." (Bu hadisi Muslim rivayet etmiştir)

Parmakları hareket ettirmemesi gerektiğinin delili Abdullah b. Zübeyr'in rivayet ettiği şu hadistir:

"Hz. Peygamber (asm) dua ettiği zaman parmağı ile işaret eder ve parmağını hareket ettirmezdi." (Ahmed, Ebu Dâvud, Nesei ve İbni Mace rivayet etmişlerdir)

Sa'd b. Ebu Vakkas'ın rivayetinde ise şöyle buyurulmaktadır:

"Ben parmaklarımla dua ederken Hz. Peygamber (asm) bana uğradı ve 'ehad, ehad' diyerek işaret parmağı ile işarette bulundu." (Bu hadisi Nesei rivayet etmiştir)

Mâlikîler'e göre: Teşehhüd esnasında sağ elin serçe, yüzük ve orta parmağının uçları, başparmağın köküne konulacak şekilde bu parmaklar yumulur. İşaret parmağı onunla işaret ediyormuşçasına uzatılır. Başparmak ise işaret parmağının yakınında orta parmağın üzerine konularak uzatılır. Mezhepteki hâkim görüş, teşehhüd esnasında sağ elin işaret parmağının kaldırılması ve teşehhüdün başından sonuna kadar vasat bir şekilde hareket ettirilmesinin mendup olduğu şeklindedir. İşaret parmağının bu hareketi aşağı yukarı şeklinde değil, sağa sola doğru olmalıdır. Bu

hareketin sebebi kişinin bu sayede namazda olduğunu hatırlamasını sağlamak ve gaflete düşmesini engellemektir. İbn Rüşd'e göre ise sadece işaret parmağı kaldırılarak işarete bulunulur, parmak hareket ettirilmez. İbn Abdülber, tüm bu görüşlerin Hz. Peygamber'den sahih olarak rivayet edilmiş olduğunu ve hepsinin mübah olduğunu ifade etmiştir. (İbn Abdülber, el-İstizkâr, IV, 261-262; İbn Rüşd, Bidâyetü'l-müctehid, I, 137; Desûkî, Hâşiye, s. 250-251)

Bunun dayandığı delil Vail b. Hucr'un rivayet ettiği hadistir. Vail, Hz. Peygamber (asm)'in namaz kılma şeklini anlatırken şöyle diyor:

"Sonra oturup sol ayağını yere yatırdı ve sol elinin avuç kısmını uyluğu üzerine ve sol dizi üzerine koydu ve sağ dirseğini sağ uyluğunun hizasına getirdi. Sonra parmaklarından ikisini yumarak halka şeklinde yaptı, sonra parmağını kaldırdı ve bu parmağını hareket ettirdiğini gördüm, dua ediyordu." (Bu hadisi Ahmed, Neseî, Ebu Dâvud, İbni Mace, İbni Huzeyme ve Beyhaki rivayet etmişlerdir. (Neylül-Evtâr, II, 283.))

KÂFİRLERİN BAYRAMLARI İÇİN TEBRİK KARTI HAZIRLAMAK

Soru: Ben, muhasebeciyim. Çalıştığım işyerinde İsâ'nın doğum günü (yılbaşı) kartlarının üzerinde: "İsâ, Allah'ın oğludur" "O, seni seviyor" gibi şirk içeren ibâreler bulunmaktadır. Müşteri, bu kartları bana getirdiğinde ben ona açıklama yapıyor, öğüt veriyorum ve parayı kayıt cihazına koyuyorum. Bundan dolayı ben kâfir miyim? Ben, şirkten, hristiyanlık ve hristiyanlardan nefret ediyorum. Acaba ben kâfir miyim?

Cevap:

Hamd, yalnızca Allah'adır.

Mü'min olduğunuz, şirkten ve hristiyanlıktan nefret ettiğiniz sürece siz,kâfir değilsiniz. Aksine siz, tevhid üzere olduğunuz sürece ve dînden çıkaran bir şey işlemediğiniz sürece müslümansınız. Fakat bilmeniz gerekir ki, bir müslümanın, hangi vesileyle olursa olsun, bayramlarını kutlamaları için kâfirlere yardım etmesi ve bu bayramları kutlaması câiz değildir. Hristiyanların bayramlarında kullandıkları kartları satmak da bundandır.

Şeyhulislâm İbn-i Teymiyye -Allah ona rahmet etsin-, büyük kitabı "İktidâu's-Sırâtı'l-Mustakîm Muhâlefeti Ashâbi'l-Cehîm" adlı kitabında şöyle demiştir:

"Müslümanın, bayramlarını kutlamalarına yardımcı olacak yiyecek, giyecek, reyhan gibi şeyleri kâfirlere satmalarına veya onlara hediye etmelerine gelince, bu davranış, onların haram olan bayramlarını edâ etmelerine yardımcı olmayı içermektedir.

Bu davranış; bir asıl üzerine bina olunmuştur ki o da: İçki edinmeleri amacıyla kâfirlere üzüm veya meyve suyu satmak, câiz değildir. Aynı şekilde müslümanla savaşıması için kâfirlere silah satmak da câiz değildir."

Şeyhulislâm İbn-i Teymiyye -Allah ona rahmet etsin- daha sonra, Mâlikî âlimlerinden olan Abdumelik b. el-Habîb'den şu görüşü nakletmiştir:

"Hristiyanların dînlerinin yararına olan bir şeyi, müslümanların, onlara satmasının helal olmadığını görmez misin? Onlara ne et, ne yemek, ne elbise satılır, ne de onlara binit (araç) ödünç verilir. Bayramlarını edâ etmeleri için onlara yardım da edilmez. Çünkü bu davranış; onların şirkini yüceltmek, ona tâzim göstermek ve küfürlerine yardım etmektir." (İktidâu's-Sırâtı'l-Mustakîm Muhâlefeti Ashâbi'l-Cehîm; s: 229-231. Dâru'l-Ma'rife baskısı. Tahkik: el-Fakkî)

Soru:

Ben, ek geçim kaynağı olsun diye bayramlarda tebrik kartları yapmaktayım. Sizden şunun açıklamasını istiyorum: Bu yapmakta olduğum iş bid'at sayılır mı? Bildiğim kadarıyla haram olduğu apaçık belli olmadıkça eşyada aslolanın helal olmasıdır. Ben, gerçekten bu yapmakta olduğum şeyin doğru veya yanlış olduğunu öğrenmeye ihtiyacım vardır.

Cevap:

Hamd, yalnızca Allah'adır.

Evet. Muamelelerde aslolan, mübah ve helal olmasıdır. Muamelelerde herhangi bir delil olmadan bir şeyi haram saymak câiz değildir. Bayramlar için yapmakta olduğunuz tebrik kartlarının hükmü, bayramın türüne göre farklılık arz eder. Eğer yaptığınız tebrik kartları, Noel yortusu ve yılbaşı gibi, kâfirlerin bayramını tebrik etmek için veya Mevlid-i Nebvî ve Miraç kandili gibi, bid'at bir bayramı tebrik etmek için veyahut da Millî bayramlar ve doğum günleri gibi, içerisinde kâfirlere benzemeye çalışmak olan bayramları tebrik etmek için ise, bu takdirde bu kartları yapıp satmanız câiz değildir. Birisinin bu kartları sizden satın alması da câiz değildir. Çünkü bu davranış; dîne aykırı olan bu bayramları kabul ve ikrar etmek, günah ve düşmanlıkta yardımlaşmak demektir.

Eğer bayramlar dînî bayramlar ise -ki İslâm'da Ramazan ve Kurban bayramından başka hiçbir bayram yoktur-, bu takdirde bu iki bayram münâsebetiyle tebrik kartları yapıp satmanız câizdir. Bu arada, tebrik kartlarına "Allah Teâlâ, bizim ve sizin amellerimizi kabul etsin" gibi, dînî ve mübah olan ibâreleri seçip yazmanız şarttır.

Âlimlerin zikrettiği kâfirlere yardım etme ve onlarla işbirliği yapma yönlerinden birisi de; bu bayramlar münâsebetiyle elbiseler ve hatıralık eşyalar imal etmek ve tebrik kartları bastırmaktır.

Allah Teâlâ en iyi bilendir.

KÜFÜR VE KÂFİR

Önce küfür kelimesi üzerinde duralım. Arapça bir kelime olup "Kefera" fiilinden masdardır. Lûgat manası: "Bir şeyi örtmek, gizlemek, varlığı istifhama yer bırakmıyacak derecede açık olan bir şeyi, sun'î olarak gizlemektir." (187) Delâletî ve subûti kat'i nass'ları tasdik etmeyen ve Allahû Teâlâ (cc)'yı inkâr edenlere kâfir denir. İmam-ı Gazali küfrü "Resûl-i Ekrem (sav)'in getirmiş olduğu haberlere

inanmamak ve onları yalanlamak"(188) şeklinde tarif etmiştir. İbn-i Abidin: "Küfür lûgatta örtmek manasınadır. Şeriatte ise: Hz. Muhammed (sav)'in kesin olarak dininden olup, Cenab-ı Hakk (cc) tarafından getirmiş olduğu bilinen şeylerde Resûlullah (sav)'ı yalanlamaktır"(189) tarifini esas almış!.. Allahû Teâla (cc)'ya iman etmeyen, Resûl-i Ekrem (sav)'in tebliğini kabul etmeyen ve "Zarurat-ı Diniyye" den olan hususları inkâr edenlere kâfir denir. Çoğulu "Küffâr" veya "Kefere"dir.(190)

Küfür ile birlikte ele alınması gereken diğer bir kavram da "şirk"tir. "Eş-Şerike" veya "Eş-Şirke" şeklinde kullanılan bu kelimenin lûgat manası ortaklıktır.(191) İki ortağın sermaye ve emeklerini birbirlerine katmaları, mirasta, ganîmette, alım ve satımda birbirine şerik (ortak) olmalarına "Şirket" denilmiştir.(192) İslâmî ıstılâhta şirk; Allahû Teâla (cc)'ya inanmakla birlikte kudret ve kuvvette O'na (Allah'a) denk başka ilahları da tanımaktır. Açıkta açıkça Allahû Teâla (cc)'ya ortak koşan, birkaç ilahın varlığını kabul edenlere "Zahiri Müşrik" denir. Allahû Teâlâ 'yı(cc) ikiye ayıran, hayrı yaratan "Yezdan", Şerri yaratan "Ehremen"dir diyen mecusiler, zahiri müşrik hükmündedir.(193) Allahû Teâla (cc)'ya lâıyk olmadığı sıfatları nisbet edenler de müşriktirler. Hristiyanlar "Hz. İsa Allah'ın oğludur", Yahudiler de "Hz. Üzeyr Allah'ın oğludur" diyerek şirk düşmüşlerdir. Hristiyan ve Yahudiler, "Hakiki Müşrik" hükmündedirler.(194) Küfür ile şirk kavramı arasında, lafzî ayrılık mevcuttur. Her müşrik, aynı zamanda kâfirdir. Buna mukabil her kâfir, müşrik vasfı ile anılmayabilir. Ancak itikadî açıdan mahiyet birliği sözkonusudur. Hanefî fukahası: "Küfür tek millettir" .(195)hükmünde ittifak etmiştir.

Konumuzla ilgili olarak diğer bir ıstılâh da "İrtidat"dır. Reddetmek, geri çevirmek ve bir işten rücû etmek gibi manalara gelen "İrtidat"; İslâmî ıstilahta; iman ettikten sonra, küfre rücû etmeye (dönmeye) verilen isimdir.(196)

MÜRTED İLE KAFİR ARASINDAKİ FARK

Mürted ile kâfir arasında çok önemli bir fark vardır. Şöyle ki: Mürted İslâm'ın Allahû Teâla (cc) indinde yegâne din olduğunu ve kudsiyetini bildiği halde; dünya menfaati, hırs, hased, kin veya bunun gibi duygularla İslâmı terketmiştir. Bu duygular, irtidat eden kimseyi mü'minlere karşı mâharib (savaş ehli) durumuna getirir. Zira irtidatla birlikte bütün ismet-i şahsiyetini kayıp etmiştir.(197) Gayr-i müslim olan kâfir ise, davete muhtaçtır. Zira İslâm dini hakkında doğru bir bilgiye sahip değildir. İbn-i abidin: "İrtidat eden ve muhârib durumuna geçen kimsenin öldürülmesi dinin muhafazası için zarurîdir. Zira dinin muhafazası maslahatların en üstünüdür"(198) hükmünü beyan etmiştir. Hanefi fukahası irtidat eden erkeğin öldürülmesinde, kadının ise hapsedilmesinde müttefiktir.(199) Çünkü kadın muharib (Savaş ehli) durumunda değildir. Bu noktada şu hususu da hemen kaydedelim ki; mürted olan erkek de derhal öldürülmez!.. Önce irtidat sebebi araştırılır, şüpheye düştüğü konular kendisine yeniden izah edilir ve mühlet verilerek tecdid-i iman'a dâvet edilir.(200) Bütün bunlardan sonra, yeniden İslâm'a dönmeyi kabul etmezse "mü'minlerin emirinin görevlendirdiği kimsenin (kadın'nın) huzurunda, gereken ceza uygulanır ve öldürülür. Zira Resûl-i Ekrem'in (sav): "Kim dinini değiştirirse onu öldürün"(201) buyurduğu sabittir.

Kur'an-ı Kerim'de: "Sizden her kim dininden döner ve kâfir olarak ölür ise, işte onların dünya ve ahirette amelleri geçersizdir. Kendileri de cehennem ehlidir. Onlar cehennemin ebedî sakinleridir"(202) hükmü beyan buyurulmuştur. Dolayısıyla

herhangi bir kimse İslâm dininden döner ve o halde iken ölürse; (Müslüman iken yapmış olduğu) bütün amelleri mahvolur.(203) İslâm ulemâsı; insanları küfre sürükleyen konular üzerinde hassasiyetle durmuştur. Çünkü bir müslümanın (Allahû Teâla (cc) muhafaza buyursun) küfre düşmesi; imtihanı kaybetmesi ve ebedî olarak cehennemde kalmasını gerektiren fecî bir hâdisedir.

İNSANI KÜFRE DÜŞÜREN FİİLLER

VESEN'E VE SANEM'E TAPMAK:

Önce "Vesen ve Sanem" kelimeleri üzerinde duralım. İbn-i Abidin: "Vesen; cüssesi olan, yani insan sûretinde ağaçtan, taştan veya gümüşten, cevherden oyulan heykellerdir. Cem'i "Evsan" gelir. Sanem ise cüssesiz sûrettir. Lugat ulemasından birçokları, aralarında böyle fark yapmışlardır. Bazıları aralarında fark olmadığını söylemiş; bir takımları da sûretten (resimden) başkasına "Vesen" denileceğini bildirmişlerdir. Binâye'de böyle denilmiştir"(204) buyurmaktadır. Dikkat edilirse Zâhir rivâye; insan heykellerine (neden yapılırsa yapılsın) "Vesen" resimlerine de "Sanem" denilmiştir. Bu iki kelime (Vesen ve Sanem) Türçe'de ortak bir lafız ile ifâde edilmiştir: Put!.. Ancak "Put" kelimesinin Farsça olduğu ve bu iki mahiyeti kuşatmadığı da açıktır. Şurası muhakkaktır ki; Allahû Teâla (cc)'dan başkasına ibadet etmek küfürdür. İslâm ulemâsı Vesen'e (heykele) Sanem'e (resime), güneş'e, ay'a, Yıldız'a ve Ateş'e secde etmenin küfür olduğu hususunda ittifak etmiştir.(205) Günümüzde Allahû Teâla (cc)'nın indirdiği hükümleri çirkin görüp, kendi heva ve heveslerinden hükümler icad eden ve İslâm'a karşı savaşan Tağut'ların varlığı mâlumdur. Bu Tağut'lar, kendisinden önce ölen atalarının heykellerini yaptırmaı ihmâl etmezler. Bunlara "Veseni" (Heykelperest) denir. İnsanlardan bir kısmı; Tağut'ların heykellerine, değişik isimler altında tapmaktadırlar.

KUR'ÂN-I KERÎM'E HAKARET ETMEK VE PİSLİĞE ATMAK:

Kasden ve taammüden Kur'ân-ı Kerîm'in tamamını veya bir kısmını pislığe atmak, insanı küfre sürükleyen bir fiildir.(206) Zira bu fiildeki hakaret unsuru, inkârın bir neticesidir. Ayrıca alay etmek niyetiyle; def ve ney gibi müzik aletleri eşliğinde Kur'ân-ı Kerîm okumak da, insanı küfre sürükler.(207) "Feteva-ı Zahiriye" de: "Eğlence tarzında bir kimse Kur'an'dan bir ayet okursa kâfir olur"(208) denilmiştir. Sonuç olarak; Kur'an-ı Kerim'e hakaret etmek ve alaya almak insanı küfre sürükleyen fiillerdir.

KÜFÜR ALÂMETLERİ'Nİ TAKMAK VE GİYMEK:

Küffar'a ta'zim ve küfrü te'yid niyetiyle: Haç takınmak, zünnar kuşanmak, mecusi şapkası giymek (Kalensüvetu'l mecusi) ve omuza gıyâr koymak, insanı küfre sürükleyen fiillerdir.(209) Ancak dikkat edilecek husus; "Küfrün âlâmet-i farikası" olan giyim ve kuşamda benzemenin haramlığıdır.

Meselâ: Haç takınmak, Hristiyanların bir âlâmet-i fârikasıdır. Küffar'a ta'zim ve küfrü te'yid niyetiyle "Haç takınan" kimse kâfir olur. Zira Haç işareti, Hz. İsa (as)'ın çarmıha gerildiği akaidinin simgesidir. Halbuki Nass'la sabittir ki, Hz. İsa (as) çarmıha gerilmemiştir. Haç işaretini boynuna takan bir kimse, nass'ı yalanlama durumundadır.

İNSANI KÜFRE DÜŞÜREN SÖZLER (ELFÂZ-I KÜFR)

İrtidat'ın meydana gelmesi için yegâne rükûn; müslüman olan bir kimsenin; diliyle, küfür olan bir hususa itikad ettiğini ikrar etmesidir. Yani küfür sözünün ikrar edilmesidir.(210)

Küfür olduğu sabit olan herhangi bir hususu ikrar eden kimsenin; bu ikrarı sırasında akıllı olması şarttır.(211) Delilik, bayılma, uyku halinde iken sayıklama, hastalık (cinnet vs.) ve sarhoş iken küfür kelimesini söyleyen kimsenin irtidadına hüküm verilemez. Ayrıca mükellefin; kendi irade ve ihtiyariyle, herhangi bir ikrah sözkonusu olmadan küfür kelimesini söylemesi esastır. Ölüm tehdidi veya herhangi bir uzvunun koparılması tehlikesi ile başbaşa kalan (İkrah-ı Mülci) mükellef; kalbi ile mutmain olduğu halde küfür kelimesini söylerse, mürted olmaz. Çünkü bu hale şer'an ruhsat verilmiştir.(212)

Kur'an-ı Kerim'de: "Kalbi iman üzere (sabit ve bununla) mutmain olduğu halde; (cebr-ü) İkrah'a uğratılanlar müstesna olmak üzere kim iman ettikten sonra Allahû Teâla (cc)'yı tanımaz, küfre sine (-i kabul) açarsa, işte Allah'ın gazâbı o gibilerin başıdır. Onların hakkı en büyük azaptır"(213) hükmü beyan buyurulmuştur. Bu Ayet-i Kerime'de "İkrah" halinin müstesna olduğu sabittir. Ancak "İkrah-ı Mülci'nin" bütün şartlarının bulunması şarttır. Eğer İkrah-ı Gayr-i Mülci (Eksik olan ikrah) sözkonusu olursa, küfür kelimesini söylemeye ruhsat yoktur.(214) Bağlanma, hapis veya herhangi bir uzvun telef olmasına yol açmayan dövme; eksik olan ikrah cümlesindendir. Bu durumlarda kelime-i küfrü söyleyen kimse; ihtiyar ortadan kalkmadığı için, küfre düşer.

Kalbi imanla dolu olduğu halde; herhangi bir zorlama olmadan kendi irâde ve ihtiyariyle küfrü gerektirecek herhangi bir söz söyleyen kimse kâfirdir.(215) Ayrıca şaka yapma huyuna sahip olan bir mükellef, şaka olsun diye veya hoş vakit geçirme kasdıyla küfür olan bir sözü söylerse, inancı söylediği söze zıt bile olsa âlimlerin hepsine göre tekfir edilir.(216) Zira kat'î olan nass'ları, şaka konusu haline dönüştürmüştür.

Bir mükellef; küfrü gerektirmeyecek bir sözü söylemeyi kasdederken, dil sürçmesi veya bir hata sebebiyle küfür kelimesini konuşsa kâfir olmaz.(217) Zira kasdı; küfür kelimesini söylemek değildir. Durumu derhal düzeltmesi gerekir.

Kur'an-ı Kerim'de "Münâfıkların" durumu beyan buyurulurken: "Şayed onlara (Niçin alay ettiklerini) sorsan, "andolsun ki "biz ancak (yol zahmetini hissettirmemek için lafa) dalmış bulunuyor, şakalaşıyorduk" derler. De ki: Allah ile, O'nun ayetleriyle, O'nun Resûlü ile mi eğleniyordunuz? (beyhûde) Özür dilemeye kalkmayın. Siz iman (ettiğinizi ikrar)'dan sonra küfrettiniz"(218) hükmü zikredilmiştir. İslâm ulemâsı Allahû Teâla (cc)'nın zâtı, sıfatları, isimleri, emir ve nehiyelerinin inkârının küfür olduğu hususunda ittifak ettikleri gibi(219), bu hususlarda, şaka olsun diye veya alay etmek için küçümseyici sözler sarfetmenin de küfre mûcip olduğu hususunda müttefiktirler.

Allahû Teâla (cc)'nın varlığına ve birliğine inanmakla beraber; O'nun diri ve ezeli oluşunu kabul etmemek, kat'î nass'larla sabit olan sıfatlarını inkâr etmek veya insan zihnince tasarlanabilen bir varlık olduğuna inanmak ayrıca Allah'ın bazı varlıklara hulûl ettiğini kabul etmek küfürdür.(220)

Allahû Teâla (cc)'nın emir ve nehiyelerini tebliğ için peygamber gönderdiğini kabul etmemek küfürdür.(221) Bu hususta hiçbir ihtilaf yoktur.

Allahû Teâla (cc)'nın peygamberler gönderdiğini kabul etmekle birlikte; bazı peygamberlerin nübüvvetini (Kur'an-ı Kerim'de isimleri zikredilen) inkâr etmek küfürdür.(222) Çünkü bu konudaki kat'î nassları yalanlama sözkonusudur.

Kur'ân-ı Kerim'in tamamını, bir kısmını, sûrelerinden herhangi birini inkâr etmek küfürdür. Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'den olduğu sabit olan herhangi bir Âyet-i Kerime'yi inkâr da tıpkı tamamını inkâr gibidir.(223)

Zarûret-i Dîniyye'den olduğu sabit olan herhangi bir hususun inkârı; mükellefi küfre sürükler.(224) Beş vakit Namaz'ın, Zekât'ın, Hacc'ın, Oruç'un, Cihad'ın farziyeti, zinâ'nın, adam öldürmenin, içki içmenin haram oluşu gibi kat'î nass'larla sabit olan emir ve nehiylerin reddedilmesi küfürdür. Ayrıca Delâlet-i ve Subûti Kat'î nass'larla sabit olan "Farz'lar dan ve "Haram"lardan şüphe etmek de tıpkı inkâr etmek gibidir.

Sihir yapan ve sihrin mübah olduğuna itikad eden kimse kâfirdir.(225) Bu hususta hiçbir ihtilâf yoktur.

Gaybten verdiği haber konusunda Kâhin'i tasdik etmek küfürdür. Kâhin gelecek zamanda vukû bulacak hâdiseleri veren, sırları bildiğini ve gayb âlemine ait bilgilere vâkıf olduğunu iddia eden kimsedir. Kâhin'in yaptığı işe kehanet denir. Resûl-i Ekrem (sav)'in: "Bir kimse Kâhin'i verdiği haber konusunda tasdik ederse, Allahû Teâla (cc)'nın Muhammed'e indirdiğini inkâr etmiş olur"(226) buyurduğu da bilinmektedir. Mûteber bütün fıkıh kitaplarında: "Gaybı bildiğini iddia eden kimse de, Kâhin'e gidip onu tasdik eden kimse de kâfir olur" hükmü kayıtlıdır. Burada şunu da belirtelim ki; mutlak olarak gaybı bilme iddiası ile bazı emâreleri esas alıp hüküm verme birbirinden farklıdır. Bir doktorun; hastanın nabzını kontrol edip, bazı hükümlere varması gaybten hüküm vermesi manâsına gelmez. Ayrıca Peygamberlerin, ileride zuhur edecek hadiseleri haber vermeleri de; kehanetle değil, vahiy yoluylaadır.

Küfür ile imanın aynı şeyler olduğunu, mahiyet olarak birbirinden farklı olmadığını söylemek küfürdür.(227) Zira "İman" ile "Küfür'ün" ayrı ayrı şeyler olduğu kat'î nass'larla sabittir.

Bir insanın, kendi nefsinin küfrüne rızâ göstermesi küfürdür.(228) Zira herhangi bir baskı olmadan hür iradesiyle kâfir olmaya râzı olmuştur. Bu hususta icma tahakkuk etmiştir. Ancak küfrü sevmemekle beraber; Allahû Teâla (cc)'nın kâfirlerden intikam alması için, onların küfür üzere ölmelerini temenni etmek küfür değildir.(229)

İbn-i Abidin: "Bir müslümanın dinden çıkıp çıkmadığında şüphe edilirse mürted olduğuna hükmedilmez. Bir müslümanın söylemiş olduğu küfür kelimesi ile dinden çıktığı kesin olarak bilirse, mürted olduğuna hükmolunur. Dinden çıktığı kesin olarak bilinmezse, mürted olduğuna hükmolunmaz. Çünkü sabit olan müslümanlık şüphe ile zâil olmaz. Küfür büyük bir şeydir"(230) hükmünü zikrediyor. Gerçekten; irtidat ettiği sabit olan bir kimse, eğer erkek ise öldürölür, kadın ise hapsedilir. Dolayısıyla zan ile tekfir câiz değildir.

DİĞER KONULAR

SAHABE-İ KİRÂM'I ANCAK HAYIRLA ANARIZ: Resûl-i Ekrem (sav)'e bey'at ederek; bütün yeryüzü müstekbirlerine karşı cihad eden Sahabe-i Kirâm'ı ancak hayırla anarız. Bilindiği gibi sahâbe: "Hz. Muhammed (sav)'e mü'min olarak mülâki olan, sohbetinde bulunan ve daha sonra mü'min olarak ölen şahıslara verilen isimdir."(231) İmam-ı Muhammed (rha) "Emirlerle birlikte cihad"ı izah ederken: "Sahâbe-i Kiram hakkında hayırlı sözlerden başkasının söylenmemesi hususunda Resûl-i Ekrem (sav)'den meşhur bir hadîs-i şerifin mevcud olduğunu kaydettikten sonra: "Ashabım hakkında Allahû Teâla (cc)'dan korkun!.. Onları hedef edinmeyin. Kim onları severse, muhakkak beni de sevmiş olur ve kim onlara eziyet ederse, Alettahkik bana da eziyet etmiştir"(232) hadîs-i şerifini

zikrediyor. Hanefî fûkahasından Molla Hüsrev: "Selef-i salihin'e açıkça küfreden kimsenin de şahidliği kabul edilmez. Selef-i Salihin; sahâbe-i kirâm ve müctehid ulemâdır. Allahû Teâla (cc) hepsinden razı olsun. Çünkü bu işler (Selef-i Sâlihine dil uzatmak) o kimsenin aklının ve haysiyetinin kusurunu gösterir. Bundan kaçınmayan kimse yalandan da kaçınmaz"(233) hükmünü beyan ediyor. Sonuç olarak; Ehl-i Sünnet olan mü'minler sahâbe-i kirâm'ı daima hayırla anarlar. Onlar arasındaki ihtilafları bahâne ederek kat'iyyen hukuklarına dil uzatmazlar. Ehl-i Bid'at ise; sahâbe-i kirâm'ın arasındaki ihtilafları bahane ederek, ileri geri sözler sarfetmekten kaçınmaz.

ESAS OLAN "BEYNE'L HAVF VE'R RECA" HALİDİR: Kur'an-ı Kerim'de: "Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Zira hakikat şudur ki; kâfirler guruhundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez"(234) hükmü buyurulmuştur. Mü'minler; Allahû Teâla (cc)'nın yaratmış olduğu nimetlerin bile sayılamayacağının şuurundadırlar. Dolayısıyla bunca lütûf ve ihsânı dikkate alarak; lâıyıkı ile kulluk yapamadıklarını îtiraf ederler. Bu sebeble korku içerisindeyler. Ancak kat'iyyen Allahû Teâla (cc)'nın rahmetinden ümitlerini keserek, yeis içine düşmezler. İmtihânı kazandığı sabit olmayan hiç kimse de; Allahû Teâla (cc)'nın azabından emin olamaz. Bu sebeble hayatlarını "Beyne'l havf ve'r Reca" (Korku ile ümit arasında) esâsına göre tanzîme gayret ederler.

BİR VELÎ, ASLÂ BİR NEBÎ'NİN DERECESESİNE ULAŞAMAZ: Allahû Teâla (cc)'nın emir ve nehiyleri altında sızlanmamak, sabretmek ve her an imtihan üzere olduğunu hatırla tutarak; "ihsan" makamına ulaşmak her mü'minin görevidir. Resûl-i Ekrem (sav) ve Sahâbe-i Kirâm'ın zühd ve takva hususunda ne kadar titiz oldukları malûmdur. Esasen Zühd; insanı Allahû Teâla (cc)'ya kulluktan alıkoyan herşeyi terketmektir. İbn-i Abidin "Şeriat, târikat ve hakikat" istilâhlarını izah ettikten sonra: "Bu üç şeyden murâd, kuldaki beklenen kulluk vazifesinin beklendiği şekilde yapılmasıdır"(235) hükmünü beyan ediyor. İmam Ebû Yusr Muhammed Pezdevî (rha): "Şeriat hakikattir, hakikat şeriatın başka değildir"(236) buyuruyor. Şer'i şerife ihlâsla sarılan ve insanları Allahû Teâla (cc)'nın dini uğruna cihad'a çağıran mürşid-i kâmil'ler devamlı mevcuddur. İslâmî istilahta: "Bütün kalbi ile Allahû Teâla (cc)'ya yönelen mü'min ve takva sahibi kimselere velî denilmiştir."(237) Yeryüzünde Tağuti güçlerle cihad eden Allahû Teâla (cc)'nın velî kullarına ne kadar hürmet edilse azdır. Ancak bunların kat'i olarak imtihanı kazandıkları ve sû-i hatime endişesinden kurtuldukları iddia edilemez. Halbuki Nebî'ler için; böyle bir tehlike söz konusu değildir. Zira Nebî'ler bazı sıfatlarla, insanlardan ayrılırlar. Sadrüddin Taftazani bu konuda şunu kaydediyor: "Kerramiye'den bazılarının "Velî'nin nebî'den üstün olması caizdir" demeleri küfürdür, sapıklıktır."(238) Sonuç olarak: Bir velî, asla bir nebî'nin derecesine ulaşamaz.

Ehliyet sahibi olduğu sürece bülûğ çağına ermiş bir insan; kendisinden emir ve nehiylerin sakıt olacağı bir mevkie ulaşamaz. Kur'an-ı Kerim'de: "Sana yakîn (ölüm) gelinceye kadar Rabbine ibadet et..."(239) hükmü beyan buyurulmuştur. Ehl-i Sünnetin müctehid imamlarına göre; teklîf-i ilahîden maksad imtihandır. Dolayısıyla kuldaki hiçbir suretle teklifler düşmez.(240) Alemlere rahmet olarak gönderildiği kat'i nass'la sabit olan Resûl-i Ekrem (sav)'in ibadetler hususundaki titizliği, tevatür derecesindeki haberlerle sabittir. Ehl-i Bid'at'tan bir zümre (İbahi'ler) "Bir kul son derece Allah'a muhabbet makamına erişip, kalbi gafletten temizlenirse, zahiri ibadetlerin düşeceği" iddiasını ortaya atmışlardır. İbn-i Abidin: "İbn-i Kemâl'in risalesinde zikredilmiştir ki; tasavvuf davasında bulunanlardan bazıları, yüksek bir dereceye vâsıl olduğunu, kendisinden ibadet ve taatın düştüğünü ve kendisine bütün günahları işlemenin helal olduğunu iddia eder. Böyle bir

kimsenin öldürülmesinin vacip olmasında şüphe yoktur. Çünkü bunun dine zararı pek büyüktür. Böyle bir davada bulunmakla her şeyi mübah kılan kimse kapanmayan bir kapı açmış olur ve bu kimsenin zararı haramların mübah olduğuna inanan kimsenin (İbahi'lerin) zararından daha büyüktür. Çünkü haramların mübah olduğuna inanan kimse küfrünün meydana çıkacağından korkarak bu sapık fikrini söylemekten çekinir. Bu kimse ise ibadet ve taatın, haram ve helâlin dinde kendi derecesine ulaşamayan kimselere mahsus olduğunu iddia edip bütün faasıkları "kendisi gibi yüksek mertebeye ulaştıklarını" iddiaya davet eder"(241) buyurarak, ehl-i bid'at tasavvufçular arasında da, bu sapık anlayışın bulunduğunu kaydetmektedir.

"EHL-İ KIBLE'NİN" TEKFİRİ CÂİZ DEĞİLDİR: Resûl-i Ekrem (sav)'in: "Kim bizim kıldığımız namazı kılsa, bizim kıblemize yönelirse, kestiğimizi yerse işte Allah ve Resûlünün zimmetinde bulunan müslüman budur. Allah'ın zimmetini bozmayın" hadis-i şerifini esas alan Ehl-i Sünnet'in müctehid imamları: "Kible ehlinin tekfiri câiz değildir" hükmünde ittifak etmiştir.(242) Hanefî fukahâsından Molla Hüsrev: "Ehl-i ehva kelâm kitaplarında zikredildiğine göre inançları Ehl-i sünnet'in inançlarına uymayan ehl-i kiblelidir. Bunların şahitlikleri kabul edilir."(243) hükmünü zikreder. Alaaddin El Haskafî "Bid'at ehlinin imâmeti'ni" izah ederken: "Bid'at: Peygamber (sav)'den malûm ve meşhur olan şeyin aksini itikad etmektir. Fakat bu bir inad sebebiyle değil, bir nevî şüphe iledir. Bizim kıblemize dönenlerden hiçbiri bid'at sebebiyle tekfir edilemez" hükmünü kaydeder. İbn-i Abidin bu metni şerh ederken: "Bizim kıblemize dönenlerden hiçbiri şüphe ile kurulan bid'atten dolayı tekfir edilemez. Ama zarurat-ı dîniyye hususunda muhâlefet edenin küfrüne hilâf yoktur"(244) diyerek, konuya açıklık getirir. Sonuç olarak; inanılması zarurî olan hususları inkâr etmediği müddetçe, ehl-i kible tekfir edilmez.

SİYASET, HİLAFET VE İMAMET MESELESİ

Kur'an-ı Kerim'de: "Ey iman edenler, Allah'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin. Eğer birşey hakkında çekişerseniz onu Allah'a ve Peygambere döndürün. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, bu hem hayırlı, hem netice itibariyle daha güzeldir" (En Nisâ Sûresi: 59) hükmü beyan buyurulmuştur. İmam-ı Şafîi (rha) bu Ayet-i Kerime'yi zikrettikten sonra: "Araplar imamet diye bir müesseseden habersizdiler. O dönemlerde Araplar indinde, bazı kimselerin, diğer bazı kimselere itaat etmesi sevimli bulunan birşey değildi. Kat'iyyen beğenilmezdi. Allahû Teâla (cc) ulû'l-emr'e itaati de emretmektedir. Ancak bu mutlak manada itaat değil, istisnai bir itaattir. Yani hak ve vecibelerde itaat!.. "Eğer birşeyde ihtilafa düşerseniz, çekişerseniz" Ayet-i Kerimesi, eğer siz ve itaat etmekle emrolunduğunuz emir ile bir konuda anlaşamazsanız, o konuyu Allahû Teâla (cc)'ya ve Resûlüne bırakın demektir. Şunu biliyoruz ki bu farza riayet edilince, ihtilaf ortadan kalkar"(169) buyurmaktadır. İbn-i Kesir: "Allahû Teâla (cc)'ya itaatten murad, Kur'an-ı Kerim'in hükümlerine uymaktır. Peygambere itaattan murad, sünnet'e riayet etmektir. "Ulû'lemri minküm"den murad da, ümmet üzerinde velâyet hakkı bulunan alimlere itaat etmektir"(170) hükmünü zikreder. Konunun devamında da: "Allahû Teâla (cc)'ya isyan hususunda mahlûka itaat yoktur" hadis-i şerifini zikrederek, emir sahiplerine ancak şer'i şerifle sınırlı bir itaatin sözkonusu olduğunu kaydetmektedir.

Resûl-i Ekrem (sav)'in: "Her kim imama (Ulû'lemr'e) itaatten bir el kadar ayrılırsa, kıyamet gününde Allahû Teâla (cc)'ya ameli hususunda, lehinde hiçbir hücceti olmayarak kavuşacaktır. Her kim de boynunda bey'at olmadığı halde ölürse, cahiliye ölümü ile

ölür"(171) buyurduğu bilinmektedir. Ümmetin velâyetine haiz bir halife var iken o'na bey'at etmemek büyük bir tehlikedir.

Sahabe-i Kiram, Resûl-i Ekrem (sav)'in vefatından sonra en önemli iş olarak imam (Ulû'lemler) tayin etme işini görmüşlerdi. Hatta Ulû'lemler seçme işini, Resûl-i Ekrem (sav)'i defin etmekten daha önemli buldukları bilinmektedir. İbn-i Abidin: "Mucizeler sahibinden murad bittabi Peygamberimiz (sav)'dir. Pazartesi günü vefat etmiş, salı günü yahud çarşamba akşamı veya çarşamba günü defin edilmiştir. Bu arada Ashab-ı kiram herşeyden evvel müslümanların başına bir halife seçmekle meşgul olmuşlardır. Bu sünnet bugüne kadar devam edegelmiştir. Bir halife vefat etti mi, yerine başkası seçilmedikçe defin edilmez"(172) hükmünü zikreder.

İmam Ebû Muin En Nesefi: "Üzerimizde İslâm devlet başkanı olan imamı görmeden bir günün geçmesi caiz değildir. İmamet hak olduğunu kabul etmeyen kimse kâfir olur. Çünkü dini hükümlerden bir kısmının caiz olması, imamın varlığına bağlıdır. Cum'a namazı, bayram namazları ve yetimleri evlendirmek vb. gibi. İmamı inkâr eden kimse farzları inkâr etmiş olur. Farzları inkâr eden de kâfir olur"(173) buyurmaktadır.

Kitap, sünnet ve sahabe-i kiram'ın icma ile sabit olan; mü'minlerin, kendi içlerinden bir ulû'lemler seçmelerinin farz olduğudur. Zira kâfirlerin mü'minler üzerinde velâyet hakları yoktur.(174) Ayrıca Allahû Teâla (cc)'nın indirdiği hükümlerin dışında (ve o hükümlerin yerine kâim olmak üzere) hüküm icad eden ve yeryüzünü fesada veren güçlerle cihad etmek farzdır.

Sadrüddin Teftazani: "Şer'i vazife ve vecibelerin pek çoğunun yerine getirilmesi halifeye bağlı olduğu için, müellif Ömer Nesefî buna işaret ederek dedi ki: "Müslümanlar için bir imama mutlak sûrette ihtiyaç vardır. Müslüman halkla ilgili dini hükümlerin infazı, cezaların tatbiki, düşmanlara karşı ülke sınırlarının korunması, müslümanlardan ordu teşkil edilmesi, sadakaların, yani vergilerin toplanması, zorbaların, soyguncuların ve eşkiyaların zabt-u rabt altına alınarak kahredilmesi, Cum'a ve bayram namazlarının ifa (edâ) edilmesi, insanlar arasında ortaya çıkan ihtilâfların ortadan kaldırılması, hukuk üzerine kaim olan şahidliklerin kabulü; velileri bulunmayan küçük yaştaki oğlan ve kızların evlendirilmeleri ve ganimet mallarının taksim edilmesi gibi önemli hususlar imam sayesinde icra edilir."(175)

Hilâfet veya İmamet ile birlikte ele alınması gereken konulardan birisi de siyasettir. Emir, nehiy ve terbiye gibi manalara gelen siyaset kelimesi, sase fiilinden masdardır. İbn-i Abidin "Siyaset"i şu şekilde tarif ediyor: "Siyaset, halkı dünya ve ahirette kurtulacakları yola irşad etmekle, onların salah ve menfaatlerine çalışmaktır."(176)

Akil-baliğ olan mü'min her erkek ve kadının siyasi hakları mevcuttur. Resûl-i Ekrem (sav)'in erkek ve kadın herhangi bir ayırım yapmadan hepsinden bey'at aldığı mütevatir haberlerle sabittir. Siyaset ile istişareyi birbirinden ayırmak mümkün değildir. Kur'an-ı Kerim'de Resûl-i Ekrem (sav)'e hitaben: "(O vakit) Sen Allah'tan bir esirgeme sayesinde ki, onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın onlar etrafından herhalde dağılıp gitmişlerdi bile!.. Artık onları bağışla (Allah'tan da) günahlarının affolunmasını iste. İş hususunda onlarla istişare et!.."(177) hükmü beyan buyurulmuştur. Bu Ayet-i Kerime'de istişare emir sığısıyla belirtilmiştir. Resûl-i Ekrem'in (sav) hakikati tesbit için; diğer insanlarla kıyaslandığı zaman, istişareye ihtiyacının olmadığı söyleyebilir. Ancak ashabına ve daha sonra gelecek olan mü'minlere istişare usûlünü ve edebini öğretmesi zarurudur. Hakkında nass bulunmayan meselelerde, ilim ve rey sahibi olan insanlarla istişare etmek

vaciptir. İmam-ı Kurtubi; "istişareyi terkederek, zorbalığa sapan imam'ın azlinin gerektiğini" beyan etmektedir.(178) Kur'an-ı Kerim'de sûrelerden birisinin ismi de: "Şûrâ Sûresi'dir" Bu sûrede mü'minlerin vasıfları beyan buyurulurken: "Onlar (Mü'minler) meselelerini aralarında istişare yolu ile hallederler"(179) denilerek, bu vasıf övülmektedir. Resûl-i Ekrem (sav)'in sahabeyle önemli olan her konuda istişare ettiği bütün muteber hadis mecmualarında kayıtlıdır.

Günümüzde bazı müellifler İslâm dininin istişareye verdiği önemi dikkate alarak: "- Gerçek demokrasi İslâm dininde mevcuttur" tezini ileri sürmektedirler. Demokrasi; aralarında hiçbir ayırım gözetmeksizin bütün vatandaşların katıldığı bir yönetim biçimidir. Demokrasi Allahü Teâlâ'nın (cc) indirdiği hükümlere değil, insanların siyasi tercihlerine dayanan bir siyasi rejimdir. Çoğunluğa iktidar yetkisini kullanma, azınlığa da haklarının korunması şartı ile iktidara rıza gösterme prensibini tavsiye eder. Bu bir anlamda insanın kendi kendisini "Hüküm koyucu" ilan etmesini beraberinde getirir. Mesela "Mekke Döneminde" demokratik manada bir seçim yapılsaydı, Ebû Cehil ve taifesinin iktidara gelmesi kaçınılmaz olurdu. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: istişare ile demokrasi arasında bir münasebet yoktur. İslâm fıkında istişare; hakkında kat'i nass bulunmayan konularda , ilim ve rey sahiplerinin görüşlerinden istifade ederek en doğru kararı verme usûlüdür. Günümüzde demokrasi; hem bir siyasi rejim, hem "hakimiyeti kayıtsız ve şartsız insana tahsis eden" insanların savunduğu bir ideoloji haline gelmiştir. Diğer ideolojiler gibi, kuvvet ve kudret sahiplerinin hevâlarına göre keyfiyet değiştirebilmektedir. Hakkı ve hukuku değil, toplumu yönlendirebilen çevrelerin tercihini ön plâna çıkaran ideolojik demokrasi ile İslâm'ın temel hedefleri arasında önemli farklar vardır. İslâm'ın temel hedefi; insanların can, mal, nesil, akıl ve din emniyetlerini muhafaza etmek, hakkı ve hukuku korumaktır. İktidarın teşekkülünde, denetlenmesinde ve devredilmesinde insanların rızasını esas alan hilâfet rejimi de (bazı benzerlikler bulunsa bile) demokrasiden farklıdır.

Bilindiği gibi imamet; din ve dünya işleri hususunda Peygamber (sav)'e halife olarak umumi bir riyasettir. Dolayısıyla mü'minlerin imamının muktedir; yani hükümleri infaz ve ceza hukukunu icra edebilir olması şarttır. Gerek ilim, gerek takva noktasından zamanın en üstünü olması gerekmez. Ayrıca masum (günahlardan korunmuş) olması da şart değildir.

İmamın kâmil ve kesin bir velâyete sahip olması şarttır.(180) Bunun mahiyeti şudur: İmamette aranan vasıfların bir şahısta toplanması zaruridir. İmam-ı Merginânî: "Kâfirlerin, müslümanlar üzerinde velâyet hakları yoktur"(181) diyerek, bir inceliğe işaret etmiştir. İbn-i Abidin imamda aranan şartları şu şekilde izah etmiştir: "Halifenin, müslüman ve hür olması şarttır. Zira kâfir, müslüman üzerine veli olamaz. Köleden de halife olmaz. Çünkü onun (kölenin) kendisine veli olmaya hakkı yoktur. Başkasına nasıl veli olabilir. Sabi ile deli de, köle gibidir. Kadından da halife olmaz. Çünkü kadınlar evlerinde oturmakla memurdurlar. Onların hali tesettüre mebnidir. Peygamber (sav) buna işaretle, hükümdarları kadın olan bir kavim nasıl felâh bulur?" buyurmuştur.(182)

İmamın zâhir ve açıkta olması gerekir.(183) Zalimlerin galebe çalması ve düşman korkusu sebebiyle, halkın gözünden gizli olması mümkün değildir. İmamiyye Mezhebi; 12. imamın gizli oluşunu ve gelecekte zuhur ederek yeryüzünü adaletle dolduracağını iddia etmektedir.(184) Bir İslâm toprağı istilâya uğrarsa, orada bulunan müslümanların kendi aralarından birisini emir tayin etmeleri vaciptir..(185) Zira müslümanlar küfür ahkâmına razı olamayacakları gibi, kâfirlerin velâyetini de kabul edemezler. Dünyanın en ücra köşesinde bile olsa, üç müslümanın kendi içlerinden bir emir seçmeden yaşamaları helâl olmaz.(186)

KÜFÜR, ŞİRK VE NİFAK

Küfür kelimesi sözlük anlamı olarak ‘örtmek, gizlemek’ demektir. Bu bakımdan eşyayı örttüğü için geceye, toprağı örttüğü için çiftçiye kâfir (örten) denir. Nitekim bir âyette şöyle buyrulur:

كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهَيِّجُ فَتْرِيهِ هُمْ صَفَرًا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا
وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۚ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا
مَتَاعُ الْغُرُورِ

“Bir yağmur örneği gibi; onun bitirdiği ekin ekicilerin, çiftçilerin hoşuna gitmiştir, sonra kuruyuverir, bir de bakarsın ki sapsarı kesilmiş, sonra o, bir çer çöp oluvermiştir.” (Hadid: 20)

Âyetteki temsilde dünya hayatı yağmura benzetilmekle beraber asıl benzetilen bitkidir. Bitkinin burada belirtilen evreleriyle insanın oyun, eğlenme, mal-mülk edinme ve çoluk-çocuğa karışma çağları arasında da bir benzerlik kurulabilir. “Çiftçiler” diye çevrilen küffâr kelimesi kâfirin çoğuludur. Bu kelime sözlükte “örten, gizleyen” anlamına geldiği için hem tohumu ekip üstünü örtmesi sebebiyle çiftçiye hem de Allah’ı ve gerçekleri inkâr edip üstünü örtmesinden dolayı inkârcı kişiye “kâfir” denmiştir. Burada “çiftçi” anlamı uygun düşmekle beraber, özellikle bu kelimenin seçilmesi, inkârcıların dünya hayatına düşkünlüklerine de bir göndermenin bulunduğunu düşündürmektedir (İbn Âşûr, XXVII, 404-406).

Bu ayetin Arapça metninde çiftçi için: لِّكُفَّارًا (el kuffâre) denmiştir. Yani sözlük anlamı ile kullanılarak, tohumu toprak ile örttüğünden çiftçiye böyle hitap edilmiştir.

İstilahî anlamı ise: Allah’ın (cc) ayetlerini inkar etmek, örtbas etmek, yalanlamak, yüz çevirmek gibi amellerdir. Küfür imanın zıddıdır. Küfür ameli söz ile de fiil ile de işlenebilir ve bu amel sahibini kâfir yapar. Ayrıca bu hal üzere ölen kişi ebediyen cehennemde kalır. Allah’ın ayetlerini, kanunlarını beğenmemek, onlar hakkında ileri geri konuşmak, O’nun dini ve ayetleri ile alay etmek, Peygamberlerin ve gönderilen kitapların tümünü veya bir kısmını inkar etmek gibi fiiller de küfür kapsamına girer.

Şirk ile küfür arasında pek bir fark yoktur. Aralarında ki fark, küfrün genel, şirkin ise özel olmasıdır. Bu bakımdan her şirk ameli küfür, fakat her küfür ameli şirk olmayabilir. Şirk, Allah’a (cc) isim, sıfat ve zatında ortak edinmek, ortak koşmak durumlarında meydana gelir. Küfür ise, kişiyi islam dininden çıkartan tüm inanç çeşitlerine, eylem ve söylemlere denir. Küfür olan inançlardan birisi de, şirk koştur. Örnek olarak Allah’tan başkasının kanunlarına itaat ederek egemenlik hakkını insanlarda

görmek şirk'tir buda küfür olan bir inançtır. Fakat ahreti inkar etmek ise şirk yani Allah'a ortak koşmak değil, küfürdür.

"Kâfir olup küfründe ısrar ederek bu halle can verenler yok mu! Allah'ın lâneti de onlara, meleklerin lâneti de, bütün insanların lâneti de." (Bakara: 161)

Bu ayetin tefsirinde Mevdudi şöyle der:

"Küfr" kelimesinin Arapça'da sözlük anlamı "gizlemek" demektir. Zamanla bu kelime Hakk'ın gizlenmesi ve daha sonra da reddedilmesi anlamında, imanın karşıtı olarak kullanılmaya başlanmıştır. İman, inanmak, kabul etmek ve boyun eğmek demektir; Küfr ise, inanmamak, reddetmek ve karşı çıkmak anlamlarına gelir. Kur'an'a göre bir kimse şu durumlarda küfr işlemiş olur:

- 1) Kişi Allah'a tamamen inanmaz, O'nu Yüce Otorite, kendisinin ve tüm evrenin mutlak hâkimi veya ibadet edilecek tek mâbudu olarak kabul etmezse,
- 2) Allah'ın varlığını tasdik eder, fakat hakikat ve kanun'un ilmi hakkında O'nun emir ve hidayetini kaynak olarak kabul etmezse,
- 3) Kişi ilke olarak Allah'ın hidayetini (Vahy) kabul ettiği halde, Allah'ın hidayet ve emrini birlikte gönderdiği peygamberleri reddederse,
- 4) Belirli bir veya bir grup elçiyi kabul edip, arzu ve istekleri doğrultusunda diğerlerini kabul etmezse,
- 5) Kişi, İslâm inancının tümünü veya bir kısmını, İslâmî hayat tarzını veya peygamberlerin öğretilerini inkâr ederse,
- 6) Kişi eğer bunların tümünü teoride kabul eder de, Allah'ın emirlerini pratikte kasten çiğner, bu hal üzere devam eder ve teslimiyet yerine isyan dolu bir hayat seçerse. Yukarıdaki tüm düşünce davranış şekilleri Allah'a karşı isyandır ve Kur'an'a göre küfr'dür. Yukarıdaki kullanımlarının yanı sıra Kur'an, bazen küfrü sadece nankörlük anlamında da kullanır. Çünkü Allah'ın verdiği yetenek ve organları O'nun isteği dışında kullanmak ve kendisine nimet verene karşı asi olmak nankörlükten başka bir şey değildir.

Küfr'ün bu tanımından onun genelde sanıldığı gibi küçültücü ve aykırı bir anlamda kullanılmadığı anlaşılabacaktır. Müslümanlar inanmayanları kâfir diye adlandırdıklarında bir gerçeği dile getirmektedirler."

Küfrün çeşitlerinden bazıları şunlardır:

Kişinin;

.İnkâr etmemesine rağmen İslam'ın her hangi bir hükmünü beğenmemesi

. İslam şeriatini beğenmemesi

.Zamana ve çağa uygun olmadığını düşünmesi

.Demokrasi veya İslam dışı farklı bir otoritenin en güzel yönetim biçimi olduğuna inanması

.Allah ve Resulünün herhangi bir ayeti veya hadisi ile alay etmesi

.Allah ve Resulünün herhangi bir ayetini veya hadisini küçümsemesi

.Gönderilen Peygamberlerin tamamını veya bir kısmını inkâr etmesi

.Gönderilen kitapların tamamını veya bir kısmını inkâr etmesi

.Allah'ın insandan istemiş olduğu bir yaşam biçimi mevcutken, kişinin bunu önemsemeden kendisine, Kur'an'a ve Sünnete muhalif bir yaşam tarzı belirlemesi

.Gündelik yaşamda, anlaşmazlıklarda, kişinin hayatı ile ilgili belirleyeceği meselelerde, Allah ve Resulünün emir ve yasaklarını baz almayarak onları önemsememesi , heva ve hevesler doğrultusunda bir yön çizmesi, gibi amel ve inançları küfür kapsamına girer ve kişiyi kâfir yapar.

Şirk:

Şirk, sadece Allah (cc)'a ait olması gereken konularda, başka birtakım mercilerin de kendisiyle bir tutulmasıdır ve küfür hükmündedir. eş-Şerike veya eş-Şirke şeklinde kullanılan bu kelime, ortaklık mânâsına gelir. Allah-û Teâlâya inanmakla birlikte, kudret ve kuvvette ona denk başka ilâhları da tanımaktır. Allah'ın birliğine ortak kabul etmek şirk olduğu gibi, kudret ve tasarrufunda O'na ortak kabul etmek de şirktir.

Şirk'in diğer bir çeşidi de yalnız Allah'tan beklenmesi gereken sonuçları, Allah'tan başka güç ve kişilerden beklemektir. (Yusuf Kerimoğlu, Kelimeler & Kavramlar Şirk madde)

Şirk; Allah'a zatında, sıfatlarında, hükmünde, ulûhiyet, ibadet veya mülkünde ortağı, dengi bulunduğuna inanmak ve bunu benimsemektir. Küfür nasıl imanın zıttı ise, şirk de tamamen Tevhidin zıddıdır. Dikkat edilmesi gereken bir husus da bazen kişinin şirke veya küfre düşmüş olmasına rağmen kendisini iman üzere sanıyor olmasıdır.

Kur'an'da yüzlerce ayette şirk konu edilmiş olup, bazı ayeti kerimelerde şirk ve müşriklerden şöyle bahsedilmiştir:

«Allah, kendisine ortak koşanları bağışlamaz. Bundan öte dilediğine, dilediği kimse için bağışlar. Her kim Allah’a ortak koşarsa, şüphesiz büyük bir iftira da bulunmuştur» (Nisa, 48).

«Şüphesiz, kim Allah’a ortak koşarsa, Allah ona cenneti haram kılmıştır ve onun gideceği yer Cehennemdir. Zalimlere orada bir yardımcı da yoktur» (Maide, 72).

İnsanın, Allah Azze ve Celle’ye karşı açıkça isyanı olduğu için şirk, en büyük bir suçtur. Bu hal üzere ölen kimseler için şöyle buyrulmuştur:

«Şüphesiz kitap ehli ve müşriklerden Kafir olanlar, Cehennem ateşinde ebedi olarak kalacaklardır. Onlar insanların en kötüleridirler» (Beyyine, 6).

Dinin itikadi esaslarından herhangi birini inkâr etmek "küfür" olduğu için, itikadın ilk esası olan "Allah'ın birliği, tevhid" esasına karşı gelmek ve inkâr etmek olan şirk, küfürlerin en büyüğüdür. Görüldüğü gibi küfür daha genel bir kavramdır; her şirk küfürdür, ama her küfür şirk değildir. Örneğin İslam'a göre, Allah'a ortak koşmak, şirktir ve küfürdür; fakat, ahiret gününe veya meleklerle inanmamak sadece küfürdür, şirk değildir ve şirk olarak adlandırılmaz. Müşrik, şirk koşan demektir ve her müşrik kafirdir, ama her kafir müşrik olmak zorunda değildir. Kur'an-ı Kerim'e göre Allah'a şirk koşmak günahların en büyüğüdür, en büyük zulüm ve adaletsizliktir.

Nifak:

İslam dinine göre bir küfür çeşidi olan nifak, dışarıdan mümin ve Müslüman görünmekle beraber kalben Allah'ı, İslam peygamberlerini ve imanın diğer esaslarını kabullenmemek, inanmamak mânâsına gelir. Nifak içinde olan kimseye münafık denir ve kalben inanmadan, sadece zahiri olarak (görünüşte) inanmış, inanıyor gözüken kişilere söylenir.

İslama göre münafıklar kalben inanmadıkları ve iman etmedikleri için Allah katında kâfirdirler ve ebedî azaptadırlar. Fakat, dil ile ikrar edip, müslüman olduklarını söyleyerek dışarıdan böyle göründükleri için insanlar katında bir mümin gibi davranış görürler. Zira kişi kalptekileri kesinlikle tam olarak bilemez ve üzerine yorumda bulunamaz. Bu yüzden münafık kişi münafıklığını ve küfrünü beyan etmedikçe ona bir Müslüman gibi davranmak zorunludur. Münâfıklarla ilgili bazı âyetler şöyledir:

- İnsanlardan öylesi vardır ki: “Allah’a ve Ahiret Günü’ne iman ettik.” derler. (Hakikatte) iman etmiş değillerdir. (2/Bakara 8)
- Allah’ı ve iman edenleri aldattıklarını sanırlar. (Hakikatte) sadece kendilerini aldatmaktadırlar. Farkında da değillerdir. (2/Bakara 9)
- Onların kalplerinde hastalık (şüphe ve şehvet) vardır. Allah da onların hastalığını arttırmıştır. Yalan söylemeleri/Yalanlamaları nedeniyle onlar için can yakıcı bir azap vardır. (2/Bakara 10)
- Onlara: “Yeryüzünde bozgunculuk yapmayın.” denildiğinde: “Biz sadece ıslah edicileriz.” derler. (2/Bakara 11)
- Dikkat edin! Onlar bozguncuların ta kendileridirler. Lakin farkında değillerdir. (2/Bakara 12)

Onlara: “İnsanların iman ettiği gibi iman edin.” denildiği zaman: “Biz sefihlerin/zayıf akıllıların iman ettiği gibi mi inanalım?” derler. Dikkat edin! Onlar sefihlerin/aklı zayıf olanların ta kendileridir. Lakin bilmiyorlar. (2/Bakara 13)

► İman edenlerle karşılaştıkları zaman: “İman ettik.” derler. Şeytanlarıyla baş başa kalınca ise: “Biz sizinle beraberiz, ancak biz (iman edenleri) alaya almaktayız.” derler. (2/Bakara 14)

► (Hakikatte ise) Allah onlarla alay eder ve azgınlıkları içinde bocalayarak (yaşamaları için) onlara mühlet verir. (2/Bakara 15)

► İşte onlar hidayeti sapkınlıkla değişmişlerdir. (Bu değişim neticesinde) ticaretleri kâr etmemiş, doğru yolu da bulamamışlardır. (2/Bakara 16)

Bu üç kavramın (yâni küfür, şirk ve nifakın) Müslümanları ilgilendiren kısmı; bir ömür korunması gereken imanın, bir şekilde küfür, şirk ya da nifakla kaybedilebileceği gerçeğidir.

KÜFÜR, ŞİRK VE NİFAK

Küfür:

Küfür, İslam'ın bütününün ya da bir kısmının -bilinçli veya bilinçsiz- kabul edilmemesidir. Küfür, Resûl-i Ekrem (sav) in getirmiş olduğu haberlere, (Kur'ân'a ve sünnete) inanmamak, onları yalanlamaktır. Yine İnsanın kalben Allah-û Teâla (cc)ya inanması, dil ile de zaman zaman ikrar etmesine rağmen, şöhret, makam, kin, ihtiras ve kavmiyetçilik sebebiyle İslâm dinine girmemesidir. Hz. Peygamberin amcası Ebû Talibin, "Ebû Talib atalarının dininden döndü" dedirtmemek için direnmesi, bunun güzel bir misâlidir. (Yusuf Kerimoğlu, Kelimeler & Kavramlar Küfür maddesi)

Allah'ın varlığını ve birliğini, peygamberliği, Hz. Muhammed'in Allah katından getirdiği kesin olarak belli olan şeyleri inkâr etmektir. Küfür için iman edilecek şeylerin tümüne inanmamak şart değildir. Bunlardan birine veya bir kısmına inanmamak da küfürdür. (Alim İA, Küfür maddesi)

Küfür kalben olduğu gibi söz ve davranışla da olabilir. Her hangi bir zorunluluk olmadığı halde diliyle insanı küfre götürecek bir söz söyleyen, inanılması gereken şeyleri küçümseyen, onlarla alay eden yahut imanla bağdaşmayan işleri yapanlar da kâfir olur. Ancak ölüm tehdidi karşısında bulunan bir kimse gönlü imanla dolu olduğu halde canını kurtarmak için istemeyerek küfrü gerektiren bir söz söylerse dinden çıkmış olmaz (Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1960, c.1, s. 207-208; Asım Efendi Kamus Tercümesi, c.2, s. 662). İslâm'ı terk etmeye zorlananlar için tanınan ruhsat hakkında Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

"Allah'a imandan sonra, kalbi iman ile sabit ve mutmain iken küfre zorlananlar müstesna olmak üzere, kim ki Allah'ı tanımaz ve fakat göğsünü küfre açarsa, mutlaka onların üstüne Allah'tan bir gazap vardır. Onlar için çok büyük azap da vardır" (Nahl 106).

Şirk:

Şirk, sadece Allah (cc)'a ait olması gereken konularda, başka bir takım mercilerin de kendisiyle bir tutulmasıdır ve küfür hükmündedir. eş-Şerike veya eş-Şirke şeklinde kullanılan bu kelime, ortaklık mânâsına gelir. Allah-û Teâlâya inanmakla birlikte, kudret ve kuvvette ona denk başka ilâhları da tanımaktır. Allah'ın birliğine ortak kabul etmek şirk olduğu gibi, kudret ve tasarrufunda O'na ortak kabul etmek de şirkdir.

Şirk'in diğer bir çeşidi de, yalnız Allah'-tan beklenmesi gereken sonuçları, Allah'tan başka güç ve kişilerden beklemektir. (Yusuf Kerimoğlu, Kelimeler & Kavramlar Şirk madde)

Şirk; Allah'a zatında, sıfatlarında, hükmünde, ulûhiyet, ibadet veya mülkünde ortağı, dengi bulunduğuna inanmak ve bunu benimsemektir. Küfür nasıl imanın zıttı ise, şirk de tamamen Tevhidin zıttıdır. Dikkat edilmesi gereken bir husus da, bazen kişinin şirke veya küfre düşmüş olmasına rağmen kendisini iman üzere sanıyor olmasıdır.

Kur'an'da yüzlerce ayette şirk konu edilmiş olup, bazı ayeti kerimelerde şirk ve müşriklerden şöyle bahsedilmiştir:

«Allah, kendisine ortak koşanları bağışlamaz. Bundan öte dilediğine, dilediği kimse için bağışlar. Her kim Allah'a ortak koşarsa, şüphesiz büyük bir iftira da bulunmuştur» (Nisa, 48).

«Şüphesiz, kim Allah'a ortak koşarsa, Allah ona cenneti haram kılmıştır ve onun gideceği yer Cehennemdir. Zalimlere orada bir yardımcı da yoktur» (Maide, 72).

İnsanın, Allah Azze ve Celle'ye karşı açıkça isyanı olduğu için şirk, en büyük bir suçtur. Bu hal üzere ölen kimseler için şöyle buyrulmuştur:

«Şüphesiz kitap ehli ve müşriklerden Kafir olanlar, Cehennem ateşinde ebedi olarak kalacaklardır. Onlar insanların en kötüleridirler» (Beyyine, 6).

Dinin itikadi esaslarından herhangi birini inkâr etmek "küfür" olduğu için, itikadın ilk esası olan "Allah'ın birliği, tevhid" esasına karşı gelmek ve inkâr etmek olan şirk, küfürlerin en büyüğüdür. Görüldüğü gibi küfür daha genel bir kavramdır; her şirk küfürdür, ama her küfür şirk değildir. Örneğin İslam'a göre, Allah'a ortak koşmak, şirkdir ve küfürdür; fakat, ahiret gününe veya meleklerle inanmamak sadece küfürdür, şirk değildir ve şirk olarak adlandırılmaz. Müşrik, şirk koşan demektir, ve her müşrik kafirdir, ama her kafir müşrik olmak zorunda değildir. Kur'an-ı Kerim'e göre Allah'a şirk koşmak günahların en büyüğüdür, en büyük zulüm ve adaletsizliktir.

Nifak:

İslam dinine göre bir küfür çeşidi olan nifak, dışarıdan mümin ve Müslüman görünmekle beraber kalben Allah'ı, İslam peygamberlerini ve imanın diğer esaslarını kabullenmemek, inanmamak mânâsına gelir. Nifak içinde olan kimseye münafık denir ve kalben inanmadan, sadece zahiri olarak (görünüşte) inanmış, inanıyor gözükken kişilere söylenir.

İslama göre münafıklar kalben inanmadıkları ve iman etmedikleri için Allah katında kâfirdirler ve ebedî azaptadırlar. Fakat, dil ile ikrar edip, müslüman olduklarını söyleyerek dışarıdan böyle göründükleri için insanlar katında bir mümin gibi davranış görürler. Zira kişi kalptekileri kesinlikle tam olarak bilemez ve üzerine yorumda bulunamaz. Bu yüzden münafık kişi münafıklığını ve küfrünü beyan etmedikçe ona bir Müslüman gibi davranmak zorunludur.

Bu üç kavramın Müslümanları ilgilendiren kısmı; bir ömür korunması gereken imanın, bir şekilde küfür, şirk ya da nifakla kaybedilebileceği gerçeğidir.

MARŞIMIZ

İşte bizim marşımız

Tüm dünyaya çağrımız

Gâlû belâ andımız

Lâ ilâhe illallah,

Lâ ilâhe illallah

Rabbimizin adıdır

Damakların tadıdır

Cennet açan kapıdır

Lâ ilâhe illallah,

Lâ ilâhe illallah

Efdâlıdır zikirin

Azıgıdır fâkirin

Korkusudur kâfirin

Lâ ilâhe illallah,

Lâ ilâhe illallah

Aydınlatır kalpleri

Tadlandırır dilleri

Haydin cihad erleri

Lâ ilâhe illallah,

Lâ ilâhe illallah

Sancaklara dikeriz

Kalelere çekeriz

Gece gündüz söyleriz

Lâ ilâhe illallah,

Lâ ilâhe illallah

Tâğutları üzecek

Başlarını ezecek

Ülkeleri gezecek

Lâ ilâhe illallah,

Lâ ilâhe illallah

Tesbihidir güllerin

Kaymağıdır dillerin

Her gün siz de söyleyin

Lâ ilâhe illallah,

Lâ ilâhe illallah

Çocukların türküsü

Yiğitlerin öyküsü

Gelinlerin örtüsü

Lâ ilâhe illallah,

Lâ ilâhe illallah

Arza hâkim olacak

Dünya huzur bulacak

Allah râzı olacak

Lâ ilâhe illallah,

Lâ ilâhe illallah

Necati de söylüyor

Size öğüt veriyor

Zafer böyle geliyor

Lâ ilâhe illallah,

Lâ ilâhe illallah

Necati Koçkesen

15.01.2014 - Niğde

MELEKLERE İMAN VE MELEKLER HAKKINDA BİLMEMİZ GEREKEN ŞEYLER

Melek kelimesi (çoğulu melâike), Arap dilciler tarafından ‘mel’-lek’, ‘eleke, le’eke, lâke, elûk gibi farklı köklerden türediği ileri sürülmüştür. Bu kelime Arapçanın dışında Ugaritçe, Habeşçe ve İbranice gibi Sâmi dillerde ‘l’ek’ kökünden türetilip ‘haberci, elçi’ anlamında kullanılmaktadır. Ayrıca kimi dilciler Melek kelimesinin başındaki mim harfinin zâid olmadığını, kelimenin asıl harfinden olup ‘mülk’ kökünden türediğini söyleyerek melek kelimesinin kuvvet ve güç anlamına gelebileceğini de ifade etmişlerdir”

Melek kelimesi Kur’ân-ı Kerim’de on iki defa müfret olarak “melek”, iki defa da; tesniye olarak zikredilmiştir. (Bakara, 2/102; A’râf, 7/20) Diğer yerlerde ise melâike şeklinde cemî olarak kullanılmıştır.

“Meleklerle iman, Allah’a imandan hemen sonra gelmektedir. Melekleri inkâr; aynı zamanda kitapları, peygamberleri inkâr manasına da gelmektedir” Çünkü peygamberlere vahyi getiren melek olduğuna göre meleği inkar eden kimse vahyi ve peygamberleri de inkar etmiş olur.

Kur’ân-ı Kerim’de meleklerin de diğer varlıklar gibi müstakil fakat birtakım özelliklere sahip olarak yaratıldıkları zikredilmekte fakat bu özellikler yanında açıkça hangi maddeden yaratıldığı zikredilmemektedir. Hâlbuki Kur’ân’da insanların toprak; cinlerin ve şeytanların da ateşten yaratıldığı açıkça bildirilmektedir.”

Melekler neyden yaratılmıştır?

Bu konudaki bilgiyi de peygamberimiz (s.a.v)’ın hadislerinden öğreniyoruz. Allah rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem bu konuda buyurmuşlardır ki:

“Melekler, nurdan yaratıldı. Cann da (Cin de) alevli bir ateşten yaratıldı. Âdem ise size vasfolunan o şeyden yaratıldı.” (Müslim 1970 ten Özbek, 1990: 304).

Kur’ân ve hadislerde kaydedildiğine göre, melekler, latîf cisimli, nûrânî yapılı (Müslim, es-Sahih, Zühd, 60), muhtelif şekillere girebilen (Meryem,19/16-17; Hûd, 11/69-73) rûhânî, varlıklar olup, Allah’a ibâdet ve itâatle meşgul olurlar. O’nun emrinden dışarı çıkamazlar. (Tahrim, 66/6; Nahl, 16/50) Erkeklik ve dişilikleri olmayıp,(Sâffât, 37/149-

156; Zuhurf, 43/19) yemezler, içmezler, (Hûd, 11/69-70) uyumazlar, bedenî arzulardan uzak, nefsânî istekleri bulunmayan kanatlı varlıklardır. (Fâtır, 35/1) Onlar, ruhlar gibi ayrı bir âlem ve boyutta kendilerine özgü şartların yaratıklarıdır.

Kur'ân ve hadislerden meleklerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1- Melekler Allah'ın emri ve izniyle insan şekline girip görülebilirler. Nitekim bir âyette şöyle buyrulur: "... Derken biz ona ruhumuzu göndermiştik de, o, kendisine yaratılışı tam bir insan şeklinde görünmüştü..." (Meryem, 19/16-21) âyetinde Cebrail'in Hz. Meryem'e bir insan şeklinde görüldüğü belirtilmektedir.

Buhârî'nin Hz. Âişe'den naklettiği bir hadiste'de Allah Rasûlü (s.a.v.)'nün "Melek bâzen bana bir insan sûretinde görünür ve benimle konuşur. Ben de, onun söylediklerini iyice bellerim..." dediği nakledilmiştir. (el-Buhârî, es-Sahih, Bed'u'l-Vahiy, 2; Bed'ul-Halk, 6)

2- "Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer ve dörder kanatlı elçiler yapan, yaratmada da dilediği kadar artıran Allah'a hamd olsun. Allah şüphe yoktur ki her şeye kâdirdir" (Fâtır, 35/1) âyeti meleklerin kanatlı varlıklar olduğunu bildirmektedir.

İbn Mes'ûd Rasûlullah (s.a.v.)'in Cibrîl'i altı yüz kanatlı olarak gördüğünü rivayet etmiştir. (el-Buhârî, es-Sahih, Bed'u'l-Halk, 7) Yine Safvân b. Assâl el-Murâdî Rasûlullâh (s.a.v.)'dan şunu duyduğunu söylemiştir: "İlim talebi uğrunda evinden çıkan herkesin bu davranışından melekler rıza ve hoşnutluklarını açıklamak üzere kanatlarını onun için indirdiler." (Ebû Dâvûd, Sünen, İlim,1; et-Tirmizî, Sünen, İlim,19; en-Nesâî, Sünen, Tahâret, 112; İbn Mâce, Sünen, Mukaddime, 17; Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 239, 241; c. 5, s. 196)

3- Kur'ân'da; "Sûr'a bir üfürölüşle üfürüldüğü, yer ve dağlar kaldırılıp bir vuruşla birbirine vurulduğu zaman işte o gün ne olacaksa olacak, kıyamet kopacak, gök parçalanacaktır; çünkü o gün gök, çok zayıftır. Melekler göğün yanlarındadır ve Rabbinin Arş'ını, o gün onlardan sekiz tanesi başlarının üzerinde taşıyacaktır." (Hâkka, 69/ 13-17) "Ey îman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır." (Tahrim, 66/6) buyurularak meleklerin güçlü varlıklar olduğuna işaret edilmektedir.

4- Melekler çok sür'atli varlıklardır. (Secde,32/5; Meâric, 70/1-4) Onlar çok kısa zamanda uzak mesafelere gidebilirler. Fakat onların gidip gelmesi, çıkması, inmesi insanlarınkine benzemez. Bir anda gökten yıldırımlar indiren, zamandan ve mekândan münezze olan Allah, dilerse saniyeden daha az bir sürede melekleri uzak mesafelere götürüp getirebilir. Kur'ân'da meleklerin hızlı varlıklar olduklarıyla ilgili olarak; "Birisi, yüksek derecelerin sahibi olan Allah'tan, kâfirler için vuku bulacağı muhakkak olan ve hiçbir önleyicisi bulunmayan bir azâb istemektedir. Öyle ki, melekler ve ruh ona, süresi elli bin yıl olan bir günde yükselirler" (Meâric, 70/1-4) buyurulmuştur.

5- Melekler Allah'a ibâdet ederler, isyan etmez ve asla O'nun emrine itâatten çıkmazlar. Hangi iş için yaratılmışlarsa onu yaparlar. Sürekli Allah'a ibâdet ve itâatle meşgul olurlar ve O'nu tesbih ederler. (Bakara, 2/30; Sâffât, 37/165,166; Ebû Dâvud, Sünen, Salât, 47; et-Tirmizî, Sünen, Zühd, 9; en-Nesâî, Sünen, Salât, 1) Kur'ân bu hususu şöyle ifade

etmiştir: “Onun katındakiler O’na ibâdet etmekten büyüklenmezler ve yorulmazlar. Gece ve gündüz usanmadan O’nu teşbih ederler.” (Enbiyâ, 21/19,20) “Onlar, üstlerindeki Rab’lerinden korkarlar ve emredildikleri şeyi yaparlar.” (Nahl, 16/50) “Onlar, Allah’ın kendilerine emrettiği şeylere asla isyan etmezler, neye memur edilirlerse onu yerine getirirler.” (Tahrim, 66/6) Hz. Peygamber (s.a.v.) de hadislerinde meleklerin Allah’a itaat edip asla O’nun emrinden çıkmadıklarını haber vermiştir. (Ebû Dâvud, Sünen, Salât, 47; et-Tirmizî, Sünen, Zühd, 9; en-Nesaî, Sünen, Salât, 1)

6- Melekler Allah’tan korkarlar. (Enbiyâ, 21/28; Nahl, 16/50; Râd, 13/13) Yüce Allah bu hususta şöyle buyurmaktadır: “Zaten göklerde ve yerde bulunan bütün canlılar ve melekler, hiç büyüklük taslamadan Allah’a secde ederler. Üstlerindeki Rab’lerinden korkarlar ve yalnız emrolunduklarını yaparlar.” (Nahl, 16/49-50) “Gök gürültüsü O’na hamd ile, melekler ise O’nun korkusundan tesbih ederler.” (Ra’d, 13/13)

7-Kur’ân Meleklerin günahlardan uzak ve mâsum varlıklar olduğunu ifade etmektedir. (Tahrim, 66/6; Nahl, 16/50) Bu hususta Yüce Allah şöyle buyurmuştur: “Ey îman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında acımasız, güçlü, Allah’ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır.” (Tahrim, 66/6) “Sözleriyle O’nun önüne geçmezler ve yalnız O’nun emriyle amel ederler.” (Enbiyâ, 21/27)

8- Meleklerin cinsiyetleri, evlenme ve çoğalmaları yoktur. (Sâffât, 37/149, 156; Zuhurf, 43/19) Câhiliye devri insanları, melekleri Allah’ın kızları olarak kabul ediyorlardı. Erkek çocukları kendilerine, kızları ise Allah’a layık görüyorlar ve Allah’a evlat isnad ediyorlardı. Onların bu asılsız inançlarını Kur’ân-ı Kerim şöyle anlatmaktadır: “(Ey Muhammed!) Müşriklere sor bakalım, kızlar Rabb’inin da oğlanlar kendilerinin mi? Yoksa onların huzurunda biz melekleri dişi olarak mı yarattık? Bilesiniz ki onlar, iftiraları yüzünden Allah doğurdu diyorlar ve elbette yalan söylüyorlar. Allah kızları oğlanlara tercih mi etmiştir? Sizin neyiniz var! Nasıl hükmediyorsunuz? Hiç düşünmüyor musunuz? Yoksa sizin bu konuda açık bir deliliniz mi var?” (Sâffât, 37/149-156) “Onlar, Rahmân’ın kulları olan melekleri de dişi saymışlardır. Bu kimseler onların yaratılışına şahit mi olmuşlardır? Onların bu şehâdetleri yazılacak ve sorguya çekileceklerdir.” (Zuhurf, 43/19)

9-Melekler ölümlü varlıklardır. (Zümer, 39/68; Gâfir, 40/16; Kasas, 28/8) Onlar da insanlar ve cinler gibi ölürler. Nitekim âyetlerde şöyle buyurulmaktadır: “Sûr’a üflenince Allah’ın diledikleri dışında, göklerde ve yerde olanlar baygın bir halde kendilerinden geçerler. Sonra Sur’a tekrar üflenir. İşte o zaman onlar dirilip kalkarlar ve bakınırlar.” (Zümer, 39/68) “Sakin Allah’la beraber başka bir İlâh’a ibâdet etme; zira O’ndan başka İlâh yoktur. O’ndan başka herşey yok olacaktır. Hüküm O’nundur. Yine O’na döndürüleceksiniz.” (Kasas, 28/88) “Yeryüzünde bulunan herşey fanidir. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbınızın zâtı bâkîdir.” (Rahmân, 55/26-27)

10-Melekler yemezler, içmezler uyumazlar, cehâlet ve unutma gibi özelliklerden uzaktırlar. Yorulmak usanmak, yaşlılık ve gençlik gibi insanlara mahsus özellikleri yoktur. Onlar gece ve gündüz devamlı Rablarına ibâdet ve itâatte bulunurlar. (Hûd, 11/69, 70; Zâriyât, 51/24-27; Enbiyâ, 21/20) Nitekim Kur’ân’da şöyle buyurulmaktadır: “Andolsun ki elçilerimiz (melekler)İbrahim’e müjde getirdiler ve ‘selam (sana)’ dediler. O da ‘(size

de) selam' dedi ve hemen kızartılmış bir buzağı getirdi. Ellerini yemeğe uzatmadıklarını görünce, onları yadırgadı ve onlardan dolayı içine bir korku düştü. Dediler ki: 'korkma! (Biz melekleriz). Lût kavmine gönderildik.'" (Hûd, 11/69, 70)

11- Meleklerin hepsi aynı derecede ve yaratılıştta değildir. Bir kısmının iki kanadı varken, bazıları üç veya daha fazlasına sahiptir. Hatta hadislerde Cebrâîl (a.s.)'in 600 kanadının olduğu anlatılmaktadır. Ayrıca meleklerin her birisi için farklı dereceler ve makamlar vardır. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de bu konuda; "Melekler derler ki: İçimizden her birinin belli bir makamı vardır." (Sâffât, 37/164) buyurulmuştur. Yine Cebrâîl ile ilgili olarak Kur'ân'da şöyle buyurulmuştur: "Andolsun ki o (Kur'ân), şüphesiz değerli, güçlü ve Arş'ın sahibi (Allah'ın) katında itibarlı bir elçinin (Cebrâîl'in) getirdiği sözdür." (Tekvir, 81/19-20)

Meleklerin fazilet durumlarının farklı oldukları şu hadiste de ifade edimiştir. "Cebrâîl (a.s.), Hz. Peygamber'e gelir ve ona: 'Siz Bedir Ehlini aranızda nasıl kabul edersiniz?' diye sorar. Rasûlullah (s.a.v.) da; 'Müslümanların en faziletlieleri olarak kabul ederiz' diye cevap verir. Bunun üzerine Cebrâîl (a.s.); 'Bedir'e katılan melekler bizde de en faziletlieler olarak kabul edilir' diye cevap verir." (el-Buhârî, es-Sahih, Megâzî, 11; İbn Mâce, Sünen, Mukaddime, 11)

Yeryüzünde ve Gökyüzünde Görevli Melekler

1. Büyük Melekler

Büyük melekler olarak isimlendirilen meleklerin de kendi aralarında dereceleri vardır. Cebrâîl ve İsrâîl onların en üstünleridir.⁷⁵ Bir defasında Hz. Ömer Yahûdiler'in yanına girer ve onlarla arasında şöyle bir konuşma geçer. Hz. Ömer onlara Cibrîl hakkında sorar. Onlar: 'Cebrâîl bizim düşmanımızdır. Çünkü Muhammed'e sırlarımızı haber veriyor. Hem de O, şiddet ve azap meleğidir. Oysaki dostumuz Mikâîl, kurtuluş, hayır ve rahmet meleğidir.' derler. Bunun üzerine Hz. Ömer onlara: 'Bu iki meleğin Allah katında ki yeri nedir?' diye sorar. Onlar: 'Cebrâîl Allah'ın sağındadır, Mikâîl solundadır ve aralarında düşmanlık vardır.' derler.Hz. Ömer: 'Eğer biri Allah'ın sağında, diğeri solunda ise, birbirine düşman olamazlar. Kim onlardan birine düşman olursa, O, Allah'ın da düşmanı olmuş olur.' der ve oradan ayrılır. Allah Rasulü'nün yanına geldiğinde de Bakara 97. ve 98. âyetlerin indirildiğini öğrenir. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 274; et-Taberânî, Mu'cemu'l-Kebîr, c. 12, s. 45, no: 12429)

Allahu Teâlâ insanların arasından peygamberler seçtiği gibi, meleklerden de elçiler görevlendirmiştir. Cenâb-ı Hak bu konuda şöyle buyurmuştur: "Allah meleklerden de insanlardan da peygamberler seçer. Şüphesiz Allah hakkıyla işiten, eksiksiz görendir." (Hac, 22/ 75) Âyette bahsedilen bu elçi melekler, büyük melekler olarak isimlendirilen Cebrâîl, Mikâîl İsrâîl ve Ölüm Meleği'dir. Şimdi, bunları görevleri ile birlikte ayrı ayrı inceleyeceğiz.

a. Cebrâîl (a.s.)

Cebrâîl (a.s.); Rasûlullah'a (s.a.v.) Kur'ân-ı Kerîm'i getiren elçi meleğin özel ismidir. Yahûdi ve Hristiyan kaynaklarında Gabriel olarak isimlendirilmiştir. "Güçlü insan" mânâsına gelen 'geber' ile "Tanrı" anlamındaki 'el' kelimelerinden oluşmuştur. Bu kelimenin Keldânî veya Süryânî kökenli olduğu da ileri sürülmektedir. Yunanca'ya ve Latince'ye de aynen geçmiştir. Yine bu kelime Kitab-ı Mukaddes'te adı geçen büyük meleklerden birisinin ismidir. Cibrîl ismi açık olarak Kur'ân'da üç yerde geçmekle beraber değişik isimlerle birçok yerde zikredilmiştir.

Meleklerin tamamı, Allah (c.c.) ile peygamberleri arasında iletişimi sağlamakla vazifeli olmayıp onlardan her birinin ayrı ayrı görevleri vardır.

Bunların bir kısmı Allah ile Peygamberleri arasında iletişimi sağlarken bir kısmı da diğer kullarla ilgili hususları düzenlemekle yükümlüdür. Bu elçi meleklerin en başında Rûhu'l Emîn olan Cebrâîl (a.s.)'den bahsedilmektedir. (Şuarâ, 26/193) Ancak, başka elçi melekler de vardır. Hz. İbrâhîm ve Hûd'a (a.s.), Hz. Mûsâ'nın annesi ve Hz. Meryem gibi Allah yolunda olan samimi mü'minlere gönderilen müjdecî melekler bunlardan bazılarıdır. (Hûd, 11/69-76, 77-80; Fussilet, 41/30; Kasas, 28/7; Âli imrân, 3/42-44)

b. Mikâîl (a.s.)

Mikâîl (a.s.), Kur'ân'da ismi açıkça zikredilen meleklerdendir. Bazı İslâmî kaynaklarda yer alan bilgi ve tasniflere göre, kendisi, dört büyük melekten birisi olup tabiat olayları ile ilgilenmekte ve birçok yardımcıları bulunmaktadır. (el-Kazvînî, Acâibu'l -Mahlûkât, s. 55,56)

el-Hâkim'in (v. 405/ 1014) sahîhu'l-isnâd hükmünü vererek kaydettiği ve ez-Zehebî'nin (v. 748/1347) Müslim'in şartı üzere sahihtir dediği bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.), Mikâîl'i insan sûretinde gördüğünü söylemiş ve onun şiddetli, azametli bir melek olduğunu Bedir Savaşı'nda Hz. Ali ve Ebû Bekir'e (r.a.) anlatmıştır. (el-Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 144, no: 4653)

Mikâîl (a.s.), derece olarak Cebrâîl'den (a.s.) hemen sonra gelir ve ona düşmanlık etmek küfürdür. (Bakara, 2 / 98) Tefsirlerde Mikâîl aleyhisselâmın tabiat olayları ile görevli olduğu belirtilir.

c. İsrâfîl (a.s.) (Sâhibu's-Sûr)

İsrâfîl, Sûr denilen ve mâhiyetini ancak Allah'ın bileceği bir âlete üflemeyle görevli meleklerdir. Onun ismi Kur'ân-ı Kerim'de açıkça geçmese şu âyetlerde kendisinden bahsedilmektedir.

"Seslenenin yakın bir yerden sesleneceği güne kulak ver. O gün insanlar bu sesi gerçekten işiteceklerdir. İşte bu çıkış günüdür." (Kâf, 50/41) Bu âyette İsrâfîl'den (a.s.) Münâdî (Seslenen) lafzıyla söz edilmektedir. "...Sur'a üflendiği gün de hükümler O'nundur..." (En'am, 6/73) "Sûr'a üflendiği zaman, artık o gün, aralarında ne soy sop kalır; ne de

birbirlerine onu sorarlar...” (Mü’minûn, 23/101-103) “... Kıyamet günü onlar için ne kötü gündür. O gün, Sûr’a üflendiği gündür. İşte o gün biz, suçluları, korkudan yüzleri kararmış bir halde toplarız.” (Tâhâ, 20/100-102) “O gün (Kıyamet gününde bakarsın ki) biz onları, birbirine çarparak çalkalanır bir halde bırakmışsındır. Sûr’a da üfürülmüş, böylece onları bütünüyle bir araya getirmiştir.” (Kehf, 18/99)

Hiz. Peygamber’in hadislerinde İsrâfil ile ilgili bazı bilgiler mevcuttur. Ebû Saîd el-Hudrî’nin (r.a.) naklettiği bir hadiste Hiz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Sûr sahibi Sûr’u ağızına almış, elini kulağına koymuş ne zaman emredileceğini bekleyip dururken nasıl rahat bir hayat sürebilirim...” (et-Tirmîzî, Sünen, Kıyâme, 8; Tefsîr-i Sûre, 39; Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 7; c. 4, s. 374) Bu hadiste Hiz. Peygamber İsrâfil (a.s.)’den Sûr Sâhibi olarak bahsetmektedir.

d. Azrâil (Melekü’l-Mevt)

Azrâil kelimesi İbrânice olup, Cebrâil kelimesi ile aynı yapıya sahiptir. Kur’ân-ı Kerim ve hadislerde Azrâil lafzı yerine “Melekü’l- Mevt” tabiri kullanılmıştır. Âyette “Rûhunuzu almakla görevlendirilen Ölüm Meleği ...” (Secde, 32/11) şeklinde ifade edilmiştir. Hiz. Peygamber de Kur’ân’a uygun olarak Ölüm Meleği (Melekü’l-Mevt) ifâdesini kullanmıştır. (el-Buhari, es-Sahih, Cenâiz: 69; Müslim, es-Sahih, Fedâil, 157, 158; et-Tirmizî, Sünen, Tefsir, 7; İbn Mâce, Sünen, Cihad, 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 287; c. 5, s. 395)

İnsanların ruhlarını teslim almakla sadece bir meleğin görevli olmadığı, aksine bu konuda başka meleklerin de Allah tarafından grevlendirildiği Kur’ân ve hadislerden anlaşılmaktadır. “Ya melekler onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken durumları bakalım nasıl olacak?” (Muhammed, 47/27) “Melekler, canlarını alacakları kendi nefislerine zulmeden kimselere: Ne isteydiniz? derler. ...” (Nisâ, 4/97) “Birinize ölüm vakti geldiği zaman, elçilerimiz hiç bir kusur işlemeyen onun ruhunu alırlar.” (En’am, 6/61)

Bu âyette görüldüğü üzere ölüm meleği tekil olarak değil, çoğul olarak kullanılmıştır. Bu da gösteriyor ki, ölüm meleğinin emrinde çok sayıda melek vardır.

Araştırmamıza rağmen Azrâil kelimesine hiç bir merfû hadiste rastlanmamaktadır. es-Suyûtî (v. 911), Muhammed b. Abdilhâdî es-Sindî (v. 1136) gibi hadis âlimleri tarafından, Vehb b. Münebbih’den (v.114) gelen bazı rivayetlerde Melekü’l-Mevt yerine Azrâil isminin kullanıldığı bildirilmektedir. (es-Suyûtî, ed-Dîbâc alâ Sahîh-i Müslim, c. 5, s. 358)

2. Mukarrebûn Melekleri

Mukarreb; yaklaşmış anlamına gelir. Pâdişâh ve bazı büyük zâtlara hizmetle yaklaşmış olan kimselere de böyle denilirdi. Yapmış olduğu kulluk ve takvâ ile velâyet mertebesine

ulaşmış, Cenâbı Hakk'ın katında çok değerli olan insanlara da Allah'a (c.c.) yakınlaşmış mânâsına mukarrebûn denilmiştir. Konuyla ilgili olarak Kur'ânda şöyle buyurulmuştur: "Hani sihirbazlar Firavun'a gelmişler ve; 'Eğer gâlip gelen biz olursak, her halde bizim için bir mükâfaat vardır, değil mi?' demişlerdi. Firavun da: 'Evet, aynı zamanda siz benim gözdelerimden (Mukarrebûn) olacaksınız' demişti. (Ârâf, 7/113- 114) "Firavun cevap verdi: Evet, o takdirde hiç şüphe etmeyin, gözde kimselerden olacaksınız." (Şuarâ, 26/42) "Allaha itaatte öne geçenler, onun rahmetinde de önde olanlardır. İşte bunlar, Naîm Cennetleri'nde Rab'ları katında gözde olanlardır." (Vâkıa, 56/1012)

Mukarrebûn Melekleri, Allah'a (c.c.) yakın olan bir kısım büyük meleklerdir. Bunlar, marifetullah'a dalmış olup, gece-gündüz hiç yüksünmeden Allah'ı (c.c.) tesbih ederler. (et-Taberânî, Mu'cemu'l Kebîr, c. 9, s. 179) Âyet-i Kerîme'de "Mesih Îsâ, Allah'a kul olmakdan asla çekinmemiştir, en yakın melekler de öyle. Zâten, Kim Allah'a (c.c.) kul olmaktan çekinir ve büyüklük taslarsa, bilsin ki Allah (c.c.), onların hepsini huzurunda toplayacaktır." buyurulmaktadır. (Nisâ, 4/172)

3. Hamele-i Arş Melekleri

Hamele-i Arş melekleri, meleklerin büyüklerinden ve Allah'a (c.c.) yakın olanlarındandır. Onlar sabah akşam Allah'ı tesbih ve hamd ederler, îmân edenler için de istiğfar da bulunurlar. (Müslim, es-Sahih, Cihâd, 38; et-Tirmizî, Sünen, Tefsîru'l-Kur'ân, 34) Bu husus Kur'ân'da şöyle ifâde edilmiştir: "Arşı yüklenen ve bir de onun çevresinde bulunanlar (melekler), Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na inanırlar..." (Mü'min, 40/7)

Arşı taşıyan meleklerin sayısının sekiz olduğu âyet-i Kerîmede bildirilmektedir. "Artık Sûr'a bir defa üflendiği, yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine tek çarpışla çarpılıp darmadağın edildiği zaman, işte o gün olacak olur (kıyamet kopar). Gök yarılr ve artık o gün o, çökmeye yüz tutar. Melekler onun (göğün) etrafındadır. O gün Rabb'inin Arş'ını bunların da üstünde sekiz (melek) yüklenir." (Hâkka, 69/17) Bu âyette geçen "Semâniye" kelimesi hakkında farklı görüşler ortaya atılmıştır. Müfessirlerden eş-Şa'bî, ed-Dahhâk ve İbn Cüreyc, bunun anlamının sekiz saf melek olduğunu söylerken, el-Hasen; bu, sekiz şahıs mı, sekiz bin mi, sekiz saf mı? bilmiyorum demiştir. Bunlar bir tek melek değil, melek cinsidir, ya da bütün meleklerdir diyen âlimler de mevcuttur. İbn Abbâs, âyetteki kelimesinin sekiz saf olduğunu söylemiştir. (İbn Kesîr, Tefsir, c. 8, s. 239; Yazır, Hak Dini, c. 8, s. 5322)

Arşı taşıyan meleklerle beraber, bir de Arşı kuşatan melekler vardır. Onlar hakkında Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Orada melekleri Rab'lerini hamd ile tesbih ederek, Arş'ın etrafını kuşatmış görürsün. İnsanlar arasında adaletle hükmolunmuş ve artık hamd âlemlerin Rabbi Allah'a (c.c.) mahsustur, denilmiştir." (Zümer, 39/75) Bu melekler, dâima Allah'ı (c.c.) tesbih etmek, O'na hamd etmek ve Rablerini yüceltmek, mü'minler için de istiğfar etmekle meşguldürler. Allah'ın gazâbını ve rızâsını ilk bilenler de bu meleklerdir. (et-Tirmizî, Sünen, Tefsîru'l Kur'ân, 38; et-Taberânî, Mu'cemu'l-Kebîr, c. 9, s. 179)

4. Müdebbirât Melekleri

Müdebbirât Melekleri, âlemin düzenli işleyişinde Allah'ın (c.c.) irâdesinin ve kânunlarının uygulanması ile görevlidirler. Allah'ın (c.c.) izniyle Kâinat'ın devamı ve gelişiminde görevlidirler. “Fel müdebbiRatu emrasn” âyet-i ile bu meleklerle işâret edilmektedir. (Nâziât, 79/5) Müfessirler bu âyetteki el- Müdebbirât'ı melekler olarak te'vil etmiştir.¹⁷⁴ Katâde de Müdebbirât-ı Emr' in melekler olduğunu söylemiştir. (et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 30, s. 20) Hz. Ali'ye Müdebbirât-ı Emr sorulduğunda o, melâikedir, diye cevap vermiştir. Hâkim, Mücâhid ve İbn Abbâs da aynı rivâyeti doğrulamıştır. (İbn Hacer, Fethu'l -Bârî, c. 8, s. 601)

5. Hafaza / Kirâmen Kâtibîn Melekleri

Kur'ân ve hadislerin bildirdiğine göre, kendilerine Kirâmen Kâtibîn (Şerefli Yazıcılar) veya Hafaza Melekleri denilen iki melek vardır. Bunlar insanların iyi ve kötü işlerini gözetlemek ve yazmakla görevlidir. (Ra'd, 13/11; Kâf, 50/17, 18; İnfitâr, 82/10-12) İnsanların yaptıklarını kaydeder ve Allah'ın dilediği zamana kadar korurlar. Onlar bu görevi bir İlâhî hikmete bağlı olarak yaparlar. Bu meleklerin yazmaları biz insanların yapmış olduğu gibi değildir. Yazma işinin keyfiyetini ancak Allah bilir. Günümüzde dahi binlerce sayfalık bilgi birikiminin veya izlenmesi saatler sürecektir görüntülerin küçük bir bilgisayara kaydedilmesi sıradan bir durumdur.

Allah (c.c.) insanı ilk yaratılışından itibaren yalnız bırakmayıp, her an onunla birlikte olacak melekler görevlendirmiştir. Kirâmen Kâtibîn melekleri de bunlardandır. Nitekim şu ayetler bunu ifade etmektedir: “İki melek (insanın) sağında ve solunda oturarak yaptıklarını yazmaktadırlar. İnsan hiç bir söz söylemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın” (Kâf, 50/17, 18) “Hayır! Bütün bunlara rağmen siz yine de dini yalanlıyorsunuz. Şunu iyi bilin ki üzerinizde bekçiler, değerli yazıcılar vardır. Onlar yapmakta olduklarınızı bilir.” (İnfitâr, 82/10-12) Kaydettiğimiz bu âyetlerde Kirâmen Kâtibîn/Hafaza Melekleri'ne işâret edilmektedir. Bu melekler, insanların yapmış oldukları iyi veya kötü davranışları yazarlar ve onu Kıyâmet gününe kadar insanların amellerinden hesaba çekilmeleri için saklayıp korurlar.

6. Gece ve Gündüz Melekleri

Bazı melek insanları gece ve gündüz nöbetleşe takip edip onları yalnız bırakmayarak iyi amellerini Allah'a (c.c.) arz ederler. Âyette bu husus “Gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırınca kadar (belli vakitlerde) namaz kıl; bir de sabah namazını. Çünkü sabah namazı şâhitlidir” (İsrâ, 17/78) şeklinde ifade edilmiştir.

Gece ve gündüz melekleriyle ilgili Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Allah'ın bir kısım melekleri vardır. Bunlar; Gece Melekleri ve Gündüz Melekleri olarak içinizde nöbetleşe bulunurlar. Sabah ve ikindi namazlarında bir araya gelirler. Sonra, sizin

amellerinizi ulaştırmak üzere Allah'ın huzuruna yükselirler. Sizi çok iyi bilen Allah (c.c.) bu meleklerle sorar: 'Kullarımı nasıl bıraktınız?' Onlar: 'Biz onları namaz kılıyorken bıraktık ve yine onlara namaz kılarlarken vardık.' diye cevap verirler." (el-Buhârî, es-Sahih, Salât, 16; Bed'ü'l-Halk, 6; Tevhid, 23, 33; Müslim, es-Sahih, Mesâcid, 210; Mâlik, Muvatta, Kasru's-Salât, 82; en-Nesâî, Sünen, Salât, 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 257,312, 486)

7. Münker ve Nekir Melekleri

Münker ve Nekir ölümden sonra insanları sorgulayan iki melektir. Bunlar; cenaze defnedildikten sonra ona Rabbi, dini ve peygamberi hakkında sorular sorarlar. (Ebû Dâvud, Sünen, Sünnnet, 27) Bu iki meleğin ölen kişiyi sorguya çekmeleri, kabir hayatını inkar eden fırka mensupları hariç, İslâm ümmetinin çoğunluğunu oluşturan, Ehl-i Sünnnet'e göre haklır ve vuku bulacaktır. (Sâbûnî, Mâturîdiyye Akâidi, s. 177)

Münker Nekîr Melekleri'nin ismi Kur'ân'da açıkca zikredilmese de Hz. Peygamber'in hadislerinde sıkca bahsedilmekte ve kabir sorgusunu onların yaptığı vurgulanmaktadır. (el-Kazvinî, Acâibu'l-Mahlûkât, s. 59) Rasûlullah (s.a.v.) kabirde sorguyu şöyle atlatmıştır: "Ölü mezara konduğu zaman ona mavi ve siyah iki melek gelir. Onlardan birine Münker, diğerine ise Nekir denir..." (et-Tirmizî, Sünen, Cenâiz, 70; İbn Hibbân, Sahih, c. 7, s. 386, no: 3117) Tirmizî, bu hadisin hasen ve garîb mertebesinde olduğunu kaydetmiştir. Enes b Mâlik (r.a.) de bu iki meleğin sorgu şeklini teferruatyla anlatan bir hadis nakletmiştir. (Ebû Dâvud, Sünen, Sünnnet, 24; Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 233-234) Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ sağlam sözle îmân edenleri hem dünyâ hayatında hem de ahirette sapasağlam tutar. Zâlimleri ise saptırır. Allah dilediğini yapar.' âyeti,194 kabir azâbı hakkında indirildi. Ölüye kabirde: Rabbin kim? diye sorulur. O da: Rabbim Allah, Peygamberim Muhammed'dir, diye cevap verir. İşte mü'min'in ölümü Cenabı Hakkın; 'Allah Teâlâ sağlam sözle îmân edenleri hem dünyâ hayatında, hem de ahirette sapasağlam tutar,' âyetinin işâret ettiği gibi metanetli olur." (İbrâhîm, 14/27) Bu hadis, Kütüb-i Sitte'ye dahil hadis kaynaklarının hepsinde küçük lafız farklılıklarıyla yer almıştır. Bazı rivâyetlerde, kabirde ölüye sorulan soruların; 'Rabbın kimdir? Dinin nedir? Peygamberin kimdir?' şeklinde üçe çıkartıldığı görülmektedir.

8. Cennet Melekleri

Dünyada iken iyi bir kul olarak yaşayıp sâlih ameller işlemiş olan kimseleri, Cennet'te güzel bir şekilde karşılayan melekler vardır. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmuştur: "Rab'lerine karşı gelmekten sakınanlar, bölük bölük Cennet'e sevk edilir, oraya varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara: 'Selam size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya,' derler..." (Zümer, 39/73) "(O yurt) Adn cennetleridir, oraya babalarından, eşlerinden ve çocuklarından sâlih olanlarla beraber girecekler. Melekler de her kapıdan onların yanına varacaklardır. Sabrettiğinize karşılık size selâm olsun! Dünya yurdunun sonu ne güzeldir! derler." (Ra'd, 13/23, 24)

Hadiste belirtildiğine göre, Cennet'in kapısında mü'minleri karşılayacak olan meleğin ismi 'Hâzin'dir. (Zümer, 39/73) Bu hususta Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kıyâmet günü, Cennet'in kapısına gelip açılmasını isteyeceğim. (Cennet kapısının bekçisi) 'Hâzin': Kim o? der. Ben de: Muhammed, derim. Hâzin; 'Senden önce kimse için (bu kapıyı) açmamakla emrolundum' der.'" (Müslim, es-Sahih, İman , 333; Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 316)

Kur'ân ve hadislerden anlaşıldığına göre, Cennet'in bekçisi olan melekler bir tane değil, sayıca pek olup başkanları "Rıdvân" dır. Cennet'in sekiz kapısı vardır. Her kapıdaki görevli melekler Cennet'e girmeye hak kazanan mü'min kimseleri dâvet edecektir. (Müslim, es-Sahih, Tahâret, 17; Ebû Dâvûd, Sünen, Tahâret, 65; et-Tirmizî, Sünen, Tahâret, 41; en-Nesâî, Sünen, Zekât, 1; İbn Mâce, Sünen, Tahâret, 60; Ahmed b.Hanbel, Müsned, c. 4, s. 146, 153)Cennet'in bazı kapılarından sadece belli vasıflara sahip kimseler alınacaktır. Bu çağrıyı yapacaklar ise, Cennet'in kapılarında görevli olarak bekleyen Hazene/teşrifatçı meleklerdir. (el-Buhârî, es-Sahih, Savm, 4; Bed'u'l-Halk, 6, 9; Fadâilu Ashâbi'n-Nebî, 5; Müslim, es-Sahih, Zekat, 84, 85; Cihâd, 37; en-Nesâî, Sünen, Sıyâm, 43; Zekat, 1; Cihâd, 20, 45; Mâlik, Muvatta, Cihâd, 49; ed-Dârimî, Sünen, Cihâd, 13; Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 268; c. 4, s. 386; c. 5, s. 153, 159)

9. Cehennem'de Görevli Melekler

Allah'ın (c.c.) günahkârları cezalandırmak için yaratmış olduğu Cehennemde de görevli melekler vardır. Âyetlerde bildirildiğine göre, Cehennem'in yedi kapısı vardır ve çeşitli kısımlara ayrılmıştır. Her bölüme gidecek günahkârlar kendileri gibi olan kimselerle beraber Cehenneme sürülürler. Bu hususta Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Kâfirler, gurup gurup Cehenneme sürüldüler." (Zümer, 39/71) "Cehennem'in yedi kapısı vardır. Her kapıya onlardan bir bölüm ayrılmıştır." (Hicr,15/44) Görevli melekler, oraya girecek günahkârları Cehennem'in kapılarında karşılayarak, onlara karşı sert davranırlar. Bu husus, Zümer Sûresi'nde şöyle anlatılmaktadır: "Küfredenler, Cehennem'e bölük bölük sevk olunurlar. Oraya geldikleri zaman Cehennem'in kapıları açılır ve bekçileri onlara şöyle derler: 'Size içinizden Rabbinizin âyetlerini okuyan ve bu güne kavuşacağınızı hatırlatan peygamberler gelmedi mi?' Onlar da: 'Evet geldi.' derler. Fakat azap sözü kâfirlerin üzerine hak olmuştur." (Zümer, 39/71)

Cehennemde azapla görevli melekler Zebânî denilmektedir. Nitekim Allah (c.c.): "O adam, Allah'ın kendisini gördüğünü hiç bilmez mi? Fakat hayır, bu yaptığına son vermezse, onun alın saçından, o yalancı günahkâr alnından mutlaka yakalarız. İşte o zaman meclisini çağırıp toplansın. Biz de Cehennem Zebânîleri' ni çağırırız," (Alak, 96/14- 18) buyurmuştur.

Zebânî; azap meleği demektir. Kelime olarak; şurta, yani zâbıta kuvveti mânâsına gelmektedir. (İbn Manzûr, Lisânu'l -Arab, c. 17) Zebânîler, sert, kaba, şiddetli, haşin varlıklardır. Kur'ân-ı Kerîm onların bu durumlarını şöyle tasvîr etmektedir: "Neredeyse Cehennem öfkesinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir topluluk atılsa, onun bekçileri onlara: 'Size (bu azap ile) korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi?' diye sorarlar."

(Mülk, 67/8) Cehennem melekleri olan Zebânîlerde acıma duygusu, şefkat ve merhamet yoktur. Onlar ancak Allah'tan (c.c.) aldıkları buyrukları yerine getirmekle mükelleftirler. Yüce Allah bu hususta: "Ey îmân edenler! Kendinizi ve âilenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve yalnız emredildiklerini yapan melekler vardır," (Tahrim, 66/6) buyurmuştur.

Cehennem'in kapılarında görevli meleklerin başkanına Mâlik denilir. (Zuhurf, 43/77) Bu melek âdeta bir başmüdür gibi, oradaki azap işlerini yürütmekle görevlidir.

Cehennem meleklerinin sayısına gelince, bu konuda yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Ben onu Sakar'a (Cehennem) sokacağım. Sen biliyormusun Sakar nedir? Hem (bütün bedeni helâk eder, hiç bir şey) bırakmaz, hem (eski hale getirip tekrar azab etmekten) vazgeçmez. O İnsanın derisini kavurur. Üzerinde on dokuz (muhafız melek) vardır. Biz Cehennem'in işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirmişizdir. Onların sayısını da inkârcılar için sadece bir imtihan (vesilesi) yaptık ki, böylelikle, kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye öğrensün, îmân edenlerin imanını artırsın. Hem kendilerine kitab verilenler hem de mü'minler şüpheyne düşmesinler. Kalplerinde hastalık bulunanlar ve kafirler de: 'Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?' desinler. İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola eriştirir. Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez. Bu ise, insanlık için ancak bir öğüttür." (Müddessir, 74/26- 31)

Sonuç

Kur'ân-ı Kerim ve hadîslerde çok net olarak ortaya konulduğuna göre melek inancı, İslâm'ın îmân esaslarından birisidir ve îmânın şartları arasında ikinci sırada yer almaktadır.

Mesbuk Hakkındaki Meseleler

Mesbuk, bir rekat kılındıktan sonra imama uyan kimsedir ki, son oturuşta dahi imama uymuş olsa yine mesbuk sayılır. Mesbuk hakkında aşağıdaki meseleler ortaya çıkar:

Mesbuk kaza edeceği rekatlarda, tek başına namaz kılan gibidir. Örnek: Bir kimse sabah namazının ikinci rekatında imama uyacak olsa, mesbuk olmuş olur. Aldığı tekbirden sonra sükut eder. İmamla beraber son oturuşta yalnız "Tahiyyat"ı okur. İmam selam verince, kendisi ayağa kalkar ve imam ile kılmamış olduğu ilk rekatı kılmaya başlar. "Sübhanek ve Eüzü Besmele'den" sonra Fatiha suresi ile bir miktar daha Kur'an-ı Kerîm okur. Bilindiği şekilde rükû ve secdelere gider. Ondan sonra oturup "Tahiyyatı, salavatları ve Rabbenâ âtinâ'yı" okuyarak selam verir.

Akşam namazının ikinci rekatında imama uyan kimse de birinci rekat hakkında bu şekilde hareket eder.

Mesbuk, akşam namazının son rekatında imama uysa, "Sübhanek'e'yi" okur ve imamla beraber o rekatı kılarak teşehhüde oturur. İmam selam verdikten sonra kalkar, Sübhanek, Eüzü Besmele, Fatiha ve bir miktar daha Kur'an-ı Kerîm okur. Rükû ve secdelerden sonra oturur ve yalnız "Tahiyyat"ı okur. Sonra "Allahü Ekber" diyerek ayağa kalkar, yalnız

Besmele ile Fatiha ve bir miktar daha Kur'an-ı Kerîm okuyarak rükû ve secdeleri yapar. Sonra son oturuş yaparak selam ile namazdan çıkar. Bu halde üç defa Teşehhüde oturmuş olur. Bununla beraber mesbuk, ikinci rekatin sonunda yanılarak teşehhüde oturmayacak olsa, sehiv secdesi yapması gerekmez. Çünkü bu rekat, bir yönden birinci rekat yerindedir.

Mesbuk, dört rekatlı namazlardan birinin dördüncü rekatinde imama uysa, imam ile teşehhüde oturduktan sonra kalkar, Sübhaneke, Eûzü Besmele, Fatiha ve bir miktar Kur'an okur. Rükû ve secdelerden sonra oturur. Yalnız "Tahiyyat'ı" okur. Ondan sonra kalkar. Besmele ile Fatiha'yı ve bir miktar daha Kur'an ayetlerini okur. Sonra rükû ve secdelere varır, oturmaksızın kalkar. Yalnız Besmele ve Fatiha ile bir rekat daha kılarak son oturuşu yapar. Tahiyyat'ı, Salavatları ve Rabbenâ âtinâ'yı okuyup selam vererek namazını tamamlar.

Mesbuk, dört rekatlı namazların üçüncü rekatinden başlayarak imama uysa, imamla beraber son oturuşta yalnız "Tahiyyat'ı" okur. İmam selam verdikten sonra kalkar, Sübhaneke, Eûzü Besmele, Fatiha ve bir miktar daha Kur'an okur. Rükû ve secdelere varır, sonra kalkar yalnız Besmele ile Fatiha'yı okur. Biraz daha Kur'an-ı Kerîm okur. Yine rükû ve secdelere gider. Teşehhüde oturur. Tahiyyat'ı, Salavatları ve Rabbenâ atina'yı okuyarak selamla namazını tamamlar.

Mesbuk, dört rekatlı namazların ikinci rekatinde imama uyacak olsa, üç rekatı imamla kılmış olur. Teşehhüdden sonra imam selam verince ayağa kalkar. Sübhaneke'yi, Eûzü Besmele'yi, Fatiha'yı ve ekleyeceği ayetleri okur. Rükû ve secdelere varıp son oturuşu yapar. Selam verip namazını tamamlar.

İmam rükûda iken, imama uyan kimse, o rükûa ait olan rekata yetişmiş olur. Fakat imamı secde halinde bulan kimse, hemen secdeye varırsa da o secdenin rekatına yetişmiş olmaz. Bunun için o rekatı yukarda anlatıldığı şekilde kaza etmesi gerekir.

Mesbuk, imam selam verdikten sonra "Allahü Ekber" diyerek ayağa kalkar ve noksan kalmış olan rekatları tamamlar. İmam selam vermeden mesbukun kalkıp noksan kalan rekatları kılmaya başlaması uygun değildir. Ancak namaz vaktinin çıkmak üzere olması ve insanların önünden geçme durumu olması gibi özürler sebebiyle selamından önce kalkar. Bununla beraber imam, henüz selam ile namazdan çıkmamış olunca, mesbukun Teşehhüd miktarı oturması lazımdır. Bundan önce kalkması caiz değildir.

İmam teşehhüdü tamamlamadan mesbukun kalkıp Kur'an okuması muteber değildir. Onun için mesbuk, birinci veya ikinci rekatı kaza için ayağa kalkar da, imamın teşehhüdü bitirişinden sonra namaz caiz olacak kadar Kur'an okursa, namazı caiz olur. Fakat namaz caiz olmayacak kadar az okumuş olursa namazı sahih olmaz.

Mesbukun kaza edeceği rekatlarda başkasına uyması ve başkasının da bu halde mesbuka uyması caiz değildir. Mesbuk burada yalnız başına sayılmaz. Fakat bir mesbuk ne kadar rekat kaza edeceğini unutup da kendisi ile beraber mesbuk bulunan kimsenin ne kadar rekat kaza edeceğini yalnız göz önünde bulundursa, bununla namazı bozulmaz.

Mesbuk, namazını yeniden kılmak niyeti ile tekbir alacak olsa önceki tekbiri ile başlamış olduğu namazı bozulmuş olur. Tek başına namaz kılan kimse böyle değildir; başka bir namaz kılmaya niyet etmedikçe, aynı namaza yeniden başlamak niyeti ile alacağı tekbir

bu namazı bozmaz. Çünkü her iki namaz, tek başına namaz kılan için birbirinin aynıdır. Mesbuk ise, bir yönden tek başına namaz kılan gibidir, bir yönden de imama uyduğundan onun için aynı namaz değildir.

Mesbuk, İmam Azam'a göre Kurban Bayramı'nda Teşrik tekbirlerini imamla beraber alır, sonra ayağa kalkıp geri kalan rekatleri tamamlar. Halbuki İmam Azam'a göre, tek başına namaz kılan kimse bu tekbirleri getirmek zorunda değildir. Bunun için mesbuk, burada tek başına namaz kılan gibi değil, muktedi (imama uyan) yerindedir.

İmam daha selam vermeden, mesbuk Tahiyat'ı okuyup bitirmiş olsa, bir görüşe göre Şehadet sözünü tekrarlar, bir görüşe göre de susar. Burada sahih olan mesbukun Tahiyat'ı yavaş yavaş okumasıdır.

Birinci oturuşta imamdan önce Teşehhüd'ü bitirmiş olan bir muktedi de susar, Teşehhüd'de bulunmaz.

Mesbuk, cehren (aşikare) okunan namazlarda imama uyunca, "Sübhanek"i okumaz. Geri kalan rekatları kazaya kalkınca okur. Sahih olan budur. Buna yukarıda işaret edilmişti.

İmam yanılarak beşinci rekata kalkınca, mesbuk da ona uyararak kalksa, bakılır: Eğer imam dördüncü rekatta oturmuş ise, mesbukun namazı bu kalkış ile bozulmuş olur. Fakat imam dördüncü rekatta oturmamış ise, beşinci rekatta secdeye varmadıkça, mesbukun namazı bozulmaz.

Bir mesbuk lâhık da olabilir. Şöyle ki: İmama sonradan uyan kimse, uyku veya abdesti bozan bir sebeble rükünlerden veya rekatlardan birkaçını imam ile kılamayıp kaçırrsa, hem mesbuk olur, hem de lâhık olmuş olur. Bu durumda önce kaçırdıklarını kıraatsız olarak kaza eder sonra mümkün ise, geri kalan namazda imama uyar. Daha sonra da imama uymadan önceki rekatları kıraatla (Kur'an okuyarak) kaza eder. Önce bunları kaza edip ondan sonra, namaz arasında kaçırmış olduğu rükünleri veya rekatleri kaza etmesi de caizdir. Fakat bunu yapmakla meşru sırayı gözetmemiş olacağından günahkar olur.

Mestler Üzerine Meshetme

Ayağa giyilen ve "Mest" adı verilen mest hükmündeki şeyler üzerine, abdest alınırken meshedilmesi caizdir. Bu, İslam dininin gösterdiği bir kolaylıktır. Bu meshden maksad, mestlerin üzerine ayakların uclarından başlayıp aşık kemiklerini aşmak üzeri inciklere doğru ıslak olan el parmaklarını sürmektir.

Ayıklara meshetmenin farz miktarı, giyilen her iki mestin ön ve üst tarafından el parmaklarının en küçüğü itibarı ile üç parmaklık yerin meshedilmesidir. Bu kadarlık bir yerin meshedilmesi ile farz yerine getirilmiş olur.

(Malikîlere göre, mestlerin bütünü üzerine mesh yapılması gerekir. Bu miktarın azına mesh yeterli değildir. Hanbelîlere göre, mestlerin üstünün çoğuna meshedilmesi kafidir. Şafiîlerde ise, mestlerin üstüne bir parmak kadar mesh yapılması yeterlidir.)

Mestlerin altına mesh yapılmaz. Mestler üzerine mesh yapılırken ıslak olan el parmaklarının açık olması, meshin el parmakları ile yapılması, ayak parmaklarının ucundan başlayarak yukarıya doğru yapılması, sünnete uygun olan meshdir. Yoksa, mestin üzerine su dökmek, mesti sünger

gibi bir şeyle ıslatmak, enine olarak mestin üzerine meshetmek veya meshe mestin goncundan başlamak yeter. Ancak böyle yapmak sünnete aykırıdır.

Ayakları topukları ile beraber örten çizmeler, potinler, kendileri ile üç mil kadar yürünebilecek kuvvetli ve kalın çoraplar, konçlu aba terlikler de mest hükmündedir. Bunların üzerine de mesh yapılabilir.

Meshin Cevazındaki Şartlar

Bir meshin caiz olabilmesi için yedi şart gereklidir:

- 1) Mestler, abdest için ayaklar yıkandıktan sonra giyilmelidir. Bir özürden dolayı ayağa veya ayağın sargısına meshedilmesi de yıkama hükmündedir. Onun için böyle bir meshden sonra giyilen mestler üzerine mesh yapılabilir.
- 2) Mestler, topuklar dahil, ayakların her tarafını örtmüş olmalıdır. Topuklardan kısa olan mestler ve benzeri ayakkabılar üzerine mesh yapılmaz.
- 3) Ayağa giyilen mestler üzerine en az üç mil yol yürüyebilmelidir. Bir mil dinimizde dört bin arşındır. Bir arşın da yirmi dört parmakdır.
- 4) Giyilen mestlerin topuklarından aşağı kısımlarında, ayağın küçük parmağı ölçüsü ile, üç parmak delik, sökük ve yırtık bulunmamalıdır. Şu kadar var ki, böyle bir noksan, ayak parmaklarının uclarına rastlarsa, mikdara değil, sayıya bakılır: Üç parmak görünmedikçe, yırtık zarar vermez. Yine mestlerde üç parmak kadar sökük bulunduğu halde, mestlerin sağlamlığından dolayı yürürken bu sökük açılıp parmaklar gözükmese, yine meshe engel olmaz. Bir mestte bulunan ayrı ayrı yırtıklar toplanır; fakat iki mestteki yırtıklar toplanmaz. Bunun için bir mestte iki ve diğer mestte bir veya iki parmak mikdarı yırtık bulunursa mesh yapmaya engel olmaz.
- (Malikîlere göre, bir ayağın en az üçte biri görülecek kadar bir mestte yırtık yoksa meshi bozmaz. Şafîî ve Hanbelî mezheblerine göre, ayakta yıkanması farz olan mikdar, mestlerdeki bir yırtıktan görülecek olsa, mesh bozulmuş olur. O yıkanması farz olan mikdar, çorap veya başka bir şeyle örtülmüş olsa bile hüküm değişmez.)
- 5) Mestler, bağısız olarak ayakta durabilecek kadar kalın olmalıdır.
- 6) Mestler, dışarıdan aldıkları suyu hemen içine çekerek ayağa ulaştıracak bir halde olmamalıdır.
- 7) Her ayağın ön tarafından en az küçük el parmağı kadar bir yer mevcut bulunmalıdır. Bu itibarla, bir veya iki ayağının ön tarafı bulunmayan kimse mestlerine mesh yapamaz. Ökçe taraflarının bulunması yeterli değildir. Çünkü bir ayağı yıkamakla diğerine mesh bir arada toplanamaz. Fakat bir ayağı tamamen mevcut bulunmayan kimse, diğer ayağına giydiği mest üzerine mesh yapabilir. Çünkü mesh ile yıkama bir arada toplanmamıştır.

Mesh Müddeti

Meshin müddeti, ikamet halinde olan (yolcu hükmünde bulunmayan) kimse için bir gün bir gece, yani yirmi dört saattir. En az on sekiz saat (üç günlük) bir mesafeye gitmek üzere yola çıkan bir misafir (yolcu) için ise, üç gün (yetmiş iki saat) geçerlidir. Bu müddetin başlangıcı, mestler giyildikten sonra ilk abdestin bozulma zamanından itibaren. Örnek verilirse, bir kimse abdestini tamamladıktan sonra o taharet üzerine mestlerini giyse de, beş saat sonra ondan abdesti bozucu bir hal meydana gelse, bu beşinci saatten itibaren meshin müddeti mukim için yirmi dört saat ve

misafir için yetmiş iki saat devam eder. Mestleri giyiş zamanına bakılmaz.

İkamet halinde iken yolculuğa çıkan kimse, misafirin müddeti üzere hareket eder, o zamanı doldurur. Aksine olarak misafir olan kimse, bir gün ve bir gece (yirmi dört saat) meshettikten sonra mukim olsa, mesh müddeti bitmiş olur. Artık ayaklarını yıkaması gerekir. 158- Mestlerine mesh yaparak abdestli bulunan kimse, mestlerini ayaklarından çıkannca, yalnız ayaklarını yıkaması gerekir, abdestini tamamen tazelemesi gerekmez. Ayaklarını yıkamak suretiyle abdest alıp mestlerini giymiş olan bir kimse, daha bu abdesti bozulmadan herhangi bir sebeble mestlerini ayaklarından çıkarsa, abdesti bozulmuş olmayacağı için ayaklarını tekrar yıkaması gerekmez.

(Malikîlere göre, mest için bir zaman yoktur. Guslü gerektiren bir durum olmadıkça, mestler üzerine daima mesh yapılabilir. Ancak cuma namazını kılacak kimseler için, her cuma günü mestlerini çıkarıp ayaklarını yıkamaları mendubdur. Şafîî ve Hanbelîlere göre, mubah (haram işleme niyeti bulunmayan) bir seferdeki yolcu için mesh müddeti üç gün, üç gece (yetmiş iki saat)'dir. Günah işlemek için yola çıkıldığı takdirde bu müddet yirmi dört saattir.

Çoraplar Üzerine Mesh

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) çorapları ve pabuçları üzerine mesh ederdi.

Hadisi Taberânî el-Mu'cemü'l-kebîr'de (IX, 251) rivayet etmiştir. Mec-mau'z-zevâid'de (1,258) zikredildiği üzere isnadındaki ravileri güvenilirdir.

Muğire b. Şu'be (r.a.)'in nakline göre Hz. Peygamber (s.a.v.) abdest almış, çorapları ve pabuçları üzerine mesh etmişti.

Hadisi Tirmizî rivayet etmiş ("Taharet", 74) ve hasen-sahih olarak nitelemiştir.

Süfyan es-Sevrî > Mansur isnadıyla rivayet edildiğine göre Halid b. Sa'd, "Ebû Mes'ûd el-Ensârî kıldan yapılmış çorapları ve pabuçları üzerine mesh ederdi" demiştir.

Sargı Üzerine Mesh

Kırılan veya yarası bulunan bir uzvu (organı) yıkamak zarar verince, kırık üzerindeki tahtaya veya yara üzerindeki sargıya, hem abdest ve hem de gusül için bir kez meshedilir. Bu mesh de zarar verirse, terk edilir.

Elde, tırnakta ve diğer uzuvlarda bulunan herhangi bir yara üzerine konulmuş sakız, pamuk gibi şeylerin veya ilaçların üzerine de zaruret halinde bir kere mesh yapılır. Bunlara sıcak su zarar vermiyorsa, mesh yeterli olmaz, yıkamak gerekir. Yapılacak meshin bütün sargıyı kaplaması gerekmez; çoğunluğunu meshetmek kafi gelir.

Sargıyı çözmek zarar veriyorsa, özürlü yerin etrafını sargı altından yıkamak gerekmez. Bunlardan açık bulunan yerleri meshetmek yeterlidir.

Böyle bir sargı üzerine yapılan mesh için belli bir müddet yoktur. Özür devam ettiği müddetçe sargı üzerine mesh yapılır. Bu sargının taharet hali üzere (abdestli olarak) sarılmış olması da şart değildir.

Bir sargı üzerine mesh yapıldıktan sonra sargı değiştirilirse, tekrar mesh gerekmez. Yine bir sargıya mesh yapıldıktan sonra, onun üzerine başka bir sargı daha sarılmış olsa, yeniden bir mesh daha yapılmaz. Henüz özür kalkmadan sargı açılrsa, mesh bozulmuş olmaz.

Bir özürden dolayı iki ayaktan biri üzerine mesh yapılıncaya, diğerini yıkamak gerekir. Çünkü bu mesh de yıkamak hükmündedir.

Özür tamamen kalkınca, mesh bozulmuş olur, artık sargı üzerine mesh yapılmaz. Yerinin yıkanması gerekir.

Meshi Bozan Şeyler

Abdesti bozan her şey meshi de bozar. Onun için müddet henüz bitmemiş ise, yeniden alınacak abdestte mestlere veya sargılara da yeniden mesh verilir. Aşağıda yazılı hallerden dolayı da mesh bozulur:

- 1) Üzerine meshedilmiş olan mestin ayaktan çıkması veya çıkarılması. Bu durumda eğer abdest mevcut ise, yalnız ayakları yıkamak kafidir. Yeniden tam bir abdest almak gerekmez. Bir mestin goncuna kadar, ayağın çok kısmının çıkmış olması da, tamamen çıkması hükmündedir.
- 2) Mesh müddetinin sona ermesi. Bu halde henüz abdest devam ediyorsa, yalnız ayakları yıkamak yeterlidir. Yeniden tam bir abdest almaya gerek yoktur. Bununla beraber mesh müddeti son bulsa bile ayakları çıkarıp yıkamanın soğuktan donmaya sebebiyet vereceğinden korkulursa, yine meshe devam edilir.

Özürlü Kimselere Ait Meseleler

Abdesti bozup da devam eden illete Özür denilir. Çoğulu A'zar gelir. Erkek olan özür sahibine "Ma'zur" kadma da "Ma'zure" denir.

Örnek: Zaman zaman kısa fasılalarla burun kanaması, herhangi bir organdan kan çıkıp devamlı akması, bir ağrıdan dolayı gözün irinle sulanması, meme ve kulak gibi organlardan irin ve benzeri bir suyun akıp durması, mesaneden gayri ihtiyarı idrar çıkıp zaman zaman devam etmesi, kendini tutamayacak şekilde ishalin bulunması veya yel çıkması birer özürdür. Bu haller kimde bulunursa o mazur veya mazure sayılır.

Bir illetin özür sayılabilmesi için bir müddet kısalığı bulunması şarttır. Şöyle ki: Bir özür, önce abdest alınıp namaz kılınacak kadar bir zaman kesilmemek üzere tam bir namaz vakti devam etmelidir. Sonra da her namaz vaktinde hiç olmazsa bir kez daha o illet meydana çıkıp durmalıdır ki, bu illet sahibi özürlü sayılsın.

Mesela: Bir kimsenin burnu, bir gün öğle vaktinin başından sonuna kadar, bir abdest ile bir namaza müsait olmamak üzere kanayıp da bu durum, sonra gelen her namaz vaktinde bir kez olsun meydana gelecek olursa, o kimse özürlü (mazur) olmuş olur. Fakat böyle bir özür, tam bir namaz vakti içinde bir kez olsun meydana çıkmazsa, artık özür kesilmiştir, sahibi de özürlü olmaktan çıkmıştır.

Özrün Hükmü

Özürli olan kimse, her namaz vakti abdest alır. O vakit içinde aldığı abdestle -abdesti bozacak başka şey olmadıkça- dilediği kadar farz ve nafil namaz kılabilir. Kazaya kalmış namazları kılabilir. Vitir namazı ile bayram ve cenaze namazlarını da kılabilir. Ancak illet devam etmelidir.

Misal: Özürli bir kimse, sabah namazı için tam vaktinde abdest alsa, bu abdest, sabah namaz vaktinin çıkmasına kadar devam eder. Bu vaktin çıkması (güneşin doğması) ile son bulur. Artık vakti çıktıktan sonra o abdest ile başka namaz kılınmaz. Ancak muvakkat bir zaman için özrü kesildikten sonra abdest almışsa ve henüz özrü de belirmemişse, başka bozacak bir halde olmamışsa, vaktin çıkması ile abdesti bozulmuş olmaz.

Fakat özürli kimse, güneşin doğmasından sonra abdest almış olursa, onun abdesti öğle vakti çıkıncaya kadar devam eder, dilediği namazları kılar. Yeter ki, kendisinden abdesti bozan başka bir hal çıkmasın.

Sonuç: Özürli olanların abdestleri, namaz vaktinin girmesi ile bozulmaz; vaktin çıkması ile bozulur. Bu hüküm İmamı Azam'a göredir. Sahih olan da budur.

İmam Ebû Yusuf'a göre: Özürünün abdesti, hem namaz vaktinin girmesiyle, hem de çıkmasıyla bozulur. Bu bakımdan güneş doğduktan sonra özürünün aldığı abdest, öğle vaktinin girmesi ile bozulur. İmam Züfer'e göre ise, özürünün abdesti, yalnız namaz vaktinin girmesi ile bozulur; çıkması ile bozulmaz. Bu bakımdan, özürünün sabah namazı için aldığı abdest, güneşin doğup vaktin çıkması ile bozulmaz. Ancak öğle vaktinin girmesi ile bozulur. (İmam Şafî'ye göre, özürünün her namaz için ayrı ayrı abdest alması gerekir. Bunun abdesti, kıldığı namazın sona ermesi ile bozulur.)

Özürünün özrü kesilmişken, abdesti bozan başka bir halden dolayı abdest aldıktan sonra özrü yine meydana çıkarsa, abdesti bozulmuş olur, yeniden abdest alması gerekir. Çünkü önceki abdesti, bu özür sebebi ile değildi.

Fakat özrü kesilmediği halde, vakit içinde özründen veya başka bir abdestsizlik halinden dolayı abdest alır da, o vakit içinde özrü meydana çıkarsa, onun abdesti bozulmaz. Çünkü onun aldığı bu abdest, hem özrü için, hem de diğer abdestsizlik hali için alınmış sayılır.

Özürli bir adam, oturmak, secde yerine işaretle namaz kılmak, özrünün çıkış yolunu rahatça tıkayabilmek gibi yollarla özrünün ortaya çıkmasına engel olabilirse, artık özürli sayılmaz. Bunun için, abdest aldıktan sonra özrü meydana çıkarsa o abdest ile namaz kılamaz.

Özürli kimsenin özründen dolayı çamaşırına bulaşan pislikler, özrü devam ettikçe namazının sıhhatına engel olmaz. Namaza engel olan ölçü miktarını taşmış olsalar bile, namaza engel sayılmazlar. Fakat bu pislikler tekrar çamaşırına dokunmayacaklarsa onları yıkamak gerekir.

Görülüyor ki, mübarek İslam dini, bir kolaylık dinidir. Özürliüler için her yönden kolaylık gösterilmiştir. Artık dinin yüklediği görevleri yerine getirme bakımından hiç kimse bir özür ileri süremez.

MÜSLÜMANLIĞIMIZ İSLAMLA NE KADAR UYUMLU?

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَفْتُونُونِ بَبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۖ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

“Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden öyle davrananların cezası dünya hayatında ancak rüsvaylık; kıyamet gününde ise en şiddetli azaba itilmektir. Allah sizin yapmakta olduklarınızdan asla gafil değildir.”

عَنْ ابْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ

Abdullah b. Amr b. el-Âs radiyallahu anhumâ, “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu” demiştir:

“Arzuları (hevâsı) benim getirdiğime (İslâm'a) uymadıkça hiçbiriniz mümin olamaz.” (Beğavî, Mesâbihu's-sünne, 1, 160 (tahkikli baskı); Şerhu's-sünne, 1, 212-213 Hatib Tebrîzî, Mişkâtul-Mesâbih, 1, 55; 2. Nevevî, Kırk Hadis (hds. No:41))

Değerli kardeşlerim!

Bugünkü hutbemde biz Müslümanlar için bazı sorular hazırladım. Hele bir görelim neymiş o sorular?

Bir Müslüman olarak îmânî bilgilere sahip miyim? İmânımı koruyabilmek için îmânı bozan söz ve fiilleri biliyor muyum?

Bir Müslüman olarak kıldığım namazımın sahih olabilmesi için namaz ahkâmını biliyor muyum? Buna göre, namazın farzlarını, vâciblerini, sünnetlerini, mekruhlarını, namazı bozan ve bozmayan durumları, sehiv secdesinin hangi hallerde yapılacağını biliyor muyum?

Rabbimin insanlığın hidâyeti için inzâl ettiği, dînimin kitabı olan Kur'an'ı okumasını biliyor muyum? Okuduğum âyetlerin mânâlarını anlıyor muyum? Anlamaya çalışıyor muyum? En azından namazdaki kıraat farzının yerine gelebilmesi için namazda okuyacağım kur'an'dan sûreleri veya âyetleri kabul olacak kadar okuyabiliyor muyum?

Orucla ilgili bilgilerim nasıl? Orucu bozan ve bozmayan dış şartları biliyor muyum? Dış şartları yerine getiriyorsam bile sevabını azaltacak veya yok edecek tutum ve davranışları biliyor muyum?

Zekat verecek durumda isem, zekat ilmine vâkıf mıyım? Kim, ne zaman, hangi maldan ne kadar, kime veya kimlere zekat verilir? Bunlar hakkında bilgim tam mı?

Hacca gidecek durumda isem, haccın farzlarını, vâciblerini, sünnetlerini, mekruhlarını, haccı ifsâd edecek durumları ve hac cezalarını biliyor muyum? Yoksa gelişi güzel bir hac yapıp haccımı bâtil ederek veya bâtil olmasa bile bir sürü cezâ ile geri mi döndüm?

Tüccar isem, ticaretim islâma uygun mu? Alış verişte harama ve helale dikkat ediyor muyum?

Fâizle aram nasıl? Onu Allah'ın haram kıldığı büyük bir günah olarak kabul edip fâizin semtinden bile geçmiyorum mu? “Yoksa hangi çağda yaşıyoruz? Bu devir faizsiz olmaz, fâiz çağın gereğidir” diyerek faizli krediler çekip iş yerleri mi açıyorum? Evler arabalar mı alıyorum?

Bekar isem; gözümü, kulağımı, dilimi, elimi, ayağımı, kalbimi haramlardan koruyabiliyor muyum? Korumak için gayret sarfediyor muyum?

Evli isem ve erkek isem; karımın hak ve hukukuna riâyet ediyor muyum? Onu Allah'ın bir emâneti olarak görüp emâneti hakkı ile koruyabiliyor muyum? Eşimin dini bilgilerini ikmâl edebildim mi? Onun dinini yaşayabilmesi için gayret sarfettim mi? Tesettürünün islama uygun olmasına dikkat ettim mi?

Eğer evli ve kadın isem; eşimin hak ve hukukuna riâyet ettim mi? İslamın çizdiği sınırlar içinde kalarak ona itaat ettim mi? Onun olmadığı yerlerde namusumu koruyabildim mi? Yoksa feminist fikirlere kapılıp, kadın erkek eşitliği vardır, kadın kendi ayağı üzerinde durabilmeli ve ekonomik bağımsızlığına kavuşmalıdır, kadın erkeğin esiri değildir, istediği ile konuşur, istediği ile gezer, tozar, yer içer mi dedim? Tesettürüm ne âlemde? Tesettürün çağ dışı olduğunu mu düşünüyorum? Tesettürü kabul etsem bile tesettürüm islama uygun mu? Yoksa kendimi tesettürlü zannederek moda akımlarına mı uyuyorum?

Eğer annem babam hayatta iseler; onlara hürmet ediyor muyum? Bakıma muhtaç iseler onların bakımlarını üstleniyor muyum? Yoksa karımın veya kendimin isteği üzerine onları bakım evlerine mi terkettim? Annemin ve babamın hayır duasını mı alıyorum yoksa onları göz yaşlarına mı boğuyorum?

Eğer baba veya anne isem; çocuklarıma güzel bir isim koydum mu? Onlar yedi yaşına geldiklerinde onlara namazlarını ve diğer dinî bilgilerini öğrettim mi? Onların namaz kılmalarını mutlaka sağladım mı? Onların dünyalıklarını mâmur etmeye çalışırken âhiretlerini de mâmur ettim mi? Yoksa hele dünyalarını bir mâmur edeyim, âhiretleri ile ilgili şeylere ilerde bakarız diyerek âhiretle ilgili durumlarını savsakladım mı? Onları anne babalarına, dinlerine, Müslümanlara, çevresine ve insanlığa hayırlı birer evlat olarak yetiştirebildim mi?

Eğer âlimsem; ilmimle amel edebiliyor muyum? İlmimin zekatını ödemek için bildiğim ilimleri başkalarına da öğretiyor muyum? İnsanlara emri bil ma'rûf, nehyi anil münker görevimi yerine getirebiliyor muyum? Başkalarına iyilikleri emrederken, tavsiye ederken ben kendim o iyilikleri işliyor muyum? Başkalarına nehyi anil münker yaparken ben kendim onları men ettiğim haramlardan, ahlak dışı tutum ve davranışlardan kaçınıyor muyum? Yoksa ne büyük âlim, ne çok öğrencisi var, ne çok kitabı var diye caka mı satıyorum? Televizyonlara çıkıp dîni anlatıyorum zannederek milyonlar kazanıp dînimi bir geçim kaynağı edinerek din tüccarlığı mı yapıyorum?

Komşu isem komşuluk haklarına riâyet edebiliyor muyum? Yoksa komşularımın yaka silktiği birisi miyim?

İslamın hâkim olmadığı bir yerde yaşıyorsam, islamın yeniden hâkim olması için neler yapıyorum? Cemaat olabiliyor muyum? Küfür düzenlerinden teberrî edip onlardan uzak duruyor muyum? Yoksa islama hizmet edeceğim iddiası ile küfür düzenlerinin içinde yer alıp üstelik o küfür düzenlerine methiyeler dizip küfür düzenlerinin birer savunucusu hâline gelerek dinimden de mi oldum?

Evet, sorular, sorular.

Bu sorulara vereceğimiz doğru cevaplar bizim nasıl bir mü'min ve ne kadar Müslüman olduğumuzu belirleyecektir.

Ben bu soruları kendim için cevaplamak istediğimde vallâhi çok korktum. Ya siz?

NAMAZDA EL BAĞLAMAK

Namazda ellerin bağlanması sünnettir. Bu bakımdan eller yana salınarak kılınan namaz geçerlidir.

Ehl-i sünnet mezheplerinden Hanefi, Şafii ve Hanbeli mezhebine göre namazda ellerin bağlanması sünnettir. Maliki mezhebine göre ise ellerin yana salınması sünnettir. Caferilere göre de eller yana salınarak namaz kılınır.

Malikîler dışındaki cumhura göre; tekbirden sonra, namaz kılan kişinin sağ elini sol eli ve bileği üzerine koyması sünnettir. Çünkü Vail b. Hucr'dan rivayet edildiğine göre, kendisi Hz. Peygamber (asm)'in, namaza girince ellerini kaldırdığını ve tekbir aldığını, sonra elbisesine bürünerek sağ elini sol eli, bileği ve pazusu üzerine koyduğunu gördüğünü nakletmiştir. (Ahmed, Müslim, Ebu Dâvud ve Neseî rivayet etmişlerdir, Lafız Neseî'nindir.)

Kabisa b. Hulb'ün babasından rivayet ettiğine göre şöyle demiştir:

"Resulüllah (asm) bize imam olurdu, namazda sol elini sağ eliyle tutardı." (Tirmizi rivayet etmiş olup hasendir, demiştir.)

Sehl b. Saad (r.a.) şöyle rivayet etmiştir:

"İnsanlar sağ ellerini namaz kılarken sol kolları üzerine koymakla emrolunurlardı." (Buhari rivayet etmiştir)

İbni Mes'ud'dan da şöyle rivayet edilmiştir:

"Hz. Peygamber (asm) birine uğramış, o da sol elini sağ eli üzerine koymuş olarak namaz kılıyordu. Adamın sağ elini alıp sol eli üzerine koydu." (Ebu Dâvud rivayet etmiştir.)

Hanbelîler ile Şâfiilere göre, elleri bağlamanın şekli şöyledir: Sağ el sol elin bileği üzerine, yahut ona yakın bir yere konur. Bunun dayandığı delil daha önce de geçmiş bulunan İbni Hacer'in hadisidir. Biliyoruz ki bilek, kolun başparmağı takib eden eklem tarafıdır. Fakat Hanefî'lere göre, sağ elin iç kısmı, sol elin üst kısmı üzerine konur. Bu durumda baş parmak ile küçük parmak bilek üzerinde halka yapılır. Kadınlara gelince iki elini göğsü üzerine halka yapmaksızın koyarlar. Çünkü bu durum kadınların tesettürleri ile ahenk teşkil eder.

Hanefîler ile Hanbelîlere göre ise, namaz kılan kişi iki elini göbeğin altına koyar. Çünkü Hz. Ali (r.a.)'den rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

"Sağ elin sol el üzerine göbeğin altına konması sünnettendir." (Ahmed ile Ebu Dâvud rivayet etmişlerdir.)

Bundan kastedilen Hz. Peygamber (asm)'in sünnetidir.

Şâfiîlerde müstehap olan, iki elin sola meyilli olarak, kadınlarda göğüs üzerine ve erkeklerde göbeğin üstüne konmasıdır. Çünkü insanın kalbi soldadır. Dolayısıyla eller en şerefli uzuv üzerine konulmuş olur. Bunun bir dayanağı da daha önce geçmiş bulunan Vail b. Hucr'un hadisidir: **"Resulullah (asm)'ın namaz kılarken iki ellerinden birini diğeri üzerine koyduğunu gördüm."** Bunu İbni Huzeyme'den rivayet edilen başka bir hadis de kuvvetlendirmektedir.

Malikîlere göre, namazda iki elin vakarlı bir biçimde saliverilmesi menduptur. Kuvvetle bırakılması değil. Eller ön taraftan bırakılmaz. Çünkü bu durum huzurlu olmaya aykırıdır. Nafile namazlarda ellerin göğüs üzerinde bağlanması ve tutulması caizdir. Çünkü bu namazlarda zaruretsiz olarak bir yere dayanmak caizdir. Fakat farz namazlarda tutunmak mekruhtur. Çünkü bu durum bir yere dayanmak gibidir. Bunu bir yere dayanmak için değil de sünnet olduğu için yaparsa mekruh değildir. Bunun gibi herhangi bir şeyi kastetmeksizin yaparsa yine mekruh değildir.

Bana göre doğru olan görüş cumhurun görüşüdür. Bu da sağ elin sol el üzerine konulmasıdır. Sünnet olmayan işlerle savaşmak için Malikî mezhebinin tespit etmiş olduğu gerçeğe de birleşmektedir. Bu da bir yere dayanmaktır. Yahut fasit ve bozuk bir inançla savaşmak için tespit ettiği hususa aykırıdır. Bu da halktan birilerinin bu durumun vacip olduğunu zannetmesidir.

(1) Sehl bin Sa'd (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

"Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in zamanında insanlara, namazda iken kişinin sağ elini sol bileği üzerine koyması emredilirdi." (Buhari 755, Malik 1/174, Beyhaki 2/28, Ahmed 5/33)

(2) Abdullah ibni Abbas (Radiyahallahu Anhuma) şöyle dedi:

"Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'i işittim:

'Biz Nebiler topluluğu sahur yemeğini tehir etmekle, güneş batar batmaz hemen iftar etmekle ve namaz kılarken sağ ellerimizi sol ellerimizin üzerine koymakla emrolunduk' buyuruyordu." (İbni Hibban el-Mevarid 1770, Tabarani Mucemu'l-Kebir 10851, 11485, Tabarani Mucemu'l-Evsad 1905, 4261)

(3) Tavus (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi:

"Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazda iken sağ elini sol eli üzerine kor, sonra iki elini göğsü üzerinde bağlardı." (Ebu Davud 759)

(4) Vail bin Hucr (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

"Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber namaz kıldım. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sağ elini sol elinin üzerine gelecek şekilde göğsüne koyuyordu." (İbni Huzeyme 479, Beyhaki 2/30, Albânî Cenaiz 150)

(5) Kabisatubnu Hulbin babasından rivayet ederek şöyle dedi:

"Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'i namazdan çıkarken sağından, solundan cemaate döndüğünü ve Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'i elini göğsüne koyarken gördüm." (Ahmed 22026, Albânî Cenaiz 150)

NAMAZDA KIRAAT

Kıraat kelime anlamı itibariyle “okumak, tilavet etmek, telâffuz etmek” anlamında mastar; okuma” anlamında isimdir. Fıkıhta kıraat kelimesi, namazda kıyamda iken onun bir rüknü (farz) olarak yerine getirilmesi gereken Kur'an okumayı ifade eden özel bir terim olmuştur.

Kıraat namazı oluşturan ana unsurlardan biri olup iki rek'atlı farz namazların, sünnet ve nâfile namazlarla vitir namazının her rek'atında farzdır. Fıkıh mezhepleri bu konuda görüş birliği içindedir. Hanefiler, kıraatin üç ve dört rek'atlı farz namazların herhangi iki rek'atında yerine getirilmesinin farz, bunun ilk iki rek'atta olmasını ise vâcip görürler. Bu namazların ilk iki rek'atında kıraat şartı yerine getirildikten sonra üçüncü ve dördüncü rek'atlarında kıraat Hanefî imamlarından gelen bir rivayete göre vâcip, diğer bir rivayete göre ise sünnettir.

Şâfiî ve Hanbelîler, böyle bir ayırım yapmayıp kıraati farz namazın üç ve dördüncü rek'atında da farz (rükün) olarak kabul ederler. İmam Mâlik'ten biri bu istikamette, diğeri ise sabah namazı hariç diğer namazların bir rek'atında unutulmuş kıraat terkedilmişse sehiv secdesi yapılarak namazın tam ve sahih olacağı şeklinde iki rivayet gelmiştir.

Hanefî mezhebine göre namazda kıraatin farz olan miktarı Ebû Hanîfe'den bir rivayete göre en az bir âyettir. Ebû Hanîfe'den gelen bir diğer rivayete ve İmâmeyn'e göre ise kıraatin asgari miktarı üç kısa âyet veya buna denk bir uzun âyettir. İhtiyata uygun düştüğü için mezhepte bu son görüş ağırlık kazanmıştır. Namazda kıraat olarak Fâtîha sûresini okumak ise Hanefîler'e göre namazın rükünü değil vâcibidir (bk. FÂTİHA SÛRESİ). Ahmed b. Hanbel'den Hanefîler'in görüşü istikametinde bir görüş rivayet edilmekle birlikte üç mezhebe göre kıraatin asgari miktarı her rek'atta Fâtîha sûresinin okunmasıdır.

Haneftlerin bu konudaki delilleri:

"Kur'an'dan kolayınıza gelen âyetleri okuyun." (Müzzemmil, 20) ayet-i kerimesi. Bu ayet namazda mutlak olarak Kur'an okumayı emretmektedir. Dolayısıyla Kur'an adını taşıyan en az bir okuyuşla gerçekleşir. Bunun yanında, namaz dışında Kur'an okumak ittifakla farz değildir. Çünkü ayetin siyakından bu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kıraatin namazda farz olması belirlenmiştir.

b) Kur'an'da farz olduğu kesin delil ile sabit olan bir hükmün zan ifade eden ha-ber-i vahit ile tahsis edilmesi caiz değildir. Haber-i vahit bununla amel etmeyi gerektirir, vacip kılar, fakat farz olmasını gerektirmez. Dolayısıyla Hanefîler namazda sadece Fatiha'yı okumanın vacip olduğuna hükmetmişlerdir. Yani, Fatiha terke-dilirse namaz tahrimen mekruh olarak sahih olur.

c) Daha önce geçen, namazını kötü bir şekilde kılan kişi ile ilgili hadis-i şerifte şöyle gelmiştir: **"Namaza kalktığın zaman abdestini tam al, sonra kibleye yö'nel ve tekbir al, sonra bildiğin kolayına gelen Kur'an ayetlerini oku"** (Nasbu'r-Râye, 1,366). Vacip olan mutlak kıraattir. Nitekim Kur'an buna delâlet etmektedir. Eğer Fatiha'yı okumak farz olsaydı, yahut rükün olsaydı bunu da ona bildirdi. Çünkü o kişi hükümleri bilmiyordu ve buna ihtiyacı vardı.

d) "Fatihâ'yı okumayanın namazı kabul değildir." mealindeki hadisi altı Kitap sahibi, Ubade b. Sâmî'ten rivayet etmişlerdir. (Nasbu'r-Râye, 1,365) Bu hadis Fatihâsız namazın fazileti olmaz manasına hamledilmiştir, sıhhatinin bulunmadığı manasında değildir. Bu hadis, **"Mescidin civarında mescitten başka bir yerde namaz kılmak yoktur."** hadisine benzemektedir.

Ashab-ı Kırâmın bildirdiğine göre, Hazreti Peygamber aleyhissalatu vesselam, namazda **Fatihâ suresini okuduğu zaman ayetlerin sonunda durarak kesik kesik ve nefes alarak okurdu. Kıraatin tamamında ayet sonlarında durur ve bir sonraki ayetle birleştirip okumazdı.**

Kıraati ifa ederken, Kur'an'ı Kerim'in bir kelimesinin dahi anlamı bozulacak şekilde (kasten) değiştirilmesi halinde namaz bozulur. Kıraatın sahih olması için sadece dilin hareket etmesi yetmez. Sesli okumanın en düşük seviyesi, kişinin okuduğunu kendisi duyması, en yükseği de yanındakinin duyacağı kadar bir sesle okumasıdır. Gizli okumanın en aşağısı ise harflerin yerli yerinden çıkarılması ile olur. Bir mani olmadıkça bunun dışındakine kıraat denmez.

Hanefî mezhebine göre Fatihanın yerine Kur'an'dan başka bir yer okumak mekruhtur. Bir kimse namazın ilk iki rekatında Fatihâyı okumadan başka bir sureyi okumaya başlarsa hatırladığında geri döner, önce Fatihâyı sonra da diğer sureyi okur. Çünkü Fatihâ suresine, namazda kıraate kendisiyle başlandığı için bu isim verilmiştir. Ayrıca kıraatte tertibe riayet vaciptir. Terk edildiğinde namaz eksik olur (es-Serahsi, ei-Mebhut, I, 220-221; es-Semerikandi, a.g.e., I, 96). İlk iki rekatta Fatihâ ve bir sure okumak ise vaciptir (es-Semerikandi, a.g.e., I, 96; el-Kasfini, a.g.e., I, 160). İkinci iki rekatta Fatihâyı okumak sünnettir (es-Semerikandi, a.g.e., I, 129).

Bu açıklamalardan anlıyoruz ki, Hanefî mezhebine göre asıl itibariyle kıraat farzdır. Farz olan kıraatın okunacağı yer de dört rekatlı farz namazların ilk iki rekatıdır. Dört rekatlı namazların ilk iki rekatında Fatihâ ile birlikte bir uzun (Ebu Hanîfe'ye göre bir kısa ayet) veya üç kısa ayet okumak vacip, ikinci iki rekatta ise kıraat sünnettir.

Maliki Mezhebi:

Malikî mezhebine göre kıraat namazın rükünlerindendir (es-Sa'lebi, Abdülvehhab b. Ali, et-Telkin, thk: Muhummed Salis Seid el-Gani, el-Mektebetü't- Tıcarîyye, I"II, Mekke 1415, I, 97)

Kıraatte okunması gereken yer belirlenmiştir, bu da Fatihâdır. Ondan başkası ile kıraat kabul edilmez. Kıraat, kişinin okuduğunu duyması ile gerçekleşir. Gizli okumak, okuduğunu işitmek demektir. (İbn Cüzey, Muhammed b. Ahmed, el-Kavânînu'l-Fıkhiyye, yy., ts., s. 44)

Malikî mezhebine göre bir kimse Fatihadan önce dua okumaz (sübhanek), gizli veya açık okunan namazlarda (nafile namazlar müstesna) istiaze ve besmele de okumaz (İbn Cüzey, a.g.e., s. 44).

Tekbiri hemen Fatihâ takip eder. Tekbir ile kıraatın arasını dua ve tesbîh. ile ayırmayı İmam Malik (ö. 179/1795) rnekrûh görmektedir (Salih Abdüsseini ', es-Semeru 'd-Dâni şerhu risâleti 'l-Kayravânî, el-Mektebetü 's-Sekafiyye, Beyrut ts., s. 103).Maliki mezhebine göre Fatihanın besmelesi, gizli veya açıktan okunan namazlarda okunmaz. Nafile namazlarda okuyup

okumama konusunda kişi serbesttir. (et-Tenûhî, Sahnunn Abdüsselam b. Said, el-Müdevvenetü'l-Kübra, Daru Sadır, I-VI)

Hangi namaz olursa olsun Maliki mezhebine göre her rekatta kıraat gerekir. Dört rekatlı namazın iki rekatında okuyup sonraki iki rekatta okumayan kimse namazı iade etmesi gerekir. Dört veya üç rekatlı namazın bir rekatında unutursa İmam Malik'ten nakledilen bir görüşe göre namazı iade eder, bir başka görüşe göre sehiv secdesi yapar (İbn Abdilber, et-Temhid, XX, 192; İbn Abdilber, el-Kafi, s. 40).

İlk iki rekatta Fatiha suresini okumayanın namazı iade etmesi gerektiği konusunda ulemanın ittifakı vardır (İbn Abdilber, et-Temh'id, XX,194). İmam Malik ikinci iki rekatta da okunması gerektiğini kabul etmektedir (İbn Abdilber, et-Temhid, XX, 192; İbn Abdilber, el-Kafi, s. 40). Bir kimse üç ve dört rekatlı namazların birer rekatında Fatihanın tamamını veya bir kısmını sehven terk ederse, namazın sonunda sehiv secdesi yapar. Bunun yanında ihtiyaten namazını iade eder. (ed-Desüki, a.g.e. I, 238)

Şafii Mezhebi:

Fatiha suresinin namazda okumasına en fazla yer veren Şafii mezhebidir. Mezhebin kurucusu Muhammed b. İdris eş-Şafii (ö. 204/819) ve daha sonra gelenler bu konu üzerinde ehemmiyetle durmuşlar ve geniş açıklamalarda bulunmuşlardır.

eş-Şafii, güzel okuyabildiğinde Fatiha suresini okumanın farz olduğunu kabul eder. iddiasını daha önce kaynakları ile verdiğimiz Hz. Peygamberin: **"Fatiha okumayan kimsenin namazı olmaz"** ve **"Kim kıldığı namazda Fatiha okumazsa onun namazı eksiktir, eksiktir, eksiktir."** hadislerine dayandırmaktadır. (eş-Şafii, Muhammed b. İdris, el-Ümm, Daru'I-Marife, I-VIII, Beyrut 1393, I, 107)

Şafii mezhebi bismelenin Fatihadan bir ayet olduğu görüşündedir (eş-Şirâzi. el-Mühezzeb, I, 72). Dolayısıyla besmelesiz Fatiha, Fatihasız da namaz olmaz görüşünde olduklarını söyleyebiliriz. Şafii mezhebine göre cemaatle kılınan namazlarda da **"Fatiha okumayan kimsenin namazı olmaz"** hadisi gereği Fatiha suresi imam ve cemaat tarafından okuması gerekir. (eş-Şirâzi, el-Miihezzeb, I, 72)

Hanbeli Mezhebi:

Hanbeli mezhebine ait temel kaynaklarda Fatiha suresinin namazlarda okunması ve kıraatindeki incelikler ile alakalı şu bilgilere yer verilmektedir.

Namaz kılınırken sübhaneke duasının ardından istiaze ve besmeleden sonra imama uyan hariç Fatiha okunur. Fatihanın bitiminde âmin denilir. İmama uyan kişi imamın sesini duyduğunda **"Kur' an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki, size rahmet edilsin"** (A'raf, 7/204) ayeti gereğince herhangi bir şey okunmaz. Müstehap olan imamın durduğu zamanlarda okumasıdır. Okumasa da namazı tamamdır. Çünkü imamı olan bir kimsenin imamının kıraati, kendisi için de geçerlidir (Ebu'I-Kasım ei-Hıraki, el-Muhtesar, thk.: Zübeyr eş-Şiivîş, el-Mektebetü'l-İsliimi, Beyrut 1403, s.25).

Ancak imamın sesini duymadığı veya imamın sessiz okuduğu durumlarda kendisi okuyabilir. İmam sesli okuyorsa o zaman imamı dinler. (İbn Müflih, en-Nüket, I, 60)

Hanbeıt mezhebine göre besmelenin Fatihadan bir ayet olduğuna dair görüşler olmakla birlikte yaygın olan görüş, Fatihadan olmadığı şeklindedir. (Haccavi, Ebu'n-Neca Musa b. Ahmed, Zadü'l-müstekni', thk.: Ali Muhammed Abdülaziz el-Hindi, Mektebetü'n-Nehzati'l-Hadise, Mekke ts., s. 41)

Hız. Enes'in (ö.93/712), **"Hız. Peygamber, Ebu Bekir, Ömer ve Osman'ın arkasında namaz kıldım, hiçbirinin besmeleyi sesli okuduklarına şahit olmadım"** sözüne itibar edilerek istiaze ve besmele açıktan okunmaz. (İbn Kudame, Umde, s 17; el-Buhûti, Mansır b. Yunus, er-Ravdü'l-mürbi', Mektebetü'r-Riyâd, I- III, Riyâd 1390, I, 171)

Hanbeli mezhebine göre namazın sahih olması için gereken kıraat, Fatıha suresi olarak belirlenmiştir. Bu durumda doğru okumaya kudreti yeten kimsenin yanlış yapmaması gerekir. Bir kimse manayı bozacak bir lahn (yanlış) yaparsa kıraatı geçersiz olur. Yeniden okuması gerekir. Mana bozulmayacak bir lahn (yanlış) yaparsa okuyuşu geçersiz olmaz, haram olacak bir şekilde ulaşmazsa da mekruh olur. Manayı bozmayacak bir yanlış kasten yaparsa, Fatıhanın kıraatini hafife aldığı ve yapabildiği halde harflerin sıfatlarını değiştirdiğinden dolayı namazı sahih olmaz. Kur'an'ın bir yazılışı bir de okunuşu vardır. Telhîn (harflerin zat veya sıfatlarında değişiklik yapmak) ve terci' (sesi boğazda titretmek, name yapmak) şayet yazıya dökülse şu elimizde yazılı olan Mushaftan başka bir şey olurdu. Çünkü telhîn ve terci' okumayla bazı harflerin sıfatlarını değiştirmek veya boğazda sesi titretmek suretiyle Kur'ân'a hica (alfabe) harflerinden olmayan harfleri katmaktır. Dolayısıyla bu şekilde okunan Kur'an, ilave ve değişiklikleri nedeniyle Allah'ın indirdiği Kur'an olması mümkün değildir.

Fatihayı Arapça aslıyla güzel okuyamayan kimsenin, başka bir dilde onun tercümesini okuması caiz değildir. Çünkü Allah, Kur'an'ı Arapça indirdi. Hiçbir kimse Fatıhanın bir lafzını Arapça bir başka kelimeyle değiştiremez. Bu konuda Arapça'yı iyi bilip bilmemesi de önemli değildir. Kur'an lafız ve mana yönüyle mucizedir. Lafız giderse, ne Kur'an ne de onun benzerinden söz edilemez.

Zelletü'l-Kari'ye (Okuyucunun Yanılmasına) Ait Esaslar

Namaz içinde meydana gelen bir okuyuş yanlışlığı ile namaz bozulur mu, bozulmaz mı konusu pek önemlidir. Buna dikkat gerekir. Kur'ân okurken bir hata yapılmasına veya okuyucunun sürçmesine Zelletü'l-Karî (Okuyucunun Sürçmesi) denir. Bu konuda başlıca esaslar şunlardır:

Kur'ân-ı Kerîm'in bir kelimesi kasden değiştirilir de, bununla mana değişmiş olursa, namaz ittifakla bozulur. Ancak kelime övgüye ait olup onun yerine yine övgüye ait bir lâfız okunmuş olursa bozulmaz. Fakat böyle bir davranış caiz görülmez. Amma yanılarak değiştirilmiş olursa, bakılır: Eğer okunan lâfzın benzeri Kur'ân'da bulunmaz, manası da Kur'ân'daki kelimenin manasından uzak olup aralarında fazla bir ayrılık bulunarak iki mana arasında bir ilgi bulunmazsa, bununla namaz ittifakla bozulur. "Hâzâ't-turâbu" yerine, "Hazâ'l-gubâru" okumak gibi. Fakat okunan lâfız tesbih, hamd ve zikir manasında ise bozulmaz. Eş ve benzeri Kur'ân'da bulunmadığı halde, manası da bulunmayan bir lâfız hakkında da hüküm böyledir. "Yevmetüb-le's-serâiru" yerine, "Yevme tüblâs-serâilu" okunması gibi.

Yanılarak okunan bir lâfzın benzeri Kur'ân'da bulunur da, bu lâfız, ile Kur'ân'daki kelimenin manası aşırı şekilde değişmemekle beraber ikisinin manası birbirinden uzak bulunursa İmam Azam ile İmam Muhammed'e göre namaz bozulur. İhtiyat da bundadır. Fakat İmam Ebû Yusuf ile diğer bazı fıkıh alimlerine göre namaz bozulmaz. Çünkü bunda herkes için bir güçlük vardır. İnsanların çoğu bundan kurtulamaz. Onun için fetva da buna göredir.

Yanılarak okunan bir lâfzın benzeri Kur'ân'da bulunmamakla beraber bununla mana değişmeyecek olsa, İmam Azam ile İmam Muhammed'e göre namaz bozulmaz. Çünkü mana asıldır, en çok manaya önem verilir. Fakat İmam Ebû Yusuf'a göre bozulur; çünkü burada asıl olan, Kur'ân'da benzerinin bulunup bulunmamasıdır. "Kavvâmîne" yerine "Kayyâmîne" okunması gibi...

Demek oluyor ki, İmam Azam ile İmam Muhammed, yanılarak yanlış okunan lâfız ile, Kur'ân'daki mananın fazla değişip değişmemesini göz önüne almışlardır. Şöyle ki: Eğer mana fazla değişirse, namaz bozulur, değilse bozulmaz; okunan lâfzın benzeri Kur'ân'da bulunsun veya bulunmasın.

İmam Ebû Yusuf ise, okunan lâfzın Kur'ân'da benzerinin olup olmamasını esas tutmuştur. Bundan dolayı, eğer Kur'ân'da benzerinin olup olmamasını esas tutmuştur. Bundan dolayı, eğer Kur'ân'da benzeri varsa namaz bozulmaz, isterse mana aşırı derecede değişmiş olsun. Eğer benzeri Kur'ân'da yoksa namaz bozulur, isterse mana aşırı derecede değişmiş olmasın.

Yukarda gösterilen üç esas, önceki devir (mütekaddimîn) müctehidlere göredir. Aşağıdaki esaslar da, daha sonraki devir (müteahhirîn) fıkıh alimlerine göredir. Bunlar bu konuda biraz daha genişlik göstermişlerdir.

Kur'ân-ı Kerîm'in okunuşunda yanılarak i'rab yönünden yapılacak hata, manayı ne kadar değiştirecek olursa değiştirsin, namazı mutlaka bozmaz. Çünkü insanların çoğu i'rabın şekillerini ayırmaya güç yetiremez. "İbrahime" kelimesinin sonunu "İbrahimu" şeklinde ötre ve "Rabbuhu" kelimesinin "Ba" harfini de üstün "Rabbehu" şeklinde üstün okumak gibi... "Na'budu" kelimesinin be'sini de "Na'bedu" şeklinde esre okumak böyledir. 440- Kur'ân kelimelerinden şeddesiz olan bir harfi sehven şeddeli okumak veya şeddeli bir harfi şeddesiz okumak, uzatılacak bir harfi uzatmamak, kısa okunması gereken bir harfi uzatmak, idğam edilecek harfleri ayrı ayrı okumak ve ayrı ayrı okunacak harfleri idğam etmek (birleştirip şeddeli okumak) namazı bozmaz. "İyyâke" kelimesini şeddesiz okumak gibi. Yersiz olarak yapılan imale de namazı bozmaz. "Bismillahi" veya "Mâliki yevmi'd-dîn" âyetlerini imale ile okumak gibi...

İnce okunacak bir harfi kalın okumak, kalın okunacak bir harfi ince okumak da böyledir; çünkü bunlarda da çoğunluğun yetersizliği vardır.

Kur'ân okunurken durulmayacak yerde durulsa veya ilk olarak bu yapılırsa, bakılır: Eğer bununla mana bozulmazsa ittifakla namaz fasid olmaz. Fakat mana değişirse, bunda ihtilâf vardır. Kabul edilen fetva bununla da namazın bozulmamasıdır. Müctehidlerden sonraki alimlerin görüşü budur. Çünkü bunda da çoğunluk için bir güçlük vardır, herkes manayı bilip ona göre Kur'ân okuyamaz. Ayrıca unutmak ve nefes kesilmek gibi hallerden de kurtulamaz. Bunun için "Lâ ilâhe" diyerek durduktan sonra "İlâhû" denilse veya "Kaleti'l-

Yehudu = Yahudiler dedi" deyip durulduktan sonra "Uzeyrün ibnullahi = Üzeyr Allah'ın oğludur" diye başlanılsa, tercih edilen görüşe göre, namaz bozulmaz.

Kur'ân'daki bir harf yerine sehven başka bir harf okunacak olsa, bakılır: Eğer bu iki harf arasında Kaf ve Kâf gibi mahreç (harflerin çıkışı) yakınlığı varsa veya bunlar Sin ile Sad gibi bir mahreçten olup aralarında değişiklik caiz ise bununla namaz bozulmaz. (فَلَاتَقْهَرْ) yerine (فَلَاتَنْكَهَرْ) ve (بُفْتَحْ قَرِي) yerine (بُفْتَحْ عَرِي) okunması gibi. (ذَالِصَمَ) yerine (السَّمْدُ) okunması da böyledir. (ج ل ي) harfleri bir mahreçten oldukları halde aralarında değişme caiz değildir. Bu harfler birbirlerine çevrilemezler.

İki harf arasında mahreç birliği veya yakınlığı olmadığı halde çoğunluk bakımından güçlük bulunup bunların aralarını ayırmak zor olsa, bunlardan birinin yerine diğerinin telâffuz edilmesi, fıkıh alimlerinden çoklarına göre namazı bozmaz. (ض) yerine (د ذ) veya (ظ) harfinin okunması ve (ذ) yerine de (ز) veya (ظ) harfinin söylenmesi gibi. (ص) ile (ط) ile (ت) harfleri de böyledir. Birçok fıkıh alimi namazın bozulmayacağı fetvasını vermiştir. Ancak bunlar kasden yapılırsa, o zaman namaz bozulur.

Bu bakımdan (وَلَا الضَّالِّينَ) yerine (وَلَا الظَّالِّينَ) veya (وَلَا الدَّالِّينَ) okunması namazı bozmaz. Bununla beraber bu mesele üzerinde başka görüşler de vardır. Bu harflerin aralarını ayırmaya gücü yetecek kimse için, bunların böyle değiştirilmesine meydan vermemek gerekir. Kasden böyle okunursa namaz bozulur.

Aralarını zahmetsiz olarak ayırmak mümkün olan iki harften birini diğeri ile değiştirmek, (ص) yerine (ط) harfini koymak, namazı ittifakla bozar. (الصَّالِحَاتِ) yerine (الطَّالِحَاتِ) okumak gibi. (فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ) yerine (فِطْرَةَ) okumak da böyledir.

Namazda bir kelimenin bir kısmı kesilse, (الحمد) yerinde unutmaktan veya nefes kesilmesinden dolayı yalnız (ال) denilip sonra (حمد) denilse veya okunacak bir kelime hatıra gelmeyip başka bir kelimeye geçilse, fıkıh alimlerinin çoğuna göre namaz bozulmaz. Mana değişse bile hüküm aynıdır. Çünkü unutmada ve nefes kesilmesinde zaruret vardır ve bu da herkesde olan bir haldir. Öyle ki, (مطلع الفجر) yerine nefes kesildiği için (مطلع الفج) denilerek rükûa varılsa, namaz bozulmuş olmaz. Bununla beraber namazı bozacak bir kelimenin tamamını okumakla bunun bir kısmını okumak eşittir, her iki halde de namaz bozulur.

Kur 'ân okurken bir kelimenin son harfi diğer bir kelimeye bitiştirilecek olsa, bütün alimlere göre namaz bozulmaz. (وَإِيَّاكَ نَعْبُدُ) ve (وَإِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ) âyetlerini (وَإِيَّاكَ نَعْبُدُ) ve (وَإِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ) diye okumak gibi. Ancak bu gibi okuyuşlarda kesinti yapılmamasına dikkat etmelidir. Yine, (وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُ) yerinde (وَيَحْسَبُونَهُمْ) diye bitiştirilse namaz bozulmaz.

Kur 'ân okurken yanılarak bir harf ziyade edilecek olsa, bakılır: Eğer mana değişmezse namaz bozulmaz. (أَدْخُلْهُ نَارَ) yerine (أَدْخُلْهُمْ نَارَ) okunması gibi. Fakat mana değişirse, bir görüşe göre namaz bozulur. (إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ) yerine (وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ) okumak gibi; çünkü bu halde yeminin cevabı yemin kılınmış oluyor. Bununla beraber namazın bozulmayacağını söyleyenler vardır. (وَمَثَانِدَ) yerine (وَمَثَانِدَ) ve (زَرَابِي) yerine (زَرَابِيبَ) okunduğu takdirde de namaz bozulur.

Kur'ân-ı Kerîm'in kelimelerinden birinin bir harfî sehven noksan okunsa, bakılır: Eğer bu harf kelimenin aslından olup mana değişirse, İmam Azam ile İmam Muhammed'e göre namaz bozulur. (مِمَّارَزَقْنَاهُمْ) yerine (هُ) ve (جَعَلْنَا) yerine (عَلْنَا) okunması gibi.

Yine, asıl harflerden olmamakla beraber kaldırılan harfden dolayı küfür inancını gerektiren bir mana meydana gelirse, yine namaz bozulur.

Namazda Kur'ân'ın bir kelimesi veya harfî kesilerek okunmazsa, bakılır: Eğer mana değişmezse, namaz bozulmaz. (وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولُهُمْ) yerine (وَلَقَدْ جَاءَ بِهِمْ رَسُولُهُمْ) okumak gibi. (جَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةً مِّثْلُهَا) âyet-i kerîmesinde (ذ) 'yi ve (أَوْ مَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا) âyet-i kerîmesinde de ikinci (سَيِّئَةٍ) kelimesini okumamak da böyledir. Fakat mana değişirse, bütün fıkıh alimlerine göre namaz bozulur. (فَمَا لَهُمْ يُؤْمِنُونَ) yerine (فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ) okunması gibi.

Kaldırılan harf asıl harflerden olmadığı veya asıl harflerden olmakla beraber mana değişmediği takdirde namaz bozulmaz. (الْوَاقِعَةُ) kelimesinin "Ha"sız okunması (تَعَالَى جُذْرُهَا) okumak da böyledir.

Kur 'ân 'in bir kelimesi namazda tekrarlanırsa, bakılır: Eğer bununla mana değişmezse, namaz bozulmaz; değişirse bazı fıkıh alimlerine göre yine bozulmaz. Diğer bazılarına göre ise bozulur. Sahih görülen de budur. (رَبِّ الْعَالَمِينَ) yerine (رَبِّ الْعَالَمِينَ) okumak gibi. Bununla mananın değişeceğini bilen kimsenin, bunu kasden böyle okuması, şübhesiz namazı bozar. Fakat bir dil sürçmesi veya kelime düzeltmesi maksadı ile olduğu takdirde, namazın bozulmayacağı daha uygun görülmektedir.

Yine, bir kelimenin bir harfî tekrarlanırsa, bakılır: Eğer şeddeli bir harfî izhar (şeddeyi çözme) şeklinde olursa, namaz bozulmaz. (وَمَنْ يَرْتَدِدْ) yerine (وَمَنْ يَرْتَدِدْ) okumak gibi. Fakat (الْحَمْدُ لِلَّهِ) yerine, üç lâm ile (الْحَمْدُ لِلَّهِ) şeklinde okunursa namaz bozulur.

Ayetlerdeki kelimelerin harfleri sehven öne alınsa veya arkaya geçirilse, bakılır: Eğer mana değişirse, namaz bozulur. (عَصْف) ve (خَسْر) yerine (عَفْص) ve (سَرْخ) okunması gibi. Fakat mana değişmezse, namaz bozulmaz. (غَثَاءُ أَحْوَى) yerine (غَثَاءُ أَحْوَى) okunması gibi. Tercih edilen budur.

Kur 'ân okunurken yanılarak bir kelime ilâve edilse, bakılır: Eğer o ziyade edilen kelime Kur'ân'da bulunmamakla beraber manayı değiştirmiyorsa, namazı bozmaz. (لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ) kelimesini ilâve gibi. (أَوْ) âyet-i kerîmesinin sonuna (وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا) kelimesini ilâve gibi. İlâve edilen kelime Kur'ân'da bulunmamakla beraber manayı değiştirirse yine hüküm aynıdır. (وَنَخْلٌ وَنُقَاطٌ وَرَمَّانٌ) âyet-i kerîmesini (وَنَخْلٌ وَنُقَاطٌ وَرَمَّانٌ) diye okumak gibi. Şu kadar var ki, (تَفَاح) kelimesi Kur'ân'da bulunmadığı için, İmam Ebû Yusuf'a göre, bununla namaz bozulur. Fakat ziyade edilen Kur'ân'da bulunduğu halde, inanç bakımından küfre girecek derecede manayı değiştirirse, namazı bozar. (مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا قَلِيلًا) âyet-i kerîmesine "Salihan"dan sonra (وَكُفْرًا) kelimesini ilâve etmek gibi.

Kur'ân-ı Kerîm 'in kelimelerinden biri, diğerinin önüne geçirilse, mana değişmediği takdirde namaz bozulmaz.

(فِيهِاشْهَقُ وَزَفِيرُ) yerine (فِيهِاشْهَقُ وَزَفِيرُ) okunması gibi. Fakat mana değişirse, alimlerin çoğuna göre namaz bozulur. (إِنَّ الْإِبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ وَإِنَّ الْفَجَارَ لَفِي جَحِيمٍ) âyet-i kerîmesine de, "Cehîm" evvel, "Naîm" sonra okumak gibi.

Kur'ân-ı Kerîm'in iki kelimesi, diğer iki kelimesinin önüne yanılarak geçirilse, bakılır: Eğer mana değişmezse, namaz bozulmaz. (يوم تسود وجوه وتبيض وجوه) okunması gibi. Fakat mana değişirse, namaz bozulur. (فلاتخافوهم ولا تخافون) yerine (فخافوهم ولا تخافون) okunması gibi. 455- Kur'ân-ı Kerîm'de Yüce Allah'ın isimlerinden birine yanılarak te'nis (dışılık) harfi ilâve edilse, bir görüşe göre namaz bozulur. Daha sahih görülen diğer bir görüşe göre bozulmaz. (الآن تأتيهم الله) âyet-i kerîmesini (الآن يأتيهم الله) okumak da bunun gibidir.

Bir ismin yerine sehven diğer bir isim okunarak onunla nisbet değişirse, bakılır: Eğer kendine nisbet yapılan Kur'ân'da bulunmazsa, namaz ihtilafsız bozulur. (مریم ابنة غيلان) okunması gibi. () okunması ile de bozulur. Eğer nisbet Kur'ân'da bulunursa, bütün fıkıh alimlerine göre namaz bozulmaz. (مریم ابنة لقمان) ve (موسى بن عيسى) okunması gibi.

Rahmet âyetini azab âyeti ile bitirmek veya aksine olarak azab âyetini rahmet âyeti ile bitirmek ve (الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى) yerine (الشَّيْطَانُ) diye okumak, bütün fıkıh alimlerine göre namazı bozar. Yalnız İmam Ebû Yusuf 'dan bir rivayete göre bozmaz; fakat diğer sahih görülen bir rivayete göre bozar. Çünkü Yüce Allah'ın vermiş olduğu habere aykırı olan haber verilmiş olur.

(يَلَى) yerine (جَنَّة) okunsa, meselâ: (الَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى) yerine (جَنَّة) denilse, bütün fıkıh alimlerine göre namaz bozulur. Çünkü "belâ" olumsuz red ve isbatı tasdîk içindir. "Naam" ise, olumsuz tasdîk içindir. Şöyle ki: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sorusuna "Belâ" diye cevap verilince, mana: "Evet, sen bizim Rabbimizsin," olur. Oysa, "Naam" denilince mana: "Evet, sen bizim Rabbimiz değilsin" demek olur ki, bu bir inkârdır.

Okunan lâfız, Kur'ân'da bulunduğu halde, Kur'ân'daki kelime ile aralarında mana bakımından yakınlık bulunmazsa, bakılır: Eğer küfür inancını gerektiren şeylerden olursa, bütün fıkıh alimlerine göre namazı bozar. Bu hususta İmam Ebû Yusuf dan sahih görülen rivayette böyledir. (وَعَدَّا عَلَيْنَا أَنْ نَكْفِئَهُمَا) yerine (غَافِلِينَ) okunması gibi.

Peltek konuşan kimse (ر) harfini (غ) veya (ل) yahut (ى) olarak söylese, namazı bozulmaz. (رب العالمين) yerine (لب العالمين) demesi gibi. Bununla beraber böyle bir kimsenin mümkün olduğu kadar dilini düzeltmeye çalışması gerekir. İçinde doğru okuyamadığı harf bulunmayan âyetleri seçmesi gerekir. Böyle bir kimse, ümmî (okuma-yazma öğrenmeyen kimse) yerindedir. Güzel Kur 'ân okuyanların buna uyması caiz olmaz. (الحمد لله) cümlesini (الهمد لله) veya (الحمد لله) okuyanlar veya (قل هو الله احد) âyetini (كل هو الله احد) diye telâffuz edenler de, başka türlü okuyamadıkları takdirde, peltek hükmünde bulunurlar.

Bir kimse namaz kılarken aşırı derecede bir hata ile Kur'ân okuduktan sonra, dönüp sahih şekilde okursa, namazı caiz olur.

Deniliyor ki, bir namaz birçok yönlerden sahih olduğu halde, bir yönden bozuk olsa, ihtiyat olarak bozulduğuna hüküm verilir. Bundan kıraat hususu müstesnadır; çünkü bunun üzerinde çoğunluk bakımından düzgün okuma güçlüğü vardır. Onun için sıhhat yönü tercih edilir. Bununla beraber bu hususta da, namazı yeniden kılmak ihtiyata daha uygundur. (İmam Şafî'ye göre, Fatiha'nın gayrındaki hata namazı bozmaz. Çünkü bu İmama göre kasden olmayan söz namazı bozmaz. Bu hatanın ise kasıd ile bir ilgisi yoktur. Fatiha'daki hata ile namazın bozulması ise, mezhebine göre, Fatiha'sız namazın caiz olmamasından dolayıdır.) Kıraat bölümüne bakılsın.

Namazda Tesettür

Namaza hazırlık şartlarından bir diğeri ise setr-i avrettir ki bu namazdan önce yapılması gereken farzlarından birisidir. Setr (السَّتْرُ), sözlükte bir şeyi örtmek anlamına gelirken, Arapça عار kelimesinden türetilen avret (العَوْرَة): “Eksik, gedik, açık; açılıp görünen şey; korkulacak, zarar gelecek yer” anlamlarında kullanılmaktadır.

Setr-i avret ise “namazda ve namaz dışında dinen örtülmesi gereken yerleri örtme anlamında bir fıkıh terimidir.

Nitekim Yüce Allah: “Ey Âdemoğulları! Her secde edişinizde güzel kıyâfetlerinizi giyin” (el-A.,râf 7/31) buyurmaktadır. Bu âyet-i kerime ile edep kurallarına göre giyinmenin ibadet sırasında olduğu gibi diğer zamanlarda da farz olduğu belirtilmektedir. Dinin emri olarak bu farza uyup örtünmek, aynı zamanda kişinin başta kendisi olmak üzere, diğer insanlara ve hatta diğer varlıklara duyması gereken saygının bir göstergesi ve gereğidir. Bu bakımdan İslâm hukuku hem insan bedeninin saygılık ve sağlığını bozacak durumları hem de insanların manevî şahsiyet ve şereflerine yakışmayan ve şahsiyeti zayıflatıp azaltan şeyleri yasaklamıştır.

Peygamberimiz (s.a.s) de farklı vesilelerle erkek ve kadının avret yerleri hakkında bazı açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamalara bakıldığında setr-i avretin kişilerin çeşitli durumlarına ve cinsiyetlerine göre bazı farklı tarafları olduğu görülmektedir. Ayrıca avretin ve örtünmenin sınırları ile ilgili ayrıntılarda fıkıh bilginleri arasında bazı görüş ayrılıkları da bulunmaktadır.

Tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de insanların en çok yüzleştiği, değişen algılar ve yaşayış biçimleriyle beraber yeni veçheler kazanan ve dolayısıyla yetkililerin de en çok karşılaştığı soru alanları konulardan biri olan bu meselenin, “Namazda Tesettür” adıyla müstakil olarak incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Erkeklerin Namazında Tesettürün Asgari Sınırı Erkeklerin kıyâfetinde asgarî sınır, ilgili rivâyetler çerçevesinde şekillenmiştir. Aşağıdaki rivâyetler uylukların avret olduğuna açık birer delil sayılmıştır:

Abdurrahman b. Cerhed (r.a.)’ın suffe ashabından olan babasından rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.s.), uylukları açık halde mescitte bulunan babasının yanına gelip oturmuş ve “uylukların avret olduğunu bilmiyor musun?” demiştir. (Ebû Dâvûd, “Hamam”, 1)

Hiz. Ali (r.a.)’ın rivâyetine göre Resulullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Uyluğunu açma, dirinin ve ölünün uyluğuna bakma.” (Ebû Dâvûd, “Hamam”, 1)

Hanefilerce erkeğin avreti, bedenin göbek altından diz kapağının altına kadarki kısmıdır. Onlara göre göbek avret sayılmamaktadır fakat diz kapağı avrettir. Bu sınırlar dâhilinde avret, galîza ve hafife olmak üzere iki kısma ayrılır. Galîza, insanın bedeninin ön ve arka kısmında bulunan iki uzvu (sev’etân) avret-i galîza; bunların haricinde kalan avret mahalli ise avret-i hafifedir. Avret-i galîza sayılan yerlerin bir dirhemden fazla kadarının açıkta olması namazın sıhhatine engeldir. Avret-i hafifenin namaza engel sayılan alanı ise tıpkı

necasetlerde olduğu gibi, ilgili organın dörtte biri kadar olan kısmıdır. Çünkü -bilindiği üzere- bir şeyin dörtte biri şerh,an tamamı hükmündedir. (Mevsilî, el-Ghtiyâr, 1/46)

Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî⁴¹ mezheplerine göre erkeğin avreti, göbek ve diz kapağı arasındır fakat göbek ve diz kapağı avret değildir. Ancak Mâlikîlerden erkeğin avretinin sadece ön ve arka kısımda bulunan iki organdan ibaret olduğu da söylenmiştir. (İbn Cüzey, el-Kavânînu'l-fikhiyye, 51) Ayrıca onlara göre avret, avret-i muğallaza ve avret-i muhaffefe olmak üzere ikiye ayrılır. Namazda örtülmesi zaruri olan kısım muğallaza sayılan tenasül organı ve makattır. Kalçalar ve kasık kısmı da dâhil, kalan kısmın tamamı namazda avret-i muhaffefe kabul edilmektedir. Tercih edilen görüşe göre, vakit çıkmamışsa, avret-i muğallaza sayılan kısım açıkken kılınan namazın kesin olarak iadesi gerekir. (Şemsuddin Muhammed b. Ahmet ed-Desûkî, Hâşiyetu Desûkî „alâ Şerh"l-kebîr (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 2/212-213) Avret-i muhaffefe sayılmakla birlikte kalçalar ve kasık kısmının tamamı veya bir kısmı açık olarak kılınan namaz da vakit içinde iade edilir. (Ebû'l-Berekât Ahmed b. Muhammed b. Ahmed ed-Derdîr el-Adevî, eĞ-ğerhu"l- kebîr 'alâ Muhtaşarı Sîdî Halîl (Desûkî'nin Hâşiyesi ile) (Beyrut: Daru'l-Fikr, ts.), 2/212; Zühaylî, el-Fıkh"l-İslâmî, 1/746)

Ancak avret-i muhaffefe kabul edilen uylukların kasten açıkta bırakılmasıyla bile kılınan namazın vaktinde iadesi gerekmediği gibi, vaktinden sonra da kazası gerekmez. Mâlikîlere göre namaz bakımından uylukların avret sayılmadığı anlaşılmaktadır. (Desûkî, Hâşiyetu Desûkî alâ şerh"l-kebîr, 2/213; Zühaylî, el-Fıkh"l-İslâmî, 1/746)

Kadınların Namazında Tesettürün Asgari Sınırı

İslâm hukuku uygulanmaya başlandığı zaman, döneminmevcut sosyal yapısı gereği, genel olarak kadının kıyâfetiyle ilgili -burada anlatılmasına ihtiyaç duyulmayan- bazı farklı hükümler bulunmaktadır. (Nevevî, el-Mecmû', 3/166; Mevsilî, el-Ghtiyâr, 1/45; İbn Cüzey, el-Kavânînu'l-fikhiyye, 51; Buhûfî, KeĞĞâfû"l-kınâ', 1/265-266; Meydanî, el-Lubâb, 1/65)

Hanefî mezhebine göre hür kadının avreti elleri ve yüzü hariç bedeninin tamamıdır. Ayakların avret sayılıp sayılmaması ise ihtilafıdır. Ancak sahih olan rivâyete göre ayaklar namaz dışında avret; namazda ise avret sayılmamıştır. Nitekim bazı muteber fıkıh metinlerinde namazın şartlarından söz edilirken -ihtilafa hiç yer verilmeksizin- gayet net bir şekilde ayakların avret sayılmadığı ifade edilmiştir. (Meydanî, el-Lubâb, 1/65; Zeynuddin İbn Nüceym, el-Bahrü'r-râik şerhu Kenzi"d-dekâik (Kâhire: Matbaatu'l-İlmiyye, 1333h.), 1/284. Ayrıca bilgi için bk. el-Fetâva"l-Hindîyye (el-Âlemgîriyye) (b.y.: Dâru'l-Fikr, 1411/1991), 1/58. 48)

Ayrıca örtülmesi daha faziletli olmakla birlikte (bir rivâyete göre) namazda dirseklere kadar kolları açılan kadının namazı câiz olduğu söylenmiştir. Bu görüşe gerekçe olarakta o kısmın açık ziynet sayılması ve yemek pişirmek ve ekmek yapmak gibi hizmetlerin yürütülmesinde açılmasına ihtiyaç duyulması gösterilmiştir. (Mevsilî, el-Ghtiyâr, 1/45-46)

Malîkilere göre namaz bakımından avret hür kadınlar için de muhaffefe ve muğallaza olmak üzere iki kısımda incelenmiştir. Avret-i muhaffefe bedeninin; göğüs/bağır (sadr), göğüs hizasının arka kısmı (omuzlar), dirseklere kadar eller, dizden aşağı ayaklar, boyun ve baş kısımlarından oluşur. Avret-i muğallaza ise bedeninin burada belirtilen kısımlarının dışında kalan tarafıdır. (Desûkî, Hâşiyetu Desûkî alâ şerh"l-kebîr, 2/212; Zühaylî, el-Fıkh"l-İslâmî, 1/746-747)

Avret-i muhaffefeden sayılan kısımları da olsa, akıllı ve ergen olan hür bir kadının bedeninin (yüz ve ellerinin dışında kalan kısmının) tamamını namazda örtmesini vâciptir. Ancak bedeninin avret-i muğallaza kısmından bir yer açık halde iken kılınan namazın

mutlaka iade edilmesi gerekir. (Desûkî, Hâşiyetu Desûkî alâ şerh"l-kebîr, 2/214, 216) Avret-i muhaffefe sayılan kısımlardan herhangi bir yerin namazda açık bulunması mekruhtur ve bu halde kılınan bir namaz ise vakti içinde iade edilir. (Desûkî, Hâşiyetu Desûkî alâ şerh"l-kebîr, 2/213; Ayrıca bk. Zühaylî, el-Fıkhu"l-İslâmî, 1/746) Ayrıca avret sayılan kısımların geniş ve kalın bir kıyâfet ile örtülmesi gerekir. Zira giyinilen kısmın cildin rengini belli eden/gösteren bir şeyin giyinilmesi hiç giyinilmemiş gibi sayılır. (İbn Cüzey, el-Kavânînu"l-fıkhiyye, 51) Bu sebeple meselâ, şeffaf bir kıyâfetle namaz kılan kişinin namazı hakkında üç görüş ortaya koyulmuştur. Bunlardan birine göre böyle bir kıyâfetle namaz kılan kişi hiçbir şey giymemiş sayılır. Dolayısıyla onun namazı sahih değildir ve kesinlikle iadesi gerekir. Diğer bir görüşe göre böyle bir kıyâfetle namaz mutlak olarak sahihtir. Bir diğer görüşe göre ise namaz bu şeffaf kıyâfetin bedendeki durumuna göre sahih veya batıl olur. (Desûkî, Hâşiyetu Desûkî alâ şerh"l-kebîr, 2/211)

Şâfiî mezhebine göre hür kadının avreti, el ve yüzü hariç bütün bedenidir. **“Allah, hayz gören (ergenlik çağındaki) kadının namazını ancak baş örtüsü ile kabul eder”** (Ebû Dâvûd, “Salât”, 84) anlamındaki rivâyete istnad eden Şâfiîler -kişinin gücü dâhilinde- avret mahallinden çok veya az bir şeyin açılmasını namazın sıhhatine engel görmüşlerdir. (Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, el-Üm (Beyrût: Dâru Kuteybe, 1416/1996), 2/87-90; Nevevî, el-Mecmû‘, 3/166-167)

Hanbelîler ilgili iki rivâyete dayanarak -tırnakları ve saçları dâhil- namazda kadının yüzü dışında kalan bedeninin tamamını avret saymışlardır. Sözü edilen rivâyetler şunlardır: (Buhâtî, Keşşâfü"l-ğınâ‘, 1/266)

Abdullah b. Mes,,ûd (r.a.) rivâyete göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: **“Kadın avrettir... ”** (Tirmizî, “Rada,,”, 18)

Ümmü Seleme (r.a.)’ın, **“kadın, izar giyinmeksizin sadece başörtüsü ve bir entari ile namaz kılabilir mi?”** şeklindeki sorusu üzerine, Resulullah (s.a.s.)’in: **“Entari, ayaklarının üstünü örtecek kadar uzun/kuşatıcı ise kılabilir.”** (Ebû Dâvûd, “Salât”, 83)

Hanbelîlere göre namazda kadının yüzünün açılmasının cevâzında ihtilaf yoktur ancak ellerinin durumu ihtilafidir. (Kudâme, el-Muğnî, 2/184-185; Buhâtî, Keşşâfü"l-ğınâ‘, 1/266. 61 Mevsîli, el-İhtiyâr, 1/46)

Çorapsız Namaz

Namazda tesettür bağlantılı bir konu olarak çorap meselesi sadece kadınları ilgilendirmektedir. Bu mesele kadınların ayak kısmının avret sayılıp sayılmaması ile ilgili görüş ayrılığına dayanır. Daha önce de söz edildiği üzere Hanefî mezhebinde bu konu ile ilgili iki rivâyet vardır. Bunlardan sahih olanına göre ayaklar namazda avret değil, namaz dışında avrettir. (Mevsîli, el-İhtiyâr, 1/46) Buna göre kadınların -çorap giymeksizin- özellikle ayaklarının üzerine kadar uzanan bir kıyâfet ile namaz kılmalarının câiz olduğu söylenebilir.

Nitekim kadınların namazında tesettürün asgari sınırı konusunda nakledilip değerlendirilen Ümmü Seleme (r.a.) rivâyetinde de kadının izar giyinmeksizin, ayaklarının üstünü örtecek kadar uzun/kuşatıcı olan bir entari ve başörtüsü ile namazını kılabilceği bildirilmişti. (Ebû Dâvûd, “Salât”, 83) Ancak cumhurun görüşü de dikkate alınarak -namaz dışında olduğu gibi- kadınların ayaklarını kapatarak namaz kılmalarının tesettüre daha uygun bir davranış

olacağı açıktır. Erkeklerin çorapsız namaz kılması ise -avret sınırlarının kadınlardan farklılık göstermesi itibariyle- namazda tesettür ile ilgili bir mesele değildir.

Tek Parça Kıyâfetle Namaz

Rasulullah (s.a.s) "in Mekke"nin fethi esnasında tek parça bir kumaşa bürünerek sekiz rekat namaz kıldığına dair Ümmü Hânî (r.a.) rivâyeti delil alınarak, erkekler için tek parça kıyâfetle namaz kılmak câiz görülmüştür. (Serahsî, el-Mebsût, 1/33; İbn Rüşd, Bidâyetü'l- müctehid, 1/115-116) Ancak Rasullah (s.a.s) "in kendisine tek parça kıyâfetle namaz kılmanın hükmü sorulduğunda, **“her birinize ikişer parça kıyâfet var mı ki”** cevabını vermiş olması, bu durumun zaruretten veya en azından ihtiyaçtan kaynaklandığını düşündürmektedir. Hatta Peygamberimiz (s.a.s) hayatta iken sahabeden tek parça izara sarınarak namaz kılan erkekler vardı ve secde halinde avret yerlerinin görünmemesi için cemaate katılan kadınlara: **“Erkekler doğrulup oturmadıkça başlarınızı secdeden kaldırmayınız”** denilerek tedbir alınıyordu. (Buhârî, “Şalât”, 6) Sahabenin öyle giyinişinin sebebi de fakirlik ve zaruret olarak anlaşılmaktadır.

Buna göre tek parça bir kıyâfet veya örtü ile namaz kılmaya mecbur kalan erkeklerin, mümkünse omuzlarından dizlerine kadar onunla örtünmeleri; mümkün değilse en azından asgarı sınırları itibariyle avret yerlerini örtmek üzere onu beden belden aşağı kısmına giymeleri veya sarmaları şeklinde tek parça bir örtü ile namaz kılmanın câiz görüldüğü anlaşılmaktadır. Ancak Hanefiler erkeklerin sadece belden aşağısını örten tek parça kıyâfetle/bir izâr ile namaz kılmalarını mekruh saymışlardır. (Serahsî, el-Mebsût, I/34; Mevsilî, el-İhtiyâr, 1/45.) Şâfiîler de bu kanaattedirler. (Nevevî, el-Mecmû', 3/175. Ayrıca bk. Şâfiî, el-Üm, 2/87-88)

Burada sözü edilen kerahetin namaz kılanın belden yukarısını da örtecek bir şey bulabildiği durumda söz konusu olacağı kanaati hasıl olmuştur. Nitekim “el-Bahrü”r-râik”te özürsüz olarak bu şekilde namaz kımanın mekruh olduğu belirtilmiş; ölünün kefeninden bir parça anlamındaki izâr gibi, beden tamamını kapatan bir örtüye bürünerek namaz kılmanın mekruh olmadığı ifade edilmiştir.

Ayrıca bu mekruhun tenzihen mekruh olduğu da anlaşılmaktadır. (Nüceym, el-Bahrü”r-râik, 2/27) Erkeklerin, gömlek, izâr ve sarıktan oluşan üç parça kıyafetle namaz kılmaları da müstehaptır. (Ebû Bekir b. Mesûd el-Kâsânî, Bedâ' i' u"Ş-Şanâ' i' fî tertîbi"ş-şerâ' i' (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1406/1986), 1/219; Mevsilî, el-İhtiyâr, 1/45; İbn Nüceym, el-Bahrü”r-râik, 2/27)

Fıkıh bilginlerinin çoğunluğuna göre baş örtüsü ve ayaklarının üstünü örtecek kadar uzun/kuşatıcı nitelikte tek parça entari ile kadının namaz kılması câizdir. Fıkıh bilginlerinin çoğunluğuna Onlar bu konuda iki rivâyet ile istidlâl etmişlerdir. Bunlardan birisi daha önce nakledilip değerlendirilen Ümmü Seleme (r.a.) rivâyetidir. (Ebû Dâvûd, “Salât”, 83) Diğer ise Âişe (r.a.) "nın naklettiği şu hadîs-i şeriftir: **“Allah, hayz gören (ergenlik çağındaki) kadının namazını ancak baş örtüsü ile kabul eder.”** (Ebû Dâvûd, “Şalât”, 84) İbn Rüşd (ö. 595/1198), bu hadîs-i şerifin Meymûne (r.a.) ve Ümmü Seleme (r.a.) "tan da rivâyet edildiğini ve o üç hanım sahâbînin bununla fetvâ verdiklerini bildirmektedir. Buna göre kadın başı açık olarak namaz kılsa İmam Mâlik dışındaki cumhura göre vaktinde veya vaktinin dışında namazını iade etmesi gerekir. İmam Mâlik ise sadece vaktinde iade etmesinin gerektiği görüşündedir. (İbn Rüşd, Bidâyetü'l-müctehid, 1/116)

Anlaşıldığı üzere -her bir mezhebin belirlediği asgari tesettür sınırları çerçevesinde- dört mezhebe göre de kadın baş örtüsüyle birlikte tek parça kıyâfetle namaz kılabilir. (Kâsânî, Bedâ'i', 1/219) Ancak kadının namaz tesettüründe müstehap olan kıyâfet farklıdır. (Şâfiî, el-Üm, 2/88-90; Kâsânî, Bedâ'i', 1/219; İbn Kudâme, el-Kâfi, 1/229)

NAMAZI BOZAN ŞEYLER

Namazın rükünlerinden veya şartlarından herhangi birinin eksikliği durumunda namaz bozulur. Namazın bozulmuş olacağı fâsid veya bâtil tabirleriyle ifade edilir. Rükün ve şartların eksikliği dışında ayrıca kaçınılması, yapılmaması gereken bazı durum ve davranışlar vardır ki, bunların hepsine birden “müfsidât-ı salât” (namazı bozan şeyler) denir. Namazı bozan şeyler şu şekilde gruplandırılabilir:

1. Namazda konuşmak. Namazda gerek bilerek gerekse yanılarak veya yanlışlıkla konuşmak namazı bozar. Konuşmak, birine seslenmek, hitap etmek şeklinde olabileceği gibi birine selâm vermek, merhaba demek, verilen selâma sözlü olarak karşılık vermek veya aksırana "yerhamükellâh" veya "çok yaşa" demek şeklinde de olur. Bu gibi durumlarda namaz bozulur. Bunların bilerek, isteyerek yapılması ile yanılarak veya yanlışlıkla olması arasında fark yoktur. Namaz kılarken, namazda olduğunu unutarak, dalgınlıkla birinin selâmını diliyle, meselâ "aleykümü's-selâm" diyerek almak namazı bozar. Hz. Peygamber'in ismi anıldığında salavat getiren kimsenin de namazı bozulur. Aynı şekilde cevap kastıyla Kur'an'dan bir âyeti okumak da insanlarla konuşma kapsamına gireceği için namazı bozar. Meselâ iyi bir haber duyduğunda "elhamdülillâh", kötü bir haber duyduğunda "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn", hayret verici bir şey duyduğunda "sübhânellâh" ve girmek için izin isteyen girmemesini anlatmak üzere "Tilke hudûdullâhi felâ takrebûhâ" (Bunlar Allah'ın sınırlarıdır; sakın girmeyin) âyetini okuyarak mukabele etmek namazı bozar. Namazda dua mahalli olan son oturuşta insanların gündelik ve sıradan konuşmalarına benzer tarzda dua etmenin de namazı bozacağı söylenmiştir. Buna göre meselâ "Ey Allahım, bana baklava, börek yedir; falan hanımla evlendir..." şeklinde dua etmek namazı bozar. Fakat insanların gündelik konuşmalarını andırmayacak şekilde yapılan dualar namazı bozmaz (Aşağıda bu konuyu "Namazda Türkçe Olarak Dua Edilebilir mi?" başlığı altında açıklayacağız).

2. Amel-i kesîrde bulunmak. Amel-i kesîr, çok veya aşırı bir davranışta bulunmak demektir. Amel-i kesîr için net bir sınır çizme imkânı olmamakla birlikte dışarıdan gözlemleyen kişide, namazda olunmadığı izlenimini verecek davranışta bulunmak şeklinde bir ölçü getirilmiştir. Bu bakımdan, namazdayken namaza aykırı, namazdaki eylemlere benzemeyen ve namazla bağdaşmayan bir davranış, namazda olunmadığı izlenimini veriyorsa amel-i kesîr çerçevesine girer. Bununla birlikte Hz. Peygamber namazda iken torunlarının sırtına bindikleri, kucağına geldikleri şeklindeki rivayetlere nazaran, benzer durumlarla karşılaşıldığında, çocukları rencide etmeden, sarsmadan usulca yere koymak veya kenara çekmekle namaz bozulmaz. Biriyle musafaha yapmak, el sıkışmak da amel-i kesîr kapsamına girer.

3. Yönü kıbleden çevrilmek.

4. Bir şey yiyip içmek. Namaza durduktan sonra ağza alınıp yenen şey susam tanesi kadar da olsa namazı bozar. Fakat namaz öncesinde yediği bir şeyden dolayı dişleri arasında kalan bir şeyi yutmak namazı bozmazsa da büyük küçük bir şeyi çiğnemek, ağzında gevelemek namaza aykırı olduğu için namazı bozar. Bu bakımdan sakız çiğnemek veya namaz öncesi ağzına bir şeker alıp şeker eridikçe yutmak namazı bozar. **5. Özürsüz olarak boğaz hırıldatmak (tenahnuh etmek),** öksürmeye çalışmak. Ancak herhangi bir zorlama olmaksızın doğal olarak öksürmek veya NAMAZ 261 sesindeki hırıltıyı giderip sesi güzelleştirmek, namazda olduğunu anlatmak ve yanlış okuyan imamı uyarmak için öksürmek namazı bozmaz.

6. Üf, tüh diyerek bir şeyi üflemek veya bezginlik göstermek ve uf, puf gibi şeyler söylemek veya ah, oh demek.

7. İnlemek. Ah çekmek, inlemek normal durumda namazı bozmakla birlikte, huşû ve ibadet aşkından olursa namazı bozmaz.

8. Gülmek. Kendisinin duyacağı kadar bir gülme sadece namazı bozar, yakında bulunanların işitebileceği kadar olursa abdest de bozulur. Bu şekilde gülme, bulûğa ermemiş çocukların sadece namazını bozar, abdestini bozmaz. Öteki mezheplere göre namazda kakhaha ile gülmek dahi abdesti bozmaz.

9. Namazda iken göze ilişen bir yazıya bakmakla namaz bozulmaz. Fakat karşısındaki Mushaftan ezberinde olmayan bir âyeti okumak durumunda, Ebû Hanîfe'ye göre namaz bozulur. Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre ise bu durumda namaz bozulmaz, fakat Ehl-i kitaba benzeyiş söz konusu olduğu için böyle yapmak mekruhtur. Hanbelîler'e göre ezbere bilen için mekruh olmakla birlikte, Mushaftan okuyarak namaz kılmak câizdir.

10. Birinci oturuşu, son oturuş zannederek selâm vermek namazı ifsat etmeyip sadece sehiv secdesi yapmayı gerektirir ise de, kıldığı öğle namazını cuma namazı veya yatsı namazını teravih zannederek (veya kendisini seferî zannederek) selâm vermek, namazı kesmek kastı taşıdığı için namazı bozar.

11. Farkında olmayarak veya unutarak yapılmış olsa bile avret yeri açık iken veya üzerinde namaza mâni miktarda bir necâset bulunuyorken bir rûkûn eda etmek veya bu durumda iken bir rûknün eda edileceği bir sürenin (üç defa “sübhânellâh” diyecek kadar süre) geçmiş olması durumunda namaz bozulmuş sayılır.

12. Kendi irade ve ihtiyarı dışında gerçekleşen şu durumlarda da namaz bozulur: Sabah namazını kılarken güneşin doğması; bayram namazını kılarken zeval vaktinin olması; cuma namazını kılarken ikindi vaktinin girmesi durumunda namaz bozulur. Tertip sahibi olan yani o zamana kadar namazı kazâyâ kalmamış bir kimsenin, daha önce kılmadığı bir namazı (fâite) namaz esnasında hatırlaması. Teyemmüm ile namaz kılmakta iken kullanılması mümkün suyu görmesi. Özür sahibi olan/mazereti bulunan kişinin özrünün ortadan kalkması. Mest üzerine meshetmiş olarak namaz kılarken, mesih süresinin dolması durumunda namaz bozulur. Bu süre mukim için bir gün bir gece, yolcu için üç gün üç gecedir. Yine, mesih yaptığı mesti ayağından çıkarması durumunda namaz bozulur. Çünkü üzerine meshettiği mest ayağından çıktığı için abdestsiz konumuna düşmektedir. Namaz kılanın önünden geçilmekle namazı fâsid olmaz; geçenin erkek veya kadın olması

arasında fark yoktur. Bu işi bilerek, farkında olarak yapan kişi mükellef ise günahkâr olur. Mekruh olan geçiş, açık alan ve büyük camiye göre namaz kılanın secde mahallinden; küçük mescidde ise karşısından geçmektir. Önünden geçilme ihtimali bulunan yerde namaz kılan kişilerin sütte edinmesi, yani bir sütunu veya baston, şapka ve şemsiye gibi şeyleri siper edinmesi müstehaptır. Cemaatle namaz durumunda imamın sütresi, ona uyanlar için de sütte sayılır. Kâbe'yi tavaf etmek, namaz benzeri bir ibadet sayıldığı için, orada namaz kılarken tavaf edenlere karşı sütte edinmeye gerek yoktur.

13. Namaz kılarken herhangi bir sebeple abdest bozulursa namaz da bozulmuş olur.

Namaz kılarken bilerek abdest bozucu bir fiil işleyen kişinin namazı bozulur. Ancak bu iş, namazın sonunda yapılmış ise, kişi kendi fiili ile namazdan çıkmış sayılacağı için Hanefiler'e göre namaz bozulmaz. Burun kanaması gibi bir özür durumunda Hanefiler'e göre, bu durumun üzerinden bir rükün eda edecek kadar süre geçmedikçe namaz bozulmaz. Kişi dilerse, en kısa yoldan yeniden abdest alıp gelerek namazına kaldığı yerden devam eder, isterse namazını yeni baştan kılar. (İmama uymuş [muktedî] kişinin namazının hangi durumda bozulacağı konusunda "Cemaatle Namaz" bahsine ve okuyuş hatalarının namaza etkisi konusunda "Kıraat" bahsine bakınız.)

NAMAZIN DIŞINDAKİ ŞARTLAR

1. HADESTEN TAHÂRET

Sözlükte “temizlenmek, arınmak” mânasındaki **tahâret (tuhr)** terim olarak “maddî kiri (necâset, habes) veya mânevî pisliği (hades) gidermek” anlamına gelir, isim olarak “temizlik” demektir.

Dinî terim olarak hades, abdestsizlik, cünüplük, hayız veya nifas haline verilen isimdir. Hades, büyük hades ve küçük hades olmak üzere ikiye ayrılır. Cünüplük, hayız ve nifas gibi hükmî kirlilikler büyük hades, abdestsiz olma hali ise küçük hadestir (Meydânî, el-Lübâb, 1/5).

Cünüp olan kimseler, boy abdesti almadan namaz kılamazlar. Aynı şekilde âdet yahut loğusalık halinde olan kadınlar da bu halleri devam ediyorken namaz kılamazlar. Bu halleri sona erdikten sonra, namaz kılabilmek için boy abdesti almaları gerekir.

Büyük hades gusül ile küçük hades ise abdest ile giderilir. Suyun bulunmaması veya bulunduğu hâlde kullanma imkânının olmaması hâlinde hem büyük hem de küçük hades, teyemmüm ile giderilir (Kâsânî, Bedâi', 1/44,45).

Özel durumlarında kadınlar namaz ve oruç gibi ibadetlerden muaftır. Kur'ân-ı Kerîm'de hayız durumunun bir eza ve rahatsızlık hali olduğu bildirilmekte ve erkeklerin bu durumdaki eşleriyle cinsel ilişkide bulunmaları yasaklanmaktadır. Hz. Peygamber, bu durumda olan kadınların namaz kılmayacaklarını ve oruç tutmayacaklarını açıklamıştır. Kadınlar bu dönemlerinde kılamadıkları namazları kazâ etmeyecekler, fakat tutamadıkları oruçları kazâ edeceklerdir. Bu hükümler üzerinde icmâ edilmiş ve bu konuda aykırı bir görüş öne sürülmemiştir. Öte yandan özel durumlarında kadınların namaz ve oruç gibi

ibadetlerden muaf tutulması, bir "haktan mahrumiyet" değil, "görevden muafiyet"tir. İbadetler, bir dinin temel unsurları içerisinde yer alması bir yana, o dinin alâmet-i fârikası, ayırıcı özelliğidir.

2. NECÂSETTEN TAHÂRET

Maddî olan kir ve pisliğe "necaset" denir. Temiz olmayan, necasetli maddeye ise "necis" adı verilir. Necasetten temizlik de beden veya elbisede bulunan ve necis sayılan maddelerden temizliktir.

Pis olan maddelerin bâzısı aslından pistir. Bâzısı da aslı itibariyle temiz iken, daha sonra kendisine bir pisliğin bulaşması sebebiyle pis olmuştur. Bunlara misal olarak, idrar ile, kendisine idrar bulaşmış elbiseyi verebiliriz. İdrar, bizzat kendisi pis ve necistir. Elbise ise, aslında temiz iken, kendisine bulaşan idrarla pislenmiş, necis olmuştur.

Şeriatın temiz saymadığı, necis (pis) kabul ettiği şeylerin fıkıh kitaplarında iki kısma ayrılarak incelendiği görülür:

- 1 - Ağır Necaset (Necaset-i Galîza),
- 2 - Hafif Necaset (Necaset-i Hafife)...

Bu ayırım, pisliğin az veya çok oluşuna göre değil, namazın sıhhatine mâni olup olmayan miktarına göre yapılmaktadır.

Yoksa pislik ister galiz olsun, ister hafif, eşyayı kirletmekte birbirine eşittir. Meselâ, bunlar az miktarlardaki bir suyun içine düşseler, o suyu derhal necis (pis) ederler. Artık o sudan abdest almak caiz olmaz.

Galiz Necasetten Namazın Sıhhatine Mâni Olan Miktar Ne Kadardır?

Bu pisliğin, katı ve sıvı bir madde olup olmamasına göre, namazın sıhhatine mâni olan miktar değişir. Şöyle ki:

Galiz necâset tabir edilen ağır pislik, dışkı gibi katı bir madde ise, bir dirhem, yani, üç gramdan az olmalıdır. Üç gramdan fazlası, namazın sıhhatine mâni olur.

Eğer yaş yani sıvı bir madde ise, el ayası dediğimiz avuç içinden daha geniş bir alana yayılmamış olması şarttır. El ayasından fazla bir kısmı ıslatmış olan pislik, namaza mânidir. Namaz kılabilmek için bu miktardaki pisliklerden temizlenmek farzdır.

Bu miktarlardan aşağı olan pislikler, namazın sıhhatine engel teşkil etmez. Ancak yine de bu miktar pisliğin - eğer mümkünse - yokedilmesi sünnettir.

Hangi Şeyler Galiz Necâsetten Sayılır?

Galiz necâsetten sayılan maddeleri şöylece sıralayabiliriz:

1 - İnsan vücudundan çıkan ve abdest veya gusül almayı gerektiren her şey: İdrar, kazurat, meni, mezi, vedi, kan, irin, sarı su, ağız dolusu kusmuk, hayız-nifas ve istihaze kanları gibi...

Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre, meni temizdir, bulaştığı yeri necis yapmaz.

2 - Eti yenmeyen hayvanların idrarları, ağız salyaları ve tersleri... Ancak eti yenmeyen hayvanlardan çaylak, kartal, atmaca gibi kuş cinsinden olanların pislikleri, hafif necâsetten sayılmaktadır.

Eti yenmeyen hayvanlardan, sadece kedinin salyası ve artığı temiz kabul edilmiştir. Kedi, insanlarla çok düşüp kalktığından, ev eşyasına her zaman dokunduğundan ve insanın elini, v.s. yaladığından, insanlara güçlük olmaması için, Allah Teâlâ onun salyasını ve ağzını pis saymamıştır. Böylece biz kullarına büyük bir kolaylık kapısı açmıştır. Nitekim Resûlullah

Efendimiz, bir hadîs-i şeriflerinde şöyle buyurmuştur:

"O (kedi) pis değildir. Ancak o sizin etrafınızda çok dolananlardandır."

ülmekle beraber, bu boğazlama işlemi Şeriatın tarif ettiği şekilde yerine getirilmemişse, bu hayvan da leş (meyte) hükmündedir, pis sayılır, eti de yenilmez. Hayvanı boğazlarken kasden, bile bile besmeleyi terketmek gibi. Besmeleyi çekmeyi unutmakta ise, bir beis yoktur.

6 - Alkollü içkilerden Şarap da galiz necasettendir. Bunda, bütün fıkıh âlimlerinin ittifakı vardır. Şaraptan başka olan alkollü içkilerin necâset durumlarının ne olduğu hususunda üç görüş vardır: Kimisi bunları galiz, kimisi de hafif necâset sayar. Bâzılarına göre de, bu içkiler, maddeleri itibariyle temizdir.

Şu hususa dikkat edilmelidir ki, bu ihtilâf sadece şarap dışındaki alkollü içkilerin maddelerinin temiz olup olmadığı itibariyledir. Yoksa bu içkileri içmenin haram olduğunda bütün âlimler müttefiktirler.

Tentürdiyot, Kolonya, İspirto Gibi Alkollü Maddeleri Kullanmanın Bir Mahzuru Var mıdır?

Şarap dışındaki alkollü içkileri, madde itibariyle temiz kabûl edenlere göre, kolonya, ispirto, tentürdiyot gibi alkollü maddeler de temizdir. Bunları kullanmak, yani, vücuduna veya elbiseye sürmek, dökmek veya şişe içinde üzerinde taşımak caizdir. Namaza mâni teşkil etmez.

Diyanet İşleri Müşavere Kurulu'nun (1943-1948) tarihlerinde verdiği iki kararına göre, ispirto, kolonya gibi maddelerin içilmesi haram ise de, başka yerlerde kullanılması haram sayılmaz. Döküldüğü yeri pis etmez.

Merhum Elmalılı Hamdi Yazır, tefsîrinin 1. cild, 762. sayfasında şöyle demektedir:

"Üzümün şarabından mâmul olmayan ispiro, bira vesair müskirat içilemezse de, elbiseye veya bedene sürülmesi de namaza mâni olur, diye iddia edilemez. Ebu Hanife Hazretleri bu suretle şaraptan mâadâ müskiratın aynı ve katresi necis olmadığına kâil olmuş."

Şarap dışındaki alkollü içkilerin de maddesi itibariyle şarap gibi necis olduğunu kabûl edenlere göre ise, ispiro ve kolonya da necistir. Bu sebeble, ispiro veya kolonyanın ıslattığı yerler, pis olmuş olur. Eğer avuç içi genişliğinde bir yeri ıslatmışsa, bu kısımlar yıkanmadan namaz kılınmaz. Kolonyanın, ıslattığı yerden, rüzgâr dokunması veya sıcaklık sebebiyle uçup gitmesi, temizlik için kâfi değildir. Mutlaka o yerin yıkanması şarttır. Aynen idrarın ıslattığı yer gibi... İdrarın ıslattığı yer kurusa bile, o kısım yıkanmadan temizlik yerine gelmiş olmaz.

Netice olarak diyebiliriz ki: Kolonya v.s. gibi temiz olup olmadığı ihtilâflı şeylerden kaçınmak, elbette en selâmetli yoldur. Ancak kaçınmanın zor olduğu hallerde, harama girildiği şeklinde düşünmemek, ispiro ve kolonya dökünmesinin mübah olduğunu söyleyenlerin de var olduğunu hatırlamak ve ona göre davranmak daha isabetli olur.

Hafif Necâsetin Namaza Mâni Sayılan Miktarı Ne Kadardır?

Hafif necâsetlerde ölçü, pisliğin, bulaştığı elbisenin veya uzvun dörtte birisini kaplamasıdır. Miktar dörtte birden az olursa namaza mâni olmaz. Çok olursa, namazın sıhhatine mânidir. Yıkamak farz olur.

Ancak, ibâdete mâni olmayacak miktarda da olsa, galiz ve hafif her türlü necâsetten temizlenmek takvâyâ uygun bir davranış olur.

Peygamber Efendimiz, "temizlik îmandandır" buyururken, temizliğe dikkat edenlerin kuvvetli bir îmana sahip olduklarına işaret etmiştir.

Bu bakımdan ister necâsetin galiz kısmından, isterse de hafif cinsinden olsun, kirlenen yerleri imkânımızın müsaadesi nisbetinde temizlemeye çalışır, her ne kadar namaza mâni olmayacak miktarda olsa da, yine tertemiz bir beden ve elbise ile ibadet etmeyi isteriz. Kaldı ki, namaza mâni olmayacak miktardaki pisliği temizlemenin vâcib olduğu da bâzı kitaplarımızda kayıtlıdır.

Hafif Necasetten Sayılan Maddeler Nelerdir?

1 - Atların ve etleri yenen koyun, geyik gibi ehlî veya vahşî hayvanların idrar ve tersleri... Katır ve merkep tersleri ihtilâflıdır. Galiz necâset sayan olduğu gibi, hafif necâset sayanlar da vardır.

2 - Etleri yenmeyen hayvanlardan atmaca, çaylak, kartal gibi havada tersleyen vahşî kuşların tersleri... Güvercin ve serçe gibi eti yenen kuşların tersinin ise, temiz olduğunu belirtmiştik.

Pislikleri Temizleme Yolları

Necis olan şeyleri temizlemek için, şer'î yönden mahiyetlerine göre muhtelif temizleme yol ve metodlarına başvurulur. Başlıca temizleme yolları şunlardır:

1 - Su İle Yıkamak Suretiyle Temizlik:

* Maddî bir pislik, yağmur, dere, deniz suyu gibi mutlak sularla temizlenebileceği gibi; çiçek suları, gül suyu, sebze ve meyve suları gibi bâzı mukayyed sularla da temizlenebilir. Hattâ başka su bulunamadığı takdirde, abdest veya gusûlde kullanılmış su ile bile temizlik yapılabilir.

* Gözle görülür cinsten olan bir pisliğin temizlenmesi, pisliğin eserleri, yani, varlığı, kokusu ve rengi giderilinceye kadar yıkamakla olur. Burada yıkama sayısı mühim değildir.

* Eğer pislik, meselâ idrar gibi, göze gözükmeyen, kurumakla geride hiçbir iz bırakmayan cinsten ise, bunun temizliği, idrarın bulaştığı kısmın bir kapta 3 defa ayrı su ile yıkanması ve her defasında da suyun insanın vargücüyle sıkılması ile olur.

Ancak kirli eşya, sıkılamayan cinsten olursa, (hasır, keçe, halı, v.s. gibi) yine bir kap içinde 3 kere yıkanır, her seferinde de kurutulur. Bu eşyaların, damlaları kesilinceye kadar asılmaları, kurumaları yerine geçer. Böyle bir eşya, kap içinde yıkanmaz da akarsu içinde veya üzerine sular dökülmek suretiyle yıkanır, kendisinde necâsetin eseri kalmayınca temizlenmiş olur. Ayrıca sıkılmasına, kurutulmasına lüzum kalmaz.

2 - Suda Kaynatmak Suretiyle Temizlik:

* İçine temiz olmayan bir şey karışan süt, pekmez, bal, reçel gibi sıvı şeyler üç defa ayrı ayrı temiz su ile kaynatılmakla temiz olur.

* İşkembe yıkanmadan kaynar suya atılırsa bir daha temiz olmaz. Fakat daha kaynar hâle gelmemiş bir suya atılırsa, sonradan yalnızca yıkamakla temizlenir. Henüz kaynar suyu içine çekmeden çıkarıldığı takdirde de hüküm aynıdır. Yani murdar olmuş olmaz. Sadece yıkamakla pâk olur.

* Şer'î usûle göre boğazlanmış, fakat bağırsakları çıkarılmadan tüylerini yolmak için kaynar suya atılmış olan tavuk ve emsali hayvanlar içteki pislikler ete sirayet ederse temiz olmaktan çıkar. Binaenaleyh böyle bir hayvanı kestikten sonra, üzerinde bulunan akar kanını ve içini çıkarıp yıkamalı, ondan sonra sıcak suya atmalıdır. Ancak hayvan içteki pislik ete nüfuz etmiyecek şekilde sıcak suya sokulup çıkarılırsa, pislenmiş sayılmaz.

* Sıcak su içinde bekleyerek pis hâle gelen hayvanı temizleme yolu, hayvanın içini temizledikten sonra üç defa temiz su ile kaynatmak ve her seferinde de kaynatılan suyu dökmektir. Böylece hayvanın etindeki necâset, kaynatılan su ile dışarı çıkmış ve temiz hâle gelmiş olur.

3 - Ateşe Tutmak Suretiyle Temizlik:

* Pis çamurdan yapılmış testi, bardak, çanak gibi şeyler, ateşte pişirilip kendisinde pislik eseri kalmayınca temizlenmiş olur.

* Tezek ve benzeri pislikler, ateşte yakılıp kül olunca temiz hâle gelir.

4 - Silmek Suretiyle Temizlik:

* Bıçak, cam, cilâlı tahta, düz mermer ve tepsi gibi şeyler, yaş veya kuru bir pislikle pislenirse, yaş bir bezle veya süngerle veya toprak gibi bir şeyle silinerek temizlenebilir. Ancak pisliğin tamamen çıktığı kanaatı hâsıl olmalıdır.

* Oymalı ve nakışlı olan eşya ise, silmekle temizlenmez, bunlar ancak yıkamakla temizlenmiş olur.

5 - Kazımak Veya Ovalamak Suretiyle Temizlik:

* İç çamaşıra veya elbiseye bulaşan bir meni, kurumuş ise, yıkanmadan sadece ovalamakla da giderilebilir. Ovalamadan sonra elbisede kalan iz, ibadete mâni teşkil etmez. Elbiseye bulaşan meni yaş ise, elbise ancak yıkamak suretiyle temiz olur.

Vücuda yapışan meni, kurumuş bile olsa, ovalamakla vücut temizlenmez, ancak yıkamakla temizlenmiş olur.

* Donmuş haldeki bir yağa bir pislik düşse, sadece pisliğin düştüğü kısmı oyup almakla, kazımakla yağ temizlenmiş olur.

* Ayakkabı, mest gibi giyim eşyasına gözle görünür bir pislik bulaşır da kurursa, bu necâseti kazımak suretiyle temizlemek mümkündür. Necâset yaş olursa, ancak yıkamakla temizlenir. Fakat iz kalmayacak şekilde temiz bezle bilinmesi de câizdir.

Eğer necâset gözle görünmeyen sidik, şarap damlası cinsinden olursa, yıkamak ve sabunlu bezle iyice silmek gerekir.

6 - Kurumak ve Pislik İzi Kaybolmak Yoluyla Temizlik:

* Toprak ve toprak üzerinde sâbit olan ağaç, ot v.s. gibi bir eşya, pislenince, kurumakla temizlenir. Bu kuruma, güneşle, ateşle, rüzgârla da olabilir. Böyle bir yer üzerinde namaz kılınabilir, fakat teyemmüm yapılamaz. Zira bu yer, her ne kadar tâhir (temiz) ise de, mutahhir (temizleyici) değildir.

* Pis olan bir toprak, necâsetin eseri gidinceye kadar üzerine su akıtmakla veya necâsetin kokusu alınamıyacak derecede üzerine temiz toprak sermekle de temizlenir.

7 - Suyun Akması Veya Çekilip Kaybolması Yoluyla Temizlik:

* İçine pislik düşmüş küçük bir su birikintisi (meselâ su ile dolu bir hamam kurnası), içine hariçten temiz su gelip pis suyu taşıyıp dışarı akıtması ile temizlenir. Çünkü bu durumda o birikinti, akarsu hükmünü alır.

* Pis olmuş bir kuyunun suyu, kendiliğinden boşalmak veya kova ile çekilip boşaltılmak suretiyle temizlenmiş olur.

8 - Hal Değiştirmekle Temizlik:

* Temiz olmayan bir madde, mahiyet değişikliğine uğrarsa temiz olur. Meselâ şarap, içine konan kimyevî bir madde sebebiyle sirke hâline gelirse, temiz olmuş olur, çünkü bu durumda mahiyeti değişmiştir.

* Pis bir zeytinyağı sabun hâline gelmekle temizlenir. Ancak pis süt, peynir veya yoğurt yapılmakla temizlenmiş olmaz. Çünkü bu halde mahiyeti değişmemektedir.

9 - Boğazlama ve Tabaklama (Dibâğat) Yoluyla Temizlik:

* Domuzdan başka, eti yenen ve yenmeyen bütün hayvanların derileri, hayvan şer'î usûle göre kesilmişse, deri üzerine kan v.s. gibi bir pislik bulaşmadıkça temiz sayılırlar. Böyle bir deri üzerinde namaz kılınabilir.

* Domuzdan başka bütün hayvanların derileri, sadece boğazlanma yoluyla temiz olacağı gibi, deriyi tabaklama (dibâğatlama) yoluyla da temiz olurlar. Şu halde boğazlanmaksızın kendi kendine ölmüş bir hayvanın derisi, dibâğat yoluyla temiz hale getirilip kullanılabilir.

İbn-i Abbas'tan (ra) rivâyet edildiğine göre: Resûlullah Efendimiz'in (asm) muhterem zevceleri Sevde bint-i Zem'a'nın (r.anhâ) bir keçisi eceliyle ölmüştü.

"Yâ Resûlâllah! Bizim keçi öldü" diyerek durumu Allah Resûlüne bildirdi. Allah Resûlü de ona:

"Öyleyse neden derisini almadınız?" diye sordu.

Sevde:

"Ölmüş bir hayvanın derisini alıp ne yapacağız?" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz şu açıklamayı yaptılar:

"Allah Teâlâ: 'Ölen hayvanın derisini tabaklarsanız, size helâl olur ve onu kullanabilirsiniz' buyurmaktadır."

Hiz. Sevde derhal birini gönderip ölmüş keçinin derisini yüzdürdü ve kendi eliyle onu tabakladı.

öylece temizlenmiş olan bu deriyi, yırtılincaya kadar su tulumu olarak kullandı...

* Dibâğat iki türlü yapılır:

1. Hakikî dibâğat:

Şap, tuz gibi kimyevî maddeler ve ilâçlarla yapılan dibâğat.

2. Hükmî dibâğat:

Deri ve postekilere toprak serpmekle veya onları güneşe, havaya ve rüzgâra karşı bırakarak kurutmakla yapılan dibâğat.

Her iki usûlle de deri temizlenmiş olur. Üzerinde namaz kılınabilir.

* Ecnebi ülkelerde murdar bir madde ile tabaklandığı kesin olarak bilinen deriler, üç kere yıkanarak temiz hale getirilebilir.

Eğer bu hususta şübhe edilirse, yani, murdar bir madde ile dibağatlandığı kesin olarak bilinemeyip ancak bu hususta vesvese duyulursa, deri temiz hükmündedir. Fakat şübhe ve vesveseden kurtulmak için ihtiyâten yıkanması efdaldır. Esasen şübheye mahal verecek açık bir alâmet ve durum yoksa, daha fazla araştırmaya da lüzum yoktur. Deri temiz kabul edilir..

İstinca nedir?

İstinca, lügatte, pisliklerden temizlenmeyi istemek demektir. Dinî ıstılahta ise, büyük ve küçük hâcetini yaptıktan sonra avret yerlerini temizlemek mânasına gelmektedir. Buna dilimizde, tahâretlenmek denilir. Bu temizlik, müekked sünnettir.

İstinca'nın Allah indindeki kıymet ve ehemmiyetini göstermesi bakımından İbn-i Abbas ve Ebu Hüreyre'den gelen şu rivâyet dikkat çekicidir:

"Kubalılar hakkında "Orada temizlenmeyi seven adamlar var" (et-Tevbe, 108) meâlindeki âyet-i kerîme nâzil olunca Resûl-i Ekrem (asm) onlara sordular:

- Allah sizi neden övüyor?

Onlar da bu suâle:

- Biz def'-i hâcetten sonra su ile temizlenir, istinca yaparız, cevabını verdiler."

İstinca Ne İle Yapılır?

İstinca su ile yapılacağı gibi, su olmadığı takdirde ufak taşlarla da yapılabilir. Ancak, kemik, cam parçası, yazılı kâğıtlar, ipek gibi pahalı kumaş parçaları ve zemzem suyu ile istinca yapılması mekruhtur. Temiz boş kâğıda da hürmet lâzımdır.

Su bulunmadığı takdirde, kıymetsiz bez ve pamuk, yazıda kullanılmayan suyu emici kâğıtlar (tuvalet kâğıtları) ile de istinca yapılabilir.

Aslında su ile istinca yapıp bez gibi suyu emici bir nesne ile kurulanmak temizliğe daha uygundur.

İstibra Nedir?

Erkeklerin idrardan sonra, idrar sızıntısının tamamen kesilmesini beklemelerine istibra denir. Bunu yapmak vâcibdir.

İdrar sızıntısı her insanda olur. Ancak bâzı kimselerde çabuk kesilir; bâzılarında ise, akıntı bir müddet daha devam eder. Herkes durumunu bilerek, abdest almadan önce, sızıntının kesilmesine çalışmalı, sonra abdest almalıdır.

İdrar Sızıntısını Durdurmak İçin Ne Yapılabilir?

İstibranın, yani, idrar sızıntısını durdurmanın çeşitli yolları vardır: Tuvaletten çıktıktan sonra hemen abdest almayıp biraz yürümek veya öksürmek veya ayakları biraz kımıldatmak gibi hareketlerle idrar yollarında kalmış olan sızıntıların dışarı çıkması te'min edilebilir. Herkes kendi durumunu bilerek bu yollardan birini tatbik eder. Mühim olan sızıntının kesilmesidir.

İstibra Yapılmadan Abdest Alınca Ne Olur?

Küçük su döktükten sonra istibranın yapılması durumu, abdestin sıhhatına mâni olan idrar sızıntısını kesmek içindir. İdrarını yaptıktan hemen sonra istibra yapmadan abdest alan ve bu sırada da kendisinden idrar akıntısı gelen kimsenin aldığı abdest, haberi olmadan bozulur ve bu abdestle kılınan namaz da sahih olmaz. Bu bakımdan istibra konusunda oldukça titiz davranmalıdır.

Bir hadîs-i şerîfte:

"İdrardan sakınınız. Çünkü kabir azâbının çoğu ondandır" buyurularak, Müslümanların, küçük su döktükten sonra temizliğe (istibraya) son derece dikkat etmeleri istenmiştir.

Kadınlara istibra gerekmez. Onların idrar yaptıktan sonra hemen abdest almayıp bir süre beklemeleri kâfidir.

Necasetin azı da üç mezhepte namaza manidir. Bedende, elbisede ve namaz kılacak yerde az da olsa necaset bulunmamalıdır.

NAMAZIN SÜNNETLERİ

Her ibâdetin olduğu gibi namazın da sünnetleri vardır. Bunlar vâcibleri tamamlar, sevabın artmasına vesile olurlar. Sünnetlere riayet, Resûlullah'a muhabbet ve sevginin nişânesidir. Bununla beraber sünnetleri terketmek, namazın bozulmasını ve îâdesini icabettirmez. Ancak tenbellik ve lâkaydlıkla sünnetleri terk etmeyi âdet hâline getirmek, Resûlullah'ın şefâatinden mahrum kalmayı netice verebilir. Namazın Sünnetleri Nelerdir? Namazın belli başlı sünnetleri şunlardır:

1 - Beş vakit namaz ile Cuma namazı için ezan ve kamet getirilmesi. Cemaatle kılınacak kaza namazları için de ezan ve kamet okunması sünnettir. Kendi evlerinde tek başına namaz kılan erkekler için, ezan ve kamet müstehabdır. Kadınların ise, ezan ve kamet getirmeleri gerekmez.

2 - İftitah tekbîrini alırken elleri yukarıya kaldırmak. Erkekler, ellerini, başparmakları kulak yumuşaklarına değecek kadar, kadınlarsa ellerini parmak uçları omuzlarına kavuşacak şekilde göğüslerinin hizasına kadar kaldırıp o vaziyette Allâhü Ekber derler. Bu esnada parmakların normal şekilde açık bulunması ve avuç içlerinin de Kâ'be'ye dönük bulunması gerekir. Ellerin kaldırılması hususunda, bâzı âlimler, tevhide işarettir demiştir. Bâzıları, dünya işlerini arkaya atıp bütün varlığıyla kibleye ve namaza yönelmek içindir

demıştır. İbn-i Ömer (ra)`den rivayet edilir ki: "Namaza başlarken el kaldırmak, namazın zinetidir (süsüdür). Her kaldırıшта 10 sevap vardır. Her parmağa bir sevab düşer."

3 - İftitah tekbirini alır almaz el bağlamak. Erkekler göbek altına, kadınlarsa göğüs üstüne el bağlarlar. Erkekler sağ elin baş parmağı ile serçe parmağını halka şeklinde bulundurarak, bununla sol bileklerini üstten tutup diğer üç parmaklarını sol kol üzerine uzatırlar. Kadınlar ise, halka yapmaz, sağ ellerini tam sol elleri üzerine korlar.

4 - Eller bağlandıktan sonra birinci rek`atta Sübhâneke`yi okumak, sonra da Fâtiha`ya başlamadan evvel Eûzü-Besmele çekmek. Diğer rek`atların başında da Besmele çekmek sünnettir.

5 - Sübhâneke ve Eûzü-Besmele`yi sessizce okumak. Zamm-ı sûreden evvel Besmele çekilmez. Yalnız İmam-ı Muhammed, hafî kırâetle kılınan namazlarda Fâtiha`dan sonra okunacak sûre başında Besmele çekilmesini caiz görür. Sabah ve öğle namazlarında uzun mufassal, ikindi ve yatsı namazında orta mufassal, akşam namazında kısa mufassal okumak da sünnettir. Mufassal, Kur`ân-ı Kerîm`in son 7 de 1 kısmıdır. Üç ayrılır. Uzun mufassal, Hücürât sûresinden Bürûc sûresine kadar olan kısımdır. Orta mufassal, Bürûc sûresinden Beyyine sûresine kadar olan kısımdır. Kısa mufassal da, Beyyine sûresinden aşağı olan kısımdır. Bu okuyuş, ikâmet ve vaktin genişliği durumunda söz konusudur. Yolculukta, vakit darlığında veya herhangi bir zaruret durumunda ne okunursa olur. Nitekim Resûl-i Zîşân Efendimiz, bir sabah namazını Muavvizeteyn (Felâk ve Nas sûreleri) ile kıldırmışlar, ashabın "namazı kısalttınız" suâline cevaben: **"Bir çocuğun ağlamasını işittim. Annesinin telâşlanmasından korktum"** buyurmuşlardır. Yolculuk sırasında sabah namazını Kâfirûn ve İhlâs sûreleri ile kıldırdıkları da rivayet edilmektedir. Sabah namazının birinci rek`atını, ikinci rek`atından 2 misli uzatmak da sünnettir.

6 - Fâtiha`nın sonunda okuyan ve işiten içinden Âmin demek. "Âmin"in mânası "duâlarımızı kabûl buyur" demektir.

7 - Rükû`a eğilirken Allâhü Ekber demek.

8 - Rükû`da, üç kere مُسُبِّحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ Sübhâne rabbîye`l-azîm demek. Beş veya yedi kere de denebilir. Tesbihi tamamen terk veya eksik söylemek tenzihen mekruhtur.

9 - Rükû`dan kalkarken سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَ Semiallahü limen hamideh demek.

10 - Bunun ardından دُرَبَّتَا لَكَ الْحَمْدُ Rabbena leke`l-hamd demek.

11 - Kıyamda iken bir özür bulunmadıkça ayakların arasını 4 parmak kadar açık tutmak. Şişmanlık, fitık gibi bir özür hâli varsa, ayakların arası daha fazla açılabilir.

12 - Rükû`da parmaklar açık olarak dizleri eller ile tutmak. Kadınlar dizlerini elle tutmazlar, sadece ellerini dizler üzerine koyarlar.

13 - Rükû`da dizleri dik tutup bükmemek.

14 - Rükû`da arkayı dümdüz tutmak. Başla sırtı aynı hizada bulundurmak. Kadınlar rükû`da dizleri bükük ve arkaları biraz yukarıya meyilli dururlar.

15 - Secdeye varırken, yere önce dizleri, sonra elleri, sonra yüzü koymak.

16 - Secdeden kalkarken evvelâ yüzü, sonra elleri, sonra dizleri yerden kaldırmak.

17 - Secdelere varırken secdelerden kalkarken Allâhü Ekber demek. Rükû'a giderken ve rükû'dan kalkarken, secdeye varırken ve secdeden doğrulurken alınan tekbirlere intikal tekbirleri denir. Bu tekbirlerin yerinde olmasına çok dikkat edilmelidir. Meselâ, rükû'a giderken Allahü Ekber diyerek eğilmeye başlanacak ve rükû'a varışta tekbir de bitmiş olacaktır. Rükûa vardıktan sonra tekbir alınması doğru değildir. Diğer intikal tekbirleri için de durum aynıdır.

18 - Secdelerde yüzünü iki elin arasına almak ve eller yüzden geri ve uzakta bulunmak. El ayası yere ve parmaklar da birbirine bitişik olmalıdır.

19 - Secdelerde üç kere سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى Sübhâne rabbiye'l-a'lâ demek.

20 - Secdede iken karnını uyluklarından, dirsekleri böğründen ve kollarını yerden uzak tutmak. Yani kolunu yere ve böğrüne yapıştırmamak. Kadınlar ise, secdede kol ve dirseklerini yere koydukları gibi böğürlerine de yanaştırırlar. Karınlarını da uyluklarına yapıştırlar. Kollarını böğründen ayırmak, cemaatin izdihamında, başkalarına eziyyetten sakınmak için terk olunur.

21 - İlk ve son oturuşlarda ve secde aralarındaki oturmalarda, elleri kibleye karşı bir halde, uyluklar üzerine koyarak oturmak.

22 - Otururken sol ayağını yere yayıp üstüne oturmak, sağ ayağını ise, parmakları Kâ'be'ye dönük şekilde içe kıvrarak dikmek. Kadınlar ise, ayaklarını sağa doğru yatırarak otururlar.

23 - Tehiyyât'ı sessizce içinden okumak.

24 - Son oturuşta Tehiyyât'dan sonra Salâvat ve diğer namaz duâlarını okumak.

25 - Gayr-i müekkeke sünnetlerin (ikindi ile yatsının ilk sünnetleri) ilk oturuşunda Tehiyyât'dan sonra Salâvatları okumak. Terâvih'in de her oturuşunda Tehiyyât ile beraber Salâvatlar okunur.

26 - Selâm verirken yüzünü önce sağa, sonra da sola çevirerek selâm vermek. Yalnız kılan selâm verirken Kirâmen Kâtibîn meleklerini düşünür, cemaatle kılan ise melekleri, cemaati ve imamı düşünür, böylece onlara selâm vermiş olur.

27 - Cemaatle namaz kılarken bir veya daha fazla rek'ata yetişememiş kimsenin yetişemediği rek'atları tamamlamak için, imamın sola da selâm vermesini beklemesi.

28 - Önü açık bir yerde namaz kılındığında sütte edinilmesi de sünnettir.

29 - İlk ve son oturuşlarda Tehiyyât okunurken lâ ilâhe denince sağ elin şehâdet parmağını kaldırıp, illâllah derken de indirilmesi sünnettir. Bunu yaparken de baş parmak ile orta parmak halka edilmeli; diğer iki parmak da içe bükülmelidir. Bir çok kimseler bu sünneti yapamazlar. Bu yüzden terki daha uygun bulunmuştur.

30 - Son oturuşta salâvatlardan sonra ve selâmdan önce dua edilmesi de sünnettir. Bu dua, Kur'an'daki duâ âyetlerinden biriyle yapılmalı veya bunlara benzer bir dua olmalıdır. Kullardan istenebilecek şeyler hakkında namazda dua edilmesi (meselâ, "Ya rabbi! Bana şu kadar para ver" denilmesi) câiz görülmemektedir. Namazların sonunda mu'tâd olan رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kınâ azâbe'n-nâr. رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

Rabbenâğfirlî ve li-vâlideyye ve li'l-mü'minîne yevme yekûmü'l-hisâb ayetlerinin okunmasıdır.

31 - Namazın sonunda sağa ve sola Esselâmü aleyküm ve rahmetullah diye selâm vermek. İmam selâmında, tüm cemaati ve hafaza meleklerini niyet etmelidir. Muktedî, selâmında, cemaatle beraber imamı da niyete almalıdır. Kendi başına namaz kılan ise, selâmında melekleri niyet etmelidir.

NAMAZLARDA NİYET

Niyet'in Tanımı; Niyet "azmetmek, kesin olarak irade etmek, kastetmek" demektir. Daha açık bir ifadeyle kalbin bir şeye karar vermesi, hangi işin ne için yapıldığının açıklıkla farkında olunması demektir.

Namaza başlamadan niyet etmenin gerekliliği İslam uleması arasında ittifak konusudur. Sünnet ve icma ile sabittir.

Namazla ilgili niyet, Yüce Allah'ın rızası için ihlasla namazı kılmayı istemek ve hangi namazın kılınacağını bilmektir. Yapılan işlerin önemleri ve sevabları niyetlere göreler. İnsanın niyeti halis (sırf Allah rızası için) olmalıdır. İnsan yapacağı bir ibadeti şuurlu bir halde yapmalıdır. Yapacağı işle, Allah rızası gibi, yüksek bir gaye gözetmeli ve gaflet içinde bulunmamalıdır.

Niyet kalbe aittir. Bununla beraber kalb ile niyet yapıldıktan sonra dil ile de söylenmesi daha iyidir. Bir insan başlayacağı bir namaza, kalb ile niyet edip de dili ile bir şey söylemese, o namazı caiz olur. Fakat kalb ile niyet etmekle beraber "şu vaktin farzını veya sünnetini kılmaya niyet ettim" demesi, daha iyidir. Bu şekilde, hem kalb, hem de dil ile niyet edilmesi, sahih olan görüşe göre müstahabdır. Kalbden niyet olmaksızın dil ile yapılan niyet sahih değildir.

Farz namazlarla bayram ve vitir namazlarından bunları yerine getirirken hangi vakitler olduğunu belirlemek gerekir: "Bugünkü sabah namazına" veya "Bugünkü cuma namazına, bugünkü vitir namazına, bugünkü bayram namazına" diye niyet edilir. Yalnız farz namaza niyet etmek yeterli değildir. Böyle bir niyetle farz namazları tayin edilmiş olmaz. Fakat hangi namaz olduğu belirlenmeksizin vakit içinde: "Bu vaktin farzını kılmaya" diye niyet edilmesi kafi gelir. Rekatların sayısını anmaya gerek yoktur. Yalnız cuma namazı böyle değildir; onu vaktin farzı niyeti ile kılmak olmaz; çünkü asıl vakit öğlenindir, cumanın değildir.

Nafile namazlara gelince: Bunlarda sadece namaza niyet etmek kafidir. Fakat şu vaktin ilk sünnetine veya son sünnetine niyet ettim, diye de kılınırlar. Bu namazların müekked veya gayri müekked olduklarını belirlemeye de gerek yoktur. Ancak teravih namazı için: "Teravih namazını veya vaktin sünnetini kılmaya niyet ettim" demelidir, ihtiyat olan budur.

Cemaata yetişip de, imamın farzı mı, yoksa teravihi mi kıldığını bilmeyen kimse, farza niyet ederek imama uyar. Eğer imam farzı kılıyordu ise, uyanın da farzı sahih olur. Eğer imam teravih

namazını kılıyordu ise, ona uyan o kimsenin namazı nafîle yerine geçer. Yatsı namazından önce teravih kılınamayacağı için, teravih yerine geçmez.

Niyetin Tekbir alma zamanına yakın olması daha faziletlidir. Daha önce de niyet edilebilir; yeter ki, niyet ile tekbir arasında namaza aykırı bir hal bulunmuş olmasın.

Örnek: Bir kimse abdest alırken herhangi bir namazı kılmaya niyet etse, sonra namaza aykırı düşen yiyip içmek ve konuşmak gibi bir işte bulunmadan namaz yerine varıp namaza başlasa sahih olur. Bu arada hatırına o niyet gelmese dahi yine namazı sahih olur. Fakat tekbirden sonra yapılacak bir niyet ile namaz sahih olmaz. Tercih edilen görüş budur. Diğer bir görüşe göre, tekbir aldıktan sonra, Sübhaneke ve Eüzü'den önce yapılacak niyetle de namaz caiz olur. (İmam Şafî'ye göre, niyetin tekbire yakın yapılması şarttır.)

Farz namaz yerine getirilirken kazayı niyet etmek, kaza namazı kılınırken farza niyet etmek suretiyle namaz caiz olur. Örnek: Bir kimse öğle namazının vakti çıkmamıştır inancı ile öğlenin farzını yerine getirmeye niyet etse ve namazı tamamladıktan sonra öğle vaktinin çıkmış bulunduğunu anlasa, farza niyet ederek kılmış olduğu namaz kaza yerine geçer.

Bir kimse öğle gibi vakit içinde hem öğle, hem de ikinci namazına niyet etse, bu niyet vakti girmiş olan namaz için geçerli olur. Vakti girmemiş olan namaz buna engel olmaz.

Bir kimse, bir vaktin farzına niyet ederek namaza başlayıp da sonra nafîle kılıyormuş gibi bir zanla namazı tamamlasa, bu namazı o farzdan sayılır. Çünkü namazın sonuna kadar niyetin hatırlanması şart değildir.

Bir kimse nafîleye niyet ederek tekbir aldıktan sonra farza niyet ederek tekrar tekbir alsa, farz namaza başlamış olur. Aksi de böyledir. Yine bir kimse öğle namazının farzına niyet ederek bir rekat kıldıktan sonra, ikinci namazının farzına veya bir nafîle namaza niyet ederek tekrar tekbir alsa, öğle namazını bozmuş olur ve ikinci niyete göre namaza başlamış sayılır.

Cemaat halinde imama uyulduğu zaman da niyet edilmesi lâzımdır. “Bugünkü öğle namazının farzını kılmaya niyet ettim; uydum bu imama” denir. Bu şekilde bir niyet yapılmazsa, imama uymak sahih olmaz.

Bir kimse namaza tek başına başlamışken imama uymaya niyet ederek diliyle tekrar tekbir alsa önceki namazını bozmuş ve imama uymuş olur.

İmama uyan kimsenin kılacağı namazı belirtmeksizin yalnız: “İmama uydum” veya “İktida ettim” diye niyet etmesi, üstün tutulan görüşe göre yeterli değildir. “İmamla beraber namaz kılmaya niyet ettim” denilmesi de böyledir.

Bir kimse imama uymaya niyet edip namaza başladığı halde imam henüz namaza başlamamış bulunsa bu uyuş, sahih olmamış olur. Hatta “Allah” veya “Ekber” kelimesini imam daha bitirmeden kendisi bitirse yine imama uymuş olmaz. Fakat ikinci kere olarak tekbir alsa bununla imama uymuş olur.

Cemaatin imama uymaya niyeti, imam “Allahü Ekber” deyip namaza başlamasından sonra olmalıdır ki, bir namaz kılana uyulmuş olsun ve imamdan önce tekbir alınmış olmak ihtimali kalmasın. Bu, İmam Ebû Yusuf ile İmam Muhammed'in görüşüdür. İmam Azam'a göre, cemaatin tekbirleri imamın tekbirine yakın olmalıdır; çünkü bunda ibadete acele etme fazileti vardır. O halde niyetin önce olması gerekir. Bununla beraber imam, daha Fatıha suresini bitirmeden tekbir alıp imama uyan kimse, iftitah (başlangıç) tekbirinin sevabına kavuşmuş olur.

Kendisine uyulan imamın kim olduğunu bilmek gerekmez. Hasan olduğu sanılan imamın, Bekir olduğu anlaşılrsa, yapılan imama uyma niyetine bir engel teşkil etmez. Ancak Hasan'a uydum diye tayinde bulunarak niyet edildiği halde, imamın başkası olduğu anlaşılrsa, iktida (imama uyma) sahih olmamış olur; çünkü bu kayda bağlanmış bir niyettir.

İmam olan şahsın, imamete niyet etmesi gerekmez. Ancak kadınların da kendisine uymalarının sahih olabilmesi için imamete niyet etmesi gerekir. Bunun için bir imam: "Ene imamun limen tebianî = Ben bana uyanlara imamım" diye niyet etse, kendisine kadınlar da uyabilirler.

Namazın Mekruhları

Namazın vâciblerinden herhangi birini bilerek yapmamak, tahrîmen (harama yakın) bir mekruhtur. Sünnet veyahut âdâbından birini yapmamak mekruh ise de, harama yakın değildir. Bu genel kaideden sonra, namazın belli başlı mekruhlarını görelim:

1 - Namazda bedeni ve elbisesiyle oynamak. Serinlemek maksadıyla eliyle yelpazelenmek. Namazın kemâli, ruhen ve bedenlen huşû' ve sükûnet bulmak ve dünyevî işlerden kalben alâkayı kesmek ile olduğundan bu gibi işler mekruh görülmüştür. Hadîs-i şerîfte de: "Allah Teâlâ sizin namazda oynamanızı hoş görmez" buyurulmuştur.

2 - Abdesti sıkışık bir vaziyette veya iştah çekici bir yemek sofraya konmuş iken namaza durmak... Bunlar da, namazda kalb ve zihni meşgul ederek huzura engel olduklarından mekruh sayılmışlardır.

3 - Namazda parmak çıtlatmak veya parmakları birbirine geçirmek (teşbik). İbn-i Âbidin'in beyanına göre, parmak çıtlatmak namazın haricinde de mekruhtur. Teşbik ise, ancak mafsallara masaj için yapılıyorsa mekruh olmaz.

4 - Namazda iken esnemek, gerinmek, eli böğrüne koymak.

5 - Göğsünü kıbleden çevirmeden boynunu döndürüp bir yere bakmak. Göğsü kıbleden döndürmek ise namazı bozar.

6 - Kollarını yere sermek. Kadınların sermesi mekruh değildir.

7 - İşâretle selâm almak.

8 - Secdeye varırken elbisesini önden veya arkadan eliyle tutup kaldırmak.

9 - Ceket ve paltosunu giymeyip omuzuna veya başına alarak namaz kılmak. Bu, kibir ve namaza önem vermemek gibi duygularla olursa, mekruhtur. Bir özürden dolayı olursa mekruh sayılmaz.

10 - Kılıksız bir halde, kirli iş elbisesi içinde veya başkasının yanına çıkamayacağı bir kıyafetle namaza durmak. Hz. Ömer (ra) kirden sakınılmayan hizmet elbisesi ile

namaz kılmakta olan bir kimseyi görünce ona hitaben: "Seni bâzı kimselere göndersem bu elbise ile gider misin?" diye sormuş; o da, "Hayır" deyince: "Cenâb-ı Hak, kendisi için süslenilmeğe en lâıyık olandır" buyurmuştur. Namazda müstehab olan mu'tad elbisedir. Yani başkasının yanına da giyilerek çıkılabilen elbisedir. Gecelik ve pijamalar, evde giyilen mu'tad elbiseler olduğuna göre, onunla namaz câiz olur. Fakat evlâ olan pijama ve geceliklerle namaz kılmamaktır. Çünkü temiz olmama ihtimali mevcuttur.

11 - Kolları dirseklere kadar sıvalı, lâubali bir vaziyette namaza durmak da mekruhtur.

12 - Kırâeti tam bitirmeden rükû'a eğilmek.

13 - İkinci rek'atta, ilk rek'atta okuduğu sûre ve âyetin üstündeki sûre ve âyeti okumak.

14 - Birinci ve ikinci rek'atta okuduğu iki sûre arasını, sadece bir sûre ile ayırmak. Meselâ birinci rek'atta Fîl sûresini, ikinci rek'atte de Mâûn sûresini okumak gibi. Arada İlâf sûresi atlanmıştır. Kerahetten kurtulmak için, arada en az iki sûre bırakmalıdır.

15 - Her namazın ikinci rek'ati birinciden, dördüncü rek'ati de üçüncüden uzun olmamalıdır.

16 - İki rek'atta da aynı sûreyi tekrar etmek. Eğer ezberinde başka sûre yoksa mekruh olmaz. Nafîle namazlarda tekrarda bir kerahet yoktur.

17 - Bilerek aynı sûrede bir veya birkaç âyet atlamak.

18 - Namazda gözlerini yummak veya göğe dikmek. Namazda secde yerine bakmak âdâbdandır. Gözleri yummak, bu edebi terk etmektir. Ancak huşûu giderici ve dikkati dağıtıcı bir şey'i görmemek için göz yumulması bakmaktan evlâdır.

19 - Vücudundan kıl koparmak gibi namaza uygun düşmeyen bir amel-i kalîlde bulunmak.

20 - Namazda kaşınmak, terini silmek. Kaşınmadığı ve terini silmediği takdirde aşırı rahatsızlıktan zihni meşgul olacaksa, câiz olur. Bir rek'atta üç kere üstüste kaşınmak ise amel-i kesîr sayılacağı için, namazı bozar.

21 - Canlı bir şey'in resmi üzerine secde etmek.

22 - Üzerinde canlı resimleri bulunan elbise giymek, başının üstünde, arkasında, önünde, yan taraflarında veya karşısında canlı resimleri olmak. Eğer resim, ayakta duran için çok dikkat etmedikçe farkedilmeyecek derecede küçük olursa, yahut

büyük olmakla beraber yaşamayacak şekilde başı kesik veya âzası noksan olursa câiz olur. Fakat yine de bunları kible tarafına asmamaya dikkat etmelidir.

23 - Bir özür yokken, secdede yalnız alnı yere koyup burnu koymamak.

24 - İşlek yol üzerinde, mezar üstünde, hamamda, gübrelikte, pisliğe yakın bir yerde namaz kılmak.

25 - Camide ön safta açık yer varken ilerlemeyip arkada namaza durmak.

26 - Kor hâlindeki ateşe karşı namaz kılmak. Mum, kandil, lâmba karşısında namaz kılmakta bir kerahet yoktur.

27 - Tenbellik eseri yanında takke taşımayı bir külfet sayarak veya başını örtmeyi ehemmiyetsiz görerek başı açık namaz kılmak. Halbuki namazda başın örtülü olması sünnettir. Hattâ, secde esnasında baştan düşen takkeyi amel-i kesîr işlemeyen (meselâ tek el ile) yerden alıp başa örtmeyi bâzıları efdal görmüşlerdir. Bir özürden dolayı başın açık bulunmasında ise kerahet yoktur. Bir de, tezellül ve huşû' maksadıyla başı açık bırakmakta bir beis yoktur, diyenler de vardır.* Namazda takkenin üzerine sarık sarmak sünnettir. Allah Resûlü: "Sarıklı kılınan namaz, sarıksız kılınan namazdan 70 defa daha hayırlıdır" (Tâc) buyurmuştur. Bâzı âlimlere göre, başı takke ile örtmek de sarık yerini tutabilir.

28 - Âyetleri, rükû' ve secdelerde okunan tesbihleri el ile saymak.

29 - Uyuyan insanlara ve insanın yüzüne karşı da namaz kılma mekruhtur. Arkası dönük kimseye karşı namaz kılmakta hiçbir mahzur yoktur.

30 - Önünden insan geçeceği tahmin edilen yerde, namaz kılarken önüne sütire koymamak da mekruhtur.

31 - Farz namazlarda özürsüz bir şey'e dayanmak ve sağa-sola sallanmak da mekruhtur.

32 - Secdeye giderken özürsüz olarak ellerini dizlerinden önce yere koymak; kalkarken de dizleri ellerden önce kaldırmak veya ellerine abanarak kalkmak.

33 - Rükû'da iken başı sırt ile beraber olarak düz tutmayıp yukarı dikmek ve aşağı eğmek.

34 - Besmele'yi ve Âmin'i açıktan söylemek.

35 - Rükû ve secde tesbihlerini 3'den az yapmak.

36 - Zaruret yokken sırtına veya kucağına çocuk alarak namaza durmak.

37 - Zaruret yokken erkeğin ipek elbise ile namaz kılması. İpek seccade üzerinde ise namaz kılınabilir. Çünkü erkek için haram olan ipek giymektir. Kullanmak ise câizdir.

Namazın Vacipleri

Sübûtu âyet, mütevatir veya meşhur hadis gibi kesin delile dayanan, fakat delâleti zannî olan hükme “**vâcip**” denir. Vâcibin hükmü, terk edenin âhirette hesaba çekilmesidir. Vâcibin terki sebebiyle namaz bozulmaz. Bu eksikliğin giderilmesi için namazın sonunda sehiv secdesi yapmak gerekir. Ancak bir vâcibi bilerek terk etmek ise, namazın yeniden kılınmasını gerektirir.

Vâcip kavramı yalnız Hanefîler’e ait olup, diğer üç mezhepte, aşağıda belirteceğimiz vaciplerin bir bölümü farz sayılırken, bir bölümü de sünnet sayılmıştır.

Namazın vacipleri şunlardır:

1. Namaza “Allahuekber” sözüyle başlamak. Bu, çoğunluğa göre farzdır.
2. Namazların her rekâtında Fâtiha sûresini okumak. Hz. Peygamber (s.a.s); **“Fâtiha’yı okumayan kimsenin namazı yoktur”** buyurmuştur. (Tirmizî, Mevâkîf, 69; Dârimî, Salât, 36) Hanefîler bu hadisi **“Namazı tam olmaz, sevabı, fazileti eksik olur”** şeklinde anlamışlardır. Çünkü bu hadis haber-i vahid (tek ravi yoluyla nakledilen) bir hadis olup, Allah Teâlâ’nın; **“Kur’an’dan kolayınıza geleni okuyun”** (müzzemmil, 73/20) âyetini neshedecek güçte değildir. Diğer yandan Hz. Âişe, Ebû Hüreyre ve Amr İbn Şuayb’ın babasından, onun da dedesinden ortaklaşa naklettikleri bir hadiste, **“kendisinde Fâtiha’nın okunmadığı her bir namazın eksik olduğu ve tamam olmadığı”** belirtilmiştir. (İbn Mâce, İkâme, 11, H. No: 838, 840, 841) *Bu rivâyet “Fâtihatsız namaz yoktur”* hadisini açıklamaktadır.
3. Hanefîler dışındaki çoğunluğa göre, namazın her rekâtında Fâtiha’yı okumak farzdır.
4. Namazlarda farz olan kıraati ilk iki rekâtta yerine getirmek.
5. İlk iki rekâttan herbirinde Fâtiha’yı bir kere okuyup, tekrar etmemek.
6. Fâtiha’yı, okunacak diğer sûre veya âyetlerden önce okumak. Çünkü Hz. Peygamber bu şekilde okumuştur.

Bir kimse rükûa varmadan önce Fâtiha’yı okumadığını hatırlarsa, Fâtiha’yı okuyup, sonra sûre okur ve bu geciktirmeden ötürü de, namazın sonunda sehiv secdesi yapar.

6. Farz namazların ilk iki rekâtında, vâcip ve nâfile namazların her rekâtında, Fâtiha’dan sonra, Kur’an’dan kısa bir sûre veya buna denk düşecek bir veya birkaç âyet okumak. Fâtiha’ya bir küçük sûre veya en küçük sûreye denk üç kısa âyet ya da üç kısa âyete denk uzun bir âyet eklemek vâciptir. En küçük sûre “Kevser” sûresi, en kısa âyet de “sümme nazar (sonra baktı)” âyetidir. Ashâb-ı kiramdan Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)’nin şöyle dediği nakledilmiştir: **“Biz namazda, Fâtiha ile birlikte kolayımıza gelen âyetleri okumakla**

emrolunduk.” (A. İbn Hanbel, III, 2; Bu hadisi bazıları merfû’, bazıları da mevkûf olarak rivayet etmişlerdir. Zeylâî, Nasb, I, 364) Bu konuda, aşağıdaki hadisin anlamı daha açıktır. Başka bir hadiste, **“Fâtîha’sız ve sûresiz kılınacak hiçbir farz veya nâfile namaz yeterli değildir.”** (Tirmizî, Mevâkîf, 69, 116; Dârimî, Salât, 36; A. İbn Hanbel, II, 428; Bu hadis zayıf olup, İbn Adıyy “Kâmil”de rivayet etmiştir.)

Hanefîler dışındaki üç mezhebe göre ise Fâtîha’ya başka bir sûre veya âyetin ilâvesi sünnettir. Dayandıkları delil Ebû Hureyre (r.a)’den nakledilen şu hadistir: **“Fâtîha’dan fazla bir şey okumayanın namazı yeterlidir. Eğer fazla bir şey okursa bu daha hayırlıdır.”** (Tirmizî, Mevâkîf, 116; A. İbn Hanbel, II, 428; Bu hadis mevkûftur. Zeylâî, Nasbu’r-Râye, I, 365)

7. Tek başına namaz kılan kimse, sabah, akşam ve yatsı namazlarında açıktan okumakla gizli okumak arasında serbesttir. Dilerse açıktan, dilerse gizli okuyabilir. Fakat öğle, ikindi ve gündüzün kılacağı nâfile namazlarda gizli okuması vâciptir.

Gece nâfile namaz kılan kimse de açıktan okumakla gizli okumak arasında tercih hakkına sahiptir. Ancak uyku uyuyanları uyandırmamak için, sesini en az perdede tutmakla yetinir. Hz. Peygamber (s.a.s) gece kıldığı teheccüd namazlarında açıktan okur, uykudaki insanları uyandırmaz, uyanık olanlara da O’nun kıraatı sükûnet verirdi. Hz. Âişe (r. anhâ)’ye Rasûlullah (s.a.s)’ın gece kıldığı namazlardaki kıraatının nasıl olduğu sorulunca şöyle cevap vermiştir: **“Bazen gizli, bazen de açıktan okuyarak bunların hepsini yapardı.”** (Nesâî, Kıyamu’l-Leyl, 23; Tirmizî, bu hadis için sahih demiştir. Râvileri sağlamdır. bk. Şevkânî, age, III, 59)

8. Cemaatle kılınan namazda imamın, sabah, cuma, bayram, teravîh ve vitir namazlarının her rekâtında; akşam ve yatsı namazının ilk iki rekâtında açık olarak; öğle ve ikindi namazının bütün rekâtlarıyla, akşam namazının üçüncü ve yatsı namazının da son iki rekâtında gizli olarak kıraatta bulunması vâciptir.

9. Vitir namazında kunut duası okumak ve kunut tekbiri almak Ebû Hanîfe’ye göre vâciptir. Ebû Yusuf ve İmam Muhammed’e göre bunlar sünnettir. (Kunut duası için bk. “Vitir Namazı”)

10. Kazaya kalan bir namaz, gündüzün cemaatle kılınacak olsa, eğer sabah namazı gibi açıktan okunması gereken bir namaz ise yine açıktan okunur. Öğle namazı gibi gizli okunacak bir namaz ise gizli okunur. Namazı tek başına kaza eden ise, muhayyerdir. Açık okunacak bir namazda açık olarak kıraatta bulunabilir. Bir rivâyete göre ise, muhayyer olmayıp, gündüz kaza edeceği herhangi bir namazda gizli okuması vâciptir.

11. İki bayram namazının üçer tane ilâve tekbirleri vâciptir. Bu namazlarda, birinci rekatların rükû ve secde tekbirleri sünnettir. İkinci rekatların rükû tekbirleri ise, vâcip olan ilave tekbirlere bitişik olduğu için vâcip sayılır.

12. Secdede alın ile birlikte burnu da yere koymak vâciptir.

13. Üç veya dört rekâtlı namazlarda ikinci rekâtın sonunda oturmak (ka’de-i ûlâ). Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s) buna devam etmiş, yanlışlıkla ayağa kalktığı anda da sehiv secdesi yapmıştır. (Şevkânî, age, II, 273)

14. Namazların her oturuşunda teşehhütte bulunmak, yani tehiyyâtı okumak. Hz. Peygamber; **“Her iki rekâtta oturduğunuz zaman; “et-tehiyyâtü lillâhi... deyin”**

buyurmuştur. (Müslim, Salât, 24; Ebû Dâvud, Salât, 122; A. İbn Hanbel, IV, 381, 422) Ashâb-ı kiram önceleri Allah Elçisi'nin arkasında namaz kılariken oturduklarında, "Cebrâil'e, Mikâil'e, filancaya ve falancaya selâm olsun" diyorlardı. Hz. Peygamber kendilerine dönerek, Tehıyyât duasını öğretmiş ve oturuşta Tehıyyât okununca, bunun gökte ve yerde, Allah'ın her sâlih kuluna isâbet edeceğini bildirmişti. (Buhârî, Ezân, 148)

Hz. Peygamber'in, Abdullah İbn Mes'ûd (r.a)'e öğrettiği "Tehıyyât" duâsı şudur:

"et-Tehıyyâtü lillâhi ve's-salavâtü ve't-tayyibâtü, es-selâmü aleyke eyyüha'n- nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh. es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn. Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh." (Buhârî, Ezân, 148, 150; Deavât, 16, Tevhid, 5; Müslim, Salât, 56, 60, 62; Ebû Dâvud, Salât, 128; A. İbn Hanbel, I, 422)

Anlamı: ***"Bütün duâlar, senâlar, bedenî ve mâlî ibadetler Allah Teâlâ'ya mahsustur. Ey Peygamber! Sana selâm olsun, Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerine olsun. (Ey Rabb'imiz)! Selâm bize ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun. Şunu bilir ve herkese açıklarım ki, Allah'tan başka hiç bir gerçek mabud yoktur ve yine bilir ve açıklarım ki, Hz. Muhammed, Allah'ın kulu ve peygamberidir."***

15. Namazda farz olan fiili geciktirmemek. Meselâ; ilk oturuşta tehıyyâtı okuduktan sonra, "Allahümme salli alâ Muhammed" diyecek kadar bir süre bekleyip, sonra üçüncü rekâta kalkılacak olsa, farz geciktirilmiş olur ve sehiv secdesi gerekir.

16) Namazın farzlarında sırayı gözetmek. Sırayı gözetmek kıraat ile rükû arasında ve her rekâtta tekrarlanan hareketlerde söz konusu olur. Meselâ; bir kimse, ilk rekâtın bir secdesini terketse, son oturuştan veya selâm verdikten sonra konuşmaksızın bu secdeyi kaza eder. Sonra teşehhüt ile oturuşu yeniden yapar ve birinci selâmdan sonra sehiv secdesi yapar, sonra da teşehhüde oturur.

17. Vâciplerden herbirini yerinde yapıp geri bırakmamak vâciptir. Kıraattan sonra bir süre, dalgınlıkla düşünceye dalıp, daha sonra rükûa varılması gibi.

18. Namazda, yanılarak terkedilen vâciplerden dolayı sehiv secdesi yapmak vâciptir.

19. Namaz içinde okunan secde âyetinden dolayı tilâvet secdesi yapmak vâciptir.

20. Ebû Hanife ve İmam Muhammed'e göre, namazın rükünlerinde ta'dîl-i erkâna uymak vâciptir. Rükû, secde, rükûdan doğrulma veya iki secde arasında azalar sükûnet bulmalı, kaslar gevşeyip vücut rahatlamalıdır. Bunun delili, namazını kötü bir şekilde kılan kimse ile ilgili hadistir. Hz. Peygamber bu hadiste; "... Sonra uzuvların sâkin olacak şekilde rükûa var, sonra normal bir şekilde ayağa kalk, sonra uzuvların sâkin olacak şekilde secdeye var, sonra bütün namazın süresince böyle yap" buyurmuştur.

21. Namazların sonunda selâm vermek. Önce sağ tarafa, sonra sol tarafa yüz çevirerek "es-selâm (selâm olsun)" demek vâciptir. "Aleyküm ve rahmetullah (selâm ve Allah'ın rahmeti sizin üzerinize olsun)" sözünü söylemek ise sünnettir.

Abdullah İbn Mes'ûd (r.a)'un naklettiği bir hadiste şöyle buyrulur: ***"Hz. Peygamber sağına ve soluna selâm vererek; "es-selâmu aleyküm ve rahmetullah, es-selâmu***

aleyküm ve rahmetullah” der ve sağa sola dönerken yanağının beyazlığı görünürdü.”
(Müslim, ikâme, 27; Ebû Dâvud, Salât, 41, 187, 188; Tirmizî, Mevâkît, 105; Nesâî, Tatbik, 34, 83, Sehv, 68-71.)

Fakihlerin çoğunluğuna göre, sağ tarafa “es-selâmu” demekle namaz sona ermiş olur. Bir görüşe göre, sol tarafa selâm verilmesi sünnettir. Bu yüzden ilk selâmı vermiş olan imama, artık bundan sonra başkasının uyması da geçerli olmaz.

Nevruz kutlamanın hükmü nedir?

Öncelikle müslümanların kurban ve ramazanbayramı dışında bir bayramı yoktur. Kafirlerle her yönden benzemek sorundur ancak en tehlikelisi ve sonucu kişiyi dinden çıkarmaya kadar varan kafirlere dinleriyle ilgili hususlarda benzemektir.

Cenâb-ı Hak buyuruyor:

“Dinlerine uymadıkça yahudiler de hristiyanlar da asla senden razı olmayacaklardır. De ki: Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur. Sana gelen ilimden sonra onların arzularına uyacak olursan, andolsun ki, Allah'tan sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.” (Bakara, 120)

Rasûlullah (sav) buyurdular:

"Kim bir kavme (topluluğa) benzemeye çalışırsa o, onlardandır." (Ebu Davud, libas 4)

Gayr-ı müslimlere benzemek ve onlarca kutsal sayılan gün ve vakitlerde onlar gibi hareket etmek dinimizce bid'at kabul edilir. Nitekim cahil müslümanlardan birçoğu hristiyanların en büyük bayramı olan Paskalya'da ve Noel (yılbaşı)de hazırlanmak suretiyle hristiyanlara katılır, yaptıklarını yapmaya özenirler.

Amr b. Şuaybin babasından, onun da dedesinden yaptığı rivayete göre Rasulullah (sav) efendimiz.

"Bizden başkasına benzemeye çalışan, bizden değildir" (Tirmizi, istizan 7)buyururlar. Dolayısıyla yahudi ve hristiyanlar bizden olmadıklarına göre onlara benzemeye özenmemeliyiz.

Ebu Hureyre'nin naklettiği bir hadiste Peygamber (sav) şu şekilde buyurur:

"Yahudi ve Hristiyanlara benzemeye özenmeyiniz." (Tirmizi, istizan 7, edep 41)

1. ***"İyilik ve takva konusunda yardımlaşın, günah ve haddi aşmada yardımlaşmayın ve Allah'tan korkup sakının..."*** (Mâide, 5/2)

2. ***"Zulüm yapanlara en ufak meyil göstermeyin, yoksa size ateş dokunur. Sizin Allah'tan başka velileriniz de yoktur, sonra yardım da göremezsiniz."*** (Hûd, 11/113)

3. **"O (Allah) size Kitapta: 'Allah`ın ayetlerine küfredildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğinizde, onlar bir başka söze geçip dalıncaya dek onlarla oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz.' diye indirdi. Doğrusu Allah münaфіkların da, kâfirlerin de tümünü cehennemde toplayacaktır."** (Nisâ, 4/140)

Buraya kadar olanlar ayet mealleridir. Konuyu başkalarına benzeme noktasından ele alan sayılamayacak kadar hadis-i şerifler vardır. Bunlardan birinin mealini vermekle yetinebiliriz:

4. **"Kim herhangi bir gruba benzeşirse o da onlardandır."** (Ebu Davûd, Libas 4; Müsned V/50)

Özellikle bu hadis-i şerif çok önemli psiko-sosyal gerçeklere işaret eder. Şekli benzeşmenin sonuçta itikadı benzeşmeye götüreceğini anlatır: Ibn Haldun da konuyla ilgili olarak önemli tarihi gerçeklere parmak basar. Maglupların galipleri taklid etme psikolojisi yaşadıklarını anlatır. [Ibn Haldun, Mukaddime (trc.) I/374-75]

Sonuç şudur: İnsan ancak sevdiğini, takdir ettiğini ve büyük gördüğünü taklit eder. Şekli taklit itikadı taklide götürür. Bu ilmi gerçeğe de dikkat çektikten sonra genel bir fikhî kaideyi hatırlatıp, mesele hakkında alimlerimizin istinbatlarını (bir kısmını verdiğimiz naslardan çıkardıkları hükümleri) nakledeceğiz. İttifakla kabul edilen bu fikhî kaide şudur:

"Müslümanın, bir başka dinin şiarı (alameti farikası) olan bir fiili kendi ihtiyarı ile yapması küfürdür."

Nevruz ve yılbaşı kutlamaları alimlerimizce başka dinlerin ve inanç sistemlerinin şiarları olarak görülmüş ve bu konudaki hüküm ona göre verilmiştir.

Görebildiğimiz kadarıyla, Buhara bölgesi alimlerimizden Baytekin et-Türkmânî bu tür konularda en geniş bilgiler veren alimlerimizden biridir. Buna benzer meseleleri müstakil bir kitapla anlatmış ve sözünü ettiğimiz konu üzerinde özellikle ve sayfalarca durmuştur.

"Bazı Hanefî alimleri demişlerdir ki, adı geçen bütün bu (başka inançların gereği olan bayram ve kutlamalara) katılan ve bundan tövbe etmeyen onlar gibi kâfirdir."

İmam Malık`ın arkadaşlarından biri de demiştir ki, Nevrûz Günü (o günü ta`zim için) bir karpuz kesen sanki domuz kesmiş gibidir. Dolayısı ile Müslüman, böyleleriyle oturması, kesmede ve pişirmede onlara yardımcı olması ile günahkâr olmuş olur." (Türkmânî, Kitabu`l-üma fil-havâdisi vel-bida` I/293-294)

Meselenin hem hukuki hem de itikadı yönü bulunduğu için, fıkıh kitaplarımızın "Mürtedle ilgili hükümler" ya da "Küfür sözler" bölümlerinde yer alır ve özet olarak şunlar söylenir:

"Mecusilerin Nevruz (yeni gün, yeni yıl, yılbaşı) kutlamalarına katılmakla da kâfir olur. Çünkü bunda onların o gün yaptıkları şeylere muvafakat anlamı vardır. Daha önce satın almamakta olduğu bir şeyi Nevruz`da, o günü tâzim için -yeme içme için değil-satın alması, keza yine o günü kutlayan şirk ehline Nevrûz Günü, velev bir yumurta olsun, bir şey hediye etmesi de aynıdır." (Hindiyye, IV/276-277)

"Mecusilerin Nevruz (yeni gün, yeni yıl, yılbaşı) kutlamalarına katılmakla da kâfir olur. Çünkü bunda onların o gün yaptıkları şeylere muvafakat anlamı vardır. Daha önce satın almamakta olduğu bir şeyi Nevruz'da, o günü tâzim için -yeme içme için değil- satın alması, keza yine o günü kutlayan şirk ehline Nevrûz Günü, velev bir yumurta olsun, bir şey hediye etmesi de aynıdır." (Hindiyye, IV/276-277)

"Nevruz'da (yılbaşı gününde) bir Müslüman diğerine bir şey hediye etse, ama bununla da o günü tazîmi (kutlamayı) düşünmüş olmasa, fakat bir takım insanların o güne mahsus böyle bir uygulaması bulunmuş olsa bunu yapan kâfir olmaz, ancak o günlerde yapmaması, daha önce veya daha sonra yapması gerekir. Ta ki onlara benzemiş olmasın. İbadette muvafakat, yani, onlara has ibadet saatleri olan üç vakitte namaz kılmak haram olursa, ibadet olmayanları bir düşünün!?"

İmam Ebu Hafs demiştir ki, "Bir adam Rabbine elli yıl ibadet etse, sonra nevrûz (yılbaşı) geldiğinde, o günü kutlamak için şirk yapanlardan birine bir hediye gönderse kâfir olur." (Bezzâziye VI/333; Abdullah b. Muhammed es-Sîbî., el-Abdevî, ed-Delilül-kavim, ales-siratil-müstakîm 143)

Bayramlarında Kâfirlere Benzemek:

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den gelen şu hadis gereği, bayramlarında kâfirlere benzemek, câiz değildir.

"Her kim, bir topluluğa (kavme) benzerse (onların giyindiği gibi giyinirse, gittiği yolda giderse ve onların işlediği fiilleri işlerse, günah ve sevap bakımından) o da onlardandır." (Ebu Davud ve Ahmed)

Bunun anlamı:

Kâfirlere âit olan her şeyde onlara mutâbık kalmaktan ve bu davranışlarını onaylamaktan müslümanların onlardan yüz çevirmelerini sağlamak içindir.

Abdullah b.Amr'dan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir

"Her kim, Acemlerin ülkesinden geçerse (başka bir rivâyette: Müşriklerin toprağında ikâmet ederse), onlarla beraber onların Nevruz ve Mihrecân bayramlarını kutlar ve ölünceye kadar bu hâl üzere onlara benzerse, kıyâmet günü onlarla beraber haşrolur." (Avnu'l-Ma'bûd ve Feyzu'l-Kadîr)

Çünkü bayramlar, şeriat ve yol kabilindendir. Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

"(Geçmişte) her ümmete, ona göre hareket ederek yerine getirmeleri gereken şeriat (ve ibadetler) koyduk." (Hac Sûresi: 67)

Tıpkı kible, namaz ve oruç gibi... Bu sebeple onların bayramlarına iştirak etmekle onların izlemiş oldukları diğer yollara iştirak etmek arasında hiçbir fark yoktur. Çünkü bayramın hepsini kabul etmek, onların küfrünü kabul etmek demektir. Onların bayramlarından bir kısmını kabul etmek, onların küfürlerinden bir kısmını kabul etmek demektir. Hatta bayramlar, şeriatleri (dînleri) birbirinden ayıran en belirgin özelliklerden ve en açık sembollerden birisidir. Dolayısıyla bayramı kabul etmek, küfrün en belirgin özelliğini ve onun en açık sembolünü kabul etmek demektir. Bunu kabul etmenin küfürle son bulan bir davranış olduğunda da şüphe yoktur.

Hanefî mezhebinin değerli âlimlerinden Molla Ali el-Kari, bu konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir:

“El-Hulasa adlı eserde zikredildiğine göre: “Kim, Nevruz günü bir mecûsiye yumurta hediye ederse kâfir olur. Çünkü o, bu yaptığıyla küfür ve sapıklığında o mecûsiye yardım etmiş veya hediye verme hususunda onlara benzemiş olur.” Buradan anlaşılan o ki eğer Nevruz günü mecûsiye değil de bir müslümana hediye verilse bu, küfür sayılmaz. Fakat bu görüş, tartışmaya açıktır. Çünkü söz konusu benzeme durumu, burada da vardır. Ancak hediyeyi Nevruz sebebiyle değil de rastlantı olarak vermiş olsa bundan dolayı küfre düşmez.

Mecmeu’n-Nevâzil adlı kitapta ise şöyle denmektedir: “Mecusiler, Nevruz gününde toplansa ve bir Müslüman da onlar için: “Ne güzel âdetleri var!” dese kâfir olur. Çünkü onun bu sözü, küfür âdetlerinden hoşlandığı, bununla birlikte İslâmî âdet ve gelenekleri beğenmediği anlamına gelir.”

Fetâvâ es-Suğrâ adlı eserde de şöyle denmiştir: “Bir kimse, daha önce satın almadığı halde özellikle Nevruz gününe saygı amacıyla birtakım şeyler satın alırsa kâfir olur. Çünkü bu hareketiyle o, kâfirlerin bayramına saygı göstermiş olur.” (Şerhu’l-Fıkhi’l-Ekber)

İmam ez-Zehebî rahimehullah da şunları söylemektedir: ***“Yahudi ve huristiyanların bayramlarına iştirak etmekten ve onların yaptığı gibi çörekler yapmak, tütsüler satın almak ve kadınların ve çocukların kına yakmalarından daha büyük bir çirkinlik olabilir mi?! Halbuki onlar, bizim idaremiz altında bulunan hakir kimselerdir. Ayrıca onlar, bayramlarımızda bize katılmadıkları gibi ne bize benzemeye çalışıyorlar ne de bizim yaptıklarımızı yapıyorlar. O halde (onların bayramını ve yılbaşını kutlayan) sen, yarın kıyamet günü gelip çıktığında hangi yüzle Peygamberinin karşısına çıkacaksın?! Zira sen, hem Peygamberinin sünnetine aykırı davranmaktasın, hem de hak yoldan sapmış din düşmanı kâfirlerin yaptıklarını yapmaktasın!***

Eğer biri: “Biz, bunları eşlerimizin ve çoluk çocuğumuzun gönülleri hoş olsun diye yapıyoruz.” derse şöyle cevap verilir: İnsanların en kötü halde olanı, Allah’ı gazaplandıracak şeylerle ailesini ve çocuklarını memnun eden kimsedir.”

Zehebî rahimehullah devamla şöyle demektedir: “Abdullah b. Amr radiyallahu anhuma’nın şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Kim, onların (İran mecûsilerinin) “nevruz” ve “mihrican” bayramlarını kutlar, onlara benzer ve tevbe etmeden bu hal üzere ölürse kıyamet günü onlarla beraber haşrolur.” (Beyhaki) Onun bu sözü, onların bayramlarını

kutlamanın ve onlara benzemenin büyük günahlardan olduğunu ve yine bu hususta basit bir şeyi dahi yapmanın insanı daha fazlasını yapmaya sürükleyeceğini ifade etmektedir. O halde Müslümana yakışan tavır, bu konuyu temelinden kapatması, ailesini ve çocuklarını bunlardan herhangi bir şeyi yapmaktan uzak tutmasıdır. Çünkü bid'atleri terk etmek ibadettir.

Cahilin biri çıkıp da "Çocuklarımı sevindiriyorum!" demesin!

Ey Müslüman! Çocuklarını sevindirmek için küfür ve isyanın sembolü olan, Allah'ı öfkeliendiren ve şeytanı memnun eden işlerden başka bir şey bulamadın mı?!

Sen, ne kötü bir yetiştiricisin!

Ama maalesef ki sen de böyle yetiştirilmişsin!"

Teşebbuhu'l-Hasis bi Ehli'l-Hamis...

Soru: Nevruz ve Yılbaşı gibi Bayramları kutlamak caiz midir?

Cevap: Allah'a hamdolsun.

Kadı Han şöyle demiştir:

"Bir kimse, başka bir günde almadığı bir şeyi sadece Nevruz günü satın alır da onunla, kâfirlerin yücelttikleri ve tazim gösterdikleri gibi, bu günü yüceltmek ve ona tazim göstermek isterse, bu takdirde kâfir olur. Yok eğer yüceltmek ve ona tazim göstermek için değil de sadece eğlenmek için satın alırsa, bu takdirde kâfir olmaz. Eğer Nevruz günü bir insana bir şey hediye eder de bununla o günü yüceltmek ve ona tazim göstermek istemez, bunu sadece insanların bir geleneği olduğu için yaparsa, bu takdirde kâfir olmaz. Müslümanın, bu günden önce veya sonra yapmadığı bir şeyi, bu günde de yapmaması ve kâfirlere benzemekten kaçınması gerekir."

Mâliki âlimlerinden İbn-i Kâsim; "müslümanın, bir hristiyanın bayram gününde ona bir şey hediye etmesini çirkin görmüş ve bu davranışın, onun bayramını yüceltmek, ona tazim göstermek ve onun küfrüne yardım etmek olarak görmüştür. Aynı şekilde bayramlarında kâfirlere benzemek câiz değildir. Onlara bu konuda benzeyen müslümana yardım edilmez, aksine böyle yapmasına engel olunur. Bu sebeple bir kimse, onların bayramlarında İslâm'a aykırı olarak bir dâvet yaparsa, onun bu dâvetine icâbet etmek gerekmez. Müslümanlardan bir kimse, diğer zamanlarda yapmış olduğu geleneğe aykırı olarak bu bayramda bir hediye verirse, özellikle de bu hediye, onlara benzemeye yardımcı olacak bir şey ise, onun

hediyesi kabul edilmez. Tıpkı doğum günü partisinde mum ve benzeri şeylerin hediye edilmesi gibi. Bayramlarında kâfirlere benzeyen (müslümanların) cezâlandırılması gerekir."

Abdullah b. Cibrîn -Allah onu korusun- bu konuda şöyle demiştir:

"Hristiyanların yılbaşı bayramı ile (Mecusilerin) Nevruz ve Mihricân bayramları gibi bid'at olan bayramları kutlamak, câiz değildir. Aynı şekilde müslümanların, dînde sonradan çıkardıkları Rebiü'l-Evvel ayındaki Mevlid-i Nebevî ile Receb ayındaki Mirac Kandilini kutlamaları da câiz değildir. Hristiyanların (yılbaşı gecesi için) veyhut da müşriklerin kendi bayramları için hazırladıkları yemekten yemek câiz değildir. Bu bayramları kutlamak için yaptıkları dâvete icâbet etmek de câiz değildir. Çünkü onların dâvetine icâbet etmek, onları bu konuda teşvik etmek, onları cesâretlendirmek ve onların bu bid'atlarını kabul etmek demektir. Ayrıca bu davranış, halktan câhil kimselerin aldatılmalarına ve kâfirlerin bu hareket ve davranışlarında herhangi bir sakıncanın olmadığına inanmalarına sebep olur. Allah Teâlâ en iyi bilendir." (el-Lu'lu'ul-Mekîn Min Fetâvâ İbn-i Cibrîn; s: 27).

Sözün özü; müslümanların, Nevruz bayramını kutlamaları, kutlamak için yemek hazırlamak ve hediye vermek gibi şeylerle Nevruz bayramını tahsis etmeleri câiz değildir.

Allah Teâlâ en iyi bilendir.

Oruç tutmanın dinimizdeki yeri nedir, hikmeti var mıdır (açları anlayalım diye mi)

Oruç ibadetinin temel hedefi insanları takvaya eriştirmektir. Bu bizzat Kur'ân-ı Kerîm'de "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız ve takvaya erişmeniz için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı (...)" (Bakara: 2/183-184) şeklinde ifade edilmektedir.

İnsanı manevi bir eğitim sürecine taşıyan oruç, kulun, kısa sürede kalbi ve ruhu üzerinde birikmiş günah tortusundan sıyrılmasını sağlar. Böylece oruç, insanı "kad eflaha men zekkâhâ" ayetinin sırrına erdirir. Bu, nefsinin kötülüklerden arındırmanın, kurtuluşa erdiğinin bir ifadesidir. Nasıl ki sadaka ve zekât, inananları günahlardan temizler, onları arındırıp, yüceltirse (Tevbe: 9/103) bedeninin zekâtı olan oruç da (İbn Mâce, Sıyâm, 44) insanı nefsinin hâkimiyeti altında ezilmekten kurtarır.

Oruç kimlere farzdır?

İslâm'a göre, kişilerin sorumlu olmalarının temel şartları Müslüman, akıllı ve ergenlik çağına ulaşmış olmaktır. Dolayısıyla bu şartlar, oruç ibadeti ile sorumlu olmanın da şartlarıdır. Buna göre, bir kimsenin Ramazan ayında oruç tutmasının farz olması için öncelikle Müslüman, akıllı ve âkilbâliğ olması gerekir (Kâsânî, Bedâî', 2/87).

Oruç tutmaya nasıl niyet edilir, niyet unutulursa ne olur, sahura kalkmak niyet için yeterli olur mu?

Oruç için niyetin vakti, akşam namazının vakti girmesiyle birlikte başlar.

Ramazan, günü belirlenmiş adak ve nafil oruçlarda niyet, öğle namazına 1 saat kalana kadar devam eder. Bunların dışındaki, keffaret, kaza, günü belirlenmemiş adak oruçlarında ise imsak vaktine kadar niyet edilmesi gerekir. Niyet kalbin işi olduğu için kalben niyet ettim Allah rızası için yarınki günün ramazan orucunu tutmaya diye niyet edilebilir.

İmsak, güneş ve namaz vakti ne demektir? sahurda ezan bitene kadar yemek yiyebilir miyiz?

İmsak: Sabah namazının vakti bu saatte girer. Ayrıca oruca başlama saatidir. Bu saatten sonra bir şey yenilmez. Güneş: Sabah namazının vaktinin sona erdiği vakittir. Sahurda imsak vakti girdimi sahurun vakti çıkmış sabah namazının vakti girmiş demektir. Sabah namazının ezanı okunurken hala sahur yemeği yiyenler o gün oruç tutmamış olurlar. Çünkü imsak vaktinden sonra yiyip içtikleri için o günkü orucu yemiş olurlar. İhtiyat olarak ezan okunmadan bir iki dakika önce yemeyi, içmeyi bırakmak gerekir.

Orucu bozan durumlar nelerdir?

Kasden yeyip içmek ve oruca aykırı olan işleri yapmak orucu bozar. Bu işlerin bir kısmı yalnız kazayı ve bir kısmı da hem kaza, hem de keffareti gerektirir. Bunlar açıklanacaktır.

Unutarak bir şey yemek ve içmek veya cinsel ilişkide bulunmak orucu bozmaz. Bu hususta farz, vacib ve nafil oruçlar arasında bir fark yoktur. Çünkü unutma ve yanılma ile yapılan işler bağışlanmıştır.

(Malikîlere göre, bunların her biri ile farz olan oruç bozulur, kazası gerekir. Çünkü orucun rüknu olan imsak kaybolmuştur.)

Yanılarak yemek yiyen bir oruçluya raslanınca, bakılır: Eğer oruç tutmaya güçlü görülüyorsa, ona oruçlu olduğunu hatırlatmamak, tercih edilen görüşe göre, harama yakın mekruhtur. Fakat çok yaşlı ve zayıf kimse olunca, diğer ibadetleri sağlam yapabilmesi için, ona hatırlatılmaz. Uykuya dalmış bir kimseyi, vakti geçmeden namaz kılmak için uyandırmak da bir görevdir. Uyuyan özürsü sayılır; fakat uyandırmayan özürsü sayılmayacağı için günah işlemiş olur.

Uyku halinde bir şey yeyip içmek orucu bozar. Bu yanılma işi gibi sayılmaz.

Hata yolu ile yeyip içmek de orucu bozar. Bunun için, oruçlu olduğunu bildiği halde bir kimse, kasıd olmaksızın hata ile bir şey yeyip içse, abdest alırken boğazından aşağı su kaçsa veya ağzına yağmur ve kar daneleri düşüp midesine doğru gitse orucu bozulur ve üzerine kaza gerekir. Fakat oruçlu olduğu hatırında yoksa, bunlardan dolayı orucu bozulmaz.

Ağza su verip çalkaladıktan sonra ağızda kalan yaşlığın tükürükle beraber yutulması orucu bozmaz. Yine insanın baş kısmından burnuna inen akıntıyı kasden içeri çekip yutması da orucu bozmaz.

Dişlerin arasından çıkan kan boğaza gidecek olsa, bakılır: Eğer az olur da içeriye geçmezse, orucu bozmaz. Çünkü adet gereği bundan korunmak mümkün değildir. Çok olmakla beraber çoğunluğu tükürük teşkil ediyorsa, hüküm yine böyledir. Fakat çoğunluğu kan olur ve tadı duyurulur bir halde

veya kanla tükürük eşit bulunursa, yutulunca oruç bozulur. Çıkarılan diş için de bu haller geçerlidir.

Ağızdan dışarı çeneye doğru iplik halinde sarkan ve ağızdan kopup ayrılmayan ağız salyasını içeriye çekip yutmak da orucu bozmaz. Çünkü bu halde henüz ağızdan çıkmamış sayılır. Bunun gibi, herhangi bir sebeble ağızdan çıkıp yine ağıza girerek boğaza giden bir su ile de oruç bozulmaz.

Kişinin konuşmaktan veya başka bir sebebdan dolayı tükürkle ıslanmış dudaklarını emmesi, orucunu bozmaz. Çünkü bunda bir zaruret vardır.

Göz yaşı veya yüz teri ağıza girecek olsa, bakılır: Eğer bir ve iki damla gibi az bir şey ise, orucu bozmaz. Çünkü bundan kaçınmak mümkün değildir. Fakat tuzluluğu bütün ağız içinde duyulacak derecede fazla olup da oruç hatırdan iken yutulacak olsa, orucu bozar.

Yenilmesi kastedilmeyen ve kendisinden kaçınılması mümkün olmayan bir şeyin içeriye gitmesi orucu bozmaz. Onun için, ilaç olarak ağrıyan dişe konulan karanfilin tadı tükürkle boğaza kaçarsa, havada dağılan bir duman ve toz-topraktan, öğütülen veya tokmakla döğülen şeylerden kalkan toz, orucu bozmaz. Uçan bir sineğin boğaza kaçması da böyledir. Fakat dişe ilaç olarak konulan bir nesnenin mesela karanfilin yutulması orucu bozar.

Yine, oruçlu bulunduğunu hatırladığı halde, kokladığı bir "Buhurun = Kokunun" dumanı içine gitse veya bir sineği tutup yutarsa, orucu bozulur. Böyle bozulan bir orucu kaza etmek gerekir.

Renk veren bir iplik parçasını defalarca ağıza alıp çıkarmak orucu bozmaz. Fakat oruçlu olduğunu hatırlayan kimse, ağzına aldığı herhangi bir renkteki ipliğin tükürüğünü yutacak olsa, orucu bozulur.

Dişlerin arasında kalmış olan bir yemek kırıntısı yutulsa, bakılır: Eğer az bir şey ise, orucu bozmaz; fakat çok olursa bozar. Nohut tanesinden küçük olan şey azdır, nohut danesi kadar olan şey de çoktur. Bu bir ölçüdür.

Dişlerin arasında kalan susam veya buğday danesi gibi pek az bir şeyi yutmak orucu bozmaz. Fakat böyle bir şey dışardan alınıp yutulsa, orucu bozar. Bu halde, tercih edilen görüşe göre, keffaret de gerekir. Ancak böyle pek az bir şey ağıza alınıp çiğnense oruca zarar vermez. Çünkü bu ağız içinde dağılır bir zerre haline gelir. Ancak bunun tadı boğaza giderse oruç bozulur.

Nohut büyüklüğünden az olup dişler arasında kalan bir şey, ağızdan çıkarılıp sonra yenirse orucu bozar. Ancak sahih olan görüşe göre keffaret gerekmez. Çünkü böyle bir şeyi yemek, olağan dışı bir iştir.

Bir kusuntu, kendiliğinden gelince bakılır: Eğer ağız dolusu olmayıp içeriye dönerse, ittifakla orucu bozmaz. Fakat içeriye döndürülürse, İmam Muhammed'e göre orucu bozar. Çünkü imsak kaybolmuştur, İmam Ebû Yusuf'a göre bozmaz; çünkü bu az olduğu için abdesti bozmadığı gibi, orucu da bozmaz.

Fakat bu kusuntu ağız dolusu olup kendi başına içeriye dönecek olsa, İmam Ebû Yusuf'a göre orucu bozar. Çünkü bu, taharete engeldir, İmam Muhammed'e göre bozmaz; çünkü imsak kasden terkedilmiş değildir. Ancak böyle bir kusuntu kısmen veya tamamen sahibi tarafından geriye çevrilirse, ittifakla orucu bozar.

Bir kusuntu, sahibi tarafından kasden getirilince bakılır: Eğer ağız dolusu ise, ittifakla orucu bozar. Çünkü bu hal, hem taharete, hem de imsake engeldir. Bu halde, içeriye az çok bir şey dönüp gider. Bunun için orucun kazası gerekir. Fakat ağız dolusundan az olup da kendi başına geri dönerse,

İmam Muhammed'e göre, orucu bozar. Çünkü bu imsake engeldir, İmam Ebû Yusuf'a göre bozmaz; çünkü az olduğundan taharete engel değildir.

Bu kusuntu, içeriye çevrildiği takdirde, hem İmam Muhammed, hem de İmam Ebû Yusuf'dan bir rivayete göre, orucu bozar, İmam Ebû Yusuf dan diğer bir rivayete göre ise, bozmaz.

Yalnız yapışmak, öpmek ve oynamakla oruç bozulmayacağı gibi, yalnız bakmak ve düşünmek sonucu olarak inzal olmakla da bozulmaz. Bunun için bir kimsenin zevcesini öpüp okşaması ile onun orucu bozulmaz.

Yine, zevcesinin veya başkasının yüzüne veya herhangi bir uzvuna tekrar suretinde olsa dahi, bakması ile ve bakışından veya bunları düşünüşünden dolayı şehvetle akıntı olması ile de orucu bozulmaz.

Bir erkek zevcesini veya bir kadın kocasını öpüp de erkekden meni, kadından bir yaşlık belirse, bunların orucu bozulmuş olur, bundan dolayı da kaza gerekir. Kadın bu öpme sonunda bir yaşlık değil de, bir lezzet duyacak olsa, İmam Ebû Yusuf'a göre orucu bozulur, İmam Muhammed'e göre bozulmaz. Okşamak, el tutuşmak, boyuna sarılmak da, öpme gibidir.

İhtikan (şırınga yapmak), buruna ilaç akıtmak, kulağa yağ damlatmak orucu bozar ve kazayı gerektirir. Fakat kulağa giren su, orucu bozmadığı gibi, kulağa dökülen su da, tercih edilen görüşe göre orucu bozmaz. Bunun gibi, üzerinde kulak kiri bulunan bir karıştırıcının kulağa birkaç defa sokulup çıkarılması ile de oruç bozulmaz. (İmam Şafî'ye göre bozar.)

Erkeğin tenasül aletine damlatılan su veya yağ, mesaneye kadar gitse bile, İmamı Azam ile İmam Muhammed'e göre orucu bozmaz. Fakat mesaneye kadar gitmeyip de tenasül organı içinde kalırsa, ittifakla bozmaz.

Su veya yağ ile ıslanmış bir parmağın ön veya arka tarafa sokulması, oruç hatırlanması halinde olursa orucu bozar. Unutma halinde ise, bozmaz. Kuru bir parmağın sokulması, her iki halde de orucu bozmaz.

İnsanın derisinden içeriye sızan şeyler orucu bozmaz. Bunun için vücuda sürülen bir yağ veya yıkanılıp içeriye soğukluğu geçen bir su, orucu bozmaz.

Yine, göze dökülen bir ilaç orucu bozmaz, boğazda duyulsa bile... Göze sürülen bir sürme de böyledir, izi ve rengi tükürükte görülse de... Çünkü bunların öyle içeriye geçmesi derideki emişlerledir.

Oruçlunun kendi işi olarak ağzından başka, vücudunun herhangi bir kısmından içine tamamen sokulup kaybolan veya başkası tarafından sokulup vücuda yarar sağlayan herhangi bir şey orucu bozar. Bu hususta içeriye giden şeye bakılır, gittiği yola bakılmaz. Bundan dolayı bir kimsenin başkası tarafından herhangi bir uzvuna saplanıp vücutta kaybolan odun ve demir benzeri bir şey orucu bozar. Fakat böyle bir şeyin bir ucu dışarda kalmış olursa, orucu bozmaz. Bir parçası içeriye sokulmuş olan bir süngü veya bir odun parçası gibi...

Yine, iç boşluğa veya dimağa kadar uzayan derin bir yaraya konulan yaş bir ilaç, içeriye veya dimağa kadar geçince orucu bozar, kazayı gerektirir.

Bu mesele, İmam Serahsinin "Mebcut" adlı kitabındaki açıklamasına bakılırsa, İmamı Azam'a göredir. Bu esas üzerine denilir ki, Ramazanda gündüz vakti vücuda yapılan iğne de orucu bozar ve kazayı gerektirir. Çünkü bu, hem oruçlunun rızası ile yapılmakta, hem de vücudun yararına yapılmış bulunmaktadır. İğne aracılığı ile vücutta bir yol açılıyor ve böylece ilaç tam vücudun içine akıtılmış oluyor. Artık bu şekilde ilacın içeriye girmesi, suyun deriden emilerek içeriye

geçmesi gibi değildir. Bundan dolayı açık bir ihtiyaç veya zaruret bulunmayınca, iğneler iftardan sonra yapılmalıdır. İhtiyata uygun olan budur.

Hatta bir görüşe göre, başkası tarafından sokulup vücudun içinde kaybolan demir parçası gibi bir şey, vücudun yararına olmadığı halde, yine orucu bozar.

İki imama gelince, bunlara göre bir şey, tabîî yoldan içeriye gitmedikçe oruç bozulmaz. Çünkü oruç; "Yaratılıştaki bir yol ve kanal olan bir uzuvdan (organdan) bir şeyi içeriye sokmaktan kendini tutmaktır." Biz böyle bir imsak ile emrolunmuşuz. Bu hususta geçici olan yol ve kanallara itibar edilmez.

Bunun için dışardan bir yaraya konulan ilaç, boşluğa kadar gitse de, orucu bozmaz. Vücudun derisini yırtarak içeriye gidip kaybolan bir demir, bir kurşun parçası hakkında da hüküm böyledir. Buna göre iğne ile de orucun bozulmaması gerekir. Evvelce, fetvahaneye tarafından da bu yolda fetva verilmişti. Fakat daima ihtiyat yolunun gözetilmesi iyidir.

Baştaki veya karındaki bir yaraya konulup yaranın ıslaklığı ile dimağa veya boşluğa gitmeyen bir ilaçtan ittifakla oruç bozulmaz. Fakat böyle bir yaraya konulup dimağa veya ileriye gidip gitmediğinden şüphe edilen sıvı bir ilaç, İmamı Azam'a göre orucu bozar. Çünkü böyle bir ilaç adet bakımından içeriye geçer, iki imama göre, bununla oruç bozulmuş olmaz. Çünkü böyle şüphe ile oruç bozulamayacağı gibi, tabîî olmayan bir yoldan içeri giren bir ilaç ile de oruç bozulmaz.

Unutarak yemek, kusmak, iğne yaptırmak, diş fırçalamak, kulak damlası, sakız, misvak, kan vermek, kan almak, orucu bozar mı?

Unutarak yiyip içmek orucu bozmaz. Unutmak ilâhî bir özür olduğu için affedilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.), "Bir kimse oruçtu olduğunu unutarak yer, içerse orucunu tamamlasın, bozmasın. Çünkü onu, Allah yedirmiş, içirmiştir." (Buhârî, Savm, 26 [1933]; Müslim, Sıyâm, 171 [1155]) buyurmuştur.

Unutarak yiyip içen kimse, oruçlu olduğunu hatırlarsa hemen ağızındakileri çıkarıp ağızını yıkar ve orucuna devam eder (Merğînânî, el-Hidâye, 1/120-121).

Miktarı ne olursa olsun kendiliğinden gelen kusuntu orucu bozmaz. Aynı şekilde mideden ansızın ağza yükselip tekrar mideye dönen şeyler de oruca zarar vermez. Kişinin kendi isteği ile ağız dolusu kusması hâlinde ise oruç bozulur.

Hız. Peygamber (s.a.s.), "Oruçlu kimse kendisine hâkim olamayarak kusarsa ona kaza gerekmez. Her kim de kendi isteği ile kusarsa orucunu kaza etsin." (Ebû Dâvûd, Savm, 32 [2380]; Tirmizî, Savm, 25 [720]) buyurmuştur.

Bununla birlikte, kustuğu için orucu bozuldu zannıyla yemeye içmeye devam eden kimsenin orucu bozulur. Böyle bir kimseye keffâret değil, gününe gün kaza gerekir (İbnü'l-Hümâm, Fethü'l-kadîr, 2/334-335; el-Fetâvâ'l-Hindiyye, 1/205).

Ebû Hanîfe (ö. 150/767)'ye göre karın boşluğuna veya beyne kadar ulaşan derin yaralara sürülen ilaçlar karın boşluğuna veya beyne ulaşırsa oruç bozulur ve kazayı gerektirir. Buna göre; aşı veya iğne yoluyla deri altına, adaleye veya damara zerkedilen ilaç orucu bozar. Çünkü bu yolla alınan ilaç, serum veya aşı tam içeriye akıtılmış ve bütün vücûda yayılmış olur. Ayrıca oruçlunun iradesiyle tatbik edilmiş ve vücûdun salâhına elverişli bulunmuştur.

Boğaza su kaçırmadan ağız su ile çalkalamak orucu bozmadığı gibi **diş fırçalamakla da oruç bozulmaz** (el-Fetâvâ'l-Hindiyye, 1/202). Bununla birlikte, diş macununun veya suyun boğaza kaçması hâlinde oruç bozulur.

Bîr kimsenin kulağına, kendi isteğinin dışında yağ girmiş olsa, o kimsenin de orucu bozulur.

Serâhsî'nin Muhıyt'inde de böyledir.

Kulağına su damlatılmış olan kimsenin orucu bozulmaz. Hidâye'de böyledir. Sahih olan da budur. Serahsî'nin Muhıyt'inde de böyledir.

Bu konuda İmam Merginânî şöyle der:

Kulağına ilaç damlatan kimselerin orucu bozulur.) Zira Peygamber Efendimiz (Aleyhi's-salâtü ve'sselâm)-Oruç ancak herhangi bir şeyin içe girmesiyle bozulur- (Heysemi ez-Zevâid cilt 3. sh. 167) buyurmuştur. Hem de oruç, kişiye yararlı olan herhangi bir şeyin içine girmesiyle bozulduğuna göre, bu üç şeyde de oldukça yarar vardır. (Fakat bu kimselere keffaret lâzım gelmez.) Çünkü keffaret ancak, yiyip içmek veyahut cinsel ilişkide bulunmakla oruç bozulduğu zaman lâzım gelir.

Şekerli ve tatlı olan bütün sakızlar orucu bozar. Ama daha önceden çinlenilmiş bir kenger sakızı çinlemek orucu bozmaz ama mekruh olur.

Misvak kullanmak içeri bir şey gitmediği müddetçe orucu bozmaz.

Kan vermek orucu bozmaz ama kan almak orucu bozar.

Kalp hastalarının dilaltı hapi kullanması orucu bozar mı?

Bazı kalp rahatsızlıklarında dilaltına konulan hap, doğrudan ağız dokusu tarafından emilip kana karışarak kalp krizini önlemektedir. Söz konusu hap ağız içinde emilip yok olduğundan mideye bir şey ulaşmamaktadır. Bu itibarla, dilaltı hapi kullanmak orucu bozmaz. Fakat dil altı hapından bir parça tükürkle boğazdan geçer de mideye ulaşırsa oruç bozulur.

Göz damlası kullanmak orucu bozar mı?

Göze damla veya benzeri şekilde ilaç dökmek orucu bozmaz. Göze damlatılan bir ilacın tadını, boğazında hisseden kimsenin de orucu bozulmaz. Ancak buruna akıtılan ilaç ve benzeri şeyler orucu bozar.

Endoskopi, kolonoskopi yaptırmak, makat veya ferçten ultrason çektiirmek orucu bozar mı?

Midedeki hastalığı tespit amacıyla mideyi görüntülemek veya mideden parça almak için yaptırılan endoskopide, ağız yoluyla mideye tıbbî bir cihaz sarkıtılmakta ve işlem bittikten sonra çıkarılmaktadır. Kolonlardaki hastalığı teşhis etmek amacıyla bağırsak içini görüntülemek veya parça almak için yapılan kolonoskopide, makattan bağırsaklara cihaz gönderilmekte ve işlem bittikten sonra çıkarılmaktadır. Kolonoskopide genellikle, endoskopide ise bazen, incelenecek alanın temizliğini sağlamak amacıyla cihaz içinden su verilmektedir.

Endoskopi ve kolonoskopi yaptırmak; yeme, içme anlamına gelmemekle birlikte, cihaz içinden su verildiğinde oruç bozulur.

İdrar kanalının görüntülenmesi, kanala ilaç akıtılması orucu bozar mı?

İdrar kanallarına giren cihazlar veya akıtılan ilaçlar orucu bozmaz (Merginânî, el-Hidâye, I, 125, Kâsânî, Bedâiü's-sanâî, II, 243)

Anestezi yaptırmak orucu bozar mı?

Anestezi, acı ileten sinir yolları üzerinde iletimin değişik seviyelerde engellenmesi demektir. Lokal, bölgesel ve genel anestezi olmak üzere, üç türlü anestezi vardır. Küçük ameliyatlarda ameliyat bölgesinin yakın çevresine iletimi engelleyen ilaçların verilmesi ile oluşan anesteziye, "sınırlı uyuşturma" denir. Vücudun daha geniş bölgeleri, örneğin belden aşağısı veya bir yarısı iletimin omurilik düzeyinde engellenmesi için omuriliğe veya omuriliğe varmadan geniş bir sinir grubunun oluşturduğu bağlantı yerleri üzerine ilaç verilerek oluşturulan anesteziye "bölgesel anestezi" denir. Hastanın uyutulup ağrının duyulması beyin düzeyinde engellenirse, bu tür anesteziye "genel anestezi" denir.

Anestezi, nefes yolu veya iğne ile vücuda ilaç verilerek oluşturulmaktadır. Nefes yolu veya iğne ile yapılan anestezi, mideye ulaşmadığı gibi yeme-içme anlamı da taşımamaktadır. Ancak bölgesel ve genel anestezide, acil durumlarda ilaç ve sıvı vermek amacıyla damar yolu açılarak, bu açıklık işlem süresince serum vermek suretiyle sağlanmaktadır. Bu itibarla, sınırlı uyuşturma orucun sıhhatine engel değildir. Bölgesel ve genel anestezide serum verildiği için oruç bozulur.

Kulak damlası kullanmak ve kulak yıkattırmak orucu bozar mı?

Hanefi mezhebine göre kulak damlaması orucu bozar. Kulağın yıkattırılması ise orucu **bozmaz**.

Diyaliz uygulaması orucu bozar mı?

Böbrek yetmezliği hastalarına uygulanan diyaliz; periton diyalizi, hemodiyaliz olmak üzere iki çeşittir. Periton diyalizi, karın boşluğuna verilen özel bir solüsyon aracılığı ile hastanın kendi karın zarı kullanılarak kanın zararlı maddelerden arındırılması ve sıvı dengesinin sağlanması işlemidir. Hemodiyaliz ise kanın vücut dışında bir makine yardımı ile temizlenip vücuda geri verilmesi işlemidir. Kan bir iğne aracılığı ile hastanın kolundan alınır. Hemodiyaliz makinası, diyalizör denen bir filtreden kanı sürekli geçirerek zararlı maddeleri ve fazla suyu filtre eder. Filtre edilen temiz kan ikinci bir iğne ile hastanın damarına geri verilir. Bu işlem yapılırken bazen, gıda içerikli sıvı verilmesi gerekmektedir.

Buna göre hastaya herhangi bir sıvı maddesi verilmeden gerçekleştirilen hemodiyalizde oruç bozulmaz. Diğer diyaliz çeşitlerinde ise vücuda gıda içerikli sıvı verildiği için oruç bozulur.

Anjiyo yaptırmak orucu bozar mı?

Halk arasında anjiyo olarak bilinen operasyon, teşhise yönelik (anjiyografi) ve tedaviye yönelik olarak uygulanmaktadır. Anjiyografi vücut damarlarının görüntülenmesi demektir. Damar içine damarların görünür hale gelmesini sağlayan ve kontrast madde olarak tanımlanan ilaç verilerek, anjiyogram adı verilen filmler elde edilir. Anjiyografi sayesinde organları besleyen damarlar görüntülenerek damar hastalıkları veya bu damarlardan beslenen organlara ait tanı koydurucu bilgiler edinilir. Tedaviye yönelik olarak uygulanan anjiyonun klasik yöntemi anjiyoplastidir. Bu ise, dar veya tam tıkalı damarların balon ya da stent denilen özel araçlarla tekrar açılması için yapılır.

Bu bilgiler ışığında gerek anjiyografi, gerekse anjiyoplasti operasyonlarında yemek ve içmek anlamı bulunmadığından, oruç bozulmaz.

Biyopsi yaptırmak orucu bozar mı?

Tahlil amacıyla vücudun herhangi bir organından parça alınması (biyopsi), orucu bozmaz.

Kan aldirmek orucu bozar mı?

Kan aldirmek orucu bozmaz.

Oruçlu kimse akupunktur yaptırabilir mi?

Akupunktur, vücutta belirli noktalara iğne batırarak çeşitli hastalıkları tedavi etme metodudur. Orucu bozan şeyler kapsamında olmadığı yani vücudu beslemesi ve gıdalandırması söz konusu olmadığı için akupunktur yaptırmak orucu **bozmaz**.

Merhem ve ilaçlı bant kullanmak orucu bozar mı?

Deri üzerine sürülen merhem, yapıştırılan ilaçlı bantlar orucu bozmaz

Şeker hastalarının uyguladıkları insülin iğnesi orucu bozar mı?

Meseleye iki yönden bakmak gerekiyor. İmam Ebû Hanife'ye göre vücuda giren her şey orucu bozar. Dolayısı ile bütün iğneler, aşılar ve insülin iğneleri orucu bozar. Fakat imam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre bunlar mideye ulaşmadığı ve doğal beslenme sayılamayacağı için orucu bozmaz.

Dolayısı ile takvaya yönelenler eğer insülin iğnelerini akşam iftardan sonra yaptıranlar akşam yaptırınsınlar veya yapsınlar. Fakat gündün almak mecburiyetinde olanlar İmam Ebû Yusuf, İmam Muhammed ve İmam Şâfi'nin içtihadına göre hareket etsinler, insülini alsınlar oruçlarına da devam etsinler.

Kadınlar hayız ve nifas hâllerinde oruç tutabilirler mi?

Âdet ve lohusalık hâlindeki bir kadının namaz kılması ve oruç tutması haramdır. Bu durumdaki kadının namazı ve orucu sahih olmaz. Fakihler bu konuda görüş birliği içindedirler (Şâfiî, el-Ümm, 1/76-77; Sahnûn, el-Müdevvene, 1/151; Haddâd, el-Cevhera, 1/29; İbn Hazm, el-Muhallâ, 1/380; Merğînânî, el-Hidâye, 1/33-34; İbn Kudâme, el-Muğnî, 1/223-224; İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, 2/371; Şevkânî, es-Seylû'l-cerrâr, 1/300).

Âdet süresince terk edilen namazların kazâ edilmeyeceği, oruçların ise temizlendikten sonra tutulacağı hususlarında da bütün mezheplerin görüş birliği vardır (İbnü'l-Münzir, el-İcmâ', 47-48; Nevevî, Şerhu Müslim, 4/26; San'ânî, Sübülû's-selâm, 1/105; Cezîrî, el-Mezâhibü'l-erbe'a, 1/123).

Söz konusu icmânın dayanağı Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hadisleri ve sahabe uygulamasıdır. Nitekim Hz. Âişe bu konuda kendisine sorulan bir soru üzerine; Resûlullah döneminde âdet gördüklerinde tutmadıkları oruçları kaza etmekle emrolunduklarını, kılmadıkları namazları ise kaza etmekle yükümlü tutulmadıklarını söylemiştir (Buhârî, Hayız, 20 [321]; Müslim, Hayız, 69 [335]).

İmsak vaktinden sonra âdet hali sona eren bir kadın oruç tutabilir mi?

İmsak vaktinden sonra âdet hali sona eren bir kadın, o gün hiçbir şey yiyip içmemiş olsa bile, oruç tutmuş sayılmaz.

Oruçlu iken hayız / âdet gören kadın ne yapar?

Oruca niyetlenen bir kadın, gün içerisinde âdet görmeye başlarsa orucunu bozar, temizlenince bugünün orucunu da kaza eder (Merğînânî, el-Hidâye, 1/126). İftar vaktine kadar oruçlu gibi davranılması doğru değildir. Ancak Ramazan'ın hassasiyetine riâyet ederek başkalarının yanında yiyip içilmemesi uygun olur.

Kadınların Ramazanda âdet geciktirici ilaç kullanmaları caiz midir? Ayrıca kullandığı ilaç sebebiyle âdeti geciken bir bayanın tuttuğu oruçlar geçerli midir?

Kadınların Ramazanda âdet geciktirici ilaç kullanmaları caizdir. İlaç etkisi ile de olsa, akıntı olmadıkça ay hâli vuku bulmuş olmayacağından tutulan oruç geçerlidir. Ancak hayız kanı ile vücutta biriken zararlı maddeler dışarı atıldığından, vücudun sıhhati bakımından ay hâlini önlemek için ilaç kullanılması tavsiye edilmez.

Düşük yapan bir bayan Ramazan orucunu nasıl tutar?

Düşük yapan bir kadının oruç tutup tutamayacağı konusundaki hüküm, düşüğün lohusalık sebebi sayılıp sayılmaması ile ilgilidir. Hanefî ve Hanbelîlere göre; el, ayak veya parmak gibi uzuvları belirmiş cenin düşüren kadından gelen kan, lohusalık kanıdır; bu kadın da lohusadır. El ve ayak gibi uzuvlar belirmeden meydana gelmiş düşükten sonra görülen kan ise istihâza (özür) kanıdır. (bkz. Merğînânî, el-Hidâye, 1/35; İbn Kudâme, el-Muğnî, 6/110).

Hanefî ve Hanbelîlerin verdiği bu hükmün, rahimden gelip düşen/dışarıya çıkan maddenin cenin mi yoksa başka bir şey mi olduğunun ancak el-ayak gibi uzuvların belirmesiyle anlaşılabilirdiği zamanlarda verilmiş olduğu dikkate alınmalıdır (bkz. Kâsânî, Bedâi‘, 1/43).

Bu itibarla düşenin cenin olduğu tıbben tespit edildiğinde düşükten sonra görülen kan da lohusalık kabul edilmelidir. Nitekim Şâfiî ve Mâlikîlere göre de her durumdaki düşük lohusalık sebebidir. (Remlî, Nihâyetü’l-muhtâc, 1/212; Desûkî, Hâşiye, 1/174-175). Sonuç olarak organları belli olsun ya da olmasın düşenin, cenin olduğu biliniyorsa söz konusu kadın, lohusalık hükümlerine tabi olup oruç tutamaz.

Düzensiz âdet kanaması olan bir bayan oruçlarını nasıl tutmalıdır?

Her kadının âdet gördüğü gün sayısı eşit değildir. Bu süre Hanefîler'e göre en az üç, en çok on gün olabilir. Âdet günlerinin süresi, daha önce yaşanmış tecrübelerle göre belirlenir. Düzensiz kanamalarda, üç ile on gün arasındaki kanama âdet sayılıp, o günlerde oruç terk edilir. Daha sonra kaza edilir. On gün dolduktan sonra gusledilip, namaz ve oruca başlanır. İki âdet arasındaki temizlik süresi de 15 günden az olmaz.

Bayram günü oruç tutulabilir mi?

Bayram günleri, oruç tutmanın yasak olduğu günlerin başında gelir. Ramazan bayramının birinci gününde ve kurban bayramının dört gününde oruç tutmak tahrîmen mekruhtur.

Ebu Saîd el-Hudrî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

"Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Ramazan bayramı ile Kurban bayramı günü oruç tutmayı yasaklamıştır."

Oruç fidyesi ne demektir?

Fidye, bir kimseyi bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtarmak için ödenen bedel demektir. Dinî bir terim olarak ise, oruç ibadetinin eda edilememesi sebebiyle veya hac ibadetinin edası sırasında işlenen birtakım kusurların giderilmesi için ödenen maddi bedeli ifade eder. Kur'an-ı Kerim'de, "Oruç tutmaya güç yetiremeyenler, bir yoksul doyumu fidye öder." (Bakara, 2/184) buyrulmaktadır. Buna göre ihtiyarlık ve şifa ümidi olmayan bir hastalık sebebiyle oruç tutamayan kimse, daha sonra bu oruçları kaza etme imkânı bulamazsa, her gününe karşılık bir fidye öder (Serahsî, el-Mebsût, III, 100; İbn Kudâme, el-Muğnî, IV, 395-397).

Öte yandan Şâfiîlere göre Ramazan ayının kaza borcu herhangi bir mazeret olmaksızın yerine getirilmeden, öteki Ramazan gelecek olursa, kaza borcuna ilaveten bir de fidye ödeme

yükümlülüğü ortaya çıkar (Nevevî, el-Mecmû', VI, 364; Şirbînî, Muğni'l-muhtâc, I, 645). Şâfî mezhebinde fidye ödeme yükümlüğünün ortaya çıktığı bir diğer mesele de gebe ve emzikli kadınlarla ilgilidir. Emzirme ve hamilelik sebebiyle çocuğunun sağlığı hakkında endişe duyan annelerin, oruç tutamadıkları günleri hem kaza etmeleri hem de fidye vermeleri gerekir. Fakat çocuk hakkında değil de kendileri hakkında endişe ederlerse o zaman sadece kaza gerekir (Nevevî, el-Mecmû', VI, 267).

Oruçlu iken boy abdesti almak / banyo yapmak orucu bozar mı?

Ağız ve burnundan su girip de sindirim organına ulaşmadıkça oruçlu kimsenin yıkanması, orucuna zarar vermez.

İhtilam olmak, cünüp olarak sabahlamak oruca zarar verir mi?

Oruçlu iken rüyada ihtilam olmak orucu bozmaz, gusletmeyi geciktirerek cünüp olarak sabahlamak da **oruca bir zarar vermez** (el-Fetâvâ-Hindiyye, 1/200; İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, 2/400).

Cünüp iken sahur yemeği yenebilir mi, oruca niyet edilebilir mi?

Cünüplük oruç tutmaya engel değildir. Cünüp olmayı gerektiren hâl ister oruca başlamadan gerçekleşmiş olsun ister ihtilam olma şeklinde oruçlu iken gerçekleşmiş olsun fark etmez. Ancak cünüp olan kişi, bir an önce yıkanıp temizlenmelidir. Cünüp iken üzerinden bir namaz vakti geçmemelidir. Guslün bir namaz vaktinden daha fazla süreyle ertelenmesi günahdır. Çünkü geciktirilirse namaz terk edilmiş olur (İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, 2/399).

Uzman bir doktorun oruç tutmamasını önerdiği kimse ne yapmalıdır?

Uzman bir doktorun, oruç tutmasının sağlık açısından zararlı olacağı teşhisini koyduğu bir hasta, Ramazan'da oruç tutmayabilir (İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, 2/422-423). **Şâyet hastalığı geçici ise tutmadığı oruçlarını iyileşince kaza eder. Hastalığı kalıcı ise tutamadığı oruçlar için fidye verir.**

Bozulan nâfile orucun kaza edilmesi gerekir mi

Nâfile oruç kişiye farz veya vacip olmadığı hâlde, isteğe bağlı olarak Ramazan ayının dışında tutulan oruçtur. Nâfile de olsa, başlanan bir ibadetin tamamlanması gerekir. Bu nedenle diğer nâfile ibadetlerde olduğu gibi bozulan nâfile orucun da kaza edilmesi Hanefiler'e göre vaciptir (Merğînânî, el-Hidâye, 1/125).

Oruç tutmayan kimse Teravih namazı kılabilir mi?

Teravih namazı Ramazan ayına ait bir sünnetdir, oruçla doğrudan ilişkisi yoktur. Bu nedenle, **mazeretli ya da mazeretsiz oruç tutmayan kişiler için de Teravih namazı kılmak sünnet-i müekkededir** (Tahtavi, Haşiye ala Meraki'l-Felah, 227).

Kadınlar teravih namazını camide kılabilirler mi?

Hz. Peygamber (s.a.s.), kadınların mescide gelebileceklerini, ancak evdeki ibadetlerinin daha üstün olduğunu çeşitli vesilelerle dile getirmiş ve şöyle buyurmuştur: “Hanımlarınızın mescidlere gitmesine engel olmayın. Fakat evleri onlar için daha hayırlıdır.” (Ebû Dâvûd, Salât, 53 [567]; bk. Buhârî, Cum'a, 13 [900]; Müslim, Salât, 136 [442]).

Hız. Peygamber'in, kadınların mescide gitmelerine izin verdiği, hatta Ramazan ve Kurban bayramları gibi toplumun beraberce kutladığı sevinçli günlerde onların da bayram sevincini yaşamaları için bayram namazına gelmelerini teşvik ettiği bilinmektedir (Buhârî, 'İdeyn, 15, 19, 21 [974, 979, 981]; el-Hac, 81 [1652]; Müslim, Salâtü'l-'İdeyn, 1-3, 10-12 [884-885, 890]). Allah Resûlü (s.a.s.) camiye gelecek kadınlara birtakım tavsiyelerde bulunmuş; dikkat çekecek şekilde giyinmelerini ve koku sürünmelerini yasaklamıştır (bk. Müslim, Libâs, 125 [2128]; Salât, 141-142 [443]).

Kadınların namazlarını evlerinde kılmaları daha faziletli ise de farz namazları ve teravih namazını gerekli hassasiyeti göstermeleri kaydıyla camide cemaatle kılmalarında da bir sakınca yoktur (Zeylaî, Tebyîn, 1/140; İbn Nüceym, el-Bahr, 2/71).

Oruçlu kimse abdest alırken hatâen boğazına su kaçırsa orucu bozulur mu?

Orucun bozulması konusunda hata; kişinin oruçlu olduğunu bildiği hâlde, orucu bozan durumun kasıtsız meydana gelmesidir. Örneğin abdest sırasında ağza ve burna su verilirken istem dışı boğaza su kaçması böyledir. Bu şekilde orucu bozan fiilin hataen yapılması orucu bozar ve yalnızca kazayı gerektirir.

Kadınlar aybaşı hallerini kaza etmeli mi? namazda etmezken oruçta neden ediyorlar?

Namaz kılmakla mükellef olan bir kadın, vakit girdiği hâlde henüz namazını kılmadan âdet görürse; Hanefiler'e göre artık o vaktin namazını kaza etmekle yükümlü olmaz. Zira namazın edası mükellefe -daha önce kılmamışsa- vaktin sonunda farz olur. Bu açıdan bir kadın temiz olarak yatıp da uyandığı zaman hayız görmeye başladığını anlarsa, uyandığı andan itibaren âdet görmeye başlamış sayılır ve vaktin namazını kılmaz. Buna mukabil hayızlı bir kadın, yatıp da vakit çıktıktan sonra uyandığı zaman temizlenmiş olduğunu anlarsa, ihtiyat olarak yattığı zamandan itibaren temizlenmiş sayılır ve o vaktin namazını kılması gerekir (İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, 1/291).

Ramazan ayında sizin müslümanlara ne tavsiyeniz olur?

ORUÇ VE EVRELERİ (Bakara sûresi 183 – 187. Âyetlerin tefsiri)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

“Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz.” (Bakara: 183)

Oruç “Savm” lügatta tutunmak ve bir şeyden vazgeçmek anlamınadır. Şeriatta ise fecirden akşama kadar yeme, içme ve kadınlarla birleşme konusunda Allah rızâsı için kendini tutmaktır. Oruçtan maksad, Allah'ın rızâsı, nefsin terbiyesi, arzuları sindirme ve bastırma biçiminde irâde eğitimi ve Allah'ın takvasını gözetmektir.

Allah Teâlâ bu ümmete sesleniyor ve orucu emrediyor. Oruç sırf Allah Azze ve Celle'ye ihlâs niyetiyle yemekten, içmekten ve cinsî temastan kaçınmaktır. Oruçta ruhun arınması, temizlenmesi, parlatılması, kötü davranışlardan ve fena huylardan uzaklaştırılması bahis mevzuudur. Zikredilir ki oruç, nasıl müslümanlara farz

kılınmışsa müslümanlardan öncekilere de farz kılınmıştır. Öncekiler müslümanlar için mükemmel bir örnektir. Öyleyse müslümanlar bu ibâdeti eniyi şekilde yapmaya çalışmalıdırlar. Bunun için de burada **«Ey îmân edenler, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de oruç farz kılındı. Tâ ki konmasınız»** buyuruyor. Oruçta bedenın temizliğı ve Şeytân'ın sızabileceğı yolların tıkanması vardır. Bunun için Buhâri ve Müslim'de vârid olan sahih hadîste Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurur: **«Ey gençler topluluğı; sizden kimin evlenmeye gücü yeterse evlensin, kimin de gücü yetmezse, oruç tutsun. O kendisini korur!»** Sonra Allah Teâlâ; orucun miktarını belirterek insanlara ağır gelip tutmaktan kaçınmalarını ve yerine getirmekten uzak durmalarını önlemek için; her gün farz kılınmadığını, sadece sayılı günlerde farz olduğunu bildiriyor. İslâm'ın başlangıç devrinde her ayın üç günü oruç tutulurdu. Sonra bu oruç Ramazân orucuyla neshedilmiştir.

Rivayet edilir ki; oruç başlangıçta bizden önceki ümmetlerde olduğu gibi her ay üç gündü. Bu rivayet Muâz, İbn Mes'ûd, İbn Abbâs, Atâ ve Katâde'den nakledilir. Dahhâk İbn Müzâhim de her ayın üç gününü oruçlu geçirmek Nûh (a.s.)un zamanından beri meşru kılınmıştır. Nihayet Allah onu Ramazân orucuyla neshetti, diye ilâve etmiştir. Abbâd İbn Mansûr, Hasan el-Basrî'den bu âyet konusunda şöyle dediğini nakleder: **Evet, Allah'a andolsun ki oruç, her ümmete farz kılınmıştır. Bize farz kılındığı gibi tam bir ay ve ayrıca; belirli günlerde farz idi.** Süddî'den de benzeri bir rivayet nakledilmiştir. İbn Ebu Hatim... Abdullah İbn Ömer'den nakleder ki; o, Rasûlullah (s.a.)ın şöyle dediğini söylemiştir: **Ramazân orucunu Allah sizden önceki milletlere de farz kılmıştır.** Bu uzun bir hadîstir. Ben bu hadîsten sadece bir kısmını iktibas ettim.

Ebu Ca'fer er-Râzî der ki; Rebî' İbn Enes, Abdullah İbn Ömer'in şöyle dediğini bir kişiden duyduğunu nakletti: **«Sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de oruç farz kılındı.»** âyeti nazil olduğunda, önceki milletlere farz kılınan oruç şöyleydi: Onlardan birisi yatsı namazını kılıp yattığında, ona yemek, içmek, kadın vb. şeyler haram olurdu. İbn Ebu Hatim; İbn Abbâs'tan Ebu'l-Âliye'den, Abdurrahmân İbn Ebu Leylâ'dan, Mucâhid'den, İbn Cübeyr'den, Mukâtil İbn Hayyân'dan, Rebî' İbn Enes'ten ve Atâ el-Horasânî'den de buna benzer bir rivayet nakledildiğini söyler.

أَيَّاماً مَّعْدُودَاتٍ^س فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ^س وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ^س فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرٌ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ^س وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (١٨٤)

Sayılı günlerde olmak üzere (oruç size farz kılındı). Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa (tutamadığı günler kadar) diğer günlerde kaza eder. (İhtiyarlık veya şifa umudu kalmamış hastalık gibi devamlı mazereti olup da) oruç tutmaya güçleri yetmeyenlere bir fakiri doyuracak fidye gerekir. Bununla beraber kim gönüllü olarak hayır yaparsa, bu kendisi için daha iyidir. Eğer bilerseniz (güçlüğüne rağmen) oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır. (Bakara: 184)

Sonra Allah Teâlâ, İslâm'ın başlangıcında olduğu şekilde orucun ahkâmını açıklamaya başlıyor: **«Sizden kim hasta veya seferde olursa, tutmadığı günler sayısınca, diğer günlerde. Gücü yetmeyenler de bir yoksul doyumu fidye verir.»** Hasta ve misafir; hastalık ve sefer halinde oruç tutmaz. Çünkü bu iki durum da sahipleri için meşakkatlidir. Oruçlarını bozarlar ve sayısınca başka günde oruç tutarlar. Mukîm ve sağlıklı olup da oruç tutabilen kişi; oruç tutmakla yemek arasında muhayyerdir. İster yer ister bozar ve her güne karşılık bir miskîn doyurur. Eğer bir miskinden fazlasını doyuracak olursa, bu kendisi için daha hayırlıdır. Oruç tutacak olursa bu miskîn doyurmaktan daha afdaldır. İbn Mes'ûd, İbn Abbâs, Mucâhid, Tâvûs, Mukâtil İbn Hayyân ve selef-i sâlihînden başkaları böyle demişlerdir. Bunun için Allah Teâlâ **«Gücü yetmeyenler de bir yoksul doyumu, fidye verir. Bununla beraber kim gönüllü olarak iyilik yaparsa bu kendisi için daha hayırlıdır. Oruç tutmanız, bilerseniz sizin için daha hayırlıdır.»** buyuruyor.

«Gücü yetmeyenler de bir yoksul doyumu fidye verir.» Muaz'ın dediğine göre; başlangıçta isteyen oruç tutardı, isteyen de yerine bir yoksul doyumu fidye verirdi. Buhârî de Seleme ibn Ekvâ'dan böyle nakleder. (Buradaki gücü yetmeyenler ta'bîri müfessirler tarafından değişik şekilde tefsir edilmiştir. Bazıları buradaki nefy edatının zâid olduğunu söylerken; bazıları da âyeti olduğu gibi alarak gücü yetenler şeklinde tefsir etmişler ve bunun Ramazân'dan sözeden bir sonraki âyet ile neshedildiğini belirtirler. Buna göre Seleme İbn Ekvâ der ki; bu âyet nazil olduğunda isteyen oruç bozuyor ve fidye veriyordu. Nihayet daha sonraki âyet nazil oldu ve bunu neshetti. Ubeydullah'ın Nâfi kanalıyla Abdullah İbn Ömer'den naklettiği hadîste de bu âyetin mensûh olduğu rivayet edilir. Süddî Mürre kanalıyla Abdullah'tan nakleder ki: bu âyet nazil olduğunda isteyen oruç tutardı, isteyen orucunu bozar ve bir yoksulu doyururdu, demiş. «Kim de gönüllü olarak» bir başka yoksulu doyuracak olursa bu, kendisi için fazlaca bir hayırdır. Ancak âyet-i kerîme oruç tutarsanız bu sizin için daha hayırlıdır, buyuruyor. Mü'minler; «Sizden her kim ayı görürse oruç tutsun» âyeti nazil olup da bu âyeti neshedinceye kadar bu şekilde oruç tutarlardı. Keza Buhârî der ki; bize İshâk... Atâ'dan nakletti ki o İbn Abbâs'ın bu âyeti şeklinde okuduğunu duymuş, İbn Abbâs, bunun mensûh olmadığını, sadece yaşlı kadın ve erkeklere mahsûs olduğunu, bunlar oruç tutmaya muktedir olmadıkları için her güne mukabil bir miskin doyuracaklarını bildirmiş. Birçok kişi Saîd İbn Cübeyr ve İbn Abbâs'tan benzer rivayet nakletmiştir. Ebu Bekr ibn Ebu Şeybe... Abdullah İbn Abbâs'tan naklen der ki; o, bu âyetin oruç tutmaya gücü yetmeyen zayıf düşmüş ihtiyarlar hakkında nazil olduğunu, onlara her güne mukabil bir yoksulu doyurma ruhsatı verildiğini söylemiş.

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ ۚ فَمَنْ شَهِدَ
مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ
الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ۖ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَيْكُم وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ
)١٨٥(

“Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu

olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bütün bunlar, sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık, Allah'ı tazim etmeniz, şükretmeniz içindir." (Bakara: 185)

Muâz İbn Cebel der ki: Rasûlullah (s.a.) Medine'ye geldiğinde her ayın üç günü ve aşure günlerini oruçlu geçirirdi. Sonra Allah Teâlâ orucu farz kılarak bu âyet-i kerîme'yi inzal buyurdu. Bu sırada isteyen oruç tutar, isteyen bir miskini doyururdu. Ve bu doyurma oruç yerine geçerdi. Nihayet Allah Azze ve Celle bir başka âyet inzal buyurarak **«Ramazân ayı öyle bir aydır ki, insanlara doğru yolu gösteren, hak ile bâtila ayıran Kur'an o ayda indirilmiştir. Sizden her kim o ayı görürse oruç tutsun. Kim hasta olur veya seferde bulunursa diğer günlerde o kadar oruç tutsun»** âyetini inzal buyurdu. Ve böylece Allah sağlıklı ve mukîm olanlara orucu emrederken, hasta ve misafirlere ruhsat verdi. Keza oruç tutamayan yaşlılara da fidyeye verme izni verdi. İşte bu iki haldir.

Ahmed İbn Hanbel der ki; insanlar yatmazdan önce yiyor, içiyor ve eşlerine yaklaşıyorlardı. Uyuyunca bundan kaçınıyorlardı. Sonra Ansâr'dan Sarme adında bir adam akşama kadar oruç tuttu. Ailesinin yanına geldi. Namazı kıldı. Sonra yiyip içti ve uyudu. Ertesi sabah orucu tuttu. Rasûlullah (s.a.) onun çok yorulmuş olduğunu gördü ve neden seni çok yorgun görüyorum? dediğinde, adam **“ey Allah'ın Rasûlü, ben dün çok çalıştım. Senin geldiğinde geldim, kendimi attım ve namaz kıldım. Sabah olunca oruç tuttum”**, dedi. İbn Hanbel der ki; Hz. Ömer uyuduktan sonra kadınlarına yaklaşıyordu. Rasûlullah (s.a.)a bunu anlattı. Bu iki hâdis üzerine Allah Teâlâ **«Oruç gecesi kadınlarınıza yaklaşmak size helâl kılındı. Onlar sizin için, siz de onlar için bir elbisesiniz...»** âyetini inzal buyurdu. Bu hadîsi Ebu Dâvûd Sünen'inde, Hâkim Müstedrek'inde Mes'ûdî'den tahrîf ederler. Buhârî ve Müslim ise, Zührî'nin hadîsinde Urve kanalıyla Hz. Âişe'nin şöyle dediğini naklederler: Aşûra günlerinde oruç tutulurdu. Ramazân orucunu farz kılan emir inince isteyen Aşûra'da oruç tuttu, isteyen tutmadı. Buhârî Abdullah İbn Ömer ve İbn Mes'ûd'dan da benzer bir rivayet nakleder.

«Sizden her kim ayı görürse oruç tutsun.» Bu ifâde kesinlikle ayı görenlerin oruç tutması gerektiğini bildirmektedir. Sağlığı yerinde olan kişi, memleketinde mukîm olduğu sırada Ramazân ayını görürse hiç şüphesiz oruç tutacaktır. Bu âyet-i kerîme, daha önce geçen mukîm ve sağlıklı olan kişinin her güne karşı bir miskin doyurmak kaydıyla orucunu bozabileceğini bildiren âyeti neshetmiştir. Yukarda bu konunun açıklaması geçti. Allah Teâlâ orucun kesinkes bir emir olduğunu bildirdikten sonra, oruç konusunda hasta ve misafirlere ruhsat verildiğini yeniden belirterek, bunu kaza edilmesi şartına bağlıyor: **«Kim hasta olur veya seferde bulunursa diğer günlerde o kadar oruç tutsun.»** Kimin bedeninde orucun kendisine ağır gelmesine veya acı vermesine sebep olacak bir rahatsızlık bulunursa veya sefer halinde olursa o orucu bozabilir. Orucunu bozunca yolculuk süresince kaç gün oruç tutmamışsa, onu tekrar tutar. Bunun için Allah Teâlâ: **«Allah sizin için kolaylık ister, güçlük istemez.»** buyuruyor. Allah hastalık ve

sefer halinde oruç bozma ruhsatını vermiştir. İkâmet ve sağlık halinde oruç tutmayı emretmiştir. İşte bunlar size Allah'ın rahmeti ve kolaylığıdır.

Özetleyecek olursak; mukîm ve sağlıklı kişilere orucun farz olduğunu bildiren âyetin bu âyeti neshettiği sabittir. Oruç tutamayacak derecede yaşlı olan ihtiyarlara gelince; isterlerse orucu yer, fidye verir ve bir daha kaza etmezler. Çünkü onların oruç tutacak derecede dinçleşmeleri pek ümîd edilemez.

Ancak yaşlıların her gün için bir miskini doyurarak fidye verip vermeyecekleri konusu bilginlerce ihtilâflıdır. Bu hususta iki farklı görüş vardır:

Birincisine göre; yaşlı kişi, yaşlılıktan dolayı zayıf düştüğü için ona yoksulu doyurmak gerekmez. O çocuk gibi olduğundan kendisine artık oruç farz değildir. Çünkü Allah bir kişiyi ancak götürebileceği yükümlülükle mükellef kılar. Bu, Şafi'nin görüşlerinden birisidir. İkinci görüş ise; —ki ulemânın ekseriyeti bu görüştedir ve sahih olan da budur— bu durumda olan vasimin her gün için, fidye vermesi gerekir. Nitekim İbn Abbâs ve selef-i salibinden diğerleri bu âyeti bu şekilde tefsir etmişlerdir. İbn Mes'ûd ve diğerleri de böyle derler. Buhârî'nin görüşü de budur. Buhârî der ki: **“Oruç tutamayacak yaşlılara gelince; Enes yaşlandıktan sonra bir veya iki yıl boyunca her güne mukabil bir miskine et ve ekmek infâk etti, kendisi de orucu yedi.”** Buhârî'nin düştüğü bu notu Hafız Ebu Ya'la el-Mavsilî Müsned'inde ona isnâd ederek der ki; bize Ubeydullah İbn Muâz... Eyyûb İbn Ebu Temîme'den nakletti ki, o şöyle demiş: Enes İbn Mâlik oruç tutmaya güç yetiremedi. Bir çanak tirit yaptı ve otuz miskini çağırarak onlara yedirdi. Bunu Abd İbn Humeyd... Eyyûb İbn Ebu Temîme'den nakleder. Keza Abd, bu ifâdeyi Enes İbn Mâlik'in arkadaşlarından altı kişiden nakletmiştir.

Bu hükme iliştilmesi gerekenler; hâmile ve emzikli kadınlardır. Hâmile veya emzikli kadınlar, kendilerinden veya çocuklarından endişe edecek olurlarsa bu konuda bilginler arasında ihtilâf vardır. Bir kısmı der ki; hâmile ve emzikli kadın orucunu bozar, fidye verir, sonra kaza eder. Bir kısmı da der ki; yalnızca fidye verir ve kaza etmez. Denildi ki; fidye gerekmez, kaza gerekir. Hamd ve minnet Allah'a mahsûstur.

Ramazân İle İlgili Bazı Mes'eleler

Birincisi; seleften bazıları Ramazân ayının başında mukîm olup Ramazân esnasında sefere çıkan kişinin sefer dolayısıyla orucunu bozamayacağı görüşünü serdetmişlerdir. Bu görüşlerini Allah Teâlâ'nın **«Sizden her kim ayı görürse oruç tutsun.»** kavl-i celîline dayandırmaktadırlar. Onlara göre; seferde oruç bozmak, ancak ayın başında misafir olanlar için mübâh olur. Bu görüş garîb olmakla beraber Ebu Muhammed İbn Hazm'ın el-Muhallâ isimli kitabında sahabe ve tâbiîn'den bir topluluktan nakledilmektedir. Onun naklettiği hususlarda üzerinde durulması gereken noktalar vardır. En iyisini Allah bilir. Rasûlullah (s.a.)dan nakledilen sünnette sabit olmuştur ki; Hz. Peygamber Ramazân ayında Mekke'nin fethi için savaşa çıkmış ve Kedid (Mekke'ye 42 mil mesafede bir yer) isimli yere geldiğinde orucunu bozmuş ve halka da oruçlarını bozmalarını emretmiştir. Bu hadîsi Buhârî ve Müslim Sahîh'lerinde tahrîç etmişlerdir.

İkincisi; sahabe ve tâbiîn'den başkaları da seferde oruç bozmanın vâcib olduğu görüşünü serdetmişlerdir. Onlar **«diğer günlerde o kadar oruç tutsun»** kavline dayanarak bu görüşü belirtmişlerdir. **Sahîh olan görüş Cumhûr'un görüşüdür. Buna göre; oruç tutmak veya**

tutmamak kesin değil, isteğe bağlıdır. Zîra ashâb-ı güzîn Rasûlullah (s.a.) ile birlikte Ramazân ayında sefere çıkıyorlardı. Bunlardan birisi (Enes İbn Mâlik) der ki: «İçimizden kimimiz oruçlu, kimimiz oruçsuzduk. Oruç tutan bozanı kınamıyordu, bozan da tutanı kınamıyordu. Eğer seferde iken oruç bozmak vâcib olsaydı, oruç tutanlar kınanırdı. Aksine Rasûlullah (s.a.)ın bu gibi hallerde oruç tuttuğu fiilen sabit olmuştur. Nitekim Buhârî ve Müslim'de de sabit olduğuna göre; Ebu Derdâ diyor ki; **biz Rasûlullah (s.a.) ile beraber çok şiddetli bir sıcakta sefere çıktık. Öyle ki her birimiz elini sıcaktan başına koyuyordu. İçimizde Rasûlullah (s.a.) ve Abdullah İbn Revâha'dan başka oruçlu yoktu.**

Üçüncüsü; aralarında Şafiî'nin de bulunduğu bir grup da dedi ki; **seferde oruç tutmak yemekten daha iyidir. Çünkü yukarda geçtiği gibi, Rasûlullah (s.a.) böyle yapmıştır.** Bir başka grup ise derler ki; **seferde ruhsatı kullanarak oruç bozmak tutmaktan daha evlâdır.** Onlara göre, Rasûlullah (s.a.)a seferde oruç tutmak sorulduğu zaman; **kim orucunu bozarsa iyi yapmış olur, kim de tutarsa ona bir vebal yoktur,** buyurmuştur. Bir başka hadîste de şöyle buyurmuştur: **Siz Allah'ın verdiği ruhsatlara uyun.**

Bir diğer grup ise derler ki; Hz. Âişe'nin naklettiği hadîse göre, tutmakla tutmamak eşittir. Hz. Âişe'nin rivayetine göre, Hamza İbn Amr el-Eslemî der ki; **Ya Rasûlullah ben çok oruç tutuyorum. Seferde de oruç tutayım mı?** Rasûlullah (s.a.) buyurur ki **ister oruç tut ister ye.** Bu hadîs Buhârî ve Müslim'de yer almaktadır.

Denildi ki; seferde oruç, zor gelecekse bozmak daha efdaldır. Nitekim Câbir'in hadîsinde Rasûlullah (s.a.) üzerine gölgelik yapılmış bir adamı görmüş, **bu nedir?** diye sormuş. Onlar oruçlu, demişler. Bunun üzerine Hz. Peygamber; **seferde oruç tutmak birr ve ihsan değildir,** buyurmuş. Bu hadîsi Buhârî ve Müslim tahrîç ederler. Kim de sünnete tâbi olmaz ve oruç bozmanın kendisi için mekruh olduğu görüşünü benimserse, bu kişinin orucunu bozması gerekir. Onun oruç tutması haramdır. Bu, böyledir. Çünkü Ahmed İbn Hanbel'in Müsned'inde ve diğer kaynaklarda Abdullah İbn Ömer ve Câbir'den nakledildiğine göre; Rasûlullah (s.a.) buyurur ki: Kim Allah'ın verdiği ruhsatı kabul etmezse onun üzerine Arafat dağı gibi günâh biner.

Dördüncüsü; orucun kazası konusudur. **Seferde veya hastalıklı iken yenilen orucun kazası arka arkaya mı olacaktır yoksa ayrı ayrı mı?** Bu konuda iki görüş vardır: **Bir kısmı ardarda tutulması gerektiğini söyler. Çünkü kaza, edanın aynı olmalıdır.** Diğer bir kısım ise **ardarda tutmanın gerekmediğini, kişinin isterse ayrı ayrı, isterse ardarda tutabileceğini söylemektedirler. Bu görüş halef ve seleften Cumhurun görüşüdür.** Deliller de böyle sabit olmuştur. Çünkü ardarda oruç tutmak Ramazân ayında oruç tutulması zarureti olduğu için vâcib olmuştur. Ramazândan sonra oruçtan maksad; yenildiği günler sayısınca oruç tutmaktır. Bunun için Allah Teâlâ «**diğer günlerde o kadar oruç tutsun**» buyuruyor. Ve ardından da «**Allah sizin için kolaylık ister, güçlük istemez**» buyuruyor. İmâm Ahmed İbn Hanbel der ki; bize Ebu Seleme... Ebu Katâde'den nakletti, o da Rasûlullah (s.a.)ın şöyle dediğini duyan bir bedevî'den nakletmiş: Sizin dininizin en hayırlısı kolay olanıdır. Sizin dininizin en hayırlısı kolay olanıdır. Ahmed İbn Hanbel ayrıca der ki; bize Yezîd İbn Hârûn Ebu Urve'den nakletti ki; o şöyle demiş: Biz Rasûlullah (s.a.) ı bekliyorduk. Adamın biri abdest veya gusûl nedeniyle başından su damlayarak çıkageldi ve namaz kıldı. Namazı bitirince halk ona böyle yapmakta bizim için bir beis var mıdır? diye sorduklarında, Rasûlullah (s.a.) buyurdu ki; Allah'ın dini kolaylıktır, Allah'ın

dini kolaylıktır, Allah'ın dini kolaylıktır. Üç kere söyledi. İmâm Ebu Bekr İbn Merdûyeh bu âyetin tefsirinde Müslim İbn İbrahim'in Âsim İbn Hilâl'den naklettiği şekilde bu hadîsi rivayet eder.

İmâm Ahmed İbn Hanbel der ki; bize Muhammed İbn Ca'fer.. Ebu Teyyâh'tan nakletti ki; o Enes İbn Mâlik'in şöyle söylediğini duydum, demiş: Rasûlullah (s.a.) buyurdu ki; kolaylaştınnız, zorlaştırmayınız, sâkinleştiriniz, nefret ettirmeyiniz. Bu hadîsi Buhârî ve Müslim Sahîh'lerinde tahrîç etmişlerdir. Buhârî ve Müslim'in Sahîh'inde varid olduğuna göre; Rasûlullah (s.a.) Ebu Mûsâ el-Eş'arî ile Muâz İbn Cebel'i Yemen'e gönderdiğinde şöyle buyurmuş: **“Müjdeleyiniz, kaçırmayınız, kolaylaştınnız, zorlaştırmayınız, gönüllü olarak yaptırınız, ayırmayınız”**. Sünen ve Müsnedlerde ise Rasûlullah (s.a.)'ın: **Ben kolay, Hanîf dini üzere gönderildim**, buyurduğu nakledilir. Hafız Ebu Bekr İbn Merdûyeh tefsirinde der ki; bize Abdullah İbn İshâk İbn İbrahim, Mihcen, İbn Edra'dan nakleder ki; Rasûlullah (s.a.) bir adamı namaz kılarken görmüş. Bir süre onu gözleriyle izlemiş ve demiş ki: Onun sâdik olarak namaz kıldığı kanâatında mısınız? Evet ey Allah'ın Raşûlû, bu Medîne halkının en çok namaz kılanıdır, demişler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.) buyurmuş ki: Ona kulak verme, seni mahveder. Sonra devam etmiş: Allah bu ümmete kolaylık istemiştir, güçlük istememiştir. **«Allah, sizin için kolaylık ister, güçlük istemez. Bu, sayıyı tamamlamanız, size hidâyet ihsan etmiş olduğundan Allah'ı tekbîr ile yüceltmeniz içindir.»** Allah, hastalık ve sefer gibi ma'zeretlerin mevcudiyeti halinde size oruç yeme ruhsatı vermiştir. Çünkü size kolaylık murâd eder. Ardından yediğiniz gün sayısını tamamlayarak orucu kaza etmenizi emretmiştir ki, ibâdetiniz bittiği zaman Allah'ı zikredesiniz.

«Umulur ki şükredesiniz.» Allah'ın size emrettiği şekilde buyruklarını yerine getirin, farzlarını edâ edin, yasaklarını terkedin, hadlerini muhafaza edin. Umulur ki böylece şükredenlerden olursunuz.

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۚ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ (١٨٦)

“Kullarım sana beni sorarsa, şüphesiz ki ben, çok yakınım. Bana duâ edince ben, o duâ edenin duasına icabet ederim. Öyleyse onlar da benim da'vetime icabet etsinler. Bana îmân etsinler ki, doğru yola varmış olalar.” (Bakara: 186)

Duâ

İbn Ebu Hatim der ki; bize babam... Salb İbn Hakîm'den, o da babasından, o da dedesinden rivayet etti ki; bedevinin biri Hz. Peygambere, **“Ya Rasûlullah Rabbimiz yakın mıdır ki ona fısıldayalım, uzak mıdır ki yüksek sesle duâ edelim?”** demiş. Rasûlullah (s.a.) susmuş. Bunun üzerine : **«Kullarım sana Beni sorarsa şüphesiz ki Ben çok yakınım...»** âyeti nazil olmuş. Bu hadîsi İbn Merdûyeh, Ebu Şeyh el-İsfahânî, Muhammed İbn Ebu Humeyd tarîkiyle Cerîr'den nakleder. Abdurrazzâk da der ki; bize Ca'fer İbn Süleyman, Avf kanalıyla Hakan'dan nakletti ki; o şöyle demiş : Rasûlullah'ın ashâbı **Rabbimiz nerededir?** diye sorduklarında Allah Azze ve Celle bu âyeti inzal buyurdu. İbn Cüreyc de

Atâ'dan nakleder ki, o kendisine şöyle nakletmiş : Rabbimiz dedi ki; **“Bana duâ edin, size icabet edeyim»** âyeti nâzil olduğunda, insanlar hangi saatte duâ edelim bir bilsek, dediler. Bunun üzerine **«Kullarım sana beni sorarsa, şüphesiz ki ben çok yakınım...»** âyeti nazil oldu.

İmâm Ahmed İbn Hanbel der ki; bize Abdülvehhâb İbn Abdülmecîd... Ebu Mûsâ el-Eş'arî'den nakleder ki; o şöyle demiş: Biz bir savaşta Rasûlullah ile birlikteydik. Bir tepeye tırmandığımızda, yüksekçe bir yerden indiğimizde, bir vâdîyi geçtiğimizde, mutlaka sesimizi tekbîrle yükseltirdik. Ebu Mûsâ der ki; Rasûlullah (s.a.) bize yaklaşarak buyurdu ki; **“ey insanlar, kendi canınıza acıyın. Siz, sağır ve görünmez birine seslenmiyorsunuz. Duyan ve gören bir zâta sesleniyorsunuz. Sizin duâ ettiğiniz zât, sizden her birinize bineğinin boynundan daha yakındır. Ey Kays oğlu Abdullah, sana cennet hazînelerinden bir söz öğreteyim mi? Bu, Lâ havle Velâ kuvvete İllâ Billâh'tır.”** Bu hadîsi Bu-hârî ve Müslim Sahîh'lerinde tahrîç etmişlerdir. Diğer bir topluluk da Ebu Osman el-Nehdî'den aynı hadîsi rivayet etmişlerdir. İmâm Ahmed İbn Hanbel der ki; bize Süleyman İbn Dâvûd, Enes İbn Mâlik'den nakletti ki; Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuş: **«Ben, kulumun Beni zannettiği gibiyim. Ve o bana duâ ettiğinde, ben onunla beraberim.»** İmâm Ahmed İbn Hanbel der ki; o Ebu Hüreyre (r.a.) den Rasûlullah (s.a.) in şöyle buyurduğunu duymuş: Allah buyurur ki; **“kulum Beni zikrettiği ve Benimle iki dudağını kımıldattığı sürece, Ben kulumun yanındayım.”** Ben derim ki; bu Allah Teâlâ'nın : **«Muhakkak ki Allah müttâkîler ve ihsan edici olanlarla beraberdir.»** kavli gibidir. Keza Mûsâ ve Hârûn (a.s.)a **«Ben sizinle beraberim, duyar ve görürüm.»** buyurması gibidir. Bundan maksad, Allah Teâlâ'nın hiçbir duâ edenin, duasını boş çevirmeyeceği, hiçbir şeyin onu alıkoyamayacağıdır. O duaları işitir. Bu âyette duaya teşvik söz konusudur. Allah Teâlâ'nın katında duanın karşılıksız bırakılmayacağı ifâde edilmektedir. Nitekim İmâm Ahmed İbn Hanbel der ki; bize Yezîd bir adamdan, o da... Selmân el-Fârisî'den nakletti ki; Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuş: **“Doğrusu kulunun iki elini kendisine açıp hayır isteğinde bulunması halinde; Allah Teâlâ onları boş çevirmekten haya eder.”** Yezîd der ki; bana bu adamın adının kilim satıcısı Ca'fer İbn Meymûn olduğunu da söylediler. Bu hadîsi Ebu Dâvûd, Tirmizî ve İbn Mace, Ca'fer İbn Meymûndan rivayet etmişlerdir. Tirmizî bunun hasen ve garib olduğunu söylemiştir. Bir kısmı da bu hadîsi rivayet etmiş, ancak ona kadar yükseltmemiştir. Şeyh Hafız Ebu Haccâc el-Mizzî... Ebu Osman el-Nehdî'den bu hadîsi rivayet eder.

İmâm Ahmed İbn Hanbel ayrıca der ki; bize Ebu Amîr... Ebu Saîd' den nakletti ki; Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuş: **“Hangi müslüman; günâh ve sıla-i rahmi (akrabalarla münâsebeti) koparmak suçu olmadan Allah Azze ve Celle'ye duâ ederse; Allah şu üç şeyden birini muhakkak ona verir : Ya onun duasını çabucak kabul eder veya duasını onun için âhirette azık yapar veya duası nisbetinde ona kötülüklerin gelmesini önler.”** Orada bulunanlar öyleyse çok duâ edelim, dediklerinde Allah'ın Rasûlü, **“Evet Allah en çok duayı kabul edendir”**, buyurdu. Abdullah İbn İmâm Ahmed der ki; bize İshâk İbn Mansûr... Cübeyr İbn Nefîr'den nakletti ki; onlara Ubâde İbn Sâmit Rasûlullah (s.a.)'ın şöyle buyurduğunu anlatmış : **“Yeryüzünde müslüman her kim, Allah Azze ve Celle'ye duâ ederse Allah mutlaka onun duasına karşılık verir. Veya onu benzer kötülüklerden alıkoyar. Yeter ki günahkâr olarak veya sıla-i-rahmi kesmiş olarak duâ etmiş olmasın.”** Bu hadîsi Tirmizî, Abdullah İbn Abdurrahmân kanalıyla, İbn Sevbân'dan nakleder. Bu ifadesiyle bu hadîs sahihtir, hasendir, gariptir, der. İmâm Mâlik de İbn Şihâb kanalıyla... Ebu Hüreyre'den nakleder ki; Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuş:

«Sizden biriniz acele edip de Allah'a duâ ettim, benim duamı kabul etmedi demediği sürece, duanıza icabet edilir.» Buhârî ve Müslim bu hadîsi Mâlik'in hadîsinden tahrîc etmişlerdir. Buhârî'nin metninde «Allah onu cennetle sevâblandırır» ifâdesi vardır. Müslim de der ki; bana Ebu Zahir... Ebu Hüreyre'den nakletti ki; Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

«Kul bir günâhla veya sıla-i rahmi keserek duâ etmediği ve acele etmediği sürece duasına icabet edilir». Orda bulunanlar; “ey Allah'ın Rasûlü acele etmek nedir?” diye sorduklarında, Rasûlullah; “duâ ettiğim halde duam kabul edilmedi, diyerek dertlenip duayı terketmektir,” buyurdu.

İmâm Ebu Ca'fer Taberî tefsirinde der ki; bana Yûnus İbn Abd' ül-A'lâ... Hz. Âişe (r.a.) den nakletti ki, o şöyle demiş: “Hangi bir mü'min kul Allah'a duâ ederse, duası ya dünyada çabucak karşılanır veya acele edip ümitsizliğe düşmediği takdirde âhirete saklanır.” Urve İbn Zübeyr der ki; ben, “anacığım acele edip ümitsizliğe düşmek nasıldır?” dedim. Hz. Âişe; “istedim, verilmedi, duâ ettim, kabul edilmedi diyerek acele eder”, dedi.

Mü'minlere seslenerek, orucun ahkâmını bildirmekte olan hitâb, bu âyette Hz. Peygambere yönelmektedir. Rasûlullah'ın, mü'minlere ibâdetlerinde ihlâslı olmaları gerektiğini hatırlatmasını böylece hidâyete ereceklerini belirtmekte ve duâ ile Allah'a yaklaşımları emredilmektedir. Dikkat çekmek için bir suâl sorulduğu varsayımıyla, suâle cevap veren üslûp tarzı kullanılmaktadır. Maksad şudur: Onlar bilmelidirler ki, Allah Teâlâ kendilerine pek yakındır. O'nunla kendileri arasında duâ ve ibâdetlerini Allah'a iletecek bir aracı ve şefaathçi yoktur. Allah Teâlâ'nın duâlarına icabet edip sevâbla mükâfatlandırması halinde araya girecek hiç kimse yoktur. Öyleyse ihlâsla ve tevhîd ile yalnızca Allah'a yönelmelidirler.

Biz biliyoruz ki; amelî hükümler îmânı kuvvetlendirmek ve nefsi islâh etmek için meşru kılınmıştır. Bunun için Kur'an-ı Kerîm'de her hükümle birlikte, îmânı takviye sadedinde o hükmün fayda ve teşrîindeki hikmeti anlatan bir açıklama gelir. Ancak söz arasında Allah'ın azametini, murakabesini ve teveccühünü gösteren bu noktada îmânı takviye eden bölümler de yer alır. İşte bu âyet-i kerîme bunun tipik örneğidir.

Allah'ın yakın olması konusunda denilir ki, bu yakınlık bilgisinin her şeyi kuşatması anlamındadır. Allah kullarının sözlerini duyar, amellerini görür. Kâdî Beydâvî'nin ibaresi ise şöyledir: **Bu yakınlık, Allah Teâlâ'nın kulların fiillerini ve sözlerini bilmede kemâlinin ve hallerine muttali olmada yüceliğinin temsilidir. Böylece O'nun yerinin kullarına yakın olduğu ve hallerine muttali olduğu temsil edilmeye çalışılmaktadır.** Bilginler buradaki sözü temsilî anlamında almışlar, yakınlık ve uzaklığın mekân bakımından olacağını, Allah'ın ise bir mekâna sığmaktan uzak olduğunu belirtmişlerdir.

أَجَلٌ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفْتُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنْكُمْ
 كُنْتُمْ تَحْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالَنْ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ
 وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا
 الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا
 تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لِيَاسٍ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (١٨٧)

187- *Oruç gecesini kadınlarınıza yaklaşmak size helâl kılındı. Onlar sizin için, siz de onlar için bir elbisesiniz. Sizin nefislerinize hıyanet eder olduğunuzu Allah bildi de tevbenizi kabul edip sizi bağışladı. Artık onlara yaklaşın ve Allah'ın hakkınızda yazdığını isteyin. Sizin için şafağın beyaz ipliği siyah ipliğinden seçilinceye kadar yiyin, için. Sonra geceye kadar orucu tamamlayın. Mescidlerde i'tikâfta bulunduğunuz zaman, kadınlarınıza yaklaşmayın. Bu, Allah'ın hudududur. Sakın onlara yaklaşmayın. İşte Allah âyetlerini insanlara, korunsunlar diye böyle açıklar. (Bakara: 187)*

Oruçla İlgili Hükümler

Bu âyet ile Allah müslümanlara ruhsat vermiş ve İslâm'ın başlangıç dönemindeki bir durumu kaldırılmıştır. Çünkü İslâm'ın başlangıcında bir kişi iftar ettiği zaman; ona yatsı namazına veya uyuyuncaya kadar yemek, içmek ve cinsî münâsebet helâl idi. Ama uyuyunca veya yatsı namazını kılınca, artık bir daha yemek, içmek ve cinsî münâsebet ertesi akşama kadar yasaktı. Bu, onlara çok ağır gelmeye başladı. Bu âyette geçen “**Rafes**” kelimesi cinsî münâsebettir. İbn Abbâs, Atâ, Mücâhid, Saîd İbn Cübeyr, Tâvûs, Salim İbn Abdullah, Amr İbn Dînâr, Hasan, Katâde, Zührî, Dahhâk, İbrâhîm el-Nehaî, Süddî, Atâ el-Horasânî ve Mukâtil İbn Hayyân böyle demişlerdir.

«*Onlar sizin için, siz de onlar için bir elbisesiniz.*» İbn Abbâs Mücâhid, Saîd İbn Cübeyr, Hasan, Katâde, Süddî ve Mukâtil İbn Hayyân, *onlar sizin için huzur kaynağı, siz de onlar için huzur kaynağısınız*, diye tefsir etmişlerdir. Rebî' İbn Enes ise; *kadınlarınız sizin için yorgan, siz de onlar için yorgansınız*, diye tefsir etmiştir. Kısacası kadın ve erkek birbiriyle içice düşüp kalktığı için, Ramazân ayında zorluk olmasın diye cinsî münâsebet ruhsatı verildi. Nitekim Muâz'ın uzun hadîsinde de geçtiği gibi, bu âyetin sebebi nüzulü şöyledir: Ebu İshâk, **Berâ İbn Âzib'ten nakleder ki Rasûlullah (s.a.)ın ashabından bir kişi oruç tuttuğunda iftar etmeden uyursa, ancak ertesi gün akşama kadar yemek yiyebilirdi. Kays İbn Sırma el-Ansârî oruçlu idi. O gün kendi arazisinde çalışıyordu. İftar vakti olunca, karısına geldi ve yiyecek bir şeyler varmı? dedi. Kadın, hayır çıkıp bir şeyler araştırayım, dedi. Ancak Kays'ın uykusu geldi ve yattı. Karısı gelip onun uyduğunu görünce, yazık oldu da uyudun, dedi. Ertesi gün öğleye doğru adam bayılmaya başladı. Rasûlullah (s.a.)a bu durum anlatılınca, işte bu âyet-i kerîme nazil oldu. Bunun üzerine ashâb-ı güzîn fazlasıyla sevindiler. Burada Buhârî'nin Ebu İshâk'tan naklettiği ifâde şöyledir: Ben Berâ'dan duydum ki; o şöyle dedi: **Ramazân orucu****

emredildiğinde müslümanlar eşlerine yaklaşamazlardı. Ramazân boyu onlarla birleşemezlerdi. Bazı kişiler nefislerine hiyânet ederlerdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ «Sizin nefislerinize hiyânet edeceğinizi Allah bildi de» âyetini inzal buyurdu.

Ali İbn Ebu Talha, İbn Abbâs'ın şöyle dediğini nakleder: **Ramazân ayında yatsı namazını kıldıktan sonra müslümanlara ertesi akşama kadar yemek ve eşleriyle birleşmek yasaktı. Sonra müslümanlardan bazı kişiler Ramazân ayında yatsıdan sonra yemek yediler ve eşleriyle birleştiler. Bunlar arasında Hattâb oğlu Ömer (r.a.) de bulunuyordu. Durumu Rasûlullah'a dertlenerek anlattıklarında, bu âyet-i kerîme nazil oldu. Bu rivayeti Avfî de İbn Abbâs'tan nakleder.**

Mûsâ İbn Ukbe, Kureyb kanalıyla İbn Abbâs'ın şöyle dediğini nakleder: **Müslümanların yemelerini, içmelerini ve eşleriyle birleşmelerini helâl kılan oruçla ilgili âyet nazil olmazdan önce; bir kişi uyuyacak olursa, bir daha ertesi akşama kadar yiyemez, içemez ve eşile birleşemezdi. Bize ulaştığına göre; Hattâb oğlu Ömer (r.a.) uyudu, oruç başladıktan sonra eşile birleşti. Sonra Rasûlullah (s.a.) a gelip dedi ki; yaptığım şeyden dolayı sana ve Allah'a şikâyet ederim. Hz. Peygamber ne yaptın ya Ömer? dedi: O, ben nefsimi uydum ve uyuduktan sonra eşimle birleştim. Halbuki oruç tutmak istiyordum, dedi. Halk; Rasûlullah (s.a.)'ın; sen bunu yapacak adam değildin, demesini bekliyordu. Ancak o sırada âyet-i kerîme nazil oldu ve Rasûlullah «Oruç gecesi kadınlarınıza yaklaşmak size helâl kılındı» âyetini okudu.**

Sa'd İbn Arûbe... Ebu Hüreyre'nin bu âyet-i celîle konusunda şöyle dediğini rivayet eder : **Bu âyet nazil olmazdan önce yatsı namazını kıldıktan sonra müslümanlara yemek, içmek ve kadınlara yaklaşmak ertesi gün iftar edinceye kadar haram olurdu. Hattâb oğlu Ömer (r.a.) yatsı namazından sonra eşile birleşti. Sırma İbn Kays el-Ansârî de akşam namazını kıldıktan sonra uykusu geldi, yattı, yemek yemedi. Rasûlullah (s.a.) yatsı namazını kılincaya kadar o uykusundan uyanmadı. Kalktı, yemek yedi ve içti. Ertesi sabah Rasûlullah (s.a.) a gelerek durumunu haber verdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ: «Oruç gecesi kadınlarınıza yaklaşmak size helâl kılındı...» âyetini inzal buyurdu. Bu, Allah'ın bir affı ve rahmetiydi...**

Ebu Ca'fer İbn Cerîr et-Taberî der ki; Bana Müsennâ, Mûsâ İbn Cübeyr'den nakletti ki, o Abdullah İbn Kâ'b İbn Mâlik'in babasının şöyle dediğini duymuş: **“Ramazan ayında oruç tuttukları zaman, geceleyin yatınca; ertesi gün iftara değin insanlara yemek, içmek ve kadın yasaklanmıştı. Bir gece Ömer İbn el-Hattâb Hz. Peygamberin yanından geç vakitte dönmüştü. Eşinin uyumuş olduğunu görmüş ve ona yaklaşmak istemişti. Kadın, ben uyudum deyince, uyumadın diyerek ona yaklaşmıştı. Kâ'b İbn Mâlik de böyle yapmıştı. Ertesi sabah Hattâb oğlu Ömer Hz. Peygambere gelip durumu haber verdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ «Sizin nefislerinize hiyânet edeceğinizi Allah bildi de tevbenizi kabul edip sizi bağışladı. Artık onlara yaklaşın ve Allah'ın hakkınızda yazdığını isteyin...» âyetini inzal buyurdu.”** Mücâhid, Atâ, İkrime, Süddî ve Katâde ile diğerlerinden de bu âyetin nüzul sebebi konusunda, Ömer İbn el-Hattâb'ın ve onun gibilerin davranışlarıyla, Sırma İbn Kays'ın davranışı nakledilir. Onlar sayesinde Allah'ın bir rahmeti ve ruhsatı olarak rıfk ile bütün gece boyu, yemek, içmek ve cinsî münâsebet mübâh oldu.

«*Ve Allah'ın hakkınızda yazdığını isteyin.*» Ebu Hüreyre, İbn Abbâs, Enes İbn Mâlik, Kadı Şüreyh, Mücâhid, İkrime, Saîd İbn Cübeyr, Atâ, Rebî' İbn Enes, Süddî, Saîd İbn Eşlem, Hakem İbn Utbe, Mukâtil İbn Hayyân, Hasan el-Basri, Dahhâk ve Katâde ile diğerlerinden rivayet edilir ki; bu âyetten maksad çocuktur. Abdurrahmân İbn Zeyd İbn Eşlem de bununla cinsel münâsebetin kastedildiğini söyler.

«*Sizin için şafağın beyaz ipliği siyah ipliğinden seçilinceye kadar yeyin, için, sonra geceye kadar orucu tamamlayın.*» Allah Teâlâ yukarda geçtiği gibi, cinsel münâsebeti, yemeyi ve içmeyi her gece için mübâh kılmıştır. Oruçlu; sabahın aydınlığı, gecenin karanlığından ayrılınca kadar istediği gece bunları yapabilir. Sabahın aydınlığının gecenin karanlığından ayrılması «*Şafağın beyaz ipliği siyah ipliğinden seçilinceye kadar*» ifadesiyle belirtilmiştir. Bu ifâdedeki iltibası ve kapalılığı «*fecrin*» kelimesi kaldırmaktadır. Nitekim İmâm Ebu Abdullah el-Buhârî'nin... Seni İbn Sa'd'dan naklettiği hadîste Seni der ki: Bu âyet nazil olduğunda, «*fecrin*» kelimesi henüz inmemiştir. Bazı kişiler oruç tutmak istediklerinde ayaklarından birine beyaz ve siyah ip bağlıyorlardı ve onları ikisinden ayırt edecek zamana kadar yiyorlardı. Daha sonra Allah Teâlâ fecr kelimesini inzal buyurdu ve böylece gece ve gündüzün kastedildiği öğrenilmiş oldu.

İmâm Ahmed İbn Hanbel der ki; bize Hüseyim... Adiyy İbn Hâtim'den nakletti ki; o şöyle demiştir: «*Sizin için şafağın beyaz ipliği siyah ipliğinden seçilinceye kadar yiyin, için sonra geceye kadar orucu tamamlayın*» âyeti nazil olunca, ben iki ip aldım. Biri siyah, diğeri beyazdı. Ve onları yastığımın altına koydum. Bunlara bakıyordum, ancak siyah ile beyazı, beyaz ile siyahı birbirinden ayırt edemiyordum. Sabah olunca, Rasûlullah (s.a.)a varıp, yaptığımı haber verdim. Bunun üzerine Rasûlullah dedi ki; *öyleyse senin yastığın geniştir. Çünkü burada kasdolunan; sabahın beyazlığı ile gecenin karanlığıdır.* Buhârî ve Müslim bu hadîsi bir başka şekilde Adiyy'den naklederler. Rasûlullah'ın «*öyleyse senin yastığın geniştir*» kavlinin mânâsı şudur: **Bu âyette kasdedilen siyah iple beyaz ipi altına koyacak kadar yastığın geniş olmalıdır. Çünkü bu ipler gündüzün beyazlığıyla, gecenin karanlığıdır. Dolayısıyla senin yastığının Doğu ve Batı genişliğinde olması gerekir.** Buhârî'nin rivayetinde bu hadîs bu şekilde tefsîr edilmiş olarak yer alır. Bize Mûsâ İbn İsmâîl Adiyy'den nakleder ki, o şöyle demiştir: **Adiyy bir siyah ip, bir de beyaz ip aldı. Gecenin bir kısmı geçince onlara baktı ve birbirinden ayırt edemedi. Sabahlayınca dedi ki; ey Allah'ın Rasûlü ben onları yastığımın altına koydum. Rasûlullah buyurdu ki; *öyleyse senin yastığın geniş olmalıdır ki; beyaz iple siyah ip yastığının altına girebilsin.*** Bu hadisin bazı rivayetlerinde, «*Yastığın geniş olmalıdır*» yerine «*kafan geniş olmalıdır*» lafzı vârid olmuştur. Bazıları bu hadîsi budalalıkla tefsir etmişlerdir ki bu, zayıftır. Ancak hadîsin muhtevası yine bu anlama gelir. Çünkü bir kişinin yastığı geniş olursa kafası da geniş olacaktır. Allah en iyisini bilir. Buhârî'nin rivayeti ayrıca bu âyetin tefsirini de ihtiva etmektedir. Kuteybe... Ali İbn Hâtim'den nakleder ki; o şöyle demiştir: Dedim ki, ey Allah'ın Rasûlü beyaz ipin siyah ipten ayrılması ne demektir? Bu gerçekten iki ip midir? Rasûlullah buyurdu ki; *eğer bu iki ipi görebilirsен senin kafan çok geniş olmalıdır.* Sonra buyurdu ki; *hayır, bunlar gecenin karanlığıyla gündüzün beyazlığıdır.* Allah Teâlâ'mn fecrin doğuşuna kadar yemeye izin vermesi, sahurun müstehâb olduğunun delilidir. Çünkü bu, ruhsat kabîlindendir. Ve bu ruhsattan yararlanmak iyidir. Bunun için Rasûlullah (s.a.)dan sabit olan sünnet-i seniye'de

sahura teşvik emri vârid olmuştur. Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Enes İbn Mâlik der ki; Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

«**Sahur yapın, çünkü sahurda bereket vardır.**» Müslim'in sahîh'inde Amr İbn Âs der ki; Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

«**Bizim orucumuzla ehl-i kitâb'ın orucunu ayıran fark, sahur yemektir.**»

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) okuduğu ve tavsiye ettiği dualar

Duâ, Allah'ın azameti ve ulviyeti karşısında kulun aczini itiraf etmesi, muhabbet ve tazim duyguları içinde Allah'ın lütuf ve yardımını talep etmesidir. Bizlere duâyı yaşayışıyla en güzel tâlim eden, Peygamber Efendimiz'dir. O, gözyaşları içinde ve ayakları şişinceye kadar kıldığı namazlara ilâveten yaptığı duâlarda sık sık: “**Allâh'ım! Sen'in gazabından rızâna, azâbından affına ve Sen'den yine Sana sığınırım!...**” (Müslim, Salât, 222) diyerek, acziyet duyguları içinde Cenâb-ı Hakk'a ilticâ ederdi.

Peygamberimizin (s.a.v) sık sık okuduğu ve okunmasını tavsiye ettiği hadislerde geçen dualar:

Zikir, Şükür ve İbadet için Dua

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اللَّهُمَّ اَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ
وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ

Okunuşu: "Allahümme einnî ala zikrike ve şükrike ve hüsni ibadetik"

Anlamı: “**Allah'ım! Seni zikretmek, nimetlerine şükretmek ve sana en güzel biçimde ibadet etmek konusunda bana yardım et.**” (İbn Huzeyme, Dua, No:751; Hâkim, No: 1838, I, 499)

Salih Amel ve İhlas için Dua

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِكَ تَهْدِي
بِهَا قَلْبِي وَتَجْمَعُ بِهَا اَمْرِي وَتَلْتُمُ بِهَا شَعْيِي
وَتُصْلِحُ بِهَا غَائِبِي وَتَرْفَعُ بِهَا شَاهِدِي
وَتُزَكِّي بِهَا عَمَلِي وَتُلْهِمْنِي بِهَا رُشْدِي وَتَرُدُّ
بِهَا اَلْفَتِي وَتَعْصِمْنِي بِهَا مِنْ كُلِّ سُوءٍ .
اَللّٰهُمَّ اَعْطِنِي اِيْمَانًا وَيَقِيْنًا لَيْسَ بَعْدَهُ كُفْرٌ
وَرَحْمَةً اَنَا بِهَا شَرَفَ كَرَامَتِكَ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .

Okunuşu: “Allahümme innî es’elüke rahmeten min indike tehdi bihâ kalbi ve tecmau bihâ emri ve telümmü bihâ şa’sî ve tuslihu bihâ gâibî ve terfeu bihâ şâhidî ve tüzekki bihâ amelî ve tülhimünî bihâ rüşdî ve terüddü bihâ halfetî ve ta’sımunî bihâ min külli sün.

Allahümme e'dinî îmânen ve yakinen leyse beğdehu küfrun ve rameten enelü bihe şerafe kerametike fi'ddünya vel âhirah."

Anlamı: “Allâh’ım! Sen’den, katından vereceğin öyle bir rahmet istiyorum ki, onunla kalbime hidâyet, işlerime nizâm, dağınıklığıma tertip, içime kâmil îman, dışıma amel-i sâlih, amellerime temizlik ve ihlâs ver, rızâna uygun istikâmeti ilhâm et, ülfet edeceğim dostumu lûtfet ve beni her türlü kötülüklerden koru!

Allâh’ım, bana öyle bir îman, öyle bir yakîn ver ki, artık bir daha küfür (ihtimâli) kalmasin. Öyle bir rahmet ver ki, onunla, dünya ve âhirette Sen’in nazarında kıymetli olan bir mertebeye ulaşayım.” (Tirmizi, Deavât 30/3419)

Kalbimizin Kaymaması için Dua

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي
عَلَى دِينِكَ

Okunuşu: "Yâ Mukallibel Kulûbi Sebbit Kalbî 'Alâ Dînik(e)"

Anlamı: “Ey kalpleri hâlden hâle çeviren Allâh’ım! Benim kalbimi dîninde sâbit kıl!” (Tirmizî, Kader 7, Daavât 90, 124)

Hidayet, Takva, İffet ve Gönül Zenginliği için Dua

Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْأَلُكَ الْهُدٰى وَالتُّقٰى
وَالْعَفَافَ وَالْغِنٰى

Okunuşu: "Allahümme innî es'elükel-hüdâ ve't-tüka ve'l-'afafe ve'l-ğınâ"

Anlamı: “Allahım! Senden hidâyet, takvâ, iffet ve gönül zenginliği isterim.” (Müslim, Zikir 72)

Ezan Duası

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimizi buyurdular:

Kim ezanı işittiği zaman:

اَللّٰهُمَّ رَبِّ هٰذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ
الْقَائِمَةُ اَتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيْلَةَ وَالْفَضِيْلَةَ
وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا الَّذِى وَعَدْتَهُ

Okunuşu: “Allahumme Rabbe hezihi’ d-da’veti’t-tâmme. Vesselatil kâimeti âti Muhammedenil vesilete vel fazîlete vebashu makâmen Mahmudenillezi veadteh.”

Anlamı: «Ey bu eksiksiz dâvetin ve kılınan namazın Rabbi! Hazret-i Muhammed -aleyhissalâtü vesselâm-’a Vesîle’yi ve fazîleti ver. O’nu va’dettiğin Makâm-ı Mahmûd’a ulaştır!» derse, ona kıyâmet günü mutlakâ şefaât ederim.” (Buhârî, Ezân, 8; Ebû Dâvûd, Salât, 37/529)

Nurlanmak için Dua:

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ فِيْ قَلْبِيْ نُوْرًا وَفِيْ بَصْرِيْ
نُوْرًا وَفِيْ سَمْعِيْ نُوْرًا وَعَنْ يَمِيْنِيْ نُوْرًا
وَعَنْ يَسَارِيْ نُوْرًا وَفَوْقِيْ نُوْرًا وَتَحْتِيْ نُوْرًا
وَاَمَامِيْ نُوْرًا وَخَلْفِيْ نُوْرًا وَاجْعَلْ لِيْ نُوْرًا

Okunuşu: “Allâhümmec’al fî kalbî nûrâ ve fî basarî nûrâ, ve fî sem’î nûrâ ve ‘an yemînî nûrâ ve ‘an yesârî nûrâ ve fevkî nûrâ ve tahtî nûrâ ve emâmî nûrâ ve halfî nûrâ, vec’allî nûrâ.”

Anlamı: “Allah’ım! Kalbime büyük bir nûr ver; gözüme bir nûr, kulağıma bir nûr ver; sağıma bir nûr, soluma bir nûr ver; üstüme bir nûr, altıma bir nûr ver; önüme bir nûr, arkama bir nûr ver; bana büyük bir nûr ihsân eyle!” (Buhârî, Deavât, 9; Müslim, Müsâfirîn, 181)

Rabbimizin Sevgisine Kavuşmak için Dua

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ حُبَّكَ، وَحُبَّ
مَنْ يُحِبُّكَ، وَالْعَمَلُ الَّذِي يُبَلِّغُنِيْ حُبَّكَ،
اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ حُبَّكَ اَحَبَّ اِلَيَّ مِنْ نَفْسِيْ،
وَاَهْلِيْ، وَمِنْ الْمَاءِ الْبَارِدِ

Okunuşu: "Allahümme innî es'eluke hubbeke ve hubbe men yuhibbuke ve'l-amele'l-lezi yübelliğuni hubbeke. Allahummec'al hubbeke ehabbe ileyye min nefsî ve ehlî ve mine'l- mâil bârid."

Anlamı: “Allahım! Senden seni sevmeyi, seni sevenleri sevmeyi ve senin sevgine ulaştıracak amelleri sevmeyi dilerim. Allahım! Senin sevgini bana canımdan, ailemden ve soğuk sudan daha ileri kıl!” (Tirmizî, Daavât 73)

Tüm Duaları içine Alan Dua

Ebû Ümâme *radıyallahu anh* şöyle dedi:

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* birçok dua okudu, fakat biz ondan hiçbir şey ezberleyemedik. Bunun üzerine:

– Yâ Resûlallah! Pek çok dua okudun, biz onları ezberleyemedik, dedik. O zaman Resûl-i Ekrem şöyle buyurdu:

– “O duaların hepsini içine alan bir duayı size öğreteyim mi? Şöyle deyiniz:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ
مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،
وَنَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَ مِنْهُ نَبِيُّكَ
مُحَمَّدٌ، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَاَنْتَ
الْمُسْتَعَانُ، وَعَلَيْكَ الْبَلَاغُ، وَلَا حَوْلَ
وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ

Okunuşu: “Allâhümme innî es’elüke min hayri mâ seeleke minhü nebiyyüke Muhammedün sallallahu aleyhi ve sellem. Ve neûzü bike min şerri mesteâzeke minhü nebiyyüke Muhammedün sallallahu aleyhi ve sellem. Ve ente’l-müsteân, ve aleyke’l-belâğ, ve lâ havle velâ kuvvete illâ billâh”

Anlamı: “Allahım! Peygamber’in Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem’in senden dilediği hayırları ben de dilerim. Peygamber’in Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem’in sana sığındığı şerlerden biz de sana sığınırız. Yardım ancak senden beklenir. İnsanı dünya ve âhirette muradına ulaştıracak sensin. Günahtan kaçacak güç, ibadet edecek kuvvet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılabilir.” (Tirmizî, Daavât 89)

Helal Rızık için Dua

Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اكْفِنِيْ بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ، وَاَغْنِنِيْ
بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ

Okunuşu: “Allâhümmekfinî bihelâlîke an harâmîk, ve ağninî bifazlike ammen sivâk.”

Anlamı: “Allahım! Bana helâl rızık nasib ederek haramlardan koru! Lutfunla beni senden başkasına muhtaç etme!” (Tirmizî, Daavât 111)

Af ve Afiyet için Dua

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَارْحَمْنِيْ وَاهْدِنِيْ
وَعَافِنِيْ وَارْزُقْنِيْ

Okunuşu: "Allahummağfirli verhamni vehdini ve afini verzukni"

Anlamı: "Allahım, beni bağışla, bana merhamet et, rızânı kazandıracak işler yaptır, bana âfiyet ve hayırlı rızık ver." (Müslim, Zikir 35)

Kalplerin Allah Teâlâ'ya Yönelmesi için Dua

Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ مُّصَرِّفَ الْقُلُوْبِ صَرِّفْ قُلُوْبَنَا
عَلٰى طَاعَتِكَ

Okunuşu: "Allahümme ya musarrifel-kulubi sarrif kulubena ala taatike"

Anlamı: "Ey kalpleri yönlendiren Allahım! Kalplerimizi sana itaate yönelt!" (Müslim, Kader 17)

Kul Hakkı için Dua

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ فَاَيُّمَا مُّؤْمِنٍ سَبَبْتُهُ فَاجْعَلْ ذٰلِكَ لَهُ
قُرْبَةً اِلَيْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Okunuşu: "Allahümme Fe eyyüme mü'minin sebebühü fecal zelike lehü gurbeten ileyke yevme'l kıyame'ti"

Anlamı: "Yâ Rabb! Ben hangi bir mü'mine onu üzecek ve gönlüne ağır gelecek bir söz söylemişsem kıyamet gününde o sözü onun için Sana kurbiyyet eyle; yani o sözden müteessir olduğu kadar onu sana yaklaştır." (Buhârî, Deavât, 34)

Din Konusunda Okunacak Dua

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اَصْلِحْ لِيْ دِيْنِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةٌ
اَمْرِيْ، وَاصْلِحْ لِيْ دُنْيَايَ الَّتِي فِيْهَا
مَعَاشِيْ، وَاصْلِحْ لِيْ اٰخِرَتِي الَّتِي فِيْهَا
مَعَادِيْ، وَاجْعَلِ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِّيْ فِي كُلِّ
خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِّيْ مِنْ كُلِّ شَرٍّ

Anlamı: “Allahım! Bütün işlerimin başı olan dinim konusunda hataya düşmekten beni koru! Yaşadığım şu dünyadaki işlerimin yolunda gitmesini sağla! Dönüp varacağım âhiretimi kazanmama yardım et! Hayatım boyunca daha çok hayır yapmama imkân ver! Her türlü kötülükten kurtulmamı sağlayacak bir ölüm nasip et!” (Müslim, Zikir 71)

Doğru Yolu Bulmak için Dua

Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ الْهُدٰى وَالسَّدَادَ

Okunuşu: "Allahümme inni es'elükel hüda vessedede"

Anlamı: “Allahım! Senden beni doğru yola iletmeni ve o yolda başarılı kılmanı niyâz ederim.” (Müslim, Zikir 78)

İstiaze (Sığınma) Duası

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ
وَالْجُبْنِ وَالْهَرَمِ، وَالْبُخْلِ، وَاعُوْذُ بِكَ مِنْ
عَذَابِ الْقَبْرِ، وَاعُوْذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا
وَالْمَمَاتِ

Okunuşu: “Allâhümme innî eûzü bike mine’l-aczi ve’l-keseli ve’l-cübni ve’l-heremi ve’l-buhli ve eûzü bike min azâbi’l-kabri. Ve eûzü bike min fitnetil mehya vel'memeti”

Anlamı: “Allahım! Âcizlikten, tembellikten, korkaklıktan, ihtiyarlayıp ele avuca düşmekten ve cimrilikten sana sığınırım. Kabir azâbından sana sığınırım. Hayat ve ölüm fitnesinden sana sığınırım.” (Müslim, Zikir 50)

Bağışlanmak için Dua

Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ ظَلَمْتُ نَفْسِيْ ظُلْمًا كَثِيْرًا، وَلَا
يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ، فَاعْفُرْ لِيْ مَغْفِرَةً مِنْ
عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِيْ، اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ

Anlamı: “Allahım! Ben kendime çok zulmettim. Günahları bağışlayacak ise yalnız sensin. Öyleyse tükenmez lutfunla beni bağışla, bana merhamet et. Çünkü affı sonsuz, merhameti nihayetsiz olan yalnız sensin.” (Buhârî, Ezân 149, Daavât 17, Tevhîd 9; Müslim, Zikir 48)

Yaptığımız ve Yapacağımız İşlerden Sığınma Duası

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَمِلْتُ
وَمِنْ شَرِّ مَا لَمْ اَعْمَلْ

Anlamı: “Allahım! Şimdiye kadar yaptığım, bundan sonra yapacağım işlerin şerrinden sana sığınırım.” (Müslim, Zikir 65, 66)

Kanaat ve Bereket Duası

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ قِنِّعْنِيْ بِمَا رَزَقْتَنِيْ وَبَارِكْ لِيْ فِيْهِ
وَاخْلِفْ عَلَيَّ كُلَّ غَائِبَةٍ لِّيْ بِخَيْرٍ

Anlamı: “Allah’ım! Bana verdiğin rızık konusunda beni kanaat sahibi yap ve o rızıkımı bereketli kıl. Zayi olan her nimetin daha hayırlısını bana ihsan eyle.” (Hâkim, De’avât, No:1878)

Bütün Suçlardan Bağışlanma Duası

Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ خَطِيئَتِيْ وَجَهْلِيْ، وَاِسْرَافِيْ
فِيْ اَمْرِيْ، وَمَا اَنْتَ اَعْلَمُ بِهِ مِنِّيْ، اَللّٰهُمَّ
اغْفِرْ لِيْ جِدِّيْ وَهَزْلِيْ، وَخَطِيئِيْ وَعَمْدِيْ،
وَكُلُّ ذٰلِكَ عِنْدِيْ، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ مَا قَدَّمْتُ
وَمَا اَخَّرْتُ، وَمَا اَسْرَرْتُ وَمَا اَعْلَنْتُ، وَمَا
اَنْتَ اَعْلَمُ بِهِ مِنِّيْ، اَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَاَنْتَ
الْمُؤَخِّرُ، وَاَنْتَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ

Anlamı: “Allahım! Günahlarımı, bilgisizlik yüzünden yaptıklarımı, haddimi aşarak işlediğim kusurlarımı, benden daha iyi bildiğin bütün suçlarımı bağışla! Allahım! Ciddî ve şaka yollu yaptıklarımı, yanlışlıkla ve bilerek işlediğim günahlarımı affeyle! Bütün bu kusurların bende bulunduğunu itiraf ederim. Allahım! Şimdiye kadar yaptığım, bundan sonra yapacağım, gizlediğim ve açığa vurduğum, ölçüsüz bir şekilde işlediğim ve benden daha iyi bildiğin günahlarımı affeyle! Öne geçiren de sen, geride bırakan da sensin. Senin gücün her şeye yeter.” (Buhârî, Daavât 60; Müslim, Zikir 70)

Nimetler için Dua

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ
نِعْمَتِكَ، وَتَحَوُّلِ عَافِيَّتِكَ، وَفُجَاءَةِ
نِقْمَتِكَ وَجَمِيْعِ سَخَطِكَ

Anlamı: “Allahım! Verdiğin nimetin yok olup gitmesinden, lutfettiğin âfiyetin bozulmasından, ansızın vereceğin cezâdan ve senin gazabını üzerime çekecek her şeyden sana sığınırım” (Müslim, Zikir 96)

Kabir Azabından Sığınma Duası

Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ
وَالْبُخْلِ وَالْهَرَمِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ. اَللّٰهُمَّ اَنْتَ
نَفْسِيْ تَقْوَاهَا، وَزَكَّيْهَا اَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا،
اَنْتَ وَلِيِّهَا وَمَوْلَاهَا

Anlamı: “Allahım! Âcizlikten, tembellikten, cimrilikten, ihtiyarlayıp ele avuca düşmekten ve kabir azâbından sana sığınırım. Allahım! Nefsime takvâ nasip et ve onu her türlü gûnahtan temizle; onu en iyi temizleyecek sensin. Ona yardım edip eğitecek sadece sensin.” (Müslim, Zikir 73)

Faydasız İlimden Sığınma Duası

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ،
وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا
تَشْبَعُ، وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا

Anlamı: “Allahım! Faydasız ilimden, ürpermeyen gönülden, doyma bilmeyen nefisten ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım.” (Müslim, Zikir 73)

Bilmediğimiz Günahlar için Dua

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ لَكَ اَسْلَمْتُ، وَبِكَ اَمَنْتُ، وَعَلَيْكَ
تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ اَتَّبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ
حَاكَمْتُ. فَاعْفُ عَنِّي مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أَخَّرْتُ،
وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، اَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَاَنْتَ
الْمُؤَخِّرُ، لَا اِلَهَ اِلَّا اَنْتَ

Anlamı: “Allahım! Sana teslim oldum, sana inandım, sana güvendim. Yüzümü, gönlümü sana çevirdim, senin yardımınla düşmanlara karşı mücâdele ettim. Kitabın ile hükmettim. Şimdiye kadar yaptığım, bundan sonra yapacağım, gizlediğim, açığa vurduğum ve senin benden daha iyi bildiğin günahlarımı affeyle! Öne geçiren de sen, geride bırakan da sensin. Senden başka ilâh yoktur.” (Buhârî, Teheccüd 1, Daavât 10, Tevhîd 8, 24; 35)

Cehennemden Sığınma Duası

Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ النَّارِ،
وَعَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ شَرِّ الْغِنَى وَالْفَقْرِ

Anlamı: “Allahım! Cehennem fitnesinden, cehennem azâbından, zenginliğin ve fakirliğin şerrinden sana sığınırım.” (Ebû Dâvûd, Vitir 32; Tirmizî, Daavât 77)

Kötü Ahlaktan Sığınma Duası

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ مُنْكَرَاتِ
الْاَخْلَاقِ، وَالْاَعْمَالِ، وَالْاَهْوَاءِ

Anlamı: “Allahım! Kötü ahlâklı olmaktan, fena işler yapmaktan ve yanlış inançlara saptan sana sığınırım.” (Tirmizî, Daavât 126)

Uzuvlarımızın Şerrinden Korunma Duası

Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ سَمْعِيْ،
وَمِنْ شَرِّ بَصَرِيْ، وَمِنْ شَرِّ لِسَانِيْ،
وَمِنْ شَرِّ قَلْبِيْ، وَمِنْ شَرِّ مَنِيِّيْ

Anlamı: “Allahım! Kulağımın şerrinden, gözümün şerrinden, dilimin şerrinden, kalbimin şerrinden ve cinsel organımın şerrinden sana sığınırım.” (Ebû Dâvûd, Vitir 32; Tirmizî, Daavât 74)

Hastalıklardan Korunma Duası

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْبَرَصِ،
وَالْجُنُوْنِ، وَالْجُذَامِ، وَسَيِّئِ الْاَسْقَامِ

Anlamı: “Allahım! Alaca hastalığından, akıl rahatsızlığından, cüzzâm illetinden ve kötü hastalıklardan sana sığınırım.” (Ebû Dâvûd, Vitir 32)

Nefsimizin Şerrinden Sığınma Duası

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اَلْهَمْنِيْ رُشْدِيْ، وَاَعِزَّنِيْ
مِنْ شَرِّ نَفْسِيْ

Anlamı: “Allahım! Beni senin doğru yoluna ilet! Nefsimin şerrinden beni koru!” (Tirmizî, Daavât 111)

Açlıktan Sığınma Dua

Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْجُوعِ، فَاِنَّهُ بِئْسَ
الضَّجِيْعُ، وَاَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْخِيَاْنَةِ، فَاِنَّهَا
بِئْسَتْ الْبِطَاْنَةُ

Anlamı: “Allahım! Açlıktan sana sığınırım; o insanı avucunun içine alan ne fena bir haldir. Emanete ihânetten de sana sığınırım; o ne kötü bir huy ve tabiattır. ” (Ebû Dâvûd, Vitir 32)

Günahlardan Uzak Durma Duası

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ مُوَجِّبَاتِ رَحْمَتِكَ،
وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ، وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ اِثْمٍ،
وَالْغَنِيْمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ، وَالْفَوْزَ بِالْجَنَّةِ،
وَالنَّجَاةَ مِنَ النَّارِ

Anlamı: “Allahım! Senin rahmetini kazandıracak, bağışlamayı sağlayacak işler yapmayı, her türlü günden uzak durmayı, bütün iyilikleri işlemeyi, cennete kavuşup cehennemden kurtulmayı nasip etmeni niyâz ediyorum.” (Hâkim, el-Müstedrek, I, 525. Ayrıca bk. Tirmizî, Vitir 17)

Ahlak Güzelliği için Dua

Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اَحْسَنْتَ خَلْقِيْ
فَاَحْسِنْ خُلُقِيْ

Anlamı: “Allah’ım! Yaratılışımı güzel yaptın, ahlâkımı da güzelleştirdi.” (İbn Hıbbân, Ed’ıye, No: 959)

Kötü Ahlaktan Sığınma Duası

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ جَنِّبْنِيْ مُنْكَرَاتِ الْاَخْلَاقِ وَالْاَهْوَاءِ
وَالْاَسْوَاءِ وَالْاَذْوَاءِ

Anlamı: “Allah’ım! Kötü ahlâktan, nefsanî arzulardan, kötü işlerden ve ayıp şeylerden beni uzaklaştır.” (İbn Hıbbân, Ed’ıye, No: 960)

Nefsimizin Takvası İçin Dua

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اَتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا وَزَكِّهَا اَنْتَ خَيْرُ مَنْ
زَكَّاهَا اَنْتَ وَلِيِّهَا وَمَوْلَاهَا

Anlamı: “Allah’ım! Nefsime takvasını ver ve nefsimi (her türlü kötü şeylerden) temizle, Sen temizleyenlerin en hayırlısısın. Sen nefsimin dostu ve mevlasısın.” (Müslim, Dua, 73)

Dünyada Rezil Olmaktan Sığınma Duası

Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اَحْسِنْ عَاقِبَتَنَا فِي الْاُمُورِ كُلِّهَا وَ
اَجِرْنَا مِنْ خِزْيِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْاٰخِرَةِ

Anlamı: “Allah’ım! Bütün işlerimin sonucunu güzel eyle, beni dünyada rezil olmaktan ve ahiret azabından koru.” (İbn Hıbbân, Ed’ıye, No: 949; el-Heysemî, Ed’ıye, 33, No: 17390)

Çirkin İşlerden Korunma Duası

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَتَرْكَ
الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِيْنِ

Anlamı: “Allah’ım! Senden hayırlı olan işleri yapmayı, aklın ve dinin çirkin gördüğü şeyleri terk etmeyi ve fakirlerin sevgisini istiyorum.” (Mâlik, Dua, No:508)

Fayda Verecek Şeyler için Dua

Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اَنْفَعْنِيْ بِمَا عَلَّمْتَنِيْ وَعَلِّمْنِيْ مَا يَنْفَعُنِيْ
وَارْزُقْنِيْ عِلْمًا تَنْفَعُنِيْ بِهِ

Anlamı: “Allah’ım! Bana öğrettiğin şeyleri hakkımda faydalı eyle, bana fayda verecek şeyleri öğret, beni, bana fayda verecek ilim ile nasiplendir.” (Hâkim, De’avât, No: 1879, I, 510)

Borçları Ödemek için Dua

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ فَالِقَ الْاِصْبَاحِ وَجَاعِلَ اللَّيْلِ سَكَنًا
وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ حُسْبَانًا اِقْضِ عَنِّي الدَّيْنَ
وَاغْنِنِي مِنَ الْفَقْرِ وَاْمْتِعْنِي بِسَمْعِي وَبَصَرِي
وَقُوَّتِي فِي سَبِيلِكَ

Anlamı: “Sabahın aydınlığını var eden, geceyi dinlenme vakti yapan, güneşi ve ayı hesap vasıtası yapan Allah’ım! Bana borçlarımı ödemeyi ihsan eyle, benden fakirliği gider, kulağımı, gözümü ve kuvvetimi Senin yolunda kullanmayı nasip eyle.” (Malik, Dua, No: 495)

Haksızlıklar için Dua

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَظُلْمَنَا وَهَزْلَنَا وَجِدْنَا
وَعَمَدَنَا وَكُلَّ ذَلِكْ عِنْدَنَا

Anlamı: “Allah’ım! Günahlarımızı, yaptığımız haksızlıkları, saçmalıklarımızı, bilerek ve ciddi olarak yaptıklarımızı bağışla, bunların hepsi bizde mevcuttur.” (Hâkim, De’avât, No:1916)

Sağlık ve Güzel Ahlak için Dua

Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ صِحَّةً فِيْ اِيْمَانٍ وَاِيْمَانًا
فِيْ حُسْنِ خُلُقٍ وَنَجَاحًا يَّتْبَعُهُ فَلَاحٌ وَرَحْمَةٌ
مِّنْكَ وَعَافِيَةٌ وَمَغْفِرَةٌ لَا مِنْكَ وَرِضْوَانًا

Anlamı: “Allah’ım! Senden iman içinde sağlık, güzel ahlâk içinde iman, peşinden rahmet, âfiyet, mağfiret ve rıza gelen bir kurtuluş istiyorum.” (Hâkim, De’avât, No: 1919)

Hatalar için Dua

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِمَاءِ الثَّلَجِ،
وَالْبَرْدِ، وَنَقِّ قَلْبِي مِنَ الْخَطَايَا، كَمَا
نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَبَاعِدْ
بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ
بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

Anlamı: “Allah’ım! Hatalarımı kar ve soğuk su ile temizle, kalbimi hatalardan beyaz elbiseleri kirlerden temizlediğin gibi temizle, benimle günahlarımın arasını doğu ile batı arası kadar uzaklaştır.” (Buhârî, De’avât, 38, 43–45; Müslim, Dua, 49; Tirmizî, De’avât, 77)

Allah'tan Başka İlah Yoktur

Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ
وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اَللّٰهُمَّ
لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطَى لِمَا مَنَعْتَ
وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

Anlamı: “Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur, sâdece O vardır. O tektir ve şerîki (ortağı) yoktur. Mülk O’nundur, hamd de O’na mahsustur. O, her şeye kâdirdir/her şeye gücü yeter. Allah’ım! Sen’in verdiğine mâni olacak yoktur, Sen’in menettiğini de verecek yoktur. Servet sâhiplerine Sen’in katında malları fayda vermez. (Ancak amel-i sâlihlerinden fayda görürler.)” (Buhârî, Ezân, 155, Deavât, 18; Müslim, Salât, 193)

Mağfiret Duası

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ خَطِيئَتِيْ وَجَهْلِيْ وَاسْرَافِيْ
فِيْ اَمْرِيْ وَمَا اَنْتَ اَعْلَمُ بِهِ مِنِّيْ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ
لِيْ هَزْلِيْ وَجِدِّيْ وَخَطَايَا وَعَمْدِيْ وَكُلُّ
ذٰلِكَ عِنْدِيْ

Anlamı: “Allah’ım! Benim hatâlarımı, cehâletle yaptıklarımı, işlerimde haddi aşmamı ve benden daha iyi bildiğin kusurlarımı mağfiret eyle! Allah’ım benim lâtîfelerimi, ciddiyetimi, hatâen yaptıklarımı ve kasten yaptıklarımı mağfiret eyle! Bütün bu kusurların bende bulunduğunu itiraf ederim.” (Buhârî, Deavât, 60; Müslim, 70)

Her Gün Yüz Kere Okunacak Dua

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz buyurdular:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ
وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Her kim günde yüz kere:

Anlamı: “Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur, sâdece O vardır. O tektir ve şerîki (ortağı) yoktur. Mülk O’nundur, hamd de O’na mahsustur. O, her şeye kâdirdir/her şeye gücü yeter.” derse o kimse için on köle azâd etmiş sevâbı verilir, yüz hasene yazılır, yüz günâhı silinir, o gün akşam oluncaya kadar bu ona şeytana karşı siper olur. Hiç bir kimse ecir bakımından onu geçemez, ancak bunu ondan fazla söyleyen kimse müstesnâ.” (Buhârî, Ezân, 155; Tecrîd-i Sarîh Terc. 2/910-915)

Büyük İstiaze Duası

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ
وَالْجُبْنِ وَالْهَرَمِ وَالْقَسْوَةِ وَالْغَفْلَةِ وَالْعِيْلَةِ
وَالذِّلَّةِ وَالْقِلَّةِ وَالْمَسْكَنَةِ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ
وَالْكُفْرِ وَالْفُسُوْقِ وَالشَّقَاقِ وَالنِّفَاقِ وَالسُّمْعَةِ
وَالرِّيَاءِ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنَ الضَّمَمِ وَالْبُكْمِ
وَالْجُنُوْنِ وَالْجُذَامِ وَالْبَرَصِ وَسَيِّئِ الْاَسْقَامِ

Anlamı: “Allah’ım! Âcizlikten, tembellikten, korkaklıktan, cimrilikten, yaşlılığın getirdiği tâkatsizlik ve bunaklıktan, kasvetten (katı kalplilikten), gafletten, yokluktan, zilletten, mal ve hayır azlığından, meskenetten (kötü hâlden) Sana sığınırım. Nefsin doymak bilmeyen ihtiyaç hissinden, küfürden, fâsıklıktan, hakka muhâlefetten ve ayrılıktan, nifaktan, süm’adan (amelleri insanların duyması için yapmaktan), riyâdan Sana sığınırım. Sağırlıktan, dilsizlikten, delilikten, cüzzamdan, barastan ve her türlü kötü ve müzmin hastalıklardan Sana sığınırım.” (Buhârî, Tefsir, 16/1; Suyûtî, el-Câmiu’s-sağîr, no: 1489; Hâkim, el-Müstedrek, I, 712/1944)

Mağfiret için Dua

Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ ظَلَمْتُ نَفْسِيْ ظُلْمًا كَثِيْرًا وَلَا
يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ فَاغْفِرْ لِيْ مَغْفِرَةً مِنْ
عِنْدِكَ وَارْحَمْنِيْ اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ

Anlamı: “Allah’ım! Ben gerçekten nefsimi çok zulmettim, günahları ancak Sen bağışlarsın, beni katından bir mağfiret ile bağışla, bana merhamet et, şüphesiz Sen çok bağışlayansın, çok merhametli olansın.” (Buhârî, Ezân, 149; Deavât, 16, Tirmizî, De’avât, 98)

Büyük İstiğfar Duası

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

İstiğfârın en üstünü kulun şöyle demesidir:

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبِّىْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ خَلَقْتَنِىْ
وَ اَنَا عَبْدُكَ وَ اَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَ وَعْدِكَ مَا
اسْتَطَعْتُ. اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ،
اَبُوْءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَ اَبُوْءُ بِذَنْبِىْ فَاغْفِرْ
لِىْ فَاِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ

Anlamı: «Allah'ım! Sen benim Rabbimsin. Sen'den başka ibâdete lâîk ilâh yoktur. Beni Sen yarattın. Ben Sen'in kulunum. Ezelde Sana verdiğim sözümde ve vaadimde hâlâ gücüm yettiğince durmaktayım. İşlediğim kusurların şerrinden Sana sığınırım. Bana lutfettiğin nîmetleri yüce huzûrunda minnetle anar, günâhımı îtirâf ederim. Beni affet, şüphe yok ki günahları Sen'den başka affedecek yoktur.» (Buhârî, Deavât, 2, 16; Ebû Dâvûd, Edeb, 100-101)

Kabir Azabından Sığınma Duası

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَ مِنْ
عَذَابِ النَّارِ وَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَ الْمَمَاتِ وَ مِنْ
فِتْنَةِ الْمَسِيْحِ الدَّجَالِ

Anlamı: “Allah'ım! Kabir azâbından sana sığınırım. Cehennem azâbından Sana sığınırım. Hayatın ve ölümün fitnelerinden sana sığınırım. Deccâlin fitnelerinden sana sığınırım.” (Buhârî, Ezan, 149)

Cimrilikten Sığınma Duası

Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ
وَ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَ اَعُوْذُ بِكَ اَنْ اُرَدَّ اِلَى
اَرْذَلِ الْعُمْرِ وَ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا «يَعْنِىْ
فِتْنَةِ الدَّجَالِ» وَ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ

Anlamı: “Allahım! Cimrilikten sana sığınırım. Korkaklıktan sana sığınırım. Erzel-i ömre bırakılmaktan sana sığınırım, dünyâ fitnesinden: Yani Deccal fitnesinden sana sığınırım, kabir azâbından sana sığınırım.” (Buhârî, Tefsîr, Sûre: 16)

Tembellik ve İhtiyarlıktan Sığınma Duası

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَالْهَرَمِ
وَالْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ
الْقَبْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ النَّارِ وَعَذَابِ النَّارِ وَمِنْ شَرِّ
فِتْنَةِ الْغِنَىٰ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْفَقْرِ وَاَعُوْذُ
بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيْحِ الدَّجَالِ. اَللّٰهُمَّ اغْسِلْ
عَنِّىْ خَطَايَاىَ بِمَاءِ الثَّلَجِ وَالْبَرْدِ وَنَقِّ قَلْبِىْ
مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْاَبْيَضَ
مِنَ الدَّنَسِ وَبَاعِدْ بَيْنِىْ وَبَيْنَ خَطَايَاىَ كَمَا
بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

Anlamı: “Allahım, tenbellikten, bunaklık vâkî olacak derecede ihtiyarlıktan, ihtiyarlık çöküntüsünden, ma’siyet mahallerinde bulunmaktan, borçluluktan, kabir fitnesinden, kabir azâbından, cehennemin fitnesinden, cehennemin azâbından ve zenginlik fitnesinden sana sığınırım. Fakîrliğin fitnesinden de sana sığınırım. el-Mesîhu’d-Deccâl’in fitnesinden de Sana sığınırım. Allah’ım hatâlarımı kar ve dolu suyu ile yıka. Beyaz bir elbiseyi kirlerden temizlediğin gibi kalbimi de hatâlardan temizle. Benimle hatâlarımın arasını, maşrıkla mağribin arasını uzak kıldığın gibi uzak kıl.” (Buhârî, Deavât, 39)

Rabbimizin Kudretine Sığınma Duası

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَعُوْذُ بِعِزَّتِكَ الَّذِىْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ الَّذِىْ
لَا يَمُوْتُ وَالْجِنُّ وَالْاِنْسُ يَمُوْتُوْنَ

Anlamı: “Ya Rabb! Senin îzzet ve kudretine sığınırım ki, senden başka hiç bir ilâh yoktur. Ve sen ölmezsin. Cin ve insanlar ise ölürler.” (Buhârî, Eymân, 13; Tevhîd, 7; Müslim, Zikr, 68)

Uykudan Kalkınca Okunacak Dua

Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- uykudan kalkınca şöyle derlerdi:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ
مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

Anlamı: “Öldürdükten sonra bizi dirilten Allah’a hamd olsun. Dönüş ancak O’nadır.”
(Buhârî, Deavât, 8)

Yatağa Yatarken Okunacak Dua

Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz yatağına vardığında şöyle derlerdi:

اللَّهُمَّ بِاسْمِكَ أَمُوتُ وَأَحْيَا

Anlamı: “Senin isminle ölür, Senin isminle dirilirim ey Allah’ım!” (Buhârî, Deavât, 8; Müslim, Zikir, 59)

Tuvalette Girerken Okunacak Dua

Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz def’i hacete girerlerken:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ

Anlamı: “Allah’ım, şeytanların erkeklerinden ve dişilerinden sana sığınırım” derlerdi.
(Buhârî, Deavât, 54)

Tuvaletten Çıkınca Okunacak Dua

Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz buyurdular:

Sizden biriniz heladan çıkarken:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي
مَا يُؤْذِينِي وَأَمْسَكَ عَلَيَّ مَا يَنْفَعُنِي

Anlamı: «Benden bana eza veren şeyi gideren ve bana yarayacak şeyi bende tutan Allah’a hamd olsun.» desin (Suyûtî, el-Câmiu’s-Sağır, no: 574; Ali el-Müttakî, IX, 350/26390)

Uyku Arası Uyandığında Okunacak Dua

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

Kim uyku arasında uyandığında:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ
وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ الْحَمْدُ
لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا
حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

Anlamı: «Allah'tan başka ilâh yok, yalnız O vardır. Şeriki yoktur. Mülk O'nundur. Hamd de O'na mahsustur ve O, her şeye kâdirdir. Allah'a hamdeder, Allah'ı tesbîh ederim. Allah'tan başka ilâh yok ve Allah en büyüktür, Allah'a dayanmaktan başka kuvvet, kudret yoktur.» dedikten sonra; «Ey Rabbim beni mağfiret et» der veya duâ ederse icabet olunur; bir de abdest alırsa namazı kabul olunur.(Buhârî, Teheccüd, 21)

Şeytan ve Muzur Şeylerden Sığınma Duası

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ
وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ

Anlamı: “Bütün şeytanlardan ve bütün muzır şeylerden (Yılan, Akrep gibi haşerâttan veyahud insanın şuûruna hâlel getirecek olan kâffe-i eşyadan) ve her bir isabet edici gözden Allah'ın tam kelimeleriyle (Kelâmullah ile, tam, kâmil, şâfi ve fâideli olan kelimeleriyle) Allah'a sığınırım.” (Buhârî, Enbiyâ, 10)

Hidayet için Dua

Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَ عَافِنِي
فِيمَنْ عَافَيْتَ وَ تَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَ بَارِكْ
لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَ قِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ
تَقْضِي وَ لَا يُقْضَى عَلَيْكَ إِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ
وَالَيْتَ تَبَارَكْتَ وَ تَعَالَيْتَ

Anlamı: “Allah’ım! Hidayet ettiğin kimselerle birlikte bana da hidayet et, âfiyet verdiğin kimselerle birlikte bana da âfiyet ver, yüz çevirdiğin kimselerden benim de yüz çevirmemi nasip et, bana verdiğin nimetleri bereketli kıl, hükmettiğin şeylerin şerrinden beni koru, şüphesiz hükmü Sen veriyorsun, Sana karşı hüküm verilemez. Şüphesiz ki Senin dost edindiğin kimseler rezil olmaz Sen, eksikliklerden münezzehsin ve şanı yüce olansın.” (İbn Hıbbân, Ed’ıye, No: 945)

Gizli ve Açık Günahlar için Dua

Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ مَا اَسْرَرْتُ وَمَا اَعْلَنْتُ وَمَا
اَخْطَاْتُ وَمَا عَمَدْتُ وَمَا عَلِمْتُ وَمَا جَهِلْتُ

Anlamı: “Allah’ım! Gizli olarak işlediğim günahlarımı, açıktan işlediğim günahlarımı, hatâen işlediğim ve bilerek yaptığım günahlarımı, bildiğim ve bilmediğim bütün günahlarımı bağışla.” (Hâkim, De’avât, No: 1880, I, 510; bk. İbn Ebî Şeybe, Dua, 15, No: 29228)

Ahlakın En İyisi için Dua

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ خَطِيْئَتِيْ وَ عَمْدِيْ اَللّٰهُمَّ اهْدِنِيْ
لِصَالِحِ الْاَعْمَالِ وَالْاَخْلَاقِ اِنَّهُ لَا يَهْدِي
لِصَالِحِهَا وَلَا يَضُرُّ عَنْ سَيِّئِهَا اِلَّا اَنْتَ

Anlamı: “Allah’ım! Bilerek ve hata ile işlediğim günahlarımı bağışla. Allah’ım! Bana işlerin ve ahlâkın en iyisini nasip et. İşlerin ve ahlâkın en iyisini ancak sen nasip edersin, kötüsünden de ancak sen alıkoyarsın.” (Heysemî, Ed’ıye, 33, No: 17365)

Temiz Bir Ölüm ve Düzgün Bir Yaşantı için Dua

Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ عِيْشَةً
سَوِيَّةً وَ مِيْتَةً نَّقِيَّةً وَ مَرَدًّا اِلَيْكَ غَيْرَ مَخْزِيٍّ

Anlamı: “Allah’ım! Senden düzgün bir yaşantı, temiz bir ölüm ve rezil rüsva olmadan Sana dönebilmeyi istiyorum.” (İbn Ebî Şeybe, Dua, 1, No: 29134)

Allah Teâlâ'nın Gazabından Rızasına Sığınma Duası

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle dua etmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اَعُوْذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ
وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوْبَتِكَ وَاَعُوْذُ بِكَ
مِنْكَ، لَا اُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ اَنْتَ كَمَا
اَتَّيْتُ عَلَى نَفْسِكَ

Anlamı: “Allâh’ım! Sen’in gazâbından Sen’in rızâna sığınırım. İkâbından affına sığınırım! Allâh’ım başka değil, Sen’den yine Sana sığınırım. Sen’i hakkıyla senâ etmekten âcizim. Sen Yüce Zâtını nasıl senâ ettiysen öylesin!” (Müslim, Salât, 222)

Kadir Gecesinde Okumak için Dua

Âişe -radiyallâhu anhâ-, Sallâllâhu aleyhi ve sellem Efendimiz’e:

“–Ey Allah’ın Rasûlü! Kadir Gecesi’nin hangi gece olduğunu bilecek olursam, o gece nasıl dua edeyim?” diye sormuş, Fahr-i Kâinat Efendimiz de:

اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّيْ

Anlamı: “«Allah’ım! Sen çok affedicisin, affetmeyi seversin. Beni bağışla!» diye dua et!” buyurmuştur. (Tirmizî, Deavât, 84; İbn-i Mâce, Dua, 5)

Yemek Duası

Ebû Ümâme –radiyallahu anh-’den mervîdir ki: Rasûl-i Ekrem –sallallahu aleyhi ve sellem– Efendimiz yemekten sonra şöylece duâ etmişlerdir:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيْرًا طَيِّبًا مُّبَارَكًا فِيْهِ غَيْرَ مَكْفِيٍّ
وَلَا مُوَدَّعٍ وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ رَبَّنَا

Yemek Duası Türkçe Okunuşu:

"Elhamdülillahi kesiran dayyiben mübareken fihi geyra mekfiyyin velâ müvedde'in velâ müsteğnen a'nhü rabbena."

Anlamı: “Yâ Rabb! Sana, pek çok ve riya gibi şeylerden uzak ve yümn ü bereketi bulunan, nezd-i ulûhiyyetinde makbul olup merdûd olmayacak derece-i kemâl-i ihlâs üzere ve hiç bir sûrette kâfi görmiyeceğimiz ve dâima yapmaya devam edeceğimiz ve hiç bir surette bırakmıyacağımız ve kendisinden hiç bir vakit istiğna göstermiyeceğimiz bir hamd ile sana hamdederiz. Sen bizim Rabbimizsin; yani nîmetin her türlü ile bizi besleyen, yaşatansın.” (Buhârî, Et’ime, 54)

RECEB VE ŞABAN AYI İLE İLGİLİ ZAYIF VE UYDURMA HADİSLER

1-El-Beyhaki Şuabu'l-İman c.3/3804 Ata yoluyla Aîşe'den (radiyallahu anhumâ)'dan gelen zayıf bir rivayette Resûlullah sallallahu aleyhi ve selem'in şöyle dediğini nakletmiştir:

Receb gerçekten Allah'ın ayıdır O Esamm olarak adlandırılır Cahiliyye ehli Receb ayı girdiğinde silahlarını iptal ederler ve bırakırlardı Bu ayda insanlar uyurdu ve yollar emniyet içinde olurdu onların hiç birisi bu ay çıkıncaya kadar diğerlerinden korkmazlardı.

El-Beyhaki Fedailu'l-Evkat.s.20 el-Beyhaki Şuabu'l-İman c.7.s.386 Aliyyu'l-Kari Fedailu'l-Evkat fi Receb.s.22 Bu hadisin senedi çok zayıf'tır. Bundaki afet de Eban İbn Sufyan'dır İbn Hibban o çok uydurma olan haberler rivayet etmiştir der Onun adı daha sonradan Eban İbn Sufyan olmuştur Galib İbn Ubeydullah el-Ukayli el-Cezeri hakkında ise Buhari hadisleri inkar edilen bir kimsedir demiştir İbn Main onun bir hiç olduğunu söylemiştir ed-Darekutni ve Ebu Hatim er-Razi de onun hadisinin alınmayıp terk edildiğini söylemişlerdir.İbn Arrak Tenzihu's-Şeria c.2.s.164.

2-Ziyad İbn Meymun'un Enes'ten rivayet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve selem'e şöyle sorulmuştur:

Ey Allah'ın Rasülü Receb niçin Receb olarak adlandırıldı Dedi ki Çünkü onda Şaban ve Ramazan için hazırlık yapılır da onun için.el-Hallal Fedailu Receb s.60.2

Bu hadis uydurmadır Bu hadisi uydurma afeti de Ziyad İbn Meymun'dur (es-Sekafi el-Fakihi) o yalancı ve hadis uydurucu biridir Resûlullah adına hadis uydurduğunu kendi ağzıyla itiraf etmiştir.bkz. el-Hallal Fedailu Receb.s.60 2 not thk Amr Adulmumin.

3-Enes b. Malik'in rivayet ettiği bir hadiste “Kim her haram ayda, Perşembe, Cuma ve Cumartesi günü oruç tutarsa kendisine yediyüz yıllık ibadet ecri yazılır”. İbn Hacer bu hadisi Temmam er-Razi'nin Fevaid'inden naklediyor. Senedinde zayıf ve bilinmeyen raviler vardır İbn Hacer, el-Askalani, Tebyinu'l Aceb Bi Ma Verede Fi Şehri Receb s. 30-33 İbnu'l-Cevzi, el-İle'l-el-Mütenahiye: 2/554 İbnu'l-Cevzi bu hadisin sahih olmadığını söyler. Ebu Hatim er-Razi ise, senedindeki Mesleme b. Raşid'in hadisi “Muhtarib” tir. Meçhul olup, bilinmez der Ebu Raşid Muhammed de meçhuldür der. Ancak, Ebu Hatim onun hadisinin kabul edilir olduğunu zikreder. Her ne kadar İbn Hibban “es-Sikat” adlı kitabında (c.4/234); o bir çok kez yanılmıştır, demişse de bu O'nun meçhulleri

güvenilir gösterdiği anlamına gelmez.Bu uydurma ve münker bir hadistir.

4-Selman-el- Farisi (r.a.) Hadisi “Bir kimse Receb ayından bir gün oruç tutsa, o kimse sanki bin yıl oruç tutmuş, bin köle azad etmiş gibi sevaba kavuşur. Ve bir kimse Receb'de az birşey sadaka verse, bin altın sadaka vermiş gibi sevab alır. Bedenindeki her kıl için bin sevab yazılır. Derecesi bin kat yükselir. Bin günahı yok olur. Her günkü orucu ve verdiği her sadakası için bin hac ve bin umre sevabı yazılır. Cennet'te ona bin ev, bin köşk ve bin oda yapılır. Her odada bin bölüm ve her bölümde çok güzel huriler bulunur. Abdulkadir el-Geylani,Ğunyetu't-Talibin s: 278. Bu uydurma hadisler'in sahabe adlarına nisbet edilmesi uydurulurken onların adına rivayet edilmiş olmasındandır.

5-Hz. Hasan'dan (r.a.) Rivayet Edilen Hadis “Receb'de bir kimsenin tuttuğu birgün orucun sevabı o kimsenin otuz sene oruç tutması sevabına denktir. Abdulkadir el-Geylani.Ğunyetu't-Talibin s. 272/273.

6-Enes b. Malik'in (r.a.) Rivayet Ettiği Bir Hadis “Receb Allahın ayıdır. Şa'ban benim ayım. Ramazan ümmetimin ayıdır. Denildi ki ey Rasulallah, Receb Allah'ın ayıdır sözünüzün anlamı nedir? Dedi ki; “Çünkü bağışlanmaya özgü bir aydır. Onda kanlar korunur. O ayda Allah Peygamberlerin tevbesini kabul etti, onda evliyasını düşmanlarının elinden kurtardı. Kim onun orucunu tutarsa, Allah ona üç şeyi verir. Geçmiş günahlarının hepsinin affı, geri kalanın cürümünden korunma. Büyük hesap günü susuzluktan korunma. Bu arada ihtiyar bir adam kalktı ve ya Rasulallah dedi: Ben bu ayın hepsini tuta*mam dedi.Allah Rasulü dedi ki: “İlk günü tut. Hasene on karşılığı iledir. Ortada bir gün, sonunda bir gün onu tüm tutman sevabı verilir sana.” Sakın Receb'in ilk gecesini gafletle geçirmeyin çünkü o geceyi melekler Rağbet (Reğaib) olarak adlandırır. İşte gecenin üçte biri geçince göklerde yakın olan hiçbir melek olmasın ki Ka'be'de toplanmasınlar. Allah onlara nazar eder ve ey Meleklerim benden dilediğinizi isteyin der. Melekler de derler ki; Rabbimiz, bizim senden istediğimiz Receb orucunu tutanları bağışlamandır. Allah' da bağışladım der. Sonra Allah Rasulü dedi ki: Receb'in ilk Perşembe günü oruç tutan, sonra kalkıp akşam ile yatsı arasında -yani Cuma gecesi- oniki rekat namaz kılar, her rek'atta Fatiha'yı bir kez (Kadr) süresini üç kez, oniki kez İhlas'ı okur ve her iki rekattan sonra selam verir de öylece namazını eda eder ve benim üzerime yedi kez salat getirirse, sonra Allahümme Salli Ala Muhammedin en-Nebeyyi'l Ummiyyi ve Ala Alihi der sonra secde'ye gider, ve yetmiş kez Subbuhun, Kuddusun, Rabbu'l-Melaki deyip başını kaldırır, yetmiş kez, Rabbim beni bağışla ve acı. yaptıklarını sen biliy*orsun affet, Sensin izzetli olan der, ikinci kez secdeye gider ve aynen birinci secdede söylediği gibi söyler, sonra Allah'dan hacetinin giderilmesini isterse o haceti giderilir. Nefsim elinde olana yemin ederim ki hiç bir erkek veya kadın bu namazı kılmış olmasın ki Allah onların günahlarını' bağışlamasın. Velev ki denizin köpükleri, ve ağaçların yaprakları kadarda olsa. Kıyamet günü soyundan yediyüz kişiye şefa'at eder. Kabrine girdiği ilk gece bu namazın sevabı gelir ve ona aydınlık bir yüz ve güzel bir dille karşılık verir. Der ki: ey Sevgilim, müjde, bütün azaptan kurtuldun. Der ki sen kimsin? Vallahi senden daha güzel yüzlü, daha güzel gözlü, kimse görmedim ve kokusu senin kokundan daha iyi olan bir kimsenin kokusunu almadım. Ona de ki; sevgilim, ben senin falanca ayda filanca gecede. kıldığın o namazın sevabıyım. Bu gece senin hakkını vermek için yalnızlığında sana dost olmak ve sıkıntını gidermek için geldim, der”. Sura üfürüldüğü zaman, kıyamet alanında başının üzerinde durup seni gölgeleyeceğim. Müjdeler olsun sana! Rabbim'den gelen hayırdan ebedi mahrum olmayacaksın.”

İbnu'l-Cevzi, el-Mevduat, C. 2, s.125/126. 1. İbnu'LCevzi der ki rivayetin'de Ali b. Abdillan b. Cuhdum vardır. O yalancıdır. Ebu Muhammed, Abdulaziz el-Kittani, senedi bozarak hadisi sağlam şeyhe bağlayıp rivayet ediyor, der. Amacı hadisteki suçlanan yalancıyı gizlemektir. Çünkü o hadis uyduruyordu. Halbuki ondan Önceki kimseler meçhul kimselerdir. el-Kinani, Tenzihu's-Şeria, Ani'l-Ahbari's-Şeniyyati'l-Mevdua: C.2 S. 90/91/93/50. Enes hadisinden; Senedinde Ali b. Abdillan b. Cuhdum vardır. el-Kinani diyor ki, ben şeyhimiz Abdulvehhab (el Hafız) dan işittim. Bu hadisin ravilerinin meçhul olduğunu, onlar hakkında

bütün kitapları aradım fakat onlardan tanıyacak kimse bulamadım dedi. İbn Hacer, Tebyinu'l -Aceb'de, bu hadisi Ebu Muhammed Abdulaziz el-Kittani'nin "Fi Fadli Receb" de tahrir ettiğini söyler. Bunu Ali b. Muhammed b. Said el-Basri'nin (İbn Cuhdum'un Şeyhi) babasından duyduğunu söylemiştir.

Abdulaziz bunda yanılmıştır. O, hadisin Ati b. Abdillan b. Cuhdum'dan olduğunu vehmetmiştir. Halbuki öyle değildir. Amacı ondan hadis aldığını gizlemektir. İmam es-Sağani de bunun mevzu olduğunu söylemiştir.

Ibn'ul -Kayyim el-Cevziyye, el Menar el-Munif adlı kitabında, mevzu olduğunu söylemiştir, İbn Ömer, eş-Şeybani, (Kitabu Temyizi'l-Tayyibi Mine'l Habis) s. 83/93 İbn Hacer el-Askalani, Tehyinu'l-Aceb Bi Ma Verede Fi Şehri Receb, s. 40/41. el-Leknevi, el-Asâr el-Merfua Fi'i-Ahbar el-Mevdua: s. 652/63. "el-Gazali bunu Ihyau'l-Ulum'da zikreder. Bu hadis muhaddislerin ittifakıyla uydurmadır. Abdulkadir Geylani'nin Gunye'de Humeyd ve Enes'den başka güvenilecek tek kimse yoktur. Aksine hepsi meçhul ve bilinmeyen kimselerdir. el-Irakî, ihya hadislerinin tahririnde bunun uydurma olduğunu söyler 1/203. ez-Zehebi Mizanu'l -i'tidal'da Ali b. Abdillan b. Cuhdum ez-Zahid Ebu'l-Hasan (Behcetü'l-Esrar) sahibi için hadis uydurmakla suçlanmıştır diyor. (C.3/5879) Bazıları (Reğaib Namazını) Hicri 414 yılında onun ihdas ettiğini söylerler. ez-Zehebi, Tarihu'l-Islam'da onun "Behcetü'l-Esrar" adlı kitabında bir çok musibeti zikrettiğini söylemiştir. el-Leknevi, İbn Cuhdum hakkında der ki, o Abdulkadir Geylani'den sonra gelmiştir. Yani Hicri 414 yılında öldüğünü kabul etmez. Taşköprüzade, Keşfuz-Zunûnda onun kitabını H.660 yılında yazdığını nakleder el-Leknevi'nin el-Yafii'den naklettiğine göre Regaib Namazını (Behcetü'l-Esrar'ın sahibi Ebu'l-Hasan İbn Cuhdum el-Hamedani değil, bir başkası ihdas etmiştir. Zira el-Yafii (Mir'atu'l-Cinan, 2/28) 414 yılı olaylarını anlatırken İbn Cuhdum'un öldüğünü yazar. Buradan da anlaşılıyor ki Behcetü'l-Esrar sahibi İbn Cuhdum "Regaib Namazı" ihdas eden kimse değildir" (el-Asar s.68) -İbnu'l-İmad, Şezeratu'z-Zeheb'de Ebu'l-Hasan b. Cuhdum, (Ali b. Abdillan İbni'l Hasan) el-Hemezaniyi (Hicri 414) yılı vefatları arasında gösterir. -es-Suyuti, el-Leali el-Masnua Fi'l-Ehadis el-Mevdua c.2, s. 55/56. bu hadisin uydurma olduğunu söyler. Hocası Abdulvehhab da aynı görüşteydi. İbn Hacer (rh.a) bu hadisin lafzının-Muhammed b. Nasir'a-ait olduğunu söyler. Bu hadis Allah Rasulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) adına uydurulmuş bir hadistir. Bu hadis için alimler İbn Cuhdum'u suçlamışlardır. o'nun yalan söylediğini zikrettiler. Şeyhimiz Hafız Abdulvehhab "bu hadisin ricali meçhuldür", dediğini duydum. Ben senedindekileri hangi kitapta aradıysam bulamadım". (İbn Hacer, el-Askalani, Tebyinu'l-Aceb Bi Ma Verede Fi Şehri Receb: S.54.)

7-Receb Allah'ın ayıdır. Şa'ban benim ayıdır. Ramazan ise ümmetimin ayıdır.

Ebu'l Hattab, bu hadis "Batıldır" der. Allah Rasulü adına uydurulmuştur en-Nakkaş, "Şifau's-Sudur" adlı kitabın sahibidir. Kitabının çoğunu yalan ve iftira ile doldurmuştur. Hafız Ebu Bekr b. Sabit diyor ki; "O Şifau's-Sudur değil, Şekau's-Sudur'dur." Daha sonra alimler O'nun uydurmacılığı hakkındaki sözlerini nakletti. Talha b. Cafer dedi ki : Nakkaş yalan söylüyordu, imam Ebu Bekr el-Berkani derdi ki; "onun bütün hadisleri münkerdir. Bu hadisin senedine kim olduğu bilinmeyen el-Kissai adında birisini katmıştır. Allah'ın kullarından kimse onu tanımıyor. Allah Rasulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sözleri bu saçmalıklar ve aşırılıklardan amellerin karşılığına delalet edişi bakımından, münezzehtir. Üstelik bu sözler ne Aziz Kitap ve ne de sabit olan hiçbir Sünnet delalet etmemektedir. İbn Hacer, Tebyinu'l-Aceb Bi Ma Verede Fi Şehri Receb'de: Bu hadisin senedi mürekker'dir. Senedindeki Alkame'nin Ebu Said el-Hudri'den hadis aldığı bilinmiyor. Yine Senedin deki el-Kissai'nin kim olduğu bilinmemektedir. İbn Hacer. bu adamın Ali b. Hamza el-Makdisi olmadığını söyler.

8-Ebu Said el-Hudri (r.a.) den: "Receb Allah'ın ayıdır. Şa'ban benim ayım, Ramazan ümmetimin ayıdır. Kim Receb orucunu iman ve ihtisabla fecrine inanarak) tutarsa. Allah'ın en büyük rızasına hak kazanmış olur. (Allah) onu Firdevs-i A'lay'a yerleştirir. Kim Receb'den iki gün oruç tutarsa, onun için iki misli ecir vardır. Her ecrin ağırlığı dünyanın dağları gibidir. Kim Receb'den üçgün oruç tutarsa, Allah onunla cehennem arasına uzunluğu bir yıl olan bir Hendek koyar.

Kim Receb'den dört gün oruç tutarsa, belalardan, delilikten, cüzzam'dan sedef hastalığından ve Deccalin fitnesinden ve kabir azabından emin olur. Kim Receb'den altı gün oruç tutarsa kabrinden yüzü dolunay gibi çıkar.

Kim Receb'de yedi gün oruç tutarsa Allah o günlerden her bir günün orucu ile cehennem kapılarından bir kapıyı kapatır. Kim Receb'den sekiz gün oruç tutarsa, onun her günlük bir orucuna karşılık cennet kapılarından bir tanesi açılır. Kim Receb'den dokuz gün oruç tutarsa kabrinden La ilahe illallah diyerek dirilir cennetten başka bir yöne yüzünü çevirmez. Kim Receb'den on gün oruç tutarsa, Allah ona sırat üzerindeki her mil bir mesafede bir döşek hazırlar. Kim Receb'den onbir gün oruç tutarsa kıyamette yarın kendisi gibi bir kimseyi göremeyecek. Ancak daha fazla tutan bundan müstesnadır. Kim Receb'den oniki gün oruç tutarsa Allah ona kıyamet gününde iki kat güzel elbise giydirir. Bu hulle dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır. Kim Receb'den onüç gün oruç tutarsa kıyamet günü Arşın gölgesinde ona Öyle bir sofraya kurulur ki, O, o sofradan yerken insanlar şiddetli bir azap içinde kıvrınmaktadırlar. Kim Receb'den ondört gün oruç tutarsa, Allah ona sevabının karşılığı olarak gözlerin görmediği kulakların işitmediği ve nede insan aklına dahi gelmeyecek nimetler hazırlamıştır. Kim Receb'den onbeş gün oruç tutarsa, Allah onu kıyamet günü emin olanlarla beraber haşredecektir.

İbnu'l-Cevzi, el-Mevduat'ta bu hadise mevzu der (C-2, S. 205/206) Hadisin ravilerinden olan el-Kissai ve en-Nakkaş kimdir bilinmiyor, İbn Arrak, Tenzihu's-Şeria c.2 S. 151/152. Yalnız el-Kinani: "bu rivayetlerin sonunda "Onun yanından geçen mukarrab bir melek veya bir nebi olmasın ki ona ne mutlu sana sen bugün güvende olanlardan sın demesinler" ziyadesini zikreder. Hadis Ebu Bekr en-Nakkaş yoluyla Ebu-Said el Hudri'den geliyor. Nakkaş ile el-Kissai bilinmeyen kimselerdir. İbn Hacer Tebyinu'l-Aceb'den el-Kissai'nin meçhul olduğunu yazar. İsnadındaki Allame, Ebu Said'i hiç görmemiştir. es-Suyuti, el-Leali el-Masnua Fi'l-Ehadis el-Mevdua. C.I, S. 1114/115 es-Suyuti'de el-Kissai ile en-Nakkaş'ın meçhul olduklarını söyler. Ahmed b Habel en-Nesai ve ed-Darekutni bu hadisin isnadının başında ki Eban'ın metruk olduğunu söylemişlerdir İbn Arrak Tenzihu's-Şeria c.2.s.151.152

9-Ebu Said el-Hudri (r.a.) hadisi: "Allah'ın kitabında, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günden bugüne, ayların sayısı onikidir. O ayların dördü haram (aylardır. O aylardan hiçbirisi Recebe denk değildir. Bunun için O'na Şehrullahi'l-Esam denilir. Ve üçü de ardarda gelen aylardır. Yani, Zilkide, Zilhicce ve Muharrem. Bilin ki Receb Allah'ın ayıdır. Şa'ban benim ayım. Ramazan ümmetimin ayıdır. Kim Receb'den, iman ve ihlasla birgün oruç tutarsa, Allah'ın en büyük rızasını haklemiştir ve Allah O'nu en Yüce Firdevs Cennetine koyar. Kim Receb'den iki gün oruç tutarsa O'na iki katı ecir vardır. O her kabın ağırlığı dünyanın dağlarının ağırlığı gibidir. Kim Receb'den döngün oruç tutarsa, belalardan cüzzam hastalığından, cinnetten barastan ve gözü silik Deccal'in fitnesinden ve kabir azabından korunur. Kim Receb'den beşgün oruç tutarsa, kabir azabından kurtulur. Kim Receb'den allı gün oruç tutarsa, kabrinden yüzü ayın ondördü gibi çıkar. Kim Receb'den yedi gün oruç tutarsa, cehennemin yedi kapısı vardır. Allah O'nun hergünkü orucuna karşılık cehennemin kapılarından bir kapıyı kapatır. Kim Receb'den sekizgün oruç tutarsa. Cennetin sekiz kapısı vardır. Allah O'na, her orucuna karşılık Cennetin kapılarından birisini açar. Kim Receb'den dokuz gün oruç tutarsa, Kabrinden "La ilahe illallah" diyerek nida edip çıkar. Yüzü Cennetten başka bir yöne çevrilmez. Kim Receb'den on gün oruç tutarsa, Allah O'na her on milde, üzerinde istirahat edeceği bir döşek yaratır. Kim Receb'den onbir gün oruç tutarsa, kıyamet günü ancak onun gibi oruç tutan veya daha fazlasını tutan bir kimse ancak O'nun ecrine ulaşır. Kim Receb'den oniki gün oruç tutarsa Allah o'na kıyamet günü her birisi dünya ve içindekilerden daha hayırlı olan iki elbise giydirir. Kim Receb'den onüç gün oruç tutarsa, o'nun için kıyamet günü Arşın altında bir sofraya kurulur. İnsanlar şiddetli bir ihtiyaçta oldukları bir anda o oradan yer.

Kim Receb'den ondört gün oruç tutarsa, kendisine Allah gözlerin görmediği kulakların duymadığı ve insanlardan hiç kimsenin aklına gelmeyen sevaplar verir. Kim Receb'den onbeş gün oruç tutarsa, Allah kıyamet günü O'nu emin olanların yurdunda durdurur.

İbn Hacer el-Askalani, Tebyinu'l Aceb Bi Ma Verede Fi Şehri Receb; S.41/42. İbn Hacer'in dediğine göre, bu hadis garibdir. Ebu Muaviye ed-Darir'den el-A'meş'den. Ebu Alkame'nin Ebu Said'den rivayet ettiği bir hadistir. Bunu sadece Ebu Amr et-Taberi ondan rivayet etmiştir. Ve ancak O'nun rivayetiyle bilinir. O'da Ebu Bekr en-Nakkaş'ın O'ndan rivayetidir...” Ancak en-Nakkaş hadis uyduran bir adamdır. İbnu'l-Cevzi, el-Mevduat, C-2, s. 205 Bu hadisin uydurma olduğunu es-Suyuti'de kabul etmiştir. (el-Leali el-Masnua Fi'l-Ehadis el-Mevdua; C.2 S. 115) İbn Hacer, bu hadisin bundan başka iki yolundan söz eder. Birincisi; (ki çok gevşek bir rivayettir.) Ravileri arasında bilinmeyen kimseler vardır. İbn Hacer bu rivayeti Ebu'l Kasım İbn Asakir'den İsam b. Talik yoluyla Harun el-Abdi'den O da Ebu Said el-Hudri'den alır. Bu uzunca bir rivayettir. Metnin de fazlalıklar ve eksiklikler takdim ve tehir vardır, dedikten sonra, Şu ziyadeyi zikreder: “Kim Receb'den onaltı gün oruç tutarsa, Allah'ı ilk ziyaret edenlerden olur. Ve Allah'ın yüzüne bakar sözünü dinler. Kim Receb'den onye'di gün oruç tutarsa, Allah o'nun için sırat'ın üzerinde her milde dinleneceği bir konak yeri yaratır. Kim Receb'den o sekiz gün oruç tutarsa, İbrahim'i kulesinde ziyaret eder. Kim, Receb'den ondokuz gün oruç tutarsa, Allah o'nun için İbrahim ve Adem'in karşısında bir saray inşa eder. O'nlara selam verir. O'nlarda o'na selam verirler. Kim Receb'den yirmi gün oruç tutarsa, Allah katından bir münadi o'na şöyle der: önceki günahların bağışlanmıştır. Ameline yeniden başla ikinci yol İbn Hacer aynı hadisi el-Beyhaki'nin, “Fedailu'l-Evkat”ın da Gancar'dan, Nuh b. Ebi Meryem'den, Zeyd el-Ammi'den, Yezid er-Rakkaşiden, Enes b. Malik'den o'da Allah Rasulü'nden (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) “Aylar arasında Receb, Allah'ın seçtiği bir aydır. O Allah'ın aydır. Kim Receb ayını yüceltirse, Allah'ın emrini yüceltmıştır. Bu da O'nu Allah'ın Cennetlerine koyar ve o'na en büyük rızasını verir. Şa'ban benim ayımdır. Kim Şa'ban ayını yüceltirse, benim emrimi yüceltmıştır. Kim de benim emrimi yüceltirse ben kıyamet günü öncüsü ve yardımcısı olurum. Ramazan ayı Ümmetimin ayıdır. Kim Ramazan ayını ve O'nun saygınlığını korursa, O'nun hürmetini çiğnemez, gündüzünü oruç tutar, gecelerini namazla ihya eder ve azalarını haramdan -korursa, Ramazan'dan günahsız olarak ve böylece Allah'ın kendi*sinden hesap soracağı hiç bir günahı olmadan-Ramazan'dan çıkar. İbn Hacer bu hadise “mevzuu” der. Bu hadisi uyduran Nuh el-Cami diye anılan, Ebu ismet'tir. Abdullah İbnu'l-Mübarek O'nu Veki'e anlatınca , O da; “bizim oralarda Ebu İsmet diye anılan bir adamdır. Hadis uydurur dedi” (Tebyinu'l Aceb, s. 44/45). İmam Abdurrahman İbnu'l-Cevzi (rh.a) (el-Mevduat) adlı kitabında bu hadisin uydurma olduğunu söylüyor. İbn Hacer ve İbnu'l-Cevzi, bu hadisin isnadında bilinmeyen insanlar vardır demişlerdir. Hadisin ravile-rinden el-Kissai diye bilinen kimsenin bilinmediğini İbn Hacer ve İbn Asakir de (el-Emali'de) söylemiştir. Ebu'l-Hattab İbn Dıhye diyor ki: “ bu hadiste diğer bir illet var; o da Alkame'nin Ebu Said el-Hudri'nin hiç rivayetinin olmadığıdır” (Tenazihu's-Şeriyah-el-Kinani): C.I s.151/152 Ebu Şame, (rh.a) “el-Bais”de naklettiğine göre Ebu'l-Hattab, “Edau Ma Vecebe” adlı kitabında, Ebu Bekr İbnu'l-Hasen el-Mukri el-Nakkaş'a (Musullu Müfessir) ulaşan bir senetle der ki. Bize Ebu Amir Ahnied İbnu'l-Abbas et-Taberi, bize el-Kissai anlattı, ona da el-A'meş, Ebu Muaviye, İbrahim'den, o da Alkame'den o da Ebu Said el-Hudriden, o da Allah Rasulü'nden (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) den “Receb Allah'ın ayıdır. Şaban benim ayımdır. Ramazan ümmetimin ayıdır. Kim Recebi oruçla geçirirse...” diye ,el-Bais: (S. 97,/98) (sonuç olarak rivayet uydurmadır)

10- Enes b. Malik'ten: Allah'ın Rasulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Receb'den bir Cuma önce bize hutbede şöyle dedi: “Ey insanlar büyük bir ay size yaklaşıyor. Receb Allah'ın günahları yazmadığı aydır. O'nda iyilikler kat, kat artırılır.

Dualara icabeit edilir. Sıkıntılar giderilir. O ayda mü'minin duası geri çevrilmez. O ayda kim bir hayır yaparsa kal, kat ecri verilir. Allah dilediğine vereceğini artırır.” Sizden kim o ayın gecesini namaz, gündüzünü oruçlu geçirir ve onun herhangi bir gününde “elli rekat” namaz kılar ve her rekatta

Kur'an'dan okuyabildiği kadar okursa, Allah ona "Şef" ve "Vitr", namazları kadar Dünyadaki tüyler ve saçlar kadar hasenat yazar. Kim o ayda birgün oruç tutarsa, Allah ona bir yıllık oruç ecri yazar. O ayda kim dilini korursa, Allah ona Nekir ve Münker'in sorgusu esnasında hüccetini verir. Kim o ayda bir sadaka verirse sanki cehennemden bir insan kurtarmış gibidir. Kim onda sılayı rahimde bulunursa, Allah da ona dünyada ve ahirette yardım eder ve onu hayatı boyunca düşmanlarına karşı üstün kılar. Kim o ayda bir hastayı ziyaret ederse, Allah da seçkin meleklerinin onu ziyaret etmesini ve ona selam vermelerini emreder. Kim o ayda bir cenaze namazı kılsa, sanki toprağa canlı canlı gömülmüş birisini ihya etmiş olur. Kim o ayda bir mü'mine yemek yedirse, Allah onu kıyamet günü üzerinde İbrahim ve Muhammed'in olduğu sofraya oturtur. Kim o ayda bir yudum su içirse, Allah da ona Rahik-i Mahtumdan içirir. Kim o ayda bir mü'mine bir elbise giydirirse, Allah'da ona cennet giysilerinden bir giysi giydirir. Kim o ayda bir yetime ikramda bulunur ve eliyle onun başını meshederse, Allah bununla dokunduğu her tel saçın adedince onu bağışlar. Kim o ayda Allah'a bir kez istiğfar ederse Allah onu bağışlar. Kim bir "Teşbih" de bulunur veya "Tehlir getirirse, Allah onu Allah'ı çokça zikreden erkek ve kadınlardan yazar. Kim o ayda bir kez Kur'an hatmederse onun anne ve babası inci ve mercanlarla bezenmiş birer taç giyerler ve kıyamet gününün dehşetinden emin olurlar.

İbn Arrak, Tenzihu's-Şeria c.2 S. 163/164. "Münker" bir hadistir. İbn Hacer, Tebyinu'l-Aceb adlı kitabında der ki, bunu, Hafız Ebu Muhammed Abdulaziz b. Ahmed el-Kinani "Fadlu Receb" adlı kitabında rivayet eder, Ancak mevzudur. Aliyyu'l-Kari bu hadisin münker bir hadis olduğunu söylemiştir. el-Edebu fi Receb s.35

11-Selman el-Farisi' den:"Receb'de Öyle bir gün ve gece vardır ki kim o gün oruç tutsa, ve o gece ibadet etse, kendisine sanki yüz yıl oruç tutan ve yüz yıl gece namazı kılan kimsenin ecri yazılır. O da Receb'den geri kalan üç gecedir. O günde Allah Muhammed'i Nebi olarak gönderdi."

İbn Arrak, Tenzihu's-Şeria; C.2.S.162 Selman hadisinden alınma senedinde Halid b. Heyac ve babası Heyac vardır. Tehzibu Siyeri A'lami 'n -Nubela' dan; ez-Zehebi. es-Semmani, ve İbn Nasır es-Sakati'den onun güvenilir olmadığını yalanının belirttiğini söyler.(4620) Ancak iki veya üç hadis bundan müstesnadır" Oda itibar (ibret) edinmek için rivayet edilebilir. Ebu Davud diyor ki; O Hera'ta gelince onun hadislerinin münker hadisler olduğunu gördüm. Ona Ebu Abdullah el-Hakim (et-Tirmizi) dedi ki "el-Heyac'ın hadislerinden sahih gördüğü bu hadisler'de günah oğlu Halid'indir. O hadisler de sorumluluk onun omuzundadır. Yahya b. Ahmed b. Ziyad el-Herevi diyor ki; el Heyac'ın hadisleri eletirilmiştir. Bu oğlu nedeniyledir." Dolayısıyla bu hadisteki felaket el-Heyac'ın oğlu Halid'den kaynaklanmaktadır. İbn Hacer der ki; "Hennad en-Nesefi'den rivayet ettiğimiz Cüz'de münker bir senedle, ez-Zuhri ve Enes yoluyla Rasulullah'a ulaşır. Enes rivayet ediyor; Allah Rasulü dedi ki: "Ben Receb'in yirmiyedi'sinde Nebi olarak gönderildim. Kim bu gün oruç tutarsa onun için altmış yıllık keffaret olur." Muhaddisler her ikisinde hadisini almamışlardır. El-Kinani, diyor ki, idi. Hacer Tebyinu'l-Aceb'de. Heyac, İbn Bestam el-Temimi el-Hernevi'nin adıdır diye zikreder. Tabiundan bir cemaatten rivayette bulunur. Yahya b. Main onu zayıf görür. Ebu Davud, "onu terkettiler" der. Salih b. Muhammed el-Hafız (Cezretu'l Heyac) dedi ki; "hadisi yazılmaz. Ancak iki Üç hadisi ibret için yazılır. el-Kittani, devamla diyor ki, Fevidu Ebi'l-Hasen b Sahr'da batıl bir senedle Ali b. Ebi Talib'den (r.a) benzeri bir metinle rivayet ettik Ancak riva*yette; Kim, o gün oruç tutar ve iftar edeceğinde, dua ederse onun için yirmi yıllık keffaret olur" denilir.

Yine, el-Kinani rivayet ettiği "Cü'zu Ebi Muaz eş-Şah el-Mervezi" de ve Abdulaziz el-Kinani'nin "Fedailu Receb" de Damre'den İbn Şevzeb'den Matar el-Verrak'tan, Şehr b. Havşeb'den ve Ebu Hureyre'den mevkuf olarak; "Kim Recebin yirmi yedinci günü oruç tutarsa Allah ona altmış aylık orucun ecrini yazar. O gün Cibrilin Muhammed'e vahiy (risalet) getirdiği gündür. Bu rivayet, bu konuda rivayet edilen en meşhur şeydir (Tenzihu's- Şeria C.2 S. 161). Abdulhay el-Leknevi el-Asar el MerfuaFi'l-Ahbar el-Mevdua

s.58. el-Leknevi Abdulkadir -Ğeylani'nin bu hadisi Gunyetu't-Talibin adlı kitabında Ebu Hureyre'den rivayet ettiğini yazar. Abdulkadir el-Ğeylani, Ğunyetu't-Talibin: S.228 (Bu hadisi el Ğeylani, Selmatı'dan gelen bir rivayetten naklediyor. "Receb ayında öyle bir gün ve bir gece vardır ki, bir kimse, o gün oruç tutsa, gecesinde namaz kılsa, ibadete devam etse, bir senenin bütün günlerini oruç tutmuş, gecelerini ibadetle geçirmiş sevabı verilir. O gün Recebin Yirmiyedinci günüdür. O gün Rasulullah'm (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) risalede gönderildiği gündür lafzıyla..el-Beyhaki Şuabu'l-İman c.3/3811 el-Beyhaki dedi ki Bu hadis bundan daha zayıf olan bir isnadla rivayet edilmiştir.

12-Ebu'd-Derda'dan: "Bir adam O'na Receb orucundan sorar. Ebu'd-Derda ona: Sen cahiliyyenin çok ta'zim ettiği bir aydan sordun, İslam'da o ayı faziletli ve yüce kıldı: Kim onda bir gün imanla gönüllü olarak, sevabını Allah'dan bekleyerek ve O'nun yüzünü arzulayarak ihlasla oruç tutarsa. O günkü orucu Allah'ın gazabını söndürür, cehennem kapılarından bir kapıyı kapar, Eğer oha bunun yerine yeryüzü dolusu kadar altın verilmiş olsa bite bu onun mükafatı yerine geçmez. Onun ecrini ahiret hesabı olmadan dünyalık hiç bir şey karşılayamaz. O kimse için akşamladığında kabul edilen, on dua vardır. Eğer acil bir şey için dua ederse Allah derhal onu ona verir. Yoksa onun için duaların Allanın sevgili ve seçkin kulları olan velilerinden birisinin olması gibi onu kendisine saklar. Kim o ayda iki gün oruç tutarsa onun misli kendisine verildiği gibi, Allanın siddik kullarından on tanesinin ömürleri oldukça elde ettikleri ecre sahip olur. Kim o ayda üç gün oruç tutarsa, daha önceki ecrin bir benzeri kendisine verildiği gibi, Allah Azze ve Celle ona iftar anında şöyle der; "Bu kulumun hakkı vacib oldu. Artık ona benim sevgim, velayetim, hak oldu. Meleklerim şahid olun ben onun gelmiş geçmiş tüm günahlarını bağışladım. Kim o ayda dört gün oruç tutarsa bundan önceki ecrin misline ve Ulu'l-Elbab olan Tevvabin'in (çok tevbe ederlerin) ecrini verir. Kitabı kurtulanlardan ilki olarak kendisine verilir. Kim o ayda beş gün oruç tutarsa, bunun misli ecri vardır. Kıyamet günü yüzü ayın ondördü gibi parlak olarak haşrolunur. Aluc kumlarının sayısınca kendisine ecir yazılır. Cennete girince kendisine "Dile Allah'dan ne diler sen!" denir. Kim o ayda altı gün oruç tutarsa, benzeri bir ecir alır. Ona öyle bir nur verilir ki kıyamet günü mahşer ehli onun nuruyla aydınlanmak isterler. Allah'tan emin olanlarla haşrolunur. Öyle ki Sırat üzerinden hesapsız olarak geçer. Anne ve babaya zulüm etmekten (günahı varsa) (!) Allah onunla karşılaştığında yüzünü ona döner. Kim o ayda yedi gün oruç tutarsa, geçen örneklerdeki gibi ecir alır. Cehennemin yedi kapısında ona kapalı tutulur. Allah cehennemin onu yakmasını haranı kılar. Ona cennet'i vacib kılar dilediği yerde kendisine yurt edinir. Kim o ayda sekiz gün oruç tutarsa benzeri ecri vardır. Cennet'in tüm kapıları ona açılır, hangisinden dilerse oradan cennete girer. Kim o ayda doku? gün oruç tutarsa kendisine misli ecir vardır. Kitab, "İlliyyun" ile beraber yüceltilir. Kıyamet günü emin olanlarla beraber haşrolunur. Kabrinden yüzü parıldayarak mahşer halkının arasına katılır. Hatta ona bu seçilmiş bir Nebi'dir derler O'na verilecek ecrin en azı hesapsız olarak cennete girmektir. Kim o ayda on gün oruç tutarsa, ne güzeldir, ne güzeldir, onun misli bir ecri olduğu gibi, on kat fazla ecir vardır. İşte o kimse Allah'ın günahlarını iyiliklere çevirdiği kimsedir. Allah katında mukarrebın'den ve Allah için adaletle amel eden kavvaminden olur. Ayrıca Allah katında bir yıllık oruçlu olarak sabırla ve imanla namaz kılmış kimse gibidirler. Kim o ayda yirmi gün oruç tutarsa daha önceki ecrin mislini ve yirmi katını alır.

O kıyamet günü İbrahim'e (Aleyhisselam) kubbesinin altında gider yaklaşır, onunla yarışır. Rebia ve Mudar kabileleri gibi hepsi hata ye günah işlemiş olanlara şefaatte bulunur. Kim o ayda tam oluz gün oruç tutarsa, onun için bu ecrin tamamı ve bunun misli ve otuz katı verilir. Sonra gökten bir melek ona seslenerek .ey Allah'ın veli kulu, Keramet-i Uzma ile sana müjdeler olsun ey Allah'ın veli kulu. Bu keramet, Allah'ın; yüzüne Nebiler, Siddıklar, Şehitler ve Salihlerle beraber bakmaktır, onlar ne güzel dostlardır. Ne mutlu sana, ne mutlu sana! derler. Yarın perde açıldığı zaman Rabbinin sevabına nail olursun. Ölüm ona geldiğinde. Rabbi'nden ona, ruhunun çıkacağı esnada, Firdevs cennetinin havuzunun suyundan içirilir. Öyle ki, ölümün acısını bile duymaz. Ve bu sürekli olarak kabrinde onu sular. Mahşerde daima kanmış olarak kalır. Böyle havuzun başına ulaşınca kadar gider. Kabrinden çıkınca yetmiş Melek onu inci ve yakuttan elbiselerle süslerler. Onların yanında envai türlü ziynet eşyaları vardır. Derler ki, ey Allah'ın veli kulu, bu gün Allah'ın elindedir. Gündüzleri kendisi için oruç tutup susuz

kaldığın, cismini kendisi için zayıflattığın Rabbi'nin Aden Cenneti'ne giren ilk insan olarak, kurtulanlarla beraber Allah'ın kendilerinden razı oldukları kişilerle gir. Allah onlardan, onlar da Allah'dan razı olmuşlardır. İşte gerçek büyük kurtuluş budur. Onun oruç tuttuğu her gün için gücüne göre sadaka vardır. Tüm insanlar bir araya gelse bu kula verilen sevabın onda biri onlara verilmiş olamaz.

İbn Arrak Tenzihu'ş-Şeria; C,2 S. 162/163/181, İsnadı karanlıklarla doludur. İsnadın'da Davud İbnu'l-Muhabber vardır (Kitabu'l-Akli'n sahibi) ittiham edilen biridir. Akıl ile ilgili birçok mevzu hadis rivayet eder. İbn Hacer, Tebyinu'l Aceb adlı kitabında bu mevzu bir hadistir, der. Mevzu olduğu apaçık ortadadır. Allah bunu uyduran insanı kahretsin. Vallahi, ben bunu okurken saçlarım diken diken oldu, diyor. Bu hadisin uydurulmasında suçlanan kimse Davud İbnu'l- Muhabber ve el-A'la b. Halid'dir. Her ikisi de yalan söylemişlerdir. İsnadındaki Mekhul, Ebu'd-Derda'yı görmemiş olduğu gibi, böyle bir şeyi de ondan rivayet etmemiştir. Abdulaziz el-Kinani, bunu "Fedailu Receb" adlı kitabında tamamen zikrederek el-Haris b. Ebi Seleme ve o da Davud İbnu'l-Muhabber'den rivayet ediyor. İbn Hacer ile es-Suyuti arasında el-A'la'nın babası hakkında bir tartışma olmuştur. İbn Hacer, Halid'in oğludur derken, es-Suyuti ise o, İbn Kesir'dir derdi. Lakabı, el-Leysi'dir. İbn Hacer, el-Askalani, Tebyinu'l-Aceb Bi Ma Verede Fi Şehri Receb, S. 67. Bu hadisi Abdulaziz b. Ahmed el-Kissai, "Fedailu Şehri Receb" adlı kitabında olduğu gibi zikreder ve onu el-Haris b. Usame'den ve Davud ibnul-Muhabber'den rivayet eder. Ancak İbn Hacer'in rivayetinde üç gün oruçtan, dokuzgün oruç tutmaya dair olan kısım metinde yoktur.

13-Ebu Said el-Hudri'den: "Receb Allah'ın Esam (sağır anlamında) günahların yazılmadığı şerden kesilmiş bir aydır. Allah onu kendi nefsi için ayırdı. Kim o ayda iman ve sabırla birgün oruç tutarsa, Allah'ın büyük rızasını hak eder Ramazan ayı benim ümmetimin ayıdır. O ayda günahları kovulur. Eğer bir müslüman kul o ayda yalan söylemez, gıybet etmez ve iffeti de temiz olursa, yılanın derisinden çıktığı gibi günahlarından çıkar.

İbn Arrak, Tenzihu'ş-Şeria C.2 S.164/165. Hadisin, senedinde Ebu Harun el-Abdi vardır. Onun hadisleri alınmaz. Ebu Harun'dan İsam b. Talik rivayet eder.Onun hiçbir değeri yoktur. İbn Arrak diyor ki" zannederim bu rivayetteki afet Ebu Harun'dandır" Çünkü onu yalanladılar. Hatta bazıları ona Firavun'dan daha yalancı demişlerdir.

14-Ebu Said el-Hudri'den: "Receb haram aylardandır. Onun günleri altıncı gök kapılarında yazılıdır. Kişi eğer onda bir gün takvayla oruç tutarsa o kapı o gün dile gelir. Der ki : Ey Rabbim, onu bağışla, orucu takvayla tamam olmayınca ne orucu ne de namazı onun bağışlanması için birşey yapamaz. Derler ki: nefsin seni aldattı."

İbn Arrak; Tenzihu'ş-Şeria c.2. s. 164. İbn Hadi hadisi illetli bulurdu..İsmail et-Teymi'den dolayı bu hadisi illetli buldu. İbn Hacer de bu hadisi illetli bulurdu.

15-Enes b. Malik'ten: "Cennette bir nehir vardır, ona Receb denir. Kim Receb'den bir gün oruç tutarsa Allah Azze ve Celle o nehirden ona içirir."

İbnu'l Cevzi, el-ile'l-el Mütenahiye; C.2 S. 65/912 İbn'i -Cevzi bu hadis sahih değildir, dedi. İmam ez-Zehebi, el-Mizanda "Batıl" dır dedi. İbn Hacer, el-Leknevi'nin dediğine göre bu hadise zayıf demiştir (el-Asar, S. 59). -el-Muttakî el-Hindi, Kenzu'l ummal. 24266. -Ebu Şame, el-Bais Ala İnkari'l Bida'ı Ve'l-Havadis, S.96. -Mansur b. Zeyd b. Zaide b. İmran'dan o da Enes'den -Hafız Ebu'l-Kasım bunu Mansur ve Musa'dan ferd olarak rivayet eder diyor. Ebu Şame, el-Bais'de diyor ki: "Hafız, Ebu'l-Kasım'in bir diğer imlasında vardır. Hafız Ebu'l-Hattab bize kitabında haber verdiğine göre, bu ay (Receb) hakkında çok hadis vardır ki çoğunu hadis uyduranlar rivayet etmektedirler. Me'mun b. Ahmed onlardan birisidir.

Ahmed b. Abdillan el-Cuveybari'den rivayet eder, İmanı Şafii bu Me'mun .hakkında, Me'mun'un (güvenilir) değil, dedi ve sonra dedi ki o yüz bin hadis uydurmuştur. Hepsı yalan ve iftiradır. Bu hadislerden ne namaz hakkında, ne Receb, ne Recebin yarısı ve ne de sonu hakkında ve ne de Receb'in günlerinin sayısı için rivayet ettiği hiç bir hadisi doğru değildir. Hepsı yalandır. Hakeza pınarlar ve nehirler hakkındaki hadislerinin hepsı böyledir. Mesela, Musa et-Tavil'in Enes'den güya , onun da Allah Rasülü'nden (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) rivayet ettiği: "Cennette bir nehir vardır adı Receb'dir" Bu Musa et-Tavvil" kezzab" dır. İbn Hibban onun yazılması caiz olmayan şeyleri Enes'den rivayet ettiğini söyler. es-Suyuti.Cem'ul-Ceva-mi'de (4746). Şirazi'nin el-Elkâb isimli kitabına gönderme yapar (elimizde olmadığı için bakamadık). -ed-Deylemi, 1/220/844 Alimlere gereken, böyle bir şeyi bilince hemen uyarmasıdır. yoksa Allah Rasülü'nün şu tehdidinin alanına girer. "Kim benden bir hadisi yalan olduğu halde rivayet ederse o da yalancılardan birisidir." et-Tirmizi, Kitabul-İlm "Cennette bir nehir vardır. Ona Receb denir. Suyu süttten daha beyaz, baldan daha tatlıdır. Kim Receb'den birgün oruç tutarsa, Allah ona o nehirden içirir. "Sigarla Enes b. Malik'ten. Bu hadiste zayıftır. Ebu Said b. Ali b. Amr b. en-Nakkaş (İsfahanlı Hafız, Fadlu's Siyam adlı kitabında böyle rivayet eder.) Hakeza aynı senedde. bunu Hafız., Ebu's-Şeyh Abdullah b. Muhammed b.Ca'fer Tadlu's-Savm" adlı kitabında, Cafer b. Ahmed b. Faris'den rivayet eder. el-Beyhaki, "Fedaiuli'l, Evkat". ta Mansrur b. Yezid yoluyla Musa b. İmran ve Enes b. Malik'ten "duydum" der. Bu hadisi, İbn Hacer ayrıca, Ebu Muhammed el-Cevheri'nin "Emali"sinden rivayet ettiğini zikreder. Onun senedinde de rivayeti Mahsur b. Zeyd b. Zaide el-Ensari yoluyla Musa b. İmran'dan İbn Hacer bu Hadisin Senedi hakkında söylenenleri naklettikten sonra şöyle der;" İsnadı genel olarak zayıftır. Mevzu olduğuna dair hüküm vermek kolay değil." Allah daha iyi bilir. (İbn Hacer el-Askalanı. Tebyumu'l Aceb Bi Ma Verade Fi Şehri Receb s. 33, (s.35/36.) Ancak, İbnu'l-Cevzi bu hadisin Sahih olmadığını söylerken, ez-Zehebi de batıl olduğunu yazar.

16- Allah Rasülü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dedi ki; "Kim Receb'ten bir gün oruç tutarsa sanki bir ay oruç tutmuş gibidir. Kim de yedi gün oruç tutarsa kendisine Cehennemin yedi kapısı kapatılır. Kim de sekiz gün oruç tutarsa, kendisine Cennetin sekiz kapısı açılır. Kim on gün oruç tutarsa, günahları iyiliklere çevrilir."

Ebu Şame, el-Bais'de (s.98) diyor ki; "bu hadisi Ömer İbnu'l-Ezher uydurmuştur. Amcasının oğlu da onu Eban'dan ve Enes b. Malik'ten rivayet etmiştir. Bu Eban denen kimse, Şu'be'nin onun hakkında: zina etmek bana Eban b. Ebi Ayyaş'dan hadis rivayet etmekten daha ehvendir dediği kişidir. en-Nesai onun hadisinin alınmadığını söyler. İbn Hibban, "Sikat" (güvenilir) kimseler adına hadis uydurur der. ed-Darekutni, onun yalancı olduğunu söylemiştir.

Ebu'l-Hattab (b. Halef el-Endulusi-(Ö, 633 H) (rh.a) diyor ki "Ahmed b. Hanbel'in bir çok ashabı onun müsned de rivayet ettiği hadisleri delil gösterirler. Halbuki imam Ahmed, bunları hadisin nereden alındığı bilinsin diye tahrir etti, bu hadisi yalnız başına rivayet eden kişi adilmidir yoksa cerh edilmiş midir, bilinsin diye. Şimdi zamanımızda müslümanın sahih olmayandan başkasını zikretmemesi gerekir. Yoksa yarın ahiret gününde pişman olur. (el-Bais: S. 98/99).

17-İbn Hacer'in Ebu Muaz eş-Şah el-Mervezi'nin Cüz'ünden rivayet ettiği ve Şehr b. Havşeb yoluyla Ebu Hureyre'den gelen hadis: "Kim Receb'in yirmiyedinci günü oruç tutarsa, ona altmış ayın orucu yazılır. O gün Cibril'in Risalete indiği gündür." Bu hadis "Mevkuf" olduğu gibi senedi de "Zayıf"tır. İbn Hacer el-Askalanı. Tebyinu'l-Aceb Bi Ma Verede Fi Şehri Receb: s.65.

18- Enes b. Malik'ten Kim Receb'de üç gün oruç tutarsa Allah ona bir ay orucu yazar.Kim Receb'de yedi gün oruç tutarsa, Allah ona cehennemin yedi kapısını kapatır.Kim Receb'den sekiz gün oruç tutarsa, Allah ona sekiz cennetin kapısını açar.Kim Receb'in yansını oruç tutarak geçirirse Allah ona nd-vanı

yazar. Kime de rıdvânını yazarsa ona azap etmez. Kim de Receb'i tamamen tutarsa Allah onu kolay bir hesaba çeker.

Senedindeki Amr İbnu'l-Ezher ise hadis uydurur, el-İmam el-Ukayli, (Kitabu'd Duafa el-Kebir) de (1262) hadiste yalancı olduğunu söyler, İmam Buhari dedi ki, yalancılıkla ittiham edilir. Ebu Hatim ise, hadisleri terkedilmiştir der. -Yahya b. Main Basralıdır. Zayıftır der. İbnu'l Cevzi, el-Mevduat, c.2. S. 206. İbnu'l-Cevzi bu hadis sahih değil der. Çünkü isnadının başında Eban vardır. İbn Hacer, el-Askalani Tebyinu'l-Aceb Bı Ma Verede Fii Şehri Receb: s. 44. es-Suyuti, el-Leali el-Masnua Fi'l Ehadis el-Mevdua: s. 115. Senedindeki Amr İbnu'l-Ezher hadis uydurur. Eban ise "metruk" tur. Ebu's-Şeyh senedindeki Hüseyin b. Ulvan'ın hadis uydurduğunu söyler. Şube; onun hakkında; "zina etmek ondan hadis rivayet etmekten daha iyidir." derdi, Ahmed b. Hanbel ona metruk derdi. ed-Darekutni, ed-Duafau ve'l-Metrukinde (103) onu, metruk olarak anar. en-Nesai ve Yahya b. Main'de hadisi alınmaz demişlerdir. Bu, Eban b. Ebi Ayyaş denen basralı- kimse Enes'den hadis rivayet ettiğini söyleyen biriydi, İbn Ebi Hatim, el-Cerhu ve't-Tâdil'de onu zikreder (1/1,295.) Güvenilir insanların hadislerini karıştırdı. İbn Arrak, Tenzihu's Şeria, c.2. s.152.

19- Ali b. Ebi Talib'den Receb ayı büyük bir aydır. Kim ondan bir gün oruç tutarsa, Allah ona bin senelik oruç ecri yazar. Kim Receb'den iki gün oruç tutarsa, kendisine iki bin yıllık oruç ecri yazılır. Kim Receb'den üçgün oruç tutarsa, kendisine üçbin yıllık oruç ecri yazılır. Kim Receb'den yedi gün oruç tutarsa, kendisine yedi bin yıllık oruç ecri yazılır. Kim Receb' den yedi gün oruç tutarsa, Cehennem kapılan ona kapatılır. Kim Receb'den sekiz gün oruç tutarsa, Cennetin sekiz kapısı kendisine açılır. Hangi kapıdan dilerse oradan cennete girer. Kim Receb'den onbeş gün oruç tutar ise kötülükleri iyiliklere değiştirilir. Gökten bir Münadi (seslenici) ona; Allah seni bağışladı. Ameline tekrar yeniden başla der. Kim daha çok amel ederse, Allah da onun ecrini artırır.

es-Suyuti, el Leali el-Masnua Fil-Ehadis el-Mevdua; C.I, 5/115 bu hadis sahih değildir der. Zira senedindeki (Harun b. Antere) denen kimse münker olan hadisler rivayet eder. el-Kinani, Tenzih uş-Şeria; C.2.S.152/20. adlı kitabında diyor ki; "Bu hadis mevzudur .Hadisin senedinde Harun b. Amere ve İbn-Zeyd, es-Sadai vardır, imam ez-Zehebi (Telhis adlı kitabında onun hakkında bilgi verir. Senedindeki. Ishak b. ibrahim el-Huteli hakkında, İbn Hacer muttehemdir der. İbn Hacer de o hadisin mevzu olduğunu söyler. (Tenzihuş-Şeria: C.2.S. 159) İbnu'l-Cevzi el-Mevduat; c.2 Sh: 207 (Ali b. Ebi Talibden) Bu hadis sahih değildir, İbn Hibban, bu rivayet hakkında şöyle demiştir. "Asla bununla delil getirilmez." İbn Hacer, Tebyinu'l-Aceb Bı Ma Verede Fi Şehri Receb, s. 57. İbn Hacer bu hadisin uydurma olduğunu hadisi uydurmada ki sorumlu kimsenin de el-Huteli olduğunu yazar. Abdulkadir el-Geylanı, Gunyetu'l-Talibin, s. 272

20- Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib hadisi "Kim Receb ayından bir geceyi-nam azla-ihya eder ve gününü oruçla geçirirse, Allah ona cennet meyvelerinden yedi-rir ve ona cennet hüllelerinden-elbiseler-giydirir ve o'na Rahik-i Mahtum'dan içirir. Ancak üç şeyi işleyen kimse bundan müstesnadır. Kim bir nefsi öldürürse, veya yardım (imdat) isteyen kimseyi gece veya gündüz duyduğu halde ona yardım etmez veya bir kardeşi ona bir hacetini arz ettiği zaman, onun o ihtiyacını gidermezse"

el-Kinani. Tenzihu's-Şeria'da (c.2. S. 152/153) mevzu'dur der. İsnadında Hüseyin b. Muharik vardır. İttiham edilen bir kimsedir. es-Suyuti, . el-Leali-el-Masnua Fi'l-Ehadis el-Mevdua: c.2, s. 117 (Ali İbnu'l-Huseyin ve Ali b. Ebi Talib'den (r.a.) O da Allah Resulu'ndan (Sallallahu Aleyhi ve Sellem). es-Suyuti bu hadisin mevzu olduğunu ve bundaki afet Husayn b. Muharüc'tir der. İbn Şahin (Ebu Hafs Ömer b. Ahmed), Kitabu Tarihi Esmâi'd Duafa ve'l-Kezzabin'de, şöyle der: Husayn b. Muhammed b. Ebi Cunade hakkında, el-A'meş, Hay seme, Adiy b. Hatim'in söylediklerine göre yalancıdır. Ahmed b. Osman diyor

ki kendisinden çok uzun bir hadis okudum. O benim kanaatimce yalancıdır. ez-Zehebi, el-Mizan, c.7 s. 27. İbnu'l-Cevzi, bu sözün Allah Rasulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) adına uydurulmuş olduğunu söyler. İsnadında Husayn b. Muharik vardır. Hafız el-Mu'tejnir b. Ahmed es-Saci derdi ki; Abdullah el-Ensari Receb orucunu tutmaz ve tutanları da engellerdi ve şöyle derdi; Receb ayı orucu hakkında Rasulullah'dan sahih olarak rivayet edilen birşey yoktur, derdi (el-Mevduat c. 2. s. 208). ed-Darekuini, ed-Duafau ve'l-Metrukin, (179)Husayn b. Muhank metruktür. ez-Zehebi hadis uydurduğunu söylerdi.

21- Ali b. Ahmed, b-Ahmed er-Remaz Osman b. Ahmed ed-Dekkak, Halef İbnu'l-Hasen b. Ruşdeyn, Harran el Vasiti, Zekeriyya b. Yahya el-Cezzal el-Mukri, Fadale b. Husayn b. Rüşdeyn Ebu Abdullah, el-Furat İbnu's Saib'-den, Meymun b. Mervan'dan, o da;Ebu Zer'den:“Kim Receb'den bir gün oruç tutarsa, bir aylık oruca denktir. Kim de Receb'den yedi gün oruç tutarsa, cehennemin yedi kapısı ona kapılır. Kim de sekiz gün oruç tutarsa, cennetin sekiz kapısı ona açılır.Kim Receb'den on gün oruç tutarsa Allah onun kötülüklerini iyiliklere çevirir.Kim Receb'den onsekiz gün oruç tutarsa Allah katından bir münadi kendisine şöyle seslenir gedmiş günahların bağışlandı. Yeniden ameli baştan yazılır.”

Hadis'in ravilerinden, el-Furat İbnu's-Saib metruk'tur. el-Ukayli, (ed-Duafau'i-Kebir c. 3/1514) adlı kitabında onun metruk olduğunu söyler. -es-Suyuti, el-Leali el-Masnu Fil-Ehaddis el-Mevdua: c-1, s. 115,16. es-Suyuti, senedinde el-Furat'ın metruk olduğunu söyler. Ahmed b. Hanbel (rh.a) muttenemdir dedi el-Ukayli'nin Yahya b. Main'den rivayetinde ona (hiç bir şey değildir) demektedir. el-Buhari, et-Tarihu'l- Kebir 'de; c. 4 s. 130'da onun hadislerinin münker olduğunu söyler. es-Suyuti, el-Leali el-Masnu'a'da: (c-2 s. 15-16) diyor ki, İbn Hacer (rh.a) "Email"inde bu hadisi mevzu olarak adlandırmadı. Ancak bu hadis Garibdir dedi. El-Furat İbnu's-Saib'den rivayetinde zayıflık olduğunda ittifak vardır. İbn Hacer dedi ki, ravilerinden, Ruşdeyn b. Said, ve el-Hakem b. Mervan zayıftırlar. Fakat hadisin geldiği sahabe hakkında ihtilaf edilmiştir. Tebyinu'l -Âceb'de hadisin batıl olduğunu söyler. a) Ruşdeyn yoluyla, Ebu zer'den.b) el-Hakem b. Meruan yoluyla İbn Abbas'dan. Meymun b. Mehran, İbn Abbas'ı görmüş, ancak Ebu Zer'in gününe kavuşamamıştır. İbnû'l-cevzi el-Mevduat, c.2, s. 207'de aynı isnad zinciriyle. Der ki el-Furat metruktur, onun hadisi alınmaz. Yine ed-Duafa Ve'l-Metrukin'de (c.2, s. 3/2695) O'nun Meymun b. Mekran'dan rivayet yaptığını söyler. ed-Darukutni, ed-Duafau ve'l-Metrukin: 434. Buhari, el-Furat İbnu's-Saib için metruktür der Kitabûd-Duafa es-sağrr: 297. Çünkü hadisleri kabul edilmez.. en-Nesai de, onu metruk olarak anar. es-Saci ve Ebu Hatim er-Razi'de onu terkettiler hadisini almadılar. İbn Hibban, onun mevzu (uydurma) sözleri hadis diye rivayet ettiğini söyler. Künyesi, Ebu Süleymandır. Ebu'l-Muallaf da denilir. (Sikat 'güvenilir hadisciler) adına hadis uydurur ve çarpık sözleri aktarırdı. Kesinlikle onun hadisi alınmaz ve hadisleri yazılmaz. Ancak imtihan için öğretilir. (el-Mecruhine Mine'l-Muhaddisin ve'l-Metrukin: c.2 Sh: 207. el-Kinani, Tenzihu's-Şeria: c. 2, S. 158, 159. İsnadında Furat İbnu's-Saib vardır, metruktür. İbn Asakirin rivayetinde Abdul Mun'im b. İdris vardır. Anlaşılan hadis hiç bir yolla sağlamlanmıyor. Abdulkadir el-Geylani, Gımyetu'l-Talibin: s. 277

22- Enes b. Malik'ten :“Kim Receb'den bir gün oruç tutarsa. Sanki bir yıl oruç tutmuş olur. Kim yedi gün oruç tutarsa cehennem kapılan kendisine kapatılır. Kim sekiz gün oruç tutarsa, kendisine cennetin sekiz kapısı açılır.Kim de on gün oruç tutarsa, Allah'dan ne dilerse kendisine onu verir.Kim de onbeş gün oruç tutarsa, gökten bir münadi ona seslenir: Senin geçmiş günahlarını bağışladım. Ameline yeniden başla. Senin kötülüklerini iyiliklere çevirdim. Kim fazla amel ederse, Allah da ona fazla ecir verir.Receb'de Nuh (a.s.) gemiye bindirildi. Nuh oruç tuttu ve kendisiyle beraber olanların da oruç tutmalarını emretti. Gemi Muharrem'e kadar altı ay suların üzerinde yüzdü.”

es-Suyuti, el. Leal el-Masnua Fi'l -Ehaddis el- Mevdua: C.2 s.116. İbn Hacer, el-Askalani, Tebyinul-Aceb Bi Ma Verede Fi Şehri Receb: s. 48,49. Senedinde hadis uyduran kimseler vardır der. (İbn Hacer bunu el-Beyhaki'nin Sünen'inde Enes b. Malik'ten rivayet ettiğini zikreder.)

23-Enes b. Malik'ten: "Kim Receb'in ilk gecesi akşam namazını kılar, ondan sonra da yirmi rekat namaz kılar ve her rekatta Fatihatu'l-Kitab ve (İhlası) onbir kez okur ve yirmi selam verirse, sevabının ne kadar olduğunu biliyor musunuz? Cibril-i Emin bunu bana öğretti. Dedi ki Allah ve Rasulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bilir. Dedi ki: Allah onun canını, malını, çoluk ve çocuğunu korur. Onu kabir azabından esirger. Sırat üzerinden yıldmm gibi hesapsız ve azaba uğramadan geçer.

el-Kinani, ravilerinin çoğu mechul'dür der. c-2, S.89 (mad 47) el- Leknevî, el-Asar el-Merfua; s. 111 (Sadece her rekatta bir İhlasla) lafzıyla Ibnu'l-Cevzi, el-Mevduat, c.2, S. 123. es-Suyuti, el-Leali el-Masnua Fi'l-Ehadisi'l-Mevdua c.2 S. 55. Bu hadis uydurmadır, ravilerinin çoğu bilinmeyen kimselerdir. el-Leknevi, el-Asar'da (s. 111 de akşam namazından sonra kılınan İki rekat namazdan söz ediyor. Her rekatta fatiha ve ihlas okunur.

RÜKÛ

Sözlükte "eğilmek" anlamına gelen **rükû** kelimesi, fıkıh terimi olarak namazda kıraatin tamamlanmasından sonra baş ve sırt düz bir yüzey oluşturacak ve eller dizlere ulaşacak biçimde öne doğru eğilmeyi ifade eder. Allah'ın yüceliği karşısında kulun âcizliğini ve tevazuunu belirten bu eğilme namazın rükünlerinden ve farzlarındanıdır.

İbadetlerin yerine getirilmesiyle ilgili ayrıntılar Hz. Peygamber'in uygulamasıyla belirlenmiş olduğundan namazda rükûun şekli Resûl-i Ekrem'in sözlü ve fiilî sünnetine dayanır.

Rükû sözlükte "eğilmek" anlamına gelir. Namazın ana unsurlarından olan rükû, eller dizlere erecek şekilde öne doğru eğilmek demektir. Hz. Peygamber'in uygulamasına en uygun rükû şekli, sırt ve baş düz bir satıh oluşturacak biçimde eğilmektir. Tarif edilen bu rükû durumunda bir müddet beklemek (tuma'nîne) ve yine rükûdan doğrulup, secdeye varmadan önce uzuvları sakın oluncaya değin bir süre kıyam vaziyetinde beklemek gerekir.

İmam Nevevî Rukû'yu şu şekilde açıklar:

Rükû halindeki kişi, kuyruk sokumu kısmını alçaltmaksızın, başını kaldırmaksızın, göğsünü ileriye vermeksizin boynu ile sırtını aynı seviyeye getirerek bu rükûnı yerine getirir. Bu, sağlıklı kişi için en mükemmel rükû şeklidir. Mazereti nedeniyle oturarak farz namazını kılmakta olan kişinin rükûunun en az şekli, eğilerek alnını dizlerinin ön kısmıyla aynı hizaya getirmesidir. Yalnız bu pozisyonda iken alnın secde yerine temas ettirilmemesi gerekir. (Nevevî, *el-Mecmû*; 3/379.)

Kavme; namazda rükûdan kalkarken, secdeye gitmeden önce iyice doğrulmak ve en az "Sübhânellah" diyecek kadar ayakta durmak; celse ise namazda iki secde arasında oturup en az "Sübhânellah" diyecek kadar beklemektir. Celse ve kavme Hanefilerde bir görüşe göre sünnet, tercih edilen görüşe göre ise vaciptir. Yanılarak terk edilirse sehiv secdesi yapmak gerekir. Bilerek terk edilmesi tahrimen mekruhtur, bu durumda namazın iade edilmesi gerekir. İmam Şâfiî, İmam Mâlik ve İmam Ahmed b. Hanbel'e göre ise celse ve

kavme farzdır, bunun terk edilmesi ile namaz bozulur (İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, 1/465; İbn Kudâme, el-Muğnî, 2/22; Nevevî, Ravda, 1/223).

Ebû Hureyre (r.a.) şöyle anlatmaktadır:

“Hz. Peygamber bir gün mescide girdi, peşinden de bir adam gelerek namaz kıldı. Sonra gelip Hz. Peygamber’i selâmladı. O da selâmını aldı ve ona **‘dön ve namazını yeniden kıl’** dedi. Bu durum üç kez tekrar etti, sonuncusunda şöyle buyurdu: **‘Namaz kılacağın zaman tekbir al, sonra Kur’ân’dan bildiğin kolay gelen bir yeri oku, sonra rükûya eğil ve uzuvların yerleşip rahatlayıncaya kadar rükûda kal. Daha sonra rükûdan kalk ve iyice doğrul. Sonra secdeye git ve orada uzuvların yerleşip rahatlayıncaya kadar kal. Daha sonra iyice yerleşinceye kadar otur, sonra tekrar secdeye kapan ve orada uzuvların yerleşip rahatlayıncaya kadar bekle. Bütün namazlarında böyle yap.’** (Buhârî, Ezân, 122 [793]; Müslim, Salât, 45 [397]).

Bu itibarla namaz kılan kişinin namazını ta’dili erkâna riâyet ederek kılması büyük önem arz etmektedir. Ta’dil-i erkân özellikle rükûda, kavmede (rükûdan kalktıktan sonraki duruşta), secdede ve celsede (iki secde arasındaki oturuşta) söz konusu olur. Sonuç itibarıyla, tadili erkân açısından; rükûda, rükûdan doğrulmada, secde ve iki secde aralarında en az bir defa **“Sübhânellah”** diyecek kadar durmak gerekir (Zeylai, Tebyinü'l-Hakaik, 1/106).

İmama ruku halinde yetişen kimse, ayakta tekbir alıp ondan sonra rükuya gider. Bu tekbiri rükuya yakın vaziyette alırsa namazı bozulur, imama uymuş olmaz.

İmam henüz rükûda iken yetişip de ona uyararak rükûya varan kimse, o rekâtı imamla kılmış sayılır. Fakat bir insan, imam rükûda iken tekbir alıp da imam rükûdan kalktıktan sonra rükûya gitse, o rekâta yetişmiş sayılmaz, bir rekâtı kaçırmış olur. Kaçırdığı rekâtı namaz sonunda imam selam verdikten sonra tek başına kılar.

İmama uyan kimse, imamdan önce rükûya varıp daha imam rükuya gitmeden başını kaldırırsa, bu rükû yeterli olmaz. Bunu imamın rükûu ile iade etmezse namazı bozulmuş olur. İmamdan önce rükû veya secdeden başını kaldıran kimse, imama aykırı davranışını gidermek için hemen rükû veya secdeye döner.

İmama rükûda yetişen kimse iki tekbire muhtaç değildir. Ayakta "Allahu Ekber" deyip hemen rükûya gider. Bu bir tekbir ile hem iftitah, hem de rükû tekbirini almış olur.

Rükû’da okunacak dualar.

1. Huzeyfe (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile namaz kıldım. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) rükûunda şöyle diyordu:

“Subhane Rabbiye’l-Azim.”

Duanın Manası: **“Ey yüce Rabbim Seni tesbih ederim.”** (Müslim 772/203, Ebu Avane 2/168, Ebu Davud 871, Nesei 2/190, Tirmizi 262, Darimi 1/299, İbni Mace 888, İbni Huzeyme 603, 669, Tayalisi 415, Begavi 622, Darekutni 1/334, 343, Abdurrezzak 2875, Ahmed bin Hanbel Müsned 5/384)

2. Ali bin Ebi Talib (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) rükû ettiği vakit şöyle dua ediyordu:

اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، خَشَعَ لَكَ سَمْعِي، وَبَصَرِي، وَمُخِّي، وَعَظْمِي،
وَعَصْبِي

Duanın Manası: **“Ey Allah’ım! Senin için rükû ettim, Sana iman ettim ve Sana teslim oldum. Kulağım, gözüm, iliğim, kemigim ve sinirlerim hepsi Sana boyun büküp huşu etti.”** (Müslim 771/201, Ebu Davud 760, 761, Nesei 896, Tirmizi 226, İbni Hibban 1774, Tayalisi 152, Darekutni 1/287, Beyhaki 2/74, İbni Hazm Muhalla 4/95, 96, Begavi 3/34, Ahmed bin Hanbel Müsned 717)

3. Aişe (Radiyallahu Anha) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) rükû ettiğinde ve secde ettiğinde şu duayı çokça söylüyor ve bu dua ile Kur’an’a imtisal ediyordu:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي

“SubhanekAllahumme Rabbena ve Bi Hamdik. Allahümmağfirli.”

Duanın Manası: **“Rabbimiz olan Allah’ım, Seni hamdin ile tesbih ederim beni bağışla.”** (Müslim 484/217, Buhari 809)

4. Aişe (Radiyallahu Anha) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) rükû ve secde ettiğinde şöyle dua ediyordu:

سُبُّوحٌ، قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ، وَالرُّوحِ

“Subbuhun, Kuddusun, Rabbu’l-Melaiketi ver-Ruhi.”

Duanın Manası: **“Münezzehsin, Mukaddessin, Meleklerin ve Ruh’un (Cebrail’in) Rabbi Sensin.”** (Müslim 487/223, Ebu Avane 2/167, Ebu Davud 872, Nesei 1/234, Abdurrezzak 2884, Beyhaki 2/87-109, İbni Huzeyme 606)

Rükûdan Doğrulurken Yapılacak Dualar

1. Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) rükûdan belini doğrulttuğunda şöyle derdi:

“Semiallahu Limen Hamideh.”

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ayakta iken de şöyle derdi:

“Rabbena ve Leke’l-Hamd.”

Duanın Manası: “Allah kendisine hamd eden kimseyi işitti, Ey Rabbimiz! Olan Allah’ım! Hamd Sanadır.” (Buhari 787, Müslim 392/28)

2. Enes (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“İmam, Semiallahu Limen Hamideh dediği vakit, sizler de Rabbena Ve Lekel hamd, deyiniz!” (İbni Hibban 1908, Nesei 1060, Darimi 1/300, İbni Mace 876, Ahmed bin Hanbel Müsned 3/110)

3. Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“İmam, Semiallahu Limen Hamideh dediği vakit, sizler de Allahumme Rabbena Lekel hamd deyiniz! Zira Her kimin böyle demesi meleklerin böyle demesine muvafık olursa geçmiş günahları bağışlanır.” (Buhari 793, Müslim 409/71, Ebu Davud 848, Nesei 1062, Tirmizi 267, Malik 1/88, Begavi 630, Ahmed bin Hanbel Müsned 2/459)

Rükûdan Doğrulduktan Sonraki Dualar

1. Rifâa bin Rafi (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

Bir gün, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’in arkasında namaz kılıyorduk. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) başını rükûdan kaldırdığında şöyle dedi:

“Semialluhu Limen Hamideh.”

Arkasında namaz kılmakta olan bir adam da:

Rabbena Ve Leke’l-Hamd, Hamden Kesiran, Tayyiben Mubareken fih, dedi. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazdan çıkınca şöyle buyurdu:

–***“Konuşan kimdi?”***

O kimse:

–***Benim,*** dedi. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’de şöyle buyurdu:

–***“Allah’a yemin olsun ki, otuz şu kadar melek gördüm, o tesbihi hangisi evvel yazacak diye yarış ediyorlardı!”***

Duanın Manası: ***“Allah kendisine hamd eden kimseyi işitti, Ey Rabbimiz! Olan Allah’ım! Çok, nezih ve mübarek hamd ile Sana hamd olsun.”*** (Buhari 794, Malik 1/211, Ebu Davud 770, Nesei 1061, Tirmizi 404, İbni Hibban 1910, Tabarani Mucemu’l-Kebir 4531, İbni Huzeyme 614, Hakim 1/225, Beyhaki 2/95, Begavi 632, Ahmed bin Hanbel Müsned 4/34)

2. Ebu Said el-Hudri (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazda rükûdan başını kaldırdığı vakit şöyle derdi:

رَبَّنَا، وَلَكَ الْحَمْدُ، مِلْءُ السَّمَاوَاتِ، وَمِلْءُ الْأَرْضِ، وَمِلْءُ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ
التَّنَائُفِ، وَالْمَجْدِ أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُنَّا لَكَ عَبْدًا، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا
مَنْعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

“Rabbena Leke’l-hamdu. Mil’us-Semavati Ve’l-Ardi. Ve Mil’u Ma Şi’tu Min Şeyin Ba’du. Ehlu’s-Senai Vel-Mecdi Ehakku Ma Gale’l-Abdu. Ve Kulluna Leke Abdun. Allahumme La Mania Lima Ağtayte Ve La Muğtiye Lima Menağte Ve La Yenfeu Ze’l-Ceddi Minke’l-Ceddu.”

Duanın Manası: **“Ey Rabbimiz! Sana göklerin, yerin ve bundan sonra dilediğin şeylerin dolusu hamd olsun. Kulun söylediği senaya ehil olan ve şerefe layık olan Sensin. Hepimiz Sana kullarız. Ey Allah’ım! Atiyyene mani alacak, mani olduğuna Atiyye edecek yoktur. Güç ve kuvvet sahibi fayda veremez faydayı ancak Sen verirsin.”** (Müslim 477/205, Ebu Avane 2/176, Ebu Davud 847)

Rükûda Kur’an Okumanın Yasaklanması!

1. Ali bin Ebi Talib (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) beni rükû ve secde ettiğim hallerde Kur’an okumaktan yasakladı!” (İbni Hibban 1895, Müslim 480/209, Ebu Avane 82/170, Ebu Davud 4044, 4045, Nesei 8/191, 204, Tirmizi, Abdurrezzak 2832, 2833, Malik 1/80, 264, Beyhaki 2/87, Begavi el-Mesabih 627)

2. Abdullah ibni Abbas (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi:

Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“...Dikkat ediniz! Şüphesiz ki, ben rükûda veya secdede Kur’an okumaktan yasaklandım! O halde rükûda Aziz ve Celil olan Rabbi tazim ediniz! Subhane Rabbiye’l-Azim, deyiniz! Secdede ise, duaya gayret ediniz! Zira orada duanızın müstecab/icabet olması mümkündür.” (Müslim 479/207)

İnsanların Önemsemediği, Sakınılması Gereken Haramlar

Muhammed Salih el-Munecid

Birçok insanın hafife aldığı sakınılması gereken haramlar: Kıymetli okuyucu, İslâm şeriatında haram olduğu sâbit olan ve Kur'an ve sünnetten delilleriyle açıklanan birçok haramı, bu kitapta bulacaktır. Bu haramlar, günümüzde müslümanlar arasında yaygın ve işlenir hâle gelmiştir. Bu durumu, Allah Teâlâ'ya havâle ederiz.

- Birçok insanın hafife aldığı sakınılması gereken HARAMLAR
  - İbâdette Allah'a ortak koşmak:
  - Kabirlere ibâdet:
  - Şirkin yaygın çeşitlerinden sihir, kehânet ve falcılık:
  - Yıldızlarla burçların olaylara ve insan hayatına etkisi olduğuna inanmak:
  - -Allah Teâlâ'nın faydalı kılmadığı şeylerde fayda olduğuna inanmak:
  - İbâdetlerde gösteriş (riyâ):
  - Uğursuzluğa inanmak:
  - Allah Teâlâ'dan başkası üzerine yemin etmek:
  - Münâfıklar ve fâsıklarla samimi olmak veya hoş vakit geçirmelerini sağlamak amacıyla onlarla oturmak:
  - Namazda ta'dili erkânı terk etmek:
  - Namazda boş şeylerle meşgul olmak ve çok hareket etmek:
  - Cemaatle namaz kılanın namazda bilerek imamdan önce davranması:
  - Soğan, sarımsak veya kötü kokulu bir şey yiyen kimsenin câmiye gelmesi:
  - Zina:
  - Livâta/Homoseksüellik/Eşcinsellik
  - Kadının, şer'i bir özürlü olmadığı halde kocasının cinsel isteğine cevap vermemesi:
  - Kadının, şer'i bir gerekçe olmadan kocasından boşanmak istemesi:
  - Zihâr[85]:
  - Erkeğin, karısıyla hayızlı (âdetli) iken cinsel ilişkide bulunması:
  - Karısıyla anüsünden ilişkiye girmek:
  - Eşler arasında adâleti gözetmemek:
    - Allah Teâlâ'nın, Azîz Kitab'ında bize vasiyet ettiği emirlerden birisi de eşler arasında adâleti gözetmektir.
    - "Kim, iki hanımı olur da onlardan birisine meylederse, kıyâmet gününde bir tarafı meyletmis (felçli) olarak (Allah'ın huzuruna) gelir." [96]
  - Namahrem (yabancı) bir kadınla baş başa kalmak:
  - Nâmahrem (yabancı) kadınla tokalaşmak:
  - Kadının, dışarıya çıkarken güzel koku sürünmesi ve bu kokusuyla erkeklerin yanından geçmesi:
  - Yanında mahremi olmadan kadının tek başına yolculuğa çıkması:
  - Namahrem kadına bilerek bakmak:
  - Deyyusluk (pezevenklik) yapmak:
  - Çocuğun babasına âit olduğu konusunda sahtekârlık yapmak veya bir erkeğin, çocuğun kendisine âit olduğunu inkâr etmesi:
  - Fâiz yemek:
  - Malın ayıbını söylememek ve satış sırasında bunu gizlemek:
  - Pazarlığı kızıştırmak (almayacağı malın fiyatını yükseltmek):
  - Cuma günü ikinci ezandan sonra alışveriş yapmak:
  - Kumar ve Şans Oyunları:
  - Müsabaka ve yarışmalar üç çeşittir:
  - Hırsızlık:
  - Rüşvet almak ve vermek:
  - Araziyi gasp etmek:
  - Aracılık (referans için) hediye kabul etmek:
  - İşini tam olarak yerine getirdiği halde işçiye ücretini ödememek:

- Hibe ve bağış konusunda evlatları arasında âdil davranmamak:
- İhtiyacı olmadığı halde insanlardan dilenmek:
- Geri ödeme niyetinde olmadığı halde başkasından borç istemek:
- Haram yemek:
- Bir damla bile olsa içki içmek:
- Altın ve gümüş kaplar kullanmak ve bunlarla yemek-içmek:
- Yalancı şahitlik yapmak:
- Müzik ve çalgı âletleri dinlemek:
- Gıybet etmek (başkasını çekıştirmek):
- İnsanlar arasında laf taşımak (kovuculuk yapmak):
- İzinsiz olarak insanların evlerinin içine göz atmak (röntgencilik yapmak):
- İki kişinin, üçüncü kişiden ayrı olarak aralarında gizlice konuşmaları:
- Elbiselerin paçalarını, aşık kemiklerinden aşağıda olacak şekilde uzun tutmak:
- Ne şekilde olursa olsun erkeklerin altın kullanmaları:
- Kadınların kısa, ince ve dar elbise giymeleri:
- Kadınlar ve erkeklerin, insan saçından veya başkasından yapılan takma saç (peruk) kullanmaları:
- Giyimde, konuşma ve görünüşte, erkeklerin kadınlara ve kadınların da erkeklere benzemeleri:
- Saçı siyaha boyamak:
- Elbise, duvar, kâğıt vb. şeylerin üzerine canlı resmi yapmak:
- Yalan rüyâ uydurmak:
- Kabrin üzerine oturmak veya ayak basmak veyahut da mezarlıklarda tuvâlet ihtiyacını gidermek:
- İdrar sıçrantısından sakınmamak:
- İstemedikleri halde bir topluluğun konuşmalarına kulak vermek:
- Kötü komşuluk:
- Vasiyette mirasçıyı zarara uğratmak:
- Zarla oynamak:
- Mü'mine lânet etmek veya lâneti hak etmeyene lânet etmek:
- Ölünün arkasından ağıt yakarak ağlamak:
- Yüze vurmak ve dağlama usulüyle yüze işâret koymak:
- Şer'i bir özür olmaksızın müslümana üç günden fazla dargın kalmak:

|

Birçok insanın hafife aldığı sakınılması gereken HARAMLAR

Hamd, yalnızca Allah'adır. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfîret dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah kimi hidâyete erdirirse, onu saptıracak kimse yoktur. Kimi de (hidâyetten) saptırırsa, onu hidâyete erdirecek kimse yoktur. Allah'tan başka hak ilah olmadığına şehâdet ederim. O birdir ve hiçbir ortağı yoktur. Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehâdet ederim.

Şüphesiz Allah Teâlâ ihmal edilmesi câiz olmayan birtakım farzları farz kılmış, aşılması câiz olmayan birtakım sınırlar belirlemiş ve çiğnenmesi câiz olmayan birtakım şeyleri haram kılmıştır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

مَا أَحَلَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ فَهُوَ حَلَالٌ، وَمَا حَرَّمَ فَهُوَ حَرَامٌ، وَمَا سَكَتَ عَنْهُ فَهُوَ عَافِيَةٌ، فَاقْبَلُوا مِنَ اللَّهِ عَافِيَتَهُ، فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُنْ يَنْسَى ((شَيْئًا، ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: (... وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ۖ ٦٤) [مریم: ٦٤])) [رواه الحاكم وحسنه الألباني في غايه المرام]

"Allah'ın, Kitab'ında helal kıldığı şey helal, haram kıldığı şey de haramdır. Sustuğu şeyler ise bağışlanmıştır. Bu sebeple Allah'tan olan bu bağışa (affa) râzı olun. Çünkü Allah hiçbir şeyi unutmuş değildir." [1]

Sonra şu âyeti okudu:

"Senin Rabbin unutkan değildir." [2]

Haramlar, Allah -azze ve celle-'nin koymuş olduğu sınırlardır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۖ ... [سورة الطلاق من الآية: ١] ...)

"İşte bunlar, Allah'ın koymuş olduğu sınırlardır. Kim bu sınırları aşarsa, gerçekten kendine zulmetmiş olur." [3]

Allah Teâlâ, sınırlarını aşan ve haramlarını çiğneyenleri tehdit ederek şöyle buyurmuştur:

وَمَنْ يَعِصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ ۖ ١٤) [سورة النساء الآية: ١٤]

"Kim Allah'a ve elçisine karşı gelir ve O'nun (Allah'ın) sınırlarını aşarsa, Allah, onu devamlı kalacağı bir ateşe sokar ve onun için alçaltıcı bir azap vardır." [4]

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in:

مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ، وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ. ((

[رواه مسلم]

"Size neyi yasakladıysam ondan sakının, neyi de emrettiysem, ondan gücünüz yettiği kadarını yapın." [5]

Emri gereğince, haramlardan uzak durmak gerekir.

Nefsine uymuş, zayıf kişilikli ve bilgisiz birtakım insanların, arka arkaya haramların zikredildiğini işitince kızdığını ve şöyle söylediğini görürsünüz:

"Her şey haram. Haram kılmadığınız bir şey bırakmadınız. Hayatımızdan bıktırdınız. Yaşantımızı kararttınız ve canımızı sıktınız. Siz, haramdan ve haram kılmaktan başka bir şey bilmez misiniz? Dîn kolaylıktır, dînde genişlik vardır. Allah çok bağışlayıcı ve merhamet edicidir."

Onlara cevap olarak şöyle deriz:

Allah -celle ve alâ- dilediği hükmü koyar. O'nun hükmüne itiraz edecek yoktur. O, hikmet sahibidir ve her şeyden haberdardır. Allah Teâlâ dilediğini helal, dilediğini de haram kılar. Allah

Teâlâ'ya kulluğumuzun gereklerinden birisi de, O'nun verdiği hükme râzı olmak ve tam teslimiyet göstermektir.

Allah Teâlâ'nın hükümleri ilmi, hikmeti ve adaletinden kaynaklanmıştır. Anlamsız boş şeyler ve oyun/eğlence değildir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ ۚ لَعَلَّكُمْ (١١٥)

[سورة الأنعام الآية: ١١٥]

"Rabbinin sözü doğruluk ve adalet bakımından tamdır. O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O her şeyi işiten ve bilendir." [6]

Allah -azze ve celle-, helal ve haram ölçüsünün odak noktasını bize açıklayarak şöyle buyuruyor:

وَيُحِلُّ لَهُمُ ۖ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَىٰ هُمْ ۖ لَخَبِئَتْ ... [سورة الأعراف من الآية: ١٥٧]...

"O (Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-) onlara (yiyecek ve içeceklerden) temiz ve güzel olan şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar." [7]

Temiz ve güzel olan şeyler helal, pis ve çirkin olan şeyler ise, haramdır.

Bir şeyi helal ya da haram kılma yetkisi, yalnızca Allah Teâlâ'ya âittir.

Kim bu hakkın kendisinde olduğunu iddiâ eder veya başkasının bu hakka sahip olduğunu kabul ederse, dînden çıkaran büyük küfre girmiş olur.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنَ بِهِ اللَّهُ ۚ ... ( )

[سورة الشورى الآية: ٢١]

"Yoksa onların (müşriklerin) Allah'ın izin vermediği bir dîni meşrû kılan ortakları mı var? Eğer Allah'ın süre tanıyarak onlara dünyada azap etmeyeceğine dâir kazâ ve kaderi olmasaydı, derhal onların aralarında azap etmek sûretiyle hüküm verilirdi. Şüphesiz zâlim (kâfir)ler için (kıyâmette) acıklı bir azap vardır." [8]

Ayrıca, Kur'an ve sünneti bilen ilim ehlinin dışında hiç kimsenin helal ve haram hakkında konuşması câiz değildir. Bilgisizce helal ve haram kılan kimse hakkında şiddetli uyarı gelmiştir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ ۚ لَكُذِبٌ ۚ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لَّتَفَتَّرُوا عَلَىٰ اللَّهِ ۚ لَكُذِبٌ ... (سورة النحل من الآية: ١١٦)

١١٦]

"Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak: 'Bu helaldir, şu da haramdır' demeyin. Çünkü Allah'a karşı yalan uydurmuş oluyorsunuz." [9]

Haramlığı kesin olan şeyler hem Kur'an'da, hem de Sünnet'te de bildirilmiştir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّيَ عَلَيَّ شَيْءٌ وَلَا تَشْرِكُوا بِهِ شَيْءٌ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ إِمْلَقَ نَحْنُ ﴿١٠١﴾
نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ فَوَاحِشٍ مَّا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطْنٌ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَ
وَصَّىٰكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٠٢﴾ [سورة الأنعام الآية: ١٥١]

"(Ey Nebi! Onlara) de ki: Gelin, Rabbinizin neleri haram kıldığını size okuyayım: (İbâdetle hiçbir şeyi) O'na ortak koşmayın. Ana-babaya iyilikte bulunun. Fakirlik korkusuyla evlatlarınızı öldürmeyin. Zirâ sizin de, onların da rızkını biz veririz. Kötülüklerin açığına da, gizlisine de yaklaşmayın. [10] Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar (yasaklar), Rabbinizin size emrettiği şeylerdir. Umulur ki (Allah'ın emir ve yasaklarını) akıl edersiniz." [11]

Sünnet'te de haram kılınan bir çok şey bildirilmiştir.

Nitekim Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةِ وَالْخَنزِيرِ وَالْأَصْنَامِ ((

رواه أبو داود وصححه الألباني]]

"Şüphesiz Allah; içkinin, ölmüş hayvanın etini, domuzun ve putların satışını haram kılmıştır." [12]

Yine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ إِذَا حَرَّمَ عَلَى قَوْمٍ شَيْئًا حَرَّمَ عَلَيْهِمْ ثَمَنَهُ (([رواه أحمد والداقطنی])

"Şüphesiz Allah, bir topluluğa bir şeyi haram kıldığı zaman, onun ücretini de haram kılar." [13]

Bazen, naslar arasında -Allah Teâlâ'nın yiyeceklerle ilgili haramları bildirmesi gibi- belirli bir grup haramdan bahsedilir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ لُمُومَاتُهُمْ وَلَدُّهُنَّ وَلَحْمُ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِهِ بِاللَّحْمِ وَالْخَنزِيرِ وَالْمُؤَفَّقَةُ وَالْمُؤَفَّقَةُ وَالْمُؤَفَّقَةُ
وَالنَّطِيجَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَمِ ... [سورة المائدة من الآية: ٣]

"Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan; (ölmeden yetişip kestikleriniz hariç) boğulmuş, (taş ve ağaç ile) vurularak öldürülmüş, yukardan yuvarlanıp ölmüş, boğazlanıp ölmüş, yırtıcı hayvanlar tarafından parçalanmış hayvanlar; dikili taşlar (putlar) üzerine boğazlanmış hayvanlar ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı." [14]

Allah Teâlâ nikahla ilgili haramları belirterek şöyle buyurmuştur:

Bazı insanlar, haramların tek tek sayıldığını görünce şer'i hükümlere tahammülsüzlükleri sebebiyle sıkılırlar. Bu, onların îmanlarının zayıflığından ve şeriatı gereği gibi anlayamamalarından kaynaklanmaktadır. Bu gibi kimseler, dînin kolaylık olduğuna ikna olmaları için acaba helal olan şeylerin kendilerine birer birer sayılmasını mı isterler? Şeriatın yaşamlarını zorlaştırmadığından şüpheleri kalmaması için temiz ve güzel şeylerin çeşitlerinin kendilerine tek tek sıralanmasını mı beklemektedirler?

Kesilmiş deve, sığır, keçi-koyun, tavşan, geyik, dağ keçisi, tavuk, güvercin, ördek, kaz ve deve kuşu etinin...

Çekirge ve balık ölüsünün...

Sebzelerin, baklagillerin, meyvelerin, diğer tahılların ve faydalı ürünlerin...

Su, süt, bal, yağ ve sirkenin...

Tuz, kişniş ve baharatların...

Tahta, demir, kum, çakıl, plastik, cam ve kauçuk kullanmanın...

Binek hayvanlarına, arabalara, trenlere, gemilere ve uçaklara binmenin...

Klima,buzdolabı, çamaşır makinası, kurutma makinası, öğütme makinası, hamur yoğurma makinası, kıyma makinası ve meyve sıkacağı kullanmanın...

Tıp, mühendislik, ölçü, gözetleme, astronomi, yapı, su ve petrol çıkarma, madencilik, arıtma, tahliye, matbaacılık ve bilgisayar alanlarında kullanılan çeşitli aletlerin...

Pamuk, keten, koyun ve deve yünü, tüy ve kullanılması mübah olan derilerin...

Naylon ve polyesterden yapılan giysileri giymenin...

Bütün bunların helal olduğunun kendilerine söylenmesini mi istemektedirler?

Nikahta, alışverişte, kefâlet ve havale işlemlerinde, kira konusunda, marangozluk, demircilik, tamircilik ve âletleri tamir etme gibi mesleklerde ve çobanlık yapmada aslolanın helallik olduğunu söylemek mi gerekiyor?

Saymaya ve sıralamaya devam edecek olursak, bunları bitirebilir miyiz acaba? Buna rağmen, onlara ne oluyor ki neredeyse bahsedileni hiç anlamıyorlar!?

Dînin kolaylık olduğunu ileri sürmelerine gelince, bu söz haktır, doğrudur. Fakat istenilen ve kastedilen şey bâtıldır. Bu dîndeki kolaylık anlayışı, insanların arzularına ve görüşlerine göre değildir. Aksine, şeriatın getirdiği ölçüye göredir. Şüphesiz dîn kolaylıktır, bunda şüphe yoktur. Dînin kolaylık olduğunu bâtıl bir şekilde öne sürerek haram işlemeye delil getirmekle şer'i kolaylıkları ve ruhsatları kullanmak arasında büyük fark vardır. Namazları birleştirmek (cem') ve kısaltmak (kasr), yolculukta oruç tutmamak; yolcu olmayanın bir gün-bir gece, yolcu olanın üç gün-üç gece mesh ya da çorapların üzerine mesh etmesi; su kullanımından korkulduğu zaman teyemmüm yapılması, hastalık veya şiddetli yağmur anında namazın birleştirilmesi, evlenmek isteyen evlenmek istediği namahrem kadına bakmasının câiz oluşu, yemînin keffâretinde köle azad etmek, fakiri doyurmak veya giydirmek arasındaki seçiminin serbest bırakılması, çaresizlik anında leş yemenin câiz oluşu gibi konular, ruhsatlardan ve dînî kolaylıklardandır.

Bunlara ilâve olarak müslümanın,haram olan şeylerin haram kılınmasında hikmetler olduğunu bilmesi gerekir.

Bu hikmetlerden bazıları şunlardır:

- Allah Teâlâ, bu haramlarla kullarının ne yaptıklarına bakmak için imtihan eder.
- Cennet ehlinin cehennem ehlinen üstün olmasının sebeplerinden birisi de cehennem ehlinin cehennemi kuşatan şehvetlere dalmaları, cennet ehlinin ise cennet yolundaki zorluklara sabır göstermesidir. Şayet bu imtihan olmasaydı, isyan eden ile itaat eden belli olmaz ve birbirinden ayırt edilmezdi. İman sahipleri, mükellefiyetlerin zorluğuna sevap kazanma gözüyle ve Allah Teâlâ'nın emrini yerine getirerek rızasını kazanma gözüyle bakar. Böylelikle zorluk onlara kolay gelir. Münâfıklara gelince, onlar, mükellefiyetlerin zorluğuna sıkıntı, ızdırap ve yoksunluk anlayışıyla bakar. Bu sebeple onlara çok çetin olur ve itaat onlara zor gelir.
- İtaatkar kimse haramları terk etmekle haz duyar. Kim Allah için bir şeyi terk ederse, Allah, o terk ettiği şeyden daha hayırlısını ona verir ve o kişi kalbinde îmanın lezzetini hisseder.

Değerli okuyucu, şeriatta haram oluşu kesin sâbit olan bazı haramları, Kur'an ve Sünnet'ten haram olduğuna delâlet eden delillerle birlikte bu kitapta bulacaktır. [19] Bu yasaklar,müslümanlar arasında yaygınlaşan ve birçok kişinin yaptığı şeylerdir.Ben, bunları dile getirmekle, açıklamayı ve öğüt vermeyi diledim.Allah Teâlâ'dan kendim ve müslüman kardeşlerim için hidâyet ve başarı, Allah Teâlâ'nın sınırları önünde durmayı, bizi haramlardan uzaklaştırmasını ve kötülüklerden korumasını dilerim.

Allah Teâlâ ne güzel koruyucudur ve merhamet edenlerin en merhametlisidir.

İbâdetle Allah'a ortak koşmak:

Bu, istisnasız haramların en büyüğüdür.

Nitekim Ebu Bekra'nın -Allah ondan râzı olsun- rivâyet ettiği hadiste, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- -üç kez- şöyle buyurdu:

أَلَا أُنبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ ؟ - ثَلَاثًا - قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: الْإِشْرَاقُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ. (([متفق عليه]))

"Büyük günahların en büyüğünü size haber vereyim mi? (Sahâbe):

- Evet, ey Allah'ın elçisi, dediler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

-Allah'a şirk koşmak ve ana-babaya itaatsizlik etmektir." [20]

Şirk'in dışında her günahı Allah Teâlâ'nın bağışlaması mümkündür. Şirk'e ise özellikle tevbe etmek gerekir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ ۚ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ فُتِرَ آيَاتٍ عَظِيمًا ۚ (سورة النساء الآية: ٤٨)

"Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını (ve küfrü) asla bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları dilediğine bağışlar. Kim Allah'a şirk koşarsa, büyük bir günahla iftirâ etmiş olur." [21]

Şirkin,kişiyi İslâm dâiresinden çıkaran bir kısmı vardır ki bu büyük şirktir. Sahibi bu şirk üzere ölürse, cehennemde ebedî olarak kalır.

Büyük şirkin birçok müslüman ülkelerde yaygın örneklerinden bazıları şunlardır:

Kabirlere ibâdet:

Kabirlere ibâdet ve ölmüş velilerin ihtiyaçlara cevap verdiği, sıkıntıları giderdiğine inanmak, onlardan yardım ve medet dilemektir.

Oysa Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ۚ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ... ﴿٢٣﴾

[سورة الإسراء من الآية: ٢٣]

"Rabbin, yalnızca kendisine kulluk etmenizi ve ana-babaya iyilikte bulunmanızı kesin bir şekilde emretti." [22]

Aynı şekilde,nebilerin veya salih kimselerin ölülerine; kendilerine şefa'at etmeleri veya kendilerini zorluklardan kurtarmalarını istemek amacıyla yalvarıp yakarmak da büyük şirktir.

Oysa Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْثِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۚ أَلَيْهَ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّ تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ [سورة النمل الآية: ٦٢]

"(Onlar mı hayırlı) yoksa kendine yalvardığı zaman darda kalana karşılık veren ve (başındaki) sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün hakimleri kılan mı? Allah'tan başka bir ilah mı var? Ne kadar az düşünüyorsunuz?" [23]

Bazıları kalkarken, otururken, ayağı tökezleyince; ne zaman bir zorluk, sıkıntı veya belâ ile karşılaşır, şeyhin ya da velinin adını anmayı bir âdet ve alışkanlık haline getirir.

Biri "Yâ Muhammed" der, diğeri "Yâ Ali" der, öteki "Yâ Hüseyin" der, başka birileri de "Yâ Bedevî", "Yâ Geylânî", "Yâ Şâzılî", "Yâ Rıfâî" der. Birisi Ayderus'a yalvarır. Başka birisi Zeynep Hanım'a yalvarır. Bir diğeri de İbn-i Ulvan'a yalvarır.

Oysa Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ ۖ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٩٤﴾ [سورة الأعراف الآية: ١٩٤]

"Allah'ı bırakıp da kendilerine yalvardıklarınız sizin gibi kullardır. Onların ilahlığı hakkındaki iddiânızda doğru iseniz, haydi onları çağırın da size cevap versinler bakalım!" [24]

Kabirlere ibâdet eden bazı kimseler onların etrafında tavaf ederler. Köşelerini selâmlar, kabirlere ellerini sürerler. Eşiklerini operler, toprağına yüzlerini sürerler. Kabirleri gördüklerinde onlara

secde ederler. Önlerinde boyunları bükük, huşu içerisinde ve zelîl bir şekilde dururlar. Hastanın şifâ bulması, çocuğu olmayanın çocuğunun olması veya işinin kolay halledilmesi için istek ve ihtiyaçlarını arz ederler.Hatta kabirdekine şöyle seslenirler:

"Ey efendim! Uzak yerlerden sana geldim. Ümitlerimi boşa çıkarma!"

Oysa Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَفْلُونَ ([سورة الأحقاف : ٥]
[الآية: ٥]

"Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek şeylere yalvarıp yakaranlardan daha sapık kim olabilir? (Oysa) onlar (ölüler), onların kendilerine yalvarmalarından habersizdirler."[\[25\]](#)

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de bu konuda şöyle buyurmuştur:

مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ نِدَاءَ دَخَلَ النَّارَ، وَمَنْ مَاتَ وَهُوَ لَا يَدْعُو لِلَّهِ نِدَاءَ دَخَلَ الْجَنَّةَ. (([متفق عليه]))

"Kim, Allah'ın dışında birisine yalvarıp yakararak O'na eş koşar bir halde ölürse, cehenneme girer.Kim de Allah'ın dışında birisine yalvarıp yakararak eş koşmaz bir halde ölürse, cennete girer."[\[26\]](#)

Bazıları kabirlerin yanında saçlarını kazıtırlar.Bazıları da "Meşhedî haccederken yapılacak ibâdetler" başlıklı kitaplar taşırlar."Meşhed" ile kastedilen velilerin türbe ve mezarlarıdır.Bazıları; velilerin kâinatta tasarruf sahibi olduklarına, zarar ve fayda verdiklerine inanırlar.

Oysa Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ ۚ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ ۚ
[سورة يونس الآية: ١٠٧] ([سورة يونس الآية: ١٠٧]

"Eğer Allah, sana bir sıkıntı, bir zarar dokundurursa, onu yine O'ndan başka giderecek yoktur. Şayet sana hayır dilerse, o durumda O'nun bu lütfunu engelleyebilecek de yoktur. O, lütfunu ihsanını kullarından dilediğine eriştirir. O, çok bağışlayıcı ve çok rahmet edicidir."[\[27\]](#)

Kabirlerdeki ölülere mumlar ve lambalar yakarak adak adayanların yaptığı gibi Allah Teâlâ'dan başkası için adakta bulunmak da, büyük şirktendir.

Büyük şirkin şekillerinden birisi de Allah Teâlâ'dan başkası için kurban kesmektir.

Oysa Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَ ۖ نَحْرُ ۚ ([سورة الكوثر الآية: ٢])

"O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes."[\[28\]](#)

Yani Allah için, Allah'ın adıyla kurban kes.

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ اللَّهِ حَقًّا مِنْ الَّذِينَ (أَوْثُوا لِكِتَابٍ حَتَّىٰ يُعْطُوا لِحِزْبَةٍ عَنْ يَدِهِمْ صَاعُونَ) [سورة التوبة الآية: ٢٩]

"Kendilerine Kitap verilenlerden oldukları halde, Allah'a ve âhiret gününe îmân etmeyen, Allah ve elçisinin haram kıldığını haram saymayan ve hak dîni kendine dîn olarak benimsemeyenlerle, küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın." [33]

Allah Teâlâ bu konuda yine şöyle buyurmuştur:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ ءَاللهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ (سورة يونس الآية: ٥٩)

"De ki: Allah'ın size indirdiği rızıktan bir kısmını helal, bir kısmını da haram bulmanıza ne dersiniz? De ki: Allah mı size izin verdi, yoksa Allah'a iftira mı ediyorsunuz?" [34]

Şirkin yaygın çeşitlerinden sihir, kehânet ve falcılık:

Bunlar içerisinde sihir şüphesiz küfürdür. Sahibini cehenneme götüren yedi büyük gûnahtan birisidir. Sihir zarar verir, fayda vermez.

Nitekim Allah Teâlâ sihri öğrenmekle ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ (... [سورة البقرة من الآية: ١٠٢] ...)

"Onlar, kendilerine fayda vereni değil de zarar vereni öğrenirler." [35]

Yine şöyle buyurmuştur:

وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى (... [سورة طه من الآية: ٦٩] ...)

"Büyücü (sihirbaz), ne yaparsa yapsın iflah olmaz." [36]

Büyü ile uğraşan kimse kâfirdir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٌ وَلَٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ بِبَابِلَ ثُرُوتَ وَمُرُوتَ وَمَا ... يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ (... [سورة البقرة من الآية: ١٠٢] ...)

"Süleyman büyü yapıp kâfir olmadı. Fakat şeytanlar kâfir oldular. Çünkü insanlara sihri ve Babil'de Hârut ve Mârut isimli iki meleğe indirileni öğretiyorlardı. Halbuki o iki melek herkese: 'Biz ancak imtihan için gönderildik, sakın (büyü yapmayı öğrenerek) kâfir olmayasınız' demeden hiç kimseye (büyü bilgisini) öğretmezlerdi." [37]

Büyücünün cezâsı ölümdür. Kazancı pistir, haramdır. Câhiller,zâlimler ve îmânı zayıf olan kimseler, bazı kimselere haksızlık yapmak veya onlardan intikam almak amacıyla büyü yaptırmak için büyücülere giderler.

Bazıları da büyüü bozması için büyücüye başvurarak haram işlerler. Oysa onun Allah Teâlâ'ya sığınması; İhlas, Felak,Nas sûreleri ile başka âyetleri okuyarak Allah Teâlâ'nın kelâmıyla O'ndan şifâ dilemesi gerekir.

Falcı ve kâhine gelince, gaybı bildiklerini iddiâ ettiklerinden dolayı ikisi de Allah Teâlâ'yı inkâr etmiştir (kâfir olmuştur). Oysa gaybı Allah Teâlâ'dan başka kimse bilemez. Bu kimselerin bir çoğu mallarını almak için saf insanları kandırırlar.Kum üzerinde çizgi çekme,deniz kabuklarına vurma, avuç içini okuma,fincan,kristal küre ve aynalar kullanma gibi birçok metodu kullanırlar.Bir kez doğru söylerlerse, doksan dokuz kez yalan söylerler. Fakat ahmak insanlar, o yalancı iftiracıların o bir tek doğrunun dışındaki yalanlarını hatırlamazlar. Geleceğini bilmek, evlilikte mutlu mu, yoksa mutsuz mu olacağını öğrenmek veya ticarete başarılı mı, yoksa başarısız mı olacağını öğrenmek, kayıp eşyalarını aramak gibi benzeri sebepler için onlara giderler.

Kim,falcı veya kahine gider de onların söylediklerinin doğru olduğuna inanırsa, kâfir olur ve İslâm dairesinden çıkar.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((H.)) مَنْ أَتَى كَاهِنًا أَوْ عَرَّافًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ [[رواه أحمد]]

"Kim bir kâhine veya falcıya gider de onun söylediğini tasdik ederse, Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e indirileni inkâr etmiş olur."[\[38\]](#)

Bir kimse, kâhine veya falcıya gider de onların gaybı bildiklerini kabul etmez, fakat denemek veya benzeri bir sebeple giderse, kâfir olmaz, ancak kırk gün namazı kabul olunmaz.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((H.)) مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةُ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً. [[رواه مسلم]]

"Kim bir falcıya gider de ona bir şey sorarsa, kırk gece (gün) namazı kabul olunmaz."[\[39\]](#)

Bu, o kimsenin o namazlarını tekrar kılmasını ve yaptığından tevbe etmesini gerektirir.

Yıldızlarla burçların olaylara ve insan hayatına etkisi olduğuna inanmak:

Zeyd b. Hâlid el-Cuhenî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

((H.)) صَلَاةُ الصُّبْحِ بِالْحَدِيثِيَّةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلَةِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ النَّبِيُّ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: هَلْ لَكُمْ صَلَاةٌ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ! قَالَ: أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي كَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: بَنُو كَذَا وَكَذَا فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ. [[متفق عليه]]

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bize sabah namazını geceleyin yağın yağmurdan sonra Hudeybiye'de kıldırdı.Namazı bitirdikten sonra insanlara dönerek:

-Rabbınız size ne buyurdu bilir misiniz? Diye sordu.

Sahâbe:

-Allah ve elçisi daha iyisini bilirler, dediler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

-Kullarımdan kimisi bana mü'min (îmân etmiş), kimisi de kâfir (inkâr etmiş) olarak sabahladı. Kim, Allah'ın fazîlet ve rahmetiyle yağmura kavuştuk, demişse, işte o bana îmân etmiş, yıldızı inkâr etmiş demektir. Kim de, filân ve filân yıldızın doğması veya batmasıyla yağmura kavuştuk, demişse, işte o beni inkâr etmiş, yıldıza îmân etmiş demektir." [40]

Dergi ve gazetelerdeki kısmet ve talih burçlarına bakmak da bunlardandır. Bir kimse, kısmetinde yıldızların ve gezegenlerin etkisi olduğuna inanırsa, müşrik olur. Teselli ve eğlence olsun diye okursa, âsi ve günahkâr olur. Çünkü şirk olan bir şeyi okuyarak teselli olmak ve eğlenmek, câiz değildir. Ayrıca şeytan kalbine yazılanlara inanmasını sokabilir ki bu da onun şirke düşmesine sebep olur.

-Allah Teâlâ'nın faydalı kılmadığı şeylerde fayda olduğuna inanmak:

Bazıları, kâhinin veya büyücünün söylemesi veyahut da eskiden kalan bir inanç sebebiyle boyunlara veya çocuklarına nazardan koruduğu iddiâsıyla astıkları veya vücutlarına bağladıkları veyahut da arabalarına ve evlerine astıkları nazarlıklarda, şirkî muskalarda ve boncuk, deniz kabukları ve madenî halkalar gibi şeylerde fayda olduğuna inanırlar. Ayrıca bazıları, değişik taşlı yüzükler takarak bunların belâları giderdiğine veya savdığına inanırlar. Şüphesiz bu, Allah Teâlâ'ya tevekküle aykırı bir davranıştır. Bu, insanın ancak âcizliğini artırır. Ayrıca bu davranış, haram olan şeyde çâre aramaktır. Asılan nazarlık ve muskaların çoğunda açık şirk, şeytanlardan ve birtakım cinlerden medet istemek, gizemli resimler veya anlaşılmasız yazılar vardır. Bazı hokkabazlar, Kur'an'dan âyetler yazarlar ve yanına şirk olan yazılar karıştırırlar. Bazıları da Kur'an âyetlerini necâsetle veya âdet kanı ile yazarlar. Bütün bunların asılması ya da bağlanması haramdır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((مَنْ عَلَّقَ تَمِيمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ.)) [رواه أحمد]

"Kim bir nazarlık (muska) asarsa, şirk koştur." [41]

Bunları takan, Allah Teâlâ'nın dışında bu eşyaların fayda ya da zarar verdiğine inanırsa, büyük şirk işleyerek müşrik olur. Yok eğer onların, fayda ya da zarar gelmesine bir vesile olduğuna inanırsa -ki Allah bunları sebep kılmamıştır- o kimse, küçük şirk işlemiş olur. Bu davranış, sebepler şirkine girer.

İbâdetlerde gösteriş (riyâ):

Salih amelin şartlarından birisi de riyâdan uzak, sünnete uygun olmasıdır. İnsanlar görsün diye ibâdet eden kimse küçük şirk işlemiştir ve ameli boşa gitmiştir.

Örneğin insanlar görsünler diye namaz kılan kimse gibi.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِّلْمُنَافِقِينَ يُخَدِّعُونَ ۖ اللَّهُ وَهُوَ خَدِّعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى ۖ لِّصَلَاةٍ قَامُوا كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ۖ لِّلنَّاسِ وَلَا يَذْكُرُونَ ۖ لِلَّهِ إِلَّا قَلِيلٌ ۖ)
سورة النساء الآية: ١٤٢ ([١٤٢])

"Şüphesiz münâfiklar Allah'a oyun etmeye kalkışıyorlar; halbuki Allah onların oyunlarını başlarına geçirmektedir. Onlar namaza kalktıkları zaman üşenerek kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar, Allah'ı da pek az anarlar." [42]

Aynı şekilde bir kimse, haberi yayılsın ve insanlar onun hakkında konuşsunlar diye bir amel işlerse, şirke düşmüş olur. Böyle yapan hakkında tehdit vardır.

Nitekim İbn-i Abbas'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَمِعَ سَمَعَ اللَّهَ بِهِ، وَمَنْ رَأَىٰ رَأَىٰ اللَّهَ بِهِ. (([رواه مسلم]))

"Kim, (insanlara) duyurmak için amel işlerse, Allah da (kıyâmet günü insanlar önünde) onu teşhir eder. Kim de gösteriş için amel işlerse, Allah da (kıyâmet günü insanlar önünde) onu rezil eder." [43]

Bir kimse, yaptığı ibâdetle hem Allah rızâsını, hem de insanların görmesini dilerse, ameli boşa gider.

Nitekim Allah Teâlâ Kudsî bir hadiste şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَعْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشُّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي تَرَكَتُهُ وَشِرْكُهُ. (([رواه مسلم]))

"Ben, kendisine şirk koşulanların şirkinden en çok müstağni olanım. Kim, bir amel işler de amelinde bana başkasını ortak koşarsa, (kıyâmet günü) onu şirki ile baş başa bırakırım." [44]

Bir kimse, bir amele Allah için başlar, sonra bu sırada kendisine gösteriş yapma düşüncesi gelir de bu düşüncüyü çirkin görür ve aklından çıkarmak için uğraşır da bunu savmaya çalışırsa, ameli sahil olur. Yok eğer onu benimser ve gönlü bundan bir hoşnutluk duyarsa, ilim ehlinin çoğu, bu kimsenin amelinin bâtil olduğu görüşüne varmıştır.

Uğursuzluğa inanmak:

Uğursuzluğa inanmak, bir şeyin kötülük/şanssızlık getirdiğine inanmaktır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

فَإِذَا جَاءَتْهُمْ ۖ لِحَسَنَةٍ قَالُوا لَنَا غَدَاةٌ ۖ وَإِنْ نُصِيبُكُمْ سَيِّئَةً يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ ۖ وَمَنْ مَّعَهُ ۖ أَلَا إِنَّمَا طَّيَّرُكُمْ عِندَ ۖ لِلَّهِ وَلَكِنَّ ۖ)
[سورة الأعراف الآية: ١٣١] ([سورة الأعراف الآية: ١٣١])

"Onlara bir iyilik gelince, 'Bu bizim hakkımızdır' derler. Eğer kendilerine bir kötülük gelirse onu, Musa ile beraberindeki müminlerin uğursuzluklarına verirlerdi. Dikkat edin, iyiliği olduğu gibi kötülüğü de yaratmak, ancak Allah'ın kudretiyledir. Fakat onların çoğu bilmezler." [45]

Eskiden Araplarda birisi yolculuğa çıkmak veya başka bir iş yapmak istediği zaman bir kuşu tutup salıverirdi. Eğer kuş sağ tarafa giderse, uğurlu sayar ve o işe başlardı. Eğer sol tarafa giderse, bunu uğursuzluk kabul eder ve isteğinden vazgeçerdi.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu davranışın hükmünü şu hadisinde açıklamıştır:

(([رواه أبو داود والترمذي])) ((الطَّيْرَةُ شِرْكٌ، الطَّيْرَةُ شِرْكٌ، الطَّيْرَةُ شِرْكٌ))

"Uğursuzluk saymak şirktir, uğursuzluk saymak şirktir, uğursuzluk saymak şirktir." [46]

Tevhidin kemâline ters düşen bu haram davranışa şunlar da girer:

Bazı ayların uğursuzluğuna inanmak; Safer ayında evlenmemek gibi...

Günlerin uğursuzluğuna inanmak; her ayın son Çarşamba gününün sürekli şanssız bir gün olduğuna inanmak gibi...

Rakamların uğursuzluğuna inanmak; 13 rakamı gibi...

İsimlerin ya da özürlü insanların uğursuzluğuna inanmak; bir kimsenin, dükkanını açmaya giderken yolda bir gözü kör birisini gördüğünde, bunu uğursuzluk kabul edip geri dönmesi gibi...

Bütün bunlar ve benzeri inanışlar, haram ve şirktir.

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bunlara inanan kimselerden uzak olduğunu bildirmiştir.

Nitekim İmrân b. Husayn'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

(([رواه الطبراني في الكبير])) ((لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أَوْ تُطَيِّرَ لَهُ، أَوْ تَكْهَنَ أَوْ تُكْهَنَ لَهُ، (وَأُظْنَتْهُ قَالَ:) أَوْ سَجَرَ أَوْ سُجِرَ لَهُ.))

"Uğursuzluk sayan veya saydıran, kâhinlik yapan veya yaptıran, (sanırım şunu da söyledi:) sihir yapan veya yaptıran bizden değildir." [47]

Uğursuzluk düşüncesine kapılan bir kimsenin yapması gereken şey, Abdullah b. Amr'ın -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet ettiği hadiste bildirilmiştir.

Bu hadiste Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((مَنْ رَدَّتْهُ الطَّيْرَةُ مِنْ حَاجَةٍ فَقَدْ أَشْرَكَ، قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا كَفَّارَةُ ذَلِكَ؟ قَالَ: أَنْ يَقُولَ أَحَدُهُمْ: اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُكَ، وَلَا طَيْرَ إِلَّا طَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ.))

[رواه أحمد وصححه الألباني]

"Uğursuzluk düşüncesi, bir kimseyi işinden alıkoyarsa, o kimse şirk koşturmuşur.

Bunun üzerine sahâbe:

-Ey Allah'ın elçisi! Bunun karşılığında ne yapmak gerekir? Dediler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

-O kimsenin ‘Allahım! Senin verdiğin hayırdan başka hayır, senin verdiğin uğurdan başka uğur yoktur. Senden başka hak ilah yoktur’ demesidir." [48]

Az veya çok olsun, uğursuzluk saymak ve kötümser olmak, kişilerin tabiatında vardır. Bunun en önemli ilacı ise, Allah Teâlâ'ya tevekkül etmektir.

Nitekim Abdullah b.Mes'ud -Allah ondan râzı olsun- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((وَمَا مِنَّا إِلَّا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُذِيبُهُ بِالتَّوَكُّلِ)) ((رواه أبو داود والترمذي))

"(İstmeden kalbine uğursuzluk vehmi gelip içinde bazı şeylere karşı nefret duyan kimseden) başka, bizden hiç kimsenin nefesine bundan bir şey düşmüş olmasın. Fakat Allah onu (uğursuzluk saymayı) tevekkülle giderir." [49]

Allah Teâlâ'dan başkası üzerine yemin etmek:

Allah Teâlâ, yarattıklarından dilediği üzerine yemîn eder. Kulların ise Allah'tan başkası üzerine yemîn etmeleri câiz değildir. Pek çok insanın ağzında dolaşan sözlerden biri de Allah Teâlâ'dan başkası üzerine yemîn etmektir. Zirâ yeminde, yalnızca Allah Teâlâ'nın layık olduğu bir tür tazim (yüceltme) vardır.

Nitekim İbn-i Ömer'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((أَلَا إِنَّ اللَّهَ يَنْهَأَكُمْ أَنْ تَخْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَخْلِفْ بِاللَّهِ أَوْ لِيَصْمُتْ)) ((رواه البخاري))

"Dikkat edin! Allah Teâlâ babalarınız üzerine yemîn etmenizi yasaklıyor. Kim yemîn edecekse, Allah'ın üzerine yemîn etsin ya da sussun." [50]

Yine İbn-i Ömer'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((مَنْ خَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ أَشْرَكَ)) ((رواه أحمد وصححه الألباني))

"Allah'tan başkası üzerine yemîn eden, Allah'a şirk koştur." [51]

Yine, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((مَنْ خَلَفَ بِالْأَمَانَةِ فَلَيْسَ مِنَّا)) ((رواه أبو داود وصححه الألباني))

"Emânet üzerine yemîn eden, bizden değildir." [52]

Bu sebeple Kâbe, emânet, şeref, Avn putunun, falancanın bereketi, filancanın hayatı, nebinin makamı veya velinin makamı, babalar ve anneler veya çocukların başı üzerine yemîn etmek, câiz değildir. Bu tür yemînlerin hepsi haramdır.

Bunlardan birisiyle yemîn edenin, bu yemînine keffâret olarak "lâ ilâhe illallah" demesidir.

Nitekim sahih bir hadiste Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((مَنْ خَلَفَ فَقَالَ فِي حَلْفِهِ: وَاللَّاتِ وَالْعُزَّى، فَلْيُقْل: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)) (( ))

[رواه البخاري]

"Kim yemîn eder de yemîninde 'Lât ve Uzzâ üzerine yemîn ederim' derse, 'Lâ ilâhe illallah' desin."[\[53\]](#)

Bu konuyla ilgili bazı müslümanların söylediği bazı haram ve şirk sözler vardır. Bu sözlerden bazıları şunlardır:

"Allah'a ve sana sığınırım",

"Allah'a ve sana güveniyorum",

"Bu, Allah'tan ve sendendir",

"Benim için Allah'tan ve senden başkası yoktur",

"Benim için gökte Allah, yerde sen varsın",

"Allah ve falan olmasaydı, bu iş olmazdı",

"Ben İslam'dan uzağım/berîyim",

"Ey kör tâlihîm (şansım)",

(Zamana sövgü içeren her söz de bu kabildendir).

Örneğin:

"Zaman, kötülük zamanıdır",

"Bu, uğursuz bir saattir",

"Zaman, vefâsız bir zamandır", demek gibi. Çünkü zamana sövmek, zamanı yaratan Allah Teâlâ'ya döner.

"Tabiat/doğa böyle diledi/istedi", demek gibi,

Allah Teâlâ'dan başkasına kulluk içeren her isim de böyledir. Örneğin:

Abdulmesih (Mesih'in kulu),

Abdunnebi (Nebi'nin kulu),

Abdurrasul (Rasûl'ün kulu),

Abdülhüseyin (Hüseyin'in kulu), sözleri gibi.

Yine, Tevhide ters düşen yeni terim ve ibârelerden bazıları da şunlardır:

"İslâm Sosyalizmi",

"İslâm Demokrasisi",

"Halkın irâdesi, Allah'ın irâdesindendir",

"Dîn, Allah'ındır, vatan ise herkesindir",

"Araplık adına!",

"Devrim adına!"

"Kralların kralı (Hükümdarların hükümdarı)",

"Kadıların kadısı (hâkimlerin hâkimi)"

Bu hükümdeki lakapları insanlardan birisine takmak da bu haramlardandır. "Seyyid/efendi" ve bu anlama gelen bir sözü (ister Arapça olsun, isterse başka bir dilde olsun) münâfık ve kâfir için kullanmak,

Kızgınlık ve pişmanlık içeren, şeytanın ameline kapı açan "Keşke" sözünü kullanmak,

"Allahım! Dilersen beni bağışla!" gibi sözler söylemek de, yine haramlardandır.[\[54\]](#)

Münâfıklar ve fâsıklarla samimi olmak veya hoş vakit geçirmelerini sağlamak amacıyla onlarla oturmak:

Kalplerinde îmânın yerleşmediği birçok kimse, fîsk ve fucur ehli birtakım insanlara oturmaya giderler. Hatta Allah'ın şeriatini karalayan, Allah'ın dîni ve Allah dostları ile alay eden kimselerle otururlar. Şüphesiz bu, inanca leke getiren haram bir davranıştır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَإِذَا رَأَيْتَ ۖ لَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ۖ لَشَيْطَانٌ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ ۖ لَذِكْرٍ مَعَ ۖ لِقَوْمٍ ۖ لظَالِمِينَ ۚ (٦٨)

[سورة الأنعام الآية: ٦٨]

"Âyetlerimiz hakkında ileri geri konuşmaya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan uzak dur. Eğer şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra artık o zâlimler topluluğu ile oturma."[\[55\]](#)

Ne kadar yakın akraba olursa olsunlar, ne kadar hoş sohbet ve ne kadar tatlı dilli olursa olsunlar, bu halde onlarla birlikte oturmak câiz değildir. Ancak onları hakka dâvet etmek isteyen, bâtil sözlerine cevap vermek veya onları uyarmak isteyen kimse, onlarla oturabilir. Fakat onların konuşmalarına râzı olmak ve susmak, câiz değildir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ ۖ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ ۖ لَّيَرْضَىٰ عَنْ ۖ لِقَوْمٍ ۖ لْفَاسِقِينَ ۚ (سورة التوبة الآية: ٩٦)

"(Ey mü'minler!) Siz onlardan râzı olasınız diye onlar size yemîn edeceklerdir.Siz onlardan râzı olsanız bile, Allah fâsıklar topluluğundan asla râzı olmaz."[\[56\]](#)

Namazda ta'dili erkânı terk etmek:

Namazdan çalmak, hırsızlığın en büyüklerindendir.

Nitekim Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

أَسْوَأُ النَّاسِ سَرِيقَةً مَنْ صَلَّاهُ، قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَكَيْفَ يَسْرِقُ مِنْ صَلَاتِهِ؟ قَالَ: لَا يُتِمُّ رُكُوعَهَا، وَلَا ((سُجُودَهَا.)) [رواه أحمد وصححه الألباني]

"İnsanların hırsızlıkta en kötüsü namazından çalandır.

Sahâbe:

-Ey Allah'ın elçisi! Bir kimse namazından nasıl çalar? Diye sordular.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

-Namazın rükû ve secdesini tam olarak yerine getirmez."[\[57\]](#)

Namazda sükûnetin terki, rükû ve secdeye belin düz tutulmaması, rükû ve secdeden doğrulduktan sonra ve iki secde arasında belin dik tutulmaması; bütün bunlar, namaz kılanların çoğunda görülen ve herkesin bildiği şeylerdir. Namazlarında ta'dili erkâna uymayanların bulunmadığı bir mescidi neredeyse göremezsiniz.Ta'dili erkâna riâyet etmek, namazın rükûnlerindendir.Bu olmadan namaz geçerli olmaz. Durum çok ciddidir.

Nitekim Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

لَا تُجْزِئُ صَلَاةَ الرَّجُلِ حَتَّى يُتِمَّ ظَهْرَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ. (( ))

[رواه أبو داود وصححه الألباني]

"Rükû ve secdeye sırtını düz tutmayanının namazı geçerli olmaz."[\[58\]](#)

Şüphesiz namazdan çalmak, çirkin bir ameldir. Böyle yapan kimse, kınanmayı ve tehdidi hak etmiştir.

Ebu Abdullah el-Eş'arî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

H: بِأَصْحَابِهِ ثُمَّ جَلَسَ فِي طَائِفَةٍ مِنْهُمْ، فَدَخَلَ رَجُلٌ فَقَامَ يُصَلِّي فَجَعَلَ يَرْكَعُ وَيَنْقُرُ فِي سُجُودِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ رَسُولُ ا ((أَتَرَوْنَ هَذَا؟ مَنْ مَاتَ عَلَى هَذَا، مَاتَ عَلَى غَيْرِ مِلَّةِ مُحَمَّدٍ، يَنْقُرُ صَلَاتَهُ كَمَا يَنْقُرُ الْغَرَابُ الدَّمَ، إِنَّمَا مَثَلُ الَّذِي يَرْكَعُ وَيَنْقُرُ فِي سُجُودِهِ كَالْجَائِعِ لَا يَأْكُلُ إِلَّا التَّمْرَةَ وَالتَّمْرَتَيْنِ، فَمَاذَا تُغْنِيَانِ عَنْهُ؟))

[رواه ابن خزيمة وحسنه الألباني]

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ashâbına namaz kıldırıktan sonra onlardan bir grup ile birlikte oturdu.İçeriye bir adam girdi ve namaza durdu.Rükû etmeye ve (tavuğun yem gagalaması gibi) başını indirip kaldırarak secde etmeye başladı.

Bunun üzerine Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-:

-Bu adamı görüyor musunuz? Kim bu hal üzere ölürse, Muhammed'in dininden başka bir şey üzere ölmüş olur. Kuzgunun leşi gagalaması gibi, namazında başını eğip hemen kaldırıyor. Rükû ve secdesini (tavuğun yemi) gagalaması gibi yapan, bir ya da iki hurma tanesi yiyen aç insan gibidir. Bu (iki hurma tanesi) onun açlığını giderir mi?"[59]

Zeyd b. Vehb'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

رَأَى حَذِيفَةَ رَجُلًا لَا يُتِمُّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ، قَالَ: مَا صَلَّيْتَ، وَلَوْ مَتًّا، مَتَّ عَلَى غَيْرِ الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ مُحَمَّدًا عَلَيْهَا. ((رواه البخاري

"Huzeyfe -Allah ondan râzı olsun- rükû ve secdeyi tam olarak yapmayan bir adam görünce ona dedi ki:

-Sen namaz kılmadın. Şayet (bu hal üzerine) ölürsen, Allah'ın, Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'i onun üzere yaratmış olduğu fitrattan başka bir din üzerine ölmüş olursun."[60]

Namazda ta'dil-i erkânı terk edenin bunu öğrendikten sonra içinde bulunduğu vaktin farzını yeniden kılması, geçmişte kıldığı namazlar için de Allah'a tevbe etmesi gerekir. Daha önce bu hal üzere kılmış olduğu namazları yeniden kılması gerekmez.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu emri buna delildir:

ارْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ فَرَجَعَ يُصَلِّي. (([متفق عليه]

"Dön, namazını yeniden kıl. Çünkü sen namaz kılmadın. Adam döndü tekrar namaz kıldı."[61]

Namazda boş şeylerle meşgul olmak ve çok hareket etmek:

Bu, neredeyse namaz kılan hiç kimsenin kurtulamadığı bir âfettir. Çünkü namaz kılanların çoğu, Allah Teâlâ'nın şu emrine uymamaktadırlar:

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ (٢٣٨)

سورة البقرة الآية: ٢٣٨

"(Ey müslümanlar!) Farz namazları (erkânına, şartlarına ve farzlarına riâyet ederek) vaktinde kılın. (Bu namazların arasında bulunan) orta (ikinci) namazına da dikkat edin. Namazlarınızı, Allah'a itaat ederek, huşû içinde ve ona yaraşır şekilde kılın."[62]

Yine, namaz kılanların çoğu Allah Teâlâ'nın şu sözünü akıl etmezler:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ١ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ٢)

سورة المؤمنون الآية: ١ - ٢

"Namazlarında huşû içinde olan mü'minler, mutlaka kurtuluşa ermişlerdir."[63]

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- secde sırasında toprağın düzeltilmesi hakkında kendisine sorulduğunda o şöyle buyurmuştur:

لَا تَمْسَحْ وَأَنْتَ تُصَلِّي، فَإِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَوَاجِدَةً تَسْوِيَةً الْحَصَى.))

رواه أبو داود وصححه الألباني]]

"Namaz kılarken yeri silme! Mutlaka yapman gerekiyorsa, taşları (elinle) süpürmek için bunu bir kere yapabilirsin." [64]

İlim ehli, namaz sırasında gereksiz yere arka arkaya yapılan çok hareketin namazı bozduğunu belirtmiştir. Bu durumda, Allah'ın huzurunda durdukları halde namazlarında orasıyla burasıyla oynayan, saatine bakan veya elbisesini düzelten, parmağını burnuna sokan, sağa-sola veya yukarıya bakan, gözünün çıkarılmasından ve şeytanın, kıldığı namazdan gizlice çalmasından endişe duymayan kimsenin hali nice olur?

Cemaatle namaz kılanın namazda bilerek imamdan önce davranması:

Acelecilik, insanın tabiatındandır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَيَدْعُ لِنَفْسِهِ لُشْرًا دُعَاءَهُ بِلُحْيَةٍ وَكَانَ لِنَفْسِهِ عَجُولًا (١١)

سورة الإسراء الآية: ١١]]

"İnsan, tıpkı iyiliği istediği gibi, kötülüğü de ister. İnsan pek acelecidir." [65]

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- de bu konuda şöyle buyurmuştur:

الْتَأَنِّي مِنَ اللَّهِ، وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ.)) [رواه البيهقي في السنن الكبرى]

"Teennî (aceleci davranmamak) Allah'tan, acelecilik ise şeytandandır." [66]

Kişi çoğu zaman cemaatle namaz kılarken, sağında ya da solunda namaz kılan bazı kimselerin rükû ve secdelerinde, çoğunlukla ara tekbirlerde, hatta namazın sonunda selâm verirken imamdan önce davrandıklarını görür. Belki de, bazen kendisi bunu yapar. Birçok kimsenin önemsemediği bu davranış için Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'den ağır tehdit gelmiştir.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

أَمَّا يَخْشَى الَّذِي يَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يُحَوَّلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ.))

رواه مسلم]]

"Namazda iken başını (rükû ve secdede) imamdan önce kaldıran kimse, Allah'ın, (kıyâmet günü) onun başını eşeğin başına çevirmesinden korkmaz mı?" [67]

Namaz kılan kimsenin namaza gelirken vakar ve sükunetle gelmesi istenirken, namazda nasıl davranması gerektiğini siz düşünün!

Bazıları, imamdan önce hareket etmemeyi imamdan geride kalmakla karıştırabilir. Bilinmelidir ki, fıkıh âlimleri -Allah onlara rahmet etsin- bu konuda güzel bir ölçü ve kâide ortaya koymuşlar:

Cemaatle namaz kılan kimsenin, imam İftitah tekbiri getirirken "Allahu Ekber" in (عَلَى سَمْعِهِ) sini söyleyip bitirdiği zaman, onun da tekbir getirmesi gerekir. Bundan önce veya sonra hareket etmez. Bu şekilde namaz olayı düzene girer.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashâbı -Allah onlardan razı olsun-, namazda O'ndan önce hareket etmemek konusunda oldukça dikkatli idiler.

Nitekim onlardan biri olan Berâ b. Âzib -Allah ondan râzı olsun- şöyle der:

جَبَّهْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ لَمْ أَرَ أَحَدًا يَخْنِي ظَهْرَهُ حَتَّى يَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ يَدَيْهِ أَوْ يَنْهَضَ عَنْهُ كَأَنَّهُمْ كَانُوا يُصَلُّونَ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ (([رواه مسلم]

"Sahâbe, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in arkasında namaz kılarlardı. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- başını rükûdan kaldırdıktan sonra alnını yere koyuncaya dek onlardan birinin sırtını eğdiğini görmedim. (O, alnını yere koyduktan) sonra arkasındakiler secdeye kapanırlardı." [68]

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- yaşı ilerleyince hareketlerinde bir tür ağırlık oldu. Bunun üzerine arkasında namaz kılanlara uyarıda bulunarak şöyle buyurdu:

أَيُّهَا النَّاسُ! إِنِّي قَدْ بَدَنْتُ فَلَا تَسْبِقُونِي بِالرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ... (([

رواه البيهقي وحسنه الألباني]

"Ey insanlar! Ben şişmanladım. Bu sebeple rükû ve secdede benden önce davranmayın." [69]

İmamın, namaz kıldırırken tekbirlerde sünnete uygun hareket etmesi gerekir.

Nitekim Ebu Hureyre'nin -Allah ondan râzı olsun- rivâyet ettiği hadiste, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْكَعُ، ثُمَّ يَقُولُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ حِينَ يَرْفَعُ صُلْبَهُ مِنَ الرَّكْعَةِ، ثُمَّ يَقُولُ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَهْوِي، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَسْجُدُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي الصَّلَاةِ كُلِّهَا حَتَّى يَقْضِيَهَا، وَيُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ مِنَ السُّنَّةِ بَعْدَ الْجُلُوسِ. (([رواه البخاري]

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- namaza kalktığına başlarken tekbir alırdı. Sonra rükûya giderken tekbir alır, sonra (secde için) eğilirken tekbir alır, sonra rükûdan belini doğrulturken: 'Semiallahu limen hamideh' der, (rükûdan tam doğrulduktan) sonra 'Rabbenâ ve leke'l-hamd' der, sonra secdeye giderken tekbir alır, sonra başını (secdeden) kaldırırken tekbir alır, sonra secdeye giderken tekbir alır, sonra başını (secdeden) kaldırırken tekbir alırdı. Sonra, bitirene kadar namazın tamamında bunu yapardı. İkinci rekâtta sonraki oturuştan (teşehhüdden) kalkarken de tekbir alırdı." [70]

İmam, tekbirini hareketine uygun ve hareketiyle aynı anda alır, imama uyan kimse de yukarıda belirtilen şekilde namazını kılmaya gayret ederse, cemaatin, namazlarındaki hâ düzelmiş olur.

Soğan, sarımsak veya kötü kokulu bir şey yiyen kimsenin câmiye gelmesi:

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَشَرِبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ (سورة الأعراف ﴿٣١﴾)
[الآية: ٣١]

"Ey Ademoğulları! Her namaz vaktinde mescide giderken, süsünüz olan elbisenizi giyinin. Yiyin, için fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri asla sevmez." [71]

Câbir b. Abdullah'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا أَوْ قَالَ: فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا وَلْيَعُذْ فِي بَيْتِهِ. ((رواه البخاري))

"Sarımsak ya da soğan yiyen kimse, bizden ayrı dursun veya şöyle buyurdu:

Mescidimizden uzak dursun ve evinde otursun." [72]

Müslim'in bir rivâyetinde ise, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ وَالثُّومَ وَالْكَرَّاثَ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِنْهُ يَتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدَمَ. ((رواه مسلم))

"Soğan, sarımsak ve pırasa yiyen kimse, mescidimize yaklaşmasın. Çünkü melekler, Âdemoğlunun rahatsız olduğu şeyden rahatsız olur." [73]

Ömer b. Hattab -Allah ondan râzı olsun- Cuma günü insanlara hutbe verirken insanlara şöyle demiştir:

إِذَا وَجَدَ رِيحَهُمَا مِنْ هَاهُنَا إِنَّكُمْ أَبْهَأُ النَّاسِ! تَأْكُلُونَ شَجَرَتَيْنِ لَا أَرَاهُمَا إِلَّا خَبِيثَتَيْنِ؛ هَذَا الْبَصَلُ وَالثُّومُ، لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ... ((رواه مسلم))

"...üstelik siz ey insanlar! Kötü kokulu olduğunu gördüğüm şu iki bitkiden yiyorsunuz: Soğan ve sarımsak. Oysa Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, mescidde bir adamda bunların kokusunu duyduğunu ve (mescidden çıkarılmasını) emrettiğini gördüm. O kişi, Baki'ye [74] kadar uzaklaştırıldı. Kim bu ikisinden yerse, onları pişirerek öldürsün, (ondan sonra yesin)." [75]

İşten çıktıktan hemen sonra koltuklarının altından ve çoraplarından kötü kokular yayılır bir halde câmilere giren kimseler de bu kapsamdadır.

Bundan daha kötüsü, haram kılınan sigaraya düşkün tiryakilerin câmi ve mescitlere gelerek Allah'ın kulları olan meleklerle ve namaz kılanlara rahatsızlık vermesidir.

Zina:

İrzin ve neslin korunması, şeriatın gâyeleri arasında olunca, bununla ilgili olarak zinâ şeriatta haram kılınmıştır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَلَا تَقْرُبُوا ۖ لَزْنَىٰ ۖ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا ۝٣٢ (سورة الإسراء الآية: ٣٢) (

"Zinâya yaklaşmayın.Çünkü o, bir hayasızlık ve çok kötü bir yoldur." [76]

Hatta İslâm şeriatı, örtünmeyi ve gözleri harama bakmaktan sakındırmayı emretmek, namahrem bir kadınla baş başa kalmayı yasaklamak sûretiyle zinâyâ götüren her yolu tıkamıştır.

Zinâ eden evli erkek, en kötü ve en şiddetli cezâ ile cezâlandırılır. Yaptığı işin kötü sonucunu tatması için, vücudunun her parçası haramdan nasıl zevk almışsa, aynı şekilde eziyet çekmesi için ölünceye kadar taşlanarak öldürülür (recmedilir). Geçerli bir nikahla daha önce bir kadınla evlenip ilişkide bulunmamış zinâkar kimseye ise (bekâra),şer’i hadler içerisinde en yüksek sayıda -yüz celde- sopa vurulur. Mü’minlerden bir grubun bu cezâyı seyretmesiyle içine düştüğü onur kırıcı durum ve yöresinden uzaklaştırılması, zina ettiği bölgeden başka bir yere tam bir yıl süreyle gönderilmesiyle yaşadığı utanç ise olayın başka bir boyutudur.

Zina eden erkeklerle zinâ eden kadınların Berzah'taki azapları üstü dar, altı geniş tandır şeklindeki bir fırına konulmalarıdır. Altlarında ateş yakılır ve onlar fırının içinde çıplaktırlar. Altlarından ateş gelince bağıarak, neredeyse fırının ağzından çıkacak kadar yükselirler. Ateş hafifleyince tekrar içine dönerler. Kıyâmet gününe kadar onlara böyle azap edilir.

Kişinin ilerlemiş yaşına, kabre yaklaşmasına (ölümü yakın olmasına) ve Allah'ın ona (tevbe etmesi için) mühlet vermesine rağmen zinâyâ devam etmesi bu durumu daha da çirkinleştirir.

Nitekim Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يَكْمَلُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُرَكِّبُهُمْ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: شَيْخُ زَانٍ، وَمَلِكٌ كَذَّابٌ، وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ. ((
رواه مسلم [ ]

"Üç sınıf insan vardır ki, Allah kıyâmet günü onlarla (hoşlarına gidecek bir sözle) konuşmaz, onları temize çıkarmaz, onların yüzüne (rahmet nazarıyla) bakmaz ve onlar için acıklı bir azap vardır. (Bunlar :) Zinâ eden ihtiyar, yalancı hükümdar ve kibirli fakir." [77]

Kazançların en kötüsü, zinânın karşılığında fâhişenin aldığı kazançtır. Fercini satan kadın,gecenin yarısında göğün kapıları açıldığında duâsının kabulünden yoksundur. [78]

İhtiyaç sahibi ve fakir olmak, Allah Teâlâ'nın haram sınırlarını çiğnemek için kesinlikle geçerli bir özür değildir.

Eskiden Araplar şöyle demişlerdir:

"Hür kadın, aç kalır yine de sütünü satarak (çocuk emzirerek) kazanç elde etmiyorsa, bedenini nasıl satsın ki?"

Günümüzde fuhuş için her kapı açılmıştır. Şeytan, kendisi ve dostlarının oyunuyla fuhşa giden her yolu kolaylaştırmış, günahkârlar ve fâcirler de bu yola koyulmuşlardır. Süslenerek açılıp-saçılmak yaygınlaşmış, bakışları sakınma-mak ve harama bakmak çoğunluğun yaptığı bir iş haline gelmiş, yabancı kadın ve erkeğin bir arada bulunması, yaygın hâle gelmiş, müstehcen dergiler ve seks filmleri piyasada revaç bulmuş, kolayca fuhuş yapılabilecek ülkelere yolculuklar artmış, seks ticaretinin yapıldığı pazarlar kurulmuş, ırza tecavüz olayları çoğalmış, zinâ çocuklarının sayısı ve çocuk aldırma olayları artmıştır.

Ey Allahım! Rahmetini, lütfunu ve korumanı dileriz. Katından bizi onunla hayasızlıktan koruyacağın bir himâye dileriz. Senden, kalplerimizi temizlemeni, ırzlarımızı korumanı ve bizim ile haram arasına perdeler ve aşılmaz engeller koymanı dileriz.

Livâta/Homoseksüellik/Eşcinsellik

Livâta, Lut -aleyhisselâm-'ın kavminin işlemiş olduğu bir suç idi. Livâta, erkeklerin (kadınları bırakıp da) erkeklerle cinsel ilişki kurmasıdır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَأْتَاؤُنَّ لِفَاحِشَةٍ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنْ قَوْمٍ (سورة العنكبوت الآية: ٢٨)

"Lut'u da (nebi olarak gönderdik). O, kavmine şöyle demişti: Gerçekten siz, daha önce hiçbir milletin yapmadığı bir hayasızlığı yapıyorsunuz. Siz ille de erkeklere yaklaşacak, yol kesecek ve toplantılarınızda edepsizlikler yapacak mısınız?" [79]

İğrençliği, çirkinliği ve tehlikesi sebebiyle bu suçu işleyenleri Allah Teâlâ, başka bir kavim üzerine toplamadığı şu dört cezâyı cezalandırmıştır.

1. Gözlerini kör etmiştir.
2. Ülkelerinin üstünü altına getirmiştir.
3. Üzerlerine, pişirilmiş balçıktan yapıp istif edilmiş ve Allah'ın nezdinde damgalanmış taşlar yağdırmıştır.
4. Üzerlerine korkunç bir ses göndermiştir.

Livâta'nın İslâm şeriatındaki cezâsı -tercihli görüşe göre- kılıçla boynunun vurularak öldürülmesidir. Bu fiili isteyerek ve kendi tercihiyle yapmışsa, yapan ve yaptıranın cezâsı budur.

Nitekim İbn-i Abbas'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

مَنْ وَجَدْنَاهُ يَعْمَلُ عَمَلُ قَوْمِ لُوطٍ فَأَقْتُلُوا الْقَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ. ((

رواه أحمد وصححه الألباني]]

"Lut kavminin amelini (livâtayı) yapanları bulduğunuz zaman, livâta yapanı da, kendisine livâta yaptıranı da öldürün." [80]

Geçmişte olmayan, ancak zamanımızda ortaya çıkan öldürücü Aids hastalığı gibi her türlü vebâlar ve çeşitli hastalıklar, fuhuş sebebiyle ortaya çıkmıştır. Bu ise, Allah Teâlâ ve elçisi Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in bu fiili yapan ve yaptıran hakkında verdiği cezânın ne kadar hikmetli olduğuna delâlet etmektedir.

Kadının, şer'i bir özrü olmadığı halde kocasının cinsel isteğine cevap vermemesi:

Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَأَبَتْ فَبَاتَ غَضَبًا عَلَيْهِ لَعْنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ)) [رواه البخاري]

"Bir erkek hanımını (cinsel ilişki için) yatağına çağırdığında hanımı onu reddeder de o kişi hanımına kızgın olarak gecelerse, kadın sabahlayıncaya kadar melekler ona lânet ederler." [81]

Birçok kadın, kendisi ile kocası arasında bir anlaşmazlık olduğunda, yatakta kendisiyle birlikte olma hakkından men ederek -zannınca-cezalândırmak ister. Oysa bu, kocasının harama (zinâyâ) düşmesi gibi, çok kötü sonuçlara yol açabilir. Belki de işler kadının aleyhine döner, kocası onun üzerine ikinci bir hanımla evlenmeyi ciddi olarak düşünmeye başlar. Kadının, kocası kendisine cinsel talepte bulunduğu, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu emri gereğince, onun isteğine cevap vermesi gerekir:

((إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَلْتَجِبْ، وَإِنْ كَانَتْ عَلَى ظَهْرٍ قَتَبْ))

[رواه الزار وصححه الألباني]

"Bir erkek, hanımını (cinsel ilişki için) yatağa çağırdığı zaman, hanımı devenin üzerinde olsa bile (deveden) inip kocasının bu isteğine cevap versin." [82]

Karı-koca arasındaki uyumun devam etmesi ve ayrılığın olmaması için kocanın da, hasta veya hamile veyahut da üzgün olduğu zamanlarda hanımının durumunu göz önünde bulundurması gerekir.

Kadının, şer'i bir gerekçe olmadan kocasından boşanmak istemesi:

Birçok kadın, en ufak bir anlaşmazlık olduğu veya kocası istediği malı kendisine vermediği zaman kocasından hemen boşanma isteğinde bulunur. Kadın, bozguncu bazı akrabaları veya komşularınca yönlendirilmiş olabilir. Bazen de kadın, kocasını sinirlendiren ve onu galeyana getiren sözlerle kocasına meydan okur ve: "Erkeksen beni boş" der.

Boşanmanın, âilenin dağılması ve çocukların başıboş kalması gibi oldukça kötü sonuçlar doğurduğu bilinen bir şeydir. Belki de kadın, pişmanlığın artık fayda vermeyeceği bir noktada yaptığına pişman olur. Şeriatın bunu haram kılmasındaki hikmet, bu gibi durumlarda ortaya çıkar.

Nitekim Sevban'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ مِنْ غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ)) [رواه أحمد]

"(Kocasından ayrılmak için kendisini zorlayan) hiçbir şiddetli sebep olmadığı halde kocasından kendisini boşamasını isteyen kadına cennetin kokusu haramdır." [83]

Yine Ukbe b. Âmir'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((إِنَّ الْمُخْتَلِعَاتِ وَالْمُنْتَرِعَاتِ هُنَّ الْمُنَافِقَاتُ)) [رواه الطبراني في المعجم الكبير]

"(Sebepsiz halde) kocalarından kendilerini bırakmalarını ve boşama-larını isteyen kadınlar münâfiklardır (yani içten kocalarına isyankârdırlar, dıştan itaatkârdırlar)."[84]

Kocanın namazını terk etmesi, içki ve uyuşturucu kullanması, kadını haram bir işe zorlaması, ona işkence ederek zulmetmesi veya onu şer'i haklarından alıkoyması gibi dînen geçerli bir gerekçe olur ve kocaya nasihat fayda vermez, düzelmesi için verilen uğraşlar boşa çıkarsa, bu durumda kadının dînini ve kendi nefsinin kurtarmak için boşanmak istemesinde bir sakınca yoktur.

Zihâr[85]:

Zihâr, müslümanlar arasında yaygın olan eski câhiliye âdetlerinden birisidir.

Örneğin erkeğin, karısına: "Sen bana anamın sırtı gibisin", "Kız kardeşim nasıl bana haram ise, sen de bana öyle haramsın" gibi, çirkin sözler söylemesidir. Kadına zulüm içermesi nedeniyle İslâm bu sözü çirkin olarak görmüştür.

Nitekim Allah Teâlâ bu olayı şöyle nitelendirmiştir:

□ الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُم مِّنْ نِّسَائِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتُهُمْ ۖ إِنَّ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا □ لَّيِّ وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِّنَ □ لَّقَوْلٍ وَزُورًا ۚ)
وَإِنَّ □ لَّعَفْوٌ غَفُورٌ ۚ (۲)

[سورة المجادلة الآية: ۲]

"İçinizden zihâr yapanların kadınları, onların anaları değildir. Onların anaları, ancak onları doğuran kadınlardır. Şüphesiz onlar, çirkin bir söz ve yalan söylüyorlar. Şüphesiz Allah çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır." [86]

İslâm, zihârın keffâretini hatayla adam öldürmenin keffâretine benzer şekilde ağır bir keffâret belirlemiş ve Ramazan'da gündüz (oruçluyken) hanımıyla cinsel ilişkide bulunan kimsenin karşılaşması gereken keffârete denk kılmıştır. Karısına zihâr yapan kimsenin bu keffâreti yerine getirmeden onunla cinsel ilişkiye girmesi câiz değildir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَ □ الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ۖ مِّنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ۚ □ دَلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ ۚ □ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ ۚ)
خَبِيرٌ ۚ ۳ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ ۖ مِّنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ۚ ۴ فَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينَ ۚ □ دَلِكَ لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ ۚ □
وَرَسُولِهِ ۚ □ وَتِلْكَ حُدُودُ □ اللَّهِ ۚ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ ([سورة المجادلة الآية: 4-3]

"Eşlerine zihâr yaparak onlardan ayrılmaya kalkıp da sonra söylediklerin-den dönenlerin, eşleriyle temastan (cinsel ilişkiye girmeden) önce bir köleyi hürriyetine kavuşturmaları gerekir. İşte size emredilen budur. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır. Buna imkân bulamayan kimse, temaslarından önce, iki ay aralıksız oruç tutmalıdır. Buna da gücü yetmeyen altmış fakiri doyurmalıdır. Bu hükümler, Allah'ı ve elçisini tasdik ve onlarla amel edip câhiliye uygulamalarını red etmeniz için konulmuştur. İşte bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kâfirler için acıklı bir azap vardır." [87]

Erkeğin, karısıyla hayızlı (âdetli) iken cinsel ilişkide bulunması:

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ ۖ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا ۖ لِلنِّسَاءِ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ ۖ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ (مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ ۖ لِلتَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ ۖ اللَّهُ مُتَطَهِّرِينَ ۚ) [سورة البقرة الآية: ٢٢٢]

"(Ey Nebi!) Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: O, bir rahatsızlıktır. Bu sebeple ay halinde olan kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın (onlarla cinsel ilişkiye girmeyin). Temizlendikten sonra, Allah'ın emrettiği şekilde onlara yaklaşın. Allah tevbe ile kendisine dönenleri sever ve çokça temizlenenleri de sever." [88]

Allah Teâlâ'nın:

فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ ۚ (... [سورة البقرة من الآية: ٢٢٢] ...)

"...Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın (onlarla cinsel ilişkiye girmeyin). Temizlendikten sonra, Allah'ın emrettiği şekilde onlara yaklaşın..." [89]

Emri gereğince, âdetten temizlenip yıkanıncaya kadar kocasının kendisiyle cinsel ilişkide bulunması helâl olmaz.

Bu günahın ne kadar çirkin olduğuna Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözü delâlet etmektedir:

((H. مَنْ أَتَى حَائِضًا أَوْ امْرَأَةً فِي دُبُرِهَا أَوْ كَاهِنًا فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ)) رواه الترمذي وصححه الألباني

"Kim, âdetli bir kadınla (eşiyle) cinsel ilişkide bulursa veya bir kadınla (eşiyle) arkasından (anüsünden) ilişkiye girse veya da kâhine giderse, Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e indirileni inkâr etmiştir." [90]

Karısı âdetli iken, bilmeden ve kasıtsız olarak hatayla eşiyle cinsel ilişkide bulunan kimse için bir şey gerekmez. Bilerek ve kasıtlı olarak bunu yapan kimsenin ise, -keffâret hadisini sahih kabul eden bazı ilim ehline göre- keffâret ödemesi gerekir. Bu keffâret, bir veya yarım dinardır. Bazı âlimler: "iki keffâretten birisini seçmekte serbesttir" derken, bazıları da: "Kanın çok geldiği âdetin başlangıcında cinsel ilişkide bulunursa, bir dinar, kan gelmesinin azaldığı âdetin sonlarında ya da âdet bittiği halde boy abdesti almadan önce cinsel ilişkide bulunursa, yarım dinar keffâret ödemesi gerekir" demişlerdir.

Bir dinar, bugün kullanılmakta olan ölçüye göre 4.25 gram altına tekâbül eder. Altın olarak veya altının değerini para olarak tasadduk eder. [91]

Karısıyla anüsünden ilişkiye girmek:

Îmânları zayıf bazı sapıklar, hanımlarıyla anüsünden (pisliğin çıktığı yerden) ilişkiye girmekten çekinmezler. Oysa bu fiil, büyük günahlardandır ve bunu yapan kimseye Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- lânet etmiştir.

Nitekim Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((مَلْعُونٌ مَنْ أَتَى امْرَأَتَهُ فِي دُبْرِهَا.)) [رواه أحمد وصححه الألباني]

"Hanımına arkasından (anüsünden) ilişkiye giren kimse, mel'undur (lanetlenmiştir)." [92]

Hatta Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((H. مَنْ أَتَى حَائِضًا أَوْ امْرَأَةً فِي دُبْرِهَا أَوْ كَاهِنًا فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ)) [رواه الترمذي وصححه الألباني]

"Kim, âdetli bir kadınla (eşiyle) cinsel ilişkide bulursa veya bir kadınla (eşiyle) arkasından (anüsünden) ilişkiye girse veyahut da kâhine giderse, Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e indirileni inkâr etmiştir." [93]

Düzgün fitrat sahibi birçok kadının bu şekilde bir ilişkiyi reddetmesine rağmen, bazı kocalar kendilerine itaat etmemeleri durumunda onları boşamakla tehdit ederler.

Bazısı da bu konuyu ilim ehline sormaktan utanıp çekinen karısını kandırır ve onu bu işin helal olduğuna inandırır. Hatta Allah Teâlâ'nın şu emrini delil gösterir:

نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَتَقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلْقَوَةٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (٢٢٣)
[سورة البقرة الآية: ٢٢٣]

"Eşleriniz sizin nesil yetiştiren tarlanızdır. Tarlanıza dilediğiniz şekilde varın (girin). Kendiniz için ilerisini düşünerek hazırlık yapın. Allah'ın haram kıldığı şeylerden korunun ve O'nun huzuruna varacağınızı iyi bilin. (Ey Nebi) Mü'minleri müjdele!" [94]

Bilindiği üzere sünnet, Kur'an'ın açıklayıcısıdır.

Nitekim sünnette Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in, bir kimsenin, çocuğun doğduğu yerden -vaginadan- olduğu sürece karısıyla önünden ya da arkasından dilediği şekilde cinsel ilişkide bulunmasının câiz olduğu bildirilmiştir. Dışkının çıktığı yer olan anüsün, çocuğun doğduğu yer olmadığı bilinmeyen bir şey değildir. Bu suçun var oluşunun nedenlerinden birisi de temiz evlilik hayatına, haram olan ilişkiler ve seks filmlerinden kesitlerle dolu bir kafa yapısından meydana gelmiş câhiliye kalıntılarıyla, Allah'a tevbe etmeden girilmesidir. Bilindiği üzere kadın ve erkek râzı olsa bile, bu ilişki haramdır. Çünkü harama karşılıklı rızâ göstermek, o haramı helal kılmaz.

Eşler arasında adâleti gözetmemek:

Allah Teâlâ'nın, Azîz Kitab'ında bize vasiyet ettiği emirlerden birisi de eşler arasında adâleti gözetmektir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَلَنْ تَرْضَى عَنْهُ بَنِيكَ لِلنِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ لَمَةٍ فَنَذِرُوهَا كَالْمُغَلَقَةِ وَإِنْ تُصِلْهُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ)
[سورة النساء الآية: ١٢٩] (لَلَّهِ كَانَ غُفُورًا رَحِيمًا)

"(Ey kocalar!) Bütün benliğinizle istesenez bile, eşleriniz arasında tam adâleti sağlayamazsınız. Öyleyse bir tarafa büsbütün gönlünüzü kaptırıp da öbürünü kocasızmış gibi bir vaziyette bırakmayın. Eğer arayı düzeltir, işlerinizi iyileştirir ve haksızlıktan sakınırsanız, unutmayın ki Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir." [95]

Eşler arasında istenen adâlet, yanında geceleme, nafaka ve giyim gibi konularda her birinin hakkını yerine getirmekte adâletli davranmaktır. Adâletsizlik, kalbin eşlerden birisine meyletmesinde (daha çok sevmesinde) değildir. Çünkü insanın buna gücü yetmez. Bazı kimseler, yanında birden fazla hanımı olduğunda, onlardan birisini kayırır ve diğerini ihmal eder, onun yanında daha fazla geceler veya ona daha fazla harcar ve diğerinin yanında geceleme veya ona harcama yapmayı bırakır. Bu davranış, haramdır. Böyle yapan kimse, kıyâmet günü bir tarafı meyilli bir halde Allah Teâlâ'nın huzuruna gelir.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَتَانِ فَمَالَ إِلَى إِحْدَاهُمَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَشِقُّهُ مَائِلٌ. ((

[رواه أبو داود وصححه الألباني]

"Kim, iki hanımı olur da onlardan birisine meylederse, kıyâmet gününde bir tarafı meyletmiş (felçli) olarak (Allah'ın huzuruna) gelir." [96]

Namahrem (yabancı) bir kadınla baş başa kalmak:

Şeytan, insanları fitneye ve harama düşürmeye oldukça gayretlidir. Bunun içindir ki Allah Teâlâ bizi şu sözlerle uyarmıştır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْنَا وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مَنْ أَحَدٌ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (سورة النور الآية: ٢١)

"Ey îmân edenler! Sakın şeytanın izinden gitmeyin. Kim şeytanın peşinden giderse, bilsin ki o kendisinden hep fenâ, çirkin ve meşrû olmayan şeyleri yapmasını ister. Eğer Allah'ın lütuf ve merhameti olmasaydı, sizden hiçbiriniz temize çıkamazdı. Ancak Allah dilediğini temizleyip arındırır. Çünkü Allah her şeyi hakkıyla işiten ve bilendir." [97]

Kanın damarlarda dolaştığı gibi, şeytan da Âdem oğlunun damarlarında dolaşır. Şeytanın fuhşa sürüklemesindeki metotlarından birisi de kişinin mahremi olmayan bir kadın ile yalnız kalmasıdır. Bunun içindir ki İslâm bu yolu tıkamıştır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

لَا يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا كَانَ تَالِفَهُمَا الشَّيْطَانُ. (([رواه الترمذي]

"Bir erkek, (mahremi olmayan) bir kadınla baş başa kalmasın ki, o ikisinin üçüncüsü şeytan olmasın." [98]

Yine, İbn-i Ömer'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلَنَّ رَجُلٌ بَعْدَ يَوْمِي هَذَا عَلَى مُغِيْبَةٍ إِلَّا وَمَعَهُ رَجُلٌ أَوْ اثْنَانِ.)) (رواه مسلم)

"Bugünden sonra bir erkek, beraberinde bir veya iki kişi olmadan, kocası yanında olmayan bir kadının yanına kesinlikle gitmesin." [99]

Bir erkeğin, evde, odada veya arabada namahrem bir kadınla baş başa kalması câiz değildir.

Örneğin bir kimsenin, kardeşinin hanımıyla veya hizmetçiyle veyahut da kadın hastanın doktorla baş başa kalması gibi...

Birçok insan, ya kendine ya da karşısındakine güvendiği için bu konuda gevşek davranır. Oysa bu, fuhşa veya fuhşun başlangıcı olan davranışlara sebep olur ve bunun sonucunda da soyların birbirine karışması sorunu büyür ve zinâ çocukları artar.

Nâmahrem (yabancı) kadınla tokalaşmak:

Bu olay, toplumsal âdetlerin, Allah'ın toplum için koyduğu şeriatı çiğnediği durumlardan birisidir. İnsanların bâtil âdet ve gelenekleri, Allah'ın hükmünün üzerine çıkmış, öyle ki, birine şeriatın konuyla ilgili görüşünü söyleyen, delilleri getirip açıklasan, seni gericilikle, dîni zorlamakla, akrabalık ilişkilerini kesmekle veya iyi niyetlerde şüpheli olmakla suçlar. Amca, hala, dayı ve teyze kızlarıyla, kardeş, amca ve dayı hanımlarıyla tokalaşmak, toplumumuzda su içmekten daha kolay bir hale gelmiştir. Oysa insanlar, şer'i açıdan olayın tehlikesine bakmış olsalar, böyle yapmazlar.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

لَأَنْ يَطْعَنَ فِي رَأْسِ أَحَدِكُمْ بِمَخِيطٍ مِنْ حَدِيدٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمَسَّ امْرَأَةً لَا تَحِلُّ لَهُ.)) (رواه الطبراني وصححه الألباني [ ]))

"Sizden birinizin kafasına demirden bir iğne sokulması, onun için kendisine helal olmayan bir kadına dokunmasından daha hayırlıdır." [100]

Şüphesiz namahrem bir kadınla tokalaşmak, elin zinâsıdır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

الْعَيْنَانِ تَزْنِيَانِ، وَالْيَدَانِ تَزْنِيَانِ، وَالرِّجْلَانِ تَزْنِيَانِ، وَالْفَرْجُ يَزْنِي.)) ((

[ ] رواه أحمد وصححه الألباني

"İki göz zinâ eder, iki el zinâ eder, iki ayak zinâ eder, ferc (cinsiyet uzvu) zinâ eder." [101]

Peki Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'den daha temiz kalpli birisi var mıdır?

Buna rağmen o şöyle buyurmuştur:

إِنِّي لَا أَصَافِحُ النِّسَاءَ.)) (رواه أحمد وصححه الألباني [ ]))

"Şüphesiz ben, kadınlarla tokalaşmam." [102]

Yine, o şöyle buyurmuştur:

إِنِّي لَا أَمْسُ أُيْدِي النِّسَاءِ.)) (رواه الطبراني في الكبير وصححه الألباني [ ]))

"Ben, kadınların ellerine dokunmam." [103]

Âişe'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

يَدَ امْرَأَةٍ قَطُّ غَيْرَ أَنَّهُ يُبَايِعُهُنَّ بِالْكَلامِ. (([رواه مسلم] H وَآلَهُ، مَا مَسَّنَتْ يَدَ رَسُولٍ ا))

"Hayır! Allah'a yemîn olsun ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in eli (mahremi olmayan) bir kadının eline asla dokunmamıştır. O, kadınlarla sadece sözlü olarak beyatleşirdi." [104]

Erkek kardeşleriyle tokalaşmamaları halinde salihâ eşlerini boşamakla tehdit eden kocalar, Allah'tan korksunlar!

Şunu da bilmek gerekir ki (eldiven giymek gibi) araya engel koymak ya da elbisenin altından tokalaşmak, bir şey değiştirmez. Her iki şekilde de tokalaşmak haramdır.

Kadının, dışarıya çıkarken güzel koku sürünmesi ve bu kokusuyla erkeklerin yanından geçmesi:

Bu, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şiddetle uyarmasına rağmen çağımızda yaygın olan bir davranıştır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

أَيُّمَا امْرَأَةٍ اسْتَعْطَرَتْ، ثُمَّ مَرَّتْ عَلَى الْقَوْمِ لِيَجِدُوا رِيحَهَا، فَهِيَ زَانِيَةٌ. (( ))

[رواه أحمد وصححه الألباني]

"Güzel koku sürünüp kokusunu hissetmeleri için bir topluluğun yanına uğrayan kadın, zinâkârdır." [105]

Bazı kadınlar içinde bulundukları gaflet ve umursamazlık nedeniyle şoförün, satıcı ve okul kapıcısının yanında bu duruma dikkat etmez. Oysa İslâm şeriatı, koku sürünen kadına -mescide gitmek için bile olsa- dışarı çıkmak istediği zaman cünüplükten yıkanır gibi yıkanması yönünde şiddetli uyarıda bulunmuştur.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

أَيُّمَا امْرَأَةٍ تَطَيَّبَتْ، ثُمَّ خَرَجَتْ إِلَى الْمَسْجِدِ لِيُوجَدَ رِيحُهَا لَمْ يُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى تَغْتَسِلَ اغْتِسَالَهَا مِنَ الْجَنَابَةِ. (([رواه أحمد وصححه الألباني]

"Güzel koku süründükten sonra kokusunu hissettirmek için mescide giden kadının cünüplükten yıkandığı gibi yıkanmadıkça namazı kabul olunmaz." [106]

Kadınların, düğün ve kadınlar arası toplantılarda dışarı çıkmadan önce kullandıkları koku ve tutsülerden; etkileyici özelliğe sahip bu güzel kokuların çarşı ve pazarlarda, toplu taşıma araçlarında, erkekle kadının birlikte bulunduğu ortamlarda ve hatta Ramazan geceleri mescidlerde kullanılmasından doğan şikâyetimizi Allah Teâlâ'ya havâle ederiz!

Şeriat; kadınların kullanacağı kokuyu, "rengi belli olan ve kokusu gizli kalan koku" olarak belirlemiştir.

Allah Teâlâ'dan, bize gazap etmemesini, beyinsiz erkek ve kadınların yaptıklarından dolayı salih erkek ve kadınları cezalandırmamasını, herkesi dosdoğru yola iletmesini dileriz.

Yanında mahremi olmadan kadının tek başına yolculuğa çıkması:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((لَا يَجْلُ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ تُسَافِرُ مَسِيرَةَ يَوْمٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ.))

[[رواه مسلم]]

"Allah'a ve âhiret gününe îmân eden bir kadının, beraberinde mahremi olmadan bir günlük yol mesâfesine yolculuğa çıkması, kendisine helâl olmaz." [107]

Kadının, yanında mahremi olmadan yolculuğa çıkması, fâsıkları harekete geçirir ve kadına musallat olurlar. Kadın ise zayıftır. Belki de onlara takılıp gidebilir. En azından namusu ve şerefi konusunda onu rahatsız edebilirler.

Aynı şekilde, -bazı kimselerin iddiâ ettikleri gibi-, mahremi olan birisi kendisini yolcu etse ve başka bir mahremi de onu karşılasa bile, bir kadının, beraberinde mahremi olmadan uçağa binmesi de haramdır. Peki (tek başına uçağa bindiğinde) yanındaki koltuğa kim oturacak? Bir arıza olur da uçak başka bir havaalanına inerse veya rötâr yapar ve uçuş saatinde bir değişiklik olursa, durum ne olacak?

Bu konuda pek çok şey anlatılır.

Kadının birlikte yolculuğa çıkabileceği mahremde dört şart aranır. Bunlar:

1. Mahremin müslüman olmasıdır.
2. Ergenlik çağına ulaşmış olmasıdır.
3. Akıllı olmasıdır.
4. Erkek olmasıdır.

Nitekim Ebu Saîd el-Hudrî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((لَا يَجْلُ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ سَفَرًا يَكُونُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَصَاعِدًا إِلَّا وَمَعَهَا أَبُوهَا أَوْ ابْنُهَا أَوْ زَوْجُهَا أَوْ أَخُوهَا)) [رواه مسلم]

"Allah'a ve âhiret gününe îmân eden bir kadının, üç günlük veya daha fazla yol mesâfesi olan bir yolculuğa, beraberinde babası, oğlu, kocası, erkek kardeşi veya mahremi olan başka bir erkek olmadan çıkması, kendisine helâl olmaz." [108]

Namahrem kadına bilerek bakmak:

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۝ ٣٠ [سورة النور
[الآية: ٣٠]

"(Ey Nebi!) Mü'min erkeklere gözlerini (haramdan) sakınmalarını, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır." [109]

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- de bu konuda şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ عَلَى ابْنِ آدَمَ حَظَّهُ مِنَ الزَّنا أَدْرَكَ ذَلِكَ لَا مَحَالَةَ، فَرَزْنَا الْعَيْنِ النَّظْرُ، وَزَنَا اللِّسَانِ الْمُنْطِقُ، وَالنَّفْسُ تَمَنَّى وَتَشْتَهِي، ((وَالْفَرْجُ يُصَدِّقُ ذَلِكَ كُلَّهُ وَيَكْذِبُهُ)) [رواه البخاري]

"Şüphesiz Allah, Âdem oğluna zinâdan (şehvet duymak, kadınlara meyletmek, temennî etmek, bakmak, dokunmak gibi zinânın sebebi olan şeylerden) nasibini yazmıştır. Bu çaresiz ona erişecektir. Bu sebeple gözün zinâsı (zinâdan yana nasibi); (şehvet kasdıyla Allah'ın haram kıldığı şeye) bakmaktır. Dilin zinâsı, (fuhuşla ilgili sözleri) konuşmaktır. Nefis (kalp), (zinâyâ düşmeyi) heves (temenî) eder ve (ona) iştah duyar. Artık ferc de bunları doğrular veya yalanlar." [110]

Evlenmek isteyen erkeğin evleneceği kıza bakması ve doktorun hasta kadına bakması gibi şer'i bir ihtiyaç dolayısıyla yabancı kadına bakmak, bunun dışındadır.

Aynı şekilde kadının da yabancı bir erkeğe fitne bakışıyla bakması haramdır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ ...)

[سورة النور من الآية: ٣١]

"Mü'min kadınlara da söyle; gözlerini (harama bakmaktan) sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar." [111]

Henüz sakalı-bıyığı çıkmamış, güzel erkek çocuklarına şehvetle bakmak da haramdır. Erkeğin, başka bir erkeğin avret yerine; kadının da başka bir kadının avret yerine bakması haramdır. Avret olan her şeye bakmak, câiz değildir. Arada bir örtü olsa bile avret yerine dokunmak, câiz değildir.

Bazı kimseler, içerisindeki kadınların gerçek olmadığını öne sürerek dergilerdeki resimlere bakar veya filmleri seyrederek. Bu, şeytanın onlara oynadığı oyunlardandır. Bunun ifsat edici ve şehvetleri tahrik edici yönü gayet açıktır.

Deyyusluk (pezevenklik) yapmak:

Abdullah b. Ömer'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ قَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْجَنَّةَ: مُدْمِنُ الْخَمْرِ، وَالْعَاقُ، وَالذَّيُّوْتُ الَّذِي يُعْرِ فِي أَهْلِهِ الْخَبَثَ. (([رواه أحمد وصححه الألباني]))

"Allah, üç sınıf insana cenneti haram kılmıştır: İçki düşkün, anne-babasına itaatsizlik eden ve âilesinde fuhşa göz yuman deyyus." [112]

Deyyusluğun çağımızdaki bir örneği de evden bir kızın veya kadının, yabancı bir erkekle telefonla -kur yapma diye adlandırılan- karşılıklı konuşmasına göz yummak veya evdeki bir kızın veya kadının, (mahremi olmayan) yabancı bir erkekle baş başa kalmasına râzı olmaktır.

Aynı şekilde, âilesinden bir kadının tek başına -şoför vb.- bir yabancıyla arabaya binmesine izin vermek ve şer'i tesettürü olmadan dışarı çıkmasına, gelip-geçenin ona bakmasına râzı olmaktır. Yine, ifsat edici ve hayasızlık yayan dergi ve filmleri getirip eve sokmak da bu deyyusluktur.

Çocuğun babasına âit olduğu konusunda sahtekârlık yapmak veya bir erkeğin, çocuğun kendisine âit olduğunu inkâr etmesi:

Bir müslümanın, babasından başkasına nisbet edilmesi veya bir topluluktan olmadığı halde kendisini onlara nisbet etmesi, dînen câiz değildir. Bazı kimseler, maddî çıkarlar uğruna bunu yaparak resmî belgelerde sahte bir soyadı düzenleyerek kendilerini bir topluluğa nisbet ederler. Kimisi de kendisini küçük yaşta bırakıp giden babasına olan kin ve nefretinden dolayı bunu yapar. Bütün bunlar haramdır. Bunun, mahremlik, nikâh ve miras gibi konularda çok büyük zararları vardır.

Nitekim Sa'd b. Ebî Vakkas ve Ebu Bekra'dan -Allah her ikisinden de râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

مَنْ ادَّعَى إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ وَهُوَ يَعْلَمُ، فَالْجَنَّةُ عَلَيْهِ حَرَامٌ. ((رواه البخاري))

"Kim, bildiği halde babasından başkasına âit olduğunu iddiâ ederse, cennet ona haramdır." [113]

İslâm şeriatında, soylarla oynama veya bu konuda sahtekârlık yapma gibi her türlü davranış haramdır. İnsanlardan kimisi, hanımıyla tartışıp haktan saptığı zaman, onu zinâ ile suçlamakta ve kendisinden olduğu halde, hiçbir delile dayanmadan hanımından olan çocuğun babasının kendisi olmadığını iddiâ eder. Bazı kadınlar da emânete ihânet ederek zinâ sonucu hâmile kalarak kocasının soyuna, ondan olmayan birisinin soyunu ekler. Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'den bu konuda büyük tehdit gelmiştir.

Nitekim Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i, "Mülâane/Lânetleşerek Boşanma" âyeti indiği zaman şöyle buyurduğunu işitmiştir:

أَيُّمَا امْرَأَةٍ ادْخَلْتُ عَلَى قَوْمٍ رَجُلًا لَيْسَ مِنْهُمْ، فَلَيْسَتْ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ، وَلَا يُدْخِلُهَا اللَّهُ جَنَّتَهُ، وَأَيُّمَا رَجُلٍ جَدَّ وَلَدَهُ وَهُوَ يَنْظُرُ ((إِلَيْهِ اخْتَجَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ، وَقَضَحَهُ عَلَى رُغُوسِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.)) [رواه أبو داود وصححه الألباني]

"Bir kadın, âilesinden olmayan bir erkeği evine alır da onunla zinâ ederse, Allah'tan (O'nun dîninden veya rahmetinden) bir şey istemeye hakkı yoktur. Allah onu cennetine girdirmez. Bilerek çocuğunu inkâr eden bir adamın gözüne Allah perde çeker ve kıyâmet günü geçmiş ve gelecek toplumların önünde onu rezil ve rüsvay eder." [114]

Fâiz yemek:

Allah Teâlâ, kitabında, fâiz yiyenlerin dışında hiç kimseye savaş ilan etmemiştir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَاتُوا قَرْضًا مِّنَ اللَّهِ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ۚ ۲۷۸ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ (وَرَسُولِهِ ۚ وَإِن تُبْتِغُوا فَلََكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ۚ ۲۷۹) [سورة البقرة الآيتان: ۲۷۸ – ۲۷۹]

"Ey îmân edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten mü'minler iseniz, geri kalan fâizi terk edin. Eğer böyle (fâiz hakkında söylenenleri) yapmazsanız, Allah ve elçisi tarafından size savaş açıldığını bilmiş olun. Eğer fâizcilikten tevbe ederseniz, sermayeleriniz (ana paralarınız) sizindir. Böylece ne haksızlık eder, ne de haksızlığa uğrarsınız." [115]

Allah Teâlâ katında bu suçun ne kadar çirkin ve iğrenç olduğunu açıklamaya bu kadarı yeterlidir.

Devletler ve fertlerin yaşam seviyelerine bakan bir kimse; fâizle alışveriş yapmanın yol açtığı iflas, işlerin kesat gitmesi, piyasanın durgun olması, borçların ödenememesi, ekonominin felç olması, işsizlik oranının yükselmesi, birçok şirket ve kurumun batması, günlük kazanç ve alın terinin, tefecilerin bitmek-tükenmek bilmeyen fâizini ödeme yolunda akıtılması, büyük miktardaki sermayenin birkaç insanın tekelinde toplanması sebebiyle toplumun tabakalaşması gibi, fâizin geride bıraktığı tahribat ve yıkıntıyı gözleriyle görür.

Belki de bu, Allah Teâlâ'nın, fâizle alışveriş yapanları tehdit ettiği savaşın açık bir şeklidir.

Fâize ortak olan asıl tarafların, araçların ve yardımcı olanların hepsi, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in diliyle lânetlenmişlerdir.

Nitekim Câbir b. Abdullah'tan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre şöyle buyurmuştur:

أَكَلَ الرَّبَا وَمُؤْكَلَهُ وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدِيهِ، وَقَالَ: هُمْ سَوَاءٌ. (([رواه مسلم] H [ثَلَاثَ عَشْرَ رَسُولًا])

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, fâiz yiyene ve yedirene, fâizi yazana ve fâize şahitlik eden iki kişiye lânet etti ve şöyle buyurdu:

-Onların hepsi aynıdır." [116]

Buna göre, fâizin yazılması, miktarının belirlenip kaydedilmesi, alınması, verilmesi, emânet bırakılması ve korunması gibi işlerde çalışmak da câiz değildir. Genel anlamıyla, hangi şekilde olursa olsun, fâize karışmak ve ona yardım etmek haramdır.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu büyük günahın çirkinliğini açıklamaya özen göstermiştir.

Nitekim Abdullah b. Mes'ud'dan -Allah ondan râzı olsun- merfu' olarak gelen hadiste Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

الرَّبَا ثَلَاثَةٌ وَسَبْعُونَ بَابًا، أَيْسَرُهَا مِثْلُ أَنْ يَنْكَحَ الرَّجُلُ أُمَّهُ، وَإِنَّ أَرْبَى الرَّبَا عَرْضُ الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ. (([رواه الحاكم في المستدرک وصححه الألباني])

"Fâiz, yetmiş üç çeşit günahdır. Bu günahların en hafifi, kişinin annesiyle cimâ etmesi (cinsel ilişkiye girmesi) gibidir. Fâizin en şiddetlisi ise, müslüman bir erkeğin ırzına (haksız yere) dil uzatmaktır." [117]

Abdullah b. Hanzale'den -Allah ondan râzı olsun- merfu' olarak gelen hadiste Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((دِرْهَمٌ رَبًّا يَأْكُلُهُ الرَّجُلُ وَهُوَ يَغْلُمُ، أَشَدُّ مِنْ سِنَّةٍ وَثَلَاثِينَ زَنِيَةً.)) ((

رواه أحمد وصححه الألباني))

"Kişinin bilerek yediği bir dirhem fâiz, otuz altı zinâdan daha şiddetlidir." [118]

Fâizin haramlığı geneldir. Bazı kimselerin zannettikleri gibi, zengin ile fakir arasında olmakla sınırlı değildir. Aksine her durum ve kişi hakkında geneldir. Nice zenginler ve büyük tüccarlar, fâiz sebebiyle iflas etmişlerdir. Günümüzde yaşananlar bunun en güzel şâhididir. Mal, miktar olarak artsa bile, en hafifi, onun bereketinin kaybolmasıdır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((الرَّبَّاءُ وَإِنْ كَثُرَ، فَإِنَّ عَاقِبَتَهُ تَصِيرُ إِلَى قُلٍّ.)) [رواه الحاكم وصححه الألباني]

"Fâiz çokluk getirse bile, şüphesiz sonunda bir azlık (noksanlık) olacaktır." [119]

Fâizin haramlığı; oranının yüksek ve düşük olması veya az ve çok olmasıyla sınırlı değildir. Dolayısıyla fâizin hepsi haramdır.

Fâiz yiyen kimse, kıyâmet günü, şeytan çarpmış kimsenin cinnet nöbetinden ve saradan kalktığı gibi mezarından kalkar. Bu suçun çirkinliğine rağmen, Allah Teâlâ ondan tevbe edilebileceğini ve nasıl tevbe edilmesi gerektiğini haber vermiştir.

Nitekim Allah Teâlâ fâizcilere şöyle buyurmuştur:

وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلُمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ (٢٧٩) ...)

[سورة البقرة من الآية: ٢٧٩]

"Eğer fâizcilikten tevbe ederseniz, sermayeleriniz (ana paralarınız) sizindir. Böylece ne haksızlık eder, ne de haksızlığa uğrarsınız." [120]

İşte bu, adâletin ta kendisidir!

Mü'minin, bu büyük günahı nefret etmesi ve çirkinliğini kalbinde hissetmesi gerekir. Hatta kaybolmasından veya çalınmasından korktukları için paralarını zorunlu olarak fâizli bankalara yatıranların da, açlıktan dolayı zorunlu olarak leş yiyen veya daha kötü bir durumda olan kimse gibi, zaruret durumunda olduklarını hissetmeleri gerekir. Bununla birlikte Allah Teâlâ'dan bağışlanma dilemeleri ve mümkün olduğunca başka bir çare bulmak için uğraşmalıdırlar. Bu kimselerin bankalardan paralarının fâizini istemeleri câiz değildir. Hatta hesaplarına parasının fâizi eklenmiş olsa bile, sadaka kastıyla değil de câiz olan bir yerde harcamak için fâizden kurtulması gerekir. Çünkü Allah, temizdir; ancak temiz olan şeyleri kabul eder. Fâizden herhangi bir şekilde yararlanması da câiz değildir. Ne yeme ve içmede, ne giyinmede, ne araba ve ev

edinmede; ne eşine, çocuğuna, anne ve babasına yapması gereken harcamada; ne zekat olarak vermede, ne vergilerini ödemede, ne de bir haksızlığı gidermede kullanabilir. Sadece Allah Teâlâ'nın azabından korkarak ondan bir şekilde kurtulur.

Malın ayıbını söylememek ve satış sırasında bunu gizlemek:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir yiyecek yığınının yanından geçerken elini yığının içerisine daldırmış ve parmaklarına ıslaklık değince şöyle buyurmuştur:

يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ! مَا هَذَا؟ قَالَ: أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ حَتَّى يَرَاهُ النَّاسُ؟ ثُمَّ قَالَ: مَنْ غَشَّ ((فَلَيْسَ مِنِّي.)) [رواه مسلم]

"Ey yiyeceğin sahibi! Bu nedir?

Adam:

-Ey Allah'ın elçisi! Yağmur değdi, dedi.

Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

-Islanan kısmı insanlar görsün diye onu yiyeceğin üstüne koysaydın ya! Bizi kandıran bizden değildir." [121]

Günümüzde, Allah Teâlâ'dan korkmayan birçok satıcı; üzerini yapıştırmak veya sandığın en altına koymak veyahut malı güzel gösteren kimyevî maddeler vb. kullanmak sûretiyle maldaki kusuru gizlemeye çalışır. İşin başında motordaki bozukluğun sesini hissettirmeyen ancak müşteri malı alıp uzaklaştıktan az sonra etkisini kaybeden kimyasal maddeler kullanır. Bazısı da malın son kullanma tarihini değiştirir. Müşterinin mala bakmasına, onu kontrol etmesine veya denemesine engel olur. Araba ve her türlü âletler satan kimselerin çoğu sattıkları malın kusurlarını açıklamazlar. Bu yaptıkları haramdır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَجِلُّ لِمُسْلِمٍ بَاعَ مِنْ أَخِيهِ بَيْعًا فِيهِ عَيْبٌ إِلَّا بَيَّنَّهُ لَهُ. (([رواه ابن ماجه وصححه الألباني]))

"Müslüman, müslümanın (dîn) kardeşidir. Kardeşine, kusurlu bir şeyi, kusurunu ona açıklamadan satması helâl olmaz." [122]

Bazı kimseler, açık artırmayla yapılan satışta alıcıya "(Araba için) sana bir yığın demir satıyorum, bir yığın demir..." diyerek sorumluluktan kurtulduğunu zannederler. Bu satış, bereketi Allah tarafından çekilip alınmış bir satıştır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

الْبَيْعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا، فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَّا بُرْكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا، وَإِنْ كَذَبَا وَكُنَّا مُحِقَّتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا. (([رواه البخاري]))

"Alıcı ile satıcı, (alışverişin yapıldığı yerden) ayrılmadıkça vazgeçme hakkına sahiptir. Eğer (her iki taraf) doğru söyler ve gerçeği açıklarsa, satışları bereketli kılınır. Yok eğer yalan söyler ve gerçeği gizlerlerse, satışlarının bereketi kaldırılır." [123]

Pazarlığı kızıştırmak (almayacağı malın fiyatını yükseltmek):

Bu, satın almak istemeyen bir kimsenin, başkasını aldatmak veya fiyatı yükseltmeye teşvik etmek amacıyla malın fiyatını arttırmasıdır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((لَا تَنَاجَشُوا...)) (رواه البخاري [...))

"...Birbirinizin pazarlığını kızıştırmayın (almayacağınız malın fiyatını arttırmayın)..."[124]

Şüphesiz bu, aldatma ve hilekârlığın bir türüdür.

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- aldatma hakkında şöyle buyurmuştur:

((الْمَكْرُ وَالْخَدِيعَةُ فِي النَّارِ.)) [سلسلة الأحاديث الصحيحة]

"Aldatmak, kandırmak, hilekarlık, düzenbazlık ve dolandırıcılık yapan cehennemliktir."[125]

Açık artırma ve müzâyedelerde, araba alım-satımı yapılan oto pazarlarında çalışan çoğu tellalların kazancı, işledikleri haramlar nedeniyle kirlidir.

Satışı kızdırmak, gelen alıcıyı aldatıp kandırmak üzere işbirliği yapmak, bunlardan birkaç tanesidir.

Bu kimseler, malın fiyatını düşürmek üzere anlaşırlar. Ama eğer mal kendilerinin veya içlerinden birinin ise, bunun tersini yaparak alıcıların arasına girerler ve açık arttırmada fiyatı yükseltirler. Allah Teâlâ'nın kullarını aldatırlar ve onları zarara uğratırlar.

Cuma günü ikinci ezandan sonra alışveriş yapmak:

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا ^علِبَيْعِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ

تَعْلَمُونَ ۙ (سورة الجمعة الآية: ٩)

"Ey îmân edenler! Cuma günü namaza çağrıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koyulun ve alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz bu (emrolunduğunuz şey), sizin için daha hayırlıdır."[126]

Bazı satıcılar, ikinci ezândan sonra dükkanlarında veya câmi önlerinde satışa devam ederler. Misvak dahi olsa onlardan bir şey satın alanlar da günaha ortak olurlar. Bu alışveriş -tercihli görüşe göre- bâtil bir alışveriştir. Bazı lokanta, fırın ve fabrika sahipleri de Cuma namazı vaktinde işçilerini çalışmaya zorlarlar. Onlar, görünüşte kazançlarını arttırsalar bile gerçekte ancak zararlarını arttırmış olmaktadır. İşçinin ise, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözü gereğince çalışmaması gerekir:

((لَا طَاعَةَ لِبَشَرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ.)) (رواه أحمد)

"Allah'a isyan olan bir işte, insana itaat yoktur." [127]

Kumar ve Şans Oyunları:

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلٍ لِّلشَّيْطَانِ فَـ□ جُنُبُهُ لَعَلَّكُمْ)
[تَفْلِحُونَ ٩٠] (سورة المائدة الآية: ٩٠)

"Ey îmân edenler! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları, birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz." [128]

Câhiliye dönemi insanları kumar oynarlardı. Kumarın en çok bilinen şekli şu idi: On kişi bir deveye eşit oranlarda ortak olurdu. Sonra kadehlerle bir tür kura çekilirdi. Yedi kişi, örflerine göre belirlenen değişik paylarını alır, kalan üç kişi ise hiçbir şey alamazdı. Zamanımızda ise kumarın birçok şekli vardır.

Bunlardan bazıları şunlardır:

- Piyango olarak bilinen olay.

Bunun birçok şekli vardır. En basiti; çekiliş yapılacak rakamların parayla satılarak ilk şanslı kişiye bir ödül, ikincisine başka bir ödül şeklinde birden fazla ve değişik ödüllerin verilmesidir. Bu, -kendilerince hayırlı bir iş olarak adlandırsalar bile- haramdır.

- İçinde bilinmeyen bir ödülün bulunduğu bir malı satın almak veya malı satın alırken, ödül kazananların belirleneceği çekiliş için bir numara vermek.

-Çağımızda hayat sigortası, taşıt sigortası, eşya sigortası, yangın sigortası ve genel sigorta gibi, ticarî sigorta anlaşmaları kumar çeşitlerindendir. Hatta bazı sanatçılar, seslerini bile sigorta ettirmektedirler.

Bunlar ve şans oyunlarının her türlüşü kumara girer. Nitekim günümüzde; bu büyük günahın işlenmesi için, içinde "yeşil masalar" olarak bilinen kumar masaları ve kumar âletleri olan özel kumarhaneler bulunmaktadır.

Yine at yarışları ve futbol maçları için yapılan bahisler de, bu kumar çeşitlerindendir. Bazı oyun salonlarında ve eğlence merkezlerinde, flippers diye adlandırdıkları kumar fikrine dayalı oyun çeşitleri de vardır.

Yine, bazı ilim ehlinin belirttiği gibi, yarışmanın ödülleri, yarışmacı ile yarışmayı düzenleyen iki taraf veya taraflar arasında olan yarışmalar da, kumar çeşitlerindendir.

Müsabaka ve yarışmalar üç çeşittir:

Birincisi: Şeriata uygun bir gâyesi olanlar. Bunların ödüllü ya da ödüksüz oynanması mübahtır. Deve ve at yarışları, atıcılık müsabakaları gibi. Kuvvetli görüşe göre, buna -Kur'an ezberi gibi- şer'i ilimlerle ilgili müsabakalar da dahildir.

İkincisi: Kendisi mübah olan (fakat üzerine ödül konulması câiz olmayan) müsabakalar. Namazları geçirme ve avret bölgelerini açma gibi haramların işlenmediği futbol maçları ve kros koşuları buna örnektir. Bunların ödüksüz olarak yapılması da câizdir.

Üçüncüsü: Kendisi haram olan ya da harama götüren yarışmalar. Örneğin "Güzellik Yarışması" olarak adlandırılan fesat müsabakaları, yüze vurmaya içeren -ki yüze vurmak haramdır- boks maçları, ya da "Koç dövüşü", "Horoz dövüşü" şeklinde düzenlenen müsabakalar...[129]

Hırsızlık:

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَلَسَارِقٌ وَلَسَارِقَةٌ فَطُغُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءُ بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنْ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (سورة المائدة الآية: ٣٨)

"Yaptıklarına karşılık bir cezâ, Allah tarafından insanlara ibret verici bir cezâ olmak üzere hırsızlık eden erkek ve kadının ellerini kesin. Allah, güçlüdür, hikmet sahibidir." [130]

Hırsızlık suçlarının en büyüklerinden birisi de, hacıları ve Beytullah'ı ziyâret edenlerin mallarını çalmaktır. Bu tür hırsızlar, yeryüzünün en kıymetli mekânında ve Beytullah'ın çevresinde Allah Teâlâ'nın koymuş olduğu haram sınırlarına hiç değer vermezler.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- Kûsûf namazının [131] anlatıldığı hadiste şöyle demiştir:

لَقَدْ جِئْتُ بِالنَّارِ، وَذَلِكُمْ جِئْتُ رَأَيْتُمُونِي تَأَخَّرْتُ مَخَافَةَ أَنْ يُصِيبَنِي مِنْ لَفْجِهَا، وَحَتَّى رَأَيْتُ فِيهَا صَاحِبَ الْمُخَجَنِ يُجْرُ ... ((
فُضِبَهُ فِي النَّارِ كَانَ يَسْرِقُ الْحَاجَّ بِمُخَجْنِهِ فَإِنْ فُطِنَ لَهُ قَالَ: إِنَّمَا تَعَلَّقَ بِمُخَجْنِي، وَإِنْ عُفِيَ عَنْهُ ذَهَبَ بِهِ.))

[[رواه مسلم]]

"... Cehennem getirildi. Bu, beni (namazda) gerilerken gördüğünüz anda oldu. Ateşinin bana dokunmasından korkarak geriledim. Orada bastonlu birisini, cehennemde bağırsaklarını sürükleyerek dolaşırken gördüm. O kimse, bastonuyla hacının malını çalırdı. Eğer fark edilirse, 'bastonuma takıldı' derdi, fark edilmezse (hacının malını) alır giderdi." [132]

Yine hırsızlığın en büyüklerinden birisi, umuma âit malları çalmaktır. Bunu yapan bazı kimseler şöyle derler:

"Başkalarının çaldığı gibi biz de çalışıyoruz."

Bilmezler ki, bu bütün müslümanların mallarını çalmak gibidir. Çünkü umuma âit mallar, bütün müslümanların mülküdür. Allah'tan korkmayanların, başkalarının çalmalarını taklit ederek çalmaları, onlara gerekçe olacak bir sebep değildir.

Bazı insanlar da, müslüman olmadıklarını öne sürerek kâfirlerin mallarını çalarlar. Bu doğru değildir. Zirâ mallarının gasp edilmesi câiz olan kâfirler, müslümanlarla savaş halinde olanlardır. Kâfirlerin şirketleri değildir. Kâfirlerin kendileri de bu kapsama girerler.

Hırsızlık çeşitlerinden birisi de, gizlice başkalarının cebine el uzatmaktır.

Kimisi, başkalarının evine ziyâretçi olarak girer ve bir şeyler çalar. Kimisi, misâfirlerin çantalarını çalar. Kimisi de işyerlerine girer ve cebine, elbisesinde bir malı gizler.

Kadınlardan bir kısmının elbisesinin altına gizleyerek yaptığı da bu türdendir. Bazı insanlar basit veya ucuz eşyaların çalınmasını önemsiz bir şey olarak görürler.

Oysa Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

لَعَنَ اللَّهُ السَّارِقَ يَسْرِقُ الْبَيْضَةَ فَتَقْطَعُ يَدُهُ، وَيَسْرِقُ الْحَبْلَ فَتَقْطَعُ يَدُهُ. ((

[رواه البخاري]

"Yumurta çalıp eli kesilen, ip çalıp eli kesilen hırsıza Allah lânet etsin." [133]

Kim bir şey çalmışsa, tevbe ettikten sonra onu sahibine geri vermesi gerekir. İster açıkça iâde etsin, isterse gizlice iâde etsin. İster bizzat kendisi iâde etsin, isterse bir başkası aracılığıyla iâde etsin...

Mal sahibine veya mal sahibinin ölümünden sonra mirasçılara uzun aramalardan sonra ulaşamazsa, o malı sahibinin sevabı niyetiyle sadaka olarak vermelidir.

Rüşvet almak ve vermek:

İnsanlar arasında hüküm veren kadı veya hâkime, haklının haksız gösterilmesi veya haksız olana haklıymış gibi muamele edilmesi için rüşvet vermek suçtur. Çünkü bu davranış, hükümde haksızlık yapılmasına, hak sahibinin zulme uğramasına ve fesadın yaygınlaşmasına yol açar.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى لُحُكَّامٍ لِيَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِإِثْمٍ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (١٨٨))
[سورة البقرة الآية: ١٨٨]

"Mallarınızı aranızda haksız sebeplerle yemeyin. Kendiniz bilip dururken, insanların mallarından bir kısmını haram yollardan yemeniz için o malları hâkimlere vermeyin." [134]

Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

لَعَنَ اللَّهُ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ فِي الْحُكْمِ. (([رواه أحمد وصححه الألباني])

"Yargıda rüşvet alan ve verene Allah lânet etsin." [135]

Hakka ulaşmak veya zulmü savmak için verilen rüşvet ise, -rüşvetten başka bir yolla mümkün olmuysa-, bu tehdidin dışındadır.

Rüşvet, çağımızda geniş bir şekilde yayılmıştır. Öyle ki bazı memurlar için maaştan daha büyük bir gelir kaynağı haline gelmiş, hatta birçok şirketin bütçesinde örtülü ödenek adı altında bir madde haline gelmiştir. İşlemlerin çoğu, ancak rüşvetle başlar ve rüşvetle biter olmuştur. Bu durumdan fakirler çok büyük zarar görmüşlerdir. Rüşvet sebebiyle işçiler iş sahiplerinin işlerinin bozulmasına yol açmıştır. İyi hizmet, ancak rüşvet ödeyen kimseye sunulur, rüşvet ödemeyenin hizmeti ise ya kötü yapılır, ya geciktirilir ya da ihmal edilir, kendisinden sonra geldiği halde rüşvet verenler, ondan çok daha önce işlerini bitirir hale gelmiştir. Rüşvet nedeniyle, iş sahibinin hakkı olan paralar, satış ve alış temsilcilerinin ceplerine girmektedir.

Bu ve bunun gibi nedenlere bakınca, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in bu suça ortak olanlara, rüşvet alan ve veren taraflara, Allah'tan, onları rahmetinden kovmasını dileyerek bedduâ etmesine şaşmamak gerekir.

Nitekim Abdullah b. Amr'dan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي. (([رواه ابن ماجه وصححه الألباني]))

"Allah'ın lâneti, rüşvet alan ve verenin üzerine olsun." [136]

Araziyi gasp etmek:

Güç ve kuvvet, hîle ve kurnazlık, Allah korkusu olmayınca sahibini kötü yola sürükler. Bunları, başkalarının mallarına el koyarak işgal etme gibi zulümde kullanır. Araziyi gasp etmek de bunlardan birisidir. Bunun cezası ise, son derece şiddetlidir.

Nitekim İbn-i Ömer'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَخَذَ مِنَ الْأَرْضِ شَيْئًا بَغَيْرِ حَقِّهِ خُسِفَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى سَبْعِ أَرْضِينَ. (([رواه البخاري]))

"Kim, hakkı olmayan bir toprak parçasını alırsa, kıyâmet günü yedi kat yerin dibine geçirilir." [137]

Ya'lâ b. Murra'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

أَيُّمَا رَجُلٍ ظَلَمَ شِبْرًا مِنَ الْأَرْضِ كَلَّفَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَحْفَرَهُ (فِي الطَّبَرَانِي: يُحْضَرُهُ) حَتَّى يَبْلُغَ آخِرَ سَبْعِ أَرْضِينَ، ثُمَّ يُطَوَّقَهُ ((إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُفَضَّى بَيْنَ النَّاسِ.)) [رواه أحمد والطبراني وصححه الألباني]

"Kim, haksız yere bir karış toprağı almışsa, Allah -azze ve celle- onu, yedi kat yerin dibine varıncaya kadar o toprağı kazımakla (Taberânî'de -getirmekle-) görevlendirir. Sonra, kıyâmet günü insanlar arasında hüküm verilinceye, kadar Allah onu yerin dibine geçirir." [138]

Arazilerin işâretlerini ve sınırlarını değiştirmek de buna girer. Kişi, komşusunun hesabına arazisini genişletir.

Bu, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözüyle işâret ettiği durumdur.

لَعَنَ اللَّهُ مَنْ غَيَّرَ مَنَارَ الْأَرْضِ. (([رواه مسلم]))

"Arazilerin sınır işâretlerini değiştirene, Allah lânet etsin." [139]

Aracılık (referans için) hediye kabul etmek:

İnsanlar arasında makam ve mevki sahibi olmak -eğer şükrederse- Allah'ın kuluna verdiği nimetlerdendir. Bu nimetin şükrünü edâ etmenin bir şekli de kendisine makam ve mevki verilen kimsenin, bunu müslümanların yararına kullanmasıdır.

Bu, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözüne girer.

مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَفْعَلْ.)) [رواه مسلم]

"Sizden kim kardeşine faydalı olmaya gücü yeterse, bunu yapsın." [140]

Makamını kullanıp, herhangi bir haram işlemekten veya başkasının hakkına tecavüz etmeden, hâlis bir niyetle müslüman kardeşini bir haksızlıktan kurtararak veya ona bir iyilik sağlayarak faydalı olan kimse, Allah Teâlâ katında mükâfatlandırılır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bunu şöyle haber vermiştir:

اشْفَعُوا تُؤْجَرُوا.)) [رواه أبو داود]

"İyilikte aracılık edin ki, sevap alasınız." [141]

Bu referans ve aracılık karşılığı bir şeyler almak, câiz değildir.

Bunun delili, Ebu Umâme'nin -Allah ondan râzı olsun-, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'den rivâyet ettiği şu hadistir:

مَنْ شَفَعَ لِأَحَدٍ شَفَاعَةً فَأَهْدَى لَهُ هَدِيَّةً فَقَبِلَهَا فَقَدْ أَتَى أَبَا عَظِيمٍ مِنَ الرَّبَا.)) [رواه أحمد وصححه الألباني]

"Kim, birisine şefaathçi olur (aracılık eder), o da bu şefaatine karşılık ona bir hediye verirse (şefaathçi olana bir şey hediye ederse), hediye kabul ettiği takdirde, şüphesiz fâiz çeşitlerinden büyük birisine sebep olmuş olur (kendisi için fâize giden büyük bir kapı açmış olur)." [142]

Bazı kimseler, birisinin bir göreve tayin edilmesi veya birisini bir dâireden başka bir dâireye veya bir bölgeden başka bir bölgeye nakletmek veyahut da hastanın tedâvisi ve benzeri işleri halletmek için makamını kullanarak aracı olurlar ve maddî bir meblağı şart koşarlar.

Yukarıda zikri geçen Ebu Umâme hadisi gereğince -tercihli görüşe göre- aracılık karşılığı alınan mal, haramdır. Hatta hadisin zâhîrine bakılırsa, önceden herhangi bir şart koşmasa bile, aracılık karşılığı bir şeyler alırsa, aynı hükmü içerir. [143]

İyilik yapana, kıyâmet günü Allah katında bulacağı mükâfat kendisine yeter.

Bir adam, Hasan b. Sehl'e gelir ve ondan bir işinde aracı olmasını ister. O da, onun bu işini halleder. Bunun üzerine adam yanına gelir ve ona teşekkür etmeye başlar.

Hasan b. Sehl ona şöyle der:

"Niçin bize teşekkür ediyorsun? Biz, malın bir zekâtı olduğu gibi, makamın da bir zekâtı olduğunu kabul ediyoruz." [144]

Burada şu farklılığa işâret edilmesi uygun olur. Bir işi yerine getirmek, takip etmek, ardından koşturmak için ücret karşılığı bir şahsı görevlendirmek, dînî şartlar çerçevesinde câiz olan kiralama kapsamındadır. Makam ve referansını kullanarak mal karşılığı aracılık yapmak ise, haramdır.

İşini tam olarak yerine getirdiği halde işçiye ücretini ödememek:

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- işçiye hakkının bir an önce verilmesini teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur:

أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرْقُهُ. ((رواه ابن ماجه وصححه الألباني))

"Ücretliye (işçiye) hakkını, teri kurumadan önce verin." [145]

Çalışanlara, işçi ve memurlara haklarının verilmemesi, müslüman toplumlar arasında yaşanan haksızlık türlerinden birisidir.

Bunun çeşitli şekilleri vardır:

- İş sahibinin, çalışanın hakkını tamamen inkâr etmesi ve çalışanın da elinde hiçbir delil olmaması. Bunun hakkı dünyada kaybolursa bile, kıyâmet günü Allah katında asla kaybolmaz. Zâlim, mazlumin malını yemiş olarak gelir. Zâlimin sevaplarından alınır ve mazluma verilir. Sevapları biterse, mazlumin günahlarından alınarak zâlime yüklenir. Sonra da zâlim cehenneme atılır.

-İşverenin, çalışana hakkını vermekte cimri davranması ve ücretini tam olarak vermemesi, haksız yere kesinti yapması.

Oysa Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ۝ ١ ۝ الَّذِينَ إِذَا ۞ كَتَبُوا عَلَى ۞ لِّنَاسٍ يَّسْتَوْفُونَ ۝ ٢ ۝ وَإِذَا كَالُواهُمْ أَوْ وَزَنُواهُمْ يُخْسِرُونَ ۝ ٣ ۝ [سورة المطففين]
[الآيات: ١ - ٣]

"Ölçü ve tartıda hile yapanlara yazıklar olsun! Onlar ki satın alırken haklarını tam olarak alırlar. Fakat kendileri başkalarına satarken, ölçüp tartarken eksik yaparlar, hîle karıştırırlar." [146]

Bunun örneklerinden birisi de, bazı işverenlerin ülke dışından işçi getirdiklerinde yaptıklarıdır. Kimisi, onlarla belirli bir ücret üzerine anlaşır. Kendisinin kefâletine girip işe başlayınca iş akdini alarak daha düşük ücretlerle değiştirir. İşçiler, istemeyerek onun yanında çalışmak zorunda kalırlar. Onlar da haklarını ispat etmeye güçleri yetmezler ve şikâyetlerini Allah'a havâle ederler. Şayet zâlim işveren müslüman, işçi de kâfir ise, bu hareketi (hakkını vermemesi), işçiyi Allah'ın yolundan alıkoymasına (müslüman olmamasına) ve onun günahını yüklenmesine sebep olur.

-İşverenin, işçiye ek işler yükleyip ya da çalışma süresini uzatıp karşılığında esas ücreti vermek ve ek iş (mesâi) ücretini vermemek.

-İşverenin, çalışanı oyalayarak uzun uğraşlar, koşuşturmalar, şikâyetler ve mahkemelerden sonra parasını ödemesi. İşverenin ödemeyi geciktirmekteki kastı işçinin bıkip hakkını aramayı bırakması ve almaktan vazgeçmesi olabilir veya işçilerin paralarını kullanarak bundan faydalanmak isteyebilir. Bazıları da bu paraları fâize yatırır. Yoksul işçi ise günlük yiyeceğini, kendileri için gurbete çıktığı muhtaç âilesine ve çocuklarına göndereceği parayı bulamaz.

Acıklı bir günün azabına uğradıkları zaman o zâlimlerin vay haline!

Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ أَعْطَى بِي ثُمَّ غَدَرَ، وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ، وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا ((فَاسْتَوْفَى مِنْهُ وَلَمْ يُعْطِهِ أَجْرَهُ.))

رواه البخاري]]

"Allah Teâlâ buyurdu ki:

-Ben, kıyâmet günü şu üç sınıf insanın hasmıyım (düşmanıyım): Söz verip benim adıma yemîn eden, sonra da yemîninden dönen kimse, hür birisini köle olarak satıp parasını yiyen, işçi tutup işini gördüren, fakat onun ücretini vermeyen." [147]

Hibe ve bağış konusunda evlatları arasında âdil davranmamak:

Bazı insanlar, hibe ve bağış konusunda çocuklarından bir kısmını diğerlerinden kasıtlı olarak ayrı tutarlar. Bu çocuklardan birisinin -hastalık ve borç gibi nedenlerden dolayı- ihtiyacı olup diğerlerinin olmaması, örneğin Kur'an ezberine karşılık onu ödüllendirmesi, iş bulamaması, kalabalık bir âileye sahip olması, ilim talebiyle meşgul olması ve benzeri sebepler gibi şer'i bir gerekçe yoksa -tercihli görüşe göre- bu davranış haramdır. [148]

Babanın, çocuklarından birisine şer'i bir gerekçeyle bağışta bulunurken, bağışta bulunmadığı diğer çocuğuna da ihtiyacı olduğu takdirde aynı şekilde bağışta bulunmaya ve birincisine verdiği gibi ona da vereceğine niyet etmesi gerekir.

Bunun genel delili, Allah Teâlâ'nın şu sözüdür:

﴿عَدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَتَّقُوا اللَّهَ﴾ ... [سورة المائدة من الآية: ٨] ...)

"Âdil davranın! Bu takvâyâ daha yakın olandır. Ve Allah'tan hakkıyla korkun." [149]

Bu konuyla doğrudan alakalı delil olmasa da, Nu'man b. Beşir'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- gelen rivâyettir. Babası onu Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- 'e getirip şöyle dedi:

إِنِّي نَحَلْتُ ابْنِي هَذَا غُلَامًا، فَقَالَ: أَكُلَّ وَلَدِكَ نَحَلْتُ مِثْلَهُ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَارْجِعْهُ.)) [رواه البخاري]

"Ben, bu oğluma bir köle bağışladım. [150]

Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- Bütün çocuklarına aynısını bağışladın mı? Diye sordu.

Babası:

- Hayır, deyince, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- Onu geri al, buyurdu." [151]

Başka bir rivâyette Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ قَالَ فَرَجَعَ فَرَدَّ عَطِيَّتَهُ.)) [رواه البخاري]

"Allah'tan hakkıyla korkun ve çocuklarınız arasında âdil davranın."

Numan b. Beşir -Allah ondan ve babasından râzı olsun- dedi ki:

"(Babam) döndü ve verdiğini geri aldı." [152]

Bir rivâyette de Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

فَلَا تُشْهَدُنِي إِذَا؛ فَإِنِّي لَا أَشْهَدُ عَلَى جَوْرِ.)) [رواه مسلم]

"Öyleyse beni şahit tutma. Çünkü ben haksızlığa şahitlik etmem." [153]

Erkeğe -mirasta olduğu gibi- iki kadın nasibi verilir. Bu, İmam Ahmed'in -Allah ona rahmet etsin- görüşüdür. [154]

Bazı âilelerin hallerine bakan kimse, babaların, Allah'tan korkmadan çocuklarından bir kısmını, verdikleri bağışlarla diğerlerinden üstün tuttıklarını görür. Böylelikle, çocukların birbirlerinden nefret etmelerine, aralarına kin ve düşmanlık girmesine sebep olurlar.

Örneğin; çocuklarından birisine amcalarına benzediği için verir, diğerine dayılarına benzediği için vermez veya iki eşinden birisinin çocuklarına, diğerinin çocuklarına vermediğini verir. Birisinin çocuklarını özel okullara gönderirken, diğerinin çocuklarını göndermez. Bu ayırım kendisine ileride dönecektir. Çünkü çoğunlukla, mahrum bırakılan çocuk, ileride babasına iyi davranmaz. Bağışta, çocukları arasında ayırım yapan kişi hakkında Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

أَلَيْسَ يَسُرُّكَ أَنْ يَكُونُوا إِلَيْكَ فِي الْبِرِّ سَوَاءً؟)) [رواه أحمد وصححه الألباني]

"Onların, sana karşı iyi davranmada eşit olmaları seni sevindirmez mi?" [155]

İhtiyacı olmadığı halde insanlardan dilenmek:

Sehl b. Hanzale'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَأَلَ وَعِنْدَهُ مَا يُغْنِيهِ، فَإِنَّمَا يَسْتَكْثِرُ مِنْ جَمْرِ جَهَنَّمَ، فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَا الْغِنَى الَّذِي لَا تَتَّبِعِي مَعَهُ الْمَسْأَلَةُ؟ قَالَ: قَدْرُ مَا يُغْدِيهِ وَيُعْشِيهِ.))

[رواه أبو داود وصححه الألباني]

"İhtiyacını giderecek kadar bir şeyleri olduğu halde insanlardan dilenen kimse, ancak cehennem ateşini çoğaltmak ister.

(Sahâbe):

-Dilenmesini gerektirmeyecek yeterli miktar ne kadardır? diye sordular.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

-Öğle ve akşam yiyeceği miktarıdır." [156]

Abdullah b. Mes'ud'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَأَلَ وَلَهُ مَا يُغْنِيهِ، جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خُذُشًا أَوْ كُدُوشًا فِي وَجْهِهِ. ((

[رواه أحمد وصححه الألباني]

"Kendisine yetecek miktar bir şeyleri olmasına rağmen (insanlardan) dilenen kimse, kıyâmet günü yüzünde yaralar ve sıyrıklar olduğu halde gelecektir." [157]

Bazı dilenciler, mescidlerde cemaatin önünde durarak yakınrlar ve tesbihata engel olurlar. Bunlardan bir kısmı da yalan söyler, sahte evrak düzenleyip bazı hikâyeler uydururlar. Bazen de âile fertlerini câmi ve mescidlere dağıtıp daha sonra onları toplarlar. Allah'tan başka kimsenin bilmediği bir zenginliğe sahip olmalarına rağmen bir mescidden diğerine dolaşıp dururlar. Bu kimselerin mirasları öldükleri zaman ortaya çıkar. Bunların dışında, gerçekten muhtaç durumda olanları ise, bilmeyen kimse iffetlerinden dolayı zengin zanneder. Onlar, insanlardan yüzüzlük ederek istemezler. Onların farkına varılmaz ki kendilerine sadaka verilsin.

Geri ödeme niyetinde olmadığı halde başkasından borç istemek:

Kulların hakları, Allah katında büyüktür. Kişi, belki tevbe ile Allah'a olan borcundan kurtulur, fakat kulların hakları, dinar ve dirhemle değil de, sevaplar ve günahlarla hesaplanacağı gün gelmeden önce mutlaka ödenmelidir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا لِمَنْ لَكُمْ مِنْهُ لِكُلِّ أَطْرَافٍ إِلَىٰ أَطْرَافٍ ... (سورة النساء من الآية: ٥٨) ﴿٥٨﴾

"Şüphesiz Allah size, emânetleri sahiplerine vermenizi emreder..." [158]

Toplumda yaygın davranışlardan birisi de, borç istemekte gevşek davranmaktır. Bazı insanlar, zorunlu ihtiyaç için değil de, bolluk içerisinde yaşama arzusuyla ve araba, ev eşyası gibi geçici ve yok olmaya mahkum dünya malını yenileme konusunda başkalarıyla yarışabilmek için borç alırlar. Böyle kimseler genelde -çoğu şüpheli veya haramdan uzak olmayan- taksitli satışlar âlemine dalarlar.

Borç alma konusunda gevşek davranmak, ödemeyi geciktirmeye sebep olur veya başkalarının mallarının kaybolmasına yol açar.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu durumun sonucuna dikkat çekerek şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَخَذَ أَمْوَالَ النَّاسِ يُرِيدُ أَدَاءَهَا أَدَّى اللَّهُ عَنْهُ، وَمَنْ أَخَذَ يُرِيدُ إِتْلَافَهَا اتَّلَفَهُ اللَّهُ. (([رواه البخاري]

"Kim, insanların mallarını geri ödemek üzere (borç olarak) alırsa, Allah da onun (borcunu ödemesine) yardım eder. Kim de (insanların mallarını) yok etmek ve onu zarara uğratmak üzere alırsa, Allah da (onun yaşamını ve nefsinin) mahvedip yok eder." [159]

İnsanlar, borç hususunda oldukça vurdumduymaz davranırlar ve onun basit bir şey olduğunu sanırlar. Oysa borç olayı, Allah katında büyüktür. Hatta (Allah yolunda) şehit olan kimse bile; (Allah katında) büyük ayrıcalıklara, çokça sevaba ve yüce mertebeye sahip olmasına rağmen borcun sorumluluğundan kurtulamaz.

Bunun delili, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözüdür:

سُبْحَانَ اللَّهِ! مَاذَا نَزَّلَ مِنَ التَّشْدِيدِ فَسَكَنَّا وَفَزَعَنَا فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ، سَأَلْتُهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا هَذَا التَّشْدِيدُ الَّذِي نُزِّلَ؟ فَقَالَ: ((وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْ أَنَّ رَجُلًا قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، ثُمَّ أُحْيِيَ ثُمَّ قُتِلَ، ثُمَّ أُحْيِيَ ثُمَّ قُتِلَ، مَا دَخَلَ الْجَنَّةَ حَتَّى يُقْضَى عَنْهُ دَيْنُهُ.)) [رواه النسائي وصححه الألباني]

"Subhânallah! Allah, borç konusunda ne kadar ağır hükümler indirdi. Nefsim elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki, şayet bir kimse Allah yolunda öldürülse, sonra diriltilip yine öldürülse, sonra üzerinde borç olduğu halde diriltilip yine öldürülse, borcu ödeninceye (veya hasmı dünyada veya âhirette kendisinden râzı oluncaya) kadar cennete giremez." [160]

Bu açıklamadan sonra, borçlanmayı hafife alıp önemsemeyen ve bu konuda kusurlu davranan kimseler, acaba hatalarından dönüp pişmanlık duymazlar mı?

Haram yemek:

Allah'tan korkmayan kimse, malını nereden kazandığına ve nereye harcadığına aldırılmaz. Hatta bütün arzusu, malını daha da artırmak olur. Hırsızlık, rüşvet, gasp, sahtekârlık, haram olan şeyleri satmak, fâizcilik, yetim malı yemek veya kâhinlik, fuhuş ve müzik gibi haram kılınmış işler karşılığı ücret almak, müslümanların beytül-malına ve umuma âit mallara saldırmak, başkasının malını zorla veya dilenerek veyahut da buna benzer haram yollarla almak, sonra da bu paradan yemek, giyinmek, araba almak, ev yaptırmak veya kiralamak ve evi döşemek. Böylelikle midesine haram lokma girdirmiş olur.

Oysa Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

كُلَّ لَحْمٍ نَبَتْ مِنَ الشُّحْبِ فَالْأَرَأَى أُولَى بِهِ. (( ))

[رواه الطبراني في الكبير وصححه الألباني]

"Haram ile beslenen her bedene, cehennem ateşi daha lâyıktır." [161]

Kişi, kıyâmet günü malını nereden kazandığı ve nereye harcadığından sorulacaktır.

İşte helak olup hüsrana uğramak, orada olacaktır. Üzerinde haram mal kalan kimsenin bundan kurtulmak için acele etmesi gerekir. Bu, bir insanın hakkı ise, onu sahibine geri vermesi, dinar ve dirhemle değil sevaplar ve günahlarla hesaplaşıldığı gün gelmeden önce helallik ve kendisini affetmesini dilemesi gerekir.

Bir damla bile olsa içki içmek:

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلٍ لِّلشَّيْطَانِ فَـ ۖ جُنِّبُوهُ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ (٩٠) [سورة المائدة الآية: ٩٠]

"Ey îmân edenler! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları, şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz." [162]

Bir şeyden uzak durmanın emredilmesi; o şeyin haram kılındığının en kuvvetli delillerindendir. İçki, kâfirlerin ilahları ve putları olan dikili taşlarla birlikte zikredilmiştir. Böylelikle; "(Allah) içkinin haram olduğunu söylemedi, sadece 'ondan uzak durun' dedi!" diyenin dayanabileceği hiçbir gerekçe kalmamıştır.

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünnetinde de içki içen ile ilgili olarak tehdit gelmiştir.

Nitekim Câbir b. Abdullah'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ، إِنَّ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَهْدًا لِّمَنْ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ. قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَا طِينَةُ
الْخَبَالِ؟ قَالَ عَرَقُ أَهْلِ النَّارِ أَوْ غُصَارَةُ أَهْلِ النَّارِ. (([رواه مسلم]

"Sarhoşluk veren her şey haramdır. Allah -azze ve celle-, sarhoşluk veren şeyi içen kimseye, 'Tînetu'l-Habâl'den içireceğini vâdetmiştir.

(Sahâbe):

-Ey Allah'ın elçisi! 'Tînetu'l-Habâl nedir? Dediler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

-O, cehennemliklerin teridir veya cehennemliklerin bedenlerinden çıkan irin, kusmuk ve kanlardır." [163]

Abdullah b. Abbas'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

مَنْ مَاتَ مُدْمِنَ خَمْرٍ، لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ كَعَابِدٍ وَثْنٍ. (([رواه الطبراني وصححه الألباني])

"İçki bağımlısı olarak ölen kimse, Allah'ın huzuruna, puta tapan kimse gibi çıkar." [164]

Çağımızda içki ve sarhoşluk veren içeceklerin çeşitleri oldukça çoğalmış; bira, arpa suyu, alkol, rakı, votka ve şampanya gibi çeşitli isimlerle adlandırılmıştır.

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in haklarında:

لَيُشْرَبَنَّ نَاسٌ مِّنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ يُسَمُّونَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا. ((

رواه أحمد وصححه الألباني]]

"Allah'a yemîn olsun ki ümmetimden birtakım insanlar mutlaka içki içip onu (helal kılmak için ismini değiştirerek) başka isimle adlandıracaklardır." [165]

Diye haber verdiği, bu ümmette bazı insanlar ortaya çıkmıştır. Bunlar akılları karıştırmak ve gerçeği saptırmak amacıyla içkiyi "ruhî içecekler" şeklinde isimlendirirler.

Onlar, Allah Teâlâ'nın, haklarında şöyle buyurduğu kimselerdir:

يُخَدِّعُونَ اللَّهَ وَلَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (٩)

[سورة البقرة الآية: ٩]

"Onlar (kendi akıllarınca) güya Allah'ı ve mü'minleri aldatırlar. Halbuki onlar ancak kendilerini aldatırlar ve bunun farkında değillerdir." [166]

İslâm, bu konuyu temelinden çözen ve istenilen yöne çekme sûretiyle yapılan saptırmaya fırsat bırakmayan önemli bir ölçü ortaya koymuştur.

Bu ölçü, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözüyle bildirilmiştir:

كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ، وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ. (([رواه مسلم]))

"Sarhoşluk verici her şey içkidir. Sarhoşluk verici her şey de haramdır." [167]

Bu sebeple akıllı bulandıran ve sarhoş eden her şeyin azı da, çoğu da haramdır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ، فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ. (([رواه أبو داود وصححه الألباني]))

"Çoğu sarhoş eden şeyin, azı da haramdır." [168]

Adları ne kadar çok ve farklı olursa olsun, adlandırılan şey aynıdır ve hükmü de bellidir.

Son olarak, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in içki içen kimseler için buyurmuş olduğu şu öğütüne kulak verelim:

مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ وَسَكِرَ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا، وَإِنْ مَاتَ دَخَلَ النَّارَ، فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَإِنْ عَادَ فَشَرِبَ ((فَسَكِرَ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا، فَإِنْ مَاتَ دَخَلَ النَّارَ، فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَإِنْ عَادَ فَشَرِبَ فَسَكِرَ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا، فَإِنْ مَاتَ دَخَلَ النَّارَ، فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَإِنْ عَادَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ رَدْغَةِ الْخَبَالِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَا رَدْغَةُ الْخَبَالِ؟ قَالَ: غُصَارَةُ أَهْلِ النَّارِ.)) [رواه ابن ماجة وصححه الألباني]

"Kim, içki içen ve sarhoş olursa, kırk gün namazı kabul olmaz, ölürse cehenneme girer, tevbe ederse, Allah onun tevbesini kabul eder. Sonra tekrar döner, içki içen ve sarhoş olursa, kırk gün namazı kabul olmaz, ölürse cehenneme girer, tevbe ederse, Allah onun tevbesini kabul eder. Sonra tekrar döner, içki içen ve sarhoş olursa, kırk gün namazı kabul olmaz, ölürse cehenneme girer, tevbe ederse, Allah onun tevbesini kabul eder. Yeniden tevbesinden dönüp içki içen ve sarhoş olursa, Allah'ın, kıyâmet günü ona 'Radeğatu'l-Habâl'dan içirmesi haktır.

(Sahâbe):

-Ey Allah'ın elçisi! 'Radeğatu'l-Habâl' nedir? Dediler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

-O, cehennemliklerin bedenlerinden çıkan irin, kusmuk ve kanlardır." [169]

Altın ve gümüş kaplar kullanmak ve bunlarla yemek-içmek:

Günümüzde mutfak eşyası satan işyerleri arasında altın ve gümüş olan veya altın ve gümüşle kaplanmış kaplar bulundurmayan işyeri neredeyse yok gibidir.

Aynı şekilde zenginlerin evleri ve birçok otel de bu durumdadır. Hatta bu çeşit kaplar, insanların (bayram gibi) merasimlerde birbirlerine verdikleri en değerli hediyeler arasında sayılır hale gelmiştir!

Bazı insanlar da bu kapları kendi evlerinde bulundurmazlar, fakat başkalarının evlerinde ve dâvetlerinde kullanırlar. Bunların hepsi, şeriatla haram kılınmış şeylerdir.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'den bu kapları kullanmakla ilgili olarak şiddetli bir uyarı gelmiştir.

Ümmü Seleme'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

الَّذِي يَأْكُلُ أَوْ يَشْرَبُ فِي آيَةِ الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ، إِنَّمَا يُجْرَجُ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ. (([رواه مسلم]))

"Altın ve gümüş kaplarda yiyecek veya içecek kimse, karnına ancak cehennem ateşini doldurmaktadır." [170]

Bu hüküm; tabak, çatal, kaşık, bıçak, servis tepsisi, düğünlerde tatlı sunulan kaplar ve benzeri yemek takımları gibi şeyleri kapsar.

Bazıları:

"Biz bu kapları kullanmıyoruz, fakat süs olarak vitrine koyuyoruz" diyorlar. Kullanımına yol açabileceği için, bu da câiz değildir. [171]

Yalancı şahitlik yapmak:

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

فَاجْتَنِبُوا □ لِرَجْسٍ مِّن □ أَلْوَتَانٍ □ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ □ الزُّورِ □ ۝ ٣٠ خُنَفَاءَ لِلَّهِ غِيْرُ مُشْرِكِينَ بِهِ □ ... [سورة الحج من ...]
[الآيتين: ٣٠-٣١]

"Pis putlardan uzak durun ve yalan sözden sakının. (Bunları) Allah'ı birleyerek ve O'na ortak koşmadan yapın." [172]

Abdurrahman b. Ebî Bekrâ'dan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- o da babasından rivâyet ettiğine göre, o şöyle demiştir:

فَقَالَ: أَلَا أَنْبِئُكُمْ بِكَبِيرِ الْكِبَائِرِ؟ - ثَلَاثًا: - الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَغُفُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَشَهَادَةُ الزُّورِ أَوْ قَوْلُ الزُّورِ. H نَبِئُكُنَا عِنْدَ رَسُولِ ۝ ۱ (([رواه البخاري]))

"Bizler, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- yanında bulunuyorduk.

Üç defa:

-Size büyük günahların en büyüğünü haber vereyim mi? Diye buyurdu.

-Allah'a ortak koşmak, anne-babaya itaatsizlik etmektir.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir şeye yaslanmış iken doğrulup oturdu ve:

-Yalan yere şahitlik yapmak veya yalan söylemektir, buyurdu.

Bu son sözü durmadan tekrar ediyordu.Öyle ki: (O'na olan şefkâtimizden ve sevgimizden dolayı) keşke sussa! dedik."[\[173\]](#)

Burada yalancı şahitlikten sakınmanın tekrar edilmesi;insanların yalancı şahitliği hafife alması, düşmanlık ve haset gibi yalancı şahitliğe sebep olabilecek şeylerin çokluğu ve yalancı şahitlik sonucu ortaya çıkabilecek birçok zararlar nedeniyledir.

Yalancı şahitlik sonucu nice haklar yok olup yenmiş, nice suçsuz olan kimselere zulmedilmiştir. Ya da birtakım insanlar, hakları olmayan şeyleri elde etmişler veya yalancı şahitlik sonucu - onlardan olmadığı halde- kendilerini birilerinin soyuna nisbet etmişlerdir.

Bu konuda hafife alınan şeylerden birisi de, bazı insanların mahkeme önlerinde yaptıkları şu davranıştır: Oracıkta karşılaştığı birisine:

"Sen bana şahitlik yap, ben de sana şahitlik yapayım" der.

Arazi veya ev mülkiyeti veyahut da tezkiye için, olayın içyüzünü bilmeyi gerektiren bir konuda şahitlik yapar.Halbuki onunla sadece mahkeme kapısında veya koridorunda karşılaşmıştır.Bu, yalan söylemek ve yalancı şahitlik etmektir. Şahitliğin, Allah Teâlâ'nın kitabında bildirildiği gibi olması gerekir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمْنَا ... [سورة يوسف من الآية: ٨١] ...)

"Biz, ancak bildiğimize şahitlik ettik."[\[174\]](#)

Müzik ve çalgı âletleri dinlemek:

Abdullah b. Mes'ud -Allah ondan râzı olsun- Allah Teâlâ'nın:

وَمِنْ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَمُوءَ □ لِحَدِيثٍ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ □ اللَّهُ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا □ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ (٦) □
[سورة لقمان الآية: ٦]

"İnsanlardan öylesi vardır ki, hiçbir bilgisi olmaksızın Allah yolundan saptırmak ve onunla alay etmek için boş sözü satın alırlar. Onlar için alçaltıcı bir azap vardır."[\[175\]](#)

Sözünden kastın, müzik olduğuna dâir, Allah adına yemîn ederdi.[\[176\]](#)

Ebu Âmir ve Ebu Mâlik el-Eş'arî'den -Allah ikisinden de râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

لَيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ يَسْتَجِلُّونَ الْحَرَ وَالْحَرِيرَ وَالْخَمَرَ وَالْمَعَازِفَ، وَلَيَنْزِلَنَّ أَقْوَامٌ إِلَى جَنْبِ عِلْمٍ يَرُوحُ عَلَيْهِمْ بِسَارِحَةٍ لَهُمْ، ((يَأْتِيهِمْ يَغْنِي الْفَقِيرَ لِحَاجَةٍ فَيَقُولُونَ: ارْجِعْ إِلَيْنَا غَدًا، فَيَبْيِثُهُمُ اللَّهُ وَيَضَعُ الْعِلْمَ، وَيَمَسُخُ آخِرِينَ قَرَدَةً وَخَنَازِيرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.))
[رواه البخاري]

"Ümmetimden zinâyı, ipeği, içkiyi ve çalgıyı helal kılacak bazı topluluklar çıkacaktır. Yine, bazı topluluklar da bir dağın eteğine inecekler, çoban onların sürüsünü sabahları yanlarına getirecek, fakir birisi de, bir ihtiyacı için onların yanlarına gelecektir. Onlar adama:

-Bize yarın gel, diyecekler. Bunun üzerine Allah onları geceleyin yakalayır ve dağı tepelerine geçirerek bir kısmını helâk eder. Geri kalanlarını da sûretlerini değiştirerek kıyâmet gününe kadar maymun ve domuzlara çevirir." [177]

Enes b. Mâlik'ten -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

لَيَكُونَنَّ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ خَسْفٌ وَقَذْفٌ وَمَسْحٌ؛ وَذَلِكَ إِذَا شَرِبُوا الْخُمُورَ، وَاتَّخَذُوا الْقَيْنَاتِ، وَضَرَبُوا بِالْمَعَازِفِ. (([سلسلة الأحاديث الصحيحة]

"Bu ümmet içerisinde, içki içtikleri, kadın sanatçılar edindikleri ve çalgı âletleri kullandıkları zaman, başlarına öyle azaplar gelecektir ki, yere batacaklar, başlarına üstlerinden azaplar yağacak ve şekilleri değiştirilecek (başka sûretlere çevrileceklerdir)." [178]

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- dümbelek anlamına gelen Kûbe'yi yasaklamıştır. Kavalı (nefesli çalgıyı), fâcir ahmakın sesi olarak tanımlamıştır. İmam Ahmed gibi geçmiş âlimler; ud, tambur, kaval, keman ve zil gibi, eğlence ve çalgı âletlerinin haram olduğunu bildirmişlerdir. Kemençe, kanun, org, piyano, gitar ve benzeri modern eğlence ve çalgı âletlerinin, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'den çalgı âletlerinin haram olduğuna dâir gelen hadisin kapsamına girdiğinde şüphe yoktur.

Üstelik bu âletlerin eğlence, kendinden geçirip sarhoş etmesi ve etkisi, bazı hadislerde haramlığı bildirilen eski çalgı âletlerinden daha etkilidir.

Hatta İbn-i Kayyim gibi bazı ilim ehlinin zikrettiği gibi, müziğin coşkusu ve sarhoşluğu, içkinin sarhoşluğundan daha büyüktür.

Müziğe, şarkı söyleyen ve çalgı çalan kadınların sesleri eklenirse, şüphesiz haram daha şiddetli, günah da daha büyük olur. Şarkının sözleri aşk, sevgi, tutku ve güzelliklerin nitelendirilmesi olduğunda belâ ve musibet, giderek tehlikeli ve daha ciddî olur. Bu nedenle âlimler, şarkının, zinâyâ teşvik ettiğini ve kalpte nifak tohumu ektiğini belirtmişlerdir. Genel olarak, şarkı ve müzik konusu, bu zamanın en büyük fitnelerinden birisi olmuştur.

Günümüzde saat, zil, çocuk oyuncakları, bilgisayar ve bazı telefon cihazları gibi birçok eşyaya müziğin girmesi, sorunu daha da arttırmış ve müzikten uzak durmak, kesin kararlılık gerektiren bir iş haline gelmiştir.

Bu konuda şikâyetimizi yalnızca Allah'a arz ederiz.

Gıybet etmek (başkasını çekistirmek):

Müslümanların gıybetini etmek ve onların namusları hakkında konuşmak, birçok oturumun eğlencesi haline gelmiştir. Oysa Allah Teâlâ bu davranışı yasaklamış, kullarına ondan nefret etmelerini bildirmiş ve onu, nefislerin kendisinden iğrendiği çirkin bir örnekle örneklendirmiştir.

Nitekim Allah -azze ve celle- bu konuda şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا □ جُتِبُوا كَثِيرًا مِّنَ لِّطَنِ □ لِّطَنِ □ لِّطَنِ □ لِّطَنِ □ لَا تَجَسَّسُوا □ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا □ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ ( )
أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهُهُ □ وَتَقُوا □ اللَّهُ □ إِنَّ □ اللَّهُ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ (١٢) [سورة الحجرات الآية: ١٢]

"Ey îmân edenler! Zandan çok sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin gizli hallerini araştırmayın. Kiminiz kiminizi çekiştirmesin (gıybet etmesin). Hiç biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan hemen tiksindiniz! Öyleyse Allah'ın azabından korkun (da bu çirkin işten kendinizi koruyun). Şüphesiz Allah tevbeleri çok kabul edendir, çok merhametlidir." [179]

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- de gıybetin ne anlama geldiğini şu sözüyle açıklamıştır:

أَتَدْرُونَ مَا الْغَيْبَةُ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ. قِيلَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ: إِنْ كَانَ فِيهِ ((مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَابْتَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهْتَهُ.)) [رواه مسلم]

"Gıybet nedir biliyor musunuz?

(Sahâbe):

- Allah ve elçisi daha iyi bilirler, dediler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

- (Dîn) kardeşini, onun hoşlanmayacağı bir şeyle anmandır.

-Peki o söylediğim (hoşlanılmayan) şey onda varsa, ne dersiniz? Denildi.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

-Eğer söylediğin şey onda varsa, onun gıybetini etmiş olursun. Yok eğer söylediğin şey onda yoksa, ona iftira etmiş olursun." [180]

Gıybet, kendisinde olup da onun hoşlanmadığı bir özelliğiyle müslümanı anmandır. Bu; bedeni, dîni, yaşantısı, kendisi, ahlâkı veya yaratılışı ile ilgili olabilir. Bunun çeşitli şekilleri vardır.

Örneğin; kusurlarını belirtmek veya alay etmek kastıyla bir davranışını anlatmak...

İnsanlar, gıybet konusunda gevşek davranıp onu hafife alırlar. Oysa gıybet, Allah katında çok çirkin ve kötü bir davranıştır.

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözü buna delâlet etmektedir:

الرَّبَّاءُ؛ إِثْنَانِ وَسَبْعُونَ بَابًا، أَذْنَاهَا مِثْلُ إِثْنَانِ الرَّجُلِ أُمُّهُ، وَ إِنْ أَرَبَى الرَّبَّاءُ؛ اسْتَطَالَتْ الرَّجُلُ فِي عَرَضِ أَخِيهِ.)) [سلسلة
الأحاديث الصحيحة]

"Fâiz, yetmiş iki çeşit günahdır. Bu günahların en hafîfi, kişinin annesiyle cimâ etmesi (cinsel ilişkiye girmesi) gibidir.Fâizin en şiddetlisi, müslümanın, müslüman kardeşinin namusuna (haksız yere) dil uzatmasıdır."[\[181\]](#)

Gıybet edilen bir mecliste bulunan herkesin bu kötülüğe engel olması ve gıybeti edilen kardeşini savunması gerekir.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu davranışa teşvik ederek şöyle buyurmuştur:

((مَنْ رَدَّ عَنْ عَرَضِ أَخِيهِ، رَدَّ اللَّهُ عَنْ وَجْهِ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.))

رواه أحمد وصححه الألباني

"Kim, (müslüman) kardeşinin namusunu savunursa, Allah da kıyâmet günü cehennem ateşini onun yüzünden uzak tutar."[\[182\]](#)

İnsanlar arasında laf taşımak (kovuculuk yapmak):

Aralarını bozmak için insanların sözlerini, birinden diğerine taşımak, onlar arasındaki bağların kopması, kin ve düşmanlık ateşinin alevlenmesinin en büyük sebeplerinden birisi olmaya devam etmektedir. Allah Teâlâ böyle yapana kötölemiştir.

Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَا تُطْعُ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ ۚ ۱۰ هَمَّازٌ مَشَّاءٌ بِتَمِيمٍ ۙ ۱۱ (سورة القلم الآيتان: ۱۰ – ۱۱)

"Durmadan yemin eden, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan ve sürekli laf getirip götürenlere sakın boyun eğme!"[\[183\]](#)

Huzeyfe b. el-Yemân'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ.)) [رواه البخاري]

"İnsanları, haberleri olmadan gizlice dinledikten sonra onların laflarını başkasına taşıyan kimse cennete giremez."[\[184\]](#)

Abdullah b. Abbas'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunan hadiste, o şöyle demiştir:

بُعْذَبَانِ، وَمَا يُعْذَبَانِ فِي : هِي بِحَائِطٍ مِنْ جِبْطَانِ الْمَدِينَةِ، فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعْذَبَانِ فِي قُبُورِهِمَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ هِي مَرَّ النَّبِيِّ كَبِيرٍ ! ثُمَّ قَالَ : بَلَى، وَفِي رِوَايَةٍ : وَإِنَّهُ لَكَبِيرٌ - كَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَتِرُ مِنْ بَوْلِهِ، وَكَانَ الْآخَرُ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ، ثُمَّ دَعَا بِجَرِيدَةٍ فَكَسَرَهَا كِسْرَتَيْنِ فَوَضَعَ عَلَى كُلِّ قَبْرِ مِنْهُمَا كِسْرَةً، فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ قَالَ : لَعَلَّهُ أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَنْتَبِسَا أَوْ إِلَى أَنْ يَنْتَبَسَا.))

رواه البخاري

"Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- Medine'de bir hurma bahçesinden geçerken kabirlerinde azap görmekte olan iki insanın sesini işitti.

Bunun üzerine Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Bu ikisi azap çekiyorlar. Çektikleri azap da büyük bir şey değildir (kolay, fakat ondan korunmaları nefislerine zor gelen bir şey idi.) (Başka bir rivâyette: Oysa o şey, büyük günah idi.)

Sonra şöyle buyurdu:

-Evet! Onlardan birisi, idrar sıçrantısına karşı korunmaz, diğeri ise (insanlar arasında) laf getirip-götürdü.

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- sonra yaprağı olmayan yaş bir hurma dalı isteyerek onu ikiye ayırdı. Bir parçasını birinin üzerine, diğeri de öbürünün üzerine dikti.

Bunun üzerine sahâbe:

- Bunu niçin böyle yaptın ey Allah'ın elçisi? Dediler.

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

-Bu iki dal, kurumadıkça veya kuruyuncaya kadar o ikisinden azabın hafifletilmesini ümit ederim."[\[185\]](#)

Bu davranışın kötü şekillerinden birisi de, kocayı karısına, karısını da kocasına karşı kıskırtıp aralarını bozmaya çalışmaktır. Yine, bazı memurların başkalarının sözlerini, onları kötü bir konuma düşürmek ve onlara zarar vermek için müdüre veya yetkili kimseye aktarmasıdır. Bütün bunlar haram olan davranışlardır.

İzinsiz olarak insanların evlerinin içine göz atmak (röntgencilik yapmak):

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَطْهَارِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (٢٧)
[سورة النور الآية: ٢٧]

"Ey îmân edenler! Kendi evleriniz dışındaki evlere, sahiplerinden izin isteyip onlara selâm vermeden girmeyin. Böyle yapmanız sizin için daha uygundur. Olur ki düşünür, hikmetini anlarsınız."[\[186\]](#)

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, izin istemekteki sebebin; ev sahiplerinin görülmesi mahrem olan şeylerine bakma endişesi olduğunu şöyle haber vermiştir:

إِنَّمَا جُعِلَ الْإِسْتِذْنَانُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ. (([رواه البخاري]))

"İzin isteme, (harama) bakılmaması için meşrû kılınmıştır."[\[187\]](#)

Günümüzde binaların yakınlığı,apartmanların birbirine bitişik, kapı ve pencerelerin karşılıklı olması sebebiyle komşuların birbirlerini gözleme ihtimali daha da artmıştır. Hatta birçok kimse, bakışlarını sakınmaz olmuştur. Yüksekte oturanlardan bazıları pencere ve teraslardan, kendilerinden aşağıda oturan komşularının evlerine bilerek bakar olmuştur. Bu davranış bir ihânettir, komşuların kutsal değerlerini çiğnemektir ve harama götüren bir yoldur.Bunun yüzünden birçok belâ ve fitne meydana gelmiştir.Bu olayın ne kadar tehlikeli ve başkalarını

gizlice gözetleyenin gözünün çıkarılmasının dînen câiz olduğuna delil olarak Rasûlullah - sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözü yeterlidir:

((مَنْ أَطَّلَعَ فِي بَيْتِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَقَدْ حَلَّ لَهُمْ أَنْ يَفْقَهُوا عَيْنَهُ.)) ((

رواه مسلم

"Kim, bir kavmin evine bakmak için, onların izni olmadan başını uzatıp bakarsa, onun gözünü çıkarmaları, onlara helâldir." [188]

Başka bir rivâyette ise, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((مَنْ أَطَّلَعَ فِي بَيْتِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ، فَقَفَّوْا عَيْنَهُ، فَلَا دِيَّةَ لَهُ وَلَا قِصَاصَ.)) [رواه أحمد وصححه الألباني]

"Kim, bir kavmin evine bakmak için, onların izni olmadan başını uzatıp bakarsa, onlar da onun gözünü çıkarırlarsa, ona ne diyet, ne de kısas gerekir." [189]

İki kişinin, üçüncü kişiden ayrı olarak aralarında gizlice konuşmaları:

Bu davranış, meclislerin bir âfeti ve müslümanların arasını açmak, birbirlerine karşı kalplerini kinle doldurmak için şeytanın attığı adımlardan birisidir.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konunun hükmünü ve sebebini şöyle açıklamıştır:

((إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً، فَلَا يَتَنَاجَى رَجُلَانِ دُونَ الْآخَرِ حَتَّى تَخْتَلِطُوا بِالنَّاسِ أَجَلَ أَنْ يُخْزِنَهُ.)) [رواه البخاري]

"Üç kişi olduğunuz zaman, diğer insanlarla birlikte oluncaya kadar, iki kişi diğerinden ayrı olarak kendi aralarında (gizlice) konuşmasın. Çünkü bu davranış, o üçüncü kişiyi üzer." [190]

Üç kişinin dördüncü kişiden ayrı olarak, kendi aralarında gizlice konuşmaları da bu hükme girer.

Aynı şekilde iki kişinin, üçüncü kişiden ayrı olarak, kendi aralarında üçüncü kişinin anlamadığı bir dilde konuşmaları da böyledir.

Şüphesiz iki kişinin üçüncüden ayrı olarak aralarında gizlice konuşmaları, üçüncü kişi için bir çeşit aşağılama içerir veya iki kişinin, üçüncü kişide, kendisi aleyhinde kötülük istedikleri izlenimini uyandırır.

Elbiselerin paçalarını, aşık kemiklerinden aşağıda olacak şekilde uzun tutmak:

Elbisenin paçasını aşık kemiklerinden aşağıda olacak şekilde uzun tutmak, insanların basit ve önemsiz olduğunu sandıkları, halbuki Allah Teâlâ katında pek büyük günah olan şeylerdendir. Kimisinin elbisesi yere değer, kimisinin ise arkasından sürünür.

Ebu Zer el-Gıfârî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يَكْلَمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، وَلَا يَرْكَبُهُمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: الْمُسْبِلُ [وَفِي رَوَايَةٍ: إِزَارُهُ] وَالْمَنَانُ [وَفِي ((رَوَايَةٍ: الَّذِي لَا يُعْطَى شَيْئًا إِلَّا مَنَهُ] وَالْمُنْفِقُ سَلَعَتُهُ بِالْخَلْفِ الْكَاذِبِ.)) [رواه مسلم]

"Üç sınıf insan vardır ki, Allah kıyâmet günü onlarla (hoşlarına gidecek bir sözle) konuşmayacak, onlara (rahmet nazarıyla) bakmayacak, onları (günahlarından) temize çıkarmayacak ve onlar için acıklı bir azap olacaktır. (Bunlar:) Elbisesinin paçası, (başka bir rivâyette: İzârının alt kısmı) aşık kemiklerinden aşağı sarkan, iyiliği başa kakan (başka bir rivâyette: Başa kakmadan bir şey vermeyen) ve satarken malının üzerine yalan yere yemîn ederek satandır." [191]

"Ben, elbisemin alt kısmını veya paçasını kibir için uzatmıyorum" diyerek kendisini temize çıkaran kimsenin, bu gerekçesi kabul edilemez. Elbisesinin alt kısmını veya paçasını uzun tutan kimse hakkında tehdit geneldir. Bir kimse, elbisesinin alt kısmını veya paçasını ister kibir kastıyla uzun tutsun, isterse kibir kastı olmadan uzun tutsun, hüküm aynıdır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözü buna delâlet etmektedir:

مَا تَخَتَّ الْكَعْبَيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فَفِي النَّارِ.)) [رواه أحمد وصححه الألباني]

"İzârı (elbisenin alt kısmı)nın paçası, aşık kemiklerinden aşağı sarkan kimse ateştedir." [192]

Bir kimse, elbisesinin paçasını kibirden dolayı aşık kemiklerinden aşağıda olacak şekilde uzun tutarsa, azabı daha şiddetli ve daha büyük olur.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

مَنْ جَرَّ تَوْبَهُ خِيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.)) [رواه البخاري]

"Kim, kendini beğenmiş bir şekilde elbisesini giyerek yerden sürükler ve çalım satarak yürürse, Allah, kıyâmet günü ona (rahmet nazarıyla) bakmayacaktır." [193]

Bunun sebebi; bu kimse, hem kendini beğenmek, hem de elbisesini yerden sürükleyerek yürümek sûretiyle iki haramı birden işlemiştir.

Elbiseyi haddinden fazla uzatmak, izârda olduğu gibi, gömlek ve imame (sarık) gibi bütün elbiseler için geçerlidir.

Nitekim İbn-i Ömer'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

الْإِسْبَالُ فِي الْإِزَارِ وَالْقَمِيصِ وَالْعِمَامَةِ، مَنْ جَرَّ مِنْهَا شَيْئًا خِيَلَاءَ، لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.)) [رواه أبو داود وصححه الألباني]

"Elbiseyi haddinden fazla uzatmak, izâr, gömlek ve sarıkta olur. Kim, kendini beğenmiş bir şekilde bunlardan birisini giyip çalım satarak yürürse, Allah kıyâmet günü ona (rahmet nazarıyla) bakmayacaktır." [194]

Rüzgâr estiğinde görünmesi câiz olmayan yerlerin görünmesini önlemek için kadının, ayaklarını örtmesi için, elbisesini bir veya iki karış uzun tutabilir. Fakat elbisesinin paçasını belirlenen uzunluktan fazla yapması, câiz değildir.

Nitekim bazı düğün törenlerinde gelinlerin giydikleri gelinliklerin metrelerce uzun olur, hatta gelinin arkasından bazıları onun elbisesini taşırlar.

Ne şekilde olursa olsun erkeklerin altın kullanmaları:

Ebu Musa el-Eş'arı'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

أَحْلَ لِنَاتِ أُمَّتِي الْحَرِيرُ وَالذَّهَبُ، وَحَرَّمَ عَلَى ذُكُورِهَا. ((

رواه أحمد وصححه الألباني]]

"Ümmetimin kadınlarına ipek ve altın helal kılındı, erkeklerine ise haram kılındı." [195]

Günümüzde, çarşılarında erkekler için tasarlanıp çeşitli ayarlarda altından yapılmış veya tamamıyla altınla kaplanmış saatler, gözlükler, düğmeler, kalemler, zincirler ve madalya denilen şeyler bulunmaktadır. Bazı yarışmaların ödülleri arasında ilân edilen çirkin şeylerden birisi de "altın erkek saati"nin olmasıdır.

Abdullah b. Abbas'tan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in bir adamın elinde altın yüzük görünce, onu çıkarıp atmış ve şöyle buyurmuştur:

خُذْ خَاتِمَكَ انْتَفِعْ بِهِ، قَالَ: لَا وَاللَّهِ! لَا: ه: لِيَعْمِدُ أَحَدُكُمْ إِلَى جَمْرَةٍ مِنْ نَارٍ فَيَجْعَلُهَا فِي يَدِهِ، فَقِيلَ لِلرَّجُلِ بَعْدَ مَا ذَهَبَ رَسُولُ ا ((
رواه مسلم [(H. أَخَذَهُ أَبَدًا وَقَدْ طَرَحَهُ رَسُولُ ا

"Sizden biriniz kasıtlı olarak cehennem ateşinden bir parça alıp da eline koyar mı?

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- gittikten sonra (O'nun emriyle elindeki altın yüzüğü yere atan) adama:

-Yüzüğü al ve başka bir şeyde kullan, denildi.

Bunun üzerine o adam dedi ki:

-Allah'a yemîn olsun ki hayır, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- attıktan sonra onu kesinlikle almayacağım." [196]

Kadınların kısa, ince ve dar elbise giymeleri:

Düşmanlarımızın bu zamanda bize karşı savaşta kullandıkları şeylerden birisi de, elbiselerin şekillerini ve dikimlerini kendilerinin belirlediği, müslümanlar arasında revaç bulan moda giysileri ve elbiselerdir.

Bu elbiseler; kısa ve şeffaf veya dar olması nedeniyle avret yerlerini örtmez durumdadır. Birçok elbisenin kadınlar arasında ve mahremlerin yanında bile giyilmesi câiz değildir.

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu çeşit elbiselerin son dönem kadınları arasında ortaya çıkacağını bize haber vermiştir.

Nitekim Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

صِنْفَانِ مِنَ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا: قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطُ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ، وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَّاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ (([رواه مسلم]

"Cehennem ehlinde iki sınıf insan vardır ki o iki sınıf insanı benim yaşadığım asırda henüz göremedim. Bu iki sınıftan birincisi; ellerinde dana kuyruğu gibi kırbaçlarla (haksız yere) insanlara vuran kimselerdir. İkincisi ise; gerçekte giyinmiş oldukları halde tenlerini gösteren ince elbise giyinmeleri veya vücutlarının tamamını değil de bir kısmını örten elbiseler giyinmeleri sebebiyle çıplak gibi olan, kalpleri Allah'a itaatten sapan, saçlarını fâhişe kadınlar gibi tarayan veya süsleriyle erkeklerin kalplerini fesada götüren, başları deve hörgüçleri gibi olan kadınlardır. Bu kadınlar, cennete giremezler ve kokusunu dahi alamazlar. Oysa cennetin kokusu şu şu kadar uzak mesafeden hissedilir." [197]

Bu elbiselere, arkasından uzunca yırtmaçlı veya birkaç yönden yırtmaçlı giysiler de girer. Oturduğu zaman avret yerlerinin bir kısmı ortaya çıkar. Burada ayrıca kâfirlere benzeme, modada ve utanç verici yeni giysilerde onlara uyma olayı vardır.

Allah Teâlâ'dan bizi bunlardan uzak tutmasını dileriz. Bazı elbiselerin üzerinde bulunan, şarkıcıların, müzik topluluklarının, içki şişelerinin çirkin resimleri ile dînen haram kılınan canlı resimleri, haç işâretleri, ahlâksız kulüplerin ve derneklerin amblemleri veya çoğunlukla yabancı dille yazılan, şeref ve namusa aykırı çirkin sözler şeyler de, dînen haram kabul edilen şeylerdendir.

Kadınlar ve erkeklerin, insan saçından veya başkasından yapılan takma saç (peruk) kullanmaları:

Esma binti Ebî Bekir'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ لِي ابْنَةً عَرِيْسًا أَصَابَتْهَا حَصْبَةٌ فَتَمَرَّقَ شَعْرُهَا أَفَأَصِلُّهُ؟ فَقَالَ: لَعَنَ اللَّهُ هِيَ جَاءَتْ امْرَأَةً إِلَى النَّبِيِّ ((الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ.))

[رواه مسلم]

"Bir kadın, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'e gelerek:

- Ey Allah Rasûlü! Gelinlik çağında bir kızım var. Kızamık geçirdi ve saçları döküldü. Ona saç takayım mı? Diye sordu.

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

- Saç takana ve saç taktırana, Allah lânet etsin." [198]

Câbir b. Abdullah'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

أَنْ تَصِلَ الْمَرْأَةُ بِرَأْسِهَا شَيْئًا. (([رواه مسلم] هِيَ زَجَرَ النَّبِيِّ))

"Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-, kadının başına (saç türü) bir şey taktırmasını yasakladı." [199]

Bunun örneklerinden birisi de günümüzde peruk olarak bilinen şeydir.

Yine günümüzün saça saç ekleyen kadınlarından birisi de, salonları dînen çirkin sayılan birçok şeylerle dolu olan kadın kuaförlerdir.

Yine,ahlâktan yoksun bazı erkek ve kadın sanatçıların dizi ve tiyatrolarda takma saç giymeleri (peruk takmaları) bu haramın örneklerindendir.

Giyimde, konuşma ve görünüşte, erkeklerin kadınlara ve kadınların da erkeklere benzemeleri:

Erkeğin erkeklik fitratını koruması,kadının da kadınlık fitratını koruması, Allah Teâlâ'nın kullarını yaratmış olduğu fitrattandır. Bu, insan hayatının düzeni için vazgeçilmez unsurlardan birisidir.Erkeklerin kadınlara, kadınların da erkeklere benzemesi bu fitrata aykırıdır. Bu, bozulmaya giden kapıların açılması ve toplumdaki çözülmenin yayılmasıdır. Bu davranış, dînen haramdır. Şer'i bir nasta bir işi yapan hakkında lânet geçiyorsa, o işin haram kılındığına delâlet eder.

Nitekim Abdullah b. Abbas'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

((الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ، وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ.)) [رواه البخاري] H لَعَنَ رَسُولُ ا

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- erkeklerden kadınlara benzeyenlere ve kadınlardan erkeklere benzeyenlere lânet etti." [200]

Yine, İbn-i Abbas'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

((الْمُخَنَّثِينَ مِنَ الرِّجَالِ، وَالْمُتَرَجِّلَاتِ مِنَ النِّسَاءِ.)) [رواه البخاري] H لَعَنَ النَّبِيُّ

"Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- (giyim, ses, görünüş ve konuşma gibi hareketlerde) kadınlaşan (kadınlara benzeyen) erkeklere ve (giyim, görünüş, yürüyüş ve sesini yükseltme gibi hareketlerde) erkekleşen (erkeklere benzeyen) kadınlara lânet etti." [201]

Bu benzeyiş, vücudu kadınlaştırmak, konuşma ve yürüyüşte kadınsı davranmak gibi,hareket,duruş ve yürüyüş gibi konularda olabilir.

Aynı şekilde, giyim ve kuşamda da iki cinsten her birinin diğerine benzemesi ve kendi özelliğinden olmayan şeyde başkasına benzemesi câiz değildir. Erkeğin -hippi ve metalci gruplar arasında yaygın olduğu gibi- kolye, bilezik, halhal ve küpe gibi şeyler takması câiz değildir. Yine, kadının; gömlek gibi erkeklere âit giysileri giymesi câiz değildir.

Hatta kadının görünüş, dikim ve renk konularında,erkeklere aykırı hareket etmesi gerekir.Giyim ve kuşam konusunda, iki cinsin herbirinin diğerine aykırı hareket etmesi gerektiğine delil ise, şu hadistir:

Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

الرَّجُلُ يَلْبَسُ لِبْسَةَ الْمَرْأَةِ وَالْمَرْأَةُ تَلْبَسُ لِبْسَةَ الرَّجُلِ.)) [رواه أبو داود وصححه الألباني] H [تَلْبَعَنَ رَسُولُ ١] ((

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, kadın giyinişiyle giyinen erkeğe ve erkek giyinişiyle giyinen kadına lânet etti." [202]

Saçı siyaha boyamak:

Bu konuda doğru olan, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözünde zikredilen tehdit dolayısıyla bu davranışın haram olduğudur:

يَكُونُ قَوْمٌ يَخْضِبُونَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ بِالسَّوَادِ كَحَوَاصِلِ الْحَمَامِ، لَا يَرِيحُونَ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ.)) [رواه أبو داود وصححه الألباني]

"Son zamanlarda saç ve sakalını, güvercinin göğsü gibi siyaha boyayan insanlar olacaktır. Onlar (beş yüz yıllık mesafeden hissedilmesine rağmen) cennetin kokusunu alamayacaklar." [203]

Bu davranış, saç veya sakalında beyazlık belirlemeye başlayan kişilerin çoğunda yaygındır. Bu kimseler, beyazlığı siyah boya ile değiştirirler ki bu davranışın, başkalarını kandırmak, insanlardan hakikati gizlemek ve gerçek şeklinden başka bir şekle bürünmek gibi zararları vardır. Şüphesiz bunun kişisel davranış üzerinde de olumsuz etkisi vardır. Bir çeşit gururlanmaya neden olabilir.

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- saçı veya sakalındaki beyazlığı sarılık, kızılık veya kahverengiye çalan renk veren kına ile değiştirdiği sâbittir.

Nitekim Mekke'nin fethi günü Ebu Kuhâfe saçı ve sakalı bembeyaz bir halde getirildiğinde, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

عَيِّرُوا هَذَا بِشَيْءٍ وَاجْتَنِبُوا السَّوَادَ.)) [رواه مسلم]

"Bu beyazlığı kına gibi bir şeyle değiştirin ve (bu işte) siyahtan sakının." [204]

Doğrusu, bu konuda kadın, erkek gibidir. Siyah olmayan saçlarını siyaha boyaması câiz değildir.

Elbise, duvar, kâğıt vb. şeylerin üzerine canlı resmi yapmak:

Abdullah b. Mes'ud'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُصَوِّرُونَ.)) [رواه البخاري]

"İnsanlar içerisinde kıyâmet günü Allah katında azabı en çetin olanı (canlı) resim çizenlerdir." [205]

Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِي، فَلْيَخْلُقُوا حَبَّةً وَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً.)) [رواه البخاري]

"Allah -azze ve celle- buyurdu ki:

-Benim yarattığım gibi yaratmaya kalkışandan daha zâlim kim olabilir! Haydi bir tâne (buğday tohumu) yaratsınlar! Veya haydi bir toz zerresi (karınca yavrusu) yaratsınlar!".[\[206\]](#)

Abdullah b. Abbas'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

كُلُّ مُصَوِّرٍ فِي النَّارِ، يَجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوْرَ هَا نَفْسًا، فَتُعَذِّبُهُ فِي جَهَنَّمَ. ((

[[رواه مسلم]]

"Her tasvir yapan (ruh taşıyan canlı resim yapan) kişi cehennemdedir. Yaptığı her resim için (Allah tarafından) bir ruh yaratılır ve o ruh cehennemde ona azap eder."[\[207\]](#)

Abdullah b. Abbas -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

إِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا، فَاصْنَعْ الشَّجَرَ، وَمَا لَا نَفْسَ لَهُ. (([رواه مسلم])

"Mutlaka yapacaksan, ağaç ve ruh taşımayan varlıkların resimlerini yap."[\[208\]](#)

Bu hadisler; insan ve ruh taşıyan hayvanların iki boyutlu resimlerini yapmanın -ister basılmış, ister çizilmiş, ister nakşedilmiş veya ister oyulmuş olsun veya kalıp gibi bir şeyle dökülerek yapılmış olsun- haram olduğuna delâlet etmektedir. Resmin haram oluşu hakkındaki hadisler, bu zikredilen şeylerin hepsini kapsar.

Müslüman, şeriatın naslarına boyun eğer ve: Ben ona tapmam ve ona secde etmem! Diyerek tartışmaya girmez. Akıllı insan, günümüzde resim yapmanın veya çekmenin yaygınlaşması sonucu ortaya çıkan zararlardan sadece birisine, basiretle bakıp düşünse, şeriatın resim yapmayı veya çekmeyi yasaklamasındaki hikmetin bir kısmını anlamış olur. Bu resimlerin yol açmış olduğu kötülük, iç güdülerin uyarılması ve şehvetlerin tahrik edilmesi şeklinde ortaya çıkan, hatta zinâyâ kadar götüren bir kötülüktür.

Müslümanın, meleklerin evine girmekten kaçınmalarına sebep olmaması için, evinde canlı varlıkların resimlerini bulundurmaması gerekir.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا تَصَاوِيرُ. (([رواه البخاري])

"Köpek ve resimler bulunan eve melekler girmezler."[\[209\]](#)

Bazı müslümanların evlerinde bir kısmı kâfirlerin taptıkları ilahların heykelleri olan süs eşyası veya hediyelik eşya gerekçesiyle konulan biblolar bulunmaktadır. Bunların haramlılığı, diğerlerinden daha şiddetlidir.

Aynı şekilde asılı olan resimlerin haramlılığı, asılı olmayan resimlerden daha şiddetlidir. Bu resimler, resimdeki nice kişilerin yüceltilmesine, üzüntülerin tazelenmesine ve başkalarına karşı övülmelere yol açmıştır.

"Resimler hatıra içindir" denilemez. Çünkü müslümanlardan değerli veya yakın akraba olan birisinin gerçek hatırası kalpte olur. Onlar için rahmet ve bağışlanma dileyerek duâ edilir. Bundan dolayı evde bulunan bütün resimlerin çıkartılması veya üzerinin silinmesi gerekir.

Ancak konserve kutularının üzerinde bulunması kaçınılmaz hale gelen resimler, sözlük, kaynak eserler ve kendisinden faydalanılan kitaplardaki resimler gibi çıkarılması zor ve oldukça meşakkatli olanlar -imkan ölçüsünde yok edilmesine çalışmak kaydıyla- istisna tutulabilir. Bunların bir kısmında bulunan çirkin resimlerden de sakınmak gerekir.

Aynı şekilde kimlik kartları gibi belgelerde gerekli olan resimleri saklamak mümkündür. Bazı âlimler, yerlere döşenen ayakların altında kalan resimlere izin vermişlerdir.

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ ... (سورة التغابن من الآية: ١٦)

"Gücünüz yettiği kadarıyla Allah'tan korkun." [210]

Yalan rüyâ uydurmak:

Bazı insanlar görmedikleri halde kasıtlı olarak rüyâ uydururlar. Bunu, insanlar arasında bir üstünlük ve isim edinebilmek veya maddî bir çıkarı elinde tutabilmek için ya da aralarında düşmanlık olan birilerini korkutmak için yaparlar. Halkın birçoğunun rüyâlarla ilgili inançları ve rüyalara sıkı bağlılıkları vardır. Dolayısıyla, yalan rüyâ ile kandırılırlar. Böyle yapanlara ağır bir uyarı vardır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

((رَوَاهُ الْإِسْلَامُ مِنْ أَكْثَرِ الْفُرَى أَنْ يَدْعِيَ الرَّجُلُ إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ، أَوْ يُرِي عَيْنَهُ مَا لَمْ تَرَ أَوْ يَقُولَ عَلَى رَسُولٍ))
[البخاري]

"Kişinin, babasından başkasına âit olduğunu iddiâ etmesi, rüyâsında bir şey görmediği halde gördüğünü söylemesi veya Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in söylemediği bir şeyi, O'nun adına söylemesi (O'na iftirâ edilmesi), şüphesiz en büyük iftirâlardandır." [211]

Yine şöyle buyurmuştur:

مَنْ تَحَلَّمَ بِحُلْمٍ لَمْ يَرَهُ كُفَّ أَنْ يَعْقَدَ بَيْنَ شَعِيرَتَيْنِ وَلَنْ يَفْعَلَ ... (( ))

رواه البخاري

"Kim, görmediği bir rüyâyı gördüğünü iddia ederek yalan söylerse, (kıyâmet günü) iki arpa tanesini birbirine düğümlemekle görevlendirilir, fakat bunu asla yapamayacaktır..." [212]

İki arpanın ucunu birbirine düğümlemek, imkansız bir iş olduğu için cezası da yaptığı işin türünden olmuştur.

Kabrin üzerine oturmak veya ayak basmak veyahut da mezarlıklarda tuvâlet ihtiyacını gidermek:

Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

لَأَنْ يَجْلِسَ أَحَدُكُمْ عَلَى جَمْرَةٍ فَتُحْرَقَ ثِيَابُهُ فَتَخْلُصَ إِلَى جِلْدِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَجْلِسَ عَلَى قَبْرِ ((رَوَاهُ مُسْلِمٌ))

"Birinizin bir ateş parçası üzerine oturarak elbisesinin yanması ve ateşin derisine kadar ulaşması, onun için bir kabrin üzerine oturmasından daha hayırlıdır." [213]

Bazı insanların, ölülerini gömerlerken kabirlerin üzerlerine bastıklarını görürsün. Diğer ölülere saygı göstermeksizin yakındaki kabirlerin üzerinde dolaşırlar, bazen de aldırmadan ayakkabılarıyla üzerlerine basarlar. Bu davranışın ne kadar büyük günah olduğu konusunda Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

لَأَنْ أَمْشِيَ عَلَى جَمْرَةٍ أَوْ سَيْفٍ أَوْ أَخْصَفَ نَعْلِي بِرَجُلِي، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَمْشِيَ عَلَى قَبْرِ مُسْلِمٍ. ((رواه ابن ماجه وصححه)) [الألباني]

"Bir ateş parçasının veya kılıcın üzerinde yürümem ya da ayakkabılarımın ayaklarıma dikilmesi bana bir müslümanın kabri üzerinde yürümemden daha sevimsidir." [214]

Mezarlık arazisini işgal edip üzerinde işhanı veya konut inşaatı yapanların hali nice olur?!

Mezarlıklarda tuvâlet ihtiyacını gidermek ve oraları pislemek ise, bazı ahlâksızların yaptığı bir iştir. Tuvâlet ihtiyacı gelince bir mezarlığın duvar dibine yaklaşp veya içeriye girip çirkin kokusu ve pislği ile ölülere eziyet verir.

Oysa Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَمَا أَبَالِي أَوْسَطَ الْقُبُورِ قَضَيْتُ حَاجَتِي أَوْ وَسَطَ السُّوقِ. ((...))

[رواه ابن ماجه وصححه الألباني]

"Tuvâlet ihtiyacımı, kabirlerin arasında gidermem ile çarşı ortasında gidermem, benim için aynıdır." [215]

Yani mezarlıkta tuvâlet ihtiyacını gidermenin çirkinliği, çarşı ve pazarda, insanların önünde avret yerini açıp tuvâlet ihtiyacını gidermenin çirkinliği gibidir.

Pislikleri ve çöpleri bilerek -özellikle de duvarları yıkılmış ve terk edilmiş olan- mezarlıklara atanların bu tehditten payları vardır. Kabirleri ziyâret sırasında dînen uyulması gereken kurallardan birisi de, kabirler arasında yürümek istediğinde, insanın ayakkabılarını çıkarmasıdır.

İdrar sıçrantısından sakınmamak:

Bu şeriatın güzel yönlerinden birisi de, insan hayatını düzenleyen her şeyi getirmiş olmasıdır. Bunlardan birisi de necâsetin/pisliğin ortadan kaldırılması, yok edilmesidir. Bunun için "istincâ" [216] ve "isticmâr" [217] meşru kılınmış ve bu şekilde necâsetten temizlenmenin ve arınmanın nasıl yapılacağı açıklanmıştır.

Bazı insanlar (tuvâletten sonra) pisliğin temizlenmesinde gevşek davranırlar. Bu da, elbise veya vücudun necis olmasına, dolayısıyla kıldığı namazın geçersiz olmasına neden olur. Oysa Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- (bir gün) Medine'de bir hurma bahçesinden geçerken kabirlerinde azap çekmekte olan iki insanın sesini işitti. Bunun üzerine Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

يُعَذِّبَانِ، وَمَا يُعَذِّبَانِ فِي كَبِيرٍ! ثُمَّ قَالَ: بَلَى، [وفي رواية: وَإِنَّهُ لَكَبِيرٌ] كَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَتِرُ مِنْ بَوْلِهِ، وَكَانَ الْآخَرُ يَمْشِي بِالْثَّمِيمَةِ، ثُمَّ دَعَا بِجَرِيدَةٍ فَكَسَرَهَا كِسْرَتَيْنِ فَوَضَعَ عَلَى كُلِّ قَبْرٍ مِنْهُمَا كِسْرَةً، فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ قَالَ: لَعَلَّهُ أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُمَا مَا لَمْ تَنْبَسَا أَوْ إِلَى أَنْ يَنْبَسَا. ((رواه البخاري))

"Bu ikisi azap çekiyorlar. Çektikleri azap da büyük bir şey değildir (kolay olan, fakat ondan korunmaları nefislerine zor gelen bir şey idi.) (Başka bir rivâyette: Oysa o şey, büyük günah idi.)

Sonra şöyle buyurdu:

- Evet! Onlardan birisi, idrar sıçrantısına karşı korunmaz, diğeri ise (insanlar arasında) laf getirip-götürdü.

Nebi-sallallahu aleyhi ve sellem- sonra yaprağı olmayan yaş bir hurma dalı isteyerek onu ikiye ayırdı. Bir parçasını birinin üzerine dikti, diğeri de öbürünün üzerine dikti. Bunun üzerine sahâbe:

- Bunu niçin böyle yaptın ey Allah'ın elçisi? Dediler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

- Bu iki dal, kurumadıkça veya kuruyuncaya kadar o ikisinden azabın hafifletilmesini ümit ederim."[\[218\]](#)

Hatta, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle haber vermiştir.

((أَكْثَرُ عَذَابِ الْقَبْرِ فِي الْبَوْلِ)) ((رواه أحمد وصححه الألباني))

"Kabir azabının çoğu, idrar sebebiyledir."[\[219\]](#)

İdrarı kesilmeden aceleyle kalkmak, üzerine idrar sıçrayacak şekilde veya böyle bir yerde bilerek idrarını yapmak, istincâ veya isticmârı terk etmek veya gereği gibi yapmamak, idrar sıçrantısına sakınmamaya girer.

Çağımızda kâfirlere benzeme öyle bir noktaya ulaştı ki, bazı tuvâletlerde duvarlara monte edilen ve etrafı açık, idrar ihtiyacını giderme yerleri bulunur olmuştur. Kişi oraya giderek utanmadan,giren ve çıkanın gözleri önünde idrarını yapmakta, sonra da elbisesini kaldırıp necâset olan idrarın üzerine giymektedir. Böylelikle çirkin ve haram olan iki işi birlikte yapmış olur.

Birincisi:Avretini,insanların görmesinden korumamış,

İkincisi ise; idrarından temizlenip arınmamıştır.

İstemedikleri halde bir topluluğun konuşmalarına kulak vermek:

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا □ جَنِّبُوا كَثِيرًا مِّنَ اللَّطَنِ □ إِنَّ بَعْضَ اللَّطَنِ إِثْمٌ □ وَلَا تَجَسَّسُوا □ وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا □ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ)
أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا □ فَكَرِهْتُمُوهُ □ وَتَقُوا □ لِلَّهِ □ إِنَّ □ لِلَّهِ □ تَوَّابٌ □ رَّحِيمٌ ([سورة الحجرات الآية: ١٢]

"Ey îmân edenler! Zandan çok sakının. Çünkü zannın bir kısmı gûnahtır. Birbirinizin gizli hallerini araştırmayın. Kiminiz kiminizi çekiştirmesin (gıybet etmesin). Hiç biriniz, ölmüş

kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan hemen tiksindiniz! Öyleyse Allah'ın azabından korkun (da bu çirkin işten kendinizi koruyun). Şüphesiz Allah tevbeleri çok kabul edendir, çok merhametlidir." [220]

Abdullah b. Abbas'tan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((مَنِ اسْتَمَعَ إِلَى حَدِيثِ قَوْمٍ وَهُمْ لَهُ كَارُهُونَ، صُبَّ فِي أُذُنِهِ الْأَنْكُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.)) [رواه الطبراني في الكبير وصححه الألباني]

"Kim, kendisinden hoşlanmadıkları halde bir topluluğun konuşmalarını dinlerse, kıyâmet günü kulağına eritilmiş kurşun dökülür." [221]

Onlardan habersiz, onlara zarar vermek için, konuşmalarını başkalarına taşırsa, insanların konuşmalarını gizlice dinlemenin günahına başka bir günah daha eklemiştir ki, o da Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu hadisine muhatap olur:

((لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ.)) [رواه البخاري]

"İnsanları, haberleri olmadan gizlice dinledikten sonra onların laflarını başkasına taşıyan kimse cennete giremez." [222]

Kötü komşuluk:

Allah Teâlâ, Kitab'ında bizden komşuyu gözetmemizi vasiyet ederek şöyle buyurmuştur:

وَعِبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۚ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنُبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۚ (سورة النساء الآية: ٣٦)

"Allah'a ibâdet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaş, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara (köle, cariye, hizmetçi, işçi ve benzerlerine) iyi davranın. Allah, kendini beğenen ve dâima övünen kimseyi sevmez." [223]

Hakkının büyük olmasından dolayı komşuya eziyet vermek, haramlardanandır.

Nitekim Ebu Şureyh'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَاللَّهُ لَا يُؤْمِنُ! وَاللَّهُ لَا يُؤْمِنُ! وَاللَّهُ لَا يُؤْمِنُ! قِيلَ: وَمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: الَّذِي لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقِهِ.)) [رواه البخاري]

"Allah'a yemîn olsun ki îmân etmez (mü'min değildir!)! Allah'a yemîn olsun ki îmân etmez (mü'min değildir!)! Allah'a yemîn olsun ki îmân etmez (mü'min değildir!)!"

-Kim, (îmân etmez/mü'min değildir!) ey Allah'ın elçisi? Denildi.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

- Eziyetinden komşusunun emin olmadığı kimse." [224]

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- komşunun komşusunu övme veya yermesini, iyilik ve kötülüğün ölçüsü olarak belirlemiştir.

Nitekim Abdullah b. Mes'ud'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

إِذَا سَمِعْتَ جِيرَانَكَ يَقُولُونَ: قَدْ أَحْسَنْتَ، فَقَدْ: كَيْفَ لِي أَنْ أَعْلَمَ إِذَا أَحْسَنْتُ وَإِذَا أَسَأْتُ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ: إِذَا سَمِعْتَ رَجُلًا لِرَسُولٍ أ ((
أَحْسَنْتَ، وَإِذَا سَمِعْتَهُمْ يَقُولُونَ: قَدْ أَسَأْتُ، فَقَدْ أَسَأْتُ.))

رواه أحمد وصححه الألباني]]

"Bir adam, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e dedi ki:

-Ey Allah'ın elçisi! İyilik veya kötülükte bulunduğum zaman bunu nasıl anlayabilirim?

Bunun üzerine Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

- Komşularını, senin için: İyi yaptın, iyi yaptın, derlerken işitirsen, iyi yapmışsındır. Onları, senin için: Kötü yaptın, kötü yaptın, derlerken işitirsen, kötü yapmışsındır." [225]

Komşuya eziyetin çeşitli şekilleri vardır:

Aralarındaki ortak duvar üzerine giriş atmasını engellemek, binayı onun binasından yüksek yapmak, izni olmadan hava ya da güneşi almasına engel olmak, onun evinin avlusuna bakacak şekilde pencere açmak, oradan onların gizli hallerine göz atmak, çığlık ve vurma sesi gibi rahatsız edici seslerle, -özellikle de uyku ve dinlenme vakitlerinde- onlara eziyet vermek, çocuklarını dövmek ve kapısının eşğine çöp atmak bunlardandır.

Günah, komşunun hakkına tecâvüz ederek işlenirse, daha büyük olur ve katlanır.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

لَأَنْ يَزْنِي الرَّجُلُ بِعَشْرَةِ نِسْوَةٍ أَيْسَرُ عَلَيْهِ مِنْ أَنْ يَزْنِي بِامْرَأَةٍ جَارِهِ... لَأَنْ يَسْرِقَ الرَّجُلُ مِنْ عَشْرَةِ أَنْبِيَاءٍ أَيْسَرُ عَلَيْهِ مِنْ أَنْ ((
يَسْرِقَ مِنْ بَيْتِ جَارِهِ.))

رواه البخاري]]

"Kişinin on kadınla zinâ etmesi, komşusunun hanımı ile zinâ etmesinden daha hafiftir. Kişinin on evden hırsızlık yapması, komşusunun evinden hırsızlık yapmasından daha hafiftir." [226]

Bazı hâinler, komşusunun gece nöbeti dolayısıyla yokluğunu fırsat bilerek kötülük çıkarmak için evine girer.

Acıklı bir günün azabına uğrayınca vay onların haline!

Vasiyette mirasçıyı zarara uğratmak:

Şeriatın kurallarından birisi de, zarar vermenin ve zarara uğratmanın olmamasıdır. Şer'i mirasçıların hepsini ya da bir kısmını zarara uğratmak bunun örneklerindendir.

Kim böyle yaparsa Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözüyle tehdit edilmiştir:

مَنْ ضَارَّ أَضَرَ اللَّهُ بِهِ، وَمَنْ شَاقَّ شَقَّ اللَّهُ عَلَيْهِ.)) ((

رواه أحمد وصححه الألباني]]

"Kim, (ister komşusu olsun, isterse başkası olsun, müslüman) birisine (haksız yere malına, kendisine veya ırzına) zarar vermeyi kast ederse, Allah da onu zarara uğratar (aynı şekilde cezâlandırır). Kim de (müslüman) birisine (haksız yere) güçlük çıkarırsa, Allah da ona güçlük çıkarır." [227]

Mirasçılardan birisini şer'i hakkından mahrum bırakmak veya şeriatın takdir ettiğinin tersine mirasçılardan birisi için vasiyette bulunmak ya da malının üçte birinden fazlasını vasiyet etmek sûretiyle vasiyette başkasına zarar vermenin şekillerindendir.

İnsanların şer'i hükmün buyruğuna boyun eğmedikleri yerlerde, şeriatın aksine beşerî kanunlarla hüküm veren kâfir mahkemeler sebebiyle, hak sahibinin, Allah Teâlâ'nın kendisine verdiği hakkı alması imkansızlaşır. Bu mahkemeler, avukata yazdırılan haksız vasiyetin yerine getirilmesini emreder.

Elleriyle yazdıklarından dolayı onlara yazıklar olsun!

Kazandıklarından dolayı onlara yazıklar olsun!

Zarla oynamak:

İnsanlar arasında yaygın olarak kullanılan oyunların çoğu, haram kılınmış işleri içerir. İşte bunlardan birisi de, tavla vb. birçok oyunda taşların hareketi ve yer değiştirmesi işleminde kullanılan zardır. Oysa Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-, kumar ve şans oyunlarına kapı açan zardan sakındırarak şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَعِبَ بِالزَّرْدِ شَبِيرٍ، فَكَأَنَّمَا صَبَغَ يَدَهُ فِي لَحْمِ خَنْزِيرٍ وَدَمِهِ.)) (([رواه مسلم]

"Kim, zarla oynarsa, sanki elini domuz eti ve kanıyla boyamış gibi olur." [228]

Ebu Musa el-Eş'arî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَعِبَ بِالزَّرْدِ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ.)) (([رواه أحمد وصححه الألباني]

"Kim, zarla oynarsa, Allah'a ve elçisine isyan etmiştir." [229]

Mü'mine lânet etmek veya lâneti hak etmeyene lânet etmek:

İnsanların çoğu öfkelenedikleri zaman dillerine hakim olamayıp, insanlara, hayvanlara, cansızlara, günlere, saatlere, hatta kendi kendilerine ve çocuklarına lânet etmeye başlarlar. Erkek, karısına veya karısı, kocasına lânet eder. Bu çok tehlikeli bir davranıştır.

Nitekim Ebu Zeyd Sâbit b. ed-Dahhâk el-Ensârî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَعَنَ مُؤْمِنًا فَهُوَ كَفَرٌ، وَمَنْ قَذَفَ مُؤْمِنًا بِكُفْرٍ فَهُوَ كَفَرٌ.)) ((...

[رواه أحمد وصححه الألباني]

"... Kim, bir mü'mine lânet ederse, onu öldürmüş gibidir. Kim de, bir mü'mini kâfirlikle itham ederse, onu öldürmüş gibidir." [230]

Kadınlar arasında daha yaygın olması sebebiyle, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- lânetin, kadınların ateşe girmelerinin sebeplerinden birisi olduğunu açıklamıştır. Aynı şekilde çokça lânet edenler, kıyâmet günü şefaatçi olamazlar. Bundan daha tehlikelisi, haksız yere lânet etmişse, lânet sahibine döner ki belki (farkına varmadan) Allah'ın rahmetinden kovulmak ve uzaklaştırılmak için kendisine bedduâ etmiş olur.

Ölünün arkasından ağıt yakarak ağlamak:

Dinen yasaklanan, oldukça çirkin davranışlardan birisi de, bazı kadınların ölünün ardından bağırarak seslerini yükseltmeleri, ölünün güzel vasıflarını anlatarak ona duâ etmeleri ve yüzlerine vurmalarıdır. Elbiselerini parçalamaları, saçlarını kazıtmaları veya yolmaları da böyledir. Bütün bunlar, kazaya râzı olmamaya ve belâya sabredememeye delâlet eder. Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- böyle yapana lânet etmiştir.

Nitekim Ebu Umâme'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

((لَعَنَ الْخَامِشَةَ وَجَهَهَا وَالشَّاقَّةَ جَيِّبَهَا وَالذَّاعِيَةَ بِالْوَيْلِ وَالنُّثُورِ.)) [رواه ابن ماجه وصححه الألباني] ((هَذَا رَسُولُ))

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, yüzünü tırmalayan, yakasını yırtan, cehennemdeki veyl vâdisi benim yerim olsun ve helâk olayım, diyerek kendisine bedduâ eden kadına lânet etmiştir." [231]

Abdullah b. Mes'ud'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَطَمَ الْخُدُودَ وَشَقَّ الْجُيُوبَ وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ.))

[رواه البخاري]

"Yanaklarına vuran, yakasını parçalayan ve câhiliye âdetleri üzere bağırıp çağıran, bizden değildir." [232]

Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- yine şöyle buyurmuştur:

((أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَنْتَرُكُونَهَا: الْفَخْرُ فِي الْأَخْسَابِ، وَالطَّعْنُ فِي الْأَنْسَابِ، وَالْأَسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ، وَالنِّيَاحَةُ.)) [رواه مسلم]

"Ümmetimde dört haslet, câhiliyet işlerindendir. (Ümmetim) bu hasletleri bırakmayacaktır. (Bu hasletler :) Şerefiyle övünüp iftihar etmek, (başkasının) soyunu karalamak, yıldızlar aracılığıyla yağmur yağmasını istemek ve ölünün ardından ağıt yakmaktır.

(Sonra) şöyle buyurdu:

- Ölünün ardından ağıt yakan kadın, tevbe etmeden ölürse, kıyâmet günü üzerinde katrandan bir elbise ve kor ateşten bir gömlek olduğu halde kıyama durdurulacaktır." [233]

Yüze vurmak ve dağlama usulüyle yüze işâret koymak:

Câbir b.Abdullah'tan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

عَنِ الصَّرْبِ فِي الْوَجْهِ وَعَنِ الْوَسْمِ فِي الْوَجْهِ. ((HİTHİHİ RİSŪLŪ A))

[رواه مسلم]

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- yüze vurmayı ve dağlama yoluyla yüze işâret koymayı yasakladı." [234]

Birçok baba ve öğretmen, çocukları cezalandırırken bilerek yüze tokatla vururlar. Yine bazı kimseler de bunu yanında çalışanlara yaparlar. Bu davranış, Allah Teâlâ'nın insanı onunla şereflendirdiği yüze hakarettir. Bununla birlikte, yüzde toplanmış olan önemli duyu organlarından bazısının zarar görmesine de yol açabilir ki insan yaptığına pişman olur. Belki de kendisinden kısas istenir.

Her hayvan sahibinin kendi hayvanını tanıması veya kaybolduğunda sahibine iade edilmesi için, hayvanların yüzüne dağlama usulüyle yapılan damgaya gelince, bu da haramdır, hayvanın şeklini çirkinleşmek ve ona işkence etmektir. Bazı insanlar bunu, kabilesinin geleneği ve bir işâreti olduğunu öne sürse de, dağlamayı yüzün dışında başka bir yere yapmak mümkündür.

Şer'i bir özür olmaksızın müslümana üç günden fazla dargın kalmak:

Şeytanın yollarından birisi de, müslümanların arasında ayrılık oluşturmaktır. Birçok insan, şeytanın yollarına uyarak müslüman kardeşleriyle şer'i olmayan sebeplerle alakasını keserler. Bu, ya maddi bir anlaşmazlık ya da basit bir durum sebebiyle olur. Böylece dargınlık uzun süre devam eder. Belki de onunla konuşmayacağına yemîn eder, evine sokmamaya söz verir. Yolda onu görünce, ondan yüz çevirir. Bir mecliste onunla karşılaşırsa ondan önce ve ondan sonraki kişiyle tokalaşır, onu atlar. Bu, İslâmî toplumdaki zayıflığın sebeplerindendir. Bu sebeple şeriatın bu konudaki hükmü kesindir, tehdit de ağırdır.

Nitekim Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

لَا يَجِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ، فَمَنْ هَجَرَ فَوْقَ ثَلَاثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ. (([رواه أبو داود وصححه الألباني]))

"Bir müslümanın, kardeşine üç günden fazla dargın kalması, ona helal olmaz. Kim, üç günden fazla dargın kalır ve bu hal üzere ölürse, cehenneme girer." [235]

Ebu Hırâş es-Sülemî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

مَنْ هَجَرَ أَخَاهُ سَنَةً فَهُوَ كَسَفَكَ دَمِهِ. (([رواه البخاري في الأدب المفرد]))

"Kim, (müslüman) kardeşine bir yıl dargın kalırsa, onun kanını dökmüş gibidir." [236]

Müslümanlar arasındaki ayrılığın kötülüğüne, Allah Teâlâ'nın bağışlamasından yoksun bırakılmak yeterlidir.

Nitekim Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

تُعْرَضُ أَعْمَالُ النَّاسِ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّتَيْنِ: يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَيَوْمَ الْخَمِيسِ؛ فَيُغْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ إِلَّا عَبْدًا بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءٌ، (([رواه مسلم]
فَيَقَالُ: ائْتَرُكُوا أَوْ ائْزُكُوا هَذَيْنِ حَتَّى يَفْقِيَا.))

"İnsanların amelleri, Pazartesi ve Perşembe günleri olmak üzere her hafta iki kez (Allah'a) arz edilir. Kardeşiyle arasında kin ve düşmanlık bulunan kul hariç, her mü'min kul bağışlanır.

Denilir ki:

-Bu ikisini bırakın ve (bağışlanmalarını) aralarındaki kardeşliğe geri dönünceye kadar erteleyin." [\[237\]](#)

Aralarında düşmanlık bulunan iki kişiden Allah'a tevbe edenin, arkadaşına gelerek onu selâmla karşılaşması gerekir. Böyle yapar ve arkadaşı bunu reddederse, sorumluluktan kurtulmuş olur. Sorumluluk artık, reddeden kimsenin üzerinedir.

Nitekim Ebu Eyyub'dan -Allah ondan râzı olsun-rivâyet olunduğuna göre, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

لَا يَجُلُ لِرَجُلٍ أَنْ يَهْجَرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هَذَا، وَيُعْرِضُ هَذَا، وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ. (([رواه البخاري]

"Müslümanın, kardeşine üç geceden fazla dargın kalması helâl olmaz. İkisi karşılaşır; bu ondan yüz çevirir, o bundan yüz çevirir. İkisinden hayırlı olanı, selâmı vererek (konuşmaya) başlayandır." [\[238\]](#)

İlişkiyi kesmek için onun namaz kılmaması, zinâya devam etmesi gibi şer'i bir sebep varsa ve ilişkiyi kesmesi hatalı kişiye fayda sağlayarak onu doğruya geri döndürür veya hatalı olduğunu hissettirirse, ilişkiyi kesmek kendisine farz olur. Fakat günahkâr kimseye böyle davranmak, onun daha fazla uzaklaşmasına, küstahlığına, nefretine ve inadına, daha fazla günah işlemesine yol açıyorsa, bu takdirde ilişkiyi kesmek doğru olmaz. Çünkü bu şekilde şer'i fayda elde edilmiş olmaz. Aksine kötülük daha da artmış olur. Doğru olan, ona iyilik yapmaya, nasihat etmeye ve uyarıda bulunmaya devam etmektir. [\[239\]](#)

Son olarak, yaygın olarak işlenen haramlardan derleyebildiklerim bu kadardır. [\[240\]](#)

Allah Teâlâ'dan O'nun güzel isimleri ile, bizim ile günahlar arasına girecek korkusundan ve cennetine ulaştıracak taatinden bize nasip etmesini, günahlarımızı ve işlerimizde yaptığımız haddi aşmayı bağışlamasını, bize helâlinden vererek harama muhtaç etmemesini, kendisi dışındakilerden fazlı ile müstağni kılmasını, tevbemizi kabul etmesini ve günahlarımızı silmesini dileriz.

Şüphesiz O, her şeyi işiten ve duâları kabul edendir.

Allah Teâlâ, okuma-yazma bilmeyen nebi olan Muhammed'e, O'nun âile halkına ve bütün ashâbına salât ve selâm eylesin.

Hamd, yalnızca âlemlerin Rabbi Allah'adır.

& & & & &

[1] Hâkim: 2/375, Elbani, "Ğayetü'l-Meram", s: 14'de hadisin "Hasen" olduğunu belirtmiştir.

[2] Meryem Sûresi: 64

[3] Talak Sûresi: 1

[4] Nisâ Sûresi: 14

[5] Müslim, Kitabu'l-Fedâil. Hadis no: 130 (Abdalbaki baskısı)

[6] En'âm Sûresi: 115

[7] A'râf Sûresi: 157

[8] Şûrâ Sûresi: 21

[9] Nahl Sûresi: 116

[10] Müfessirler âyetin bu kısmını şöyle de tefsîr etmişlerdir: "Sizinle insanlar arasındaki günahlarla sizinle Allah Teâlâ arasında olan günahlara yaklaşmayın." (Çeviren)

[11] En'âm Sûresi: 151

[12] Ebu Davud, 3486, Sahih-i Ebî Dâvûd: 977.

[13] İmam Ahmed ve Dârekutni: 3/7. Sahih hadistir.

[14] Mâide Sûresi: 3

[15] Nisâ Sûresi: 23

[16] Bakara Sûresi: 275

[17] En'âm Sûresi: 119

[18] Bakara Sûresi: 168

[19] Bazı alimler, haramlarla ya da -büyük günahlar gibi- belirli haram çeşitleriyle ilgili kitaplar yazmıştır.Haramlar konusundaki değerli kitaplar-dan biri de İbn-i Nehhas ed-Dımeşki'nin -Allah Teala ona rahmet etsin- "Tenbihul Ğafilin an A'mâli'l-Câhilin" isimli eseridir.

[20] Buhârî ve Müslim. Bkz. Buhârî, Hadis no: 2511 (Buğâ baskısı).

[21] Nisâ Sûresi: 48

[22] İsrâ Sûresi: 23

[23] Neml Sûresi: 62

- [24] A'râf Sûresi: 194
- [25] Ahkâf Sûresi: 5
- [26] Buhari. Bkz. Fethu'l-Bari: 8/176.
- [27] Yunus Sûresi: 107
- [28] Kevser Sûresi: 2
- [29] Müslim. Bkz. Sahihi Müslim, hadis no: 1978 (Abdulgaki baskısı)
- [30] Bkz. "Teysirü'l-Azizi'l-Hamîd", s: 158 (İftâ baskısı).
- [31] Tevbe Sûresi: 31
- [32] Beyhaki, Bkz. Sunenu'l-Kubrâ: 10/116, Tirmizi hadis no: 3095, Elbânî de "Gâyetü'l-Meram", s: 19'da hadis hasendir, der.
- [33] Tevbe Sûresi: 29
- [34] Yunus Sûresi: 59
- [35] Bakara Sûresi: 102
- [36] Ta Hâ Sûresi: 69
- [37] Bakara Sûresi: 102
- [38] Ahmed Müsnedi, 2/429, Bkz. Sahihu'l-Cami: 5939.
- [39] Sahihi Müslim, 4/1751.
- [40] Buhârî, hadis no: 1038. Müslim, hadis no: 71
- [41] Ahmed Müsnedi, 4/156, Bkz. "Silsiletü'l-Ehâdîsi's-Sahîha", hadis no: 492. Bu kimse küçük şirk işlemiştir.
- [42] Nisâ Sûresi: 142
- [43] Müslim, 4/2289.
- [44] Müslim, Hadis no: 2985.
- [45] A'râf Sûresi: 131
- [46] İmam Ahmed, hadis no: 1/389, Ebu Davud, hadis no: 3910, Tirmizi, hadis no:1614, "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 3955
- [47] Taberânî "el-Mu'cemu'l-Kebir", 18/162, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi": 5435.
- [48] Ahmed Müsnedi, 2/220, Bkz. "Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha", hadis no:1065.

[49] İmam Ahmed, hadis no: 1/389, Ebu Davud, hadis no: 3910, Tirmizi, hadis no:1614, "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 3955

[50] Buhari, Bkz. Fethu'l-Bârî, 11/530.

[51] İmam Ahmed, 2/125, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 6204.

[52] Ebu Davud, hadis no: 3253, Bkz. "Silsiletu'l-Ehâdîsis-Sahîha", hadis no: 94.

[53] Buhârî, Bkz. Fethu'l-Bârî, 11/536.

[54] Daha geniş bilgi için Bekr Ebu Zeyd'in "Mu'cemu'l-Menâhil-Lafzıyye" isimli eserine bakınız.

[55] En'âm Sûresi: 68

[56] Tevbe Sûresi: 96

[57] Ahmed, hadis no: 5/310, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 997.

[58] Ebu Davud, 1/533, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 7224.

[59] Sahih-i İbn-i Huzeyme: 1/332, Elbânî'nin "Sıfatu Salâti'n-Nebî" isimli eserine s. 131'e bakınız.

[60] Buhârî, Bkz. Fethu'l-Bârî, 2/274.

[61] Buhârî ve Müslim

[62] Bakara Sûresi: 238

[63] Bakara Sûresi: 238

[64] Ebu Davud, 1/581. Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 7452.

[65] İsrâ Sûresi: 11

[66] Beyhakî, "es-Sünenu'l-Kubra", 10/104, "Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîhâ", hadis no: 1795

[67] Müslim, 1/320-321.

[68] Müslim, hadis no: 474. (Abdülbaki baskısı)

[69] Beyhaki: 2/93, Elbânî, "İrvâu'l-Ğalîl"de, 2/290'de hadis hasendir demiştir.

[70] Buhârî, hadis no: 756, (Buğâ baskısı).

[71] A'râf Sûresi: 31

[72] Buhari. Bkz Fethu'l-Bari: 2/339.

[73] Müslim, 1/395.

[74] Bakî:Medine’de, Mescid-i Nebevî’nin yakınında bulunan mezarlıktır.

[75] Müslim, 1/396

[76] İsrâ Sûresi: 32

[77] Müslim, 1/102-103.

[78] Bununla ilgili hadis "Sahîhu’l-Câmi’", hadis no: 2971.

[79] Ankebût Sûresi: 29Müslim, 1/102-103.

[80] Ahmed Müsnedi, 1/300. Bkz. "Sahîhu’l-Câmi'", hadis no: 6565.

[81] Buhari. Bkz. Fethu’l-Bârî,: 6/314.

[82] Bkz. Zevâidu’l-Bezzâr: 2/181, "Sahîhu’l-Câmi’", hadis no: 547.

[83] Ahmed Müsnedi, 5/277, Bkz. "Sahîhu’l-Câmi’", hadis no: 2703.

[84] Taberânî, "el-Mu'cemu'l-Kebir", 17/339, Bkz. "Sahîhu’l-Câmi'", hadis no: 1934.

[85] Zihâr Arapçada “zahr” (sırt) kelimesinden gelir. Câhiliyye döneminde Araplar arasındaki âdete göre bir adam karısına, “Sen bana anamın sırtı gibisin” derse, karısı ona anasının kendisine haram olması gibi haram sayılırdı. Allah Teâlâ Mücâdele Sûresi: 2. âyetinde bunun böyle olmadığını belirterek zihârı yasaklamış ve zihâr yapana da aynı sûrenin 3. ve 4. âyetlerinde zikredilen cezâyı koymuştur. (Çeviren)

[86] Mücâdele Sûresi: 2

[87] Mücâdele Sûresi: 3-4

[88] Bakara Sûresi: 222

[89] Bakara Sûresi: 222

[90] Tirmizi Ebu Hureyre’den rivâyetle, 1/243, Bkz. "Sahîhu’l-Câmi'", hadis no: 5918.

[91] Doğrusu, ister âdetin başında olsun, isterse sonunda olsun, bir dinar veya yarım dinar tasadduk etmek arasında tercih yapmak kendisine bırakılmıştır. (Abdulaziz b. Baz)

[92] Ahmed Müsnedi, 2/479, Bkz. "Sahîhu’l-Câmi'", hadis no: 5864.

[93] Tirmizi, Ebu Hureyre’den rivâyetle, 1/243, Bkz. "Sahîhu’l-Câmi'", hadis no: 5918.

[94] Bakara Sûresi: 223

[95] Bakara Sûresi: 223

[96] Ebu Dâvûd, 1/601, Bkz. "Sahîhu’l-Câmi'", hadis no: 6491

[97] Nur Sûresi: 21

- [98] Tirmizi: 3/474, Bkz: "Mişkâtu'l-Mesâbîh", hadis no: 3118
- [99] Müslim, 4/1711.
- [100] Taberânî, el-Kebir: 20/212, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 4921
- [101] Ahmed Müsnedi, 1/412, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 4126.
- [102] Ahmed Müsnedi, 6/357, Bkz. Sahihu'l-Cami: 2509.
- [103] Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebir: 24/342, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 7054 ve el-İsâbe: 4/354 (Dâru'l-Kitabil-Arabî Baskısı)
- [104] Müslim, 3/1489.
- [105] Ahmed Müsnedi, 4/418, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 105.
- [106] Ahmed Müsnedi, 2/444, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 2703.
- [107] Müslim, 2/2388
- [108] Müslim, 2/977
- [109] Nur Sûresi: 30
- [110] Buhârî. Bkz. "Fethu'l-Bârî": 11/26.
- [111] Nur Sûresi: 31
- [112] Ahmed Müsnedi, 2/69, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 3047
- [113] Buhârî, Bkz. "Fethu'l-Bârî": 8/45
- [114] Ebu Dâvud,, 2/695, Bkz: "Mişkâtu'l-Mesâbîh", hadis no: 3316
- [115] Bakara Sûresi: 278-279
- [116] Müslim, 3/1219.
- [117] Hakim, Müstedrek: 2/37, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 3533.
- [118] Ahmed Müsnedi, 5/225, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 3375.
- [119] Hakim, Müstedrek: 2/37, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 3542.
- [120] Bakara Sûresi: 279
- [121] Müslim, 1/99.
- [122] İbn-i Mâce, 2/754, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 6705.
- [123] Buhari, Bkz. "Fethu'l-Bârî", 4/328.

[124] Buhari, Bkz. Fethu'l-Bari: 14/484.

[125] Bkz. "Silsiletu'l-Ehadisi's-Sahih", hadis no: 1057.

[126] Cuma Sûresi: 9

[127] Ahmed Müsnedi, 1/129. Hadis no: 1065. Ahmed Şakir, isnadının sahih olduğunu söyler. Hadisin aslı Buhârî ve Müslim'dedir.

[128] Mâide Sûresi: 90

[129] Değerli âlim Abdulmuhsin ez-Zâmil ile bu konu üzerine yapılan görüşmelerin özetidir. Onun bu konuyla ilgili ayrıca bir araştırma kaleme almasını dileriz.

[130] Mâide Sûresi:38

[131] Kûsuf (güneş tutulması) namazı iki rekat olarak kılınır ve cumhura göre bir rekatta iki rûkû vardır. Geniş bilgi için bkz. Fıkhu's-Sünne, Seyyid Sabık (Çeviren)

[132] Müslim, Hadis no: 904.

[133] Buhari. Bkz. Fethu'l-Bârî: 12/81.

[134] Bakara Sûresi: 188

[135] Ahmed Müsnedi, 2/387, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 5069.

[136] İbn-i Mace: 2313, Bkz. Sahihu'l-Cami': 5114.

[137] Buhari. Bkz. Fethu'l-Bârî: 5/103.

[138] İmam Ahmed, Taberânî, "el-Mu'cemu'l-Kebir": 22/270, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 2719.

[139] Müslim, Bkz. Şerhu'n-Nevevi: 13/141.

[140] Müslim, 4/1726.

[141] Ebu Davud, 5132, Hadis, Buhârî ve Müslim'de "Edeb Kitabı", "Mü'minlerin birbirleriyle yardımlaşması babı"nda mevcuttur. Bkz. "Fethu'l-Bârî": 10/450.

[142] Ahmed Müsnedi, 5/261, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 6292.

[143] Bu, Şeyh Abdulaziz b. Abdullah'ın sözlü olarak yaptığı ilavelerdendir.

[144] el-Âdâbu's-Şer'iyye, İbn-i Müflih: 2/176.

[145] İbn-i Mâce, 2/817, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 1493.

[146] Muttaffî'n Sûresi: 1-3

[147] Buhârî, Bkz. "Fethu'l-Bârî": 4/447.

[148] Bu konuda genel olarak, çocuğun gücünün yetmemesi ve babanın imkanının olması durumunda nafaka türünden yapılan bağış mübahtır. (Abdulaziz b. Baz)

[149] Mâide Sûresi: 8

[150] Yani kendisinin olan bir köleyi ona karşılıksız olarak verir.

[151] Buhârî, Bkz. "Fethu'l-Bârî": 5/211.

[152] Buhârî, Bkz. "Fethu'l-Bârî": 5/211.

[153] Müslim, 3/1243

[154] Ebu Dâvud, "Mesâilu'l-İmam Ahmed", s: 204, İmam İbn-i Kayyim, Ebu Dâud'a olan hâşiyesinde bu meseleyi açık bir şekilde tahkik etmiştir.

[155] Ahmed Müsnedi, 4/269, Bkz. Müslim, hadis no: 1623.

[156] Ebu Dâvud, 2/281, Bkz. "Sahihu'l-Câmi", hadis no: 6280.

[157] Ahmed Müsned, 1/388, Bkz. "Sahihu'l-Câmi", hadis no: 6255. Sahih-i Müslim'de Ebu Hureyre'den -Allah râzı olsun- Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in (s.a.v.) şu hadisi rivayet edilmiştir: "İnsanlardan (az veya çok) kendi malını çoğaltmak için mallarını isteyen şüphesiz bir ateş parçası istemiştir." (Abdulaziz b. Baz)

[158] Nisâ Sûresi: 58

[159] Buhârî, Bkz. Fethu'l-Bârî: 5/54.

[160] Nesâî, Bkz. el-Muctebâ: 7/314, Bkz. "Sahihu'l-Câmi", hadis no: 3594.

[161] Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr: 19/136, Bkz. "Sahihu'l-Câmi", hadis no: 4495.

[162] Mâide Sûresi: 90

[163] Müslim, 3/1587.

[164] Taberânî, 12/45, Bkz. "Sahihu'l-Câmi", hadis no: 6525.

[165] Ahmed Müsned, 5/342, Bkz. "Sahihu'l-Câmi", hadis no: 5453.

[166] Bakara Sûresi: 9

[167] Müslim, 3/1587.

[168] Ebu Dâvud, hadis no: 3681, Bkz. Sahihu Ebî Dâvud, hadis no: 3128.

[169] İbn-i Mâce, hadis no: 3377, Bkz. "Sahihu'l-Câmi", hadis no: 6313.

[170] Müslim, 3/1634.

[171] Değerli âlim Abdulaziz b. Baz'ın sözlü ifâdelerindendir.

[172] Hac Sûresi: 30-31

[173] Buhârî. Bkz: Fethu'l-Bârî: 5/261

[174] Yusuf Sûresi: 81

[175] Lokman Sûresi: 6

[176] İbn-i Kesir Tefsiri, cilt: 6, sayfa: 333.

[177] Buhârî. Bkz. "Fethu'l-Bârî: 10/51.

[178] Bkz. "Silsiletul-Ehâdîsi's-Sahihâ", hadis no: 2203. İbn-i Ebi'd-Dünya'nın, "Zemmu'l-Melâhî'de rivâyet ettiğini söyler. Hadisi Tirmizî de rivâyet etmiştir. Hadis no: 2212.

[179] Hucurât Sûresi: 12

[180] Müslim, 4/2001.

[181] "Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahihâ", hadis no: 1871.

[182] Ahmed Müsnedi, 6/450, Bkz: "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 6238.

[183] Kalem Sûresi: 10-11

[184] Buhârî, Bkz. "Fethu'l-Bârî": 10/472, İbnü'l-Esir'in en-Nihâye isimli eserinde 4/11 şöyle denilmektedir: "Kattât'ın insanların konuşmalarını, onların haberi olmaksızın gizlice dinleyip sonra başkalarına taşıyan kimse olduğu söylenir."

[185] Buhârî, Bkz. "Fethu'l-Bârî": 1/317.

[186] Nur Sûresi: 27

[187] Buhârî, Bkz. Fethu'l-Bârî: 11/24.

[188] Müslim, 3/1699.

[189] Ahmed Müsnedi, 2/385, Bk. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 6022.

[190] Buhârî, "Fethu'l-Bârî": 11/83

[191] Müslim, 1/102

[192] Ahmed, 6/254

[193] Buhârî, hadis no: 3465 (el-Beğâ Baskısı)

[194] Ebu Dâvud, 3/353. Bkz: "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 2770

[195] Ahmed, 4/393, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi", hadis no: 207.

[196] Müslim, 3/1655.

- [197] Müslim, 3/1680. Burada kast edilen develer uzun boylu develerdir.
- [198] Müslim, 3/1676.
- [199] Müslim, 3/1679.
- [200] Buhârî, Bkz "Fethu'l-Bârî": 10/332.
- [201] Buhârî. Bkz "Fethu'l-Bârî": 10/333.
- [202] Ebu Dâvud, 4/355, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 5071.
- [203] Ebu Dâvud, 4/419, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 8153.
- [204] Müslim, 3/1663.
- [205] Buhârî. Bkz "Fethu'l-Bârî": 10/382.
- [206] Buhârî, Bkz "Fethu'l-Bârî": 10/385.
- [207] Müslim, 3/1671.
- [208] Müslim, 3/1671.
- [209] Buhârî, Bkz "Fethu'l-Bârî": 10/380.
- [210] Teğâbun Sûresi: 16
- [211] Buhârî, Bkz "Fethu'l-Bârî": 6/540
- [212] Buhârî, Bkz "Fethu'l-Bârî": 12/427.
- [213] Müslim, 2/667.
- [214] İbn-i Mâce, 1/449, Bkz "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 5038.
- [215] İbn-i Mâce, 1/449, Bkz "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 5038.
- [216] Tuvâlet ihtiyacını giderdikten sonra ön ve arkadaki pisliği su ile temizlemektir. (Çeviren)
- [217] Tuvâlet ihtiyacını giderdikten sonra ön ve arkadaki pisliği taş ve benzeri şeylerle temizlemektir. (Çeviren)
- [218] Buhârî, Bkz. "Fethu'l-Bârî": 1/317.
- [219] Ahmed Müsned, 2/326, Bkz "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 1213.
- [220] Hucurât Sûresi: 12
- [221] Taberânî "el-Mu'cemu'l-Kebir:11/248-249, Bkz "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 6004. Buhârî de rivâyet etmiştir. (Abdulaziz b. Baz)

[222] Buhârî, Bkz. "Fethu'l-Bârî": 10/472

[223] Nisâ Sûresi: 36

[224] Buhârî. Bkz. "Fethu'l-Bârî: 10/443.

[225] Ahmed Müsnedi, 1/402, Bkz "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 623

[226] Buhari, el-Edebü'l-Müfred, hadis no:103, Bkz."Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahihah",hadis no: 65

[227] Ahmed Müsnedi, 3/543, Bkz "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 6348

[228] Müslim, 4/1770.

[229] Ahmed Müsnedi, 4/394, Bkz "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 6505.

[230] Buhârî. Bkz. "Fethu'l-Bârî": 10/465.

[231] İbn-i Mâce, 1/505, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 5068.

[232] Buhârî. Bkz. "Fethu'l-Bârî: 3/163.

[233] Müslim, hadis no: 934.

[234] Müslim, 3/1673

[235] Ebu Davud, 5/215, Bkz Sahihu'l-Cami': 7635.

[236] Yazarın “bisefki demihi” olarak zikrettiğini Şeyh Abdulaziz b. Baz “kesefki demihi” olarak zikretmiştir. Buhârî, "el-Edebü'l-Müfred", hadis no: 406, Bkz. "Sahîhu'l-Câmi'", hadis no: 6557.

[237] Müslim, 4/1988.

[238] Buhârî. Bkz "Fethu'l-Bârî": 10/492.

[239] Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Ka'b b. Mâlik ve iki arkadaşıyla daha hayırlı olacağını gördüğü için bir müddet ilişkiyi kesmesi ve ilişkiyi kesmemenin onlarla ilgili olarak daha uygun olması sebebiyle Abdullah b. Ubeyy b. Selül ve münâfıklarla ilişkiyi kesmemesi gibi (Abdulaziz b. Baz)

[240] Bu konu daha uzundur. Faydalanmanın gereği gibi olabilmesi için Kur'an ve Sünnette yer alan bir kısım yasakları -birbirini tamamlaması amacıyla- ayrı bir bölümde ele almayı uygun gördüm. Ve bu Allah'ın izniyle ayrı bir kitapçıkta olacaktır.

SECDE

Sözlükte “eğilmek, boyun eğmek, tevazu ile alını yere koymak” anlamındaki **sücûd** masdarından gelen **secde** fıkıh terimi olarak namazda alın, burun, el ayakları, dizler ve ayak

parmakları zemine değecek şekilde yere kapanmayı ifade eder. Secdeyle aynı kökten türeyen ve “secde edilen yer” anlamına gelen **mescid** Allah’a ibadet edilen yer ve bilhassa müslümanların ibadethâneleri için kullanılır.

Kur’ân-ı Kerim’de secde

Kur’ân-ı Kerim’de secde kelimesi, hem ıstılah anlamında, hem de sözlük manasına uygun olarak itaat etmek, boyun eğmek anlamında kullanılmıştır. Secde ve aynı kökten türeyen kelimeler Kur’an’da terim anlamıyla seksen bir âyette geçer.

Yüce Allah, **“Görmez misin ki, göklerde olanlar ve yerde olanlar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah’a secde ediyor; birçoğunun üzerine de azap hak olmuştur. Allah kimi hor ve hakir kılar, artık onu değerli kılacak bir kimse yoktur. Şüphesiz Allah dilediğini yapar.”** (Hac, 22/18); **“Göklerde ve yerde bulunanların hepsi, ister istemez Allah’a secde ederler.”** (Ra’d, 13/15) buyurmuştur.

Secde etmenin hükmü nedir?

Secde ıstılah manasında, Allah’a ibadet etmek maksadıyla alnı yere koymak namaz içerisinde ve müstakil olmak üzere ikiye ayrılır. Namaz içerisinde secde yapmak namazın rükunlarından olup **farzdır**.

Namazın en önemli rükunlerinden biri olan secdenin her rek‘atta rükûdan doğrulduktan sonra **iki defa yapılması farzdır**. Secdenin farz oluşu Kur’ân-ı Kerîm’deki emre (el-Hac 22/77) ve Hz. Peygamber’in sünnetine (Buhârî, “Ezân”, 133, 134, 137; Müslim, “Şalât”, 226-230) dayanır.

Secde Allah’a karşı saygı, itaat ve tevazuun en mükemmel ifadesi, insanın mânen Allah’a en çok yaklaştığı andır. Resûl-i Ekrem (sas), **“Kulun rabbine en yakın olduğu an secdeye varmış olduğu andır; secdede duayı çokça yapın”** buyurmuş (Müslim, “Şalât”, 215) ve Allah’tan başkasına secde edilemeyeceğini belirtmiştir (Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 40).

Secde nasıl yapılır?

Hadislerde secdenin alın, eller, dizler ve ayak parmakları olmak üzere vücudun yedi kısmını yere değdirmek suretiyle yapılacağı (Tirmizî, “Şalât”, 87), bazı rivayetlerde Hz. Peygamber’in alnı zikrettikten sonra eliyle burnunu da işaret ettiği (Müslim, “Şalât”, 226) belirtilmektedir.

Secde halinde ve iki secde arasındaki oturuşta bir süre beklemek ta’dîl-i erkândan kabul edildiği için Hanefî mezhebi dışındaki üç mezhebe ve Hanefîler’den Ebû Yûsuf’a göre farzdır.

Secde vaziyetinde beklemenin en az süresi Hanefîler’de **“sübhâne rabbiye’l-a-lâ”** denecek kadardır. Vücut tam olarak sükûnet buluncaya kadar secde halinde kalınmalı, sonra başı ve beli dik bir vaziyet alacak biçimde kaldırıp oturmalı, gerek bu oturma gerekse ikinci secde esnasında ilk secdede olduğu gibi vücut sükûnet bulana kadar beklenmelidir. Birinci secdeden tam anlamıyla doğrulmadan ikinci secdeye gidilmesi durumunda kişinin

duruşu secdeye daha yakınsa iki ayrı secde yapılmış sayılmayacağı için namazın sonunda **sehiv secdesi** yapması gerekir.

Secdeye kapanırken ve secdeden kalkarken **“Allâhüekber”** demek sünnettir.

Resûl-i Ekrem'in namazdaki rükû ve secdelerinde zaman zaman, **“Sübbûhun kuddûsün rabbü'l-melâiketi ve'r-rûh”** (O her türlü eksiklikten münezzehtir, pek yücedir, meleklerin ve Cebrâil'in rabbidir) şeklindeki zikri tekrar ettiği ve, **“Yüceler yücesi olan rabbinin ismini tesbih et”** meâlindeki âyet (el-A'lâ 87/1) nâzil olunca, **“Bu âyeti secdelerinizde tesbih olarak okuyun”** dediği (Ebû Dâvûd, “Şalât”, 147) belirtilmiştir. Secdede Allah'ı tâzim amacıyla en az üç defa **“sübhâne rabbiye'l-a'lâ”** demek çoğunluğa göre sünnet, Hanbelîler'e göre ise bunu bir kere söylemek farz, üç kere söylemek sünnettir.

Secdede Okunacak Dualar

((سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى))

Üç kere: **“En Yüce Rabbimi tüm noksanlıklardan tenzih ederim.”** (Sünen sahipleri ve Ahmed tahrir etmiştir. Bkz. Sahih-i Tirmizi (1/83).)

((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي))

“Rabbimiz olan Allahım! Sana hamd ederek seni tüm noksanlıklardan tenzih ederim. Allahım! Beni bağışla.” (Buhâri (1/99); Müslim (1/350). Buhâri, Müslim, Tahrîci geçti (Bkz.34).)

((سُبُّوحٌ، قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ))

“Rükû ve secdem, tüm noksanlıklardan, ortak edinmekten, ulûhiyete ve yaratana lâîyk olmayan şeylerden uzak ve temiz olan, meleklerin ve Rûh'un (Cebrâil'in) Rabbi (Allah) içindir.” (Müslim (1/353); Ebu Dâvud (1/230).)

((اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ، وَ لَكَ أَسْلَمْتُ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ، وَ صَوَّرَهُ، وَ شَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ))

“Allahım! Yalnızca sana secde ettim, sana îmân ettim ve sana teslim oldum. Yüzüm; kendisini yaratan ve ona şekil veren, onda göz ve kulak açan (Allah)a secde etti. Takdir eden ve şekil verenlerin en güzeli olan Allah'ın bereketi pek çoktur.” (Müslim (1/534) ve diğerleri)

((سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعُظَمَةِ))

“Kudret, hükümrânlık, büyüklük ve yücelik sahibini tüm noksanlıklardan tenzih ederim.” (Ebu Dâvud (1/230); Nesâî; Ahmed. İsnâdı ise hasendir)

((اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ، دِقَّةً وَجِلَّةً، وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ، وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرَّهُ))

“Allahım! Günahlarımın hepsini; azını ve çoğunu, ilkini ve sonunu, âşikarını ve gizlisini bağışla.” (Müslim (1/350).)

((اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَ بِمُعَاْفَاتِكَ مِنْ عُقُوْبَتِكَ وَ اَعُوْذُ بِكَ مِنْكَ لَا اُخْصِيْ ثَنَاءً عَلَيْكَ اَنْتَ كَمَا اُنْثِيْتُ عَلٰى نَفْسِكَ.))

Allahım! Gazabından rızana, cezalandırmandan affına; senden yine sana"

".sığınırım. Sana olan övgüleri sayamam. Sen, kendini övdüğün gibisin

((1/532) *Rabbisin* " derdi. (Müslim

Secdeden Doğrulunca Oturuşun Keyfiyeti

Vail bin Hucr (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

"...Sonra Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) otururunda sol ayağını yaydı ve sol elini, sol bacağı ve dizkapağı üzerine gelecek şekilde koydu. Sağ kolunun iç kısmını ise, sağ bacağına gelecek şekilde koydu." (İbni Hibban 1860, Ebu Davud 727, Nesei 888, Darimi 1/314, Humeydi 885, Abdurrezzak 2522, Tabarani Mucemu'l-Kebir 22/84, Darekutni 1/290, Beyhaki 2/721, Ahmed bin Hanbel Müsned 4/318)

İki Secde Arasında Yapılacak Dua

((رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي.))

Rabbim! Beni"

(1/148) **bağışla. Rabbim! Beni bağışla."** (Ebû Dâvud (1/231). Bkz. Sahih-i İbn-i Mâce

((اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاهْدِنِي، وَاجْبُرْنِي، وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي، وَارْفَعْنِي.))

"Allahım! Beni bağışla, bana merhamet et, beni doğru yola ilet, beni ıslah eyle, bana âfiyet ver, bana rızık ver ve beni yücelt." (Nesâi dışında diğer sünen sahipleri tahrir

etmiştir.Bkz.Sahih-i Tirmizi, Sahih-i İbn-i Mâce (1/148).)

Sehiv (Yanılma) Secdeleri ile İlgili Meseleler

Sehiv secdeleri, bir namazın vaciblerinden birini yanılarak terk etmekten veya geciktirmekten dolayı, o namazın sonunda yapılması gereken iki secde ile teşehhüdden, salavat ve duaları okumaktan ibarettir. Şöyle yapılır: Son oturuşta yalnız "Tahiyyat" okunduktan sonra iki tarafa selam verilir. Ondan sonra "Allahü Ekber" denilerek secdeye varılıp üç kez "Sübhane Rabbiye'l-ala" okunur. Ondan sonra "Allahü Ekber" denilerek kalkılır. Bir tesbih mikdarı duraklamadan sonra tekrar "Allahü Ekber" deyip ikinci secdeye varılır. Yine üç kez "Sübhane Rabbiye'l-ala" okunduktan sonra "Allahü Ekber" denilerek

kalkılır ve oturulur. Tahiyat ve Salavatlarla "Rabbena atina" okunup önce sağ tarafa, sonra sol tarafa selam verilir.

Yalnız sağ tarafa selam verdikten sonra sehiv secdelerinin yapılması daha faziletlidir, ihtiyata uygundur. Bundan dolayı cemaatla kılınan namazlarda cemaatin yanlışlıkla dağılmaması için, yalnız sağ tarafa selam verdikten sonra sehiv secdesi yapılması tercih edilmiştir.

Sehiv secdeleri vacibdir. Bilindiği gibi, gerek farz, gerek vacib veya sünnet olan herhangi bir namazın kıraat, rükü ve sücud gibi farzları ve Fatiha, Sure ilavesi, sırayı gözetme gibi vacibleri, Kaderlerde (oturuşlarda) salavatları okumak gibi sünnetleri vardır. Bunun için bunları gözetmek gerekir ki, namaz tam olarak kılınmış olsun.

O halde farz olsun, olmasın herhangi bir namazda bir farzın kasden veya sehven terk edilmesi, o namazın yeniden kılınmasını gerektirir. Böyle büyük bir noksanı gidermek için sehiv secdeleri yeterli değildir.

Bir vacibin kasden terki veya geciktirilmesi bir günahdır. Bundan dolayı sehiv secdeleri gerekmez, böyle bir namazı iade etmek uygundur. Bir vacibin sehven terk edilmesi veya geciktirilmesi, sehiv secdelerini gerektirir. Bu şekilde o noksan düzeltilmiş olur. Bir sünnetin kasden veya sehven terk edilmesi, sehiv secdelerini gerektirmez. Fakat kasden terk edilmesi bir kusurdur. Sevak ve faziletten mahrum olmayı gerektirir.

(Malikilere göre sehiv secdeleri sünnettir. Şafiî'lere göre de sünnettir. Ancak imam sehiv secdelerini yaparsa, cemaatin imama uyması vaciptir. Hanbelilere göre sehiv secdeleri bazan vacib, bazan sünnet ve bazan da mubah olur. Namazın terk edilen bir sünnetinden dolayı yapılacak sehiv secdelerinin mubah olması gibi...

İmam Şafiî ve İmam Ahmed'e göre, iki tarafa selam vermeden önce yapılır. İmam Malik'e göre sehiv (yanılma), bir ziyade sebebiyle ise, sehiv secdeleri selamdan sonra yapılır. Eğer bir noksan veya bir noksan ile ziyade sebebiyle ise, selamdan önce yapılır. Bu bir fazilet meselesidir; yoksa hepsi de caizdir.)

Bir namazın tam bir rüknünü, bir farzını öne almak veya sonraya bırakmak sehiv secdelerini gerektirir. Çünkü bu öne almak ve sonraya bırakma işi, vacibi terk etmekten sayılır. Kıyamda "Sübhanek"den sonra, henüz kıraat yapmadan rükûa varılıp ondan sonra hatırlanarak kıyama dönmekle farz olan kıraatin yerine getirilmesi, buna bir örnektir. Bu durumda önceki rükü geçerli olmaz. Kıraattan sonra yeni bir rükü yapılır. Böyle dönüp kıraat yapmadan ve ondan sonra rükûa varmadan kılınacak namaz bozulur. Çünkü böyle bir rekatta rükü gibi tekrarlanmayan rükünler arasında sıraya riayet edilmesi farzdır.

Namazın rekatlarından birindeki iki secdeden biri yanılarak terk edilip ondan sonraki rekatin veya kadenin sonunda hatırlansa, bunun geciktirilmesinden dolayı namazı iade gerekmez, hemen o secde kaza edilir. Eğer son oturuşta iken hatırlansa, bu secde yapılır ve ondan sonra bu oturuş (kade) iade edilir. Ondan sonra da sehiv secdeleri yapılır. Bu durumda son rekatta beş secde ile üç kade bulunmuş olur. Çünkü bir rekatta iki secde vardır. Böyle tekrarlanan bir rüknün kısmen sonraya bırakılması, farzı terketmek sayılmadığından namazın iadesini gerektirmez.

Fakat bir rekattaki iki secdeden ikisi de yanılarak öne alınsa, önce iki secde ve ondan sonra rükü yapılmış bulunsa, bu halde farz olan tertibe riayet için tekrar rükü ve ondan sonra secdelere gidilir. Bu tekrar ve iadelerden dolayı da namazın sonunda sehiv secdeleri yapılır.

Herhangi bir namazın bir rüknünü tekrar etmek, sehiv secdelerini gerektirir. Bir rekatta iki defa rükü veya üç defa secde yapılması gibi.

Birinci ve ikinci rekatlarda Fatiha'nın tekrarlanarak okunması veya arka arkaya okunması veya rükü, secde ve teşehhüdde Kur'an okunması da böyledir. Fakat üçüncü veya dördüncü rekatlarda Fatiha'nın iki defa okunması veya bunlarda Fatiha ile beraber başka bir surenin de okunması yahut yalnız başka bir sürenin okunması sehiv secdelerini gerektirmez. Çünkü bu takdirde bir vacib terk edilmiş veya geciktirilmiş ve Kur'an da meşru olan yerin başkasında okunmuş olmaz. Ancak bu halde rekatlar, önceki, rekatlardan daha fazla uzatılmış ve cemaata da ağırlık verilmiş olursa, kerahetten korunmuş olmaz.

Bir vacibi yanılarak terk etmek, sehiv secdelerini gerektirir. Birinci oturuşu veya vitirde Kunut'u veya bayram namazlarında ziyade tekbirleri yahut birinci ve ikinci oturuşlarda Tahiyat'ı okumayı terk etmek gibi.

Vitir namazında rüküdan sonra Kunut duasının unutulduğu hatırlanmış olsa, artık onu okumak için geri kıyama dönülmez. Rüküdan sonra okunması da gerekmez. Çünkü yeri kaçırılmıştır. Rükü halinde hatırlandığı halde de okunması gerekmez. Sahih olan rivayet böyledir. Bununla beraber okunsun veya okunmasın, her iki halde de sehiv secdeleri gerekir.

Kunut tekbirini unutup yapmamak, bir görüşe göre sehiv secdesi gerektirir, bir görüşe göre de gerektirmez.

Bir vacibin yanılarak geciktirilmesi de sehiv secdesini gerektirir. Birinci veya üçüncü rekattan sonra biraz oturulması, dördüncü rekattan sonra beşinci rekat için ayağa kalkılması, sabah namazının ikinci rekatından sonra üçüncü bir rekata ve akşam namazının üçüncü rekatından sonra dördüncü bir rekata kalkılması gibi...

Birinci oturuşta (Kade'de) teşehhüd mikdarından fazla oturulup üçüncü rekata kalkmanın geciktirilmesi de böyledir.

Bir vacibin vasfını değiştirmek, sehiv secdesini gerektirir. İmamın aşikare okuması gereken ayetleri gizlice okuması veya gizlice okunacak ayetleri aşikare okuması gibi. Bu okuma mikdarı, namaz sahih olacak kadar okumaktır. Fatiha süresinin ilk ayetlerini okumak bu kısımdandır. Bununla beraber kısa bir ayet okunması da İmamı Azam'a göre bu hükümdendir. İki imama göre ise, bu hükümde değildir.

Aşikare okumanın en az derecesi, başkasının işiteceği mikdardır. Gizlice (hafiyyen) okumanın en aşağı derecesi de, yalnız okuyanın işiteceği mikdardır.

Gizli okunacak yerde, Fatihanın çoğu yanılarak aşikare okunsa, geri kalanı yine gizlice okunur. Aksine olarak aşikare olarak okunacak bir namazda Fatiha'nın bir kısmı gizli okunup ondan sonra aşikkare okunacağı hatırlansa, Fatiha yeni baştan aşikare okunur. Böylece bir rekatta hem aşikare, hem de gizli okumak toplanmış olmaz. Fakat diğer bir görüşe göre, Fatiha yeniden okunmaz, yalnız geri kalan kısım aşikare okunur.

Tek başına namaz kılanın aşikare veya gizli okumasından dolayı, tercih edilen görüşe göre, sehiv secdesi gerekmez. Ancak öğle namazı gibi gizli okunacak yerde kasden aşikare okursa, günah işlemiş olur.

Tek başına namaz kılanın gündüzün kılacağı nafil namazlarda aşikare okuması mekruhtur.

İmam sabah namazında Fatiha suresini sehven gizlice okuyup sonra hatırlasa, ekleyeceği süreyi aşikare okur, Fatiha'yı iade etmez.

Cemaat halinde aşikare Kur'an okunacak bir namaza başlamış olan ve Fatiha'yı gizli okumuş bulunan bir kimseye, başkası gelip uysa, o kimse imam olmayı arzu ederse sureyi aşikare okur, arzu etmezse, aşikare okuması gerekmez.

Farz bir namazda ikinci rekattan sonra oturulmayıp da üçüncü rekata yanılarak kalkmaya yeltenenin durumuna bakılır: Eğer kalkışı oturmaya yakın ise, oturur, sehiv secdesi gerekmez. Fakat doğrulması kıyama yakın ise, kalkar ve ondan sonra sehiv secdelerini yapar. Çünkü bu durumda vacib olan birinci oturuş terk edilmiştir.

Bununla beraber bir rivayete göre de, namaz kılan henüz tam kıyama doğrulmamış ise, kadeye (oturuşa) döner, vacibi terk elmez. İmam tam doğrulup kalktıktan sonra kadeye dönerse, namazı bozulur. Çünkü bu takdirde farz olan kıyam bozulmuş ve namazın sırası büsbütün değiştirilmiş

olur. Diğer bir görüşe göre, bu durumda namazı bozulmaz, kendisi günah işlemiş olur ve sehiv secdeleri gerekir.

Sünnet namazlarda ikinci rekatin arkasında oturulup da Tahiyat okunmadığı üçüncü rekatta hatırlanırsa bakılır: Eğer bu üçüncü rekât daha secde ile bağlanmamış ise, oturmaya dönülür, eğer secde ile bağlanmışsa, dönülmez. Diğer bir görüşe göre, secde ile bağlansın veya bağlanmasın, artık oturmaya dönülmez. Her iki durumda da sehiv secdeleri yapmak gerekir.

Dört rekatlı farzlarda ikinci oturuş yapılmaksızın beşinci rekata kalkılacak olsa, henüz beşinci rekât için secde edilmedikçe oturuşa dönülür. Teşehhüdden sonra selam verilip sehiv secdeleri yapılır. Çünkü farz olan son oturuş geciktirilmiştir. Bu geciktirme ise, vacibi terk sayılır. Fakat beşinci rekât için secde yapılmış olursa, bu namaz nafilaye dönmüş olur. Artık buna bir rekât daha ilave edilir ve tam altı rekatlı bir nafilâ namaz kılınmış olur. Sahih olan görüşe göre, bu durumda sehiv secdesi gerekmez. Bu mesele İmamı Azam ile İmam Ebû Yusuf'a göredir. İmam Muhammed'e göre, beşinci rekatin secdesinden baş kaldırılınca, namaz tamamen batıl olmuş olur.

Dört rekatlı, bir farz namazın son oturuşunda selam vermeden yanılarak ayağa kalkılsa, hemen oturuşa dönülüp selam verilir ve sehiv secdesi yapılır. Fakat beşinci rekât için secdeye varılmış olunca, buna bir rekât daha ilave edilir. Bu durumda önceki dört rekât ile farz tamamlanmış olur; Diğer iki rekât da nafilâ sayılır, İstihsan olarak da sehiv secdeleri yapılır. Akşam namazında ikinci oturuştan sonra bir dördüncü rekata, sabah namazında da oturuştan sonra bir üçüncü rekata kalkılması da bu hükümdedir. Onun için bunlara eklenen ikişer rekât da, nafilâ olmuş olur. Bu hareketler kasıtlı olarak yapılmadığı için mekruh sayılmaz. Tercih edilen görüş budur.

Dört veya üç rekatlı farz ve vitir namazlarında birinci oturuştan sonra yanılarak: "Allahümme Salli ala Muhammedin ve ala ali Muhammed" denilmesi, İmamı Azam'dan bir rivayete göre de, bu teşehhüdden sonra bir harf bile ziyade edilmesi sehiv secdelerini gerektirir. Fakat son duruşlarda teşehhüdden sonra Kur'an okunması, dua edilmesi ise sehiv secdelerini gerektirmez. Çünkü bu oturuş dua ve hamd yeridir. Kur'an ise hem duayı hem de hamdi kendisinde toplar.

Namazda zikirlerin, duaların ve teşehhüdün (Tahiyat'ın) aşikare okunması da sehiv secdelerini gerektirmez.

Farz namazların son üçüncü ve dördüncü rekatlarında kasden susarak Fatiha veya diğer bir süre okunmaması bir hatadır; fakat sehiv secdelerini gerektirmez. Yanılarak sükûti edilip Fatiha veya başka bir süre okunmaması

sehiv secdelerini gerektirir. İmam Ebû Yusuf'a göre, her iki halde de sehiv secdelerini yapmak gerekir.

Namaz içinde bir rükün yerine getirilecek kadar düşünceye dalınsa başlangıç (iftitah) tekbirini aldım mı, almadım mı diye o kadar düşünülse de sonra tekbir alındığı hatırlansa, veya alınmamış olması sanılarak tekrar bir tekbir daha alınsa, sehiv secdesi gerekir.

Yine: Üç rekat mı, dört rekat mı kıldığında şübhelenip durulsa, veya Fatiha okunduktan sonra hangi surenin okunacağı üzerinde düşünülse, yine sehiv secdeleri gerekir. Çünkü bu durumlarda vacib geciktirilmiş olur.

Bir rüknü veya bir vacibi yerine getirirken meydana gelecek bir dalgınlık ve bir düşünce ise, sehiv secdelerini gerektirmez. Tam bir kalb huzuru ile namaz kılmak, öyle herkese nasib olacak bir fazilet değildir.

Bir kimse, kıldığı bir namazın rekatlarında şübhelense bakılır: Eğe bu şübhe kendisine ömründe ilk kez olmuşsa, o namazı yeniden kılar. Fakat birkaç defa olmuşsa araştırır ve kanaatine göre hüküm verir. Namazı yeniden kılması icab etmez. Araştırmada kalbin şahidliği yeterlidir.

Örnek: Sabah namazını kılarken bir rekat mı kıldım, iki rekat mı? diye şübhelenip de bir rekat kılmış olduğuna kalben hüküm verse, ihtiyaten buna bir rekat daha ilave eder. Bu husustaki tereddütlerinden dolayı da sehiv secdeleri yapar. Aksine olarak iki rekat kılmış olduğuna hüküm verdiği takdirde oturur. Teşehhüdden ve selamdan sonra sehiv secdelerini yapar. Hiç birine karar veremediği takdirde de, az olanı esas alır, çünkü az olanda kesinlik vardır. Bu durumda bir rekat daha kılar; ancak bu takdirde şübhelendiği rekatın sonunda oturur. Ondan sonra kalkıp o bir rekatı kılar. Çünkü önce iki rekat kılmış olması ihtimali vardır. Bu takdirde de namazın sonunda sehiv secdelerini yapar.

Dört rekatlı bir namaza başlamış olan kimse, kıldığı rekatın birinci rekat mı, ikinci rekat mı? olduğunda şübhe edip bir tarafı seçemezse, kendisini bir rekat kılmış sayar ve her bir rekatın sonunda ihtiyat olarak bir kere teşehhüd mikdarı oturur; bu şekilde dört defa kade yapılmış olur. Çünkü birinci sayılan rekatın ikinci ve üçüncü sayılan rekatın dördüncü rekat olması ihtimali vardır.

Bir kimse kıldığı rekatın ikinci rekat mı, üçüncü rekat mı? olduğundan şübhelense, sahih olan görüşü göre, bu rekatın sonunda oturmaz. Bir tarafı tercih edemezse, bunu ikinci rekat sayar. Geri kalan rekatları da tamamlar. Akşam namazı ile vitir namazı bu hükmün dışındadır. Bu şübhelenme bu namazlardan birinde olsa, oturmak gerekir. Çünkü şübhelenilen rekatın üçüncü rekat olması muhtemeldir. Bu halde teşehhüdden sonra bir rekat

daha ilave edilir. Çünkü şübhelenilen rekatın ikinci rekat olması da mümkündür. Bunların sonunda da sehiv secdeleri yapılır.

Dört rekatlı namazlarda, kılınan rekatın dördüncü rekat mı, beşinci rekat mı olduğunda ve sabah namazında kılınan rekatın ikinci rekat mı, üçüncü rekat mı olduğunda, akşam ile vitir namazlarında da kılınan rekatın üçüncü rekat mı, dördüncü rekat mı, olduğunda şübheye düşülse, sonunda oturulur ve teşehhüdden sonra kalkılıp bir rekat daha kılınır. Çünkü bu rekatların üçüncü, dördüncü veya beşinci rekat olması muhtemeldir. O halde ilave edilen birer rekat ile fazla olan mikdar nafile olmuş olur. Sonunda da sehiv secdeleri yapılır. Bu şübhe, kıyam veya rükü veya rükudan kıyama geçiş halinde olduğuna göredir.

İlk secde yapıldıktan sonra şübhelenme olursa, ittifakla namaz batıl olur. Çünkü şübhe edilen rekatın ziyade olup son oturuşun terk edilmiş bulunması muhtemeldir. İlk secde halinde şübhe olursa, yalnız İmam Muhammed'e göre, namaz batıl olmaz.

Namazda Fatiha'dan önce başka bir sure bir harf olarak dahi yanılarak okunsa, iade edilerek önce Fatiha, sonra da o sure okunur. Namazın sonunda da sehiv secdeleri yapılır. Bu sırada işinde yapılan noksan rükü halinde bile hatırlansa, kıyama dönülerek iadesi gerekir. Böyle bir yanılma çok olmaz. Onun için bunun az mikdarı da bağışlanamaz. Fakat bir namazda okunan bir surenin altında bulunan sure okunmak istenirken üstündeki sure okunsa, bundan dolayı sehiv secdeleri gerekmez.

Bir kimse namazda, Fatiha okuyup okumadığında şübhe etse, bakılır: Eğer henüz başka sure okumamış ise, Fatiha'yı okur. Fakat başka sure okumuş ise, artık Fatiha'yı okumaz. Çünkü surenin Fatiha'dan sonra okunması meydandadır. Bununla beraber namaz kılanın bir görüşü varsa ona göre hareket eder.

Bir kimse, ilk rekatlerde birer sure okuyup da Fatiha'yı okumamış bulunduğunu secdeye vardıktan sonra hatırlarsa, son rekatlerde Fatiha'yı iade etmez. Çünkü son rekatlarda zaten Fatiha okunacaktır. Bir rekatte iki Fatiha okunması ise meşru değildir. Yalnız Hasan İbni Zeyyad'a göre, son rekatlarda Fatiha kaza edilir.

Dört veya üç rekatlı farz namazların ilk iki rekatinde Fatiha'dan sonra birer sure veya bir mikdar ayet eklenmemiş olsa, bu sure veya ayetler üçüncü ve dördüncü rekatlarda Fatiha'dan sonra ilave edilirse bu namaz cemaatle kılınan bir akşam veya yatsı namazı ise, üçüncü ve dördüncü rekatlarda hem Fatiha, hem de ilave edilecek sure aşikare olarak okunur. Çünkü bir kıyamda olan kıraat birdir; bunun bir kısmı gizli olarak, bir kısmı da aşikare olarak okunamaz. Yalnız surenin aşikare okunacağını söyleyenler de vardır. İmam

Ebû Yusuf'a göre, ikisi de gizlice okunur. Çünkü son rekatlarda gizlice okumak sünnettir. İmam Ebû Yusuf'dan diğer bir rivayete göre de, artık son rekatlarda bu süre okunmaz. Çünkü bunun yeri geçmiştir. Bununla beraber her halde de sehiv secdeleri yapılır.

İmamın yanılması, kendi hakkında asaleten ve cemaat hakkında da uymuş olma bakımından sehiv secdelerini gerektirir. Fakat imama uyan cemaatten birinin yanılması ile ne kendisine ne de imama sehiv secdesi yapmak gerekmez.

Sehiv secdelerini yapmakta olan bir imama uymak sahihtir. Gerek sehiv secdelerinin herhangi birinde ve gerek teşehhüdünde olsun eşittir. Sehiv secdelerinin ikincisinde imama uyan kimseye birinci secdeyi ve teşehhüdünde uyana her iki secdeyi kaza etmek gerekmez.

Mesbuk, imamla beraber sehiv secdelerini yapar, imamın yanılması, mesbukun imama uymasından önce de olsa hüküm aynıdır. Çünkü mesbuk imama bağlıdır.

İmam teşehhüdde iken daha selam vermeden önce mesbuk kalkarak kıraat veya rükûda bulunduktan sonra, imam selam verip sehiv secdelerine varacak olsa, mesbuk da hemen bu secdelere uyar ve evvelce yaptığı kıraatla rükûu aradan çıkar, bunları sonradan kalkıp tekrar yerine getirir. Bununla beraber mesbuk bu secdelerde imama uymasa namazı bozulmaz. Namazı bitirince bu sehiv secdelerini kendi başına yapar.

Yine mesbuk secdeye vardıktan sonra, imam sehiv secdelerini yapacak olsa, imamına uymaz, namazını bitirir ve sonra sehiv secdelerini yapar. Eğer bu durumda imama uyacak olursa, namazı bozulur.

İmam selam verdikten sonra, noksan kalan rekatlarını tamamlamak için ayağa kalkan bir mesbuk, bu rekatlarda yanılmış olursa, sehiv secdelerini yapması gerekir. Önceden imamla beraber sehiv secdeleri yapmış olsa bile bu hüküm değişmez. Çünkü mesbuk, noksan kalan rekatları tamamlarken tek başına namaz kılan gibidir.

Mesbuk imamla beraber yanılarak selam verse ona sehiv secdeleri yapmak gerekmez. Fakat imamın selamından sonra selam verecek olsa, sehiv secdesini gerektirir. Çünkü birinci halde henüz muktedî, ikinci halde ise, münferid (yalnız başına namaz kılan) olmuştur. Muktediye, kendi yanılmasından dolayı sehiv secdesi lazım gelmez.

Bir namazda yanılmaların birkaç tane olması ile sehiv secdelerinin o kadar yapılması gerekmez. Bir defa bunlar için sehiv secdelerini yapmak yeterlidir. Onun için bir kimse, bir namaz içinde iki ve üç defa yanılrsa, bunlar için

namazın sonunda yalnız bir defa sehiv secdelerini yapmak kafidir. Sehiv secdelerindeki bir yanılma da başka sehiv secdelerini gerektirmez.

Sehiv secdeleri kasden veya yanılarak terk edilse, namaza aykırı bir hal olmadıkça, yine bunlar yapılır. Fakat teşehhüdden sonra gülmek, konuşmak gibi, namaza aykırı bir durum meydana gelirse veya kerahet vakti girerse, sehiv secdeleri düşer. Sabah namazında selamın arkasından güneşin doğması veya ikindi namazında yine selamdan sonra güneşin (sarararak kamaştırıcılığının) değişmesi gibi...

Bir imam, sehiv secdesini terk edecek olsa, cemaat da terk eder. Cuma ve bayram namazlarında da, fazla kalabalıktan dolayı bir karışıklığa meydan vermemek için bu sehiv secdeleri terk edilir.

Sehiv secdesindeki iki secde ile Tahiyat ve selam vacibdir. Tahiyattan sonra Salavat ve dua okunması, bu secdelerdeki tekbirler, secde halindeki tesbihler ve iki secde arasındaki oturuş sünnettir.

Bir kimse, namazını tam olarak kıldığını kesinlikle bildiği halde, sözüne inanılır bir adam ona eksik kıldığını haber verse, bunun sözünü kabul etmez. Fakat iki güvenilir adamın haber vermesine uyulur. Çünkü böyle bir haber, (iki kişinin şehadeti ile doğruluğu gerçekleşen) bir haldir. Böyle bir haber çok yerlerde geçerli ve bağlayıcıdır. İmam ve cemaat ihtilaf ettikleri takdirde, imamın bilgisi varsa, cemaatın sözü ile hareket etmez, kesinliği yoksa cemaatın sözünü kabul eder.

Setr-i Avret

Erkeğin ve kadının avret mahallini örtmesi, hicretin üçüncü senesinde gelen, (**Ahzâb**) ve (**Nûr**) sûrelerinde emrolundu.

Bu tarihten önce kadınlar başı açık olarak yabancı erkekler ile görüşebiliyorlardı. Çünkü o zaman daha tesettür, örtünme emri gelmemişti. Kadınların dini bir meselesi olduğunda, bizzat gelip halini Resûlullah'a anlatıyorlardı. Daha sonra bu âyet-i kerîmeler ile yasaklandı. Bundan sonra kadınlar mes'elelerini Resûlullahın hanımlarına sormaya, onlar da Resûlullah efendimize sorup cevabını kadınlara bildirmeye başladılar.

Avret Nedir?

Avret, insan vücudunda başkası tarafından görülmesi ayıp ya da günah sayılan yerlerdir. Setr-i avret, avret sayılan yerleri örtmek demektir. Avret yerlerinin namazda olduğu gibi, namaz dışında da örtülmesi ve başkalarına gösterilmemesi gerekir. Buna göre;

1- Namazda avret yerini örtmek bir şarttır. Şöyle ki: Namazda örtülmesi farz olan ve başkalarının bakmaları caiz bulunmayan organlara "Avret yeri" denir. Erkeklerin avret sayılan yerleri, göbekleri altından dizleri altına kadar olan yerdir. Diz kapakları da bu avret sayılan yere girer.

Kadınlara gelince: Hür olan kadınların yüzleri ile ellerinden başka, bütün bedenleri avrettir. Yüzleri ile elleri, namazda ve namaz dışında, fitne korkusu olmadıkça avret değildir. Ayaklarının avret olup olmaması ihtilaflıdır. Sahih kabul edilen görüşe göre, kadınların ayakları da avret değildir. Çünkü bunlarla yolda yürümek ihtiyacı vardır. Bu bakımdan bunları örtmek, hele fakirler için, zordur.

Diğer bir görüşe göre, hür olan bir kadının namazı, ayağının dörtte biri açık bulunması ile bozulur. Diğer bir görüşe göre de, namazda kadının ayakları avret sayılmazsa da, namaz dışında avret yeri sayılır. Bu ihtilaftan kurtulmak için ayaklarını örtmeleri iyi olur. Sahih olan görüşe göre, hür kadınların kolları, kulakları ve salıverilmiş saçları da avrettir.

2- Cariyeler (köle olan kadınlar) için avret yeri, erkekler gibi, göbekleri altından dizleri altına kadar olan kısımla karın ve sırtlarıdır. Hür kadınların şeref ve durumları bakımından örtmek zorunda bulundukları organları daha çoktur. Köleler ise, hürriyet şerefinden yoksun ve efendilerinin hizmeti ile meşgul oldukları için, bunlara daha fazla genişlik gösterilmiştir.

3- Avret sayılan yerlerden birinin tamamı veya dörtte biri kadarı açık bulunsa, namazı bozar; fakat dörtte birinden noksanı açık bulunsa, bozmaz. İmam Ebû Yusuf'a göre, avret sayılan bir uzvun en az yarısı açık bulunmadıkça namazı bozmaz.

Örnek: Namazda baldırın dörtte birinden noksanı açık bulunsa namaz bozulmaz. Yine bazı alimlere göre, but ile diz kapağı bir uzuv sayılır. Yalnız diz kapağının açık bulunması ile namaz bozulmaz; çünkü diz kapağı, bir organın dörtte birinden azdır.

4- Bir uzvun namazı bozma bakımından avret olması, başkalarına göredir; sahibine göre değildir. Başkaları tarafından görülemeyecek bir halde bulunması yeterlidir. Bunun için bir kimse namaz kılarken geniş bulunan elbisenin yakasından avret yerini görecektir, başkaları göremeyeceği için, namazı bozulmaz. Fakat başkaları görebilecek bir durum olsa namaz bozulur.

5- Bir kimse namaz kılarken, elinde olmayarak açılan bir avret yerini hemen kapayacak olsa, namazı bozulmuş olmaz. Fakat kıyam veya rükû gibi bir rüknü yerine getirecek kadar bir zaman örtmezse, sahih olan görüşe göre namaz bozulur. Namaz içinde elbiseye sıçrayan bir pisliği hemen atmak veya bekletmekte de aynen bu hüküm uygulanır. Fakat bu gibi namaza engel işler, insanın kendi iradesi ile yapılırsa, namaz hemen bozulur.

Muhtelif avret yerlerinin birer parçası açılıp da bunların toplamı, en küçük avret organının en az dörtte birine eşit olursa ve açıklık müddeti de bir rüknü yerine getirecek bir zaman devam ederse, namaz bozulur; değilse bozulmaz.

6- Bir kimsenin temiz elbisesi olup da, onu giymeye gücü bulunduğu halde onu giymeyerek gece karanlığında çıplak olarak namaz kılmış olsa, ittifakla namazı caiz olmaz.

7- Derinin rengini gösterecek şekilde ince olan bir elbise ile avret yeri örtülmüş sayılmaz. Bunun için böyle bir elbise ile namaz sahih olmaz. Elbisenin darlığından dolayı avret yerinin belli olması, kötü bir hal ise de, namazın sıhhatine engel olmaz.

8- Elbise bulacağını ümit eden çıplak bir kimse, vaktin çıkmasından korkmadıkça, bekler. Temiz yer bulacağını ümit eden kimse de, böyle yapar.

9- Avret yerini örtecek bir şey bulamayan kimse, oturarak ve ayaklarını kibleye doğru uzatarak imâ (işaret) ile namaz kılar. Onun için en iyi kılış şekli budur; çünkü bu vaziyette örtünme haline daha çok bürünmüş olur. Avret yerinin bir kısmını örtecek bir şey bulununca, onu kullanma vacib

olur. Bu durumda önce avret-i galize denilen ön ve arka taraflar örtülür. Sonra erkeklerde butlar, daha sonra dizler örtülür. Kadınlarda butlardan sonra karınlar, sonra sırtlar ve dizler, daha sonra da geri kalan kısımlar örtülür.

Hz. Peygamber'in "Allah, bulûğa ermiş kadının namazını başörtüsüz kabul etmez" (İbn Mâce, "Tahâre", 132; Tirmizî, "Salât", 160; Müsned, IV, 151, 218, 259) ve "Kadın bulûğ çağına erince elleri ve yüzü dışında başka yerlerinin başkasına görünmesi helâl olmaz" (Ebû Dâvûd, "Libâs", 31) şeklindeki hadisleri göz önüne alınıncâ, başörtüsüz kılınan namazın geçerli olmayacağı anlaşılır.

ŞAFİİLERE GÖRE SETR-İ AVRET

Setr-i avret, rengini göstermeyecek bir şeyle avretini örtmektir. Örtünmek mümkün olduğu hâlde, avreti açık olarak namaz kılmak veya çok ince bir elbise ile namaz kılan kimsenin namazı sahih değildir. Binaenaleyh vücudun siyah ve beyazlığını gösteren ince naylon çorap veya böyle bir başörtüsü ile namaz kılmak veya sokağa çıkmak caiz değildir. Bunun için çoğunlukla saç ile vücudun rengini gösteren bugünkü tülbent ile kadınların namaz kılmaları caiz değildir.

Bir kimsenin avret yerinden kıl kadar bir şey görülse namazı sahih değildir. Bunun için kadın namaz kılariken saçını iyice örtmeli, ayağından hiçbir şey dışarı bırakmamalıdır. Yani çorap giymek suretiyle ayaklarını kapatmalıdır.

Namazda erkeğin avreti diz ile göbek arasındır. Göbek ile diz her ne kadar avret değilse de, avreti tamamıyla örtmek için onların bir kısmını örtmek icap eder.

Müslüman kadının avreti ise, el ile yüzü müstesna bütün bedenidir. Hatta saçından veya vücudunun herhangi bir tarafından kıl kadar bir şey görünse namazı fasiddir. Kadının namazda yüzünü örtmesi mekruhtur.

Namaz haricinde kadının bütün vücudu, (el ve yüz dahil) avret sayılır. Örtmesi mecburdur. Haram yerleri açık bir kadına bakmak haramdır. Kapalı bir kadına ihtiyaç yokken kötü niyet ve şehvetle bakmak haramdır.

Bununla beraber muayene olmak için doktora, gerektiği zaman ifade vermek için hakime görünmekte beis yoktur.

Avret yerini üstten örtmek lazımdır. Fakat aşağıdan örtmek icab etmez. Bunun için avreti yakasından görünen namaz kılan kimsenin namazı fasittir. Fakat alttan bakılıp avreti görünse de beis yoktur.

Netice olarak, dinimizin tesettür gibi kat'î emirleri zaman ve şartlara göre değişmez. Müslüman erkek ve kadınların kıyafet ve tesettürde kusurları olsa da düşünceleri, tam dinin emrettiği tesettürü güzel bulup kabul etmek olmalıdır. Ayrıca dinin emrettiği tesettürü sulandırıcı modalardan kaçınılmalıdır.

Giriş:

Değerli kardeşlerim,

Ben 2008 yılından beri Niğde’de dersler yapmaktayım. Bazen ders programımın sayısı haftada 11- 12’ye çıktı. Bâzen 5-6 oldu. Yaptığım bütün derslerde hep şunu söyledim. Ben ne şu cemaate ne bu tarikata ne de bir partiye bağlıyım. Ben Allah’ın kitabındaki hükümleri, peygamberin sünnetindeki hükümleri, Müctehid ulemanın icmâsındaki hükümleri ve müctehit ulemanın kitap ve sünnetten çıkardığı hükümleri anlatmaya çalışıyorum. Yâni dikkat ederseniz bu gurutta bile şu câizdir, şu câiz değildir diye fetva vermiyorum. Ben burada âdetâ ders yapıyorum ve sorulan sorulara kaynaklara bağlı kalarak cevap vermeye gayret ediyorum. Eğer bir şeyin hükmü kitaba dayanıyorsa o konu ile ilgili âyetleri veriyorum. Eğer hükmün dayanağı hadislerse o hadisleri ve o hadislerin geçtiği kaynakları veriyorum. İcmâ ise konunun icmâya dayandığını ve eğer müctehid imamların ictihadlarına göre verilmiş bir hükümse o konudaki müctehid imamların görüşlerini naklediyorum.

Hep şunu söyledim: Ben hatasız biri değilim. Böyle demekten Allah’a sığınırım. Eğer birileri benim söylediğim bir şeyin veya yazdığım bir şeyin hatalı olduğunu iddiâ ediyorsa, gelsin beni edille-i şer’iyye ile yani kitap, sünnet, icmâ-i ümmet ve kıyas-ı fukahâ ile düzeltsin. Eğer birileri benim hatalı söylediğimi isbat ederse ben sözümünden veya fiilimden dönerim ve tevbe ederim. Eğer yaptığım hata îmânî bir noktada ise gerekirse tecdîd-i îman ve tecdîd-i nikah ederim. Yâni ben beni düzelterek olanın hak olan görüşüne uyarım. Ama birileri benim hatalı olduğumu söyleyemiyor veya isbat edemiyorsa onun da bendeki hakka ben söylediğim için değil, hak olduğu için teslim olması gerekir. İlim ve İslâm’a teslimiyet bunu gerektirir.

Şu ana kadar hiç kimse senin şu sözün, şu yazın kitaba ve sünnete aykırıdır demedi. Eğer arkamdan söylüyorlarsa Allah ile kendi aralarında. Bunu da ben bilemem. Bazıları şöyle bir tutum izliyorlar. Bana mesaj gönderiyorlar ve: “Hocam, her dediğine katılıyorum, doğru söylüyorsun, amma, velâkin” diyorlar.

Kardeşlerim, bir şey doğru ise, hak ise, ona teslim olunur. Amma, velâkin denilemez.

Şu anda yine tekrarlıyorum. Eğer birileri benim söylediklerimin veya yazdıklarımın yanlış olduğunu iddiâ ediyorsa, ben hazırım. İsteyenin istediği yere gidebilirim veya o bana gelsin. Kur’an’ı, hadis kitaplarını, tefsir kitaplarını, fıkıh kitaplarını ve akâid kitaplarını açalım, görelim. Eğer benim hatalı olduğumu isbat eden bir kardeşimiz olursa, hatalı olduğum görüşümden dönerim ve tevbe ederim. O kardeşimiz için de hayır dua ederim. Fakat benim görüşümün hak, kendi görüşünün hatalı olduğunu görenler de hatalı görüşlerinden dönmek zorundadırlar. Yoksa Allah katında sorumlu olurlar. Bunları özellikle belirtmek istedim. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kadınların erkeğe benzemesi veya erkeklerin kadınlara benzemesi caiz midir? Kadınları dışarı çıkarken nasıl giyinmelidir? Kadınların tesettürüne uygun olmayan kıyafetleri satmak caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Kadın-erkek benzeşmesi, giyim-kuşamda, hal-hareket ve benzeri konularda erkeklerin kadınlara, kadınların erkeklere benzemesinin haram olduğu ile ilgili rivâyetler vardır. Şimdi o rivâyetlerin bazılarını görelim.

“Resûlullah (s.a.v.), kadınlaşan erkeklere ve erkekleşen kadınlara lânet etti.” (Buhârî, Libâs 62. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Libâs 28; Tirmizî, Edeb 24; İbni Mâce, Nikâh 22)

"Resûlullah (s.a.v.), kadınlara benzemeye çalışan erkeklere ve erkeklere benzemeye çalışan kadınlara lânet etti." (Buhari, Libâs 61)

"Resûlullah (s.a.v.), kadın gibi giyinen erkeğe, erkek gibi giyinen kadına lânet etti." (Ebû Dâvûd, Libas 28; bk. Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 2/325)

Lanet, Allah'ın rahmetinden uzaklık demektir. Yâni "Allah ona merhamet etmesin" demektir.

Buna göre bilerek -konuşmada, gülmede, hareket etmede, davranış biçiminde, giyimde, kuşamda- erkek ve kadının birbirine benzemeye çalışması, lanete müstahak edecek bir davranıştır. (bk. Nevevî, Müslim/Selam, 32. hadisin şerhi)

Hadisler, kadın-erkek cinsi arasındaki benzeşmenin giyim-kuşamla ilgili görüntüsüne dikkat çekmekte ve hiçbir zorunluluk yokken kadınlar gibi giyinen erkeklere ve erkekler gibi giyinip kuşanan kadınlara da Resûl-i Ekrem Efendimiz (asv)'in lânet ettiğini bildirmektedir.

Bugün kadınların pantolon giymeleri, ceket giymeleri, erkekler gibi gömlek ve bluz giyerek dışarıda dolaşmaları erkeklere benzemenin ta kendisidir. Çünkü pantolon, ceket erkeklerin kıyafetidir. Müslüman bir kadın Çarşaf olmadan veya vücudunu tamamen örten bol bir manto giymeden sokağa çıkamaz.

Erkeklerin boğazlarına kolye takmaları, bileklerine bileklik gibi şeyler takmaları ve elinin birçok parmağına birden fazla yüzük takmaları da kadınlara benzemektir. Erkek takacaksa bir adet gümüş yüzük takabilir. İki veya daha fazla yüzük takmak ise süslenmeye girer ki, süslenmek kadınların işidir. Bugün erkeklerin sakallarını kesmeleri de kadınlara benzemektir. Çünkü Allah kadını sakalsız erkeği ise sakallı yaratmıştır. Dört mezhebden üçü (Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî mezhepleri) sakal kazımanın haram olduğunu belirtmiştir. Şâfi mezhebi ise mekruh olduğunu söylemiştir. Mekruh bilindiği dibi kötü görülen şey demektir.

Sokaklarda başını örtmüş fakat üst tarafına deri ceket veya kısacık kot ceket, altına da tayt giyerek dolaşan kadınlar dolu. Yüzüne makyajın envâi çeşidini sürmüş, sürmek ne kelime âdetâ sıvamış, parfümün binbir kokulusunu sürüp sokaklarda volta atan kadınlar cirit atıyor.

Kadınların erkeklerin hissedeceği şekilde parfüm sürüp sokaklarda gezinmelerini yasaklayan ve bunun haram olduğunu bildiren bir sürü rivâyet vardır. Şimdi onların birkaçını görelim:

"Her göz yabancı bir kadına bakarak göz zinası işlemiştir. Bir kadın da güzel kokular sürünerek erkeklerin yanından geçerse o da aynen bakan erkekler gibi zina etmiş gibidir." (Tirmizî, Edeb, 35; Ebû Davud, Tereccül, 7)

"Güzel koku sürünüp kokusunu hissettirmeleri için bir topluluğun yanına uğrayan kadın zinakârdır." (Ahmed Müsned 4/418, Albânî Sahihu'l-Cami 105)

"Her göz zanidir. Şurası muhakkak ki, kadın koku sürünür, sonra da (erkek) cemaate uğrarsa o da zaniyedir." (Ebu Davud, Tereccül 7, (4174, 4175); Nesai, Zinet 35)

"Kendisine buhur değen kadın sakın bizimle yatsı namazına katılmasın." (Müslim, Salat 143, 444; Ebu Davud, Tereccül 7, 4175; Nesai, Zinet 37, 8, 154)

Bugün kadınların ekserîsinin başlarını topuz baş tabir edilen şekilde örttükleri, ya saçlarını yukarı doğru toplayarak veya geriye doğru uzatarak deve hörgücü gibi yapıp sokaklarda arz-ı endam ettikleri bir

vâkıâdır. Oysa Allah Rasûlü, böyle kadınların cennete giremeyecekleri gibi cennetin kokusunu dahi alamayacaklarını beyan etmiştir. İşte o hadis:

“Cehennem ehlinden iki sınıf var ki, henüz onları görmedim. (Biri) sığır kuyrukları gibi kamçılarla insanları dövenlerdir. Diğeri de, giyinik, fakat çıplak olan, salınarak veya kibirlenerek yürüyen, öteki kadınlara da kendileri gibi olmayı telkin eden ve başları deve hörgücüne benzeyen kadınlardır. Onlar cennete girmeyecekler, onun kokusunu bile alamayacaklar. Hâlbuki onun kokusu şu kadar ve şu kadar mesafeden hissedilir.”
(Müslim: Cennet, 52)

Şunu da belirtelim ki, tesettür sâdece kadınlar için emredilmemiştir. Erkeklerinde giyim kuşamlarına dikkat etmeleri, vücutlarına yapışacak şekilde dar gömlek ve pantolon giymemeleri gerekir. Açık ve dar giyinen kadınlar nasıl erkekleri tahrîk ederse, dar giyinen erkekler de kadınları tahrîk eder. Bugün câmilerde namaz kılan birçok gencin rukûya eğildiği zaman kalçaları tamamen ortaya çıkmakta, kısa gömlek giydikleri için kalçalarından sırtlarının bir kısmına kadar görüldüğü bir gerçektir. Oysa bu da islâmî tesettüre ve edebe aykırıdır.

Son sorunuza gelince; kadınların sokağa çıktığı zaman haram işlemelerine sebep olacak giyecekleri satmak câiz değildir. Hiç kimse: “Efendim beni ne ilgilendirir, ben ticâret yapıyorum” diyemez. İslâm’da bir kimsenin haram işlemesi haram olduğu gibi, birinin haram işlemesine sebep olmak da haramdır. Kadın evleninceye kadar onun her şeyinden babası, evlendikten sonra ise kocası sorumludur. Karısının ve kızının sokaklarda açık seçik giyinip gezmelerine ses çıkarmayan babalar ve kocalar da en az onlar kadar sorumludurlar. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Bazı hocalar kadınların Cuma namazı kılması gerektiğini söylüyor. Kadınlara Cuma namazı farz mıdır?

Cevap: Aleykum selam kardeşim.

Bugünlerde kadınlara cuma namazının farz olduğunu ileri sürenler ilgili âyetin genellik ifade eden lafzına dayanmışlar, Hz. Peygamber zamanında kadınların da cemaat ve cumaya geldiklerine dair rivayetleri zikretmişler, bunları iddialarına delil olarak göstermişlerdir. O âyette Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Ey iman edenler! Cuma günü namaz için ezan okunduğunda Allah'ı anmaya koşun, alış-verişi bırakın; sizin için hayırlı olan budur; eğer bilerseniz. Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin, Allah'ı çokça anın, umulur ki, felah bulursunuz.” (Cum'a: 62/9-10).

“Cuma kadınlara farzdır.” diyenlere göre “Allah Teâlâ iman edenleri cuma namazına çağırmıştır; kadınlar da buna dahildir, onları istisna etmek caiz değildir...”

Âyetin lafzı umumi (genel) mânalı gözükmekle beraber bütün İslâm mezheblerine ve müctehidlerine göre onu açıklayan başka deliller bir kısım mü'minleri (iman edenleri) Cuma namazı yükümlülüğünden istisna etmiştir (Fıkıh usûlü ifadesiyle ayet tahsis edilmiş, bunları kapsamadığı açıklanmıştır). Âyetin genel üslûb ve ifadesi de bu anlayışı desteklemektedir; çünkü yeryüzüne dağılmak ve Allah'tan rızık talep etmek kadınların değil, erkeklerin vazifeleri arasındadır. Tahsis ve istisna eden delillerin başında şu hadis gelmektedir:

“Allah'a ve âhiret gününe inananlara cuma namazı farzdır. Ancak yolcu, köle, çocuk, kadın ve hastalar bundan müstesnadır.” (Ebû Dâvud, I, 644, H. No: 1067; Dârakutnî, II, 3; Bağavî, Şerhu's-Sünne, I, 225)

Şimdi, Cuma namazı kadınlara da farzdır diyenlere sormak gerekir. Bir kadının biri iki aylık, biri iki yaşında, bir de dört yaşında çocuğu olduğunu düşünelim. Bu kadın cumaya gidecek olsa bu çocuklarını kime emanet edecektir? Şâyet çocuklarını da camiye götürsünler, denilirse, camiler çocuk yuvasına dönmez mi? Zaten camiler erkekleri zor alırken çocuklarla dolan bir camide Cuma namazı nasıl kılınacaktır? Kadın çocuklarını evinde bıraksa gitse o çocukların başına her an bir şey gelmeyeceğinden nasıl emin olacaktır? Dört yaşındaki veya iki yaşındaki çocuk bıçağı alıp kardeşini kesse kim engel olacaktır? Görüldüğü gibi bu din düşmanlarının amacı kadınlara Cuma namazı kıldırmak değildir. Bunların amacı kargaşa çıkarmak, kafaları karıştırmak ve dini tahrif etmektir. Böyle zındıklara inanmayınız. Selam ve dua ile.

Soru: Selam aleykum Kur'anı kabul edip Peygamber Efendimizin (s.a.v) söylediklerine inanmayan, hadislerine inanmayan insanlar var. Bunlar dinden çıkmış oluyor mu?

Cevap:: Aleykum selam. Evet, Allah rasûlünün sünnetini ve hadislerini kabul etmeyenler kesin kâfirdir. Çünkü hadis ve sünnetin ahad olanı var, meşhur olanı var, mütevâtir olanı var. İslam âlimlerinin hepsi de (zamanımızdaki zındıklar hariç) mütevâtir hadisleri inkar edenlerin kâfir olacağı husûsunda icmâ etmişlerdir. Bu Kur'an'a göre de böyledir. Nitekim Ahzab sûresi 36. âyetinde buyruluyor ki:

"Allah ve Resûlü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mü'min erkek ve hiçbir mü'min kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resûlüne karşı gelirse, şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır."

Yine Ali İmran sûresi 31. âyetinde de şöyle buyrulur:

"Ey Resûlüm!) De ki: "Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayan ve merhamet edendir."

Âyet-i kerîmede Allah'ı tanımak ve bilmekten değil, O'nu sevmekten söz edilmektedir. Çünkü samimi sevgide, münâfıklık olmayıp yakın ilgi, alâka ve bağlılık vardır. Bundan dolayı bir şeye ne kadar ilgi ve alâka gösteriliyorsa ona olan sevgi de o ölçüde demektir. Allah'ı sevmenin ölçüsü de O'nun emirlerini içtenlikle sevmek, yakın ilgiyle onları yerine getirmek, Resûlü'ne onun sünnetine uymak ve onun prensiplerini örnek almaktır. İşte buna karşılık da yüce Allah, bizi seveceğini ve mağfiret edeceğini vaad etmektedir. Selam ve dua ile.

Soru: Selam aleykum hocam "Sübhanallahi ve bihamdihi sübhanallahi'l azim" demenin fazileti nedir?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, bu tesbih, tesbihlerin en efdallerinden birisidir. İhlasla söylendiği zaman çok sevap kazandıran bir tesbihtir. Nitekim Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem buyurmuşlar ki:

كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ.

"Söylemesi dile kolay gelen, kıyâmet günü mîzânda ağır basan ve Rahmân'a sevimli olan iki söz vardır ki bu iki söz şudur: Subhânallahi ve bihamdihi, Subhânallahil-Azîm.

"Allah'a hamd ederek O'nu tüm noksanlıklardan tenzih ederim.Yüce Allah'ı tüm noksanlıklardan tenzih ederim". (Buhârî, Muslim)

Soru: **Selamun aleykum hocam. Yaş günü kutlamak caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Yaş günü kutlamak kâfirlerin örfî âdetlerindendir. Dolayısı ile müslümanlar kâfirlere benzememek için yaş günü kutlamazlar. Allah rasûlü bir hadislerinde:

"Men teşebbêhe bi kavmin fehûve minhum" "Kim bir kavme benzerse o da onlardandır"

Buyurmuştur. Bu hadis bize her hâlimizle kâfirlere benzememeyi, onlardan ayırmayı emretmektedir. Küçük çocuklara gelince, bugünün çocukları yarının büyükleridirler. Çocukların yaş gününü kutlamayacağız ki, onlar da kendi çocuklarının yaş gününü kutlamasınlar.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Günümüz bidatlerinden örnek verebilir misiniz?**

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim. Değerli kardeşlerim, İnternetlerde veya birçok ipe sapa gelmez kitaplarda, halk dilinde dolaşan birçok hurâfe ve bid'atler vardır. Bunların dinle uzaktan yakından hiçbir ilgisi yoktur. Bunlar ahmak ve dinsiz insanların uydurduğu şeylerdir. Müslüman kardeşlerimin bunlardan uzak durmaları gerekir. Aşağıdaki hurafe ve bidat çeşitleri bunlardandır.

- Ateşe su dökülürse cin çarpar, yiyeceklerin ağzı kapatılmadığında gece onlardan cinlerin yediği anlayışı,
- Kuran ve sünnet ile örtüşmediği halde dövme yaptırmak, erkeklerin küpe takması, burçların insan karakterine etkili olduğu inancı,
- Türbe, yatır gibi yerlerden medet ummak. Bir yatırın mezar taşına mum yakıp, dilek tutmak,
- Sünnet olan çocuğun acısının azalacağına inanılarak sünnet olma anında annesi ve diğer hanımlar tarafından oklava çevirmek,
- Yeni doğan çocuğun dindar olması için göbek bağıni keserek cami avlusuna bırakmak,
- Konuşmayan çocukların konuşabilmesi için cuma namazından sonra müezzin tarafından cami anahtarını çocuğun ağzına sokup çıkarmak,
- Yürümeyen çocukların ayaklarına ip bağlayarak cuma namazından ilk çıkan kişiye ipi kestirmek,
- Kırkı çıkmamış bir bebeğin tırnakları kesilirse o çocuğun hırsız olacağına inanmak,
- Küçük çocukların üzerinden atlanıldığında boylarının kısa olacağına inanmak,
- Çocuğu olmayanlara çocukları olması için deve dili veya etini yedirmek,
- Çocuk doğan eve 40 gün süre ile et alınmaması gerektiğine inanmak,
- Yeni doğan çocuğun kırkı çıkmadan evden çıkarılmaması gerektiğine inanmak,
- Boyu ölçülen çocuğun cüce kalacağına inanmak,
- Gelinin kucağına erkek çocuk verilince çocuğunun erkek olacağına inanmak,
- Loğusa kadının herhangi bir şeyden zarar görmemesi inancıyla, bulunduğu yere süpürge, soğan, sarımsak asmak, yastığının altına iğne, bıçak gibi şeyler koymak,
- Loğusa kadını kırkı çıkana kadar yalnız bırakmamak,

- Hamile kadınların saçlarını kesmemeleri gerektiğine inanmak,
- Nikah esnasında gelin ve damadın birbirlerinin ayağına basması halinde, önce basanın sözünün geçeceğine inanmak,
- Gelin ve damadın üzerine para, üzüm, şeker ve leblebi gibi şeyler atıp, kapıda küp kırmak,
- Evlenmeyen genç kızların kısmetinin açılması için müezzine minareden para attırmak, mendil veya eşarp sallatmak,
- Baykuş ötmesi, kara kedinin insanın önünden geçmesi, horozun vakitsiz ötmesi, insanların ve araçların önünden tavşanın geçmesinin uğursuzluk sayılması, karganın ötüşünün o bölgeye gelecek belanın işareti olarak kabul edilmesi,
- İki bayram arasında nikah yapmak, duaların kabulü için mübarek gecelerde ziyaretgahlarda mum yakmak, gece vakti tırnak kesmek, cuma ve arife günlerinde çamaşır yıkamak, dikiş dikmek, temizlik yapmak, akşam sakız çiğnemeyi ölü eti çiğnemek gibi kabul etmek, gece aynaya bakmak gibi şeylerin uğursuzluk getireceğine inanmak,
- Elden ele sabun, makas, bıçak, iğne ve soğan vermenin uğursuzluğuna inanmak,
- Sağ elinin içi kaşındığında para geleceğine, sol elinin içi kaşındığında da para çıkacağına, ayak altı kaşındığında da yola çıkılacağına inanmak,
- Cam ve porselen gibi eşyanın aniden düşüp kırılmasını, bir belanın defedileceğine işaret saymak,
- Merdiven altından geçmeyi uğursuzluk saymak,
- Cenazenin 7., 40., 52. gecesini ile ölüm yıldönümünde hatim ve mevlit okutmak,
- Cenazenin alkışlanma uğurlanması, cenazenin arkasından slogan atmak ve çiçek serpmek, cenaze için üçüncü gününde helva ve yemek dağıtmak, kefen arasına dua, ayet ve vasiyetname koymak, ölen kimse için arefe günü kurban kesmek,
- Hastanın başı üzerinde tuz gezdirmek, köz söndürmek, kurşun döktürmek,
- Dileğin kabulü için ağaçlara bez-çaput bağlamak, türbelere adakta bulunmak, türbe ziyaretlerinden şifa beklemek,
- Hidrellez günü sahile gidilerek kuma veya toprağa ev, araba veya kadın resimleri çizilerek böylece çizilen resimler sayesinde ileride onlara sahip olunacağına inanmak,
- Camiye girerken cami duvarını öpmek,
- Tekke ve türbelerde kurban kesmek, türbe ve tekkelerden şifa beklemek, mum yakmak, el yüz sürmek,
- Misafirin, askere gidenin veya yola çıkanın arkasından su dökmek,
- Kahve falına bakmak, falcılara, büyücülere gitmek,
- Ay ve güneş tutulmasında silah atmak, teneke çalmak. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. “Her geleni Hızır her geceyi kadir bil.” Sözü ne demektir, açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum selam kardeş. Her geleni Hızır her geceyi kadir bil demek, kapına gelip de senden bir şey isteyen her fakire bir şeyler ver. Gelen Hızır olabilir ve sen imtihan edilmiş olabilirsin demektir. (Bu arada Hızır'ın hâlâ yaşayıp yaşamadığı ihtilaflıdır. Tefsir ve hadis âlimlerinin ekserisi Hızır'ın yaşamadığını belirtirken, özellikle tasavvuf ehli Hızır'ın yaşadığını iddiâ etmektedirler. Tefsir ve hadis âlimlerinin delilleri daha açık, daha sağlamdır). Her geceyi kadir bil demek de; kadir gecesini nasıl ibâdetle geçirmeye gayret ediyorsan diğer geceleri de o şekilde ibâdetle geçirmeye gayret et demektir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Mehdi'nin zuhur etme meselesini açıklar mısınız? Bu olaya inanmamak kişiyi küfre sokar mı?

Cevap: Aleykum selam. "Mehdî" sözlükte, "kendisine rehberlik edilen" demektir. Bütün istikâmetler Allah'tan geldiği için, bu kelime, kendisine Allah tarafından yol gösterilen, yani hususî ve şahsî bir şekilde Allah'ın hidâyetine nail olan mânâsını almıştır.

Terim olarak mehdî, Hz. Peygamber (s.a.v)'in kıyamete yakın bir zamanda geleceğin haber verdiği sâlih kuldur. Şüphesiz burada kastedilen, Şiilerin "Mehdî-î Muntazar = Beklenen Mehdi" dedikleri On İki İmam'ın sonuncusu olan Mehdi değildir. Fakat, Mehdi'nin Hz. Fatıma'nın torunlarından olacağına dair hadis vardır. Ancak onun Hz. Hasan'ın mı yoksa Hz. Hüseyin'in mi torunlarından olacağı ihtilaflıdır. İlerideki bir hadiste geleceği üzere Mehdi'nin adı Peygamberimizin (s.a) adından, babasının adı da Peygamberimizin (s.a) babasının adından olacaktır. Yani adı Muhammed, babasının adı da Abdullah olacaktır. "Mehdî ise onun ismi değil lâkabıdır. Mehdi'nin çıkması kıyametin alâmetlerindendir. O, dini kuvvetlendirecek, yer yüzünde adaleti yayacak ve tüm Müslümanlar kendisine uyacaklardır. Mehdi'den sonra Hz. İsa (as) inecek ve Deccâl'ı öldüreceklerdir. Bir rivayete göre ise, Mehdi ile Hz. İsa birlikte inecekler ve Deccâl'ı birlikte öldüreceklerdir. Hz. İsa (as), namazında Mehdiye uyacaktır.

Mehdi'nin zuhurunu haber veren hadisi, Ebû Davûd, Tirmizî, İbn Mace, Bezzâr, Hâkim, Taberânî, Ebû Râbî, rîvâyet etmişlerdir.

Bu zatlar, hadisi sahabeden kalabalık bir gruba isnâd etmişlerdir. Bu sahabeler şunlardır. Ali, İbn Abbas, Tâlha, İbn Ömer, Abdullah b. Mes'ûd, Ebû Hureyre, Enes b. Malik, Ebû, Saîd el Hudrî, Ümmü Habîbe, Ümmü Seleme, Sevbân, Kürel b. İyas, Ali el Hilâl Abdullah b. Haris b. Cezaî (r.a)'dır. Anılan bu zatların hadislerinin kimi sahih, kimi hasen, kimi de zayıftır. Bununla birlikte Mehdi konusunda, uydurulmuş hadis de vardır. Hadislere bir göz atacak olursak:

Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Dünyada sadece bir gün kalsa, -Zaîde, hadisinde şöyle dedi - Allah o günü uzatır da - sonra bütün râvîler ittifak ettiler. O günde Benden veya Ehl-i beytimden, adı adıma, babasının adı da babamın adına uyan bir adam gönderir."

Fitr hadisinde şu ilâve vardır: O şahıs dünyayı, zulümle dolduğu gibi, adaletle dolduracaktır." Süfyân hadisinde şöyle dedi.

"Araplara, adı adıma uyan Ehl-i beytimden biri hakim olmadıkça dünya son bulmayacak, - Veya gitmeyecektir -"

Ebû Davûd der ki, Ömer ve Ebu Bekr'in (rivayetleri) Süfyân'm (rivayetin) aynıdır, (yani son ilâve, bunların rivayetinde de vardır. (Tirmizî, Fiten 52. Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/399-400)

Ali (b. Ebî Talib) (r.a)'dan; Rasûlullah (s.a)'in şöyle buyurdu-ğu rivayet edilmiştir:

"Dünyanın ömründen sadece bir gün kalsa bile, Allah (c.c) benim Ehl-i beytimden bir adam gönderecektir. O dünyayı, (daha önce) zulümle olduğu gibi, Adaletle dolduracaktır." (İbn. Mâce, Fiten 34 Ahmed b. Hanbel 1-299, III -28,37. Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/401-402.)

Açıklama:

Bu hadisin senedi sağlamdır. İsnâddaki Fitr b. Hânife'yi Ahmet b. Hanbel, Yahya b. Saîd el-Kettân, Yahya b. Maîn, Nesaî, İ, İbn Sa'ad ve Sâcî sika kabul etmişlerdir.

Bu hadis, yukarıda geçen hadisle aynı mânâdadır. Rasûlullah'ın söz konusu ettiği şahıs Mehdî'dir. Yukarıda gerekli malumat verilmiştir. (Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/402.)

Ümmü seleme (r.a) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a)'i şöyle buyururken işittim:

"Mehdî benim ailemden, Fatima'nın oğullarındandır."

Abdullah b. Cafer şöyle demiştir: Ebûl Melhyi, Ali b. Nüfeyl'i överken ve onun iyiliğini söylerken dinledim. (İbn Mâce, Fiten 34. Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/402.)

Ebû Saîd El Hudrî (r.a)'dan rivâyt edildiğine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Mehdî ben (im neslim) dendir. O açık alınlı ve ince burunludur. Dünyayı zulümle dolduğu gibi adaletle dolduracak ve yedi sene hüküm sürecektir." (Ahmed b. Hanbel II-291, 111-17. Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/403-404)

Mehdi hadislerinin birçoğu zayıf olmasına rağmen aralarında sahih ve hasen olanlar da vardır. Zayıf hadisler de birbirlerini desteklediği için hasen hadis durumuna yükselmiştir.

İslam uleması Mehdi hadislerini kabul etmişlerdir. Fakat hepsi de ahad haberle geldiği için itikâdî bir mevzu değildir. Yâni inkâr eden kâfirlikle suçlanmaz ama dalâletle suçlanır. Günümüzde sünneti ve hadisi kabul etmeyenler, Hz. Îsâ'nın geleceğini, Ye'cüc ve Me'cücün çıkacağını ve diğer kıyamet alâmetlerini inkâr ettikleri gibi, mehdi hadislerini de kabul etmemektedirler. Fakat bizler Allah Rasûlü 'nün, sahâbenin ve ehli sünnet âlimlerin yolundan gidenler olarak mehdi meselesini de kabul ediyoruz. Vakti geldiği zaman inşallah gelecektir.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Kımız, helal bir içecek midir?**

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Kur'an'da açık bir şekilde haram kılınan, içildiğinde kişiyi sarhoş eden içkidir/hamırdır. Alkol ise kimyasal bir maddedir ve sorunuzda da belirttiğiniz gibi muz, portakal, erik, şeftali gibi meyvelerde ve bal, ekmek, yoğurt gibi yiyeceklerde de bulunur. Sayılan bu yiyeceklerin hepsi de helaldir. Çünkü bunlar yenildiğinde kişiyi sarhoş etmez.

Kıızıza gelince;

Kımız yapmak için ekşi hamur mayasına benzeyen ve çok defa kurutularak saklanan bir mayadan yararlanılır. Bu mayanın içinde çeşitli laktik asit bakterileri vardır.

Mayalanma 20°-30° arasında tulumlar içerisinde veya açık kaplarda yapılır. Kıızda, yapıldığı sütun yağlı maddeleri ve mayalanmamış az miktarda süt şekeri bulunur. Kokusu ekşi peynir suyunu andırır.

Kıızda taze veya eskimiş olmasına göre değişen miktarlarda alkol ve laktik asit bulunur.

En hafif kıızda % 1 alkol, % 0,5 laktik asit,

En sert kıızda: % 3 alkol, % 1,5 laktik asit bulunur.

Yapımında deve ve eşek sütü de kullanılan kıız, Rusya'da halk sağlığı yönünden faydalı olduğu gerekçesiyle yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu ülkede kıız hammaddesi olan sütü temin etmek için önemli miktarda kısrak yetiştirilmektedir.

Kımız ve diğer içkiler: İslam Dini, ismi ne olursa olsun, bütün alkollü içkileri yasaklamış, çoğu sarhoşluk veren içkilerin azını da haram kılmıştır.

"Ey inananlar, şarap, kumar, dikili taşlar (putlar) (üzerine yazılar yazılmış) şans okları (çekmek ve bunlara göre hareket etmek), şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz"(el-Maide 5/90).

Bu ayetteki hamr (şarap) kelimesinin tefsirini yapan Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

"Her sarhoşluk veren (içki) "hamr" dır ve her sarhoşluk veren (içki) haramdır" (Müslim, Eşribe, 73-75; Buhari, Edeb, 80, Ahkam, 22, Meğazi, 60; Ebu Davud, Eşribe, 57).

İbn ömer (r.a.)'in rivayete göre Hz. ömer, Hz. Peygamber'in minberinde bir hutbe okudu ve şöyle dedi: "Hamrı yasaklayan ayet indiğinde "hamr" üzüm, hurma, buğday, arpa ve baldan yapılıyordu. "Hamr akli gideren şeydir" (Buhari, Eşribe, 5; Müslim, Tefsir, 32).

Bu rivayette hem "hamr"ın tanımı yapılıyor hem de yapıldığı maddelere göre çeşitleri sayılıyor. O halde çeşitli maddelerden "hamr" yapmak mümkün olduğuna göre, ismi ne olursa olsun, çok içildiğinde sarhoşluk veren her içki haramdır. Kımız da bira gibi çok içildiğinde sarhoşluk verecek şekilde olursa, içilmesi, alınıp satılması, imal edilmesi, taşınması, ikram edilmesi yasak olan içkiler kapsamına girer (Buhari, Eşribe)

Soru: Selamun aleykum hocam. Günümüzde bazı muhafazakâr kesim Mekke'nin fethini yılbaşı olarak kutluyor. Bu doğru bir uygulama mıdır?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Mekke'nin fethinin yılbaşında olduğu doğru değildir. Mekke, hicretin 8. yılında, Ramazan ayının 20'sinde fethedilmiştir. Yani kamerî yıla göre her ramazanın 20.günü Mekke'nin fethedilişinin yıl dönümüdür. Bu ise Mekke'nin fethedildiği sene milâdi takvime göre 11 Ocak 630 târihine rastlamaktadır. Demekki miladi takvime göre de Mekke'nin yıl dönümü 11 ocağa denk gelmektedir.

Bazı guruplar, gençliği yılbaşı rezâletlerinden uzak tutmak ve o günü biraz daha dînî bir havada geçirmek için 11 Ocak tarihini 31 Aralık akşamına çekerek alternatif yılbaşı kutlamaktadırlar.

Her ne kadar müslüman gençliği yılbaşı kutlama sapkınlığından uzak tutmak gibi iyi bir niyet olsa da yapılan bid'attır. Çünkü, islamda geçmişte yapılan bir hayırla, fetihle övünmek, o fetihleri kutlamak ne sünnette ne de ecdâdımızın uygulamalarında yoktur. Mekke'yi Allah Rasulü, fethetmiştir. Kudüs ise ilk olarak Hz. Ömer zamanında, ikinci olarak da Selahaddin-i Eyyûbî tarafından haçlılardan alınarak fethedilmiştir. Fakat ne Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ne de sahabeler Mekke'nin veya Kudüs'ün fethini kutlamamışlardır. Bilindiği gibi Allah rasûlü:

"Kim bizim amel etmediğimiz bir şeyle amel ederse, o reddolunur" buyurmuştur. (Muslim)

Yine İstanbul'u Fatih Sultan Mehmet fethetmiş ama ne o ne de diğer Osmanlı padişahları İstanbul'un fetih yılında kutlama yapmamışlardır. Halbuki onlar daha debdebeli kutlamalar yapabilirlerdi. Bugün ise, belediye tarafından veya bazı guruplar tarafından her yıl İstanbul'un fethi kutlanmakta ve çok büyük bir harcama yapılmaktadır. Bu ise hem bid'at hem de halkın parasının israf edilmesi demektir. İsrâf ise haramdır.

Gençliği yılbaşı rezâletinden uzak tutmak için alternatif yılbaşı düzenleyerek Mekke'nin fethini kutlayan kardeşlerimize tavsiyemiz, Mekke'nin fethini kutlamak yerine, her yılbaşında bir konu tesbit edilerek o konuda konferans tertip edebilirler. Böylece hem kutlama bid'atından kurtulmuş olurlar hem de bir konferans tertip ederek Müslüman gençliği yılbaşı kutlama rezâletinden uzaklaştırmış olurlar. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Rabita caiz midir? Bazı tarikatlara mensup insanlar medet şeyhim, yetiş şeyhim gibi kelimeler kullanıyorlar, bunlar caiz midir?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. İslam'da tek bir cemaat vardır o da İslam cemaatı. İtikadı sahih olduğu müddetçe her Müslüman da bu islam cemaatının bir ferdidir. Rabita da 1500 yılından sonra yâni Allah rasûlünden 900 sene sonra çıktı. Bir kimse ancak Allah'ın yardım edeceği bir konuda "yetiş şeyhim" dese Allah korusun küfre girer. Onun için namazlarımızın her rekatında "iyyâke nağbudu ve iyyâke nesteîn" diye okuyoruz. Yani, "ancak sana ibâdet eder ancak senden yardım isteriz" demektir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Dini bilgilerimizi geliştirmemiz açısından tavsiye edebileceğiniz kitapları yazabilir misiniz?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. KİTAP TAVSİYELERİ

AKAİD

İmam Taftazaninin Şerhul Akaid

Ömer Nesefi Akaidini

- * Ehli Sünnet Akâidi - İmam Pezdevî (Terc:Şerafettin Gölcük)
- * Tahavî Akâidesi Babertî Şerhi (Terc:İzzet Karasakal , Seydâ Yayınevi)
- * el-Fıkhu'l-Ekber- İmam Ebû Hanîfe (Şerh: Molla Aliyyü'l-Kârî, Terc:Hüseyin Erdoğan)
- * el-Usûli'l Münife (İmam-ı Âzam'ın İtikadî Görüşleri) – Beyâzîzade Ahmed Efendi (Terc:İlyas Çelebi)
- * Ehli Sünnet Akâidi – Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî
- * El-Fark Beyne'l-Firâk (Mezhepler Arasındaki Farklar) - Abdülkâhir el-Bağdâdî (Terc: E. Ruhi Fiğlalı)
- * İslamda İtikadî Mezhepler Ve Akâid Esasları - İrfan Abdulhamid (Terc: Saim Yeprem)
- * İmam-ı Âzam'ın Beş Eseri – Mustafa Öz
- * Mezhepsizlik Bidattir – Said R. el-Bûtî (Bedir Yayınları)
- * Mezhepler Tarihi – Muhammed Ebû Zehra (İhtiyatlı okunmasında fayda vardır.)

Hadis Usûlü

- * Hadis Usûlü - Babanzâde Ahmed Nâim Efendi

- * Hadis Usûlü - Talat Koçyiğit
- * Hadis Usûlü - İsmail Lütü Çakan
- * İslam Hukukunda Sünnetin Yeri - Mustafa es-Sibâî
- * Hadis İlimleri Ve Hadis İstılâhları - Suhbi Es Salih (Terc: M. Yaşar Kandemir)
- * Hadis İlimleri ve Hadis Tarihi - Ali Osman Koçkuzu
- * Hadis Usulü Ve Tarih - İbrahim Canan

Hadis Külliyyâtları

- * Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi - Babanzâde Ahmed Nâim Efendi, Kâmil Miras
- * Sahih-i Müslîm Tercemesi - Ahmed Davudoğlu
- * Riyâzü's-Salihîn Şerhi - İmam Nevevî (Terc: M.Yaşar Kandemir - Erkam Yayınları)
- * Kütüb-i Sidde Tercümesi ve Şerhi - İbrahim Canan
- * Süneni İbn-i Mâce Tercemesi ve Şerhi - Haydar Hatiboğlu
- * Süneni Ebû Dâvud - Ebu Davud es-Sicistânî (Terc: Hüseyin Kayapınar, Necati Yeniel, Şamil Yayınevi)
- * El-Müsned - İmam Ahmed b. Hanbel (Terc: Hasan Yıldız, Zekeriya Yıldız, Ocak Yayıncı.)
- * Sünen - İmam Darekutnî (Terc: Hasan Yıldız, Zekeriya Yıldız, Hüseyin Yıldız)
- * Mecmau'z-Zevâid ve-Menbau'l-Fevâid - İmam Heysemî (Terc: Hasan Yıldız, Zekeriya Yıldız)
- * Mişkâtü'l-Mesâbîh - el-Hatîbu't-Tebrîzî (Terc: Hasan Yıldız, Zekeriya Yıldız, Hüseyin Yıldız)
- * Ce'mul Fevâid Min Camil Usûl ve Mecmâuz Zevâid - İmam Rudânî (Terc: Ocak Yayıncılık)
- * Bulûğu'l-Merâm Şerhi (Ahkâm Hadisleri, İmam Askalânî) - (Şerh ve Tercüme Ahmed Davudoğlu) *
- Sahih-i Buhârî Muhtasarı - Terc: Abdullah Feyzi Kocaer
- * Sahih-i Müslîm Muhtasarı - Terc: Abdullah Feyzi Kocaer
- * Muttefekun Aleyh Hadisler - Terc: Abdullah Feyzi Kocaer
- * Sünen-i Darimî (Terc: Abdullah Parlıyan)
- * Câmiu'l-Ülûm V'el-Hikem - İmam İbn Recep el-Hanbelî (Terc: Ali Kaya)
- * El-Edebü'l Müfred - İmam Buhârî (Terc: M. Yaşar Kandemir)

FIKİH ve FIKİH USÛLÜ

- * İslam Hukuk İlminin Esasları Fıkıh Usûlü - İbrahim Kafi Dönmez, Zekiyuddin Şaban
- * İslam Hukuku Metodolojisi - Muhammed Ebû Zehrâ (Terc: Abdulkadir Şener)
- * Hanefî Fıkının Esasları - İmam el-Kevserî (Abdulkadir Şener, Cemal Sofuoğlu terc.)
- * Vehbe Zuhaylî - Fıkıh Usûlü
- * Er-Risâle (İslâm Hukukunun Kaynakları) - İmam Şâfiî (Terc: Abdülkadir Şener, İbrahim Çalışkan)
- * El-Muvâfakat (İslâmi İlimler Metodolojisi) - İmam Şâtîbî (Terc: Mehmet Erdoğan)

- * El-Varakât – İmam Cüveynî (Terc: Adnan Memduhoğlu, Beyan Yayınları)
- * el-Mustasfâ – İmam Gazzâlî (Terc: Yunus Apaydın)
- * Mezhep Meselesi ve Fıkhi İhtilaflar – el-Beyânûnî (Terc: Ebubekir Sifil)
- * Fıkıh Usûlü – Fahrettin Atar

Fıkıh Külliyyât ve Eserleri

- * Haleb-i Sağır – İbrahim el Halebî (Terc: Hüsamettin Vanlıoğlu)
- * İslam Fıkıhı Ansiklopedisi – Vehbe Zuhaylî
- * Hukûkî İslâmiyye ve Istilahâtı Fıkhiyye Kâmusu - Ömer Nasuhi Bilmen
- * el-Hidâye Tercümesi – İmam Merginânî (Terc: Hüsamettin Vanlıoğlu)
- * Dört Mezhebe Göre İslam Fıkıhı – Abdurrahman el-Cezîrî (Terc: Mehmet Keskin)
- * Reddû'l-Muhtâr – İbn Âbidin (Terc: Mehmet Savaş)
- * el-Mebsût – İmam Serahsî (Terc: Cevat Akşit)
- * Fetavâyı Hindîyye (Hanefî Fıkıhı) – Burhânîpûrlu Şeyh Nizâm, Şeyh Vecîhuddîn, Şeyh Celâleddin Muhammed, Kâdî Muhammed Hüseyin, Mollâ Hâmid (Terc: Mustafa Efe)
- * El İhtiyâr – İmam Mavsîlî (Terc: Mehmet Keskin)
- * Mülteka El Ehbûr – İbrahim Halebî (Terc: Hüsamettin Vanlıoğlu veya Ahmet Serdaroğlu)
- * Şerhû Meânî'l-Âsâr (Hadislerle İslam Fıkıhı) – İmam Tahâvî (Terc: Beşir Eryarsoy)
- * el-Lübâb Fi Şerhi'l-Kitâb (Kudûrî Şerhi)–Abdulgânî el-Guneymî el-Meydânî (Terc: Orhan Ençakar, Abdulkadir Yılmaz)
- * Berika (Târikât-ı Muhammediyye Şerhi) - Ebu Saîd Muhammed b. Mustafâ Hâdimî
- * Emanet Ve Ehliyet – Yusuf Kerimoğlu (Hüsnü Aktaş)
- * Günümüz Meselelerine Fetvalar – Halil Günenç
- * Kavâidi Fıkhiyye Şerhi - Mustafa Çelik
- * İmamların Fıkhi İhtilaflarında Hadislerin Rolü - Muhammed Avvâme (Kayıhan Yayınları)
- * Mecelle Şerhi – Ali Haydar Efendi (Terc: Raşit Gündoğdu, Osman Erdem)
- * El-Ahkâmü's-Sultaniye (İslam'da Devlet ve Hilafet Hukuku) – İmam Maverdî (Terc: Ali Şafak, Bedir)
- * Şerhu Meânîl Âsâr (Hadislerle İslam Fıkıhı) – İmam Tahâvî (Terc: Beşir Eryarsoy)

ŞAFİİ FIKHI

- * Muğnil Muhtâc, Minhâcüt Talibîn Şerhi (Şafîi Fıkıhı)– İmam Nevevî (Terc: Soner Duman)
- * Büyük Şafîi Fıkıhı - Mustafa el-Hin, Mustafa el-Buğa, Ali eş-Şerbeci (Terc. Ali Arslan)

- * Kifâyetül Ehyâr (Temel Şafîî Fıkhi) – Takiyyüddîn el-Hüseyinî ed-Dimeşkî eş-Şafîî (Terc: Emin Ulutaş)
- * Kürretü'l-Ayn Şerhi Fethü'l-Mu'in - Zeynüddin b. AbdülAziz El-Melebari (Terc: Mithat Acat)
- * Temel Şafîî İlmihali – Siracettin Önlüer (Semerkand)

TEFSİR USÛLÜ

- * Tefsir Usûlü – İsmail Cerrahoğlu
- * Tefsir Usûlü – Muhsin Demirci
- * el-Fevzu'l Kebir fi Usuli't Tefsir – Şah Veliyullah ed-Dihlevî (Terc: Abdullah Samed Afaracı)

Tefsir Külliyatları;

- * Safvetü't-Tefâsir – Muhammed Ali es-Sabûnî (Terc: Nedim Yılmaz, Sadreddin Gümüş)
- * Tefsîru'l-Münîr – Vehbe Zuhaylî (Terc:Ahmet Efe, Hamdi Arslan,Halil İbrahim Kutlay,Nurettin Yıldız)
- * Ahkâm Tefsiri – Muhammed Ali es-Sabûnî (Terc: Mazhar Taşkesenlioğlu)
- * Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm (Büyük Kur'ân Tefsiri) – İbn Kesîr (Terc: Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner)
- * Tefsir-i Kebîr Mefâtiḥü'l-Gayb – İmam er-Râzî (Terc: Sadık Kılıç, Lütfullah Cebeci)
- * Hak Dini Kur'ân Dili – Elmalılı Hamdi Yazır (Sadeleştirme: İsmail Karaçam, Abdullah Yücel)
- * el-Câmiû'l-Ahkâmi'l-Kur'ân – İmam Kurtubî (Terc: Beşir Eryarsoy)
- * Beydâvî Tefsiri – Kâdî Beydâvî (Terc: Abdülvehhab Öztürk)
- * Zadü'l Mesir Fi İlmi't Tefsir – Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî (Terc: Abdülvehhab Öztürk)
- * Fî Zilâil Kur'ân (Seyyid Kutup Tefsiri)
- * Besairul Kuran Tefsiri (Ali Küçük Tefsiri)

Kur'ân İle İlgili Kitaplar

- * el-İtkân Fi Ulûmi'l-Kur'ân – İmam Suyûtî (Terc: Sakıp Yıldız, Hüseyin Avni Çelik)
- * et-Tibyân Fi Ulûmi'l-Kur'ân – Muhammed Ali es-Sabûnî (Terc: Yaşar Güngör)
- * Menahilül İrfan (Kur'ân İlimleri) – ez-Zürkânî (Terc: Halil Aldemir , Ramazan Şahan)
- * el-Müfredât Fî Ğârîbi'l-Kur'ân (Kur'ân Kavramları Sözlüğü) – Râgıp el-İsfehânî (A. Güneş, M. Yolcu veya Yusuf Türker)
- * Büyük Tefsir Tarihi – Ömer Nasuhi Bilmen (Semerkand)
- * Tefsir Tarihi – İsmail Cerrahoğlu
- * Kur'ân Tarihi- Muhammed Mustafa el-A'zami (Terc: Ömer Türker)
- * Kur'ân Tarihi – Muhsin Demirci
- * Kur'ân'ı Nasıl Anlamalıyız – Talha Hakan Alp

- * Kur'ân Tercümesi Meselesi – Şeyhülislam Mustafa Sabri (Terc: Süleyman Çelik)
- * Konulu Tefsire Giriş – Muhsin Demirci
- * Kur'ân İlimleri –Subhi es-Sâlih (Terc: M. Sait Şimşek)
- * Kıraat İlminin Kur'an Tefsirindeki Yeri – İsmail Karaçam
- * Müşkilatı'l-Kur'an (Kur'ân'da Müşkil Ayetler) – Hâkim en-Nisâbûrî (Terc: Ömer Aydın)
- * İslam'ın Ana Kaynakları Kur'an ve Sünnet – İsmail Karagöz

SİYER – SAHABE

- * Kitabü't-Tabakati'l- Kebir – İbn Sâ'd (Terc: Siyer Yayınları- Kolektif)
- * Fıkhu's-Siyre - Ramazan el-Bûtî Hocaefendi
- * Ashâb-ı Kirâm Hakkında Müslümanların Nezih İtikadları – Ömer Nasuhi Bilmen
- * Sıfatü's-Safve (Resulullah s.a.v.'in Ashabının ve Allah Dostlarının Hayatı ve Faziletleri) - Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzi (Terc: Abdülvehhab Öztürk)
- * el-İsâbe Fî Temyîzi's-Sahabe (Muhtasar) İbn Hâcer el-Askalânî (Terc: Seyfullah Erdoğan)
- * el-İsâbe Fî Temyîzi's-Sahabe (5 cilt) - İbn Hâcer el-Askalânî (Terc: Naim Erdoğan)
- * Sahabeyi Nasıl Anlamalıyız – Muhammed Emin Yıldırım
- * Peygamberimizin Hayatı ve Daveti - Safiurrahman el Mübarek Fûrî (Terc: Halil İbrahim Kutlay)
- * Tarihü'l İslam – İmam Zehebî (Terc: Muzaffer Can, Cantaş Yayınları)
- * Hz. Peygamber(s.a.v.)'in Hayatı – Mustafa Sıbâî (Terc: M. Sait Şimşek, Kitap Dünyası Yayınevi)
- * En Güzel Örneğin En Güzel Örnekleri, 82 İl 82 Sahabi – Muhammed Emin Yıldırım
- * Nebevi Eğitim Modeli Dar'ul Erkam – Muhammed Emin Yıldırım
- * Son Peygamber Hz. Muhammed (sas)'in Hayatı – Kasım Şulul
- * Resûlullah'ın (s.a.v) Hutbeleri- Ahmed Badla (Terc: Şule Çakmak)
- * Hayâtu's-Sahâbe – Yusuf Kandehevî
- * Zâdu'l Meâd (Siyer) – İbn Kayyım el-Cevziyye (Terc: Şükrü Özen, Sağlam Yayınları)
- * Sahabe Kıvamı Müslümanlığımızın Aynası – İsmail Lütfi Çakan
- * Hanım Sahabeler Büyük İslam Kadınları – Mehmed Emre (Çelik Yayınevi)
- * Fıkhu's-Sahabe – Mustafa Çelik
- * Asr-ı Saadet – Süleyman en-Nedvî (Terc: Eşref Edib)

EVET, BEN KÜTÜPHANE KURMAK İSTİYORUM, DİYENLERE YUKARDAKİ KİTAPLARIN HEPSİNİ TAVSİYE EDERİM. Ama ben her daldan bir-iki kitap almak istiyorum diyenlere ise:

Tefsir:

Saffetut Tefâsir. Muhammed Ali Sabûni.

Ahkam Tefsiri. Muhammed Ali Sabûni.

İbni Kesir Tefsiri

Hadis:

Sahih-i Muslim Şerhi. Ahmed Davudoğlu

Sahih-i Buhârî Muhtasarı

Fıkıh:

El Mebsut- İmam Serahsî

Kaynakları ile İslam Fıkıhı- Celal Yıldırım

İlmihal

Büyük İslam İlmihâli- Ömer Nasûhî Bilmen

Emânet ve Ehliyet- Yusuf Kerimoğlu

Siyer

Siyerun Nebî- Muhammed Ali Sallâbî

Fıkhus Sîre- Said Ramazan el Bûtî

Allah Rasûlünün hareket Metodu- Muhammed Munir El Gadbân

Soru: Selamun aleykum hocam. Hacamat yaptırmak sünnet midir?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Hacamat olmak sünnettir. Birçok şikâyeteye iyi geldiği sabittir. Bugün modern tıp da hacamatın önemini kavramış ve hastanelerde de hacamat yapılmaya başlamıştır. Hacamatı ehil olan kimselere yaptırmak gerek. Hacamatın bazı özel günleri olduğu söylenir. Meselâ peygamberimizin ayın on yedisinde, on dokuzunda ve yirmi birinde hacamat olduğu rivâyet edilir (Tirmizi, Tıbb 12, (2052). Hacamat için ücret alınabilir. Çünkü peygamberimiz hacamat yaptırmış ve hacamat yapan kimseye ücretini ödemiştir.

Kimler hacamat yaptırabilir?

Kalp pili takılı hastalara, aşırı heyecanı olanlara, kan tutması olanlara, panik atak olup sakinleşemeyenlere, düşük tansiyonlu kişilere, pıhtılaşma zamanı düşük kimselere, kemoterapi görenlere hacamat yapılmaz.

Eskiden oluşmuş kataraktı olanlara, organ nakli geçirenlere, diyaliz ve hemofili hastalarına, âdet dönemindeki kadınlara, dinç ve kuvvetli olanlar hariç 60 yaşın üzerinde olup da hayatında hiç hacamat yaptırmamış olanlara, özel durumlar dışında hamile kadınlara ve 12 aylık olana kadar çocuklara hacamat yapılmaz.

Bu sayılanlar dışında herkes yılda 2 defa ila 6 defa hacamat yaptırabilir. Eğer hastalık tedavisi için belli sinir gruplarını uyarma amaçlı seanslar yapılıyorsa, sadece hastalık tedavisi süresince ayda 1 defayı geçmemek koşulu ile hacamat yapılabilir.

Hacamatla ilgili bazı rivâyetler:

Rasulullah (s.a.v.)'in bizzat kendisi Ebû Taybe adında bir Haccâm'a hacamat yaptırmış ve başından kan aldırıp haccâma ücretini ödemiş ve şöyle buyurmuştur: “

Kan aldırma yollarının en güzeli hacamattır. (yahut hacamat sizin en iyi tedavi yollarınızdır)” (Buhâri, Tıb 13; Müslim, Musakat 62, 63; Ebû Dâvûd Nikâh 26, Tıb 3

Muhammed bin Abdullah ‘ Her kim ayın on yedi on dokuz ve yirmi birinci günlerinde kan aldırırsa kan hücumundan dolayı meydana gelen bir çok hastalıklardan şifa bulur.’ buyurmuşlardır. (E. Davud Tıp H. 3861; Tirmizi Tıp H. 2051)

İbnu Abbas der ki: “Resulullah aleyhissalatu vesselam Mirac gecesinde, meleklerden murekkeb bir cemaate her uğrayışında: “Hacamat olmaya devam et! Ummetine de hacamat olmalarını emret!” derlerdi.” (Tirmizi, Tibb 12, (2054).

Peygamberimizin hizmetlilerinden Selma (r.a) demiştir ki:

“Her kim peygamberimize başındaki bir ağrıdan şikayet etti ise Rasulullah ,ona:” kan aldır!” buyurmuştur. Her kim de ayaklarındaki bir ağrı veya yaradan şikayet etti ise ,ona da :” ayaklarına kına yak! “ buyurmuşlardır. (E. Davud Tıp 3858, Tirmizi Tıp H. 3502)

Tirmizi su ziyadede bulunur: “(Resulullah aleyhissalatu vesselam) ayın onyedisinde, ondokuzunda ve yirmi birinde hacamat olurdu.” (Tirmizi, Tibb 12, (2052)

Soru: Selamun aleykum hocam. Dövme yaptırmak caiz midir? Kalıcı değil de geçici dövme yaptırılabilir mi?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. İlkel dövme ana hatlarıyla, deriye yan yana küçük delikler açmak ve bu deliklere is, sürme, mürekkep, kına, çivit gibi boyalı maddeler doldurmak suretiyle yapılır. Bunun yanında bıçakla veya tırnakla derin yarıklar meydana getirerek yahut süslenecek kısımlara barut gibi yanıcı maddeler sürüp yakarak yapılanları da vardır.

Modern dövmeciler ise, özel olarak imal edilmiş elektrikli dövme kalemleri kullanmakta ve dövme yaptıran şahsın acı duymaması için de cildine lokal anestezi uygulamaktadır.

İslam'da dövme yaptırmak haram kılınmıştır. Nitekim Buhari ve Müslim'de rivayet edilen hadislerde, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) dövme yapmayı ve yaptırmayı yasaklamış, bunları yaptıranın Allah'ın rahmetinden mahrum kalacağını bildirmiştir. Şimdi o hadislerin bazılarını görelim:

1) Abdullah ibni Ömer (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi: "Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

'...Dövme yapan ve dövme yaptırmak isteyen kadınlara Allah lanet etsin' buyurdu."

Buhari 594, Müslim 2124/119

2) Abdullah ibni Mesud (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi:

"Allah (vücuduna) dövme yapan ve kendisine dövme yapılmasını isteyen kadınlara lanet etsin. Bana ne oluyor ki, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in lanet ettiği kimselere lanet etmeyeyim! Bu Allah'ın Kitabında da vardır. Allah (Azze ve Celle) şöyle buyuruyor:

"Rasul size ne verdi ise onu alınız, size neyi yasak etti ise ondan sakının." (Haşr 7)

Buhari 5945, Müslim 2125/120

3) Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: "Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

'Peruk takana ve taktırana, vücuduna dövme yapana ve yaptırana Allah lânet etsin!'
buyurdu." Buhari, Müslim, Neseî

4) Abdullah ibni Abbas (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi: "Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

'Peruk takan ve taktıran, kaşlarını alan ve aldırın vücuduna dövme yapan ve yaptıran lânetlenmiştir!' buyurdu." Ebu Davud

5) Abdullah ibni Mesud (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi:

"Allah dövme yapan, dövme yaptıran, yüzündeki tüyleri aldırın, güzellik için dişlerinin arasını seyrekleştiren ve Allah'ın yarattığını değiştiren kadınlara lanet etti. Buhari

6) "Resulullah sallallahu aleyhi ve selem faiz yiyeni, yedireni, ona şahitlik edenleri, onu yazanı; dövme yapanı, gü-zelleşmek için dövme yaptıranı, sa-dakaya mani olanı, hulle* yapanı ve hulle yaptırmak is-teyeni lanetledi." (Buhârî, Libâs, 82-87; Müslim, Libâs, 119)

Dövmenin abdeste ve gusle mâni olup olmadığına gelince; dövme derinin altındadır. Yani dış derinin altında yer alıyor. Abdest ve gusûlde ise derinin altını değil, üstünü yıkamak farzdır. Dövme de derinin altında kaldığına göre, onun bedeninin herhangi bir yerinde bulunması abdeste ve gusle mani olmaz. Üzerinin yıkanmasıyla abdest ve gusûl sahih olur. Fakat dövme abdeste mâni değil diyerek dövme yaptırılmaz. Dövme üzerinde bulunan bir kimse her dakika, her saat günahla karşı karşıyadır. Çünkü dövme üzerinde bulunduğu müddetçe lânete müstehak olmaktadır. Dövmeden kurtulmaya gelince;

İmam Nevevî, sağlık bakımından zarar vermediği takdirde dövmenin vücuttan giderilmesi gerektiğini söyler. Yapılacak operasyonun vücuda zarar vermesi veya geride çirkin bir manzara bırakması sebebiyle dövme giderilemezse kişi tövbe edip kendini düzeltirse inşallah günahından kurtulur. (Şerhu Müslim, XIV/106; bk. TDV İslam Ansiklopedisi, *Dövme md.*)

Soru: Selamun aleykum hocam. Sağda solda dolaşan Recep Ayı ile ilgili hadisler hakkında bilgi verebilir misiniz?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. **RECEP AYI HAKKINDA UYDURULMUŞ HADİSLER**

Üç aylar diye meşhur olan Recep, Şa'ban ve Ramazan aylarına yaklaştı buluyoruz. Halk arasında bu aylar ve bu aylar içinde bulunan önemli gün ve gecelerle ilgili birçok hadis dolaşmaktadır. Bunlardan bazıları sahih, bazıları zayıf ve maalesef birçoğu ise uydurmadır. Hurafelerin halk nezdindeki itibarı ve oldukça yaygın oluşu göz önünde bulundurulduğunda, bu gibi konularda uydurma hadislerin sahihmiş gibi bilindiği görülmektedir. Bu itibarla, üç aylar hakkında halk arasında oldukça yaygın olan fakat hadis uleması tarafından uydurma olduğu kesin bir şekilde ortaya konulan hadislerden bazılarını tespit etmeye çalıştık.

Üç ayların ilki Recep olduğu için, bu yazıda Recep ayı hakkında uydurulmuş hadisler üzerinde durulacaktır. Şa'ban ve Ramazan ayları hakkında uydurulan hadislerin tespiti ise bir başka araştırmaya bırakılmıştır.

Araştırmada kaynak olarak uydurma / mevzû hadisler hakkında yazılmış olan ve ulema tarafından kabul gören kitapları kullandık. Bunlar İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751 h.)'nin el-Menâru'l-Munîf, İmam Suyûtî (ö. 911 h.)'nin el-Leâli'l-Masnûa, İbn Arrâk (ö. 963 h.)'in Tenzîhu's-Şerîa, Aclûnî (ö. 1162)'nin Keşfu'l-Hafâ ve Şevkânî (ö. 1250 h.)'nin el-Fevâidü'l-Mecmûa adlı kitaplarıdır.

Öncelikle bu vb. konularda uydurulmuş olan hadislerin genel özelliklerine kısaca bir göz atalım:

GENEL KAİDE 1:

Bazı gün ve gecelerde kılınması gereken namazlarla ilgili hadisler uydurma hadislerdendir.

Mesela Pazar günü ve gecesi, Pazartesi günü ve gecesi ve haftanın diğer gün ve gecelerinde kılınması gereken (sadece bu günlere mahsus) namazlarla ilgili hadisler bunlardandır. [İbn Kayyim el-Cevziyye, el-Menâru'l-Munîf fi's-Sahîhi ve'd-Daîf, Tahk: Abdulfettâh Ebû Gudde, Mektebetü'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, Halep, 1970, s: 95. Eserin Türkçe tercümesi için bkz: el-Menâru'l-Munîf fi's-Sahîhi ve'd-Daîf, Terc: Muzaffer Can, Cantaş Yayınları, İstanbul, 1992, s: 88-89.]

GENEL KAİDE 2:

Recep ayının ilk cuma gecesi kılınması gerektiği söylenen Regaip namazı ve bu ayın diğer gecelerinde kılınması gerektiği söylenen namazlarla ilgili hadisler de uydurma hadislerdendir. Hepsisi yalandır ve Allah resulüne yapılmış birer iftiradır. [İbn Kayyim, el-Menâru'l-Munîf, s: 95, Terc: Muzaffer Can, s: 89.]

Aclûnî'nin tabiri ile "bu hadislerin Kûtu'l-Kulûb, İhyâu Ulûmiddîn, Tefsîr-i Sa'lebî gibi (tasavvuf ağırlıklı) kitaplarda yer almasına aldanılmasın." [İsmail b. Muhammed el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlû'l-İlbâs, 3. Baskı, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2 cilt, Beyrut, 1998, c: 2, s: 410.]

Aclûnî de bu kaideye değindikten sonra şöyle diyor:

"Her ne kadar İhyâu Ulûmiddîn, Kûtu'l-Kulûb adlı kitapların yazarları (İmam Gazali ve Ebû Talib el-Mekkî) bu hadisleri zikretse de bu konuda ne sünnette ne de hadis imamlarının yanında herhangi bir (sahih hadis) bulunmaktadır. Çünkü sünnet (onların demesiyle değil) ancak Peygamberin sözü, fiili ve takriiri ile sabit olur." [Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, c: 2, s: 417.]

Bu uydurma hadislerden bazıları şunlardır:

1. "Recep Allah'ın, Şa'ban benim Ramazan ise ümmetimin ayıdır."
2. "Recep'in ilk Cuma gecesinden gâfil olmayasınız. Zira o gece, meleklerin "Regâib" ismini verdikleri gecedir." [İbn Kayyim, a.g.e., s: 95, Terc: Muzaffer Can, s: 88-89.]

GENEL KAİDE 3:

Recep ayında tutulması gerektiği söylenen oruç ve bu ayın bazı gecelerinde kılınması gerektiği söylenen namazla ilgili bütün hadisler yalandır, iftiradır. [İbn Kayyim, a.g.e., s: 96-97; Terc: Muzaffer Can, s: 89-90.]

Bu tür hadislerden bazıları şunlardır:

1. "Her kim Recep'in ilk gecesi akşamdan sonra yirmi rekat namaz kılsa ... o kişi Sırat'ı sorgusuz sualsiz geçer."
2. "Her kim Recep ayında bir gün oruç tutar ve dört rekâtlık bir namaz kılsa ve bu namazın ilk rekâtında yüz defa Ayetü'l-Kürsî, ikinci rekâtında yüz defa İhlâs suresini okursa o kişi Cennetteki yerini görmeden ölmez."
3. "Her kim Recep ayında şu kadar oruç tutarsa ona şu kadar..."

Diye başlayan hadislerin hepsi yalandır, uydurmadır!

Araştırma esnasında yararlandığımız kaynaklardan en son kaleme alınan, Şevkânî'nin "el-Fevâidü'l-Mecmûa fi'l-Ehâdisi'l-Mevdûa" adlı kitabıdır. Bu kitap, kendisinden önce yazılan ve uydurma hadisleri tespit eden kitaplardan daha şanslıdır. Bu şansın ne olduğunu, ülkemizin yetiştirdiği değerli hadis alimlerinden M. Yaşar Kandemir Hoca şöyle açıklamaktadır:

"Bir hayli müteahhir oluşunun (geç dönemde yazılmış oluşunun) sağladığı imkân dolayısıyla Şevkânî, İslam âlimlerinin mevzû hadislerle karşı açtıkları çetin savaşların semeresi olarak vücut bulan eserlerin hemen hepsinden faydalanmıştır." [M. Yaşar Kandemir, Mevzû Hadisler Menşei Tanınma Yolları Tenkidi, Marmara Üniv. İlahiyat Fak. Vakfı, İstanbul, 1997, s: 163.]

Şevkânî konuyla ilgili hadisleri, yukarıda adı geçen diğer kitaplara göre daha sistemli bir şekilde ele almıştır. O, "el-Fevâidü'l-Mecmûa"da Recep ayı ile ilgili olarak uydurulmuş hadisleri şöyle sıralamıştır:

1. "Recep Allah'ın, Şa'ban benim, Ramazan ise ümmetimin ayıdır. Her kim Recep ayında iki gün oruç tutarsa ona iki kat ecir vardır. Bu katlardan her biri (nin büyüklüğü) dünyadaki dağlar kadardır." [Muhammed b. Ali eş-Şevkânî, el-Fevâidü'l-Mecmûa fi'l-Ehâdisi'l-Mevdûa, Tahk: Abdurrahman b. Yahya el-Muallimî el-Yemânî, 2. Baskı, el-Mektebû'l-İslâmî, Beyrut, 1392 h., s: 100. Bu hadis için ayrıca bkz: Aclûnî, a.g.e., c: 1, s: 423-424, hadis no: 1358.]

Şevkânî, bu hadisin râvîsinin daha sonra "her kim dört gün", "altı gün", "yedi gün", "sekiz gün" ve nihayet "on beş gün" oruç tutan kişinin ecrini anlattığını söyledikten sonra şu açıklamayı yapmaktadır:

"Bu, uydurma bir hadistir. Bu hadisin isnadında yer alan râvilerden Ebû Bekir b. Hasan en-Nakkâş (hadis uydurmakla) itham edilmiş, el-Kisâi ise mechûldür/ tanınmamaktadır. Bu hadisi el-Leâlî yazarı (Suyûtî) Ebu Saîd el-Hudrî'den -Allah ondan râzî olsun- rivayet etmiştir." [Şevkânî, a.g.e., s: 100.]

Şevkânî'nin, Suyûtî'nin kitabında da yer aldığını bildirdiği hadise, uzun olduğu ve alıntı bütünlüğünün dağılmaması için aşağıda değinilecektir. Şimdi Şevkânî'nin uydurma olduğunu belirttiği diğer hadislerle devam edelim:

2. "Her kim Recep ayında üç gün oruç tutarsa, ona bir aylık oruç (sevabı) yazılır. Her kim Recep ayında yedi gün oruç tutarsa, Allah o kişi için Cehennemden yedi kapı kapatır. Her kim Recep ayında sekiz gün oruç tutarsa, Allah o kişi için Cennetten sekiz kapı açar. Ve her kim Recep ayının yarısını oruçlu geçirirse, Allah onu çok kolay şekilde hesaba çeker."

Bu hadisin senedinde yer alan ravilerden Ebân adlı kişinin metrûk olduğu, yani kendisinden hadis rivayet edilmediği, Amr b. el-Ezher'in ise hadis uydurduğu belirtilmiştir. [Celâlüddîn Abdurrahmân es-Suyûtî, el-Leâlî'l-Masnûa fi'l-Ehâdisi'l-Mevdûa, Tahrîc ve Ta'lik: Ebû Abdîrrahmân Salâhuddîn b. Muhammed b. Uveyza, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 3 cilt, Beyrut, 1996, c: 2, s: 97; Şevkânî, a.g.e., s: 100]

Bu hadisi başka bir yolla Hüseyin b. Ulvân babalarından rivayet etmiştir. Fakat bu Hüseyin b. Ulvân'ın da hadis uydurmacısı olduğu bildirilmiştir. [Suyûtî, a.g.e., aynı yer; Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Arrâk el-Kinânî, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfûa anî'l-Ahbârî's-Şeniati'l-Mevdûa, Tahk: Abdulvehhâb b. Abdullatîf, Abdullah Muhammed es-Siddîk, 2. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2 cilt, Beyrut, 1981, c: 1, s: 152; Şevkânî, a.g.e., s: 100]

3. "Muhakkak ki Recep ayı, çok büyük bir aydır. Kim o aydan bir günü oruçlu geçirirse, ona bin senelik oruç (sevabı) yazılır." [Şevkânî, a.g.e., s: 101]

Bu hadisin devamı, el-Leâlî'l-Masnûa'da şöyle geçmektedir:

"... Her kim Recep ayından iki günü oruçlu geçirirse, ona iki senelik oruç (sevabı) yazılır. Her kim Recep ayından üç günü oruçlu geçirirse, ona üç senelik oruç (sevabı) yazılır. Her kim Recep ayından yedi günü oruçlu geçirirse, cehennemin kapıları o kimseye kapatılır. Her kim Recep ayından sekiz günü oruçlu geçirirse, ona cennetin sekiz kapısı açılır, o da istediği kapısından içeri girer. Her kim Recep ayından on beş günü oruçlu geçirirse, onun seyyiâtı (kötülükleri) hasenâta (iyiliklere) çevrilir. Ve gökten bir ses "(bugüne kadar yaptıklarından dolayı) Allah seni bağışladı, artık her şeye yeniden başla" diye seslenir. Her kim daha fazlasının yaparsa, Allah da ona daha fazlasını verir."

Suyûtî bu hadisin sahih olmadığını, senet zincirinde yer alan Harun b. Antere'nin münker hadisler rivayet eden biri olduğunu belirtir. [Suyûtî, a.g.e., c: 2, s: 98; İbn Arrâk, Tenzîhu's-Şerîa, c: 1, s: 152; Şevkânî, a.g.e., s: 101]

4. "Kim Recep ayında bir gün oruç tutarsa, onun tuttuğu bu oruç, bir aylık oruca denktir."

Bu hadisin senedinde yer alan el-Furât b. es-Sâib, metrûktur, hadisi reddedilir. [Suyûtî, a.g.e., aynı yer; İbn Arrâk, a.g.e., c: 1, s: 153; Şevkânî, a.g.e., aynı yer.]

5. “Kim recep ayından bir geceyi ihya eder ve bir gün oruç tutarsa, Allah da ona cennet meyvelerinden yedirir.”

Bu hadis de senedinde yer alan Hafs b. Muhârik yüzünden uydurma kabul edilmiştir. [Suyûtî, a.g.e., c: 2, s: 99; Şevkânî, a.g.e., s: 101.]

6. “Recep ayında çokça istiğfar ediniz. Çünkü o ayda Allah, her saat birilerini Cehennemden azad etmektedir.” [Şevkânî, a.g.e., s: 439.]

7. “Recep ayında öyle bir gün ve gece vardır ki o günü oruçlu geçirip o geceyi ihya eden kimse için yüz sene oruç tutmuş gibi ecir vardır.” [Şevkânî, a.g.e., aynı yer.]

8. “Ey İnsanlar! Büyük bir ayın, Allah’ın çok hürmetli ayı (el-esamm) Recep’in, gölgeleri üzerinize düşmüştür. Bu ayda iyilikler katlanır, duâlar kabul edilir, sıkıntılar giderilir.”

Peygamberimizin Recep ayı girmeden önce bir Cuma günü hutbede söylediği iddia edilen bu sözlerin de hiç tereddütsüz bir şekilde münker olduğu ifade edilmiştir. [İbn Arrâk, a.g.e., c: 1, s: 163-164; Şevkânî, a.g.e., aynı yer.]

9. “Recep ayının diğer aylara olan üstünlüğü, Kur’an’ın diğer kelimelere olan üstünlüğü gibidir.” [Şevkânî, a.g.e., s: 440. Ayrıca bkz: İbn Arrâk, a.g.e., c: 1, s: 160-161; Aclûnî, a.g.e., c: 2, s: 85, hadis no: 1824]

10. “Allah Teâlâ, Nuh -aleyhisselâm-’a gemi yapması emrini Recep ayında vermiş, onun yanında bulunan mü’minlere de bu ayda oruç tutmalarını emretmiştir.” [Şevkânî, a.g.e., s: 440]

Şevkânî’nin yukarıda, birinci maddede bahsettiği uzun hadis, Suyûtî’nin kitabında şöyle geçmektedir:

“Ebû Said el-Hudrî’nin -Allah ondan râzı olsun- Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-’den rivayet ettiği (merfû) hadis:

“Recep Allah’ın, Şa’ban benim, Ramazan ise ümmetimin ayıdır. Her kim inanarak ve sevabını yalnız Allah’tan bekleyerek Recep ayını oruçlu geçirirse, Allah’ın en büyük rızasını hak etmiş demektir. Allah, onu Firdevs-i Âlâ’ya yerleştirecektir.

Her kim Recep ayında iki gün oruç tutarsa, ona iki kat ecir vardır. Bu katlardan her birinin ağırlığı, dünyadaki dağlar kadardır.

Her kim Recep ayında üç gün oruç tutarsa, Allah onunla Cehennem arasına uzunluğu bir senelik yürüyüş mesafesi kadar olan bir hendek koyar.

Her kim Recep ayında dört gün oruç tutarsa, (her türlü) beladan, delilikten, cüzzamdan, alaca hastalığından, Deccalın şerrinden ve kabir azabından kurtulur.

... altı gün oruç tutarsa, o kişi, yüzü ayın on dördünden daha parlak bir şekilde kabrinden kalkar.

... yedi gün oruç tutarsa, onun tuttuğu her bir günlük oruca karşılık Cehennem’in yedi kapısı birer birer o kişiye kapanır.

... sekiz gün oruç tutarsa, onun tuttuğu her bir günlük oruca karşılık Cennet’in sekiz kapısı birer birer o kişiye açılır.

... dokuz gün oruç tutarsa, o kişi kabrinden “Lâ ilâhe illallâh” nidaları ile kalkar ve onun yüzü Cennetten başka bir tarafa çevrilmez.

... on gün oruç tutarsa, Allah, Sırat üzerinde her milde onun istirahat edeceği bir yatak var eder.

... on bir gün oruç tutarsa, o kişi yarın kıyamet gününde- kendisi kadar veya daha fazla oruç tutanlar hariç- kendisinden daha faziletli kimse görmez.

... on iki gün oruç tutarsa, Allah Teâlâ ona kıyamet gününde bir tanesi dünyadan ve içindekilerden daha hayırlı olan iki güzel elbise giydirebilir.

... on üç gün oruç tutarsa, kıyamet gününde insanlar büyük zorluklar içindeyken o kişi için arşın gölgesinde bir sofraya kurulur ve o kişi bundan yer.

... on dört gün oruç tutarsa, Allah Teâlâ ona kıyamet gününde hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanoğlunun tahmin edemediği bir sevap verir.

... on beş gün oruç tutarsa, Allah Teâlâ kıyamet günü o kişiyi güvende olan kimselerin duracağı bir yere sokar. Oraya her ne zaman bir melek-i mukarreb ve bir peygamber uğrasa ona şöyle derler: “Müjdeler olsun sana ki güvende olanlardansın.” [Suyûtî, a.g.e., c: 2, s: 96-97; İbn Arrâk, a.g.e, c: 1, s: 151-152.]

Bu hadisi verdikten sonra “uydurulmuştur” ibaresini ekleyen İmam Suyûtî, hadisin senedinde yer alan el-Kisâî adlı şahsın tanınmadığını, en-Nakkâş’ın ise hadis uydurmakla itham edilen biri olduğunu belirtmiştir. [Suyûtî, a.g.e., c: 2, s: 97; İbn Arrâk, a.g.e., c: 1, s: 152.]

Buraya kadar tercümesi verilen uydurma hadisler bunlarla sınırlı değildir. Dileyenler adı geçen kaynaklara müracaat ederek daha detaylı bilgilere ulaşabilirler.

Verilen bu bilgilerden yola çıkarak Recep ayının sıradan, değersiz bir ay olduğu gibi yanlış bir anlam çıkarılmamalıdır. Zira bu ay dört haram aydan (el-eşhuru’l-hurum) bir tanesidir. Bu aylarda savaşmak haram kılınmıştır.

Haram aylar hakkında Allah Teala şöyle buyurmuştur:

“Gökleri ve yeri yarattığı günde Allah’ın yazısına göre Allah katında ayların sayısı on iki olup, bunlardan dördü haram aylardır. İşte bu, doğru hesaptır. O aylar içinde (Allah’ın koyduğu yasağı çiğneyerek) kendinize zulmetmeyin ...” [Tevbe, 9/36.]

“Sana dokunulmaz ayı, o ayda yapılan savaşı soruyorlar. De ki: “O ayda savaş ağır bir suçtur. Ama Allah yoluna engel olmak, ona ve Mescid-i Haram’a karşı tanımazlık etmek, halkını oradan çıkarmak Allah katında daha ağır suçtur.

Fitne, adam öldürmekten de ağırdır. Eğer onların gücü yetse, sizi dininizden çevirinceye kadar savaşa devam ederler. Sizden kim dininden döner ve kâfir olarak ölürse, yaptıkları işler dünyada ve âhirette boşa gider. Onlar cehennemden ayrılamazlar. Orada sürekli kalırlar.” [Bakara, 2/217]

“Ey mü'minler! Allah’ın sembollerine, (içinde savaşılmaması) haram olan aya, Kâbe’ye armağan edilen kurbanlığa, gerdanlıkları kurbanlık hayvanlara, Rabblerinin başlığını ve rızâsını kazanmak amacı ile Kâbe’yi ziyaret etmeye gelenlere sakın saygısızlık etmeyin...” [Maide, 5/2]

Bir başka âyette ise Allah Teala, şeâirullâh’a yani kendi koyduğu sembolere saygı gösterilmesinin, kalplerin takvâsına bağlı olduğunu bildirmektedir. [Bkz: Hacc, 22/32]

Recep ayının içinde bulunduğu haram ayların da bu sembollerden olduğu, bir önceki âyette Allah Teâlâ tarafından açıklanmıştır.

Bu konudaki hadis-i şeriflerden bir tanesi ise şöyledir:

Ebû Bekre -Allah ondan râzı olsun-, Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'den şöyle rivayet etmiştir:

“Zaman, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı gündeki (ilk) hey'etine dönmüştür. Sene, on iki aydır. Bunlardan dördü haram aylardır. Üçü arka arkayadır ki bunlar; Zilkade, Zilhicce ve Muharrem'dir. Dördüncüsü de Cemaziye'l-âhir ile Şa'ban arasında olan Receb-i Mudar'dır.” [Buhari, Bed'ul-Halk, 2, Tefsir 9/8]

Zikredilen bu âyet ve hadislerden anlaşıldığına göre, diğer haram aylara olduğu gibi Recep ayına da hürmet etmek gerekir. Fakat bu hürmet, yukarıda belirtilen uydurma hadislerde olduğu gibi dinimizin aslında olmayan birtakım ibadetler icat ederek olmamalıdır. Zira ibadetler ancak ve ancak âyet ve sahih hadislerle sabit olur. Recep ayında oruç tutmayı ve bu aya özel namazlar kılmayı emir ve tavsiye eden hiçbir âyet ve sahih hadis bulunmamaktadır.

Bu ayda edilmesi gerektiği söylenen:

“Allah'ım! Recep ve Şa'ban aylarını bize mübarek kıl ve bizleri Ramazan'a ulaştır.” [Ahmed b. Hanbel, 1/259]

Duâsı da sahih bir hadise dayanmamaktadır. Zira bu hadisin senedinde yer alan Zâide b. Ebi'r-Rukâd adlı kişinin İmam Buhârî tarafından munkeru'l-hadîs [Münker hadis:Zayıf bir ravinin tek başına rivayet ettiği hadis] olduğu ve bu râvinin birtakım hadisçiler tarafından tanınmadığı belirtilmiştir.[Nûruddîn Ali b. Ebi Bekr el-Heysemî, Mecmeau'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 10 cilt, Beyrut, 1988, c: 2, s: 165 (Bâb fi'l-Cumua ve fadlihâ)] Yalnız Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in her ay tuttuğu ve tutulmasını tavsiye ettiği Pazartesi ve Perşembe günü oruçları ile eyyâm-ı bîd denilen her ayın 13, 14 ve 15. günleri tutulan oruçlara Recep ayında da devam edilebilir. Bunları yukarıdaki uydurma hadislerle karıştırmamak gerekir. Burada özellikle vurgulanmak istenen husus, diğer aylarda yapılmayıp da sadece bu aya, Recep ayına- mahsus namaz, oruç gibi herhangi bir ibadet bulunmadığıdır.

“Bu hadisler, müslümanları iyilik yapmaya teşvik (terğib) için söylenmiş sözlerdir. Normal zamanlarda caminin yolunu bilmeyen nice insan, bu gün ve gecelerde camilere akın etmekte, tevbe istiğfar edip namazlar kılmaktadırlar. Şimdi bu hadislerin mevzu olduğunu söyleyerek bu yaptıklarını da yapmamalarını mı söylüyorsunuz?”

Şeklinde bazı düşünceler akla gelebilir. Hiç şüphesiz bir kimsenin Allah'a tevbe istiğfar etmesi, namaz kılıp oruç tutması küçümsenecek bir şey değildir. Bunun terkinde hiçbir müslüman temenni edemez. Lakin sadece bu günlerin faziletine güvenip diğer günlerde dini, îmânı, ameli unutan kişilerin varlığı da inkar edilemeyecek bir hakikat olarak karşımızda durmaktadır. Bu kişileri böyle yanlış düşüncelere iten sebeplerin başında da bu uydurma hadisler gelmektedir. Bu konuda M. Yaşar Kandemir Hoca şunları söylemektedir:

“Tergîb hadisleri, Müslümanları “zannedildiği gibi- dünyayı ihmal ederek nâfile ibadetle meşgul olmaya her zaman sevk etmemiş, hatta çoğu defa -Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in neticesinden korktuğu üzere- onların farz ibadetleri dahi ihmal etmelerine yol açmıştır. Öyle ya “Bilmem hangi vakit iki rekât namaz kılmakla bütün günahlar affolununca, artık günde beş defa namaz kılmaya, senede bir ay oruç tutmaya, hacca gitmeye, zekât vermeye ne lüzum kalır. Madem ki iki rekât namazla bütün günahlar affolunacakmış, niçin insan tatlı tatlı eğlenerek envâi-muharremâtı irtikâb etmesin (her

çeşit haramı işlemesin). İki rekât namazla bütün bu habâsetleri (pislikleri) affettirmek her vakit için mümkün değil mi? En âdi kabahetlerden, hatta en şeni (iğrenç) cinayetlerden kurtulmak için iki rekât namaz kâfidir, demekle esâsât-ı şeriyye ve ahlakiyenin çürük ve esassız olduklarını ilan etmek arasında bir fark görmüyoruz.” [M. Şemseddin’in Hurâfattan Hakikate adlı kitabından naklen: Kandemir, Mevzu Hadisler, s: 201. M. Yaşar Kandemir Hoca’nın bu kitabının, Mevzu Hadislerin İslam’a ve Müslümanlara Verdiği Zararlar başlıklı beşinci bölümün okunması özellikle tavsiye ederiz.]

“Bid’atlar İslâm’ın ruhuna aykırı, Allah ve Rasûlü -sallallahu aleyhi ve sellem- tarafından men edilmiş olmakla beraber bazı zamanlarda ve bazı içtimâî sınıflarda din duygusunun yaşamasını, dinin canlı kalmasını temin ediyor; bu bakımdan müsâmaha edilmesi gerekmez mi?”

Diyenlere ise bir hoca efendi şöyle cevap vermektedir:

“İslâm’ın îmân, ibâdet, nizam ve ahlâk olarak terkedilip unutulması ve sadece bid’atlar vasıtasıyla varlığının hatırlanması onun hayatı değil, ölümüdür. Onu yaşatmak için bünyesine yabancı olan bid’atları değil, İslâm’ın esaslarını ihyâ etmek gerekir. İslâm’ı değil de mücerred bir din duygusunu yaşatmak için bid’at tervicine lüzum yoktur, çünkü o duygu fitrîdir.”

Son olarak bu ayda bulunan ve ülkemizde Regaip Kandili (Recep’in ilk cuma gecesi) ve Miraç Kandili (Recep’in yirmi yedinci gecesi) şeklinde adlandırılan gecelerle ilgili bir hatırlatmada bulunmak isteriz. Bu gecelerin diğer gecelerden farklı olduğuna ve kandil olarak kutlanmasına dair kaynaklarda hiçbir sağlam delil bulunmamaktadır. Bu konuyla ilgili olarak sitemizde başka bir yazımız bulunmaktadır.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Organ naklinde organ bağışı yapan kişi, bağış yaptıktan sonra da organından sorumlu mudur? Beyin ölümü gerçekleşmiş birisinin cihazdan ayırmanın hükmü nedir?**

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Organ naklinden sonra takılan organlarla ikinci kişi günah veya küfür işlerse, o küfrü veya günahı işleyen sorumludur. Kendisinden organ alınan kişi değil. Çünkü organ nakli yapılan kimse kendi iradesi ile yapmaktadır. Ve herkes kendi iradesi ile yaptığı şeyden sorumlu olacaktır.

Beyin ölümü gerçekleşen kimselerin makinalarının çekilip çekilmeyeceği meselesi güncel bir meseledir. Fıkıh kitaplarında yoktur. Günümüz âlimlerinden bazıları çekilemeyeceğini söylerken çoğu çekilebileceğini söylerler. Fakat bunun için uzman doktorların hepsinin de beyin ölümünün gerçekleştiğini, bir daha geri dönmesinin mümkün olmadığına karar vermeleri gerekir. Dünya İslâm âlimleri teşkilatındaki âlimler bu durumda cihazların kapatılabileceğini söylerler.

Anne karnındaki çocuğun kürtajla aldırılması ise böyle değildir. Onun yaşama durumu, sağlıklı doğma durumu varken hayatına son verilmektedir. Bu ise bir cinayettir. Faka anne karnındaki çocuk anne hayatını tehlikeye atarsa, yani çocuktan dolayı annenin hayatı rizikoya girer de eğer çocuk alınmazsa anne ölür denirse, o zaman çocuk da alınabilir. Şunu da söyleyelim ki, iki şeyi birbirine kıyas ederken illet birliği olması gerekir. İlet birliği olmayan şeyler birbirlerine benzetilemez ve aynı hüküm verilemez.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Üç aylarda oruç tutmanın faziletleri nelerdir? Allah Rasûlünün tavsiye ettiği oruçlar hangileridir?**

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Üç aylar ve Receb ayı ile ilgili yukarda çok geniş bir yazı sunmuştum. Orayı okumamışsın herhalde. **Allah Rasûlünün hiçbir hadisinde ve mezheb imamlarının**

hiçbir kitaplarında üç aylar diye bir kavram yoktur. Yani ne Allah Rasûlünün ne de sahabenin üç aylarda şu oruç tutulur diye bir açıklamaları yoktur. Fakat Allah Rasûlünün tavsiye ettiği oruçlar şunlardır.

1. Kendi sünneti olan pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmak.
2. Davud orucu diye bilinen bir gün oruç tutup bir gün yemek.
3. Her ayın başında, ortasında ve sonunda oruç tutmak.
4. Eyyâmı Bıyd denilen her ayın 13,14 ve 15. günleri oruç tutmak.
4. Aşure günü, birgün önünden veya sonundan ekleyerek oruç tutmak.
5. Zilhiccenin ilk dokuz günü oruç tutmak. Arafatta arefe günü oruç tutmak.

Bunun dışında kişi ramazan ve kurban bayramlarının dışında istediği kadar oruç tutabilir. Ama bayram günleri oruç tutulması haramdır. Yine sâdece cuma günü veya sâdece cumartesi günü veya sadece pazar günü oruç tutmak mekruhtur.

Dolayısı ile üç ayların başında, ortasında, sonunda şu oruçlar tutulur diye ne bir sünnet ne de bir hüküm vardır. Bunları yazanlar uydurma hadislere dayanmaktadırlar. Dediğim gibi az yukarda receb ayı ile ilgili uydurulan rivayetleri yazdım. Orayı bir okuyuver.

Soru: Selamun aleykum hocam. Nevruz bayramını kutlamak caiz midir?

Cevap: Nevruz: Aslı Farsça bir kelimedir. Arapçalaştırmış şekli, Neyruz'dur. Nevruz'un anlamı; yeni gün demektir.

Nevruz bayramı, Fârislerin (Perslerin) bayramlarından birisidir ve onların en büyük bayramı sayılır. Bu günü bayram olarak ilk defa kutlayan kişi, Perslerin ilk krallarından olan Cemşid'dir (Cemşâd diyen de olmuştur).

Nevruz: Fârisî yılın ilk günleri olup bu ilk günlerden sonra beş gün daha devam eder.

Mısır'daki Kıptîler de (Mısır'ın hristiyan arapları) Nevruz'u kutlamaktadırlar. Kıptîlere göre Nevruz, yılın ilk günü olup Şem Nesîm (Meltem Kokusu) Bayramı olarak bilinmektedir.

İmam Zehebî -Allah ona rahmet etsin-, "Teşebbuhu'l-Hasîs bi Ehli'l-Hamîs"; s: 46'da şöyle demiştir:

"Nevruz'a gelince, Mısır halkı, aşırıya giderek bu günü kutlamaktadırlar. Nevruz, Kıbtîlerin yılının ilk günü olup onlar bugünü bayram olarak kutlamaktadırlar. Müslümanlar da bu konuda onlara benzemektedirler." (Medine-i Münevvere İslâm Üniversitesi Dergisi; sayı: 103-104).

İkincisi:

Müslümanların, Ramazan Bayramı ile Kurban Bayramının dışında kutlayacakları başka hiçbir bayramları yoktur. Bu iki bayramın dışındaki bayramlar, sonradan çıkarılmış bid'at bayramlardır ve bu bayramları kutlamak, câiz değildir.

Nitekim Enes b. Mâlik'ten -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- (hicretten sonra Mekke'den) Medine'ye geldiklerinde, Medinelilerin (Nevruz günü ile Mehricân günü diye) eğlendikleri iki günleri vardı.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- Bu günler nedir? Diye sordu.

Medineliler:

- Biz (İslâm'dan önce), câhiliyet devrinden beri bu günlerde eğleniriz, dediler.

Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu

- Şüphesiz Allah size, o iki günün yerine daha hayırlı olan iki bayramı: Kurban Bayramı ile Ramazan bayramını vermiştir." (Ebu Davud; hadis no: 1134. Nesâî; hadis no: 1556. Elbânî de; "Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha"; hadis no: 2021'de hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.)

Dîne sonradan sokulan bayramlara, Nevruz bayramı, Anneler günü bayramı, Doğum günü (partisi), bağımsızlık (kurtuluş) bayramı gibi bayramlar da girer. Eğer kutlanılan bayram, Nevruz bayramı gibi, temelde kâfirlerin kutladıkları bayramlardan ise, bu takdirde haramlılığı, daha da şiddetli ve büyük olur.

Nevruz bayramı, câhilî bir bayramdır. Persler (Fârisler), İslâm'dan önce bu bayramı kutladıkları gibi, hristiyanlar da bu bayramı kutluyorlardı.

Perslere ve hristiyanlara benzemek sözkonusu olduğundan dolayı Nevruz bayramını kutlamanın haram oluşu, daha çok kesinlik kazanmaktadır.

İmam Zehebî -Allah ona rahmet etsin-, "et-Temessuk bi's-Sunen ve't-Tehzîr mine'l-Bide' /Sünnete Sarılmak ve Bid'atlardan Sakınmak" adlı risâlesinde şöyle demiştir:

"Doğum günü, Perşembe ve Nevruz gibi bayramlarda zimmet ehline benzemek, çirkin bir bid'attır. Bir Müslüman; bu, gün ve bayramları bilmeden dîn sayarak yaparsa (kutlarsa), yerilir ve kendisine İslâm'ın bu konudaki hükmü öğretilir. Eğer zimmet ehline sevgi besleyerek ve onların bayramlarına sevinç duyarak bu bayramı kutlarsa, bu davranışı da yerilir. Yok eğer bir gelenek ve eğlence olsun diye ve âilesini hoşnut edip çocuklarının teselli etmek için yaparsa, bu takdirde onun durumuna bakılır. Ameller, ancak niyetlere göre değerlendirilir. Câhil kimse bu konuda mazeretlidir ve İslâm'ın bu konudaki hükmü kendisine yumuşak bir şekilde açıklanır. Allah Teâlâ en iyi bilendir." (Medine-i Münnevve İslâm Üniversitesi Dergisi; sayı: 103-104).

Perşembe: Hristiyanların bayramlarından birisidir. Onlar bu günü "Büyük Perşembe" diye adlandırmaktadırlar.

Fıkıh Ansiklopedisi; c: 12, s: 7'de şöyle denilmektedir:

"Bayramlarında Kâfirlere Benzemek:

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den gelen şu hadis gereği, bayramlarında kâfirlere benzemek, câiz değildir.

"Her kim, bir topluluğa (kavme) benzerse (onların giyindiği gibi giyinirse, gittiği yolda giderse ve onların işlediği fiilleri işlerse, günah ve sevap bakımından) o da onlardandır." (Ebu Davud ve Ahmed).

Bunun anlamı: Kâfirlere âit olan her şeyde onlara mutâbık kalmaktan ve onların bu davranışlarını onaylamaktan müslümanların onlardan yüz çevirmelerini sağlamak içindir.

Abdullah b. Amr'dan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

"Her kim, Acemlerin ülkesinden geçerse (müşriklerin toprağında ikâmet ederse), onlarla beraber onların Nevruz ve Mihricân bayramlarını kutlar ve ölünceye kadar bu

hâl üzere onlara benzerse, kıyâmet günü onlarla beraber haşrolur." (Avnu'l-Ma'bûd ve Feydu'l-Kadîr).

Çünkü bayramlar, şeriat ve yol kabilindendir.

İslam alimleri Şiarı küfür olan yani kafir milletlerin alameti olan hususlarda onlara benzeyen Müslümanın büyük günah işlemiş olduğunda ittifak etmişlerdir. Kafir olup olmayacağı konusunda ihtilaf etmişlerdir. Çoğunluk alimler ise, küfrüne hükmetmiş, bazıları ise, eğer tasdiki kalp (imanı tasdiki) mevcut ise kafir olmaz fasık (günahkar) olur buyurmuşlardır.

Gayri müslimleri, nevrüz vb. dini ya da özel günlerinde kutlamak fıkıh kitaplarında net olarak yer alan hüküm, gayri müslimlerin bayramlarında, o günlere "tazim maksadıyla" yapılan işlerin (hediye verme-alma, tebrik etme vs.) küfür olduğudur.

Kafirlerin bayramı kutlamaya icabet etmek:

Öte yandan kafirlerin bu münasebetle biz Müslümanları tebrik etmeleri durumunda onlara icabet edilmez. Çünkü bu ne bizim bir bayramımızdır ne de Allah'ın razı olduğu bir şeydir. Nitekim Allah (c.c.) Ali İmran süresinde:

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"Kim İslam'dan başka bir dine yönelirse, bilsin ki onunki kabul edilmeyecektir. Ve o, ahirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır." (Âli İmrân, 85)

Buyurmaktadır. Dolayısıyla bir Müslümanın onların yılbaşı tebriğine mukabelede bulunup "senin de" demesi de haramdır. Zira bu icabet, onların noeline iştirak etmek, ortak olmak anlamını barındırır. Ve bu iştirak da bir tür onlara karşı muhabbeti ifade eder ki bu bizzat Allah (c.c.) tarafından Mümtehine süresinde yasaklanmıştır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَهُم بِالْحَمْدِ وَقَدْ كَفَرُوا بِهَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ
الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ

"Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Onlar, size gelen gerçeği inkâr etmişken, onlara sevgi gösteriyorsunuz; oysa onlar, Rabbiniz olan Allah'a inandığınızdan ötürü sizi ve Peygamberi yurdunuzdan çıkarıyorlar."
(Mumtehine, 1)

Kafirlerle mahsus bir eylemde bulunmak

Keza bir Müslümanın, kafirlerin bu tür bayramları münasebetiyle onlara teşebbüsü, benzemeyi ifade edecek, hediye alıp-vermek; tatlı, yemek dağıtmak; iş yerlerini tatil etmek gibi her türlü davranış sergilemesi de haramdır. Nitekim Efendimiz (s.a.v.):

مَنْ تَتَّبَعَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

“Her kim bir kavme benzemeye çalışırsa o da onlardandır”,

Bir diğer hadisi şerifte ise:

لَتَتَّبِعَنَّ سَنَنَ مَنْ قَبْلَكُمْ نَسْبًا بِنَسْبٍ وَرِاعًا بِرِإٍ حَتَّىٰ لَوْ سَلَكَوا جُزْءَ ضَبٍّ لَّسَلَكْتُمُوهُ

“Kariş kariş, arşın arşın sizden öncekilerin yollarına uyacaksınız. Hatta onlar bir keler deliğinden girse, siz de gireceksiniz”

Buyurmuş, Sahabe-i Kiramın “(Bizden öncekilerden maksat) Yahudiler ve Hristiyanlar mı ey Allah’ın Resulü?” tarzındaki sorusu üzerine “Onlar değilse ya kim?” diyerek ve kafirlere benzemeyi kesin bir dille yasaklamıştır.

İmam-ı Rabbanî hazretleri de bu meyanda şöyle demektedir: “Hinduların bayram günlerine ateşe tapınanların Nevruz günlerine ve Hristiyanların Noel gecelerine ve diğer paskalyalarına] hürmet etmek ve o zamanlarda, onların âdetlerini, onlar gibi yapmak, şirk olur. Küfre sebep olur. Kâfirlerin bayramlarında, Müslümanların cahilleri, kâfirlerin yaptıklarını yapıyor ve bu günleri, Müslüman bayramı zannediyor ve kâfirler gibi, birbirlerine hediye gönderiyorlar. Eşyalarını, sofralarını kâfirlerin yaptığı gibi, süslüyorlar. O geceleri, başka gecelerden ayırt ediyorlar. Bunlar hep şirktir, kâfirliktir”. (Mektubat- Rabbani 3/41

Soru: Selamun aleykum hocam: Bir malın vadeli olarak satışı caiz midir?

Cevap: Bir malın peşin olarak alınıp satılması caiz olduğu gibi, vadeli (veresiye) satışı da caizdir (Mevsili, el-İhtiyar, II, 184). Vadeli satış, tek ödeme şeklinde olabileceği gibi, taksitli olarak da yapılabilir. Bir malın peşin fiyatıyla veresiye fiyatı piyasa şartlarında, özellikle de enflasyonist ortamlarda genellikle farklı olabilmektedir. Bunda bir sakınca olmamakla birlikte, satılacak malın akit esnasında mevcut olması, satış bedeli ve ödeme zamanının (vadenin) açık ve net olarak belirlenmesi gerekir (Merğınani, el-Hidaye, III, 24; Mevsili, el-İhtiyar, II, 181, 202; İbn Abidin, Reddû’l-muhtar, Beyrut, 1991, IV, 531-532; V, 82).

Soru: Bir malın taksitli olarak birden fazla fiyatla satışa sunulması caiz midir?

Cevap: Bir malın taksit sayısına göre, farklı fiyatlarla satışa sunulması caizdir. Mesela bir mal, peşin fiyatı bin liradan, altı ay vadeli fiyatı bin beş yüz liradan, bir yıl vadeli fiyatı da iki bin liradan olmak üzere değişik fiyat seçenekleriyle satışa sunulsa, müşteri de bu seçeneklerden birini tercih edip kabul etse yapılan bu alış-veriş caiz olur. Zira bu uygulamada satıcı, akitten önce peşin ya da farklı vadelere göre değişik ödeme seçenekleri ile malın fiyatını belirlemekte, alıcı da bunlardan birisini tercih edip kabul etmektedir. Böylece akit esnasında malın fiyatı taraflarca kesin olarak belirlenmiş olmaktadır. Ancak, alıcı seçeneklerden birisini seçip kabul etmeden, “tamam aldım” der ve bu şekilde birbirlerinden ayrılırlarsa, akitte semen (fiyat) belirlenmediği için bu satış fasit olur (Serahsi, el-Mebhut, Beyrut, 1993, XIII, 7, 8; XIV, 36; İbn Abidin, Reddû’l-muhtar, IV, 526).

Soru: Para peşin, mal vadeli (selem) olarak yapılan satım akdi caiz midir?

Cevap: Alım satım akitlerinde malın peşin olması asıldır. Bedeli ise tarafların anlaşmasına göre peşin de vadeli de olabilir. Ancak örfe ve ihtiyaca binaen, Hz. Peygamber (s.a.s.) bazı durumlarda paranın

peşin malın vadeli olarak satılmasına izin vermiştir. Bu şekilde yapılan alım satım akdine selem veya selef denilir. Hz. Peygamber (s.a.s.) bir hadisinde; "Hurmada (bir rivayette bir şeyde) selem yapan kişi, belirli ölçekle, belirli tartı ile ve belirli süreye kadar selem yapsın. " buyurmuştur (Müslim, Müsakat, 25; Buhari, Selem, 2). Selem akdi ancak misli mallarda yapılabilir. Caiz olması için; paranın peşin, malın cinsinin, miktarının, niteliklerinin belli olması, malın teslim tarihinin ve teslimi masraf gerektiriyorsa teslim yerinin belirtilmesi gerekir. Hayvan, standart olmayan fabrikasyon eşya gibi kıyemi malların sonradan teslimi şartıyla (selem yoluyla) satılması caiz değildir (Merğınani, el-Hidaye, III, 71 ve dev.)

Soru: Alış-veriş akdi hangi durumlarda bozulabilir? Yapılan bir akit hiçbir sebep olmaksızın tarafların karşılıklı rızası ile feshedilebilir mi?

Cevap: Dinimize göre Müslümanın, verdiği sözü tutması, ahdine ve akdine sadakat göstermesi en önemli görevlerinden birisidir. Alım satım akdi, lazım (bağlayıcı) bir akit olup, sözleşme ile kesinlik kazanır. Dolayısıyla feshine izin veren durumlar bulunmadıkça akit tek taraflı olarak feshedilemez. Ancak şu durumlarda, her birisi için gerekli olan şartları taşımaları kaydıyla, kurulmuş bir alım satım akdi bozulabilir: a- İkale yani sebepli veya sebepsiz, tarafların kurulmuş olan bir akdi karşılıklı rızaları ile (Merğınani, el-Hidaye III, 54-55). Hz. Peygamber (s.a.s.), alış-verişini bozmak isteyen bir Müslümanın bu talebini kabul eden kişinin, Yüce Allah tarafından hatasının affedileceğini ve kıyamet günü sıkıntısının giderileceğini (Ebu Davud, İcare, 18; Buyu', 52; İbn Mace, Ticarat, 26) ifade etmiştir. İkalenin bu şekilde gerçekleştirilebilmesi için malın akit esnasındaki şekliyle duruyor olması gerekir. b- Alıcı veya satıcıdan birisinin ya da her ikisinin muhayyerlik (belirlenen süre içinde akdi devam ettirme veya feshetme) hakkı bulunup, bu hakka sahip olanın, süresi içerisinde akdi feshetmesi ile (Merğınani, el-Hidaye III, 27), Malda, piyasada değerini düşmesini gerektirecek bir kusur bulunup, müşterinin bu kusur nedeniyle akdi feshetmesi ile (Merğınani, el-Hidaye III, 35 ve dev.), Bir malı görmeden satın alan kişinin, malı gördüğünde kullandığı muhayyerlik hakkı ile (Merğınani, el-Hidaye, III, 32), Alıcı veya satıcıdan birisi, yekdiğerini kandırarak (tağrir ile) normalden çok aşağı veya fazla fiyatla (gabn-i fahiş ile) alıp satarlarsa, kandırılan kişinin bu akdi feshetmesiyle (Mecelle, M. 357). Aşırı aldanmanın (gabn-i fahişin) ölçüsü İslam alimleri arasında tartışılmıştır. Kimileri fiyat takdircilerinin (bilirkişilerin) tespit ettiği tahmini meblağların üst sınırını aşan bir fiyata satma ya da satın alma durumunu gabn-i fahiş sayarken (Kasani, Bedaiu's-sanai, VI, 30; İbn Nüceym, el-Bahru'r-raik, I, 171), kimileri insanların çokça alıp sattıkları mallarda (uruzda) %5, hayvanda %10, taşınmaz mallarda %20'lik ve daha üstü farkı gabn-i fahiş olarak kabul etmişlerdir. Mecelle bu görüşe göre düzenlenmiştir (Mecelle, M. 156; Ali Haydar, Düreru'l-hukkam Şerh-u Mecelleti'l-ahkam, I, 248).

Soru: Selamun Aleykum hocam. Ehven-i Şer ne demektir? Falanca parti ehven- şerdir diyerek oy kullanılana bilinir mi?

Cevap: Aleykum selam. Ehven-i şer Çok önemlidir. Özellikle şu yaklaşmakta olan seçimler sebebi ile (Herkes Allah rızası için okunsun)

Ehven-i şer'i anlayabilmek için önce kelimelerin ifâde ettikleri mânâları bir görelim.

Ehven, kelime anlamı itibariyle, iki şeyden sonuç itibârî ile "daha hafif" olan; şer ise, hayrın karşıtı olup, "dinde meşru olmayan, yapılması, söylenilmesi câiz olmayan her türlü iş" demektir. Terkip olarak da ehven-i şer, iki zararlı veya şerli şey yan yana geldiklerinde biri diğeri döre zarar ve fenalık bakımından daha hafif olan kötülük demektir.

Osmanlı hukukçularından Ahmed Cevded Paşa başkanlığında oluşan bir hukukçular kurulu, fıkıhta küllî kâideleri bir araya getirdikleri bir kitap oluşturdular ve adına da "Mecelle" dediler. Bu kitapta bütün fikhî, küllî kâideleri bir araya getirmişler ve hem devletin hem de ilim ehlinin hizmetine sunmuşlardır.

İşte bu Mecelle'nin 29. maddesinde, "Ehven-i şerreyn ihtiyar olunur." diye bir madde vardır. Bunun bugünkü Türkçedeki mânâsı, "İki şerden, daha hafif olanı (ehven-i şerreyn) tercih olunur" şeklindedir. Bununla anlatılmak istenen şudur: Câiz ve meşrû olmayan iki şeyden birinin işlenilmesi durumunda kalınırsa, bunlar arasında kötülük ve fenalık bakımından daha az ve hafif olanı tercih edilir. Çünkü, haram olan bir şeyi işlemek, ancak zarûretten dolayı mübah kılınmaktadır (Mecelle, md. 21).

Zarûretler de kendi miktarlarınca takdir olunacağına göre (Mecelle, md. 22), daha hafif olan dururken, daha ağır ve büyük bir haramı işlemek zarûret sınırını aşmak olur.

Aynı içerikte olmak üzere, "İki kötülükle karşı karşıya gelince daha hafif olanı işlenerek, büyüğünün çaresine bakılır" (Mecelle, md. 28) ve "Daha şiddetli olan zarar, daha hafif olan zararla izâle olunur" (Mecelle, md. 27) şeklinde iki genel kural daha vardır ve bunların her üçü de yaklaşık olarak aynı anlamı ifâde eder. Yine bu maddelere yardımcı olacak şu maddeler de aynı durumdadırlar.

Madde 21: "Zarûretler memnu olan şeyleri mubah kılar."

Yani: Zarûretler/kendisinden başka çıkış yolu olmayan şeyler, dînimizde memnu/yasak ve haram olan şeyleri mubah/câiz kılar ve günahını düşürür.

Meselâ: İçki ve domuz eti bilindiği gibi haramdır. Ancak açlıktan dolayı ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalındığında başka bir içecek ve yiyecek de yoksa bunları yemek câiz olur ve günahı düşer. Çünkü böyle bir durumda kişi zarûretle yani kendisinden başka çıkış yolu olmayan bir şeyle karşı karşıya gelmiştir. Yemese ölecektir, yediğinde ise yaşayacaktır. Yemekten başka bir çaresi yoktur.

Madde 22: "Zarûretler kendi miktarlarınca takdir olunur."

Yani: Zarûretler/kendisinden başka çıkış yolu olmayan şeyler, kendi miktarınca/zarûret olduğu kadar takdir/ruhsat olunur ve günahı kalkar.

Meselâ: Kadınların yabancı erkekler yanında tesettürsüz olmaları bilindiği üzere haramdır. Ancak zarûreten herhangi bir yerinden ameliyat olacak bir bayanın o ameliyat olunacak yerini kadın cerrah bulamadığında erkek olan cerrahın yanında açması ve o cerrahın da avret yerine bakmasına ruhsat verilmiş olup, câizdir. Çünkü böyle bir durumda her iki taraf da zarûretle yani kendisinden başka çıkış yolu olmayan bir şeyle karşı karşıya gelmişlerdir. Ancak o bayanın zarûrî olmayan yerinden başka bir yerini kendisini ameliyat edecek cerraha göstermesi; o cerrahın da ameliyat edeceği yerden başka bir avret yerine bakması câiz değildir. Buradaki zarûret, miktarınca sadece baş ile takdir olunur, onun dışına çıkamaz. Çıkması durumunda ruhsat kalkar ve hüküm de aslına döner.

Madde 28: "İki fesâd tearuz ettikde (çatıştıklarında) ehaffı (en hafifini) irtikâb (almak) ile a'zâminin (en büyük zararın) çaresine bakılır."

Meselâ: Farz olan namazlarda kıyâmda durmak bilindiği gibi farzdır. Ancak ayakta durunca yarası açılarak çokça kanaması olan bir hastanın oturarak namaz kılması câizdir. Çünkü böyle bir durumda kişi iki şer ile karşı karşıyadır. Ya kıyâm edip hayati bir tehlikeye sebebiyyet verecek ya da oturarak namaz kılacak ve farz olan kıyâmı terk edecektir. Böyle bir durumda kişinin farz olan kıyâmı terk etmesi, İslâm'ın koruduğu beş maslahattan biri olan hayatını ciddi bir şekilde tehlikeye atmasından daha hafiftir. Kişinin kıyâm etmesi tehlikeli olmaktan çıkıncaya kadar oturarak namaz kılması câiz olur.

Bu ehven-i şer kuralı, pekçok alana uygulama imkânı vardır. Bu kuralın uygulama örneklerinden biri şöyledir: Kişinin bedeni emanet olup, herhangi bir uzvunu kestirmesi yahut zarar vermesi bilindiği

üzere haramdır. Ancak ayak parmakları kangren olmuş bir kimsenin hayatını yahut ayağını kurtarmak için ayak parmaklarını kestirmesi câiz olur. Çünkü böyle bir durumda kişi iki şer ile karşı karşıyadır. Ya kesilmesi haram olan parmaklarını kestirecek ayakla birlikte hayatını da kurtaracaktır. Ya da parmaklarını kestirmeyecek kangren yayılacak ve bir hafta kadar bir süre içinde ölüm gerçekleşecektir. Kişinin böyle bir durumda zararın ve şerrin azını tercih ederek parmaklarını kestirerek hayatını kurtarması ruhsat olup, câizdir ve günah işlemiş de sayılmaz.

Yine bir kimsenin çok değerli bir incisi yere düşüp, bir tavuk tarafından yutulmuşsa, incinin sahibi, tavuğun değerini ödeyerek tavuğu sahibinden satın alır (Mecelle, md. 902). Bu durumda tavuğun sahibi, tavuğu satmamazlık edemez. Şayet direnecek olursa, fiyatı kendisine ödenerek, tavuk ondan cebren alınır. Kural olarak bir kimsenin malını, rızası hilâfına satmak câiz değilse de, burada daha büyük zararı gidermek amacıyla, daha hafif olan zarara katlanılmış ve sözk onusu kural gereğince, mülkiyetin dokunulmazlığı prensibine bir nevî sınırlama getirilmiştir.

Ehven-i şer maddesinin geçerli olabilmesi için şu üç madde, bu kuralın şartlarındandır:

1. Zarûrurî bir durumun olması: Buna göre, kişinin yapmazsa helâk olacağı ve başka bir çıkış yolu bulamadığı bir şeyle karşı karşıya gelmesi şarttır.

2. Şer olan iki seçenekten başkasının olmaması: Buna göre, kişinin karşı karşıya geldiği iki şerli ya da zararlı olan seçenekten başka bir seçeneğin veya çözüm yolunun veyahut kaçıp kurtulma imkânın olmaması şarttır.

3. Seçilen şeyin daha az zararlı olması: Buna göre, kişinin seçmek mecburiyetinde olduğu iki seçenekten, seçilecek olanın daha az şerli olması şarttır.

Bütün bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, kişinin yapmaya mecbur kaldığı, içinden çıkamadığı ve üçüncü bir tercihinin de olmadığı durumlarda zararlı ve şerli olan iki şıktan, diğerine göre daha az şerli ve zararlı olanını tercih ederek onunla amel etmesi câizdir. Yani bu durum kısaca: Kişinin mecbur olduğu iki seçenekten zararı az olanı alıp, çok olanı ise terk etmesi olarak özetlenebilir.

Ehven-i şerrin ne demek olduğu ve şartları anlaşılmış olduktan sonra, gelelim durumumuza:

Bilindiği üzere gayri islâmî bir sistem olan demokratik sistemlerde halkın güya temsilcisi olarak partiler kurulur. Bu partiler belirli dönemlerde yapılan seçimlere katılırlar. Yeterli oyu aldıklarında da iktidara gelip halkı demokrasiyle yönetirler. Seçilen partiler zamansal olarak toplumun değer yargılarıyla değişkenliğe uğrayabilir. Bu seçimde “x”, gelecek seçimde ise “y” partisi kazanabilir. Ancak iktidar olduklarında yönetecekleri sistem hiç değişmez. Demokrasi sabittir. İktidarlar değişkendir. Yani yol kalıcıdır, yolcuları o yolda taşıyan otobüsler ve şoförler değişkendir. O yolda gittiğiniz sürece hangi otobüs ve şoförle yola devam ettiğinizin bir önemi yoktur aslında. Çünkü hepsi aynı yolun yolcusudur...

Tevhîdin yâni gerçek mânâda îmânın ne demek olduğunu anlayan Müslümanlar, demokrasi yolunun İslâmî olmadığını ve şirk yolu olduğunu bilirler. Bu sebeble de demokrasi yolunda götüren otobüsleri yani partileri reddederler. Bu otobüs şoförlerine yani partilerin başkanlarına da kendilerini demokrasi yolunda taşıma vekâleti vermezler.

Tevhîdin ne demek olduğunu anlamayan sözde Müslümanlar ise, çok değişik inançlara sâhibtirler. Kimileri demokrasinin İslâmî bir yol olmadığını kabul ederek bu sisteme “küfür sistemi” derler. Kimileri bunu dahi kabul etmez. Demokrasiyi zamanın gereği olarak görürler... Ancak hepsinin ortak kanaati demokratik bir sistemde parti kurulabilir ve iktidar olunabilir. Buna kılıf olarak da “düşmanın silâhı ile silahlanmak lazım” ve “meydanı boş bırakmamak gerekir” gibi söylemleri ileri sürerler.

Seçim zamanı gelince de Müslümanları İslâmî olduğunu ileri sürdükleri x partiyi desteklemeye çağırırlar. Kendilerine “bunların hepsi de demokrasi yolunun yolcusudur...” denildiğinde yazımıza konu olan ehven-i şer kâidesini söyleyerek “**daha az zararlı olanı seçmek gerekir**”, ve “**amacımız İslâm’ı getirmek**” gibi **aslı olmayan** söylemleri ağızlarına dolarlar.

Şimdi, ehven-i şerle alakalı olarak yukarıda zikredilen şartların demokrasi düzeninde sözde İslâmî x partisinin seçilmesinde var olup olmadığına bakalım.

Birinci şart olarak: “Zarûrî bir durumun olması: Buna göre, kişinin yapmazsa helâk olacağı ve başka bir çıkış yolu bulamadığı bir şeyle karşı karşıya gelmesi şarttır” demiştik. Şimdi demokrasi havarilerine soruyoruz: Seçimlere katılmayıp partinize oy atmadığınızda helak mı olacaksınız? Öldürülmeniz ya da bir uzvunuzun telef olası mı söz konusu? Yoksa ileriye dönük gayba dair haberler aldığınızdan elinizde bizim bilmediğimiz bir felaket senaryonuz mu var? Değilse bırakın örümcek ağından bahaneler içinde yaşamayı da âlemlerin Rabbine teslim olun.

İkinci şart olarak: “Şer olan iki seçenektan başkanının olmaması: Buna göre, kişinin karşı karşıya geldiği iki şerli ya da zararlı olan seçenektan başka bir seçeneğin veya çözüm yolunun veyahut kaçıp kurtulma imkânının olmaması şarttır” demiştik. Şimdi demokrasi havarilerine soruyoruz: Kim ya da ne sizi x yahut y partisi arasında bıraktı da birini seçmek zorundasınız? Oy kullanmayarak demokrasiden ve ona ait olan şeylerden yüz çevirerek Allâh’a temiz ve içten bir şekilde yönelmeye imkânınız yok mu?

Üçüncü şart olarak: “Seçilen şeyin daha az zararlı olması: Buna göre, kişinin seçmek mecburiyetinde olduğu iki seçenektan, seçilecek olanın daha az şerli olması şarttır” demiştik. Şimdi demokrasi havarilerine soruyoruz: Seçmenlerin Müslüman zannederek oy attıkları münafıklar mı, yoksa zaten İslâmsız olarak bildikleri mi daha az şerli? “Yönetim sistemi lâik olabilir” deyip hakkı ketmedenlerin mi, yoksa şer’î bir sisteme açıktan karşıyız diyenlerin sözleri mi daha az zararlı? İslâm budur diyerek uyutup, demokrasiyle kâfirleştirenler mi, yoksa İslâmsızlığı alenen ortaya koyarak demokrasi küfrünün içindekileri kandırmayanlar mı? Evet, cevap verin, hangisi daha tehlikeli?

İslâm’a hizmet edeceğiz diyerek iktidara gelenlerin iktidara geldikten sonra demokrasiyi ve lâikliği nasıl savunduklarını görmeyecek kadar kör, bilmeyecek kadar câhil miyiz? İktidara gelmeden önce Müslümanlara; “fâizci düzene son vereceğiz” diyenlerin iktidara geldikten sonra fâizci düzeni devam ettirdiklerini, genelevleri çalıştırmaya, içki fabrikalarını kurmaya veya kurulmasına ruhsat vermeye, kumarhânelerin açılmasına izin verdiklerini görmüyor muyuz?

İktidara gelmeden önce; “diyorlar ki, hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. Yalan, hâkimiyet kayıtsız şartsız Allah’ındır”, diyenlerin, iktidara geldikten sonra seçim meydanlarında bizzat kendilerinin “hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir” dediklerini, halka da bangır bangır bağıştıktıklarını görmedik mi?

Televizyonlara çıkıp; “biz, dine dayalı bir yönetim anlayışına karşıyız” dediklerini, bilmem kaç tane kilise ve havra yaptırarak bunları “hayırlı olsun” diye açtıklarını, kendileri gelmeden önce şu kadar içki fabrikası varken kendileri geldikten sonra şu kadara çıkartmakla övündüklerini görmedik mi, duymadık mı?

Avrupa birliğine girebilmek için, Avrupalıların istedikleri İslâm’a aykırı tüm kanunları ve yasaları çıkartmadılar mı? Amerika ve Rusya dünyanın her yerinde Müslümanları katlederken, Amerika’yı ve Rusya’yı dost ve müttefik ülke olarak görmüyorlar mı? Müslümanların gazını almak için İsrâil’e terör devleti dedikleri halde İsrâil ile hâlâ anlaşmalar yaptıklarını, “Yahudiler Türklerin ve Müslümanların dostudur”, “bizim İsrâil’e, İsrâil’in de bize ihtiyacı var.” dediklerini duymadık mı?

Sonuç olarak diyoruz ki; Müslümanlar için tek yönetim şekli ve çözüm İslâm’dır. Allâh’ın ilkeleridir, O’nun kanun ve nizâmıdır. Demokrasi değildir ve hiçbir zaman da olmayacaktır. Demokrasi sisteminde parti kurarak “İslâm’ı hâkim kılacağız” söylemi büyük bir kandırmacadır. Neyi hâkim kılıyorlar? İslâmî olarak neyi başarmışlar? 28 Şubat’a kimin imza attığına bir bakın? İsrail terör örgütüyle

sudan enerjiye, savunmadan gıdaya... kadar yapılan anlaşmalara bakın kimlerin eliyle gerçekleşmiş? İslâmı tebliğ etmekten başka amaçları olamayan mustazafları bakın kimler militan olarak yaftalamış on yıllar boyunca? Tâğût, mustazaf, şura ve belâm gibi tevhîdî kavramları kimler yasakladı yahut içini boşaltarak körpe dimağları kirletti? Bakın kimler Yahudi ve Hristiyanlarla iş birliği yaparak şeriat düşmanlığı yapıyor?

Ve tekrar diyoruz ki: Ehven-i şer, iki zararlı şeyden mutlaka birisini seçmek zorunda kalanlar, ikisinden birisini seçmediği takdirde hayatının veya uzuvlarının tehlikeye gireceği kimselerle, hapsedilme ve işkence görme durumunda olanlar ve üçüncü bir seçeneği olmayanlar için geçerlidir. Sizlerin küfür sistemi olan demokrasiyi reddedip sandığa gitmeyerek, oy kullanmayıp Allah'ın hak dini üzere kalma seçeneğiniz yok mu?

Soru: Selamun aleykum hocam. Son günlerde çokça duyduğumuz deizm kavramını açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum selam. Yaradancılık anlamına gelen Deizm, evrenin bir yaratıcı tarafından yaratılıp daha sonra bu yaratıcının insanı kendi başına bıraktığını kabul eden bir felsefi akım ya da inanç biçimidir. Deizm, peygamberleri ve Kutsal kitapları reddeder.

Tüm dinleri reddeden ancak tanrının varlığına inanan deizm, peygamber, kutsal kitap, cennet ve cehennem, melek ve şeytan gibi kavramların hiçbirini kabul etmez. Deizme göre mutlak bilgiye ulaşmanın yolu vahiy ve peygamberlerden geçmez. Doğa, bilim ve akla dayanır. Bu inanca göre insan akli yeterli olduğu için vahiy ve kutsal kitaplara da gerek yoktur. Yaratıcının dünyayı ve evreni bir kez yaratmış, sonra kendi yasalarına göre işlemesi için insanları ve evreni bir başına bırakmış olduğunu savunurlar. Deizm inancına göre Tanrı evrene ve dünyaya müdahale etmemektedir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Nazar boncuğu takmak sakıncalı mıdır, büyüler hakkında bilgi verir misiniz? Karı-kocanın arasını yapmak için büyü yapılabilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, sizin bahsettiğiniz nazar boncuğu veya muskanın İslâm'daki karşılığı Temîme'dir. Temaim: Temimenin çoğuludur.

Temime: Nazar boncuğu ve muska demektir. Çocukların veya büyüklerin boyunlarına asılan veya kötülüğü özellikle de göz değmesini gidermesi veyahut da fayda vermesi için ev ve arabaların üzerine asılan boncuk ve kemiktir.

Temime; kulun, istenen ve arzulanan hayırlı işini tamamlanması veya zararı kendisinden savması için boynuna astığı veya edindiği, onda sebep olduğuna inandığı şeydir. Çünkü Allah-u Teâlâ o şeyi ne şer'i ne de kaderi bir sebep kılmıştır.

O halde temime (muska ve nazarlık), deriden, kâğıttan, boncuklardan veya ip gibi şeylerden edinilen ve göğüs, pazu ve bileğe veya evin kapısına veya arabaya veyahut da herhangi bir yere asılan içerisinde zikir ve dualar olan muskalardır.

Bu, bazı kimselerin ishal ve kusma gibi iç hastalıkları gidermesi için karın bölgesine astıkları ve zamanımızda çokça gördüğümüz şeylerdir. Bazı kimseler arabasına ayı veya tavşanın başını koymakta veya arabasının dikiz aynasına boncuklar ve ağaçtan yapılmış tesbihler asmakta veya siyah kayışlar ve iplikler koymakta ve bunların trafik kazalarını savdıklarına, kötülük ve afetlere engel olduklarına inanmaktadırlar.

Bazıları da nazardan korunmak için içerisine küçük göz şeklinde zincir takmaktadırlar. Bütün bunlar, muska ve nazarlıkların tür ve şekilleridir ve hepsi de eğer bu gibi şeylerin iyiliği sağlama ve zararı savmanın bir sebebi olduklarına inanıyorlarsa, şirktir!

Temime'nin anlamları:

- a) Göz değmesini engellemek için boyna takılan bir nesne.
- b) Sırma yahut ipe dizilen alacalı, beyazlı, siyahlı boyuna asılan boncuktur.
- c) İçerisine sure veya koruma duaları yazılan kolyedir.
- d) Çocukların boyunlarına asılan muskadır.

Tivele: Kadını kocasına, kocasını da karısına sevdirdiğini idda ettikleri şeydir. Bu, bir tür sihirdir ve halk arasında muhabbet muskaları diye bilinir. Gerçekte bu, muskanın bir türüdür ve sihirbaz onunla şirki rukye ile rukye yapar. Böylelikle kadını, kocasına, kocasını da karısına sevdirebilir.

3) Ruveyfia bin Sabit (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

‘Ya Ruveyfia! Her halde benden sonra hayat senin için uzun olacak. İnsanlara haber ver ki; herkim, sakalına düğüm atarsa yahut boynuna göz değmemesi için boncuk vs. takarsa yahut hayvan dışkıyla veya kemikle istinca ederse, Muhammed o kimseden uzaktır!’ buyurdu.” Nesei 5082, Ebu Davud 36, Ahmed 4/108

4) Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Kim, nazar boncuğu veya muska takarsa Allah’a şirk koştur!” Ebu Davud 3910, Tirmizi 1614, İbni Mace 3538, Albânî Sahiha 430, 492, Ahmed Müsned 4/156

5) Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Efsun yapmak, muska takmak ve muhabbet için okuyup üflemek şirktir!” Ebu Davud 3883, İbni Mace 3530, İbni Hibban 1412, Ahmed bin Hanbel Müsned 1/381, Albânî Sahiha 331

6) Hamza (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi:

“Ben, Abdullah bin Ukeym (Radiyallahu Anh)’ın yanına girdiğimde yüzünde bir kızılık vardı.

Bunun üzerine kendisine:

–Temime (muska) takmaz mısın? dedim.

Bunun üzerine Abdullah bin Ukeym (Radiyallahu Anh) bana:

–Temimeden (muskadan) Allah’a sığınınız! dedi.

Çünkü Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

'Kim, (kendisine fayda verdiği veya kendisinden zararı giderdiği inarak muska, nazarlık ve buna benzer) bir şey takarsa, Allah onu o taktığı şeyle baş başa bırakır!' buyurdu." Ahmed bin Hanbel Müsned, Tirmizi 2152, Hâkim

Görüldüğü gibi nazar boncuğunun veya kuru kafanın, at nalının ve benzeri şeylerin insanları nazardan, belâ ve musîbetlerden koruyacağına inanmak şıktır. Müslüman bir kimse böyle şeylere asla tenezzül etmez. Dükkanına böyle şeyleri asan bir kimseden alışveriş yapmamak en doğru harekettir. Ama alınırsa da günah değildir. Çünkü müslüman kâfir ve müşriklerle de alışveriş yapabilir. Mühim olan alınan ve satılan şeyin helal veya haram olup olmadığına bakılır. Böyle şeyleri takanlara önce tebliğ etmek gerekir. Eğer aldırılmazsa onları ekonomik sıkıntıya sokmak ve iflaslarını sağlamak için en iyisi alışveriş yapmamaktır.

Cevşen diye bilinen ve insanların boynuna astığı, Kur'an ve Sahih Sünnette yeri olmayan uydurma bir şeydir. Cevşen, sözlükte "bir tür zırh, savaş elbisesi" anlamına gelmektedir. Terim olarak ise Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e isnad edilip Cevşen-i Kebir ve Cevşen-i Sagir diye bilinen, birbirinden farklı uzun Kur'an ve Sahih Sünnette yeri olmayan bir duanın adıdır. Bu, Kur'an ve Sahih Sünnette yeri olmayan cevşeni şöyle açıklıyorlar.

Güya Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

"Cebrail geldi ve bana dedi ki; Ya Muhammed! Sana birkaç kelime getirdim. Bunları senden önce hiçbir Nebiye getirmedi!" (Dikkat! Uydurma Hadis)

Bu hadis dedikleri şey tamamen uydurma olup asılsızdır! Güya diyorlar ki, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) savaşta zırhını çıkartıp, cevşeni boynuna asmıştır. Allah (Azze ve Celle)'den biraz olsun korkan böyle bir şey söyleye bilir mi?

Cevşen ehl-i sünnete Şiâ'dan geçmiştir. Ehli sünnetin ilk kaynaklarının hiçbirinde cevşen diye bir şey yoktur.

Soru: Selamun aleykum hocam. (.....) (Burada soru soran kişi ırkçılık ile ilgili sahih bir hadisin eksik halini sormuş. Orijinal hali elimde olmadığı için boş bıraktım.)

Cevap: Aleykum selam. Hadis tam öyle değil ama sahihdir. Hadisin aslı şöyledir:

Vasîle bin el-Eskâ (r.a.) anlatıyor: "Ben, 'Yâ Rasûlallah! Adamın kendi kavmine bir zulüm üzerine yardım etmesi asabiyetten (ırkçılıktan) mıdır?' diye sordum. Hz. Peygamber (s.a.s.): "Evet" buyurdu." (İbn Mâce, Fiten 7, hadis no: 3949; Ebû Dâvud, Edeb 121, hadis no: 5119; Ahmed bin Hanbel, 4/107, 160)

Rasûlullah (s.a.s.)'a soruldu:

"Kişinin soyunu, sülâlesini (kavmini, ulusunu) sevmesi asabiyet (kavmiyetçilik, ırkçılık) sayılır mı?" Hz. Peygamber şöyle cevap verdi: "Hayır. Lâkin kişinin kavmine zulümde yardımcı olması asabiyettir/kavmiyetçiliktir." (Ahmed bin Hanbel, 4/107, 160; İbn Mâce, Fiten 7, hadis no: 3949)

Görüldüğü gibi sahâbe Allah Rasûlüne (sallallahu aleyhi ve sellem): "Kişinin soyunu, sülâlesini (kavmini) sevmesi asabiyet (kavmiyetçilik, ırkçılık) sayılır mı?" diye soruluyor Allah Rasûlü de "hayır" diyor. Bir kimsenin kendi âilesini, kendi sülâlesini, kendi aşiretini ve kendi milletini (eğer bunlar Müslümansa) sevmesi ırkçılık değildir. ırkçılık; kendi sülâlesi, kendi kavmi iyi olmadığı, zâlim, kâfir olduğu halde onları sevmesi, onları herkesten üstün görmesi ve onları zâlim de olsalar desteklemesidir. İşte bu

ırkçılıktır. Meselâ; Türk milleti en üstün ırktır, en yüce kavimdir, ondan daha büyük bir kavim yoktur demek tam bir ırkçılıktır. Meselâ Türk milleti ile başka bir Müslüman topluluk savaşırsa, eğer Türk milleti Müslüman değilse veya Müslüman olduğu halde zalim, karşısındaki Müslümanlar ise âdil iseler onlara karşı Türkleri desteklemek zulme destek olacağından ırkçılık olur. Bu manada ırkçılık yasaklanmıştır.

Allah Rasûlünün ırkçılığı yasaklayan birçok hadisleri vardır. Şimdi onların bazılarını görelim:

İrkçılığa (asabiyyeye) çağıran bizden değildir; ırkçılık için savaşan Bizden değildir; ırkçılık üzere, asabiyye uğruna ölen bizden değildir." (Müslim, İmâre 53, 57, hadis no: 1850; Ebû Dâvud, Edeb 121; İbn Mâce, Fiten 7, hadis no: 3948; Nesâî, Tahrim 27, 28)

"Asabiyet (kavmiyetçilik) dâvâsına kalkan, onu yaymaya çalışan, bu dâvâ yolunda mücâdeleye girişen bizden değildir." (Ebû Dâvud, Edeb 112)

"Zulüm ve haksızlıkta kavmine yardıma kalkışan kişi, kuyuya düşmüş deveyi kuyruğundan tutup çıkarmaya çalışan gibidir." (Ebû Dâvud, Edeb 113, 121, hadis no: 5117)

"Kim kâfir olan dokuz atasını onlarla izzet ve şeref kazanmak düşüncesiyle sayarsa, cehennemde onların onuncusu olur." (Ahmed bin Hanbel, 5/128)

"Bir kısım insanlar vardır ki, cehennem kömüründen başka bir şey olmayan adamlarla iftihar ederler, övünürler. İşte bunlar ya bu övünmeden vaz geçerler ya da Allah nezdinde, pisliği burunlarıyla yuvarlayan pislik böceklerinden daha değersiz olurlar." (Ahmed bin Hanbel, 2/524; Ebû Dâvud, Edeb 111)

"Aziz ve Celil olan Allah sizden câhiliye devrinin kabalığını ve babalarla övünmeyi gidermiştir. Mü' min olan, takvâ sahibidir. Kâfir olan ise şakîdir. Siz, Âdem'in çocuklarıdır. Âdem de topraktan yaratılmıştır. Bazı adamlar, (kâfir olarak ölen) kavimleriyle övünmeyi terketsinler. Çünkü onlar cehennemin kömüründen bir kömürdürler yahut onlar, Allah indinde burnu ile pislik yuvarlayan pislik böceğinden daha aşağıdırlar." (Ebû Dâvud, Edeb 120, hadis no: 5116)

"Müslüman cemaatten ayrılan ve itaat yolunu terk etmiş olarak ölen kimsenin ölümü, câhiliye ölümüdür. Ümmetime karşı harekete geçerek mü'minin imanına saygı duymaksızın ve sözleşmeli bulunduğu kimseye karşı olan ahdine vefâ göstermeksizin suçlusuyla suçsuzuyla bütün ümmetimi vurmaya kalkışan kimse benim ümmetimden değildir. Asabiyet/ırkçılık duygusuyla öfkelenen, asabiyet uğruna savaşırken yahut ırkçılık dâvâsı güderken körü körüne açılmış bir bayrak altında ölen kimsenin ölümü câhiliye ölümüdür." (Müslim, İmâre 57; Nesâî, Tahrim 27; İbn Mâce, Fiten 7; Ahmed bin Hanbel, 2/306, 488.

"Kim hevâsına uyarak bâtil yolda cenkeder, kavmiyetçiliğe (asabiyet) çağrıda bulunur veya kavmiyetçiliğin sevkıyla öfke ve tehevvue kapılırsa, câhiliyye ölümü üzere (kâfir olarak) ölür." (İbn Mâce, Fiten 7)

"Bir kimseyi ameli geri bırakmışsa, nesebi, soyu onu kurtaramaz, yükseltemez, ilerletemez." (İbn Mâce, Mukaddime 17, hadis no: 225)

"Allah indinde en şerefliiniz takvâca en ileri olanınızdır. Arab'ın Arap olmayan (acem) üzerine bir üstünlüğü yoktur. Arap olmayanın da Arap üzerine bir üstünlüğü yoktur. Siyah derili olanın beyaz derili üzerine bir üstünlüğü yoktur, beyazın da siyah derili üzerine bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük sadece takvâ ileldir." (Cem'u'l-Fevâid, 1/510, hadis no: 3632)

Bu hadisler de gösteriyor ki, sevgimiz de kızgınlığımızda İslâm'a göre ve ölçülü olmalıdır. Selam ve duâ ile.

Soru: Peygamber Efendimiz hastalara hangi duaları okurdu?

Cevap: Peygamber Efendimiz 'in hastalara ve ağrısı olanlara karşı okuduğu duâlar:

Hazret-i Ayşe'den rivayete göre Nebiyy-i Ekrem kendilerine bir hasta getirildiğinde şöyle duâ ederlerdi;

Türkçe Okunuşu: *Ezhibil-be'se rabben'nasi eşfi ve enteş'safi la şifae illa şifauke şifaen la yugadiru sekame*

"Bu hastalığı gider ey insanların Rabbi! Şifâ ver, çünkü şifâ verici sensin. Senin vereceğin şifâdan başka şifâ yoktur. Öyle şifâ ver ki hiç bir hastalık bırakmasın." (Buhârî, Merdâ, 20; Müslim, Selâm, 46; Ebû Dâvud, Tıbb, 18, 19)

Yine Hazret-i Ayşe'den rivayete göre Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, kendisine bir hastanın şifâ bulması için duâ talebedildiği zaman:

Türkçe Okunuşu: *Bismillahi turbetu ardina ve rîkatu ba'dina yüşfe sakimuna bi-izni rabbina.*

"Allah'ın adıyla duâya başlarım. Bizim yerimizin toprağı ve birimizin tükrüğü vesilesiyle Allah'ın izniyle hastamız şifâ bulur." (Buhârî, Tıbb, 38; Müslim, Selâm, 54; Ebû Dâvud, Tıbb, 19)

PEYGAMBER EFENDİMİZ'İN SAR'A HASTASINA DUASI

İbn Abbas'dan (r.a.) rivayete göre Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'e bir hâtûn müracaat edip:

“– Ya Resûlallah, ben sar’a illetine duçar oluyorum. Hem de sar’a hâlinde açılıyorum. Allah Teâlâ’ya duâ ediniz ki, bu illeti benden izâle eylesin” dedi. Resûl-i Ekrem Efendimiz kadına hitaben:

“– Dilersen sabret, bu illet mukabilinde sana cennet verilsin. Dilersen sıhhat ve afiyetin için Allah Teâlâya duâ edeyim,” buyurdu.

Sonra o hâtûn:

“– Yâ Resûlallah, böylece sabrederim. Yalnız sar’a hâlinde açılmamam için Allah Teâlâ Hazretlerine duâ ediniz” dedi.

Resûlullah Efendimiz de o halinde açılmaması için duâ buyurdular. (Buhârî, Merdâ, 6; Müslim, Birr, 54) **(Not: Dua isteyen bayanın sara nöbetlerinde bir daha mahrem yerlerini açmadığı rivayet olunmuştur.)**

Nebiy-i Ekrem şöyle buyururlardı:

“Ağrıyan dişinin üzerine şehâdet parmağını koyup Yâsin-i şerîfin son tarafını nihayete kadar oku, biiznillah teâlâ şifâ bulur.” (Suyûtî, el-Câmi’us-Sağîr, no: 5218)

DİŞ AĞRISI DUASI

Türkçe Okunuşu: Euzu bi izettillahi ve kudretihi min şerri ma ecidu.

“Sağ elini vücudunda rahatsız olduğun mahalle koyup yedi defa mesh eyle ve her meshte: «Hissettiğim bu hastalığın şerrinden Allah’ın izzetine ve kudretine sığınırım!» de. Biiznillahi Teâlâ şifâ bulursun.” (İbn Hanbel, IV, 217)

PEYGAMBERİMİZ HASTA OLDUĞUNDA OKUDUĞU DUA

Nebiy-i Ekrem Efendimiz rahatsızlandıkları zaman onu Cibril (a.s.) tedavi eder ve:

Türkçe Okunuşu: Bismillahi arkıyke min kulli şeyin yu’zike min şerri kulli nefsin ev aynin hasidin, Allahu yeşfike bismillahi arkıyke.

“Allah’ın ismiyle seni rahatsız eden her şeyden sana okurum. Her nefsin veya hasetçi her gözün şerrinden Allah sana şifâ versin. Allah’ın adıyla sana okurum.” derdi. (Müslim, Selâm 40)

Peygamberimiz bir rahatsızlıkları olduğu zaman Muavvizeteyn sûrelerini okur, kendi üzerine üfler ve onu eliyle üzerinden silerdi. Ve şöyle buyururlardı:

Türkçe Okunuşu: Bismillahi Allahümme dâvini bi devaike veşfini bi şifaike ve ağnini bi fadlike ammen sivâk vahzer anni ezake.

ŞİFA VEREN DUA

"Allah'ın ismiyle. Ey Rabbim! Beni kendi devân ile tedavi et, bana kendi şifân ile şifâ ver ve beni kendi fazlınla senden başkalarından müstağni kıl ve beni ezalardan uzak tut." (Heysemî, X, 180)

Henüz eceli gelmemiş bir hastayı ziyaret eden bir mü'min yedi defa:

Türkçe Okunuşu: Es-elullahil-azime rabbel arşil aziim en yeşfiyeke.

"Büyük Allah'tan, büyük Arş'ın Rabbi Allah'tan sana şifâ vermesini istiyorum!" derse muhakkak afiyet bulur. (Ebû Dâvud, Cenâiz, 8; Tirmizî, Tıbb, 32; İbn Hanbel, I, 239)

Soru: Hocam Hz. İsa'nın tekrar gelmesi meselesini açıklar mısınız? Bu mesele itikadı bir mesele midir, inanmayan kişi küfre girer mi?

Cevap: Hz. İsa (as)'ın gelişinin tevatür derecesinde hadislerle bildirildiğine dair özel olarak bir eser kaleme alan, büyük hadis alimi Şeyh Muhammed Enver el Keşmiri, Et Tasrih bi-ma Tevatera fi Nuzuli'l Mesih isimli çalışmasında, yetmiş beş tane Hadis'e ve yirmi beş tane sahabeye ve sahabeleri görenlere ait esere yer vermiştir.

Hz. İsa (as)'ın tekrar geleceğini nakleden alimlerin başında İmam-ı Azam Ebu Hanife gelmektedir. Ebu Hanife, Fıkh-ı Ekber adlı eserinin son bölümünde şunları bildirmektedir: "Deccal'in, Ye'cüc ve Me'cücün çıkması, Güneş'in batıdan doğması, İsa (as)'ın gökten inmesi ve diğer kıyamet alametleri, sahih haberlerde varid olduğu vech ile, haktır, olacaktır." (Fıkh-ı Ekber, Ebu Hanife, Nu'man b. Sabit (150/767), Çeviren: H. Basri Çantay, Ankara, 1982)

Hz. İsa (as)'ın yeryüzüne tekrar gelişi konusu, kıyametin on büyük alametinden biridir ve birçok İslam alimi eserlerinde bu konuyu detaylı olarak ele almışlardır. Bu konudaki izahlar topluca değerlendirildiğinde Hz. İsa (as)'ın ikinci gelişi hakkında İslam alimleri arasında bir söz birliği olduğu açıkça görülür. Örneğin Es Seffarini, Levami adlı eserinde, İslam alimlerinin bu konuda ittifak halinde olduklarını şöyle ifade eder: "Bütün ümmet, Meryem oğlu İsa'nın ineceği hususunda ittifak etmiştir. Şeriat ehlinde hiç kimse bu hususta muhalif olmamıştır." (Levamiu'l Envaril Behiyye, es-Seffarini, 2/94-95; Nüzul-i Mesih Risalesi, Ahmet Mahmut Ünlü, Ekmel Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.169)

Büyük İslam alimi Seyyid Alusi de Ruhul Meani tefsirinde, -diğer İslam alimlerinin görüşlerinden örnekler vererek- Hz. İsa (as)'ın inişi konusunda cemaatin söz birliği yaptığını, bu konuda haberlerin manevi tevatür derecesine ulaşacak kadar meşhur olduğunu, Hz. İsa (as)'ın gelişine iman vacip olduğunu açıklamıştır. (Ruhul Meani, Seyyid Alusi, 7/60; Nüzul-i Mesih Risalesi, Ahmet Mahmut Ünlü, Ekmel Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 168)

İmam Kevseri de Hz. İsa (as)'ın inişi ile ilgili görüşlerini şu şekilde bildirmiştir: Hz. İsa (as)'ın inişiyle ilgili hadis-i şeriflerdeki tevatür, "tevatür-i manevidir." Sahih (sağlam) ve hasen (güzel) hadis-i şerifin her biri, farklı manalara delalet etmekle birlikte hepsi de Hz. İsa (as)'ın ineceği hususunda söz birliği içindedirler ki, bu, hadis ilminin kokusunu koklayan bir kimse için inkarı mümkün olmayan bir gerçektir... Mehdi ile Deccal'in çıkacağı ve Hz. İsa (as)'ın ineceği hususundaki hadis-i şeriflerin tevatür derecelerine ulaşmış olmaları, hadis ilmi ehline asla şüphe edilecek bir husus değildir. İlm-i kelam ehlinde (inanç ilmiyle uğraşanlardan) bazısının kıyamet alametleriyle ilgili hadislere inanmanın vacip

olduğunu kabul etmeleriyle beraber, bu hadislerden bir kısmının mütevatir olup olmadığı hususundaki şüpheleri ise, hadis ilmiyle ilgili bilgilerinin azlığından kaynaklanmaktadır. (İmam-ı Kevseri, Nazratün Abira, s.44-49; Nüzul-i Mesih Risalesi, Ahmet Mahmut Ünlü, Ekmel Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 167-168)

Alim İbn-i Kesir ise, konuyla ilgili ayetlerin tefsirini yaptıktan ve ilgili hadisleri açıkladıktan sonra düşüncesini şöyle ifade etmektedir: İşte bunlar Resulullah (sav)'den mütevatir olarak rivayet edilmiştir ve bu hadis-i şeriflerde, Hz. İsa (as)'ın nasıl ve nereye ineceği hususu açıklanmıştır... Hz. İsa (as)'ın cesed-i şerifiyle dünyaya ineceği hakkında zikredilen sahih ve mütevatir hadis-i şerifler, teville (başka şekilde yorumlanmaya) elverişli değildir. Dolayısıyla, zerre kadar imanı ve insafı olan herkesin, Hz. İsa (as)'ın yeryüzüne ineceğine inanması gerekmektedir ki, bunu ancak şeriata zıt, Allah'ın Kitabına, Resülü (asv)'ın sünnetine ve ehli-sünnetin ittifakına muhalif olan kimseler inkâr edebilir. (İbn-i Kesir, 1/578-582; Avnül Mabud, 11/457-464)

Hadislerin tevatür olduğu konusunda yapılan bir diğer açıklama da şöyledir:

Şevkani de İsa (as)'ın ineceğine dair hadislerin sayısının yirmi dokuza ulaştığını söyleyerek, bunları bir bir nakletmiş ve sonunda: "Bizim naklettiğimiz hadisler görüldüğü gibi tevatür sınırına ulaştı. Bu beyanımızla şu sonuca varılıyor ki, beklenen Mehdi hakkındaki hadisler, Deccal hakkında hadisler ve İsa (as)'ın inmesine dair hadisler mütevatirdir" demiştir. (Sünen-i İbn-i Mace, 10/338) "Allah şunu da demişti:

"Ey İsa! Doğrusu, seni Ben vefat ettireceğim (müteveffike), seni kendime yükselteceğim; seni, inkâr edenlerden uzaklaştırıp arındıracağım. Ve sana uyanları, inkâr edenlerin, kıyamete kadar üstünde tutacağım. Sonra bana olacak dönüşünüz; tartışıp durduğunuz şeyler hakkında aranızda ben hüküm vereceğim." (Âl-i İmran, 55)

Ayette geçen "müteveffike" kelimesi, "teveffâ" kelimesinden gelir ki, Teveffâ; bir şeyi tam olarak almak, bir şeyin izini bir yerden tamamen silmek, mânâlarına gelir. Mecâzî mânâda da ölüm anlamına kullanılır. Halbuki gerçek mânâda ölmek mâte fiili ile ifâde edilir. Emâte de öldürmek demektir. Oysa bu âyette emâte değil, teveffâ kelimesi kullanılmıştır. Sahih bir çok hadisi de göz önünde bulundurduğumuzda buradaki teveffânın mânâsı ölüm değil, bir yerden çekip tamamen almak, bir şeyin izini bir yerden tamamen silmek demektir. Hz. İsâ da ruh ve bedenle göğe çekildiği için o tamamen dünyadan alınmış, izi silinmiştir.

Yine teveffânın anlamı; "ölüm" değil, "canın alınması" dır. İnsanın canının alınması, her zaman 'ölüm' anlamına gelmez. Mesela; başka bir ayette aynı kelime, insanın uykudaki halinden bahseder: "O, odur ki, geceleyin sizi vefat ettirir(teveffekûn) . Gün boyunca neler yapıp neler kazandığınızı bilir. Sonra, belirlenmiş süre işletilip tamamlansın diye, gün içinde sizi diriltir. Nihayet O'nadır dönüşünüz. Sonra, yapıp ettiklerinizi size haber verecektir." (el-En'am, 60)

Bir önceki âyette geçen; "Sana uyanları, inkâr edenlerin, kıyamete kadar üstünde tutacağım," ifadesi; İsa(a.s.)'nin kıyametten önce tekrar zuhur edeceğine işarettir.

"Andolsun, Kitab Ehlinden hiç kimse yoktur ki, ölümünden önce O'na (İsa'ya) inanacak olmasın. Kıyamet günü de O (İsa), onların (inanmayanların) aleyhine şahit olacaktır." (en-Nisa, 159) *Kitap Ehlinden herkesin, 'ölümünden önce' Hz.İsa'ya inanması için O'nun yaşıyor olması ve ölümünden önce ikinci kez dünyaya gelmesi gerekir. Çünkü İsa(a.s.)'dan bugüne kadar böyle bir duruma şahit olunmamıştır. " Şüphesiz O, kıyamet saati için bir ilim (işaret)tir. Öyleyse, ondan yana hiçbir kuşkuyla kapılmayın ve bana uyun. Dosdoğru yol budur. "* (Zuhruf S., 61)

Ayetteki 'O' zamirinin Hz.İsa olduğunu, önceki ayetlerden anlamak mümkündür: Hz.İsa'nın(a.s.) nüzulü hakkındaki hadisler ise mütevatir hükmünde ve gayet kesretlidir. Ezcümle: Ebu Hureyre'den (r.a.) Peygamber(a.s.m.) şöyle buyurdu: " Nefsimi kudret elinde tutan Zat'a (Allah'a) yemin ederim ki; Meryem'in oğlu İsa(a.s.)'ın adil bir hâkim olarak aranızda inmesi yaklaşmıştır. İnecek ve haçı kırarak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldırıp İslam'dan başka bir şeyi kabul etmeyecektir. Mal kimsenin kabul etmeyeceği kadar bollaşacak, bir tek secde dünya ve dünyadaki bütün şeylerden daha hayırlı olacaktır. Bunu rivayet ettikten sonra Ebu Hureyre(r.a.) isterseniz; ...(Nisa Sûresi, 159) ayetini okuyun dedi." (Buhari-Müslim-Tirmizi) Ebu Hureyre'den(r.a.) Peygamber (a.s.m) şöyle buyurdu:

"Benimle İsa(a.s.) arasında bir peygamber yoktur. O inecektir. (Yani veli olarak inecektir. Yoksa risalet vazifesiyle gelmeyecektir. Çünkü Resul-i Ekrem, Hatemü'l-Enbiyadır.) İsa (a.s.) yeryüzünde 40 yıl yaşayacak, sonra vefat edecek, cenaze namazını da Müslümanlar kılacaktır. " (Ebu Davud- Hakim-İmam Ahmed) Abdullah ibn Selam'dan(r.a.): " Tevrat'ta Muhammed (a.s.m.)'in sıfatı yazılıdır. İsa (a.s.) da yazılıdır ve İsa (a.s.) Muhammed (a.s.m.)'in yanına defnedilecektir. " (Tirmizi) "Sizler on alameti görmedikçe hiçbir zaman Kıyamet kopmaz... Biri de İsa (as)'ın inmesi..." (Müslim, Kitabü'l Fiten: 39) "Vallahi Meryem oğlu (Hz. İsa (as) Aleyhisselam), ...hac yapmak veya umre yapmak yahut da her ikisini de yapmak için icabet edecektir." (Müslim, Hacc: 216, 1252)

"Kıyamet on alamet görülmedikçe kopmaz: Duman, Deccal, Dabbetu'l arz, Güneş'in batıdan doğması, İsa'nın yeryüzüne inmesi..." (Rudani, Büyük Hadis Külliyyatı, 5. cilt, s. 362)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Meryem oğlu İsa'nın adalet sahibi olarak inmesi yakındır..." [Buhari, Kitabü'l-Büyu': 102, Mezalim: 31, Enbiya 49; Müslim, İman: 242 (155), Ebu Davud, Melahim: 14 (4324); Tirmizi, Fiten: 54 (2234)]

"İsa inecek; emirleri: 'Haydi gel, bize namaz kıldır!' diyecek. Buna karşılık: 'Kiminiz kiminizin emiridir. Bu, Allah'ın bu ümmete bir lütfu keremidir.' diyecek." (Rudani, Büyük Hadis Külliyyatı, 5. cilt, s. 380)

"Vallahi muhakkak ve muhakkak Meryem oğlu İsa inecek, hem adil bir hakem, adaletli bir hükümdar olarak inecek..." (Sahih-i Müslim bi Şerhin-Nevevi, cilt 2, s.192; Kenzul Ummal, Kitabul-İman, Bab-ı Nüzul-i İsa İbn-i Meryem, 14/332)

"İmaminiz kendinizden olduğu halde, Meryem oğlu sizin içinize indiği zaman sizler nasıl olursunuz?" (Buhari, Enbiya 50, 3265, 3/1272; Müslim, İman: 71,155,1/136; Beyhaki, Esmâ ve Sıfat: 3265, 2/166)

Nüzûl-i Îsâ (a.s) meselesinde Ehl-i Sünnet âlimlerinin tutumuna gelince;

İmam Ebû Hanîfe, el-Fıkhu'l-Ekber'de şöyle der: "Mi'rac haberi haktır. Onu reddeden, sapkın ve bid'atçıdır. Deccal'ın hurucu, Ye'cüc-Me'cüc, güneşin batıdan doğması, Hz.Îsâ'nın gökten inmesi ve kıyamet gününün sâir alametleri, sahih haberlerde varit olduğu üzere haktır, gerçekleşecektir."

İmam et-Tahâvî, Hanefî mezhebinin üç imamının itikadî çizgisini zikrettiği el-Akîdetu't-Tahâviyye'de şöyle der: "Kıyâmet alâmetlerine inanırız. Deccal'ın hurucu, Hz.Îsâ'nın gökten inmesi bu alâmetlerdendir."

İmam el-Eş'arî: "Ashâbu'l-Hadîs ve Ehlu's-Sünne'nin itikat umdelerini sayarken," Deccal'in çıkacağını ve Îsâ b. Meryem'in onu öldüreceğini tasdik ederler" dedikten ve daha birçok madde zikrettikten sonra sözlerini şöyle bağlar: "Bütün bunlar, onların (Ashâbu'l-Hadîs ve Ehlu's-Sünne'nin) emir ve amel ettiği, benimsediği hususlardır. Onların, zikrettiğimiz bütün bu itikat ilkelerine biz de inanır ve onları benimseriz..."

Şeyhulislâm İbni Teymiyye diyor ki: " Sahih hadislerde sabit olduğu gibi Hz.Îsâ (a.s) mutlaka yeryüzüne inecektir. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mirac'a çıkarken müşahade ettiğine göre, şu an Hz.Îsâ ikinci gök katında bulunmaktadır. Hz.Îsâ, Hz.Yusuf, Hz.İdris ve Hz.Harun'dan daha üstün olmasına rağmen ikinci semada bulunması, kıyâmetten önce yeryüzüne ineceğindendir."

İbnu'l-Hümâm'ın konuyla ilgili ifadesi de şöyle: "Deccal'ın hurucu, Îsâ b. Meryem'in gökten inmesi, Ye'cüc-Me'cüc'ün ve Dabbe'nin hurucu gibi kıyâmet alâmetleri haktır; bu hususlarda sarîh ve sahih naslar varittir."

Bu konuda müstakîl eser yazanlardan biri olan Suyûtî'nin görüşü kısaca şöyledir: "Hz.Îsâ, Hz. Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in izinde giden bir Peygamber olmakla birlikte, âhir zamanda, önemli bir kıyâmet alâmeti olarak dünyaya dönecek olan bir Müslüman müceddittir. Yeryüzünde adaleti te'sis edecek ve öğretisinin yanlış anlaşılan ve bozulan kısımlarını izah edecektir."

Şevkânî de, bu konuda telif ettiği eserinde ilgili hadisleri naklettikten sonra, kanâatini şöyle açıklamıştır: "Kesin olarak ortaya çıkmıştır ki, Mehdî el-Muntazar hakkındaki hadisler mütevâtirdir, Deccâl hakkındaki hadisler mütevâtirdir, Îsâ'nın nüzûlü hakkındaki hadisler mütevâtirdir."

Muhammed Zâhid el-Kevserî de, bu konuda yazdığı eserinde, ilgili âyetlerin tefsirini yaptıktan sonra, "Görüldüğü üzere, anlatılanlardan yalnızca Kur'ân-ı Kerim naslarının, Hz. Îsâ'nın sağ olarak ref edildiğini ve âhir zaman'da ineceğini kesin olarak gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Bu konudaki hadisler mütevâtirdir. Ümmet, seleften halefe günümüze kadar onlara inanmıştır. Akâid kitaplarını ona göre tanzim etmiştir. Bundan ötesi sadece sapıklıktır." demektedir. Başka bir yerde ifâdesini daha da sertleştirerek, muhalif grup hakkında şöyle demiştir: " Îsâ'nın nüzûlü hadisi, manevî mütevâtir bir hadistir. Şöyle ki: Aralarında bâzı mânâ farklılıklarıyla birlikte bu konuda gerçekten çok sayıda sahih ve hasen hadis nakledilmiştir. Bu hadisler Hz. Îsâ'nın nüzûlü konusunu açıkça ortaya koymaktadır. Böyle bir durumda, Hadis ilminin kokusunu koklayanlardan hiç kimse, bunu inkâra güç yetiremez."

Kevserî'nin başka bir tesbiti de şöyledir: "Mehdî, Deccâl ve Mesih hadislerinin tevâtürü hususunda, Ehl-i Hadis nezdinde şüpheye yer yoktur. Bâzı kelimelerin, -Kıyâmet alâmetlerinin tamamı haktır hususunu kabul etmeleriyle birlikte- bu hadislerin bir kısmının mütevâtir oluşu hakkındaki şüphesi, hadisteki bilgi ve vukûfiyetlerinin azlığındandır. Onlar, kendilerine bu mesele delilleriyle izah edildiğinde inatlarından vazgeçerlerse, bu tutumlarında mazur sayılırlar."

Hz. Îsâ'nın yeniden dünyaya gelmesi evet, itikadî bir meseledir. Çünkü mânen mütevâtirdir. **Mânen mütevâtir bir şeyi inkâr etmek ise âlimlerin ekserisine göre küfürdür.** Bâzılarına göre küfür olmazsa da dâlâlettir. Yâni sapıklıkla suçlanır. Son soruna gelince, Mehdî meselesi itikadî mesele değildir. Mehdî ile ilgili hadislerin çoğu zayıftır ama birbirlerini destekledikleri için hasen hadis durumuna yükseltmektedir. Hasen hadisler de hüccettir. Mehdî ile ilgili hadisler kütüb-ü sitteden Buhârî ve Müslim'de bulunmaz. Fakat Ebû Dâvûd, Tirmizî, İbni mâce gibi diğer kütüb-ü sitte kitaplarında vardır. Diyanet Müslümanların bir kurumu değildir. Sistemin kurduğu, Müslümanları uyutmak, Müslümanlara sistemin istediği kadar açıklamada bulunmak için kurulmuş bir kurumdur. Konjonktüre göre fetvâ

verirler. Hükümetlerin isteğine göre fetva verirler. Bundan dolayı benim için Diyânet'in bir önemi yoktur. Ehli sünnet âlimlerin kitapları bize yeter. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Adak adanan hayvanın etinden yememesi gereken kişiler kimlerdir? Bunlar bilmeden eti yerlerse durumları ne olur?

Cevap: Aleykum selam. Adak kurbanının etinden, adağı yapan kişinin yemesi caiz olmadığı gibi; bu kişinin eşi, usûl ve fûrûu (yani annesi, babası, nineleri, dedeleri, çocukları, torunları) ve dinen zengin sayılan kimseler de yiyemezler. (Zeylaî, Tebyîn, VI, 8).

Adak kurbanının etini bu sayılanlar dışında kalan ve dinen fakir olan kimseler yiyebilirler. Dügün vb. toplantılarda fakirlerin yanı sıra zenginler de bulunabileceğinden, adak kurbanının bu gibi yerlerde ikram edilmesi caiz olmaz. Eğer böyle bir durumda, adakta bulunan kişinin kendisi, usûl veya fûrûundan birisi ya da zengin biri yemiş bulunursa, yenilen miktarın bedeli fakirlere tasadduk edilmelidir (İbn Nüceym, el-Bahr, VIII, 199-203).

O adak adayanın sülbünden geldiği kimselerle onun sülbünden gelen kimseler ve zenginler o adağın etinden ne kadar yemişlerse o kadarının parasını fakirlere infak ederlerse olur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Peki adak etinden kişinin kız kardeşi fakirse yiyebilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Bir kimsenin adağından kız kardeşi eğer fakirse yiyebilir. Çünkü kız kardeşi onun sülbünden gelmemiştir. Fakat kız kardeş zengin ise o da yiyemez. Çünkü adak etinden sâdece fâkirler yiyebilir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kapora caiz midir? Kaparo verildikten sonra mal alınmaktan vaz geçilirse kaporanın durumu ne olur?

Cevap: Aleykum selam. Abdullah hocam bilindiği gibi kapora bir kimsenin anlaştığı bir malı garantiye almak için ödediği ön paradır. Şayet kapora ödediği malı alırsa bir sıkıntı yok. Ödediği kaporayı düşer. Esas mesele kapora ödeyen kimse eğer vazgeçerse ödenen para ne olur? Mal sahibi kaporayı geri öder mi ödemez mi? Hanefî, Mâlikî ve Şâfi mezheblerine göre mal sahibi aldığı kaporayı geri ödemek zorundadır. Çünkü aldığı para hiçbir şeyin karşılığı değildir. Hanbelî mezhebine göre ise mal sahibi isterse kaporayı geri ödemez. Çünkü mal sahibi malını onun için hapsedmiştir ve belki de müşteri geldiği halde satmamıştır. Onun için zarara uğramıştır. Bu sebepten aldığı kaporayı ödememe hakkı vardır.

Soru: Selamun aleykum hocam. Cinlere üç harfliler deyip isimlerini zikretmemek doğru bir davranış mı? Cinlerden gelecek belalardan korunmak için muska yaptırmak caiz mi?

Cevap: Aleykum selam. Halk arasında son zamanlarda bir moda türedi üç harfliler diye. Neymiş, eğer cin dersen cin gelirmiş de onun için üç harfliler demek gerekmiş. Yok böyle bir şey. Cinlere karşı muska yaptırmak, boynunda veya vücudunda taşımak doğru bir şey değildir. İslam muskacılığı reddetmiştir. Cinlere veya şeytanlara karşı nasıl korunmamız gerektiğini de peygamberin dilinden öğreniyoruz. Buna göre; cinlerin ve şeytanların zararından korunmak için, eve girerken, çıkarken besmele ile girip çıkmak gerekir. *Bismillahirrahmânirrahîm, tevekkeltü alallah*, demek ise en doğrusudur. Tuvâlete ve banyoya girerken ise, "*Allâhumme innî eûzu bike minel Hubsi vel habâis*" yani, Allah'ım cinlerin erkeğinden de dışısından de sana sığınırım, demektir. Yatağa girerken mutlaka **Eûzu besmele çekilmeli, âyetel Kürsî veya muavvezeteyn sûreleri (Felak ve Nas) okunmalıdır.** Zîrâ Hz. Aişe

vâlidemizden gelen bir rivâyette, Allah Rasûlü yatağa girdiğinde Felak ve Nas sûrelerini üçer defa okur, her defasında elinin içine üfürür, daha sonra ellerini vücudunun ulaştığı her yere sürerdi. Cinsî münâsebete başlamadan önce mutlaka besmele çekilmelidir. Arabayı çalıştırırken, işimiz ne olursa olsun, herhangi bir işe başlarken mutlaka besmele çekmeliyiz. Evimize misafir geleceği zaman veya misafirlîğe gideceğimiz zaman muavvezeteyn sûrelerini okuyup kendimizin ve çocuklarımızın üzerine üfürerek nazardan korunabiliriz. Sözü'n kısası, bunları yaparsak, en azından her işimize başlarken, yemek yerken, su içerken, elbise giyerken, çıkarırken besmele çekersek, Allah'ın izni ile ne cinler ne de Şeytanlar bir şey yapamazlar. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Nafile namazlarda Arapça dua edebilir miyiz?

Cevap: Aleykum selam. Evet, nâfile namazlarda secdelerde duâ edebiliriz. Ama bu dualar Arapça olacak. Arapçadan başka bir dille namaz olmaz. Yapılan duâlar Kur'an ve sünnete uygun olmalıdır. Dünyevi bir istek olmamalıdır. Mesela Allah'ım, bana çok para ver, Allah'ım beni falan kızla evlendir gibi. Allah rasulu secdelerde ve rukûlarda şöyle duâ ederdi.

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى

Veya

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ

Sübhâne rabbiye'l-a'lâ

Sübhâne rabbiyel a'lâ ve bihamdihi

En yüce olan Rabbimi tesbih ederim.(üç defa -Bazen bunu üçten fazla tekrar ederdi-)

En yüce Rabbimi hamd ederek tesbih ederim. (üç defa)

İbn Mâce, İkametü's-salât 20 (888), c.3, s.135-136 ⇒ Ebû Dâvud, Salât 149-150 (886), c.3, s.395-396 ⇒ [Ebû Dâvud, Salât 146-147 (870), c.3, s.368-36 Secdede Okunacak Dualar ⇒

Sübbûhun Kuddûsun Rabbül melâiketi ver'ruh

سُبُّوْهُ قُدُّوْهُ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوْحِ

veya

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْجَبْرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكَرِيَّاءِ وَالْعِظَمَةِ

Sübbûhun Kuddûsun Rabbül melâiketi ver'ruh

Sübhâne zi'l- Ceberûti ve'l- Melekûti ve'l- Kibriyâi ve'l- Azameti

“Münezzehsin Mukaddessin Meleklerin ve Ruh'un Rabbisin.

Bütûn Kahharlığın Bütûn Mülkûn Yüceliğın ve Büyüklüğün Sahibi Allah'ı tesbih ederim Müslim (1/353) ⇒ Ebu Dâvud (1/230) ⇒ Müslim, Ebû Avâne. Müslim, Salat 223 (487), c.3, s.1468 ⇒ Nesaî, İftitah 101 (1048), c.1-2, s.604 ⇒ Ebû Dâvud, Salât 146,147 (872), c.3, s.372 ★ ⇒ Secdede Okunacak Dualar ⇒ Sübhâneke Allahümme ve bihamdike Allahümmeğfirî

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي

veya

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي

Sübhâneke Allahümme ve bihamdike Allahümmeğfirî

Allah'ım Seni Hamd ederek tesbih ederim. Allah'ım beni bağışla.

Buhârî, Sıfatü's-salat 42, 58 (63, 85), c.2, s.791-792, 809 ⇒ Müslim, Salât 217 (484), c.3, s.1465 ⇒ Ebû Dâvud, Salât 147,148 (877), c.3, s.382 ⇒ Nesaî, İftitah 154,155 (1122, 1123), c.1-2, s.633 ⇒ ★ ⇒ **Secde de Okunacak Dualar** ⇒ Allahümmeğfirî zenbî küllehu, dikkahu ve cillehu

اللَّهُمَّ! اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ، رِيقَهُ وَجِلْدَهُ، أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ، عَلَانِيَتَهُ وَ سِرَّهُ

Allahümmeğfirî zenbî küllehu, dikkahu ve cillehu, ve evvelehu ve âhirahu ve alâniyetehu ve sırrahu

“Allah'ım günahımın hepsini; küçüğünü ve büyüğünü, ilkini ve sonuncusunu, açığını ve gizlisini bağışla Müslim, Salat 216 (483), c.3, s.1465 ★

⇒ **Secde de Okunacak Dualar** ⇒ Allahümme! Leke secedtü ve bike âmentü

اللَّهُمَّ! لَكَ سَجَدْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ. [وَأَنْتَ رَبِّي]. سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ. [فَافْضِنْ صُورَهُ] وَنَسَقْ سَمْعَهُ. وَبَصَرَهُ [فَإِنَّ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ]

Allahümme! Leke secedtü ve bike âmentü ve leke eslemtü ve ente rabbî, secede vechî lillezî halakahu ve savverahu feahsene suverahu ve şekka sem'ahu ve basarahu, fetebârekellahu ahsenul-halikîn

Allah'ım! Sana secde ettim, sana inandım, sana teslim oldum. Sen benim Rabbimsin. Yüzüm de, kendisini yaratıp şekillendiren, en güzel biçimi veren, ona kulağını, gözünü takana secde etmiştir. Yaratanların en güzeli olan Allah ne yücedir

Müslim, Ebû Avâne, Tahâvî ve Dârekutnî. ⇒ Müslim, Salâtul-Müsâfirîn 201 (771), c.4, s.2193 ⇒ Ebû Dâvud, Salât 121, (760) ⇒ Nesâî, İftitâh 157-159 (1126-1128), c.1-2, s.635-636 ⇒ Ebû Dâvud, Salât

118-119 (760), c.3, s.161-162 Secde de Okunacak Dualar Sübhâneke [Allahümme] ve bi-hamdike lâ ilâhe illâ ente

سُبْحَانَكَ [اللَّهُمَّ] وَ بِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

veya

اللَّهُمَّ! اغْفِرْ لِي مَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ

Sübhâneke [Allahümme] ve bi-hamdike lâ ilâhe illâ ente

Allahümmeğfirlî mâ esrartu ve mâ a'lentu

Allah'ım seni hamd ile tesbih ederim, senden başka ilâh yoktur.

Allah'ım! Gizli ve açık işlediğim günahlarımı bağışla Müslim, Ebû Avâne, Nesâî ve İbn Nasr. [Müslim, Salat 221 (485), c.3, s.1467 ⇒ Nesaî, İftitah 162 (1132), c.1-2, s.637 ⇒ İbn Ebû Şeybe (62/112/1) ⇒ Nesaî, İftitah 156 (1124), c.1-2, s.634 İki Secde Arasında Okunacak Dualar

اللَّهُمَّ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْزِلْنِي وَارْزُقْنِي وَاهْدِنِي وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي

veya

رَبِّ! اغْفِرْ لِي ، اغْفِرْ لِي

Allahümme (bir rivayette: Rabbi)! İğfirlî ve'rhamnî [ve'cburnî] [ve'rfa'nî] ve'hdinî [ve âfinî] ve'rzuknî

Rabbiğfir lî, iğfir lî

Ey Allah'ım Ey Rabbim! Beni bağışla, bana acı, merhamet et, gönlümü hoş tut, derecemi yükselt, beni doğruya ulaştır, bana afiyet ver, bana rızık ver. Ey Rabbim! Beni bağışla, Rabbim beni bağışla. Allah'ım seni hamd ile tesbih ederim, senden başka ilâh yoktur.

Allah'ım! Gizli ve açık işlediğim günahlarımı bağışla. Tirmizî, Salat 210 (283), c.1, s.207 ⇒ İbn Mâce, İkametü's-salât 23 (898), c.3, s.149 ⇒ Ebû Dâvud, Salât 140-141 (850), c.3, s.330 ⇒ İbn Mâce, İkametü's-salât 23 (897), c.3, s.14828 -) ★ ⇒ Tilavet Secdesinde Okunacak Dualar ⇒ Vechiye lil lezi halakahu ve savvarahu veşakka semahu - 1

سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ، وَنَسَقَ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

Vechiye lil lezi halakahu ve savvarahu veşakka semahu ve basarahu bi havlihi ve kuvvetihi fe tebarekallahu ehseul haligiiin

Yüzüm yaradanına, kendisinden gücü ve kuvvetiyle kulak ve göz açana secde etti. Yaradanların en güzeli Allah'ın şanı ne yücedir. Ebu Davud 1414, ⇒ Nesei 1128, ⇒ Tirmizi 577, ⇒ Hakim 800, ⇒ Nesâî, Tatbik: 27

Soru: **Kurbanlık hayvanlardan hangileri ortak olarak kesilebilir?**

Cevap: Koyun veya keçinin bir kişi tarafından; sığır, manda ve devenin ise, yedi kişiye kadar ortaklaşa kurban olarak kesilebileceği Hz. Peygamber'in hadisleri ve uygulamaları ile sabittir (Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 7-8).

Yalnız dikkat edilmesi gereken husus, Keçinin bir yaşında, koyunun bir yaşını doldurmuş veya 6 ayını doldurmuş olup, bir yaşındaki gibi gösterişli olması şarttır. Deve en az beş yaşını, sığır ve mandanın ise en az iki yaşını bitirmiş olması icap eder. Yâni koyun ve keçinin bir yaşını doldurmuş olup iki yaşından gün alması gerekir. Sığırların (öküz, inek ve mandaların) ise iki yaşını doldurmuş olup üç yaşından bir gün de olsa gün alması gerekir. İcab eden yaşı doldurmamış, herhangi bir uzvu noksan olan veya sakatlığı olup kurban olmasına mâni bir durumu olan hayvanlar asla alınmamalıdır.

Bu hayvanların dışısının de erkeğinin de kurban olarak kesilmesi caizdir.

Halkımız arasında yanlış bir kanaat var. Bazıları ortak olacak kişilerin tek sayılı olması gerektiğini zannediyor. Mesela sığıra ortak olacaklar üç, beş veya yedi kişi olarak ortak olabileceğini zannediyor. Halbuki bu doğru değil. Ortak olarak kurban edilebilen hayvanlar tek veya çift hisse olarak kesilebilirler.

Soru: **Selamun Aleykum. Hangi hayvanlar kurban edilebilir?**

Cevap: Aleykum selam. Kurban olacak hayvanlar, keçi, koyun (bir yaşını doldurmuş olacak), inek, öküz, manda (iki yaşını doldurmuş olacak), deve (beş yaşını doldurmuş olacak).

Bunların dışında hiçbir hayvan kurban olmaz. Av hayvanlarından hiçbiri kurban olmaz. Etinin yenebilir olması başka kurban olabilmesi başkadır. Herkese selamlar.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Seferiliği açıklar mısınız? Seferilikte bahsedilen asli ve ikame vatan kavramları ne demektir?**

Cevap: Aslî vatan, bir kimsenin doğup büyüdüğü ve yaşadığı yerin adıdır. Bir kimse böyle bir aslî vatanı terk edip başka bir yere yerleşmedikçe orası onun için asli vatan olmaktan çıkmaz. Meselâ, bir kimse otuz yıl boyunca başka bir yerde çalışsa ama işim bitince veya emekli olunca vatanıma döneceğim dese, aslî vatanı aslî vatan olarak kalmaya devam eder. Mesela Almanya'da çalışan Türk işçilerini düşünelim, oradakiler bir gün memleketime döneceğim diyorlarsa Almanya aslî vatan olmaz. Doğup büyüdüğü yer onun aslî vatanı olmaya devam eder. Almanya ise ikâmet vatanı olarak devam eder. Asli vatanına ne zaman gelirse gelsin ister birkaç saatliğine gelsin ister birkaç günlüğüne gelsin, namazlarını tam olarak kılar.

Aslî vatan misli ile bozulur. Şayet Niğde'de doğup büyüyen kimse İstanbul'a taşınsa da artık İstanbul'da kalıp orada yaşama niyetinde olsa, Niğde arık onun aslî vatanı olmaktan çıkar. Niğde'ye geldiği zaman 15 günden az kalacaksa namazlarını seferî olarak kılar.

İkamet vatanı ise; İnsanın sürekli yaşamak için değil de geçici olarak, ya işi bitinceye kadar veya emekli oluncaya kadar çalıştığı yerdir. İkamet vatanı aslî vatanla bozulduğu gibi, kendi gibi başka bir ikâmet vatanını vatan edinmekle de bozulur. Sırf sefer müddeti bir yolculuğa çıkmak da ikâmet vatanını bozar.

İki farklı yer aslî vatan olabilir mi? Evet, şu şartlarda olabilir.

1. Eğer bir kimsenin iki farklı şehirde de hanımı varsa, her iki şehir de onun için aslî vatan olur. İster bir karısının yanına varsın ister öbür karısının, namazlarını tam kılar.
2. Eğer bir kimse bir yerden başka bir yere gidip oraya yerleşirse ve fakat önceki gittiği evi de hâlâ duruyorsa. Bâzen o şehirde bazen de doğup büyüdüğü yerdeki evinde kalıyorsa, her iki yerde onun aslî vatanı olur. Her iki yerde de namazlarını tam kılar. Meselâ sizin görev yaptığınız Sofularlıların durumu gibi. Sofulardan birçok kimse İstanbul'a gitmesine, oradan ev alıp yerleşmelerine rağmen, köylerindeki evlerini de satmamışlar veya kiraya vermemişler, bazen İstanbul'da bazen de köye gelip köyde kalmaktadır. İşte böyleleri için hem İstanbul hem de Sofular köyü aslî vatan olur. İstanbul'a vardıkları zaman da köye geldikleri zaman da namazlarını tam kılarlar.

Sizin durumunuza gelince; siz İstanbul'da doğmuş büyümüşsünüz. Bulunduğunuz İstanbul'u terk ederek Sofuları aslî vatan edinmemişsiniz. Sofular 'da sâdece görev icabı bulunuyorsunuz. Yâni zorunluluktan dolayı, göreviniz icabı bulunuyorsunuz. Dolayısı ile Sofular köyü sizin için bir aslî vatan değildir. İkamet vatanıdır. İstanbul'a ne zaman giderseniz gidin, aslî vatanınız olduğu için namazlarınızı tam kılacaksınız. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bir kabre birden fazla cenaze defnedilebilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Normal şartlarda bir kabre, yalnız bir cenaze defnedilir. Önce defnedilmiş olan cenaze, tamamen çürüyüp toprak haline gelmedikçe, bir zaruret olmaksızın kabrin açılması ve bu kabre ikinci bir cenazenin defni caiz değildir. Cenaze çürüyüp toprak haline geldikten sonra ise, aynı kabre başka bir cenaze defnedilebilir.

Bu cenazelerin karı-koca veya akraba olup olmaması şart değildir. Daha önce konulan cesedin çürüdüğü zannıyla açılan kabirde eğer çürümemiş bazı kemikler vb. şeyler bulunuyorsa bu takdirde bunlar bir kenara çekilip araya topraktan bir set yapmak suretiyle ikinci cenaze defnedilebilir (Mevsili, el-İhtiyar, Kahire, 1951, I, 96-97).

Soru: Hocam, mirasta erkeğin hakkı iki, kadının hakkı ise birdir. Neden böyle? Biz de aynı anneden ve babadan değil miyiz? Bu erkeklerin kadınlardan daha üstün görülmesi değil mi?

Cevap: Değerli bacım, Müslüman, Allah'a ve Allah'ın kanunlarına hikmetini bilsin bilmesin, nedensiz, niçinsiz, sorgulamadan teslim olan kimse demektir. Eğer kabul ediyormuş gibi görünerek sorgularsanız bu îman olmaz. Nitekim Allah Subhânehû ve Teâlâ bir âyetinde şöyle buyurmaktadır:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِي شَيْءٍ مِّنْهُنَّ لَّا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ
وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“Hayır; Rabb'ine and olsun ki, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra senin verdiği hüküm içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe inanmış olmazlar.” (Nisâ; 65)

Bilelim ki, bizi yaratan Allah'tır ve bizim ihtiyaçlarımızı, zaaflarımızı en iyi bilen de yine O'dur. Buna göre hükümler koymuş ve koyduğu bütün hükümleri de adâlettir. Ben sizin itiraz ederek değil de hikmetini öğrenmek açısından sorduğunuzu var sayarak derim ki:

Evet, görünüşte kadın sanki erkekten az alıyormuş gibidir. Fakat işin esâsına baktığımızda; kadının daha kârlı olduğu ortadadır. Çünkü, kadın eğer evlenmemişse, onun bütün nafakası velisinin üzerinedir. Eğer evli ise, her türlü ihtiyacını karşılamak kocasının üzerinedir. Böyle olunca kadının mirastan elde ettiği pay harcanmamakta, hattâ ticâret yaparak artabilmektedir. Oysa erkek elde ettiği mirastan kendi ihtiyaçlarına harcamak zorunda olduğu gibi, karısının, çoluk çocuğunun ve eğer bakmakla yükümlü başka yakını varsa (anası, babası, dedesi, ninesi gibi), onların da ihtiyaçlarına harcamak zorundadır. Böyle olunca erkeğin elde ettiği miras eriyip gitmektedir.

Bir başka şey de erkek askerlik yapmaktadır. Askerlik yaparken çalışmayacağı için, askerden dönünceye kadar karısının ve çocuklarının nafakasını da ayırmak zorundadır. Bundan dolayı erkeğin harcamaları daha çok olduğundan Allah kadına bir, erkeğe ise iki pay vermiştir. Bu belirttiğimiz hikmetlerin dışında belki bilmediğimiz birçok hikmetler de vardır. Ama belirttiğimiz hikmetler bile Allah'ın taksiminin âdil olduğunu bize göstermektedir. Bize düşen de bu taksime gönül rızası ile teslim olmaktır. Yoksa (Allah korusun) yukardaki Nisâ sûresi 65. Âyetinin kapsamına gireriz. Selam ve duâ ile.

Bir önceki soruya ithafen başka bir soru: Peki hocam bazı ilahiyatçılar Mehmed Said Hatiboğlu gibi, bu hükümlerin geçmişe uygun olduğunu günümüz için geçerli olamayacağını, söylemişlerdi. Verdiği örnekler de şuna benzerdi, "Hâkim veya doktor bir bayan, işsiz veya kendisinden daha alt sınıfta yer alan erkek kardeşinden daha az miras almakta. Bu kadın evli ya da bekar olsun, bu kadın için haksızlıktır. Çünkü bu kadın da artık ev geçindirmekte, eğer boşanmış ise Velisinin gözetimi altında bile değildir. Dolayısıyla Eşit verilmesi gerekir" mealinde bir yazı idi. Bunu nasıl değerlendirmek gerekir? Ayetlerin günümüze uyarlanması mümkün müdür yoksa bunlar ayettir, nasla sabittir mi dememiz gerekiyor?

Cevap: Bu hükümlerin geçmişe uygun olduğunu günümüz için geçerli olamayacağını" söyleyen kim olursa olsun kâfir olur. Çünkü bunu söyleyen kişi Kur'an'ın hükümlerinin günümüze uygun olmayacağını iddia etmektedir ki, bu Kur'an'ı tamamen ilgâ etmektir. Kur'an ile ve sahih sünnet ile konulmuş hükümler kıyamete kadar geçerlidir. Kim aksini iddiâ ederse Allah'ın hükümlerini kabul etmiyor demektir. Eğer bir kimse ""hâkim veya doktor bir bayan, işsiz veya kendisinden daha alt sınıfta yer alan erkek kardeşinden daha az miras almakta. Bu kadın evli ya da bekar olsun, bu kadın için haksızlıktır." diyebiliyorsa, Allah'ı haksızlık yapmakla suçluyor demektir ki, kâfirliğin, zındıklığın en büyüğü işte budur.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Mezar yeri satın almak caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Mezar için yer satın almakta bir sakıncadan söz edilmemiştir. Hattâ özellikle ölüm olaylarında mezar yeri bulma zorluğu söz konusu olabilecek yerlerde bunun câiz olacağı açıktır. Bazı âlimler bir kimsenin kendisi için mezar kazıp hazırlamasının mekruh olduğunu söylerler. Hz.

Ebû Bekir'in, elinde kazma kendisi için mezar kazmaya giden birisini gördüğünde: "**Kabrî kendine hazırlama, kendini kabre hazırla**" dediğini ve insanın nerede öleceğini bilemeyeceği için, ölmeden önce kendisine mezar hazırlamanın da hoş olmadığını söylemiştir. Ama Fıkıh kitaplarımızda; kişinin kendisi için kabir kazmasında bir sakınca yoktur, bu hareketi karşısında ecir de alır. **Nitekim Ömer b. Abdil'azîz, Rabî b. Haysem ve başkaları bunu yapmışlardır**, denir. **Bu konuda mekruh olmadığına söz birliği edilen davranış, kendisi için kefen hazırlamaktır. Çünkü ona duyulacak ihtiyaç kesindir.**

Soru: Selamun Aleykum hocam. Dinimizin ırkçılığa bakışı nasıldır?

Cevap: Aleykum Selam. İrk, belli bir kesimde yaşayan bir kabile ya da milletin veya ailenin kökü, soyu demektir. Buna "sülâle" de denir.

İrkçilik, insanlık tarihi içinde uzun bir geçmişe sahiptir. Eski Yunan, Roma, Mısır toplumlarında egemen uluslar kendilerinin doğal üstünlüklerine inanırlar, kendilerinden olmayan ulusları ikinci sınıf insan, dolayısıyla köle ve hizmetçi olmak üzere yaratılmış topluluklar olarak değerlendirirlerdi. İsrailoğulları gibi kimi toplumlarda ise ırkçılık dini bir nitelik kazanmıştı. Kendilerinin seçilmiş ulus olduklarına inanan israiloğulları, İslâm'ın tebliğ edildiği dönemde, sırf kendi uluslarından olmadığı için Hz. Muhammed (s.a.s)'in peygamberliğini kabul etmemişlerdi.

İslâm, zulüm ve sömürüye yol açan tüm inanç ve düşünceleri yasakladığı gibi ırkçılığı da yasaklamıştır. Kur'an ırkların aynı kökten geldiklerini ifade ederek, üstünlük iddialarının temelsizliğini ortaya koymuştur. Nitekim bir âyette şöyle buyrulmuştur:

"Ey insanlar! Sizi bir erkekle bir kadından yarattık. Hem de sizi şubeler ve kabilelere ayırdık ki, birbirinizi tanıyasınız. Şüphesiz ki, Allah katında en şerefliiniz, takvaca en ileride olanınızdır" (Hucurât sûresi, 13)

Bu âyet-i kerîmede Allah Subhânehû ve Teâlâ, insanları kabile ve aşiretlere ayırdığının hikmet ve sırrını "birbiriyle tanışmak ve yardımlaşmak" hakikatına bina ediyor. Ve Allah katında makbûliyetin, İrk ve kabileye bağlılık ile değil, ancak takva ile olduğunu beyan buyuruyor.

Bu Ayet-i Kerimede, insanlara verilmek istenen binlerce dersten, konuyla ilgili dikkatimizi çeken üç temel konuyu değerlendirmeye çalışalım:

1- İnsanların hepsi, bir anne ve babadan dünyaya gelmiş kardeşlerdir. Bunların ırk veya millet açısından birbirlerine üstünlük taslamaları, kesinlikle yanlıştır. Çünkü iki ayrı aile yoktur. Tek bir anne ve baba ile, çocukları vardır. Bu hakikate, ayetin "*Muhakkak ki biz, sizi bir erkekle bir diğiden yarattık...*" kısmı işaret ediyor.

2- Cenab-ı Hakkın (c.c) insanları, kabile, ırk ve millet olarak ayrı yaratmasının hikmeti, bir milletin diğer milletlere düşman davranması için değil, bir ırkın fertlerinin birbirlerini tanıyıp yardımlaşmaları içindir. Bu gerçeğe ise, "*Ve sizi şubelere ve kabilelere ayırdık ki, tanışıp kaynaşasınız...*" bölümü parmak basıyor.

3- Allah katında ve yanında en kıymetli ve değerli kişiler, Allah'tan en çok korkan ve O'nun yolunda hayatını geçirenlerdir. Yoksa herhangi bir millete ait olmak, Allah yanında şeref konusu olamaz. Zaten adalette öyle ister. Bu kısma da söz konusu ayetin, "*Allah katında en şerefliiniz takvaca en ileri olanınızdır (O'ndan en çok korkanınızdır.*" cümlesi ışık tutmaktadır.

Hız. Peygamber (s.a.s)'de câhilî bir âdet olan ırkçılığı sık sık gündeme getirerek eleştirmiş ve yasaklamıştır. Veda hacı sırasında, Veda Hutbesi olarak bilinen ünlü konuşmasında Arabın Arap

olmayana, Arap olmayanın Araba, beyaz renklinin siyaha, siyah renklinin beyaza bir üstünlüğü olmadığını, üstünlüğün yalnızca takva ile olduğunu ilan etmiştir.

Allah Resûlü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Vedâ Hutbesinde:

"Ey İnsanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem'in çocuklarıdır. Âdem ise topraktanır. Allah yanında en kıymetli olanınız, Ondan en çok korkanınızdır. Arabın Arap olmayana takvâdan başka üstünlüğü yoktur" buyurmuştur.

Mekke'nin fethinde, Kâbe'yi tavaf ettikten sonra yaptığı konuşmada Hz. Peygamber (s.a.s) aynı gerçeği şöyle dile getirmiştir:

"Sizden câhiliyye ayıplarını ve büyüklenmesini gideren Allah'a hamd olsun. Ey insanlar, tüm insanlar iki gruba ayrılırlar. Bir grup iyilik yapan, iyi olan ve kötülükten sakınanlardır ki bunlar Allah nazarında değerli olan kimselerdir. İkinci grup ise günahkâr ve isyankâr olanlardır ki bunlar da Allah nazarında değersiz olanlardır. Yoksa insanların hepsi Adem'in çocuklarıdır; Allah Adem'i de topraktan yaratmıştır."

İrk üstünlüğü düşüncesinin temelsizliği başka bir hadiste de şöyle ortaya konur:

"Hepiniz Adem'in oğullarıdır, Âdem de topraktan yaratılmıştır. İnsanlar babaları ve dedeleri ile övünmekten vazgeçsinler. Çünkü onlar Allah nazarında küçük bir karıncadan daha değersizdirler" (Tirmizi Tefsir sure, 49).

İslâm'a göre ırk ögesi insanlara doğal bir üstünlük sağlamadığı gibi medenî bir toplum oluşmasında da temel etken değildir. Medenî bir toplum, hayvanlar gibi iç güdülerıyla birlikte yaşayan insanlardan değil, özgür iradeleriyle seçtikleri inanç ve idealler çevresinde toplanan insanlardan oluşur. Bu nedenle İslâm toplumu İslâm'ı bir din, bir hayat düzeni ve biçimi olarak benimseyen insanların oluşturduğu toplumdur. Belirleyici tek etkenin inanç olduğu, bu toplumun oluşmasında başka hiçbir maddî ya da manevî etkenin katkısı yoktur. (Hud, 1/46). Aynı inancı paylaşan müminler küfrü tercih etmeleri durumunda ne babalarını ne de kardeşlerini veli edinebilirler (et- Tevbe, 9/23). Hiçbir mümin, babası, oğlu, kardeşi ya da diğer bir yakını da olsa, Allah'a ve Peygamberine düşman olan kimseye sevgi besleyemez (el-Mücadele. 58/22).

Aynı akide çevresinde birleşen insanlar, kan bağları olmasa da kardeşlerdir.

Ezelî ve ebedi hüküm sahibi Rabbimiz (c.c): *"Ancak mü'minler birbirinin kardeşidirler. Öyle ise, kardeşlerinizin aralarını ıslah edin."* (Hucurat Sûresi, 10) buyurmakla, müminlerin hakiki kardeşleri, başka dinden olan kardeşleri veya akrabaları değildir. Aksine müminlerin gerçek kardeşleri, başka milletten olsa da aynı dini ve inancı paylaşan iman sahipleridir.

Buna karşılık, aynı inancın paylaşılmaması durumunda, baba oğul arasında bile bir yakınlıktan söz edilemez. Nitekim îman etmediği için babasının çağrısına uymayan Hz. Nuh'un oğlu onun ailesinden sayılamaz. Konu ile ilgili âyet şöyledir:

Hz. Nuh (a.s):

"Ya Rabbî! elbette boğulan oğlum da ailemdendi, öz evladımdı. (Halbuki ben onları gemiye alırken Sen bana kurtulacaklarını, müjdelemiştin). Senin vaadin elbette haktır ve Sen hâkimlerin hâkimisin!" (Hud suresi, 45) diye Tufan olayında onun da kurtulmasını istediğinde, İlâhî cevap şöyle gelir:

"Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir. O halde hakkında bilgin olmayan bir şeyi benden isteme! Ben sana cahillerden olmamanı tavsiye ederim." (Hud suresi, 46)

Ve Hz. Nuh (a.s)'ın, oğlunu gemiye alması men edilir.

Demek ki; bir müminin inançsız ve isyankâr bir akrabası varsa ve hatta bu kişi kendi oğlu dahi olsa onun ehli sayılmıyor. Öyle ise inanmayan ırkdaşı da onun hakiki dostu ve yakını olamaz. Bu gerçeği, çok net bir biçimde şu âyet ortaya koymaktadır:

"Ey iman edenler, babalarınızı ve kardeşlerinizi, eğer küfrü imana tercih etmişlerse, dost edinmeyin! Sizden kim onları dost edinirse işte onlar, zalimlerin ta kendisidir." (Tevbe suresi, 23)

Bir gün **Ebu Zer-i Gıfârî** (r.a.), **Bilal-i Habeşî'ye** kızmış ve haddi aşarak "ey kara kadının oğlu" diye hakaret etmişti. Bilal onu Rasul-ü Ekrem'e şikâyet etti. Hz. Peygamber (s.a.v) Ebu Zerr'i çağırarak dedi ki:

"Onu anasının zenci olmasıyla mı ayıpladın? Sen öyle bir adamsın ki sende hala cahiliyet kokusu var. Bak, sen takva ile daha üstün olmadığın takdirde, beyaz veya siyah derililerden daha hayırlı değilsin." (Ahmed ibn Hanbel, el- Müsned, Mısır 1313, V, 158.)

Bu olayın ravisi Mağrur'un naklettiğine göre o, Rabeze denilen mevkide Ebu Zer ile kölesini aynı cins kumaştan yapılmış elbiseler içinde görmüştü. Kendisine bunun sebebinin sorunca, Ebu Zer: "Ben bir kimseyi annesi sebebiyle kınamış, onu küçümsemiştim. Bu duruma muttali olan Nebi (s.a.s.) bana dedi ki:

"Ey Ebu Zer! Onu gerçekten annesinden dolayı kınadın ve küçümsedin mi? Şayet böyle ise sen kendisinde cahiliye özelliği/cahiliye huyu bulunan bir kimsesin. Onlar sizin kardeşleriniz ve hizmetçilerinizdir. Allah onları sizin himayenize vermiştir. Kimin himayesinde bir kardeşi varsa yediğinden ona yedersin, giydiğinden de ona giydirsin. Onlara güç yetiremeyecekleri şeyleri yüklemeyiniz. Şayet yüklerseniz kendilerine yardımcı olunuz." buyurdu." (Buhârî, İman 22; Itk 15; Müslim, Eymân 40)

Ukbe bin Amr r.a dan gelen bir rivâyette ise Resulullah s.a.v şöyle buyurmuşlardır:

"Dindarlık ve Salih amel dışında hiç kimsenin bir başka kimseye üstünlüğü yoktur. Kişinin kötü hareketli, dili bozuk, cimri ve korkak olması kötülük olarak ona yeter." (Camî's Sağîr: 3 / 3322. – Beyhaki, Şuabu'l İman)

Allah katında gerçek mânâdaki üstünlüğün takvâda ve ihlasta olduğunu bildiren Allah Rasûlü bir hadisinde de şöyle buyurmuşlardır:

"Allah sizin dış görünüşünüze ve mallarınıza bakmaz. Ama o sizin kalplerinize ve işlerinize bakar." (Müslim, Birr, 33; İbn Mâce, Zühd, 9; Ahmed b. Hanbel, 2/285, 539)

ALLAH RASÛLÜ'NÜN İRKÇILIK HAKKINDAKİ DİĞER HADİSLERİ

"İslâm, Câhiliyetten kalma ırkçılık ve kabileciliği ortadan kaldırmıştır ..." [Buhârî, Ahkâm: 4]

"İrkçılığa (asabiyyeye) çağıran Bizden değildir; ırkçılık için savaşıyan Bizden değildir; ırkçılık üzere, asabiyye uğruna ölen Bizden değildir" (Müslim, imare, 53)

"Kim hevâsına uyarak bâtil yolda cenkeder, kavmiyetçiliğe (asabiyet) çağrıda bulunur veya kavmiyetçiliğin sevgiyle öfke ve tehevvüre kapılırsa, câhiliyye ölümü üzere ölür." (İbn Mâce, Fiten 7)

"Bir kimseyi ameli geri bırakmışsa, nesebi, soyu onu kurtaramaz, yükseltemez, ilerletemez" (İbn Mâce, Mukaddime 17, hadis no: 225)

"Kim kâfir olan dokuz atasını onlarla izzet ve şeref kazanmak düşüncesiyle sayarsa, cehennemde onların onuncusu olur" (Ahmed bin Hanbel, 5/128)

"Bir kısım insanlar vardır ki, cehennem kömüründen başka bir şey olmayan adamlarla iftihar ederler, övünürler. İşte bunlar ya bu övünmeden vazgeçerler, ya da Allah nezdinde, pisliği burunlarıyla yuvarlayan pislik böceklerinden daha değersiz olurlar" (Ahmed bin Hanbel, 2/524; Ebû Dâvud, Edeb 111)

Rasûlullah (s.a.v.)'a soruldu:

"Kişinin soyunu, sülâlesini (kavmini, ulusunu) sevmesi asabiyet (kavmiyetçilik, ırkçılık) sayılır mı?"

H. Peygamber şöyle cevap verdi:

"Hayır. Lâkin kişinin kavmine zulümde yardımcı olması asabiyettir/kavmiyetçiliktir" (Ahmed bin Hanbel)

Soru: Selamun aleykum hocam. İstihâze nedir açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum selam. Kadınların görmüş oldukları âdet ve loğusalık kanı dışında, rahim içi damarlardan bir hastalık veya yapısal bozukluk sebebiyle gelen kana istihâze denir. Daha genel bir ifadeyle, bayanların âdet ve loğusalık kanamalarının şer'î süresinden fazla olarak gelen kanamaların tümüne verilen addır.

Âdet çağı içerisinde bulunan bayanların (yaklaşık 9-55 yaş arası), Hanefî mezhebine göre, üç günden az ve on günden fazla (Şâfi mezhebine göre 15 günden fazla) gördüğü, doğum yapan loğusanın 40 günden fazla gördüğü, 9 yaşından küçük kızların veya menapoz dönemindeki kadınların gördükleri kanlar istihâze kanıdır.

İstihâze kanı, hayız ve nifas gibi büyük hades kabul edilmemiştir. Dinmeyen burun kanaması, bir yaradan kan sızması, idrar tutulamaması gibi özür olarak sayılmıştır. Hanefî mezhebine göre, diğer özürölüler gibi, her vakit için abdest alır; bundan başka abdest bozan bir hal meydana gelmedikçe bu abdestle o vakit içerisinde dilediği kadar namaz kılar, Kur'ân-ı Kerim okur, Kabe'yi tavaf eder. Ayrıca bu durumdaki kadın, orucunu tutmaya devam eder. Yâni istihâze kanı ibâdetleri yapmaya engel değildir.

Mâlikî ve Şâfi mezheplerine göre ise, istihâze kanı gibi fazladan kan gören kadınlar ile, devamlı yeli gelen, idrârını tutamayan ve benzeri gibi durumda olanlar her namaz vaktinde abdest alırlar ve fakat bu abdestle sâdece bir farz ibâdeti yapabilirler. İkinci bir farz ibâdeti yapmak istediklerinde yeniden abdest almaları gerekir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. İslâm'da lûtîliğin (homoseksüelliğin) ve livatanın cezası nedir?

Cevap: Aleykum Selam. Homoseksüellik (erkek erkeğe cinsel ilişki) ilk defa Lut aleyhisselamın kavminde başlayan, çok çirkin, alçakça bir ilişkidir. İslâm ulemâsı lûtîliği yapanlara verilecek ceza husûsunda ihtilaf etmişlerdir.

Sahabe, lûtîlik yapanın nasıl öldürüleceği hususunda ihtilaf etmişlerse de öldürüleceği hususunda icma etmişlerdir. Beyhakî, Ali (ra)'nin lûtîlik yapan bir kimseyi recm ettiğini nakleder. Yine Beyhakî, şunu rivayet eder: **Ebu Bekir, kadınların nikahlandığı gibi nikahlanan bir adam hakkında görüşmek üzere insanları topladı. Rasulullah (sav)'in ashabına, bu adama ne yapmak gerektiğini sordu. O gün, insanların en sert konuşma yaparı Ali b. Ebu Talip (ra) idi. Şöyle dedi:**

"Bu günahı tarihte yalnızca tek bir ümmet işlemiştir. Bildiğiniz gibi Allah da o ümmeti helak etmiştir. Ben, bu adamın yakılmasını uygun görüyorum."

Bu olay hakkında Cafer b. Muhammed babasından rivayetle Ali (ra)'den şunu nakleder:

"Recm edilsin ve ateşle yakılsın." Yine Beyhakî İbni Abbas'a luti hakkında sorulduğu zaman şöyle dediğini nakleder:

"Beldenin en yüksek binası hangisi olduğu araştırılır. Sonra oradan baş aşağı atılır."

Ömer ve Osman ise; "Üzerlerine duvarın yıkılması gerektiğini" söylemektedirler.

Sahabeler her ne kadar öldürme hususunda ihtilaf etseler de bu görüşlerin tümü lûtîlik yapan kimsenin öldürüleceğine delalet etmektedir. İster yapan, isterse yaptıran olsun ister evli ister evli olmasın, livata fiilini işleyen bir kimsenin öldürülmesi gerektiği hususunda sahabeler ittifak etmişlerdir.

Hanefî mezhebinden İmam-ı Azam'a göre livata (eşcinsellik) zina olmadığından dolayı bu tür suçları işleyen kişilere ta'zir cezası verilir. Ta'zir cezası ise hâkimin takdirinde olan İslâm'a has bir ceza sistemidir. Hâkim bu tür suçları işleyen kişilere dilediği cezayı vermekte serbesttir. Dilerse bunlara ölüm cezası dahi verebilir.

Hanefi mezhebinin iki imamı olan İmâm Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre bunlara zina cezası uygulanır. Yani bu suçu işleyenler muhsan yani evliyse recmedilir, değilse onlara yüz sopa vurulur (Alaaddin es'Semerkandî, Dureru'l Hukkam, c.7, s.34-35; Mevsilî, el İhtiyar, c.4, s.91).

Şafiîler, Malikîler ve Hanbelîlere göre, bunlara had cezası uygulanır görüşü olmakla beraber bunların recm edileceği görüşü mezhepte amel edilen ve tercih edilen görüştür. Bu üç mezhebe göre, böyle bir fiili işleyen insanlar ister evli ister bekar olsun, hüküm değişmez ve bunlar recmedilirler. Çünkü; Peygamberimiz sallallahu aleyhi vesellem, livata yapan (eşcinsel olan) kişilere bu cezanın verilmesini takdir etmiştir. Allah Resûlü sallallahu aleyhi ve sellem bunlara verilecek ceza hususunda şöyle buyurmuştur:

"Kimi Lût aleyhisselâm'ın kavminin sapık işini yaparken yakaladığınızda faili de (bu işi yapan) mefulu'de (kendisiyle bu iş yapılan) öldürün." (Tirmizî, Hudud 24; Ebû Dâvûd, Hudud 29).

Ebû Dâvûd'un naklettiği ve Abdullâh ibn-i Abbâs'ın rivayet ettiği başka bir hadis'te de;

"Livata (erkeğin erkekle ilişkisi) yaparken yakaladığınız bekarı da recm ediniz." diye buyurmuştur.

Bu iki hadisi delil getirmek suretiyle Hanefîlerin dışında kalan üç mezheb de eşcinsel ilişkide bulunan kişilerin evli ya da bekar olmalarına bakılmaksızın recm edilmeleri gerektiğine hükmetmişlerdir (el Muğni, c.8, s.187; el Munteka ale'l- Muvatta, c.7, s.142; Haşiyetu'd Dusuki, c.4, s.314).

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Keffaret orucu nedir?**

Cevap: Aleykum selam. 61 gün diye bilinen keffâret orucu, Ramazan orucuna niyet edilerek başlanılmış bir orucun kasden, bile bile bozulmasının cezasıdır. Eğer kişi akşamdan niyet ederek oruca başlamamışsa, başka bir deyişle oruç tutmamaya daha akşamdan karar vermişse, her ne kadar ramazan ayında mazeretsiz olarak oruç tutmamak çok büyük bir günah ise de keffâret gerektirmez. Yâni 61 günü gerektirmez. Çünkü bunda başlanılmış bir ramazan orucunu bozmak yoktur. Oruç tutmamak vardır.

Fakat şunu da söyleyelim ki, Ramazan ayında hiçbir mazereti olmadığı halde oruç tutmayan kişi daha sonra pişman olsa da bir güne karşı bir ömür boyu oruç tutmuş olsa bile o günkü geçirdiği ramazan borcunu ödeyemez. Çünkü; bizim daha sonra pişman olup geçirdiğimiz namazları veya oruçları kaza etmemizin sebebi, pişmanlığımızın ve tevbemizin birer nişânesidir. **Yâni; “ey Allah’ım! Evet, ben namazımı veya orucumu geçirdim, ama pişmanım, tevbe ediyorum. Tevbemin ve pişmanlığımın bir işâreti olarak da o geçirdiğim namazı veya tutmadığım orucu kazâ ediyorum. N’olur, sen de beni affet”** demek içindir. Onun durumu Allah'a kalmıştır. Allah dilerse affeder, dilerse de hesaba çeker. Nitekim bu konuda Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur:

“Her kim ruhsatsız ve hastaliksız olarak Ramazan’da bir günün orucunu tutmazsa, bütün bir ömür oruç tutsa da onu ödemiş olmaz.” (Tirmizi, Savm, 27; Ebu Davud, Savm, 38; İbni Mace, Sıyam, 14)

Bu yüzden, her ibâdeti, her emri, emredildiği günde ve zamanda yapmaya gayret edelim. Zamanında yapmadığımız ibâdetler için de her aklımıza geldiğinde tevbe edelim, istiğfar edelim. O yapmadığımız ibâdetleri de kazâ ederek Allah’ın bizi affetmesini ümit edelim. Selam ve duâ ile.

Soru: **Selamun Aleykum Hocam. İslâm'da sakal bırakmanın veya sakalı kesmenin hükmü nedir? Bir erkek karısı istemiyor diye sakalını kesebilir mi?**

Cevap: Aleykum selam. Bir şeye hüküm vermeden önce âyet ve hadislerle, sonra da müctehid imamlar bu âyet ve hadislerden nasıl hüküm çıkarmışlar ona bakmak gerekir. Önce âyetlere bir bakalım: Allah Teâlâ (c.c),

“Peygamber size neyi getirip verdi ise onu kabul edin, alın ve sizi yasakladığı şeyden de sakının.” (el-Haşr, 59/7)

“Allah’ın Rasulünde sizin için güzel örnekler vardır.” (el-Ahzâb, 33/21)

Meallerindeki âyetlerinde buyurduğu gibi, mü'minlere sîrette, sûrette, ahlâkta, âdette ve hayatın bütün dallarında, Rasulu (s.a.s)'un sünnetine uymalarını emretmiştir.

Allah (c.c)'ın:

“Peygambere itaat eden, Allah'a itaat etmiş olur.” (En-Nisa, 4/80)

Ayeti de Allah Rasûlünün emirlerine uymanın Allah'ın emirlerine uymak gibi olduğu beyan edilmiştir.

Şimdi de sakal hakkındaki hadislerle bir bakalım:

- 1) Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: “Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

‘Bıyıkları kesin, sakalları saliverin, mecusilere muhalefet edin’ buyurdu.” (Müslim 260/55)

- 2) Abdullah ibni Ömer (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi: “Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

‘Müşriklere muhalefet edin. Sakallarınızı bırakın, bıyıklarınızı kısaltınız’ buyurdu. Nafi dedi ki:

–Abdullah ibni Ömer (Radiyallahu Anhuma), hac veya ömre yaptığında sakalını avuçlar avuçtan fazla olan kısmını alırdı.” (Buhari 5926)

- 3) Zeyd bin Erkam (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: “Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

“Bıyıklarından kısaltarak almayan kimse, bizden değildir” buyurdu.” (Tirmizi 2761, Nesei 5062, İbni Hibban 5477, Tabarani Mucemu'l-Kebir 5033)

- 4) Hasan el-Basrî (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi:

“Sahabeler sakalın kabzadan fazlasının alınmasına ruhsat veriyorlardı.” (İbni Ebi Şeybe 6/109/5)

Kişi sakalını gücü yettiği kadar uzatır. Çünkü Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir hadisinde şöyle buyuruyor:

- 5) Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: “Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

‘...ben size bir şey emrettiğim zaman siz bunu gücünüz yettiğince yerine getirin, bir şeyi de yasakladığım zaman artık onu terk ediniz’ buyurdu.” (Müslim 1337/412, Nesei 2618, İbni Hibban 3704, 3705, Darekutni 2/281, Beyhaki 4/326, Ahmed 2/508, Albânî İrva 979)

Dikkat edilirse, sakalla ilgili hadisler hep emir kipi ile gelmiştir. Fıkıh usûlünde bir kâide vardır. Emir, eğer hafifletici veya onun mendub olduğunu gösterir başka bir delil olmadıkça vucûbuyeti (farz olmayı) gerektirir. Farzı terketmek ise haramdır. Sakalı kesmek haram diyen müctehidler sakalı bırakmayı farz gördükleri için böyle demişlerdir.

Bundan dolayı, yukardaki âyet ve hadislerle dayanan dört mezheb imamı da sakalı kesmeyi haram kabul etmişlerdir. Nitekim El-Menhelü'l-'azbul Mevrud” isimli kitapta şöyle zikredilmiştir:

“Sakal tıraşı müctehid imamlar olan Ebu Hanife, İmam-ı Malik, İmam-ı Şafi ve İmam-ı Ahmed (Rahimehumullah) ve diğerleri indinde haramdır. Ayet ve hadislerden hüküm çıkarma görevinde bulunan bütün fukahanın sözleri sakal tıraşının haram olduğu hakkında açıktır.” (el-Menhel:1/186-188)

MEZHEP İMAMLARININ GÖRÜŞLERİ

1- **HANEFİ MEZHEBİ:** Hanefi fıkhnın muteber kitaplarından “ed-Durru’l Muhtar”da zikredildiğine göre:

“Erkeğin sakalını kesmesi haramdır.” (5/261)

Ayrıca “Fethu’l Kadir”de, Zeyla’i (Rahimehullah)ın “Kenz Şerhi”nde Şurumbulali (Rahimehullah)ın “Dürer Haşiyesi”inde ve Hanefi büyüklerinin daha nice eserlerinde bu fetva yer almaktadır.

2- **MALİKİ MEZHEBİ:** Maliki imamlarından Ebu’l Hasen (Rahimehullah)ın “Şerhu’r Risale”sinde ve ‘Adevi (Rahimehullah)ın ona yaptığı haşiyesinde zikredildiğine göre:

“Sakalı tıraş haram olduğu gibi müsle (bir uzvu kesme) sayıldığı takdirde kısaltmak da haramdır.”

3- **ŞAFİİ MEZHEBİ:** Allame Şeyh Ahmed İbni Kasım el-Abbadı (Rahimehullah) “Tuhftu’l Minhac fi Şerhi’l Minhac” isimli esere yaptığı haşiyesinde Akika bahsinin sonunda şöyle buyurmuştur:

“Şâfi ulemasının büyüklerinden İmam-ı Rafi’i ve İmam-ı Nevevi (Rahimehullah): “Sakalı tıraş etmek mekruhtur” demişlerse de “Kafiye Şerhi”nde İbnu’-Rif’a (Rahimehullah) buna itiraz ederek, İmam-ı Şafi (Rahimehullah)ın ‘Ümm isimli eserinde sakalı tıraş etmenin haram olduğuna dair fetva verdiğini bildirmiştir.”

Fakat Şâfi mezhebinde hüküm İmam Şâfi’ye göre değil de İmam Râfi’ ve İmam Nevevî’ye göre verilmiştir. Onlar ise sakal kesmenin mekruh olduğuna hükmetmişlerdir.

4- **HANBELİ MEZHEBİ:** Allame Şeyh Muhammed Es-Sefarini el-Hanbeli (Rahimehullah) “Menzumetu’l-Adab” şerhi “Gizaü’l-Elbab” da:

“Hanbeli mezhebinde güvenilir fetva, sakal tıraşının haram oluşudur.” Demiştir.

Ayrıca “el-İkna” kitabında da. **“Sakal tıraşı haramdır”** diye zikredilmiştir. Allame Şeyh Mansur İbni Yunus (Rahimehullah) “Münteha şerhi”nde de böylece zikretmiştir.

Sakalda sünnet olan miktar ise bir tutam olmasıdır. Nitekim Amr ibni Şuayb’ın babasındandan, onunda dedesinden (Radiyallahu anhum) rivayetine göre:

*“Resulüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sakalının eninden ve boyundan (bir tutamdan fazlasını) alırdı.”
(Tirmizi, Edeb:17, no:2762, 5/94)*

Bir erkek karısı istemiyor diye sakalını kesemez. Şâyet böyle bir şey yaparsa Allah Rasûlünün emrine değil de karısının isteğine uymuş, karısını Allah Rasûlünün önüne geçirmiş olur. Halbuki Allah Azze ve Celle:

"Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur." (Ahzab; 36) buyurmuştur.

Kişi karısına meseleyi güzelce anlatır. Anlarsa anlar. **Eğer sakalını keseceksin diye ısrar ederse, gerekirse o kadını boşayacak ama sakalını kesmeyecek.**

Soru: Selâmun aleykum hocam, hacamat yapmak sünnet midir?

Cevap: Aleykum selam. Evet, hacamat yapmak da hacamat yaptırmak da sünnettir.

Hacamat: Sağlığı korumak veya tedavi amacıyla vücudun belirli yerlerinden kan almaktır. Sözlükte; “Emmek” anlamına gelen “Hacm” kökünden gelir. Tıbbî tabir olarak “Kan aldırma” diye ifade edilir. Bu işi yapan kimseye, “Hâcim” ya da “Haccâm” denir. Kan alma işinde kullanılan alete, “Mihcem” ya da “Mihceme” denir.

Hacamat ile ilgili rivâyetler:

1) Enes bin Malik (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“...Kuşkusuz ki sizin kendisi ile tedavi olduğunuz şeylerin en faziletlisi, hacamat olmaktır...” (Müslim 1577/62)

2) Cabir bin Abdullah (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi:

Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Eğer sizin tedavi olduğunuz herhangi bir şeyde hayır varsa, o da hacamat yaptırmaktır...” (Buhari 12/5724, Müslim 2205/71, Ebu Davud 3857, İbni Mace 3476)

3) Abdullah ibni Abbas (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Şifa üç şeydedir:

1) Bal şerbeti içmekte,

2) Hacamat aletini vurmakta (Yani hacamat olmakta) ve

3) Ateş ile dağlama yapmakta. Fakat ümmetimi ateşle dağlamaktan men ederim!” (Buhari 12/5721, Müslim 2205/71, İbni Mace 3491)

4) Asım bin Ömer bin Katade (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi:

Cabir bin Abdullah (Radiyallahu Anhuma) başı bir bezle örtülmüş olarak geldi ve şöyle dedi:

Hacamat yaptırmadan buradan ayrılmam Çünkü Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’i işittim şöyle buyuruyordu:

“Hacamatta şifa vardır.” (Buhari 12/5733)

5) Abdullah ibni Abbas (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“İsra gecesi, (Miraca çıktığım gece) meleklerden uğradığım her büyük cemaatin hepsi bana:

–Ey Muhammed! Hacamat olmaya devam et, dediler.” (İbni Mace 3477)

6) Enes bin Malik (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“İsra gecesi, (Miraca çıktığım gece) uğradığım melekler bana:

–Ey Muhammed! Ümmetine hacamat olmayı emret, dediler.” (İbni Mace 3479, Tirmizi 2127)

7) Asım bin Ömer bin Katade (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi:

“Bize, ailemizden Cabir bin Abdullah (Radiyahallahu Anhum) geldi. Kendisindeki bir çıban yahut bir yaradan rahatsız olan diğer bir kimse daha geldi.

Cabir bin Abdullah (Radiyahallahu Anhum) o adama:

- Rahatsızlık duyduğün şey nedir? diye sordu.

O adam:

- Bende, bana çok meşakkat veren bir çıban var dedi.

Cabir bin Abdullah (Radiyahallahu Anhum) o adama:

- Ey delikanlı! Bana bir hacamatçı getir dedi.

O adam, Cabir bin Abdullah (Radiyahallahu Anhum)’ya:

- Hacamatçıyı ne yapacaksın? Ey Abdullah’ın babası diye sordu.

Cabir bin Abdullah (Radiyahallahu Anhum) o adama:

- O çıbanın üzerine hacamat yaptırmak istiyorum dedi.

O adam, Cabir bin Abdullah (Radiyahallahu Anhum)’ya:

- Allah’a yemin olsun ki bana bir sinek değiyor yahut elbise dokunuyor da bu bile bana çok eziyet veriyor ve bana çok meşakkatli oluyor dedi.

Cabir bin Abdullah (Radiyahallahu Anhum), o zatın bu çıbandan dolayı sıkıntısını ve çektiği acıyı görünce şöyle dedi:

- Ben Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’den işittim şöyle buyuruyordu:

‘Eğer sizin tedavi olduğunuz bir şeyde hayır varsa, o da hacamat yaptırmaktır...’

Ravi şöyle dedi:

Sonra bir hacamatçı geldi ve o adama hacamat yaptı ve o adamın hissetmekte olduğu acı ve sıkıntı gitti.” (Müslim 2205/71)

Hangi Günlerde Hacamat Olunur?

8) Enes bin Malik (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Kim, hacamat olmak isterse, ayın on yedisi veya on dokuzu ya da yirmi birinci gününü araştırıp seçsin! Kanı fazlalaşmak suretiyle herhangi birinize galebe çalıp onu öldürmesin!” (İbni Mace 3486, Tirmizi 2126)

9) Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Kim, ayın on yedisi veya on dokuzu ya da yirmi birinci günü hacamat olursa, bütün hastalıklardan şifa bulur.” (Ebu Davud 3861)

10) Nafi (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi:

Abdullah ibni Ömer (Radiyallahu Anhuma) bana şöyle dedi:

–Ya Nafi! Kanım fazlalaşmak suretiyle bana galebe çaldı. Bu nedenle benim için bir hacamatçı ara. Gücün yeterse yararlı ve bu işi iyi beceren bir hacamatçı seç. Bulacağın kişi ne çok yaşlı ne de küçük yaşta bir çocuk olsun. Çünkü Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Hacamat olmak aç karnına daha faydalıdır. Hacamat olmakta şifa ve bereket vardır. Hacamat akıl ve hıfzetme gücünü artırır. Artık kim hacamat olmak isterse, Allah’ın ismini anarak; Perşembe günü hacamat olsun! Cuma, Cumartesi ve Pazar günleri de hacamat olmaktan sakının! Pazartesi ve Salı gününde hacamat olunuz! Çünkü Allah-u Teâlâ Eyyub aleyhisselam’ı beladan bugün kurtarmıştır. Çarşamba günü de hacamat olmaktan sakının! Çünkü Allah-u Teâlâ, Eyyub aleyhisselam’ı Çarşamba günü belaya çarptırdı! Şüphesiz, Cüzzam ve Baras (Alaca) hastalığı Çarşamba günü veya Çarşamba gecesi dışında hiçbir gecede meydana gelmez!” (İbni Mace 3487, 3488)

Hacamat olunacak günler:

“Pazartesi, Salı ve Perşembe.”

Hangi Günlerde Hacamat Yapılmaz?

11) Nafi (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi:

Abdullah ibni Ömer (Radiyallahu Anhuma) bana şöyle dedi:

–Ya Nafi! Kanım fazlalaşmak suretiyle bana galebe çaldı. Bu nedenle benim için bir hacamatçı ara. Gücün yeterse yararlı ve bu işi iyi beceren bir hacamatçı seç. Bulacağın kişi ne çok yaşlı ne de küçük yaşta bir çocuk olsun. Çünkü Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Hacamat olmak aç karnına daha faydalıdır. Hacamat olmakta şifa ve bereket vardır. Hacamat akıl ve hıfzetme gücünü artırır. Artık kim hacamat olmak isterse, Allah’ın ismini anarak; Perşembe günü hacamat olsun! Cuma, Cumartesi ve Pazar günleri de hacamat olmaktan sakının! Pazartesi ve Salı gününde hacamat olunuz! Çünkü Allah-u Teâlâ Eyyub aleyhisselam’ı beladan bugün kurtarmıştır. Çarşamba günü de hacamat olmaktan sakının! Çünkü Allah-u Teâlâ, Eyyub aleyhisselam’ı Çarşamba günü belaya çarptırdı! Şüphesiz, Cüzzam ve Baras (Alaca) hastalığı Çarşamba günü veya Çarşamba gecesi dışında hiçbir gecede meydana gelmez!” (İbni Mace 3487, 3488)

Hacamat yapılması yasaklanan günler:

“Çarşamba, Cuma, Cumartesi ve Pazar.”

Hacamata Başlarken Bismillah Denir.

12) Abdullah ibni Ömer (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“...Kim hacamat olmak isterse, bismillah desin...” (İbni Mace 3488)

Hacamat Vücudun Nerelerine Yapılır?

13) Ebu Kebşe el-Enmâri (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), başından ve iki omuzu arasından hacamat oldu ve şöyle buyurdu:

“Kim şu kanları akıtırsa, artık başka bir hastalık için bir başka yolla tedavi olmasına gerek yoktur.” (İbni Mace 3484, Ebu Davud 3859)

14) Cabir (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), kendisinde bulunan bir ağrıdan dolayı kalçasından hacamat oldu.” (Ebu Davud 3863, Nesei)

15) Cabir (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

“Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) atının üstünden, bir hurma dalı üzerine düşerek ayağı çıkmıştır.

Ravi Veki demiştir ki:

Yani Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), bir incinmeden dolayı ayağının üstüne hacamat yaptırdı.” (İbni Mace 3485)

16) Abdullah bin Buheyne (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

“Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ihramlı iken Mekke yolunda Lahyu Cemel mevkiinde başının ortasına hacamat yaptırdı.” (Buhari 12/5734, Müslim 1203/88, Nesei 2850, Darimi 2/37, İbni Mace 3481, İbni Hibban 3953, Beyhaki 5/65, Begavi 1985)

17) Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’in hizmetçisi Selma (Radiyallahu Anha) şöyle dedi:

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), başı ağrıyan kişiye hacamat ol derdi. Ayakları ağrıyan kişiye de ayaklarına kına yak derdi.” (Ebu Davud 3858, İbni Mace 3502, Tirmizi 2129)

18) Enes bin Malik (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

“Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), boynundan ve iki omuz arasından üç defa hacamat oldu.”

Mamer (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi:

“Bir gün başımdan hacamat olmuşum, aklım başımdan gitti. Öyle ki namazımda Fatiha'yı bile ezbere okuyamıyordum.” (Ebu Davud 3860)

Hacamat, hadislerde geldiği gibi beş yerden yapılır.

- (1) Başın ortasından.
- (2) Boynundan.
- (3) İki omuzu arasından.
- (4) Kalçasından.
- (5) Ayaktan.

İhramlı Kişi Hacamat Yaptırabilir.

19) Abdullah ibni Abbas Abbas (Radiyahallahu Anhuma) şöyle dedi:

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ihramlı iken kendisine hacamat yaptırdı.” (Buhari 4/1728, Müslim 1202/87, Ebu Davud 1835, Nesei 2845, 2846, Tirmizi 839, Darimi 2/37, İbni Mace 3081, İbnu'l-Carud 442, İbni Hibban 3951, Begavi 1984, Ahmed bin Hanbel Müsned 1/221)

Hacamat Yapıp Kazanç Elde Etmeyi Caiz görmeyen rivâyetler:

20) Rafi bin Hadic (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'den işittim şöyle buyuruyordu:

“Kazancın en şerlisi; hacamat yapanın kazancıdır! Hacamat yapanın kazancı habistir!”

(Müslim 1568/40, 41, Ebu Davud 3421, Nesei 4305, Tirmizi 1292, İbni Hibban 5153, Tayalisi 966, Tabarani Mucemu'l-Kebir 4261, 4263)

21) Muhayyisa (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'den hacamat yapma ücreti almak için izin istedim.

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hacamat karşılığında para almamı yasakladı!

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e muhtaç olduğumu zikredip bunu sormaya ve bu hususta izin istemeyi terk etmedim. Nihayet Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bana hacamattan elde ettiğim kazancı, benim yemememi, su çeken deveme ve köleme yedirmemi emretti.”

(Malik 2/974/28, Ebu Davud 3422, Tirmizi 1293, İbni Mace 2166, Ahmed bin Hanbel Müsned 5/435, Albânî Sahiha 1400)

Hacamattan ücret almayı ve ücret vermeyi câiz gören rivâyetler:

22) Abdullah ibni Abbas (Radiyahallahu Anhuma) şöyle dedi:

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hacamat yaptırdı, hacamat yapan kimseye ücretini verdi.”

(Buhari 5/2107, Müslim 1202/65, İbni Mace 2162)

23) Abdullah ibni Abbas (Radiyahallahu Anhuma) şöyle dedi:

“Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hacamat yaptırdı, hacamat yapan kimseye ücretini verdi. Eğer hacamat ücreti haram olsaydı hacamat yapan kimseye bu ücreti vermezdi, dedi.” (Buhari 4/1945, Ebu Davud 3423)

24) Enes bin Malik (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

“Ebu Taybe, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’e hacamat yaptı. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’de ona bir sa’ hurma verilmesini emretti ve Ebu Taybe’nin ehline (sahiplerine) onun vergisini hafifletmelerini emretti, dedi.”

(Buhari 4/1945, Müslim 1577/62, Ebu Davud 3424, Tirmizi 1294, İbni Mace 2164)

Görüldüğü gibi Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ebu Taybe (Radiyahallahu Anh)’ın yaptığı bu işe izin verdi ve ona iki şekilde ücret ödedi. Ancak bu kazanç alçak bir kazanç olduğu için, Muhayyisa (Radiyahallahu Anh)’a o kazancı yememesini, onu hayvanlarına ve kölesine yedirmesini emretti.

İbni Hibban (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi:

“Hacamat yapan kimsenin kazancı yasaklanan haram bir şey olsaydı, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o kişiye o kazancı kölesine yedirmesini emretmezdi. Çünkü köle de Allah’a kullukla mükelleftir. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’in bir kişiye, kölesine haram yedirmesini emretmesi mümkün değildir.

Hacamat yapan kişi, işine karşılık malum bir ücreti şart koşarsa, bu kazanç onun için helal olmaz! Eğer, şart koşmaz da hacamat yaptıran kendiliğinden bir şey verirse bu caizdir.” (İbni Hibban 11/559)

Soru: Selamun Aleykum hocam. Sünni bir Müslüman alevi birisiyle evlenebilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Alevî bir erkekle sünnî bir bayan veya sünnî bir erkekle alevî bir bayan evlenemezler. Çünkü, onlar islâmda inanılması gereken birçok şeye inanmıyorlar, namazı kabul etmiyorlar. Ya Ali bizim namazımızı kıldı diyorlar ya da bizim namazımız, ibâdetimiz semahtır, diyorlar. Ramazan orucunu tutmazlar bunun yerine 10 gün aşure orucu tutarlar. Haccı hiç kabul etmezler. Camiye girmezler, bunun yerine cemevi diye bir ibâdethane uydurdular. Gusûl almazlar, bunun yerine sâdece avret yerlerini yıkarlar. Bunların hepsi de küfürdür. Dolayısı ile onlarla evlenilemez, onları kestiği yenilmez, cenaze namazları da kılınmaz.

Soru: Hocam selâmün aleykum. Tiyatro oyuncusu olmak bu işte gelir getirmek caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Tiyatro oyuncusu olmak normalde yasak değildir. Fakat tiyatro oynarken açık saçık kadınlarla beraber olunur, kadınlarla sarmaş dolaş olunursa, Tiyatro gereği içki içerse veya yabancı bir kadın yabancı bir erkeğe "seni seviyorum" gibi sözler söylerse bunlar haramdır ve böyle bir tiyatrodan oynamak da haramdır. Tiyatro gereği Hristiyan rolünü veya Yahudi rolünü oynamak, papaz elbisesi giymek, haham elbisesi giymek veya boynuna haç takmak, beline zünnar kuşanmak gibi şeyler ise küfürdür. Bunu şakası, rolü yoktur. Aynı anda kafir olur.

Soru: Es- Salamun aleykum. Hocam Müslüman birisinin rol icabı Hristiyan veya Yahudi birisinin kılığına girmesi imani yönden bu kadar tehlikeli ise müslümanlar Hristiyan veya Yahudilerle ilgili bir tiyatro oyununu nasıl sergileyecekler?

Bir başka Soru: Evet hocam peygamber efendimizin hayatı nasıl canlandırılacak bir Ebu cehil karakteri nasıl anlatılacak?

Cevap: Aleykum selam. Tiyatro oynamak farz mı, vacip mi, sünnet mi ki bu soru soruluyor! Allah Rasûlü ya da müslümanlar tiyatroyla mı anlatılacak. Hiçbir kimse Allah Rasûlünün oynayamaz. Hiçbir kimse Hz. peygamberin eşlerini, kızı Fatıma'yı oynayamaz. Sadece Allah Rasûlünün değil diğer peygamberleri de oynayamazlar.

Bir Müslüman rol icabı bile olsa kâfir kılığına girdiği an kafir olur ve bütün amelleri boşa gider. Evliyse karısıyla derhal arası ayrılır. Nitekim bu konuda Fıkıhul Ekber şerhinde şöyle geçmektedir.

"Bir Müslüman "zünnar "takınıb da Dar'ulharb'e ticaret için girse kafir olur. Çünkü o küfür libasını (elbisesini) onu yapmaya mecbur kılacak bir zaruratsiz giymiştir.

Bunun hiçbir fayda temin etmeyeceği malumdur.

"Multeka" da şöyle varid olmuştur:

Zünnarı taktığı, Hristiyanlara mahsus olan elbiseyi giydiği , Mecusilerin serpuşunu giydiği zaman , bunları şaka yaparak giysin , ciddi olarak giysin kafir olur. " Zahiriyye"de deniliyor ki ; kim ki Mecusi serpuşunu başına koyarsa ve kendisine söylense de kalbin doğru ve temiz olması gerekir (sen kıyafete bakma) derse o kimse kâfir olur. Çünkü o kimse şeriatın açık, seçik hükmünü iptal etmiştir.

(İmam-ı azam fıkıh-ı ekber şerhi -şerh eden Allame Aliyyu'l Kâri- ; "Kâfirlere Benzemek" başlığı sayfa 477-478 Hisar yayınlar)

Soru: Salamun Aleykum hocam. Bugün tıpta kullanılan bazı hapların yapımında alkol kullanılıyor. Bu hapları kullanmanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Aleykum selam. Hapların içindeki alkol normal olarak bizim bildiğimiz alkol değildir. Şayet o hapın içinde alkol olmayan benzerleri varsa onu tercih etmek gerekir. Eğer yoksa ve doktor ancak bunu kullanabiliyorsun diyorsa onu kullanırsın. Çünkü alkol başka bir şeye dönüşmüştür ve sarhoş edici özelliği kalmamıştır.

Soru: Es- Selamu aleykum hocam. Müslüman bir casusun kendini gizlemek için Hristiyan veya Yahudi birisinin kıyafetine girmesinde bir mahzur var mıdır?

Cevap: Aleykum selam. Eğer ölüm tehlikesi varsa veya bir uzvunun kesilmesi, sakatlanması tehlikesi varsa girebilir. Bunun dışında giremez. Allah bir âyette şöyle buyuruyor:

"Kim iman ettikten sonra Allah'ı inkâr ederse -kalbi iman ile dolu olduğu halde (inkâra) zorlanan başka- fakat kim kalbini kâfirliğe açarsa, işte Allah'ın gazabı bunlarıdır; onlar için büyük bir azap vardır." (Nahl, 106)

Bu ayet, küfre zorlanmadıkça (ki bu zorlamada da ya öldürülme veya bir uzvunun kesilmesi tehlikesi olması gerekir) hiçbir zaman küfür söz veya fiilde bulunamaz.

Bir başka ayette ise şöyle buyrulur:

"Âyetlerimiz hakkında (biçimsiz ve alaylı sözlerle) münasebetsizliğe dalanları gördüğün zaman, onlar başka bir konuya geçinceye kadar onlardan yüz çevir (tavır göster, karşı savunmanı yap veya Müslüman olmanın gereği olarak orada durma). Eğer şeytan, sana (bunu) unutturursa hatırladıktan sonra (hemen kalk) artık o zalimler topluluğu ile oturma!" (En'am, 68)

Bu âyet bize, bırak küfür söz söylemeyi veya küfür bir fiilde bulunmayı, islâmla, Kur'an'la, Allah'la peygamberle alay edenlerin yanında bile oturamayacağımızı ifade ediyor. Bir meseleye ancak Allah ve Rasûlü izin verirse olur. Allah'a ve Rasûlüne isyan olan yerde ise kimseye itaat olmaz.

Sizin sorunuza gelince, eğer bir casus kendi canını kurtarmak veya bazı mü'minleri esaretten kurtarmak veya onları ölümden kurtarmak için Hristiyan kıyafetine girebilir. Çünkü ortada can vardır. Bunun dışında giremez.

Soru: **Selamünaleyküm hocam Sehabi dersi başlatacağız. Bununla ilgili bir usul var mıdır? Örneğin sahabenin sıralaması gibi veya Hz. Ebubekir'den başlanması gibi...**

Cevap: Aleykum selam. Sahabenin hayatını anlatmada illa şöyle olacak diye bir usul yoktur. Hangisini anlatırsanız olur. Fakat sahabe hayatını anlatanlar genellikle Hulefâi Raşidînin hilafet sırasına göre giderler sonra da diğer cennetle müjdelenen sahabelerle devam eder. Mesela en geniş sahabî hayatını yazan **Hacer el Askalânî** harf sırasına göre gitmiştir. Yani ansiklopedik bir düzen takip etmiştir. Selam ve dua ile.

Soru: **Selamün aleyküm hocam bir öğrencim el fatiha dedikten sonra Fatiha okumanın hükmünü sordu yardımcı olur musunuz? Allah razı olsun.**

Cevap: Aleykum selam. Ne Allah Rasûlü ne de sahabeler topluca tesbih çekip topluca duâ edip sonra da "el Fâtiha" dememişlerdir. **Onlar tesbihleri de duayı da kendi kendilerine yapıyorlardı. Bugün Türkiye'de uygulanan, müezzinin tesbih çektiirmesi sonra da el kaldırıp hep birlikte duâ etmeleri ve duanın sonunda da imamın "el Fatiha" diyerek duâyı bitirmesi biz Türklerin uydurduğu bir bid'attır. Türkiye'nin ya da Türklerin dışında başka yapan bir topluluk yoktur.** Öyle olmuş ki, bu bid'atı bizlere bile işletiyorlar. Zîra bir yerlerde bizleri de imamlığa geçiriyorlar ve topluca duâ ediyorlar. Eğer el fatiha demesek kimse elini indirip duayı bitirmiyor. İmamın el fâtiha demesi duânın bittiğini bildirmesidir. Başka hiçbir anlamı yoktur.

İmam ya da başka birisi el fâtiha dedi diye hiç kimsenin fatihayı okuma zorunluluğu yoktur. İsterse okur istemezse okumaz, kalkar gider veya oturur. Allah ve rasûlü dışında hiç kimse bir şeyi farz veya vacip kılamaz. Selam ve dua ile.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Taksitli satışlarda vade farkı koymak caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, bir malın taksitle alımı- satımı başka peşin alınan bir mala vade farkı koymak başkadır. Çoğu zaman insanlar bunu karıştırıyorlar.

Mesela siz bir buzdolabı almak istesenez de satıcıya peşin fiyatı kaç lira deseniz, o da 2000 TL. dese, sonra siz, ben bir yıl taksitle alacağım deseniz de alıcı da o zaman fiyatı 2200 TL. dese, siz de 2200 liralık fiyatı kabul etseniz, o malın fiyatı daha başta 2200 TL. olmuş olur. Sizin ödemeniz ise vade farkı değil, taksitli alışveriştir. Yâni satıcı başta anlaştığınız 2200 TL.yi taksitlere bölmüştür.

Fakat siz buzdolabının fiyatı üzerinde pazarlık yapsanız da 2300 TL. Denilen buzdolabının fiyatını 2000 TL.de anlaşırsanız, sonra da satıcıya **"fakat ben 12 ay taksitle ödeyeceğim" desanız, satıcı da yüzde 3 vade farkı alırım dese, siz de kabul etseniz, bu caiz olmaz.** Çünkü konulan vade farkıdır ve faizdir. Başka bir deyişle, başta anlaştığınız fiyat üzerine vade farkı konulmuştur ve fiyat değişmiştir. Selam ve dua ile.

Soru: Selamün aleyküm hocam. ***"Bir adamın namazı, niyazı sizi aldatmasın. O adamın dirhem ve dinarla yani para ile olan ilişkisine bakın... "*** bu hadis mi?

Cevap: Bu söz, "Kenzul-Ummal fî-sünenil akvali vel ef'al" adlı eserin 3. cildinin, 677. sayfasında, 8435 ve 8436) numarada **hadis diye rivayet edilir ama bu söz hadis değildir. Hz. Ömer radiyallahu anh'ın sözüdür. Nitekim Hz. Ömer şöyle demiştir:**

"Bir kimsenin kıldığı namaza, tuttuğu oruca bakmayınız! Konuştuğunda doğru söylüyor mu, kendisine bir şey emânet edildiğinde emânete riâyet ediyor mu, dünyaya meylettiği zaman helâl, haram gözetiyor mu, ona bakınız." (Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, VI, 288; Şuab, IV, 230, 326)

Bir başka sözünde de şöyle demiştir:

"Dileyen oruç tutar, namaz kılar. Ancak emânet duygusu (güvenilirliği) olmayanın dîni yoktur!" (Beyhakî, Şuab, VII, 217-218/4896)

Soru: Hocam yalancı şahitlik yapmak, başkasına ait olan bir malı gasp etmek, iftira atmak büyük günahlardan mıdır? Bu konu hakkında hadis veya ayet varsa bizi bilgilendirir misiniz?

Cevap: Yalancı şahitlik ve iftira büyük günahlardandır. Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Onlar yalan yere şehadet etmezler." (Furkan: 72),

Bazı hadislerde yalan yere şehadet Allah'a eş koşmaya denk tutulmuştur.

Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Putlardan ve yalan sözden kaçının." (Hacc: 30)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor:

"Kıyamet günü yalancı şahidin cehennemlik olduğu kesinleşmeden onun ayakları yerinden kıpırdamaz." (Hakim ve Zehebi rivayet ettiler ve sahih dediler)

Yalancı şahit birçok büyük günahı bir arada işlemektedir.

Bu günahlardan birincisi; **yalan ve iftiradır.**

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz Allah, haddi aşan, çok yalancı olan kimseyi hidayete erdirmez." (Mü'min: 28)

Bir hadiste ise şöyle geçmektedir.

"Mü'min her ahlak üzerine yaratılabilir. Hıyanet ve yalan üzere ise asla."

İkincisi; **aleyhinde şahitlik yaptığı şahsa zulmetmektir.** Çünkü onun şehadetiyle adamın malı, canı veya şerefi gasb ediliyor.

Üçüncüsü; **Lehine şahitlik yaptığı kişiye zulmetmektir.** Çünkü bu şahitlik dolayısıyla haram bir malı almış ve böylece Cehennemi hak etmiştir.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Hakkınız olmadığı halde şahitlerin ifadesine bakarak birinize Müslüman kardeşinin malından bir şey verdiğim takdirde onu almayın. Çünkü kendisine bir ateş parçası vermişimdir." (Buhari, Müslim, Malik, Muvatta'da)

Dördüncüsü; **Başkasının malı, canı, kanı, ırzı, şerefi Allah tarafından kendisine haram kılındığı halde onu helal yapmaktır.**

"Her Müslümanın malı kanı ve ırzı diğer Müslümana haramdır." (Buhari, Müslim)

Başka bir hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor:

"Size günahların en büyüğünü söyleyeyim mi? Allah'a ortak koşmak, ana-babaya eziyet etmek, yalan söylemek ve yalanıcı şahitlik etmektir."

Bu son söylediğini o kadar çok tekrarlardı ki hepimiz keşke sussa dedik." (Buhari)

Soru: Selamun Aleykum hocam. Demir, bakır, tunç gibi metallerden yapılmış süs eşyaları takmak caiz midir? Erkekler hangi aksesuarları kullanabilir?

Cevap: Aleykum Selam. Demir, bakır, kurşun, tunç gibi madenlerden yapılan yüzüğü takmak mekruhtur. Bu konudaki hüküm bilezik, kolye, bileklik, küpe için de geçerlidir.

Erkeklerin yüzük dışında diğer takıları kullanması caiz değildir. Nitekim Abdullah İbni Berid'den rivayet edildiğine göre,

"Sahabilerden bir zat Resulullah'a geldi. Elinde tunçtan bir yüzük vardı. Resulullah ona hitaben,

'Ne oluyor, sende putların kokusunu seziyorum.' buyurdu. Bunun üzerine o zat elindeki yüzüğü attı. Sonra parmağında demirden bir yüzük olduğu halde geldi. Peygamberimiz, *'Ne oluyor, senin üzerinde Cehennem ehlinin ziynetini görüyorum.'* buyurunca, o zat parmağındaki yüzüğü fırlattı. Bunun üzerine o zat,

'Ya Resulallah, nasıl bir yüzük takayım?' diye sordu ve Peygamberimiz de

'Gümüşten bir yüzük tak, bu da miskali (yaklaşık 3,5 gramı) geçmesin.' buyurdu. (Ebû Dâvûd, Hatem, 4)

İbni Âbidin, Reddül-Muhtar isimli eserinde bu hadisi zikrettikten sonra şöyle der:

"Gümüşten yapılmış yüzük takmak helâl; altın, demir ve tunçtan yapılmış olan yüzüğü takmak ise haramdır."

Cevhere isimli fetva kitabından yaptığı bir nakilde ise, **kadınlar için de, erkekler için de demirden, tunçtan, bakırdan ve kurşundan yapılmış yüzüklerin caiz olmayıp tahrimen mekruh olduğunu zikreder.** Esas metinde ise, **gümüşün haricindeki bütün madenlerden yapılan yüzükleri takmanın haram olduğu ifade edilmektedir.** (İbni Âbidîn, 5- 229)

Soru: Selamun Aleykum hocam. Safer ayı uğursuz bir aydır, sözü doğru bir söz müdür? Eşyalar uğursuzluk getirebilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Safer ayının diğer aylardan hiçbir farkı yoktur. Kureyşliler Safer ayının uğursuz olduğuna inanırlardı. Daha sonraları da safer ayının uğursuz olduğuna dair bir sürü hadis uydurdular. Halbuki Allah rasûlünden Safer ayı ile ilgili gelen tek rivâyet şudur:

"Eşya da uğursuzluk yoktur, safer ayında uğursuzluk yoktur, baykuşun ötmesinde bir uğursuzluk yoktur" (Müslim, Selâm, 102)

SAFER AYI HAKKINDA

Bugün Safer ayı hakkında internetlerde **akla zarar paylaşımlar** olmakta, Safer ayının uğursuzluk getirdiğinden falan söz edilmektedir. Yine Safer ayında kılınacak namazdan, yapılacak duâlardan bahsedilmektedir. **Halbuki bunların İslâm'la uzaktan yakından ilgisi yoktur.**

Safer ayını uğursuz saymak câhiliye arapları arasında bilinen bir inanç idi ve günümüzde İslâm'a mensup bazı kimselerde de bunun kalıntıları hâlâ devam etmektedir.

Ebu Hureyre'den -radiyallahu anh- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Advâ, Tıyara, Hâme ve Safer yoktur. Aslandan kaçtığın gibi, Cüzâm hastalığına yakalanmış kimseden kaç." [Buhârî, hadis no: 5387. Müslim, hadis no: 2220]

Muhammed b. Salih el-Useymin -rahimehullah- bu konuda şöyle demiştir:

"Safer kelimesi, birden fazla şekilde tefsir edilmiştir:

Birincisi: Bilinen Safer ayıdır. Câhiliye arapları Safer ayının uğursuzluğuna inanırlardı.

İkincisi: Devenin karnına isabet eden ve bir deveden, başka bir deveye geçen (sirâyet eden) bir hastalıktır. (Hadiste) Safer'in Advâ kelimesine atfedilmesi, hâssın (Safer'in), umuma (Advâ'ya) atfedilmesi bâbındandır.

Üçüncüsü: Safer'den kasıt; Safer ayıdır. Bundan da murat; Allah'ın haram kıldığı Haram ayların yerlerini değiştirip ertelemektir. Öyle yapmakla kâfirler, (şeytan tarafından) büsbütün şaşırtılırlar. Câhiliye arapları, haram oluşundan dolayı Muharrem ayını, Safer ayına ertelerler (Muharrem ayını, Safer ayının yerine sayarlar) ve Muharrem'i bir yıl helal, bir yıl da haram kabul ederlerdi.

Bu tefsirlerin en tercihli olanı şudur: Safer kelimesinden kastedilen; Safer ayıdır. Çünkü câhiliye arapları Safer'in uğursuzluğuna inanırlardı. Oysa zamanın, olaylara ve Allah -azze ve celle-'nin takdirine hiçbir etkisi yoktur. Safer ayı diğer zamanlar gibidir. Dolayısıyla bu ay da içerisinde hayır ve şerrin olduğu (takdir edildiği) diğer aylar gibidir.

Bazı insanlar, örneğin Safer ayının yirmi beşinci günü belirli bir işi bitirdiklerinde: "Bu iş, hayırlı Safer ayının yirmi beşinci günü bitirilmiştir" diye o günün tarihini yazarlar. Bu davranış; bir bid'atı, başka bir bid'at ile tedâvi etmek bâbındandır. Zirâ Safer ayı, ne hayır, ne de şer ayıdır. Bunun içindir ki seleften bazı kimseler, baykuşun ötüşünü işittiği zaman: "Hayırdır inşaallah" diyenin bu sözüne şiddetle karşı çıkmışlardır. Çünkü baykuşun ötüşüne hayır veya şer denmez. Aksine baykuşun ötmesi, diğer kuşların ötmesi gibidir.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in reddettiği bu dört şey (Advâ, Tıyara, Hâme ve Safer), yalnızca Allah Teâlâ'ya tevekkül etmek ve samimî bir niyete sahip olmak, başına belâ ve musibet gelen kimsenin, bu gibi şeylere (Advâ, Tıyara, Hâme ve Safer) karşı zayıf ve âciz olmaması gerektiğine delâlet etmektedir.

Bir müslüman, bu gibi şeylerle aklını meşgul ederse, şu iki durumdan birisiyle başbaşa kalır:

Birincisi: (Safer ayında) bir işe girişmesi veya o işten vazgeçmesi ile bu gibi şeylere cevap vermesidir ki, bu takdirde müslüman, hareket ve davranışlarını hakikati olmayan bir şeye bağlamış olur.

İkincisi: Müslümanın (Safer ayında) bir işe başlamayıp bu gibi şeylere aldırması, fakat içinde biraz keder ve üzüntünün kalmasıdır. Bu durum, birincisinden daha hafif olmakla birlikte buna dâvet eden şeylere asla cevap vermemesi ve yalnızca Allah -azze ve celle-'ye güvenip O'na tevekkül etmesi gerekir.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in dört şeyi (Advâ, Tıyara, Hâme ve Safer'i) reddetmesi, onların varlığını reddetmek değildir. Aksine onlar vardır. Fakat bu dört şeyin olaylara etkisinin olduğunu reddetmektir. Bu sebeple olaylara etki eden, yalnızca Allah Teâlâ'dır. Buna göre bir olayın sebebi, bilinen bir sebep ise, o sahih bir sebeptir. Yok eğer bir olayın sebebi vehm (kuruntu) ise, o da bâtil bir sebeptir. Safer ayının ne kendisi olaylara etki edebilir ne de kendisi şer için bir sebeptir." [Mecmû' Fetâvâ İbn-i Useymîn; c: 2, s: 113-115]

İkincisi: Câhiliye halkının, bu ayda İslâm şeriatına aykırı olan hareketleri:

Buhârî ve Müslim'de geçen Ebu Hureyre'nin -radiyallahu anh- hadisi daha önce geçmişti. Bu hadiste, câhiliye araplarının, Safer hakkındaki inançları yerilmiş, Safer ayının, Allah Teâlâ'nın aylarından birisi olduğu, Safer'in olaylarda hiçbir irâdesinin olmadığı, aksine onun Allah Teâlâ'nın emriyle hareket ettiği açıklanmıştı.

Üçüncüsü: İslâm'a mensup kimselerde bulunan Safer ayı hakkındaki bid'atlar ve bâtil inançlar.

İlmî Araştırmalar ve Dâimî Fetvâ Komitesi'ne şu soru sorulmuştur:

"Ülkemizde bazı âlimler, İslâm dîninde, Safer ayının son Çarşamba günü kuşluk namazı vaktinde bir selâmda dört rekat olarak kılınan, her rekatında Fâtiha sûresi ile birlikte 17 defa Kevser sûresi, 50 defa Hlas sûresi, birer defa Felak ve Nas sûreleri okunup selâm verilen, selâm verildikten sonra 360 defa şu âyet-i kerime okunan:

"Ve Allah, emrinde gâliptir (hiçbir güç, O'na engel olamaz). Fakat insanların çoğu, (her şeyin Allah'ın elinde olduğunu) bilmezler." [Yusuf Sûresi: 21]

Bunları 3 defa yaptıktan sonra şu âyet-i kerime ile bitirilen:

"Onların (iftiracıların) nitelemekte oldukları şeylerden senin izzet sahibi Rabbini tenzih ederiz. Bütün elçilere (rasûllere) selam olsun. Hamd, (dünya ve âhirette) âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur." [Sâffât Sûresi: 180-182]

Nâfile bir namaz olduğunu **iddiâ** etmektedirler.

Yine, bugünde sadaka olarak fakirlere bir parça ekmek vermenin, Safer ayının son Çarşamba günü inen belâ ve musibeti savmak için bu âyet-i kerime'nin ayrı bir yeri olduğunu iddiâ etmektedirler.

Ayrıca, her yıl, 320.000 tane belâ ve musibet indiğini, bütün bu belâ ve musibetlerin, Safer ayının son çarşamba günü geldiğini, bunun ise, yılın en zor günü olduğunu, kim, bu namazı, yukarıda zikredildiği şekilde kılar, Allah Teâlâ'nın o kimseyi, bugünde inen her türlü belâ ve musibetlerden lütuf ve keremiyle koruyacağını, yine, bu şekilde yapmaya gücü yetmeyen küçük çocukları bile belâ ve musibetlerden koruyacağını iddiâ etmektedirler.

Bu zikredilen şeyler çözüm müdür?

İlmî Araştırmalar ve Dâimî Fetvâ Komitesi âlimleri bu soruya şöyle cevap vermişlerdir:

"Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Salât ve selâm, Allah'ın elçisine, onun âile halkına ve ashâbına olsun.

Soruda zikredilen bu nâfile namazın, Kur'an-ı Kerim ve sünnetten bir aslının olduğunu bilmiyoruz. Bu ümmetin ilk müslümanlarından ve onlardan sonra gelenlerden hiç kimsenin bu nâfile namazı kıldığına dâir hiçbir şey sâbit olmamıştır. Aksine bu, bid'at bir namazdır.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sâbit olduğuna göre şöyle buyurmuştur:

"Her kim işimiz (dinimiz) üzere olmayan bir iş işlerse, o işlediği şey redd olunmuştur (bâtıldır ve ona itibar edilmez)."[Müslim, hadis no:1718]

Başka bir hadiste şöyle buyurmuştur:

"Her kim, bu işimizde (dİNimizde) onda olmayan bir şeyi ona ihdâs eder (açık veya gizli Kur'an ve sünnette aslı olmayan bir şey getirir)se, o ihdâs ettiği şey, kendisine redd olunmuştur (bâtıldır)."[Buhârî, hadis no: 2697. Müslim, hadis no: 1718]

Bu namazı ve zikredilen şeyleri, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'e veya sahâbeden birisine nisbet eden kimse, en büyük iftirayı atmış olur ve Allah Teâlâ ona, yalancıların hak ettikleri cezayı versin."[İlmî Araştırmalar ve Dâimî Fetvâ Komitesi Fetvâları, c: 2, s: 354]

Muhammed Abdusselâm eş-Şukayrî şöyle demiştir:

"Câhil kimseler, kendilerinden her türlü kötülüğü giderdiğine inanarak, Safer ayının son Çarşamba günü 'Bütün âlemler içinden Nuh'a selâm olsun' gibi, selâm âyetlerini yazmayı ve bu âyetleri, içerisinde su bulunan kaplara koyup o sudan içerek ondan bereket ummayı ve o suyu başkasına hediye etmeyi bir gelenek hâline getirdiler. Bu inanç, bozuk bir inanç, dinde yerilen bir şeyi uğursuz sayma ve bunu yapan kimseyi görenin ona şiddetle karşı çıkması gereken çok çirkin bir bid'attır."[es-Sunen ve'l-Mubtedeât (Sünnetler ve Bid'atlar)"; s: 111-112]

Safer ayı hakkında gelen uydurma ve yalan hadisler.

İbn-i Kayyim -rahimehullah- (uydurma hadislerin özellikleri hakkında) şöyle demiştir:

"Gelecek tarihli hadisler faslı:

Bu özelliklerden bazıları şunlardır:

Rivâyet edilen hadiste şu şu tarihin olmasıdır.

Örneğin: Şu şu yıl olunca, şöyle şöyle olaylar meydana gelecektir, şu şu ay olunca, şöyle şöyle olaylar meydana gelecektir, denmesi gibi.

Örneğin: Yalancı küstahın: Muharrem ayında ay tutulursa, hayat pahalılığı, savaş ve sultan (devlet başkanı) başa gelecek, Safer ayında ay tutulursa, şöyle şöyle olacaktır, demesi gibi.

Yalancı küstahın, senenin her ayı için böyle şeyler uydurmaya devam etmesi gibi.

Bu anlamdaki hadislerin hepsi, yalan ve iftirâdır." [el-Menâru'l-Munîf, s: 64] **Allah Teâlâ en iyi bilendir.**

HER BABANIN EVLADINA VERMESİ GEREKEN EN BÜYÜK HAZİNE!

Bak evladım!

Bizim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki:

"Muhtaç olduğun zaman, kimseden değil, sadece Allah'tan iste. Çaresiz kaldığın zaman da sadece Allah'a sığın. Şunu bil ki; şayet bütün insanlar ve cinler, sana bir fayda sağlamak için bir araya gelseler, Allah'ın senin için takdir ettiğinin dışında bir fayda sağlayamazlar. Aynı şekilde, sana bir zarar vermek için toplansalar, Allah'ın senin için yazdığından, başka bir zarar dokunduramazlar. Bil ki Allah'ın, senin için takdir ettiğini hiç bir şey engelleyemez. Allah'ın takdir etmediğini de kimse yapamaz. Kalemler kaldırılmış, sahifeler kurumuştur. Unutma ki sabırla beraber zafer, sıkıntıyla beraber rahatlık ve zorlukla beraber kolaylık vardır." (Tirmizi)

İşte bu yüzden evladım!

Hiçbir anında Allah'tan uzak kalma, Allah'ın, seni ne kadar sevdiğini bil ve senin için hayırlı olan her şeyi vereceğinden emin ol, yeter ki O'na karşı teslimiyetin ve güvenin tam olsun. Ömrün boyunca asla zulme, zalimlere ve haksızlığa boyun eğme! Allah'ın yardımına layık bir kul olursan hiçbir şer güç sana zarar veremeyecektir.

Sonsuz güç ve kudret sahibi olan Allah'ın, küçük Ebabil kuşlarıyla zamanın süper güçlerini, fil ordularını nasıl yere serdiğini unutma! Bir sivrisinekle Nemrud'u ve onun zulüm düzenini nasıl yerle bir ettiğini, bir örümcek ağıyla mağarada Peygamberini ve Onunla beraber olan sadık dostunu nasıl koruduğunu sakın aklından çıkarma! Hz. İbrahim'i ateşten nasıl koruduğunu, Hz. Musa'nın önünde denizleri nasıl yardığını, Hz. Yunus'u balığın karnında nasıl koruduğunu, Hz. Yusuf'u kuyudan ve zindandan nasıl çıkarttığını asla unutma! Yeter ki sen ona karşı samimi ve dürüst ol.

Canım evladım!

Bizim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Hakkı söyleyin, korkmayın! İnsanların korkusu sizi hakkı söylemekten men etmesin! Hakkı söyleyin, çünkü hakkı söylemek, ecelinizi size yaklaştırmadığı gibi, rızkınızı da sizden uzaklaştırmaz." (Et-Terğib Ve't-Terhib)

İşte bu yüzden evladım! Ömrün boyunca kula kulluk etme! Malın, makamın, paranın önünde eğilme!

Ama dikkat et!

En büyük derdin mal, makam ve şehvet olmasın. Rızkımı kaybederim korkusuyla Hakkı söylemekten, Hakkın safında durmaktan, Hakkı savunmaktan asla çekinme! Ancak yerini ve zamanını iyi bil.

Daima izzetini, şerefini ve onurunu muhafaza et. İzzet ve şeref ne malla ne de makamla olur. Unutma! Her makam geçer, her mal tükenir, geride ne izzetin ne de şeref kalır. Zira malını ve makamını kaybedersen her şeyini kaybetmiş olursun. Öyleyse evladım, izzet ve şerefini Allah'ından, Peygamberinden ve Dininden almaya bak.

Evladım!

Bizim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Kim, insanlar kızsı bile Allah'ın rızasını gözetirse, insanlardan gelen sıkıntılara karşı Allah ona yeter. Kim de Allah'ın güvenmesini göze alarak insanların rızasını tercih ederse, Allah, onu insanların eline bırakır." (Tirmizi)

İşte bu yüzden evladım!

Her şeyde Allah'ın rızasını tercih et ve ara. Çünkü Allah'ı razı edersen, O'nunla barışık olursan, O'nu seversen insanlarda senden razı olur ve seni severler. Unutma evladım! Allah'ı razı edemedikten

sonra bütün insanlar senden razı olsalar ve sevseler neye yarar. İnsanları razı etmek için çırpınıp durma. Çünkü sonsuz nimetlerle donatan Rabbini görmeyen, ona karşı nankör olup minnettarlık duygusu olmayan insanı, sen asla memnun edemezsin.

Unutma!

Ne ecelinden ne de rızından kaçabilirsin. Sen Hakk'ın yolunda dimdik yürümeye devam et. Allah'ın, senin özgür iradene bıraktığı aklını ve iradeni, şeytanın ve nefsinin yolunda değil, Onun yolunda kullanmaya dikkat et. Onun sevgisine, sevgiyle, itaatle karşılık ver ve sevgini; ibadetleriyle iffetle, dürüstlüğüyle, harama- helale karşı hassasiyetle... göster.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Yasin Suresi'ni okumanın faziletleri nelerdir?

Cevap: Aleykum selam, Yâsin sûresi Kur'anı Kerîm'deki fazileti büyük sûrelerden birisidir. Bu sûreyi okuyanların büyük sevaplara nâil olacaklarını bildiren bizzat Allah Rasûlüdür.

Nitekim bu hadislerden iki tanesi şöyledir:

"Her şeyin bir kalbi vardır. Kur'ân'ın kalbi de Yâsin'dir. Kim Yâsin'i okursa, Allah onun okumasına, Kur'ân'ı on kere okumuş gibi sevap yazar." (Tirmizî, Fedâilu'l-Kur'n, 7; Dârimî, Fedâilu'l-Kur'ân, 21).

"Yâsin, Kur'ân'ın kalbidir. Allah'ı ve ahiret gününü arzu ederek Yâsin okuyan kimsenin geçmiş günahı affedilir. Onu ölülerinize okuyunuz." (Ebû Davud Cenâiz 20; İbn Mace, Cenâiz 4; İbn Hanbel, Müsned V, 26, 27).

Bu hadislerden de anladığımız gibi, Yâsin sûresini vaktimiz olduğu müddetçe her zaman okuyabiliriz ve o sûrenin birçok faziletinden istifâde edebiliriz. Fakat Yasin sûresinin 41 defa, 4444 defa okunmasını emreden, tavsiye eden bir nas yoktur. Bütün bunlar sonradan uydurulan şeylerdir.

Her kim ki, Allah'ın ve Rasûlünün söylemediği bir şey hakkında; "Bunu şu kadar okumak sünnettir, farzdır, dinin emridir..." derse veya böyle inanırsa bid'at işlemiş olur. Bid'at işleyenler de şu âyetlerin ve hadislerin kapsamına girer. Önce âyetleri görelim:

"...Bugün sizin dininizi en mükemmel hâle getirdim ve sizin üzerinize (din) niğmetini tamamladım. Din olarak da sizin için İslâm'dan râzı oldum." (Mâide; 3)

"Gerçeğin ötesinde sapıklıktan başka ne var ki?" (Yûnus sûresi (10), 32)

"Biz kitabda hiçbir şeyi eksik bırakmadık." (En'âm sûresi (6), 38)

"...Bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, çözüm için, Allah'a ve Resûlüne başvurun." (Nisâ sûresi (4), 59)

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve suçlarınızı bağışlasın." (Âl-i İmrân sûresi (3), 31)

Hadislere gelince;

Âişe radiyallahu anhâ'dan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Kim bizim bu dinimizde ondan olmayan bir şey ortaya çıkarırsa, o şey kabul edilmez."

Müslim'in bir rivayeti şöyledir:

"Kim bizim dinimizde olmayan bir şey yaparsa o merduttur, makbul değildir." (Buhârî, Sulh 5; Müslim, Akdiye 17,18. Ayrıca bk. İbni Mâce, Mukaddime 2)

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir başka hadisinde de şöyle buyurdu:

"Sözlerin en doğrusu Allah'ın Kitabıdır, yolların en hayırlısı Muhammed'in yoludur. İşlerin en şerlisi muhdes olanlardır. Dine sonradan sokulan her şey bid'attır, her bid'at dalalettir ve her dalalet ateştedir." (Müslim 867, Nesei 3/188)

"Şüphesiz ki sözün en doğrusu Allah 'ın kitabıdır ve yolların en güzeli de Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in yoludur ve işlerin en şerlisi sonradan çıkarılanlardır ve her sonradan çıkarılan bid'attır ve her bid'at dalâlettir ve her dalâlet de ateştedir." | Bunu, Ahmed (3/319 ve 371),

Müslim (2/592), Nesâî (3/188), İbni Mace (45), Beyhakî (3/213)'te "sahih" olarak tahrir etmişlerdir.

"Hakikat şu ki kim benden sonra terk edilmiş bir sünnetimi ihya ederse, onunla amel eden herkesin ecri kadar o kimseye sevap verilir, hem de onların sevabından hiçbir şey eksilmeden. Kim de Allah'ın ve Rasulünün rızasına uygun düşmeyen bir dalalet bid'atı icad ederse onunla amel eden insanların günahları kadar o kimseye günah yükletilir, hem de günahlarından hiçbir şey eskitilmeden." (Tirmizi, Müslim, Ebu Davud)

Kitap ve sünnetten ayrılmayalım inşallah.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Hocam bir kadın yabancı yani nikah düşebilen erkeğin veya erkeklerin gözü önünde namaz kılabilir mi?**

Cevap: Değerli kardeşim, eğer kadının tesettürü islâma göre ise elbette erkeklerin gözü önünde namaz kılabilir. Bunu yasaklayan ne bir ayet ne bir sünnet ne de bir fikhî hüküm var.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Borsa caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam Hilmi kardeşim. Borsa caizdir veya caiz değildir denemez. Borsada iş yapan şirket ne alıp satıyor, sattığı şeyler helal şeyler mi haram şeyler mi ona bakmak gerekir. İkinci olarak sattığı şeyler helal olsa bile kredi ile iş yapıyorlar mı yapmıyorlar mı ona bakmak gerekir. Faizle iştigal ediyorlarsa kazançları haramdır. Siz diyeceksiniz ki ben ne bileyim. Bilmediğin işe girmeyeceksin o zaman. Ortaklarını tanıımıyorsan, harama helale duyarlılıklarını bilmiyorsan onların hisse senetlerini alamazsın. Ama şirket sahiplerini iyi tanıyor, haramla iştigal etmiyorlarsa onların senedini alabilirsin.

Soru: **Hayırlı günler hocam, mehdi, mesih inancının dinimizdeki en doğru açıklaması nedir? Allah razı olsun.**

Cevap: Değerli kardeşim,

Mesih Hz. İsa (as) için denmektedir. Mehdi ise ahir zamanda gelecek ve deccalın fitnesini önleyecek, Peygamber Efendimizin soyundan gelecek olan zattır.

İsterseniz önce Mesih'ten yâni Hz. İsa'dan ve onun kıyametten önce yeryüzüne tekrar indirileceğinden başlayalım.

H. İsa (as)'ın geliş konusunda nakledilen hadisler tevatür derecesindedir. Birçok araştırmacı da alimlerimizin görüşlerinin bu yönde olduğunu aktarmaktadır. Tevatürün tanımı Büyük Lügat'ta şöyle yapılmaktadır:

Tevatür: Kuvvetli haber, içinde yalan ihtimali olmayan ve bir cemaate dayanan kuvvetli haber.

(Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, Türdav, İstanbul, 2000, 3003)

İslam alimi **Seyyid Şerif Cürçani**, tevatür hadis kavramını şöyle açıklamaktadır:

Haber-i mütevatir, ravileri çoklukta o dereceye ulaşan bir haberdir ki, adete göre, o kadar çok rivayetçinin yalan üzerine birleşmeleri imkânsız olur. Bu durumda rivayet edilen haber hakkında lafız ve mana tutuyorsa buna, "mütevatir-i lafzi" denir. Eğer hepsinin arasında müşterek manada ittifak olmakla beraber lafızlar (sözler) arasında ihtilaf bulunuyorsa buna, "mütevatir-i manevi" denir. (Muhtasar-ı Seyyid-i Şerif, s. 46)

H. İsa (as)'ın gelişinin tevatür derecesinde hadislerle bildirildiğine dair özel olarak bir eser kaleme alan, büyük hadis alimi Şeyh Muhammed Enver el Keşmiri, Et Tasrih bi-ma Tevatera fi Nuzuli'l Mesih isimli çalışmada, yetmiş beş tane Hadis'e ve yirmi beş tane sahabeye ve sahabeleri görenlere ait esere yer vermiştir.

H. İsa (as)'ın tekrar geleceğini nakleden alimlerin başında İmam-ı Azam Ebu Hanife gelmektedir. **Ebu Hanife**, Fıkıh-ı Ekber adlı eserinin son bölümünde şunları bildirmektedir:

"Deccal'in, Ye'cüc ve Me'cücün çıkması, Güneş'in batıdan doğması, İsa (as)'ın gökten inmesi ve diğer kıyamet alametleri, sahih haberlerde varid olduğu vech ile, haktır, olacaktır." (Fıkıh-ı Ekber, Ebu Hanife, Nu'man b. Sabit (150/767), Çeviren: H. Basri Çantay, Ankara, 1982)

H. İsa (as)'ın yeryüzüne tekrar geliş konusu, kıyametin on büyük alametinden biridir ve birçok İslam alimi eserlerinde bu konuyu detaylı olarak ele almışlardır. Bu konudaki izahlar topluca değerlendirildiğinde H. İsa (as)'ın ikinci geliş hakkında İslam alimleri arasında bir söz birliği olduğu açıkça görülür. Örneğin Es Seffarini, Levami adlı eserinde, İslam alimlerinin bu konuda ittifak halinde olduklarını şöyle ifade eder:

"Bütün ümmet, Meryem oğlu İsa'nın ineceği hususunda ittifak etmiştir. Şeria't ehlinde hiç kimse bu hususta muhalif olmamıştır." (Levamiu'l Envaril Behiyye, es-Seffarini, 2/94-95)

Büyük İslam alimi **Seyyid Alusi** de, Ruhul Meani tefsirinde, -diğer İslam alimlerinin görüşlerinden örnekler vererek- H. İsa (as)'ın inişi konusunda cemaatin söz birliği yaptığını, bu konuda haberlerin manevi tevatür derecesine ulaşacak kadar meşhur olduğunu, **H. İsa (as)'ın gelişine iman vacip olduğunu açıklamıştır.** (Ruhul Meani, Seyyid Alusi, 7/60)

İmam Kevseri de H. İsa (as)'ın inişi ile ilgili görüşlerini şu şekilde bildirmiştir:

H. İsa (as)'ın inişiyle ilgili hadis-i şeriflerdeki tevatür, "tevatür-i manevidir." Sahih (sağlam) ve hasen (güzel) hadis-i şerifin her biri, farklı manalara delalet etmekle birlikte hepsi de H. İsa (as)'ın ineceği hususunda söz birliği içindedirler ki, bu, hadis ilminin kokusunu koklayan bir kimse için inkarı mümkün olmayan bir gerçektir... Mehdi ile Deccal'in çıkacağı ve H. İsa (as)'ın ineceği hususundaki hadis-i şeriflerin tevatür derecelerine ulaşmış olmaları, hadis ilmi ehline asla şüphe edilecek bir husus değildir. İlm-i kelam ehlinde (inanç ilmiyle uğraşanlardan) bazısının kıyamet alametleriyle ilgili hadislere inanmanın vacip olduğunu kabul etmeleriyle beraber, bu hadislerden bir kısmının mütevatir olup

olmadığı hususundaki şüpheleri ise, hadis ilmiyle ilgili bilgilerinin azlığından kaynaklanmaktadır. (İmam-ı Kevseri, Nazratün Abira, s.44-49)

Alim İbn-i Kesir ise, konuyla ilgili ayetlerin tefsirini yaptıktan ve ilgili hadisleri açıkladıktan sonra düşüncesini şöyle ifade etmektedir:

İşte bunlar Resulullah (sav)'den mütevatir olarak rivayet edilmiştir ve bu hadis-i şeriflerde, Hz. İsa (as)'ın nasıl ve nereye ineceği hususu açıklanmıştır... Hz. İsa (as)'ın cesed-i şerifiyle dünyaya ineceği hakkında zikredilen sahih ve mütevatir hadis-i şerifler, teville (başka şekilde yorumlanmaya) elverişli değildir. Dolayısıyla, zerre kadar imanı ve insafı olan herkesin, Hz. İsa (as)'ın yeryüzüne ineceğine inanması gerekmektedir ki, bunu ancak şeriata zıt, Allah'ın Kitabına, Resulü (asv)'in sünnetine ve ehli-sünnetin ittifakına muhalif olan kimseler inkar edebilir. (İbn-i Kesir, 1/578-582; Avnül Mabud, 11/457-464)

Hadislerin tevatür olduğu konusunda yapılan bir diğer açıklama da şöyledir:

Şevkani de İsa (as)'ın ineceğine dair hadislerin sayısının yirmi dokuza ulaştığını söyleyerek, bunları bir bir nakletmiş ve sonunda: "Bizim naklettiğimiz hadisler görüldüğü gibi tevatür sınırına ulaştı. Bu beyanımızla şu sonuca varılıyor ki, beklenen Mehdi hakkındaki hadisler, Deccal hakkında hadisler ve İsa (as)'ın inmesine dair hadisler mütevatirdir" demiştir. (Sünen-i İbn-i Mace, 10/338)

Tirmizi, Ebu Davud, Bezzaz, İbni Mace, Hakim, Tabarani ve Ebu Ya'la Musuli bu konu hakkında çeşitli sahabelerden rivayetler nakletmişler; Ali, İbni Abbas, İbni Ömer, Talha, İbni Mes'ut Ebu Hureyre, Enes, Ebu Sa'id Hudri, Ümmi Habibe, Ümmi Seleme, Sevban, Kurre bin İyas, Ali Hilali ve Abdullah bin Haris bin Cüz'e birtakım senetlerle isnad etmişlerdir. Bunların yanı sıra İbn-i Hacer-i Haysemi es-Sevaik-ul Muhrika kitabında, Şeblenci Nur-ul Ebsar kitabında, İbn-i Sabbağ el-Fusul-ul Muhimme, Muhammed es-Sabban İs'af-ür Rağibin, Genci-i Şafii el-Beyan kitabında, Şeyh Mansur Ali Gayet-ul Me'mul kitabında, Suveydi Sebaik-uz Zeheb adlı kitapta Hz. İsa (as)'ın gelişyle ilgili hadislerin **mütevatir** olduğunu yazmışlardır.

Bu hadisleri ehli-sünnet muhaddis ve alimleri kendi kitaplarında yazmışlardır. Örneğin: **Ebu Davud, Ahmed, Tirmizi, İbn-i Mace, Hakim, Nesai, Tabarani, Ravyani, Ebu Nuaym-i İsfahanî, Deylemi, Beyhaki, Sa'lebi, Hameveyni, Menavi, İbn-i Meğazili, İbn-i Cevzi, Muhammed-us Sabban, Maverdi, Genci-i Şafii, Sem'âni, Harezmi, Şa'rani, Darakutni, İbn-i Sebbağ-i Maliki, Şeblenci, Muhibbuddin Taberi, İbn-i Hacer-i Haysemi, Şeyh Mansur Ali Nasif, Muhammed b. Talha, Celaleddin Suyuti, Şeyh Süleyman-i Hanefi, Kurtubi, Bağavi ve diğer alimler bu konuya eserlerinde yer vermişlerdir.**

Şeyh Abdülfettah **Ebu Gudde de**, Hz. İsa (as)'ın yeryüzüne inip Deccal'i öldüreceğine dair rivayetlerin tevatür derecesini bulduğunu belirtir. (Said Havva, 9: 445)

Hadis alimi Kettani'nin de Nazmü'l-Mütenasir isimli eserinde "Hz. İsa'nın inşinin kitap, sünnet ve icma-ı ümmet ile sabit olduğunu, bu husustaki hadislerin, ayrıca Deccal ve Mehdi hakkındaki hadislerin de mütevatir olduğunu" savunduğu görülür. (Nazmü'l-mütenasir fi'l-hadisi'l-mütevatir, el-Kettani Ebu'l-Fayd)

Tefsir alimi İbn-ü Atiyye el Gırnadi el Endülüsi'nin El Bahru'l Muhit adlı tefsirinde, "Hz. İsa'nın diri olduğu, ahir zamanda ineceği hususunda ümmetin ortak görüşünün bulunduğu ve bu konudaki hadislerin mütevatir olduğu" ifade edilir.

Konu hakkında eserleri bulunan yazarların nakillerinden de anlaşılmaktadır ki hadis kaynakları çok zengindir. Dahası, Hz. İsa (as)'ın gelişinin ahir zamanda gerçekleşecek olan kıyamet alametlerinden olduğunu bildiren hadisler de Buhari, Müslim gibi ana hadis kaynaklarında yer almaktadır. Bu hadislerden bazıları şöyledir:

"Sizler on alameti görmedikçe hiçbir zaman Kıyamet kopmaz... Biri de İsa (as)'ın inmesi..." (Müslim, Kitabü'l Fiten: 39)

"Vallahi Meryem oğlu (Hz. İsa Aleyhisselam), ...hacc yapmak veya umre yapmak yahut da her ikisini de yapmak için icabet edecektir." (Müslim, Hacc: 216, 1252)

"Kıyamet, on alamet görülmedikçe kopmaz: Duman, Deccal, Dabbetu'l arz, Güneş'in batıdan doğması, İsa'nın yeryüzüne inmesi..." (Rudani, Büyük Hadis Külliyyatı, 5. cilt, s. 362)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Meryem oğlu İsa'nın adalet sahibi olarak inmesi yakındır..." [Buhari, Kitabü'l-Büyu': 102, Mezalim: 31, Enbiya 49; Müslim, İman: 242 (155); Ebu Davud, Melahim: 14 (4324); Tirmizi, Fiten: 54 (2234)]

"İsa inecek; emirleri: 'Haydi gel, bize namaz kıldır!' diyecek. Buna karşılık: 'Kiminiz kiminizin emiridir. Bu, Allah'ın bu ümmete bir lütfu keremidir' diyecek." (Rudani, Büyük Hadis Külliyyatı, 5. cilt, s. 380)

"Vallahi muhakkak ve muhakkak Meryem oğlu İsa inecek, hem adil bir hakem, adaletli bir hükümdar olarak inecek..." (Sahih-i Müslim bi Şerhin-Nevevi, cilt 2, s.192; Kenzul Ummal, Kitabul-İman, Bab-ı Nüzul-i İsa İbn-i Meryem, 14/332)

"İmamınız kendinizden olduğu halde, Meryem oğlu sizin içinize indiği zaman sizler nasıl olursunuz?" (Buhari, Enbiya 50, 3265, 3/1272; Müslim, İman: 71,155,1/136; Beyhaki, Esma ve Sıfat: 3265, 2/166)

İslam Alimleri Hz. İsa'nın Gelişini, Akide (İnanılan ve İtikad Edilen Esas) Konusu Olarak değerlendirmektedirler.

Ehlisünnetin inanç konularını açıklayan hemen tüm eserlerde, Hz. İsa (as)'ın kıyametten önce yeryüzüne geleceği, Deccal ile mücadele edip onu öldüreceği, gerçek din ahlakını dünyaya hakim kılacağı yer almaktadır. İslam alimleri, Kur'an-ı Kerim'de yer alan delilleri ve hadislerde bildirilen haberleri bir arada değerlendirerek, Hz. İsa (as)'ın dönüşüne inanmayı önemli bir inanç esası olarak kabul etmişlerdir. Ve konuyu şu şekilde açıklamaktadırlar:

1. Nisa Suresi'nin 157. ayetinde Allah, "... Oysa onu öldürmediler ve onu asmadılar. Ama onlara (onun) benzeri gösterildi..." diye bildirmiştir. Bu ayetle birlikte Kur'an'ın diğer pek çok ayetinde Hz. İsa (as)'ın Allah katında diri olduğu bildirilmekte ve yeryüzüne ikinci kez geleceğine işaret edilmektedir. İslam alimleri bu konuda ittifakla, bunun aksini savunmanın hiçbir şekilde mümkün olmadığını söylemektedirler. Örneğin İbn Hazm bu ayeti tefsir ederken; "Hz. İsa'nın öldürüldüğünü söyleyen bir kimsenin mürted (İslam dininden dönen) veya kafir olacağını" vurgulamıştır.
2. Hz. İsa (as)'ın gelişi ile ilgili hadislerin, tevatür derecesinde ve bu konuda hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde açık olmaları, Müslümanlar için çok önemli bir delildir. Üstelik bu konudaki hadislerle karşı öne sürülebilecek -yani Hz. İsa (as)'ın yeniden gelmeyeceğini bildiren- tek bir farklı hadis dahi yoktur.
3. Hz. İsa (as)'ın gelişiyle ilgili hadisleri nakleden ravilerin çokluğu ve güvenilirlikleri de İslam alimlerinin dikkat çektikleri bir diğer husustur. Bu ravilerden bazıları şunlardır: **Ebu'l Eşas es-Sanani, Ebu Rafi, Ebul Aliye, Ebu Ümame'tle Bahili, Ebud Derda, Ebu Hureyre, Ebu Malik el-Hudri, Cabir İbn Abdullah, Huzeyfe İbni Edis, Sefine, Katade, Osman İbnül As, Nafi İbni Keysani, Velid İbni Müslim, Ammar İbni Yasir, Abdullah İbni Abbas...**

Tüm bu bilgiler sonucunda İslam alimleri Hz. İsa (as)'ın inişine ve gerçek din ahlakını dünyaya hâkim kılacağına imanı, önemli inanç esaslarından biri olarak değerlendirmişlerdir.

Şimdi de Mehdî'den bahsedelim

Mehdi kimdir? Kavram olarak "Mehdi" ne demektir?

Bir gün Avf bin Malik'e Allah Resûlü,

“Çok karanlıklı ve şiddetli bir kısım fitneler gelir. Derken fitneler birbirlerini takip eder. O kadar ki bu Ehl-i Beytimden Mehdî denilen bir zât çıkıncıya kadar devam eder. Sen ona ulaştığında tabi ol ki hidayette olanlardan olasın.” Buyurmuşlardı. (Süyûtî, el-Havî, 2:67-68; el-Burhan, v. 87a.)

Ebû Saidü'l-Hudrî rivayet ediyor:

“Resûlullahtan sonra önemli bir olayın meydana gelmesinden korktuk ve Bunu Resûlullah'a sorduk. O da Hz. Mehdî'yi müjdeledi.” (Tirmizî, Kitabü'l-Fiten, 34; İbni Mâce, Kitabü'l-Fiten: 36, Hurûcü Mehdî: 34.)

Şüphesiz bu dönemler mânevî kurtarıcıların dört gözle beklendiği dönemlerdir. Böyle bir anda âhir zamanın beklenen şahsı Hz. Mehdî geleceğine göre ona bîat etmenin, katılmanın önemi tartışılmaz. Resûl-ü Ekrem de (a.s.m.) ümmetini buna teşvik ederek,

“Sizden kim o güne yetişirse karlar üzerinde emekleyerek de olsa ona katılsın.” buyurmuşlardır. (İbni Mâce, Kitabü'l-Fiten: 36 (H. 4082, 4084); Müstedrek, 4:465.; İbni Kesir, Kitabü'n-Nihaye, 1:28-29.)

Başka bir hadislerinde de **Allah Resûlü, Huzeyfetü'l-Yemanî'nin bir sorusu üzerine hayırdan sonra şer, şerden sonra sulh olacağını bildirmiş, “Bu sulhtan sonra ne olacak?” diye sorduğunda da şöyle buyurmuşlardı:**

“Dalâlete dâvet edilecek. İşte sen o gün bir halife gördüğünde ağacın kökünü ısırarak da olsa ölünceye kadar ona koş.” Buyurmuşlardı. (Ebû Avane, Müsned, 4:476.)

Hadis-i şeriflerde kar üzerinde emekleyerek, ağaç kökünü ısırarak da olsa ona tâbi olmamız öğütlenen halife açıkça görüldüğü gibi Hz. Mehdî'dir.

Bu konu Asr-ı Saadette de o kadar önemli bir yer tutmuş olacak ki **Ümmü Seleme validemiz, Resûlullah'a “Mehdî gelecek mi?” diye sorma ihtiyacını hissetmiş, Allah Resûlü de “Evet, gelmesi haktır.”** cevabını vermişlerdi. (İkdü'd-Dürrer, Varak: 7b.) Hatta başka bir hadis-i şeriflerinde dünyanın yıkılmasına bir gün kalsa bile, Cenab-ı Hak o günü uzatıp Hz. Mehdî'yi göndereceğini (Ebû Davud, Mehdî: 1 (H. 4282); Tirmizî, Fiten: 52 (H. 2231-2232).) belirtmektedir ki, bu onun geleceğinin zorunluluğunu ortaya koyar.

Hz. Ali (ra)'den bize ulaşan bir başka hadise göre, bir gün o, oğlu Hz. Hasan (ra)'a bakmış ve:

“Nebi Sallallahu Aleyhi Vesellem'in isimlendirdiği gibi, mutlaka benim bu oğlum Seyyiddir (Beyefendi, Halim Selim, zarif ve centilmendir.) Yakında onun soyundan, Nebinizin (s.a.v.) adıyla adlandırılan bir adam çıkacak, ahlakında ona (Hz. Peygambere) benzeyecek, ama yaratılışında (beden ve cisim özelliklerinde) ona benzemeyecektir.” buyurmuştur. (Tac V, 363)

Büyük Alim Taftazani'nin (Mesud b. Ömer) Şehru'l- Makasıd adlı meşhur eserinde; Mehdi ile ilgili konunun başında şöyle der:

“Dünyayı adalet ve iyilikle dolduracak bir imamın (liderin, büyüğün, mehdinin) çıkması konusunda ahadis-i sahiha (sahih Hadisler) varid olmuşlar.” (TAFTAZANİ, Mesud b. Ömer, Şerhu'l-Makasid, I-V, Tahkik, ta'lik Abdurrahman Amire, Alemu'l- Kütüb, Beyrut, 1989, V, 312; krş, et-Tac, V, 343, (Kitabu'l- Fiten, bab, 7))

Kimdir bu Hz. Mehdî? Resûl-ü Ekrem niçin özellikle ona uymayı tavsiye etmektedir? Eğer onun döneminde yaşayacak olursak onu nasıl tanıyacağız? O karışıklık, bozukluk, herc ü merc, fık u fesad döneminin adamı olduğuna göre mücadelesini kimlere karşı ve nasıl yapacaktır? Özellikleri nelerdir? Bunlar ve bunlara benzer soruların cevabı bilinmedikçe Hz. Mehdî'nin fonksiyonu, icraatının ehemmiyeti elbette tam anlaşılamaz.

Mehdî kimdir?

Sözlüklerde hidayette, doğru yolda olan, başkalarının hidayet ve doğru yolda gitmelerine vesile olan mânâsına gelen Mehdî, İslâmî bir terim olarak âhir zamanda geleceği müjdelenen, kendisine Allah tarafından özellikle doğru yol gösterilen, hakka yöneltilen, dinî noktalarda hata ve yanlışlıklardan korunan, insanları, bilhassa Müslümanları irşad eden, doğru yola sevk eden, zulüm ve haksızlıkların kol gezdiği bir dünyada adaleti tesis eden, âhir zamanda geleceği müjdelenen Âl-i Beytten büyük bir zâttır. Mehdî yazdığı eserlerle, inançsızlık içerisinde bulunanları, îmanı şüphe ve tereddütte olanları kurtaracak, mü'minlerin îmanlarını takviye edecek büyük bir âlimdir.

Lisanü'l-Arap'ta Mehdînin, doğru yola erişmiş, hidayeti bulmuş olan; kendisine Allah tarafından doğru yol gösterilen kimse diye tarifi yapılmaktadır. (İbni Manzur, Lisanü'l-Arap, (İbni Manzur, h-d-y md), 15:354.)

Bu mânâda doğru yolda giden her Müslüman bir mehdîdir. Hz. Ali (ra)'ye hem doğru yolu gösterici anlamında hâdî, hem de mehdî denildiğini biliyoruz. (İbnü'l-Esir, Ebû's-Saadât el-Mübarek bin Muhammed el-Cezerî, Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahabe, I-VIII (Kahire: ts), 4:31.)

Dört halife ve onların yolunda gidenler de mehdiyyûn, yani mehdîler olarak anılmışlardır. Nitekim Resûl-ü Ekrem (a.s.m.)

“Sizi sünnetime sımsıkı sarılmaya, raşid ve mehdî halifelerimin yolunda gitmeye teşvik ederim.” (Tirmizî, İlim: 16; İbni Mâce, Mukaddime: 6; Ebû Davud, Sünnet: 5) buyurarak, onların yolunda gitmeyi tavsiye etmişlerdir.

Hz. İbrahim (a.s.), Hz. Muhammed (asm), Dört Halife, Hz. Hüseyin (ra), Süleyman bin Abdülmelik ve bazı Abbasî halifelerine Mehdî denildiğini de biliyoruz. (İbnü'l-Esir, A.g.e., 4:31.)

Bâzıları Mehdî ile ilgili hadislerin zayıf olduğunu iddiâ ederler. Ancak hadis uzmanları zayıf rivayetlerin varlığını kabul ederlerse de hadis literatüründe Mehdî meselesinin gerek isim ve gerekse mefhum olarak varlığını inkâr etmenin mümkün olmadığı kanaatindedirler. Zira ashabın en tanınmış kişileri rivayet eder. Hz. Ali, İbn Abbas, İbn Ömer, Talha, İbn Mes'ud, Ebu Hureyre, Enes b. Malik, Ümmü Seleme, Ebu Said el-Hudrî, Ümmü Habibe, Sevban, Kurre b. İyas, Abdullah b. el-Haris b. el-Cez' ve Ali el-Hilâlî gibi raviler bulunmaktadır. Ebu Davud, Tirmizî, İbn Mace, Bezzar, Hakim, Taberanî gibi meşhur hadîs imamları tarafından tahric edilmiştir. Hadîslerde bir ibham görülüyorsa da bu hadîslerin zayıflığından değil, nübüvvet dilinin vecizliğindendir. Böylesine şöhret kazanmış ve ümmet tarafından kabul görmüş olmasındandır ki Kettanî gibi zatlar bunların mütevatiru'l ma'na olduğunu söylemişlerdir. (el-Ket-Tanî, Nazmu'l Mütenasir, s. 1446, Halep, ts; Süleyman Uludag, İslam'da İnanç Konuları, s. 438.)

Mesih ve Mehdi hakkında **Ebûbekir Sifil** de şunları söylemektedir:

“Son zamanlarda kıyamet alametleri cümlesinden olarak Mesih ve Mehdi inancının sıklıkla tartışma konusu yapıldığı dikkatinizi çekmiştir. Gerek akademik çevrelerde gerekse halk arasında - medyanın da katkılarıyla- bu meseleler üzerinde zaman zaman hayli ateşli tartışmalar cereyan ediyor.

Masih ve Mehdi meselesi elbette sebepsiz, durduk yere tartışma gündemine sokulmuyor. Tıpkı daha pek çok benzerleri gibi... Farklı kesimlerin bu tartışmalar üzerinden farklı beklentileri bulunduğunu anlamak zor değil. Ancak biz bu yazıda konunun bu yönünden ziyade, İslâm'da Mesih ve Mehdi inancının bulunmadığını söyleyenlerin ileri sürdüğü gerekçeler üzerinde duracağız.

Ehl-i Sünnet'in konuyla ilgili kabulleri akaid/kelam kitaplarında, hadis şerhlerinde ve tefsirlerde detaylarıyla zikredilmiştir. Hatta genel olarak kıyamet alametleri, özel olarak da Mesih ve Mehdi konusunda müstakil kitap ve risaleler kaleme alınmıştır. Ancak günümüzde bu konuyla ilgili olarak birçok yeni soru işaretinin ve tereddüdün izhar edilmiş olması, ulemanın ortaya koyduğu hususların, mezkûr soru ve tereddütleri ortadan kaldıracak şekilde yeniden ifade edilmesini gerekli kılmaktadır.

Soru işaretleri

İslâm'da Mesih ve Mehdi inancına yer olmadığını söyleyenlerin hareket noktalarını şu şekilde maddeleştirebiliriz:

1. Kur'an'da kıyametin ansızın kopacağı haber verilmektedir. **En'am Suresi'nin 31, A'raf Suresi'nin 187, Yusuf Suresi'nin 107. ayetlerinde** ve aynı muhtevadaki daha pek çok ayette bu husus açıkça görülebilir. O halde kıyametin bir takım “alametlerinin” bulunduğunu söylemek ve buna inanmak Kur'an'a aykırıdır. Zira kıyamet kopmadan önce birtakım alametler ortaya çıkacaksa, kıyametin “ansızın” kopması söz konusu değil demektir ki, bu durum Kur'an'la açık bir çelişki oluşturur.
2. Mehdi ve Mesih inancı İslâm'a diğer din ve kültürlerden geçmiştir. Bunun en önemli delili, İslâm'dan önceki dinlerde ve inançlarda da bir “kurtarıcı Mesih/Mehdi” inancının bulunmasıdır.
3. Ne Mesih ne de Mehdi Kur'an'da zikredilmemektedir.
4. Efendimiz s.a.v.'in gaybı bilmediği Kur'an'da açıkça zikredilmiştir.

“De ki: Size, ‘Allah’ın hazineleri elimdedir’ demiyorum. Gaybı da bilmem. Size, ‘Ben meleğim’ de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunana uyarım...” (En'âm, 50)

Ve

“Gaybın anahtarları O'nun katındadır. Onları ancak O bilir.” (En'âm, 59)

Ayetleri ve benzerleri bu hususu ifade etmektedir. Kıyametten önce birtakım şeylerin meydana geleceğini söylemek, gaybden haber vermektir. Dolayısıyla Efendimiz s.a.v.'in bunları bildiğine ve söylediğine inanmak Kur'an'a aykırı düşer.

Kur'an ve Kıyamet Alametleri

Bu soruları aynı sıra içinde cevaplayacak olursak:

1. Kıyametin ansızın kopacağının Kur'an'da birçok ayette ifade buyurulduğu doğrudur. Ancak dikkat edilecek olursa, bu ayetlerin istisnasız hepsi inkârcılardan bahsetmekte, kıyametin onların üzerine ansızın kopacağı bildirilmektedir. Dolayısıyla Kur'an'ı da, Efendimiz s.a.v.'i de inkâr edenler için kıyametin alametlerinin herhangi bir anlamı yoktur. Kıyamet alametlerinin anlamı biz müminler içindir.

Bu söylediğimizin en büyük delili, yine bizzat Kur'an ayetleridir. Yukarıdaki iddiada bulunanlar, Kur'an'ı iyi tetkik ettiklerinde görecektir ki, Kur'an'da kıyametin birtakım alametlerinin bulunduğu açık bir şekilde zikredilmektedir. Mesela **Muhammed Suresi'nin 18. ayetinde** şöyle buyrulur:

“Onlar kıyametin kendilerine ansızın gelmesinden başka bir şey beklemiyorlar. İşte muhakkak onun alametleri gelmiştir. (Kıyamet) kendilerine gelip çatinca ibret almaları neye yarar?”

Dikkat edilecek olursa bu ayet de inkârcıları bahse konu etmekte, üstelik de kıyametin alametlerinin geldiğini açıkça bildirmektedir.

Aralarında Elmalılı'nın da bulunduğu müfessirler burada ifade buyurulan alametlerin, **Rasul-i Ekrem s.a.v. Efendimiz'in risaleti, ayın ikiye yarılması... gibi hususlar olduğunu belirtmişlerdir ki, bunların kıyametin “uzak alametleri” olduğunu söylemek -Allahu a'lem- yanlış olmaz.** Zira aşağıda zikredeceğimiz ayette de kıyametin alametlerinden bahsedilmekte, ancak o alametler geldiğinde iman edenin imanının kendisine bir fayda sağlamayacağı bildirilmektedir:

“Rabbinin bazı alametleri geldiği gün, önceden inanmamış ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imanı bir fayda sağlamaz.” (En'âm, 158).

Bu ayette ifade buyurulan alametlerin de “yakın alametler” olduğunu söylemek mümkündür. Daha önce iman etmemiş yahut imanında gerekli samimiyeti göstermemiş, salih ve faydalı amel işlememiş olanlar için bu “yakın alametler” zuhur ettiğinde iman etmek artık bir fayda sağlamayacaktır. Kurtubî ve sair müfessirler, burada güneşin batıdan doğmasının kastedilmiş olabileceğini belirtmişlerdir.

Zikrettiğimiz bu iki ayetin ne anlattığı konusunda farklı şeyler söylemek de mümkündür. Biz, tercih edilen tefsirleri ifade ettik. Ancak her halükârda bu ayetlerin, kıyametin birtakım alametlerinin bulunduğunu açıkça ortaya koyduğu hususu inkâr edilemez bir gerçektir.

Şu hâlde Kur'an'da kıyametin ansızın geleceğinin belirtildiği, dolayısıyla onun birtakım alametlerinin bulunduğunun söylenmesinin Kur'an'a aykırı olduğu tezi hiçbir şekilde geçerli değildir.

Mesih ve Mehdi inancı İslâm'a dışarıdan mı sokuldu?

2. İslâm'dan önceki birtakım dinlerde ve inanç sistemlerinde Kurtarıcı Mesih/Mehdi inancı bulunduğu doğrudur. Sadece Yahudilik ve Hristiyanlıkta değil, Sümerler 'de dahi bu inancın bulunduğu bilinmektedir. **Ancak başka dinlerde şu veya bu şekilde bulunması, Mesih ve Mehdi inancının İslâm'a dışarıdan geldiğini göstermez.**

Hz. İsa Mesih a.s.'ın ölmediği, kendisini öldürmek isteyen Yahudilerin elinden Allah Tealâ tarafından kurtararak göğe çekildiği, Kur'an'ın delaleti ve mütevatir Sünnet'in açıkça haber vermesiyle bilinmektedir. Mehdi ise Hz. İsa a.s.'ın gökten ineceğini anlatan rivayetlerde geçmekte, ayrıca müstakil rivayetlerde de Efendimiz s.a.v.'in soyundan geleceği ve ahir zamanda Ümmet-i Muhammed'in işlerini tedvir edeceği haber verilmektedir.

Burada bir noktanın altını **kalin bir çizgiyle çizelim**: Gerek Mesih ve Mehdi konusunda, gerekse daha farklı meselelerde inkâr tarafını tutanların ilk sığındığı, bunların İslâm'a dışarıdan girdiği iddiasıdır. Böyle bir şeyin mümkün olabilmesi için her şeyden önce sosyal, siyasal ve kültürel şartların elverişli olması gerekir. Daha açık söylemek gerekirse, Müslümanların herhangi bir inanç unsurunu dışarıdan aldığını söyleyebilmek için, olağanüstü bir dinî ve toplumsal zaaf içinde bulunmuş olmaları gerekir. Ancak böyle bir durumda İslâm Ümmeti'nin hâkim milletlerin dinî inançlarından ve kültürlerinden etkilendiğini söylemek inandırıcı olabilir.

Ne var ki, Mesih ve Mehdi ile ilgili rivayetlerin yer aldığı hadis kitaplarının ve itikadî metinlerin vücuda getirildiği zaman dilimine baktığımızda şunu görüyoruz: İslâm bütün izzet ve ihtişamıyla bölgesinin ve hatta dünyanın her bakımdan en güçlü devletidir. Yahudi ve Hristiyanlar ancak “zimmî” statüsüyle İslâm devletinde yaşayabilmektedir. Müslümanların “hâkim”, diğerlerinin “mahkûm” olduğu bir zaman diliminde derlenen eserlere herhangi bir yabancı unsurun, üstelik de “itikadî bir kabul olarak” girmesi bu şartlar altında nasıl mümkün olabilmiştir acaba?!

Diğer din ve inanç sistemlerindeki Mehdi ve Mesih inancının genellikle toplumun zayıf düştüğü, insanların her şeyden ümit kesip çaresizlik içinde bir “kurtarıcı” beklediği durumlarda baş gösterdiği bilinmektedir. Oysa yukarıda da söylediğimiz gibi bu konudaki rivayetlerin derlendiği dönemde Müslümanlar izzet ve şehametın zirve dönemlerinden birisini yaşamaktaydı. Böyle bir durumda kim, niçin “kurtarıcı” beklesin ki?

Mehdi inancının Ehl-i Sünnet’e Şia’dan geçtiğinin ileri sürülmesinin de ciddiye alınacak yanı yoktur. Zira Şia, 12. İmam olarak kabul ettiğı Muhammed b. el-Hasan el-Askerî’nin,

260/873 yılında 5 yaşındayken gaybete girdiğini (gayb alemine çekildiğini) ve kıyamete yakın ortaya çıkacağını söylerken, Ehl-i Sünnet inancında “gaybet”e yer yoktur. Mehdi, olağanüstü özelliklere sahip birisi değildir. O, bu ümmetin tarih boyunca yetiştirdiğı büyük insanlardan birisi olarak doğup büyüyecek ve zamanı geldiğinde hayatın tabii akışı içinde görevini icra edecektir.

Kaldı ki Mehdi ile ilgili rivayetlerin, Muhammed b. el-Hasan el-Askerî daha dünyaya gelmeden önce kaleme alınmış -Abdürrezzâk’ın el-Musannef’i, Ahmed b. Hanbel’in el-Müsned’i gibi- hadis eserlerinde yer almış olması, konunun Şia ile irtibatlandırılmasını imkânsız kılmaktadır.

“Kur’an’da yoksa İslâm’da da yoktur” anlayışı

3. Mesih ve Mehdi meselesinin Kur’an’da yer almadığı gerekçesiyle inkâr edilmesi de bir başka problemli bakış açısının ürünüdür. Bu bakış açısına göre herhangi bir şey Kur’an’da açık bir şekilde yer almıyorsa İslâmî değildir, reddedilmelidir.

Oysa böyle bir düşünce öncelikle Kur’an’ın kendisine aykırıdır. Zira Sünnet, Kur’an’ın mücmel (detay vermeyen) ayetlerini tafsil ve müphem (anlamı ilk bakışta anlaşılmayan, kapalı) ayetlerini açıkladığına göre, kıyamet alametleriyle ilgili ayetlerin beyan ve tafsilinin de Sünnet tarafından yapılmış olmasında garipsenecek bir durum yoktur. Zira Efendimiz s.a.v.’in en temel görevlerinden birisi Kur’an’ın “tebliğı” ise, bir diğeri de “açıklanması”dır. (Nahl, 44, 64)

Bu cümleden olarak Efendimiz s.a.v.’in kıyamet alametleriyle ilgili ayetleri beyan ve tafsil etmiş olması da son derece tabiidir. Nitekim bir keresinde Sahabe’den bazılarının bulunduğu bir meclise gelen Efendimiz s.a.v. ne yaptıklarını sorduğunda, “Kıyametten bahsediyoruz” cevabını alınca şöyle buyurdu: *“Siz onun öncesinde 10 alamet görmedikçe kıyamet kopmayacaktır...”* Burada Efendimiz s.a.v, **duman, Deccal, Dâbbe-i Arz, güneşin batıdan doğması, Hz. İsa a.s.’ın nüzulü, Ye’cüc-Me’cüc, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında bir yer batması ve Yemen’den, insanları önüne katarak sürükleyen bir ateşin çıkmasını zikretmiştir.** (Müslim)

İşte bu, yukarıdaki 1. maddede zikrettiğimiz **En’âm 158** ayetinin tefsiri sadedinde irat buyurulmuş hadislerden sadece birisidir. Hadis kitaplarının “Eşrâtu’s-Sâ’a”, “Fiten”, “Melâhim”... gibi bölümlerinde yer alan ve kıyamet kopmadan önce meydana gelecek hadiseleri anlatan rivayetlerin tamamını bu bağlamda düşünmek gerekir ki, ulema bu hadislerin **mütevâtir** olduğunu ifade etmiştir.

Öte yandan, **“Kur’an’da geçmiyorsa kabul etmem”** anlayışında olanlara şunu sormak gerekir: **“Cuma namazı”, “Bayram namazı”, “Cenaze namazı” adı altında kıldığımız namazların hangisi Kur’an’da mevcuttur?** Namaz, zekât, hac gibi temel ibadetlerin ne zaman ve nasıl yerine getirileceğı konusunda Kur’an’da bir açıklama var mıdır? Bütün bu hususlarda ve burada zikretmediğimiz daha pek çok meselede Sünnet’le amel etmekten başka bir yol var mıdır?

Bu sorunun cevabı ne ise, Mesih ve Mehdi hadislerinin kabulü konusundaki cevap da odur.

Efendimiz s.a.v. ve gayb bilgisi

4. Efendimiz s.a.v.'in gaybı bilmediği iddiasına delil olarak ileri sürülen birçok ayet bulunduğunu biliyoruz. Bunları tek tek ele alıp cevaplandırmak ve konuyu detaylı olarak tartışmak bu yazının çerçevesini aşacağı için, biz burada bu itiraza genel bir cevap vermekle yetineceğiz.

Kur'an'da Allah Tealâ'nın, bazı gaybî bilgileri bazı kullarına bildirdiğini açıkça gösteren ayetler vardır. Mesela Hızır a.s. ile ilgili kıssayı anlatan ayetler bunlardandır. Ulû'l-azm bir peygamber olan Hz. Musa a.s.'in dahi muttali kılınmadığı bir takım gaybî bilgileri onun bildiğini Kehf Suresi'nin 65 ve devam eden ayetlerinden öğreniyoruz.

Öyleyse “*De ki: Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka bilen yoktur.*” (Neml, 65) ayeti gibi gaybı Allah Tealâ'dan başkasının bilmediğinin ifade buyurulduğu ayetleri şöyle anlamak gerekir: “**Yerde ve gökte hiçbir varlık, Allah Tealâ tarafından bildirilmedikçe, kendiliğinden gaybı bilemez.**” Yukarıdaki örnekte geçtiği gibi nasıl ki Hızır a.s. gaybî bilgileri Allah Tealâ'nın bildirmesiyle biliyor idiyse, işte Efendimiz s.a.v. de kendisine bildirilen gaybî haberleri öyle biliyordu.

Nitekim

“Allah müminleri (şu) bulunduğunuz durumda bırakacak değildir. Sonunda murdarı temizden ayıracaktır. Bununla birlikte Allah size gaybı da bildirecek değildir. Fakat Allah, elçilerinden dilediğini seçer (ve gaybı ona bildirir).” (Âl-i İmran, 179)

Ayeti de Allah Tealâ'nın, bazı gaybî haberleri, seçtiği bazı elçilere (melek ve peygamberlere) ilettiğini ifade etmesi bakımından mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

Yine bu cümleden olarak Efendimiz s.a.v.'e Kur'an dışında da vahiy geldiğini gösteren ayetler bulunduğu vakıasını da hatırdan çıkarmamak gerekir. Kur'an'ın beyan ve tefsiri ve hayata aktarılması bağlamındaki hadislerin “Kur'an dışı vahiy” olduğu İslâm alimlerinin genel kabulüdür. Dolayısıyla bir takım gaybî hususların ve bu arada Mesih/Mehdi ile ilgili haberlerin Efendimiz s.a.v.'e bu Kur'an dışı vahiyler cümlesinden olarak iletildiğini söylemek, gerçeğin ifadesi olacaktır.”

Netice

Burada ele aldığımız hususların her biri, hakkında müstakil kitaplar yazılacak kadar önemlidir. Nitekim gerek geçmişte gerekse günümüzde bu hususlarda pek çok kitap ve risale kaleme alınmıştır. Mesih/Mehdi konusunda kaleme alınmış eserler ve ilgili rivayetlerin durumu kısaca şöyledir:

Hadis ilminin birçok otoritesi, Hz. İsa Mesih a.s.'in nüzulü (kıyamete yakın yeryüzüne inmesi) ve Mehdi hadislerinin “mütevâtir” olduğunu belirtmiştir. Ezcümle hepsi de hadis hafızı olan Muhammed b. el-Hüseyin el-Âburî, müfessir Kurtubî (et-Tezkire, 651), İbnu'l-Kayyım (el-Menâru'l-Münîf, 142), el-Mizzî (Tehzîbu'l-Kemâl, XXV, 149), İbn Hacer (Fethu'l-Bârî, VI, 493; Tehzîbu't-Tehzîb, IX, 126), es-Sehâvî (Fethu'l-Muğîs, III, 43) ve daha birçok alim, Mesih ve Mehdi hadislerinin tevatür seviyesinde olduğunu söylemiştir.

Ayrıca gerek genel olarak “kıyamet alametleri”, gerekse Hz. İsa Mesih a.s.'in nüzulü ve Mehdi konusunda müstakil eser veren el-Berzencî (el-İşâ'a, 112), es-Sefârînî (Levâmi'u'l-Envâr, II, 84), eş-Şevkânî ve el-Kinnevcî (el-İzâ'a, 61-2), el-Heytemî (el-Kavlu'l-Muhtasar, 17-8), el-Kevserî (Nazratun Âbire, 55) gibi ulema bu hadislerin mütevâtir olduğunu açıkça ifade etmiştir.

el-Kettânî, mütevâtir hadisleri zikretmek masadıyla kaleme aldığı Nazmu'l-Mütenâsir'inde (236 vd.) Mehdi hadislerinin 20 sahâbi tarafından nakledildiğini belirtmiştir. Bu sahâbîlerden bazılarının, konu hakkında birden fazla rivayet naklettiğini burada belirtelim.

el-Arfu'l-Verdî isimli risalesinde (el-Hâvî içinde, II, 123 vd.) es-Süyûtî, konuyla ilgili merfu hadisler yanında mevkuf ve maktu hadislere (Sahabî ve Tabîî sözlerine) ve daha sonraki nesillerden bu konuda gelen ifadelerle de yer vermiştir ki, toplamı -hızlıca yaptığım numaralandırmaya göre- 244'tür.

Ali el-Müttakî, es-Süyûtî'nin eserlerinden istifadeyle hazırladığı el-Bürhân'da bu rakamı daha da yukarıya çıkarmış ve her türden 300 civarında rivayet derlemiştir. Konuyla ilgili rivayetlerin tamamının sahih ve bağlayıcı olduğunu söyleyebilir miyiz? Bu sorunun cevabını "hayır" olarak versek bile, bu durum şu gerçeği değiştirmeyecektir: İslâm'ın ilk kuşaklarında Mesih ve Mehdi meselesi, yaygın olarak bilinen, inanılan ve dilden dile dolaşan bir meseledir ki bu kadar rivayete konu teşkil edebilmiştir."

Soru: Hocam hastalıklar, belâ ve musîbetler, Şeytanlara ve Cinlere karşı tavsiye edilen Kur'an'daki şifâ âyetlerini paylaşıyor mısınız? Böylece bütün kardeşlerimiz de istifâde etmiş olurlar.

Cevap: Hazret-i Ayşe'den rivayete göre Nebiyy-i Ekrem kendilerine bir hasta getirildiğinde şöyle duâ ederlerdi;

Türkçe Okunuşu: **Ezhibil-be'se rabben'nasi eşfi ve enteş'şafi la şifae illa şifauke şifaen la yugadiru sekamâ**

"Bu hastalığı gider ey insanların Rabbi! Şifâ ver, çünkü şifâ verici sensin. Senin vereceğin şifâdan başka şifâ yoktur. Öyle şifâ ver ki hiçbir hastalık bırakmasın."
(Buhârî, Merdâ, 20; Müslim, Selâm, 46; Ebû Dâvud, Tıbb, 18, 19)

Yine Hazret-i Ayşe'den rivayete göre Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, kendisine bir hastanın şifâ bulması için duâ talebedildiği zaman:

Türkçe Okunuşu: **Bismillahi turbetu ardina ve rîkatu ba'dina yüşfâ sekîmuna bi-izni rabbina.**

"Allah'ın adıyla duâya başlarım. Bizim yerimizin toprağı ve birimizin tükrüğü vesilesiyle Allah'ın izniyle hastamız şifâ bulur." (Buhârî, Tıbb, 38; Müslim, Selâm, 54; Ebû Dâvud, Tıbb, 19)

DİŞ AĞRILARI İÇİN

Nebiyy-i Ekrem şöyle buyururlardı:

"Ağrıyan dişinin üzerine şehâdet parmağını koyup Yâsin-i şerîfin son tarafını nihayete kadar oku, biiznillah teâlâ şifâ bulur." (Suyûtî, el-Câmi'us-Sağîr, no: 5218)

VUCUDDAKİ AĞRILAR İÇİN

Türkçe Okunuşu: **Euzu bi izettillahi ve kudretihi min şerri ma ecidu.**

"Sağ elini vücudunda rahatsız olduğun mahalle koyup yedi defa mesh eyle ve her meshte: «Hissettiğim bu hastalığın şerrinden Allah'ın izzetine ve kudretine sığınırım!» de. Biiznillahi Teâlâ şifâ bulursun." (İbn Hanbel, IV, 217)

PEYGAMBERİMİZ HASTA OLDUĞUNDA OKUDUĞU DUA

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz rahatsızlandıkları zaman onu Cibril (a.s.) tedavi eder ve:

Türkçe Okunuşu: **Bismillahi arkıyke min kulli şeyin yu'zike min şerri kulli nefsin ev aynin hasidin, Allahu yeşfike bismillahi arkıyke.**

"Allah'ın ismiyle seni rahatsız eden her şeyden sana okurum. Her nefsin veya hasetçi her gözün şerrinden Allah sana şifâ versin. Allah'ın adıyla sana okurum."
derdi. (Müslim, Selâm 40)

Peygamberimiz bir rahatsızlıkları olduğu zaman Muavvizeteyn sûrelerini okur, kendi üzerine üfler ve onu eliyle üzerinden silerdi. Ve şöyle buyurlardı:

Türkçe Okunuşu: **Bismillahi Allahümme dâvini bi devaïke veşfini bi şifaike ve ağnini bi fadlike ammen sivâk vahzer anni ezake.**

ŞİFA VEREN DUA

"Allah'ın ismiyle. Ey Rabbim! Beni kendi devân ile tedavi et, bana kendi şifân ile şifâ ver ve beni kendi fazlınla Senden başkalarından müstağni kıl ve beni ezalardan uzak tut." (Heysemî, X, 180)

Henüz eceli gelmemiş bir hastayı ziyaret eden bir mü'min yedi defa:

Türkçe Okunuşu: **Es-elullahil-azime rabbel arşil aziim en yeşfiyeke.**

"Büyük Allah'tan, büyük Arş'ın Rabbi Allah'tan sana şifâ vermesini istiyorum!" derse muhakkak afiyet bulur. (Ebû Dâvud, Cenâiz, 8; Tirmizî, Tıbb, 32; İbn Hanbel, I, 239)

Sabah akşam mutlaka okunması gereken duâ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا يَضُرُّهُ عَدُوٌّ نَزَّيْ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

Türkçe Okunuşu

"Bismillâhillezi lâ yedurru ma'asmihi şey'ün fil ardi ve lâ fissemâi ve hüves-semi'ul alim."

Anlamı

Allah'ın yüce ismine sığınana yerde ve gökte hiçbir şey zarar veremez! O, her şeyi işitir ve her şeyi bilir.

Hadis-i şerifte buyuruldu ki: *Bu duayı sabah üç kere okuyana, akşama kadar, akşam okuyana da, sabaha kadar hiç bela gelmez.*" (İbni Mace)

Sabah-akşam, 3 defa, "Bismillâhillezi lâ yedurru maasmihi şeyün fil erdi velâ fissemâi ve hüvessemiulalim" okuyan, büyücü ve zalimden emin olur. [İbni Mace]

CİN VE ŞEYTANLARIN ŞERRİNDEN KORUNMAK İÇİN

Allah Teâlâ Kur'an'ında şöyle buyuruyor:

وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَخْضُرُونِ وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ

"Ve de ki: Rabbim şeytanların dürtüklemelerinden sana sığınırım ve onların yanımda bulunmalarından sana sığınırım." (Müminun, 23/97-98)

Efendimiz (s.a.v.) mescide girdiği zaman, "Euzu billahil azimi ve bi vechihil kerimi ve sultânihil kadimi mineşşeytanirracimi" duasını okur ve şöyle buyurlardı. "Bu duayı okuyan için şeytan der ki, 'O kimse günün diğer vakitlerinde de benim şerrimden muhafaza edilir.'" (Ebu Davud, Salat, 446)

Bir başka Hadis-i Şerif'te...

"Sûre-i Bakara'da Kur'an'ın baş tacı, efendisi vardır. Hangi evde okunursa şeytan o evden çıkar, o da Ayet-el Kürsi'dir." (bk. Cami'ussağir, 2/47, no.1289)

Sûre-i Bakara'nın sonunu (**Amener Rasulu**) okumak. Ebu Mesud (r.a.)'dan; Efendimiz (s.a.v.) buyurmuştur:

"Bakara sûresinin sonunda iki ayet vardır ki, kim onları bir gece okursa, bunlar ona kâfi gelirler. Kötülük ve şerri def ederler." (Buhari, Fezailü'l-Kur'an, 10, 17)

Peygamberimiz (s.a.v.) buyurdular ki:

"Allah'ü Teala Bakara suresini iki âyetle sona erdirdi ki, bunları bana Arş'ın altındaki bir hazineden verdi. Bunları öğreniniz, kadınlarınıza, oğullarınıza öğretiniz, talim ediniz. Çünkü bu iki ayet: hem bir salât (namazda okunan Kuran) hem bir Kur'an (ayetleri), hem de bir duadırlar." (Müsned, 4/147, 151, 5/180; Hakim, Müstedrek, 1/562)

Bu iki ayet, bir evde 3 gece okunursa, şeytan o eve yaklaşamaz." (Tirmizi, Fedailül-Kuran, 4; Beyhaki, Şu'abül-İman, 2/460)

Ebü'd-Derdâ 'nın Duası

Bir gün ashab-ı kiramdan Hz. Ebü'd Derda (ra)'ın evinin bulunduğu mahallede yangın çıktı. Kendisine haber verdiklerinde; "**Allah benim evimi yakmaz.**" dedi, telaşlanmadı. Nitekim yangın onun evine yaklaşıncı söndü. Bu vaziyet, kendisine haber verilince, "**Ben, bunu biliyordum.**" dedi. Bunun üzerine "**Ne acaip sözlerin!**" dediklerinde şöyle cevap verdi:

Ben Resullullah (sav)'in şöyle buyurduğunu işittim: **Şu duaya gece ve gündüz devam eden kimseye hiçbir şey zarar vermez.**

اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ عَلَيَّ تَوَكَّلْتُ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ
مَا سَاءَ اللَّهُ كَانَ وَمَا لِي يَنْشَأَ لِي يَكُنْ عَلَيَّ إِنْ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ عَظِيمًا وَأَخَصَّ كُلَّ شَيْءٍ عِنْدَ اللَّهِ إِلَيَّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ
شَرِّ نَفْسِي وَمِنْ شَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Okunuşu

"Allâhümme ente rabbî lâ ilâhe illâ ente. Aleyke tevekkeltü ve ente rabbü'l-arşî'l-azîm. Lâ havle velâ kuvvete illâ billahî'l-aliyyî'l-azîm. Mâşâallâhü kâne ve mâ lem yeş'e lem yekün, Ağlemü enna'llâhe alâ külli şey'in ilmen ve ahsâ külli şey'in adedâ. Allâhümme innî eüzü bike min şerri nefsi ve min şerri küll-i dâbbetin ente âhîzün bi nâsiyetihâ. İnne rabbî alâ sıratin müstakîm." (Taberânî)

Türkçesi: "Ey Allah'ım! Sen benim Rabb'imsin! Senden başka ilah yoktur. Ben sadece sana dayanıp güvendim. Sen yüce arştın sahibisin! Allah neyi dilerse o olur; dilemedikleri ise olmaz. Günahlardan dönüp ibadetlere yöneliş ancak yüce ve büyük olan Allah'ın kuvvet ve kudretiyledir. Ben biliyorum ki Allah'ın her şeye gücü yeter ve O'nun ilmi her şeyi kapsamaktadır. Ey Allah'ım! Ben nefsimin şerrinden sana sığınıyorum. Ayrıca perçemleri senin elinde olan diğer bütün canlılardan da sana sığınıyorum. Şüpheli yoktur ki benim Rabb'im dosdoğru bir yol üzerindedir." (Beyhaki, el-Esma ve's-Sıfat, hadis no: 344).

Nazar (göz değmesi), büyü ve sihir için Felak, Nas ve Âyet El Kursî'yi okuyunuz. Nazar için yine kalem sûresinin son iki âyeti olan şu âyetlerini okuyabilirsiniz:

Ve in yekadullezine keferu leyuzlikune biebsarihim lemma semiuz zikra ve yekulene innehuinnehu mecnunun vema huve illa zikrun lil alemin.

Anlamı: Gerçekten o küfredenler Kur' anı işittikleri zaman az kalsın seni gözleri ile yıkacaklardı. O mutlaka mecnundur diyorlar. Oysa Kur'an bütün alemler için uyarıcıdır. (Kalem suresi 51-52)

Şifâ âyetleri

* Tevbe Suresi 14 Ayet;

Kalbinde sıkıntı olanlar, inanç konusunda Şeytan'ın vesvesesine kapılanlar aşağıdaki iki âyeti sık sık tekrar etsinler.

وَيَنْفِصُ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ

"Ve yeşfi sudura kavmin mü'miniin."

"Allah, mümin bir topluluğun kalplerine şifa versin/gönüllerini ferahlatsın"

* Yunus Suresi 57;

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ
لِّلْمُؤْمِنِينَ

"Ya eyyühennasü gad caaetküm mev'izatün min rabbiküm ve şifâun lima fissuduri ve hüden ve rahmetün lilmü'miniin"

"Ey insanlar! Rabbinizden size bir öğüt, kalplerdeki hastalıklara bir şifa, inananlara bir rehber ve rahmet gelmiştir."

* Nahl Suresi 69;

Bal yiyecek olanlar balı yemeden önce aşağıdaki âyeti okusunlar:

يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ

"Yahrucü min bütunihâ şerabün muhtelifün elvânühü fihi şifâun linnasi."

"...Onların (arılardan) karınlarından renkleri çeşitli bir şerbet (bal) çıkar ki, onda insanlar için şifâ vardır..."

* İsra Suresi 82;

Herhangi bir hastalığı veya ağrısı olanlar aşağıdaki iki âyeti sık sık tekrarlasınlar:

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

"Ve nünezzilü minel kur'ani ma hüve şifâun ve rahmetün lil mü'miniin"

"Biz, Kur'ân'dan öyle bir şey indiriyoruz ki o, mü'minler için şifâ ve rahmettir..."

* Şuara Suresi 80;

وَإِنَّا مِرَضُوا فَهُوَ يَنْفِصُ

"Ve iza meridtü fehüve yeşfiin"

"Hastalandığım zaman bana şifâ veren O'dur."

Soru: Hocam mezuniyet törenlerinde cübbe ve kep giymenin bir sakıncası var mıdır?

Cevap: 12. yy. da ilk üniversitelerin açılmasıyla cübbe yani “akademik giysi” ortaya çıktı. Şimdilerde mezun olunca giyilen cübbe, o zamanlar üniversiteye başlamadan önce giyiliyor ve öğretim hayatı boyunca her türlü kurala uyacağına dair öğrenciler yemin ediyorlardı. O zamanlar dini kuralları oldukça önemseyen Hristiyanlar, öğrencilere giydirdikleri cübbelerin papazlarınkiyle aynı olmasından yanaydılar. Görüldüğü üzere giydiğimiz cübbeler papazların geleneksel kıyafetlerinden türemiş.

19.yy. başlarından itibaren cübbeler renk, şekil ve kumaş olmak üzere değişime uğradı. İngiltere ve Amerika'nın köklü kolejleriyle birlikte yaygınlığı fazlalaşan bu gelenek artık mezun olan öğrenciler tarafından giymeye başlandı.

Kep Fırlatma Nereden Çıktı?

1900'ler den sonra başa takılan kep artık yukarıya fırlatılmaya başlandı. 1912' de Amerikan Deniz Harp Akademisinin mezuniyetinde mezun olacaklar, dört yıl boyunca taktıkları harp okulu keplerini, memur şapkalarıyla değiştireceklerinden dolayı havaya fırlatarak artık ihtiyaçları olmadığını simgeleyen bir gösteriyle başlatmış oldular bu geleneği. Fikir babası Amerika olan, kep fırlatmayı bizde dahil olmak üzere sahiplendik. Aman eksik kalmayalım! Yalan değil, gerçekten heyecanı bambaşka fakat bir Hristiyan adeti olan bu eylemi bu kadar benimsememiz ne derece doğru siz cevaplayın?

Nitekim bununla ilgili bir haber şöyleydi:

Haçlı Batı kültürünün 'kep atma töreni' Pendik'te kaldırıldı

İstanbul Pendik'te kültürüne bağlı Müslüman talebeleri sevindiren bir karara imza atıldı. Alınan karara göre mezuniyet törenlerinde artık cübbe ve kep olmayacak. Haçlı Batı'nın özellikle anglo-sakson kültüründe akademik eğitim mezuniyetlerinin simgesi olan kep ve cüppe, eğitilmiş Katolik ruhban sınıfı geleneklerine dayanıyor.

İstanbul Pendik'te İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından tüm özel ve devlet okullarına gönderilen yazı ile mezuniyet törenlerinde kep atma ve cüppe giyme uygulamasına son verildi. Batı asimilasyonuna karşı gelerek kültür ve geleneklerine bağlı kalan Müslümanları sevindiren kararın gerekçesi ise “Öğrencilerin değer karmaşası ya da çatışması yaşamalarına fırsat vermemek” olarak açıklandı.

Söz konusu yazı İlçe Milli Eğitim Müdürü Coşkun Otluoğlu tarafından 16 Mart'ta tüm özel ve devlet okullarına gönderildi. (Yeni Akit Gazetesi; 28 Mart 2015 Cumartesi)

Kep ve cübbeye bakıldığında, ilk bakışta herkesin gördüğü, zaten aynı sonuca ulaşmakta, papaz kıyafeti hatırlanmaktadır.

Eğer böyleyse, yâni o cübbe ve kepler papaz kıyafetlerini simgeliyorsa, bir Müslüman bunları aslâ giyemez.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kredi kartlarında biriken puanların kullanılması sakıncalı mıdır?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, kredi kartlarının kendileri şâibeli iken verdikleri maksı puanlar da kirli paradır. Çünkü kredi kartlarına verdikleri maksı puanları faiz gelirlerinden vermektedirler. Bir Müslüman böyle kirli bir parayı alamaz.

Soru: Selamun aleykum hocam sessiz kılınması gereken bir namazı mesela öğle ve ikindi gibi kıraatını sesli okursak sehiv secdesi gerekli mi? Birde bu sesli ve sessiz okumadaki hikmet nedir acaba?

Cevap: Aleykum selam. Sessiz okunması gereken namazlarda sessiz okumak, sesli okunması gereken namazlarda sesli okumak vâciptir. Vâcibin terki ise sehiv secdesini gerektirir. İbâdetlerde hikmet ve sebep aranmaz. Şeriat koyucu sırf öyle istediği için yapılır.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Kürtaj caiz midir? Kadın gayrimeşru bir ilişkiden hamile kalmışsa bebeği aldırabilir mi?**

Cevap: Aleykum selam. Dindeki hükmü bakımından kürtaj, ananın veya bir başkasının maddî veya manevî müdahalesi ile cenînin rahimde veya dışarı çıkarılarak öldürülmesidir. Cenîn, hâmileliğin ilk gününden itibaren hâmile kadının rahmindeki çocuktur. Özellikle cerrahi tıbbın gelişmesinden önce ilkel yöntemlerle yapılan cenîn katli günümüzde, ameliyat ortamında ve -genellikle- doktorlar tarafından yapılmaktadır.

"Kur'an'ı Kerim'in Maide Suresi'nin 32. Ayetinin meali şudur:

"Kim masum bir insanı öldürürse tüm insanlığı öldürmüş gibi olur. Kimde masum bir insanı kurtarırsa tüm insanlığı kurtarmış gibi olur" (Maide 32)

Bu yüzden bir kadın tecavüze uğramış da olsa, gayri meşru ilişki de yapmış olsa bir çocuğu aldırması bir cinayettir. Kendisi bir günah işlemiştir ama doğacak olan çocuk masumdur.

Karınlarında taşıdıkları çocukların hiçbir günahı ve suçu yoktur. İslam açısından çocuğu aldırarak babası belli olmadığında caiz, olduğunda değil diye bir kaide yoktur.

Bir gayri meşru ilişkiden veya tecavüzcü birinden hamile kalmanın cezası Allah'ın kendisine can bahşettiği bebeğe ödetilemez. Bu durumda olan kadın bebeğini doğurur, acısını içine gömer, ama Müslüman, salih bir evlat yetiştirerek bu alçaklığa cevap verir. Bu, kadının zilleti kabul etmesi değil, eşref-i mahlûkat bir canlıyı ahsen-i takvim hale gelecek şekilde terbiye ederek kendisini ve çocuğunu izzet sahibi kılar. Hiçbir şekilde bebeğe sahip çıkamayacaksa bebeğini reddetme özgürlüğünü kullanır. Bu sefer bebeğin sorumluluğu farz-ı ayın olarak bütün topluma terettüp eder, **ama yine bebeğin hayatına son verilemez.**

Soru: **Selamun aleykum hocam. Güvercin beslemek, onunda oynamak caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam. Güvercin besleme alışkanlığı hakkında Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şiddetli bir üslup kullanmıştır.

Ebu Hurayra (radiyallahu anh) anlatıyor:

"Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bir güvercinin peşine düşüp onunla eğlenen bir adam görmüştü. "Bir şeytan bir şeytaneyi takib ediyor!" buyurdular." (Ebu Davud, Edeb 65, (4940); İbnu Mace, Edeb 44, (3765) ; Kutub-i Sitte, 5331)

Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), büyük adamın güvercinle eğlenmesini, boş, faidesiz ve malayani bulduğu için şeytana nisbet etmiştir; kendisine şeytan demiştir. Çünkü faidesiz bir meşguliyetle vakit geçirmektedir. Güvercine de şeytan demiştir. Zira adamı malayani bir meşguliyete çekmiştir, cihad, ilim, zikrullah, faydalı tefekkür ve musmir bir iş gibi her çeşit faydalı amelden alıkoymuştur. Bu çeşit hadiseler rağmen, İslâm âleminde, diğer bir kısım yasaklar gibi, güvercinle meşguliyetinde zaman zaman yaygın bir moda hâlini aldığı görülmüştür.

Nevevî der ki: "Yavru ve yumurta elde etmek veya yalnızlığa karşı unsiyet bulmak veya mektup taşıtmak gibi maksadlarla güvercin beslemek caizdir. Hiçbir keraheti yoktur. Fakat uğur çıkarmak maksadıyla onunla meşguliyet ise, sahih görüşe göre mekruhtur. Buna bir de kumar ve benzeri haramlar inzıam ederse, o kimsenin şahidliği reddedilir."

İbnu Hacer gibi bir kısım alimler, Enes'in küçük kardeşi Ebu Umayr' ın kuşla oynamış olmasına dair rivayetleri esas alarak, çocukların kuşla oynamasının caiz olduğuna hükmetmişlerdir; yeter ki eziyet etmesinler ve atış talimlerinde hedef olarak kullanmasınlar.

Âlimler, eğlence amaçlı yapılan işlerin, kişiye meşru bir faydası olması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Bu yüzden de "lehv" diye adlandırdıkları her türlü faydasız meşgaleyi mekruh görmüşlerdir. (Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybânî, el-Câmiu's-Sağîr, s. 262)

Hobi olarak/sırf eğlence olsun diye güvercin yetiştirme meselesi de meşru bir faydası olmayan eğlence/lehv kapsamındadır. Buna göre güvercin yarışmalarında bu kuşları yarıştırmak bir yana, bunları hobi olarak yetiştirmek de -kerahet derecesinde- caiz olmaz.

(Hatta kimi fıkıh kitaplarında güvercinle oynamak ve onları uçurmak "oyun" (la'b) olarak nitelendirilmiş ve bütün oyunların da haram olduğu ifade edilmiştir. İbni Mâce, el-Muhîtu'l-Burhânî, 8/314. Hadislerde belirtilen oyunların (la'b) haricindekilerin haram olduğunu nakledilmiştir. el-Kâsânî, Bedâiu's-Sanâî, 6/314-315)

Hatta âlimler hobi olarak güvercinlerle meşgul olan kimselerin şahidliklerini ve kendilerine selam verilmeyeceklerini de -"eğlence ile iştigal ettiği", "çatılardan insanların mahremelerini gördükleri" ve "başkalarına ait kuşları çektikleri" vb. gerekçelerle- reddetmişlerdir. (es-Serahsî, el-Mebsût, 16/131, İbni Mâce, el-Muhîtu'l-Burhânî, 8/314; Fetava'yı Hindiyeye)

Yumurtası için ve posta güvercini yetiştirmek maksadıyla güvercin edinmekte de bir sakınca yoktur. (Ali el-Kârî, Mirkâtu'l-Mefâtih, 8/336)

Soru: Selamun aleykum hocam: 400 gram altınım var. Ne kadar zekât vermem gerekir?

Cevap: Aleykum selam. Altın, gümüş, para ve ticâret mallarının zekâtı yüzde iki buçuktur. Buna göre, sizin 400 gram altınınız olduğuna göre zekâtı 10 gram altındır. İsterseniz o 400 gram altından 10 gram kesip altın olarak zekâtını verirsiniz isterseniz 10 gram altın kaç Türk lirası yapıyorsa o kadar Türk lirasını zekât verirsiniz. Mesela eğer sizin altınlarınız bilezik veya burma ise onlar genellikle 22 ayardır. 22 ayar altının gramı 203 TL. $203 \times 10 = 2030$ TL. Siz 400 gram altına 2030 TL. zekât vereceksiniz. Cevap burada bitmiştir.

Rasûl-i Ekrem'e Salavat Getirmek.

NEREDE OLURSANIZ OLUN SİZİN SELAMINIZ BANA ULAŞIR.

Hadis-i Şerifte:

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz- buyurdular:

«Ümmetimden bir kimse var ki, o sırat köprüsünün üzerinde yürürken bazan (ayakta) yürür. Bazan ayağı sürçüp yere kapanır. Bazan da sürünerek yürür, bazan da emekleyerek yürür. Derken (onun vaktiyle) bana okuduğu salât ve selâmı yanına gelerek, elinden tutar ve onu sırat köprüsünden geçirinceye kadar ona refakat eder.»

Hasan bin Ali radiyallahu anhüma'dan rivayet edilmiştir.

– Mescide girdiğin zaman Peygamber sallallahu aleyhi vesellem'e, salât ü selâm getir. Çünkü Rasûlullah:

– Benim kabrimi bayram (ziyaretliği) edinmeyin. Evlerinizi de kabristan yapmayın (hiç salâtü selâm getirmemekle). Nerede olursanız olun bana salât ü selâm getiriniz. Zira siz nerede olur iseniz olun, sizin salât ü selâmınız bana ulaşır" buyurmuşlardır. (Şerh c.3 shf.548)

Soru: İşçi ve Memur Cuma'yı Terk edebilir mi?

Cevap: "İşveren işçiyi cumadan alıkoyabilir mi?" Bu mesele hakkında farklı görüş ve ihtihadlar olmuştur:

a) İmam Ebû Hafs'e göre, müstecir ecîri (işveren işçiyi) Cuma'ya gitmekten alıkoyabilir.

b) Ebû Ali Ed-Dakkak'a göre, şehir ve kasabalarda işveren iş-çiyi cumadan alıkoyamaz. Ancak işçinin cumada harcadığı zaman hesaplanarak ücretinden kesilebilir. (El-Muhit / Serahsî - Fetâvâ-yi Hindiyye : C. 1, S. : 144)

Fıkıhta güvenilir metinlerin zahiri, Ebû Ali Ed-Dakkak'ı destek-ler anlamdadır.(BahurRâik / İbn Nüceym.) Nitekim bu konuyla ilgili hadîste işverenin böyle bir yetkisi bulunduğuna işaret dahi edilmemiştir:

«Allah'a ve âhiret gününe inanan kimseye cuma farzdır. Me-ğer ki yolculuk halinde olan veya köle, çocuk, kadın ve hasta buluna-na o takdirde farz değildir. Kim bir takım eğlence veya ticaretten do-layı cumaya gitmeyip kendini ondan doygun sayarsa, Allah da rah-metini, mağfiretini ondan uzak tutar, çünkü Allah kimseye muhtaç değildir. Allah hep doygundur, hep övülmeye lâyıktır.» (Kâsâni Bedayiu's-Sanayi'de-. Hz. Câbir (R.A.)'den)

Dürrü'l-Muhtar'da bu meseleye az yer verilerek deniliyor ki:

«En sahih görüş ve ihtihad şudur ki: Cuma, kendisiyle hitabet akdi yapılan köleye, bir kısmını hür etmek için kendisiyle anlaşmaya varılan köleye, ecîre (ücretle tutulan işçiye) vâcibdir. Ancak cami' uzak olursa, işçinin ücretinden hesaplanarak kesilebilir.» (Dürrül-Muhtar; C. 1, S. 852 (İbn Abidîn).)

Diğer kaynak fıkıh kitaplarında buna yakın bir ifade kullanılmıştır. Netice olarak diyebiliriz ki: İşveren hiçbir zaman işçiyi cumadan alıkoyma hakkına sahip değildir. Fabrika veya herhangi bir işyerinin bir saat çalışmaması büyük zararlara sebep olur iddiasına gelince, inanmış bir işveren işini ona göre düzene koyabilir. Vardiya-ları ona göre ayarlayabilir. Hem fabrika ve işyerinin bir saat çalışması, cumadan daha hayırlı değildir. İşçinin haftada bir saat camiye gidip ruhunu tazelemesi, sinir sistemini düzeltmesi ve dini kültürünü artırması her bakımdan yararlıdır. Her hakkın bir vazife karşılığı, her nimetin külfete göre olduğunu öğrenir. İşine daha ciddi sarılıp çoluk-çocuğuna helâl lokma yedirme gayretinde bulunur. Günümüzde işçileri bu feyizden mahrum edenler ortaya çıkan grevlerle, yapılan tahribat ve işe karşı sorumsuzluk içinde gösterilen ilgiyle her gün milyonlarca lira zarara uğramaktadırlar. Cuma'ya sarf edilecek bir saatlik zaman bunun yanında çok önemsiz kalır. Hem haftalık tatilin cumaya alınması bu konudaki itiraz ve isteksizlikleri ortadan kaldırmaya yeter bir çaredir. Bu durumda memurların da rahatlıkla cumaya gitmeleri sağlanmış olur.

Fukahadan bir kısmının, "İşveren işçiyi cumaya hazır olmaktan alıkoyabilir." sözü ve hükmü, hiçbir sahih hadise dayanmamaktadır. Bu sadece köle konusu dikkate alınarak yapılan bir kıyastır. Kanaatimce bu kıyas farklı bir kıyastır; çünkü makîs ile makîsün aleyh menatta birleşmemektedir.

Peygamber (A.S.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

«Cuma her Müslümana cemaat halinde (kılınmak üzere) vâcib olan bir haktır. Ancak dört kimseye vâcib değildir. Kölelik (esaret de buna dahildir) kaydı altında bulunan, kadın çocuk ve hasta...» (Ebû Dâvud - Beyhaki - Hâkim Abdullah bin Amr (R.A.)'dan)

Soru: Aylıktan zekât verilebilir mi hocam?

Cevap: Aylıktan zekât verilir diye bir mesele yoktur. Hz. Ömer'den bu yana devlet memurlarına aylık ödenmiş ama hiç kimse aylıktan şu kadar zekât verilir dememiştir.

Zekâtın verilebilmesi için nisab şarttır. Nisab olunca da üzerinden bir yıl geçmesi gerekir ki zekât farz olsun. Nisab, altında 80.18gram altın veya karşılığı paradır. Eğer kişinin elinde bu kadar parası varsa ve üzerinden de bir yıl geçmişse, yüzde iki buçuğunun zekâtını vermesi gerekir. Elde nisab miktarı para veya altın yokken her ay aylığın kırkta birini zekât niyeti ile vermek zekât olmaz, sadaka olur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kurumda kalorifer peteğinin önünde oda arkadaşımın masası var. Bu yüzden kapı önünde oturan kişi üşüyor ve bundan dolayı elektrikli ısıtıcı alıp masamızın altında soğuk havalarda yaksak bir sakıncası olur mu çünkü odalar çok soğuk oluyor üşüyoruz?

Cevap: Aleykum selam. Amirinize durumu bildirir, kapı önünde üşüdüğünüzü belirtirsiniz. Ya o buna bir çare bulur veya elektrikli bir ısıtıcı alabilir miyiz, dersiniz. İzin verirse bir sıkıntı olmaz. Ayrıca kalorifer peteğinin önündeki arkadaşın masasının yerini değiştirmek mümkünse onu değiştirin. Anladığım kadarı ile o sıcaklığınızı kesmektedir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Ledun ilmi ile ilgili bir açıklama yapabilir misiniz?

Cevap: Aleykum selam. Özellikle tasavvuf ehli Kur'an'ın ve şeriatın bir zâhiri var bir de bâtını diye iddiâ ederler. Zâhiri ile zâhir ulemâsının bâtını ile ise kendilerinin uğraştığını savunurlar. Bu sebeple kendilerine bâtın ilmi (ledunnî ilim) verildiğini de iddiâ ederler.

Batın ilmini iddia edenler, hiçbir güvenilir kaynakta geçmeyen şu uydurmayı dillerine dolamışlardır;

“Kur'an'ın her kelimesinin bir, zahiri, bir batını, bir haddi ve bir de matla'ı vardır.”

Aslı olmayan böylesine bir rivayetin bu denli etkiye sahip olması tasavvufun etkisiyle olmuştur. Tasavvufu öven alimler bile tasavvufun ortaya attığı bazı meselelere karşı çıkmışlardır. Mesela mutasavvıf olan **Gazalî, İslam dinine yabancı fikirlerin daha çok tasavvuf kanalıyla Müslümanların kültürlerine girdiğini beyan etmektedir.**

Suyuti Baybarsiyye hankahına teftiş için şeyh olarak atanmıştı. Oradaki sufileri yanlışlarından dolayı çok ikaz ettiği için sufiler onu sultana şikayet etmiş, Suyuti de görevinden azledilmiştir.

Alimlerin tasavvufun yanlışlığı hakkındaki getirdikleri deliller karşısında bocalayan sufiler kimi zaman kendilerinin nasların batınına vakıf olduklarını iddia etmiş ve söylediklerinin o batına uygun olduğunu ileri sürmüştü, kimi zaman kendilerinin ilimlerini gizli kanallardan aldıklarını söylemiş, kimi zaman ledunnî bir ilme sahip olduklarını, kendilerine karşı çıkanları kabuk ehli olarak suçlamışlardır.

Neticede batın iddiası, tasavvuf ehli için tartışmalarda can kurtaran simidi olmuştur. Çünkü ilim ehli ile aralarında bir tartışma çıkıp delil getirme konusunda aciz kaldıklarında iddialarının, nasların

batınına uygun olduğunu, kendilerinin ledünnî bir ilme sahip bulunduklarını ve zahir ehlinin bunu anlayamayacağını ileri sürmüşlerdir.

Yine tasavvuf ehlinin ilimlerini gizli bir yoldan aldıklarını iddia etmeleri de bu tür endişeden dolayıdır. Tasavvufçuların bir kesimi bu ilmin Ali (r.a.) kanalıyla, bir kesimi de Ebu Bekir (r.a.) kanalıyla kendilerine ulaştırıldığını söylerler.

Bu iddia İslam'ın temel prensipleriyle bağdaşmadığı halde her nasılsa İslam kültüründe yaygınlık kazanmıştır. Çünkü bu iddia, Ehli Sünnet dahil diğer fırkaların da Peygamber hakkında kabul ettikleri tebliğ sıfatına aykırıdır. Bu iddiaya göre peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, dini bir ilmi gizlemiş ve onu sadece birkaç sahabeye tebliğ etmiştir. O'nun gizlediği bu ilim dinin özü, insanlara açıkça tebliğ ettiği ise dinin kabuğudur(!) diğer sahabelerden bu ilmi gizlemesinin nedeni de, diğer sahabelerin bu ilmi taşıyacak kapasiteye sahip olmamalarıdır. İster istemez akla şöyle bir soru geliyor; nasıl oluyor da sahabe böyle bir ilmi taşıma kapasitesine sahip değil ama sonraki dönemlerde ve günümüzde milyonlarca kişi, aralarında bu kadar cahiliyle birlikte bu ilmi taşıma kapasitesine sahip olabiliyorlar?

Ayrıca yüce Allah, peygamberine, emredildiği şeyleri açıkça ilan etmesini emrediyor;

“Sen emrolunduğun şeyi açıkça söyle ve ortak koşanlara aldırma.” (Hicr 94)

Rafıziler, Şiiler ve ilimlerini bunlardan alan kimselerin, Ehli Beyt'ten aldıklarını iddia ettikleri ya dini ilimlerle ya da tabii ilimlerle ilgili birtakım sırlar ve hakikatlere muttali olduklarını iddia ettiklerini görürsün. Onlar böyle bir iddiayı, gizlenmesinin öğütlenmesi ve hakikatı bilinemeyen bu sırlara iman edilmesi gerekli birtakım hususlardan dolayı ileri sürmektedirler. Halbuki iddialarının tamamı uydurulmuş bir yalan ve atılmış bir iftiradır.

Bu Rafıziler, çeşitli gruplar içinde en çok yalan uyduran ve en çok gizli ilim iddiasında bulunanlardır. Bu sebeple Batıniler ve karmatiler de Rafızı sayılmışlardır.

Rafıziler, ilk olarak Emirül Mü'minin Ali radiyallahu anh döneminde çıkmışlar ve Ali radiyallahu anhin özel olarak bazı ilimlere ait sırlara ve vasiyete sahip olduğu iddiasında bulunmaya başlamışlardır. Bunun üzerine Ali r.a. 'ın ileri gelen yakınları ona böyle bir şeyin olup olmadığını sormuşlar, Ali r.a. de, böyle bir şeyin olmadığını bildirmişti. Daha sonra çevrede böyle bir sözün söylendiğini öğrenen Ali r.a. halka bir konuşma yapmış ve kendisinin böyle bir sır ve vasiyete sahip olmadığını açıklamıştı...

Cafer es Sadık'tan geldiğini iddia ettikleri sırlar ve yalanlara gelince, bunlar en büyük yalanlardır. Hatta şöyle denebilir; Cafer es Sadık r.a.'a atfen yalan uydurulduğu ve iftira edildiği kadar, başka hiç kimseye iftirada bulunulmamıştır.

Ona nispet edilen hususlardan birisi Kitabul Cefr'dir. Ki bunlar, İmam Cafer'in bu kitapta bazı olayları, olacak şeyleri yazdığını iddia ederler. Cefr, keçi yavrusu, oğlak anlamına gelmektedir. Bunların iddiasına göre İmam Cafer bu hususları bir oğlak derisi üzerine yazmıştır. İmam Cafere atfen uydurulan Kitabul Heft, hilal ile ilgili olan Kitabul Cedvel, Mağrib ülkelerinden İbnul Hilli ve benzerlerinin iddia ettiği Kitabul Bitaka ve Kur'an tefsiriyle ilgili birçok nakiller ve benzeri hususlarda da durum aynıdır..."

Makrizi diyor ki; "Hattabiye fırkasına mensub olan Şiiler, Caferi Sadık Radiyallahu anh'ın kendilerine "cefr" denilen bir deri bıraktığını, bu deride ihtiyaç duydukları bütün gayb ilimleri ile Kur'an tefsirinin bulunduğunu iddia etmişlerdir."

Zehebi der ki; "Yalancılar, İmam Cafer Radiyallahu anh'e, ebced, neseb, sinirsel bozukluklar ve yıldızname ilmini nisbet ettiler. İhvanı Safa'ya ait risalelerin Cafer Radiyallahu anh'den alındığını iddia ettiler. Halbuki bu risaleler ondan 200 sene sonra yazılmıştır."

Piyasada İmam Cafer Radiyallahu anh'a nisbet edilen; "ilm-i Cifr" adında bir risalenin tercemesi mevcuttur. Saçmalıklarla dolu olan bu eserin İmam Cafer Radiyallahu anh'e ait olmadığı malumdur. Bu

tür safsatalarla uğraşan, hicri 272 senesinde vefat etmiş olan müneccim, astrolog Ebu Maşer Cafer Bin Muhammed Belhi'ye ait olan eserlerin, isim benzerliğinden dolayı, İmam Cafer Radyallahu anh'e nisbet edilmiştir. Nitekim İbni Kesir der ki; “.. Şu da var ki, recez ilmi, söz sanatı ve azaların ihtilaclarına dair yazılan ve imam Cafer Radyallahu anh'e nisbet edilen eserler aslında Cafer Bin Muhammed Ebu Maşer'e aittir. Cafer es Sadık'a ait olduğunu söyleyenler yanılmaktadır. Allahu a'lem.”

İbni Kuteybe der ki; “Talha Bin Musarrif şöyle dedi; “Eğer abdestli olmasaydım Şiilerin cefr'e dair sözlerini size anlatırdım.”

Cefr ilmi ile ilgili rivayetlerin çoğu, meşhur şii alimi el-Kuleyni adlı yalancı yoluyla gelmektedir.

Şii ve Sünni kaynaklarda cefr ilmini Cafer es Sadık Radyallahu anh'den rivayet eden kişinin Harun Bin Said el İcli olduğu nakledilir. Halbuki döneminde Zeydiye'nin ileri gelenlerinden olan Harun el İcli, Cafer es Sadık Radyallahu anh'a nisbet edilen cefri tenkid edip bunun asılsız olduğunu bildirmiştir.

İmam Gazali r.a Batınlara reddiye olarak yazdığı “Fadaihu Batiniye” adlı eserinde, harflerin belli anlamlar ve sayısal değerler ifade ettiği noktasında hiçbir tutarlı ve ilmi bir delil olmadığını belirtmiştir.” Ne var ki imam Gazali bile yalancıların şerrinden kurtulamamış, onun adına bile vefkler ve ebced ile ilgili eserler nisbet etmişlerdir.

Bazı sufiler bâtının geçerli olması için birtakım şartlar ileri sürmüşlerdir. Buna göre; batın anlamın, lafzın zahirine aykırı olmaması, başka bir yerde bu anlamın doğruluğuna delil bulunması, bu manaya şer'i veya aklî bir muarızın bulunmaması, bâtın anlamın tek mana olduğunun ileri sürülmemesi gerekir.

Her ne kadar bu şartlar söz konusu edilmişse de, pratikte bu şartların gözetildiğini söyleyemeyiz. Tasavvufçular, bâtın manayı tespit etme işini kendi inhisarlarında gördükleri müddetçe bu şartların pratikte tam olarak geçerli olacağını söylemek de mümkün değildir. Kaldı ki ileri sürülen şartların gerçekliği de su götürür.

Mesela ileri sürülen ilk şartta batın anlamın lafzın zahirine ters düşmemesi gerektiği belirtilmektedir. Eğer lafzın zahirine ters düşmeyecekse o mananın zahir anlam olmasına ne gibi bir engel vardır? Buna batın denilmesine neden ihtiyaç duyulmuştur?

Başka bir yerde nassen ve zahiren bu anlamın doğruluğuna bir şahidin bulunmasının şart koşulması da anlamsızdır. Zira batın olarak ileri sürülen söz konusu mana, başka bir nassın zahir anlamı ise başka bir nassın tefsirinde batın mana olarak zikredilmesine gerek yoktur.

İleri sürülen bu şartların tutarsızlığına rağmen çoğu zaman pratikte hiçbir şart aranmamaktadır. Batın manayı bazen Nur-u Muhammedî'den aldıklarını, bazen keşif yoluyla onu bulduklarını, bazen de kimi ayetlerin kendilerini bağlamadığını söyleyebiliyorlar.

Abdulaziz ed Debbağ; “Allah gaybı bilendir. Gaybına kimseyi muttali kılmaz”(Cin 26) ayetinin cahil Arapları ve başka insanları bağladığını, kendileri gibi veli kimseleri kapsamadığını söyler. Gerekçe olarak ta Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in gaybı bildiğini, kendilerinin ise Peygamberin hizmetçileri olduklarını ve hizmetçi efendisiyle birlikte olduğundan efendinin bildiği şeyleri hizmetçilerin de bildiğini savunur.

Sufiye'nin ileri gelenlerinden Muhyiddin İbni Arabi;

“Rabbin yalnız kendisine ibadet etmenizi emretti” (İsra 23) ayetinin rüsum alimlerinin dediği gibi emir ifade etmediğini, hüküm ifade ettiğini söylemekte ve bunu keşif yoluyla tespit ettiğini belirtmektedir. Ona göre putlara tapanlar, kendilerini Allah'a yaklaştırsınlar diye onlara ibadet ettiklerine göre haddizatında Allah'a ibadet ediyorlar. Bu nedenle Allah, puta tapanların dualarını kabul ediyor ve ihtiyaçlarını gideriyor.

Bundan dolayıdır ki o, putperestlerin hak üzere, hatta arifi billah muhakkiklerden olduğunu savunur.

İbn Arabi Hz. Musa'nın amansız düşmanı tağut Firavn'ın kurtulanlardan olduğuna hükmetmekte ve "Benim de senin de gözümüzün nurudur" âyetini izah ederken şöyle demektedir:

"Kendisine hasıl olan kemal ile onun (Âsiye'nin) gözü aydın oldu. (Kızıldeniz'e) boğulma anında Allah'ın Firavn'a verdiği iman ile de Firavn'ın gözü aydın oldu. Çünkü kötülükten arınmış ve tertemiz olmuş olarak Allah onun canını aldı."

Yine Firavn hakkında şöyle der:

"Allah onun nefsinin ahiret azabından kurtardığı gibi bedenini de kurtardı. Böylece maddi ve manevi olarak kurtuluş onu kuşatmış (tamamen kurtulmuş)tur."

Fususul-Hikem kitabında Hz. Musa bölümünde söylediklerini okursanız Firavn'ın Hz. Musa'dan üstün olduğunu söylediğini göreceksiniz. İbn Arabi'nin kesin ve apaçık Kur'an âyetlerine aykırı düştüğü ve onların aksini söylediği yerler burada sayılamayacak kadar çoktur.

Kuşeyri; *"Andolsun biz, en yakın göğü lambalarla donattık ve onları, şeytanlar için taşlamalar yaptık. O şeytanlara da çlgın ateş azabını hazırladık"* (Mülk 5) âyetini tefsir ederken şöyle demektedir; göğü yıldızlarla ve evliyalarının kalplerini de nurlarla ve yıldızlarla süsledik. Müminlerin kalpleri tasdik, iman ve sonra bürhanı araştırıp üzerinde düşünmekle, tahkik ile, ardından beyanı talep etmek için muvaffak olmakla süsledik. Ariflerin kalpleri tevhid güneşiyle süslüdür..."

Batın mananın varlığına delil olarak Kur'an üzerinde düşünmeyi emreden âyetler zikredilmiştir. Âyetler üzerinde düşünülmesinin emredilmesi, işin başında âyetten anlaşılan mananın ötesinde âyetin bir derinliğinin bulunduğunu gösterdiğini söylemek doğrudur. Her bir âyetin bir zahiri ve bir batınının bulunduğunu bildiren rivayet, delil olabilecek nitelikte olmadığına göre, bu derinliğin bâtin diye isimlendirilmesi için ayrı bir delil bulunması gerekir. Ayrıca buna batın ismini verirse, Bâtınlık ile bunun arasında kesin bir çizgi çizmek güçleşecektir. Doğru bir anlayışın oluşabilmesi için zahir-batın yerine mantuk-mefhum kelimelerinin kullanılması daha isabetlidir.

Tasavvuf kurbanlarından bazıları da bu kitaplarda söylenen şeylerin sırlar ve semboller olduğu, gaybın gizliliklerini kendilerine açtığı ve sırlarını kutsadığı veya Allah'ın kendileri için yüce perdeleri kaldırdığı için arşının altında secdelere kapanarak vahyini dinleyip nesir ve şiirlerinde sırlar ve semboller halinde tescil eden kişilerin ancak bilebildiğini iddia ederler.

Bu kişilere şunu belirtmek lazımdır; Kur'an'ın sıfatlarından biri de insanlara bir beyan olmasıdır. İnsanlardan da alimler ve cahil olanlar vardır. Kimileri okuma yazma bilmez, kimileri de okur yazardır. Buna rağmen Allah Kur'an'ı bütün bunlar için bir beyan ve herkesin Rabbine basiret üzere kulluk etmesi için anlaşılır bir şekilde kılmıştır. Ama tasavvufçular kitaplarının gizlilik perdesiyle örtülü semboller ve gaybın büyüüne sarılı sırlar olduğunu söylüyorlar.

Sormak lazım: Müphemlik ve kapalılık sembolleriyle örtülü ve bir yüzü küfür taşıyan son derece kapalı sırlarla Allah'a nasıl ibadet edilir?

Kişinin tamamen meçhul ve sır küpü şeylerle Allah'a ibadet etmesi caiz midir? Allah'ın Kur'an'da teşri buyurduğu ve Rasûlüne vahyettiği şeylerin dışında şeylerle Allah'a ibadet olur mu?

Allah kendi yolunda yürüyen kullarına yolunu kolaylaştırır. Yine Allah c.c. Kur'an ve sünnete bağlı, takvâ üzere olanlara iyiyi kötünden ayıracak bir furkan vereceğini vaatmektedir. Ama Kur'an ve sünnete göre hayatını sürenlere yapmakta bu vaadini. Şerîata aykırı, heva ve hevesine göre Kur'anı yorumlayanlara değil.

Bugün de kendilerine ledün ilmi verildiğini iddiâ edenlerin ve kendilerinin bâtin ehli olduğunu söyleyenlerin çoğunun ağzında küfür ve şirk sözler eksik olmuyor. Bizler Kur'an'a ve sünnete uymakla emrolunmuşuz. Bâtînlere değil. Nitekim Allah rasûlü:

*"Size iki şey bırakıyorum, onun ikisine uyduğunuz müddetçe sapıklığa düşmezsiniz.
Biri Allah'ın kitabı diğeri de nebîsinin sünnetidir"*

Buyurmuştur. Selam ve duâ ile.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Şans oyunlarından kazanılan para ile telefon fatura faizlerini kapatmak caiz mi yoksa haram mıdır?**

Cevap: Aleykum selam. Necis (pis) su ile necâset (pislik) yıkanmaz. Şans oyunları haramdır. Telefon faturasına faiz ödemek de haramdır. Yâni kişi şans oyunları oynarken kumar oynadığı için günah işliyor. Faturasını zamanında ödemediği, fâiz ödeyecek şekilde geciktirdiği için de günah işliyor. Yâni günahı günahla kapatmaya çalışıyor.

Bir an böyle bir şeyin câiz olduğunu düşünelim, o zaman da kişiler haramlarını kapatmak için haram kazançlara yönelmezler mi? Zannediyorum mesele anlaşılmıştır.

Soru: **Hocam istimnâ (mastürbasyon) caiz midir?**

Cevap: Allah Azze ve Celle insanın şehvetini tabii bir ihtiyacı yapmıştır. Ve bu tabii ihtiyacın giderilebilmesini de kişinin nikah ile faydalanmayı kendisine mubah kıldığı hanımıyla veya mülkiyeti altında bulunan cariyesiyle gidermesine bağlamıştır. Bu meyanda Kur'an-ı Azimu's-Şanda

"O mü'minler ki onlar avret mahallerini sürekli koruyucudurlar. Ancak eşleri ve sağ ellerinin malik bulunduğu cariyele müstesna." [Kur'an, Mü'minûn, 5]

Buyurmaktadır. Demek ki bu ayetin de ifade buyurduğu üzere kişi şehvi ihtiyacını bu iki şıktan birisiyle gidermeyi tercih etmelidir.

Mezheplerin bu husustaki hükümlerine gelince;

HANEFİ MEZHEBİNE GÖRE MASTURBASYONUN HÜKMÜ

Hanefi mezhebi âlimleri yukarıda zikrettiğimiz ayet-i kerimeden sonra gelen

"Kim de bunun ötesini ararsa işte artık onlar haddi aşanlardır" [Kur'an, Mü'minûn, 7]

Ayet-i kerimesinden yola çıkarak el ile menisini getiren kimsenin de bu haddi aşanlar ifadesinin zımına dâhil olacağını ve bu yüzden bu fiilin işlenmesinin tahrimen mekruh olduğunu belirtmektedirler. [Es'ad es-Sağircî, el-Fıkhu'l-Hanefiyyu ve Edilletuhu, s. 199 Daru'l-Kelimi't-tayyib, Dimeşk-Beyrut, 2008] İbn Hümam el ile boşalmanın helal olmayacağını ve bu konuda Hanefi ulemasının Efendimizden nakledilen **"Eli ile evli olan kimse mel'undur"** [Aclûnî, Rehavî'nin Menar haşiyesinde bu hadis için "aslı yoktur" dediğini nakleder. Bkz. Keşfu'l-Hafa, II/325 No:2838 Mektebetu'l-Kudsi, Kahire-Mısır] şeklindeki rivayetlerle istidlal ettiklerini belirtir. Ancak kişiye şehveti galip gelecek olursa şehvetini teskin etmek için bu fiili işlemesi durumunda azaba dûçar olmaması ümit edilir. [İbn Hümam, Fethu'l-Kadir, II/330 Daru'l-Fikr, Beyrut-Lübnan] Aynı şekilde kişinin tenasül uzvunu bir duvara girdirmesi vb. gibi yollarla kendisini teskin etmeye çalışması da günahkar olmasını gerektirecek bir hareket olacaktır. Son dönem Hanefi fakihlerinden Muhammed Bahit de kendisine sorulan "el ile boşalmak caiz midir?" şeklindeki soruya bu fiilin haram olduğu şeklinde cevap vermektedir. [Muhammed Bahit, el-Fetâvâ, s. 100 Daru's-Siddîk li'l-Ulûm, Daru Nuri's-Sabah, Halbuni, Mektebetu Dari'l-Ulûm, Lübnan, 20]

ŞAFİİ MEZHEBİNE GÖRE MASTURBASYONUN HÜKMÜ

Şafii mezhebine gelince; İmam eş-Şafii "el-Ümm" de bu konu hakkında müstakil bir bab açmış ve tenasül uzvunun kişinin hanımı veya cariyesinin dışında kullanılmasının helal olmayacağını belirttiikten sonra istimna/elle boşalmanın caiz olmayacağını zikretmiştir. Bu konuda da "Evlenmeye güçleri yetmeyenler, Allah kendilerine fazlından bir zenginlik verinceye kadar iffetlerini muhafaza etsinler" [Kur'an, Nur 33] şeklindeki ayet-i kerimeyi şahit göstermektedir. [İmam eş-Şafii, el-Üm] Şafii alimlerden el-Maverdi de istimna bi'lyed'e bazılarının seferde cevaz verip sefer dışında cevaz vermediklerini ve bunun hata olduğunu söyledikten sonra yukarıda birinci olarak zikrettiğimiz Mü'minin 7. Ayet-i kerimeyi zikreder. Ve bu fiilin nikahı terk etmeye, neslin kesilmesine sebebiyet vermesi dolayısıyla tıpkı livata gibi haram olduğunu belirtir. Eş-Şirazi de istimnanın haram olma ve ta'ziri gerektirme hususunda kadınlara fercinin dışındaki bir yolla mübaşeret ile hükmen aynı olduğunu belirtir. Bu kitabın üzerine şerh yazan İmam en-Nevevi'ye göre de el ile boşalmak hilafsız olarak haramdır. Mevahibu'l-Celil sahibi "Tavdih" de İbnu'l-Beşir'in müteahhir ulemanın istimna bi'lyed'in haram olduğuna hükmettiklerini söylediğini nakleder.

HANBELİ MEZHEBİNE GÖRE MASTURBASYONUN HÜKMÜ

Hanbeli mezhebine göre ise ihtiyaç olmaksızın bu fiili işleyecek olursa ta'zir edilir. Ama bunu zinaya düşmekten korktuğundan dolayı yapacak olursa bir şey gerekmez. Çünkü böyle bir fiili bedenine gelecek olan bir zarardan ötürü yapacak olsa bir şey gerekmeyecektir. Dinine gelecek olan zarardan korunması ise daha mühimdir.

MÂLİKİ MEZHEBİNE GÖRE MASTURBASYONUN HÜKMÜ

Maliki mezhebine göre de kişinin eliyle kendisini boşaltması caiz değildir.

Soru: Otobüs, tren, uçak vb. gibi yerlerde namazı nasıl kılmalıyız?

Cevap: Aleykum selam. Uçak ve trende namazı ayakta kılma imkânı yoksa (ki yoktur) oturduğumuz yerde îma ile kılarız. Secde için rukûya eğildiğimizden daha fazla eğiliriz.

Otobüste eğer otobüsün mola saati namaz vaktine uygunsa mola yerinde namazımızı kılarız. Otobüsün mola saati namaz vaktine uymuyorsa o zaman otobüs şoförüne namaz kılacağınızı, uygun bir yerde beş dakika kadar durmasını ricâ edersiniz. Eğer durursa sünnetler terkedilerek sâdece farz kılınır ve yola devam edilir. Şayet otobüs şoförü durmazsa otobüste de namazınızı îma ile kılarırsınız. **Namaz hiçbir zaman kazaya bırakılmaz.**

Fakat şunu da belirtelim ki, Uçağa, trene ve otobüse binmeden önce tedbirimizi almalı ve abdestli olmalıyız. Nasıl olsa otobüs durmaz deyip abdest almadan otobüse binmek, namazı îma ile kılmayıp kazaya bırakmak büyük bir günah olur. **Nerede olursak olalım, namazı asla kazâya bırakmamalıyız.**

Soru: Hocam peki bu yolculuklarda kibleyi nasıl ayarlayacağız?

Cevap: Bineklerde kible vâsitanın gittiği yöndür. Ne uçağı ne treni "ben namaz kılacağım, uçağı ya da treni veya otobüsü kibleye döndür" diyemeyiz. Nitekim Allah Rasûlü hayvan üzerinde nafîle namaz kılariken hayvanın gidiş istikametine göre namaz kılıyordu. Uçak yukarda Kâbe aşağıda demenize gelince; Kâbe o gördüğümüz yapı değildir. Esas Kâbe onun yeridir. O bina ise Kâbe'nin yerini göstermek, insanlar nereye döneceğini bilsinler diye yapılmıştır. Kâbe'nin altı yedi kat yerin dibine kadar Kâbe olduğu gibi yedi kat göğe çıkıncaya kadar da Kabe'dir. Onun için ayda da olsanız, başka yıldızlarda da olsanız Kâbe'ye döneceksiniz. Mesela aya çıkanlar dünyaya doğru döndükleri zaman Kâbe'ye dönmüş olurlar. Sizin dediğiniz gibi olsa idi yerin altında, mâdende çalışanlar Kâbe'ye dönemezlerdi. Yine Kâbe'den yüksek binalarda (meselâ zenzem tower'de oturanlar) Kâbe'ye dönmemiş olurlardı. Selam ve duâ ile.

Soru: Yolcular ilgili hükümler nelerdir hocam?

Cevap: Yolcular Hakkındaki Bazı Hükümler:

Misafirler hakkında, mukîmlere muhalif olan pek çok hükümler vardır. Meselâ;

Ramazan ayında gündüz yiyip içmenin mübâh olması, gibi... Mesih müddetinin üç güne kadar uzatılması, gibi...

Cum'a ve bayram namazları ile kurban kesmenin vâcib olmasının sakıt olması, gibi...

Dört rekâtlı olan namazlarda farzı iki rekât olarak kısaltmak, Hanefî imamlarına göre, misafir için lâzımdır.

Hatta, bu namazı, eğer misafir (yolcu) olan kimse, dört rekâta tamamlarsa, bu durum mekruh olur.

Fakat, tamamlamış olması hâlinde, gerekli tafsîlât şöyledir-'Eğer ikinci rekâta teşehhüd miktarı oturmuşsa, namazı sahih olur. Sonra kılman iki rekât ise, nafîle olur. Fakat, böyle yapmış olan kimse, isâette bulunmuş olur. Çünkü, bu durumda selâmı te'hir etmiş ve nafîleyi farzın iftitâh tekbîrine bina etmiş olmaktadır.

Fakat, bu kimse ikinci rek'atte oturmamışsa, onun kıldığı farz bâtıl olur; yâni farzı edâ etmiş olmaz. Çünkü bu durumda da farzı terk etmiş olmaktadır. Nitekim, sabah namazlarında ve Cum'a namazlarında ka'denin (oturuşun) terk edilmesi ile de farz bâtıl olup, edâ edilmiş olmamaktadır.

Soru: Selamun aleykum hocam. Çocuk yetiştirecek olanlara tavsiyeleriniz nelerdir?

Cevap: Aleykum selam. Bu konu çok geniş bir konu. Hakkında kitap, hattâ kitaplar yazılması gereken bir konudur. Ama mâdem sordunuz, sizin şahsınızda sizin gibi hamile olan ve çocuk doğuracak olan annelere ve onların eşleri olan baba adaylarına bir nebze söz söyleyelim.

Biliniz ki, çocuk eğitimi daha anne karnında iken başlar. Baba helal rızık kazanacak, kendisi ve eşine helal nafaka getirecektir. Çünkü eşine haram yedirirse o yiyecek kana dönüşecek ve o kan anne karnındaki çocuğu da besleyecektir. Yani annenin yediği yiyecekler kan yolu ile çocuğa da geçecektir.

Hamile olan anneler namazlarını mutlaka kılacaklar, sık sık, biraz karındaki çocuk duyacak kadar Kur'an okuyacaklar. Zîra biz bilmiyoruz ama o çocuk belki namaz kılarken annesinin hareketlerini hissedecek, okuduğu Kur'an'ı bir şekilde algılayacaktır. Nitekim anne karnında sık sık Kur'an dinleyen çocukların doğduktan sonra Kur'an duyduklarında hemen okunan Kur'an'a karşı ilgi duydukları deneylerle ispatlanmıştır.

Çocuk doğduktan sonra anne bu sefer onu sütü ile besleyecek, eğer helal rızıkla beslenirse çocuğuna verdiği süt de helal rızıktan oluşacak, dolayısı ile çocuğunu helal süt ile emzirmiş olacaktır. Şâyet kendisi haram rızıkla beslenirse çocuğuna verdiği süt de haram gıdâdan oluşacak ve çocuğunu haramdan oluşan süt ile besleyecektir.

Çocuk küçücükken de onun yanında devamlı Kur'anlar okunacak, kılınan namazlar onun gördüğü yerde kılınacaktır. Bu şekilde o ufaklık yavrunun beyninin bir tarafına duyduğu Kur'an ve anne babasının namaz kılarken ki hareketleri kaydedilecektir.

İster anne hamile iken olsun ister doğduktan sonra ne anne ne de baba asla alkol ve sigara içmeyeceklerdir. Çünkü içilen alkolün veya sigaranın kan yoluyla veya süt yolu ile çocuğa da geçtiği, çocuğun daha o yaşta alkole ve sigaraya meyyal olduğu tesbit edilmiştir.

Çocuğa devamlı şefkatle yaklaşılmalı, kaba ve sert davranılmamalıdır. Çocuk anne ve baba sevgisini devamlı hissetmelidir. Çocuk bir hata ettiğinde onu korkutup; "eğer bir daha böyle yaparsan Allah seni sevmez, Allah seni yakar" gibi sözlerle çocuğa aslâ hitap edilmemelidir. Çünkü bu sözler daha bir şeyden haberi olmayan çocuğun beyninde korkunç bir Allah hayâli oluşturacaktır. Aksine, "bak yavrum, bir daha böyle yapma, eğer şöyle yaparsan Allah seni daha çok sever" gibi Allah'ı sevdirecek sözlerle ona yaklaşılmalıdır.

Annenin babanın çocuğunun üzerinde hakkı, ona doğduğu zaman güzel bir isim vermeleri, özellikle peygamber, sahabe, tanınmış İslâm ulemalarının veya kendi Müslüman ceddimiz olan dedelerimizin, ninelerimizin isimleri tercih edilmelidir. İllâ kimsede olmayan bir isim arayarak abüdük gübüdük isimler verilmemelidir.

Yine çocuk yedi yaşına geldiğinde ona İslâm'ı öğretmelidirler. Yâni, Kur'an okumayı, abdesti, namazı, orucu öğretmelidirler. Aynı zamanda onları namaza teşvik etmeliler, namaz kılmalarını mutlaka sağlamaları gerekir. Sabah namazına kalkarken çocuğun uykusunu bölmeyelim diyerek onları sabah namazına kaldırmaktan çekinmemelidirler. Biz, sabah namazına kalkan o çocuklarda nasıl bir mânevî duygu oluşuyor, ileriki hayatlarında o namazların ne gibi etkisi olacak bilemiyoruz. Ama olumlu etkilerinin olacağı muhakkaktır.

Onları İslâm'a, Müslümanlara, insanlığa, anne ve babasına hizmet edecek birer dâvâ erleri olarak yetiştirmeye gayret edeceklerdir. Çocuklarına yeteri kadar zaman ayıracaklar, mümkün olduğu kadar onlarla beraber olmaya gayret edeceklerdir.

Onların sâdece dünyalık ihtiyaçlarını değil, âhiretle ilgili ihtiyaçlarını da kazanmaları sağlanmalıdır. Evlenecek çağa geldiği zaman da onları evermelidirler.

Eğer çocuk erkekse, yarın eşine saygılı, çocuklarına şefkatli bir baba olacak şekilde yetiştirmelidirler. Eğer çocuk kız ise, ev işlerini güzelce yapabilecek, kocasına itaatkâr bir eş, çocuklarına müşfik bir anne namzedi olarak yetiştirmeye gayret sarfetmelidirler.

Yukarda özet olarak geçtiğimiz şeylere dikkat edilirse, düzgün fertlerin yetişmesini sağlamış oluruz. Düzgün ve Müslümanların oluşturduğu toplum da düzgün olacak, Allah'ın istediği gibi bir toplum oluşacaktır. Allah sizin ve sizin gibi hâmile ve anne adayı kardeşlerimizin yardımcısı olsun. Allah çocuğunuzu sağ sâlim dünyaya getirmenizi temiz bir nesil yetiştirmeyi sizlere nâsip etsin. Allah'a emânet olunuz.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Müslüman erkekler ve bayanlar kimlerle evlenebilir, kimlerle evlenemez?**

Cevap: Aleykum Selam. Allah Subhânehû ve Teâlâ, **Mâide sûresi 5. Âyetinde** şöyle buyurmaktadır:

"Bugün size iyi ve temiz nimetler helâl kılınmıştır. Kendilerine kitap verilenlerin yiyeceği size helâldir; sizin yiyeceğiniz de onlara helâldir. Gayri meşrû ilişkide bulunmak veya gizli dost tutmak şeklinde değil de meşrû bir nikâhla evlenmek şartıyla

mümin kadınlardan iffetli olanlar ile sizden önce kendilerine kitap verilenlerden iffetli kadınlar -Mehirlerini verdiğiniz takdirde- size helâldir..." (Taberânî)

Bu âyette de görüldüğü gibi, Müslüman bir erkek mü'min kadınlarla evlenebildiği gibi, kitap ehlinde dürüst, iffetli ve gizli dost tutmayan ehli kitap kadınlarla da evlenebilir. Dikkat edin, Hristiyanlar ve Yahudiler değil, ehli kitap. Ehli kitap ister Yahudilerden olsun ister Hristiyanlardan, Allah'a, kendi peygamberlerine ve kendi peygamberlerine indirilen kitaba inanan kimseler demektir. Her ne kadar Müslüman bir erkeğin ehli kitaptan namuslu kadınlarla evlenebilmesi mümkünse de Müslüman kadınlarla evlenebilme imkânı varken onlarla evlenmeleri mekruh olarak görülmüştür.

Fakat Müslüman bir erkek ne ateist ne komünist ne de putperest bir kadınla evlenemez. Müslüman bir kadınsa Müslüman erkeklerin hâricinde hiçbir erkekle evlenemezler. Bu onlar için haram kılınmıştır. Eğer böyle bir evliliği câiz görerek evlenirlerse küfre girerler. Şâyet böyle bir evliliğin câiz olmadığını, haram olduğunu kabul ederek evlenirlerse, aralarındaki nikah geçersiz olur. Hayatları boyunca zinâ etmiş olurlar ve eğer çocukları olursa veled-i zinâ olmuş olur.

Soru: Selamun aleykum hocam. 60 günlük kefarete orucu, mazeretsiz bozulan her oruç için ayrı ayrı mı tutulmalı? Yoksa 60 günlük kefarete tüm mazeretsiz oruçların kefareti karşılamış olur mu?

Cevap: Aleykum selam. Bir kimse bir ramazan içinde veya birkaç ramazanda özürsüz olarak birkaç defa kasden orucunu bozmuş olsa, bunlardan dolayı yalnız bir keffaret öder. Sahih olan görüş budur. Çünkü ceza yönü, keffarete üstün gelmektedir. Sebepleri bir olan cezalarda bir ceza yeterlidir. Bu bir ceza hepsine yeter. Fakat keffaret yapıldıktan sonra tekrar orucunu aynı şekilde kasden bozacak olursa, bundan dolayı ayrıca bir keffaret gerekir. Birinci keffaret ile tam bir ders alınamadığı anlaşılmış olur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Vesveselerden korunmak için ne yapmalıyız?

Cevap: Aleykum selam. Allah bâzı âyetlerde şöyle buyuruyor:

"Bununla beraber şeytandan (gelen) bir vesvese seni dürtecek olursa, hemen Allah'a sığın! Çünkü Semi (her şeyi işiten), Alim (hakıyla bilen) ancak O'dur." (Fussilet, 36)

"(Allah'dan) gerçekten sakınanlar, kendilerine şeytandan (gelen) bir vesvese dokunduğu zaman, (Allah'ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp derhâl (hakikati) gören kimselerdir. (A'râf, 201)"

"Ve de ki : "Rabbim! Şeytanların vesveselerinden sana sığınırım. Rabbim! (Onların) yanımda bulunmalarından dahi sana sığınırım." (Mü'minûn, 97-98)

İbnu Abbas (ra) anlatıyor:

"Resûlullah (asm) buyurdular ki:

"Şeytan insanoğlunun kalbinin üzerinde tünemiş vaziyette bekler. Allah'ı zikredince siner, çekilir, gaflet etse vesvese verir." (Buhârî)

İbnu Abbas bana dedi ki:

"Eğer içinde herhangi bir vesvese bulursan şöyle de: "O (Allah), hem evveldir hem ahirdir hem zahirdir hem batındır. O her şeyi bilendir" (Hadid, 3)

“Eûzu bikelimâtillâhî't-tâmmâti min ğadabihî ve ikâbihî ve şerri ibâdihî ve min hemezâti'ş-şeyâtini ve en yahdurûn.”

“Allah'ın her biri noksansız ve tam bulunan kelimelerine O'nun gazabından, kabından, kullarının şerrinden, şeytanların hücumlarından ve benim yanıma gelmelerinden (Allah'a) sığınırım.”

Başına sıkıntı ve vesvese gelen insanlar yukardaki âyetleri okuyabilir. Yine **âyetel kursî, ihlas ve muavvezeteyn sûrelerini (felak ve nas)** okumalıdır. Şeytan kalbe şüphe attığında ise **hemen Eûzu billâhi mineş Şeytânirracım'i** okumalı ve **âmentü billah** demelidir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Peygamber Efendimiz'in mübarek naaşı öldüğü yere mi defnedildi?

Cevap: Aleykum selam. Evet Allah Rasûlünün cenaze namazı öldüğü yerde, yâni Hz. Aişe'nin evinde kılındı ve orada defnedildi. Çünkü peygamberler öldüğü yere defnedilirler.

Soru: Selamun aleykum hocam. Mevlid Kandil'inin dinimizdeki yeri nedir?

Cevap: Aleykum selam, **İslâm'da mevlid kandili diye bir kandil yoktur.** Mevlid kutlamaları Allah Rasûlünden 400 sene sonra Mısır'daki şii Fatimî devlet tarafından uydurulmuş, daha sonra da bütün müslümanlar içinde yayılmıştır. **Mevlid kandilini kutlayanlar sevap yerine bid'at işliyorlar.**

Soru: Hocam peki Mevlid Kandili için kılınan namazların durumu ne oluyor?

Cevap: Değerli kardeşim, kandil diye bir şey yok ki kılınan namaz olsun. İslâm'da sâdece Kadir Gecesi vardır ve onda da mühim olan o geceyi ibâdetle geçirmektir. Kişi isterse Kur'an okur, zikir yapar, tesbihatta bulunur ve istediği kadar kaza veya nâfile namazı kılar. Kılınacak belirli bir namaz yoktur. **İslam'da ne mi'rac kandili, ne Berat Kandili, ne regâib kandili, ne de mevlid kandili vardır. Bunlar Allah rasûlünden 350, 400 sene sonra uydurulmuşlardır. Ne Allah Rasûlü ne Hulefâi Râşidîn, ne tâbiîn ve ne de tebei Tâbiîn bu kandilleri kutlamamışlardır.** Bunlar sonradan uydurulmuş bid'atlardır. Tesbih namazı kılacak olan kimse kendi kendine kılabilir ya da kılınmaz. Kılınırsa bid'at ve mekruh olur. O kadınların üzerlerinde ne kadar kaza namazı var bir sormak lazım. Kazaya kalmış namazları ödemeleri gereken bir borçken, kazalarını ödemeyip kılmazsa hiçbir sorumluluğu olmadığı tesbih namazını kılmak başkalarına borcu varken elindeki parayı sadaka olarak vermeye benzer.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Allah Rasûlünün sırtındaki ben nasıldı?

Cevap: Aleykum selam, Allah Rasûlünün sırtındaki mühür bizim bildiğimiz gibi bir mühür değildi. Onun üzerinde de bir şey yazmıyordu. O mühür kırmızımtırak, yâni kırmızıya kaçan renkte büyükçe bir bendi.

Nitekim sahâbeden Cabir b. Semüre (ra) şöyle anlatır: **"Ben Rasulullah Efendimizin kürek kemikleri arasında bulunan nübüvvet mührünü gördüm. O, güvercin yumurtası büyüklüğünde kırmızımtırak bir yumru idi (Et-Tirmizi İmam Ebu İ'sa Muhammed, Şemail-i Şerife, 1. cilt, Hilal Yayınları, Ankara, 1976, s. 36) ."**

Ebu Nadre (ra) de der ki: "Ashabdan Ebu Said el-Hudri'ye Resulullah Efendimizin peygamberlik mührünün nasıl bir şey olduğunu sordum. Mübarek sırtlarında gül tomurcuğu gibi bir et parçası olduğunu söyledi (Et-Tirmizi İmam Ebu İ'sa Muhammed, Şemail-i Şerife, 1. cilt, Hilal Yayınları, Ankara, 1976,, s. 42) ."

Soru: Hocam Peygamberimiz gelmeden önce Yahudiler ve Hristiyanlar geleceğini biliyorlar mıydı?

Cevap: Değerli kardeşim, Allah âhir zaman peygamberinin bütün vasıflarını Tevrat ve İncilde belirtmişti. Bundan dolayı yâhudî ve Hristiyan bilginler Allah Rasûlünün vasıflarını biliyorlar ve kitaplardaki belirtilen alâmetlerden onun geleceği zamanı aşağı yukarı biliyorlardı. Nitekim Allah Rasûlü de kıyametin Alâmetleri ile ilgili birçok şey anlatmış, biz o hadislerle baktığımızda kıyâmetin küçük alâmetlerinin hemen hemen hepsinin de çıkmış olduğunu görüyoruz. İşte kitap ehlinin bilginlerini kitaplardaki alâmetlerden Allah Rasûlünün çıkması vaktinin yaklaştığını veya geldiğini bu alâmetlerden çıkarmışlardır.

Nitekim **Bakara sûresi 146.** Âyette buyrulur ki:

"Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (peygamberi), öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırılar. Buna rağmen onlardan bir gurup bile bile gerçeği gizler."

Aynı âyet **En'âm sûresi 20.** Âyette de vardır. Orada da buyrulur ki:

"Kendilerine kitap verdiklerimiz, onu (Peygamberi) kendi öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırılar. Kendilerini ziyana sokanlar var ya, işte onlar inanmazlar."

Görüldüğü gibi bu âyetler kitap ehli bilginlerinin peygamberi kendi öz oğullarını tanıdıkları gibi bildiklerini beyan etmektedir. Bir kimse kendi öz oğlunu sokakta görse onun kendi oğlu olduğundan şüphe eder mi? İşte kitap ehlinin bilginleri de kitaplardaki Allah Rasûlünün vasıflarından dolayı onu (Allah rasûlünü) görür görmez O olduğunu anlıyorlardı.

Râhib Bahîra'nın Allah Rasûlünü tanıması da böyle bir şeydir. Varaka bin Nevhel'in de Allah Rasûlünün hirâ mağarasında karşılaştığı durum kendisine anlatıldığında, kitaplardaki beklenen peygamberin o olduğunu çıkarması da bundandır.

Mesele sâdece Rahib Bahîra ve Varaka bin Nevhel ile de sınırlı değildir. Salman-ı Fârisinin bizzat kendisinin anlattığı nasıl Müslüman olduğu ile ilgili olay da bunu açıkça göstermektedir. Nitekim, Salmân-ı Fârisi'nin anlattığına göre kendisi bir mecûsî idi. Babası bir gün onu çiftliklerine gönderdiğinde yoldan geçerken bir kilisede papazların ibadet ederlerken çıkardığı sesleri duyar ve merak edip onları izler. Sonunda onların dinlerinin kendi dinlerinden daha hayırlı olduğuna karar verir ve Hristiyan olur. Bunu babasına anlattığında babası onu evden çıkmaması için bağlar. Fakat o bir yolunu bularak bağından kurtulur ve Şâm'a giden bir kervanla Şâm'a gider. Orada en iyi dedikleri bir kilise papazının yanına varır ve ona hizmet etmeye başlar. Râhip görünüşte takva ehli biridir ama aslında hırsızdır. Halkın fakirlere dağıtsın diye verdiği paraları kendisi için saklar. Nihayet o ölür ve Salmân-ı Fârisi onun durumunu halka açıklar. Halk da onun cenazesini taşlarlar. Daha sonra kiliseye bir rahip tayin ederler. Fakat o gerçekten dürüst ve takva ehli biridir. Salmân-ı Fârisi ondan çok memnun olur. Nihâyet kısa bir süre sonra o da ölme noktasına gelir. Salmân'ı Fârisi ona kendisinden sonra kime gitmesini sorduğunda o; Musul'da kendisi gibi bir rahibin olduğunu, ona gitmesini tavsiye eder. Ona gider. O da önceki rahib gibi dürüst bir râhibtir. Kısa süre sonra o da ölüm vaktine erişir. Salman ona da aynı soruyu sorar. Kendisinden sonra kime gitmelidir? O bunun üzerine der ki:

«-Evlâdım! Vallâhi bugün yeryüzündeki insanlardan yanına gitmeni sana emir ve tavsiye edebileceğim, bizim düşüncemizde olan hiç kimse bilmiyorum! Fakat Âhir Zaman Peygamberi'nin gelmesi çok yaklaşmış, gölgesi üzerimize düşmüştür! O Peygamber, İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın dîni üzere gönderilecektir. Kendisi Arap topraklarında zuhûr edecek, iki kara taşlık arasındaki hurma bahçeleri bulunan bir yere hicret edecektir. O, hediyeden yer, sadakadan yemez. O'nun iki kürek kemiği arasında da peygamberlik mührü vardır. Eğer o diyarlara gitmeye gücün yeterse git, hemen yola düş!» dedi.

Hikâye uzundur ama nihâyet Hz. Salmân'ı Fârisi bunun üzerine hicaza varır, köle olarak Medîne'ye, bir yahudiye satılır. Allah Rasûlünün Küba'ya geldiğini duyunca onun yanına varır ve onun anlattığı vasıfları onda görür görmez hemen oracıkta îman eder.

Tevrat ve incil'de sâdece Allah Rasûlünün değil, onun ashâbının bile vasıfları belirtilmişti. Nitekim **Fetih sûresi 29. Âyet**te şöyle buyrulur:

"Muhammed Allah'ın elçisidir. Onun yanında bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rûkûa varırken secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları vardır. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ziraatçıların da hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelenendirir. Allah inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük bir mükâfat vaad etmiştir."

İşte bu âyet sahâbelerin bile vasıflarının onların kitaplarında bulunduğunu gösteriyor. Dolayısı ile Râhib Bahîrâ'nın ve Varaka bin Nevhel'in Allah Rasûlünün vasıflarından onu tanımaları yadırganacak bir şey değildir. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam Peygamberimiz'in köpekleri öldürmeyi emrettiği doğru mudur?

Cevap: Değerli kardeşim, köpekle ilgili hadisin tam metni şöyledir:

Hz. Cabir İbnu Abdillâh (radiyallahu anh) anlatıyor:

"Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bize köpekleri öldürmeyi emrettiler. (Bunun üzerine biz) çölden gelen kadına refakat eden köpeğe varıncaya kadar (bütün köpekleri) öldürdük. Sonra (aleyhissalâtu vesselâm) köpekleri öldürmeyi yasakladı ve:

"Halis siyahını (ve gözlerinin üstünde iki nokta gibi beyazı olan) iki noktalsını öldürün, zîra o şeytandır!" buyurdular. (Buhâri, Bed'ü'l-Halk 14)

İbnu Ömer (r.anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), köpeklerin öldürülmesini emrettiler ve onların öldürülmesi için Medine'nin etrafına haber saldılar."

Evet, Allah Rasûlü bir ara köpeklerin öldürülmesini emretmiş, sonra da yasaklamıştır. Din ve hadis düşmanları bu ve buna benzer hadisleri gündem yaparak İslam'a saldırıyorlar. Ama biz Allah ve rasûlünden gelen her şeye iman ediyoruz.

Bazen köpekler haddinden fazla çoğaldığı zaman öldürülebilirler. Sokaklarda yüzlerce köpeğin başı boş dolaştığını düşünün, hele bunlardan biri veya birkaçı kuduz olsa insanlara ne zarar verirler. Belki bazıları diyecekler ki, hayvan barınaklarına alsınlar. Her zaman her yerde hayvan barınağı mı var? Mesela

geçen sene Niğde'nin Sazlıca kasabasında bütün sokak köpekleri öldürülmüştü. Bir gün bir baktık her yerde köpek leşi var. Neden? Çünkü halk kendisinden ve çocuklarından korkmaya başlamıştı. Köpekler üçlü, dörtlü, beşli guruplar halinde dolaşmaya başlamışlardı. Bir gün ben de sabah namazından sonra koşuya çıkmıştım beş- altı köpek peşime düşmüştü de eve zor yetişmiştim. Hatırlarsanız bundan bir iki sene önce İstanbul'da sabah sporunu yapan bir kadını köpekler parçalamıştı. Yani şunu demek istiyorum, her devirde başıboş köpekler öldürülmektedir. Bugün belediyeler hayvan hakları derneklerinden çekindikleri için biz köpekleri barınaklara alıyoruz, diyorlar. Peki ne kadar barınaklara alacaklar? Ben size söyleyim, barınaklardaki köpeklerde belli bir sayıyı geçti mi ya öldürülüp bir çukura gömülüyorlar ya da kamyonlara dolduruyorlar götürüp başka bir belediyenin arazisine bırakıyorlar. Peki o belediyenin hayvan barınağı yoka ne yapıyor? Hepsine zehirli kıyma vererek öldürüyorlar. Yani demem o ki, peygamber efendimizin köpekleri öldürme emrini dillerine dolayanlar bir göreve geldikleri zaman kendileri de yapıyorlar.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Gözlük temizleme spreylерinin içinde alkol varmış. Bu namaza mâni olur mu?

Cevap: Aleykum selam. Gözlük temizleme spreylерinin namaza bir mâniisi yoktur. Çünkü; eğer spreylер alkollü bile olsalar sıkıldıktan sonra bezle silindiği için temiz olmaktadırlar. Cam gibi şeyler silinerek temiz olurlar.

Soru: Selamun aleykum hocam. Akşam kabir ziyaretine gitmekte bir sakınca var mıdır?

Cevap: Aleykum selam, Kabir ziyareti konusunda belli bir zaman sınırlaması yoktur. Gece kabir ziyareti yapmak da caizdir. Fakat özellikle akşamdan sonra kadınların yalnız gitmemeleri, yanına eşini veya kendisine nikahı düşmeyen erkeklerden birisini almaları fitne korkusundan dolayı daha doğrudur.

Soru: Selâmün aleykum hocam. Bid'at meselesini biraz açabilir miyiz? Bidat: islâma sonradan sokulan şeylere diyorsak, sonradan sokulan şeylerin hepsi de mi bidat oluyor faydalı da olsa? Bu şekilde düşündüğümüz zaman islamın gelişme alanını sınırlandırmış olmuyor muyuz? Yani yeni ortaya çıkan meselelere veya yeniliklere nasıl çözüm getireceğiz?

Cevap: Aleykum selam. Bid'at, yenilik demektir. Başka bir ifâde ile Allah Rasûlünün zamanında yokken sonradan ortaya çıkan şeyler demektir. Bu bid'atın genel tarifidir. Bu manada kelime anlamı ile sonradan ortaya çıkan her şey bid'attır. Mesela Allah Rasûlü zamanında buzdolabı çamaşır makinası yoktu. Yenilik anlamında bunlar gibi şeyler de bid'attır. Ama bunlar dünyevî şeylerdir. Sapıklık anlamında bid'at değildirler.

Dinde bid'at ise; Allah Rasûlünün zamanında yokken sonradan uydurulan ve ibâdet kastıyla dine sokulan şey demektir. Çünkü ibâdeti Allah ve rasûlü belirler. Hiç kimsenin yeni ibâdet şekilleri belirleme yetkisi yoktur. Bu mânâda din tamamlanmıştır ve en güzel hâle getirilmiştir. **Dine ibâdet kastıyla yeni şeyler sokanlar Mâide sûresinin 3. Âyetine ters düşmüş olur.** Çünkü orada; *"Artık dininizi tamamladım ve en mükemmel hâle getirdim"* buyrulmaktadır. Bid'atçı yeni ibâdet şekilleri koyarken bu âyetle çatışmaktadır. Âdeta bu âyete karşı "hayır, din tamamlanmamıştır, dine eksiklikler var. İşte ben bu koyduğum ibâdet şekli ile dindeki eksikliği gidereceğim" demektedir.

Bid'atın bid'at olabilmesi için sünnete aykırı bir şey getirmesi ve var olan bazı sünnetleri ortadan kaldırması şeklinde olur. Mesela şu anda Türkiye'de uygulanan cemaatle tesbihatta bulunmayı ele alalım. Allah Rasûlü zamanından 1600 yıllarına kadar imam selam verdikten sonra imam da cemaatte kendi kendine tesbihatta bulunuyorlardı. Çünkü sünnet böyledi. Halbuki bunu cemaat hâlinde yapmak sünneti değiştirmektedir. İkinci olarak sünneti ortadan kaldırmaktadır. Şimdi misaller verelim. Meselâ;

İmam selam verdikten sonra imam da cemaat de kendi içinden Allâhumme entesselâmı okuması gerekirken müezzin bunu açıktan yaparken cemaat susmakta ve söylemesi gereken sünneti yapmamaktadır. Dolayısı ile o sünneti işlemekten mahrum bırakılmaktadır. Yine Subhanallahı velhamdulillahi velâ ilâhe illallahu vallâhu ekber tesbihatını herkesin söylemesi sünnetken bunu müezzin yapıyor diğerleri ise susuyorlar ve bu sünneti de terk ediyorlar. Bâzı müezzinler âyetel kürsiyi de açıktan okuyarak cemaate bu sünneti de işlettirmiyorlar. Yine tesbihattan sonra söylenen Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerike leh... zikrini de müezzin söyleyerek diğerlerine yaptırtılmıyor. Gördün mü, müezzinin işlediği bid'at cemaatin yapması gereken dört sünneti ortadan kaldırmaktadır.

Bid'atın bir başka şekli, Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem ve sahâbelerin yapma imkanları ve zamanları olduğu halde yapmadıkları şeyleri daha sonra bazı kimselerin ortaya koymaları ve yapmayı bir adet, dinin olmazsa olmazı haline getirmeleridir. İşte kandil kutlamaları bunlardandır. Allah Rasûlü mi'raca gitmiş, mi'racdan sonra 11,5 sene daha yaşamış ama mi'racın senei devriyesinde **"gelin bu sene mi'raca çıktığının sene-i devriyesidir, bu geceyi kutlayalım"** dememiştir. Halbuki onlar bizden daha güzel Kur'an okuyorlardı. Şiiri, naatı da bizden iyi biliyorlardı. Üstelik onlar akşamdan sonra da çalışmıyorlardı. Akşam namazından sonra Kur'an okuyarak, naatlar okuyarak o geceyi kutlayabilirlerdi. Bunun için imkana da gerek yoktu. Zamanları da vardı. Ama onlar yapmamışlardır. Eğer hayırlı bir şey olsaydı onlar hayırlı şeyleri yapmaya bizden daha düşkünlüydü. Regâib kandili için de Berat Kandili için de mevlid kandili için de durum aynıdır. Allah Rasûlü doğum günlerinde "benim doğum günlerimi kutlayın" diyemez miydi? Deseydi sahabeler en güzel şekilde kutlayamazlar mıydı? Haydi Allah Rasûlü demedi, Allah Rasûlünün vefatından sonra sahabeler yapamaz mıydı? Onlar Allah Rasûlünü bizden daha fazla sevmiyorlar mıydı? Biz Allah Rasûlünü onlar kadar mı seviyoruz? Onlar Kur'an'ı da sünneti de kendilerinden sonra gelenlerden daha iyi bilmiyorlar mıydı? Allah Rasûlü ve sahâbeler zamanında yapılma imkânı olduğu halde yapılmayan tüm şeyleri buna kıyas edebiliriz. Meselâ, Mekke'nin fethinin kutlanışını ele alalım. Mekke'yi Allah Rasûlü ve sahâbeler fethetti. Ama yıl dönümünde Mekke'nin fethini kutlayabileceklerken kutlamamışlardır. Niye, bir araya gelip üç beş kelam edemezler miydi? Kur'an ve şiirler okuyamazlar mıydı? Bunları pekâlâ yapabilirlerdi ama yapmamışlardır. İstanbul'un fethi de öyle. Fâtih fethetmiş ama ne Fâtih ne de onun torunları diğer padişahlar kutlamamışlardır. Neden, onların parası bizden daha fazlaydı, ihtişamları daha fazlaydı. Ama yapmadılar. Çünkü İslam'da geçmişle övünme, kibirlenme, gururlanma, kutlama yoktur. Oysa doğru dürüst namazını bile kılamayan, namazların farzlarını, sünnetlerini, âdâblarını bile bilemeyen bizler böyle şeyler kutlayarak şaklabanlıklar yapıyoruz. Düşünün, bir İstanbul'un fethinin kutlamalarında ne kadar paralar harcanıyor. Olmaması, yapılmaması gereken yerlerde harcanan paralar israftır ve israfa haramdır. Bir de bunlar kutlanırken birçok haramların işlenmesine de sebebiyet vermektedir. Kadın erkek karışık durumlar, kadınların tesettürlerine riâyet etmemeleri vesâire. Düşünün, İstanbul'un fethini İstanbul'da bir stadyumda kutlayanlar kaç saat önce o stada geliyorlar, kaç saat o stadda kalıyorlar. Bu arada kaç vakit namazı kazaya bırakıyorlar. Çünkü 30, 40 bin kişinin olduğu yerde herkesin abdest alacağı kadar yer de yok zaman da yok. Bu arada gayri islami birçok program da yapılmaktadır.

Yeni ortaya çıkan meselelere hüküm vermeye gelince, bunun bid'atla bir ilgisi yoktur ve bu Kur'an'ın ve sünnetin emrettiği şeydir. Yeni çıkan bir meselede hüküm verilmesi gerekiyorsa bir müctehid önce Kur'an'a bakar, Kur'an'da o meseleye dâir bir hüküm varsa alır o hükmü o mesele için kullanır. Eğer açık bir hüküm yoksa o zaman bakar, o meseleye benzer bir olay var mı? Eğer varsa illet birliği olup olmamasına bakar. Eğer illet birliği varsa kıyas yolu ile o meselenin hükmünü bu meseleye de verir. Kur'an'da bulamazsa sünnete bakar. Sünnette varsa sünnetle hükmünü verir. Sünnette de yoksa sahâbenin sözlerine, fiillerine bakar. Eğer sahabeler bir şey demişse veya yapmışsa onlar da ona göre hareket eder.

Şunu unutmayalım, olaylar sınırlıdır fakat cevapsız değildir. Kur'an sünnet, icmâ, kıyas vb. gibi delillerle her meseleye mutlaka bir hüküm bulunur. Çünkü bâzı meselelere hüküm verilememesi demek İslâm'ın çâresiz kalması demektir ki bu câiz değildir. Bid'atları çıkaranlar ise müctehidler değildirler. Ya

kişidir veya bir topluluktur veya sultandır. Halbuki bunların yeni bir şey ortaya koymaya, yeni ibâdet şekilleri belirlemeye hakları yoktur. Mesele daha uzun ama yerimiz müsâit değil. Zannediyorum anlaşılmıştır. Bid'at işleyenler şu hadisi de akıllarında bulundursunlar:

"Allah, bid`at sahibinin amelini, bid`atından vazgeçinceye kadar kabul etmez." (İbn Mâce, Mukaddime, 7/50).

Selam ve duâ ile.

Bir Yakınma:

Hocam Bid'atlar ile ilgili yolladığınız yazıyı eşime gücüm yettiğince okudum. Allah razı olsun. Ama o da diyor ki: "O zaman, şimdi, bu televizyondaki ve camideki hocaların hepsi bilerek bid'at mı işliyorlar? Onlar bilmiyor mu günah olduğunu, biz kime, neye inanacağız?" diyor. Bizim ilmimiz tabii ki bu tür konuları anlatmaya, ikna etmeye yetmiyor. Zaten bilsek hepimiz alim oluruz. Bu zamana kadar çoğumuz büyüklerimizden hocalardan duyduklarımızı öğrenmişiz, çoğunu da yanlış öğrenmişiz. Bu çok üzücü. Keşke dinimizi gereğince yaşasak ama dine gelince hiç vaktimiz olmuyor, dünyaya çok vakit ayırıyoruz. Ben de eşime: "Madem kime inanacağını bilmiyorsun, Allah Kur'an yollamış açıp tefsir okuyacaksın, kendin merak edip araştıracaksın!" dedim "Sünnete bakacaksın." dedim. Ne yapabilirim hocam bu konular çok ince? Bu yüzden dinimiz söz konusu olunca bilgisizliğimizden susup karışmamayı tercih ediyoruz bilsek de bildiğimizi anlatmak, hiç kolay olmuyor.

Cevap: Evet, bu televizyondaki hocaların çoğu bid'at işliyorlar. Çünkü bunlar Kur'an ve sünnete göre hareket etmiyorlar, geleneğe göre, halkın alışageldiği alışkanlıklarına göre hareket ediyorlar. Doğru olan kitap, sünnet, icma ve kıyasa göre hareket etmekten uzak durmaktır.

Soru: Selâmün aleykum hocam, sizin kandiller hakkındaki bilgilendirmenizden sonra ben de çevremdeki insanları bu konuda uyarmaya çalışıyorum ama genelde şu cevabı alıyorum: "Evet bu bir bidat, kabul ediyoruz ama bu sayede de insanlara Peygamber Efendimizden bahsetme fırsatı doğuyor. Ayrıca insanlar zaten doğru düzgün ibadet yapmıyorlar bari bu üç beş gecede fazladan iki rekât namaz kılsınlar, zikir yapsınlar." Deniyor. Bu durumda ne söylemek gerekir. Gerçekten insanları ikna etmek çok zor. Ve bunları söyleyenler de dini anlamda epey bilgisi olan insanlar. Böyle kişilerin bile bile insanları günaha sürüklemeleri daha da üzücü oluyor maalesef.

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim. İşte insanları böyle uyutuyorlar. İnsanlara hakkı söylemiyorlar da insanları bid'at olan şeylere yönelterek mi onlara iyilik yaptıklarını zannediyorlar. İşte bid'atlar böyle işlene işlene farz yerine konulur oldu. Hatta farzdan bile üstün tutulur oldu. Düşünün, namaz kılmayan, faiz yiyen Allah Rasûlünün birçok sünnetine aykırı hareket eden insanlar kandil gecelerinde câmilere gidip bir mevlid dinlediler mi affolunduklarını, kurtulduklarını zannediyorlar. Oysa böyleleri hayatları boyunca Allah'ın kitabındaki hükümlere aykırı hareket ediyorlar. Böyleleri o gece iki rekât namaz kılsalar ne olur kılmasalar ne olur. Üzerlerinde 30-40 sene namaz borcu varken, oruç borcu varken, Allah Rasûlünün yüzlerce sünnetine aykırı hareket ederken Allah Rasûlünün yapmadığı mevlid merâsimlerine katılıp Allah Rasûlünün sevdiğini iddia etmek abesle iştigaldir. Yarın mahşer yerinde Allah; **"ben kitapta böyle bir şey emretmedim, sen bunu neye dayanarak yaptın?"** derse, Allah Rasûlü de **"Benim böyle bir sünnetim yoktu, kimseye böyle bir şey de tavsiye etmedim, sen bunu kimden aldın?"** derse, ne yapacak?

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bir dişe kaplama yapmadan önce abdestli olmamız gerekir mi? Cünüp iken kaplama yaptırmışsak halimiz ne olur?

Cevap: Aleykum selam Fatih, kaplaması düşen bir dişe yeni kaplama yaptırmak için abdest almak veya gusül almak gerekmez. Farz edelim ki abdest aldı ve kaplama yaptırdı, daha sonra abdest bozduğunda veya cünüp olduğunda o kaplanan yerin altındaki abdest veya gusül duruyor mu? Gusül alırken veya abdest alırken onun altına yine su işlemeyecek. Dolayısı ile kaplanan şey kaplanırken kaplandığı yerin hükmünü alır. Yâni asıl gibi olur ve altına su geçiyor mu geçmiyor mu bakılmaz. Hem kaplanan şey sargı hükmünde olur ve ağzımıza su verdiğimizde o kaplamanın üzerini meşhetmiş oluruz. Nitekim bu konuda Meşhur **hanefî** fıkıh kitabı Bedâ'us Senâî isimli kitapta şöyle yazar:

“Dişi kaplatmakta kullanılan maden dişe geçirildiğinde kaplandığı yerin hükmünü alır. Bunun da İmam Ebû Hanife’nin koymuş olduğu temel kurala uygun olduğu belirtilir.” (El Bedâî; Cilt 5, Sahife 132)

Fıkî genel kâidelerle göre, diş kaplatmak veya taktirmek bir ihtiyaçtan doğmaktadır. Keyfî değildir. O halde yara üzerine konulan sargı gibidir. Nasıl bir yarayı sargı bezi ile sararken abdest veya gusle gerek yoksa, çürüyen dişi kaplatırken veya doldururken ya da düşen bir dişin yerine yeni bir diş taktirirken abdest veya gusle gerek yoktur. Kaplanan ve doldurulan şey bağlı bulunduğu dişin hükmünü alır. O nedenle altına su nüfuz etmeyeceğinden dolayı yapılan gusül veya abdest caiz olmaz diye bir hüküm ve kaide yoktur. Kaynak: Kaynakları ile İslam Fıkıhı- Celal Yıldırım, 4. Cilt, 65-66. sayfalar.

Soru: Selamun Aleykum hocam. İhlas Suresi’ni açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum Selam, İhlas sûresi, Mushaftaki sıralamada yüz on ikinci, iniş sırasına göre yirmi ikinci sûredir. Nâs sûresinden sonra, Necm sûresinden önce Mekke’de inmiştir. Medine’de indiğine dair rivayet de vardır. Mekke’de indiğini söyleyenler Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamber’e gelerek “Bize rabbinin soyunu anlat” dediklerini, bunun üzerine bu sûrenin indiğini bildiren rivayetleri delil getirirler (Müsned, V, 133-134). Medine’de indiğini söyleyenler ise yahudilerle hristiyanların Hz. Peygamber’e yönelttikleri Allah hakkındaki sorulara bir cevap olmak üzere Cebrâil’in Hz. Peygamber’e gelip “Kul hüvellahü ehad” sûresini okuduğunu bildiren rivayetleri delil göstermişlerdir (Taberî, XXX, 221-222; Râzî, XXXII, 175). Ancak sûrenin üslûp ve içeriği Mekke döneminde indiği izlenimini vermektedir.

Adı/Ayet Sayısı

Sûrenin kaynaklarda tesbit edilen yirmiyi aşkın adı vardır. Ancak yaygın olarak İslâm dininin temel ilkesi tevhid inancının veciz bir ifadesi olan “İhlâs” adıyla tanınmıştır. En çok kullanılan isimlerinden biri de “Kul hüvellahü ehad”dır. Ayrıca “Samed, Tevhid, Esâs, Tecrîd, Necât, Velâyet, Mukaşşise, Muavvize” adlarıyla da anılmaktadır (diğer isimleri için bk. Râzî, XXXII, 175-176; İbn Âşûr, XXX, 609-611; Emin Işık, “İhlâs Sûresi”, DîA, XXI, 537-538).

Konusu

Sûrede Allah Teâlâ’nın bazı sıfatları veciz bir şekilde ifade edilmiştir.

Fazileti

Hiz. Peygamber bu sûrenin önemi ve fazileti hakkında söyle buyurmuştur:

*“Varlığım elinde olan Allah’a yemin ederim ki bu sûre Kur’an’ın üçte birine denktir”
(Buhârî, “Tevhîd”, 1).*

Yine Hiz. Peygamber, sevdiği için bu sûreyi her namazda okuyan bir sahâbîye,

“Onu sevmen seni cennete götürür” müjdesini vermiştir (Tirmizî, “Fezâilü’l-Kur’ân”, 11, “Tefsîr”, 93; diğer hadisler için bk. İbn Kesîr, VIII, 539-546).

Meal

De ki: “O, Allah’tır, bir tektir. “Allah Samed’dır. (Her şey O’na muhtaçtır, o, hiçbir şeye muhtaç değildir.” “Ondan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir).” “Hiçbir şey O’na denk ve benzer değildir.”

Tefsir

İhlâs sûresi, İslâm’ın esası olan tevhid (Allah’ın birliği) ilkesini özlü bir şekilde ifade ettiği ve Allah Teâlâ’yı tanıttığı için Hz. Peygamber tarafından Kur’an’ın üçte birine denk olduğu ifade buyurulmuştur. Kelâmın akışı ve konunun Allah’ın nesebini (hangi soydan geldiğini) soranlara verilen cevapla ilgili olması dikkate alındığında 1. âyetteki “O” diye çevirdiğimiz “hüve” zamirinin Allah’a ait olduğu açıkça anlaşılır. Allah ismi, varlığı ezeli, ebedî, zarurî ve kendinden olup her şeyi yaratan, her şeyin Mâlikî ve mukadderatının hâkimi, her şeyi bilen ve her şeye kadir olan... Yüce Mevlâ’nın öz (has) ismidir (bk. Bakara 2/255).

Müfessirler bu sûrede ağırlıklı olarak Allah’ın birliğini ifade eden ahad terimi ile var oluş bakımından kimseye muhtaç olmadığını anlatan “samed” terimi üzerinde durmuşlardır. “Tektir” diye çevirdiğimiz “ahad” kelimesi, “birlik” anlamına gelen vahd veya vahdet kökünden türetilmiş bir isimdir (Ebû Hayyân, VIII, 528); sıfat olarak Allah’a nisbet edildiğinde O’nun birliğini, tekliğini ve eşsizliğini ifade eder; bu sûrede doğrudan doğruya, Beled sûresinde (90/ 5, 7) dolaylı olarak Allah’a nisbet edilmiştir; bu anlamıyla tenzihî veya selbî (Allah’ın ne olmadığını belirten) sıfatları da içerir. Nitekim devamındaki âyetler de bu mânadaki birliği vurgular. Bu sebeple “ahad” sıfatının bazı istisnalar dışında Allah’tan başkasına nisbet edilemeyeceği düşünülmüştür. Aynı kökten gelen vâhid ise “bölünmesi ve sayısının artması mümkün olmayan bir, tek, yegâne varlık” anlamında Allah’ın sıfatı olmakla birlikte Allah’tan başka varlıkların sayısal anlamda birliğini ifade etmek için de kullanılmaktadır. Türkçe’de de “bir” (vâhid) ile “tek” (ahad) arasında fark vardır. Bir, genellikle “aynı türden birçok varlığın biri” anlamında da kullanılır. “Tek” ise “türdeşi olmayan, zâtında ve sıfatlarında eşi benzeri olmayan tek varlık” mânasına gelir. İşte Allah, bu anlamda birdir, tektir. Ahad ile vâhid sıfatları arasındaki diğer farklar ise şöyle açıklanmıştır: Ahad, Allah’ın zâtı bakımından, vâhid ise sıfatları bakımından bir olduğunu gösterir. Ahad ile vâhidin her biri “ezeliyet ve ebediyet” mânalarını da ihtiva etmekle birlikte, bazı âlimler ahadı “ezeliyet”, vâhidi de “ebediyet” mânasına tahsis etmişlerdir. Allah’ın sıfatı olarak her ikisi de hadislerde geçmektedir (bk. Buhârî, “Tefsîr”, 112; İbn Mâce, “Duâ”, 10; Nesâî, “Cenâiz”, 117; Müsned, IV, 103; geniş bilgi için bk. Bekir Topaloğlu, “Ahad”, DİA, I, 483; Emin Işık, “İhlâs Sûresi”, DİA, XXI, 537).

2. Ayet Tefsiri

Samed kelimesi “herkesin kendisine ihtiyacını arzettiği, fakat kendisi kimseye muhtaç olmayan” anlamına gelir (Râgıb el-İsfahânî, Müfredâtü’l-Kur’ân, “smd” md.). Sûredeki bağlamına göre samed, “var oluş bakımından kimseye muhtaç olmayıp her şeyin varlık ve devamını kendisine borçlu olduğu vâcibü’l-vucûd” demektir. Buna göre samed kelimesi doğrudan doğruya ahad isminin açıklamasıdır; daha sonra gelen “doğurmamış ve doğmamıştır” meâlindeki âyet de samed isminin açıklamasıdır. Taberî, samedi, “kendisinden başkası ibadet edilmeye lâyık olmayan tek mâbud” olarak tanımlamıştır (XXX, 222). Kur’ân-ı Kerîm’de sadece burada geçen samed ismi başta “esmâ-i hüsnâ” hadisi olmak üzere (bk. Tirmizî, “Da’avât”, 83) bazı hadislerde de yer almıştır (meselâ bk. Buhârî, “Tefsîr”, 112; Tirmizî, “Da’avât”, 64).

3. Ayet Tefsiri

Allah Teâlâ’nın noksan sıfatlardan münezzehe olduğunu ifade eden bu âyet, samed isminin açıklaması olup, Allah’a evlât nisbet edenleri ve soy kavramına giren her şeyi; meselâ, “Mesîh Allah’ın oğludur” diyen hristiyanların (Tevbe 9/30) ve meleklerin Allah’ın kızları olduğunu söyleyen (En’âm 6/100) müşriklerin bu iddialarını reddeder. Zira çocuk, eşin olmasını gerektirir; eş de çocuk da ihtiyacı karşılamak için istenilen varlıklardır; Allah ise ihtiyaçtan münezzehtir, ezeli ve ebedîdir. Eşleri de çocukları da O yaratmıştır; yarattığı şeylere muhtaç olması ise imkânsızdır (bk. En’âm 6/101). Âyetin, “O, doğmamıştır” meâlindeki ikinci cümlesi Allah Teâlâ’nın doğum veya sudûr yoluyla bir ana veya babadan,

bir asıldan meydana gelmediğini ifade eder. Çünkü doğan her şey sonradan olur; oysa Allah kadim ve ezeldir, yani varlığının bir başlangıcı yoktur.

4. Ayet Tefsiri

Bu âyet hem ilk âyetin açıklaması hem de bütünüyle sûrenin bir özeti mahiyetinde olup Allah'ın zâtında, sıfatlarında ve fiillerinde hiçbir dengi ve benzeri bulunmadığını ifade eder. Kendisinden başka var olan her şeyi O yaratmıştır. Bu sebeple yarattıklarının O'na denk olması mümkün değildir. Nitekim bu durum muhtelif âyetlerde ifade buyurulmuştur (meselâ bk. Nahl 16/17-22; Şûrâ 42/11).

İhlâs sûresinin, Kur'an'ın üçte birine denk olduğuna dair yukarıda geçen hadisi yorumlayan âlimlerden bir kısmı, bu denkliği sûreyi okumanın sevabı, bir kısmı da konusu ve mânası yönünden değerlendirmişlerdir. İkinci görüşe göre sûre, Kur'an'ın üç temel konusundan ilki olan tevhidle alâkalı olup bu sûrenin anlamını iyice kavrayan ve itikadını bu sûrenin öğretisi yönünde oluşturan bir kimse Kur'an'ın tevhid ve akaid bölümünü de kavrayıp benimsemiş olur. Gazzâlî Cevâhiru'l-Kur'ân isimli eserinde (s. 47-48) özetle şu hususlara işaret eder: Kur'an'daki bilgiler ana hatlarıyla Allah hakkında bilgi (mârifetullah), âhiret bilgisi ve doğru yol bilgisi olmak üzere üçe ayrılır. İhlâs sûresi bunlardan ilkinin, yani mârifetullah ve tevhid konusunu ihtiva etmektedir. Kur'an'daki diğer hükümler bu sûredeki tevhid temeline dayandığı için sûre Kur'an'ın üçte birine denk görülmüştür. Belirtilen öneminden dolayı İhlâs sûresi tefsir kitaplarında muhtelif yönleriyle ele alınıp incelendiği gibi felsefeden tasavvufa kadar çeşitli ilim dallarında da meşhur âlimler tarafından sûre üzerinde pek çok müstakil tefsir vb. çalışmalar yapılmış; ayrıca sûre üzerine tezler de hazırlanmıştır (bilgi ve örnekler için bk. Emin Işık, "İhlâs Sûresi", DİA, XXI, 538).

Soru: Selamun Aleykum hocam. Kabir ziyaretlerinde abdestli olma şartı var mıdır?

Cevap: Aleykum selam, mezara giderken abdestli olma şartı yoktur. Kur'an okuyacaksa ve Kur'an'ı ezberden okuyacaksa abdestsizde okuyabilir. Dua yapmak için de abdestli olma şartı yoktur. Abdestsiz de dua yapılabilir.

Soru: Hüddam ilmini öğrenmek caiz midir? İslam bu tür olaylara nasıl bakmaktadır? Cinler nasıldır, büyü yapmak caiz midir?

Cevap: Hüddam, cinleri ve şeytanları kontrol etmeyi amaçlayan bir öğretilerdir. Büyücüler, medyumlar, cindarlar bu ilimi gizli öğrenirler ve çok iyi bilirler. Antik Mısır'a kadar dayanan bir öğretilerdir.

İslam böyle bir şeyi yasaklamış ve cindarlara gitmeyi, onlardan medet ummayı şiddetle men etmiştir.

NİÇİN CİNDARLARDA, MEDYUMLARDA, SİHİRBAZLARDA VE BÜYÜCÜLERDE ÇARE ARIYORLAR?

1) Bu tür kaynaklardan istifade etmeye çalışanların, genel kişilik özelliklerine baktığımızda "kendilerine güveni az, kendileri yararına çaba gösterebilmek için gerekli bilgi ve deneyimden yoksun, bağımlı, kolay inanan, karşılarındaki insanları otorite olarak görmeye hazır ve telkine açık bireyler" olarak görürüz. Bu tarz kişiler, bir medyuma ya da falcıya gittiklerinde onların söylediklerine çok kolay inanırlar ve telkine açıktırlar.

2) İslâmî bilgilenmenin azaldığı yerde, hurafe ve yanlış itikatlar rağbet bulmaktadır. Aynen bakımsız tarlalarda yabancı bitkilerin çoğalması gibi. İnsanoğlu, fıtraten inanmaya yatkındır. Dinden dışarı kaydığında bir şeye tutunmaya çalışır. Bu da metafizik olmaktadır. Medyanın da olayı reklâm şeklinde vermesi bunu körüklemektedir. İyi eğitilmiş insanların metafizik konulara eğilmesi, psikolojik bir tedirginlikten kaynaklanır. Ev hanımları ise, önce boş vaktini dolduracak bir şey olarak ilgilenir, sonra bunu tutku haline dönüştürebilir.

- 3) Bu kadar cin-peri hikâyeleri ile yoğrulan bir toplumda, insanların kendilerinden kaynaklanan problemleri defans mekanizması ile cinlerin üzerine yıkmaları kaçınılmazdır. Çünkü kişilerdeki suçluluk fikirlerini giderir, rahatlamaya sebep olur.
- 4) Medyum, cinci, falcı ve üfürükçü gibi kişiler, bir hasta için asla “olmaz, çözülmez, çaresiz” demezler, hep “ben yaparım” diyerek ümit vermektedirler.

Bu ve benzeri sebeplerden dolayı, bu gibi kişiler dün olduğu gibi bugün ve yarın da aynı rolü oynamaktadırlar.

Bu konu yalnızca ülkemizin problemi değil, bütün dünyanın problemidir.

Parapsikoloji uzmanları, falcılar, büyücüler ABD ve Avrupa ülkelerinde de giderek daha çok rağbet görüyorlar. Bu konuda yazılan kitaplar çok satıyor. Maddeciliğin bombardımanı altındaki insanlar, kendilerini manevî boşlukta hissedince, inanç da verilmediğinden bu gibi hurâfeye açık konulara sığınmaktadır. Adeta maddecilikten bu şekilde kaçmaktadırlar.

Eski çağlarda kâhin diye adlandırılan bu kimseler, şimdilerde medyum adı altında, dinsiz kalan Batı insanına deva olmaya çalışıyorlar.

CİNLER NASILDIR? BÜYÜ DOĞRU MUDUR?

Cinler aynen insanlar gibi, Müslümanlar ve Müslüman olmayanlar, diye iki grup halinde bulundukları bilinmektedir. İyi huylu Müslüman cinler daha çok büyücülükle uğraşanların ilgisini çekmektedir.

“Huddam” (hizmetçiler) adı altında “cinci hoca”ya bağlanan bu cinler sayesinde hastalıkları iyileştirdiklerini, kötülüklerini def ettiklerini ve birtakım tabiatüstü olayların meydana getirildiğini medyumlar iddia etmektedirler.

Cinler, yalana çok başvuran yaratıklardır. Ancak gaybı ve istikbali bilmeleri mümkün değildir. Çalınan bir şeyin yerlerini söylemeleri, hırsızlığın failini haber vermeleri, kimin kime düşmanlık beslediğini bildirmeleri bazen doğru çıkabilir, ama çoğunlukla asılsız çıkan hususlardır. İnsan bunlara inanarak, suçsuz birtakım kişileri suçlu zannedebilir. Dostu olan kimseyi düşman bellebilir. Dostluklar, arkadaşlıklar sona erebilir, masum kişiler zarar görebilir. Kavga, cinayet vs. kötü olaylar meydana gelebilir.

İnsanların çok ilgi duyduğu konulardan biri de büyü konusudur. Bir adına da sihir dediğimiz büyüün bugünkü hayatımızda oldukça etkili bir yeri vardır. Birçok kimseler, içinde bulundukları huzursuzluk ve rahatsızlıkları büyüye yorumluyor, falan ve filanların yapmış olabilecekleri bir büyü yüzünden böyle rahatsızlıklara maruz kalmış olabileceklerini düşünüyorlar.

Aslında büyü, yani sihir vardı. Tarih boyunca kutsal metinler büyüden, yani sihirden söz etmiş, etkisini nazara vermişlerdir. Ancak büyüün, sihrin nasıl yapılacağına dair bilgi, yani ilim o tarihlerde kalmış, bugüne gelinceye kadar uğradığı kesintiler yüzünden elimize kesin bir büyü yapma ya da bozma metni geçmemiştir.

İslâm, sihirle uğraşmayı, büyü yapmayı şirk ve küfür derecesinde bir fiil saymıştır. Bu açıdan, sihir ve büyü kitaplarında yer alan ve az çok ilmî bir kaynağı olduğu ileri sürülen, insanlara ve eşyaya tesir ettiği iddia olunan bu sihirlerin hurafe mi yoksa gerçek mi olduğunu deneyerek, tecrübe ederek ortaya koymaya da cesaret edilememiş, günümüze kadar bu konuda kesin ilmî sonuçlara varılamamıştır.

İSLÂMİYET MEDYUM VE MEDYUMCULUĞA NASIL BAKMAKTADIR?

Medyumluk bir çeşit falcılık, cincilik ve ruhçuluktur. Şeytanî cinlerin sözcülüğünü üstlenen bu kişiler, ruh çağırma seanslarında, gelecek hakkında ahkâm kesmeye varıncaya kadar her türlü kehânete başvururlar. Oysa, "Gaybın anahtarı Allah'ın yanındadır, onları ancak O bilir.

De ki: Göklerde ve yerde Allah'tan başka kimse gaybı bilmez!" (En'âm 59)

Mealindeki Kur'ân âyetleri bize birer ölçüdür.

Hadisler de bu konuda bizi ikaz ediyorlar. Hz. Aîşe'nin (r.a.) rivayetine göre bazı sahabiler Resulullah'a (a.s.m.) gelerek kâhinler hakkında fikrini sorarlar. Resulullah da,

"“Kâhinler bir şey değildir.” buyururlar. İçlerinden bir kısmının tekrar,

“Yâ Resulallah, onlar bazen bir şey söylüyorlar da doğru çıkıyor.” demeleri üzerine Resulullah (a.s.m.) şöyle buyurur:

“Bu söz cinlerindir. Cin bilgiyi kapar da dostunun kulağına tavuğun gıdıklaması gibi gıdaklar. Bu şekilde ona yüz yalandan daha fazlasını karıştırır. (Müslim, Selâm: 123)”

Günümüzde medyum diye vasıflandırılan insanlar ile cahiliye dönemindeki “kâhin” ve “arraflar” arasında hiçbir fark yoktur. Resul-i Ekrem'in (asm)

“Her kim arafa veya bir kâhine gider de onun söylediklerini tasdik ederse, bana indirilene küfretmiş (inanmamış) olur!” (İbn-i Mâce Tahâret, 122; Ebû Dâvûd, Tıb, 21)

Buyurmaktadır. Kâhin ve arraf “Kendisinin cinlerden bir dostu olduğunu ve ileride olacak hadiseleri onun vasıtasıyla bildiğini” iddia eden kimsedir. Onlara müracaat etmek câiz değildir.

Sonuç olarak konuyu şöyle bitirelim:

Medyum, falcı, cinci ve büyücü gibi bazı insanlara çok ilgi duyulan yerlerde, şifa aramayı ne İslâm dini ne de bilim tavsiye etmemektedir. Bu yola başvuranlar ise, kesin bir sonuç alamadıkları gibi bazen de felâketle karşılaşmaktadırlar.

Kur'ân-ı Kerim, büyü ve nazar gibi olaylara karşılaşanlara Felâk ve Nâs Sûrelerini okumalarını tavsiye etmektedir. Böylelikle medyum ve bazı kötü niyetli kişilerin sömürsünden korunmaları mümkün olmaktadır.

Biyolojik ve psikolojik problemleri olan hastalar, bu tür kişiler yerine tıbbî tedaviye başvurmalarıdır. Ancak bunun yanında Allah'ın âyetlerine sığınarak, şifayı Allah'tan istemek, inşaallah hastaya moral gücü verir, tıbbî tedaviye destek olur.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Rukye nedir?

Cevap: Aleykum selam. Sözlükte büyü anlamına gelir. Şifa ümidiyle dua okumaya da "rukye" denir. Şifa ümidiyle, Kur'an âyetlerini, Allah'ın güzel isimlerini ve Peygamber'in öğrettiği duaları ve bunlardan alınan ilhamla yazılan dua ve münacatları okumanın câiz olduğunda ittifak vardır.

Ancak tedavi maksadıyla bunlardan başka şeyleri okumak, özellikle içlerinde manası anlaşılmaz kelimeler bulunan sözleri okumak haramdır. Çünkü bu sözlerin (İçerisinde sihre ya da küfre ihtimali bulunan anlaşılmaz sözlerin) sihir için kullanılan sözler olması ihtimali bulunduğu gibi onların birtakım putların veya şeytanların ismi ya da küfür ifade eden sözler olması ihtimali de vardır.

İbn Hacer el-Askalanî, alimlerin **şu üç şartın bulunmasıyla rukyenin caiz olacağı** üzerinde görüş birliği içerisinde olduklarını bildirmektedir:

- a) Allah Teala'nın kelimıyla (âyetlerle), isimleri veya sıfatlarıyla olması;
- b) Arap diliyle veya başka bir dille anlaşılır olacak şekilde yapılması;
- c) Yapılan rukyenin bizzat faydasının dokunduğuna değil, umulan faydanın Allah Teâlâ tarafından gönderildiğine inanılması (Fethul-Barî, X, 206).

Rukye, mubah, haram ve şirk olmak üzere üç çeşittir.

1- **Mubah olan Rukye:** Kur'ân-ı Kerim'den ayetlerle Allah Teâlâ'nın isim ve sıfatlarıyla, arapça ve anlamı anlaşılır bir dille yapıldığı takdirde mubahtır. Hz. Aişe (r.anh)'dan rivâyet edilen bir hadis-i şerifte şöyle denilmektedir: "Rasûlullah (s.a.s) son hastalığında muavvizeteyni okuyup kendisine üflüyordu. Hastalığı ağırlaştığı zaman onları okuyarak üzerine üflüyor ve onların bereketi için elini meshediyordum" (Buharî, Tıb, 32; Müslim, Selâm, 51-52).

Yine Hz. Aişe (r.anh) Rasûlullah (s.a.s)'ın hastalığından bahsederken şunları söylemektedir: **"Rasûlullah (s.a.s) yatağa düştüğü zaman, İhlas süresi ve Mu'avvizeteyn'in tamamını okuyarak avucuna üfledi ve sonra elleriyle yüzünü ve vücudunun elinin yettiği her tarafını meshetti"** (Buharî, Tıb, 39).

Yine akrep sokmasına karşı Fatıha ile rukye yapıldığına dair hadis varid olmuştur (Buharî, Tıb, 33). Ve yine Rasûlullah (s.a.s)'ın hastalanan bazı kimselere, Mu'avvizeteyn okuyup, onları sağ eliyle meshettiği ve peşinden de şöyle söylediği rivâyet edilmektedir

"Ey insanların Rabbi olan Allah'ım hastalığı gider; buna şifa ver. Şifa veren yalnız sensin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Hastalık bırakmayan şifa ver" (Buhari, Tıb, 37).

Bu anlamda rivâyet edilen hadisler çoktur. Bazı alimler Rasûlullah (s.a.s)'in;

"Göz değmesi ve hummanın dışında rukye yoktur" (Buharî, Tıb, 17)

Hadisine dayanarak, göz değmesi, yılan ve akrep sokması dışında rukyenin caiz olmadığı kanatine varmışlardır. Ancak diğer bazı alimler de bu hadisin, rukyenin en fazla faydalı olacağı anlamına sarfedildiğini, "Zülfikardan başka kılıç yoktur" sözüne kıyas yaparak cevaplandırmışlardır. Çünkü diğer hadislerde görüldüğü gibi, Rasûlullah (s.a.s) başka şeyler için de rukyeye cevaz vermiştir.

2- **Haram olan rukye:** Anlaşılmaz sözler, anlamsız kesik harfler, bilinmeyen isimler, bilenlerin Arapçadan başka bir dille rukye yapması, demir, tuz kullanarak veya ip bağlayarak rukye yapılması haram kılınmıştır. Fayda verdiği tecrübe edilmiş uygulamalar bunun dışındadır. Şabir (r.a)'dan şöyle rivayet edilmektedir:

"Rasûlullah (s.a.s) ruky'e yapılmasını yasakladı. Amr ibn Hazm'ın çocukları gelip şöyle dediler: "Ya Rasûlullah! Biz bir tür rukye yapardık ve onunla akrep sokmalarına karşı korunurduk". Rasûlullah; Ona dönün onda bir kötülük görmüyorum. Sizden her kim kardeşine fayda vermeye güç yetirirse ona faydalı olsun" (Müslim, Selam, 63) demişti.

Avf b. Mâlik'den rivayet olunmuştur;

Dedi ki: Biz cahiliye döneminde okuyub üfleyerek hastaları tedavi ederdik.

(Bir gün); Ey Allah'ın Rasûlu, bu hususta ne buyurursun? dedik.

"Bana (yaptığınız bu tedavi şeklini) gösteriniz. İçerisinde şirk olmadıkça, okuyub üfleyerek tedavi etmede bir sakınca yoktur" buyurdu. (Ebu Davud, Tıb, Bab 18 ; Hadis no: 3888; Ahmed b. Hanbel, III, 486)

Ebû Saîd (r.a) şöyle demiştir:

"Resûlullah (s.a.v) (çeşitli dualar okuyarak) cinlerin şerrinden ve göz değmesinden Allah'a sığınır. Muavvizeteyn sûreleri (Felâk ve Nâs) nâzil olunca bunları okumaya başladı ve diğer okuduğu duaları bıraktı." (Tirmizî, Tıbb 16/2058; İbn-i Mâce, Tıbb, 33; Nesâî, İstişare, 37; Ahmed, IV, 144)

Yine yatağına giren kişi Âyetü'l-Kürsî'yi okuduğunda Cenâb-ı Hakk'ın ona bir muhâfız vereceği ve sabaha kadar şeytanın kendisine yaklaşamayacağı haber verilir. (Buhârî, Vekâlet, 10)

Resûlullah (s.a.v) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Evlerinizi kabristana çevirmeyiniz. Şüphesiz şeytan, içinde Bakara sûresi okunan evden kaçır." (Müslim, Müsâfirîn, 212)

El-İzz b. Abdüsselam'dan anlamı bilinmeyen harflerle yapılan rukye sorulduğu zaman, küfrü gerektirecek anlamlar içerip içermediğinin bilinmemesinden dolayı buna cevaz vermemiştir.

Osman b. Ebi'l-Âs (r.anh)'dan rivayet edildiğine göre; Kendisi (bir gün rahatsızlığından dolayı) Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına varmış. Osman (başından geçen hâdiseyi anlatırken şöyle) dedi: **Bende bir ağrı vardı, neredeyse canımı alacaktı.**

Peygamber (s.a.v.): "Bu ağrıyan yeri sağ (el)inle 7 defa ov (ve her defasında):

'Duyduğum ağrının şerrinden Allah'ın izzet ve kudretine sığınırım' diye dua et" buyurdu.

Ben bunu yaptım, Aziz ve Celîl olan Allah bendeki olan (bu ağrıyı) giderdi. (O günden beri) aileme ve başkalarına sürekli bunu tavsiye ediyorum. (Ebu Davud, Tıb, Bab 19, Hadis no : 3891; Buhârî, Meğâzî 83, Fedâilu'l-Kur'an 14, Tıb 32, 41; Müslim, Selâm 50, 51; İbn Mâce, Tıb 38; Muvalta, Ayn 10; Ahmed b. Hanbel, VI, 104, 114, 124, 256, 263)

Suhey'l'in babası Ebu Salih (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

"Eslem kabilesinden bir adam şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in yanında oturuyordum, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in sahabelerinden biri gelip şöyle dedi:

-Ey Allah'ın Rasulü! Bu gece zehirlendim ve sabaha kadar uyuyamadım dedi.

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona:

- 'Seni zehirleyen nedir' dedi. Sahabe:

-Akreptir dedi.

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

- 'Eğer sen akşamladığın vakit:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ الثَّمَانِيَةِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ

Yarattığı şeylerin şerrinden Allah'ın tam olan kelimelerine sığınırım diye dua etmiş olsaydın Allah Azze ve Celle dilerse zarar veremezdi' buyurdu." Ebu Davud 3898

Aişe (Radiyallahu Anha) şöyle dedi:

"Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), aile fertlerinden biri hastalanınca, sağ eliyle hastayı sıvazlar ve:

اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ، أَزْهِبِ الْبَاسَ، وَانْصِفْ، أَنْتَ الشَّافِي لَا يَشْفَاكَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاؤُ لَا يُغَارِ سَقَا

'Ey İnsanların Rabbi olan Allah'ım! Hastalığını giderip, şifa ver. Şifayı veren ancak Sensin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Buna, hiçbir hastalık bırakmayacak şekilde şifa ver!' diye dua ederdi." Buhari, Müslim, Tirmizi, İbni Mâce

Abdullah ibni Abbas (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi:

"Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

'Kim, henüz eceli gelmemiş bir hastayı ziyaret eder de onun yanında yedi kere:

بِسْمِ اللَّهِ، أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيكَ

Allah'ın adıyla, büyük arşın sahibi yüce Allah'tan sana şifa vermesini dilerim diye dua ederse, Allah o hastayı iyi eder' buyurdu." Ebu Davud, Tirmizi

Şeytan'ın ve cinlerin korkutmalarına, vesveselerine karşı ise fiilî ve kavî dua ile Cenâb-ı Hak'a ilticâ etmeliyiz. Âyet-i kerimede şöyle buyrulur:

وَلَهَا يَنْزَعَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni dürtecek olursa, hemen Allah'a sığın! Çünkü O işitendir, bilendir." (A'râf, 200; Fussilet, 36)

Yüce Rabbimiz şeytandan korunmamız için bizlere şu duayı öğretmektedir:

وَقُلْ رَبِّ اعْوِذْ بِكَ مِنَ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ. وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَخْضُرُونِ

"De ki: Rabbim! Şeytanların kışkırtmalarından ve vesveselerinden sana sığınırım! Onların yanıma gelmelerinden de sana sığınırım ey Rabbim!" (Mü'minûn, 97-98)

Allah'ın zikrinden gâfil kalmamalıyız. Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ

"Takvâ sahibi mü'minler, kendilerine şeytandan bir vesvese dokunduğunda Allah'ı hatırlar, durup düşünürler. Bir de bakarsın ki derhal gerçeği görüvermişlerdir." (A'râf, 201)

"Gerçek şu ki, iman edip de yalnız Rab'lerine tevekkül edenler üzerinde onun (şeytanın) bir hâkimiyeti yoktur. Onun hâkimiyeti, ancak kendisini dost edinenlere ve onu Allah'a ortak koşanlardır." (Nahl, 99-100)

Soru: Selamun aleykum hocam bir kişiye büyü yapıldığı ve bir cinin kişiye musallat olduğu nasıl anlaşılır?

Cevap: Aleykum selam. Ben bunları bilemem. Bunlarla genellikle medyumlar ve cindarlar uğraşiyor. Onlarında hiçbir sözüne itibar edilmez. Fakat büyü yapılan veya kendisine cin musallat olan kimselerin anlattıklarına göre böyleleri genellikle korku ve ürperti içinde olurlar. Özellikle evde, odada veya kapalı bir yerde kaldıklarında odada yalnız olmadığının, birinin kendisini takip ettiğinin ve gözetlediğinin hissine kapılır. Gözüne bazı silüetler ve görüntüler görünür. İbadetlerden ve Kur'an okumaktan soğurlar. İbâdet edeceği veya Kur'an okuyacağı zaman sıkıntı duyarlar ve rahatsız edilirler. Çünkü Şeytan'ın ve şeytanlaşmış insanlarla cinnilerin de isteği budur. Kişiyi dininden ve amelinden etmek isterler. Böyleleri sıkılsalar da ibâdetlerine devam edecekler, hata beş vakit namazı kıldığı gibi sıkıldığı yerde namaza duracak. Kendisini Kur'an okumaya zorlayacak. Özellikle cin sûresini okuyacak. Rahatsızlık duyduğu her an Fâtiha, Âyetel Kursî, İhlas, Felak ve Nas sûrelerini okuyarak üzerine üförecektir. Yazının devamını da okumanızı tavsiye ederim.

Büyü günümüzde yapılabilen midir? Bir gerçekliği var mıdır? Ayrıca varsa kişiye büyü yapıldığı nasıl anlaşılır ve etkisiz hale getirilebilir mi?

Bu konuda olur olmaz herkese müracaat etmek doğru olmaz. İlmine ve takvasına güvenilen ve hiçbir maddi menfaat beklemeden Allah rızası için insanlara yardım eden ilim sahibi kişilerin tavsiyelerine göre de hareket edilebilir. Durum psikolojik bir rahatsızlıkta olabilir. Öncelikle dindar bir psikoloğa müracaat etmeyi tavsiye ederiz. Eğer büyü yapıldığı tespit edilirse okunması gereken bazı sure ve dualar vardır. Bunları okumaya devam etmek faydalı olur.

Kişinin Allah'a sığınması, iman ve ibadet konusundaki titizliği ile, büyüünün tesir etmesinde etkili olan şeytanın insana yaptığı telkinlere kulak asmaması, şeytanın insanlar üzerindeki etkisini azaltır ve büyüünün tesirinden de korunmuş olur. Çünkü şeytanın yaptığı, sadece telkin yoluyla korkutmak, şüpheye düşürmek, vesvese vermekten ve temelsiz kuruntulardan, neticesi olmayan vaatlerden başka bir şey değildir. Nitekim, Kur'ân-ı Kerim'de şöyle denir:

"(Şeytan) onlara söz verir ve onları ümitlendirir; halbuki şeytanın onlara söz vermesi, aldatmacadan başka bir şey değildir." (Nisa suresi, 120)

Ayette geçen "ümitlendirme" ve "söz verme", bilindiği gibi geneldir. Ancak konumuzla ilgili olması da söz konusudur. Çünkü insan, pek çok şey umar. Hatta kendini umduğu şeylere, yani beklenti ve ümitlerine öylesine kaptırır ki, bazen kendi kendisini bile büyüler ve olmasını istediği şeyler için büyücülere gider. Bu da, yanlış olduğunu bile bile bu yola gitmesi ve şeytanın bu konuda kendisine teminat vermesiyle olur. Bu, genellikle haramlarda olur. Yani bir bakıma insan kendisinde büyü olduğunu, birilerinin bu işle ilgilendiğini düşünerek, hastalığı davet eder. Oysa, gerçek öyle olmayabilir.

Nitekim ayetlerde, **"İman edip yalnız Rablerine tevekkül edenler üzerinde şeytanın bir hakimiyeti olmayacağı"ndan, "Ancak onu dost edinip Allah'a ortak koşanlar üzerinde hakimiyet kurabileceğinden söz edilir.** (Nahl suresi, 99-100) Hakimiyet kurma konusunda insanın, inanmanın yanı sıra ihlaslı olması da söz konusudur. Şeytanın, ihlaslı kimseler üzerinde bir hakimiyeti söz konusu olamayacağı, bu kimseleri Allah'ın koruyacağı belirtiliyor. Ancak **"İhlassız ve tevekkülsüz kimselerden gücünün yettiklerini kandıracağı, davetiyle şaşırtacağı; süvarileri ve yayaaları ile onları yaygaraya boğup; mallarına, evlâtlarına ortak olabileceği, kendilerine vaatlerde bulunarak aldatabileceği" konusunda şeytana izin verilmiştir.** (İsra suresi, 63-65) Bu da yaşamakta olduğumuz hayatın bir imtihan olmasından kaynaklanmaktadır. Yoksa tam bir yetki değildir. Zaten şeytan, insana boş kuruntulardan başka bir şey telkin etmez.

Açıkça anlaşılan odur ki, şeytanın, etkisi altına alıp rahatsız ettiği kimseler, onun kendisine sokulmasına zemin hazırlayan ve bu işe meydan veren kimselerdir. Zira şeytanın, Allah'ın halis kulları üzerinde kesin bir etkisi yoktur. Bunu yapmaya çalışsa bile onlar, dua ve ibadetlerle, Allah'ın kitabını okumakla bu işin üstesinden gelirler. Zaten büyü ve büyücülük yapanlar hakkında indirilen ayetin sonunda da ", *Ama onlar, Allah'ın izni olmadan, büyü ile hiç kimseye zarar veremez.*" (Bakara suresi, 102) buyurulmaktadır.

Büyünün hakikat olduğu kabul edilince, herkese tesir etmesi de tartışılmaz. Ancak daha fazla tesir ettiği kimseler de mevcuttur. Bunlar da şeytanın vesvese ve evhamlarına önem veren ve bu tür şeylere açık olan kimselerdir. Böyle kimseler, daha çok kendi kendilerini bir saat gibi kurup hasta eder. Çünkü şeytan, insana sadece vesvese verir ve yanlış doğru olarak göstermek ister. Aslında hiç de önemli olmayan ses veya görüntüleri kendince değişik şekillere ve seslere benzetenler evhamlı, itikadı zayıf, ibadeti ve zikri olmayan, Allah'a olan görevleri konusunda gevşek davranan ve ibadetlerini ihmal eden kimselerdir. **Nitekim, ayette, bu hususlara işaret edilmektedir.** (Hac suresi, 52-55)

Bütün bu saydıklarımızın dışında, büyüün tesir ettiği takva sahibi kimseler de yok değildir. Ancak, yüce Allah'a teslimiyet gösterilip tevekkül edildiği ve tam anlamıyla sığınıldığı, günlük evrad-ü ezkarlar okunduğu, günlük ibadetlere titizlikle devam edildiği, her gün birkaç sayfa Kur'ân-ı Kerim ve Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in (a.s.m.) okunmasını tavsiye buyurduğu sure ve dualar okunduğu takdirde büyüün tesiri önlenabilir. Çünkü kötü niyetli kimseler büyü yapsalar bile, herkesin ve her şeyin üstünde mutlak güç ve kuvvet sahibi Allah vardır ki, O'nun gücü dünyanın bütün sihirbazlarının ve kendilerine yardımcı olan cinlerin ve şeytanların gücünden üstündür. Zira, kendisinde güç bulunduğunu iddia edenleri de yaratan Allah'tır. **O dilemezse hiçbir şey olmaz.** Nitekim, Hz. Peygambere yapılan büyü konusunda Cenab-ı Hak (c.c.) "**Felâk**" ve "**Nas**" surelerini indirip bunlarla dua edip kendisine sığınmasını istemiştir. Hz. Peygamber de öyle yaparak şifa bulmuştur. Böylece Peygamberimiz, büyücülerin gayretlerini neticesiz bırakmış ve arzularını kursaklarına tıkamıştır.

Nitekim, "*Takvaya erenler var ya, onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğunda (Allah'ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp hemen gerçeği görürler.*" (A'raf suresi, 201) Ayette işaret edildiği gibi, şeytani bir etki altına giren kimsenin ilk yapacağı şey, Allah'a sığınmak olmalıdır. Allah'ın emrettiği hususlar kısaca, kişinin helâl ve haramları gözetmesi, dua ve ibadetlerine dikkat etmesi, maddî ve manevî olarak temiz, duygu ve düşünceler içerisinde, halis bir niyetle Allah'a müteveccih olmasıdır. Zira şeytan, kıyamet günü vaatlerinin birer aldatmaca, gerçek gibi gösterdiği şeylerin birer kuru yalandan başka bir şey olmadığını söyleyip işin içerisinde çıkacak ve büyücülerin ve peşinden gidenlerin hepsini yüzüstü bırakacaktır. (İbrahim suresi, 14:22)

Bakara Sûresi'nin 102. ayetinden de anlaşılan odur ki, sihirlerin en büyük tesiri, ruhlar üzerindedir; fikirleri bozar, kalpleri çeler, ahlâkı perişan eder, toplumların altını üstüne getirir. Şu hâlde, 'sihrin aslı yoktur' diye aldanmamalıdır. Ve böyle sihirbazlardan sakınmalıdır.

Bununla beraber bunları yapanlar, Allah'ın izni olmadıkça kimseye bir zarar veremez. Çünkü gerçek tesir ne sihirde ne sihirbazda ne tabiatla ne ruhta ne yerde, ne gökte, ne şeytanda, ne de melektedir. Hakiki müessir, ancak ve ancak Allah'tır. Fayda ve zarar denilen şey de ancak O'nun izni ile meydana gelir. O halde, her şeyden önce Allah'tan korkmalı ve Allah'a sığınmalıdır ve bunlara karşı koymak için de Allah'ın kitabına sarılmalıdır.

NÂS SÜRESİ'NİN KARANLIK GÜÇLERE VE BÜYÜYE KARŞI OKUNMASI

"De ki: Sığınırım ben insanların Rabbine,

insanların hükümdarına, insanların ilahına,

O sinsi vesvesecilerin şerrinden.

O ki, insanların göğüslerine vesveseler fısıldar.

Gerek cinlerden gerek insanlardan." (Nas suresi, 1-6.)

Gerek görünüp bilinen gerekse görünüp bilinmeyen gizli düşmanlarımıza karşı okunan ve kendisiyle Allah'a sığınılan dua makamında bulunan ve "Muavvizat" denilen, Kur'ân-ı Kerim'in son üç suresi, yani "**İhlas, Felâk ve Nas**" sureleri, her derde deva niteliğindedir ve (**deyim yerindeyse**) bu üç sure, "**Kur'ân eczanesinin aspirinleri**"dir. Bu sebeple, bunlarla Allah'a sığınmalı ve gecenin karanlığından, şeytanların, cinlerin, büyücülerin, vesvesecilerin şerrinden bunlarla korunmalıdır.

Malumdur ki, büyüün tesir etmesi, kişinin içinde bulunduğu psikolojik durumlarla, karamsarlık, evham ve şüphelerle de yakından ilgilidir. Felâk ve Nas Sûresi'nde ise bu noktalara işaretle, normal durumlarda olduğu gibi, insanın başına böyle bir hal geldiğinde de yine sadece Allah'a sığınması istenmektedir. Nitekim, Kur'ân-ı Kerimde,

"Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. (Bunlar), aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar" buyuruluyor. (En'am suresi, 112.)

Mealini verdiğimiz, bu ayete göre; insanın her türlü tehlikeye açık olduğu, cinlerden ve insanlardan olan düşmanlarının gerek muhatap olduğu yaldızlı ve sihirli sözlerle, gerekse kitaplara dökülen ve asıl niyetlerinin ne olduğu bilinmeyen kurgu dolu yazılarla rahatça kandırılabilceğini görmekteyiz. Bütün bunlara karşı da dinlediği kimseyi Allah adına dinlemesi ve işine O'nun adıyla, "Eüzü-Besmele" ile başlaması gerekliliğini, okuduğu kitapları da hak namına okuyup, hakikate dair mesajlar almak kaydıyla ve yine "Eüzü-Besmele" çekerek okuması gerektiğini anlıyoruz. Çünkü şeytan, Allah namına başlanılıp bitirilen işlerde çok rahat parmak oynatamaz. Büyücülerin ve insanı kandırmak amacı güden bir kısım edebiyatçı ve felsefecinin kötü niyetleri de ancak bu yolla akim kalır. Yoksa bunların bu yollarla insanları aldatması, okuyucularını veya dinleyicilerini konunun ritmine kaptırıp büyülemeleri mümkündür. Zaten sapıtanların çoğu da böyle saptırılmaktadır. İşte, buna binaen, bu üç surede, önce İhlas Sûresi ile "Tevhid İnancı" telkin edilerek başlanması, Felâk ve Nâs Sûresi ile de Allah'a sığınılması istenmektedir.

Nitekim, Yazır, bu sureyi genişçe tefsir etmiş ve bu surenin tefsirini yaparken Kurtubi'nin Ebu Zer'den naklettiği ilginç bir hadis-i şerifi de nakletmiştir. Ki, bu hadiste Hz. Peygamber (a.s.m.), "insan şeytanlarına" dikkat çekerek; "*Sen insan şeytanından Allah'a sığındın mı?*" (Hak Dini Kuran Dili, X. 191) buyurmuştur.

Kısacası, günlük hayatımızda dua ve ibadetlerimize dikkat eder, dualarla Allah'a sığınır ve gerektiği gibi yakın olursak, O'nun himayesine girer, büyüden ve büyüü uygulayabilecek büyücülerden, habis ruhlardan korunmuş oluruz.

Bu durumda, tedavi olmak için, habis ruhlarla ilişki kurup yanlış işler de yaptığını bildiğimiz büyücüler yerine, doktorlara ve tıbbâ müracaat etmek gerekir. Dua ile yapılacak tedavilerde de, Resulullah'ın (a.s.m.) tavsiye ettiği dualara, ayrıca, Kur'ân'dan örneklerini verdiğimiz dualara başvurmak gerekir. Efendimizin (a.s.m.) kendisinin de yaptığı, Hz. Âişe'den (r.a.) rivayet edilen şu tavsiyeye uymak da en doğru davranış olur; "Hz. Peygamber (a.s.m.), yatağına girdiği zaman, ellerine üfleyip Muavvizeteyn'i (Felak ve Nas sureleri) ve Kul Hüvallahü Ehad'i okur, ellerini, yüzüne ve vücuduna sürer, bunu da üç kere tekrar ederdi. Hastalandığı zaman, aynı şeyi kendisine yapmamı emrederdi." (Buhari, Fedail-ul Kur'an, 14, Tıbb,39)

Hz. Peygamber (a.s.m.), hastaları, tedavi etmek için büyücülere göndermemiştir. Ya tıbbâ havale edip hekimlere göndermiş, ya da Kur'ân ve Sünnet eczahanesine göndermiştir. Böylece evrensel şifalardan faydalanmasını istemiştir. Hem zaten Yüce Allah, Kur'ân'ın, müminler için bir —rahmet ve bir

şifa olduğunu bildirmiş (İsra Suresi,82), manevi dertlerimiz için başvuru kaynağı olarak da Kur'ân'ı göstermiştir.

(Arif ARSLAN, Büyü Fal ve Kehanet)

Soru: Selamun Aleykum hocam. Akşam namazının üçüncü rekatında imama yetişen kimsenin namazı nasıl tamamlar?

Cevap: Aleykum selam. Akşam namazının farzının üçüncü rekatında imama uyan kimse üç oturuşla namazını kılacaktır. Şöyle ki:

1. Üçüncü rekâta imama uyduğu için o rekâtı imamla beraber kılacağından, imam üçüncü rekâtın sonunda selam için oturacaktır. O da üçüncü rekâta oturacak ve tahiyyatı okuyup susacak ve imamın selam vermesini bekleyecektir. İmam sağa selam verip sola selam vereceği esnada o Allâhu ekber deyip ayağa kalkacaktır.
2. Ayağa kalktığı zaman yetişemediği birinci rekâtı kazâ edecektir. Buna göre önce subhânekeyi okuyacak sonra da eûzu besmele çekip Fâtîha ve bir sûre okuyacak. Sonra da normal rükû ve secdelerini yapıp yine ikinci defa oturacaktır. Çünkü bu oturuş kendisi için vacibtir. Bu oturuşta sâdece tahiyyatı okuyup Allâhu ekber diyerek ayağa kalkacak.
3. Bu üçüncü rekâta imama yetişemediği ikinci rekâtı kaza edecek. Buna göre; bu rekâta besmele çekip Fâtîha ve bir sûre okuyup normal rükû ve secdelerini yapıp yine oturacaktır. Çünkü bu oturuş kendisi için namazlardaki son oturuştur ve farzdır. Bu oturuşta tahiyyat, sallı, bârik ve rabbenâları okuyup selam verecek ve böylece namazını bitirecektir.

Dört rekatlı farz bir namazda imama dördüncü rekâta uyanlar da yine üç oturuşla namazlarını tamamlayacaklardır. Şöyle ki:

1. İster öğle ister ikindi, isterse yatsı namazının farzında olsun, imama dördüncü rekâta uyan mesbuk dördüncü rekâtı imamla beraber kılacağından imam bu rekâtın sonunda son oturuşa oturacaktır. İmama dördüncü rekâta uyan kimse de imamla birlikte oturup tahiyyatı okuyup susacaktır. İmam tahiyyatı, sallı, bârik ve Rabbenâyı okuyup sağa selam verdikten sonra sola selam vereceği esnada imama dördüncü rekâta uyan kimse ayağa kalkacaktır.
2. Bu rekâta imama yetişemediği birinci rekâtı kazâ edecektir. Yâni, önce subhânekeyi okuyacak sonra da eûzu besmele çekip Fâtîha ve bir sûre okuyacaktır. Sonra normal rükû ve secdelerini yapıp ikinci rekâtın sonunda ikinci defa oturacaktır. Çünkü bu kendisi için ikinci rekâtın sonunda olması gereken vâcib olan bir oturuştur. Burada sâdece tahiyyatı okuyup allâhuekber diyerek ayağa kalkacaktır.
3. Bu üçüncü rekâta imama yetişemediği ikinci rekâtı kazâ edecektir. Yâni, besmele çekecek, Fâtîha ve bir sûre okuyup normal rükû ve secdelerini yapıp tekrar ayağa kalkacaktır.
4. Bu rekâta da imama yetişemediği üçüncü rekâtı kazâ edecektir. Yâni, besmele çekip sâdece Fâtihâyı okuyup rükû ve secdeleri yapıp üçüncü defâ oturacaktır. Çünkü bu kendisi için dördüncü rekâtın sonundaki oturuştur ve son oturuş olduğu için farzdır. Bu oturuşta tahiyyatı, sallı, bâriki ve Rabbenâları okuyup selam verecek ve böylece farzını tamamlayacaktır.

Soru: Selamun Aleykum sevgili Hocan Mezhepler hakkında bilgilendirebilir misiniz? Sonuçta tabi olacağımız peygamberimiz, Mezhepler de peygamberimizin yaptığı ibadetlere göre içtihatla bulunuyorlar. Hepsi de alim ilim sahibi insanlar. Neden bütün mezheplere göre hareket etmiyoruz? İslam kolaylık dini, bu sorumu maruz görün kafama takıldı saygılar.

Cevap: Aleykum selam İsmail kardeşim. Mezheb, bir müçtehidin kendi usulüne göre fetvâ çıkarmada tâkip ettiği yol demektir. Mesela, bir müçtehide hakkında hüküm bulunmayan bir meselenin hükmü sorulduğunda, önce Kur'an'a bakar. Eğer o mesele ile ilgili Kur'an'da bir âyet varsa o âyeti delil alarak meselenin hükmünü açıklar. Eğer o meselenin hükmü Kur'an'da yok da illetleri aynı olan başka bir meselenin hükmü varsa, aralarındaki illet birliğinden dolayı o meselenin hükmünü kıyas yoluyla hakkında hüküm bulunmayan meseleye de uygular. Bir örnek verecek olursak, Kur'an'da şarap haram kılınmıştır ama Rakı'nın, Likörün, konyanın, şampanyanın ve daha bir çok içki çeşidinin adları geçmemektedir. Şarabın haram kılınış sebebine baktığımızda, sarhoş edici olduğunu görüyoruz. Öylese aynı durum adlarını saydığımız içeceklerde de var. İşte bundan dolayı bir müçtehid illetleri aynı olduğu için şarabın haramlık hükmünü adını saydığımız içeceklere de verir. Eğer meselenin hükmü Kur'an'da yoksa Sünnete bakar. Sünnette meselenin hükmü ile ilgili bir delil bulursa sünnete muhalefet etmez ve sünnetteki delili esas alarak o meselenin hükmünü beyan eder. Sünnette de delil yoksa sahabe o mesele ile ilgili bir icmâda bulunmuş mu ona bakar. Eğer icmada bulunmuşlarsa icmâya da muhalefet edemez ve aynı hükmü verir. Eğer icmâ da yoksa ya sahabelerin ihtilaflarına bakar, eğer o meselede ihtilaf etmişlerse ve farklı farklı görüşleri varsa, onlardan dilediğinin görüşünü seçer. O da yoksa örfe, istihsâna bakar ve kendi içtihadını söyler. İşte bu bir müçtehidin mezhebi, yani hüküm çıkarmada takip ettiği yoldur.

Peki, Allah Rasûlünün zamanında mezheb var mıydı? Allah Rasûlünün olduğu yerde mezheb olmaz. Çünkü dini tebliğ eden, hatasız olan, vahiy alan odur. Onun yanında onun izni olmadan kimse içtihatla bulunamaz. Ancak onun izni ile içtihadla bulunur. Meselâ, Sa'd bin Muaz Kurayzâ yahudileri hakkında Allah Rasûlünün izni ile kendi içtihadı ile hükmetmiş, Allah Rasûlü de onun bu içtihadını beğenmiştir. Allah Rasûlünün zamanında, Allah Rasûlünün olmadığı yerde ise mezheb vardı, oluyordu. Meselâ, Allah Rasûlü Amr bin As'ı bir seriyyeye komutan tâyin etmiş, o da bir gece ihtilam olmuştu. Sabah namazı için kalktıklarında su olmasına rağmen fakat su çok soğuk olduğu için Amr bin As suyla gusûl abdesti almamış, teyemmüm alarak komutası altındakilere sabah namazını kıldırarak istemişti. Fakat diğer bütün sahabeler su soğuk da olsa, su olduğu müddetçe teyemmüm alınamayacağını savunuyorlardı. Fakat Amr bin As onların itirazlarına aldırmamış ve aldığı teyemmümle onlara namazı kıldırarak istemişti. Öbürleri ise o komutan olduğu için ona itiraz etmemişler, onun arkasında namaz kılmışlardı. İşte bu Allah rasûlünün zamanında Allah rasûlünün olmadığı yerlerde mezhebin olduğunu gösterir. Çünkü Amr bin As öbürlerinin itirazlarına rağmen kendi içtihadı ile hükmetmiş ve teyemmümle namaz kıldırarak istemişti. Ama bu mezheb Allah Rasûlünün yanına dönünceye kadar devam edebiliyordu. Allah Rasûlünün yanına döndüklerinde ihtilaf ettikleri konuyu Allah Rasûlüne açıyorlar, Allah Rasûlü de eğer onlardan biri doğruya isâbet etmişse onu onaylıyor, yanlış yapanları ise düzeltiyordu. O onaylanan görüş aynı zamanda takrîrî bir sünnet oluyordu. Amr bin As'ın durumu da aynı olmuştur. Konuyu **Amr bin As** bizzat kendisi şöyle anlatmaktadır:

"Zâtu's-Selâsil Gazvesi'nde, soğuk bir gecede ihtilam oldum. Yıkandığım takdirde helak olacağımdan korktum. Böylece teyemmüm alıp arkadaşlarıma sabah namazını kıldırımdı.

(Arkadaşlarım) bu olayı Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e anlattılar (şikâyet ettiler).

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-bana:

- Ey Amr! Sen cünüp olduğun halde arkadaşlarına namaz mı kıldırдың? diye sordu.

Ben de yıkanmama engel olan durumu (şiddetli soğuk havayı) haber verdim ve dedim ki:

-Ben, Allah'ın:

"Nefislerinizi öldürmeyiniz. Şüphesiz Allah, size karşı çok merhametlidir' (Nisâ Sûresi: 29) sözünü hatırladım ve teyemmüm aldım, deyinince Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-güldü ve bir şey demedi." (Ebu Davud; hadis no: 334. Elbânî; "Sahih-i Ebî Davud"da "Hadis, sahihtir", demiştir. Hâfız İbn-i Hacer, "Fethu'l-Bârî"; c: 1, s: 589'da şöyle demiştir: Hadisin isnadı kavîdir.)

İşte bu olayda da görüldüğü gibi, Allah Rasûlü Amr bin As'ın içtihadını gülerek kabul ediyordu. Bu da aynı zaman da Allah Rasûlünün onayından geçtiği için takrîr sünnet oluyordu.

Unutmayalım ki, naslar sınırlıdır ama olaylar sınırsızdır. Kıyâmete kadar yeni yeni olaylar zuhur edecek ve her birisine bir hüküm verilecektir. Çünkü İslâm'da hiçbir şey hükümsüz bırakılmaz. Eğer öyle olmuş olsa İslâm yetersiz kalmış olur. Halbuki böyle bir şey, yâni İslâm'ın bir meseleyi hükümsüz bırakması câiz değildir.

Allah Rasûlünün vefatından sonra, sahâbeler zamanında Allah Rasûlünün zamanında olmayan olaylarla karşılaşmışlar, bazı meselenin hükmünde ittifak ederlerken bazı meselelerde ise ihtilaf etmişlerdir. İhtilaf ettikleri meselelerde her sahâbi kendi içtihadına göre amel etmiştir. Mesela; Allah Rasûlü Homoseksüeller hakkında şöyle buyurmuştur:

"Kimin Lût kavminin sapık işini yaptığını görürseniz, fâili de (yapanı da) mef'ûlü de (yaptıranı da) öldürün." (Tirmizî, Hudud 24, (1456); Ebû Dâvud, Hudud 29, (4462, 4463)

Görüldüğü gibi, Allah Rasûlü onların ikisinin de öldürülmesini emretmiş, ama nasıl öldürüleceğini belirtmemiştir. İşte sahâbeler Allah Rasûlünün vefatından sonra böyle bir durumla karşılaşmışlar, onların öldürülmesi gerektiğini bilmelerine rağmen nasıl öldüreleceği husûsunda ihtilafa düşmüşlerdir. Kimisi onların fiilini de zinaya benzetmiş, evli zinâkarlar gibi onların da recmedilerek (taşlanarak) öldürülmelerine hükmetmiş, kimisi de onların yüksek bir dağa çıkarılıp dağdan aşağı atılmak suretiyle öldürülmelerine hükmetmiş, kimisi de onların yüksekçe bir duvarın dibine oturtularak duvarın üstlerine yıkılması ile öldürülmelerini savunmuştur. Gördün mü, sahabeler de ihtilaf etmişler ve her biri bir ictihadda bulunmuştur. Ama hiç kimse diğerine "benim görüşüm doğrudur, senin ki hatalıdır" dememiştir. İşte bu sahâbelerin mezhebidir. Ama sahâbelerin mezhebi günümüze kadar bütün meselelerde kayıt altına alınarak bize kadar ulaşmadığı için onların mezhepleri ile amel edemiyoruz.

Sahâbelerden sonra, Tâbiîn ve etbâi tâbiîn zamanında da özellikle yeni fetihlerle yeni yeni toplumlarla karşılaşılması sonucunda yeni yeni olaylar ve örflerle karşılaşmış, bunlara birer hüküm vermekle karşı karşıya kalınmıştır. Her müctehid kendi gücü ve ilmi oranında bulduğu delillerle hükmetmiş (ictihadda bulunmuş) ve onunla amel etmiştir.

Dört hak mezheb demek yanlıştır. Dört hak mezheb değil, belki yüzlerce mezheb imamı vardı. Mesela, sahabelerden birçoğunun yukarda açıkladığım gibi mezhebi vardı. Yine tâbiînden Alkâme'nin, Esved'in, Hasan- ı Basrî'nin, İbrâhim Nehâî'nin, Şâbî'nin, Süfyân-ı Sevrî'nin, İbni Leylâ'nın, Leys bin Sa'd'ın, Evzâî'nin, İmam Câfer Sâdık'ın, İmam Muhammed Bâkır'ın ve daha birçok müctehidin mezhebi vardı. Fakat bunların mezhepleri zabtu rabt altına alınarak günümüze kadar tam olarak ulaşmamış, kırıntı olarak gelmiştir.

İmam Ebû Hanife'nin, İmam Mâlik'in, İmam Şâfi'nin ve İmam Ahmed bin Hanbel'in mezhepleri ise öğrencileri tarafından zabtu rabt altına alınmış yâni kitaplaştırılmış ve günümüze kadar gelmiştir. İşte bundan dolayı bazıları İmam Ebû Hanife'nin, bazıları İmam Mâlik'in, bazıları İmam Şâfi'nin ve bazıları da Ahmed bin Hanbel'in mezhebine göre amel etmektedir. Fakat şunu da söyleyelim ki, bir meselede dört mezheb imamının dört farklı içtihadı olsa, bu dört görüş de haktır diyemeyiz. Allah katında bunlardan sâdece biri haktır. Ama bizler o hak olanı bilmediğimiz için, İmam Ebû Hanife'nin görüşünün hak olduğunu ümit edenler İmam Ebû Hanife'nin mezhebine göre, diğer müctehidlerin görüşünün hak olduğunu ümit edenler de o müctehidlerin mezhebine göre yâni içtihadına göre amel ediyorlar. Bunu bir misal ile açıklayalım. Meselâ, İmam Şâfi'ye göre Tilki eti yemek helaldir. İmam Ebû Hanife'ye göre ise haramdır. Her birinin de kendisine göre delili vardır. Halbuki bir meselede bir şey hem haram hem de helal olamaz. Allah katında bu görüşlerden birisi doğrudur. Yâni, tilki eti yemek Allah katında ya helaldir veya haramdır. Bu farklı müctehidlerin mezheplerine göre hareket edenler de haram işlemiyorlar. Hepsisi de sevap işliyorlar. Çünkü Amr b. el-Âs'tan (ö. 61/680) rivayete göre, Allah Rasûlü bir hadislerinde şöyle buyurmuştur:

"Hâkim icthad yaparak hükmedip, bunda isabet ederse, onun için iki sevap vardır. İctihadla hükmedip yanılırsa, onun için bir sevap vardır" (Buhârî, İ'tisâm, 21; Müslim, Akdiye, 15; Ahmet b. Hanbel, III, 187).

Görüldüğü gibi, müctehid icthad eder de içtihadında isâbet ederse, iki sevap alır. Onun içtihadı ile amel edenler de inşaallah iki sevap alırlar. İctihad ettiği halde içtihadında isâbet edemeyen müctehid de bir sevap aldığı gibi onun içtihadı ile amel edenler de bir sevap alırlar. Çünkü hepsi de gerekli ilimleri öğrenmeye gayret etmişler, icthad edecek mertebeye ulaşmışlar ve meselenin hükmünü bulmak için, Allah rızası için bütün gayretlerini sarfetmişlerdir. Allah ise, isâbet edemeseler bile onların gayretini boşa çıkarmamıştır. Fakat bu müctehidler için geçerlidir. Avam için geçerli değildir. Çünkü onlar yeteri kadar ilim öğrenmemişler, icthad mertebesine ulaşamamışlardır. Şâyet böyle biri bir mesele hakkında icthad etse, isâbet etse bile günaha girer. Çünkü, attı, tuttu. Tutmayabilirdi de. Nitekim Tirmizi'nin tefsir bahsinin birinci hadisi şöyledir:

"Kim bilgisiz veya kasıtlı olarak Kur'ân ayetleri hakkında konuşur ve hüküm verirse Cehennem'deki yerine hazır olsun." (Müsned: 1965)

Bu hadisten hemen sonra gelen hadiste de şöyle buyrulmuştur:

"Her kim Kur'ân ayetleri hakkında kendi görüş ve tahminlerine göre konuşur ve hüküm verirse, doğruya varsa bile şüphesiz o kimse hatâ etmiştir." (Ebû Dâvûd, İlim: 27)

İslâm ulemasının kahhar çoğunluğu "icthad derecesine varmayan birinin bir müctehidi taklid etmesi vâcibtir" demişlerdir.

Avamın mezhebi yoktur. "Avamın mezhebi fetvâ sorduğu müftünün (müctehidin) mezhebidir" denilmiştir. Bundan dolayı avamdan birisinin "benim mezhebim şudur" demesi doğru değildir. "Benim taklid ettiğim veya icthadları ile amel ettiğim mezheb şudur" diyebilir.

Mezheblerin delillerini inceleyebilme kudretinde olan birisi mezheblerin görüşleri arasında tercihte bulunabilir. Yine avamdan birisi mezheblerin kitaplarını okur da onların delillerine göre, bir meselede şu mezhebin, başka bir meselede de başka bir mezhebin görüşü kalbini daha mutmâin etse, o meselede de o mezhebin görüşü ile amel edebilir. Ama bunu keyfine ve menfaatına göre yapamaz. Yâni bugün menfaatına uygun olduğu için şu mezhebin hükmüyle amel ederken başka bir zaman menfaatına ters düştüğü için aynı meselede başka bir mezhebi taklid etmesi haram olur. Çünkü dini oyun ve oyuncak haline getirmiştir.

Avamdan bir kimse bir meselede kendi mezhebine göre amel edemiyorsa, başka bir mezhebin delillerini gözden geçirerek o mezhebi taklid edebilir. Ama o mezhebi taklid ederken o mezhebin bütün şartlarına riâyet etmek ve taklîdin şartlarını bilmek zorundadır.

Hanefî mezhebinden olan birisi, Şâfi mezhebinden veya başka bir mezhepten olan imamın arkasında namaz kılabilceği gibi, diğer mezhebte olanlar da hanefî mezhebinden bir imamın arkasında namaz kılabilirler. Bundan dolayı bizler hacca ve umreye gittiğimizde başka mezhebe göre amel eden imamların arkasında, onlara uyarak namaz kılıyoruz.

Mesele epey uzun. Ben elimden geldiğince kafanızdaki soruyu cevaplamaya çalıştım. İnşaaallah başarılı olmuşumdur. **Aslında bu meseleleri bilebilmek için bir âlimin huzurunda fıkıh usulü dersleri almak gerekir. Fıkıh usulü tam bilinmedikçe bu meseleler tam olarak anlaşılamaz.** Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Şu anda işidçiler uzun sakal bırakıyor ve ben onlara benzemekten çekiniyorum. Onlara benzememek için sakal kısaltmak uygun mudur?

Cevap: Aleykum selam. Bazı sapıklar da sünneti işliyorlar diye biz o sünneti terk edemeyiz. Bahsettiğin İşidçiler mesela sünnete uygun sakal koyuyorlarsa veya sarık sarıyorlarsa güyâ onlara benzememek için sakalı ve sarığı terk edemeyiz. Çünkü bunlar onların sünneti değil, Allah Rasûlünün sünnetidir. Biz onlara uymak için değil, Allah Rasûlüne uymak için o sünnetleri işliyoruz. Şimdi onların kadınları da çarşaf giyiyorlar, tesettürlüler diye bizim kadınlar tesettürlerini mi terk edecekler? Tesettür onların bir fiili değil, Allah'ın emridir. Yine onlar da namaz kılıyorlar diye bizler namazı terk mi edeceğiz. Dolayısı ile böyle bir soru uygun bir soru değildir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Özür bulunmaksızın oturarak namaz kılınabilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Sünnet ve nâfile namazlar mâzeretsiz de oturularak kılınabilir. Ama ayakta kılanların yarısı kadar sevabı gerektirir. **Ömer Nasûhi Bilmen** hocanın **Büyük İslam İlmihâli isimli kitabının 100. maddesinde** şöyle yazar:

100- Sünnet ve müstahab namazlar, bir özür bulunmaksızın oturularak da kılınabilir. Fakat fazilet ayakta kılınmalarındadır. Bunda alimlerin ittifakı vardır. İmam Azam'a göre, yalnız sabah namazının sünneti bundan müstesnadır; özürsüz oturularak kılınmaz. Yukarda buna işaret edilmişti. Teravih namazını da özürsüz oturarak kılmak caiz ise de keraheti vardır.

Soru: Selamünaleyküm hocam. Yukarıdaki yazınıza göre; “Sünnet ve nâfile namazlar mâzeretsiz de oturularak kılınabilir. Ama ayakta kılanların yarısı kadar sevabı gerektirir. Fazilet ayakta kılınmalarındadır. İmam Azam'a göre, yalnız sabah namazının sünneti bundan müstesnadır; özürsüz oturularak kılınmaz. Ve Teravih namazını da özürsüz oturarak kılmak caiz ise de keraheti vardır.” demiştiniz. Oturarak kılınabilecek namazlar kılınırken oturulan yere minder konulup geriye de yaslanıp namaz kılınması caiz olur mu?

Cevap: Aleykum selam. Nâfile namazlar oturularak da kılınabilirse de mâzeret olmadan bir yerlere yaslanarak veya tutunarak namaz kılmak mekruhtur.

Soru: Hocam içki bir anda mı haran kılındı? Her Müslümanın evinde olması gereken kitaplar nelerdir?

Cevap: İçki üç aşamada haram kılındı. 1. **Bakara 219. âyet 2. Nisâ 43. âyet ve 3. Mâide 90.** ve 91. ayetlerde bu açıkça yazıyor. Her Müslümanın evinde bir meal, bir tefsir, bir hadis kitabı, bir fıkıh kitabı ve bir de akâid kitabı olmalıdır.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Türkiye Devleti zekât toplayabilir mi? Biz verdiğimiz zekâtları vergi olarak masraf gösterebilir miyiz?**

Cevap: Aleykum selam. Birincisi, **bu devlet İslam devleti değil, hükümet de islâmî bir hükümet değil.** Böyle bir hükümetin islam ve müslümanlar hakkında aldığı her karar, her kanun islâma aykırıdır. Dolayısı ile böyle bir hükümet zekât hakkında karar alamaz, alırsa da müslümanlar için geçersizdir. Bu sâdece AKP için değil, bütün partiler ve hükümetler için de geçerlidir. İkincisi, zekât gider olarak gösterilemez. Çünkü zekât fakirin hakkıdır. Oysa vergi devletin hakkıdır.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Annemin kedisi vardı bakmak istemiyor artık ben evime alıp bakabilir miyim? Bu durum köpekler için nasıldır?**

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim, **Allah merhamet edenlere merhamet eder.** Bu yüzden, bir kimse anasının bakmadığı bir kediyi alsa da beslese ondan dolayı sevaba girer ve belki de bu yüzden bile Allah affedebilir.

Sokak kedilerine, köpeklerine bakmak mecburiyetimiz yoktur. Şayet anneleri bakmadığı için veya başka sebeplerden dolayı ölürlerse biz sorumlu olmayız. Ama onlara yiyecek ve içecek verirken sevaba gireriz. Ayrıca kedinin evde beslenmesi de câizdir. Ama köpeğin eve alınarak beslenmesi kesinlikle caiz değildir. Çünkü Allah rasûlünden gelen bir rivayette;

" İçinde köpek, resim ve cünüb bulunan eve (rahmet getiren) melekler girmez." (Ebû Dâvud, Libas,129; Nesâî, Tahare,167) " buyrulmuştur.

(Buradaki 'cünüb'ten murad yıkanmaktan hoşlanmayan ve terketmeyi âdet hâline getiren kimsedir, yıkanmayı tehir eden kimse değildir.)"

Nitekim bu konudaki bir rivayet de şöyledir:

Hiz. Aîşe (ra) anlatıyor:

"Cibril, belli bir saatte geleceğine dair Peygamberimizle kararlaşmıştı. Fakat belirtilen an gelmişti. Cibril ise Efendimiz'e (asm) gelmemişti.

Hiz. Aîşe der ki:

"Peygamberimizin elinde bir asa vardı. Elindeki asayı atarak:

"Allah(cc) da elçileri de sözünden caymaz" dedi.

Sonra etrafına bir göz atınca bir de ne görsün! Sedirin altında bir köpek yavrusu, (duruyor). Bunun üzerine;

"Bu köpek (buraya) ne zaman girdi?" buyurdu.

Ben de:

"Vallahi bilmiyorum" dedim. Emri üzerine köpek çıkarıldı. Hemen peşinden Cibril geldi.

Rasulullah:

"Sen bana söz verdin. Senin için burada oturup bekledim ama gelmedin" buyurdu.

Cibril:

"Evinin içindeki köpek gelmeme engel oldu. Çünkü biz (melekler) içinde köpek ve resim bulunan eve girmeyiz" cevabını verdi." (Müslim, Ebu Davud)

Fakat sokak köpeklerine dışarda yiyecek vermek böyle değildir. Onlara yiyecek ve içecek veren kimseler sevaba girer. Nitekim susuz kalmış bir köpeği sulayan bir adamla kötü bir kadının sırf bu yüzden affedildiği beyan edilir. Şimdi de o rivayetleri görelim:

Hz. Ebû Hüreyre (radiyallâhu anh) anlatıyor:

"Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Bir adam yolda, yürürken susadı ve susuzluğu arttı. Derken bir kuyuya rastladı. İçine inip susuzluğunu giderdi. Çıkınca susuzluktan soluyup toprağı yemekte olan bir köpek gördü. Adam kendi kendine: 'Bu köpek de benim gibi susamış.' deyip tekrar kuyuya inip, mestini su ile doldurup ağzıyla tutarak dışarı çıktı ve köpeği suladı. Allah onun bu davranışından memnun kaldı ve günahlarını affetti."

Resûlullah'ın yanındakilerden bazıları: "Ey Allah'ın Resûlü! Yani bize hayvanlar (a yaptığımız iyilikler) için de ücret mi var?" dediler. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Evet! Her 'yaş ciğer' (sahibi) için bir ücret vardır." buyurdu." [Buhârî, Şirb 9, Vudû 33, Mezâlim 23, Edeb 27; Müslim, Selâm 153, (2244); Muvatta, Sıfatu'n Nebi 23, (2, 929-930); Ebû Dâvud, Cihâd 47, (2550)]

Bir diğer rivâyette şöyle denmiştir:

"Fâhişe bir kadın, sıcak bir günde, bir kuyunun etrafında dönen bir köpek gördü, susuzluktan dilini çıkarmış soluyordu. Kadıncağız mestini çıkararak (onunla su çekip köpeği suladı). Bu sebeple kadın mağfiret olundu." [Müslim, Tövbe 155, (2245)]

Bunun aksi de vardır. Yâni bir köpeği veya kediyi bir yere hapsedip açlıktan ve susuzluktan ölmesine sebep olanların da bu yüzden cehenneme gidebilecekleri belirtilmiştir. Şimdi de o rivayeti görelim.

İbnu Ömer (radiyallâhu anhümâ) anlatıyor:

"Resûlullah(aleyhissalâtü vesselâm) buyurdular ki:

"Bir kadın, eve hapsettiği bir kedi yüzünden cehenneme gitti. Kediyi hapsederek yiyecek vermemiş, yeryüzünün haşerâtından yemeye de salmamıştı." [Buhârî, Bed'ü'l-Halk 17, Şirb 9, Enbiya 50; Müslim, Birr 151, (2242)]

Bu yüzden kedilere baktığınız için inşaallah sevaba girmişsinizdir.

Soru: Hocam oğlum namaz kılmıyor. Sürekli bahaneler üretiyor. İleride kılarım, diyor. Verebileceğiniz bir tavsiye var mı?

Cevap: Oğlunuzun namaz kılmayıp çeşitli bahanelere sığınmasına gelince; devamlı yoldayım, zamanım yok, yorgun oluyorum, şöyle olursa başlayacağım, cihada gideceğim gibi sözler Şeytan'ın vesvese ve kuruntularındandır. Bilelim ki, imandan sonra ilk sırada gelen amel namazdır. Namazsız bir

dinde hayır yoktur. Hatta inkâr etmemekle beraber namaz kılmayan kimsenin kafir olacağına hükmeden sahâbeler, tâbiîn imamları ve mezheb imamları vardır. Nitekim Allah rasûlünden de bu mânâda hadisler vardır. İki hadis şöyledir:

" İnsan ile şirk ve küfür arasında namazı terk etmek vardır. " (Müslim, Îmân 134; Ebû Dâvûd, Sünnet 15)

"Münafıklarla bizim aramızdaki ahid namazdır, kim onu terk ederse kafir olur." (Tirmizî, Îmân 9; Nesâî, Salât 8)

Şu vakit gelsin de kılacağım, kırkına geleyim kılacağım gibi sözler ise küfürdür. Çünkü böyle söyleyen bir kimse kırkına kadar namaz kılınamayabileceğine de cevaz veriyor demektir. Bir de gaybı bildiğini iddia ediyor demektir. Çünkü o söylediği zamana kadar yaşayıp yaşayamayacağını ancak Allah biliyor. O ise bir saat sonra yaşayıp yaşayamayacağını bilmiyor. Allah oğlunuza hidâyet nâsip etsin ve hemen namaza başlasın. Siz de anne olarak devamlı nâsihat ediniz ve her namazınızda duâ ediniz. Allah yardımcınız olsun. Selam ve dua ile.

Soru: Hayvanların kısırlaştırılmasında sakınca var mıdır hocam?

Cevap: Hayvanların kısırlaştırılmasına gelince;

İnsanlar gibi tüm hayvanların da üreme ve çoğalma hakları vardır. Hayvanların yeme içme ihtiyaçlarının teminini engellemek uygun olmadığı gibi üreme özelliklerini ortadan kaldırmak da uygun değildir. Gerekli ve meşru bir sebep bulunmadıkça hayvanların kısırlaştırılması da caiz değildir.

Ancak, gerekli ve meşru sebeplerle; toplum menfaati gereği evde beslenen hayvanların gebe kalmalarını engelleyici ilaç ve benzeri şeylerin kullanılmasında ve ekolojik dengeyi bozmamak şartıyla kedi, köpek vb. başıboş hayvanların kısırlaştırılarak çoğalmalarının kontrol altına alınmasında dinen bir sakınca yoktur (el-Fetâva'l-Hindiyye, V, 437).

İş gücünden, nesil ıslahından ve et verimliliğinden ziyadesiyle istifade edilebilmesini temin etmek amacıyla dana ve teke gibi bazı hayvanların kısırlaştırılması da caiz görülmüştür (Merğînânî, el-Hidâye, VII, 234; İbn Mâze, el-Muhît, V, 375, 376).

Müslümanlara Bir Uyarı!

İnsan birbiriyle karşılaştığı zaman selam vereceği zaman nasıl SLM. diyemiyorsa, nasıl inş. elhm. Diyemiyorsa yazı yazarken de söylememesi gerekir. Çünkü bu ifâde etmek istediğiniz mânâ olmaz. Ayrıca, karşınızdaki kimseler de onları okumuyorlar ve cevap da vermiyorlar. Selam verirken tam selam veriniz. Selâmun aleykum veya esselâmu aleykum ve rahmetullah veya esselamu aleykum ve rahmetullahi ve berakâtuh diye selam veriniz. İnş. değil, inşaallah diye yazın. Elhm. diye değil, elhamdulillah diye yazın. Allah Rasûlünün ismini yazdığınızda AS. veya S.A.V. diye değil, Sallallahu Aleyhi ve sellem diye yazın.

Soru: Hocam kedim eve pisliyor. Bu kediyi evde tutmam doğru mudur?

Cevap: Eğer kedi eve pisliyorsa onu evde tutmanız doğru olmaz. Çünkü ne zaman nereye idrarını yaptığını bilemezsiniz. Ya evin bir tarafına toprak gibi bir şey koyup onun üzerine idrarını yapmasını öğreteceksiniz veya evin dışında ona bir evcik yapıp orada yatıp kalkmasını sağlayacaksınız. Bu durumda ara sıra eve alabilirsiniz. Ama kediyi idrarı geldiği zaman dışarı gitmesini, bunu bir şekilde haber

vermesini öğretmelisiniz. Yoksa Müslümanın evi oturulan ve namaz kılınan yerdir. Oraya buraya idrarını veya kakasını yapan kediye evde tutamazsınız.

Soru: Kadın telefonda kocasına 3 defa boş ol derse bunun hükmü nedir sonuçları ne olur nikah geçerliliğini yitirir mi?

Cevap: Hayırlı günler kardeşim. Eğer evlenirken (dînî nikahları kıyılırken) kadın kocasından üç talak talep edip almamışsa kadının boşama hakkı yoktur. Boşama hakkı sâdece kocanın olur. Kadın telefonda kocasına üç defa, boş ol, boş ol, boş ol dese bile bir şey ifâde etmez. Çünkü onun boşama hakkı olmadığı için söylemiş olduğu bu sözler hükümsüz kalır. Ama nikah kıyılırken üç talağı almışsa ve bundan dolayı kocasına telefonda üç defa boş ol, boş ol, boş ol demişse, o zaman kadın kocasını üç talakla boşamış olur. **İddeti bittikten sonra başka bir erkekle normal bir evlilik yapmadıkça ve o kocasından da bir geçimsizlik sebebiyle boşanmadıkça veya kocası ölmedikçe eski kocası ile evlenemez.**

Soru: Selamun aleykum hocam, astım ilaçları hava ve toz şeklinde ciğere çekilenler orucu bozar mı? Bu konuda net bir bilgiye ulaşamadım?

Cevap: Aleykum selam Alimler ve Medreseler Birliği astım hastalarının kullandığı spreyn orucu bozup bozmayacağı ile ilgili bir soruya verdiği cevapta şöyle demiştir:

"Nefes darlığı çeken astım hastalarının kullandığı spreyleyler orucu bozmaz. Çünkü bu spreyleyler yapay bir havadan oluşmaktadır. Mideye ulaşmaksızın sadece hastanın ciğerlerine sirayet ediyor. Asri âlimlerden Hüsameddin Bin Affane 'Yes'eluneke' adlı fetva kitabında, bu spreyleylerin ve oksijen tüplerinin orucu bozmadığını söyler. (Yeselûneke, Husâmuiddin Affane c.2 s.88 Daru ibni Hazm FİLİSTİN 2007) Bu tür ilaçların oruca mani olmamasının sebebi yiyecek ve içecek olmayışlarındandır."

Açıklamada yine bazı hastaların kullandığı buhar makinelerinin orucu bozup bozmadığı ile ise şu izahatlarda bulunuldu:

"Buhar makineleriyle ilgili hüküm ise oksijen tüpleri ve astım spreyleyleriyle aynı değildir. Çünkü bu makinelerin ürettiği buhar sudan müteşekkildir. Ve belli bir zamandan sonra bu buharlar ağızda, boğazda ve nefes borusunda sıvı halini alarak mideye intikal etmektedir. Su ise orucu bozar. Eğer bunu kullanmak zorunda olan hastalar varsa oruçlarını kazaya bırakabilirler."

Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu da bu konuda şu açıklamayı yapmıştır:

Nefes açıcı sprey kullanmak zorunda kalan astım hastası oruç tutmayabilir. Daha sonra iyileşince tutamadığı günleri kaza eder. İyileşme ümidi kalmamışsa, o takdirde tutamadığı günler sayısınca fidye verir. Bir fidye, Ramazan'da bir kişi için verilen bir fitre miktarıdır.

Ancak, nefes darlığı dışında oruç tutmaya engel başka sağlık problemi bulunmayan astım hastaları, soluk almayı rahatlatacak özel spreyi ağızlarına püskürterek oruç tutabilirler. Ağza püskürtülen bu ilaçlar orucu bozmaz. Çünkü bu spreyden bir kullanımda 1/20 ml. gibi çok az bir miktar ağza sıkılmaktadır. Bunun da önemli bir kısmı ağız ve nefes boruları cidarları tarafından emilip yok olmaktadır. Bundan geriye kalan miktarın tükürükle mideye ulaştığı konusunda ise, kesin bir bilgi yoktur.

Abdest alırken ağızda kalan su ile kıyaslandığında, bu miktarın çok az olduğu görülmektedir. Oruçlunun, abdest alırken ağızına aldığı sudan kalan miktarın mideye ulaşması hâlinde orucun bozulmayacağı konusunda hadis-i şerifler vardır. (Dârimî, es-Sünen, Savm, 16) Bu konuda icma oluşmuştur.

Muhammed b. Salih el-Useymin isimli âlim ise şöyle demiştir:

"Bu sprey buharlaşmakta ve mideye ulaşmamaktadır.

Bu takdirde deriz ki: Oruçlu iken bu spreyi kullanmada bir sakınca yoktur ve bununla orucun bozulmaz." (İslâm Esaslarıyla İlgili Fetvâlar, s: 475)

İlmî Araştırmalar ve Dâimî Fetvâ Komitesi âlimleri de bu konuda şöyle demişlerdir:

"Hastanın, içine çekmek sûretiyle kullandığı ve nefes borusu yoluyla ciğerlere ulaşan, mideye ulaşmayan astım ilacı, yiyecek ve içecek hükmünde değildir, her ikisine de benzemez... Görüldüğü kadarıyla bu ilacı kullanmakla oruç bozulmaz." (Fetâvâ İslâmiyye, c: 1, s: 130)

Soru: Selamun Aleykum hocam. Sigaranın hükmü nedir?

Cevap: Aleykum selam. **SİGARANIN HÜKMÜ**

Tütünün ilk kez Amerika'da ortaya çıktığı ve Amerikalı yerlilerince bilindiği ve kullanıldığı bilinmektedir. Amerika'nın Avrupalılarca öğrenilmesinden sonra Avrupâya da götürüldüğü ilk götürenin ise Christopher Columbus (1506) olduğu kaydedilir. Diğer bir rivâyete göre de Tütünü Avrupa'ya ilk kez Jean Nicot isimli birisinin götürdüğü söylenmiştir.

Milâdî 1400 yılının ortalarında ortaya çıkan tütün, 1500 yılının ortalarına doğru Avrupadan Osmanlı topraklarına girerek yayılmıştır. Tütünün ortaya çıkması ile de İslâm âlimleri arasında tartışılır olmuş, hükmü hakkında görüşler ortaya çıkmaya başlamıştır. Tütün hakkında o devir İslâm âlimleri üç farklı görüş ortaya koymuşlardır.

1. Sigaranın zararlarını bilmeyen veya önemsemeyen bir grup bilgin, tütün kullanma (pipo, nargile vb. de dahil), sigara içme hakkında dinde açık bir hüküm bulunmadığını, şâri' tarafından açık bir yasak gelmediğini ileri sürerek sigara içmenin mubah olduğu görüşünü ileri sürmüştür.
2. Diğer bir grup İslâm bilgini ise, sigara içmeyi doğru bulmamakla birlikte, "haram" da diyemedikleri için "mekruh" olarak nitelendirmişlerdir.
3. Üçüncü bir grup ise, sigara içmeyi, özellikle tiryakilik derecesinde sigara alışkanlığını sağlık açısından zarara ve ekonomik yönden israfa yol açtığı, nafaka yükümlülüğünü ihlâl ettiği gerekçesiyle "haram" saymışlardır.

Biz burada bu görüşü ortaya atan âlimlerin gerekçelerini ortaya koyarak bir sonuca varmaya çalışacak ve bugünkü âlimlerin tütün hakkında verdikleri hükmü belirteceğiz.

Önce "tütün mübahtır" diyen âlimlerden başlayalım. Tütünün mübah olduğunu belirten âlimler buna gerekçe olarak şunları ileri sürerler:

1. "Eşyada aslolan ibahadır". Zira Allah (c.c) yeryüzündeki herşeyi insanlar için yarattığını haber vermiştir. "O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı. Sonra (kendine has bir şekilde) semaya yöneldi, onu yedi gök olarak yaratıp düzenledi (tanzim etti). O, her şeyi hakkıyla bilendir." (Bakara; 29) Binaenaleyh ibadetler dışında herhangi bir şey şâri' tarafından menedilmemişse insanların onu haram

sayması mümkün değildir. Kur'an açıkça şöyle söylemektedir. "De ki, bana vahyolunanlar arasında kan, domuz eti- ki o pisliktir- ya da bir günah olarak Allah'tan başkası adına kesilen hayvandan başkasını yemenin haram olduğuna dair bir şey bulamıyorum..." (En'âm; 145.) Binaenaleyh, sigaranın haram olduğunu söylemenin bir dayanağı yoktur.

2. Kur'an-ı Kerim'de Allah: "De ki, Allah'ın kulları için çıkardığı ziyneti ve rızıkları kim haram kılabilir?.." (A'râf;31.) buyurmuştur ki, bunu bir önceki ayetle birlikte düşündüğümüzde sigaraya haram denemeyeceği anlaşılır, bunu destekler mahiyette Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur: "Allah birtakım farzları mecbur tutmuştur, onları zayi etmeyin. Birtakım sınırlar koymuştur, onları aşmayın. Bazı şeylerden de unuttuğu için değil ama sırf size merhametinden ötürü söz etmemiştir, onları da araştırmayın..." (Taberânî, Kebîr XXN/222 (No: 589); (İbn Kayyim, A'lam I/71-72; el-Hindî Kenz I/194)) Buna göre şeriat koyucunun sigaradan söz etmemesi onun haram olmadığını gösterir.

3. Sarhoş edici ve zararlı şeyler haram olsa dahi sigaranın sarhoş ediciliği ve zararı sabit değildir.

4. Bazı insanlar için zararı sabit olsa dahi bu sadece onları ilgilendirir. Yani mahzuru onlar içindir. Bu, sigaranın herkes için haram olmasını gerektirmez.

Dikkat edilirse bu âlimler "Eşyada aslolan ibahadır" diyerek bir fıkıh usûlü kâidesinden hareket etmektedirler. Yine yukarda verilen âyetlere bakarak tütüne haram demekten çekinmişlerdir.

Bu âlimler bu görüşleri ileri sürerlerken tütünün zararını tesbit edemedikleri için böyle söylemişlerdir. Çünkü o zaman tütünün zararı bilinmiyordu. Birçok âlim "tütün içmek mubahtır" derken, hemen ardından da; "eğer zararlı olduğu tesbit edilirse haram olur" demişlerdir.

Tütüne "mekruhtur" diyen âlimler de tütünün zararını bilmediklerinden, "Eşyada aslolan ibahadır" düsturundan hareket etmişler fakat soğan ve sarımsak gibi kokucu bitkiler hakkındaki hadislerle bakarak tütünün kokusunu da soğan ve sarımsağın kokusuna kıyas ederek aynı hükmü ona da vermişlerdir. Şimdi soğan ve sarımsak gibi bitkiler hakkındaki hadislerle bir göz atalım:

İbni Ömer radiyallahu anhumâ'dan rivayet edildiğine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem **sarmısağı** kastederek şöyle buyurdu:

"Kim şu bitkiden yemiştir, mescidimize yaklaşmasın!" (Buhârî, Ezân 160, Et'ime 49; Müslim, Mesâcid 68)

Enes radiyallahu anh' den rivayet edildiğine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Kim şu bitkiden yemiştir, yanımıza yaklaşp bizimle beraber namaz kılmasın!"

(Buhârî, Ezân 160, Et'ime 49; Müslim, Mesâcid 70. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Et'ime 40; Tirmizî, Et'ime 13; Nesâî, Mesâcid 16; İbni Mâce, Edâhî 2)

Câbir radiyallahu anh den rivayet edildiğine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Kim sarmısak veya soğan yemiştir, bizden ve mescidimizden ayrılın! (Evinde otursun)."

(Buhârî, Ezân 160, Et'ime 49 İsti'zân 24; Müslim, Mesâcid 73. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Et'ime 40; Tirmizî, Et'ime 13; Nesâî, Mesâcid 16, 17)

Müslim'in bir başka rivayetinde (Mesâcid 74) "Kim sarmısak, soğan, pırasa yemiştir, mescidimize yaklaşmasın. Çünkü insanoğlunun rahatsız olduğu şeyden melekler de rahatsız olur" buyrulur.

Ömer İbni'l-Hattâb radiyallahu anh bir cuma günü irad ettiği hutbede şöyle dedi:

"Sonra ey müslümanlar! Siz, kokusu hoş olmadığını bildiğim şu iki bitkiyi (sarmısak-soğan) yiyorsunuz. Gerçekten ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i, mescidde bir kimsede bunların kokusunu duyduğu zaman emredip o kişiyi Baki kabristanına kadar uzaklaştırdığını gördüm. Bu sebeple kim bunları yiyecekse, pişirerek kokusunu gidersin!"

(Müslim, Mesâcid 78. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Et'ime 40; İbni Mâce, İkâmet 58, Et'ime 59)

Görüldüğü gibi, tütüne mekruh diyen İslâm âlimleri yukarda verdiğimiz hadislerle bakarak bu hükme varmışlar ve mâdemki tütün de çok kötü kokmaktadır, öyle ise onu içmek de mekruhtur, demişlerdir.

Günümüz İslâm âlimleri ise önceki âlimlerden farklı şekilde meseleye yaklaşmaktadırlar. Onlar meseleye şöyle bakıyorlar:

"Her şeyden önce, sigara içme hakkında dinî bir hükmün ve şâriin yasağının bulunmadığını söylemek doğru olmaz. Şer'î hükümler belli ilkelere dayalıdır ve birtakım gayelere yöneliktir. Naslar her mesele hakkında ayrıntılı ve münferit hüküm vermek yerine genel kurallar ve ölçüler koymuş olup, müslümanlar önlerine çıkan meseleleri nasların koyduğu bu ilke ve ölçülere, gözettiği gayelere göre anlamak ve değerlendirmek zorundadırlar. Bu itibarla sigara hakkında muhtemel fikhî hükmü, belli açılardan ele alıp tartışmak ve çıkan sonuca paralel bir değerlendirmeye gitmek gerekmektedir."

a) **Zarar.** Sigaranın zararsız olduğunu söylemek, artık bugün ilmen ve tıbben imkânsız olduğuna göre, konunun dinî yasaklar çerçevesinin tamamen dışında düşünülmemeyeceği şüphesizdir. Bilim adamları sigaranın ihtiva ettiği nikotinin ve sigara dumanının bünyede kanserden, sinir sistemlerinde bozukluğa kadar bir dizi zarar ve hastalığa yol açtığından söz etmektedir.

Kur'an'da, "*Kendinizi elinizle tehlikeye atmayın...*" (el-Bakara 2/195) buyurulmuş, Hz. Peygamber de "*Ne doğrudan zarar verme ne de zarara zararla karşılık verme vardır*" (İbn Mâce, "Ahkâm", 17; el-Muvatta', "Akziye", 31) diyerek bir kimsenin kendine ve başkalarına zarar vermemesinin temel bir dinî ilke olduğunu vurgulamıştır. Sigaranın hem içene hem de çevresinde bulunan kimselere zarar verdiği göz önüne alınınca hem Allah hakkının hem de kul hakkının birlikte ihlâl edildiği söylenebilir.

b) **İsraf.** İsraf malı boş yere harcamaktır. Kur'an'da, "*Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz*" (el-A'râf 7/31) buyurulmuş, Resûl-i Ekrem de daima mutedil, ölçülü davranmayı emretmiş, malın boşa harcanmasını yasaklamıştır. Sigara için yapılan harcamanın, sigara bağımlısı şahsın bu bağımlılığı göz önünde bulundurulursa israf olmayacağı, hatta önemli bir bünyesel ihtiyacının karşılanması sayılabileceği görüşü -harcama boşa olmanın ötesinde zararlı da olduğu için- tutarlı değildir. Harcama yapan kişinin zengin olması da bu harcamanın israf olmasını önlemez.

c) **Nafaka Yükümlülüğü.** Aile reisi erkekler eşinin, çocuklarının ve aile fertlerinin, muhtaç yakınlarına bakan erkekler de onların nafakalarını karşılamakla yükümlüdür. Böyle bir malî yükümlülük altında bulunan kimselerin nafaka yükümlülüğünü aksatacak şekilde sigaraya para vermesi de dinî olduğu kadar insanî ve ahlâkî açıdan da kabul edilemez bir durumdur.

Evet, günümüz âlimlerinin ekserisi yukarda belirttiğimiz üç maddeyi ileri sürerek, tütün (sigara, enfiye, nargile) içmenin haram olduğunu beyan etmişlerdir. Gerçekten de sigara içen kimsenin evinde eşine ve çocuklarına, sokakta, mescide ve vasıtalarda diğer insanlara verdiği zarar âşikardır. İnsanları rahatsız etmek ise kul hakkını gerektirmektedir. Sigara içmeyen birisinin mescidde sigara içen birinin yanında safta durarak namaz kıldığı zaman ne denli rahatsız olduğu birçoklarının mâlumdur.

Şunu unutmayalım ki, bugün sigaranın zararlı olduğu tıbben icma oluşturmaktadır. Yâni bütün doktorlar sigaranın “zarar verici” olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Sigara faydalı diyen bir doktor bilinmemektedir.

Allah’ın bazı şeyleri haram kılmasının hikmetine baktığımız zaman da aynı meseleyi görürüz. Yâni haram kılınan şeylerin insanlığın geneline zararlı olmasından dolayı haram kılındığını görürüz. Nitekim şu âyet buna en güzel delildir:

“Sana içki ve kumarı sorarlar, de ki: ‘İkisinde hem büyük günah ve hem insanlara bazı faydalar vardır. Günahları faydasından daha büyüktür’...” (Bakara; 219)

Bu âyet bize, bir şeyin faydalı ve zararlı olması halinde, zararının mı yoksa faydasının mı daha çok olduğuna bakılması gerektiğini, Şâyet zararı faydasından daha çoksa yasaklanması gerektiğini beyan etmektedir. Sigaranın zararının faydasından daha çok olduğu göz önünde bulunarak da haram kılınması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Kaldı ki Peygamber efendimizden rivâyet edilen birçok hadis-i şerif bizlere bırakın haram olan şeylerden kaçınmayı, şüpheli şeylerden bile kaçınmamız gerektiğini beyan etmektedir. Şimdi o hadislerden birkaçını verelim:

Numân b. Beşîr (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)’den işittim şöyle buyurdu:

“Helal de açıklanmış haramda açıklanmıştır. Bu ikisinin arasında helalden mi olduğu haramdan mı olduğu belli olmayan insanların pek çoğunun bilmediği şeyler vardır. Her kim bu tür şüpheli şeyleri terk ederse dinini ve ırzını korumuş olur selamete erer. Kim de bunlardan birine girerse harama düşmesi pek yakındır. Yasak bölgenin çevresinde sürüsünü otlatan çobanın sürüsünü o yasak bölgeye kaçırmaması çok çabuk olur. Dikkat edin her otorite sahibinin bir yasak bölgesi vardır. Dikkat edin her otorite sahibinin bir yasak bölgesi vardır. Dikkat edin Allah’ın yasak bölgesi de haram kıldığı şeyler vardır.” (Tirmizî; Alishveriş bölümleri, 1205; Buhârî, İman: 39; Müslim, Müsakat: 20)

Tirmizî: Bu hadis hasen sahihtir. Bu hadisi Şabî vasıtasıyla pek çok kişi Numân b. Beşîr’den bize rivâyet etmişlerdir.

“Helal açık bellidir. Haram da açık bellidir. O halde sen, seni şüpheye düşüren şeyleri bırak, şüpheye düşürmeyen şeylere yönel.” (Buhari, Büyü’, 3. Tirmizi, Kıyamet,60. Nesai,Kudat, 11; Daremi, Büyü’,2; Ahmet, 6/ 153.)

Cabir b. Abdullah (ra) dan, Resulullah (sav) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

“Ey İnsanlar! Allah’tan hakkiyle sakının ve rızkınızı güzel yoldan isteyin. Hiç Kimse Allah’ın kendisine takdir ettiği rızkı geç de olsa elde etmeden ölmeyecektir. Öyleyse Allah’tan hakkiyle sakının ve rızkınızı güzel (helal) yoldan isteyin. Helal olanı alın, haram olanı terk edin.” (İbn Mace, Ticaret,2; İbn Hibban,3239; Hâkim,2134; Beyhaki,10404)

Ebu Hureyre (ra)’dan, Peygamber (sav) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

“Öyle bir zaman gelecek ki, kişi malını helalden mi yoksa haramdan mı elde ettiğine bakmayacaktır.” (Buhari, Büyü’, 23 (1926); Nesai, Büyü’ 2 (4466), Darimi,2/246; Ahmet,9626,9845)

Yukardaki hadislerle bakarak bile Müslümanların sigarayı içmemeleri gerektiği gün gibi ortadadır. Zîrâ üzerinde en çok tartışılan konulardan birisi de sigaradır ve bu da onu en önemli şüpheli şeylerden kılmaktadır.

Müslüman kardeşlerimize tavsiyemiz sigarayı içmemeleridir. Böylece hem haram veya haram olması kuvvetle muhtemel bir şeyi yapmaktan, hem çevreye, insanlara zarar vermekten, hem de çocuğunun çocuğunun nafakasını boş yere harcamaktan kurtulacaklardır. Hassasiyet gösteren kardeşlerden Allah razı olsun. Selam ve dua ile.

Soru: Göze değen yağmur damlası orucu bozar mı?

Cevap: Yağmur damlası göze gitse oruç bozmaz. Göze damlatılan göz damlası da boğazda hissedilse bile orucu bozmaz. Fakat yağmur damlası ağza girse ve ağızdan da boğaz yolu ile mideye ulaşsa orucu bozar. Fakat ağza girdikten sonra tükürülse veya ağız içinde kaybolursa, mideye ulaşmasa oruç bozulmaz.

Soru: Hocam kafelere gitmek sakıncalı mıdır?

Cevap: Kafe’de ne yapıldığı önemli. Eğer KAFE insanların çay-kahve içmeleri ve sohbet etmeleri için açılmışsa bunda bir sakınca yoktur. Ama eğer KAFE denilen yerde kumar oynatılıyorsa, çayına, kahvesine bile olsa haramdır. Dolayısı ile böyle bir Kafe’den kazanılan para haramla karışık demektir. Yine internet kafede insanlar müstehcen yerlere giriyorlarsa, yabancı kadınlarla erkekler birbirleri ile çetleştirelarsa bu da haramdır. Çünkü harama vesile olmak da haramdır.

Soru: Boğaza kaçan toz orucu bozar mı?

Cevap: Hanefî mezhebinde muteber ve kaynak kabul edilen REDDÜL MUHTAR ALED DÜRRİL MUHTAR (İbni Âbidîn) isimli eserde bu konu ile ilgili olarak şöyle denilmiştir:

“Boğazına toz duman veya sinek kaçarsa, hatırladığı halde bile istihsanen orucu bozulmaz. Çünkü bundan korunmanın imkânı yoktur.”

Yine Şiracü'l-Vehhac isimli kitapta da şöyle denilmektedir:

“Yemekten yükselen buhar, yerden kalkan toz ve benzeri şeyler orucu bozmaz. Çünkü bu gibi şeylerden korunmak çok zordur.”

Buna göre; boğaza kaçan toz veya un elerken istem dışı olarak ağza giden un tozu orucu bozmaz. Yukarda da açıklandığı gibi bunlardan korunmak çok zordur.

Soru: Harama vesile olmak haramdır, cümlesini açıklar mısınız hocam?

Cevap: Harama vesile olmak haramdır diye fikhî bir kâide vardır. Bazen harama vesile olmak haram işlemekten daha büyük günah işlerler. Çünkü onlar haram işleyenlerin haram işlemelerine zemin ve kolaylık sağlamaktadırlar. Dolayısı ile kadınların dışarda giydikleri İslam'a uygun olmayan açık saçık elbiseleri satmak caiz değildir. Yine kadınların giydikleri fötr şapka veya nasıl şapka olursa olsun, bunları satmak caiz değildir. Çünkü kadınlar bunları açık saçıklarının üzerinden giyinmektedirler. Kaldı ki baş örtüsünün üzerinden bile giyseler yine de caiz değildir. Çünkü fötr şapka kadınların giysisi değildir. Biblo gibi şeyler de öyledir. Bunların evlerde, işyerlerinde bulundurulması menedildiğine, bunların bulunduğu yerlere melekler girmediğine göre, biblo yapmak, satmak da caiz değildir. Ayrıca bu putçuluğu da çağrıştırmaktadır.

Bir haram ne düzeyde haramsa o harama destek olmak, reklamını yapmak, ona çanak tutmak o düzeyde haramdır. Zina haramsa zinaya çanak tutucu işler yapmak da haramdır. Kumar haramsa toto bayisinde çalışmak da haramdır. Alkol haramsa alkol tüketilen bir lokantada garson olarak çalışmak da haramdır. Haram neyse harama destek olmak odur. Harama köstek olacak iş yapmak da ona göre farzdır. İslam'da bir şey haramsa herkes için haramdır.

Soru: Hocam zengine helal olup fakire haram olan şeyler var mıdır?

Cevap: Zengine helal fakire haram diye bir şey olmaz. Bunu diyenler islamı bilmeyen kimselerdir.

Soru: Hocam, grupta kabir azabını biraz açar mısınız? Kurandan delil isteyenlere yapacağımız açıklama olsun inşaallah. Allah razı olsun.

Cevap: Kabir azabı kitap, sünnet, icmâ ile haktır. Kitaptan delil şu âyetlerdir:

a. *"Firavun ve adamları sabah-akşam ateşe atılırlar. Kıyametin kopacağı gün de denilir ki; Firavun hanedanını ateşin en şiddetlisine sokun."*(Mümin, 40/46)

Bu ayet, firavun ve ona taraftar olanların iki yerde azaba tabi tutulacağını göstermektedir.

Birincisi, kıyamet gelmeden önceki azap. Hiç kuşkusuz bu kabir azabıdır, çünkü dünya ile ahiret arasında berzah / kabirden başka bir yer yoktur.

İkincisi, kıyamet koptuktan sonraki en şiddetli azaptır ki, cehennemin azabından başkası değildir.

b. *"Allah'a karşı yalan uyduranlardan veya kendisine bir şey vahiy edilmediği halde; 'Bana vahiy olundu.' diyen kimse ile 'Allah'ın indirdiği gibi ben de indireceğim.' diyenden daha zâlim kim olabilir? Ölümün şiddetli sıkıntıları içinde bulunurken ve melekler ellerini uzatarak; 'Haydi ruhlarınızı çıkartıp teslim edin, bugün Allah'a karşı haksız yere söylediklerinizden, O'nun âyetlerine karşı büyüklük taslamanızdan ötürü, alçaltıcı azâbıyla cezalandırılacaksınız.' derken o zâlimlerin hâlini bir görsen!"* (Enam, 6/93).

Buharî'ye göre ayette geçen ve bizim "alçaltıcı azâp" diye tercüme ettiğimiz "azabe'l-hun", kavramı aynı zamanda "hafif azap" demektir; bu ise şiddetli olan cehennem azabından önce kabirde olacak bir azap olduğunu göstermektedir. (Bk. Buharî, Cenaiz, 87).

c. "Biz o münafıkları iki kez cezaya çarptıracağız. (İlk cezadan) sonra müthiş bir azaba uğratılacaklardır." (Tevbe, 9/101). **Demek ki, ilk azap kabirde olur.**

İmam Buharî bu üç ayeti kabir sorgusu ve azabı için delil olarak zikretmiştir. (bk. Buharî, Cenaiz, 87).

d. Abdullah b. Abbas'a göre,

"Muhakkak ki o zalimlere bundan başka azap da vardır." (Tur, 52/47) mealindeki ayette de kabir azabına işaret edilmektedir. [bk. Beyhakî, İsbatu azabi'l-kabr (kabir azabının ispatı), 1/63]

Kabir azabı ile ilgili hadis kitaplarında pek çok hadis-i şerif zikredilmektedir. Bunlardan birkaçı şöyledir:

"Ölü mezara konulunca, birine Münker, diğerine Nekir adı verilen siyah mavi iki melek gelir; ölüye derler ki: "Şu Muhammed (s.a.s) denilen zat hakkında ne dersin?" O da şöyle cevap verir. "O, Allah'ın kulu ve Resulüdür. Ben şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed de O'nun kulu ve elçisidir." Bunun üzerine melekler; "Biz senin böyle diyeceğini zaten bilmekte idik", derler. Sonra onun mezarını yetmiş arşın genişletirler. Daha sonra bu ölünün mezarı ışıqlandırılır ve aydınlatılır. Daha sonra melekler ölüye: "Yat ve uyu " derler. O da "Aileme gidin de durumu haber verin" der. Melekler ona; "Zıfağa giren ve sadece en çok sevdiği kişi tarafından uyandırılan şahıs gibi, mahşer gününe kadar sen uyumana devam et." derler."

"Eğer ölü münâfık olursa, melekler şöyle der: "Şu Muhammed (s.a.s) denilen zat hakkında ne dersin?" Münâfık da şöyle cevap verir: "Halkın Muhammed hakkında bir şeyler söylediklerini işitmiş, ben de onlar gibi konuşmuştum. Başka bir şey bilmiyorum." Melekler ona; "Böyle diyeceğini zaten biliyorduk" derler. Daha sonra yere "Bu adamı alabildiğine sıkıştır" diye seslenilir. Yer de sıkıştırmaya başlar. Öyle ki o kimse kemiklerini birbirine geçmiş gibi hisseder. Mahşer gününe kadar bu sıkıntı devam eder." (Tirmizi Cenâiz 70).

Hz. Peygamber (asm) diğer bir hadislerinde şöyle buyururlar:

"Kabir ya cennet bahçelerinden bir bahçedir veya cehennem çukurlarından bir çukurdur." (Tirmizî, Kıyamet, 26).

Başka bir hadiste de şöyle buyurur:

Hz. Peygamber (s.a.s) bir mezarlıktan geçerken, iki mezardaki ölünün bazı küçük şeylerden dolayı azap çekmekte olduklarını gördü. Bu iki mezardaki ölülerden biri hayatında koğuculuk yapıyor, diğeri ise idrardan sakınmıyordu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.s) yaş bir dal almış, ortadan ikiye bölmüş ve her bir parçayı iki kabre de birer birer dikmiştir. Bunu gören ashap, niye böyle yaptığını sorduklarında: "Bu iki dal kurumadığı sürece, o ikisinin çekmekte olduğu azabın hafifletilmesi umulur." (Buhârî Cenâiz, 82; Müslim, İmân, 34; Ebû Dâvud, Tahâret, 26) buyurmuşlardır.

Peygamber Efendimizin kabir azabından sığındığını bildiren hadis-i şerifler artık hiçbir itiraza mahal bırakmıyor:

Ukbe şöyle dedi: “Hâlid İbn Saîd İbnü'l-Âs'ın kızı bana Hazreti Peygamber'in (Sallallahu aleyhi ve Sellem) kabir azabından sığındığını işittiğini söyledi.”

Ebü Hüreyre Radıyallahu anh, Hazreti Peygamber'in (Sallallahu aleyhi ve Sellem) şekilde dua ettiğini söylemiştir:

“Allahümme innî eûzu bike min azâbi'l-kabri ve min azâbi'n-nâri ve min fitneti'l-mahyâ ve'l-memâti ve min fitneti'l-mesîhi'd-deccâl.”

(Allahım! Kabir azabından, ateş (cehennem) azabından, hayat ve ölümün fitnelerinden ve Mesih deccâl'in fitnesinden sana sığınırım)

Âişe (Radıyallahu anha) Allah Resûlü'ne (Sallallahu aleyhi ve Sellem) “İnsanlara kabirlerinde azap olunur mu?” diye sordu. Allah Resulü (Sallallahu aleyhi ve Sellem) “Evet, kabir azabı (vardır)” buyurdu.

Hazreti Âişe (Radıyallahu anha) şöyle der: **Bundan sonra Allah Resûlü'nün (Sallallahu aleyhi ve Sellem) sonunda kabir azabından Allah'a sığınmadığı hiçbir namazını görmedim.** (Buhârî, cum'a/986, 988-989, 991, 996, 998, cenâiz/1283, bed'ul-halk/2964, teftîru'l-K.ur'ân/4258, nikâh/4820, da'avât/5889, eymân/6141; Müslim, küsûf/1499, 1501-1502, 1504-1506; Tirmizî, cum'a/514; Nesâî, küsûf/1453, 1455, 1457-1459; Ebû Dâvud, salât/995, 997; İbn Mâce, ikâmetu's-salât/1253; İbn Hanbel, bakî musnedi'l-Ensâr/22917, 23048, 23133, 23333, 23379, 23432, 23529, 24088, 24148, 24184, 24815; Mâlik, nidâ/398, 400; Dârimî, salât/1486.)

*“Kabir ya ateş çukurlarından bir çukur veya cennet bahçelerinden bir bahçedir.”
(Tirmizî, Taberânî)*

Soru: Selamun Aleykum hocam. Camii cemaatinin, cemaatle namaz kılarken imamı görmesi şart mıdır? Bazı camiilerde alt katta imamı hiç görmeden namaz kılıyoruz. Evi camiye çok yakın olanlar evinde imama tabi olabilirler mi?

Cevap: Aleykum selam. Bugün insanlar câmi fikhını, cemaat fikhını ve imama uymaya engel olan hallerle ilgili fikhı bilmemektedirler. Bırakın cemaatı, imamlar ve müezzinler de bilmemektedirler.

Önce bahsettiğiniz konuda fıkıh kitapları ne diyor bir bakalım sonra da açıklamalarımızı yapalım.

“İmamla ona uyan cemaat arasında bir duvar bulunur da cemaat istediği vakit hemen duvarı aşır imama ulaşma imkânına sahip değilse, o takdirde iktida sahih olmaz; isterse imamın tekbir seslerini işitebilsin. O halde, evinde durup camideki imama uymak isteyen kimse, hem aradaki yol ve nehir gibi engelleri, hem de sözü edilen duvar ve benzeri engelleri dikkate almalıdır.” (Ez-Zahira / Burhaneddin Mahmûd b. Taceddin.)

“Ama duvar küçük ölçüde olur, cemaatin imama erişmek istediğinde bir engel arz etmezse veya ara yerde bir pencere ya da kapı bulunursa, o takdirde iktida sahih olur. Bunun gibi aradaki açıklık bir kapı ya da pencere biçiminde değil de küçük bir delik şeklinde ise, imamın, tekbir sesleri rahatlıkla duyulur veya imam oradan görülebiliyorsa, yine de iktida sahih sayılır.” (El-Muhit / Serahsî.)

“Camiye yakın evinin damına çıkıp imama uyması, imamın tekbir seslerini duysa ya da onu görebilecek durumda olsa, yine de sahih değildir; ancak caminin avlu duvarının başında olursa, o takdirde sahih sayılır.” (Fetâvâ-yi Kaadihan - El-Hulasa - El-Muhit / Serahsi.)

“Kendi eviyle cami' arasındaki duvar üzerinde durur, imamın tekbir seslerini işitir veya hareketlerini görebilirse, o takdirde iktida sahih olur. Caminin dışındaki dükkânın üzerinde durup imama uymak isterse, dükkân cami'ye bitişik olmakla birlikte saflar birbirini takip ediyor, arada açıklık bulunmuyorsa, o takdirde sahih sayılır.” (Fetâvâ-yi Hindiyîye.)

“Dükkân camiye bitişik değil, ya da oradan imamın tekbir sesleri duyulmuyor veya imam görülemiyorsa veyahut ara yerde boşluk varsa, o takdirde iktida sahih değildir.”

Târih boyunca, Hz. Peygamber efendimizden 1900 lü yıllara gelinceye kadar hiçbir zaman iki katlı câmi yapılmamıştır. Neden, yapamazlar mıydı? Osmanlılar o kadar muhteşem câmiler yapmışlar da neden iki kat yapmamışlar? Dikkat edilirse üst katlar (mahfiller) ya yarım balkon şeklinde veya U şeklindedirler. Neden? Üstteki cemaat alttaki cemaatı görsün dierdir.

Yukardaki fıkıh kitaplarında da açıklandığı gibi, eğer imam ile imama uyanlar arasında imamı veya imama uyan cemaatı görmeye mânî olan bir engel olursa, imama uymak sahih olmaz. Dikkat edilirse, eskiden minberler de duvara bitişen yerinde iki taraflı kapı gibi açık olurdu. Neden? İşte bundan dolayı. Eğer imam bir hata yaparsa, oturacağı yerde kalkarsa, minberin öbür tarafında namaz kılanlar bunu o kapı gibi açık olan yerden görsünler de onlar da hemen imama uysunlar ve ayağa kalksınlar dierdir. Oysa bugün minberi yaptıranlar da minber yapanlar da minber fıkını bilmedikleri için artık minberlerin duvara bitişen yerlerini kapalı yapıyorlar. Bâzi imamlar da o kapı gibi açık olan yere kapı taktırarak cübbesini ve sarığını asıyorlar. Yâni açık olan minberleri bile kapatıyorlar. Halbuki minber böyle kapalı olursa minberin öbür tarafındaki iki safin imama uymaları sahih olmaz. Çünkü imam bir hata yaptığı zaman göremezler ve imama uyamazlar. O zaman da namazları bozulur.

Şimdi sizin bahsettiğiniz gibi câminin alt katında imamı görmeden imama uyup namaz kılanların neden namazlarının sahih olmayacağını anlatmaya çalışalım. Hatta imamın sesini hoparlörden duysalar bile olmaz. Anlatalım.

Diyelim ki imam öğle namazını veya ikindi namazını veya yatsı namazını kıldırıyor. İmam dört rekatlı namazın ikinci rekatının sonunda oturması gerekiyordu. Ama imamın yanılarak oturmadığını düşünelim. İmam bu durumda Allahu Ekber diyerek üçüncü rekâta kalkacak ve içinden Fâtihâ'yı okumaya başlayacak. Halbuki bu durumda alt kattakiler imamın teşehhüde oturduğunu zannedecekler ve onlar oturarak Ettehiyyâtü'yü okumaya başlayacaklar. Biraz sonra imam Fâtihâ'yı bitirip Allâhu Ekber diyerek rukûya gidecek, altta Tahiyâtı okuyanlar ise imamın ayağa kalktığını zannedecekler ve onlar da ayağa kalkacaklar. Biraz sonra imam Semî'Allâhu limen hamideh diyerek rükûdan ayağa kalktığı zaman aşağıdakiler aşıp kalacaklar ve tabi imamları kıyamı ve rukûyu kaçırdıkları için de namazları bozulacaktır. İmam ve imamı görenler ise sehiv secdesi ile namazlarını tamamlayacaklardır.

İkinci bir misal verelim. Bilindiği gibi ramazanda vitir namazı teravihten sonra cemaatle kılınır. Yine bilindiği gibi imam vitir namazının üçüncü rekatında kunut için tekbir alır ve kunut duasını okur. Cemaat de imama uyararak kunut tekbiri alır ve onlar da kunut duâsını okurlar. İmamın kunut tekbiri almayı unutarak Allâhu Ekber diyerek direkt rukûya gittiğini düşünelim. Olabilir mi? Elbette, hem de sık sık olabilen şeylerdir. Bu durumda aşağıdakiler ne yapacaklar? İmamın Allâhu Ekber sesini duyunca imamın kunut için tekbir aldığını zannedecekler ve kunut tekbiri alıp kunut duâsını okumaya başlayacaklar. Biraz sonra imam rükûdan semî'Allâhu limen hamideh diyerek ayağa kalktığı zaman aşağıdakiler yine şaşıp kalacaklar ve namazları da bozulmuş olacak. Çünkü imamları yapmaları gereken rükû farzını terk ettiler.

Bir üçüncü misal vereyim. Bilindiği gibi bayram namazlarında ziyâde tekbirler vardır. Üç tekbir subhâneke okuduktan sonra, üç tekbir de ikinci rekâta rukûya gitmeden önce alınır. Diyelim ki imam ikinci rekâta alınması gereken ziyade tekbirleri almayı unuttu ve Allâhu Ekber diyerek rukûya gitti.

İmamı gören cemaat de imama uyarak rukûya gider ve sonunda da sehiv secdesi yapıp namazlarını bitirirler. Peki aşağı katta, imamı ve imamı gören cemaati görmeyenler ne yapacaklar? Onlar imamın rukûya giderken aldığı tekbiri ziyâde tekbirlerden zannedecekler ve tekbir alıp ayakta imamın ikinci tekbiri almasını bekleyecekler. İmam biraz sonra rûkûdan kalktığı anda aşağıdakiler şaşırıp kalacaklar ve böylece de bayram namazları bozulacak.

Gördünüz mü neden imamı veya imama uyan cemaati görmeden imama uymanın sahih olmadığını? İmamın sesini duymak bile yeterli olmuyor. Ayrıca imamın sesi bile bazen elektrikler kesildiği için veya yakasındaki mikrofon cihazındaki pil bittiği için kesilebiliyor. Bu şekilde câmi avlusuna taşıp cumâ namazı kılanların çoğu zaman namazlarının bozulduğuna bizzat şahit olduk.

Bundan dolayı, İmam ile imama uyan cemaat arasında bir duvar veya kat, yol, nehir gibi engeller olursa, imama uymaya engel olur ve engelin arkasındaki imama uyanların namazları sahih olmaz. Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam mahvel katında bayanlar cemaate uyuyorlarsa alt katta da imam bölme olduğu için mahvel katından (bayanlardan) geride kıldırıyorsa hükmü ne olur? Bayanlar mahvel katında imamın önünde oluyor?

Cevap: İsmail kardeş, cemaate uyanlar, cemaatin önüne geçerse üç mezhebe göre imama iktidâları sahih olmaz. Dolayısı ile namazları da olmaz.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Hz. Adem'den bu yana kaç yıl geçti?

Cevap: Aleykum selam. Hz. Adem'den bugüne kadar ne kadar yıl geçtiğini ancak Allah bilir. Bu gibi şeyleri sorup öğrenmenin de bizlere bir faydası yoktur. Çünkü bizler böyle şeylerden sorulmayacağız. **Allah ve Rasûlünün söylemediği bir şey hakkında fikir yürütenler de karanlığa taş atıyorlar demektir.** Kimisi Hz. Adem'in milattan önce 4000 yılında yaşadığını söyler. Milattan sonra da 2018 yılında olduğumuza göre 6000 sene eder. Bunu nasıl bulmuşlar? Meçhul. Yani doğru ile uzaktan yakından bir alâkası yoktur. **Bu gibi konularda Allah en iyisini bilir demek en güzel yoldur.**

Soru: Selamun Aleykum hocam. Tuvalet ve banyoda abdest almak sakıncalı mıdır?

Cevap: İyi akşamlar kardeşim. Fıkıh kitaplarına baktığımızda, "tuvalet ve banyo gibi yerlerde abdest almak, dua etmek mekruhtur", denir.

Bunu biraz incelediğimizde şunu görüyoruz. O kitapların yazıldığı dönemlerde bugünkü gibi tuvâlet yoktu. Ya düz alanda tuvâletlerini yapıyorlar veya bugün köylerde evlerden 20-25 metre uzağa yapılan tuvaletlerde ihtiyaçlarını gideriyorlardı. Öyle tuvâletlerde abdest alındığı zaman ise kişinin üzerine pislik sıçrama tehlikesi vardı. Yine pisliğin yanında Allah'ı zikretme durumu olacağından bu mekruh görülmüştür. Bugünkü tuvâletler ise öyle değildirler. Su çekildiği zaman tuvaletlerde pislik kalmamakta, kişinin üzerine pislik sıçraması gibi bir durumda olmamaktadır. Hatta bugün banyolara bile halıfleks serilmekte, temizliğe özen gösterilmektedir. Dolayısı ile buralarda abdest almakta ve dua okumakta bir sakınca bulunmamaktadır. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam selam aleykum. Bir adam sarhoşken; karısına, “Kardeşin bu eve girerse üçten dokuza kadar boşsun!” demiş ve kardeşi de eve girmiş. Şu an bu çiftin durumu nedir?

Cevap: Aleykum selam. Sarhoşluk iki çeşittir. Birincisi, kişi sarhoştur ama ne dediğini bilmektedir. Yâni ağzından çıkanın farkında ve mânâsını bilmektedir. Bu tür bir sarhoşun boşaması ittifakla geçerlidir.

İkincisi, adam ne dediğini bilmeyecek, ağzından çıkanın farkında olmayacak şekilde sarhoştur. Bu durumda bâzı âlimlere göre sarhoşun boşaması geçerlidir. Çünkü o, Allah'ın haram kıldığı içkiyi kendi isteği ile, hiç kimsenin zorlaması olmadan almıştır ve sarhoş olmuştur. Bu yüzden de cezasını çekmelidir. Yâni karısı boş olur.

Bâzı âlimlere göre ise ne dediğini bilemeyecek kadar sarhoş olan kimsenin talakı (boşaması) geçerli değildir. Çünkü o akli olmayan gibidir. Akli olmayanın tasarrufları ise geçersizdir.

Hanefî, Şâfi ve Mâlikî mezheplerine göre sarhoşun boşaması geçerlidir. Bu durumda birisi karısına; “eğer kardeşin bu eve gelirse sen benden üç talakla boşsun” dese ve eğer kardeşi de o eve girse, şart yerini bulduğu için karısı kendisinden üç talakla boş düşer. O kadın başka bir erkekle evlenmedikçe o erkekten de ya bir geçimsizlik sebebiyle boşanmadıkça veya o ikinci kocası ölmedikçe birinci kocası ile evlenemez.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Türkiye’de sık sık yapıldığını gördüğümüz cüz dağıtarak hatim yapılması doğru mudur?

Cevap: Aleykum selam. **Cüz dağıtarak hatim olmaz.** Hatim, bir kimsenin Kur'an'ı baştan sona, bir harf dahi eksik kalmadan okuması demektir. Başkalarına dağıtılan cüzler bir araya toplansa bile hatim yoktur. Türkiye'nin dışında başka hiçbir yerde böyle cüz dağıtarak hatim indirme yoktur. Çünkü şunun okuduğu cüzü beriki okumadı, berikinin okuduğu cüzü öteki okumadı. Cüz dağıtarak böyle bin defa (sözde hatim) indirseler bir hatim olmaz. Bir kimsenin Kur'an'ı baştan sona okuması ile 30 kişinin birer cüz okumasının zorluğu sevabı aynı mıdır? Onun için böyle bir hatim yoktur.

Cüz dağıtarak hatim indirmek Türkiye'nin dışında başka bir yerde yoktur.

1960'lı 1970'li yıllara kadar Türkiye'de de yoktu. İlk önce kendilerine Nurcu denilen tâife böyle yaptı sonra da bütün Türkiye'ye yayıldı.

Hukuta şöyle bir söz vardır: “**Delil müddeî'ye âittir.**” Yani, delili getirecek olan bir şeyin olduğunu iddia edendir. Eğer bir kimse cüz dağıtarak hatim olduğunu iddiâ ediyorsa, delilini getirmek zorundadır. Bir misalle bunu anlatalım. Bir kimsenin parası çalınsa da para sahibi benim paramı Ahmet çaldı diyerek onu mahkemeye verse, Ahmet de mahkemede “Benim böyle bir şeyden haberim yok, ben çalmadım.” dese, hâkim Ahmed'e çalmadığını isbat et diyemez. Tam aksine “Benim paramı Ahmed çaldı” diyene der ki: “Ahmed'in çaldığına dair delilin nedir?” Bir şeyin olmadığını iddia edene olmadığına delil getir, denilmez. Olduğunu iddiâ edenden delil istenir. Fakat bizim yine de delilimiz vardır.

Fıkıh kitaplarımızda deniyor ki:

“Kur'an-ı kerimi Fâtîha'dan başlayıp İhlâs sûresine kadar okuyup, sonra olan birkaç sûreyi başkasına emredip okutsa, o da birinciye vekil olarak kalan sûreleri okursa, hatim okumuş olmaz. Dinleyenler de hatim sevabına kavuşamaz.” (Behcet-ül-fetava)

İlmî Araştırmalar ve Dâimi Fetvâ Komisyonu âlimleri bu konuda şöyle demişlerdir:

"Herkesin Kur'an'dan bir cüz okuması için toplananlara Kur'an'dan cüzler dağıtılması, her birisi için Kur'an'ı hatmetmiş sayılmaz." ("İlmî Araştırmalar ve Dâimi Fetvâ Komisyonu Fetvâları", c: 2, s: 480)

Not: Bu soru başka bir zamanda başka bir kardeş tarafından daha sorulmuş. Ona verilen cevabı da eklemek istedik.

Değerli kardeşlerim, Müslümanların dayanmaları gereken kaynaklar vardır. Onlar da ya Allah'ın kitabı ya Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünneti, ya ümmetin müctehidlerinin icmâsı veya müctehidlerin kıyasıdır. Bunların dışında hiç kimse ehil olmadığı halde kafasından bir şeyler söyleyemez, uyduramaz. Ehil olmayan insanlar ancak ehil olan bir müctehidin veya bir fâkih'in kitabından nakil yapabilir. Biz Türkler olmadık şeyler uyduruyoruz. Bunlardan birisi de bu cüz dağıtarak hatim indirme meselesidir.

Hatim, bir kimsenin Kur'an'ı Hakîm'i baştan sona, bir harf dahi eksik bırakmadan okuması veya okuyan birini baştan sona tâkip etmesidir (mukâbele). Bunun dışında cüz dağıtıldığında herkes okuduğu cüzün sevabını alır ve herkes okuduğu cüzün sevabını bağışlayabilir. Fakat farklı farklı kimselerin okuduğu cüzler toplansa yine de bir hatim etmez. Çünkü şunun okuduğu cüzü beriki, berikinin okuduğu cüzü öteki okumadı. Bir kimsenin baştan sona okuduğu Kur'an'ın zorluğu ve sevabı ile 30 kişinin yarım saatte okuduğu Kur'an'ın zorluğu ile sevabı aynı olabilir mi?

Asrı saadete baktığımızda ne Allah Rasûlünün zamanında ne de sahâbelerin zamanında böyle bir şey yaptıklarını göremiyoruz. Halbuki onlar bizlerden daha güzel, daha ihlaslı Kur'an okuyorlardı. Ve yine bizden daha fazla Kur'an'a değer veriyorlardı. Tâbiîn ve Etbai tâbiîn'in zamanına baktığımızda da böyle bir şey görmüyoruz. Yine onların hiç birisinin kitaplarında da böyle bir şey yoktur. Peki, fetvâ kitaplarında cüz dağıtarak hatim indirmenin hatim sayılmayacağına dâir fetvâ var mı? Elbette var. Şimdi onlara bir bakalım.

Meşhur Osmanlı kadı ve müftülerinden **Şeyhul İslam Yenişehirli Abdullah Efendi'nin** verdiği fetvâlarının toplandığı ve basıldığı en müteber fetvâ kitaplarından birisi olan Behcetü'l Fetavâ isimli eserde bu konu ile ilgili sorulan bir soruya şöyle cevap verilmiştir:

"Kur'an-ı kerimi Fâtîha'dan başlayıp İhlâs sûresine kadar okuyup, sonra olan birkaç sûreyi başkasına emredip okutsa, o da birinciye vekil olarak kalan sûreleri okursa, hatim okumuş olmaz. Dinleyenler de hatim sevabına kavuşamaz." (Behcet-ül-fetava)

Başka bir âlime konu ile ilgili sorulan soru ve cevap ise şöyledir:

Soru: Bazı kimseler, herkes içinden Kur'an okumak sûretiyle bir yerde toplanmakta ve orada bulunanlardan her biri, Kur'an'ın tamamını bu bir oturumda hatmetme iddiâsıyla Kur'an'dan bir cüz okumaktadırlar. Bu amel câiz midir? Yoksa bid'at cinsinden bir amel midir?

Cevap: Hamd, yalnızca Allah'adır.

Soruda zikredilen ameli câiz görmüyorum ve ilk Müslümanlardan (seleften) de bunun gibi bir amelin nakledildiğini de hatırlamıyorum. İnsan, ancak kendisinin okuduğu Kur'an'a veya faydalanmak amacıyla dinlediği Kur'an'a karşılık ecir alır.

Başkasının okuduğu ve kendisinin de dinlemediği Kur'an'a gelince, onun ecri sahibine yani okuyan kimseye âittir. Kur'an okumak için toplanan bu kimseler, Kur'an'ı hatmetmiş sayılmazlar. Herkes birer cüz okuduğu için, herkese birer cüz ecri verilir. Bu kimselerin buna benzer amelleri yapmamaları gerekir. Aksine ya onlardan bir kişi Kur'an okumalı ve diğerleri de okunan Kur'an'ı dinlemeli ya da her biri başkasının okumasına bağlı kalmadan kendisi okumalıdır.

Kaynak: "El-Lu'luu'l-Mekîn Min Fetâvâ İbn-I Cibrîn"; S: 50

Allah rızası için yapacağımız şeyleri edille-i şer'iyeye uygun olarak yapalım. Yoksa bidat çıkarmış oluruz. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Arsalarda zekât durumu nedir? Sahip olduğumuz her arsa zekâta tabii midir?

Cevap: Aleykum Selam. Kişi arsayı alırken ne niyetle alıyorsa ona göre hareket edilir. Eğer arsayı alırken "dursun bakalım, ileride ne yapacağımıza karar verimiz" demişse böyle bir arsanın zekâtı yoktur. Fakat alırken yatırım niyeti ile almış, değer kazanınca satarım, demişse, o arsa ticarî bir arsadır ve zekâta tabidir. Alınma târihinin üzerinden her sene geçtiğinde râyiç değerinin yüzde iki buçuğu zekât verilecektir. Mesela bir yıl geçtikten sonraki değeri 200.000 lira ise yüzde iki buçuktan zekâtını verecek. On yıl zekâtı vermemişse on yıllık zekâtını verecek.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Arsayı dursun diye aldık. 8 sene sonra çocuğun düğünü olacak, sattık. Bunun için bir açıklama yapabilir misiniz ya da durumum iyi gitmedi 3 sene sonra arsayı sattım. Böyle örnekler çoğalabilir, bunların durumu ne olur?

Cevap: Aleykum selam. Eğer arsayı dursun diye almışsanız o zekâta tâbi değildir. İhtiyaç için sattığınızda eğer parası elinizde olur üzerinden de bir sene geçerse, yüzde iki buçuktan zekâtını verirsiniz. Ama arsayı sattınız bir ihtiyacınıza harcadınız. Mesela ev yaptırdınız veya oğlan everdiniz, o zaman zekâtı olmaz. Çünkü sattıktan sonra elde ettiğiniz paranın üzerinden bir sene geçmedi.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Ev ahalisine imam olurken nasıl niyet etmeliyiz?

Cevap: Aleykum selam. Eğer çocuklar sadece erkekse imamın niyeti bireyseldir. Yâni tek başına namaz kılarken nasıl niyet ediyorsa öyle niyet eder. Eğer cemaatte kadın varsa o zaman mesela: Niyet ettim Allah rızası için bugünkü öğle namazının farzını kılmaya, bana uyanlara imam oldum, dersin. Arapçası:

Neveytü en usalliye lillahi teâla farda hâze'z Zuhri. Ene imâmun li men tebianî.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) caiz midir?

Cevap: Aleykum selam İbrahim. Devlet, rasyonel bir girişimle paranın tasarruf edilip ekonomiye kazandırılmasını sağlamak için bir plan yapmış ve bu sistemi kurmuş. Sistemin çalışmasını belli şartlarla özel şirketlere bırakmış. Kim bu şirketler kanalıyla sisteme dâhil olur ve prim ödemeye başlarsa devlet de ödediği primlerin %25'i kadar onun hesabına yatıracağını taahhüt etmiş. Ancak buna bir üst tavan koymuş ve bir takvim yılında devletin katkısı, aynı süredeki asgari ücretten fazla olmayacak demiş.

Burada bir başka ince hesap daha var: Devletin katkısı nemalandırılmaya dâhil edilmemiş. Yani katılımcı sonunda kendi yatırdığı ile devletin yatırdığının da toplamının nemasını (faizini) değil, sadece kendi yatırdığının nemasını alacak.

Sisteme dâhil olanlardan sistemde 10 yıl kalma ve 56 yaşını doldurma durumunda %5; ölüm, sakatlık, tasfiye gibi zorunlu hallerden dolayı ayrılma durumunda %5; 10 yıl süreyle katkı payı ödeyip, 56 yaş şartını yerine getirmeden ayrılma durumunda %10, 10 yıl süreyle katkı payı ödemedenden ve 56 yaş şartını yerine getirmeden ayrılma durumunda ise %15 gelir vergisi kesilecek.

Nihayet sistemde en az 10 yıl kalma ve 56 yaşını doldurma şartıyla kişi emekli olacak. Aslında emekli olmayacak, verdiği paraları geri almaya başlayacak. Çünkü hesap açık: 21 yaşında gelecekte bu yolla emeklilik hesabı yapan bir genç, ayda 150 TL ödeyerek brüt 119.000-290.000 TL arası birikim elde eder ve en erken 35 yıl sonra 662-1.612 TL arası aylık maaş alır. Bu hesapla kendi verdiği parayı, eğer hayatta kalırsa, ancak 15 yılda geri alabilir ki, yaşı da yetmişe dayanmış olur.

Peki, bu fonları toplayan şirketler topladıklarını nerelerde nemalandırarak? Önce nemalandırmanın esnek bir kavram olduğunu bilmeliyiz, faizi de ticari getirileri de ifade ediyor. Fon portföyünün bir kısmı faiz getirisi için bankalarda, bir kısmı borsa ve para piyasalarında, bir kısmı devlet tahvillerinde, bir kısmı da değerli madenler, mesela altın alınıp satılmasında kullanılacak.

Bu durumda konunun dinî hükmü için bizim söyleyebileceklerimiz şunlar olabilir:

1. İnsanları israftan kurtarıp tasarrufu teşvik etme kötü bir şey değildir. Bu yolla kalkınmaya destek sağlanacak istihdam alanları açılmış olacaktır. Bu durum takdirle karşılanmalıdır.
2. Böyle bir sistemle toplanan paralar, mesela katılım bankalarında olduğu gibi ticari işlemlerde nemalandırılmış olsaydı bunda bir sakınca kalmayabilirdi.
3. Ne var ki BES, topladığı fonları ya borsada değerlendirecektir ki, bu haliyle borsanın biz bir kumar müessesesi olduğu kanaatindeyiz, ya bankalarda tutacaktır ki, bunun sonucu faizi ve faiz sistemini desteklemektir, ya devlet tahvillerinde değerlendirecektir ki, bu da faizden başka bir anlama gelmez veya değerli maden alım satımında kullanacaktır ki bunda da sarf akdi açısından problemler vardır.

O halde böyle bir sisteme yatırılan paraların tamamına yakını İslam'ın caiz görmeyeceği alanlarda kullanılacağından, bu yolla emekli olmanın ve sisteme katılmanın caiz olmadığı açıktır. Kaldı ki bu bir emeklilik sistemi değil, bir tasarruf tedbiridir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bazı adamlar Hz. İsa'nın tekrar nüzul etmesini kabul etmiyorlar, öyle bir şey yok, diyorlar. Bizi bilgilendirir misiniz?

Cevap: Değerli kardeşim, Bahsettiğiniz sapık heriflerin Hz. İsa'nın nüzûlunu inkâr etmeleri kendi sapıklıklarındandır. Bizler böyle sapıkları dinleyip kafalarımızı karıştırmamalıyız ve îmânımızı tehlikeye atmamalıyız. Şimdi gelelim meseleye:

NÜZUL İSÂ MESELESİ

Hz. İsa (a.s.)'nin Kıyametin arefesinde tekrar yeryüzüne ineceği Kur'ân-ı Kerim'de açıkça beyan edilmiştir. Bu husustaki hadis-i şerifler tevatür derecesine ulaşmamış olsalardı dahi yine de ayetler nüzul hakikatini tek başına isbata malik olurlardı.

NÜZUL İLE İLGİLİ AYETLER:

'O, beşikte de yetişkinlikte de insanlara konuşacak...' (Âl-i İmran 3/46; Maide 5/110)'

Ehl-i Kitaptan her biri, ölümünden önce ona muhakkak iman edecektir. Kıyamet gününde de onlara şahit olacaktır.' (Nisa 4/159)

'Şüphesiz ki O (İsa) kıyamet için (onun yaklaştığını gösteren) bir bilgidir.' (Zuhruf 43/61) *'Allah ona (İsa'ya) kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek.'* (Âl-i İmran 3/48)

NÜZÜL İLE İLGİLİ HADİSLER

Konuyla alakalı neredeyse bütün hadis kitaplarında bir ya da daha fazla rivayet bulunmaktadır. Hadis-i şeriflerde Hz. İsa'nın nasıl ve nereye ineceği, hangi özellikleri vesilesiyle tanınacağı, neler yapacağı gibi soruların cevapları vardır. Cumhura göre bu hadisler "Hz. İsa'nın nüzulünü" bildirmeleri noktasında mütevatirdirler. Nitekim her kuşak ve meşrepten birçok alim, sarahaten bu hadislerin mütevatir olduklarını belirtmiştir. Bunlar arasında öne çıkanlar şunlardır: Taberi, Ebu Huseyn Aburi, İbn Rüşd, İbn Atıyye, Kurtubi, Ebu Hayyan, İbn Kesir, İbn Hacer, Şevkani, Sıddık b. Hasan Kınnevcı, Kettani, Keşmiri, (Haseni, a.g.e., s. 13-6) Muhammed Zahid Kevseri, (Kevseri, Nazra Abire, s. 104) Muhammed Sıddık el-Ğumari, Abdulfettah Ebu Ğudde.

Mütevatir olmaları hasebiyle 'zarurat-ı diniyye'den kabul edilen ve bu yüzden 'sem'iyat'a taalluk eden hususlar arasında yer alan Nüzul-ü İsa meselesi, tartışma ve redde kapalı bir mevzudur. Çünkü tevatür yoluyla sabit olan herhangi bir hükmün inkârı, Rasûlullah (s.a.s.)'ı da inkâr anlamına gelir.

Günümüzde Nüzul-ü İsa meselesini inkâr eden modernist anlayışa sahip kişiler mütevatir hadislerin gücünü yakinen bildiklerinden meseleyi kökten reddetme yerine ilgili hadislerin mütevatir olduklarını reddetmişlerdir. Böylece de meseleyi itikadi alanın dışına taşımak istemişlerdir. Bu tarz kişiler hadislerin ahad haber olduklarını, bu nevi rivayetlerin sayıca çok olmalarının tevatür için hiçbir anlam ifade etmeyeceklerini iddia etmeleri de bilgi yanlışlarıyla doludur. Nasıl olur da sahabe kuşağından otuz küsur ravinin rivayet ettiği bir mesele ahad olabilir?! Kur'an ve Sünnet'in adaletlerini açıkça beyan ettiği sahabeden otuz küsur ravinin Hz. İsa'nın inişi noktasında ittifak etmeleri, modernistlerin zihnindeki yalan ihtimalini def edemiyorsa ortada başka ve daha önemli bir problem var demektir. (Halit İstanbullu, Batı'nın Akıl Ocağında Buharlaşan Hakikat:Nüzul-ü İsa(a.s.), İnkişaf Dergisi, sayı 4)

EHL-İ SÜNNETİN NÜZUL-Ü İSA (a.s.) GÖRÜŞÜ

Ehl-i Sünnet'in iki imamı İmam Muhammed Maturidî ve İmam Ebu Hasan Eş'arî'nin, Nüzul-ü İsa (a.s) meselesini iman esasları arasında gördüğü ve bu sebeple bu meseleye eserlerinde yer verdikleri ve daha sonraki Ehl-i sünnet ulemasının tavrının da farklı olmadığı onların eserlerinden kolayca tespit edilecek bir husustur. Mesela İmam Maturidî'nin, Nüzul-ü İsa (a.s) meselesine Te'vîlâtü'l-Kur'ân adlı eserin birçok yerinde değindiği ve hatta zaman zaman ilgili rivayetlerden bir kısmını da zikrettiği görülmektedir. (Te'vîlâtü'l-Kur'ân, Nuruosmaniye ktp.,no: 123; vr. 651a. II, 308, 14, 6, 7 IV 103-105) İmam Maturidî, "O, kıyamet için bir bilgidir" mealindeki Zuhuruf suresi 61. ayetinin tefsiri esnasında şunları söyler: "... Bu ayetin tefsirinde ihtilaf edilmiştir. İhtilaf edenlerden bir kısmı, "Burada kastedilen İsa (a.s.)'dır. Onun gökten inmesi kıyamet için bir bilgi ve alamet olacaktır" demiştir. Buna göre bu ayet, daha önce geçen, "Biz onu İsrail Oğulları için bir örnek kıldık" (Zuhuruf 43/59) ayetiyle bağlantılı olur. Böylelikle sanki şöyle buyurulmuş olmaktadır: Biz onu örnek, yani ayet ve ibret kıldık. Ve biz onu kıyamet için de bir bilgi kıldık"

İmam Eş'arî'nin konu hakkındaki tavrına gelince o, üzerinde Selef'in icma ettiğini belirttiği itikadî meselelerin 42.si meyanında şöyle der: "Aynı şekilde Deccal, İsa b. Meryem'in nüzulü ve Deccal'i öldürmesi konusunda rivayet edilen haberlere iman konusunda da icma etmişlerdir. (İmam el-Eş'arî, Risâle ilâ Ehli's-Seğr, 291. (Ayrıca bkz; İmam el-Eş'arî, Makâlâtü'l-İslâmiyyîn, 295-297)

İmam Ebu Hanife, Fıkhu'l-Ekber'de: "Miraç haberi haktır. Onu reddeden, sapkın ve bidatçidir. Deccal'in hurucu, Ye'cüc-Me'cüc, güneşin batıdan doğması, Hz. İsa (a.s)'ın gökten inmesi ve kıyamet gününün sair alametleri, sahih haberlerde varit olduğu üzere haktır, gerçekleşecektir." (Fıkhu'l-Ekber, 64; Ali el-Karî şerhiyle birlikte, 322 vd.) İmam Tahâvî de, Hanefî mezhebinin üç imamının itikadî çizgisini zikrettiği Akîdetu't-Tahâviyye'de şöyle der: "Kıyamet alametlerine inanırız. Deccal'in hurucu, Hz. İsa (a.s)'ın gökten inmesi... bu alametlerdendir." (Akîdetu't-Tahâviyye, Abdülğanî el-Meydânî şerhiyle birlikte, 140)

Taftâzânî'nin, Şerhu'l-Makâsîd'daki ifadeleri nüzul-ü İsa (a.s) meselesinde gayet sarihtir. O şöyle der: "İmamet meselesine eklenecek hususlar arasında Mehdi'nin hurucu ve İsa (a.s)'ın nüzulü de vardır ki, bu ikisi kıyamet alametlerindendir. Bu babda ahad da olsa sahih haberler varit olmuştur. Deccal'ın çıkışı ile ilgili hadislerin durumu manen mütevatire benzemektedir..." (Saduddin Taftazani Şerhu'l-Makâsîd, V, 312 vd.Daru'l-Kutub'l-İlmiyye) İbnu'l-Hümmam'ın konuyla ilgili ifadesi de şöyle; "Deccal'ın hurucu, İsa b. Meryem (a.s)'ın gökten inmesi, Ye'cüc-Me'cüc'ün ve Dabbe'nin hurucu... gibi kıyamet alametleri haktır; bu hususlarda sarîh ve sahih nasslar varittir." (El-Müsâmere Şerhu'l-Müsâyere Fî'l-Akâidi'l-Münciyye sayfa 351 Mektebetü'l-Asriyye)

HADİSLERİN 'AHAD' OLUŞU MESELESİ

Ahad hadis tevatür derecesine ulaşmayan veya mütevatir olmayan haberlere verilmiş bir isim olarak kullanılır. (Prof. Dr. Talat Koçyiğit, Hadis Usulü, TDV yay. I. Baskı, İstanbul 2009) Burada meseleyi İslami bazda anlayabilme ve tevhidi nokta itibariyle kavrayabilme adına yapılması gereken, Nüzul-ü İsa (a.s) konusundaki hadislerin haber-i ahad mı, yoksa mütevatir mi olduğu hususunda Ehl-i Sünnet hadis alimlerinin tesbitlerini esas almaktır. Diyelim ki konuyla ilgili hadisler gerçekten 'ahad haber' nev'indendir. Acaba tek başına bu tesbit, Nüzul-ü İsa (a.s) meselesinin hafife alınmasına, ya da buna sebebiyet verilmesine 'meşru' bir dayanak teşkil eder mi? Belirtmek gerekir ki, son zamanlarda 'haber-i ahad' kategorisinde telakki edilen hadisler ve bildirdikleri ahkâm konusunda eni-konu bir gevşeklik, hatta lakaytlık gözleniyorsa bu, büyük ölçüde müsteşrikler'in başarısıdır!

Nüzul-ü İsa (a.s) konusundaki hadislerin haber-i vahid kategorisinde olduğu bir an için kabul edilse bile, bu, söz konusu hadislerin bildirdiği hususun hafife alınabileceğini, 'inanılmasa da olur' gibi takdim edilebileceğini kesinlikle göstermez. Kaldı ki konuyla ilgili olarak görüşlerine müracaat edilmesi gereken Hadis alimleri ilgili rivayetlerin mütevatir olduğunu belirtmiştir. et-Taberî, İbn Kesîr, İbn Hacer, İbn Atıyye, Ebu'l-Velîd İbn Rüşd, es-Sefârî el-Âlûsî, eş-Şevkânî, el-Kettânî, el-Keşmîrî, el-Kevserî, el-Ğumârî, Ebû Gudde... Nüzul-ü İsa (a.s) rivayetlerinin tevatürünü açıkça dile getirenler arasındadır. (Dr. Ebubekir Sifil Nüzul-i İsa (a.s.), Kelam Alimleri, Hadisler, Millî Gazete, 3 Haziran 2007)

İTİRAZIN ARKA PLANI

Burada meselenin hakikatini izahata geçmeden önce Nüzul-ü İsa (a.s.) hadisesini inkâr etmenin arka planını gözler önüne sermek gerekir. Hz. İsa (a.s.)'nın ineneğine delalet eden ayetler ve mütevatir hadisler üzerinde icma vardır. Hal böyle olmasına rağmen 19. yy'de Batı ile sıkı bir münasebet içerisinde olanların büyük çoğunluğu Hz. İsa (a.s.)'nın inişi ile alakalı kesin hükme inanmayıp itiraz ettiler. Aslında nüzul, bu gibi kişiler için bir problem teşkil etmemekteydi. Peki neydi o zaman sorun? Sorun, inmesi durumunda Hz. İsa (a.s.)'nın ne yapacak olmasındaydı. Daha açık ifadeyle yeni bir şeriatla geleceğini kabullenmeleri durumunda Rasûlullah (s.a.v.)'in son Peygamber olmasını reddedecek, Müslümanların tepkisini çekeceklerdi. İslam'ın doğrusunu kabul edip Hz. İsa (a.s.)'nın -indikten sonra- Allah Rasûlü 'ne tabi olacağını ifade etmeleri durumunda ise, Hristiyan alemi karşılarına alacaklardı. Gerçeği inkâr edemediler. Tabi bunun yanında Batı'nın yanlışını reddetmeyi de göze alamadılar ve üzerinde icma edilen mutlak doğruyu te'vil ederek yanlış kendilerine tutunma dalı saydılar.

Modernistlerin nüzul'ü reddetmelerine etki eden diğer bir husus ise, nüzulün, İslam'ın aklileştirilme sürecine aykırı olmasıydı. Yani binlerce yıl yaşayabilecek, sonra tekrar dünyaya ete kemiğe bürünmüş olarak geri gelecek, uzun yıllar ikinci bir dünya hayatı yaşayacak bir insan onların nazarında rasyonel değildi.

NÜZUL-Ü İSA AKLA AYKIRI (mı)?

Akla aykırılık kavramı özellikle yaşadığımız zamanlarda 'inkâr' olgusuna kılıf olarak çok kullanılır oldu. Bir defa akıl dediğimiz olguyu iyi tarif etmemiz lazım. Bu meyanda hangi akıl sorusunu en baştan sormalı insan kendisine. Hangi akıl? Müslüman akli mi? Hristiyan akli mi? Müsteşrik akli mi? Mümin akli mi? Meseleyi daha net kavrama adına şunları söylemekte fayda var. Allah Teâlâ Âl-i İmran 45'te İsa (a.s.)'ın babasız dünyaya geldiğini, yine Âl-i İmran 46'da beşikte iken konuştuğunu bizlere haber veriyor. Şimdi bütün bu söylenenler yukarıda söylediğimiz akla aykırı işler mi değil mi? Biz müslümanlar olarak sahih-sarih bir nakli bilgi gördüğümüzde akla aykırılığı, tabiat kanunu gibi olguları bir tarafa atıyoruz. Çünkü biliyoruz ki bu kanunları koyan Allah dilediği zaman durdurmasına, kaldırmasına mutlaka güç yetirir.

NÜZUL-Ü İSÂ'YI İNKÂR EDENİN DİNÎ DURUMU

Nüzul-ü İsa (a.s.)'ya inanmayanın kafir olacağını açıkça söyleyenler olduğu gibi (Leymud, Cevheretut-Tevhîd, s.48) son dönem alimlerden olan Allame Zahid Kevserî gibi her ne kadar bu derece açık söylemeseler de Nüzul-ü İsa'yı inkâr etmenin son derece mahzurlu olduğunu, 'mütevâtiri inkâr eden kafir olur' şeklindeki bir görüşü naklederek, inkar edenin küfrüne işaret etmektedir. (Kevserî, Nazratun Âbire s.110-11, 115)

İCMA

Ebu Hayyan 'Hz. İsa (a.s.) diridir, ahir zamanda yeryüzüne inecektir...' şeklindeki mütevatir hadislerin gerektirdiği mana üzerine ulemanın icma ettiğini nakleder. (Ebu Hayyan, a.g.e., II, 497)

Peki icma nedir? İcma, ictihat derecesine ulaşan alimlerin şer'i bir hususta fikir birliği içerisinde olmaları anlamına gelir. (Kevseri, a.g.e., s. 135) Buna göre, amel ve itikat cihetiyle istikamet üzere olmayan bidat ve fıkıh sahibi bir alimin icmaya aykırı görüş beyan etmesi icmanın akdedilmesine mâni değildir. (Abdulaziz Ahmed Buhari, Keşfu'l-Esrar an Usulî'Fahri'l-İslam el-Bezdevi, Beyrut, 1991, III, 440 vd) Çünkü bidat ehli olan zevat insanlar üzerine şahit (örnek) olma (Bakara 2/143) misyonunu kaybeder. Bu durumda ondan gelen ihtilafın mevcudiyeti bir mana ifade etmez.

SONUÇ

Ayetler açıkça Hz. İsa'nın ölmeden semaya yükseltildiği ve kıyametin öncesinde tekrar yeryüzüne ineceğini beyan etmektedir. Hadis-i şerifler de manevi tevatür derecesindedir. Aksi mütalaalar, zorlama tevillerle ulaşılan ve hak bir bilgi değeri olmayan görüşlerdir. Bundan dolayıdır ki İslam alimlerinin büyük çoğunluğu Nüzul-ü İsa (a.s.) olayını kıyamet öncesi gerçekleşecek ve kıyametin habercisi/alameti bir olay olarak görmüşlerdir. (Keşmiri, et-Tashih bima Tevatera fi Nüzul-i'l Mesih (Ebu Ğudde'nin Mukaddimesi) 9-11)

'Ref' ve 'nüzulün hakikat olduğunu söyleyen cumhur, ayet ve hadislerle istidlal etmektedir. Fakat aynı şey, 'ref' ve 'nüzulü reddedenler için söylenemez. Çünkü nüzulün olmayacağını ihtiva eden tek bir ayet ya da Hadis'in varlığından asla söz edilemez. Bu yüzden İslam'ın erken asırlarından bu tarafa Hz. İsa (a.s.)'nın nüzulü 'zarurat-ı dîniye'den addedilmiştir. Hz. İsa (a.s.) gelecek diyenlerin senedi Kuran ve Sünnete dayanır. İnmeyecek diyenlerin hiçbir senetleri olmadığı gibi nesepleri de çok değil bir asır öteye geçmemektedir.

Soru: Hocam esselamu aleykum ve rahmetullahi. Annem ikinci evliliğinden 10 yıl önce ayrıldı ama talakta boşanmadılar. Nikah düşer mi bu şekilde? "6 ay ayrı kalanın nikâhı boştur." diyorlar bu doğru mu? Bir de annem evliyken adam öyle ufak bir tartışmadan bilinçsizce 3 kez boş ol, boş ol demişti ama gene ayrılmamışlardı, belli süre sonra komple ayrıldılar. Annemin durumu nedir?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim.

Diyorsunuz ki: “Annem ikinci evliliğinden 10 yıl önce ayrıldı amma talakla boşanmadılar. Nikah düşer mi?”

Eğer bir karı koca talak olmadan birbirlerinden ayrılırlar da ayrı yaşamaya devam ederlerse, nikah düşmez. Nikahı düşüren şey ya talaktır yâni boşamadır veya irtidattır. Yani eşlerden birisinin küfre girmesidir. Bunun dışında ne kadar ayrı kalırlarsa kalsınlar nikah düşmez. Fakat birbirlerine zulmetmiş olurlar. Eğer zulüm kocadan ise, geçimsizlik ondan geliyor da ayrı yaşadıkları halde onu boşamıyorsa o kadına zulmetmiş olur. Ama zulüm kadından geliyorsa, kocası kendisine dinen görevlerini yerine getirdiği halde o kocasından ayrılmış da ondan ayrı yaşamaya başlamışsa, kocasına karşı kadınlık görevlerini yerine getirmiyorsa çok büyük günahlara girmiş demektir. Allah böyle bir şeye râzı olmaz. Birbirleri ile geçinemiyorlarsa ya kocası onu boşaması gerekirdi veya ikisi beraber anlaşarak nikahı sonlandırmaları gerekirdi.

Yine diyorsunuz ki: “Bu şekilde altı ay ayrı kalanın nikahı boştur diyorlar.” **Bunlar safsatadır.** Boşama yetkisi elinde olan kişi (ister erkek olsun ister kadın) boşamadıkça nikah düşmez.

Yazınızın alt bölümünde ise diyorsunuz ki: “bide annem evliyken adam öyle ufak bir **tartışmada bilinçsizce 3 kez boş ol boş ol demişti ama gene ayrılmamışlardı belli süre sonra komple ayrıldılar.**”

Esas mesele işte burada. Adam bir tartışma esnasında üç defâ boş ol, boş ol, boş ol, demiş. **Üçüncü boş ol sözünün bitmesi ile onların nikahı tamamen kopmuş.** O anda büyük ayrılık başlamış ve kocası annenizi üç talakla boşamış. **Bunun bilinçli veya bilinçsiz olmasının bir değeri yoktur.** Zirâ Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz bir hadislerinde;

"Üç şey vardır ki onların ciddisi de ciddi, sakası da ciddidir: Nikah, talak, ric'at." Buyurmuşlardır. (Ebu Davud, Talak 9, 2194; Tirmizi, Talak 9, 1184)

Annen ve kocası o andan itibaren birbirlerinden ayrılmalıydılar. Annen başka bir erkekle evlenmeden, ondan da ya yine bir geçimsizlik sebebiyle ayrılmadan veya o kocası ölmeden eski kocası ile evlenemezdi. Halbuki annenizin kocası annenize üç defa “boş ol” demesine rağmen birbirlerinden ayrılmamışlar ve birlikte yaşamaya devam etmişler. O andan tam ayrıldıkları zamana kadar ne kadar birlikte yaşadılarsa zinâ etmişler ve çok büyük günahlara girmişlerdir. Çünkü kocası ona üç talak vermekle artık onlar birbirlerine yabancı olmuşlardır. Şu anda da anneniz o kocası ile yukarıda da açıkladığım gibi başka bir erkekle normal bir evlilik yapmadıkça, o evlilik de ya bir geçimsizlik veya bir ölüm sonucu bitmeden bir araya gelemezler yani evlenemezler. Bu dört mezhebe göre de böyledir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kocadan ya da hanımdan uzun süre haber alınamama durumunda nikahın hükmü ne olur?

Cevap: Aleykum selam. Kaybolduğu halde sağ veya ölü olduğu konusunda bilgi alınamayan veya düşmana esir olup hakkında bilgi bulunmayan kişiye **mefkud** denir.

Mefkûdun sağ olarak dönmemesi halinde, ne kadar zaman geçtikten sonra ölümüne hükmedileceği konusunda ihtilâf vardır. Hasan b. Ziyad'a göre doğumundan itibaren 120 yıl, İmam Ebû Yusuf'a göre 100 yıl, Zahiru'r-rivâye'ye göre ise 90 yıl geçmesi durumunda mefkûdun öldüğüne hükmedilir. İmam Malik'e göre bu süre dört yıldır. Hz. Ömer (r.a) den de böyle bir görüş nakledilmiştir.

Hanefi mezhebinde yaygın olan görüşe göre mefkûdun ölümüne hükmedilecek süre, yaşlılarının hayattan gitmesidir. Yaşlıları öldüğü halde dönmemiş olan mefkûdun ölümüne hükmedilir.

Ancak tercihe şayan olan görüş (muhtar) süre tayininin imama bırakılmasıdır (Yâni İslam devlet başkanına). (Serahsî, el-Mebsût, Kahire 1324-31, XI, 35-36; Kâsânî, Bedayiu's-Sanâyi, Kahire 1327-28/1910, V, 197; el-Fetâva'l-Hindiyye, Bulak 1315, II, 300)

Mefkûd, savaş sırasında kaybolmuşsa mücahit ve esirlerin dönüşünden itibaren bir yıl geçtikten sonra, hâkim karı ile kocanın nikâhını feshedebilir. Artık mefkûdun vefatına hükmedildikten sonra malları vârislere intikal eder ve karısı da vefat iddeti bekler. İddeti bittikten sonra bir başkasıyla evlenebilir.

Ölümüne hükmedilen mefkûd, malları taksim edildikten ve karısı evlendikten sonra sağ olarak gelirse vârislerdeki mallarını alabilir. Fakat harcanmış olanları tazmin ettiremez ve karısını ikinci kocasından ayıramaz (el-Fetâva'l-Hindiyye, II, 300). Fakat kadın, hâkimden, ayrılma kararı almadan evlenip de sonradan eski kocası da ortaya çıkarsa, ikinci nikâh münfesihi olur. (Hukuk-ı Aile Kararnâmesi, mad. 128, 129; Kadri Paşa kodu, mad. 471, 481)

Soru: **Selamun Aleykum hocam. 30 yaşında kadar namazları ara sıra kılmış biri kaza namazların kazasını nasıl hesaplamalı?**

Cevap: Aleykum selam. 30 yaşına kadar namazını tam kılmamış, iki vakit kılmışsa üç vakit kılmamış insanlar 30. yaşta pişman olmuş da namazlarını kazâ etmek isterse, akıl balığ olduğu yaştan 30 yaşına gelinceye kadar bütün namazlarını kaza eder. Meselâ, bir kimse 13 yaşında akıl balığ olmuşsa 30 yaşına kadar 17 senelik bütün namazlarını kazâ eder. Çünkü o hangi namazını ne zaman ne vakit geçirdiğini bilmemektedir. Bundan dolayı 17 senelik namazını kaza eder. Fazladan kıldığı namazları nâfile olur. Hanefî mezhebine göre üzerinde kaza namazı borcu olan bir kimse kaza namazlarını kılarken vaktin sünnetlerini terk etmez. Yine hakkında hadis rivayeti olan evvâbîn ve teheccüd namazı gibi namazları da kılabilir. Diğer bütün nâfileleri ise terk edip kaza namazı ile meşgul olması gerekir. İmam Şâfi'ye göre ise; üzerinde kaza namazı olan bir kimse hiçbir nâfile namaz kılamaz (namazların önündeki ve sonundaki sünnetler de dâhil). O bütün boş namazını kaza kılmak ve geçirdiği namazları ödemeye çalışmakla sorumludur. Çünkü kimin ne zaman, nerede öleceği belli değildir.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Mut'a (Günübirlik ya da belli bir zamanlık kıyılan nikah) nikahı caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim.

Mut'a, hür bir kadını, belli bir para karşılığı, muayyen bir zamana kadar beşerî arzularını tatmin için kiralamaktır.

Cahiliyet döneminde Arablar, bir kadınla bir veya iki aylığına evlenir, ihtiyaçları görüldükten sonra da onu terk ederlerdi. İşte İslâm bu geçici evliliği haram kılmıştır. Çünkü evlilik hayat boyunca bir arada yaşamak kastı ile yapılırsa mubahtır. Yoksa belli bir zamana kadar nikah yapmak batıldır.

Bütün alim ve fakihler mut'a nikahının haram olduğuna icma etmişlerdir. Yalnız şii ve rafiziler buna karşı çıkmaktadırlar. Onlara göre mut'a nikahı mubahtır. Onların bu görüşleri reddedilir. Çünkü Kur'an ve Sünnetin nasırları ile çelişmektedir. Kur'an ve sünnet ile çelişen görüş ve iddialar ise reddedilir.

Mut'a nikahı, dört ehli sünnet mezhebinin müçtehitleri ve bütün İslam alimlerinin icmaı ile haramdır. Her ne kadar İslâmın ilk dönemlerinde caiz görülmüş ise de daha sonra bu hüküm nesh edilerek ebediyen haram kılınmıştır. İbni Abbas (r. anhumâ)'dan mut'a nikahının mubah olduğu yolunda nakiller yapılmışsa da daha sonra söz ve görüşünden döndüğü tesbit edilmiştir.

Nitekim Tiimizî, İbni Abbas (r. anhumâ)'dan şöyle rivayet etmektedir:

«Mut'a nikahı İslâmın başlangıcında vardı. Bir erkek tantsı bulunmayan bir beldeye varınca orada bir kadınla evlenirdi. Kadın onun eşyasını korur, temizlik ve yemek işlerini düzenlerdi. Ne zamanki, «*Şu var ki, zevcelerine yahut sağ ellerinin malik olduklarına (kendi cariyelerine) karşı (olan durumları) mustesnadır...*» (Mu'minun: 6) âyeti nazil olunca haram kılındı.»

İbni Abbas (r.anhuma) sefer, yolculuk ve benzeri zaruret hallerinde geçici nikaha cevaz vermişti. İbni Cubeyr (r.anh) ona, «Senin mut'ayı helal kılan fetvanla herkes şehirlerde dolaşıyor. Şairler de şiirleriyle onu her tarafa yayıyorlar.» dedi.

Bunun üzerine İbni Abbas (r.anhuma), «Subhanallah, ben böyle bir fetva vermedim. Nasıl olur da ben ona helal diyebilirim. **Çünkü o domuz eti, kan ve murdar ölmüş hayvan eti gibi haramdır.**» cevabını verdi. Ancak oradakiler haberi te'yid edince İbn Ömer:

"Rasulullah (s.a.v) hayatta iken İbn Abbas küçük çocuk idi." der ve ilave eder:

"Rasulullah mut'ayı bize yasakladı artık zaniler değiliz." (Haysemi Mecmau'z Zevaid: 4.c / 265)

Mut'a nikahına iznin verildiği yerlerin hepsinde bir zorunluluk söz konusudur.

Abdullah b. Mesud anlatıyor:

"Biz Rasulullah (s.a.v.) ile -yanımızda kadınlar olmadığı halde- gazâda bulunuyorduk.

Peygamber (s.a.v.)'e 'Kendimizi hadım edelim mi?' dedik, buna izin vermedi.

Sonra bir elbise karşılığında belli bir süreye kadar kadınlarla evlenmemize müsaade etti.'

İbn Mesud daha sonra "Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı tertemiz şeyleri kendinize haram kılmayın." (Maide, 87) mealindeki ayeti okudu." (Buhari; Müslim; Neylu'l-Evtar, 6/545).

İlk zamanlarda muta nikahına cevaz verilmiş, **daha sonra nesh edilmiş** olduğundan, sahabeler arasında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Peygamber (s.a.v)'in buna dair ruhsat verdiğini bilen, ama daha sonra neshedildiğinden haberi olamayan sahabiler, bunun cevazına hükmetmişler. Ancak, neshedilip hükmünün ortadan kaldırıldığını öğrenen sahabiler ise bunun haram olduğu yönünde görüş beyan etmişlerdir.

Bazı sahabilerin daha sonra bu nikahın yasaklandığını öğrenince eski fikrinden vazgeçtiği bilinmektedir. Bunlardan biri de İbn Abbas olduğuna dair rivayetler vardır. (el-Fıkhu'l-İslamî, VII/64-70)

Mut'a nikahının neshedildiğine dair bir çok rivayet vardır. Buharî ve Müslim'in Ali (r.anh)'den yaptığı rivayet göre, **"Peygamberimiz (s.a.v.) Hayber'de ehlî eşeklerin etini ve mut'â nikahını yasakladı."** (Buhari; Muslim; Neylu'l-Evtar, 6/546).

Bu neshin Mekke fethinde, Veda haccında yasaklandığına dair rivayetler de vardır (Neylu'l-Evtar, 6/546).

İbni Mace'den: «Rasulullah (s.a.v.) mut'a nikahını haram kıldığında hutbeden bütün müslümanlara hitabla,

«Ey mü'minler, hepiniz biliyorsunuz ki, ben mut'a nikahına musâde etmiştim. Haberiniz olsun. Allah onu kıyamet gününe kadar kesin olarak haram kılmıştır.» (İbni Mâce, Muslim; El-Vakidî; Fahraddin Razi. age, C. 10. S. 51. 390)

Mut'anın; nesh olduğuna dair delillerden bazıları da, şu hadis-i şeriflerdir de şu rivayetlerdir:

"Rasulullah kadınlarla mut'a nikahını yasakladıktan sonra,

"Bazı kimselere ne oluyor ki, bu mut'a nikahına tevessul ediyorlar?.." (İbn Hacer, 9/173).

İbn Mace de Abdullah b. Ömer'den şunu nakletmiştir:

Ömer halife olduktan sonra bir hutbe irat etti ve şunu söyledi: **"Rasulullah (s.a.v.) bize üç gün için muta nikahına izin verdi, sonra onu haram kıldı." (İbn Hacer, 9/172).**

İbn Munzir'in belirttiği gibi, İlk zamanlarda mut'a nikahının caiz olduğunu gösteren alimler olmakla beraber, daha sonra bu nikahın haram olduğu hususunda -Şialar hariç- İslam alimleri arasında icma hasıl olmuştur. (Neylu'l-Evtar, 6/548).

İslam alimlerinin büyük çoğunluğunun kabul ettiği görüşe göre, daha önce izin verilen muta nikahı daha sonra nesh edilip cevaz hükmü ortadan kaldırılmış ve kıyamete kadar kesin olarak haram kılınmıştır. Durum böyle olunca, artık ilk zamanlardaki cevaz şartı gibi görünen "zorunluluk" üzerinde durmanın bir anlamı yoktur. Çünkü bugün hiçbir zorunluluk böyle bir yolu açamaz.

Konuyla ilgili daha başka bulunan hadisler de mevcuttur.

Ali (r.anh)'dan, İbn Abbas'a dedi ki: **"Peygamber (s.a.v.) Hayber gazvesi esnasında mut'a nikahını da, yerli eşek etlerini de nehyetmişti"** (Fethu'l-Bari; C.9, S:410;Buhari : 11.c / 5208.s, Muslim : 4.c / 1407.n, Tirmizi : 2.c / 1129.n, İbn Mace : 5.c / 1961.n, Nesei : 6.c / 3350.n)

Ebu Cemre'den, dedi ki: "Ben İbn Abbas'a kadınlarla mut'a nikahını yapmaya dair soru sorduğunu, O'nun da buna ruhsat verdiğini dinledim.

O'nun bir azatlısı O'na dedi ki: "Ama bu ancak çok zor ve sıkıntılı hallerde ve kadınların oldukça az olduğu zamanlarda (ya da buna benzer hallerde) olabilir (değil mi?)

İbn Abbas : "Evet" diye cevap verdi. (Fethu'l-Bari; C.9, S:410)

... İbn Ömer (r.anhuma)'dan: Babam halife olunca halka bir hutbe vererek şöyle dedi:

Rasulullah (s.a.v.)'in **şubhesiz mut'a nikahı için bize üç gün izin verdi. Sonra bunu haram kıldı. Rasulullah (s.a.v.)'in mut'a nikahını haram kıldıktan sonra helal kıldığına şahidlik edecek dört şahidi bana getirmedikçe, evli iken mut'a suretiyle bir kadınla birleştiğini bileceğim herhangi birini Allah'a yemin ederim ki recm ederim.** (İbn Mâce: C.5, Hadis no: 1963)

... Abdullah ibn Ömer (r. anhuma)'dan: Kendisine biri Mut'a hakkında soru sorar. Abdullah (r.anh)'da haramdır der. Soruyu soran: Ama falan insan bunu caiz görüyor, der.

Abdullah (r.anh): **Allah'a yemin olsun ki herkes bilir ki Rasulullah (s.a.v) hayber gazvesi sırasında mut'ayı haram etti. Artık zaniler değiliz der.** (Tahavi : C. 3, Hadis no 25)

... İbn Ömer (r.anhuma) : **"Bir erkeğe sadece islam nikahı ile evlendiği karısı helaldir. Bu nikahta mehir vardır. Erkeğin kadına, kadının erkeğe miras hakkı vardır. Kadını muayyen bir müddetle (yani mut'ayla) alamaz. Aldı mı artık o hanımıdır. İkisinden birisi ölürse diğeri ona varis olur"** buyurmuştur. (Beyhaki: C3, hadis no 207)

... Ömer ibnu Abdulaziz şöyle dedi: **Bize er-Rabi ibn Sebre el-Cuheni, babasından tahdis etti ki, Rasulullah (s.a.v) mut'a nikahından nehiy buyurmuştur. Ömer ibn Abdulaziz ilave ederek şöyle dedi: Haberiniz olsun ki mut'a nikahı şu günümüzden itibaren kıyamet gününe kadar haramdır. Her kim bir atiyeye vermiş ise onu geriye almasın.** (Muslim : C4, S. 300)

İbn Şihab dedi ki: Bana Urvetu'bnu Zubeyr şöyle haber verdi: Abdullah ibn Zubeyr Mekke'de ayağa kalktı ve (Mut'a nikahını tezviz ettiğinden dolayı ibn Abbas'tan tar'iz ederek) "birtakım insanlar var

ki Allah onların gözlerini kör ettiği gibi, kalblerini de körleştirmiştir. Bunlar mut'a nikahına fetva vermektedirler" dedi ve bununla bir kimseyi ta'riz ediyordu.

O ta'riz edilen zat (ibn Abbas) o zaman halife bulunan ibn Zubeyr'e karşı nida edip: "Muhakkak ki sen kuru ve katı bir kimsesin. Hayatım elinde olana yemin ediyorum ki muttakilerin imamı olan Rasulullah (s.a.v) zamanında mut'a yapılıyor idi" dedi.

O'na cevaben ibn Zubeyr de: **"Öyle ise sen kendi nefsinle tercume et. Allah'a yemin ediyorum ki eğer sen mut'a nikahı yaparsan, ben seni muhakkak ki recm yapılan taşlarınla taşlar recm ederim."** dedi.

İbn Şihab dedi ki: Bana Allah'ın kılıcı olan Muhacir Halid ibn Velid'in oğlu halid haber verdi ki, kendisi bir zatın yanında oturuyordu. O zatın yanına başka birisi gelip ondan mut'a nikahı konusunda fetva istemiştir. Beriki zatta gelen kimseye mut'a nikahı yapmasını emretmiş.

Orada bulunan Ebu Amre el-Ensarinin oğlu da hemen bu fetvaya karşı o zata: Yavaş ol, acele etme! deyince;

Bu sefer o kimse: O nedir? Allah'a yemin ediyorum ki mut'a nikahı bütün muttakilerin imamı olan Rasulullah (s.a.v) zamanında yapılmıştır dedi.

Ebu Amre oğluda : "Hiç şubhe yok ki mut'a islamın evvelinde ona muhtar kalan kimseler için, ölmüş hayvan, kan ve domuz etinde olduğu gibi bir ruhsat olmak üzere meşru kılınmıştı. Sonra Allah'u Teala dinini muhkemleştirdi **ve mut'adan nehiy buyurdu" dedi.** (Muslim : C4, hadis No 27)

Soru: Selamun aleykum hocam. Dişimin kanı durmuyor. 1 abdestle bir vakit namaz kılabilir miyim? Kılamadığım ikindinin ve akşamın kazası içinde ayrı ayrı abdest mi almalıyım?

Cevap: Aleykum selam. Şâfi mezhebinde özürlü birisi bir abdest ile ancak bir farz namaz kılabilir. Hanefî mezhebine göre ise, mâzeretli birisi bir namaz vaktinde istediği kadar farz ve kaza namazı kılabilir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Bir kimse üvey annesinin kızı ile evlenebilir mi? Açılırsanız sevinirim.

Cevap: Aleykum selam. Bir kimsenin babasının evlendiği kadın (ister annesi öldükten sonra evlensin isterse annesinin üzerine evlensin) **halk dilinde analığı olur. İşte böyle bir kimse babasının evlendiği kadının başka kocasından olma kızıyla evlenebilir.** Çünkü aralarında hiçbir kan bağı yoktur. **Babasının evlendiği kadın onun annesi değil, kız da onun kardeşi değildir. Bu yüzden evlenmelerinde hiçbir mahsur yoktur.**

Soru: Hocam Selamun aleykum. Kur'an-ı Kerim'in arasına kâğıt takvim kurumuş çiçek vb. konulabilir mi? Üstüne tecvit öğrenmek için veyahut başka şekilde yazılar yazılabilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Bir kimse Kur'an'ın değişik sûreleri hakkında çalışmalar yapıyorsa ve bu sûreleri aradığı zaman hemen bulabilmek gibi bir amaçla sahife aralarına takvim yaprakları veya başka bir şey koymasında bir sakınca yoktur. Ama muhâfaza etmek için Kur'an'ın sâhifeleri arasına para

koymak veya çeşitli belgeler koymak mekruhtur. Çünkü Kur'an bir saklama âleti değildir. Yine Kur'an'ın kenarlarındaki boşluklara çalışma yaparken çeşitli notlar düşmekte veya tecvid kâidelerini açıklayıcı yazılar yazmakta da bir mahsur yoksa da bunu yapmamak, bunları başka bir kâğıda yazmak daha iyidir.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Bir kimse kardeşinin karısı ile evlenebilir mi?**

Cevap: Aleykum selam.

Bir kimse şâyet kardeşi karısını boşamışsa veya ölmüşse karısı boşanma iddetini veya ölüm iddetini bitirdikten sonra kardeşinin karısı ile evlenebilirler. Bu konuda hiçbir engel yoktur.

Nitekim, Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın kızları Ümmü Gülsüm önce Hz. Ömer ile evlenmiş, Hz. Ömer'in şehid edilmesinden sonra amcasının oğlu Avn b. Cafer ile evlenmiştir. Çocuk bırakmadan ikinci kocası da ölünce, yine amcasının oğullarından Muhammed b. Cafer'e vardı. Ondan bir kızı oldu. Onun ölümüyle de Abdullah b. Cafer'le evlendi. Görüldüğü gibi Hz. Ümmü gülsüm amcası Cafer bin Ebû Tâlib'in üç oğluyla da evlenmiştir.

Soru: **Selamünaleyküm hocam Albaraka Türk Bankası müşterilerine indirim kodu gönderiyor. Bu kodu kullanarak telefon alındığımda indirimli satıyorlar. Bu kodu kullanarak alışveriş yapmak caiz mi?**

Cevap: Aleykum selam. Şâyet bir telefon şirketi finansal bankalarından birisi ile anlaşır da o bankanın müşterilerine indirim uygularsa bunda sakınca yoktur. Sizin de dediğiniz gibi, eğer Al Baraka Türk bankası size bir kod gönderiyor, siz o kodu gösterince telefon şirketi indirimde bulunuyorsa bunda bir sakınca yoktur. Fakat telefonu taksitle alırken telefon şirketi taksitlere fâiz oranı uygulamaması gerekir. Eğer faiz oranı uygularsa böyle bir alışveriş faizli bir alışveriş olacağından haram olur.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Direkt cehennemlik olan kafirlere de kabirde sorgu melekleri geliyor mu?**

Cevap: Aleykum Selam. Evet, sorgu melekleri ister mü'min olsun ister kâfir, herkese gelirler. Delîli de şu hadislerdir:

Ebû Hurayra (r.anh)'den rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Sizden biriniz veya ölü kabre konulunca simsiyah mavi gözlü iki melek ona gelir onlardan birine münker diğerine nekîr denilir. O iki melek şöyle derler:

Bu Muhammed denilen adam hakkında ne dersin? O kimse ise ölmeden önce söylediğini aynen tekrar ederek: O Allah'ın kulu ve Rasûludur. Ben şehâdet ederim ki Allah'tan başka gerçek ilah yoktur. Muhammed'de onun kulu ve elçisidir. O iki melek derler ki: Senin böyle söyleyeceğini biliyorduk. Sonra o kabir yetmiş arşın kadar genişletilir ve aydınlık hale getirilir ve rahatça yat uyu burada denilir. O kimse bu durumu benim aileme dönüp haber verebilir miyim? Deyince o iki melek; gelin güveyi gibi rahatça uyu gelin güveyi olan kimseyi ailesinden en çok sevdiği kimse uyandırır derler. O kişi o kabirde mahşer için diriltilinceye kadar rahat rahat uyur.

O kabre konulan kimse münafık ise Muhammed (s.a.v.) hakkında sorulan soruya; İnsanların peygamber dediklerini duydum bende aynen öyle söyledim, gerçek midir?

değil midir? bilemiyorum diyecek. Bunun üzerine o iki melek; senin böyle söyleyeceğini biliyorduk derler. O kabre, sıkıştır onu denilir, kabirde onu sıkıştırır da kaburga kemikleri yerlerinden oynar. Allah onu böylece mahşer günü uyandırınca kadar azab etmeye devam eder.” (Nesâî, Cenaiz: 114; Buhârî, Cenaiz: 86)

Berâ b. Âzib -Radiyallahu anh-dan rivayete göre ise o şöyle demiştir:

Mümin kula:

Ona iki melek gelir, onu oturturlar ve ona Rabbin kimdir? derler. O da: Rabbim Allah'tır der, dinin nedir? diye sorarlar. O da dinim İslam'dır der. Ona, şu aranızda peygamber olarak gönderilen adam nedir? diye sorarlar, o da: O Allah'ın Rasûlüdür, der. Yine iki melek ona: Senin bilgin nedir? diye sorarlar, o: Ben Allah'ın Kitabını okudum, ona iman edip tasdik ettim. Bunun üzerine sema'dan bir münadî; Benim kulum doğru söylemiştir, ona cennetten bir döşek yayınız ve ona cennetten bir kapı açınız, diye seslenir. Bunun üzerine cennetin hoş ve güzel kokuları ona gelir ve gözünün alabildiği kadar bir mesafe kabirinde ona genişlik verilir. Güzel yüzlü, güzel elbiseli, hoş kokulu bir adam ona gelir. Bu adam ona: Seni sevindirecek şeylerin müjdesini sana veriyorum. İşte bugün sana vaad olunan gündür, der. Ona: Sen kimsin? Yüzün hayır ile gelen kimsenin yüzüne benziyor, diye sorar. Ona, ben senin salih amelinim der. Bu sefer o kişi: Rabbim kıyameti kopart ki ben de aile halkımın yanına ve malıma geri döneyim, diye yakarır.

Kâfir Kul'a:

Yanına iki melek gelir, onu oturturlar ve ona Rabbin kimdir? derler. O da hah, hah bilmiyorum der. Bu sefer ona: Aranızda peygamber olarak gönderilen bu adam ne idi? derler. O yine, hah, hah bilemiyorum der. Bunun üzerine semadan bir münadî: O yalan söyledi. Ona cehennemden bir döşek yayınız ve ona cehennem ateşine giden bir kapı açınız, diye seslenir. Cehennemin o yakıcı ve kavurucu sıcaklığı ona gelir. Kabri üzerine öyle bir daralır ki kaburga kemikleri birbirine girer. Son derece çirkin yüzlü, çirkin elbiseli, pis kokulu bir adam ona gelerek; senin hoşuna gitmeyecek şeyleri müjdelemeye geldim. İşte (dünyada iken) sana vaad olunan günün budur, der. Sen kimsin? diye sorar. Senin yüzün kötü şeyler getiren birisinin yüzüne benzer, der. O da: Ben senin kötü amelinim, der. Bu sefer o kimse: Rabbim kıyameti kopartma! der. (Musned, IV, 287, 295-296; Ebû Davûd 4753./ Bu hadisi İmam Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmişlerdir. Nesaî ve İbn Mace onun baş taraflarını rivayet ettikleri gibi, Hâkim ile Ebu Avane el-İsferayinî, Sahih'lerinde ve İbn Habban da rivayet etmiştir.) Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Müslümanların yaşamış olduğu hastalıklar, sıkıntılar ve sorunlar, günahlarına kefarete olur mu?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Evet, mü'minler hastalandıklarında, başlarına bir musibet geldiğinde eğer sızlanmazlar da sabrederlerse çektiklerinin onlar için birer keffâret olacağını belirten hem âyet vardır hem de birçok hadis vardır. İşte o âyetlerden birisi:

“Muhakkak ki biz sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltme ile imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele”! (Bakara suresi 155)

Ayet-i Celîlede başlarına gelecek musibetlere sabredenlerin müjdelenmesi emredilmektedir. Yani “onlara affedeceğimin müjdesini ver” demektir. Çekilen hastalıkların ve sıkıntıların mü'minlerin günahlarına keffâret olacağına dâir ise çok hadis vardır. İşte o hadislerden bazıları:

Mü'mine bir diken ve daha da küçüğü bile isabet etse, Allah onunla mutlaka bir derecesini artırır, bir günahını ise dü-şürür.”(Müslim, IV, 1991.)

"Mü'min kişiye bir ağrı, bir yorgunluk, bir hastalık bir üzüntü hatta bir ufak tasa isabet edecek olsa, Allah bu sebeple onun günahından bir kısmını mağfiret buyurur."

(Buharı, Marda (hastalık), 1.)

"Mü'min erkek ve kadının kendisinde, çocuğunda, malında bela eksik olmaz. Ta ki günahsız olarak Allah'a kavuşsun." (Muvatta, Cenaiz, 40.)

"Mü'min kişiye hiçbir yorgunluk, rahatsızlık, kaygı, üzüntü, keder, sıkıntı isabet etmez ki; hatta ayağına batan bir diken bile yoktur ki, onunla günahları silinmesin." (İbn Hibban, VII, 166.)

"Mü'min hastalandığında, bu onu tıpkı körüğün demirin pasını giderip temizlediği gibi tertemiz kılar." (İbn Hibban, VII, 198)

"Mü'minin hastalığı bir silkelenmedir. Günahlarını döker." (Bezzar, Müsned, IV, 111.)

Soru: **Selamun aleykum hocam. Farz namazının üçüncü veya dördüncü rekatında Fatiha'dan sonra yanılarak herhangi bir sürenin başından biraz okumak sehiv secdesini gerektirir mi?**

Cevap: Aleykum selam. Farz namazların üçüncü ve dördüncü rekatlarında Fâtihâ'dan sonra sûre okumak sehiv secdesini gerektirmez. Nitekim cuma günü zuhr-u âhir namazı kılacakların üçüncü ve dördüncü rekatlarda Fatiha'dan sonra birer sure okumaları tavsiye edilmiştir.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Peki 3. Veya 4. Rekâtta yanılarak okuduk diyelim. Farkına varınca hemen kesip rukûya mı gitmeliyiz bitirmeli miyiz? Ve Farzı geciktirmek sehiv secdesi gerektirmez mi?**

Cevap: Aleykum selam. Bakın Ömer Nasuhi Bilmen Hoca'nın büyük İslam İlmihali isimli eserinin 331 numaralı maddesinde (sehiv secdeleri konusu) ne yazar:

331- Herhangi bir namazın bir rûknünü tekrar etmek, sehiv secdelerini gerektirir. Bir rekâtta iki defa rûkû veya üç defa secde yapılması gibi.

Birinci ve ikinci rekatlarda Fatiha'nın tekrarlanarak okunması veya arka arkaya okunması veya rûkû, secde ve teşehhüdde Kur'an okunması da böyledir.

Fakat üçüncü veya dördüncü rekatlarda Fatiha'nın iki defa okunması veya bunlarda Fatiha ile başka bir sürenin de okunması yahut yalnız başka bir sürenin okunması sehiv secdelerini gerektirmez. Çünkü bu takdirde bir vacib terk edilmiş veya geciktirilmiş ve Kur'an da meşru olan yerin başkasında okunmuş olmaz. Ancak bu halde rekatlar, önceki, rekatlardan daha fazla uzatılmış ve cemaata da ağırlık verilmiş olursa, kerahetten korunmuş olmaz.

Üç ve dört rekatlı farzların üçüncü ve dördüncü rekatlarında kıraat farz değildir. Kiş dilerse susar dilerse de dua veya tesbîhatta bulunur. Fakat Allah Rasûlü saadece Fâtihâ'yı okuduğu için Fatiha okumak sünnettir.

Kardeşin, eğer yanlışlıkla sûreye başlamışsak hatırladığımız zaman okumayı kesip hemen rukûya mı gidelim yoksa sûreyi bitirelim mi" demesine gelince, ikisi de caizdir. Yani isterse hemen rukûya gider isterse de sûreyi bitirir ondan sonra rukûya gider. Öyle de böyle de sehiv secdesi gerekmez.

Soru: Selamun aleykum hocam. Namaz kılmayan bir kadına kocası nasıl bir yaptırım uygulayabilir?

Cevap: Aleykum selam. Fıkıhçılarımızdan Timurtâsî; kocanın, süslenmeyi ve cünüplükten yıkanmayı terekeden, evden izinsiz ayrılan, yatağına çağırdığında gelmeyen karısını azarlayabileceğini, ancak namazı terk eden karısına bu cezayı veremeyeceğini, çünkü namazın cezasının, diğerlerinin aksine, kadının kendine yönelik olduğunu söyler. Ancak Kenz ve Mültekâ gibi kitaplarımızda kadının namazı terk etmesinden dolayı da kocanın onu ta`zir hakkı olduğu kaydedilir. Selebî de bunu izah ederken: "çünkü cünüplükten ve hayızdan yıkanmamak da namazı terk etmek gibidir" der. (Tahrîrâtü'r-Râfiî, N/48)

Halebî ve şerhlerinde ise, namazını kılmayan kadının boşanabileceği söylenir. (İbn Âbidîn, V/274) Ancak konuya açıklık getirilmez. Haskâfî de erkeğin, namazı terk eden karısını azarlayabileceğini söyler. (A.g.k.) Ancak hemen arkasından da kocanın günah işleyen karısını boşama zorunluluğu olmadığını belirtir. (A.g.k.) İbn Âbidîn ise, kadının fâcir olmasını zina ve benzeri şeyleri yapması diye açıklar ve ancak Allah'ın emir ve yasaklarına riayet edemeyeceklerinden korkarlarsa o takdirde boşanmalıdır, der. (A.g.k.) Bütün bunlardan sonra konuyu şöylece özetleyebiliriz:

Kadının namaz kılmaması, namazın değerini bilmemekten ileri geliyorsa, onun eğitim ve öğretime ihtiyacı var demektir. Koca sabırla ve en güzel davranış biçimi ile ona önce imanı, sonra namazın gereğini ve dinin ana direği olduğunu öğretmeli ve onu önce buna inandırmalıdır. Bu konuda önce mükafatlandırma ve hediye alma gibi güzel yolları denemeli, sonra yemeğini yememe, yatağına yatmama, ölçüyü kaçırmadan sözle azarlama gibi cezalara başvurulmalıdır. Bunlardan en elverişli olanı yolu bıkmadan, usanmadan, ısrarla sürdürmelidir. Böyle bir kararlılık döneminden sonra akıllı tam ve vicdanı bütün bir kadının namaz kılmayacağı düşünülemez. Ama bu konuda önce erkek kendine düşeni yapmazsa herhalde kadından da bir şey istemeye hakkı olmayacaktır.

Her şeye rağmen kadın namazını ihmalinden ötürü kılmıyorsa, günümüz şartlarında kocanın onu boşaması gerektiğini söylememize imkân yoktur. Çünkü bu konuda herhangi bir ayet veya hadis yoktur. Boşanılacağını söyleyenler, bunu zamana göre söylemiş olmalıdırlar. Çünkü böyle bir konuda bütünüyle İslamın yaşandığı bir toplum ile, günümüz toplumu arasında fark olacaktır. Hele çocuk-çocuğu varsa, boşaması hiç söylenemez. Çünkü bunun doğuracağı yıkım, öbüründen daha büyük olacaktır. Ancak her yolun sabırla denenmesine rağmen namazını kılmıyor ve bunda kararlı olduğunu söylüyorsa, çocukları da yoksa kılmayacağına kanaat getirmesi halinde, kocanın onu boşaması uygun olabilir.

İnanmadığı için namazını kılmıyorsa zaten beraber olamazlar. Çünkü namazın farz olduğuna inanmayan bir kimse Müslüman olamaz, kâfir olur. Bir Müslüman ile bir kâfir ise evli kalamazlar.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Alkolü tedavi amaçlı kullanabilir miyiz?

Cevap: Aleykum selam. Rasûlullah Efendimiz;

"Tedavi olun, zira Allah hiçbir hastalık yaratmamıştır ki, çaresini de yaratmış olmasın" diye buyururken:

"Şüphesiz Allah şifanızı size haram kıldığı şeyler de yaratmamıştır" diye de buyurmuşlardır. (Ebu Davud, Tıb 11; Muvatta, Ayn 12)

Târik b. Süveyd adlı sahabî Rasûlullah'a şarabı (hamr) sordu da o da yasakladı. Tarık,
"Ama ilaç olarak kullanıyoruz" deyince de,

"O deva değil derttir." buyurdular. (Müslim, Eşribe, 12).

Buharî'nin naklettiğine göre İbn-i Mesut:

*"Allah ilacınızı size haram kıldığı şeylerde yaratmamıştır." (Buhari, Eşribe 15) ve
Rasûlullah (sav)'ın:*

"Kim şarapta, (hamr) tedavi ararsa Allah ona şifa vermesin!"

Buyurduğunu zikretmiştir.

Bu hadis-i şerifler ışığında cumhur (fıkıhçılar çoğunluğu) pis ve haram, şeylerle bu arada içki (hamr) ve domuz mamulleri ile (olağan durumlarda) tedavi olunamayacağı görüşüne varmışlardır. Olağan durumlar; alkol, domuz ya da başka pis maddeler ihtiva eden ilaçların yerine başkası bulunabildiği ya da bulunamasa dahi hasta için hayatî bir durumun söz konusu olmadığı zamanlardır.

Ama alkol ve domuz mamulleri ihtiva eden ilaçların yerini tutacak başka ilacın olmadığı, hastanın da böyle bir ilacı almadığı zaman hayatî tehlike geçireceği mütehasıs (hâzik) bir Müslüman doktor tarafından söyleniyorsa, böyle ilaçların zaruret miktarı alınacağını hemen hemen bütün fıkıhçılar kabul ederler.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kimlere selam verilmez?

Cevap: Aleykum selam. Selam verilmeyecek kişiler çeşit çeşittir. 1. Sadece yapmakta olduğu işi yaparken selam verilmeyecekler vardır. 2. Kendilerine sürekli selam verilmeyecek olanlar vardır.

Şunlara yalnız o halde iken selam verilmez:

- 1- Namazda olana,
- 2- Hutbe okuyana ve hutbeyi dinleyene,
- 3- Kur'an-ı kerim okuyana ve dinleyene,
- 4- Vaaz edene ve dinleyene,
- 5- Fıkıh dersi çalışana,
- 6- Din dersi verene ve din dersi ile meşgul olanlara,
- 7- Eşi ile meşgul olana,
- 8- Avret yeri açık olana,
- 9- Abdest bozmakta olana,
- 10- Yemek yemekte olana.

Baştan ikisi hariç, diğerlerine selam verilirse, alma mecburiyeti yoksa da selamı almaları iyi olur.

Şunlara **da her zaman selam verilmez:**

- 1- Yabancı kızlara ve genç kadınlara,
- 2- Kumarbaza ve her kumar âletleri ile oynayana,
- 3- İçki içenlere,
- 4- Gıybet edenlere,
- 5- Şarkıcılara,
- 6- Fasıklara [Açıktan günah işleyenlere],
- 7- Kadınlara, kızlara bakanlara selam verilmez.

Selam verilmesi caiz olmayan bu kimseler selam verilerse, selamları alınır, fitne çıkarılmaz. Bid'at ehline de ihtiyaç halinde selam verilir. **Zengine, zengin olduğu için selam vermek caiz değildir.** Dilencinin, dilenirken verdiği selamı almak gerekmez. Yabancı kadın ihtiyar ise selam verilir. (Dürr-ül-muhtar)

Kâfire saygı göstermek için selam verilmez. Hadis-i şerifte, (Münafık [ve her çeşit kâfir] ile konuşurken, efendim, demeyiniz) buyuruldu.

İslamiyet'in hâkim olduğu dönemlerde gayrı Müslime ve fasık Müslümana selam verilmezdi. Hadis-i şeriflerde buyuruldu ki:

(Yahudi ve Hristiyanlara selam vermeyiniz!) [Müslim]

(Bir kitap ehli [Yahudi veya Hristiyan] size selam verdiği zaman, "ve aleykum" deyiniz!) [Buhari]

Bir kâfire, (Allah ömürler versin) demek, caiz değildir. Müslüman olması için böyle dua etmek, caiz olur. (Berika)

Demek ki, ihtiyaç düşünce veya onu üzmemek için veya buna benzer sebeplerle Yahudi'yle, Hristiyan'la veya başka bir kâfirle selamlaşmak veya onun Müslüman olması için dua etmek caiz olur.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Dinimize küfretmeyen bir gayr-i müslim yaşlıya otobüs veya herhangi bir ortamda dinine değil de yaşına hürmeten yer verilmesinde bir sıkıntı var mıdır?

Cevap: Hayır, kâfir olduğu için değil de insan olduğu üstelik yaşlı bir insan olduğu için yer vermede bir sakınca yoktur. Üstelik tavsiye edilir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. İslam'daki Allah'ın eli var mıdır yok mudur, Allah'ın makamı gökyüzün demidir yoksa her yerde mi... gibi tartışmaların öğrenilmesinin bir Müslümana nasıl bir katkısı vardır? Bir Müslüman bu tür bilgileri öğrenmek zorunda mıdır?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim, Esasında bunlar sahâbe zamanında tartışılmamış, onlar bu tür âyet ve hadisleri okumuşlar, îman etmişler ama yorum yapmamışlardır. Fakat daha sonra müsessime ve müşebbihe gibi dalâlet mezhepleri çıkıp Allah'ın bu sıfatlarını zâhiri mânâları ile

yorumlamışlardır. Yâni Allah'ın da bizim gibi eli, gözü, yüzü ve ayağı vardır demişlerdir. Bu ise Allah'a cisim isnâd etmek demektir. İşte bundan dolayı hicri 4. Asırdan sonra gelen ehli sünnet ulemasının çoğunluğu insanların sapık mezheplerin görüşlerine sapmamaları, itikadlarını bozmamaları için bu sıfatları uygun bir şekilde te'vîl etmeye çalışmışlardır. Halbuki selef uleması dediğimiz, sahâbe, tâbiîn ve etbâi tâbiîn ulemâsı bu sıfatları hiç te'vîl etmemişler, bunları okumuşlar, yorum yapmamışlar ve bunların ne mânâya geldiğini ancak Allah bilir demişlerdir.

Peki bunları bilmek zorunda mıyız? Bunlara selef âlimlerinin inandığı gibi inanmak, yâni bunları okumak, îmân etmek ve te'vîle sapmamak, te'vîlini Allah'a havâle etmek en doğru yoldur. Şâyet bunları bilmezsek birilerinin tartıştığı ortamlarda bilgimiz olmadığı için sapıkça görüşleri doğru zannederek o görüşlere meyledebiliriz. O zaman da îmânımızı tehlikeye atmış oluruz. Bundan dolayı bugün bunları bilmek zorundayız. Şimdi gelelim bahsettiğiniz haberi sıfatlara:

Varlıkları ancak nassın (Kur'an ve Hadis) haber vermesiyle bilinebilen, bir başka ifadeyle varlıklarını tespitite akıl yürütme imkânı bulunmayan sıfatlara Haberî sıfatlar diyoruz. Bu sıfatlar yalnız haber ve işitme yoluyla sabit olduklarından bu isimle anılmaktadırlar.

Haberî sıfatların bir kısmı yalnız Kur'an-ı Kerim'de, bir kısmı yalnız Hadislerde, bir kısmı ise hem Kur'an hem de Hadislerde mevcuttur. Ancak, konunun anlaşılmasını temin için, bu sıfatların başlıcalarına en çok dikkat çekenlerine temas etmekle yetineceğiz.

Öncelikle şunu belirtelim ki bu sıfatlardan "Ayn-göz", "Vech-yüz", "Yed-el" gibi bir kısmı Allah'ın zatıyla;

"Nüzûl-aşağı inmek", "İstivâ-oturmak, kaplamak" ve "Meci'- gelmek" gibi bir kısmı da Allah'ın hem zatı hem de filleriyle ilgilidir.

Haberî sıfatların başlıcaları şunlardır:

"İstivâ- Allah'ın Arş'a istivâsı"

"Vech-Allah'ın yüzü"

"Yed-Allah'ın eli"

"Ayn-Allah'ın gözü"

"Kurb-Allah'ın yakın olması"

"İtyân ve Meci'-Allah'ın gelmesi"

"Allah'ın Semâda (gökte) bulunması"

"Nüzûl-Allah'ın aşağı inmesi"

İşte bu önemli konuda İslâm düşüncesinde Selef ile Halef uleması arasında görüş ve anlayış farklılığı vardır.

Selef Metodu (Hicrî 4. Asırdan önceki âlimlerin metodu)

Akaid sahasında Selef'in şiarı akla rol vermemek ve müteşâbihâtın te'vilini yapmamaktır. Bununla beraber Selef, Allah'ı hiçbir şekilde yaratıklara benzetmez ve teşbihin her çeşidinden kaçınırlardı. Haberî sıfatlardan maksadın, onların zahirî manâları olmadığını da ifade ederlerdi. Onlar, bu sıfatların Allah'ın zatına yakışır birtakım sıfatlar ve manâlar olduklarına inanıyorlar, fakat bu sıfat ve manâyı tayin etmekten kaçınıyorlardı.

Onun için İstivânın keyfiyetinden sorulduğunda, İmam Mâlik b. Enes , “İstivâ malûm, keyfiyeti meçhûl (yani aklen idrâk edilemez), ona inanmak imanın gereği, inkârı ise küfürdür” demiştir.

Selef’e göre Allah’ın sıfatlarını te’vil etmek, Allah’ın sıfatlarını mahlûkların sıfatları gibi anlamak, onları değiştirmek ve tahrif etmek demektir.

Haberî sıfatlar konusunda Selef’in benimsediği teslimiyetçi metoda (Tevkîf metodu) delil olmak üzere ileri sürdüğü bu sebepleri kaydettikten sonra, şimdi de bu konuda, Yûsuf el-Cüveynî şöyle der: Allah’ın sıfatlarını bize bildiren iki kaynak vardır: Kitab (Kur’an) ve Sünnet. Dolayısıyla ister Zâtî, ister Haberî olsun, sübût bakımından her iki tür sıfat aynı oranda sabittir. Şimdi bu sıfatlardan bir kısmını te’vil etmek, diğer bir kısmına, te’vile sapmadan, olduğu gibi inanmak; Kitabın bir kısmına inanıp bir kısmına inanmamak demektir. Zâtî sıfatları, Allah’ın zatına ve şanına layık bir biçimde nasıl anlıyorsak, Haberî sıfatları da te’vil etmeksizin O’nun şanına layık bir biçimde öylece anlamalıyız.

Halef Metodu (Hicrî 4. Asırdan sonraki âlimlerin metodu)

Haberî sıfatlar konusunda Halef uleması, te’vil metodunu benimsemiş ve bu sıfatları Arap lûgatine uygun ve aklî delillere ters düşmeyecek şekilde te’vil etmiştir.

Selef’in, teşbih endişesiyle, te’vilden kaçışının istismar edilmiş olmasıdır. Selef’in te’vilden kaçışını ve müteşabihâtı zahirleri üzere bırakışını yanlış anlayan bazı gruplar ifrata düşerek teşbihe gitmişler, te’vilden kaçınalım derken tecsime kail olmuşlardır.

İslâm düşüncesinde, Müşebbihe ve Mücessime diye adlandırılan bu gruplar, onlara göre, Allah suret ve âza sahibi bir cisim olup haddi ve sınırı vardır. O, Arş üzerine oturmuştur, ayakları ise Kürsî üzerindedir. O’nda birtakım değişiklikler olmaktadır ve O aşağı yukarı inip çıkmaktadır. Hatta onlardan bazıları Allah’ın insan suretinde olduğunu iddia ederek, vücut yapısının nasıl olduğunu ve boyunun uzunluğunu tesbite kalkışmışlardır.

Hişam b. el-Hakem Allah’ın boyunun kendi karışıyla yedi karış olduğunu iddia edecek kadar ileri gitmiştir.

Te’vil metodunu benimseyen Halef ulemasının te’vilin gerekliliği hususunda ileri sürdüğü ikinci bir gerekçe ve delil de şudur: Kur’an anlaşılması için nazil olmuştur ve O’nu anlamak gereklidir. Kur’an’da bulunan müteşabihâtı anlamının yolu ise ancak te’vildir.

Mu’tezile, O’nun cevher, cisim, araz gibi maddî unsurlarla vasıflandırılmayacağı hususunda ittifak etmiştir. Allah’ın Haberî sıfatlarını te’vil etmektedir.

–Mu’tezile, O’nun cevher, cisim, araz gibi maddî unsurlarla vasıflandırılmayacağı hususunda ittifak etmiştir. Allah’ın Haberî sıfatlarını te’vil etmektedir.

–Ebu’l-Huzeyl el-Allâf Allah’ın “Vechini O’nun zatı”; “Yed”i, nimeti; ‘Ayn’ ı ise, Allah’ın ilmi olarak te’vil etmektedir.

–el-Cübbâî ise Haberî sıfatların mecazî anlamda olduğunu söyler ve onları te’vil eder. O “Yed” i nimet olarak anlar.

–Kâdî Abdulcebbar’a göre Haberî sıfatların te’vil edilmeleri zarurîdir, vaciptir.

Çünkü bunlar te’vil edilmezlerse teşbihi gerektirirler. bu konuda oldukça titiz olan Abdulcebbar’a göre, Kur’an’da varid olan âyetlerin zahirleri teşbihi gerektiriyorsa, onların kesin olan aklî deliller uyarınca te’vil olunmaları vacibdir. Abdulcebbar’a göre kesin olarak aklî delillere muhalif olan haberlerin (Hadislerin) tasdiki ise caiz değildir.

O’na göre, Allah’ın Arş’a istivâsından maksat, Arş’ı istilâ etmesi, oraya hâkim olmasıdır Fakat burada akla; “Arş’a istivâyı istilâ manâsına alırsak, Allah bütün âleme hâkim olmasına rağmen, neden

sadece Arş'a hâkim olduğundan bahsetmektedir?" sorusu gelmektedir. Bu soruya cevaben Abdulcebbâr der ki: Arş, Allah'ın yaratmış olduğu şeylerin (mahlûkât) en büyüğüdür. Onun için Allah Arş'a hâkimiyetinden söz etmektedir.

Abdulcebbâr'a göre "Vech"den maksat; Allah'ın Zatı, "Yed" den maksat; O'nun kuvvet ve kudreti veya nimeti, 'Ayn"dan maksat; O'nun ilmi, "Mecî", yani gelmesinden maksat ise, O'nun emrinin gelmesidir.

Abdulcebbâr'ın bu husustaki kanaatini kısaca şöyle özetlemek mümkündür: Allah cisim değildir ve O'na cismî hiçbir vasıf nispet olunamaz. Onun için Kur'an'da geçen ve Allah'a cismî birtakım vasıflar nispet eden âyetlerin te'vili vacipdir.

Ehl-i sünnet'e mensup Halef ulemasının büyük çoğunluğu Haberî sıfatları te'vil etmektedir. Onlara göre tenzih bu şekilde sağlanabilir.

Bu manâda olmak üzere Ehl-i sünnet "İstivâ" yı, Allah'ın kudretinin büyüklüğüyle Arş'ı istilâ etmesi ve ona hâkim olması şeklinde anlar.

- Ebu'l-Mu'in en-Nesefî'ye göre, Allah'a bir sınır ve ölçü tayin etmek ve Allah'ın Arş'tan küçük veya büyük olduğunu söylemek küfürdür.
- Ehl-i sünnet'e göre, " Vech"; Allah'ın zatı ve rızası, "Yed"; kudret ve nimeti, 'Ayn"; ilmi, koruma ve yardımı, "Kurb"; rahmeti, "İtyân ve Mecî" "O'nun emrinin gelmesi, "Nüzûl"; O'nun ikram, rahmet ve merhametinin tecellisidir.
- en-Nesefî, Haberî sıfatların te'vil olunmaları gerektiği sonucuna varmaktadır.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Telbine Çorbası hakkında bilgi verir misiniz?**

Cevap: Aleykum selam. Bize Yûnus ibn Yezîd, Ukayl'den; o da İbn Şihâb'd an, o da Urve'den haber verdi ki, Âişe (R) hasta için ve ölmüş kimse üzerine hüznü olan insan için dâima telbîne bulamacı yapılmasını emreder ve:

— Ben Rasûlullah'tan:

"Şübhesiz telbîne bulamacı hastanın gönlüne rahatlık verir, bir kısım hüznü ve kederi de giderir" buyururken işittim, der idi. (Buhârî; Tıp, 8- Et'ime 24)

Bu hadisin Muslim'deki rivâyeti ise şöyledir:

Hiz. Urve (Hz. Zübeyir bin Avvam ile Hiz. Esmâ'nın oğlu, Hiz. Âişenin yeğeni) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in zevcesi Âişe'den naklen rivayet etti ki: Yakınlarından biri Ölür de cenazesine kadınlar toplanır, sonra dağılırlar. Ve yalnız Ölenin ailesi ile yakınları kalırsa bir çömlek bulamaç emreder de pişirilirmiş. Sonra tirit yapılır; bulamaç onun üzerine dökülürmüş. Bundan sonra Âişe (kadınlara) şöyle dermiş:

— Bundan yeyin! Çünkü ben Rasûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i:

«Telbîne hastanın kalbini rahatlandırır. Bâzı üzüntüleri giderir.»

Buyururken işittim.

Bu hadîsi Buhârî «Et'ime» ve «Tıb» bahislerinde; Tirmizî «Kitâbü't-Tıb»'da; Nesâî «Velîme» ve «Tıb» bahislerinde muhtelif râvilerden tahrîc etmişlerdir.

Telbîne, kepekli arpa unundan yapılan süt kıvamında ince çorba/bulamaçtır. Çok lezzetli olmasa da Hz. Peygamber (s.a.v.), hastaların bağırsaklarının yumuşaması için bu çorbayı tavsiye ederdi.

Telbîne ile arpa çorbası arasındaki fark, arpa çorbasında, arpa öğütülmez; telbîne ise, arpa öğütülür.

Araplar, arpa suyunu öğütmeden değil, öğüterek kullanırlardı. Bu, fiilî olarak çok daha besleyici ve güç vericidir. Rengi beyaz olduğu için buna sütleme mânâsına gelen Telbîne adı verilmiştir.

Özel Mesajla Sorulan Bir Soru: **Selamun Aleykum hocam. Hocam, bizim önemli bir problemimiz var. Aslında utandığım için uzun süre sormadım ama en nihâyetinde sormayı uygun buldum.**

Biz eşimle birbirimizi severek evlendik. İlk iki yıl iyi geçti ama ondan sonra eşimde iktidarsızlık başladı. Vucûdu uyanmıyor. Git kendini tedâvî ettir, diyorum fakat utandığından mıdır nedendir gidip tedâvî olmuyor. Ben genç bir kadını. Benim de isteklerim var. Bir gün Şeytana uyup zinaya düşmekten korkuyorum. Sırf bu sebepten dolayı eşimden boşanabilir miyim? Bu sebepten eşimden boşansam ben sorumlu olur muyum?

CEVAP: Aleykum selam. Bu mesele gerçekten bugün büyük bir problem hâline gelmiştir. Bana ya telefon ile veya özel mesajlarla birçok kimse aynı şeyleri sormaktadır. Ya erkek arıyor ve eşinin kendisi ile cinsel ilişkiye giremediğini, kendisine yaklaşmak istediği zaman kendisini ittiğini söylüyor veya kadın arayarak kocasının iktidarsız olduğunu ve vücudunun uyanmadığını, bu sebepten cinsel ilişkiye giremediklerinden şikâyet ediyor.

Evlilikte cinsellik son derece önemlidir. Evliliğin esas amaçlarından biri de eşlerin cinsel ihtiyaçlarını helal yoldan gidererek zinaya düşmemeleridir. Karısının veya kocasının cinsel ihtiyacını karşılamayan bir eş, eşine zulmediyor demektir. Bu yüzden cinsel yönden sorun yaşayan eşlerin sorunlarını mutlaka çözmeleri gerekir. Bunun için ilk yapmanız gereken şey, bu alanda uzman bir doktora/psikoloğa/evlilik danışmanına birlikte gitmek ve durumunuzu izah etmektir. Sizin veya eşinizin tedavi veya terapi ile düzelecek bir durumunuz varsa işleriniz yoluna girer. Sorunu düzeltmek için elinizden ne geliyorsa onu yapmaya çalışın. Bu gibi durumlar tedavisi mümkün ve kolay olan durumlardır. Allah bir dert vermişse mutlaka devasını da vermiştir.

İslam'da bu olaya "innet" denmektedir. Günümüzde ise cinsel iktidarsızlık olarak bilinmektedir. Innet, cinsel organı yani penisi olduğu halde cinsel ilişkiye girememek şeklinde tanımlanabilir.

Innetli yani iktidarsız kişiye litaretürde "innîn" denir. Bazen dul biriyle ilişkiye girebildiği halde bakire kızla ilişkiye girememeye ya da çok eşli birisi için bir eşi ile ilişkiye girebildiği halde diğeri ile ilişkiye girememeye şeklinde de olabilir. Bu durumda ilişkiye giremediği kişiye göre iktidarsız olmuş olur ve hüküm buna göre verilir.

Cinsel iktidarsızlık bir sağlık problemidir ve sürekli zihinsel yorgunluk, ihtiyarlık, korku, utanma, evlilik öncesi aşırı mastürbasyon, çok fazla cinsel ilişki ve sinirsel hastalıklar gibi sebepler ile ortaya çıkabilir.

Yukarda da beyan ettiğim gibi, bu hastalık günümüzde tedavi edilebilmektedir. Bu şekilde rahatsızlığı olan bir koca veya karısı hemen bir doktora başvurmalı ve tedavi olmalıdır.

İslam Hukuku'na göre kocasının iktidarsızlığı sebebiyle kadın mahkemeye başvurursa, hâkim kocaya bir yıl tedavi süresi tanır. Bir yıl sonunda koca tedavi olamamış ve iktidarsızlık problemi devam ediyorsa, hâkim boşanmalarına karar verir.

Bu sebepten dolayı, eğer koca tedâvî olmak istediği halde rahatsızlığı (cinsel iktidarsızlığı) tedâvî olunamayacak bir durumda ise veya siz ona kendisini tedâvî ettirmesi gerektiğini söylediğiniz halde o kendisini tedâvî ettirmiyorsa ondan boşanma hakkına sâhipsiniz. Çünkü böyle bir evlilik devam edemez. Bu büyük bir zulümdür. Eğer böyle devam ederse, eşi iktidarsız olan kadının veya erkeğin zinaya düşme tehlikesi doğar. Bu da her ikisini de mesul yapar. Siz eğer bu durumdan dolayı eşinizden ayrılırsanız günaha düşmüş olmazsınız. Tam tersine size yapılan zulmü ortadan kaldırmış olursunuz. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam, dinen bir kadın hangi durumlarda boşanma hakkına sâhiptir?

Cevap: Aleykum selam. Bir kadının hiçbir mâzereti yokken kocasından boşanmak istemesi kendisinin lânete uğramasına sebeptir. Nitekim, Sevban (Radiyallahu Anh)ın rivâyet ettiği bir hadiste Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

‘Hangi kadın, kocasıyla kendi arasında herhangi bir beis olmaksızın kocasından kendisini boşamasını isterse, cennetin kokusu onun üzerine haramdır’ buyurdu.” (İbni Mace 2055, Ebu Davud 2226)

Beis kelimesi burada, Şeri bir mazeret anlamındadır. Kadını boşanma talebinde haklı yapan şeri mazeret ise; kocasının irtidat etmesi, innîn (iktidarsız olması), mecbub (Yumurtalıklarının veya erkeklik organının kesilmiş olması), mefkut olması (kayıp olması, nerede olduğunun, yaşayıp yaşamadığının bilinmemesi). Yahut koca karısını küfre, fuhşa, dinden zorunlu olarak bilinen kesin hükümleri inkâra zorlaması, erkeğin üzerine farz olan kadının nafakasını temin etmemesi ve benzeri şeylerdir.

Aşağıda belirtilen durumlarda ise bir kadın kocasından ayrılabilir. Yâni onu boşayabilir veya mahkemeden kendilerini boşamasını (nikahlarını feshetmesini) talep edebilir.

1. Nikah yapılırken kadının erkekten talak alması. Bu durumda kadın kaç talak almışsa o kadar talak sayısınca kocasını boşayabilir.
2. Hulû veya muhâleâ ile ayrılma.

Hulu: Kadının vermeyi kabul ettiği bir bedel mukabilinde hulu veya bu manâda lafızlarla evlilik akdine son vermektir.

Karı-koca arasındaki ihtilâf had safhaya varır, evlilik çekilmez bir yük olur; buna rağmen adam boşamaya yanaşmazsa, kadın müeccel olan mehrini ve iddet süresince alacağı nafakayı bağışlamak suretiyle veya bunların dışında bir para veya mal teklif etmek suretiyle boşanmayı talep eder. Kocası onun bu teklifini uygun karşılar da boşarsa, bu boşama beynunet olur ve böylece anlaşma neticesi boşanmış olurlar. Teklif kocadan gelir ve mehrin veya nafakanın bağışlanması veya aralarındaki çocuğun emzirilmesi karşılığında boşayabileceğini söylemesi, kadının da onun bu teklifini kabul etmesi neticesinde meydana gelen boşanma da muhala'a sayılır.

Konuyla İlgili Hadisler şöyledir:

İbn Abbas (r.a.) dan yapılan rivayete göre, o şöyle demiştir:

"Selûl kızı Cemile Peygamber (s.a.v.) Efendimize geldi ve şöyle dedi: "Vallahi ben Sâbit'in dindarlık ve ahlâkına kızmıyorum, onu bu hususta incitmek istemiyorum. Ama ben (onun fiziksel çirkinliğinden dolayı) küfrü gerektiren bir söz ve davranışta bulunmaktan son derece tiksiniyorum, hoşlanmıyorum." Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) ona: "Onun (mehir olarak sana verdiği) bahçeyi kendisine geri verir misin?" diye sordu. O da: "Evet" deyince Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz Sabit b. Kays'e, o bahçeyi geri almasını ve fazladan bir şey talep etmemesini emretti. (O da kabul edip o bahçe karşılığında karısını bir talâkla boşadı.) [Buhari, Talak 12, Nesai, Talak 34, (6, 169), İbnu Mace, Talak 22, (2056)]

3. Erkeğin karısına hak etmediği halde zulüm etmesi sebebi ile kadın mahkemeye müracaat eder. Hâkim kadının kocasını hanımına zulmettiği için tâzir eder ve ona bir daha bunu yapmamasını emreder. Eğer adam buna rağmen zulmüne devam ederse, hâkim kadını onun zulmünden kurtarmak için aralarındaki nikahlarını fesheder.
4. Erkeğin hanımının nafakasını şerî ölçüler içinde temin edememesi. Bu durumda kadının sabretmesi efdaldır. Fakat iş sabredekcek gibi değilse mahkemeye mürâcaat ederek durumu kadıya (hâkime) bildirir. Hâkim bakar, eğer kocanın nafakayı kazanamama durumu varsa aralarındaki nikahı fesheder.
5. Erkeğin hanımına karşı erkekliğini gösterememesi. Bu da ya sonra dan olan bir iktidarsızlık veya bir hastalık veya bir kazâ sebebiyle olabilir. Bu durumda kadın kadıya (hâkime mürâcaat ederek kocasının kendi üzerinde erkekliğini gösteremediğini, iktidarsız olduğunu dâvâ ederek aralarındaki nikahı feshetmesini ister. Hâkim bu durumda kocaya bir sene müddet vererek kendisini tedâvî ettirmesini söyler. Eğer bir sene geçtikten sonra kadın yine mürâcaat ederek kocasının aynı durumda olduğunu söylerse, hâkim aralarındaki nikahı fesheder.
6. Kocanın irtidat etmesi. Koca herhangi bir şekilde elfâz-ı küfür veya efâl-ı küfür işleyerek dinden çıkarsa karısı ile derhal araları ayrılır. Çünkü mü'mine bir kadın kâfir bir erkekle evli kalmaz. Bu durumda kocadan söylediği küfür sözden dönmesi, tevbe edip tecdîd-i iman getirmesi istenir. Eğer pişman olur da tevbe eder ve tecdîd-i iman getirirse aralarındaki nikahları da tazelenir ve evliliklerine devam ederler. Ama kocası sözünden dönmez, tevbe edip tecdîd-i nikah getirmeye yanaşmazsa, kadın kocasından ayrılmış olur ve iddetini bitirdikten sonra isterse gidip başkası ile evlenebilir.
7. Kadının kocasının karısını bir haramı işlemeye zorlaması. Meselâ ondan açılmasını istemesi, namazını kılmamasını istemesi, oruç tutmasına karşı gelmesi gibi durumlarda kocasına nasihat eder ve onun istediklerini yerine getirmez. Kocas buna rağmen onu haram işlemeye zorlarsa, kadın kadıya (hâkime) mürâcaat ederek durumu bildirir ve boşanmak istediğini söyler. Hâkim böyle bir kocayı tâzir cezasına çarptırır ve kocaya bir daha böyle yapmamasını emreder. Buna rağmen koca karısını yine haram işlemeye zorlarsa, kadın tekrar hâkime mürâcaat eder. Hâkim erkeğini değişmediğini görürse aralarındaki nikahı fesheder. Nikahın feshedilmesinden sonra kadın boşanma iddetini bekler. Boşanma iddeti dolduktan sonra gidip başkası ile evlenebilir.

İşte kadınların kocalarından ayrılmasına sebep olan durumlar bunlardır. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum. "Şunu bilin ki kıskanmayan kimsede hayır yoktur." sözü hadis midir hocam?

Cevap: Aleykum selam. Bu söz hadis değildir. Hz. Ali (ra)'ye izafe edilmektedir: Hz. Ali (r.a.) halka şöyle buyurmuştur:

"İşittiğime göre kadınlarınız çarşı ve pazarlarda erkekler arasında gezip dolaşıyorlar. Sizde kıskançlık duygusu yok mu? Şunu bilin ki kıskanmayan kimsede hayır yoktur."

"Kıskançlığın iki çeşidi vardır: Birincisi güzel olanıdır ki insan onunla aile efradını ıslah ederek onların kötü yollara düşmelerine engel olur. İkincisi de kötü olanıdır ki bu, sahibini cehenneme götürür." (Kenz, II/161; M. Yusuf Kandehlevi, Hayatü's-Sahabe, .3/276)

Fakat Beyhakî'nin Şuâbu'l îman isimli hadis kitabında Allah Rasûlünden şöyle bir hadis rivâyet edilir:

"İnsanın (ailesini) kıskanması imandandır. Kıskanmaması ise nifak alametidir."
(Beyhakî, Şuabu'l-îmân, 7/411 (10797))

Dinî metinlerde kıskançlık anlamında kullanılan Arapça "gayret" kelimesi "kişinin kendi mahremini koruması yönünde gösterdiği aşırı duyarlılık, izzet-i nefsine, şeref ve namusuna zarar verecek durumlardan sakınıp korunmasını sağlayan duygusal tepki", daha özel olarak da "erkek veya kadının başkasının cinsel ilgisine karşı kendi eşini koruma ve savunma duygusu" mânâsına gelir. (İbnü'l-Esîr, III, 401; Lisânü'l-'Arab, "ğyr" md.; Râgıb el-İsfahânî, s.347)

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Sabah namazında kıraatı uzun tutmak isteyen ama ezberinde çok uzun sureler olmayan birisi hangi sureleri okumalı?**

Cevap: Aleykum selam. Sabah namazında kıraatı uzun okumak isteyen ama Kur'an'dan fazla ezberi olmayan kişiler birinci rekâtta Fatiha'dan sonra mesela Fil, Kureyş, Mâun, Kevser ve Kâfirun sûrelerini, ikinci rekâtta ise Fatiha'dan sonra Nasr, Leheb, İhlas, Felak ve Nas surelerini okuyabilirler.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Hanifi Akın, Sahih-i Buhari tercümesinde intihar ile ilgili bir not düşmüş. İntihar eden müslümanlar günahlarını ödedikten sonra cennete girebilecekler, diye. Ben, intihar eden insan ebediyen cehennemde kalır, diye duymuştum. Bu konuyu açıklar mısınız?**

Cevap: Aleykum selam. Hanifi Akın'ın düştüğü not doğrudur. Bir kimse intihar etmeyi helal görerek intihar ederse kâfir olur. Ama helal görmeyerek nefsine uyarak intihar ederse büyük bir günah işler.

İntihar edenin cenaze namazı İmam Ebu Yusuf'a göre kılınmaz. Dört mezheb imamına göre ise kılınır. Selam ve duâ ile.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Osmanlı padişahlarından Fatih Sultan Mehmet'in "Nizam-ı alem için kardeş katli vaciptir." Hükmünü açıklayabilir misiniz? Bu doğru bir davranış mı?**

Cevap: Allah Teâlâ, insanoğlunu üstün bir varlık olarak yaratmış ve onun haksız yere öldürülmesini kesin olarak yasaklamıştır. O, şöyle buyurmuştur:

"Haklı sebeple olması dışında Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayın." (En'âm, 6/151; İsra, 17/33)

"Onlar, haklı sebeple olması dışında Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana kıymazlar..." (Furkan, 25/68)

Dokunulmaz kılınan, insanın bizzat kendisidir. Her insan, doğuştan bu dokunulmazlığa sahiptir.

Yukarıdaki ayetlerde yer alan “haklı sebep”, Kur’an’ın belirtmiş olduğu sebeplerdir. Bunlar ise üçtür:

1. Kısas: Allah Teâlâ, “Ey iman edenler! Adam öldürmelerde kısas size farz kılındı: Hüre hür, köleye köle, kadına kadın...” (Bakara, 2/178) buyurarak haksız yere adam öldürenlerin öldürülmeleri gerektiğini bildirmiştir.

2. Savaş: Allah Teâlâ, birçok ayette Müslümanlara savaş açanlarla savaşmayı farz kılmıştır. (Bkz: Bakara, 2/190, 244; Tevbe, 9/36) Bu, savaş meydanlarında düşmanların öldürülmesinin “haklı bir sebebe dayanan adam öldürme” olduğunu göstermektedir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Savaşta kâfirlerle karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun...” (Muhammed, 47/4)

3. Terör ve yol kesme suçu: Bununla ilgili olarak da şöyle buyurulmuştur:

“Allah’a ve elçisine karşı savaşan ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası, öldürülmeleri veya asılmaları yahut ellerinin ve ayaklarının çapraz olarak kesilmesi ya da bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu, dünyada uğrayacakları rezilliktir. Ahirette ise onları büyük bir azap beklemektedir.

Ele geçirmenizden önce tevbe ederlerse başka. Bilin ki Allah bağışlar ve ikramda bulunur.” (Mâide, 5/33-34)

Allah Teâlâ’nın dokunulmaz kıldığı canlara ancak bu üç haklı sebeple dokunulabileceği, bunun dışında şüphe ve ihtimallere dayanarak hiç kimsenin öldürülemeyeceği, gayet açık bir şekilde görülmektedir.

Şimdi gelelim sizin sorunuza: Fâtih Sultan Mehmet çıkarmış olduğu bir kanunnâmede aynen şöyle demiştir:

"Ve her kimesneye evlâdımdan saltanat müyesser ola, karındaşların nizâm-ı âlem için katletmek münâsibdir. Ekseri ulemâ dahi tecviz etmiştir. Anınla âmil olalar."

Bunun bugünkü Türkçesi şöyledir:

“Evlâdımdan her kime sâltanat nâsip olursa (yâni evlâdımdan kim iktidara gelirse) nizâm-ı âlem için kardeşlerini katletmeleri (öldürmeleri) uygundur. Ekserî ulemâ dahi cevaz vermiştir. Bu kanun ile hareket etsinler.”

Dikkat edilirse Fâtih bir kanun çıkarıyor. Bir devlet başkanı kanun çıkaramaz mı? Elbette çıkarabilir. Fakat bu kanun Kur’an ve sünnette olmayan, Allah Rasûlü ve sahabeler zamanında da olmayan, sonradan çıkan meseleler hakkında olabilir. Bu meseleler hakkında kanun çıkarırken de Kur’an’a sünnete ve icmâya aykırı bir kanun çıkarılamaz. Dikkat edilirse Fatih bu kanunu açıklarken “ekseri ulema cevaz vermiştir” diyor ama bu ekseri ulema kim, onlardan hiç bahsetmemiştir. Kaldı ki Allah Rasûlü bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Benden sonra hilafet -veya nübüvvet hilafeti- otuz yıldır.” (Bk. Ebu Davud, Sünnet, 8; Tirmizî, Fiten, 48; Ahmed b. Hanbel, 4/272; 5/220, 221)

H. Ebubekir, H. Ömer, H. Osman, H. Ali ve H. Hasan'ın altı aylık hilâfeti hesaplandığında tam otuz yıl ediyor. Allah Rasûlü Sallallahu Aleyhi ve Sellem başka bir hadislerinde de bu otuz seneden sonra ısırcı melikliğin (saltanatın) başlayacağını belirtiyor.

"Isırcı", yani yok edici saltanat kısmını ihtiva eden hadisi, H. Huzeyfe anlatıyor: H. Huzeyfe (r.a.) Resulüllah(a.s.m)'in şöyle buyurduğunu belirtmiştir:

"Nübüvvet içinizde Allah'ın dilediği kadar devam eder; sonra dilediği zaman onu ortadan kaldırır. Sonra, nübüvvet sisteminde bir hilafet olacaktır. Bu da Allah'ın dilediği kadar devam eder; ardından Allah onu da -dilediği zaman- ortadan kaldırır. Sonra ısırcı bir saltanat olur. O da Allah'ın dilediği kadar devam eder; sonra Allah dilediğinde onu ortadan kaldırır. Daha sonra ceberut bir saltanat olur; o da Allah'ın dilediği kadar devam eder, ardından Allah dilediği zaman onu ortadan kaldırır. Sonra, nübüvvet sisteminde bir hilafet olur." (bk. Ahmed b. Hanbel, 4/273).

Allah Rasûlünün belirttiği nübüvvete bağlı ve otuz yıl sürecek olan hilâfetten sonra gelen bütün saltanatlar ısırcı meliklik devresidir. Buna göre, Emevîler (Ömer bin Abdulaziz'in 2,5 senelik hilâfeti hâric), Abbâsîler ve Osmanlılar ısırcı meliklik dönemleridir. Bunlar gerçek mânâda İslâmî birer hilâfet değildirler. İslâm ulemâsı bunları zarurettten dolayı halife kabul etmişlerdir. Yâni bunlar ümmetin seçimi ile değil, güçle saltanata gelmişlerdir. Bunları indirmek gerekir ama bunları indirmek daha büyük fitneye sebep olacağından ve binlerce, belki milyonlarca insanın canına mâl olacağından bunların halifeliği kabul edilmiştir.

İşte böyle ısırcı meliklerin etrafında takvâ ehli âlimler de sultana yaranmak isteyen, mevki ve makamperest âlimler de olmuştur. Bu mevki ve makamperest âlimler sultanların yanında itibar sağlamak için onların istediği her fetvâyı vermişlerdir. Bunun için de fetvâ verdikleri konu ile hiç ilgisi olmayan âyet ve hadisleri delil diye sunmuşlardır. Sultanlar da kafalarına koydukları şeyi yapabilmek için böyle âlimlerin fetvâlarını (İslâm'a zıt olmasına rağmen) kendilerine dayanak olarak kabul etmişlerdir.

İşte yukardaki Fatih Sultan Mehmed'in kanunnâmesi de böyle bir şeydir. Şâyet bu kanunnâmede; "evlâdımdan kime saltanat nâsip olurda diğer kardeşleri ona isyan eder ve onunla savaşırsa, nizâmı âlem için kardeşlerini katletsin" denilseydi, buna diyecek bir sözümüz olmazdı. Çünkü bu Kur'an'a ve sünnete de uygun olurdu. Nitekim âyet-i kerimede şöyle buyrulmuştur:

"Allah'a ve elçisine karşı savaşan ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası, öldürülmeleri veya asılmaları yahut ellerinin ve ayaklarının çapraz olarak kesilmesi ya da bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu, dünyada uğrayacakları rezilliktir. Ahirette ise onları büyük bir azap beklemektedir.

Ele geçirmenizden önce tevbe ederlerse başka. Bilin ki Allah bağışlar ve ikramda bulunur." (Mâide, 5/33-34)

Konu ile ilgili Allah Rasûlünden gelen iki hadis de şöyledir:

"Kim ki bir imama biat eder, eliyle musafaha ederek kalbinin sevgisini verirse gücü yettiği kadar itaat etsin. Eğer başka birisi gelip o imamla (idareyi ele geçirmek için) mücadele ederse sonra çıkanın boynunu vurun" [Müslim K. İmara Bab 10 H. No: 1844]

"İşiniz (yönetimle ilgili işleriniz) bir adam (Halife) üzerinde karar kılınmışken birisi gelip sizin birliğinizi parçalamak ve cemaatinizi bölmek isterse onu öldürün" [Müslim Kitabu'l İmara Bab 14 C. 2 S. 1480 H. No 1852/60]

İşte yukardaki âyetten ve verdiğimiz iki hadisten anlıyoruz ki; şayet birisi iktidara gelir de insanlara Allah'ın hükmüyle hükmeder, bir başkası veya başkaları da onu tahtından indirip kendileri onun yerine geçmek için isyân ederler de onunla savaşırlarsa, savaş meydanında veya esir alındıktan sonra öldürülürler. Bu dînî bir hükümdür. Fakat Fâtih'in çıkarttığı kanunnâme böyle değildir. O kanuna göre iktidara gelen kimse kardeşleri kendisine isyan etsin etmesin, yarın belki isyan ederler diyerek kardeşlerini öldürebilirler. Hattâ iki üç yaşındaki kardeşlerini bile öldürmüşlerdir. Bu ise büyük bir zulüm ve cinayettir. Çünkü İslâm'da işlenmemiş suça ceza yoktur ve suçlu olduğu isbat edilmeden hiç kimse öldürülemez. Dolayısı ile Fâtih'in çıkarttığı kanunnâme İslâm'a aykırı olduğu gibi, bu kanunnameye dayanarak suç işlemediği halde kardeşlerini öldürenler de cinâyet işlemişlerdir.

Bâzılarının, **"Efendim ama Fatih Sultan Mehmed Allah Rasûlü tarafından övülmüş bir sultan" dediklerini** duyar gibi oluyorum. Bilelim ki, övülmüş kimseler de mâsum değildirler. Onlar günah işlemezler, hata etmezler diye bir şey yoktur. Allah'ın terâzisi nasıl tartıyordu? Sevaplar günahlardan fazla olursa cennete gidiliyordu değil mi? İşte Fatih sultan Mehmed de böyle bir cinâyet işlemesine rağmen, İslâm'a ve Müslümanlara yaptığı hizmet kat kat fazla olduğu için övülmüş olabilir. Allahu a'lem. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Cemaatle namaz kılınırken cemaate uymamanın hükmü nedir, kılınabilir mi?

Cevap: "Cemaatle namaz kılınırken cemaate uymamanın hükmü nedir, kılınabilir mi?

?" demenizi anlamadım.

Eğer bununla meselâ; siz öğle namazını henüz kılmadınız, mescide vardınız ki insanlar öğle namazı kılıyorlar, sizin o cemaate uymanız ve namazınızı o cemaatle beraber kılmanız gerekir. Cemaat oluşmuşken o cemattle beraber namaz kılmayıp kendinizin ayrı olarak namaz kılmanız tahrîmen mekruhtur. Çünkü Allah Rasûlü Sallallahu Aleyhi ve Sellem efendimiz bir hadislerinde:

"İyi ve kötü herkesin ardında namaz kılınız. (İster sâlih olsun ister fâsık, her Müslümanın arkasında namaz kılabilirsiniz)" [Aclunî, Keşfu'-Hafâ, II, 32; İbn Mâce, Darekutnî, Taberanî, Ebu Nuaym, Ebu Davud, Beyhakî].

Sahabe ve tabiîn Cuma namazı olsun başka namazlar olsun, imam zalim de olsa, fasık da olsa, facir de olsa ona tâbi olurlar, uyarlardı... Ancak bununla birlikte takvâ ehli bir imamın arkasında namaz kılma imkânı varken fâsıkın/günahkârın arkasında namaz kılmanın Ehl-i Sünnet'çe mekruh sayıldığını da unutmamamız lazım. Daha iyi, daha takva bir imam varken, o tercih edilmemeli...

Fakat namaz kıldıran imamın îtikâdı bozursa, inancında küfür varsa, ağzından birçok elfâz-ı küfür sözler çıkıyorsa, böyle birinin arkasında namaz kılamazsınız.

Bir de şöyle bir durum var. Diyelim ki siz öğle namazını kıldınız. Sonra da bir eve gittiniz. Oradakiler öğle namazının farzını kılmaya kalkmışlar. Bu durumda siz onlara uymayabilirsiniz. Çünkü siz o namazı kılmıştınız. Ama buna rağmen onlarla cemaate katılıp namazı kılmanız daha efaldır. Kıldığınız bu ikinci namaz sizin için nâfile olur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Seferilikte sünnet namazları terk edebilir miyiz?

Cevap: Aleykum selam. Seferî bir kimsenin sefer ânında sünnetleri kılıp kılmayacakları hakkında hanefî mezhebinde muteber olan Reddû'l Muhtar, Aleddürri'l Muhtar (İbni Âbidîn) isimli eserde şöyle denilmiştir:

“Emniyet ve karar halinde olursa misafir sünnet namazları kılar. Aksi taktirde yani korku ve firar halinde onları kılmaz. Muhtar kavil budur. Çünkü bu, özürden dolayı terktir. Tecnis.

Bazıları «bundan yalnız sabah namazının sünneti müstesnadır.» demişlerdir.

Bu metnin şerh kısmında ise şöyle denilmiştir:

«Muhtar kavil budur.» Bazıları ruhsata bakarak sünnetleri terk etmenin efdal olduğunu; bir takımları da Allah'a takarrub için kılınmasının daha münasip olduğunu söylemişlerdir.

Hinduvâni; «bir yerde konaklanırsa kılmak, seyir halinde ise bırakmak evlâdır» demiştir. «Yalnız sabah namazının sünnetini kılar» diyenler olduğu gibi «Sabah namazı ile akşam namazının sünnetlerini kılar» diyenler de vardır. Bahır. Münye şerhinde «en doğrusu Hinduvânî'nin sözüdür» denilmiştir.

Ben derim ki: Zâhire göre metindeki de budur.

«Emniyet ve karar» dan murad konaklamak, «korku ve firar» dan maksat da yürüyüştür. Lâkin evvelce kıraat faslında görmüştük ki, musannıf «firar» kelimesiyle aceleyi ifade etmiştir. Zira sefer halinde yürüyüş ekseriyetle korkudan olur. Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam selâmün aleykum. Hocam, ölüye kabir başında Kur'an okumak bid'at mıdır? Rasulullah sallallahu aleyhi vesellemin bu konuda sahih hadisi olmadığını sadece selam verdiği söyleyenler var.

Cevap: Aleykum selam. İmam Şâfi'ye göre ve bugünkü selefilere göre ölü için kabirde Kur'an okunmaz. Okunan Kur'an'ın da ölüye hiçbir faydası olmaz. Fakat dört mezhebden diğer üçüne göre, ölüler için Kur'an okunabilir ve sevabı da ölünün ruhuna bağışlanabilir. Doğru olan da budur. Çünkü, Sahabelerden bazılarının çocuklarına kendisini defnettikten sonra mülk süresini, Bakara süresinin son âyetlerini, Fatiha ve ihlas okumalarını tavsiye edenler olmuştur.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Cemaatle namaz kılmak daha mı iyidir?

Cevap: Aleykum Selam. Evet, daha iyidir. Zira Rasulullah şöyle buyurmuştur:

“Cemaatle kılınan namaz, kişinin yalnız kıldığı namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir.” (Buhârî, Ezân, 30)

“Kim, sabah-akşam câmiye gider gelirse, her gidip gelişinde Allâh Teâlâ, o kimseye cennetteki ikrâmını hazırlar.” (Buhârî, Ezân, 37)

“Sizden biri abdest alır ve bunu güzelce yapar da namaz için çıkarsa, sağ ayağını her kaldırdığında Allâh Teâlâ onun için bir hasene yazar, sol ayağını her koyduğunda da bir kötülüğünü siler, câmiye ister yakın olsun ister uzak. Câmiye gelir cemaatle namaz kılarsa günahları affedilir. Şâyet câmiye geldiğinde namazın bir kısmını kılmışlarsa onlara uyar ve sonra da kaçırıldığı rekâtları tamamlarsa yine aynı hüküm geçerlidir. Şâyet câmiye geldiğinde cemaat namazı kılıp bitirmiş olur, bu kimse de namazını kendi başına kılarsa, yine aynı hüküm geçerlidir.” (Ebû Dâvûd, Salât, 50/563)

“(Bir mü'min) mescide girdiğinde namazı beklediği müddetçe namazda sayılır.” (İbn-i Mâce, Mesâcid, 14)

Ebû Hüreyre -radiyallâhu anh- şöyle nakleder:

"Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

«-Allâh'ın kendisiyle hatâları sildiği ve dereceleri yükselttiği şeyin ne olduğunu size bildireyim mi?» buyurdu.

Ashâb-ı kirâm:

«-Evet yâ Rasûlallâh!» dediler.

Allâh Rasûlü şöyle devâm etti:

«-Zorluklara rağmen abdesti tam almak, câmilere (ulaşmak için) atılan adımları çoğaltmak ve bir namazdan sonra diğer namazı beklemek. İşte asıl ribât bunlardır.»
(Müslim, Tahâret, 41)

Soru: Selamun Aleykum hocam. Yerde bulunan paranın hükmü nedir?

Cevap: Aleykum selam. Eğer yerde bulunan para biraz fazla ise onu ilân ettirmeniz ve sâhibinin gelip almasını beklemeniz gerekir. Eğer ilan edildiği halde kimse gelmezse birkaç defa daha ilan ettirmek gerekir. Epey beklediğiniz halde kimse çıkmamışsa o parayı kendiniz kullanamazsınız. Para sahibinin adına muhtaç birisine sadaka olarak vermeniz gerekir. Eğer siz de muhtaç birisi iseniz o zaman siz de kullanabilirsiniz. Ama siz kullandıktan sonra sahibi çıkar gelirse parayı sahibine iade etmelisiniz.

Soru: Selamünaleyküm hocam. Normal vakitlerde veya evde misafir varsa ve diğer odalar müsait değilse, ev sahibinin yatak odasında namaz kılması caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Yatak odasında namaz kılmakta hiçbir mahsur yoktur. Allah Rasûlü de gece namazını yatağının olduğu yerde kılıyordu. Nitekim Hz. Aişe (r. anha)'nin rivayet ettiği hadiste şöyle denilmektedir:

"Rasulullah (asm) ben onun önünde bir cenaze gibi boylu boyunca yatmış olduğum hâlde namaz kılardı. Vitir kılmak isteyince ayağıyla bana dokunurdu." (Nesâî)

Soru: Selamun aleykum hocam. Yukarıdaki Hz. Aişe annemizin sözünü açıklar mısınız?

Cevap: Değerli kardeşim, Allah Rasûlünün eşlerinin birer odası vardı. O odayı da perde ile ikiye ayırmışlardı. Perdenin öbür tarafı onların yatak odası ve banyosu idi. Yine Allah Rasûlü sahabeleri kabul ettiğinde onlar perdenin bu tarafında otururlarken Hz. Aişe veya diğer hanımları da perdenin öbür tarafında oturuyorlardı. Perdenin öbür tarafı yatağı serdikleri zaman bir kişinin namaz kılamayacağı kadar dardı. İşte Allah Rasûlü gece namazı kılarken Hz. Aişe yataktaymış ve Allah Rasûlü secde edeceği zaman Hz. Aişe'nin ayaklarına dokunuyormuş o da ayağını karnına doğru çekerek Allah Rasûlünün secde etmesine imkân veriyormuş. Nitekim bu konuda bizzat Hz. Aişe vâlidemiz şöyle demektedir:

"Ben Resûlullah'ın önünde/ön tarafında (kıble tarafında bulunan yatakta) uyuyordum. Ayaklarım (doğal olarak) onun kıblesinin cihetine düşüyordu. Bu sebeple secde ettiği zaman bana dokunuyordu, ben de ayaklarımı topluyordum. Ayağa kalkınca tekrar ayaklarımı uzatırdım. O günlerde/devirde evlerde lamba yoktu." (Buhari, Salat, 22, 104; Müslim, Salat, 272)

Mesele özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Allah kul hakkını affeder mi?

Cevap: Aleykum selam.

Kul hakkı çok önemli bir meseledir. Öyle önemli bir mesele ki, Allah kendi haklarını affettiği halde kul hakkını affetmemektedir. Kul hakkı ile ilgili âyetler ve hadisler vardır. Nitekim Allah Azze ve Cell şöyle buyurur:

“Aranızda mallarınızı bâtil sebeplerle yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını, bile bile haksız yere yemek için, mallarınızı hâkimlere rüşvet olarak vermeyin.” (el-Bakara, 188)

“Ey îmân edenler! Karşılıklı rızâyâ dayanan ticâret hâli müstesnâ, mallarınızı bâtil (haksız ve haram yollar) ile aranızda yemeyin...” (en-Nisâ, 29)

Bir gün Resûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“Yalan yemin ile bir Müslümanın hakkını alan kimseye Allah -celle celâlühû- Cenneti harâm eder ve Cehennemi farz kılar.” buyurmuştu.

“Az bir şey olsa da mı yâ Resûlallâh?” diye sordular. Resûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem:

“Erak ağacından bir çubuk da olsa!” buyurdu ve bu sözünü üç defâ tekrarladı. (Müslim, Îmân, 218; Muvatta, Akdiye, 11)

Allah Rasûlü Sallallahu Aleyhi ve Sellem efendimiz bir başka hadislerinde de şöyle buyurmuştur:

“Kimin üzerinde din kardeşinin ırzı, nâmusu veya malıyla ilgili bir zulüm varsa altın ve gümüşün bulunmayacağı kıyâmet günü gelmeden evvel o kimseyle helâlleşsin. Yoksa kendisinin sâlih amelleri varsa, yaptığı zulüm miktârınca sevaplarından alınır, (hak sâhibine verilir.) Şayet iyilikleri yoksa, zulüm yaptığı kardeşinin günahlarından alınarak onun üzerine yükletilir.” (Buhârî, Mezâlim 10, Rikâk 48)

Yine bir gün Resûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ashâbına:

“Müflis kimdir, biliyor musunuz?” diye sormuştu. Onlar:

“Bize göre müflis, parası va malı olmayan kimsedir.” şeklinde cevap verdiler. Resûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

“Şüphesiz ki ümmetimin müflisi şu kimsedir: Kıyâmet günü namaz, oruç ve zekât sevâbıyla gelir. Fakat şuna sövdüğü, buna zinâ isnâd edip iftirâda bulunduğu, şunun malını yediği, bunun kanını döktüğü ve şunu dövdüğü için iyiliklerinin sevâbı şuna buna verilir. Üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sâhiplerinin günahları kendisine yükletilir ve neticede cehenneme atılır.” (Müslim, Birr, 59; Tirmizî, Kıyâmet, 2; Ahmed, II, 303, 324, 372)

Pekî helalleşme nasıl olmalıdır?

Doğru olan, hak sahibinin hakkı ne ise onu söyleyip ondan sonra hakkını helal etmesini istemektir. Eğer o da buna rağmen “helal olsun” derse hakkını helal ettiğinde şüphe yoktur.

Meselâ, “kardeşim ben senin gıybetini etmiştim, ben Allah’a tevbe ettim, sen de hakkını helal et” demektir.

Fakat hak sahibinin hakkını bilmediği konuda “hakkını helal et” diyene “helal olsun” dese, hakkını helal etmiş olur mu olmaz mı?

Bunu bir örnekle açıklayalım. Sen adamın birinin parasını veya bir malını çalmışsın. Adam da senin çaldığını bilmiyor. Yıllar sonra adama diyorsun ki, “hakkını helal et”. O da bunu bilmeden “helal olsun” dese, hakkı helal olur mu? Bazı âlimlere göre olur. Ama bazı âlimlere göre olmaz. Çünkü o senin onun malını çaldığını bilse idi helal eder miydi etmez miydi? Bu gibi durumlarda ona bir zaman onun malını çaldığını söyleyip o malın o günkü fiyatından karşılığını ödeyip sonra da özür dileyip “hakkını helal et” demelidir. Eğer o da bunu bilerek “helal olsun” derse, hakkını helal etmiş olur. Aksi takdirde âhirete kalır.

Yine bir zaman birisinden borç almışsın, yıllarca ödememişsin. Yıllar sonra adamla karşılaştığında diyorsun ki, “hakkını helal et.” Böyle bir helalleşme olmaz. O adamın parasını iade edeceksin, sonra da onun parasını yıllarca ya da aylarca ödemeyip onu üzdüğün ve sıkıntıya soktuğun için ondan helallik istemelisin. Parasını ödemediğin halde o hakkını helal etmedikçe helalleşmiş olmazsın. Çünkü para zaten onun hakkı ve sen ödemek mecburiyetinde olduğun bir şeyi ödüyorsun. Bir de onu aylarca, yıllarca oyaladığın ve üzdüğün için hakkı vardır ki, onları da helal etmeden helalleşilmiş olmaz.

Bir birimizle karşılaşp ayrılırken çoğu zaman dil alışkanlığı ile “hakkını helal et” diyoruz. Karşımızdaki de yine dil alışkanlığı ile “helal olsun” diyor. İmam Ebu Yusuf’a göre helal olsun diyen adamın bütün hakları helal olur. Ama âlimlerin çoğuna göre bundan maddî haklar müstesnadır. Adam helal olsun derken alacağını hesaba katmadan söylemektedir. Buna bir misal verelim. Diyelim ki birinden on bin lira borç aldık. Bu demektir ki, onun bizde on bin liralık hakkı var. Şimdi, bir iki gün sonra o bize gelse veya biz ona ziyaret için gitsek de ayrılırken “hakkını helal et” desek, o da “helal olsun” dese, o on bin liralık hakkını da helal etmiş olur mu? Elbette olmaz. Çünkü o helal olsun derken o on bin lirayı hesaba katmadan, gıybet gibi, gönül kırma gibi hakları düşünerek helal olsun demiştir. Eğer böyle olursa insanların iyilikleri suiistimal edilmiş olur. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. İmamın dışarıdan gelen birisinin namaza yetişebilmesi için rükûyu uzatması caiz midir?

Cevap: İmam rükûya vardığında dışarıdan bir adamın gelmekte olduğunu hisse derse, rükûyu bir iki tesbih miktarı daha uzatabilir. Şayet gelen kimseyi biliyorsa o takdirde beklemesi mekruh olur. (Muhtarü'l-Fetavâ - Fetavâ-yi' Hindiyye; Celal Yıldırım, Kaynaklarıyla İslam Fıkhı, Uysal Kitabevi: 1/369)

Şafiilerin dışındaki mezhep alimlerine göre, dışarıdan bir adamın namaza kavuşması için uzun denecek kadar rükuda beklemek mekruhtur. Çünkü bunda bir gösteriş ihtimali vardır. Ayrıca bu beklemekte namazda olan -yaşlı-hastalar gibi- bazı kimseler için zorluk çıkarabilir. Namazda olanların hakkı, namazın dışında olanların hakkından daha önemlidir.

Şafii alimlerinin en sahih görüşlerine göre, rükuda imama tabi olmak isteyen bir kimseyi beklemek müstehaptır. Çünkü bir insanın bir rekât namaza/veya cemaate kavuşması sevaplı bir ibadettir. Onun bu ibadet isteğine yardımcı olmak güzel bir şeydir. Nitekim, Hz. Peygamberin ilk rekâtı -gelenlerin ayak seslerini duymaz hale gelinceye kadar- uzattığı bilinmektedir. Yeter ki; imam rükuyu fazla uzatmasın, gelenlerin arasında -makam-mevkilerine göre- ayırım yapmasın.

Hanbelilerden İbn Kudame de Şafiiler gibi düşünmektedir. Kadı el-Hanbelî de beklemenin müstehap değil, fakat caiz olduğunu belirtmiştir (bk. V. Zuahylî, el-Fıkhü'l-İslamî, 2/189-190).

Bu açıklamadan anlaşılıyor ki, gelen bir kimsenin namaza kavuşması için rükuda beklemek, hiçbir alim tarafından namazı bozan bir davranış olarak görülmemiştir. Görüldüğü gibi bekleme kıyamda veya rukûda olursa hakkında konuşulmuştur. Kâdei âhire hakkında konuşulmamıştır. Çünkü kâdei âhirada namazın bütün rekatları bitmiştir. Dolayısı ile orada beklenilmez. Mekruh olur. Gerçi beklenilse de namaz bozulmaz. Kerâhatle caiz olur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Bugün cumadan önceki vaazda ilçe vaizi aynen şu şekilde bir konuşma yaptı; Mevlevilerin semasına dans diyenler, haram diyenler var. Onlar Mevlana hazretlerini anlayamamış kişiler, ordada ney insanoğlunun dünyadan ahirete gidişini, beyaz elbise kefeni, kavuk toprağı ifade eder. Bu semayı sağda solda bilinçsiz bir şekilde aslına uygun olmayan biçimde yapmak uygun değildir, dedi. Semayı neredeyse bir ibadet gibi anlattı. Bunların gerçeklik payı var mıdır hocam?

Cevap: Aleykum selam. Bunu anlatan halt etmiş. Allah Rasûlü, sahabeler, tabiin, etbai tâbîn semâ mı döndüler? Bugün sema kafirlerin bile yaptığı folklörük bir oyundur.

Soru: Nisa 3 -

Eğer öksüz kızlarla evlendiğinizde onlara karşı adaletli davranmamaktan korkarsanız, hoşunuza giden diğer kadınlardan iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz. Eğer adaleti gözetmemekten korkarsanız, o zaman bir tane ile veya elinizin altındakiyle (sahip olduğunuz câriye ile) yetinin. Doğruluktan ayrılmamak için bu daha elverişlidir.

Bu ayeti açıklayabilir misiniz hocam?

Cevap: Nisâ sûresinin üçüncü âyeti hakkında İbni Kesîr (rh. a.) şöyle demektedir:

“Allah Teâlâ: «Eğer (kendileriyle evlendiğinizde) yetim kızların haklarını gözetemeyeceğinizden korkarsanız; size helâl olan diğer kadınlar ikişer... nikahlayın» buyuruyor. Sizden birinin yanında bir yetim kız bulunur da ona mehr-i misil vermeyeceğinden korkarsa, onun dışındaki kadınlara yönelsin (ve onları nikâhlasın). Zîrâ onlar çoktur ve Allah Teâlâ bu konuda bir darlık (zorlaştırma) da koymamıştır.

Buhârî der ki: Bize İbrahim îbn Musa... Hz. Âişe (R. Anhâ) den rivayet etti ki; birisinin (yanında) yetim bir kız vardı. Onu kendine nikahladı. Yetim kızın bir hurmalığı vardı ve adam burayı da kendi elinde tutuyordu. Yetim kıza kendinden bir şey (mehir) vermemişti. Bunun üzerine «*Eğer (kendileri ile evlendiğinizde) yetim kızların hak-larım gözetemeyeceğinizden korkarsanız...*» âyeti nazil oldu. Öyle sanıyorum ki: Kız hem bu hurmalıkta hem de onun malında ortak idi de, demişti.”

Allah Teâlâ: «...İkişer, üçer ve dörder olmak üzere nikahlayın...» buyuruyor. Onların (yetim kızların) dışındaki kadınlardan dilediğinizi nikahlayın. Dileyen iki, dileyen üç, dileyen dört kadın nikahlasın. Bu âyet bir mü ‘minin aynı anda dört kadına kadar nikah kıyabileceğini göstermektedir. Aynı anda dörtten fazla kadınla evlenmesi ise caiz değildir, haramdır.

İmâm Ahmed der ki: Bize İsmail ve Muhammed İbn Ca'fer'in... Sâlim'den, onun da babasından rivayetine göre; Ğaylân İbn Seleme es-Sekafî müslüman olduğunda, nikâhı altında on kadın vardı. Rasûlullah (s.a.) ona: *İçlerinden dört tanesini seç, buyurdular.*

Allah Teâlâ: «*Şayet aralarında adalet yapamayacağınızdan endişe ederseniz o zaman bir tane almalısınız. Veya sahib olduğunuz câriye ile yetinmelisiniz.*» buyuruyor. Başka bir âyet-i kerîme'de de «Ne

kadar istesiniz yine de kadınlar arasında adalet yapamazsınız» buyrulduğu üzere kadınların birden fazla olması halinde; aralarında adaletli davranamamaktan korkarsanız, böyle bir endişesi olan kişi bir kadınla ya da odalık cariyelerle yetinsin. Zîrâ onlar arasında vâcib değildir, müstehabdır. Yaparsa güzeldir, yapmazsa günâhı yoktur.

Allah Teâlâ: «*Bu, adaletten sapmamanıza daha uygundur...*» buyuruyor. İbn Ebu Hatim, İbn Merdûyeh ve Sahîh'inde İbn Hibbân diyorlar ki: Abdurrahmân İbn İbrâhîm kanalıyla... Hz. Âişe'nin, Rasûlullah'-dan rivayetine göre; efendimiz: «*Bu, adaletten sapmamanıza daha uygundur*» âyetini, *zulmetmemenize daha uygundur*, buyurmuşlardır.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in yüzü suyu hürmetine.... Şu veli zatın yüzü suyu hürmetine duamı kabul et." diye dua edilebilir mi?

Cevap: Aleykum selam "Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in yüzü suyu hürmetine.... Şu veli zatın yüzü suyu hürmetine duamı kabul et." diye Allah'a dua edenler vardır. Özellikle tasavvufa meyyal olanlar bu gibi duaların caiz olduğunu belirtmişlerdir. Bazı kitaplarda da bu gibi dualar yer almıştır. Ama böyle dua yapılmaz. Bu konuda Hanefî mezhebine mensup alimlerden İbn Ebi'l-İzz (öl.792 h. 1390 m.) şöyle demiştir:

"Kişinin, Allah'tan başkasının duasının kabulüne sebep kılması ve onunla tevessülde bulunması caiz değildir... O şöyle demek ister, "Falanca senin salih kullarından olduğu için duamı kabul eyle." Onun Allah'ın salih kulu olmasıyla berikinin duası arasında ne ilgi ne bağlantı olabilir? Bu, duada taşkınlıktır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Rabbimize için için ve yalvararak dua edin. O, taşkınlık yapanları gerçekten sevmez."
(A'râf, 7/55)

Bu ve benzeri dualar, sonradan uydurulmuş dualardandır. Böylesi ne Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'den, ne sahabeden, ne tabiînden, ne de imamların birinden aktarılmıştır. Allah onların hepsinden razı olsun. Bu, ancak cahillerin ve bazı tarikatçıların yazdığı tılsımlarda bulunur." (Ali b. Ali b. Muhammed b. Ebi'l-İzz ed-Dimaşkî, Şerh'ül-Akîdet'it-Tahâviyye, Beyrut, 1408/1988, c: 1, s. 295-297.)

Hanefî fıkıh kitâblarının hemen hemen hepsinin Kerahiyye ve İstihsan yahut Hazar ve İbâhe bahislerinde falancanın veya falan şeyin hakkı için, Allah'tan bir şeyler istemenin Ebû Hanîfe rahmetüllâhi aleyh'e göre mekrûh olduğu geçmektedir.

İmam Ebû Hanîfe şöyle dedi: "Dua eden bir kimsenin: Filanın hakkı için veya nebilerinin ve Rasûllerinin hakkı için veya Beytü'l-Haram ve Meş'ari'l-Haram hakkı için senden istiyorum demesi mekrûhtur. (Bak: ez-Zebîdî, İthafu's-Sâdeti'l-Mütttekîn bi Şerhi'l-İhyail Ulûmi'd-Din, C.II, s. 285; Aliyyu'l-Kârî, Şerhu'l-Fıkhi'l-Ekber, s. 198; İbnu Ebi'l-İzz el-Hanefî, Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye, s. 297)

Şu söz de Ebû Hanîfe'ye aittir: "Bir kimsenin Allah'dan başka bir şeyle Allah'a dua etmesi uygun değildir. Ben dua edenin, arşının izzet düğümleri veya kullarından falanın hakkı için, diye dua etmesini hoş karşılamam. (Bak: Aliyyu'l-Kârî, Şerhu'l-Fıkhi'l-Ekber, s. 198, Şeyhulislâm İbn Teymiyye, el-Kaidetü'l-Celiyye fi't-Tevessuli ve'l-Vesile, s. 234)

Nitekim, Hanefî Fıkhi'nın meşhur kitabı Hidaye'de şöyle yazmaktadır:

"Bir kimsenin dua ederken filanın hakkı için, filanın yüzüsuyu hürmetine veya Peygamberlerin, Nebilerin hakkı için demesi mekruhtur. Zira; yaratılanın, Yaratana üzerinde hiçbir hakkı söz konusu değildir."

Hanefî mezhebinde muteber bir fetvâ kitabı olan Fetavâyı Hindiyeye isimli kitabın duâ bahsinde de şöyle geçmektedir:

Bir kimsenin, duâ ederken: "bihakkı fülânın" veya "bilhakkı enbiyâike ve evliyâike" yahut "bihakkı rusulike" veya "bihakkı'l-beyti" yahut "bihakkı meş'ari'l-Harâmi" demesi mekruhtur. Çünkü, mahlu-kun, Allahu Teâlâ üzerinde bir hakkı yoktur. Tebyin'de de böyledir.

Soru: Hz. İsa'dan asırlar önce israiloğulları savaşılar giderken "Ya Rabbi ahir zamanda gelecek son peygamberin hatırına bize zafer nasip et" diye dua ederlermiş. Hocam bu gelenek yoksa onlardan mı geliyor acaba?

Cevap: İsrâil oğullarının böyle dua ettiğine dair sağlam bir kaynak yoktur. Birçok kitapta birçok şey geçiyor ama ne kaynak veriyorlar ne de bir şey.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Eşler arası soğukluğu gidermek için hangi duaları okumalıyız?

Cevap: Aleykum selam.

EŞLER ARASI Soğukluğu ve Dargınlıkları Gidermek İçin Okunacak Dua:

Duanın Okunuşu: "Allahhümme ellif beyne kulubinâ ve aslih zate beyninâ, vehdinâ sübüle's-selâmi ve neccinâ mine'z-zulümâtî ile'n-nuri ve cennibne'l-fevâhişe mâ zahara minhâ ve mâ betane.

Allahümma'hfaznâ fi esmâinâ ve ebsarinâ ve ezvâcinâ."

Duanın Anlamı: "Allah'ım! Kalplerimizi birleştir (bizi ayrılığa düşürme). Aramızı düzelt. Bizi doğru yola ilet. Bizi (şirk, küfür ve nifak) karanlıklarından kurtar, (iman ve İslam) aydınlığına çıkar, bizi her türlü çirkinlik ve edepsizliğin açığı ve gizlisinden uzaklaştır.

Allah'ım! Kulaklarımızı, gözlerimizi ve eşlerimizi (her türlü kötülükten ve günahıtan) koru." (İbn Hibban, Rakaik, No: 996)

Soru: Selamun Aleykum hocam. Teheccüd namazını kılarken sabah namazının vakti girmişse, kılınan namaz sabah namazının sünneti yerine geçer mi?

Cevap: Aleykum selam. Teheccüd namazını kılarken sabah namazının vakti girse kılınan namaz sabah namazının sünnetinin yerine geçmez. Çünkü bir kısmı sabah namazının vakti girmeden önce, bir kısmı da sabah namazının vakti girdikten sonra kılınmış olur. Sabah namazının sünneti ayrıca kılınacak.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bir kişi Namazlardan sonra "Allahümme entes selam ve minkes selam tebarekte ya zel celali vel ikram." Demek bid'attır, dedi. Açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Namazlardan sonra "Allahümme entes selam ve minkes selam tebarekte ya zel celali vel ikram." Demek bid'attır diyen kişi ya dini bilmiyor veya sünneti inkar ediyor. Namazlardan sonra onu okumak bütün mezheplere göre sünnettir.

Çünkü, Hz. Sevban anlatıyor:

"Hz. Peygamber (asm) selam verdikten sonra üç kere istiğfar çeker, ardından "*Allahumme entes selam...*" duasını okurdu." (Müslim, Mesacid, 135,136; Ebu Davud, Salat/Vitr, 360; Tirmizî, Salat, 224; Nesaî, Sehih, 81; İbn Mace, İkame, 32)

Sevban'dan rivayet edilen şu hadis-i şeriftir: Hz. Pey-gamber (s.a.v) selâm verince -bir rivayete göre namazını bitirince- üç kere "estağfirullah" der ve şöyle söylerdi:

"Allahümme entes selam ve minkes selam tebarekte ya zel celali vel ikram." (Ahmed, Nesei ve Ebu Dâvud)

Meali: "Allah'ım! Sen Selâmsın. Bütün noksanlardan berisin, uzaksın. Dünya ve âhi-ret selameti senin inayet ve yardımınla olur. Sen mukaddessin, tazime gerçekten layık olansın. Ey celâl ve ikram sahibi olan yüce mabudum!"

Âişe (r.anha)'dan rivâyete göre, şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) selam verdikten sonra:

"Allahümme entesselam veminkes selam tebarekte zelcelali velikram" diyecek kadar otururdu. (Müslim, Mesacid: 26; İbn Mâce, İkame: 32)

Hennâd (r.a.), aynı senedle bu hadisin benzerini bize aktardı ve "Tebarekte" kelimesinden sonra "Ya" yı ilave etti. (Müslim, Mesacid: 27)

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Saç ektirmek caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam. Yasak olan saç takma işlemi başkasına ait olan kılların, saç çıkmayan bölgeye (dikilmeden) konulmasıdır ki buna peruk denilir.

Medine'li Müslüman bir kadın (câriye) evlenir, sonra hastalanır ve saçları dökülür. Ailesi, bu kadına saç taktırmak ister ve dini hükmünü Peygamberimize sorar. Peygamberimiz buna izin vermez ve "*saç takana ve taktırana Allah merhamet etmesin (lânet etsin) der*" (Muslim, Libas, 117; Buhari, Libas, 83)

Bir kadın Peygamberimize gelir, evlendirmek istediği kızının hastalık sebebiyle saçlarının döküldüğünü, saç taktırmak istediğini söyler. Peygamberimiz izin vermez ve "Allah saç takana ve taktırana merhamet etmesin (lânet etsin)" der. (Muslim, Libas, 115)

İslam âlimleri kişinin kendi vücudundan alınacak kıllar ile saç ekiminin câiz olduğunu belirtmektedirler. Zira bu durumda hem başkasının kıllarını almamış hem de başda peruk gibi aldatıcı bir şekilde değil de normal saç gibi dikili olarak duracaktır. Bu da tedavi olmaya yönelmek manasındadır. Yasaklanan aldatma ve yaratılışı değiştirme amacı taşımayan(eğreti) saç (peruk) taktırma kapsamına girmez.

Soru: **Selamın aleykum hocam. At eti yemek hakkında islamin hükmü nedir?**

Cevap: Aleykum selam kardeşim.

Câbir bin Abdullah (r.a.)`den rivayete göre, şöyle demiştir:

"Nebî (s.a.s.), Hayber gününde bizi katır ve merkep (eti yemek) `ten menetti. Bize atı yasaklamadı" (Buhârî, Cihad, 130; Meğâzî, 35, 62; Zebâih, 27, 28; Ebû Dâvûd, Cihâd, 45, 63, 98; At`ime, 33; Nesâî, Hayl,1; Ibn Hanbel, VI, 346).

Diğer yandan Hz. Peygamber`in at etini yasakladığına dair de birtakım rivayetler gelmiştir. (Ebû Dâvûd, At`ime, 25; Nesâî, Sayd, 30; Ibn Mâce, Zebâih, 14)

Yukarıdaki delillere göre, Imam Ebû Yusuf, Imam Muhammed, Imam Şâfiî ve Imam Ahmed b. Hanbel, prensip olarak at eti yemenin caiz olduğuna hükmetmişlerdir. Ebû Hanîfe ise bu konuda, yasak bildiren hadisleri de dikkate alarak at etinin tenzihen mekruh olduğunu söylemiştir. Mâlikîlerin meşhur görüşüne göre ise, at eti yemek haramdır (Zeylaî, Nasbu`r-Râye, IV, 196, 198; Ibn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, I, 455).

Hadiste at etinin yasaklanması necis (pis) oluşundan dolayı değil, zamanında cihat aracı olduğu için hürmetendir. Bu yüzden onun artığı da necis sayılmamıştır (Ibn Âbidin, Reddû'l-Muhtâr, Terc. A. Davudoğlu, İstanbul 1987, XV, 234; Seyyid Sabık, Fıkhu`s-Sünne, Kahire, (t.y), III, 254, 255; ez-Zühaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletühû, Dimeşk, 1405/1985, III, 508, 509).

Soru: Esselamu Aleykum hocam. Şehit kimlere denir? Şehit olabilmek için gerekli şartlar nelerdir?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim. Şehid sözcüğü Arapça bir kelimedir. Sözlük manası; **bir şeye iyice tanıklık etmek, bir gerçeği iyice kavrayıp bellemek demektir.** Şer'i manası ise; Allah'ın kelimesinin en yüce olması için savaşır veya tebliğ ederken Allah yolunda öldürülenler için kullanılan bir tabirdir.

Allah (c.c):

"Allah yolunda öldürülmüş olanlara ölümler demeyin, bilakis onlar diridirler, fakat siz farkında değilsiniz." (Bakara: 154)

Buyurarak gerçek şehid olanların, ölümsüzlerin Allah yolunda öldürülenler olduğunu bizlere tarif ediyor.

Yine bu hususla ilgili Ebu Musa El Eşari'nin rivayet ettiği bir hadisi şerifte de şöyle buyrulmaktadır:

"Bir gün efendimiz aleyhissalatu vesselama: "Ya Resulallah! Adamın birisi kahramanlık için, birisi hamiyet ve ırkçılık için, birisi de riya ve şöhret için savaşır, bunlardan hangisi Allah yolundadır?" Diye sorulunca Allah'ın resulü:

"Kim Allah'ın kelimesinin en yüce olması için savaşırsa o Allah yolundadır" buyurdu. (Ebu Davut)

Bu mânâda, İslamın hâkimiyetini sağlamak için cihad ederken ölenler, öldürülenler, İslâm devletini korumak için savaşırken ölen veya öldürülenler, İslâm'ı yeryüzüne yaymak, yeryüzünün bütününde Allah'ın dini hâkim olsun diye savaşırken ölen veya öldürülenler şehittir. Yine, ister kâfirler tarafından olsun iste Müslüman zâlimler tarafından olsun, zulmen öldürülenler de şehittir. Bu şehidin hakiki tanımıdır. Yâni gerçek şehit bunlardır.

Bir de hükmî şehitler vardır ki bunu da Allah Rasûlünün hadislerinden anlıyoruz. Bu hadislerle göre;

- Yanarak ölen,
- Suda boğulan,

- Göçük, çığ, toprak veya bina altında kalan,
- Vebâ gibi salgın hastalıklardan vefât eden veya akrep sokmasından ölen,
- Gurbette veya ilim yolunda ya da cuma gecesinde vefât eden müslümanlar da bu hükümdedir.
- Doğumdan dolayı vefat eden kadın da böyledir.

Rasûlullah Efendimizin (s.a.v.) bu kısma giren, savaş dışındaki şehitler hakkında söylemiş olduğu hadisler vardır. [Bkz, Buhârî, Sahih, Ezan, 32, Cihâd, 30; Müslim, Sahih, İmâre, 164; Tirmizî, Sünen, Cenâiz, 65, Fedâilu'l-Cihâd, 14; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 22, 23, II, 323, 325]

Bu şehitlerle önceki şehitler, yâni hakîkî şehitler ile hükmi şehitler arasındaki fark, hakîkî şehitler yıkanmazlar, kefenlenmezler, kanlı elbiseleri ile defnedilirler. Cenâzelerinin kılınıp kılınmayacağı ihtilaflıdır. Hânefî mezhebine göre kılınır. Diğer mezheplere göre kılınmaz. Hükmi şehitler ise normal ölen insanlar gibi, cenâzeleri yıkanır, kefenlenir, cenâze namazları kılınır. Bunlara Allah şehid sevabı verir.

Şehidin, şehid olabilmesi için her şeyden önce îmânı sahih birisi olması gerekir. İnanılması gereken bir şeye inanmayan, Allah'ın hükümleri ile hükmetmeyen bir devleti korumak için savaşırken ölen kimseler ise başkaları onlara şehit deseler bile Allah katında şehit değildirler.

Bugün ise şehitlik küfür sistemleri tarafından kullanılmaktadır. Adam Allah'ı inkar ediyor, peygambere ve İslâm'a hakaretler ediyor, geberiyor, devlet görevlisi olduğu için adı şehit oluyor. Öbür tarafa varınca görecekler, şehit midirler, cehennemlik midirler?

Soru: Selamun Aleykum hocam.am. Bana şöyle bir soru geldi: “Kur'an'da islam devleti kurun diye bir ayet gösterir misin?” şeklinde. Ben aradım, bulamadım. Pek de bilgim yok. Bana yardımcı olur musunuz?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim.

Aslında bu soruya cevap vermeye bile tenezzül etmem. Çünkü bu şekil soru soranlar önce kendi îmanlarını bir sorgulamalıdır. Çünkü bu söz, yâni “bu Kur'an'da var mı? Şu Kur'an'da var mı?” gibi bir söz Müslümanların sözü olamaz. İslâm'a inanmayanların, Kur'an'dan başka bir şeyi kabul etmeyenlerin sözü olabilir. Çünkü bugün “Bize Kur'an yeter, Kur'an 'da varsa kabul ederiz, yoksa kabul etmeyiz” diyenler zındıktır. Çünkü böyleleri Allah Rasûlünü ve Allah Rasûlünün sünnetini reddetmektedirler. Böylelerinin geleceğini Allah Rasûlü tâ bin dört yüz yıl önceden haber vermişti zaten. Şimdi Allah Rasûlünün o mucize sözüne bir bakalım:

“Şunu iyi bilin ki, bana Kur'an-ı Kerim ile onun bir benzeri (sünnet) de verilmiştir. Dikkatli olun; koltuğuna kurulan tok bir adamın 'Size sadece şu Kur'an lazımdır, onda bulduğunuz helali helal, haramı da haram kabul ediniz yeter!' diyeceği (günler) yakındır...”

Bu hadis-i şerif -farklı nüanslarla- kütübü sitte ve diğer bazı kaynaklarda geçmektedir (bk. Ebu Davud, Sünnet, 5(6), İmaret,33; Tirmizî, İlim, 10; İbn Mace, Mukaddime, 2; Darimî, Mukaddime,49; Ahmed b. Hanbel, 2/367, 4/131-132, 6/8).

Bu hadisin Tirmizî'deki şekli ise şöyledir:

"Dikkat edin! Sizden birinizi; emrettiğim veya yasakladığım konulardan birisi kendisine ulaştığında -koltuğuna yaslanmış bir hâlde- 'bilmiyorum Allah'ın kitabında ne bulursak ona uyarız (hadisleri tanımayız derken)' bulmayayım." (bk. Tirmizi, İlim, 10).

Tirmizî, bu hadisin hasen-sahih olduğunu belirtmiştir.

Evet, Allah Rasûlünün belirttiği şeyler bugün aynen tahakkuk etmiş ve bu zındıklar yerden mantar çıkar gibi türemişlerdir. Sünnet tanımıyorlar, Allah Rasûlünün bu dinde hiçbir yetkisinin olmadığını, onun görevinin vahiy olduğunu, vahyi tebliğ etmekle görevli olduğunu, kendisinin bir söz söyleme hakkının olmadığını savunuyorlar.

"Bize Kur'an yeter" diyenler aslında Kur'an'a da îman etmemektedirler. Çünkü bunlar Kur'an'daki mucizeleri kabul etmiyorlar, Allah Âdem'i topraktan yarattığını birçok yette beyan etmesine rağmen, "Âdem'in de babası vardır" diyorlar. Allah yerin, göğün ve bunun ikisinin gaybını bildiğini söylemesine rağmen "Allah geleceği bilmez" diyorlar. Kur'an'ı işine geldiği kadar kabul ediyorlar. İşlerine gelmeyince de tarihselliğe sarılıyorlar ve: "Kur'an'ın bu âyeti indirdiği devirdeki insanlara hitap etmektedir. Bugün için geçerli değildir" demektedirler. Bundan dolayı, Mustafa İslamoğlu, Mehmet Okuyan, İlhamî Güler, Bayraktar Bayraklı, Caner Taslaman, Abdulaziz Bayındır, İhsan Eliaçık, Yaşar Nuri Öztürk, Zekeriya Beyaz, Eski Diyânet İşleri Başkanlarından Süleyman Ateş ve bunlar gibiler, bunların fikirlerini kabul edenler, savunanlar zındıktırlar, kâfirdirler.

Yukarda "Aslında bu soruya cevap vermeye bile tenezzül etmem" demiştim. Ama gençlerimizin İslam'dan bihaber olması, internetlerde her önüne çıkanın yazısını okumaları ve videolarını dinlemelerinden dolayı böyle küfür ve zındık sellerine kapılmalarından korktuğum için cevap vermeye gayret edeyim.

Kur'ân'ı Hâkim'de; *"Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır"* buyuran Allah, devlet hakkında bir şey söylemeyecek mi? Elbette söylemiştir ama onu anlamak için ilim gerekir. İslâm'a teslimiyet gerekir. Şimdi düşünün, Allah o kadar hüküm indirmiş. Devlet olmadan bu hükümler nasıl uygulanacak? Kısası emretmiş, el kesmeyi emretmiş, sopa cezasını emretmiş. Devlet olmadan bunları kim, nasıl uygulayacak? Allah birçok âyette kâfirlerle cihadı emretmiş. Devlet olmadan, bir idâreci olmadan yüzbinlerce kişi nasıl toplanıp da kâfirlere karşı cihad edecek? Hâ, burada şunu da beyan edelim. Bâzen cihad, İslam devleti olmadan da yapılır ama o kısmî cihaddır. Bölgesel cihaddır. Bu şekilde kişi tek başına da cihad edebilir. Kalemikle cihad eder, ilmi ile cihad eder. Bir devlete veya devletlere karşı cihadın olması için ise bir güç olması gerek.

Şimdi Kur'an'da devletle ilgili birkaç ayeti verelim:

"Doğrusu, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği gibi hükmedesin diye Kitap'ı sana hak olarak indirdik; hakkı gözet, hainlerden taraf olma." (Nisa, 105)

"O, hiç kimseyi hükümranlığa ortak kılmaz." (Kehf, 26)

"Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar kâfirlerdir. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar zalimlerdir. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar fasık olanlardır. (Maide, 44-46-47)

“Allah size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğinizde adaletle hükmetmenizi emreder. Allah bununla ne de güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah her şeyi iştendir, her şeyi görendir.” (Nisa, 4/58).

“Ey inananlar! Allah’a itaat edin, Allah’ın elçisine ve sizden olan yöneticilere de itaat edin..” (Nisa-59)

“Onlar o müminlerdir ki, eğer kendilerine yeryüzünde bir iktidar mevki verirsek namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler; iyiliği emrederler, kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar.” (Hacc, 22/41)

Evet, yukardaki âyetlerde İslâm devletinin tanıtıcı bütün özelliklerini bulmak imkânımız vardır. İnsanlar arasında Allah’ın hükmüyle hükmedilmesi emredilirken, hükmettiği zaman hiçbir yaptırıcı gücü olmayanın hüküm vermesi neyi çözer? Şimdi, iki kişi müftüye gitseler de, “bizim şöyle şöyle ihtilafımız var, sen bizi dinle de aramızda Allah’ın hükmü ile hükmet” deseler, müftü de onları dinleyip kimin haklı, kimin haksız olduğuna karar verse ve haksız olana: “Sen haksızsın, haksızlığından vaz geç” dese, fakat haksız olan taraf kabul etmese, müftünün hiçbir yaptırıcı gücü olur mu? Halbuki aynı kişiler kadıya (hâkime) gitseler, kadı da onlar hakkında hüküm verse, o haksız olan taraf haksızlığında diretemez. Çünkü kadının gücü vardır ve haklının hakkını ondan zorla alır ve sahibine teslim eder. Haksız olanı da cezalandırır. İşte bu da devlette olabilir ancak.

Burada şunu da söyleyelim ki, devlete “İslâm Devleti” demeye de gerek yoktur. Ona Dâru’l İslâm dersin, başka bir isim verirsin hiç önemli değil. Mühim olan o devletin vasfının İslâm olmasıdır. Yâni o devletin tebâsını (halkını) islâmî hükümlerle yönetmesidir. Bu mânâda o devletin adı ne olursa olsun, o devlet bir İslâm devletidir. İslâmî hükümlerle yönetilmeyen bir devlet de gayri islâmî, yâni bir küfür devletidir.

İslâm’da yönetim biçimi hilâfettir. Halîfe de Müslümanların kendi içlerinden seçtikleri, islâmî ilimlerle donanımlı, bedenlen görevini yapmaya hiçbir engel olmayan, âdil bir kimsedir. İslâm’da hâlîfeye Kur’an ve sünnete uyduğu müddetçe itaat edilir. Eğer Kur’an ve sünnetten ayrılırsa, Müslümanların onu indirme güçleri varsa hemen indirirler ve yerine âdil birisini getirirler. Eğer güçleri yoksa, güçleri yetinceye kadar sabrederler.

Dikkat etmemiz gereken bir diğer husus da Kur’an’daki hüküm âyetlerinin Medîne döneminde inmesidir. Neden? Çünkü Mekke’de devlet değillerdi. Allah’ın hükmünü uygulayacak güçleri yoktu.

İşte bu mânâda, Medinetü’n-Nebi denilen Yesrib (Medine) şehri, İslâmî devletin kurulduğu ilk mekândır. Burada ilk İslâmî anayasa da hazırlanmış ve yürürlüğe konulmuştur. Rasulullah (sav) Medine’ye hicretinden vefatına kadar geçen süre boyunca İslâm devletinin gerekli bütün temel kurumlarını, vahyin rehberliğinde tek tek şekillendirmiş, Ashâb-ı kiram da bu kurumların ferdî ve sosyal yaşayışlarına kazandırdığı yeni muhtevaya göre bu yapının insan unsurunu teşkil etmiş ve Resulullah’ın kurduğu devlet düzeni ne ise, o sürdürülmüştür.

Şimdi de biraz Allah Rasûlünün hadislerine bakalım. Görelim hele, İslâm’da devlet var mıymış yok muymuş!

Sahabeden Ebu Hureyre (ra) anlatıyor, Allah Rasûlü Sallallahu Aleyhi ve Sellem:

“Çok iyi biliniz ki, Devlet Reisi, tebaası (milleti) için bir Siperdir, Bir âmirdir, bir İdarecidir, bir komutandır. Devlet Başkanının kumandasında harp olunabilir, Devlet başkanının kumandası ile düşmandan korunulabilir, Devlet Başkanı Şayet, Milletine karşı, Adaletle Hükmederse, Adaletle Hareket ederse, tebâsı, O Devlet Başkanının Bu Adaletli hareketiyle, Mecur olur, Müreffeh olur, Saadetli olur, İtaatkar olur, Devlet Başkanı Şayet, Milletine karşı, Ma`siyetle (Hak, Adalet, Sosyal Hukuk esaslarına uygun olmayan bir şekilde) Takva ve Adaletten başka olarak Emir ve Hüküm vererek Hareket ederse, O Devlet Başkanı Milletin İstirabının Günahlarını kendi üzerine yüklemiş olur, Her Kim, Allah'ın Rasulu olan Bana İtaat ederse, Allah Zül Celale İtaat etmiş olur, Her Kim, Allahın Rasulu olan Bana İsyân ederse, Allah Zül Celale İsyân etmiş olur, “ dedi der. (Buhârî, 1240)

İbni Ömer radiyallahu anhumâ'dan rivayet edildiğine göre Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir müslümanın, günah işlemesi emredilmediği sürece, sevdiği veya sevmediği bütün konularda devleti yöneten kimseye itaat etmesi şarttır. Bir günah işlemesi emredildiği zaman ise kimseyi dinleyip itaat etmez. “

Yine İbni Ömer radiyallahu anhumâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e sözünü dinleyip itaat etmek üzere bîat ettiğimiz zaman bize: “Gücünüz yettiği kadar” buyururdu. (Buhârî, Ahkâm 43; Müslim, İmâre, 90. Ayrıca bk. Nesâî, Bey'at 24; İbni Mâce, Cihâd 41)

Yine İbni Ömer Radiyallahu anhumâ Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle buyururken dinledim, dedi:

“Kim bağlılık sözü verdiği devlet başkanına karşı sebepsiz yere itaatsizlik ederse, kıyâmet gününde Allah Teâlâ'nın huzuruna, tutunacağı hiçbir delili bulunmaksızın çıkar. Devlet başkanına bağlılık sözü vermeden ölen kimse, Câhiliye devrinde ölmüş gibi olur.” (Müslim, İmâre 58)

Enes radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Üzerinize tâyin edilen yönetici, başı kuru üzüm gibi siyah bir köle de olsa sözünü dinleyip kendisine itaat ediniz. “(Buhârî, Ezân 54, 56, Ahkâm 4. Ayrıca bk. Buhârî, Cihâd 39)

Abdullah İbni Amr radiyallahu anhumâ şöyle dedi:

Bir seferde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Bir yerde konakladık. Kimimiz çadırını düzeltiyor, kimimiz ok atış tâlimleri yapıyor, kimimiz de otlayan hayvanların başında bulunuyorduk. Derken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in müezzini “Haydin namaza!” diye seslendi. Biz de Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında toplandık. Resûl-i Ekrem şöyle buyurdu:

“Benden önceki bütün peygamberlerin görevi, ümmetlerini iyi olduğunu bildikleri şeye dâvet etmek, kötü olduğunu bildikleri şeyden de sakındırmaktı. Sizin içinde bulunduğunuz ümmetin huzur ve sükûnu, önce gelenler zamanında olacaktır. Daha sonrakilerin başına çeşitli belâlar ve bilmediğiniz kötülükler gelecektir. Öyle fitneler çıkacak ki, bu fitnelerin bir kısmı diğerinden daha hafif olacaktır. Yine öyle fitne ve

kargaşa çıkacak ki, onu gören mü'min, işte beni bu mahveder diyecektir. Sonra ortalık sakinleşecek; arkasından öyle müthiş bir fitne çıkacak ki, mü'min, işte bundan kurtuluş yok, diyecektir."

"Bir kimse cehennemden kurtulup cennete girmeyi istiyorsa, Allah'a ve âhiret gününe imân etmiş olarak ölmelidir. Kendine yapılmasını istediği şeyleri o da başkalarına yapmalıdır. Bir kimse devlet başkanına bîat eder, elini tutup ona samimiyetle bağlanırsa, elinden geldiği kadar ona itaat etmelidir. Bu arada bir başkası ortaya çıkarak yönetimi ele geçirmeye çalışırsa, derhal onun boynunu vurunuz." (Müslim, İmâre 46. Ayrıca bk. Nesâî, Bey'at 25; İbni Mâce, Fiten 9)

Ebû Hüreyre radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bana itaat eden Allah'a itaat etmiş, bana karşı gelen Allah'a karşı gelmiş olur. Devlet başkanına itaat eden bana itaat etmiş, devlet başkanına karşı gelen bana karşı gelmiş olur. " (Buhârî, Cihâd 109, Ahkâm 1; Müslim, İmâre 32, 33. Ayrıca bk. Nesâî, Bey'at 27; İbni Mâce, Mukaddime 1, Cihâd 39)

Ebû Bekre radiyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle buyururken dinledim, dedi:

"Kim devlet başkanına ihânet ederse, Allah da ona ihânetinin cezasını verir." (Tirmizî, Fiten 47. Ayrıca bk. Ahmed İbni Hanbel, Müsned, V, 42, 49)

Evet, yukardaki bunca âyet ve hadisler devleti târif etmiyor mu? Unutmayalım, "Kur'an'da devlet yoktur" diyenler, Müslümanların İslâmî hükümlerle yönetecek bir devleti kurmalarının önüne geçmek ve onları içinde bulundukları küfür devletlerine itaat ettirmek istiyorlar. Çünkü onlar o sistemden beslenen, o sistemin kiralık belamlarıdır. Bizler ise, Allah'ın izni ile İslâmî bir devleti kurma azmimizden hiçbir zaman vaz geçmeyecek, bütün mücâdelemizi bu yolda vermeye gayret edeceğiz. Bizim dostumuz da yardımcımız da Allah'tır. Velhamdulillahi Rabbil âlemin.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Sandalyeye otururken masaya kafamızı koymuşken uyursak, abdest bozulur mu?

Cevap: Aleykum selam. Uyku hakkındaki hüküm şu: Eğer makad yere iyice yapışıkken uyunursa abdest bozulmaz. Yine yaslandığın şey altından alınırken düşmeden uyanırsan abdest bozulmaz. Ama yere düştükten sonra uyanırsan abdest bozulur. Buna göre kendi durumunu anla. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Senetle satış yapan esnaf, ürünü 1000 tl ile 5 eşit taksitle satıyor. Alıcı borcunu ödemiyor ve üç sene sonra gelip benim falanca zaman borcum vardı diyor. Sattığı ürünün şu an ki fiyatı 1800 TL ise ne gibi bir yol izlenmeli?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Esnaf müşteriden 1000 liranın dışında bir şey isteyemez. Ama müşteri bin liralık bir şey bin sekiz yüz liraya çıkana kadar borcunu ödememiş de o zaman gidip ödemek

isterse yapacağı şudur: Esnafa diyecek ki: Kardeşim, ben sana olan borcumu geciktirdim, hakkını helal et. Senden aldığımda bu ürün şu kadardı şimdi ise şu kadara. Al bin sekiz yüz lirayı diyecek ve esnafa verecek. Esnafın bunu alması faiz değildir. Çünkü esnaf ondan o kadar parayı talep etmemiştir. Ama borçlu olan borcunu en güzel şekilde ödemekle yükümlüdür. Borçlu kendiliğinden fazla verirse bu faiz olmaz. Nitekim Allah Rasûlü de birisine borçlandığında aldığından fazla veya ondan daha güzelini veriyordu. Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam bu seferde esnaf mağdur olmaz mı? Sattığı malı yerine koyamıyor.

Cevap: Allah Rasûlü zamanında da insanlar borçlanıyorlardı ve senelerce ödemedikleri de oluyordu. Ne Allah Rasûlü ne de sahabeler "sen borç para aldığında veya şu malı aldığında bu mal şu fiyattı, şimdi ise şu fiyattır, öyleyse sen şu kadar ödeyeceksin" dememişlerdir. Borcunu zamanında ödemeyen kul hakkına girmiştir. Kul hakkını da affettirmedikçe öbür tarafta cezasını çekecektir. Şunu da unutmayalım. Enflasyon her asırda vardı. Mallar her asırda artmakta idi. Enes b. Mâlik (r.)'ten rivayet edilmiştir. Rasûlullah (sav) zamanında Medine'de fiyatlar pahalandı. Bunun üzerine halk:

- Ya Resulallah, fiyatlar pahalandı, bize narh koysan, dediler. Rasûlullah (sav) da:
- *Hiç şüphe yok ki, fiyat tayin eden, (az vererek) kısan, (çok vererek) yayan, rızıklandırır ancak Allah'tır. Ben, can ve mal hususunda bir zulümden, dolayı sizden hiçbiriniz beni arayıp sormaz bir halde, Allah'a kavuşmamı pek arzu ederim."* buyurdular (Ebî Davud, Büyü', 3/272; Timizi, Büyü', 73; İbn Mâce, Tic., 27.)

Şimdi, Allah Rasûlü zamanında da fiyatlar artmadan önce birisine bir şey satan kimse fiyatlar arttıktan sonra alacağını aldığında fiyatlar artmadan önceki sattığı fiyattan almıştır. Onun için kafamızdan hüküm koyamayız. Pekî şöyle bir soru sorayım: Eğer mallar yarı yarıya düşseydi, mesela bin liralık şey beş yüz liraya düşseydi, esnaf müşteriye, "kardeşim mallar yarı yarıya düştü. Sen bana bin lira değil beş yüz lira ver" diyecek miydi?

Soru: Selamun aleykum hocam dün farz namazından sonra "Allahümme entes selam ve minkes selam Tebareke ya zel celali Vel ikram" demek mezheplere göre sünnettir, dediniz. Bunu günümüzde camilerde müezzinin mikrofonla kendisi söylüyor yani çoğunluğa söylüyor. Kisinin kendisinin söylemesi doğruysa müezzinin söylediği şekilde yanlış mı. Asrı saadette nasıl yapıldı? Peygamberimiz sallallahu aleyhi selam günümüzdeki gibi yaptırmış mıdır? Selam ve dua ile.

Cevap: Aleykum selam kardeşim. İster sünnet namazlar olsun ister farz bir namaz, kişinin selam verdikten sonra Allâhumme entesselâmü ve min kesselam, tebârekte yâ zel celâli vel ikrâm demesi sünnettir. Ama bunu herkesin bizzat kendisinin, kendi işiteceği kadar söylemesi sünnettir. Fakat müezzinin hoparlörle açıktan bunu ve diğer tesbîhatları söylemesi ise bir bid'attır, hem de çirkin bir bid'attır. Zaten bu da biz Türklerde var. Bunu yapanlar Müslümanları birçok sünnet işlemekten alıkoymaktadırlar. Nitekim müezzinler sünnete aykırı olarak metalik seslerle bunları söylerlerken cemaat susmakta ve kendilerinin işlemleri gereken sünnetleri işlememektedirler. Fakat sizin sorduğunuz soru ile yukarda sorulan soru farklıdır. Yukarda farz namazlarından sonra okunan (söylenen) Allâhumme entesselâmı okumak bid'attır diyor demişti. Orada müezzinlerin okunmasından bahsedilmemişti. Soru nasıl sorulursa cevap da öyle gelir. Soru soranlar sorularını açıkça, yanlış anlaşılmayacak şekilde sormalıdır. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Televizyon haram mıdır?

Cevap: Aleykum selam. Televizyonun bizzat kendisi haram olmaz. Bir tekniği iyiye kullanırsan iyi olur, kötü kullanırsan kötü olur. Televizyonun nasıl ve kimler tarafından kullanıldığı önemlidir. Televizyon programları haramı içeriyorsa onu seyretmek de haram olur. İslam devleti olsa onda da televizyon olacak. Haberler ve çeşitli faydalı programlar olmayacak mı? Kanalin birisi tefsir dersleri yapsa, birisi, fıkıh dersleri yapsa, biri hadis dersi, birisi de akâid dersleri yapsa, güzel haberler ve eğitici programlar yapsa iyi olmaz mı? **Mesela elektriği düşünelim.** İnsanlığın yararına kullandığınız sürece ondan yarar sağlarsınız. Ama onunla insanlara işkence yaparsanız bir zulüm aracı olur. Suç elektriğin değil, onu kullananındır. Bıçak da öyle, testere de öyle. Onları gerçek amaçlarında kullanırsanız size hizmet ederler. Ama onunla insanları öldürür, onların kafalarını kollarını keserseniz sizin elinizde bir zulüm aracı olur. Televizyonlar da küfür sistemlerinin elinde birer haram ve zulüm aracı olur. İslâma zıt, aileyi yıkan, fuhşu, kumarı, faizi teşvik eden bir alet haline gelir. Ama dediğim gibi bu televizyonun değil, onu kullananların suçudur.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Evli çiftler dışarıda birbirlerini öpebilir, sarılabilir mi?**

Cevap: Evli çiftler birbirlerine haram değillerdir. Bu bahsettiğiniz şey zinâyâ girmez. Ama bu ahlaksızlıktır. Onların evli olmaları, birbirlerine haram olmamaları sokaklarda, parklarda birbirlerine sarılabilecekleri, birbirlerini öpebilecekleri anlamına gelmez. Bu edepsizlik ve hayâsızlıktır. O kadar birbirlerini seviyorlarsa ne yapacaklarsa gitsinler evlerinde yapsınlar. Müslüman bir karı koca böyle bir şey yapmaz, yapmamalı.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Sokak köpekleri öldürmek caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam Ensar kardeşim. Eğer köpekler insanlara ve hayvanlara zarar veriyorsa öldürülebilirler. Nitekim Fetavâyı Hindiyye isimli eserde şöyle yazmaktadır:

Zararlı hayvanlar dövülmeden, eziyet edilmeden çok keskin bir âlet ya da çabuk öldürecek bir yöntemle kesilir veya öldürülür. (Hindiyye V/361) Başkalarına zarar veren köpeği bulunan kimse, hatırlatıldığı halde zararı önlemezse, bölge sakinlerinin o köpeği öldürme hakları vardır. (Hindiyye V/360)

Soru: **Selamun aleykum hocam. Efsun diye bir şey var mıdır? Yapıldığı zaman yılan ve akrep o kimseye zarar verir mi?**

Cevap: Aleykum selam. İslâm'da efsun diye bir şey yoktur. Çünkü efsun, büyü ve sihir demektir. Bâzı âlimler büyü ve sihir yapmanın haram olduğunu söylerlerken bâzıları da şirk olduğunu söylemişlerdir. Çünkü efsun yapanlar cinlilerin esiri olmuşlardır. Yazdıkları muskalarda bazı âyetler olduğu gibi anlamsız harfler ve rakamlar da vardır. Bu harfler ve rakamlar birer rumuzdurlar. Cinlilerin cindarlardan talep ettikleri şeylerdir. İslam böyle şeylerle muska yazmayı, yazdırmayı reddetmiştir.

İslâm'da RUKYE vardır. Rukye;

Fatiha, Ayete'l-Kürsi, İhlâs, Felak, Nâs ve Kur'an'dan diğer bazı surelerle ayetlerin okunması ile, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'den sahih olarak gelen duaların okunarak yapılan şeye denir. Herhangi bir yerimiz ağrıdığında veya çocuğumuza göz değmemesi için yahut da zehirli bir hayvan tarafından sokulmamak için Allah'a dua ederek rukye yaparız.

أَعِيذُكُمْ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لِلَّهِ

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Hasan ve Hüseyin (Radiyallahu Anhuma)’yı:

‘Sizi, her şeytan ve haşereden, her kötü gözden, Allah’ın noksansız tam kelimelerine sığındırıyorum’ diyerek sakındırırdı.” (Buhârî: 4/119)

Aişe (Radiyallahu Anha) şöyle dedi:

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) son hastalığında Felak ve Nâs surelerini okuyup kendisine üflüyordu. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’in hastalığı ağırlaştığı zaman onları ben okuyarak üzerine üflüyor ve onların bereketi için elini meshediyordum” (Buhari, Müslim)

Aişe (Radiyallahu Anha) Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’in hastalığından bahsederken şunları söylemektedir:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yatağa düştüğü zaman, İhlâs, Felak ve Nâs surelerinin tamamını okuyarak avucuna üfledi ve sonra elleriyle yüzünü ve vücudunun elinin yettiği her tarafını meshetti.” (Buhari)

Fatiha suresi ile rukye yapıldığına dair hadisler vardır. (Buharî Tıb: 33)

Yine Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’in hastalanan bazı kimselere, İhlâs, Felak ve Nâs surelerinin tamamını okuyarak, onları sağ eliyle meshettiği ve peşinden de şöyle söylediği rivâyet edilmektedir:

“Ey insanların Rabbi olan Allah’ım, hastalığı gider. Buna şifa ver. Şifa veren yalnız Sensin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Hastalık bırakmayan şifa ver” (Buhari)

Kur’andaki bâzı duâlar, sûreler, Allah’ın esmâsı ve Rasulullahdan rivâyet edilen çeşitli duâlar yapılır da Allah’a sığınılırsa kişi Allah’ın emniyetinde olur. Tabi bu kişi Allah’ın dinini yaşama gayretinde olan, haramlardan da elinden geldiğince kaçınan birisi olması gerekir. Bunun dışında, **Kur’an’a ve sünnete muhâlif olan her türlü muska, rukye, efsun, vefk, adına ne denilirse denilsin, reddedilmiştir, bâtıldır.** Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Resmi nikah yaptırmamak olur mu?

Cevap: Tâgutî sistemlerde aslolan dînî nikahtır. Resmî nikah ise vatandaşlık gereğidir. Şâyet resmi nikah yapılmazsa birçok zorluklarla karşılaşılır. Mesela kadın erkeğin sigortasından yararlanamamakta, öldüğü zaman mirasından faydalanamamaktadır. Şâyet Müslüman erkek hanımına zulmetse, bir tekme vurup sokağa atsa, onu (kadını) savunacak ne bir dînî makam var ne de bir güç. Hele bir de kişi iki evli ise, dînî nikahlı eş kocasının bütün haklarından mahrum kalabilmektedir. Eğer adam ölürse resmî nikahlı eşi ile onun çocukları dini nikahlı eşe hiçbir şey vermeyebilmektedirler.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bazı insanları İstanbul’un Fethi ile ilgili hadise zayıf diyorlar. Açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum selam.

İSTANBUL’UN FETHİ İLE İLGİLİ HADİSİN TAHRÎCİ

(TAHRIC: SÖZLÜKTE “ÇIKMAK” ANLAMINDAKİ HURÛC KÖKÜNDEN TÜREYEN VE “ÇIKARMAK, HÜKÛM ELDE ETMEK” MÂNASINA GELEN TAHRÎC KELİMESİ HADİS İLMİNDE ÜÇ ANLAMDA KULLANILIR. 1. BİR HADİSİ İSNADIYLA BİRLİKTE BİR KİTABA ALIP NAKLETMEK. BU ANLAM, DAHA ÇOK İLK DÖNEM MÜELLİFLERİNİN DERLEDİKLERİ HADİSLERDEN KİTAP OLUŞTURMA

FAALİYETLERİNİ İFADE EDER. 2. BELİRLİ KİTAPLARDAN SEÇİLEN HADİSLERLE YENİ BİR KİTAP MEYDANA GETİRMEK. 3. BİR ESERDE HZ. PEYGAMBER'E VEYA SONRAKİ İKİ NESLE İSNAD EDİLEN RİVAYETLERİN TEMEL KAYNAKLARDAKİ YERLERİNİ GÖSTERMEK, BUNLARIN İSNAD VE SİHHAT AÇISINDAN DURUMUNA İŞARET ETMEK. TAHRÎCİN İLERİKİ DÖNEMLERDE YERLEŞİK HALE GELEN BU SON ANLAMI ÖZELLİKLE IV. (X.) YÜZYILDAN SONRA İSNADLARIN UZAMASI, ÇEŞİTLİ İLİM DALLARINA AIT ESERLERDE KULLANILAN HADİSLERİN KAYNAĞINA İŞARET ETMEYE VERİLEN ÖNEMİN GİDEREK AZALMASI GIBİ SEBEPLERLE YAYGINLIK KAZANMIŞTIR. TAHRÎC YAPANA MUHARRİR, HADİSİN KAYNAĞINA VEYA RÂVİSİNE MAHREC DENİR. TAHRÎC SONUNDA OLUŞAN ESERLER DE TAHRÎC ADIYLA ANILIR.)

İstanbul'un fethi ile ilgili hadis şöyledir:

لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلَنَغْمُ الْإِمْرُ أَمْرُهَا، وَلَنَغْمُ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ " "

"İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, o ordu ne güzel ordudur. [Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335]

Ahmed b. Hanbel'deki lafza göre hadisin devamında şu ifadeler vardır: "Mesleme b. Abdülmelik beni çağırdı ve bana bu hadisi sordu. Ben de kendisine hadisi naklettim. O da Konstantiniyye'ye sefere çıktı."

Hadisin geçtiği kaynaklar kronolojik olarak şöyledir:

Buhârî (öl. 870), et-Târih ulKebîr Ahmed b. Hanbel (öl.855), Müsned Taberânî (öl. 971), el-Mûcem ül-Kebîr İbn Kani (öl. 962), Mûcem üs-Sahâbe Hâkim en- Nisâbü'rî (öl. 1014), el-Müstedrek Alâ s- Sahihayn, Bezzâr (öl. 905), Müsned, Ayrıca İbn Abdilberr (öl. 1071), el-İstiâb da, İbn ül-Esir (öl. 1233), Üsd ül-Gâbe de, İbn Hacer (öl. 1448), el-İsâbe de, Zehebî (öl. 1347), Telhîs ül-Müstedrek te, Suyûtî (öl. 1505), el-Câmi us-Sağîr de hadîsi nakletmişler, Hâkim, İbn Abdilberr, Zehebî ve Suyûtî isnâdı sahihtir demişlerdir.

HADİSİN SENEDİ: Metnini aldığımız hadis Ahmed b. Hanbel in Müsnedin den alınmıştır. Bütün kitaplardaki rivayet aynı şekildedir. Hadisin senedi muttasıl olup, herhangi bir kopukluk bulunmamaktadır. Hadisin Sened zinciri şu şekildedir.

Hiz. Peygamber, Bisr el-Ganevî, Abdullah b. Bisr, El-Velîd b. el-Muğîre, Zeyd b. el-Hubâb, Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel.

SİHHATİ: Bu hadisin ravileri arasında herhangi bir kesinti yoktur ve tüm ravileri sika/güvenilir olduğundan hadis kriteri açısından sahihtir. Hadisimiz hakkında Hâkim, «isnâdı sahih» derken, meşhur rical âlimi Zehebî de hadisin «sahîh» olduğunu belirtmektedir.

ZAYIF DİYENLER: Hadisi tartışmaya açanların başında Selefilerin meşhur hadis hocası Albani gelmektedir. Albani, İbni Hibban ın ravi Bişr hakkındaki olumlu kanaatine rağmen, ilk sahabe ravi olan Bişr i meçhul görmekte ve bundan dolayı hadise zayıf demektedir.

Hadise zayıf diyenlerin diğer bir delili de hadisin münferid bir rivayetle yani sadece tek bir isnad zinciri ile rivayet edilmesinden dolayı eleştirmişlerdir.

SONUÇ OLARAK: Hadise zayıf diyenlerin iddiaları sadece zan ifade eder. Çünkü tabakat kitapları bütün bu ricallerden bahsetmiş, eski ulemalar da olumsuz görüş belirtmediği gibi, tarihte birçok İslam devleti de hadisteki övülen komutan ve asker olmak için İstanbul a sefer düzenlemeleri bu hadisin hem meşhur olduğunu ve hem de âlimler nazarında itibara alındığını göstermektedir.

Hatta Ebu Eyyub el-Ensari nin İstanbul seferini duyduğunda ilerlemiş yaşına rağmen sefere iştirak etmek istemesi ve öldüğünde cesedinin buraya gömülmesini vasiyet etmesi de aslında bu hadisin bilindiğini göstermektedir.

Metin kriteri açısından baktığımızda Resulullah'ın dönemin süper gücü olan bir devletin başkentini alacak olan İslam komutanını övmüş olması imkânsız değildir. Ayrıca İstanbul un fethi ile ilgili Kütüb-ü Sitte'de de geçen birçok rivayetler vardır. Peygamberimiz gerek Mekke döneminde ve gerekse Medine de Konstantinin ve Sasani topraklarının Müslümanların olacağını haber verdiği rivayetler vardır. Selam ve duâ ile.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Türklere ilişmeyin hadisi için sahih diyebilir miyiz?**

Cevap: Aleykum selam. Evet bu hadis sahihtir ve şöyledir:

"Size dokunmadıkları müddetçe siz de Habeşlere dokunmayın. Sizi terkettikleri müddetçe siz de Türkleri terkedin. Onlara sataşmayın." (Ebû Dâvûd, Melâhim; 4302; Nesâî, Cihâd 42)

Soru: **Peki hocam Türkleri terk edin hadisinden ne anlamalıyız?**

Cevap: Hadis hem menfî hem de müsbed mânâda anlaşılabilir bir cümle kuruluşuna sâhip. Türklerin müslüman olmaları milâdî dokuz yüzlü yıllardadır. Yâni peygamber efendimizden 300 sene sonra. Allah bilir ama, Allah rasûlüne kıyâmete kadar bâzı olaylar gösterilmiştir. Kıyâmetin alâmetleriyle ilgili birçok hadis de buna şâhittir. İşte kendisine kıyâmete kadar gösterilen olaylar arasında ilerde Türklerin müslüman olacakları ve İslâm'a büyük hizmetler edecekleri de gösterilmiş olabilir. Bu yüzden onlarla savaşarak onların İslâm'a girmelerinin geciktirilmesinden endişe ile böyle bir hadis söylenmiş olabilir. Allah en iyisini bilir.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Kaza namazları hangi zamanlarda kılınabilir?**

Cevap: Aleykum selam. Kâzâ namazları üç büyük mekruh vaktin dışında her zaman kılınabilir. Bu üç mekruh vakit de sabahleyin güneşin doğmasından 45-50 dakika geçinceye kadar, öğleden yarım saat kadar önce başlayıp öğle vakti girinceye kadar, akşama 45-50 dakika kalıp akşam oluncaya kadar olan vakitlerdir. Kaza namazı kılınırken kaza edilecek her namazdan önce kamet getirilir ve namaza durulur. Niyeti ise; eğer gününü biliyorsak, "niyet ettim Allah rızası için falan gün geçirdiğim şu vaktin namazını kaza etmeye" diye niyet edilir. Eğer günü bilinmiyorsa; "niyet ettim Allah rızası için en son geçirdiğim falan vaktin namazını kazâ etmeye" diye niyet edilir ve namaz kılınır. Namazlar kazâ edilirken sünnetler kazâ edilmezler. Sâdece o günün sabah namazını geçirmişsek, mekruh vakit çıktıktan sonra öğleden önceki mekruh vakte kadar kaza edeceksek sabah namazının sünnetini de kılarız. Çünkü, her ne kadar sabah namazının vakti çıkmış ise de henüz yeni bir vakit girmemiştir.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Milli Piyango oynamak caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam. Millî piyango almak câiz mi? Hükmü nedir?

Elhamdulillâhi Rabbil Âlemîn, vesselâtü vesselâmu alâ rasûlina Muhammed'in sallallahu aleyhi ve sellem.

Cevabımıza geçmeden önce piyango nedir, önce onun cevabına bir bakalım. Piyango; “düzenleyenlerce bastırılmış, üzerinde numarası ve genellikle para olarak değeri yazılı kâğıtları satın alanlar içinden, ikramiye kazananların kura ile saptandığı bir talih oyunu.” Demektir. Bunun ise kumar olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Kumar hakkında Allah Azze ve Cell Kur’ân’ı Mubîn’de şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا الْخَيْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (٩٠).
إِنَّا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَيْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيُصْذِكُمْ عَنْ بَيْعِ اللَّهِ وَعَنِ الطَّلَاقِ
فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ (٩١).

“Ey iman edenler, içki, kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak şeytanın işlerinden olan pisliklerdir. Öyleyse bun(lar)dan kaçının; umulur ki kurtuluşa erersiniz.”

“Gerçekten şeytan, içki ve kumarla aranızda düşmanlık ve kin düşürmek, sizi, Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?” (Mâide; 90-91)

Başka bir âyette de şöyle buyrulmuştur:

“Aranızda mallarınızı haksız sebeplerle ve batıl yollarla yemeyin” (el-Bakara, 2/188; en-Nisâ, 4/29).

Allah’ın helal saymadığı her kazanç, bâtil yolla elde edilen kazanç demektir.

Kumarın her çeşidi haramdır. Ona millîlik vasfı vermek onu helal kılmaz. Aslında biz Türkler millet ve millî kavramlarını da yanlış kullanıyoruz. Çünkü millet demek, din demek, şeriat demektir. Millî demek de dînî olan, şeriate uygun olan şey demektir. Bu konuda Allah Azîmu’ş Şân hayat rehberimiz olan Kur’an’ı Hakîm’inde şöyle buyurmaktadır:

“Ve sen onların milletlerine uymadıkça Yahudiler ve Hristiyanlar senden asla hoşnut olmazlar. De ki: “Şüphesiz Allah’ın kılavuzluğu, kılavuzluğun ta kendisidir.” Ve eğer ilimden sana ulaşan şeyden sonra bunların hevâlarına [boş ve iğreti arzularına] uyarsan, senin için Allah katından herhangi bir veli olmaz, herhangi bir yardımcı da olmaz.” (Bakara 2/120)

“sen onların milletlerine uymadıkça” demek, “sen onların dînine uymadıkça” demektir. Görüldüğü gibi bu âyette millet kelimesi “din” anlamında kullanılmıştır. Başka bir âyette de şöyle buyrulmuştur:

“Allah’ı birleyerek İbrahim’in milletine uy! O ortak koşanlardan değildi” diye vahyettik. [Nahl/123]

Burada da millet kelimesi “din” anlamında kullanılmıştır. İbrâhimin milletine uymaktan maksat, İbrâhim’in bir Allah inancı olan dînine uymaktır. Bir hadis-i şerifte de şöyle buyrulmuştur:

إِنَّا وَضَعْنَاهُ مَوْتَاكُمْ فِي الْقُبُورِ فَقُولُوا: بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَىٰ مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Ölülerinizi kabirlere koyduğunuz zaman (defnederken) şöyle deyin:

-Allah’ın adıyla ve Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-’in milleti (dîni) üzere.” (Ebu Davud, hadis no: 3213. Tirmizî, hadis no: 1046. İbn-i Mâce, hadis no: 1550. Hâkim, hadis no: 1353)

Görüldüğü gibi bu hadiste de millet kelimesi din anlamında kullanılmıştır.

Ortaya koydukları ve oynattıkları korkunç kumara “millî” diyenler bir cinâyet işlemektedirler. Bunlar aynı zamanda bu oyunların oynanmasına ruhsat vererek, kumarın câiz olduğuna da hüküm vererek kâfir olmaktadırlar.

Kim ki, piyango biletini almayı kumar saymaz helal kabul ederse veya bu piyango biletlerini alırken besmele çekerse mutlak surette kâfir olur. Çünkü harama helal demek küfür olduğu gibi, harama besmele çekmek de küfürdür. Bu bütün haramlar için geçerlidir. Meselâ, bir kimse içki içerken veya zar atarken besmele çekse, aynı anda kâfir olur.

Piyangonun haram olduğunu kabul etmesine rağmen yine de piyango bileti alanlar ise büyük bir haram işliyorlar demektir. Şâyet piyango kendisine çıkar da o parayı yerse haram yemiş olur. O para ile ticâret yaparsa bütün kazancı haram olmuş olur. Şâyet o parayı hayır diye kullanırsa, meselâ fâkirlere dağıtırsa ve ondan da sevap beklerse küfre girmiş olur. Çünkü haramdan sevap beklemek de küfürdür. Bâzı dini bilmez câhilleri televizyonlarda; “eğer büyük ikrâmiye bana çıkarsa câmi yaptıracağım” falan derken duyuyoruz. Câmi yaptırmak büyük bir iştir ve çok sevabı vardır. Ama haram para ile câmi yaptırılamaz. Bir kimse haram para ile bir câmi yaptırsa da ondan da sevap beklese kâfir olmuş olur. Nitekim;

Birgivi vasiyetnamesi şerhi’nde, “Bir kimse, elindeki kati haram olan maldan sadaka verse, sevab umsa, alan fakir de haramdan olduğunu bilerek, verene Allah razı olsun dese, veren veya başka bir kimse de âmin dese, hepsi kâfir olur.” deniliyor. İbni Abidin hazretleri burada, “Haram olduğu bilinen belli malla cami yaptırmak ve başka hayır yaptırmak ve bunlara karşılık sevab beklemek de küfürdür.” Buyuruyor.

Müslüman kardeşlerimiz böyle korkunç bir haramdan uzak durmalıdırlar. Şunu da unutmayalım ki, yapılan İstatistiklere göre, kendilerine büyük ikrâmiye çıkanlar hiçbir zaman huzur bulmamışlar, hepsi de perişan bir şekilde ölmüşlerdir. Allah’a îman edip haram-helal sınırlarına dikkat edenlere selam olsun.

MİLLÎ PİYANGODAN BÜYÜK İKRÂMİYE ÇIKANLARIN HAZİN SONLARI

Allah Celle Celâlüh Bakara sûresi 276. Âyette şöyle buyuruyor:

“Allah faizi tüketir (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir. Allah küfürde ve gûnahta ısrar eden hiç kimseyi sevmez.”

Allahu Teâlâ’nın bu âyeti şaşmaz bir ölçüdür ve günahlara dalan, haramdan kazanan herkes için geçerlidir. Kazancına dikkat etmeyen, “gelsin de nereden gelirse gelsin” diyen, “köşeyi döneyim de nasıl dönersem döneyim” diyen kimselerin birçoğu evet, haramlarla zengin oldular. Kendi tâbirleri ile köşeyi döndüler ve özledikleri hayata kavuştuklarını zannettiler. Gönüllerinin istediği gibi yaşamaya başladılar. Gelgelelim kazandıkları paralar kendilerine hiç huzur getirmedi. Hattâ felaketlerini hazırladı. Gelin, bunu örneklerle anlatalım. Kendilerine çekilişlerden büyük ikrâmiye çıkanların sonları ne olmuş birlikte okuyalım. Okuyalım da ibret alalım, Allah’ın koymuş olduğu sınırları, hudutları aşmayalım. Aşmayalım ki, Allah’ın gazabına uğrayıp hem dünyamızı hem de âhiretimizi mahvetmeyelim.

Mehmet Sarioğlu: Yapayalnız donarak öldü

Denizli’nin Sarayköy ilçesine bağlı Tırkaz köyünde 40 yıl önce Milli Piyango biletine büyük ikramiye çıkan Mehmet Sarioğlu’nun öyküsü de farklı değil. Bir anda zengin olunca şaşkına dönen Sarioğlu, önce köyünde bir ev yaptı. Zamanla diğer talihlilerin hatalarını tekrarlayınca bakıma muhtaç hale geldi. Devletten aldığı yaşlılık maaşıyla geçimini sürdürürken evi yandı. Köylüler aralarında topladıkları paralarla evi tamir ettirdi. Kimsesi olmayan ve hiç evlenmeyen Sarioğlu, donarak hayatını kaybetti.

Orhan Ulusoy: Kızı evden kaçtı işleri batırdı

1984'te aldığı bilete 7 milyon lira isabet eden Orhan Ulusoy'un huzur içindeki hayatı ancak 3 sene sürdü. İşleri ters gittiği için kızı evi terk etti. Oto yedek parça dükkânı bulunan ve minibüsçülükle uğraşan Ulusoy, parayı soğan ve fasulye işine harcadı. Üst üste 3 yıl istediği kazancı elde edemeyince iflas etti. 4'ü erkek 8 çocuğu olan Ulusoy, "Hiç rahat yaşantım olmadı. Bir arkadaşım 'bu para sana felaket getirir' demişti, dediği çıktı" şeklinde konuştu.

Ahmet Bayram: İLK İŞ PERUK ALDI SONRA CANINA KIYDI

Erzurumlu Ahmet Bayram, uzun süredir işsizdi. Üstelik 9 çocuk babasıydı. O da ümidini büyük ikramiyeye bağlamıştı. 2005'te çeyrek biletime 1 milyon 250 bin TL çıktı. İlk iş olarak peruk alan Bayram, İstanbul'a yerleştikten sonra eşini de boşadı. Kendisini eğlenceye veren Bayram, bir süre sonra gece kulübünde tanıştığı kadınla evlendi. Bu izdivaç, onun başlangıcıydı. Borca battı, karısının gayrimenkulleri satmayı reddetmesi üzerine bunalıma girerek canına kıydı.

Süleyman Orhan: Alın teriyle kazandığı bile gitti

Samsun'da 17 yıl önce Milli Piyango'dan büyük ikramiye kazanan Süleyman Orhan'ın hayatı hiç de beklemediği şekilde değişti. Parayı aldıktan sonra şanssızlıklar peşini bırakmadı. Ticarete atıldı ancak yaptığı her işten zarar etti. Akli başına geldiğinde artık çok geçti. Orhan, o zor günleri şöyle anlattı: "Helal olmadığını biliyordum. İkramiyeden geriye kısa sürede 5 kuruş kalmadı. Hiçbir hayrını görmedim. Üstelik daha önce alın terimle kazandığım birikimim de gitti. Tavsiyem, kimse umutlarını piyango biletime bağlamasın."

Osman Kaplan: MARANGOZLUKTAN PARA BABALIĞINA

Denizli'nin Çivril ilçesinde marangoz olarak geçimini sağlayan Osman Kaplan, çeklerini ödeyemediği için hapse girmiş ve 1999 yılında hapisten çıktıktan 2 gün sonra sayısal lotodan 340 milyar lira kazanmış. İki çocuk babası Kaplan'ın ilk işi eşinden boşanmak olmuş. Ardından İzmir'de Pınar Şirin adlı şarkıcıyla 20 milyar lira harcayıp Hilton'da nişan yapmış ve 6 ay sonra ayrılmış. Hızlı yaşayan Kaplan'ın parası kısa sürede tükenmiş. 'Hızlı bir hayat yaşadım, para bitti. Diyerek paranın sonunu hazırladığını söylüyor

CEM POSTACI: Nereden aldım o bileti!

Milli Piyango'nun 1990 yılbaşı çekilişinde 1 milyar 250 milyon lira kazanan Adanalı Cem Postacı, 6 yıl sonra oğlunu trafik kazasında kaybetti. "Talih kuşu bize huzur değil, felaket getirdi" diyen Postacı, "Kazandığım ikramiyeyle emlak işine girdim. Ardından iflas ettim. İşlerim bir dönem çok iyi gitti ancak hiç tanımadığım kişiler, akrabam olarak karşıma çıktı. Her şeyimi kaybettikten sonra şimdi yüzüme bakan yok. Yuvam dağıldı. Geriye emekli maaşım kaldı. Keşke o bileti almasaydım da o para çıkmasaydı" ifadelerini kullandı.

Mustafa Savgan: Zevk-ü sefaya daldı boyacılığa geri döndü

İstanbul Cağaloğlu'nda 35 yıldır ayakkabı boyacılığı yapan Mustafa Savgan, paranın mutluluk getirmediği 'piyango tiryakileri'nden biri. Hem öksüz hem yetim büyüyen Savgan'ın hikayesi ilginç. 1978'de Adana'dan çobanlık yaparken şehrin plakasından esinlenerek üzerinde 7 tane 0 olan piyango bileti alır. Çekilişte 10 bin lira kazanır. Parayla 2 ev alır. Bir yandan da şans oyunlarına devam eder. Eğlence hayatına kendini kaptırınca varını yoğunlu kaybeder. Yine de vazgeçmez. Savgan, hâlâ ayakkabı boyacısı...

Hayri Kaya: "UĞURSUZLUK GETİRDİ"

Ordu'da 2003 yılında Sayısal Loto'dan tek başına 844 milyar lira kazanan çaycı Hayri Kaya, kazandığı parayı tükettince yeniden çaycılık yapmaya başladı. Kaya, sürekli şans oyunları oynadığını, 2003 yılında

şanslı 6 numarayı bilerek büyük ikramiyeyi kazandığını belirterek, kazandığı paranın kendisine şans değil adeta uğursuzluk getirdiğini söyledi.

OĞLU TARAFINDAN BOĞAZINDAN BIÇAKLA KESİLDİ

10 trilyon TL'nin dörtte birini kazanan Yıldırım, ikramiye yüzünden kavga çıkaran oğlu tarafından boğazından bıçakla kesilerek yaralandı.

Yeşim Akyol: Herkes karısını o kocasını boşadı

Genelde büyük ikramiyeyi kazanan erkekler, ilk iş olarak karılarını boşar. Peki ya o kadar para bir kadına çıkarsa ne olur? Bir şey değişmiyor, sonuç yine aynı. 2003'te Yeşim Akyol'a o zamanın parasıyla 2 trilyon lira çıktı. Akyol, kavga etmeye başladığı 8 yıllık eşinden boşandı. Kocas, "Para çıkınca çok değişti" dedi.

Soru: Selamun aleykum hocam. Bâzıları "keşke şöyle olsaydı, keşke böyle olmasaydı" gibi sözlerin doğru olmadığını söylüyorlar. Doğru mu?

Cevap: Aleykum selam.

"Lev: Keşke/şayet " kelimesi iki şekilde kullanılır:

Birincisi: Geçmişte olana üzülmek ve takdir olunan şeye sabretmemektir. Allah Teâlâ ve elçisi Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem'in yasakladığı işte budur.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لَإِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أُفِرْنَا كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يَخْتِ وَيُمِيتُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ [سورة آل عمران الآية: ١٥٦]

"Ey îmân edenler! Siz de inkâr edenler ve (rızkı aramak için) yeryüzünde yolculuğa çıkan (ve ölen) veya savaşı (ve öldürülen) kardeşleri hakkında: 'Şayet onlar (yolculuğa çıkmasalar veya savaşmasalar ve) yanımızda kalsalardı ölmezler ve de öldürülmezlerdi' diyenler gibi olmayın (onlara benzemeyin). Allah, bu sözü onların kalplerine bir hasret (ve hüzn) olarak yerleştirdi. (Yolcu veya savaşan da olsa, onun hakkında hayatı takdir edip) yaşatan ve (mukim de olsa eceli sona ereni) öldüren yalnızca Allah'tır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir." [Âl-i İmrân Sûresi: 156]

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in yasakladığı şey, işte budur. Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَأِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَرُ اللَّهِ وَمَا سَاءَ فَعَلْتُ، فَإِنْ لَوْ تَفَتُّحْتُ عَمَلٍ الشَّيْطَانِ [رواه مسلم]

"Sana (istemediğin) bir şey isâbet ederse, 'keşke şöyle şöyle yapsaydım da bu başıma gelmeseydi' deme. Fakat 'Allah'ın takdiridir. O ne dilerse, onu yapar' de. Çünkü 'keşke' şeytanın ameline yol açar (yani üzülmene ve sabırsızlık göstermene sebep olur. Bu da zarar verir, fayda vermez. Bilakis başına gelen şeyin senden şaşmayacağını, başına gelmeyen şeyin de sana asla isabet etmeyeceğini bilmen gerekir.)" [Müslim]

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (سورة التغابن الآية: ١١)

"Allah'ın izni (kaza ve kaderi) olmadan (kimseye) hiçbir musibet isâbet etmez. Kim Allah'a îmân ederse, Allah onun kalbini hidâyete (emrine teslim olmaya ve kaderine rızâ göstermeye) iletir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir." [Teğâbun Sûresi: 11]

Âlimler şöyle demişlerdir:

"Bu, kendisine isabet eden musibetin Allah Teâlâ katından olduğunu bilen ve ona rızâ gösterip teslim olan kimsedir."

"Keşke"nin ikinci kullanılış şekli:

1. Örneğin Allah Teâlâ'nın:

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَظِيمٍ (سورة الانبياء الآية: ٢٢)

"Şayet göklerde ve yerde, Allah'tan başka (onları çekip çeviren) ilahlar olsaydı, onların düzeni kesinlikle bozulurdu. Arş'ın Rabbi olan Allah, onların (inkârcıların) nitelendirdikleri şeylerden münezzehtir." [Enbiyâ Sûresi: 22] Buyurduğu gibi, "lev:keşke/şayet" kelimesi,faydalı bir ilmi açıklamak için söylenmiştir.

2. Örneğin Allah Teâlâ'nın:

وَنُوحُوا لَوْ تَذَهْنُ فَيَذْهَبُونَ (سورة القلب الآية: ٩)

"Onlar isteseler ki, sen (onların dînlerine) müsamahakâr davranasın, böylece onlar da sana müsamaha gösterebilirler." [Enbiyâ Sûresi: 22] Buyurduğu gibi, "lev:keşke/şayet" kelimesi, iyiliği sevmek ve onu istemek için söylenmiştir.

Bunun misali, bir kimsenin şöyle demesidir:

"Falancanın sahip olduğunun bir benzeri keşke bende de olsaydı, ben de onun yaptığının bir benzerini yapardım."

Bu ve buna benzer şekilde "lev: keşke/şayet" kelimesini kullanmak, câizdir.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu hadisi de buna delildir:

بَرَاحَةُ اللَّهِ مُوسَى لَوْ دَنَا لَوْ كَانَ صَبْرٌ حَتَّى يَقْضَى اللَّهُ عَلَيْنَا مِنْ خَيْرِهَا (متفق عليه)

"Allah Musa'ya merhamet etsin. Keşke sabretseydi de Allah Teâlâ Musa ile Hızır'ın haberini bize anlatmış olsaydı." [Buhârî ve Müslim]

Zirâ Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Allah Teâlâ'nın, Musa ile Hızır -aleyhimesselem'in haberini anlatmasını istemiştir.

Yine de en doğrusunu Allah Teâlâ bilir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Ürünlerdeki kâr payı ne kadar olmalıdır?

Cevap: Aleykum selam Hikmet kardeş.

Dinimizde, ayet-i kerime ve hadis-i şeriflerde ticaret ve kazançtan genel olarak bahsedilmekte ve ekonomik hayatın, belirli ölçülere uyularak kendi tabii kuralları içinde yürümesi, dolayısıyla kârın da tabîi ve ahlâkî ölçüler içinde oluşması esas alınmıştır. Bu prensibin gereği olarak alışverişlerde çeşitli mallara yüzde hesabıyla bir kâr oranı belirlenmemiştir. Genel olarak malın piyasaya arzı ve talebi kanunlarına bağlı serbest rekabet esasları dâhilinde kendiliğinden oluşacak fiyatlar ölçü alınır. Ancak bu prensibi korumak ve insanların temel ihtiyaçlarının istismarını önlemek için birtakım tedbirler öngörülmüştür. Faizin, ihtikâr yani stokçuluk yapmanın haram kılınması, karşılıksız kazanç yollarının kapatılması ve gerektiğinde narha yani fiyat tespitine başvurulması bunlar arasında sayılabilir.

Diğer temel bir prensip de şudur: Malın kendisinde veya kıymetinde artış meydana getirme özelliğinde olan harcamalar alış fiyatına eklenir, bu özelliği taşımayanlar ise eklenmez. Meselâ: Nakliye, dikiş, cilalama ve boyama gibi malda artış sağlayan masraflar eklenebilir. Fakat mal sahibinin; malın alımı, nakli ve pazarlaması esnasında kendi şahsı veya aile fertleri için yaptığı yeme, içme, yatıp-kalkma masrafları; çoban, bekçi, doktor veya veteriner masrafları eklenmez.

Bir de kârın aşırı olmaması gerekir. Normal kâr oranı satılan malların cinsine ve özelliklerine göre değişebilir. Bazı mallarda düşük bir kâr haddi yeterlidir. Toptan satışlarda ve değeri yüksek olan mallarda olduğu gibi. Bazı mallarda ise bu oran normal tutulur. Bozulma ihtimali olmayan mallar ve perakende satışlar gibi. Bazı mallarda da kâr oranı yüksek olur. Bozulma oranı fazla veya çeşitli riskleri mevcut olan mallar gibi. Demek ki kâr oranı örf ve şartlara göre değişebilmektedir. Fakat bu oran: Her şeyden önce vicdan işidir. Çünkü Müslüman, kardeşini aldatmaz, ona ihanet etmez, onu kendisi gibi düşünür. Satacağı malı kendisi almak istediğinde, ona ihtiyacı olduğunda kendisine kaç ve hangi şartlarda satılmasını istiyorsa, başkasına da öylece satar. Bununla birlikte lüzum görüldüğünde İslâm devleti, malların cinsine göre belirli kâr hadleri koyabilir, buna uymayanları da cezalandırır.

Şurası bir gerçektir ki: Çeşitli mallara yüzde üzerinden belirli bir kâr haddi uygulaması, ekonomik hayatta birçok zorluklarla karşılaşmaya sebep olur. Çünkü bir kere, kâr miktarını dondurmak o malın alış fiyatını veya maliyetini tam olarak bilmeyi gerektirir. Bu ise her zaman net olarak hesaplanamaz ve kâr miktarına yalan karışabilir. Diğer taraftan aynı cins ve kalitedeki malın maliyeti tüccardan tüccara değişir. Sermayesi geniş olan tüccar, peşin para ile çok mal satın alır, kendi araçları ile nakleder, dükkânı kendi yeridir, kira ödemez. Bütün bu sebeplerle malı ucuza maleder. Diğer bir tüccarda ise bu imkânlar bulunmadığı için maliyeti yüksek olabilir. Üretimdeki maliyetler çok daha değişik sebepler yüzünden farklı olur. Aynı cins ve miktarda birçok malın maliyetleri farklı olunca, yüzde kâr ilâvesiyle oluşacak satış bedelleri de farklı olacaktır. Böyle bir piyasada ucuz fiyata satanlar alıcı bulur. Maliyeti yüksek olduğu için pahalı satmak zorunda kalanlara diğerlerinin elinde mal biterse satış sırası gelecektir.

Hz. Peygamber (S.A.V.) Efendimiz zamanında insanlar, temel gıda maddelerinde sıkıntı çekmeye başladıklarında, fiyatlar kontrol edilmez bir durum aldığında Hz. Peygamber (S.A.V.) Efendimize müracaatla fiyatların artışının önüne geçmesini istemişlerdir. Fakat fiyatların serbest rekabet esasına

göre teşekkülünü, günlük ticari hayatta iyi niyetin hâkim olmasını arzulayan Hz. Peygamber (S.A.V.) Efendimiz böyle bir isteği reddetmiştir.

Bununla birlikte, her ne kadar İslâm'da açık bir şekilde narh ve kâr haddinin ne olduğu belirtilmemiş, ticarete serbest rekabet esası getirilmişse de dolaylı yollarla bir kısım sınırlamalar konulmuştur. Faiz, ihtikâr, karşılıksız kazanç yolları haram kılınmıştır. Fukaha, İslâmın güttüğü asıl gayeyi, serbest rekabet esasını korumak ve istismarın önüne geçmek için zaman zaman sınırlayıcı tedbirler koymuşlardır. Meselâ: Bir tek satışta kârın maliyete ulaşması yani yüzde yüz kâr İmam-ı Azam ve Ahmed b. Hanbel tarafından iyi karşılanmamış, maliyeti aşan kâr ile satış caiz görülmemiştir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Çiğ köfte içinde çiğ et var. Bu helal midir?

Cevap: Aleykum selam. Dinimizde helal ve haramlar bellidir. Naslarda çiğ et hakkında bir yasaklama gelmemiştir. Dolayısıyla bunun haram olduğu söylenemez. Fakat bunun yanında dinimiz vücuda zarar veren ve insan sağlığını tehdit eden maddeleri yasaklamıştır. Vücudumuz bize emanet olduğu için onu en iyi şekilde korumakla mükellefiz. Bundan dolayı bazı yiyecek ve içeceklerin hükmü onu kullanan kişiye göre değişebilir. Bazen bir devirde helal kabul edilen bir yiyecek hakkında, onun zararları açıkça ortaya konduktan sonra kimse helal diyemez.

Çiğ et hakkında, insan tabiatının yemekten hoşlanmadığını ve bazı doktorların içinde bakteri bulunma ihtimalinin yüksek olduğunu ve bu sayede insanların bunu yemekle bir kısım hastalıklara yakalanabileceklerini belirtmelerine bakarak buna ihtiyatlı yaklaşılmalıdır.

Çiğ köfte hakkında da aynı şeyleri söyleyebiliriz. Yani haramlığına dair bir nas (hüküm) olmadığı için caizdir. Fakat okuduğumuz haberlerde çiğ et hakkında söylediğimiz sakıncalardan dolayı bazı kesimlerde pişmiş etten çiğ köfte yapmaya başladıklarını öğreniyoruz. Yarın birileri çıkar da bunun sağlığa zararlı olduğunu isbat ederse bu konudaki hüküm de değişecektir.

[24.12.2018 11:46:28] Necati Koçkesen:

[24.12.2018 15:16:19] +90 505 776 50 38: Selamünaleyküm.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Namazda kıyamda iken rukuya gitmeyi unutsak da direkt Secdeye gitsek ve secdede rukuyu yapmadığımızı hatırlasak, ne yapmamız gerekir?

Cevap: Aleykum selam Secde yapmadan hatırlasa idi kıyama döner, rukûsunu yapar sonra da sehiv secdesini yaparak namazını bitirirdi. Fakat secdeyi yaptıktan sonra rukû yapmadığını hatırlasa farzı terkettiği için namaz bozulur. Namazı yeniden kılmak gerekir.

Soru: Secdede Tesbihat yaparken aklına gelirse kıyama dönüp rûku edebilir mi?

Cevap: Bahsettiğiniz konuda farklı görüşte olan ulema vardır. Mesela bazıları, rûkûdan önce secdeye gidenlerin tekrar ayağa kalkıp rukûsunu yapacağını, rukûyu yaptıktan sonra da tekrar secdelerini yapacağını belirtirler. Buna göre rûkûdan önce yapılan secdeler geçersiz, yâni yapılmamış gibi olur. Namazın sonunda da sehiv secdelerini yapar ve namazını bitirir. Nitekim bu konuda HALEB-İ SAĞİR isimli eserde şöyle yazılıdır:

“Namaz kılan kimse, kıraat etmeden önce rûkû'a varır veya rûkû'dan önce secdeye giderse, yapmış bulunduğu bir rûkû ve sûcûd bir şey yerine geçmez. Namaz kılmakta olan bu kimsenin, dönüp namazını tamamlaması lâzımdır. Birinci durumda kıraati edâ ettikten sonra, yine rûkû'u iade etmesi ve ikinci durumda da rûkû'u edâ ettikten sonra, yine sûcûdu iade etmesi farzdır. Fakat, namazın

rükünlerinden olan rükû'u ve sücûdu bu iki durumda takdim etmiş olduğu, öne almış bulunduğu) 'için, namaz kılan bu kimseye sehiv secdeleri vacip olur.

Ömer Nasûhî Bilmen hocanın Büyük İslam İlmihâli isimli eserinin 330. Maddesinde de şöyle yazar:

“Fakat bir rekattaki iki secdeden ikisi de yanılarak öne alınsa, önce iki secde ve ondan sonra rükû yapılmış bulunsa, bu halde farz olan tertibe riayet için tekrar rükû ve ondan sonra secdelere gidilir. Bu tekrar ve iadelerden dolayı da namazın sonunda sehiv secdeleri yapılır.”

Soru: Selamun Aleykum hocam. Peygamberimiz kaç defa umre yaptı?

Cevap: Aleykum selam. Hz. Peygamber (Sallallahu aleyhi ve sellem)'in umrelerini anlatan rivayetler iki, üç ve dört şeklinde üç farklı rakam zikretmektedirler. Hz. Aişe (Radiyallahu anha) 'den gelen bir rivayette kendisi Allah Resulü (Sallallahu aleyhi ve sellem) 'nün birisi Zilkade diğeri de Şevval ayında olmak üzere toplam iki kez umre yaptığını ifade etmektedir. (Ebu Davud, Menâsik, No: 1993)

Başka bir rivayette ise Yine Hz. Aişe (Radiyallahu anha) veda haccıyla birlikte yaptığı umre haricinde Allah Resulü (Sallallahu aleyhi ve sellem) üç umre yaptığını ifade etmektedir. (Ebu Davud, Menâsik, No: 1994)

Resulüllah (Sallallahu aleyhi ve sellem)'in yaptığı umrelerin adedini veren rivayetlerin ekseri Hz. Peygamber (Sallallahu aleyhi ve sellem)'in dört umre yaptığını aktarmaktadırlar. Sahihayn ve diğer kaynaklarda geçen şu rivayet bunlardan bir tanesidir:

Katâde b. Diâme şöyle demiştir:

Enes b. Mâlik'e:

- Resulüllah (Sallallahu aleyhi ve sellem) kaç kez umre yaptı? diye sordum.
- Dört kez umre yaptı ve (Veda) haccıyla yaptığı umre hariç bunların tamamı zilkade ayındaydı. Zilkade ayında yaptığı Hudeybiye Umresi; sonraki sene yine Zilkade ayında yaptığı (kaza) umresi, Huneyn ganimetlerini taksim ettiği zamana tekabül eden (hicretin sekizinci senesi) Zilkade ayında yaptığı Cî'râne umresi ve (Veda) haccıyla yaptığı umre...(Buhari, Ebvâbu'l-umre, No: 1688, Müslim, Kitâbu'l-hacc, No: 3092, Ebu Dâvud, Menâsik, No: 1996)

Bu rivayetlerin tamamı üzerinden bir değerlendirme yapmak gerekirse şunu söyleyebiliriz. Hz. Peygamber (Aleyhissalatü vesselam) toplam dört kez umre yapmıştır. İki kez umre yaptığını söyleyen rivayetler veda haccıyla yaptığı umre ve Hudeybiye umresini saymamışlardır. Üç kez yaptığını aktaran rivayetler veda haccıyla yaptığı umreyi saymamışlardır. Kadı İyad bu görüşün sahih olduğunu söylemiştir. (Kâdî İyâd, İkmâlu'l-Mu'lim, Daru'l-vefâ, Mısır, 1998, B.I, IV/330) Zira Resulüllah (Sallallahu aleyhi ve sellem) veda haccında sadece umreye niyet etmemiş bilakis Hacc-ı kıran yapmıştır. Dört umre yaptığını nakleden rivayetler ise tüm bunların hepsini hesaba katarak bu rakamı vermişlerdir.

Allah Rasulu Ci'râne umresi dışındaki bütün umrelere Medinenin hemen dışındaki Zulhuleyfe denilen yerde ihrama girmiştir. Ci'râne ise Mekke'ye 30 KM. uzaklıkta olan bir yerdir ki harem bölgesinin dışındadır. Huneyn savaşındaki ganimetler burada toplanılıp dağıtılmış, Mekke'ye hareket etmeden önce de buradan umre için ihrama girmiştir.

Soru: Hocam eshel mest caiz midir?

Cevap: Son zamanlarda piyasada olan eshel mest hakkındaki hüküm nedir? Üzerine mesh etmek uygun mudur?

Meshin caiz olması için gereken şartlar şunlardır:

- 1) Mestler, ayağa abdest için ayaklar yıkandıktan sonra giyilmiş olmalıdır.
- 2) Mestler, ayakları topuklarıyla birlikte her taraftan örtmüş bir halde bulunmalıdır. Topuklardan kısa mestler, potin, terlik ve benzerleri üzerine mesih yapılmaz.
- 3) Ayağa giyilmiş mestler ile, en az üç mil kadar (5 km. kadar) bir yol yürümek mümkün olmalıdır.
- 4) Mestlerin topuktan aşağı kısmında, ayağın küçük parmakları ile üç parmak miktarı kadar yırtık veya sökük bulunmamalıdır. Yırtık veya sökük konusunda her iki mest ayrı kabul edilir.
- 5) Mestler, bağırsız olarak ayakta durabilecek derecede kalın olmalıdır.
- 6) Mestler dışarıdan aldığı suyu hemen içine çekerek ayağa ulaştıracak bir halden uzak bulunmalıdır.
- 7) Her ayağın ön tarafından en az küçük el parmağı kadar kısım mevcut olmalıdır. Bu yüzden bir veya iki ayağının ön tarafı bulunmayan kimse, mestlerine mesh edemez. Ancak bir ayağı tamamen bulunmayan kimse, diğer ayağına giydiği mestine mesh edebilir (el-Kâsânî, I, 7 vd.; İbn Âbidin, I, 261 vd.; el-Fetâvâ'l-Hindiyye, I, 32-34; Ö. Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihali, İstanbul 1985, s. 82 vd.)

Eshel mest bu özellikleri taşıdığı için üzerine mesh etmek caizdir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Müslüman olmayan bir kişi, bir Hristiyan mesela, Müslümanların ekmeğini yiyorum, diyerek şükür amaçlı Müslüman bir kasaba vekaletle kurban kestirse ve etini dağıtsa, yiyenler için hükmü nedir?

Cevap: Aleykum selam. Hristiyan birisi Müslüman bir kasaba kurban kestirse de Müslümanlara etini dağıtsa o eti yemede hiçbir sakınca yoktur. Kesilen eti yenilen helal bir hayvan, kesen de Müslüman birisi. Dolayısı ile bir sakınca yok. Ama o Hristiyan hiçbir sevap alamaz. Çünkü iman etmedikçe yaptıkları şeyin hiçbir karşılığı yoktur.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Sigorta ve kasko caiz mi?

Cevap: Aleykum selam. Sigorta, belli bir teknik ve sistem içerisinde kaza ve kayıpların zararını telâfi etmeyi amaçlayan ve karşılıklı ödeme esasına dayanan akdî bir sistemdir. Bunun uygulanmasına temel teşkil eden ve sigorta eden ile sigorta edilen arasında belli haklar ve yükümlülükler doğuran akde de "sigorta sözleşmesi" denir. Daha açık bir ifadeyle sigorta sözleşmesi ile sigortalı belli bir prim ödemeyi, mal vermeyi, sigortacı da buna karşılık olarak sözleşmede belirtilen bir kaza ve zararın meydana gelmesi halinde bunu telâfi etmeyi veya belli bir meblağı ödemeyi taahhüt etmektedir.

Dinimize göre bir aktin, sözleşmenin geçerli olabilmesi için: Akdin adalet üzere kurulmuş olması ve bâtil yolla mal yeme şekli olmaması için akitte; ğarar, cehalet, faiz, kumar, hata, hile, zorlama ve fasit şartların bulunmamış olması gerekmektedir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, sigorta sisteminde, kaza ve zararın meydana gelmediği durumlarda ödenen primlerin karşılıksız kalması, kaza ve zarar meydana geldiğinde ise primler tutarını

çok aşan bir meblağın ödenecek olması, klasik akit yapılarına ve ölçülerine göre bir belirsizlik ve dengesizlik taşıdığından, sigortanın şer'i hükmü konusunda ciddi tereddütler ve itirazlar olmuştur.

Kasko, ticari sigorta türünün bir ürünüdür. Bu sigorta sisteminde, yardımlaşmadan çok ticaret kâr gayesi bulunmaktadır. Sigortacı kaza, yangın, ölüm gibi durumlarda zararı telâfi etmeyi veya belli bir meblağı ödemeyi üstlenmekte, bunlar meydana gelmezse hiçbir ödeme yapmamakta, sigortalı taraf da periyodik olarak belli bir ödeme yapmayı (prim) üstlenmektedir.

Ticarî sigortada bazı belirsizlikler, bilinmeyen unsurlar bulunmakta, bu işlem kumar veya müşterek bahse benzemekte, faiz içermekte, en azından sigorta şirketleri faizle iç içedir. Ayrıca sigorta haksız tazmindir. Sigorta akdi, güvence gibi objektif olmayan bir şeyin satışındır. Sigorta ve özellikle hayat sigortasında İslâm'ın tevekkül anlayışına aykırılık ve takdir-i ilâhîye meydan okuma vardır. Ticarî sigorta sistemi, İslâmî anlayış ve ahlâka da aykırıdır. İslâm'ın yasakladığı bu unsurları taşıyan sigortanın da haram olması gerekir.

İslam alimleri sigortanın caiz olmadığını belirtirken şu gerekçeleri ileri sürmektedirler:

1- **Garar ve Cehalet:** Akdin haksız kazanca yol açacak ölçüde kapalılık taşıması demektir. Garar sözlükte; olmayanı var göstermek, rizikoya düşürmek, aldatmak anlamlarına gelmekte, dinde ise; akdin kesin olmayan, şüpheli veya muhtemel bir unsura veya hususa dayanması ve bağlı bulunmasıdır.

Cehalet ise; varlığı gerçekleşeceği bilinen mevzunun önemli vasıflarındaki bilinmezliktir. Örneğin, paket içindeki bir nesneyi satmak gibi. Burada bir nesnenin varlığı bellidir, ancak ne kadar ve nasıl olduğu belli değildir. Çoğu zaman garar ve cehalet aynı anlamda kullanılmıştır. Çünkü garar kavramında daima cehalet vardır.

Sigortada "Garar ve Cehalet" bulunmaktadır. Zira, beşeri hukukçuların da kabul ettiği gibi sigorta; unsurları ve işleyişi itibariyle garar içermektedir. Sigortacılığın amacı, muhtemel zararı çok küçük parçalara bölerek parçalamak, kişi veya kurum üzerinden etkisini, yükünü hafifletmektir. Yoksa hiçbir şekilde gararın yok edildiği savunulamaz.

Sigortacı için, belli sayıda sigortalılara ulaşıldığında zarar ihtimalinin kalktığı doğrudur. Ancak sigortalılar için bu söz konusu değildir. Zaten mevcut sigortacılığın hedefi de, sigortalıların korkularını sömüren sigortacılık şirketlerinin zarar ihtimalini sıfırlamaktır. Kapitalizmin gereği bu yola başvurulmakta, bu sayede sermayenin belli kişiler elinde toplanması sağlanmaktadır. Sigorta akdine yalnız akdin bir tarafı olan sigortacı açısından bakılarak, gararın tamamen yok olduğu iddiası gerçeği görmemek demektir.

2- **Gabn:** Bu tip sigorta "gabn " dediğimiz aldanmayı ihtiva eder, zira akit mahalli açık değildir. Halbuki Dinen, akdin sıhhatinin şartlarından biride akit mahallinin malum olmasıdır.

3- Sigorta sözleşmesinde, sigortalının ödemiş olduğu prime karşılık, güven verme gibi mücerret/sübjektif bir şey satılmaktadır. Güven vermek bir hayır işi olduğundan bunun karşılığında para alınamaz.

4- **Kumar:** Zira bu tip akitte sigortalı olan kimse, büyük meblağlar beklentisi içinde pirim adı altında az bir meblağ veriyor. Bu da kumardır. Bu tip sigortanın piyangodan farklı yoktur. Sigorta kumarın bir çeşididir. Çünkü sigortanın konusu olan riskin olup olmayacağı belirsiz olduğundan kumar anlamı taşır. Akitte garar, ihtimal, karşılıklar arasında dengesizlik unsurlarını ihtiva eden şey, gerek oyun olsun, gerekse alışveriş nev'i olsun kumar kabul edilmiştir.

5- Bu tip sigorta faizin her iki nevisi olan (ribe'l-fadl ve ribe'l-nesîe) içerir. Zira pirimi veren sigortalı verdiği fazla ve ya eksik alırsa ribe'l-fadl, verdiği miktarca alırsa hemen almadığından ribe'n-nesîe

olur. Yani sigortada üstlenilen risk meydana geldiğinde ödenen tazminatın fazla olması durumunda alınan ile ödenen arasında fark bulunduğundan; denk olması halinde de vadeli olarak nakdin satılması nedeniyle faiz gerçekleşmektedir. Ayrıca sigorta şirketleri primleri faize yatırarak değerlendirmektedirler.

6- Sigorta, bedelsiz olarak bir başkasının malını alma demektir. Sigortada üstlenilen riskin meydana gelmemesi veya tazminatın az olması durumunda ise, sigortacı karşılığı olmayan, haksız bir kazanç elde etmektedir. Bu ise ayette yasaklanmıştır (en-Nisâ 4/29). Ayrıca sigortada haksız tazmin bulunmaktadır. Sigortacı bu akitle, sigortalının zararını ödemeyi üstlenmekte, böylece yükümlü olmadığı bir borcu yüklenmektedir. Meselâ, emanet akdinde, emanet alanın, kusuru olmaksızın emanet olarak bırakılan malın helak olması halinde, akitte şart koşulmuş olsa bile, tazmin edilmesi gerekmez.

7- Sigorta akdinde, özellikle hayat sigortasında ALLAH'ın kudretine meydan okuma manası da mevcuttur. Nasıl olsa sigortam var denilerek dikkatli davranılmamaktadır.

Sonuç olarak; Sigorta her ne kadar câiz değilse de devletin mecbur tuttuğu araba sigortası, hastalık sigortası, emeklilik sigortası, deprem sigortası gibi sigortaları yaptıranlar sorumlu olmazlar. Bu durumda sigortayı yapan değil yaptıran sorumlu olur.

Devletin mecbur tutmadığı, kişinin isterse yapacağı, istemezse yapmayacağı, kasko, tarım sigortası, hayat sigortası, dona karşı, âfete karşı, yangına karşı yaptırılan sigortalar ise câiz değildir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Şehitler neden kefenlenmez?

Cevap: Aleykum selam. Bütün islam ulemâsı şehitlerin kefenlenmeyeceğini, kanlı elbiseleri ile gömüleceğini beyân etmişlerdir. Bunun sebebi olarak da kanlı elbiselerinin onların Allah yolunda öldüklerine şâhitlik edeceğini belirtmeleridir.

İslâm uleması şehitlerinin cenaze namazlarının kılınıp kılınmaması hususundaki şu iki görüş üzerinde ihtilaf etmiştir:

- 1- Cumhur-u ulemanın görüşü: Şehitlerin cenaze namazları kılınmaz. Bu İmam Malik, İmam Şafîî, Hambelilerin tamamının ve İshak'ın görüşüdür. İmam Ahmed de aynı görüşü rivayet etmiştir.
- 2- Şehitlerin cenaze namazı kılınır. Bu görüş Hanefilerin ve İmam Sevri'nin görüşü olup İmam Ahmed rivayet etmiştir. Hasan el Basri ve Said ibnül Müseyyeb de aynı görüşü paylaşmaktadırlar.

Cumhura göre ise, Şehid yıkanmaz, kefenlenmez ve üzerine cenaze namazı kılınmaz. Ancak kan dışındaki pislikler varsa, bunlar şehidlik izleri olmadığı için yıkanılır. Çünkü Cabir hadisinde şöyle buyrulmaktadır:

"Peygamber (s.a.v.) Uhud şehidlerinin kanlarıyla gömülmelerini emretti, onları yıkamadı, üzerlerine cenaze namazı da kılmadı." (Buhari, Meğazi, "Uhud günü öldürülen Müslümanlar bab", 5/39 ; "Onların kanlarıyla defnedilmelerini emretti. Onların yanlarına varmadı. Onları yıkamadı." Cenazeler bab, "Şehidlerin yıkandığı görülmemiştir." bab, 2/93)

İmam Şafîî şöyle demiştir: "Şehitleri yıkamamanın ve namazlarını kılmamanın nedeni, yaraları ile Allah'a kavuşmaları içindir." (Nesai, Cenaiz, 82)

Şehidin cenaze namazının kılınacağını söyleyen Hanefîler, Rasûlullah (s.a.v.) ashabından olan Ebu Selâm (r.a.)'ın rivayet ettiği şu hadisi delil göstermişlerdir. 'Cübeyne kabilesinden olan Hayy topluluğu üzerine baskın yaptık. Müslümanlardan bir kişi onlardan bir kişi ile vuruşması için adam istedi vuruşma esnasında yanlışlıkla kendi silahı kendine isabet edince Peygamber Efendiniz (s.a.v.): "Ey Müslümanlar! Kardeşiniz!" diye bağırdı. Müslümanlar hemen ona doğru koşular ve onu ölü olarak buldular. Rasûlullah (s.a.v.) ona kanlı elbiselerini sardı ve cenaze namazını kıldı sonrada defnetti. İnsanlar, Ya Rasûlullah

(s.a.v.) dediler, o şehit mi sayılıyor? Rasûlullah (s.a.v.) şöyle cevap verdi: "Evet o şehittir ve ben de onun şehit olduğuna şahidim" Bu hadisi Ebu Davud rivayet etmiş ve Tirmizî ile bu hadis hakkında susmuşlardır.

Hanefiler Sahih-i Buharî, Sahih-i Müslim ve diğerlerinin Ukbe bin Amir'den rivayet ettiği şu hadisi de delil göstermişlerdir: Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Uhud şehitlerinin cenaze namazlarını sekiz sene sonra kılmıştı ve O'nun böyle cenaze namazlarını kılması, ölümlerden ve dirilerden ayrılan ve onlara veda eden kimsenin hali gibiydi. Hadis-i şerif sahihtir.

Şehid, üzerindeki deri ve silahlar çıkarıldıktan sonra, elbiseleri ile gömülür. Çünkü Peygamber (s.a.v.): "Onları elbiseleri ile gömün." (İbn Mace, cenaiz 28) buyurmaktadır. Ancak bu Hanbelilere göre vacip olmayıp evlâ olandır.

Malikî ve Şafiîlere göre cünüb, hayız ve benzeri durumda olan kişiler savaş alanında ölmüşse yıkanmazlar. Çünkü Hanzala b. Râhib Uhud savaşında cünübken öldürülünce, Peygamber (s.a.v.) onu yıkamamış ve: "Meleklerin onu yıkadığını gördüm." buyurmuştur. (İbni Hıbban ile Hâkim Sahihlerinde rivayet etmişlerdir.)

Bâzıları da şehitlerin cenâze namazlarının kılınmamasını şöyle izah ederler: Cenâze namazı ölümler için kılınır. Şehitler ise ölü olmadıkları için cenaze namazları kılınmaz. Fakat yukarda da beyan ettiğim gibi, Ebû Hanife, Süfyân-ı Sevrî, Hasan Basrî ve Sâid bin Müseyyeb gibi âlimlere göre şehidin cenaze namazı kılınır. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Yeşilhisar ilçe milli eğitim e bağlı olarak taşımali eğitim ödemelerine bakıyorum. Bu bağlamda bu öğrencilerin taşıma ve yemek giderleri ihale kapsamında devlet tarafından karşılanıyor.

26.12.2018 tarihinde kaymakam tarafından taşımali eğitim tatil ediliyor. Burada hem taşıma hem yemek firmalarına ödeme yapılması ya da yapılmaması hakkında hangisi uygun olur?

Yalnız bu arada taşıma öğrencileri getiriyor. Yemekler de yapılmış oluyor. Sonra hepsi iptal oluyor.

Cevap: Aleykum selam. Devlet Yemek firmalarına ve taşıma firmalarına işi mutlaka ihâle ile vermiştir. İhâle ile vermişse de ihâle şartlarında her şey tek tek yazılmıştır. Eğer ihâle şartlarında okullar tâtıl edilmesine rağmen taşıma firmalarına ve yemek firmasına ödeme yine de ödenecektir, yazıyorsa siz ödemeyi yaparsınız. Şâyet ihâle şartnâmesinde okullar tâtıl edilirse tâtıl günlerinde ödeme yapılmaz yazıyorsa ödeme yapmazsınız. Sizde ihâle şartnâmesi yoksa üstlerinize sorar ona göre hareket edersiniz. Ticâret bir rizikodur. Eğer firmalar şartnâmede o gün ücret almayacağız demişlerse o onların zararidir. Aslında zararı da değil. Çünkü ihâleye girerken her şeyi hesaplayıp ona göre ihâleye girmişlerdir. Siz ihâle şartlarına göre veya üstlerinizin tâlimatlarına göre ödeme yapar veya yapmazsanız sorumlu olmazsınız.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Yezid'e, hazreti diyebilir miyiz?

Cevap: Aleykum selam. Yezid'e de onun gibi zâlimlere de Hazreti demeyiz.

"Hazret, hazretleri" Osmanlı Türkçesinde "saygı" ifadesiyle kullanılan bir kelimedir.

Hazreti Peygamber, Hazreti Ali gibi...

Bu kelimedede bir saygınlık ifadesi vardır. Yani “saygı değer, saygıya layık olan” gibi manalar çıkar. Osmanlı’da hilafet makamındaki sultan ve bazı paşalar için kullanılmıştır. Halk arasında daha çok din çerçevesinde kullanılmaktadır.

Peygamberler, sahabeler, Kur’an ve Allah dostları Kur’an-ı Kerimde övüldüğü için “hazretleri” ifadesi bu sayılanlar hakkında daha çok kullanılmaktadır.

Soru: Selâmun aleykum hocam. Kabul edilmesi câiz olmayan hediyeler nelerdir? Hangi hediyeler rüşvet kısmına girer? Hangi konumlarda hediye kabul etmek uygun değildir?

Cevap: Aleykum selam. Hediyeleşmek sünnettir. Peygamber Efendimizin (asm) hediyeleşmeye teşvik eden pek çok hadis-i şerifleri vardır. Hatta talep etmeden verilen hediye rabbinin bize gönderdiği rızık olduğu, muhakkak kabul edilmesi gerektiği bildirilir. Hediye reddeden kişinin Cenab-ı Hakkın verdiği rızıkı reddetmiş olacağı vurgulanır.

Ancak bazı kişilerin hediye almaları tüm bunların aksine uygun görülmemiş, hatta haram olduğu bildirilmiştir. Şunu da belirtmeliyiz ki bu istisna durumlar kişilerin şahıslarından veya verilen hediyein çeşidinden değil bulundukları konumlarından kaynaklanmaktadır. Bu haramiyyetin elbette pek çok hikmetleri vardır.

Hakimlerin hediye kabul etmeleri caiz değildir.

“Gelen bir hediye kabullenmek ve geri çevirmemek lâzımdır. Ancak hâkimler bu hükmün dışında kalır. Çünkü onlar hediye kabul edemezler, kendilerine haramdır. Fakat bunların dışında bulunan Müslümanların birbirlerini sevmeleri nişanesi olan hediyeleşmeyi tatbik etmeleri sünnettir. Karşılıklı olarak yerine getirilmeli ve Müslümanlar birbirlerini sevmelidirler.” (İmam Buhari)

Bunun hikmetini şu şekilde açıklayabiliriz:

“Hediye kulağı, kalbi ve gözü çeler.” (Teberani)

“Hediye işitmeyi, kalbi ve görmeyi giderir.”

Bunu tamamlayan bir rivayette:

“Hediye hâkim kişinin gözünü kör eder.” buyrulur.

Münavi'nin açıkladığı üzere:

Resulullah (asm), bu ifadeleriyle insanda hâkim olan bir kanuna dikkat çekiyor. O da şu:

“İnsan nefsi, kendine iyilik yapanı sevme fıtratı üzere yaratılmıştır.”

Öyle ise, hediye verenin kalbinde, hediye edene karşı sevgi hâsıl olduğundan, kim kendisine ihsanda, hediye bulursa, onun hakkında söylenen kötülükleri işitmeme, onun kusurlarını görmeme meylindedir.” (Kütüb-i Sitte)

“Resulullah (asm) hediye, gözü kör, kulağı sağır, kalbi bende kılan gücü gördüğü için adalete, dürüst icraata mâni olacak hediye yasaklamıştır.” (Kimya-yı Saadet)

Rüşvet olarak verilen hediye kabul etmek caiz değildir.

"Bir maksada bağılı olarak getirilen hediyeler, işin durumuna göre rüşvet kısmına girebilir." (İmam Buhari)

"Emîrin hediye alması haramdır. Kadî'nın rüşvet alması küfürdür." (Kütüb-i Sitte)

"İhsan sıla-ı rahme vesile olduğu müddetçe alın. Dine karşı bir rüşvete dönüşünce sakın hediye kabul etmeyin." (Kütüb-i Sitte)

Vazife vesilesiyle alınan hediye rüşvettir.

"Rüşvet; bazı alimlerce "bir hakkın iptali veya hakkı olmayan bir şeyin elde edilmesi için verilen şey" olarak; diğer bazılarınca "mevki sahibinden caiz olmayan bir şey için yardım satın almak maksadıyla verilen mal", "karşılık verilmeksizin alınan ve alanın da ayıplamasına sebep olan şey" vs. olarak tarif edilmektedir." (Kimya-yı Saadet)

"Ümeraya hediyeler hırsızlıktır. İmama hediye devlet malını yağmalamadır."

Şu hâlde memurun hediye alması, memura hediye verilmesi rüşvet sayılmıştır, haram ilan edilmiştir.

Resulullah'ın (asm) zekât toplamak üzere gönderdiği memurlardan, dönüşte:

"Şu zekât malı, şu da bana verilen hediye." diyen olmuştur.

Efendimiz (asm), memurun aldıklarını hediye sayılmayıp rüşvet olacakları anlamada muteber bir ölçü koyar:

"Sen annenin evinde otursaydın bu sana verilir miydi? Şu hâlde, memuriyet vasfı olmadan evinde oturduğu halde verilmeyecek olan bir şey memura verildi mi bu rüşvettir." (Kütüb-i Sitte)

Resulullah (asm) bu hadis-i şerifin başka bir rivayetle gelen devamında şöyle buyurmuştur:

"Nefsim yedi kudretinde olan Allah'a (cc) yemin ederim ki:

"Böyle devlet hesabına vergi topladığı zaman kendisine hediye ismi altında gayri meşru menfaat temin eden kimse yarın kıyamet gününde o mal sırtında ortaya çıkacak ve bunun hesabını verecektir. Hediye ismi altındaki bu mal deve ise deve sesi çıkarak, sığır ise, sığır gibi böğürerek, koyun ise koyun sesi çıkarak o hayvan sırtında mahşer halkına bunun hesabını verecektir." (İmam Suyuti)

Yardım karşılığı alınan hediye faiz hükmüne geçer

"Şefaât mukabili alınan da ribadır (faizdir). Yasak hediyelerden biri, biri lehinde şefaâtçi olur, işinin olmasına yardımcı olursa, buna mukabil alınan ücret rüşvettir." (Kütüb-i Sitte)

"Kim bir din kardeşine şefaâtçi olur ve bu şefaatine karşı ücret alırsa, riba kapılarından büyük bir kapıya gelmiş olur." (Kütüb-i Sitte)

"Kim bir kimse için şefaâtçi olur, o da bu şefaatine karşı bir hediye bulursa hediye kabul ettiği takdirde, riba kapılarından büyük bir kapıya girmiş olur." (Ebu Davud)

Alimlerimiz, hadislerden hareketle, şefaât-i hasenenin mendub ve hatta bazı durumlarda vacip olduğunu belirttikten sonra, bu hizmete karşı hediye almanın caiz olmayacağını belirtirler.

"Bu, hizmetin ecir ve sevabının ziyanına sebep olur, tıpkı ribanın, helal olanı ziyana uğrattığı gibi" derler. (Kütüb-i Sitte)

Bir mümine yakışan ahlak, elbette Müslüman kardeşinin her daim yardıma koşmak ve bu yardımı hiçbir karşılık beklemeden, sırf Allah (cc) rızası için yapmaktır. Bunun mükafatı Allah (cc) katında pek çoktur.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Karı boşama ile ilgili bilgi verir misiniz?

Cevap: Aleykum selam.

İSLÂM'DA KARI BOŞAMA

1- Boşamak için kullanılan kelimeleri erkeğin hanımına karşı söylemesi ile talak yani boşama hasıl olur. Boşamak için kullanılan sözler iki çeşittir: Açık sözler ve Kinayeli sözler.

Talak-ı Rici (Açık Sözle Geri Dönüşü Olan Boşama): “Sen benden boş ol”, “Ben seni boşadım” gibi sözler açık sözdür. Bu sözleri, şaka olarak veya şaşırarak da söylediği anda, manasını bilmesee bile, boşamış olur.

“Seni bıraktım, seni terk ettim” kelimeleri açık söz kabul edilir. Bir veya iki defa böyle açık sözle boşamaya, yani geri dönüşü mümkün olan boşamaya talak-ı rici denir. Ama yine de üç haktan biri gitmiş olur. Bu sözlerden herhangi biri bir defa söylendiğinde, pişman olunmuşsa, eski nikaha dönmek niyetiyle hanımının elini tutar veya öperse, tekrar nikah yapmadan iki bağ ile evliliğe devam eder.

2- Evlilikte üç bağ vardır. Yani, boşama sözleri üç defa tekrarlanırsa, “Seni boşadım, boşadım, boşadım” derse veya “Seni üç defa boşadım” derse üç bağı birden koparmış, geri dönüşü olmayacak şekilde boşamış olur. Böyle üç kere boşayınca talak-ı rici, talak-ı baine dönmüş olur.

3- Kinayeli Boşama: “Babanın evine git!”, “Defol git!”, “Cehenneme git!”, “Senin kocan değilim artık” gibi, başka manalarda da kullanılan sözler kinayeli, kapalı sözlerdir. Bu sözler, boşamak niyeti ile söyleyince boşamış olur. Buna bain talak, yani iddet müddeti içinde geri dönüşü olmayan kesin boşama denir.

Bu şekilde boşamada, iddet müddeti geçip yeniden nikah yapılmadıkça bir araya gelinemez.

4- Kayınpederine “Ben senin kızını istemem, kime ister ise varsın” demek ve hanımı gezmek için izin istediğinde, “Ben seni ip ile bağlamadım git”, “İstediyin yere gidersin. Bana hanım olmazsın” veya “Artık ben seni istemem”, “Seni boşamak istiyorum” gibi şeyler söylese, boşamak niyet etmedikçe, boşamış olmaz.

5- “Şart olsun”, “Dilediğini yap!” sözleri, boşamak manasına kullanılan yerlerde, hanımına böyle söyleyince, niyet etmese bile, bir bain talak olur.

6- Hanımına, anam, kızım, kardeşim demekle boşama olmaz. Fakat (Şimdiden sonra anam, kızım veya kardeşim ol) derse boşama olur. Bu bir talak-ı bain olur.

7- Kinayeli sözle boşamada, bain talak iddetinde, hanımının odasına giremez. Kadın süslenemez, koku sürünemez, yabancı kadın gibi talak veren kocasından uzak durur. İddet sonunda yeniden nikah lazımdır.

8- Boşamada, sayı bildirilmezse bir boşama olur. Üç veya fazla sayı söylerse, üç talak ile boşamış olur. “Bedenimdeki kıllar adedince” veya “Denizdeki balıklar adedince” yahut “Gökteki yıldızlar kadar” veya “Üçten dokuza” deyince, yine üç boşama olur.

9- Hanımını boşayan erkeğin akıllı ve uyanık olması gerekir. Sarhoşun, hastanın ve tehdit edilenin sözü ile veya mektubu ile, e-maili ile, faksı ile boşama geçerli olur. Bunlar kadının eline vardığı anda, boş olur. Yani kadın bu boşamayı öğrenince, haberdar olunca boşama gerçekleşmiş olur.

10- Delinin, bunağın, baygının, uyuyanın ve hastalıkla ve kızarak dalgın olanın söylemesi ile boşama olmaz. Kızarak dalgın olmak, söylediğini bilmemek demektir. Bu da iki türlü olur:

- a) Manasını bilmeden, kast ve arzu etmeden söyleyince, boşama olmaz. Bu kinaye sözler içindir. Yoksa açık kelime ile yani seni boşadım dese, kast ve arzusu olmasa bile yine talak vaki olur.
- b) Manasını bilerek ve isteyerek söyleyip, sonra söylediğini bilmemek, hatırlamamaktır. Bu sözünü iki şahit işitip, sonra söylerlerse, boşama olur. Yani seni boşadım der, fakat sonra bunu hiç hatırlamaz, sen böyle demiştin denilince hayır ben hiç hatırlamıyorum, böyle bir şey söylemedim derse, eğer iki şahit, evet biz duyduk bu hanımını boşadı derse, o zaman boşama vuku bulur. Demezlerse, adam inkâr ettiği için boşama vaki olmaz.

11- Hiç ilişki olmamış veya bir odada veya تنها bir yerde hiç beraber kalınmamış ise, bir kere boşayınca, kadın iddet beklemekten aynı gün bile, başkası ile evlenebilir.

12- Kocasına veya başkalarına dili ile, hareketleri ile sıkıntı veren, herhangi bir farzı yapmayan, mesela farz namazları kılmayan, fuhuş şüphe olunan kadını boşamak şart değildir, müstehaptır, boşamak iyi olur.

13- Farzı yapmayan mesela namazın farz olduğuna inandığı halde kılmayan kadını boşamamak günah değildir. Kocasının ona güzellikle namaz kıldırmaya çalışması gerekir, çalışmazsa günaha girer.

Evlilik vazifesini yapamayan, mesela büyü yapılmış, ilişkiden aciz olan erkeğin hanımı ayrılmak isterse, bunu boşaması vacip olur.

14- Hanımını başka başka üç zamanda birer kere boşarsa, üç defa (Boş ol) veya (Boşadım) derse yahut bir defa (Üç kere boşadım) derse, geri dönüşü olmayacak şekilde nikâh bozulmuş olur.

Bu kadını tekrar alabilmek için, hulle lazım olur. Hulle demek, iddet zamanı geçtikten sonra kadın başka erkekle nikâhlanıp, düğün olup, ilişki olup, o erkek de boşayıp ve bundan sonra, tekrar iddet zamanı geçmek demektir. Ancak bundan sonra, birinci kocası yeni bir nikâhla tekrar alabilir. Bu konuda bir hadis-i şerif meali şöyledir:

(Âdetli değilken boşanan kadın, başka bir erkekle evlenmedikçe ve o erkek de onu boşamadıkça, eski kocasıyla evlenmesi helâl olmaz.) [Taberanî]

Bir âyet-i kerime meali de şöyledir:

(Eğer erkek kadını, üçüncü defa boşarsa, ondan sonra kadın bir başka erkekle evlenmedikçe onunla evlenmesi kendisine helal olmaz. Eğer bu kişi de o kadını boşarsa, [her iki tarafın da] Allah'ın sınırlarını muhafaza edeceklerine inandıkları takdirde, yeniden evlenmelerinde beis yoktur. Bunlar Allah'ın koyduğu sınırlarıdır.) [Bekara 230]

Üç talakla boşanan kadın, iddet zamanı geçtikten sonra başka bir erkekle evlenip, o erkek de zifaktan sonra bunu boşamadıkça ve tekrar iddet zamanı geçmedikçe eski kocasıyla evlenemez.

15- Korkutmak için şaka için de olsa boşama sözlerini hiç kullanmamalı. Hatta ayrılmaya karar verilse bile yine boş ol, boşadım kelimelerini hemen kullanmamalı. Daha sonra ayrılmaktan vazgeçilebilir. Yakınlarıyla dostlarıyla istişare edip ayrılmaya kesin karar verdikten sonra bir talak vermeli. Hiçbir zaman üç talak birden vermemeli. Zaten üç talak birden vermek bid'at ve haramdır.

16- İddet, boşanmadan sonra, kadının yeniden evlenmesi haram olan zamandır. İlk temizlik başından, üçüncü hayzın sonuna kadar olan zamandır. Hayz görmüyorsa, talak için üç ay, ölüm için dört ay on gündür.

Soru: Dinimiz Allah'a inanan tüm Müslümanların en sonunda cennete gideceğini ancak “Başlarını deve hörgücü gibi yapan bayanların” cennetin kokusunu bile alamayacağını söylüyor. Bu ebediyen giremeyecekler anlamında mı?

Cevap: Değerli kardeşim, önce konu ile ilgili bir hadisi verelim, sonra da inşallah sorunuzu cevaplamaya gayret edelim.

“Cehennemliklerden iki sınıf vardır ki, ben onları görmedim. (Biri) Beraberlerinde sığır kuyrukları gibi kamçılar olup, onlarla insanları döven bir kavim, (diğeri) giyinmiş, ama çıplak, meyleden ve meylettiren birtakım kadınlardır! Başları deve hörgüçleri gibidir. Bunlar cennete giremeyecek, onun kokusunu da duyamayacaklardır. Hâlbuki cennetin kokusu şu kadar ve şu kadar mesafeden duyulacaktır.” buyurdular. (Müslim, Cennet, 52 (2128))

Bu hadisteki “ellerinde sığır kuyrukları gibi kamçılar olup onlarla insanları dövecek olan kavmi” İslâm âlimleri Cengiz’in kavmi olarak belirtmişlerdir. Gerçekten onların elinde benzer kamçılar varmış ve onlarla Müslümanlara zulmetmişler. Bu hadis yine zâlim yöneticileri de anlatmaktadır.

Hadisin ikinci kısmındaki; “(diğeri) giyinmiş, ama çıplak, meyleden ve meylettiren bir takım kadınlardır! Başları deve hörgüçleri gibidir.” Kısmında anlatılanlar ise maalesef günümüz kadınlarıdır. Gerçekten bugünkü gûyâ tesettürlü kadınlara baktığımızda hemen hemen yüzde doksanının başını böyle görüyoruz. Saçlarını ya yukarda toplayıp yükselterek veya geriye doğru toplayıp yükselterek tam da deve hörgücü gibi yapmaktadırlar. Buna da “hotuz” veya “sıkma baş” veya topuz baş” diyorlar. Hadisi okuduğumuz zaman, “aman Allah’ım, bir kimse cehenneme girmek için bu kadar mı çabalar?” demekten kendimizi alamıyoruz. Hiçbir Müslüman kadın böyle bir şey yapamaz, hiçbir iffetli erkek de karısına bunu yaptırmaz. Bu yazıyı okuyan bacılarımızdan ricamız, eğer böyle yapıyorlarsa hemen böyle yapmayı bıraksınlar ve saçlarını düz örtsünler. Kadının baş örtüsü büyükçe olur. Omuzlarını örttüğü gibi göğüslerini de örter. Kadın baş örtüsünü boğazının altından bağlayıp elbisesinin veya mantosunun içine koymamalıdır. Başörtüsünü elbisesinin üzerine salıvermelidir. Kocalara da hitabım, eğer karınız, kızınız böyle yapıyorlarsa onları bundan men edin. Herhalde hiçbiriniz karınızın, kızınızın cehenneme gitmesini istemezsiniz değil mi?

Hadisin açıklamasına gelince, bu ve buna benzer hadisler tehdit ifâde etmektedir. Nitekim buna benzer şu rivâyetler de böyledir:

“Üç kişi vardır, cennete girmeyecektir, anne babasının hukukuna riayet etmeyen kimse, içki düşkünü olan kimse, verdiğini başa kakan kimse.” (Nesai, Zekât, 69 (5,81))

“Kalbinde zerre miktar kibir bulunan kimse asla cennete girmeyecektir.” (Müslim, İman 147; Ebu Davud, Edeb 29, 4091; Tirmizî, Birr 61, 1999)

Bunların Cennete girmemesi, “eğer bağışlanmazlarsa cehenneme girip cezâlarını çekmeden cennete giremeyecekler” demektir. Ebediyen cennete girmeyecek demek değildir. Sayılan fiiller haram ise de küfrü gerektirmezler. Fasiğin cezası ebedi cehennem değildir. (Kütüb-i Sitte, c.16, s.349)

Yukardaki hadisin bir benzeri de şu hadis-i şeriftir:

“Ümmetimin son zamanlarında hayvanlar üzerindeki eğellere binen birtakım adamlar olacak ki; onlar, mescitlerin kapısı önünde konaklayan, kadınlarının üzerinde süslü elbiseler olduğu halde çıplak, vücudlarının bazı kısımları açık ve başlarını deve hörgücü gibi çeşitli süslerle kabartmışlardır. İşte o kadınlar, Allah'ın rahmetinden uzak olup lanetlenmişlerdir. Eğer sizden sonra başka bir ümmet gelecek olsaydı, sizden önceki ümmetlerin kadınlarının size hizmet ettiği gibi sizin kadınlarınız da onlara hizmet ederlerdi.” (İbn-i Hıbban)

Görüldüğü gibi bu hadislerde kadınların dar giyinmeleri, sokağa çıktıkları zaman kırıtarak yürümeleri, başlarını deve hörgücü gibi hotoz veya topuz baş yaparak sokağa çıkmaları yasaklanmaktadır.

Bu hadisten şunu da anlıyoruz ki, cennetlikler mahşer yerinde cennetin kokusunu duyacaklardır. Ama başlarını deve hörgücü gibi yapan kadınlar orada cennetin kokusunu alamayacaklar, bundan mahrum bırakılacaklardır. Bu ise büyük bir mahrumiyettir.

Hadiste lanetlenen topuzun ölçüsü deve hörgücü gibi bir görüntü oluşturan topuzdur. Şaşı çok yüksekte -başının hizasını geçecek şekilde- toplamak bu tarz bir görüntü oluşturacağından hadisin nehyine dahil olur.

Saç örtü altından tesettürün amacını saptıracak ve güzel görüntü oluşturacak bir şekilde toplanmamalıdır.

Günahları sebebiyle cehenneme düşen müminler, günahlarının cezasını çektikten sonra cehennemden çıkarılacaktır.

“Gökler ve yer durdukça orada ebedî olarak kalıcıdır; ancak Rabbinin dilediği müstesnâ. Çünkü Rabbin, ne dilerse hakkıyla yapandır.” (Hud, 107)

Cehennemlik bazı insanlar, günahların cezasını çektikten sonra şefaati ile cennete gireceklerdir.

İmran İbnu Husayn (ra) anlatıyor: “Resulallah (asm) buyurdular ki;

“Muhammed'in (asm) şefaati ile bir kısım insanlar cehennemden çıkacak, cennete girecektir. Bunlara cehennemlikler denecektir.” (Buhari, Rikak, 513)

Yine Ebu Said (ra) anlatıyor: “Resulallah (asm) buyurdular ki:

“Mü'minler cehennemden kurtarılıp, cennetle cehennem arasındaki köprüde bir müddet hapsedilirler. Bu sırada, aralarında dünyada geçmiş olan haksızlıklar kısas edilir. Böylece günahlardan temizlenip paklandıktan sonra cennete girmelerine izin verilir. Nefsini kudret elinde tutan Zat-ı Zülcelal'e yemin olsun, onlardan her biri, cennetteki evini, dünyadaki evinden daha iyi bilir.” (Buhârî, Mezalim 1, Rikak 48)

Bu hadiste, imanla kabre giren herkesin, günahlarının cezasını çektikten sonra cennete gireceğı belirtilmektedir. Ancak, cehennemliklerin birbirlerine karşı işlemiş oldukları zulümler de son defa kısas edilip, günahları eser kalmadıktan sonra, "şefaati"le cennete alınacaklardır. Hadis, günahları bulunan kimsenin cennete giremeyeceğini ifade eden “Üzerinde kul hakkı bulunan hiç kimse cennete giremez” hadisini teyit eder. (Kütüb-i Sitte, c.14 s.468)

Bir başka hadiste ise:

“Cennet ehli cennete, cehennem ehli ise cehenneme gider. Sonra (Allah):

-Bakın kalbinde hardal tanesi kadar iman bulunan herkesi oradan çıkarın! buyurur.
İnsanlar yanmış ve kömür haline gelmiş olarak oradan çıkarılıp hayat veya haya
nehrine atılırlar, orada sel kenarında biten otlar gibi biterler. Siz o otların nasıl sapsarı
ve kıvrılmış olarak çıktıklarını görmediniz mi?" (Buhari, Müslim)

Evet bu son hadis-i şerifte de açıkça izah edildiği gibi kalbinde zerre kadar iman bulunan müminler günahlarının cezasını çektikten sonra cehennemden çıkarılacaktır. Ve cennete gireceklerdir.

Soru: Sayın hocam bu bilgi ile ilgili sahih haber var mı? Peygamber Efendimiz 'den (asm) sonra Cebrail'in (a.s) yeryüzüne inmesi:

- **Peygamber efendimiz: Cebrâil'e sordum, benden sonra bir daha yeryüzüne incek misin?**
- **Cevaben dedi ki: Evet on defa daha ineceğim ve her gelişimde bir şeyi kaldıracağım.**
- **İlk inişimde yeryüzünden bereketi kaldıracağım. İkinci inişimde insanların kalplerinden merhameti kaldıracağım. Üçüncü inişimde insanların kalplerinden sevgiyi kaldıracağım. Dördüncü inişimde hayâyı kaldıracağım. Beşinci inişimde adâleti kaldıracağım. Altıncı inişimde fakirlerden sabrı kaldıracağım. Yedinci inişimde zenginlerden cömertliği kaldıracağım. Sekizinci inişimde Âlimlerden ameli kaldıracağım. Dokuzuncu inişimde yeryüzünden Kurân-ı Kerim'i kaldıracağım. Son inişimde imânı alıp gideceğim. (Tenbîhu'l-Gafilin Abdüllatif s: 247)**

Bu sahih midir; sahihse nasıl anlaşılmalıdır?

Cevap: Cihan kardeşim, bu hadis diye nakledilen söz hadis âlimlerine göre tamamen uydurmadır. Ha Cebrâil aleyhisselam yeryüzüne iner mi? Allah dilerse iner. Birine vahiy getirmek için değil de Allah'ın vereceği başka görevler için inebilir. Ama hangi görevler için iner bunu ancak Allah bilir. Fakat yukarda hadis diye nakledilen sözdeki işleri yapmak için ineceğine dair hiçbir hadis kitabında zayıf, sahih haber yoktur.

Soru: Hocam selamun aleykum. Tavuk vb. kanatlı grubu hayvanları güneş battıktan sonra kesilmez, diyorlar. Bunula ilgili hüküm var mı, kurbanlar gece kesilebilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Fıkıh kitaplarına baktığımızda gece hayvan kesmenin mekruh olduğu yazar. Bunun sebebi de karanlıktır.

Geceleyin kurban kesimi esnasında, karanlık sebebiyle, tehlike, hata ve zorlukların yaşanması mümkündür. Meselâ, hayvanda kesilmesi gereken iki şah damar, nefes borusu ve yemek borusundan en az üç tanesinin kesilmesi gerekir. Karanlıkta hayvan kesildiği zaman görülmediği için bunlardan biri eksik kesilmiş olabilir. Yine karanlıktan dolayı bıçağı yanlışlıkla eline veya başka yerine çalabilir.

Yine geceleyin, kurban kesilen yerde hijyen ve temizlik şartlarının sağlanması zor olacağından, kurban etinin necasete bulaşması söz konusudur.

Fakat bu o zamanki fıkıh kitaplarının yazıldığı zamanlarda idi. O zaman elektrik olmadığı için zifiri karanlık oluyordu.

Fıkıhta şöyle bir kâide vardır: Eğer bir hüküm bir illete göre verilmişse, illet ortadan kalktığı zaman ona bağlı hüküm de ortadan kalkar. Gece hayvan kesmenin mekruh olmasının illeti karanlıktır.

Bugün elektrik olduğu için gece de gündüz de eşit olmuştur. Bugün mezbehanelerde gece de gündüz de elektrikle aydınlatma yapılmakta, her yer aydınlık olmaktadır. Karanlık illeti ortadan kalktığı

için ona bağlı mekruhluk da ortadan kalkar. Bundan dolayı gece aydınlanma sağlanan yerlerde hayvan kesmek mekruh olmaz. Ama karanlık yerde kesilirse, mekruh olma hükmü devam eder.

Soru: **Selamun Aleyküm. Hocam bir çocuk evlenecek. Üvey babası var. Bu üvey babanın gelin açısından mahremiyet durumu nedir? Babası hükmünde mi olur?**

Cevap: Aleykum selam.

Konu ile ilgili olarak Kur'an-ı Hakîm'de şöyle buyrulmuştur:

"Kendi sulbünüzden gelmiş oğullarınızın karısı... size haram kılındı." (Nisâ, 4/23).

Dikkat edilirse âyet gâyet açık. Bir kimseye ancak kendi öz oğlunun hanımı haram olur. Üvey oğul ise onun oğlu değildir. Karısının başka kocasından olma oğludur. Dolayısı ile aralarında bir neseb bağı yoktur.

Bir kadının kayınpederi de kocasının öz babasıdır. Üvey kayınpeder, gerçek kayınpeder sayılmaz. Bu yüzden gelin, üvey kayın pederi ile halvette kalamaz, onunla yolculuğa çıkamaz. O, onun için yabancı bir erkektir. Yabancı erkekler karşısında nasıl giyinmesi gerekiyorsa o şekilde giyinmesi gerekir. Yabancı erkeklere neresini gösterebilirse ancak oralarını gösterebilir. Selam ve dua ile.

Soru: Ey Muaviye, köşkler saraylar yaptırdın! Eğer bunları kendi paran ile yaptırdıysan israftır. Halkın malı ile yaptırdıysan küfürdür! (Ebu Zer el Gifari (ra)) Bu hadis midir hocam?

Cevap: Kardeşim, bu söz bir defa hadis değil, Ebû Zer radiyallâhu anh'in Hz. Muâviye'ye söylediği iddiâ edilen bir sözdür. Bu sözü biraz araştırdım. İnternette Facebooklarda paylaşmışlar ama hiçbir bir kaynak vermemiş.

Bir defa bu söz kesinlikle yanlıştır. "Eğer bunları kendi paran ile yaptırdıysan israftır" kısmı doğrudur ama "Halkın malı ile yaptırdıysan küfürdür!" kısmı yanlıştır. Bir yönetici halkın parası ile kendisine saray yaptırsa, **ihânet olur, zulüm olur, fısk olur ama küfür olmaz.** Küfür, inanılacak bir şeyi inkâr etmenin sonucudur. Dolayısı ile bu söz bâtıldır. Araştırmalarım sonucunda Ebû Zer radiyallâhu anh'in Hz. Muâviye'ye söylediği sözün aslı şudur:

Ebuzer Şam'a ulaştığında Muaviye'nin binlerce işçi çalıştırarak yeşil bir saray yaptırdığını gördü. Ebuzer oradan geçerken manzarayı görünce Muaviye'ye dönüp:

"Ey Muaviye! Eğer sen bu sarayı halkın parasıyla yapıyorsan, ihanettir ve eğer kendi paranla yapıyorsan israftır, haramdır!"

Muaviye cevap vermedi, Ebuzer yoluna devam etti. Mescide gidip oturdu. Yanına gelen Müslümanlar Muaviye'yi ona şikâyet ettiler ve ne zamandır maaşlarını alamadıklarını söylediler. Halkın karşısına dikilip şöyle dedi:

"Öyle olaylar yaşandı ki, ben hala bir şey anlamış değilim. Bu amellerin ne Allah'ın kitabında ne de Peygamber'in davranışlarında hiçbir yeri yoktur. Hak ortadan kalkmış, batıl canlanmış. Yalancılık doğruluğa yeğ tutulmuştur ve düzensizlik ortaya çıkmıştır. Ey servet sahipleri! Fakirlere eşit olun!"

İşte bu söz Ebû Zer radiyallâhu anh'e yakışan bir sözdür ve çok doğru bir sözdür. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Kur'an'ı Kerim'i latin harfleriyle yazmamızda bir sakınca var mıdır?

Cevap: Aleykum selam. Bir defâ Türkçe Kur'an olmaz. Kur'an Arapçadır ve başka dille yazılması haramdır. Ama meâli veya Tefsiri yazılabilir. Meâl ve tefsir de Kur'an değildirler. Dolayısı ile Türkçe harflerle kuranın okunduğu gibi yazılması câiz olmadığı gibi böyle bir kitabı okuyup bitirmek de hatim olmaz.

Çünkü Kur'an'ı başka bir dille yazmak mümkün olmadığı gibi, başka bir dille doğru olarak okumak da mümkün değildir. Kur'an harflerinin kendisine has özellikleri vardır. Bu harflerin bazılarının karşılığı ve okunuş şekli başka dilin alfabelerinde mevcut değildir. Söyleniş bakımından birbirine benzer harfler olsa da mahreçleri (ağızdan çıkış yerleri) itibarıyla de farklıdır. Mesela, Arapça için "lûgat-ı dad" denir; yani Fatıha suresinin sonundaki "veleddallin" deki "dad" harfi hiçbir lisanda bulunmamaktadır. Bu harfin bulunduğu bir kelimeyi başka bir lisanın ifade etmesi mümkün değildir.

Mesela Türkçede sadece "h" harfi yerine Arapçada üç çeşit "h" harfi vardır. Noktasız "ha" noktalı hırıltılı "ha" ve "he". Aralarındaki farkı küçük bir misalle açıklayalım. Noktasız ha ile yazılan "mahluk", noktalı hırıltılı ha ile yazılan "mahluk" ve he ile yazılan "mahluk". Her üçünün de Türkçede yazılışı ve okunuşu aynıdır. Halbuki Arapçada birincisi tıraş edilmiş, ikincisi yaratılmış, üçüncüsü ise helak edilmiş anlamındadır. İşte Kur'an'ı Latince yazıdan okuyan birisi bu farkları anlayamayacağından, söz gelimi Allah'ın yaratmasından bahseden bir ayeti, farkına varmadan "tıraş etmek" veya "helak etmek" manasına okuyabilecektir.

Yine Kur'an harflerinin içinde üç adet "ze" vardır. Biri ince "ze", biri peltek "zel", diğeri de "zı" dır.

Türkçedeki "s" yerine üç harf bulunur. "sin, sad" ve peltek "se". Arapçaya has bir harf vardır ki, o da "ayın" olarak okunan harftir. Bu harf başka bir dilde pek bulunmamaktadır.

Şimdi Kur'an harflerini bilmeyen bir kişi, yukarıdaki harfler Türkçe ile yazıldığı zaman nasıl okuyacaktır? Bu harfleri çıkaramadığı gibi, okuduğu kelime ve ayetler de birer Kur'an kelimesi ve ayeti olmaktan uzak olmaz mı?

Hatim, Kur'an'ın başından sonuna kadar Arapça olarak okunarak bitirilmesidir. Hatim yapmış olmak için Kur'an'ın bizzat kendisinin (arapça aslının) tilavet edilmesi/okunması gerekir.

Nitekim Fetava-i fıkhiyye'de deniliyor ki:

(Kur'an-ı kerimi başka dile tercüme edip, Kur'an-ı kerim yerine bunu okumak ve Kur'an-ı kerimi Arabi harflerle, okunduğu gibi yazmak suretiyle değiştirmek bile sözbirliği ile haramdır. Kur'an-ı kerimi böyle yazarken ve başka dile tercüme ederken, Allah kelimasının icazı bozulmakta, nazm-i ilahi değişmektedir. Bunun gibi sebeplerle de Kur'an-ı kerimin tercümesi namazda okunamaz.)

Soru: Hocam, damat ile kaynananın mahremiyet durumu nedir?

Cevap: Değerli kardeşim, yukarda sorulan soru kayınpeder-gelin meselesi değil, bir gelinin kocasının üvey babası ile ilgili idi. Bir kimsenin gelini kendisine ebediyen haramdır. Yâni bir kimsenin öz oğlu bir kadınla nikah yaptığı andan itibâren kendisinin gelini olur. Oğlu karısını boşasa veya ölse bile kayınpeder gelini ile evlenemez. Gelin kayınpederi ile halvette kalabilir, onunla yalnız yolculuğa çıkabilir. Onun yanında kollarını, ayaklarını açabilir. Yâni bir yerde kızı gibidir. Nitekim Nisâ suresi 23. âyette: "*Kendi sulbünüzden gelmiş oğullarınızın karısı... size haram kılındı.*" buyrulmaktadır. Halbuki yukarda açıklanan bir gelinin kayınpederi değil, kocasının üvey babasıdır.

Dâmatla kayınvâlîde de aynı kayınpeder gelin gibidir. Yâni bir kimsenin kayınvâlîdesi kendisine ömrü boyunca haramdır. Damadı kızını boşasa bile o artık kendisine haramdır. Onunla halvette kalabilir,

yolculuğa çıkabilir. Ama kayın baba fasık ise gelini ile, damat fasık ise kayınvalidesi ile halvette kalması ve beraber yolculuğa çıkmaları mekruh olur.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Kur'an-ı Kerim'in mealini çöpe atmakta sakınca var mıdır?**

Cevap: Aleykum selam, Kur'an'ın mealinin veya tefsirinin çöpe atılması ayrı şey, onların Kur'an olarak okunması ayrı şeydir. Evet, Kur'an'ın Arapçası olmayan mealini veya tefsirini çöpe atmak haram değilse de mekruhtur. Çünkü Kur'an olmasa da Kur'an'ın mealidir ve mânâ itibâri ile Allah'ın ayetlerinden bahsetmektedir. Bunların ayak altına, çöpe atılması mekruh olur. Ama bu meallerde veya tefsirlerde Arapçası da varsa, o zaman ayak altına atılması, çöpe hatılması haram olur. Hattâ atanın niyetine göre küfür bile olabilir. Eğer onu çöpe atan Kur'an'a hakaret olsun diye atarsa, kâfir olur.

Soru: **Kişî şeriata hakaret ederse veya şeriata karşı çıkarsa hükmü nedir Hocam?**

Cevap: Kesin olarak kâfir olur. Evli ise karısı ile nikahı da düşer. Diyelim bunu söyleyen yani şeriata karşı gelen kimse elli yaşında, elli yaşına kadar işlediği bütün ibâdetler bâtil olur, silinir. Küfrü ile başbaşa kalır. Kıldığı tüm namazlar, tuttuğu oruçlar, verdiği zekâtlar, yaptığı hac ve umreler bâtil olur. Eğer pişman olursa o süzünden dönecek yâni, "Allah'ım, şeriat hakkında söylediğim sözden dönüyorum, pişmanım, tevbe ediyorum, beni affet, diyecek, sonrada kelime-i şehâdet ve kelime-i tevhid getirerek yeniden İslâm'a girecek. Evli ise karısı ile nikahını da tâzeleyecek.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Bizim bir kızımız oldu. İsmi Asel İkra koymak istiyoruz. Uygun mu?**

Cevap: Aleykum selam. ASEL kelimesi arapça olup BAL anlamına gelir. İfade ettiği anlam bir çok derde şifa olan bir gıda ismidir. Asel ismi söyleniş itibarıyla kulağa hoş gelsede, Tek başına olduğu zaman ifade ettiği anlam BAL demekten öteye geçmez. Çocuğunuza bal diye çağrılmasını istemezsiniz herhalde.

İKRA' Arapçada "oku" demektir. Bir isim değildir. Bir fiildir. Bizdeki okumakla eş anlamlı bir fiildir. Bir kimse kendi çocuğuna Türkçe "oku" diye isim verir mi? Bu kur'an'da geçiyor diye çocuklara isim olarak verilmez.

Çocuklara isim verme vazifesi anne ve babanın vazifesidir. bu vazife evladın anne baba üzerindeki sayılı haklarından biridir. Bundan dolayı çocuğa verilen isimden anne baba mesul olacaktır. Çocuklara verilecek isimlerin illaki kuranı kerimde geçmesi veya arapça olması şart değildir. Bu konuda dinimizin koyduğu ölçü, müslümana yaraşan, güzel bir anlam ifade eden isimler koyulmalıdır. Zira kişi ismi ile müsemma olur. İsmi ifade ettiği anlamın eserini taşır. Ve ruzi mahşerde herkes ismi ile çağrılacağından ismi Müslüman defterinde kayıtlı olmayanlar en sona kalacakları ifade edilmektedir.

Hal böyle olunca sırf modaya uymak amacıyla ya da kimsede olmayan bir isim koyma çabasıyla veya sırf söyleniş kulağa hoş geldiği için bir anlam ifade etmeyen uçuk kaçık isimlerden uzak durmanızı tavsiye ederiz. Bunun için çok düşünmenize gerek yok. Ecdadımızın isimlerinden örnek alabilirsiniz. Ayrıca aynı isim kaç kişide olursa olsun her çocukta söyleniş ve anlamı daha farklı bir anlam ifade eder.

Ebu'd-Derdâ (radiyallahu anh)ın rivâyet ettiğine göre Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurdu:

"Sizler kıyamet günü isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağırılacaksınız. Öyleyse isimlerinizi güzel yapın" (Ebu Dâvud, Edeb 69, (4948)

Soru: Selamun aleykum hocam. Şu an trende yolculuk halindeyim ve öğle namazı vakti girdi. Yolculuk bitene kadar vakit çıkıyor. Karşılıklı koltuklarda oturuyoruz. Yani karşımda bir kişi oturuyor. Bu şekilde koltukta namaz kılmam uygun mu? Yoksa araya bir şeyler koymalı mıyım?

Cevap: Aleykum selam. Boş bir koltuk varsa oraya geç ve orada namazını ima ile kıl. Eğer boş bir koltuk yoksa biraz bekle, daha vaktin çıkmasına zaman var. Bir koltuk boşalırsa oraya geç, orada namazını kıl. Bu da mümkün değilse o şekilde namazını ima ile kıl. İnsanın yüzüne karşı namaz kılmak mekruhtur ama mekruh işlemeyeyim diye namazı geçiremezsin. Selam ve dua ile.

Soru: Sevgili hocam Cumhurbaşkanımızın bir açıklaması var 1000 Muhtarı umreye, Mescidi aksaya göndereceğim, diye. Gönderdiğinde gidenler umre yapmış oluyorlar mı? Başkalarının hakkı yenmiş oluyor mu? Sonuçta Diyanet de Hoca gönderiyor, bunun hükümleri nedir? Belediyede Muhtarları toplayıp toplantıda yemek veriyor belediye kasasından. Bu konuyu da bir aydınlatır mısınız hocam, günah mı işliyoruz?

Cevap: Kardeşim, Devlet muhtaç olan vatandaşlarına yardım eder, darda bulunan ziraatçısına, esnafına yardım edebilir. **Ama insanları devletin hazinesinden hacca göndermek, umreye göndermek devletin işi değildir.** Hac ve Umre ihtiyaç değildir. Eğer kişi zenginse kendi gücü ile gider. Zengin değilse zaten gitme mecbûriyeti yoktur. Devletin parası, hazinesi emanettir. Ne başbakan ne cumhurbaşkanı devletin parası ile istediğini hacca, umreye gönderemez. Çünkü o hazine bütün milletin hakkı vardır. Şimdi, devlet ya da cumhurbaşkanı muhtarları neden umreye göndermek istiyor? İhtiyaç olduğu için mi? Ben bunun siyâsî bir rüşvet olduğunu düşünüyorum ve doğru bulmuyorum.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bugünkü Alevilerin durumu nedir?

Cevap: Aleykum selam. Bugün alevî denilen kimselere sormak lazım. Namazı kabul ediyorlar mı? Orucu, zekâtı hacı kabul ediyorlar mı? Gusûlü, abdesti kabul ediyorlar mı? Bunların birisini kabul etmeyen kimse Müslüman olamaz. Herkes de biliyor ki, bugünkü alevîler bunların hiç birisini kabul etmezler. Yine cemevi diye bir ibâdethane uydurdular. Müslümanın ibâdethanesi mesciddir. Yine onlar semahı ibâdet olarak kabul ediyorlar. Oysa semaha ibâdet demek küfürdür. Bugün alevîler bizlerin kabul ettiği hiçbir şeyi kabul etmiyorlar. Dolayısı ile onlar Müslüman değildirler. Onların kestikleri yenilmez, onlardan kız alınmaz, kız verilmez. Ama iş arkadaşlığı yapılabilir. Kendilerinin kestiği değil de lokantadan bir yemek ısmarlasalar yemeklerini yiyebilirsin, sen de onlara yemek ısmarlayabilirsin. Ama onlarla islam selamı ile selamlaşmayız.

Soru: Selâmun aleykum hocam. Zındık ne demek, münafık ne demektir? Aralarındaki fark nedir. Açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, Zındık; hiçbir dinden olmadığı hâlde, müslüman görünüp müslümanlığı değiştirmeye, îmânı bozmaya, dinsizliği müslümanlık olarak yaymaya çalışan ve İslâmiyet'i içerden yıkmaya uğraşan sinsi İslâm düşmanı, azılı kâfir, münafık demektir.

Zındık, Allahü teâlâya ve Muhammed aleyhisselâmın peygamber olduğuna ve Kur'an'a inandığını söyler. Bu zındıklardan bir kısmı hadislerin hepsini inkâr eder. Bir kısmı da işine gelen hadisleri kabul eder, işine gelmeyenleri reddeder. Kur'an-ı kerîmi ve hadîs-i şerîfleri kendi câhil kafasına ve kısa görüşüne göre mânâlandırır. Bu bozuk anladıklarını, sapık düşüncelerini, müslümanlık olarak yazmaya

uğraşır. Ehl-i sünnet âlimlerinin doğru sözlerini beğenmez. İslâm âlimlerine câhil der. Kendilerini müctehîd, aydın, din adamı olarak tanıtır. (İbn-i Âbidîn, Abdülhakîm Arvâsî)

Münâfık ise; kalbinde küfrü gizlediği halde Müslümanların içinde Müslüman görünen ama İslâm'a ve Müslümanlara düşmanlık eden kimse demektir.

Münâfık ile zındık arasındaki fark:

Münâfık; Müslümanların yanında Müslüman görünür. Ama kendisi ile baş başa kaldığında veya kendisi gibilerle bir araya geldiğinde küfrünü açıklar. Yâni, münâfık kendisinin kâfir olduğunu bilir. Sâdece Müslümanlardan korkusundan veya bâzı menfaatlerinden dolayı Müslüman görünür.

Zındık ise; inancını, amelini veya sözlerini Kur'an'a, hadisler ve İslam akâidine sunduğunuzda, kâfir olduğu açık olan ve fakat kendisinin Müslüman olduğunu iddiâ eden ve bu iddiasında bazen samimi olan kimse demektir.

Sonuç olarak, kâfir, müşrik, münâfık, zındık kâfir demektir. Farklı farklı adlandırılmalarının sebebi, inançların ve amellerinin farklı farklı olmasındandır.

Soru: Selamun Aleykum hocam. İslâm'da şahidliği açıklar mısınız? "Babasının yanında ayak ayak üstüne oturanın şahitliği kabul edilmez." sözü doğru bir söz müdür?

Cevap: Ve aleykum selâm ve rahmetullâhi ve berakâtuh.

İslam'da şahitlik çok önemli bir meseledir. Hâkimlik yapmak kadar hattâ hâkimlikten bile önemli bir görevdir. Çünkü hâkimin verdiği hüküm de şahitlerin şehadetine dayanılarak verilir. Şahitlerin şahitliklerini doğru yapmaları verilen hükmün de doğru ve âdil olmasını sağlar. Şahitler yalan yere şahitlik ederlerse, hâkimin yanlış hüküm vermesine ve haklının hakkının haksıza verilmesine sebep olurlar. Onun için İslâm ulemâsı şahitlik meselesine çok önem vermişler ve kimlerin şahitliklerinin kabul edilmeyeceğini tesbit etmişlerdir. Şimdi, önce kimlerin şahitlikleri kabul edilmez önce onu bir görelim ve sonra da sorunuzu cevaplayalım.

Şahitte ilk aranan şart adil olmasıdır. Adaletli kimse de iyilikleri kötülüklerine üstün gelendir. Bu da büyük günahlardan uzak durmak, küçük günahlarda ısrar etmemekle anlaşılır. Büyük günahı işleyen kimseye fasık denmektedir. Böyle birisinin şahitliğinin kabul edilmeyeceği Hucurat Suresinin 6. ayetinde açıkça bildirilir:

"Ey mü'minler, size fasık bir kimse bir haber getirince, onun iç yüzünü iyice araştırıp tahkik ediniz. Yoksa bir topluluğa bilmeden fenalık edersiniz de sonra ettiğinize pişman olursunuz." (Hucurat, 6)

- Büyük günahları işleyen kimseler yalana da ehemmiyet vermezler. Yetim malı yiyen, faiz yemekle tanınan, devamlı içki içen, kumar oynayan ve benzeri günahları işleyen kimseler adalete uymayacaklarından ve kolayca yalan söyleyebileceklerinden şahitlikleri kabul edilmez. Yalan söylemekle tanınmış, sık sık yalan haber getirip götürülenlerin şahitliklerine başvurulmaz.

Davali ile şahit arasında dünyevi bir husumet bulunmamalıdır.

- Cimriliğiyle meşhur olmuş, zekât vermekte, çoluk çocuğunun geçimini teminde aşırı derecede eli sıkı olan kimselerin şahitliği kabul edilmez. Bunların yalan yere şahitlik yapması ihtimali vardır.

- Çocukların, akıl hastalarının, bunakların, dilsizin, âmanın şahitlikleri makbul değildir.

- Ağzından çıkanların meşru veya gayrimeşru olduğuna aldırmayan, dinen ve ahlaken hoş olmayan sözleri sarf etmeyi bir alışkanlık haline getiren laubali insanların şahitlikleri kabul olunmaz.

Ana-babanın, çocukları ve aşağıya doğru torunları lehine; çocukların da, ana-babaları ve yukarıya doğru dede ve nineleri lehine şahidlik" yapmaları kabul edilmez. Bir kimse, kölesine ve mukâteb kölesine de şahidlik yapamaz.

Karı ve kocadan biri diğeri için şahidlik yapamaz.

Ortaklardan biri, ortaklıkları ile ilgili bir iş davasında diğerk ortağı lehine şahidlik yapamaz.

Bir kimsenin hususî işçisinin (Ecîri has) kendine şahidlik yapması kabul edilmez.

Kendilerini kadınlara benzeterek âdî işleri yapanların şahidliği kabul değildir.

Ölü arkasından bağırıp çağırarak ağlayan kadınların ve insanlara şarkı söyleyenlerin şahidliği makbul değildir.

Umumi âdaba, sünnet-i seniyyeye, örf ve âdete aykırı düşen işleri yapanların şahitliği ciddiye alınmamaktadır. Hayasız kimselerle sohbet etmek, insanlarla alay etmek, başkalarını küçük düşürecek derecede şakada bulunmak, hep sünnete ve adaba aykırı hareketlerdir. Bunları alışkanlık hâline getirenlerin şahitlikleri kabul edilmez.

Umûmî hamama peştemalsiz olarak çıplak girenlerin şahitlikleri kabul olmaz.

Sokakta giderken bir şey yemek ve yol üzerine abdest bozmak gibi hafif işler yapanların şahitlikleri kabul olmaz.

Abdürrahim Fetvalarından: "Çok söven kimselerin şahitliği makbul olmaz" (H.Ec. 2/41)

Abdürrahim Fetvalarından: "Kuşbazın şahitliği makbul olmaz" (H.Ec. 2/41)

Açıklama: Kuşbaz tabiri, ekseriyetle güvercin besleyenlere verilen bir isimdir. Bu kuşları beslemede güdülen hedef, çok kere, kuşları vasıta kılarak kumar oynamaktır. Bu durumu alışkanlık haline getiren, boş zamanlarında kuş uçuran ve başka kuşları, elindeki kuşların oyunbazlıkları ile kendi kümesine çekip onlara sahip olmaya kalkan insan fışk ile mevsuf olur. Bu sebeple, kuşbazarın şahitlikleri makbul olmaz.

Behce Fetvalarından: "(Fışkını) açığa koyan bir fasıkın şahitliği makbul olmaz"

Açıklama: Bir kimse, dinimizin yasakladığı bir şeyi açıktan işliyorsa, onun günahkârlığı iki kat olur: Biri, işlediği hata; diğeri ise onu açığa koymasıdır. Zira onu gören diğerkimseler de o işi yapmaya cür'et gösteriler.

Behce Fetvalarından: "İhtiyacı olmadığı halde dilenip devşiren kimsenin şahitliği makbul olmaz" (H.Ec. c. 2/42)

Açıklama: İslâm'da dilenmek, ancak evinde bir günlük yiyeceği kalmayan kimseye mubah olur. İhtiyacı bulunmadığı halde dilenen bir kimsenin, dinimizin bu husustaki hükmünü dikkate almaması, İslâmi mes'elelerdeki "Laubali"liğini belgelemiş olur. İkinci bir husus da, bu derece menfaat düşkünü olan bir kimse, para için şahitlik yapma töhmeti altında bulunmaktadır. Bu durumları dikkate alan İslâm, zengin olduğu halde dilenen kimsenin şahitliğini makbul tutmamıştır.

Behce Fetvalarından: "Cemaatle namazı, dini bakımdan meşru görülecek bir tevili olmaksızın terk etmeyi alışkanlık haline getiren kimsenin şahitliği dinen makbul olmaz" (H.Ec. c. 2/41)

Behce Fetvalarından: "Satranç ve tavla ile kumar oynayan kimsenin şahitliği makbul olmaz" (H.Ec. 2/42)

Netice Fetvalarından: "Evlâdın anne ve babası için şahitlik yapması makbul olmaz" (H.Ec. 2/44)

Abdürrahim Fetvalarından: "Kocanın karısı lehine şahitlik yapması makbul olmaz" (H.Ec. 2/42)

Abdürrahim Fetvalarından: "Rüşvetle şahitlik yapanların şahitlikleri makbul olmaz" (H.Ec. 2/42)

Feyziye Fetvalarından: "Cemiyetlerde "rakkas"lık edenlerin şahitlikleri makbul olmaz" (H.Ec. 2/42)

Ali Efendi Fetvalarından: "Yalan söylemekle tanınan bir kimsenin şahitliği makbul olmaz" (H.Ec. 2/45)

Behce Fetvalarından: "Kendisinden kelime-i küfür sadır olan kimse, tecdid-i iman etmedikçe şahitliği makbul olmaz" (H.Ec. c. 2/42)

Diğer soruya gelince; "Babasının yanında ayak ayak üstüne oturanın şâhitliği kabul edilmez" sözü doğru bir sözdür. Çünkü Müslüman birisinin babasının yanında ayağını ayağı (dizi) üzerine atarak oturması saygısızlıktır, edepsizliktir. Babasına karşı saygı göstermeye bir kimse ise başkasına haydi haydi saygı göstermez. Bundan dolayı böyle söylenmiştir. Şu yukardakilere baktığımızda bugün toplumda şâhitliği kabul edilecek insan bulmak gerçekten çok zor. Allah yardımcımız olsun. Selam ve duâ ile.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Sofrada yemek yerken konuşmamak efdaldır, diyorlar. Doğru mu?**

Cevap: Allah Rasûlü sofrada konuşurdu. Tam aksine sofrada konuşmamak mecûsîlerin âdeti idi. Allah Rasûlü sofrada dizinin birini bükerek diğerini dikerdi. Önünden yer, hiçbir yemeği beğenmediğini söylemezdi. Beğenirse yer, hoşuna gitmeyen yemek olursa özellikle soğanlı sarımsaklı yemek olursa dokunmazdı. Yemeğe besmele ile başlar, bitirince de **"Elhamdülillâhillezî et'amenâ ve sekânâ ve cealena minel muslimîn"** derdi. *"Bizi yediren, içiren ve bizi Müslümanlardan kılan Allah'a hamdolsun."*

Soru: **Selamun Aleykum hocam. İslam'da seferiliği açıklar mısınız?**

Cevap: Aleykum selam.

SEFERÎLİK

Seferilik, lügatta herhangi bir mesafe gitmek demektir. Dini manada ise, bir kimsenin, ikamet ettiği yerden normal bir yolculuk süratiyle 90 km ve daha uzağa gitmesi veya gitmek üzere yola çıkmasıdır. Seferi olmayana "mukim" veya "hazârî" denir.

Kur'an ve sünnette, seferilikle ilgili özel hükümler vardır. Seferi olan kişinin, yolun verdiği meşakkat veya gidilen yerle alakalı zorluklar sebebiyle bu hükümlerden faydalanma ruhsatı verilmiştir.

Fıkıh âlimleri, seferilik hükümlerinin uygulanabileceği mesafenin belirlemede birtakım esaslar getirmişlerdir. Seferi sayılabilmenin şartı olarak esas alınan mesafenin belirlenmesinde İslam âlimleri arasında iki farklı yaklaşım vardır. Bunlardan birisi 90 km'lik mesafe katetmek; ikincisi, üç günlük yol mesafesi gitmek. Buna göre bir yolcu, üç gün boyunca ve günde ortalama 6 saat (toplam on sekiz saat) yolculuk yapsa gittiği yerde seferilik hükümlerinden faydalanır.

Seferiliğin hükümlerinden faydalanacak kişinin bu yolculuğu kendisinin veya eşinin doğup büyüdüğü veya kendisinin maişetini sağlamak için çalıştığı yer olmamalıdır. Bu sebeple İslam âlimleri

“vatan” mefhumu açıklık getirmek üzere bazı tasniflerde bulunmuşlardır. Bu tasnife göre vatan üç türdür:

1. Aslı vatan: Bir kimsenin doğup büyüdüğü veya evlenip içinde yaşamak istediği veya içinde barınmayı kâd edip, başka yeri vatan edinmek istemediği yerdir. Böyle bir yerde ikamet etmekten veya yolculuk yapmaktan dolayı seferi olunmaz.
2. İkame Vatan: Bir kimsenin, içinde on beş günden fazla kalmak üzere yerleştiği yerdir. Askerlik, öğrencilik, işçilik veya memurluk gibi hizmetler sebebiyle sürekli bir şekilde yerleşilmeyen beldeler on beş günden fazla kalmaya niyet edilmesi yüzünden "ikâmet vatani" niteliğindedir. Burada ikamet edildiği sürece seferi olunmaz. Ancak bir kimse 90 km ve daha fazla mesafede uzak bulunan asli vatanına gidip geri dönerken yolda seferilik hükümlerine tabidir.
3. Süknâ vatani: Bir yolcunun, içinde on beş günden az oturmak istediği yerdir. Böyle bir yere gelen yolcu on beş günden az kaldığı süre içinde "seferî" sayılır.

Seferi hükmünde olanlar için bir takım kolaylık ve ruhsatlar getirilmiştir. Ayet- kerimede bu ruhsatlardan şu şekilde söz edilmektedir:

“Eğer kâfirlerin size fitne vermesinden korkarsanız, yeryüzünde sefere çıktığınız zaman namazları kısaltarak kılmanızda bir sakınca yoktur.” (en-Nisa, 4/101).

Seferiliğin hükümleri:

Dinen seferi sayılabilmek için kişinin 90 km ve daha uzak bir yere gitmeye niyet etmesi gereklidir. Sefere niyet etmeyen kişi söz konusu mesafeyi aşsa bile seferi sayılmaz. Diğer taraftan seferilikte; asker komutanına, öğrenci öğretmenine, kadın kocasına tabidir. Tabi olunanın niyet etmesi yeterlidir. Ayrıca sefer için tek başına niyet yeterli değil, kişinin ayrıca yola çıkmış olması gerekir.

Hanefilere göre, yolcu hangi sebeple çıkarsa çıksın seferilik hükümlerine tabidir. Ancak Şafii Maliki ve Hanbelilere göre, hac, umre, ibadet, ticaret ilim ve sılayı rahim gibi mubah fiilleri yapmak üzere olan kişi nacak seferiliğin hükümlerine tabi olur. Adam öldürmek, yol kesmek, şarp vb. haram fiilleri işlemek üzere yola çıkan kimse seferi sayılmaz.

Sefer halinde meşakkat bulunduğu için İslam’da yolcular hakkında bazı kolaylıklar tanınmıştır. Seferi olan kimse, dört rekatlık farz namazı iki rekat şeklinde kısaltarak kılabilir. Eğer vakti müsait olursa sünnetleri kılması daha efdaldir. Yoksa, sünnetleri terk eder. Seferler, Ramazan ayındaki yolculuklarında oruçlarını kazaya bırakabilirler. Ancak seferi oldukları halde tuttıkları oruçlarını ayrıca kaza etmeleri gerekmez.

Hanefiler dışındaki diğer üç mezhebe göre, seferi olan kimse, namazlarını birleştirme imkanı da sahiptir. Yani öğle ve ikindiye öğle veya ikindinin vaktinde; akşam ve yatsıyı, akşam veya yatsı vaktinde birleştirerek kılabilir. Buna cem-i salat denir. Hanefilere göre ise, cem’ Hac esnasında sadece Arafat ve Müzdelife’de yapılabilir.

Yolculukta, sabah namazı sünneti hariç diğer sünnetler, hiçbir sebep bulunmaksızın binit üzerinde kılınabilir; farz namazları ise, mazeret bulunmadıkça yerde kılınır. Yolcu ayrıca Cuma ve Bayram namazlarını kılmak ve kurban kesmekle mükellef değildir. Bunları yerine getirmesi isteğine bağlıdır. Ancak vakti el veriyorsa özellikle Cuma namazına katılması daha uygundur.

Seferi olanlara tanınan bir diğer ruhsat da mestleri üzerine mesh sürelerinin üç gün ve üç gece olmasıdır.

Seferilik hükümlerinden faydalanıp faydalanmamak hususunda mezhepler arasında ihtilaf vardır. Hanefilere göre seferi olan bir kimsenin namazlarını kısaltması vaciptir. Farzları dört rekât olarak kılınması ise mekruhtur. Çünkü bu ruhsat Allah'ın ikramıdır ve ikramı geri çevirmek doğru değildir. Ama buna rağmen Hanefi mezhebine mensup olan biri namazı iki rekât yerine kısaltmadan dört rekât kılsa bu namazı tekrar kılması gerekmez. Fazladan kıldığı iki rekât nafile sayılır. Şafii mezhebine göre ise ruhsat olan, kısaltmak değil tam kılmak olduğundan namazları kısaltmadan kılmak daha evladır. Malikilere göre seferde namazı kısaltarak kılmak müekked sünnettir.

Bir misafir, bulunduğu yerde on beş gün durmayı niyet etmeyip bugün, yarın çıkacağım diye uzun zaman orada kalacak olsa, yine seferilik hükmüne tabidir. Öyle ki, bir beldeye gidip belli bir işini gördükten sonra dönmek kararında olan bir kimse, o işin on beş günden az bir zamanda yapılamayacağını bilmedikçe yine sefer hükmünden çıkmaz, mukim sayılmaz. Eğer on beş günden önce bitmeyeceğini biliyorsa, niyet etmese bile mukim sayılır.

Mukim olan bir kimse, sefer halinde kazaya kalmış olan namazlarını ikişer rekât kılar. Sefer halinde bulunan kimse de ikamet zamanında kazaya kalmış namazlarını dörder rekât olarak kılar.

Mukim misafire, misafir de vakit içinde mukime uyabilir. İmam olan misafirin, namazdan önce veya namazdan sonra cemaate bu durumunu hatırlatır. Seferi, mukime uyduğu takdirde dört rekâtlı bir farz namazını mukim gibi tam olarak kılar.

Bir kimse içinde doğup büyüdüğü veya evlendiği yeri terk edip başka bir beldeye yerleşse, artık önceki vatani, asıl olmaktan çıkar. Sonradan orada olsa, on beş gün oturmaya niyet etmedikçe, farz namazlarını dörder rekât kılması gerekmez. Fakat asıl vatanından geçici olarak çıkıp başka bir yeri ikamet vatani edindikten sonra asıl vatanına dönse, niyete muhtaç olmaksızın mukim olur, namazlarını tam olarak kılması gerekir.

Bir kimse yolculuğu sırasında bir beldeye bir ay kalmaya niyet edip bu kadar durduktan sonra tekrar yola çıksa veya diğer bir beldeye gidip orada en az on beş gün oturmaya niyet etse, artık evvelki belde ikamet vatani olmaktan çıkmış olur. Oraya tekrar dönmekle mukim olmaz. Orada mukim olabilmesi için tekrar en az on beş gün oturmaya niyet etmesi gerekir. Fakat ikamet vatanından ikamet müddeti içinde geçici bir iş için sefer müddetinden az birkaç saatlik yola gidip dönmekle ikamet vatani bozulmaz.

Bir kimse sürekli yaşamakta olduğu vatanından ayrılıp, ziyaret vb. amaçlarla 90 km. ve daha uzak yerde yerleşik olan anne-babasının yanına giderse seferilik hükümlerine tabi olur. Dolayısı ile gittiği yerde 15 günden daha az kalmaya niyet ettiği takdirde seferi olur. (Mevsili, el-İhtiyar, I, 79)

Fıkıh kaynaklarında geçtiği üzere; "İki yerde eşi, evi-barkı bulunan bir kimse bunlardan hangisinin yanına gitse mukim olur. (Mevsili, İhtiyar, İst., ts. , I, 81;

Bir kimsenin birden fazla asli vatani olabilir. Günümüzde imkanı olanların yazlıkları birer vatan-ı aslidir. Bu itibarla, kişi, kendisine ait bulunan yazlık ve kışlık evinde namazlarını tam kılar. Kişi iş icabı veya durum gereği her iki şehri de asli vatan edinmişse, her iki şehirde de dört rekâtlı farz namazları tam kılar.

Bir kimsenin doğduğu, evlendiği, içinde yerleşmeye karar verdiği yeri terk etmeyi düşünmeyerek; öğrencilik, işçilik, memurluk ve askerlik gibi sebeplerle uzunca bir zaman oturduğu veya yolculuğa çıkıp en az on beş gün veya daha fazla kalmaya niyet ettiği yerler ise ikamet vatanıdır. İkamet vatanında namazlar mukim olarak kılınır. Bu gibi bir yerde 15 günden az kalacaksa, namazlarını kasr eder (Haddad, el-Cevheratü'n-neyyire, I, 342).

Vatanından çıkıp en az üç günlük uzaklıkta olan bir köye gitmek isteyen kimse, daha oraya gitmeden yolda bir beldeye onbeş gün oturmaya niyet etse, bir görüşe göre burası bir ikamet vatani olur. Diğer bir görüşe göre ise, olmaz.

Vatanından sefer niyeti ile ayrılıp henüz üç günlük bir mesafe almadan vatanına dönmek isteğinde bulunan bir yolcu, dönüp daha vatanına gitmeden önce, geriye dönüşü ile namazlarını tam olarak kılmaya başlar. Çünkü böyle bir yolculuğu bozmakla yolculuk bırakılmış olur.

İki beldede birer zevcesi olan kimse, bunlardan herhangisinin yanına giderse mukim sayılır. Fakat bunlardan biri vefat eder de bulunduğu beldede kendisine ev, bağ ve bahçe gibi şeyler kalacak olsa, oraya gitmekle mukim sayılmaz. Fakat diğer bir görüşe göre, orası yine onun vatanı sayılacağından mukim olmuş olur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Seferde kurban kesip bayramın 3. günü evine dönen bir kimse tekrar kurban kesmesi gerekir mi?

Cevap: Aleykum selam. Konuya girmeden önce ilgili birkaç meseleye temas etmek faydalı olacaktır.

Kurban, şartlarını bulunduran kişilerin yerine getirmeleri vacip olan bir ibadettir. Bazı ihtilafları göz ardı edip tercih edilen görüşlere göre bu şartları sıralayacak olursak;

1. Müslüman olması.
2. Vakti içerisinde olması; kurbanın vakti: Bayram namazından sonra 3. günün akşam ezanına kadardır. Esasen kurban vakti, sabah namazının girdiği vakitte başlasa da bayram namazından sonra kesilmesi şarttır.
3. Akıl- baliğ olması.
4. Nisap miktarı mala malik olması/ Ekonomik durumunun müsait olması; yani ticari amaçlı olsun veya olmasın asli ihtiyaçlarının dışında nisap miktarı mala sahip olan kişilere kurban vaciptir. [Nisap miktarında, 81 gramdan 96 grama kadar farklı görüşler var. En yaygın olan 86 gram altın değeri olduğudur]
5. Mukim olması.

Mesele 1: Kurban Bayramı 3. Günün akşam namazına yakın zengin olan fakire, mukim olan misafire, Müslüman olana, âkıl ve baliğ olana kurban kesmek vacip olur.

Mesele 2: Birinci meselenin tam aksine; Kurban Bayramı 3. Günün akşam namazına yakın, fakir düşenden, ihtiyacına binaen sefere çıkandan kurban düşer.

Hanefi fıkıh kitaplarında bu iki meselede ihtilaf yoktur. Fakat bunlar, kurban kesilmeden önce olan durumdur. Sualde ise kurban kestikten sonra mukim olan misafirden bahsediliyor.

Mesele 3: Kurban Bayramının ilk günlerinde fakir olduğu halde kurban kestikten sonra 3. Günün akşam vakti girmeden nisap miktarı mala sahip olan kişinin tekrar kurban kesmesi gerekir mi?

Bu mevzuda Hanefi fıkıh kitaplarında ihtilaftan söz edilmektedir. Önceki âlimlere göre; tekrar kurban kesmesinin vacip olması daha sahih olan görüştür. [Ebu Bekir Muhammed b. Ahmed Şemsu'l-Eimme es-Serahsî, el-Mebsût; Burhanuddîn Ebu'l-Me'alî ibn Mâze, el-Muhîtu'l-Burhânî; Alauddin es-Semerkandî, Tuhfetu'l-Fukahâ; Alâuddin Ebû Bekr el-Kâsânî, Bedâiyu's-Sanâyi fî Tertibi's-Şerâi']

Aynı görüşü Bedaiu's-Sanâi'den özetle nakleden dönemindeki müteahhir âlimlerin önde gelenlerinden Muhammed Emin b. Abidin şöyle der: "Evet fakir olduğu halde kurbanını kestikten sonra vakit çıkmadan nisap miktarı mala sahip olanlara iâde-i kurban/kurbanı tekrar kesmesi vaciptir." Ancak sonra gelen âlimler: Önceki kestiği kurbanın yeterli olacağını ileri sürerek, tekrar kurban kesmesini vacip

görmediler ve bununla fetva verdiler. Şahsen biz de bu görüşü alıyoruz. [Muhammed Emin ibn Âbidîn, Reddu'l-Muhtâr 9/458 baskı, Daru aleml-i-Kütüp]

Mesele 4: Kurban Bayramı günlerinde sefere çıkan kişi kurbanını seferi olduğu bir yerde kestikten sonra, kurban bayramı günleri çıkmadan yani 3. Günün akşam vakti girmeden önce evine dönse, mukim olsa tekrar kurban kesmesi gerekir mi?

Bu konuda Hanefi fıkıh kitaplarından Alaaddin el-Haskefi'nin "ed-Dürrü'l-Muhtar" isimli eserine haşiye yazan et-Tahtavi ve İbn Abidîn'in aynı kitaba haşiye olarak yazdığı "Reddu'l-Muhtar" isimli eserinin dışında sarîh/açık bir ifade bulamadık. Reddu'l-Muhtar'da seferdeyken nafîle olarak kurban kesen kişiden vacip olan kurbanın düştüğünü açıkça ifade etmiştir. [Ahmed b. Muhammed et-Tahtâvî, Şerhu Durru'l-Muhtar 4/163; Muhammed Emin ibn Âbidîn, Reddu'l-Muhtâr 9/453]

Zenginlik ile mukim olma şartları, kurbanın vacip olması noktasında aynı şartlar olarak değerlendirilse de kestiği kurbanın nezir mi kurban mı olması noktasında aynı şekilde değerlendirilmelerini gerektirmez.

Fakihler; kurban kesen fakirin kestiği kurbanın adak olacağını, buna rağmen ondan yiyebilir mi, yiyemez mi meselesini uzun uzun anlatmışlardır. Seferdeyken kurban kesen birinin, kestiği kurbanın adak mı, değil mi, yenir mi, yenmez mi, meselesinden bahsetmemişlerdir. Bu da bize zenginlik ve mukim olma şartını aynı ölçüde değerlendirmediklerine dair bir karinedir.

Ruhsatlar

Tuhfetu'l-Fukaha'da Alaaddin es-Semerkandî şöyle der: Seferde olanlara kurban vacip değildir. Tıpkı bayram ve Cuma namazlarının vacip olmayışı gibi. Malumdur ki seferdeyken kıldığı Cuma namazından sonra mukim olan kişiye, öğlen namazı vacip olmayacağı gibi, Cuma namazını da tekrar etmesi vacip değildir. (mukim olduğunda şehirde henüz Cuma namazı kılınmamış olabilir)

Bu meselede de gördüğümüz gibi Cuma namazının vacip olması için mukim olmak şart ise de Cuma namazının sahîh ve farzı düşürücü olması için ikamet şart değildir. Bu da bize her şartı eşit olarak değerlendirmememizi, mukim olma şartıyla, zengin olma şartının farklı olabileceğini, birine ait meseleleri diğerine taşımak için mücerret şart birliğinin kâfi gelmeyeceğini göstermiş olur.

Zira sefere çıkan kişiye kurban kesmemek kolaylıktır, ruhsattır. Şayet tekrar kurban kesmesini gerekli görececek olursak ruhsat, ruhsat olmaktan çıkar, kolaylık zorluğa döner.

Mukimliğin, zenginlik gibi bir şart olmadığına seferin ruhsat olduğuna dair Musannef İbn Ebi Şeybe (no:336) "مُسَافِرِينَ قَالُوا : لَيْسَ عَلَى الْمُسَافِرِ جِهَةٌ" "müsafirin kurban kesmesi gerekli değildir, diyenler" şeklindeki başlığı altında seferde kurban kesmemenin ruhsat olduğunu sarahaten beyan etmiştir.

Abdurrezzak da Musannef'inde seferde olanın kurban kesmemesinin ruhsat olduğuna açıkça rivayet etmiştir.

Es-Sevrî'den o da Ebu Hanifenin hocası Hammad b. Ebi Süleymandan o da İbrahim en-Nehâî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

عَبْدُ الرَّزَّاقِ عَنِ الثَّوْرِيِّ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ رَخَّصَ لِلْحَاجِّ وَالْمُسَافِرِ فِي أَنْ لَا يُضْحِيَ

“Hacda olanlara veya seferde olanlara kurban kesmemeye ruhsat verilmiştir.”

Görüldüğü gibi seferde kurban kesmemek ruhsattır. Buna göre kişi, seferde ruhsatı değil de azimetini alıp kurbanını kesecek olursa keseceği kurban sahih olur. Sahih olan bir ibadetin yani şartlarına riayet edilerek eda edilen bir ibadetin sahih olacağı ve iadeye gerek duymayacağı usul-i fıkıh kitaplarında detaylıca anlatılmıştır. Ruhsatı değil de azimetini alarak kurban kesen kişiye, memleketine döndükten sonra mukim oldu diye tekrar kurban kesmeyi vacip kılmak, ruhsat mantığına büsbütün aykırıdır. Zira bu şekilde ruhsat, temel gayesi olan kolaylıktan çıkmış ve zorluğa dönüşmüş olur. Hâlbuki ruhsatın temel meşru sebebi kolaylıktır.

Sonuç: Kurban Bayramı günlerinde sefere çıkan kişi seferi olduğu bir yerde kurbanını kestikten sonra, Kurban Bayramı günleri çıkmadan yani 3. Günün akşam vakti girmeden önce evine dönse ve mukim olsa tekrar kurban kesmesi gerekmez. Seferdeyken kestiği kurban yeterlidir.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Cemaatle kaza namazı kılınır mı?**

Cevap: Aleykum selam. Kaza namazı eğer cemaatle kılınacak olursa, cemaat olanların aynı vaktin namazları kazaya kalmış olmalıdır. Yani namaz kıldırarak imam ve cemaate katılacak olanların tamamının aynı vaktin namazı kazaya kalmış ise, kazaya kalan o namaz cemaatle kılınabilir. Birinin geçirdiği öğle namazı bir gün önceki, öbürününki on gün öncesi, diğerinin geçirdiği öğle namazı bir ay önceki ise bunlar geçirdikleri farklı farklı öğle namazlarını cemaatle kılamazlar.

Soru: **Selamun aleykum Necati Hocam. Burada Ditip Camisinde birkaç cuma namazında cami imamı 12 13 yaşlarında genç bir çocuğa hutbeyi okutuyor, hocanın bu yaptığı caiz midir, çünkü cemaatten bazıları bu durumdan rahatsız oluyor?**

Cevap: Aleykum selam. Çocuk eğer akılbâliğ olmuşsa olur. Ama çocuk akılbâliğ olmamışsa olmaz. Çünkü hutbe farzdır. Çocuk ise farzla mükellef değildir. Kılınan cuma olmaz. Fatih caamiinde Celil Hoca da 11 yaşındaki çocuklara hutbe okutuyordu. Ben o zaman da “Kılınan Cuma olmaz.” demiştim.

Soru: **Selamun aleykum Hocam Seferi iken kılamadığın namazın kazasını Seferi mi kılmak gerekir?**

Cevap: Aleykum selam. Evet, seferi iken geçirdiğin 4 rekatlı farz namazların kazasını mukîmken kılarken iki rekât olarak kaza edeceksiniz.

Soru: **Vaktin farzları da yapılan hatalarda sehiv secdesi Yapıyoruz da vaktin sünnetlerini kılarken yapılan hatalar için de sehiv secdesi yapılır mı?**

Cevap: Sünnet namazlarda da namazın farzları vardır, vacibleri vardır, sünnetleri vardır. İster farz namazlar olsun ister sünnet namazlar, farzların tehirinde, vaciblerin terkinde veya tehirinde sehiv secdesi gerekir.

Soru: *Esselamu aleykum. Hocam, yatak odasında Kur'an'ı açıkta veya kapalı bir yerde bırakmanın ve asmanın veya Esmâ ü'l Hüsna asmakta bir sakınca var mıdır, günah boyutu nedir, ne yapmak daha uygundur acaba? Kur'an'ın yatak odasına asıldığında ayakta bekler, deniyor doğru mu? Teşekkürler*

Cevap: *Ve aleykum selam ve rahmetullah. Değerli kardeşim, Kur'an, Allah'ın kelâmı, bizim için gönderdiği hayat nizamıdır. Ona karşı edeb ve saygıda kusur etmememiz, onu diğer kitaplarla bir tutmamamız gerekir.*

Yatılan yerde Kur'ân-ı Kerîm bulundurulabilir. Ancak, belden yukarı bir yükseklikte ve ayakların uzatılmadığı bir yönde bulunması edebe ve saygıya daha uygundur. (İslam Fıkıh Ansiklopedisi)

Nitekim Fetavâyı Hindiyî'nin "Kitâbul kerâhiyyât" (Mekruhlar Kitabı) bölümünde şunlar yazılıdır:

Mushafın (Kur'an'ın) bulunduğu tarafa ayaklan uzatmak, eğer aynı hizada değilse, mekruh olmaz.

Keza, Kur'an çivide asılı olduğunda, bir kimse, o istikamete ayaklarını uzatsa; bu mekruh olmaz, Garaib'de de böyledir,

Bir kimsenin örtülü olan Kur'an'ın bulunduğu evde, karısıyla cima yapması caizdir. Gunye 'de de böyledir.

Dikkat edilirse kitaplarda "örtülü olan Kur'an'ın bulunduğu odada karısı ile cinsî münâsebette bulunmak câizdir" deniliyor. Eğer Kur'an açık olursa ya da Kur'an âyetleri duvarda asılı olursa bu şekilde çıplak olarak karısı ile cinsî münâsebette bulunmak mekruh olur.

*Bundan dolayı, her ne kadar yatak odasında Kur'an bulundurmamak câiz ise de farkına varmadan edebe aykırı bir davranışta bulunulabileceğinden en iyisi yatak odasında Kur'an veya Kur'an âyetleri, esmâul hüsnâ bulundurulmamasıdır. **Bu, haram olduğundan veya câiz olmadığından değil de takvâ açısından***

"Kur'an'ın yatak odasına asıldığında ayakta bekler" denilmesi uydurma bir sözdür. Bunun gerçeğe bir ilgisi yoktur. Selam ve duâ ile.

KUR'AN AYETLERİNİN DUVARLARA ASILMASININ HÜKMÜ

Değerli kardeşim, aslında bizim insanlarımızın ekserîsi Kur'an'a saygısı olan insanlardır. Duvara astıkları Kur'an âyetlerinden veya hadislerden olan tabloları asmalarının gâyesi de onları sevdiklerinden, o âyet ve hadisi bir öğüt olarak hatırlatıcı olsun diye asmaktadırlar.

Her ne kadar duvarlara bu gibi panoları asmayı birçok âlim câiz görse de duvarlara panolar asmak veya üzerinde âyetlerin yazılı olduğu bez parçalarının evlerde, okullarda, ofis veya iş yerlerinde asılı olmasında şer'i bakımdan bir kısım mahzurlar bulunmaktadır.

Bu mahzurları şu şekilde açıklayabiliriz:

1. Bunların asılması, genellikle süs olarak, hat sanatı olduğundan sanat eseri olarak, duvarların âyet nakışları ve renkli desenlerden zikirlerle bezenerek güzel görünmesini sağlamak gayesiyle yapılmaktadır. Bu ise, Kur'an'ın hidâyet, güzel öğüt ve okunması vb için indirilmiş olması prensibinden sapma anlamına gelir. Zira Kur'an-ı Kerim, duvarları süslemek için inmemiş, aksine insanları doğru yola iletmek ve göstermek için inmiştir.

2. İnsanlardan bir kısmı da bereket umarak bu âyetleri asmaktadır. Bu ise, bid'attir. Meşru olan bereket ummak (teberrük), onu okumakla olur, yoksa duvara asmakla, raflara kaldırmakla veya onu panolara ve kabartma levhalara dönüştürmekle olmaz.
3. Bu durumda, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ve Raşid Halifelerinin -Allah onlardan râzı olsun- takip ettiği yola aykırı hareket etme sözkonusudur. Zira onlar, böyle bir şey yapmamışlardır. İyilik, onlara tabi olmaktadır, bidatlere uymakta değildir. Hatta tarih şahittir ki; Endülüs'te Türkiye'de ve başka yerlerde, süslemeler ve bu gibi tablo işleri, evlerin ve mescitlerin duvarlarına âyetlerin nakşedilmesi, müslümanların zayıfladığı ve güçsüzleştiği dönemlerde artmıştır.
4. Bu tabloların asılmasının şirke götürme ihtimali vardır. Zira bazı insanlar, bu levha veya tabloların evi ve ev halkını kötülük ve belalardan koruduğuna inanmaktadırlar. Bu, batıl ve haram bir inançtır. Halbuki, gerçekte koruyan Allah -celle celâluhu-'dur. O'nun koruma sebeplerinden birisi, Kur'an okumak ve huşû içinde meşru' olan zikirler yapmaktır.
5. Üzerine âyet yazılan bu tabloların ticarete ve daha çok kazanmaya aracı yapılması ihtimali vardır. Nitekim bu tabloları yapanlar bunları birer kazanç vesilesi yapmaktadırlar. Kur'an'ın, bu gibi şeylerden korunması gerekir. Bu tabloların bir kısmının satın alınmasında israf ve savurganlık yapılmaktadır. Fakir fukaraya hiç yardım etmeyenler hat sanatı olarak bilinen bir tabloya açık artırma ile yüzbinler, hattâ milyonlar ödemektedirler. Bu ise İsrafın ta kendisidir.
6. Bu tablolardan bazıları da altın kaplama olabilmektedir. Bunların kullanılması ve duvarlara asılmasının haramlığı daha da artmaktadır.
7. Bu tabloların bazılarında lüzumsuz şeyler yazılmaktadır. Okunamayacak kadar karma karışık, gereksiz ve faydasız yazılar. Çünkü bunlar, okunamayacak kadar karmaşık haldedirler. Bazıları kuş biçiminde veya secde eden insan ve benzeri şekillerde yazılmış, (tasviri mübah olmayan) ve canlı (ruh sahibi) resimlerdir.
8. Tablolar üzerine âyetlerin yazılmasında, Kur'an âyet ve sûrelerine karşı saygısızlık ve sûi istigmal söz konusudur. Mesela bir evden diğerine taşınırken, yine, duvarların boyanması veya evin temizlenmesi için (bu panoların) indirilmesi sırasında, bu panolar, eşyalarla beraber, (gelişigüzel) üst üste konmakta ve âyetlerin üzerine başka şeyler de konulabilmektedir.
9. Bazı îmânî zayıf müslümanlar, bu panoları, dinin emirlerini yerine getirdiklerini (göstermek istercesine) vicdanlarının sızısını dindirmek için nefislerini tatmin etmek maksadıyla asmaktadırlar. Halbuki bu tabloların onlara hiçbir faydası yoktur.!

Özet olarak, bu şer kapısının kapatılması ve Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in akaid vs. hükümlerde en faziletli insanların çağı olduğuna şahitlik ettiği, İslâm'ın ilk çağlarındaki hidâyet önderlerinin yoluna tâbi olmak gerekir.

Sonra, birisi çıkıp, "biz bunu süs olsun diye ve büyük paralar harcayarak yapmıyoruz. Bizim istediğimiz sadece, o salonlarda oturanlara Allah Teâlâ'yı hatırlatmaktır" diyecek olursa, buna cevap olarak deriz ki:

Gerçekte öyle midir? Buralarda oturanlar, Allah'ı zikrediyorlar ve başlarını kaldırıp da bu levhaları okuyorlar mı?

Gerçekler bunu desteklemiyor ne yazık ki! Bilakis duvarlarında âyetlerin asılı olduğu kaç salonda orada oturanlarca başlarının üzerinde asılı olanlara ters davranışlar sergilenmektedir. Yalan söylenmekte, gıybet edilmekte, dalga geçilmekte ve kötü sözler sarf edilmektedir. (Bir an için) gerçekten bunlardan istifade edenlerin de olduğunu farz edecek olsak bile, bunların adedi, bu konudaki hükmü değiştirmeyecek kadar azınlıktır.

Müslümanlara düşen; Allah Teâlâ'nın kitabına yönelmek, onu okumak ve ona göre hareket etmektir. Allah Teâlâ'dan; Kur'an-ı Kerim'i, kalplerimizin sevinç kaynağı ve gönüllerimizin nuru kılmasını, hüznümüzü aydınlatıcı ve üzüntülerimizi giderici (eylemesini) dileriz.

Soru: **Selamın Aleykum hocam. Hat sanatı caiz midir?**

Cevap: Değerli kardeşim, hat sanatı caiz midir değil midir den önce acaba hat sanatı ile verilmek istenen nedir ona bakmak lâzım. Hat sanatı ile uğraşanlar bundan para kazanıyorlar mı kazanmıyorlar mı? Kur'an'ın kazanç vesilesi yapılması caiz mi değil mi? Bunların iyi tefekkür edilmesi gerekir. Bazen öyle hat yazıları var ki, en iyi kur'an okuyanlar bile okumakta zorluk çekiyor. Okunamıyan bir Kur'an neden yazılır ben bir türlü anlamıyorum. Eğer süs içinse Kur'an bir süsleme vâsıtası olamaz. Şimdi, bu hat sanatı ile yazılan yazılar ne yapılacak? Ya câmi duvarlarına asılacak veya ev, büro duvarlarına asılacak. Peki buralara bunların asılması doğru mu? Doğru olup olmadığını ulemadan dinleyelim.

Cumhur ulemaya göre Kur'anı kerimin duvarlar üzerine yazılması meşru değildir. Bazı âlimler buna haram demişlerdir.

- İbnü'l Hemmam "Fethul Kadir" de 1/169 şöyle demektedir: dirhemler(paralar), mihraplar, duvarlar, yere serilen sergiler üzerine kuranı kerim veya Allah tealanın isimlerinin yazılması mekruhtur.
- İmam Derdir (r.a) "Eş-Şerhul kebir, 1/425 kabir taşları üzerine kuranı kerimi nakşetmek mekruhtur. Bundan kaçınılmalıdır çünkü üzerine basılarak kuran hafife alınabilir. Âlimler böyle demiştir.
- İmam Nevevi "Ravdatu't-Talibin" de 1/80 şöyle demiştir: kuranın duvarlara yazılması mescitlerde olsun yahut başka yerlerde ya da elbiseler üzerine olsun mekruhtur.

Mescidin duvarlarına yazı yazmak:

Mezheblerin ileri sürdükleri tafsilata göre mescidin duvarlarına yazı yazmak mekruhtur.

Malikiler dediler ki: Namaz kılanın zihnini meşgul edeceğinden, Kur'an-ı Kerim ve başka şeylerden de olsa kible duvarlarına yazı yazmak mekruhtur. Diğer taraflara yazı-yazmak mekruh değildir.

Şafiiler dediler ki: Mescidin duvarlarına ve tavanına Kur'an-ı Kerim'den âyetler yazmak mekruh, Kur'an-ı Kerim yazılı yerleri arka tarafa alarak yaslanmak ise haramdır.

Hanbeliler dediler ki: Mescidin duvarlarına ve tavanına yazı yazmak mekruhtur. Bunun masrafını vakıf malından karşılamak haramdır. Vakıf malını harcayarak yazan, bedelini vakfa ödemek zorundadır. Eğer kendi malıyla yapmışsa onunla vakıf cihetine dönmüş sayılmaz.

Hanefiler dediler ki: Mescidin duvarlarına yazı yazılmamalıdır. Bunların yere düşmesi hâlinde, ayakla basılarak hakarete uğramalarından korkulur.

Bugün günümüzde en çok câmiler süslenmekte, camilerin duvarları çeşitli desenlerle süslenmektedir. Câmilerin mihrab tarafına, kubbesine ve her duvarına Kur'an'dan sûreler ve âyetler yazılmaktadır. Halbuki bütün bunlar mekruhtur. Halktan topladıkları paralarla bunları yapanlar aslında vakıf parasını gereksiz yere harcadıklarından dolayı sorumludurlar. Allah Rasûlü mescidlerin süslenmesini men etmiştir. Nitekim bu konudaki rivâyetlerin bazıları şöyledir:

"... Enes bin Malik r.a şöyle dedi: "Rasulullah s.a.v şöyle buyurdu:

İnsanlar mescidleri süslemedikçe kıyamet kopmaz. “(Ahmed: 3 / 134 – Sahihu’l Cami’ : 6 / 174 – Hadis no : 7298)

“... Enes bin Malik r.a şöyle dedi : “Rasulullah s.a.v şöyle buyurdu :

İnsanların cami inşa ederek övünmeleri kıyamet alametlerindendir.” (Ebu Davud: 449 - İbni Mace : 739 – İbni Huzeyme : 2 / 282 – hadis no : 1322 – 1323)

Enes r.a diyor ki: İnsanlar Cami yapmakta birbirlerine övünürler sonra da azı müstesna oraları ibadet ve ilimle mamur etmezler.

İbni Abbas r.a diyor ki: Sizler, Yahudi ve Hristiyanların mabetlerini süsledikleri gibi camileri süsleyeceksiniz.

Ebu Said El-Hudri r.a diyor ki : Nebi s.a.v 'in mescidinin tavanı hurma dallarından idi.

Ömer bin Hattab r.a Rasulullah s.a.v'in mescidini genişletirken ustaya : **İnsanları yağmurdan koru! Sakın sarılı kırmızılı boyayıp insanları fitneye düşürme, dedi.”** (Buhari: salat : 1 / 539 – 540 – Fethu'l Bari)

“ ... **Ebu' Derda r.a** şöyle der : Mescidlerinizi ve Kur'an yazılarını süslerseniz yok olur gidersiniz. “(Sahihu'l Camiu's Sağir : 1/220 – Hadis no : 599)

Bu delillere rağmen ne yazık ki gerek geçmişte ve gerekse zamanımızda inananların kısmı azamı inşa ettikleri Mescitleri elbise nakışı gibi süslemeye kadar gitmişler ve bu konuda adeta birbirleriyle yarışa girmişlerdir.

Halbuki bu türden şeyler, riyakarlık ve israf olduğu gibi, kulun kalbini olumsuz yönden de meşgul eder. Onu huşudan, tefekkürden ve Allah'ın karşısında boyun bükmekten oyalar.

Mescidlerimizin gayesi; oralarda namaz kılmak, Allah'ı zikretmektir. Bununla beraber oralar, inananları yağmurdan, yağıştan, sıcaktan, soğuktan korumak içindir.

Bugün süslü mescitlere girdiğimiz zaman Allah Rasûlünün yukardaki hadisleri aklıma geliyor. Bugün câmiler süslü ama viran haldedirler. Camiler camilik fonksiyonunu icrâ edememektedir. Kabenin birer şubesi olması gereken câmilerde küfür sistemleri ve tâgutlar övülmekte, Allah'ın hükümleri ise gizlenmektedir. Artık bugünkü câmiler mâlesef câmi olma hükmünü kaybetmiş durumdadırlar. Esas olan câmilerin duvarlarını değil, câmideki insanların kalblerini Allah'ın hükümleri ile süslemek, hakkı hak olduğu gibi anlatmaktır.

Soru: Selamun Aleykum hocam. İslam'da haremlik-selamlık nasıl olmalıdır?

Cevap: Aleykum selam.

İslâm'da Haremlik – Selamlık

Haremlik-Selamlık; birbirlerine nâ-mahrem olan kadın ve erkek topluluklarının kendilerine mahsus ayrı ortamlarda bir araya gelmeleri, karışık vaziyette bir arada bulunmamalarının ifadesi olan bir terkiptir. Kadın topluluklarına mahsus kılınan yere „Haremlik “, erkeklere mahsus yere de “Selamlık “denilmiştir.

Mahrem ve nâ-mahrem tasnifinde ölçü nikahtır. Kur'an-ı Kerim'de „birbirleriyle nikahlanmaları müebbeden (ebedi) ve muvakkaten haram olanlar“sarih olarak zikredilmiştir.(En Nur Suresi: 22-24) Resul-i Ekrem (sav) aile hukukuyla ilgili meseleleri en ince ayrıntılarına kadar tebliğ ettiği için, mahrem ve nâ-mahrem tasnifinde ihtilaf söz konusu değildir. Son yıllarda „Kur'an-ı Kerim'de haremlık-selamlık ayırımının olmadığını ve bunun Osmanlı döneminde ortaya çıktığını“iddia edenler görülmektedir. Haremlık ve selamlık tatbikatı, muhkem nasslardan istinbat edilen hükümlerle sabittir (Kur'an ve Sünnetten çıkarılan hükümlerle sabittir). Kur'an-ı Kerim'de: “Mü'min erkeklere söyle; gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Bu kendileri için çok temizdir. Şüphesiz ki Allah (kullarının ne) yapacaklarından hakkı ile haberdardır. Mü'min kadınlara da söyle; gözlerini (harama bakmaktan) sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. “(En Nur Suresi: 30-31) hükmü beyan buyurulmuştur. Erkeklere ve kadınlara; „Gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar“emri, “ırzlarını korusunlar“ emrinden önce zikredilmiştir. Bilindiği gibi göz; her şeyi kalbe ve beyne ulaştıran bir organdır. Cinslerin şehvetle birbirine bakmaları, değişik musibetlere sebep olabilir. [Yusuf Kerimoğlu, Emanet ve Ehliyet Adabı Muşeret Bölümü]

Dikkat edilirse; gözleri harama bakmaktan korumak hususunda, kadın ile erkek arasında herhangi bir fark yoktur. İslami tekliflerin hem erkekleri hem kadınları ilzam ettiği sabittir. İbn-i Hazm: „Rasul-i Ekrem (sav) hem erkeklere hem kadınlara eşit şekilde gönderilmiştir. Kitapta ve sünnette yer alan teklifler; aynı şekilde hem erkeklere hem kadınlara mükellefiyet getirir. Bu teklifleri, açık bir nass veya icma olmadıkça sadece erkeklere tahsis edip, kadınları dışarda bırakmak caiz değildir “[İbn-i Hazm-El İhkam-Kahire:1927 C: 3 Sh: 81] diyerek, önemli bir inceliğe işaret etmiştir. [Yusuf Kerimoğlu, Fıkhi Meseleler C:2 Sh: 41-43]

Haremlık-selamlık tatbikatı; gözleri haramdan korumak ve nesil emniyetini muhafaza etmek için, meşru kılınan bir tedbirdir. Bunu tartışmanın anlamı yoktur. Peygamberimiz Efendimizin (sav) ashabından birisine hitaben: “-Hanımından ve cariyenden başkasına gözünü yum (bakma)”emrini verdiği malumdur. [İmam-ı Merginani-El Hidaye-Kahire: 1965 C: 4 Sh: 84. Ayrıca Şerhu Damad-İst: 1316 C: 2 Sh: 539] Yine „Kim yabancı bir kadının güzelliklerine şehvetle bakarsa, kıyamet gününde onun gözlerine kurşun dökülür,, [Molla Hüsrev-Düreri'l Hükkam fi Şerhi'l Gurur'i'l Ahkam- C: 1 Sh: 314. Ayrıca İbn-i Hümmam-Fethu'l Kadir: C: 8 Sh: 98] hadisi, meseleyi kavramamızı kolaylaştırmaktadır.

Hz. Ümmü Seleme'den (R.anha) rivayet edilen hadis-i şerif; haremlık-selamlık tatbikatının sünnete dayandığının delilidir. Hadis-i Şerif mealen şöyledir:

“Hicab (tesettür) ayet-i kerimesi geldikten sonra, Meymune ile Resul-i Ekrem (sav)’in yanında otururken, ama olan İbn-i Mektum yanımıza çıkageldi. Bunun üzerine Resulullah (sav) bize “-Perde arkasına çekilin”dedi. Biz “-Ey Allah’ın Resulü! O, âmâ değil mi? Bizi ne görür ne tanır?” Dedik. Bunun üzerine Rasul-i Ekrem (sav): “-Siz de âmâ mısınız? Onu görmüyor musunuz?” Buyurdu. [Sünen-i Ebu Davud-İst: 1401 C: 4 Sh: 361-362 K. Libas: 37 Had. No: 4112]

Burada; Resûl-i Ekrem (sav)’in kadın ve erkeğin aynı mecliste oturmasına izin vermediği görülmektedir. Kadın ve erkeğin, küçük yaştan itibaren bir arada bulunmaları ve serbest ilişki içerisinde yetişmelerinin saldırganlığı azaltacağı yolundaki teorilerin, İslâmî açıdan hiçbir değeri yoktur. Esasen bu teoriye göre ilişkilerin düzenlendiği toplumlarda; hayal edilen hiçbir tavır gerçekleşmemiştir. Zinâ alabildiğine yükselmiş ve nesil emniyeti ortadan kalkmıştır. [Yusuf Kerimoğlu, Emanet ve Ehliyet Adabı Muşeret Bölümü]

“Haremlık-Selamlık, Kur'an ve Sünnet 'ten bir delile dayanmaz. Kötülüğü önlemek gerekçesiyle Fukaha tarafından tanzim edilmiş kurallardır“ diyen kimseler İslam'ın temel hedeflerinden habersiz olan tiplerdir. Müctehid imamları, keyiflerine göre kural tanzim etmekle suçlayan bu tipler, büyük bir hata içerisinde dirler.

Şurası bilinmelidir ki; Müctehid imamların yaptığı her ictihadın, Kur'an ve Sünnet'ten dayandığı bir delili vardır. Fakat ilmimiz kâfi gelmediği için biz (Kitap ve Sünnet'en neye dayandığını) tesbit edemeyebiliriz. [Yusuf Kerimoğlu, Fıkhi Meseleler C:2 Sh: 42]

Müslüman erkekler; ancak karısı ve nikahı kendisine ebediyyen haram olan yakınları (akrabaları) ile bir arada oturabilir. Bunun dışında yakın akrabası da olsa (amca kızı, dayı kızı vs...) "Haremlik ve Selamlığa" riâyet etmek zorundadır. Sahabe-i Kiram'dan bir zat Resûl-i Ekrem (sav)'e:

"Kocanın akrabası (kayınbiraderi vs.) hakkında ne dersiniz? "Sualini tevcih etmiş. Resûlullah (sav) "İşte bunlar ölümdür" [Sahih-i Buhari-İst: 1401 C: 6, Sh: 159 K. Nikâh: 111]

Cevabını vermiştir. Dolayısıyla Müslüman bir kadın; kocasının akrabaları (kardeşi, yeğenleri, amca ve dayı çocukları vs.) ile ilişkilerini, şer'i hudutlara göre düzenlemek zorundadır.

"Hiç kimse; "efendim benim kalbim temiz." Deyip, şer'i hudutları tahrib edemez (İslam'ın hükümlerine ters hareket edemez). Her mü'minin kalbi temizdir. Zira kalp temizliği imanla ilgili bir hadisedir. [Yusuf Kerimoğlu, Fıkhi Meseleler C:2 Sh: 43]

Allahu Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Peygamberin evlerine vaktine bakmaksızın ve yemeğe izin verilmedikçe girmeyin. Fakat çağırıldığınız vakit girin. Yemeği yediğinizde de hemen dağılın. Sohbet etmek için de izinsiz girmeyin. Çünkü bu haliniz peygambere eziyet veriyor, ama o sizden utanıyor. Fakat Allah gerçeği söylemekten utanmaz. Hem O'nun hanımlarına bir ihtiyaç soracağınız vakit de perde arkasından sorun. Böyle yapmanız hem sizin kalbleriniz ve hem de onların kalbleri için daha temizdir. Hem sizin Rasulullah'a eziyet etmeye hakkınız yoktur. Ondan sonra hanımlarını da ebediyyen nikâh edemezsiniz. Çünkü bu Allah katında çok büyük bir günahdır." (Ahzab Suresi, Ayet: 53)

Âyeti kerime her ne kadar Rasulullah (sav)'in zevceleri hakkında nazil olmuşsa da hükmü bütün mümin kadınları içine atmaktadır. Zira o hükümler içtimaî ahlak kuralları ve ilahî irşad yollarıdır ki, bunlarda bütün mü'minler eşittirler. Yabancı kadın ve erkeklerin bir arada bulunmaması, yabancı bir kadından bir şey isteneceği zaman perde arkasından istenmesi yalnız Rasulullah (sav)'in zevcelerine mahsus değil, bütün mü'min kadınlara ait umûmî bir hükümdür. Rasulullah (sav)'in zevceleri mü'minlerin anneleri olduğu halde yabancı erkeklerle bir arada bulunmamaları, onlardan bir şey isteneceği zaman perde arkasından istenmesi, diğer mü'min kadınların da yabancı erkeklerle bir arada bulunmalarının, onlarla konuşmalarının caiz olmadığına delalet eder. Çünkü her zaman ve yerde ahlakî fitne kadınlarla erkeklerin İslâmî kurallar dışında bir arada bulunmalarından, konuşmalarından doğmaktadır. [Muhammed Ali Sabuni – Ahkam Tefsiri]

Erkek-Kadın İhtilatı (Karışık Yaşantı) ve Asr-ı Saadet'ten Örnekler:

İhtilat lugatta; birkaç şeyin birbirine karışması demektir. İstilahta; Erkekle kadının aynı yer ve zamanda birlikte ve karışık olarak bulunmasına "ihtilat" denir. Bu terim daha çok yabancı erkeklerle kadınların erkekli-kadınli karışık eğitim görmesi; iş yerinde birlikte çalışması, nişan, düğün ve benzeri kutlamalarda karışık oturması ve ev ziyaretlerinde birlikte oturmayı kapsamına alır.

İslam'da erkek ve kadın, toplumun ayrılmaz parçalarıdır. Kadın eve hapsedilmemiş, fakat ev dışındaki davranışlarında da tamamen serbest bırakılmamıştır. İslam, erkeklerin kendi aralarında, kadınların da kendi aralarında olmak üzere eğitim, ibadet, kutlama, eğlence vb. gayeler için toplanmaları esasını getirmiştir.

İslâm dini yabancı kadın ve erkek ihtilâtını, onların ölçüsüz bir şekilde birbirleriyle haşır neşir olmalarını tasvip etmemiş, pratik hayatta aralarında daima bir mesafe bırakmış ve aralarındaki ilişkilerin belli bir ölçü ve disiplin içerisinde olmasını emretmiştir. Çünkü onların ihtilâtından çeşitli kötülükler, hatta aile ve toplum hayatını çökerten zina gibi büyük günahlar da doğabilir. İslâm dini ise prensip olarak kötülükleri yasak ettiği gibi, ön tedbir olarak kötülüğe vesile olan ve onu tahrik eden durum ve davranışları da yasaklamış ve böylece insanla kötülük arasına bir mesafe koyarak kötülük yollarını tıkamıştır.

Peygamber efendimiz'in

"Kadınların fitnesinden korkun, çünkü İsrailoğullarının ilk fitnesi kadınlardan olmuştur" [Müslim, Zikr, 99]

Şeklindeki sözleriyle ümmetini kadın fitnesine karşı uyarırken; yabancı kadına bakmanın (nazar) göz zinası ve haram olduğunu ifade etmiş [Buhâri, İsti'zan 12] kadınla erkeğin başbaşa kalmasını (halvet) ve kadının mahremsiz olarak yolculuk yapmasını yasaklamıştır. [Buhârî, Nikah, 111]

Kadın ve erkeğin ihtilâtı durumunda haram nazarın kaçınılmaz olacağı muhakkaktır. Bunun hükmünü ve ölçüsünü tesbit bakımından yukarda aktardığımız Ümmi Mektum hadisi dikkat çekicidir.

İslâm dininde cuma namazına ve camide cemaatla kılman namaza son derece önem verildiği halde erkek ve kadın ihtilâtını önlemek için Resulullah (s.a.s) kadınları bu namazlardan muaf tutmuş ve onlar için evde namaz kılmanın camide kılmaktan daha faziletli olduğunu bildirmiş; „Kadınların en hayırlı mescidleri evlerinin köşesidir„. [Ahmed b. Hanbel, VI, 297] buyurmuştur.

H. Âîşe (r.anha), Emeviler döneminde kadın ve erkeklerin karıştığını görünce şöyle demiştir: **"Resulullah (s.a.s), kadınların böyle yaptığını görseydi, tıpkı İsrailoğulları kadınlarının camiden men edildiği gibi, onları camiden alıkoyardı."** [Buhârî, ezân, 163]

Mescid-i Nebevî'de kadınlara has bir kapı vardı. Hz. Ömer kadın ve erkek ihtilâtını önlemek için kendi döneminde erkeklerin bu kapıdan girmelerini yasak etmişti.

Peygamber Efendimiz camiye gelmek isteyen kadınları engellememiş ve engellenmemesini emretmiştir. [Buhârî, Ezân, 165] Ancak camide namaz kılmaya gelen kadınlar erkeklerle karışık değil onların arkasında saf tutarlar ve namazdan sonra erkeklerle ihtilât etmesinler (karışmasınlar) diye Hz. Peygamber (s.a.s) selam verince ayağa kalkmadan önce bir miktar yerinde durur, kadınlar kalkıp gittikten sonra kalkar ve erkekler de ondan sonra kalkarlardı. [Buhârî, Ezân, 162]

Kadınlar, bayram namazlarına gelirlerdi. Ancak musallada (namaz kılınan yer) onların yerleri ayrı idi ve Peygamber Efendimiz erkeklerin hutbesini bitirdikten sonra yanlarına gelip onlara nasihat ederdi. [Buhârî, İ'deyn, 7]

Hz. Peygamber (s.a.s) bir gün camiden çıkarken, erkek ve kadınların birbirine karıştığını görünce, kadınlara seslenerek:

"Çekilin! Yolun ortasında gitmeye hakkınız yoktur, yolun kenarlarında yürüyün." dedi. Bunun üzerine kadınlar duvara bitişik yürümeye başladılar öyle ki elbiseleri duvara takılıyordu. [Ebû Davud, Edeb, 179]

Ukbe b. Âmir (r.a) der ki: Hz. Peygamber (s.a.s)

“Sakin (yabancı) kadınların yanına girmeyin.” buyurdular. Ensardan bir adam: “Ya Rasulallah! Kocanın akrabaları hakkında ne dersiniz? Diye sorunca Hz. Peygamber (s.a.s) “Kocanın akrabaları ölümdür (yani onlar daha da tehlikelidir.)” buyurdular.
[Ahmed b. Hanbel, IV, 149]

İşte bütün bunlar, birbirine yabancı erkek ve kadınlardan oluşan meclislerin, sohbetlerin, beraber oturup haşır neşir olmanın, İslam’ın ruhu ve karakteriyle bağdaşmadığını göstermektedir. Erkek ve kadınların ibadet yerlerinde dahi birbirine karışmasına müsaade etmeyen bir dinin, onları başka yerlerde, başka meclis ve sohbet mahallerinde gelişigüzel beraber olmalarına, birbiriyle içli dışlı olup ülfet peyda etmelerine müsaade etmesi düşünülemez. [bk. Mevdudî, Tefsiru Sure-i’n-Nûr, s. 141-176]

Ancak şu var ki fitneden emin olduğu yerde ve ihtiyaç durumunda İslâmî tesettüre ve kurallara riayet etmek kaydıyla kadının yabancı erkeklerle yardım etmesinde ve eve gelen misafirlere hizmet etmesinde bir sakınca görülmebilir. Nitekim ashâb-ı kirâmdan Ebû Useyd evlenirken düğünde Hz. Peygamber ve bazı dostlarını davet etmiş fakat onlar için bir şey hazırlayıp ikram etmemişti. Ancak gelin (eşi) Ümmü Useyd gecedden bir taş kabın içinde hurma ıslatmış, Hz. Peygamber yemeğini bitirince bunları sulandırmış (şerbet yapmış) ve Hz. Peygamber (s.a.s) ile misafirlere ikram etmişti. [Buhârî, Nikâh, 77]

Bazı sahabe hanımlarının gazvelere katılarak mücahidlere moral verdikleri, yemek hazırladıkları, hastabakıcılık ve yaraları sarma gibi geri hizmetlerde bulundukları bilinmektedir.

Nitekim Ümmü Atıyye (r. anha) Hz. Peygamberle birlikte yedi gazveye katılmış, [Müslim, Cihad, 141; İbn Mace, Cihad, 37; Darimî. Cihad, 29; A. b. Hanbel, V, 84] Hz. Aişe ve Ümmü Süleym Uhud gazvesinde geri hizmetlerde bulunmuş, [bk. Buhârî, Cihad, 65, 66, Menakıbu’l-Ensar, 18, Megazî 18; Müslim, Cihad, 136] başka yedi kadın sahabe de Hayber’i kuşatan orduya katılarak önemli geri hizmetlerini başarı ile yürütmüşlerdir. [A.b. Hanbel, V, 271; Ebu Davud, Cihad, 141]

Muavviz’in kızı Rubayyi’de der ki; „Biz Hz. Peygamber (s.a.s) ile savaşa çıkardık ve askere hizmet edip onlara su içiriyor ve yaralıları tedavi edip ölüleri (şehitleri) Medine’ye getiriyorduk.
“[Buhârî, Cihâd, 68]

İslam’ın ilk dönemlerindeki kadınların bu faaliyetleri erkeklerin yanında ve çoğu kere onların toplulukları içinde yapılmıştır. Ancak bütün bunlar İslami ölçü, edep ve haya sınırları içinde olmuş, ihtilata, yalnızlığa ve تنها yerlerde başbaşa kalmağa fırsat verilmemiştir.

Her ne olursa olsun erkek kadın münasebetlerinde ihtiyat ve tedbir yolunu takip etmek gerekir. İslâm’ın ruhuna uygun haremlik-selamlık gibi güzel geleneklerimiz varken bir müslümanın sırf Batı toplumunu taklid edeyim diye Peygamberimizin yolunu ve bu gelenekleri terk etmesi büyük bir vebal ve sorumsuzluktur. [Abdülkerim Ünalın; Şamil İslam Ansiklopedisi, „İhtilat“Maddesi]

Bir kadının yabancı erkeklerle görüşmede dikkat etmesi gereken durumlar:

Mü’min bir kadının okul, hastane, fabrika, alış-veriş vb. yerlerde eğitim, iş veya meslek gereği yabancı erkeklerle karşılaşma ve görüşmesi durumunda aşağıdaki esaslara dikkat etmesi gerekir:

- 1) Bakışların kontrol altında tutulması: Erkek ve kadının konuşma ve birbirine muhatap olma durumunda bakışlarını kontrol altında tutmaları gerekir. Bir mü’min, karşı cinsin bakılması yasaklanan yerlerine bakamaz ve bakışını ihtiyaç dışında uzatamaz.
- 2) Altını göstermeyen bolca giysi ile örtünme

3) Ölçülü konuşma ve ölçülü yürüme: Mü'min bir kadın yabancı erkeklerle konuşmasında ölçülü olmalı ve ihtiyaç kadar konuşmalıdır. Yürüyüşünün de ölçülü olması gerekir. Salınarak, kırıtarak yürüme mü'minin vekarı ile bağdaşmaz. Yabancı bir erkeklerle muhatap olma durumunda kalan bir kadın edep, ciddilik, ağır başlılık ve utanma hasletlerini koruyarak görüşmeli ya da konuşmalıdır.

4) Süslü ve çekici giysi ile örtünmeme: Süslü ve çekici giysiler evde giyilmeli, yabancı erkeklerin yanında ve evin dışında bunlar baş örtüşü ve dış giysi ile örtülmelidir.

5) Yabancı erkeklerle tenhada başbaşa kalmaktan kaçınmak: Yabancı bir erkeklerle, kimsenin olmadığı yerlerde başbaşa bulunmamak gerekir. Bu durum hadislerle yasaklanmış ve böyle bir yerde üçüncü kişinin şeytan olduğuna dikkat çekilmiştir. [bk. Buharî, Nikah, 111,112; Müslim, Hacc, 424; Tirmizî, Rada, 16; Fiten, 7; A. b. Hanbel, I, 222, III, 339, 446.]

6) Zorunlu ihtilatin zaruret ve ihtiyaçla sınırlı tutulması: Yabancı erkeklerle bir arada bulunma zaruret ve ihtiyaçla sınırlı tutulmalıdır. Çünkü gereksiz, ihtiyaç dışı ve uzun görüşmeler fitneye yol açabilir. Ayrıca kadını kutsal görevlerini yapmaktan, evinin hakkını gözetip, çocuklarını eğitmekten alıkoyar.

Sonuç olarak mü'min kadınlar nişan, düğün, bayram ve benzeri kutlamaları veya ev ziyaretlerini yahut diğer sosyal faaliyetleri kendi hem cinsleriyle oluşturacakları topluluklar içinde yapmayı şiar edinmelidir. Kadın evinin dışındaki eğitim, iş, meslek, ibadet vb. faaliyetlerde ya bir mahremi ile bulunur ya da güvenilir kadın toplulukları içinde yerini alır.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Kadınlar kocaları izin vermediği zaman ilim meclislerine gidebilirler mi?

Cevap: Aleykum Selam.

KADINLAR KOCALARI İZİN VERMEDİKÇE İLİM MECLİSLERİNE GİDEBİLİRLER Mİ?

Değerli kardeşim,

İlim öğrenmek kadın ve erkeğe farzdır. Bu farz olan ilimler; Akâid yâni îmânî bilgiler ile ilmihâl bilgileridir. Yâni, abdest, gusûl, teyemmüm, namaz, oruç, eğer zenginse zekât ve hac bilgileri. Kadınlar için hayız ve nifas bilgileri de öğrenmeleri farz olan bilgilerden. Bir kadının böyle dînî ilimlerini öğretmek baba üzerine farzdır. Baba bunları öğretmemişse, evlendiği zaman kocası öğretmek zorundadır. Kocas da öğretmiyorsa kadın kocası izin vermese bile yukarda belirtilen ilimleri öğrenmek için evinden çıkabilir. Çünkü Allah'a itaatin farz olduğu yerlerde ne kocaya ne de ana-babaya itaat edilmez.

Erkek, hanımının dışarı çıkmasına izin vermediğinde, hanımını kendisinin eğitmesi ve babasının evine götürmesi gerekir. Bunlar kadının hakkıdır. Koca bu haklara engel olamaz. Ama bu hakları mümkün mertebe aile içinde huzursuzluk çıkarmadan almaya çalışmak gerekir.

Kadın efendisinden izinsiz bir yere gitmemeli, gitmek zarureti hasıl olduğunda efendisini haberdar ederek rızasını almalıdır. Aynı zamanda gittiği yerden geç kalmayarak evine erken dönmelidir.

Kadınların zaruri ihtiyaçlarını dışarıdan temin etmeleri ve gereken meşru yerlere gitmeleri için evinden çıkmaya yetki ve selâhiyeti vardır. Fakat bu yetkilerin bazıları hariç diğerlerinden kocasının izin ve rızasının olması şarttır.

Cenab-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'inde buyuruyor ki:

(Ey Peygamberin hanımları, dolayısıyla mü'minlerin hanımları) «(Vakar ile) evlerinizde oturun. Evvelki câhiliyet (devri kadınlarının kırıla döküle, süslerini, göstere göstere) yürüyüşü gibi yürümeyin.» (Ahzap, 33/33)

Bir hadis-i şerifte Peygamberimiz (asm):

«(Ey kadınlar), ihtiyaçlarınızı karşılayan olmadığı zaman, Allah Teâla size ihtiyacınızı temin etmeniz için (evlerinizden) çıkmanıza izin vermiştir.» buyurmuşlardır. (Buhari, Müslim. Et-Taç: II/851)

Yukarıdaki âyet ve hadis-i şerif gereğince, Müslüman kadının maddi ve manevi ihtiyaçlarını temin edecek, karşılayacak mahremi olan bir kimse olmaması veya bunların alâkasızlığı halinde, kadın elbetteki tesettür dahilinde meşru imkânlarla evinden çıkarak ihtiyaçlarını temin edebilir. Kocasını bulan kadın ise efendisinden izinsiz evinden çıkmaz ve bir tarafa gidemez.

Bir kadının efendisinden izinsiz bir yere gitmesi, izinli de olsa gittiği yerden geç gelmesi erkeğine ağırlık ve nefret verir. Bu işin birkaç defası koca tarafından muaf tutulursa da çok kere af edilmeyerek geçimsizliğe yol açar. Hele koca tarafından ihtar edildiği hâlde kadının dinlemeyerek gitmesi, efendisine karşı saygısız ve itaatsizliğinden dolayı da bütün bütüne huzursuzluğa sebep olur. Böyle olan kadınlar hakkında Peygamber Efendimiz (asm) buyurmuşlardır:

«Hangi kadın, kocasının izni olmaksızın evinden çıkarsa, evine dönünceye yahut kocası kendisinden razı oluncaya kadar Allah Teâlâ'nın gazabı içinde kalmış olur.» (Hatip, Muhtarul, s. 50)

İbni Ömer (R.A.)'den mervi bir hadis-i şerifte de:

«Kocanın karısı üzerindeki hakkı: (Kocasından izinsiz evden çıkmamasıdır. Eğer çıkarsa, kocası zâlim ve âsi bir kimse olsa dahi, eve dönünceye yahut tövbe edinceye kadar Cenabı Allah ve gazap melekleri ona lanet ederler).», buyrulmuştur. (Tayalisi Muh. Ehadis s. 67.)

Nimetü'l-İslâm kitabında: "(Bir kadın kocasından izinsiz yabancıları ziyarete, düğün ve derneklere gidemez, hatta ziyaret gününün haricinde ebeveyninin bile velimesine kocasından izinsiz gidemez. Kadın ebe veya gâsile (ölü yıkayıcı) olsa dahi kocasından izinsiz gidemez. (Vele ki para almaması lâzım gelse bile)" diye mezkurdur. (Nimetü'l-İslâm: s. 76)

İşte onun için her kadın idrak ve anlayış gösterip, bu hususlara çok dikkat ederek riayet etmelidir.

Ancak şu hususlar müstesnadır / Kadının dışarı çıkabileceği hâller:

1. Bir kadın yanında mahremlerinden biri oğlu, oğlan kardeşi bulunmak şartıyla hac farızasını eda için sefere azimet edebilir, velevki kocası razı olmasın. Çünkü koca hakkı, farz-ı ayn üzerine tekaddüm edemez.
2. Bir kadın babası müzmin veya maraz-ı mevt ile ağır hasta olup da bakacak kimsesi bulunmadığı takdirde, kocasının izni olmasa bile gidip bakabilir. Vele ki babası gayri müslim olsun. Şu kadar var ki, gaybubeti müddetinde nafakası kocası üzerine lâzım gelmez. (İstilahatı Fıkhiyye: II/174.)
3. Bir kadın kendisine farz-ı ayn olan meseleleri öğrenmek için, kocası öğretmediği takdirde, ilim meclisine tesettür dahilinde gidebilir. (Nimetü'l-İslâm)

Yukarda sayılan ilimlerin dışında arapça öğrenmek, câmideki veya herhangi bir yerdeki sohbetlere katılmak kadın için farz değildir. Buralara gidebilmek için mutlaka kocasının izni gerekir.

Kocası izin vermedikçe gidemez. Eğer kocasından habersiz olarak giderse, evine dönünceye kadar Allah ve melekler o kadına lânet ederler. Selam ve duâ ile.

Soru: **Selâmun aleykum hocam. Peki bir kadın tek başına izine gidebilir mi? Kocasının izni verseydi bile. Bunu Avrupa’da ki kadınlar sıkça yapıyorlar.**

Cevap: Aleykum selam.

Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem kadının yanında mahremi olmadan üç günlük (90 km.) yola yalnız başına yolculuğa çıkmasını yasaklamıştır. Başka bir rivayette iki günlük yola, başka bir rivayette de bir günlük (30 km.) yola gitmesini men etmiştir. Bu hadislerdeki farklılığa bakan âlimlerin bir kısmı demişlerdir ki: Bu hadisler soru sorana göre söylenmiştir. Olabilir ki birisi Allah Rasûlüne "bir kadın yanında mahremi olmadan bir günlük yola gidebilir mi?" diye sormuş, Allah Rasûlü de bir günlük yola gidemez buyurmuştur. Başka birisi de başka bir zaman "bir kadın yanında mahrem biri olmadan iki günlük yola gidebilir mi?" diye sormuş, Allah Rasûlü de ona: "Bir kadın yanında mahremi olmadan iki günlük yola gidemez" buyurmuştur. Başka bir zaman başka birisi "bir kadın yanında mahremi olmadan üç günlük yola gidebilir mi?" diye sormuş, ona da üç günlük yola gidemez diye buyurmuştur. Dolayısı ile hadisler arasında tezat yoktur demişlerdir.

Önce konuya esas teşkil eden hadisleri gözden geçirelim:

Ebû Said el-Hudrî’nin rivayetine göre Resulullah (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:

“Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir kadının beraberinde babası veya oğlu yahut kocası veya kardeşi yahut nikâhı haram olan biri olmaksızın üç gün veya daha fazla süren bir yolculuğa çıkması helâl değildir.” (Müslim, Hacc: 423)

Konu başka bir rivayette iki gün olarak ifade edilir. Şöyle ki:

Ebû Said el-Hudrî’nin rivayetine göre;

“Resulullah’ın (a.s.m.) yanında kocası veya yakın akrabası olmaksızın kadının iki günlük yola gitmesini yasak etti.” (Müslim, Hacc: 416)

Mesele bir başka hadis-i şerifte bir gün olarak da belirtilir. Şöyle ki:

Ebû Hüreyre’nin rivayetine göre Resulullah (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:

“Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir kadının, yanında kendisine nikâhı haram olan biri bulunmadıkça, bir gün ve bir gecelik yola gitmesi helâl değildir.” (Müslim, Hacc: 421. Tirmizî, Radâ: 14)

Bu hadisi delil olarak getiren İmam Evzaî ve Ebû’l-Leys şöyle demektedirler:

“Kadın yanında mahremi olmadan bir günlük yola yalnız başına yolculuğa çıkamaz, fakat bundan az olan mesafeye tek başına gitmesi caizdir.” (Umdetü’l-Karî, 7: 130)

Bu hadislerin açıklamasında hadis âlimleri şu açıklamayı yaparlar:

Hanefî âlimlerine göre, bir kadın beraberinde kocası veya mahremi olan bir erkek bulunmadığı hâlde, üç günlük veya daha fazla mesafeye yolculuk edemez. Fakat bundan az mesafeye beraberinde bunlardan kimse olmaksızın yolculuk etmesi caizdir.

Hidaye’de de kadının yanında mahremi olmadan yolculuk müddetinden az olan mesafeye gitmesi mübahtır. (İbni Mace Tercümesi, 8: 69. Tuhfetü’l-Ahvezi, 4: 332.)

İmam Aynî bu konuda şu sual ve cevaba da yer verir:

Eğer dersen: Hz. Âişe (r.a.) yanında mahremi olmadan yolculuğa çıkmıştır. Ulemadan bir cemaat, bunu delil olarak getirerek kadının yanında mahremi olmadan tek başına yolculuğa çıkabileceğini söylemişlerdir. Ben de derim ki:

“Hz. Âişe bütün mü'minlerin annesi olduğundan, o herkese mahremdi. Kiminle yolculuğa çıkarsa ona mahrem oluyordu. Diğer kadınlar için bu hüküm geçerli olmaz. Bu cevap Ebû Hanîfe'ye aittir.”
(Umdetü'l-Karî, 7: 128)

Bütün bu rivayet ve nakillerden anlaşıldığına göre bir hanım, dinen üç günlük bir mesafeye, yanında kocası veya babası, kardeşi, oğlu, amcası ve dayısı gibi mahremleri olmadan çıkamaz, caiz değildir. Fakat bundan az bir mesafeye yanında kimse olmadan da çıkabilmektedir.

İmam Evzaî'nin ictihadına esas kabul ettiği bir günlük yola dahi hanımın çıkmaması, ihtiyat bakımından daha da önem taşımaktadır. Burada, belde dışı, şehir harici kasdedilmektedir. Şehir içi için hadislerde belli bir sınırlama bulunmamaktadır. Çünkü şehir içi yerleşim bölgesi olduğundan güvenlik bakımından yeterli kabul edilmektedir.

İmam Şâfi ve İmam Mâlike göre ise, kadın farz hac ile farz umreye yanında mahremi olmasa bile kadın erkek karışık bir kâfile ile veya üç kişilik güvenilir bir kadınlar gurubu ile gidebilir. (Şâfi mezhebine göre zengin olana ömürde bir defa hac farz olduğu gibi bir defa umre yapmak da farzdır).

Fakat Şâfi mezhebine göre de, Farz hac ve umrenin dışında bir kadın ne nâfile hacca, ne nâfile umreye ne de diğer yolculuklara yanında mahremi olmadan çıkamaz. Nitekim konu ile ilgili Mezâhîbu'l Erbea (dört mezheb fıkhı) ile Zuhaylînin "El İslâmiyyetu ve Edilletuhu" (İslam Fıkıh Ansiklopedisi) isimli kitaplara bakabilirler. İmam Nevevî'nin el Minhâc isimli eserinde de doyurucu bilgi vardır.

Bugün ister Avrupa'dan Türkiye'ye ister Türkiye'de şehirler arası yolculuk yapan kadınlar yanlarında mahrem birisi yoksa haram işlemektedirler. Allah Rasûlünün hükmü budur. Allah Rasûlünün hükmü üzerine kimse de hüküm koyamaz. Selam ve duâ ile.

Soru: **Selamünaleyküm hocam. Bana zekât olarak verilen parayı, şehir dışındaki fakir kimseye göndermek istiyorum fakat o bana diyor ki: “Hocam o parayı sen bana şimdi tamamını gönderme, benim elime geçerse harcarım. Sen onunla benim kiramı ödeyiver.” Ben de banka aracılığı ile ev sahibine parayı gönderiyorum. Bu zekât yerine geçer mi?**

Cevap: Aleykum selam.

Bir kimse fâkirin haberi olmadan zekât parasından onun borcunu ödese, zekât yerine geçmez. Fakat borcu olan fâkirin izni ile onun borcunu ödese zekât yerine geçer. Sizin kendisine zekât parası göndermek istediğiniz kimse size: "Sen bana gönderme, şimdi benim elime geçerse ben harcarım, sen onunla benim kiramı ödeyiver" dediğine göre, izin vermiş demektir. Onun kirasını ödemeniz zekât vermiş olursunuz. Nitekim Ömer Nasûhî Bilmen hocanın Büyük İslam İlmihâli isimli eserinin zekât bahsinin 90. maddesinde şöyle yazar:

90- Bir kimse, malının zekâtından bir fakirin borcunu, fakirin izni ile ödeyecek olsa, zekâtını vermiş olur. Fakat fakirin izni olmadan ödeyecek olsa, borç düşer; fakat zekât verilmiş olmaz.

Soru: **Selâmün aleykum, Zekât düşen engelli bir kişiye verilecek zekâtımızı *tekerlekli sandalye" olarak vermek caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam. Evet câizdir. Çünkü zekâtın ya zekât verilecek malın aslından veya onun karşılığı olan bir maldan olması gerekir. Yine temlik edilen (mülk edinilebilen) bir mal olması gerekir. Tekerlekli sandalye de bir maldır ve engelli kişiye teslim ettiğiniz zaman temlik gerçekleşmiş olur.

Soru: **Soru: Selamun aleykum hocam. Tüp bebek yöntemi ile çocuk sahibi olmak caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, İster kadın, ister erkekteki bir kusur sebebiyle, tabii ilişkiyle gebeliğin gerçekleşmesi mümkün olmadığı takdirde,

- a) Döllendirilecek yumurta ve sperm, her ikisinin de nikahlı eşlere ait olması, yani bunlardan herhangi biri yabancıya ait olmaması;
- b) Döllenmiş olan yumurta, başka bir kadının rahminde değil de yumurtanın sahibi olan eşin rahminde gelişmesi;
- c) Bu işlemin, gerek anne, babanın; gerek doğacak çocuğun maddi, ruhi ve akli sağlığı üzerinde olumsuz bir etkisinin olmayacağı tıbben sabit olmak şartıyla tüp bebek yöntemine başvurmakta bir sakınca yoktur.

Fakat nikahlı olmayan kişiler arasında yapılacak bir tüp bebek uygulaması, neslin bozulmasına sebep olacağından ve zina unsurlarını taşıması sebebiyle caiz değildir.

Buna göre;

- a) Yabancı bir erkeğin spermlerinin başkası ile nikahlı olan bir kadının yumurtaları ile döllendirilip o kadının rahmine yerleştirilmesi haramdır ve kesinlikle câiz değildir.
- b) Nikahlı karı ile kocadan alınan spermelerin dışarıda döllendirildikten sonra bir başka kadının rahmine “taşıyıcı anne” olarak yerleştirilmesi de haramdır ve kesinlikle câiz değildir.
- c) Nikahlı karı kocadan, kocanın spermeleri ile yabancı bir kadının yumurtalarının döllendirilip adamın karısının rahmine yerleştirilmesi de caiz değildir.
- d) Nikahlı karı kocadan, kocanın spermeleri ile yabancı kadının yumurtalarının dışarıda döllendirilip yine o yabancı kadının rahmine yerleştirilerek yapılan tüp bebek uygulaması da caiz değildir.

Soru: **Selâmün aleykum hocam. Hanefî mezhebine göre buğdayın zekâtını elinde olan inek vb. hayvanla vermek olur mu yoksa aynı cinsinden mi olması gerekir?**

Cevap: Aleykum selam. Sorunuzu tam anlamadım ama zannederim şöyle demek istiyorsunuz: Bir kimse buğdayının zekâtını fâkirlere buğday olarak değil de inek veya koyun olarak verse olur mu? El cevab, evet, olur. Zîrâ Hanefî mezhebine göre bir kimse malın aslından zekâtını verebileceği gibi değerinden de verebilir. Buna göre buğday kaldıran bir kimse buğdayının zekâtını buğday olarak verebileceği gibi, buğdayın karşılığı bir değerden de verebilir. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selâmun aleykum hocam. İsmi A'zam hakkında bilgi verir misiniz?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim; İsm-i a'zam sözlükte “en büyük isim” anlamına gelmektedir. Terim olarak Allah'ın en güzel isimleri içerisinde yer alan bazı isimleri için kullanılmıştır.

Bir grup İslam alimi, Allah'ın isimlerinin hepsinin eşit derecede büyük ve üstün olduğunu söylemiş, birini diğerlerinden ayırmamışlardır. Bir grup İslâm âlimi ise hadisleri göz önünde bulundurarak, bazı isimlerin diğerlerinden daha büyük ve faziletli olduğu görüşünü benimsemişlerdir.

Hiz. Peygamber (s.a.s.)'in bazı hadislerinde ism-i a'zamdaki bahsedilmekte, bu isimle dua edildiği zaman, duanın mutlaka kabul edileceği bildirilmektedir (Ebu Davud, Vitir, 23; Tirmizi, Da'avat, 64, 65, 100; Nesai, Sehv, 58; İbn Mace, Dua, 9, 10). Fakat Allah'ın en büyük isminin hangisi olduğunu kesin olarak belirlemek mümkün değildir. Çünkü bu hadislerin bir kısmında “Allah” ismi, bir kısmında ise “rahman, rahim” (esirgeyen, başışlayan), “hayyü'l-kayyum” (diri ve her şeyi ayakta tutan), “zü'l-celali ve'l-ikram” (ululuk ve ikram sahibi) isimleri Allah'ın en büyük ismi olarak belirtilmektedir. Öte yandan Hz. Ali'nin ism-i a'zamı şu altı isim olarak saydığı zikredilmektedir: Ferd, Hay, Kayyum, Hakem, Adl, Kuddus”.

Konuyla ilgili bir hadis şöyledir: “Rasulullah (s.a.s.) bir kişinin şöyle dua ettiğini işitti:

“Allah'ım, şehadet ettiğim şu hususlar sebebiyle senden talep ediyorum: Sen, kendisinden başka ilah olmayan Allah'sın, birsin, samedsin (hiçbir şeye ihtiyacın yok, her şey sana muhtaç), doğurmadın, doğmadın, bir eşin ve benzerin yoktur.” Bunun üzerine Efendimiz (s.a.s.) buyurdular ki: “Nefsimi kudret elinde tutan Zat'a yemin olsun, bu kimse, Allah'tan İsm-i Azamı adına talepte bulundu. Şunu bilin ki, kim İsm-i Azamla dua ederse Allah ona icabet eder, kim onunla talepte bulunursa (Allah ona dilediğini mutlaka) verir.” (Tirmizi, Daavat, 65)

Başka bir hadis meali de şöyledir: “Bir adam şöyle dua etmiştir: **“Ey Allah'ım, hamdlerim sanadır, nimetleri veren sensin, senden başka ilah yoktur. Sen semavat ve arzın celal ve ikram sahibi yaratıcısı, Hayy ve Kayyumsun (kâinatı ayakta tutan hayat sahibisin.) Bu isimlerini şefaathane yaparak senden istiyorum!**” (Bu duayı işiten) Resulullah (s.a.s.) sordu: “Bu adam neyi vesile kılarak dua ediyor, biliyor musunuz?” “Allah ve Resulü daha iyi bilir.” “Nefsimi kudret elinde tutan Zat'a yemin ederim ki, o Allah'a, İsm-i Azam'ı ile dua etti. O İsm-i Azam ki, onunla dua edilirse Allah icabet eder, onunla istenirse verir.” (Ebu Davud, Salat, 368)

Soru: Hocam, “berzah” ve “berzah âlemi” ne demektir? Bilgi verirseniz sevinirim.

Cevap: Berzah, sözlükte iki şey arasındaki engel, perde ve ayırıcı sınır anlamına gelmektedir. Dini ıstılahtaki karşılığı ise: Ölümden sonra başlayan ve mahşerdeki dirilişe kadar devam edecek olan kabir hayatıdır. Buna göre ölen herkes berzah alemine girecektir. Şu ayette “Berzah” ölümden sonra yeniden dirilişe kadar geçecek zaman diliminin oluşturduğu engel anlamındadır: “... Onların gerisinde ise, yeniden dirilecekleri güne kadar (süren) bir berzah vardır.” (Mü'minun, 23/100)

Kısaca değinmek gerekirse, insanın ölümüyle ahiret hayatı başlamış olur. Berzah hayatı ahiret hayatının ilk durağıdır. Nitekim bir hadiste bu açıkça belirtilmiştir (Tirmizi, Zühed, 5). Bu hayat bedensel olmaktan çok ruhsaldır. İnsanlar öldükten sonra iman ve amellerine göre kıyamete kadar ruhani olarak

ayrı bir hayat yaşarlar. Kabir müminler için cennet bahçelerinden bir bahçe, inkarcılar için cehennem çukurlarından bir çukurdur.

Soru: Selâmun aleykum hocam. Erkeklerin küpe takması caiz midir?

Cevap: Aleykum selam.

Peygamberimiz (s.a.s.) döneminden itibaren bugüne dek kadınlar süslenmek amacıyla küpe kullanmışlardır (Buhari, Libas, 59). Bu itibarla da kulak deldirip küpe takmak, Müslümanların genel örfünde kadınlara ait bir süslenme tarzı olarak kabul görmüştür. Müslüman erkeklerin ise kadınlara has süs eşyalarını kullanmaktan uzak durmaları gerekir. Zira Peygamberimiz (s.a.s.):

“Kadınlara benzemeye çalışan erkekler ve erkeklere benzemeye çalışan kadınlar Allah’ın rahmetinden uzak olsun” (Buhari, Libas, 61-62) buyurmuştur.

Bu ve benzeri uyarılar sebebi ile İslam alimleri, erkeklerin küpe vb. kadınlara özgü takıları takmalarını tahrimen (harama yakın) mekruh saymışlardır (İbn Abidin, Reddu'l-muhtar, VI, 336-337, 388; Nahlavi, ed-Dureru'l-Mubaha fi'l-hazır ve'l-İbaha, 29).

Soru: Kanguru eti helal midir?

Cevap: Hakkında ayet ve hadislerde hükmü bulunmayan hayvanlar İslam alimlerince, pis ve iğrenç olup olmadıklarına, leş ve pislik yiyip yememelerine göre ele alınmış (İbn Nüceym, el-Bahru'r-raik, VIII, 195; Maverdi, el-Havi, XV, 137) ve buradan hareketle, yaratılışında vahşet ve bayağılık olmayan, iğrenç görülmeyen, pislik ve leş yemeyen hayvanların etlerinin dini ölçüler içinde helal olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Karafi, Zahira, IV).

Buna göre, otlarla beslenen ve temiz şeyler yiyen, ceylan, geyik, antilop gibi av hayvanları sınıfına giren kanguru etinin yenmesi de helaldir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Eşlerin farklı fıkhi mezheplere mensup olması evliliğe engel teşkil eder mi?

Cevap: Aleykum selam. Evlilik “karı koca arasında birlikte yaşama hakkı tanıyan, taraflara karşılıklı hak ve sorumluluklar yükleyen bir akittir.” Evliliğin taraflar, icap ve kabul, şahitler, mehir gibi birçok kendine özgü unsur ve şartları bulunmaktadır. Bu gibi şartlarda bir eksiklik yoksa mezhep farklılığı evlenmeye mâni değildir. İki farklı mezhepteki insan evlenebilir ve evlilik hayatı boyunca farklı mezheplere bağlı olarak evliliklerine devam edebilirler.

Ancak evlilik hayatı ölüme kadar devam eden bir birliktelik ve hayatı paylaşma olduğu için, eşlerden biri dini bir zorunluluk olmamakla beraber, aile hayatında daha uyumlu olmak ve mezhep farklılığından kaynaklanan birtakım problemleri aşmak için diğerinin mezhebine geçebilir. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Borçlunun borcunu öderken aldığından fazla ödemesi câiz mi? Akit esnasında şart koşulmadığı halde, borçlunun borcunu geri öderken, alacaklıya gönüllü olarak verdiği fazlalık veya sağladığı menfaat faiz kapsamına girer mi?

Cevap: Aleykum selam. Akit esnasında bir fazlalık veya menfaat şart koşulmaz ve o yörede böyle bir teamül de bulunmaz ise; borçlunun borcunu geri öderken, alacaklıya gönüllü olarak verdiği fazlalık veya sağladığı menfaat faiz kapsamına girmez. Dolayısıyla, borçlunun borç (karz) olarak aldığı maldan kıymet bakımından daha değerlisini veya miktar bakımından daha fazlasını geri ödemesi caizdir (Kasani, Bedaiu's-sanai, VII, 395). Zira Hz. Peygamber (s.a.s.); "Sizin en hayırlılarınız borç ödeme hususunda en iyi olanlarıdır." (Buhari, Vekalet, 6; Müslim, Müsakat, 120) buyurarak, hem borcu vaktinde ödemeyi teşvik etmiş, hem de borçlunun borcunu öderken alacaklıya gönüllü olarak fazladan bir şey vermesinin güzel bir davranış olacağına işaret etmiştir.

Nitekim, bu konu ile ilgili bâzı rivâyetler şöyledir:

Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivâyete göre, şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v.), belli bir yaşta olan deveyi bir kimseden ödünç aldı. Sonra ona onun devesinden daha iyi bir deve vererek şöyle buyurdu: "Sizin en hayırlılarınız ödeme bakımından en iyi olanlarıdır." (Buhârî, Vekale: 5; Müslim, Müsakat: 22; Tirmizî: Buyu', 1316)

Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivâyete göre;

Bir adam Rasûlullah (s.a.v.)'den alacağını istedi ve sert davrandı, sahabe onu linç etmek istediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): Dokunmayın ona, çünkü hak sahibinin konuşma hakkı vardır. Bir deve satın alarak ona veriniz buyurdular. Öyle bir deve aradılar fakat ondan daha üstün bir deve bulabildiler. Rasûlullah (s.a.v.): "O deveyi satın alın, ona verin şüphesiz ki sizin en hayırlınız ödeme yönünden en iyi davrananızdır" buyurdular. (Buhârî, Vekale: 6; Müslim, Müsakat: 22, Tirmizî; Buyu' 1317)

Rasûlullah (s.a.v.)'in azâdlı kölesi Ebû Rafi (r.a.)'den rivâyete göre, şöyle demiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.) bir adamdan genç bir deve ödünç almıştı, sonra kendisine zekât develeri gelmişti. Ebû Rafi' diyor ki: Rasûlullah (s.a.v.), O adamın devesini ödememi bana emretti. Ben de; Develer arasında genç deve bulamadım hepsi altı, yedi yaşında develerdir dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): "Ona onlardan birini ver çünkü insanların en hayırlısı borcunu en iyi ödeyendir" buyurdular. (Müslim, Müsakat: 22)

Yukardaki rivâyetler de gösteriyor ki, borç alan kişi, borcunu aldığından daha üstün bir şekilde ödeyebilir. Çünkü Hz. Peygamber borç olarak genç bir deve almış ve bunu yedi yaşına girmiş iyi bir deve ile ödemiştir.

"Bekr" denilen genç deve, yedi yaşına giren deveye nisbetle daha az değerlidir. Üstelik bu iyi bir davranıştır, müstehaptır. Üstünlük borcun miktarı yönünden olabileceği gibi; kalitesi yönünden de olabilir. Meselâ bin TL. borç alan bir kimse, borcunu binyüz TL. olarak verebilir. Yine ikinci kalite buğday borç alan, borcunu öderken birinci kaliteden ödeyebilir. Ancak bunun borç verme esnasında şart koşulmamış olması gerekir. Ama borç alınırken borcu daha fazlasıyla veya daha iyisiyle ödeme, ya da

borçlunun alacaklıya fayda temin edecek başka bir şeyi yapması şart koşulursa bu caiz değildir; faizdir. Peygamber Efendimiz bir hadisinde "Menfaat sağlayan her türlü borç faizdir." buyurmuştur (Suyutî, el-Camiu's-Sağir, II, 94).

Soru: Borçlunun, borcunu vadesinden önce ödemesi karşılığında, alacaklının alacağından indirim yapması, caiz midir?

Cevap: Borçlunun herhangi bir şart koşmadan borcunu vadesinden önce ödemesi caiz olduğu gibi (İbn Abidin, Reddül-muhtar, Beyrut, 1991, V, 82), alacaklının da herhangi bir şarta bağlı olmaksızın ödemenin erken yapılmasından dolayı alacağından bir miktar indirim yapması caizdir (Merğınani, el-Hidaye, III, 60-61). Zira satıcı alacağının tamamından vazgeçebileceği gibi, indirim de yapabilir. Bu, müşteri lehine bir ikram olup, faiz kapsamına girmez.

Ancak alım satım akdinde taraflar, vadeli satılan malın bedelinin, vade dolmadan ödenmesi halinde fiyatta indirim yapılmasını şart koşarlarsa; içlerinde Hanefiler'in de bulunduğu ulemanın çoğunluğuna göre bu akit fasit olur. Fasit akid de faizli muamele hükmündedir. (Serahsi, el-Mebcut, Beyrut, 1993, XIII, 126; XXI, 31; Merğınani, el-Hidaye, III, 48; İbn Abidin, Reddül-muhtar, Beyrut, 1991, V, 84-85, 91).

Alacaklı, vadesi gelmiş olan bir alacağı için, borçluya, alacağının belirli bir kısmını tayin ettiği süre içerisinde ödemesi durumunda kalanından ibra edeceğini söyler, borçlu da o süre içerisinde öderse bu caiz olur ve alacağının kalan kısmından ibra etmiş sayılır (Merğınani, el-Hidaye, II, 180) Vadesi dolmamış borçlarda alacaklının borçluya, borcun bir kısmını vade dolmadan önce ödemesi şartıyla kalan kısmının düşürülmesi için yapılan bir sulh sözleşmesi Hanefi alimlerine göre caiz değildir. Çünkü vade para karşılığında satılmış olur. Bu da faize girer (Merğınani, el-Hidaye, III, 197; Ali Haydar, Dürerü'l-hükkam Şerh-u Mecelleti'l-ahkam, IV, 57).

Mecmeu'l-fıkhi'l-İslami (İslam Fıkıh Akademisi) 1998 yılında aldığı 64 no'lu kararında; daha önceden şart koşulmuş olmaması ve araya üçüncü bir şahsın girmemesi kaydıyla ister alacaklının ister borçlunun talebi ile olsun, vadeli borcu peşine döndürme karşılığında borçtan indirim yapmanın caiz olduğuna karar vermiştir (Mecelletü Mecmai'l-Fıkhi'l-İsl'ami, Sayı, 6, sh. 193).

Soru: Kadınların kendi aralarında sık sık yapıldığını gördüğümüz "Gün" ler caiz midir?

Cevap: Değerli kardeşim, Bayanların veya birilerinin kendi aralarında yaptıkları ve "gün" diye tâbir ettikleri toplantıları birçok kurum veya hoca câiz olarak görmektedirler. Bunlara göre bu bir borç vermektir ve bunda da bir sakınca yoktur.

Birçok ilim ehli ise bunun câiz olmadığını, bunun şartlı ve menfaate dayalı bir borçlanma olduğunu, şartlı borçlanmanın İslâm'da câiz olmadığını, menfaate dayalı borçlanmanın ise fâiz olduğunu beyan ediyorlar. Câiz olmadığını söyleyenlerin gerekçeleri daha doğrudur.

Çünkü borçlanma karşılıksız olur. Halbuki gün yapanlar mesela 10 kişi her hafta bir evde toplanıyorlar ve toplandıkları evin sâhibine veya sahibesine diyelim ki bir çeğrek altın veriyorlar. Ama o çeğrek altını alanlar da diğerlerine bir çeğrek altın vermek zorundadırlar. İşte burası sıkıntılıdır. Çünkü burada borç vermede bir mecburiyet vardır. Halbuki mecbûrî olan borçlanmalar menfâate dayalı borçlanmalardır ki faizdir.

Nurettin Yıldız Hoca da kendisine sorulan bir soruya şöyle cevap vermiştir:

“Kâğıt üzerinde bakıldığında ortada sakıncalı bir durum görülmeyebilir. Ama iyi incelendiğinde kadınların bu tutumunun doğru olmayacağı anlaşılır. Katılmamanızı tavsiye ederiz.” (Fetvâ meclisi)

“Bir grup insan ALTIN GÜNÜ adı ile yardımlaşan bir çalışma içinde oluyorlar. Mesela her ay birinin evinde toplanılıyor. Sırası gelen eve bir altın alınıyor.

Kadınların bu faaliyetinin dinimizin emrettiği iyilikte yardımlaşma kalitesinde olmadığını düşünüyorum. Kendisine de sıra geleceğini düşünerek bir insanın yardım etmesi dinimizin emrettiği yardım değildir. Bacılarımızın bu tür işlerle kendilerini oyalamamalarını tavsiye ederiz öncelikle.” (Fetvâ meclisi)

Dinimizde eğer bir şey hakkında tartışılıyorsa, bazı âlimler câiz, bazı âlimler ise câiz değildir, diyorlarsa o mesele en azından şüpheli şey demektir. Peygamber efendimiz de bizlere şüpheli şeylerden uzak durmamızı emretmektedir. Dolayısı ile ben şahsen kadınların veya birilerinin “altın günü” veya “para günü” ismi altında gün tertiplemelerini İslâm’ın ruhuna uygun bulmuyorum ve Müslümanların bundan uzak durmalarını tavsiye ediyorum. Selam ve duâ ile.

Soru: Esselemün Aleyküm hocam. Allah’ın “Hay” sıfatı başkasına şaka amaçlı denir mi veya isim olarak kullanılır mı?

Cevap: Aleykum selam.

El- Hayy, her yönüyle tam bir hayata sahip olan demektir. İşitme, görme, güçlü ve irade sahibi olmanın yanında, diğer zati sıfatlara da sahip olan ve eksiksiz bir hayatın bütün manalarını kendinde toplayandır.

Mutlak ve kâmil Hayy odur ki, idrak edilen bütün şeyler, onun idraki altındadır. O Mutlak Hayy’dır. O’nun haricindeki her bir hayyın hayatı, kendi idraki ve fiili miktarıncadır ve sınırlıdır.

Her türlü canlıyı yaşatıp öldüren, tekrar diriltten ve hayat- ölüm çerçevesinde kurduğu bir nizamla tabiatı idare eden bir varlığın, kendisinin ebedi hayatla hayy olması, akıl ve realite açısından benimsenmesi zaruri bir gerçektir.

İbni Cerir Hay ismine “başlangıcı ve sonu olmayan” manasını vermiştir. Maturudi ise “ ebediyyen ölümlü olmayan” manasından başka, “ hiç bir şeyden gafil bulunmayan, asla yanılmayan ve unutmayan” şeklinde de manalar vermiştir. Hay ismi ve hayat sıfatı, bununla diğer ilahi sıfatların mevcudiyet ve sıhhat kazandığı, temel bir kavram konumundadır.

Allah’ın Hayy sıfatı küllî bir sıfattır. Diğer dirilerin hayy olması cüz’î’dir. Başka bir deyişle, Allah’tan başka bütün hayat sahibi varlıklar hayatlarını Allah’ın Hayy sıfatından alırlar. Dolayısı ile bu isim Allah’tan başkalarına verilemeyeceği gibi, şaka olarak bile başkalarına böyle hitap edilemez. Ama birisine sen Hayy’sın derken onu diri olduğu anlatılmak isteniyorsa, bunda bir sakınca yoktur. Selam ve duâ ile.

Soru: Evi taşırken sonradan görülen içkileri ev sahibinin taşımasını söylüyoruz. Ama koliler içerisin de farkında olmadan taşıdıklarımız olabilir. Bize bir sıkıntı olabilir mi?

Cevap: Nakliye işi yapan kişi kolilerin içinde ne olduğunu bilmediği halde, dinen mahzurlu bir madde taşırsa bir sorumluluk olmaz. Günah olan bunların bilerek yapılmasıdır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur. "Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği ile yükümlü kılar. (Bakara 286) Güç yetirmenin esası, bilmektir. İnsan bilmediği bir şeyi yapmaya veya terk etmeye güç yetiremediği için ondan mesul değildir. Ancak eğer bilerek içki taşınacak olursa, bunun haram olacağı muhakkaktır. Zira peygamber efendimiz içki taşıyanı da kendisi için içki taşıyanı da lanetlemiştir.

Soru: *Selamun aleykum hocam. Meleklerle cinsiyet isnad etmek insani küfre sokar mı? Genel olarak meleklerde cinsiyet kavramını anlatabilir misiniz?*

Cevap: Aleykum selam.

Meleklerle îman, Allah'a îmandan sonra îmânın ikinci şartıdır.

Melekler nurdan yaratılmış varlıklardır. Onların nurdan yaratıldıklarına dâir delil şu hadistir:

"Melekler nurdan, cinler yalın bir ateşten yaratıldı." {Sahih-i Müslim 7/226 (1333 H.)}

Melek; erkeklik ve dişilik özelliği olmayan, yemeyen, içmeyen, evlenmeyen, doğmayan, doğurmayan, normal gözle görülmeyen, günah işlemeyen, Allah'ın emirlerini emrettiği gibi yerine getirip itaat eden yaratıklardır. (Şamil İslam Ansiklopedisi)

Meleklerin yorulmayacakları, Allah'a aslâ isyan etmeyecekleri ve O'na ibadetten bıkmayacaklarına dâir âyetler vardır. Aşağıdaki âyetler onlardandır:

"Belki onlar, Allah'ın şerefli kullarıdır. Onlar Allah'ın sözünden önce söz söylemezler ve O'nun emrettiklerini (hemen) yaparlar." (Enbiya, 21/26-27);

"Onlar, Allah'ın emirlerine (isyan edip) karşı gelmezler ve emrolundukları şeyleri (aynen) yaparlar." (Tahrim 66/6);

"Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O'nun katındakiler O'na ibadet etmekte (asla) kibir göstermezler ve (asla) yorulmazlar. Gece ve gündüz durmadan (yorulmadan) O'nu tesbih (ve takdis) ederler." (Enbiyâ, 21/19-20).

Melekler Allah'ın emir ve izniyle çeşitli şekil ve kılıklara bürünebilirler. Nitekim Cebrail (a.s) Hazreti Peygamber'e ashaptan Dihye gibi görünmüş, bazen kimsenin tanımadığı bir kişi şeklinde gelmiştir. Yine Cebrail (a.s), Hazreti Meryem'e bir insan şeklinde görünmüştür. Şu âyet bunun delilidir:

"(Ey Muhammed!) Kitap'ta (Kur'an'da) Meryem'i de an. Hani ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmiş ve (kendini onlardan uzak tutmak için) onlarla arasında bir perde germiştir. Biz, ona Cebrail'i göndermiştik de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü." (Meryem 19/16-17)

Mekkeli müşriklerin kafir olmalarının nedenlerinden biri de Allah'ın meleklerine cinsiyet atfedip insana benzetmeleri yüzündendir. Zîrâ onlar "melekler Allah'ın kızlarıdır" diyorlardı. Allah onların bu inançlarını reddederek şu âyetleri indirmiştir:

"Onlar, Rahmân'ın kulları olan melekleri de dışı saydılar. Acaba meleklerin yaratılışlarını mı görmüşler? Onların bu şahitlikleri yazılacak ve ahrette sorguya çekileceklerdir." Zuhruf Suresi Ayet 19

"Yoksa melekleri dişiler olarak yarattık da onlar (buna) şâhid olan kimseler miydi?" (Saffat, 150)

Ehl-i sünnete göre, meleklerle erkeklik veya dişilik atfeden kimse, kitabı, sünneti ve icmâyı reddetmiş olur ve dinden çıkar. Selam ve duâ ile.

Soru: Ben moda tasarım bölümünü bitirdim ve kendi işimi yapmak istiyorum. Çalışacağım firmalarda tesettürlü elbiseler tasarlamam gerekebilir. Mini etek, tayt gibi. Bunun bir sakıncası var mıdır? Veya tesettürlü elbiseler tasarlamada bir sakınca var mıdır?

Cevap: Her Müslüman haram helal sınırlarına dikkat etmek, haramlardan mutlaka kaçınmak zorundadır. Mecbur kalmadıkça (ki bu mecbur kalma tehdit altında bulunma, açlıkla ve susuzlukla karşı karşıya kalma gibi durumlardır) hiçbir kimse çeşitli bahânelerin arkasına sığınarak haram işleyemez. Bu yüzden, kendi işini de başkalarına yapacağın işleri de dinî ölçülerin çerçevesinde yapmalısın. Aksi halde elbetteki mahzurludur, vebaline katlanmak zorunda kalırsın.

Faaliyet alanın, Müslüman hanımlara hitap edecek tarzda tasarımlar üretmek olmalıdır. Dinimizde, bir hayra vesile olmak o hayrı işlemek gibi olduğuna göre, bir günaha-kötülüğe vesile olmak da aynıdır. Nitekim bu Kur'an ve sünnetin delâleti ile sabittir. Bu konuya Kur'an'dan delil şu âyettir:

"Kim iyi bir işe aracılık ederse onun da o işten bir nasibi olur. Kim kötü bir işe aracılık ederse onun da ondan bir payı olur. Allah her şeyin karşılığını vericidir." (Nisa, 4/85)

Bir başka âyette de şöyle buyrulmuştur:

"İyilikte ve fenalıktan sakınmakta yardımlaşın, günah işlemek ve aşırı gitmekte yardımlaşmayın." (Maide, 5/2)

Haram işleyenlere yardımcı olanların, harama çağırانların o haramı işleyenlerle aynı günaha ortak olduklarına delil de şu hadisi şeriftir:

"Kim bir kimseyi hayra (hüdaya) çağırırsa, kendisine uyanların sevaplarının bir misli ona aittir. Bu sevap (kendisine uyanların) sevaplarından bir şey eksiltmez. Kim de sapıklığa (dalalet) çağırırsa kendisine uyanların günahlarının bir katı ona aittir. Bu günah (kendisine uyanların) günahlarından hiçbir şey eksiltmez." {Riyazu's-Salihîn 20. bab. 174. hadis, s. 158, 161; ayrıca bk. Sunenu İbn-i Mâce (I, 74, 206), 1751, 203, 207 nolu hadisler. 207 nolu hadisi şerif aynı muhtevayı anlatmaktadır. Diğerleri güzel bir sünnet ihdası ile ilgilidir. Ayrıca bk. Sunenu İbn-i Mâce II, 1499; Sahihu'l-Buhârî VIII, 92; Cevâhiru'l-Buhârî s. 398 (658. hadis) Tefsîru'l-Kurâni'l-Azîm II, 45, 198; Sünenün-Neseî, V, 99-100}}.

Bu yüzden, hiç kimse haram işleyemeyeceği gibi, **başkalarının haram işlemelerine de yardımcı olamaz**. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Yukardaki soruya ek bir soru da ben sormak istiyorum. Ben taksiciyim. Bâzı müşterilerimiz bizden kendisini İslâm'a göre uygun olmayan yerlere götürmemizi istiyorlar. Onları oraya götürmemiz haram olur mu? O götürmemizden kazanılan para da haram olur mu?**

Cevap: Aleykum selam. Yukardaki soruya verilen cevabı iyi okumuşsanız meseleyi anlamış olmanız gerekir. Hangi haram iş olursa olsun, birisinin haram işlemesine vesile olmak da haramdır. Bâzen birisinin haram işlemesine vesile olan o haramı işleyenden daha büyük günah işlemiş olabilir. Mesela içki üretenlerle içki satanlar böyledir. Böyleleri içki üreterek ve satarak içkinin kolay bulunmasına, içilmesine ve içkinin yayılmasına sebep oluyorlar. Bunlar içki üretme ve satmasaydı birçok kimse içki bulamayacaktı ve içemeyecekti. Bundan dolayı böyleleri içki içenden daha büyük günaha girmiş olurlar.

Taksicilere gelince; eğer birileri size adres verir de “Beni şu adrese götür.” der, siz de o adreste ne olduğunu bilmeden onu götürürseniz günaha girmezsiniz. Fakat müşterinin beni şuraya götür dediği yer haram işlenen bir yere ve siz de orasının haram işlenen bir yer olduğunu biliyorsanız, onu oraya götürmeniz haram olur. Meselâ, birisi sizden kendisini geneleve, meyhaneye, kumarhaneye ve bunun gibi haram işlenen yerlere götürmenizi isterse onu oraya götüremezsiniz. Götürürseniz birisini harama yaklaştırdığınız, haram işlemeyi kolaylaştırdığınız için siz de sebep ve yardımcı olmak yönünden haram işlemiş olursunuz. O götürmenizden kazandığınız para da haram olur. Sizin öyle birisine karşı tavrınız şu olmalıdır: Ona: **“Sizin oraya gitmeniz haramdır, benim de sizi oraya götürmem haramdır. Ben sizi böyle bir yere götüremem.”** Evet, böyle söylemiş olursanız hem ona bir tebliğ yapmış olursunuz hem de neden götürmediğiniz açıklamış olursunuz.

Allah Rasûlü içki hakkında tam on kişiye lânet etmiştir. Şimdi o hadisi görelim.

Enes (ra) rivayet ediyor:

‘Resulullah (as) hamr=şarap ile ilgili olarak on kişiye lanet etti: (1) (Hammaddesinden şarap yapmak amacıyla) sıkana... (2) Sıktırana... (3) İçene... (4) Sâkilik yapana (yani sunana, servis edene, garsona)... (5) (Üretim yerinden veya depodan, toptancıdan perakendeciye veya tüketiciye kadar) taşıyana... (6) Taşıtana... (7) Satana... (8) Satın alana... (9) İkram edene... (10) Bunun parasını yiyene...’

Dikkat edilirse bu hadisteki birçok kişi içki içmediği halde içki içenle aynı lânete uğramışlardır. Mesela garson, “Hemşerim benim ne suçum var? Ben çalışan bir işçiyim, ben içmiyorum ya?” diyemez. Çünkü o da içkiyi içene taşıyarak onun içki içmesini kolaylaştırmıştır. Allah Rasûlü yine fâiz hakkında beş kişiye lânet etmiştir.

Cabir İbni Abdullah hazretleri şöyle demiştir: Resulullah (s.a.v.) faiz yiyene, yedirene, kâtibine ve şahitlerine lanet etmiş ve “Onların hepsi günahında ve vebalinde eşittirler.” demiştir. (Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesei, İbni Mace)

Bu hadiste de görüldüğü gibi mesela bankadaki fâizi yazan veya veren bir memur da aynı günaha ortak olmaktadır. Halbuki o fâizi ne verendir ne de alandır. Bundan dolayı, hangi iş dalı olursa olsun, haram işlemek haram olduğu gibi birisinin veya toplumun haram işlemesine vesile olan/olanlar da onlar gibi günaha girerler. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamın Aleykum hocam kişi;

Vitri geceye bıraksa ve uyanamasa kalkamasa (veya kaldırılmasa) bu kişi ne yapacak? Selam ve dua ile.

Cevap: Aleykum selam. Sabah vaktine kalmışsa yâni yatsı vakti çıkmışsa kazâ yapacaksın. "Niyet ettim Allah rızası için dünkü geçirdiğim vitir namazını kazâ etmeye" diye niyet edip kılacaksın.

Soru: Selâmun aleykum hocam. Yarışmalarda elde edilecek ödülleri almak caiz midir?

Cevap: Aleykum selam.

İki veya daha fazla kişinin aralarında doğrudan veya dolaylı olarak anlaşma sureti ile, bir tarafın kazanacağı, diğerk tarafın kaybedeceğı şansa dayalı her türlü oyun, kumar kapsamında olup haramdır.

Kendi aralarında yarışacak kimselerden kazananın, üçüncü kişi tarafından vaat edilen ödülü alması ile kaybedenin bir zarara girmemesi esasına dayalı meşru içerikli yarışmalara katılmak ve buradan kazanılacak ödülleri almak ise caizdir (Kasani, Bedaiü's-sanai', VI, 206; Fetava-yı Hindiye, V, 324).

Şimdi bâzı örnekler verelim:

Mesela, iki kimseden birisi diğerkine: "Gel, seninle falan yere kadar koşalım. Eğer sen beni geçersen ben sana şu kadar para vereceğim. Eğer ben seni geçersen sen bana o kadar para vereceksin" dese, bu kumar olur. Çünkü iki kişi de bahse girmişler ve kaybeden diğerkine bir şey ödeyecektir.

Eğer bu iki kişiden birisi diğerkine: "Gel, seninle falan yere kadar koşalım. Eğer sen beni geçersen ben sana şunu vereceğim. Eğer ben seni geçersen senin bana bir şey vermen gerekmez" dese, bu kumar olmaz, ödül olur.

Veya üçüncü bir kimse, iki kişiye; "haydi şu konuda yarışın, kim kazanırsa ona şunu vereceğim" dese, kazananlardan birisi o vaad edileni alsa, bu ödül olur, kumar olmaz. Çünkü kaybedenden bir şey çıkmamaktadır.

Bu sebepten, bilgi yarışmalarında, spor müsâbakalarında, üçüncü kişilerin veya kurumların kazananlara vaad ettikleri şeyi vermeleri kumar değil, ödüldür. Yeter ki yarışılan, oynanan şey dinde câiz olan bir şey olsun.

Bunun aksine iki kişiden birisinin kaybetmesine karşılık ödediğı her şey kumardır. Kahvehanelerde kişilerin çayına, kahvesine veya yemeğıne oynadıkları her türlü oyun kumardır.

Halkın evlerde herhangi bir meselede iddialaştıkları konuda; Var mısın bahse girmeye?" deyip diğerkinin de "Varım." dediğı ve ortaya bahsi kaybedenin ödeyeceğı bir şey koydukları her türlü bahse girme de kumardır.

Soru: *Selamun aleykum hocam. Caminin bahçesinde ceviz ağacı var. Ben müezzîn olarak cevizi toplayıp yiyebilir miyim?*

Cevap: Aleykum selam. Camiye ait bahçenin meyveleri hususunda, varsa caminin derneği veya vakfı söz sahibidir. Dernek veya vakıf yoksa cami cemaati veya köy ya da mahalle tüzel kişiliği bu hususta söz söylemeye yetkilidir. Onların kararı hangi yönde ise ona göre hareket edilir. Bunların (dernek-vakıf-cemaat-köy veya mahalle tüzel kişiliği), meyvelerin yenmesi hususunda herhangi bir yasağı yoksa, bu meyvelerden bir akar-gelir elde edilmiyorsa ve toplanıp yenmediğinde çürüyüp gidecekse bu meyveleri yemek haram olmaz.

Ayrıca sizin sorunuzda olduğu üzere ceviz gibi çürüyüp bozulma ihtimali olmasa bile, o meyveler, halktan isteyen yesin diye yetiştirilmişse, bu durumda yine yemek caizdir. Yiyen ister müezzîn olsun ister imam; isterse cemaatten -halktan herhangi biri... Hüküm değişmez. İmamın veya müezzînin bu konuda bir ayrıcalığı yoktur. İmam veya müezzîn ücretle görev yapmaktadırlar ve yaptıkları göreve karşı da ücretlerini almaktadırlar. Eğer câminin avlusunda veya bahçesindeki meyvelerin yenilmesi halk için câizse, müezzîn veya imam da halktan birisi olarak yiyebilirler. Eğer halkın yemesi câiz değilse, imam veya müezzînin de yemeleri câiz olmaz.

Şâyet bu meyveler belli maksatla ve gelir getirecek tarzda yetiştirilmişse (Câminin giderlerini karşılamak gibi), bunları yemek o derneği-vakfı-tüzel kişiliği zarara uğratmaktır. Onları zarara uğratmak ise, toplumun hakkını gasp etmektir.

Soru: *Selamun aleykum hocam. Bir cuma hutbesinde imam laf arasında peygamberleri örnek gösterirken "Çarmıha gerilen İsa gibi" dedi. Bu durumda o imamın arkasında namaz kılınır mı? Şimdiden teşekkür ederim.*

Cevap: Aleykum selam. Bırakın bir imamı, sıradan bir Müslümanın bile Hz. İsa'nın çarmıha gerilmediğini bilmemesi düşünülemez.

Malum olduğu üzere bir mu'cize eseri olarak babasız Hz. Meryem'den dünyaya gelen Hz. İsa, ülü'l-azm peygamberlerden (aleyhimüsselâm) biridir. Otuz yaşına geldiğinde kendisine peygamberlik verilmiş, üç sene sonra da Yahudîlerin sûikastlarına maruz bırakılmadan Allah Teala tarafından gökyüzüne çıkarılmıştır.

Eldeki muharref İnciller Hz. İsa'nın çarmıha gerildiğini belirtirken, son ve mükemmel Kitap, bizzat Hz. Allah'ın muhafazası altında bulunan Kur'ân-ı Kerim, bu hususta gâyet net ve kesin açıklamada bulunmaktadır. Mevzu ile ilgili bazı âyetler şöyledir:

"Yahudîler, İsa'yı (a.s.) öldürmek için hile yaptılar. Allah (celle ve alâ) da onları kurdukları tuzağa düşürdü ve İsa diye kendilerinden birini öldürttü. Allah Teala, hileyi hileyle cezalandıranların en hayırlısıdır. O vakit Allah (c.c.) buyurdu ki: Ey İsa! Seni ecelin geldiğinde öldürecek olan benim. Seni ben semâya yükselteceğim, Yahudîlerin suikastından tertemiz kurtaracağım ve sana uyanları Kıyamet'e kadar, seni inkâr edenlere üstün kılacağım." [Âl-i İmran suresi, 54-55]

Diğer bir âyette ise, meseleye daha da açıklık kazandırılmakta ve şöyle buyurulmaktadır:

"Onlar, İsa'yı inkâr etmeleri, Meryem'e pek büyük bir iftirada bulunmaları ve 'Allah'ın Rasûlü Meryem oğlu Mesih İsa'yı biz öldürdük' demeleri sebebiyle de lânete uğramışlardır. Onu ne öldürdüler ne de astılar; fakat başkası ona benzetildi de onu

öldürdüler. Muhakkak ki, bu hususta ihtilâfa düşenler, İsa'yı öldürüp öldürmedikleri hakkında şüphe içindedirler. Onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur; kapıldıkları şey, ancak bir zan ve tahminden ibarettir. Hakikatte ise, Allah, onu Kendi huzuruna yükseltti. Allah'ın kudreti herkese gâliptir ve Onun her işi hikmet ile dir.” [Nisa suresi, 157-158]

Âyet-i kerimede, açıkça **Hiz. İsa'nın asılmadığı, ona benzetilen başka birinin öldürüldüğü anlatılmaktadır**. Âyeti tefsir eden âlimler, bu hususu şöyle açıklamışlardır: 'Yahudiler, Hiz. İsa'yı öldürmek maksadıyla yanına girdiklerinde, onu bulamadılar. Çünkü Cenâb-ı Hak, onu gökyüzüne çıkarmıştı. Yahudiler ise Allah'ın kendisini İsa aleyhisselama benzettiği hâin gammazcıyı İsa zannedip çarmıha geldiler.

Şâyet imam hutbede böyle bir şey söylemişse cemaat arasından birisi veya birileri hemen müdâhale edip; "Hoca Efendi, Hiz. İsa çarmıha gerilmedi, bu söz Kur'an'a terstir!" demeleri gerekirdi. Şâyet hoca bunu dil sürçmesi ile söylemişse, farkına varır ve dil sürçmesi ile ağzından çıktığını belirtirse mesele kalmaz. Ama imam görüşünde ısrar ederse, Kur'an'ı yalanladığından dolayı kâfir olur ve onun arkasında namaz kılınmaz.

Şâyet cemaat imamı tanıyor, imamın itikadının böyle olmadığını biliyor da hüsnü zan göstererek, "Herhalde dil sürçmesi ile söyledi." diye düşünür, seslerini çıkarmazlarsa, namazın sonunda mutlaka imama sormaları gerekir. Eğer imam dil sürçmesi olduğunu söylerse mesele yoktur. Ama eğer "Evet, İsa çarmıha gerildi." derse, yukarda da belirtildiği gibi Kur'an'ı yalanlamış olacağından kâfir olmuş olur ve onun arkasında kılınan Cum'a olmamış olur. Bu durumda cemaatin ögle namazını yeniden kılmaları farz olur. Selam ve duâ ile.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Gusül abdesti alırken besmele çekilir mi? Bir de gusül abdesti alırken önce namaz abdesti sonra ağza ve burna su vermek sonra vücudu yıkamak dediler.**

Cevap: Aleykum selam. Bir Müslümanın evinde Mutlaka bir Akâid kitabı, bir Kur'an tefsiri, bir hadis kitabı, geniş bir fıkıh kitabı, bir de siyer kitabı olması gerekir. Bir akıllı telefona bin beş yüz, iki bin, bir iPhone'a 7 bin lira veren insanların evlerinde dinlerini öğrenecekleri kitapların olmaması acı bir şey. Müslüman falan dedi, filan dediye göre hareket edemez. Yine her istediğinde de bir hocaya ulaşamaz. Fakat evinde yukarda bahsettiğim kitaplar olursa hemen açıp bakabilir.

Sorunuza gelince, banyo ve tuvaletler pislikten beri olmadıkları için ve çıplak olduğumuz için besmeleyi açıktan değil de içimizden çekmemiz fıkıh kitaplarında tavsiye edilmiştir. Yine gusüle başlamadan önce namaz abdesti gibi bir abdest almak sünnettir. Sonra da tepeden tırnağa kadar hiçbir kuru yer kalmayınca kadar yıkanmak gerekir. Namaz abdesti gibi bir abdest almadan da direkt gusül almak yeterlidir.

UYARI VE İHTAR!

Kardeşlerim!

Bir seneden beri belki ondan fazla bayan özel mesajlarla kocalarının kendilerini ters ilişkiye (makattan ilişki) zorladıklarını belirterek bunun hükmünü soruyorlar.

Kimisi kocalarının: "Eğer bunu yapmazsan başka kadınlara giderim" diye tehdit ettiğini, bu yüzden de isteğini kabul etmek zorunda kaldığını belirtiyor.

Kimisi de kocasını çok sevdiğini, "kocaya itaat farz" olduğu için o kırılmasın diye bunu yaptığını söylüyor.

İNNÂ LİLLÂHİ VE İNNÂ İLEYHİ RÂCİÛN.

Kardeşlerim, bu nasıl Müslümanlık? bu insanlar Allah'tan hiç korkmazlar mı? Yarın Allah'ın huzuruna varacaklarını, hesap vereceklerini hiç düşünmüyorlar mı?

Bilelim ki, bir erkeğin karısıyla ters ilişkiye girmesi büyük bir haramdır.

Şâyet birisi bunun haram olduğunu kabul etmeyerek veya helal olduğunu iddiâ ederek yaparsa bütün âlimlere göre kâfir olur ve karısı ile de nikahı düşer.

Eğer haram olduğunu kabul ederek bu işi yaparsa çok büyük bir günah işlemiş olur.

Hiçbir bayan "kocamı seviyorum" diyerek kocasının bu isteğini yerine getiremez. O bayana sormak gerekir: Eğer sen Müslümansan, Allah'tan korkmuyor musun? Allah'ı ve Peygamberi kocan kadar sevmiyor musun?

"Kocaya itaat farzmış" diyerek bunu yaptığını söyleyenlere gelince; Allah'a isyan olan herhangi bir hususta hiç kimseye itaat yoktur. Bundan dolayı, hiçbir Müslüman bayan bu konuda kocasının isteğine itaat edemez.

Kocaları tarafından bu işe zorlanan bacılarımıza gelince; buna asla izin vermeyeceksiniz. Gerekirse boşanacaksınız ama asla ters ilişkiye girmeyeceksiniz. Yoksa sizler de bunun günahına ortak olursunuz.

Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem bu hususta çok şiddetli hadisleri vardır. Şimdi de o hadisleri görelim.

Huzeyme b. Sabit'ten:

**Rasulullah (s.a.v.), erkeğin karısıyla dübüründen temasta bulunmasını yasakladı.”
(Ahmed b. Hanbel 20848)**

İbni Abbas'tan: Rasulullah (s.a.v.) şöyle dedi:

“Allah Teâla bir kadınla ya da bir ekekle dübüründen temasta bulunan kimseye (kıyamet günü) rahmet nazarıyla bakmaz.” (Tirmizi K. Rada; 1086)

Amr b. Şuayb babasından onun da dedesinden rivayet ettiğine göre Rasulullah (s.a.v.) şöyle demiştir:

“Karısına dübüründen temasta bulunan kimse küçük livata yapmış olur.” (Ahmed b. Hanbel, Musned. Mukessirin min es'Sahabe, 6672)

Ali b. Talk'dan Rasulullah (s.a.v.) şöyle dedi:

"Kadınlara dübüründen temasta bulunmayın. Şüphesiz ki Allah hakkı söylemekten (açıklamaktan) utanmaz." (Tirmizi K. Taharat 1084)

Bu hadisi ayrıca Ahmed İbni Hanbel, Ebu Muaviye'den rivayet etmekte ve şöyle demektedir: Bize Abdurrazzak anlattı, Ma'mer Suheyli b. Ebu Salih'ten, el- Haris'ten, Muhlid'den o da Ebu Hurayra'den nakletti:

"Şüphesiz ki Allah, karısına dübüründen temas kuran kimseye (kıyamet günü) rahmet nazarıyla bakmaz." (Ahmed b. Hanbel, 7359)

Tabarani, el-Evsat'da ravileri sağlam olan bir senedle rivâyet etmiştir:

"Kim kadınlara arkalarından yanaşırsa küfre girmiştir". [Heysemî bunu el-Mecma'da (4/299) zikretmiş ve şöyle demiştir: Bunu Tabarânî Ebu Hureyre hadisinden rivâyet etmiştir ve râvileri sağlam kişilerdir]

Ahmed ve Ebû Davûd şöyle rivâyet etmişlerdir:

"Bir kadına arkasından yanaşan kimse mel'undur". [Ahmed (2/444), Ebû Davûd (2162)]

Ahmed, Tirmizî, Nesâî ve İbnü Mâce Ebu Hureyre'den şöyle rivâyet etmektedir:

"Kim bir hayızlı kadına veya bir kadına arkasından yanaşırsa...Muhammed sallellâhu aleyhi ve sellem'e indirileni inkar etmiştir. (Ahmed (2/476), Tirmizî (135), Nesâî (131), İbnü Mâce (639).)

Soru: Hocam 4 rekatlı farz namazı kılarken son iki rekâtın birinde Fatiha'dan sonra bir şey okunmaması gerektiği halde yanlışlıkla okunduğu zaman sehiv secdesi ile namaz tamamlanır mı yoksa baştan mı kılmak gerekir? Şimdiden teşekkürler.

Cevap: Aleykum selam.

Dört veya üç rekatlı farzlarda, ikinci rekâttan sonraki rekatlarda, Fatiha'dan sonra sure veya ayet okunmaz. Ancak okuyana sehiv secdesi gerekmez. (Büyük İslam İlmihali, Namazla ilgili bölüm madde: 330; Prof. Dr. Vehbe Zuhayli, İslam Fıkı Ansiklopedisi, II/40)

Soru: Hocam öğlenin ilk sünnetinin 3.rekatında unutarak Fatiha'dan hemen önce Subhaneke'yi okursak sehiv secdesi gerekir mi?

Cevap: Değerli kardeşim, öğle namazının ilk sünnetinin üçüncü rekatında subhâneyi okuyan kimse vacib olan Fâtiha'yı geciktirdiği için sehiv secdesi yapar.

Soru: Üç rekâtlı Vitir namazını kılarken son oturuşta oturduk tahıyyat, salli-barik okuduk. Hatta Rabbena dualarını da okuduk unuttuk ayağa kaktık. Dörde tamamlayıp sonunda sehiv secdesi gerek mi? Vitir namazını yeniden kılmak gerekir mi?

Cevap: Aleykum selam.

Vitir namazının son oturuşunda kişi tahıyyattan sonra veya salli-bârik okuduktan sonra yanlışlıkla dördüncü rekâta kalksa, kalktığı dördüncü rekâtın secdesini yapmadıkça geri dönebilir ve sehiv secdesi ile namazını tamamlar. Ama dördüncü rekâtın secdelerini de yaparsa artık o namaz nâfileye dönüşür. Namazını dört rekât olarak kılar, sehiv secdesi yapar ve dört rekatlı bir nâfile namaz kılmış olur. Vitir namazını da yeniden kılar.

Soru: Selâmün Aleykum hocam oyun oynanan okey kâğıt vs. kahveden çay içmek haram mı yoksa gidip kahvede çay içebilir miyiz?

Cevap: Aleykum selam. Oyun oynanan (kumar) kahveden çay içmek **haram olmaz ama mekruh olur**. Bu aynı içki satan yerden alışveriş yapmak gibi olur. İçtiğiniz çay helal olan bir şey olduğu için o çayı içmeniz haram olmaz. Ama bir Müslüman böyle oyun oynatan, içki içiren yerlere girip çay içmemesi lâzım. Oraları ekonomik yönden zayıflatmamız lâzım ki ya oyun oynatmaktan veya içki içirmekten vaz geçsinler veya iflas etsinler de böyle yerler kapansınlar. Müslümanlar bu duyarlılıkta olurlarsa oralar ayakta kalabilir mi? Müslümanların bu hassasiyeti göstermeleri gerekir. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Yaşlı bir anneye oğlu banyo yaptırabilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Yaşlı bir kadını oğlu banyo yaptırabilir. Ama göbek ile diz kapağı arasına bakamaz, dokunamaz. Buralar kapalı olursa olur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Bir tanıdığa cinler musallat olmuş kurtulmak için ne yapmaları gerekir?

Cevap: Aleykum selam. Ona Fâtiha sûresi, âyetel Kursî, Bakaranın son âyetleri (Âmenerrasûlû) Cin sûresi, ihlas, Felak ve Nas sûreleri okunsun. Bunlar sık sık okunsun. İnşaaallah faydalı olacaktır.

Soru: Hocam bir Müslümanın, başka bir Müslümana gavur ya da kafir benzetmesi yaparak hakaret etmesi günah mıdır?

Cevap: Değerli kardeşim, bir kimse birisine gavur veya kafir mi diyor yoksa gavura veya kafire mi benzetiyor. Önce bunun tesbitini yapalım. Bir Müslümanın bir fiili gavura veya kafire benzetilebilir. Mesela içki içmek, zina yapmak kafirin sıfatıdır. Bir Müslüman içki içerek zina yaparak kafire benzemiş olur ama kafir olmaz. Bir şeyi bir şeye benzetmek ondan olduğunu göstermez. Mesela Ahmet Mehmed'e benziyor dediğimizde, Ahmet'in bir yönünün Mehmed'e benzediğini söylemiş oluyoruz. Ya yüzünün benzediğini veya huyunun benzediğini söylemiş oluyoruz.

Yine gavur demek inatçı demektir. Ama halkımız tarafından gavur demek kafir demektir. Eğer bir kimse gavur kelimesinin lügat mânâsını yani inatçı mânâsını kastederek birisine "Bu da amma gavurmuş" yani inatçıymış derse bir şey olmaz. Belki o kimsenin gıybetini yapmış olur. Fakat bir kimse gavur kelimesini kâfir mânâsına kullanarak birisine gavur veya kâfir derse, söylediği şey de karşısındakinde yoksa yâni karşısındaki kâfir değilse kendisi kâfir olur. Zîrâ peygamber efendimiz bir hadislerinde:

"Herhangi bir kimse, din kardeşine 'Ey kafir!' derse, bu tekfir sebebiyle ikisinden biri muhakkak küfre döner. Eğer o kimse dediği gibi ise ne ala. Aksi takdirde sözü kendi aleyhine döner." (Müslim, 1/319) buyurmuşlardır. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Bir Müslüman kendi öz evladını evlendirmek (maddi ve manevi olarak) zorunda mı? ALLAH sizden ve hepimizden razı olsun.

Cevap: Aleykum selam kardeşim.

İslam âlimleri erkek çocukların nafakalarının, çalışıp kendi rızıklarını kazanacakları zamana kadar babalarına ait olduğunda görüş birliğine varmışlar ancak, babanın evladını evlendirmek zorunda olup olmadığı konusunda farklı görüşler serdetmişlerdir.

Hanefî ve Şâfiî âlimleri babanın, çocuğunu evlendirmesinin vacip olmadığını söylerken, Hanbelî âlimleri, 'çocuğun nafakası babasına aitse babası onu evlendirmek zorundadır' demişlerdir (Mâverdî, el-Hâvî, IX, 183-184; İbn Kudâme, el-Muğnî, XI, 380).

Meseleye dinen vacip olup olmama noktasından bakınca durum böyle olmakla beraber, maddi imkânı iyi olan bir babanın kendi parası ile evlenme imkânı bulamayan evladını evlendirmesinin güzel bir davranış olacağında şüphe yoktur.

Nitekim Hz. Peygamberden (s.a.s.) rivayet edilen bir hadiste; "Evladın baba üzerindeki hakkı üçtür:

"Ona güzel bir isim koyması, okuma yazma öğretmesi ve zamanı geldiğinde onu evlendirmesi." (Suyûtî, el-Câmiu's-sağîr, II, 538) buyrulmuştur.

Ayrıca Yüce Allah; **"Ey İman edenler, kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden koruyun."** (Tahrim, 66/6) buyurmaktadır.

Buna göre, imkânı olan bir babanın, evlenmeye ihtiyaç duyan evladını evlendirerek onun günaha girmesine mâni olması, yukarıdaki ayetin babaya yüklediği sorumluluklar arasında sayılmalıdır.

Soru: Selamun aleykum hocam. Birisi büyük baş hayvan adasa ve Allah ricasını yerine getirirse fakat o kişinin malı olmakla beraber parası kalmamış olsa ne yapmalı? Bir de bu durumu gören, bilen akrabası onun o adağını yerine getirmek isterse, o adağın borcu ödenmiş olur mu? Allah razı olsun.

Cevap: Aleykum selam. Akrabaları büyükbaş hayvan alacak kadar parayı veya büyükbaş hayvanı ona hibe ederler ve o da adağını yerine getirir.

Soru: Esselamu Aleykum hocam. Neşit dinlemenin sakıncası var mıdır?

Cevap: Aleykum selam. Marş' niteliği taşıyan ve İslamî duyguları hareketlendiren müzik eserlerinin dinlenmesini caiz gören âlimler vardır. Genel uygulama da bu yöndedir. Ancak o çizgiden çıkılan bir yolla genel müziğe kayma riskini göz ardı etmemek lazımdır. Nitekim "İslâmî" diye başlanan müzikal atılımda ne noktaya geldiğimiz ortadadır. Allah Teala, rızası çizgisinde kalmamızı kolaylaştırsın.

Soru: Selamu aleykum hocam ilah ve rab kavramlarını biraz açıklarmisiniz .Allah razı olsun mevlam ilminizi artırsın inşaAllah

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Mâdem bu soruyu sordun, sabırla okuyacaksın o zaman. Bu guruptaki kardeşlerimiz de sabırla okusunlar. Çünkü bu iki kavram kelime-i tevhidin (îmânın) bel kemiğini oluştururlar.

İLÂH

İlah (إِلَٰه) kelimesi E-LE-HE veya E-Lİ-HE fiilinden türetilmiştir. Türkçe anlamı ise; kulluk edilen, tevekkül edilen, dua yapılan ve duaya icabet eden, kanun koyan, saygıda ve korkuda tazim duyulan, kendisine itaat edilen isyan edilmeyen, sevilen, yüceltilen, ibadet edilen gibi anlamları içermektedir. Kelime-i tevhid, anlam itibarı ile ilahlık makamını yalnız Allaha has kılmayı gerektirir. Kişi lailahe illallah dediğinde, Allah'tan başka ilah edinmeyeceğine yani ilahlık sıfatlarını Allah'tan başkasında da görmeyerek O'na ortak koşmayacağına söz vermektedir. Kur'an'ı Kerimde Allah, kendisine ait olan ilahlık sıfatlarını bir başkasında da gören, bir başkasına da veren kişileri müşrik olarak adlandırmıştır. Bu bakımdan Müslüman olacak her kişinin bu kavramın anlamını bilmesi şarttır. Fakat ne yazık ki, günümüzde bu kelime insanlara sadece Allah'ın varlığı olarak kabullendirilmiş ve Allah'tan başka ilah yoktur denilerek, Allah'tan başka yaratıcı yoktur demek olduğu benimsetirilmiştir. Fakat bu yanlıştır. Evet, ilahlık makamı yaratıcılığı da gerektirir. Ama bu kelimenin anlamı sadece bununla sınırlı değildir. Kendilerine Peygamberler gönderilen müşrikler, Allah'ı inkar etmemişlerdir, Allah'ın yaratıcılığı hakkında asla şüpheye dahi düşmemişlerdir.

"Andolsun ki onlara: «Gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ayı buyruğu altında tutan kimdir?» diye sorsan, mutlaka, «Allah» derler. O halde nasıl (haktan) çevrilip döndürülüyorlar?" (Ankebut; 61)

"De ki: 'Gökten ve yerden size rızık veren kimdir? Kulak ve gözlerin sahibi kimdir? Diriyi ölüden çıkaran, ölüyü de diriden çıkaran kimdir? Her işi düzenleyen kimdir?' Onlar: 'Allah'tır! 'diyecekler. 'O halde O'na karşı gelmekten sakınmaz mısınız?' de." (Yunus: 31)

Peygamberler insanlara, Allah'ı kabul edin, Allah vardır gibi cümleler asla sarf etmemişlerdir. Bilakis inandığınız Allaha ilahlık vasıflarında ortak koşmayın, ilahlık makamını gerektiği ve olduğu gibi Allah'ta görerek O'na kulluk edin, Allah'tan başka ilah edinmeyin mesajını vermişlerdir.

"Onlara, kendilerinden, "Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka hiçbir ilâhınız yoktur, hâlâ O'na karşı gelmekten sakınmaz mısınız?" diye öğüt veren bir peygamber gönderdik." (Mü'minun: 32)

İlah'tan maksat kelimci imamlardan bir kısmının sandığı gibi yoktan var etmeye kadir olan demek değildir. Onlar, uluhiyetin sadece "yoktan var etmeye güç yetirme" olduğunu sanırlar. Böylece onlara göre, yoktan var etmeye güç yettirenin Allah olduğunu ikrar eden, Allah'tan başka bir ilah bulunmadığına şehadet etmiş olur. Daha önce belirttiğimiz gibi müşrikler de bunu kabul ediyorlardı. Aksine, gerçek ilah, tapılmayı hak edendir. O ilahlık eden anlamında değil, ilah edinilen anlamında ilahdır. (ibadet ettiren değil, ibadet edilendir.) Tevhid ise, sadece Allah'a ibadet edilmesi ve başkasının O'na ortak koşulmamasıdır. Ortak koşmak ise, Allah'la birlikte başka bir ilah kabul etmektir.

"İlah" deyince kalpler tarafından "yüceliği" benimsenen, kulluğa müstahak tek merci olarak bilinen, bütün sıfatlarında eksiksiz bir yetkinliğe sahip olduğu kabul edilen "Tek bir Allah"ı düşünmek gerekir. Onun dışında hiçbir nesnenin kulluğa ve sevmeye müstahak olamayacağını kesinleştirmek lazımdır. Onun rızasını amaçlamayan her ibadet "batıl"dır, O'ndan başkasına kulluk sunmak, O'ndan başkasını sevmek "fesada (yıkıma)" götürür diye inanmalıdır.

İbn-i Recep el-Hanbelî şöyle der:

"İlah, kendisinden korkulan, çekinilen umut beklenen, talepte bulunulan, yüceltilen, sevilen, tevekkül edilen, dua yapılan, dolayısıyla kendisine itaat edip isyan edilmeyendir. Bu sayılanların tamamı Allah'a yapılır. Bunlardan bir tanesini yaratılmışa yapan kimse, Allah'a ibadette ortak koşmuş ve La İlahe İllallah sözündeki ihlâsını bozmuş olur. Bu söylenenlerden ne kadarı Allah'tan başkasına yapılırsa o kadar Allah'tan gayrisine ibadet edilmiş olur." (Gurretu Uyuni'l-Muvahhidin, sf. 25)

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere ilah, kendisine itaat edilen ve ibadetin kendisine sunulduğu varlık anlamına gelir. Müslüman bir kişinin tek ilahı Allah'tır ve yalnız O'nu ilah olarak kabul eder. İbadet içerikli uygulamaların tümünü yalnız Allah'a yapar ve asla ondan başkasına bu eylemi sunmaz. Müslüman kişinin ilahı yalnız Allah'tır ve O'na isyanın olduğu konularda ne olursa olsun, kim olursa olsun asla itaat etmez. Bunun yanında, ibadetin ve itaatin kendisine yapılmasını isteyerek ilahlık iddia eden her hangi bir kişide olabilir ve birisi o kişiyi Allah'tan başka ilahta kabul edebilir. Fakat gerçek ilah yalnız Allah'tır ve O'nun dışındaki ilahlık iddia edenlerin ilahlığı batıl ve sahtedir. İlahlığın (uluhiyetin) kendine has bir takım vasıfları vardır ve ehli sünnet alimleri Kur'an ve sünnet çerçevesinde bu vasıfları şöyle açıklamışlardır.

Allah'ın bazı ilahlık (uluhiyet) özellikleri

Hüküm vermek

Allah'ın en belirgin ilahlık vasıflarından birisi de, yarattığı kullarının üzerinde hükümler olması, kanun koyucu olmasıdır.

"O, kendi hükümlerine kimseyi ortak etmez." (Kehf;26)

" Haberinizi olsun ki, yaratma ve emir verme yetkileri O'na mahsustur" (Araf;54)

"Hüküm sadece Allah'a aittir." (Yusuf;40)

" Egemenlik yalnız Allah'ındır" (Enam;57)

Bu vasıf, ilahlığın (uluhiyetin) ayrılmaz bir parçasıdır. Nasıl ki insanları Allah yaratmışsa yine yarattığı kulları üzerinde tek otorite Allah'tır ve bu yetki ancak ona aittir. Hiç kimsenin Allah'ın kulları üzerinde otorite olmaya, onların hayat nizamı ile alakalı kanunları belirlemeye hakkı yoktur. Mekkeli

müşriklerin tevhid kelimesini kabul etmeme nedenlerinden bir tanesi de buydu. Onlar darun nedve denen meclisleri içerisinde insanların hayat nizamlarını belirler ve onların hayatları ile ilgili yasaklar ve serbestler belirlerlerdi. Tevhid kelimesini kabul ettikleri andan itibaren artık bu yetkiyi yalnız Allah'ta görecektir ve yalnız insanların kendileri ile kanun koyucuları Allah olacaktır. İnsanlara düşen sadece Allah'ın kitabında kulları için belirlediği kanunları insanlara uygulamaktır. Yoksa Kur'an şeraitini hükümsüz bırakarak yerine insan ürünü kanunlar belirleyip, insanlara bununla hükmetmek değil. Bu Allah'a karşı kişinin haddini aşarak ilahlık iddia etmesi anlamına gelir. Bu insanların ağızları ile "ben sizin ilahınızım" demelerine gerek yoktur. Allah'ın kulları için hayatları ile alakalı belirlediği kanunları hükümsüz bırakarak onun yerine bir farklı kanun ile Allah'ın kullarına hükmetmek amel yönünden ilahlık iddiasının en bariz örneğidir. Bir kişi açıkça "ben Allah'ın şeriatini tanımıyorum ve yerine farklı kanunlar ile insanlara hükmediyorum" demesi ile "ben Allah'ın şeriatini inkâr etmiyorum fakat farklı kanunların da çağdaş günümüz insanları için hayırlı olacağını düşünüyorum veya bu kanunların da insanların ihtiyaçlarını karşılayacağına inanıyorum" demesi aynı şeydir. Çünkü sonuç olarak iki görüşte Allah'ın kanunlarını hükümsüz bırakıp yerine insan ürünü kanunlar ile hükmetmektir, bu da ilahlık makamına bir saldırıdır.

" Kim Allah'ın indirdiği (hükümler) ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir." (Maide: 44)

Bu ayet hiçbir kimsenin düşünce tarzına, niyetine, amacına önem vermeden, insanların ağız ile ben sizin ilahınızım diyen ile demeyeni ayırt etmeden kim olursa olsun hangi düşüncede olursa olsun Allah'ın hükmü ile hükmetmeyenlerin kafir olduklarını bildirmektedir. Kaldı ki, bırakın Allah'ın şeriatini tamamen hükümsüz bırakmayı, Allah'ın belirlediği kanunları arasında sadece bir tanesinin hükmünü bile değiştirmek küfürde ileri gitmektir.

Hüküm koyma yetkisi, sadece ve sadece Allah'ın olmalıdır. İlahlığının her şeye egemen olması gereğince hüküm, sadece Allah'a özgüdür. Zira egemenlik ilahlığın niteliklerindendir. Egemenliğin kendisine ait olduğunu ileri süren, ister bir birey, bir sınıf, bir parti, ister bir grup, bir ulus, isterse uluslararası bir örgüt şemsiyesi altında tüm insanlar olsun- ilahlığın nitelikleri noktasından herkesten önce Allah'a savaş açmış demektir. İlahlığın baş niteliği durumundaki egemenlik noktasında yüce Allah'a savaş açan ve egemenliğin kendisine ait olduğunu ileri süren, yüce Allah'ı apaçık bir biçimde inkâr etmiştir. (Seyyid Kutub Fî Zilâli'l-Kur'ân: c.6 s.262)

İster Müslümanlar, ister kafirler, ister fütüvvet ehli kimseler, ister atıcılar, ister ordu, ister fakirler, isterse başka kimseler olsun, Allah'ın mahlukatının hiçbirisi arasında, kimse Allah ve Resulünün hükmü dışında kalan bir hükümle hükmedemez.

Egemenliği Allah'tan alarak bunu kendilerinde gören, insanlara Allah'ın kitabını hükümsüz bırakarak kendi kanunları ile hükmeden kişiler ilahlık iddia etmişlerdir. Diğer insanların da onların kanunlarına itaat etmesi, onlara oy vermesi onların bu ilahlığını kabul ederek Allah'tan başka ilah edinmeleri anlamına gelir. Çünkü bu insanlar hüküm verme yetkisini Allah'ta değil bu meclis yöneticilerin de görmektedirler. Bu kişilerinde ağızları ile "benim Allah'tan başka ilahım var, ilah edindim" demelerine gerek yoktur.

"Onlar Allah'ı bırakıp bilginlerini, rahiplerini ve Meryem oğlu Mesîh'i (İsa'yı) rabler edindiler. Halbuki onlara ancak tek ilâha kulluk etmeleri emrolundu. O'ndan başka ilah yoktur. O, bunların ortak koştukları şeylerden uzaktır." (Tevbe; 31)

Bu ayetin tefsirinde Mevdudi şöyle der:

“Hahamlar (alimler) ve rahiplerini Rab’ler edindiler...”: Bu kısmın gerçek manasını, bizzat Hz. Peygamber (s.a) kendisi açıkladı. Daha önceleri bir Hristiyan olan Adiy b. Hatim, İslam’ı kavrayıp anlamak niyetiyle geldiği zaman, taşıdığı şüpheleri gidermek için Hz. Peygamber’e (s.a) birkaç soru sordu. Bu sorulardan biri şu idi: **“Bu ayet bizi, alimlerimizi ve rahiplerimizi Rabler edinmekle suçluyor. Bunun gerçek manası nedir? Zira biz onları kendimize Rabler edinmeyiz” dedi. Hz. Peygamber (s.a) cevaben, ona karşı bir soru yönelttiler: “Siz onların gayri meşru (yasak) ilan ettiklerini gayri meşru, onların meşru (serbest) kabul ettiklerini meşru sayıp öylece kabul etmiyor muydunuz?” Adiy, “Evet böyledir” diye tasdik etti. Hz. Peygamber (s.a) , “İşte bu sizin onları kendinize rabler edinmenizdir” buyurdu.** Dolayısıyla bu hadis-i şerif, Allah’ın kitabına yetki tanımaksızın helal ve haramın sınırlarını belirleme yetkisini kendisinde görenlerin nefislerini ilah ve rab ittihaaz ettiklerini ve onlara kanun koyma yetkisi tanıyanların da onları rabler edindiklerini göstermiş olmaktadır.

Tefsir bilgini Sudey, bu ayeti açıklarken şöyle der; “Onlar yüce Allah’ın kitabını arkalarına atarak din adamlarının hükümlerine başvurdular. Bundan dolayı yüce Allah bu ayetin devamında “Oysa onlara sadece tek ilaha kulluk etmeleri emredilmişti” buyuruyor. Yani o tek ilah bir şeyi haram kılınca, o şey haram sayılacak, O’nun helal ilan ettiği şeyler helal bilinecek, koyduğu yasaya uyulacak ve verdiği hüküm yürürlüğe konacaktır.”

Tefsir bilgini Alusi de bu ayeti şöyle açıklıyor; “Çoğu tefsir bilginlerinin görüşüne göre bu ayetteki ilah edinmekten maksat, Kitap ehlinin din adamlarını evrenin ilahları saydıkları, böyle bir inanç taşıdıkları değildir; buradaki ilah edinmekten maksat, onların din adamlarının kişisel emirlerine ve yasaklarına uymalarıdır.”

Allah’ın ilâhlığını kabul etmekle birlikte Allah’tan yüz çevirenlerin yollarını ve buyruklarını izlemek de şirktir. Allah’ın birliğini kabul etmek, hayatın tüm yönlerinde Allah’a itaat etmektir. Allah’ın yanı sıra bir başka kişiye daha itaat edilmesi gerektiğine inanan bir kimse akide açısından şirke düşmüştür. Haram (yasak) ve helâl (serbest) kılma yetkisini kendisinde gören böylesi kişilere Allah’ın yol göstericiliğini hiçe sayarak itaat eden bir kimse ise şirke amelî açıdan girmiş olur.

Bu devirde zina eden evli kişiye recm cezası uygulanmaz, bunun cezasını kaldıralım, içki içene had cezası uygulanmaması insanların yararınadır, bu devirde faiz alıp verene ceza uygulanmamalı, hırsızın cezası el kesmek yerine iki ay hapis olsun gibi, Allah’ın hükme bağladığı kanunları değiştiren yasama organları da ilahlık iddia etmektedirler. Kim de Allah’tan başkasının da teşri yetkisi olduğuna inanırsa, bu hakkı başkalarına da verirse Allah’tan başka ilah edinmesi anlamına gelir.

“Yoksa, Allah’ın dinde izin vermediği bir şeyi onlara meşru kılacak ortakları mı vardır? Eğer kesin yargı bulunmayacak olsaydı aralarında hemen hükmedilirdi. Doğrusu, zalimlere can yakıcı azap vardır.” (Şura: 21)

İmam ibn kesir bu ayetin tefsirinde şöyle der:

Onlar Allah’ın kanun olarak koymuş olduğu dosdoğru dine uymamakta; aksine insanlardan ve cinlerden şeytanların onlara meşru kıldıklarına uymaktadırlar. Sahih bir hadiste sabit olduğu üzere Allah Rasülü (s.a.) şöyle buyurmuştur: Amr İbn Lühayy İbn Kamea’yı cehennemde bağıracağını sürüklerken gördüm. Çünkü adak devesini haram sayma (serbest) âdetini koyanların ilki odur. Bu adam Huzâa hâkimlerinden birisiydi. Bu işleri yapanların ilki odur.

İman etmiş bir kişi, ancak Allah’ın ve Resulünün hükme bağladığı kanunlara rıza gösterir ve onların hükmü dışındaki hükümler Müslüman bir kişi için bir bağlayıcılık ifade etmez. Müslüman, Allah ve resulünün yasak dediğini yasak, serbest dediğini ise itiraz etmeden serbest kabul eder ve bunun dışında başka bir yol aramaz.

“ Allah ve Resulü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resulüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.” (Ahzab: 36)

Fayda veya zarar sağlamak

Allah'ın ilahlık özelliklerinden birisi de fayda veya zarar dokundurabilmeye tek muktedir olan olmasıdır. Allah Teala kuluna bir zarar dilerse, bu zararı yine ondan başkası def edemez. Aynı şekilde bir kulu için bir hayır dilerse, bu hayrı kimsenin engellemeye gücü yetmez.

“Eğer Allah sana bir zarar dokundurursa, onu yine O’ndan başka giderecek yoktur. Eğer sana bir hayır dilerse, O’nun keremini geri çevirecek de yoktur. O, hayrını kullarından dilediğine eriştirir. Ve O bağışlayandır, esirgeyendir.” (Yunus: 107)

Hiç kimsenin, Allahın kulları üzerinde zarar veya fayda namına bir etki ve yetkilerinin olabilmesi söz konusu değildir. Eğer bir kişi, insanlara hidayet verebileceğini, rızıklarını arttırabileceğini, fakirlik dokundurabileceğini, kişiyi kazalardan belalardan koruyabileceğini iddia ederse bu kişi açık bir şekilde ilahlık iddia etmiş demektir. Bu kişiye inanan, bunları yapmaya gücünün ve yetkisinin olduğunu kabul eden, insanlara fayda veya zarar namına herhangi bir şey dokundurabileceğine itikat eden her kişi Allahtan başka ilah edinmiş demektir.

Dua ve istiğasede bulunmak

Bu ilahlığın (uluhiyetin) en belirgin özelliklerinden biridir. El açıp yalvarmaya, medet umulmaya, sıkıntılı ve zor zamanlarda yardım dilenmeye kısacası dua'nın her şeklinin sunulmasına tek layık olan yalnızca Allah Teala'dır. Kur'an'ı Kerimde, dua'nın yalnız Allah'a edileceği, istiğasenin yalnız O'ndan umulacağına dair birçok ayet bulunmaktadır.

“ Ve muhakkak ki mescid'ler, Allah'ındır. Artık Allah ile beraber başka birine dua etmeyin.” (Cin;18)

“ El açıp yalvarmaya lâayık olan ancak O'dur. O'nun dışında el açıp dua ettikleri onların isteklerini hiçbir şeyle karşılamazlar.” (Rad: 14)

“ Rabbiniz şöyle dedi: “Bana dua edin, duanıza cevap vereyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir.” (Mumin;60)

“Allah ile beraber başka bir ilaha dua edip yalvarma, sonra azaba uğratılanlardan olursun.” (Şura;213)

“Allah'tan başka çağırıklarınızın hepsi de sizin gibi kuldur. Sözünüz gerçekse çağırın da cevap versinler size.” (Araf;194)

Zatı için sevmek

Zatı için sevilen yalnız Allah'tır, Allah olmalıdır. Bu ilahlığın bir gereğidir. Allah'tan başkası ancak Allah için sevilir ve bir kişiye ancak Allah için buğz edilir.

“ İnsanlardan bazıları Allah'tan başkasını Allah'a denk ilahlar edinir de onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgileri ise (onlarınkinden) çok daha fazladır. Keşke zalimler azabı gördükleri zaman (anlayacakları gibi) bütün kuvvetin Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın azabının çok şiddetli olduğunu önceden anlayabilselerdi.” (Bakara: 165)

Bir kişi makamı, mevkisi için özellikle kendisine sevgi ve saygı duyulmasını istiyorsa bu kişide ilahlık iddia etmiş demektir. Farklı bir insanda o kişinin ortaya attığı bu iddiayı onaylıyor, zatı için sevilmesi gerektiğine inanıyor veya böyle yapıyorsa Allah'tan başka ilah edinmiş demektir.

R A B

“r-b-b” kökünden türeyen bu kelime sözlük anlamı olarak; terbiye eden, ıslah eden, mutlak otorite olan, efendi, malik ve sahip olan, üstünlüğü kabul edilen, sözü dinlenip itaat edilen gibi anlamları içermektedir. İslami terim olarak Rab; yaratan, var eden olmak ile birlikte yarattıklarını düzene koyan ve üzerlerine söz söyleme, emretme, yönlendirme, yasaklar ve serbestler belirleme gibi yetkisi de olandır. Bu kelime Allah'ın (cc) sıfatlarından ve bu kelimenin hangi anlamlara geldiğini, Rab'lik vasıflarının neler olduğunu bilmeyen bir kişinin ister istemez Allah'tan başka Rab edinmesi olası bir durumdur. Rab kelimesinin hangi anlamlara geldiğini daha iyi anlayabilmemiz için bu kelimenin Kur'an-ı Kerim'de geçtiği bazı ayetleri aktaralım.

“İyi bilin ki onlar benim düşmanımdır; ancak âlemlerin Rabbi (benim dostumdur). Beni yaratan ve bana doğru yolu gösteren O'dur. Beni yediren, içiren O'dur. Hastalandığım zaman bana şifa veren O'dur. Benim canımı alacak, sonra beni diriltecek O'dur. Ve hesap günü hatalarımı bağışlayacağını umduğum O'dur.” (Şuara; 77,82)

Bu ayette Rab sıfatı, kefil olan, yaratan ve öldüren, tekrar diriltecek olan, terbiye eden, nimet veren, şifa veren gibi vasıflarla açıklanmıştır.

“Rabbin rızkı dilediğine bol verir, dilediğine daraltır. Şüphesiz ki O, kullarından haberdardır, (onları) çok iyi görür.” (İsra: 30)

“...Onlar, şu evin Rabbine kulluk etsinler ki, Kendilerini açlıktan doyuran ve her çeşit korkudan emin kılandır (Kureyş; 3,4)

Bu ayetlerde ise Rab sıfatı, dilediğine dilediği kadar rızık veren, kullarını gözetken ve haberdar olan, sığınılan gibi vasıflar ile açıklanmıştır.

“Bilesiniz ki, yaratmak da emretmek de O'na mahsustur. Alemlerin Rabbi Allah ne yücedir!” (Araf: 54)

“Onlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini rabler edindiler...” (Tevbe; 31)

Bu ayetlerde ise, üstün otorite sahibi, yasaklama ve serbest yapma da yetki sahibi ve kanunlarına itaat edilip boyun eğilen olarak açıklanmıştır.

Sözlük Anlamı Yönünden Rab

Birinci Anlam: Bir şeyin maliki ve sahibi. Cevheri şöyle der: "Her şeyin Rabbi, onun malikidir. Ezheri de şöyle der: Bir şeye malik olan herkes, onun Rabbidir. Örneğin hayvanın maliki, evin maliki anlamında rabbu'd-dabbe ve rabbu'd-dar denilir."

İkinci Anlamı: Malik, Kral. Ezheri şöyle der: "Rabbinin yanında beni an." (Yusuf, 42) ayetinde geçen "rabbin yanında" ifadesi "kralının yanında" demektir. İbnu'l-Esir de şöyle der: "Yusuf (as) hapisane arkadaşına, onlar tarafından bilinen kelimelerle ve onların kral için kullandıkları isimle hitap etmiştir."

Üçüncü Anlamı: İtaat edilen efendi. Cevheri şöyle der: " Topluluğun üstü/başı oldum anlamında "rabbeytu'l-kavm" denilir. İbn Manzur da şöyle der: "Araplar, 'Filanın benim üstümde, beni idare eden bir efendi olmasını, falan kişinin bana efendi olmasına tercih ederim' anlamında derler.

Dördüncü Anlamı: Terbiye eden, yetiştiren. Er-Rağıb el İsfehani şöyle der: " Rab kelimesinin aslı terbiyedir. Terbiye de bir şeyi tamam oluncaya kadar aşama aşama inşa etmek ve yetiştirmektir. Onu terbiye etti anlamında: rabbehu, rabbahu ve rabbebehu" denilir.

Bugün insanların çoğu Allah'ın (cc) varlığını, yaratan ve rızık veren olduğunu ve bu gibi vasıflarını kabul etmenin Müslümanlık için yeterli olacağını savunurlar. Halbuki bu ayetler bizlere Mekke dönemi müşriklerinde nasıl bir Allah (cc) inancı olduğunu göstermektedir. Rab'lik noktasında Allah'ın (cc) yaratan, öldüren, rızık veren gibi vasıflarını inkâr etmemek, sadece bunlara iman etmek o kişilerin Müslüman olabilmeleri için yeterli olmamıştır. Allah'ın (cc) Rab'lik konusunda nasıl ki bu vasıflarına iman etmek gerekiyorsa aynı zamanda yarattıklarının kanunlarını belirleyen, tek otorite sahibi olan, yarattıklarına yasaklar ve serbestler belirleyen ve kanunlarına kayıtsız ve şartsız tek itaat edilen gibi Rab'lik vasıflarına da iman etmek gerekmektedir.

Nasıl ki kulları yaratan, yediren ve içiren, kâinat işlerini düzene koyan yalnızca Allah (cc) ise, yine kullarının hayat nizamlarını belirleyen, hayatları için yasaklar ve serbestler belirleyen, üstün otorite ve egemenlik sahibi de yine Allah (cc) olmalıdır. Rab'lik sıfatına bu şekilde baktığımızda birçok insanın Rab'lik noktasında şirke düştüklerini görmek mümkündür. Günümüzde, insanların vicdanlarında inanıp kabul ettikleri rab ile, yaşantılarında hükümlerine teslim oldukları rabler aynı değildir. Teorik olarak inandıklarını ifade ettikleri Allah'ın rab'liğini, vicdanlarına hapseden günümüz insanların pek çoğu, pratik hayatlarında Allah'tan başka rablerin emirlerine ve hükümlerine teslim olmaktadır. Kur'an'ın bizlere anlattığı müşrik toplumların, Allah'ı inkâr etmediklerini ve O'nun bazı Rab'lik vasıflarını kabul ettiklerini görmek mümkün. Fakat o insanlar ve günümüz insanların ortak hastalıkları, inandıkları Allah'ın kanunlarına değil, insanların kendilerinin belirledikleri kanunlara, siyasi liderlerine ve Allah'a isyan olan konularda dini liderlerine itaat etmeleridir.

Siyasi liderlerin Rab edinilmesi: Bugün insanlara Allah'ın indirdiği Kur'an ile değil yerine insan ürünü olan beşerî kanunlar ile hükmedilmektedir. İnsanların hayat nizamını belirleyen, ceza hukuku tayin eden, helaller ve haramlar belirleme noktasında laik ve demokratik bir sistemin varlığı mevcuttur. Bu kanun ve yasalar tamamen Allah'ın şeraitine aykırı ve O'nun kanunlarına muhaliftirler. Kaldı ki Allah (cc) insanları kendi kanunları ile değil de farklı kanunlar ile yönetmenin kafirlik olduğunu belirtmiştir.

**“Kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar kafirlerin ta kendileridir.”
(Maide: 44)**

Örnek olarak Allah (cc) içkiye, kumara, zinaya, faize yasak diyorken aynı zamanda egemenliğin kayıtsız ve şartsız kendisine ait olduğunu bizlere bildiriyorken, bir başka parti veya yönetimin bu yasaklara serbest demesi ve egemenliğin Allah’ta değil de insanlarda olduğunu söylemesi sonucunda eğer bir kişi bunlara rağmen itaati bu parti ve yönetimlere yapıyorsa, bu parti ve yönetimleri Allah’tan başka Rab edindiği anlamına gelir. İşte bu noktada, Allah’ın hükümlerine muhalif, Allah’ın kanunlarına aykırı olan herhangi bir meclisin, partinin, devletin kanunlarına uymak; terbiye eden, otorite sahibi olan, kulları üzerine egemen olan, kanunlarına itaat edilen olarak bilinen Allah’ın Rab’lik sıfatında O’na ortak koşarak Allah’tan başka Rab edinmek anlamına gelir.

Dini liderlerin Rab edinilmesi: Yine yukarıda ki örnekte olduğu gibi, bir kişinin Allah’ın yasakladığı konularda, Allah’a isyan olan meselelerde dini liderine itaat etmesi onu, Allah’tan başka Rab edinmesi anlamına gelmektedir. Örnek olarak, Allah (cc) gaybı yalnızca kendisinin bildiğini ve buna hiç kimseyi ortak etmediğini bildirmektedir.

”De ki: “Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler, ancak Allah bilir.” (Neml: 65)

”Göklerin ve yerin gaybını bilmek O’na aittir.” (Kehf;26)

Yine Allah (cc), tevbenin ve duanın yalnızca kendisine edileceğini, ancak kendisinden medet umulacağını, fayda veya zararı ancak kendisinin takdir edeceğini bizlere bildirmiştir ve bu vasıfların tümü Allah’ın ilahlık vasıflarıdır.

“Allah’tan başkasına dua ettikleri şeyler, bir şey yaratamazlar. Onlar, kendileri yaratılmışlardır.” (Nahl;20)

“Artık Allah ile beraber başka birine dua etmeyin.” (Cin;18)

“Eğer Allah sana herhangi bir zarar verecek olursa, bil ki onu, O’ndan başka giderebilecek yoktur. Eğer sana bir hayır dilerse, O’nun lütfunu engelleyebilecek de yoktur. (Yunus;107)

Herhangi bir dini liderin bu yasakları serbest yapması sonucunda örneğin; yanınızda olmasam da beni yardıma çağırın sizi görür ve duyurum, tevbe verme yetkisi bende de mevcuttur, iş, rızık herhangi bir hayır namına bana dua edin veya aracı kılın, bir musibeti başınızdan def etmek için bana seslenin vb... emirlerine karşılık bu dini liderlere itaat, onları Allah’tan başka Rab edinmek anlamına gelir.

” Onlar Allah’ı bırakıp bilginlerini, rahiplerini ve Meryem oğlu Mesîh’i (İsa’yı) rabler edindiler. Halbuki onlara ancak tek ilâha kulluk etmeleri emrolundu. O’ndan başka ilah yoktur. O, bunların ortak koştukları şeylerden uzaktır.” (Tevbe; 31)

Bu ayet yahudi ve hristiyanlar adına inmiş bir ayettir ve Yahudilerin, hristiyanların, alimlerine bilginlerine kulluk ettiklerini ve onları Allah Teala’dan başka rabler edindiklerini ve bu şekilde onları Allah’a (cc) ortak koştuklarını anlatmaktadır. Bu ayetin o dönemdeki yahudi ve hristiyanların olayı üzerine inmesi hükmün sadece onları kapsadığı, diğer insanların onları bu amellerini uyguladıklarında, aynı fiilleri işlediklerinde bunu yapan kişileri de kapsamayacağı anlamına gelmez. Allah Teala onların uyguladıkları bir şirk fiili neticesinde Kendisinden başka rab edinerek ona ortak koştuklarını bildirmesi, aynı şirk fiilini onlardan sonraki dönemde yaşayan insanların işlemesi sonucu şirk olmayacağı anlamına gelmez. Şirk amelleri bellidir ve bunu işleyen herkes müşrik olur. Mesela hristiyanlar; İsa (as) haşa Allah’ın oğludur diyorlar. Bu kelimeyi Hristiyan olmayan hatta Müslüman olan bir kişide söylese dinden çıkar ve müşrik olur. Bu şirk tir ama, sadece bunu söyleyen Hristiyan olursa dinden çıkar, çünkü

ayet hristiyanların bu amelleri sonucu sadece onlar için indi demek mantıksızdır. Yani sebep hususi olsa da hüküm umumdur.

Özet olarak Rab kavramını açıklamaya çalıştık. Allah'ın (cc) yasakladığı herhangi bir hükmü serbest, serbest yaptığı herhangi bir hükmü de yasak yapan kişilere itaat, onları Allah'tan (cc) başka Rab edinmek manasına gelmektedir. Bugün egemenliği Allah'tan (cc) alarak bunu kendilerinde gören, Allah'ın kitabı ile insanlara hükmetmeyen ve dini lider diye ortaya çıkarak Allah'ın (cc) ilahlık vasıflarının kendilerinde de olduğunu öne süren tağutların yasaklarına ve serbestlerine itaat bu manaya gelir. Masiyet olan konularda kullara itaat asla olmaz.

Soru: Selamun aleykum hocam. Define aramanın hükmü nedir? Defineyi bulunca bulduğumuz hepsi bizim olur mu?

Cevap: Aleykum selam. Define:

"Bir şeyi örtmek, gizlemek; ölüyü gömmek" anlamındaki defti kökünden türeyen define "gizlenen şey" mânasına gelir. Bu anlamda rikâz, kenz ve hazîne kelimeleri de kullanılmaktadır.

Define terim olarak toprağın altında gizlenmiş, sahibi bilinmeyen parayı ve her türlü kıymetli eşyayı ifade eder ki kime ait olacağı ve bundan devlete ödenmesi gereken vergi bakımından İslâm hukukunda özel hükümlere tâbidir. Hadislerde define anlamında rikâz kelimesi kullanılmıştır. (Wensinck, Mu'cem, "hms" md.)

Şafiî ve Mâlikîler'e göre rikâz sadece define anlamına gelmekte ve Peygamber'in, "Rikâzda beşte bir vergi vardır" anlamındaki hadisin kapsamına sadece bu tür mallar girmektedir. Ancak Hanefiler ile Evzâî, Sevrî ve Ca'fer es-Sâdik'in de dahil olduğu bir grup hukukçu bu kelimeyi daha geniş kapsamlı düşünmekte ve definenin yanı sıra madenleri de rikâz statüsü içinde değerlendirmektedir.

Definenin mülkiyet ve vergilendirme açısından hükmü, hukukçulara ve hukuk ekollerine göre olduğu kadar definenin ait bulunduğu döneme, çıkarıldığı yerin hukukî statüsüne ve defineyi teşkil eden mal ve eşyanın nevine göre de farklılık gösterir.

Üzerindeki yazı, işaret ve benzeri bilgilerin yardımıyla İslâmî devirden önce gömüldüğü anlaşılan defineye "kenz-i Câhili, bu dönemden sonra gömülen defineye de "kenz-i İslâm denilir.

Ancak İslâm dönemine ait defineler bulunmuş mal (lukata) hükmüne tâbi olduğundan define ile ilgili doktri-ner görüşler daha çok İslâm dönemi öncesinde gömüldüğü bilinen para ve değerli eşyayı ilgilendirmektedir.

Hanefiler hariç fakihlerin çoğunluğunun, "Rikâz Câhiliye definesidir" demesi de bundan dolayıdır, öte yandan hangi döneme ait olduğu bilinmeyen definelerin de (kenz-i muştêbih) Câhiliye definesi grubunda mutalaa edilmesi temayulu ağır basar.

Hukuk ekollerinin ortak görüşüne göre İslâm öncesi dönemden kalan defineler kural olarak beşte bir (humus) oranında vergiye tâbidir. Ancak Hanefiler, defineyi madenlerle birlikte rikâz kavramı içinde ve aynı statüde ele aldıklarından bulunan malın ancak altın, gümüş, kurşun, bakır gibi ateşte eriyen bir maden veya silâh, elbise ve benzeri eşya olması halinde beşte bir verginin alınacağı, civa hariç diğer sıvı maddelerle değerli taşlardan vergi alınmayacağı görüşündedir.

Hanefilere göre, ateşte eriyebilen madenlerle defineler beşte bir zekâta tabidir. **Peygamber:** "Maden ve definelerde (rikâz) beşte bir zekât vardır" buyurmuştur.

(Buhârî, Musâkât, 3, Zekât, 66; Ebû Dâvud, Lukata, İmâre, 40, Diyât, 27; Muslim, Hudûd, 45, 46; Tirmizî, Ahkâm, 38; Mâlik, Muvatta', Zekât, 9)

Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezhepleri ise rikâzı yalnız define anlamında kabul ederek, madenlerin altın ve gümüş gibi kırkta bir zekâta tabi olduğunu söylerler (İbn Ruşd, Bidâyetu'l-Muctehid, I, 250; el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletuh, II, 778 vd.)

Hanefilere göre maden ve definelerde nisab söz konusu olmaksızın, topraktan çıkan miktarın tamamına beşte bir zekât, ganîmet hükümlerine göre dağıtılır. Onlar, nisab aranmaması konusunda, rikâzla (maden ve define) ilgili hadislerin genel anlamına dayanırlar.

İmam Şâfiî, İmam Mâlik ve İmam Ahmed b. Hanbel ise, madenlerde de nisabı gerekli görür, nisap miktarına ulaşmayan kısmını zekâttan muaf sayarlar. Burada nisap, çıkan madenin kıymetinin para nisabı tutarı kadar olmasıdır. Dayandıkları delil; altın ve gümüş nisabıyla ilgili hadislerin genel anlamlarıdır. (eş-Şevkânî, a.g.e., IV, 126, 138; Seyyid Sabık, Fıkhu's-Sunne, Kahire t.s., I, 316; el-Kardâvî, Fıkhu'z-Zekât, terc. İbrahim Sarmış, İstanbul 1984, I, 453)

Mâlikîler dışında üç mezhebe göre madenler özel mulkiyete konu olabilir. Mâlikîlere göre ise, sulh yoluyla İslâm devletine bağlanan ehl-i kufre ait madenler dışındaki tüm madenlerin mulkiyeti devlete ait olup, geliri zekâtın sarf yerlerine harcanır. (Vehbe ez-Zuhaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletuh., II, 778, 779)

Şâfiîler ile Zâhirîler'e göre de altın ve gümüşün dışındaki defineler vergiye tâbi değildir.

Denizden çıkarılan inci, mercan, amber gibi maddeler, hatta altın, gümüş gibi kıymetli maden ve paralardan Hanefiler'de hâkim görüşe ve Zeydiyye mezhebine göre devlete humus verilmez. Gerekçe olarak da bu yöneki sahabe görüşlerini ve denizden çıkarılanların rikâz statüsüne girmeyip tamamen emek mahsulu olduğu için devletin bu tür mallarda bir hakkının bulunmadığını ileri sürerler.

İslâm hukukçularının çoğunluğuna göre ise denizden çıkarılanlar da vergiye tâbidir.

Ancak bunlarda vergi oranı Ebû Yûsuf ve İmâmîyye'ye göre beşte bir iken diğer hukukçulardan beşte bir, onda bir, kırkta bir gibi farklı görüşler rivayet edilmiştir. Bu farklı oranlar, denizden çıkarılan malların ne ile kıyaslanacağı konusundaki farklı görüşlerden kaynaklanır. Definenin bulunduğu arazinin ev, bahçe, tarla gibi sahipli (mulk) veya dağ ve sahra gibi sahipsiz (mubah) arazi olması, hukukçuların çoğunluğuna göre devletin vergi hakkını etkilemez.

Şâfiî fakihleri ise sadece sahipsiz arazide bulunan altın ve gümüş türündeki defineden devlete beşte bir pay vermek gerektiği, buna karşılık sahipli arazide bulunanın tamamının arazi sahibine ait olduğu görüşündedir. Öte yandan fakihlerin çoğunluğuna göre define ganimet gibi değerlendirilir. Bu sebeple vergi tahakkuku için bulunan malın miktarı ve bulan kimsenin mükellef olup olmaması önem taşımaz. Alınan vergi de ganimetin sarf yerlerine harcanır. Şâfiîler ise defineden alınan vergiyi bir bakıma zekât geliri hükmünde saydıklarından bunun ancak zekât mükelleflerinden, definenin nisab miktarına ulaşması şartıyla alınacağı ve zekât gelirinin harcandığı yerlere harcanacağı görüşünü benimsemişlerdir.

Definenin, vergi alındığı takdirde geriye kalan beşte dördünün, değilse tamamının kime ait olacağı hususu bulunduğu arazinin durumuna göre belirlenir. İster İslâm ülkesinde isterse yabancı ülkede olsun, mülkiyet altında olmayan arazide bulunan definenin ganimet hükmünde olup beşte dördünün bulana ait olacağına hemen hemen görüş birliği vardır.

Ebu Yûsuf ve Ebû Sevr gibi bazı hukukçular, definenin topraktan bir parça olmadığından hareketle sahipli arazide bulunan definenin de ganimet hükmünde olduğu, arazi sahibi definenin kendisine aidiyetini iddia ve ispat edemediği sürece beşte dördünün bulana ait olacağı görüşündedir. İslâm hukukçularının çoğunluğu, sahipli araziden çıkarılan definenin bulana değil arazi sahibine ait olacağını benimsemekle birlikte bunun arazinin hangi dönemdeki sahibine ait olacağı hususu tartışma konusu olmuştur.

Ebû Hanîfe, Muhammed ve Mâlik'e göre bu define, arazinin o andaki sahibinin değil araziyi ilk defa ihya edenin veya fetihten sonraki ilk sahibinin ve onun mirasçılarının hakkıdır. Bu hükmün gerekçesi de şöyle açıklanmıştır:

Devlet başkanı fetihten sonra söz konusu araziye şahıslara temlik ettiğinde içinde bulunanlarla birlikte temlik eder; daha sonraki satışlarda toprağın içinde bulunan, fakat onun cinsinden olmayan defineler akdin konusuna girmez; dolayısıyla arazinin ilk sahibinin define üzerindeki mülkiyet hakkı devam eder. Arazinin ilk sahibi ve mirasçıları bilinmiyorsa definenin son mirasçı sıfatıyla devlete ait olacağını söyleyenler bulunduğu gibi bilinen en eski sahibine ve onun mirasçılarına ait olacağını ileri sürenler de vardır.

Şâfiîler ile bazı Hanbelî fakihleri ise sahipli arazide bulunan definede o andaki arazi sahibine öncelik hakkı tanımakta, ancak sahibi mülkiyet iddiasında bulunmazsa bir önceki mâlike geçmekte, en sonunda da araziye ilk defa sahiplenilen şahsa kadar gitmektedirler. Ayrıca bazı Hanbelî hukukçuları, kazı arazi sahibinin izniyle yapılmışsa bulanın, değilse arazi sahibinin definede öncelik hakkının bulunduğu ayırımını da yaparlar.

Müslümanlar tarafından gömülen para ve kıymetli eşya bulunmuş mal hükmündedir. Bunlar Müslüman malı olarak ganimet sayılmadığından devlete herhangi bir pay vermek gerekmediği gibi mülkiyeti bulana veya o malın bulunduğu arazinin sahibine ait olmaz.

Zaman aşımı mal sahibinin mülkiyet hakkını ortadan kaldırmadığı için bulanın o malı -ortaya çıkarsa- asıl sahibine iade etmesi gerekir. Bir yıl içinde mal sahibinin ortaya çıkmaması durumunda ise defineyi bulan onu hâkime teslim eder veya fakirlere sadaka olarak dağıtır, fakirse kendisi de harcayabilir.

Define ile ilgili bütün bu doktriner görüşler, gerçek hak sahiplerinin bulunması ve haklarının korunması amacına yönelik olduğundan bazı İslâm hukukçuları, İslâmî döneme ait olduğu bilinmekle birlikte üzerinden asırlar geçtiği için sahibinin bulunmasına imkân olmayan definelerin, toplumun ortak yararları için harcanmak üzere beytulmâle devredilmesi gerektiğini ileri sürerler. Hatta İslâm öncesi döneme ait definelerin arazinin ilk sahibine ve onun mirasçılarına ait olduğu şeklindeki görüşler de İslâm hukukunun teşekkül devri itibarıyla İslâmî fetihlerin üzerinden fazla zamanın geçmemiş olması ve arazinin ilk sahibinin bilinmesinin mümkün görülmesiyle izah edilebilir.

Soru: Selamun aleykum. Hocam Allah razı olsun bir önceki cevapta Mevdudî'nin Tevbe-31 ayet tefsirinden hareketle devlet memurlarının kanunların koyduğu kuralla hareket etmesinin mesuliyeti nedir? Bir polisin, askerin kanun yetkisiyle birisini zapt altına alması mesela. Biz bu kanunlara uyarak Allah Teala'nın ilah kavramına aykırı hareket etmiş oluyor muyuz? Selam ve dua ile.

Cevap: Aleykum selam. Devlet kademesinde görev alan herkes kâfir olmaz. Aldığı görev nedir ona bakılır.

1. Devletten görev alan kimse küfür sistemini kabul edip destekliyor mu desteklemiyor mu? Eğer küfür kanunlarını kabul ediyor, onları güzel görüyor, onlarla hükmetmenin de câiz olduğunu söylüyorsa, kim olursa olsun bütün âlimlere göre kâfir olur.
2. Küfür sisteminde görev alan kimse yasa ve kanun yapmıyor, bu kanunların küfür kanunu olduğunu kabul ediyor, Allah'ın hükmünün ise en üstün olduğunu kabul ediyor, buna rağmen küfür kanunları ile hükmediyorsa, bazı âlimlere göre yine de kâfir olur. Bâzı âlimler ise kâfir olmaz ama zâlim olur, fâsık olur, diyorlar.

3. Küfür sisteminde görev alan kimsenin yaptığı iş küfür veya haram değilse, islâm'da da caiz olan bir şeyse bunda bir sakınca yoktur. Mesela doktorluk, mühendislik gibi meslekler bunlardandır. Nüfus, tapudaki memurluklar da buna benzer. Yeter ki, haram veya küfür bir fiil olmasın.

4. Asker ve polis gibi meslekler ise diğerlerinden farklıdır. Bu mesleklerde küfre hizmet etmek çoğu zaman mümkündür. Hele hele değişen hükümetlere göre takınılan tavırlar daha da şiddetlenebilir. Mesele 28 şubatta olduğu gibi. Orduda veya poliste namaz kılmayacaksınız, içki içeceksiniz, hanımlarınızı açacaksınız deseler de birisi de görevden atılmamak, maaşından olmamak için bu istenileni yapsa kâfir olur. Çünkü o, Allah'ın hükmü ile küfür sisteminin kanunları arasında tercihe çağırılmış, o Allah'ın hükmünü değil de küfür kanunlarını tercih etmiştir. Yâni onları ilah ve rab edinmiştir.

O bu fiili ile âdeta şöyle demiş olmaktadır:

"Ey Allah, senin hükmün burada geçmiyor, senin hükmünü kabul etsem ben buradaki görevimi bırakmam gerekir. Bense görevimi bırakmamak, mevki ve makamımdan olmamak, maaşımı kaybetmemek için senin hükmünü bırakıyorum, onların hükmünü tercih ediyorum." Evet, aynen böyle söylemiş olur. Hiç şüphesiz bu ise küfürdür.

Halbuki halktan olan kimseler aynı şeyleri yapsalar, yani haram olduğuna itikat ederek nefesine uyup namaz kılmasa, içki içse, zina yapsa kâfir olmaz, günahkâr olur. Çünkü o, iki şeyden birini tercih etmeye çağırılmamış veya zorlanmamış, sadece nefesine mağlup olarak o işi yapmıştır.

Eğer polisin veya askerın kendisine emredilen iş küfürse, o da bunu benimseyerek, isteyerek yaparsa kâfir olurlar. Eğer benimsememesine rağmen yaparsa zulüm olmuş olur. Buna bir örnek verelim.

Üstleri kendilerine Müslüman birisini sırf Kuran öğrettiği için, tefsir, fıkıh, hadis dersi yaptığı için, sistemi kabul etmediği için tutuklamasını istese, o da tutuklasa ve bu işini yaparken benimseyerek, severek yapsa, Müslümanlara dayak atsa, işkence yapsa, kim olursa olsun, kâfir olur. Çünkü o, bu hareketi ile İslâm'da caiz olan hatta farz olan bir şeyi suç ve yasak saymıştır. Allah'ın bir emrini suç veya yasak saymak ise küfürdür. Ama polis bunu yaparken bunları benimsemiyor, sevmiyor ve bunları yaparken içi kan ağlayarak yapıyorsa bu da zulüm olur, fiske olur. Böyle bir yerde görev yapmak ise haram olur.

Allah rızası için şunu düşünelim. Herhangi bir vaiz veya ilim ehli vaaz edip hakkı söylese, insanları hakka, Allah'ın hükümlerine uymaya çağırırsa da sistemi de eleştirse, sistem ise onun tutuklanmasını istese ve onu tutuklamak için subay veya polis gönderse, bu subay ve polis ne yapacak? Onu tutuklaması mı gerekir yoksa bu işi yapmayıp hemen istifa etmesi mi gerekir? Elbette o işi yapmaması, hemen istifasını vermesi gerekir. Şimdiki polisler ne yaparlar? İstifa mı ederler yoksa o kendisine emredilen şeyi yaparlar mı? Eğer o işi yaparlarsa, niyetlerine göre ya kâfir olurlar veya zâlim olurlar.

Bu sâdece polis için geçerli değildir. Camideki hoca, vâiz için de geçerlidir. Mesela bir vaiz kendiliğinden veya üstlerinin emriyle bir vaazında demokrasiyi, lâikliği, cumhuriyeti övse aynı anda kâfir olur. Halbuki bu vaiz: "Ben böyle bir şeyi asla yapmam" demesi gerekir. Yine bir imamın eline hazırlanmış bir hutbe verirler ve bu hutbede demokrasi, lâiklik ve cumhuriyet övülse, imam da hutbe de bunu okusa, aynı anda kâfir olur. Çünkü emredilen küfür bir fiili zorlama olmadan, sırf görevden atılmayım diye yapmıştır. Bu ise küfürdür. Yine hükümetlerin çıkarttıkları küfür kanunlarını, yasalarını kabul etmeleri için halkı refandumda bu kanunları kabul etmeye ve oy kullanmaya çağırırsalar, yine küfre girerler.

Görüyorsunuz, küfür sisteminde görev almak kim ve hangi görev olursa olsun dâimâ tehlikeleri barındırmaktadır. Fakat küfür sistemi bir Müslümanı tam yetki ile göreve getirirse, nasıl yaparsan yap dese, o da islâma göre yapsa da küfür sistemi işine müdâhale etmese, böyle bir küfür sisteminden görev alınabilir. Tıpkı Hz. Yusuf gibi. Mısır meliki onu hazinelerin başına tam yetki ile getirmiş, onun işine müdahale etmemiş, o da Allah'ın hükmüne uygun bir şekilde görev ifa etmiştir. Meselenin özü budur.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Polis ve asker için verdiğiniz örneği kendime uyarlarsam şöyle oluyor: Ben özel bir şirkette finansman sorumlusuyum. Şirket adına kredi kullanıp yeri geldiğinde faize para yatırıyorum, haram diyecek olsam patronlar "Sana ne kardeşim, ben al diyorsam al ver diyorsam ver." diyor sen yapmazsan yapacak çok mantığında, biz de işimizden olmamak için ne derlerse yapıyoruz. Bu durumda halimiz nedir hocam?

Cevap: Değerli kardeşim,

Harama vesile olmak da haramdır. Bunun günahı harama vesile olmanın durumuna göre şiddetlenir.

Hz. Cabir'in rivayet ettiği bir hadiste Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur:

"Ribâyı/fâizi yiyene, yedirene, (sözleşmesini) yazana, şahidine lanet etti ve "Onlar müsâvidirler/eşittirler." (Müslim, Musakaat, 106; bk. Tirmizî, Buyu, 2; Nesâî, Ziyet 25; İbn Mâce, Ticârât 58; Dârimî, Buyu 4; Ahmed b. Hanbel, I, 83, 88, 93, 107)

Dikkat edilirse bu hadiste yazana da denilmiştir. Yâni bankadaki memur meselâ. Şimdi o memur diyebilir mi ki benim ne suçum var, ben bir emir kuluyum, bana yap diyorlar ben de yapıyorum, bunları derse bile bu bir mâzeret olabilir mi? Allah Rasûlü açık ve kesin olarak fâizi yazana da lânet okumuş ve onun da gûnahta öbürleri ile ortak olduğunu beyan etmiştir. Ona öbür tarafta denilir ki: "Orada çalışmayydın. Başka işe bakaydın. Sen atılmayayım, maaşımdan olmayayım diye her emredilen haramı yapacak mıydın?"

Sizin durumunuz işte yukardaki faiz almadığı halde onu yazan yazıcının durumuna benziyor. Siz faiz almasanız, vermeseniz de faiz alan ve verenlere yardım ediyorsunuz. Öyle ise bunun günahından muaf tutulmazsınız. Allah Rasûlü bir başka hadislerinde de şöyle buyuruyor:

"Enes bin Mâlik (ra)ın rivâyette ettiği bir hadiste de şöyle deniliyor:

'Resulullah (as) hamr=şarap ile ilgili olarak on kişiye lanet etti: (1) (Hammaddesinden şarap yapmak amacıyla) sıkana... (2) Sıktırana... (3) İçene... (4) Sâkilik yapana (yani sunana, servis edene)... (5) (Üretim yerinden veya depodan, toptancıdan perakendeciye veya tüketiciye kadar) taşıyana... (6) Taşıtana... (7) Satana... (8) Satın alana... (9) İkrâm edene... (10) Bunun parasını yiyene..." (Tirmizi, Büyü 59, (1295); İbnu Mace, Eşribe 6, (3381)

Şimdi, dikkat edilirse bu hadiste içkiyi taşıyan işçi veya lokantadaki garson içkiyi üretmediği, satmadığı, içmediği halde lânete uğruyor. Neden? Birisinin içki içmesini kolaylaştırdığı, ona hizmet ettiği için.

Siz yukardaki hadise göre kendinizi kıyas edin. Sizin durumunuz da içkiyi taşıyan işçi veya garsonun durumuna uyuyor mu uymuyor mu?

Soru: Selam aleykum hocam şu anki sistemi nasıl görüyorsunuz?

Cevap: Aleykum selam. Kardeş bu soruyu sormak bile abes değil mi? Bir Müslüman bu sistemin İslâmî olmadığını, küfür sistemi olduğunu bilmez mi? Bir kimse dese ki "bu sistem islam sistemidir", vallahi de kâfir olur billahi de kâfir olur. Çünkü böyle birisi bütün küfür yasa ve kanunlarını İslam'dan kabul etmiş olur. Şu anki sistem şüphe götürmeyecek bir biçimde, açık ve net: **KÜFÜR SİSTEMİDİR.**

Soru: Selâmün Aleykum hocam. Bu küfür sistemi içinde nasıl yaşamalıyız ki batıla hizmet etmiş olmayız? Önceki sorumda iktidar partisinin (AKP), CHP'den tehlikeli olduğunu söylediniz. Bugün küfür sistemi içinde yaşayan insanlar olarak bizim hak ve hürriyetimizi koruyup gözetecek insanların belirlenmesi nasıl olacak? Siz hiç oy kullanmadığınızı ve kullanmayı düşünmediğinizi söylediniz peki biz inananları yönetenleri nasıl seçeceğiz?

Cevap: Aleykum selam. Şu soruyu kendine sorar ve doğru cevabını bulursan sorunun da doğru cevabını bulmuş olursun.

Peygamberler ve ona tâbi olan Müslümanlar da küfür sistemlerinde yaşadılar. Kimisi Nuh aleyhisselam gibi 950 sene, kimisi peygamber efendimizin Mekke'de müşrik bir toplumda 13 sene yaşadığı gibi yaşadılar. Bunlardan birisi içinde bulundukları küfür sistemlerine sızmaya, onların küfür idarelerinde küfürle hükmetmek için görev talep etmişler midir etmemişler midir?

Onlar küfürle mücadele etmişler, küfrün hâkimiyetini yıkıp orayı İslam memleketi hâline getirmek için ellerinden gelen gayreti göstermişlerdir. Kimisi bunda muaffak olmuş kimisi de muaffak olamamıştır. Bu muaffak olamayanların bir kısmı dinlerini yaşayamaz hâle geldikleri zaman eğer dinlerini yaşayabileceklerini düşündükleri bir yer varsa oraya hicret etmişlerdir. Eğer böyle bir yer yoksa, öldürülseler de işkence edilseler de sabretmişler ama aslâ küfrün içinde yer almamışlardır. En azından küfürden uzak durarak Allah'ı râzı etmenin çabası içinde olmuşlar ve îman üzere ruhlarını teslim etmişlerdir.

Şimdi, bu ve buna benzer hükümetler CHP'den daha tehlikeli derken bunu sana açıkladım. Burada da açıklayayım ki kimse bizim **CHP'yi bu hükümetten iyi gördüğümüz için böyle bir şey söylediğimizi zannetmesin.**

CHP, kuruluşundan beri İslam düşmanlığı üzerine kurulmuştur. Onların bütün amaçları İslâm'ı yok etmek, Müslümanlara zulmetmektir. İslâm'ı azıcık bilen bir Müslüman bunu bilir ve onların İslâm'a aykırı bir söz veya fiillerini gördüklerinde, hemen karşı gelir, en azından kalbinden buğz eder. Fakat bu ve buna benzer hükümetler zaman zaman Allah derler, kitap derler, peygamber derler ve bunu derlerken de Müslümanların câhil olduğunu ama islâma saygılarının olduğunu bildikleri için, onların oylarını almak için böyle yaparlar. Ama öte yandan küfür kanunları ile yönetmeye, yeni yeni küfür kanunları çıkarmaya, içki fabrikaları açmaya veya açanlara ruhsat vermeye, genelevlerini açmaya veya açanlara ruhsat vermeye devam ederler.

Allah rızası için sen ve senin gibi kardeşler şu soruma doğru cevap versinler.

Eğer başta Kılıçdaroğlu (İslâm'a düşmanlığıyla bilinen herhangi bir lider) olsa idi de: "Biz dine dayalı bir yönetim anlayışına karşıyız!" deseydi, Müslümanlardan topladıkları vergilerle 14 tane kilise ve havra yaptırırsalardı da bu kiliseleri "Yâ Allah bismillah veya hayırlı olsun!" diyerek açsalardı, "İslam başımız gözümüz üzerine, ama islâmın hükümlerini bu devlette uygulayamazsınız, bu olamaz!" deselerdi, Kendilerinin iktidara geldiklerinde Trakya'da 2 rakı fabrikasının olduğunu, kendileri geldikten sonra ise bunu on sekize çıkardıklarını övünerek anlatsalardı, sizler ne derdiniz? Bu soruya vereceğiniz doğru cevap bana sorduğunuz soruya da cevap olacaktır.

Evet ben hiçbir partiye oy vermedim, Allah'ın izni ile vermeyeceğim de. Bana ne yapacağız, diyorsunuz ya, işte şu anda da ben bunu yapıyorum. İslâmı tebliğ ediyorum, küfürden uzak durun diyorum, güç toplayınız ve İslâm'ı hâkim kılmak için elinizden gelen gayreti gösterin, diyorum. Benim elimden bu geliyor ve ben de elimden geleni yapmaya gayret ediyorum. Sen de elinden ne geliyorsa ne yapabiliyorsan onu yapmakla mükellefsin. Çünkü herkes gücünün yettiği kadarından sorumludur. Hiçbir şey yapamazsak küfürden uzak dururuz, ona destek olmayız ve ona buğz ederiz. Tıpkı Allah Rasûlünün şu hadisinde olduğu gibi:

“Sizden herhangi biriniz bir kötülük gördüğünde onu eliyle değiştirsin. Eğer buna güç yetiremezse diliyle değiştirsin. Buna da güç yetiremezse kalbiyle (buğz etsin). Bu ise imanın en zayıf mertebesidir.” [Müslim; Kitabü'l-İman.]

Ve şu hadiste olduğu gibi:

"Kişi değiştirmeye güç yetiremeyeceği bir münkeri (sakıncalı eylemi) görünce, Allah'a o eylemi münkir olduğunu, yani asla hoşlanmadığını bildirmesi, onu kurtarmaya yeter." (Taberânî)

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Tağut ve İbadet kavramlarını açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum selam. TÂGUT: Arapça bir kelime olup "tağa" (haddini aştı) kökünden türemiştir ve "haddini aşan mahluk" demektir.

Şer'i manası ise; Allah'ın koyduğu ölçüler dışında ölçüler koyan, insanı Allah'a ibadetten alıkoyan, Allah ve Rasûlüne tabi olmayı engelleyendir. Bu insî ve cinnî şeytan, nefis, hayvan, ağaç, para, taş, kadın olabileceği gibi; Allah'ın hükümleri dışında hükümler koyan zalim bir diktatör, halkın seçtiği seçkin bir zümre, bir meclis, bir grup bilim adamı veya Allah'ın kitabından kaynaklanmayan adet, alışkanlık ve düşünce (ideoloji) de olabilir.

İbn-i Cerir et-Taberî de tâgutı şöyle izah ediyor:

“Bana göre tâguta verilecek en doğru anlam; Allah Teâlâ'ya karşı haddini aşan ve Allah Teâlâ'dan başka kendisine zorla veya gönüllü itaat edip bağlanılarak ibâdet edilen kimsedir. Kendisine İbâdet edilen bu varlık bir insan olabileceği gibi şeytan, dikili taş, put veya herhangi bir şey de olabilir.” (Taberî Tefsiri, cilt:3, sayfa:21)

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz ki biz, (geçmişte) her ümmete bir peygamber gönderdik (ve ona şöyle söylemesini emrettik): ‘Yalnızca Allah’a ibâdet edin.Tâguta ibâdet etmekten sakının.’ (Nahl Sûresi: 36)

Müfessirlerden Kurtubi ise bu kavram hakkında şunları söylemektedir: "Tağutu reddedin demek, şeytan, kâhin, put ve bunlar gibi Allah'tan başka ibadet edilen ve sapıklığa çağıran her şeyi terk edin demektir."

Yine tağut kavramı hakkında Mücahid şunları demektedir:

Tağut kendisine muhakeme oldukları ve emirlerine itaat ettikleri insan görünümündeki şeytanlardır. (İbn-i Kesir Tefsiri: 3/1025)

İbn-i Kayyim El'Cevziyye ise şunları söylemektedir:

"Tağut; kendisine ibadet edilme, bağlanılma ve itaat edilme noktasında haddini aşan kul demektir. İnsanların tağutu, Allah ve Resulü'nün kanunlarıyla hükmetmeyen, Allah'tan başka kendisine muhakeme olunan, ibadet edilen ve Allah'ın emrine dayanmaksızın, Allah'a itaat etmeksizin kendisine tabii olunanlardır. Bunları düşünür ve insanların durumlarına bakarsan, insanların çoğunun Allah'a değil tağutlara ibadet ettiğini, Allah ve Resulü'nün hükümlerine değil tağutların hükümlerine muhakeme olduklarını, Allah ve Resulüne değil, tağuta itaat edip tabii olduklarını görürsün." (İbn-i Kayyim El'Cevziyye, Îlâm'ül Muvakkin: 1/50)

Seyyid Kutub ise tağut kavramı hakkında şunları söylemektedir:

"Tağut, sağ duyuya ters düşen, gerçeği çığneyen, Allah'ın kulları için çizdiği sınırı aşan düşünce; sistem ve ideoloji anlamına gelir. Bu düşüncenin, sistemin ve ideolojinin Allah'a inanmaktan, O'nun koyduğu şeriatından kaynaklanan bağlayıcı bir kuralı bulunmaz. İlkelerini yüce Allah'ın direktiflerine dayandırmayan her sosyal sistem, yüce Allah'ın buyruklarından kaynaklanmayan her kurum, her düşünce, her edep kuralı ve her gelenek bu kategoriye girer, bu kavramın kapsamına girer." (Seyyid Kutub: Fi'Zilal'il Kur'an: 2/47)

İmam Abdurrahman el Batin şöyle dedi:

"Tagut; Allah-u Teâlâ'dan başka ibadet edilenlerin, sapıklıkta öncü olanların, batıla çağırان ve onu iyi gösterenlerin hepsidir.

Allah-u Teâlâ ve rasulüne zıd olan hükümlerle insanlar arasında hüküm verenler, kahin ve sihirbazlar, sapık ve yalan hikayeler uydurarak insanları mezarlara ibadet etmeye çağırان mezar bekçileri, hizmetçileri ve koruyucuları aynı şekilde birer tağuttur.

Bu tağutların aslı ve en büyüğü ise şeytandır. Şeytan en büyük tağuttur. Allah-u Teâlâ daha iyi bilir." (Ed-Durerus Seniye c: 2 s: 103)

Şeyh Muhammed Hamid el Fıkhi şöyle dedi:

"Selef alimlerinin tağut hakkındaki sözlerinden şu anlaşılır:

Tağut; Allah-u Teâlâ'ya ibadet etmeyi, dinde ihlaslı olmayı, Allah-u Teâlâ ve rasulüne itaat etmeyi engelleyerek başka yönlere sevk edendir. Bu, cin ve insanlardan şeytanlar olabileceği gibi, ağaç, taş ve başka şeyler de olabilir.

İslam şeriatine muhalif kanunlarla hükmetmek, insanın kan, mal ve ırzları konusunda hüküm vermek için konulan bütün kanunlar, Allah-u Teâlâ'nın şeriatı olan hadleri kaldıran, faizin, zinanın ve içkinin haramlığını iptal eden bütün beşerî kanunlar tağut kavramına girerler. Zaten böyle kanunların her biri başlı başına birer tağuttur.

Aynı şekilde yazan kişinin niyeti ne olursa olsun, ister bilerek yazsın isterse bilmeden yazsın, haktan ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in getirdiği şeriattan yüz çevirmek için yazılan her kitap da birer tağuttur." (Fethül Mecid kitabında dipnot s: 282, Dar'el Kutubil İlmiyye)

Süleyman b. Sehman tagut hakkında şöyle dedi:

"Tağut;

- hüküm tağutu,
- ibadet tağutu ve

- itaat ve tabi olma tağutu olmak üzere üç türdür." (Ed-Durerus Seniye c: 8 s: 272 mürtedin hükmü bölümü)

Bilinmelidir ki, tağut Allah'tan başka ibadet edilen her şey olduğuna göre tağutların sayısını belirli bir şekilde ifade etmek kesinlikle mümkün değildir. Buna karşılık İslam alimleri tağutları şu beş kısımda incelemişlerdir:

1- Şeytan: Tağutların başı ve en büyüğü, Allah'ın kullarını kıyamete kadar Allah'tan başkasına ibadet ettirmek için nefsine yemin eden şeytandır. Şeytan tüm fitnelerin müsebbibidir ve kişiyi Allah'a ibadetten men etmesi itibarıyla tağutların başıdır. Şeytan insanoğlunun ebedi düşmanıdır. Kıyamet gününe kadar insanoğluna Allah'tan başkasına ibadet ettirmek için bütün güç ve kuvvetini harcar:

"Şeytan dedi ki: "(Öyle ise) beni azdırmama karşılık, yemin ederim ki, ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım." Sonra (pusu kurup) onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükreden (kimse)ler bulamayacaksın." (Araf, 16-17)

"İblis, "Rabbim! Beni azdırmama karşılık, and olsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlasa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracacağım" dedi." (Hicr, 39-40)

Şeytan insanoğlunu saptırmak ve Allah'a kulluktan ayırıp kullara kulluk yaptırmak için uğraş veren bir lanettir. Ve bunun için yemin etmiştir. Şeytan öncelikle muvahhid kulları küfre davet edip, iman dairesinden çıkarmak ister. Şayet bundan ümitsiz olur, muvahhid bir kulu iman dairesinden çıkaramayacağını anlarsa o zaman "imana büyük günahlar zarar vermez" diyerek vesveseleriyle Müslümanı günah bataklığına düşürmek ister. Şayet bu hususta başarılı olamaz ise, küçük günahların ibadetlerle silineceğine dair vesvese vererek kişiyi küçük günahlara itmeye çalışır. Bununla birlikte farz ibadetlerden yoksun bırakmaya, nafil ibadetleri yerine getirtmemeye gayret gösterir ve savaş kıyamete kadar bu şekilde devam eder durur. İşte bundan dolayı Allahu Teala şöyle buyurmaktadır:

"Ey insanlar! Bütün yeryüzündeki nimetlerimden helal olmak, temiz olmak şartıyla yiyin. Fakat şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü O size belli bir düşmandır." (Bakara, 168)

2- Allah'ın Şeriatı Dışında Hüküm Koyan: Tağutların en önde gelenlerinden bir tanesi de Allah'ın indirdiği hükümleri bir kenara bırakarak yasadaki bulunanlar, Allah'ın helallerini aram, haramlarını helal yapanlardır. Bu ister tek kişi olsun, isterse de bir grup, parti ya da devlet olsun fark etmez. Kim Allah'ın indirdiği hükümleri terk ederek yasadaki bulunursa haddini aşmış ve tağutlaşmıştır. Zira teşride bulunmak, kanun ve hüküm çıkarmak ilahlığın en belirgin vasıflarındandır. Allah'ın indirdiği hükümleri terk ederek yeni kanun ve hükümler çıkaranlar bu yaptıklarıyla Allahu Teala'nın hakkını gasb ederek tağutlaşmışlardır.

Böyle bir eylem aynı zamanda Yahudi ve Hristiyan Alimlerinin yaptıklarının aynısıdır. Zira onlar da Allah'ın kendilerine indirmiş olduğu şeriatı terk ederek, Allah'ın kendileri için haram kıldıklarını helal, helal kıldıklarını ise haram yapmışlardır. Allahu Teala şöyle buyurur:

"Onlar, Allah 'dan başka bilginlerini ve rahiplerini de kendilerine Rab edindiler, Meryem oğlu Mesih'i de. Oysa onlar bir olan Allah'a ibadet etmekle

emrolunmuşlardı. Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O, müşriklerin ortak koştığı şeylerden de münezzehtir. " (Tevbe, 31)

İmam Alusi bu ayetin tefsirinde şöyle demektedir:

"Müfessirlerin çoğundan nakledildiğine göre din adamlarının yaratıcı olduklarına inanmıyorlardı. Bilakis onlara emir ve nehiy konusunda itaat ediyorlardı."

3- Allah'ın indirdiği ile Hükmetmeyen Hâkim: Allah'ın indirdiği hükümlerden başka bir hükümle hükmeden hâkim de haddini aşarak tağutlaşmıştır. Böyle bir kimse Allah'ın indirdiği hükümlerle hükmetmeyerek Allah'ın hükmünü terk edip ondan yüz çevirmiş, beşer aklına dayalı cahiliye kanunları ile hükmetmiş, insanları Allah'ın kulluğundan uzaklaştırıp, kendilerine kul/köle yapmaktadırlar. Yeryüzüne kendi egemenliklerini yayarak Allah'ın hükümlerini kaldırmaktadırlar. Allahu Teala şöyle buyurmaktadır:

"Kim Allah'ın indirdiği hükümler ile hükmetmezse; İşte onlar kafirlerin ta kendileridir. " (Maide, 44)

4- Sihirbazlar: Sihirbazlar hakkı gizleyip batılı insanlara güzel göstermektedirler. Aynen Firavun'un sihirbazları gibi. Zira onlar da Hz. Musa'nın hak davasını batıl göstermek için sihre başvurmuşlardı. Bununla beraber sihirbazların yaptığı her büyü şirk ve küfürle doludur. Bundan dolayıdır ki, Rabbimiz kitabında onlardan kendisine sığınmamızı emretmektedir:

"De ki: Ben, ağaran sabahın Rabbine sığınırım, Yarattığı şeylerin şerrinden, Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden ve düğümlere üfleyen büyücülerin şerrinden, Ve hased ettiği zaman hasetçinin şerrinden. " (Felak, 1-5)

5- Kahinler: Gaybten haber verdiği iddiasıyla insanları kandıran sihirbazlar da tağuttur. Bundan dolayıdır ki, Allah Rasûlü "kim bunlara başvurursa bana nazil olanı inkâr etmiştir!" diyerek bizleri ikaz etmektedir.

Bilinmesi gerekir ki, tağut kavramının içeriği sadece bu beş kısımdan ibaret değildir. Zira aslen tağut yukarıda da belirttiğimiz gibi Allah'tan başka ibadet edilen her şeydir. Buna göre, bazen kişinin nefsinin ve hevasının tağut olduğunu görürüz, Şöyle ki, kişinin nefsi her neyi emrederse kişi onu güzel görür ve ona tabii olursa nefsinin tağutlaştırmış olur. Allah' a isyan konusunda heva ve hevese itaat edilip bağlanıldığında, Allah'ın şeriatine ters düşse bile heva ve hevesin hak gördüğü hak, batıl gördüğü batıl görülerek eşyalar üzerinde hüküm verici kaynak tayin edildiğinde heva ve heves Allah'tan başka ibadet edilen bir tağut olmuş olur. Allahu Teala şöyle buyurmaktadır:

"Kendi nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü? Ona sen mi vekil olacaksın?" (Furkan, 43)

"Nefsinin arzusunu ilah edinen, Allah'ın; (halini) bildiği için saptırdığı ve kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü?" (Casiye, 23)

Bazı durumlarda özellikle demokrasilerde görüldüğü üzere millet iradesi tağut olur. Zira demokrasiler de milletin, halkın yetkisi asıldır. Demokrasiye göre; İslam'a zıt bile olsa çoğunluğun görüşü doğru ve geçerlidir. Bazı durumlarda vatancılık ve milliyetçilik düşüncesi tağut olarak karşımıza çıkar. Milliyetçilik düşüncesi ümmet kavramını yok etmesi sebebiyle bütün hak ve hukuku vatan anlayışı üzerine kurmaktadır. Bundan dolayıdır ki, bugün birçok İslam alimi "kim, kafir olsun Müslüman olsun, insanların hukukunu vatandaşlık anlayışına göre bina ederse kafir olur" demişlerdir. Çünkü bu düşünce akide bağıni koparmak, yerine başka bir bağ koymaktır ki, bu da İslam'ın bütünüyle bertaraf edilmesidir.

Asrımızın tağutlarının milliyetçilik düşüncesini toplum içerisinde yaygınlaştırmaya çalışmalarının altında yatan temel esas da budur. Onlar devamlı surette vatan için mücadele etmeyi, vatan için yaşamayı ve vatan için ölmeyi telkin ederler ki bu da putperestliğin ta kendisidir.

Yazılanların özeti olarak şöyle diyorum:

"Tagut; ibadetle ilgili en basit meselelerde bile olsa, Allah-u Teâlâ dışında rızası sebebiyle kendisine ibadet edilendir."

Sevgi, dostluk, düşmanlık, itaat, bağlanma, muhakeme olma, dua, korku, adak, namaz ve uluhiyyetle alakalı herhangi bir konuda kendisine ibadet edilen Allah-u Teâlâ dışındaki her varlık tağuttur.

Allah-u Teâlâ'nın şeriatine muhalif olan bütün kanun ve şeriatlerin her biri birer tağuttur.

Küfür, fesat ve sapıklıkta öncü olan herkes birer tağuttur."

İbadet Kavramı

Kelime anlamı itaat etmek, boyun eğmek, tapmak, kulluk etmek, küçüklüğünü kabul etmek demektir. Şer'i anlamı ise, Allah'ın sevdiği, emrettiği, kabul ettiği ve razı olduğu bütün gizli-açık amel ve sözlerdir. Bunlardan bazıları; iman, islam, ihsan, dua, korkmak, umut etmek, tevekkül etmek, ummak, gönülden saygı duymak, yönelmek, yardım istemek, sığınmak, yardımına çağırmak, kurban kesmek, adak adamak, ilah olarak yalnızca Allah'ı tanımak, Allah'ın hükmüne teslimiyet göstermek, Allah için sevip Allah için buğzetmek, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, hacca gitmek, tavaf etmek, tevbe-istiğfar etmek vs. dir.

İbadet niyete bağlı olarak yapılmasında sevap olan, Cenab-ı Hakka yakınlık ifade eden ve özel bir şekilde yapılan taat ve fiillerden ibarettir. Bu, bizi yoktan var eden, bize sayısız nimetler bahşeden Yüce Allah'ı ta'zîm (ululamak, yüceltmek) amacı güden bir kulluk görevidir. (Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1935, 1/95)

Bu duruma göre ibadet, Cenab-ı Allah'a karşı gösterilen saygı ve hürmetin, en yüksek derecesini ifade eder. En geniş anlamda ibadet, Allah'ın hoşnut ve razı olduğu bütün fiil ve davranışları kapsamına alır. (Hamdi Döndüren, Şamil İslam Ansiklopedisi: 3/53)

İbadet, kendini kul olarak kabul eden insanın Rabbine karşı teslim oluşu ve Rabbine itaat edışıdır. İbadet, Yüce Yaratıcı karşısında kişinin benliğinin derinliğinden gelen bir saygı ile boyun eğmesidir. İbadet, Allah'a karşı duyulan saygı ve azamet duygularının en yücesidir. Kul bu duyguyu, Allah'ın emirlerine uyarak, yasaklarından kaçınarak yerine getirir.

Allah'ın razı olduğu bütün ameller ibadet kapsamına girer. Bir diğer deyişle salih (doğru ve güzel) kabul edilen bütün ameller (fiiller)in yapılması ibadettir. Çünkü Allah, insanlardan güzel davranışlar ve kendi hükümlerine itaat istemektedir. Yani Allah'a itaat manası taşıyan her hareket ibadettir.

İbadet, "abd" kelimesinden türetilmiştir. Bu da en yüce bilinen bir varlığa itiraz etmeksizin, karşı gelmeksizin itaat etmek, boyun eğmek demektir. Eskiden kölelere de "abd" denirdi. Onlar, sahiplerine karşı gelmeksizin itaat ederlerdi. Çünkü onlar efendilerinin malı sayılırlardı.

İnsanın Allah karşısındaki durumu, kölenin efendisi karşısındaki durumu gibi değildir. İnsanlar Allah'ın köleleri değildirler. Ancak insanlar mutlak itaatı, boyun eğmeyi ve en yüksek tazimi Allah'a yapmak zorundadırlar. Bunun adı kulluktur, yani ibadettir. (Hüseyin K. Ece, İslam'ın Temel Kavramları, s.f. 282, Beyan Yayınları)

İbâdet kelimesi, "abede" fiilinin masdarı olup "itaat etmek, boyun eğmek, tevâzu göstermek, bağlanmak ve hizmet etmek" anlamlarına gelir. İbâdet kelimesinin türediği "abd" kökü, şu anlamlara gelir:

- 1) Hürün karşısı olan köle,
- 2) Boyun eğmek ve itaat etmek,
- 3) Kulluk etmek, ilâh tanımak, tapmak,
- 4) Bir şeye bağlanıp, ondan ayrılmamak.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere ibâdet kelimesinin ifade ettiği esas manalar; “kişinin yüksek ve üstün birine karşı baş eğmesi, itaat etmesi, kendi hürriyetinden ferâgat ederek onun karşısında her türlü isyanı terk etmesi, tam bir bağlılıkla ona boyun eğmesidir.” İşte bu durum, kulluk ve itaattir. İbâdet, itaat etmenin bir çeşididir. Bu itaata layık olan da, hiç şüphesiz gerçek ma'bud olan Allah'tır. Çok ibâdet edene âbid; kendisine ibâdet edilene de ma'bûd denir.

Kur'ânî bir terim olarak ibâdetin genel anlamdaki tanımı şudur: “Yapılması sevap olan, Allah'a yakınlık ifade eden, yalnız O'nun emirlerini yerine getirmiş olmak ve rızâsını kazanmak niyetiyle yapılan, her türlü harekete ibâdet denir.”

Demek ki İslâmî manasıyla Allah'a ibâdet: “İnsanın rûhen ve bedenen, gizli ve açık bütün mevcudiyetiyle yalnız Allah'a yapmış olduğu şuurlu (bilinçli) bir tâat ve kurbettir.”

“İbâdet” kavramı, “kurbet” (yakınlık) ve “tâat” (sevap olan şeyler) kavramlarının anlamını da içermektedir. Dolayısıyla ibâdet eden insan, hem Allah'a yaklaşmış, tanıyıp kulluk etmiş, boyun eğmiş ve hem de O'na itaat etmiş olur. Mesela namaz kılan bir insan, Allah'a tâat, ibâdet ve kurbet görevlerini yapmış olur. Namazın kabul olması için de “iman”, “ihlâs” ve “niyet” in bulunması gerekmektedir. Korku ve ümit içinde hem zâhir, hem bâtında sonsuz bir alçak gönüllülük ile sınırsız bir ta'zimi ihtiva eden ibâdet, “kibir” ve “riyâ” kabul etmez.

“İbâdet”, boyun eğmenin, itaat etmenin, saygı göstermenin ve kulluğun en son noktasıdır. İbâdet, insanın Allah'ın râzı olduğu şeyi yapması, yerine getirmekle yükümlü olduğu fiilleri emrolunduğu şekliyle hayata geçirmesi, hiçbir şey gözetmeden Allah'a kulluk etmesi ve bunu, sadece O'na boyun eğip itaat etmek için yapmasıdır.

İtaat büyük bir makamdır. İbâdet/kulluk yapan “âbid/abd” (kulluk yapan/kul), itaat ve ibâdetle Allah'a bağlandığı için şereflenir. Allah Teâlâ, rasulü Muhammed (s.a.v.)'i, makamların en şerefli olan “risâlet” makamında “abd/kul” kelimesi ile isimlendirmiştir. (2/23, 17/1, 18/1, 57/9) O yüzden şehâdet kelimesinde bile “rasül” kelimesinden de önce; daha önemli ve daha şerefli olduğu için “abduhu: O'nun kulu” ifadesi kullanılır. Çünkü risalet, Muhammed'in (s.a.v.) diğer insanlara yönelik ilişki ve görevini ifade ederken; “abd/kul” ifadesi, onun Rabbiyle ilişkisini ve bağıını anlamlandırır. Allah'la irtibatın, diğer insanlarla ilişkiden daha şerefli olduğu da açıktır. Biz de, şeref ve fazilet istiyorsak, bunun Allah'la bağımızı güçlendirmekten geçtiğini, yani ancak ibâdet ve kulluk görevlerimizde derinleşmekle makamımızı yükseltebileceğimizi aklımızdan çıkarmamalıyız.

İbâdet, imanın uygulanması, hak ve doğru kabul edilen esasların günlük hayatta yaşanması olduğundan, Allah katında tâat kabul edilen her davranışın bilfiil uygulanmış, yapılmış olması gerekir. Yoksa, yalnız istek halinde kalıp, davranış sahasına çıkmayan duygu ve düşünceler, Allah'a yakınlık anlamına gelen kurbet ve tâat olsalar da, ibâdet değildir. Gerçek iman kulun kalbine girdiği zaman bu pratiğe salih amel şeklinde yansır. Allah insanlardan söz söylemelerini değil, sözlerini doğrulayacak salih amel işlemelerini ister. Bunun yanında, niyetsiz, sadece görünürde yapılan işler de ne olursa olsun, ibâdet sayılmazlar. Niyetsiz yatıp kalkmak namaz olmadığı gibi, niyetsiz aç durmak da oruç değildir. O halde kötü niyetle veya Allah'a itaat ve yakınlık kastından başka bir maksatla yapılan işler, ibâdet olamazlar.

Soru: Doların yükselişinden elde edilen paranın hükmü nedir?

Cevap: Değerli kardeşim,

Altın, Gümüş ve paraların başka bir parayla veya birbirleri ile takasına sarf işlemi denilir. Altın altınla, gümüş de gümüşle değiştirilirken misli misline ve peşin olmak zorundadır. Altın gümüşle veya diğer paralarla değiştirilirken farklı tutarlarda olabilir ama peşin olmak zorundadırlar. Bu gibi şeylerin veresiye satılması asla câiz değildir. Meselâ, siz kuyumcudan 20 gram altın tarttırıp alsanız da parasını beş dakika sonra getiriyim diye kuyumcudan ayrılırsanız bu caiz değildir. Altını alırken parasını da aynı anda vermek zorundasınız.

Diğer para çeşitleri için de durum böyledir. Mesela Türk parasına karşı dolar veya avro almak isterseniz, doları alırken Türk parasını da hemen, orada vermek zorundasınız. Birini alıp da diğerini oradan ayrılıp biraz sonra getirseniz olmaz.

Dolar aldıktan sonra dolarınız değer kazansa, mesela aldığınız günden bir hafta sonra dolar aldığınız fiyatın iki katına hatta on katına çıksa helaldir. Bu tıpkı altın gibidir. Nasıl ki altın alsanız da altının birkaç gün içinde iki üç katı değerlense ve gidip bozdursanız, elde ettiğiniz para helaldir. Bu bütün para çeşitleri için geçerlidir. Ama tekrar edelim ki, bunların birbirleri ile takasında (değiştirilmesinde) mutlaka peşin alınıp verilmelidirler. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamın aleykum hocam. Dolar aldığımız zaman başkaları da etkileniyor, zarar vermiş oluyoruz bu da dış güçlerin işine yarıyor. İşin bu boyutu da var, o zaman caiz olur mu?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Bir şeyin fiyatını piyasa belirler. Dolayısı ile başkaları da etkileniyor veya dış güçlerin işine geliyor diye helal olan bir şey haram olmaz. Aynı şey altın için de sebze meyve için de geçerlidir. Mesela bir hafta önce kilosunu 4 liradan aldığınız domatesin fiyatı bir hafta sonra on liraya yükselse, bundan elde edilen kâr helaldir. Yeter ki stokçuluk yapılmış olmasın. Şimdi doları 5.340 liradan alsanız da dünyadaki bazı savaşlar veya olağanüstü gelimeler doların fiyatını on liraya yükseltse, sizde gidip bozdursanız bunda hiçbir sakınca yoktur. Aldığınız para helaldir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Ben Almanya’da yaşıyorum. Almanya’da 20 seneyi doldurmuş bayan erkek Türkiye’den emekli olma hakkına sahip. Yani Türkiye’de 1 haftalık bir yerde çalışmış gibi gösteriyorsun, sigorta başlangıcı yapıyorsun üzerini de ödeyip 48 yaşında emekli olabiliyorsun. Bu caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, Almanya’da veya Avrupa’da 25 sene çalışan birisinin yasal olarak Türkiye’den borçlanarak emekli olmasını İslam âlimleri caiz görmektedir. Fakat sizin dediğiniz gibi, birisinin Türkiye’de bir hafta çalışmadığı halde çalışır gibi görünüp sigorta yaptırıp onun üzerinden borçlanması caiz değildir. Bu hem yalanı hem de aldatmayı barındırır. Devletin bunu bilmesi bir şey değiştirmez. Bu durumda devlet ya da buna göz yumanlar da sorumlu olur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Reenkarnasyon hakkında biraz bilgi verir misiniz?

Cevap: Aleykum selam. Reenkarnasyon, hiçbir İlahî kaynağa dayanmayan bâtil bir inançtır. Türkçe'de "ruh göçü" veya "tenâsüh" diye de adlandırılır. Bu düşüncedekiler, ölümden sonra ruhun başka bir bedene geçeceğine inanırlar.

Tenâsüh ve reenkarnasyon inancı -esasta- aynı olmakla beraber ülkelere ve bölgelere göre çok farklılık göstermektedir.

Reenkarnasyon; Budizm kaynaklı olmasına rağmen, farklı dinlerden de bu düşünceye inanan çok insan vardır. Daha çok öldükten sonra yok olma ya da ebedî cehennem korkusu yaşayanlar, bu fikri bir çıkış yolu olarak görmektedirler. Haşrin ve ahiretin inkârına sebep olan reenkarnasyon inancını bir Müslümanın taşıması ise, İslam dininden çıkmasına sebep olur.

Reenkarnasyon inancı taşıyanlara göre; insanın ruhu bir bedenden diğer bir insan bedenine geçerek, bu değişim içerisinde kötü ahlakından kurtulur ve mükemmelleşir (tekâmül eder). Ve tam bir mükemmeliyet kazanana kadar bu süreç devam eder. Halbuki bu inanç, pek çok çelişkileri beraberinde getirmektedir.

Mesela; Ruhun temizlenmesi için beden değiştirmeye ihtiyacı olduğunu düşünmek, bütün ruhların başlangıçta kötü ahlaklı olduğunu kabul etmek demektir.

Reenkarnasyon inancıyla haşir ve ahiret de inkâr edilmiş oluyor. Çünkü bu inanca göre ruh birçok beden değiştiriyorsa, insan haşirde hangi bedenle dirilecek?

Ayrıca reenkarnasyon inancıyla cehennem de inkâr edilmiş olur. Çünkü bu inanca göre ruhlar dünyada beden değiştirerek tekâmül ediyorsa, bütün ruhlar kemâle erdiği için cehenneme gerek kalmayacak.

Reenkarnasyon inancını taşıyanlar, ruhun beden değiştirmesiyle insanlar arasındaki adaletin sağlandığını da zannederler.

Mesela; bir insan fakir olarak yaşamışsa, bir sonraki hayatında ona zenginlik verilerek güya eşit hayat şartları sağlanmış olmaktadır. Halbuki; bu düşünceye göre kıyamet vaktinde henüz kemale ermemiş ruhlar, kıyametin kopmasıyla acaba bu eşitlikten nasıl yararlanabilecekler! Şaşılabacak şey, en mükemmel adalet yeri olan ahireti inkâr edip böyle hakikatsiz inançlarla insanların adalet aramasıdır...

Tenâsüh inancında reenkarnasyondan farklı olarak; tekâmül fikri yani mükemmelleşme yoktur. Tenâsüh; ruhun ceza veya mükâfat olarak öldükten sonra "hayvan, bitki ya da insan bedenine geçmesi" olarak kabul edilir. Bundaki mantıksızlık ise; bilindiği gibi, suçlu hatasını bildiği ve cezasını hissettiği zaman, cezanın bir anlamı olur. Halbuki hayvanlarda şuur olmadığına göre; hayvan bedenine girmiş olan bir ruh, cezalandırıldığını nasıl bilecek!

Bu düşünceye göre; mutluluk ve sıkıntılar bir önceki hayatta yapılan iyilik ve kötülüklerin sonucudur. Halbuki: insan, önceki yaşamında yaptığı hatanın cezasını sonraki yaşamında çekse bile cezasının farkında olmayacaktır. Mesela; akıl hastası olan bir kimse cinayet işlese kendisine verilen cezayı ne kadar hisseder? Veya böyle bir kimse kendisine yapılan iyilik ve mükâfattan ne anlar?

Reenkarnasyoncuların dayanağı:

Reenkarnasyoncular fikirlerine delil olarak hipnozu kullanmaktadırlar. Mesela; hipnozla uyutulan bir kişi, güya daha önceki hayatında sahip olduğu kişiliğini, yaşadığı yeri, ailesini vs. anlatır.

Fakat bu söylenenler hipnoz esnasında bilinçaltına yerleştirilen telkinlerdir. Veya psikiyatristlerin açıklamalarına göre; "çoğul kişilik (dissosyetif bozukluk)" denilen bir hastalığın eseridir.

Bazıları da cinlerin insan vücuduna girebildiklerini ve bu esnada konuşanın o vücuttaki cin olduğunu söylerler. Cinler çok uzun yaşadıkları için, daha önce içine girmiş olduğu bir vücuda ait bilgiler verir. Zaten hipnozla uyutularak konuşturulan insanın sesinde değişiklik olur.

Yukarda da açıkladığımız gibi, Reenkarnasyon olsun Tensüh olsun, İslâm inancına tamamen zıt olan şeylerdir. Bir kimse bu safsatalara inansa Kur'an'daki âhiret hayatı işle ilgili bütün âyetleri yalanlamış olur. Yeniden dirilme, hesap verme, cennete ve cehenneme girme, azab çekme ile ilgili Allah Rasûlünden rivâyet edilen bütün hadisleri ve ümmetin icmâını da inkar etmiş olur. Bugün reenkarnasyonu savunup küfre düşen birçok ilâhiyatçı bile vardır. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Allah (cc) benim kaderime günah işleyeceğimi yazmışsa, beni neden sorumlu tutuyor?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, bugün insanların birçoğu İslâmî bilgidен yoksun oldukları için, Şeytan'ın ve şeytanlaşmış insanların vesveselerine açık hâle gelmektedirler. Şeytan böylelerinin ya kalbine vesvese vererek böyle düşüncelere dalmasına sebep oluyor veya kâfir olan insanlar câhil insanlara: "Allah senin kaderine içki içeceğine, kumar oynayacağını, adam öldüreceğini, inkâr edeceğini yazmışsa bunda senin suçun ne?" gibi sorular sorarak onların aklının karışmasına ve şüpheye düşmelerine sebep oluyorlar.

Halbuki insanlar İslam akâidini doğru dürüst bilselerdi ne kalblerine Şeytan'ın attığı vesveseye ne de şeytanlaşmış insanların kendilerini şüpheye düşürmelerine fırsat vermezlerdi.

Kader; Allah'ın ezeli ilmi ile bizim ilerde yapip edeceğimiz şeyleri bilip yazmasıdır. Yâni, biz Allah yazdığı için yapmıyoruz. Allah bizim yapacağımız şeyleri bildiği için yazıyor. Ne yaparsak veya yapmazsak kendi irâdemizle yapıyoruz veya yapmıyoruz. Şâyet bizler Allah yazdı diye yapmış olsaydık o zaman Allah'ın bizi hesaba çekmesi ve cezalandırması zulüm olurdu. Bizler de Allah'a îtiraz eder ve şöyle derdik: "Ey Allah'ım! Sen yazdın ben de yaptım. Senin yapmamı istediğin bir şeyi yaptım diye beni neden cezalandırıyorsun?"

Halbuki durum böyle değildir. Yukarda da belirttiğim gibi, Allah, falan şunu şöyle yapsın, içki içsin, kumar oynasın, adam öldürsün, şirk işlesin, diye yazmıyor. Falan kendi irâdesi ile şunları şunları yapacak diye yazıyor. Yaptığımız veya yapmadığımız şeylerden dolayı da bizi hesaba çekiyor.

Kader meselesini bir iki örnekle anlatalım:

Mesela; Namaz takvimleri bir sene önce basılmaktadır. Bu bir sene önce basılan takvimlerdeki bir sene sonraki aralık ayının 25ine baktığımızda, güneşin ne zaman doğacağını ve batacağını yazmışlar. Aralık ayının yirmi beşi geldiğinde güneş tam da orada yazıldığı gibi doğuyor veya batıyor. Şimdi, güneş onlar öyle yazdı diye mi o saatte doğuyor veya batıyor yoksa onlar güneşin o tarihte o saatte doğacağını veya batacağını bildikleri için mi yazıyorlar? Güneşin o saatte doğacağını veya batacağını bildikleri için yazıyorlar değil mi?

Yine, meteoroloji uzmanları bir hafta sonra bir yere yağmur veya kar yağacağını bildiriyorlar, öyle de oluyor. Onlar öyle bildirdiği için mi yağmur veya kar yağıyor yoksa onlar o gün yağmurun veya karın zaten yağacağını bildikleri için mi yazıyorlar veya söylüyorlar? İşte Allah'ın kaderi yazması da böyledir.

Tekrar edecek olursak, biz, yaptıklarımızı Allah (cc) bildiği için yapmayız. Bilakis biz yapacağımız için Allah (cc) bunu ezeli ilmiyle bilir ve kaderimize yazar. Şayet insan günahı seçmeseydi, kaderinde o günahı işlemeyeceği yazılı olacaktı. Mesuliyet, bilen ve yazanda değil, günahı işleyen ve yazdırandadır.

Peki, Allah bunu neden yazıyor? Alimlik sıfatını isbat etmek için. Yâni her şeyi bildiğini, hiçbir şeyin kendi ilminden gizli kalamayacağını isbat etmek için böyle yapıyor.

Hem insan vicdanen kesin olarak bilir ki; yaptığı her şeyi kendi iradesiyle yapmaktadır. İsterse içki içersin, istemezse içmez. Namazı kılmak ya da kılmamak tamamen kişinin kendi seçimidir. Fakat bazı gafil kimseler sorumluluktan kaçmak istedikleri içindir ki; kendilerini düzeltmek yerine kaderi suçlamak isterler. Allah'ın sonsuz ilim ve adaletine karşı büyük bir ayıp ve haksızlık ederler.

Bunu şöyle de isbat edebiliriz. Bir kimse kendisine bir kötülük yapıldığında, meselâ birisi kendisini bıçakladığında veya dükkanını soyduğunda hemen ondan dâvâcı oluyor. Halbuki insan karşısındakinin yaptığı şeyi Allah yazdığı için yaptığına inansaydı ondan davacı olmaması gerekirdi. Çünkü onun hakkında, “bunun bir suçu yok, Allah böyle yazmış bu da mecburen bunu yapıyor” diye düşünmesi gerekirdi. Halbuki hiç kimse böyle düşünmemektedir. Zîrâ herkes dünyada suç işleyen kişinin işlediği suçu kendi irâdesi ile yâni kendi seçimi ile yaptığını bilmektedir ve ondan dolayı da dâvâcı olmaktadır. Bunu bilmemiz bile kader meselesini anlamamızı kolaylaştırır. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Soru: Selamun aleykum hocam. Bazıları “**Şeyhi olmayanın şeyhi Şeytandır.**” diyorlar ve bunu hadis olarak rivâyet ediyorlar. Bunun hadis olduğu doğru mudur? Hadis değilse bu sözü nasıl anlamamız gerekir?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, cehâlet ve taassub öyle kötü bir şeydir ki, Allah Rasûlüne iftira attırır, farkında olmadan dinden çıkaracak sözler ettirir. İşte bu da onlardan birisidir.

Bu söz hadis değildir. Bunu hadis diye rivâyet edenler Allah Rasûlüne iftira atıyorlar ve Allah Rasûlünün şu tehdidi ile karşı karşıya kalıyorlar:

“Her kim benim ağzımdan bilerek yalan uydurursa Cehennem'deki yerine hazırlansın!” (Buhârî, İlim, 38)

Bu söz, Bayezid-i Bestâmî veya Ebû Yezîd-i Bestâmî (M. 803-874) diye bilinen bir sûfiye âittir. Kendisi, İran'ın Kûmis eyâletine bağlı Bestam'da doğduğu için böyle künyelenmiştir. Allah Rasûlünün böyle bir söz söylemesi aklen de muhaldir. Çünkü Allah Rasûlü zamanında ne tarikat ne de tasavvuf vardı. Tasavvuf ikinci yüzyılda çıkmıştır. Bu birincisi.

İkinci olarak, bu söz bir kul sözüdür. Onu reddetsek günaha girmeyiz.

Üçüncü olarak: Şeyh kelimesinin mânâsı bizde yanlış bilinmektedir. Arapçada “şeyh” diye ilim ehline denilir. Bugün suudlar tasavvufa ve tarikatlara bid'at demelerine rağmen bütün hocalarına şeyh derler. Yâni üniversitede veya medresede hocalık yapan kimselere şeyh derler. Türkiye'de ise bu şeyh kelimesinin mânâsı daraltılmış ve sâdece tarikatın başındaki zata söylenir olmuştur.

Dördüncüsü. Bu söz hadis olmasa da doğru bir sözdür. Kelâmın aslı şöyledir:

“Men lem yekûn lehu şeyhun, fe-şeyhuhu şeytanun”... Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır, demek olan bu sözün açıklaması da şudur:

Hidâyet yönünde, Allâh'a götüren yolda yürümek için bir rehberi-kılavuzu olmayanın, dalâlet yolunda rehberi şeytandır. Kendisine Rasûlullah'ı (s.a.v.) ve onun tam kâmil manada vârisi olan âlimleri rehber edinmeyen, Şeytan'ı ve şeytanlaşmış kimseleri önder edinir. Zira Hakk'ı bâtıldan, hidayeti dalâletten ayırdedebilme hususunda akıl, tek başına kâfi değildir. Mutlaka vahye dayanan bir rehber-kılavuza-mürşide- âlime (bunun adına ne dersiniz deyin) ihtiyacı vardır.

Bir ilim ehlinin dinini doğru dürüst öğrenmeyen insanlar câhil kalır. Câhil kalınca da işte böyle abuk sabuk şeyler söyleyen insanlara kanar, onların peşinden gide ve onların oyuncağı olur. Veya şeytan ona nefsinin istek ve arzuları yönünden yaklaşır ve ona bin türlü vesvese okları atar. O da Şeytan'ın bu vesveselerine kapılarak nefsinin hevâsının (istek ve arzularının) peşine düşer. Başka bir ifâde ile:

أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ

“Kendi nefsinin ilah edineni gördün mü?” (Furkan; 43)

âyeti mucibince kendi nefsinin istek ve arzularını kabartıp onu o yöne dâvet eden Şeytan'ı “şeyh” yâni önder, rehber edinmiş olur. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Kefir içmek caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Kefir asit ve alkol fermantasyonunun (mayalanmasının) bir arada oluşmasıyla elde edilen bir üründür.

Kefir tanelerinin süt içerisinde kapalı bir ortamda belli bir sıcaklıkta ve belli bir zaman içerisinde bekletilmesi ile kimyasal bir olay olan Fermantasyonun devreye girmesi sonucunda, ayran veya yoğurt benzeri oluşan kıvamlı sıvıya Kefir denmektedir.

Yoğurt ve ayranın oluşumundan farklı olarak, kefirin Fermantasyon sonucu oluşması sebebi ile beraberinde alkolün oluşması problemini de getirmektedir.

Kur'an ı Mübin'de, sarhoşluk veren içkilerin kademeli bir şekilde yasaklandığını bildiren ayetler dikkat çekicidir. Bu ayetler incelendiği zaman sarhoşluk veren içkinin (hamrın, şarabın) haram oluşu ile ilgili on delil çıkartılabilir:

1. Cenab ı Hak Hamrı kumar ile birlikte ele almış ve kumara atfetmiştir.
2. Hamra necis demiştir.
3. Hamrı şeytanın amellerinden saymıştır.
4. Hamrdan sakınılmasını emretmiştir.
5. Selameti Hamrdan sakınmaya bağlamıştır.
6. Şeytanın Hamrla düşmanlığı yayma özelliğini belirtmiştir.
7. Buğzu yerleştirmeyi Hamra bağlamıştır.
8. Allah'ın zikrinden uzaklaşmayı Hamra bağlamıştır.
9. Namazdan menetme özelliğini Hamra bağlamıştır.
10. Tehdidi ilân eden soru sigasıyla açık bir yasaklama getirmiştir.

Bu şartlar altında Hamr (şarap), liaynihi, yani bizatihi aynıyla haramdır. Hamr sarhoşluk vermesi şartıyla haram değildir, bilakis onun tek damlası dahi haramdır. Hamr, galiz bir necasettir. Çünkü Cenab ı Hak onu rics olarak adlandırmıştır. Yani sidik ve akıtılmış kan gibidir. Onu helal gören kâfir olur. Onun

içilmesini kesinlikle haram kılan, onun alışverişini, onun bedelini yemeyi ve üretimini de haram kılmıştır. Onu çamur karmada da kullanmak haramdır. Tedavide de kullanmak haramdır. Başka yerlerde de kullanmak haramdır.

Hamr içene had vurulur. Sadece ölüm tehlikesi halinde susuzluğu giderecek miktara izin verilmiştir.

Konu ile ilgili Peygamberimiz(s.a.v.)'in hadislerine bakarsak:

“Sarhoşluk veren her içki haramdır.” (Buhâri, Vudû, 71; Edeb, 80; Müslim, Eşribe, 7);

“Çoğu sarhoşluk veren şeyin azı da haramdır.” (Ebû Dâvud, Eşribe, 5; Tirmizî, Eşribe, 3)

O dönemde hamr genellikle üzüm ve hurmadan yapıldığından konunun genelliliğini açıklamak için “Kesinlikle buğdaydan bir hamr, arpadan bir hamr vardır. Kesinlikle kuru üzümünden bir hamr vardır. Kesinlikle baldan bir hamr vardır.”

Alkolün tabiatında var olduğu bilinen bir gerçektir. Yediğimiz kimi meyve ve yiyeceklerde bize zarar vermeyecek oranlarda etil alkol (ethanol) vardır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

“Üzümünden içki yapılır, hurmadan içki yapılır, baldan içki yapılır, buğdaydan içki yapılır, arpadan içki yapılır. Ben sizi bütün sarhoş edicilerden yasaklıyorum” (Ebû Dâvud, Eşribe 4, (3676); Tirmizî, Eşribe 8, (1873))

Buyurmakla bu meyve ve yiyeceklerde fitrî olarak bulunan alkol oranlarına işaret ettikten sonra, bu alkol oranlarını özel işlemlerden geçirip mayalandırmak sûretiyle fazlaştıran sarhoş edici bir düzeye getirip bunu içmeyi yasakladığını bildiriyor. Dikkat edelim: haram kılınan, alkolü arttırılmış içecektir, sarhoşluk veren içkidir. Yoksa bu meyveleri ve içlerindeki (yapısındaki) doğal halde bulunan çok düşük orandaki alkolün sakıncası yoktur.

El Kuhistani'ye göre: “Hamrın asılları üzüm ve hurma gibi meyvelerden; buğday, arpa, darı, mısır gibi hububattan; şeker, paluze ve bal gibi tatlılardan; deve ve kısrak sütü gibi sütlerden meydana gelir, ayrıca her birinin çiğ ve pişirilmiş olmak üzere iki çeşidi vardır.”

Hamrı oluşturan Fermantasyon olayının başlangıcı ile hamr noktası arasında, farklı maddelerden oluşturulmuş içecekler söz konusu olmuştur. Bunlar “Tılâ”, “Bâzîk”, “Seker” ve “Nakî” isimleri ile anılan içeceklerdir. Bu içecekleri içenlere had vurulmasında farklı görüşler ortaya çıkmasına karşılık âlimlerin yaygın kanaati, bu içeceklerin haram olarak nitelenmeleri istikametindedir.

Bunların dışında “Nebiz” denilen bir içecek daha var ki, bu içecek konumuz olan kefire benzer tarafları ile dikkatimizi çekmektedir. Nebiz, kuru veya yaş üzüm ve hurmadan başka bal, incir, buğday, arpa, darı veya başka danelerden yapılabilen bir içkidir. Bu daneler suya atılır ve bir müddet bekletilir. Çiğ veya pişirilmiş şekilde olabilir. Bu şekilde elde edilen içki ister sarhoşluk versin ister vermesin Nebiz ismi ile anılmaktadır. Nebiz konusunda, birbiri ile taarruz halinde olan rivayetler arasında iki rivayeti burada zikrederim.

İbn-i Abbas(r.a.) kanalı ile gelen rivayette; İbn-i Abbas(r.a.) şöyle demiştir:

“ Rasulullah (s.a.v) nebiz yapıyor ve bundan üçüncü günün akşamına kadar içerdi. Bu zamandan sonra kapta bir şey kalmışsa içmez, dökerdi.” (Muslim, Eşribe 79-82; Nesaî, Eşribe 56)

Diğer rivayette ise Firuz (r.a.) şöyle demiştir;

“Rasulullah (s.a.v.)’e gittim ve şöyle dedim:” Ya Resulallah, Allah Teala, içkiyi haram kılan ayetini indirdi. Bizim bağlarımız var, üzümleri ne yapalım?” dedim, Rasulullah (s.a.v.) “kurutursun” dedi.

” Kurusunu ne yapacağım?” deyince, “sabah ıslatır, akşam içersiniz; akşam ıslatır, sabah içersiniz” dedi. “Köpürünceye kadar bekletebilir miyiz?” diye sorduğumda da O: “testilere koymayın, tulumlara koyun, tulumlarda bekleyince sirke olur.” cevabını verdi.” (Nesaî, Eşribe56; Ebu Davud, Eşribe 10)

Farklı ve bazen birbiri ile taarruz eden rivayetlerin temelinde nebizin oluşmasındaki şartların çokluğu söz konusudur. Ortamın sıcaklığı, kullanılan kabın cinsi, kapların açık veya kapalı oluşu gibi şartlar Fermantasyon olayının hem hızını ve hem de istikametini değiştirebilir.

Nebiz sıcakta ve toprak kapta bekletilirse, alkolleşme daha kısa zamanda gelişecektir. Tulumda bekletilirse bu sefer alkolleşme yerine sirkeleşme olayı oluşacaktır. Neticede, nebiz ya da kefir içkisinin oluşumunda helal-haram sınırını tespit etmekte önemli derecede bir müşkülât söz konusu olmaktadır.

Bu hususta, El- Kuhistani’de şöyle denmiştir:

”Eğer bu tarz bir nebiz içkisinden maksat yemeği sindirmek ise veya geceleri ibadete kuvvet bulmak, gündüzleri oruçta kuvvet kazanmak, İslam düşmanları ile savaşmakta kuvvet elde etmek veya elemeleri defetmek suretiyle tedavi olmak ise, bu dahi âlimler arasında ihtilaf edilen bir noktadır.” (İbn-i Abidin, Eşribe bahsi)

Yukarıdan itibaren, tarafsız bilim kaynaklarından ve fıkıh kitaplarından aktardığımız bilgiler önümüzdedir.

Şunu bilelim ki Fermantasyon olayı ucu açık bir olaydır. Yani bir içecekte Fermantasyon olayı başlamışsa ve bu olay alkol oluşturan bir olaysa zaman ve sıcaklığa bağlı olarak alkolleşme sonuna kadar devam eder.

Kefir oluşumu ile yoğurt oluşumunun farklı olaylar olduğu da yukarıdaki belgelerden açıkça görülmektedir. Ansiklopediler ve kefir üreticileri de kefirde az veya çok bir alkol oluşumunu kabul etmektedirler.

Nebiz gibi, kefir gibi, boza gibi Fermantasyon sonucunda alkol oluşturan içeceklerin ticarî bir mal olarak piyasada pazarlanmasının, günlerce raflarda durmasının dinine bağlı Müslümanlar için tehlike arz ettiği bilinmelidir.

Bu sebeple, ilanlarda, reklâmlarda, Üniversite raporlarında, bulunmaz bir nimet gibi takdim edilen kefir içkisine karşı dikkatli olmamız gerektiğini hatırlatırız. İslâmî kesime hitap eden yazılı, sesli ve görsel basın kurumlarımızın, bu tip ürünlerin reklâmını yayınlamadan önce inceleme yapmalarının önemini de vurgulamak isteriz.

Etil alkol eğer sarhoş edici alkol sınıfından ise (benim bilgim yok , ihtilafı yanıtlar aldığım): Tatlı kefirde bile bir kiloda en az 1 gram, diğer bir ifadeyle yirmi damla alkol bulunmaktadır.

Dolayısıyla aynen bira gibi içilmesi haramdır.

Çünkü Hz Aişe validemiz (R. anha)dan rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) Efendimiz:

“Sarhoş edici her şey haramdır. Bir ferakı (takriben kırk bir kiloluk bir ölçü birimi) içilince, sarhoş eden şeyin bir avucu (nun içilmesi) dahi haramdır” (Ebu Davud, Eşribe: 5, Tirmizi, Eşribe: 3) buyurmuşlardır.

Yine Cabir b Abdullah (r.a.)’den rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) Efendimiz:

“Çoğu sarhoş eden içkinin azı da haramdır” (Ebu Davud, Eşribe: 5, Tirmizi, Eşribe: 3)

Buyurmuşlardır.

Bir bardak kefir belki sarhoş etmeyebilir. Ama hadis-i şerifte buyurulduğu gibi 41 kilo içilse durum ne olur?

Kısacası ne kadar az olursa olsun içinde alkol bulunan bütün içeceklerin içilmesi haramdır.

Sindiriminin kolaylığı, ferahlatıcı ve iştah açıcı özelliklerinin yanı sıra bazı hastalıkları iyileştirici etkisi olduğu söylenmektedir. Fakat haram bir içecek ile tedavi olmak caiz değildir.

Şu kaide unutulmamalıdır ki doğada orijin halde bulunan portakal, üzüm, hurma, kahve vs. gibi bitki ve meyvelerde de içlerinde kendilerinin salgıladığı Allah’ın yarattığı az miktarda alkol, kafein bulunmasında bir sakınca yoktur. Sakıncalı olan bunlardan o zararlı maddeleri ayırıştırarak başka bir karışım veya sadece o ayırıştırılan zararlı maddenin yenilip içilmesidir.

Şu sorulara konunun uzmanlarınca güvenilir cevaplar bulmak zorundayız. Aksi takdirde en azından şüpheli görerek uzak durmak, sakınmak en emniyetli yoldur.

Ancak hadiste geçen “çoğu sarhoş edici şey” ifadesinden içeceği mi, yoksa içerdiği alkolü mü anlamalıyız? Eğer içecekleri (konumuz gazoz, kefir vb. olduğuna göre bunları) anlayacaksak, haram olduklarını söyleyemeyiz. Yani “bu içeceklerin çok miktarı sarhoş etmediği için azı da helaldir” diyeceğiz. Eğer alkolü anlarsak, bu içeceklerin haram olduğunu söylemek zorundayız. Zira, içinde binde bilmem kaç oranında alkol bulunan içecek ne kadar alınırsa alınsın sarhoş edici değildir; ancak içindeki alkolün oranı artırıldığında sarhoş edicilik özelliğinin ortaya çıkacağında şüphe yoktur.

Ancak bu defa da meyve ve sebzelerde doğal olarak bulunan alkol meselesi gündeme gelecektir. (Alkol aynı alkol olduktan sonra doğal olarak bulunması ile sonradan ilave edilmesi arasında hiçbir fark yoktur.)

Bu noktada işinin ehli uzmanlara büyük bir sorumluluk düşmektedir. Zira “etanol” ile “etil alkol” arasında gerçekten fark olup olmadığı, bunlardan ilkinin meyve ve sebzelerde doğal olarak bulunduğu ve sarhoş edici özelliği olmadığı, diğerinin ise sarhoş edici özelliğe sahip olduğu bilgisi doğru mudur? Eğer bu ikisi aynı şey ise ve meyve ve sebzelerde, daha farklı, sarhoş etmeye bir alkol çeşidi (yüksek oktanlı aromatik alkol) bulunduğu bilgisi doğru mudur?

Eğer hurma, üzüm vs.’de esasen az miktarda etil alkol var ise, bu meyvelerden içki elde edilmesi, içtikleri etil alkolün miktarının artırılması suretiyle mi yapılmaktadır?

Uygun olmayan şartlarda bekletilen meyvelerde zaman içinde etil alkolleşme oluşumunun başladığı bilgisi doğru mudur?

Bu sorulara konunun uzmanları tarafından verilecek “Müslümanca” cevaplar, meselenin hükmünü de ortaya koyacaktır.

Bugün Hayrettin Karaman, Faruk Beşer ve birçok ilâhiyatçı kefirdeki alkolün çok az olmasından dolayı “meyvelerde de az miktarda alkol vardır” diyerek kefir içmenin câiz olduğunu söylemektedirler. Meyvelerdeki alkol sarhoş edici değildir. Ne kadar meyve yersek yiyelim, sarhoş olmayız. Ama çok miktarda, meselâ 10 litre kefir içtiğimiz zaman sarhoş olur muyuz olmaz mıyız? Eğer olursak çoğu sarhoşluk veren şeyin azını içmek de haram olur.

Öte yandan birçok takvâ ehli âlim de kefirin içinde alkol olduğundan dolayı içilmesini câiz görmemektedirler. Hassasiyetimiz nasıl olmalıydı? Allah Rasûlünün şu hadisinde buyurduğu gibi olmalıydı.

"Şurası muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmez. Bu durumda, kim şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de, ırzını da tebrîe etmiş (korumuş) olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberinizi olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah'ın koruluğu da haramlarıdır. Haberinizi olsun, cesette bir et parçası var ki, eğer o sağlıklı olursa cesedin tamamı sağlıklı olur, eğer o bozulursa, cesedin tamamı bozulur. Haberinizi olsun bu et parçası kalptir." [Buharî, İman 39, Büyû 2; Müslim, Müsakat 107, (1599); Ebu Davud, Büyû 3, (3329, 3330); Tirmizî, Büyû 1, (1205); Nesâî, Büyû 2, (7, 241).]

Evet, Müslümanın hassâsiyeti bu hadis olmalıdır. Yâni, eğer bazı âlimler bir şey hakkında "helal" dediği halde bâzı âlimler de "haram" diyorlarsa, onda şüphe var demektir. Müslüman ise şüpheli şeylerden uzak durmalıdır. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kefir meselesinde bir tezatlık yok mu? Efendimiz (s.a.v) hadis-i şerifinde buyurduğu gibi çoğu haram olanın azı haramdır, hadisinden yola çıkarsak bir şişe alkol içen ayakta duramaz fakat bir kazan kefir içilse hiçbir sarhoşluk vermez. Mideden bağırsaklara geçebilen tek içecek olma özelliği ile tıpta kullanılması tavsiye edilen bir içecek olup Osmanlı ecdadımızda sıklıkla kullanmıştır.

Cevap: Aleykum selam. Kardeşim sen bir kazan veya on litre kefir içtin mi hiç? Nereden biliyorsun sarhoş etmediğini? İslâmî meselelere böyle yaklaşılmaz. Ayrıca Osmanlılarda kullanıldığını nereden okudun? Kefir Kafkaslarda kullanılmaktaydı. Biraz araştırırsan görürsün. Ayrıca bir şey Osmanlıda kullanılıyor diye helal veya haram olmaz. Tanzimattan sonra İstanbul'da ve birçok Osmanlı toprağında içki içiliyordu. İstanbul'da meyhaneler vardı. Ayrıca faize dayalı bankacılık Osmanlı zamanında kuruldu. Osmanlı Bankası ve Ziraat Bankasını Osmanlı kurdu veya kurulmasına izin verdi. Beylerbeyi sarayı, Dolmabahçe sarayı ve yıldız sarayları Avrupa'dan faizle alınan kredilerle yapıldı. Şimdi Osmanlıda içki içiliyordu, banka kuruldu, faiz alışverişi yapıldı diye bunlar helal mi olacak?

Osmanlının son 200-250 yılı tam bir İslam devleti değildi. Yarı islam devleti idi. Bize Osmanlıya uymak değil, Allah'ın kitabına, Peygamberin sünnetine, Sahabenin icmâsına uymak emredilmiştir. Osmanlıya uymak değil. Eğer Osmanlının yaptığı İslâm'a uygunsa alırız. Ama İslam'a tersse alamayız. İslamın hükmü şudur: **Eğer bir şey çok içildiği zaman sarhoş ediyorsa onun damlası dahi haramdır.** Bende yukarda bunu söyledim zaten. Ve dedim ki, Hayrettin Karaman, Faruk Beşer ve benzeri ilâhiyatçılar kefir içmek caizdir diyorlar. (Ki bunlar çok kolay fetva veren kişiler) Takva ehli âlimler ise câiz olmadığını söylüyorlar. Sen şimdi takvâ ehli âlimlerin dediğine göre mi hareket edeceksin yoksa faizli kredi ile ev almak câizdir diyecek kadar ileri giden Hayrettin Karaman gibilerin fetvasına göre mi? Hem yazımın sonunda dedim ki: Eğer bazıları bir şeyin helal olduğunu bazıları da haram olduğunu söylüyorlarsa onda şüphe vardır. Peygamberimiz de şüpheli şeylerden uzak durmamızı istemiştir. Konu ile ilgili hadisi de verdim. Tıpta kullanılmasını kim tavsiye ediyor? İslamı bilen Müslüman doktorlar mı yoksa İslâm ile ilgisi olmayan veya Müslüman ama İslâm'a göre hareket etmeyen doktorlar mı? Bu şekilde konulara yaklaşırsan olmaz. İslâm'ın kendine göre bir usûlü vardır. Biz de o usûle göre hareket ediyoruz.

Soru: Selâmün aleykum hocam. Hz. Cabir'in hikayesi ile ilgili bir yazı okudum yazıda Hz. Muhammed (s.a.v.)'i evine davet ettiği, koyun kestiği, o bıçakla çocuğu kardeşini kestiği, diye anlatılan hikayesini soruyorum. Sahih mi değil mi bilgi verirseniz çok memnun olurum.

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Bâzı câhil ve alçak herifler Allah Rasûlüne ve sahabelere utanmadan iftira atmaktadırlar. İşte Allah Rasûlüne alçakça atılan iftiralarından birisi de bu hikâyedir. Önce bahsettiğiniz hikâyeyi verelim sonra da işin doğrusu nedir onu söyleyelim. Hikâye şu:

!!! Sahte Hadis!!!

Bir gün Peygamber Efendimiz (s.a.v.) sahabeleri ile birlikte bir mecliste otururken Hz. Cabir'e döner ve ;

"Ya Cabir git evine ve eşine haber ver. Sahabelerimle birlikte sizin eve geleceğiz. Biliyorsun ki hepimiz açız ve günlerdir bir şey de yemedik. Eşin yemek hazırlasın, sen bize haber ettiğinde evine geliriz." buyururlar.

Mutluluktan havalara uçan Hz. Cabir koşarak evine gelir ve sevinçle hanımına;

" Hanım hanım Efendimiz (s.a.v.) evimize teşrif edecekler. Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) evimize gelecek."

Hanımı da sevinçle;

" Bey ne diyorsun bu çok güzel bir haber, Allah'ın Rasûlünün (s.a.v.) evimize gelecek olması beni çok mutlu etti."

Hz. Cabir hanımına " Hanım Allah'ın Rasûlü ve sahabeler aç. Onlara hemen bir şeyler hazırlayalım." deyince biraz önce sevinçten havalara uçan hanımının boynu yere düşer.

" Cabir evde hiçbir şey yok."

Hz. Cabir;

" Hiç mi bir şey yok hanım? "

Hanımı;

" Sadece büyüdüğünde sütünden ve yününden faydalanalım diye beslediğimiz oğlaktan (bir rivayete göre buzağı) başka bir şey yok." deyince Hz. Cabir " Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) evimize aç gelecek ve biz onun önüne yiyecek bir şey koyamayacak mıyız? " deyip getirir oğlağı ve hanımıyla birlikte kesip yemek için hazırlığa başlarlar.

Hanımı yemek hazırlıklarına başlayınca Hz. Cabir, Efendimiz'e (s.a.v.) biraz sonra yemeğin hazır olacağını haber vermek üzere evden ayrılır.

Yemekle meşgul olan Hz. Cabir'in hanımı bir ara bahçeye doğru bakar ve süzülüp akan kanı görünce bahçeye fırlar.

Az önce anne ve babasının oğlağı kesmelerine şahit olan Hz. Cabir'in oğullarından 6-7 yaşlarında olanı babam oğlağı nasıl kesti gel sana göstereyim derken 3-4 yaşlarında olan kardeşinin boynunu kesmiştir.

Gördüğü manzara karşısında neye uğradığını şaşırarak Hz. Cabir'in hanımı telaş ve üzüntü ile " Ne yaptın sen?" diye büyük oğluna çıkışınca korkuya kapılan çocuk bahçenin duvarına tırmanmaya çalışırken boynunun üstüne düşer ve oracıkta ölür.

Ne yapacağını bilemeyen Hz. Cabir'in hanımı " Allah'ım bu başıma gelenler nedir? Bu ne zor bir imtihan." diye ağlarken bir taraftan da;

"Biraz sonra Cabir eve gelecek ve olanları öğrenince defin işlemlerine başlayacaklar. Allah'ın Rasulü (s.a.v.) de defin işleri ile uğraşmaktan evimde yemek yiyemeyecek. Hemen bahçeyi temizlemeliyim. Yemeklerini yesinler sonra söylerim olanları." diye düşünür ve bahçeyi temizler. Çocukları alır ve bir odaya yorganın altına koyar.

Az sonra Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Hz. Cabir ve sahabeleri ile birlikte gelirler.

Yemekler hazırdır. Allah'ın Rasûlünün yemeğe başlaması beklenmektedir sahabeler tarafından. Çünkü Allah'ın Rasûlü başlamadan başlamaz sahabe.

Hz. Cabir'in hanımı ise içerde "Bir an önce yeseler yemeklerini. Olanlar ortaya çıkmadan ve tatları kaçmadan yesinler yemeklerini." diye telaş içinde kıvrınmaktadır.

Tam Resulallah (s.a.v.) yemeğe başlayacakken Hz. Cabir'e döner ve,

" Ya Cabir bilirsin ben çocukları çok severim. Senin iki oğlun vardı. Hele getir onları da yemekten önce bir onları seveyim." buyururlar.

Hemen hanımının yanına gider Hz. Cabir.

" Hanım Rasulallah (s.a.v.) çocukları istiyor. Hele getir çocukları." der. Hanımı;

" Cabir çocuklar yeni uyudular. Siz hele yemeğe başlayın yemekten sonra getiririm." der.

Hz. Cabir içeri girer ve;

" Ya Rasulallah (s.a.v.) çocuklar yeni uyumuşlar. Yemekten sonra getireyim. Biz yemeğe başlayalım." der.

Rasulullah (s.a.v.);

" Ya Cabir getir çocukları. Seveyim sonra yeriz yemeğimizi." buyururlar.

Hz. Cabir tekrar hanımının yanına gider ve " Hanım Rasulallah (s.a.v.) çocukları istiyor. Hele uyandır çocukları getir." der.

Hanımı;

" Cabir ben çocukları uyandırana kadar siz yemeğe başlayın." der.

Tekrar Resûlullah'ın yanına giden Hz. Cabir;

" Hanım çocukları uyandırana kadar biz başlayalım yemeğe." deyince Rasulallah (s.a.v.);

"Ya Cabir çocukları getir. Acelemiz yok biz bekleriz." buyurur.

Hanımının yanına dönen Hz. Cabir;

"Hanım Allah'ın Rasulü (s.a.v.) çocukları bekliyor. Hazırla hemen getir." deyince Hanımı da;

"Tamam ben çocukları uyandırıp giydirene kadar yemekler soğur.Siz başlayın yemeğe ben çocukları getiriyorum." der.

" Ya Rasulallah (s.a.v.) hanım çocukları hazırlayana kadar yemekler soğuyacak. Buyrun başlayınız yemeğe. Birazdan çocukları getireceğim." deyince de Rasulallah (s.a.v.) ;

" Cabir acelemiz yok. Bekleriz. Hele getir çocukları." buyurur.

Yolda gelirken Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) haber getiren Cebrail (A.S.) ;

"Bugün Cabir'in evinde öyle bir sınav olacak ki o ne derse desin çocukları isteyiniz." demiştir.

Tekrar hanımının yanına giden Hz. Cabir;

" Hanım erittin beni. Gidip gelmekten yoruldum. Getir çocukları artık." deyince başı önüne düşen hanımı Hz. Cabir'in elinden tutar ve çocukların yanına götürür. Yorganı kaldırır.

Gördükleri karşısında ne yapacağını bilemeyen Hz. Cabir odaya döner ve;

" Ya Resulallah (s.a.v.) çocuklar uyuyorlar. Biz yemeğe başlayalım." der gayet üzgün ve müteessir bir halde.

Allah'ın Rasûlü (s.a.v.);

" Cabir hele getir çocukları biz bekleriz." buyurunca Hz. Cabir;

" Ya Rasulallah çocuklar uyumuşlar ama uyanmıyorlar. Uyandıramıyoruz. Bizim kudretimiz uyandırmaya yetmiyor. Buyrun siz uyandırın." der ağlamaklı.

Allah'ın Rasulü (s.a.v.) kalkar ve çocukların odasına gider. Hz. Cabir'in hanımı ise hıçkırığa hıçkırığa ağlayarak " Ya Rabbi canımı al. Rasûlünü layıkıyla ağırlayamadım." diye dua etmektedir.

Rasulallah (s.a.v.) elini yorgana uzatıp kaldırdığı anda çocukların ikisi birden Rasulallah'ın kucağına atlarlar.

Dizleri üzerine çöküp ağlamakta olan Hz. Cabir'in mübarek hanımının ağzından şu cümleler dökülür.

" Ya Rabbim sana şükürler olsun. Rasulallah (s.a.v.) evimde yemek yiyecek."

İşte bu hiçbir hadis kitabında geçmeyen uydurma hikâye tasavvuf kitabı olarak okunan ve içinde olmadık uydurma hadislerin ve hikâyelerin olduğu "Müzekkin Nufus" (Esrefoğlu Rumi) isimli kitapda geçmektedir. Üstelik Allah Rasûlüne olmadık iftiralar atan böyle bir ahmağa da Allah dostu demekten utanmamışlardır. Bunlar olsa olsa Allah'ın ve Rasûlünün düşmanı olabilirler.

Evet, Hz. Câbir'in Allah Rasûlüne bir yemek vermesi vardır. Ama onun **sahih olanı şudur**:

Câbir (r.anh) şöyle der:

Biz Hendek Savaşı gününde siper kazıyorduk. Önümüze son derece sert bir kaya çıktı. Sahâbîler, Rasûlullah (s.a.v.)'e gelip:

"-Siperde önümüze bir kaya çıktı." dediler.

Rasûl-u Ekram Efendimiz: "Hendeğe ben ineceğim." buyurdu.

Sonra ayağa kalktı. Açlıktan karnına taş bağlamıştı. Biz üç gün müddetle yiyecek hiçbir şey tatmaksızın orada kalmıştık. Rasûlullah (s.a.v) kazmayı eline aldı ve sert kayaya vurdu, o kaya un ufak olup kum yığınınna döndü.

Ben: "Yâ Rasûlallah! Eve gitmeme izin veriniz!" dedim.

Evde hanımına: "Ben, Allah Rasûlü'nü dayanılmayacak bir hâlde gördüm, yanında yiyecek bir şey var mı?" diye sordum.

Zevcem Suheyle : "Biraz arpa ile bir de oğlak var." dedi.

Ben oğlağı kestim, arpayı da öğüttüm. Eti tencereye koyduk. Sonra, ekmek pişmekte, tencere de taşlar üzerinde kaynamakta iken, Rasûlullah (s.a.v)'in yanına gittim.

“-Ey Allâh'ın Rasûlu! Birazcık yemeğim var, bir-iki kişiyle birlikte bize buyrun.” dedim.

Rasûl-u Ekram Efendimiz: “Yemeğin ne kadar?” diye sordu. Ben de olanı söyledim.

Bunun üzerine: “Ooo, hem çok, hem de güzel! Hanımına söyle, ben gelinceye kadar tencereyi ateşten indirmesin, ekmeği de fırından çıkarmasın!” buyurdu.

Sonra ashâba: “Kalkınız!” dedi.

Muhâcirler ve Ensâr hep birlikte kalktılar.

Ben telâşla zevcemin yanına varıp: “Vay başımıza gelenlere! Rasûlullah (s.a.v) yanında Muhâcirler, Ensâr ve beraberlerinde olanlarla birlikte geliyor.” dedim.

Hanımım: “Sana ne kadar yemeğimiz olduğunu sordu mu?” dedi.

Ben: “Evet.” dedim.

“O hâlde telâşlanma, O senden daha iyi bilir.” dedi.

Bir müddet sonra geldiklerinde, Rasûl-u Ekrem Efendimiz sahâbîlere:

“Giriniz, birbirinizi sıkıştırmayınız!” buyurdu.

Rasûlullah (s.a.v) ekmeği koparıyor, üzerine et koyuyor ve her defâsında tencereyi ve fırını kapatıyor, ondan aldığını ashâbına veriyordu. Sonra yine aynısını yapıyordu. Onların hepsi doyuncaya kadar, ekmeği koparıp üzerine et koymaya devâm etti. Neticede bir miktar yiyecek de arttı.

Allah Rasûlu (s.a.v) zevceme: “Bunu ye, komşularına da ikrâm et, çünkü açlık insanları perişan etti!” buyurdu. (Buhârî, Megâzî, Bab 29, 31, Hadis no: 137, 138 ; Vâkıdî, II, 452)

Câbir (r.anh) sözünü şöyle tamamlar:

“Gelenler bin kişi idiler. Allâh'a yemin ederim ki böyle. Hepsi de güzelce yediler, hattâ kalanı bırakıp gittiler. Tenceremiz eksilmeden kaynıyor, azalmayan hamurumuzdan da iki hanım tarafından sürekli ekmek yapılıyordu.” (Muslim, Eşribe, 141)

Bir başka rivayette;

Bana Haccâc b. Şâir rivayet etti. (Dedi ki): Bana Dah-hâk b. Mahled bir kâğıttan —kî onunla evvelâ bana çatmış, sonra onu bana okumuştur— rivayet etti. (Dedi ki): Bize bunu Hanzala b. Ebî Sufyân haber verdi. (Dedi ki) : Bize Saîd b. Mînâ' rivayet etti. (Dedi ki): Câbir b. Abdillâh'ı şunu söylerken işittim :

Hendek kazıldığı zaman ben Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'de açlık gördüm.

Hemen eşimin yanına dönüp: Yanında bir şey var mı? Çünkü ben Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in çok acıktığını gördüm, dedim.

Eşim bana içinde bir ölçek arpa olan bir dağarcık çıkardı. Bizim bir de besili kuzucuğumuz vardı. Hemen ben onu kestim, arpayı da eşim öğüttü. Ben işimi bitirinceye kadar, o da işini bitirmişti. Eti parçalayıp tencereye koydum.

Sonra Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanına dönerken eşim bana: Sakın beni Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ve yanındakilere rezil etme, dedi!

Bu sebeble Rasûl-u Ekram'e durumu gizlice söyleyerek: Yâ Rasûlallah! Küçük bir kuzumuz vardı onu kestik, bir ölçek de arpa öğüttüm. Birkaç kişi birlikte buyurunuz, dedim.

Bunun üzerine Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Ey Hendek ehli! Câbir bir ziyafet hazırlamış, haydi buyurun!" diye bağırdı.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana dönerek: "Ben gelinceye kadar sakın tencerenizi ateşten indirmeyin, hamurunuzu da ekmek yapmayın" buyurdu.

Ben eve geldim, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de halkın önünden geldi.

Ben eşimin yanına varınca bana: – Ah seni seni, dedi.

Ben de: Senin bana söylediğini aynen yaptım, dedim.

Eşim hamuru çıkardı. Rasûl-u Ekram ona püfledi ve bereketli olması için dua etti; sonra tenceremize yönelip ona da püfledi ve bereketlenmesi için dua etti.

Sonra da karıma: "Bir ekmekçi hanım çağır da seninle beraber ekmek yapsın. Tencerenizden yemeği kepçe ile al, onu ateşten de indirmeyiniz" buyurdu.

Gelenler bin kişi idiler. Allah'a yemin ederim böyle. Güzelce yediler, hatta kalanı bırakıp gittiler. Tenceremiz eksilmeden kaynıyor, azalmayan hamurumuzdan da iki hanım tarafından sürekli ekmek yapılıyordu. (Muslim, Eşribe, Bab 20, Hadis no: 141 - 2039)

İşte hikâyenin aslı budur. Görüldüğü gibi alçak herifler hikâyeyi bambaşka şekle çevirmişler ve olmadık yalanlar uydurmuşlardır. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bir kimse bilgisayar, televizyon veya telefondaki açık saçık resimlere baksa abdesti bozulur mu, önceden abdestliyse o abdest ile namaz kılabilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Bir haram veya mekruh işlemek ayrı namaz kılmak ayrıdır. Açık saçık resimlere bakmak haramdır ama bu abdesti bozmaz. Yâni harama bakmak abdesti bozmaz. O abdest ile namaz kılınabilir. Ama takvâ ehli birisinin kıldığı namazdan aldığı sevap kadar sevap almaz. Yine böyle fiiller kişinin namazdaki huşûsuna engel olur. Mesele budur.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Cihad ve şehitlik kavramını açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum Selam.

CİHÂD

Çalışmak, uğraşmak, çabalamak, gayret sarfetmek.

İslâm'ın yükselmesi, korunması ve yayılması için her türlü çalışmada bulunmak, uğraşmak, gayret sarfetmek ve bu yolda sıcak ve soğuk savaşa girmektir. Daha açık bir ifade ile Allah (c.c.) tarafından kullarına verilmiş olan bedenî, malî ve zihnî kuvvetleri Allah yolunda kullanmak, o yolda feda etmektir. İnsanın maddî-manevî bütün varlığını Allah yolunda ortaya koyarak Hakk'ın düşmanlarını ortadan kaldırmak için savaşması "cihad"dır.

İslâm'da cihad farzdır. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyuruyor:

"Hoşunuza gitmese de düşmanla savaşmak üzerinize farz kılındı" (el-Bakara, 2/216).

"Herhangi bir fitne kalmayınca ve din yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla çarpışın " (el-Bakara, 2/193).

"Allah'a ve ahiret gününe inanmayan kişilerle savaşınız" (et-Tevbe, 9/29);

"Sizinle toptan savaşmışları gibi siz de müşriklerle savaşınız. " (et-Tevbe, 9/36).

Hz. Peygamber (s.a.s.)'de

"Cihad kıyamete kadar devam edecek bir farzdır" (Ebû Davûd, el-Cihad, 33)

Buyurmuştur.

Yalnız, bu farz bazı hallerde farz-ı ayın; bazı hallerde ise farz-ı kifayedir. Müslümanlar içinden sadece bir grup cihadın gayesini gerçekleştirebiliyor, müslümanların yurt, mal, ırz, namus ve haysiyetlerini düşmanlara karşı koruyabiliyorsa o taktirde cihad farz-ı kifaye olmuş olur ve diğer müslümanların üzerinden sorumluluk kalkar. Şayet fert fert gücü yeten her müslümanın düşmana karşı koyma gereği varsa o zaman farz-ı ayın olur; herkesin bizzat cihâd etmesi icab eder.

Cihâdın gayesi, yeryüzünden fitneyi kaldırmak ve hakkı yüceltmektir. İslâm'da savaş, intikam, öldürme yağma, baskı ve zulüm yapmak için değil: bunları ortadan kaldırmak için yapılır. Müslüman olmayanları zorla İslâm'a sokmak yoktur. Cihad'dan maksat, insanları baskılardan kurtarmak, İslâm'ın yüce gerçeklerini onlara duyurmak ve kendi rızalarıyla müslüman olabilecekleri onamları hazırlamaktır.

İslâm'ın gayesi toprak ele geçirmek değildir. O yalnız bir bölge ve kıta ile yetinmez. İslâm bütün dünyanın saadet ve refahını düşünür. Bütün insanlığa, kendisinin beşeri sistemlerden ve diğer dinlerden daha üstün âlemşümül bir din olduğunu göstermek ister. Bu yüce maksadı gerçekleştirmek için müslümanların bütün güçlerini seferber eder. İşte bu bitmeyen cehd ve uğraşmaya, büyük bir enerji ile çalışma işine ve meşrû bütün yollara başvurma gayretine cihad denir. Yeryüzünde zorbalar, batılın ve fitnenin devamını isteyenler, şirk ve müşrikler ile küfür sistemleri var oldukça, onların yeryüzünde yayacakları kötülüklerine karşı bir emniyet olan cihad da devam edecektir. Bu bakımdan cihadın İslâm'da önemli bir yeri vardır. Hz. Peygamber'e, hangi amelin daha faziletli olduğu sorulduğunda, "İman ve Allah yolunda cihad'dır." (Tecrîd-î Sarîh Tercümesi, VII, 445), buyurarak cihadın imandan hemen sonra geldiğine, imanın cihadla varlığını sürdüreceğine işaret etmişlerdir. Ayrıca Allah yolunda savaşanları, gazilik ve şehitlik rütbesine erenleri öven ve onlar için büyük nimetler ve dereceler bulunduğunu haber veren birçok ayet ve hadis vardır.

Müslümanlar savaşı istemezler. Ama savaş vukû bulunca sabır ve metanetle savaşırılar. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.):

"Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz. Fakat düşmanla karşı karşıya gelerseniz sabrediniz, direniniz. " (Buharî, Cihad, 112, 156, Müslim, Cihad 19, 20; Ebû Davud, Cihad, 89)

Buyurmuştur. Müslümanlar savaş anında Allah'a güvenir ve Allah'ın kendileriyle beraber olduğunu bilirler. Onun şu buyruğunu hiç akıllarından çıkarmazlar.

"Ey peygamber; sana da sana tâbi olan müminlere de Allah yeter. " (el-Enfâl, 8/64)

İslâmiyet'e göre cihad, bize harp açanlara (el-Bakara, 2/190) verdikleri sözü tutmayıp tekrar dinimize saldıranlara (et-Tevbe, 9/12-13), Allah'a ve ahiret gününe inanmayarak, Allah ve Peygamberin haram kıldığı şeyleri haram kabul etmeyenlere karşı (et-Tevbe, 9/29), yeryüzünde fitneyi sökü� atmak ve Allah'ın dinini hâkim kılmak (el-Bakara 2/19) gayesi ile meşrû kılınmıştır.

Müslümanlar savaş için düşman memleketine girip bir şehri veya bir kaleyi muhasara ettikleri zaman, önce onları İslâm'a davet ederler. Kabul ederlerse kendileriyle savaşmazlar. Şayet İslâm'ı kabul etmezlerse İslâm devletine cizye vergisi vermesini isterler. Verirlerse mal ve can güvenliğini elde ederler. Bunu da kabul etmezlerse geriye savaşmak kalır.

Bu durumda cihad için şu şartlar gerekir:

- a- Düşman, İslam'a girmeleri için yapılan çağırışı yahut cizye vermeyi reddetmiş olmalıdır.
- b- Müslümanlarla düşman arasında herhangi bir anlaşma söz konusu olmamaktır.
- b- Müslümanlarda cihad için gerekli askerî güç siyasî otorite bulunmalıdır.

Bütün bu hususlar bir araya geldiğinde cihadın farziyeti gerçekleşir. O zaman düşmanla yapılacak savaşta şehirler yakılabilir, insanlar öldürülebilir ve düşmanın savaş gücü her şekilde zayıflatılmaya çalışılır. Yalnız kadın, çocuk, kötürüm, yaşlı ve körler öldürülmez. Barış, İslam devleti için uygun olduğu zaman yapılabilir. Düşmana hiçbir şekilde silâh vb. savunma vasıtası satılamaz. Bir Müslüman topluluğu kâfirlere emân verirse, bunlarla, yeryüzünde fesat çıkarma ve İslâm'a saldırma durumu hariç, savaşılmaz. Cihad, bizzat sıcak bir savaş olacağı gibi normal şartlarda mal, dil ve kalple de yapılabilir. Cenâb-ı Hak şöyle buyurur: Müminler Allah ve Rasûlüne iman ederler, sonra da şüpheye düşmezler. Hak yolunda malları ve canları ile cihad ederler. İşte sadakat sahibi kimseler bunlardır" (el-Hucûrât, 49/15)

Hiz. Peygamber (s.a.s.) ise:

"Müşriklerle mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle cihad ediniz" Allah benden evvel hiç bir ümmete bir nebi göndermemiştir ki, ümmet içinde kendisine yardımcı olan havârilere, yerleştirdiği geleneklere göre hareket eden arkadaşlara ve emirlerine itaat eden dostlara sahip olmamış olsun. Sonra bunları bir nesil takip eder. Onlar yapmadıklarını söyler, emredilmeyen işleri yaparlar. Bunlarla eli ile fiilen mücadele eden mümindir, dili ile mücadele eden mümindir kalbi ile mücadele eden mümindir. Bunun dışında kalanların hardal tanesi kadar da olsa imanları yoktur" (Müslim, İman 20); "Şüphesiz ki mümin kılıcı ve dili ile cihad eder" (İbn Hanbel, VI, 387),

Buyurmuşlardır.

İslâmiyet'in ilk devrelerinde müminlere İslâm düşmanlarına karşı yumuşak davranmaları, eziyetlerine katlanmaları müdafaa kasdıyla da olsa karşılık vermemeleri; sadece öğüt vererek İslâm'a davet yolunu takip etmeleri emredilmiştir. Bir ayet-i kerimede,

"Siz, şimdilik, Allah onlar hakkındaki emrini getirinceye kadar affedin, hoş görün. Şüphesiz ki Allah her şeye kâdirdir" (el-Bakara, 2/109)

Buyurulmuştur. Çünkü o zaman müslümanlar sayı ve imkân bakımından son derece zayıftı. Düşmana karşı koyacak güçleri yoktu. Müslümanların adedi ve kuvveti biraz daha çoğalınca kendilerine ve akidelerine karşı direnenlerle savaşmalarına izin verildi. Müslümanlar büsbütün güçlenip düşmanları mağlup edecek seviyeye gelince de cihad müsaadesi verildi.

**" Artık saldırıya uğrayan müminlere zulme uğratıldıkları için cihad etme izni verildi...
" (el-Hacc, 22/39).**

Bu izin Medine döneminde olmuştur.

Ayrıca Allah Teâlâ'nın

"Allah uğrunda gereği gibi cihad edin" (el-Hacc, 22/79)

Buyruğuyla, Müslümanların nasıl davranması gerektiği belirlenmiştir.

**"Müminler ancak Allah'a ve Peygamberine iman eden, sonra şüpheye düşmeyen;
Allah uğrunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenlerdir. İşte onlar doğru olanlardır. "
(el Hucurât, 49/15)**

Ayetinden de cihadın mal ve canla yapılacağını öğreniyoruz. Cihad konusundaki diğer ayet ve hadisler de göz önüne alındığında, cihadın başlıca şu çeşitlere ayrıldığını görürüz:

1- **Nefs'e Karşı Cihad:** Şüphesiz en güç cihad, insanın nefsiyle ve nefsinin arzularına karşı yaptığı cihaddır. Müslüman, gerçek cihadı nefsine karşı verir. Nefsine karşı cihadı kazanamayan, düşmanın karşısına çıkmak için kendisinde güç ve cesaret bulamaz. Hz. Peygamber Tebuk seferinden dönüşte ashabına şöyle buyurmuştu:

"Küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz" (Adûnî, Keşfu'l-Hafâ', I, 425).

Bu hadisinde Hz. Peygamber, en kalabalık bir ordu ile katıldığı Tebuk seferini "küçük cihad" olarak vasıflandırırken; nefse karşı verilecek mücadeleyi "büyük cihad" olarak nitelendirmektedir. " Hakiki mücahid nefsine karşı cihad açan kimsedir" (Tirmizî, Cihad, 2) hadîsi de aynı manayı ifade etmektedir.

Aynı meâlde başka hadis-i şerifler de vardır. Bütün bunlar bize, insanın nefsi ile, nefsinin boş ve mânâsız, hatta gayr-ı meşrû istekleri ile mücadele etmesinin cihad olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

2- **İlim ile Cihad:**

Cihad'ın başka bir çeşidi de ilim ile yapılan cihaddır. Dünyadaki bütün kötülüklerin sebebi cehalettir. Hakk'a ulaşmak isteyen herkesin cehaletten kurtulması, ondan uzaklaşması gerekir.

Bilginin ortaya koyduğu delillerin gönüller üzerinde icra ettiği tesiri silâh gücü ile temin etmek mümkün değildir. Onun için şöyle buyurulmuştur:

"Ey Muhammed! İnsanları Rabbi'nin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır; onlarla en güzel şekilde tartış. Doğrusu Rabbin, kendi yolundan sapanları daha iyi bilir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilir. " (en-Nahl 16/125).

Temeli ilim yoluyla tebliğ ve davete dayanan İslâmiyette, bu tebliğ faaliyetinin adı "ilim ile cihad"dır. Bu usûle "Kur'an ile cihad" da denilir. En güzel mücadele şekli Kur'an'ın mücadele şeklidir. Bunun için Cenâb-ı Hak:

"Sen kâfirlere uyma, uyanlara karşı Kur'an ile büyük bir cihadla cihad et" (el-Furkan, 25/52)

Buyurmuştur. Ayet-i kerimede Kur'an ile cihadın "büyük cihad" olarak belirtilmesi, Kur'an'ın ilim ile cihad konusuna ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Hak ve hakikatı, en tehlikeli zamanda bile, hiç bir şeyden korkmadan ve çekinmeden olduğu gibi söylemek de bir çeşit cihaddır. Rasûlullah (s.a.s.) bu konuda şöyle buyurmuştur:

**"Zalim bir hükümdar karşısında hak ve adaleti açıkça söylemek, büyük bir cihaddır.
" (İbn Mâce, Fiten, 4011)**

3- Mal ile Cihad

Mal ile cihad, Allah Teâla'nın insana ihsan etmiş bulunduğu mal ve servetin yine Allah (c.c.) yolunda harcanması demektir.

Bilindiği gibi dünyada her iş para ile yapılmaktadır. Hakkın korunması ve zafere ulaşılması da yine paraya bağlıdır. Bunun için mal ile cihadın önemi büyüktür. Müslümanların, İslâm'ın yücelmesi hakkın muzaffer olması için her türlü mal, servet ve paralarını bu yolda fedâ etmeleri mal ile cihaddır.

Hz. Peygamber'in, mal ile cihad hususundaki teşvik edici sözleri ashâbı kiramı harekete geçirmiş ve kendileri yoksulluk içinde sıkıntılı bir hayat geçirirken, mal ile cihad farzasını edâ edebilmek için elde avuçta ne varsa getirip Rasûlullah'a vermişlerdir. Bu konuda Kur'an-ı Kerîm'de de pek çok ayeti kerîme vardır. Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

"İman edip hicret eden, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad eden, (mücâhidlere) yer veren ve yardım edenlerin hepsi birbirinin vekilidir. " (el-Enfal, 8/72).

"...Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla savaşın. Bilmeniz bu sizin hakkınızda ne kadar hayırlıdır. " (et-Tevbe, 9/41).

"Allah, mallarıyla, canlarıyla mücadele edenleri derece bakımından oturanlardan üstün kılmıştır. " (en-Nisâ, 4/95).

4- Savaşarak Cihad Yapmak

Cihad, müslümanlara farıdır. Her müslümanın nefsi ile, ilim ve malı ile sürekli cihad yapması, böylece dinin korunması, Hakk'ın galip kılınması için çalışması gerekir. Bazen "İ'lây-ı kelimetullah" yani Allah adının yüceltilmesi dinin korunup yayılması içinde elde silâh düşmanla savaşmak icab edebilir. Bu en büyük cihaddır ve müslümanlara farzdır. Hattâ cihad denildiği zaman ilk akla gelen husus, düşmanla sıcak savaşa girmektir.

Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

**"Sizinle savaşanlarla; Allah yolunda siz de savaşın. Fakat haksız yere saldırmayın."
(el-Bakara, 2/190)**

Bu ilâhi emir Allah yolunda, İslâm uğrunda savaşmanın ve İslâm yurdunu düşmana karşı korumanın cihad olduğunu bize ifade etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de bir hadis-i şeriflerinde; ganimet elde etmek, şan ve şöhrete ulaşmak, mevki ve makam elde etmek için yapılan savaşın cihad olmadığını, cihadın, Allah (c.c.)'ın adının yüceltilmesi (İ'lây-ı kelimetullah) için yapılan savaş olduğunu haber vermiştir.

Çağımızda birtakım gruplar her ne kadar savaşırsız bir dünyanın özlemini dile getirmekte ve bunun için açık veya gizli savaş aleyhtarı faaliyetler sürdürmekte iseler de bu hiçbir zaman, binlerce yıldan beri devam eden gerçeği değiştirmeyecek ve savaşlar sürüp gidecektir. Cenâb-ı Hak bu değişmez gerçeği aşağıdaki ayet-i kerîmede bize haber vermiştir:

"Hoşunuza gitmediği halde, savaş size farz kılındı. Hoşunuza gitmeyen bir Şey, hakkınızda hayırlı olabilir. Hoşunuza giden bir şey de hakkınızda kötü olabilir. Bunları Allah bilir, siz bilemezsiniz. " (el-Bakara, 2/216).

"Savaşan, ancak kendi öz canı için savaşmış olur. Allah hiç bir şeye muhtaç değildir. " (el-Ankebut, 29/6).

İslâm dini müslümanlara şerefli bir hayat yaşatmayı hedef edinmiştir. Bu sebeple bu dinin emrettiği savaş, savunma savaşı, zâlimlerden mazlumlara kurtarma savaşı, her yere adalet götürme savaşı ve müslümanların haysiyetini koruma savaşıdır. Kur'an-ı Kerîm'de:

"Kendilerine karşı savaş ilân olunduğunda zulme uğrayanlara cihad etmeleri için izin verildi. Hak Teâlâ onlara yardıma hakkıyla kadirdir. " (el-Hac, 22/39)

Buyurulup meşrû savunma savaşına izin verilirken her an savaşa hazır olmak da emredilmiştir.

Savaşın önemini ısrarla belirten İslâm dini ve onun yüce kitabı, barışın da gereğine işaret etmekte, barış teklifi düşmandan geldiği takdirde taviz vermeden teklifin yerine getirilmesini istemektedir:

" Eğer onlar barış isterlerse sen de onu kabul et. Allah'a güven ve dayan. " (Enfâl Suresi 61. Ayet)

"Her şeyi işiten, herşeyi hakkıyla gören O'dur. Onlar seni aldatmak isterlerse, şunu kesin olarak bil ki, Allah sana yeter. Seni,yardımlarıyla ve müminlerle destekleyen O'dur. " (el-Enfâl, 8/63).

İslâm, Müslümanlara yapılan tecavüzlerin hiçbirinin karşılıksız bırakılmamasını istemektedir:

"O halde, size karşı tecavüz edenlere siz de aynıyla mukabele edin. " (el-Bakara, 2/194).

Yeryüzünde fitne kalmayınca kadar Müslümanların cihada devam etmelerini isteyen İslâm, savaş hukukunu da en güzel şekilde tanzim etmiştir. Allah Teâlâ'nın:

" Andlaşma yaptığınızda Allah'ın ahdini (andlaşma hükümlerini) yerine getirin. " (en-Nahl, 16/91)

"Haddi aşmayın, Allah haddi aşanları sevmez. " (el-Bakara, 2/190)

Buyurması; Peygamber Efendimiz'in cephe gerisinde bulunan kadın, çocuk, ihtiyar ve din adamlarının öldürülmemesini, savaşçılara işkence edilmemesini çapulculuk yapılmamasını istemesi, İslâm savaş hukukunun temel kuralları olmuştur.

Dinimizin Müslümanlara farz kıldığı cihadın fazileti ve bu emri yerine getirenlerin Allah katında ulaşacakları yücelikler Kur'an-ı Kerim'de şöyle haber verilmektedir:

"Allah Teâlâ, Cennet'e karşılık müminlerin canlarını ve mallarını satın aldı. Onlar Allah yolunda savaşır. Savaş meydanında şehit ve gazi olurlar. Allah'ın bu öyle bir vâdidir ki, Tevrat'ta da İncil'de de, Kur'an'da da sabittir. Kim Allah'tan daha çok vadini yerine getirir? Yaptığınız bu hayırlı alışverişten dolayı sevinin. İşte büyük kurtuluş budur." (et-Tevbe, 9/111)

"Ey mü'minler! Sizi çetin bir azabdan kurtaracak bir ticaret yolu göstereyim mi? O da şudur: Allah'a ve Rasûlüne iman eder ve Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla savaşırsınız. Bir bilseniz bu iş sizin için ne kadar hayırlıdır. Bu takdirde Allah sizin günahlarınızı mağfiret eder, altlarından ırmaklar akan cennetlere ve Adn Cennetlerindeki hoş konutlara koyar. İşte büyük kurtuluş budur." (es-Saf, 6/10-12).

Cihadın fazileti hakkında Hz. Peygamber (s.a.s.) de şöyle buyurur:

"Rasûlullah'a: "-hangi iş daha hayırlıdır?" diye soruldu. " Allah'a ve Peygamberine iman etmektir. " dedi.

"-Sonra hangisi faziletlidir, denildi: Allah yolunda cihaddır" cevabım verdi sonra "hangisidir?" sorusuna karşı da: "-Makbûl olan hac'dır, " buyurdu" (Buhârî, İman, 18)

Abdullah b. Mes'ud şöyle anlatıyor:

"Rasûlullah'a: -Yâ Rasûlallah, Allah katında hangi iş daha sevimlidir? diye sordum. -Vaktinde kılınan namazdır, dedi. -Sonra hangisidir? dedim. -Anne ve babana iyilik etmendir, buyurdu. Sonra hangisidir? sorusuna da: -Allah yolunda cihaddır, cevabını verdi." (Buhârî, Cihad, 1)

Ebû Zerr (r.a.)'den şöyle rivayet edilmiştir:

"-Ya Rasûlallah, hangi amel daha faziletlidir?" dedim. "Allah'a iman etmek ve onun yolunda savaşmaktır" buyurdu. (Riyâzü's-Sâlihîn, II, 531).

Bir adam Peygamberimiz (s.a.s.)'e geldi ve: "-İnsanların hangisi efdaldır?" diye sordu. Rasûlullah: "-Allah yolunda malı ve canı ile cihad eden mümin kişidir" buyurdu (Buhârî, Cihad,

Elde silâh, din ve İslâm diyarı uğrunda hudut boylarında nöbet beklemenin asil bir görev olduğunu ve bunun Allah Teâlâ'yı ziyadesiyle memnun ettiğini bildiren Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

"Hudut ve İslâm diyarının muhafazası için bir gün, bir gece nöbet beklemek, bir ay (nafile olarak) gündüz oruç tutup gece namaz kılmaktan daha hayırlıdır." (Müslim, İmâre,163; Tirmizî, Cihad 2)

"İki çeşit göz, Cehennem ateşi yakmaz: Biri Allah korkusundan ağlayan göz; diğeri Allah yolunda nöbet beklerken uyumayan göz. " (Tirmizî, Fezâilü'l-Cihad, 12)

Görüldüğü gibi cihad ilâhi bir emir olup kadın erkek bütün Müslümanlara farzdır. Bu farzı yerine getirenler Cenâb-ı Hak'ın hoşnutluğunu kazanacak ve ahirette yüce mertebelere ulaşacaklardır.

Cenâb-ı Hak:

"Siz de düşmanlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve (cihad için) başlanıp beslenen atlar hazırlayın" (el-Enfâl, 8/60) buyurarak müslümanlara her zaman cihad için hazırlıklı olmalarını emretmiştir.

İşte bütün bu ayet ve hadislerin ışığında cihad, dünya ve dünya malı için olmayan, Kelîme-i Tevhîd'in kabulü ve gönüllere yerleşmesi için gösterilen cehd ile bunun neticesinde kazanılan kardeşliğin adıdır. Cihad; insanları, kula kul olmaktan kurtarıp Allah'a kul etmeğe davet edişin ve bu uğurda çekilen sıkıntıların adıdır. Cihad, insanları, sınıf, zümre, parti ve bütün beşerî hegemonyalardan kurtarıp Allah'ın hâkimiyeti altına gönül rızası ile davet etmenin adıdır. Kinsiz, kansız ve mutlu bir İslâm toplumu oluşturmak için gösterilen ihlaslı hareketin adıdır. Cihad, her ferdin, kendisini günahlardan arındırıp Allah'a istiğfar etmesi, Allah'a yönelmesi, Allah'a yönelen insanlardan oluşan bir dünya kurması ve bu dünyada kendisi ve insanlar için yalnız Allah'ın hâkimiyetini istemesi ve bunun için devamlı hareket halinde olmasıdır. Cihad, eskiden yapılan ve pişmanlık duyulan bütün yanlış işlerin aksini yapma gücüdür. Cihad, zimmete geçirilen bütün hakları geri iade edebilmektir.

Cihad, terkedilen hukukullahı telâfi etmektir. Cihad, nefis ve bedendeki her türlü taklidi terk etmektir.

Rasûlullah (s.a.s.)'ın torunu Hz. Hasan der ki: "Adam Allah uğrunda cihad eder. Halbuki bir kılıç vurmamış bulunur. Sonra Allah uğrunda cihadın hakkı da; hak ve ihlâsa yakın bulunması, haksızlıktan ve kötü niyetlerden gücü yettiği oranda kusur ve ilgisizlikten uzak bulunmasıdır."

Cihad, insanları baskı ve zorlamadan korumak ve kurtarmaktır. Zorlama ve baskı olmayan İslâm'a, insanları davet ederek Allah'ın adını yüceltmektir. Cihad, herkesi, mensubu olduğu akîdeden zorla çıkarmaya çalışmayıp, hakkın kabulü ve yayılışına engel olmak isteyen ve gücünün yettiğine baskı yapan hak düşmanlarının kovulması ve her türlü engelin kaldırılması ile, sağlam kalp ve dosdoğru düşünen bir akıl için belirlenmiş en güzel nizamı, yani İslâm'ı hâkim kılmaktır. Cihad, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yaşayıp tebliğ ettiği İslâm'a yapışarak Allah yolunda kendini ve malını feda etmiş, orta yolu seçmiş, aşırılıktan sakınmış ilâh olarak Allah'ı ve onun hâkimiyetini tanımış, İslâm'ı bütün dinlerin üstünde ve tamamlanmış tek din kabul ederek bu dini müdafaa ve yaşanılır kılmak için çalışmak demektir. Bunun için İslâm'da mutlak surette, öldürme, intikam, din değiştirmeye zorlama yoktur. Düşmanı yenmek, onun kuvvet ve gücünü bertaraf edip, dinde serbest olarak Allah'ın hükmüne tabi tutmaktır ki, işte Allah'ın adını yüceltmek için yapılan cihad şekillerinden birisi de budur.

Cihad ne bir savunma savaşı ne düşmana saldırıda bulunup onu imha etme savaşıdır. Kıtâl ve kan dökme değildir. Yahut bir üstünlük ve egemenlik kurarak insanları boyunduruk altına alma savaşı da değildir.

İnsanlarla mücadele ve insanlar arası savaş ilişkilerini anlatan pek çok kelime varken, İslâm bu kelimeleri cihad kavramı yerine kullanmadı. Meselâ, harp, kıtal, ezâ kelimeleri cihad kelimesinin yerini tutmamaktadır. İslâm niçin eskiden Araplar'ın kullandığı harp vb. gibi kelimeleri almadı da yepyeni bir ifade olan cihad tabirini aldı. Bunun birinci sebebi, harp tabiri şahsi menfaatler, polemik oyunlar için ateşi sönmeyen, yangını çağlar boyu milletlerin, kabilelerin içinden çıkmayan kıtal anlamında kullanılmıştır.

Harplerde genellikle, kişisel ve toplumsal kinler hâkim olmuştur. Harplerde fikir endişesi, bir akîdeyi galip kılma çabası göze çarpmaz.

Cihad Allah İçindir ve Allah Yolundadır

İslâm'da cihad, hedefsiz, gayesiz bir savaş değildir. İslâm'da cihad yalnız Allah yolunda olur. Bu şart, cihaddan ayrılmaz. İslâm'ın kendi hedeflerine varmak için niçin harp veya başka bir kelimeyi değil de "cihad" kelimesini seçtiğini belirtirken, cihadın diğer kelimelerden farklı olduğunu ifade ettik. Bu farklılığı sağlayan bir hususiyet de "Allah yolunda" ifadesinin ve kavramının cihad kelimesinin içinde bulunmasındandır. "Allah yolunda" tabiri de İslâm'ın kendi mefkûresi için kullandığı terimler sözlüğünden bir terimdir. Bu terimi de birçok kişi yanlış anlamış, halkı İslâm inancına boyun eğdirip, İslâm'ı kabul ettirip bunun için zorlamak olduğu düşüncesini "Allah yolunda cihad" olarak düşünmüşlerdir.

Gerçekte, "Allah yolunda" terimi, İslâm kavramları içinde onların düşündüğünden çok geniş bir anlam belirtir. "Allah yolunda cihad" batılıların anladığı manada kutsal bir savaş değildir. İslâm nazarında, toplumun fayda ve mutluluğu için, geçici dünya arzusunda bulunmadan yapılan her hareket "Allah yolunda"dır.

Allah'ın sana verdiği malları geçici dünyalık faydalar umarak sarf edersen bu "Allah yolunda" olmak değildir. Ama sırf Allah rızası için, bildiğin muhtaçlara yardım edersen şüphesiz ki bu "Allah yolunda" bir iştir. İşte bu "Allah yolunda" terimi, yalnız İslâm'a mahsus; maddi menfaat ve arzulardan uzak, sırf Allah rızası umulan davranışlar için kullanılır. Bunu yapan kimse bilir ki mümin. Kardeşlerinin saadeti için yaptığı her iş Allah rızası içindir. Müminin geçici dünya hayatında istediği tek husus Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmaktan başka bir şey değildir. İşte yüce Allah, bu anlama işaret etmek için cihadı, "Allah yolunda" kaydıyla sınırlamıştır. İslâm'ın istediği de budur. Müslüman topluluk veya fert, batıl ve beşerî sistemleri yıkıp, yerine İslâm akîdesine dayalı bir sistemi getirirken, harcayacakları çabaları ve yapacakları her türlü fedakârlıkları, kişisel çıkarlardan, nefsânî arzulardan uzak tutmalıdır. Bütün çırpınmalarının karşılığı olarak, hak ölçülerine uygun, adaleti istemekten başka bir şey gözetmemelidirler. Mümin, yaptığı şeylerin karşılığını bu dünyada beklemeyiz. Allah'ın kelâmını yüceltmek için, bu bitmeyen mücadelenin, dinmeyen savaşın karşılığında; mal, mülk, şan, şeref, rütbe, geçici dünyalık elde etme düşüncesi aklından geçmez.

"İnananlar Allah yolunda savaşırlar, küfredenler ise tâğût yolunda savaşırlar..." (en-Nisâ, 4/76).

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, Allah, ancak kendi rızası için olan cihadı kabul eder. Nefsânî arzulardan, kavmiyetçi kinlerden, kabilecilik taassubundan kopan savaş değil... Yeryüzündeki her canlı, hayatını devam ettirmek için çırpınıp durur. Fitrî gayesine ulaşmak için gece gündüz demeyip çalışır. fakat müslümanın çırpınış ve çalışması başka gayelere yöneliktir. İşte İslâmî cihad budur.

ŞEHİD

Şehit ve şahit kelimeleri aynı kökten ve yaklaşık aynı anlamdadır. Bir şeye şahit olma, görme, muttali olma demektir. Ancak kalıbı itibariyle 'şehîd' kelimesi, görmenin ve muttali olmanın, şahide göre daha kalıcı ve sürekli olduğunu anlatır. Demek ki, şehidin sürekli müşahade ettiği bir manzara vardır. Bu da muhtemelen bizim göremediğimiz ama onların gördüğü ilahî nimetlerdir.

Şehid sözcüğü, cihad sözcüğü gibi Kur'anî bir ifade olup Müslümanlara has bir kavramdır. Başkaları tarafından da bunun kullanılıyor olması, müşahhas olarak kitleler üzerinde manevi etkilerinin görünmesinden dolayıdır. Günümüzde Müslümanlardan başkalarının, hatta batıl dava mensuplarının da bunu kullanması, onun Müslümanlar üzerindeki bu etkisini kırmak ve istismar etmekten başka bir şey değildir.

Bugün Müslümanların çoğunlukta olduğu yerlerde idareyi elinde bulundurup küfür sistemi ve küfür kanunları ile yönetenler şehit kavramını menfaatleri için kullanmaktadırlar. Allah'ın kanunlarını ortadan kaldıran demokrasi sistemi için ölenlere bile "Demokrasi Şehidi" diyebilmektedirler. Yine devletin bir görevlisi olsun da kim olursa olsun, Allah'a, kitaba küfredenler bile ya bir çatışmada ya da bir kazada ölseler onlara da şehit demektedirler. Oysa böyleleri bırakın şehit olmayı, Müslüman bile olamazlar.

Allah (c.c): "Allah yolunda öldürülmüş olanlara ölümler demeyin, bilakis onlar diridirler, fakat siz farkında değilsiniz." (Bakara: 154) buyurarak gerçek şehid olanların, ölümsüzlerin Allah yolunda öldürülenler olduğunu bizlere tarif ediyor.

Ebû Musa el-Eş'ârî naklediyor, diyor ki:

"Biz Resulullah (sas) ile beraber oturuyorken Medine dışından bir adam yani bir bedevi geldi ve şöyle bir soru sordu: 'Ya Resûlullah! Bir adam, bir savaşa ganimet elde etmek için çıksa, bir diğeri başkaları tarafından övülmek, anılmak, taltif görmek için çıksa, bir başkası mevki, makam, şan için yani kendi konumunu yüceltmek için çıksa ve bunlar için cihad etse, bunların hangisi Allah yolundadır?'"

"Her kim sadece ve sadece Allah'ın kelimesi en yüce olsun diye savaşırsa, onunkisi Allah yolundadır." (Buharî, Kitâbü'l-Cihâd, 16; Müslim, Kitâbü'l-İmâret, 42)

Evet, Allah'ın kendilerine ölümler denmesini yasakladığı ve ölümsüz ilan ettiği kimseler, Allah yolunda, Allahın kelimesinin en yüce olması için savaşıırken öldürülen kimselerdir. Allah'ın dinini, tevhit inancını yeryüzüne yaymak için, Kur'an'ı Mübin'in hükümlerini, Şeraiti Muhammediyi insanlık hayatına hâkim kılmak için tebliğ eden dar ve zor günlerde de mücadele eden kimselerdir. Hayatlarında İslam'ın hükümlerini yaşayıp tatbik etmeye çalışan Müslümanca yaşamayı benimseyen müminlerin canlarını, mallarını, ırzlarını, topraklarını ve haysiyetlerini korumak için kendilerini ortaya koyarak zalimler karşısında dik duran ve pervasızca hakkı haykıran kimselerdir.

İşte ölümsüzlük onlar içindir. Dava ve ideallerini, düşünce ve inançlarını al kanlarıyla sulayıp ebedileştirmek onların şanıdır. Mal ve evlat gibi, kavim ve aşiret gibi mülk ve saltanat gibi dünyevi değerlerden sıyrılıp yüce mahbubuna kavuşmak, rablerinin ikram ettiği en güzel nimetlerden rızıklanmak ve ferahlanmak onların hakkıdır. Bakınız yüce Mevla onlar hakkında ne buyuruyor:

"Allah yolunda öldürülmüş olanları sakın "ölüler" sanmayın. Bilakis onlar, Rableri katında diridirler ve (O'nun katından) rızıklanmaktadırlar."

Allah'ın kendi fazlından onlara verdiği ihsandan dolayı sevinç (ve mutluluk) içindedirler. Arkalarından kendilerine katılmayanlara: kendilerine korku olmadığını ve üzülmeliklerini müjdelemek isterler." "Onlar, Allah'tan gelen bir nimet ve daha üstün bir ihsan ile ve Allah'ın müminlerin mükâfatını zayi etmeyeceği müjdesiyle sevinirler. (Ali İmran: 169-171)

Şehitlerin ruhları bedenlerinden ayrıldıktan sonra nasıl bir nimet ve ikramla karşılanacağı hakkında da bir hadisi şerifte şöyle buyrulmaktadır:

"Şehitlerin ruhları, yeşil bir kuş halinde, cennette diledikleri gibi gezerler. Sonra arşın altına asılmış olan kandillere yaklaşırlar. Rabbi Zülcelâl onlara muttali olur ve şöyle buyurur: "Ne istiyorsunuz? Arzuladığınız bir şey mi var?" Onlar derler ki: "Ey Rabbimiz! Ne arayalım? Sen bize hiçbir kula nasip olmayan şeyler bahşettin." Sonra Allah'u Teala onlara yine aynı suali tekrarlar. İsteksiz bırakılmayacaklarını görünce derler ki: "Ey Rabbimiz! Bizi tekrar dünyaya gönderip ölünceye kadar Senin yolunda

cihad ettirmeni istiyoruz.” Rabbi Zülcelâl buyurur ki: “Ben onların bir daha dünyaya gönderilmeyeceklerini yazdım.” ((İbn Mace, Cihad, 16; bk. Müslim, İmare, 121))

Yukarıdaki ayeti kerimeler ve hadisi şerifin verdiği haber dışında şehitlerin hayatı hakkında açık bir bilgi sahibi değiliz. Onların cennette nasıl ve ne ile rızıklandıklarını bilemiyoruz. Ancak bununla ilgili tasvir edilen tablo, gerçekten imrenilecek ve gıpta edilecek bir tablodur. Kısaca bunu özetlemeye çalışırsak şunu diyebiliriz:

Şehitlerin hayatı, farklı bir hayat tabakasıdır. Bizim farkında olmadığımız idrak edemediğimiz bir hayat biçimidir. Onlar sevinç içinde ve mutlulukla kavuştukları bir hayat ortamından bize haber veriyor, müjdelere gönderiyorlar. Allah'ın lütuf ve keremiyle, rızık ve nimetiyle karşılandıklarını, Allah'ın kendilerinden, kendilerinin de Allah'tan razı olduklarının müjdesini veriyorlar.

Onlar, şehitlik rütbesiyle kendilerine katılmayan mücahit kardeşlerinden ve dostlarından alakalarını kesmemişlerdir. Onlarla olan bağlarını koparmamışlardır. Çünkü onlar diridirler... Hem de dirilerle beraberdirler. An olur ki, cennette meleklerle kanat çırpırlar ve an olur ki, bizlere karışır bizlerle ihtilat ederler. Belki en dar, en zorlu ve en sıkıntılı günlerimizde hep bizimledirler. Ancak biz onları göremiyor, hayatlarını idrak edemiyoruz. Ama kesin biliyoruz ki, onlar dünyada ve ahirette nail olunacak nimetlerle bizi tebşir ediyorlar. Kendi yollarına ve nimet sofralarına bizi de davet ediyorlar. İşte en büyük müjde ve en büyük vaat: ***“Onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır.”***

Şehid'in Kısımları: Şehid üç kısımdır.

Dünya ve ahiretde şehid, ahiretde şehid, dünyada şehid.

1) Dünya ve ahiretde şehid sayılana Kâmil Şehid denilir. Bu mertebe şehidliğin gerçekleşmesi için altı şartın bulunması icab eder:

- a) Müslüman Olmak
- b) Akıllı olmak,
- c) Buluğ çağına ermiş olmak,
- d) Büyük abdestsizlikten taharet üzere bulunmak. (Cünüb olmamak, hayız ve nifas hallerinde bulunmamak.)
- e) Vurulmanın akabinde ölmüş olmak. Öyle ki, vurulduktan sonra yer - içerse, uyursa, tedavi görürse, vurulduğu yerden alınıp çadıra, hastahaneye veya evine diri olarak taşınırsa, üzerinden bir namaz vakti geçecek kadar yaşarsa, kamil şehidlik kısmından çıkar .
- f) Öldürülmesinden dolayı kısas icab etmiş olmak. Kısas hükmüne girdikten sonra anlaşma ile kısasın kaldırılması bu hükmü değiştirmez. Diyet vermeyi gerektiren hata yolu ile öldürülmelerde, kamil şehidlik olmaz.

Kesici silahla öldürülmek şartı ile malını ve canını müdafaa ederken öldürülenler, müslümanları veya zimmet ehlini korurken öldürülen de bu birinci kısım şehid hükmüne girer.

Birinci kısım şehidin hükmü: Birinci kısma giren şehidlerin cenazesi yıkanmaz, kanları ve elbiseleriyle gömülürler ve bu halde iken de (hanefi mezhebine göre) cenaze namazları kılınır. Ancak kandan başka üzerlerinde bir necaset bulunursa, o pislik giderilir. Böyle şehidlerin üzerinde bulunan elbiselerden kefen sayılamayacak kürk, kalpak, ayakkabı, silah gibi eşya çıkarılır. Diğer pantolon, entari ve gömlek gibi elbiseler çıkarılmaz. Üzerlerinde sünnet miktarı kefen olabilecek kadar elbiseleri bulunmayanlara kefen ilave edilir. Fazlalıklar çıkarılır. Namazları kılındıktan sonra kanlı elbiseleri ile gömülürler. Diğer üç mezhebe göre hakiki şehidin cenâze namazı kılınmaz.

2) Ahiret şehidi: Bu kısma giren şehidler, ahiretde şehid sebebini alırlar; fakat dünyada kamil şehid hükmüne tabi tutulmazlar. Yani bunlar, diğer umumi ölüler gibi yıkanılır ve kefenlenirler. Birinci kısım şehidler için aranan altı şarttan birini kaybedenler bu ikinci kısma girerler. Cünüb, hayız ve nifas halinde iken haksız yere zulmen öldürülenler, vurulma akabinde ölmeyenler, deli veya çocuk olanlar , öldürülmelerinden dolayı diyet icab edenler, ahiret şehidleridirler. Kıyamet gününde şehidlere va'dedilen sevaba kavuşurlar.

İkinci kısım şehidin hükmü: Bu gibi şehidler yıkamak, kefenlemek ve namazlarını kılmak, diğer ölülerde olduğu gibi farzdır.

Şu kimseler de, ahiret şehidlerinden sayılırlar: Suda boğulanlar, ateşte yananlar, enkaz altında kalanlar, vebadan ölenler, ateşli hastalıktan ölenler, Allah kayında makbül bir ilim yolunda ölenler, koleradan ölenler, ciğer hastalıklarından ölenler, cum'a gecesi ölenler, doğumdan ölen kadınlar, baş ağrımasından ölenler ...

Bunlar için de ahiretde şehid sevabı olup yıkanılır, kefenlenirler ve namazları kılınır.

3) Yanlız dünyada şehid sayılanlar: Bu kısa girenler münafıklardır. Bunlar, müslümanlar safında bulunarak birinci kısımda sayılanlar durumunda öldürülenlerdir. Bunların kalblerinde bulunan nifak halini Allah bildiği için, ahirette bunlara şehid sevabı olmadığı gibi, cennete de giremezler. Çünkü münafık dış görünüşü itibariyle müslümandır fakat gerçekte kalbi ile iman etmediği için Allah katında kafirdir. İşte bunlar, dış halleri ile müslüman sayıldıklarından Kamil Şehid gibi, yıkanmazlar, kefenlenmezler, Elbise ve kanları üzere namazları kılınarak gömülürler.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Satranç oynamanın hükmü nedir?

Cevap: Aleykum selam. Bilindiği gibi, satranç İran kaynaklı bir oyun olup, diğer ülkelere oradan yayılmıştır. Daha önceleri Araplar arasında fazla bilinmiyordu. Fakat İran fethedilip İranlılarla münasebetler başlayınca, yavaş yavaş İran âdetleri de Müslümanlar arasında görülmeye başladı. İslâmiyet, prensip olarak her milletin, kendi ruhuna uygun olan veya ters düşmeyen hususî âdet ve alışkanlıklarını hoşgörü ile karşılamış, ilişmemiştir. Fakat içinde mahzur taşıyan, zararı mevcut olan davranış, hareket ve âdetleri de yasaklamış; onların terk edilmesini emretmiştir.

Sahih hadis kitaplarında yer almasa da bazı rivayetlerde satranç “şah sahibi” olarak geçmekte ve oynanmasına cevaz verilmemektedir. Hz. Ali (r.a.)

“Satranç Acemlerin kumarıdır.” diye satrancı hoş karşılamazken, sahabe-i kiramdan Ebû Musa el-Eşarî, “Satrancı ancak gûnahtan sakınmayanlar oynar.” demiş, büyük fıkıh âlimi İbrahim en-Nehâî ise kendisine satranç hakkında sorulduğunda, “O lânetlenmiştir.” diye cevap vermiştir. Aynı şekilde Abdullah ibni Ömer,

“Satranç diğer kumarlardan daha kötüdür.” görüşünü benimserken, İmam-ı Mâlik satrancı tavla gibi değerlendirmekte ve haram saymaktadır. (ez-Zevâcir, 2: 200)

Bu rivayet ve görüşleri benimseyen İslâm hukukçularının çoğuna göre, satranç oynamak caiz olmayıp, haram kabul edilmektedir. Hanefî mezhebinin tercih edilen görüşü de bu şekildedir.

Ancak bazı âlimler satrancı aynı kategoriye sokmamakta, birtakım şartlar dahilinde oynanmasının caiz olabileceğini düşünmektedirler. Şâfiî mezhebinin kudretli âlimlerinden İmam Nevevî bu hususta şöyle der:

“Satranç, âlimlerin çoğuna göre haramdır. Bir kimse bu oyun sebebiyle bir namaz vaktini geçirir veya bir menfaat karşılığında oynarsa, bize göre de haramdır.”

Hanefî ulemasından İbni Âbidin, satranç için, “Haramdır, bizim mezhebimizde büyük günahdır.” dedikten sonra, İmam Şâfiî’nin ve bir rivayete göre İmam Ebû Yusuf’un satrancı mubah saydıklarını kaydetmektedir. Vehbânîyye, Şarih’in “Satrançta beis yoktur.” sözüne ise, “Bu bir rivayettir” demektedir. (Reddü’l-Muhtar, 5: 523)

İmam Nevevî’nin de belirttiği gibi, satrancın mubah sayılması için dört şartın mevcut olması gerekir:

1. Satranç oynayanlar, oyuna dalmak suretiyle namazın gecikmesine meydan vermemelidir.
2. Satranç, kumara yol açacak şekilde para ve benzeri bir menfaat karşılığında oynanmamalı, yani kazanan ve kaybeden bir şey alma şartını koşmamalıdır.
3. Oynayanlar, oyun esnasında dillerini kötü sözlerden yalan, gıybet ve küfürden sakındırmalıdır.
4. Satranca alışan kimseler, ondan vaz geçemeyecek kadar müptelâ olmamalıdır.

Şu hâlde bu görüşe göre, ölçüyü kaçırmamak, ibadetlere mâni olmamak ve günahlara vesile kılınmamak şartıyla, satranç mubah görülmektedir.

Satrancın mubahlığını, oyunun kendi mahiyeti itibariyle ele alan Şâfiî ulemâsından İbni Hacer el-Mekkî ise tavla ile satranç arasındaki farkı şöyle izah etmektedir:

“Tavlada oyun zarlara dayanmaktadır. Fakat satranç düşünce ve zihnî melekeye dayanmaktadır. Bu bakımdan, savaş taktikleri hususunda bundan istifade edilebilir.”

"Ez-Zevâcir" isimli eserinde bu meseleye uzunca yer veren İbni Hacer son olarak şu neticeye varmaktadır:

"Bu meseledeki farklı görüşleri uzun boylu zikretmenin bir faydası yoktur. Kaide anlaşıldıktan sonra, üzerine hükmü bina etmek mümkün olur. Kaide şudur:

"Bu çeşit oyunlar düşünce ve hesaba dayanıyorsa, helâl demekten başka yol yoktur. Satranç bunun gibidir. Şayet zar ve tahmine dayanıyorsa, buna da haram demekten başka çare yoktur. Tavla da bunun gibidir." (ez-Zevâcir, 2: 201-202)

Netice itibariyle, İmam Şâfiî ve Ebû Yusuf’un şartlarına uyarak, İbni Hacer’in de izahını göz önüne alarak, ruhsat tarafını tercih edip, satranç oynayanların mes’uliyetten kurtulmaları mümkündür.

Soru: Selamın Aleyküm hocam. Kaza orucu tutan kimse orucunu bozarsa tekrardan kaza gerekir mi? Ayrıca 2 ramazan önceden kalan kazasını tutuyorsa kazanın yanında başka bir şey yapması gerekir mi?

Cevap: Aleykum selam.

1- Hanefî mezhebine göre kaza orucu tutarken orucunu bozan kimseye sâdece o kazasını tuttuğu günün orucunu kaza eder, başka şey gerekmez. Fakat sebepsiz kaza orucunu bozmak tahrîmen mekruhtur.

2- Kişi iki ramazan önceden kalma orucunu kaza ederken de güne gün kaza eder. Başka şey gerekmez.

Soru: Selamun aleykum hocam. Her mükellefe gerekli olan Farz, Vâcib, Sünnet, Mendub, Mübah, Haram, Mekruh gibi terimleri biraz açıkla mısınız?

Cevap: Aleykum selam.

Her mükellefin mutlaka yapması veya kaçınması gereken şeyler vardır. Bunları her mükellef öğrenmek zorundadır. Öğrenmediği takdirde sorumlu olur. Meselâ, namazın şartlarını, rükünlerini bilmeyen bir kimse ne kadar namaz kılsa kılın, namazında ihlaslı olsa bile kılacağı namaz sahih olmaz. İmânî bilgileri tafsîlî bir şekilde öğrenmeyen kimse de imânını koruyamaz. Her an küfre girme tehlikesi vardır. İşte bundan dolayı her mükellefin kendisine farz-ı ayn olan meselelerle ilgili bilgileri öğrenmesi de farz olur. Önce MÜKELLEF ne demek onu açıklayalım.

Mükellef; teklife muhâtab olan kimse demektir. Yâni, Şârînin (şariat koyucunun) emir ve yasaklarına muhâtab olan kimsedir. Bir kimsenin mükellef olabilmesi için şu üç şeyin kendisinde bulunması gerekir.

1. Müslüman olmak.
2. Akıllı olmak. Deliler dînî hükümler karşısında sorumlu değildirler.
3. Akıl bâliğ olmak. Akıl bâliğ olmayan çocuklar teklife muhatab değildirler. Onlar haram bir fiil işlediklerinde sorumlu değildirler.

İslam'ın, dinen sorumlu olabilecek durumdaki kişilerden bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını istemesi, bu isteğin kesin ve bağlayıcı olup olmaması, bu isteği bildiren delilin, Kur'an ve Sünnette yer alması ve belli bir anlamı göstermesinin kesin olup olmaması yahut mükellefin onu yapıp yapmamakta serbest bırakılıp bırakılmaması gibi kriterlere göre belirlenen bu terimler, genellikle farz, vacip, sünnet, müstehap, mübah, mekruh ve haram şeklinde yedi kısma ayrılır. Bunlar, dinen sorumlu konumdaki kişinin ortaya koyduğu eylemleri, dini sorumluluğu açısından anlatan terimlerdir.

Bu terimlerden Müslümanın yapması gerekenleri anlatanlar, kuvvetliden zayıfa doğru farz, vacip, sünnet ve müstehaptır. Zayıftan kuvvetliye doğru yapılmaması gerekenleri anlatanlar ise, tenzihen mekruh, tahrimen mekruh ve haramdır. Bu iki gurubun arasında da yapılması veya terk edilmesi hususunda herhangi bir dini yükümlülük bulunmayan fiil ve davranışları anlatan mübah terimi bulunmaktadır.

Hiçbir sözümüz ve davranışımızın sonucu, bunların dışında kalmaz. Ağzımızdan çıkan her sözün ve sergilediğimiz her davranışın sonucu mutlaka bunlardan biri içinde yer alır. Bu bakımdan Müslümanın, daima İslâmî duyarlılıkla hareket ederek söz ve eylemlerinin, dinen yasaklanmış bulunan alana girmemesi hususunda özen göstermesi gerekir.

DİNİ HÜKÜMLERİN KOYUCUSU

İnsanı yaratan Allah'tır. Onun için neyin hayırlı neyin zararlı olduğunu en iyi bilen de odur. Emrettiklerinde insanlar için muhakkak hayır, yasaklarında da muhakkak zararlar vardır. Bize düşen bunlara sarılmaktır.

Dinimizin iki temel kaynağı, Kur'an ve Sünnettir. İcma, kıyas ve diğer deliller temelde bu iki kaynağa dayanır. Hz. Peygamber dünya hayatına veda etmeden önce müminlere şu uyarıda bulunmuştur:

وَقَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ مَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُ إِنْ اعْتَصَمْتُمْ بِهِ كِتَابَ اللَّهِ

“Size öyle bir şey bırakıyorum ki ona sıkı sarıldığınız sürece doğru yoldan asla sapmayacaksınız: Allah’ın kitabı.” [İbn Mace, Menâsik 84, III, 1025. Ebû Davud, Menâsik 57, II, 462.]

Kur'an ve Sünnette yer alan hükümlerin doğruluğuna ve geçerliliğine inanmak, Müslüman olmanın gereğidir. Mesela Müslümanın, şartlarını taşıyanlar için namazın, Ramazan orucunun, zekâtın ve haccın farz oluşuna; haram kılınan hususlardan sakınılmasına inanması ve bunları kabul etmesi, mümin olmasının bir gereğidir. Allah ve Rasulü neyi emretmiş ve neyi yasaklamış ise, Müslümanların bunların doğru ve gerekli olduğuna inanması, sonra da gücü yettğinde bunlara uymaya çalışması dini bir zorunluluktur.

İslam'da bir şeyi helal kılma veya haram kılma, diğer bir ifadeyle helal ve haram kriterlerini belirleme yetkisi, sadece Allah ve Rasulüne mahsustur. Bu itibarla insanlar, Allah ve Rasulünün açık bir şekilde haram kıldığını helal yapamayacakları gibi helal kıldığını da haram yapamazlar. Bu bakımdan özellikle helal ve haramlara ilişkin olarak neyin doğru neyin yanlış olduğu hususunda keyfi değerlendirmelere girmek, heva ve hevese bağlı görüşler ileri sürmek İslam'la bağdaşmaz. Zira belirttiğimiz gibi helal, haram ve farz kılma ve bunlarla ilgili kriterler koyma yetkisi yalnızca Allah ve Rasulüne aittir. Dolayısıyla Allah ve Rasulü tarafından hükmü açıkça ortaya konanlardan başka birtakım farzlar belirleme veya haramlar koyma yetkisinin hiç kimseye verilmediği gerçeğini unutmamak gerekmektedir. Buna göre hiç kimse keyfi olarak kendince haramlar ve helaller belirleyerek Allah ve peygambere isnat edemez. Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır:

وَلَا تَقُولُوا لَهَا نَصِفُ السُّبْحِ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ فَتُزَوَّجُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يَفْلَحُونَ

“Kendi yalanınızı (adeta) Allah’a isnat ederek öyle dilinize geldiği gibi yalan yanlış ‘Bu helaldir, şu haramdır’ demeyin; çünkü haberiniz olsun, Allah’a yalan isnat edenler asla kurtuluşa eremezler!” (Nahl, 16/116).

Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur:

إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ وَإِنَّ الْحَرَامَيْنِ وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَخْلُفُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فَمِنْ أَتَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِزِّهِ وَمَنَوَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ كَالرَّاعِي يَزْعُمُ حَوْلَ جَمْعٍ يُوسِدُكَانَ يَزْعُمُ فِيهِ أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّكَ جَمِي أَلَا وَإِنَّ جَمِي أَلَا وَحَارْمُهُ أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ

"Muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmez. Bu durumda, kim şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de, ırzını da korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere dalarsa harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberiniz olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah'ın koruluğu da haramlarıdır. Haberiniz olsun, cesette bir et parçası var ki, eğer o düzgün olursa, vücudun tamamı düzgün olur, eğer o bozulursa, vücudun tamamı bozulur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir."

[Müslim, Müsâkat 107. II, 1219-1220; Buhari, İman 39, I, 19, Büyü', 2, III, 4]

Bu çerçevede hiç kimse, Allah ve Peygamberin belirlemediği ne yeni bir ibadet ortaya koyabilir ne de bir farz. Aynı şekilde hiç kimse, ne Allah ve Peygamberinin koyduğu bir ibadeti kaldırabilir, ne de bir haram belirleyebilir. Dinin ve dolayısı ile şer'î hükümlerin koyucusu ve bunlarla ilgili temel kriterlerin

belirleyicisi Allah ve Peygamberdir. Bu hususta İslam alimlerinin yaptığı, Allah ve Rasulünün koyduğu açık haramları ve helalleri ve bu husustaki ölçüleri anlatmak ve Allah ve Rasulünün ortaya koyduğu kriterler doğrultusunda dini meseleleri açıklamak ve güncelleştirmekten ibarettir. Dolayısı İslam dini, birtakım kimselere dini ve itikadi anlamda buyruklar ve yasaklar koyma yetkisi tanıyan yaklaşımları temelden reddetmektedir. İslam'ın orijinalitesini koruyabilen yegâne din oluşu bundandır.

ŞER'İ HÜKÜMLERİ ANLATAN TERİMLER

Farz

İslam alimleri, farzı, kesin bir delil ile kesin ve bağlayıcı bir şekilde yapılması istenen dini yükümlülük şeklinde tanımlamaktadırlar. Buna göre farz; Allah ve Rasûlünün, dinen sorumlu kişiden, yapılmasını kesin ve bağlayıcı bir şekilde istediği dini yükümlülükler farz kapsamına girmektedir. Namaz kılmak, oruç tutmak ve zekât vermek gibi.

و اقيموا الصلوة و اتوا الزكوة

“Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin...” (Bakara 2/43).

يا ايها الذين امنوا اوفوا بالعقود

“Ey müminler! Akitleri yerine getirin...” (Maide, 5/1)

Anlamındaki âyetler, farz emirler ortaya koyan delillerdir. Aynı şekilde Kur'an'da adaleti, Salih amelleri en güzel biçimde yapmayı, akrabaya yardımı, ana babaya iyiliği, yetim malı yenmemesini emreden âyetler (Bakara, 2/183. Nahl 1/90. İsrâ, 17/23,34) farz emirler ortaya koyan delillere örnektir. Buna göre farz, âyet veya mütevatir sünnet gibi kesin olarak sabit olan bir nassla, açık bir şekilde yapılması emredilen dini yükümlülüktür.

Farz, mükellefin yerine getirme sorumluluğu açısından farz-ı ayın ve farz-ı kifâye şeklinde ikiye ayrılır. Farz-ı ayın, beş vakit namaz, Ramazan orucu gibi her mükellefin ayrı ayrı yapması gereken dini görevlerdir. Farz-ı ayın, bazılarının yapmasıyla diğer mükelleflerden düşmez.

Farz-ı kifâye, bazı mükelleflerin yapmasıyla diğerlerinin sorumluluğu kalkan farz demektir. Cenâze ile ilgili vazifeler ve cenâze namazı, toplum için zorunlu olan çeşitli ilim dallarında elemanlar yetiştirilmesi ve gerekli mesleklerin yerine getirilmesi ve meşru ölçüler içerisindeki vatandaşlık görevleri bunun örneğini teşkil eder. Bu görevleri toplumun bir kesimi yeterince yerine getirince diğerlerinden sorumluluk kalkar. Fakat hiç kimse bunları yerine getirmez veya yeterince yerine getirmezse, bütün Müslümanlar vebal altında kalır. Toplumda farz-ı kifayeyi yerine getirecek ikinci bir kişi bulunmazsa, artık bu farz, o kişi için farz-ı ayına dönüşür. Meselâ, cenâzeyi yıkayabilecek tek kişinin bulunması halinde, bunun yikanması onu yapacak kişiye farz-ı ayın olur. Toplumda bir olayla ilgili şahitlik yapacak yahut hastayı tedavi edecek başka kimse bulunmadığında bu görevlerin yerine getirilmesi, bunu yapacak durumda bulunan kişiler için farzı ayın haline gelir.

Farzı yapan sevap kazanır, özürsüz olarak yapmayan günahkâr olur, azabı hak eder, inkâr eden ise dinden çıkmış olur. Farz-ı kifayenin sevabı, yalnız onu işleyene aittir.

Vâcib

Dini bir terim olarak vacip de farz gibi yapılması kesin ve bağlayıcı bir şekilde istenen dini yükümlülüktür. Ancak vacip, delil yönünden farz kadar güçlü değildir. Bunun sebebi, delilinin farz kadar kesin olmamasıdır. Kendi asli tanımlamasıyla söylemek gerekirse vacibin delili zannidir. Yani vacibin

delili, sabit oluş yönüyle veya bir hüküm ortaya koymadaki açıklık bakımından kesin değil zannidir. Vitir ve bayram namazları gibi.

Farz ve vâcibin her ikisi de bağlayıcı ve kesin olarak yapılması istenen şeylerdir. Ancak belirttiğimiz gibi farz hem hükmü göstermesi açısından hem de sabit olması bakımından kesin delile dayanmakta iken vâcib, kesin olmayan, zannî bir delile dayanmakta veya hükmü göstermesi açısından farz kadar kesinlik taşımamaktadır.

Farzda olduğu gibi vâcibin de kesin olarak yapılması gerekir. Yerine getiren sevap alır. Özürsüz olarak terk eden ise farzın terki ölçüsünde olmasa da yine de günaha girer ve azabı hak eder. Yerine getirilmesinin gerekliliği bakımdan ikisi arasında bir fark bulunmadığından bazı ilim adamları vacibe amelî farz da demişlerdir. Ancak vâcibi inkâr eden kâfir olmaz. Şu kadar var ki, vacibin inkâr edilmesi dinen bid'at ve günahıdır.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, dinen sorumlu kişiden istenen yükümlülüğün dayandığı delil her bakımdan kesin ve bağlayıcı ise bu yükümlülük farz adını almaktadır. Böyle bir delilin sabit oluşunda veya hüküm ifade etmesinde zannilik var ise bunun gösterdiği yükümlülük de vacip adını almaktadır. Mesela kesin delille açık ve bağlayıcı bir şekilde emredilen Ramazan orucu farzdır. Zanni delille emredilen sadaka-ı fıtır ise vaciptir.

Sünnet

Bir fıkıh terimi olarak sünnet, Hz. Peygamberin farz ve vacip olmayarak yaptığı dini görevlerdir. Buna göre sünnet, dinde farz ve vacip olmaksızın yapılması istenen ve Peygamber Efendimiz tarafından pek terk edilmeyen işlerdir.

Sünnet ikiye ayrılmaktadır. Sünnet-i müekkede (kuvvetli sünnet) ve Sünnet-i gayr-ı müekkede (kuvvetli olmayan sünnet).

Sünnet-i Müekkede, Peygamber Efendimizin devam edip de pek az terk ettiği ibadetler, davranışlar ve işlerdir. Sabah, öğle ve akşam namazlarının sünnetleri gibi. İslam dininde büyük bir dikkatle ve önemle benimsenen ezan, ikamet ve cemaate devam gibi sünnetlere "Sünen-i Hüda" denir ki bunlar da birer müekked sünnettir.

Sünnet-i gayr-ı müekkedeler; dinî vecibelerin birer tamamlayıcısı konumunda olan fiiller ile Hz. Peygamber'in ibadet maksadı ile bazen yaptığı, bağlayıcı olmadığını göstermek maksadıyla bazen terk ettiği veya bizzat edasının vacip olmadığına işaret ettiği sünnetlerdir. Yatsı ve ikinci namazlarının ilk sünnetleri gibi.

Peygamber Efendimizin yeme, içme, giyinme, uyuma adabı gibi ibadet kastı olmadan, insan sıfatıyla yaptığı mutata davranışlarına Sünen-i Zevâid denir. Bu gibi hususlarda Hz. Peygamber'e uymak müstehaptır ve şefaatine vesiledir. Sünen-i Zevâide uymayan bir kimse için dini açıdan bir ceza ya da kınanma söz konusu değildir.

Müekked sünnetlerle "Sünen-i Hüda" adı verilen sünnetlerin yapılmasında sevap vardır. Kasten terk edilmelerinde herhangi bir dini ceza yok ise de, bunların sevabından mahrumiyet ve dinen hoş karşılanmama durumu söz konusudur.

Gayr-i müekked ile "Zevaid" sünnetlerin yapılması dinen güzeldir. Sevgili Peygamberimize uymanın bir nişanı olduğundan, bunları yapmak, sevaba ve Peygamberimizin şefaatine kavuşmaya bir yoldur. Fakat bunların yapılmaması dinen kınanmaz.

Hadis ilminde ise Sünnet, Hz. Peygamber'den gelen söz, fiil ve onaylara denir ki fıkıh usulünde, Kur'an'dan sonra şer'î delillerin ikincisi olarak kabul edilir.

Müstahap

Sözlük anlamı itibariyle hoşlanılan, sevilen, sevimli olan, tercih edilen şey anlamına gelen Müstehap, fıkıh terimi olarak Peygamber Efendimizin bazen yaptıkları ve bazen da terk ettikleri ibadetler ve ibadetlere ilişkin bazı hususlar ve bir takım davranış ve işlerdir. Kuşluk namazı gibi. Bu bir nevi müekket olmayan sünnettir. Peygamber Efendimiz, müstahap olarak ifade edilen bazı şeyleri sevmiş ve kendi hayatında uygulamıştır. İlk kuşak Müslümanlar da bunları seve seve yapmışlar ve bunların yapılmasını öğütlemişlerdir.

Müstahap olan şeye, sevap kazandırıcı olup yapılması istendiğinden ötürü mendup ve fazilet, farz ve vacib üzerine ilave olarak yapıldığı için nafil, kesin bir emre dayanmaksızın sadece bir sevap isteği ile yapıldığı için tatavvu, güzel ve övgüye değer bir iş olduğu için de edeb denmiştir.

Müstahap olan şeyin yapılmasında sevap vardır. Terk edilmesinde dini bir ceza ve kınanma söz konusu değildir. Müstehabın terk edilmesi, daha iyi ve güzel olanın terk edilmesi anlamına gelmektedir.

Herhangi bir zorunluluk olmaksızın yapılması teşvik edilen ve özendirilen şey anlamına gelen mendup da bazen sünnet ve müstehab terimleri ile ifade edilir. Mendubu işleyen sevap ve mükafata hak kazanır; terk eden ise kınanmaz.

Mubâh

Sözlükte açıklanan, açığa konan, saliverilen, helâl kılınan gibi anlamlara gelen mubâh, yapılması ve yapılmaması dinde caiz görülen şeydir. Ne yapılmasında ne de yapılmamasında günah vardır. Helal olan bir yiyeceği yiyip yememek gibi. Dinin sorumlu kişinin mübahı yapması veya yapmaması sevap veya günahı gerektirmemekle birlikte mubah olan şeylerin iyi niyetle, sözelimi haramdan sakınmak niyetiyle işlenmesi halinde işleyen sevap kazanır. Meselâ, çalışıp helal rızık kazanmak amacıyla zamanında yatıp uyumak ve dinlenmek, ibâdete hazırlanmak amacıyla yemek içmek böyledir. Mübah bazı şeylerin terk edilmesi, kişinin sağlığına zarar verecek veya sorumluluklarını yerine getirmesini aksatacak olursa; bu takdirde mübahın terk edilmesiyle günaha girilir. Mesela sağlığını tehlikeye düşürecek derecede yememek içmemek böyledir.

Hakkında hiçbir dini yasaklama ve kısıtlama bulunmayan hususlar, dinen mübah kapsamına girer. Fıkıhın genel kuralları içinde yer alan, 'Eşyada asıl olan mübah olmaktır' külli kaidesi, bunu ifade etmektedir.

Helal ve caiz terimleri de çoğunlukla bir şeyin mübah olduğunu anlatmak için kullanılmaktadır. Buna göre bir şey, dinin açık bir hükmüne, yasağına ve ilkesine aykırı olmadıkça helaldir, meşrurdur.

Sözlükte, mümkün olmak, serbest olmak ve geçerli olmak anlamlarına gelen caiz kelimesi; bir fıkıh terimi olarak, bir söz veya davranışın dinen yapılmasına müsaade edildiğini ifade eder. Câiz, mubahtan daha kapsamlı bir terim olup, farz, vacip, mendub, mubah ve tenzihen mekruhu içine alacak şekilde geniş bir kullanım alanına sahiptir.

Mekrûh

Sözlükte seilmeyen, hoşlanılmayan, kötü görülen ve hoş görülmeyen şey anlamına gelen mekruh, bir fıkıh terimi olarak, dinen kesin ve bağlayıcı olmayan bir tarzda yapılmaması istenen şey demektir.

Mekruh iki kısma ayrılır: Tahrîmen mekruh, harama yakın olan mekruhtur. Tenzihen Mekrûh ise, helala yakın olan mekruhtur.

Aslında tahrimen mekruhun da haram gibi yapılmaması kesin ve bağlayıcı olarak istenmiştir. Ancak, bunu isteyen delil, haramı belirleyen delil kadar kesin değildir. Tahrimen mekruh, sonuç bakımından harama yakın derecede bulunduğu için buna ameli haram da denilmiştir. Yani tahrimen mekruhun işlenmesi neredeyse haram hükmündedir. Bu sebeple tahrimen mekruhu işlemek, haram bir fiili işlemek gibi dinen günah ve cezayı gerektirir; bunlardan uzak durmak ise dinen övülmeye ve sevaba vesiledir. Ancak inanç yönünden haram ile tahrimen mekruh arasında fark vardır; haramı inkâr eden kişi dinden çıktığı halde tahrimen mekruhu inkâr eden dinden çıkmış olmaz, bid'at sahibi olarak görülür.

Tenzihen mekruh olan bir şey ise, helale yakındır. Dinen herhangi bir bağlayıcılığı olmaksızın yapılmaması istenen hususlar genellikle tenzihen mekruh kapsamına girmektedir. Tenzihen mekruhun işlenmesi, dinen günah ve cezayı gerektirmemekle birlikte bunlardan kaçınmak, sevap kazandırıcı olup dinen güzel görülür. Dinî duyarlılığı olan faziletli kişiler bundan kaçınırlar.

Fıkıh kitaplarında bir kayda bağlanmaksızın mutlak olarak mekruh diğer bir deyişle kerahatten söz edildiği zaman, bundan genellikle tahrimen mekruh kastedilir.

Haram

Dinimizce yapılması kesin bir delille kesin ve bağlayıcı bir şekilde yasaklanan şeye haram denir. Haksız yere adam öldürmek, zina etmek, hırsızlık yapmak, içki içmek, kumar oynamak, domuz eti yemek, anne ve babaya karşı gelmek gibi. Bir şeyin yapılması, kullanılması, yenilip içilmesi kesin bir delille yasaklanmış ise, bunların yapılması dinen haram olur.

Haramı işleyen kimse ceza ve azabı hak eder. Dini duyarlılığı sebebiyle haramdan kaçınan kişi ise sevap kazanır.

Haramı inkâr eden dinden çıkar. Aynı şekilde haram olduğu kesin olarak bilinen bir şeyi helal saymak da insanı dinden çıkarır.

Haramların işlenmesi, Allah'ın koyduğu sınırların çiğnenmesi demektir. Bu bakımdan haramlardan kesinlikle uzak durmak gerekmektedir. Çünkü haramlara fütursuzca dalmak, Yüce Allah'ın gazabına yol açabilir. Sanki hiçbir şey olmayacakmış gibi bir rahatlık içerisinde haramlara dalmak, bir Müslüman için en büyük felaketlerdendir. Bu bakımdan haramlara karşı tavır almayan ve bu konuda dikkatsiz davranan kişilerin gerçek takvaya ulaşabilmeleri mümkün olmaz.

Allah'ın koyduğu sınırların korunması ve bunların ihlal edilmemesi Müslüman açısından son derece önemlidir. Haramlar, kişiyi ateşe götürür. Bunlar, dünya ve âhirette huzursuzluk kaynağıdır.

SONUÇ

Her şeyi bilen yalnızca Allah'tır. Allah'tan başka herkesin bilgisi, sınırlıdır. Bununla birlikte İslam dini, insanın ilim öğrenmesi için gerekli bütün yolları açık tutmuştur. İlim öğrenmek için, zaman, mekân, yaş sınırı koymamıştır. Erkek ve kadın herkese beşikten mezara kadar ilim öğrenmeyi farz kılmıştır. Kişinin hayatının her aşamasında ve her safhasında asla ilimden kopmamasını istemiştir.

İslam dini, ilim öğrenmeyi ve ilim öğretmeyi ibadet kabul etmiştir. İbadete gösterilen özenin ilim öğrenirken ve öğretirken de gösterilmesini istemiş, alimlerin kalemlerinden akan mürekkebin şehitlerin kanlarına denk olduğunu bildirmiştir.

Uzmanlık gerektiren işlerde, mutlaka gerekli bilgilerle donandıktan sonra işe başlamayı tavsiye eden dinimiz, yalın bilgiye değil, yaşanan bilgiye önem verir.

Müslümanın günlük hayatıyla ilgili dini bilgileri içeren ilmihal kitapları, dini hayatımızda çok önemli bir yer tutar. İşte burada açıklamaya çalıştığımız dini terimler, ilmihal kitaplarının alfabesi mahiyetindedir. Bu bakımdan bunların doğru bir şekilde bilinmesi, müminler için çok önemlidir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Kafirlerin saçına benzer biçimde saçımı kestirmenin zararı var mıdır?

Cevap: Saçların böyle kesilmesi Allah Rasûlü tarafından menedilmiştir. Nitekim bir rivayette şöyle denilmiştir:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem başın bir kısmını tıraş edip bir kısmının (perçem olarak) bırakılmasını yasakladı." (Buhârî, Libâs 72; Müslim, Libâs 72, 113)

Unutmayalım ki, müslümanlar kâfirlere giyim, kuşamda benzemeye çalışamayacağı gibi saç kesiminde de onlara benzeyemez. Ne kendi saçlarını ne de çocuklarının saçlarını onların moda kesimlerine göre kestiremez. Kâfirlere benzemek de şiddetle yasaklanmış ve şöyle buyrulmuştur:

"Kim bir kavme benzemeye çalışırsa, o da onlardandır." buyrulmuştur. (Ebû Dâvûd, Libâs, 4/4031)

Soru: Selamun Aleykum hocam. Anneye babaya bakmak farz mıdır?

Cevap: Aleykum selam. Bir kimsenin annesi babası bakıma muhtaksa onlara bakmak mecburiyetindedir. Annesinin babasının zarûrî ihtiyaçlarını karşılar, eğer durumu iyiye başkalarına da yardım eder.

İslam alimleri, "Kâfir de olsa yakın akrabaya sıla-i rahimde bulunmak, ona gereken yardımı yapmak, özellikle bu kâfir akrabalar ağer anne-baba olursa, onların nafakasını vermek bir Müslümana farzdır." Der. (bk. İbn Hacer, Fethu'l-bari, 5/234) demişlerdir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Organ nakli caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Günümüz âlimleri, yeni bir tedavi şekli olan organ nakli konusunda başlangıçta tereddüt etmişler ancak organ nakli tedavisinin zamanımızda alternatifi olmayan bir tedavi yöntemi olması sebebi ile bu tereddüt ve çekimserlikleri nispi olarak terk etmişlerdir. Belirlenen şartlara riayet edilmesi durumunda organ nakline cevaz verilmektedir. Ancak güzellik için ve zaruret bulunmaksızın organ naklinin caiz olmadığı aşîkârdır.

Organ nakli; vücutta görevini yapamayan bir organın yerine, başka bir canlıdan veya ölüden aynı görevi yapacak bir organın nakledilmesi ile yapılan bir tedavi yöntemidir. 18. yüzyılda başlayan organ nakli, her geçen gün geliştirilerek 19. yüzyılda insandan insana doku ve organ nakline başlanmıştır. Önceleri deri ve kas nakli şeklinde başlayan bu tedavi, giderek gelişmiş; kalp, böbrek ve kemik iliği gibi hayati organların nakli de mümkün olmuştur. Ancak insandan insana organ nakli böylesine önemli bir tedavi yöntemi olmasının yanı sıra, soruda da temas edildiği gibi bazı dini ve hukuki meseleleri de beraberinde getirmiştir. Lakin şunu da bilmek gerekir ki, organ nakli İslam fıkına tamamıyla yabancı bir şey değildir. Şöyle ki, İslâm âlimlerinin evvelkileri, insanın cüzünden istifade etmenin caiz olup olmaması konusunda tartışmışlardır.

Mezhep Büyüklerine Göre Organ Nakli

El-Fetâve'l-Hindîyye adlı esere baktığımız zaman, Ebû Hanîfe'nin talebelerinden olan ve aynı zamanda da mezhebini tedvin eden, (kayıt altına alan) İmam-ı Muhammed el-Hasan eş-Şeybânî'nin bu konuya ışık tutması açısından şu sözünü görürüz: Kişinin tedavi için koyun, katır, at gibi hayvanların kemiğini kullanması caizdir. Lakin necaseti liaynihi (bizzat necis) olduğu için domuzun, hürmetine

(saygınlık ve üstünlüğüne) binaen de insanın kemiğini tedavi için kullanmak tahrîmen mekruhtur. Bu görüşe göre, ister canlı olsun ister ölü olsun insanın parçasından istifade etmek caiz değildir. Zira insan keremli, saygın, üstün bir varlıktır, cüzlerinin bezl edilmesi (uluorta saçılması) caiz olmaz.

Hz. Aîşe'den (radiyallahu anha) rivayet olunduğuna göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) **“Ölünün kemiğini kırmak, onu diri iken kırmak gibidir.” (Ebu Dâvud: 3207)**

Buyurmuştur. Efendimizin bu hadis-i şerifi, yukarıdaki görüşü kuvvetlendirmektedir.

Şafi uleması ise; “hayvanın cüzünden organından istifade etmek caiz olduğu gibi, zor durumda kalan kimse için de insanın cüzünden-organından istifade etmek caizdir” demişlerdir. Nitekim İmâm-ı Nevevî, El-Mecmû adlı eserinde şöyle buyuruyor: Açlıktan zor durumda kalan kimse ölmüş birini bulsa onun etinden yemesi helaldir zira diri yani hayatta olan kimsenin hürmeti (üstünlülüğü) ölüye nispetle daha fazladır.

Mâlikî fukahası da insan cüzünden-organından istifadenin caiz olup olmaması konusunda ihtilaf etmişlerdir. Sahih olan görüşe göre ise bunun muzdar (zor) durumda olan kişi için caiz olmasıdır.

Günümüzde Organ Nakli

Günümüzdeki organ naklinin caiz olup olmadığına gelince; güncel olan bu mesele hakkında ne nasslarda (âyet-hadis), ne de elimizde mevcut olan klasik fıkıh kitaplarında açık bir ifadenin bulunmadığı bir gerçektir. Böyle olunca, günümüz âlimleri yeni bir tedavi şekli olan organ nakli konusunda görüş bildirmedi başlangıçta tereddüt etmişler ancak organ nakli tedavisinin zamanımızda alternatif olmayan bir tedavi yöntemi olması sebebi ile bu tereddüt ve çekimserlikleri nispi olarak terk etmişlerdir.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi hakkında ayet-i kerime ve hadis-i şerif olmayan, evvelki müçtehit imamlarımızdan da hakkında bir bilgi bulunmayan meseleler karşısında ehil olan kişilerin ferdi hüküm vermelerinden, ehil olan âlimlerin bir araya toplanıp konuyla alakalı kişilerle de istişâre etmek suretiyle aralarında bir hükme bağlamaları daha uygundur. Bundan dolayıdır ki bu konuyla alakalı ferdi görüşleri nakletmektense konseyin yani âlimler topluluğunun ortak kararını nakletmek daha uygun olacaktır.

Organ Naklini Caiz Yapan Şartlar

1988 tarihinde Suudi Arabistan'ın Cidde şehrinde toplanan İslam Fıkıhı Konseyi mensupları, toplantıya gelen tabiilerle de yaptıkları mütaalarından sonra organ nakli tedavisini belli şartlarla caiz görmüşlerdir. Yukarıda geçen bu komisyon, üyeleri organ nakli tedavisinin caiz olabilmesi için şu şartları ileri sürmüşlerdir:

- 1 – Organ naklinde söz konusu zaruret olması.
- 2 – Doktorlarda, bu tedavi ile hastanın iyileşmesine dair güçlü kanâat olacak.
- 3 – Organı alınacak olan kimsenin izninin veya öldükten sonra vârisinin izninin alınması.
- 4 – Organı alınacak olan kişinin ölümünün kesin olması.

Ölümün kesin olması, İslam hukukuna göre kalbin ve beynin her ikisinin ölmesi ile olur. Zira ölünün yıkanması, kefenlenmesi, hanımının iddeti ve miras gibi şer'î olan hükümler, bu ikisinin (kalbin ve beynin) ölümüne bağlıdır. Dolayısıyla kişi tıbben öldü deyip, kalbi daha atarken, uzvun alınıp başkasına nakli caiz değildir. Bu 4. madde hakkında fıkıh konseyi daha sonraki toplantılarında bazı âlimlerin öngörüsüyle birtakım değişikliklere gitmiştir. Onlar: “İnsan vücudunda bulunan bazı organlar, gerçek ölümün yani kalbin ve beynin ölümüyle fonksiyonlarını kaybetmektedirler. Bu durumda da nakil

mümkün olmayacaktır. Aynı zamanda tabipler, tıbbi ölümü gerçekleştiren kimsenin bir daha hayata geri dönmemesinin mümkün olmadığından bahsetmişlerdir.” diyerek beyin ölümü gerçekleştiren organlarının naklini caiz görmüşlerse de konseyin ilk toplantıda aldığı karar daha isabetlidir. Zira kendisi hakkında tıbbi ölüm gerçekleşti denip de hayata dönmüş olan insanlara rastlamamız mümkündür. Hatta bunlardan bir tanesi, ölümü gerçekleşti denilip morga dahi kaldırılmıştır. Bu şahıs şu anda Üsküdar da bir camide imamlık vazifesine devam etmektedir. Bu olayların tamamı konseyin ilk kararının doğruluğunu göstermektedir. Dolayısıyla bir kişinin tıbben ölümü vâki oldu diye bıçak altına yatırılıp organlarının alınması, diğer bir tabirle tıbbi ölümünü gerçek ölüme çevirmek kanâatimizce doğru değildir. Tabii ki en doğrusunu bilen Allah’tır.

İslam Konseyi’nin, organ naklinin cevazı için koştuğu şartların beşincisi ise; Organın herhangi bir ücret veya karşılıkla alınıp verilmemesidir.

Organ Naklinde Takip Edilecek Yol:

Şu kadar var ki, kişinin organ nakli konusunda evvela aşağıdaki tertibe riayet etmesi de gerekmektedir.

- 1- Kişinin madenî (platin vs.) eşyalardan istifadesi.
- 2- Kişinin temiz olan, tezkiye edilmiş (besmeleyle kesilmiş) hayvanın parçasından istifadesi.
- 3- Domuz ve köpeğin dışında olan hayvanlardan istifadesi.
- 4- Köpekten istifade mümkün değil ise domuzdan istifadesi.
- 5- Ölmüş olan insandan istifadesi.
- 6- Eğer organını veren kişinin sağlığına herhangi bir zarar getirmiyor ise canlı olan insandan istifade etmesi.

Bu meseleyle alakalı şunu da ifade etmek isterim ki, İslâm düşmanlığı yapıp, küfre hizmet eden kimselere, organ bağışlamak doğru değildir.

Bazı âlimlerimiz de bu sıralamayı şöyle yapmışlardır:

- 1: İnsanın kendi vücudunda olan organının kendisine nakli. Damarı, derisi, kemik parçası vs. cüzlerinin hasta olan kısmına aktarılması gibi.
- 2: Ölüün parçasından istifade ederek canlı kimseye organını nakletmek.
- 3: Canlı kimseden, canlı kimseye organ nakletmek.

Bütün bu kısımlar, yukarıdaki şartlara haiz olunca, organ naklinin cevazı hususu, âlimler arasında itibar görmüştür. Ancak canlı kimseden, başka canlı kimseye organ nakline muhalefet eden âlimler, diğer iki kısma nispetle daha fazladır. Bunun sebebi, insan kendi cüzüne malik (sahip) değildir ki onda tasarruf etsin! Ancak şiddetli zaruret halinde ve organı alınan kimseye hiçbir zarar gelmeyecekse, bu kısma da yani canlıdan canlıya organ nakline cevaz verilmiştir.

Soru: Selamın aleykum. Hayatta iken kılınmamış namaz için vasiyet etmek diye bir şey var mı? Vasiyet edilen kişi bunun için sadaka verebiliyor mu?

Cevap: Aleykum selam.

ISKÂT- SALÂT MESELESİ

Iskat, kişinin sağlığında çeşitli sebeplerle eda edemediği namaz, oruç, kurban, adak, keffâret... gibi dinî mükellefiyetlerinin, ölümünden sonra fidye ödenerek düşürülmesi, böylece o kişinin bu tür borçlarından kurtulması anlamını taşır.

İskâtın Hükümü Nedir?

Ölünün üzerinden, sağlığında mazereti sebebiyle tutamadığı oruç borçlarının düşürülmesi için fidye verilmesi hususu hem âyet hem de hadîs ile sâbittir. Kur'an-ı Kerim'de,

“Oruca gücü yetmeyenler bir yoksul doyumu fidye öder.” (Bakara, 2/184)

Buyurulmaktadır. Bu âyete göre, oruca dayanamayan veya mazeretleri sebebiyle Ramazan'da ve diğer zamanlarda oruç tutmaktan aciz kimselerin, her bir oruç günü için fidye ödemeleri gerekir. Resûlullah Efendimiz (asm) da bu konuda şöyle buyurmuştur:

“Bir kimse üzerinde bir aylık Ramazan orucu borcu varken ölürse, onun her günü için bir yoksul doyurulsun.” (İbn Mâce, Sıyâm, 50)

Burada oruç için her bir güne karşılık bir yoksul doyurmak suretiyle fidye verileceği açıklanmaktadır.

Namazların iskatına gelince; bir kişinin namaz borçlarının fidye ile ödenebileceğine dair Kur'an ve sünnette ne bir delil ne bir işaret vardır. Bu itibarla fidye ile namaz borçlarının düşeceği söylenemez. Ancak ihtiyaç sahiplerine yapılacak yardımlar ölü adına yapılmış sadaka gibi olacağından günahların bağışlanmasına ve Allah'ın affının tecellisine vesile olacağı umulur. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de

“Şüphesiz, iyilikler kötülükleri giderir.” (Hûd, 11/114)

Buyurulmuştur. Ancak, belli bir miktar paranın fakire verilmesi ve onun da güya hamiyetli davranarak aldığı parayı veren kişiye hibe etmesi ve ödenmesi gereken meblağ tamamlanıncaya kadar bu kabul ve hibe işinin tekrar ettirilmesi demek olan “devir” uygulamasının aklî ve naklî hiçbir mesnedi yoktur.

Durum yukardaki gibi olmasına rağmen, hanefî fıkıh kitaplarının bazılarında İmam Muhammed'in “inşaallah kifâyet eder” sözüne dayanılarak bu mesele ballandırılı ballandırılı anlatılmıştır.

Uygulama şöyle: Adamın biri 30 sene namaz kılmadan ölüp gitmişse onun varisleri bu otuz yıllık namaz borcunu hesaplıyorlar. Nasıl hesaplıyorlar? Şöyle: Her bir namaz vakti için bir fitre miktarı hesaplıyorlar. Fitre miktarının 20 TL. olduğunu kabul edelim. Günde beş vakit namaz vardır. Bir de vitir var, etti altı vakit. 20 TL.yi altı ile çarptığımızda 120 TL. eder. Bu bir günlük fidye miktarıdır. Bunu 30 günle çarptığımızda 3600 TL. eder. Bu da bir aylık fidye miktarıdır. Bunu da 12 ile (yâni bir yıl ile) çarptığımızda, 43200 TL. eder. Bu da adamın bir yıllık fidye borcu. EE adamın 30 yıllık namaz kılmama durumu varsa bunu da otuz ile çarpacağız. Bir yıllık fidye olan 43200 TL'yi otuz ile çarptığımızda da 1.296.000 TL. (Bir milyon iki yüz doksan altı bin TL.) eder. Yâni adamın 30 yıllık namaz fidyesi 1.296.000 TL. ediyor. E, adamın bir milyon iki yüz doksan altı bin türk lirası yok, ne yapacak? Şunu yapıyorlar. Diyelim ki adamın on günlük fidye miktarı olan 1200 TL.si var. Bu 1200 TL. parayı bir fakire babasının on günlük namaz fidyesi olarak veriyor. Fakirde kendisine verilen bu fidyeyi güyâ adama geri hibe ediyor. Adam aynı para ile tekrar on günlük namaz borcunu daha ödüyor. Böyle al, ver, al, ver ede ede 30 yıllık namaz fidyelerini ödemiş oluyorlar. Bunun adına da devir diyorlar.

Bunun hakkında ne Kur'an'da ne sünnette ne icmâda ne de mutlak müctehidlerin mezheplerinde bir delil yoktur. İmam Muhammed de zaten kifâyet eder dememiştir. “Inşaallah kifâyet eder” demiştir. İmam Muhammed bunu söylerken de kendinden sonrakilerin al, ver, al, ver yapmalarını söylememiştir.

Sonuç olarak; **İskât-ı salât diye şeriatte bir şey yoktur.** Hiç kimse hiç kimse adına namaz kılamayacağı gibi para ile de namaz borcunu ödenemez. Müslümanlar bundan uzak dursunlar. Fakat İskât-ı salat

olarak değil de bir kimse babası adına bir fakire tasaddukta bulunsa ve ondan hâsıl olan sevabı da babasının ruhuna bağışlasa, babası bundan faydalanır.

Soru: Selamun aleykum hocam bir kişi tarafından bir adak adandığında imkânı elvermediği için kesemezse onun yerine, bir başkası, yakını onun yerine kesebilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Bir kimse adak adadığında parası yok da akrabalarından birisi onun adına kesmek istiyorsa, Akrabaları kurbanlık hayvan alacak kadar parayı veya kurbanlık bir hayvanı ona hibe ederler ve o da adağını yerine getirir.

Soru: Bir kadının farklı doğumlarda emzirdiği iki çocuk sütkardeş olur mu?

Cevap: Kur'an-ı Kerim'de kendisinden süt emilen kadınlardan "sütanne", aynı kadından süt emen çocuklardan da "sütkardeş" diye bahsedilmiş ve bunlar arasında süt akrabalığının meydana geleceği bildirilmiştir (Nisa, 4/23).

Buna göre ister aynı doğumda ister farklı doğumlarda olsun, bir kadından süt emme müddeti (rada) içinde (cumhura göre iki yaşına kadar, İmam Ebû Hanife'ye göre iki buçuk yaşına kadar) süt emen çocuklar birbirleriyle sütkardeş olurlar.

Bir misal verelim. Bir kadın ister aynı doğumun sütü ile olsun ister farklı farklı doğumlarındaki sütü ile olsun, komşularından on farklı kadının çocuğunu emzirse, hem bu on farklı çocuk birbirlerinin süt kardeşleri olurlar hem de sütünü emdikleri kadının bütün çocukları ile süt kardeşi olurlar. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Peki, bir kişi sütbabasının diğer hanımından olan çocuğuyla evlenebilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Kur'an-ı Kerim'de, süt anneler ve süt kardeşlerle evlenmek yasaklanmıştır (Nisa, 4/23).

Hiz. Peygamber (s.a.s.) de "Nesep bakımından haram olan süt bakımından da haramdır" (Buhari, Şehadet, 7; Müslim, Rada, 1, 9; Ebu Davud, Nikah, 6) buyurmuştur. Bu yüzden kişi, kendi baba bir kardeşiyle evlenemeyeceği gibi, sütbabasının diğer hanımından olan çocuğu da baba bir sütkardeşi olduğundan, onunla da evlenemez (Serahsi, el-Mebhut, Beyrut 2000, V, 242).

Biraz daha açıklayacak olursak; bir kimsenin babasının ikinci, üçüncü, dördüncü hanımlarından olma çocukları nasıl baba bir kardeşleri oluyor ve onlarla evlenemiyorsa, süt babasının başka hanımlarından olma çocukları da kendisinin süt kardeşleri olur ve onlarla da evlenemez. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Kaza namazı kılınır mı?

Cevap: Aleykum selam.

Değerli kardeşim,

Meşrû bir mazeretin dışında namazı kazâya bırakan kimse, büyük bir günaha girmiş olur. Bu itibarla kazâya kalan namazın, en kısa zamanda kılınması gerekir. Çünkü beş vakit namazın edâsı farz olduğu gibi, kazası da farzdır. Kazâya kalan namazın kılınmasıyla sadece borç ödenmiş olur. Günahın affedilmesi için de ayrıca tövbe istiğfar etmek lâzımdır.

Namaz borcundan bir an evvel kurtulmak için, hakkında Peygamberimiz (asv)'in hadisi bulunmayan nâfile namazların yerine kaza kılmak daha isabetli olur. Ancak, Hanefî mezhebine göre, hakkında hadis bulunan nâfile namazların yerine kaza kılmak uygun değildir. Bu hususta Hanefî fıkıh kitaplarında şu hüküm yer alır:

“Kazaya kalmış namazları kılmak, nâfile namaz kılmaktan çok daha ehemmiyetli ve çok daha uygundur. Fakat beş vakit namazın sünnetleri, kuşluk, tesbih, tahiyetü'l-mescid ve evvabin namazı bundan müstesnadır. Yani bu sünnet ve nâfileler, kaza namazları için terk edilmezler.” (el-Fetâvâl-Hindiyye. (Bulak: Matbaa-i Emiriyye, 1310), I/125; İbni Âbidin. 1493; el-Mezahibü'l-Erbâa, I/492; Halebî-i Sağîr, s.349)

Her şeyden evvel, namazlardan önce ve sonra kılınan sünnetler bir yerde farz namazların tamamlayıcısı hükmündedir ve Peygamberimiz (asm)'in şefaatine vesiledir. Bunun için, namazını kazaya bırakan kimse bir yandan namazlarını kaza etmekle borçtan kurtulurken, diğer taraftan da sünnetleri kılarak Peygamberimiz (asm)'e olan bağlılığını göstermiş olur.

Öte yandan namazlarını kazaya bırakmakla mahrûmiyete düşen bir kimse bir de sünnetleri terkederek ikinci bir mahrûmiyet yaşamamalıdır.⁹

Mesele Hanefî mezhebine göre böyle iken, diğer üç mezhebe göre, kaza namazı olan bir kimsenin nâfile namazları ile meşgul olması, sünnet kılması caiz değil, haramdır.

Mâlikî mezhebine göre, üzerinde kaza namazı bulunan bir kimsenin nâfile namazı kılması haramdır. Ancak beş vakit namazların sünnetleri ile tahiyetü'l-mescidin kılınabileceğine dair ruhsat vardır. Bunların dışında meselâ, teravih namazı ile meşgul olduğu takdirde sevap alınsa da, kaza namazı geriye bırakıldığı için günah işlenmiş olur.

Şâfiî mezhebine göre de üzerinde kaza namazı borcu olan bir insanın, bu namazları kılıp borcundan kurtuluncaya kadar gerek beş vakit namazların sünnetlerini gerekse diğer nâfileleri kılması mekruhtur. Çünkü bir an önce kazaların kılınıp bitirilmesi gerekir.

Şâfiî mezhebi diyor ki: Kazaya kalan namazları kaza etmek borçtur ve borcun derhal ödenmesi gerekir. Bu yüzden üzerinde kaza borcu olan bir kimse beş vakit namazların önündeki ve arkasındaki sünnetleri de dâhil, hiç bir nâfile namaz kılamaz. O, boş bulduğu her vakti kaza kılmakla değerlendirmelidir. Çünkü kişinin ne zaman öleceği belli değildir.

Hanbelî mezhebine göre ise, üzerinde kaza namazı olan bir kimsenin, nâfile ile meşgul olması haramdır. Ancak vitir ile beş vakit namazın sünnetlerini kılması caizdir. Fakat, kazaları çoksa bunları da kılmayarak kaza namazlarıyla meşgul olması daha iyidir. Yalnız sabah namazının sünneti bundan hariçtir, onu kılmak gerekir. (el-Mezahibü'l-Erbâa, I/492)

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam: “Devemin yularını kaybetsem Kuran'da bulurum” sözü ne demektir?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim.

İbn Abbas'ın "Devemin yularını kaybetsem Kur'an'da bulurum" dediği rivâyet edilmiştir. (Bk. Suyuti, İtkan, 4/31; el-İklil,1/13; Alusi, Maide 67. ayetin tefsiri)

Bununla, "Kur'an'da her şey var. Fakat bir kısmı açık, bir kısmı işari yolla ifade edilmiş. Herkesin kendi ilmî birikimine göre, anlayış ve kabiliyetine göre aradığını onda bulabileceğini." Kastetmiş olabilir.

Gerçekten de öyledir. Allah Rasûlü sünneti nerden çıkardı zannediyoruz? Hadisler Kur'an'ın tefsiri, sünnet ise Kur'an'ın pratiğe dökümü değil mi?

Sahabiler de her şeyi Kur'an'da buluyorlardı. Ama nasıl? Şöyle:

Bir gün Abdullah İbn Mes'ud (ra) şöyle der:

"Allah, dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüzden kıl yolan ve yolduran kadınlara, güzellik için dış törpülettiren kadınlara, Allah'ın yarattığı şekli değiştiren kadınlara lanet etmiştir."

Bu söz, Esed oğullarından Ümmü Yakup denilen bir kadının kulağına gitmişti. Bu kadın (o sırada) Kuran okuyordu. Hemen kalktı ve Abdullah İbn Mes'ud'un yanına gelerek ona: "Senden benim kulağıma gelen bu söz de ne? Sen dövme yapanlara ve yaptıran kadınlara, yüzden kıl yolduran kadınlara, güzellik için dış törpüleyen kadınlara, Allah'ın yarattığı şekli değiştiren kadınlara lanet okumuşsun" dedi.

Abdullah İbn Mes'ud:

"Allah Resulünün lanet ettiklerine ben neden lanet etmeyecekmişim. Hem bu Allah'ın kitabında da var" dedi.

Bunun üzerine kadın:

"Doğrusu ben Kur'an'ın iki kapağı arasındakileri okudum. Fakat böyle bir şey bulamadım" dedi.

Abdullah İbn Mes'ud:

"Gerçekten Kur'an-ı okudunsa, mutlaka bulmuşsundur. Yüce Allah;

'Peygamber size neyi getirmişse onu alın! Size neyi yasakladıysa ondan kaçının/vazgeçin' [Haşr, 69/7] buyurmadı mı? dedi.

Bunun üzerine kadın:

"Gerçekten ben şimdi senin hanımının üzerinde bundan bir şey görüyorum" dedi.

Abdullah İbn Mes'ud şöyle söyledi: "Git de bak!"

Kadın, İbn Mes'ud'un hanımının yanına gitti, fakat (onda bununla ilgili) bir şey göremedi. Abdullah İbn Mes'ud'un yanına gelip: "Bir şey göremedim" dedi.

Abdullah İbn Mes'ud:

"Bana bak! Böyle bir şey onda olsaydı, onunla bir arada olamazdık" diye cevap verdi. [Müslim, Libas; Buhari, Libas; Ebu Davud, Teraccül; Tirmizi, Edeb; Nesai, Zinet; İbn Mace, Nikâh]

Bu da gösteriyor ki Allah Rasûlünün dediği Allah'ın dediğidir. Döğme yaptıran, saçına saç ekletene ve dişlerini seyreltene lânet okuyan aslında Allah değil, Allah Rasûlüdür. Ama İbni Mes'ud sözünü söylerken "Allah lânet etti" diyerek söylemiştir ve devamında da "bu Kur'an'da da vardır" demiştir. Kadın, hani, Kur'an'ın neresinde var?" dediğinde de Haşr sûresinin yedinci âyetine gönderme yaparak; "Allah, "peygamber size neyi verdi (neyi emretti ise) onu alın, neyi de nehyetti ise (yasakladı

ise) ondan da kaçının” buyurmuyor mu?” diyerek, mâdem ki Allah böyle buyurdu, Allah Rasûlü de döğme yapana, saçına saç ekletene ve dişlerini seyreltene lânet etti, öyleyse bu Allah’ın da lânet etmesidir, der.

Allah kitabının birçok yerinde kendisine ve Rasûlüne uymamızı emretmekte, Allah Rasûlüne isyanı kendisine isyan olarak kabul etmektedir. Dolayısı ile, Allah Rasûlü’nün sünneti de aslında Kur’an’da var demektir. Müslüman müctehidler de öyle yapmışlar zâten. Onlar bir meselenin hükmünü çıkarırken önce Kur’an’a bakmışlar, Kur’an’da bir şey bulmuşlarsa onunla hükmetmişlerdir. Eğer Kur’an’da bir şey bulamamışlarsa Allah Rasûlünün sünnetine bakmışlardır. Çünkü onlar sünneti de bir vahiy olarak kabul ediyorlardı.

Farz edelim ki bir meselenin hükmü Kur’an’da ve sünnette yok. Sahâbeler meseleyi aralarında istişâre ederek hallediyorlardı. Aslında ilim ehlinin istişâre ile buldukları hüküm de bir nevi Kur’an’da vardır. Çünkü istişâreyi emreden de Allah’tır. Nitekim Allah peygamberine “İş hakkında onlarla istişâre et” (Âli İmran; 159) buyururken, Şûrâ sûresi 38. Âyette de râzî olduğu mü’minlerden bahsederken; “Onların işleri, aralarında istişâre ile” buyurmuştur. Bu da gösteriyor ki, hakkında kitap ve sünnette hüküm bulunmayan meselelerde mü’minler istişâre ederler ve o konu hakkında bir hüküm bulurlar. İşte bu hüküm de Allah’ın emri ile olduğundan Kur’an’da varmış gibi olur. İşte bundan dolayı İbni Abbas: “Devemin yularını kaybetsem Kuran’da bulurum” demiştir. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Bugün kız istenmeye gidildiğinde, Allah’ın emri, peygamberin kavli ile kerimeniz falanı oğlumuz falana istiyoruz deniliyor. Kızın babası veya velisi de “bizde verdik” diyor. Bu durumda nikah kıyılmış olur mu? Yoksa ayrıca nikah kıyılması mı gerekir?**

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, önce nikahın bir târifini yapalım:

Sözlükte “birleştirme, bir araya getirme; evlenme, evlilik; cinsel ilişki” gibi anlamlara gelen nikâh kelimesi, fıkıh dilinde, şer’an aranan şartlar çerçevesinde aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akdi ve bu yolla eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini ifade eder.

Nikahın kendine özgü şartları vardır. Hanefî mezhebine göre nikahın bir rûknü bir de şartı vardır.

Rûknü: İcab ve kabul.

Şartı: İki erkek veya bir erkekle iki kadın şâhit. Mehrin belirlenmesi ise vâcibtir.

Diğer mezheplere göre velinin izni de şarttır. Yine Şâfi mezhebine göre iki şâhidin mutlaka erkek olması gerekir.

Buna göre, kız istenmeye gidildiğinde, eğer kız ve oğlan orada hazır iseler veya orada bulunan velilerine vekâlet vermiş iseler, oğlanın babası veya velisi kız babasına veya velisine, “kızınız falanı oğlumuz falana eş olarak istiyoruz” dediğinde kız velisi de “biz de verdik” der ve bunu da orada hazır bulunan iki erkek veya bir erkekle iki kadın iştirirlerse nikah kıyılmış olur. Normal olarak başka bir nikaha gerek yoktur. Ama halk nikahı bilmediği için bir hoca çağırıyorlar ve nikahı hocaya kıydırıyorlar. Bunun sebebi ise hem hoca usulüne göre bir nikah kıysın hem de bir Kur’an okusun, duâ yapsın diyerdir. Nikahı devamlı hocalar veya imamlar kıydığı için de adına imam nikahı veya hoca nikahı demişlerdir. Halbuki İslam’da hoca nikahı, imam nikahı diye bir nikah yoktur. İslam’da dînî nikah vardır.

Yukarda da açıkladığım gibi, dini nikah evlenecek olan gençlerden birisinin “beni eş olarak kabul ettin mi?” demesi, öbürünün de “kabul ettim” demesi ve bunların bu sözlerini iki erkek şâhidin işitmesi ile kıyılmış olur. Geri kalan şeyler teferruattır.

Allah Rasûlünün zamanına baktığımızda da böyle nikah kıyıyorlardı. Yani kız istemeye gittiklerinde, erkek tarafından birisi (genellikle erkeğin velisi) kendilerini tanıtıcı bir konuşma yapıyor, kendisine kız istenecek genci methediyordu. Buna karşılık kızın velisi de kalkıp buna benzer bir konuşma yapıyor ve kızlarını övüyorlardı. Buna “nikah hutbesi” deniliyordu. Akâbinde de oğlan tarafı kızı şu kadar mehir karşılığında istiyorlar, kız tarafı da “biz de verdik” diyordu. Orada erkek ve kız tarafından birçok kimse olduğu ve buna şahit oldukları için de nikah kıyılmış oluyordu. Onların bundan başka bir nikah kıydıklarını bilmiyoruz.

Türkiye’de ise insanlar kız istemeye gidildiğinde nikahın kıyıldığını bilmedikleri için düğün olunca veya düğün olacağı zaman bir daha nikah kıyıyorlar. Halbuki kız istenmeye gidildiğinde şartlar yerine gelmişse nikah çoktan kıyılmış olmaktadır. Selam ve duâ ile.

Soru: Salamun aleyküm. Hocam peygamber efendimiz ile şeytanın konuşması gibi bir hadis aktarılıyor, uzunca bir metin. Sahih midir acaba?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Bu bahsettiğiniz ve Allah Rasûlünün Şeytan ile konuşması diye aktarılan hikâye Muhyiddin ibn Arabî'nin Şeceretü'l-kevn isimli kitabında Şeytanın Hileleri başlığı altında anlatılan 5-6 sayfaı tutan bir hikayedir. Bırakın herhangi bir hadis kitabını, başka hiçbir kitapta olmayan bu hikâye tamâmen uydurmadır. Bu insanlara Şeytan'ın hilelerini ve tuzaklarını Şeytan'ın dilinden anlatıp onları Şeytan'a karşı uyanık olmaya çağırın, hadis süsü verilmiş bir kurgudur.

Bunu uyduranlar hangi niyetle uydırursalar uydursunlar, Allah Rasûlünün;

"Kim benim adıma bile bile yalan söylerse cehennemdeki yerine hazırlansın" (Buhârî, İlim, 38)
hadisine muhâtab olmuşlardır.

Meselenin özü budur. Selam be dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Rivâyetlere göre Hz. Ayşe (r.anha) bir gün Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimize sorar: **(DİKKAT UYDURMA HADİS!)**

“Yâ Rasûlallah, beni seviyor musun?”

Allah Rasûlü vevap verir:

“Evet”

Hız. Aışe tekrar sorar:

“Nasıl seviyorsun.”

Allah Rasûlü cevap verir:

“Kördüğüm gibi.”

Hiz. Ayşe (r.anha) aldığı cevaptan o kadar hoşnut olur ki, ilerleyen yıllarda sık sık sorusunu yineler.

“Ey Allah’ın Elçisi! Kördüğüm ne alemde?” Allah Rasûlü de şöyle der:

"İlk günkü gibi!"

Bu hadis sahih mi hocam?

Cevap: Aleykum selam. Bir gün bir câmiye cum'â namazı kılmaya gitmiştim. Zannediyorum sevgililer günü veya ona yakın bir gündü. Hoca hutbede Allah Rasûlünün eşlerini nasıl sevdiğinden bahsediyordu ve konuşmasının bir bölümünde tam da bu hadis denilen sözünü aktarmıştı. O zaman sinirimden kulaklarıma kadar kızardığımı hissetmiştim. Çünkü bu hadis diye nakledilen söz bütün hadis âlimlerine göre uydurma bir haberdir. Yâhu, bir vâiz kürsüye çıkacağı, bir imam minbere çıkacağı zaman vaazında veya hutbesinde okuyacağı hadislerin bir kaynağına bakmaz mı? Bu uydurmaları uyduranlar cehennemle tehdit edilmişken bu uydurucuların uydurmalarını kürsülerde, minberlerde nakledip yayılmasına sebep olanlar da onlarla aynı âkibete düşmekten korkmazlar mı?

Ebi'l-Fadl Şehabeddin Ahmed İbn Hacer el-Askalânî (rahimehullah), "Lisan'ul Mizan" (لسان الميزان) isimli eserinde bildirdiğine göre; Dârakutnî, bu rivayeti "Ğarâibu Mâlik" (غرائب مالك) adlı eserde zikredildiğini ve bunun bâtil / mevdu - uydurma olduğunu belirtmiştir. (İbn Hacer, Lisānu'l-Mizan, Beyrut, 1390/1971- 1/242) Ez Zeyl isimli kitapta da "bu bâtil bir hadistir" denilmiştir.

Bu rivayetin senedinde yer alan râvilerin -ikisi hariç- hepsi zayıftır. Bilhassa Muhammed b. Sehl el-Attar isimli râvi hadis uydurmakla meşhur olmuştur.

Soru: Selamun aleykum hocam. MECMÂU'L ÂDAB isimli kitapta aşağıdaki iki hadise rastladım. O hadislerden birisi şöyledir: (**DİKKAT UYDURMA HADİSİ!**)

"Bir kimsenin karısına hizmet etmesi Allah'ın gazâbını mahveder. Hasenâtı ve derecâtı ziyâde kılar, k, hurilerin mehridir. Evinde hizmet görüp bundan utanmayan kimsenin adı şehitler defterine kaydolunur, gece ve gündüz Cenâb-ı Hak ona şehit sevabı ihsan buyurur ve her adımı başına bir hac ve bir umre sevabı verilir ve vücudunda bulunan tüylerin sayısınca cennette ona bir şehir ihsan olunur."

İkinci hadis ise şöyledir:

"Bir kimse, ev işlerinde karısına yardım etse, Cenâb-ı vâcibu'l vücud ona Eyyüb, Dâvud, Yakub ve İsâ aleyhimüsselam hazerâtının ecirleri kadar sevap ihsan eder."

Hocam bu iki hadis hakkında ne diyorsunuz? Böyle hadisler var mı?

Cevap: Aleykum selam. Bugün de benim kısımetime hep uydurma hadisler düştü gâlibâ. Kardeşleri birkaç defa uyardım. Kardeşler, mahrem meseleler olmadıkça bu ve buna benzer soruları özel mesajlarla sormayın diye ama kardeşler özel mesajlarla soru göndermeye devam ediyorlar. Ben onlara özel mesajlarla cevaplarını gönderiyorum ama bu sefer güzel gördüğüm, herkesin okumasını ve doğrusunu öğrenmesini arzu ettiğim soru ve cevapları da buraya taşıyorum. Bu da beni yormaktadır. Kardeşlerden yeniden istirham ediyorum. Bu ve buna benzer sorularınızı "Sorun Söyleyelim" gurubumuza sorun ki, hem siz cevabınızı alabilirsiniz hem de diğer kardeşlerimiz de yararlansınlar.

Soruya gelince; değerli kardeşim, bu bahsettiğiniz iki hadis diye nakledilen söz, Sofuzâde Seyyid Hasan Hulûsi isimli birisinin yazdığı Mecmâu'l Âdab isimli kitabın 169. Sayfasında geçmektedir. Bu kitabda hadis diye nakledilen yüz şey varsa belki sekseni doksanı uydurmadır. Adam aklına bir şey gelse

hemen “Nitekim bir hadiste şöyle buyrulmuştur” demiş bir hadis sallamış. En ufak bir kaynak da vermemiş. Olmayan bir şeyi nasıl versin ki zâten?

Birinci hadis diye nakledilen uydurmaya göre, Müslüman birisinin ne hacca, ne umreye ne de cihada gitmesine falan gerek yok. Karısına ev işlerinde yardım etti mi tamamdır. Her adımı başına bir hac ve bir umre yazılıyor. Adı şehitler defterine de kaydediliyor. Daha da bitmedi, vücudundaki tüyler sayısınca cennette ona bir şehir veriliyor. Gördünüz mü uydurmayı. Allah böyle şeyler uyduranları kahretsin. İşte böyleleri Müslümanları miskinliğe ittiler ve Müslümanların geri kalmalarına sebep oldular.

İkinci hadis diye aktarılan uydurma ise daha korkunçtur. Bu hadise göre karısına ev işlerinde yardım eden kimseye dört peygamber sevabı veriliyor. Allah korusun bu küfrü bile gerektirir. Çünkü, ehl-i sünnetin îtikadına göre bir kimse ne kadar çalışırsa çalışsın ne kadar ibâdet ederse etsin, bir peygamberin bile sevabına erişemez. Halbuki bu hadis diye naklettikleri uydurmaya göre dört peygamber sevabı veriliyor. Bir kimseye dört peygamber sevabı verilirse o kimsenin sevapları bir peygamberin sevabından daha fazla olmuyor mu? İşte bu küfrü gerektirir. Bu kitap kimde varsa yaksın onu. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamün aleyküm. Sabah namazının farzını kıldıktan sonra sünnetini kılabilir miyiz? Unutarak ya da unutmayarak. Bir de sabah namazından sonra camilerde okunan salatun tuncina duasını okumak bidat mıdır? Eğer bid’at ise engel olmalı mıyız?

Cevap: Aleykum selam. Sabah namazının farzı kılındıktan sonra sabah namazının sünneti de dâhil, hiçbir nâfile namaz kılınmaz.

Çünkü, Ebû Said el-Hudrî’den (r.a.) rivâyetle Peygamberimiz (asm) şöyle buyurmuştur:

“İkindi namazından sonra güneş kavuşuncaya kadar, sabah namazından sonra da güneş doğuncaya kadar namaz yoktur.” (Muslim, misâfirîn, 288)

Salatun tuncina sonradan ortaya çıkmıştır. Hiçbir hadis kitabında, fıkıh kitabında yoktur. Dolayısı ile sabah namazında sanki sabah namazının olmazsa olmazıymış gibi okunması bid'attır. saleten tuncinayı bir kimse namazdan sonraki duasında okusa bir mahsuru yoktur. Ama bu özellikle sabah namazında sanki sabah namazının gereksinimindenmiş gibi cemaatle yapılırsa bu bid'at olur. Bugün birçok camide bu sanki farzmış gibi, sünnetmiş gibi algılanıyor. Yapacak bir şey yok. Avam bunu değiştiremeyeceğine göre sizde bir camide buna şahit olursanız ne yapabilirsiniz ki? Bunun sünnet olmadığını bilin yeter. Bir yerde bir bid'atı kaldırayım derken daha büyük fitneye sebebiyet vermemek gerekir.

Soru: Peki hocam şafiilerde vakit çıkmadıysa farzdan sonra sünnet kılınabilir mi?

Cevap: Aleykum selam.

Hanefî mezhebine göre, bir kimse sabah namazının iki rekât sünnetini kaçırsın da kılamazsa güneş doğmadan bunları kaza etmez. Çünkü bu mutlak nâfile olarak kalır. Sabahın farzından sonra kılınması mekruhtur. İmam Ebu Hanîfe ve İmam Ebu Yusuf’a göre güneşin yükselmesinden sonra dahi böyledir. Zira sünnet namazlarda aslanan kaza edilmemektir. Çünkü kaza vaciplere mahsustur. Hz. Peygamber (a.s.m) yolculukta dinlendiği gece üzerlerine güneş doğunca, sabah namazının sünnetini farzına tabi olarak kaza etmişti, bunun dışındakiler aslı üzere kalır, yani kaza edilmez. Buna göre, farzı ile birlikte kazaya kalma dışında sabah namazının iki rekât sünneti kaza edilmez.(Zuhayli, a.g.e., II, 280)

İmam Muhammed'e göre, sabah namazının iki rekât sünnetinin zeval vaktine kadar kaza edilmesi müstehaptır. Çünkü Hz. Peygamber (a.s.m) vadide uyuya kaldıkları meşhur Tâ'ris gecesinin sabahı, sabah namazının iki rekât sünnetini güneş yükseldikten sonra kaza etmişti.(Zuhayli, a.g.e., II, 280)

Şafii, Maliki ve Hanbelilere göre, farza başlanmışsa kişi artık nafile namaz kılmaz. İmama uyarak farzı kılar. (Zuhayli, a.g.e., II, 278)

Şafii ve Hanbeliler ise sabah namazının farzından sonra sünnetin kılınabileceğini belirtmişlerdir.

Malikilere göre ise tenzihen mekruhtur.

Soru: Yani ikindi ve sabah namazından sonra vakit olsa bile kazaya kalanı kılamıyoruz

Cevap: Hayır, yanlış anlamışsınız. Sabah namazından sonra ve ikindi namazından sonra mekruh vakit girinceye kadar kaza namazı kılınabilir. Nâfile namaz kılınamaz. Bunu söyledik.

Soru: Bilgisayardan veya tv'den kuran-ı Kerim dinletisi açarak evde yayın yapmak, sesin yakınına CAM sürühi koymak ve akşamına içilmesi şifa getirir.

Cam şişedeki suyun hafızası kuvvetli ve hassastır, sesin yaydığı titreşimsel değeri kopyalayarak içene fayda sağlar, bu şekilde bir aktarım gayet başarılıdır.

Kutsal kelamın yaydığı yüksek frekanslı vibrasyonlar hava zerreciklerinde değişime, berekete vesile olup ortamı rahatlatır.

Ortamı manen genişletip, huzur verir. Bunlar doğru mudur hocam?

Cevap: Aleykum selam. Bunun dinle direkt bir ilgisi yoktur. Yani bunu kitap ve sünnetle direkt destekleyeceğimiz bir verimiz yoktur. Bunu nasıl tesbit etmişler, labaratuvar incelemesi mi yapmışlar bilmiyorum. Şunu unutmayalım ki canlı cansız her şey Allah'ı tesbih etmektedir. Ama nasıl tesbih ederler biz bilmiyoruz. Amerika ve Japonya'da sular üzerinde incelemeler yapmışlar mesela normal su ile zezem suyu farklı farklı tepki vermiştir. Zezem suyunun yanında Kur'an okunduğunda veya ezan okunduğunda moleküllerinin çiçek şeklini aldığı tesbit edilmiştir. Yine normal suya da ezan okunduğunda açıldığı, müzik gibi şeyler dinletildiğinde farklı tepki verdiği tesbit edilmiştir. Su da Allah'ın bir mahlukudur. Allah'ın mahluku olan su Allah'ın kelamını duyunca kendine göre bir teslimiyet gösterebilir. Ama bunu içene kesin şifâ olur gibi şeyler söylemek doğru değildir. Şifa Allah'tandır. Başka şeyler sâdece sebep olabilir. Aşağıdaki yazıyı da okuyabilirsiniz.

Japon Bilim Adamı Prof.Dr. Masaru Emoto, içinde 70'ten fazla kristal resmi bulunan "Su Kristalleri" adlı kitabında şunları kaydetmiştir: "Su, cansız bir madde değil; canlı ve duyguları algılayan kristallerden oluşmaktadır. Su, çevresinden pozitif ve negatif bilgileri alır ve ona göre tepki verir." Prof.Dr. Masaru Emoto, Su kristalleriyle ilgili çalışmalarına iki önemli olayın rol aldığını bunlardan birisinin manyetik rezonans analiz cihazının, canlı organizmalardaki belli frekanslarını ölçmesi ve diğeri ise kar tanelerinin hiçbirisinin birbirine benzememesidir.

Prof.Dr.Masaru Emoto, üç yıl kadar önce mikroskopla yaptığı araştırmalarda, donmuş su kristallerinin dış tesirler karşısında çok değişik şekillerde reaksiyon gösterdiğini keşfetmiş ve bunları fotoğraflamıştır. Bu araştırmalara göre su kristalleri, dış çevre tesirlerinin yanı sıra, müzik, söz ve kavramlara da tepki vermektedir. Ayrıca, suyun hisleri ve şuuru da kaydettiğini ortaya çıkarmıştır. Emoto, araştırmalarıyla suyun sadece hafızasının ve bilgi taşıyıcı özelliğinin olmadığını, aynı zamanda kâinatın dilini ve gerçek sevgi titreşimini de yansıttığını ispatlamaktadır.

Sonuçta, Su pozitif bir doğal enerjidir ve yapı itibariyle suyun içersinde gizli bir ilim mevcuttur. Prof.Dr.Masaru Emoto, suya positif bilgi yüklediğinde ortaya çıkan şekiller yine positif, negatif yüklediğinde ise ortaya çıkan şekiller negatif olmuştur. Ortaya çıkan bu şekiller, suyun bir madde olmaktan daha çok, içersinde derin bir matematiksel (boyutsal) bilginin olduğunu kanıtlamaktadır. Yani güzel sözlerin veya rahatlatıcı bir müziğin, insan bedenine ve ruhuna faydalı olması gibi, suda da mevcut olan biyolojik sistem aynıdır. Suda mevcut olan bu ekolojik denge hem bitkiler ve hem de tüm canlılar için Yaratıcı tarafından bizlere bahşedilmiş bir mucizeden ibarettir.

Öncü bir Japon araştırmacının su ile ilgili olan fotoğraflarla belge haline getirilmiş şaşırtıcı keşfini öğrenene kadar biz su hakkında çok az şey biliyorduk.

Bu keşif bize bilmediklerimizi öğretti ve üzerinde yaşadığımız dünyanın en kıymetli kaynağı ile ilgili olarak yeni bir şuur seviyesine ulaşmamızı sağladı.

Dr.Masaru Emoto 1943 yılında Japonya da doğdu uluslararası ilişkiler ağırlıklı olarak aldığı üniversite eğitiminden sonra ikinci bir üniversite eğitim aldı ve Alternatif Tıp Doktoru oldu. Su kristalleri fotoğraflarını "Suyun Verdiği Mesajlar" isimli iki kitabında yayınladı ve bu kitaplar tüm dünyada 400 bin adet sattı.

Dr.Emoto'nun su araştırmasını bu kadar popüler kılan nokta ise onun bu araştırma ile ispat ettiği; düşünce ve duyguların fizik realiteyi etkilediği gerçeğidir.

Aynı yerden alınan su örneklerine yazılı ve sözlü kelimelerle veya müzikle değişik niyetler, düşünceler yönlendirildiği, odaklanıldığı zaman "su kendi ifadesini değiştirmektedir". Temel olarak Dr.Emoto suyun ifadelerini yakalamayı başarmıştır.

Dr.Masaru Emoto donmuş suda oluşan kristallerin kendilerine belirli düşünceler yoğun olarak yönlendirildiğinde değişiklik gösterdiğini keşfetmiştir (düşüncenin şekline göre su kristalleri değişiklik gösterir).

Yapılan deneyler sonucunda çok temiz kaynaklardan gelen su örneklerinin ve kendilerine sevgi dolu sözcükler söylenen su örneklerinin aynen kar tanelerinin modeline benzeyen çok parlak, yoğun motifli, simetrik ve çok renkli desenler oluşturdıkları görülmüştür.

Buna karşılık çevre kirliliğinin çok olduğu bölgelerden gelen su örnekleri veya negatif düşüncelere maruz bırakılan su örnekleri ise koyu renkli, asimetric ve tamamlanmamış motifler oluşturmuşlardır.

Zemzem suyu kristallerinin sırrı

Alman ve Japon bilim adamları zemzem suyunu sırrını açıkladı. "Kutsal Su Zemzem /Zübeyde Su Yolu" belgeseline konuşan Japon ve Alman bilim adamları zemzemle ilgili hayrete düşüren açıklamalarda bulundu. Zemzem ezan okunduğunda berraklaşıyor, çan çaldığında ise kararıyor.

Türkiye Gazetesi'nden Hayrettin Turan, kaleme aldığı yazı dizisinde TRT'nin çektiği belgesele konuk olan bilim adamlarının zemzem suyu hakkında yaptığı açıklamaları anlattı. Uzun yıllardır zemzem suyu ve kristalleri üzerinde araştırma yürüten bilim adamları kaynağın sırlarını çözdü. Ren Nehri'nin suyundan içen kişinin enerjisinin azaldığını belirleyen Alman bilim adamı Dr. Knut Pfeiffer , sular üzerine araştırma yaparken bir şekilde bir miktar zemzem bulur ve içer, 35 dakika sonra da rahatladığını hissedir.

Zemzem bir kova suyu temizliyor

Araştırmasını derinleştiren Alman bilim adamı Dr. Pfeiffer, şaşırtıcı bir gerçekle karşılaşır. Zemzemin mayalama özelliği bulunduğunu, bir bardağının bir kova şebeke suyunu temizlediğini, bu özelliğiyle bile enerji ve şifa kaynağı olduğunu tespit eder. Dr. Pfeiffer, "Su her şart altında değişmiyor

ama değiştiriyor. Çok acayip bir deney yaptım. Bir damla zemzem suyuna yüz damla normal su karıştırdım. Sonuçta gördüm ki suyun hepsi zemzeme dönüşmüş. Sonra bir damla zemzeme bin damla normal su karıştırdım. Ve yine gördüm ki hepsi zemzeme dönüşmüş. Bunun sebebi nedir, neden? Zemzem'de öyle bir enerji var ki başkasını değiştirir ama kendi değişmez." diyor.

Ezan sesiyle parlıyor, çan sesiyle kararıyor

Zemzem kristallerini mikroskop ortamında inceleyen Japon bilim adamı Dr. Masura Emot , suyun moleküler (kristal) düzeninin değişen frekanslara göre farklılaştığını görür. Zemzem kristallerinin çan sesinde karardığını Kur'an-ı Kerim ve ezan sesinde ise parlaklaştığını fark eder. İncelemede her bir kristalin, Kâbe-i muazzamaya benzeyen bir doku oluşturduğu, zemzemin çan sesinde kristallerinin karardığını, Kur'an-ı Kerim ve ezan sesinde ise parlaklaştığını ve netleştiği tespit edildi.

Zemzem üzerine kaleme aldığı kitabı Japonya'da en çok satanlar arasına giren Dr. Emoto'ya göre zemzem, fiziksel ve kimyasal özellikleri bakımından yeryüzündeki bütün sulardan farklı. Dr. Emoto, "Zemzem, çevresinde cereyan eden bütün değişimleri hafızasına alıyor. Yapısı çok farklı. Bu, onu dünyadaki diğer elementlerin efendisi yapıyor. Müslümanların niçin hastaları tedavi etmek ümidiyle Kur'an-ı Kerim'den sûreler okunup, suya üflediğini daha iyi anlıyorum" ifadesini kullanıyor.

Soru: Selamun Aleykum hocam, şefaata hak mıdır, kimler şefaataçı olabilir?

Cevap: Değerli kardeşim, bâzılarının Kur'an, sünnet ve icmâya aykırı olarak iddiâ ettiklerinin aksine **şefaata haktır**. Bu Kur'an, sünnet, sahâbenin ve ümmetin müctehidlerinin icmâsı ile sabittir. Fakat şefaata edecek olanlar ancak Allah'ın izni ile ve Allah'ın kendilerine şefaata edilmesine izin verdiği kimseler hakkında olacaktır. Yoksa Allah'ın izni olmadan, kendilerinin istedikleri kimselere şefaata edemeyeceklerdir.

şefaatin olduğuna dâir Kur'an'dan delil şu âyetlerdir:

"Rahman'ın huzurunda söz almış olanlar dışında hiç kimse şefaata edemeyecektir."
(Meryem 87)

Başka bir ayette:

"O gün, Rahman'ın şefaata izni verip sözünden razı olduğu kimselerden başkasının şefaati fayda vermez." (Taha 109)

Başka bir ayette ise şefaata edenlerin hali açıklanmıştır:

"Onlar Allah'ın razı olduklarından başkasına şefaata etmezler." (Enbiya 28)

Peygamber efendimiz de (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) birçok hadislerinde ümmetinden bir çok kimseye şefaata edeceğini belirtmiştir. Bu konuda o kadar hadis vardır ki, hepsini yazmamız uzun olur. Biz bu hadislerden bazısını belirtelim inşaallah.

Enes bin Malik (Radiyallahu Anh)'den Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

"Ben cennette şefaata edecek kimselerin ilkiyim!..." (Müslim 196/300)

Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh)'ın şefaata ilgili uzun hadiste: "Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

'Ya Muhammed! Başını kaldır, iste isteğin sana verilecektir; şefaata et, şefaatin kabul edilecektir' denilir. Ben secdeden başımı kaldırır:

- 'Ya Rab! Ümmetim ya Rab! Ümmetim' der şefaata dilerim.

Bana:

- ‘Ya Muhammed! Ümmetinden üzerinde hesap ve sual olmayanları cennetin kapılarından sağ kapıdan cennete koy! Onlar cennetin bundan başka öbür kapılarında da insanlarla ortaklırlar’ buyurulacak’ dedi.” (Buhari 4513, 4514, Müslim 194/327)

Enes bin Malik (Radiyallahu Anh)’den Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Şefaati ümmetinden büyük günah sahibi kimselerdir.” (Ebu Davud 4739)

Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: “Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

‘Her Nebinin, kabul edilmiş bir duası vardır. Her Nebi bu duasını kullandı. Bense duamı kıyamet gününde ümmetime şefaati etmek için sakladım. Ümmetinden Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmayan kimseler İnşallah bu şefaate nail olacaktır!’ buyurdu. (Müslim 199/338)

Bütün peygamberlere şefaati etme hakkı tanınmıştır. (Buhari, Rikak, 45, Tevhid, 33; Müslim, İman, 81; Ebu Davut, Cihad, 26; Ahmed b. Hanbel, el-Müsneid, 3/94, 325)

KUR’AN ŞEFAAT EDECEK

“Kur’an şefaati edicidir, şefaati kabul edilendir, şerefli ve tasdik edicidir. Kim O’nu önder edinirse O’nu cennete götürür. Kim de O’nu arkasına atacak olursa, cehenneme gönderir.”

“Kur’an-ı kerim’i okuyun! Çünkü Kur’an, onu okuyanlara kıyamet günü şefaati olarak gelecektir.” (Müslim, Müsafirun 252)

Amel Eden hafızlar şefaati edecek:

“Kim kur’anı okur, ezberler, helal kıldığı şeyi helal kabul eder, Haram kıldığı şeyi de haram kabul ederse Allah (Celle Celaluhu) o kimseyi cennetine koyar, ayrıca hepsine cehennem şart olmuş bulunan ailesinden on kişiye şefaati kılar.” (Tirmizi Kuran 13, (nr 2905)

ÜMMETİN BÂZISI BÂZISINA ŞEFAAT EDECEK

“Ümmetinden bazıları var ki büyük bir cemaate, bazıları vardır ki bir kabileye, bazıları vardır ki bir guruba, bazıları da vardır ki tek bir kişiye şefaati eder ve cennete girmelerini sağlar.” (Tirmizi, Kıyamet 11)

İşte bu hadisteki şefaati edecek olanlar ümmetin sâlihleridirler. Haidlerde velîlerin şefaati edeceği direkt bildirilmemiş, onun yerine âlimler ve sâlihler denilmiştir. Allah’ın velî bildiği bir kimse de âlimlerden ve sâlihlerden olacağına göre, evet, velîler de şefaati edecektir.

ŞEHİTLERİN ŞEFAATİ

“Kıyamet günü üç grup şefaati edecektir; Peygamberler, âlimler ve şehidler.” (İbni Mace, Zühed 37)

“Şehid, ailesinden yetmiş kişiye şefaati eder.” (Ebu Davut, cihad 28)

Evet, şehidler şefaati edeceklerdir. Ama bu şehidler insanların şehit dedikleri veya küfür sistemlerinin şehit dedikleri değil, Allah katında şehit olanlardır. Bunlar da Allah’ın dinini korumak, İslamla hükmedilen bir devleti savunmak, Allah’ın dinini hâkim kılmak için mücadele ederken ölen veya öldürülen kimselerdir. Yine kâfirler veya zâlimler tarafından sırf Müslüman olduğu için, inancından dolayı

zulmen öldürülenler de şehittirler. İşte bunlar hakîki şehittirler ve kendilerine şefaati izni verilecek olanlar da böyle şehitlerdir.

ÇOCUKLARIN ŞEFAATİ

Buluğ çağına erişmeden ölen çocuklara anne ve babalarına şefaati olma hakkı verilecektir. Peygamber Efendimiz:

“Küçük yaşta ölen çocuğa, “Cennete gir” denilir. Fakat o cennetin kapısında durur, kızgın ve öfkeli bir şekilde beklemeye başlar ve: “Annem ile bbam yanımda olmadıkça girmem” der. O zaman meleklerle: “Onun anne babasını da onunla birlikte cennete koyun” denilir. (Müslim, Birr, 154; İbni Mace, Cenaiz, 58; Heysemi, mecmau’z Zevad, nr. 18551)

Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Anne karnında ölen iki aylık bebek de şefaati edebilecek mi?

Cevap: Değerli kardeşim, sorduğunuz konuyla ilgili olarak bazı hadis-i şerifleri aktarmak istiyorum:

Ebu Hureyre (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

لَسِفَطُ أَقْنَمُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ فَارِسٍ أَخْلَفَهُ خَلْفِي.

“Önümden göndereceğim bir düşük çocuk, arkamdan bırakacağım bir atlıdan, bana şüphesiz daha sevimlidir.” (Musannef ibn-i ebî şeybe, 3/354 (12010))

Hiz. Ali (radiyallahu anh) anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

إِنَّ السِّفَطَ لِرَأْسِي رُبَّمَا إِذَا دَخَلَ أَبُوْنِي النَّارَ. فَيَقَالُ: أَيُّهَا السِّفَطُ الْمِرْأَعِي رُبَّمَا! دَخَلَ أَبُوْنِي الْجَنَّةَ. فَيَجْرُهَا بِسِرِّهِ حَتَّى يَدْخُلَهَا الْجَنَّةَ.

“Allah, düşük çocuğun baba ve annesini cehenneme sokacağı zaman, düşük çocuk Rabbi ile mücadele (ısrar) eder. Sonunda ona: “Ey Rabbine karşı gelen düşük, haydi ebeveynini cennete sok!” denilir. Bunun üzerine düşük çocuk, onları göbek bağı ile çekerek cennete sokar.” (Aynı eser, 3/354 (12009))

Hiz. Muaz İbnu Cebel radiyallahu anh anlatıyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! إِنَّ السِّفَطَ لَيَجْرُ لَهُ بِسِرِّهِ إِلَى الْجَنَّةِ، إِنَّا اخْتَسَبْتُهُ.

“Nefsim elinde olan Zât-ı Zülcelâl’e yemin olsun ki, düşük çocuk, ahirette annesini göbek bağından tutup cennete çekecektir, yeter ki annesi düşük sebebiyle sevap kazanacağına inanıp sabretsin.” (Kenzü’l-ummal, 3/285 (6585)) (Hadislerin sağlamlık derecesini bilmiyorum.)

Kur’ân-ı Kerim’de, Kıyamet günü, Allah Teâla hazretlerinin izin verdiği kimselerin şefaati edecekleri belirtilmiştir. Bu şefaatiçiler arasında, buluğa ermezden önce ölen çocuklar ve hatta düşük dediğimiz, asgari altı aylıktan önce ölü doğan ceninler de vardır. Bunların hepsi ebeveyn ve bilhassa anne için acı ve meşakkat sebebi oldukları için Allah indinde mânevî mükâfatı vardır. Resûlullah bu mükâfatı mükerrer hadisleriyle hatırlatıp müslümanları teselli ve taziye etmiştir. Meselenin vukuunun, ihtisâba, yani ahiretteki sevabına inanarak sabretmeye bağlanmış olması da manidardır. Çocuğun münakaşa ve mücadelesi, Rabbine karşı nazlanması, ebeveyn lehinde ısrar etmesi demektir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Namaz kıldığımız odada fotoğraf, resim olursa namazımız sahih olur mu?

Cevap: Aleykum selam. Hayır namazınızı tekrar kılmanız gerekmez. Namazınız sahihtir. Ama ama görünen bir resim bulunan odada namaz kılmak mekruh olur.

Soru: Selamun Aleykum hocam ben üniversiteyi Zonguldak'ta okuyorum. Üniversiteye gitmeden önce ise İstanbul'da yaşıyordum. Ailem ise Niğde'ye göçtü. Orada yaşıyorlar. Tatillerde 15 günden az kalmak suretiyle Niğde'ye veya İstanbul'a gidince seferi olur muyum?

Cevap: Aleykum selam. Sen şu anda akıl baliğ durumundasın. Dolayısı ile senin niyetin önemlidir. Ailenle beraber İstanbul'da yaşıyordun. Fakat ailen İstanbul'u terk edip Niğde'ye yerleşmiş. Dolayısı ile onlar için İstanbul aslî vatan olmaktan çıkmış. Fakat senin niyetin ne? Sen üniversiteyi bitirdikten sonra İstanbul'a dönüp İstanbul'da yaşamaya devam edeceğim mi diyorsun yoksa ailemin yanına dönüp onların olduğu yerde mi yaşayacağım diyorsun. Eğer ailemin yanına dönüp onların olduğu yerde yaşayacağım diyorsan, İstanbul senin için de aslî vatan olmaktan çıkmış, Niğde aslî vatanın olmuş olur. Zonguldak'ta okuduğun için de Zonguldak senin ikâmet vatanın olmuş olur. Veya üniversiteyi bitirince başka bir yere yerleşir de ben burada yaşayacağım dersin, orası artık senin aslî vatanın olur. Fakat anladığım kadarı ile sen bekar olduğun için Niğde'ye ailenin yanına geliyorsun ve onlarla berâber yaşıyorsun. Eğer böyle ise, Niğde senin aslî vatanındır. Niğde'ye gelince namazlarını tam kılacaksın. İstanbul'a gittiğin zaman 15 günden az kalırsan seferî olursun. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Yukarıdaki soruya ek olarak ben de bir soru sorayım.

Ben Niğdeliyim. Annem, babam Niğde'de yaşıyorlar. Mühendisim. Üniversiteyi bitirince Niğde'de evlendim. Daha sonra Konya'da iş buldum ve hanımım Konya'ya taşındık. Şu anda Konya'da kalıp Konya'da yaşamaya karar verdik. İlerde ne olur Allah bilir. Şimdi benim durumum nedir? Benim aslî vatanım Niğde mi yoksa Konya mı? Niğde'ye annemin babamın yanına vardığım zaman namazımı tam mı kılacağım yoksa seferî olarak mı kılacağım?

Cevap: Aleykum selam.

Değerli kardeşim, siz Konya'ya yerleşmiş ve orada yaşamaya karar vermişsiniz. Dolayısı ile Konya sizin yeni aslî vatanınız olmuştur. Niğde ise sizin için aslî vatan olmaktan çıkmıştır.

Bundan dolayı, eğer Niğde'ye anne ve babanızı ziyârete gider de on beş günden az kalırsanız seferî olacağınızdan dört rekatlı farz namazları yalnız kılarken veya seferî bir imama uyarak kılarken iki rekât olarak kılacaksınız. Fakat mukîm bir imama uyarsanız dört rekatlı namazları dört rekât olarak kılacaksınız. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selâmün aleyküm hocam tarikatçıların bahsettiği himmet nedir? Vefat eden veli zatın ve evliyanın himmetinden sıkça bahsediliyor. Bizim Kur'an ve sünnet çizgisinde anlamamız gereken himmet kavramını açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum selam.

Değerli kardeşim,

Himmet: talep etmek; takvâ ehli olduğuna inanılan sâlih zâtlardan, müşküllerin hâlli veya herhangi bir murâdın hâsıl olması için vesîle olmalarını istemektir. Bu ise, onların daha müstecâb, yani kabûle karîn olan duâlarıyla gerçekleşir. Başka bir ifâde ile, bir Müslümanın sâlih olduğu zannedilen

birinden herhangi bir müşkülünün kaldırılması veya herhangi bir dileğinin yerine gelmesi için duâ talep etmesidir. Bu ise Kur'an ve sünnete göre câizdir.

Nitekim, Arabî'nin biri bir Cuma günü hutbe esnasındayken Peygamberimiz (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e: "Ya Resulallah! Mallarımız helak, yollarımız işlemez oldu. Yağmur yağdırması için Allah'a dua et" diye istekte bulunur. Peygamberimiz (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dua etmiş ve bir daha ki cumaya kadar sürecektir bir yağmur başlamıştı. Bir daha ki Cuma adam bir daha gelmiş bu sefer de: "Ya Resulallah! Yağmurdan evlerimiz yıkıldı yollarımız kapandı ve hayvanlarımız kırıldı" diyerek bu sefer yağmurun kesilmesi için yine dua etmesini istemişti. Bunun üzerine Rasulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dua etmiş bulutlar dağılarak yağmur şehrin dışına gitmişti."

Ebû Davud Hz. Ayşe (Radiyallahü Anh) dan 'sahih' bir senetle rivayet etmiştir: "İnsanlar yağmur kesilip kıtlık olunca Allah Resulü'ne şikayetlenirlerdi."

Hz. Ebû Bekir -radiyallahu anh-, annesi Ümmü'l-Hayr Selmâ'nın hidâyete gelmesi için Peygamberimiz'e:

- Yâ Resûlallâh! Şu annem çocuklarına karşı çok şefkatli bir annedir. Sen çok mübâreksin. Onun için Allah'a dua et ve İslâm'a davet buyur. Belki Allah senin hürmetine onu cehennem ateşinden kurtarır, dedi.

Bunun üzerine Efendimiz Hz. Ebû Bekir'in annesine dua etti ve İslâm'a çağırdı, o da Müslüman oldu. (İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-ğâbe, VII, 326)

Ebû Hureyre -radiyallâhu anh-'in annesi de oğlunun, îmân etmesi yönündeki ısrarlı teklîflerini reddetmişti. Ancak Hz. Peygamber'in duâsı bereketiyle bu hanım da hidâyete ermiştir. (Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 158)

Fakat şunu unutmamak gerekir ki her hususta "tevfik Allah'tandır". Bütün nîmet ve muvaffakiyetleri ihsân eden; Allah Teâlâ'dır. Sâlih zâtların himmetleri/duâları ise, sadece bir vesileden ibarettir. Onların duâları da Cenâb-ı Hak'ın kabûlüne muhtaçtır. Allah Teâlâ dilerse kabul eder, dilerse etmez. Fâil-i Mutlak, yalnız Cenâb-ı Hak'tır.

Yalnız, ölü ya da diri herhangi birine seslenip yardıma çağıran kimse, yardım istenilen kişinin Allah'tan ayrı, tek başına zarar ve fayda vermeye güç yetirebildiğine inanıyorsa, Allah'a şirk koşmuş demektir.

Bugün tarîkatlardaki himmet istemeleri tehlikeli boyutlara hatta çoğu zaman şirke varmaktadır. Onların çoğu şeyhlerinin olmadığı yerde sıkıştıkları zaman "**Himmet yâ şeyhim**" diye çağırırlar. Hattâ onlar ölmüş olan şeyhlerinden bile himmet istemektedirler. Meselâ "himmet yâ şeyhim Abdulkâdir", "himmet yâ şeyhim falan" demektedirler. Halbuki bu asla câiz değildir. Eğer câiz olsaydı sahabeler öldükten sonra Allah Rasûlünden yardım isterler, "himmet yâ Rasûlallah" derlerdi. Allah rasûlünden sonra sâlihlerin ve velîlerin en üstünleri, Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali idi. Bunların vefâtlarından sonra hiç kimse sıkıştığı zaman: "Himmet yâ Ebâbekr, himmet yâ Ömer veya Osman veya Ali" dememişlerdir. Allah Rasûlünden, Hz. Ebûbekr'den, Hz. Ömer'den, Hz. Osman'dan ve Hz. Ali'den istenilemeyen bir şey Abdulkadir Geylânî'den veya herhangi bir şeyhten nasıl istenebilir? Bu gibi durumlarda sâdece âlemlerin Rabbi olan Allah'tan yardım istenilebilir başkasından değil. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamın Aleyküm evlerimizde duvarlarda ya da masada, her nerde olursa olsun, bakıldığında rahatlıkla görülebilecek bir resim asmanın, bulundurmanın durumu nedir?

Cevap: Aleykum selam.

Ruh taşıyan canlı yaratıkların resimlerini yapmak ve yaptırmak haram kılınmıştır.

Bu hususta Peygamber (sav)'in birçok sahih hadisleri vardır. Bu hadislerin bâzıları şunlardır:

"Kıyamet günü bu suretleri yapanlara; yaptığınızı canlandırınız denilecektir."(Buhari)

"Kıyamet günü Allah'ın en şiddetli azabına maruz olanlar, Allah' ın yarattıklarını taklid edenlerdir."(Ahmed bin Hanbel, Müsned)

"Hazreti Aişe bir gün resimli bir yastık satın aldı. Peygamber (sav) dışardan yastığı görünce içeri girmede. Kapının önünde ayakta kaldı. Hazreti Aişe (ra) da onun yüzündeki memnuniyetsizliği anladı ve şöyle dedi:

- Yâ Resûlullah! Allah ve O'nun Resulüne tövbe ediyorum, günahım nedir?

Peygamber (sav) ona cevaben buyurdu ki:

- Yastıktır!..

Hazreti Aişe:

- Üzerine oturup yaslanasın diye senin için satın aldım.

Peygamber (sav) buyurdu ki:

- Resim yapanlara azab verilecek, yaptığınızı canlandırınız denilecektir. İçinde resim bulunan eve melekler girmez."(Müslim, IV/90)

Nevevî, Müslim'in şerhinde resimle ilgili görüşünü özetle şöyle ifade ediyor:

"Bizim mezheb ulemasıyla diğer mezheb uleması diyorlar ki: Canlı varlıkların resmini yapmak şiddetle yasaklanmıştır. Resim yapmanın üzerine büyük vebal terettüp eder. Hakkında büyük tehditler varid olmuştur. Zira resim yapmak, Allah'ın yaratıcılık işini taklid etmek anlamını ifade eder."

"Resim, ister elbise, halı, para, kab ve duvar gibi şeyler üzerinde, ister başka bir şey üzerinde yapılsın haramdır. Yalnız ağaç, deve semeri ve cansız mahlûkların resmini yapmak haram değildir. Gölgele-heykel- ile gölgesiz suretler arasında fark yoktur. Canlılara ait olduktan sonra haramdır."

İbn Hacer, canlı mahlukların suretlerini yapmak haram olduğunu bulundurulmasının da caiz olmadığını belirttikten sonra şöyle der: Cansız mahlukların resimlerini yapmak ve yaptırmakta beis olmadığı gibi, yerde ve ayak altında bulunan sergilerde hakarete maruz kalmaları hâlinde dâhi, yerde ve ayak altında bulunmalarında herhangi bir beis yoktur. Ama ayak altında kalması için dahi olsa canlı mahlûkun resmini yapmak caiz değildir. (Zevâcir, II/33; al-Fıkh 'ala'l-Mezâhib al-Arba'a, II/41)

Gölgele, gölgesiz resimler sahabe, tâbi'în, cumhuru ulema ile Hanefî, Şafiî ve Sahrî gibi müctehidlerce de haram karşılanmıştır. (Zevâcir, II/33)

Namaz kılınan odada fotoğraf bulundurmak

Bir müslümanın evinde, duvarlarında, perdelerinde canlı resmi bulundurması mekruhtur.

Hele hele bu resimler kible cihetinde ise mekruhluk daha da şiddetlenir, yanda ise azalır, arkada ise daha da azalmış sayılır. Böyle resimler ya indirilmeli yahut da üzeri örtülerek namaza durulmalıdır. Bu resimleri kapalı bir yerde tutmak, ancak gerektiğinde görülecek halde muhafaza etmekte beis yoktur.

Kâğıt paralarla nüfus cüzdanlarındaki vesikalık resimler de câizdir. Ayrıca bazı şahısları tanımak için çekilen zaruri resimler için de ruhsat vardır. Bunlar ihtiyaç resimleridir. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum. Çocuğun çiş kaçırdığı kıyafetler ile diğer kıyafetlerin aynı makinada yıkanması sonucunda; o kıyafetler namaza engel olur, demiş bir hoca hanım. Bu gerçekten böyle mi hocam?

Cevap: Aleykum selam. Bu bayan hoca necis olan elbiseler ile temiz olan elbiseler aynı suyun içinde yıkansa hepsi de necis olur, kâidesinden yola çıkarak bunu söylemiş zannederim. Ama unuttuğu yada bilmediği bir fikhî kâide vardır. Necis bir şeyi üç defa yıkarsan temiz olur.

Çamaşır makinası çamaşırları üçten fazla yıkamaktadır. Her yıkamada pis suyu boşaltıyor ve yeniden su alıyor. Birkaç defâ da sıkılmaktadır. Dolayısı ile elbiselerin hepsi de temiz olur. Bayan hoca bu meseleyi ya bilmiyor ya da unutmuştur. Endişeye gerek yok. Yıkadığınız elbiseler temiz olmaktadır. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleyküm hocam. Kaza namazı vakti konusuna daha önce değinmiştiniz ama bugün cemaatten birisiyle bu konuda anlaşamadık ve imama sorduk. Sabah namazının farzından sonra mekruh vakit girene kadar kaza namazı kılınabilir mi, diye. Hayır kılınamaz, dedi. Sizin daha önceki bir soru üzerine kılınabilir dediğinizi hatırlıyorum. Yanlış mı hatırlıyorum hocam?

Cevap: Aleykum selam Halil'im.

Maalesef hoca yanlış bilmektedir. Ben bazı imam kardeşleri anlayamıyorum. Bir imamın elinin altında bir değil, birkaç fıkıh kitabı olması gerekir. Bırakın fıkıh kitabını bir ilmihal kitabını bile açıp okumuyorlar. Halbuki Ömer Nasûhî Bilmen hocanın ilmihalini veya herhangi bir ilmihal kitabını açıp okusalar meseleyi orada bile göreceklerdir.

Sabah namazının kılınmasından sonra güneş doğuncaya kadar, ikindi namazının kılınmasından sonra mekruh vakit girinceye kadar nâfile namaz kılınmaz.

Sabah namazından sonra, güneş doğana kadar ve ikindi namazından sonra kerahet vakti girene kadar kaza namazı kılınır.

Ancak; güneşin batışı halinde (akşam namazına 45 dakika kala), yalnız o günün ikindi namazı kılınabilir. Fakat diğer bir günün kazaya kalmış olan ikindi namazı veya başka vakitlerin kaza namazları kılınamaz. Çünkü kâmil bir vakitte vacib olan bir ibadet, nakıs olan (keraheti bulunan) bir vakitte kaza edilemez. Kerahet vakti ise, ibadetlerin noksanlığına sebeptir.

Üç kerahet vakti dışında, istenilen her vakitte kaza namazı kılınabilir. Çünkü kaza namazlarının belli vakitleri yoktur.

Örnek: Kazaya kalmış bir öğle namazı akşamdan sonra kılınabileceği gibi, bir akşam namazı da öğleden önce veya sonra kılınabilir. (Büyük İslam İlmihali, Ömer Nasuhi Bilmen)

Halkımızın yanlış yaptığı bir şey daha var. Kaza namazlarını câmilerde halkın içinde kılıyorlar.

Halbuki Kaza namazlarının evde kılınması daha iyidir. Çünkü günahları örtüp açıklamamak lazımdır. Böyle bir açıklama Hakka karşı saygısızlık sayılır ve başkaları için de kötü bir örnek olabilir.

Soru: Selamun aleyküm hocam. Tasavvuf erbabını eleştirmeden önce tasavvuf dilini bilmek lazım mıdır? Mevlâna Celaleddin Rumi'nin mesnevi eserinde "veliler tanrının oğludur" gibi bir sözü var mı ve bu mecazen söylenmiş ise de doğru mudur?

Cevap: Aleykum selam Fırat kardeşim.

Müslüman her şeyden önce îtikadla ilgili bilgileri ehl-i sünnet âlimlerinin belirttiği gibi öğrenmek mecburiyetindedir. Yine kendisine farz-ı ayn olan ilmîhal bilgilerini de eksiksiz bir şekilde öğrenmesi gerekir. Bize emredilen budur. Ne Allah'ın kitabında ne de Resûlullah'ın dilinden tasavvuf diye veya tasavvuf dili diye bir şey bilmiyoruz. Tasavvuf ehlinden birçoğu insanı küfre sokacak sözler söylüyorlar, onları savunanlar da hemen, "efendim, onların dillerini bilmek gerekir, efendim onları ancak onlar gibi olanlar anlar" diyorlar. Ne demek yani, onlar Kur'an'ın ve sünnetin kabul etmediği bir dili kullanmayı nereden almışlar? Meselâ İbnî Arâbî'nin kitapları küfür ve şirkle doludur. Nitekim ehli sünnet ulemâsı onun kitaplarını avamın okumasının câiz olmadığını söylemişlerdir. Sen akla hayâle gelmeyecek küfür sözler sarfet, sonra da birileri senin sözlerini te'vîl etmeye kalksın. Birileri diyorlar ki, efendim, İbni Arâbî burada şunu şöyle söylemek istedi, bunu böyle söylemek istedi". Sen nereden biliyorsun onu öyle söylemek istediğini? Yüzlerce yıl önce yaşamış olan adamın kalbinden geçeni mi biliyordun? Yâni şunu demek istiyorum. İslam îtikâdı karşısında herkes sorumludur. Hiç kimsenin İslam akâidine muhâlif bir söz söyleme hakkı yoktur. Eğer söylerse, herkese geçerli olan hüküm ona da uygulanır. Nitekim, Hallâc-ı Mansur "Enel Hakk" dediği için idam edilmiştir.

Fakat burada şunu da söylemeliyiz. Arapça veya Farsça eserleri kendi dillerinde okumalıyız. Arapçada bâzen bir kelimenin birkaç mânâsı vardır. Tercüme eden kimse o mânâlardan kendi tercihi olan bir mânâyı seçiyor ve öyle tercüme ediyor. Bu da kitabın aslındaki mânâyı sığlaştırıyor ve yanlış anlaşılmasına sebep oluyor. Bazen tercümelerde korkunç hatalar da yapılmaktadır. Mevlânâ'nın Mesnevîsinde, Divân-ı Kebîr'inde ve Fihî mâ Fih isimli eserlerinde ehli sünnete aykırı bir çok yer vardır. Özellikle Mesnevîdeki müstehcen hikâyeler okuyan insanların yüzünü kızartmaktadır. En az beş altı tane müstehcen hikâye vardır.

Meselâ Mevlânâ; "Mesnevi'nin, gönüllere şifa olduğunu, hüznüleri giderdiğini, Kur'an'ı açıkladığını, huyları güzelleştirdiğini, yüce yazarların elleriyle yazdıkları o kitaba temizlerden başkasının dokunmasına müsaade etmeyeceklerini; onun, âlemlerin Rabbinden indirildiğini" söyler. Kur'an'dan başka Allah'ın indirdiği bir kitabı mı var ki Mevlânâ kendi kitabının âlemlerin Rabbinden indirildiğini söylüyor? Bâzıları bunu, "efendim bundan maksat ilhamdır" falan diyorlar. Herkes yazdığı kitaba "bunu bana Allah yazdırdı" veya "bu âlemlerin Rabbi'nden indirildi" derse ne olacak?

Şimdi Mesnevî'deki sizin bahsettiğiniz yere gelelim. Önce onunla ilgili tercüme verelim.

"Yavrum veliler de Tanrı çocuklarıdır. Onlar ortada olsun, olmasın...Tanrı, mallarını, canlarını korur; onların ahvalinden haberdardır. Sakın noksanlıklarını bulup aleyhlerinde gıybet etme. Onlar için kin güdenden, onların öcünü alan Tanrı'dır. Tanrı dedi ki: Bu Veliler benim çocuklarımdır. Gariplik âleminde dirler, eşleri yoktur. Ne işleri vardır ne güçleri. Halkı imtihan için hor ve yetim görünürler. Fakat hakikatte dostları da benim, nedimleri de. Hepsini de benim korumama arka vermiştir. Sanki onlar, benim cüzülerimdir. Sakın, sakın! Bunlar benim hırka giyenlerimdir."

KAYNAK: Mesnevi, Mevlâna, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1988 çeviren Veled İzbudak. Cilt 3 ,Beyitler-7-8, sayfa 75-80.)

Evet, Mevlânâ'nın Mesnevî'si'nin tercümesi böyle. Şimdi eğer böyle söylemişse bunun küfür ve şirk olmasında hiçbir ihtilaf olamaz. Çünkü "velîler tanrının çocuklarıdır" demek, Hristiyanların ve yahudîlerin inancından daha kötü bir durumdur. Çünkü Hristiyanlar sâdece "İsâ Allah'ın oğlu" diyorlardı. Yahudîler de "Üzeyir Allah'ın oğlu" diyorlardı. Yukardaki söze göre ise bütün velîler Allah'ın çocukları olmuş oluyor. Yâni Allah'a bir çok çocuk isnat ediliyor.

Fakat acebâ öyle mi? Yâni Mevlânâ Mesnevî'sinde gerçekten böyle mi dedi? O zaman kitabın aslına bakmamız gerekmektedir. Şâyet Mevlânâ "el evliyâu evlâdullah" deseydi o zaman tercüme doğru olurdu. Yâni o zaman Mevlânâ "velîler Allah'ın çocuklarıdır" demiş olurdu.

Halbuki Mesnevî'nin asıl metnine baktığımızda durum öyle değildir. Asıl metinde geçen kelime "ıyâl" kelimesidir ki bu kelime "çocuk, işleri üzerine alınmış kişi, bakılıp gözetilen, geçimi sağlanan kişi" gibi manalara gelir. Anlaşılan mütercim, direk, "çocuk" anlamını alıp geçmiş ki bu yanlıştır ve mütercimin hatasıdır. **Buna göre oradaki ibâre, "Velîler Allah'ın çekip çevirdiği, görüp gözetttiği kimselerdir"** şeklinde de çevrilebilirdi. O zaman mânâ tamamen değişmektedir. İşte bundan dolayı tercümeleri okumak çoğu zaman birçok yanlış anlaşılmalara sebep vermektedir. Halbuki ilim tercümelerde değil metinlerdedir. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: ALLAH RASULÜ'NDEN (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)

"Ümmetim hakkında korktuğum şeylerin en korkuncu (tehlikelisi) şunlardır:

- Karın büyüklüğü (göbek bağlamak),
- Çok uyku, (maddi ve manevî) tembellik
- Ve yakîn (iman) zayıflığıdır."

(Suyuti, Fethu'l-Kebir, 1/58)

Hocam hadis sahih midir? Yeni Akit haber sitesinde paylaşılmış

Cevap: Aleykum selam.

Kardeşim bahsettiğin bu hadis Suyûtî'nin "Fethu'l Kebîr" isimli kitabından başka hiçbir sahih hadis kitabında geçmemektedir. Dolayısı ile **hadis sahih değil zayıftır**. Fakat bu hadisi açıklayan ulemâ; bu hadiste gaflete, tembelliğe ve iman zayıflığına karşı devamlı uyanık tutulmaya çalışıldığını belirtiyorlar. Peygamber Efendimiz'in (sas) ifade ettiği 'Karın büyüklüğü'nün şişmanlık değil, "göbek bağlamak" anlamındaki oburluk olduğunu ifade edenler, "Dolayısıyla karın büyüklüğü ile, kendini gaflete salıp çok yiyen, yeme ve içmeyi hayatın gayesi edinen belki böylece şişman olan insanlar kastedilmektedir. Zira Peygamberimiz böyle yaşayan kimseler için dünya ve ahiret hayatları adına endişe duymuşlardır." deniliyor.

Bir insanın hayatında yeme ve içme gaye olmuşsa, onda ahiret hayatı adına bir hazırlık beklemek de zordur. Nitekim Peygamberimiz

"Âdemoğlu karnından daha kötü bir kap doldurmamıştır. Oysaki Âdemoğlu için belini doğrultacak birkaç lokma yeterlidir. Şayet mutlaka yemesi gerekiyorsa, o zaman (midesinin) üçte birini yemek, üçte birini su, üçte birini de nefes için ayırsın." (Tirmizi, Zühd, 47)

Buyurmuşlardır. Hz. Ali (ra) de "Eğer karnın doymuyor ve obur isen, kendini müzmin hastalardan say." (Mâverdî, Edebü'd-dünya ve'd-din, s. 533) demiştir.

Peygamberimiz

"İki kişinin yiyeceği üç kişiye, üç kişinin yiyeceği de dört kişiye yeter." (Buhari, Etıme, 11)

Buyurarak, Müslümanların obur olmaması gerektiğine işaret etmişlerdir. Görüldüğü gibi çok yemek ve içmek, kâmil bir mü'minin sıfatı değildir. O halde insan midesinin altında kalıp ezilmemeli, yemesini içmesini disipline edebilen bir irade insanı olmalıdır. Zira Peygamberimiz "Kişinin her iştahını çeken yemesi israf olarak yeter." (İbn Mace, Et'ime, 51) buyurmuşlardır. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam sahih hadisle hasen hadisin farkı nedir? Daha doğrusu kaç çeşit hadis vardır?

Cevap: Değerli kardeşim,

Sahih hadis, senedinde illet yâni kusur bulunmayan hadis demektir. Yâni hem râvîler yönünden hem de lafzı yönünden kendisinde hiçbir kusur bulunmayan, Allah Rasûlüne varıncaya kadar sağlam olarak rivâyet edilen hadise "sahih hadis" denilir.

Bir hadisin "**hasen**" diye tanımlanması hadisin metin veya mânâsı nedeniyle değil hadisin râvî zincirindeki kişilerin durumundan kaynaklanmaktadır. Buna göre; "Adâlet şartını taşımakla birlikte, zabt yönünden sahih hadis râvîlerinin derecesine ulaşamamış kimselerin muttasıl (kesintisiz) isnadla rivâyet ettikleri, şâz ve illetten uzak hadis" (İbn Hacer, Nuhbetü'l-Fiker, s. 24); "Râvîsi doğruluk ve emânetle meşhur olmakla birlikte, zabt vasfındaki kusurundan dolayı sâhih derecesine ulaşamayan hadis" (Suyuti, Tedrib, s. 89) şeklinde tarifler yapılmıştır.

Hasen olup olmama râvîlerden kaynaklandığı için bir hadis bir imama göre hasen olarak görülürken bir- başkası için zayıf ve sahih olabilir. Hadis imamlarının hadîsin râvî zincirindeki kişiler hakkındaki kanâatleri o hadîsin sahih, hasen,... olarak farklı şekilde tanımlanması sonucunu doğurur. Bir hadisin senedi hakkında "sahih" veya "hasen" hükmü vermek hadîsin metninde bu hükme girmesi anlamına gelmez. Muhadisler bu konuda şu görüştedir: "Senedi sahih olan her hadîsin metni de sahih olmaz" (Subhi Salih, Hadis İlimleri ve İstılahları, terc. M. Yaşar Kandemir Ankara 1973, s. 130). Sahih veya hasen olan metin midir, yoksa sened midir bu açıklanır.

Hasen hadîs tabirini ilk kullanan muhaddisin Tirmizî olduğu zikredilmekle birlikte, kendisinden önce Ahmed b. Hanbel, Buhârî ve başka hadisçiler kitaplarında hasen hadis tabirini kullanmışlardır (Subhi Sâlih, Ulûmü'l-Hadîs, s. 132). Başta Tirmizî'nin Câmî'i olmak üzere Ebû Dâvûd ve Dârekutnî'nin Sünen'leri hasen hadislerin yer aldığı önde gelen kaynaklardır.

Hasen hadis ikiye ayrılır. a) Hasen lî zâtihi, b) Hasen lî gayrihi. Hasen lî zâtihi hadis, girişte tarifi yapılan hasen hadistir. Yani adâlet ve emânet yönünden güvenilir olmakla birlikte zabt yeteneği zayıf olan râvînin rivayet ettiği hadis. **Hasen lî gayrihi** hadis ise; bir hadisin senedinde yeralan râvîlerden biri çok hata yapacak kadar dalgın ve ehliyetsiz ise, aynı hadis başka bir yolla da rivâyet edilmişse o takdirde kendi dışındaki isnadlar ile hasen durumuna yükseldiği için "**hasen lî gayrihi**" adını alır. Tirmizî hasen hadis tabirini daha da inceleyerek küçük farklılıklarını dikkate almış ve gruplandırmıştır: "**Hasen-Sahih**",

"hasen garib", "hasen-garip-sahih", "ceyyid-hasen" ifadelerini kullanmış. Ancak bunlardan neyi kasdettiğini belirtmediği için bu terkiplerin ne anlama geldiği kesinlik kazanmamıştır.

Tirmizî, "Bu kitabımızda her nerede "**hasen hadis**" dedikse muradımız; senedi bizce hasen olandır. Yalancılıkla itham edilmemiş bir râvî tarâfından rivâyet edilip, başka kanallardan da onun gibisi mervî olan şâz da olmayan her hadîs bizce hasendir" demiştir. "Hasen-sahih-hadis" hasen ile sahih arasında değerlendirilen hadistir. Tirmizî, "**ceyyid-hasen**" tabirini sahih derecesine yükselen hadis için kullanmıştır. Muhaddisler bir hasen hadîsin sahih olma ihtimâli bulunduğu durumlarda, "sahih" veya "hasen" yerine, "ceyyid", "kavi", "sabit", "mahfuz", "maruf", "salih", "müstahsen" gibi sıfatlar kullanmışlardır. Hasen hadis sahih ile zayıf hadis arasında bir derecede olmasına rağmen bazı hadisçiler (Hâkim, İbn Hibbân, İbn Huzeyme...) onu sahih veya zayıf hadis grubuna dahil ederek değerlendirirler; onlara göre hadis ya sahihtir ya zayıf.

Hasen hadisler kendisiyle amel edilecek birer dini delil olarak kabul edilirler.

Hadis Türleri ve Taksimatı İle İlgili İstılahlar (Önemli konu. Ders olarak indirilenebilir)

KABUL VEYA RED AÇISINDAN:

MAKBUL HADİS: Kendisiyle amel edilmesini gerektiren hadislerdir. ("Ma`mulun bih", "me`huzun bih" denir.)

MERDUD HADİS: Râvîsinin doğruluğu kabul edilmeyen ve kendisiyle amel etmek gerekmeyen hadistir. Hükmüyle amel edilip edilmemesi konusunda karar verilemeyen ("tevakkuf edilen") hadisler de merdud gibidirler.

RÂVÎ SAYISI (VEYA DERECE-İ ŞUYU`) AÇISINDAN:

MÜTEVATİR HADİS: (1) Yalan üzerinde birleşmeleri âdeten mümkün olmayan râvîler topluluğunun ("cemm-i ğafir"), her nesilde, kendileri gibi bir topluluktan alıp naklettiği, (2) işitme veya görmeye ("mahsûsat") dayanan hadistir. Kesin bilgi ifade eder, amel vaciptir, reddi küfrü gerektirir, tetkik ve tenkid dışıdır.

Lafzen Mütevatir: Bütün rivayetlerinde lafızları aynı olan hadistir ki "yok denecek kadar" azdır. "Men kezebe aleyye..." misalidir. Kayıt konmadan "mütevatir hadis" denince "lafzen mütevatir" anlaşılır.

**Ma`nen Mütevatir:** Aralarında ortak bir nokta bulunan değişik lafızlı hükümlerin, tevatür şartlarını taşıyan râvîlerce rivayet edilmesiyle ortaya çıkan "ortak manaya" denir. Mesela, 100 kadar değişik lafızlı hadisten çıkan bir mütevatir mana Resûlullah Aleyhissalatü ves`selâm`ın "ellerini kaldırarak dua ettiği"dir.

ÂHAD HADİS: Mütevatir hadis şartlarını taşımayan hadistir. (Mütevatir derecesine ulaşamamış hadistir.) (Kelime anlamı öyle olsa da sadece bir kişinin rivayet ettiği hadis DEMEK DEĞİLDİR.) Hadislerin hemen hepsi bu anlamda âhaddir.

MEŞHÛR HADİS: 1- Başlangıçta âhad iken Tabiin ve Etbaut-tabîin devrinde tevatür derecesine ulaşan hadistir. 2- Tevatür şartlarını taşımayan topluluğun naklettiği ve her nesilde râvîsi "ikiden aşağı olmayan" hadistir. (İbni Hacer "ikiden fazla olan" demiştir.)

Sened tetkiki sonuçlarına göre meşhur: - Sahih Meşhur, - Hasen Meşhur, - Zayıf Meşhur.

Şöhret buldukları yere göre meşhur: - Hadisçiler nezdinde; - Hadisçiler, Ulema ve Halk nezdinde; - Fakihler nezdinde; - Usûlcüler nezdinde; - Halk nezdinde meşhur.

SENEDİN MÜNTEHASI (HADİSİN SÖYLEYENİ) AÇISINDAN

KUDSÎ HADİS: Ayet olmamak kaydıyla, Resûlullah`ın: "Allah Teâla şöyle buyurmuştur:" diyerek, Allah`a nisbet ve izafe ettiği hadistir. "İlâhî" ve "Rabbânî" hadis de denir. Konuları genelde Allah`ın sıfatlarıdır.

**MERFU` HADİS:** Söz, fiil, takrîr; fitrî veya ahlâkî vasıf olarak -muttasıl veya munkatî olsun- açıkça (sarâhaten) veya dolaylı bir şekilde (hükmen) Resûlullah`a izafe edilen hadistir. İttifakla huccet sayılmıştır, bağlayıcıdır.

**Sarâhaten Merfû`:** İçinde açıkça Resûlullah`a ait bir söz, fiil, takrir veya vasıftan söz edilen hadistir.

- **Kavlî hadis rivayet lafızları:** "Resulullah şöyle buyurdu", "şunları haber verdi", "şöyle buyururken işittim", "şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir";

- **Fiilî hadis rivayet lafızları:** "şöyle yaptığını gördüm", "şöyle yapardı";

- **Takrîrî hadis rivayet lafızları:** "huzurunda şöyle yaptım, yaptı, yapıldı".

**Hükmen Merfû`:** Herhangi bir "sahabi"nin, geçmiş peygamberler veya gelecekte cereyan edecek olaylar ya da işlenmesi halinde işleyene sevap veya günah kazandıracak konular gibi şahsî görüş ve kanaata dayanması mümkün olmayan ("mahalli ictihad ve re`y olmayan") konulara ait verdiği haberlerdir. İsrailiyyattan nakil yapmayan bir sahabi olması önem arzeder.

- **Kavlîye misal:** İbni Mesud`un sihirbaz, arrâf, kâhin ve onlara gidenleri tekfir etmesi,

- **Fiilîye misal:** Hz. Ali`nin Kusuf Namazında ikiden fazla rükû yapması,

- **Takrîrîye misal:** "Resulullah zamanında şöyle yapardık, söyledik", "şu sünnettendir" lafızları.

- **Mürsel Merfû`:** Sonraki nesilden bir râvî sözü "tabîi"ye ulaştırıp üstteki ifadeleri kullanırsa.

- **Muallak Merfû`:** Bütün sened hazfedilerek Resulullah'a izafet edilen hadis.

MEVKÛF HADİS: Sahabilerin söz fiil ve takrirlerine dair -muttasıl veya munkatî- haberlerdir. Sened sahabide kalıp Resulullah'a ulaşmaz. Sadece "sarâhaten" mevkûf olur, hükmen olmaz. Misaller: "Hz. Ali şöyle dedi", "İbni Abbas şöyle yaptı", "İbni Ömer`den mevkûf olarak rivayet olundu ki", "hadis İbni Abbas`a varınca mevkûftur". (Dikkat: Vakcafahû tabiri geçen her hadis mevkûf olmayabilir.) Hanefilerden Râzî, Serahsî ve müteahhirûn ile birer görüşlerinde İmam Malik ve Ahmed Bin Hanbel mevkûf hadisi hüccet sayarlar. Bazı Hanefiler ve İmam Şafii huccet saymaz.

**MAKTU` HADİS:** Herhangi bir tabîiye izafe olunan söz, fiil ve takrirlerdir. Etbâu` t Tabîin de tabîi gibi kabul edilir. (İlk devirlerde bunun için Munkatî` terimi de kullanılmış.) Huccet değildir.

SIHHAT VEYA HÜKÛM AÇISINDAN:

SAHİH HADİS: "Adalet ve zabt sahibi ravilerin", "muttasıl senedle rivayet ettikleri", "şâzz" ve "muallal" olmayan hadistir. Hüccettir ve onunla amel vaciptir. "Bu hadis sahihtir" demek, onun sıhhat şartlarını taşıdığı ve o hadisin sahih olabileceği konusunda oldukça kuvvetli bir zanna sahip olduğunu gösterir. Yalnız "mütevâtir hadiste" olduğu gibi kesinkes bir kanaatten söz edilemez. Bu yüzden çoğunluk, itikadî konuların ancak Kur`ân ve mütevâtir hadis ile sabit olacağını kabul eder. Sahih hadisin dereceleri şunlardır:

-Buhari ve Müslim'in kitaplarına aldıkları hadisler. (Formülü: B+,M+),

-Buhari'nin yalnız başına rivayet ettiği hadisler. (B+),

-Müslim'in yalnız başına rivayet ettiği hadisler. (M+),

-Kitaplarına almamış da olsalar Buhari ve Müslim'in şartlarına uygun olan hadisler.(B/,M/),

-Yalnızca Buhari'nin şartlarına uygun olan hadisler.(B/),

-Yalnızca Müslim'in şartlarına uygun olan hadisler.(M/),

-Buhari ve Müslim dışındaki hadis mütehasssırlarının sahih dedikleri hadisler.(Diğerleri/).

Sahih Li Zâtihi: Mutlak olarak sahih hadis denince bu anlaşılır.

Sahih Li Ğayrihi: Sıhhat şartlarını en üst seviyede taşımamasına rağmen, kendisini sahih derecesine çıkaracak bir başka rivayet ("âdîd") bulunan hadistir. "Sahil lâ li zâtihi" de denir.

HASEN HADİS: Zabtı biraz gevşek olan ravilerin muttasıl senedle rivayet ettikleri şâzz ve muallal olmayan hadistir. Sahihten farkı, râvisinin zabtının mükemmel olmayışdır. İttifakla ihticac ve amel bakımından makbuldür.

Hasen Li Zâtihi: Mutlak olarak hasen hadis denince bu anlaşılır. Lafzı benzer bir başka hadis ("mütabi") ile takviye olunursa, Sahih Li Ğayrihi derecesine yükselir.

Hasen Li Ğayrihi: Yalancılıkla itham edilmemiş ve çok hata yapacak kadar dalgın olmayan "ve fakat ehliyeti açıkça anlaşılamayan ("mestûr") bir râvisi bulunan hadis" lafız veya mana yönünden başka rivayetlerle desteklenirse bu adı alır. Kısaca: "Âdîd ile hasen mertebesine çıkan hadistir." Zayıf hadise çok yakındır, zayıftan farkı onu destekleyen bir veya birkaç rivayetin olmasıdır. Çoğunlukla başka hadisleri desteklemek ("i'tibar") için kullanılır.

IV-B-EK- Hasen-Sahih: 1- Birkaç senedi olan ve Sahihlik derecesine ulaşan hadis. 2- Bir tarikten Hasen bir tarikten Sahih hadis.

Hasen-Garîb: Gariblik hem sened hem de metinde olur da bir tek senedle rivayet edilmiş olursa ve manasını takviye eden başka deliller bulununca onu "hasen li zatihi" kabul ettiğini göstermek için Tirmizî bu adı verir.

ZAYIF HADİS: Sahih ve Hasen hadis şartlarını taşımayan hadistir. Sahih ve Hasen hadis şartlarından herhangi biri eksik olursa hadis zayıf demektir. Birden fazla şart noksan olursa zayıflık daha şiddetli olur. Böylece zayıf hadisin dereceleri de farklılık arzeder. Bu yüzden çeşitleri hakkında 49'dan 510'a kadar değişen rakamlar verilmiştir.

Tirmizî'ye gelinceye kadar hadisler "sahih" ve "sakîm (zayıf)" diye ikiye ayrılırdı. Zayıf hadisler de "metrûk" ve "ğayr-i metrûk" olarak ikiye ayrılıyordu. Tirmizî'den sonra sahih ile zayıf arasına bir de "hasen" çeşidi girdi. Böylece "Ğayri metrûk zayıf" hadisler "hasen" terimiyle zayıflar arasından ayrılmış oldu. O halde Tirmizî'den önce yaşamış bir muhaddisin dilindeki "zayıf hadis" teriminin "hasen hadisleri" de içine aldığı dikkatten uzak tutulmamalıdır.

Zayıf hadisle amel konusunda üç ayrı görüş vardır. -Asla amel olunmaz, - Mutlak olarak amel olunur, -Amellerin faziletleri konusunda özel şartlarına bağlı olarak amel olunur. Zayıf hadisi belli kısımlara ayırıp, belli şartlarla amel etmek görüşü orta ve doğru bir yoldur.

Hadiste zayıflık genelde iki sebepten kaynaklanır:

Seneddeki İnkita Sebebiyle Zayıf Hadis ve Çeşitleri:

Senedden en azından bir ravinin düşmesi demektir. Böyle bir inkita` varsa, seneddeki bütün raviler sika olsalar bile, sırf bu inkita` metnin reddini gerektirir.

MÜRSEL HADİS: Tabî'nin sahabiye atlayarak Resulullah'a izafe ettiği hadistir. Muhaddis, fakih ve usulcülerin çoğuna göre delil olmaz, ihticac yapılmaz, zayıftır. Ebu Hânîfe ve İmam Malik sikanın mürselini sahih ve hüccet sayar. Bir de sahabenin bir başka sahabiden duyduğu hadisi Resulullah'dan rivayet etmesi vardır ki buna "sahabi mürseli" denir. "Sahabi mürseli sahihtir" hükmünde ittifak vardır. Senedde atlanan kişi her zaman kolayca anlaşılmayabilir. İşin ehli olanların farkedebileceği bu tür irsâle, "irsâl-i hafî", böylesi hadise de "mürselü-l-hafî" denir.

**MUNKATİ` HADİS:** 1- Senedi muttasıl olmayan hadistir. 2- Senedin herhangi bir yerinden bir râvînin veya "farklı yerlerinden" "peşpeşe olmamak şartıyla" birden fazla râvînin düştüğü hadistir. 3- Müteahhirun, "etbâ`ut tâbiîn"in "tabiî"yi atlayarak sahabiden naklettiği hadise munkatî` demiştir. 4- Senedinde müphem bir kişinin zikredildiği hadise de munkatî` diyenler olmuştur. Munkatî`, mürsel`den daha zayıftır.

**MU`DAL HADİS:** Senedin herhangi bir yerinden "peşpeşe" "iki veya daha çok" râvînin düştüğü hadistir. Merfu hadisi, sahabi ve Resulullah`ı zikretmeyerek tabiîn`den birinin sözüymüş gibi nakletmek de hadisi mu`dal kılar. Mu`dal, munkatî` dan daha zayıftır.

MUALLAK HADİS: Senedin baş tarafından bir veya birkaç râvî ya da müntehasına kadar senedin bütününüyle hazfolunduğu hadistir. Ta`lik aslında bir rivayet kusurudur. Sahihayn`daki 1300 küsur ta`likin Buhari`ye göre sahih oldukları kabul edilmektedir.

MÜDELLES HADİS: Tedlis, senede dahil bir râvînin ismini atlayarak, orada öyle biri yokmuş izlenimini verecek şekilde senedi söylemek demektir. (Lugatte malın ayıbını müşteriden gizlemek demektir.) Tedlis yapan râvîye "müdelles", seneden düşürülen râvîye "müdellesün anh", tedlis ile rivayet edilen hadise de "müdelles hadis" denir. Tedlis üç çeşittir:

- 1- **İsnad Tedlisi:** Râvînin görüşmediği veya görüştüğü halde hadis almadığı çağdaşı bir kişiden işitmiş gibi "kâle fülân" veya "an fülân" diyerek hadisi rivayet etmesidir. (Râvînin görüşmediği çağdaşından yaptığı rivayete "mürsel-i hafî" de denir.)
- 2- **Şuyûh Tedlisi:** Râvînin hocasını bilinmeyen bir isim, sıfat veya künye ile zikretmesidir.
- 3- **Tesviye Tedlisi:** Sika râvîler arasındaki zayıf bir râvîyi atlayarak, hep sikadan gelmiş intibabı verecek şekilde hadisin rivayet edilmesidir.

Râvîdeki Cerhi Gerektiren Hallere Göre Zayıf Hadis ve Çeşitleri: "Metain-i `Aşere" denilen râvîleri tenkid noktalarından birinin veya birkaçının râvîsinde bulunması sebebiyle zayıf kabul edilen hadisler bu türe girer ki on çeşittir:

**MEVZU` HADİS:** Resûlullah`ın adına yalan uydurmak (kizb) ile cerhedilmiş râvînin rivayetine denir. Buna "hadis diye uydurulmuş söz" demek daha doğru olur.

METRÛK HADİS: Yalancılıkla itham edilmiş ("ittihamur`ravî bilkizb", "töhmət-i kizb") bir râvînin rivayetinde yalnız kaldığı ("teferrüd ettiği") hadistir ki "matrûh hadis" de denilir. Şöyle de tarif edilmiştir: Hiçbir sikanın rivayetine muhalif olmaksızın kizb, kesret-i galat, fık ve gaflet gibi cerh noktalarından biri ile itham edilen râvînin "yalnız başına rivayet ettiği" hadistir.

MÛNKER HADİS: Çeşitli tanımları vardır: 1- Zayıf bir râvînin sika bir râvîye muhalif olarak rivayet ettiği hadistir. 2- Sika olsun olmasın râvîsi tek kalan hadistir. 3- Sikanın hadisin tamamında teferrüdü. 4- Sikanın hadisin bir kısmında teferrüdü. 5- Bir hadisin senedinde iki zayıf râvînin bulunması ve başka senedinin de bulunmaması. 6- Senedinde tanınmayan (lâ yu`raf) bir râvînin bulunduğu hadis. 7- Kesretü`l galat, fartu`l ğafle ve fık gibi tan noktalarıyla tenkid edilmiş râvîlerin rivayetlerine de münker denilir.

**MU`ALLEL HADİS:** Görünürde sahih olmakla beraber, bu sıhhati yok edebilecek gizli bir illet taşıyan hadistir ki "ma`lûl" de denir. Hadisin illetini bulan muhaddise mu`allil denir. "Mürsel veya munkatî` hadisi mevsûl olarak", "bir hadisi başka bir hadisin içine katarak", "mevsûl olanı mürsel olarak", "merfû`u mevkûf olarak", "sika yerine zayıf râvî zikrederek" rivayet gibi cerhe sebep olan hatalara "vehim" denilmektedir. Bu tür hatalarla rivayet edilmiş olan hadise de muallel denir.

MÛDREC HADİS: Hadisten olmayan bir sözün, hadise bitişik olarak zikredilmesine "idrâc", bu durumdaki hadise de müdrec denir. Bu, Resulullah`ın sözüne herhangi bir râvînin sözünün karışması demektir. Şu

durum da bir çeşit idrac sayılmıştır: Muhalefetü's-Sikât, yani zayıfın sikaya, sikanın da daha sika olana muhalif rivayette bulunması. Müdrec vaki olduğu yere göre iki kısma ayrılır:

- 1- **Müdrecü'l İsnad:** Sika ravilere muhalefetin senedin akışını bozmak suretiyle gerçekleşmiş olması. Dört şekilde olur.
- 2- Hadise ait olmayan bir sözün hadisin metnine katılmış olmasıdır. Metnin baş, orta veya sonunda olabilir.

MAKLÛB HADİS: Senedindeki bazı râvî isimleri ya da metnindeki bazı kelimeler takdim veya te'hire uğramış hadistir. Hadisdeki takdim veya te'hîr hükmü de etkileyecek derecede ise maktûb'un bu türüne "ma`kus" denmiştir. Bir râvînin rivayeti olarak meşhur olmuş bir hadisi hem ğarib hem de merġûb göstermek için o râvî yerine aynı tabakadan bir başka râvî ikame ederek yapılan rivayete de "mesruk" denir. İki metnin senedlerini deġiştirme şeklindeki kalb'e "kalb-i mürekkeb" denmiştir. Sikat'ın zikretmediġi bir râvînin sened arasında yanlışlıkla zikredilmesine "mezîd fî muttasılâ'î-esânîd" denir.

MUZTARİB HADİS: Birden çok rivayeti bulunduğu halde rivayetlerinin birini diğere tercih edecek sebep bulunmayan hadislerdir. Kısaca: "İki muhtelif surette rivayet edilen hadis" diye de tarif edilir. İztirab daha çok isnadda, bazen de metinde olur. İsnadda olan, senedlerin mütehalif olmasından; metindeki ise yine o metin hakkındaki rivayetlerin mütehalif olmasından ve bunların cem` ve te'lifinin mümkün olmamasından doğar. Tercih sebebi bulunursa iztirab kalmaz. Tercih edilene "mahfuz" ve "ma`ruf" mercûh'a da "şâz" ve "münker" denir.

ŞÂZ HADİS: İnfirâd ve muhalefetü's-sikât noktalarından tanımları yapılmıştır: 1- Sika bir râvînin mütabîi olmaksızın tek başına (münferiden) rivayet ettiği hadistir. 2- Sika bir râvînin diğere sika râvîlere muhalif olarak rivayet ettiği hadistir. 3- Sika bir râvînin daha sika ravilere muhalif olarak rivayet ettiği hadistir. Daha sika olan râvînin rivayetine "mahfuz" denir. Demek ki bu tarifte şâz ile mahfuz birbirinin zıddıdır. 4- Sika bir ravinin diğere sika ravilere -sened veya metinde ziyade veya noksanlıkta bulunmak suretiyle- muhalif olarak rivayet ettiği hadistir. Bu tarifte şâz, münker hadisin bir türü ile birleşmektedir. Buradan hareketle şâz hadise münker ve merdûd da denilmiştir. Şu nokta unutulmamalıdır: Hadisin şâz kabul edilmesi için infirad ve muhalefetin ikisinin birden bulunması gerekir.

MUSAHHAF HADİS: Kelimesi nokta deġişikliğine uğramış hadistir. Bu duruma da tashîf denir. (Sitten kelimesi yerine şey`en denmesi gibi.)

MUHARREF HADİS: Kelimesi hareke deġişikliğine uğramış hadistir. Bu duruma da tahrîf denir. (Remâ ebî yerine Remâ Übey denmesi gibi.) (Beşîr kelimesinin Büseyr diye rivayet edilmesi hem tashîf hem tahrîftir.)

Soru: Hocam Esselamu aleykum resmi nikâhı küfür olarak görenler var. Kıyanı tekfir ediyorlar. Doğru mudur?

Cevap: Değerli kardeşim, seleflerin tekfir etmedikleri kimse kalmadı ki. Şu anda birbirlerini de tekfir etmeye başladılar. Müslüman için asıl olan dîni nikahtır resmî nikah deġil. Resmi nikah ise güç duruma düşmemek için evli olduklarına dair bir belgedir. O belge olmadan ne karın ne de çocukların senin sigortandan yararlanamaz. Resmî nikah küfür diyenler küfür sistemlerinden ehliyet almıyorlar mı? Nüfus kâğıdı almıyorlar mı? Dükkân, iş yeri açarken ruhsat almıyorlar mı? Bunlar abuk sabuk şeylerdir. İtibar etmeyiniz.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Hadis inkarcılarına karşı tutumumuz ne olmalı, sıkça kullandıkları deve idrarı hadisini nasıl anlamalıyız?

Cevap: Aleykum selam. Hadis inkarcısına karşı ben neyi açıklayacağım ki? Hadis inkarcısı sadece bu hadisi inkâr etmiyor ki ona bu hadis hakkında deliller getireyim de onu yanlış inancından döndürmeye çalışayım. Onlar tüm hadisleri inkâr etmektedirler. Onlar Allah Rasûlünü devreden çıkararak “bize Kur’an yeter” deyip Kur’an’ı da kendi hevalarına göre yorumlayan kimselerdir ve bu halleri ile kâfir olmuşlardır. Müslüman böyle kâfirlerin paylaşımlarını gündem yaparak onlara yardım etmez. Müslümanlar Allahu Teâlâ’nın şu emrine kulak verirler:

“Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.” (Ahzab; 36)

Bu âyete göre her Müslüman Allah’ın kitabında bir şey bulduğu zaman, peygamberden de sahih bir sünnet geldiği zaman onlara sorgulamadan iman eder. Çünkü İmanın vasfı budur. İmanda acaba, öylemi soruları olmaz. Olursa bu iman olmaz zaten.

Mü’minler yine Allah’ın şu âyetine kulak verirler:

“Aralarında hükmetmesi için, Allah’a ve Resulüne davet edildikleri vakit, müminlerin söyledikleri tek söz; “Baş üstüne; işittik ve itâat ettik.” demek olmuştur. İşte kurtuluşu erenler bunlardır.” (Nur, 24/46-51).

Gördünüz mü âyeti? Sâdece “işittik ve itaat ettik”. O kadar. Bundan ötesi şüphedir ve imanda da şüpheye yer yoktur. Biz sebebini, hikmetini bilelim bilmeyelim, Allah’tan ve Rasûlünden gelen şeylere “baş göz üstüne” deriz. Kâfirler ve zındıklar ne derlerse desinler, şüpheye düşmeyiz ve aldırmayız.

Bu hadis sâdece Buhârî’de de geçmiyor. Şu kaynakların hepsin de de vardır:

(Buhârî, Vudu, 66; Tıp, 5- 6; Diyat, 22; Müslim, Kasame, 9-11; Ahmed b. Hanbel III/107,163; Ebu Davud, Hudud,3; Tirmizi, Taharet, 55, Nesaî, Tahrimu’d-dem, 8-9)

Şimdi, hadis inkarcılarına cevap olsun diye değil de, bu gurupta sorulduğu için diğer insanların da kafası karışmasın diye bu konuya açıklık getirmeye çalışacağım inşallah.

Önce şunu söyleyelim, Allah Rasûlü onlara taşradaki develerin sütünü ve idrarını içmeyi öğütlüyor. Halbuki Medine’de de develer vardı. Ama Peygamberimiz Medine dışındaki develerin sütünü ve idrarını içmelerini tavsiye ediyor. Bunda bizim bilmediğimiz tıbbî bir gerekçe olmalıdır. Öyle olmasa Medine’deki develerin sütünü ve idrarını da içebilirlerdi.

Hadis-i Şerif Cami’us-Sağır’de “Size “berrî” olan devenin bevl ve sütünü tavsiye ederim” diye geçiyor. Münâvî bunu: “temiz, tabîi kırlarda otlayan deve” olarak açıklıyor.

Görüldüğü üzere Peygamberimiz herhangi bir deveyi değil, özel bir deveyi işaret buyuruyorlar ve sadece sidiğinden de değil sütünden de istifade etmelerini işaret ediyorlar.

Diğer bir mesele ise Peygamberimizin bu tavsiyeyi sadece bu kişilere özel yapmış olmasıdır. Yani bu kişilerin rahatsızlığı için özel bir tavsiyedir. Dolayısıyla her hastalık için yapılmış bir tavsiye değildir.

Deve idrarı ile tedâvi Allah Rasûlünden önce de Arap yarımadasında kullanılan bir ilaç türüdür ve muhteviyatı ile bazı hastalıkların mücadelesinde kullanıldığı bilinmektedir.

İdrar ile tedavi yöntemi sadece Araplarda değil, eski Mısır, Roma veya eski Yunan’da kullanılmış bir tedavi yöntemidir. Günümüz tıp bilimi ise ismine “zooterapi” ismini vermektedir.

Bugün ABD’de halen “Bufalo” idrarı damıtılarak çeşitli ilaçlar yapıldığını biliyoruz. Eski Hint hekimliği kaynaklarına baktığımızda ise keçi, koyun, fil, at, eşek, deve gibi hayvanların idrarından elde edilen tıbbi içeriklerin tedavi için dışarıdan tatbik yöntemiyle kullanıldığını da görebilmek mümkündür.

Develerin süt ve idrarlarında değişik hastalıklara şifa özelliğine sahip unsurlar bulunduğuna dair ilmî çalışmalar da söz konusudur. Doktorlar, bunların cilt hastalıklarına, bazı iç hastalıklara faydalı olduğunun tecrübeyle anlaşıldığını söylemektedir. (bk. Mecelletu’d-Dave, Nisan, 1425/2004; sayı:1938).

Hayvan idrarlarında sağlığa faydalı unsurların bulunduğunu kabul eden İbn Sina’ya göre, bunlar arasında idrarı en faydalı olan, havası enfes olan Arap badiyelerinde otlayan develerdir. (bk. İbn Kayyim, Zadu’l-Mead, IV/47-48). Dikkat edelim, o İbnî Sinâ ki, kitapları bin sene Avrupa’da okunmuş ve ders kitabı olarak okutulmuş muazzam bir tıp âlimidir.

Sadece onlarda değil, Osmanlı dönemine ait Tıbbi kayıtlarda da idrar ile tedaviler yapıldığına rastlanılmıştır. Osmanlı dönemi müelliflerinden Bâli Efendi, “Tercüme-i Ay’nul” isimli eserinde sarhoş olmuş ayılmakta güçlük çeken kimselerin, sara nöbeti geçiren kimselere “Deve İdrarı” tatbik edildiğinde bu etkinin giderileceğini beyan etmiştir.

Deve idrarı yoğun olarak mineral ve tuz ihtiva eden bir idrar çeşididir ve yoğun in vitro ortamında kanser hücrelerinin yaşama şansının olmadığı bilim adamlarınca ispatlanmıştır.

Ayrıca mantara karşı önleyici bir etkisi bulunan deve idrarının kanda ki trombositlerin kümeler haline gelmesinin önüne geçtiği de bilimsel testler sonucunda ortaya çıkmıştır.

Urânelilere verilen ve ağır gibi görünen cezaya gelince; onlara verilen ceza, canilerin hakkettiği bir ceza olarak adaletin ta kendisidir. Çünkü onlar;

- a. Müslüman olduktan sonra dinden dönmüş, bir / veya birkaç çobanı öldürmüşlerdir.
- b. Çobanların gözlerine mil çektikleri için kısas olarak aynı cezaya çarptırılmışlardır.
- c. Süt ve idrarlarından istifade ettikleri ve şifa buldukları develeri gasp ettikleri /yol kesicilik yaptıkları, devlete isyan ettikleri, bozgunculuk çıkardıkları ve bu davranışlarıyla Allah ve Resulü (asm)’e karşı savaş açtıkları için el-ayak kesme cezasına çarptırılmışlardır. (bk. İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, X/141-143; XII/230-243).

Üstelik Allah Rasûlü onlara bu cezayı uygularken de Allah’ın kitabına göre hareket etmiştir. Çünkü Rabbimiz Azze ve Cell Kitab-ı Mubîn’inde şöyle buyurmaktadır:

“Allah ve Resûlüne karşı savaşan ve yeryüzünde bozgunculuk yapmaya çalışanların cezası, ancak öldürülmeleri ya asılmaları yahut el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut da bulundukları yerden sürgün edilmeleridir. Bu onların dünyada çekecekleri rezilliktir, âhirette ise onlara büyük bir azap vardır.” (Maide, 5/33).

“Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kısas edilir.” (Bakara 178)

Evet, Allah Rasûlü de tıpkı bu âyetlerde olduğu gibi, Urâneliler Allah ve Rasûlüne savaş açtıkları, çobanları öldürüp gözlerini oydukları ve devletin zekât develerini gasbedip kaçırdıkları için ceza olarak elleri ve ayakları çaprazlama kesilmiş, çobanların gözlerini oydukları için kısas olarak gözleri oyulmuş, yine çobanları öldürdükleri için öldürülmüşlerdir. Eğer bir gün Allah nâsip eder de İslâm devletini kurarsak, aynı suçu işleyenlere aynı cezayı vereceğimizden hiç kimsenin şüphesi olmasın. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Salamun Aleykum hocam. Erkek ve kadın boşanma üzerine konuşurken erkeğin ani bir sinirle 3 defa “boş ol” deyip bir de üzerine “karım değilsin” demesi nikahın düşmesine sebep olur mu?

İkinci sorum eğer bu bir talak yerine geçerse erkeğin kadını sonraki tartışmalarında görmek istemiyorum seni git demesi ikinci talak yerine geçer mi?

Cevap: Aleykum selam. Bir kimse karısına aynı anda üç defa sen benden boşsun, boşsun, boşsun derse veya seni üç talakla boşadım, derse, dört mezhebe göre de o kadın kocasından üç talakla boş düşmüş olur. O kadın başka bir erkekle normal bir evlilik yapıp ondan da ya bir geçimsizlik sebebiyle boşanmadıkça veya o kocası ölmedikçe önceki kocası ile evlenemez.

Bir kimsenin karısına aynı anda üç defa boş ol demesinden sonra bir de sen karım değilsin demesinin hiçbir hükmü yoktur. Çünkü zaten üç talak vermekle karısı kendinden kesin talakla boş düşmüştür. Ondan sonra sen benim karım değilsin demesi anlamsız kalmıştır.

Fakat kişi karısına üç talak vermese de kızdığı bir anda sen benim karım değilsin” derse, kendisine bununla neyi kastettiği sorulur. Eğer boşamayı kastettiğini söylerse karısı kendisinden bir bâin talakla boş olur. Bâin talak, dönüşlü olmayan kesin talaktır. Yâni erkek karısına ricî talakta olduğu gibi dönemez. Ancak karısına tekrar mürâcât eder de karısı da kabul ederse, yeni bir nikah kıyarlar ve geri kalan iki talakla yaşamaya devam ederler.

Yine bir erkek karısıyla yaptığı bir tartışma sonucunda, “görmek istemiyorum seni, git” derse bu da kinâyeli sözlerle girer. Adama bu sözle neyi kasteddiği sorulur. Eğer, “şu anda çok sinirliyim, seni görmek istemiyorum, git, yâni öfkem geçinceye kadar git” demek istedim, derse, karısı boş olmaz. Ama bu sözle boşamayı kastettiğini söylerse, karısı kendisinden bir bâin talakla boş düşer.

Kişinin karısını aynı anda üç talakla boşaması hakkında Zuhaylî'nin dört mezheb fıkhı üzerine yazdığı ve Türkçeye “İslam Fıkhı Ansiklopedisi” diye çevrilen “El İslâmiyyetu ve edilletuhû” isimli eserde şöyle geçer:

“Kişi hanımını bir kelime ile üç talak vererek boşasa veya ayrı ayrı fakat üçünü de bir temizlik devresinde verse günahkâr olur, hâkimin uygun göreceği bir ceza ile cezalandırılır. Ancak dört mezhebe göre üç talak vaki olur.

Bir lafızda üç talak hakkında fakihlerin görüşleri:

Dört mezhep ve cumhura göre; Üç talak vaki olur. Sahabenin çoğundan da nakledilen budur. Hz. Ömer, Osman, Ali, İbni Ömer, İbni Abbas, İbni Mesud, Ebu Hureyre de bu görüşte olan sahabelerdendir ve Tabîinin çoğundan nakledilen görüş de budur. Fakat -daha önce de beyan ettiğimiz gibi- Hanefî ve Malikîlere göre kişinin hanımını bir anda birden fazla talak vererek boşaması sünnete uygun değildir. Zira sünnet üzere boşama hanımım bir talakla boşayıp iddeti geçinceye kadar beklemesi şeklindedir.” (Zuhaylî; 9-321)

Soru: Salamun Aleykum hocam. Melekler gaybı bilmiyorlarsa Allah’a nasıl yeryüzünde fesat çıkaracak, kan dökecek birini mi yaratacaksın, diye sordular. Nereden biliyorlardı.

Cevap: Aleykum selam. Güzel bir soru yakalamışsın. Evet, Melekler de gaybı bilmezler. Peki nasıl oluyor da daha yaratılmamış bir insan hakkında, “yâ Rabbi, sen yer yüzünde fesat çıkaracak, kan dökecek birisini mi yaratacaksın?” demişler?

Bu soruya tefsir âlimleri şöyle cevap veriyorlar:

Olabilir ki Allah meleklerle daha önce yeryüzünde bir insan yaratacağını ve bu insanın yeryüzünde fesat çıkaracağını, kan dökeceğini söylemiştir. O insanı yaratma zamanı geldiğinde de daha önce meleklerle söylediğine atıf yaparak, "ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demiştir. Melekler de Allah'ın kendilerine daha önceleri açıklamasına dayanarak, "yeryüzünde fesat çıkaracak, kan dökecek birini mi yaratacaksın?" demişlerdir.

Bu bizim hayatımızda da olmaktadır. Mesela biz arkadaşlarımıza ilerde şöyle şöyle planlarım var, deriz. Yıllar geçince aynı arkadaşlarla karşılaştığımızda o arkadaşlar bize, "ne yapıyorsun ne işle meşgulsün?" dediklerinde, biz de şöyle deriz.: "Hani size bir zamanlar ilerde şöyle şöyle yapacağım, demiştim ya, işte şimdi onu yapıyorum." Evet, bu da buna benzemektedir.

Soru: Selamun aleykum hocam komşunun bahçenin bize olan sınırında hastalıklı bir kayısı ağacı var. Komşu bahçenin sahibi ağaçlarına bakmıyor, sahibine söylesek de bahçesine gelmiyor. Bizim bahçe bakımlı olduğundan hemen yanında olan bizim ağaçlara hastalık geliyor. Komşunun hastalıklı ağacın hastalıklı kısımlarını budama yapabilir miyiz?

Cevap: Aleykum selam. Şayet komşunun bahçesindeki hastalıklı ağaç sizin bahçeye taşıyorsa komşuya sizin tarafa sarkan kısımları kesmesini söylersiniz. Eğer kesmezse siz kesebilirsiniz. Hastalıklı ağacın sizin bahçedeki ağaçları da hastalandırdığını söylediğiniz halde gelmiyor veya hiçbir şey yapmıyorsa kendisine sizin kesip kesemeyeceğinizi sorarsınız. Eğer kesin derse kesmenizde hiçbir mahsur yoktur. Şayet kesemezsiniz derse, sizin bahçenize taşan veya tam sınırda olan dalları, budakları kesebilirsiniz. Nitekim mecellede bu konuda şöyle denilmiştir:

"Bir kimsenin bahçesindeki ağacın dalları komşusunun evi veya bahçesi üzerine uzanmış olsa, o dalları bağlayarak geri çektmeye veya kestirmeye komşusunun hakkı vardır. Ağaç sahibine müracaat edip de dallarını çekmediği takdirde, bahçe sahibi kesebileceği gibi, kestirme masrafını da, ağaç sahibinden isteyebilir." (Mecelle m. 1196)

Soru: Hocam selâmün aleyküm. Dışkıya "kaka" demek günah mı?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim bu tamamen uydurma bir şeydir. İnternette birisinin paylaştığı sonra da başkalarının ondan alıp paylaştığı yazıya göre, güya Hz. Ka'ka' Yahudiler tarafından hiç sevilmiyormuş da bundan dolayı Yahudiler çocuklarını yaptıkları çişe kaka, kaka derlermiş. Onun için bizim de çocukların çişlerine kaka dememiz büyük günahmış. Lafa bakın lafa, küçük günah da değil, Büyük günah. Günah, Allah ve Rasûlünün günah dediği şeydir. Hiç kimse günah belirleyemez. Bu konuda Allah şöyle buyuruyor:

"Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak «Bu helâldir, şu da haramdır» demeyin, çünkü Allah'a karşı yalan uydurmuş oluyorsunuz. Kuşkusuz Allah'a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa eremezler." (Nahl; 116)

Peki kimdir Hz. Ka'ka'?

el-Ka'ka' b. Amr b. Mâlik et-Temimi (ö. 40/660 [?]), Hulefâ-yi Râşidîn devrinin ünlü kumandanlarından biridir. Bazı hadisçiler sahâbi olduğu görüşündedir.

Ancak okunuşu Kaka şeklinde değil, Ka'ka' şeklindedir. Orjinali şöyledir: كاكاء

Bize düşen görev, bu zatların hayatlarını güzelce öğrenmek, hayatlarını hayatlarımıza hayat yapmak, isimleri doğru telaffuz etmek ve o isimleri kötü ve olumsuz şeylerde değil güzel ve olumlu şeylerde seslendirmektir.

H. Ka'ka', H. Ebu Bekir döneminde irtidad eden Alkame b. Ulase üzerine müfreze kumandanı olarak gönderildi ve görevini başarıyla tamamladı (h.11/m.632).

Aynı yıl Halid b. Velid'in, peygamberlik iddiasında bulunan Tuleyha ile yaptığı Büzaha savaşına katıldı. Ulleys'in ve Übülle'nin fethine Halid b. Velid'le beraber iştirak etti (12/633).

Hire'nin fethinde de bulunan Ka'ka', Halid b. Velid'in emriyle bir süre Hire'de kaldı. Daha sonra çeşitli fetihlerde görevlendirildi.

Ebû Ubeyde onu H. Ömer'in emri üzerine öncü kuvvetlerin kumandanı sıfatıyla Irak'a gönderdi (13/634).

Ka'ka', Kadisiye öncesi İran fetihlerinde de önemli rol oynadı. Ağvas'ta cereyan eden savaş, öncü kuvvetlerin başında bulunan Ka'ka'nın gösterdiği gayretler sonucunda kazanıldı (14/635).

H. Halid'in emriyle Suriye'deki fetihlere de katılan Ka'ka', Yermük Savaşı'nda bir süvari birliğinin başında görev yaptı.

Ka'ka' asıl şöhretini Kadisiye Savaşı'nda (15/636) elde etti; bu savaşın kazanılmasında onun büyük payının olduğu rivayet edilir.

Medain'in fethinde Kisra III. Yazdicerd'e ait zırh, kılıç, miğfer gibi teçhizatı ele geçiren Ka'ka', daha sonra H. Ömer'in emriyle Celula Savaşı'na öncü kuvvetin kumandanı olarak katıldı. Savaşın ardından Hulvan'a giderek bir garnizon tesis etti (16/637).

Aynı yıl Sa'd b. Ebû Vakkas kuvvetlerine katılıp onun emrinde çalıştı. Ertesi yıl Humus'a gönderildi ve bu sırada gerçekleştirilen el-Cezire fetihlerine iştirak etti.

21'de (642) Nihavend'in ve 24'te (645) Hemedan'ın fethinde görev aldı.

Bir müddet sonra Kufe'ye yerleşen Ka'ka', H. Osman dönemindeki iç karışıklıklarda halifeyi destekledi. Muhalifler Medine'yi kuşatınca H. Osman'ın talebi üzerine yardıma gelenler arasında Ka'ka' da bulunuyordu. H. Ali döneminde onu destekleyen Ka'ka', Cemel Vakasından önceki müzakerelerde H. Ali'yi temsilen Talha b. Ubeydullah ve Zübeyr b. Avvam ile görüştü. Cemel ve Siffin savaşlarında H. Ali'nin saflarında çarpıştı.

Ka'ka' cesaretiyle tanınmıştı. H. Ebu Bekir de onun cesaretinden ve yararlı işlerinden övgüyle söz eder. (İbnü'l-Esir, Üsdü'l-gabe, IV, 409)

Aynı zamanda şair olan Ka'ka'nın şiirleri daha çok savaşlarla ilgilidir. Şiirleri Asım b. Amr'ın şiirleriyle birlikte Nûrî Hammûdî el-Kaysî ve Hâtim Sâlih ed-Dâmin tarafından yayımlanmıştır [Mecelletü Külliyyeti'l-âdâb Câmiatü Bağdâd, sy. 31 (Bağdad 1981), s. 205-251; bk. TDV İslam Ansiklopedisi, Ka'ka md.]

Bu bilgilere baktığımız zaman H. Kağkağ'ın yahudilere karşı hiç bir savaşı yokki yahudiler ona kızsınlar da çocuklarının çişlerine kaka desinler. Kaldıki yahudilerle Allah Rasulü savaşmış onların hepsini de yenmiştir. H. Ömer de kendi hilâfeti zamanında yahudileri arap yarımadasından çıkarmıştır. Bu birincisi.

İkinci olarak yukarda da belirttiğim gibi, O sahabenin veya tâbîinin ismi kaka değil ككافا dır. Kef ile değil kaf ile yazılır. İki tane ayın vardır. Türkçeye kağkağ diye çevrilmesi lazım. Fakat türkçede ayın harfi olmadığından ayının olduğu yeri bir ayıraçla belirtirler ve ka'ka' şeklinde yazarlar. Dolayısı ile bunun bizim dilimizdeki kaka ile hiçbir ilgisi yoktur.

Soru: Allah'tan başkasına secde edilmediğine göre, Allahü teâlâ, Hazret-i Âdem'e secde edilmesini niçin emretmiştir?

Cevap: Değerli kardeşim, bu konuda âlimlerin değişik görüşleri vardır. Buna göre;

1. Hz. Âdeme yapılan secde aslında Allah'a yapılmıştır. Hz. Âdem ise melekler için âdetâ bir kıble olmuştur. Tıbbi bizlerin Kâbe'ye doğru dönüp secde etmemiz gibi. Bizim secdemiz nasıl Kâbe'ye değil de Allah'a ise, meleklerin secdesi de Hz. Âdem'e değil Allah'a yapılmıştır. Kâbe bizim için nasıl kıble durumunda ise Hz. Âdem de melekler için o an kıble olmuştur. Nitekim bu konuda en büyük "Ahkam Tefsiri"ni yazan İmam Kurtubî şöyle demektedir:

"İlim adamları, meleklerin Âdem'e secdelerinin, ibadet mahiyetini taşımadığı üzerinde ittifak etmekle birlikte, secdelerinin keyfiyeti hakkında farklı gö-rüşlere sahiptirler. Cumhur der ki: Bu, namazda alışılmış secdede olduğu gi-bi alını yere koymak şeklinde meleklerle verilmiş bir emir idi. Çünkü örfte olsun, şeriatte olsun, secde etmekten açıkça anlaşılan budur. Buna dayanı-larak şöyle denilmiştir: Bu secde, Âdem'e bir ikram ve onun faziletini açık-ça ortaya koyuş, yüce Allah'a da itaat mahiyetinde idi. Hz. Âdem de bu du-rumda bizim için kıblenin konumuna benzer bir konumda idi. Buna göre "Âdeme" ifadesinin anlamı "Âdem'e doğru secde edin" demektir. Nitekim kıl-b-leye namaz kıldı, denilirken kibleye doğru namaz kıldı denilmek istenir.

Bir başka kesim de şöyle demiştir: O secde, günümüzde alışılmış olan al-nın yere konulması şeklinde değil idi. Sözü geçen bu secde, kelime olarak dildeki aslî manası üzerinde bırakılmıştır. Bu aslî anlamı ise zillet göstermek ve itaat etmektir. Buna göre "Âdem'e secde edin" buyruğu; "Âdem'e boyun eğip itaat edin, onun faziletini ikrar ve kabul edin" demektir. "Derhal secde ettiler" buyruğu da onlara verilen emri yerine getirdiler, demektir."

2. Hz. Âdem'e yapılan secde bir ibâdet secdesi değil, saygı ve selamlama secdesi idi. Bu şekil bir secde bizim şeriatımızdan önceki şeriatlarda câiz idi. Bizim şeriatımızda ise yasaklanmıştır. Nitekim Hz. Yakub aleyhisselam, karısı ve on bir oğlu ile Mısır'a, Hz. Yusuf'un yanına vardıklarında hepsi de onun huzurunda secdeye kapanmış idiler. Onların bu secdeleri Hz. Yusuf'a bir ibâdet değil onun büyüklüğünü kabul edip ona saygı göstermek ve onu selamlamak için yapılmıştır. Bu konuda İmam Kurtûbî de aynı şeyleri söyler ve şöyle der:

"Yine şu hususta da farklı görüşler ortaya atılmıştır: Acaba bu şekilde secde etmek, Âdem (a.s)'a ait bir özellik mi idi? Buna göre, yüce Allah dışında bütün kainatta ondan başkasına secde caiz olmaz mı demektir, yoksa Hz. Âdem'den sonra da Hz. Yakub zamanına kadar yaratıklara secde etmek ca-iz mi idi? Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Babasını ve annesini tah-tın üzerine çıkarttı (oturttu), hepsi de ona secdeye kapandılar" (Yusuf, 12/100) Buna göre acaba yaratıklara secdenin mubah kılındığı son hal bu mudur? Çoğunluğun kabul ettiği görüşe göre yaratıklara da secde Rasulullah (s.a)'ın dönemine kadar mubah idi."

Bizden önceki ümmetlerde onların büyüklerine, âlimlerine saygı secdesinin câiz olduğu şu rivâyette de görülmektedir:

H. Muaz Şam'a ticaret için gittiğinde, ora halkının büyüklerine (saygı anlamında) secde ettiklerini görür. Kendi kendine der ki: "Benim peygamberim saygıya bunlardan daha lâyıktır. Medine'ye varınca ben de Allah Rasûlüne aynısını yapacağım."

Muaz b. Cebel, Şam'dan dönünce Rasulullah (s.a)'ın önünde hemen secdeye kapandı. Bunun üzerine Rasulullah (s.a):

"Bu da ne oluyor?" deyince Muaz şöyle dedi:

"Ey Allah'ın Rasülü, ben Şam'a vardım, baktım ki onlar yüksek kumandanlarına ve büyük din adamlarına secde ediyorlar, ben de bu işi sana yapmak istedim."

Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

"Hayır, böyle birşey yapma, çünkü ben herhangi bir şeyin herhangi bir şeye secde etmesini emredecek olursam, kadına kocasına secde etmesini emrederdim. Kadın kocasının hakkını yerine getirmediği Rabbinin hakkını yerine getir-miş olmaz. Hatta deve üzerine vurulan eğere çıkmış olsa dahi kocası yanı-na gelmesini isteyecek olursa ona karşı çıkmamalıdır." (Müsned, IV, 381; İbn Mace, Nikâh 4; ayrıca bk. Ebû Davud, Nikâh 40; Tirmizî, Radâ' 10.)

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Sünnet olan çocukları için yapılan törenleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim. Çocukları sünnet ettirmek adından da anlaşıldığı gibi sünnettir. Ama bugün adına sünnet denilen bir işi yaparken nice haramlar işliyorlar.

Düşünün, sünnet düğünü diye bir şey icad ettiler. Düğünü bırakın şu anda sünnet ettirilen çocuklar için bile kına gecesi düzenliyorlar. Bugünkü sünnet düğünlerinin belki yüzde doksanının islâmla bir ilgisi yoktur. Adamlar sünnet düğünü diye salonlarda sünnet düğünü yapıyorlar. Kadın erkek karışık eğleniyorlar, hopluyorlar, zıplıyorlar sonunda da bir adam çıkarıyorlar ve adamdan dua yapmasını istiyorlar. (Ben hoca demiyorum. Zira böyleleri hoca olamazlar) O alçak herif de çıkıyor bir sürü melânetin işlendiği yerde dua ediyor. Hatta birçok sünnet düğünleri içkili olmaktadır. Bugün düğünler de sünnet düğünleri de tamamen paraya dayalıdır. "Ben bir sünnet düğünü düzenlersem şu kadar altın, para takılır" diye düşünüyorlar. Bugün Müslüman dediğimiz beş vakit namazındaki insanlar bile bunu yapmaktan çekinmiyorlar.

En doğru sünnet şudur: Sünnetçi evinize gelmişse evinizde kestirirsiniz. Eğer hastanede sünnet ettirecekseniz hastanede kestirirsiniz. Getirir çocuğu yatağına yatırınız. Çocuğun anne babası da çocuklarının sıhhatli olması, ömrünün bereketli olması, hayatının islam üzere geçmesi, islâma ve Müslümanlara hizmetkar olması için dua ederler. Eğer onlar dua yapamazsa orada bulunan birisi Allah rızası için (para karşılığında değil) dua eder. Hepsisi bu kadar.

Şayet evlerinin önlerinde veya bahçelerinde islâm'a uygun bir eğlence düzenlerlerse, meselâ, kadın erkek karışık olmaksızın. Kadınlarla erkeklerin aynı ortamda olmamaları şartı ile tefle eğlenirlerse ve sonunda bir yemek verip dua ederlerse bunda bir sakınca yoktur. Ama teften başka çalgı aletleri

kullanırlar, kadın erkek karışık otururlar, eğlenirler, parayla okuyacak mevlithanlar tutarlarsa bu caiz değildir. Allah öyle bir yere de rahmet nazarı ile tecelli etmez. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. II. Abdülhamid'in hayatı için hangi kaynakları önerirsiniz?

Cevap: Aleykum selam. Tarihi şahsiyetlerle ilgili bilgiler tarih kitaplarından öğrenilir. Abdulhamit rahmetullahi aleyhi anlatan muteber kitapları alıp okuyabilirsiniz. Mesela, Kadir Mısıroğlu'nun "Sultan II. Abdülhamid Han / Bir Mazlum Padişah" isimli kitabını önerebilirim. Yine Mustafa Armağan'ın, Abdulhamid'in Kurtlarla dansı, I-II, Mehmet Aydın'ın "Dâhi hükümdar, Abdulhamid Han" isimli eserlerini önerebilirim. Selam ve dua ile.

Soru: (Burada mezarlıkta bulunmuş büyü olduğu düşünülen bir kâğıt parçası hocaya sorulmuştu.)

Cevap: Aleykum selam. Burada Hakka sûresinin ilk üç âyeti, Kâriâ sûresinin ilk üç âyeti ve Zilzal sûresinin ilk üç âyeti yazılmış. Alçak herifler Allah'ın kitabını büyü vasıtası olarak kullanmışlar. Bu düşmanlık üzere yapılmış bir büyüdür. Kendisine büyü yapılmış isim tam okunmuyor. Falan kızı falan diye yazmışlar ama önce falan kızı falan diye iki isim yazmışlar sonra da herhalde yanlış kimselerin isimlerini yazmış olacak ki o isimlerin üzerine başka isimler yazmışlar. Onun için isimler tam okunmuyor. Ama mezarlıklara bırakılan, gömülen böyle şeyler ya birisinin ölmesi, helak olması için veya karı ile kocanın arasının açılması için yapılır. Bu da bir kadının birine düşman olması için yapılmış. Belki de bir kadının kocasına düşman olması ve ondan ayrılması için yapılmış. Ama şunu bilelim ki, Allah dilemedikçe hiçbir şey olmaz. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bir kadın yanında mahremi olmadan sefer müddeti yolculuğa çıkabilirler mi?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim.

Bir kadının yanında mahremi olmadan sefer müddeti yolculuğa çıkması caiz olmadığı gibi sefer mesafesindeki bir yere gidip orada çalışması, orada yalnız yaşaması câiz değildir. Çünkü;

Ebû Said el-Hudrî'nin rivayetine göre Resulullah (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:

"Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir kadının beraberinde babası veya oğlu yahut kocası veya kardeşi yahut nikâhı haram olan biri olmaksızın üç gün veya daha fazla süren bir yolculuğa çıkması helâl değildir." (Müslim, Hacc: 423)

Konu başka bir rivayette iki gün olarak ifade edilir. Şöyle ki:

Ebû Said el-Hudrî'nin rivayetine göre;

"Resulullah'ın (a.s.m.) yanında kocası veya yakın akrabası olmaksızın kadının iki günlük yola gitmesini yasak etti." (Müslim, Hacc: 416)

Mesele bir başka hadis-i şerifte bir gün olarak da belirtilir. Şöyle ki:

Ebû Hüreyre'nin rivayetine göre Resulullah (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:

“Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir kadının, yanında kendisine nikâhı haram olan biri bulunmadıkça, bir gün ve bir gecelik yola gitmesi helâl değildir.” (Müslim, Hacc: 421. Tirmizî, Radâ: 14)

Bu hadisi delil olarak getiren İmam Evzaî ve Ebü'l-Leys şöyle demektedirler:

“Kadın yanında mahremi olmadan bir günlük yola yalnız başına yolculuğa çıkamaz, fakat bundan az olan mesafeye tek başına gitmesi caizdir.” (Umdetü'l-Karî, 7: 130)

Bu hadislerin açıklamasında hadis âlimleri şu açıklamayı yaparlar:

Hanefi âlimlerine göre, bir kadın beraberinde kocası veya mahremi olan bir erkek bulunmadığı hâlde, üç günlük veya daha fazla mesafeye yolculuk edemez. Fakat bundan az mesafeye beraberinde bunlardan kimse olmaksızın yolculuk etmesi caizdir. Hidaye’de de, kadının yanında mahremi olmadan yolculuk müddetinden az olan mesafeye gitmesi mübahtır. (İbni Mace Tercümesi, 8: 69. Tuhfetü'l-Ahvezî, 4: 332)

İmam Aynî bu konuda şu sual ve cevaba da yer verir: Eğer dersin: Hz. Âişe (r.a.) yanında mahremi olmadan yolculuğa çıkmıştır. Ulemadan bir cemaat, bunu delil olarak getirerek kadının yanında mahremi olmadan tek başına yolculuğa çıkabileceğini söylemişlerdir. Ben de derim ki:

“Hz. Âişe bütün mü’minlerin annesi olduğundan, o herkese mahremdi. Kiminle yolculuğa çıkarsa ona mahrem oluyordu. Diğer kadınlar için bu hüküm geçerli olmaz. Bu cevap Ebû Hanife’ye aittir.” (Umdetü'l-Karî, 7: 128)

Bütün bu rivayet ve nakillerden anlaşıldığına göre bir hanım, dinen üç günlük bir mesafe, yanında kocası veya babası, kardeşi, oğlu, amcası ve dayısı gibi mahremi olmadan çıkamaz, caiz değildir. Fakat bundan az bir mesafeye yanında kimse olmadan da çıkabilmektedir. İmam Evzaî’nin ictihadına esas kabul ettiği bir günlük yola dahi hanımın çıkmaması, ihtiyat bakımından daha da önem taşımaktadır. Burada, belde dışı, şehir harici kastedilmektedir. Şehir içi için hadislerde belli bir sınırlama bulunmamaktadır. Çünkü şehir içi yerleşim bölgesi olduğundan güvenlik bakımından yeterli kabul edilmektedir.

Kadın yalnız yolculuk yaptığında veya sefer mesâfesi uzaklıktaki bir yerde çalıştığında, ikâmet ettiğinde onu koruyacak, onu takip edecek bir yakını yoktur. Yalnız olan bir kadını fitne fesat gurubu daha çabuk yoldan çıkarır. Kadın başıboş bir durumdadır ve dilediği gibi gezmeye, diledikleri ile hemhâl olmaya başlar. Düşük karakterli olan insanlar onun ahlâkını bozarlar. Özellikle evli olan bir bayanın eşinden uzak bir yerde çalışmak için bulunması, orada yalnız ikâmet etmesi eşi ile kendi arasındaki sevgi bağının azalmasına hatta yok olmasına sebep olur. Belki gittiği yerde işi icabı yabancı erkeklerle hemhâl olacak, bu erkeklerle senli benli durumlara düşecek bu da ya o erkeklere ilgi duymasına veya erkeklerin kendisine ilgi duymalarına sebep olacaktır. Böyle kocalarından uzak yerlerde çalışan, ikâmet eden kadınların çoğunun bu sebeplerden yuvalarının yıkıldığını, âilelerinin dağıldığını, çocuklarının perişan olduğunu çoğu zaman duyuyor ve okuyoruz. Bu sebepten, eğer kadın bekarsa velisinin, eğer evli ise kocasının yanında olma zorunluluğu vardır.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kaza namazları arka arkaya kılındığı zaman hepsi için tek kamet yeterli olur mu?

Cevap: Aleykum selam. Eğer birçok kaza namazı arka arkaya kılınırsa her namazdan önce kamet getirilmesi gerekir. Kameti terk etmek mekruhtur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Namaz kıldırın bir imamın namazda iken abdesti bozulsa cemaatin namazı bozulur mu? Başka bir soru da, imam namazı kıldırıp bitirdikten sonra abdestsiz olduğunu hatırlasa, imamın namazının olmadığını biliyoruz. Peki cemaatin namazı sahih olur mu? Böyle bir gurup oluşturduğunuz ve sorularımızı cevaplandırıp bizleri bilgilendirdiğiniz için sizden Allah razı olsun.

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, Hanefî mezhebine göre imam namaz kıldırırken abdesti bozulsa, eğer hemen geri döner de arkasındaki birisini imamlığa geçirirse (istihlaf) cemaatin namazı bozulmaz. İmamın yerine imamlığa geçen kişi cemaat ile namazı tamamlar. Nitekim Hz. Ömer (r.a.) namaz kıldırırken saldırıya maruz kalıp yaralanınca imamlığa devam etmesi için yerine Abdurrahman b. Avf'ı (r.a.) geçirmiştir. Yine Hz. Ali de (r.a.) cemaate namaz kıldırıldığı sırada burnu kanayınca cemaatten birini yerine geçirmiştir (Aliyyü'l-kârî, Fethu bâbî'l-'inâye, I, 296).

Fakat abdesti bozulan bir imam abdesti bozulduğu halde bir rükün edâ edecek kadar veya namazın bir cüz'ünde devam etse herkesin namazı bozulur. Mesela, imam kıyamda iken fâtihayı veya sûreyi okurken abdest bozucu bir hal başına gelse o anda okumayı kesip hemen geri döner ve arkasındaki birisine işâretle yerine geçmesini belirtir. O dahemen imamlığa geçerse imamınabdesti bozulduğu için kendi namazı bozulsa da imamın yerine imamlığa geçen kişi ile bütün cemaatin namazı tamamdır. Fakat imam kıyamda iken okurken namazı bozulsa da namazı hemen kesmeyip bir miktar daha okumaya devam etse, herkesin namazı bozulur.

Yine, imam namaz kıldırırken, rükûda abdesti bozulur, fakat o yine "Semiallahu limen hamidehu" diyerek başını kaldırır veya secdede abdesti bozulur, o bir rükün edâ etmeyi dileyerek "Allahü ekber" di-yerek başını kaldırırsa hem kendisinin hem cemaatin namazı bozulmuş olur. Ama bir rükünü yerine getirmeyi dilemeden böyle yapar-sa, farklı iki görüş vardır.(El-Kâfi / El-Mervezi.)

İmam secdede iken abdesti bozulur ve o da "Allahü ekber" di-yerek başını kaldırırsa, namazı bozulmuş olur. Tekbir getirmeden kaldırırsa namazı bozulmaz, yerine bir adam geçirerek namazın ta-mamlanmasını sağlar.(Fetâvâ-yi Hindiyye)

Peki, bir kimse abdestsiz olduğunu unutsa da abdestli olduğunu zannederek cemaate namaz kıldırırsa ve namazı bitirinceye kadar abdestsiz olduğunu hatırlamasa, ancak namazı bitirince veya daha sonra hatırlasa ne olur? Bu durumda imamın namazı olmadığı için bütün mezhebler göre imam abdest alıp namazını îade etmesi gerekir. Peki cemaatin namazı da bozulur mu?

Bir imam abdestsiz veya cünüp olduğunu bilmeyerek/unutarak cemaate namaz kıldırır da namaz bitinceye kadar bunun farkına varmazsa;

1. Hanefilere göre imamın da cemaatin de namazı yeniden kılmaları gerekir. Çünkü cemaat namazın tamamlanmasını imama bağlamıştır. İmamın namazı olmayınca cemaatin de namazı olmaz.

2. Hulefâ-i Râşidîn'den Ömer b. Hattâb, Osman b. Affân, Ali b. Ebî Talib ve Abdullah İbn Ömer radiyallâhu anhum gibi sahabiler ile Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelîler'e göre böyle bir durumda cemaatin namazı geçerli; fakat imamın namazı geçersiz olur.

Hanefilere göre cemaatin namazın sahih olması, imamın namazının sahih olmasına bağlıdır. Unutmuş dahi olsa abdestsiz bir şekilde namaz kıldırın imamın namazı geçersiz olduğu için cemaatin de namazı geçersiz olur.

Diğer grupta yer alanlara göre ise cemaatin namazının sahih olması, imamın namazına bağlı değildir. Bu yüzden namaz kıldırdıktan sonra abdestsiz olduğunu hatırlayan imamın namazı geçersiz; fakat cemaatin namazı geçerli olur. Bunların diğer delilleri ise şunlardır:

Ömer radiyallâhu anh, bir sabah namazını kıldırdıktan sonra cünüp olduğunu hatırlamış, bunun üzerine kendi namazını tekrar kılmış; fakat cemaat tekrar kılmamıştır.

Aynı olayın Osman radiyallâhu anh'ın başından geçtiği ve onun da kendisinin namazı iade ettiği; fakat cemaate iade etme emri vermediği rivayet edilmiştir.

Ali radiyallâhu anh'ın da şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Cünüp bir kimse imamlık yapsa ve bu şekilde namazı bitirse ona gusûl abdesti almasını ve namazını iade etmesini emrederim. Fakat cemaatin namazlarını iade etmesini emretmem."

Abdullah İbn Ömer de bir gün öğle namazını kıldırmış fakat daha sonra abdestsiz olduğunu hatırlayınca kendisi namazı tekrar kılmış; fakat cemaat kılmamıştı. (Bkz: İbn Kudâme, el-Muğnî, c. 1, s: 777, 1004. mesele; İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, c: 1, s: 122; Vehbe ez-Zuhayli, el-Fıkhu'l- İslâmî ve Edilletuhû, c: 2, s: 199-200)

İmam Mâlik, İmam Şâfi ve İmam Ahmed bin Hanbele göre de şayet imamın namazda iken abdesti bozursa veya abdestsiz olarak namaz kıldırsa da namaz bittikten sonra abdestsiz olduğunu hatırlasa, imamın namazı olmamıştır ama cemaatin namazı sahihtir. Cemaatin namazlarını iade etmelerine gerek yoktur.

Bu mezheplere göre, deliller, abdestsiz veya cünüp olduğunu bilmeyerek/unutarak cemaate namaz kıldıran ve namaz bitinceye kadar bunun farkına varmayan imamın, yalnızca kendi namazını iade etmesi gerektiğini ve cemaatin namazının tamam olduğunu göstermektedir. Çünkü imama uymak, namaz kılma görevini ona yüklemek değil, ona uyarak namazı birlikte kılmak demektir. Bu da demek oluyor ki herkes kendi namazını kılmakta, birinin kusuru diğerini etkilememektedir.

Peki, neden Hanefî mezhebine göre şayet imam namazda iken namaz bozacak bir fiilde bulunsa veya namaz kıldırdıktan sonra abdestsiz olduğunu hatırlasa hem imamın hem de cemaatin namazı bozuluyor da diğer mezheplere göre saadece imamın namazı bozuluyor cemaatin namazı bozulmuyor?

Bunun sebebi şudur: Hanefî mezhebine göre imama uyanlar kıraatta bulunmazlar. Çünkü onlar namazlarını imama bağlamışlardır. İmamın namazı bozulunca veya imamın abdestsiz olduğu anlaşıncı cemaatin namazı da otomatikman bozulur. Çünkü onlar namazda kıraatta bulunmadıkları için kıratsız namaz kılmışlardır. Kıratsız namaz ise sahih değildir.

Diğer üç mezhebe göre ise fâtihasız namaz olmaz. Bundan dolayı imama uyanlar da namazda fâtihayı okumak zorundadırlar. Böyle olunca cemaatten her biri âdetâ kendi başına namaz kılmaktadır. Sâdece namazın fiillerinde imama uymuşlardır. Bundan dolayı imamın namazda iken abdesti bozursa veya namaz kıldırdıktan sonra abdestsiz olduğunu hatırlasa, imamın namazı olmadığı için abdest alıp namazını iade eder ama cemaatin namazı sahih olur. Onların namazlarını iade etmelerine gerek yoktur.

Bir başka soru: Eğer bir imamın namazda iken abdesti bozursa da utandığından dolayı yerine birini geçirmese ve namazına devam etse ne olur?

İlim ehli, abdestsiz namaz kılmayı helal sayarak veya alay ederek namaz kılanın kâfir olduğunda ittifak etmişlerdir. Bu kimseden tevbe etmesi, Tecdidî îman getirmesi istenir. Eğer evli ise nikahını da tazelemesi istenir. Şâyet tecdîd-i îman ve tecdîd-i nikah getirmezse, hanbelî mezhebine göre kâfir olduğu için, Mâlikî ve Şâfi mezheplerine göre ise ceza olarak öldürülür.

Yok eğer helal sayarak veya alay ederek değil de tenbellik yaparak, utanarak ve gevşek davranarak abdestsiz namaz kılsa, İmam Ebu Hanife -Allah ona rahmet etsin- yine de kâfir olur,

demoştir. Çünkü böyle bir kimse imam Ebû Hanife'ye göre namaz ile alay etmiştir. Veya abdestsiz de namaz kılınabileceğine hükmetmiştir. Bu ise küfürdür. Bu konuda hanefî mezhebine göre şu kaynaklara bakabilirsiniz: "el-Bahru'r-Râik"; c: 1, s: 151, 302. c: 5, s: 132. "İbn-i Âbidîn Hâşiyesi"; c: 3, s: 719.

Âlimlerin büyük çoğunluğu ise, alay ederek değil de tembellik yaparak, utanarak veya gevşek davranarak abdestsiz namaz kılan kimse kâfir olmaz, fakat büyük günahlardan birisini işlemiş olur, demişlerdir.

İmam Nevevî -Allah ona rahmet etsin- bu konuda şöyle demiştir:

"(Abdestsiz ise) abdestsiz olduğunu ve (cünüp ise) yıkanmadığını bildiği ve bu halde namaz kılmanın haram olduğunu bildiği halde namaz kılsa, büyük bir günah işlemiş olur. Bize göre bu kimse, helal saymadıkça bu davranışıyla kâfir olmaz. Ebu Hanife ise şöyle demiştir: Alay ettiği için kâfir olur."

Bu konudaki delilimiz; Abdestsiz veya cünüp olarak namaz kılmak, zinâ ve benzeri bir günaha benzeyen bir ma'siyettir (günahdır)." ("el-Mecmû"; c: 2, s: 84. "Ravdatu't-Tâlibîn"; c: 10, s: 67)

Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Buluş çağına girmiş bir kız çocuğunun 12 yaşında iken velisinin haberi olmadığı halde kaçarak evlenmesinin hükmü nedir? Kızın ailesi nikahı kabul etmiyor, doğru mu yapıyorlar? Başka bir sorumda bazı illerimizde küçük kızların gönlü yokken zorla yaşlı adamlarla evlendiriyorlar, bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, İslâm'ın kendine göre hükümleri vardır. Gayri islâmî sistemler islâmın zıddına kanunlar çıkarsa bu Müslümanları bağlamaz. Müslümanlar islâmî hükümlere uymakla yükümlüdürler. Hattâ gayri islâmî yönetimlerdeki kişiler Müslüman olduklarını iddiâ ettikleri halde İslâm'a aykırı hükümler (yasalar, kanunlar) çıkarsalar kafir olurlar.

Biz burada sizlerin sorularınızı cevaplarken kendi kafamıza göre değil, İslâm akâidine göre veya İslam fıkına göre cevaplandırıyoruz. Bunu da direkt Kur'an'dan veya sünnetten çıkararak değil (çünkü biz buna ehil yâni müctehid değiliz) müctehid imamların Kur'an ve sünnetten çıkardıkları hükümlere göre veriyoruz.

Türkiye'de 18 yaşından küçüklerin evlenmelerinin yasak olması onların kanunlarına göredir. Bu İslam'da da yasak anlamına gelmez. Kaldı ki İslam Türkiye için inmiş bir din de değildir. İslam cihanşümul bir dindir. Hükümleri bütün dünyada geçerlidir.

İslâm'da nikah kısılması için bazı şartlar vardır. Bu şartların bazısı nikahı kısıllacak kimselerde bulunması gereken şartlar, bazısı nikahın rûknü ve şartları, bazısı da şahitlerde bulunması gereken şartlardır.

1. Evlenecek olanlarda (yani nikahı kısıllacak olanlarda) bulunması gereken şartlar.

a) Evlenecek olanların ikisinin de Müslüman olması. Veya erkeğin mutlaka Müslüman olması kadının ise ehli kitaptan birisi olması

b) Evlenecek olanların akıllı olması. Delilerin tasarrufu geçerli değildir. Akıllı olmayanların nikahı ancak velîlerinin izni ile mümkündür.

c) Hanefilere göre velisinin izni olmadan evlenecek olanların mutlaka akıl bâliğ olmaları. Akıl baliğ olmayan kişilerin velîlerinin izni olmadan evlenmeleri caiz değildir. (Bu şart hanefilere göredir.

2. Nikahta bulunması gereken şartlar.

a) Hanefilere göre:

1. İcab ve kabul. (Yâni evlenecek olanlardan birisinin “beni eş olarak kabul ettin mi demesi diğerinin de “kabul ettim” demesidir). İcab ve kabulün geçerli olması için ya icab ve kabûlün ikisinin de dîli geçmiş zaman kipi ile olması veya icab şimdiki zaman kipi ile olabiliese de kabûlün mutlaka geçmiş zaman kipi ile olması gerekir.

2. İki erkek şâhit veya bir erkek iki kadın şâhit. Şâhitlerin evlenecek olanları mutlaka tanımaları gerekir. Tanımadıkları kimselerin evliliklerine şâhitlik edemezler. Ayrıca şâhitlerin nikah esnasında orada hazır bulunmaları, konuşulanları görmeleri ve işitmeleri gerekir.

b) Diğer üç mezhebe göre:

1. İcab ve kabul. Bu mezheplere göre icab ve kabûlün ikisinin de mutlaka dîli geçmiş zaman kipi ile olası gerekir. Birisi benimle evlenmek istiyor musun dese, öteki de evet, dese, böyle bir nikah geçersizdir. Birisinin “benimle evlenmeyi kabul ettin mi demesi, ötekini de “evet” veya “ettim” demesi gerekir.

2. İki şâhit. Bu mezheplere göre şâhitlerin ikisinin de erkek olması gerekir. Nikahta kadınların şâhitliği geçerli değildir.

3. Velînin izni. Üç mezhebe göre (Mâlikî, Şâfi ve Hanbelî), velinin izni olmadan kıyılan nikah geçersizdir. Buna göre bir kız veya kadın velisinin izni olmadan evlense, nikah geçersizdir.

Şâhitlerde bulunması gereken şartlar:

a) Şahitlerin Müslüman olmaları

b) Şahitlerin akıllı olmaları

c) Şahitlerin bulûğ çağına ermiş olmaları yani akıl bâliğ olmaları.

Şimdi geelim sizlerin sordukları sorulara: Diyorsunuz ki: “12 yaşındaki bulûğ çağını aşmış bir kız, velisinin haberi olmadan kaçarak biriyle nikah kıysa nikahlarının hükmü nedir?”

Bu konu Hanefî mezhebi ile diğer üç mezheb arasında ihtilafli bir konudur.

Hanefî mezhebine göre; bir kız hayız görerek, bir erkek de ihtilam olarak akıl bâliğ olurlarsa (akıllı olmaları şartı ile) tam ehliyeteye sahiptirler. Yâni bütün tasarrufları geçerlidir. Akıl baliğ olanların velîlerinin izni olmadan kıydıkları nikah geçerlidir. Anne ve babalarının iznini almaları ise farz değil vaciptir. Anne ve babalarının iznini almadan evlenmeleri anne ve babalarını üzdükleri için günah işlemiş olurlar ama kıyılan nikah geçerlidir.

Diğer üç mezhebe yâni Mâlikî, Şâfi ve Hanbelî mezheblerine göre ise, nikahta velinin izni şarttır. Eğer bir kız kaçır da velisinin izni olmadan nikah kıyarsa, kaç yaşında olursa olsun, kıyılan nikah geçersizdir ve böyle bir nikahla sürdürülen evlilik zinadır.

Şimdi de gelelim babanın kızını cebren (zorla) evlendirmesi meselesine: Bunda da babanın ergenlik çağına gelmemiş olan kızını evlendirmesi, ergenlik çağına gelmiş kızını evlendirmesi ve dul kızını evlendirmesi olmak üzere üç farklı durum vardır. Şimdi de onları görelim:

1- Babanın ergenlik çağına eren dul kızını evlendirmesi:

Alimler, babanın böyle bir durumda kızın iznini almasının gerekliliği hakkında ittifak etmişlerdir. Bütün alimler herhangi bir babanın baliğ olan dul kızından evlenmeyi kabul ettiğine dair açıkça izin almadan onu evlendiremeyeceğini, aksi takdirde nikahın geçersiz sayılacağını söylemişler ve delil olarak şu hadis-i şerifleri zikretmişlerdir:

"Hidam'ın kızı Hansa, dul iken babası onu evlendirmiş fakat Hansa bu evlendirmeye rıza göstermeyerek Rasulullah'a başvurmuştur. Rasulullah da nikahını reddetmiştir."

(Buhârî, Kit. Nikah, bab: 24, Kit. nîkah. bab: 3; Ebâ Dâvud, Kit. Nikah, bab: 26, hn. 2101; İbn Mâce, Kit. Nikah, bab: 12. hn. 1873; Nesei, Kit. Nikah, bab: 35; Muvatta, Kit. Nikah, bab: 25; Dariini, Kit. Nikah, bab: 14)

Ensar'dan Hidame'nin kızı Hansa, Âişe'nin huzuruna girer ve şu şikâyetle bulunur:

"Babam itibarını arttırmak için beni kardeşinin oğlu ile evlendirdi. Ben ise istemiyorum."

Âişe (r.anha), "Rasulullah (s.a.v.) gelinceye kadar bekle" diye oturtur. Rasulullah (s.a.v.) teşrif edince, Âişe durumu ona anlatır.

Rasulullah (a.s.m.) hemen kızın babasını çağırır ve evlenme yetkisini kıza verir.

Bunun üzerine Hansâ, Rasulullah'a (s.a.v.) şöyle der: "Yâ Rasulallah! Ben babamın yaptığı bu nikâhı kabul ediyorum, ancak babaların, kızlarına evlilikte böyle yetkisinin olmadığını bildirmek istedim." (Neseî, Nikâh: 36)

Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

"Dul kadına emri sorulmadan evlendirilemez."

(Buhari, Kit. Nikah, bab: 41, Kit. Hiyel, bab: 11; Nesei, Kit. Nikah, bab: 34; Ebâ Dâvûd, Kit. Nikah, bab: 24, hn. 2(192; İbn-Mâce, Kit. Nikah, bab: 11, hn. 1871; Muslim, Kit. Nikah, bab: 64, hn. 1419; Tirmizi, Kit. Nikah, bab: 18, hn. 3107)

"Dul kadın için velinin elinde bir selahiyet yoktur."

(Ebû Dâvûd, Kit. Nikah bab: 26, hn. 2100; Nesei, Kit. Nikah, bab: 31)

"Dul kadın kararını kendisi açıklar." (İbn Mâce, Kit. Nikah, bab: 11, hn. 1872; Müsned, İmam Ahmed, c. IV, sh. 192;

Bu hadisin ravilerinin güvenilir oldukları, fakat hadisin senedinde kopukluk bulunduğu, bununla beraber bu hadisin benzerleriyle takviye edildiği söylenmiştir. -İbn Mâce Haşiyesi, c. 1, sh. 602)

"Dul kadın için kendisi, velisinden daha evladır. Bekar kızdan ise izni sorulur. Onun izni, susmasıdır."

(Muslim, Kit. Nikah, bab: 66, 67, 68. hn. 1421; Ebu Dâvud, Kit. Nikah, bab: 26, hn. 2098; İbn Mâce, Kit. Nikah, bnb: 11, hn. 1870; Nesei, Kit. Nikah, bab: 32; Musned, İmam Ahmed, c. I, slı. 219, 334; Tirmizi, Kit. Nikah, bab: 18, hn. 1108)

2- Babanın baliğe olan (ergenlik çağına eren) bekar kızını evlendirmesi:

Alimler, bir babanın akil ve baliğ olan bekar kızını izni olmadan evlendirip evlendiremeyeceği hususunda ihtilaf etmişlerdir:

a) Hanefi'ler, Evzai, Sevri ve diğer bazı alimlere göre bir baba baliğ olan dul kızın iznini almadan onu evlendiremeyeceği gibi, baliğ olan bekar kızının da iznini almadan onu da evlendiremez.

Bu grubtan olan alimlerin delilleri şunlardır:

Abdullah bin Abbas'ın şöyle söylediği rivayet ediliyor:

"Bir bekar kız Rasulullah'a (s.a.v.) geldi. Babasının onu istemediği halde bir kişi ile evlendirdiğini Rasulullah'a anlattı. Bunun üzerine Rasulullah o kızı (evliliği kabul edip etmemede) serbest bıraktı." (Ebû Dâvûd, Kit. Nikah, bab: 25, hn. 2092; İbn Mâce, Kit. Nikah, bab: 12. hn. 1875)

İbni Burayde babasının şöyle söylediğini rivayet etmektedir:

"Bir genç kız, Rasulullah'a (s.a.v.) geldi. Ona: "Babam, kardeşinin oğlunun acizliğini gidermek için beni onunla evlendirdi" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) (kabul edip etmeme) kararını o genç kıza bıraktı.

Genç kız da şöyle dedi: "Ben babamın yaptığına razı olmuştum. Fakat ben, bu işler hususunda babaların elinde bir selahiyet olmadığına, kadınların bilmelerini istedim."

(İbn Mâce, Kit. Nikah, bab: 12, hn. 1874; Nesei, Kit. Nikah, bab. 36)

Ebu Hurayra (r.anh) Rasulullah'ın şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Dul kadın emri olmadan evlendirilemez. Bekar kıza izni sorulmadan evlendirilemez.

"Ey Allah'ın Rasulu! Bekar kızın izni nasıldır? Diye sorulunca Rasulullah (s.a.v.):

"Onun izni susmasıdır," cevabını vermiştir.

" (Buhârî, Kit. Nikah, bab: 41, -Metin buna aittir- Kit. Hiyel, bab: 11; Nesei, Kit. Nikah, bab: 34; Ebû Dâvûd, Kit. Nikah, bab: 24, hn. 2092; İbn Mâce, Kit. Nikah, bab:

11, hn. 1871; Muslim, Kit. Nikah, bab: 64, hn. 1419); Tirmizi, Kit. Nikah, bab: 18, hn. 1107)

Ancak Hanefi'lere göre zorla alınan izin geçerlidir. Baliğ ve bekar kızdan cebren izin alan baba onu evlendirebilir.

b) İmam Şafii, İmam Malik, bir rivayete göre İmam Ahmed bin Hanbel'in katıldığı diğer bir kısım âlimlere göre ise bir baba baliğ olmuş bekar kızını iznini almadan cebren evlendirebilir, kızının rızası olmasa da nikah sahihtir. Bunlar görüşlerine delil olarak şunları zikretmişlerdir:

Hadis-i şeriflerde; bekar ve baliğe (ergen) kızın babası tarafından evlendirildiği takdirde izninin alınması, nikah akdinin sıhhati için değil, kızın gönlünün hoşnud edilmesi için istenilmektedir.

Nitekim Peygamber efendimiz (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde:

"Kadınları, kızları hakkında emir sahibi yapın" (Ebû Dâvûd, Kit. Nikah, bab. 24, hn. 2095) buyurmuştur.

Kadınların emir sahibi olmadıkları muhakkaktır. Peygamber efendimiz, annelerin gönlünü hoşnut etmek için böyle buyurmuştur. Bekar kızın izninin alınmasında da durum böyledir.

Peygamber efendimiz bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyuruyor:

"Dul kadın için kendisi, velisinden daha evladır. Bekar kızdan ise, izni sorulur. Onun izni susmasıdır."

(Muslim, Kit. Nikah, bab: 66, 67. 68. hn. 1421; Ebû Dâvûd, Kit. Nikah, bab: 26. hn. 2098; İbn Mâce, Kit. Nikah, bab: 11, hn. 1870; Nesei, Kit. Nikah, bab: 32; Musned, İmam Ahmed, c. I, sh. 219, 334; Tirmizi, Kit. Nikah, bab: 18, hn. 1108)

Hadis-i şerifte: "Dul kadının kendisi hakkındaki kararının velisinin kararından daha evla olacağı" zikrediliyor. Bekar kız için böyle bir şey zikredilmiyor, sadece izninin sorulacağı belirtiliyor. Bundan da anlaşılıyor ki, "Bekar ve baliğ kız için velisinin kararı kendisinininkinden daha evladır." O halde veli, izinsiz evlendirebilir.

Diğer yandan hadislerde izni istenilen bekar kızdan maksad bakire olan yetim kızdır. Nitekim bazı rivayetlerde "bakire kız" yerine "yetim kız" zikredilmiştir. Şu hadisler bu türdendir.

Abdullah bin Abbas'dan, Rasulullah'ın şöyle buyurduğu rivayet edilir:

"Dul kadın için velinin elinde bir selahiyet yoktur. Yetim kızın ise emri sorulur. Onun susması kabul etmesidir." (Ebû Dâvûd, Kit. Nikah, bab: 26, hn. 2100; Nesei, Kit. Nikah, bab: 31)

Ebu Hurayra'dan, Rasulullah'ın şöyle buyurduğu rivayet edilir:

"Yetim kızdan kendisi hakkında ne emredeceği sorulur. Eğer susarsa susması onun iznidir. Şayet diretirse artık onun aleyhine bir cevaz yoktur." (Tirmizi, Kit. Nikah, bab: 19, hn. 1109; Ebû Dâvûd, Kit. Nikah, bab: 24, hn. 2093;

Tirmizi, bu hadisin hasen olduğunu, ilim erbabının yetim kızın evlendirilmesinde ihtilaf ettiklerini söylemiş ve görüşleri özetlemiştir)

Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Ben lokantacıyım. Ramazan ayında lokanta işletmemin hükmü nedir?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, Ramazan ayı Müslümanların oruç tutmaları gereken bir aydır. Müslümanların oruç tutmalarının farz olduğu bir ayda imsak vaktinden iftar vaktine kadar lokanta, kafeterya, dürümcü, dönerci vs. gibi insanlara gündüz vakti yiyecek ve içecek sunan yerleri çalıştırmak câiz değildir. Şâyet çalıştırılır da birileri girip gündüz vakti buralarda bir şeyler yerlerse, oruç tutmayıp yemek yiyen bir kimsenin kazandığı günah kadar ona yiyecek veya içecek sunan kimse de aynı günahı kazanır. Kaldı ki bu âyetle sabittir. Allah Azze ve Cell buyurur ki:

“Kim güzel bir (işte) aracılık ederse, ona o işin sevâbından bir pay vardır. Kim de kötü bir (işte) aracılık ederse, ona da o kötülükten bir pay vardır. ALLÂH'ın her şeye gücü yeter.” (Nisa, 85)

Görüldüğü gibi bu âyet gayet açıktır. Ayette güzel bir şeye aracılık edenlerin o işten hâsıl olacak sevabdan kendilerine de bir pay verileceği, herhangi bir kötülüğe aracılık edenlerin de o kötülüğü işleyenin kazanacağı günahattan bir paylarının olacağı belirtilmektedir.

Aşağıdaki âyet de buna delâlet etmektedir:

“Ey îman edenler! ... İyilik ve takvâ hususunda yardımlaşın, günah ve haksızlık yolunda yardımlaşmayın. Allah'tan korkun, çünkü Allah'ın cezası çetindir.” (Mâide, 2).

Şu vereceğimiz âyet ise Müslümanların birbirlerine iyiliği emretmeleri gerektiğini, kötülüklerden de nehyetmeleri gerektiğini beyan etmektedir:

“Sizden, hayra dâvet eden, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (Âl-i İmrân, 104)

Bu âyete göre bir insan bırakın birine haramda yardım etmeyi, ona o haramı menetmesi gerekir. Yâni oruç ayında yiyecek isteyen birisine; “bu ay hangi ay arkadaş, bu ayda güpegündüz yemek yenilir mi, su içilir mi? Sende hiç Allah korkusu yok mu?” diye ona tebliğde bulunması gerekir.

Allah Rasûlü Sallallahu Aleyhi ve Sellem efendimiz de bir hadislerinde şöyle buyurmuşlardır:

“Bir iyiliğe öncülük eden kimseye o iyiliği yapanın ecri gibi sevap vardır.” (Müslim, İmâre 133. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 115; Tirmizî, İlim 14)

Şimdi, bu hadise göre bir iyiliğin işlenmesine öncülük eden bir kimse o iyiliği işleyen kimse gibiye, bir kötülüğe öncülük eden kimse de o kötülüğü işleyen kimse gibi değil midir? Şu vereceğimiz hadis de yukardaki hadise benzer bir hadistir:

“İnsanları doğru yola çağıran kimseye, kendisine uyanların sevabı gibi sevap verilir. Ona uyanların sevaplarından da hiçbir şey eksilmez. Başkalarını sapıklığa çağıran kimseye de, kendisine uyanların günahı gibi günah verilir. Ona uyanların günahlarından da hiçbir şey eksilmez.” (Ebu Davud, Müslim, Tirmizî, İbn-i Mace)

Unutmayalım ki iyiliği, hayrı işlemek sevap olduğu gibi o iyiliğin işlenmesine vesîle olmak da sevaptır. Kötülüğü işlemek haram ve günah olduğu gibi bir kötülüğün işlenmesine sebep olmak da haram ve günahdır. Bundan dolayı içki hakkında tam on kişiye lânet edilmiştir:

Enes bin Mâlik (ra) rivayet ediyor:

“Resulullah (as) hamr=şarap ile ilgili olarak on kişiye lanet etti: (1) (Hammaddesinden şarap yapmak amacıyla) sıkana... (2) Sıktırana... (3) İçene... (4) Sâkilik yapana (yani sunana, servis edene)... (5) (Üretim yerinden veya depodan, toptancıdan perakendeciye veya tüketiciye kadar) taşıyana... (6) Taşıtana... (7) Satana... (8) Satın alana... (9) İkrâm edene... (10) Bunun parasını yiyene...” (Tirmizî, İbni Mâce)

Yukardaki hadiste içkiyi sâdece bir kişi içiyor. Diğer dokuz kişi ise o içki içene yardım ettikleri, onun içki içmesini kolaylaştırdıkları için onlar da onunla aynı günaha ortak olmuşlardır. Bu sebepten, günah işlemekten uzak durmamız gerektiği gibi günah işleyenin günah işlemesine sebep olmaktan da uzak durmamız gerekir.

Belki şöyle bir îtiraz gelebilir: “Efendim, oruç ayında oruç tutamayacak kadar mâzeretli olanlarla yolcular da var. Onlar lokantada veya yemek yenilebilecek yerlerde yemek yiyemezler mi?”

Allah yolcuların ve mâzeretli olanların oruç tutmamalarına ruhsat vermiştir ama onların güpegündüz, herkesin göreceği yerlerde yemek yemeleri edepsizlik ve Müslümanlara saygısızlıktır. Hem bunlar sâdece lokantalarda veya buna benzer yerlerde mi yemek yiyebilirler? Bir marketten bir şeyler alsınlar karınlarını doyursunlar. Ekmek alsınlar, peynir alsınlar, zeytin alsınlar, bir köşeye çekilip kimsenin görmediği bir yerlerde yesinler.

“Efendim ben lokantayı yolcular ve hastalar için açık bulunduruyorum” diyenlere sormak gerekir: “Sen lokantana gelen herkese ‘sen mâzeretli misin? Sen yolcu musun?’ diye soracak mısın? Hiçbir mâzereti olmadığı halde lokantana gelip yemek yiyen kimse ile diğerlerini nasıl ayıracaksın? Görüldüğü gibi böyle bir îtiraz doğru bir îtiraz değildir.

Lokanta ve buna benzer, kişilere yiyecek sunan yerlerin iftar vakti ile sahur vakti arasında açık olmalarında ise bir sakınca yoktur. Yine kişilerin evleri için alışveriş yapacakları yerlerin açık olmasında da bir mahsur yoktur. Market, bakkal, manav vs. gibi. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Peki Hocam Müslümanın, Müslüman olmayan bir ülkede lokantası varsa?

Cevap: Değerli kardeşim, Sorduğunuz soru, “kâfirler de teklife (İslam’ın emir ve yasaklarına) muhatap mı değiller mi? Konusu ile ilgilidir. **İmam Şâfi’ye** göre kâfirler de teklife muhatabdırlar. **İmam Ebu Hanife’ye** göre ise kâfirler teklife muhatap değildirler.

Buna göre, imam Şâfi’nin mezhebine göre hareket edersek, kâfir ülkede de Ramazan ayında gündüz vakti lokanta çalıştırılmaz. İmam Ebû Hanife’ye göre ise çalıştırılabilir. Fakat şunu asla unutmamak gerekir. Bugün kâfir ülkelerde de Müslümanlar vardır. Nereyi alırsanız alın, orada mutlaka Müslümanlar vardır. Siz orada bir lokanta açtığınız zaman gelenlerin Müslüman mı kafir mi olduğunu nereden anlayacaksınız? Almanya’yı, Fransa’yı ele alalım. Siz orada bir lokanta açsanız, orada da milyonlarca Müslüman var. Gelenlerin içinde Müslümanlar varsa ne bileceksiniz? Dolayısı ile oralarda da ya ramazan boyunca lokantayı kapatmak veya sâdece iftar ile sahur arasında çalıştırmak Ramazan’ın hürmetine uygun bir davranış olur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleyküm hocam. Nebe suresinin 31 ve 34. ayetlerinin tefsirini bugün sapıtmış insanlar İslam bu mu diye yorumluyor. Orada geçen “göğsü tomurcuklanmış kızlar” ifadesini nasıl anlayacağız?

Cevap: Aleykum selam Cumali kardeş. Şimdi biz Kur'an'ı veya sünneti sapık, dinsiz insanlara beğendirmek için mi yorumlayacağız. Allah ne diyorsa o. Rabbimiz öyle buyurmuş biz de öyle okuyup öyle iman ediyoruz. O kafirlere de "sizin gibi kafirler çatlasa da patlasa da evet İslam budur ve bizim Rabbimiz böyle buyuruyor" deriz. Ayetin zahirinden ne anlaşılıyorsa odur. Bunun dışında biz rabbimizin kelamını "aslında Allah burada şöyle demek istiyor" gibi sözlerle tevil etmeye kalkmayız.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Göz çizdirmek caiz midir, estetik hükmüne girer mi?**

Cevap: Aleykum selam. Tedâvi amaçlı yapılan hiçbir operasyon estetiğe girmez. Dolayısı ile her türlü göz ameliyatları caizdir.

Soru: **: Selamun aleyküm. Elimize boya veya yapışkan bulaştığı zaman komple çıkarmamız mı lazımsa yoksa az kalsa abdest olur mu?**

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim. Mesleği boyacılık olmayanlar ellerine boya gibi bir şey yapıştığında abdest veya gusül alacağı zaman onu mutlaka gidermelidirler. Sâdece mesleği boyacılık olanlar her gün boya ile uğraştıkları için onlar için affedilmiştir. Ama bugün onlar bile tiner gibi şeylerle boyayı kaldırabilirler

Soru: **Seçim zamanı oy toplamak için para, kumanya veriliyormuş. Cemaati hangi ayet ve hadis ile bu yanlıştan kurtarabiliriz?**

Cevap: Aleykum selam. Ben şahsen politika ile ilgilenmiyorum. Hatta politikadan nefret ediyorum. N'olur bana burada politika ile ilgili bir şeyler sormayınız. Seçimi zamanı para, kumanya gibi şeyler dağıttıklarında hiçbir zaman onları almayın, yemeyin. Hatta onları dağıtanlara "sizlerin rüşvetine ihtiyacım yok" deyin.

Soru: **Hocam, bazıları İslam'da sâdece müdâfâ savaşı olduğunu, düşmanlar Müslümanlara saldırmadan Müslümanların onlarla savaşamayacağını belirtiyorlar. Bu doğru mu?**

Cevap: Değerli kardeşim, evet, bazıları böyle diyorlar. Ama Kur'an'a, Allah Rasûlünün hayatına ve Hulefâ-i Râşidîn'in uygulamalarına baktığımızda bunun **doğru olmadığını** görüyoruz. Dün bunu savunanlar olmuş bugün ise küfür sisteminde görev yapan ilâhiyatçıların çoğu (böyle olmayanları ayırıyorum) bunu savunuyor. Çünkü böyleleri Müslümanları cihaddan soğutmak ve Müslümanları küfür sistemlerine yamamak istiyorlar. Cihad kavramını da yozlaştırıyorlar. Cihad denildiği zaman "efendim, cihad Allah yolunda her türlü say'u gayrettir" diyorlar. Evet bu söz doğrudur ama bu sözle gerçek cihadın üstünü örtmek istiyorlar.

Önce Cihad kavramına bir bakalım: Arapça'da "güç ve gayret sarfetmek, bir işi başarmak için elinden gelen bütün imkânları kullanmak" mânasındaki cehd kökünden türeyen cihad, İslâmî ıstılahta

“dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslâm’ı tebliğ, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek” şeklindeki genel ve kapsamlı anlamı yanında fıkıh terimi olarak daha çok müslüman olmayanlarla savaş, anlamına gelir.

Bir de Kıtâl vardır ki, sadece fiili savaşı ifâde eder. Kur’an’da hem kıtal hem de cihad kullanılmıştır. Ama genellikle cihad kavramı kullanılmıştır. Çünkü cihad daha şümüllü, daha kapsayıcı ve kıtalı da içine alan bir kelimedir.

Bazıları diyorlar ki; “efendim, cihad savaş demek değildir, savaşın adı kıtaldır.” İyi de o zaman Kur’an’daki “mallarınızla ve canlarınızla kâfirlerle savaşın âyetlerini ne yapacağız? Evet, cihad birçok şekilde yapılabilir. Elle yapılabilir, dille yapılabilir, kalble yapılabilir. Zâlim bir yöneticinin karşısında hakkı söylemek de büyük bir cihattır. Fakat fiili cihad neden gözden kaçırılmak isteniyor? Şimdi bir iki âyet verelim:

"Fitne ortadan kalkıp din yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer vaz geçerlerse bilin ki düşmanlık ancak zalimlere karşıdır." (Bakara, 2/193)

Bu âyetin hemen hemen aynısı Enfal sûresi 39. Âyetinde de vardır. Cenaâb-ı Allah bu âyette savunma savaşından bahsetmiyor. Tam aksine yeryüzünde fitne yani küfrün hâkimiyeti kalmayınca kadar, dinin yalnız ve yalnız Allah’ın oluncaya kadar kâfirlerle savaşmayı emrediyor. Bütün İslam âlimleri “dinin yalnız Allah’ın olması”nı, yeryüzünde sâdece İslâm’ın hâkim olması, yani sâdece Allah’ın kanunları ile hükmedilmesi olarak açıklıyorlar. Bir de şu âyetlere bakalım:

"Müminler ancak Allah'a ve Resûlüne iman eden, ondan sonra asla şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşanlardır. İşte doğrular ancak onlardır. (Hucurât : 15)

"Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak ticareti size göstereyim mi? Allah'a ve Resûlüne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edersiniz. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır." (Saf : 10 - 11)

Bu âyetlerdeki cihadın fiili cihad olmadığını kimse söyleyebilir mi? Malla cihad Allah yolunda malları harcamak da canla cihad ne oluyor? Canla cihad edilirken Allah yolunda ölmek veya öldürülmek olan şehitlik neden Allah’ın verdiği büyük bir pâyeye olmuş?

Şimdi de hadislere bir bakalım:

1) Ubade bin es-Samit (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

"Allah'ın yolunda cihad ediniz! Kuşkusuz ki Allah'ın yolunda cihad, cennet kapılarından bir kapıdır. Allah Tebâreke ve Teâlâ cihad sebebiyle üzüntü ve hüzünden kurtarır." (Ahmed bin Hanbel Müsned, Taberani Mucemu'l-Kebir, Taberani Mucemu'l-Evsad, Hakim Müstedrek, Tergib ve Terhib 3/179)

2) Enes bin Malik (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

"Müşriklerle, mallarınızla, ellerinizle, canlarınızla ve dillerinizle cihad edin!" (Ebu Davud 2504, Nesei 3082, Darimi 5/258, Ahmed bin Hanbel Müsned 3/1245, İbni Hibban, Hakim Müstedrek 2/81)

3) Abdullah ibni Abbas (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Mekke’nin fethedildiği günü şöyle buyurdu:

“(Artık) hicret yoktur! Lakin cihad ve niyet vardır. Cihada gitmeniz istendiği zaman, cihada gidiniz!” (Buhari 2633, Müslim 1353/85, Ebu Davud 2480, İbni Mace 2773)

4) Bureyde (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir orduya yahut bir seriyyeye bir komutanı emir yaptığı zaman ona özel olarak Allah’tan sakınıp takvaya sarılmasını, beraberindeki Müslümanlara da hayır tavsiyede bulunurdu. Sonra Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Allah’ın adıyla, Allah’ın yolunda savaşınız! Allah’a iman etmeyen kafirlerle savaşınız! Savaş yapınız! Ancak ganimetlerde hıyanetlik yapmayınız! Ahitlerinizi bozmayınız! Öldürdüklerinize müslle yapmayınız!..” (Müslim 1731/3)

5) Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Bana insanlar, ‘La ilahe illallah’ deyinceye kadar onlarla savaşmakla emrolundum! Herkim, ‘La ilahe illallah’ derse, İslam’ın hakkı müstesna, canını ve malını benden kurtarmıştır. Hesabı ise Allah’a aiddir.” (Buhari 2759, Müslim 32/20, Nesei 3076, Tirmizi 2733)

Bu hadise özellikle dikkat edelim. Allah Rasûlü diyor ki: “Ben insanlarla onlar lâ ilâhe illallah deyinceye kadar savaşmakla emrolundum”. İşte bu hadis yukarda verdiğimiz; “din yalnız Allah’ın oluncaya kadar kâfirlerle savaşın” âyetinin hemen hemen aynıdır.

CİHADİ TERKETMENİN HARAMLIĞI

6) Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Savaşmadan ve kendi kendine savaşma isteği ile konuşmadan yani, savaşa niyet etmeden ölen kimse münafıklıktan bir şube üzere ölür!” (Müslim 1910/158 Ebu Davud 2502, Nesei 3083, Beyhaki 9/169, Hâkim Müstedrek 2/77)

Bu hadisteki tehdidi gördünüz mü? Savaşmadan ve savaşı devamlı kalbinde arzulamadan ölen kimsenin münafıklıktan bir şube üzerine öleceği söyleniyor. Bu da şunu gösteriyor ki; savaşmamak, yani cihad etmemek münafıkların bir sıfatıdır.

7) Ebu Uame (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Kim, savaşa gitmez veya bir gaziye techiz etmez ya da savaşa giden kişinin ailesine hayırlı bir şekilde halef olmaz ise, Allah subhanehu onu kıyamet gününden önce bir kıyamete uğratar!” (İbni Mace 2762, Ebu Davud 2503, Darimi 5/244)

8) Cundeb bin Beceli (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Herkim, hak ve batıl olduğu belli olmayan, karanlık bir davanın bayrağı altında kavmiyete çağırarak yahut kavmiyete yardım ederek öldürülürse, tam bir cahiliye ölümüyle ölmüş olur!” (Müslim 1850/57)

9) Abdullah ibni Ömer (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“İyine usulü ile alışveriş alışveriş yaptığınız, öküzlerin kuyruğuna tutunup ziraatçılıkla geçinmeye razı olduğunuz ve cihadı terk ettiğiniz vakit, Allah sizin üzerinize zilleti

musallat eder de dininize dönene kadar onu üzerinizden sıyrıp almaz!" (Ebu Davud 3462, Tabarani Müsnedu's-Şamiyyin 464, Ebu Nuaym el-Hilye 5/209, İbni Adiyy 2/22, el-Kamil 5/361, Albânî Silsiletu'l-Ehadîsi's-Sahihâ 11)

Bu hadise dikkat! Allah Ras3ulü bu hadisinde, cihadı terkedip dünya malına tamah ettiğimizde, zillete düşeceğimizi beyan ediyor. Tıbkı bugünkü gibi. Şu anda Müslümanlar zillet içinde değiller mi? Cihadı terkettikleri için kâfirlerin önünde aşağılanmış bir şekilde değiller mi?

10) Sevban (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

"Yakında diğer milletler, yemek yiyenlerin çanak üzerine toplandığı gibi, sizin üzerinize toplanacaktır!"

Adamın biri, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e:

-O gün biz az mı olacağız? dedi.

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

-“Bilakis, o gün siz çok olacaksınız! Lakin sizler selin sürüklediği çöp gibi olacaksınız! Allah, düşmanlarınızın göğüslerinden size karşı olan korkuyu kaldıracak ve sizin kalplerinize vehen atacaktır!”

Adamın biri, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e:

-Ey Allah'ın Rasulü! Vehen nedir? dedi.

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

-“Dünyayı sevmek ve ölümü sevmemektir. (Yani Allah'ın yolunda CİHAD etmeyi sevmemektir.)” (Ebu Davud 4297, Ahmad bin Hanbel Müsned 5/287, Albânî Silsiletu'l-Ehadîsi's-Sahihâ 958)

11) Ebu Bekir (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

"Bir kavim cihadı terk ederse, mutlaka Allah onların umumuna azap eder!" (Tergib ve Terhib 3/246, Taberanî)

Cihadın Fazileti

12) Muaz bin Cebel (Radiyallahu Anh) şöyle demiştir: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

"Dikkat! Sana işin başını, direğini ve en üst zirvesini haber veriyorum; (O da Allah'ın yolunda) cihaddır!" (İbni Mace 3973, Tirmizi 2749, Ahmed bin Hanbel Müsned 5/231, Albanî İrvau'l-Ğalil 2/138)

13) Ebu Said el-Hudri (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e, **ya Rasulallah! İnsanların hangisi daha faziletlidir?** denildi. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

- "Canıyla ve malıyla Allah'ın yolunda cihad eden mü'mindir." Sahabeler:

- Sonra kimdir? dediler. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

– “Allah’tan korkup insanları kendi şerrinden emin kılıp vadilerden bir vadiye çekilen mü’mindir.”
(Buhari 2636, Müslim 1888/122, Tirmizi 1711, Ebu Davud 2485)

14) İbni Ebi Amir (Radiyallahu Anh) şöyle demiştir: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Allah’ın yolunda şehid olmak bana, evlerde ve çadırdaki yaşayanların (elde ettikleri şeylerin) benim olmasından daha sevgilidir.” (Nesei 3153, Ahmed bin Hanbel Müsned 17221)

15) İmran bin Husayn (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Ümmetimden bir taife hak üzere (Allah’ın yolunda cihad ederek) savaşmaya devam edecektir. Onlara düşmanlık edenlere galip gelecekler! Hatta onların sonu, Mesih Deccal ile savaşır!” (Ebu Davud 2484)

16) Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’e bir adam gelerek:

–Bana cihada denk olacak bir amelde delillik et, dedi.

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

–“Ben cihada denk olacak bir amel bulamıyorum! Mücahid sefere çıktığı zaman sen mescide girip o dönünceye kadar devamlı namaz kılmaya, iftar etmeden devamlı oruç tutmaya gücün yeter mi?”

O kimse:

–Buna kimin gücü yeter ki? dedi. (Buhari 2634, Müslim 1878, Tirmizi 1669, Nesei 3114)

17) Abdullah bin Kays (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi: Ben, babamdan işittim, düşmanın hemen önünde olduğu halde şöyle diyordu:

–Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Şüphesiz ki, cennetin kapıları kılıçların gölgesi altındadır!”

Kays’ın bu hadisi üzerine, üzerindeki elbisesi eski ve dağınık bir kimse ayağa kalktı ve:

–Ya Eba Musa! Sen bu hadisi, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) söylerken bizzat işittin mi? dedi.

Ebu Musa:

–Evet, dedi.

Bunun üzerine o kimse arkadaşlarının yanına döndü ve:

-Sizlere selam okuyorum dedi ve sonra kılıcının kınını kırıp attı! Sonra kılıcıyla düşmana doğru yürüdü ve kılıcıyla düşmana vura vura şehid düştü! (Müslim 1902/146, Tirmizi 1710)

18) Ebu Katade (Radyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gün sahabelerin arasında iken ayağa kalktı ve onlara hitaben şöyle buyurdu:

“Şüphesiz ki, Allah’ın yolunda cihad ve Allah’a iman amellerin en faziletlisidir!”

Bunun üzerine biri ayağa kalkıp:

-Ya Rasulullah! Eğer Allah’ın yolunda öldürülürsem günahlarım benden silinir mi? Bu hususta ki görüşün nedir? dedi.

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona şöyle buyurdu:

-“Eğer sabredici, ecini sadece Allah’tan umarak savaşır, ileri atılıcı ve geri kaçıcı olmadan Allah’ın yolunda öldürülürsen evet.”

Sonra Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o kimseye şöyle dedi:

-“Nasıl dedin?”

O kimse:

-Eğer Allah’ın yolunda öldürülürsem günahlarım benden silinir mi? Bu hususta ki görüşün nedir? dedi.

Rasulullah ona (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

-“Eğer sabredici, ecini sadece Allah’tan umarak savaşır, ileri atılıcı ve geri kaçıcı olmadan Allah’ın yolunda öldürülürsen evet. Ancak kul borcu müstesnadır! Bunu bana, Cebrail aleyhissellam söyledi!” (Müslim 1885/117, Nesei 3141)

19) Fudale bin Ubeyd (Radyallahu Anh) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Ben önderinizim ve bana iman edip İslam’a uyup da hicret edene cennetin kenarından ve ortasından birer ev verileceğine kefilim. Yine ben, bana inanıp benim yolumdan gidip Allah’ın yolunda cihad edene cennetin kenarından bir ev verileceğine kefilim. Kim bu şekilde yaparsa elde etmedik bir hayır, sakınmadık bir şer bırakmamış olur. Nerede olsa gideceği yer cennettir.” (Nesei 3119)

20) Abdurrahman bin Ka’b bin Malik babasından şöyle nakleder: Babam, şairler hakkında vahyedilen: “Şairlere ancak azgınlar uyar!” Şuara Suresi 224. ayeti hakkındaki fikrini Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’e sorunca şöyle buyurdu:

“Mü’min kılıcı ve diliyle cihad eder! Nefsime elinde olan Allah’a yemin ederim ki, şairler savaşı metheden, Mücahidleri savaşa teşvik eden, onları cesaretlendiren, coşturan ve şiirleriyle sanki düşmanları ok yağmuruna tutan kişilerdir!” (Ahmed bin Hanbel Müsned, Albani Silsiletu’l-Ehadîsi’s-Sahihah)

21) Abdullah ibni Abbas (Radyallahu Anhum) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Kendisinde salih amel işlenen günlerin Allah’a en sevimlisi bu günler yani (Zilhicce’nin ilk) on günüdür.”

Sahabeler:

-Ya Rasulallah! Allah’ın yolunda yapılan cihad da mı (o günler kadar sevimli) değildir? diye sordular.

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

-“Evet, Allah’ın yolunda yapılan cihad da! Ancak canı ve malı ile cihada çıkıp da onlardan hiçbir şeyi geri döndürmeyen (yani şehid olan) hariçtir.” (Ebu Davud 2438, Buhari 928, Tirmizi 754, İbni Mace 1727, Tergib ve Terhib 3/20, Beyhaki, Taberani, Bezzar, Ebu Ya’la, İbni Hibban)

Yukardaki verdiğimiz sahih hadisler ki tüm hadislerin belki onda birini bile teşkil etmez, cihadın fiili cihad olduğunu belirtmektedirler. Bazı fiili cihadın dışındaki hadisleri cımbızla çeker gibi öne alıp fiili cihadı unutturmaya çalışmak tam da zamanımızdaki belamların yaptıkları iştir. Allah Rasûlünün hayatına baktığımızda da bir ikisi hariç bütün cihadın savunma cihadı değil, hücum cihadı olduğunu gösterir. Nitekim Allah Rasûlü On yıllık Medîne hayatında tam yirmi yedi gazveye katılmıştır. Bu yirmi yedi gazvenin sâdece ikisi, Uhud ve Hendek gazveleri savunma savaşı idi. Diğerleri düşman üzerine bizzat Allah Rasûlünün gittiği birer cihadtlar. Nitekim, Benî Nâdir, Kurayza ve Hayber yahudîlerinin üzerine düzenledikleri gazveler böyle idi. Mekke üzerine Allah Rasûlü gitmişti. Mekkeliler Allah Rasûlünün üzerine gelmemişlerdi. Huneyn, Tâif kuşatmaları da öyle idi.

Hulefâ-i Râşidin dönemine baktığımızda ise, yapılan bütün cihadlar savunma cihadı değil, saldırı cihadı idi. Nitekim Hz. Ömer döneminde İran üzerine sefer yapılmış, Suriye, Filistin ve Mısır fethedilmiştir. Halbuki buradaki düşmanlar İslam devletine saldırmamışlardı. İslam devleti onların üzerine gitmişti. Bunun amacı da âyetinde belirtildiği gibi Allah’ın dinini yeryüzünde hâkim kılmaktı.

Hz. Osman zamanında da Azerbaycan’a kadar gidilmiş, Kıbrıs fethedilmiş, Afrikanın içlerine ve kuzeyine doğru seferler düzenlenmişti. Şâyet İslam savunma savaşı yapardı ise Müslümanların bütün kuzey Afrika’yı fethetmelerinin, hatta Cebeli Târik boğazını geçmelerinin amacı neydi? Onlar oralara giderken Kur’an’a ve sünnete aykırı mı hareket ediyorlardı yoksa Kur’an’ın emrini mi uyguluyorlardı? Bizim ecdadımızın, Yunanistanı, Arnavutluğu, Bulgaristanı, Romanyayı, Yugoslavya’yı, Maceristan’ı, Avusturya’yı, Polonyayı, Kırım’ı fethetmelerinin sebebi neydi? Kuru bir cihangirlik dâvâsı için miydi yoksa fitnenin kalmaması, dinin yalnız Allah’ın olması için miydi?

Yukardaki bütün açıklamalarımız sonucunda diyebiliriz ki, cihad, Müslümanlar için kıyamete kadar sürecek farz bir ibadettir. Ama Farz-ı kifâye bir ibadettir. Fakat gerektiği zaman farz-ı ayn’a da dönüşebilir. Mesela, İslam devlet başkanı (Halîfe) Müslümanları nefir-i âm’a (genel seferberliğe) çağırırsa, cihad farz-ı kifâye olur.

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam selamünaleyküm. (Dikkat, sahte hadis!) Peygamber Efendimiz bir hadisinde çocuklarınızı 7 gün 7 ay 7 yaşında sünnet ettirin, buyurmuş. Bu hadis sahih midir ve neden böyle istemiştir ben de bebeğimi sünnet ettireceğim 7 gün sarılık olduğu için yaptıramadım şu an 2 aylık 7 ay beklemeli miyim yoksa yaptırmalı mıyım?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, böyle bir hadis yoktur. Böyle hadis okuduğunuz zaman o hadisi paylaşanlara kaynağını sorunuz. Kaynağını sormadan hadis diye paylaşılan şeylerde dikkat ediniz.

Çocuklar doğumundan akıl bâliğ olacakları yaşa kadar sünnet ettirilirler. Efdal olanı çocuk yedi günlükken isminin konulması, başındaki saçlar traş edilerek ağırlığınca altın karşılığı paranın fakirlere tasadduk edilmesi, bir akıka kurbanı kesilmesi ve sünnet ettirilmesidir.

Nitekim Hz. Peygamber (asm) torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i doğumlarının yedinci gününde sünnet ettirmişti.

Fakat yukarda da belirttiğim gibi illa yedinci gün sünnet ettirilecek diye bir şey yoktur. Akılbâliğ olma yaşına kadar istenildiği zaman sünnet ettirilebilir. Selam ve duâ ile.

Soru: Esselamu Aleykum hocam. Namazlardan sonra Allah kabul etsin demek biat midir?

Cevap: Aleykum selam. Evet, bid'attır. Ne Allah rasûlü ne sahabeler ne tâbiîn ne tebei tâbiîn ve ne mezheb imamları namazlarını bitirince birbirlerine "Allah kabul etsin" demediler. Zaten bu bizim Türklerin icad ettikleri bir şeydir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bulunduğumuz yerde namaz kılan kişi varsa acil bir hal yoksa sessiz durmamız gerekmez mi? Bunun adabı nedir?

Cevap: Aleykum selam. Yerde mesela odada veya mescidde birileri namaz kılıyorsa susma zorunluluğu yoktur. Yeter ki namaz kılan kimseyi rahatsız edecek, onun huşûsunu bozacak şekilde yüksek sesle konuşulmasın veya bağırılıp çağırılmasın. Namaz kılanın olduğu yerde diğerlerinin normal sohbetleri, ders yapmaları caizdir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Yemeklerden sonra su içmek sünnet midir?

Cevap: Hadis kaynaklarında, Peygamberimizin (a.s.m) yemekte nasıl su içtiğine dair açık bir ifadeyi barındıran bir hadise rastlayamadık. Bununla beraber, görebildiğimiz bazı bilgileri aktarmakta fayda olduğunu düşünüyoruz:

İbn Büsr, babasından naklediyor: Peygamberimizin (a.s.m) evimize teşri edip bereket için dua etmesini rica ettim, kabul edip geldi. Annem kalkıp çeşiş (buğday güzelce öğütüldükten sonra, tencereye konan, üzerine de hurma ve etten ilave yapılarak ateşte pişirilen bir yemek çeşidi / seridenin bir çeşidi gibi) yaptı. Yemek piştikten sonra, Hz. Peygamber (a.s.m.) (bazı arkadaşlarıyla birlikte) yediler. Sonra ikram edilen suyu içtiler. Hz. Peygamber (a.s.m) suyu içtikten sonra geri kalanını sağ tarafındakine uzattı. Diğer bir bardak / sürahi su gelince, "İçme sırası kimde kaldıysa ondan başlayıp devam edin." buyurdu. Nihayet Peygamberimiz (a.s.m) yemek yiyip, su içtikten sonra bizim için şöyle dua etti: "Allah'ım! Onları affet, onlara merhamet et, onların rızıkına bereket ver." Ve biz bu duanın bereketini hep görmekteyiz. (bk. Kenzu'l-ummal, h. No: 37277).

Bu hadisten, Efendimizin (a.s.m) yemekten sonra su içtiğini öğreniyoruz. Ancak, yemekten ne kadar zaman sonra içtiğini bilemiyoruz.

İmam-ı Gazalî der ki: “Yemek esnasında çok su içmemelidir. Ancak boğazında lokma kalırsa veya susamışsa, o zaman su içebilir. Harareti olduğunda su içmek, tıbben faydalıdır. Çünkü su midenin düzenleyicisidir.”

Soru: Selamun Aleykum hocam. Sadece Cuma, sadece cumartesi veya sadece Pazar günü oruç tutmanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Aleykum selam. Sadece Cuma günü veya sadece Cumartesi günü veya sadece pazar günü oruç tutmak mekruhtur. Çünkü cuma günü mü'minlerin, Cumartesi yahudilerin, pazar da hristiyanların bayramıdır (mubârek gündür).

Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir. Resulullah'ın(asm) şöyle söylediğini iştim:

“Hiçbiriniz sakın, önceki veya sonraki günü de ilave etmeden sadece Cuma günü oruç tutmasın.” (Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi)

Hadisin zahiri, sadece cuma günü oruç tutmanın uygun olmadığını, buna Perşembe veya cumartesi gününü de eklemek gerektiğini ifade etmektedir. Cuma günü oruç tutmanın yasaklanmasına gerekçe olarak; o günün Müslümanlar için bayram olduğu, bayramın da yeme içme günü olduğu gösterilir.

Abdullah b. Büsr es-Sülemi, kız kardeşi Samma'dan rivayet ediyor. Resulullah (asm) şöyle buyurdu:

“Allah'ın size farz kıldığı oruç müstesna, cumartesi günü oruç tutmayın! Yiyecek bir şey bulamayan da bir üzüm kabuğunu veya bir ağaç çöpünü çiğnesin (ve cumartesi günü oruç tutmasın)!” (Ebu Davud)

Soru: Selamun Aleykum hocam. Marketlerde bir nesneyi kırsak parasını vermemiz gerekir mi? Dükkân sahibi garanti karşılıyor parasını vermenize gerek yok derse ne yapmalıyız?

Cevap: : Aleykum selam. Eğer herhangi bir markette veya mağazada bir şey bizim kusurumuzla kırılrsa parasını ödemek zorundayız. Ama eğer mağaza sahibi veya çalışanları ödemeniz gerekmez derlerse o zaman ödemeye gerek yoktur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Tevbe niyetiyle nafile namaz kılabilir miyiz?

Cevap: Tevbe niyetiyle diye bir namaz yoktur. Yani, "niyet ettim Allah rızası için, tevbe etmek için namaz kılmaya" diye niyet edilerek kılınan namaz yoktur. Fakat günahlarından tevbe etmek isteyen bir kimse kalkar iki rekât namaz kılar sonra da günahları için tevbe ederse bu güzel olur. Belki anlatmak istedikleri de budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamün aleyküm hocam, bir arkadaşımızın maddi olarak durumu iyi, tarlası var ve bu tarlayı da sürdüğü makineleri var. Makineler de maliyetli makineler. Şimdi bunların hepsinin ayrı ayrı zekâtını mı verecek? Zekâtı nasıl hesaplamalıyız?

Cevap: Aleykum selam Fırat kardeş. Kişi bindiği arabaya, oturduğu eve, tarlalarına ve tarlalarını ekip dikmek için kullandığı araç ve gereçlerine zekât vermez. Ama tarladan kalkan ürüne zekât vardır. Eğer tarlada yetişen ürün kıraç yerde yetişen ürünse onda bir zekâtı vardır. Eğer para ile suladığı bir yerse yirmide bir zekâtı vardır.

Soru: Selamün aleyküm hocam. Eşim bir sohbetle dinlemiş kerahet vaktinde namaz kılınmaz biliyoruz ama Kur'an'da okunmaz demişler doğru mu? başka hangi ibadetler yapılır. Allah razı olsun.

Cevap: Aleykum selam Sedat kardeş. Üç tane büyük kerahat vakti vardır. Güneş doğarken başlayıp 45 dakika geçinceye kadar, öğleye yarım saat kala ve akşama 45 dakika kala. İşte bu Kerahat vakitlerinde sadece nâfile ve kaza namazı kılınmaz. Kur'an okunmasında, tesbîhat ve zikir yapılmasında bir sakınca yoktur. Kim Kur'an da okunmaz demişse yanlış söylemiş.

Soru: Peki hocam tam güneş doğarken ve batarken okunur mu? Sahabeden biri sabah namazında sonra Kur'an okuyormuş dışarı nöbetçi bırakmışlar güneş doğarken haber versin, diye güneş doğmaya başlayınca Kur'an okumayı bırakmışlar, diye anlatılmış sohbetle.

Cevap: Değerli kardeşim, yukarda da söylediğim gibi Kerahat vakitlerinde Kur'an'da okunur, tesbihatta yapılır, salevât da getirilir. Bu vakitlerde sadece namaz kılmak menedilmiştir. Birçok hikâyeye kitaplarında hikayemsi birçok şey anlatılır. Ama bunun kaynağı önemlidir. Eğer sağlam bir kaynak vermiyorlarsa aldırma. Eğer kadınların gittiği bir sohbetle söylenmişse bu, fazla ilmi olmayan kadınlar evlerde veya tarikatlarda sohbet ederlerken bir sürü ipe sapa gelmez şeyler söylerler.

Ancak bazı âlimler bu kerahat vakitlerinde dua etmek, tesbih çekmek, Peygamberimize (asm) salâtü selâm getirmek mi yoksa Kur'an okumak mı daha efdaldır meselesinde ihtilaf etmişlerdir. Bazıları bu vakitlerde dua ile tesbihat ile, salevât ile meşgul olmanın Kur'an okumaktan daha fâziletli olduğunu söylemişlerdir.

Bunula beraber, bu vakitlerde Kur'an okumak daha faziletlidir, diyen alimlerimiz de vardır. (bk. Celal Yıldırım, İslam Fıkhi, 4/151)

Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bugün hadis kitaplarımıza baktığımızda herkesin bildiği "Veda Hutbesi"ni bulamıyorum. Sonradan uydurulmuş bir şey mi bu?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim,

Günümüzdeki gibi uzunca olan Vedâ Hutbesini hadis kitaplarında bulmak mümkün değildir. Allah rasûlü hicretin 10. Yılında takriben 114 bin ashâbı ile berâber haccetmiş, bu hacca da vedâ haccı denilmiştir. Allah Rasûlü bu hacda bir yerde değil, birkaç yerde hutbe irâd etmiştir. Sahabelerin her biri bu hutbelerde duydukları kadarı ezberlemişler ve ezberledikleri kadarını da rivâyet etmişler. İslam âlimleri de hadis kitaplarında değişik sahabelerin rivâyet ettikleri parça parça hadisleri bir araya getirerek bugünkü uzunca olan vedâ Hutbesini meydana getirmişlerdir. Yâni vedâ hutbesi uydurma değildir. Sâdece değişik sahabelerin vedâ haccında Allah Rasûlünden duydukları değişik konularla ilgili parça parça hadisleri bir araya getirilmiş ve Vedâ Hutbesi adı altında toplanmıştır.

Resûl-i Ekrem Efendimiz (asm), Vedâ haccı sırasında Arafat, Mina ve Akabe gibi yerlerde ashaba hitap etmiş ve kısa, veciz bir şekilde tavsiyelerde bulunmuştur.

Resûlullah (asm)'ın arefe günü Arafat'ta irat ettiği ilk hutbe Cübeyr b. Mut'im, Câbir b. Abdullah ve Abdullah b. Mes'ûd gibi sahâbiler tarafından nakledilmiştir.

Câbir b. Abdullah'ın anlatımına göre Hz. Peygamber (asm) Arafat'a gelince Nemire'de kendisi için kurulan çadıra yerleşmiş, güneş batıya doğru kayınca devesiyle vadinin ortasına gelmiş ve deve üzerinde ashaba hitap etmiş, Rebîa b. Ümeyye b. Halef adlı sahâbî de söylediklerini tekrarlamıştır.

Süleyman b. Amr b. Ahvas, Ebû Bekre ve İbn Abbas'ın naklettiklerine göre Resûl-i Ekrem bayramın birinci günü Mina'da da halka hitap etmiştir. İbn Abbas'ın hutbeyi naklettikten sonra, "Allah'a yemin ederim ki bu sözler Resûlullah'ın ümmetine vasiyetidir; burada hazır bulunanlar bulunmayanlara tebliğ etsin." şeklindeki sözleri manidardır.

Hadis kaynaklarındaki bazı rivayetlere göre Hz. Peygamber (asm) yine bayramın birinci günü şeytan taşlama yerlerine gittiğinde halka tekrar hitap etmiştir.

Bayramın ikinci veya üçüncü günlerinde aynı mevkide irat ettiği hutbeyi Abdullah b. Ömer, tâbîinden Ebû Nadre ve Ebû Hürre er-Rekkâşî amcasından naklen anlatmaktadır. İbn Ömer'in bu rivayetine göre Nasr sûresi Vedâ hacı esnasında Mina'da teşrîk günlerinin birinde nâzil olmuş, Resûlullah (asm) bunun vedalaşma anlamına geldiğini anlamış, devesine binerek Akabe'ye gelmiş, sahâbiler onun etrafında toplanınca tekrar bir hutbe irat etmiştir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Cenazeden helallik alırken bildiğimiz veya bilmediğimiz, bir kötülüğünü görmediğimiz biri için, nasıl bilirdiniz sorusuna nasıl cevap vermeliyiz?

Cevap: Aleykum selam kardeşim.

Cenâzelerde cemaate "nasıl bilirdiniz?" diye soru sormak veya "hakınızı helal ettiniz mi?" diye soru sormak aslında bid'attır. Çünkü bunu ne Allah Rasûlü ne sahabe yapmamıştır. Fıkıh kitaplarında da böyle bir şey yoktur.

Vefat eden insanlar hakkında hüsnü şehadette bulunmak onlar için bir duadır. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de buyurmaktadır:

"Sizin insanlar üzerinde şahitler olmanız, Rasul'ün de sizin üzerinizde bir şahit olması için sizi orta (dengeli) bir millet kıldı." (Bakara, 2/143)

Evet, vefa eden bir insan hakkında hüsnü zanda bulunmak güzel bir şeydir. Ama bu insanların kendiliklerinden tanımadıkları bir Müslüman hakkında "inşallah iyidir" diye düşünmesidir. Fakat bugün cemaate cenaze namazlarında bile bile yalancı şahitlik yaptırılmaktadır. Cenazeleri kılınan nice insanlar var ki kâfir demesek bile iyi diyebileceğimiz hiçbir yönünü de bilmiyoruz. Böyle bir insana "iyi biliriz" demek, yalan söylemektir.

Cenazelerde "nasıl bilirdiniz?" sorusunu sormanın ve böyle bir soruya hüsnü zanla "iyi bilirdik" demenin caiz olduğunu iddia edenler şu rivâyeti esas alıyorlar.

Hz. Ömer'in (ra) rivayet ettiği bir hadis-i şerife göre:

Efendimiz'in (asm) yanından bir cenaze geçerken, oradaki insanlar cenaze hakkında senada bulunurlar (onun iyiliklerini saydılar). Bunun üzerine Allah Rasulü (asm); "Vacib oldu, vacib oldu, vacib oldu." buyurur. Sonra arkadan bir cenaze daha geçer; onu da kötü sözlerle yad ederler. Efendimiz (asm) yine aynı ifadeleri kullanır.

Hz. Ömer (ra);

"Ey Allah'ın Rasulü! Vacib olan nedir?" diye sorar. Allah Rasulü de (asm);

"Öncekini hayırla yad ettiniz, ona cennet vacip oldu. İkincisini kötülükle yadettiniz, ona da cehennem vacib oldu. Sizler Allah'ın yeryüzündeki şahitlerisiniz." cevabını verir. (Buhârî, Cenâiz 86, Şehâdet 6; Müslim, Cenâiz 60, (949); Tirmizî, Cenâiz 63, (1058); Nesâî, Cenâiz 50, (4, 49, 50); Ebû Dâvud, Cenâiz 80, (3233)

Dikkat edilirse bu olay cenaze namazında olmuyor. Allah Rasûlü ve sahabeler otururken orada oturanların bazıları önlerinden geçen cenazenin iyiliklerini sayıp döküyorlar. Bir müddet sonra önlerinden yine bir cenaze geçince de bu sefer de onun kötülüklerini sayıp döküyorlar. Allah Rasûlü her iki şehâdetde de “vâcib oldu, vâcib oldu” diyor. Sahabeler kimin iyi olduğunu kimin kötü olduğunu çok iyi biliyorlardı ve iyi bildikleri kimse hakkında onun için güzel şehâdetde bulundular. Onlar yalana şahitlik etmediler. Gerçekten iyi bildikleri birisi için “iyidir” dediler. Kötü olanın hakkında da onu gerçekten kötü bildikleri için “kötüdür” dediler. Allah Rasûlü onlara “şunu nasıl bilirsiniz?” bunu nasıl bilirsiniz?” diye sormadı. Onlar kendileri konuştular.

Osman bin Mâzun ilk Müslüman olan sahabelerdendir. Allah Rasûlü kendisini çok severdi. Gündüzleri oruç tutar geceleri ibâdet ederdi. Hicretten sonra Medîne’de ilk ölen sahâbe bu kişidir. O güne kadar Müslümanların bir mezarlığı yoktu. Allah Rasûlü Müslümanlar için Cennetül Bâkî’yi mezarlık olarak düzenledi ve cennetül Bâkî’ye ilk gömülen sahabe de Osman bin Mâzun oldu.

İşte bu Osman İbn Maz'un (ra) hakkında bir rivâyete göre karısı, başka rivâyete göre de onu tanıyan birisi "cennetlik oldu" dediğinde **Allah Rasûlü onu ikaz eder ve "Nereden biliyorsunuz? Ben peygamberim, bilmiyorum." buyurur.** Oysaki Osman İbn Maz'un (ra), Efendimiz (asm)'in vefatına ağladığı iki-üç sahabiden biri ve Medine’de kendisine manevi kardeş seçtiği bir insandır.

Bu da gösteriyor ki, hüsnü zannın da bir sınırı vardır. Bir kimse hakkında “inşallah iyidir” demek onun cennetlik olduğunu kabul etmek değildir. Bundan dolayı iyi bildiğimiz birileri öldüğünde; “kesin cennetliktir”, “bu cennete gitmeyecek de kim gidecek?” gibi tehlikeli sözler söylememek gerekir. Çünkü bu sözler gaybe müdâhale etmek ve Allah onun hakkında hüküm vermeden Allah’tan önce hüküm vermektir.

Bizler bugün câmiye getirilen cenâzeleri tanımiyorsak, hüsnü zan göstererek cenâze namazlarını kılıyoruz. Ama hiç tanımadığımız birisi hakkında “iyi biliriz” veya kötü biliriz” diye yalan şehâdetde bulunmak doğru değildir. Ben bir cenâzede bulunduğumda imamlar “nasıl bilirdiniz?” diye sorduklarında hiçbir şey söylemiyorum, susuyorum. Cenâze namazı bittiğinde de; “Allah’ım, eğer âhirete îman ile göçtü ise ona merhamet et, onu bağışla ve onu cennetine koy” diyorum.

Fakat yukarda söylediklerim kâfir mi Müslüman mı olduğunu bilmediğimiz kişiler içindir. Böyle birisi hakkında hüsnü zan esastır. Ama eğer cenâzesi kılınacak kişinin kâfir olduğunu kesin olarak biliyorsak, mesela Allah’a inanmadığını, kızdığı zaman Allah’a kitaba küfrettiğini, şeriata ve Müslümanlara düşman olduğunu bildiğimiz zaman, onun aslâ cenâzesini kılamayız. Eğer kılarırsak kâfir oluruz. Çünkü böylelerinin cenâze namazlarını kılmak, kâfirlerin de cenâze namazlarının kılınabileceğine hükmetmek olur. Veya ondaki küfre rağmen onu Müslüman olarak kabul etmek olur ki bu; Tevbe sûresindeki:

“Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla namaz kılma; onun kabri başında da durma! Çünkü onlar, Allah ve Resûlünü inkâr ettiler ve fâsık olarak öldüler.” (Tevbe : 84)

Ayetini yalanlamak olur.

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam, Güneş ve Ay birer melek midir? Güneş doğarken selamun aleykum ya melek şems, Ay’ı da gördüğümüzde selâmün aleyküm ya melek kamer, diye selam verilir mi?

Cevap: Güneşin ve ayın birer melek olduğunu ve onlara esselamu aleykum yâ Şems veya esselamu aleykum yâ kamer diye selam verildiğini ilk defa duydum. Allahım, cehâlet ne kötü bir şeydir. Ne güneş ne de ay birer melek değildirler. Bu ne Kur’an’da ne de hadislerde geçmez. Ay ve güneş Allah’ın

yaratıklarından birer yaratık, işâretlerinden birer işârettir. Niteki bu Kur'anda da böyle geçer. Allah Azze ve Cell buyurur ki:

“Gece, gündüz, güneş ve ay O'nun ayetlerindendir.” (Fussilet, 37)

Güneş ve ay insanlar için, vakitleri bilsinler, onları işitsinlar, ısıdırsınlar diye yaratılmışlardır. Bu konuda şu âyet de böyle açıklamaktadır.

“O, sabahı yarıp çıkarandır. Geceyi bir sükun (dinlenme), Güneş ve Ay'ı bir hesap (ile) kıldı. Bu, üstün ve güçlü olan, bilen Allah'ın takdiridir.” (En'am, 96)

Allah Rasûlü de güneş ve ay hakkında şöyle buyurmuştur:

Hiz. Âişe anlatıyor: Resûlullah (sav) zamanında güneş tutuldu. (Bunun üzerine) Resûlullah (sav) insanlara namaz kıldırdı... Sonra güneş (eski hâline dönüp) açılmışken namazdan ayrıldı. İnsanlara bir hutbe verdi. Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra şöyle buyurdu:

“Güneş ve ay, Allah'ın âyetlerinden iki âyettir. Hiç kimsenin ölümünden ya da doğumundan dolayı tutulmazlar. Bunları (güneş veya ayın tutulduğunu) gördüğünüz zaman Allah'ı zikredin, tekbir getirin, namaz kılın ve sadaka verin...” (Buhârî, Kûsûf, 2; M2089 Müslim, Kûsûf, 1)

Bilâl b. Yahyâ b. Talha b. Ubeydullah'ın, babası aracılığıyla dedesi Talha b. Ubeydullah'tan naklettiğine göre, Hiz. Peygamber (sav) hilâli gördüğünde şöyle derdi:

“Allah'ım! Hilâli üzerimize bereket, iman, esenlik ve İslâm ile doğur. (Ey hilâl!) Benim Rabbim de senin Rabbin de Allah'tır.” (Tirmizî, Deavât, 50)

Allah'ın yarattığı şeyleri Allah'ın isimlendirmedığı şekillerde isimlendirmek, onları birer melek olarak bilmek doğru değildir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bir kimse birine borç verdikten sonra verdiği parayı zekât olarak sayabilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Bir kimse birine borç verse daha sonra da o alacağını zekâta saysa zekât yerine geçmez. Çünkü o parayı verirken zekât niyeti ile vermemiş, borç niyeti ile vermişti

Soru: Selamun Aleyküm hocam lohusa kadın 40 çıkana kadar yalnız uyumamalıdır diyorlar kara basan dan dolayı sizce ne kadar doğru bir de hocam yeni doğan bebeğin ismi kaç gün içinde kurulmalıdır?

Cevap: Aleykum selam. Lohusa kadının 40 gün yalnız kalmaması gerektiği veya yeni doğan çocuğun 40 gün geçinceye kadar kimseye gösterilmeyeceği gibi inançların dinimizde yeri yoktur. Bunlar tamamen hurâfedir. Yeni doğan bebeğin ismi ilk doğduğu günden yedinci güne kadar hatta daha sonraki günlerde de konulabilir. Efdal olanı yedinci günde ismi konur, saçları kesilerek tartılır ve kaç gram geliyorsa o kadar altın kabul edilir ve parası fakirlere tasadduk edilir. Bir de akika kurbanı kesilerek fakirlere yedirilir veya fakirlere eti tasadduk ettirilir. Selam ve dua ile.

Soru: Selâmün aleyküm hocam üst üste 3 hafta cumaya gitmeyenin kalbi mühürlenir, nikahı düşer veya kâfir olur gibi söylemler duydum. Doğru mudur?

Cevap: Aleykum selam. Cuma namazını mâzeretsiz olarak kılmayanlar hakkında evet, tehdit edici hadisler vardır. O hadislerden iki tanesi şöyledir.

"Birtakım insanlar, ya Cuma namazını terk etmeyi bırakırlar, ya da Allah onların kalplerini mühürler. Sonra da onlar gâfillerden olurlar." (Müslim; 865)

Başka bir hadiste Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Kim, özürsüz olarak üç defa Cuma namazını terk ederse (kılmazsa), Allah onun kalbini mühürler." (Ebu Davud; hadis no: 1052. Nesâî; hadis no: 1369. Tirmizî; hadis no: 500. İbn-i Mâce; hadis no:1125)

Cumâyı kılmayan kâfir olur, nikahı düşer gibi tâbirler ise doğru değildir. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam dinimizde burçların yeri nedir? Ben şu burcun insanıym demek imanımızı riske atar mı?

Cevap: Değerli kardeşim,

Gökteki birtakım yıldızlara ve yıldız kümelerine burç denir. Burçlar on iki adettir. Bunların altısı kuzeyde, altısı da güneydedir. Gök bilimciler yıldız kümelerini, her ayda ve mevsimde göründükleri şekillere göre isimlendirmişlerdir.

Buna göre burçların isimleri ve tekâbül ettikleri aylar şunlardır:

- 1) Koç (hamel) burcu, 21 Mart-19 Nisan.
- 2) Boğa (sevr) burcu, 20 Nisan-20 Mayıs.
- 3) İkizler (cevvâ) burcu, 21 Mayıs-21 Haziran.
- 4) Yengeç (seretân) burcu, 22 Haziran-22 Temmuz.
- 5) Aslan (esed) burcu, 23 Temmuz-22 Ağustos.
- 6) Başak (sünbüle) burcu, 23 Ağustos-22 Eylül.
- 7) Terazi (mîzân) burcu 23 Eylül-23 Ekim.
- 8) Akrep (akrep) burcu, 24 Ekim-21 Kasım.
- 9) Yay (kavs) burcu, 22 Kasım-21 Aralık.
- 10) Oğlak (cediy) burcu, 22 Aralık-19 Ocak
- 11) Kova (delv) burcu 20 Ocak-18 Şubat.
- 12) Balık (hût) burcu, 19 Şubat-20 Mart.

Yılın her ayında güneş bu burçlardan birine girer. Güneşin Koç burcuna girmesiyle ilkbahar; Yengeç burcuna girmesiyle yaz; Terâzi burcuna girmesiyle sonbahar; Oğlak burcuna girmesiyle kış başlar.

Fakat burçlardan kastınız fal ise, yâni buçlara bakıp insanın geleceği ile ilgili haber vermek ise bu islamda yasaklanmış, bunu yapmanın ve yapanı tasdik etmenin şirk olduğu belirtilmiştir.

Gelecek zamanda vukû bulacak olayları haber vererek gayb sırlarını bildiğini iddia edene falcı denir. Falcılık, çok eski devirlerden beri bazı insanlar tarafından revaçta olan bir husustur. Özellikle daralan insanlar için gelecekte haber verme işi son derece caziptir. Geleceğin kesif karanlıkları içinde saklanan mukadderatı görmeğe beşer zekâsı yetmediğinden, mukadderatın tayini için insanlar böyle bir takım hurâfe ve boş vasıtalarından yardım isteyegelmişlerdir. Yirminci asrın sonlarında özellikle ekonomik yönden gelişmiş milletlerin insanları arasında da kehânete inananlar ve kehâneti sanat edinenler az değildir. (Kâmil Miras, Sahih-i Buhârî Tercîd-i Sarîh Tercüme ve Şerhi, Ankara 1974, VI/543).

Falcılık İslâm'da kesinlikle yasak edilmiştir. Gayb'dan verdiği haber konusunda kâhini tasdik etmek küfürdür. [Sâdeddîn et-Taftâzânî, Kelâm İlmi ve İslâm Akâidi (Şerhu'l-Akâid), Terc, Süleyman Uludağ, İstanbul 1980, 353]. Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse gider de verdiği haber konusunda kâhini tasdik ederse, Allah'ın Muhammed'e indirdiğini inkâr etmiş olur." (Tirmizî, Tahâret, 102; İbn Mâce, Tahâret, 122; Ahmed İbn Hanbel, II/ 408).

Geleceği (gaybı) Allah'tan başka hiç kimse bilemez.

"De ki: göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka bilen yoktur." (Neml, 27/65).

"Gaybın anahtarları onun katındadır. Onları ancak O bilir." (En'âm, 6/59).

Bu ve benzeri ayetler, gaybı Allah'tan başka kimsenin bilmediğine delâlet etmektedir.

İslâm âlimleri, sâbiiler gibi, tesiri yalnız yıldızlardan bilerek onlardan bir takım hükümler çıkarmaya kalkışmanın küfür ve şirk olduğunda ittifak etmişlerdir. (Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, VII/ 5207).

Ben şu burçtanım, burcumun özelliklerini taşıyorum gibi sözler ise safsatadır. Müslüman böyle şeylere îtibar etmez. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamın Aleyküm hocam. Çocuğun saçlarını tıraş edip ağırlığınca altın vermeyi ve akıka kurbanı konularını da işler misiniz? Yapılmayışı durumunda bir vebal var mıdır?

Cevap: Aleykum selam.

Akıka kurbanı **Hanefiler'e göre mubah (bazı rivayetlerde mendup), diğer üç fıkıh mezhebine göre sünnet, Zâhirîler'e göre vâciptir.** Hz. Peygamber torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için birer koçu akıka kurbanı olarak kesmiş ve ümmetine de yeni doğan kız ve erkek çocukları için akıka kurbanı kesmelerini tavsiye etmiştir.

Resûl-i Ekrem'in bu tür uygulama ve tavsiyeleri dinî bir gereklilik şeklinde değil de doğum, düğün gibi mutlu olayların yakın çevreye duyurulması, sevincin onlarla paylaşılması ve neticede sosyal yapının ve dayanışmanın sağlamlaştırılması yönünde tedbir ve örnekler (sünnet, nafîle ibadet) olarak algılanması daha doğru olur.

AKİKA KURBANİ NE ZAMAN KESİLİR?

Akıka kurbanı, çocuğun doğduğu günden bulûğ çağına kadar kesilebilirse de doğumun yedinci günü kesilmesi müstehaptır. Aynı günde çocuğa isim verilmesi ve saçının kesilerek ağırlığınca altın veya gümüşün (veya bunların değerindeki paranın) tasadduk edilmesi de tavsiye edilmiştir.

AKİKA KURBANİ KİMLER YİYEİLİR?

Kesilen bu kurbanın etinden kurban sahibi ve aile fertleri, yakın dostları yiyebileceği gibi tasadduk da edilebilir.

Kurban olmaya elverişli her hayvan akîkaya da elverişlidir.

Bâzı rivâyetlerde erkek çocuk için iki, kız çocuğu için ise bir kurban kesileceği belirtilmiştir. Nitekim, Amr b. Şuayb'ın, babasından, o da dedesinden rivâyet ettiğine göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Her kimin bir çocuğu dünyaya gelir de onun için kurban (Akika kurbanı) kesmek isterse, onu kessin. Erkek çocuğu için birbirine denk iki koyun, kız çocuğu için ise tek koyun kessin." (Ebu Davud rivâyet etmiştir)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Akika kurbanının işini onu kesecek olanın sevmesine/istemesine bağlamıştır. Bu ise, Akika kurbanının müstehap olduğuna, farz veya vâcib olmadığına delâlet eder. Başka bir rivâyetinde de şöyle buyrulmuştur:

"Yeni doğan her çocuk, akikası karşılığında rehindir (Akikası kesilmeden ölürse, kıyâmet günü anne ve babasına şefaât etmekten men edilir). Akikası doğumunun yedinci gününde kesilir, o günde başı tıraş edilir ve ona isim verilir." (Nesâî; hadis no: 4220. Ebu Davud; hadis no: 2838. Tirmizî; hadis no: 1522. İbn-i Mâce; hadis no: 3165)

Fakat âlimlerin çoğunluğunun benimsediği hükme göre, kız ve erkek için birer kurban yeterlidir. Nitekim şu rivayetler de bunu açıkça göstermektedir. Başta sünnete harfi harfine uymakla tanınan Abdullah İbnu Ömer olmak üzere, pek çok büyükler erkek ve kız için birer koyun kestiklerini göstermektedir.

Abdullah İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ)'ya ailesinden her kim bir akîka istemiş ise, ona mutlaka bir akîka vermiştir. Kız ve erkek, her çocuğu için birer koyun kurban ederdi. Urve İbnu'z-Zübeyr merhum da böyle yapardı." İmam Mâlik der ki:

"Bana ulaştığına göre, Ali İbnu Ebî Tâlib (radiyallahu anh) da böyle yaparmış." [Muvatta, Akîka 4, (2, 501)]

Bu rivayet, akîka kurbanının kız ve erkek çocuklar için birer koyun olacağına delil olmaktadır. Çünkü İbnu Ömer, Urve, Hz. Ali (ra) gibi büyüklerin böyle yaptıklarını haber vermektedir.

Abdullah İbnu Abbâs (radiyallahu anhümâ) anlatıyor:

"Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için, akîka olarak birer koyun kurban etti." [Ebû Dâvud, Edâhî 21, (2841)]

Kız ve erkek çocuklar için birer kurban kesileceği kanaatinde olanlar bu rivayeti esas almışlardır. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. İstişare'yi bizlere anlatır mısınız?

Cevap: Aleykum selam. Çok önemli bir konu hakkında sordun. İnşaaallah okuyanlara faydalı olur.

İstişare, kelime olarak "işaret" kökünden gelir, işaret istemek manasına gelir. Müsteşir, işaret isteyen demektir, müsteşar da kendisinden işaret istenen kimse demektir. İşareti burada fikir, nasihat olarak anlarsak, istişarenin bir fikir danışma, nasihat isteme ameliyesi olduğunu anlarız. Meşveret bir emri ilahi ve bir hükm-ü Kur'andır. Nitekim Allah Azze ve Cell bunu, yâni istişâreyi Allah Rasûlüne emretmiş ve şöyle buyurmuştur.

"...iş hususunda onlarla müşavere et. Bir kere de azmettin mi artık Allah'a güvenip dayan. Çünkü Allah, kendine güvenip dayananları sever." (Al-i İmran, 3/159)

Aşağıdaki iki âyet ise mü'minlere hitap etmekte, birincisi haber formunda ama emir anlamındadır. Yani, "aralarındaki işleri istişâre ile halletsinler" demektir. İkinci âyet ise bilmediğimiz konularda meseleyi bilenlere yâni ehline sormamız gerektiğini emrediyor.

"Onların aralarındaki işleri, istişare iledir." (Şûrâ, 42/38)

"Bilmiyorsanız, bir bilenden sorun." (Nahl, 16/43; Enbiya, 21/7)

İbn Abbas (r.a), şöyle demiştir: "İş konusunda onlarla istişare yap!" ayeti indiği zaman Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Biliniz ki, Allah ve Resulü müşavereden müstağnidirler. Fakat Allah, bunu benim ümmetime bir rahmet kıldı. Onlardan her kim istişare ederse doğru yoldan mahrum kalmaz. Her kim de terk ederse hatadan kurtulmaz." [Celaledin Suyuti, Ed-Dürrül Mensur, c, 2, s, 359]

Bu rivâyetten anlıyoruz ki, Allah ve rasûlü istişâreden müstağnidirler. Yâni onların istişâre etmelerine gerek yoktur. Çünkü Allah'ın istişâreye ihtiyacı yoktur. O olmuşu da olacağı da, olaksa nasıl olacağını da bilmektedir. Zâten O, bir şeyin olmasını isterse ona sâdece "ol" der ve o da olur.

Allah Rasûlünün istişâreye ihtiyacı olmamasına rağmen istişâre ile emredilmesinin sebebi ise; mü'minlerle istişâre etsin de istişâre nasıl yapılır, istişâre sonrasında ne olur, bilsinler dıyedir.

Hasan-ı Basri bu konuda şöyle der:

"Cenab-ı Hak: 'İş hususunda onlarla istişare et.' diyerek mahlûkatın en kâmiline meşvereti emretti. Bu emir, Hz. Peygamber (aleyissalâtu vesselâm)'in ashabına olan ihtiyacı sebebiyle değildir. Bu emirle Cenab-ı Hak, bize meşveretin fazilet ve ehemmiyetini öğretmek ve Müslümanların meşvereti hayatlarında tatbik etmelerini sağlamak; kişinin, âlim bile olsa insanlarla meşverette bulunması gerektiğini öğretmek istemiştir." (İbnu Ma'n ed-Dürrî, Temyiz Nu.945, 60/a.)

Katâde de aynı ayeti açıklarken emrin Hz. Peygamber (aleyissalâtu vesselâm)'in ashabının fikirlerine olan ihtiyacından ziyade terbiyevî yönünü dile getirir:

"Allah, müşavereyi ashabın Hz. Peygamber (aleyissalâtu vesselâm)'e ülfet ve yakınlığını artırmak ve onların (içlerinden geçebilecek her çeşit mülâhazaları bertaraf ederek) nefislerini hoş kılmak için emretti." (Maverdi, Edebü'd Dünya ve'd-Din s.235)

Allah Rasûlü istişârenin önemini bir rivâyette şöyle açıklar:

"İstihare eden zarar etmez, istişare eden de pişman olmaz." [Celaledin Suyuti, Ed-Dürrül Mensur, c. 2, sh. 359]

Peki, Allah'ın istişâre emri vucub (farziyet) mi bildiriyor yoksa mendubluk mu?

İdârecilerin, ümmetin durumunu ilgilendiren konularda istişârede bulunmasının hükmü konusunda farklı görüşler vardır.

"İş hususunda onlarla istişâre et." (Âl-i İmrân, 3/159) ayetinin vücûb mu nedb (sünnet) mi ifade ettiği konusunda ulema ihtilâf etmişlerdir.

İmam Nevevi'nin bildirdiğinde göre, alimlerin cumhurunun/fakihlerin ve usulcülerin kabul ettiği görüşe göre, ilgili ayetin emri, vücubu ifade etmektedir. Buna göre, idareci yanındaki yetkili kişilerle istişâre eder, ancak daha sonra hangi görüşün daha yararlı olduğuna karar verir ve ona göre hareket eder. (Nevevi, a.y)

İmam Şafiî ayetteki istişâre emrini nedb'e hamletmiş, ancak daha sonraki Şâfiî fukahası ayetin vücub ifade ettiği görüşünü benimsemişlerdir. (Râzî, Kurtubî, Ali İmran, 159. ayetin tefsiri)

Mâlikîler dini konularda İslâm devletinin yönetimi ile ilgili mevzularda idarecilerin istişârede bulunmalarının vacip olduğu görüşündedirler. Hatta İbn Atiyye böyle bir durumda âlimlere danışmayan idarecinin azledilmesinin vacip olduğunu savunmuştur. (Kurtubî, İbn Aşur, Ali İmran:159. ayetin tefsiri)

Bu konuda Hanefilere nisbet edilen bir görüş bulunmamakla birlikte, Hanefi alimlerinden Cessâs "İstişârenin iman ve namaz kılmakla birlikte ele alınması, konunun önemine ve bizim bununla emrolunduğumuza delâlet etmektedir." (Cessas, Ahkamu'l-Kur'an, Şûrâ:38. ayetin tefsiri) şeklindeki sözünden, istişârenin vacip olduğu görüşünü benimsediğini anlıyoruz.

Hanbeli alimlerinden İbn Teymiye'ye göre, Allah'ın istişâreyi peygamberine emretmiş olması gösteriyor ki, hiçbir idareci istişâreden muaf olamaz. (İbn Teymiyye, es-Siyâsetü's Şer'iyye-Mecmû'l-Fetâva içinde-Riyad 1381-86, 28/386-387)

Alimlerin bildirdiğine göre, istişârede bulunan idareci, istişâre heyetinde ortaya çıkan Kitap ve sünnete en yakın olan görüşü tercih eder. Şayet böyle bir kıyaslama imkânı bulmazsa, aklına göre en sağlam görüşü esas alır. "Bir kere azmettin mi artık Allah'a tevekkül et." (Âl-i İmrân, 3/159) mealindeki ayetin ifadesi bu gerçeğe işaret eder. (bk. Kurtubî, İbn Aşur, a.y)

Bu açıklamalardan anlaşılıyor ki, bir idareci işin ehli olan kimselerle belli konularda istişâre etmek durumundadır. Şayet istişâreden çıkan sonuç kitap ve sünnete uygun olduğuna dair bir kanaat oluşursa, idareci ona uymak zorundadır. Böyle bir münasebet görülmediği takdirde, çoğunluğun görüşüne bakmaksızın, kendisini tatmin eden herhangi bir grubun görüşlerini esas alabilir veya istişâre heyetinin vardığı sonuçtan başka bir görüşü daha uygun görebilir. Yeter ki, karar alırken, nefsanî arzularına, gayri meşru heva ve heveslerini değil de, gerçekten Allah'ın rızasını esas alsın ve ümmetin menfaatini ön planda tutmuş olsun.

Ancak istişârede dikkat edilmesi gereken bir husus: Kur'ân ve Sünnet'te bildirilen konular hakkında istişâre edilmez. Zîrâ âyeti kerîme'de şöyle buyrulmuştur. "Allâh ve Rasûlü herhangi bir hususta hüküm verdiği zaman, artık mümin bir erkeğin ve mümin bir kadının işlerinde başka bir yolu seçme hakları yoktur." (Ahzâb: 33/36) Mü'minlerin Kur'an ve sünnette hükmünü bulamadıkları, İnsanların muhayyer bırakıldığı konularda istişâre etmeleri ise caizdir. Hulafâ-i Râşidin'de bu yol üzere hareket etmiştir. Kendilerine sorulan hükümleri Kur'ân ve Sünnet'te bulamayınca, kendi aralarında istişâre etmişlerdir.

Hz. Ali (r.a), şöyle der: Peygamberimize dedim ki

"Ya Resulallah! Bir iş olduğunda bize (sizin aracılığınızla) vahiy geliyor. Senden sonra hakkında Kur'ân(dan ayet) inmemiş ve senden de duymadığımız bir iş olduğunda ne yapalım? Resulullah şöyle buyurdu:

(Böyle bir iş olduğunda) ümmetinden abid (ibadet ehli) olanları toplayınız ve o işi aranızda meşveret ediniz. Bir kişinin sözüyle hareket etmeyiniz. [Celaledin Suyuti, Ed-Dürrül Mensur, c, 7, s, 357 (Hatibi Bağdadi)]

İstişare Sonucuna Uymak Zorunludur

İstişare ister icmâ kararıyla, ister çoğunluğun görüşüne göre olsun, usûlüne göre cereyan etmişse, artık orada üzerinde anlaşılan görüşe muhalefet etmek câiz değildir ve alternatif düşünceler ileri sürülemez. "Ben farklı ve isabetli bir görüşte bulunmuştum." veya "Ben muhalefet şerhi koymuştum." gibi sözlerle alınan karar aleyhinde rey izhar etmek düpedüz bozgunculuk ve günahdır.

Nitekim Allah Subhânehû ve Teâlâ Nisâ sûresi 59. Âyette:

“Allah’a itaat edin, Rasûle itaat edin, sizden olan ulul emre de itaat edin...” buyurmuştur. Bu da gösteriyor ki, şayet halîfe veya mü'minlerin başına tâyin edilen emir veya mü'minlerin kendilerine emir (başkan) seçtikleri kişi herhangi bir konuda usulüne uygun, Kur'an ve sünnete aykırı olmayacak şekilde istişâre eder de istişâreden bir karar çıkarsa, artık herkesin o karara uyması gerekir. İstişârede ortaya atılan, savunulan diğer bütün görüşler artık unutulur ve herkes istişâreden çıkan karar sanki kendi fikriymiş gibi o karara uyar ve o kararın başarıya ulaşması için gayret sarf eder. Çünkü bu birlik ve beraberliğin bozulmamasını sağlar. Herkes o karara dört elle sarılırsa başarının elde edilmesi kolaylaşır. Farzedelim ki istişârede alınan kararın hatalı olduğu sonradan ortaya çıktı, hemen yeni bir istişâre yapılır ve o anki durum neyi gerektiriyorsa ona göre yeni bir karar alınır ve uygulamaya konulur. Bu arada, daha önceki istişârede farklı fikirleri olanlar hemen ileri atılıp, “ben size dememiş miydim?”, “bak, ben şöyle şöyle fikirler ileri sürmüştüm fakat siz kabul etmemiştiniz” gibi şeyler söyleyemezler. Çünkü olmuş bitmiş bir şeyi yeniden tartışmaya açmak ancak ihtilafı körükler ve ayrılıklara sebep olur.

Nitekim, Allah Rasûlü (asm), kendi içtihatlarına rağmen böyle bir çoğunluğun görüşlerine uyararak Uhud'a çıkmış, sonra da evvel ve âhir, hatalı da olsa, ekseriyetin içtihatlarıyla alâkalı hiçbir beyanda bulunmamıştır. Yâni, “ben size Medine’den çıkmayalım demiştim, bakın, benim fikrime uymadınız başınıza bunlar geldi” dememiştir.

Bir de şahsî istişâreler vardır. Meselâ bir adam ev yapacak veya arsa satın alacak, o konuda başkalarına fikir danışır. Bu gibi durumda kişi dilerse o fikirlerden birisine uyarak işini halleder dilerse de kendi kararını uygular. Çünkü bu gerçek mânâda (yönetimsel anlamda) bir istişâre değil fikir danışmaktan ibârettir ve bağlayıcılığı yoktur.

Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Halk arasında “Göbek düşmesi” diye tabir edilen hastalığa karşı internette dolanan yazıyı uygulayabilir miyiz?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, anlatmak istediğiniz mesele zannederim internette bulunduğum şu meseledir: **(Dikkat, Uydurma Bilgi!)**

“Göbek düşme; insanın midesine, karnına su toplanmasıdır. Kişiyi ishal eder, karın ağrısı yapar. Bu da o adamın vücudunda alışkanlık haline gelir. Ağır bir şey kaldırırca, duvar, hendek gibi bir yerden atlarsa, yolda giderken ayağına bir taş takılsa, yıkılacak gibi sendelerse vb. durumlarda hemen göbeği düşer,

rahatsızlaşır. Göbek, çektirme veya ilaç ile düzelir. İnsan normalleşir. Kur'ân-ı Kerim'de buna dair Sûre-i Zuhuruf âyet 13 ve Sûre-i Kalem, Âyet 51'i okurlar. Şöyle ki: Sağ elinin şahadet parmağını su bulunan tabağın içindeki iğnenin üzerine basar. Ve bu iki âyeti huzurla üçer defa okur hem suya hem de insana üfürür. Parmağını suyun içinden çıkarınca iğne parmağına yapışık olarak çıkar. İğneyi ikinci defa yine suya atar. Parmağını tekrar üzerine basar. Âyetleri tekrar okur ve parmağını çeker. İğne yine parmağına yapışır dışarı çıkar. Bazen ikinci de iğne parmağa yapışmaz, bazen yapışır. Üçüncüde hiç yapışmaz. Yapışmadığı zaman göbekte bir daha en ufak bir düşme, bir arıza olmaz, büsbütün sağlamlaşır."

Evet, birileri böyle anlatmış. Bunun İslâm ile uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Bu kocakarı uygulaması diyeceğimiz veya "halk arasında "ocak" diye tâbir edilen kişilerin uygulamalarıdır. Halbuki Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur:

"Allah Teâlâ Hazretleri hastalığı da ilacı da indirmiştir. Ve her hastalığa bir ilaç varetmiştir. Öyleyse tedavi olun. Ancak haram olan şeyle tedavi olmayın." [Ebu Dâvud, Tıbb 11, (3874).]

Ebu Hüreyre'nin rivâyet ettiği bir hadiste de şöyle buyrulmuştur:

"Şâfi-i Kerim Allah Teâla Hazretleri, her ne hastalık indirmişse onun devasını da indirmiştir." [Ebu Dâvud ve Tirmizî'de şu ziyade var: "Tek bir hastalığın ilacı yoktur." dedi. Kendisine: "O hangi hastalıktır?" diye soruldu da: "İhtiyarlık!" cevabını verdi." [Buhârî, Tıbb 1, Ebu Dâvud, Tıbb 1, (3855); Tirmizî, Tıbb 2, (2039); İbnu Mâce, Tıbb 1, (3436).]

Halk arasında "göbek düşmesi diye bilinen konu aslında tıbbî bir rahatsızlıktır. Nitekim bu konuda birisi konunun uzmanlarından bir doktora şöyle bir soru sormuştur:

Dr. Bey, sanırım bende göbek düşmesi var. Kalp atımı, değişik yerlerde duyuluyor. Makalenizi okudum. Ancak sormak istediğim soru şu: Bu durum psikolojik olarak da insanı etkiler mi? Nefesim daralıyor, içim sıkılıyor, kendimi halsiz hissediyorum. Teşekkür ederim.

Doktorun bu soruya verdiği cevap şudur:

Göbek düşmesi halk arasında bilinen bir terimdir ve tıpta böyle bir hastalık yok. Makalede de anlattığımı önemli olan bu şikayetlerin altında yatan bir patolojisinin olup olmamasıdır. Bu durum ancak detaylı muayene ile anlaşılır. Op. Dr. Ertan Beyatlı

Aynı doktorun yayınladığı makâle ise şöyledir:

Göbek kısmında oluşan fıtıklara Göbek Fıtığı, Latincesi "Umbilikal Herni" adı verilir.

Fıtık delikleri bazen göbeğin tam ortasında olmayabilir örneğin göbek çukurunun sol ve sağ tarafındaki fıtıklara Para-Umbilikal herni, göbeğin altındaki fıtıklara İnfra-umbilikal herni ve göbeğin üst kısmındaki fıtıklara ise Supra-umbilikal herni denir. Göbeğin 4-5 parmak üstündeki fıtıklara ise Epigastrik herni adı verilir.

Bilmeniz Gerekenler

Halk arasında özellikle bazı yörelerde göbek fıtıklarına çok farklı adlar verilir örneğin göbek düşmesi, göbek kayması, göbek çıkması.

Ayrıca göbek düşüklüğü, göbek kaçması, göbek şişliği, eş düşmesi veya kayması, göbek kalkması, kursak kalkması ve köbek düşmesi.

Nedenleri

Göbek kısmında oluşan hernilerin sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

- Konjenital (doğumla beraber bebeklerde)
- Karın içi basıncın artması: obezite, gebelik, karnın sıkışması
- İyatrojenik: özellikle laparoskopi ameliyatlar sonrası

Nasıl oluşur?

Göbek fıtığının belirtileri

Karın boşluğundaki oluşumlar (örneğin bağırsak, bağırsak zarları vb) karın duvarındaki bir delikten dışarı çıkarak fıtıklaşma oluşur. Karın içerisinden dışarıya doğru çıkan zara ise Fıtık kesesi denir. Zamanla karın içerisindeki oluşumlar ve herni kesesi arasında ciddi yapışıklıklar oluşur ve bazı müzmin üst sindirim şikayetlerine neden olur.

Belirtileri

Bu hastalık çoğu zaman ağrısızdır. Şikayetlerin olduğu durumlarda ise ya hastalık ilerlemiş durumdadır veya komplikasyonlar gelişmiştir. Hastalarda şu belirtiler görülebilir:

- Göbek kısmında ağrı, şişlik
- Göbek çukurunun kaybolması veya yassılaşması
- Göbek kısmına bastırıldığında ağrı hissi
- Komplikasyon durumlarında (örneğin intestinal veya Omentum inkarserasyonu, göbek fıtığı boğulması) lokal herni bulgularına ek olarak sindirim sistemi şikayetleri de görülebilir. Örneğin; aşırı karın ağrı, bulantı, kusma, iştahsızlık, kabızlık ve ateş görülebilir. Bu durumlarda göbek kısmındaki deride de renk değişimi (morarma, kızarma) olabilir.

Tanı Yöntemi

Çoğu karın duvarı fıtıklarında hekimin elle yaptığı fiziki karın muayenesi esastır. Muayenenin yanı sıra Ultrason, tomografi ve MR gibi filmler de çekilebilir.

Bazı küçük çaplı herni defektleri görüntüleme yöntemleri ile görülmeyebilir ve hekim tarafından elle yapılan fiziki muayenede tespit edilir. Bu gibi herni keselerinin genelde boyun kısmı da dar olur ve bazen omentum inkarserasyonuna yol açabilir. Omentum inkarserasyonu durumlarında bazen şiddetli göbek ve karın ağrıları görülür.

Zararları ve Tehlikesi

Göbek düşmesinin (umbilikal herni) zararları

Göbek Fıtığı/düşmesi tedavi edilmediği takdirde zamanla ilerler ve istenmeyen sıkıntılara yol açabilir. Göbek fıtığı/düşmesi zararlarının bir kısmı şöyledir:

- herni kesesinin içerisine barsaklar ve omentum girebilir, bu durumda aşırı karın ağrısı ve kabızlığa neden olabilir
- fıtık kesesinin içerisindeki oluşumların (barsak, omentum, vb) sıkışması sonucu kanlanmasında sorun yaşanabilir. Bu durum nekroz ve barsak çürümesine yol açabilir.
- zamanla tahriş edilen barsak duvarları yırtılabilir ve barsak delinmesi veya patlaması yaşanabilir.
- ileri derece strangüle ve nekroze durumlarda hayati tehlike söz konusu olabilir

Tedavi Yöntemi

Göbek Fıtığı (Göbek düşmesi) nasıl geçer?

Yetişkinlerde Göbek Fıtıklarının (Umbilikal Herni) tedavi yöntemi cerrahi girişimdir. Yeni doğan bebeklerde göbek fıtığı kendiliğinden kapanabilir bu nedenden dolayı doğumdan sonra 3-4 yıl beklemekte yarar vardır.

Yetişkinlerde Umbilikal herni için birçok cerrahi yöntem mevcuttur.

Umbilikal herni için yapılan ameliyatlar bayıltılarak (Genel anestezi GA), belden uyuşturularak (Spinal anestezi) veya bölgesel (lokal anestezi LA) anestezi ile uygulanabilir. Şehir içinden gelen hastalar aynı gün evine dönebilirken, şehir dışı veya yurtdışından gelecek olan hastalar bir gün hastanede yattıktan sonra ertesi gün taburcu edilir.

Hasta ameliyat masasına sırtüstü (supine) yattıktan sonra karın bölgesi antiseptik solüsyonlarla temizlenir ve steril örtülerle örtülür. Daha sonra göbek deliğinin altından veya üstünden yapılan kesi ile ameliyat gerçekleştirilir. Ameliyat esnasında fıtık kesesi alınır veya karın içerisine tekrar yerleştirilir. ayrıca bölgede yapışıklık varsa çözülür. Çapı 4-5 cm ve üzerindeki fasya defektlerinde bölgeye yama (mesh) yerleştirilebilir. Daha sonra göbek deliği (umbilikus, umblikus) onarılır (umbilikoplasti, umblikoplasti). Bu ameliyatın ortalama süresi 30 dakikadır. Bazı komplike durumlarda ve ileri derece obstrüksiyon, inkarserasyon ve strangülasyon vakalarında ameliyat süresi uzayabilir.

Ameliyattan sonra karın duvarını desteklemek amacıyla 2 ay süreyle karın korsesinin kullanılması uygundur. Ayrıca hastaların 2 aya kadar ağır kaldırmaları ve ağır işlerde çalışmaları önerilmez. Gebelik düşünen bayan hastalarda ise en az 3 ay beklenmesinde yarar vardır.

Bazı Önemli Hususlar

- Göbek Düşmesi halk arasında kullanılan bir ifadedir ve tıp literatürlerinde böyle bir terim yoktur.
- Göbek Düşmesi veya Göbek Kayması bir hastalık değildir, birkaç şikâyetin halk dilindeki ortak anlatımıdır.
- Göbek ağrısı için uygulanan Koca karı yöntemleri zararlıdır.
- Göbeğin yer etmiş tabiri herni kesesinin sıkışmış olması anlamına gelir (inkarserasyon)
- Göbekte su kesesi tabiri herni kesesi anlamına gelir
- Göbekte atış veya Göbeğin başka yerde atması tabirleri ise karındaki şah damar (abddominal aort) atımlarını gösterir
- Göbek fıtığı (göbek düşmesi) gebeliğe engel değildir. Bu konuda bilimsel bir çalışma yoktur.
- Göbek düşmesine ne iyi gelir sorusu için en iyi cevap doktora gitmek iyi gelir.
- Göbek düşmesi gebeliği engeller mi? sorusu için hayır umbilikal henri bunu yapmaz!

Hangi bölüme gitmeli?

Göbek Fıtığı (Göbek Düşmesi veya Kayması) için hangi doktora gidilir?

Öncelikle Göbek kısmında başlayan şikayetler için acil hekimi, aile hekime veya pratisyen bir hekime muayene olunabilir. Hastaneye başvurulduğunda ise iç hastalıkları, gastroenteroloji veya genel cerrahi bölümlerine muayene olunabilir. Muayene ve tetkik neticesinde Göbek Fıtığı (Göbek Düşmesi veya Kayması) tespit edilirse Genel Cerrahi bölümüne sevk edilir.

Evet, demek ki tıbbî bir rahatsızlığı olanlar konunun uzmanlarına, yâni doktorlara gitmeleri gerekir. Kocakarı yöntemlerine veya başka yöntemlere baş vururlarsa, ya hastalığın ilerleyip tedâvî edilemez hâle gelmesine veya tedâvinin çok uzamasına sebep olabilirler. Meselenin özü budur.

Soru: **Selamun Aleykum hocam. Ölmüş birinden yardım istenir mi?**

Cevap: Aleykum selam.

Ölmüş birinden yardım dilemek

İnsanlar öteden beri en çok dua ve ibadet konusunda yanılmışlar, büyük gördükleri kişilerin ve ölülerin ruhaniyetine sığınarak onlardan çeşitli konularda yardım talebinde bulunmuşlardır. Kur'an-ı Kerim dikkatle incelenirse bütün peygamberlerin bu konuda ümmetlerini uyardıkları görülür. Kıldığımız namazların bütün rekatlarında Fatiha suresini okumamız emredilmiş ve günde kırk kere "Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım isteriz." (Fatiha 1/5) ayeti tekrarlatılarak Allah'tan başkasından yardım istenmeyeceği hususu zihinlerimizde canlı tutulmuştur. Havaya ve suya ve gıdaya olan ihtiyacımız, nasıl maddi hayatımızın canlı tutulması için gerekli ise Allah'tan başkasına ibadet edilmeyeceği, ondan başkasından yardım istenemeyeceği konusunun hava gibi, su gibi gıda gibi devamlı tekrarlanması manevi hayatımızın canlı tutulması için gereklidir.

Bugün tarikat ehli ölülerden medet umulabileceğini iddia ederler ama onların bu konuda hiçbir delili yoktur. Delil diye sundukları şeyler de ipe sapa gelmez şeylerdir. Şâyet ölülerden medet istense idi sahabeler Allah Rasûlünün kabrine gider ondan yardım isterlerdi. Halbuki böyle bir şey olmamıştır. Yine onlar Salihlerden öldükten sonra da yardım isteneceğini söylerler. Halbuki Allah Rasûlünden sonra insanların en efdalı, en salih Hz. Ebubekr, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali idiler. Bunların ölümünden sonra da bunlardan kimse yardım dilenmemiştir. Dolayısı ile ölülerden yardım istemek şirktir. Anneniz de bu şirk üzeredir. Hele hele annenizin "Once Allah'tan sonra ondan istiyorum" demesi şirkin daniskasıdır.

Cenab-ı Hakk, Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde müşriklerin özelliklerini belirtirken "Allah'tan başkasına dua ettiklerini" vurgulamış ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem)'e verdiği bir emirde şöyle buyurmuştur: "De ki: Ben yalnızca Rabbime dua ederim. Ona hiçbir şeyi ortak koşmam." (Cin 72/20)

Konu ile ilgili ayetlerin bir kısmı şöyledir:

"Hak olan dua yalnız Allah'a yapılan duadır. Onların Allah'tan başka dua ettikleri ise, hiçbir isteklerine cevap veremezler. Böylesi, ağzına gelsin diye avuçlarını suya doğru uzatan, fakat ona bir türlü ulaşamayan kimseye benzer." (Ra'd 13/14)

"Onların Allah'tan başka dua ettikleri şeyler bir nesne bile yaratamazlar; zaten onların kendileri yaratılmıştır." (Nahl 16/20)

"...Bu böyledir. Çünkü hak olan yalnızca Allah'tır. Ondan başka dua ettikleri şeyler ise batılın ta kendisidir. Her şeyden yüce ve her şeyden büyük olan yalnız Allah'tır." (Hac 22/62)

"De ki: Eğer duanız olmasa Rabbim katında ne ehemmiyetiniz olur?" (Furkan 25/77)

Kabirdekilerle ilgili olarak Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Dirilerle ölüler bir olmaz. Şüphesiz Allah dilediğine işittirir. Ama sen kabirdekilere bir şey işittiremezsin. " (Fatır 35/22)

Şu ayet, ölmüş bulunan büyük zatların ruhaniyetine sığınan ve onlardan yardım isteyenlerin yanlış yolda olduklarının delilidir.

"Allah'ı bırakıp da kendisine Kıyamete kadar cevap veremeyecek olanlara dua edenlerden daha sapık kim olabilir? Oysaki bunlar onların dualarından habersizdirler. " (Ahkâf 46/5)

Allah Rasûlü de Abdullah İbni Abbas'a bu konuda öğüt verirken:

"Bir şey istediğin vakit Allah'tan iste! Yardım dilediğin vakit Allah'tan dile!" buyurmuştur (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/307)

Hz. Peygamberi hatırladığımızda ve kabrini ziyaret ettiğimizde ona salat ve selam getiririz. Bu halimizle, Peygamberimize olan ikramını artırmasını Allah'tan talep etmiş oluruz. Ama hiçbir duamızda Hz. Peygamberden ve onun ruhaniyetinden bir dilekte bulunmayız. Çünkü böyle bir şey Hristiyanların Hz. İsa'ya yaptığını bizim Hz. Peygambere yapmamız olur ki; bu, yoldan çıkmaktan başka bir şey değildir. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam, öğretmenlerin öğrencileri hakkında konuşmaları, annenin babanın çocukları hakkında konuşmaları gıybet olur mu?

Cevap: Aleykum selam. Öğretmenleri eğer öğrencileri hakkında değerlendirmelerde bulunuyorlarsa bu gıybet olmaz. Yine anne ve baba çocuklarının iyi yönlerini ve düşük yönlerini konuşurlar ve bunun sebeplerini araştırırlar, onlar için ne yapabileceklerini konuşurlarsa bu da gıybet olmaz.

Soru: Hocam Selâmün aleykum. Yarın inşallah ameliyat olacağım, sonda takılacakmış. Bu durumda abdesti nasıl alıp namazı nasıl kılmalıyım?

Cevap: Aleykum selam. Sonda takılırsa özürlü durumuna düşersin. Bu durumda eğer yapabilirsen her namaz vaktinde yeni bir abdest alacaksın, başka abdest bozucu bir fiilde bulunmadıkça diğer vakit girinceye kadar o abdestle namaz kılabilirsin. Üzerinde sonda ve idrar torbası veya kan torbası olsa bile namazlarını kılacaksın. Allah yardımcınız olsun ve şifâ versin.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Evlendikten sonra hanım eşinin ailesine de sılahi rahim yapmak zorunda mı (kayın, görümce, amca, dayı vs.)? Yoksa sılahi rahim yalnız kendi ailesi için mi geçerlidir?

Cevap: Aleykum selam. Bir kimsenin karısının anne babası aynı köyde veya şehirde iseler haftada bir defa görüşebilirler. Koca karısının anne babası ile her hafta bir defa görüşmesine engel olamaz. Diğer yakınları için ise bir seneye kadar görüşme yasağı koyabilir. Görümcesi, kayını ise onun sılahi rahmi değildirler. Daha açık bir ifade ile, bir kadının kocasının yakınları onun sılahi rahmi değildir. Onları ziyaret etme zorunluluğu yoktur. İsterse eder isterse etmez. Hiç kimse onu onları ziyâret etmesi için zorlayamaz.

Soru: Dinimizde miras paylaşımında erkeğe 2 kıza 1 pay verir. Fakat anne ve baba hayattayken istedikleri gibi mal paylaşımı yapabilirler mi? Veya vasiyet ederek ölümden sonra istedikleri gibi paylaştırabilirler mi? Misal:

Kız hayırlı evlat olarak onlara baktı. Erkek hayırsız çıktı hiç ilgilenmedi. Bu durumda vasiyet edip kıza bırakılırsa mali caiz midir?

Cevap: Aleykum selam, anne baba sağlığında malını dilediğine dilediği kadar verebilir. Çünkü sağlığında tam mülkiyete sahiptir. Hele hele çocuklarından birisi anne babasına baktığı halde diğerleri anne ve babalarına bakmıyorlarsa anne baba kendilerine bakan kızına veya oğluna diğerlerinden daha fazla mal verebilir. Ama eğer verecekse bunu sağlığında yapmalıdır. Eğer öldükten sonrası için vasiyette bulunursa bu vasiyeti geçersiz olur. Çünkü kişi öldükten sonra malı mirasçılara kalmıştır. Kendisinin olmayan bir malı başkasına vermek istemesi ise caiz değildir. Peygamberimiz de ölenin mirasçılarının birisine vasiyet edemeyeceğini bildirmiş ve:

"Şunu iyi bilin ki, şüphesiz Allah her hak sahibine hak-kını vermiştir. Bu sebeple, mirasçıya vasiyet caiz olmaz!" buyurmuştur. (Nesai, Vesâyâ, 5(6/207); Tirmizi, Vesâyâ, 5(4/434); İbn Mace, Vesâyâ, 6(2/905); Müsned, 4/186, 238; Tayâlisî, s.169. Bkz. 2529. Hadis ve İbn Ebi Şeybe, 11/149; Musannaf, 9/70., Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman ed-Darimi es-Semerkandi (Abdullah Aydın), Sünen-i Darimi Tercüme Ve Şerhi, Madve Yayınları, Madve Ofset, İstanbul, 1996: 6/358)

Soru: Selamun aleykum hocam. "Küfre rızâ küfüdür" kaidesini açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim,

Bil ki, sözünü ettiğin kâide Ehl-i Sünnet'in üzerinde ittifak ederek kabul ettiği önemli bir kâidedir. Bu kâide, Ehl-i Sünnet âlimlerinin kitâblarında şöyle ifâde olunmuştur:

الرَّضَىٰ بِالْكُفْرِ كُفْرٌ

"Küfre rızâ küfüdür."

مَنْ رَضِيَ بِالْكُفْرِ، فَهُوَ كَافِرٌ

"Kim küfre râzı olursa, o kâfirdir."

Bir kimsenin bir şeyden râzı olması, o şeyi sevmesi yâhut benimsemesiyle, emretmesi yâhut istemesiyle, hoş görmesi yâhut tavsiye etmesiyle veya -hiçbir uzvuyla- itiraz etmemesiyle bilinir. Kısacası İslâm'a göre kabulü ifâde eden tüm şeyler, râzı olmanın bir göstergesidir. Bu hükme; Allâh'ü Teâlâ'nın dîniyle alay edenlerden, O'nun âyetlerini küçümseyenlerden ve O'nun indirdiği hükümlere muhâlif

hükümler koyanlardan ve yaptıkları bu işlerden râzı olmak öncelikli olarak dâhildir. Nitekim Allâh'ü Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“O (Allâh Azze ve Celle), size Kitâb'ta: ‘Allâh'ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğinizde, onlar bir başka söze dalıp geçinceye kadar, onlarla oturmayın. Yoksa siz de kesinlikle onlar gibi olursunuz’ diye indirdi. Muhakkak ki Allâh, münafıkların ve kâfirlerin tümünü cehennemde toplayacaktır.” (Nisâ: 4/140)

İmâm Kurtubî rahîmehullâh âyet-i kerîmenin tefsîrinde şöyle demiştir: “Allâh'ü Teâlâ'nın ‘onlar bir başka söze dalıp geçinceye kadar, onlarla oturmayın’ yani küfür ve inkârdan başka bir söz söyleyinceye kadar onlarla bir-likte oturmayın demektir. ‘Yoksa siz de kesinlikle onlar gibi (kâfir) olursunuz’ buyruğu ise münkeri açığa vurdukları takdirde masiyet işleyenlerden uzak durmanın farz olduğuna delalet eder. Çünkü onlardan uzak durmayan bir kimse, onların fiillerine râzı olmuş olur. Küfre rızâ ise küfürdür. Nitekim Allâh'ü Teâlâ: ‘Kesinlikle onlar gibi olursunuz’ diye buyurmaktadır. Buna göre masiyetin işlendiği bir mecliste oturup da onlara karşı tepki göstermeyen herkes, günâhta onlarla beraber eşit olur. Masiyet sözünü söyleyip bunun gereğince de amel ettiklerinde onlara tepki göstermesi icâb eder. Eğer onlara tepki gösterme gücünü bulamıyorsa, bu âyet-i kerîmenin tehdit ettiği kim-selerden olmamak için yanlarından kalkıp gitmesi gerekir.” [Kurtubî, el-Câmiu li Ahkâmî'l-Kur'ân: 5/417-8.]

İmâm Ebû Hayyân rahîmehullâh ise şöyle demiştir: “Allâh'ü Teâlâ âyette: ‘Kesinlikle onlar gibi olursunuz’ diye hükmetti. Çünkü onlar, reddetmeye güçleri yettiği halde, Allâh'ın âyetlerini inkâr ve onlarla alay eden kişilerle birlikte oturuyorlardı. Onlar, küfür hususunda, Allâh'ın âyetlerini inkâr ve onlarla alay edenler gibidirler. Zîrâ onlar, -bu halleriyle- küfürden râzı olmaktadır. Küfre rızâ ise küfürdür.” [Ebû Hayyân, Bahru'l-Muhît: 4/103.]

İlim ehli Süleymân bin Abdullâh rahîmehullâh şöyle demiştir: “Âyet, ikrâh altında olmadığı halde, Allâh'ü Teâlâ'nın âyetleri ile alay eden ve bu âyetleri inkâr eden kişiler ile birlikte onların bu sözlerine karşı çıkmadan oturan ve başka bir konuşmaya geçinceye kadar onlarla ilgisini kesmeyen kişinin, bizzat küfür olan bir işi işlemese de kâfir olacağını belirtmektedir.” [ed-Dureru's-Seniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye: 8/163.]

İfâde edildiği üzere, **küfürden râzı olmak küfürdür.** Bu küfrün inaniş yâhut söz, amel yâhut yazı, oyun yâhut şaka yoluyla olması arasında fark yoktur. Her kim küfür olduğu sâbit olan bir şeyden hoşnut olursa, onu onaylarsa, emrederse yâhut benimserse yani küfür olan şeye karşı inkârın zıddı olacak bir şekilde muamele ederse, küfürden râzı olmuş olur. Misâlen bir mecliste açık olarak Allâh'ü Teâlâ'nın âyetleri inkâr ediliyor, haramları helâl, helâlleri de haram kılınıyor, İslâm'ın simgeleri alaya alınıyor ve Müslümanlara dînlerinden dolayı hakaret ediliyor ise, o meclis küfür meclisidir. Böyle bir mecliste kâfirlere karşı güç nispetinde muhâlefet etmeden durmak, câiz değildir. Zîrâ küfre rızâ küfürdür.

Bunu birkaç misal ile açıklamaya çalışalım. Eğer birilerinin İslâm'da inanılması zaruri olan şeylerden birisini inkâr ettiğini veya onlarla alay ettiğini, onlara sövdüğünü görür veya duyarsak, hemen onlara tepki göstermeliyiz. Eğer tepki gösterdiğimiz zaman zulme uğrayacağımızı veya öldürüleceğimizi biliyorsak derhal oradan ayrılmalı ve kalbimizle de buğz etmeliyiz. Eğer ses çıkarmadan orada oturmaya, onlarla bulunmaya devam edersek, âyeti kerime gereğince biz de onlar gibi olmuş oluruz. Yâni kâfir oluruz.

Yine, meselâ, bir vâiz kürsüde veya minberde küfür bir söz söylese, orada bulunup da onun söylediği sözün küfür olduğunu bilenler derhal îtiraz etmeliler ve bu söz küfürdür, sözünü geri al ve tevbe et” demeleri gerekir. Veya derhal orayı terk etmeleri gerekir. Şâyet hiç ses çıkarmadan ve orayı terk etmeden orada oturmaya devam ederlerse, o sözün küfür olduğunu bilenlerin hepsi de kâfir olurlar.

Şâyet bulunduğumuz yer terk edemeyeceğimiz bir yere (meselâ uçakta, trende veya otobüste bulunmak gibi), ya onlara îtiraz edeceğiz veya kalbimizle buğz edeceğiz. Eğer o küfür söz veya fiile kalbimizle bile buğz etmezsek biz de kâfir olmuş oluruz.

Nitekim Peygamber Efendimiz (asm) şöyle buyurmuştur:

“Sizden biriniz bir kötülük gördüğü zaman onu eliyle değiştirsin. Buna gücü yetmezse diliyle (onun kötü olduğunu söyleyip kötülüğü yasaklayarak) onu değiştirsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin (o işten nefret ederek, kötü görsün). Bu sonuncusu, imanın en zayıf derecesidir.” (Müslim, İman 20) Hadisin başka bir rivâyetinde, kalbiyle buğzetsin için “bundan sonrasında hardal tanesi kadar iman yoktur” denilir.

“İman ipinin (kulpunun) en güçlüsü, Allah için dostluk ve Allah için düşmanlıktır. Yine Allah için sevmek ve Allah için nefret duyup buğzettir.” (Mişkâtü'l-Mesâbih, hadis no: 5014; Süyûtî, el-Câmiu's-Sağîr, 1/69, Taberânî, El-Kebîr)

İbn Abbas da şöyle der:

“Kim Allah için sever, Allah için buğzeder ve Allah için dostluk ve velâyet yetkisini kullanır, Allah için düşmanlık beslerse, o kimse bu yaptıkları sâyesinde gerçekten Allah'ın dostluğuna erişir (Allah'ın dostluğunu, velîliğini kazanmış olur). Bir kimse de bu nitelikleri taşımadığı sürece, ne kadar çok namaz kılip oruç tutsa da, imanın hazzına ve tadına erişemez. Çünkü böyle insanlarla olan kardeşliğini (münâsebetini) sırf dünya ilişkilerine bağlamıştır. Böyle bir hal ise kişiye asla hiçbir şey kazandıramaz.”

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selâmün aleyküm hocam. Umre için 15 günden az yolculuğa çıktık biz seferi mi oluyoruz? Sünnetleri terk etmeli miyiz, umreyi anlatır mısınız? Efendimizin nasıl yapmış, Allah razı olsun.

Cevap: Aleykum selam. Bir kimse gideceği yerde 15 günden az kalacaksa, gideceği yere giderken, orada kalırken ve tekrar kaldığı yere dönerken seferî olur. Hanefî mezhebine göre seferî bir kimse dört rekatlı farz namazları yalnız kılarken iki rekât olarak kılar. Sünnet namazlarda ve üç rekatlı namazlarda ise seferîlik yoktur. Onları tam kılar. Yine namazlarını mukîm (seferî olmayan) bir imama uyarak kılıyorsa tam kılar.

Seferî olanlar sünnet namazlarını da kılarlar mı?

Fıkıh kitaplarında deniliyor ki: Eğer yolculuk meşakkatli ise sünnetleri terketmek evlâdır. Şâyet yolculuk rahatsa sünnetleri kılmak evlâdır. (İbni Âbidîn, seferîlik bahsi)

Sizler orada rahat bir durumdasınız. Sünnetleri kılmamız evlâdır (daha iyidir). Allah umrenizi kabul etsin. Bizler için de duâ yapınız inşaallah. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam selamın aleyküm. Cenaze adabları nelerdir? Günümüz de cenaze törenlerinde yapılan bid'atlar var mı?

Cevap: Aleykum selam İbrahim.

Müslüman birisi öldüğünde Müslümanın ilk yapacağı âdablardan birisi, “innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn” demektir. Yâni, biz Allah içiniz (veya Allah'tan geldik) yine Allah'a döneceğiz demektir. Sonra Müslümanın cenazesini islâmî kıstaslara göre yıkamak ve kefenlemektir. Daha sonra da cenazeyi kabre kadar biraz süratlice taşımak gerekir. Fakat cenazeyi taşıyanların cenazenin önünde ve arkasında yüksek sesle tekbir getirmeleri, zikir ve tesbihatta bulunmaları bid'at ve mekruhtur. Bunu yapacak olanların tekbirleri de zikir ve teşbihleri de kendi işiteceği şekilde yapması gerekir. Mezara varıldığı zaman cenaze yere konulmadan oturmak mekruhtur. Cenaze defnedildikten sonra hopörler ile Kur'an okunması, topluca dua yapılması ise aslında bid'attır. Ne Allah Rasûlü ne sahabe ne de mezheb imamı böyle bir şey yapmamışlardır. Bu sadece bizim ülkemizde yapılmaktadır.

Kişi Kur'an okuyacaksa, dua yapacaksa bunu kendi kendine yapmalı, okuduğu kur'an'ın sevabını ölenin ruhuna hediye etmelidir. Ölünün af ve mağfireti için dua etmelidir. Duasını sâdece ölüye has kılmamalı, oradaki bütün mü'min ve mü'mine olan ölümlere de dua etmelidir. Hiçbir şey bilmiyorsa bile; “Allah'ım bu kardeşimizin günahlarını affet, onu korktuklarından emin eyle. Onu cennetine dâhil eyle” diyebilir. Mezarda bulunduğu müddetçe ve dönünceye kadar mâlâyâğni yani boş işlerden kaçınmaya çalışmalıdır.

Ölü sahiplerine tâziyede bulunmalıdır. Tâziyenin sünnete uygun olanı: “Allah ölünüze rahmet etsin, sizlere de sabır vesin” demektir. “Başınız sağolsun” demek aslında hiçbir şeydir. Bu Osmanlıların icad ettikleri bir taziye çeşididir. Bunun mânâsı, “ey kardeşim, senin babab, annen, kardeşin öldü ama başın, yâni başımızdaki hâlife sağ olsun. Eğer o ölürse felakete düşeriz” demektir.

Bazıları toprağı bol olsun falan diye tâziyede bulunuyorlar. Halbuki bu kâfir olan komşulardan birisi öldüğü zaman onlara tâziye maksadı ile söylenen bir şeydir. Osmanlılar kâfir komşularına “Allah Rahmet etsin” diyemeyecekleri için, “toprağı bol olsun” derlermiş. Bizler de Müslüman olmayan tanıdıklarımıza, yakınlarımıza bu şekilde tâziyede bulunabiliriz. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Peygamberimiz zamanında mezhepler var mıydı?

Cevap: Aleykum selam.

ALLAH RASÛLÜ'NÜN ZAMANINDA MEZHEB Mİ VARDI?

Mezheblere ve taklide karşı çıkanların çoklarının sordukları soru budur. Bu soruyla mezheplere uymanın, bir müçtehidin takid etmenin câiz olmadığını, herkesin Kur'an ve sünnetten fetvâ çıkarabileceğini savunmaya çalışıyorlar. Oysa böyle diyenler doğru dürüst ilimleri olmadıkları halde, ehil olmadıkları halde bizzat kendi görüşlerini mezheb ediniyorlar da farkında değiller.

Önce mezheb ne demek ona bir bakalım.

Mezheb, yol demektir. Yâni bir müçtehidin bir meselenin hükmünü çıkarırken takip ettiği yol demektir. Başka bir ifâde ile mezheb, bir müçtehidin Kur'an, sünnet, icmâ ve kıyasa göre bir meselenin hükmünü ortaya koyması, “bu meselenin hükmü şudur” demesidir. Kur'an ve sünnette hükmü açık ve kesin olan şeylerde ictihad olmaz. Herkes ona uymak ve aynı hükmü uygulamak zorundadır. Nitekim; Mecelle'de “Mevrîdi nasda içtihadı mesağ yoktur” (nassın olduğu yerde içtihat yapılamaz) kâidesi bunu ifade etmektedir. Yine Ahzab sûresi 36. âyetindeki: “Allah ve Rasûlü bir iş hakkında hüküm verdiği zaman hiçbir mü'min erkek ile mü'min kadının o konuda seçme hakkı yoktur” âyeti bunu

emretmektedir. Fakat âyetlerin, hadislerin hepsi açık değildir, bâzısı mücmeldir, mübhemdir. Bâzi âyetler ve hadislerdeki bâzi kelimeler birkaç mânâyâ gelmektedirler. Mesela “Boşanan kadınlar, kendi başlarına üç kurû’ süresince iddet beklerler” (el-Bakara, 2/228) âyeti buna en güzel örnektir. Kurû’ kelimesi Arapçada hem temizlik hem de hayız mânâsına gelmektedir. Peki Allah bu âyette bu iki mânâdan hangisini murat etmiştir? İşte müctehidin içtihadı burada devreye girer ve bunun için araştırmaya girer. Bu âyeti tefsir eden başka bir âyet var mı ona bakar. Eğer böyle bir âyet yoksa Allah Rasûlü bu konuda bir şey demiş mi ona bakar. Allah Rasûlü de bu konuda farklı farklı şeyler söylemişse (ki söylemiştir. Bâzi hadislerde kurû’ temizlik anlamında, bâzi hadislerde de hayız anlamında kullanılmıştır) müctehid bu mânâlardan kendi zannına göre doğru olduğunu düşündüğü bir mânâyı seçer (tercih eder) ve; “âyetteki Kurû’dan maksat temizliktir veya hayızdır” der. İşte bu içtihadı ve mezheptir.

Müctehid, bir meselenin hükmünü Kur’an ve sünnette bulamaz ise kendinden önceki müctehidler veya sahâbeler o konuda icmâ etmişler mi etmemişler mi ona bakar. Eğer o konuda icmâ edilmişse icmâyâ muhâlefet etmez ve o da aynı hükmü verir.

Şâyet bir mesele hakkında icmâ da yoksa müctehid, sahâbeler o konuda bir görüş ortaya atmışlar mı atmamışlar mı ona bakar. Eğer sahabelerin farklı farklı görüşleri varsa ya İmam Ebû Hanife gibi onlardan birisinin görüşünü tercih edip aynı hükmü verir veya İmam Şâfi gibi onların ihtilaflarına, ihtihadlarına bakmaz kendi içtihadı ile (reyi ile) hüküm verir.

Eğer bir mesele hakkında sahâbelerden de hiçbir görüş rivâyet edilmemişse müctehid, örf, mesâlihi mürsele, istihsan, seddi zerâî gibi fıkıh kâidelerini işleterek bir hükme ulaşır. İşte müctehidin ulaştığı bu hüküm içtihadı ve onun mezhebidir.

Müctehidler hadislerin lâfızlarını ezbere bildikleri gibi râvi silsilesini de hadisin lafzı ile beraber biliyorlardı. O hadisi rivâyet eden bütün râvilerin hallerini, sadık mı, kâzib mi, meçhul mu, meşhur mu biliyorlardı.

Bugün mezhepleri kabul etmeyenlere, taklide karşı çıkanlara baktığımızda bırakın on tane hadisi, bir hadisi bile râvileri ile sayamazlar. Râvileri saysalar onların ahvallerini bilemezler. Ümmetin müctehidlerinin ihtilaflarını ise hiç bilmezler. Oysa müctehidlerin ihtilaflarını bilmek insanın ufkunu açar. Onların ileri sürdükleri delilleri bilirler ve o deliller içinde hangisinin daha sahih olduğunu kavrarlar.

Şimdi soruya dönelim ve aynı soruyu biz de soralım.

Allah Rasûlünün zamanında mezheb var mıydı?

Bu soruyu ayırtırmak ve iki farklı şekilde sormak gerekir.

1. Allah Rasûlünün yanında, yakınında, Medine’de mezheb var mıydı?

Bu soruya vereceğimiz cevap elbette “hayır” olacaktır. Çünkü Kur’an kendisine indirilen, Kur’an’ı insanlara açıklama, onun hayata nasıl yansıtılacağını yaşantısı ile gösteren peygamber varken onun yanında ve yakınında hiç kimse içtihat edemez, mezhebi olamaz. Nitekim Hucurat sûresinin birinci âyeti olan; “Ey İman edenler! Allah ve Rasûlünün önüne geçmeyin” âyeti bunu ifâde eder. Allah Rasûlünün yanında, yakınında olan insanlar bilmedikleri bir mesele ile karşılaştıklarında gelip onu Allah Rasûlüne sorma ve onun cevabını alma imkanına sahiptiler. Sahâbeler de böyle yapıyorlardı. Medîne’de iken bir şey başlarına geldiğinde gelip meseleyi Allah Rasûlüne soruyorlar, Allah Rasûlü de onlara meselenin cevabını veriyor veya o işi nasıl yapacaklarını onlara gösteriyordu. Nitekim hayız kanından sonra kanı kesilmeyen kadınlar bile Allah Rasûlüne geliyorlar ve ne yapacaklarını soruyorlardı. Allah Rasûlü de onlara nasıl temizleneceklerini, kan aktığı halde nasıl namaz kılacaklarını beyan ediyor onlar da Allah Rasûlünden aldıkları cevaba göre hareket ediyorlardı. (Hadis kitaplarının hayız ve nifas bölümlerine bakılabilir)

2. Allah Rasûlünün zamanında, onun olmadığı yerlerde, Allah Rasûlünden uzakta bulunan yerlerde mezheb var mıydı?

Bu soruya da "evet" diyeceğiz. Çünkü Allah Rasûlü çeşitli sahabeleri çeşitli yerlere vâli olarak gönderiyordu. Bu sahabeler vâli olarak gittikleri yerlerde bir mesele ile karşılaştıklarında o güne kadar ezberledikleri âyetler veya hadislerle hüküm veriyorlardı. Eğer meselenin hükmünü Kur'an ve sünnette bulamazlarsa kendi reyleri ile (ictihadları ile) hüküm veriyorlardı. Nitekim bunun böyle olduğuna şu hadis delildir:

Hz. Peygamber, Muaz bin Cebel (18/639)'i Yemen'e (vâli) olarak gönderiyordu. (Ona):

"Sana bir mesele geldiğinde nasıl hüküm vereceksin?" diye sordu. Muaz:

"Allah'ın kitabındaki ahkâma göre hüküm veririm" dedi. Rasûlü Ekrem:

"Şayet Allalî 'ın kitabında yok ise?" buyurdu. Muaz:

"Rasulullah'ın sünnetine göre" dedi. Rasûlü Ekrem:

"Şayet Rasûlullah 'ın sünnetinde de yok ise?" buyurdu. Muaz:

"Kendi görüşümle i ctihad ederim" dedi.

Rasulü Ekrem: "Rasûlullah'ın elçisini muvaffak kılan Allah'a hamdolsun" buyurdu. (Tirmizi, Ahkam, 3; Nesâî, : İbn Mâce, Menasik, 38; Dârimî, Mukaddime, 20; Ebu Davud, Akdiye, 11; Müsıied, 37; V, 230, 236)

İşte böyle sahabelerin Allah Rasûlünden uzakta oldukları yerlerde kendi ictihadları ile verdikleri hüküm onların mezhebi oluyordu. Bir başka örnek:

Allah Rasûlü Amr bin As'ı bir seriyeye komutan tâyin etmişti. O ise gece ihtilam olmuş, sabahleyin kalktığına su olmasına rağmen su çok soğuk olduğu için suyla gusûl almamış, teyemmüm almıştı. Arkadaşları ona karşı çıkmalarına rağmen o görüşünde ısrar etmiş ve onlara teyemmümle namaz kıldırması. Allah Rasûlü ashâba başlarındaki komutana itaat etmelerini emrettiği için de fazla itiraz etmemişler ve onun arkasında namaz kılmışlardı. Fakat Medine'ye, Allah Rasûlünün yanına vardıklarında da durumu Allah Rasûlüne bildirmişlerdi.

Nitekim Amr bin el-As (61/680) (r. a), olayı bizzat kendisi şöyle anlatır: Zatü's-selasil gazvesinde geceleyin ihtilam (cünüb) olmuştum. (Soğuk su ile) gusledersem helak olacağımdan (hastalanıp öleceğimden) korktum. Teyemmüm ettim sonra arkadaşlarıma sabah namazını kıldırtdım. Daha sonra bu durumu RasGlüllah (s.a.v)'e anlattıklarında O: "Ya Amr, cünüb olduğun halde (teyemmüm alarak) arkadaşlarına sabah namazını kıldırtdın öyle mi!?" diye söyleyince, O'na beni (soğuk su ile) gusletmekten alıkoyan şeyi haber verdim, şöyle dedim: Ben Allah 'ın şöyle buyurduğunu duydum: "Kendinizi öldünneyniz! Şüphesiz Allah size karşı çok

merhametlidir." (Nisa, 4/29) Bunun üzerine Rasûlullah (s.a. v) güldü, bir şey söylemedi. (Ebü Davud, Taharet, 126, ha. 334)

Şimdi bu hadise baktığımızda, Amr ibni As su olmasına rağmen su çok soğuk olduğu için, arkadaşlarının da tüm karşı gelmelerine rağmen teyemmüm alıyor ve arkadaşlarına namaz kıldırıyordu. İşte bu, Allah rasûlünün yanında olmadıkları zaman sahâbenin ictihad ettiğini ve mezhepleri olduğunu gösterir. Fakat bu mezheb Allah Rasûlünün yanına gelinceye kadar devam ediyordu. Allah Rasûlünün yanına geldiklerinde durumu anlatıyorlar, Allah Rasûlü de ya onların ictihadlarını onaylıyor veya onlara doğrusunu anlatıyordu. Eğer onların ictihadlarını onaylarsa bu takrîrî bir sünnete dönüşüyordu.

Bir başka örnek:

Bir defasında iki sahâbi sahrada su bulamadılar ve teyemmümle namaz kıldılar. Bunlardan biri, daha sonra aynı namaz vakti içinde su buldu ve abdest alıp, yeniden namaz kıldı. Diğeri namazını iade etmedi. Sonra ikisi de gelip, durumu Rasûlullah (sav)'a anlattılar. Allah Rasûlü: "Suyu bulduğum halde, ben namazı iade etmedim" diyene: ... "Tam sünnete göre hareket ettin"; "suyu bulunca, abdest alıp, namazı iade ettim" diyene de: "Sana da iki mükafat var" buyurdular. (Ebû Dâvûd, Nesâî) İşte bu, takrîrî sünnete girmektedir.

Bu hadise de baktığımızda, iki sahâbe su bulamadıkları için teyemmüm alıyorlar ve namazlarını kılıyorlar. Daha sonra da vakit çıkmadan suya ulaşıyorlar. Onlardan birisi teyemmümle kıldığı namazla yetinirken diğeri su ile abdest alıyor ve namazını iade ediyor. Çünkü onun ictihadına göre vakit çıkmadan su bulunduğu zaman abdest alınıp namazın yeniden kılınması gerekir. İşte görüldüğü gibi iki sahabe iki farklı ictihadda bulunuyorlar. İşte bu mezhebirdir. Fakat bu da Allah rasûlünün yanına varıncaya kadar geçerliliğini sürdürüyordu. Allah Rasûlünün yanına vardıklarında Allah Rasûlü teyemmümle yetinip de namazını iade etmeyene "sen sünnete göre hareket ettin" diyerek onun ictihadını onaylıyor ve bu ictihad da takrîrî sünnete dönüşüyordu.

İşte bir başka örnek:

Abdullah bin Ömer (73/692) (r. a) şöyle demiştir: Peygamber (s.a.v) Ahzab günü:

"Sizden hiç biriniz ikindi namazını sakın başka yerde kılmasın, ancak Kureyza oğulları yurdunda kılın" buyurdu. Sahabilerden bazıları yolda ikindi namazına erişmişti. Bunlardan bir kısmı Peygamberin emrinin zahirine uyarak:

-Biz Kureyza oğulları'na varmadıkça ikindi namazını kılmayız! Dediler. Bir kısmı da:

-Biz ikindiye yolda, vakit içinde kılacağız. Çünkü Peygamber bizden, bu emrin zahirini değil, fakat bunun lazımı olan seferde çabuk davranmamızı kasetmişti! Dediler ve kıldılar. Sonra bu iki zümrenin birbirine aykırı hareketleri Peygamber'e zikrolundu da **Peygamber bunlardan hiçbir zümreyi ayıplamadı.**" (Buhârî, Megazî, 32; Müslim, Cihad, 69)

Gördünüz mü bu hadisi? Allah Rasûlü sahâbelere "Kurayza topraklarına varmadıkça ikindi namazını kılmamalarını" emretmesine rağmen sahabeler yolda ihtilaf ediyorlar ve bir kısmı hadisin zâhirinden hareketle namazlarını kılmıyorlar, diğerleri ise Allah rasûlünün kasdının ne olduğuna bakıyorlar ve yolda ikindi namazlarını kılıyorlar. İşte size iki farklı ictihad ve iki farklı mezheb. Fakat bu mezheb de Allah Rasûlünün yanına varıncaya kadar devam ediyordu. Allah Rasûlüne varıp durumu anlattıklarında Allah Rasûlü iki gurubu da ayıplamıyor ve iki görüşle ameli de tasdik ediyordu.

Bütün bunlar şunu gösteriyor ki, sahabeler bazen Allah rasûlünden haftalarca veya aylarca uzak kalıyorlardı. İşte bu uzak kaldıklarında başlarına bir sürü haller geliyor, eğer meselenin hükmü hakkında

Kur'an'da veya sünnette bir nas bilmiyorlarsa ya istişâre ile veya her biri kendi içtihadına göre hareket ediyordu. İşte bu da mezhebin ta kendisi idi.

Allah Rasûlünün vefatından sonra da birçok meselede sahabeler ihtilaf etmişler, her biri kendi icthadlarına göre hareket etmişlerdir. İşte bunlar da sahabenin mezhebi idi. Fakat onların mezhepleri tedvin edilmediği için topluca günümüze kadar gelmemiştir. Bundan dolayı onların mezhepleri ile amel edemiyoruz. Fakat bir çok meselede parça parça görüşleri bizlere kadar ulaşmış, bizler de onların o görüşlerinden istifâde ediyoruz. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamın aleyküm hocam. İslamiyet Hz. Muhammed ile gelmedi mi? Ondan önceki peygamberlerin dini hakkında biraz bilgi verebilir misiniz lütfen.

Cevap: Aleykum selam.

Değerli kardeşim, İslam Hz. Muhammedle başlamış bir dinin adı değildir. İslam, Hz. Âdem ile başlayıp peygamberimiz sallallahu aleyhi ve selleme kadar gelen bütün peygamberler silsilesinin tebliğ ettiği dinin adıdır. Yani bütün peygamberlerin dini İslam dinidir. Yâni bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri dinin iman esasları aynıdır. Her peygamber ümmetini;

1. Allah'ın varlığına ve birliğine îman etmeye
2. Meleklerle îman etmeye
3. Kitaplara îman etmeye
4. Peygamberlere îman etmeye
5. Kazâ ve kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna îman etmeye
6. Âhiret günün îman etmeye çağırmıştır.

Nitekim, Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Ben, dünya ve âhirette, insanlar içerisinde Meryem oğlu İsa'ya en hak sahibi olan kimseyim. Nebiler, farklı annelerden olan kardeşler gibidirler, fakat dînleri birdir." (Buhârî; hadis no: 3443.Müslim, hadis no: 2365)

Hâfız İbn-i Hacer -Allah ona rahmet etsin- bu konuda şöyle demiştir:

"Hadisin anlamı şudur: Şeriatlarının furû'u farklı olsa da dînlerinin aslı birdir, o da tevhîddir." ("Fethu'l-Bârî"; c: 6, s: 489)

Doktor Ömer el-Aşkar bu konuda şöyle der:

"Kur'an dilinde İslâm, özel bir dînin adı değildir.Aksine İslâm, bütün nebi ve rasûllerin seslendikleri (ona çağırdıkları) ortak dînin adıdır.

Örneğin Nuh -aleyhisselâm- kavmine şöyle seslenmiştir:

"Eğer (dâvetimden) yüz çevirecek olursanız, ben sizden hiçbir karşılık istemedim. Benim ecrim, yalnızca Allah'a âittir ve ben, müslümanlardan olmakla emrolundum." (Yunus Sûresi: 72)

İslâm, Allah Teâlâ'nın, nebilerin atası İbrahim -aleyhisselâm-'a emretmiş olduğu dînin tâ kendisidir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

**"Rabbi ona: 'Teslim ol' dediğinde, o: 'Âlemlerin Rabbine teslim oldum' demişti."
(Bakara Sûresi: 131)**

İbrahim -aleyhisselâm- ile Yakub -aleyhisselâm-'in her birisi çocuklarına müslüman olarak ölmelerini vasiyet etmişlerdi.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

"İbrahim, bunu (İslâm üzere sebât göstermeyi) kendi oğullarına da vasiyet etti, Yakub da: Oğullarım! Şüphesiz Allah, sizin için bu dini (İslâm'ı) seçti. Siz de ancak müslümanlar olarak ölün (diye benzer bir vasiyette bulundu)." (Bakara Sûresi: 132)

Yakub -aleyhisselâm-'ın çocukları da babalarının çağırısına şöyle cevap vermişlerdi:

**"(Yakub'un çocukları): Senin ilâhına ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilâhı olan tek bir ilâha ibadet edeceğiz ve biz, O'na boyun eğmiş müslümanlarız, demişlerdi."
(Bakara Sûresi: 133)**

Musa -aleyhisselâm- kavmine şöyle demişti:

"Ey kavmim! Eğer siz gerçekten Allah'a îmân edip müslüman olmuşsanız, artık yalnızca O'na tevekkül edin." (Yunus Sûresi: 84)

Havâriler, İsa -aleyhisselâm-'a şöyle demişlerdi:

"Bizi Allah'ın (dîninin) yardımcıları. Allah'a îmân ettik. (Ey İsa!) bizim gerçekten müslümanlar olduğumuza şahid ol! dediler." (Âl-i İmrân Sûresi: 52)

Ehl-i kitaptan bir kesim Kur'an'ı işittikleri zaman şöyle demişlerdi:

"Ona îmân ettik, şüphesiz ki o, Rabbimizden gelen bir gerçektir. Şüphesiz biz bundan (Kur'an inmeden) önce de müslümandık, derler." (Kasas Sûresi: 53)

İslâm, en eski çağdan Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in peygamberliğine kadar bütün nebi ve rasûllerin ve onlara îmân edenlerin dillerinde dolaşan genel bir şîardır. ("er-Rusulu ve'r-Risâlât", s: 243)

Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam hepsini okudum. Zaten Allah indinde tek din islamdır. Ayet- i Kerimesi var. O zaman Hristiyanlar ve Yahudiler de mi cennete gireceklerdir. Yıllardır tartışılan bir konudur. Açıklamadan da anlaşılan budur. Yardımcı olursanız sevinirim.

Cevap: Değerli kardeşim. Bütün dinlerin aslı bir, hepsi de İslam derken bunun ne demek olduğu da açıklandı. Bütün İman esaslarında birdir denildi. Yani Hz. Adem'den peygamber efendimize kadar gönderilen bütün peygamberlerin ümmetleri aynı iman esaslarına bağlıdırlar. Bu iman esaslarından birisine iman etmeseler mü'min ve Müslüman olamazlar. Bizler bütün peygamberlere, peygamberlere indirildiği şekliyle bütün kitaplara ve bütün meleklerle iman ederiz. Halbuki Yâhudiler Hz. Musadan sonra, Hristiyanlar da Hz. İsa'dan sonra şirk koşmuşlardır. Nitekim âyette onların şirk koştukları şöyle beyan edilmektedir:

“Yahudiler; ‘Üzeyir Allah’ın oğludur’ dediler. Hristiyanlar da ‘Mesih Allah’ın oğludur’ dediler. Bu, dillerine doladıkları sözleridir. Önceki kâfirlerle aynı ağız kullanıyorlar. Allah kahretsin onları! Bu iftiraya nereden sürükleniyorlar?” (Tevbe 9/30)

Yine Allah onların kâfir olduklarını açıkça bildirmiş ve şöyle buyurmuştur:

“Allah, Meryem oğlu Mesîh’tir diyenler kâfir olmuştur. Allah, kendine ortak koşana Cenneti haram kılar; artık onun yeri ateştir ve zalimler için yardımcı yoktur.” [Maide 72]

“Meryem oğlu Mesih, Allah’tır.» diyenler, kesinlikle kâfir oldular. Oysa Mesih şöyle demişti: «Ey İsrâiloğulları, hepiniz benim de, sizin de Rabbiniz olan Allâh’a kulluk edin! Kim Allâh’a ortak koşarsa, Allah ona cennetini yasak etmiştir. Varacağı yer ateştir ve zulmedenlerin yardımcıları yoktur.» (El Mâide; 72)

“Andolsun «Allah, üçün üçüncüsüdür.» diyenler de kâfir olmuşlardır. Hâlbuki bir tek Allah’tan başka hiçbir tanrı yoktur. Eğer diyegeldiklerinden vazgeçmezlerse, içlerinden kâfir olanlara acı bir azap isabet edecektir.” (el-Mâide, 73)

Hristiyanlar ve Yahudiler Müslüman değiller ki cennete gidebilsinler. Onların ne Allah inancı ne peygamber inancı ne kitap inancı ne de melek inancı peygamberlerin tebliğ ettikleri din üzere değildir.

Peygamber efendimiz bütün insanlığa gönderdiği için herkesin Allah Rasûlüne iman etmesi gerekir. Allah Rasûlüne ve Kur’an’a iman etmeden ölenler ebedî cehenneme gideceklerdir. Nitekim Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur:

“Muhammed’in canı elinde olan (Allah’a) yemin olsun ki ister Yahudi ister Hristiyan olsun, şu ümmetten bir kimse benim (peygamberliğimi) iştir, sonra da gönderildiğim şeye inanmadan ölürse muhakkak ki cehennemliklerden olur.” (Müslim, İman, 240)

Hadisin bir benzeri de şu âyettir:

“Resule karşı gelip, müminlerin yolundan başka bir yola gideni, o yönde bırakır ve Cehenneme sokarız; orası ne kötü bir yerdir.” [Nisa 115]

Şu âyet ise Yahudi veya Hristiyan olarak ölenlerin mutlaka cehenneme gideceğini beyan ediyor:

“Elbette, ehl-i kitaptan [Yahudi ve Hristiyan] olsun, müşriklerden olsun bütün kâfirler Cehennem ateşindedir, orada ebedi kalırlar. Onlar yaratıkların en kötüsüdür.” [Beyyine 6]

Yahudiler ve Hristiyanlar; “biz ancak bize gönderilen peygambere, bize indirilen kitaba inanırız” diyerek Allah rasûlüne ve Kur’an’a inanmadıklarını beyan ettikten sonra nasıl cennete gidebilirler. Halbuki bütün peygamberlerin tebliğ ettiği dinde İmanın altı esasına da iman etmek gerekiyordu.

Zaten yukardaki âyetler de onların “Üzeyir Allahın oğlu, İsa Allah’ın oğlu” dedikleri için şirk koştuklarını açık açık belirtmektedir. Yine Allah, “Meryem oğlu Mesih, Allah’tır.» diyenler, kesinlikle kâfir oldular”, “Andolsun «Allah, üçün üçüncüsüdür.» diyenler de kâfir olmuşlardır” buyurarak onların kâfir olduklarını açıklamaktadır. Şu vereceğimiz âyet ise şirk ve küfür üzere ölenlerin aslâ bağışlanmayacağını beyan ediyor:

“Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başka günahları, dilediği kimse için bağışlar. Allah’a ortak koşan kimse büyük bir günah ile iftira etmiş olur.” (Nisâ; 48 ve 116)

Bunca âyetler varken bir kimse bugünkü Yâhudîler ve Hristiyanlar da cennete girecektir derse, âyetleri, hadisleri ve icmâyı inkâr ettiği için kâfir olur.

Bundan dolayı, bugünkü Yahudiler ve Hristiyanlar da cennete gidecektir diyen Süleyman Ateş, Mehmet Okuyan, Mustafa İslamoğlu ve bunlar gibi kim varsa hepsi de kâfirdir. Onlar da bu itikat üzere ölürlerse Yahudîler ve Hristiyanlarla beraber ebedî cehenneme gideceklerdir. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamün aleyküm hocam. Köpek alım satımında herhangi bir sıkıntı var mı

Cevap: Aleykum selam.

Avlanmak, koruyuculuk yaptırmak, hayvan sürülerinin koruyuculuğunda kullanmak, vb. için köpeklerin alınıp satılması caizdir. (İslam Fıkhı Ansiklopedisi, Prof. Dr. Vehbe Zuhayli)

Ancak zaruri bir sebep olmaksızın evde bulundurulması için köpek almak veya satmak câiz görülmemiştir. (İbnü'l-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, Bulak 1319, VI, 246; İbn Âbidin, Reddû'l-Muhtâr, Kahire 1386-89/1966-69, V, 226-227).

H. Peygamber (s.a.s.) ziraat, koyun, ev bekletme, av gibi bir sebep olmaksızın köpek besleyenin sevabından her gün bir kırat (bir başka rivayette iki kırat) eksileceğini bildirmiştir (Buhârî, "Hars", 3, "Bed'ül-halk", 7, 17; "Zebâih", 6; Müslim, "Müsâkât", 51-60; Nesâî, "Sayd", 10- 14, 24.....)

Ayrıca içinde köpek bulunan eve meleklerin girmeyeceğini haber vermiştir (Buhârî, "Bed'ül-halk", 7,17.....).

Nitekim H. Peygamber (s.a.s) Cebrail ile, belli bir saatte buluşmak üzere sözleşmişler, ancak içerde bulunan köpek sebebiyle Cebrail gelmemiş ve köpeği farkederek Rasûlullah derhal çıkarılmasını emretmiş ve köpek çıkarıldıktan sonra Cebrail'le görüşebilmiştir (Buhârî, "Bed'ül-halk", 7,17, "Meğâzî", 12, "Libâs", 88,94; Müslim, "Libâs", 81-84....; Fahreddin er-Râzî, Mefâtihi'l-Cayb, Kahire 1934-62, XXXI, 210).

İçinde köpek bulunan eve meleklerin girmemelerinin sebebi onların pis kokmaları, pislik yemeleridir. Bundan dolayı gereksiz yere köpek edinen kimse evine melek girmekten mahrum bırakılmak suretiyle cezalandırılmıştır (Nevevî, a.g.e., XIV, 84; Aynî, Umdetü'l-Kârî, Kahire 1348, XV, 139)

Hasan el-Basrî, Rabîa, Hammad b. Süleyman, Evzâî, Şafîî, Ahmed b. Hanbel, Dâvûd ez-Zâhirî, bir rivayette imam Mâlik, köpek satışından elde edilen paranın haram olduğu görüşündedirler. Atâ b. Ebî Rabah, İbrâhim en-Nehâî, Ebû Hanîfe'ye göre kendisinden faydalanan köpeğin satışı caiz ve parası mübahtır.

Maliki mezhebi Nesâî'de geçen bir hadise dayanarak (Nesai, Buyu', 91) sadece av köpekleri ile bekçi köpeklerinin satılmasının caiz olduğunu söylemektedir. "Satımı caiz görülen bu köpek grubu içine günümüzde suçluların takibi, uyuşturucu maddelerinin tespiti vb. amaçlar için kullanılan iz süren köpekler de girer." (Hüsameddin Affâne, Fıkhî ve Ahlâkî Yönleriyle İslam'da Ticaret, Terc: Servet Bayındır, Polen Yayınları, İstanbul, 2007, s: 168)

Soru: Selâmün aleyküm. Son oturuşta imamdan önce selam veren cemaatten bir bireyin namazını tekrar eda etmesi gerekir mi?

Cevap: Aleykum selam.

Tahiyyatı okuyacak kadar oturmak, namazın farzının yerine gelmesi demektir. Bu nedenle tahiyyatı okuduktan sonra imamın selamını beklemeden selam verip namazdan ayrılan kişinin namazı keraheten caizdir. Çünkü bu konuda imama uymak vaciptir.

Yani namazın farzını yerine getirdiği için namazı olur, ama imamı beklemeden selam verdiği için de mekruh işlemiş olur. Böyle bir uygulama doğru olmaz.

Şayet unutarak veya hata ile selam vermişse, imamın selam vermesini bekler ve imamla tekrar selam verir. Önceki verdiği selam hükümsüz kalır.

Soru: Selâmün aleyküm. Köpek olan evde namaz kılınır mı hocam?

Cevap: Aleykum selam. Köpek olan evde namaz kılınır. Evde köpeğin beslenmesinin haram olması ayrı namaz kılınması ayrı. Yeter ki namaz kılınan yerde köpeğin salyası, idrarı olmasın.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Evde kedi beslemek caiz mi?

Cevap: Evde kedi beslemek caizdir. Ancak bugünkü apartman hayatında zor olur. Evde beslenmemesi daha iyi olur. Çişini, kakasını yapacak yer arar. Kum torbası olsa da, biraz zordur. Kedinin tüyleri eve hatta yemeklere dökülebilir. Yıkamak temizlemek gerekir. İtinallı bir şekilde bakmak gerekir. Köy evlerinde fare olurdu, kedi beslenirdi. Beton apartmanlarda farenin rahatça yaşaması zordur.

Kedi pis değildir. Gezdiği yerlerde namaz kılınır. Sahabeden bir hanım anlatır:

Abdest alması için bir kaba su koymuştum. Kedi gelip bu kaptan su içince dayım Ebu Katade biraz daha su içmesi için, kabı kedinin önüne uzattı. Benim hayretle baktığımı görünce, dedi ki: Niye hayret ettin? Resulullah efendimiz buyurdu ki:

(Kedi necis değildir. Etrafınızda çok dolaşan bir hayvandır.) [Tirmizi, Nesai, Ebu Davud, Muvatta]

Soru: Selamun aleykum hocam. Akvaryumda veya kafeste hayvan beslemek caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Kafeste doğup büyüyen kuşları ve akvaryum balıklarını beslemek caizdir. Fakat hür olan kuşları tutup hapsetmek doğru değildir.

Asr-ı Saadetten şöyle bir rivâyet vardır.

Enes b. Mâlik'ten -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- yanımıza gelirdi. Benim küçük bir kardeşim vardı. Biz onu Ebu Umeyr diye çağırırdık. Onunla oynadığı Nuğayr diye bir (serçe) kuşu vardı. Onunla oynadığı Nuğayr'ı öldü. Kardeşim ona üzülüyordu. Bir gün Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-bize geldiğinde onu üzgün görünce ona şöyle buyurdu:

- Ebu Umeyr niçin üzgün? diye sordu.

Dediler ki:

- Ey Allah'ın elçisi! Onunla oynadığı kuşu öldüğü için üzgündür.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- onu neşelendirmek ve üzüntüsünü gidermek için şöyle buyurdu:

- Ey Ebu Umeyr! Nuğarcık (serçecik) ne yaptı?" (Ahmed ve Buhârî; "el-Edebu'l-Mufred")

Fakat burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Şöyle ki: Kuş sevgisi, merakı, hobisi günümüzün büyük bir kısmını almamalı, ibadetimize engel olmamalı, bizi asıl vazifelerimizden alıkoymamalı, işi mâlâyanıyata, boş meşguliyete götürmemelidir.

Akvaryum için de aynı şeyler geçerlidir. Birbirinden güzel balıkların yüzüşlerini seyretmek insana birçok mânâları hatırlatacaktır. Balıkların dışında diğer deniz hayvanları da aynı kategoriye tabidir.

Soru: Hocam hayvanlar doğunca boynuzlarına ilaç sürüyorlar, boynuzu çıkmasın diye. Bazen tek bazen hiç çıkmıyor bunun kurban olmasında sıkıntı olur mu_

Cevap: Olmaz.

Soru: Hocam güneş doğduktan sonra sabah namazı kılınabilir mi? Kılınırsa güneşin doğumundan kaç dakika sonra kılınır?

Cevap: Güneşin doğmasından 45 dakika sonra kaza edilir. Çünkü güneşin doğmasında 45 dakika geçinceye kadar mekruh vakit vardır.

Öğleye yarım saat kalıncaya kadar hem sünneti hem farzı kılınır.

Soru: Selamın aleykum hocam, ikindi namazını kıldıktan sonra kerahat vakti girmeden başka bir nafil namaz kılınabilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar, ikindi namazını kıldıktan sonra güneş batıncaya kadar nâfile namaz kılınmaz. Kılınırsa mekruh işlenmiş olur. Fakat ikindi namazını kıldıktan sonra kerahat vakti girinceye kadar kazâ namazı kılınabilir. Selam ve duâ ile.

Soru: Bankaya altın hesabı açtırmak caiz mi?

Cevap: Bankaya altın hesabı açtırmak ne demek önce onu iyi bir şekilde açıklamak gerekir. Eğer bankaya para veriyorsanız ve banka da size hesabınıza şu kadar altın yatırdık diyorlarsa bu kesinlikle caiz değildir. Diyânet ve bazı hocalar bunu caiz görseler de islam hukuku kaidelerine göre asla caiz değildir. Eğer diyelim ki 20.000 liralık altın almak istiyorsunuz. Banka sizden 20.000 lirayı aldığı zaman size de

20.000 liralık altını elinize vermesi lâzım. Siz de bu elinize aldığınız altınları altın hesabına yatırılırsanız olur. Ama altını elinize almadan alım satım gerçekleşmeyeceği için böyle bir altın hesabı caiz değildir.

Soru: Selâmün aleyküm hocam kanun gereği çalıştığımız iş yerleri maaşlarımızı bankaya yatırıyorlar bankalarda bu parayı gecelik faizlerde kullanıyor 1 gün sonra hesabımıza geçiyor biz günah işlemiş olur muyuz?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. İster devlet olsun ister özel iş yerleri çalışanlarının veya emeklilerin paralarını ödeme gününden birkaç gün önce bankaya yatırırklar da banka da onu faizde veya başka haram yerlerde kullanırsa bunda bizlerin bir suçu ve vebali olmaz. Çünkü bizim elimizde bir şey yoktur. Bizler açtığımız hesapları faizli vade hesabı olarak açtırırsak o zaman sorumlu oluruz. Selam ve dua ile.

Soru: Otomatik ödeme caiz midir hocam?

Cevap: Bankalardaki hesabınızda para bulunurda bu hesabınızdan otomatik ödemeler yapılırsa bunda bir sorun yok. Çünkü banka kendi hesabınızdan ödenmesi gereken kadar para ödüyor. Fakat hesabınızda para olmaz da banka otomatik ödemeleri kendisi öder sonra da sizden faizli olarak tahsil ederse o zaman faiz ödediğiniz için sorumlu olursunuz. Bu sebeple banka hesabınızda yeterli miktar para bulundurmak zorundasınız. Bunu da katılım bankaları yolu ile yaparsanız daha iyi olur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Dinimizde nişanlanmanın bir hükmü var mıdır, taraflar sadece resmi nikah kıysalar bu geçerli olur mu?

Cevap: Aleykum selam. Resmî nikah belediye memuru tarafından yapılmışsa dinen bir geçerliliği yoktur. Çünkü nikahın rükünleri vardır, şartları vardır. Rükünü icab ve kabuldur. İcab ve kabul, evlenecek olanlardan birisinin diğerine: "Beni eş olarak kabul ettin mi?" demesine karşılık diğerinin de "kabul ettim" demesidir. Hanefî mezhebinde icab şimdiki veya geniş zaman kipi ili olursa da kabûlün mutlaka dîli geçmiş zaman kipi ile olması gerekir. Diğer mezheplerin hepsinde de hem icabın hem de kabulün dîli geçmiş zaman kipi ile olması gerekir. Halbuki belediyelerde kıyılan nikahda hem icab hem de kabul şimdiki zaman kipi ile yapılmaktadır. Halbuki şimdiki zaman kipi kesinlik değil vaad ifâde eder.

Nikahta **hanefî mezhebine göre** iki erkek şahit veya bir erkekle iki kadın şahidin hazır bulunmaları şarttır. Yine şahitlerin Müslüman olması gerekir. **Diğer mezheplerde ise** nikâhtaki şahitlerin ikisinin de erkek olması gerekir. Halbuki belediye nikahında iki erkek şahit erkek olabildiği gibi iki kadın da şahit olabilmektedir. Yine belediye nikahlarında Müslümanlar şahitlik edebildiği gibi kâfirler de şahit olarak kabul edilmektedir.

Hanefî mezhebinin dışındaki **diğer mezheplere göre**, nikahda mutlaka velinin izni gerekir. Halbuki belediye nikahında 18 yaşına girenlerin velî iznine ihtiyacı yoktur.

Belediye nikahında en büyük engel ise meselenin imânî yönüdür. Sistem Şer'î nikahı kabul etmemektedir. Şer'î nikaha karşı nikah oluşturmuştur ki bu da batıdan alınmıştır. Bizim için esas olan Şer'î nikahtır. Resmî nikah ise bir formalitedir.

Yukardaki açıklamalardan sonra dîni nikah kıyılmadan bir kız ve erkek nişanlandıklarında erkek kaynana namzeti olan kız annesinin, kız da kayın peder namzeti olan erkek babasının elini öpemez.

Çünkü bunların birbirlerinin ellerini tutmaları, öpmeleri haramdır. Hele kayınvâlîde namzedinin dâmat adayını kucaklayıp yüzünden öpmesi ise büyük bir haramdır. Hiçbir kaynana dâmadını kucaklayamaz, yüzünden öpemez. Hiçbir kayınpeder de gelinini kucaklayamaz ve yüzünden öpemez.

Nişan bir söz kesmektir, evlilik değildir. Nişanlanan kızla erkek aralarında dînî nikah olmadan birbirlerine hâlâ haramdırlar. Birbirleri ile gezemezler, el ele tutuşamazlar. Birbirlerine sarılamazlar. Tenhâda birbiri ile başbaşa kalamazlar. Bunların hepsi de haramdır. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Sıhriyet sebibiyle nikahı düşmeyenler kimlerdir hocam?

Cevap: Sıhriyet sebebi ile nikah değil de sıhriyet sebebi ile nikahı haram olanlar diyecektiniz herhalde. Buna gör,

Nikahı Sıhriyet Sebebiyle Haram Olan Kadınlar Şunlardır:

1 —KAYINVALİDELER:

Erkeğin kendi annesi haram olduğu gibi kayınvâlidesi (karısının annesi), onun annesi ve babasının annesi.

2 . ÜVEY KIZLAR:

Erkeğin evlenmiş olduğu karısının başka kocadan olan kızları ile oğullarının kızları ile evlenmesi haramdır.

3 . GELİNLER:

Erkeğin oğullarının karılarıyla evlenmesi haram olduğu gibi oğul ve kızlarından olan torunlarının karılarıyla da evlenmesi haramdır.

4 . ÜVEY ANNELER.

Bir erkeğin babasının kendi annesinden başka olan hanımlarıyla evlenmesi haram olduğu gibi dedelerinin Nikahı Sıhriyet Sebebiyle Haram Olan Kadınlar (babasının babası, annesinin babası) karılarıyla evlenmesi de haramdır.

Ebû Hanîfe`ye göre zina da evlilikte olduğu gibi sıhrî hısımlık meydana getirir. Buna göre, bir erkek bir kadınla zina edince, bu kadının annesi, ninesi ile kızı veya kız torunları zina eden erkeğe haram olur. Zina eden kadın da, zina ettiği erkeğin usûl veya fûrûu ile evlenemez. İmam Şâfiî ile İmam Mâlik`ten bir rivâyete göre zina sıhrî hısımlık doğurmaz ve dolayısıyla bir evlenme engeli meydana getiremez (es-Serahsî, a.g.e, IV" 204 vd.; el-Cassas, Ahkâmü'l-Kur`ân, II, 137; el-Mevsılî, el-İhtiyar, III, 88; Ö.N. Bilmen, İstîlâhât-ı Fıkhiyye Kamusu, II, 97).

Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamın aleyküm hocam Müslüman bir insan, Müslüman almayan bir topluluk için bir şey üretse onlara satsa bu helal olur mu tabut vb. gibi?

Cevap: Aleykum selam. Müslüman biri müslüman olmayanlara küfre hizmet olmadıkça bir şeyler üretilip satabilir. Sadece kâfirlerde küfür âlemeti olan şeyleri üretilip satamaz. Mesela haç yapıp satamaz, Meryem ana resmi veya İsa resmi yapıp satamaz. Buda heykeli yapıp satamaz. Tabut ise ölümlerin konulması ve taşınması için kullanılan bir şeydir. Bunu müslümanlar da kâfirler de kullanırlar. Bunun küfürle bir ilgisi yoktur. Yapıp satabilir. Fakat tabutun üstüne haç gibi bir şey de yapacaksa veya mezar taşı yapacakta üzerine haç resmi de yapacaksa böyle bir şeyi asla yapıp satamaz. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Anadolu'da ocak diye tabir edilen kişiler var her ocak bir hastalığa bakıyor. Bunun dinimizde yeri nedir?

Cevap: Aleykum selam. İslâm'da ocak diye bir şey yoktur. Bu tamamen Türklerin İslâm'a girmeden önceki Şamanist geleneğin bir sonucudur.

Ocak Şamanist inanca göre, bir kam'ın (din adamının) yaşadığı, bazı hastalıklara baktığı, hekimlik görevini (otacı) yaptığı ulu ev(ülken -üy)ler olmaktadır. Fakat kültürün ilginç yanı, her ocağın tek bir hastalık tedavi yeri olduğudur. Örneğin, sarılık hastalığı ocağına yalnız sarılık hastaları gelir. Bir başka hastalığın ocağı ise başka bir evdir.

Ocaklı, Orta Asya Şaman'ının bugüne ulaşmış şekli olarak da değerlendiriliyor. Dalak Ocağı, Sarılık Ocağı, Sıtma Ocağı ve benzeri olmak üzere Anadolu'da her hastalığın bir ocağı bulunuyor. Ocaklının büyük bir kısmı kadın olup, halk arasında da kadın ocaklıların hastalık tedavisi konusunda daha yetkin oldukları kabul ediliyor.

Bu ocak olduğunu iddia edenlere bakıldığı zaman bazen okuması yazması dahi olmayan, doğru dürüst bir Fatiha'yı bile okuyamayan kimseler oldukları görülür. Yukarda da belirttiğim gibi bunun İslâm ile uzaktan yakından bir ilgisi yoktur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Nazar hak mıdır? Korunmak için neler yapmalıyız?

Cevap: Aleykum selam. Çok önemli, herkesin okumasını tavsiye ediyorum.

Evet, nazar vardır ve haktır.

İnsanı tesir altına alan, hasta eden bazı vak'alar vardır ki, tıp ilmi bunlar için kesin teşhise varamamıştır. Gerçek sebebi hakkında da açık bir bilgi verememektedir. İşte bunlardan birisi de "nazar etme," "göz değme"dir. Nazarın gerçek olduğu, nazar edilen kimsenin hastalanmasına, hattâ ölümüne sebep olduğu da bilinen ve kabul edilen bir hakikattir.

Nazarın gerçek olduğunu ve insanın kaderiyle yakından alâkasının bulunduğunu ifade eden Peygamber Efendimiz (asm) şöyle buyurmaktadır:

"Nazar (öz değmesi) haktır. Eğer kaderi geçecek bir şey olsaydı (kaderin vuku bulmasından önce onu yok etmek ve ortadan kaldırmak mümkün olsaydı), onu nazar

geçerdi. (Fakat nazar kaderi geçemez.) (Kendisine nazar edilen kimse) sizden, (yüzünüzü, ellerinizi, dirseklerini, dizlerinizi ve ayak parmaklarınızı) yıkamanızı istediği zaman (o azalarınızı) yıkayın." (Müslim, Ahmed, Tirmizî ve İbni Mâce rivâyet etmişlerdir.)

Âişe'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

"Nazar eden kimseye, (Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- tarafından) abdest alması, sonra da onun abdest suyundan kendisine nazar edilen kimsenin yıkanması emredilirdi." (Ebu Dâvud rivâyet etmiş, Elbânî de 'Sahîh-i Ebî Dâvud'da hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.)

Nazarın kaderle her ne kadar alâkası varsa da onun tesirini yaratan yine Cenab-ı Hakk'tır. Yoksa bizzat nazar eden kişi o hadiseyi meydana getirmiş değildir. Nazarı keskin olan kimse bir şeye baktığı anda Cenab-ı Hak o şeyde zararı yaratmaktadır. Çünkü iyiliği de kötülüğü de yaratan Allah'tır. Allah'ın iradesi dışında hiçbir şey meydana gelmez.

Nazar etmenin, ölümü, kişinin helâk olmasını netice veren cihetini Peygamberimiz (asm)'den öğreniyoruz. Câbir bin Abdullah'ın rivayet ettiği hadiste şöyle buyurulmaktadır:

"Göz değmesi haktır. Deveyi kazana, insanı da kabre girdirir." [Keşfü'l-Hafâ, 2: 76 (Ebû Naim'den naklen)]

Asr-ı saadet'te geçen, nazarla ilgili bir hadiseden, mü'minin beğendiği bir şey karşısında nasıl davranması, neler söylemesi gerektiği, nazar etmenin din kardeşini öldürme sayılacağı, nazara uğrayan ve nazar eden kimsenin neler yapması gerektiği hususunda geniş bilgiler çıkarmak mümkündür.

Sehl b. Huneyf'ten -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- (Medine'den) Mekke'ye doğru yola çıktığında sahâbe de Cuhfe yakınlarındaki Hazzâr denilen yere varıncaya kadar onunla birlikte yürüdüler.(Oraya vardıklarında) Sehl b. Huneyf (üzerindeki cübbeyi çıkarıp) yıkanmaya başladı. Sehl, bembeyaz bir tene ve güzel görünümlü bir cilde sahipti. Sehl yıkanırken o sırada Adiy b. Ka'b oğulları kabilesinden Âmir b. Rabia ona baktı ve:

- Bugünkü gibi bir manzarayı ve böylesine ancak çadıra çekilmiş bâkire kızda bulunabilen bir teni hiç görmedim, dedi.

Bunun üzerine Sehl hemen orada çarpılmış gibi yere yıkılıp kaldı.

Onu alıp Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in bulunduğu yere götürdüler.

Sahâbe: Ey Allah'ın elçisi! Sehl'e bakar mısın? Allah'a yemîn olsun ki başını kaldıramıyor ve kendine gelemiyor, dediler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

- Onunla ilgili olarak herhangi birisini itham ediyor musunuz (kimden şüphe ediyorsunuz)?

Sahâbe: Ona, Âmir b. Rabia bakmıştı, dediler.

Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Âmir b. Rabia'yı çağırdı ve onu azarlayarak şöyle buyurdu:

- Sizden biriniz niçin dîn kardeşini öldürüyor? Dîn kardeşinde beğendiğin ve hoşuna giden bir şey gördüğün zaman ona, mübarek olması için duâ etseydin ya! (yani Mâşallah, Bârakallah gibi sözler söyleseydin ya!).

Daha sonra Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Âmir b. Rabia'ya:

- Onun (Sehl) için yıkan, buyurdu.

Bunun üzerine Âmir b. Rabia, bir kabın içinde yüzünü, ellerini, dirseklerini, dizlerini, ayak parmaklarını ve izarının içini yıkadı. Sonra bu su, Sehl b. Huneyf'in arkasından başının üzerine döküldü. Ardından Sehl hemen iyileşiverdi ve sanki kendisinde hiçbir şey yokmuş gibi insanlarla birlikte yola çıktı." (İmam Ahmed; hadis no: 15550. İmam Mâlik; hadis no: 1811. Nesâî ve İbn-i Hibbân. Elbânî de 'Mişkâtul-Mesâbih; hadis no:4562'de hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.)

Müslümanın kendisini, cinlerin ve insanlardan olan inatçı şeytanların şerrinden, Allah Teâlâ'ya olan güçlü îmânı ile korumaya alması, Allah Teâlâ'ya itimat etmesi, O'na tevekkül edip sığınması, O'na yalvarıp yakarması, Nebvî sığınma yollarına başvurması, Felâk, Nas, İhlas ve Fâtiha sûreleri ile Âyete'l-Kürsî'yi çokça okuması gerekir.

Şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınma yollarından bazıları şunlardır:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ

"Yarattığı şeylerin şerrinden Allah'ın noksansız sözlerine (isimlerine, sıfatlarına ve Kur'an âyetlerine) sığınırım." (Müslim).

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَخْضَرُونِ.

"Allah'ın gazabından, azabından, kullarının şerrinden ve şeytanların (namaz kılarken ve Kur'an okurken vereceği) vesveselerinin bana gelmesinden, Allah'ın noksansız sözlerine (isimlerine, sıfatlarına ve Kur'an âyetlerine) sığınırım." (Tirmizî rivâyet etmiş, Elbânî de hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.)

حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

"Allah bana yeter. O'ndan başka hakkıyla ibâdete lâyık hiçbir ilah yoktur. Ben, sadece O'na tevekkül edip dayandım.O, yüce Arş'ın sahibidir." (Tevbe Sûresi: 129).

Nazardan Korunma Tedbirleri

Nazara karşı su ile tedaviyi Peygamberimiz uygulamıştır. Ancak büyü veya nazara karşı sirke ile tedavi uygulamasını bilmiyoruz.

Gözdeğmesi (nazar) illetine yakalanmadan önce korunmak için şu tedbirler alınmalıdır:

BİRİNCİ TEDBİR: Sabah ve akşam koruyucu dua, evrad ve zikirlerle devam edilmelidir.

Onları okuyan kimseyi Allah (c.c.) nazardan muhafaza buyurur. Okunacak sure ve dualar çoktur.

Bazıları şunlardır: Fatiha Suresi, Ayetü'l-Kürsî, Felâk Suresi, Nâs Suresi, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in okuduğu muhtelif dualar. Nazara karşı şu duayı okumalıdır:

"Yarattığı şeylerin şerrinden Allah (c. c.)' in tam olan kelimelerine sığınırım." (Ebu Davûd, Tıp, 19; Dârimî, İsti'zan, 48; Muvatta, İsti'zan, 34; Ahmed b. Hanbel, 4/430)

Yine şu duayı okumalıdır:

"Bütün şeytanlardan, zararlı hayvanlardan, Kem gözlerden Allah (c.c.)'ın tam olan kelimelerine sığınırım.

Hiçbir iyinin ve kötünün yapamadığı ve Allah (c. c.) 'in yaratıp vücuda getirdiği bütün şerhlerin şerrinden, Gökten inenlerin ve göğe çıkanların şerrinden, Yerde bitenlerin ve yerden çıkanların şerrinden, Gecenin ve gündüzün fitnelerinin şerrinden, İyilik için kapı çalan hariç, gece ve gündüz her kapı çalanın şerrinden Allah (c. c.) 'ın tam olan kelimelerine sığınırım. Ey Rahman (olan Allah'ım)." (Buharî, Kitabü'l-Enbiya, 10; Müslim, Kitabu'z-Zikr, 54, 55)

Yine şu ayeti okumalıdır:

"Doğrusu inkâr edenler, Kur'an'ı duydukları vakit (sana olan düşmanlıklarından dolayı) neredeyse gözleri ile seni yere sereceklerdi! Hâlâ da (senin için) mutlaka o, delidir, diyorlar. Halbuki Kur'an, bütün âlemler için bir öğütten başka bir şey değildir." (Kalem, 68/51, 52.)

İnsanların ahvâline bakan kimse, nazar konusunda onlarda bir umursamazlık olduğunu görür. Oysa ki, bilhassa bebeklerin ve küçük çocukların şeriata uygun dualarla nazardan korunmaları gerekir.

Resûlüllah (s.a.v.) Efendimiz, Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.)'ı şu dua ile koruyordu:

"Sizi, bütün şeytanlardan, zararlı hayvanlardan, kem gözlerden, Allah (c.c.)'ın tam olan kelimelerine sığdırırım." (Buharî, Abdullah b. Abbas'dan rivayet etmiştir.)

Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz, torunları olan Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.)'a hitaben yine şöyle derdi:

"Şüphesiz ki, sizin atanız (İbrahim Aleyhisselâm) İsmail'i ve İshak'ı onlarla koruyordu." (Buharî, İbn-i Abbas'dan rivayet etmiştir.)

İKİNCİ TEDBİR: Göz değmesinden korunma yollarından biri de görüp beğendiği bir şey hakkında, gören kişinin bereketle dua etmesidir.

Bir kimse, kendi gözünün başkasına zarar vermesinden korkarsa, ona baktığı zaman şöyle demelidir:

"Allah (c.c.) onu sana mübarek etsin." (Benzer ifade ile bk. Ebu Davud. Nikâh, 36; Tirmizî, Nikâh, 7; İbn-i Mâce, Ezan, 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/281.)

Veya şöyle demelidir:

"Ya Rabbi! Ona mübarek eyle." (Benzer ifade ile bk. Müslim, Zühd, 74; Ebu Davud, Vitir, 31; Nesai, Zekât, 12; İbn-i Mâce, Zühd, 8; Ahmed b. Hanbel, müsned, 3/108, 188, 5/77.)

Yahut şöyle demelidir: "Mâşâallah (Allah ne güzel yapmış) Allah'tan başka kuvvet (sahibi) yoktur." (Ebu Davud, Edeb, 101.)

Ya da buna benzer dualar etmelidir. O zaman Allah (c.c.)'ın izni ile zarar defolur gider.

Nazar Değmesinden Sonra

Yukarıda, nazar değmemesi için alınacak tedbirler ve korunma çareleri açıklanmıştı. Nazar değdikten sonra da şeriata uygun çareler vardır. Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde bu hususa işaret eden deliller bulunmaktadır.

Kendisine nazar değen kimse, aşağıda bildirilen duaların birini veya tamamını okumalıdır:

1- Fatiha, Âyet-el kürsi ve dört kul [Kâfirun, İhlas, Felak, Nas sureleri] yedişer defa okunup hastaya üflenirse, büyü, nazar ve her dert için iyi gelir. Tuza okunup, suda eritilerek içmek de olur. Bir hadis-i şerifte de (Fatiha ile Âyet-el kürsiyi okuyana, o gün nazar değmez) buyruldu. (Deylemi)

2- Bir hadis-i şerifte,

(Sabah akşam, [Besmele ile] 3 defa "Bismillâhillezi lâ yedurru me'asmihi şey'ün fil Erdi ve lâ fissemâi ve hüvessemi'ul alim" okuyan, büyü ve nazardan korunur) buyuruldu. (İ. Mace)

3- Âyet-el-kürsi, Fatiha, iki Kul euzü ve Kalem suresinin sonunu okumak çok iyi gelir. (Medaric)

4- Peygamber efendimiz, iki Kul euzüyü okuyup buyurdu ki:

(Bu iki sure ile [belalardan, nazardan] korunun! Hiç kimse, bu iki sure ile korunduğu gibi, başka şeyle korunamaz.) [Ebu Davud]

5- (Euzü bi-kelimatillahittammati min şerri külli şeytanin ve hammatin ve min şerri külli aynin lammetin) tavizini, sabah akşam 3 defa okunup kendine veya hastaya üflenirse, nazardan, cin, şeytan ve hayvanların zararından korur. (Mevahib)

6- Peygamber efendimiz nazar için (Allahümme barik fihi ve la tedarruhü) okurdu. (İbni Sünni)

7- Nazarı değen kimse veya herkes, beğendiği bir şeyi görünce Mâşâallah demeli, ondan sonra o şeyi söylemelidir. Önce Mâşâallah deyince, nazar değmez. Hadis-i şerifte, (Hoşa giden bir şeyi görünce, "Mâşâallah la kuvvete illa billah" denirse o şeye nazar değmez) buyurdu. (Beyheki, İbni Sünni)

Ukbe-tübni Amir radyallahü anh anlatır:

Resulullah efendimiz, (Kendisine Allah'ın nimet verdiği kimse, bu nimetin devamını isterse çok "La havle vela kuvvete illa billah" desin) buyurdu. Sonra "Bahçene girdiğin zaman mâşâallah la kuvvete illa billah demeliydin değil mi?" [mealindeki] Kehf suresinin 39. âyetini okudu. (Taberani)

Bir hadis-i şerifte de buyuruldu ki:

(Kendisine Allahü teâlânın rızık verdiği kimse, çok "Elhamdülillah" desin. Rızık azalan da çok "İstigfar" etsin. Bir şey de kendisine üzüntü, sıkıntı verirse "la havle vela kuvvete illa billah" desin.) [Beyheki, Hatib]

Ayrıca Cebrail Aleyhisselâm'ın, Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz'e okuduğu ve öğrettiği şu dua okunmalıdır:

"Allah (c. c.) 'in ismi ile sana rukye ederim (okuyup üflerim). Sana eziyet veren her şeyin şerrinden, her nefsin yahut hased edenin kem gözünün şerrinden Allah (c.c.) sana şifa versin. Allah (c.c.)'in ismi ile sana rukye ederim." (Buharî, Kitabu't-Tıbb, 38;

Müslim, Kitabu's-Selam, 40; Ebu Davud, Kitabu't-Tıb. 19; Tirmizî, Kitabu'l-Cenâiz, 4; İbn-i Mâce. Kitabu't-Tıb, 36. 37; Ahmed b. Hanbel, Müsned. 6/332.)

Yine Resûlullah (s. a.v.) Efendimiz'in bir hastalığı olduğu zaman Cebrail Aleyhisselâm gelir ve şu duayı okurdu:

"Allah (c.c.) 'in ismi ile sana rukye ederim (okuyup üflerim). Allah (c.c.) bütün hastalıklardan sana şifa versin. Hased ettiği zaman hased edenin şerrinden ve bütün kem gözlülerin şerrinden (seni korusun.)" [Müslim, Hz. Âişe (r.a.)'dan rivayet etmiştir.]

Bazı İslâm büyüklerinden nakledilmiştir ki; gözden sakınmanın şartı, iyilikleri, güzellikleri, zînetleri gizlemektir. Bir kimsenin kendisini, ailesini veya çocuğunu süsleyip el âleme teşhir etmesi uygun değildir. Allâme İbnu'l-Kayyım diyor ki:

"Kim bu duaları okuyup tecrübe ederse, faydasının derecesini ve ona ne kadar çok ihtiyaç bulunduğunu anlar. Bu dualar, nazar edenin tesirine mâni olur. Onu okuyan kimsenin imanının kuvvet derecesine göre nazarın etkisini giderir. Çünkü bu dualar silahtır. Silah ise, kullanana göre etkili olur."

UYARILAR!

BİRİNCİ UYARI: Göz değmesi (nazar) bazan insanlardan olur, bazen de cinlerden olur.

Mü'minlerin annesi Ümmü Seleme (r.a.)'dan rivayete göre, Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz, evinde bir kız görmüştü. Kızın yüzünde bir değişme farketti ve şöyle buyurdu:

"Ona rukye yapınız (okuyup üfleyiniz). Çünkü onda gözdeğmesi (nazar) vardır." (Buharî ve Müslim, Ümmü Seleme'den rivayet etmişlerdir.)

Hafız el-Bağavî diyor ki: "Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz nazar değmesine işaret ederken cinlerden nazar değmiş olacağını kasdetmiştir."

Deniliyor ki: "Cinlerin nazar etmesi, mızrak ucundan daha tesirlidir." Şüphe yok ki, insan kirli elbiselerini değiştirmek için çıkardığı vakit yahut tuvalet ihtiyacını gidermek için, ya da bir başka sebeple avret yerini açtığı vakit, cinlerin nazarından korunmak için dua etmelidir. Bu da Cenab-ı Hakk'ın ismini zikretmekle olur.

Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Onlardan (insanlardan) biri helaya girdiği zaman, başka bir rivayette, elbisesini çıkarıp bir yere koyduğu zaman bismillah demesi, cinlerin gözleri ile Âdemoğlunun avret mahallinin arasında bir perdedir." (Tirmizî. Sünen'inde ve Ahmed b. Hanbel de Müsned'inde rivayet etmişlerdir.)

İKİNCİ UYARI: Cenab-ı Hakk'ın ihsan ettiği sağlığı, güzelliği, nâil olduğu nimetler ve sair sebeplerle göz değmesine hazır olan kimse, daima tedbirli olmalı ve kendisini teşhir etmemelidir.

Özellikle kadınlar kendi güzelliklerini ve bilhassa kız çocuklarının güzelliklerini aşırı derecede teşhir etmemelidirler. Çünkü bunun sonucunda birçok üzücü olaylara şahit olunmaktadır.

Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz Esmâ binti Umeys (r.a.)'a hitaben şöyle buyurmuştur:

"Bana ne oluyor ki, kardeş oğullarının cisimlerini zayıf görüyorum! Yardıma muhtaç duruma gelmişler." [Müslim, Câbir b. Abdullah (r.a.)'dan rivayet etmiştir]

Bunlar Hz. Cafer b. Ebu Tâlib'in çocukları idiler. Esmâ dedi ki: "Onların bir hastalıkları yok. Fakat onlara nazar değdi."

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyurdu:

"(O halde) sen onlara rukye yap. (okuyup üfle.)" (Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/333.)

ÜÇÜNCÜ UYARI: İnsanlardan bazıları rukye tedavisi (okuyup üfleme) talep ettikleri zaman, okuyan kişinin inancının sağlam olup olmadığını, maksadını, ilmini araştırmıyorlar. Bu sebeple de sahtekârlara, büyücülere ve kötü maksadlı olanlara yöneliyorlar. O bozguncular, yapıcı olmaktan çok yıkıcıdırlar. Hatta onların içinde niceleri vardır ki, haram olan şeyleri yahut bid'atları, ya da şirk olan şeyleri insanlara emrederler. Böyle kimselerin şerlerinden muhafaza etmesini Yüce Allah (c.c.)'dan dileriz.

Rukye (okuyup üfleme) talep eden kimseye gereken şey, dikkatli olması ve işini sağlam yapmasıdır. Yani ya kendisi okumalı yahut da buna ehil olan imanlı ve ihlâslı kimseleri bulmalıdırlar. Şunu da iyi bilmelidir ki; eğer şeriatın uygun gördüğü şartlar uygun olmazsa, rukye yapmak caiz olmaz.

Hz. Yusuf Aleyhisselâm'ın kıssasını anlatan şu ayetin mânâsını derin derin düşünmeliyiz:

"Ayrı ayrı kapılardan (şehre) girin (ki size nazar değmesin.) Yine de Allah'ın takdir ettiği bir şeyi ben sizden gideremem. Hüküm ancak Allah'ındır. Ben ona güvenip dayandım. Tevekkül edenler de yalnız ona güvenip dayanmalıdırlar." (Yusuf, 12/67)

Bilmelidir ki, göz değmesinden (nazardan) korunmak ve onu tedavi etmek, ancak Allah (c.c.)'dan ve onun Resûlü'nden gelen şeylerin doğruluğuna inanmakla mümkün olur. Eğer bu konuda şüphe ve tereddütleri olursa, ilacın tesiri de azalır.

Soru: Esselamu aleyküm hocam. Niyetliyen sigara dumanına maruz kalırsak, bulunduğumuz ortamı terk etme imkânımız yoksa durumumuz ne olur?

Cevap: Aleykum selam. Niyetli iken sigara içilen bir ortamda bir Müslüman bulunmamaya çalışmalıdır. Müslümanın oruçlu iken öyle yerlerde işi ne? Fakat zarureten öyle bir yerde bulunursa, mesela, hava alanında sırada iken veya resmi bir dairede iş yaptırırken günahkâr belki kâfir bir memur karşısında sigara içiyor da o an orayı terk etme durumu yoksa ve sigara dumanı istem dışı olarak içine gidiyorsa orucu bozulmaz. Ama sigara tiryakisi olan bir kimse o durumda sigara dumanını kendi isteği ile severek içine çekerse orucu bozulur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamın aleykum hocam şimdi bir kız kardeşimiz üç kez kocasının onu bosadığını söyledi yani üç talak hakkını kullanmış kocası şimdide gel evine geri dön barışalım diyormuş bunlarda bir kac hocaya sormuslar nikâhının durduğunu iddaa ediyorlar hocaların söylemlerine göre bizi aydınlatır mısınız hocam

Cevap: Aleykum selam. Kadının kocası karısını üç ayrı zamanda mı boşamış veya bir defâda üç talakla mı boşamış?

Üç ayrı zamanda karısını üç defa boşayan bir kimsenin karısı bütün âlimlere göre üç talakla boş olur. Bu Kur'an, sünnet ve icmâ ile sâbittir. Buna muhalefet eden bir tâne âlim yoktur. **Hatta böyle üç ayrı zamanda karısını üç defa boşayan kimsenin nikahının durduğunu iddia eden Kur'an'ı, sünneti ve icmâyı inkâr ettiği için kâfir olur. İhtilaf sâdece bir mecliste aynı anda söylenen "sen benden boşsun, boşsun, boşsun" veya "seni üç talakla boşadım" sözündedir.** Böyle bir mecliste aynı anda verilen üç talak da dört mezheb imamına göre geçerlidir. Sâdece İbni Teymiyye, İbni Kayyım el Cevziyye ve Tâvus gibi âlimler aynı mecliste verilen üç talakın bir talak sayılacağını iddiâ ederler. Ama ayrı ayrı zamanlarda üç boşamanın üç boşama olacağına hiçbir ihtilaf yoktur.

Yukarda ayrı ayrı zamanda verilen üç talak hakkında hâlâ nikahın durduğunu söyleyen kâfir olur demiştik. Bunun delili şu âyettir:

***"Boşama iki keredir. Her ikisinden sonra ya iyilikle evlilik içinde tutmak veya güzellikle serbest bırakmak gerekir. (Eşlerin) Allah'ın koyduğu kurallara uymamalarından korkmadığınız sürece onlara verdiğiniz mehirden hiçbir miktarı geri almanız sizin için helâl olmaz. Eğer Allah'ın kurallarına uymamalarından korkarsanız, kadının evlilikten kurtulmak için bir meblâğ vermesinde taraflara bir vebal yoktur. Bunlar Allah'ın koyduğu kurallardır, öyleyse onları çiğnemeyin. Her kim Allah'ın koyduğu kuralları çiğnerse işte onlar zalimlerin ta kendileridir."* (Bakara, 229)**

Evet, bu âyette Allah boşamanın iki defâ olacağını beyan ediyor ki, bu ric'î yani dönüşlü talaktır. Bu âyetten hemen sonra gelen âyette de buyrulur ki:

***"İkinciden sonra koca eşini bir daha boşarsa, bundan sonra kadın, boşayandan başka bir koca ile evlenmedikçe ona helâl olmaz. İkinci koca da onu boşarsa, birinci kocası ile bu kadının, Allah'ın kurallarına riayet edeceklerini zannederlerse, tekrar evlilik hayatına dönmelerinde bir sakınca yoktur. Bunlar Allah'ın kurallarıdır, bilmek isteyenler için onları açıklamaktadır."* (Bakara; 230)**

Görüldüğü gibi bu âyet karısını iki boşamadan sonra bir daha boşayan adamın karısının üç talakla ve kesin talakla boş düşeceğini, o kadın iddetini bekledikten sonra başka birisi ile evlenmeden, ondan da ya bir geçimsizlik sebebiyle ayrılmadan veya o ikinci kocası ölmeden eski kocası ile bir araya gelemeyeceği açıkça beyan ediyor.

Fetvâ işte böyle câhillere sorulursa hem kendileri saparlar hem de başkalarına zinâ ettirirler.

Kız arkadaşınız kocasından üç talakla ve kesin talakla boştur. O başka bir erkekle evlenmedikçe ve o evlendiği adamdan da yine boşanmadıkça veya o kocası ölmeden eski kocası ile bir daha bir araya gelemezler, evliliklerini sürdüremezler. **Eğer evliliklerini sürdürürlerse, hayatları boyunca zinâ etmiş olurlar. Eğer birleşmelerinden çocukları olursa veled-i zina olmuş olur.** Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Bir kimse karısına; “Eğer kardeşinin evine gidersen sen benden boşsun.” dese, bu şart gerçekleşmeden koca sözünü geri alabilir mi? Yâni “sana kardeşinin evine gidersen sen benden boşsun demiştim ama artık kardeşinin evine gidebilirsin” diyebilir mi? Bir başka ifade ile koştuğu şarttan dönebilir mi?

Cevap: Aleykum selam.

Kocanın boşama iradesini ortaya koyan beyanı kayıtsız ve şartsız olabileceği gibi bir şarta (ta’likî şart) veya vadeye de bağlanabilir. Şartlı boşamada şart gerçekleşmeden önce boşamanın bağlandığı sözden dönmek geçerli değildir (Kâsânî, Bedâi’, III, 139; Zeylaî, Tebyîn, II, 226).

Meselâ; “eğer bir daha şuraya gidersen veya eğer bir daha şunu yaparsan sen benden boşsun” sözü **şartlı bir boşamayı ifade eder.**

“Falan ay girdiği zaman veya falan günde sen benden boşsun” sözü ise vadeye bağlı bir boşamadır.

Boşanmanın bir şarta veya bir vadeye bağlanması durumunda bu şart veya vade ne zaman gerçekleşirse boşanma da hükümlerini o zaman doğurur. Bu şart gerçekleşene kadar evlilik bütün sonuçlarıyla birlikte devam eder. Ancak boşanma şarta bağlandığında şart gerçekleşmeden, başka bir yolla boşanma olur ve iddet bittikten sonra o şart gerçekleşirse artık o şartın etkisi kalmaz.

Sonuç olarak; boşama lafzı bir şarta bağlanmışsa, o şart gerçekleşmedikçe şarttan dönülemez. Şart gerçekleştiği zaman da kaç talak ifade etti ise o kadar talak (boşama) gerçekleşmiş olur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selâmün aleyküm hocam. Ben şimdi anlayamadım. Sözünden dönüp eğer mesela yemin etmişse yeminin kefareti verip sözünden dönemez mi? İlle boşaması mı gerekiyor?

Cevap: Aleykum selam. Bu yemin değildir, şartlı boşamadır. Şartlı boşamalarda şart yerine gelmeden şarttan dönülemez. Yukarda fıkıh kitaplarının isimlerini ve sayfalarını da verdim.

İbni Teymiyye gibi birkaç kişi ise şart koşarken şart mı koştu yoksa yemin mânasına mı söyledi o sorulur. Eğer yemin mânasına söylenmişse yemin keffâreti verir diyor. Ama dört mezhebin hükmü yukardaki gibidir.

Evlilik Konusunda Uyarı!

KARDEŞLERİMİZE İHTAR!

Evlilik çok önemli bir müessesedir. Eşler birbirlerinin haklarını üzerlerine alarak bir yuva kurmuşlar ve bu yuvadan çocukları olmuştur. Yuvayı ufak tefek kusurlardan, tartışmalardan dolayı hemen yıkmamak gerekir. Unutmayalım ki son pişmanlık fayda vermez. Ayrıca yıkacağınız yuvadan sâdece eşler etkilenmez. Hem sizler hem çocuklarınız hem erkeğin anne ve babası hem de kadının anne ve babası etkilenir.

Sinirlendiğiniz zaman aman ha boşama lafzını ağzınıza almayınız. Bir “LÂ HAVLE VELA KUVVETE İLLÂ BİLLAH” deyiniz ve o anda evi terk edip biraz dışarı çıkınız. Bayan kardeşlerimiz de kocaları sinirlendiği zaman üzerine gitmesinler. Hemen sussunlar veya başka bir odaya geçsinler.

Ey erkekler! Bilesiniz, karınızdan boşandığınız zaman başka bir kadınla evlendiğinizde o kadının sizin önceki hanımınızdan daha iyi olacağına bir garantiniz yok.

Ey kadınlar! Aynı şeyler sizin için de geçerlidir. Kocanızdan boşanıp başka bir erkekle evlendiğiniz zaman o evlendiğiniz kişi kocanızdan daha geçimsiz, daha zâlim olabilir.

Boşama ancak mecbur kalınırsa yâni artık evliliğin çekilmez olduğu, eşlerin birbirlerine devamlı zulüm yaptıkları zaman gündeme gelmelidir.

Birçok kardeşimiz eşiyle yaptığı ufak bir tartışmada hemen “sen benden boşsun, boşsun, boşsun” diyor. Sonra da bizi arıyor veya bize yazarak durumu soruyor. Biz de onlara dört mezhebe göre de karın senden boştur dediğimiz zaman çok üzülüyor, kahroluyor. Bizler kendi kafamızdan bir şey söyleyemeyiz. Kitap, sünnet ne diyorsa, mezheb imamları ne hüküm vermişlerse ancak onları naklediyoruz. Bu yüzden bizim yapabileceğimiz bir şey yoktur. Bundan dolayı, ne olur yuvanızı yıkmaya değil, devam ettirmeye gayret edin. Selam ve duâ ile.

Soru: Mahkemede boşanmak nikahı düşürür mü peki hocam?

Cevap: Değerli kardeşim, eğer mahkemeye boşanmak için erkek mürâaat ederse veya erkekle kadın birlikte mürâaat ederse mahkemede boşarsa bir bâin talak gider. Çünkü erkeğin boşamak için mahkemeye gitmesine gerek yok. Mahkemeye gitmeden de dînen boşayabilir. Mahkemeye gitmesi sâdece resmî nikahı kaldırmak içindir. Eğer kadın evlenirken talak hakkı almamışsa kadının boşamaya hakkı yoktur. Ancak İslâmî bir mahkeme olursa kocası zulmettiği için veya kocası erkeklik görevini yerine getiremediği için kadının mahkemeye mürâaat etme hakkı vardır. Fakat günümüzde İslâmî bir mahkeme yoktur. Bu mahkemelerde kadın mürâaat ettiğinde islâmda boşamayı gerektirmeyen konularda bile karısını boşuyor. Koca boşamazsa ne olacak? İşte muamma buradadır. Dinen kadın boş olur mu olmaz mı? Diyanet sistemin bir kurumu olduğu için olur diyor. Ama dinen olmaz. Mutlaka erkeği iknâ edip boşattırması gerekir. Selam ve dua ile.

Soru: Selamın aleyküm hocam cennetin 1. Katı ile 8 . katı arasındaki fark nedir? Aynı şekilde cehennemin katları arasındaki fark nedir? Sonuçta cennette olan mü'minler sonsuz güzellik içinde olmayacaklar mı Allah razı olsun.

Cevap: Aleykum selam. Bunu sormaman gerekirdi. Akıl ile bunu bilebilirdin. Şimdi ameli diğerinden daha çok, daha iyi olan bir kimse ile ameli diğerlerinden daha az olan cennetlik kimseler bir değildirler herhalde. Diyelim ki birisine 5 dönüm bahçe verildi bir başkasına da elli dönüm bahçe verildi.

Birinin bahçesinde birkaç tane köşk var diğerinin bahçesinde bir tane köşk var. Birinin köşkleri altından diğerininki gümüşten. Böyle düşün. Bunlar bir olur mu. Cehennem de aynı. Birisi var ki kâfir ama İslâma ve Müslümanlara savaş açmamış, zulmetmemiş. Bir diğeri var ki hem kâfir hem de İslâm'a ve Müslümanlara süreklilik kötülük yapmış. Bunların cezası bir olur mu? Mesela münafıklar cehennemin en alt katında olacaklardır. Neden? Çünkü onların İslâm'a ve Müslümanlara verdikleri zarar kâfirlerden daha fazla da ondan. Mesele budur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Namazlardan sonra imamların Kur'an okuması (aşır) sünnet mi? Özellikle sabah ve akşam namazlarından sonra Haşr sûresinin son üç âyetini (huvallehu..), yatsı namazından sonra da Bakara sûresinin son âyetlerini (âmenerrasûl) okumakla ilgili rivâyet var mı?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Mâlesef biz Türklerin ibâdet hayatımızdaki bir çok uygulamalarımız sünnete dayanmamaktadır. Bâzen sünnetleri hepten terketmişiz (meselâ tahiyetül Mescid namazını kaç kişi kılıyor?), bâzen sünnetler kendimize göre yamultmuş, aslı sünnet olan bir ibâdeti bid'ata dönüştürmüş (meselâ cemaatla kılınan namazlarda tesbîhatların müezzin tarafından yaptırılması), bâzen de sünneti yapılması gereken yerden başka yere koymuşuz (mesela bahsettiğiniz huvellehu'yi cemaatle sabah ve akşam namazından sonra okumamız, âmenerrasûl'ü de yine cemaatle yatsı namazından sonra okumamız gibi). Halbuki dünyanın altını üstüne getirselers, bütün hadis kitaplarını, sünneti yazan kitapları tarasalar bunlarla ilgili yâni bunların bu namazların sonunda okunacağına dâir en ufak bir rivâyet bulamazlar. Biz bunları söylediğimiz zaman da diyorlar ki: Ne zararı var yâni?

Bu din, Allah'ın dînidir. Allah kitabında haramı, helalı belirtmiş, ibâdette nelerin farz olduğunu belirtmiş, o ibâdetlerin nasıl yapılacağını açıklamasını ve uygulamasını ise Rasûlüne bırakmıştır. Onun Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem de:

"Ben namazı nasıl kılıyorsam, siz de öyle kılın." (Buhârî, Ezân, 18; Edeb, 27; Âhad, I) buyurmuştur. Yine:

"Hac ile ilgili ibadetlerinizi benden alın." (Ahmed b. Hanbel, III, 318, 366.) demişti.

Buna göre, bizler ibâdetlerimizi aynı Allah Raûlünün yaptığı gibi yapmamız gerekmez mi? "Efendim ne zararı var" diyenlere soruyoruz; Allah Rasûlü namazlardan sonra böyle bir şey yapmış mı? Sahabe, Tâbiîn, Etbâi tâbiîn böyle bir şey yapmış mı? Fıkıh kitaplarında böyle bir şey var mı? Yok, yok. Peki, Selçukluda, Osmanlının duraklama devrine kadar Osmanlıda var mı? O da yok. Peki ne zaman çıkmış? Osmanlının duraklama devresine girdiği 1600 yıllarından itibaren. Peki, Allah Rasûlü:

"Kim bizim bu dinimizde olmayan bir şey icad ederse o merduttur (reddedilir)" (Buhârî) demiş mi? Demiş. Yine Allah Rasûlü:

"Kim bizim amel etmediğimiz bir şeyle amel ederse o reddedilir" (Muslim) demiş mi? Demiş. O zaman bizler kime uyuyoruz? Allah'ın kitabına, peygamberin sünnetine mi yoksa atalar dînine mi?

İnternete baktığımız zaman bir sürü hoca (aslında hocacıklar) sabah namazından sonra ve akşam namazından sonra huvallezzî okumanın, yatsı namazından sonra âmenerrasûlû okumanın fazileti, namazlardan sonra aşır okumanın faziletinden bahsediyorlar. Pekî delil? Yok. Bu kadar faziletli idi de Allah Rasûlû namaz kıldırdıktan sonra bunları hiç okumuş mu? Sahabeler bunları okumuşlar mı, aşır okumuşlar mı? Yok. Peki kardeşim onlar bu kadar faziletleri keşfedemedi de bizler mi keşfettik? Onlar bu faziletleri kaçırdılar da bizler mi yakaladık? Türkiyedeki hocaların, özellikle Diyânet'e bağlı hocaların çoğu sünneti değil, Türkiye'de uygulana gelen dini anlatıyorlar.

Şimdi, bahsettiğin huvallezzî ve âmenerrasûlû ile ilgili rivâyetlere bir bakalım: Allah Rasûlû bir rivâyette şöyle buyurmuştur:

"Kim sabaha erdiğinde (sabah kalkınca) üç defa 'Eûzü billâhi's-Semû'l-Alîmi mine's-Şeytânirracîm (Allah'ın rahmetinden kovulmuş olan şeytandan, işiten ve bilen Allah'a sığınırım) der ve Haşir sûresinin sonundan üç âyet okursa, Allah o kimseye akşama kadar duâ ve istiğfar etmek üzere yetmiş bin melek vazifelendirir. O gün içinde ölürse şehid olarak ölür. Kim geceye girerken okursa o da aynı dereceye ulaşır." [Tirmizî, Sünen, Fezâilü'l-Kur`ân 22, Mevâkît 65; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5, 26]

Şimdi bu rivâyette sabah namazından sonra okuyun diye bir şey var mı? Yok. Bu rivâyete göre sabah kalkın herkesin bizzat kendisinin bunu okuması sünnettir ama sabah namazının hemen arkasında bunun cemaatle okunacağına dair bir sünnet yoktur. Kaldıki sabah namazından veya akşam namazından sonra bunu ya müezzin okuyor ya imam. Diğerleri ise susuyorlar. Halbuki herkes bunu kendisi okursa sevaplıdır. Okumazsa o sevabı alamaz. Amenerrasûlû ile ilgili rivâyetler de şöyledir:

"Her kim bir gece içerisinde Bakara suresinin iki âyeti (Amenerrasûlû) okursa, artık o iki âyet ona (ibadet etmek ve belalardan korunmak bakımından) kâfi gelirler." (Buhari, Fedâilü'l-Kuran, 10, 27, 34; Megazi, 12; Müslim, Müsafirin 255, 256; Ebu Davud, Ramazan, 9; Tirmizi, Sevâbü'l-Kuran, 4)

"Bakara sûresinin sonunda iki âyet vardır. Kim bunları okursa (dünya ve âhiret maksatları için veya o gecede okuyacağı Kur'an için) ona yeterlidir." [Buharî, Sahih, Fedâilu'l-Kur'an, 10]

"Allah Tela Bakara sûresini iki âyetle sona erdirdi ki, bunları bana Arş'ın altındaki bir hazineden verdi. Onları öğreniniz, kadınlarınıza, oğullarınıza belletiniz, öğretiniz. Çünkü bunlar hem salâttır, hem duadır, hem Kur'an'dır." [Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 147, 151, 158, V, 180, 383; Deylemî, Fezâilü'l-Kurân, 14]

"Cenab-ı Hak yeri-göğü yaratmazdan bin sene önce bir kitap yazdı. O kitaptan iki âyet indirdi. O âyetlerle Bakara sûresine nihayet verdi. O âyetler bir evde üç gece okunursa o eve şeytan yaklaşmaz." [Tirmizî, Sünen, Sevâbü'l-Kur'an, 4]

Hız Ömer ile Hız Ali (r.anhüma) lar da demişer ki:

"Akli başında hiçbir adam görmedik ki Bakara Suresi'nin son iki ayetini okumadan uyusun"

Ne diyor Hz. Ömer ile Hz. Ali: Bu âyetlerin uyumadan önce yâni yatmadan önce okunacağını belirtiyor.

Şimdi şu yukardaki rivâyetlerde bunun yatsı namazında mecbur okunacakmış gibi bir rivâyet var mı? Rivâyette gece, yatmadan önce deniliyor. Peki biz Türkler ne yapmışız? demişiz ki, gelin, madem Allah Rasûlü kim sabaha erdiğinde ve akşama erdiğinde huvalâhullezîyi okursa demiş, biz onu sabah ve akşam namazından sonra cemaatle okuyalım, yine kim gece veya yatmadan önce âmenerrasûlüyü okursa demiş, biz onu yatsının peşinden cemaatle okuyalım, demişiz. Bu sefer ne yapmışız? Sünnetin yerini değiştirmişiz. Herkesin kendisi okuması gerekirken müezzin okumuş veya imam okumuş biz de bununla yetinmişiz. Hatta cemaatin çoğuna sorun belki bunu sünnet veya farz diye bilir. Bir hoca sabah namazından sonra veya yatsı namazından sonra bunları okumasın da bir görün. O hocanın bir sürü gıybeti yapılır, "bir aşır da okumadı" denilir. Halbuki Allah Rasûlü okumadı ki imam okusun. İşte bid'atlar zamanla sünnet veya farz yerine konuluyor. Bunu biz Türklerden başka da yapan yok. Hacca umreye giden kardeşlerimiz var. Orada, yani kabede veya Mescid-i Nebvî'de imamların namazlardan sonra huvalâhullezî'yi, âmenerrasûlü'yü veya başka aşır okuduklarını gören, duyan var mı? Yok. Niye, onlar sünneti mi bilmiyorlar da bunu yapmıyorlar? Hayır, sünnette böyle bir şey yok da ondan. Bizler inşallah sünnete uygun şekilde yapmaya gayret edelim. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Tarikata bağlanmak farz mı?

Cevap: Aleykum selam. Zorunda olduğumuz şey Allah ve Rasûlünün emrettiği şeylerdir. Allah'ın ve Rasûlünün emretmediği şeyi nasıl yapmak zorunda oluruz. Üstelik bugünkü tarikatların çoğunda alabildiğince bid'at ve şirk sözler varken. Bize Allah'ın kitabına, peygamberin sünnetine yapışmamız emredilmiş. Kur'an da hep "Allah'a itaat edin, Rasûlullah'a itaat edin" diyor. "Ahmed'e Mehmed'e itaat edin" demiyor. Eğer Ahmed ile Mehmed'in dediği bu iki kaynağa dayanıyorsa onları kabul ederiz. Onları kabul etmemiz de onlar söylediği için değil, Kur'an ve sünnete uygun söyledikleri için olur. Kim Kur'an ve sünnete aykırı bir şey söylese, kim olursa olsun, elimizin tersi ile iteriz. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam günlük yemeğin tam ortasında en az 1 fincan sirke içilirse mide, bağırsak kanseri olunmuyor bir de karaciğer ve safraya çok iyi geliyormuş. Hocam sirke ile ilgili hadis ve sünnet var mı? Allah ömrünüzü uzatsın. Âmin

Cevap: Sirke ile ilgili hadisler var da,

"yemeğin tam ortasında en az 1 fincan sirke içilirse mide, bağırsak kanseri olunmuyor bir de karaciğer ve safraya çok iyi geliyor". Hakkında bir rivayet yok. Bu doktorların bileceği bir şey. Öyle mi değil mi onlara sormak gerekir.

Sirke ile ilgili rivâyetlere gelince;

Câbir radiyallahu anh'tan rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber Efendimizin (asm) önünü üç parça ekmek getirilir. Efendimiz ekmeğin birini kendi önüne, diğerini Câbir'in önüne koyup, üçüncü parçayı da aralarında taksim ettikten sonra:

"Ekmekle yiyeceğimiz bir katık yok mu?" diye sorar.

"Hayır; ama biraz sirke var", denilince,

"Getirin onu, sirke ne güzel katıktır." buyurur. (Müslim, Eşribe, 164-169; Ebû Dâvûd, Et'ime 40; Tirmizî, Et'ime 35; Nesâî, Eymân 21)

Başka bir hadiste ise, Peygamberimiz (asm),

"Sirke ne güzel bir katıktır. Allah'ım! Sirkeyi bereketlendir. Zira sirke benden önceki peygamberlerin de katığı idi. İçinde sirke bulunan ev, katık sıkıntısı çekmez" buyurmuştur (İbn Mâce, Et'ime 33, no: 3318)

Sirke ile ilgili rivâyetler bunlardır. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam selamün aleyküm. Büyüklerimiz cünüp iken bebeğe bakmanın iyi olmadığını ağlasa bile yıkanıp ondan sonra kucağa almak, yüzüne bakmak gerektiğini söylüyor. Ama bebek o sürede kendinden geçebilir. Ben bunun doğru mu yanlış mı olduğuna karar veremedim. Açıklar mısınız? 2.side hocam evde bebeğin kulağı aşına olsun diye Kur'an dinletiyorum ama başım acık oluyor, emziriyor oluyorum. Bunun bir sakıncası var mı? Allah razı olsun.

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim.

Cünüplük iki şekilde olur. Ya cinsî münasebetten dolayı veya hayız veya lohusalıktan (nifas) dolayı. Cünüplükten dolayı gusletmesi farz olan kadın, eğer gusletmeden önce yemek yemek, su içmek durumunda kalırsa ellerini üç defa yıkar, ağzını da su ile çalkalayıp öyle yemek yer veya su içer. Yine cünüpken çocuk emzirecekse çocuğu emzirmeden önce göğüslerinin ucunu yıkaması tavsiye olunmuştur. Çocuk ihtiyaç duyduğu anda gusülden önce çocuğunu emzirebildiği gibi, temizlik de yapar, bulaşık da yıkayabilir. Gusülsüzlüğü bu gibi hizmetlerine mâni olmaz.

Gusülsüz insan, necis de değildir. Mânevî kirlidir, ama necis hükmünü almaz. Ebû Hüreyre (R.A.) Resûl-i Ekrem Efendimize bu mevzuda sorduğu sorusuna şöyle cevap almıştır:

"Sübhânallah! Hiç mümin necis olur mu?.."(bk. İbn Mâce, Tahâret, 80)

Demek ki, cünüp insan mânen kirlidir, ama bu kirlilik kendisinden tiksnilmesine sebep olacak necislik hükmünü de almaz. Bu yüzden, Büyüklerin cünüp iken bebeğe bakmanın iyi olmadığını, ağlasa bile yıkanıp ondan sonra kucağa almak, yüzüne bakmak gerektiğini söylemelerinin **hiçbir dayanağı yoktur**. Haydi cinsî münasebetten dolayı cünüplük hâli kısadır, peki kadın nifas ve hayız hâlinde ne

yapacak? Bazı kadınlarda nifas hâli 40 güne kadar uzayabilir. Yine bazı kadınların âdet günleri beş günken bazılarınıninki, 6, 7, 8, hattâ on gün bile olabilir. Hayızlı ve nifaslı kadın da cünüp hükmünde iken kadın ne yapacak? Bu günlerde çocuğunu emzirmeyecek mi? Çocuğunu kucağına alıp bakmayacak mı? Görüldüğü gibi bunların hiçbir tutar tarafı yoktur. Hayızlı ve nifaslı kadın da cünüp hükmünde olduğundan bu hal üzere iken kocası ile cinsî münâsebette bulunamaz, namaz kılamaz, oruç, tutamaz ister ezberden olsun ister Kur'an'ın yüzüne bakarak olsun, Kur'an okuyamaz. Fakat bu hal üzere iken Kur'an dinlemesinde hiçbir mahsur yoktur.

İkinci sorunuza gelince, çocuğunuz Kur'an'a âşinâ olsun diye Kur'an dinletmeniz ne güzel şey. Bu durumda başınızın açık olması, o anda çocuğunuzu emzirir olmanızın da bir mahsuru yoktur.

Bir kadın evde yalnızken veya kocasının yanında veya çocuklarının yanında başının açık olması caizdir. Fakat kadın evde yalnızken de olsa tesettürlü olması Allah'a karşı edeb açısından daha güzel görülmüştür. Yine başınız açıkken veya çocuğu emzirirken göğsünüzün görünmesi esnasında eğer orada bir melek varsa melek o anda orayı terk eder. Çünkü melekler de kadınların bakılması haram olan yerlerine bakmazlar ve orayı terk ederler. Ama dediğim gibi bu sâdece edeb açısidir. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: **Selamun aleyküm hocam bir bayan tam tesettürlü halde bisiklet sürebilir mi?**

Cevap: Aleykum selam. Kadın tam tesettürlü olursa, vücudunun hatları belli değilse bisiklete binmesinde mahsur yoktur. Fakat binmemesi takvâ açısından daha güzeldir. Çünkü kadın hayvana bindiği zaman vücudu pek sallanmaz ama bisikletin sür'atinden dolayı vücudu fazla sallanabilir. Yine bisikletin sür'atinden veya rüzgârdan dolayı elbiseleri vücuduna iyice yapışarak avret yerlerinin belli olmasına sebep olabilir. Deveye binen kadınların bile hevdec içinde deveye binmesi düşünüldüğünde bu daha iyi anlaşılır. Dediğim gibi, kadının İslâm'a uygun tesettürlü bir şekilde bisiklete binmesine engel teşkil edecek bir delil yoktur. Binebilir. Ama takvâ ön plana alınmalıdır.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Birçok kimse, özellikle siyasiler Yunus Emre'nin:**

"Yaratılanı severim

Yaratandan ötürü" Şiirini okuyorlar. Yunus Emre'nin bu sözü doğru bir söz müdür?

Cevap: Değerli kardeşim, evet, bir çokları böyle sözleri sık sık söylüyorlar. Hatta bazı vâizler ve hocalar bile kürsülerde, minberlerde bu sözü dillendiriyorlar ama mânâsından habersizdirler. Bu sözü Kur'an'a sünnete ve ehl-i sünnet itikadına vurduğumuzda yanlış bir söz olduğu âşikardır.

Şimdi, ne diyor Yunus Emre? Yaratılanı severim, yaratandan ötürü diyor değil mi? Peki Şeytan'ı da Allah yaratmadı mı? Firavun'u, Nemrut'u, bütün kâfirleri, müşrikleri de Allah yaratmadı mı? Yaratılardan ötürü yaratılanı seveceksek Şeytan'ı da sevecek miyiz? Firavun'u, Nemrut'u, kâfirleri de sevecek miyiz? Halbuki Allah Şeytan'ı kendisi yaratmasına rağmen şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler, toptan teslimiyet ve kurtuluş yoluna girin ve şeytanın adımlarına tabi olmayın. Muhakkak o, sizin için apaçık bir düşmandır." (Bakara; 208)

Kâfirleri Allah yaratmış ama onları sevmememizi emreden de o. Bu konuda buyurmuş ki:

"Ey iman edenler! Mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmeyin..." (Nisâ; 144)

Küfrü, şerri de yaratan Allah. Peki Allah yarattı diye küfrü de şerri de sevecek miyiz?

Görüldüğü gibi bu sözün doğrulukla uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Ama sözlerinin nereye gittiğini bilmeyen adamlar böyle sözleri sık sık dile getiriyorlar. Osmanlı da yetişmiş en büyük âlimlerden Ebus Suud Efendi Yunus'un bazı şiirlerine küfür fetvası vermiştir. İşte o fetvâ:

Mesele: "Bir zaviyenin (tekkenin) mescidinde eşhâs-ı muhtelif (çeşitli insanlar) ile oğlanlar muhtelit olup envâi (çeşitli) teganniyat (sesler) ile tevhid ederler iken kelime-i tevhidi tağyir edip gâh dil men, gâh canmen ve gâh

Sen bir ulu sultansın

Canlar içinde cansın

çün âyan gördüm seni

Pinhan kayusu değil

Deyüp ve gâh

Cennet cennet dedikleri

Bir ev ile birkaç hûri

İsteyene ver sen anı

Bana seni gerek seni

Deyü göğüslerini döğüp evzâ-ı garibe (çeşitli garip hareketler) ettiklerinde ahâli-i mahalleden (mahalle ahâlisinden) bazı kimesneler zâviye-i mezbûrede (anılan tekkede) şeyh olan Zeyd'e;

- Bu makule evzâa (bu söz konusu hareketlere) niçün râzı olursun? Dediklerinde, Zeyd:

- Ne lazım gelir? Ve mâ halektül cinne vel inse illa liyabudün demekle cevap verse şer'an Zeyd'e ne lazım gelir?

El cevap: Evza ve akval-i mezbure (anılan söz ve davranışlar) kemal mertebe fuhuş olduğundan gayri, cennet hakkında söyledikleri kelime-i şenia (kötü söz) küfr-i sarihtir (açık küfürdür). Katilleri mubahtır (öldürülmeleri mübahtır), şeyhleri olan bi-din (dinsiz) hikâyet olan ef'al ve akvâl (anlatılan söz ve fiile) men'e mubaşeret olunmazsa dahi ne lazım gelür demekle kâfir olduğundan gayri o kabayih (o çirkin kabahatı) ibadet kabilinden addedüb âyet-i kerimeyi ana delil getirmekle tekrar kâfir olur. Ve bu itikattan rücu etmezse katilleri vâcib olur."

KAYNAK:

(İstanbul Millet Kütüphanesi şerîye no. 80'de kayıtlı Fetâvâ-yi Ebussuud adlı esrin 217a ve 217b'de kayıtlı bulunan bu fetva)

Görüldüğü gibi birilerinin İslâmâ uygun olmayan bir şiiri sık sık okumaları onu câiz kılmaz. Müslüman böyle sözlerden çekinmelidir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Namazlara dil ile niyet etmek bid'at midir?

Cevap: Aleykum selam ve rahmetullahi ve berakâtüh.

Değerli kardeşim, niyet, kalbin bir şey'e karar vermesi, o işin ne için yapıldığını düşünmeksizin bilmesi demektir. Namaz hususunda niyet ise, sırf Allah rızası için namaz kılmayı dilemek ve kılınacak namazın hangi namaz olduğunu bilmek, içinden geçirmek demektir. Niyet kalbe ait bir iştir. Bununla beraber bâzı âlimlere göre dil ile de söylenmesi efdal görülmüştür.

Dinî bir terim olarak niyet için yapılan tanımlar arasında genellikle benimseneni yine Beyzâvî'ye izâfe edilen, "Allah'ın rızasını kazanma arzusuyla ve O'nun hükmüne tâbi olmak üzere fiile yönelen irade" şeklindeki tariftir. Bunu "işlenmesinin hemen öncesinde bir şeyi yapma iradesi" tarzında tanımlayanlar da vardır.

Namazda niyetin mahalli, kişinin kalbinden hangi namazı kıldığını bilmesidir. Dil ile niyeti söylemek şart değildir. Niyetin yerinin kalb olduğuna delil şu hadis-i şeriftir:

"Allah Teâlâ sizin sûretlerinize ve mallarınıza değil, kalplerinize ve amellerinize bakar." (Müslim, Birr, 34. Ayrıca bkz. İbn-i Mâce, Zühd, 9)

Niyetin esas yerinin kalb olduğu noktasında âlimler arasında ihtilaf yoktur. Yâni âlimlerin hepsi de niyetin kalble yapılmasının esas olduğu husûsunda ittifakları vardır. Eğer kişi sadece kalb ile niyet ederse bu niyet onun için mutlak mânâda yeterlidir. Niyetin mahallinin kalb olması meselesinde ittifak edilmesine rağmen dil ile de niyet edilip edilemeyeceği husûsu ihtilaftır. Bâzı âlimler Allah Rasûlü ve sahabelerin hiçbir zaman dille niyet etmediklerini bu konuda onlardan bir rivayet gelmediğini iddia ederek, niyetin mutlaka kalble yapılması gerektiğini, dille niyetin sonradan çıktığını ve bid'at olduğunu söylemektedirler. Bunu söyleyen âlimler hemen hemen bütün mezheplerde vardır.

Muteahhirîn âlimlerin bâzıları ise önce kalble niyetin, sonra da dille niyetin güzel olacağını (müstehab) belirtmişlerdir. Onlar bunu söylerlerken dilin kalbe tercümanlık yapmasını murad etmişlerdir.

Allah rasûlünün dille niyet ettiğine açık bir delil yoksa da şöyle bir hadis dille niyeti de çağrıştırabilir belki:

Aişe Radiyallahu anha'dan rivayet edildiğine göre bir gün Rasullullah Sallallahu aleyhi vesellem yanına geldi ve "yiyecek bir şey var mı?" diye sordu. Biz de yok dedik. Rasullullah: "O zaman ben oruçluyum" dedi. Daha sonra başka bir günde geldiğinde Ey Allah'ın Rasûlü! "Bize tereyağlı hurma hediye edildi". Dedim. Rasullullah: "Ben oruçluydum" dedi ve yedi. (Muslim/1154)

Dikkat edilirse Allah Rasûlü o zamana kadar oruca niyet etmemiş idi. Evde yiyecek bir şeyin olup olmadığını sordu. Olmadığı haberini alınca da: “O zaman ben oruçluyum” dedi ve bunu dili ile dedi. Bu dille niyet ettiğini gösterebileceği gibi oruçlu olduğunu haber vermek de olabilir. Allâhu a’lem.

Mezheblerin niyetteki görüşlerine gelince;

Hanefî Mezhebi:

Niyet konusu üç noktadan ele alınır. Niyetin açıklaması, niyetin nasıl yapılacağı, niyetin vakti.

a) Niyetin Açıklaması:

Niyet bir şeyi istemektir. Namazın niyeti Allah için namaz kılmayı istemektir. Bir şeyi istemek ise kalbin işidir. Niyetin mahalli, kişinin kalbinden hangi namazı kıldığını bilmesidir. Dil ile niyeti söylemek şart değildir. Kalbin niyeti ile dilin telaffuzunu birleştirmenin mustehab olmasının sebebi, dilin kalbe yardımcı olmasıdır.

Kılınacak olan namazı tayin etmek genel olarak daha faziletli ve daha ihtiyatlıdır. Sonra eğer namaz öğle, ikindi yahut vitir, tilâvet secdesi, adak namaz, bayram namazları gibi vâcib bir namaz ise, mutlaka bu namazların belirlenmesi gerekir. Nitekim namazları kaza ederken de hem vaktin hem de günün belirlenmesi gerekir. Fakat kılınacak namazın kaza namazı olduğuna niyetlenmek gerekli değildir. Bu aynen namazın rekâtlarını belirlemenin gerekmemesine benzer.

Sabah namazının sünneti ile teravih namazları gibi nafilerde, sahih olan görüşe göre, mutlak niyet etmek yeterlidir. İhtiyaten belirleme yapılabilir. Meselâ, teravih yahut sünnet namaz gibi nafilerde niyet eder.

Bir kimse, namaz kılan bir cemaate yetişse bu namazın farz namaz mı yoksa teravih namazı mı olduğunu bilmeseydi, farza niyet eder. Eğer bu cemaat farz namaz kılmakta iseler namaz sahih olur. Eğer farz namazda değillerse nafilerde namaz olur.

Maliki Mezhebi:

Niyet, bir şeyi kastetmektir. Niyetin yeri kalbdir. Namaza niyetlenmek farzdır. Racih olan görüşe göre, niyetin kalb ile meselâ, öğle namazının farzına kastetmek suretiyle olması şarttır. Bir şeye kastetmek, onun mahiyetine kastetmekten ayrıdır.. En iyisi niyetin söz ile yapılmasını terketmektir. Ancak vesveseye kapılan kimseler için, şubhenin giderilmesi bakımından niyeti telaffuz etmek mustehaptır.

Bir kimsenin namazı tek başına kılmaya yahut imama uymaya niyet etmesi vâcibdir, imam olmaya niyet etmesi vacib değildir. Ancak, cuma namazı ile iki namazı birleştirerek cem-i

takdim tarzında, yağmur yahut korku sebebiyle kılariken, bir de başka bir imamın yerine İmamlık ederken (İstihlâf) niyet etmek vacibdir. (İstihlâf: İmam yahut namaz kılanların, cemaatten birini namaz kıldırmak üzere öne geçirmeleridir. Bu da imanım abdestinin bozulması yahut başka sebeplerle namazının bozulmasından ötürü yapılır, imam mescidden dışarı çıkmadan önce, yerine başkasını geçirmesi gerekir.) Çünkü bu gibi durumlarda imam şarttır. İbni Ruşd cenaze namazını da buna ilâve etmiştir.

Şafîî Mezhebi:

Niyet, bir şeyi yapmaya yakın olarak kastetmektir. Niyetin yeri kalbdır. Tekbirden önce niyeti dille söylemek mendubtur. Bir kimse niyetin peşinden kalbi ile yahut dili ile "inşallah" derse bundan teberruk etmeyi yahut her şeyin Allah'ın dilemesi ile vuku bulduğunu kastederse, bunun namaza bir zararı olmaz. Eğer bununla niyeti bir şeye bağlamayı yahut şubheyi kastederse, namazı sahih olmaz. Eğer namaz farz, cenaze namazı gibi farz-ı kifaye, kaza namazı yahut iade edilen bir namaz yahut adak namazı gibi vâcib bir namaz olursa üç şeyi yapması gerekir. Kılınan namazın farz bir namaz olduğunu kastetmek, namaz fiilini yerine getirmeyi kastetmek, sabah öğle ve benzeri farzın türünü belirlemek. Meselâ, öğle namazının farzını kılmaya niyet etmek gibi.

Niyetin, iftitah tekbirinin cuzlerinden birine yakın olması şart koşulur. Şafîî'lere göre, örfte namaz işlerine başlamadan önce namaza hazırlık yapmak ve namaz ile niyetin birbirine yakın olmasından kastettikleri mana budur. Mutemet olan görüşe göre icmalen de olsa iftitah tekbirinden önce başından sonuna kadar namazdaki söz ve fiilleri zihninde toparlaması, tekbir esnasında bunu aklından geçirmesi lâzımdır.

Eğer kılınmakta olan namaz, namaz vakitlerine bağlı sünnetlerde olduğu gibi, vakte bağlı bir nafile namaz ise yahut istiska namazı gibi bir sebebe bağlı namaz ise, iki şey vâcib olur:

Bu işi yapmayı kastetmek ve öğle namazının sünneti, bayram namazları yahut kuşluk namazı gibi bir namaz olduğunu tayin etmek. Sahih olan görüşe göre, böyle bir namazın nafile namaz olduğuna niyet etmek şart koşulmaz.

Mutlak nafile namazlarda, namaz fiiline niyet etmek yeterlidir. Mutlak nafile, tahiyetu'l mescid, abdestin sünneti olan namazda olduğu gibi, vakit veya sebebe bağlı olmayan namazdır.

İmama uyan kimsenin ona uymaya niyet etmesi şarttır. Öyle ki, cemaat iftitah tekbiri ile birlikte imama uymaya yahut cemaat olmaya yahut imamla birlikte cemaat olmaya yahut mihrabta bulunan kimse ile birlikte namaz kılmaya niyet etmelidir. Çünkü başkasına uymak da bir ameldir. Dolayısıyla bunun da bir niyete ihtiyacı vardır. Çünkü kişiler için niyet edilenden başka bir amel söz konusu değildir. İmama izafe etmeksizin, mutlak olarak uymaya niyet etmek yeterli değildir. Eğer bir kimse, niyetsiz olarak uyarsa yahut niyetinde şubhe ettiği hâlde uyarsa, bekleme süresi uzun ise, namazı batıl olur. (Hâşiyetu'l-Bâcurî, 1,149 vd.; Muğni'l Muhtâc, 1,148-150,252-253; el-Muhezzeb, 1,70; el-Mecmu, III, 243-252)

Hanbelî Mezhebi:

Niyet, Allah'a yaklaşmak maksadı ile, kalbin bir işi yapmaya azmetmesidir. Bu sebeble, hiç bir şekilde niyet etmeksizin namaz sahih değildir. Niyetin yeri kalbdır. Kalpden niyetlenmek vâcibdir. Dil ile söylemek ise mustehabdır. Eğer namaz farz olursa iki şey şart koşulur:

Namazın türünü belirlemek, meselâ öğle, ikindi yahut akşam vakti gibi vakitlerin namazı olduğunu belirlemek; diğeri, işi yapmayı kastetmektir. Bu namazın farz olduğuna niyet etmek şart koşulmaz. (İbni Kudame: "Doğrusu niyetin tayin edilmesi gerekir." demiştir.) Meselâ, öğle namazının farzını kılıyorum diye niyet etmek şart koşulmaz.

Kazaya kalan namazlara gelince: Bir kimse eğer kaza namazında kalbinden bu günün öğle namazının kazası olduğunu belirlerse kaza namazı olduğuna niyet etmesine ihtiyaç yoktur. Bunun gibi eda diye niyet etmesi de gerekmez. Yanılınca eda niyeti ile kaza, kaza niyeti ile eda kılmak sahih olur.

Kılınmakta olan namaz belirli bir nafile namaz olursa bunu belirterek niyet etmek vâcibdir. Vakte bağlı bir nafile namazı da belirlemek vaciptir. Kusef ve yağmur namazlarında olduğu gibi, teravih, vitir, beş vakit namaza bağlı olan nafile namazlarda olduğu gibi.

Eğer nafile namazlar, gece namazı gibi namazlardan olup mutlak ise onu niyet esnasında belirlemek vâcib değildir. Böyle bir kimsenin sadece namaza niyetlenmesi yeterlidir. Çünkü bu gibi namazlarda belirleme yoktur. Hanbelîler bu meselede Şafiîler gibi düşünmektedirler. (el-Muğnî, 1,464-469,11,231; Keşşafu'l-Kinâ, 1,364-370)

Soru: Selamun aleykum hocam. Kına gecemiz var, neler yapabiliriz, neler yapamayız?

Cevap: Cevap: Aleykum selam.

Değerli kardeşim, bir Müslümanın nişanı da, kınası da, düğünü de İslâm'a uygun olmak zorundadır. Nişanda, kınada ve düğünde kadın erkek karışık olamayacağı gibi gayri meşru eğlenceler de olamaz. Fakat kadınlar kendi aralarında, erkekler de kendi aralarında meşru ölçüler içinde eğlenebilirler.

Nitekim, Ebu Ümâme (ra) vefât ettiği zaman üç kızını Peygamber Efendimiz (asm) vesayeti altına almıştı. Hazret-i Âişe'nin (asm) terbiyesinde bulunan bu üç kızıdan biri olan Fâriga'nın (ra), Ensar'dan Nebit ibn-i Câbir (ra) ile düğünlerinde Peygamber Efendimiz (asm) buyurdu ki:

"Yâ Âişe! Hani sizin def çalıp şiir söyleyen şarkıcınız yok mu? Böyle eğlenceler Ensar'ın hoşuna gider." (Buhârî, Nikah, 1811)

İslamda aslolan tefle eğlenmektir. Diğer çalgı âletlerini İmam Gazâlî, İbni Hazm ve bâzı âlimler câiz görseler de dört mezheb imamı câiz görmemektedirler. Şâyet kadınlar kendi aralarında kına düzenleyeceklerse oraya kesinlikle erkekler girmemeli, yaklaşmamalı. Eğer bir kadın türkû, şarkı gibi bir şey söyleyecekse, onun sesini hiçbir erkek duymamalıdır. Eğer türkû, şarkı söyleyen kadının sesini erkekler duyarsa hem o kadın haram kazanır hem de kınayı tertipleyenler haram kazanırlar. Çünkü haramın işlenmesine vesile olanlar onlardır. Bir de söylenen türkû ve şarkıda haram, küfür söz, içkiyi öven, zinayı öven sözler olmamalıdır. Şayet söylenen türkû ve şarkıda küfür sözler olursa hem o türküyü söyleyen hem de onun türküsünü beğenen, alkışlayan, o türkû ile oynayanların hepsi de kâfir olurlar.

Çünkü küfre rıza küfürdür. Bunlara dikkat edildiği takdirde kadınların kınada eğlenmelerinin bir mahsuru yoktur.

Kınada veya düğünde kadınlar ellerine, ayaklarına kına yakabilirler. Fakat erkeklerin kınada veya düğünde süs için el ve ayaklarını kınalaması mekruhtur. Çünkü bu kadınlara benzemek olur. Halbuki peygamber efendimiz kadının erkeğe, erkeğin kadına benzeyenine lânet etmiştir. (Buhari, Libâs 61)

Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Erkeklerin başı açık namaz kılması mekruh mudur?

Cevap: Aleykum selam.

Âlimlerin çoğunluğuna göre Peygamberimiz sallallahu aleyhi vesellem'in başı açık namaz kılmamasını, namaz kılarken başında bulunan sarığıyla namaz kılmasını aynı zamanda sahabilere ve ümmetine namazlarını sarıkla kılmalarını tavsiye etmesini göz önünde bulundurarak erkeklerin namaz kılarken başlarını örtmelerini sünnet kabul etmişler, başı açık namaz kılmanın sünneti terk etmek anlamına geldiğinden dolayı mekruh kabul etmişlerdir (Şurunbilâlî, Merâkı'l-felâh, s.197; İbn Âbidîn, Reddu'l-muhtar, c.1, s.639). Yâni erkeklerin namaz kılarken başlarını örtmeleri (takke veya sarıkla) sünnettir. Başı açık namaz kılmaları ise sünnete aykırı olacağından mekruh olur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Ölü bir kişiyi rüyada görmek için okunan bir dua var mıdır? Rüyanızda bize söylenilen şeyleri yapmalı mıyız?

Cevap: Aleykum selam. Kardeşim ölülerle uğraşmayın dirilerle uğraşın. Ölülerinize hayır dua edin, onlar için sadakalar verin. Ölü birini rüyada görmek diye bir dua yoktur. Rüyada söyleneni yapmaya gelince, eğer söylenen dine uygun bir şeyse isterseniz yaparsınız ama yapmak mecburiyetiniz yoktur. Meselâ, birisi rüyanızda size ey falan, benim için 100 lira hayır ver dese, eğer sizin verebilecek gücünüz varsa ve vermek de istiyorsanız verirsiniz. Rüyalar rahmânî de olabilir şeytânî de. Dince kötü görülen, sizden dine aykırı şeylerin istendiği bütün rüyalar şeytânîdir.

Soru: Hocam oruç tutan bir kimse bir başkasının ikna etmesi ile orucunu bozsa orucu bozan ve de bozduranın kefareti ve günah durumu ne olur?

Cevap: Orucun ne orucu olduğu önemli. Eğer ramazan orucu haricinde bir oruç ise, mesela nâfile veya kaza orucu ise, başlanılmış bir ibadeti mâzeretsiz bozmak tahrimen mekruh olur. Ve kazası gerekir.

Ama bozulan oruç ramazan orucu ise ve bu birilerinin telkinleri ile mâzeretsiz bozulmuşsa, orucun bozulmasını isteyen büyük bir günaha girer. Eğer oruç tutmanın lüzumsuz olduğuna inanarak orucun bozulmasını isterse kafir olur.

Birilerinin telkini ile mâzeret olmadığı halde oruç bozana gelince, büyük bir günaha girer ve 61 gün peş peşe keffâret orucu tutması gerekir.

Soru: Selamun aleykum hocam bende geçen yıl kayınvalidemi kaybettim bir türlü atamadım aklımdan hiç çekmiyor bu durumu nasıl atabilirim, düşünmek istemiyorum artık. Yemek yapsam sevdiği bir şey yaptığımda aklıma geliyor. Şurada oturduk her yaptıklarımız aklımda rüyama da çok giriyor mekânı cennet olsun iyi biriydi hocam aklımdan nasıl atabilirim?

Cevap: Aleykum selam. Bunun bir kötü ve zararlı tarafı yoktur. Demek ki iyi biriymiş, sizde güzel anılar bırakmış ki devamlı onu hatırlıyorsunuz. O aklınıza geldikçe onun için hayır dualar ederseniz hem sizin sevap kazanmanıza sebep olur hem de kayın valideniz için faydası olur.

Soru: Selâmun aleykum hocam. Ehl-i Kible Ne Demektir? Ehl-i Kiblenin Tekfiri Câiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Soruya cevap vermeden önce “Ehl-i kible” kavramının tanımını vermekte fayda vardır.

Ehl-i Kible “Kâbe’ye doğru yönelerek namaz kılanlar” anlamına gelmektedir. İslâm literatüründe küfre girmediği kabul edilen ve Kâbe’ye doğru yönelerek namaz kılmanın farz olduğuna inanan farklı mezheplere bağlı bütün Müslüman zümreleri ifade etmek üzere kullanılan bir tabirdir.

Bir insanın Ehl-i Kible’den sayılabilmesi için asıl olan, onun mücerret olarak namaz kılması değil hiçbir küfür ve şirk ameline bulaşmayarak namaz ehli olmasıdır. Bir insan küfrü veya şirk gerekliliği kılman için inanca sahip olsa veya bu bağlamda bir söz söyleyip bir amel işlese tüm ulemaya göre küfre girer ve Ehl-i Kible’den sayılmaz. Biraz sonra geleceği üzere şirk amelleri ile beraber namaz kılması o insanı Ehl-i Kible dairesine sokmaz. Bir insanın Ehl-i Kible’den kabul edilebilmesi için her şeyden önce küfür ve şirkten uzak durması gerekmektedir.

Kendisini şirk ve küfürden koruduğu halde namaz kılan kimselerin işlemiş oldukları bazı günahlardan dolayı tekfiri caiz değildir. Aynı şekilde böylelerinin Ehl-i Kible dışı kabul edilmeleri de uygun olmaz. Burada bir insanın kible ehlinde olup-olmadığını tespit için bizim dikkat etmemiz gereken nokta o kişinin kendisini şirk ve küfre bulaştıracak amelleri işlememesidir. Eğer bu amellerden birisini işlerse o kişi Ehl-i Kible olmaktan çıkar ve ulemanın “Ehl-i Kible’nin tekfiri caiz değildir” şeklindeki sözlerinin o kişi hakkında işletilmesi artık geçersiz olur. Zira âlimlerin bu söz ile kastettikleri, hiçbir şekilde şirk ve küfre bulaşmadığı halde bazı günahlara müptela olan insanlardır. Böyleleri, işledikleri günahları helal görmedikleri sürece kâfir olmazlar. Kimin hali böyle olursa ona zikri geçen kaideyi tatbik eder ve onu tekfir etmekten uzak dururuz.

Dolayısıyla biz “Ehl-i Kible’nin tekfiri caiz değildir” derken bununla hiçbir surette şirk bulaşmadığı halde bazen kendisinden günah sadır olan günahkâr Müslümanları kastediyoruz. Biz böylelerinin tekfir edilmesini caiz görmediğimiz gibi bu işe kalkışanların dinde aşırıya gittiğine inanıyoruz. Çünkü böyleleri günahlar sebebiyle tekfir ettikleri için Haricilerle bir noktada birleşmiş olurlar. Malum olduğu üzere Haricîlerin inanç esaslarından birisi de, günahlar sebebiyle insanları tekfir etmektir. Önceki bölümlerde de değinmeye çalıştığımız üzere Ehl-i Sünnet dinden çıkarıcı olmayan günahlar sebebiyle hiç kimseyi tekfir etmez. Bundan dolayı da Haricîlerden ayrılmıştır.

Biz akide olarak Ehl-i Sünneti benimsediğimiz için dinden çıkarıcı olmayan günahlardan dolayı insanları tekfir etmiyor, aksini yapan insanların dinde aşırıya kaçtıklarına inanıyoruz.

Küfür Ameli İşlediği Halde Namaz Kılan Birisi Ehl-i Kiblede Sayılır mı?

Burada üstte de kısmen değindiğimiz bir meseleyi yanlış anlaşıldığından dolayı biraz daha açmaya çalışacağız.

Ehl-i Sünnete göre bir insan küfrü gerektiren bir amel işlese kesinlikle dinden çıkar ve Ehl-i Kible olma vasfını yitirir. Onun namaz kılıyor olması kendisini küfre düşmekten kurtarmadığı gibi bu vasfın kendisinde devam etmesini de gerektirmez. İçerisine düştüğü küfürden tevbe edip vazgeçmediği sürece namazı ona bir fayda sağlamaz. Bu nokta üzerinde ulema arasında herhangi bir ihtilaf söz konusu değildir. Burada İmam Aliyyu'l-Kârî'nin bir tespiti nakletmekte yarar görüyorum. O, "Fıkh-ı Ekber" şerhinde der ki:

"Bil ki, kible ehlinden maksat, âlemin yaratılmış olması, cesetlerin tekrar dirilmesi ve eczasının (cüzlerinin) bir araya getirilmesi, Allah'ın hem bütünleri hem de parçaları bildiği ve benzeri dinî bakımdan inanılması zarurî olan inançlar üzerinde ittifak eden kimselerdir. Ömrü boyunca, bu âlemin kadîm olduğu, (yani yaratılmamış olduğu) haşrın vuku bulmayacağı yahut Allah'ın parçalara ait bilgisinin bulunmadığı inancı ile ömrü boyunca taat ve ibadetlerle meşgul olan bir kimse kible ehlinden değildir. Ehl-i Sünnet'e göre, Kible ehlinden hiç kimsenin tekfir edilmemesinden kastedilen, küfrün alâmet ve işaretlerinden herhangi bir şey bulunmadıkça kible ehline kâfir denilemeyeceğidir."

Aliyyu'l-Kârî'nin bu tespiti gerçekten de yerindedir. Bir insan kâinatın kadim olduğuna inansa bu inancı onu kâfir yapmaya yeterlidir. Böylesi birisi ömrü boyunca taat ve ibadetlerle meşgul olsa yine de kible ehlinden sayılmaz. Burada bizim dikkat etmemiz gereken bir insanın kâinatın kadim olduğuna inanması değil, aksine kendisini küfre sokan bir inanca sahip olmasıdır. Aliyyu'l-Kârî'nin zikrettiği bu ifade sadece bir örnektir. Biz buna kıyasla kendisini küfre düşürecek ameller işleyen insanların Ehl-i Kible'den olamayacağı sonucuna ulaşabiliriz. Çünkü bir insanın Ehl-i Kible'den sayılabilmesi için -Aliyyu'l-Kârî'nin de belirttiği gibi- kendisinde küfür alâmetlerinden herhangi bir emarenin bulunmaması gerekmektedir. Aksi halde kible ehlinden sayılmaz.

Sonuç olarak; bizler kible ehli olan hiçbir kimseyi işlemiş olduğu günahlar sebebiyle tekfir etmeyiz. Ancak kible ehli kimselerle de her namaz kılanı kastetmeyiz. Bizim bunun ile kastımız küfür ve şirkten uzak durarak namaz kılanlardır; namaz kıldığı halde şirk ve küfre bulaşanlar değildir.

Soru: Hocam selamın aleyküm. Seferi halinde yolda durduk, bir mescide girdik ve tam o sırada cemaat kıyamda idi ve bizde namaza durduk ama onlar o rekette oturup selam verdiler biz ise orda ne yapmamız gerekir imam da seferi olsa 2 de mi salam verdiler yoksa imam seferi değil dide 4 rekat mi kıldırdı bunu da bilmiyoruz ne yapmamız gerekir (imam dan kastım yoldaki petrollerde millet o anda birikiyor birisi kıldırıyor yani o bölgenin kadrolu imamı falan değil)

Cevap: Aleykum selam. Yol mescitlerinde (aslında oralar Mescid değildirler) namaz kıldıran imamlar da genellikle seferîdirler. Eğer imama bir rekât yetişmişseniz imam da o rekâtın sonunda selam verirse, siz bir rekât daha kılar namazı iki rekat olarak tamamlarsınız.

Camilerde birinci cemaatin imamı mihrapta kıldırmazsa, mekruh olur. İmamı ve cemaati belli kimseler olan her camide, vakit namazları, imam mihrapta olarak, cemaat ile kılındıktan sonra, tekrar cemaatler yapılabilir. Ancak sonraki cemaatler, mihraptan başka yerde kılmalıdır!

Yol kenarlarındaki belli bir imamı olmayan mescitlerde, ezan ve ikamet okunarak, mihrapta veya mescidin başka yerinde cemaatler yapılabilir. (Halebi)

Soru: Selamun aleykum hocam. Kerim kitabımızın noktalanması ile ilgili açıklama yapacaktınız. Allah razı olsun

Cevap: Aleykum selam.

Kur'anı Kerim'in Noktalanması ve Harekelenmesi

Hiz. Osman zamanında çoğaltılan Mushafklar, harekesiz ve noktasız bir şekilde yazılmıştı. Muhtelif harflerin aynı şekilde yazılmalarından dolayı birbirine benzeyen bu harfleri ayırt edebilmek için noktalama işaretleri konulmamıştı. O dönemde noktasız ve harekesiz Kur'an'ı sahabeler, Hiz. Peygamberden duyduğu için hatasız okuyorlardı. Fakat fetihlerin artması neticesinde İslam toplumunun çoğunluğunu Arap olmayan milletlerin oluşturmaya başlaması yeni bir sorunu da beraberinde getiriyordu. Çünkü Kur'an nüshalarının harekesiz ve noktasız olması Arap olmayan Müslümanların Kur'an'ı Kerim'i doğru bir biçimde okumasını ve anlamasını zorlaştırıyordu.

Bu meseleyi çözmek için ilk harekete geçen ise Irak valisi Ziyad b. Sümeyye (öl. 53/673) oldu. Ziyad, yanlış okumaların önlenmesi için Ebu'l Esved edDüelî (öl. 69/688)'den yardım istedi. Ebu'l Esved, gelen teklifi önce kabul etmedi. Daha soma bir şahsın Tevbe suresinin üçüncü ayetinde yer alan "ve rasuluhu" kelimesini "ve rasûlihi" diye okuyarak, "Allah ve Resulu müşriklerden beridir." şeklindeki anlamın "Allah müşriklerden de Resulünden de beridir"e dönüşmesini görmesiyle durumun ciddiyetini anlayan Ebu'l Esved ed Düelî, verilen görevi kabul ederek Kur'an'ı harekeleme işine girişti.

Ebu'l Esved ed Düelî, mushafı baştan sona kadar harekelemiş, kırmızı mürekkeple fetha için harfin üstüne, esre için altına, ötre için önüne bir nokta koymuş, tenvin için de iki nokta kullanmıştır. Kur'an'ın harekelenmesi her ne kadar okuma kolaylığı getirmiş olsa da yanlışların önüne tam olarak geçilememiştir. Çünkü Kur'an'ı yeni öğrenenlerin benzer harfleri birbirinden ayırt etme güçlükleri devam etmiştir. Irak valisi Haccac b. Yusuf (öl. 95/713) bu problemi çözmek için Yahya b. Ya'mer (öl. 129/746) ve Nasr b. Asım (öl. 89/707)'ı görevlendirmiş, onlar da hocaları Ebu'l Esved'den öğrendikleri noktalama işlemini bütün Kur'an'a uygulamışlardır. Noktalama işinde metin için siyah mürekkep kullanılırken harekeler için renkli mürekkep tercih edilmiştir. Kur'an'ı noktalama işi daha sonra Medine'ye ve diğer İslam beldelerine yayılmıştır. Halil b. 6677Ahmed (öl. 175/791) ise günümüzde kullanılan harekeleri ve diğer noktalama işaretlerini geliştirerek bu çalışmaların son şeklini vermiştir.¹⁶

Soru: Hanımın çarşı pazarda kocası ile el ele tutuşması ya da koluna girmesi caiz midir?

Cevap: Erkek ve hanımı birbirlerine helal oldukları için el ele dolaşması veya kol kola girmesi kuşkusuz haram değildir. Fakat bu kendilerine özel olan mekanlarda ve yerlerde olmalıdır. Çarşı pazarda tanıdık tanımadık insanların önünde bunu yapmaları haram olmasa da edebe aykırı ve doğru değildir.

Ancak hastalık olduğu zaman (yürüme zorluğu çekmesi gibi) veya kalabalık bir ortamda korumak için veya kışın kaygan bir zeminde kaymaması için yardımcı olmak maksadıyla kadın, kocasının koluna girebilir, elinden tutabilir. Allah en doğruyu bilendir. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Sigaranın şu andaki hükmü nedir? Haram mı, mekruh mu, mübah mı?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim. SİGARANIN HÜKMÜ

Tütünün ilk kez Amerika'da ortaya çıktığı ve Amerikalı yerlilerince bilindiği ve kullanıldığı bilinmektedir. Amerika'nın Avrupalılarca öğrenilmesinden sonra Avrupâya da götürüldüğü ilk götürenin ise Christopher Columbus (1506) olduğu kaydedilir. Diğer bir rivâyete göre de Tütünü Avrupa'ya ilk kez Jean Nicot isimli birisinin götürdüğü söylenmiştir.

Milâdî 1400 yılının ortalarında ortaya çıkan tütün, 1500 yılının ortalarına doğru Avrupadan Osmanlı topraklarına girerek yayılmıştır. Tütünün ortaya çıkması ile de İslâm âlimleri arasında tartışılır olmuş, hükmü hakkında görüşler ortaya çıkmaya başlamıştır. Tütün hakkında o devir İslâm âlimleri üç farklı görüş ortaya koymuşlardır.

1. Sigaranın zararlarını bilmeyen veya önemsemeyen bir grup bilgin, tütün kullanma (pipo, nargile vb. de dahil), sigara içme hakkında dinde açık bir hüküm bulunmadığını, şâri' tarafından açık bir yasak gelmediğini ileri sürerek sigara içmenin mubah olduğu görüşünü ileri sürmüştür.
2. Diğer bir grup İslâm bilgini ise, sigara içmeyi doğru bulmamakla birlikte, "haram" da diyemedikleri için "mekruh" olarak nitelendirmişlerdir.
3. Üçüncü bir grup ise, sigara içmeyi, özellikle tiryakilik derecesinde sigara alışkanlığını sağlık açısından zarara ve ekonomik yönden israfa yol açtığı, nafaka yükümlülüğünü ihlâl ettiği gerekçesiyle "haram" saymışlardır.

Biz burada bu görüşü ortaya atan âlimlerin gerekçelerini ortaya koyarak bir sonuca varmaya çalışacak ve bugünkü âlimlerin tütün hakkında verdikleri hükmü belirteceğiz.

Önce "tütün mübahtır" diyen âlimlerden başlayalım. Tütünün mübah olduğunu belirten âlimler buna gerekçe olarak şunları ileri sürerler:

1. "Eşyada aslolan ibahadır". Zira Allah (c.c) yeryüzündeki her şeyi insanlar için yarattığını haber vermiştir. "O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı. Sonra (kendine has bir şekilde) semaya yöneldi, onu yedi gök olarak yaratıp düzenledi (tanzim etti). O, her şeyi hakkıyla bilendir." (Bakara; 29) Binaenaleyh ibadetler dışında herhangi bir şey şâri' tarafından menedilmemişse insanların onu haram sayması mümkün değildir. Kur'an açıkça şöyle söylemektedir. "De ki, bana vahyolunanlar arasında kan, domuz eti- ki o pisliktir- ya da bir günah olarak Allah'tan başkası adına kesilen hayvandan başkasını yemenin haram olduğuna dair bir şey bulamıyorum..." (En'âm; 145.) Binaenaleyh, sigaranın haram olduğunu söylemenin bir dayanağı yoktur.

2. Kur'an-ı Kerim'de Allah:

"De ki, Allah'ın kulları için çıkardığı zineti ve rızıkları kim haram kılabilir?.." (A'râf;31.)

Buyurmuştur ki, bunu bir önceki ayetle birlikte düşündüğümüzde sigaraya haram denemeyeceği anlaşılır, bunu destekler mahiyette Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur: "Allah birtakım farzları mecbur tutmuştur, onları zayi etmeyin. Birtakım sınırlar koymuştur, onları aşmayın. Bazı şeylerden de unuttuğu için değil ama sırf size merhametinden ötürü söz etmemiştir, onları da araştırmayın..." (Taberânî, Kebîr XXN/222 (No: 589); (İbn Kayyim, A'lam I/71-72; el-Hindî Kenz I/194)) Buna göre şeriat koyucunun sigaradan söz etmemesi onun haram olmadığını gösterir.

3. Sarhoş edici ve zararlı şeyler haram olsa dahi sigaranın sarhoş ediciliği ve zararı sabit değildir.
4. Bazı insanlar için zararı sabit olsa dahi bu sadece onları ilgilendirir. Yani mahzuru onlar içindir. Bu, sigaranın herkes için haram olmasını gerektirmez.

Dikkat edilirse bu âlimler "Eşyada aslanan ibahadır" diyerek bir fıkıh usûlü kâidesinden hareket etmektedirler. Yine yukarda verilen âyetlere bakarak tütünün haram demekten çekinmişlerdir.

Bu âlimler bu görüşleri ileri sürerlerken tütünün zararını tesbit edemedikleri için böyle söylemişlerdir. Çünkü o zaman tütünün zararı bilinmiyordu. Birçok âlim "tütün içmek mübahtır" derken, hemen ardından da; "eğer zararlı olduğu tesbit edilirse haram olur" demişlerdir.

Tütüne "mekruhtur" diyen âlimler de tütünün zararını bilmediklerinden, "Eşyada aslanan ibahadır" düsturundan hareket etmişler fakat soğan ve sarımsak gibi kokucu bitkiler hakkındaki hadislerle bakarak tütünün kokusunu da soğan ve sarımsağın kokusuna kıyas ederek aynı hükmü ona da vermişlerdir. Şimdi soğan ve sarımsak gibi bitkiler hakkındaki hadislerle bir göz atalım:

İbni Ömer radiyallahu anhumâ'dan rivayet edildiğine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem sarmısağı kastederek şöyle buyurdu:

"Kim şu bitkiden yemişse, mescidimize yaklaşmasın!" (Buhârî, Ezân 160, Et'ime 49; Müslim, Mesâcid 68)

Enes radiyallahu anh' den rivayet edildiğine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Kim şu bitkiden yemişse, yanımıza yaklaşp bizimle beraber namaz kılmasın!"

(Buhârî, Ezân 160, Et'ime 49; Müslim, Mesâcid 70. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Et'ime 40; Tirmizî, Et'ime 13; Nesâî, Mesâcid 16; İbni Mâce, Edâhî 2)

Câbir radiyallahu anh den rivayet edildiğine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Kim sarmısak veya soğan yemişse, bizden ve mescidimizden ayrılısın! (Evinde otursun)."

(Buhârî, Ezân 160, Et'ime 49 İsti'zân 24; Müslim, Mesâcid 73. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Et'ime 40; Tirmizî, Et'ime 13; Nesâî, Mesâcid 16, 17)

Müslim'in bir başka rivayetinde (Mesâcid 74) "Kim sarmısak, soğan, pırasa yemişse, mescidimize yaklaşmasın. Çünkü insanoğlunun rahatsız olduğu şeyden melekler de rahatsız olur" buyrulur.

Ömer İbni'l-Hattâb radiyallahu anh bir cuma günü irad ettiği hutbede şöyle dedi:

"Sonra ey müslümanlar! Siz, kokusu hoş olmadığını bildiğim şu iki bitkiyi (sarmısak-soğan) yiyorsunuz. Gerçekten ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i, mescidde bir kimsede bunların kokusunu duyduğu zaman emredip o kişiyi Baki kabristanına kadar uzaklaştırdığını gördüm. Bu sebeple kim bunları yiyecekse, pişirerek kokusunu gidersin!"

(Müslim, Mesâcid 78. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Et'ime 40; İbni Mâce, İkâmet 58, Et'ime 59)

Görüldüğü gibi, tütüne mekruh diyen İslâm âlimleri yukarda verdiğimiz hadislerle bakarak bu hükme varmışlar ve mâdem ki tütün de çok kötü kokmaktadır, öyle ise onu içmek de mekruhtur, demişlerdir.

Günümüz İslâm âlimleri ise önceki âlimlerden farklı şekilde meseleye yaklaşmaktadırlar. Onlar meseleye şöyle bakıyorlar:

“Her şeyden önce, sigara içme hakkında dinî bir hükmün ve şâriin yasağının bulunmadığını söylemek doğru olmaz. Şer’î hükümler belli ilkelere dayalıdır ve birtakım gayelere yöneliktir. Naslar her mesele hakkında ayrıntılı ve münferit hüküm vermek yerine genel kurallar ve ölçüler koymuş olup, müslümanlar önlerine çıkan meseleleri nasların koyduğu bu ilke ve ölçülere, gözettiği gayelere göre anlamak ve değerlendirmek zorundadırlar. Bu itibarla sigara hakkında muhtemel fikhî hükmü, belli açılardan ele alıp tartışmak ve çıkan sonuca paralel bir değerlendirmeye gitmek gerekmektedir.”

a) Zarar: Sigaranın zararsız olduğunu söylemek, artık bugün ilmen ve tıbben imkânsız olduğuna göre, konunun dinî yasaklar çerçevesinin tamamen dışında düşünülemeyeceği şüphesizdir. Bilim adamları sigaranın ihtiva ettiği nikotinin ve sigara dumanının bünyede kanserden, sinir sistemlerinde bozukluğa kadar bir dizi zarar ve hastalığa yol açtığından söz etmektedir.

Kur’an’da, **“Kendinizi elinizle tehlikeye atmayın...” (el-Bakara 2/195)**

Buyurulmuş, Hz. Peygamber de, “Ne doğrudan zarar verme ne de zarara zararla karşılık verme vardır” (İbn Mâce, “Ahkâm”, 17; el-Muvatta’, “Akziye”, 31) diyerek bir kimsenin kendine ve başkalarına zarar vermemesinin temel bir dinî ilke olduğunu vurgulamıştır. Sigaranın hem içene hem de çevresinde bulunan kimselere zarar verdiği göz önüne alınınca hem Allah hakkının hem de kul hakkının birlikte ihlâl edildiği söylenebilir.

b) İsrâf: İsrâf malı boş yere harcamaktır. Kur’an’da, “Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz” (el-A’râf 7/31) buyurulmuş, Resûl-i Ekrem de daima mutedil, ölçülü davranmayı emretmiş, malın boşa harcanmasını yasaklamıştır. Sigara için yapılan harcamanın, sigara bağımlısı şahsın bu bağımlılığı göz önünde bulundurulursa israf olmayacağı, hatta önemli bir bünyesel ihtiyacının karşılanması sayılabileceği görüşü -harcama boşa olmanın ötesinde zararlı da olduğu için- tutarlı değildir. Harcama yapan kişinin zengin olması da bu harcamanın israf olmasını önlemez.

c) Nafaka Yükümlülüğü: Aile reisi erkekler eşinin, çocuklarının ve aile fertlerinin, muhtaç yakınlarına bakan erkekler de onların nafakalarını karşılamakla yükümlüdür. Böyle bir malî yükümlülük altında bulunan kimselerin nafaka yükümlülüğünü aksatacak şekilde sigaraya para vermesi de dinî olduğu kadar insanî ve ahlâkî açıdan da kabul edilemez bir durumdur.

Evet, günümüz âlimlerinin ekserisi yukarda belirttiğimiz üç maddeyi ileri sürerek, tütün (sigara, enfiye, nargile) içmenin haram olduğunu beyan etmişlerdir. Gerçekten de sigara içen kimsenin evinde eşine ve çocuklarına, sokakta, mescide ve vasıtalarda diğer insanlara verdiği zarar âşikardır. İnsanları rahatsız etmek ise kul hakkını gerektirmektedir. Sigara içmeyen birisinin mescidde sigara içen birinin yanında safta durarak namaz kıldığı zaman ne denli rahatsız olduğu birçoklarının mâlumdur.

Şunu unutmayalım ki, bugün sigaranın zararlı olduğu tıbben icma oluşturmaktadır. Yâni bütün doktorlar sigaranın “zarar verici” olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Sigara faydalı diyen bir doktor bilinmemektedir.

Allah’ın bazı şeyleri haram kılmasının hikmetine baktığımız zaman da aynı meseleyi görürüz. Yâni haram kılınan şeylerin insanlığın geneline zararlı olmasından dolayı haram kılındığını görürüz. Nitekim şu âyet buna en güzel delildir:

“Sana içki ve kumarı sorarlar, de ki: ‘İkisinde hem büyük günah ve hem insanlara bazı faydalar vardır. Günahları faydasından daha büyüktür’....” (Bakara; 219)

Bu âyet bize, bir şeyin faydalı ve zararlı olması halinde, zararının mı yoksa faydasının mı daha çok olduğuna bakılması gerektiğini, şâyet zararı faydasından daha çoksa yasaklanması gerektiğini beyan etmektedir. Sigaranın zararının faydasından daha çok olduğu göz önünde bulunarak da haram kılınması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Kaldı ki Peygamber efendimizden rivâyet edilen birçok hadis-i şerif bizlere bırakın haram olan şeylerden kaçınmayı, şüpheli şeylerden bile kaçınmamız gerektiğini beyan etmektedir. Şimdi o hadislerden birkaçını verelim:

Numân b. Beşîr (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)’den işittim şöyle buyurdu:

“Helal de açıklanmış haramda açıklanmıştır. Bu ikisinin arasında helalden mi olduğu haramdan mı olduğu belli olmayan insanların pek çoğunun bilmediği şeyler vardır. Her kim bu tür şüpheli şeyleri terk ederse dinini ve ırzını korumuş olur selamete erer. Kim de bunlardan birine girerse harama düşmesi pek yakındır. Yasak bölgenin çevresinde sürüsünü otlatan çobanın sürüsünü o yasak bölgeye kaçırması çok çabuk olur. Dikkat edin her otorite sahibinin bir yasak bölgesi vardır. Dikkat edin her otorite sahibinin bir yasak bölgesi vardır. Dikkat edin Allah’ın yasak bölgesi de haram kıldığı şeyler vardır.” (Tirmizî; Alışveriş bölümleri, 1205; Buhârî, İman: 39; Müslim, Müsakat: 20)

Tirmizî: Bu hadis hasen sahihtir. Bu hadisi Şabî vasıtasıyla pek çok kişi Numân b. Beşîr’den bize rivâyet etmişlerdir.

“Helal açık bellidir. Haram da açık bellidir. O halde sen, seni şüpheye düşüren şeyleri bırak, şüpheye düşürmeyen şeylere yönel.” (Buhari, Büyü’, 3. Tirmizi, Kıyamet,60. Nesai,Kudat, 11; Daremi, Büyü’,2; Ahmet, 6/ 153.)

Cabir b. Abdullah (ra) dan, Resulullah (sav) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

“Ey İnsanlar! Allah’tan hakkiyle sakının ve rızınızı güzel yoldan isteyin. Hiç Kimse Allah’ın kendisine takdir ettiği rızkı geç de olsa elde etmeden ölmeyecektir. Öyleyse Allah’tan hakkiyle sakının ve rızınızı güzel (helal) yoldan isteyin. Helal olanı alın, haram olanı terk edin.” (İbn Mace, Ticaret,2; İbn Hibban,3239; Hakim,2134; Beyhaki,10404)

Ebu Hureyre (ra)’dan, Peygamber (sav) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

“Öyle bir zaman gelecek ki, kişi malını helalden mi yoksa haramdan mı elde ettiğine bakmayacaktır.” (Buhari, Büyü’, 23 (1926) ; Nesai, Büyü’ 2 (4466), Darimi,2/246; Ahmet,9626,9845)

Yukardaki hadislerle bakarak bile Müslümanların sigarayı içmemeleri gerektiği gün gibi ortadadır. Zîrâ üzerinde en çok tartışılan konulardan birisi de sigaradır ve bu da onu en önemli şüpheli şeylerden kılmaktadır.

Müslüman kardeşlerimize tavsiyemiz sigarayı içmemeleridir. Böylece hem haram veya haram olması kuvvetle muhtemel bir şeyi yapmaktan, hem çevreye, insanlara zarar vermekten, hem de

çoluğunun çocuğunun nafakasını boş yere harcamaktan kurtulacaklardır. Hassâsiyet gösteren kardeşlerden Allah razı olsun.

Selam ve dua ile.

Soru: Selamın aleyküm hocam. Karides balığı helal midir veya yemesi yasak olan balıklar var mıdır?

Cevap: Kur'an-ı Kerim'de, denizden elde edilen yiyeceklerin helal olduğu bildirilmiştir (Mâide, 5/96; Fâtır, 35/12). Hz. Peygamber de (s.a.s.),

“Denizin suyu temiz, ölüsü helaldir.” (Ebû Dâvud, Tahâret 41)

Buyurmuştur.

Hanefi mezhebi, zikredilen naslarda helal olduğu belirtilen “deniz hayvanları” ifadesiyle balık türünün kastedildiği, dolayısıyla balık sınıfına girmeyen midye, kalamar, yengeç, istakoz, karides gibi deniz hayvanlarının helal olmadığı görüşünü benimsemiştir (Kâsânî, Bedâi', V, 35).

Soru: Selamun aleykum, örgü bebek örmek ve satmak caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Çocukların oynaması için ise örmek, satmak câizdir.

Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ağaçtan yapılma bir atla oynayan Hz. Âişe (r.anhâ) vâlidemizi görünce men'etmemiş, oynamasına müsaade etmiştir. Bunun gibi delilleri toplayan fukaha, çocuk oyuncaklarının cevazına kani' olmuşlar, alıp satmanın da haram olmadığı hükmüne varmışlar ve demişlerdir ki:

"İmam Ebû Bekir b. Arabî, İmam Nevevî, İmam Kastalânî ve diğerleri (rahımehumullah), cisimli resimler yani buudlu-gölgeli suretler-heykeller edinmenin haram olmasında ulemanın ittifak ettiklerini nakletmişler... Yalnız bunlardan çocuk oyuncaklarını müstesna kılmışlardır. Mücessem olsa bile Şâri' (dinde hüküm-kanun koyucu), çocuk oyuncaklarına müsaade etmiştir. Bu oyuncaklar ister çamurdan ister kumaştan ister helvadan, ister pamuk ve odundan olsun fark etmez; deve, at gibi oyuncak da olsa hepsi câizdir." [Bkz. Eski Mısır Müftüsü Haseneyn Mahluf (1890-1990), Fetâvâ Şer'iyye ve Buhûsu İslâmiyye (Terc. Naim Erdoğan, İslâmî Araştırmalar-Şerî Fetvâlar), İstanbul, 1978]

Soru: Selamun aleykum hocam. Bir kimse için; nasipsiz, gittiği yeri kurutuyor gibi sözler söylemekte sakınca var mıdır?

Cevap: Aleykum selam. Böyle şeyler söylemek doğru değil. Eğer o kimsenin arkasından söylenmişse gybeti yapılmış ve iftira atılmış olur. Kimse kimsenin ne kısmetini kurutur ne başka bir şeyini.

Soru: Selamun Aleykum hocam. İslam'da çok eşliliğin hükmü nedir? İkinci evliliğini yapmak isteyen birisi ilk eşinden izin almak zorunda mıdır?

Cevap: Aleykum selam. İslam'da birden dört eşe kadar evlenmek mubahtır. Yâni kişi isterse bir hanımla yetinir isterse de hâli vakti yerinde ise dört hanıma kadar alabilir. Nitekim Allah şöyle buyurmaktadır:

“Eğer (kendileriyle evlendiğiniz takdirde) yetimlerin haklarına riayet edememekten korkarsanız beğendiğiniz (veya size helâl olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın; yahut da sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.” (Nisâ : 3)

Görüldüğü gibi âyette “beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın” derken bu bir emir değil tavsiyedir. Fakat çok evliliği Allah adâlet şartına bağlamış ve: “Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın; yahut da sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.” Buyurarak, çok eşle evlendiği zaman aralarında adâletle davranamayacağından endişe eden kişilerin bir eşle yetinmelerini emretmektedir.

İkinci veya üçüncü bir eşle evlenmek isteyen kimselerin eşinden izin alması diye bir durum yoktur. Ne Allah Rasûlü başka kadınla evlenirken önceki eşinden izin almış ne de sahabe. Böyle bir durum yoktur. Hem böyle bir şey olsa, yani bir kimse evleneceği zaman önceki hanımından izin istese hangi hanım bu izni verir ki? Böyle bir durum yoktur.

Soru: Selamun aleykum hocam. “Allah’ın veli kulları” ne demektir? Bazı kişilere “onlar evliya, hata yapmaz, geleceği bilirler vs.” demek caiz midir?

Cevap: Allahu Teâlâ bir âyet-i kerimede şöyle buyurmaktadır:

“Haberiniz olsun ki Allah’ın velî kulları için hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değildir.” (Yunus, 62)

Velî sözcük olarak, dost, arkadaş, yardımcı ve gözeten anlamlarına gelmektedir. Kur'an'da veli kelimesi Allah'a atfen kullanıldığı gibi, kul için de kullanılmıştır. Evliya kelimesi velinin çoğuludur. Veliyyullah, mümin için kullanılan bir terimdir; Allah'ın kendisine veli ve mevla olduğu kişi demektir. Mevla sadece Allah için kullanılır. Allah, kulun mevlasıdır.

Fakat, kul Allah'ın mevlası olamaz. Veli, Allah'ın sıfatı olduğu gibi kulun da sıfatıdır. Yani, Allah kulun velisi olduğu gibi, kul da Allah'ın velisi olabilir. Günümüzde velilik kavramına gerçek anlamından başka anlamlar yüklenerek amacından saptırılmış ve onunla islam inancına birçok bid'at ve hurafe sokulmuştur. Bu kavramın yanlış anlaşılmasından dolayı dine sokulan bidat ve hurafelerden kurtulmak için, bu kavramın doğru anlamını bilmek gerekir.

Allah'ı seven ve onun emirlerine/hükümlerine gönülden/isteyerek boyun eğen bağlanan her kul Allah'ın velisidir. Velilik belirli kişilerin tekelinde olmayıp, her Mü'minin sahip olabileceği bir özelliktir.

Veliliği bazı kişilere has bir özellik (sıfat) olarak algılamak ve bu sıfatı taşıyor olma özelliğinden dolayı onları olağanüstü konumda görmek, söz ve davranışlarda kutsamak aslâ doğru değildir. Allah'ın bazı kullarına olağanüstü özellikler verdiğini ve bu kulların da gelecekte haber verme, görülmeyeni görme, bilinmeyi bilme, masum olma, şifa dağıtma, görüş ve düşüncelerinde yanılmaz olma gibi üstün özellikler taşıdıkları iddiası İslam dışıdır ve bir kuruntudan ibarettir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Fatiha suresinin sonlarında geçen **وَلَا الضَّالِّينَ** kısmını “velazzaalın” diye okumak caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Velazzâallîn diye okumak büyük hatadır. Veladdâaaallîn diyerek kalın bir dâ çıkarmak gerekir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Paygamberimiz (s.a.v) öldüğünde Hz. Aişe annemiz 17 yaşındaymış, doğru mu?

Cevap: Evet, Hz. peygamber vefât ettiğinde Hz. Aişe 17 yaşındaydı

Bir Uyarı!

DİNLERİNİ TAHRİF EDENLER

Din tahrif etmek nasıl oluyor önce Kur'an'dan, Rabbimizin anlatımından bir kesit sunalım:

"İçinizden cumartesi yasağını çiğneyenleri elbette bilirsiniz. Bu sebeple onlara "aşağılık maymunlar olun!" demiştik. Bunu yaptık ki, hem orada olanlar ve olmayanlar için caydırıcı bir ceza, hem de sakınanlar için bir öğüt olsun." (Bakara 2/65-66)

Yahûdilerde cumartesi günü av yasağı vardı. Cumartesi günü dışındaki günlerde pek balık görünmezdi. Cumartesi günleri ise balıklar sâhile gelirler, neredeyse su balıktan görünmez olurdu. Derken yâhudiler denizin kenarında havuzlar kazıp arklar açtılar. Cumartesi günü dalgalar vurdukça havuzlar balıkla dolar, pazar günü o havuza dolan balıkları gidip avlarlar güya yasağı çiğnememiş olurlar ama yine de cezalandırılacaklarından korka korka balıklardan yararlanırlardı. Zamanla evlatlar babalarının yolundan gitti, zengin oldular. Bunu hoş karşılamayanlar vazgeçirmeye çalıştılsa da vazgeçemediler.

"Çoktandır bunu yapıyoruz, Allah'tan bir ceza gelmedi." Dediler. Emr-i bil ma'rûf yapanlar ise:

"Aldanmayın, belki bir azap gelir, yok olursunuz." derlerdi. Bir bölük mücadeleyi sürdürdü. "Aralarından bir (başka) bölük şöyle diyordu:

"Allah'ın yok edeceği veya şiddetli azaba uğratacağı bir topluma niçin öğüt veriyorsunuz?"

Öğüt verenlerin buna cevabı şöyle olmuştu:

"Bu, Rabbinize, hiç değilse bir özür beyan edebilmemiz içindir, belki Allah'a karşı gelmekten sakınırlar."

Ve âyetler şöyle devam ediyor:

"Kendilerine yapılan öğütleri unutunca, biz fenalıktan menedenleri kurtardık ve zalimleri, Allah'a karşı gelmelerinden ötürü şiddetli azaba uğrattık. Konan yasakları aşınca, onlara: "Aşağılık maymunlar olun" dedik." (A'raf 7/165-166)

Ve bir sabah maymunlar haline geliverdiler. Üç gün böyle yaşadılar, sonra yok olup gittiler. (Fahrüddin er-Râzî, Tefsir-i kebîr, Bakara 64-65'in tefsiri.)

Yukardaki kıssaya dikkat edelim. Allah onlara cumartesi günleri çalışmamalarını, o günü ibâdetle geçirmelerini istemişti. Fakat onlar yavaş yavaş cumartesi yasağını delmeye başladılar. Kendilerini ikaz edenler olmuşa da onları dinlemediler. Sonunda da büyük bir azab gelip onları yakalayiverdi ve Allah tarafından maymunlara çevriliverdiler.

Şimdi ey Müslümanlar! Allah bizlere de birçok yasak koymadı mı? İçki yasağı, kumar yasağı, fâiz yasağı, zinâ yasağı...

Caddelerde her 20-25 metrede bir tekel bâyîleri yok mu? Şehirlerin her köşesinde kumar oynatan oyun salonları, kahvehaneler yok mu? Caddelerde kadın ve erkekler el ele, göz göze, sarmaş dolaş fuhuş yapıyorlar mı?

Ey Müslüman olduğunı iddiâ edip namazını kılmayan müslümanlar(!), ey sorulduğu zaman "elhamdülillah Müslümanım" diyen sözde müslümanlar! Ramazan ayında, caddelerde güpe gündüz, oruç tutan Müslümanların içinde onlarla alay edencesine oruç yemiyor musunuz? Ey Müslüman olduğunı iddiâ edenler! Nişan yaparken, düğün yaparken İslâm'a uygun olarak mı yapıyorsunuz yoksa kâfirler gibi salonlarda çalgılı, danslı, içkili mi nişan düğün yapıyorsunuz?

Şimdi söyleyin bana! Yukarda sâdece cumartesi yasağını çiğneyip maymuna çevrilen yâhudîlerin suçu mu daha büyük yoksa sizin, bizim suçlarımız mı daha büyük? Onlar bir cumartesi yasağını çiğnemişlerdi. Peki sen kaç yasağı çiğniyorsun?

Allah senden tâgutları inkar etmeni, onlardan uzak durmanı, onları desteklememeni emrederken, tâgutların peşinden giden, onların her küfür ve haram sözlerini, fiillerini destekleyen müslümanlar(!) Günümüz şeyhlerinin bir çok küfür, şirk söz ve fiillerini gördüğü halde hâlâ onların eteklerine yapışıp onları kurtarıcı olarak görenler, Rabbi ile arasına onları aracı olarak koyanlar, siz dininizi tahrif etmiyor musunuz? Böyle yapmaya devam ederseniz Allah bir gün sizin üzerinize de bir azab göndermez mi?

Kendinize gelin! Kendinize gelin de Kur'an ve sünnete dönün ve hayatınızı edille-i şer'iyyeye göre düzenleyin. İslam üzere bir yaşantı sürün. Yoksa bilirsiniz, umûmî bir azab çok yakındır.

Soru: Selamun Alykum hocam, kadınlar ev namaz kılarken kıraati açıktan okunan namazların kıraatini açıktan yapabilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Kadınların evlerinde yalnızken açıktan okunacak namazlarda açıktan okuması caizdir. Fakat hiç bir yabancı erkeğin bunu duymaması gerekir. Eğer namaz kılarken bir erkeğin gelme ihtimali varsa en iyisi gizli okumasıdır. Siz zannediyorum şâfi mezhebinden idiniz. Şafiiler dediler ki: Sesli kıraatin en az sınırı, kişinin yanındakinin bir tek kişi de olsa sesini duymasıdır. Bu, erkek ve kadına göre değişmez. Yalnız kadın, yabancı birinin yakınında olması hâlinde sesli kıraatte bulunamaz. Sessiz kıraatinin en az sınırı da kendi duyabileceği kadar bir sesle okumasıdır. Tabî bu sesini de yabancı bir erkeğin işitmemesi gerekir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Sehiv secdesi nasıl yapılır?

Cevap: Aleykum selam. Sehiv secdeleri namazın sonunda sağ tarafa selam verdikten sonra yapılır. Sonra tekrar oturuma dönülür ve yeniden ettehiyyâtü, salî, bârik ve rabbenalar okunarak selam verilir. Evinizde bir tane ilmihal kitabı bulunsun. Bilmediğiniz şeyleri bakıp öğrenirsiniz.

Soru: Hocam, ben dini nikah ile birisi ile evlendim. Daha sonra da bir tartışma sonucunda ondan ayrıldım. Bir müddet sonra da başka bir erkekle evlendim. Bâzıları ikinci koca ile evlenmemin câiz olmadığını, nikahın geçersiz olduğunu iddiâ ediyorlar. Bu doğru mu?

Cevap: Size onu söyleyenlerin söyledikleri şey bir iddiâ değil, fıkî bir hükümdür. Bir kadın birisi ile dînî nikah kıydıktan sonra kafasına göre kocasının evini terk edemez ve gidip başkası ile evlenemez. Koca karısını boşamadan bir kadın başkası ile evlenirse kıyılan nikah geçersizdir. Şâyet nikah kıyanlardan erkek ve kadının ikisi veya birisi o kadının kocası tarafından boşanmadığını bildiği halde buna rağmen nikah kıyarlar ve bunun câiz olduğuna inanırlarsa kâfir olurlar. Şâyet bunun haram olduğunu kabul etmelerine rağmen nikah kıyarlarsa, kıydıkları nikah geçersizdir, hiçbir hükmü yoktur. O erkek ve kadın nikahı kıydıkları günden bugüne kadar birlikte oldukları her an haramdır. Her birleşmeleri zinadır. Eğer bu birleşmelerinden çocuk veya çocukları olmuşsa o çocuklar veled-i zinadırlar. Bunların derhal ayrılmalrı ve sürdürdükleri zinaya son vermeleri gerekir. Ayrıldıktan sonra kadın iddetini beklemeli ve önceki kocasının kendisini boşamasını sağlamalıdır. Sonra da önceki kocası boşadıktan sonra da iddetini beklemeli, iddeti bittikten sonra o ikinci kocası ile yeniden nikah kıyıp evliliklerine devam etmelidirler. İşledikleri bütün zina fiillerine de tevbe etmeleri, Allah'tan af dilemelidirler. Yoksa yarın Allah'ın huzurunda zor hesap verirler.

Soru: Hocam peki bir erkeğin karısını boşaması durumun da aynı kadınla tekrar evlenebilmesi için o kadının başka bir erkekle evlenip boşandıktan sonra mı eski kocasıyla evlenebilir?

Cevap: Bu da bir erkeğin karısını üç talakla boşamasından sonra olur. Eğer erkek karısını üç kez boşarsa aralarında hemen ayrılık başlar. Ve o kadın kocasından boşanma iddetini bekler. Boşanma iddeti bitirdikten sonra başka bir erkekle gerçek bir evlilik yapmadan, o ikinci koca da ya bir geçimsizlik sebebiyle karısını boşamadan veya o kocası ölmeden, ondan da iddetini beklemeden önceki kocası ile evlenemez. Mesele budur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Ben on senedir evliyim. Kocamla her tartışmamızda kocam bana "sen benden boşsun, defol git babanın evine!" diyor. Sonra da üç, beş gün küs duruyor ve barışıyoruz. Bu belki beş, altı defa tekerrür etti. Bizim durumumuz nedir?

Cevap: Aleykum selam. Kocanızın size üçüncü defa "sen benden boşsun" demesi ile aranızdaki bütün nikah bağı bitmiş ve büyük ayrılık başlamıştır. Üçüncü defa "sen benden boşsun" demesiyle hemen kocanızdan ayrılıp iddetinizi beklemeniz gerekirdi. Halbuki siz evliliğe devam ederek zinâ yapmaya başlamışsınız. Şu anda da zinâ yapmaya devam ediyorsunuz. Derhal kocanızdan ayrılıp zinaya son vermek zorundasınız. Eğer kocanızla yaşamaya devam ederseniz, birbirinizden ayrılıncaya kadar veya

kocanız ya da siz ölünceye kadar da zinâ yapmaya devam edeceksiniz. Allah'tan korkun ve derhal kocanızdan ayrılınız.

Soru: Selamun aleykum hocam. Amca, hala, teyze, dayı çocuklarının birbiri ile evlenmeleri haram, dedi birisi, bilgi alabilir miyim sizden?

Cevap: Aleykum selam. Amca ve halaların çocuklarının birbirleri ile evlenmeleri helaldir. Kim derse ki amca ve hala çocukları ile evlenmek haramdır, Allah'ın kitabını inkâr ettiği için kâfir olur. Hani deseler ki, akrabalar birbirleri ile evlenmeseler daha iyi olur. Bir boşanma falan olduğunda akrabalık bağları kopuyor, bu başka bir şeydir. Ama haram denilirse bu olmaz. Kitab, sünnet ve icma ile hala çocuklarının ve amca çocuklarının birbirleri ile evlenmeleri helaldir. Peygamber efendimiz halasının kızı Zeyneb'le evlenmiş, kızı Fâtıma'yı da amcasının oğlu Hz. Ali'ye vermiştir. Yine Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın kızı Ümmü gûlsüm amcası Cafer-i Tayyarın oğlu ile evlenmiştir.

Soru: Hocam bir kişi kendi rızasıyla hürriyetinden (özgürlüğünden) feragat edip bir başka kişinin kölesi olabilir mi?

Cevap: Hayır, olamaz.

Soru: Selamun aleykum hocam. Günümüz Türkiye'sinde Cuma namazlarının durumu nedir, camilerde kılınan Cum'a geçerli oluyor mu?

Cevap: Aleykum selam kardeşim.

Şunu unutmayalım ki, vakit namazı her Müslümanın arkasında kılınabilirken Cuma namazı her Müslümanın arkasında kılınmaz. Namazın şartları dışında cumanın da ayrı şartları vardır ki, bunların altısı vucûbunun şartı yâni Cuma namazının farz olmasının şartlarıdır. Altı şart da sıhhatinin şartıdır. Yâni Cuma namazının sahih olmasının şartları.

Cuma namazı ve şartları ile mesele çok uzun. Genişçe bir fıkıh kitabından delilleri ile okumak gerekir. Ömer Nasûhi Bilmen hocanın yazdığı "Büyük İslam İlmihâli" isimli eserini bile okusak şartlarını görürüz. Ayrıca kılınan cumâlar oluyor mu olmuyor mu meselesi tâ imamlar zamanında başlamıştır. Halbuki o zaman imamların yaşadığında Dârul İslam vardı.

İmamların ilk ihtilafı bir şehirde birden fazla câmide namaz kılınsa kılınan cumalar geçerli olur mu olmaz mı meselesidir. İmam Mâlik, İmam Şâfi, İmam Ahmed bin Hanbel ve Hanefî mezhebinden imam Ebû Yusuf'a göre bir şehirde ancak bir câmide Cuma namazı kılınabilir. Önceleri İmam Ebû Hanife de aynı görüşteyken daha sonraları bu görüşünden dönerek İmam Muhammed'in görüşü gibi görüş bildirdi. Bir şehirde ancak bir câmide Cuma namazı kılınır diyenlerin delili Allah Rasûlünün ve Hulefâ-i Râşidînin uygulamalarıdır. Hem Allah Rasûlünün hem de râşit halifelerin zamanında şehirlerde birçok câmi, mescid olmasına rağmen ancak bir câmide Cuma namazı kılınıyordu. Bundan dolayı bazı imamlar da bunu savunmuşlardır. Bu sefer bu imamlar şayet bir şehirde birden fazla câmide Cuma namazı kılınırsa ne olur sorusunu ortaya atmışlar ve bâzıları bir şehirde birden fazla câmide Cuma namazı kılınırsa hiçbirinde kılınan Cuma namazı sahih olmaz demişler ve oradakilerin öğle namazını kılmaları farz olur demişlerdir. Şâfi âlimleri ise ihtilaf etmişler bir gurup hangi câmide Cuma namazı için ilk önce tekbir alınmışsa orada

kılınan Cuma namazı sahih, diğerleri ise sahih değildir demişlerdir. Bir gurup Şâfi alimleri ise Cuma namazına başlamanın değil bitirmenin önemli olduğunu, hangi câmide Cuma namazının selamı ilk önce verilmişse oradaki Cuma sahih, diğerleri sahih değildir demişlerdir. Bir gurup ulemâ da hangi câmide ilk tekbin alındığı veya hangi camide cumanın selamı ilk önce verildiği tesbit edilemeyeceğinden dolayı hepsinin zuhr-u âhir diye bir namaz kılmaları gerektiğini söylemişlerdir.

Hanefilerden İmam Muhammed ise demiştir ki; müteaddid (çeşitli) câmilerde Cuma namazı kılınabilir. Ama İmam Muhammed şöyle demiştir: Şehrin en büyük câmisi açılır, diğer bütün câmiler kapatılır, eğer şehrin en büyük câmisi insanları almazsa ikinci bir câmi açılır. Eğer o da almazsa üçüncü bir câmi açılır demişlerdir. Meselâ Abbâsî halîfelerinden Hârûn Reşid zamanında kadıl kudat olan İmam Ebû Yusuf Bağdat şehrini ikiye bölen dicle nehrinin üzerindeki köprüyü kapatıyormuş ki köprünün diğer tarafı da ayrı bir şehir hükmünde olsun da orada da ayrı bir Cuma kılınabilsin. Bu birincisi.

İkinci olarak, Dârul İslâm ne zaman Dârul harbe dönüşür ve bir ülke Dârul İslâmken eğer Dârul Harbe dönüşürse oradaki Müslümanlar Cuma namazını ve hükmî meseleleri nasıl halledecekler meselesidir. İmam Mâlik, İmam Ahmed bin Hanbel ve Hanefilerden İmam Ebû Yusuf ile İmam Muhammed (imâmeyn) rahmetullahi aleyhimlere göre bir ülkenin dârul harbe dönüşmesinin tek şartı vardır. O da orada küfür kanunlarının uygulanmasıdır. Bunlar bunu söylerlerken kıyas yapmışlardır. Çünkü Dârul harb bir şartla dârul İslâm'a dönüşür, o da orada İslâm kanunlarının uygulanmasıdır. Nitekim Osmanlıda Yunanistan, Romanya, Yugoslavya, Macaristan, Gürcistan gibi ülkeler fethedildiğinde ora halkı hep hristiyan olmalarına rağmen orada İslâm kanunları uygulandığından oralar birer dârul İslâm olmuşlardır. İmamlar demişlerdir ki, mademki darul harb bir şartla dârul İslâm'a dönüşüyor, o da orada İslâm kanunlarının uygulanmasıdır, öyleyse dârul İslâm'da bir şartla dârul harbe dönüşür, o da orada küfür kanunlarının uygulanmasıdır. Bunlara göre mesela Türkiye gibi ülkeler birer darul harbirdir. Çünkü Türkiye gibi demokratik ülkelerde İslâm kanunları değil küfür kanunları geçerlidir. Bir ülkenin dârul harb yâni küfür ülkesi olması içindekilerin de kâfir olması demek değildir. Yönetim yâni idâre anlamında küfür ülkesi demektir.

İmam Şâfi'ye göre ise, bir devlet bir defâ dârul İslâm olduktan sonra orada bir Müslüman kaldığı müddetçe orası dârul İslâm olarak kalmaya devam eder. İmam Şâfi'nin bu görüşü kabul edilemez bir görüştür. Çünkü, İmam Şâfi'ye göre bugünkü Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Yugoslavya, Gürcistan, Ermenistan, Ukrayna gibi ülkeler bile hâlâ dârul İslâm'dırlar. Çünkü buralar Osmanlı zamanında dârul İslâm olmuşlardı ve o günden beri oralarda Müslüman vardır. Şimdi bu aklın kabul edeceği bir şey mi?

İmam Ebû Hanife'ye göre ise bir ülke dârul İslâm iken dârul harbe dönüşmesi için üç şart vardır.

1. Orada küfür kanunlarının yürürlükte olması
2. Orasının bir darulharbe bitişik olması (yâni kâfir bir ülke ile sınırı olması)
3. Müslümanların dârul İslâm'da var olan emniyetlerinin kalmaması

Türkiye için düşünecek olursak, İma Ebû Hanife'nin öne sürdüğü bu şartların ilk ikisinin var olduğunu herkes kabul etmektedir. Üçüncü şartın da gerçekleşip gerçekleşmediği noktasında ise ihtilaf vardır. Özellikle sistemin yalakası olan ilâhiyatçılara göre bu şart henüz gerçekleşmemiştir. Onlara göre câmiler açık, ezanlar okunmaktadır.

Diğer âlimlere göre ise bu üçüncü şart da gerçekleşmiştir. Nitekim Cumhuriyet kurulduktan sonrasını düşünelim ne kadar âlim ne kadar Müslüman idâreyi ele geçiren mürtedler tarafından idam edildi. Daha dün 28 Şubat denilen dönemde Müslümanlara ne zulümler edildi. Bugün Türkiye'de

komünist partisi, sosyalist parti, her türlü demokratik parti kurmak serbesttir ama şeriat isteyen bir partinin kurulması yasaktır. Homoseksüeller, lezbiyenler, travestilerin bile yürüyüş yapma, taleplerini dillendirme hakları vardır. 2002 yılında Abbas Güçlü'nün "Genç Bakış" programına konuk olan bugünkü başta bulunan zat, çıktığı bir televizyon programında: "Eşcinsellerin de kendi hak ve özgürlükleri çerçevesinde yasal güvence altına alınması şarttır" diyordu. Düşünün, Allah'ın lânetlediği eşcinsellik bile hak olarak görülüyordu. Ama Müslümanların şeriat isteme hakları yoktur. Eğer Müslümanlar şeriat istemek için bir yürüyüş yapsalar durum ne olur? Hepsi de göz altına alınırlar ve devletin temel ilkelerini kökünden değiştirme eyleminde bulundukları için kim bilir kaç yıl cezâ alırlar değil mi? Dolayısı ile, İmam Ebû Hanife'nin ileri sürdüğü şart da Türkiye'de gerçekleşmiştir.

İşte böyle yerlerde yâni Müslümanların mahkûm, gayri islâmî sistemlerin hâkim olduğu yerlerdeki Müslümanlar ne yapacak diye bir soru ortaya atılmış ve bu soruya Fethul Kadir sahibi ibni Hümam şöyle demiştir:

"Gerekli olan, Müslümanlar orada aralarından birisini emir seçerler. Onda ittifak etmeleri vâcibtir. O emir de onlara aralarındaki hukûkî meseleleri halletmek için bir kadı tâyin eder. Yine Cuma namazlarını kılabilmeleri için de bir Cuma imamı naspeder. Böylece aralarında islâmî yaşamaya gayret ederler. Gönün mutmain olduğu görüş de bu olsa gerek. Bununla amel edilmelidir." (İbni Âbidîn, Türkçe baskı, Cilt 12)

Peki, kâfirler Müslümanların içinden Müslümanlara bir kadı tâyin etseler veya Cuma imamı tâyin etseler bu olur mu? Buna da İbni Âbidîn diyor ki: "Eğer kâfirler Müslümanların içinden Müslümanlara bir kadı tâyin ederse ve Müslümanlar da onu kabul ederlerse olur." Yâni o, kâfirlerin ataması ile değil de Müslümanların kabul etmesi ile olur.

Cumhûriyetin kurulması ile birlikte Diyânet İşleri Başkanlığı kurulmuş, bütün Diyânet İşleri Başkanları ve hocalar bu sistem tarafından atanmıştır. Halbuki bizzat kendi tariflerine göre lâikliğin târifi şudur: "Devlet din işlerine karışmaz din de devletin işlerine karışamaz." Oysa devlet dini işlerine karıştırmamakta ama dine devamlı müdâhele etmektedir. İşte Diyânet İşleri Başkanlığı da Müslümanlara hakkıyla din hizmetleri verilmesi için kurulmamıştır. Devlet diyânetle Müslümanları kontrol altında tutsun diye kurulmuştur. Başka bir ifâde ile Diyânet, dini devletin istediği kadar anlatmak, Müslümanları sisteme uyan birer vatandaş hâline getirmek için kurulmuştur.

Nitekim Şer'î sistemin kaldırılıp cumhuriyetin kurulması ile beraber ulema "cumâlarımız ne olacak?" diye sormuşlardır. Âlimlerin ekserîsi şeriatın kaldırılıp gayri islâmî sisteme geçilmesi ile beraber kılınacak cumâlarda şüphe olduğunu, cumâların olmama ihtimali olduğunu ileri sürmüşler ve ihtiyaten zuhru âhir namazı kılınmasını tavsiye etmişlerdir. Bunlara göre eğer cumamız kabul olursa kıldığımız zuhru âhir namazı daha önce geçirmiş olduğumuz bir öğle namazının kazası yerine geçer. Eğer cumamız kabul olmazsa, cumanın ilk sünneti ile farzı nâfile olur, cumanın son sünneti de öğlenin ilk sünneti yerine geçer. Zuhru âhir denilen namaz o günkü öğle namazının yerine geçer. Zuhru âhirden sonra kılınan iki rekat namaz da öğlenin farzından sonraki vaktin sünneti yerine geçer. Kayseri ve Sivas uleması ise Cuma ya oluyor ya olmuyor. Eğer cumamız oluyorsa zuhru âhir kılmaya gerek yoktur. Eğer cumamız olmuyorsa Cuma kılmaya gerek yoktur. O zaman öğle namazının kılınması gerekir demişlerdir. Bundan dolayı Kayseri ve Sivas'ta cumhuriyet kurulalı beri zuhru âhir namazı kılınmaz.

Peki, yukardaki belirttiğimiz bütün tartışmalar, ihtilaflar neden yapılmıştır? Çünkü dört mezhebe göre de bugün cumânın şartları yerine gelmiyor da ondan. Bugün Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevî ve belki bir de Mescid-i Aksâ dışındaki yerlerde kılınan cumalarda şüphe vardır. Oraları istisna etmemizin sebebi de oraların ana mescidler olmasıdır. Peki neden bugünkü cumalarda şüphe vardır? Çünkü; yukarda da belirtildiği gibi, Mâlikî, Şâfiî, Hanbelî ve Hanefî mezhebinden imam Ebû Yusuf'a göre bir şehirde ancak bir câmide Cuma namazı kılınabilir. Eğer değişik câmilerde kılınırsa hiçbir cumanın olmama ihtimali vardır. Denebilir ki; "efendim, bu kadar insan bir câmîye nasıl sığar?" Ben de derim ki, bugünkü oynanış biçimi ile (tesettür olmadığı için) islam'da oynanılması haram olan futbol için üstü kapanabilen

seksen binlik, 120 binlik stadlar yapıyorlar da neden Müslümanların Cuma kılmaları için böyle büyük bir yer yapmıyorlar? Kaldı ki ayrı bir yer yapmalarına da gerek yoktur. Bugün stadların top oynanan kısmında Cuma namazı kılınsa bütün bir Niğde'yi alır mı almaz mı?

Hanefî mezhebine göre ise bugünkü cumaların kabul olmamasının nedeni onların koştukları iki şartın yerine gelmemesi. Hanefî mezhebine göre; Cuma namazını ancak İslam devlet başkanı ve onun tâyin ettiği kimseler kıldırabilir. Yine onların koştukları şartlardan biri de, izniâm şartıdır. İzniâm şartının iki yönü vardır. Bir, cumâ kılınacak yerde cumâ kılınabileceğine İslâm kadısı izin vermelidir. İki, cumâ kılınacak yerin herkese açık olması gerekir. Oysa bugün bu iki şart da yoktur. Çünkü Türkiye'de İslam devlet başkanı yoktur. Dolayısı ile Müslümanlara Cuma namazı kıldırarak bir islam devlet başkanı olmadığı için var olanlar Müslümanlara Cuma imamı da tâyin edemezler.

Peki, İmam Ebû Hanife veya genel mânâda hanefî mezhebi bu iki şartı koşarken neye dayanıyordu? Sünnete ve Hulefâi Râşidîn'in uygulamalarına dayanıyordu. Çünkü Allah Rasûlü hayatta olduğu müddetçe başkentte yâni Medine'de cumaları devlet başkanı olarak hep Allah Rasûlü kıldırırmıştı. Allah Rasulünden başka kimsenin cumâ kıldıracağı mervî değildir. Medine dışındaki şehirlerde de Allah Rasûlünün tâyin ettiği vâliler Cuma ve bayram namazlarını kıldırıyorlardı. Hulefâi Râşidîn dönemlerinde de uygulama aynen devam etmiştir. Başkentte halifeler olduğu müddetçe sâdece hâlifeler Cuma ve bayram namazı kıldırırmışlardır. Onlar olduğu müddetçe hiç kimse Cuma namazı kıldırırmamıştır. Medine'nin dışındaki şehirlerde ise halifelerin tâyin ettikleri vâliler Cuma ve bayram namazlarını kıldırıyorlardı. İşte Allah Rasûlünün ve hulefâi râşidîn'in uygulamasına bakan hanefî mezhebi cumaları ve bayram namazlarını ancak islam devlet başkanının veya onun tâyin ettiği görevlilerin kıldırabileceğini şart koşmuştur.

İşte mezheb imamlarının öne sürdüğü şartlar yerine gelmediği için bugünkü cumalarda şüphe vardır ve ondan dolayı da cumâdan sonra zuhru âhir namazı diye bir namazın kılınması fıkıh kitaplarında tavsiye edilmiştir. Eğer cumâlar olsa idi zuhru âhir namazı kılınır mıydı?

Peki bugün İslâm'ın hâkim olmadığı yerlerde Müslümanlar cumâ ve bayram namazlarını nasıl kılacaklar? Bunun cevabı İbnî Âbidîn'in İbni Hümam'ın Fethu'l Kâdir isimli eserinden naklettiği açıklamadır. O da orada bulunan Müslümanların kendi aralarından bir emir seçmeleri, ya o emirin arkasında Cuma ve bayram namazlarını kılmaları veya o emirin tâyin ettiği imamın arkasında kılmalarıdır. İbni Âbidîn'in de belirttiği gibi, "Gönlün mutmain olduğu görüş de bu olsa gerek." Meselenin özü budur. İsteyen kardeşler mezheb imamlarının görüşlerini okumak için Mezâhîbu'l Erbea (dört mezheb) ile Zuhaylî'nin yazdığı ve Türkçeye "İslam Fıkıh Ansiklopedisi" diye çevrilen kitaplara bakabilirler. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Üç aylar orucu hakkında bilgi verir misiniz?

Cevap: Değerli kardeşim, İslâm'da üç aylar orucu diye bir oruç yok. Ne peygamberimiz ne de sahabeler üç ay peş peşe oruç tutmamışlardır. Kişi dilediği kadar oruç tutabilir namaz kılabilir ama şu gün, şu ay şu kadar oruç tutmak vardır diyemez. Bu bid'at olur. Nitekim,

Abdullah b. Amr (r.a)'dan rivâyete göre, şöyle demiştir:

Rasûlullah(s.a.v) şöyle buyurdu:

"Senin geceleri ibadet ettiğin, gündüzleri de hep oruç tuttuğun bana bildirildi doğru mu?" Ben de:

"Ey Allah'ın Rasûlü! Bunu sadece sevap kazanmak maksadıyla yapıyorum" dedim.

Rasûlullah (s.a.v)'de:

“Devamlı oruç tutan oruç tutmamış gibidir. Fakat sana ömür boyu ecir kazandıracak bir oruç modeli haber vereyim mi? “Her aydan üç gün oruç tutarsın.” Ben:

“Bundan fazlasına güç yetirebilirim” dedim.

“Öyleyse her aydan beş gün oruç tut” buyurdular.

“Benim bundan daha fazlasına gücüm yeter” deyince:

“Öyleyse her aydan on gün tutarsın” buyurdular.

“Bundan daha fazlasına da gücüm yeter” deyince,

“Davud (a.s)’ın orucundan tut, O bir gün oruç tutar bir gün iftar ederdi” buyurdular. (Buhârî, Savm: 57;Müslim, Siyam: 35)

Görüldüğü gibi Allah Rasûlü hiç kimseye peş peşe oruç tutmasını emretmemiştir.

Soru: Hocam, Recep ayında yapmamız gereken ibadetler için bilgi verir misiniz?

Cevap: Değerli kardeşim, Receb ayının ibâdet açısından diğer aylardan farkı yoktur. Kişi sadece receb ayında değil bütün günlerde, bütün aylarda ibadet etmelidir. Bâzı günler oruç tutmalı bazı günler yemelidir. Gecenin bir kısmında ibadet etmeli bir kısmında uyumalıdır. Kendisine tefekkür için zaman ayırmalı, günahlarını düşünmeli, günahlarını hatırladıkça tevbe etmeli ve af dilemelidir. Allah'ı bol bol zikretmeli, tesbih etmelidir. Orucu veya namazı belirli aylara hasredip diğer ay ve günlerde ibadet yapmaz duruma düşmemelidir. Nitekim Enes ibni Mâlik radiyallahu anh şöyle dedi:

Peygamber Efendimizin nâfile ibadetlerini öğrenmek üzere, sahâbeden üç kişilik bir grup, Peygamber hanımlarının evlerine geldiler. Kendilerine Efendimiz'in ibadetleri bildirilince, onlar bunu azımsadılar ve

- Allah'ın Resûlü nerede biz neredeyiz? Onun geçmişteki ve gelecekteki günahları bağışlanmıştır, dediler. İçlerinden biri:

- Ben ömrümün sonuna kadar, bütün gece uyumaksızın namaz kılacağım, dedi. Bir diğeri:

- Ben de hayatım boyunca gündüzleri oruç tutacağım ve oruçsuz gün geçirmeyeceğim, dedi. Üçüncü sahâbî de:

- Ben de sağ olduğum sürece kadınlardan uzak kalacak, asla evlenmeyeceğim, diye söz verdi. Bir müddet sonra Peygamberimiz onların yanına geldi ve kendilerine şunları söyledi:

Şöyle şöyle diyen sizler misiniz? Sizi uyarıyorum! Allah'a yemin ederim ki, ben sizin Allah'tan en çok korkanınız ve O'na en saygılı olanınızım. Fakat ben bazan oruç tutuyor, bazan tutmuyorum. Gece hem namaz kılıyor hem de uyuyorum. Kadınlarla da evleniyorum. Benim sünnetimden yüz çeviren kimse benden değildir.” (Buhârî, Nikâh 1; Müslim, Nikâh 5. Ayrıca bk. Nesâî, Nikâh 4) Bizlere Allah Rasûlünün sünnetine uymak düşer. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Hacizdeki arabaları almak veya ihale yolu ile almak caiz mi?

Cevap: Aleykum selam. İslam hukukçularının çoğunluğu borçluların mallarına haciz konup satılmasını caiz görürler. Bu şekilde satılan malı almak da helaldir. Bu hükme varırken en önemli hukuki dayanak, Peygamberimizin Muâz b. Cebel'in iflâsına karar vererek mallarına haciz koyup sattırması ve satıştan elde edilen parayı alacaklılara dağıtmasıdır. (Şevkânî, Neylül-Evtâr, c: 5, s: 275-276; ayrıca bkz: Müslim, Müsâkât, 18) Hz. Ömer de Üseyfi' el-Cühenî adın-da bir kişinin mallarına haciz koyup sat-tırması ve elde edilen paraları alacaklı-lara dağıttırmasıdır. (Serahsi, el-Mebsût, c: 24, s: 164)

Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

“Ödeme gücü bulunan bir kimsenin borcunu ifa etmeyip geciktirmesi onun cezalandırılmasını ve kınanmasını helâl kılar.” (Buhari, İstikraz, 14)

İbrahim en-Nehai, İbn Sirin, Zeyd b. Ali, Ebu Hanife, İmam Züfer gibi âlimlere göre borçlu hacredilemez ve malı haciz konularak satılamaz. Çünkü haciz, borçlunun mallarının onun rızası olmadan satılması demektir. Mal sahibinin rızası bulunmayan akid ise sahih değildir. Bu âlimlere göre uygulanacak ceza, borçluyu borcunu ödeyinceye kadar hapsetmektir. Ebu Hanife, haciz yoluyla satışın caiz olmadığı yolundaki hükmüne varırken özellikle “Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret olması hali müstesna mallarınızı batıl yollarla aranızda yemeyin.” (Nisa, 4/29) mealindeki ayetle “Müslüman kişinin malı ancak gönlünün rızası ile helal olur.” (Darekutni, III, 26) mealindeki hadisi gösterir.

Ancak Ebû Hanîfe, borçlunun malına haciz konulup cebri icra yoluyla satılmasını kural olarak caiz görmemekle birlikte bazı durumlarda borçlunun malının cebren alınarak alacaklıya verilebileceğini kabul etmiştir. Şöyle ki: Alacağın cinsiyle borçlunun malının cin-si aynı ise, meselâ alacak altın ise borçlunun da altını varsa borçlunun borcu cebren ödetilir. Hatta Ebû Hanîfe, para alacaklıları için istihsânen ikinci bir çözüm şeklini de kabul etmiştir. Buna göre me-selâ borçlunun borcu altın ve malı da gümüşse hâkim borçlunun gümüşünü satarak altın alır ve bu altını alacaklıya verir. (Fahrettin Atar, “Haciz”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, c: 14, s: 518-519)

Hacedilen malların satışının caiz olması, onların satın alınmasının da caiz olmasını gerektirir.

Hacizli malları satın almanın insanı üzen bir yönü vardır elbette ama alacaklı da bir insandır, onun da hakkının korunması gerekmektedir. Yasalarla oynanmaması, gizli bir hileye baş vurulmaması durumunda hacizli malların satın alınmasında bir sakınca yoktur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Yukarıdaki yazıya istinaden "Yasalarla oynanmaması, gizli bir hileye baş vurulmaması durumunun" ne olacağını bize açıkla mısınız?

Cevap: Bir kardeşimiz yukardaki icrâlık malların alımı husûsundaki yazıyı okuyunca yeni bir soru göndererek " ne olabileceğini sormuş. Meselâ satılacak mal değerli bir malsa (bina, dâire, arsa, araba vs. gibi), icrâ kurulundaki yetkili kişi malı kendi tanıdıklarının alabilmesi için icâre ilânını uygun bir şekilde vermeyebilir. Bu durumda ihâleye az kişi katılacağından malı icâre ile satılacak kişi zarara uğratılmış olabilir. Yine ihâleye girecek olanlardan birileri ihâleye girecek olan diğer kişileri ya tehditle veya para vererek ihâleden çekilmelerini sağlayabilirler. Bu da yine malın en düşük fiyattan satılmasına ve icâre ile malı satılacak olanın malının ucuz fiyata satılmasına ve zarara uğratılmasına sebep olabilir. Böyle olmaz da icâre kurulu icâre ilânını usûle uygun olarak yapar, kimseye iltimas geçmez, ihâleye katılanlar da hiçbir

baskı ve tehdide mâruz kalmadan ihâleye katılırlar ve verilen en yüksek fiyattan malı alırlarsa bunda bir sakınca yoktur.

Soru: Selâmün aleyküm hocam güneşte ısıtılmış su ile abdest almak mekruhtur. Peki güneş enerjisi ile nasıl oluyor, bunun açıklamasını yaparsanız sevinirim.

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, eskiden kaplar açıktı. Güneşin altında bulunur da su güneş ışınlarına maruz kalırsa, güneş ışınlarında bulunan zehirli maddeler suya zarar verebilir. Özellikle bakır ve diğer mâdeni kaplarda oksitlenme meydana gelir. Oksit ise zararlıdır. Bundan dolayı güneşte ısıtılan su ile abdest alınmaktan nehiy gelmiştir. Allah rasulünün 1400 sene önce söylediği sözü bugün tıp da onaylamaktadır. Nitekim yazın sahil kenarlarına tatile gidip çıplak olarak saatlerce güneş altında kalanları doktorlar uyarmaktadırlar. Fazla güneş altında kalıp güneş ışınlarına mâruz kalmanın cilt kanserlerine sebep olabileceğini belirtmektedirler.

Güneş enerjisindeki su ise güneş ışınları ile direkt temas sağlamamaktadır. Güneş ışınları cam boruyu ısıtıyor, cam boru da içindeki suyu ısıtmaktadır. Bu yüzden, evimizde kombiler tarafından ısıtılan, güneş enerjisi tarafından ısıtılan veya ocakta ısıtılan su ile abdest almakta bir sakınca yoktur.

Soru: Selâmün Aleyküm hocam kırk uçurmak kırk çıkartmak diye bir şey var mı, yapıldığı zaman günah mıdır?

Cevap: Aleykum selam.

BEBEK KIRKLAMAK, KIRK ÇIKARMAK HURÂFESİ ÜZERİNE

“Bebek Kırklama” denilen âdet, dini-ilmi dayanağı olan bir uygulama değildir, tamamen İslâm’dan önceki örfe dayanmaktadır. Akla-mantığa sığan bir tarafı da yoktur. Ama maalesef toplumumuzda az da olsa halen görülebilen âdetlerdendir, bid’attır, kaçınmak gerekir.

Ve yine bebeğin göbeğini toprağa gömmemek... Sırtı sağlam olsun, ömrü uzun olsun diye sırtını un çuvalına dayamak ve saçını unlamak... Gözü tok olsun diye yarı kırkında yumurta ve soğan dağıtmak... Çocuğun ilk tırnağının baba tarafından kesilmesi... Bebeğe atleti ters giydirilirse nazar değmeyeceğini düşünmek... Bebek beşiğini boşken sallamamak gibi inanışların birçoğu da İslam diniyle irtibatlandırılıyor. Halbuki bunların da hiç birisinin “Bebek Kırklama” âdeti gibi, dinle ilgisi yoktur, hepsi de hurâfedir. Bu gibi geleneklere dinilik kisvesi giydirilmesinin sebebi, herhalde Müslüman cemiyetlerin bütûn referanslarını İslam’dan almak isteği-arzusu olabilir. Ama sebep ne olursa olsun, yanlış, yanlıştır.

Peki, sözünü ettiğimiz “Bebek Kırklama” nedir, nasıl yapılır? Bununla ilgili ansiklopedik bilgilerin verildiği bir yazıda şunlar söyleniyor:

Türkler İslâm’la tanışmalarından sonra da bazı Orta Asya din kültürüne dayanan geleneklerini zaman içinde sürdürmüşlerdir. Din eğitiminin, kitaba dayalı olmaktan ziyade, örfî uygulama biçiminde nesiller boyunca sürdürülmesinin bunda etkisi olmuştur.

İşte bu geleneklerden biri de “Bebek Kırklama” törenidir. Gerçi, son zamanlarda çok nâdir uygulanır olsa da; halen orta yaş ve üstü kadınlar arasında önemini korumakta ve icra olunmaktadır. Bu törene erkekler katılmaz.

Bebek, doğumunun kırkinci gününe geldiğinde, dost ve akraba kadınları davet edilir. Davetliler beraberlerinde hediyeler getirirler. Önce mevlid okunur. Mevlid okuma; Türkler arasında, "Mevlid Törenlerinin" yaygınlaşmasından sonra ilave edilen bir bölümdür.

Tören sabahı, fecir vaktinde, herhangi bir dört yol çatısından kırk taş toplanır. Mevlid okunduktan sonra, bu taşlar, iyice yıkanıp bir kaba konur. Su doldurulan kaba, bir tane altın, kırk kere daldırılıp çıkarılır. Bu su ile bebek ve annesi yıkanılır. Suyun geriye kalanının bir kısmı, evin muhtelif, bilhassa bebeğin yatırıldığı, yerlere serpilir. Yine, eğer bebek, kırk gün zarfında başka evlere götürülüp yatırılmışsa; o , yatırıldığı yerlere de suyun geriye kalan kısmından serpilir.

Törene katılıp da bebeği olan ve kırkını çıkarmayan kadınlar da o sudan götürüp; kendi bebeklerini yatırdıkları yerlere serperler.

Halkın dilinde "İneze" diye bir hastalık vardır ki; bu hastalık gelince, bebek günden güne zayıflar ve ölür. Bu vak'aya; "Kırk Basma" adı verilir. "Bebek Kırklama"nın gayesi, işte bu "Kırk Basma"yı engellemektir. Genç kuşaklar arasında bu bâtil inanç artık geçerliliğini yitirmiştir.

Burada yine bahse değer bir diğer husus da şudur: Evlerde çeşmelerin olmadığı ve çamaşırların, çamaşırhanelerde (çeşmelerde) beraber yıkandığı zamanlarda, kırkını çıkarmayan bebeklerin çamaşırlarının, diğer bebeklerin çamaşırlarına karıştırılmamasıdır. Eğer bir kadın, çamaşırhane, bebeğinin çamaşırlarını yıkarken, kırkını çıkarmadığını söylemezse; aşırı tepki alır, uyarılır ve hatta yıkanan çamaşırlar bir daha elden geçirilirdi."

Görüldüğü gibi bütün bunlar üzerine bazı islâmî şeyler giydirilerek uygulana gelen eski Türklerin Şamanist ritüelleridir. Müslüman böyle şeyler yapmaktan uzak durur.

Soru: Selamun aleyküm hocam. Dün akşam katıldığım bir derste diyanette görevli olan bir hoca bid'at hakkında şöyle bir açıklamada bulundu. Eğer kişi Kur 'an ve sünnette olmayan bir dini uygulamayı ibadet olarak yaparsa bu bid'attir. Fakat ibadet olarak değil de adet olarak yaparsa bid'at değildir dedi. Yani ölünün arkasından 7, 40 vs gibi okumalar adet olarak yapılıyorsa (yani ben dedemden böyle gördüm o yüzden yapıyorum derse) bu bid'at değildir dedi. Delil olarak da peygamberimiz (sav) 'in konu ile ilgili hadisine imam Nebevinin şerhini gösterdi. Bu şerhte

Kur 'an sünnet sahabenin uygulaması, icma ve kıyas şartı olduğunu söyledi. Bu şerhte şerh koyan tek kişinin de bit vahhabi olduğunu söyledi. Hatta son cümle olarak sadece Kur'an ve sünnete göre bid'at tanımlamanın vahhabilik olduğunu belirtti. Bu konuda bizi bilgilendirir misiniz hocam?

Cevap: Aleykum selam Halilîm. O hoca doğru ile yanlışları birbirine karıştırmış ve söylediklerinin ekserisi yanlıştır. " Eğer kişi Kur 'an ve sünnette olmayan bir dini uygulamayı ibadet olarak yaparsa bu bid'attir." sözü doğrudur ama "Fakat ibadet olarak değil de adet olarak yaparsa bid'at değildir dedi. Yani ölünün arkasından 7, 40 vs gibi okumalar adet olarak yapılıyorsa (yani ben dedemden böyle gördüm o yüzden yapıyorum derse) bu bid'at değildir" sözü tamamen yanlıştır ve gerçekte uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Üstelik kendisinin âdet diye yapılıyor dediği 7., 40. Ve 52. Günler yapılan şeyler âdet olsun diye değil ibâdet diye yapılmakta ve bunu yapanlar dînî bir gereksinim olduğunu düşünerek yapmaktadırlar. Bu hoca kendi bağlı bulunduğu Diyânet İşleri Başkanlığı'nın verdiği fetvalardan bile habersizdir. Halbuki bizzat Diyânet İşleri Başkanlığı Dîn İşleri Yüksek Kurulu kendilerine bu konu ile ilgili sorulan bir soruya şu cevabı vermiştir:

"Vefat edenler için 7, 40 ve 52'nci gün duası var mıdır, dini dayanağı nedir? " sorusuna verilen yanıtta, ölenin ardından böylesi özel günler düzenlemenin ve dini merasim yapmanın hiçbir dini dayanağı olmadığına dikkat çekildi. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın internet sitesinde de yeralan açıklamada, bu soruya şu karşılık verildi:

"Bir kimsenin ölümünün 7, 40 ve 52'nci günü şeklinde zamanlar tayin edip bu zamanlardan özel merasim yapma şeklindeki uygulamaların hiçbir dinî dayanağı yoktur. Ölen bir Müslümanın usulüne göre yıkanıp kefenlenmesi ve cenaze namazının kılınarak defnedilmesi farzdır. Bunun dışında yapılması zorunlu olan bir şey yoktur. Ancak, sevabı ölen kimsenin ruhuna bağışlanmak üzere hayır yapılabileceği gibi, çeşitli vesilelerle dua da edilebilir. Hz. Âişe'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.)'e bir adam: 'Annem ansızın öldü. Öyle sanıyorum ki şayet konuşabilseydi, sadaka verilmesini vasiyet ederdi. Şimdi ben, onun adına sadaka versem, sevabı ona ulaşır mı?' diye sordu. Peygamberimiz de (s.a.s.): 'Evet, ulaşır. Onun namına sadaka ver.' buyurdu."

İbâdet sahasında örf olmaz. Örf, giyim, kuşam, alış veriş gibi konularda olur ve bunların da bilinen âyetlere ve sünnete aykırı olmaması gerekir. Eğer bir örf âyet ve sünnetle çatışırsa o örf reddedilir. Nitekim Allah Rasûlü İmam Buhârî'nin Hz. Âişe yoluyla rivâyet ettiği bir hadiste:

"Kim bizim bu dinimizde olmayan bir şeyi icad ederse o merduttur (reddolunur) demiştir. Aynı hadisin İmam Muslimdeki benzer bir rivâyeti de şöyledir:

"Kim bizim amel etmediğimiz bir şeyle amel ederse, o merduttur (reddolunur)."

Allah Rasûlünün şu hadisi de akıldan çıkarılmamalıdır:

"Allah, bid'at sahibinin amelini, bid'atından vazgeçinceye kadar kabul etmez." (İbn Mâce, Mukaddime, 7/50)

Nitekim İmam Şerani, sonradan uydurulan mevlid hakkında şöyle demiştir:

"Son zamanlarda zuhur eden büyük bidatlardan biri de ibadet diye üzerine düştükleri mevlit cemiyetleridir."

İbni Abidin de hem bu 7., 40. Ve 52. Geceler hakkında hem de mevlid hakkında şöyle demiştir:

"Ölüleri hayırla yad etmek vaciptir. Ama onların arkasından 7, 40 ve 52. geceler bidattır. Muayyen gün ve gecelerde evlerde mevlit okutmak o mümin ölüye işkence etmek hükmündedir."

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Madem Ragaip gecesi Bid'at, Diyanet neden kutluyor?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşlerim, bizler İslâm'da Regâib, Berat ve Mîrac gecesi diye bir gece yoktur, bunlar çok sonradan uydurulmuştur dediğimiz zaman birileri hemen karşı çıkıyorlar ve "Hiç öyle olsa Diyânet kutlar mı?" diyorlar. Diyânet kitaplarında başka şeyler yazmakta fakat uygulamada kitaplarında yazdıklarının tam tersini yapmaktadır. Yâni uygulamada kitaba sünnete değil, halkın geleneğine göre hareket etmektedir. Yâni Diyânet'in yaptığı "Karakolda doğruyu söyler, mahkemede şaşar" misâlidir.

Şimdi sizlere Diyânetin bizzat kendi hazırlattığı 44 ciltlik İslam Ansiklopedisi'nde Regâib bahsinde ne yazıyor bir okuyun ve kendiniz karar verin. İşte o yazı:

REGAİB GECESİ (ليلة الرغائب)

Receb ayının ilk cuma gecesi.

Sözlükte “kendisine rağbet edilen şey, bol ve değerli bağış” anlamındaki ragîbenin çoğulu olan regâib kelimesi hadis ve fıkıh literatüründe “bol sevap ve mükâfat, faziletli amel”, özellikle Mâlikî fıkıh kaynaklarında sünnetin mukabili olarak “müstehap, nâfile ibadet” mânalarında kullanıldığı gibi (İbn Ebû Şeybe, II, 49; İbn Abdülber en-Nemerî, I, 127; Hattâb, II, 79) hicrî takvime göre yedinci ay olan recebin ilk perşembesini cumaya bağlayan geceye ad olmuştur (ayrıca bk. KANDİL).

Regaib gecesi, Kur'an'da saygı gösterilmesi istenen ve hadislerde -gün belirtilmeden- oruç tutulması tavsiye edilen haram aylardan (el-Bakara 2/217; el-Mâide 5/2, 97; Ebû Dâvûd, “Şavm”, 55; İbn Mâce, “Şıyâm”, 43) receb ayında bulunmakla birlikte özellikle tasavvufî eserlerde yer alan, Hz. Peygamber'in Regaib gecesinde ana rahmine düştüğü, receb ayının ilk perşembe günü oruç tutup gecesinde Regaib namazı adıyla bir namaz kılmanın sevap olduğu ve bu gecenin birçok faziletinin bulunduğu yönündeki rivayetlerin asılsız olduğu hadis âlimlerince belirtilmiştir. İbnü'l-Cevzî, Regaib orucu ve namazıyla ilgili hadisin Zâhid Ebü'l-Hasan Nûreddin Ali b. Abdullah b. Hüseyin b. Cehdam (ö. 414/1024) tarafından uydurulduğunu ve hadisin başka hiçbir kaynakta geçmediğini belirtir (el-Mevzu'ât, II, 47). Ayrıca isrâ ve mi'rac olayının Regaib gecesi meydana geldiğine dair rivayetin de aslı bulunmamaktadır (İbn Kesîr, III, 109; Bedreddin el-Aynî, IV, 39). Regaib gecesiyle ilgili özel ibadet ve kutlamalar IV. (X.) yüzyılda ortaya çıkmış olup bu gecenin ilk defa kandil olarak kutlanmasına Kudüs'te 448 (1056), Bağdat'ta 480 (1087) yılında başlanmış, Gazzâlî de bütün Kudüs halkının bu geceyi ihya ettiğini söylemiştir (İhyâ', I, 203). Ebû Tâlib el-Mekkî gibi bazı mutasavvıflar Regaib gecesinden söz etmeyip receb ayının ilk gecesini ihya etmenin müstehap olduğunu belirtse de (Kütü'l-kulûb, I, 121) bu geceyle ilgili rivayetlerin çok zayıf ya da uydurma olduğu hadis âlimlerince tesbit edilmiştir.

İslâm âlimlerinin büyük bir kısmı Hz. Peygamber, sahâbe ve tâbiîn dönemlerinde Regaib kandilinin bilinmediğini, kandil geceleri kutlanmasının diğer dinlerin tesiriyle ortaya çıktığını, dolayısıyla bu gecede özel bir ibadet yapmanın dinde yeni ibadet ihdası anlamına geleceğini, Resûl-i Ekrem tarafından genel olarak bid'atların yasaklanmasının yanı sıra (Buhârî, “Şulh”, 5) cuma günü ve gecesi özel bir ibadet yapılmasının da yasaklandığını (Müslim, “Şıyâm”, 147, 148), bu sebeple Regaib günü ve gecesinde muayyen ibadetler yapmanın dinen sakıncalı olduğunu belirtmiştir. Bir kısım âlimler ise genel anlamda fazileti âyet ve hadislerde belirtilen receb ayının bir gecesi olması dolayısıyla Regaib'in de faziletli gecelerden sayılacağını, namazın en üstün ibadet olup akşamla yatsı arasında nâfile namaz kılmanın fazileti hakkında -zayıf da olsa- hadisler, sahâbî ve tâbîî sözleri (Tirmizî, “Şalât”, 204; İbn Mâce, “İkâmetü's-şalât”, 185; Taberî, XV, 69; XXI, 100) bulunduğunu, Müslüman toplumlarında özel zaman dilimleri olduğuna inanılan, dinî duyguların yoğun biçimde yaşandığı bu geceleri vesile ederek kazâ ve nâfile namaz kılmanın, Kur'an okumanın, çeşitli hayırlar yaparak Allah'a yaklaşılmaya çalışmanın dinen bir sakıncası olmayacağını ifadebelirtmiştir. İbnü'l-Cevzî, Regaib orucu ve namazıyla ilgili hadisin Zâhid Ebü'l-Hasan Nûreddin Ali b. Abdullah b. Hüseyin b. Cehdam (ö. 414/1024) tarafından uydurulduğunu ve hadisin başka hiçbir kaynakta geçmediğini belirtir (el-Mevzu'ât, II, 47). Ayrıca isrâ ve mi'rac olayının Regaib gecesi meydana geldiğine dair rivayetin de aslı bulunmamaktadır (İbn Kesîr, III, 109; Bedreddin el-Aynî, IV, 39). Regaib gecesiyle ilgili özel ibadet ve kutlamalar IV. (X.) yüzyılda ortaya çıkmış olup bu gecenin ilk defa kandil olarak kutlanmasına Kudüs'te 448 (1056), Bağdat'ta 480 (1087) yılında başlanmış, Gazzâlî de bütün Kudüs halkının bu geceyi ihya ettiğini söylemiştir (İhyâ', I, 203). Ebû Tâlib el-Mekkî gibi bazı mutasavvıflar Regaib gecesinden söz etmeyip receb ayının ilk gecesini ihya etmenin müstehap olduğunu belirtse de (Kütü'l-kulûb, I, 121) bu geceyle ilgili rivayetlerin çok zayıf ya da uydurma olduğu hadis âlimlerince tesbit edilmiştir.

İslâm âlimlerinin büyük bir kısmı Hz. Peygamber, sahâbe ve tâbiîn dönemlerinde Regaib kandilinin bilinmediğini, kandil geceleri kutlanmasının diğer dinlerin tesiriyle ortaya çıktığını, dolayısıyla bu gecede özel bir ibadet yapmanın dinde yeni ibadet ihdası anlamına geleceğini, Resûl-i Ekrem tarafından genel olarak bid'atların yasaklanmasının yanı sıra (Buhârî, “Şulh”, 5) cuma günü ve gecesi özel bir ibadet yapılmasının da yasaklandığını (Müslim, “Şıyâm”, 147, 148), bu sebeple Regaib günü ve gecesinde muayyen ibadetler yapmanın dinen sakıncalı olduğunu belirtmiştir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kadınlar idari görevlerde yönetici olarak görev alabilirler mi?

Cevap: Aleykum selam. Kadınlar hiçbir idârede görev alamazlar. Nitekim bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur:

"İşlerini bir kadına bırakan topluluk asla felah bulamaz." (Buhârî, Meğâzî, 82, Fiten, 18; Tirmizî, Fiten, 75; Nesaî, Kudât, 8; Ahmed b. Hanbel, V/43, 51, 38, 47).

İmam Şevkânî -Allah ona rahmet etsin- bu konuda şöyle demiştir:

"Bu hadis, kadının, velâyet ehlinden olmadığına bir delildir. Bir topluluğun onu kendilerine idareci olarak ataması (idareci makamına getirmesi) helal olmaz. Çünkü topluluğun, iflah olamamalarına sebep olacak şeylerden uzak durması gerekir." [Neylu'l-Evtâr, c: 8, s: 305]

Soru: Selamun aleylum hocam. Ak Parti'ye oy vermemek günah mıdır?

Cevap: : Aleykum selam.

Değerli kardeşlerim, ben birkaç defa bu grupta politik sorular sormayın çünkü ben politikadan nefret ediyorum, demiştim. Ama birileri maalesef politik sorular sormaya devam ediyorlar ve akâidi de hiç bilmedikleri için mantıklarına göre, kendi akıllarına göre cevaplar üretmeye çalışıyorlar. Cevap verdiğimiz zaman da yine mantıklarına göre karşı cevap yazmaya çalışıyorlar. Halbuki cevap da cevaba itiraz da islâmî, kaynaklara göre olmak zorundadır.

Şimdi, bir Müslüman ya Müslümandır ya değildir. Bir kimse hem Müslüman hem kâfir olamaz. Bugünkü Müslümanların çoğu hem Müslümanım diyor hem küfre rıza gösteriyor. Hem Müslümanım diyor hem desteklediği partinin veya gurubun bütün haram ve küfür fiillerini destekliyorlar. Halbuki akaidde elfâz-ı küfür ve efâl-ı küfür bahislerini okursanız, "küfre rıza küfürdür, küfrü desteklemek küfürdür" kaidelerini görürsünüz. Bir kimse içki içmediği halde içki içenlerin yaptığını güzel görse kafir olur.

Buna göre, oy verenlerin hepsi de oy verdikleri kişiler seçtikleri takdirde yemin edeceklerini ve yeminlerinde anayasaya sadâkattan ayrılmayacağına yemin ederim dediklerini biliyorlar mı bilmiyorlar mı? Peki bu anayasa küfür yasaları mı değil mi? Elbette küfür yasalarıdır. Peki bir kimse küfür yasalarına bağlı kalacağım dese küfre girer mi girmez mi? Cevabı ben vermeyeyim buyurun Fetavây-ı Hindiyreden nakledeyim:

"Bir kimse, kalbi îman ile mutmain olduğu halde, dili ile kadsen (bile bile, kimsenin zorlaması olmadan) küfür söylese, kâfir olur. Allah yanında mü'min olmaz. Fetavâyı Kâdihân'da da böyledir" (Fetavâyı Hindiyeye, Cilt 4, Sh. 351)

Dikkat edilirse, Fetavâyı Hindiyede "bir kimsenin kalbi îman ile mutmain olsa" deniliyor. Yâni kalbi îmana iyice yatışsa ama kendi isteyerek, zorlama olmadan dili ile küfür söz söylese kâfir olur deniliyor. Bu yemini yapanlar küfre girdikleri gibi, onların o yemini yapacaklarını bildikleri halde onları seçenler de küfre râzî oldukları için aynı duruma düşerler. Yine oy verenler bunların iktidara geldikleri zaman meclisten küfür yasa ve kanunları çıkaracaklarını biliyorlar mı bilmiyorlar mı? Elbette biliyorlar.

Halbuki Allah'ın kanunlarına aykırı kanunlar yapanlar Mâide sûresinin 44. Âyetine göre küfre girerler. Çünkü orada "Allah'ın hükmü ile hükmetmeyenler kâfirlerin tâ kendileridir", buyruluyor. Yine daha yakında bir anayasa referandumu oldu. Bu çıkarılan yasaların hepsi de Kur'an'a ve sünnete aykırı kanunlar idi. Referandumda gidip de kabul oyu verenler o kabul oyları ile ne dediler? "Ben bu küfür yasalarını kabul ediyorum, bunlarla bana hükmedilmesine razıyım" demiş oldular mı olmadılar mı? Şunu herkes bilsin, bu partileri seçenler bunların yaptıkları her küfür fiil ve sözden, her haramlarından sorumludurlar. Mesela, geneleve verdikleri her ruhsattan, içki fabrikalarına verdikleri her ruhsattan, kumarhanelere, fâiz müesseselerine verdikleri her ruhsattan onları seçenler de sorumludurlar. Çünkü onları oraya getirenler, onların o işleri yapmasını sağlayanlar kendileridirler.

Allah âyetel kürsî'den sonra gelen Bakara sûresi 256. Âyetinde şöyle buyuruyor:

"... kim tâğûtu inkar edip Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."

Görüldüğü gibi bu âyet Allah'a îmanın ancak tâgutı reddettikten sonra gerçekleşeceğini beyan ediyor. Bir sonraki, yâni Bakara sûresi 257. Âyette de şöyle buyruluyor:

"Allah, inananların dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostları da tâğuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürürler. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar."

Nisâ sûresi 76. Âyette de buyruluyor ki:

"İman edenler Allah yolunda savaşırlar, inanmayanlar ise tâğut (bâtıl davalar ve şeytan) yolunda savaşırlar. O halde şeytanın dostlarına karşı savaşın; şüphe yok ki şeytanın kurduğu düzen zayıftır."

Şimdi, Allah rızası için elinizde bir tefsir kitabı varsa, özellikle Kurtubî'nin ahkam tefsiri veya İbni Kesir tefsiri gibi tefsirler varsa açın da şu reddedilmesi, inkâr edilmesi istenen tâgut nedir, kimdir bir okuyun. Orada şunu göreceksiniz; Tâgut; Şeytan, sihirbaz, kâhin ve Allah'ın hükümlerine mukabil olmak üzere (Allah'ın kanunlarının yerine geçmek üzere) kanunlar yapıp insanları bu kanunlara uymaya çağıran, zorlayan her kişi, kurum, kuruluş, mevki ve makamdır. E, iktidara gelenler de Allah'ın hükümleri yerine küfür kanunları çıkarıp insanları bu kanunlara uymaya çağırıyorlar mı çağırıyorlar mı? Çağırıyorlar. Peki o zaman bunlar da tâgut oluyor mu olmuyor mu. Elbette olmaktadırlar. E, Allah'a îmanın sahih olması için tâgutı inkâr etmemiz, reddetmemiz gerekiyordu hani? Tâgutü inkâr etmeden Allah'a îman geçerli değil diyordu âyet hani?

Allah rızası için, mantık oyunları yapmadan, kendi aklınıza göre kurgular oluşturmadan kaynaklardan okuyun ve okuduklarınızı îmânınızın süzgecinden geçirin ve ona göre karar verin veya yorum yapın.

Diyorsunuz ki: "Bir an için sizin söylediğiniz gibi düşünelim. Hiçbir partiye oy vermeyelim. Bu kime yarayacak? Bunu şu andaki sistem içerisinde düşünürsek. Hangi partiye veya hangi gruba yarayacak? Müslümanların hiçbirinin oy kullanmadığını düşünürsek. Benim düşüncem bu CHP ve islam düşmanı partilere yarayacaktır. Meydan onlara kalacak. Yoksa yanlış mı düşünüyorum?"

Önce teker teker gidelim. "Hiçbir partiye oy vermeyelim. Bu kime yarayacak?" diyorsun. Sana yarayacak, senin îmânını kurtarmana yarayacak. Oy verirsen küfre gireceksin. Oy vermezsen îmânını kurtaracaksın. Müslümanın imanını koruması farzdır. Bunlar gelirse öbürlerinden iyi olur düşüncesi ile oy vermek ise onların birçok küfrüne razı olmana sebep olacak. Birçok haramları işlemelerine ses çıkarmamaya dolayısı ile zımnen onları o haramlarında desteklemene sebep olacak.

“Bunu şu andaki sistem içerisinde düşünürsek. Hangi partiye veya hangi gruba yarayacak?” diyorsun. Müslümanlara yarayacak. Düşün ki, Nuh aleyhisselam 950 sene kavminin içinde tebliğ yaptı. Ama ne o, ne de inananlar küfrün içinde yer almadılar. Bırak yer almayı, kıyısından köşesinden bile tutmadılar. Yâni onlar kâfirleri alt edebilmek için kâfirlerin içine sızıp onların kanunları ile Müslümanları yönetmeye kalkmadılar. Mekke dönemini düşünelim. Mekke’de de bugünkü gibi bir parlamento vardı. Adına da “Dârun Nedve” diyorlardı. Ne peygamberimiz o Dârun Nedve’ye girmeye çalıştı ne de Müslümanları oraya girmeye teşvik etti. Üstelik Hz. Ömer îman ettiğinde o Dârun Nedve’nin bir üyesi idi. Eğer oraya girmek caiz olsa idi peygamber efendimiz; “ya Ömer imanını gizle ve orada kal, senin orada kalman bizim için daha iyidir” derdi. Hattâ kâfirler peygamber efendimize krallık da teklif etmişlerdi. Peygamber efendimiz onların teklifi üzerine; “ben en iyisi tebliği bir iki sene bırakayım, önce kral olayım, hâkimiyeti ele aldıktan sonra İslâm’ı rahat rahat tebliğ ederim. En azından Müslümanlar sıkıntıdan, işkenceden kurtulurlar”, diye düşünebilirdi. Ama o zaman ne olurdu? Allah’ın şu âyetine muhâtab olurdu:

“Ey peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan O’nun elçilik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphe yok ki Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez.” (Mâide; 67)

Peygamber efendimiz ve sahâbeler kureyşlilerin tüm tekliflerine, işkencelerine rağmen onların hiçbir tekliflerini kabul etmediler ve “Lâ ilâhe illallah deyin, kurtulun” demeye devam ettiler de imanlarından asla tâviz vemediler.

Yine diyorsun ki: “Benim düşüncem bu CHP ve islam düşmanı partilere yarayacaktır. Meydan onlara kalacak.” Yukarda da söyledim bunların aslında birbirlerinden hiçbir farkları yoktur. Dediğim gibi hepsi aynı yasaya ve aynı kanunlara tâbidirler.

CHP kurulurken İslam düşmanlığı üzerine kurulmuştur. 1950 yılına kadar millete yapmadıkları zulüm kalmadı. Ama o zaman tek bir radyo vardı. Ulaşım ve haberleşme kanalları tamamen devletin elinde idi. Oysa bugün internet, bilgisayar çağındayız. Doğuda olan bir olay aynı anda batıda duyulmaktadır. Yâni CHP bütün küfrüne ve İslam düşmanlığına rağmen eğer iktidarda olsa idi AKP kadar dine zarar veremezdi. 16 sene iktidarda bulunan AKP din adına ne yaptı bana bir örnek verebilir misin? Diyeceksin ki baş örtüsü serbest oldu. Hay serbest olmaz olaydı. Başörtüsünü serbest bıraktılar ama tesettürü çekip aldılar. Ahlak AKP iktidarındaki kadar hiçbir devirde bozulmamıştı. AKP’nin eğitim sistemi sayesinde şu anda başörtülü kızlar sokaklarda erkeklerle sarmaş dolaş geziyorlar. Sokaklarda erkek arkadaşları ile kucaklaşıp öpüşüyorlar. Kafeteryalarda erkek arkadaşları ile karşılıklı okey oynayıp çay kahve içiyorlar. Bak, CHP 1950 senesine kadar iktidarda kaldı. Ondan sonra da ara sıra iktidarlara geldi. Cem evlerine resmi bir statü veremediler. Ama şu anda AKP cem evlerine resmî statü vermeye çalışıyor. Yine CHP bir tane bile kilise yapmadı. AKP ise on dört adet kilise ve havra yaptırdı. Bir Müslümanın veya Müslüman olduğunu iddia eden bir hükümetin kilise yaptırmasının, havra yaptırmasının ve buraları “hayırlı olsun” diyerek açmanın hükmü nedir? Ben söyleyeyim: Dört mezheb ulemasına göre de küfürdür. Sana inşaallah özel olarak o fetvâları göndereyim. Şâyet AKP yerine CHP iktidarda olsa idide 14 adet kilise ve havra yaptırırsalardı ve bunları “hayırlı olsun, yâ Allah bismillah” diyerek açsalardı, Müslümanlar ne derlerdi veya ne yaparlardı? Ben söyleyeyim, bütün Müslümanlar “vay kâfirler, vay” derlerdi ve bütün İslâmî dernek ve vakıflar protesto yürüyüşleri düzenlerlerdi. Peki AKP yapınca neden ses çıkmadı? Çünkü bu bizden dediler. Oysa küfrün bizdeni, onlardan olmaz. Küfür, küfürdür. AKP zinayı suç olmaktan çıkardı yuvalar yıkıldı. Eşini aldatan aldatana. Çünkü hiçbir yaptırıcı güç yok. Nitekim cumhurbaşkanı bizzat kendisi itiraf etti. “Avrupa birliğinin isteği üzerine zina yasasını değiştirdik, hata etmişiz” dedi. AKP devrinde Genelevler kendiliğinden kapanmaya başladı. Neden biliyor musun? Artık zinâkarların genelevlerine gitmelerine gerek kalmadı. Her yerde, evlerde, otellerde, تنها yol kenarlarında araba içlerinde rahat rahat zinâlarını yapıyorlar da ondan. Bir iki gazete ile televizyon hâriç,

bütün gazeteler ve televizyonlar AKP'nin yayın organı hâline geldi. Peki programlar nasıl? Aileyi yıkan programlar bu AKP'yi destekleyen kanallarda gösterilmiyor mu? Eşler arasında mal paylaşımı yasasını bu AKP çıkardı. Hem Allah'ın yasalarına aykırı yasa yaptı hem de âileler arasındaki boşanmaları artırdı. Eşi ile münâkaşâ eden kadın hemen boşanmaya koşuyor. Çünkü boşandığı zaman eşinin mal varlığının yarısını alıyor.

Yine, şayet CHP iktidarda olsa idi de "14 asır önceki islâmı bugün uygulayamazsınız" deseydi, "lâikliğin ve demokrasinin teminatı benim" deseydi, "Müslümanlar lâikliğe neden daha önce geçmemişler hayret ediyorum" deseydi, Her gelen kâfir liderlere "sevgili dostum Putin veya sevgili dostum falan" deseydi, Çin ile yapacağı ticaret bozulmasın diye Çine gittiğinde Çin'in bütün zulmüne, îdamlarına rağmen Uygurlu Müslüman kardeşlerimizi terörist ilan etselerdi sahi Müslümanlar CHP'ye ne derlerdi? CHP'ye diyecekleri şeyleri neden AKP'ye söylemiyorlar? Tekrar edeyim, eğer CHP iktidarda olsa idi emin ol AKP kadar dine zarar veremezdi. Bir soru daha, CHP iktidarda olsa idi de "demokrasi şehidi" tâbirini kullansa idi Müslümanlar ne derlerdi? CHP Müslümanları demokrasi nöbetlerine çağırsaydı Müslümanlar giderler miydi? Ama bunların hepsini AKP yaptı. Düşün ki, İhsan Şenocak AKP'yi desteklemesine rağmen, "ey babalar, kızlarınıza pantolon giydirerek üniversiteye gönderip cehenneme yollamayın" dediği için Samsun'da Diyânetin bir merkezinde yürüttüğü müdürlükten hemen el çektirildi ve hakkında soruşturma açıldı. Yine Nurettin Yıldız da AKP'yi desteklemesine rağmen sekiz katlı bir apartmanda yabancı bir kadınla bir erkek baş başa kalsalar halvet olur dediği için onun hakkında da soruşturma açtılar. Üstelik bunlar AKP'yi falan da eleştirmemişlerdi. Yani şunu demek istiyorum, İslâmı anlatmak isteyen hocalar islâmî bir şey söyledikleri için hemen haklarında soruşturma açılıyor. Ama Mustafa İslamoğlu, Mehmet Okuyan, Bayraktar Bayraklı, İlhami Güler, Caner Taslaman gibi zındıklar her gün hadis inkâr ediyorlar, sahabelere hakaret ediyorlar, Kur'an'ı batıl yorumları ile tahrif ediyorlar ama bunlara bir şey denilmiyor. Üstelik bunlar ilâhiyât fakültelerinde Müslümanların çocuklarını zehirlemeye hâlâ devam ediyorlar.

AKP Düzce Milletvekili Fevai Aslan, Başbakan Tayyip Erdoğan için "Bugün Türkiye'de Allahu Teala'nın bütün vasıflarını üzerinde toplayan bir lider var" demişti ama ne AKP'lilerden ne de liderlerinden bir ses çıkmadı. Oysa bu küfrün daniskası idi. Yine şu anda İçişleri Bakanı olan Süleyman Soylu "Tayyip Erdoğan bizim ezeli ve ebedî liderimizdir" demişti. Oysa ezeli ve ebedî olan ancak Allah'tır. AKP Milletvekili Şamil Tayyar da meclis için "demokrasinin mâbedi" demişti. Meclis mâbed olunca demokrasi de din olmuş oluyor. Adam bizzat kendi lisanı ile itiraf ediyordu.

Şimdi söyle bana, eğer CHP iktidarda olsa idi şu AKP'nin işediği küfürleri işleyebilir miydi? İşlese bile herkes tepki gösterip onları kâfirlikle suçlamaz mıydı? Öyle ise fark ney kardeşim, fark? Hâ diyeceksin ki, ama köprülere bak, ama havaalanlarına bak, ama hastanelere bak, ama yollara bak. Ben bakıyorum da baktığım zaman şunu görüyorum. Evet bunlar da lâzım ama bunu kâfirler de yapmışlar be kardeşim. Hattâ bizden iyi yaptıkları için bizden çok çok ileri gitmişler. Bütün bunlar dünyevî şeyler. Teknolojide, sanayide Avrupa'yı, Amerika'yı geçebiliriz belki ama din elden gittikten sonra bunların ne faydası var?

Son olarak şunu da söyleyeyim, CHP iktidarda olsa Müslümanların bilinçlenmelerine, direnmelerine sebep olurdu. Belki cihada hazırlıklarımızı hızlandırırdı. AKP döneminde ne oldu? Artık demokrasi ve lâiklikle hiçbir problemi olmayan, sisteme yamanmış bir Müslümanlar(!) topluluğu meydana çıktı. Nişanlarda, düğünlerde erkeklerin gözleri önünde göbek atan, çalkalayan tesettürlüler(!) topluluğu ortaya çıktı. ve AKP zamanında Müslümanlar faize alıştırıldı, faiz olağan hâle getirildi. Dün bankaların önünden geçmeyi günah sayan Müslümanlar fâize öyle alıştırıldı ki, ev alacak olsa hemen bankalara koşuyor, dükkân, arsa, araba alsın hemen bankalara koşuyorlar. Ve AKP bir milyondan fazla kimseyi toki sâyesinde ev sâhibi yapmakla övünüyor. Evet yaptınız ama bir milyondan fazla insanı da fâize bulaştırdınız. Tekrar söyle bana, CHP ile AKP arasında ne fark var?

Ben bunları yazarken AKP'ye düşmanlığımdan falan da yazmıyorum. Bugün iktidarda başka bir parti olsa idi, meselâ Saadet partisi olsa idi onun için de aynısını yazacaktım. Çünkü onlar da iktidara gelseler üç aşağı beş yukarı aynı şeyleri yapacaklardı. Zîrâ aynı yasalara, aynı kanunlara tâbidirler de ondan. Aslında bu konuda bir kitap da yazdım. Bütün bu konuları da işledim. İnşallah bastıracağım. Daha söylenecek çok şey var ama bu kadarla yetiniyorum.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kerahat vaktinde uyumak sakıncalı mıdır?

Cevap: Aleykum selam.

Değerli kardeşim, aslında kerahat vaktinde uyumak günah değildir ama efdalın zıddıdır. Her ne kadar ikindi namazından sonra yatmanın mekruh olduğunu belirten hadisler varsa da bunların hiçbiri de sahih değildir. İkindi namazından sonra yatmakla ilgili meşhur olan **zayıf hadis** şudur:

“Kim ikindiden sonra yatar da aklını kaybederse, kendisinden başka kimseyi suçlamasın”

Veya başka bir ifadeyle “İkindiden sonra yatıp da delirmeden uyanana şaşarım.”

Bu söze hadis alimleri; ravileri arasında çok yalancı birisinin bulunması sebebiyle hadisin çok zayıf olduğunu söylerler.

İbn Adiyy, İbn Hibbân, Ebû Nuaym, İbnu's-Sunnî ve Aclûnî gibi bazı hadisçilerin kitaplarında şöyle bir hadis nakledilmektedir:

“Kim ikindiden sonra uyur da aklını kaçırırsa sadece kendini kınasın, başkasını değil!”

Bu hadisin isnadında bulunan Halid b. Kasım hakkında, İbn Raheveyh ve Sa'dânî “yalancı”, İmam Buhari ve Nesai, “metruk”, İbn Hibbân ise “onun hadisini yazmak helal değildir” demişlerdir.

Hadisin başka bir rivayetinde ise Abdullah İbn Lehîa bulunmasından dolayı hadisçiler tarafından bu da zayıf kabul edilmiştir.

(el-Heysemî, Mecmau'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid, c: 5, s: 116; İbnu'l-Cevzî, Kitâbu'l-Mevduât, Thk. Tefvik Hamdân, 2. baskı, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2003, c: 2, s: 263; Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Arrâk el-Kinânî, Tenzîhu's-Şerîati'l-Merfua ani'l-Ahbârî's-Şenâti'l-Mevdua, Thk: Abdulvehhâb b. Abdullatîf, Abdullah Muhammed es-Siddîk, 2. Baskı, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1981, c: 2, s: 290, hadis no: 30; Muhammed b. Ali eş-Şevkânî, el-Fevâidu'l-Mecmua, Thk. Abdurrahman el-Muallimî, 2. Baskı., Beyrut, 1392 h., s. 216; hadis no: 649.)

Bu zayıf hadise istinaden bazı âlimler, ikindiden sonra uyumayı mekruh kabul etmişlerdir.

Sabah fecr-i sadık ile sabah namazı vakti başlar ve ta ki güneş doğuncaya kadar. Bundan sonra güneş 1 mızrak boyu yükselinceye kadar (45 dakika) kerahat vaktidir ki bu vakitte namaz kılınmaz.

Musulman kişinin sabah namazıyla birlikte güneş yükselinceye kadar asıl yapması gereken sunnete uygun zikir ve tesbihatlardır. Daha sonra işi olanın işe gitmesidir ki; bu vakitler ayrıca rızkın dağıtıldığı bereket vakitlerindendir. Yatmak uygun değildir. Fakat kerahet vaktinde kişi yorgun veya başka bir sebeble uyumak istiyorsa uyuyabilir. Sunnet zikir tesbihatın ecrinden, bereketten mahrum kalmış olabilir fakat günah işlemiş olmaz.

Uykunun haram olduğu bir vakit normal şartlarda bulunmamaktadır. Fakat bir kişinin namaz vakti çıkıncaya kadar uyuması haramdır.

Soru: Selamın aleyküm hocam, mezarların başına ağaç dikmenin hükmü nedir? Peygamber efendimizin (sav) sünnetinde böyle bir şey var mıdır?

Cevap: Aleykum selam.

Kabrin başına ağaç dikmek, açık bir şekilde sünneti seniyyede yoktur ama muhtemelen bizim coğrafyamızda, bir hadisi şerife dayanarak bu mesele bir kültür haline gelmiştir. Hadisi şerif şöyledir:

“Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bir gün iki kabre uğradı ve:

“Bu kabirlerde yatanlar azab çekiyorlar. Azabları da büyük bir günahattan değil” buyurdu. Sonra sözlerine şöyle devam etti: “Evet! Biri, nemimede (laf getirip götürmede) bulunurdu. Diğeri de idrar sıçrantısına karşı korunmazdı.” Aleyhissalâtu vesselâm sonra yaş bir hurma dalı istedi, ikiye böldü. Birini birinin üzerine dikti, birini de öbürünün üzerine dikti. Sonra da: “Belki bunlar yaş kaldıkça azapları hafifler!” buyurdu.” (Buhârî, Vudu 55)

Bazı âlimler, ölünün üzerinden azabın hafifletilmesinin sebebinin; yaş hurma dalının Allah Teâlâ'nın adını tesbih ettiğini ve bunun da azabın hafifletilmesine sebep olduğu şeklinde yorumlamışlardır. Fakat bu görüşün doğruluk derecesinin araştırılması gerekir.

İmam Nevevî -Allah ondan râzı olsun- bu konuda şöyle demiştir:

"Bu görüş, şu âyeti delil olarak gösteren tefsircilerin pek çoğunun veya çoğunluğunun görüşüdür:

"Yedi kat gök, yeryüzü ve bunların içinde bulunanlar, O'nu tesbih ederler. O'na hamd ederek tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz, onların tesbihini anlamazsınız. O, halîmdir, çok bağışlayıcıdır." (İsrâ Sûresi: 44)

Bu âlimler şöyle demişlerdir:

"Bunun anlamı; göklerde ve yerde Allah'ı tesbih etmeyen hiçbir canlı yoktur," demektir.

Sonra şöyle demişlerdir:

"Her şeyin canlı oluşu, bulunduğu duruma göredir.Örneğin tahta, kurumadığı sürece canlıdır.Taş, kesilip parçalanmadığı sürece canlıdır.Tefsircilerle âlimlerden bazı tahkikçiler, bu hükmün genel olduğu görüşüne varmışlardır."

Hadisçi el-Hattâbî -Allah ona rahmet etsin- ve ona uyan âlimler, insanların bu hadisi delil göstererek kabrin üzerine yaş hurma ve buna benzer şeyleri dikmelerine şiddetle karşı çıkmış ve bu hadis hakkında şöyle demiştir:

"Bu, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in, hurma dalı taze kaldığı sürece o ikisinden kabir azabının hafifletilmesi için duâ etmesine yorumlanır. Yoksa hurma dalını diğer şeylerden ayırt eden bir özellik yoktur. Aynı şekilde yaş olan şeyde bulunan anlam, kuru olan şeydeki anlamda yoktur, denilemez."

Buna göre bu durum, Rasûlullah Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e hastır. Bu sebeple bir kimsenin kabrin üzerine yaş hurma dalı veya başka bir şey koyması veya dikmesi müstehap değildir.

İlmî Araştırmalar ve Dâimî Fetvâ Komitesi bu konuda şu fetvâyı vermiştir:

"Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in iki kabrin üzerine yaş hurma dalı koyması ve kabirlerinin üzerine hurma dalı konulan o ikisinden azabın hafifletilmesini ümit etmesi, Allah Teâlâ'nın, elçisi Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e göstermiş olduğu azap olunan iki şahsı hakkındaki muayyen bir olaydır, yoksa genel bir olay değildir. Bu da, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e has bir durumdur.

Müslümanların kabirlerinin böyle olması konusunda Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den bir fiil olmamıştır. Rivâyetlerin farklı olmasını varsayarsak, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- iki veya üçten fazla böyle bir şey yapmamıştır.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünnetini örnek alma ve müslümanlara faydalı olma konusunda onlardan daha gayretli kimseler olmamasına rağmen sahâbeden birisinin böyle yaptığı bilinmemektedir. Sadece Bureyde el-Eslemî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o kabrinin üzerine iki yaş hurma dalı konulmasını vasiyet etmiştir. Fakat sahâbeden -Allah onlardan râzı olsun- onun bu vasiyetini onaylayıp yerine getiren hiç kimseyi bilmiyoruz."

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. İbadetlerde aşırıya kaçmakta sakınca var mıdır?

Cevap: Aleykum selam.

Din insanı ifrat ve tefritten korumak ve istikamete sevk etmek için Allah tarafından insanlara gönderilen kurallar ve ölçüler bütünüdür.

İnsanı itidal ve istikametten ayıran hissiyatına kapılarak aşırıya gitmesidir. Aşırı sevgi, nefret, öfke ve iştiha insanı helâlden harama, iktisattan israfa, orta yoldan aşırılığa götürür. Aşırılığın ölçüsü yoktur. Din ise ölçü ve iktisattır.

Peygamberimiz (asm):

"Size orta yolu tavsiye ederim. Zira kim ibadette aşırıya giderse din onu yener. Siz usanırsınız; Allah usanmaz." (Câmiü's-Sağîr, 3:2706.)

Buyurmuşlardır.

Din insanlara kolaylık ve istikamet vermek için nazil olmuştur. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîmde

"Dinde zorlama yoktur." (Bakara Sûresi, 2:256)

"Biz bu Kur'ân'ı sana zahmet çekesin diye indirmedik" (Tâhâ Sûresi, 20:2.)

"Allah size kolaylık diler, zorluk dilemez" (Bakara Sûresi, 2: 185.)

Buyurur. Dinin teklifleri insanları zorlayacak ve sıkıntıya sokacak şekilde değildir. İnsanın kaldıramayacağı ve yapamayacağı bir şey emredilmemiş ve yasaklanmamıştır.

"Allah hiç kimseye gücünün yettiğinden fazlasını yüklemeyiz" (Bakara Sûresi, 2:286; Talak Sûresi, 65:7; En'am Sûresi, 6:152; A'râf Sûresi, 7:42; Mü'minûn Sûresi, 23:62.)

Peygamberimiz (asm) mezkûr âyetlerin izahı babında şöyle buyurdu:

"Din kolaylıktır. Hiç kimsenin dini yenmeye gücü yetmez; dine güç yetireceğim diye mağlûp olur. Öyle ise dinde sizi ilgilendiren yönünü takip edin, orta yolu elden

bırakmayın. Gücünüzün yettiğini yapın. Müjdeleyin nefret ettirmeyin, kolaylaştırın zorlaştırmayın. İbadetlerinize seher vakitleri, sabah ve öğleden sonra devam edin. Zaman içine yayın” (Nesâî, İmân, 28.) buyurmuşlardır.

Dinde ölçü önem sırasına göre haramlardan kaçmak, farzları, vacipleri yapmak ve sünnetleri gücümüzün yettiği kadar uymaya çalışmaktır. Farz ve vacipleri ihmal ederek, haramlardan sakınmayarak nafil ibadetlere yoğunlaşmak dinde aşırıya gitmek demektir. Farzları ihmal ederek, haramlardan kaçmayarak takva ve azimetle amel etmek mümkün değildir.

Bir sünneti ihya edeceğim, nafil ibadeti yapacağım diye farzları ihmal etmek, üzerine farz olan yakınlarının geçimini ihmal etmekle kişi müttaki bir mü'min olamaz.

Mesela, devamlı oruç tutacağım diyerek her gün oruç tutup güçsüz kalarak, geceleri devamlı ibadet edeceğim diyerek uykusuz kalarak, kendisinin ve aile efradının geçimini temin edememek aşırılığa kaçmaktır. Yine gece nafil ibadet yapacağım derken sabah namazına kalkamamak, Allah'ın ve Rasulullahın belirlemediği ibadet şekilleri ve günleri belirlemek de aşırılığa kaçmak demektir. Duâ yaparken bağırıp çağırarak duâ yapmak, kâfiyeli duâlar yapmak ve ne güzel duâ yapıyor desinler diye duâları çok uzatmak da aşırıya kaçmaktır. Yeme içmede haddinden fazla yemek, yemeklerde israf etmek de aşırıya kaçmak demektir. Bütün meseleleri buna kıyas edebiliriz. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Hanımımın birlikte cemaat olarak namaz kılmak için kamet getirmem gerekir mi? Sadece ikimiz bir cemaat olur muyuz?

Cevap: Aleykum selam. Eğer ailece cemaat hâlinde namaz kılıyorsanız, erkeklerden sizden başka kamet yapacak bir erkek yoksa kameti de siz yaparsınız namazı da siz kıldırırsınız. Meselâ eşinizle beraber namaz kılıyorsanız eşiniz sizin arkanıza durur, siz önce kamet eder sonra da namaz için tekbir alır namazı kıldırırsınız.

Evet, erkeğin arkasında sâdece hanımı olsa cemaatle namaz kılabilirler. Allah'ın izni ile tek başlarına kıldıkları namazdan da 25 kat fazla sevap alırlar.

Soru: Selâmün aleyküm hocam kabir ve tarihi camii ziyaretlerinde okunması gereken sure ve dualar, kılınması gereken namazlar nelerdir?

Cevap: Aleykum selam Hikmet kardeşim. Kâbir ziyâretlerinde ne yapılacağına dâir Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellemden çeşitli rivâyetler gelmiştir. Buna göre;

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Âişe'nin yanında kaldığı gecelerin sonuna doğru Bakî mezarlığına giderek şöyle derdi:

« السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا قَوْمِي، وَأَتَاكُمْ مَا تَوَعَدُونِ، غَدًا تَوَجُّلُونَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاجِقُونَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْأَهْلِ بِقَبْرِ الْعَرْفِ »

“Selâm size, ey mü'minler diyârı! Başınıza geleceği söylenen şeylerle nihâyet karşılaştınız. Şimdilik ileri bir tarihe bırakıldınız. İnşallah yakında biz de aranızda

katılacağız. Allahım! Bakîü'l-garkad mezarlığında yatanları bağışla!" (Müslim, Cenâiz 102. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Cenâiz 79; Nesâî, Cenâiz 103; İbni Mâce, Cenâiz 36, Zühd 36)

Büreyde radiyallahu anh şöyle dedi: Hz. Peygamber ashâb-ı kirâma, kabristana gittikleri zaman şöyle demelerini öğretirdi:

« السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاجِفُونَ ، أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ «
« العَافِيَةَ »

"Selâm size, ey bu diyârın mü'min ve müslim halkı! İnşallah yakında biz de aranızda katılacağız. Allah'ın bizi de sizi de bağışlamasını dilerim." (Müslim, Cenâiz 104. Ayrıca bk. Nesâî, Cenâiz 103; İbni Mâce, Cenâiz 36)

İbni Abbas radiyallahu anhümâ şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Medine'de bazı kabirlere uğradı. Yüzünü onlara dönerek şöyle buyurdu:

« السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ ، يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ ، أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْآثِرِ »

"Selâm size, ey bu kabirlerde yatanlar! Allah bizi de sizi de bağışlasın. Siz bizden önce gittiniz. Biz peşinizden geleceğiz." (Tirmizî, Cenâiz 59)

Abdullah İbn-i Abbas (r.a.) rivayet etmiştir. Allah'ın Resulü (s.a.v.) şöyle dedi:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ عَبَّاسٍ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا الْمَيِّتُ فِي الْقَبْرِ إِلَّا كَالْغَرِيقِ الْمَتَغَوِّثِ يَنْتَظِرُ دَعْوَةَ تَلَحُّفَهُ مِنْ أَبٍ أَوْ لَدٍ أَوْ أَخٍ أَوْ صَدِيقٍ ، فَإِذَا لَحِقَتْهُ كَانَتْ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا ، وَإِنَّ اللَّهَ لَيَدْخُلُ عَلَى أَهْلِ الْقُبُورِ مِنْ دُعَاءِ أَهْلِ الْأَرْضِ أَهْلاً الْجِبَالِ ، وَإِنَّ هَدِيَّةَ الْأَخْيَارِ إِلَى الْأَمْوَاتِ الْإِسْتِغْفَارُ لَهُمْ

"Kabirdeki ölü, boğulmak üzere olup imdat isteyen kişi gibidir. Babasından, anasından, kardeşinden veya dostundan kendisine ulaşacak bir duayı bekler. O dua kendisine ulaşınca, dünya ve içindekilerden kendisine daha sevgili olur. Allah-u Teâlâ, yer ehlinin duasından kabir ehline, dağlar gibi (rahmetler) indirir. Muhakkak ki dirilerin ölümlere hediyesi, onlar için istiğfardadır bulunmaktır." (Beyhaki, Şuabu'l İmam No 7905)

Ubade İbni's Sâmit (r.a.) rivayet etmiştir. Allah'ın Resulü (s.a.v.) şöyle dedi:

عَنْ عَبَادَةَ ابْنِ الصَّامِتِ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اسْتَغْفَرَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ كُتِبَ لَهُ بِكُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ حَسَنَةٌ

"Her kim, mümin erkek ve kadınlar için mağfiret dilerse, her mümin ve mümineye karşı ona bir hasene (sevap) yazılır." (Buhari, et- Tarihu'l Kebir No: 2564)

Rasulullah, tevhid-iman-salih amel üzerine ölmüş ashabının üzerine, cihadda şehid düşenlere, ölen sahabilere dualar etmiştir.

Şöyle demiştir:

“Kardeşiniz için mağfiret dileyiniz ve ona sebat verilmesi için dua ediniz, çünkü şu anda ona soru sorulacaktır.” (Ebu Davud-Hakim)

Ölünün defini bitince Rasulullah (s.a.v.) şöyle derdi :

“Allah'ım ! Onu bağışla ve hak üzere sabit kıl.” (Ebu Davud; Ahmed)

Alimler, namaz kılmak ve Kur'an okumak gibi ibadetlerin sevabının, yapandan başkasına ulaşp ulaşmayacağı konusunda ihtilaf edip iki görüş ileri sürmüşlerdir:

Hanefî ile Hanbelî alimlerine ve Şafîî ve Malikîlerin sonradan gelen alimlerine göre, ölü yanında okunan Kur'an'ın sevabı ile Kur'an okumanın peşinden yapılan dua, orada bulunmasa da ölüye ulaşır. Kur'an okumanın akabinde dua etmek ise daha çok kabule şayandır ve kabul edilmesi daha çok umulur.

Malikîlerin önceki fakihleriyle ilk Şafîîlerin meşhur olan görüşleri, ibadetlerin sevabının yapandan başkasına ulaşmayacağı yolundadır.

Hanefîlere göre, insan yaptığı amelin sevabını başkasına bağışlayabilir. İster namaz olsun, ister oruç olsun, ister sadaka ve benzeri şeyler olsun fark etmez. Bunların sevabını ölüye bağışlamak, kendi sevabından bir şey eksiltmez.

Hanbelîlere göre, kabrin yanında Kur'an okumakta bir sakınca yoktur.

Mâlikîlere göre, öldükten sonra kişi yahut kabri üzerine Kur'an okumak mekruhtur. Çünkü selef böyle bir şey yapmamıştır. Fakat sonradan gelen Mâlikîlere göre, Kur'an okuyup zikir yapmakta ve bunların sevabını ölüye bağışlamakta bir sakınca yoktur. Ölü için de Allah'ın izniyle sevap hasıl olur.

Şafîîlerde meşhur olan görüşe göre, ölüye kendi amelinden başkası fayda vermez. Ancak Şafîîlerin sonradan gelen fakihleri, Kur'an okumanın sevabının ölüye ulaşacağı yolunda açıklamalarda bulunmuşlardır. Bu şekilde Şafîîlerin sonraki fakihlerinin görüşü de diğer üç mezhebin görüşlerine uygunluk arz etmektedir.

Kur'an okumak, belli bir maksat için diriye fayda verince, ölüye fayda vermesi daha evladır. İbn Salâh'a göre, Kur'an okuma sonunda: "Allah'ım okuduğumuz Kur'an'ın sevabını filancaya ulaştır." demesi ve okunan Kur'an'ı dua kılması da uygun olur. Bu hususta uzak, yakın aynıdır değişmez.

Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Ölülerinize Yâsin suresini okuyun.” (İbn Mace, Sünen, Cenaiz, 24; Ebu Davud, Sünen, Cenaiz, 4.)

El-Ala b. el-Leclac çocuklarına şu vasiyeti yapmıştır:

Öldüğüm zaman beni kabre / lahde koyun, ardından “Bismillahi ve ala milleti Rasulillah” deyin, sonra üzerime hafif hafif toprak atın ve başımın yanında Bakara Suresi'nin baş kısmı (ilk beş ayeti) ile son kısmını (Amene'r rasulu) okuyun. Abdullah b. Ömer'in bundan hoşlandığını görmüştüm.” (Kenzu'l Ummal, Hadis No: 42921)

Ebu Bekir el-Hallâl (rahimehullah) şöyle demiştir:

"Hasan b. Ahmed el-Verrâk bana şöyle haber verdi: Bana, Ali b. Musa el-Haddâd anlattı. Kendisi Sadûk idi. İbn-i Hammâd el-Mukrî insanları ona yönlendirirdi. Bana şunu haber verdi:

Ben, Ahmed b. Hanbel ve Muhammed b. Kudâme el-Cevherî ile bir cenazede beraberdim. Ölü defnedilince âmâ bir adam kabrin başında oturdu ve Kur'an okumaya başladı.

Bunun üzerine Ahmed ona:

"Hey! Be adam! Kabrin yanında Kur'an okumam bid'attır!"

Kabristandan çıktıktan sonra Muhammed b. Kudâme, Ahmed b. Hanbel'e:

"Ey Abdullah'ın babası! Mubeşşir el-Halebî hakkında ne dersin?" diye sordu.

İmam Ahmed: "Sika (güvenilir) birisidir", dedi.

"Ondan bir şey yazdın mı?" dedi.

Ben: Evet, (yazdım) dedi.

Mubeşşir, bana, Abdurrahman b. el-Alâ b. el-Leclâc'dan, o da babasından naklettiğine göre Abdurrahman, defnedildikten sonra başının ucunda Bakara sûresinin başı ile sonunun okunmasını vasiyet etti. Ve devamla dedi ki: Abdullah b. Ömer'in böyle vasiyet ettiğini işittim. Bunun üzerin Ahmed:

"O halde dön ve âmâ adama (kabrin başında) Kur'an okumasını söyle!" (el-Emru bi'l Ma'rûf ve'n Nehyu ani'l Munker", Sf: 88)

el-Kurtubî, Ahmed b. Hanbel'den (ö.241/855) naklen der ki:

"Mezarlığa vardığınız zaman Fatiha, Muavvizeteyn ve İhlâs Sûrelerini okuyarak bunun sevabını mezarlıkta yatanlara bağışlayınız. Zira bu sevab onlara ulaşır." (İbn Ebî Ya'lâ, Tabakâtu'l-Hanâbile, thk., Muhammed Hamid el-Fakî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, I, 264)

el-Kurtubî devamla der ki:

"İmam Ahmed, önceleri hayattakilerin (bağışladıkları) sevabların ölümlere ulaşmasını kabul etmezdi. Nihayet bazı güvenilir kişiler, Abdullah İbn Ömer (r.anhuma) defnedildiği zaman başucunda Fatiha, Bakara Sûresinin ilk ve son âyetlerinin okunmasını vasiyet ettiğini kendisine haber verince İmam Ahmed bu ictihadından dönmüştür." (Kurtubi, Et-Tezkire bi Ahvâlî'l-Mevtâ ve Umûri'l-Ahira, sf. 274 - 275)

el-Kurtubî der ki:

"Bu konuda asıl olan sadakadır. İhtilafsız olarak bunun sevabı ölüye ulaşır. Kur'ân okumak, dua ve istiğfar da böyledir. Çünkü bunlar da sadakadır. Zira sadaka, sadece malla yapılandan ibaret değildir."

İslam âlimlerinin bir kısmı kabirde üç ihlas ve bir Fâtiha veya on bir ihlas ve bir Fâtiha okunmasını tavsiye etmişlerdir. Yine bazıları Yâsin okunmasını, bâzıları mülk sûresinin okunmasını ve bâzıları da Bakara sûresinin son kısmı olan "âmennerrasûlü..." diye bilinen âyetlerin okunmasını tavsiye etmişlerdir.

Mescidleri ziyâret etmeye gelince, hangi mescid olursa olsun, mescitlere girerken ve çıkarken Allah Rasûlünün tavsiyeleri vardır. Buna göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur:

Sizden biriniz mescide girdiği vakit peygambere salât ve selâm etsin ve:

اللَّهُمَّ افْتَحْ عَلَيَّ أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ

“Ey Rabbim! Bana rahmetinin kapılarını aç!” desin. (Ebû Dâvud, Salât, 18/465)

Çıkarken de peygambere salât ve selâm etsin ve:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ

Allahumme inni eselüke min fadlik “Allah’ım! Fazlından (rahmetini) talep ederim.”
(Müslim, el-Câmiu’s-Sahih, II, 155)

Veyâ:

اللَّهُمَّ اغْصِبْنِي مِنَ الشَّيْطَانِ

“Ey Rabbim! Beni şeytandan koru” desin. (İbn Mâce, Mesâcid, 13) desin.

Mescidlere girince de eğer mekruh vakit değilse iki rekat Tahiyetu’l Mescid (mescide saygı) namazı kılmadan oturulmamalıdır. Zîrâ bu sünnettir. Bunun dışında başka bir duâ yoktur. Kişi dilerse o câmiyi yaptıranlar ve yapımında emeği geçenler için hayır duâ yapabilir. Câmilerde aslanan ibâdet şuuru ile bulunulmalıdır. Boş şeylerle uğraşılmamalı, zikir, tesbîhât, tefekkür ve tedebbürle vakti değerlendirmeye çalışmalı veya Kur’an okunmalı, hadis veya fıkıh kitapları okunmalıdır.

Yukarda zikredilen şeyleri de herkes ferden, kendi kendine yapmalıdır. Ama bugün bizim kabirlerde yapıldığı gibi topluca, hoparlörlerle Kur’an okumalar ve topluca bağıra bağıra dualar yapmalar sünnete aykırıdır ve bid’attır.

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Cenaze evinde Kur’an-ı Kerim ölünün yanında okunabilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Bütün hanefî fıkıh kitaplarında şöyle yazar: Cenâze yıkanmadan cenâzenin bulunduğu yerde Kur’an okumak mekruhtur. Çünkü cenâze yıkanmadıkça necistir. Eğer yanında Kur’an okunursa necâsetin yanında Kur’an okunmuş olur. Fakat ölü yıkanmışsa yanında Kur’an okunmasında bir sakınca yoktur. Yine cenaze başka odada, Kur’an okuyanlar da başka odada iseler bu durumda da Kur’an okunmasında bir sakınca yoktur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Dinimizde keramet var mıdır mesela Geylani hazretleri ölüyü diriltmiş midir?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, Mûcize de kerâmet de haktır.

Mucize; peygamberlik iddiasında bulunan ve inkârcılara meydan okuyan zâtın bu iddiasının doğruluğunu tasdik etmek için, Hak Teâlâ’nın, onun vasıtasıyla izhar ettiği ve onları bir benzerini/mislini yapmaktan âciz bırakan, tabiat kanunları ve âdetler üstü harikulâde bir hadisedir. (et-Taftazânî, Şerhu’l-Akâid en-Nesefiyye; Kahire 1939, s. 459-460; Diğer tarif için bk. el-Cürcânî, Şerhu’l-Mevâkıf, III/177; el-Cezirî, Tavdîhu’l-Akâid, 140).

Bu tariftan anlaşılacağı üzere mucize, Allah’ın bir fiilidir. Onu peygamberi elinde yaratan ve gösteren, bizzat Allah (c.c) tır. Peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan ve inkarcılara karşı meydan okuyan bir zâtın elinde, onu inkâr eden herkesi aciz bırakan böyle bir harika izhar edilmesi, peygamberlik iddiasını ispat ve tasdik manası taşır. Çünkü peygamberin böyle bir harika göstermesi, "kulum,

peygamberlik iddiasında sadıktır, kendiside, tebliğ ettiği sözler de doğru ve gerçektir" demektir. Mûcizeye en büyük delil şu âyettir:

Allah:

“Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve anana olan nimetimi an’ demişti, ‘Seni Ruhul Kudüs ile desteklemiştim; beşikte ve yetişkin iken insanlarla konuşuyordun; sana Kitap’ı, hikmeti, Tevrat’ı ve İncil’i öğretmiştim. Sen iznimle, çamurdan kuş gibi bir şey yapmış ona üflemiştin de iznimle Uçan bir şey olmuştu; anadan doğma körü, alacalıyı iznimle iyi etmiştin. Ölülerini iznimle diriltiyordun. İsrailoğullarına belgelerle geldiğinde, onlardan inkâr edenler, ‘Bu apaçık bir büyüdür’ demişlerdi de Ben onların sana zarar vermelerini önlemiştim.” (Maide suresi 110)

Mu'cizenin sahih ve kabule şayan olması için, bazı şartları gerektirir:

1. Mucize, Allah Teâlâ'nın fiili olmalıdır. Çünkü Allah, fâil-i muhtardır; yani dilediğini yaratır. Ancak, kendi tarafından yaratılan bir fiilin doğruluğunu tasdik eder. Meselâ, Hz. Musa'nın elindeki asayı yılanı çevirmek, İsa (a. s)'nin ölüyü diriltmesi gibi mucizelerdeki fiiller, Hak Teâlâ'nın irade ettiği ve yarattığı fiillerdir. Bunların peygamberlere nisbeti mecazîdir.
2. Mucize, bilinen tabiat kanunları ve âdetler üstü bir harika olmalıdır. Ancak o zaman o fiil Allah katından bir tasdik derecesine ulaşır. Tabiat kanunlarına ve kâinatın normal nizamına göre meydana gelen (güneşin doğması gibi) hadiselerde fevkalâdelik özelliği yoktur.
3. İtiraz edilmesi imkânsız olmalıdır. Çünkü icâz'ın fonksiyonu, karşı çıkan muarızların aczini ortaya koyarak onları susturmaktır.
4. Mucize, Allah'ın tasdikine bir delil olarak, peygamberlik iddiasında bulunan zatın elinde meydana gelmelidir.
5. Gösterilen mucize peygamberin iddiasına, yani yapacağını ilân ettiği şeye uygun olmalıdır. İddiasına uymayan başka bir harika gösterse, mucize sayılmaz.
6. İddiasına uygun olarak gösterdiği mucize, kendisini tekzip ederek yalanlamamalıdır.
7. Mucize, iddiadan önce veya çok sonra olmamalı, peygamberlerin sözünü (iddiasını) müteakip hemen meydana gelmelidir (el-Cürçânî, Şerhu'l-Mevâkıf, III/177-179).

KERÂMET

Sözlükte “iyi, ahlâklı ve cömert olmak” anlamına gelen kerâmet, kerem gibi masdar olup “iyilik, cömertlik” mânasında isim şeklinde de kullanılır. Terim olarak “Allah'ın sâlih, takvâ sahibi, velî kullarından zuhur eden olağan üstü hal” diye tanımlanır. “Bir yetkiye dayanarak iş yapmak” anlamındaki tasarruf kelimesi de tasavvufta kerametle eş anlamda kullanılmıştır.

Keramet, tıpkı mûcize gibi tabiat kanunlarıyla açıklanamayan olağan üstü ve sıra dışı bir olay olup mahiyeti itibariyle mûcizeden farklı değildir; aralarındaki fark meydana geliş şekliyle ilgilidir. Mûcize peygamberlerden, keramet tam olarak ona bağlı olan velîlerden zuhur eder. Ancak peygamber peygamberliğini iddia eder ve bunu ispat için mûcize gösterir. Gösterdiği mûcize ile inanmayanlara meydan okur. Peygamberi örnek alan velî ise velîlik iddiasında bulunmadığı gibi kimseye meydan da okumaz. Birinde mûcizenin izharı, diğesinde kerametın zuhuru söz konusudur. Mûcize gibi kerametın de yaratıcısı ve hakiki sahibi Allah'tır.

Kerâmete delil, Kur'an'da adı belirtilmeyen bir zatın Sebe melikesinin tahtını bir anda Hz. Süleyman'ın yanına getirmesi (en-Neml 27/38; Fahreddin er-Râzî, Tefsîrü'l-kebîr, XXIV, 197; bk. DîA, III, 455), Meryem'e Allah katından rızık gelmesi (Âl-i İmrân 3/37; Meryem 19/25), Ashâb-ı Kehf'in köpekleriyle birlikte bir mağarada uzun süre uyuyup kalmaları (el-Kehf 18/16-26), Hz. Mûsâ'nın annesine bebeğinin geri verilmesi (el-Kasas 28/7-13), ayrıca Hızır ve Zülkarneyn olayları da (Kehf 18/60, 83-98) Kur'an-ı Kerîm'de geçen keramet örnekleri olarak görülmüştür. Bu âyetlerde sözü edilen kişiler peygamber olmamasına rağmen kendilerinden hârikulâde haller zuhur etmiştir.

Sahih hadislerde de birtakım keramet örnekleri nakledilir: Meselâ Cüreyc isminde bir velînin beşikteki bir bebeği konuşturması (Buhârî, "Enbiyâ", 48; Müslim, "Birr", 8), mağarada mahsur kalan üç kişinin olağan üstü bir şekilde bu durumdan kurtulması (Müsned, II, 116; Buhârî, "İcâre", 12), bir sığırın, üzerine yük yükleyen kişiye, "Ben bunun için yaratılmadım" demesi (Buhârî, "Enbiyâ", 54; Müslim, "Fezâ'ilü's-şâhâbe"; 13, Tirmizî, "Menâkıb", 16) gibi.

Hz. Peygamber hayatta iken bazı sahâbîlerde görülen kerametler hadis kitaplarında rivayet edilmiştir. Hz. Ebû Bekir'in üç kişi için hazırladığı yemeğin bereketlenmesi, birçok kişinin bu yemekten yemesi ve yine de yemeğin artması (Buhârî, "Edeb", 88, "Menâkıb", 25, "Mevâkîf", 41; Müslim, "Eşribe", 176), Üseyd b. Hudayr'ın bir gece Kur'an okurken meleklerin kendisini dinlemeye geldiklerini görmesi (Buhârî, "Fezâ'ilü'l-Kur'an", 15; Müslim, "Şalâtü'l-müsâfirîn", 242), Abbâd b. Bîşr ile Üseyd b. Hudayr'ın bir gece Hz. Peygamber'in sohbetinden ayrılıp evlerine giderken bir ışığın önlerini aydınlatması (Müsned, III, 139, 191; Dârimî, "Fezâ'ilü'l-Kur'an", 8; Buhârî, "Şalât", 79), Hanzale b. Ebû Âmir şehid düştüğünde melekler tarafından yıkandığından "Gasîlû'l-melâike" şeklinde anılması (İbn Hişâm, II, 594; İbn Hacer, II, 291) hadislerde geçen keramet örnekleri olarak zikredilebilir. Kaynaklarda sahâbeye, tâbiîne ve tebeü't-tâbiîne ait çeşitli kerametler nakledilmektedir (meselâ bk. Fahreddin er-Râzî, et-Tefsîrü'l-kebîr, V, 687; İbn Teymiyye, el-Furkân, s. 73-76; Nebhânî, I, 8).

Mu'tezile mezhebinin kerameti kabul etmemesi konuyu kelâm ilminde tartışma mevzuu haline getirmiş, Selef ve Ehl-i sünnet, Mu'tezile'nin bu husustaki itirazlarını reddederek kerametın İslâm'daki yerini vurgulamıştır. **Eş'arîliğin kurucusu Ebû'l-Hasan el-Eş'arî, "Hadis ve sünnet ehli sâlih müminlerden kerametın zuhurunu kabul eder"** demiş (Mağâlâtü'l-İslâmiyyin, I, 349; el-İbâne, s. 63), daha sonraki Eş'arî kelâmcıları da Ehl-i sünnet'in inancı olarak bu kanaati tekrarlamıştır.

İmâm-ı Âzam'ın el-Fıkhü'l-ekber adlı eserinde yer alan, "Evliyanın kerameti haktır" ifadesi Hanefî fakihleri ve Mâtürîdî kelâmcıları tarafından tekrarlanmıştır. Hanbelîler ve Selef mezhebi mensupları da kerametın hararetli savunucuları olmuşlar (İbn Teymiyye, el-Furkân, s. 77), Abdülkâhîr el-Bağdâdî gibi mezhep tarihçileri keramete inanmayı Ehl-i sünnet'in bir özelliği olarak göstermişlerdir (el-Fark, s. 344).

MÛCİZE İLE KERÂMET ARASINDAKİ FARK

- a- Mucize, peygamberin peygamberliğini ispat ettiğinden yapılması gerekli olduğu halde kerâmette aslanan gizlenmesi ve açığa vurulmamasıdır (Kuşeyri, er-Risâletü'l-Kuşeyri) ye, Mısır (t.y.), II, 660).
- b- Peygamber, mu'cizesini mu'cize olarak takdim eder ve ona kesin olarak inanmak gerekir. Veli ise, gösterdiği harikulâdeliğin kerâmet olduğunu iddia edemeyeceği gibi başkası da kesin olarak, bu kerâmettir` diyemez. Zira bu meydana gelen harikulâdelik bir aldatmaca olabilir (Kuşeyri, a.g.e., II, 661)

- c- Mu`cize kerâmet için asıl, kerâmet ise mu`cizenin bir fer`idir. Kişinin eli üzere kerâmetin zuhur etmesi, o kişinin peygambere ittibâinin bereketiyedir. Böylece kerâmetler, aslında peygamberlerin mucizelerine dahildirler.

Bu sebeptendir ki kerâmet, ancak şerîata bağlı kimselerden sadır olur. Şerîata bağlı olmayan kimselerin gösterdiği harikulâdelikler kerâmet degildir. Ayrıca kerâmetin kendisi, mubah olan şeyler cinsinden olmalıdır Kerâmette şerîatin emirlerine muhalif unsurlar bulunamaz.

ABDÜLKADİR GEYLANİ HZ. LERİNİN ÖLÜYÜ DIRİLTMESİ OLAYINA GELİNCE; Bu tamamen yalan olup sonradan uydurulmuştur. Çünkü ölüyü diriltmek bir mucizedir. Mûcizeyi ise Ancak Allah ve peygamberler yapar. Üstelik böyle bir mucize de sâdece Hz. İsâ'ya verilmiştir. Başka peygamberlere verildiğine dâir sağlam bir rivâyet yoktur. Kraldan çok kralcı geçinenler, “şeyh uçmaz, müridi uçurur” fehvasınca Abdulkadir Geylânî'yi yüceltmek için ondan çok sonra onun hayatını ve menkıbelerini yazarlar tarafından uydurulmuştur. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Allah'tan başkasının adına kesilen hayvanların hayvan olduğunu biliyoruz lakin günümüzde marketlerden aldığımız tavukların, etlerin besmeleyle kesilip kesilmediğini bilmiyoruz. Bu durumda ne yapmamız gerekir?

Cevap: Değerli kardeşim, kesilen bütün hayvanların helâl olması için, keserken besmele çekilmesi gerekir. Şâfiîler dışındaki diğer mezhebler bu hükümde ittifak etmişlerdir. Kesilen hayvan, kurbanlık olsun olmasın, keserken besmele çekmek şarttır. Kasıtlı olarak besmele çekmeksizin kesilen hayvanın eti yenilmez. Ama unutarak besmeleyi terk eden kişinin kestiği hayvanın eti yenilebilir. Üç mezhebin bu konudaki delilleri şu âyettir:

“Kesilirken üzerine Allah'ın adı anılmış olan hayvanların etini yeyin.” (Enam, 6/118)

Bu âyet kesilirken üzerine Allah'ın adı anılmış yâni besmele çekilerek kesilen hayvanların etini yememiz gerektiğini söylüyor. Âyeti tersten yorumlarsak, üzerine Allah'ın adı anılmamış hayvanların eti yenilmez.

Şâfiîlere göre ise, kesilen hayvanların etlerinin helâl olması için kesim esnasında besmele çekilmesi şart değildir. Keserken kasıtlı olarak besmele çekmeyen kişinin kestiği hayvanın eti yenilebilir. Ama besmeleyi kasten terk etmek mekruhtur. Etinin yenmesi haram olanlar, ALLAH'tan başkasının adına, söz gelimi putlar için kesilen hayvanlardır. Onların bu konudaki deilleri de şu âyetlerdir:

“Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin! Bu, Allah yolundan çıkmaktır, isyandır. Şeytanlar kendi adamlarına sizinle mücadele etmeleri için telkinlerde bulunurlar. Şayet onlara uyarsanız, siz de düpedüz müşrik olur çıkarsınız.”(Enam, 6/121).

“Size şunlar haram kılındı: Kendiliğinden ölen hayvan, kan, domuz eti, Allah'tan başkasının adına kesilen, -henüz canı çıkmadan yetişip şartına uygun tarzda kestikleriniz müstesna- boğulmuş, bir şey vurularak öldürülmüş, yukarıdan yuvarlanmış, boynuzlanmış yahut canavar tarafından parçalanmış olup da ölen hayvanların etleri, putlara ait sunaklarda kesilen hayvanların etleri ve zar atarak, kumar oynayarak elde edilen etler...”(Maide,5/3) mealindeki ayette yer alan “Allah'tan başkasının adına kesilen” ifadesi, Yani açıkça “Allah'tan başkası adına “ meselâ putlar adına veya bir başkasına tâzîmen

kesilmediği sürece, besmele çekilsin veya çekilmesin, o kesim Allah adına olmuş olur ve helal olur. Yalnız bilerek besmeleyi çekmemek mekruhtur.

Bugün Türkiye'deki durum gerçekten şüphelidir. Zîrâ kim Müslüman kim değil belli değil. Kasapların birçoğu Allah'a inanmadığı gibi, Allah'a inandığını söyleyenlerin bâzıları da bir tartışma falan yapsalar hemen Allah'a kitaba sövüyorlar. Böylelerinin kestiği ise yenilmez. Kasaplarda kesilen etlerin nasıl kesildiğini bilmediğimiz, görmediğimiz için direkt haram diyemiyoruz. Çünkü helal olma ihtimâli vardır. Helal de diyemiyoruz çünkü haram olma ihtimali vardır. Bundan dolayı ben takvâya yönelerek tanımadığım kasaplardan et almıyorum. Daha önce Sazlıca'da kendi kesen bir kasap vardı ve kasap da Müslümandı. Ben gidip ondan alıyordum. Şu anda ise etim bittiğinde iki arkadaş gidip bir koyun alıyoruz, kesip etini yarı yarıya paylaşıyoruz. Kasaplar hakkında nice şeyler duyuyoruz. Mandrada murdar ölen hayvanı satan kasaplar olduğu gibi hastalıklı hayvanları pazarlıkla ucuza satın alıp kesip kasap dükkanında satan kasapların da olduğunu duyuyoruz.

Tavuk etlerinde ise helal olabilmesi için iki şeye dikkat edilmesi gerekir.

1. İslâmî usulle yâni müslümanın kesmesi ve keserken de besmele çekilmesi gerekir.
2. Kesildikten sonra içi temizlenmeden kaynar suya sokulmaması gerekir. Eğer içi temizlenmeden kaynar suya sokulursa içindeki necâset ete sirâyet edeceğinden tavuğun eti necis olur ve yenilmez. GİMDES diye bir kuruluş var. Bu kuruluş Türkiyede üretilen ürünleri inceleyerek İslâm'a uygun olan ürünlere helal sertifikası vermektedirler. Gimdes'e göre tavuklar İslâmî usulle kesildikten sonra en fazla 54 dereceye kadar suya sokulabilir. 54 dereceden yukarı olduğu zaman su deriye işlediğinden tavuk eti necis olur demektedirler. Ayrıca Gimdes birkaç tavuk (piliç) firmasına helal sertifikası vermiştir. Türkiye'de bulunanlar bunlara dikkat ederek tavuk alabilirler. En uygunu tavuğu canlı alıp kesmektir. Bu en garantisidir. Almanya'da bulunanlar da ya bizzat müslümanların kestiği ve islâmî usülle tüylerini yoldukları tavuklar varsa onlardan alsınlar veya Gimdes'in helal sertifikası verdiği tavuklar türk marketlerinde satılıyorsa onlardan alsınlar. Ama Alman marketlerinden veya tanımadıkları marketlerden tavuk almasınlar.

Soru: Selamun aleykum hocam. Şoklanarak kesilen hayvanların eti helal midir? Biz yurtdışında yaşıyoruz hocam ve burada şoklamadan kesim yapmak yasak?

Cevap: Aleyküm selam. Şoklanan hayvanlar ölmüyorlarsa kesildikleri zaman etleri yenir. Ama şoklanan hayvanlar kesildiği zaman şoklanmadan kesilen hayvanlardaki kadar kan çıkmaz. Bunun içinde etin fazla kanlı olmasına sebep olacağından mekruh olur. Kurban hayvanı ise daha tehlikelidir. Hayvanın özürlü duruma düşmesi mümkündür. Eğer özürlü duruma düşerse özürlü hayvanlar kurban olamaz. En iyisi şoklamadan kesen yerler aranmalı ve etler oradan alınmalıdır.

Soru: Selamun aleykum hocam. Senetle araba almak caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Senet bir sözleşmeden ibarettirki Allahu Teala bunu bize Bakara sûresi 282. Ayette emretmektedir. Senette ne kadar borç olduğu ve ne kadar ne zamana kadar taksit ödeneceği yazar. Faiz anlaşması olmadığı müddetçe senetle alışveriş caizdir. Dolayısı ile senetle araba almak da caizdir.

Ey iman edenler! Belirlenmiş bir zamana kadar bir borç ilişkisi kurduğunuzda bunu yazın. Aranızdan bir kâtip bunu adaletle yazsın. Kâtip Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan geri durmasın. Artık o yazsın, borçlu da yazdırsın; rabbi olan Allah'tan korksun ve borçtan hiçbir şeyi eksik bırakmasın. Eğer borçlu akılcı zayıf veya eksik yahut kendisi yazdıramaz durumda olursa velisi adaletle yazdırsın. Erkeklerinizden iki şahidi de tanık tutun. Şahitler iki erkek olmazlarsa, rıza

göstereceğiniz şahitlerden bir erkekle -biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatması için- iki de kadın olsunlar. Çağrıldıklarında şahitler gelmezlik etmesinler. Borç küçük olsun büyük olsun vadesini belirterek onu yazmaktan üşenmeyin. Böyle yapmanız Allah katında daha adaletli, şahitlik için daha destekleyici ve şüpheye düşmemeniz için daha uygundur. Borç ilişkisinin, aranızda alıp vererek bitirdiğiniz peşin ticaret olması müstesnadır; onu yazmamanızda sizin için bir sakınca yoktur. Alış veriş yaptığınızda şahit tutun. Kâtip de şahit de zarar görmesin. Eğer bunu yaparsanız şüphesiz bu sizin yoldan çıkmanız demektir. Allah'tan korkun, Allah size öğretiyor, Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir. (Bakara 282)

Soru: Selamun aleykum hocam.

- 1- İmsaktan bir dakika önce yemeyi içmeyi bıraksam orucum bozulur mu?
2. Kolonya ve parfüm orucu ve abdesti bozar mı?
3. Elimize ve de yüzümüze sürdüğümüz kırem orucu bozar mı?

Cevap: Aleykum selam.

1. İmsaktan bir dakika önce yemeyi içmeyi bıraksan orucun tamdır. Çünkü oruç imsaktan sonra yenilir içilirse bozulur.

2. Kolonya ve alköllü parfümler hanefi mezhebine göre hafif necaset türünden şeylerdir. Şaafi mezhebine göre ise ağır necaset hükmündedir. Bunların kullanılması orucu veya abdesti bozmaz. Ama bunlar vucuda sürüldüğü zaman Şafi mezhebine göre bunların değdiği yerler yıkanmadıkça namaza engel olurlar. Hanefi mezhebine göre ise bunlar bir uzvun dörtte birini bulmadan namaza engel değildirler.

3. Elimize veya yüzümüze sürdüğümüz merhem orucu bozmaz.

Soru: Selamun aleykum hocam. Said Nursi okumalı mıyız? Bugün Said Nursi'yi tavsiye eden ve takip eden önemli bir kalabalık var beni de davet ettiler emin olamadım. Dili çok ağır ama manası çok derin diyorlar.

Cevap: Aleykum selam.

Mâlesef bugünkü nurlular risâle-i nurlara o kadar önem veriyorlar ki, Kur'an'dan da hadislerden de öne alıyorlar. Bir hasta ziyaretine gitseler risâle-i nur okuyorlar. Bir taziyeye gitseler risâle-i nur okuyorlar. Başlarına bir belâ ve musibet gelse risâle-i nur okuyorlar. Yine onlar risâle-i nurlarda hata olmadığına inanıyorlar. Şâyet birisi onlara, "kardeşim, biraz tefsir okuyun, hadis okuyun, fıkıh kitabı okuyun dese, hemen, "risâle-i nurlarda her şey vardır" diyorlar. Risâle-i nurları incelediğimizde o kadar vahim hatalar varki, saymakla bitiremeyiz. Şimdi o hataların bazılarını vermeye çalışalım.

CİFR VE EBCED HESAPLARIYLA KUR'AN, SAİD NURSİNİN HAYATININ ÇEŞİTLİ SAFHALARINA İŞARET EDİYORMUŞ (!)

Tılsımlar Mecmuasının mezkur bölümünde Said-i Nursi, Kur'an ayetlerinin kendisinin doğumuna işaret ettiğini şöyle söyler "(...) Hakimiyet-i kafiranenin yıkılmasına mebde' 1877 tarihinde doğan son bir

“Nur-u Hidayet”in zuhuru tarihidir.” Vazifeye başlama senesi de, yine ayetten cifr ile çıkarılmış meğer: “(...) baştaki vav hari. Ve (...)daki lam-ı tarif dahil, 1900 tarihi, 1316 tarihinin miladi karşılığı olup; son “İmam-ı Hidaye”e vazife-i me’muriyetinin verilmesiyle, heyula-i küfrün inhidamı başlamış” Tılsımlar Mecmuası, s. 175

SAİD-İ NURSİ KİYAMETİN TARİHİNİ VERİYOR (!)

“LÂ TEZÂLÜ TÂİFETÜN MİN ÜMMETÎ.” “Ümmetimden bir taife zail olmayıp devam edecektir.” (şedde sayılır, tenvin sayılmaz) fıkrasının makam-ı cifrîsi, bin beşyüz kırkiki (1542- M. 2117) ederek nihayet-i devamına îma eder. “Gaybı yalnız Allah bilir.” “ZÂHİRİNE ALE’L-HAK.” “hak üzerinde devam edecektir.” (şedde sayılır) fıkrası dahi; makam-ı cifrîsi binbeşyüz altı (1506- M. 2082) edip, bu tarihe kadar zâhir ve aşikârane, belki galibane; sonra tâ kırk ikiye kadar, gizli ve mağlubiyet içinde vazife-i tenvirîyesine devam edeceğine remze yakın îma eder. Ve’l-ilmû indAllah; “Gerçek ilim ancak Allah Katındadır.” “HATTÂ YE’TİYALLAHÜ Bİ EMRÎHÎ” “Allah’ın emri gelinceye kadar (yani kıyâmetin kopmasına kadar)” (şedde sayılır) fıkrası dahi; makam-ı cifrîsi binbeşyüz kırk beş (1545- M. 2120) olup, kâfirin başında kıyamet kopmasına îma eder.” Kastamonu Lahikası, s. 20-21

KURAN'DA 33. AYET RİSALE-İ NUR'A İŞARET EDİYOR (!)

“BİRİNCİSİ Sûre-i Nur’dan Âyetü’n-Nur’dur ki, Risale-i Nur’un Resâilü’n-Nur ve Risalei’n-Nur ve Risaletü’n-Nur namlarıyla sebep-i tesmiyesinin on altı sebebinden bir sebep olduğundan, birinci olarak onu beyan etmek gerektir. (...) ayetin Makam-ı cifrîsi dokuz yüz doksan sekiz (998) olarak, aynen Risaletü’n-Nur—şeddeli ۹۹۸ , iki ۹۹۸ sayılmak cihetiyle—tam tamına tevafukla ona işaret eder.” (Şualar, s. 538)

NURCULAR ÜMMET-İ MUHAMMED'DEN AYRI OLARAK ÜMMET-İ MÜSTAKİLE OLARAK DİRİLECEK!: (!)

“Bu hadis-i şerif, umumi ve lafzi beyanıyla bütün ulema-i islamiyeyi gösterdiği halde, riyaî veçhesiyle de; 1294'te besmele-i hayatına başlayan, 1344'te neşriyat-ı ilmiyesinin en faal devresini yaşayan, 1394'te ise nüfuz-u ilmiyesinin en şamil devresine ulaşacak olan bir zat-ı harikuladeyi göstermektedir. Ve onun etabıyla beraber kıyamette bir ümmet-i müstakile olarak ba's buyurulacağını bildirmektedir.” (Tılsımlar Mecmuası, Maidetü'l Kur'an, s. 179) (Bu kısım Tılsımlar mecmuası adlı risaleye, Said Nursi tarafından bizzat konulmuş ve sağlığında basılmıştır)

Görüldüğü gibi, Said Nursî Kur'an'ın bazı âyetleri ile bazı hadisleri ebced ve cifr hesapları ile açıklamaya ve gelecekle ilgili haberler vermeye çalışıyor. Halbuki gelecek gaybdir ve gaybı da ancak Allah bilir.

Ebced sisteminin İbranice ve Aramice'nin etkisiyle Nabatice'den Arabca'ya geçtiği bilinmektedir. Arab alfabesindeki harflerin sayısal karşılığının İbranice ve Aramice'nin harfleriyle aynı değerde olması, bu bilgiyi güçlendirmektedir. (Mustafa Uzun, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, "ebced" maddesi, c: 10, s. 70)

Cifr, ansiklopedilerde, "gelecekte vuku bulacak olayları değişik metotlarla öğrettiğine inanılan ilmin adı" olarak tanımlanır. (Metin Yurdağür, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, "cefr" maddesi, c: 7, s. 215)

Said Nursi; Yahudilerin bilhassa büyücü ve sihirbazların (Hurafecilerin) kullandığı ve hiçbir doğruluğu olmayan, hayal mahsulü ve yalan olan gaybdan ve gaybii haber vermeye dayanan ebced-cifir hesaplarını kullanarak, Kuran'ın 33 ayetini (kendisini ve kitaplarını kutsallaştırmak için) saptırmış ve tahrif etmiştir.

İbni Abbas ra'den rivayet edilen hadiste buyrulur ki;

"Yıldızlara bakan ve ebced harfleriyle uğraşan kimselerin Allah katında hiçbir nasibi yoktur"

[Sahihtir. İbni Ebi Şeybe(6/129) Fethul Bari(11/351) Suyuti İtkan(2/26) merfuan zayıf senedle; Taberani(11/41) Deylemi(3250) Camiüs Sağır(4408) Durrül Mensur(3/331) Teysirul Azizil Hamid(363) Kenzul Ummal(29154) ancak bu rivayetin de şahitleri vardır]

Rivayetle sabittir ki, İbn Abbas, ebced hesabı ile uğraşanları azarlamış ve bunun bir nevi sihir olduğunu belirtmiştir. Bu tespit uzak bir görüş değildir. Çünkü, şeriatte bunun aslı yoktur." (Fethu'l-Barî, 11/351).

İbn Hacer, bir paragraf sonra şu ifadelere yer vermiştir:

"Harflerin sayısal değerleri (ebced hesabı) ile ilgili duruma gelince, bu bir kısım Yahudilerin ortaya attığı bir şeydir. Nitekim, İbn İshak'ın "es-Sîretu'n-nebeviye" adlı eserinde bildirdiğine göre, Ebu Yasir b. Ahtab ve daha başkaları, surelerin başlarında bulunan mukattaa harflerini ebced hesabına göre değerlendirmişler ve ilk inen surelerin başında yer alan 'Elif-Lam-Mim; Elif-Lam-Ra' harflerinin ebced değerine bakarak, İslam ümmetinin ömrünün kısa olduğunu söylemişlerdir. Daha sonra, 'Elif-Lam-Min-Sad; Ta-Sin' ve benzeri harfler inince, 'şimdi iş karıştı', demişlerdir." (Fethu'l-Barî, a.g.e)

İmam Şatıbi (r.a.) de diyor ki:

"Bir çok insan Kur'an üzerindeki iddialarında sınırı aşmışlar ve ona tabiat ilimleri, matematik, mantık, ilm-i huruf gibi öncekilerin – sonrakilerin bütün ilimlerini yüklemişlerdir. Bu iddia yanlıştır. Kaldı ki, sahabe, tabiun ve selefi Salihin, Kur'anı ve Kur'an ilimlerini, Kur'an'da bulunan esrarı en iyi bilen kimselerdi. Bununla birlikte onlardan hiç kimsenin bu iddia doğrultusunda söz ettiği bize gelmemiştir. Onlar, Kur'an'dan sadece tevhid delilleri, teklifi hükümler, ahiretle ilgili hükümler ve bunlarla ilgili konuların ispatına çalışmışlardır. Eğer onların bu iddia doğrultusunda çabaları olsaydı meselenin esasına delalet edecek şeyler mutlaka bize ulaşır. Böyle bir şey ulaşmadığına göre bu iddianın onlarda mevcut olmadığı anlaşılır.

Nurettin Yıldız Hoca da cifr ve ebced hesabı hakkında kendisine sorulan bir soruya şöyle cevap vermiştir:

'Cifr' veya 'Ebced' denen hesap:

- a- Kitabımız Kur'an'da yoktur.
- b- Peygamber aleyhisselamın Sünnet'inde yoktur.

c- Bu iki kaynakta olmadığına ihtilaf yoktur.

Bunun dışında nerede ve kimde olursa olsun bir 'din kaynağı, dine yön verme malzemesi' ebediyen olamaz. Daha çok Mehdi aleyhisselam ve ahir zaman fitneleri etrafında yoğunlaşan meşhurlar ve özellikle Şia'da muteber bir uygulamadır. Bir tür bulmaca gibi de kabul edilebilir. Bazen tuttuğu ileri sürülecek olursa, sihrin ve büyü'nün de bazen tuttuğunu unutmamak gerekir deriz. (Nureddin Yıldız. Fetvâ Meclisi)

Katip Çelebi ise der ki;

"Cefr ilmi, Emevî ve Abbasî halifeleri devrinde baskı gören Ali taraftarlarının baskıdan kurtulmak için ortaya attıkları ve yaydıkları bir inanıştır. Daha sonra bu iş, gelecekte haber veren ve kehanette bulunan bir yöntem hâline gelmiştir."

Yahûdiler, eski alışkanlıkları gereği hep gizemli şeylerin ardına düşüyorlar, tabiatla insanla uyum içerisinde yaşayan şeffaf güçleri, hasımlarının aleyhine kullanmanın yollarını arıyorlardı. Ayrıca "Ebû Câd hesabı" diye bilinip Türkçeye "ebced hesabı" olarak geçen rakam değerli harf sistemiyle, gelecekte vuku bulacak birtakım olayları bileceklerini iddia ediyorlardı. İslâm âlimleri, ebced sistemine hurâfe olarak bakarlar. İbn Abbas (ra)'ın da ebced hesabından insanları sakındırdığı ve onu sihrin bir çeşidi sayarak "bu hesabın şeriatla yeri yoktur" dediği aktarılır. [Fethul Bari(11/351) Süyûti, el-İtkan(2/26)]

İlme intisap ettiklerini, hatta eşyanın hakikatine keşif yoluyla vakıf olduklarını söyleyen bazı kimseler, bu görüşleri Kur'an hakkında ileri sürdükleri iddialarına hüccet kabul etmişler ve bunlardan bir kısmını da Ali ra'a isnad etmişlerdir. Onlar bu konuda çeşitli tertipler yapmaktadırlar ve onların hepsi de keşif ve gayba ittila esası üzerine dayandırılmaktadır. Keşif iddiası, şer'i konularda kesin olarak bir delil değildir. Kaldı ki şeriat dışında diğer hususlarda da delil sayılmamaktadır"[5]

Örnek verecek olursak; bazıları kıyametin "ansızın" manasına gelen "بَغْتَةً" kelimesinin ebced değeri olan "1407" hicri yılında kopacağını söylemişler, fakat kıyamet bu tarihte kopmamıştır. Şayet insanlar ebced ve cifir hesabını delil kabul edip "Kur'an kıyametin 1407 yılında kopacağını belirtiyor" diye iddia etselerdi, bu tarihte de kıyamet kopmayınca Kur'an yalanlansaydı kopacak fitne akla hayale gelmezdi.

Yine Muhyiddin Arabi "ب ف ف ن" geçtikten sonra mehdi çıkar demiş, bunun ebced değeri olan h683 yılından beri mehdi çıkmamıştır. Şa'rani de mehdinin h1255 yılı şaban ayında çıkacağını söylemiş, tarih aksini göstermiştir.

Cifir yoluyla haber verilen bazı şeylerin çıkmış olması, cifrin hak olduğunu göstermez. Eğer cifir hak olsaydı, bu yolla verilen her haberin doğru çıkması gerekirdi.

Allah Teala buyurur ki;

"Onlar, ancak zanna uyarlar ve yalnız yalan söyleyip dururlar. "De ki: Rabbim, açığıyla, gizlisiyle tüm hayasızlıkları, günahı, Allah'a şirk koşmanızı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır" (A'raf 33)

"Hakkında bilgin olmadığı şey üzerinde durma Çünkü kulak da, göz de, kalb de bütün bunlar ondan sorumludurlar"(İsra 36)

"Rabbından apaçık bir burhan üzerinde bulunan kimse; işlediği kötülükleri

kendisine güzel gösterilen ve heveslerine uyanlar gibi midir?”(Muhammed 14)

“Şeytanların kime indiğini size bildireyim mi? Onlar, 'gerçeği ters yüz eden,' günaha düşkün olan her yalancıya inerler”(Şuara 221-222)

“Bununla beraber onların çoğu, sadece biz zan peşinde gider, ama zan gerçek adına hiçbir şey ifade etmez! Şüphesiz Allah onların ne yaptıklarını çok iyi biliyor”(Yunus 36)

“Sana kitabı indiren O'dur O'nun bazı ayetleri muhkemdir ki bunlar; kitabın

anasıdır İşte kalblerinde eğrilik bulunanlar; fitne çıkarmak ve te'vile yeltenmek için müteşabih olanlara uyarlar Halbuki onun gerçek te'vilini, ancak Allah bilir İlimde derinleşmiş olanlar: Biz ona inandık, hepsi Rabbimizin katındadır, derler Ancak akıl sahibleri düşünebilirler”(Ali İmran 7)

“Acaba gaybın bilgisine sahiptir de o alemin sırlarını mı görüyor?”(Necm 35)

“Halbuki onların bu hususta bilgileri yoktur Onlar, sadece zanna uyarlar Zan ise hiç şüphesiz gerçekten bir şey ifade etmez”(Necm 28)

SAİD NURSÎ KUR'AN'DAKİ BAZI ÂYET VE KELİMELERİN KENDİSİNİ İŞÂRET ETTİĞİNİ SÖYLÜYOR: (!)

“(... su da bulamadıysanız, temiz bir toprağa teyemmüm edin.” (Maide/6) ayetinde geçen “toprak (Saîd)in Said Nursî olduğu iddia edilmiş, aynen şöyle denilmiştir:

“Sad ve sin, birbirine tam kardeş olması ve bir kelimedede birbirinin yerine geçmesi münasebetiyle bu âyetteki “sa’iden” kelimesindeki sad, sin okunsa Risale-i Nur’un tercümanını göstermesi” Sikke-i Tasdik-ı Gaybî, 112 ve Birinci Şua 31.ayette)

Ayet; açıkça abdestten, gusülden, teyemmümden bahsetmekte iken Nur Risaleleri’ne göre; ayetteki “eğer hasta iseniz” anlamına gelen “ve in küntüm merdâ” cümlesi çarpıtılarak “dalâlet ehli tarafından artırılan manevî hastalıkların büyük bir kısmı, Nur Risaleleri’nin Kur’anî ilaçlarıyla giderilebilir” anlamı verilmiş “Bir sapık fırka, üzüntü ile beraber, -şayet dünyanın iki yüz sene daha ömrü varsa- faaliyetlerine devam edecektir” diye de tahrif sürdürülmüştür.

RİSALELER ELEŞTİRİLEMEZ (!)

“Kimin haddidir ki, bu Nurlarda yanlışlık bulsun. (...) Onun için bir harfe dokunmayı azim bir günah işliyorum telakki ediyorum.” Barla Lahikası, s. 56

“... Kimin haddi var ki, risalelerin birisine el uzatsın veyahut dil uzatsın, veyahut bir cümlesini tenkid etsin, veyahut bir kelimesine, hatta bir harfine ve belki bir noktasına itirazda bulunsun.” Barla Lahikası, s. 194

Evet, burada Said Nursi haddi iyice aşmakta ve risâle-i nurların eleştirelemeyeceğini, onun bir harfine bile dokunmayı azîm (çok büyük) bir günah telakki ediyor. Eleştirilmeyen tek kitap vardır o da

Allah'ın kitabıdır. Hadis âlimleri hadisleri bile didik didik etmişler, onu inceleyip sahihini zayıfından ayırmaya çalışmışlar ve birçok hadis diye rivâyet edilen söze mevzu damgası vurmuşlardır.

RİSALELERİ OKUYANLAR İMANSIZ ÖLMEZLERMİŞ (!)

“Dördüncüsü: Risale-i Nur şakirtlerinden Nazmi'dir. Rüyasında ona diyorlar ki: “Risale-i Nur şakirtleri imansız ölmezler; kabre imanla girerler.” (Sikke-i Tasdik-i Gaybi, s. 22)

RİSÂLE-İ NUR'DAKİ GARİP İFADELER

“Risale-i Nur Mehdi'dir”. (Sikke-i Tasdik-i Gaybi, s.9)

“Nakillerle meşgul değilim. Benim rehberim yalnız Kur'andır”. (Tarihçe-i hayat, s.626)

“İmâm-ı Rabbânî'ye muhalifim” (Mektûbât, 8.mektûb).

“Risâle-i nur, Abdülkâdir Geylânî, İmâm-ı Gazâlî, Muhyiddin-i Arâbî, İmâm-ı Rabbânî, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî' tefsîrlerinden daha kıymetlidir.” (İşâratül'- îcâz, Bir müdâfaa, s.305, Mehmed Kayalar).

“Tarikatçıların yaptığı gibi 40 sene uğraşarak vakit kaybetmeye gerek yok. Hakâik-i îmâniyeye 40 dakikada ulaşabilecek yol var, o da benim sözler kitabımı okumak...” (Mektûbât, 5. Mektûb).

“Risale-i Nur Kur'anın mealidir” (Tiryak-ı Meyusiyet, s. 7)

“Risale-i Nur, Kur'an'ın bu asırda en yüksek ve en kudsi bir tefsiridir. Hakikatleri semavidir, Kur'anidir” (İşâretü'l-i'caz Tercümesi, s. 281).

“Bunları ben yazmıyorum, bana yazdırılıyor” (Nur meyveleri, s. 68).

“Hilafet ve saltanata geçen, nebi gibi masum olmalı”(Mektûbât, 19. mektûb, 5.nükte)

“İran'daki Safevî ve Mısır'daki Fatîmî Devleti , Âl-i beyt'dir,” (Mektûbât, 19. Mektûb)

“Biri eski, diğeri yeni, iki Said var. İsteyince yeni Said kafamı takıyorum”. (mektubat, 28. mektup)

“Madem ahir zamanda fetret derecesinde din ve din-i Muhammedîye (a.s.m.) bir lâkaytlık perdesi gelmiş. Ve madem ahir zamanda Hazret-i İsâ'nın (a.s.) din-i hakikîsi hükmedecek, İslamiyet'le omuz omuza gelecek. Elbette şimdi, fetret gibi karanlıkta kalan ve Hazret-i İsa'ya (a.s.) mensup Hristiyanların mazlumlari, çektikleri felâketler onlar hakkında bir nevi şehadet denilebilir. (Kastamonu Lahikası, s.141).

SAİD NURSİ'NİN ALLAH, HZ ALİ'YE BİR TANE SAYFA İNDİRDİ İFTİRASI

“Hazret-i Cebrail, Sekine adıyla bir sayfada yazılı İsm-i Âzam'ı, Peygamberimizin yanında Hz. Ali'nin (r.a.) kucağına düşürdü. Hz. Ali diyor ki: “Ben Cebrail'in şahsını yalnız gök kuşağı şeklinde gördüm. Sesini işittim, sayfayı aldım, bu isimleri içinde buldum”. İsm-i Âzamdaki bahsederek bazı olayları anlattıktan sonra diyor ki:“Dünyanın başından kıyamete kadar ilimler ve önemli sırlar bize, tanıklık derecesinde açıldı. Kim ne isterse sorsun, sözümüzden şüpheye düşenler zelil olurlar. (Sikke-i Tasdik-i Gaybi, On Sekizinci Lem'a, Kaynaklı-İndeksli Risale-i Nur Külliyyatı, Bediuzzaman Said Nursi, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1995, c. 2 s. 2078-2079)

Said Nursi Bizzat Cebraile vasıtasıyla Hz Aliye de bir sayfa indirildiğini söylemektedir. Şimdi Hz Ali peygamber olmadığına göre sadece bir sahabe olduğuna göre Hz Aliye de Alah tarafında sayfa indiğini söylemek Allaha iftira değilmi?

Bakın bu konuda Allah Azze ve Celle ne buyuruyor:

Bilgisizce, sırf insanları saptırmak için Allah'a yalan isnat eden kimseden daha zalim kim olabilir? Allah, şüphesiz, zalim kimselere hidayet etmez (En'âm, 144)

Şüphesiz Allah, insanlara karşı büyük ihsan (Fazl) sahibidir, ancak onların çoğu şükretmezler. (Yunus Suresi, 60)

Artık bundan sonra kim Allah'a karşı yalan uydurup iftira düzerse, işte onlar, zalim olanlardır. (Ali İmran Suresi, 94)

Allaha karşı yalan uydurup iftira düzenden daha zalim kimdir? İşte bunlar, Rablerine sunulacaklar ve şahidler: "Rablerine karşı yalan söyleyenler bunlardır" diyecekler. Haberinizi olsun; Allah'ın laneti zalimlerin üzerinedir. (Hud Suresi, 18)

Allah hakkında yalan uydurup iftira edenlerin kıyamet günü zanları nedir?

Ahmed b. Hanbel Ali radiyallahü anh'tan şunu rivayet etmiştir:

"Beni Resulüllah sallallahü aleyhi ve sellem çağırdı ve buyurdu ki, " Sende İsa'ya benzer bir yön vardır. Yahudiler onu öylesine horlamışlardır ki, anasına iftira bile etmişlerdir. Hıristiyanlar da öylesine sevmişlerdir ki, onu kendisine layık olmayan bir yere indirmişlerdir." Ali şöyle devam etti: Dikkat edin, iki grup, benim hakkımda kendilerini gerçekten mahvedeceklerdir. Birisi sevenlerdir ki, beni bende olmayan şeylerle öveceklerdir. Diğer de horlayanlardır ki, bana olan kinleri onları bana iftiraya zorlayacaktır. Bakın, ben nebi değilim. Bana vahiy gelmez. Ama ben gücümün yettiği kadar Allah'ın kitabına ve Resulüllahın sünnetine uygun iş yaparım. Size Allah'a boyun eğmeyi emrettiğim sürece hoşunuza gitse de gitmese de bana boyun eğmek görevinizdir. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I/160)

Evet, Hz. Ali bile kendisini sevmeye aşırıya gidecek olanları, kendisinin sahip olmadığı özellikleri kendisine vermeye çalışanları reddetmektedir.

SAİD NURSÎ MUHAKEMAT kitabında HADİS DEĞİLDİR dediği bir sözü , LEMALAR kitabında " SAHİH HADİSTİR " diyerek anlatmıştır.

AYNI SÖZE SAHİH HADİSTİR DEDİĞİNİN İSBATI :

" .....Bu defaki sualinizde diyorsunuz ki : Hocalar diyorlar . Arz öküz ve balık üstünde duruyor . Halbuki arz , muallakta bir yıldız gibi gezdiğini coğrafya görüyor. Ne öküz var ne de balık ?

Elcevab : İbni Abbas (r.a.) gibi zatlara isnad edilen sahih bir rivayet var ki , Resul-i Ekrem Aleyhissealatu Vesselamdan sormuşlar . Dünya ne üstünde duruyor. Ferman etmiş .

Öküzün ve Balık'ın üzerinde duruyor , ila Ahir..." (Sözler yayınları 1990 basım , Lemalar , Ondördüncü Lema)

İnternetteki yayınlanan kitaptan : ONDÖRDÜNCÜ LEM'A

"İki Makam"dır.

BİRİNCİ MAKAM: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm'dan sorulmuş ki: "Arz ne üstünde duruyor?" Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm ferman etmiş: **يَتَّعَلَى الثَّوْرُ وَالْحُوتُ** Yâni "Öküz ve balık üstünde duruyor." Şu Hadîse dair çok münakaşat vardır. Coğrafyacılar, hâşâ bu Hadîsi inkâr ediyorlar.

İşte bu Hadîsin hakikî mânâsını üç vecihle, bu Risalenin Birinci Makamı öyle bir tarzda beyan ediyor ki; mümkirlerin zerre mikdar insafı varsa ve Coğrafyacıların hakka karşı zerre mikdar iz'anları bulunsa, bu Hadîsi, bâhir bir mu'cize-i Ahmediye (A.S.M.) sayacaklardır. Çünkü o üç cevap hem hakikî ve kat'î, hem manidardırlar.

AYNI SÖZE UYDURMA , İSRAİLİYATTIR DEDİĞİNİN İSPATI

İkinci Mesele :

Puşide olmasın , Sevr (öküz) ve Hut (balık)'un kıssa-i meşhuresi İslamiyetin dahil ve tufeylisidir. Râvisiyle beraber Müslüman olmuştur. İstersen Mukaddeme-i Salise'ye git göreceksin hangi kapıdan daire-i İslamiyet'e dahil olmuştur. Amma İbn-i Abbas'a olan nisbetin ittisali ise Dördünce Mukaddeme'nin ayinesine bak , o ilhakın sırrını göreceksin . (Zehra Yayıncılık , MUHAKEMAT kitabı sayfa 51 -52 ikinci mesele)

İnternetteki yayınlanan kitaptan

İkinci Mesele

Pûşide olmasın, Sevr ve Hûtun kisas-ı meşhuresi, İslâmiyetin dahil ve tufeylîsidir. Râvisiyle beraber Müslüman olmuştur. İstersen, Mukaddeme-i Salise'ye git, göreceksin, hangi kapıdan daire-i İslâmiyete dahil olmuştur. Amma, İbn-i Abbas'a olan nispetin ittisali ise: Dördüncü Mukaddemenin aynasına bak; o ilhakın sırrını göreceksin. Bundan sonra mervîdir: "Arz, Sevr ve Hût üzerindedir." Hadis olarak rivayet ediliyor.

Evvelâ: Teslim etmiyoruz ki, hadistir. Zira, İsrailiyatın nişanı vardır.

Saniyen: Hadis olsa da zaaf-ı ittisal için yalnız zannı ifade eden âhâddendir. Akideye dahil olmaz. Zira yakîn şarttır.

Görüldüğü gibi Said Nursî bir yerde sahihtir dediği hadisi başka yerde sahih değildir, isrâiliyâttır diyerek kendi kendisini yalanlamaktadır.

SAİD NURSÎ RİSÂLELERİN KENDİSİNE YAZDIRILDIĞINI İDDİÂ EDİYOR:

“... bana gâyet sıkı ve sıkıcı ve sıkıntılı bir hâlette bu Onuncu Mesele yazdırıldı tahmin ediyorum. Başkalar ile görüşemediğim için hakikat-i hâli bilmiyorum. (Risale-i Nur Külliyyatı Sözler 11. Şua sayfa 425, Risale-i Nur Külliyyatı » Şualar 11 Şua Onuncu mesele » Sayfa: 227)

Bu uzun macerayı, ihtiyarlığımın rica kapıları içinde derci, adeta ihtiyarımınla olmadı. İstemiyordum, belki usandıracak diye çekiniyordum. Fakat bana yazdırıldı diyebilirim. Her neyse, sadede dönüyorum. (Risale-i Nur Külliyyatı » Lem'alar » Altıncı lema Sayfa: 242)

“... güneş gibi zâhir ve şüphe bırakmaz ve dağ gibi metin, sarsılmaz olan Meyve Risalesi onlara karşı en kuvvetli bir müdafaa olup onları susturacak diye bize yazdırıldı zannediyorum.” (Risale-i Nur Külliyyatı » Şualar 13. Şua » Sayfa: 275, Risale-i Nur Külliyyatı » Tarihçe-i Hayat » Sayfa: 376)

“Daha var; fakat şimdi bu kadar yazdırıldı.” (Risale-i Nur Külliyyatı » Kastamonu Lahikası 149. mektup » Sayfa: 180)

Küçük Hüsrev olan Feyzi ve Emin'in suali ve ilhahlarıyla bazı biçarelerin imanlarını şübehattan muhafaza niyetiyle bu meseleye dair yalnız bir, iki, üç satır yazmak niyet edip başlarken, ihtiyarım haricinde olarak uzun yazdırıldı. Hikmetini de anlamadık, belki bir hikmeti var diye öylece bıraktık, kusura bakmayınız. (Risale-i Nur Külliyyatı » Kastamonu Lahikası 51 . mektup » Sayfa: 54)

Said Nursî kendi Yazdığı Kitablara Gaybtan Şehid Ali (r.anh)'ın isim verdiğini iddia ediyor.!!

Bu risalenin öyle bir ehemmiyeti var ki; İmam-ı Ali (R.A.) gaipden gösterdiği kerametlerle bu risaleye, “Âyet-i Kübra” ve “Asâ-yı Musa” adlarını vermiştir” [Şuâlar, Yedinci Şuâ, c. I, s. 895]

SAİD NURSÎ DİYOR Kİ: "Dostum Hafız Ali Benim yerime öldü" - "Rabıta ile Selam Yollarım"

Aziz, sıddîk kardeşlerim,

Ben merhum Hâfız Ali'yi unutamıyorum. Onun acısı beni çok sarsıyor. Eski zamanlarda bazen böyle fedakâr zâtlar, kendi dostu yerine ölüyorlardı. Zannederim, o merhum benim yerimde gitti. Onun fevkalâde hizmetini eğer sizler gibi o sistemde zatlar yapmasaydı Kur'ân'a, İslâmiyete büyük bir zâyiat olurdu. Ben, onun vârisleri olan sizleri tahattur ettikçe, o acı gidiyor, bir inşirah geliyor. Medar-ı hayrettir ki, ben şimdi onun mânevî, belki maddî hayatıyla âlem-i berzaha gitmesi cihetiyle, o âleme gitmek için bende bir iştîyak zuhur etti ve ruhuma başka bir perde açıldı. Nasıl ki buradan Isparta'daki kardeşlerimize selâm gönderip muarefe, muhabere ile sohbet ediyoruz. Aynen öyle de, Hâfız Ali'nin tavattun ettiği âlem-i berzah, nazarımda Isparta, Kastamonu gibi olmuş. Hattâ bu gece, mesmuatıma göre, buradan birisi oraya gönderilmiş. On defadan ziyade teessüf ettim. "Niçin Hâfız Ali'ye onunla selâm göndermedim?" Sonra ihtar edildi ki, selâm göndermek için vasıtalarla ihtiyaç yok; kuvvetli rabıtası telefon gibidir. Hem o gelir, alır. O büyük şehid Denizli'yi bana sevdirecek; daha buradan gitmek istemiyorum. O ve Mehmed Zühtü ve Hâfız Mehmed, hayatlarında gördükleri vazife-i imaniye ve nuriyeye devam ediyorlar. Onlar pek yakından temâşâ ediyorlar, belki de yardım ediyorlar. Evliya-yı azîmenin dairesinde kıymetli hizmet noktasında mevki almalarından, ben de o ikisinin Hâfız Mehmed'le beraber isimlerini silsilede aktabların isimleri yanında yâd edip hediyelerimi bağışlıyorum. (Şualar, Sayfa 291 – 292)

Reddiye :

Eceli gelmemiş olan bir kimse, başka birisi için eceli gelmeden ölmez, öldürülemez! Tabi bu ehli sünnet akidesidir...

“Her ümmetin bir eceli vardır. O ecel geldiğinde, ne bir ân erteleyebilirler, ne de öne alabilirler.” (A'raf 34; Yunus 49)

“Eğer Allah insanları zulümleri yüzünden hesaba çekseydi, yeryüzünde kımıldayan tek canlı bırakmazdı. Fakat Allah onları, belli bir vakte kadar erteler. Müddetleri (ecelleri) geldiği zaman, onu ne bir saat

erteleyebilirler, ne de öne alabilirler.” (Nahl 61)

“Hiçbir millet, ecelinin önüne geçemez ve onu geciktiremez.” (Hicr 5; Muminun 43)

“Ki hiçbir günahkâr başkasının günah yükünü yüklenmez.” (Necm 38; İsra 15; En'am 164)

SAİD NURSÎ UYDURMA HADİSLERİ SAHİH GİBİ GÖSTERİYOR:

"Ümmetimin alimleri İsrail oğullarının peygamberleri gibidir." Uydurma sözüne Hadis demesi.

Elcevap: Bu sualde üç cihet ve üç suâl var.

Birinci cihet: Hazret-i İbrahim Aleyhisselâm, gerçi Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâma yetişmiyor. Fakat onun âli, enbiyadırlar. Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın âli, evliyadırlar. Evliya ise, enbiyaya yetişemezler. âl hakkında olan bu duanın parlak bir sûrette kabul olduğuna delil şudur ki:

Üç yüz elli milyon içinde, âl-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdan yalnız iki zâtın, yani Hasan (r.a.) ve Hüseyin'in (r.a.) neslinden gelen evliya ekser-i mutlak hakikat mesleklerinin ve tarikatlarının pîrleri ve mürşidleri onlar olmaları

(Ümmetimin alimleri İsrâiloğullarının peygamberleri gibidir - (Keşfü'l-Hafâ: 2:64).)

hadisinin mazharları olduklarıdır. Başta Câfer-i Sâdık (r.a.) ve Gavs-ı Azam (r.a.) ve Şah-ı Nakşibend (r.a.) olarak herbiri, ümmetin bir kısm-ı âzamını tarik-i hakikate ve hakikat-i İslâmiyete irşad edenler, bu âl hakkındaki duanın makbuliyetinin meyveleridirler. (Şualar, Sayfa 89)

Mektubunuz Büyük Ali'nin mektubu gibi acip bir hakikati ifade eder. O hakikat, Risale-i Nur hakkında haktır. Fakat benim haddim değil ki, o hududa gireyim.

Evet, (Ümmetimin alimleri İsrâiloğullarının peygamberleri gibidir- (Keşfü'l-Hafâ: 2:64).) fermân etmiş. Gavs-ı Âzam Şâh-ı Geylânî, İmam-ı Gazâlî, İmam-ı Rabânî gibi hem şahsen, hem vazifeten büyük ve harika zatlar, bu hadisi kıymettar irşâdatlarıyla ve eserleriyle fiilen tasdik etmişler. O zamanlar bir cihette ferdiyet zamanı olduğundan, hikmet-i Rabbaniye onlar gibi feridleri ve kudsi dâhileri ümmetin imdadına göndermiş.

Şimdi ise aynı vazifeye, fakat müşkilatlı ve dehşetli şerait içinde, bir şahs-ı manevi hükmünde bulunan Risaletü'n-Nur'u ve sırr-ı tesanüdle bir ferd-i ferid manasında olan şakirtlerini bu cemaat zamanında o mühim vazifeye koşturmuş. Bu sırra binaen, benim gibi bir neferin ağırlaşmış müşiriyet makamında ancak bir dümdarlık vazifesi var. (Kastamonu Lahikası, Sayfa 9) (Şuâlar, 80, Altıncı Şua/İkinci Suâl/Birinci Cihet; 486, Onbeşinci Şua/Elhüccetü'z-Zehra/Üçüncü Medrese-i Yûsufiye'nin Tek Bir Dersinin Üçüncü Kısmı/Dokuzuncusu; Kastamonu Lâhikası, 9, Yirmiyedinci Mektubdan/ Azîz, Sıddık Kardeşlerim ve Hizmet-i Kur'anîyede Kuvvetli, Dirayetli Arkadaşlarım; Barla Lâhikası, 385, Yirmiyedinci Mektubdan/Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir şâkirdi olan Yusuf'un bir fıkrasıdır.)

Reddiye :

"Ümmetimin alimleri İsrail oğullarının peygamberleri gibidir." (Keşfu'l-Hafâ: 2:64)

Bu hadisin (sözün) aslı yoktur. Zaten kaynak olarak verilen Keşfu'l Hafa kitabı, Hadis zannedilen uydurma-söz hadislerin tanıtılması için kaleme alınmış bir eser olduğu malumumuzdur.

Günümüzde dahil tasavvuf ehline oldukça meşhur olan ve önderlerince kullanılan bu uydurma sözün, muridlerini kontrol altına alabilmek ve etrafındaki yığınların uyanıp ayılmamaları için gündemde tuttukları aşîkardır.

Akıl melekesini çok çok az sayıda da olsa kullanabilen yeni ağa düşen kişiler, Kur'an ve Sünnet kaynağına itibar edince bu uydurmaların ankebut ağı olduğunu anlayıp uzaklaşmaktadırlar.

Yazdırılan(!) Kitab sahibi de bu söz ve benzerlerini , o karanlık devirlerde ilim ve alime ulaşmanın sıkıntılı olduğu dönemde kullanarak oldukça rant elde etmiştir. Bugün ilim ve alimlerin ispatına rağmen hala körü körüne taasub, şirk çeşitlerinden sevgide şirke düşmeyi hemen aklımaza getirmektedir.

Alimlerin bu hadisin aslının olmadığına dair ittifakları vardır.

Hadis zannedilen bu söz için Demirî ve Askalânî; "Aslı yoktur", dediler. Zerkeşî de böyle demiş, Suyutî ise sukut etmiştir. (Aliyyu'l-Karî, Esrâru'l-Merfû'a,247; Şevkânî, Fevâidu'l-Mecmû'a, 286)

SAİD NURSÎ ZULMEN ÖLDÜRÜLEN HRİSTİYANLARA ŞEHİT HÜKMÜ VERİYOR:

"... Şiddet-i şefkat ve rikkatten, bu kışın şiddetli soğuğuyla beraber mânevî ve şiddetli bir soğuk ve musibet-i beşeriyeden biçarelere gelen felâketler, helâketler, sefaletler, açlıklar şiddetle rikkatime dokundu. Birden ihtar edildi ki:

"Böyle musibetlerde kâfir de olsa hakkında bir nevi merhamet ve mükâfat vardır ki, o musibet ona nispeten çok ucuz düşer. Böyle musibet-i semaviye mâsumlar hakkında bir nevi şehadet hükmüne geçiyor.

"Üç dört aydır ki, dünyanın vaziyetinden ve harbinden hiçbir haberim yokken, Avrupa'da, Rusya'daki çoluk çocuğa acıyarak tahattur ettim. O mânevî ihtarın beyan ettiği taksimat bu elîm şefkate bir merhem oldu. Şöyle ki:

"O musibet-i semaviyeden ve beşerin zâlim kısmının cinayetinin neticesi olarak gelen felâketten vefat eden ve perişan olanlar, eğer on beş yaşına kadar olanlar ise, ne dinde olursa olsun şehit hükmündedir. Müslümanlar gibi büyük mükâfat-ı mâneviyeleri, o musibeti hiçe indirir.

"On beşinden yukarı olanlar, eğer mâsum ve mazlum ise, mükâfatı büyüktür, belki onu Cehennemden kurtarır. Çünkü âhîrzamanda madem fetret derecesinde din ve din-i Muhammedîye (a.s.m.) bir lâkaytlık perdesi gelmiş. Ve madem âhîrzamanda Hazret-i İsa'nın (a.s.) din-i hakikîsi hükmedecek, İslâmiyetle omuz omuza gelecek. Elbette şimdi, fetret gibi karanlıkta kalan ve Hazret-i İsa'ya (a.s.) mensup Hristiyanların mazlumları çektikleri felâketler onlar hakkında bir nevi şehadet denilebilir. Hususan ihtiyarlar ve musibetzedeler, fakir ve zayıflar, müstebit büyük zâlimlerin cebir ve şiddetleri altında musibet çekiyorlar. Elbette o musibet onlar hakkında medeniyetin sefaletinden ve küfranından ve felsefenin dalâletinden ve küfründen gelen günahlara keffaret olmakla beraber, yüz derece onlara kârdır diye hakikatten haber aldım, Cenab-ı Erhamürrâhîmine hadsiz şükrettim. Ve o elîm elem ve şefkatten tesellî buldum."

Konuyla ilgili bir diğer ifadesi de şöyledir:

“... Ehl-i vukuf raporundan anlaşılıyor ki, Risale-i Nur, bize karşı bütün muarız tâifeleri mağlûp ediyor ki, Hücetullahî'l-Bâlîğa ve İhtiyar ve İhlâs Risalelerini tekrarlar nazar-ı dikkati celb ediyorlar. Hem gayet sathî ve cevapları pek zâhir ve güya müteassıbane hocavâri tenkitleri ve hiç münasebeti olmayan ve hakikî mutabık olan meseleleri anlamadan “mâbeynlerinde tezat var” demeleri ve risalelerin yüzde doksanını tamamıyla çekinmeyerek tasdik ve takdirleri ve teslimleri Hücumat-ı Sitte Zeylinin pek şiddetli bir surette yeni icadlara fetva verenleri cerh ve tezyif etmesine mukabil, yalnız “nezahet-i lisaniye” demişler. Ve dinsizler tarafından öldürülen mazlum ve dindar Hristiyanlar âhir zamanda bir nevi şehid olabilir dediğimi, baş açık namaz kılmak ve Türkçe ezan okumaya Zeylin şiddet-i hücumunu zıt göstermeleriyle iktifa etmeleri, kat'iyen onların Risale-i Nur'a karşı mağlûbiyetlerini gösteriyor kanaatini veriyor.” (Onüçüncü Şua, 1022)

Görüldüğü gibi Said Nursiye göre savaş da ölen mazlum Hristiyanların Müslüman olarak öldüklerini söylemektedir. Mazlum olmaları onların şahadetlerinin delilleri ola bileceklerini söylüyor. Oysa bu görüşlerin tek bir kaynağı yoktur. Kuranda ve hadis kitaplarında böyle olacağına dahil tek bir delil yok.

Bakın bu konuda Allah kendisine şirk koşan Hristiyanların akidesini bizlere bildirmektedir şu ayetlerle

“‘Rahman çocuk edindi’ dediler. Andolsun ki, siz pek kötü cür’ette bulundunuz! Nerdeyse o (sözün dehşeti)nden gökler çatlayacak, yer yarılacak ve dağlar yıkılıp dağılacaktı. Rahman için çocuk iddia ettiklerinden ötürü. Çocuk edinmek Rahman’a yakışmaz. Meryem, 88-92.

Şurası muhakkaktır ki, ‘Meryem’in oğlu Mesih, Allah’ın ta kendisidir’ diyenler küfre girmişlerdir. Mâide, 5/17.

“(Hristiyan) fırkalar (kimi: İsa Allah’ın oğludur, kimi: Allah ile beraber bir tanrıdır, kimi: Allah’ı oluşturan üç esastan biridir diyerek) aralarında ihtilâf etmişlerdir. O büyük günün azabını görececek olmaları dolayısıyla vay o kâfirlerin hâline!” Meryem, 19/37

“Allah’ın, Meryem oğlu Mesih olduğunu söyleyenler, muhakkak küfre girmişlerdir. Hâlbuki Mesih, ‘Ey İsrailoğulları, Rabbim ve Rabbiniz olan Allah’a ibadet edin! Zira, her kim Allah’a şirk koşarsa, Allah ona cenneti haram kılar ve varacağı yer de ateş olur. Zalimler için hiçbir yardımcı

yoktur.’ demişti. ‘Allah için üçüncüsüdür’ diyenler elbet kâfir olmuşlardır. Oysa, yalnız bir Tanrı vardır, başka Tanrı yoktur. Bu dediklerinden vazgeçmezlerse elbette onlardan inkâr edenlere acı bir azap dokunacaktır Mâide, 5/72-73.

“İslâm’dan başka bir din arayandan, (bu din) asla kabul edilmeyecektir. O, ahirette de hüsrana uğrayanlardan olacaktır Âl-i İmrân, 3/85.

Kâfir olarak ölenlerin bütün amelleri dünyada da ahirette de boşa çıkmıştır ve onlar ateş halkıdır, orada sürekli kalacaklardır. Bakara, 2/217.

“Ayetlerimizi ve ahirete kavuşmayı yalanlayanların amelleri boşa çıkmıştır. Onlar yaptıklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklardı?” A’râf, 147.

“Küfredenler ise, yüzükoyun düşüş onların olsun! (Allah) onların amellerini boşa çıkarmıştır. Bu, onların, Allah’ın

Kadı İyaz diyor ki: Kâfirlere amellerinin fayda vermeyeceğine, bunlardan dolayı sevap görmeyeceklerine, azapları da hafifletilmeyeceğine icma-ı ümmet mün'akıt olmuştur. Lâkin, suçlarına göre küffarın azapları birbirinden şiddetli olacaktır.

SAİD NURSİ RİSALE-İ NURLARIN KENDİSİNE ALLAH TARAFINDAN İLHAM EDİLDİĞİNİ HATTA ALLAH TARAFINDAN YAZDIRILDIĞINI SÖYLÜYOR VE DİYOR Kİ:“ BU RİSALE-İ NUR BANA KUR’AN-IN İNDİRİLDİĞİ YERDEN İNDİRİLMİŞTİR. KİMİN HADDİNE ONUN BİR NOKTASINA BİLE İTİRAZ ETMEK...” DİYEREK KİTAPLARININ VAHİY KAYNAKLI OLDUĞUNU VE HATASIZ OLDUĞUNU İDDİA EDİYOR.!!!!

Bu iddiaların Risale-i Nurlardaki kaynakları:(--Mektubat, 353-354; Sikke-i Tasdik-ı Gaybî, 267; Barla Lâhikası, 12. -- Sikke-i Tasdik-ı Gaybî, 36. -- Şuâlar, 572; Sikke-i Tasdik-ı Gaybî, 124, Sekizinci Şua. -- Tarihçe-i Hayat, 579, -- Barla Lâhikası, 21, Yirmiyedinci Mektuptan/Hulûsi. -- Rehberler, 141 -- Müdâfaalar, 300, Afyon Müdâfâsı/Zübeyir'in Müdafaasıdır. -- Müdâfaalar, 347, Afyon Müdâfâsı.)

Ömer Neseî, Metnü'l-Akaid'de şöyle der:

İlham, hak ehli olanlara göre, bir şeyin sıhhatini bilme konusunda ilim elde etme vasıtası değildir.

Kelâm ilminde, sadece peygamberlerin ilhamı, bilgi kaynağı olarak kabul edilir.

Nebi'nin kalbine şeytanın attığı vesvesenin nesh ve izale olunması ve Allah Tealâ'nın kendi ayetlerini muhkem hâle getirmesi şarttır. Zira nebi, hak üzeredir. Muhaddesin kalbine doğan ilhama ise şeytanın birtakım şeyler sokuşturması ve bunların nesh ve izale edilmemesi, dolayısıyla içerisine düştüğü birtakım hatalarında devam etmesi mümkündür. Muhaddes, içine doğan fikirleri ve ilhamları peygamberin getirdiği şer'î ölçülere vurmak, yanlış olanlarından yüz çevirmek mecburiyetindedir.

SAİD NURSİ RİSÂLE-İ NUR ŞÂKİRTLERİNİN CENNETLİK OLDUKLARINI SÖYLÜYOR:

"Beşinci Ayet:"

"Sabri'nin mektubu yolda iken ve gelmeden evvel o mektubun mânevî tesiriyle bu âyeti ve **وَالَّذِينَ كَفَرُوا** Yani, Ölü olan kimse... âyetiyle beraber düşünürken hatırıma geldi. Risale-i Nur bu derece kuvvetli işaret-i Kur'âniyeye ve şakirtleri bu kadar kıymetli beşaret-i Furkan'iyeye ve aktâbların iltifatına mazhariyetin sırrı ve hikmeti, musibetin azameti ve dehşetidir ki, hiçbir eserin mazhar olmadığı bir kudsî takdir ve tahsin almış."

"Demek ehemmiyet onun fevkalâde büyüklüğünden değil, belki musibetin fevkalâde dehşetine ve tahribatına karşı mücahadesi cüz'î ve az olduğu halde gayet büyük öyle bir ehemmiyet kesb etmiş ki, bu âyette işaret ve beşaret-i Kur'âniyede ifade eder ki, 'Risale-i Nur dairesi içine girenler tehlikede olan imanlarını kurtarıyorlar ve imanla kabre giriyorlar ve Cennete gidecekler' diye müjde veriyorlar. Evet, bazı vakit olur ki, bir nefer gördüğü hizmet için bir müşirin fevkine çıkar, binler derece kıymet alır." (Şualar, Birinci Şua Beşinci Ayet.)

"Yirmi Altıncı Ayet:"

"Fefil cenneti halidun" ayetinin makam-ı cifrîsi olan 1349 adediyle, 1349 tarihinden beşaretle remzen haber verir. Ve o tarihte bulunan Kur'ân hizmetkârlarından bir taifenin ashab-ı Cennet ve ehl-i saadet olduğunu mânâ-yı işârîsiyle ve tevafuk-u cifrî ile ihbar eder ve bu tarihte Risale-i Nur şakirtleri Kur'ân

hesabına fevkalâde hizmetleri ve tenevvürleri ve çok mühim risalelerin telifleri ve başlarına gelen şimdiki musibetin, düşmanları tarafından ihzarâtı tezahür ettiğinden, elbette bu tarihe müteveccih ve işârî, tesellikâr bir beşaret-i Kur'âniye en evvel onlara baktığını gösterir."

"Fefil cenneti halidun" yani, "Cennette sonsuza kadar kalacaklardır." (Hûd Sûresi: 11:108.) ayetinde şeddeli "nun" , bir "nun" sayılmak cihetiyle "ta" 400, "Ha" 600; 1000 eder. İki "nun" 100; bir "ye " iki " fe" , bir "lam" 200; diğer "lam" 30, ikinci "ya" 10, iki " elif" 2, bir "cim" 3, bir "del" 4, 49 eder ki; yekûnu 1349 eder. (Bu ayetin tarihine bakıldığında Nur talebelerine bakan müjdesi mevcuttur.)"

"Bu müjde-i Kur'âniyenin binden bir veçhi bize teması, bin hazineden ziyade kıymettardır. Bu müjdenin bir müjdecisi bir sene evvel görülmüş bir rüya-yı sadıkadır. Şöyle ki: Isparta'da başımıza gelen bu hadiseden bir ay evvel bir zâta, rüyada ona deniliyor ki, "Resâili'n-Nur şakirtleri imanla kabre girecekler, imansız vefat etmezler." Biz o vakit o rüyaya çok sevindik. Demek o müjde, bu müjde-i Kur'âniyenin bir müjdecisi imiş." (ŞUâlar; 26. Âyet)

Görüldüğü gibi Said Nursî rüyalarla hüküm veriyor ve Risâle-i nur şakirtlerinin cennete gideceğini beyan ediyor. Oysa Allah'ın ve Rasûlünün cennetlik olduklarını beyan ettikleri kimseler dışında hiç kimsenin cennetlik olduğu söylenemez. Şâyet böyle bir şey söylenirse bu Allah adına ve Allah'tan önce hüküm vermek olur. Bu ise bir iftira olur. Nitekim İmam Ebû Hanife'nin öğrencisi İmam Ebû Hanife'ye şöyle bir soru soruyor:

Talebe: Ne kadar doğru, açık ve hakka yakın söz söylediniz. Fakat acaba, peygamberler ve onların söyledikleri kimselerin dışında, pek çok oruç tutup, namaz kıldığını gördüğümüz kimsenin cennete girmesi gereklidir, diyebilir miyiz? Bunu açıklayın.

Âlim (İmam Ebû Hanife) (r. a.): Hakkında nass ile cennet vacip kılınarlardan ötesi için cennetliktir, diyemem. Cehennemlikler için de durum aynıdır. (El Âlim ve'l Müteallim)

SAİD NURSİ'NİN ABDULHAMİD HAN DÜŞMANLIĞI

Said Nursî'nin II. Abdülhamid'e olan kinini anlamak için şu cümle kafidir: "Gebermiş istibdadı muhafaza için, vaktiyle mesail-i Şeriat rüşvet verilirdi." (Tarihçe-i Hayat, s. 68)

Menhus Yıldız'ı darüfunun et, ta Süreyya kadar âli olsun. Ve eski zebanîler yerine, melaikah rahmeti yerleştir, ta cennet gibi olsun. Ve Yıldız'daki milletin servetini, milletin baş hastalığı olan cehaleti tedavi için millete iade et!

(Ey Kürtler) Saadetimiz meşrutiyettir. Ve devr-i istibdaddan en ziyade biz zarardideyiz. (...) istibdadın Şeriat'la bir münasebeti olmadığını beyan ettim. (...)

.... Kürdlerin umumi yerlerini ve kahvelerini gezdim. Geçen sene anlayacakları bir tarikle meşrutiyeti onlara telkin ettim. Şu mealde: İstibdad, zulüm ve tahakkümdür. Meşrutiyet, adalet ve Şeriat'tır. ... zulüm edenler, padişah da olsa hayduttur." (Tarihçe-i Hayat, s. 73-74)

Soru: Selamun aleykum hocam. Şafi Ve Hanefi Mezhebine Göre Kolonya Necis mi?

Cevap: Aleykum selam.

Değerli kardeşim, Kolonya **Şâfi mezhebine göre** içinde alkol maddesi bulunduğundan necistir. Üzümden imal edilmiş olan şarap ile diğer maddelerden imal edilmiş sekr veren her türlü rakı ve alkollü şeyler arasında fark yoktur. Hepsi necistir. Bir yere isabet ederse onu yıkamak icap eder. Şafi Mezhebinde asla buna cevaz veren olmamıştır Onu kullanan kimse günahkâr olduğu gibi vücut ve elbisesinde değdiği yeri yıkamadan namaz kılsa namazı batıldır.

Hanefi Mezhebinde üzümünden imal edilmiş olan şarap kesinlikle necistir. Başka maddelerden imal edilmiş olan alkollü madde hakkında üç görüş vardır.

- 1.) Şarap gibi necaset-i muğallazadır.
- 2.) Necaset-i muhaffefedir.
- 3.) Tahirdir.

En kuvvetli görüş şarap gibi olması görüşüdür. (Ed Dureru'l Muhtar)

Binaenaleyh Şafi olan kimsenin kolonyayı asla kullanmaması gerekir. Hanefi Mezhebinde fetva var ise de Hanefi'nin de ondan sakınması evladır. (Halil Günenç, Günümüz Meselelerine Fetvalar, c.1, s.135)

Bütün bu ihtilaflardan dolayı Müslümanlar zaruret olmadıkça kolonya ve benzeri şeyleri kullanmamalıdır. Kullanırlarsa da namaz kılmadan önce kolonya değen yerleri ihtiyaten yıkamalıdır.

İçkiler mevzuunda Hanefi Mezhebinin görüşleri çok farklı ve detaylıdır. Sekir (sarhoş edici alkol) ihtiva eden içkiler dörde ayrılır:

(1) Hamr: Yaş üzüm suyunun çiğ olarak bekletilip keskinleşmesi ve mayalanması (fermantasyon) ile köpük atması şeklinde elde edilir. Bu, maddesiyle (li-aynihi) kaba pisliktir. Sirkeleştirilmeksizin, ne gaye ile olursa olsun yararlanılması haramdır, satışı da caiz değildir. Dezenfekte ve saç bakımı gibi şeylerde kullanılamaz. Kaynatılması ile istihale (kimyasal reaksiyon ile bir başka maddeye dönüşme) oluşmuyorsa kaynatılarak da kullanılamaz. Mezhepte mutemet görüşe göre tedavi gayesiyle de yararlanılamaz. Bunun Türkçe'deki karşılığı üzüm şarabıdır. Bu hükümlerde azı da çoğu da eşittir.

(2) Tılâ: Yaş üzüm suyundan üçte ikisi ya da daha azı buharlaşınca kadar kaynatılıp, sonra da sarhoş edici hale gelen içkidir. Üçte ikisinden azı gidecek kadar kaynamışsa "bazik", yarısı gidecek kadar kaynamışsa "muhasaf" adını alır. Bu ikisi ittifakla haramdır. Üçte ikisi gidecek kadar kaynarsa "müselles" adını alır ki, esas "tılâ"da budur, İmam Muhammed'e (rh.) göre haramdır diğerlerine göre helaldir. Fetva İmam Muhammed'in görüşüne göredir. Dolayısıyla "Tılâ"da "hamr" gibi pistir.

(3) Seker: Yaş hurma suyundan çiğ olarak yapılan ve keskinleşip (mayalanıp) köpük atan içkidir.

(4) Nakî: Kuru üzümünden çiğ olarak elde edilen ve kabarıp köpük atan sudur. Bu son ikisi haram olmakla beraber, pis oluşları Serahsî'ye göre hafiftir. Ayrıca "hamr" dışında kalan üçü kabarıp keskinleşmedikçe ittifakla helâl ve temizdirler. [Bu konuda daha geniş detay için bk. İbn Abidin, VI/448 vd.]

Hanefî mezhebine (İmam-ı Azam ve Ebu Yusuf rahimehumallah'a) göre, bu dört çeşit mayiin dışında kalan meşrubat helâl ve temizdir, alım-satımı caizdir. Buna göre bu yöntemlerin dışında bir madde ve yolla elde edilen ispirto, kolonya, dezenfekte ve çözücü olarak şurup ve esanslarda kullanılan alkol türleri temizdir, alınıp satılabilir de...

Ancak hangi maddeden olursa olsun, sarhoş edecek miktarı ittifakla haramdır ve cumhura (fıkıh âlimlerinin çoğunluğuna) ve Hanefî mezhebinde fetva verilen İmam Muhammed'in (rh.) görüşüne göre, her çoğu sarhoş edenin azı da haramdır, pistir, alım-satımı caiz değildir. Bazı fakihlere göre de içki (sarhoş ediciler) haram olmakla beraber pis değildirler, dezenfekte ve haricen kullanılabilirler.

Dolayısı ile Hanefî Mezhebi bu mevzuda "orta yol" olmakla özellikle günümüz için uygulanabilecek bir kurtarıcıdır. Ama cumhurun ve bu meyanda İmam Muhammed'in (rh.) görüşünü göz ardı

edemeyeceğimize göre, Hanefî mezhebi dediğimiz İmam-ı Azam ve Ebu Yusuf'un (rahımehumallah) görüşünü ihtiyatla karşılamalı, tedavide ve dezenfekte sadece geçici olarak kullanılmalıdır... [Bkz. İbn Abidin, VI, 455 (Allahu a'lem); Faruk Beşer, Fetvalar, s. 181-186]

Kolonya ve deodorant gibi maddelerin namaza mâni olup olmaması, onların pis olup olmaması ile ilgili bir meseledir. Eğer pis iseler, namaza mâni olurlar; pis değilse, namaza mâni olmazlar.

Maide suresinin 90. ve 91. ayetlerinde Mevla şöyle buyurmuştur:

“Ey iman edenler! Hamr, kumar, putlar, fal için kullanılan oklar hepsi şeytan işi pis şeylerdir...”

Bu ayet-i kerimede, hamr, pis ve necis olmakla vasıflandırılmıştır. Konumuzla ilgili birinci önemli nokta budur. İkinci nokta ise, neyin hamr olduğu ve neyin hamr olmadığıdır. Bu konu açıklandığında, sorumuzun cevabı anlaşılmış olacaktır.

İlk önce, birinci nokta üzerinde biraz durarak hamrın pis olduğu meselesini inceleyelim ve daha sonra neyin hamr olduğunu öğreneelim:

Müctehidler, hamrın haram ve pis olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Çünkü:

- 1- Ayet-i celilede hamrın pis oluşu “rics” kelimesiyle ifade edilmiştir. Arapçada “rics”, pis koku, dışkı ve kazurat yanında hem maddi hem de manevi pislikler için kullanılır. Demek hamr maddeten pistir.
- 2- Resulullah’a (sav), “müşriklerin kaplarından yemek” sorulduğunda, “yıkayın, sonra yiyin” buyurmuşlardır. Onlar, bizden ayrı olarak içki ve domuz eti kullandıklarına göre, kapların yıkanması bunlardan dolayı istenmektedir. Demek ki içki pistir.
- 3- Maide suresi 92. ayette,

Hamrdan mutlak olarak kaçınılması istenmiş, sadece “içmeyin” denilmemiştir. Kaçınmak ise hem içmemek hem de ona bulaşmamak ile olur.

Hamrın pis olduğuna dair delilleri çoğaltmamız mümkündür. Bizler, bu delilleri kısa keserek şu noktaya dikkat çekiyoruz: Madem hamrın pis olduğu tespit edilmiştir; o halde bedene ve elbiseye sürülemez. Zira namazın şartlarından biri de necasetten taharettir. İçki gibi bir pisliği beden ve elbisesine süren kimse, namazın farzlarından olan necasetten taharete riayet etmediği için namazı bozulur.

Birinci nokta, yani hamrın pis oluşu tespit edildikten sonra, ikinci noktaya geçiyoruz: Neye hamr denir? Bu soruyu yanıtladığımızda, sorumuzun cevabı ortaya çıkmış olacak.

İ. Azam ve İ. Yusuf’a göre hamr: Üzüm suyundan yapılan içkidir. Çiğ ve yaş üzüm suyunun kabarıp keskinleşerek köpük atmış hali hamrdır ve pistir. Ayrıca, yaş ve kuru hurmadan ve kuru üzümünden yapılan içkiler de şarap gibi kaba pisliktir. Bunların -üzüm ve hurmanın- dışındaki maddelerden yapılan içecekler ise hamr değildir. Mesela, biranın içilmesi haramdır. Bunda ittifak vardır; çünkü sarhoşluk vermektedir. Ama bira bir kişinin elbisesine dökülse, bu elbise İ. Azam ve İ. Yusuf’a göre pis değildir ve bu elbise ile namaz kılınabilir. Çünkü bira, üzümünden ve hurmadan yapılmamaktadır. Bu iki imama göre, bu maddelerin dışındaki bir madde ile yapılan içecekler pis değildir ve namaza mâni olmazlar. Onlara göre namaza mâni olan sadece hamrdır. Hamr da daha önce ifade ettiğimiz gibi yaş ve kuru üzüm ile hurmadan yapılan içeceklerdir. Diğer sarhoşluk veren içeceklerde haram olan şey; onları içmektir.

Dolayısıyla bu iki imama göre, üzerine kolonya gibi bir madde bulaşan bir elbise ile namaz kılınabilir. Çünkü kolonyadaki alkol hamr cinsinden değildir ve temizdir. İçilmesi, sarhoşluk verdiği için haramdır; ancak maddeten pis değildir.

İ. Muhammed ve üç mezhep imamına göre ise, her sarhoş edici hamrdır ve pistir. Çünkü:

- 1- Her sarhoş edicinin hamr ve haram olduğunu söyleyen hadis-i şerifler vardır.
- 2- Hz. Enes'in hadisinde denilir ki: "İçki haram kılındığında çok az hamr (üzüm suyundan yapılan içki) yapılıyordu. İçtiklerimiz genellikle yaş ve kuru hurmadandı." Buradan anlaşılıyor ki, hurmadan yapılan da "hamr" denilir.
- 3- İbn Ömer hadisinde denilir ki: "İçki yasağı indiğinde beş şeyden içki yapılıyordu: Üzüm, hurma, buğday, arpa ve mısır. Hamr akli örten şeydir."
- 4- Bir önceki hadiste geçtiği gibi, kelime itibariyle hamr: Örtmek ve kapatmak demek olduğundan, sözlük anlamı itibariyle akli örten, yani sarhoş eden her şeye hamr denilmelidir. Fahreddin-i Razi bunu, bu anlamda en güçlü delil sayar ve "Bunu birçok hadisin desteklediğini düşünün" der.
- 5- İçkiyi yasaklayan ayette, bu yasağa hikmet olarak, şeytanın bununla insanlar arasına düşmanlık ve kin sokması gösterilmiştir. Bu, her sarhoş edicide bulunduğuna göre, hiçbir konuda birbirinden farklı olmamalıdır.
- 6- Yine aynı ayette kumar da yasaklanmış ve âlimler buradan hareketle her türlü kumarın haram olduğunda ittifak etmişlerdir. O halde içki hakkında da aynı şey düşünülmelidir. Zaten "Çoğu sarhoş edenin azı da haramdır" hadisi mevcuttur.

Bu âlimlere göre sarhoş eden her şeye hamr denilir ve pistirler. O halde, İ. Muhammed ve üç mezhep imamına göre, kolonya ve deodorant gibi maddelerin bulaştığı elbise ile namaz kılınmaz. Eğer bu maddeler bir organa sürülmüşse, namazdan önce bu organ yıkanmalı ve namaz sonra kılınmalıdır. Çünkü necasetten taharet, yani pis olan şeylerden elbiseye ve namaz kılınan yeri temizlemek namazın bir farzıdır. **Kolonya ve deodorantlarda bulunan alkol de pis olan hamra dâhildir. Bunlarla namaz kılınmaz.**

Bütün bu yazılanlardan çıkaracağımız sonuç şu olabilir:

- 1- Üzüm ve hurmadan yapılan alkollü içecekler, ittifakla hem haramdır hem de pistir.
- 2- Üzüm ve hurma dışındaki bir maddeden yapılan içkiler ise, İ. Azam ve İ. Yusuf'a göre temizdir; İ. Muhammed ve üç mezhep imamına göre ise pistir. Bunların içilmesi ise yine ittifakla haramdır.
- 3- Kolonya, ispirto, esans, parfüm, krem ve benzeri maddeler, üzüm ve hurma dışında bir maddeden yapılıyorsa, İ. Azam ve İ. Yusuf'a göre pis değildir ve namaza mâni olmazlar. Diğer imamlara göre ise pistirler ve namaza manidirler.

Soru: Selamun aleykum hocam. Bir sayfada bunları okudum doğru mu?

Altı kimsenin imamlığı mekruhtur:

1- Kölenin

2- Köylünün

3- Körün

4- Fasıkın (açıktan bir büyük veya üç küçük günah işleyenin)

5- Bid'at ehlinin

6- Veled-i zinanın

Cevap: Aleykum Sekam. Evet doğrudur.

- Köle ve köylü genellikle ilimle uğraşmadıkları için cahil kalırlar. Cahil insan ise namaz ahkâmını iyi bilmez. Namaz ahkâmını iyi bilmeyen kimsenin ise imamlığı mekruhtur.

Eğer köylü veya köle ilim ehli ise imamlık yapmalarında hiçbir sakınca yoktur.

- Kör (âmâ) olan kimse ise elbisesinde pislik olup olmadığını bilmez. Elbisesi temiz ise imamlık yapmasında sakınca yoktur.
- Fasık büyük günah işleyen kimse demektir. Açıktan büyük günah işleyen kimsenin imamlığı mekruhtur.
- Bid'at ehlinin imamlığının mekruh olmasında ise hiç şüphe yoktur.
- Velede zinanın imamlığının mekruh olmasının sebebi, halk onu düşük görür. Arkasında pek namaz kılmak istemez. Normalde veledi zinanın kendisinin bir suçu yoktur. Halkın böyle birinin imamlığına pek iyi bir gözle bakmadığından dolayıdır.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kuran Hiç Tükenmeyen Mucize isimli kitabı okumalı mıyız?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, "Kur'an hiç tükenmeyen mucize" isimli kitabı yazarlar sapıklardır. Bunlar isimlerini özellikle saklamaktalar ve "Kur'an Araştırmaları Gurubu" adı altında kitap yazmaktadırlar. İsimlerini özellikle gizlemelerinin sebebi, isimleri bilinirse millet kim olduklarını bilir de bunlara ve bunların yazdıkları kitaplara itibar etmezler diyedir. Bu zındıklar Allah rasulünden günümüze kadar gelen dine "uydurulmuş din" demektedirler. Kitabın PDFsini indirdim gözden geçirdim. Bunlar 19 mucizesine inanan kimselerdir. Yani bunlar Bahâî mezhebindendirler. Bahâî mezhebi islamdan çıkmış sapık bir guruptur. İşte bu kimseler de Bahâî mezhebinin Türkiye'deki maşalarıdır. Bunlar "Kur'an bize yeter" diyen kimselerdir. "Kur'an bize yeter" derler ama Kur'an'ı da kendi akıllarına göre yorumlamaya, Kur'an'ı bir hayat rehberi olmaktan çıkarmaya çalışmaktadırlar. Şu bir zaman sık sık televizyonlara çıkarılan Ömet Çelakıl da bunlardandır. Bunlar sünneti reddederler, sahabelere hakaret ederler. Kendilerinin de dinî yaşantı ile hiçbir ilgileri yoktur. İsimlerini saklamalarının amacı da budur zaten. Eğer isimleri belli olursa herkes bunların din dışı yaşantılarını görürler de bunlara itibar etmezler diyedir.

Bunlar Kur'an kelimelerini, âyetlerini, surelerini bölerler, çarparlar, çıkarırlar, toplarlar ve hep on dokuz sayısı çıkarmaya çalışırlar. Amerika'da yaşayan Edip Yüksel de bunlardandır. Bunlar Amerikadan maddî olarak pompalanmaktadırlar. Bunların esas amacı kafaları karıştırmak ve dini yaşanmaz hale getirmektir.

Bu "Kur'an Araştırmaları Gurubu"nun ne kadar kitabı varsa ya çöpe atın veya yakın. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam.

1- Okunan Kur'anın sevabını ölümlere hediye etmenin caiz olduğunu biliyorum. Namaz için de bu geçerli midir?

2. Bir dersinizde peygamberimizin anne ve babasının Hz. İbrahim'in anne ve babası gibidir dediniz ben Peygamber S.a.v'in anne ve babasını hanif biliyordum bu doğru mu? (Böyle bir söz söylenmemiştir. Açıklaması aşağıdadır.)

Cevap: Aleykum selam.

1. İster okunan Kur'an olsun ister kılınan nafile bir namaz, sevabı ölümlere bağışlanabilir.

2. Ben hiçbir dersimde peygamberin anne babası da Hz. İbrahim'in anne babası gibidir demedim.

"Cehennemlik oldukları belli olduktan sonra, akraba bile olsalar Allah'a ortak koşanlar için mağfiret dilemek Peygambere ve mü'minlere yaraşmaz." Âyetinin tefsirini yaparken Allahu Teâlâ'nın, ne peygamberin ne de mü'minlerin kâfir olarak ölen yakın akrabaları için mağfiret dilemeyeceklerini belirttiğini beyan etmiştim. Nitekim Allah Rasûlünün;

"Annem için istiğfarda bulunmak hususunda Rabbimden izin istedim. Fakat bana izin verilmedi. Kabrini ziyaret etmek için izin istedim; ona izin verildi. Binâenaleyh sizler de kabirleri ziyaret edin. Çünkü kabir ziyareti ölümü hatırlatır." (Müslim, Cenaiz, 106; Ebû Dâvûd, Cenâiz, 77; Nesai, Cenaiz, 101; İbnu Mâce, Cenâiz, 48; Müsned, 2/44)

Dediğini belirtmiştim. Buna dayanarak bazı âlimlerin peygamberimizin anne ve babasının da ateşte olduğunu söylediklerini söylemiştim. Nitekim onlar bunu söylerlerken; Hz. Enes'ten gelen bir rivâyeti esas alırlar. Hz. Enes'in rivâyet ettiğine göre bir adam:

"Ya Resulullah benim babam nerededir?" Diye sormuş. Resulullah (asm):

"Cehennemdedir", demiş.

Adam dönüp gidince Resulullah (asm) kendisini çağırarak:

"Benim babam da senin baban da cehennemdedir." buyurmuşlar. (Müslim, İman 347; Ebu Davud, Sünnet 18; 4718)

Görüldüğü gibi peygamberimiz babasının ateşte olduğunu bizzat kendisi beyan etmiştir. Yukarda verdiğim rivâyette de annesi için istiğfar yapması için Allah'tan izin istediğini ama Allah'ın bu izni vermediğini beyan etmiştir. Bundan dolayı bazı âlimler peygamber efendimizin anne ve babasının da ateşte olduğunu beyan ederlerken bazı âlimler de Allah Rasûlünün anne ve babasının Allah rasûlünün risâletine ulaşmadıklarını, dolayısı ile fetret ehlinde olmaları gerektiğini, fetret ehlinin de ehli necat olacağını söylemişlerdir. Fakat eğer öyle olsa idi Abdulmuttalib'in de ehli fetret olması gerekirdi. Halbuki Allah Rasûlü Abdulmuttalib'in cehennemde olduğunu söylemiştir.

Nitekim, Ebû Tâlib öldükten sonra Ebû Leheb onun yerini aldı. Kabilesinin liderliğine yükseldikten sonra, yeğeninin elçiliğini yaptığı dine karşı tutumu değişmese de sırf kabile içindeki yardımlaşma ve dayanışmayı sağlama mecburiyetinden dolayı yeğenini müdafaa etmesi, müşriklerin saldırılarından onu koruması gerekiyordu. Bundan dolayı, amcası Ebû Tâlib'in ve eşi Hatice'nin ölümüne duyduğu üzüntüden dolayı evine kapanan ve çok az dışarı çıkan yeğeni Muhammed'in yanına giderek; "Ey Muhammed! Ebû Tâlib hayatta iken ne yapıyor idiysen onu yap. Lat ve Uzza'ya and olsun ki, ben ölünceye kadar sana kimse

dokunamaz” dedi. Ve böylece artık onu himayesine aldığını ve müşriklerden çekinmeden dinini yayabileceğini belirtti.

Bir gün İbn Gaytala adında bir müşrik, Hz. Peygamber’e hakaret ederken, Ebû Leheb çıkageldi. Onu bir güzel azarladi. Bunun üzerine İbn Gaytala; “Ey Kureyş topluluğu! Ebû Utbe dininden döndü.” diye bağırmaya başladı. Kureyş müşrikleri işin aslını öğrenmek için Ebû Leheb’e gelince, Ebû Leheb onlara: “Ben Abdülmuttalib’in dininden ayrılmış değilim. Fakat istediğine devam etmesi için yeğenimi tecavüzlerden koruyorum.” dedi.

Müşrikler Ebû Leheb’i, yeğenine gidip ona Abdülmuttalib’in nerede olduğunu sorması konusunda kışkırttılar. Hz. Peygamber kendisine bu soruyu soran amcasına, “Abdülmuttalib de onun gibi ölenler de cehenneme girmiştir.” deyince, Ebû Leheb bu cevaba öfkelenerek, “Artık ölünceye kadar sana düşmanlık edeceğim! Sen Abdülmuttalib’in cehennemde olduğunu nasıl söylersin!” diyerek emanı kaldırdı. (M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 2/125-127) Bu da gösteriyor ki, Abdülmuttalib de Allah Rasûlünün risâletine ulaşmamasına rağmen Allah Rasûlü onun cehennemde olduğunu bildirmiştir.

Allah Rasûlünün babası ve annesi hiçbir zaman Hz. İbrahim’in babası gibi değildirler. Çünkü Hz. İbrahim’in babası Hz. İbrahim’in risâletine ulaşmıştır. Hz. İbrahim babasını defâatle islama çağırılmış fakat o her defasında reddetmiştir. Üstelik her defasında Hz. İbrahim’e hakâret etmiştir. Ama Allah Rasûlünün anne ve babası onun İslâm’a dâvetine ulaşmamışlardır. Biz onun anne ve babası hakkında ileri geri konuşmaz, “Allah katında nasıllarsa öyledir” deriz. Mesele budur.

Soru: **Selamun aleykum hocam. İslamda evlilik nasıl olmalıdır? Kına gecesi ya da düğünde kızlar kendi aralarında eğlenebilirler mi?**

Cevap: Aleykum selam kardeşim.

Evlilik ilk peygamber olan Âdem aleyhisselam’ın bir sünneti olduğu gibi son Peygamber Muhammed aleyhisselam’ında sünnetidir. Bu sebeple her bir Müslüman, Peygamberimiz’in sünnetini yerine getirmek ve ailesi ile İslâm’a ve Müslümanlara hayırlı bir neslin temelini atmak amacıyla evlenir. Fakat ‘amaca ulaşmak için kullanılan araçlarında meşru olması gerek’liğini İslam Dini bizlere bildirmektedir. Öyle ise izdivaç sünnetinin ilanı da İslam Dini’ne uygun olması gereklidir.

İslam Dini eğlenmeye ve hoş vakit geçirmeye karşı olan bir din değildir. Fakat İslam eğlenme adına yapılan işlere bir sınır getirmiş ve bunlara göre eğlenilmesi gerektiğini bildirmiştir. Düğün bir Müslümanın en mutlu günlerinden bir tanesidir. Çünkü böylece aile kurmanın ilk adımını atmakta, sünneti yerine getirmekte ve Müslümanlara ikram etmektedir...

Bu sebeple düğünler sünnete uygun olarak yapılmalıdır. Allah Rasûlü’nün hayatı incelendiğinde O sallallahu aleyhi ve sellem, Müslümanlara düğün yapmalarını söylemiş ve onlara çeşitli düğün merasimleri uygulattırmıştır. Şimdi Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem’in tavsiyeleri üzerine bir düğün merasiminin nasıl olduğunu görelim:

1. İlan Etmek:

Peygamberimiz düğünlerin ilan edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Böylece evlenen çiftlerin nikah üzere birleştikleri ve doğan çocuklarının meşru oldukları insanlar tarafından bilinecektir. Nitekim O sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Haram birleşme ile helal birleşmeyi birbirinden ayıran şey; def çalmak ve ilan etmektir.”
[Tirmizi]

2. Yemek ikram etmek:

Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem öncelikle düğünlerde velime adı verilen yemek ziyafetinin yapılması gerektiğini söylemiştir. Özellikle etli bir yemek insanlara ikram edilmesini daha iyi karşıladı.

Nitekim sahabelerden Abdurrahman b. Avf üzerinde zeferan (düğünde sürülen koku) sürerek Peygamberimiz yayına geldi. Efendimiz: “Bu ne hal?”

Abdurrahman b. Avf: “Bir kadınla bir miktar altın mehir karşılığında evlendim.”

Peygamberimiz: “Allah mübarek etsin. Bir koyun bile olsa bir düğün ziyafeti ver” [Nesai]
Buyurmuştur.

3. Zengin-Fakir Ayrımı Yapmadan Davet Etmek:

Peygamberimiz düğünlerde davet edilen insanların zengin-fakir ayrımı yapılmadan davet edilmesi gerektiğini şöyle bildirmiştir:

“Yemeğin en şerlisi fakirlerin çağrılmayıp zenginlerin çağrıldığı düğün yemekleridir.”
[Müslim]

4. Def Dışında Çalgı Aleti Çalmamak:

Peygamberimiz, düğünlerde eğlenmek isteyenlere def eşliğinde oyun oynamaları, şiir ve nağme söylemelerine izin vermiştir. O'nun hayatı incelendiğinde def dışında bir çalgı ile eğlenmeye izin verdiği görülmemiştir. Nitekim hanım sahabelerden Rubeyye binti Muavviz radiyallahu anha düğün merasimini şöyle anlatmıştır:

“Ben gelin olduğum vakit Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem düğün törenime geldi. Orada iki kız çağız def eşliğinde nağme ile söz söylüyor ve Bedir savaşında şehid edilen büyüklerimin menkıbelerini anıyorlardı. Bu kızların söyledikleri sözler arasında:

“İçimizde yarın ne olacağını bilen bir Peygamber var” sözü geçince Allah Rasûlü:

“Bu söze gelince bunu söylemeyiniz. Yarın ne olacağını ancak Allah bilir” buyurdu. [İbni Mace]

Bu hadisi şerife bakıldığında Efendimiz Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem düğünler de def çalılıp eğlenmeye izin vermiştir. Buna binaen Müslüman bir kimse düğününde def dışında bir çalgı aleti çalılıp eğlenemez. Nitekim İslam Hukuk ekollerinden Hanefi, Maliki, Şafi ve Hanbeli mezheplerinin bu konudaki fetvaları incelendiğinde def dışında bir çalgı ile eğlenmenin haram olduğunu söylemişlerdir. Nitekim Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Bir zaman gelecek ki; ümmetimden zina etmeyi, ipekli elbise giymeyi, içki içmeyi ve çalgı aletleri dinlemeyi helal sayan bir grup ortaya çıkacaktır.” [Buhari]

Bütün bu açıklamalardan sonra deriz ki: Erkekler de kadınlar da düğünde meşru bir şekilde eğlenebilirler. Fakat kadınlar tef çalarak kendi aralarında eğlenirken hiçbir erkeğin onları görmemesi gerekir. Yine tef eşliğinde şarkı türkü söyleyeceklerse seslerini erkeklerin duymaması gerekir. Şâyet kadınlar tef çalılıp oynarlarken erkekler onları görseler veya seslerini duysalar haram olur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Cemaatle namaz kılarken kamette **قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ** (kadhâmetissalâtü) der demez imamın tekbir almasında bir hüküm(vacip, müstehap) varmıdır.

Cevap: Hanefilere göre imam müezzinin kadhâmetissalâtü kadhâmetissalâh'ları bitince tekbir alır. Çünkü kadhâmetissalah demek "namaz başladı" demektir. İmam burada tekbir alarak müezzini doğrulamış olur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Allah şaşırtmasın demek doğru mudur?

Cevap: Aleykum selam. Böyle dua etmekte bir sakınca yoktur. Buna benzer âyetler ve hadisler vardır. Âyetler şunlardır

Ey Rabbimiz, kalblerimizi kaydırma! [Bizi sapıtma!] (Âl-i İmran 8)

Kıyamette bizi rezil rüsva etme! (Âl-i İmran 194)

Unuttuğum şeyden dolayı beni suçlama ve bu işimden dolayı bana bir güçlük çıkarma! (Kehf 73)

Kabirden kalkıldığı gün beni mahcup etme! (Şuara 87)

Bu konuda birkaç hadis-i şerif meali de şöyle:

“Ey Allah’ım, kabir ehlinin ecrinden bizi mahrum etme ve onlardan sonra bizi fitneye uğratma!” [İbni Mace]

“Ya Rabbî, bana azap etme!” [Deylemî]

Her şeyi yapan Allahü teâlâ için, Peygamber efendimiz, “Ya Rabbî, kabrimi ibadet edilen put hâline getirme!” diye dua etmiştir. (Abdürrezzak)

Soru: Selamun aleykum hocam. “Ey Allah’ım, kabir ehlinin ecrinden bizi mahrum etme ve onlardan sonra bizi fitneye uğratma!” [İbni Mace] duasından maksat nedir?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, biz Müslümanlar olarak biliyoruz ve îtikad ediyoruz ki, ölümle her şey bitmiyor. Ölümünden sonra kabir hayatı (Berzah) diye bir hayat vardır ve orada da insanlar ya mükâfât görecekler veya azab edileceklerdir. Buna en büyük delil şu sahih hadistir:

“Kabir ya Cennet bahçelerinden bir bahçe veya Cehennem çukurlarından bir çukurdur.” [Tirmizî, Kıyâmet, 26/2460]

Cehennem çukurlarından bir çukur demek insanların birçoğunun (kâfirlerin, münâfıkların ve Müslümanlardan günahkâr olarak ölenlerin) kabirlerinde de azab göreceklerini beyan eder. Takvâ üzere ölen mü'minlerin ise kabirlerinde bile çeşitli niğmetlere ulaşacaklarını beyan eder.

Nitekim, hazret-i Enes'in naklettiğine göre Nebiyy-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“Kul kabrine konulup, yakınları da arkalarını dönüp gidince (ki bu esnâda kabirdeki cenâze, dönüp giden insanların ayak seslerini işitir) yanına iki melek gelir. Onu oturtup:

– Muhammed diye bilinen O zât hakkında ne diyordun?» diye sorarlar. Mü'min kimse bu soruya:

– Şehâdet ederim ki O, Allâh'ın kulu ve Resûl'üdür!» diye cevap verir. Ona:

- **Cehennem'deki yerine bak! Allah orayı senin için Cennet'teki bir mekân ile değiştirdi.»** denilir. (Adam bakar ve) her ikisini de görür. Hazret-i Katâde der ki:

“ **Bize nakledildiğine göre; ona kabri yetmiş zirâ' genişletilir ve ter ü tâze nîmetlerle doldurulur. Yeniden dirilinceye kadar, böyle lûtuft ve ihsanlar içinde bulunur.**” [Müslim, Cennet, 70]

Eğer ölen kâfir ve münâfık ise (meleklerin suâline):

- **Bilmiyorum. İnsanlar ne diyorsa ben de onlar gibi söylüyordum!»** diyerek cevap verir. Kendisine:

- **Öğrenmedin, anlamadın, bir bilen peşinden de gitmedin!»** denilir.

Sonra kulaklarının arasına demirden bir çekiç ile vurulur. Bu darbenin acısıyla öyle bir çığlık atar ki, sesini (insan ve cinlerden ibâret olan) iki âlem hâricinde, etrafındaki her şey işitir.” (Buhârî, Cenâiz, 68, 87; Müslim, Cennet, 70; Ebû Dâvûd, Cenâiz, 78/3231; Nesâî, Cenâiz, 110; Tirmizî, Cenâiz, 70/1071)

Bu hadiste de beyan edildiği gibi, mü'min bir ölünün kabri yetmiş zirâ genişletiliyor ve ona cennette gideceği yer gösteriliyor. Bu ise büyük bir ecirdir (mükâfattır). Çünkü insanın kabrinde korkudan emin olmasından ve ilerde gideceği yeri bilmesinden daha güzel mükâfât mı olur?

Diğer bir hadîs-i şerîfte de vefât eden kimseye, şayet Cennet ehlinen ise Cennet ehlinin makamlarından bir makam, Cehennem ehlinen ise Cehennem'in hücrelerinden birinin gösterileceği ve kendisine şöyle denileceği haber verilmiştir:

“Burası senin (müstakbel ve ebedî) durağındır. Kıyâmet günü Allah seni buraya gönderecektir.” (Buhârî, Cenâiz 90)

“...Yeniden diriltilip oraya varıncaya kadar bu şekilde makâmı kendisine gösterilir.” (Buhârî, Rikâk, 42)

Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“İnsan öldüğü zaman bütün amelleri kesilir. Ancak şu üç şey bundan müstesnâdır: Sadaka-i câriye, istifâde edilen ilim ve kendisine duâ eden hayırlı evlât.” (Müslim, Vasıyyet, 14)

İşte hadisi şerifte belirtilen “Ey Allah'ım, kabir ehlinen ecrinden bizi mahrum etme ve onlardan sonra bizi fitneye uğratma!” [İbni Mace] duasından maksat da bu olsa gerektir. Öldükten sonra herkesin amel defteri kapanmasına rağmen üç kişinin amel defteri kapanmıyor. “Sadaka-i câriye, yâni kendisi öldükten sonra da insanların kendisinin bıraktığı mescid gibi, Kur'an kursu gibi, hastane gibi, yol gibi, köprü gibi, fâkirler için aş evi gibi, çeşme gibi hayır kurumlarından istifâde ettiği şeyler, yine öldükten sonra yazdığı kitaplardan insanları istifâde ettikleri ilim ve bu ilmin sahibi ilim adamı ve evlatlarını Allah ve Rasûlünün istediği gibi yetiştiren bir kimsedir ki, kendisi öldükten sonra da evlatları Allah yolunda yaşantılarını sürdürüyorlar, kendisine duâ ediyorlarsa böyle baba annenin ameli de kapanmaz ve amel defterine sevaplar yazılmaya devam eder. Bu ise büyük bir ecirdir ve o duadan maksat da “ya Rabbi! Bizi kabrinde ameli kesilmeyenlerden eyle!” Demek olabilir. (Allâhu ağlem)

Diğer bir hadîs-i şerîflerinde ise Allah Resûlü Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“Öldükten sonra kulun derecesi yükseltilir. Kul:

- **Ey Rabbim! Bu sevap nereden geldi?»** diye sorar.

Cenâb-ı Hak da ona:

- (Arkanda bıraktığın) hayırlı ve sâlih evlâdın senin için istiğfarda bulundu, duâ etti.» buyurur.” (İbn-i Mâce, Edeb, 1; Ahmed, II, 509)

Bu hadis de yukardaki açıklamamızı desteklemektedir. Allah bizleri de kabirlerinde ecirleri kesilmeyenlerden, kabri genişletilip cennet bahçelerinden bir bahçeye çevrilenlerden eylesin. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Bir yakınımın 200 gram altınları var. İki senedir zekât vermemişler. Şu an ne yapmaları gerekir?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Altın nisap miktarını geçtiği için altını eline aldığı günden tam bir kamerî sene geçince yüzde iki buçuktan beş gram altın veya karşılığı olan parayı zekât olarak vereceklerdi. Üzerinden bir yıl daha geçince bir beş gram altın daha vereceklerdi. Fakat onlar iki yıl boyunca vermemişler. Şu anda iki seneliğin zekât borcu olarak on gram altın borcu üzerlerinde durmaktadır. Ya on gram altını bugünkü fiyatla hesaplayıp fakirlere dağıtırlar veya şöyle yaparlar: İki sene önceki 5 gram altının gram fiyatına bakarlar ve onu beş ile çarparak birinci senenin zekâtını bulurlar ve onu bir tarafa yazarlar. Sonra da bir sene önceki altın fiyatlarına bakarlar ve onu da beş ile çarparak ikinci senenin zekât borcunu bulurlar. Sonra da iki senenin zekât borcunu toplayarak iki sene için ne kadar zekât vereceklerini görürler ve o kadar toplam zekât parasını fakirlere dağıtırlar. Mesela ben iki sene önceki altın fiyatlarına baktığımda altının gramı 137 lira imiş. Bunu beş gramla çarptığımızda 685 TL. eder. Bir sene önceki altın fiyatları ise 170 TL imiş. Bunu da beş gramla çarptığımızda 850 TL yapar. İkisini topladığımızda, 685+850= 1535 TL. eder. Demek ki iki senelik zekât borçları 1535 TL. imiş.

Kardeşlerimiz şunu unutmasınlar! Bir kimseye zekât farz olduktan sonra zekâtlarını vermeseler de daha sonra da fâkir durumu düşseler, o zekât farz olduğunda vermeleri gereken zekât üzerlerinde borç olarak kalmaya devam eder. Eğer o zekâtı ödemedi ölseler borçlu olarak ölmüş olurlar. Hac da böyledir. Bir kimseye hac farz olduğu sene hemen gidip hacca yazılması gerekir. Eğer hac kurası çıkarsa ne âlâ, çıkmadan ölürse sorumlu olmaz. Çünkü hacca gitmeye fırsat bulamamıştır. Ama hac farz olduktan sonra gidip hacca yazılmamışsa ve üzerinden birkaç sene geçtikten sonra ölürse, hac borcu üzerinde olarak ölmüş olur. Böylelerinin ölmeden önce kendi adına kendi malından birisine hac yaptırmalarını vasiyet etmeleri gerekir.

Soru: Hocam selamun aleykum. Bir ara bir cemaatta faizle ilgili bir bilgi duydum emin olmak istedim. Dediler ki gayri müslimden alınan faiz haram değildir. Aydınlatır mısınız hocam iyi geceler.

Cevap: Aleykum selam.

Bahsettiğiniz kişiler Süleymancı diye bilinen kimselerdir. Allah korusun bir kimse faiz helal dese küfre girer. İslam ülkesinde bir Müslüman ister Müslümanlarla olsun ister islam ülkesinin tebâsı (vatandaşı) olan kâfirlerle olsun, asla fâiz alışverişi yapamaz. Eğer haram olduğunu kabul ettiği halde bunu yaparsa günahkâr olur. Ama eğer helal diyerek yaparsa kâfir olur. Çünkü fâiz kitab, sünnet, icmâ ve kıyâs-ı fukahâ ile haramdır.

Meseleyi izah etmeden önce ülke kavramını bir açıklamamız gerekir. Ülkeler üçe ayrılır: Dârul İslam, Dârul Harb ve DârusSulh.

Dârul İslam: Müslümanların imamının yönetiminde olan yâni islam kanunları ile yönetilen ülke demektir.

Dârul Harb: Kâfirlerin idarecilerinin yönetiminde bulunan ve küfür kanunları ile yönetilen her kâfir ülkedir.

Dârus Sulh: İslam devleti ile aralarında saldırmazlık anlaşması bulunan gayri islâmi yâni kâfir ülkelerdir.

İmam Ebu Hanife ile İmam Muhammed Tâbiîn imamlarından imam Mekhul'ün sahâbeyi atlayarak rivâyet ettiği;

“Lâ ribâ beynel harbî vel muslimi fî dâril Harb.” (Zeylai, Nasbu'r-Raye, IV/44; İbn Hümam, VII/39) “DÂRUL HARBDE MÜSLÜMAN İLE KÂFİR ARASINDA FÂİZ YOKTUR” hadisine dayanarak, “Dârul Harbe eman ile (güvence ile) giren bir mü'min kâfirleri aldatamaz, onlara yalan söyleyemez ve onlara hıyanetlik yapamaz. Ama onların kendiliğinden verdikleri fâizi almasında bir sakınca yoktur” derler. (İbni Âbidîn, Fetevâyı Hindiyye, El Mabsut) Hanefî mezhebine göre alınan fazlalık her ne kadar lûgat mânâsı ile fâiz (fazlalık) ise de gerçek mânâda ganimettir. Müslümanın kâfirlerden ganimet alması ise câizdir. **Görüldüğü gibi, hanefiler kâfirden alınan fazlalığa lûgat mânâsında fâiz diyorlar.** Gerçekte ise o ganimettir. Bu konuda hanefî mezhebinin meşhur Alimlerinden Fethul Kadir müellifi İbni Hümam şöyle der:

“Dârul Harbde ribânın câiz oluşu hükmü umûmî bir ifadedir, faizin her iki tarafça da alınıp verilmesini içine alır. Fakat bu mesele hanefî imamların derslerinde ele alındığında, onlar bununla fazlalığı Müslümanın almasını kastetmişlerdir. Kumarda da durum aynıdır. Verilen cevap her ne kadar “fâizin câiz olduğu” şeklinde umum ifâde ediyorsa da illet ve hüküm münasebetinden fazlaya ancak Müslüman sahip olursa bunun caiz olacağı anlaşılır.” (Fethul Kadir, VI 178; İbni Nuceym, Bahrur Râik, VI 147) Bunları kaydeden İbni Âbidîn, Serahsî'nin ifâdelerinin de buna delâlet ettiğini söyler. Serahsî bu hususta şöyle der:

“Müslüman Dârul Harbe eman ile girdiğinde, onların mallarını kendi arzularıyla hangi yolla olursa olsun almasında bir beis yoktur.” (Serahsî, El Mabsut, X, 95; Şerhus Siyer, IV, 1329, 1410; İbni Âbidîn, IV, 188)

Hanefî mezhebinin büyük âlimlerinden İmam Kasânî hanefî mezhebinin yukardaki görüşü hakkında şöyle der:

“Fâizin tahakkuk etmesi için gerekli şartlardan birisi de, iki bedelin mâsum (hukuken dokunulmaz) olmasıdır. Bunlardan birisi mâsum olmazsa, Ebû Hanife ve Muhammed'e göre fâiz tahakkuk etmez. Ebu Yusuf'a göre ise tahakkuk eder.” (Bedâi'us Senâi, V, 192) Harbînin malı masum olmadığına göre, dârulharbde cereyan eden böyle bir muâmele ile fâiz tahakkuk etmemiştir.

İmam İbni Hümam da bu konuda şöyle der:

“Mekhul'ün hadisi vârid olmasa bile, harbînin malı masum olmaması sebebiyle fâizin tahakkuk etmeyeceği şeklindeki ta'lîl, Dârul Harbde böyle bir muamelenin yapılmasına cevaz verir. Harbînin malı mâsum olmadığına göre, böyle bir muamelenin cevazı da nassların mutlak ifâdeleri ile çatışmaz.” (Fethul Kadir, VI, 178)

Yukarda İbni Hümam'ın da belirttiği gibi her ne kadar bir Müslüman Dârul Harbde kâfir ile fâiz alışverişinde bulunabilirse de fazlalığı yâni fâizi alan Müslüman olmalıdır. Müslümanın kâfire fâiz vermesi ise câiz değildir. Nitekim bu konuda Fetevâyı Hindiyye isimli eserde şöyle denilir:

“Bâzı kitablarda bu ihtilafı şöyle gördüm: Harbîlerden iki dirhemi bir dirhem karşılığında satın almak câizdir. Fakat harbîden bir dirhemi iki dirhem karşılığında satın almak câiz değildir Muhî'te de böyledir.” (Fetevâyı Hindiyye, 6, 76)

Mâlikî, Şâfi, Hanbelî mezhepleri fukahâsı ile hanefî mezhebinden İmam Ebû Yusuf'a göre, Müslümanların dârulharbde harbîlerle fâiz muâmelesinde bulunmaları, fâiz alıp vermesi haramdır. Bu mahiyetteki muâmeleler dârulislamda olduğu gibi dârulharbde de câiz değildir. (El Müdevvene, IV, 271;

Karâfî, El Furûk, III, 239; El Ümm, VII, 326; Hayreddin ER Remlî, Nihâyetul Muhtâc, III, 426; İbni Kuâme, El Muğnî, IV, 162-163)

Diğer mezheblerin delilleri şöyledir:

1) İmam Şâfî, Mekhûl'ün rivayet ettiği hadisin sabit olmadığını ve hüccet kabul edilemeyeceğini ileri sürer. (El Ümm, VII, 326) İbni Kudâme de bu rivâyetin Mürsel olduğunu ve sıhhatinin bilinmediğini; haram oluşu Kur'an, sünnet ve İcmâ ile sabit olan fâizin haramlığını, hiçbir sahih, müsned ve mevsuk kitapta geçmeyen meçhul bir hadisle terkin câiz olmayacağını söyler. Buna rağmen hadisin sahih olma ihtimalinin bulunduğunu ve rivâyetteki "ribâ (fâiz) yoktur" ifâdesinin, darulharbte fâiz alıp vermekten nehiy mânâsına da gelebileceğini belirtir. "... Artık hacda kadına yaklaşmak, günah işlemek, kavga etmek yoktur" (Bakara, 197) âyetinde "yoktur"un ifâdesi gibi. (El Muğnî, IV, 163)

2) Müslüman her yerde İslam hükümleriyle sorumludur. Haram olan bir şey her yerde haramdır. Dârulislamda bir Müslüman ile bir müste'men harbî arasında fâiz muâmesi câiz değildir. Dârulharbde de böyle bir akid haramdır.

Hanefî mezhebinin imamlarının bu meseleyi tartıştıkları zamanda bir Müslüman dârul harbe ancak iki sebeple gidiyorlardı. 1- Ticâret için. 2- Cihad için.

Ticâret için gittiklerinde de orada kâfirlerle yeke yek muâmele yapıyorlardı. O zaman banka diye bir şey yoktu. Halbuki bugün insanlar fâiz alışverişleri bankalar aracılığı ile yapmaktadırlar. İster kâfirlerin bankaları olsun ister Müslümanların, Müslümanlar da bu bankalardan hisse senedi alıyorlar ve hisseleri oranında o bankaya ortak oluyorlar. Her ne kadar fâiz ile çalışan bankalardan hisse senedi almak haram ise de kişi inkâr etmemek şartı ile oralardan hisse senedi alırsa kâfir olmaz, günahkâr olur. Dolayısı ile bankalardan fâiz alışverişinde bulunan bir kişi Müslümanlarla fâiz alışverişinde bulunmuş demektir. Kaldığı, o bankalara fâizine para yatırıldığı zaman karlı çıkan bankalardır. Onlar Müslümana ödedikleri fâizden daha fazlasını kendileri kazanmaktadırlar. Böylece bu bankalara fâiz niyeti ile para yatıranlar hem o bankaları ekonomik yönden desteklemiş olurlar hem de fâiz alışverişinde bulundukları için haram işlemiş olurlar.

Dârulharbde (küfür ülkesinde) Müslümanla kâfir arasında fâizin câiz olup olmadığı hakkında mezheblerin görüşü böyledir. İşte Süleymancılar İmam Ebû Hanife ile İmam muhammed'in içtihadına dayanarak dârulharbde faiz helaldır diyorlar. Yâni Süleymancılar diyorlar ki, Türkiye dârulharbdir ve Türkiye bankalarından alınan fâiz helaldır. Bize göre de Türkiye dârulharbdir. Çünkü küfür kanunları ile yönetiliyor ve başa gelen idâreciler yeni yeni küfür kanunları çıkarıyorlar ve bu kanunların iyi olduğunu, güzel olduğunu savunuyorlar.

Fakat Süleymancı taifenin iki yanlışı birden var. Birincisi, İmam Ebû Hanife dârulharbde Müslüman ile bir kâfir arasında fâizin tahakkuk etmeyeceğini söylüyor. Ayrıca fâizi de Müslümanın alması gerekiyor. Halbuki Süleymancılar bankalardan alınan fâizlerin de helal olduğunu söylüyorlar. Oysa bankalarda birçok Müslümanın da hissesi var ve hisseleri oranında bankaya ortaklırlar. Bundan dolayı bir Müslüman bankadan fâiz aldığı zaman Müslümanlardan da fâiz almış oluyor. Halbuki hanefî mezhebi dârulharbde Müslümanın Müslümanla fâiz anlaşması yapamayacağını söylüyor. Bundan dolayı Süleymancıların dedikleri İmam Ebû Hanife'nin mezhebine göre de uygun değildir.

İkinci olarak ise, mademki Süleymancılar Türkiye dârulharb diyorlar, o zaman Türkiye'yi darulislama çevirmek için hiçbir çalışma yapmışlar mı? Tam tersine dârulharb dedikleri ülkede küfür kanunları ile

yöneten idârecileri seçmeye, desteklemeye devam etmişlerdir. Önceleri, "Kur'an'ı kerim'de ikiyüz otuz küsür âyet lâiklikle çatışır. Onları çıkardığımız zaman lâiklikle çatışmaz" diyen Demirel'i desteklemişlerdir. Demirel'den sonra da Allah Rasûlü; ""İşlerini bir kadına bırakan topluluk asla felah bulamaz." (Buhârî, Meğâzî, 82, Fiten, 18; Tirmizî, Fiten, 75; Nesaî, Kudât, 8; Ahmed b. Hanbel, V/43, 51, 38, 47). Buyurmasına rağmen üstelik kâfir olan Tansu Çiller'i desteklemişlerdir. Şimdi de anıtkabire gittikten sonra; "İman tazeledik" diyerek küfrünü açığa vuran Meral Akşener'i desteklemektedirler. İşte bu Süleymancı taifenin özü kabahatinden büyüktür. Bundan dolayı, Süleymancı taifenin dediklerinin fıkıhla hiçbir alâkalı yoktur. Sadece fıkıh kendi menfaatlerine uydurmaktadırlar. Meselenin özü budur.

Soru: **Selamün aleyküm hocam. Bir kadın bir odada namaz kılarken o odaya mahrem bir erkek girse kadının namazı bozulur mu?**

Cevap: Aleykum selam. Bir kadın bir odada namaz kılarken o odaya bir erkek girse, kadının namazı bozulmaz.

Soru: **selamun aleykum hocam: Katılım bankalarıyla ilgili bizi aydınlatır mısınız?**

Cevap: Katılım bankaları normal olarak kâr ve zarar ortaklığına dayanır. Yâni bankaya para yatırdığınız zaman hem zararına ortak oluyorsunuz hem de kârına. Meselâ yüz bin Türk lirası yatırırsanız, şâyet banka paranızın vâdesi içerisinde yüzde on kâr ederse paranız yüz on bin lira olur. Fakat banka şâyet yüzde on zarar ederse bu sefer sizin paranız doksan bin türk lirasına düşer. Yine siz bir ev veya araba almak isterseniz ve fakat paranız yoksa bir katılım bankasına gidersiniz ve onlara "ben şu dâireyi satın almak istiyorum fakat benim param yok, bana yardım eder misiniz? dersiniz. Meselâ, alacağınız ev 140.000 TL. diyelim. Onlar sana derler ki, biz bu evi yüz kırk bin liraya alalım, sana aylık taksidi bin liradan yüz seksen bin liraya satalım, kabul ediyor musun? Sen de eğer kabul edersen, o evin fiyatı yüz seksen bin lira olur ve sen de evi bin lira taksitle yüz seksen bin liraya satın almış olursun. Bu kredi vermek değil, ikinci bir ticârettir. Banka size evi kırk bin lira kâr ile satıyor ama size de sizin ödeyebileceğiniz bir taksit yapıyor. Halbuki fâizli bankalara para yatırdığınız zaman paranıza para veriyorlar. Yâni ortada bir ticâret veya kâr zarar ortaklığı yok. Bu ise fâizdir. İşte katılım bankaları islâmî usulle böyle çalışması lazım. Biz sorduğumuz zaman bizim fetvâ komisyonumuz var. Biz onlardan aldığımız fetvâyâ göre çalışıyoruz, diyorlar ve işlemlerini islâmî usûle uygun bir şekilde anlatıyorlar. Fakat gerçekten öyle mi çalışıyorlar yoksa işi kitabına mı uyduruyorlar bilmiyorum. Ama şahsen ben birçok konuda işi kitabına uydurduklarını düşünüyorum. Çünkü böyle bir sistemde tam islama uygun bir banka olamaz. Mesela kredi kartlarını ele alalım, diyorlar ki biz fâizle çalışmıyoruz. Ben de onlara diyorum ki, peki, şâyet kredi kartı borcu olan bir kimse borcunu yasal süresi içinde ödemezse ne yapıyorsunuz? O zaman bir miktar ceza alıyoruz diyorlar. Halbuki İslam'da borçlu borcunu zamanında ödeyemezse cezalı öder diye bir kâide yoktur. Bu da fâizdir. Bundan dolayı ben hiçbir katılım bankasını tavsiye etmiyorum. Ama insanlar katılım bankalarına giderler de onlar da müşteriye İslâm'a uygun bir alım satım anlatırlar, müşteri de onlara inanarak kabul ederse, onlar da daha sonra işi kitabına uydurarak islama uygun olmayan şeyler yaparlarsa, bunda müşterinin vebâli olmaz. Onların vebâli olur. Bundan dolayı biz insanlara diyoruz ki, bu katılım bankaları her ne kadar tam islâmî değilse de fâizci bankalarla çalışmaktansa yine de katılım bankaları ile çalışmaya gayret et. Bu en azından islama biraz daha uygun diyoruz. Meselenin özü budur.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Tokiden ev almak caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam. Bazı kurumlar buna bir açık kapı bıraksa da bankadan faizli kredi yoluyla ev almak caiz olmaz. Zira toki faiz niyetiyle ev satışı yapmasa da anlaşma bir banka üzerinden faizle yapılmaktadır.

Toki şayet yaptığı evleri peşin fiyatına satsa, kişiler bankadan kredi falan çekmeden peşin olarak evin ücretini ödeyip alsalar bunda bir sıkıntı olmaz.

Yine taksitle satsa, mesela on senelik taksit yapsa ve bu on senelik evin on senedeki enflasyon farkını hesaplasa da mesela bugün 100.000 TL olan evi on sene sonra 120.000 ₺ dese, müşteri de bunu kabul etse ve bu 120.000 TL'yi eşit taksitlere bölse, bunda da bir sıkıntı yoktur. Çünkü evin ücreti daha baştan 120.000 TL olarak bellidir.

Fakat Toki şöyle yapıyor. Evin fiyatını baştan 100.000 TL. olarak belirliyor ve bunu on yıl süren taksitlere bölüyor. Fakat bu taksitler bir ocak ayında bir de temmuz ayında olmak üzere senede iki defa memur maaş artışına göre taksitlerde artış oluyor. Bu da evin fiyatını belirsiz hâle getiriyor. On sene sonra 100.000 TL'lik ev kaç liraya çıkacak bilmiyorsunuz. İşte bu belirsizlik alım satımı fasit hâle getirir. İkincisi, on sene sonra ev 120.000 veya 130.000'e çıkarsa, 100.000 ile 130.000 arasındaki 30.000 liralık fark fâiz olacağından bu işlem aynı zamanda fâizli bir işlem olmuş olur. **Bundan dolayı tokiden ev almak fâizli ve belirsiz bir işlem olduğundan dolayı câiz değildir.** Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleyküm hocam. Çocuğa iki isim takmak sünnet midir? Ya da caiz midir? Bir de çocuğa sadece anne ve babanın bileceği bir ikinci isim takılır çünkü çocuğa büyü yapılmak istendiğinde o büyü tutmaz diyorlar bu ne kadar doğru?

Cevap: Aleykum selam. Çocuğa iki isim takmak sünnet değildir. Ne peygamber efendimizin ne de sahabenin iki isim taktıklarına âit bir rivâyet bilmiyoruz. İki isim, meselâ Mehmet Ali, Hasan Hüseyin, Ahmet Fâzıl gibi isimler çok sonraları ortaya çıkmıştır. Fakat bunda da bir mahsur yoktur. Efdal olanı tek isim koymaktır. Ama iki isim koymak da câizdir.

“Çocuğa sadece anne ve babanın bileceği bir ikinci isim takılır çünkü çocuğa büyü yapılmak istendiğinde o büyü tutmaz” demek ise bir safsatadır. Bunun dinle hiçbir ilgisi yoktur. Eğer öyle bir şey olsa idi, Allah Rasûlü veya sahâbeler “çocuklarınıza ikinci bir isim koyun ama bunu sâdece anne baba bilsin” derlerdi. Böyle bir şey ise yoktur.

Soru: Selamun aleykum. İdris a.s ölmediği ve göğe yükseltilerek cennet ve cehennemin gosterildiği doğru mu, bilgi vererseniz memnun olurum hocam.

Cevap: Aleykum selam.

Meryem sûresi 56 ve 57. Âyetlerde şöyle buyruluyor:

“Kitapta İdrîs’in kıssasını da anlat. Şüphesiz o, özü-sözü doğru bir peygamberdi. Biz onu çok yüce bir makama yükselttik.”

Birçok müfessir, ayette yer alan **“Biz onu çok yüce bir makama yükselttik.”** ifadesinden, onun göklere veya cennete çıkarıldığını anlamışlardır. (bk. Taberî, İbn Kesir, ilgili ayetin tefsiri)

"Biz onu pek yüce bir yere yükselttik" ayetinin anlattığı konuda iki görüş bulunmaktadır:

1) Bu, menzil ve rütbe bakımından yükseklik anlamındadır. Nitekim Cenâb-ı Hak. Hz. Muhammed (asm)'e de: **"Senin şanını da yükselttik."** (İnşirah, 94/4) buyurmuştur. Çünkü Allah Teâlâ Hz. İdris (a.s)'ı peygamberlikle şereflendirip ona, otuz sahife indirmişti. O, kalemle ilk yazı yazan; yıldız ve hesap ilminden ilk anlayan kişi ve ilk defa elbise biçip diken ve giyen de o idi.

2) Bundan murat, mekân bakımından onu, yüce bir mevkiye yükseltmektir. Bu görüş, daha uygundur. Çünkü, "mekân" kelimesiyle birlikte zikredilen "yükseltme" işi, derece bakımından değil de mekân bakımından yükseltme olur. (Fahruddin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihi'l-Gayb, Akçağ Yayınları: XV/371-372)

Bir kısım ulema böyle derken bir kısım ulâmâ da Hz. İdris'in göklere yükseltilmesini ve hâlen hayatta olmasını isrâiliyyât olarak belirtirler. Gerçekten Kur'an'da bu konu ile ilgili açık bir ifâde yoktur. Peygamber efendimizin hadislerinde de konu ile ilgili bir rivâyet yoktur.

En doğrusu bu konularla uğraşmamak ve Allah en iyisini bilir demektir. Çünkü bunları bilmemizde bize bir fayda olmadığı gibi, bilmememizde de bize bir zarar yoktur. Biz bunlardan da sorulmayacağız. Nitekim Allah Azze ve Cell, İsrâ sûresi 36. Âyetinde şöyle buyuruyor:

"Hakkında bilgin olmayan şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur."

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selâmun aleykum hocam. Bugün gördüğüm bir mescidde kadınların namaz kıldığı yer normal mescidin 15 veya 20 metre yan tarafındaki ayrı kapısı ve çatısı olan yerde. Kadınların namaz kılarken imama uymaları caiz olur mu?

Cevap: İmama iktidanın sahih olabilmesi için imama uyan ile imamın mekanlarının bir olması gerekir. Mekanlar farklı ise imama uymak sahih olmaz. Kadınların kıldıkları namaz geçersizdir.

İmam ile muktedi arasında veya bir muktedi ile öndeki saf arasında uzaklık bulunsa bakılır: Eğer namaz mescid dışında kılınıyorsa ve aradaki mesafe bir saf bağlanacak mikdardan az ise, imama uymak sahih olur. Fakat mesafe bundan daha çok ise uymak sahih olmaz. Amma namaz mescid içinde kılınmakta ise, aradaki uzaklık ne olursa olsun imama uymaya engel olmaz. Bununla beraber bazı alimlere göre, Beytül-makdis gibi pek geniş olan mescidlerde, saflar arasında bağlantı olmaksızın mescidin en uzak bir yerinde durup imama uyulması caiz değildir. (Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihâli)

Soru: Selamün aleykum hocam. Toki'den ev almanın caiz olmaması hakkında anlayamadığım bir şey var. "Taksitlerin artıyor olması evin fiyatını belirsiz hale getirdiği için alışveriş caiz olmaz." Diyorsunuz ya. Taksitlerin artması iyi bir şey değil mi? Böylelikle borcumuz çabucak biter.

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, mesele sizin anladığınız gibi değil. Siz yanlış anlamışsınız. Meselâ evin değeri 100.000 TL. ise taksitler arttığı zaman yine yüzbin lira ve çabucak ödemiyorsunuz. Şâyet yine yüz bin lira ödemiş olsaydınız da taksit sayısı artırılarak bir an önce borç ödenmiş olsaydı sizin dediğiniz gibi olurdu. Ama öyle değil.

Toki şöyle yapıyor: Diyelim ki 150.000 Türk Lirası bir ev alıyorsunuz. Bu 150.000 Türk lirasını sizin ödeyebileceğiniz taksitlere bölüyorlar. Diyelim 80 taksit yapıyorlar. Senede iki defa, ocak ve temmuz ayında bu taksitler memur maaşına endeksli olarak artırılıyor. Taksitler artırılırken taksit sayısı azalmıyor. Yine 80 taksit ödüyorsunuz. Diyelim ki ayda bin TL. taksit ödüyorsunuz. Ocak ayında yüzde on artırıldığını kabul

edelim, artık 1.100 TL ödemeye başlıyorsunuz. Temmuz ayı gelince yine enflasyon oranında artırılıyor. Diyelim yüzde on daha artırıldı. Bu sefer de 1.210 TL. ödemeye devam ediyorsunuz. Bu böylece devam edip geliyor. Seksen taksit altı sene sekiz ay eder. Taksitler arttıkça bu altı sene sekiz ay eksilmiyor. Enflasyonun her yıl ne kadar olacağı bilinmediği gibi, taksitler ocak ve temmuz aylarında ne kadar artırılacak o da belli değil. Bu durumda başlangıçta 150.000 TL olarak belirlenen ev taksitler bittiğinde 180.000 TL'ye, hatta 200.000 TL'ye kadar çıkabiliyor. İşte hem evin kaç mâl olacağı başlangıçta belli olmadığı için belirsizlik vardır. Bu da akitleri fasit kılar. Ayrıca 150.000 TL'den fazla ödenen de fâiz olur ve haram olur. Mesele budur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Büyüklerin ve akrabaların elini bayramlarda öpüyoruz. Bu caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim, bir kadın kendisine nikahı düşen hiçbir erkekle el temasında bulunamaz, musafaha yapamaz, elini öpemez, onlarla kucaklaşamaz, öpüşemez. Eşinizin dayısı, amcası veya enişteniz size nikahı düşen kimselerdir. Onların ellerini öpemezsiniz. Eğer öperseniz hem elini öptüğünüz erkek hem de siz el zinası, dudak zinası yapmış olursunuz. Ve günaha girersiniz. Onların karşısına tesettürlü çıkmak şartı ile geriden "hoş geldiniz" veya "bayramınız mübârek olsun" diyebilirsiniz. Bundan ötesi caiz değildir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. İstihareye yatma hadislerde geçiyor mu?

Cevap: Aleykum selam. Önce konu ile ilgili rivâyeti verelim.

Cabir bin Abdullah (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bütün işlerde istihare etmeyi bize Kur'an'dan bir sure öğrettiği gibi öğretti ve şöyle buyurdu:

“Herhangi biriniz bir iş yapmaya yeltendiği vakit, iki rekât nafil namaz kılsın sonra şöyle dua etsin.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقِيرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ. فَإِنَّكَ تَقِيرُ وَلَا أَقِيرُ، وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ. وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ. اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَانِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي وَأَجَلِهِ فَأَقْرِهْ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ. وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَانِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي وَأَجَلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ

Sonra dilediği ihtiyacını söyler.”

Duanın Manası: “Ey Allah'ım! Kuşkusuz ki ben ilminle senden hayırlısını istiyorum. Ve senin kudretinle beni kudretlendirmeni diliyorum. Ve senin büyük fadlından istiyorum. Kuşkusuz ki sen takdir edersin, ben ise takdir edemem. Sen her şeyi bilirsin, ben ise bilmem. Sen bütün gaybleri en iyi bilersin! Ey Allah'ım! Şu azmettiğim işin benim dinim, yaşayışım ve işimin sonu hakkında hayırlı olduğunu bilmekteysen onu bana takdir et, kolaylaştır, sonra da o işi benim için bereketli yap! Eğer bu işin benim dinim, yaşayışım ve işimin akıbeti hakkında şerli olduğunu bilmekteysen bu işi benden uzaklaştır, beni de bu işten uzaklaştır. Ve hayır nerede ise onu bana takdir et. Sonra beni bu (takdir edilen) işe razı kıl!” (Buhari 3/1109, Nesei 3253, Ebu Davud 1538, Tirmizi 480, İbni Mace 1383, İbni Hibban 887, Ahmed bin Hanbel Müsned 3/344)

İstihâre hadisi Câbir İbni Abdullah'tan başka Abdullah İbni Mes'ûd, Ebû Eyyûb el-Ensârî, Hz. Ebû Bekir, Ebû Saîd el-Hudrî, Sa'd İbni Ebû Vakkâs, Abdullah İbni Abbas, Abdullah İbni Ömer ve Ebû Hüreyre gibi şöhretli sahâbîler tarafından da rivayet edilmiştir.

Günün veya gecenin, namaz kılınması mekruh olan üç vakti dışında, abdest alıp iki rek'at namaz kılınacaktır. Bazı İslâm büyükleri, namazın birinci rek'atında, Fâtiha'dan sonra "Kul yâ eyyühe'l-kâfirün" sûresinin, ikinci rek'atında yine Fâtiha'dan sonra "Kul hüvallâhü ahad" sûresinin okunmasını uygun görmüşlerdir. Bununla beraber herkes istediği sûreyi okuyabilir. Namazdan sonra hadîs-i şerîfte geçen istihâre duası okunur ve hangi iş için dua edildiği belirtilir.

Dua okunurken, "bu iş" şeklinde geçen yerlerde yapılması istenen iş zikredilir. Bu şekilde duanın Türkçesi okunabileceği gibi, Arapça aslını okumak daha faziletlidir. Duânın aslı, verdiğimiz bu kaynaklarda olduğu gibi, ilmihal kitaplarında da mevcuttur.

Kişi istihare ettikten sonra kalbi hangi tarafa meylederse onu yapmalı, istihareden önceki peşin hüküm ve kanaatini bırakmalı, kendi temayülüne dayanmalıdır. İstihareye rağmen bir temayül ve gönül yatışması görülmediği takdirde, istihareyi tekrarlayabilir. Bu sünnettir. Bununla alâkalı olarak Enes bin Mâlik'in (r.a.) rivayet ettiği bir hadiste Resulullah (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:

"Ey Enes, bir işi yapmayı niyet ettiğin zaman o iş hakkında yeniden yedi defa istihare et. Sonra kalbinden geçen temayüle bak. Çünkü hayır kalbinde doğan mânâdadır." (Tercimesi, 4:143)

İş acele olup da istihareyi tekrarlamak mümkün değilse şöyle duâ edilir:

"Allah'ım, hakkımda hayırlı olan ne ise onu nasip et. Beni kendi halime bırakma."

Maliki fakihlerinden İbnu'l-Hâc el-Abderî, istiharenin bundan ibaret olduğunu, ayrıca bir işaret almak amacıyla kişinin veya bir başkasının onun adına rüya görmek üzere uyumasının, gün ve kişi adlarından uğur çıkarma gibi davranışlara başvurmamasının bid'at olduğunu belirtir. (Salim Ögüt, "İstihâre", Diyanet İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2001, cilt: 23, sayfa: 334.)

Rüyada beyaz veya yeşil renk görmenin hayra; siyah veya kırmızı görmenin ise şerre yorulmasının herhangi bir dini dayanağı bulunmamaktadır. Çünkü istihare / hayırlı olanı isteme; bir duadan ibarettir, rüya ile hiçbir ilgisi yoktur. İstihâre uykusuna yatmak, rüyâda kırmızı ve siyah renk görüldüğü zaman şerre, beyaz veya yeşil renk görüldüğünde hayra delâlet edeceğine dâir şeyler daha sonra ilâve edilmiştir. Peygamber efendimizin hadislerinde ve sünnetinde buna yer verilmemiştir.

İstihâre uykusuna yatmak veya rüyâda çeşitli renkler görmek çok sonraları ortaya çıkmıştır, demiştik. Nitekim bu konuda İbni Abidin, istihare eden kimsenin dileğinin uygun olup olmadığına işaret olarak şöyle bir kayda yer verir:

"Yatmadan önce dua okunur ve abdestli olarak kibleye yönelerek yatılır. Rüyada beyaz veya yeşil görülürse o işin hayır olduğuna, siyah ve kırmızı görülürse de şer olduğuna işaret eder. Şerli olandan kaçınmak icap eder." (İbni Âbidin, 1:461)

Ama dikkat edilirse bunun **hiçbir kaynağı yoktur**. Kaynağı olmayan şeye de îtibar edilmez.

Soru: Selâmün aleyküm hocam borsa oynamak caiz mi?

Cevap: Aleykum selam.

İslam Konferansı Teşkilatı'na bağlı İslam Fıkıh Akademisi'nin girişimiyle 1988 yılında Rabat'ta toplanan Borsa Semineri'nin sonuç bildirisinde ve adı geçen akademinin 1992 yılında Cidde'de yapılan VII. Dönem Toplantı'sında, hisse senetlerinin kar ve zarara iştirak etmesi sebebiyle kural olarak helal olduğu, fakat şer'i hükmünün bunu çıkaran şirketin ticari işlem ve amaçlarının meşru oluşuyla yakından ilgili bulunduğu belirtilmiştir.

Şirketin faiz, içki imali ve ticareti, karaborsacılık, hile, yalan ve aldatma gibi dinen haram vasıtalarla kazanç sağlaması halinde hisse senetlerini alıp satmanın ve bundan gelir elde etmenin haram ve günaha iştirak etmek olduğundan caiz olmayacağı bildirilmiştir.

Borsa oynayanlar, hisse senedi alan kişiler, genelde kar yapabileceği, kendisine fayda sağlayacak şirketlerin kağıtlarını alırlar. Bu sebeble kağıdını aldığı şirketin helal / haram yaptığı- sattığı ürünleri düşünüp araştırmadan kağıtlarını alabilmektedir.

İslâm hukûkunun geçerli olmadığı düzenlerde denetleme, araştırma ve faizsiz sistem çok çok zordur. Denetlemenin İslâm'a göre olmadığı bir yerde her an harama girme durumu söz konusudur. Bu yüzden borsadan hisse senedi alıp satmak ancak aşağıdaki durumlarda düşünülebilir.

- 1- Senedi alınıp satılan firmaların holdinglerin haramla iştigal etmemeleri, İslâm'ın helal dediği şeyleri alıp satmaları.
- 2- Senedi alınıp satılan holdinglerin fâizle iştigal etmemeleri.
- 3- Alınan senedin hemen alan kimsenin adına kaydedilmesi
- 4- Senedi alınıp satılan holdinglerin alıp sattıkları şeyler İslâm'ın helâl dediği şeyler olsa bile, bu firmaların gelirlerini İslâm'a ve Müslümanlara karşı kullanmamaları. Böyle bir durum olduğu takdirde, İslâm'a ve Müslümanlara karşı savaşıyan firmaların ve holdinglerin desteklenmesi söz konusu olur ki, bu bir Müslüman için aslâ câiz değildir.

Borsadan sened alınıp satılması câiz olmayan durumları ise şöyle sıralayabiliriz:

- 1- Senedi alınıp satılan firmanın, holdingin ticâretinin ne olduğunun bilinmemesi.
- 2- Bu firma veya holdinglerin fâizle iştigâl etmeleri.
- 3- Bu holdinglerin, içki, domuz eti veya İslâm'ın câiz değil dediği şeyleri alıp satmaları.
- 4- Bu firma veya holdinglerin kazançlarının tümünü veya bir kısmını İslâm'a ve Müslümanlara karşı savaş âleti olarak kullanmaları veya Müslümanlarla savaş hâlinde olan kişileri, devletleri desteklemeleri.
- 5- Kar ve zarar oranlarını belirlerken hile yapmaları. Meselâ; müşterilerini zarara uğratıp onların senedlerini ucuza kapatmak için kar etmelerine rağmen zarar ediliyormuş gibi göstermeleri veya çok kâr etmelerine rağmen kar az göstermeleri.

Bugün borsadan sened alıp satanlar mâlesef senedini aldıkları firmaların ve holdinglerin İslâmî olup olmadıklarına, helal ticâret yapıp yapmadıklarına hiç bakmamaktadırlar. Onlar için varsa kâr. Hangi firmanın senedi değerleniyorsa onu alıp satmaları. Halbuki bu İslâm'a göre câiz değildir.

Borsadan hisse senedi alıp satanların senedini alıp sattıkları firmayı veya holdingi denetleme imkanları olmadıkları için her an harama girme ihtimalleri vardır. Onun için, takvâ ehli Müslümanların, borsadan uzak durmalarını tavsiye ediyoruz. Selam ve duâ ile.

Soru: Salamun aleykum hocam. Babam vefât etti. Geriye annem yâni babamın karısı, iki erkek ve iki de kız evlat bıraktı. Babam annemin üzerine bir dâire almıştı. Bir de kendi üzerinde dâiresi vardı. Kendi üzerinde olan dairesinin değeri 175.000 TL.dir. Bu durumda babamın mirasını nasıl paylaşacağız?

Cevap: Aleykum selam. Allah'tan babanıza rahmet, sizlere de sabr-ı cemîl diliyorum.

Babanızın anneniz üzerine aldığı dâire annenizindir. Onda şu anda hakkınız yoktur. Ama anneniz vefât edince onun üzerinde olan dâireyi miras olarak bölüşebilirsiniz. Şu anda mîras olarak sâdece babanızın üzerinde olan dâireyi bölüşebilirsiniz. Buna göre mirasçıları bir daha gözden geçirelim:

Karısı, yâni anneniz, iki oğlu ve iki kızı. Anne tüm malın (yâni 175.000 TL.lik dâirenin) sekizde birini alır. Anne hakkını aldıktan sonra geri kalan malı oğlanlar ve kızlar şöyle paylaşırlar: $2+2+1+1=6$. Bu şu demektir, anne hakkını aldıktan sonra oğlanlarla kızlar kalan malı kendi aralarında ikili birli paylaşacaklarından, oğlanın biri iki hisse alır. Diğer oğlan da iki hisse alır. Kızın biri bir hisse, diğeri de bir hisse. Oğlanlarla kızların hisse toplamı altıdır. Anne tüm malın sekizde birini alacağı için oğlanlarla kızların hisse toplamı sekiz ile çarpılır ve ortak payda bulunur. Buna göre; $8 \times 6 = 48$ yapar. Demekki ortak payda kırk sekizdir. Buna göre tablo şöyle olur:

Karısı	Oğlu	Oğlu	Kızı	Kızı	48
1/8	2	2	1	1	

Bu, şu demektir; paydalar küsürlü olmaması, tam çıkması için mal 48 eşit parçaya bölünür. Sonra çıkan pay mirasçıların hisse sayıları ile çarpılır ve herkesin ne kadar pay alacağı bulunur. Buna göre annenin payı sekizde bir olduğuna göre, kırk sekizin sekizde biri 6 pay eder. Yâni anneniz kırk sekiz payın altı payını alır. Geriye kırk iki pay kalır. Bu geriye kalan kırk iki pay, oğlanlarla kızların toplam payı olan altı paya bölünür. Bölelim. $42/6 = 7$ pay eder. Şu anda bir kızın alacağı payı bulduk. Demekki kızlar yedişer pay alıyorlar. Oğlanlar kızların iki katı pay alacağına göre onlar da on dörder pay alırlar. Kırk sekiz payı tüm mirasçılara dağıttığımızda şöyle olur: 6 hisse anne + 14 hisse bir oğul + 14 hisse diğer oğul + 7 hisse bir kız + 7 hisse de diğer kız. Yâni; $6+14+14+7+7 = 48$ hisse. Ve tablo şöyle olur:

Karısı	Oğlu	Oğlu	Kızı	Kızı
$48 / 8 = 6$	14	14	7	7

Şimdi de yukardaki tabloya göre 175.000 lirayı hisselerine göre bölelim. Buna göre 175.000 TL'sini 48 paya böleceğiz. $175.000/48 = 3.645,83$ TL. Demek ki bir hisse 3.645,83 TL ediyormuş. Şimdi de bu 3.645,83 TL'yi hissedarların hisseleri ile çarpalım.

Anne: $6 \times 3.64583 = 21.875$ TL.

Oğul: $14 \times 3.64583 = 51.041,66$ TL.

Oğul: $14 \times 3.64583 = 51.041,66$ TL.

Kız: $7 \times 3.64583 = 25.520,83$ TL.

Kız: 7X3.64583= 25.520,83 TL.

Tüm bunlardan sonra mirasçılarının alacağı tabloda şöyle olur:

Karısı	Oğlu	Oğlu	Kızı	Kızı
21.875 TL	51.041,66	51.041,66	25.520,83	25.520,83

Mesele böyledir. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Peki mirası paylaşanlar şeri hükümleri bilmezlerse medeni kanuna göre paylaşırlarsa ne olur?

Cevap: Mesela, erkeğe iki, kadına bir olması gerekirken erkek kardeş veya erkek kardeşler kız kardeşlerine deseler ki, kardeşlerim, her ne kadar Allah iki erkeğe bir kadına olarak miras hak tanımışsa da biz eşit paylaşacağız, yani bir erkeğe, bir kadına deseler, bunda bir sakınca yoktur. Çünkü bu Allah'ın hükmünü reddetmek değildir. Sadece erkekler kendi haklarından bir kısmını kız kardeşlerine hibe etmektedirler. Kişi kendi hakkını istediğine hibe edebilir. Hattâ bütün hakkını hibe edebilir. Ama kardeşlerden birisi "ben şeriate göre taksim istiyorum" derse, o zaman miras şeriate göre taksim edilmek zorundadır. Eğer kardeşlerden birisi şeriate göre taksimi kabul etmezse, o kabul etmeyen küfre girer. Evli ise karısı veya kocası ile nikahı da düşer.

Eğer kardeşler İslâm'ın miras hukukunu bilmeden medenî (aslında medeniyetsiz) kanunlara göre taksim yapmışlar da sonradan şeriatın hükmünün başka olduğunu öğrenmişlerse iki şey yapabilirler. Meselâ erkekler iki hak almaları gerekirken bir hak almışlarsa, kız kardeşlerinden haklarını talep edebilirler. Kız kardeşleri eğer vermezlerse, kul hakkını gasbetmiş olurlar. Veya kardeşler o taksimi öylece kabul edip birbirlerine de haklarını helal ederler. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam, neden erkekler kızların iki katı alıyorlar? Bu adaletsizlik değil mi?

Cevap: Böyle bir soru hiçbir Müslümanın ağzına yakışmaz. Çünkü, Müslüman Allah'a îman etmiş ve teslim olmuş kimse demektir. Allah'a îman eden kimse ise Allah'tan gelen bütün emir ve yasaklarına, Allah'ın bütün hükümlerine îman eden ve îman ettiklerine de teslim olan kimse demektir. Halbuki " Bu adaletsizlik değil mi?" demek, Allah'ı adaletsizlik yapmakla, başka bir ifâde ile zulmetmekle suçlamış olur. Bu ise Allah korusun küfürdür. İnsanı dinden çıkarır.

Bilelim ki bizi yaratan Allah'tır. Bizi bizden daha iyi bilen, bizim zaafılarımızı, ihtiyaçlarımızı Allah bizden daha iyi bilmektedir. Onun için her mü'min içinde hiçbir sıkıntı duymadan Allah'ın hükmüne râzî olmak zorundadır. İhtiyaçlarımızı bizden daha iyi bilen Allah bize uygun olarak bir hüküm koymuştur. Her Müslüman Allah'ın hükümlerine boyun eğmek zorundadır.

Müslüman belki şöyle sorabilir: Hocam, Allah'ın kadına bir, erkeğe iki hisse vermesinin hikmeti nedir? Allah neden böyle hükmetmiş acebâ? Böyle bir soru ise Allah'ın hükmüne bir îtiraz değil, tam aksine Allah'ın hükmündeki hikmeti öğrenmek istemektir.

Erkeklerin kadınlardan iki kat fazla mîras almasının hikmetine gelince; matematiksel olarak baktığımızda erkeklerin kadınlardan daha fazla mîras aldıkları görünür. Ama hikmet nazarından bakıldığında

aslında kadınlar daha kârlıdırlar. Çünkü; kadın evli ise kadının nafakasını yâni yemesini, içmesini ve barınma ihtiyacını kocası karşılamak zorundadır. Kadının bir şey harcamasına gerek yoktur. Bu yüzden kadın babasından veya annesinden kalan miras hakkını muhâfazâ edebilir, onunla ticâret yapabilir.

Erkeğe gelince; erkek babasından veya annesinden kalan mirası hem kendi nafakasına hem karısının nafakasına hem de çocukların nafakasına harcayacaktır. Başka, erkek hastalanır da çalışamaz hâle gelirse cepten tüketecektir. Veya erkek askere gidecek, askerde iken çalışmadığı için geride bıraktığı eşi ile çocuklarına nafaka bırakacaktır. Bu da erkeğin parasının daha çabuk tükenmesine sebep olacaktır. İşte bundan dolayı, Allah erkeğin harcama yerlerinin daha fazla olduğunu bildiği için erkeğe iki, kadına bir hisse takdir etmiştir. Vallâhu'l âlem.

Soru: Selamun aleykum hocam tirmizinin hadis kitabında tirmizi bu hadise (hasen gariptir) veya (hasen sahihtir) diyor diye not düşülmüş. İfadelerini ne anlamda kullanmıştır

Cevap: Aleykum selam kardeşim.

Hasen; Sözlükte “güzel olmak” anlamına gelen hüsn kökünden türemiş bir isim olup “iyi, güzel” demektir. Terim olarak genel kabule göre, “sahih hadisin şartlarını taşımakla beraber râvisinin zabtı sahih hadisin râvisine nisbetle daha az olan hadis” anlamında kullanılmaktadır. Buna göre hasen, sahih hadisle zayıf hadis arasında, ancak sahihe daha yakın konumda bulunmaktadır.

Bir hadisin "hasen" diye tanımlanması hadisin metin veya mânâsı nedeniyle değil hadisin râvî zincirindeki kişilerin durumundan kaynaklanmaktadır. Buna göre; "Adâlet şartını taşımakla birlikte, zabt yönünden sahih hadis râvîlerinin derecesine ulaşamamış kimselerin muttasıl (kesintisiz) isnatla rivâyet ettikleri, şâz ve illetten uzak hadis" (İbn Hacer, Nuhbetü'l-Fiker, s. 24); "Râvîsi doğruluk ve emânetle meşhur olmakla birlikte, zabt vasfındaki kusurundan dolayı sâhih derecesine ulaşamayan hadis" (Suyuti, Tedrib, s. 89) şeklinde tarifler yapılmıştır.

HASEN SAHİH HADİS

Hasen - Sahîh birleşik terimi isnada aittir. Bir hadis, biri hasen diğeri sahih iki isnadla rivayet edildiği zaman o hadisin isnadlardan birbirine nisbetle hasen; diğeri nisbetle sahih olduğunu söylemek ve o hadis hakkında hasen-sahih demek doğru olur. Bununla birlikte tabirde kullanılan hasen lafzı ile ıstılah manasının değil lügat manasının kastedildiğini, bununla hadisin beğenilen ve yadırganmayan bir sahih hadis olduğunun belirtildiğini ileri sürenler de vardır. Bu izah da yabana atılamaz.

“Tirmizî, bir hadis hakkında hasen-sahih demişse bununla sıhhat ve hüsnü birleştirmiş demektir. Bu takdirde manaca sahihin altında olur” açıklamasını nakleden ez-Zerkeşî, kendi görüşünü şöyle açıklamıştır: “Tirmizî'nin hasen-sahih tabirini böyle hususi bir tarzda kullanılmaktaki maksadı, ihtimal, teradüf yani mana birliğidir. Tabirin az kullanılması onun caiz olduğuna delildir. Nitekim bazı alimler aynı tabiri, haseni sahihe dahil addedenlerin görüşüne göre, haseni sıhhatle tavsif ettikleri yerde kullanmışlardır.

Tirmizî'nin hasen-sahih tabiriyle her iki kelimenin iki hale ve iki zamana göre delâlet ettikleri gerçek manalarını ifade etmek istemesi de imkân dahilindedir. Şöyle ki, onun bir hadisi bir şeyhten bir kere mestur yahut sıdk ve emanetle meşhur olduğu sırada; bir kere de aynı şeyhin hali adalet derecesine yükselmiş sayıldığı zaman işitmiş olması mümkündür. Böylece o iki zamanda iki ayrı vasıf taşıyan şeyhinden biri önce, biri sonra iki kere rivayet ettiği hadisi ondan gelen tek isnadda birleştirmiş olur. Nitekim onun bir hadisi aynı şeyhten defalarca işittiği birçok kimseden rivayet edilmiştir. Uzak da olsa bu ihtimal bu konuda söylenenlerin gerçeğe en yakın olanıdır.

Bununla beraber Tirmizî'nin hasen-sahih tabiriyle hadis hakkında kendi hasen içtihadı ile başkasının sahih içtihadını veya aksini ifade etmiş olması da mümkündür. Böylece hasen-sahih hükümleri iki görüşü birleştirmiş olmaktadır.”

Hasen-sahih tabirinin delâlet ettiği mana hakkında en güzel açıklamayı İbn Hacer yapmıştır. Ona göre hasen ve sahih vasıfları bir hadis hakkında bir arada kullanılmışsa bu müctehidin ravi hakkındaki tereddüdü dolayısıyledir. Bu tereddüt ravinin bu rivayette teferrüd etmesi halinde görülür. Hadis imamlarının bir ravinin hali üzerinde tereddüt etmeleri, müctehidin onu iki vasıftan biri ile tavsif etmesine imkân vermez. Bu takdirde hadisi bazılarına göre hasen, bazılarına göre de sahih olduğu söylenir. Ancak burada hasenun ev sahihun demek gerekirken tereddüde delâlet eden “ev” edatı kaldırılır. Buna göre hakkında hasenun ev sahihun denilen hadis, tereddütsüz olarak yalnız sahihun denilen hadisten daha aşağı mertebededir; çünkü kesin ifade, tereddütle ifadeden daha kuvvetlidir.

Hadisin iki isnadı bulunması halinde iki vasfın bir hadis hakkında birlikte kullanılması ise biri hasen, diğeri sahih iki isnadı itibariyledir. Bu takdirde hakkında hasen-sahih hükmü verilene nisbetle daha üstündür; çünkü isnadın çokluğu hadisi kuvvetlendirir.

HASEN - GARİB HADİS

Tirmizî'nin hasen-garib terimiyle kasdettiği mananın açıklamasına gelince, Takiyyuddin Ahmed b. Abdilhalim b. Teymiye bir fetvasında Tirmizî'ye bazı yerleşmemiş istilahları kullanmasından dolayı ta'n edenlerin, söylediklerinden çoğunu ne maksatla söylediklerini bilmeyenler olduklarına işaret ettikten sonra şöyle demiştir: “hadisciler bazen “haze'l-hadisü garibun” derler. Bu ifade “hadis bu vecihten garibtir” demektir. Hatta bazen bunu kendileri açıklayarak “bu vecihten garibtir” tabirini kendileri kullanırlar. Bu takdirde hadis, muhaddisler nazarında tek tarikattan gelen ma'ruf bir sahih hadistir. Şayet başka tarikattan da rivayet edilirse, metni sahih ve ma'ruf olsa bile öteki vecihten garib sayılır. Buna göre Tirmizî bir hadis hakkında “hasenun garibun” dediği zaman bununla o hadisin o tarikattan garib olduğunu kasdetmiştir. Ancak metnin şevahidi (şâhitleri) vardır ve onlarla hasen cümlesinden olmuştur.”

İbn Teymiye bir başka yerde aynı konuda garib hadisin yalnız bir rivayet isnadiyle bilinen hadis; hasenin ise Tirmizî'ye göre iki yönden rivayet edilen hadis olduğuna, ravileri arasında yalancılıkla itham edilmiş bir ravi bulunmaması ile birlikte şaz olmaması gerektiğine işaret ettikten sonra ancak demiştir; bazı kimseler, onun hasen ismini verdiği hadislerin bu tavsife uymadığını söylemişlerdir. Meselâ hakkında hasen-garib dediği hadisler bunlardandır ve yalnız bir tek isnadla rivayet edilmişlerdir. Tirmizî bunlara da hasen demiştir. O halde bunun izahı şöyle olmalıdır. Hadis, bir tek tâbi'iden rivayet olunduğu için garib sayılır. Fakat bu tabi'iden iki yönden rivayet edilince, tariklarının tabi'iden itibaren çoğalması sebebiyle hasen olur. Aslında hadis garibtir.”

Şu hale göre Tirmizî'nin bir hadis hakkında kullandığı hasen-garib birleşik istilahından maksat, İbn Teymiye'ye göre hadisin isnadının bir merhalesine kadar garib, o merhaleden itibaren de hasen oluşudur. ez-Zerkeşi'ye göre ise hadisin metin yönünden hasen, isnad yönünden ise garib olmasıdır.

Soru: Selamun aleykum hocam. Namazda yanlışlıkla Subhaneke'den önce besmele çekersek ne olur?

Cevap: Aleykum selam. Eûzu besmele kıraattan önce çekilir. Çünkü Allah Teâlâ buyurdu:

“Kur'an-ı Kerim okuyacağın zaman, 'Festeiz billahi mine's-Şeytani'r-racîm', yani; 'Kovulmuş olan şeytanın şerrinden Allah'a sığın.' (Nahl 98)

Subhâneke ise tesbîhattır. Allah rasulünün namazda tesbîhattan önce eûzu besmele çektiği rivâyet edilmemiştir. Şâyet namazda subhânekeden önce eûzu besmele çekilirse sünnete aykırı olacağından mekruh olur.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Hüküm ve hüküm koymakla ilgili âyetlerden biraz bahseder misiniz?

Cevap: Aleykum selam. Hükümle ilgili âyetler pek çoktur. Biz burada bazılarını verelim ve bazı âyetler hakkında birkaç müfessirin açıklamasını verelim.

“Hüküm sadece Allah’a aittir. O size kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.” (Yûsuf, 12/40)

“Hüküm ancak Allah’ındır. O hakkı anlatır ve O, doğru hüküm verenlerin en hayırlısıdır.” (En’âm, 6/57)

“Hüküm veren Allah’tır. O’nun hükmünü bozacak kimse yoktur. Ve O hesabı çabuk görendir.” (Ra’d, 13/41)

“Bilesiniz ki, yaratmak da emretmek de O’na mahsustur. Alemlerin Rabbi Allah ne yücedir.” (A’râf, 7/54)

“O, hükmüne hiç kimseyi ortak etmez.” (Kehf, 18/26)

Kim ALLÂH'ın indirdiğiyle hükmetmezse, işte onlar kâfirlerin tâ kendileridir. (Mâide; 44)

kim ALLÂH'ın indirdiğiyle hükmetmezse, işte onlar zâlimlerin tâ kendileridir. (Mâide; 45)

Kim, ALLÂH'ın indirdiği ile hükmetmezse, işte onlar fâsıkların tâ kendileridir. (Mâide; 47)

Sana da (ey Muhammed) geçmiş kitapları tasdik eden ve onları kollayıp koruyan Kitâb (Kur’ân)ı hakk ile inzâl ettik. Onların aralarında ALLÂH'ın indirdiği ile hükmet. Onların arzu ve heveslerine uyararak, sana gelen hakk'tan sapma. Biz, herbiriniz için bir şeriat ve yol belirledik. Eğer ALLÂH dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı, fakat size verdiklerinde sizi denemek istedi. Öyleyse iyiliklere koşun. Hepinizin dönüşü ALLÂH'adır. O, ihtilâfa düştüğünüz şeyleri size haber verir. (Mâide; 48)

Aralarında ALLÂH'ın indirdiğiyle hükmet. Onların keyiflerine uyma, ALLÂH'ın sana indirdiğinin bir kısmından seni saptırmalarından sakın. Eğer ALLÂH'ın hükmünden yüzçevirirlerse, bil ki ALLÂH, bir kısım günâhları sebebiyle onları musîbete uğratmak istiyor. Muhakkak ki insanların çoğu yoldan çıkanlardır. (Mâide; 49)

Yoksa câhiliyye hükmünü mü arıyorlar? Kesinlikle bilen bir toplum için ALLÂH'dan daha güzel hüküm veren kim olabilir? (Mâide; 50)

İbn Kesir (rh.a) bu ayetin tefsirinde şunları zikretmektedir:

“Bütün hayırları ihtiva eden, bütün kötülükleri yasaklayan, uydurma heves ve arzulara meyil-den alıkoyan Allah'ın hükmünün dışına çıkanları Hak Teâlâ reddediyor. Kulların kendi elleriyle koydukları ve Allah'ın şeriatına dayanmayan câhiliyyet hükümlerinin Sapıklıklarını ve bilgisizliklerini reddediyor. Bu sapıklıkları; kendi görüş ve hevesleri sonucu ortaya çıkardıklarını bildiriyor. Söz gelimi Tatarların, Cengiz Han diye bilinen krallarından alınma krallık buyrukları vardır ve bununla hüküm verirler. Nitekim bu yasayı onlara kral koymuştur. Bu yasalar Yahûdî, Hristiyan ve İslâm dinine mensûb muhtelif milletlerden ictibas yoluyla tanzim edilmiş kanunlar topluluğudur. Ancak bu yasalar içerisinde birçoğu, Cengiz Han'ın mücerred görüş ve heveslerinden ibarettir. O bunu, çocukları için izlenen bir hüküm haline getirmiştir ki; onlar, Allah'ın kitabından ve Rasûlullah'ın sünnetinden önce bu yasaya uyarlar. Onlardan böyle davrananlar kâfirdir, öldürülmeleri vâcibtir. Az veya çok hiçbir konuda Allah'tan başkasının hükmüne müracaat edilemez. Bunun için Allah Teâlâ; onlar, Allah'ın hükmünden vazgeçip câhiliyyetin hükmünü mü tercih ediyor ve istiyorlar?

buyuruyor. Halbuki Allah'ın şeriatından daha adaletli hüküm verecek kim vardır? Allah'ın şeriatına inanıp yakîn ve bilgi sahibi olanlar; Allah'ın hüküm verenlerin en iyisi olduğunu, mahlûkâtına karşı annenin çocuğuna merhametinden daha merhametli davrandığını bilirler. Zîrâ Allah Teâlâ; her şeyi bilendir, her şeyde kadir olandır, her şeyde âdil olandır.” (İbn Kesir, Tefsir’ul Kur’an’il Azim, 3/131, Thk: M. Selame, Dar’u Tayyibe, 1420/ 1999. Türkçesi için bkz. Ebu’l-Fida İsmail İbn Kesir, Hadislerle Kur’an-ı Kerim Tefsiri, Çağrı Yayınları: 5/2364)

İmâm Taberî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Allâh’u Teâlâ, yarattığı hiç bir mahlûku hüküm verme konusunda kendisine ortak kabul etmez. İnsânlar arasında hüküm verecek yalnız O’dur. Hüküm verme, ihtilâfları çözme, insânları ve işlerini idâre etme konusunda dilediği ve sevdiği şekilde hareket eder. Bu özellik sâdece O’nun hakkıdır.” [Taberî, Câmiu’l-Beyân: 15/234.]

İmâm Beğavî rahimehullâh, şöyle demiştir: “Hüküm vermek, emretmek ve yasaklamak ancak Allâh’u Teâlâ’ya ait bir haktır.” [Beğavî, Meâlimu’t-Tenzîl: 2/493.]

Şeyh Şankîti, rubûbiyyet özelliklerine dikkat çekerek kanun ve yasa koymanın sâdece Allâh’a ait olduğunu şöyle açıklamaktadır: “Allâh Azze ve Celle, hüküm verme ve hüküm koyma hakkının kime ait olduğunu, bu zâtın sıfatlarının neler olduğunu birçok âyetle bildirmiştir. Her akıl sâhibinin Allâh’u Teâlâ’nın bildirdiği, hüküm koyucuda bulunması gereken sıfatları düşünmesi lazımdır.

Ey Müslümanlar! Kanun koyucu olanın, helâl ve haramlar belirleyici kimsenin sıfatlarını çok iyi bilmeniz ve anlamanız gerekir. Hiçbir zaman ve asla alçak, câhil, kâfir bir kişiden kanun kabul etmeyin! Böylelerine kesinlikle kanun koyma hakkı vermeyin!” [Şankîti, Edvâu’l-Beyân: 7/49.]

Yine şöyle demiştir: “Allâh’u Teâlâ, hüküm konusunda hiç kimsenin kendisine ortak olmasını asla kabul etmez. Hüküm sâdece O’na aittir. O’ndan başka hiç kimsenin kesinlikle hüküm verme yetkisi yoktur. Helâl, Allâh’ın helâl kıldığı, haram, Allâh’ın haram kıldığıdır. Hak dîn, Allâh’ın koyduğu şerîattır. İhtilâflı mes’elelerde sâdece O’nun verdiği hüküm geçerlidir. Hükümden kasıt ise: Allâh’ın hüküm verdiği her mes’eledir. Teşrî koyma mes’esi ise buna öncelikle dâhildir.” [Şankîti, Edvâu’l-Beyân: 3/258.]

“...Her kim de tağutu reddedip Allah’a iman ederse, işte o kopmayan sapasağlam bir kulpa yapışmıştır...” (Bakara, 256)

İmam Mücahid (rahimehullah) şöyle demiştir: “İnsanların idarecisi konumunda bulunan, halkın kendisine danışıp işlerinin hükme bağlanmasını istedikleri, insan suretindeki şeytanlardır. Tağut (Allah’ın kanunları dışında) kendisine başvuru olan insanların efendisidir.” (ed-Durru’l-Mensur: 2/22)

İbn Kayyim El Cevziyye (rahimehullah) şöyle demiştir: “Tağut, kendisine ibadet edilme, bağlanılma ve itaat edilme noktasında haddini aşan kul demektir. İnsanların tağutu, Allah ve Rasulü’nün kanunlarıyla hükmetmeyen, Allah’tan başka kendisine muhakeme olunan, ibadet edilen ve Allah’ın emrine dayanmaksızın, Allah’a itaat etmeksizin kendisine tâbi olunanlardır.” (İlâmu’l-Muvakkîn: 1/40)

Soru: **Selamun Aleykum hocam. İstibra için illa yürümemiz mi gerekir?**

Cevap: Aleykum selam. İstibra için illa biraz yürümek gerekmez. Bu dışarda olduğu zaman olur belki ama bazen evde hemen abdest alıp namaza iştirak etmen gerekir. İşte o zaman idrar bitince hemen kalkmayıp idrarın kesildiğinden emin oluncaya kadar biraz daha beklemek bu arada bir iki defa kuvvetle öksürmek ve kalkınca da iyice sıvazlamak gerekir. Şâyet istibra iyi yapılmaz da abdest aldıktan sonra bir damla bile gelse abdest bozulur. O şekilde namaz kılmak caiz olmaz. Yeniden abdest almak gerekir. Eğer abdest almadan bir iki damla gelirse kilota damlarsa normal olarak yıkamak gerekir. Yıkamadan abdest alınır da namaz kılınırsa bir iki damla namaza engel olmazsa da mekruh olur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kadınların tuvaletten sonra 40 adım (istibra)atmaları yapmaları gerekir mi?

Cevap: Aleykum selam. Hayır. İstibra erkekler içindir, kadınlar için değildir.

Soru: Selâmun aleykum hocam. İslâm'da kadının kocasından fidyeye karşılığında boşanması diye bir mesele varmış. Bunu açıkla mısınız?

Cevap: Aleykum selam. Evet, İslâm'da kadının kocasından fidyeye karşılığında boşanabilme yetkisi vardır ve buna fıkıh dilinde "HUL İLE BOŞANMA" veya "MUHÂLEÂ" denilir. Bu, ya kocanın karısına lüzumsuz yere zulmetmesi veya kadının kocasını sevmemesi ve ona karşı hiçbir ünsiyet duymaması sonucu ortaya çıkar. Boşama yetkisi genellikle erkeğin elinde olduğu için kadın kendisine devamlı zulmeden veya kendisini bir türlü sevmeyen kocasına; "eğer beni boşarsan sana şu kadar fidyeye (para veya mal) veririm demesi, kocanın da bunu kabul ederek karısını boşamasıdır. Bu durumda bir bâin talakla boşama gerçekleşmiş olur ve kadın iddetinin bitmesi ile tamamen hür olur. İsterse gider başka bir erkekle evlenebilir. Fidyeye vererek boşanmakla ilgili aşağıdaki yazıyı dikkatle okuyalım inşaallah.

HUL (BEDEL KARŞILIĞI KADININ KOCASINDAN BOŞANMAK İSTEMESİ)

Çıkarmak, gidermek, soymak ve soyunmak mânâsına gelen Hul, kadının ödemeyi kabul ettiği bedel karşılığında evlilik akdine son vermek, başka bir deyimle; eşlerin karşılıklı anlaşma yoluyla evliliğe son vermesi. Hul' yerine aynı anlamda muhâlea tabiri de kullanılır.

İslâm hukukunda muhâlea, evliliği sona erdiren sebeplerden birisidir. Bazı durumlarda evliliğin bu yolla sona erdirilmesine ihtiyaç duyulabilir. Meselâ; eşler birbirini sevmez, biri diğerine saygı duymaz, anlasamaz ve birlikte yaşamak çekilmez hâle gelmiş olursa kocanın elinde boşama imkân ve yetkisi vardır. Fakat koca buna rağmen karısını boşamazsa ne yapılabilir? Kadın bu şiddetli geçimsizliğe ve çekilmez hayata katlanmaya devam mı edecektir? İşte bu gibi hallerde kadının bir bedel karşılığında kocasından ayrılması mümkündür. Bu fesih veya talak (boşama)dan ayrı bir boşama şeklidir (es-Serahsî, el-Mebsût, VI, 171-196; İbnü'l-Hümâm, Fethu'l-Kadr, III, 199-224; İbn Âbidin, Reddû'l-Muhtar ale'd-Dürri'l Muhtar, II, 556-5731)

Muhâlea kitap ve sünnet delillerine dayanır.

Âyetlerde şöyle buyrulur:

"Kadınlara vermiş olduğunuz bir şeyi geri almanız helâl değildir. Meğer ki karı ve koca Allah'ın çizdiği sınırlara riâyet edememekten korkmuş olsunlar. Şâyet onların, ilâhi sınırlara riâyet edemeyeceklerinden korkarsanız, karının kurtulmak için bir şey (para) vermesinde ikisi için de bir günah yoktur" (el-Bakara, 2/229).

Hul ile boşanmanın sünnetten deliline gelince;

Abdullah ibni Abbas (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi:

"Sabit bin Kays (Radiyallahu Anh)'ın karısı Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve:

-Ya Rasulallah, ben Sabit bin Kays'a ne ahlak ne de din hususunda kızmıyorum. Fakat ben İslâm'da küfrü kerih görüyorum ve tiksiniyorum dedi.

Bunun üzerine Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

-‘Sabit’in sana mehir olarak verdiği bahçesini kendisine geri iade eder misin?’ buyurdu.

Kadın:

-Evet, dedi.

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sabit bin Kays’a:

-‘Bahçeyi kabul et ve kadını bir talakla boşa’ buyurdu.” (Buhari 5356, Nesei 83463, İbnu’l-Carud 750, Darekutni 3/255)

Fakat şu da unutulmamalıdır: Kadının kocasından hiçbir mâzeret yokken boşanmayı istemesi haramdır. Nitekim bu konudaki bir hadis-i şerif şöyledir:

Sevban (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: “Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

‘Hangi kadın, kocasıyla kendi arasında her hangi bir beis (şer’î mâzeret) olmaksızın kocasından kendisini boşamasını isterse, cennetin kokusu onun üzerine haramdır!’ buyurdu.” (İbni Mace 2055, Ebu Davud 2226, Tirmizi 1187, Darimi 2/162, İbni Hibban Mevarid 1320, İbnu’l-Carud 748, Hakim 2/200, Beyhaki 7/316, Albani İrva 2035)

Muhâlea kendine hâs özellikleri olan bir boşama çeşididir. Bu boşama koca bakımından bir yemindir. Çünkü koca muhâlea anlaşmasıyla karısını boşamayı bir bedele bağlamış olur. Bedeli alınca boşama gerçekleşmiş sayılır. Muhâlea, kadın bakımından ivazlı (bedelli) bir akittir. Çünkü kadın bununla bir bedel ödemeyi kabul etmiş olur. Kadın, kocasının bir bedel karşılığında boşama teklifine "kabul ettim" der veya "beni şu kadar para karşılığında boşa" diyerek kendisi icapta bulunur. Aslında bununla, "Şu kadar para karşılığında evlilik bağını senden satın almaya razı oldum" demek istemiştir.

Muhâlea teklifi kocadan gelmişse, artık ne kadının kabulünden önce ve ne de sonra bu icabından (teklifinden) rucû edemez. Karısını kabulden menedemez. Kendisi için muhayyerlik şartı koyması muteber değildir. Karısının hemen o meclise kabul iradesini açıklaması gerekir. Koca muhâlea akdini feshedemez. Kocanın mücerred muhâlea isteğinde bulunmasıyla bu beş hüküm kendiliğinden doğar.

Muhâlea yoluyla boşanma teklifi kadından gelir de kocasına; "Sana vereceğim şu kadar para karşılığında beni boşa" derse, koca kabul iradesini açıklayıncaya kadar, kadın bu icabından rucû edebilir. Karı-kocadan birinin meclisi terk etmesiyle bu icab bâtil olur. Kadının muhâleada muhayyerlik şartı geçerlidir (İbn Âbidin, a.g.e, II, 557; M. Zihni Efendi, Munâkehat Mufârekât, 117, vd.).

Mehir olarak verilebilen her şey muhâleada bedel olabilir. İslâm hukukuna göre alım-satımı meşrû olan ve ekonomik bir değer taşıyan menkul ve gayr-i menkuller ile bazı menfaatler mehir ve muhâleada bedel olabilir. Muhâlea bedeli, mehire denk, ondan az veya çok olabilir. Meselâ; koca, küçük çocukların masraflarının belli bir yaşa kadar karısı tarafından karşılanması şartıyla muhâlea yapabilir. Yine çocukların belli yaşa kadar karısı tarafından bakılıp terbiye edilmesi de muhâlea bedeli olabilir.

Eşler arasında geçimsizliğin kaynağı bazan kadın, bazan kocadır. Bazan da geçinip giden eşler boşanabilir. Geçimsizlikte kusurlu olmak muhâlea bedelini etkiler mi? Başka bir deyimle, koca hem geçimsizlik çıkarır, hanımını boşamaz, hem de boşamak için karısından bir bedel isteyebilir mi? Burada, kocanın boşama hakkını kötüye kullanma ihtimali vardır. Koca muhâlea bedeline ya mahkeme hükmüyle (kazâen), ya da Allah'la kul arasında kalan yolla (diyâneten) mâlik olur. Koca dünya hukuku bakımından (kazâen) muhâlea bedelin her durumda sahip olur. Geçimsizliğin yalnız kocadan yahut yalnız kadından yahut da her ikisinden gelmesi sonucu etkilemez. Bu bedelin mehire eşit, ondan az veya çok olması da hükmü değiştirmez (el-Fetâvâ'l-Hindiyeye, I, 488). Çünkü kadın, kendi mülkü üzerinde dilediği şekilde tasarruf edebileceği gibi, koca da, karının kendi rızasıyla vereceği bir bedel karşılığında birtakım hak ve menfaatlerinden vazgeçerek onu boşayabilir. Ayet-i kerîme'de "...Karının kocasına evlilikten kurtulmak için

bir bedel vermesinde her ikisi için de bu günah yoktur" (el-Bakara, 2/228) buyurulmuş, bedelin miktarı için bir sınır konulmamıştır. Ancak Ebû Bekr el-Müzenî bu âyetin, aşağıdaki âyet tarafından neshedildiği görüşünü benimsemiştir. **"Eğer bir kadını bırakıp da yerine başka bir kadın almak isterseniz, öncekine yüklerce mehir vermiş olsanız bile, o verdiğinizden geri bir şey almayınız"** (en-Nisa, 4/20). el-Müzenî bu âyete dayanarak hul' yoluyla boşanmaya karşı çıkar. İslâm hukukçularının çoğunluğu ise bu son âyeti rızası hilâfına kadından bir şey alınmaması şeklinde anlamışlardır (ez-Zühaylî, el-Fıkhu'l İslâm'ı ve Edilletuh, Dımaşk 1985, 2. baskı, VII, 472).

Uhrevî sorumluluk bakımından (diyâneten) muhâlea bedelinin hükmü eşlerin geçimsizlikteki rollerine göre değerlendirilmiştir. Geçimsizlik yalnız kocadan kaynaklanıyorsa muhâlea bedeli istemesi helâl değildir. Verilen mehrin boşarken geri alınmasını yasaklayan Nisa Sûresi 20 nci âyeti bunun delilidir. Çünkü erkeğin hanımına zulüm yaparak muhâlea bedelini yüksek tutması ve boşamayı bir para karşılığı yapması, hakkı kötüye kullanma sayılır (el-Cassâs Ahkâmü'l Kur'ân, 2. baskı, Kahire, (t.y), II, 92, 93; el-Fetâvâ'l-Hindiyye, I, 488; Hamdi Döndüren, Delilleriyle İslâm Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1983, s. 406, 407). Geçimsizlik yalnız kadından veya her iki şeyden geliyorsa, kocanın boşama karşılığında bir bedel (para) alması helâldir. Fakat bu durumda kadına mehir olarak verdiğinden daha fazlasını alması mekruh sayılmıştır (el-Cassâs, a.g.e, II, 93; el-Fetâvâ'l-Hindiyye, I, 488).

Hanefilerin de dahil bulunduğu çoğunluğa göre muhâlea yoluyla boşama, bir bâin (kesin) talâk sayılır. İmam Şâfiî ise muhâleayı boşama değil, fesih sayar. Bu konuda şu delillere dayanır: Âyetlerde şöyle buyrulur: "Talak iki defadır" (el-Bakara, 2/229).

Âyetin devamında;

"Kadının kurtulmak için bir bedel vermesinde, ikisine de bir günah yoktur" buyrulur. Aynı Sûrenin 229 ncu âyetinde ise; **"Eğer koca karısını ikinci talaktan sonra bir defa daha boşarsa, bundan sonra kadın başka bir erkeğe nikâhlanmadıkça (ve ondan da ayrılmadıkça) ilk kocasına helâl olmaz"** ifadeleri yer alır. Muhâlea da boşama sayılırsa, birbirine bağlantılı olarak gelen bu âyetlere göre talak (boşama) sayısı dört olur. Halbuki boşama üçten fazla olamaz. Hanefiler ise bu âyetlerdeki boşama çeşitlerini ivazlı (bedelli) ve ivazsız (bedelsiz) olmak üzere üç tane olarak kabul ederler. Çünkü muhâlea yeni bir boşama çeşidi değil, kinâyeli sözlerle yapılan bir boşama şekliinden ibarettir. Bu yüzden muhâlea sonunda fesih değil, bâin talak meydana gelir. Hz. Ömer, Hz. Ali ve İbn Mes'ud'dan muhâleanın bâin talak olduğu rivâyet edilmiştir (es-Serahsî, el-Mebsût, VI, 171 vd.).

Boşamaya ehil olan koca ve boşanmaya mahâl olan kadın aynı zamanda muhâlea akdi yapmaya da ehildir. Bu akit sonunda kadın kendi malında tasarrufta bulunduğu için bu bir teberrua benzetilmiş ve hibe için aranan şartlar burada da aranmıştır. Bu yüzden muhâlea için kadının âkıl, bâliğ olması, ölümle sonuçlanan bir hastalığa yakalanmamış bulunması ve sefih olması yüzünden hacr altına alınmış olmaması gerekir.

İslâm hukukçularının çoğunluğuna göre, eşler karşılıklı anlaşınca evlilik muhâlea yoluyla kendiliğinden sona erer. Ayrıca hâkimin hükmüne ihtiyaç bulunmaz.

Soru: Selamün aleyküm. Zeynep bin Cash'in boşanması da böyle mi idi?

Cevap: Aleykum selam Abdullah hocam. Hayır, Zeyneb binti Cahş'ın boşanması normal boşama yolu ile oldu. Hz. Zeyd bin Hârise kölelikten azâd edilmiş zenci birisiydi. Hz. Zeyneb de Kureyş kabilesine mensub bir kadında. (Peygamber efendimizin halasının kızı) Hz. Zeyneb kendisini Hz. Zeyd'e denk görmüyordu ve bu yüzden devamlı huzursuzluk yaşadılar. Bunun üzerine Hz. Zeyd de onu boşamıştır.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Günümüz şartlarında Türkiye’de avukat, savcı ya da hâkim olmakta sakınca var mıdır? Kişi, Müslümanların haklarını savunmak için bu mesleklerde çalışabilir mi?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim. Bilindiği gibi içinde bulunduğumuz sistem küfür sistemidir. Şu andaki hâkimler hüküm verirlerken küfür kanunlarına göre hüküm verecekler, savcılar iddiâneme hazırlarlarken küfür kanunlarına göre hazırlayacaklar, avukatlar da savunma yaparlarken küfür kanunlarına göre savunma yapacaklardır.

Bir kısım ulemâ mâide sûresinin 44. Âyetinde geçen, **“Kim Allah’ın indirdikleri ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin tâ kendisidir”** hükmünce, küfür kanunları ile hükmeden hâkim ve savcılar ile küfür kanunları ile savunma yapan avukatların hepsinin de kâfir olacağını söylemektedirler.

Bir kısım ulemâ ise, küfürle hükmeden hâkim, savcı ve küfürle savunma yapan avukatlar, şayet hükmettikleri kanunların küfür kanunları olduğunu kabul ederler, Allah’ın kanunlarının küfür kanunlarından daha üstün olduğunu ikrar ederler, küfür kanunları ile hükmettiği zaman Allah’ın kendisini cezalandıracağından da korkarlarsa, kâfir olmazlar, zâlim olurlar, fâsık olurlar, demişlerdir. Fakat bu bile hafif bir şey değildir. Düşünün, bir hâkim 35, 40 sene zulüm ve fık işleyecek. Bu çok çok büyük bir günah olur. Bundan dolayı, hiçbir Müslüman bu sistemlerde hâkimliği, savcılığı ve avukatlığı tercih edemez. Bunun üzerine belki bazıları şöyle bir soru soracaklardır: **Peki bizi, yâni Müslümanları kim savunacak?**

Unutmayalım ki, hiçbir Müslüman mecbur kalmadıkça küfür mahkemelerine mürâcât edemez. Çünkü bu konuda Allah şöyle buyurmaktadır:

“Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi? Tâğut’a inanmamaları kendilerine emrolunduğu halde, Tâğut’un önünde muhakemeleşmek istiyorlar. Halbuki şeytan onları büsbütün saptırmak istiyor.” (Nisâ: 60)

Bu âyetten birkaç âyet sonra ise şöyle buyrulmaktadır:

“Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiği hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar.” (Nisâ: 65)

İşte bu âyetlerden dolayı Müslümanlar için geçerli olan, Allah’ın şeriatıdır. Allah’ın şeriatının hâkim olmadığı yerlerde Allah’a îman eden mü’minlere düşen görev şudur: Bulundukları yerde kazâ (hâkimlik) meselelerini bilen bir islam âlimine gidecekler, onu kendilerine hakem seçecekler. Dâvâlarını ona götürerek kendileri hakkında şeriatla hükmetmesini talep edecekler. O da onlar hakkında şeriatla hükmedince ikisi de onun verdiği hükme teslim olacaklar.

Böyle bir durum olmazsa, yâni karşımızdaki dâvâlı veya dâvâcı biz onu şeriatla hükmedecek bir âlime (hakeme) çağırdığımızda kabul etmezse veya birisi bizi küfür mahkemelerine şikâyet eder de küfür mahkemelerine gitmek zorunda kalırsak, oralardan adâlet bekliyamayız. Çünkü küfür kanunlarının hepsi de zulümdür. Biz onlara mürâcât ederken bir zâlime karşı başka bir zâlimden yardım isteme niyetiyle mürâcât etmek zorundayız. Ayrıca bu durumda bir Müslüman bir kâfir avukata da mürâcât edebilir. Çünkü Müslüman avukat da küfür kanunları ile savunma yapacak kâfir avukat da. Bu konuda aralarında bir fark yoktur. Mesele budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Elhamdulillah Müslümanım ve Türküm demekte sakınca var mıdır?

Cevap: Aleykum selam. Bir Müslümana sorulduğu zaman sâdece “Müslümanım elhamdülillah” der. “Elhamdulillah Müslümanım ve türküm” demez. Çünkü bu söz islam kardeşliğine ve ümmet bilincine yakışmaz. Düşün hele, her ayrı ırktan olan, “elhamdülillah Müslümanım ve türküm”, “elhamdülillah Müslümanım ve arabım”, “elhamdülillah Müslümanım ve urduyum” vs. derse ne olur? Bu ırkçılığın hortlatılmasına sebep olur.

İslâm evet kişilerin irâdelerinin bir seçimidir. Irkımız yâni kavmimiz, soyumuz, sopumuz ise bizim tercihimiz değildir. Bizzat Allah’ın öyle dilemesinin sonucudur. Yâni hiç kimse Allah’a dilekçe vererek, “Yâ Rabbi, beni türk yarat, arap yarat, alman yarat, İngiliz yarat” dememiştir. Allah hucûrat sûresinde şöyle buyurmaktadır:

“Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en üstün olanınız, en çok takvâlı olanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.” (Hucurât : 13)

Yukardaki âyette görüldüğü gibi, Allah insanları şubelere, kabilelere ayıranın bizzat kendisi olduğunu belirtiyor. Bunun sebebi olarak da “tanışasınız diye” diyor. Yâni herkes kendi kabilesini, soyunu, sopunu bilsinler ve yardımlaşsınlar diyerdir. Irkları ile övünsünler ve ırkçılık yapsınlar diye değildir. Nitekim âyetin bir kısmında, “Muhakkak ki Allah yanında en üstün olanınız, en çok takvâlı olanınızdır” buyrulur, üstünlüğün ırkta değil, takvâda olduğu özellikle beyân buyrulmuştur. Irkları ile övünenler ve ırkçılık yapanlar ise birçok hadiste yerilmişlerdir. O hadislerin bâzıları şunlardır:

“Ey insanlar! Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Hepiniz Adem’densiniz, Âdem ise; topraktan yaratılmıştır. Allah katında en değerli olanınız, O’na karşı gelmekten sakınanınızdır. Arab’ın Arab olmayana, hiçbir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir.” (Buhari, Müslim)

“Allah Teâlâ kıyamet günü sizin soyunuzu sopunuzu sormayacaktır. Şüphesiz ki O’nun nazarında en üstününüz, kötülüklerden en çok sakınanınızdır”. (Müslim, Birr, 34)

“Asabiyete/ırkçılığa çağıran bizden değildir. Asabiyet/ırkçılık için savaşan bizden değildir. Asabiyet/ırkçılık için ölen de bizden değildir.” [Ebû Dâvûd, Edeb, 122]

“Kim hevasına uyarak bâtıl yolda cenk eder, kavmiyetçiliğe çağrıda bulunur veya kavmiyetçiliğin seykiyle öfke ve tehevvüre kapılırsa, cahiliye ölümü üzere ölür.” (İbni Mace, Fiten, 7)

“Bir kimsenin cahiliye âdetince, kavim ve kabilesine intisab ederek (onlardan yardım talep ettiğini) ve onlarla şereflendiğini duyacak olursanız ona: ‘Babanın bilmem nesini ısırl!’ deyiniz. Ve

bunu açık açık söyleyerek, îmâ ve kinayede de bulunmayınız.” (Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned, 5, 136; Şeybânî, Şerhü Siyeri’l-Kebîr, 1, 90)

“Bir kısım insanlar vardır ki, cehennem kömüründen başka bir şey olmayan adamlarla iftihar ederler, övünürler. İşte bunlar ya bu övünmeden vazgeçerler ya da Allah nezdinde, pisliği burunlarıyla yuvarlayan pislik böceklerinden daha değersiz olurlar.” (Ahmed bin Hanbel, 2/524; Ebû Dâvud, Edeb 111)

“Kim kâfir olan dokuz atasını onlarla izzet ve şeref kazanmak düşüncesiyle sayarsa, cehennemde onların onuncusu olur.” (Ahmed bin Hanbel, 5/128)

Rasûlullah (s.a.s.)’a soruldu: “Kişinin soyunu, sülâlesini (kavmini, ulusunu) sevmesi asabiyet (kavmiyetçilik, ırkçılık) sayılır mı?” Hz. Peygamber şöyle cevap verdi: “Hayır. Lâkin kişinin kavmine zulümde yardımcı olması asabiyettir/kavmiyetçiliktir.” (Ahmed bin Hanbel, 4/107, 160; İbn Mâce, Fiten 7, hadis no: 3949)

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam Tebbet suresi Ebuleheb'in tavrının ihtirasları neticesini aktaran bir beddua ve onu eleştiren. Namaz ise insanın rabbinden dua ile dilemesi gibi. Bu sureyi namazlarda okumalı mıyız?

Cevap: Aleykum selam. Kur'an Fâtihânın başındaki bismelenin "B"sinden Nas sûresinin sonundaki "sin'e kadar Allah kelimidir. Kur'an'da Şeytan'ın sözleri de var, firavunun, Nemrut'un ve bir sürü kâfirlerin sözleri de var. Fakat onların sözlerini aktaran, bildiren Allah olduğu için onlar da Allah'ın kelimidir. Namazda ise Kur'andan bir parça okumamız emredilmiştir. Bu Kur'an'ın neresinden olursa olsun farketmez. Nitekim Allah Rasûlü de sahabeler de Kur'an'ın her yerinden okumuşlardır. Namaz insanın Rabine duası ve ondan istemesi değildir sâdece. Rabine duası ve ondan dilemesi olduğu gibi, onun kâfirlere lânet ettiği gibi kâfirlere lânet etmek, mü'minlere dua etmemizi istediği gibi dua etmek, Şeytanı ve şeytanlaşmış insanları düşman bilmek, Ebû Leheb zihniyetinde olan insanları unutmamak ve onlara karşı safımızı belli etmektir. Namaz hem tesbihtir hem tahmiddir hem tekbirdir hem tabliğdir hem de küfre ve kâfirlere meydan okumaktır. Aynı zamanda şeytan ve nefsimize karşı cihattır. Ebû Leheb gibiler birer semboldürler. Yâni küfrün sembolü. İslâmın başlangıcında bütün kini ve hırsı ile Allah rasûlüne karşı gelmiş ve diliyle ona devamlı saldırmıştır. Allah bizim de dilimizle kıyamete kadar ona bedduâ etmemizi istemiş ve biz de Allah öyle istediği için kıyamete kadar ona bedduâ ediyoruz ve edeceğiz. Mesele budur.

Soru: Selamun aleykum hocam bir müslüman namus ve şerefi üzerine and içebilir mi? İçerse ne olur. Şimdiden allah razı olsun.

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim.

Allah'tan başkası adına yemin etmek câiz değildir. Çünkü yaratılan bir şeyin adına yemîn etmek, ona tazim göstermektir. Bu sebeple Allah'tan baskası adına yemîn etmek, câiz görülmemiştir. Nitekim Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem, Allah'tan baskası adına yemîn etmeyi, sirk saymıştır. Çünkü -lafızla da olsa-, Allah'tan baskası adına yemîn etmek, tazimde Allah'tan baskasını, Allah'a denk tutmayı içerir. Dolayısıyla bundan sakınmak ve bunu söyleyenî ikâz etmek gerekir. Bunun içindir ki Allah resulü s.a.v bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurmaktadır:

“Yemin edecek kişi Allah dışında hiçbir şey üzerine yemin etmesin.” (Nesâî, Eymân, 4)

- **“Allah dışında bir şey üzerine yemin eden kimse şirk koştur.” (Müsned, II, 34)**

- **“Allah atalarınızın üstüne yemin etmenizi yasaklamıştır.” (Buhârî, Eymân, 4)**

“ ... Sabit ibn Dahhak şöyle demiştir : Resulullah s.a.v buyurdular ki : Kim İslam milletinden - yani, İslam dininin yemin şekline başka bir yemin şekliyle yemin ederse - söylediği o din sahibi gibidir... ” (BUHARİ: 14.C.6533.S-TİRMİZİ:3.C.1583.)

“ ... Sa'd bin Ubade r.a dan.İbni Ömer, bir adamın “ Kabe hakkı için hayır “ dediğini işitince şöyle dedi : “ Allah'dan başkası adına yemin edilmez “ ben Rasulullah s.a.v'den işittim şöyle buyurmuşlardır : “ Allah'dan başkası adına yemin eden kafir ya da müşrik olmuştur.” (TİRMİZİ : 3.C.1574.N - AHMED : 2 / 125 - HAKİM : 1 / 65 - BEĞAVİ Ş.SÜNNE : 10 / 7)

“ ... Ebu Hureyre r.a dan.Resulullah s.a.v buyurdular ki : “ Kim yemin eder ve yemininde Latt ve Uzza hakkı için derse, hemen “ la ilahe illallah “ desin. “ (BUHARİ : 10.C.4805.)

" ... Bize Abdullah ibn Mesleme, Mâlik'ten; o da Nâfi'den ; o da Abdullah ibn Umer'den şöyle tahdîs etti : Rasûlullah s.a.v Umer ibnu'l-Hattâb'a yetiştî. Umer bir kaafîle içinde ilerliyor ve babası ile yemîn ediyordu. Rasûlullah : Dikkat edin ! Muhakkak ki, Allah sizleri babalarınızla yemîn etmenizden nehiy buyuruyor. Artık kim yemîn edecekse, Allah adıyla yemîn etsin yâhud da sussun ! " buyurdu. " (BUHARÎ : 14.C.6528.S)

" ... Resulullah s.a.v buyurdular ki : " Allah'tan başkası adına yemin eden şirke düşer. " (AHMED : 1 / 47)

" ... Ve yine şöyle buyurur Allah resulü s.a.v : Ne babalarınız, ne anneleriniz ve ne de (şirk koşulan) ortaklar adına yemin edin. Ancak Allah adına yemin edin. Ve ancak doğru söylediğinizde Allah adına yemin edin." (EBU DAVUD)

Dolayısıyla ne Peygamber üzerine ne veli veya salihler üzerine ne Kâbe üzerine ne şeref ve hayat üzerine ve ne de ana baba üzerine yemin etmek asla caiz değildir.

Yemin, ancak Allah adına, O'nun isimleri ve sıfatları üzerine edilir. Kim Allah'dan başkası üzerine yemin ederse tevbe etmesi ve bunu bir daha yapmaması gerekir.

" ... Sa'd ibni Ebi Vakkâs radiyallahu anh şunu rivayet eder : " Bazı konuları konuşuyorduk. Ben, cahiliyyeden yeni dönmüştüm. Lât ve Uzza adına yemin ettim. Rasulullah s.a.v'in sahabileri bana şöyle dedi : " Ne kötü söz söyledin. Rasulullah s.a.v'e git ve O'na bunu haber ver. Çünkü biz senin kafir olduğunu görüyoruz " Ben de Rasulullah s.a.v'e gittim ve durumu ona haber verdim. Bana şöyle dedi: " Üç kez, " Lâ ilahe illallahu vahdehu lâ şerike lehu - Yani, Allah'dan başka ilah yoktur, O tektir ve ortağı yoktur " de, Üç kere şeytan'dan Allah'a sığın ve sol tarafına üç kez tükür ve bir daha da bunu yapma." (NESEİ)

Yukardaki rivâyetler göz önünde tutulduğunda, bunlar ve benzeri hadisler gereği yemin "vallahî, billâhî, tallahî"; "rahmâna yemin olsun ki"; "canım elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki"; "Allah'ın kudreti üzerine yemin ederim ki" ifadeleriyle yapılır.

Fakihlerin çoğunluğu, yemin için söylenen kelimelerden ziyade örf ve niyeti esas aldığından mesela, "Yemin ederim, şehadet ederim, üzerime andolsun" gibi sözleri de yemin saymıştır. Çünkü bunlar, "Allah adına yemin ederim ki, Allah adına şehâdet ederim ki, Allah adına üzerime andolsun ki" demektir.

Allah'tan başkası adına yemin etmek çeşit çeşittir. Bunlar, küfür üzerine yemin etmek, haram bir şey üzerine yemin etmek ve mekruh olan bir şey üzerine yemin etmektir. Küfür üzerine yemin etmek küfürdür. Haram üzerine yemin etmek haramdır. Mekruh bir şey üzerine yemin etmek ise mekruhtur. Fakat bazı âlimler Allah'tan başkası adına yemin etmeyi Allah'tan başkası adına tâzim göstermek olacağından şirk saymışlardır.

Bazı alimler, "İster şaka isterse ciddi olsun fark etmeksizin küfür lafzını söyleyen kimse küfre girer, demiştir. (bk. Kurtubî, Tevbe 65. ayetin tefsiri)

Keza, demişler ki "ikrah/icbar hali olmaksızın küfür lafzını şaka ya da ciddi olarak ikrar eden bir kimse kâfir olur." (el-Cessas, Ahkamu'l-Kur'an,4/348)

Şimdi size iki yemin şekli sunacağım ve sonra da bir tahlilde bulunacağım.

1- Meclis yemini:

“Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve laik cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasa’ya sadakatten ayrılmayacağıma; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine ant içerim...”

2- Memur Yemini :

"Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, Atatürk İnkılâp ve İlkelerine, Anayasada ifadesi bulunan Türk Milliyetçiliğine sadakatla bağlı kalacağıma; Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını Millet'in hizmetinde olarak tarafsız ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacağıma; Türk Milletinin millî, ahlâkî insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyip, koruyup, bunları geliştirmek için çalışacağıma; insan haklarına ve Anayasanın temel ilkelerine dayanan millî, demokratik, lâik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarımı bilerek, bunları davranış halinde göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim."

Yukardaki yemin metinlerinde ne geçiyor?

"Demokratik ve laik cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; Anayasa'ya sadakatten ayrılmayacağıma..." ibâresi geçmektedir. Bu üç ibâre de küfürdür. Çünkü; demokratik ve lâik cumhuriyet islâm'ın ortadan kaldırıldığı yerine beşer aklına göre tanzim edilmiş bir sistemdir. Demokratik ve lâik cumhuriyeti kabul etmek demek küfür sistemini kabul etmek demektir. Küfür sistemini kabul etmek ise küfürdür.

"Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma" ibâresi de aynı şekildedir. Çünkü Atatürk'ün bütün ilke ve inkılapları İslâm'a karşı yapılmış ilke ve inkılaplardır. Bunlar üzerine yemin etmek küfür üzerine yemin etmek demek, küfür ilke ve inkılaplar üzerine yemin etmek demektir.

"Anayasa'ya sadakatten ayrılmayacağıma" tâbiri de küfür olan bir sözdür. Çünkü; bilindiği gibi anayasa maddeleri Avrupa devletlerinden devşirilmiş ya da kulların akıllarına göre oluşturulmuş ve İslâm kanunları yerine konulmuş yasalardır. "Anayasa'ya sadakatten ayrılmayacağıma" demek, küfür yasalarına sadâketle bağlı kalacağım demektir ki, bu açıkça küfre sadâketle bağlı kalacağım demekten başka bir şey değildir. Bütün bunlardan sonra, kim bu ve buna benzer yeminler yapmışsa, îmânını ve nikahını tazelemek zorundadır. Yoksa durumu Allah korusun tehlikededir.

Bâzıları diyorlar ki, "efendim mâdem ki Allah adının dışındaki şeylere yemin etmek yemin sayılmıyor, öyleyse bu da yemin sayılmaz." İyi de küfre girmek için yemin etmek gerekmez ki. Bir kimse "Ben kâfirim" derse kâfir olur. Bunun kâfir olması için illâ "vallâhi ben kâfirim" demesi gerekmez. Küfre girici bir söz söylediği anda küfre girmiş olur. İster bu sözü ciddî olarak söylesin ister şaka olarak farketmez. Nitekim bu konudaki âyet-i kerîme şudur:

"Kalbi imanla dolu olarak mutmain iken, dini inkâr etmeye mecbur bırakılıp da yalnız dilleriyle inkâr sözünü söyleyenler hariç, kim imanından sonra Allah'ı inkâr ederek gönlünü inkâra açar, göğsüne küfrü yerleştirse, onlara Allah tarafından bir gazap, hem de müthiş bir azap vardır." (Nahl, 16/106)

Bir başka âyetinde de şöyle buyrulmuştur:

"Andolsun, onlara soracak olsan, elbette şöyle diyeceklerdir: "Biz sadece eğlenip şakalaşıyorduk." De ki: "Allah ile O'nun ayetleri ile ve Rasûlü ile mi alay ediyorsunuz? Özür dilemeyin. Siz iman ettikten sonra gerçekten de kâfir oldunuz..." (Tevbe, 65, 66)

Meseleyle ilgili ulemânın kavilleri de şöyledir:

İbn-i Nuceym der ki: “**Kim gerek şaka yere gerekse ciddi olarak küfür kelimesini söylerse tüm âlimlere göre kâfir olur. Bu konuda niyetinin hiçbir geçerliliği yoktur.**” [“el-Bahru’r-Râik”, 5/134]

İbn-i Hümmam şöyle der: “Kısacası, bazı fiiller vardır ki, -kâfirlere has olan alametler gibi- bunlar inkâr makamına kaimdir. Küfrün bizzat kendisinden uzak durmak nasıl gerekli ise bu tür fiillerden de uzak durmak gerekir. Allah’u Teâlâ “Biz dalmış eğleniyorduk” diyen kimselere, “Özür dilemeyin, siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz” buyurdu. Onlara: “Siz yalan söylediniz” demedi. Aksine küfrün en belirgin özelliklerinden olan “boş işlere dalmak” ve “eğlenmek” ile boyunlarından İslam bağına çıkardıklarını ve İslam’ın korumasından çıkıp küfre girdiklerini haber verdi. Bu da göstermektedir ki, bu tür fiiller bir şahısta bulunduğu zaman o şahsın küfrüne hükmedilir; kalbindeki tasdike de bakılmaz.” [“Feydu’l-Barî”, 11/50]

İmam Keşmirî, “İkfaru’l Mulhidin” adlı eserinde şöyle der: “Kısacası, kim gerek alay ederek gerekse şaka yere küfür kelimesini söylerse ittifakla kâfir olur ve bu konuda itikadına (niyetine) itibar edilmez...” [“İkfaru’l Mulhidîn”, Sf. 59]

Hanefi âlimlerinden Sadreddin el-Konevî der ki: “Kişi içeriğine inanmadığı halde isteyerek (ikrah olmaksızın) küfür kelimesini telaffuz etse küfre düşer...” [“Şerhu’l Fıkhi’l Ekber”, sf. 241]

Hanefilerin meşhur âlimlerinden birisi olan Ali el-Kari Hanefi fıkıh kitaplarından birisi olan “Mecmau’l Fetâva” adlı eserden şu cümleleri nakleder: “Kişi küfrü gerektiren bir söz söylerse kâfir olur.” [“Şerhu’s Şifa”, 2/453.]

“Mecmau’l-Enhur” adlı meşhur Hanefi Fıkıh kitabında şöyle geçer: “Kişi içeriğine inanmadığı halde (ikrah olmaksızın) kendi tercihiyle küfür kelimesini telaffuz etse tüm ulemaya göre kâfir olur.” [“Mecmau’l Enhur Şerhu Multeka’l Ebhur”, sf. 696]

İbn-i Kudâme el-Makdisî der ki: “Kim Allah’a söverse kâfir olur. Bu hususta şaka yapması veya ciddi olması bir şey değiştirmez. Keza Allah ile ayetleri ile peygamberleri ile ya da kitapları ile istihza eden kimse de kâfir olur.” [“el-Muğnî”, 4/20. Bab: 7124]

Fahreddin Hasen b. Mansur el-Hanefî der ki: “İsteyerek (yani ikrah olmaksızın) kalbi iman üzere olduğu halde dili ile küfür kelimesini söyleyen bir kişi kâfir olur, Allah katında da “mümin” olamaz.” [“Fetâvâ Kadıhan”, el-Fetâvâ’l-Hindiye hamîşinde, 3/57]

Burhaneddin İbn-i Mazeh el-Hanefî der ki: “Kim isteyerek (yani ikrah olmaksızın) kalbi iman ile mutmain olduğu halde dili ile küfür kelimesini söylerse kâfir olur; kalbinde ki inanç ona fayda sağlamaz.” [“el-Fetâvâ’t-Tatarhâniyye”, 5/458.]

İbn-i Receb el-Hanbelî der ki: “Dini terk ve cemaatten ayrılmanın manası: İslam dininden dönmektir/irtidattır isterse bu kişi şahadet kelimelerini söylesin. Eğer Allah ve Rasûlüne söverse, -şahadeti kabul etse bile- kanı mubah olur, çünkü o bununla dinini terk etmiştir. Aynı şekilde eğer o kişi Mushafı hafife alır da pisliklerin için atarsa veya namaz gibi dinden olduğu kesin olarak bilinen bir şeyi inkâr ederse yine durum aynıdır.” [“Câmiu’l Ulûm ve’l Hikem”, sf. 17]

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Küfür, şirk ve nifak kelimelerini biraz açar mısınız?

Cevap: Aleykum selam.

Küfür:

Küfür, İslâm'ın bütününün ya da bir kısmının -bilinçli veya bilinçsiz- kabul edilmemesidir. Küfür, Resûl-i Ekrem (sav) in getirmiş olduğu haberlere, (Kur'ân'a ve sünnete) inanmamak, onları yalanlamaktır. Yine insanın kalben Allah-û Teâla (cc)ya inanması, dil ile de zaman zaman ikrar etmesine rağmen, şöhret, makam, kin, ihtiras ve kavmiyetçilik sebebiyle İslâm dinine girmemesidir. Hz. Peygamberin amcası Ebû Talibin, "Ebû Talib atalarının dininden döndü" dedirtmemek için direnmesi, bunun güzel bir misâlidir. (Yusuf Kerimoğlu, Kelimeler & Kavramlar Küfür maddesi)

Allah'ın varlığını ve birliğini, peygamberliği, Hz. Muhammed'in Allah katından getirdiği kesin olarak belli olan şeyleri inkâr etmektir. Küfür için iman edilecek şeylerin tümüne inanmamak şart değildir. Bunlardan birine veya bir kısmına inanmamak da küfürdür. (Alim İA, Küfür maddesi)

Küfür kalben olduğu gibi söz ve davranışla da olabilir. Her hangi bir zorunluluk olmadığı halde diliyle insanı küfre götürecek bir söz söyleyen, inanılması gereken şeyleri küçümseyen, onlarla alay eden yahut imanla bağdaşmayan işleri yapanlar da kâfir olur. Ancak ölüm tehdidi karşısında bulunan bir kimse gönlü imanla dolu olduğu halde canını kurtarmak için istemeyerek küfrü gerektiren bir söz söylerse dinden çıkmış olmaz (Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1960, c.I, s. 207-208; Asım Efendi Kamus Tercümesi, c.2, s. 662). İslâm'ı terk etmeye zorlananlar için tanınan ruhsat hakkında Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

"Allah'a imandan sonra, kalbi iman ile sabit ve mutmain iken küfre zorlananlar müstesna olmak üzere, kim ki Allah'ı tanımaz ve fakat göğsünü küfre açarsa, mutlaka onların üstüne Allah'tan bir gazap vardır. Onlar için çok büyük azap da vardır" (Nahl 106).

Şirk:

Şirk, sadece Allah (cc)'a ait olması gereken konularda, başka birtakım mercilerin de kendisiyle bir tutulmasıdır ve küfür hükmündedir. eş-Şerike veya eş-Şirke şeklinde kullanılan bu kelime, ortaklık mânâsına gelir. Allah-û Teâlâya inanmakla birlikte, kudret ve kuvvette ona denk başka ilâhları da tanımaktır. Allah'ın birliğine ortak kabul etmek şirk olduğu gibi, kudret ve tasarrufunda O'na ortak kabul etmek de şirkdir.

Şirk'in diğer bir çeşidi de yalnız Allah'-tan beklenmesi gereken sonuçları, Allah'tan başka güç ve kişilerden beklemektir. (Yusuf Kerimoğlu, Kelimeler & Kavramlar Şirk madde)

Şirk; Allah'a zatında, sıfatlarında, hükmünde, ulûhiyet, ibadet veya mülkünde ortağı, dengi bulunduğu inanmak ve bunu benimsemektir. Küfür nasıl imanın zıttı ise, şirk de tamamen Tevhidin zıttıdır. Dikkat edilmesi gereken bir husus da bazen kişinin şirk veya küfre düşmüş olmasına rağmen kendisini iman üzere sanıyor olmasıdır.

Kur'an'da yüzlerce ayette şirk konu edilmiş olup, bazı ayeti kerimelerde şirk ve müşriklerden şöyle bahsedilmiştir:

Allah, kendisine ortak koşanları bağışlamaz. Bundan öte dilediğine, dilediği kimse için bağışlar. Her kim Allah'a ortak koşarsa, şüphesiz büyük bir iftira da bulunmuştur (Nisa, 48).

Şüphesiz, kim Allah'a ortak koşarsa, Allah ona cenneti haram kılmıştır ve onun gideceği yer Cehennemdir. Zalim-lere orada bir yardımcı da yoktur. (Maide, 72).

İnsanın, Allah Azze ve Celle'ye karşı açıkça isyanı olduğu için şirk, en büyük bir suçtur. Bu hal üzere ölen kimseler için şöyle buyrulmuştur:

Şüphesiz kitap ehli ve müşriklerden Kafir olanlar, Cehennem ateşinde ebedi olarak kalacaklardır. Onlar insanların en kötüleridirler (Beyyine, 6).

Dinin itikadi esaslarından herhangi birini inkâr etmek "küfür" olduğu için, itikadın ilk esası olan "Allah'ın birliği, tevhid" esasına karşı gelmek ve inkâr etmek olan şirk, küfürlerin en büyüğüdür. Görüldüğü gibi küfür daha genel bir kavramdır; her şirk küfürdür, ama her küfür şirk değildir. Örneğin İslam'a göre, Allah'a ortak koşmak, şirktir ve küfürdür; fakat, ahiret gününe veya meleklerle inanmamak sadece küfürdür, şirk değildir ve şirk olarak adlandırılmaz. Müşrik, şirk koşan demektir ve her müşrik kafirdir, ama her kafir müşrik olmak zorunda değildir. Kur'an-ı Kerim'e göre Allah'a şirk koşmak günahların en büyüğüdür, en büyük zulüm ve adaletsizliktir.

Nifak:

İslam dinine göre bir küfür çeşidi olan nifak, dışarıdan mümin ve Müslüman görünmekle beraber kalben Allah'ı, İslam peygamberlerini ve imanın diğer esaslarını kabullenmemek, inanmamak mânâsına gelir. Nifak içinde olan kimseye münafık denir ve kalben inanmadan, sadece zahiri olarak (görünüşte) inanmış, inanıyor gözüken kişilere söylenir.

İslama göre münafıklar kalben inanmadıkları ve iman etmedikleri için Allah katında kâfirdirler ve ebedî azaptadırlar. Fakat, dil ile ikrar edip, müslüman olduklarını söyleyerek dışarıdan böyle göründükleri için insanlar katında bir mümin gibi davranış görürler. Zira kişi kalptekileri kesinlikle tam olarak bilemez ve üzerine yorumda bulunamaz. Bu yüzden münafık kişi münafıklığını ve küfrünü beyan etmedikçe ona bir Müslüman gibi davranmak zorunludur.

Bu üç kavramın Müslümanları ilgilendiren kısmı; bir ömür korunması gereken imanın, bir şekilde küfür, şirk ya da nifakla kaybedilebileceği gerçeğidir.

Soru: Selamun aleykum hocam. İcmâlî ve tafsîlî iman ne demektir? Açıklar mısınız?

Cevap: Aleykum selam.

1- İCMÂLÎ İMAN

İnanılacak şeylere kısaca ve toptan inanmak demektir. İmanın en özlü ve en kısa şekli olan icmâlî iman, tevhid ve şهادet kelimelerinde özetlenmiştir.

Tevhid kelimesi: Lâ ilâhe illallah Muhammed'ün Rasûlullah (Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Muhammed O'nun elçisidir) cümlesidir. Şهادet kelimesi de: Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdûhû ve rasûlüh (Ben Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna inanır ve tanıklık ederim) ifadesidir.

İmanın ilk derecesi ve İslâm'ın ilk temel direği budur. Gerçekte Allah'ı yegâne ilah tanıyan, Hz. Muhammed'i O'nun peygamberi olarak kabullenmiş kişi, diğer iman esaslarını ve Peygamberimiz'in getirdiği dini de toptan kabullenmiş demektir. Çünkü diğer iman esasları bize Hz. Peygamber aracılığıyla bildirilmiştir. Öyleyse Allah elçisini tasdik etmek, getirdiği hükümleri de tasdik etmek demektir. İnanılacak şeyler ayrı ayrı söylenmediğinden dolayı bu imana icmâlî (toptan) iman denmektedir. Mümin

sayılabilmek için, icmâlî iman yeterli olmakla birlikte, İslâm'ın diğer hükümlerini ve inanılması gerekli olan şeylerin her birini kişinin teker teker öğrenmesi zorunludur.

2- TAFSÎLÎ İMAN

İnanılacak şeylerin her birine, açık ve geniş şekilde, ayrıntılı olarak inanmaya tafsîlî iman denilir. Tafsîlî iman üç derecede incelenir:

Birinci derece, Allah'a, Hz. Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna ve âhiret gününe kesin olarak inanmaktır. Bu, icmâlî imana göre daha geniştir. Çünkü burada âhirete iman da yer almaktadır.

İkinci derece, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, öldükten sonra tekrar dirilmeye, cennet ve cehennem, sevap ve azabın varlığına, kazâ ve kadere ayrı ayrı inanmaktır. Tafsîlî imanın ikinci derecesi amentüde ifade edilen prensiplerdir.

Üçüncü derece, Hz. Muhammed'in Allah katından getirdiği, bize kadar da tevâtür yoluyla ulaştırılan bütün haberleri ve hükümleri tasdik etmektir. Bir başka ifadeyle, mânası apaçık (muhkem) âyet ve mütevâtir hadislerle sabit olan hususların hepsine ayrı ayrı, Allah ve Resulü'nün bildirdiği ve emir buyurduklarını da içine alacak şekilde bütün ayrıntıları ile inanmaktır. Bu durumda namaz, oruç, hac ve diğer farzları, helâl ve haram olan davranışları öğrenip bütün bunların farz, helâl ve haram olduklarını yürekten tasdik etmek tafsîlî imanın üçüncü derecesini oluşturur.

Müslüman olmayan bir kimse, icmâlî iman ile İslâm'a girmiş olur. Bu iman üzere ölürse neticede cennete girer. Fakat tafsîlî iman ile müslümanın imanı yücelir, olgunlaşır, sağlam temeller üzerine oturur. Bir insanın, Allah'ı ve O'ndan geleni gönülden tasdik ettikten sonra, Hz. Peygamber'in açıkladığı buyruk ve yasakları bütünüyle, farzı farz, haramı haram bilerek öğrenmesi, kabullenmesi ve uygulaması gerekir. Tafsîlî imanın üçüncü derecesi, zarûrât-ı diniyye denilen ve inanılması zorunlu bulunan bütün inanç, ibadet, muâmelât ve ahlâk hükümlerine inanmayı içermektedir.

Taklîdî ve Tahkîkî İman Nedir?

Taklidi iman adından da anlaşılacağı gibi imanın taklit yolu ile oluşmasıdır. İslam toplumunda doğan çocuklar, topluma uyarak ve aile ile çevrelerinin de telkini ile onların inandıklarına iman etmektedir. Taklidi imanda araştırma veya dini delil arama yoktur, tabii olarak oluşan bir sonuç gibidir. Bu tür iman sahipleri de sevap kazanır ve cennete gidebilirler ama eğer imanları delillerle sağlamlaştırılmaz ise inkarcıların etkisi ile imanları sarsılabilir veya azalabilir.

Tahkiki iman ise adında bulunduğu gibi tahkik etme, araştırmaya, bilgiye, kavramaya ve delillere dayanan iman demektir. Bu iman tarzı kolay kolay sarsılmaz ve bilinçli bir iman olduğu için de kalben kabulü daha sağlam olur.

Soru : Selamun aleykum hocam. Aşağıda size gönderdiğim hadis sahih midir? (**Hadis Sahih değildir!**)

FATİHA SÜRESİNİN SIRRI

Resûlullah Efendimiz (s.a.v) buyurdular:

“Cebrâil (a.s) bana dedi ki: Allâhü Teâlâ sana selâm söylüyor ve buyuruyor ki:

Kul benim huzurumda namaza durup “Allâhu Ekber” dediğinde onunla aramızda bulunan perdeyi kaldırırım.

Kul “elhamdü” dediğinde Allâhü Teâlâ, “Hamd kime mahsustur?” diye sorar, o da “lillâhi” diye cevap verir.

Allâhü Teâlâ, “Allah kimdir?” diye sorunca “Rabbilâlemîn” der. “Alemlerin Rabb’i kimdir?” buyurunca “Errahmânirrahîm” der.

“Rahman ve Rahim kimdir?” diye sorunca “Mâlikiyevmiddîn” der. Bunun üzerine Allâhü Teâlâ,

“Ey kulum, din gününün sahibi benim” der. Kul, “İyyâke na’budu ve iyyâke nesteîn; Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım isteriz” deyince Allâhü Teâlâ,

“Ey kulum, mademki yalnız bana kulluk edip yalnız benden yardım istiyorsun, o halde istediğini dile ki sana verilsin” buyurur.

Kul “İhdinâ; bize hidayet et” deyince Allâhü Teâlâ,

“Hangi hidayeti istiyorsun?” buyurur. Kul “Essırâta’l-müstakîm; “Sırât-ı müstekîmi, doğru yolu” deyince Allâhü Teâlâ,

“Hangi yolu istiyorsun?” diye sorar. Kul “Sırâtallezîne en’amte aleyhim” “Kendilerine in’âm ettiğin bahtiyarların yoluna” deyince Allahü Teâlâ:

“Ey meleklerim, siz de şahit olun ki ben bu kulumu, kendilerine nimet verdiğim peygamberler, sıddîklar, şehitler ve salihlerle beraber kıldım” buyurur.

Kul, “Ğayri’l-mağdûbi aleyhim veleddâllîn; Ne o gadap olunanların, ne de sapkınların” deyince Allâhü Teâlâ tekrar meleklerle, “Şahit olun ki ben bu kulumu nimet verdiğim kimselerden kıldım, gazaba uğramışlardan ve sapkınlardan eylemedim” buyurur.

Kul “Amin” deyince onunla beraber bütün melekler de “Amin” derler.

Kaynak; Müslim, Müsâfirin 254; Nesâî,

Cevap: Aleykum selam Mustafa kardeşim. Bu hadis diye söylenen şey tamamen uydurmadır. Böyle bir hadis yoktur. Alçak herifler bir de hadise sahih süsü vermek için (Muslim, Misâfirin, 254, Nesâî) diye kaynak vermişler. Halbuki ne Muslim’de ne de Nesâî’de böyle bir hadis yoktur. Muslim’in müsâfirin bahsinin 254. Hadisi şöyledir:

Bize Hasan’ü’bnü Rabî’ ile Ahmed b. Cevvâs El-Hanefi rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ebû’l-Ahvas, Aramâr b. Ruzeyk’den, o da Abdullah b. Îsâ’ dan, o da Saîd b. Cübeyr’den, o da İbni Abbâs’dan naklen rivayet etti. Demiş ki: Cibril, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in yanında otururken, Efendimiz üzerinden kapı sesine benzer bir ses işitti. Ve başını kaldırdı. Cibril bu şimdiye dek asla açılmayıp; yalnız bugün açılan bir gök kapısıdır, dedi. Müteakiben o kapıdan bir melek indi. Cibril: bu, yeryüzüne (ancak şimdi) inen bir melektir. Bugüne kadar yere hiç inmemişdir; dedi. Melek selâm verdi ve Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

Cevap: Değerli kardeşim, **bu bal tefsiri tamamen uydurma olup hem Allah rasûlüne hem de adı geçen sahâbelere bir iftiradır.** Üstelik bunu uyduran alçak herif Allah rasûlüne bir de duâ ettirerek, bu bal tefsirini okuyanlara 200 peygamber sevabı verilmesini talep ettirir. Ehli sünnete göre bir kimse ne kadar ibâdet ederse etsin, bir peygamber sevabına bile ulaşamazken bu alçak herif kendi uydurduğu bal tefsirini okuyanların 200 peygamber sevabına ulaşacağını iddia eder.

Günümüz hadis âlimlerinden, Profesör Yaşar Kandemir Hoca konu ile ilgili şunları yazar:

Bal Tefsiri. Halk arasında bal tefsiri diye bilinen ve makbul bir dinî metinmiş gibi kabul gören kalaylı bal tası, bal ve kıl hakkındaki yorumların hiçbir dinî ve ilmî değeri yoktur.

Kaynaklarda da yer almayan bu yaygın uydurmaya göre, bir savaştan dönen Hz. Ali'yi Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Osman ziyaret ederler.

Kendilerine kalaylı bir tasla ikram edilen balın içinde bir kıl bulunduğunu görünce bunu kendilerini denemek için Hz. Fâtıma'nın koyduğunu düşünerek tasın, balın ve kılın yorumunu yaparlar. Hz. Peygamber'in dört dostuna sırayla yaptırılan bu yorumlar, onların karakterlerine ve ilgi alanlarına uygun olarak namaz, misafire ikram, ilim ve savaşa dairdir. Hz. Fâtıma'nın tefsiri ise erkeğini memnun eden kadınla ilgilidir. İslâm edebine uymamakla birlikte Hz. Peygamber'in dostları, yanlarına gelmesi için ona (Hz. Peygambere) haber gönderirler. O da kalkıp gelerek konuya daha farklı bir açıdan bakar. İddiaya göre onun aynı üslûbu kullanarak yaptığı tefsir şöyledir: "Ümmetimin kalbi nurludur bu tastan. Kevser şarabı tatlıdır bu baldan. Şeriatımın yolu incedir bu kıldan."

Bu kadarıyla yetinmeyen uydurmacı, son olarak da Allah Teâlâ'nın, "Dostum yâ Muhammed!" diye başlayan tefsirini aynı tarzda vermektedir. Uydurma hadislerin belirgin özelliği olan aşırı mübalağa bu metnin sonunda daha açık bir şekilde görülmektedir.

Hazırladığı bal tefsirinin devamlı şekilde okunup okutulmasını temin etmek isteyen bu meçhul şahıs, bal tefsirini okuyana, dinleyene 200 peygamber sevabı verilmesi için Hz. Peygamber'in el kaldırıp dua ettiğini haber vermekte, mükâfat dağıtımını daha geniş çaplı tutan Allah Teâlâ'nın ise sadece okuyana ve dinleyene değil üzerinde taşıyana, okutana, yazana, yazdırana ve din kardeşlerine hediye edene de aynı sevabı vaad buyurduğunu bildirmektedir. Bu sözde tefsiri devamlı gündemde tutmak düşüncesiyle onu üzerinde taşıyan, hergün okuyan ve dinleyen katiyen dünya darlığı görmeyeceği, ölürken imanla öleceği, bütün kaza ve belâlardan kurtulacağı peygamber diliyle garanti edilmektedir.

Bal tefsiri diye bilinen bu asılsız rivayette, müslümanları ibadete teşvik etmek düşüncesiyle hadis uyduran bazı zâhidlerden çok cahil müslümanlarla alay etmek isteyen kötü niyetli kimselerin tavrı sezilmektedir.

Mesele budur. Selam ve duâ ile. Konu daha önce de işlenmişti.

Soru: Selamun alykum hocam. Hz peygamber "ikinci namazını kaçırın kimse malını çoluk çocuğunu kaybetmiş gibi olur" diye buyurmaktadır. Çok araştırdım bulamadım. Bu hadisi Şerifin arapçasını varsa verebilir misiniz?

Cevap: Aleykum selam. Bahsettiğiniz hadis sahih bir hadistir ve kütüb-ü sittenin altısında da vardır. Ve kaynakları ile şöyledir:

İkinci namazını kaçırın kimse, sanki ailesi ve malı noksanlaştırılmış (veya elinden kaçırılmış) gibidir."(Buhari, Mevakıt, 15; Müslim, Mesâcid, 20İ; Ebû Dâvûd, Salât, 5; Nesâ'i, Mevâkit, 9; Tirmizi, Salât, 128; İbn Mâce, Salât, 6)

Tirmizî'deki Arapçası ise şöyledir:

حدثنا قتيبة حدثنا الليث بن سعد عن نافع عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال الذي تفوته صلاة العصر فكأنها وتر أهله وماله

Soru: Selamun aleykum Necati Hocam Bazıları yatsı yatsı namazının ilk 4 rekât sünnetinin hadislerde geçmediğini iddaa ediyorlar. Yatsının ilk 4 rekât sünnetinin hanefî fıkhındaki delili nedir?

Cevap: Aleykum selam. Günlük beş vakit farz namazların öncesinde veya sonrasında kılınan sünnet namazlarla ilgili hadis kaynaklarında çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Abdullah İbn Ömer ve Hz. Aişe'den gelen sahih rivayetlerde Resûlullâh'ın farz namazların öncesinde ve sonrasında toplam on iki rekât nafîle namaz kıldığı rivayet edilmiştir. Bunlar; sabah namazından önce iki, öğleden önce dört ve sonra iki, akşam namazından sonra iki ve yatsı namazından sonra iki rekâttır. Düzenli olarak kılındıkları için "revâtîp sünnetler" ve Resûlullâh'ın çoğu zaman kıldığı için de "müekked sünnetler" olarak adlandırılan bu namazlara devam edenlere Allah'ın cennette bir ev/köşk bina edeceği ifade edilmektedir. (İlgili hadisler için bkz: Buhari, Teheccüd, 25, 29, 34, Cuma, 39; Müslim, Müsafîrîn, 291 (729), Cuma, 71 (882); Muvatta, 69; Ebû Dâvûd, Salât, 290, 299; Nesâî, İkâmet, 64, Kıyâmu'l-Leyl, 66, Cuma, 43; Tirmizî, Salât, 206)

Ayrıca ikindi namazının sünnetiyle ilgili Hz. Ali ve Abdullah İbn Ömer'den gelen rivayetlerde Resûlullâh'ın ikindiden önce iki rekât veya dört rekât kıldığı ve bu namazı kılana dua ettiği rivayet edilmiştir. Resûlullâh sürekli olarak kılmadığı için ikindinin sünneti "sünnet-i gayri müekkede" olarak isimlendirilmiştir. (İlgili hadisler için bkz: Ebu Davud, Salat, 297, (1271, 1272), Tirmizi, Salat, 318).

Yatsı namazının farzından önce kılınan dört rekâtla ilgili olarak ise hadis kaynaklarında herhangi bir sahih rivayet bulunmamaktadır.

Fakat Hanefî mezhebinin Hadis hafızlarından Kasım b. Kutluboğa'nın, et-Ta'rîf ve'l-İhbâr isimli eserinde, el-İhtiyâr'daki, "Hz. Aişe (r.anha)'dan nakledildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v) yatsı namazının öncesinde ve sonrasında 4 rekât namaz kılar, sonra yan üstü uzanırdı" ifadesinin altını boş bırakmış olmasının sebebi de -Allahu a'lem- bu olsa gerektir.

Bununla birlikte ulema, "Dileyen için her iki ezan (ezan ve kamet) arasında namaz vardır" (el-Buhârî, Müslim ve daha başkaları) ve "Farz kılınmış her namazın öncesinde iki rekât vardır" (İbn Hibbân, ed-Dârekutnî ve daha başkaları) hadislerinin umumî ifadelerinden hareketle yatsı namazı öncesinde namaz kılınmasının müstehab olduğunu söylemiştir. Nitekim İbn Ebî Şeybe'nin rivayet ettiğine göre İbn Ebî Leylâ şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v)'in ashabına yetiştim; her ezan esnasında (akabinde) namaz kılıyorlardı."

İmam Ebû Hanîfe, nafîle namazların tek selamla 4'er rekât olarak kılınmasının efdaliyetine kail olduğu için yatsı namazının farzından önce kılınan namazın da 4 rekât olarak kılınmasının daha efdal olduğu görüşündedir. Bununla birlikte bu namaz iki rekât olarak da kılınabilir.

Yatsı namazının farzından önce kılınan bu namaz, hakkında hususi bir rivayet mevcut olmadığı için "sünnet" değil, "müstehap" hükmündedir ve farz namazların önünden veya ardından kılınan diğer namazların hükmü -kendi aralarında da derece farklılıkları olmakla birlikte- buna göre daha kuvvetlidir...

Bundan dolayı yatsı namazından önce o dört rekâtı mazeretsiz olsa bile kılmayan insanlar kınanmazlar ve sorumlu olmazlar. Şayet kılarlarsa sevap işlerler ama kılmayanlara bir şey denilemez. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamın aleyküm hocam. Arkadaşım parasının bereketi kalmadığını söylüyor. Onunla aynı şeyleri yapan başka arkadaşından 4 - 5 kat daha fazla parası gitmiş oluyor ay sonunda. Bereket konusunda bilgi paylaşabilir misiniz?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim. Müslüman Allah'ın emir ve yasaklarına teslim olan insan demektir. Her yerde, ne yaparsa yapsın Allah'ın çizdiği sınırları korumak zorundadır. Eğer bir Müslüman kazanıyor da kazancında bereket oluyorsa, önce kendi hayatını bir gözden geçirmesi gerekir. Namazlarını kılıyor mu? Haram helal konusundaki hassâsiyeti nasıl? Ticâret yaparken dürüş mü? Fâizle iş tutuyor mu? Bunların hepsine bakmak gerekir. Bilelim ki, fâizle iş tutanların, kredilerle bir şey alıp satanların Allah kazançlarına bereket vermeyecektir. Çünkü Allah buyurur ki:

“Allah faizi mahveder (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir. Allah küfürde ve gûnahta ısrar eden hiç kimseyi sevmez.” (Bakara : 276)

Herkes Allah'ın bu fermanına kulak kabartmak ve haramlardan, özellikle fâizden uzak durmak zorundadır. Yine kazancının şükrünü edâ etmeli, zekât verilmesi gerekiyorsa zekâtını vermeli, sadakaları da unutmamalıdır. Bilinsin ki haramla para kazananalar, fâizli işler çevirenler belki belli bir süre zenginler, bol kazanç elde edebilir. Ama Allah onun malını eninde sonunda mahvedecek, kazandığı paranın bereketini çekip alacaktır. Kazandığı para elinden uçup gidecek, nereye harcadığının bile farkında olmayacaktır. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Bereket ve nazar için okunacak kuran ayetleri nelerdir?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim,

Peygamberimizin (asm) göz değmesi ve nazar karşısında korunmak için neler yaptığını Ebû Said el-Hudrî (r.a.) şöyle anlatmaktadır:

“Resulullah (a.s.m.) ‘Cinlerin ve insanların nazarından Allah’a sığınırım.’ gibi dualarla cinlerin nazarından, sonra da insanların nazarından Allah’a iltica ederdi. Sonra Muavvizetân (Felâk ve Nâs Sûreleri) inince bu sûrelere devam etti. Felak ve Nâs surelerinde varlıkların şerrinden Allah’a sığınılmaktadır. Hastalara ve nazar değenlere de bu sureler okunup Allah’tan şifa istenebilir. (Dualara aşağıda metinde ulaşabilirsiniz.)

Ayrıca, Kalem suresinin 51. ve 52. ayetlerinin de nazara karşı tedavi edici özelliğinin bulunduğu söylenmektedir. Alimler nazar değmelerine karşı Kalem suresinin 51 52. ayetlerini (nazar ayetleri) okumuşlar ve okunmasını tavsiye etmişlerdir. Kalem sûresinin 5. Ve 52. âyetleri şunlardır:

وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَهَا يَسْعَوْنَ الْفِتْنَةَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ (٥١)

وَمَا هُوَ إِلَّا نَكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ (٥٢)

“O inkâr edenler Zikr'i (Kur'an'ı) işittikleri zaman, neredeyse seni gözleriyle devirivereceklerdi. Hâla da (kin ve hasetlerinden:) «Hiç şüphe yok o bir delidir» derler. Oysa o (Kur'an), âlemler için ancak bir öğüttür.” (Kalem : 51-52)

Ayetel kürsi namaz içinde sure şeklinde okunduğu gibi, dua olarak ihlas suresi, felak suresi ve nas sureleri ile birlikte okumanın da iyi olduğu söylenmektedir.

Ebu Hüreyre (radiyallahu anh) anlatıyor:

“Resûlullah (aleyhissalatu vesselam) buyurdular ki: “Her kim akşam olunca Ha-mim el-Mü'min sûresini baştan, 3. ayetine kadar (3. Âyeti de dahil) ve ayete'l-Kürsiyi okuyacak olursa bu iki Kur'an kıraati sayesinde sabaha kadar muhafaza olunur. Kim de aynı şeyleri sabahleyin okursa onlar sayesinde akşama kadar muhafaza edilirler.” (Tirmizi, Sevabu'l-Kur'an 2, (2882).) Mü'min sûresinin ilk üç âyeti şudur:

حَمِّ (١). تَنْزِيلُ الْكِتَابِ
مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (٢). غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطُّوْلِ (٣). لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهٌ الْمُنْصِرِ (٣).

“Hâ. Mîm. Bu Kitap mutlak galip, hakkıyla bilen, günahı bağışlayan, tevbe kabul eden, azabı çetin, lütuf sahibi Allah tarafından indirilmiştir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur, dönüş ancak O'nadır.” Mü'min : (1-3)

RIZKIN ARTMASI VE BORÇTAN KURTULMAK İÇİN OKUNACAK ŞEYLERE GELİNCE

Kâinatın her yerinde Allah Teâlâ'nın kanunları geçerlidir. Bir müslüman, dünyada çalışmadan kazanılamayacağını bildiği gibi Cenâb-ı Hakk'ın emir ve yasaklarını tatbik etmeden de cennete girilemeyeceğini bilerek kulluk vazifesini yerine getirmeli ve O'na tevekkül etmelidir. Peki rızık sıkıntısı çekmemek; rızık artması, bereketlenmesi ve genişlemesi için neler yapılmalı?

- Allah Teâlâ'ya şükretmek rızkı artırır

Ayet-i kerimede buyruldu:

“...Eğer şükrederseniz, size olan nîmetlerimi artırırım...” (İbrâhîm, 7)

Allâh Resûlü şöyle buyurdu:

“Sizden biri, mal ve yaratılışça kendisinden üstün olana bakınca, nazarını bir de kendisinden aşağıda olana çevirsin! Böyle yapmak, Allâh'ın, üzerinizdeki nîmetini küçük görmemeniz için gereklidir.” (Buhârî, Rikâk 30; Müslim, Zühd, 8; Tirmizî, Kıyâmet, 59)

- İstiğfarı çoğaltmak Rızkı Artırır

Câfer-i Sâdık Hazretleri şöyle dedi:

“Kimin rızık daraldıysa, hemen istiğfârı çoğaltsın!..”

“Her gece Vâkiâ sûresini tilâvet eden kimsseye ebediyyen fakirlik ve sıkıntı isâbet etmez; yani darlık görmez.” (Beyhakî, Şuab, II, 492)

- Akrabaya İyilik Rızkı Artırır

Peygamber Efenendimiz buyurdu:

“Rızkının çoğalmasını ve ömrünün uzamasını isteyen kimse, akrabasını kollayıp gözet sin!” (Buhârî, Edeb 12, Büyû' 13; Müslim, Birr 20, 21)

- **Allah’a Yönelmek Rızkı Artır**

Resûlullah Efendimiz bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ, Âdemoğlunun rızıkları ile vazîfeli olan meleklerle şöyle buyurur:

Herhangi bir kulu, bütün tasa ve düşüncesini tek bir şeye (yani Rabbine) teksîf etmiş bir hâlde bulursanız, ona göklerin ve yerin rızkını garanti edin! Herhangi bir kulu da adâletle (istikâmetten ayrılmayarak) rızık ararken bulursanız, ona iyi davranın ve (yolunu) kolaylaştırın!..” (75 Kudsî Hadîs’in Tercüme ve Şerhi, Ebû Hüreyre)

- **Tevekkül ve Teslimiyet Rızkı Artırır**

Hadis-i şerifte buyruldu:

“Eğer siz Allâh’a gereği gibi güvenseydiniz, (Allah), kuşları doyurduğu gibi sizi de rızıklandırırdı. Kuşlar sabahları kursakları boş olarak çıktıkları hâlde akşam doymuş olarak dönerler.” (Tirmizî, Zühd, 33)

BORÇTAN KURTULMAK İÇİN OKUNACAK DUALAR

Okunuşu: “ Allâhümme fâlikal- isbâhı ve câ illeyleli sekenen veş-şemse vel-kamera husbânen ıkdı anniddeyne ve ağninî minel-fakri ve emtiğnî bi-sem î ve besarî ve kuvvetî fî sebîlik.”

Anlamı: “Sabahın aydınlığını var eden, geceyi dinlenme vakti yapan, güneşi ve ayı hesap vasıtası yapan Allah’ım! Bana borçlarımı ödemeyi ihsan eyle, benden fakirliği gider, kulağımı, gözümü ve kuvvetimi Senin yolunda kullanmayı nasip eyle.” (Malik, Dua, No: 495)

لَّهُمْ أَكْفَىٰ بِحَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَأَغْنِي بِفَضْلِكَ عَنْ سُوءِكَ

Okunuşu: “Allahumme ekfini bi-halalike an haramike ve eġnini bi fadlike ammen sivake.”

Anlamı: “Allahım! Bana helâl rızık nasib ederek haramlardan koru! Lutfunla beni senden başkasına muhtaç etme!” (Tirmizî, Daavât 111)

“Sana bir duâ öğreteyim mi ki, onunla duâ edersen dağ kadar borcun olsa Allah onu ödemeye muvaffak kılar. De ki ey Muâz:

Okunuşu: (Allâhümme Malikel’mülki tu’til’mülke men teşâü ve tenziul’mülke mimmen teşâü ve tüizzü men teşâü ve tüzillü men teşâü bi’yedikel’hayr, inneke ala külli şey’in kadir.) Rahmened’dünya vel’ahireti tuğdihe men teşeu ve temneuhe men teşeu irhamnî rahmeten tuğninî bihe an rahmti men sivek.

Anlamı: (“Ey mülkün mâliki olan Allahım! Sen mülkü dilediğine verirsın, mülkü dilediğinden çeker alırsın. Dilediğini azîz kılarırsın, dilediğini zelîl kılarırsın. Hayır senin

elindedir. Muhakkak sen herşeye kadirsin.” Al-i İmran sûresi, 26) “Ey dünyâ ve âhiretin Rahmanı! Sen onları dilediğine verirsin, dilediğine vermezsın. Beni, senden başkasının acımasından müstağnî kılacak bir rahmet ile bana rahmet eyle.” (Heysemî, X, 186)

Okunuşu: “Allahümme yâ müfettihal ebvâb. İftah lenâ hayral bâb,

Anlamı: “Ey kapıları açan Allah’ım! Bize en hayırlı kapıyı aç!” diye duâ etmelidir. Böylece inayet-i ilâhiyyeye nail olması umulur.

BEREKETLİ VE BOL RIZIK İÇİN OKUNACAK DUALAR

Okunuşu: “Allahummeğfirli verhamni vehdini ve ‘âfini verzukni.”

Anlamı: “Allahım, beni bağışla, bana merhamet et, rızânı kazandıracak işler yaptır, bana âfiyet ve hayırlı rızık ver.” (Müslim, Zikir 35)

MAİŞET DARLIĞINDA OKUNACAK DUA

“Maîşet tedârîki zorluğuna düşen bir kimseyi evinden çıkdığı zaman şöyle demekten men edecek hiçbir şey yoktur:

Okunuşu: “Bismillâhi alâ nefsi ve mâlî ve dînî. Allahümme raddinî bi-kadâike ve bârik lî fimâ kuddire lî, hattâ lâ uhibbe ta’cile mâ ühhiret vela te’hira mâ üccilet.”

Anlamı: “Canıma, malıma ve dînime bismillah. Ey Rabbim! Beni kazana razı kıl. Bana takdîr olunanı benim için bereketlendir, o hâle geleyim ki te’hir olunanın ta’cilini, ta’cil olunanın da te’hirini istemeyeyim.” (Ali el-Müttâkî, no: 9323)

Fakat esas gerçek, kişinin Allah’ın emir ve yasaklarına dikkat ederek hayat sürmesi, haramlardan mutlaka uzak durması ve Allahu Teâlâ’ya tevekkül etmesidir. Ayrıca helal rızık için çaba sarfetmesi gerekir. Mesele budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamın Aleyküm hocam. İnsanlar arasında hikayeler dolaşıyor. Bunlardan bir tanesi de:

“Adam nehirden akıp gelen elmayı yemiş adama gidip helallik istemiş. Bu sefer o da helal etmeyince 7 sene kölelik yapmış kızıyla evlenmiş...”

Burda hakka dikkat çekilmek isteniyor olsa da dinen durum ne? Yani birinin elmasını yese hüküm ne olurdu?

Bir de el kesme hükmünde malın değerinin bir alt sınırı var mı?

Cevap: Aleykum selam Mehmet.

Bu güyâ İmam Ebû Hanife’nin babası için çok sonraları uydurulmuş bir hikâyedir. Bununla İmam Eb3u Hanife’nin böyle haram helale dikkat eden bir babadan geldiği anlatılmak isteniyor. Ama bu

hikâyeyi uyduranlar şeriatı bilmedikleri için üç dört yerde şeriata aykırı şeyler üretmişler. Güyâ İmam Ebû Hanife'nin babası dere boyu giderken bir bakmış su bir elma götürüyor. O elmayı almış ısırmış, fakat birden bu elmanın kendi elması olmadığını, içine suyu gittiği için kul hakkı yediğini düşünmüş ve dere boyu giderek elindeki elmanın düştüğü ağacı bulmuş. Ağacın olduğu bahçe sahibine vararak; "ben dere boyundan giderken bu elmayı buldum ve alarak ısırdım. Sonrada bu elmanın benim olmadığı aklıma geldi ve dere boyunu takip ettim. Sizin ağaçtan düştüğünü anladım. Bana hakkınızı helal edin" demiş. Adam da "eğer bana iki sene çalışırsan sana hakkımı helal ederim", demiş. İmam Ebû Hanife'nin babası da "yahu, bir elma için iki sene çalışılır mı" demiş. Adam da "sen bilirsin, ben de hakkımı helal etmiyorum" demiş. Bunun üzerine İmam Ebû Hanife'nin babası; "iyi o zaman, iki sene sana çalışayım" demiş. İki senesi bitince, "efendi, iki senem doldu, bana hakkını helal et de gideyim" demiş. Bunun üzerine adam, "hayır, hakkımı helal etmiyorum, benim iki gözü kör, iki kulağı sağır, iki eli sakat, iki ayağı kötürüm bir kızım var, onunla evlenirsen sana hakkımı helal ederim" demiş. İmam Ebu Hanife'nin babası; "yapma, etme" demiş ama adam iknâ olmamış. "Sen bilirsin, sana hakkımı ancak böyle helal ederim" demiş. Bunun üzerine İmam Ebû Hanife'nin babası, "tamam, demiş, evleneyim öyleyse". Neyse nikahları olmuş, Akşam evlendiği kızın yanına girdiğinde bir de ne görsün? Girdiği odada dünya güzeli bir kız varmış. Ne gözleri kör ne elleri ne de ayakları sakatmış. Herhalde yanlış odaya girdim diyerek odadan çıkmış ve kayınpederinin yanına gitmiş. "Efendi, demiş, benim girdiğim odada sizin dediğiniz gibi bir kız yoktu. Gözleri gören, elleri ve ayakları sağlam güzel bir kız vardı" demiş. Bunun üzerine kızın babası, "evlâdım, ben iki gözü kör derken, iki gözü ile harama bakmadı, iki kulağı sağır derken iki kulağı ile haram söz işitmedi, iki eli sakat derken iki eli ile harama uzanmadı, iki ayağı sakat derken iki ayağı ile harama gitmedi. O senin helalindir, haydi hanımıyın yanına git" demiş. İşte iman Ebû Hanife böyle bir anne babadan dünyaya gelmiş.

Yukardaki hikâyeyi okuduğumuz zaman birçok saçmalık ve şeriâte aykırı yönler buluruz. Meselâ;

- 1- İmam Ebû Hanife'nin babası meşhur biri falan değildi. Kimse de İmam Ebû Hanife'nin onun zürriyetinden geleceğini bilmiyordu. Bu hikâyeyi o zaman kim, nasıl kaleme dökmüş? Haydi birisi kaydetmiş, neden imam Ebû Hanife falan doğmadan önce açığa çıkarılmamışta imam Ebû Hanife'nin ölümünden çok çok sonraları ortaya çıkarılmış?
- 2- Dereye düşen ve suyun götürdüğü elmayı bulan kimsenin o elmayı yemesi bütün âlimlere göre helaldir. Haram değildir.
- 3- Farzedelim İmam Ebû Hanife'nin babası bunu bilmiyordu da adama gitti ve helallik istedi. Bir kimse bir elma için nasıl başkasının iki sene kendisi için çalışmasını isteyebilir? Bu zulümdür. Bir elmanın bir fiyatı var. İstese istese bir elmanın fiyatını ister. Daha da olmasa, "elman kadar konuş, al bir kilo elma parasını" der oradan ayrılır. Bir başka mesele de bir kimse bir başkasına zulüm yapamayacağı gibi kimse de kendisine zulüm yapılmasına râzî olamaz. Çünkü Allah Rasûlü; "zarar vermek de yok, zarara zararla mukâbele etmek de yoktur" buyurmuştur.
- 4- Haydi İmam Ebû Hanife'nin babası iki sene çalışmayı da kabul etti, adam "iki sene bana çalışırsan sana hakkımı helal ederim" dediği halde iki sene geçtiği halde sözünde durmuyor ve hakkını yine helal etmiyor. Halbuki Kur'an, "onlarki söz verdikleri zaman sözlerinde dururlar" buyuruyor. (Bakara,177) Bu sefer adam, kendi sakat kızı ile evlenmesini istiyor. Adam bir elma için senin iki gözü kör, iki kulağı sağır, iki eli sakat, iki ayağı kötürüm bir kızınla niye evlensin?

Görüldüğü gibi bu hikâye her yönden şeriâte aykırıdır. İnsanlar şeriatı bilmedikleri zaman işte böyle abuk sabuk hikâyeler uydururlar.

Eğer bu hikâye İmam Ebû Hanife'nin babasının başından geçmiştense İmam Ebû Hanife'nin zamanında falan çoktan bilinmesi gerekirdi. Halbuki böyle bir hikâye İmam zamanında bilinmemektedir. Bu hikâye güya imam Ebû Hanife'nin büyüklüğünü anlatmak için İmam Ebû Hanife'nin vefatından çok sonraları uydurulmuştur. İmam Ebû Hanife'nin büyüklüğünü anlatmak için böyle uyduruk hikâyelere

ihtiyaç yoktur. İnsanların bin yıldan fazla bir zamandır İmam Ebû Hanife'nin mezhebi ile amel etmesi İmam Ebû Hanife'nin büyüklüğü için yeter de artar bile.

Bizler dinimizi hikayelerden değil, Allah'ın kitabından, peygamber efendimizin sahih sünnetinden öğrenmeliyiz. Çünkü Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem; "Size iki şey bırakıyorum, bunun ikisine sarıldığınız müddetçe aslâ sapıklığa düşmezsiniz, Allah'ın kitabı ve nebisinin sünnetidir" buyurmuştur. Meselenin özü budur.

Hırsızlıktan el kesilebilmesi meselesine gelince malın kapalı, korunaklı bir yerden çalınması gerekir. Bir başka şey de çalınan malın değerinin en az 10 dirhem tutarında olması gerekir. Babanın oğlunun, oğlun babasının, karının kocasının, kocanın karısının, ortağın ortağının malını çalmasından dolayı el kesilmez. Yine aç kalmış, yiyecek almaya parası kalmamış, kimsenin hırsızlık yapmasından dolayı el kesilmez.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Öğle namazın ilk sünneti tek seferde 4 rekât olarak kılınıyor iki rekatte bir selam selam vermeden. Hanefi mezhebine göre bunun delili verebilir misiniz?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim.

Unutmayalım ki, her müçtehidin kendine göre kabul ettiği deliller vardır. Biri diğerinin delilini kabul etmeyebilir veya onun delilini zayıf bulabilir ama bir müçtehidin bir başka müçtehidin delilini kabul etmemesi veya onun delilini zayıf görmesi öbür müçtehidin içtihadını geçersiz kılmaz.

Allah rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem'den namazların önünde ve sonunda kılınan sünnetler ile ilgili farklı rivâyetler gelmiştir. Bâzı müçtehidler İbn Ömer (r.a.)'den gelen rivayetteki;

"Gece ve gündüz namazı ikişer ikişerdir." (Ebû Dâvûd)

Rivâyetini esas alarak ister gündüz kılınsın ister gece, nâfile namazların iki rekâtta bir selam verilerek kılınacağını belirtmişlerdir.

Bâzı müçtehidler ise aşağıdaki gelen rivâyetleri esas almışlar ve öğlenin önündeki ilk sünnet ile cumâ namazının önünde ve sonunda kılınacak sünnetlerin bir selam ile dört rekât kılınacağını belirtmişlerdir. O rivâyetler şunlardır:

Ali (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre: **"Rasûlullah (s.a.v.) öğlenin farzından önce dört rek'at sonra da iki rek'at sünnet kılar." (İbn Mâce, İkame: 105; Ebû Dâvûd, Tatavvu: 7)**

Ümmü Habibe (r. anha)'dan rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur.

"Kim öğle namazının farzından önce dört farzından sonra da dört rek'at namaz kılar, Cehennem'i o kimseye haram kılar." (Ebû Dâvûd, Tatavvu: 7; İbn Mâce, İkame: 108)

Anbese b. ebî Sûfyân (r.a.)'dan rivâyete göre, Peygamber (s.a.v.)'in hanımı ve kız kardeşim Ümmü Habibe'den işittim diyor ki: Peygamber (s.a.v.)'in şöyle dediğini işittim:

"Her kim öğlenin farzından önce dört rek'at, sonra dört rek'at kılmaya devam ederse Allah o kimseye Cehennem ateşini haram kılar." (Tirmizî, Salat, Ebû Dâvûd, Tatavvu: 7; İbn Mâce, İkame: 108)

Aişe (r. anha), Rasûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu naklediyor:

"Kim farz namazların öncesinde ve sonrasında kılınması gereken on iki rekâta devam ederse, Aziz ve Celil olan Allah, onun için Cennette bir ev yapar. Bu on iki rekât şöyledir: Öğleden önce dört, öğleden sonra iki, akşamdan sonra iki, yatsıdan sonra iki, sabah namazından önce iki rekattır." (İbn Mâce, İkametü's Salat: 100; Tirmizî, Salat: 306)

Peygamber (s.a.v.)'in ashabından ve diğer dönemlerden pekçok ilim adamlarının görüşü bu hadislerdeki gibi olup "Öğle namazının farzından önce dört rek'at sünnet kılınmasını" tercih etmişlerdir. Sûfyân es Sevrî, İbn'ül Mübarek, İshâk ve Küfeliler böyle yaparlar. Kimi ilim adamları da "Gece ve gündüz namazları ikiye ikiye" diyerek bu kılınan dört rek'atın arasını bölerek, iki iki kılmanın uygun olduğunu söylemişlerdir. Ahmed ve Şâfiî bunlardandır.

Ebu Eyyûb'dan nakledildiğine göre, Peygamber (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Öğle namazından önce arasında selam verilmeden kılınan dört (rekât namaz) için gök kapıları açılır." (İbnî Mâce; 1157)

Aynı hadisi Nesâî de rivayet etmiştir. Oadaki rivâyet de şöyledir:

"... Ebû Eyyub (el-Ensârî) (Radiyallâhü anh)'âen: Şöyle demiştir:

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), öğle vakti girince öğle namazının farzından önce dört rek'at (namaz) kılar, dört rek'atın arasında selâm vermezdi. Ve şöyle buyurdu:

Güneş, gök'ün ortasından batıya kaydığı zaman şüphesiz semânın kapıları (o dört rek'at için) açılır." (Nesâî)

Görüldüğü gibi bu hadis-i şerif öğlenin ilk sünnetinin bir tek selâmla kılınacağını beyan etmektedir. "Arasında selam verilmeden" kaydı ise, bu sünnetin "ka'de-i ahîreden sonra" verilecek bir selâmla kılınacağını "ka'de-i ûlâdan sonra" selâm ve-rilmeyeceğini ortaya koymaktadır. Nitekim, Hanefî ulemâsına göre "gün-düz kılınan nafîle namazları her dört rekâtta sonra bir selâm vererek kılmak daha faziletlidir." Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Biri buluş çağına ne zaman ulaştığını bilmiyor ve maalesef namazı 20 yaşında kılmaya başladı bu kaza namazın hesaplaması nasıl olacak?

Cevap: Aleykum selam. Bir kimse buluş çağına hangi yaşta girdiğini bilmiyorsa veya unutmuşsa, eğer kız ise dokuz yaşını esas alır. Çünkü kızlar en erken dokuz yaşında akıl bâliğ olurlar. Eğer erkekse on iki yaşını esas alır. Çünkü erkekler en erken on iki yaşında akıl bâliğ olurlar. Yirmi yaşına kadar namaz kılmayan bir erkek sekiz senelik namazını kazâ eder.

Soru: Hocam selamın Aleykum diyelim ki tağuların peşinden giden onları seven memnun olan bir kişi bir zaman sonra hidayete erse Allah'ın izniyle onlardan yüz çevirse bir tek Allah'a iman etse o kişinin kaza namazı olur mu? İmanından öncekinin namazın dan sorumlu mudur?

Cevap: Aleykum selam. Değerli kardeşim;

Hangi sebeple olursa olsun, mürted olan (dinden çıkan) kimse, bir süre sonra pişman olup yeniden dine dönecek olursa, mürted kaldığı süre içinde kılamadığı farz namazları kaza etmesi gerekmez. Çünkü namaz ancak Müslüman akıl baliğ olanlara farzdır. Mürted ise dönüş yapıp tövbe etmedikçe Müslüman sayılmaz. (Celal Yıldırım, Kaynaklarıyla İslam Fıkhı, Uysal Kitabevi: 1/408.)

Önce Müslüman olup sonra İslâm'ı inkâr ederek başka bir dine geçen veya dinsizliği seçen kimselere mürted denilmektedir. Hak dine aykırı olan inancının belirgin özelliği şirk; yani "Allah'a ortak koşmak, O'na mahsus olan sıfat ve fiillerde başkalarını ona ortak koşan" kimselere müşrik denir.

Birçok âyete göre kâfirlerin (müşrik, münafık, mürted) bu inançları, dünyada yaptıkları iyi işlerin dinî sonuçlarını iptal etmekte, onlardan -sevap, ecir, âhiret azığı ve sermayesi olarak- fayda görmelerini engellemektedir.

Ebû Hanîfe ve İmam Mâlik'e göre hak dinden dönen kimsenin amelleri boşa gider. Yâni o zamana kadar kıldığı bütün namazlar, tuttuğu bütün oruçlar, verdiği tüm zekâtlar ve sadakalar, yaptığı haclar ve umreler boşa gider. Daha önceden adak adanmış ise yerine getirmesi gerekmez, haccetmiş ise eğer dine yeniden döndüğünde hacca gidecek kadar zenginse yeniden hacca gitmesi gerekir.

İmam Şafiî ise;

"Sizden kim dinini terk eder ve kâfir olarak ölürse, işte onların dünyada ve ahirette amelleri mahvolur. Onlar cehennemliklerdir. Orada ebedi kalırlar." (Bakara, 2/217)

Âyetinden yola çıkarak, Müslümanken irtidat edip (dinden dönüp) o şekilde, kâfir olarak ölenlerin amellerinin boşa gideceğini, şayet mürted olan kimse sonradan pişman olarak tevbe edip hak dine yeniden dönünce amelleri de onunla beraber döner ve boşa gitmez demiştir.

Her iki görüşün delilleri şöyledir:

Hanefiler ve Malikilere göre mürted İslâmı terk ettiği anda bütün amelleri boşa gider. Mürtedin Müslüman iken tuttuğu oruç, kıldığı namaz, yapmış olduğu hac, vermiş olduğu zekât gibi ibadetleri tekrar İslama döndükten sonra yeniden yapması gerekir. (Bedaiu's-Sanai, 1/292; El-Bahru'r-Raik 5/137; El-Huraşi, 8/68) Çünkü, Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Kim imandan sonra küfrederse ameli boşa gider." (Maide, 5/5)

"Eğer sen şirk koşsaydın mutlaka amelin boşa giderdi." (Zümer, 39/65)

"Eğer şirk koşarlarsa amelleri boşa gider." (Enam, 6/88)

İmam Ebû Hanife ve İmam Mâlik yukardaki âyetleri delil alarak, nasıli islam kendinden önceki küfrü silerse, küfür de kendinden önceki islamı siler demişlerdir.

- Şafiiler ve Hanbelilere göre ise bir kimse mürtet olarak ölmeyince, yani yeniden dine dönerse, Müslüman iken işlediği ameller boşa gitmez. (Nevevi, el-Mecmu' Şerh-ul Muhezzeb 3/5-6; el-İnsaf 1/392)

Onların delili de yukarda da verdiğimiz Bakara sûresinin şu âyetidir:

"Sizden kim dinini terk eder ve kâfir olarak ölürse, işte onların dünyada ve ahirette amelleri mahvolur. Onlar cehennemliklerdir. Orada ebedi kalırlar." (Bakara, 2/217)

İşte bu Bakara sûresi 217. âyetteki şartı ve kaydı dikkate alarak diğer âyetleri de buna göre anlayan İmam Şafiî 'ye göre mürted hak dine yeniden dönünce amelleri de onunla beraber döner ve boşa gitmez. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Hanefi mezhebine göre sabah namazından sonra sabah namazın sünneti kılınmıyor. Peki kaza namazı kılınabilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Sabah namazının farzı kılındıktan sonra güneş doğuncaya kadar sabah namazının sünneti de dâhil, hiçbir nâfile namaz kılınmaz. Nitekim Allah rasulü şöyle buyurmuştur:

"Sabah namazı kılındıktan sonra, güneş doğuncaya kadar başka namaz yoktur. İkinci namazından sonra, güneş batıncaya kadar başka namaz yoktur." (Ebû Dâvud, Tatavvu', 9; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, I, 271)

Fakat üç mekruh vaktin dışında her zaman kaza namazı kılınabilir. Buna sabah namazının farzı kılınp güneş doğuncaya kadar geçen süre de dâhildir.

Soru: Selamun aleyküm hocam. Bir arkadaşım, vefat etmiş babasının oruç fidyasını vermek istiyor? Bildiğiniz gibi fidye güncel fiyattan mı vermesi gerekir yoksa tutamadığı seninin fidyasını mı vermesi gerekir? Bir de oruç keffareti borcu olan bir kimse aralıksız iki aya oruç tutmaya güç yetiremiyorsa (ramazan orucunu tutabiliyor bir ay) 60 fakiri doyurması mı gerekir? Ya da zorlanarak tutmasını gerekir hocam.

Cevap: Aleykum selam, evet güncel fiyattan vermesi gerekir. Ramazan orucunu tutabilen bir adam keffaret orucunu da tutabilir. 60 yoksulu doyurmak veya giydirmek ancak oruç tutamayacak kadar yaşlı ve hasta olan insanlar için geçerlidir. Oruç tutabildiği müddetçe 60 yoksulu doyurması caiz olmaz.

Doktor oruç tutamaz derse o zaman 60 fakiri sabah akşam doyuracak veya o kadar parayı onlara verecek. Fidyeye miktarı her sene değişmektedir. Lütfen internetten araştırın.

Soru: Selamun aleykum hocam. 3 gün 7 gün 40 gün veya 4 ay itikafa girme hususu hakkında bilgi verebilir misiniz?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim. Önce itikaf ne demek onun iyice bir bilinmesi gerekir.

İtikaf, lügat mânası ile bir yerde bekleme, durma ve kendini orada hapsetmek demektir. İstılâhi, yâni dindeki manâsı ise, akıl bâliğ veya temyiz kudretine sahip bir müslümanın beş vakit namaz kılınan bir mescitte ibadet niyetiyle bir süre durması anlamında fıkîhî bir terimdir.

İtikâf, Kur'an ve sünnetle sabittir. Kur'an'da Ramazan ayının gecelerinden söz edilirken; "... Camilerde itikâfta iken de hanımlarınıza yaklaşmayın..." (el-Bakara, 2/ 187) buyrulur. Başka bir ayette itikâf ibadetinin daha önceki ümmetlerde de yapıldığına işaret edilir (bk. el-Bakara, 2/125). Hz. Peygamber'in özellikle Ramazan içinde ve Ramazan'ın son on gününde itikâf yaptığını bildiren çeşitli hadis-i şerifler vardır. **H. Âişe'nin şöyle dediği nakledilmiştir: "Resulullah (s.a.s) Ramazan'ın son on gününde itikâf yaparlardı. Bu durum vefat zamanına kadar bu şekilde devam etmiştir. Daha sonra Hz. Peygamber'in zevceleri itikâfı sürdürmüşlerdir" (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 67, 129; bk. Buhârî, İ'tikâf, 1-18; Ezân, 12, 135; Hayz 10; Müslim, İ'tikâf, 1-6; Ebû Dâvud, Ramazân, 3; Savm, 77).**

İslâm Büyükllerinden Atâ şöyle der:

"İtikâfa giren kimse ihtiyacından dolayı büyük bir zâtın kapısında oturup "Hâcetimi yerine getirmediğçe buradan ayrılıp gitmem" diye yalvaran bir kimseye benzer. O da Allah Teâlâ'nın bir mâbedine sokulmuş, "Beni bağışlayıp mağfiret etmedikçe buradan ayrılıp gitmem" demektir."

Mûtekîf, bütün vakitlerini namaza ayırmış, her ânı ibâdet içinde geçen bir kimse hükmündedir. Çünkü o, bilfiil kılmadığı vakitlerde de cami içinde devamlı namazı bekler bir haldedir. Bu bekleyiş ise, ona devamlı namazda imişçesine sevab kazandırır.

Kısacası, itikâf sayesinde insanın mâneviyâtı yükselir, kalbi nurlanır, sîmasında kulluk nişaneleri parlar, feyizlere mazhar olur.

Ebu Hanife'ye göre içinde beş vakit namaz kılınan her mescidde itikâfta bulunmak caizdir. Ebu Hanife ve İmam Mâlik'e göre itikâfın nâfile olarak en azı bir gündür. Ebû Yusuf en az süreyi, bir günün yarısından çoğu olarak belirlerken İmam Muhammed itikâf için bir saati de yeterli bulur.

Mesciddeki itikâf erkeklere mahsustur. Kadınlar evde mescit edindikleri bir yerde itikâfta bulunabilir (ez-Zebîdî, Terc. Kamil Miras, Ankara 1984, VI, 323-326).

İTİKÂFTA ORUÇLU OLMAK ŞART MIDIR?

Oruçsuz bir itikâfın sahih olup olmayacağı ihtilaflı bir mevzudur. Şöyle ki; Tabiinden Hasen-i Basrî'ye göre oruçsuz itikâf geçerli olur. Mezheplerden Şafii mezhebinin görüşü de bu şekildedir. Sahabeden Hz. Ali ve Hz. İbn Mesud'un da bu görüş de olduğu nakledilmektedir. İmam Ebu Hanife, el- Evzaî ve İmam Malik gibi müçtehitler ise oruçsuz bir itikâfın geçerli olmayacağını savunmuşlardır. [Azim Âbâdî, Avnu'l-Ma'bûd, VII/135 el- Mektebetu's-Selefiyye, Medine-i Münevvere, 1968]

Oruçsuz bir itikâfın geçerli olacağını savunanların delil aldıkları rivayet şudur:[Bkz. Tirmizi, Sünen, Kitabı'n-Nüzur ve'l- Eyman, IV/ 112-113 No. 1539] Ömer (Radiyallahu Anh) Cahiliyye döneminde bir gece itikâf etmeyi nezretmiş/ adamıştı. Efendimiz Aleyhissalatü vesselam da ona bu nezrini yerine getirmesini emretti. [Buhari, Sahih, No: 2032, Müslim, Sahih, No: 1656] Bunun yanında İbn Ebi Şeybe'nin İbrahim (en-Nehaî)'den naklettiğine göre o " İtikâf eden kişiye orucu kendine vacip kılmadığı sürece oruç gerekli değildir" demiştir. [İbn Ebi Şeybe, el- Musannef, VI/301 No: 9721 Şirketu Dari'l-Kible, Müessesetu Ulûmi'l-Kur'an, 2006] İbn Abbas (Radiyallahu Anh)'dan yapılan bir nakile göre o da itikaf yapan kimsenin orucu kendisine vacip kılmadığı sürece orucun gerekli olmadığını söylemiştir. [Bedrettin el- Aynî, Umdetu'l-Kâri, XI/ 200-201 Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye Beyrut-Lübnan 2001] İşte bunlar ve benzeri nakiller oruçsuz itikâfın geçerliliğine delalet eden rivayetlerdir. Ayrıca İmam eş-Şafii itikâfın oruçsuz yapılabileceğini savunurken itikâflı kişinin geceleyin oruç tutmadığı halde yine itikâflı olduğunu ileri sürer. Yani orucu gerekli kılanlara göre de kılmayanlara göre de geceleyin kişi itikâf halindedir. Meselenin bu yanı müsellem. Zira gece kimseye göre oruç mahalli değildir. Şu halde kişi eğer geceleyin itikâfta sayılıyorsa demek ki oruçla itikâfın bir mülazemeti yoktur. [Ebu Ca'fer et-Tahavi, Şerhu Müşkili'l-Âsâr, X/351 Müessesetu'r-Risale, Beyrut-1994]

Hanefi Mezhebine Göre

Hanefi mezhebine göre ise itikâf oruçsuz düşünülemez. İtikâf ibadeti mutlaka oruçla birlikte yapılmalıdır. Zira Efendimiz Aleyhissalatü vesselam "Oruçsuz itikâf yoktur" [Ebu Davud, Sünen, No: 2473, Tirmizi, Sünen, No: 1539] buyurmaktadır. [Hadisin tahriri ve bu husustaki âsâr için bkz. ez-Zeylai, Nasbu'r-Raye, 286-288, Müessesetu'r-Reyyan] Bundan dolayı Hanefiler mutlak manada itikâfın en az müddetinin bir gün olduğunu söylemişlerdir. Yukarıda muhaliflerin zikrettiği delillere gelince; Hz. Ömer (Radiyallahu Anh)'in Cahiliyye döneminde adadığı bir gece itikaf etme ibadeti Müslim'in rivayetinde "yevmen/ bir gün" olarak geçmektedir. Yine Nesai'nin rivayetinde Efendimiz'in Hz. Ömer'e "İtikâfta bulunmasını ve oruç tutmasını beraberce emrettiği" [el- Aynî, Umdetu'l-Kâri, XI/ 200-201] geçmektedir. Geceleyin orucun mahalli olmamasından yola çıkmak da doğru değildir. Çünkü ona bakarsak, itikâfın bir diğer şartı da mescid-i cami'de yani insanların kendi toplanıp beş vakit namazlarını ve Cuma namazlarını kıldıkları bir mescidde yapılmasıdır. Bu böyleyken, mescidden dışarıya kazayı hacet gibi zaruri

ihtiyaçlarını gidermek için çıkan kimseye de Mu'tekif/ itikâf yapan kimse demektedir. Hâlbuki mescidin dışı itikâf mahalli değildir. [et-Tahavi, şerhu Müşkili'l-Âsâr]

İtikâf üçe ayrılır:

a. Vacip olan itikâf: Adak olan itikâf vaciptir. Bu, en az bir gün olur ve gündüz oruçla geçirilir. Hz. Ömer, Resulullah (s.a.s)'den,

"Cahiliyye devrinde Mescid-i Haram'da bir gece itikâfta bulunmayı adamıştım; ne yapayım" diye sormuş Resulullah (s.a.s); "Adağını yerine getir" buyurmuştur (Buhârı, i'tikâf, 16; Ahmed b. Hanbel, II, 10).

b- Sünnet olan itikâf: Ramazan'ın son on gününde itikâfa girmek sünnettir. Hz. Âişe'nin rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s) orucun farz kılınmasından ömrünün sonuna kadar Ramazan aylarının son on gününde itikâfa girmiştir (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 67, 129). Bir yerleşim merkezinde bulunan müslümanlardan birisi bu sünneti yerine getirirse, diğerleri üzerinden bu görev düşer. Bu duruma göre, her yerleşim birimi için itikâf sünnet-i kifâye hükmündedir. Bir kişinin bunu yapması o beldedeki diğer müslümanları sorumluluktan kurtardığı gibi Cenâb-ı Hakk'ın, itikâf yapanın ecrini diğer belde müslümanlarına da vereceğı umulur.

c- Müstehab (mendub) olan itikâf: Vacip ve sünnet olan itikâfların dışında itikâfa girmek müstehabdır. Bunun belirli bir vakti yoktur. Hatta mescide giren kimse çıkıncaya kadar itikâfa niyet ederse orada kaldığı sürece itikâfta sayılır. Bu itikâfda oruç şart değildir. Bazı müctehidler, itikâf süresinin bir saat bile olabileceğı görüşünde bulunduklarını yukarıda zikretmiştik.

İtikâfın Şartları

1- **Niyet;** Niyetsiz itikâf olmaz. Nezredilen itikâfda niyetin ayrıca dil ile ifade edilmesi gerekir.

2- **Mescid:** Erkeğın, itikafı cemaatle beş vakit namaz kılman mescidde olmalıdır. İtikâfın en faziletlisi Mescid-i Haram'da, sonra Mescid-i Nebevî'de ve sonra da Mescid-i Aksa'da olandır. Diğer mescidlerdeki fazilet cemaatin çokluğuna göre değişir.

3- **Oruç:** Daha önce de belirttiğimiz gibi vacip olan itikâf için oruç şarttır. Sünnet itikâf Ramazan ayında olduğı için zaten oruçlu bulunma şart vardır.

4- **Temizlik:** Kadınların hayız ve nifastan temiz olmaları gerekir. Cünüplük oruca mâni olmadığı gibi, itikafı da bozmaz. İtikâfa giren cami içinde iken ihtilâm olursa, dışarı çıkarak gusül abdesti alır ve yeniden itikâfa devam eder.

İtikâfta erginlik çağına gelmiş olmak şart değildir. Bu nedenle mümeyyiz bir çocuğın itikâfı da geçerlidir.

Kadının itikâfa girebilmesi için kocasının iznini alması şarttır.

İtikâf sırasında kötü ve çirkin söz söylememek, Ramazan'ın son on gününü ve cemaatı kalabalık olan mescidi tercih etmek, itikâf günlerinde Kur'an, hadis, Allah'ı zikir ve ibadetle meşgul olmak ve temiz elbise giyip güzel kokular sürünmek itikâfın adabındandır.

İtikâfı bozan şeyler

a- Cinsi ilişkide bulunmak. Kur'an-ı Kerimde;

"Mescidlerde itikafa çekildiğinizde kadınlarınıza yaklaşmayın " (el-Bakara, 2/187)

Buyrulur. Öpmek ve kucaklamak gibi şeylerden dolayı inzâl (inzâl : 1. İndirme, indirilme: "Kur'ân-ı Kerîm'in 23 senede inzâli." **2. Meninin gelmesi, bel gelme.**) vaki olursa yine itikâf bozulur.

b- Herhangi bir ihtiyaç yokken mescidden dışarı çıkmak.

c- Bayılmak.

İtikâfa giren kimse mescidden ancak şer'i, zaruri ve tabii ihtiyaçları için çıkabilir.

İtikâfa giren kimsenin bulunduğu mescidde cuma namazı kılınmıyorsa, cuma namazını kılmak üzere başka bir mescide gitmesi, küçük ve büyük abdest bozmak için mescidden dışarı çıkması tabii bir ihtiyaçtır.

İçerisinde bulunduğu mescidden zorla çıkarılması ya da şahsı ve eşyası hakkında korkusu sebebiyle başka bir mescide taşınmak için çıkması ise zarûrî ihtiyaç sebebiyle çıkıştır.

Bunların dışında mescidden çıkmak itikâfı bozar. İtikâfda olan kimsenin yemesi, içmesi, uyuması ve ihtiyacı olan şeyleri satın alması mescidde olur (bk. İbn Âbidîn, Reddû'l-Muhtâr, İstanbul 1984, II, 440 vd.; ez-Zebîdî, a.g.e., VI, 323 vd.; Mehmed Zihni, Ni'met-i İslâm, İstanbul 1328, s. 98 vd.).

Yukardaki bütün açıklamalardan sonra gelelim sizin sorunuza; siz tebliğ niyeti ile sefere çıkacağınızı söylüyorsunuz. İtikâf zarûrî ihtiyaçlar hâricinde mescidden çıkmamak olduğuna göre tebliğ için sefere çıkıp nasıl itikâfta bulunacaksınız. Hep mescidde kalıp mescide gelip gidenlere tebliğ yapacaksanız olur. Değilse şehir şehir gezecekseniz, ancak mescidlerde kaldığınız zamanlarda itikâfa niyet edebilirsiniz.

Yine yukarda beyan edildiği gibi, kişi isterse bir gün, üç gün, bir hafta, bir ay itikâfta kalabilir. Bunun bir sınırı yoktur. Mesele budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Hocam , Hanefi mezhebine göre köpeğin hükmünü açıklayabilirmisiniz

Cevap: Aleykum selam. Ebu Hureyre'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olduğuna göre, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Kim, sürü (çoban) köpeği, av köpeği veya tarladaki ürünü koruyanköpek dışında bir köpek edinirse, her gün için onun sevabından bir kîrât eksiltilir." (Müslim; hadis no:1575)

Abdullah ibn Dînâr tahdîs edip şöyle demiştir: Ben Abdullah ibn Umer'den (ra) işittim, Peygamber (asm):

"Her kim davar ve av köpeği olmayan bir köpek edinirse, o kimsenin her gün işlediği hayır amelinden iki kırat eksilir" buyurmuştur. (Müslim)

Ebû Hureyre (ra) anlatıyor: "Resûlullah (asm) buyurdular ki:

"Sürü veya av veya ziraat köpeği dışında bir köpek besleyen kimsenin ecrinden her gün bir kırat eksilir." (Buhari)

Hiz. Aîşe der ki:

"Peygamberimizin elinde bir asa vardı. Elindeki asayı atarak: "Allah(cc) da elçileri de sözünden caymaz" dedi. Sonra etrafına bir göz atınca bir de ne görsün! Sedirin altında bir köpek yavrusu, (duruyor). Bunun üzerine;

"Bu köpek (buraya) ne zaman girdi?" buyurdu. Ben de:

"Vallahi bilmiyorum" dedim. Emri üzerine köpek çıkarıldı. Hemen peşinden Cibril geldi.

Resûlullah:

"Sen bana söz verdin. Senin için burada oturup bekledim ama gelmedin" buyurdu.

Cibril: "Evinin içindeki köpek gelmeme engel oldu. Çünkü biz (melekler) içinde köpek ve resim bulunan eve girmeyiz" cevabını verdi." (Müslim, Ebu Davud)

İbn-i Ömer (ra) anlatıyor:

"Cibril, Resûlullah'a (asm) falan saatte geleceğine dair söz vermişti. Fakat gecikti. Bu yüzden Peygamberimiz'in canı sıkıldı da evden dışarı çıktı. Yolda Cibril, Efendimiz'i karşıladı. Resûlullah'ın şikâyeti üzerine: "Biz, köpek ve resim olan eve girmeyiz" buyurdu." (Buhari)

İçinde köpek bulunan eve meleklerin girmemelerinin sebebi onların pis kokmaları, pislik yemeleridir. Bundan dolayı gereksiz yere köpek edinen kimse evine melek girmekten mahrum bırakılmak suretiyle cezalandırılmıştır. (Nevevî, Şerhu'l-Müslim, Kahire 1347-49/1929-30, XIV, 84; Aynî, Umdetü'l-Kârî, Kahire 1348, XV, 139).

Mezheplere göre köpek beslemenin hükmü;

Şâfiîlerden Nevevî'ye göre; "İhtiyaç yokken köpek beslemek haramdır. Av, ziraat ve çoban için köpek beslemek caizdir. Ev ve sokakların korunması için köpek beslemek hususunda iki nokta-i nazar var: Birine göre caizdir, diğerine göre değil. Sahih olan görüş şudur: Madem ki, hadislerde üç maksadla köpek beslemeye izin verilmiştir. Buna kıyasla sahih bir ihtiyaç olursa başka maslahatlar içinde beslenebilir."

Hanefilerden İbnu'l-Hümâm; "Av, çoban ve ziraat maksadlarıyla köpek beslemek bi'l-icmâ caiz ise de hırsız veya düşman korkusu olmadan (sırf zevk, moda olsun diye) köpek beslemenin câiz olmadığını" belirtir ve eve sokulmaması gerektiğini söyler.

Mâlikîler, bu meselede biraz daha yumuşak davranırlar. Onlar, belirtilen maksadlarla beslenen köpeklerin temiz olduğuna da hükmederler. Ancak diğer mezhep mensupları bu görüşü, köpeğin su içtiği kabın yedi kere yıkanmasını emreden hadise aykırı bularak tenkid ederler. (Kütüb-i Sitte)

Köpek beslemenin caiz olduğu durumlar:

- Köpek edinmek uygun bir şey değildir. Ancak hırsızın korkusu veya başka bir korku bulunursa, o zaman müstesnadır.
- Ziraatcinin köpek beslemesi şer'an caizdir.
- Av için köpek edinmek ise mübahtır.
- Keza, bir kimsenin bağ, bahçe, ekin ve hayvanlarını korumak için köpek edinmesi de caizdir. (Fetavayı Hindiyeye)

Köpeğin salya ve tüyleri etrafa bulaşacağından ibadetlere ve sağlığa zarar verme ihtimali de vardır.

Hanefilerde esah olan, köpeğin bizatihi necis olmadığıdır, zira korunma ve avlanmada ondan yararlanılmaktadır. Domuz ise bizatihi necistir. Kur'an'daki "O pistir" ayetinden kasıt domuzdur.

Yalnız, köpeğin ağız suyu veya salyası ve tersi necistir. Vücudunun diğer yerleri buna kıyas edilmez. Ağzını kaba sokarsa, o kap yedi defa yıkanır. Resulullah (asm) buyurdu ki:

"Köpeğin ağızını soktuğu sizden birinin kabının temizliği, ilki toprakla olan yedi defa yıkamaktır." (Ahmed, Buhari, Müslim)

Köpeğin tüyü necis değildir. Dolayısı ile köpek bir kimseye sürünse, o elbise ile namaz kılınabilir.

Şafii ve Hanbelilere göre: Köpek, domuz ve onlardan türeyenler, bunların artığı, teri necistir. Bunlarla kirlenen eşya biri toprakla olmak üzere yedi defa yıkanır. Önceki hadise binaen ağzının necaseti sabit olursa, geri kalan kısım da öncelikle öyledir. Zira ağzı fazla soluduğu için en temiz yeridir. (bk. Prof. Dr. Vehbe Zuhayli, İslam Fıkhı Ansiklopedisi)

Köpeğin satışı:

Hasan el-Basrî, Rabîa, Hammad b. Süleyman, Evzaî, Şafîî, Ahmed b. Hanbel, Dâvûd ez-Zâhirî, bir rivayette imam Mâlik, köpek satışından elde edilen paranın haram olduğu görüşündedirler. Atâ b. Ebî Rabah, İbrâhim en-Nehâî, Ebû Hanîfe ve bazı Mâlikîlere göre kendisinden faydalanan köpeğin satışı caiz ve parası mübahtır. Ebû Hanife ve Ebû Yusuf eğitimi kabul etmeyen saldırgan köpeğin satışını caiz görmemişlerdir (İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, İstanbul 1985, II, 105; İbnü'l-Hümmam, a.g.e., VI, 245; Tecrid-i Sarih Tercümesi, V I, 380).

Köpeğin Cinayetleri.

İmam Ebû Yûsuf'a göre bir kimse köpeği, ısırarak üzere bir başka şahsın üzerine kışkırtır ve bunun neticesinde köpek bunu yaparsa kışkırtan bundan sorumludur ve diyetini öder. Çünkü köpeği bu şekilde kışkırtmak, onu insanın üzerine salıvererek telef olmasına sebebiyet vermek gibidir. Fetva bu görüşe göredir. Ebu Hanife'ye göre ise hareket, kışkırtma neticesinde değil köpeğin ihtiyarıyla meydana geldiğinden tazminat vermek gerekmez. Çünkü hayvanların kendiliğinden yaptığı cinayetler hederdir, tazmini gerektirmez (Kâsânî, Bedâiyu's-Sanayî, Kahire 1327-28/1910, VII, 273). Köpeğin, bulunduğu eve sahibinden izinli veya izinsiz olarak giren şahsı ısırarak telef etmesi halinde sahibine tazmin gerekmez (Kâsânî, a.g.e., VII, 273). Ancak köpeğin sahibi daha önceden uyarılmış ve oda ihmal etmiş ise zarardan sorumludur. (Ali Haydar, Dürerü'l Hukkâm, İstanbul 1330, II, 929; Mecelle, mad. 929).

Hanbelî hukukçuları izinle girilmesi halinde köpeğin yaptığı zarardan sahibinin sorumlu olduğu görüşündedirler (İbn Kudâme, el-Muğnî, Beyrut 1392-93/1972-73, X, 358). Nitekim Kadı Şuraylı da evin

köpeği tarafından dağarcığı parçalanan şahsa, izinle girmiş olması halinde zararın tazmin edilmesi gerektiğini söylemiştir (İbn Hazm, el-Muhallâ, Kahire, ty., (Mektebetü Dâri't-Türâs), XI, 10). Isırıcı bir köpeği edinen şahıs gündüz yahut gece bir insanı veya hayvanı ısırması, elbiseyi yırtması vb. durumlardaki zarardan sorumludur (İbn Kudame, a.g.e., X, 358). Şâfiîlere göre ise sahipleri köpeğin tehlikeli ve zararlı olduğunu biliyorlarsa gerekli tedbiri almakla mükelleftirler. İhmal neticesi meydana gelecek zarardan sorumludurlar (Nevevî, a.g.e., XI, 225).

Soru: Necati hocam bende Sivas kangalı var ancak bir sürüye ava ya da herhangi bir ürünü koruduğu yok. Sorum şu hocam: Efendimiz (AS) buyurduğu bu günahıtan mesul müyüm acaba?

Cevap: Evet mesûlsün. İhtiyaç olmadan köpek beslemenin caiz olmadığı yukarıda geçmişti. Av, ziraat ve çoban köpeği olmadan köpek beslemek haramdır.

Soru: Selamun aleykum hocam. Elimize nisap miktarını aşan bir para geçmişti. Üzerinden bir yıl geçmeden biz bu parayı yatırım amaçlı kullandık ama kendimizi zekât vermekten kaçıyor gib hissettik. Bu düşünce vesvese midir?

Cevap: Aleykum selam. Paranın üzerinden bir kameri yıl geçince yüzde iki buçuk zekât vermek gerekir. Sene dolmadan yatırım amaçlı kullandık demenizden kastınız nedir? Eğer zekât vermemek için senesi dolmadan yatırım amaçlı elden çıkarırsanız bu kötü niyet olur. Ama ticaret için ev, arsa alırsanız, yani alayım, değerlenince satarım niyetiyle, bu da ticaret malı olur ve üzerinden bir yıl geçince rayiç bedelden yüzde iki buçuk zekât gerekir. Ama alayım, dursun ilerde belki kullanırız belki satarız niyetiyle alınırsa mülke (ev, arsa, dükkân gibi) zekât yoktur. Yatırıma ne niyetle kullandığın Allah ile senin aranda. Yani niyetini bir Allah biliyor bir de sen. Ona göre hareket edeceksin.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kaş aldirmek abdesti bozar mı?

Cevap: Aleykum selam. Abdesti bozmaz ama kaş aldirmek caiz değildir. Çünkü Allah rasulü şöyle buyurmuştur:

“İğreti saç takan, taktıran, kaşları incelten, kaşlarını incelttiren, dövme yapan ve dövme yaptıran lanetlenmiştir.” (Ebû Dâvûd)

Abdullah b. Mesud (R.A.) şöyle demiştir:

“Allah, dövme yapan ve yaptıran, güzellik uğruna yüz ve kimi kaş tüylerini yolan, dişlerini incelten veya aralarını açarak Allah’ın yarattığını değiştiren kadınlara lanet etsin.” (Buhârî, Libâs:84; Müslim, libas:120)

İki kaşın arasındaki boşlukta olan yerde tüy biterse onları almak caizdir.

Soru: Selamun Aleykum hocam. Müzik çalmak, dinlemek haram mı? Hangi çalgı aletleri helal hangisi haram?

Cevap: Aleykum selam.

Şeytan ve askerlerinin, kulları saptırmak ve beldeleri fesada uğratmak için kullandığı en büyük araçlardan biri, şarkı ve müziktir. Bu şeytanın, Allah'ın kullarını saptırdığı ve doğru yolundan çıkardığı vasıtaların en büyüğüdür. Şarkı ve müzik, şeytanın virdidir. Bunlar, kulun kalbinde Rahman'ın virdiyle asla bir araya gelemezler. Ne zaman birisi kalbe yerleşirse, öbürü yok olur. Çünkü onlar, bir araya gelemeyen zıt kutuplardır.

Şarkı ve müzik; kalplerin hastalanmasının, katılaşmasının, Rahman'ın sözünü dinlemekten kaçınmanın ve ayetlerden ve zikir-i hakimden etkilenmemenin en büyük sebebidir. Aynı zamanda kalbin imandan yoksun olmasının, şeytanın yollarını açmanın, Rahman'ın yolundan alıkoymanın ve akıbetin kötü olmasının da nedenidirler. Namazın zıddıdır; çünkü namaz, kötü ve iğrenç şeylerden men eder; şarkı ve müzik ise onları emreder. Şarkı taraftarı olan kimse, yüce Allah'ın gösterdiği doğru yolu takip edemez. Bunlardan dolayı İslam, şarkıyı ve onunla ilgili şeyleri, büyük zararlardan dolayı haram kılmıştır.

Şarkı; bir şiir, nesir veya ona yakın bir şeyle sesi yükseltmek, uzatmak, devam ettirmek, makamı veya makamsız olarak defalarca tekrar ederek eğlendirmek veya çöştürmaktır. Bu, müzikle birlikte veya müziksiz olabilir.

Müzik; ud, keman, tambur, klarnet vb. gibi çeşitli çalgı aletlerine verilen addır. Ayrıca müzik, melodileri oluşturma, sıralama, sesleri uyumlu hale getirme sanatıdır, şarkı ve şarkı söylemek de müzik demektir.

Dinde şarkı, iki çeşittir: Mübah olan şarkı, haram olan şarkı.

Mübah Olan Şarkı : Bu, sesi yükselterek, eğlence ve müzik aletleri olmaksızın, şarkı söylemektir. Ancak bazı şartların yerine getirilmesi gereklidir. Şarkı sözünde, Allah'a ortak koşma, ahlaksızlık, müslümanları yerme, yabancı kadınlara övgü ve kur yapma olmamalı, içkilerden bahsetmemelidir. Ayrıca şarkının, yabancı erkeklerin dinlediği buluş çağına gelmiş bir kız veya kadın tarafından söylenmemesi, farz olan bir ibadeti yapmayı engellememesi ve kişinin yaptığıyla meşhur olacak kadar onunla uğraşmaması da gereklidir.

Mübah olan şarkı çok çeşitlidir. Bazılarını şöyle sıralayabiliriz;

- 1- Yolculukta söylenen şarkılar: Develeri sürmek ve yolculuğun verdiği zahmet ve sıkıntıyı giderip rahat bir yolculuk yapmak için söylenen kısa şarkılardır.
- 2- İş ve çalışma esnasında söylenen şarkılar: Çalışırken söylenen ilahi, marş ve şarkılardır. Söyleniş sebebi, çalışmaya sevk etmek, çalışma ve iş sıkıntısını hafifletmek, gayrete getirmek, zihinleri dinlendirmek ve işlerin verdiği sıkıntıyı giderip onları aktif hale getirmektir.
- 3- Savaşta söylenen marşlar: Asker ve mücahitleri savaşa teşvik için söylenir.
- 4- Annenin beşiikteki çocuğunu susturmak veya uyutmak için söylediği ninniler.

Haram Olan Şarkı: Yukarıdaki şartları taşımayan her şarkı/müzik haramdır. Çalgı aletleri ile söylenen ilahilerde bu gruptandır. Her şarkıda, çalgı türlerinden herhangi biri, dine aykırı bir söz, bir farzı edadan alıkoyma, kadının erkekler tarafından dinlenmesi, meşhur oluncaya kadar şarkı ile ilgilenme, şarkı söyleme karşılığında ücret alma ve lâubaliliğe çağıran günahkâr kişilerin melodilerini söyleme gibi haram

kılınan şeyler vardır. Dine göre bunların hiçbiri caiz değildir. Çünkü bunda, yüce Allah'ın rızasından ve zikrinden alıkoyma ve insanın yaratılış gayesinden uzaklaşması vardır. Bu yaratılış gayesi, tek olan ve ortağı olmayan Allah'a kulluk etmektir. Çünkü insan başıboş olarak yaratılmadı ve göz ardı edilmedi. O, yüce Allah'ı birlemek ve O'na kulluk etmek için yaratıldı. Kulluk, bu tür şarkılarla asla bir araya gelemmez.

Şimdi Kur-an, Sünnet ve ehli sünnet imamlarının sözlerinden, şarkı ve müziğin haram olduğunu bildiren delillerden bazılarını zikredeceğiz. Allah Subhanehu ve Teala şöyle buyurmuştur:

“İnsanlardan öylesi var ki, herhangi bir ilmi delile dayanmadan Allah yolundan saptırmak ve sonra da onunla alay etmek için boş lafı satın alır. İşte onlara küçük düşürücü bir azap vardır.” (Lokmân, 31/6)

Abdullah b. Mes'ûd (radiyallahu anh)'a, ayetteki “lehve'l-hadîs”in (boş laf) ne olduğu sorulduğunda, o, şöyle cevap vermiştir: “Kendisinden başka ilah olmayana yemin ederim ki bu, şarkıdır.” Bu sözünü üç defa söylemiştir. (Tefsiru't-Taberî: 11/61)

Abdullah b. Abbâs (radiyallahu anh) ise: “Ayet; şarkı ve benzerleri hakkında indi.” demiştir. (Buhari, Edebu'l-Mufred: 1265)

İbn Ömer (radiyallahu anh) ve Câbir b. Abdullah (radiyallahu anh)'da böyle söylemişlerdir. Bu dört kişi, sahabe'nin büyüklerindendir ve kesin olarak, lehve'l-hadîsin (boş lafın) şarkı olduğu görüşündedirler. Sahabe'nin tefsirinin muteber olduğu, usulde kabul edilen şeylerdendir. Sahabiler herhangi bir tefsirde icma ederlerse, onların icması delil olur, çünkü onlar Kur-an'ın inişine tanık olmuşlardır. Sahabe ve tabiin “lehve'l-hadîs”in şarkı olduğunda icma etmişlerdir.

Bu görüşte olduklarını söyleyen tabiilerden bazıları şunlardır:

Mücahid, İkrime, Mekhûl, İbrâhîm en-Nehaî, Atâ el-Horasanî, el-Hasenu'l-Basrî, Saîd b. Cubeyr, Katade b. Deâme, Meymûn b. Mihrân, Habîb b. Ebî Sabit, Amr b. Şuayb, Abdulmelik b. Cureyh ve Saîd b. el-Museyyeb. Bu on üç tabii, bu ayetteki “lehve'l hadîs”i şarkı diye tefsir etmiştir. Bunlara herhangi birisi karşı çıkmamıştır.

İbn Kesir (rahimehullah) şöyle demiştir:

“Yüce Allah, saîd (mutlu) olanların yani Allah'ın kitabını rehber edinen ve onu dinlemek suretiyle yarar sağlayan mutlu kişilerin durumunu zikrettikten sonra, Allah'ın kelamını dinlemekle beraber ondan yararlanmaktan yüz çeviren ve çalgı aletlerini, melodili olarak ve çalgı aletleri eşliğinde söylenen şarkılara yönelen şakilerin (bedbaht) halini belirtti.”

İmam et-Taberi (rahimehullah) ilim adamlarının “lehve'l-hadîs”in manası hakkındaki sözlerini aktardıktan sonra şöyle dedi:

“Bu konuda doğru görüş, ‘onunla Allah'ın veya elçisinin dinlenilmesini yasakladıkları arasından, Allah'ın yolundan alıkoyma her türlü söz kastedilmiştir.’ denilmesidir. Çünkü yüce Allah, “lehve'l-hadîs” sözüyle umumu kastetti. Birini diğerinden ayırmadı. Bu da hususi olduğuna delalet eden bir şey gelinceye kadar, umumu üzeredir. Şarkı ve şirk bunlardandır.”

Yine bir başka ayette Allah Subhanehu ve Teala şöyle buyurmuştur:

“Onlardan güç yetirdiklerini sesinle sarsıntıya uğrat, atlıların ve yayalarınla onların üstüne yaygarayı kopar, mallarda ve çocuklarda onlara ortak ol ve onlara çeşitli vaadlerde bulun. Şeytan, onlara aldatmadan başka bir şey vadetmez.” (İsrâ, 17/64)

Mücahid, İblis'in sesi hakkında şunları söyledi: “O, şarkı, mezmûrlar (düdük), lehv (eğlence) ve bâtıldır.” (ed-Durru'l-Mensûr: 5/312)

ed-Dahhâk b. Muzâhım da şöyle demiştir: “O, mizmarın (düdüğün) sesidir.” (Tefsîru'l-Kurtubî: 10/312)

İbn Kayyim (rahimehullah) ise şöyle demiştir: “Şeytanın sesi, Âdem oğullarını rahatsız eder. O, Allah’a itaat dışındaki her türlü sestir. Şeytana onu emrettiği ve onu beğendiği için nisbet edilmiştir. Yoksa bizzat şeytanın sesi değildir. Şarkı sesi, ölü için feryat etme, üflemeli, telli ve başka bütün çalgıların sesleri, Âdem oğullarının canını sıkan, onları basitleştiren ve rahatsız eden şeytanın seslerindendir.

Bundan dolayı selef, bu ayet hakkında: ‘O, şarkıdır.’ demiştir. Onun, nefisleri tedirgin, rahatsız ve kaygılı hale getiren şeytanın seslerinin en büyüklerinden olduğunda şüphe yoktur. O, kalplere huzur veren, onları sakinleştiren ve Rablerine huşu ile ibadete sevkeden Kur-an’ın zıddıdır. Kur-an’ın sesi ise, nefisleri sakinleştirir, onlara huzur verir ve vakarlı hale getirir. Şarkı sesi, insanları tedirgin, rahatsız ve huzursuz eder. Dinleyiciyi, tedirgin, rahatsız ve huzursuz ettiği için, şarkı ve çalgı seslerinin şeytanın sesi olduğuna hiçbir delil olmasa, bu ona yeterli bir delildir.” (el-Kelâmu alâ Mes’eleti’s-Semâ: 379-380)

Şarkı ve çalgı aletlerinin haram kılınmasına dair pek çok hadis gelmiştir.

Ebu Mâlik el-Eş’arî radiyallahu anh’dan rivayet edildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir:

“Ümmetimden bazı insanlar muhakkak içki içip ona adından başka isim takacaklar. Baş uçlarında çalgılar çalınacak ve şarkıcı kadınlar şarkı-türkü söyleyecekler. Allah onları yere batıracak ve onlardan maymunlar ve domuzlar yaratacaktır.” (İbn Mace: 4020; İbn Hibban: 1384; Ahmed: V/342)

Abdullah b. Abbâs radiyallahu anh’dan rivayet edildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“Muhakkak Allah bana şarabı, kumarı, kûbe’yi (davul) haram kıldı. Sarhoşluk veren her şey haramdır.” (Ebu Davud: 3696; Beyhaki: X/221 ; Ahmed: I/274)

İmrân b. Huseyn radiyallahu anh’dan rivayet edildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“Ümmetimden taşlanma, mesh (suret değişimi) ve hasf (yere batma) olur. ‘Ey Allah’ın Rasulü bu ne zaman olacak?’ diye sorulunca şöyle buyurdu: Çalgı aletleri ortaya çıkar, şarkıcı cariyeler çoğalır ve şaraplar içilirse.” (Tirmizi: 2213)

Ebu Umâme radiyallahu anh’dan rivayet edildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“Şarkıcı kadınların satılması, satın alınmaları, onların ticaretinin yapılması helal değildir. Onlar karşılığında alınan bedel haramdır.” Sonra: ‘İnsanlardan öylesi var ki...alay etmek için boş lafı satın alır.’ (Lokmân, 31/6) ayetini sonuna kadar okuyup: ‘Bu ayet, bu hususta indirildi’ dedi ve şöyle buyurdu: Beni hak ile gönderene yemin olsun. Bir adam yüksek sesle şarkı söyledi mi mutlaka yüce Allah o vakit ona omuzlarına çıkan iki şeytan gönderir. Sonra o susuncaya kadar onun göğsü üzerine ayaklarını aralıksız vururlar.” (Taberani: VIII/7749, 7805, 7825, 7855)

Ehli sünnet imamları da yukarıda zikrettiğimiz veya zikretmediğimiz delillerden yola çıkarak şarkı ve müzik aletlerinin haram oluşu konusunda görüş birliğine varmıştır.

İmam Ebu Hanife (rahimehullah) şarkının haram olduğunu sert bir ifadeyle söylemiş ve onu dinlemeyi günah saymıştır. (İbnu'l Cevzî, Telbîsu İblîs: 229)

İmam Şafii (rahimehullah) şöyle demiştir: “Şarkı, bâtil muhale (imkânsıza) benzeyen, mekruh eğlencedir. Onunla çok meşgul olan, şahitliği kabul edilmeyen, sefihtir.” (el-Beyhakî, es-Sunenu'l Kubra: 10/322)

İmam Malik'e (rahimehullah) şarkı hakkında soruldu: “Bize göre bunu ancak fâsıklar yapar.” (el-Hallâl, el-Emru bi'l-Ma'ruf ve'n-Nehyu ani'l-Munker: 166)

Ahmed b. Hanbel (rahimehullah) şöyle demiştir: “Şarkı, kalpte münafıklık doğurur. O benim hoşuma gitmiyor.” (İğâsetu'l-Lehfân: 1/258)

Ahmed b. Hanbel (rahimehullah) şöyle demiştir: “Flüt, ney, zurna, tambur, ud, rebap (kemençe) ve benzerleri haramdır.” (İbnu'l Cevzî, Telbîsu İblîs, 225)

Bundan sonra; bütün türleriyle şarkı ve müziğin dindeki hükmünü anlayan her müslümanın bunlardan uzak durması, bunlarla ilgisi olan kişi ve yerleri terk etmesi ve bu konuda ihmalkârlık yapmaması gereklidir.

Ve alemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Yanaktaki kılları lazer ile almak caiz midir?**

Cevap: Aleykum selam. Yanaktaki kılları almakta bir sakınca yoktur. İster jiletle ister lazerle farketmez. Ama **sakalları** kazımak veya lazerle kurutmak caiz değildir.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Cin çarpmasına maruz kalmış birine neler yapılmalı?**

Cevap: Aleykum selam. Cin çarpmasına maruz kaldığını düşünen bir insana Fatiha Suresi'ni, Bakara Suresi'nin 1, 2, 3, 4, 5, 163, 164, 255, 284, 285 ve 286. ayetlerini, Âl-i İmran Suresi'nin 18. ayetini, A'raf Suresi'nin 54, 55 ve 56. ayetlerini, Mü'minûn Suresi'nin 116, 117 ve 118. ayetlerini, Sâffât Suresi'nin ilk on ayetini, Haşr Suresi'nin son üç ayetini, Cin Suresi'nin 3. ayeti ile İhlâs, Felâk ve Nâs surelerini okuyabilirsiniz.

Soru: **Falcıların gelecekte haber verdiğine inanan bir insan şehadet getirip iman tazelemesi ve nikah tazelemesi gerekir mi?**

Cevap: Falcılara fal baktırıp onların söylediklerine inananlar, cindarlara, kâhinlere, gelecekte haber verenlere gidip onlara soru soranlar ve onların söylediklerine inananlar küfre girerler. Tevbe etmeleri, yeniden kelime-i şehadet getirerek tevcdidi imam getirmeleri ve evli iseler nikahlarını da tazelemeleri gerekir. Bu konuda birçok rivayet vardır.

Müslim Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in hanımlarının birinden Nebi sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir:

: Bir arrafa (falci, medyum vb) giderek soru soran ve onu tasdik edenin kırk gün namazı kabul olunmaz.

[Müslim, (2230), Ahmed (4/68) ve (5/380), Beyhakî (8/138), Taberânî, el-Kebîr'de (23/210) Hadisin Müslim'deki lafzında tasdik ederse bölümü yoktur.]

Ebû Hurayra radiyallâhu anh'tan Nebi sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

Kâhine gidip de söylediklerini tasdikleyen Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'e indirileni inkâr etmiş olur.» Ebû Dâvûd rivayet etmiştir. [Ebû Dâvûd (3904), Tirmizî (135), İbn Mâce (639), Dârimî (1136), Ahmed (2/408, 429, 476)]

Dört sünen kitabında ve Hakim'de (yani Müstedrek adlı eserinde) -Hâkim bu rivayetin Buhârî ve Müslim'in şartına uygun olduğunu söyler- Ebû Hurayra radiyallâhu anh'tan gelen bir rivayette şöyle buyurulmaktadır:

Bir arrafa ya da kâhine gidip de söylediklerini tasdikleyen kimse Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'e indirileni inkâr etmiş olur.» [Tirmizî (135), Ebû Dâvûd (3904), İbn Mâce (639), Dârimî (1136)]

Bu kaynaklarda sözkonusu hadis arraf lafzı olmadan rivayet edilmiştir. Hadisi bu lafızla Ahmed, 2/429 ve Hâkim, Müstedrek 1/8]'te rivayet etmiştir.]

Ebû Ya'lâ'da da benzer bir rivayet ceyyid isnadla mevkuf olarak yer almaktadır. [Ebu Ya'la (5408), et-Tayâlisî (382), İbnu'1-Ca'd (425, 1951), Beyhakî (8/136)]

'Imrân b. Husayn radiyallâhu anh'tan merfu olarak şöyle rivayet edilmiştir: «(Uğursuzluğu tesbit etmek için) Kuş falı bakan veya kendisi için baktıran bizden değildir. Falcılık yapan ve fala baktıran bizden değildir. Sihir yapan ve kendisi adına sihir yaptıran bizden değildir. Kâhine gidip de söylediklerini tasdikleyen Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'e indirileni inkâr etmiştir.» Bezzâr ceyyid isnadla rivayet etmiştir. [Bezzar, Musned'inde (3044), Heysemî el-Mecmau'z -Zevâid'de (5/118): Bezzar rivâvet etmiştir, ricali İshak b. Er-Rabî' dışında sahih ricalidir, o da sikadır, der.]

Aynı hadisi Taberânî, el-Evsât'da hasen bir isnadla İbn Abbas radiyallâhu anhumâ'dan «Kâhine gidip ...» kısmı olmadan rivayet etmiştir. [Taberânî, el-Evsât, no: 4262]

Soru: Selamun aleykum hocam. Hangi hayvanların eti yeni hangi hayvanların eti yenmez?

Cevap: Aleykum selam.

1) ETİ YENEN HAYVANLAR HANGİLERİDİR?

a) Etlerinin yenmesinin helâl olduğunda görüş birliği bulunan hayvanlar dört gruptur:

1. Sığır, manda, koyun, keçi, deve, tavşan, tavuk, kaz, ördek, hindi türünden evcil hayvanların,
2. Geyik, ceylan, dağ keçisi, yabanî sığır ve zebra gibi vahşi hayvanların,

3. Güvercin, serçe, bıldırcın, sığırcık, balıkçıl gibi kuşların etlerinin helâl olduğunda fakihler görüş birliğindedir. Bu sayılanların bir kısmının helâllığı Kur'an'da tasrih edilmiş (el-Mâide 5/1; el-Hac 22/28, 30), diğerleri de Kur'an'ın "yiyiniz" dediği iyi ve temiz şeyler kapsamında görülmüştür. Bu hayvanların yırtıcı olmadığı yani ağızlarının dört yanındaki uzun ve sivri dişleri ile veya pençeleriyle kapıp avlanmadığı ve kendilerini savunmadıkları da açıktır.
4. Çekirge de, sünnette yenebileceğine dair özel hüküm bulunması sebebiyle yenmesi helâl hayvanlar grubunda yer almıştır (Buhârî, "Zebâih", 13; Müslim, "Zebâih", 52).

ETİ YENMESİ HARAM OLAN HAYVANLAR HANGİLERİDİR?

Etlerinin yenmesinin haram olduğunda görüş birliği bulunan hayvanlar ise üç gruptur:

1. Domuzun haram olduğu Kur'an'ın açık hükmüyle sabittir (el-Bakara 2/173). Kur'an'da tür olarak yasaklanan tek hayvan domuzdur. Domuzun çeşitli parçalarından yararlanmanın dinî hükmü aşağıda ayrıca ele alınacaktır.
2. Allah'tan başkası adına kesilen hayvanların etlerinin haram olduğu da yine Kur'an'ın hükmüne dayanır (aş. bk.). Bu İslâm'ın tevhid akîdesine verdiği önemin ve şirke karşı aldığı kesin tavrın bir sonucudur. Câhiliye döneminde Araplar putlar adına kurban kesip Kâbe'nin duvarına bırakırlardı. Hayvanların kesiminde Allah'ın adının anılmasının emredilmiş olması da bu sebeptir. Törenlerde, açılış ve karşılmalarda kesilen hayvanlar ise, Allah'ın adı anılarak kesildiği, uğruna kesilen şahıs veya kuruma bir kutsiyet atfedilmediği sürece bu grupta yer almaz.
3. Meyte tabir edilen, dinî usulde kesilmemiş veya kendiliğinden ölmüş hayvanın etinin haram olduğu da yine Kur'an'ın açık hükmüne dayanır.

Bakara sûresinin 173. âyetinde, "Allah size meytayı (dinî usullere göre boğazlanmadan ölmüş hayvan etini), kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına boğazlanmış hayvanı haram kılmıştır", Mâide sûresinin 3. âyetinde de, "Meyte, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanmış, boğulmuş, darbe ile (bir yerine vurularak) öldürülmüş, (yukarıdan) yuvarlanarak ölmüş, (başka hayvan tarafından) süsülerek ölmüş, -ölmeden yetişip boğazladıklarınız müstesna- yırtıcı hayvan tarafından yenmiş (yırtıcı hayvan artığı), dikili taşlar (putlar) üzerine boğazlanmış hayvanlar... size haram kılındı" buyrulurken bir önceki âyetin hükmüne açıklık getirilmiştir.

Birinci âyette üç türlü hayvan etinin haram olduğu bildirilmektedir: Ölü hayvan eti, domuz eti ve Allah'tan başkası adına boğazlanmış hayvan eti. İkinci âyette bunlar tekrarlandığı gibi, ayrıca altı madde sayılmaktadır. Fakat bunlardan beşi (boğulmuş, darbe ile bir yerine vurulup öldürülmüş, yüksekten yuvarlanıp ölmüş, başka hayvan tarafından süsülüp ölmüş, yırtıcı hayvan artığı) esasen ilk âyetteki birinci madde kapsamındadır, yani bunlar da meyte hükmündedir. Altıncı madde ise (dikili taşlar, putlar üzerine boğazlanmış hayvan) birinci âyetin son maddesi kapsamındadır, yani Allah'tan başkası adına kesilenlerdendir. İşte bu âyetlerde sayılan hayvan etlerinin haram olduğu hususunda bütün İslâm bilginleri fikir birliği içindedir.

YIRTICI HAYVANLARI YEMEK HARAM MIDIR?

Yırtıcı hayvanlar grubundan olan yani alt ve üst çenesindeki dört uzun ve sivri dişleri ile kapıp avlanan ve kendisini bu yolla savunan -evcil olsun olmasın- kurt, aslan, kaplan, pars, maymun, sırtlan, köpek, kedi gibi hayvanlar ile pençesiyle kapıp avlanan şahin, doğan, kartal, akbaba gibi yırtıcı kuşlar, bu özellikte olmasa bile genelde pislikle beslenen kuzgun, karga gibi kuşlar, tabiatı itibariyle iğrenç bulunan fare, yılan gibi hayvanlar, akrep, sinek, örümcek gibi haşerat fakihlerin büyük çoğunluğu tarafından haram görülmüştür.

Mâlikî bilginlerin bir kısmına göre aslan, kaplan gibi yırtıcı hayvanların etlerini yemek helâldir, bir kısmına göre haram olmamakla beraber mekruhtur. Mâlikî mezhebinde meşhur görüşe göre şahin, kartal gibi yırtıcı kuşların ve pislikle beslenen kuşların yenmesi de mekruhtur. Bu âlimler Kur'an'da sadece domuzun haram kılınmış olmasından, âyetteki genel iznin hadisle sınırlanamayacağı noktasından hareket etmişlerdir.

MEZHEPLERE GÖRE HARAM YİYECEKLER NELERDİR?

Eti yenen hayvanların tesbitinde çerçeveyi en dar tutanların Hanefîler, en geniş tutanların ise Mâlikîler olduğu söylenebilir de bu çerçeve içinde pek çok görüş farklılıkları bulunmaktadır. Bazı hayvanların saldırganlık özelliği, avını tutma ve yeme şekli ile tabiatı itibariyle iğrenç sayılıp sayılmaması hususunda farklı değerlendirmeler bulunduğu için etlerinin hükmü hakkında da ihtilâf edilmiştir. Meselâ tilki, Hanefîler'den Ebû Yûsuf ve Muhammed'e, Şâfiîler'e, -bir rivayette- Hanbelîler'e ve bazı Mâlikîler'e göre helâl sayılmıştır. Yine bu değerlendirmeler çerçevesinde olmak üzere, ayı Hanefî ve Şâfiîler'e göre haram, Mâlikî ve Hanbelîler'e göre helâl, zûrafa Şâfiîler'de mutemet görüşe göre haram, diğer üç mezhepte helâl kabul edilmiştir. Kezâ tavus kuşu ve papağan Şâfiî mezhebinde haram, diğer üç mezhepte helâl, kirpi Hanefî ve Hanbelîler'de haram, Şâfiî ve Mâlikîler'de helâl sayılmıştır.

Bu çerçeve dahilinde pek çok detay ve görüş farklılığı bulunmaktadır. Hanefîler'e göre -yukarıda sayılanlar dışında- yenmesi câiz görülmeyen belli başlı hayvanlar şunlardır: Çakal, sincap, samur, sansar, sırtlan, keler, gelincik, çaylak, kuzgun, baykuş, atmaca, kaplumbağa, köstebek, kertenkele, salyangoz ve her türlü haşerat.

TAVŞAN ETİ HELAL MİDİR?

Tavşan eti, dört Sünnî mezhebe göre helâl olmakla birlikte, bazı sahâbe ve tâbiîn bilginleri ile müctehid imamlardan İbn Ebû Leylâ'ya göre tahrîmen mekruhtur.

AT ETİ HARAM MIDIR?

At eti, dört mezhepte genel kabul gören görüşe göre helâldir; Ebû Hanîfe'ye göre ise tahrîmen mekruhtur. Hanefî literatüründen zâhirü'r-rivâye eserlerinde "mekruh", Hasan b. Ziyâd rivayetinde "haram" nitelmesi geçmekte ise de, asıl belirtilmek istenen husus bunu yemenin helâl olmadığını. İmâmeyn ise (Ebû Yûsuf ve Muhammed) at eti yemeyi mekruh saymamışlardır. Fakat bazı Hanefî bilginlerin görüşü doğrultusunda olmak üzere Hanefî mezhebinde tenzîhen mekruh görüşü yaygındır. Mâlikî mezhebi içinde de at eti yemeyi haram görenler ve tenzîhen mekruh sayanlar vardır.

EŞEK ETİ HARAM MIDIR?

Evcil eşek eti konusunda dört mezhepçe genellikle kabul edilen hüküm, ehli merkeplerin etinin haram olduğu yönündedir. Mâlikî bilginlerin bir kısmı bunu tenzihen mekruh saymış, bazı sahâbîlerden ve Hanefî bilgin Bişr el-Merîsî'den ehli eşek etinin helâl olduğu görüşü nakledilmiştir.

KATIR ETİ YENİR Mİ?

Katır ve benzerlerinin etine gelince, iki ayrı türden hayvanın birleşmesi ile meydana gelen hayvanın konusunda üç durum söz konusudur:

- a) Her iki tür, eti helâl olanlardan ise, bunlardan meydana gelen hayvanın eti de helâldir.
- b) Her iki tür, eti haram olanlardan ise, bunlardan meydana gelen hayvanın eti de haramdır.
- c) Biri eti helâl olanlardan diğeri haram olanlardan ise, Hanefî ve Mâlikîler'e göre hükümde ananın türü esas alınır; Şâfiî ve Hanbelîler'e göre helâl olmayan taraf esas alınır. Buna göre dört mezhepte de anası eşek olan katırın haram olduğu görüşü yaygındır. Anası at ise, Ebû Hanîfe'ye göre mekruhtur; Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre mekruh değildir. Ayrıca, anasının at veya eşek olması hususunda ayırım gözetmeden -başka delillere dayanarak- katır etinin mekruh olduğunu savunan bir görüş de vardır.

SU HAYVANLARI

Kur'ân-ı Kerîm'de deniz avının ve denizden elde edilen yiyeceğin helâl olduğu bildirilmiş (el-Mâide 5/96; el-Fâtır 35/12), Hz Peygamber de deniz hakkında sorulan bir soruya "Onun suyu temiz, meytesi (içinde ölen) helâldir" şeklinde cevap vermiştir (Ebû Dâvûd, "Tahâret", 41; Tirmizî, "Tahâret", 52). Gerek bu açıklamalar gerekse hakkında özel bir hüküm bulunmayan konularda mubahlığın esas alınması ilkesi suda yaşayan hayvanlarla ilgili hükmün temelini teşkil eder.

1. Balık türleri bütün mezheplere göre helâldir, boğazlama işlemine de gerek yoktur. Şu var ki, Hanefîler'e göre kendiliğinden ölmüş ve su üzerine çıkmış balıklar yenmez. Hanefîler'in bu görüşü sağlık açısından ihtiyatı tercih etmiş olmalarından kaynaklanır. Fakat suyun çok sıcak veya soğuk olmasından, buzlar arasına sıkışmaktan, su içine hapsedilmekten ve suyun çekilmesinden ötürü ölen balıklar kendiliğinden ölmüş sayılmaz, yenebilir. Yine, balık avlamak üzere suya balık otu atıldığında balıklar ele geçirilmeden ölse ve onların bu yüzden öldüğü bilinse, kezâ kılıç balığı gibi büyük balıklar avlandığında sudan çıkmadan başına sert bir cisim vurularak öldürülse, yenebilir.
2. Balık türü dışında kalan (midye, kurbağa, yengeç gibi) su hayvanlarını yemek Hanefîler'e göre helâl değildir. Diğer üç mezhebe göre ise, sadece suda yaşayan her türlü hayvan -kendiliğinden ölmüş bile olsa- yenebilir, helâldir. Şâfiî mezhebinde, Hanefîler'in paralelinde bir görüş ile su hayvanlarından eti yenen kara hayvanlarına benzeyenleri helâl, eti yenmeyen kara hayvanlarına benzeyenleri haram sayan bir görüş de vardır.

Hanefîler Mâide sûresinin 3. âyetinde geçen "meyte" lafzını mutlak şekilde yorumlamışlar, ayrıca balık dışındaki türleri "habâis" (iğrenç şeyler) kapsamında kabul etmişlerdir. Fakihlerin çoğunluğu Mâide sûresinin 96. âyetindeki "deniz avı" ifadesinin umumunu (kapsamlı oluşunu) esas almışlar ve ayrıca Hz. Peygamber'in "Denizin suyu temiz, ölüsü helâldir" (Ebû Dâvûd, "Tahâret", 41; Tirmizî, "Tahâret", 52) anlamındaki hadisine dayanmışlardır.

HEM KARADA HEM SUDA YAŞAYAN HAYVANLAR

Hem karada hem suda yaşayan kurbağa, kaplumbağa, yengeç, yılan, timsah gibi hayvanlar hakkında üç görüş vardır: Hanefîler'e ve Şâfiîler'e göre bunları yemek helâl değildir. Mâlikîler'e göre bu tür hayvanlar yenebilir, helâldir. Hanbelîler'e göre timsah, kurbağa ve yılanın yenmesi helâl değildir, diğerleri yenebilir. Ancak bunlardan, akıcı kanı olan (kaplumbağa, su aygırı gibi) hayvanlar için boğazlama işlemi gerekir, akıcı kanı olmayanlar için boğazlama da gerekmez. Yengecin akıcı kanı olmamakla beraber mezhepte yaygın görüş, herhangi bir yerini keserek boğazlama yerine geçecek bir işlemin (tezkiye) yapılması gerektiği yönündedir. Ahmed b. Hanbel'den ise tezkiye gerekmediği rivayet edilmiştir.

SU HAYVANLARI

Kur'ân-ı Kerîm'de deniz avının ve denizden elde edilen yiyeceğin helâl olduğu bildirilmiş (el-Mâide 5/96; el-Fâtır 35/12), Hz Peygamber de deniz hakkında sorulan bir soruya "Onun suyu temiz, meytesi (içinde ölen) helâldir" şeklinde cevap vermiştir (Ebû Dâvûd, "Tahâret", 41; Tirmizî, "Tahâret", 52). Gerek bu açıklamalar gerekse hakkında özel bir hüküm bulunmayan konularda mubahlığın esas alınması ilkesi suda yaşayan hayvanlarla ilgili hükmün temelini teşkil eder.

1. Balık türleri bütün mezheplere göre helâldir, boğazlama işlemine de gerek yoktur. Şu var ki, Hanefîler'e göre kendiliğinden ölmüş ve su üzerine çıkmış balıklar yenmez. Hanefîler'in bu görüşü sağlık açısından ihtiyatı tercih etmiş olmalarından kaynaklanır. Fakat suyun çok sıcak veya soğuk olmasından, buzlar arasına sıkışmaktan, su içine hapsedilmekten ve suyun çekilmesinden ötürü ölen balıklar kendiliğinden ölmüş sayılmaz, yenebilir. Yine, balık avlamak üzere suya balık otu atıldığında balıklar ele geçirilmeden ölse ve onların bu yüzden öldüğü bilinse, kezâ kılıç balığı gibi büyük balıklar avlandığında sudan çıkmadan başına sert bir cisim vurularak öldürülse, yenebilir.
2. Balık türü dışında kalan (midye, kurbağa, yengeç gibi) su hayvanlarını yemek Hanefîler'e göre helâl değildir. Diğer üç mezhebe göre ise, sadece suda yaşayan her türlü hayvan -kendiliğinden ölmüş bile olsa- yenebilir, helâldir. Şâfiî mezhebinde, Hanefîler'in paralelinde bir görüş ile su hayvanlarından eti yenen kara hayvanlarına benzeyenleri helâl, eti yenmeyen kara hayvanlarına benzeyenleri haram sayan bir görüş de vardır.

Hanefîler Mâide sûresinin 3. âyetinde geçen "meyte" lafzını mutlak şekilde yorumlamışlar, ayrıca balık dışındaki türleri "habâis" (iğrenç şeyler) kapsamında kabul etmişlerdir. Fakihlerin çoğunluğu Mâide sûresinin 96. âyetindeki "deniz avı" ifadesinin umumunu (kapsamlı oluşunu) esas almışlar ve ayrıca Hz. Peygamber'in "Denizin suyu temiz, ölüsü helâldir" (Ebû Dâvûd, "Tahâret", 41; Tirmizî, "Tahâret", 52) anlamındaki hadisine dayanmışlardır.

HEM KARADA HEM SUDA YAŞAYAN HAYVANLAR

Hem karada hem suda yaşayan kurbağa, kaplumbağa, yengeç, yılan, timsah gibi hayvanlar hakkında üç görüş vardır: Hanefîler'e ve Şâfiîler'e göre bunları yemek helâl değildir. Mâlikîler'e göre bu tür hayvanlar yenebilir, helâldir. Hanbelîler'e göre timsah, kurbağa ve yılanın yenmesi helâl değildir, diğerleri yenebilir. Ancak bunlardan, akıcı kanı olan (kaplumbağa, su aygırı gibi) hayvanlar için boğazlama işlemi gerekir, akıcı kanı olmayanlar için boğazlama da gerekmez. Yengecin akıcı kanı olmamakla beraber mezhepte yaygın görüş, herhangi bir yerini keserek boğazlama yerine geçecek bir işlemin (tezkiye) yapılması gerektiği yönündedir. Ahmed b. Hanbel'den ise tezkiye gerekmediği rivayet edilmiştir.

Soru: Selamın aleyküm hocam. Nisa suresi 136.ayetteki iman edenler, ...iman edin. Emrini nasıl anlamalıyız acaba?

Nisâ, 136. Ayet: Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği Kitab'a ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse sapıklığın en koyusuna düşmüş olur.

Cevap: Aleykum selam hocam.

Ayet-i Celîle, imanda eksikliği bulunanlara “Tam inanın!”, inanıp da güvenmeyenlere “güvenin”, delilsiz inananlara “Delilli inanın!”, taklidi iman taşıyanlara “Tahkiki iman taşıyın!”, gevşek inananlara “sağlam inanın!”, imanında şüphe ve kusur bulunanlara “şüpheden arındırılmış olarak iman edin!” geçmişten bugüne kadar imanda sebât gösterenlere “imanınızda sebata devam edin!” mesajını verir. “Peygamber (a.s), âyetten ne anladı ve nasıl uyguladı ise sizde öylece etkilenin” denir.

Ey İman edenler! inancınız sözde kalmasin, özümseyin ve insanların da Rabblerinin mesajlarını ciddiye almalarını ve teslimiyet göstermelerini mutlaka sağlayın. Allâh'ın peygamberlerine ve onlar aracılığıyla gönderilen kitaplara güvenin ki, onlar size adaleti, doğruluğu, dürüstlüğü, kardeşliği, hakça paylaşımı, böylece Allâh'a güvenmenin ne demek olduğunu öğretirler, yaşarlar ve gösterirler. Elçilere, kitaplara güvenin.

Allâh'ın güçlerine yani melâike-i kirâm'a güvenin. Onlar her iş için iner ve çıkarlar. Bir çocuk ana rahmine düştüğünde, gökten bir damla yağmur fazla yağar, yerden bir tutam ekin fazla biter, Allâh'ın fazlına, güçlerine güvenin.

Geleceğe, yarınlara, öteler ötesi'ne, âhirete ilm'el yakîn, ayn'el yakîn, hakka'l yakîn inanın, güvenin. Gökte ve yerde olan her şey Allâh'ındır, güvenin. Rıziksız bırakılmayacaksınız, vekil olarak Allâh yeter, güvenin.

İman edenleri tekrar iman etmeye çağıran bu ayetler, sahici iman ne olduğunu açıklamayı bize gerekli kıldı. Yâni inanılması gerektiği gibi inanın. İnancınız sözde kalmasin. Allah'ın bütün sıfatlarını bilin ve o sıfatların hepsine iman edin. Allah'ın kitabındaki haramları haram bilin, helalleri de helal bilin. “İnandık” demenize rağmen Allah'ın hudutlarını aşmayın. Güvenecekseniz Allah'a güvenin, dayanacaksanız Allah'a dayanın, isteyecekseniz Allah'tan isteyin, sığınacaksanız Allah'a sığınin. Allah'ın kitabını okumakla yetinmeyin. Okuyun, anlayın ve anladıklarınızla amel edin. Kur'an'ı hayatınızın rehberi, peygamberi dâvânızın tek önderi kabul edin.

Âhiret gününe inandık” demekle kalmayın. Âhirete inanıyorsanız oraya göre amel edin. Hesaba çekileceğinizi, amellerin tartılacağını, sırat denilen bir köprüden geçeceğinizi, cehennemliklerin amelini işlemişseniz cehenneme düşeceğinizi, cennetliklerin amelini işlemişseniz cennete gireceğinizi unutmayın. Geçici dünyaya bağlanıp kalmayın.

Sahabe-i kirâm efendilerimiz, “Ey iman edenler!” hitabıyla başlayan ayetleri can kulağıyla dinler, tam bir teslimiyetle boyun eğip, bu ilahî hitapla yapılması emredileni yapar, yasaklananı ise terk ederlerdi. Hem de hemen! Yorum yapmadan, eleştirecek bir yön aramadan, kendi muhalif duruşuna bahaneler uydurup Kur'an'dan da çözümler bulmaya kalkmadan. Kâr-zarar, menfaat, ziyan kaygısına kapılmadan, falan ne der, filan ne yer diye düşünmeden.

Zira teslimiyetin gerektirdiği netice budur, bu olmalıdır. O halde hitabı tekrarlayalım: “Ey iman edenler! İman ediniz!”

Soru: Selamın aleyküm hocam normal zamanda def vb. ile Allah lafzında içinde bulunduğu neşid söylenebilir mi veya dinlenebilir mi?

Cevap: Aleykum selam. Tef bir çalgı âletidir. Her ne kadar düğünlerde, bayramlarda tef çalmaya izin verilmişse de Kur'an'ı tefle okumak veya Allah'ın zikrinin tefle yapılması asla caiz değildir.

Soru: Selamünaleyküm hocam. Cabbar ismi Allahu Teala'nın sıfatlarından mıdır? isim olarak koyulabilir mi?

Cevap: Aleykum selam Temel kardeşim. Evet, Cebbar ismi Allah'ın sıfat isimlerindendir.

el-Cabbar: "Azamet ve kudret sahibi, istediğini mutlak yapan, dilediğine muktedir olan" demektir. Çocuklara Cebbâr ismini vermek doğru değildir. Çünkü bu isim sâdece Allah'a has olan isimlerdendir. Eğer bu isim çocuklara verilecekse, başına bir "abd" ekleyerek verilmelidir. Yâni Abdulcebbâr olarak.

Dinen yasak olan bazı isimler vardır ve bu isimleri vermek, câiz değildir.

Bu isimlerden bazıları şunlardır:

1. Allah Subhânehu ve Teâlâ'ya has olan isimleri vermek, haramdır.

Örneğin el-Hâlık (yaratıcı), el-Kuddûs, Rahmân, Kadîr, Samed, Celîl, Razzâk gibi... Ya da Allah Subhânehu ve Teâlâ'dan başkasına lâayık olmayan isimleri vermek.

Örneğin Meliku'l-Mulûk (Mülklerin Hâkimi, Şehinşah) gibi...

Bu konuda âlimler arasında görüş birliği vardır.

İbn-i Kayyim -Allah ona rahmet etsin-, Allah Teâlâ'ya has olan isimleri şöyle zikretmiştir:

"Allah, er-Rahmân, el-Hakem, el-Ehad, es-Samed, el-Hâlık, er-Râzık, el-Cebbâr, el-Mutekebbir, el-Evvel, el-Âhir, el-Bâtın, Allâmu'l-Guyûb". (Tuhfetu'l-Mevdûd; s: 98).

Meliku'l-Mulûk (Mülklerin Hâkimi) gibi Allah Subhânehu ve Teâlâ'ya has olan isimleri vermenin haram olduğunu gösteren delillerden birisi şudur:

Buhârî ve Müslim'in, Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet ettiği hadiste -hadisin lafzı, Buhârî'dedir- Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Kıyâmet günü Allah katında isimlerin en çirkini (en günah olanı/en yalancısı); bir kimsenin mülklerin sahibi diye adlandırılmasıdır." (Buhârî; hadis no: 2606).

Müslim'in rivâyet ettiği hadisin lafzı ise şöyledir:

"Kıyâmet günü Allah'ın en çok buğzettiği kimse, O'na en çirkin gelen ve en şiddetlisi; (dünyada kendisini) mülklerin sahibi diye adlandıran kimsedir. Oysa Allah'tan başka melik/hâkim yoktur." (Müslim; hadis no: 2143).

Allah Teâlâ ile başkası arasında müşterek olan isimlere gelince, bu isimleri vermek, câizdir.

Örneğin Alî, Latîf ve Bedîi, Rahîm, Gafûr gibi...

el-Haskefî şöyle demiştir:

"Bizim hakkımızda murad edilen (kastedilen), Allah Teâlâ'nın hakkında murad edilenden başkadır."

2. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den başkasına lââyık olmayan isimleri vermek, haramdır.

Örneğin Seyyidu Veledi Âdem (Âdem oğlunun efendisi), Seyyidu'n-Nâs (İnsanların efendisi) ve Seyyidu'l-Kull (Herkesin efendisi) gibi...

Zirâ bu isimler -Hanbelîlerin de belirttikleri gibi-, ancak Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e lâyıktır.

3. Allah Subhânehu ve Teâlâ'dan başkasına kul (abd) kelimesini izâfe ederek isim vermek, haramdır.

Örneğin Abdul-Uzza (Uzza'nın kulu), Abdul-Kâbe (Kâbe'nin kulu), Abdu'd-Dâr (Evin kulu), Abdu Ali (Ali'nin kulu), Abdu'l-Huseyn (Hüseyin'in kulu), Abdu'l-Mesîh (Mesih'in kulu) veya Abdu Fulân (Falancanın kulu) gibi... (İbn-i Âbidîn Hâşiyesi; c: 5, s: 268. Muğnî'l-Muhtac; c: 4, s: 295. Tuhfetu'l-Muhtac; c: 10, s: 373. Keşşâfu'l-Kinâ; c: 3, s: 27. Tuhfetu'l-Mevdûd; s: 90).

Allah Subhânehu ve Teâlâ'dan başkasına abd kelimesini izâfe etmenin haram olduğunu gösteren delil şudur:

İbn-i Ebî Şeybe'nin, Yezîd b. el-Mikdâm b. Şureyh, o babasından, o dedesi Hâni b. Yezîd'den - Allah ondan râzı olsun- rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir:

"Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in huzuruna bir topluluk geldi.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, onlardan birisinin kendilerinden birisine:

Abdul-Hacer (Taşın kulu) diye isimlendirdiklerini (çağırdıklarını) işitti.

Bunun üzerine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ona şöyle buyurdu:

- Senin adın nedir?

Adam:

-Abdul-Hacer, diye cevap verdi.

Bunun üzerine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ona şöyle buyurdu:

- Sen, ancak Abdullah'sın (Allah'ın kulusun)." (el-Mevsûatu'l-Fıkhiyye; c: 11, s: 335).

4. Allah Teâlâ'nın dışında ibâdet edilen putların isimlerini vermek, haramdır.

5. İblis ve Hınzeb gibi şeytanların isimlerini vermek, haramdır.

Nitekim bu isim verilen kimsenin isminin değiştirilmesi konusunda Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünnetinde bazı hadisler gelmiştir.

Mekruh olan isimlere gelince, bu isimleri şöyle sınıflandırmak mümkündür:

1. Anlam ve lafızları veya ikisinden birisi, kalplerin nefret ettiği isimleri vermek, mekruhtur. Çünkü bunlar, -güzel isimler seçmeyi emreden Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünnetine aykırı olmasını bir tarafa bırakın, sahipleriyle alay edilmesine yol açar, onları mahcup duruma düşürür ve hayatlarını etkiler.
2. Şehvî duyguları çağrıştıran isimleri vermek, mekruhtur. Kız çocuklarının isimlerinde buna çokça rastlanmaktadır. Örneğin Fâtin (etkileyici/büyüleyici/tatlı) ve Miğnâc (cilveli, flört eden) gibi...
3. Fâsık ve fâcîr artistlerin, sanatçıların, çalgıcıların ve boş faydasız oyunlarla tiyatro sahnelerinde oynayan tiyatrocuların isimlerini bilerek vermek.

Îmân izzetinden soyutlanmış bazı nefislerin alametlerinden birisi de bu kimselerin, sahnede soyunmuş kadınları gördüklerinde çocuklarına hemen onların isimlerini vermeleridir. Günümüzde nüfus idâresinde, yeni doğan çocukların kayıtlarını gören kimse, söylediklerimizin doğru olduğunu görecektir. Bu durumu yalnızca Allah'a şikâyet ederiz.

4. Günah ve masiyet anlamları ifâde eden isimler vermek, mekruhtur.
5. Firavunların ve diktatörlerin isimlerini vermek, mekruhtur.
6. Kâfirlere has olan yabancı isimleri vermek, mekruhtur.

Dîni ile mutmain olan bir müslüman, bu isimlerden uzak durur, onlardan kaçır ve bu isimlerin etrafında dolaşıp durmaz. Zamanımızda bu isimlerin fitnesi, büyük olmuştur. Avrupa ve Amerika'dan bir kâfirin ismi alınır hâle gelmiştir. İşte bu, günahın en şiddetlisi ve zilletin en büyük sebeplerindendir. Kâfirleri, onların isimlerini vererek taklit etmek, bir hevâ ve hevese tâbi olmaktan ve akılsızca hareket etmekten ibâret bir davranış için ise, bu büyük bir günahıdır. Yok eğer kâfirlerin isimleri, müslümanların isimlerinden daha üstün olduğu inancına sahip ise, bu takdirde bu kimse, îmânın temelini sarsan büyük bir tehlike ile karşı karşıyadır. Her iki durumda derhal tevbe etmesi gerekir. Bu isimleri değiştirmek, onlardan tevbe etmenin bir şartıdır.

Günümüzde bazı müslümanlar, kız çocuklarına Linda (Lynda), Nansi (Nancy) ve Diyana (Diana) isimlerini vermektedirler. Bu durumu, yalnızca Allah'a şikâyet ederiz.

7. Tiksindirici ve iğrenç sıfatlarla bilinen hayvanların isimlerini vermek, mekruhtur.

Örneğin köpek, eşek, teke ve buna benzer isimler gibi...

8. Her türlü isim, mastar veya sıfatı, dîn ve İslâm lafızlarına izâfe ederek vermek, mekruhtur. Çünkü bu, isim verilen kimseyi tezkiye etmek demektir.

Örneğin Nuriddin (Nureddin: İslâm'ın nuru), Ziyâuddin (Ziyâeddin: Dînin ışığı), Seyfulislâm (İslâm'ın kılıcı) ve Nurulislâm (İslâmın nuru) gibi...

Kendisine bu isimler verilen kişiler, büyüdüklerinde isimlerinin tam tersi olabilirler. Böylelikle müslümanların başlarına belâ olurlar. Nitekim İslâm düşmanı olduğu halde ismi Nâsiruddin olan nice kimseler vardır. Dîn ve İslâm lafzının konumunun büyüklüğü sebebiyle bunlara izâfe edilerek verilen isimler, içi yalan olan boş bir iddiâdır. Bunun içindir ki bazı âlimler, bu isimleri vermenin haram olduğunu belirtmişlerdir. Fakat âlimlerin çoğunluğu mekruhtur, demişlerdir. Çünkü bu isimlerden kimisi, verilmesi câiz olmayan gerçek dışı anlamlar içeren isimleri çağrıştırmaktadır.

Bu isimlerden kimisi iki yönden yasak olabilir.

Örneğin Şihâbuddin (Şihâbeddin: Dînin ateşi), Şihâb: Ateşten bir şuledir. Üstelik bu şule, dîn kelimesine izâfe edilmiş!

Günümüzde durum öyle bir hale gelmiştir ki bazı kimseler, Zehebuddîn (Dînin altını), Elmasuddîn (Dînin elması) isimlerini vermişlerdir.

İmam Nevevî -Allah ona rahmet etsin- kendisine "Muhyiddîn: Dîni ihyâ eden" lakabı verilmesini çirkin görürdü.

Yine Şeyhulislâm İbn-i Teymiyye -Allah ona rahmet etsin- kendisine "Takiyyuddîn: Dînin Takvâlısı" lakabı verilmesini çirkin görür ve şöyle derdi:

"Fakat âilem, bana bu lakabı verdi ve bu sebeple meşhur oldu."

9. Bazı âlimler, meleklerin isimlerini vermeyi mekruh görmüşlerdir. Meleklerin isimlerini kadınlara vermeye gelince, bu haramdır. Çünkü bu olayda, meleklerin, Allah'ın kızları olduğuna inanan müşriklere benzeme vardır. Allah Teâlâ müşriklerin söylediklerinden münezzehtir.

10. Bazı âlimler, Kur'an-ı Kerim sûrelerinin isimlerini vermeyi mekruh görmüşlerdir.

Örneğin Tâhâ, Yâsîn ve Hâ mîm gibi...

Halk arasında, Tâhâ ve Yâsîn isimlerinin, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in isimlerinden olduğunun söylenmesi, doğru değildir.

11. Tezkiye anlamı ifâde eden isimleri vermek, mekruhtur.

Örneğin Berra, Takiyy ve Âbid gibi...

Bu konuda daha detaylı bilgi için İbn-i Kayyim'in "Tuhfetul-Mevdûd" adlı kitabı ile Bekr Ebu Zeyd'in "Tuhfetul-Mevlûd" adlı kitabına bakılabilir.

Felâket çağrıştırmacı isimleri koymak da mekruhtur. Meselâ, Yıldırım, Tûfan, Kasırga vs. gibi.

Kâfirlerin Allah'a isyân olarak yaptığı şeyleri çocuklara isim olarak vermek câiz değildir. Meselâ İrem gibi. Çünkü İrem Şeddat kâfirinin Allah'ın cennetine karşı "ben de cennet meydana getirebilirim" dediği ve bu sebeple inşâ ettiği bahçenin adıdır.

Allah Teâlâ en iyi bilendir.

Soru: **Selamün aleyküm hocam. Bazı camilerde ön safta 5-6 kişi ile namaza duruluyor. En arkada müezzin için ayrılmış bir yerde saf tutanlarla aralarında büyük bir boşluk ile 2 kişi duruyor ve farz bu şekilde kılınıyor. Bu ne kadar sünnete uygundur?**

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Bugün biz Türklerin câmilerde icâd ettikleri çirkin bid'atlardan biriside budur. İnsanlarda bir mikrofonla kamet getirme hastalığı başladı. Sizin de dediğiniz gibi câmilerde imamdan başka 5-6 kişilik cemaat varken, müezzin sırf hopörler ile kamet yapabilmek için müezzin mahfiline gidiyor ve orada ya tek başına durarak veya yanına birisini daha alarak oradan kamet getiriyor ve oradan imama uyuyor. Halbuki bu sünnete aykırı çok çirkin bir bid'attır. Aslanan normal sesle kamet getirmek ve namaz kıldırmaştır. Hopörlere ancak cemaat çok kalabalık olur ve dışarı taşarsa, imamın veya müezzinin normal sesi duyulmazsa o zaman ihtiyaç duyulmalıdır. Câminin içinde olmak şartı ile saflar arasındaki boşluk ne kadar açık olursa olsun, iktidâya engel değilse de bu mekruh olur. Bâzı âlimler ise, câmi büyük olur da en son saftaki kişiler ile onların önündeki saf arasında birkaç saf sığacak kadar boşluk olursa bunun iktidaya engel olacağını belirtmişlerdir. Nitekim Ömer Nasûhî Bilmen Hocanın Büyükh İslâm İlmihâli isimli kitabının 161 numaralı maddesinde şöyle denilmektedir:

"İmam ile muktedinin (imama uyanın) yerleri hükmen bir olmalıdır. Aralarında yüksek boylu bir duvar olup imamın görülmesini veya sesinin iştilmesini engellese, o imama uymak sahih olmaz.

Yine, imam ile muktedi arasında veya bir muktedi ile öndeki saf arasında uzaklık bulunsa bakılır: Eğer namaz mescid dışında kılınıyorsa ve aradaki mesafe bir saf bağlanacak miktardan az ise, imama uymak sahih olur. Fakat mesafe bundan daha çok ise uymak sahih olmaz. Amma namaz mescid içinde kılınmakta ise, aradaki uzaklık ne olursa olsun imama uymaya engel olmaz. Bununla beraber bazı alimlere göre, Beytül-makdis gibi pek geniş olan mescidlerde, saflar arasında bağlantı olmaksızın mescidin en uzak bir yerinde durup imama uyulması caiz değildir."

Soru: **Selamun aleykum hocam. Seferî olan birisi mukim bir imamın kıldırıldığı dört rekatlı bir namazın son iki rekatına yetişirse namazını nasıl tamamlamalıdır?**

Cevap: Aleykum selam. Seferî olan birisi mukim bir imamın kıldırıldığı dört rekatlı bir namazın son iki rekatına yetişirse, imam sağa selam verip sol tarafa selam vereceği zaman kalkıp kendi başına iki rekât daha namaz kılmalıdır. Çünkü o, mukim bir imama uymuştur ve onun namazı artık dört rekât olmuştur. Selam ve duâ ile.

Soru: **Selamun aleykum hocam. Bankalara altın verip kiralama yapılabilir mi?**

Cevap: Altın, gümüş, para, yiyecek maddeleri kiraya verilemez. Bunlardan kira karşılığında elde edilecek her türlü menfaat faizdir ve haramdır.

Soru: **Hocam selamün aleyküm Kurban Bayramı'nda yeni evlenen kızının ilk kurbanını babası verir diye bir şey duydum böyle bir şey var mıdır?**

Cevap: Aleykum selam. Bir kimsenin yeni evlenen kızının ilk kurbanını babası keser diye bir şey yoktur. Eğer kızı zenginse kurban kendisine düşer. Eğer kurbanı alır da kızına canlı olarak kızına hibe ederse kurban kızının olur ve kızı da onu kurban olarak kesebilir. Eğer kurbanı kendi keser de etini kızına hibe ederse, kurbanı kendi adına kesmiş olur ve kızına etini hibe ederek kızına sadaka vermiş olur.

Soru: Yani hocam kızına hibe ederek verirse o da kurban oluyor bu durumda baba da kendisine ayrı kurban kesmek zorunda değil mi? Bir de kadın böyle bir durumla kurbanı keserse - sonuçta evde bir kurban kesilmiş oluyor- koca da kesmek zorunda mı?

Cevap: Hanefî mezhebine göre herkes ayrı ayrı mükelleftir. Eğer bir evde 4 kişinin kurban kesecek kadar durumu varsa dördünün de kurban kesmesi gerekir. Mesela, bir evde hem kocanın kurban kesecek hem de karısının kurban kesecek durumu varsa hem koca hem de karısı kurban kesecek. Şâfi mezhebine göre ise bir evden bir kimsenin kurban kesmesi yeterlidir. Ayrıca Şâfi mezhebine göre kurban kesmek sünnettir. Kesen sevaba erer, kesmeyen günaha girmez. Bahsettiğin kişinin hangi mezhebden olduğunu bilmiyorum.

Eğer adam hanefî mezhebinden ise, kendisine kurban düştüğü halde kurbanını kendi adına kesmişse ve kızına da kurban düşüyorsa kızının da ayrıca kurban kesmesi gerekir. Eğer adam kendi keseceği kurbanı kızının adına kesmişse, kendi adına da ayrıca kurban kesmesi gerekir. Çünkü kendisine de kurban kesmek vacibtir. Mesele budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Bir bayan evlenmek için ailesinden izin almak zorunda mıdır?

Cevap: Hanefi mezhebine göre kız akıl baliğ olmuşsa kendi kararını kendisi verebilir. Yani tam yetkiye sahiptir. Her ne kadar **babanın annenin rızasını almak vacipse** de eğer kız nikahta kendisi olur, nikahını velisi olmadan kıyarsa nikahı geçerlidir. Ama **diğer üç mezhebde bir kız, bir kadın velisinin izni olmadan nikah kıyarsa kıyılan nikah geçersiz olur** ve öyle bir nikah üzerine kurulan ve devam eden evlilik zina olur. Zîrâ diğer üç mezhebde nikahın şartlarından birisi de velinin iznidir. Velî olmadan kıyılan nikah şartlarına göre kıyılmadığı için geçersiz olur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Hocam, teheccüd namazı ya da gece namazı cemaatle kılmak sünnet mi?

Cevap: Aleykum selam. Hanefi mezhebine göre, teravih, küsuf ve husuf namazları cemaatle kılınabilir.

İstiska namazında farklı görüşler vardır. İmam Azam'a göre, istiska namazı cemaatle kılınamaz. İmam Muhammed'e göre ise, münferit olarak kılındığı gibi, cemaatle de kılınabilir.

Bayram namazlarının cemaatle kılınması zaten vaciptir. Bunların dışındaki -teheccüd namazları da dahil- nafile namazları cemaatle kılmak mekruhtur. (bk. el-Mevsuatu'l-Fıkhiye, 12/154-155)

Şafii ve Hanbelilere göre, -teheccüd de dahil- diğer bütün nafile namazlar hem münferit hem cemaatle kılınabilir. (a.g.y)

Soru: Selamun aleykum hocam. Yarın akşam bildiğimiz gibi Kameri aylardan ŞABAN Ayının 15. gecesi olan BERAT Gecesidir.

(İbn Mâce, H. no: 1388)' ve yine İbn Mace, İkâmetü's-Salât, 191)' de geçen Hadis-i Şerif' te Peygamberimiz (Aleyhissalatü Vessalam) buyuruyor ki:

"Şaban ayının onbeşinci gecesi olduğu zaman, gecesinde ibadete kalkın. Ve o gecenin gündüzünü oruç tutun. Çünkü o gece güneş batınca Allah Teâlâ (Keyfiyeti bizce meçhul bir halde) dünyaya en yakın göğe inerek (o andan) fecir oluncaya kadar: "Benden mağfiret dileyen yok mu, onu mağfiret edeyim. Benden rızık isteyen yok mu, onu rızıklandırayım. (Bir bela ile) mübtela olan yok mu, ona kurtuluş vereyim. Şöyle olan yok mu? Böyle olan yok mu?" buyurur." ve yine İbn Mace, İkametü's-Salat, 191, (I, 444), H.No.1389) de ise Peygamberimiz Sallahu Aleyhi Ve Sellem buyuruyor ki:

"Allah Teâlâ Şabanın 15.gecesinde (bu gecede) dünya semasına iner, Ben-i Kelb kabilesinin koyunlarının tüyleri sayısınca insanları bağışlar." diye geçmektedir.

Bu sebeple; Berat gecesinin gündüzü de cumartesi gününe tevafuk etmektedir. O gün de tek Oruç tutmak ta mekruk diye bildirilmektedir. Oruç tutmak isteyenlerimiz cumartesi günü o gün tek oruç tutulabilir mi yoksa bir gün öncesi cuma günü veya bir gün sonrası pazar günü ile birlikte mi tutmak gerekir?

Cevap: Aleykum selam. Berat gecesi ile ilgili olarak Nebîmizden nakledildiği söylenen hadisler Kütüb-ü Sitte'den Tirmizî ve İbn Mâce'nin Sünen'lerinde geçmektedir.

Tirmizî'de geçen rivayet şöyledir:

Âişe'den (r. anhâ) rivâyete göre, o şöyle demiştir:

"Bir gece Resûlullâh'ın (s.a.v.) yanımda olmadığını görerek dışarı çıktım ve onu Bakî' mezarlığında buldum.

"Allah ve Resûlünün sana haksızlık etmelerinden mi korkmuştun?" buyurdular.

Ben de dedim ki:

"Ey Allah'ın Resûlü, hanımlarından birisinin yanına gittiğinizi zannetmiştim." Bunun üzerine;

"Allah, Şaban ayının yarısında dünya semasına iner ve Kelb kabilesinin koyunlarının kolları sayısından daha çok günahları veya günah işleyenleri bağışlar" buyurdular." (Tirmizî, Sıyâm, 39)

İmam Tirmizî bu hadisi nakletmiş; ama altına da bir açıklama koymuştur. Açıklama şöyledir:

"Ebû İsâ (Tirmizî'nin adıdır: Ebû İsâ Muhammed b. İsâ et-Tirmizî) dedi ki: Aişe'den nakledilen bu hadisi sadece, senedde bulunan Haccâc'dan gelen bu yol ile biliyoruz. Muhammed'in (İmam Buhârî'nin adıdır: Muhammed b. İsmail el-Buhârî) bu hadisi zayıf gördüğünü işitmiştim. O şöyle demişti:

"Senette bulunan Yahya b. Ebî Kesir, Urve'den; Haccâc b. Ertât da Yahya b. Ebî Kesîr'den hadis işitmemiştir."

Görüldüğü gibi bu hadisi kitabına nakleden Tirmizî'nin bizzat kendisi, hadisin zayıf olduğunu hocası İmam Buhârî'den nakletmiştir. Açıklama kısmında da görüldüğü gibi senette bulunan raviler bu hadisi birbirlerinden işitmemişlerdir.

İbn Mâce de kitabında aynı hadisi naklettiği için yukarıda söylenenler onun için de geçerlidir. Fakat İbn Mâce, Berat gecesi ile ilgili olarak bundan başka iki hadis daha nakletmektedir. Bunlardan ilki şöyledir:

Ali b. Ebî Tâlib'ten (r.a.) rivayet edildiğine göre Resûlullâh şöyle buyurmuştur:

“Şaban ayının on beşinci gecesi olduğu zaman o gece ibadete kalkın. Ve o gecenin gündüzünü (on beşinci günü) oruç tutun. Çünkü o gece güneş batınca Allah dünyaya en yakın göğe rahmeti ile tecelli eder, (o andan) fecir oluncaya kadar: ‘Benden mağfiret dileyen yok mu? Ona mağfiret edeyim. Benden rızık isteyen yok mu? Onu rızıklandırayım. (Bir bela ile) müptela olan yok mu? Ona afiyet vereyim (Beladan kurtarayım) Şöyle olan yok mu? Böyle olan yok mu? (Onlara da istediğini vereyim),’ buyurur.” (İbn Mâce, İkâmet, 191)

İbn Mâce’nin Sünen’inin tahkikini yapan Muhammed Fuad Abdalbaki, hadisin açıklamasında şöyle demektedir:

“el-Heysemî, Mecmau’z-Zevâid adlı kitabında, senedinde bulunan İbn Ebî Sebre’den dolayı bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir. Muhaddislerden Ahmed b. Hanbel ve Yahya İbn Maîn de bu İbn Ebî Sebre’nin hadis uydurduğunu söylemişlerdir.”

İbn Mâce’deki diğer hadis şöyledir:

Ebû Musa el-Eş’arî’den nakledildiğine göre Resûlullâh şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz Allah, Şaban ayının on beşinci gecesi (kullarına rahmetle) bakar ve herkese mağfiret eder. Fakat kendisine şirk koşana veya kindarlara mağfiret etmez.” (İbn Mâce, İkâmet, 191)

Bu hadisin açıklamasında Muhammed Fuad Abdalbaki yine Mecmau’z-Zevâid’de bu hadisin, senette bulunan Abdullah İbn Lehîa’dan dolayı zayıf olduğunu belirtmiştir. Sindî ise senetteki İbn Arzeb’in Ebu Musa el-Eş’arî ile karşılaşmadığını söylemiştir.

Görüldüğü gibi Berat gecesi ile ilgili nakledilen hadisler, zayıf hadislerdir. Rivayet zincirinde bulunan kimi raviler birbirlerini görmemişler, görmüş olsalar bile birbirlerinden hadis işitmemişlerdir. Bazı raviler de hadis uydurmakla suçlanmışlardır. Bütün bunlar gösteriyor ki bu gece ile alakalı olduğu söylenen bu hadislerle amel edilemez.

Nitekim Ahkâmu’l-Kur’ân adlı eserin yazarı müfessir Ebû Bekir İbnü’l-Arabî (ö. 543/1148) Berat gecesinin fazileti hakkında bir tek sağlam hadisin bile gelmediğini, dolayısı ile bu konu ile ilgili olarak hadis diye dolaşan sözlere itibar edilmemesi gerektiğini söylemektedir. (Bkz: Ebû Bekir İbnü’l-Arabî, Ahkâmu’l-Kur’ân, 2. Bs., y.y., 1968, c: 4, s. 1678 (Duhân Sûresi, 2. ayetin tefsiri)

Son olarak şunu söyleyelim: Kadir gecesinin dışında diğer kandil geceleri ile ilgili bir tane bile sahih hadis yoktur. O gece ve gündüzlerin diğer gün ve gecelerden hiçbir farkı yoktur.

Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Yukarıda kütüb-i Sitte geçen hadis zayıf ise hadis alimleri neden bu hadisi kitaplarına aldılar? Hadislerin ravisinde hadis uydurmakla meşhur birisi varsa tüm hadisler lağv mı edilir?

Cevap: Aleykum selam değerli kardeşim, hadis âlimlerinin hadisleri kitaplarına almalarının sebebi, o hadislerin sahih mi zayıf mı, uydurma mı olduğu bilinsin de dikkat edilsin dıyedir. Hadis âlimleri hadisleri kitaplarına alıp onların sahih mi, zayıf mı, uydurma mı olduğunu bildirmeseler piyasada hadis diye dolaşan her söz hadis diye bilinir.

Nitekim İmam Tirmizî bu hadisi kitabına almış ama altına da İmam Buhârî’nin bu hadis hakkında;

“Senette bulunan Yahya b. Ebî Kesir, Urve'den; Haccâc b. Ertât da Yahya b. Ebî Kesîr'den hadis işitmemiştir.” Deddiğini açıklayan bir not düşmüştür. Yâni imam Buhârî bu hadis diye nakledilen söze hiç değer vermemiştir. İmam Buhârî; “Yahya b. Ebî Kesir, Urve'den; Haccâc b. Ertât da Yahya b. Ebî Kesîr'den hadis işitmemiştir.” Deddiğine göre birbirlerinden hadis işitmeyen kimseler birbirlerinden nasıl hadis rivâyet ederler? Siz benden işitmediğiniz bir sözü ben söylemişim gibi naklederseniz bu söz hem yalan bir söz, hem de bana iftira olmuş olur.

İmam İbni Mâce'de rivâyet edilen hadisin biri hakkında hadisin tahririni yapan Muhammed Fuad Abdulbâki Şöyle der:

“el-Heysemî, Mecmau'z-Zevâid adlı kitabında, senedinde bulunan İbn Ebî Sebre'den dolayı bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir. Muhaddislerden Ahmed b. Hanbel ve Yahya İbn Maîn de bu İbn Ebî Sebre'nin hadis uydurduğunu söylemişlerdir.”

Dikkat edilirse iki hadis âlimi (bu iki hadis âlimi aynı zamanda İmam Buhârî'nin hocalarıdır), bu hadisi rivâyet edenlerden İbn Ebî Sebre'nin hadis uydurduğunu söylemişlerdir. Eğer bir hadisin râvîlerinden birisinin hadis uyduran bir kimse olduğu tesbit edilirse o adamın hadisi alınmaz ve o adamın rivâyet ettiği hadisle amel edilmez.

İmam İbni Mâce'nin rivâyet ettiği ikinci hadis hakkında da Muhammed Fuad Abdulkaki yine Mecmau'z-Zevâid'de bu hadisin, senette bulunan Abdullah İbn Lehîa'dan dolayı zayıf olduğunu belirtmiştir. Sindî ise senetteki İbn Arzeb'in Ebu Musa el-Eş'arî ile karşılaşmadığını söylemiştir.

Şimdi, yukardaki sözleri söyleyenler hadis âlimleridir. Sıradan insanlar değillerdir. Nitekim Ahkâmu'l-Kur'ân adlı eserin yazarı müfessir Ebû Bekir İbnü'l-Arabî (ö. 543/1148) Berat gecesinin fazileti hakkında bir tek sağlam hadisin bile gelmediğini, dolayısı ile bu konu ile ilgili olarak hadis diye dolaşan sözlere itibar edilmemesi gerektiğini söylemektedir. (Bkz: Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, Ahkâmu'l-Kur'ân, 2. Bs., y.y., 1968, c: 4, s. 1678 (Duhân Sûresi, 2. ayetin tefsiri))

Diyorsun ki: “Biri hadis uydurmakla meşhur diye tüm ravileri lav mı etmemiz gerekiyor.” Şimdi, hadisi almanın ve nakletmenin kendine göre usulü vardır. Bu hadislerin böyle olduğunu söyleyip onları zayıf zayan, lağveden bizler değil hadis âlimleridir. Öbür taraftan peygamber efendimiz; “Kim benim adıma bir hadis uydurursa cehennemdeki yerine hazır olsun” buyurmuştur. (Kütübü sittenin tamamı) Hadis eğer Allah Rasûlüne varıncaya kadar sika (sadık, âdil) râviler tarafından rivâyet edilmemişse o hadis ya zayıftır veya uydurmadır. Uydurma hadise hadis denilmez. “Hadis diye rivayet edilen söz” denilir. Zayıf hadis üzerine de hüküm bina edilmez. Bu bütün müctehidlerin usulüdür.

Bu hadislerin sahih olmadığının bir delilide şudur. Şâyet bu hadisler Allah Rasûlünden sahih olarak sudur etse idi, ibâdete çok düşkün olan sahabeler bu hadislerle amel ederler ve onların bu gecelerde şöyle şöyle ibâdet ettikleri bize nakledilirdi. Halbuki sahabelerin ne Regâib gecesinde ne mevlid gecesinde ne de Berat gecesinde o gecelere mahsus bir ibadette bulundukları bize kadar nakledilmemiştir. Onlar her günü her geceyi yaşıyorlardı. Onların belirli geceleri yoktu. Her gece ibâdet ediyorlardı. Kimi teheccüt namazı kılıyor, kimi yatsı ile teheccüt arasında dilediği kadar ibâdet edip sonunda da teheccüt ve vitir namazını kılıyordu.

Tâbiîn ve etbai tâbiîn imamlarının, mezheb imamlarının fıkına baktığımızda da onların bu geceler hakkında hiç değinmediklerini ve bu gecelerde ibâdet edileceğine dâir en ufak bir beyanda bulunmadıklarını görürüz. En efdal nesil olan ilk üç nesil bunlardan hiç bahsetmemişse, onların bu gecelerde ibâdet ettiklerine dâir en ufak bir rivâyet yoksa bu gecelerdeki ibâdetlerin çok sonraları uydurulduğu gün gibi âşikardır. Nitekim Diyânetin çıkardığı 44 ciltlik ansiklopedi de bile bu gecelerle ilgili namazların, oruçların Allah Rasûlünden 400 sene sonra icad edildiği yazılmaktadır. Çıkardığı ansiklopedide bunları yazan Diyânet ne gariptir ki, bu gecelerde kendisi mevlit okutmaktadır. Bu da Diyânetin hakka göre değil, halkın uygulamasına göre bir din anlayışı sergilediğini gösterir.

Bugün bu bid'atlar o kadar yaygınlaştı ki, insanlar beş vakit namazı kılmıyorlar, hatta cumâyı bile kılmıyorlar ama bu kandil gecelerinde câmleri dolduruyorlar. Demekki onlara göre bu gecelerde ibâdet etmek beş vakit namazdan da Cuma namazından da efdaldır. Yine böyleleri bu gecelerde gidip de bir mevlit dinlediler mi Allah'a karşı görevlerini yaptıklarını ve günahlarının affedildiğini zannediyorlar. Öyle olmasa vakit namazını kılmayanlar, vakit namazı için câmleri doldurmayanlar bu gecelerde câmleri niçin doldursunlar?

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamun aleykum hocam. Aşağıda paylaşacağım hikâye sahih midir?

Velilerin seyidi Abdülkadir Geylani Hazretleri seyahatlarından birinde bir mağaranın kapısında bu mübarak salavat-ı şerifenin nakşedilmiş olduğunu gördü. "Bu salavat-ı şerife elli bin salavat yerine geçer" yazıyordu. Bu söz büyük velinin acaibine gitti. Bunun üzerine Peygamberimiz(S.A.V.)'i rüyada gördü: "Ya Resulellah! Bir defa okunması elli bin salavat-ı şerife yerine geçeceği haber verilen salavat hakkında ne buyurursunuz?" İki cihan güneşi Efendimiz (S.A.V.): "Sözünü ettiğin salavat-ı şerifeyi bir defa okumak elli bin değil yetmiş bin salavat-ı şerife yerine kaimdir" buyurdular.

Cevap: Aleykum selam Mustafa kardeşim, bunun uydurma olduğu metninden bellidir. Hiçbir kaynağı yoktur.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kadınlar kabir ziyaretinde bulunabilir mi? Kadının hayızlı olmasının bir sakıncası var mıdır?

Cevap: Değerli kardeşim, kabir ziyâreti, İslâm'ın ilk yıllarında hem erkeklere hem de kadınlara yasaklanmıştı. Çünkü müslümanlar, ölümlere ibâdet etme ve ölümlere bağlı kalma devrinden yeni çıkmışlardı. Bu sebeple müslümanlar, şerrin önüne set çekmek ve şirki önlemek için kabir ziyâretinden yasaklandılar. İslâm dîni onların kalplerine yerleşip İslâm'ı gereği gibi öğrendiklerinde, Allah Teâlâ onlara kabirleri ziyâret etmeyi meşrû kıldı. Çünkü kabir ziyâretinde, ölümü ve âhireti hatırlama ve ondan ibret alma, ölümlere duâ etme ve onlara rahmet dileme vardır.

Kadınların kabir ziyaretinin caiz olup olmaması konusuna gelince, bu hususta yasaklayıcı ve hattâ haramlığına delil olan hadisler vardır. Meselâ Ebû Hüreyre'nin rivayetine göre Resulullah (a.s.m.) kabirleri ziyaret eden kadınları lânetlemiştir. İşte o hadis:

عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم لعن زائرات القبور

"Rasûlullah (s.a.v.) kabirleri ziyaret eden kadınları lanetlemiştir." (Tirmizî, Cenâiz, 61-1056, İbn Mâce, Cenaiz: 49)

Bu hadis-i şerifin izahında şu açıklamalar dikkatimizi çekiyor:

Kadınlar çoğunlukla mezar ziyaretine gittikleri zaman bağırıp çağırırlar, üstlerini başlarını yırtarlar, yüzlerini gözlerini döverler, kocalarının hukukunu çiğnerler, İslâmî tesettüre riayet etmezler, hattâ süslenerek giderler. Bu olumsuz davranışlarından dolayı ilâhî rahmetten uzak kalmaları yolunda Peygamberimizin (a.s.m.) bedduasına maruz kalmışlardır.

Yukarıda meâlini verdiğimiz hadisi delil olarak getiren bazı Şâfiî, Mâlikî ve Hanefî âlimleri hanımların mezar ziyaretinin haramlığı kanaatine varmışlardır.

Bunun yanında, başta Hanefî âlimlerinin çoğuna, Mâlikî ve Hanbelî âlimlerinin bir kısmına göre hanımların mezar ziyareti caizdir.

Hadiste kadınlara mezar ziyaretinin yasaklanması, mezar ziyaretine izin verilmediği zamandaydı. Daha sonra verilen izin sadece erkekleri değil, aynı zamanda hanımları da içine alıyor.

Ayrıca Hanefî âlimleri Abdullah bin Ebû Müleyke'nin rivayet ettiği şu hadisi de bu meseleye delil olarak getirirler:

"Âişe (r.a.) bir gün mezarlıktan dönüyordu. Ben ona,

'Ey mü'minlerin annesi! Nereden geliyorsunuz?' diye sordum.

'Kardeşim Abdurrahman'ın mezarını ziyaretten geliyorum.' dedi. Ben,

'Resulullah (a.s.m.) mezar ziyaretini yasaklamamış mıydı?' diye sordum.

'Evet, Resulullah mezar ziyaretini yasakladı, ama daha sonra emretti.' buyurdu.
(Süneni İbni Mâce Terceme ve Şerhi, 4: 439)

Hadis şarihleri bu hadislerden şu hususlara dikkat çekerler: Hadisin verdiği izin örtülü olarak çıkan, âhireti düşünen, kabirde yatanlardan ibret alan, bağırıp çağırmayı, yüzünü dövmeyi, yakalarını yırtmayı ve kötü söz etmeyi terk eden kadınlar içindir. Konulan yasak da, anılan uygunsuz davranışlarda bulunan kadınlara mahsustur.

Netice olarak denebilir ki: Hanımlar, özellikle gençler tesettüre riayet etmek, yanlarında anneleri ve teyzeleri gibi yaşlı hanımlar ve yakını olan erkekler bulunmak kaydıyla kabir ziyaretine gidebilirler. Böyle bir tedbir daha çok büyük yerleşim bölgelerinde önem taşımaktadır. Öyle ki, kabir ziyaretine gidip de sevap kazanayım derken, günaha ve bazı istenmeyen hallerle karşılaşma kaçınılmaz olacaktır. Zaten hanımlar bu ziyaretleri her zaman tekrarlamazlar. Ölmüş yakınlarına hediye edecekleri duaları kendi evlerinde okuyarak da göndermeleri mümkün ve daha güzeldir. Şayet ölenlerin imanları varsa, dünyanın neresinde olursa olsun mânevi hediyeler onların ruhuna ulaşır. Mesafenin yakınlığı ve uzaklığı aynıdır.

Kabir ziyareti için abdest şart değildir. Âdetli kadınlar da kabir ziyâretinde bulunabilirler. Ama bunlar Kur'an'ı ellerine alıp okuyamayacakları gibi ezberlerinden de kur'an okuyamazlar. Ama duâ âyetlerini Kur'an olarak değil de duâ niyeti ile okuyabilirler. Mesela, Fâtiha, Âyetel Kürsî, ihlas, Felak ve Nâs sûreleri ile Kur'andaki duâ âyetlerini duâ niyeti ile veya Peygamber efendimizden rivâyet edilen duâları okuyabilirler.

Soru: Ebu Ümame (radiyallahu anh) anlatıyor: "Birgün Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) yanımıza geldi, elinde de bir âsa (değnek) vardı. Biz ayağa kalktık.

"Yabancıların birbirlerini büyülemek için ayağa kalkmaları gibi ayağa kalkmayın!" buyurdu.

Selamın aleyküm hocam şimdi bizler bir misafir ya da arkadaşımız geldiğinde ya da buna benzer sebeplerden dolayı biri meclise girince ayağa kalkmamızda bir zarar varmı? Bu mekân ev, ofis, öğretmenler odası vs. olabilir?

Cevap: Aleykum selam Ârif hocam.

Önce sizin de yazdığınız hadisi vererek sonra da diğer hadisleri belirterek birisi için ayağa kalkmanın çeşitlerini ve hükmünü nakletmeye gayret edelim.

Ebû Umame (r.a.) der ki: Hz. Peygamberin esasına dayanarak evinden çıktığını görünce ayağa kalktık. Bunun üzerine bize, "Birbirini büyütmek için ayağa kalkan yabancılar gibi yapmayınız." buyurdu. (Ebû Davûd, Edeb 151).

İbni Mace'nin rivayetine göre ise: "İranlıların, büyüklerine yaptığı gibi yapmayınız" buyurdu. (Dua 2). Çoğu kimsenin en fazla güvenip dayandığı bu sonuncu hadis, **hadis alimlerin son derece zayıf kabul edilmiştir.**

Bu konuda başka hadis rivayetleri de vardır:

"Kim bir zengine eğilir, onu yücelttiği ve elindekilere göz diktiği için kendini küçültürse, şahsiyetinin üçte ikisi ve dinin yarısı gider." (Beyhakî, es-Sünenü'l Kübrâ; Alâuddin Abidin, el-Hedyye'l-Alâiyye, 249; Benzer bir hadis ve açıklaması için bk. Fetâvay-i Ibn Salah, 18)

"Kim insanların kendisi için hazırola geçmesinden (el-pençe divan durmasından) hoşlanırsa, ateşten yerine hazırlansın." buyurdular. (el-Beyan vet-ta'rif, 2/205)

Ebû Miclez'den demiştir ki: (Birgün) Hz. Muaviye, Hz. İbn Zübeyr'le Hz. İbn Amir'in bulundukları yere girdi de İbn Amir hemen ayağa kalktı, İbn Zübeyr ise oturmaya devam etti. Bunun üzerine Hz. Muaviye (İbn Amir'e hitaben):

"Otur (ayağa kalkma)! Çünkü ben Rasûlullah (s.a.)'i: "İnsanların kendisi için ayağa kalkmasından hoşlanan kimse (cehennem) ateş(in) de yerini hazırlasın" derken işittim", dedi. (Tirmizî, edeb 13; Ahmed b. Hanbel. IV, 91, 93.-Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 16/545)

Ayrıca birisinin önünde ayağa kalkmanın caiz olduğunu gösteren hadisler de vardır:

a. İlk misalimiz Medineli büyük sahabî Sa'd ibni Muaz'la ilgilidir. Ebû Saîd el-Hudrî'nin belirttiğine göre, Benî Kureyza Yahudilerinin muhasara edildiği günlerde Resûlullah (s.a) Sa'd ibni Muaz'a, yanına gelmesi için haber göndermişti. Sa'd merkebine atlayıp kendisini beklemekte olan Resûl-i Ekrem'in yanına geldiği sırada, Kainatın Efendisi orada bulunanlara:

"Efendiniz (veya hayırlınız) için ayağa kalkın!" buyurdu. (Buharî. Menakibü'1-ensâr 12, Megazî 30, İsti'zan 26; Müslim, Cihad 64)

Nevevî, yukarıda adını verdiğimiz eserinde, birine hürmeten ayağa kalkma konusunda bu hadisin önemli bir mesned olduğunu söylemekte, İmam Müslim (ö. 261/875) ve Ebû Davud (ö. 275/889) başta olmak üzere Hattabî (ö. 388/998), Ebû Bekir el-Beyhakî (ö. 458-1066) Hatîbi Bağdadî (463/101) muhaddis ve müfessirliği yanında bir Şafîî fakihi olan Ferrael-Begavî (ö. 516/1122) ve daha başka alim ve muhaddislerin, birine saygı göstermek maksadıyla ayağa kalkma konusunda bu hadisi delil getirdiklerini belirtmekte, ayrıca Hattabî ile Begavî'nin bu hadisi şöyle değerlendirdiklerini söylemektedir:

Halkın faziletli bir yönetici ve adil bir vali için, talebenin de hocası için ayağa kalkması mekruh değil müstehabdır; bu özelliklere sahip olmayanlar için ayağa kalkılması ise mekruhtur.

b. Mü'minlerin annesi Hz. Aişe'nin Resûlullah Efendimiz ile kızı Hz. Fatıma arasında meydana geldiğini haber verdiği bir sevgi gösterisi konumuzun ikinci misalidir. Hz. Fatıma'nın hal ve tavırları itibarıyla babasına çok benzediğini belirten mü'minlerin annesi, o Peygamber Gülü'nün, babasının yanına her geldiğinde, Peygamber-i Zîşan'ın ayağa kalktığını, onu öptüğünü ve kendi yerini ona verdiğini bildirmekte, Peygamberler Sultanı kızının yanına gidince de Fatıma'nın aynı şekilde babasını ayakta

karşılıyıp onu öptüğünü ve yerini ona ikram ettiğini haber vermektedir. (Ebû Davud, Edeb 144; Tirmizî, Menakıb 60).

- c. Hz. Kab'ın tövbesinin kabul edilmesi üzerine ilk defa camiye geldiğinde, Hz. Talha önünden kalkmış ve onu ayakta karşılamıştır. Hz. Peygamber ise bu davranışına bir şey dememiştir. (İbn Hacer, 11/52)
- d. Bir gün Resulullah otururken süt annesi Halîme ile kocası Haris İbni Abdüluzza yanına geldiler. Efendimiz elbisesinin bir kısmını sütannesinin, bir kısmını da sütbabasının altına serdi. Sonra sütkardeşi Abdullah İbni Haris çıkageldi. Bunun üzerine şefkat çağılayan Efendimiz ayağa kalktı ve onu karşısına oturttu. (Ebû Davud, Edeb 119).
- e. Resulullah, can düşmanı Ebû Cehil'in oğlu İkrime müslüman olduğu zaman pek sevinmişti. Bu hadise de çok ibretlidir. Mekke Fethi'nin gerçekleştiği gün İkrime can korkusuyla Mekke'den Yemen'e kaçtı. Fakat o gün müslüman olan karısı Ümmü Hakîm Binti Haris kocasının da bu saadeti tatmasını istedi. Uzun ve yorucu bir yolculuğu göze alarak kocasının ardından Yemen'e gitti ve onu müslüman olmaya razı etti. Sonra da birlikte Medine'ye gittiler. Resûlullah (s.a.) İkrime'yi görünce sevinerek ayağa kalktı ve onu karşıladı. İkrime de Rasûlullah'a biat ederek yaşadığı sürece Allah yolunda cihad edeceğini söyledi ve dediğini yaptı. (Malik, Muvatta 46).

İmam Nevevî mezkûr kitabında, bazı kimseler için ayağa kalkılabileceğine dair İslâm büyüklerinden de örnekler vermektedir. Bunlardan biri büyük muhaddis ve fakih Ahmed İbni Hanbel'in davranışdır.

Bir gün Ahmed İbni Hanbel'in yanına muhterem sahabe Abdurrahman İbni Avf'ın beşinci göbekten torunu Ebû İbrahim Ahmed İbni Hüseyin girmişti. Büyük imam kendisinden hayli genç olan bu delikanlıyı görünce hemen ayağa kalktı ve ona saygılı davrandı. Misafiri kalkıp gittikten sonra, İmamın küçük oğlu ve önde gelen talebesi Abdullah babasına dönerek:

“Babacığım, Ebû İbrahim genç bir delikanlı olduğu halde sen onun için ayağa kalktın!” diye hayretini dile getirince, Ahmed İbni Hanbel ona şu cevabı verdi:

“Yavrucuğum! Böyle konularda bana itiraz etme! Abdurrahman İbni Avf'ın oğlu için ayağa kalkmasa mıydım?”

Ahmed İbni Hanbel gibi hem alim hem de zahid olan büyüklerin böyle konulardaki tavır ve tutumları bizim için son derece önem arz eder. Bir kimseye hürmeten ayağa kalkma konusundaki hadisleri, yüzlerce farklı rivayetiyle ezbere bilen bir fakihin, o rivayetleri anlayışı ve değerlendirmesi büyük mana ifade eder.

Etbau't-tabîin neslinden olup İmam-ı Azam Ebû Hanîfe'ye talebelik eden şöhretli muhaddis ve fakih Vekî' İbni Cerrah (ö. 197/812), hocası Süfyan es-Sevrî bir gün yanına geldiğinde ayağa kalkmıştı. Süfyan-ı Sevrî onun ayağa kalkmasını doğru bulmadı. O zaman Vekî' hocasına dönerek: İbni Abbas'ın Resûlullah'dan rivayet ettiği: "Yaşlı bir müslümana hürmet etmek Allah'a hürmet etmektir" (Ebû Davud, Edeb 20) hadisini bana siz öğretmediniz mi, hocam? diye sorunca, Süfyan es-Sevri onun elinden tutup yanına oturttu ve böylece talebesinin bu davranışını tasvip ettiğini gösterdi.

İmam Nevevî ve Hattabî gibi bazı alimlerin de ifade ettikleri gibi, önünden kalktığımız kişi gerçekten faziletiyle buna layık ise, bu kalkmak bir saygının ifadesi olduğu için müstehaptır. (İbn Haceri, 11/51). Çünkü, “büyüklerimize saygı, küçüklerimize şefkat göstermeyen bizden değildir” (Câmiu's-sağîr, 5/388) hadisi de bunu emretmektedir.

Şayet bu kalkma işi, bir saygıdan çok, gelen adama aşırı bir büyüklük atfetmekten kaynaklanıyorsa bu caiz değildir. Kalkmayı uygun görmeyen hadisleri bu manaya yorumlamak daha uygun görülmektedir.

Asr-ı saadette müminlerin Hz. Peygamberi (asm) gördüklerinde ayağa kalkma adetleri yoktu. Hatta Enes b. Malik der ki:

"İnsanların Hz. Peygamber (asm)'den daha çok sevdikleri bir kimse yoktu. Buna rağmen onu gördüklerinde ayağa kalkmazlardı. Çünkü onun bundan hoşlanmadığını bilirlerdi. Fakat uzaktan gelen birisini karşılamak üzere ayağa kalkarlardı." (Fetavây-ı Hindiyye, 5/325, 369; Bezzâziye, 6/354; Nevevî, el-Fetâva, 79)

Birisi için ayağa kalkmayı yasaklayan hadislerin genel havasını dikkate alarak, insanların birbiri için ayağa kalkmalarını doğru bulmayan bazı kimseler olmuştur. Fakat Nevevî ve İbni Hacer el-Askalani başta olmak üzere büyük hadis alimleri, kendisi için ayağa kalkılmasını bir gurur ve büyükleme vesilesi yapan kimseler için ayağa kalkmayı ve hele onlara, yabancıların yaptığı gibi ta'zîm etmeyi doğru bulmamışlar, ama böyle bir maksat bulunmadığı takdirde, faziletli kabul edilen kimselere hürmeten veya sevgi ve muhabbetini göstermek maksadıyla ayağa kalkmakta sakınca görmemişlerdir. Hatta bu alimler, bir bölgenin geleneklerine göre kendisi için ayağa kalkılması adet olan kimseye ayağa kalkmamak onun gücenmesine yol açacaksa, ona hürmeten ayağa kalkmak gerektiğini söylemişlerdir.

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Selamın aleyküm hocam. Hak olan mezhepleri kabul etmeyen birinin durumu nedir nasıl bakmalıyız bu kişilere?

Cevap: Aleykum selam kardeşim.

İslam'ın asıl kaynağı Kur`ân-ı Kerim ve onun açıklayıcısı olan hadîs-i şeriflerdir. İcma, kıyas ve diğer şer'î deliller de Kur`ân'a tabi olduklarından, aslolan yine Kur`ân'dır ve bu anlamda Kur`ân İslam'ın yegâne kaynağıdır. Her müslüman fert için aslolan da Kur`ân'a göre yaşamaktır.

İslam bütün insanlara ve geldiği andan itibaren bütün zamanlar için gönderilmiştir. Bu süre içerisindeki olanlar sürekli ve sonsuzdur. Halbuki, Kur`ân-ı Kerim'in ifade ettiği hükümler bu hükümlerin esas olan ve bizim telaffuz ettiğimiz kelimeler itibariyle, sınırlıdır. Sınırlı hükümler sınırsız olayları anlatamayacağına göre; yenilenen olaylara paralel olarak hüküm üreten bir kaynağın olması gerekir ki, o da "ictihat"tır. İctihat, Islâmî hükmü belli olmayan bir olayın hükmünü Kur`ân'a uygun olarak ortaya koyma çabası olduğuna, göre, içtihat yapacak şahsın esas kaynak olan Kur`ân'ı Kerim'i, onun açıklaması olan sünneti ve bu ikisinin onayladığı icmaı yeterince bilmesi gerekir. Ta ki, asıl kaynaklar da belirtilen bir hükümden habersizce ve kendi görüşünde aslolana zıt bir hüküm ortaya koymasın ve olaylar arasındaki ilgiyi görerek isabetli hüküm verebilsin. Demek ki bu oldukça zor ve herkesin ulaşamayacağı bir seviyedir. Allah (cc) da "Bilmiyorsânız zikir ehline sorun" (16/43) buyurduğuna göre Islâm toplumunda, hükmü bilinmeyen olayların sorulacağı bir bilenin ya da bilenlerin bulunması gereği ortaya çıkar. İşte bunlar müctehidlerdir ve genel kabul gören görüşe göre her devirde yeterli sayıda müctehit yetiştirmek, Islâm milleti üzerine "Farz-ı Kifâye" düzeyinde bir borçtur. Çünkü her devirde hükmü belli olmayan meseleler ortaya çıkabilmektedir.

Allah Rasûlü hayatta iken vahiy devam ettiği için yeni yeni ortaya çıkan meselelerin hükmünü öğrenmek problem değildi. Rasûlullah'ın vefatından sonra ve ona yetişen arkadaşlarının (sahabe) var olduğu sürede ortaya çıkan meselelerin hükmü, onlara soruldu ve onların müctehid olanları ayetler ve hadisler ışığında görüşlerini açıkladılar. Arkasından onları izleyenler (tabi`ûn) geldi. Meseleler de çoğaldıkça çoğaldı. Bu meseleleri de tâbi`ûnun müctehidleri cevaplandırıdılar, bu meseleler hakkındaki

görüşlerini, yani mezheplerini açıkladılar ki, imam Ebu Hanife ve Imam Malik bunlardandır ve o dönemde onlar gibi daha yüzlerce müctehid vardır. Mes'alesi olan vatandaş gidip onlardan herhangi birisine sordu ve davranışını ona göre ayarladı. O dönem bu açıdan çok zengin bir dönem oldu ve bu dönemin müctehidleri onbinlerce meselenin hükmünü tesbit etme başarısını gösterdiler. Büyük imamlar olan Ebu Hanife, Mâlik, Şafiî ve Ahmed b. Hanbel (Allah onlardan razı olsun) hem birçok meziyetleriyle halk tarafından benimsendikleri, hem de daha çok mesele hallettikleri için onların görüşlerine, yani mezheplerine daha çok başvurulur oldu ve onların görüşleri yazılıp tesbit edilebildi. Diğerlerinin görüşleri ya unutulup gitti veya başkalarının ağzından çok sıhhatli olmayan yollarla ve tektük aktarılabilirdi. Dolayısı ile ictihad adına en önemli dönem olan o dönemden bize bütünüyle sağlıklı olarak sadece Dört Imam'ın ve arkadaşlarının görüşleri aktarılabilirdi. Onlardan sonra da yüzlerce müctehid gelmiş olmakla beraber henüz onlar kadar kapsamlı müctehitler çıkmadı. Çünkü onlar işin kaynağına yakın idiler, hadîslerin sahih olan ve olmayan yollarını tanıyor, kendilerinden önceki sahabenin ittifak ettikleri noktaları iyi biliyorlardı. Sonradan zorunlu olarak ortaya çıkan bir sürü hadîs ilmine ihtiyaçları yoktu. Arapçanın henüz bozulmadığı bir dönemde yaşıyorlardı ve ictihad için çok önemli olan Arapçayı, çaba göstermeksizin iyi biliyorlardı. Islâm hayata hâkimdi, çaba göstermeden, adı bilgi olarak zaten çok şey biliyorlardı. Ve belki de bütün bunlardan ve daha benzeri meziyetlerden ötürü Allah Rasûlü Efendimiz (sav) onların da "hayırlı asır"da bulunduklarını haber vermişti. Halbuki, daha sonra gelen müctehitlerin, sözünü ettiğimiz konularda fazla bilgiye ihtiyaçları oldu. İşleri arttığından ötürü seviyeleri de öncekilere göre küçük kaldı. İctihat etmelerine rağmen onlar kadar kapsamlı olamadılar. Ve o "Dört Imam" hep zirvede kalmaya, tabir caizse rekoru ellerinde tutmaya devam ettiler.

Böyle bir özetten sonra başlıkla ilgili soruya dönelim: Madem ki, esas olan Kur`ân-ı Kerim ve onu açıklayan sünnet-i seniyyedir, öyleyse bir müslümanın ille de "Dört Imam"dan birini taklid etmesi ve Kitab`a-Sünnet`e değil de onun görüşlerine uyması şart mıdır?

Böyle bir soruya cevap olarak söyleyeceğimiz ilk şey; onlara uymanın Kitap ve Sünnet'e uymaktan başka bir şey olduğu izlenimini vermenin, yanılgı ya da yanıltmaca olduğudur. Çünkü onlara uymak ve onları taklid etmek, Kitap ve Sünnet karşısında onların görüşlerini benimsemek demek değil, Kitap ve Sünnete onların yorumu ve anlayışı ile bağlanmak demektir. Tâbi olunan yine Kitap ve Sünnet'tir. Herkesin Kitap ve Sünneti yeterince bilip kavraması zor (imkânsız değil) olduğundan herhangi bir büyük imamı (müctehidi) taklid etmek, pratik anlamda (dini anlamda değil) vacip, yani gerekli görül müştür. Ancak bu gerekliliği dini anlamda "farz" görme yanılgısına da dikkat çekmek gerekir. Çünkü bir şeyin farz ya da haram olduğuna hüküm verme hakkı sadece Allah'a ve O'nun, kendi adına hüküm koyma yetkisi verdiği Resûlüne aittir.

Mezhep, Kur`ân'da ve Sünnette bulunup açık olmayan, ya da hiç bulunmayan konular hakkındaki görüş demek olduğuna göre, "dört mezhep de nereden çıktı?" deyip herkesi güya Kur`ân'a ve Sünnete göndermek aslında dört değil, dörtyüz milyon mezhep kabul etmek demektir. Çünkü herşey Kur`ân'da açıkça bulunsaydı ve içtihad gereke olmasaydı zaten mesele olmazdı. Bu yüzden, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, mesela Hanefi Mezheb`ine bağlı yaşamak, Kur`ân'ı ve Sünneti bırakıp Ebu Hanife'ye uymak demek değil, belki Kur`ân'ı ve Sünneti onun anlayışı ile kabullenmek, yani Kur`ân'a ve Sünnete Ebu Hanife penceresinden bakmak demektir.

(Mezhebe uymam, Kur`ânla amel ederim.) demek, (Kanunlara uymam, yalnız anayasaya göre hareket ederim.) demek gibi yanlistir. Çünkü Anayasa'da bütün hükümler, bütün cezâlar bildirilmemistir. Anayasa, kanunlara havâle etmiştir. Kanunlardan baska tüzükler, yönetmenlikler de çıkmıştır. (Anayasa varken, kanuna lüzum yok.) demek ne kadar yanlis ise, (Kur`ân varken, mezhebe lüzum yok.) demek, bundan daha yanlistir. Kur`ân-i kerîmi hadîs-i serîfler, hadîs-i serîfleri de mezhep imâmları açıklamıştır. Kanunlar, Anaysanın gösterdiği istikamette hazırlanmış mezhebler de Kur`ân-i kerîmin ve hadîs-i serîflerin gösterdiği istikamette tesekkül etmiştir.

Hiç kimse, (Madem, mezheb, kur'an-i kerîmin ve hadîs-i serîflerin açıklamasıdır. Ben de açıklar bir mezheb kurarım.) diyemez. Çünkü bir kimsenin (Mâdem doktor olmak, tıp kitâbı okumaya bağlıdır. Kimyager olmak için de kimya kitabı okumak kâfidir.) diyerek eline aldığı bir tıp ve kimya kitabı ile doktorluk yapmaya, ilâç imâl etmeye kalkışması ne kadar gülünç ise, (Ben de Kur'ândan, hadîsten hüküm çıkarırım) demek daha gülünçtür.

Sonuç olarak, Kur'an, sünnet ve İcmâdan hüküm çıkarma gücünde olmayan kimselerin bir müçtehidî taklid etmeleri vaciptir. Değilse kendi kıt aklına göre fetvâlar verir ki bu da kendisinin yoldan çıkmasına ve sapıtmasına sebep olur.

Soru: Hocam arkadaşlar arasında yemeğine iddiaya girmek caiz midir?

Cevap: Aleykum selam. Neyine iddiaya girilirse girilsin, iki tarafın da kaybettiği zaman bir şey ödeyeceği her iddia kumardır. İster çayına olsun ister yemeğine, farketmez.

Soru: Selamun Aleyküm hocam kuranda ve sünnette hangi gün, geceler ve bayramlar vardır?

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Sorduğun soru kısa ama cevabı epey uzun. İnşallah herkese faydalı olur niyeti ile cevabı geniş tuttum.

Kur'an'ı Kerîm'de mubârek gece olarak sâdece Kadir gecesi belirtilmiştir. Hatta o gece ile ilgili müstakil de bir sûre vardır. O sûrenin ismi Kadir sûresidir ve şudur:

"Biz onu Kadir Gecesi indirdik. Kadir Gecesi nedir, bilir misin sen? Kadir Gecesi bin aydan hayırlıdır. Meleklerle Ruh o gece Rablerinin izniyle her iş için iner de iner. Tam bir esenliktir o gece, tâ tan yeri ağarıncaya kadar." (Kadîr sûresi, 1-5)

Kadir gecesi ile ilgili diğer âyetler de şunlardır:

"Biz Kur'an'ı mubârek bir gecede indirdik." (Duhân sûresi, 3)

Kadir gecesi ile ilgili olarak rivâyet edilen sahih hadislerde ise şöyle buyrulmuştur:

"Kadir Gecesi'ni fazilet ve kudsiyetine inanarak ve sevabını yalnız Allah'tan bekleyerek ibâdet ve tâatle geçiren kimsenin -kul hakkı hâriç- geçmiş günâhları bağışlanır." (Müslim, Müsâfirîn, 175)

Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle dedi: Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

"Her kim imanla ve ecrini Allah'tan umarak Ramazan orucunu tutarsa onun geçmiş günahları mağfiret olunur. Her kim de imanla ve ecrini Allah'tan umarak Kadir gecesini ihya ederse onun geçmiş günahları mağfiret olunur" buyurdu." (Buhari 1868, Müslim 760/175, Ebu Davud 1372, Nesei 2201, Begavi 1707, Albânî Sahihu'l-Cami 6441)

Aişe (Radiyallahu Anha) şöyle dedi: Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

"Sizler Kadir gecesini Ramazan'ın son on günündeki tek gecelerde arayınız" buyurdu." (Buhari 1870, Müslim 1169/219, Tirmizi 797, Ahmed 24346, Albânî Sahihu'l-Cami 2922)

Ubâde bin Samit (Radiyallahu Anh) şöyle dedi:

“Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kadir gecesini bize haber vermek için mescide çıkmıştı. Müslümanlardan iki adam kavga ettiler. Bunun üzerine Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

‘Kadir gecesini size haber vermek için çıkmıştım, falan ve falan birbiriyle kavga ettiler (onun malumatı benden) kaldırıldı. Böyle olması sizin için belki daha hayırlıdır. Sizler onu (yirmiden sonraki) dokuzuncu, yedinci, beşinci gecelerde arayınız’ buyurdu.”
(Buhari 1874, Darimi 2/2728, İbni Ebi Şeybe 2/487/3, İbni Huzeyme 2198, Beyhaki 4/311, Begavi 1821, Tayalisi 576, Malik 1/320/13)

Allah Teala, Kadir sûresinde Kur'an'ı Kadir gecesinde indirdiğini ve bu gecenin bin aydan daha hayırlı olduğunu bildirmiştir. Bakara suresinin 185. ayetinde de Kur'an'ın Ramazan ayında indirildiği beyan edildiği için Kadir gecesinin Ramazan ayında bulunduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Fakat bunun Ramazan'ın 27. gecesine olduğu dair kesin bir delil yoktur. Kadir gecesine ile ilgili hadisler bakıldığında Hz. Peygamber'in mü'minlere tavsiyesi, Kadir gecesini Ramazan'ın son on gününde ve özellikle de tek gecelerinde aramaları şeklinde olmuştur. [Buhârî, Fadlu Leyleti'l-Kadr 2, 3, İtikâf 1, 9, 13; Müslim, Sıyâm 213, (1167)] Buna göre Kadir gecesine Ramazan'ın yirmi bir, yirmi üç, yirmi beş, yirmi yedi veya yirmi dokuzuncu gecelerinden herhangi biri olabilir. Yani Kadir gecesine, zamanımızda Müslümanlarca ihya edilmeye çalışıldığı gibi herkesçe bilinen sabit bir gece olmayıp, aksine gizlenmiştir. Konuyla ilgili sahih rivayetlerden anlaşıldığına göre Resûlullâh dahi Kadir gecesinin Ramazan'ın kaçınıcı gecesine olduğunu bilmiyordu! [Resûlullâh Kadir gecesinin kendisine unutturulduğunu söylemiştir]

Kadir gecesinin değerlendirilmesi/ihyası ile ilgili olarak Hz. Peygamber'den bir dua haricinde herhangi ibadet tavsiye edilmemiştir. Fakat Âişe radiyallâhu anhâ'nın bildirdiğine göre Resûlullâh, Ramazan ayında diğer aylardan daha çok ibadet ederdi. Son on günde ise ibadetlerini biraz daha artırır, geceleri ihya eder, ailesini de geceyi ihya etmeleri için uyandırır. [Buhârî, Fadlu Leyleti'l-Kadr 5, Müslim, İtikâf 8, (1175); Ebu Dâvûd, Salât, 318; Tirmizî, Savm, 73; Nesâî, Kıyâmu' l-Leyl, 17]

Bir gün Hz. Âişe, Resûlullâh'a: “Ey Allah'ın elçisi! Kadir gecesinin hangi gece olduğunu anlarsam o gece nasıl dua edeyim?” diye sormuş, O da: “Şu duayı oku” buyurmuştur:

اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوفٌ كَرِيمٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي

“Allahım! Sen affedicisin, cömertsin. Affetmeyi seversin. Beni de affet.” [Tirmizî, Deavât, 84]]

Bazıları Duhân sûresinde geçen: “O gecede her hikmetli buyruk ayrılır ve katımızdan bir emirle ilgilisine yollanır.” (Duhân, 44/4-5) ayetlerine bakarak o gecenin Şaban ayının on beşinci gecesine olan Berat gecesine olduğunu söylemişlerdir. Buna dayanarak da Allah'ın o gecede kulların rızıklarını taksim, ecellerini tayin ve bir sonraki Şaban ayının on beşine kadar olacak tüm olayları takdir ettiğini, dolayısıyla bu gece yapılacak olan dua ve ibadetlerin mutlaka kabul edileceğini iddia etmişlerdir. Böylece Hz. Peygamber ve ashabının yapmadığı, bu geceye has birtakım ibadetler ortaya çıkmıştır. Hâlbuki Allah Teâlâ o sûrede şöyle buyurmaktadır:

“Hâ Mîm. Andolsun o apaçık kitaba ki biz onu mübarek bir gecede indirdik. Çünkü biz uyarıcıyız. O gecede her hikmetli buyruk ayrılır ve katımızdan bir emirle ilgilisine yollanır.” (Duhân, 44/1-5)

Görüldüğü gibi Allah, işlerin taksim edildiği gecenin Kur'an'ın indirildiği gece olduğunu bildirmektedir. Kur'an'ın da Şaban ayının on beşinde değil; Ramazan ayında ve Kadir gecesinde nazil olduğu şu ayetlerde açıkça ifade edilmiştir:

“Ramazan ayı ki o ayda insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an indirilmiştir.” (Bakara, 2/185)

“Muhakkak ki biz Kur'an'ı Kadir gecesinde indirdik.” (Kadir, 97/1)

Âlimlerin büyük çoğunluğu da Duhân suresinde geçen “mübarek gece”nin kadir gecesini olduğunu söylemişlerdir. Ebû Bekir İbnu'l-Arabî bu konuda şöyle demiştir:

“Bu ayette geçen mübarek gecenin Kadir gecesini değil de başka bir gece olduğunu iddia edenler, Allah'a büyük bir iftirada bulunmuş olurlar!” [İbnu'l-Arabî, a.g.e., c: 4, s: 1678]

Hiz. Peygamber ve Ashâb-ı Kirâm dönemlerinde görülmeyip onunla amel edilmeyen, hatta bir benzeri olmayan ve İslâm'dan olmadığı halde sonradan ortaya çıkan ve ibadet kabul edilen görüş ve ameller, sünnete aykırı davranışlara bid'at denilir.

Dinde sonradan ortaya çıkan ve hakkında herhangi bir delil bulunmayan bu gibi durumlar hakkında Resûlullâh şöyle buyurmuştur:

“İşlerin en kötüsü sonradan ihdas edilenler / ortaya çıkarılanlardır.” (Müslim, Cuma, 43)

“Sonradan ihdas edilen her şey bid'attir” (Nesâî, İdeyn, 22; İbn Mâce, Mukaddime, 7)

“Her bidat dalalettir, her dalalet de ateştedir.” (Müslim, Cuma, 43; Ebû Dâvûd, Sünnet, 6)

İmam Malik'in konuyla ilgili şu sözünü hatırlamakta da büyük fayda vardır:

“Kim, bu ümmet içerisinde (din adına) geçmişte olmayan bir şey ihdas ederse (ortaya çıkarırsa) bu kişi, Hiz. Peygamber'in Allah tarafından kendisine verilen risalet (elçilik) görevine ihanet ettiğini iddia etmiş olur. Çünkü Allah Teala “...Bugün dininizi olgunlaştırdım; size olan nimetimi tamamladım. Size din olarak İslâm'ı uygun gördüm...” (Mâide, 5/3) buyurmuştur. Bu yüzden, o gün din olmayan (dine dâhil olmayan) şey bugün de din olamaz!” [Ebû Muhammed İbn Hazm, el-İhkâm, fî Usûli'l-Ahkâm, Dâru'l-Hadîs, Kahire, 1984, c: 6, s: 225]

MUBÂREK GÜN

Mubârek günlere gelince, günler içinde en efdal gün Cum'â günüdür. Bugün ile ilgili de Kur'an'da bir sûre vardır ve o sûrenin ismi “Cum'â sûresi”dir. O sûrede Allah Azze ve Cell şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler, cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ı zikretmeye koşun ve alış-verişi bırakın. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.” (Cum'a suresi / 9)

Cuma günü ile ilgili hadisler

Ebu Hüreyre (r.a)'den rivayete göre, Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Güneşin doğduğu en hayırlı gün Cuma günüdür. Âdem (a.s) o gün yaratıldı, o gün Cennete konuldu ve o gün Cennetten çıkarıldı.” (Müslim, Cuma: 5; Tirmizi, Cuma: 353)

“Allah indinde günlerin seyyidi Cumadır. O, kurban ve Ramazan Bayramı gününden de kıymetlidir.” (Buhari)

Ebu Hüreyre (r.a)’den rivayete göre, Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Cuma günü melekler mescidin kapılarına oturur, insanları geliş sırasına göre yazarlar. İnsanlar o gelişlerine göre; deve bağışlamış, sığır bağışlamış, koyun bağışlamış, tavuk bağışlamış, serçe bağışlamış ve yumurta bağışlamış kimselerin sevabı gibi sevap kazanırlar.” (Buhari, Cuma: 31; Müslim, Cuma: 7)

“Cuma gününde bir saat vardır ki Müslüman, bu saate isabet ederek hayırlı bir şey isterse Allah ona istediğini verir.” (Müslim, Cuma, 15)

“Kim tembellik ederek üç Cuma namazını terk ederse Allah o kimsenin kalbini mühürler.” (Tirmizî, Cuma, 354)

“Bir kimse güzelce abdest alır sonra mescide gelir, susup okunacak hutbeyi dinlerse, gelecek cumaya kadar ve ondan sonraki üç gün içinde işleyeceği (küçük) günahları affedilir.” (Müslim, Cuma, 24)

“Beş vakit namaz ve cuma namazı diğer cuma namazına kadar -büyük günahları işlemediğin sürece- aralarında işlenen (küçük) günahlara kefarettir.” (Müslim, Tahâre, 14-15)

BAYRAMLAR

Enes (Radiyallâhu Anh)dan rivâyete göre, Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) Medîne-i Münevvere’ye geldiğinde, Medinelilerin eylenip oynadıkları (Nevruz ve Mihrican diye) iki günleri vardı. Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): “Bu iki gün neyin nesidir?” diye sorunca, onlar: “Biz cahiliyyet devrinde bu günlerde eğlenirdik” dediler. Bunun üzerine Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): “Muhakkak ki Allah (-u Tealâ) size, bu günlerin yerine onlardan daha hayırlı olan Edhâ ve Fıtr günlerini (Kurban ve Ramazân bayramlarını) verdi.” buyurdu. [Ebû Dâvûd, Salât:245, No:1134, 1/364; Ahmed ibnû Hanbel, Müsned, No:13623, 4/499; Hâkim, Müstedrek, No:1091, 1/434]

Allah Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem bir hadislerinde Cum’â gününü de bayram olarak belirtmiştir.

“Şüphesiz bu, Allah’ın Müslümanlara tahsis ettiği bir bayram günüdür. Cuma’ya gelecek kimse yıkanmalı, varsa güzel koku sürünmelidir; ayrıca misvak kullanmanızı da tavsiye ederim.” (İbn Mâce, İkametü’s-salât, 83)

KILINMASI TAVSİYE EDİLEN NAMAZLAR

MÜEKKED SÜNNETLER

Beş vakit namaza ve cuma namazına bağlı olarak kılınan namazların bir bölümü müekked sünnettir. Bir hadiste bu nitelikteki sünnetler şöyle belirlenmiştir: "Her kim bir gün ve gecede, farz namazlar dışında on iki rekât namaz kılsa Allah Teâlâ ona cennette bir ev bina edecektir. Bunlar şu namazlardır: Sabah namazından önce iki rekât, öğleden önce dört rekât, öğleden sonra iki rekât, akşamdan sonra iki rekât ve yatsıdan sonra iki rekât" (Tirmizi; Salât, 189; Nesâî, Kıyâmül-Leyl, 66; İbn Mâce, İkâme, 100).

TERÂVİH NAMAZI

Bu namaz erkek ve kadın için müekked sünnettir. Çünkü terâvih namazına hem Hz. Peygamber, hem de ondan sonra raşid halîfeler ve ashab-ı kirâm devam etmişlerdir. Terâvih namazını cemaatle kılmak sünnettir. Çünkü Resûlullah (s.a.s), Ramazan'ın üçüncü, beşinci, yedinci ve yirminci gecelerinde bu namazı mescitte cemaatle kılmıştır. Sonra müminlere farz olur endişesiyle mescide çıkıp kıldırmamıştır (Zeylaî, a.g.e., II, 152; eş-Şevkânî, Neylül-Evtâr, III, 50 vd.; ez-Zühaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh, Dimaşk 1405/1985, II, 43).

ABDEST ALDIKTAN SONRA NAMAZ

Abdestten veya gusûl abdestinden sonra vakit elverişli ise, yaşlılık kuruyacak kadar bir süre geçmeden iki rekât namaz kılınması menduptur. Hadiste şöyle buyurulmuştur:

"Her kim abdest alır, abdesti güzel yapar, sonra kalkıp iki rekât namaz kılsa ve bu iki rekata kalbiyle yönelirse, o kimseye cennet vacib olur" (Buhârî, Vüdü, 24; Müslim, Tahâre, 5, 6,17; Ebû Dâvûd, Tahare, 65).

KUŞLUK NAMAZI

En az iki rekât olup, sağlam görüşe göre, dört veya sekize kadar kılınabilir. Mendup bir namazdır. Vakti, güneşin bir mızrak boyu yükselmesi ile başlayıp, zeval vaktine yirmi dakika veya yarım saat kalıncaya kadar devam eder. Hz. Âişe'den şöyle dediği nakledilmiştir: "Resulullah (s.a.s) kuşluk namazını ikişer ikişer, dört rekât olarak kılar, birinci selâmdan sonra dünya sözleri konuşmazdı" (es-San'ânî, Sübûlû's-Selâm, Kahire 1950, II, 16). Müslim'in rivayeti ise şöyledir: "Hz. Peygamber kuşluk namazını dört rekât olarak ve Allah'ın dilediği kadar ilâvede bulunarak kılardı".

TEHECCÜD NAMAZI

Yatsı namazından sonra daha uyumadan veya kısa bir uykudan sonra kalkıp kılınacak nâfile namaza "gece namazı (salatül-leyl)" denir. Bir süre uyuduktan sonra, gecenin yarısından imsak vaktine kadar kalkılıp kılınırsa "teheccüd" adını alır. Teheccüd namazı iki rekâttan sekiz rekâta kadardır. Her iki rekâtta bir selam verilmesi daha faziletlidir.

Teheccüd namazı Hz. Peygamber'e farzdır. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "Ey Muhammed! Gecenin bir bölümünde uyanıp, sırf sana mahsus fazla bir ibadet olmak üzere, Kur'an'la gece namazı kıl. Rabbinin seni Makam-ı Mahmuda erdireceğini umabilirsin" (el-İsrâ,17/79). Bu namaz diğer müslümanlara sünnet veya müstehap derecesindedir.

Teheccüd namazına diğer müminleri de teşvik eden ayet (bk. el-Müzzemmil, 73/20; es-Secde, 32/16; el-Furkân, 25/63, 64; ez-Zâriyât, 51/17, 18; Âli İmrân, 3/16, 17) ve hadisler vardır. Abdullah b. Ömer (r.a)'nın kendisini rüyada cehennemde görmesi ve bir meleğin yaklaşarak "korkma" demesini Resulullah (s.a.s)'a anlatması üzerine, Allah elçisi şöyle buyurmuştur:

"Abdullah ne iyi adamdır. Fakat kalkıp gece namazı kılmayı âdet edinseydi ne iyi olurdu."

Abdullah b. Ömer, bundan sonra gece uykusunu azaltmıştır. Buradan teheccüd namazına devam eden her ferdin iyi olarak anılmaya lâyık olduğu anlaşılır (ez-Zebîdî, Sahîh-ı Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi, Ankara 1982, IV, 29, 30, H. No: 576). Başka bir hadiste şöyle buyrulur:

"Gece namazına devam edin. Çünkü gece namazı kılmak sizden önceki salih kulların âdetidir. Rabbinize karşı bir taattır, kötülükleri örtücü ve günah işlemekten alıkoyucudur" (Tirmizî, Deavât, 101).

TAHİYYETU'L MESCİD NAMAZI

Tahiyye, selâm vermek demektir. Tahiyetül-Mescid de mescide selâm vermek anlamına gelir. Mescide ilk giren kimsenin, Mescidin Rabbine selâm vermek ve O'nu yüceltmek amacıyla iki rekât namaz kılması menduptur. Bir günde, ta'lim, teallüm vb. sebeplerle birkaç kere mescide girmek zorunda olan kimselerin bu namazı ilk girişte bir kere kılması yeterlidir. Hadiste şöyle buyrulur:

"Sizden her kim mescide girerse iki rekât namaz kılmadan oturmasın" (Buhârî, Salât, 60, Teheccüd, 35; Müslim, Misâfirîn, 69, 70; Tirmizî, Salât, 118).

İSTİHÂRE NAMAZI

İstihâre; bir şeyin hayırlı olanını istemek demektir. İstihâre namazı, nasıl hareket edileceği bilinmeyen mübah işlerde manevi bir işarete nail olmak için kılınan iki rekatlık bir namazdır. Cabir b. Abdullah (r.a) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber bütün işlerde bize Kur'an'dan bir sûre öğretir gibi istihâreyi

öğretir ve şöyle buyururdu: "Sizden biri bir iş yapmak istediği vakit, farz dışında iki rekât namaz kılsın ve istihâre duasını okusun" (bk. Buhârî, Teheccüd, 25; Deavât, 49; Tevhîd, 10; Tirmizî, Vitr, 18; İbn Mâce, İkâme, I, 18; Ahmed b. Hanbel, III, 344).

İstihare Duası:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقِيرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ (۱). فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ. وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ. وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ (۲). اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ -وَيُسَمِّي حَاجَتَهُ- خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي عَاجِلِهِ وَأَجَلِهِ (۳). فَأَقْدِرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ (۴). وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي عَاجِلِهِ وَأَجَلِهِ -فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ ارْضِنِي بِهِ (۵).

İstihare Duasının Türkçe Okunuşu

"Allâhumme estehiruke bi ilmike ve estakdiruke bi kudretike ve es'eluke min fadlike'l-azim. Fe inneke takdiru ve lâ akdiru ve ta'lemu ve lâ a'lemu ve ente allâmu'l guyûb. Allâhumme inkunte ta'lemu enne hâza'l-emre hayrun li fi dini ve meâşi ve âkıbeti emri ve âcili emri ve âcilihi. Fekdurhu li ve yessirhu li summe bârik li fihi. Ve in kunte ta'lemu enne hâza'l-emre şerrun li fi dini ve maâşi ve âkıbeti emri ve âcili emri ve âcilihi f'asrifhu anni va'srifni anhu ve'kdur li el-Hayra haysu kâne. Summe ardihi bih." (Buhârî, Teheccüd, 25, Deavât, 49, Tevhid, 10; Tirmizi, Vitr, 18; İbn Mâce, Akâme, 188; Ahmet b. Hanbel, III/344).

İstihare Duasının Anlamı

Ey Allahım, ilmine güvenerek senden hakkımda hayırlısını istiyorum, gücüme güç katmanı istiyorum. Sınırsız lutfundan bana ihsan etmeni istiyorum. Ben bilmiyorum, ama sen biliyorsun, ben güç yetiremem ama sen güç yetirirsin. Ey Allahım! Yapmayı düşündüğüm bu iş, benim dinim, dünyam ve geleceğim açısından hayırlı olacaksa, bu işi benim hakkımda takdir buyur, onu bana kolaylaştır, uğurlu ve bereketli eyle. Yok eğer benim dinim, dünyam ve geleceğim için kötü ise, onu benden, beni ondan uzaklaştır. Ve hayırlı olan her ne ise sen onu takdir et ve beni hoşnut ve mutlu eyle!"

HACET NAMAZI

Dünyevî ve uhrevî isteği olan kimse abdest alır, yatsı namazından sonra iki veya dört rekât, başka bir görüşe göre on iki rekât namaz kılar, sonra Allah Teâlâ'ya senâda ve Hz. Peygambere salatü selâmda bulunur, bundan sonra hâcet duasını okuyup, isteğinin gerçekleşmesini Yüce Allah'dan ister.

Abdullah b. Ebî Evfâ (r.a)'dan nakledildiğine göre, Rasûlüllah (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

"Her kimin Allah'dan bir dileği olursa veya insanlardan bir isteği olursa, önce abdest alıp iki rekat namaz kılsın, sonra Allaha hamd ve senada bulunsun ve Peygambere salatü selâm getirsin. Sonra şu duayı okusun:

"Lâ ilâhe illallahul-halîmül-kerîm. Sübhânellahi Rabbil-arşil-azîm. el-Hamdü lillâhi Rabbil-âlemin, nes'elüke mûcibâti rahmetike ve azâime mağfiretike vel-ganîmete min külli birrin ve's-selâmete min külli ismin. Lâ teda'lî zenben illâ gafertehû ve lâ hemmen illâ mezahtehû ve lâ hâcete hiye leke rizan illâ kadaytehâ yâ erhamerrâhimîn ".

Anlamı: "Halîm ve kerîm olan Allah'dan başka ilâh yoktur. Yüce arşın Rabbi olan Allah'ı tesbih ederim. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Allah'ım! Rahmetini gerektiren şeyleri, kesin affını, her iyiliği elde etmeyi, her günahı uzak olmayı senden dilerim. Affetmediğin hiçbir günah, feraha çıkarmadığın hiç bir tasa, senin rızana uygun olan hiç bir ihtiyacı da karşılamadan bırakma. Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allahım" (Tirmizî, Vitr,17; İbn Mâce, 189; Hamdî Döndüren, a.g.e., s. 352, 353).

EVVÂBÎN NAMAZI

Evvâbîn kelimesi "dönen, Allah'a yönelen, tövbe eden" anlamındaki evvâbîn çoğuludur.

Kur'an-ı Kerîm'de beş yerde tekil (Sâd, 38/17, 19, 30, 44; Kâf, 50/32), bir yerde de çoğul (İsrâ, 17/25) şekliyle geçen bu kelime ile eski peygamberlerin ve salih kulların her zaman Allah'a yöneldikleri, tövbe edip O'na döndükleri anlatılır.

Evvâbîn namazı; güneşin yükselmesinden sonra başlayan, öğle namazına yakın bir zamana kadar devam eden, iki veya dört veya altı veyahut da sekiz rekât olarak kılınan Duhâ (kuşluk) namazıdır.

Evvâbîn namazını, güneşin iyice ısındığı vakte kadar ertelemek daha fazîletlidir.

Bunun delili şu hadistir:

Zeyd b. Erkam'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-Kubâ halkının yanlarına çıkıp vardığında onlar namaz kılıyorlardı. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

-Evvâbîn namazı, sıcağın deve yavrularının ayaklarının (kumların güneş ışınlarıyla ısınmasından dolayı deve yavrularının toynaklarının) yandığı zamandır." (Müslim; hadis no: 1238)

Zeyd b. Erkam'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunan başka bir rivâyette o şöyle demiştir:

"Allah'ın peygamberi -sallallahu aleyhi ve sellem- güneş doğduktan sonra Kubâ mescidine geldiğinde veya Kubâ mescidine girdiğinde (Kubâ halkı) namaz (kuşluk namazı) kılıyorlardı. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

-Şüphesiz ki Evvâbîn namazını, (Allah'a itaat eden ve ona dönenler) sıcağın deve yavrularının ayaklarının (toynaklarının) yandığı zamandır." (Ahmed)

Bunun yanı sıra akşam namazından sonra kılınan nafil namaz (Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, I, 250; VII, 191) için de, "Evvâbîn namazı" tabiri kullanılmıştır. Hatta fıkıh geleneğinde ve halk arasında bu kullanım daha yaygındır.

Senetleri bakımından zayıf olmakla birlikte Resûl-i Ekrem'den (s.a.s.) nakledilen

"Kim akşam namazından sonra kötü söz söylemeksizin altı rekât namaz kılsa, bu kendisi için on iki senelik ibadete denk tutulur" (Tirmizî, Salât, 209; İbn Mâce, İkâme, 185)

riyaseti de bazı âlimlerce evvâbîn namazı ile irtibatlandırılmıştır. Ayrıca Hz. Peygamberin kendisinin de akşam namazından sonra altı rekât namaz kıldığı rivayet edilmiştir (Bkz. Şevkânî, Neylül-evtâr, III, 525).

Altı rekâtlık bir namaz olan evvâbîn namazı, tek selamla kılınabileceği gibi ikişer rekât halinde üç selamla da kılınabilir (Şürûnbülâfî, Merâkı'l-felâh, I, 148).

TUTULMASI TAVSİYE EDİLEN ORUÇLAR

ŞEVVAL ORUCU

Kamerî/Ay takviminde Ramazan ayından sonraki ay, Şevval ayıdır. Şevval ayında altı gün oruç tutmak müstehaptır. Bu oruçların bayramın hemen arkasından peş peşe tutulması daha fazîletli olmakla birlikte ay içerisinde aralıklı olarak tutmak da mümkündür.

Peygamberimiz'in Ramazan'ı oruçla geçirip buna Şevval'den altı gün ilâve eden kişinin bütün yılı oruçlu geçirmiş olacağı yönündeki ifâdesini (Müslim, Sıyâm 204), "Kim iyi bir amel işlerse, kendisine bunun on katı ecir vardır" (6/En'âm, 160) âyetiyle birlikte değerlendiren kimi âlimler, bire on hesabıyla, Ramazan orucunun on aya, altı gün Şevval orucunun da altmış güne karşılık olduğunu ve bu sûretle bütün yılın oruçlu geçirilmiş sayılacağını söylemişlerdir.

PAZARTESİ – PERŞEMBE ORUCU

Her hafta pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmak da teşvik edilmiş bir nâfiledir. Peygamberimiz'in pazartesi ve perşembe günleri oruç tuttuğu ve soruya cevaben de

"İnsanların amelleri Allah Teâlâ'ya pazartesi ve perşembe günleri arz olunur; ben amelimin arzı sırasında oruçlu olmayı tercih ediyorum" (Ebû Dâvûd, "Savm", 60; İbn Mâce, "Sıyâm", 42)

dediği rivayet edilmektedir.

AŞURE ORUCU

Muharrem ayının onuncu gününe "âşûrâ" denilir. Hz. Peygamber'in bugünde devamlı olarak oruç tuttuğu rivayet edilmiştir. Fakat sadece o günde oruç tutulması doğru görülmemiş, bunun yanında

bir önceki veya bir sonraki günün de oruçlu geçirilmesi tavsiye edilmiştir. Bir rivayete göre Peygamberimiz Medine'ye geldiğinde yahudilerin aşure gününde oruç tuttıklarını görünce, bu orucun anlamını yani ne için tutulduğunu sormuştu.

Yahudiler, bugünün büyük bir gün olduğunu; Allah'ın Mûsâ'yı ve İsrâiloğulları'nı düşmanlarından bugünde kurtardığını ve Mûsâ'nın bu sebeple bugünde oruç tuttuğunu, kendilerinin bugünde oruç tutmalarının da bundan kaynaklandığını söyleyince, Peygamberimiz

“Ben Mûsâ'ya sizden daha yakınım” demiş ve bugünlerde oruç tutulmasını emretmiştir (İbn Mâce, “Sıyâm”, 41).

Aşure orucunu Câhiliye döneminde Araplar'ın tuttuğu ve Hz. Peygamber'in de ramazan orucunun farz kılınmasına kadar bu orucu tutmayı emrettiği rivayetleri de vardır (Müslim, “Sıyâm”, 116). Daha sonra ramazan orucu farz kılınca aşure orucu bir yükümlülük olmaktan çıkarılmış, fakat aşure günü oruç tutulması tavsiye edilmiş ve bugün oruç tutmak sünnet olarak devam etmiştir.

HER AY ÜÇ GÜN ORUÇ

Her aydan üç gün oruç tutmak, bunu özellikle her ayın 13, 14 ve 15. günlerinde yapmak müstehap kabul edilmiştir. Kamerî takvim (ay takvimi) hesabına göre bugünlere “eyyam-ı bîd” denir. Peygamberimiz'in özellikle ayın 13, 14 ve 15. günlerinde olmak üzere her ay üç gün oruç tutmayı tavsiye ettiği rivayeti bulunmaktadır.

Nitekim, Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs radiyallahu anhümâ 'dan rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Her ay üç gün oruç tutmak, bütün seneyi oruçla geçirmek demektir.” [Buhârî, Savm 59 ; Müslim, Sıyâm 197. Ayrıca bk. Nesâî, Sıyâm 78, 82]

Ebû Zer radiyallahu anh 'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

- “(Ey Ebû Zer!) Ayda üç gün oruç tutacağın zaman, on üç, on dört ve on beşinci günleri tut.” [Tirmizî, Savm 54. Ayrıca bk. Nesâî, Sıyâm 84.]

Katâde İbni Milhân radiyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bize eyyâm-ı bîz'da, ayın on üç, on dört ve on beşinde oruç tutmayı emretti. [Ebû Dâvûd, Savm 68. Ayrıca bk. Nesâî, Sıyâm 84; İbni Mâce, Sıyâm 29]

ZİLHİCCE ORUCU

Zilhicce ayının ilk dokuz gününde oruç tutmak tavsiye edilmiştir. Zilhicce ayının 10. günü Kurban Bayramının ilk günüdür. Peygamberimiz'in zilhiccenin ilk dokuz günü oruç tutmayı sürdürdüğü rivayet edildiği için zilhiccenin ilk dokuz gününün, yani Kurban Bayramından önceki dokuz günün oruçlu geçirilmesi müstehaptır. Fakat sıkıntıya ve halsizliğe sebep olacağı gerekçesiyle, hacda olanların 9. günü (arefe günü) oruç tutması mekruh görülmüştür. Peygamberimiz arefe gününün faziletine ilişkin olarak **“Arefe gününden daha çok Allah'ın cehennem ateşinden insanları âzat ettiği bir gün yoktur”** buyurmuş, yine

“Arefe günü tutulan orucun bundan önce ve sonra birer yıllık günahları örteceği Allah’tan umulur” dediği (Müslim, “Sıyâm”, 196-197) nakledilmiştir.

ŞÂBAN AYINDA ORUC TUTMAK

Şâban ayında oruç tutmak müstehap sayılmıştır. Âişe vâlidemizin belirttiğine göre Peygamberimiz en çok orucu şâban ayında tutmuş, şâban ayının tamamını oruçla geçirdiği olmuştur. Fakat, pazartesi-perşembe veya her ay üç gün ve benzeri gibi tutulagelen mûtat oruç dışında şâban ayının ikinci yarısında oruç tutmak bazı âlimlerce mekruh kabul edildiği gibi, Şâfiî mezhebine göre haram sayılmıştır.

RECEB AYINDA ORUÇ TUTMAK

Hiz. Peygamber (s.a.), Receb-i Şerif ayında çok sık oruç tutmuştur. İbnu Abbâs (r.a.), şöyle demiştir: Resulullah (s.a.) Receb ayında bazı yıllarda öyle oruç tutardı ki biz, “(Gâliba). hiç yemeyecek (ayın her gününde tutacak)” derdik. (Bazı yıllarda da öyle) yerdi ki biz; “(Galiba) hiç tutmayacak” derdik.” (Buharî, savm 53; Müslim, sıyâm 179, no:1157; Ebu Davud, savm 55, no:2430)

DÂVÛD ORUCU

Gün aşırı oruç tutmak yani bir gün oruç tutup ertesi gün tutmamak, Peygamberimiz tarafından “savm-ı Dâvûd” olarak nitelenmiş ve bu şekilde oruç tutmanın faziletli olduğu ifade edilmiştir. Peygamberimiz bu şekildeki oruç hakkında **“En faziletli oruç Dâvûd’un tuttuğu oruçtur; o bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı”** demiştir. Sahâbeden Abdullah b. Amr, “Ben daha fazlasını tutabilirim” deyince, **Peygamberimiz bunun faziletli bir şekil olduğunu ve daha fazlasını tutmaya çalışmamayı tavsiye etmiştir (Müslim, “Sıyâm”, 187-192).** Bu bakımdan gün aşırı oruç tutmak, en faziletli nâfile oruç olarak değerlendirilmiştir.

Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam Kur'an mahluk mudur? Bu soru yıllardan beri sorulan ve bir çok tartismayida beraberinde getiren bir sorudur. Bunu iddia edenler, Kuran mahluk degilse ezeli olmasi gerekir. Ezeli olmakda Allaha mahsustur demektedirler.

- 1- Kur'an mahluk mudur sorusunu aciklar mısınız?
- 2 - Kur'ana mahluk diyen tekfir edilmesi gerekir mi?
- 3- Eğer bizler bu durumu yanlis biliyorsak bizim durumumuz nedir?

Cevap: Bilindiği gibi, Allah'ın iki türlü sıfatları vardır:

1. Zâtî sıfatlar

2. Subûtî sıfatlar

Zâti sıfatlar:

Vucud: Var olması, varlığını hiçbir şeye muhtaç olmaması

Kıdem: Varlığının bir başlangıcının olmaması yâni ezelî olması

Beka: Varlığının sonunun olmaması.

Vahdâniyet: Bir olması, ortağı, dengi ve bir benzerinin olmaması.

Muhâlefetun lil Havâdis: Yaratılmış olan hiçbir şeye benzememesi

Kıyam bi nefsihî: Varlığı kendisindendir.

Subûtî sıfatlar:

Hayat: Diri olması

İlim: Olmuş olacak her şeyi bilme sıfatı. Onun ilminden hiçbir şeyin gizli kalmaması demek.

İrâde: Dileme sıfatı. Bir şeyin olmasını ya da olmamasını isteme sıfatı.

Kudret: Gücünün her şeye yetmesi demektir.

Sem'î: Her şeyi işiten olması.

Basar: Her şeyi görme sıfatı.

Kelam: Konuşma sıfatı. Allah konuşur fakat o konuşurken harflere, ses tellerine, ağıza, dile, dişe damağa ihtiyacı yoktur. Kendine has bir şekilde konuşur.

Tekvin sıfatı: Yaratma ve rızık verme sıfatı.

Yukarda saydığımız sıfatların hepsi de Allah'ın sıfatlarıdır ve bu sıfatlar Allah ile birlikte ezelîdir. Allah'ın aynı olmadıkları gibi Allah'tan gayri da değildirler. Yâni Allah'tan ayrılmaz birer parçadırlar.

Kur'an mahkuk mu değil mi meselesini işte yukardaki sıfatları açıklarken KELAM sıfatı konusunda açıklamıştık.

Kur'an'ın mahluk mu değil mi meselesi sahabe ve Tâbiîn devrinde tartışılmamıştır. İlk defa Etbai Tâbiîn devrinde tartışılmaya başlanmıştır. Bunun sebebi de Mûtezile denilen tâifenin Kur'an'ın mahluk olduğunu iddiâ etmiş olmasıdır. Ehli sünnet ise bunlara karşı gelmiş ve Kur'an'ın mahluk olmadığını söylemişlerdir. Bundan dolayı Hanbelî mezhebinin imamı Ahmed Bin Hanbel Kur'an mahluk değil dediği için zindana atılmış ve her gün kırbaç cezasına çarptırılmıştır.

Kuran'ın mahluk olup olmama meselesinde iki yön vardır.

1. Mânâ yönü
2. Kâğıt, mürekkep, harf ve bizler kuran okurken bizden çıkan ses yönü.

Kur'an'ın mânâsı Allah'ın kelimidir. Mânâ dediğimiz, Kur'an okunurken anlaşılması gereken Murâd'ı ilâhidir. İşte bu Kur'an'ın mânâsı Allah'ın kelimidir ve mahluk (yaratılmış) değildir. Allah'ın kelamı ise ezelîdir. Sonradan olma değildir. Bunun için Kur'an'a KELÂMULLAH ve KELÂM-I KADÎM deriz. Kelâm-ı Kadîm demek, ezelî kelam demektir.

Kur'an'ı üzerine yazdığımız kâğıt, mürekkep ve harfler ile bizim Kur'an'ı okurken çıkan ses ise mahluktur. Çünkü bunlar kulların fiillerinin neticesidir.

İmam Azam "El-Vasıyye" adlı kitabında şöyle diyor:

"Kur'an-ı Kerim'in Allah'ın kelamı, sıfatı, vahyi ve O'nun indirmesi olduğunu, zatının ne aynı ne de gayrı olduğunu ikrar ederiz. Belki Kur'an-ı Kerim gerçekten mushaflarda yazılan, lisanlarda okunan, kalblerde mahfuz bulunan, fakat buralara hulul etmeyen bir sıfatıdır. Harfler, harekeler, kâğıt, yazı bunların hepsi yaratılmıştır. Çünkü bunlar, kulların işleridir. Allah'ın kelamı ise yaratılmış değildir. Çünkü yazı, harfler, kelimeler ve ayetlerin hepsi kulların ihtiyacına binaen Kur'an okumaya birer alettir. Allah'ın kelamı ise kendi zatı ile kaimdir. Ancak Allah'ın kelamının manası ise bu ayetler vasıtasıyla anlaşılır. "Allah'ın kelamı yaratılmıştır" diyen kimse kafir-i billah'tır. Allah Teala, mabuddur. Yani kendisine ibadet edilendir, Allah'ın kelamı ise okunur, yazılır, Allah'ın zatından ayrılmadan ezberlenir."

Fahr'ul İslam demiştir ki; İmam Ebu Yusuf'un şöyle dediği sahih rivayetle sabittir:

Kur'an'ın yaratılması meselesinde İmam Azam Ebu Hanife ile munazara ettim, sonunda ikimizin görüşü şu noktada birleşti:

"Kur'an'ın yaratılmış olduğuna hükmeden kafirdir."

Bu söz, İmam Muhammed'den de sahih bir rivayet olarak sabit olmuştur.

İlim adamları kelimullah konusunda ancak şöyle söylenebileceğini zikretmişlerdir:

"Kur'an, Allah'ın kelimidir, yaratılmış değildir."

Muhaddis imamlardan İbn Ebi Asım (v.287) bu hususta şöyle demektedir:

"Kuran Allahın kendisi vasıtasıyla konuştuğu kelimidir, kendisine bu hususta hüccet ikame edilmiş olanlardan her kim Ona mahluktur derse Yüce Allahı inkâr etmiştir. Kendisine hüccet ikame olunmadan bunu söyleyen kimseye ise bir şey lazım gelmez." (İbn Ebi Asım, es-Sunne, 2/645)

Ebu Hatim er-Razi (r.a) şöyle demiştir:

"Kuran'ın yaratılmış ve var edilmiş olduğunu iddia eden kişi İslam dininden çıkaran küfürle Allah'ı inkar etmiştir. Cahil olmadığı ve de anladığı halde onun küfründen şüphe eden kişi de kafirdir." (Lalekai, Şerhu Usuli İtikadi Ehl'is Sunne, 1/202 no: 323)

Lalekai, bu sözü naklettiği başka bir yerde sözün devamını şu ziyadeyle rivayet etmektedir:

“Allah Azze ve Celle'nin kelamı (nın yaratılmış olup olmadığı) hususunda şüphe edip “O, mahluk mudur değil midir bilmiyorum” diyen kişi Cehmi'dir. Her kim cahil olduğu halde Kuran (ın yaratılmışlığı) meselesinde vakfeder, duraksarsa bidatçı sayılır fakat tekfir edilmez.” (Lalekai, Şerhu Usuli İtikadi Ehl'is Sunne, 1/197 no: 321)

İmam Ahmed'den bizzat Kur'an mahluktur diyenler hakkında dahi eğer ki konuştuğu sözün varacağı yeri idrak edemeyen cahil birisi ise ona tarifte bulunulması, öğretilmesi gerektiği nakledilmiştir. Lalekai, onun bu husustaki sözlerini şöyle nakletmektedir:

“Kur'an Allah'ın ilmindendir, Allahın ilmi ise yaratılmış değildir. Her kim yaratılmış derse o kişi kafirdir. Bu sözü gördüğü ve bildiği halde hala duraksayan kişi ise Cehmi'dir. Görmeyen ve bilmeyen kişiye ise görmesi sağlanır (anlatılır).” (Lalekai, Şerhu Usuli İtikadi Ehl'is Sunne, 2/391)

Hafs el-Ferd "Kur'an mahluktur" diyen Dirar bin Amr'ın ashabından idi, eş-Şafi'i ile munazara yapınca ve eş-Şafi'i'ye "Kur'an mahluktur"deyince, eş-Şafi'i Hafs'a "Yüce Allah'a kafir oldun" demiştir. Ve her ikiside (Hafs el-Ferd ve Dirar bin Amr) eş-Şafi'i'ye (münazara için) işaret ettiler. Bunun üzerine eş-Şafi'i'ye sordular. eş-Şafi'i ise hucet ile galip geldi. Munazaraları uzadı, Ta ki eş-Şafi'i Kur'an'ın Allah'ın kelamı ve mahluk olmadığını ispat etti ve Hafs el-Ferd'i tekfir etti. Rabi dedi ki "Bu olaydan sonra Hafs'ı mescidde gördüm, Bana şöyle dedi "eş-Şafi'i beni öldürmeye çalıştı" (Mecmu'ul-Fetava 12/506)

Müslümanın dilini ve âzâlarını küfürden ve bid'atlardan koruyabilmesi için akâid meseleslerini tafsili ile bilmesi gerekir ki küfre düşmesin. Bilmediği meselelerde de tartışmaya, fikir beyan etmeye girmemesi gerekir.

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Tek başına Farz namazı kılan kimsenin kamet getirmesi sünnettir hemen Ardından kaza namazı kılınacaksa bir daha kamet getirmeye gerek var mı?

Cevap: Aleykum selam. Her kaza namazından önce kamet getirmek sünnettir. Diyelimki bir günlük namaz kaza edilecek, sabah namazının farzı kaza edilmeden önce kamet getirilecek, öğlenin farzı kaza edilmeden önce kamet getirilecek, hep böyle.

Soru: Kuveyt Türk katılım Bankası'na vadeli veya vadesiz yatırım amaçlı para bırakılması uygun mudur, banka bu parayı helal ticarete kullandığını iddia ediyor, yaptığı bu ticaretten kâr payı verdiğini söylüyor?

Cevap: Kuveyt Türk gibi katılım bankaları kâr zarar ortaklığına göre çalıştıklarını söylüyorlar ve bir aylık, üç aylık, altı aylık ve bir yıllık gibi vadeler yapabiliyorlar. Bu vadelerden maksat parayı yatırıma sokabilmek içindir. Eğer belli bir vade olmazsa parayı yatırıma harcayamazlar. Bu maksatla insanlara kâr zarar usûlüne göre çalıştıklarını söylerler de insanlar oraya paralarını yatırır ve fakat onlar perdenin arkasında işi kitabına uydururlarsa, parayı yatıran sorumlu olmaz. Onlar sorumlu olurlar. Çünkü onlar insanlara islama uygun olarak, kâr zarar ortaklığına göre çalışıyoruz diyorlar ve insanlar da buna göre paralarını yatırıyorlar. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Az önce Nihat Hatipoğlu antibiyotik ve ağrı kesici iğne orucu bozmaz, dedi. Kafam karıştı. Doğru mu?

Cevap: Antibiyotik ve iğne hanefî mezhebine göre orucu bozar. Antibiyotik hap değil mi? Her hap orucu bozar. İğnenin (şırınga) orucu bozacağına dair Ömer Nasûhî Bilmen Hocanın Büyük İslam İlmihâli isimli eserinin 121. maddesinde şöyle yazar: "İhtikan (şırınga yapmak), buruna ilaç akıtmak, kulağa yağ damlatmak orucu bozar ve kazayı gerektirir. Fakat kulağa giren su, orucu bozmadığı gibi, kulağa dökülen su da tercih edilen görüşe göre orucu bozmaz. Bunun gibi, üzerinde kulak kiri bulunan bir karıştırıcının kulağa birkaç defa sokulup çıkarılması ile de oruç bozulmaz. (İmam Şafî'ye göre bozar.)" selam ve dua ile.

Hanefî mezhebine göre bozar. Hanefî mezhebine göre vucuda giren her şey orucu bozar.

Bu mesele İbnî Âbidîn'in orucu bozan ve bozmayan şeyler bahsinde şöyle geçer:

"Bir kimse şırınga yaptırır veya burnuna bir ilaç akıtır yahut kulağına yağ damlatırsa yahut vücut veya baş yarasına ilaç akıtır da ilaç hakikaten içine ve beynine işlerse veya ufak taş ve benzeri insanın yemediği veya iğrenip tiksindiği bir şeyi yutarsa kaza lâzım gelir."

Yukardaki metnin şerhinde de şöyle denilir:

"Şırınga ve buruna ilaç akıtma» hallerinde esah kavle göre kefâret vâcip olmaz. Çünkü kefarete hem sûreten hem ma'nen oruç bozulduğu zaman lâzım gelir. Sûreten bozmak, yutmakla olur. Burada o yoktur. Mücerret ilaçtan faydalanmak ise yalnız kaza icabeder."

Soru: İnternetten sesli ve görüntülü Kuranı Kerim-i açsak okunsa bizde dinlesek mukabele olarak kabul edilir mi?

Cevap: Hayır, mukâbele olarak kabul edilmez. Çünkü mukabele, bir kimsenin Kur'an'ı baştan sona okuması, diğerlerinin de onu okuyarak baştan sona, bir harf bile kaçırmadan tâkip etmesi demektir. Fakat Kur'an'ı televizyondan, teypten, internetten baştan sona (hatmi) dinlemek mukâbele sayılmasa da hatim dinleme sevâbını kazandırır.

Soru: Ümmetimin ihtilafında rahmet vardır diye sahih bir hadis var mı? Varsa ne manada söylenmiştir.

Cevap: İslâm ümmeti için ihtilâfın rahmet olduğunu ortaya koyan bu hadisin sıhhat derecesi konusunda Allâme Menavi (rha) şunları naklediyor: "Subki, bu hadis için şöyle dedi: "Bu hadis, hadis âlimleri nezdinde bilinmemektedir. Ben de bu hadis için ne sahih ne zayıf ve ne de uydurma hiçbir senede rastlamadım."

Suyuti şu açıklamayı yapar: "Bu hadis, bize ulaşmayan bazı hadis kitaplarında mevcut olabilir." Beyhaki, "el-Medhal" adlı kitabında; Deylemi de "Müsnedü'l Firdevs" adlı kitabında bu hadisin senedini zikrederler. Her iki âlim de bu hadisi, İbn-i Abbas (ra)'den: "Ashabımın ihtilâfı rahmettir" ibaresiyle, merfu* olarak rivayet ederler.

İbn **Hazm**, İhkâm'da: Bu, hadis değildir; bilâkis o, batıldır, mevzudur. Çünkü, eğer ihtilâf rahmet olsaydı, ittifak gazap olurdu. Bu ise, hiçbir Müslümanın söyleyemeyeceği bir şeydir, diyor.

İbn-i Abidin (rha) de şunu kaydediyor: "İbn-i Hacıp bu hadisi Muhtasar'ın da şu sözlerle nakletmiştir: "Ümmetin ihtilâfı, insanlar için rahmettir." Bu hadisi; Huleymi, Kadı Hüseyn ve İmamı'l Haremeyn gibi zevat rivayet etmişlerdir, ihtimal onu bizim muttali olmadığımız hafızların kitaplarında bulmak da mümkündür."

Mutlak müctehidlerden **Ömer b. Abdülaziz** (rha) şöyle diyor: "Eğer Hz. Peygamber (sav)'in ashabı ihtilâf etmemiş olsa idi üzülecektim, zira onlar ihtilâf etmeselerdi ruhsat olmazdı." (7). Dikkat edilirse Ömer b. Abdülaziz (rha), kendisine verilen ilim ve basiretle, sahabenin ihtilâfında rahmet ve genişlik olduğuna inanan biridir. Şunu unutmayalım ki; sahabeler, ihtilâflarıyla bize, sözleri ve içtihadları arasında seçim yapma fırsatı verdiler. Aynı şekilde onlar, bize içtihadi meselelerde ihtilâf ahlâkını öğreterek, bu ahlâk etrafında birbirini seven kardeşler olarak nasıl kaldıklarını gösterdiler." (8).

Bugün birileri; "İhtilafın rahmet olması mümkün değildir, zira Allahu Teala Kur'an'da ihtilafı yermiştir, ittifakı övmüştür, insanları vahdet olmalarını istemiştir, şayet ihtilaf rahmet olsaydı, ittifak azap olurdu, ihtilaf ittifakdan daha hayırlı olurdu" vs gibi kelimelerle Allah'ın rahmetini ağızıyla söndürmeye çalışıp, ümmetin ihtilafını red etmektedir. Birazdan bu batıl kelimeleri yok edip, gönüllere bu konuda yeterli olan ilmi verecek alimlerin kavillerini sarf edeceğiz.

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye Rahimehullahu Teala şöyle demiştir:

"Şüphesiz genel herkesi bütün hükümlerde muayyen tek bir söze bağlı kalmakla zorlamak hususunda; zorluk ve Allahu Teala'nın şu kavliyle nefyedilmiş büyük bir sıkıntı vardır.

"Dinde sizin üzerinize hiçbir güçlük yüklememi." (Hac, 78)

Allah (bu) ümmete alimlerin ihtilafını rahmet ve genişlik kılmıştır. Müslümanlarda her asırda ve şehirde kendileri nezdinde ilmiyle bilinen alimleri taklid ede gelmişlerdir. [Şerhu'l Umdeti'l-Fıkh 1/569, Daru'l-Asime, 1997]

İbnu'l-Kayyim Rahimehullahu Teala şöyle demektedir:

Bununla; Furu' meselelerinde ihtilaf ile usulde ki akaid meselelerinde ki ihtilafın farkı ortaya çıkmış olur. Muhakkak ki biz Rasulullah ﷺ'in ashabını -Allah onlardan razı olsun- kendisinden sonra dinin hükümlerinde ihtilaf ederken bulduk. Onlar (bu yüzden) tefrikaya düşmedi ve gruplaşmadı. Çünkü onlar din konusunda birbirlerinden ayrılmadılar. Kendilerine izin verilen (icthada açık) hususlarda araştırma yaptılar. Böylece sözleri, görüşleri birçok meselede farklılaştı.

Mesela (miras hukukuyla alakalı olarak) dedenin, (ömeriyye farizasında) mirasa beraber ortak olanların, (farz ve asabe dışında kalan akrabalar demek olan) zev'il erham'ın, (efendisine çocuk doğuran) ümmü veled cariyelerin payları ve benzerleri gibi. Böylece onlar bu şeylerde ki ihtilaflarından ötürü övülmüş oldular. İşte ihtilafın bu çeşidi (Allah) bu ümmeti tevfi ve yakın ile desteklediği rahmet olan kısmıdır.

Sonra (Allah) alimlere tenzilde (kitapta) ve sünnette hükmünü bulamadıkları şeyleri araştırmada genişlik verdi. Bu ihtilafı birlikte (kendi aralarında) sevgi ve samimiyet ehli oldular, aralarındaki İslam kardeşliği de baki kaldı ve aralarında bu ülfete dayalı düzen onlardan ayrılmadı.

Ne zaman ki; helak edici, kendi taraftarlarını ateşe davet eden bu hevalar ortaya çıktı; hizipler ortaya çıktı, işte o zaman dinde kardeşlik bağı koptu ve ülfet kayboldu. Bu durum uzaklığa ve fırkalaşmaya delalet etmektedir. Ancak (bu durum sonradan icad edilmiş) muhdes meselelerde ortaya çıkmıştır ki bunlar, onların ihtilaf etmeleri ve birbirlerini küfürle itham etmeleri için şeytanın bidat olarak ortaya attığı ve dostlarının ağızına telkin ettiği şeylerdir.

İslamda sonradan ortaya çıkmış olan her meseleye insanlar dalmış ve ihtilaf etmişlerdir. Halbuki bu ihtilaf onlar (sahabe) arasında düşmanlığı, noksanlığı ve ayrılığı doğurmamıştır. Bilakis onlar arasında, uyuşma, samimiyet, sevgi, rahmet ve şefkat baki kalmıştır. Biz biliyoruz ki bu durum İslam'ın meselelerinden olup onda araştırma yapmak caizdir. Bu görüşlerden birini dile getiren başka bir kimsenin bundan dolayı bidatçı sayılmasını ve tekfir edilmesini gerektirmez. Tıpkı sahabe ve tabiin arasında zuhur eden ihtilaf gibi...[Muhtasar'us-Seva'iki'l-Mursele S.600, Daru'l-Hadis, Kahire 2001]

İmam Şatibi Rahimehullahu Teala şöyle demektedir:

Allah bu ümmete furui meselelerde ki ihtilafın varlığı ile onlara genişlik vermiştir. Bu kapının ümmete açılması, bu rahmete dahil olmak içindir. Nasıl olurda onlar “Rabbinin Rahmet ettiği” kısma dahil olmazlar? Onların furu'da ihtilafları tıpkı onda ittifak etmeleri gibidir, Allah'a hamdolsun. [el-İ'tisam 3/96, Dar'u İbn Cevzi, 2008 Suud]

El-Hatib (el-Bağdadi) Malik'in Ravilerinden, İsmail b. Ebi Mücalid'den Harun Reşid'in (İmam) Malik b. Enes'e (hitaben) şöyle dediğini aktarmıştır:

Ey Ebu Abdullah! Bu kitaplarla (Muvatta'yı kastediyor) ümmeti sorumlu tutmak için bu kitapları yazdıralım, İslam'ın yayıldığı bölgelere dağıtalım.

Bunun üzerine İmam Malik şöyle dedi:

"Ey Müminleri emiri! Şüphesiz alimlerin ihtilafı Allah'ın bu ümmete rahmetidir. Herkes kendi yanında sahih bulduğuna tabi olur. Hepsi hidayet üzeredir ve hepsi Allahu Teala'nın rızasını istemektedir." [el-Hasaisu'l Kubra, 2/370, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye]

Abdullah b. Abdulkhakem (İmam) Maliği şöyle derken işittim demiştir:

Harun Reşid benimle üç şey hakkında istişare etti. (Bunlardan birincisi) Muvattayı Ka'beye asmak ve insanları (sadece) ondaki şeylerle sorumlu tutmaktı...

Dedim ki: Muvatta'yı (ka'beye) asmaya gelince; şüphesiz sahabe furu'da ihtilaf etmiş, (her biri farklı görüşlere) ayrılmıştır. Hepsi kendine göre isabet etmiştir...

İmam Zehebi Rahimehullahu Teala bu rivayet için “İsnadı hasendir” demiştir. [Siyer'u A'lam'in Nubela 7/180, Daru'l-Hadis, 2006]

Yapmış olduğumuz bu nakiller bidayette zikrettiğim, ilhad ehlinin safsata ve tantanalarını red eder mahiyettedir. Bu tarz sözler şeriatin maksatlarından ve Allahu Teala'nın hitabını yerli yerine koymayan mulhidlerden sadır olur. Nitekim bu mulhidlerden sadır olan bu sözler geçmiş mulhid, bidatçı atalarından kendilerine miras kalan sözlerdir! Bundan sonra yapacağımız şu nakle dikkat edilmesini tavsiye ediyoruz.

Hattabî Rahimehullahu Teala şöyle demiştir:

Nebi ﷺ'den: "Ümmetimin ihtilafı rahmettir" dediği rivâyet edilmiştir. Bunun üzerine Ömer de onun buyurduğunu doğru ve isabetli bulmuştu.

"Ümmetimin ihtilafı rahmettir"hadisine iki kişi itiraz etmiştir. Bunlardan birisi dine bağlılığı hususunda tenkit edilmiş, itham altında bulunan birisidir. O da Amr b. Bahr el-Cahız'dır. [Mutezile Belamıdır!]

Diğeri ise basitlikle ve müstehcenlikle bilinen birisidir. Bu da İshak b. İbrahim el-Mevsili'dir. Çünkü o el-Egani isimli kitabını yazıp bu kitaptaki bâtıllarda işi ileri götürdükten sonra bunların günahları ile yetinmeyerek kitabının başına hadis ashabını yermekle başlamış ve onların dirayet edip anlamadıkları şeyleri rivâyet ettiklerini ileri sürmüştür.

(Bu sapığın kitabında yazdıklarına dikkat edin! Zira bugün kendince hadisleri alıp, alimlerin ihtilafı red ederek, tek görüşün varlığına inanarak ahkam kesen, içtihad makamına kendini oturtan ve din hakkında ileri geri konuşup, alimleri hataya hatta sapıklığa nisbet etmekten utanmayan bu mulhidler, lisanı halleri ile başta sahabenin ve diğer alimlerin anlamadığı şeyleri kendilerinin anladığını iddia ederler! Adeta böyle insanlar dinde kapalı olan şeyleri keşfetmiştir! SubhanAllah...)

Kendisi ve Câhız: Eğer ihtilaf rahmet olmuş olsaydı ittifak azap olmalıydı demişler sonra da ümmetin ihtilafının özel olarak Nebi ﷺ'in zamanında bir rahmet olduğunu ileri sürmüşlerdir. Çünkü aralarında ihtilaf ettikleri vakit ona soru sorar o da kendilerine beyan ederdi.

Böyle tutarsız bir itiraza cevap da şöyledir: Bir şeyin rahmet olması onun zıddının azap olmasını gerektirmez. Böyle bir ilkeye cahil ya da bilmezlikten gelen başkası bağlı kalmaz ve bunu sözkonusu etmez. Nitekim yüce Allah da: "Geceyi ve gündüzü sizin için sükûn bulasınız ve lütfundan arayasınız diye yaratmış olması onun rahmetindendir" (Kasas, 73) buyurmaktadır. Yüce Allah geceyi rahmet diye nitelendirmekle birlikte bundan gündüzün azap olması gerekmemektedir. Bu ise hakkında şüphenin söz konusu olmayacağı apaçık bir husustur.

Din hususunda ihtilaf üç kısma ayrılır:

Birincisi: Yaratıcının varlığı ve vahdaniyeti hakkındadır. Bunu inkâr etmek küfürdür.

İkincisi: onun sıfatları ve meşietini ile ilgilidir bunu inkâr etmek bidattir.

Üçüncüsü: Hakkında çeşitli hükümlerin bulunma ihtimali bulunan fer'i ahkamdır. İşte yüce Allah bunu bir rahmet ve ilim adamları için bir üstünlük sebebi kılmıştır. "Ümmetimin ihtilafı rahmettir" hadisinden kastedilen de budur! [Minhac Şerhu Sahih'i Muslim, 11/99-100]

Alimlerin ihtilafını reddeden mülhidler; Allahu Teala'nın rahmetini ağızlarıyla söndürmek isteyen kimselerdir. Bu sapıklık bizatihi; Rasulullah ﷺ'in dizinin dibinde yetişmesine rağmen tekbirden selama kadar birçok meselede ihtilaf eden ve bu ihtilafları ciltlerce kitapta mahfuz olan sahabelerin rahmete

değil, bilakis dalaletle müstehak olmasını gerektirir! Ümmetin ihtilafını reddeden herkes; kendisinin hidayet ümmetin de sapıklık üzere olduğunu itiraf etmekle karşı karşıyadır.

İbn Kudame el-Hanbeli Rahimehullahu Teala; bugün "mezheplerin bidat, alimlerin ihtilafının dalalet olduğunu, mezheplere ve alimlere uymanın gerekmediğini, bunun kınanacak bir durum olduğunu" söyleyenlerin aksine şöyle demektedir:

"Dört mezhep (imamlarında olduğu) gibi fer'i meselelerde İmam'a uymaya gelince bu durum kınanmamıştır. Esasında fer'i meselelerdeki ihtilaf rahmettir ve ihtilafa düşenler ihtilaflarında övülmüştür. İctihadları sebebiyle ödüllendirileceklerdir. İhtilafları büyük rahmet ve icmaları kat'i delildir." [Luma'tu'l İtikadi'l-Hadi ila Sebili'r-Reşad]

Ve'l-Hasıl; açıkça görüldüğü üzere Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat usuli, muhkem ve kat'i hiçbir meselelerde ihtilaf etmemiş, ihtilafa müsaade etmemiş, edeni yerine göre küfürle ya da bidatle itham etmişlerdir. Bunun dışında Furui meseleler, alimlerin ihtilafına konu olan namaz, zekât, oruç vb. ibadetlerin, muamelatların, cezaların yani hükümlerin keyfiyetine dair olan ihtilaflarda ise alimler birbirini ancak hataya nisbet etmiştir, sapıklığa, bidate veya küfre değil. İşte bu kısım, Allahu Teala'nın alimler için rahmet kıldığı, alimlerin birbirine üstün gelmeleri için kendilerine bahsettiği rahmet ve hikmet dolu geniş bir alandır. Bundan mütevellit eline geçirdiği ilk hadislerle alimlerin bu tür ihtilafını inkâr edip, onları dalaletle nisbet eden herkes yukarıda izahını yapmaya çalıştığımız, sahih selefi menheciden sapmış ve ilhada gitmiştir. Allah'a hamd olsun, bu gayet açık bir husustur!

Soru: Mukabele okutuyoruz. Bayanlar takip ediyor. Gözleriyle takip etseler olur mu yoksa okumaları gerekir mi. ?

Cevap: Kadın olsun erkek olsun, mukâbeleyi gözleri ile takip etseler olur. Aslolan bir kimsenin Kur'an'ı bizzat kendisinin okumasıdır. Çünkü Allah rasulü ve sahabelerin mukabele yaptıkları bilinmemektedir. Fakat rivâyetlerde Cebrâil aleyhisselamin her ramazan bir defa geldiği, bu gelişinde bir defa Cebrâil aleyhisselamin kur'an'ı baştan sona okuduğu ve Allah rissulünün onu ezberinden takip ettiği, bir defa da Allah rasulünün okuyup Cebrail'in onu takip ettiği belirtilmektedir. Allah rasulünün vefaât edeceği sene ise cebrail aleyhisselam bir defa ramazanın başında bir defa da sonunda olmak üzere iki defa geldiği ve birbirlerine mukâbelede bulundukları beyan edilmiştir. İşte bugünkü mukabele buna dayandırılmaktadır. Mukabeleden maksat okuyanı sürenlerin hem harflerin mahreclerinden nasıl çıkarıldığını öğrenmeleri hem de varsa hatalarını düzeltmeleri içindir.

Soru: Hocam imamın kıldırıldığı namazda cemaat Sübhanekeleleri euzu besmeleyi okur mu okursa ne olur?

Cevap: Cemaat imamla kıldığı namazda subhanekeyi okur. Euzu besmeleyi ise okumaz. Çünkü euzu besmeleyi kıraatı okuyan okur. Cemaat euzu besmele, fatiha ve surenin dışında diğer bütün şeyleri yapar.

Euzu besmeleyi okusa da bir şey gerekmez. Teravih namazında da durum aynıdır. Şayet imam teravih namazını dört rekâtta bir selam vererek kıldırıyorsa birinci oturuşta ettehiyyâtu, salî ve bârik okunur. Üçüncü rekâta kalkınca yine subhâneke okunur ve susulur.

Soru: Biz çocuk emziriyoruz. Süt birşeyler yiyince özellikle içince artıyor hiç birşey yenmeyince ve bu sürekli olunca süt azalıyor ve bir zaman sonra kesiliyor. Ramazan da da oruç tutmak

istiyoruz ama sütümüzün kesilmesinden korkuyoruz ne yapmalıyız? İslamda bu konuda ruhsat var mı kadınların bu dönemleri için? Allah razı olsun ebeden.

Cevap: Değerli kardeşim, Dürrü'l-Muhtar'da şöyle denilmiştir:

"Zann-ı galip ile, kendi hayatından veya çocuğunun hayatından korkan hamile yahut zahirü'r rivayeye göre, anne olsun, süt anne olsun emzikli kadın oruç tutmayabilir." (İbn Âbidin, IV, 338) hükmü kayıtlıdır. Esas olan gerek hamile gerek çocuk emziren kadınların, kendi nefislerinin veya çocuklarının helâk olma tehlikesinin bulunmasıdır. Nitekim Fetevay-ı Hindiyeye'de:

"Hâmile olan veya çocuk emziren kadınlar gerek kendi nefislerinden gerekse çocuklarının helâk olmasından korkarlarsa oruç tutmayabilirler veya iftar edebilirler. Bu durumdaki kadınlara keffaret gerekmez, daha sonra oruçlarını kaza ederler." denilmektedir (İbn Âbidin, I, 207).

Şayet oruç tuttuğunuzda sütün gelmeme durumu varsa ve süt gelmeyince çocuğun beslenemeyip zayıf düşmesinden endişe edilirse oruç tutulmayabilir. Fakat daha sonra tutamadığı oruçları güne gün kaza etmek zorundadır

Soru: Ramazan ayında yiyecek satışı yapan dükkanların sabahları satış yapması caiz midir?

Cevap: Eğer gıdaları paket yapıp satıyorlarsa bunda bir sakınca yoktur. Ama orada masa sandalye var da yemek alanlara orada servis ediyorlarsa, oruç yiyenlere yâni haram işleyenlere yardımcı oldukları için onlara börek satmaları, onlara hizmet etmeleri haram olur.

Soru: İmsak nedir? Oruç tutacak kişi yemeyi içmeyi ne zaman bırakmalı?

Cevap: İmsak, tutmak demektir. Yâni oruç tutanların imsakın girmesi ile artık yemeyi, içmeyi ve cinsî münâsebeti bırakmaları ve oruca başlamalarını ifâde eder. İmsak girdiği andan itibaren yeme içme kesilmezse o günkü oruç geçerli olmaz. Bâzıları ezan okunduğu halde ezan bitinceye kadar yemeye içmeye devam ediyorlarmış. Ezanın okunması demek sabah namazının vaktinin girmesi demektir. Sabah vakti girdiği andan itibaren ise artık hiçbir şey yenilip içilemez. Kim ki ezan okunurken hâlâ yeyip içiyorsa o günün orucunu tutmamış olur. Bir başka ifâde ile, namaz takvimindeki imsak, yatsı namazının vaktinin ve sahur vaktinin bittiğini, sabah namazı vaktinin girdiğini ifâde eder. Takvimlerde güneş diye belirtilen vakit ise sabah namazının vaktinin çıktığını ifâde eder.

Soru: Bazı insanlar Türkiye'deki imsak vaktine göre değil, saat 05:00'e kadar filan (yani hava hafif aydınlanıncaya kadar) yiyip içmeye devam ediyorlar. Ve bunu Kuran ve sünnete (Siyah iplik beyaz iplikten ayrılincaya dek) göre yaptıklarını söylüyorlar, bu hareket doğru mudur hocam? Bu hadiseye nasıl bakmalıyız?

Cevap: Bu, Abdulaziz Bayındır ve benzeri zındıkların iddiasıdır. "Allah geleceği bilmez" diyen, sünnetin ya tümünü inkâr eden veya işine geleni alıp işine gelmeyen reddeden ve "bize Kur'an yeter" diyenlerin sözlerine itibar edilemez. Böylelerine itibar edip beşe kadar yiyip içenler oruç tutmamaktadırlar. Kur'an'ı Kerîm'deki:

"Fecirde beyaz iplik siyah iplikten ayırdedilinceye kadar yeyin, için. Sonra orucunuzu geceye kadar sürdürün." (Bakara, 2/187)

Âyetini peygamber efendimiz ve sahabeler nasıl yorumlamış ona bakmak gerekir.

Beyaz ve siyah ipliğin görünmesinden maksat, gündüzün aydınlığı ile gecenin karanlığının birbirinden ayrılmasıdır.

Rivayete göre bu ayet ilk indiğinde "mine'l-fecr (fecirde, fecirden)" ilâvesi yoktu. **Oruç tutacak olanlar bir ayağına siyah, diğerine beyaz iplik bağlar. Sahurda, bunları açıkça görünceye kadar yemeğe ve içmeye devam ederdi. Cenâb-ı Hak, iplik örneğinden "gece ile gündüz"ün kastedildiğini bildirmek üzere, tan yerinin ağarması anlamında, "mine'l fecr" ilâvesini indirdi.** (Buhârî, savm, 16, Tefsîru Sûre II/28; Müslim, Sıyam, 35; İbn Kesîr, Muhtasarı Tefsîri İbn Kesîr, Tahkîk ve ihtisâr, Muhammed Alî es-Sâbûnî, Beyrut 1402/1981, I/165.)

Hz. Peygamber (asm) de iplik örneğinden gece ile gündüzün kastedildiğini açıklamıştır. Adiy b. Hâtim (ö. 60/680'den sonra) (r.a.)'dan şöyle dediği nakledilmiştir:

"Yukarıdaki ayet inince, bir siyah, diğeri beyaz iki tane ip alıp, bunları yastığımın altına koydum. Sahurda bunlara bakıyor, birbirinden ayırdedilecek kadar tan yeri ağarınca yemeği içmeyi bırakıyordum. Sabah olunca, Resulullah (s.a.s)'a gidip yaptığım şeyi ona haber verdim. O, şöyle buyurdu:"

"Senin yastığın ne kadar da büyükmüş! Ayette kastedilen, gündüzün beyazlığı ve gecenin siyahlığıdır. Bunları bir yastığın altına nasıl sığdırırsın'!" (Buhârî, Savm, 16)

Oruca başlama vakti olan imsak, aynı zamanda sabah namazının kılınma vaktinin başlangıcını teşkil eder. Yani oruca başlarken sabah namazının vakti de girmiş bulunur. İmsak vaktini bildiren delil, şu hadislerdir: Abdullah b. Ömer (ö.74/693) şöyle demiştir: "Resulullah (s.a.s) şöyle buyurdu:

"Bilâl ezanını gece okuyor. Abdullah ibn Ümmi Mektûm ezan okuyuncaya kadar yiyiniz, içiniz."

Hadisi nakleden kişi der ki: İbn Ümmi Mektûm gözleri görmeyen bir kimse idi. Kendisine; "sabah oluyor" denmedikçe ezan okumazdı." (Buhârî, Ezân, II, 13, Şehâdet, II, Savm, 17; Müslim, Sıyâm, 36-39; Tirmizî, Salât, 35; Nesaî, Ezân, 9, 10, Sıyâm, 30; Ahmed b. Hanbel, II/9, 57, 123, VI/44, 54, 185, 186, 433)

Hz. Bilâl'in ezanı, sahur yemeği yiyenleri uyarmak, İbn Mektûm'un ezanı ise imsakı ve sabah namazının vaktini bildirmek üzere okunan ezanlardır. Bunlardan ilki fecr-i kâzibte (yalancı fecir), diğeri fecr-i sadıkta (gerçek fecir) okunmuştur.

Hanefi mezhebinin ağırlıklı görüşüne göre, diğer namazlarda vakit girmeden ezan okumak caiz olmadığı gibi, fecirde sabah namazı vakti girmeden de ezan okumak caiz değildir. Hz. Bilâl'in vaktinden önce ezan okuması, namaza davet için değil, uykuda olan uyansın, oruç tutacak olan sahûrunu hemen yesin, gece namazında olan kısa kesip vitre başlasın içindir (ez-Zebidî, Tecridi Sarih, terc. Ahmed Naim, Ankara 1983, II, 581). Abdullah b. Mes'ûd (r.a)'ten nakledilen şu hadis imsâkın başlangıcını daha belirli hale getirir. Resulullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

"Bilâl'in ezanı hiçbirinizi sahur yemeğinden alıkoymasın. Çünkü O, henüz gece iken ezan okur. Amacı da gece namazı kılmakta olana sabahın yaklaştığını bildirmek, uykuda olanınızı uyandırmaktır."

Şunu unutmayalım ki, Kur'an peygamber efendimize indirilmiş ve o Kur'an'ın nasıl anlaşılması gerektiğini sahabelere o açıklamış, ameli ibâdetlerin nasıl yapılacağını da o göstermiştir. "Bize Kur'an yeter" diyen zındıklar peygamberi devreden çıkararak Kur'an'ı kendi bozuk akıllarına göre tevîl etmektedirler. Böylelerinden ve böylelerinin açıklamalarından uzak durun.

Meselenin özü budur, selam ve dua ile.

Soru: Kur'andaki hırsızın elini kesin ayetini nasıl anlamalıyız?

Cevap: Önce âyeti ve mealini verelim.

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءُ بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ

"Hırsızlık eden erkek ve kadının yaptıklarına karşılık bir ceza, Allah'tan bir ibret olarak ellerini kesin. Allah güçlüdür, hikmet sahibidir." (Mâide: 38)

Şimdi yukardaki âyeti ve mealini okuduğumuz zaman hırsızlık yapanın elinin mi kesilmesini anlıyoruz yoksa hırsızlığın önünün kesilmesini mi anlıyoruz?

"Kur'an bize yeter" deyip sünneti inkâr eden kâfirlerin amaçları işte budur. Bunların sünneti inkardan sonra esas işleri Kur'an'ı kendi keyiflerine göre yorumlamak ve islâmı tahrif etmektir. Bunları iddia edenler açık birer kâfirdirler.

Allah rasulü sallallahu aleyhi ve sellem bu ayeti nasıl anlamış bir bakalım.

Hiz. Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor:

"Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) zamanında, hırsızın eli, bir deri kalkanın değerinden daha düşük bir eşya için kesilmezdi. Kalkan, tûrs veya hacefe diye iki çeşitti, ikisinin de belli bir değeri vardı." (Buhârî, Hudud 13; Müslim, Hudud 5, (1684); Muvatta, Hudud 24, (2, 832); Tirmizî, Hudud 16, (1445); Ebû Dâvud, Hudud 11, (4383); Nesâî, Sârik 9, (8, 77-81).

İbnu Ömer (radiyallâhu anhümâ) anlatıyor:

"Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) üç dirhem kıymetindeki bir kalkanı çalan hırsızın elini kesti." (Buhârî, Hudud 13, Müslim, Hudud 6, (1684); Muvatta, Hudud 24, (2, 832); Tirmizî, Hudud 16, (1445); Ebû Dâvud, Hudud 11, (4484); Nesâî, Sârik 9, (8,77-82))

Hiz. Ebû Hüreyre (radiyallâhu anh) anlatıyor:

"Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurdular:

"Allah, bir yumurta çalıp da eli kesilen, bir ip çalıp da eli kesilen hırsıza lânet etsin."

A'meş der ki: "Buradaki yumurtadan maksadın demir topağı olduğu, bazı iplerin de üç ve daha fazla dirhem ettiği kanaatinde idiler." (Buhârî, Hudud 13, 7; Müslim, Hudud? (1687); Nesâî, Sârik 1, (7, 65).)

Ümeyye el-Mahzûmî (radiyallâhu anh) anlatıyor:

"Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a bir hırsız getirildi. Suçunu itiraf etmişti. Ancak çaldığı eşya beraberinde bulunmadı. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm), (hadden kurtarmak maksadıyla): "Senin çaldığını zannetmiyorum" dedi. Hırsız: "Hayır çaldım" diye te'yid etti. (Resûlullah) sözlerini aynı şekilde iki veya üç kere tekrar etti. Sonunda, elinin kesilmesini emretti ve kesildi. Sonra hırsız Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a getirildi. Efendimiz:

" Allah tevbe ve istiğfarda bulun!" diye nasihat etti.

Adamcağız:

"- Allah'a tevbe ediyor, O'ndan mağfiret diliyorum" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) da:

" Allahım, onu mağfiret et!" diyerek üç kere duada bulundu." (Ebû Dâvud, Hudud 8, (4380); Nesâî, Sârik 3, (8, 67).)

Hız. Aîşe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor:

"Hırsızlık yapan Mahzumlu kadının durumu Kureyşlileri fazlasıyla üzdü.

"- Bu kadın hakkında Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) nezdinde kim müessir bir şefaatte bulunabilir?" diye adam aradılar.

"- Bu işe, sadece Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın çok sevdiği Üsâme İbnu Zeyd (radiyallâhu anhümâ) cür'et edebilir" dediler. Üsâme (huzura çıkarak), Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a şefaattalebinde bulundu. Efendimiz:

"Allah'ın hududundan bir hadd hususunda şefaattalep ediyorsun?" diye çıkıştı. Sonra kalkıp cemaate şu hitabede bulundu:

" Sizden öncekileri helâk eden şey şudur: İçlerinden şerefli birisi hırsızlık yaptı mı onu terkedip (ceza vermezlerdi). Aralarında kimsesiz zayıf birisi hırsızlık yapınca derhal ona hadd tatbik ederlerdi. Allah'a yemin olsun! Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapmış olsa mutlaka onun da elini keserdim." (Buhârî, Hudud 11, 12, 14, Şehâdat 8, Enbiyâ 50, Fedâilu'1-Ashâb 18, Megâzî 52; Müslim, Hudud 8, 1688; Tirmizî, Hudud 9, (1430); Ebû Dâvud, Hudud 4, (4373, 4374); Nesâî, Sârik 5, (8, 74, 75).

Yukardaki bütün rivayetler Allah rasulünün hırsızın elini kestğini ve kestirdiğini göstermektedir.

Ayetteki; "Hırsızlık eden erkek ve kadının yaptıklarına karşılık bir ceza, Allah'tan bir ibret olarak ellerini kesin." cümlesini "hırsızın elini değil de hırsızlığın önünü kesin" şeklinde gerçek mânâsından sapıran zındıklar aslında şunu demek istiyorlar:

"Bu Kur'an Allah rasulüne indi ama o bu kuranı yanlış anlamış. Biz kuranı ondan iyi anlıyoruz"

Evet, bu kafirler böyle demek istiyorlar. Ve böyle kâfirlerin videolarını dinlemekten, yazılısrını okumaktan uzak durun. Yoksa sizleri de sapıtabilirler.

Soru: Sağlıklı bir insan bilerek ve isteyerek oruca başlayıp sonraki günlerde mazareti yokken tutmasa bunun hükme ne olur hocam?

Cevap: Kimse oruca başlamış da sonraki günlerde niyetlenmeyerek oruç tutmazsa çok büyük günaha girer ama keffaret gerekmez. Keffaret başlanılmış bir orucu kasden bozmanın cezasıdır. Sağlıklı olduğu halde oruç tutmamak çok büyük bir günahıdır. Nitekim Allah rasulü şöyle buyurmuştur:

“Her kim ruhsatsız ve hastaliksız olarak Ramazan’da bir günün orucunu tutmazsa, bütün bir ömür oruç tutsa da onu ödemiş olmaz.” (Tirmizi, Savm, 27; Ebu Davud, Savm, 38; İbni Mace, Sıyam, 14)

Soru: Hamile bir bayanın oruç tutmaması doğru mu? Hangi durumlarda cevaz verilmiştir?

Cevap: Hamile kadının oruç tutmaması diye bir şey yoktur. Onlara da oruç tutmak farzdır. Fakat hamile kadına doktor oruç tutmamasını söylemişse veya yiyip içilmediği zaman çocuğun ana karnında gelişiminin yavaşlamasından veya zarar görmesinden korkulursa hamile kadınlar oruç tutmayabilirler. Daha sonra fırsat bulduklarında tutamadıkları oruçlarını güne gün kaza ederler. Synı şeyler süt emziren kadınlar için de geçerlidir. Yiyip içmediği zaman sütü gelmeyen veya gelse de çocuğa yetecek kadar olmayan kadınlar da oruç tutmayabilirler. Onlar da tutamadıkları oruçlarını daha sonra güne gün kaza ederler.

Soru: Her Müslümanın ömründe en az bir defa 61 gün oruç tutması lazım, diyorlar. Bu doğru mu hocam?

Cevap: Bir kimse ömründe bir defa 61 gün oruç tutacak diye bir şey yoktur. Bunu söyleyenlerin hiçbir dayanağı yoktur. Fakat ben neden böyle söylediklerini tahmin ediyorum. Galiba bunlar diyorlar ki, insan ömründe bir defa da olsa bir gün kasıtlı olarak orucunu bozmuş olabilir. Bunun için en iyisi ömründe bir defa 61 gün oruç tutmak gerekir. Fakat yukarda da dediğim gibi böyle bir şey yok. Üzerinde keffâret orucu olduğunu biliyorsan tutarsın bilmiyorsan tutmazsın. Selam ve dua ile.

Soru: Evi kira olan ama arabası olan birisinin 50 fıstık ağacı var hocam. Zekât ve fitre durumu ne olur? Bu sene eli çok sıkışık mı?

Cevap: Evi zaten kiraymış yani kirada oturuyormuş. Araba da zaruri ihtiyaçtır zekât düşmez. Fıstık ağaçlarına gelince, fıstık ağaçları para ile sulanıyorsa fıstıkları topladıktan sonra nisap miktarını buluyorsa yirmide birini zekât olarak verir. Elinin sıkışık olması (borç değilse) zekâtını vermesine engel değildir. Zekâtını para olarak vermesi gerekmez. Kaldırdığı fıstığın yirmide birini zekât olarak verebilir. Hanefi mezhebinde kabul edilen görüşe göre ziraat ürünlerinde nisap aranmaz. Az olsun çok olsun, kalkan ürün parayla sulanan bir ürüne yirmide birini, eğer kıraç yerde yetiştiriyorsa onda birini zekât olarak vermek gerekir.

Soru: Hocam, islam ticaret için belirli bir kar oranı belirlemiş midir? Mal stoklama yapmak caiz midir?

Cevap: Mal piyasada bol iken bir kimsenin malını değerlensin öyle satarım diye bekletmekte bir sakınca yoktur. Fakat mal piyasada azken ve müslümanların o mala ihtiyaçları varken malı piyasadan toplayıp stoklamak ve aşırı fiyatla satmak haramdır. İslamda serbest piyasa vardır. Belirli bir kar oranı yoktur. Piyasada mal bolken kişi malına istediği kar oranını koyabilir. Yâni malın fiyatını piyasa belirler.

Zaten mal piyasada bolken ve herkes mesela bir malı 50 liraya satarken siz 70 liraya satarsanız kimse sizden mal almaz ve iflas edersiniz. Fakat herkes aynı malı aynı karla satamaz. Bazı kimseler malı çok alacağı için direkt fabrikasından getirebilir ve o mala ilk karı koyan kendisi olur. Fakat malı ikinci üçüncü elden alanlar malı daha pahalıya alacağından bir de kendisi kar oranı koyacağından dolayı malı diğerlerinden daha pahalıya satabilir. Yine ara sokaklardaki bir dükkân ile ana caddelerdeki bir dükkânın kirası aynı değildir. Mesela Niğde'yi ele alalım, ara sokaklardaki bir dükkânın kirası 2000 lira iken ana caddedeki bir dükkânın kirası 8000- 10.000 liradır. Yine bir adam dükkânında bir kendisi çalışırken bir başkası birkaç tane işçi çalıştırabilir. Bir başka şey de dükkân bir kimsenin kendisinken ve kira ödemezken bir başkası dükkâna da kira ödemektedir. Şimdi bu adam hem dükkânının hem çalışanlarının ücretini kazanabilmek için diğerinden daha fazla kar oranı koyabilir. Bu sebepten herkes aynı malı aynı kar oranı ile satamayabilir. Bu yüzden İslam'da belirli bir kar oranı yoktur.

Soru: Hocam bir arkadaş başının çok ağrması üzerine iğne vurdurmuş orucu bozduğunu bilerek durumum nedir, diyor? Bir de kulak temizletilmesi suyla değil de vakkumla havayla çekilmesi bozar mı?

Cevap: Hanefî mezhebine göre iğne yaptırmak orucu bozar. Şâfi mezhebine göre ise bozmaz. Böyle durumda olanların Şâfi mezhebini esas alarak oruçlarına devam etmeleri, hanefî mezhebini esas alarak da ramazandan sonra ihtiyaten bir gün kaza etmeleri en uygun yoldur. Kulağa su gitmesi veya vakkumla (hava ile) kulağın temizlenmesi orucu bozmaz. Fakat kulağa damlama damlatmak veya yağ damlatmak orucu bozar. Çünkü yağ kaygan olduğu için kulak zarından içeri nufuz eder. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam fitre hakkında bizleri bilgilendirir misiniz?

Cevap: FITİR SADAKASI (FİTRE) NEDİR?

Fitr sözlükte “Orucu açmak”, fitre de “Yaratılış” anlamına gelir. Buna “Fıtır sadakası” denir ki, fıtrat sadakası, yani sevap için verilen yaratılış atıyyesi demektir. Dini bir terim olarak şöyle tanımlanır: Ramazan Bayramı'na yetişen ve temel ihtiyaçlarının dışında belli bir miktar mala sahip olan Müslümanların kendileri ve velâyetleri altındaki kişiler için yerine getirmekle yükümlü bulundukları mâlî bir ibadettir.

Fıtır sadakası, Ramazan orucunun farz kılındığı hicretin 2. yılı Şaban ayında, zekâtın önce meşru kılınmıştır. Bu bir yardımlaşma olup, orucun kabulüne, ölüm sırasındaki sıkıntılardan ve kabir azabından kurtuluşa bir vesiledir. Yoksulların ihtiyaçlarını gidermeye ve onların da bayram sevincine katılmalarına bir yardımdır.

Fitre hadis deliline dayanır. İlgili hadisler aynı zamanda onun uygulama şartlarını da belirler.

FITİR SADAKASI (FİTRE) İLE İLGİLİ HADİSLER

Abdullah İbn Ömer'den şöyle dediği nakledilmiştir: “Hz. Peygamber fitrenin, insanlar Bayram Namazı'na çıkmadan önce verilmesini emretmiştir” (Şevkânî, Neylû'l-Evtâr, IV, 183.)

Abdullah İbn Ömer'den şöyle dediği nakledilmiştir: “Hz. Peygamber fıtır sadakasını 1 sâ' (ölçek) hurma ve 1 sâ' arpa olmak üzere köle, erkek, kadın, küçük ve büyüklere farz kılmış ve

insanlar (bayram) namazına çıkmadan önce verilmesini emretmiştir.” (Buhârî, Zekât, 76; Müslim, Zekât, 12 .)

Ebû Said el-Hudrî (r.a)’den rivayet edilen bir hadiste fitre verilebilecek maddeler ve miktarları şöyle belirlenir: **“Biz Peygamber devrinde fitreyi, yiyecek maddelerinden 1 sâ’ olarak verirdik. O zaman bizim yiyeceğimiz arpa, kuru üzüm, hurma ve keş (yağı alınmış peynir) idi.”** (Buhârî, Zekât, 74; A. İbn Hanbel, III, 73, 98.)

İbn Abbas (r. anhümâ)’nın naklettiği bir hadiste şöyle buyrulur: “Rasûlullah (s.a.s) oruçluları gereksiz ve çirkin sözlerden arındırmak ve yoksullara yiyecek sağlamak için fitreyi farz kılmıştır. Fitreyi kim namazdan önce öderse, bu makbul bir zekât, kim de namazdan sonra öderse, herhangi bir sadaka olur.” (Buhârî, Zekât, 70, 71, 77; Müslim, Zekât, 12 , 13, 16)

Abdullah b. Sa’lebe (r.a) şöyle nakletmiştir: “Rasûlullah (s.a.s) Ramazan Bayramı’ndan bir veya iki gün önce bir konuşma yaparak şöyle buyurdu: **“Buğdaydan, arpadan veya hurmadan bir sâ’ını hür veya köle, küçük veya büyükler için sadaka olarak veriniz.”** (A. İbn Hanbel, V, 432.)

İbn Abbas’ın rivayet ettiği hadis şöyledir: “Fitre sadakası buğdaydan iki müd’dür.” (Şevkânî, Neylül-Evtâr, IV, 183.)

FİTRE İLE YÜKÜMLÜ OLMAK İÇİN GEREKEN ŞARTLAR NELERDİR?

1. Müslüman: Fitre yükümlüsünün Müslüman olması gerekir. Ancak Şâfiî Mezhebi’nden bir görüşe göre, gayr-i müslim bir kimsenin, bakmakla yükümlü olduğu Müslüman yakınının fitresini ödemesi gerekir.
2. Mal varlığı: Hanefîlere göre fitre sadakası ile yükümlü sayılmak için, kişinin Ramazan Bayramı’nın birinci günü, temel ihtiyaçları dışında nisap miktarı mala sahip olması gerekir. Zekât nisabından farklı olarak, sahip olunan malın “artıcı (nâmî)” özellikte olması ve üzerinden bir yıl geçmiş bulunması gerekmez. Temel ihtiyaçlar mesken, elbise, ev eşyası, binit, silah, hizmetçi, ailenin bir yıllık geçim masrafları ve borçlarıdır. Nisap miktarı iki yüz dirhem gümüş veya yirmi miskal altın veya bunların kıymetine denk bir maldır.
- Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre ise, fitir sadakasının vücûbu için, zenginlik ölçüsü olan nisaba mâlik olmak şart değildir. Temel ihtiyaçlarının dışında, bayram gün ve gecesinde yetecek kadar azığa sahip olmak yeterlidir.
3. Ehliyet: Ebû Hanife, Ebû Yûsuf ve diğer üç mezhep imamının ortak görüşüne göre, fitir sadakasının mâlî yönü ağır bastığından dolayı bununla yükümlülük için akıllı ve ergen olmak şart değildir. Bu yüzden küçüğün ve akıl hastasının malından da velisinin fitre vermesi gereklidir. Fitrenin ibadet yönünü üstün kabul eden, Hanefîlerden İmam Muhammed ve Züfer’e göre ise, küçüklerin ve akıl hastalarının malından fitir sadakası gerekmez.
4. Velâyet ve bakmakla yükümlülük: Bir kimsenin, kendi dışındaki kişinin fitir sadakası ile yükümlü sayılması için, bu kişinin onun velâyeti altında olan ve bakmakla yükümlü bulunduğu kişilerden olması gerekir. Buna göre bir kimse velâyeti altında bulunan küçük çocuklarının veya akıl hastası olan yakınlarının fitresini vermekle yükümlüdür. Ramazan Bayramı’ndan önce vefat eden oğlunun çocukları da bu kapsamdadır. Buna karşılık kişinin bakımlarını üstlenmiş olsa bile, ana babası, büyük çocukları,

karısı, kardeşleri ve diğer yakınları için fitir sadakası vermesi gerekmez. Bununla birlikte vekâletleri olmadığı halde bu kişiler için fitir sadakası verse, bu yeterli olur. Böylece yoksullar bununla Bayram Namazı'ndan çıkmadan önce ihtiyaçlarını karşılamış olurlar.

5. Vakit: Hanefilere göre, fitir sadakası Ramazan Bayramı'nın 1. günü fecrin doğuşu ile vâcib olur. Çünkü fitre bayrama ait kılınmıştır. Böylece oruç tutmanın yasaklandığı bir günde, fitre ile yoksul Müslümanların sevinçle bayrama katılmaları amaçlanmıştır.

Fitre, Ramazan Bayramı'ndan bir veya iki gün öncesi ile Bayram Namazı arasında ödenir. Böylece yoksullar bununla, Bayram Namazı'ndan çıkmadan önce ihtiyaçlarını karşılamış olurlar. Bununla birlikte fitre, Ramazan'ın girmesinden itibaren, hatta Ramazan ayı girmeden önce de ödenebilir. Bayram gününden sonraya kalırsa, yükümlülük düşmez ve ilk fırsatta ödenmesi gerekir.

Fakihler fitrenin bayram günü sabah vakti girdikten sonra ve namaz kılınmadan önce verilmesinin müstehap olduğu hususunda görüş birliği içindedir. Dayandıkları delil, Abdullah İbn Ömer (r. anhümâ)'den rivayet edilen şu hadistir: "Hz. Peygamber fitrenin, insanlar bayram namazına çıkmadan önce verilmesini emretmiştir" (Şevkânî, Neylül-Evtâr, IV, 183.)

FİTİR SADAKASI (FİTRE) NELERDEN VERİLİR?

- 1) Arpa, kuru hurma ve kuru üzümün fitre miktarı, şer'î ölçüye göre yaklaşık 3 kg., örfî ölçüye göre ise 3,33 kg. olur.
- 2) Buğday ve aynı hükümde olan, buğday unu ve kavut için ise şer'î ölçüye göre yaklaşık 1,5 kg., örfî ölçüye göre ise 1,66 kg. olur.

Bu iki tür ölçekten (şer'î ve örfî) birisini tercih etmek mümkün olmakla birlikte örfî ölçek daha fazla olduğu için yoksulların yararınadır ve daha çok sevap kazanmaya sebep olur.

Yukarıdaki dört cins gıda maddesi yerine kıymetleri de verilebilir. Ancak yoksullar bu maddelerin kendilerine muhtaç oldukları zaman, fitreyi kendi cinslerinden vermek daha faziletlidir

FİTİR SADAKASI (FİTRE) KİMLERE VERİLİR?

Fitre, verileceği yerler bakımından her durumda zekâtın benzeridir. Ayet-i kerimede açıklanmıştır. **"Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."** (Tevbe Suresi 60)

Bir kimse fitresini bir veya birkaç yoksula verebilir. Birden çok kimseler de fitrelerini birkaç yoksula veya tek yoksula verebilirler.

Fitre yükümlünün bulunduğu yerdeki yoksullara verilmelidir. Başka yerlere gönderilmesi mekruhtur.

FİTİR SADAKASI (FİTRE) KİMLERE VERİLMEZ?

Fitrenin, Tevbe Sûresi'nin 60. ayetinde sayılanlar dışında kalan kişi ve kuruluşlara verilmesi caiz değildir.

Ayrıca fitre verilecek kişi, bu şartları taşısa bile; Ana, baba, büyük ana ve büyük babalarına, oğul, oğlun çocukları, kız, kızın çocukları ve bunlardan doğan çocuklarına fitre verilmez.

FİTİR SADAKASI (FİTRE) NE ZAMAN VERİLİR?

Hanefilere göre, fitir sadakası **Ramazan Bayramının 1. günü fecrin doğuşu ile vâcip olur.**

Fitre, Ramazan Bayramından bir veya iki gün öncesi ile bayram namazı arasında ödenir. Böylece yoksullar bununla, bayram namazından çıkmadan önce ihtiyaçlarını karşılamış olurlar. Bununla birlikte fitre, Ramazan'ın girmesinden itibaren, hatta Ramazan ayı girmeden önce de ödenebilir. Bayram gününden sonraya kalırsa, yükümlülük düşmez ve ilk fırsatta ödenmesi gerrekir.

Soru: Teheccüd namazı uyumadan da kılınabilir mi?

Cevap: Teheccüt namazı esasında bir miktar uyuduktan sonra kalkıp kılınan bir namazdır. Fakat iş güç sahibi olan insanlarla yattığı zaman uyanamamaktan korkan insanlar yatmadan önce de teheccüt namazlarını kılabilirler. Selam ve dua ile.

Soru: Ameliyat olan birisi namazı nasıl kılar?

Cevap: Ameliyat olan birisinin bilinci yerinde ise ve ayağa kalkıp eğilebiliyorsa namazlarını normal kılar. Fakat ameliyatlar farklı farklıdır. Kimisi hafifken kimisi çok ağır ameliyatlardır. Bazan ameliyatlı birisi ayağa kalkamadığı gibi oturuma bile gelemmez. Bu yüzden ayağa kalkamayan, abdest alamayan fakat yatağında yastığa yaslanıp ya da yatağı kaldırıp oturabilen bir ameliyatlı bir taş veya kiremit parçası ile teyemmüm eder ve îma ile namazını kılar. Kibleye dönme veya döndürülme imkânı yoksa kibleye dönmesine de gerek yoktur. Bulunduğu hal üzere namazını kılar. Rukûya oturduğu yerde biraz eğilir, secdeye ise rukûya eğildiğinden biraz daha fazla eğilir.

Yatağında oturuma bile gelemeyen veya makinalara bağlı olan bir hasta ise başı ile namaz kılar. Rukûya giderken başını biraz eğip, secdeye ise rukûda eğildiğinden biraz daha fazla eğip ve bu şekilde namazını kılar.

Soru: Kişi hasta, orucunu tutamıyorsa ve fidye verecek durumu yoksa ne yapmalıdır?

Cevap: Değerli kardeşim, fidyeyi her hasta olan veremez. İlerde iyileşecek olanlar ile iyileşmesi umulanlar fidye veremezler. Onlar hastalıklarının iyileşmesini beklerler ve hastalıkları iyileşince tutamadıkları oruçları kaza ederler. Hasta olan bir kimse tutmadığı oruçları için fidye verseler de sonra da iyileşseler, tutamadıkları oruçları yeniden kazâ ederler.

Fidye, hastalığı devamlı olanlar yani hastalığı ömür boyu devam edecek olanlar içindir. Şâyet doktorlar senin bu hastalığın ömür boyu devam edecek, ömür boyu oruç tutamazsın demişlerse, mesela ameliyatla midesi alınanlar, müzmin şeker hastalığı olup da devamlı hap veya ilaç kullananlar, kalp

hastalığı olup da doktorların oruç tutamazsın dediği insanlar, yüksek tansiyonu olup devamlı ilaç kullanmak zorunda olanlar ile çok yaşlı olup oruç tutmaya tâkat getiremeyenler tarafından fidye verilir.

Böyle devamlı hastalığı olanlar her ramazan orucunun bir günü için bir fitre miktarı fidye verirler. Mesela, bu seneki (2019) fitre miktarı 23 TL. olarak belirlenmiştir. Biz diyelim 25 TL. Eğer ramazan otuz gün çekerse bu 25 TL. yi otuz ile çarpabiliriz. Bu da $25 \times 30 = 750$ TL. eder. Demekki bir aylık ramazan orucunun fidyesi 750 TL. ediyor.

Şâyet kişinin hastalığı devamlı olur ve fakat yukardaki fidye miktarını ödeyecek durumu olmazsa, fidye ödeyebileceği bir zamanı bekler. Eğer ölünceye kadar fidye ödeyecek durumu olmazsa fidye ödemekle yükümlü değildir ve günaha girmez. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Bakara suresi 282. ayetteki borçlanırken şahit tutmak farz mıdır yoksa bize rabbimizin bir tavsiyesimidir. Yani borç alırken şahit tutmasak günah olur mu?

Cevap: Bakara sûresinin 282. âyetini okuduğumuzda ilk anlaşılan borç alıp vermelerde iki şahit huzurunda yazıya dökülmesinin farzı gibi olduğu anlaşılır. Fakat bir de Bakara sûresinin 283. âyeti var. Şimdi önce o âyeti bir görelim.

“Şayet yolculuk halinde olur ve yazacak birini bulamazsanız, teslim alınmış rehinler (yeterlidir). Birbirinize güveniyorsanız, kendisine güvenilen borçlu emaneti yerine getirsin ve rabbi olan Allah’tan korksun. Tanıklığı gizlemeyiniz. Kim onu gizlerse şüphesiz onun kalbi günahkârdır. Allah yaptıklarınızı eksiksiz bilmektedir.”

Dikkat edilirse âyette “Birbirinize güveniyorsanız, kendisine güvenilen borçlu emaneti yerine getirsin ve rabbi olan Allah’tan korksun.” Denilmektedir. İşte İslam âlimlerinin birçoğu âyetin bu kısmının Bakara sûresinin 282. Âyetini hafiflettiğini, yâni farz değil de mendub olduğunu söylemişlerdir. Dolayısı ile borç alıp vermelerde borcu sağlam bir şekilde iki şahidin huzurunda yazıp, imzalayıp zaptı rapr altına almak menduptur. Bugün insanlar mâlesef Allah’ın bu tavsiyesini yerine getirmedikleri için birçok sıkıntı ile karşı karşıya kalıyorlar. Kimi borç alanlar daha sonraları borçlarını ödemeye yanaşmıyorlar veya borçlarını inkâr ediyorlar. Elde de bir delil olmadığı için hiçbir şey yapamıyorlar. Bu da insanların birbirleri ile tartışmalarına, kavgaya etmelerine hattâ birbirlerini öldürmelerine kadar gidebilmektedir.

Bazı insanlar da birisinden borç istedikleri zaman borcu verecek olanlar kendilerinden bir senet istediklerinde, “sen bana güvenmiyor musun?” diyorlar. Halbuki bu doğru bir şey değil. Borç veren Allah’ın bir tavsiyesine uymak istiyor. Bunda kızılacak bir taraf olmadığı gibi takdir edilmesi gerekir.

Şimdi şöyle bir misal verelim. Ben senden 10.000 lira veya 20.000 lira borç istesem, sen de senet falan istemeden bana 20.000 TL. yi versen ve ben senden parayı aldıktan birkaç saat sonra veya birkaç gün sonra ölsem durum ne olacak? Sen benim âileme gidip durumu onlara anlattırsın ve dersin ki, Necati hocanın bana 20.000 lira borcu vardır. Babanızın veya kocanızın borcunu ödeyin. Benim âilem de sana deseki, “bir senedin, şahidin var mı?” Sen hâli ile yok diyeceksin. Bu sefer onlar ipe un serseler veya “senin babamıza veya kocama o kadar para verdiğin ne mâlum, her gelen falanda benim şu kadar alacağım var dese biz hangisine borç ödeyeceğiz” deseler sen ne yapabilirsin? Hiçbir şey.

İşte, Allah Müslümanlar arasında güvenin sarsılmaması için, Müslümanların paraları inkâr edilmesin diye borç alıp vermede onu sağlam bir yazı ile yazıp iki de şahit tutulmasını istiyor. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Mukabele takib eden arkadaşlar kaçırdığımız yerler oluyor tekrar bulamıyoruz hatim okumuş olmuyor muyuz diye soruyorlar. **Soru 2:** Hoca sabah farzından önce kuran okurken cemaat sabah sünnetine durmasını daha iyi yoksa kuran-i dinlemesimi. Ezan okunurken vaaz edilmesinde bir sıkıntı var mı? **Soru 3:** Tesbih namazında cemaat niyeti nasıl yapmalı, tesbihleri cemaatte söylemeli mi ?

Cevap: 1. Mukabelede kaçırdığınız yerleri kendiniz tekrar okumazsanız hatim indirmiş olmazsınız. Hatim bir harf bile eksiksiz kuranı baştan sona okumaktır. Kaçırdığınız yeri sorup öğrenir de orayı siz okursanız olur.

2. Hoca Kuran okurken bir köşeye çekilip sabahın sünnetini kılmanız daha iyi. Çünkü sünnet namazlar içinde en kuvvetli sünnet sabah namazının sünnetidir. Aslında sabah namazının sünnetini evinde kılıp mescide gitmek sünnete daha uygundur.

3. Kadınların kadın kadına cemaatle namaz kılmaları mekruhtur. Tesbih namazını cemaatle kılmak ise hem bid'at hem mekruhtur. Tesbih namazını yalnız kılabilen kılar. Kılamayanlar cemaatle kılmazlar. Çünkü bu sünnete aykırıdır. Tesbih namazını cemaatle kılanlar mekruh işledikleri gibi bir de bid'at işledikleri için sorumlu olurlar.

Soru: Uyku apnesi olan bir hasta sulu cihaz kullanıyor oruca bir zarar verir mi?

Cevap: Sulu cihazı nasıl kullanıyor? Şayet sıvı içeri gidiyorsa oruç bozulur. Nitekim şöyle denilmiştir:

"Buhar makineleriyle ilgili hüküm ise oksijen tüpleri ve astım spreleriyle aynı değildir. Çünkü bu makinelerin ürettiği buhar sudan müteşekkildir. Ve belli bir zamandan sonra bu buharlar ağızda, boğazda ve nefes borusunda sıvı halini alarak mideye intikal etmektedir. Su ise orucu bozar.

Soru: Hocam toplum içinde şöyle bir söylenti var diyanetin ezanı erken okuduğu ve yemekten içmekten insanları erken kestiği ve namazı erken kıldırıldığı gibi ve bu kılınan namazın batıl olduğu erken kılındığı için bu doğru mu?

Cevap: Vakıt girmeden ezan okuyamaz. Çünkü ezan ancak vakit girince okunur. Vakıt girmeden okunan ezanın tekrar edilmesi gerekir. Fakat senin verdiği resim zannediyorum telefondaki namaz vakitleri. Telefondaki namaz vakti ile hocanın takip ettiği (ki diyânetindir) namaz takvimi değişik olabilir. Normal olarak ezan duyulduğu an daha bir şey yenilip içilemez. Ezan okunurken yiyip içenler o günün orucunu tutmamış olurlar. Bir de biz müslümanların şöyle bir hatası var. Yemeyi içmeyi son saniyesine kadar götürüyorlar. Kardeşim imsaktan beş on dakika önce kes yemeyi içmeyi yâ hu. Yâni beş on dakika önce yemeyi içmeyi kessen ölür müsün? Müslüman her zaman dikkatli olmalı ve takvaya yönelmelidir. Sabah namazı da imsak girer girmez kılınmasına rağmen burada da daha garantiye gitmek için imsak girdikten on-onbeş dakika sonra kılınsa daha iyi olur. Selam ve dua ile.

Soru: Kişinin oturduğu ev ve dükkani var. Bunlara zekât düşer mi?

Aleykum selam evin kendisine zekât düşmez. Çünkü ev zarûrî ihtiyaçtır. Eğer dükkân ticaret için değilse yâni alıyım, satayım ve kâr edeyim niyeti ile alınmamışsa, kirasını alayım geçineyim niyeti ile alınmışsa veya miras kalmışsa dükkânın kendisine de zekât düşmez. Fakat dükkân kirada ise ve kirası elindeki paralarla beraber nisab miktarını buluyorsa kirasına zekât düşer.

Zekât Nemalı olan yâni üreyen mallar için gereklidir.

NEMA: Sözlükte “artmak, çoğalmak, gelişmek” anlamındaki nemâ terim olarak hakiki ve takdirî olmak üzere ikiye ayrılır. Hakiki nemâ malın gerçek anlamda artışı ifade eder ve toprak ürünleri, ticaret malları, hayvanlarla define ve madenler bu grupta mütalaa edilir. Takdirî (hükmi) nemâ ise bir malın potansiyel olarak artma, arttırılma ve çoğalma özelliğine sahip bulunması sebebiyle fiilen artış gerçekleşmese bile artıcı (nâmî) nitelikte sayılmasıdır. Altın, gümüş ve para böyledir. Hz. Peygamber ve Hulefâ-yi Râşidîn döneminde bu vasıflara sahip olmayan mallardan zekât alınmamıştır (Serahsî, II, 198; ayrıca bk. NEMÂ).

Bundan dolayı, evler, arsalar, dükkanlar ticarî amaçla alınıp satılmadığı müddetçe üreyici değildirler. Dolayısı ile bunların kendilerine zekât verilmez. Ama bunların gelirleri nisab miktarını buluyorsa gelirlerine zekât düşer.

Soru: Hayırlı Akşamlar hocam kişinin kendine ait olan altınları başkasına borç verse borç olarak vermiş olduğu altınlar zekât düşer mi?

Cevap: Hayırlı akşamlar. Eğer borç verdiğiniz kimse emin kişi ise yâni alacağınız kuvvetli alacaksa evet, verdiğiniz borç altınlar da zekâta tâbidir.

Soru: Namazda uzun uzun ayet okumak istiyoruz fakat ezberimiz de olmadığı için okuyamıyoruz. Bunun için Kuranı Kerimden bakarak okunsa namazı zâyi eder mi, amel-i kesir kapsamına girer mi?

Cevap: Aleykum selam. Hanefi mezhebine göre Kur'an'a bakıp okuyarak namaz kılınırsa namaz bozulur. Çünkü bu ameli kesir olarak kabul edilmiştir. Fakat şâfi mezhebine göre bu şekilde okunarak kılınan namaz geçerlidir.

Soru: Hocam, diyanet kulak damlası orucu bozmaz, diyor. Doğru mudur?

Cevap: Diyânet kendi kafasına göre mezhebler arasında tercih ve tahric yapmaktadır. Bazı verdiği fetvâlar hanefî fıkhına aykırıdır. Şimdi ben size üç kitaptan nakil yapacağım. Onları okuduğunuz zaman göreceksiniz ki kulak damlası hanefî mezhebine göre orucu bozmaktadır. Ömer Nasûhi Bilmen hocanın büyük İslam İlmihali'nde şöyle yazar:

“İhtikan (şırınga yapmak), buruna ilaç akıtmak, kulağa yağ damlatmak orucu bozar ve kazayı gerektirir. Fakat kulağa giren su, orucu bozmadığı gibi, kulağa dökülen su da tercih edilen görüşe göre orucu bozmaz. Bunun gibi, üzerinde kulak kiri bulunan bir karıştırıcının kulağa birkaç defa sokulup çıkarılması ile de oruç bozulmaz. (İmam Şafiîye göre bozar.)” (Madde:121)

Fetâvâyı Hindiyeye isimli muteber fetva kitabında da şöyle kayıtlıdır:

“Bîr kimsenin kulağına, kendi isteğinin dışında yağ girmiş ol-sa, o kimsenin de orucu bozulur. Serâhsî'nin. Muhiyt'inde de böyle-dir. Kulağına su damlatılmış olan kimsenin orucu bozulmaz. Hidâye'de böyledir Sahih olan da budur. Serahsî'nin Muhiyt'inde de böyledir.”

İbni âbidîn'de de şöyle yazar:

“Musannıf'ın «kulağına yağ damlatırsa» diye kayıtlaması, bununla orucun bozulduğuna hilâf olmadığı içindir. Bir de evvelce "Kulağına su kaçarsa bozmaz. Veleve ki kendi fiili ile olsun!" demişti.”

Görüldüğü gibi üç kitapta da kulağa yağ damlatılmasının orucu bozacağı belirtilmektedir. Bilinmektedir ki bütün kulak damlaları yağlıdır. Bundan dolayı kulağa giren su orucu bozmazsa da yağlı damlamaların hepsi de orucu bozar. Selam ve dua ile.

Soru: Bir kimsenin kazancının çoğu haramsa onun evine gidebilir miyiz hocam ve bu kişi akrabamızsa?

Cevap: Bir kimsenin kazancının tamamı değil çoğunluğu haramdan ise o kişinin ne yemeği yenilir ne suyu içilir. Yemekli hiçbir davetine de icabet edilmez.

Soru: Diş tedavisi orucu mâni midir?

Cevap: Aleykum selam. Diş tedavisinde diş veya diş etleri kanamazsa ve boğazdan içeriye bir şey gitmezse orucu bozmaz. Ama diş kanar da içeriye kan giderse veya doktor diş tedavisinde ağıza su verir de su içeri (miğdeye) giderse oruç bozulur.

Soru: Kur'anı Kerim hatim edilirken Tenvbe suresine okumaya ara verip tekrar devam edilirken besmele çekilir mi?

Cevap: Kur'an hatmederken tenvbe suresine gelindiğinde besmele çekilmez. Fakat tenvbe suresine gelindiğinde ara verilir de bu arada dünyevi bir iş işlenir, konuşulur mesela 15 dakika sonra tekrar tenvbe suresi okunmak istendiğinde yeniden eûzu besmele çekilir. Çünkü bu yeni bir Kur'an okumaktır. Bu konuda Allah azze ve cell şöyle buyurmaktadır:

"Kur'an okuduğunda kovulmuş şeytandan Allah'a sığın." (Nahl: 98)

Soru: Göz damlası orucu bozar mı?

Cevap: Göz damlası orucu bozmaz. Nitekim fıkıh kitaplarında şöyle yazar:

"İnsanın derisinden içeriye sızan şeyler orucu bozmaz. Bunun için vücuda sürülen bir yağ veya yıkanılıp içeriye soğukluğu geçen bir su, orucu bozmaz.

Yine, göze dökülen bir ilaç orucu bozmaz, boğazda duyulsa bile... Göze sürülen bir sürme de böyledir, izi ve rengi tükürükte görülse de... Çünkü bunların öyle içeriye geçmesi derideki emişlerledir."

Soru: Hocam 14 yaşında oğlum var. Kur'an'ı benden güzel okuyor ve ezberi de benden çok. Evde cemaat olunca namazı onun kıldırması uygun mu?

Cevap: Eğer oğlunuz akılbaliğ ise ve kıratı ve namaz ahkâmını sizden iyi biliyorsa evet 14 yaşındaki oğlunuz imam olabilir ve onun arkasında cemaatle namaz kılabilirsiniz.

Soru: Hocam, ağız dolusu kusman orucu bozar mı?

Cevap: Ağız dolusu da olsa kusmak orucu bozmaz. Hatta gelen kendiliğinden içeri geri dönse bile yine oruç bozulmaz. Ama kusmuğu dışarı atma imkânı varken siz gerisin geri içeri dönderirseniz o zaman oruç bozulur ve güne gün kazası gerekir. Fakat siz geri döndermemişseniz orucunuzu kaza etmeye gerek yoktur. Selam ve dua ile.

Soru: Alevilerin kestiği kurban yenilir mi?

Cevap: Aleykum selam Sedat kardeşim. Alevilerin kestiği bir hayvanı yiyemezsiniz. Çünkü onlar namaza inanmıyorlar, oruca, zekâta, hacca inanmıyorlar. Onlar bizlerden farklı olarak on gün muharrem orucu tutarlar. Bizim namazımız semah diyorlar. Ayrıca cem evi diye bir ibâdethane yoktur. Müslümanların mescidi vardır ve orada namaz kılarlar. Halbuki onlar cem evinde toplanarak çalgılar eşliğinde semah yaparlar ve buna da ibadet derler. Bütün bunlar küfürdür ve onların imanları sahih değildir. Dolayısı ile îmanı sahih olmayan kimselerin kestikleri hayvanların etini yemek câiz değildir. Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam bir hocadan duymuştum kitap ehli olanın kestiği yenir demişti, bir hristiyan incil'e inanıyor ve Allah'ın adını anarak keserse yenir demişti doğru mudur, Yahudiler içinde aynı dedi?

Cevap: Hocanın dediği doğru. Kaldığı bunu hoca demiyor, Kur'an da diyor. Kur'an'ın Mâide sûresi 5. Âyetinde şöyle buyrulur.

“Bugün size temiz ve iyi şeyler helâl kılınmıştır. Kendilerine kitap verilenlerin (yahudi, hristiyan vb. nin) yiyeceği size helâldir, sizin yiyeceğiniz de onlara helâldir. Mümin kadınlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine kitap verilenlerden iffetli kadınlar da mehirlerini vermeniz şartıyla, namuslu olmak, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helâldir. Kim (İslâmî hükümlere) inanmayı kabul etmezse onun ameli boşa gitmiştir. O, ahirette de ziyana uğrayanlardandır.” (Mâide: 5)

Müfessirlerin cumhuruna göre, “Kendilerine kitap verilenlerin yiyeceği sizin için helaldir.” ayetindeki yiyecekten maksat, kitap ehlinin kestiği hayvanların etleridir. Onların yetiştirdikleri sebzeler ve pişirdikleri ekmekler değil. Zira onların kestikleri bizzat onların kesimleriyle helaldir. Yoksa ekmek, meyveler ehil kitaba helal olduktan sonra zaten müminlere mubahtır.

Kitap ehlinin kestiklerinin helal oluş hükmü, yalnız kitap ehline hastır. Hiçbir semavi kitaba inanmayan, yalnız putlara tapan müşriklerle ateşe tapan Mecusilerin kestikleri hayvanların etleri ve onların kadınları haramdır. Zira Allah c.c.

**“Üzerlerine Allah’ın ismi anılmayanlardan yemeyin. Çünkü bu, muhakkak ki bir fısktır.”
(En'am: 121) buyurmuştur.**

Yalnız bilinmesi gereken şudur. Bir kimsenin kitap ehli olabilmesi için eğer bu kişi Hristiyan ise Allah’a, Hz. İsa’ya inanması, Hristiyanların kitabı olan İncil’e göre amel etmeleri ve gerek itikâd gerek ibadetlerinin de kitaplarına uygun olması gerekmektedir. Halbuki bugün hristiyanım diyenlerin çoğu ya Allah’a hiç inanmıyor, ya Hz. İsa’ya inanmıyor ya da incile inanmıyor. Böyleleri kitap ehli olamayacakları için kestikleri de yenemez. Bugün Hristiyanların kahhar çoğunluğu böyle olduğu için uygun olan onların kestiklerinin yenilmemesidir.

Yâhudîler de aynı şekilde. Onların da kitap ehli sayılmaları için onların da Allah’a, Hz. Musâ’ya ve tevrata inanmaları gerekir. Bugün yâhudileri kitap ehli sayabiliriz. Çünkü onlar yukarda saydığımız şeylere inanmaktadırlar ve hayvan keserken besmelesiz kesmezler.

Hayber fethi sırasında Yahudi bir kadın Allah Rasûlüne zehirlediği kızartılmış bir but getirmişti. Bazı rivayetlerde Hz. Peygamber (asm) “Ağzına aldığı lokmayı yutmadan 'Ellerinizi çekin! Şu kürek, etin zehirlenmiş olduğunu bana haber veriyor.' dedi.” (bk. İbn Hacer, Fethu'l-Bari, ilgili hadisin şerhi) ifadesine yer verilmiştir. (Ebu Davud, Diyat, 6)

Bu rivâyetten şu anlaşılıyor ki, eğer kitap ehlinin kestiği yenmese idi Allah Rasûlü ve sahâbeler o etten yemezlerdi. Fakat Allah Rasûlü eti ısırdı et dile geliyor ve kendisinin zehirli olduğunu haber veriyor. Bunun üzerine Allah Rasûlü ısırmış olduğu eti yutmadan geri tükürüyor. Fakat bir sahabî önce davranıp etten yediği için ölmüştür. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam selamün aleyküm börek satan arkadaşım kilo ile börek satarken kutunun darasını düşmüyor örnek 1 kg börek istediler kutusuyla beraber 1 kg veriyor bende öyle olmaz dedim ancak kutuya parayla yaptırdıklarını ve tüm esnafın da öyle yaptığını söylediler, bunun hükmü nedir?

Cevap: Arkadaşınız, doğru yapmıyor. İnsanlardan bir kilo börek parası alıyorsa tam bir kilo börek vermek mecburiyetindedir. Onlar kutunun parasını böreğin karına ekliyorlar zaten. Kutunun darasından başka bir kilo vermesi gerekir. Kul hakkına girmektedir.

Soru: Hayırlı ramazanlar. Disi krilmis bi arkadas var ara ara kanadigini soyluyor oruca zarar verir mi acaba?

Cevap: Eğer dişi arasına kanıyor ve kan tükürükle veya kendiliğinden boğazdan aşağı inerse oruç bozulur. Ama kanı yutmazsa, devamlı dışarı tükürürse oruç bozulmaz.

Soru: Hocam bizim burda bir cemaat grubu kendi adamlarının kesmediği eti yemiyorlar.

“Bu kesenler bizim kardeşimizdir, beş vakit namazlı, islâmın kesim usullerine tümünden riayet ederler” desem de onlar şöyle cevap veriyor:

“Biz o şahsın itikadını bilmiyoruz, itikadi bozuk olabilir o halde o et yenmez.” Bu islama uygun bir tavır mıdır?

Cevap: Değerli kardeşim, müslüman olarak bilinen bir kimsenin ağzından küfür bir söz, fiillerinden de küfür bir fiil duymadığımız, görmediğimiz müddetçe hüsnü zan gösterir ve kestiğini yeriz.

Fakat o dediğiniz kişileri bilmememe rağmen söyledikleri öyle yabana atılacak şey de değil. Çünkü öyle bir toplumda yaşıyoruz ki, kim müslüman kim kâfir belli değil. Bırakın namazsız niyazsız olanları, cami cemaatinin bile ağzından çoğu kere küfür sözler duyuyoruz. Ben kaç kere bizzat camiden çıkan insanlardan kaç kere duymuşumdur. Kimisi "ben müslümanım ama ben şeriate karşıyım. Şeriat gelsin de kafa kol mu kessin" diyor. Kimisi "bu devirde faiz haram mı olurmuş? Faiz çağın gereğidir" diyor. Kimisi hacı kabul etmiyor, "Suudi Arabistan'a gidip de araplara para mı yedireceğim" diyor. Birçoğu miras taksimi hükmünü, birçoğu da bugün tesettürü kabul etmiyor. Halbuki böyleleri beş vakit namaz da kılsalar kafir olurlar ve kestikleri yenilmez. Tekrar edecek olursam, bahsettiğiniz gurubu veya cemaatı tanımamama rağmen belki de yukarda yazdığım gerekçelerden dolayı ihtiyatlı davranıyorlar ve hayvan kesenlerin itikadını bilmeden her kesenin kestiği eti yemiyorlardır. Fakat ihtiyat gösterip herkesin kestiğini yememek başka, küfrünü bilmedikçe şunların kestiği yenilmez demek başkadır. Siz yemeyebilirsiniz ama şunların kestiği yenilmez diyemezsiniz. Selam ve dua ile.

Soru: **Tevbe 19 'da Cihad çok farklı anlamlandırılmış. Günümüzde Cihad anlayışı nasıl olmalıdır?**

Cevap: Önce Tevbe sûresinin 19. Âyetini verelim.

“(Ey müşrikler!) Siz hacılara su vermeyi ve Mescid-i Haram'ı onarmayı, Allah'a ve ahiret gününe iman edip de Allah yolunda cihad edenlerin imanı ile bir mi tutuyorsunuz? Halbuki onlar Allah katında eşit değildir. Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.” (Tevbe: 19)

Görüldüğü gibi bu âyet müşriklerle hitap etmektedir ve cihadı farklı anlamlandırma yoktur. Bu konuda ibni kesir tefsirinde şöyle denilmektedir.

Avfî tefsirinde İbni Abbâs'ın, bu âyetin tefsirinde şöyle dediğini nakleder: Müşrikler: Allah'ın evini ta'mîr ve hacılara su verme işi, îmân edip cihâd edenden daha hayırlıdır, dediler. Harem ile öğünür, onun halkı ve ta'mîr edenleri olmakla büyüklenirlerdi. Allah Teâlâ on-ların bu büyüklenmelerini ve yüz çevirmelerini zikredip, müşriklerden Harem halkına şöyle buyurmuştur:

Âyetlerim size okunuyordu da siz ona arkanızı dönüyordunuz. Büyüklük taslıyor, gece ağzınıza geleni söylüyordunuz. (Mü'minûn, 66-67).

Yani onlar, Harem ile büyüklenirler ve gece etrafında toplanıp hezeyanlar savururlar, Kur'an'ı ve Hz. Peygamber (s.a.) i terkederlerdi. Allah Teâlâ, îmânı ve peygamberi (s.a) ile birlikte cihâd; müşriklerin Beyt'i ta'mîrlerinden ve hacılara su vermelerinden üstün ve hayırlı tutmuştur. Allah'ın evini ta'mîr edip, ona hizmette bulunmaları şîrk ile birlikte olduğu için Allah katında onlara bir fayda te'mîn etmeyecektir. Allah Teâlâ:

Bunlar, Allah katında bir olmazlar. Ve Allah, zâlimler güruhunu hidâyete erdirmez.

Buyurmuştur. Burada Allah'ın evini ta'mîr edenler olduklarını sananlar kasd edilmektedir. Allah onları şîrk koşmaları sebebiyle zalimler olarak isimlendirmiştir. Bu ta'mîr onlara hiçbir fayda vermeyecektir.

Bu âyetin tefsirinde Ali İbn Ebu Talha, İbn Abbâs'ın şöyle dediğini nakleder: Bedir günü esîr edildiğinde Abbâs İbn Abdülmuttalib hak-kında nazil olmuştur. O, şöyle demişti: Eğer siz İslâm, hicret ve cihâd ile bizi geçmişseniz biz de Mescid-i Harâm'ı ta'mîr eder, hacıları su-varır ve esirleri kurtarırdık. Allah Teâlâ da şöyle buyurdu:

Siz, hacılara su vermeyi, Mescid-i Harâm'ı ta'mîr etmeyi; Allah'a ve âhiret gününe inanan ve Allah yolunda cihâd edenle bir mi tuttunuz?.. Ve Allah, zâlimler güruhunu hidâyete erdirmez.

Yani bunlar şirke düşmüşlerdir. Ve ben şirke düşmüş olanı asla kabul etmeyeceğim.

Görüldüğü gibi, bu âyetler güya Allah'ın beytine hizmetçilik yaptıkları ile övünen müşriklerin yaptıklarını reddediyor ve onların iman etmedikçe Allah'ın beytine de hizmet etmiş olsalar yaptıkları iyiliklerin hiçbir değeri olmadığını vurguluyor. Yine cihadın ne kadar büyük bir amel ve ibâdet olduğunu vurgulayarak cihaddan daha büyük bir ibâdetin olmadığı anlatılmaktadır. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam Ramazan ayında hasta olduğu için orucunu tutamayan birisi 30 günlük Ramazan borcunu ödemek için caminin altında yemek verebilir mi? Bu yemek sadece fakirlere değil orada bulunan herkese olacak.

Cevap: Fidyeye, bir fitre miktarıdır ve ancak fakirlere verilir. Zengin fakirin yiyeceği bir yemekle fidye ödeyemez. Bir fitre miktarı 23 TL olduğuna göre 690 TL, biz diyelim 700 TL. Fidyeye verecek ve bunu fakirlere verecektir. Hepsini bir fakire verebileceği gibi birkaç fakire de dağıtabilir.

Soru: Hocam fitre verirken verdiğimiz kişiye bunun fitre olduğunu söylememize hacet var mıdır?

Cevap: Hayır, söylemesine gerek yoktur. Kişinin fitre olduğuna kendi kalbinden niyet etmesi yeterlidir.

Soru: Hocam buradaki imam bir sakız türünden bahsetti. Bu sakız orucu bozmazmış. Doğru mudur?

Cevap: O sakız kenger sakızdır. Kenger sakızda renk ve şeker olmadığı için orucu bozmaz ama buna rağmen çiğnenmesi mekruhtur. Çünkü dışardan görenler oruç tutmuyor zanneder ve hakkında sûi zanda bulunurlar. Fakat renkli, şekerli her sakızı çiğnemek orucu bozar.

Soru: Sûi zanda bulunan ve buna neden olan kişinin durumu hakkında bilgi verir misiniz?

Cevap: Değerli kardeşim,

Su-i zan, kalb ile yapılan gıybettir. Dil ile yapılan gıybet gibi haramdır. Su-i zan: Kişi hakkında kötü düşünmek olup, onu açık delil ve belge olmadan herhangi bir şeyle itham etmektir. Nitekim İmâm Nevevî rahîmehullâh şöyle demiştir:

“Bil ki, (Müslüman hakkında) kötü zan beslemek haramdır. Bu söz ile yapılan gıybet gibidir. Bir insânın kötülüklerini söylemen gibi, bunu kendi nefsinde söylemen ve ona kötü zan beslemen de haramdır.” [el-Ezkâr: 344.]

İmâm Gazâlî rahîmehullâh ise şöyle demiştir:

“Kötü söz gibi su-i zan da haramdır. Bu bakımdan başkasının kötülüklerini dil ile zikretmek haram olduğu gibi, Müslüman hakkında içinden su-i zanda bulunmak da haramdır. Ben bundan kalbin kinini ve başkasının aleyhine kötülükle hükmetmesini kastediyorum. Kalbinden bir anda gelip geçen şeyler affedilmiştir...

Kötü zannın haram olmasının sebebi şudur:

Kalbin esrarını ancak allâmu'l-guyûb olan Allâh bilir. Bu bakımdan başkası hakkında kötü zanda bulunamazsın. Ancak te'vîl kabul etmeyecek şekilde sana âyan beyân olursa, o zaman bildiğine ve gördüğüne inanmaktan başka seçeneğin yoktur. Gözünle görmediğin, kulağınla işitmediğin bir şeyin kalbine düşmesine gelince, o şeyi senin kalbine Şeytân atmıştır. Bu bakımdan Şeytân'ı yalanlaman gerekir. " [el-İhyâ: 3/150.]

Allâh'ı Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

"Ey îmân edenler, zandan çok kaçının." [el-Hucurât: 49/12.]

İmâm Kurtubî rahimehullah âyetin tefsîrinde şöyle demiştir:

"Allâh'ı Teâlâ'nın '**Ey îmân edenler, zandan çok kaçının**' buyruğu söylendiğine göre, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in ashâbından olup, arkadaşlarının gıybetini yapan iki kişi hakkında inmiştir. Şöyle ki: Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem yolculuğa çıktı mı muhtaç olan bir kimseyi hali iyi olan iki kişiye katar, o da onların hizmetini görürdü. Selmân'ı da bu şekilde iki kişiye kattı. Selmân eve geldi, uykusuna karşı direnemeyip, uyudu. Onlara da herhangi bir şey hazırlamadı. Öbür iki kişi geldiklerinde, yiyecek ve katık yapacakları bir şey bulamadılar. Ona: 'Git, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'den bize bir yiyecek ve bir katık iste' dediler, o da gitti. Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem ona: 'Usâme bin Zeyd'e git ve eğer yanında artmış yiyecek varsa, sana vermesini söyle' dedi. Usâme Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in hazinedarı idi. Selmân ona gitti. Usâme: 'Yanımda bir şey yok' dedi. Bunun üzerine Selmân öbür iki arkadaşına dönüp, durumu bildirdi. Onlar da: 'Onun yanında bir şeyler vardı, fakat cimrilik etti' dediler. Sonra Selmân'ı bazı sahâbelerin yanına gönderdiler, onların yanında da bir şey bulamadı. Bu sefer ikisi de: 'Şayet biz Selmân'ı Sumeyha kuyusuna göndersek, onun dahi suyu yerin dibine çekilir' dedi. Sonra Usâme'nin yanında bir şeyin olup olmadığını araştırmak üzere gittiler. Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem onları görünce şöyle dedi: 'Nasıl oluyor da ben sizin ağızlarınızda yemiş olduğunuz etin izlerini görüyorum!' Onlar:

'Ey Allâh'ın Rasûlü, Allâh'a yemin ederiz biz bugün et olsun, başka bir şey olsun bir şey yemiş değiliz' dediler. Bunun üzerine Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem:

'Fakat sizler Selmân'ın ve Usâme'nin etini yiyip durdunuz' buyurdu. Bunun üzerine: 'Ey îmân edenler, zandan çok kaçının' buyruğu indi. Bunu es-Salebî zikretmiştir." [el-Câmi 16/300.]

Rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Zandan sakının, çünkü zan sözün en yalanıdır." (Buhârî (5143); Müslim (2563))

İmâm Nevevî rahîmehullâh bu hadîsi zikrettikten sonra şöyle demiştir:

"Bu anlattığım mânâda hadîsler çoktur. Yasak olan kötü zandan maksad, kalb ile işi kararlaştırmak ve başkasına kötü hüküm vermektir. Fakat kalbten geçenler ve nefis kuruntuları kararlaşmaz ve üzerinde devamlı olarak durulmazsa, âlimlerin ittifakı ile bağışlanmış sayılır. Çünkü bunun kalbe gelişi elde olmayan bir şeydir ve onu kalbten (kolayca) sıyrıp atma imkânı da yoktur...

Bu gibi haller gıybet olsun yahut küfür olsun yahut bunlardan başkası olsun hüküm birdir. Kimin aklına kasıtsız olarak küfür düşüncesi gelir de onu derhal atarsa, o kimse kâfir değildir; bundan ona bir günah da gerekmez... Bunların bağışlanmasının sebebi, onlardan sakınmak mümkün olmadığındandır. Mümkün olan şey, bunlar üzerinde durmamak ve üzerlerinde devamlı olarak durmaktan kaçınmaktır. Bunun içindir ki, bu kötü düşünceler üzerinde durmak ve kalbi bunlara bağlayıp kesinlik elde etmek

haram kılınmıştır. İnsâna ne zaman böyle bir gıybet düşüncesi yahut bundan başka günahlar arız olursa, bunlardan yüz çevirmek sureti ile onları engellemek ve engelleyici sebepleri hatırlamak vâcib olur.

İmâm Ebû Hâmid el-Gazâlî ‘el-lhyâ’ da şöyle demiştir:

‘Kötü bir zan kalbine gelince, bu Şeytân’ın senin kalbine bıraktığı vesvesesidir. Bunu yalanlaman gerekir. Çünkü Şeytân en büyük bir fâsıktır. Allâh’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Bir fâsık size bir haber getirirse (o haberin doğruluğunu) araştırın. Yoksa bilmeyerek bir topluluğa zarar verirsiniz de sonra işlediklerinize pişman olursunuz.” [el-Hucurât: 49/6]

Binaenaleyh İblis’i doğrulamak câiz değildir.

Eğer gıybet işinde fesada delâlet eden bir alâmet varsa ve bunun hilafı da muhtemel ise, kötü zan beslemek câiz olmaz.

Su-i zannın alâmeti, kalbin bulunduğu halden değişip ondan nefret etmesi, onu yüksünmesi ve ona riayetten, saygıdan nefret etmesi ve o kötü düşünceden dolayı üzülmesidir. Zîrâ Şeytân, en olmaz hayallerle insânların kötülüklerin, kalbe getirir. Ona bunun uyanıklık ve zekâ gereği ve çabuk kavrayış olduğu hissini verir ve: ‘Mü’min Allâh’ın nuruyla görür’ der. Hâlbuki o gerçekte Şeytân’ın aldatmacasının ve kalbe getirdiği karanlığın ifâdesidir. Artık doğruluğuna güvenilir bir adam sana bir kimse hakkında haber verirse, adamı ne tasdik et, ne de yalanla. Çünkü doğrularsan gıybete iştirak etmiş olursun. Eğer doğrulamazsan, haber vereni yalanlamış sayılırsın.

Her ne zaman bir Müslüman hakkında kalbine bir kötülük gelirse, ona ikrâmı ve onu korumayı daha çok yap. Çünkü bu tutum, Şeytân’ı öfkelenendir ve onu senden uzaklaştırır. Artık kardeşine duâ ile meşgul olursun diye korkarak böyle bir zan kalbine bırakmaz. Her ne zaman şüphe edilmeyecek şekilde bir delille Müslümanın bir kusurunu görürsen, ona gizlice öğüt ver ve asla Şeytân seni aldatıp onu gıybet etmeye götürmesin. Ona öğüt verince de kusurunu gördüğünden dolayı sevinçli bir hal ile öğüt verme. Böyle yaparsan o seni gözünde büyütür, sen de onu gözünde küçümsersin.

Sadece onu günahattan kurtarmayı hedefle. Sen bir kusur yaptığın zaman nasıl üzgün olursan, ona karşı da hüznü ol. Senin öğüdün olmaksızın adamın o kusuru terk etmesi, senin öğüdünle terk etmesinden sana daha sevimli olması uygun düşer. Gazâlî’nin sözü budur...” [el-Ezkâr: 344 vd.]

Sonuç olarak diyebiliriz ki, su-i zan delil ve beyyine olmadan Müslüman kardeşin hakkında kötü düşünmendir. Şeytan’ın İslâm kardeşliğine karşı geliştirdiği ve zayıf kalblere attığı zehirli bir hastalıktır. Kaçınmak farzdır...

Soru: Hocam, camilerin üst katından imama uymak caiz olur mu?

Cevap: İmam ile cemaatin mekanları hükmen bir olmalıdır. İmam bir mekânda, imama uyanların bir kısmı ise başka bir mekânda iseler onların imama iktidasi sahih olmaz. Çünkü imamın hali onlara meçhuldur. Hopörlör ârizîdir. Elektrikler kesilirse veya pil bitirse ne olacak?

Tarih boyunca camiler hiçbir zaman iki katlı yapılmamıştır. Neden? İşte bundan dolayı. Camilerde üst katlara bakarsak, ya yarım balkon şeklinde veya (u) şeklindedir ve üst kattakiler imamı veya imamı görenleri görmektedirler.

Caminin altındaki cemaatin neden üst kattaki imama uymalarının sahih olmadığını bir örnekle açıklayalım.

Diyelim ki imam öğle namazının farzını kıldırıyor. İmam ikinci rekâtın sonunda teşehhüde oturacaktı da unutup ayağa kalktı. Aşağı kattakiler imamın ayağa kalktığını göremeyecekleri için onlar teşehhüde

oturacaklar. Biraz sonra imam üçüncü rekâta fatihayı bitirince Allahu ekber diyerek rukûya gider. Alt kattakiler ise imamın teşehhütten ayağa kalktığını zannederek ayağa kalkacaklar. Biraz sonra imam rukûdan semiallahulimen hamideh diyerek kalkınca aşağıdakiler şaşırıp kalacaklar. Bu arada imamla birlikte yapmaları gereken kıyam ve rukûyu kaçırdıkları için namazları da bozulmuş olacak.

Görüldüğü gibi yalnız hopörlere uymak doğru değildir.

İkinci bir örnek verelim:

Diyelim ki imam bayram namazı kıldırıyor ve cemaatin bir kısmı caminin altından camideki imama uyuyorlar. Bilindiği gibi bayram namazında zâid (fazladan alınan) tekbirler vardır. Bunun üçü birinci rekâta, subhânekeden sonra alınır. Diğer üç tekbir ise ikinci rekâta fatiha ve sure okunduktan sonra rukûya gitmeden alınır. Diyelimki imam ikinci rekattaki zâid tekbirleri almayı unuttu da Allahu ekber diyerek rukûya gitti. Olabilir mi? Olabilir. Peki aşağı kattakiler ne yaparlar? İmam yukarda Allahu ekber diye rukûya gittiğinde onlar imam zâid tekbirleri alıyor zannedecekler ve ayakta tekbir alıp imamın ikinci tekbir almasını bekleyecekler. Fakat imam az sonra semiallâhulimen hamideh diyerek rukûdan kalkınca aşağıdakiler aşıp kalacaklar ve imamla beraber yapmaları gereken rukûyu kaçırdıkları için de namazları bozulmuş olacak.

İşte bundan dolayı fıkıh kitaplarında "imama uymanın sahih olabilmesi için imamla muktedirin (imama uyanın) mekanlarının hükmen bir olması" gerektiği özellikle vurgulanır. Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Kişi, Tutamadığı orucun fidyesini torununa verebilir mi?

Cevap: Kişi sülbünden geldiği kimseler ile kendi sülbünden gelen kimselere zekât, fitre, fidyeye veremez. Torun da kişinin kendi sülbünden geldiği için torununa zekât, fitre ve fidyeye veremez.

Soru: Hocam selamun aleyküm ben engelliyim camiye giremiyorum mecburen mikrofondan katılıyorum. Benim durumum nedir?

Cevap: Eğer cami dolmuş da dışarda da cemaat var ve siz onların yanına duruyorsanız bunda bir sıkıntı yoktur. Ama caminin içi dolmadığı halde siz caminin avlusundan imama uyuyorsanız olmaz. Çünkü caminin avlusu cami dolmadıkça mescid hükmünde değildir. Dolayısı ile caminin dışındaki kişi veya kişilerle caminin içindeki en son saf arasında bir veya iki saf girecek kadar boşluk olsa caminin dışından caminin içindeki imama uyamazsınız. Bu durumda siz namazınızı cemaatle değilde yalnız başınıza kılmalısınız. Lakin Cumalarda sıkıntı olmaz. Çünkü cumalarda genellikle cemaat dışarı taşmaktadır. Ayrıca eğer iki ayağınızdan da özürsünüz iseniz yani hiç yürüyemiyorsanız size cuma namazı farz değildir. Gidebiliyor ve avludaki cemaatle beraber kılabilirdiyseniz kılarırsınız ve cumanın faziletinden inşaallah faydalanırsınız. Allah yardımcınız olsun.

Soru: Selamun aleyküm hocam namazda kıyamda durabilip secdeye varamayan yere oturamayan oturunca çok zorlanıyor kalkarken. Böyle birisi kıyamda ayakta secdeye sandalyeye oturuyor. Bunun namazında bir sıkıntı var mıdır hocam?

Cevap: Aleykum selam. Eğer kişi kıyamını ve rukûsunu normal yapabiliyor da secdeye gidemiyorsa ve oturamıyorsa namazını ayakta îma ile kılabilir. Buna göre secdeyi rukûya eğildiğinden biraz daha fazla eğilerek yapar. Tahiyatı da ayakta yapar. Veya sizin bahsettiğiniz gibi sandalye üzerinde

de namazını kılabilir. Ama namazda oturulduğu gibi veya kalçasını yere koyup ayaklarını kible tarafına uzatarak oturabilen kimselerin sandalye üzerinde namaz kılmaları caiz değildir.

Soru: Fakire değil de imama fitre parası verilebilir mi?

Cevap: İmamın diğer insanlardan farkı yoktur. Eğer imam fâkir ise ve zekât alabilecek durumda ise evet, imamlara da zekât verilebilir. Fakat ümmette çok yoksul ve muhtac, yerlerinden ve yurtlarından edilmiş milyonlarca müslüman varken imamlara zekât, fitre ve fidye verilmemelidir. İmamlar da böyle bir şeyi almamalıdır. Zîrâ bugün imamlar 3500- 4000 TL. Maaş almaktadırlar. Eğer imamlar bu durumda zekât ve fitre alırlarsa diğer muhtaç müslümanlar ne yapacak?

Soru: Zekât para yerine aynı eşya olarakta verilebilir mi?

Cevap: Evet, verilebilir.

Soru: Verirken zekât olduğunu söylemeye gerek var mı

Cevap: Hayır, yok. Zekât verenini niyeti yeterlidir.

Soru: Hocam bir ineğin 3 memesi süt vermezse kurban olur mu?

Cevap: Evet, olur.

Soru: Kişi hacca gitmek için altın biriktiriyor ama daha gidememiş onun zekâtını vermek zorunda mı?

Cevap: Altın nisap miktarına ulaşmış ve üzerinden bir yıl geçmişse zekâtını vermek zorundadır.

Soru: Uzak bir yerden çalışmadan gelen bir kişi oruçlu iken ezana iki dakika kala çok kötü bir duruma düşüyor, susuzluktan ölmekten korkuyor, su içiyor buna kefarete gerekiyor mu?

Cevap: İki dakika kala gerçekten bir musibetle karşılaşmış da orucunu bozmuşsa keffaret gerekmez. Fakat iki dakika dayanacak gücü olduğu halde otucunu bozmuşsa keffaret gerekir. Bu kendisi ile Allah arasında bir durumdur. Biz onun o anki durumunu bilemeyiz. Gerçekten su içmediği zaman zannı galibi ile helak olacağından korkmuşsa veya fenalaşmışsa ve bu sebepten su içerek orucunu bozmuşsa güne gün kaza gerekir.

Soru: Bir kişinin 80 Gr fazla altını var ama evi yok geçimini kaynanası üzerinden yapıyor eşinin kazancı az bunun zekâtı düşüyor mu?

Cevap: 80 gram veya üzeri altını olan kimse islama göre zengin sayılır. Geçiminin kaynanası üzerine olması gerekmez. Eğer nisap miktarı altının üzerinden bir yıl geçerse zekâtını vermek mecburiyetindedir.

Soru: Hocam örgü bebek yapmak günah mıdır?

Cevap: Cansızlara âit resimlerin mahzursuz olduğu bilinen bir hakikattir. Ancak canlıya âit resimler, oyuncak bebekleri, bahsedilen kurt, kuş resimleri çocukların oynamaları için olursa câiz olduğu kitaplarımızdaki kayıtlardan anlaşılmaktadır. Peygamberimizin (asm) bizzat bir tatbikatından verilen örnek de bunun câiz olduğunu göstermektedir.

Nitekim Resûl-i Ekrem Hazretleri (asm) bir ağaç atla oynayan kız çocuğunu görünce menetmemiş, oynamasına müsaade vermiştir. Bunun gibi delilleri toplamış olan fakihler, çocuk oyuncaklarının cevazına kanı olmuşlar, alıp satmanın haram olmadığı hükmünü istihrac etmişlerdir. Bu mevzuda bilgi veren Mısır Müftüsü Haseneyn Mahluf, (Şer'î Fetvalar) kitabında özetle şöyle demiştir:

"İmam-ı Ebû Bekir bin Arabî, İmam-ı Nevevi, İmam-ı Kastalânî ve diğerleri, cisimli resimler edinmenin haram olmasında ulemanın ittifakını nakletmişlerdir. Yalnız bunlardan çocuk oyuncaklarını istisna etmişlerdir. Mücessem olsa bile Şâri, çocuk oyuncaklarına müsaade etmiştir. Bu oyuncaklar ister çamurdan ister kumaştan ister helvadan ister pamuk ve odundan olsun farketmez; deve, at gibi oyuncak da olsa hepsi câizdir, demişlerdir."

Soru: OYAK hissesi almak caiz midir hocam?

Cevap: OYAK'ın ilgili şirketlerinde ticaret, yatırım, faize yatırma gibi araçlarla değerlendiriliyor. OYAK'ın faiz, helal haram konusunda bir kırmızı çizgisi yoktur. Bu yüzden oyak hisselerini satın almak caiz değildir.

Soru: 41 yasin hatmi diye birşey var mı?

Cevap: 41 Yasin Hatmi diye bir şey yoktur. Böyle şu kadar Yasin okunursa şöyle olur, 41 yasin, 444 yasin, 4444 yasin gibi rivayetlerin hepsi de uydurmadır.

Soru: Selamunaleykum hocam vefat eden kisilerin ruhuna da adetli yasin dağıtılıyor dinimizde yeri var mı?

Cevap: Aleykum selam vefat eden kişilerin ruhlarına gönderilmek üzere okunan sayılı yasinlerle ilgili bir rivâyet bir hüküm yoktur. Bunların hepsi yukarda da belirttiğim gibi uydurmadır.

Soru: Fıkıhî sorulara ilim tahsilsiz, mantık yürüterek fetva verenlerin okuması gereken çok önemli bir rivayet.

Abdullah ibni Abbas (Radiyallahu Anhuma) şöyle dedi:

"Bir adam kışın cünüp olmuştu. Başında yara olduğu için ne yapacağını sordu. Adama gusül abdesti emredildi. Bunun üzerine adam gusletti ve bu sebeple öldü. Bu olay Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e anlatıldı. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) üç kez tekrar ederek:

'Onlara ne oldu ki adamı öldürdüler, Allah da onları öldürsün! Allah teyemmümü temizlik sebebi yapmıştır' buyurdu."

Ebu Davud 336 Hasen. Hocam bu rivayet sahih midir?

Cevap: Evet bu rivayet doğrudur. Ve aslı şöyledir:

حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَاصِمٍ الْأَنْطَاكِيُّ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شُعَيْبٍ أَخْبَرَنِي الْأَوْزَاعِيُّ أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ قَالَ أَصَابَ رَجُلًا جُرُذٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ اخْتَلَمَ فَأَمَرَ بِالِاغْتِسَالِ فَأَغْتَسَلَ فَمَاتَ فَبَلَغَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ « قَتَلُوهُ قَتَلَهُمُ اللَّهُ الْهِ يَكُنْ نِسْفًا الْعَرَبِ السُّؤَالِ » .

Ebû Dâvûd "Sünen"inde Câbir b. Abdullah'tan şöyle rivayet etmiştir:

"Bir yolculuğa çıktık. Bizden birine bir taş isabet etti ve başını yardı. Adam sonra ihtilâm oldu. Arkadaşlarına:

"Benim için teyemmüm ruhsatı bulabiliyor musunuz?" dedi.

Onlar:

"Suya güç yetirdiğinden senin için bir ruhsat göremiyoruz" dediler.

Adam gusletti ve hastalanıp öldü.

Peygamber'in (sav) yanına gelince bu hâdis e ona anlatıldı. Rasûlullah (sav):

"Öldürdüler. Allah onları öldürsün! Bilmiyorlardıysa sorsalardı ya! Cehaletin ilacı sormaktır. Onun teyemmüm etmesi ve yarasının üzerine bez sarıp üzerine mesh etmesi, sonra bedeninin diğer kısmını yıkaması yeterliydi."

Soru: Selamunaleykum hocam yolda giderken aniden arabanın önüne kedi çıktı ve istemeden çarptım, keffaret var mıdır?

Cevap: Aleykum selam. Kedi mi demek istediniz? Eğer arabanın önüne herhangi bir hayvan aniden çıkar da siz ona çarparsanız bunda sizin suçunuz yoktur. Dolayısı ile keffareti de yoktur.

Soru: Bilhassa çocuk ve bayan ayakkabılarına (yumuşak olamsı sebebiyle) domuzun derisini işliyorlar. Bu ayakkabıları giymek caiz midir?

Cevap: Ayakkabı domuz derisi ile işleniyorsa o ayakkabı giyilemez. Çünkü domuzun derisi necistir.

Soru: Geçmiş yıllara ait zekât borcu olup olmadığını bilmeyen biri ne yapmalı. Zekât niyetiyle kendi bir miktar belirleyip verse olur mu?

Cevap: Bir müslüman zekât verecek duruma geldiği zaman zekâtla ilgili bilgileri bilmesi farz olur. Şayet önceden kalma zekât borcunuz varsa ve miktarını biliyorsanız o kadarını vermek üzerinize farzdır. Şayet ne kadar zekât borcunuz olduğunu bilmiyorsanız zannı galibinize göre hareket edersiniz. Yine yapacağınız hayır ve hasenatları hep zekât niyeti ile yapınız.

Soru: Sevgili hocam ramazan ayı boyunca hayırseverlerden aldığımız para ile 500 kişiye iftar yemeği veriyoruz bu verdiğimiz yemek zekât, fitre, fidye yerine geçer mi?

Cevap: İftar için olsun başka zaman için olsun, fakirin önüne yemek koyup yedirse, zekât yerine geçmez. Fitre ve fidye de öyledir.

Zekâtın geçerli olması için bazı şartları vardır ki, Müslüman olan fakirlere verileceği gibi malı fakire temlik etmek gerekir. Allah için fakire verilen şeyde temlik yok ise o verilen şey zekât olmaz.(zekât olarak verse dahi zekât olmaz)

Temlik: Nisap miktarı olan maldan belli bir kısmını çıkarıp, mal sahibinden tamamen alakasını kesip fakir veya vekiline teslim edip mülk yapmak suretiyle Allah için vermektir.

Zekâtta temlik kaydıyla ibaha yapmanın caiz olmadığı anlaşılr. İbaha ise, Malın mülküyetini fakire vermeden fakire istifade ettirmektir. Mesela fakire yemek yedirmek gibi.

Eğer mal fakirin eline verilirse mülk (temlik), eline vermeden yedirilirse ibaha olur.

Bu durumda zekâta niyet ederek fakire iftar verilse bile, ibaha olup, temlik yani fakirin eline bir şey geçmediği için zekât olmaz. Tekrar temlik olarak vermek icap eder.

Sözün sonu fakirlere yedirilen yemekler bile zekât, fitre ve fidye yerine geçmezken, Fakir, zengin karışık yedirilen iftarlar hiçbir zaman zekât, fitre ve fidye yerine geçmez.

Soru: Sokak iftarları diye bilinen iftar yemekleri vermek caiz mi?

Cevap: Bu sorunun birkaç yönü vardır.

1. Şayet iftar yemeğini veren şahıslar veya firmalar ise ve iftarlarda haramlar işlenmiyorsa böyle bir iftar vermenin sakıncası yoktur.
2. İftar yemeğini verenler vakıflar ve yardım kuruluşları ise, fakirlere verilsin diye verilen sadakalardan, yardımlardan fakir zengin ayırt etmeden iftarlar vermek doğru değildir. Çünkü fakirlere ulaştırılsın diye verilen sadakaları zenginlere yemek olarak harcamak doğru değildir.
3. Şayet sokak veya salon iftarları kadın erkek karışık veriliyorsa ve bu iftarlara açık saçık kadınlar da katılıyorsa ve birbirlerine nikahı düşen kadın ve erkekler bir masanın etrafında karşılıklı olarak yemek yiyorlarsa böyle bir iftarı kim verirse versin haramdır. Orada kaç kişi haram işlemişse onların kazandıkları günah kadar o iftar yemeğini organize edenler de haram kazanır. Böyle bir iftar yemeğine gitmek ve o iftar yemeğinden yemek de caiz değildir.

Bugünkü iftar yemekleri âdetâ evinde yemek yapmaktan ve bulaşık yıkamaktan kurtulmak isteyen ailelerin katıldığı birer yemek haline geldi.

Soru: Kamu kurumunda çalışıyoruz ve oradad açık bayan arkadaşlar var bunlarla devamlı aynı ortamı paylaşmak zorunda kaldığımız vakitlerde oluyor bu kişiler birde iftar programlarına katılıyorlar sorum da tam burada esasen başlıyor.

1- bu kişilerle aynı ortamı paylaşmak caiz mi?

2. si bu kişiler iftarada katılıyorlar bu programlara iştirak etmek caiz midir?

Cevap: Kamu kurumlarında çalışanlar bir yerde mecburiyetle çalışıyorlar. Orada esas olmaması, kadın erkek karışık, tesettürsüz çalışmaması gerekenler kadınlardır. Senin orada gözüne ve kalbine dikkat etmen gerekir. Ama dışarda onlarla aynı ortamda bulunma mecburiyetin yoktur. Şayet iftarlarda da açık kadınlarla aynı ortamda, aynı masada bulunuyorsan bu caiz değildir. Böyle bir iftara da katılamazsın.

Soru: Hocam, kabre yeşil dal dikmek ölünün azabını dindirir mi?

Cevap:

Abdullah b. Abbas'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- şöyle demiştir: "Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- iki kabre uğradı ve şöyle buyurdu:

'Şüphesiz ki o ikisi azap çekiyorlar. Çektikleri azap da büyük bir şey değildir (kolay olan, fakat ondan korunmaları nefislerine zor gelen bir şey idi.) Oysa o şey, büyük günah idi.'
Onlardan birisi, idrar sıçrantısına karşı korunmazdı. Diğeri ise (insanlar arasında) laf getirip-götürdü. Peygamber-sallallahu aleyhi ve sellem- sonra yaş bir dalını alarakortasından ikiye ayırdı ve her bir parçasın bir kabrin üzerine dikti. Sahâbe: Ey Allah'ın elçisi! Bunu niçin yaptın? Sodiklarında şöyle buyurdu: Bu iki dal, yaş kaldıkça o ikisinden azabın hafifletimesini ümit ederim' buyurdu." (Buhârî, hadis no: 218, Müslim, hadis no: 292)

Bazı âlimler, ölünün üzerinden azabın hafifletilmesinin sebebinin; yaş hurma dalının Allah Teâlâ'nın adını tesbih ettiğini ve bunun da azabın hafifletilmesine sebep olduğu şeklinde yorumlamışlardır. Fakat bu görüşün doğruluk derecesinin araştırılması gerekir.

İmam Nevevî -Allah ondan râzı olsun- bu konuda şöyle demiştir:

"Bu görüş, şu âyeti delil olarak gösteren tefsircilerin pek çoğunun veya çoğunluğunun görüşüdür:

"Yedi kat gök, yeryüzü ve bunların içinde bulunanlar, O'nu tesbih ederler. O'na hamd ederek tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz, onların tesbihini anlamazsınız. O, halîmdir, çok bağışlayıcıdır." İsrâ Sûresi: 44

Bu âlimler şöyle demişlerdir:

"Bunun anlamı; göklerde ve yerde Allah'ı tesbih etmeyen hiçbir canlı yoktur," demektir.

Sonra şöyle demişlerdir:

"Her şeyin canlı oluşu, bulunduğu duruma göredir. Örneğin tahta, kurumadığı sürece canlıdır. Taş, kesilip parçalanmadığı sürece canlıdır. Tefsircilerle âlimlerden bazı tahkikçiler, bu hükmün genel olduğu görüşüne varmışlardır."

Yani; Allah Teâlâ'yı tesbih etmek, sadece yaş olan şeye hastır, kuru olan şeye denilemez. Dolayısıyla yaş ve kuru her şey, Allah Teâlâ'ya hamd ederek tesbih ederler.

Hadisçi el-Hattâbî -Allah ona rahmet etsin- ve ona uyan âlimler, insanların bu hadisi delil göstererek kabrin üzerine yaş hurma ve buna benzer şeyleri dikmelerine şiddetle karşı çıkmış ve bu hadis hakkında şöyle demiştir:

"Bu, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in, hurma dalı taze kaldığı sürece o ikisinden kabir azabının hafifletilmesi için duâ etmesine yorumlanır. Yoksa hurma dalını diğer şeylerden ayırt eden bir özellik yoktur. Aynı şekilde yaş olan şeyde bulunan anlam, kuru olan şeydeki anlamda yoktur, denilemez."

Buna göre bu durum, Rasûlullah Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e hastır. Bu sebeple bir kimsenin kabrin üzerine yaş hurma dalı veya başka bir şey koyması veya dikmesi müstehap değildir.

İlmî Araştırmalar ve Dâimî Fetvâ Komitesi bu konuda şu fetvâyı vermiştir:

"Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in iki kabrin üzerine yaş hurma dalı koyması ve kabirlerinin üzerine hurma dalı konulan o ikisinden azabın hafifletilmesini ümit etmesi, Allah Teâlâ'nın, elçisi Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e göstermiş olduğu azap olunan iki şahsı hakkındaki muayyen bir olaydır, yoksa genel bir olay değildir. Bu da, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e has bir durumdur. Müslümanların kabirlerinin böyle olması konusunda Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den bir fiil olmamıştır. Rivâyetlerin farklı olmasını varsayarsak, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-iki veya üçten fazla böyle bir şey yapmamıştır. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünnetini örnek alma ve müslümanlara faydalı olma konusunda onlardan daha gayretli kimseler olmamasına rağmen sahâbeden birisinin böyle yaptığı bilinmemektedir. Sadece Bureyde el-Eslemî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o kabrinin üzerine iki yaş hurma dalı konulmasını vasiyet etmiştir. Fakat sahâbeden -Allah onlardan râzı olsun- onun bu vasiyetini onaylayıp yerine getiren hiç kimseyi bilmiyoruz."

Soru: Bir çiftçi 5 tane traktörü var, traktörün tanesi 250 bin₺. 200 dönüm tarlası var, 4 tane evi var ve ayrıca çiftçilik için malzemeleri var. Bu malzemelerin değeri 1 milyona yakın zekât nasıl hesaplanacak?

Cevap: Eğer traktörlerin ve ziraat aletlerinin hepsini de ziraatçılıkta kullanıyorsa bunlara zekât düşmez. Tarlaya da zekât düşmez. Fakat tarladan kalkan ürüne zekât düşer. Eğer tarladan yılda iki defa ürün alıyorsa iki defa, yani her hasat zamanında ürünün zekâtını vercek. Evlerin kendisine zekât düşmez fakat evlerin geliri varsa gelirine zekât düşer

Soru: Hocam Kur'an okumaktan veya öğretmekten ücret almak caiz midir?

Cevap: Bu konuya caizdir diyenler olduğu gibi caiz değildir diyenler de olmuştur.

Caiz Olduğunu Söyleyenler:

İmam Malik, Şafii, Ahmed b. Hanbel, Ebû Sevr, Ebû Nasr, Ebû'l-Leys gibi âlimler Kur'an-ı Kerim'i okuma ve okutma karşılığında ücret almanın caiz olduğunu söylemişlerdir.

Deliller:

Kur'an-ı Kerim öğretme karşılığında ücret almanın caiz olduğunu söyleyenlerin istidlal ettiği hadislerin birincisi şu şekildedir:

“Allah Resulü’ne bir gün bir kadın gelip, evlilik teklifinde bulundu. Efendimiz sukût ederek kadına cevap vermedi. Kadın, -tekrar- evlilik teklifinde bulunduğunu ve Allah Resulü’nden görüş sorduğunu yineledi. Orada bulunan bir sahabi ayağa kalkıp şöyle dedi:

Ey Allah’ın Resulü! Bu kadını benimle evlendir.

Efendimiz:

(Mehir olarak verecek) dünyalık bir şeyin var mı?

Sahabi:

Hayır. Yanımda hiçbir şey yok.

Allah Resulü:

Kalk git, araştır velev ki demir yüzük olsun (getir ona tak).

Sahabi gitti, araştırdı sonra geri döndü. Allah Resulü’ne şöyle dedi:

Mehir olarak verecek dünyalık bir şey, demir yüzük bile bulamadım.

Allah Resulü:

Kur’an’dan ezberinde bir şey var mı?

Sahabi:

Şu sure var, şu sure var diye saymaya başladı.

Allah Resulü:

Kur’an’dan ezberinde olan surelerle seni bu kadınla nikâhladım.” (Buharî, Nikah 51.)

İkinci hadis ise şu şekildedir:

“Ebû Saîd el-Hudrî (radiyallahu anh)’den şöyle dediği rivayet edilmiştir: ‘Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem)’nün ashabından oluşan bir askeri birlik, görevli oldukları bir sefere gitmişti. Bunlar bir Arap kabilesinin yanında mola verip, onlardan kendilerini ağırlamalarını istediler. Fakat kabîle bunları konuk etmekten imtina etti. Bu sırada kabilenin liderini (bir akrep) soktu. Bütün bir kabîle harekete geçip onun için her çâreye başvurdu. Fakat liderlerine hiçbir şey şifâ olmadı. Kabîle halkından bâzısı:

Yakınımıza gelen şu kafileye gitseniz, belki bunların arasında (hastalığın) çâresini bilen vardır, dedi. Bunun üzerine kabîle halkından bir grup Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem)’nün ashabına geldi ve:

- Ey cemâat! Reisimizi akreb soktu. Onun için başvurmadığımız çâre kalmadı. Hiçbir şey fayda vermedi. Sizden birinizin yanında herhangi bir çâre/tedavi var mı? dedi.

Kafileden birisi (Ebû Saîd el-Hudrî):

- Evet, (ben varım), Allah’a yemîn ederim ki, ben dua ederim. Fakat yine yemîn ederim ki, sizden bizleri misafir etmenizi istemiştik de bu talebimizi kabul

etmemiştiniz. Artık ben de size, bir ücret belirlemedikçe dua etmem, dedi. Kabile sahabe ile bir sürü koyun karşılığında anlaştı. Bunun üzerine (Ebû Saîd el-Hudrî) kabile liderinin yanına gidip, ‘Elhamdulillâhi Rabbi’l-âlemîn’i (Fatıha Suresi) sonuna kadar okudu, hastaya üflledi. Hasta sanki bukağıdan çözülmüşçesine süratle yürüyerek gitti ve kendisinde hiçbir illet kalmadı. (Ebû Saîd el-Hudrî) devamla dedi ki: Kabîle halkı kendilerine üzerinde anlaştıkları ücreti ödeyince seriyyede yer alan ashabdan bir kısmı:

Bu koyunları taksim ediniz, dedi. Fakat duâ eden sahâbî (Ebû Saîd el-Hudrî):

- Hayır, Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem)’ne gidip, bu olup biteni kendisine arz edip, emirlerini alıncaya kadar bunları taksim etmeyiniz.

Bunun üzerine Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem)’nün huzuruna çıkıp, durumu arz ettiler.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabına (özelde Ebû Saîd el-Hudrî’ye) hitaben: “Fâtıha’nın bu derece etkili bir dua olduğunu sana kim öğretti?” diye sorduktan sonra,

- “Doğru yaptınız. Şimdi taksim ediniz ve bana da bir hisse ayırınız.” buyurdu ve tebessüm etti.” (Buharî, İcâre, 16.)

Ücret Karşılığında Kur’an Okumanın Caiz Olmadığını Söyleyenler:

Selef ulemasının önemli bir bölümü Kur’an-ı Kerim öğretme karşılığında ücret almanın caiz olmadığı görüşündedir. Zührî’ye göre öğretme karşılığında alınan bedel mekruhtur. Ebû Hanife ve talebelerine göre ise caiz değildir. (Aynî, Umdetu’l-Kârî Şerhu Sâhihi’l-Buhârî, Beyrut, 2001, XII, 135.)

Nitekim Hanefî fakihlerden el-Hakimu’s-Şehid (v. 334/945) “el-Kâfî” adlı müdevven eserinde: “Kişinin çocuğuna Kur’an-ı Kerim fıkıh, feraiz öğretmesi ya da ramazanda onlara imamlık veya müezzinlik yapması için ilim sahibi birisini parayla tutması caiz değildir.” demektedir. (Aynî, el-Binaye, Beyrut, 2000, XII, 135.)

İftihâruddin el-Buhârî’de (v. 542/1147) “Hulâsâtu’l-Fetâvâ”da “el-Asl”dan naklen şöyle demektedir:

“Kur’an-ı Kerim, fıkıh, öğretmek gibi taât esaslı ameliyeler için adam kiralamak caiz değildir. (Aynî, a.g.e., XII, 135; Bunun anlamı bu işler karşılığında ücret ödemek vacip değildir demektir.)

Merğinanî ve İbn Hümmam’a göre insanların, Kur’an öğretmek gibi dini vazifeler karşılığında ücret almaları caiz değildir. (Merğinanî, el-Hidaye Şerh-u Bidayeti’l-Mübtedî, Beyrut, ty., III, 235.)

Kur’an-ı Kerim öğretme karşılığında ücret almanın haram olduğunu söyleyen fakihler bu görüşlerini:

“Edası müslümana mahsus olan bir ibadetin îfası için adam tutmak caiz değildir. Çünkü taât ve kurbet olan bu fiiller bizzat mükellefler tarafından yapılmalıdır. (Aynî, a.g.e., XII, 135.) hükmü üzerine bina ederler. Nitekim Cenab-ı Hak: “İnsan için ancak çalıştığı vardır. (Necm(53): 39.) buyurmaktadır.

Deliller:

Abdurrahman b. Şibl'den rivayet edilen hadiste Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

“Kur'an okuyunuz! Onu yeme ve menfaat teminine vesilesi edinmeyiniz.” (İbn Ebî Şeybe, Musannef, II, 292.)

Ebû Davud'un Ubade b. Samit (radiyallahu anh)'ten rivayetine göre, Ubade şöyle demiştir: “Ehl-i Suffe'den çok sayıda kişiye Kur'an öğrettim. Bu öğrencilerimden birisi bana bir yay hediye etti. Kendi kendime; 'Bu yay mal değildir. Onunla Allah yolunda ok atarım.' dedim. Fakat yine de Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem)'ne bu meseleyi sordum.

Efendimiz:

“Allah Teâla'nın kıyamet günü boynuna ateşten bir halka takacağını arzu edersen (onu) kabul et!” buyurdu. (Ebû Davud, İcare, 1; İbn Mace, Ticârât, 8.)

Yine Ubade b. Samit şöyle demektedir: “Medine'ye bir muhacir geldiğinde Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem) onu, Kur'an-ı Kerim öğretmemiz için bizden birine gönderirdi. Bunlar içinden bana yönlendirdiği bir kişiye Kur'an-ı Kerim öğretmekteydim. Bir gün evime gittim. Ders okuttuğum o kişi, üzerinde hakkım olduğunu düşündü de bana -ondan daha güzelini görmediğim- bir yay hediye etti. Ben de Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem)'ne gidip o hediyeyle ilgili görüşünü sordum.

Efendimiz:

“O, omuzların arasına astığın kor parçasıdır.” buyurdu. (Ebû Davud, İcare, 1.)

Übeyy b. Ka'b bir adama Kur'an-ı Kerim okumayı öğretti. Daha sonra bu kişi kendisine bir yay hediye etti. Übeyy durumu Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem)'ne anlatınca Efendimiz şöyle buyurdu:

“Eğer onu kabul edersen ateşten bir yay almış olursun.” (Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VI, 125-126.)

Ebu'd-Derdâ'nın rivayetine göre Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“Her kim Kur'an öğretme karşılığında bir yay alırsa Allah Teala ona ateşten bir yay takacaktır.” (Aynî, a.g.e., XII, 136.)

Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“Kim Kur'an okur da onun vesilesiyle insanların mallarını yerse, kıyamet günü yüzü etten soyulmuş bir kemik halinde gelir. (İbn Ebî Şeybe, Musannef, II, 292; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, II, 532; Ebû Nuaym, Hilyetu'l-Evliya, IV, 199.)

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“Kur'an okuyunuz! Allah'tan taleplerinizi onun bereketiyle isteyiniz. Zira sizden sonra öyle bir toplum gelecek ki, bunlar Kur'an okuyacaklar, onun vasıtasıyla insanlardan dileneceklerdir.” (Taberâni, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XVIII, 167; İbn Ebî Şeybe, Musannef, II, 124.)

Osman b. Ebi'l-As da şöyle demektedir:

“Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem) bana ezan okuması karşılığında ücret talep etmeyen bir müezzîn tutmayı tavsiye etti. (Bu hadis dört Sünen’de benzer lafızlarla rivayet edilmektedir: Ebû Davud, Salât, 39; Nesaî, Ezan, 32; Tirmizî, Salât, 41; İbn Mâce, Ezan, 3.)

Kur’an-ı Kerim öğretme karşılığında ücret almanın caiz olmadığını söyleyen ilk dönem Hanefî fakihlerinin istidlal ettiği bu hadisler bazı noktalardan zaaf içerseler de toplu olarak bakıldığında birbirlerini destekledikleri görülmektedir. Özellikle ulema “yay hadisi”nin sahih olduğunu (Aynî, a.g.e., XII, 136.) tasrih etmiştir.

Delillerin Tahlili:

Ücret almanın caiz olduğunu söyleyen fakihlerin birinci hadisle istidlal etmeleri mümkün gözükmemektedir. Çünkü hadiste Kur’an-ı Kerim öğretmenin kadının mehri olduğu ile alakalı ne sarîh ne de dolaylı bir ifade vardır. Hadiste geçen “bima meake” ifadesinde yer alan; “bâ” harf-i cerri zannedildiği gibi “bir şeyin bedeli” anlamında değil, “sebebiyet” manasında kullanılmıştır. Buna göre anlam; “Seni o kadınla, bildiğin Kur’an sebebiyle nikahladım.” şeklindedir. (Kâsânî, Bedaiu’s-Senaî, Beyrut, 1997, VI, Dip not: 1, s. 12.)

Allah Resulü sahabiyi kadınla ona ve Kur’an’a hürmeten mehirsiz nikâhlamıştır. Nitekim Ümmü Süleym Ebû Talha ile Müslüman olması karşılığında evlenmiştir. Ya da Efendimiz her ikisine de iltifat olarak mehri kendi imkânlarıyla vermiştir. Bir başka ihtimal ise mehir takdir etmeyerek eş üzerinde mehr-i mislin tahakkuk etmesini istemiştir.

Fakat hiçbir durumda hadis-i şeriften Kur’an-ı Kerîm öğretmenin mehr olarak takdir edildiği anlamı çıkmaz.

Ebû Said-i Hudrî’nin rivayeti de Hanefî fakihlerin hükümlerini üzerine bina ettikleri hadislerle tearuz etmektedir. Biri haram diğeri ise helal kılan iki nass tearuz ettiğinde nesh devreye girer. Bu yüzden bazı Hanefî fakihler Ebû Said-i Hudrî hadisinin, “vaîd/tehdit” içeren hadislerle nesh edildiğini söylemektedirler. (Aynî, a.g.e., XII, 137.) Bu durumda Ebû Said hadisi ya mensuh kabul edilir ya da şu şekilde tevil edilir:

1. Ebû Said-i Hudrî’nin Kur’an-ı Kerim okuduğu kavim Müslüman olmadığından sahabe onlardan ücret talep etmiştir.
2. Misafiri ağırlamak vacip olmasına rağmen onlar ashâbı konuk etmeyi reddetmişlerdir.
3. Rukye halis bir ibadet olmadığından, ondan dolayı ücret almak caizdir. Kurtubî’de, “rukyleden dolayı ücret almak Kur’an-ı Kerim’in ücret karşılığında okunmasına delil olmaz” (Aynî, a.g.e., XII, 137.) Çünkü “rukye”nin tedavi boyutu “kurbet” boyutundan daha kuvvetlidir. Ebû Said-i Hudrî’nin aldığı ücret de kıraat karşılığı değil, tedavi bedelidir. Ücreti tedaviye tahsis etmek gerekir. Bu yüzden mutlak anlamda Kur’an-ı Kerîm öğretmek ona kıyas edilemez. Tedavi dışı okumalar haram olarak devam eder.

Tahavî, ‘insanların birbirlerine rukye yapmalarının borç olmadığı yönündeki hükmünden hareketle içerisinde ayet de olsa rukyleden dolayı ücret almak caizdir’ demektedir. Okumayı bilenlerin cahillere Kur’an-ı Kerim öğretmeleri ise vaciptir. (Aynî, a.g.e., XII, 137.)

Sonuç:

İslam bilge bir toplum inşa etmeyi öngörür. Kişiyi bildiği ölçüde mükellef addeder. Bu yüzden Allah Resulü namaz, zekât gibi Kur'an'da "mücmel" olarak yer alan kavramları insanların anlayacağı şekilde beyan etmiştir.

İlahi bilginin kaynağı olan Kur'an da okunmak, anlaşılacak ve yaşanmak için inmiştir. Her mükellef bu üçlü merhalenin birinci ve üçüncü aşamasından sorumludur. Anlaşılma safhası ise avam için ancak müçtehitler vesilesiyle mümkün olur.

İnsanlar Kur'an'ı muallimler vasıtasıyla okuyabilirler. Muallimlerin azalması ise öğrenme sürecini olumsuz yönde etkiler.

Taklit döneminden sonra meccanen Kur'an öğreten muallimlerin azalması ücret almanın caiz olduğunu söyleyen fakihlerin çoğalmasına neden olmuştur.

Ücret karşılığı Kur'an öğretmenin caiz olmadığını söyleyen Merğinanî müteahhir bazı âlimlerin istihsan cihetiyle buna cevaz verdiklerini belirtmektedir. (Merğinanî, a.g.e., III, 235.) Serahsî, Belh Meşayih'i'nin Kur'an-ı Kerim öğretmek için muallim tutmanın caiz olduğu noktasında Medine ulemasının görüşünü benimsediğini nakletmektedir. İbn Kemâl'de caiz olduğu yönünde fetva vermiştir. (İbn Kemâlpaşa, Fî İstihsani'l-İsti'câr ala Ta'îlî'l-Kur'an, (Resail-u İbn Kemâl içerisinde), İstanbul, 1316, II, 227-228.) Aynî de bu görüşü tercih ettiğini belirtmektedir. (Aynî, a.g.e., X, 282.)

Ücret karşılığı Kur'an-ı Kerim okutmanın caiz olduğunu söyleyen fakihler gerekçe olarak, hocalara devlet tarafından verilen hediyelerin kesilmesi, insanların ahiret işlerine gerektiği şekilde ilgi göstermemesi, tedrisatla dünya işinin birlikte yürütülmesi durumunda her iki cihetin de aksayacak olması, dini meselelerde baş gösteren durağanlık ve tembelliğin Kur'an-ı Kerim hıfzının kaybolmasına yol açması gibi nedenleri göstermektedirler. (Merğinanî, a.g.e., III, 235.)

Farklı yollardan geçimini temin edenler ya da imamlık gibi bedel karşılığı irşad hizmetinde bulunanlar istihsan kapsamına girmediklerinden onların Kur'an-ı Kerim okutmaktan dolayı ücret almaları caiz değildir.

Kâsânî, Osman b. Ebi'l-As'a Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem)'nün ezan okuması karşılığında ücret talep etmeyen bir müezzin bulmasını tavsiye ettiği hadisle alakalı şöyle demektedir: "Çünkü ezan, kamet, namaz ve Kur'an-ı Kerim okutmak karşılığında ücret almak insanları cemaatle namaz kılmaktan, Kur'an-ı Kerim ve ilim öğrenmekten uzaklaştıran başlıca nedendir. (Kâsânî, a.g.e., VI, 14.) Zira ücretin ağırlığı insanları ibadet yapmaktan alıkor. Allah Teâla şöyle buyurarak bu meseleye işaret etmektedir: "Yoksa sen onlardan (tebliğ görevine karşılık) bir ücret istiyorsun da onlar borçtan bir yük altında mı kalmışlardır?"

İslam'ın emirlerini tebliğ eden Allah Resulü ile alakalı Kur'an-ı Kerim: "Halbuki sen buna karşılık onlardan bir ücret de istemiyorsun." (Yusuf (12): 104.) buyurmaktadır. Nasıl Allah Resulü tebliğ vazifesini meccanen yaptıysa Onun; "burada olanlar olmayanlara tebliğ etsin" emrine muhatap olan ümmeti de dini mesaili hasbi olarak yürütmekle mükelleftir. (Bkz. Kâsânî, a.g.e., VI, 14)

Ezcümle, mutlak olarak ücret karşılığı Kur'an-ı Kerim okutmak, bu hususta mukavele yapmak caiz değildir. Resmi ya da gayr-i resmi oluşumlar altında çeşitli toplantılarda Kur'an-ı Kerim okuyup karşılığında ücret talep etmek de haramdır.

Kur'an tilaveti ibadet olduğundan alınan para namaz kılmak karşılığında talep edilen ücretten farksızdır.

Ayrıca bu tür oluşum ve ameliyeler belli çevrelerin eğitim, medya ve sinema yoluyla İslam'a karşı yürüttüğü toplumsal nefret ve tahkir kampanyasının en önemli malzemesidir. İnsanların dinden nefret etmelerinde rol almanın vebali ise elbette büyüktür.

Tabii ihtiyaçlar dışındaki bütün vaktini tedrisata ayıran Kur'an muallimlerinin ailelerinin nafakasını karşılayacak ölçüde "hibe" kapsamında ücret almalarında bir beis yoktur. Bu durumun içtimai bir nefrete dönüşmesinin önüne geçebilmek için de "vakıf" gibi hayır kuruluşlarının ücret meselesini ayarlayıp muallimlere takdim etmeleri maslahata daha uygun olacaktır.

En doğrusunu Allahu Teâlâ bilir.

Soru: Selamun aleykum hocam. Kadın erkek karışık iftar açılmamasına ek olarak, çocuklarla ailece gezintiye çıkmak ve bir lokantada yemek yemek aynı kapsama girer mi?

Cevap: Bir kimsenin çoluk çocuğu ile başka bir şehre gittiğinde lokantada yemek yemesi ile açık saçık kadınların da olduğu sokak iftarlarında aynı masa etrafında oturup yemek yemek aynı değildir. Bir lokantaya oturduğunuz zaman ailece bir masaya oturursunuz. Fakat böyle yerlere de eğer açık saçık insanlar varsa ve mecburiyet yoksa gitmemek gerekir. Mümkün olduğu kadar haramla iştigal edilen yerlerden uzak durmaya çalışalım. Kendi şehrimizde kendi evimizde yemek yiyelim efendim. Bugün müslüman mecbur kalmadıkça sokaklarda, çarşı pazarlarda dolaşmamalı. Çünkü gözünü koruyamaz.

Soru: Bir Müslümanı çok kolay kandırılıyorsa bunun hikmeti nedir hocam?

Cevap: Bir müslümanı her önüne gelen kandırıyorsa, o müslüman ya herkesi kendi gibi dürüst zannediyor ve her söylenene inanıyor ya da ahmak birisidir. Müslüman bir veya iki defa belki kandırılabilir ama devamlı kandırılmaz. Çünkü bir müslüman bir yılanı aynı delikten iki defa ısırılmaz. Isırılıyorsa ahmak birisidir.

Soru: Yola düşen meyveleri yemek caiz midir?

Cevap: Herkesin geçtiği sokağa düşmüş meyveler ise, ceviz gibi çürümeyenleri, sahibinin izin verdiği biliniyorsa, yemek caiz olur. İzin verdiği bilinmiyorsa yemek caiz olmaz. Kiraz gibi çürüyecek meyve ise, sahibinin yasak ettiği bilinmedikçe alıp yenilebilir. Alıp, evine götürmek caiz değildir.

- Dağdaki meyveler; alıç, kuşburnu, kızılıçık, yabani ahlat, mantar yemek de günah değildir.
- Herhangi bir şekilde çit ile çevrili değil ise ve sahipli değil ise kudretten yetişmiş bir yerde ise dağda yetişen meyveleri, yemek caizdir.
- Yollara dökülmüş olan ağaç yaprakları, eğer dut yaprakları gibi kendisi ile yararlanacak şeyler ise, bunları başkalarının toplamaları caiz değildir. Yoksa bunların değerini ağaç sahibine ödemek gerekir. Fakat bunlar, yararlanılmayacak şeyler ise, toplanıp alınabilirler, ödenmeleri gerekmez.
- Ekin ve bostan tarlalarında ekinler ve bostanlar alındıktan sonra, başkalarının toplamalarına âdet olarak izin verilmişse, arta kalan ekin veya kavun, karpuz, hıyar, üzüm gibi döküntü şeyleri, başkalarının toplamaları caizdir.

Soru: Prostat ameliyeti olan birisi var hocam. Akıntısı hiç durmadan aralıksız damla damla akıyor. Abdest işi nasıl olacak?

Cevap: Akıntısı kesilinceye kadar her namaz vakti girdiğinde yeni bir abdest alacak ve başka bir abdest bozucu fiilde bulunmadıkça o abdest ile diğer namaz vakti girinceye kadar her türlü ibadetini yapabilir.

Soru: Hocam geline zekât fitre verilebilir mi?

Cevap: Fakir olan damada ve geline zekât verilebilir. Çünkü bunlarla zekâtı veren kişi arasında usûl ve fûrû ilişkisi olmadığı gibi, zekât veren şahıs bunlara bakmakla yükümlü de değildir (İbn Âbidîn, Redd'ül-muhtâr, III, 172, 293).

Yalnız yaşayan bir geline kaynana veya kaynatanın zekât vermesinde sakınca yoktur. Sakıncalı olan geline verip dolaylı olarak oğluna zekât vermek gibi bir durumda olur. Bütçesi ayrı bir geline zekât vermekte sakınca yoktur.

Ancak koca eşine bakmakla yükümlü olduğundan, kişinin gelinine zekât vermesi dolaylı olarak kendi oğluna zekât vermesi gibidir. Bu itibarla, geline zekât vermek, geçerli olmakla birlikte pek uygun değildir.

Soru: Selamün Aleyküm Hocam 30 sene önce ölen oğlunun mezarına baba ölünce konulabilirmi vasiyet etmiş ben ölünce oğlumun mezarına gömün diye caizmi

Cevap: Zarûrî bir durum olmadıkça böyle bir şeyin yapılması doğru değil. Ama birinci cesedin tamamen çürüdüğü belli olduktan sonra aynı kabre ikinci bir cenaze gömülebilir. Bu durumda önceki cenazenin kemikleri bir tarafa toplanılır, yeni gömülecek cenaze ile arasına topraktan bir hat çekilir ve ikinci cenaze de defnedilir. Fakat böyle vasiyetler geçersizdir. Mirasçılar vasiyeti isterlerse yerine getirirler istemezlerse yerine getirmezler. Selam ve dua ile.

Soru: Sadaka niyeti ile sadaka kutusunda toplanan parayı, daha önce eksik kalmış olabilecek zekât olarak verebilir miyiz?

Cevap: Değerli kardeşim, sadaka kutusuna atılanlar sadaka niyeti ile atılmıştır ve onlar sadakadır. Daha önce eksik kalmış zekâtta neyi kastettiniz anlamadım ama zekât aekattır sadakada sadakadır. Çünkü verilmiş niyeti farklıdır. Fakat fakirlere zekât dağıtıyor da bazı fakirlere az para kaldığı için sadaka paralarından ekleme yapıyorsanız bunda sakınca yoktur. Ama zekât olan zekât yerine geçer sadaka kutusundan verdiğiniz de sadaka olur, zekât olmaz.

Soru: Kimler fitre vermekle yükümlüdür?

Cevap: Ramazan Bayramı'na kavuşan, temel ihtiyaçlarının ve bir yıllık borçlarının dışında nisap miktarı (80.18 gr. altın veya bu değerde) mala sahip olan müslümanlar kendileri ve velayetleri altındaki kişiler için fitir sadakası vermekle yükümlüdürler (Kâsânî, Bedâî', II, 70, 72).

Ancak fitir sadakası ile yükümlü olmak için bulunması gereken nisap miktarı malın, "artıcı" özellikte olması ve üzerinden "bir kameri yıl" geçmiş olması gerekmez.

Kişi kendisinin ve ergenlik çağına ulaşmamış çocuklarının fitresini vermekle yükümlüdür (Kâsânî, Bedâî', II, 70). Buna karşılık kişinin babası, büyük çocukları, karısı, kardeşleri ve diğer yakınları için

fitre ödeme zorunluluğu yoktur. (Kâsânî, Bedâî', II, 70, 72). Fakat vekâletleri olmadığı hâlde bu kişiler için ödeme yapsa geçerli olur.

Şâfiî mezhebine göre ise fitir sadakası vermek "farz"dır ve bununla yükümlü olmak için nisap miktarı mala sahip olmak şart değildir (Şirbînî, Muğni'l-muhtâc, I, 594). Buna göre temel ihtiyaçlarının yanı sıra bayram günü ve gecesine yetecek kadar azağa sahip zengin-fakir her müslüman fitre ile yükümlüdür (Şirbînî, Muğni'l-muhtâc, I, 594). Ayrıca varlıklı kimsenin müslüman olan eşi, çocukları, ana-babası ve diğer yakınları için de sadaka-i fitir vermesi gerekir. (Şirbînî, Muğni'l-muhtâc, I, 595; İbn Rüşd, Bidâye, I, 279-280).

Soru: Yerde bir miktar para buldum hocam, ne yapmam gerekir?

Cevap: Bulunan paraya göre durum değişir. Eğer para biraz fazla ise birkaç defa belediyeden falan anons ettirmek gerekir ve o parayı bir yıl kadar muhafaza etmek gerekir. Ama para az ise ve birkaç gün beklenildiği halde sahibi çıkmamışsa onun adına fakirlere tasadduk edilir.

Soru: Bazı yiyeceklerde kırmızı renk vermek için karmin böceğinin kanı kullanılıyor E 120 kodu ile

Cevap: Bazı şekerlemelerde dışına parlaklık vermek için şellak böceği kullanılıyor E904 kodu ile bunların yenilmesi dinimizce uygun mudur acaba

Karmin:

E 120 boyar maddesi (Carminic Acid), adı Cochineal (Coccus Cacti) olan ve değişik kaktüslerde asalak olarak yaşamını sürdüren bir böcek türüdür. Çok eski yıllardan beridir bilinen ve kullanılan, kırmızı rengi veren bir böcektir. İlk olarak Astekler tarafından kök boyası olarak kırmızı rengi vermek anacı ile kullanılmıştır. Avrupaya on altıncı yüzyıllarda gelmiştir ve başta çeşitli gıda maddelerine renk vermenin yanı sıra, tekstil, kozmetik sanayinde de kullanılmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştır.

Sonuç olarak Karmin, Coccus Cacti veya Dactylopius coccus costa böceğinin dişilerinden veya yumurtalarından çıkartılan bir boya pigmentidir. Bu böcekler Meksika, Bolivya, Şili, Kanarya Adaları ve Peru'da dikenli bir kaktüste yaşarlar.

Bir kilogram boya elde etmek için birkaç milyonun üzerinde böcek kullanılır. Yumurtlama zamanlarında bu böcekler parlak kırmızı renge dönerler. Dişi böceklerin kabukları kurutulur ve sonra bir eriticide (solventte) eritilir ve böceklerin parçaları filitre edilerek dışarıya atılır. Su ile muameleden çıkartılan Karmin, karminik asit, proteinler ve az miktarlarda çeşitli tuzlardan oluşur.

ŞELLAK (SHELLAC) (E 904 KATKI MADDESİ)

Şellak, Bir böcek Salgı Maddesidir! Çikolataların kaplanması, sakız, şekerlemelerde ve birçok farklı sanayi de kullanılıyor. E904 katkı maddesi olarak tanımlanan şellak, parlatma ajanı ve şeker parlatici olarak etiketlerde ifade edilebilir. Evinize aldığınız dışı parlak çikolatalara dikkat ederseniz, özellikle top şeklinde olanlarda "parlatma ajanı (şellak yada E904) ifadesinin masumca yazdığını görürsünüz! Ancak dinimiz açısından böceğin katkı maddesi olarak kullanılmasının hiçbir masum yanı yoktur!

Şellak, Coccus lacca isimli Gomalak Böceğinin dışışının salgı maddesidir. Bu böcek gözenekleri arasından, lak adı verilen koruyucu bir örtünün içinde sertleşmiş zamlı bir madde çıkartır Lak kırılğan veya taneli olabilir. Sarı-Kahverengi tonlarında ince pulcuklar şeklindedir. Gıdalarda da laklama yani kaplama işleminde kullanılır.

Bu böcek Hindistan ve Güney Asya'da yetişen Palas ağaçlarında beslenirler. Kanatlı ve küçük hayvanlardır. Yapıştıkları ağacın kabuklarını delerek, içinden özsuynunu emerler. Binlercesinin üst üste yapışması ile kendilerini düşmanlardan korumak için bu kaplayıcı maddeyi salgırlar. Ağaçların kabukları zaman zaman kazınarak bu madde alınır. Bu lak maddesi biriktirilir, ezilir, yıkanır ve kurutulur ve kullanılır.

Şellak, amonyak, sodyum borat, sodyum karbonat ve sodyum hidroksit gibi alkaliklerde ve çeşitli organik solventlerle muamele edildiğinde eriyebilir. Alkolde eritildiği zaman, tipik olarak etanol ve metanolle sağlam ve sert bir tabaka oluşturur ki bu mobilyacılıkta kullanılan laklamayı sağlar. Boyacılıkta, cilalamada, mürekkep yapımında, mühür mumu yapımında, ses kaydedicilerde de bu şekilde şellak (shellac) maddesi kullanılmaktadır.

Şellak çeşitli gıdalarda kaplama ve parlatma işlemlerinde kullanılır. Şellak gıda ve ilaç sektöründe, tablet, draje şekerleme, bonbon, çikolata vs. de parlatıcı ajan olarak kullanılır. Ayrıca yıkama işlemi esnasında kaybolan elmadaki doğal mum yerine de kullanılır. Bu işlemlerde kullanılan şellakın içerisinde ezilmiş böceğin parçaları bulunabilir.

Şellak Nedir? Haram mıdır?

Bu soruya helal ve sağlıklı ürün belgesi veren Gimdes fetva kurumu görüşüne göre bu ürünün kesinlikle haram kategorisine konulmalıdır ve helal sertifika alan ürünlerde bulunmamalıdır. Dinimizce böcek yenmesi nasıl sakıncalı ise, böcekten elde edilecek katkı maddeleri de aynı sınıfa girecektir. Sizlere tavsiyemiz şellak içeren ürünlerden kesinlikle uzak durmanızdır.

Ürönlere helal sertifikası veren GİMDES isimli kuruluş karmin ve Şellak gibi böceklerden mâmul ürünler hakkında şunları ifade etmektedir:

HAŞERATIN YENİLMESİ VE BELLİ ORANDA DA OLSA GIDA ÜRETİMİNDE KATKI MADDESİ OLARAK (ÖZELLİKLE E 120 KARMİN BOYA MADDESİNİN) KULLANIMININ FIKHÎ HÜKMÜ...

Karmin boya maddesinin etrafında yoğunlaşan sorular üzerine Fıkıh hocalarımızdan Fatih KALENDER Hocamızın gözetiminde öğrencisi Mücahid Mustafa Karakuş'un bu konu ile alakalı çalışmasını yayınlıyoruz.

Cisimlerde renk, ışığın dağılımına bağlı olarak ortaya çıkan bir görünüş olgusu, görme duyumuzu etkileyenin adıdır. Gıdaların insanları cezp eden ilk özelliği rengidir. Bir gıda maddesi ile ilgili ilk izlenim genelde görseldir ve renginin kabul veya reddi gıdanın tercih edilmesinde büyük bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla bu minvalde yapılan pek çok çalışma renk ile lezzet arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Gıda sektöründe satışları artırıcı bir etken olması hasebi ile üreticiler tarafından yiyecekleri güzel bir renk kıvamında üretmek talep edile gelen bir faktör olmuştur. Bu yüzden işlenmiş gıda ürünlerinde renklendirici kullanmak aşağı yukarı birkaç asıra dayanmaktadır.

Araştırmalar neticesinde tarihte karşımıza ilk çıkan gıda renklendiricisi ise kaktüsler üzerinde yapışmış bir halde yaşayan asalak böcek türü olan Cochineal (Koşnil)'den elde edilen Karmin'dir. Zira koşnil son derece saf bir kırmızı renkli sıvıya sahip olan böcek türüdür.

Koşnil böceği, ilk olarak Orta ve Kuzey Amerika'daki Aztek ve Maya aşiretleri tarafından birtakım eşyaları boyamak için boya olarak kullanılmıştır. Koşnil, altın ile kıyaslanabilecek kadar değerli ticarî bir

maldı. Şehirler koşnil böceklerini toplar, devlete gönderirler ve böylece imparatorluğun yıllık gelirine katkıda bulunurlardı. Sonradan Orta Amerika'ya hâkim olan İspanyollar koşnilden elde edilen boyanın değerli olduğunu fark edince, Avrupa'da o zaman kullanımı yaygın olan boyalardan daha iyi bir boya üretmeye başladılar.

Üretilen bu boya Avrupa'da diğerlerine kıyasla daha çok popüler oldu ve genel olarak kozmetik, tekstil sanayiinde ve az miktarda gıdalarda kullanılmaya başlandı. Romalı Katolik Kardinallerin elbiseleri koşnil ile boyanır, aynı zamanda İngiliz askerlerinin ceketleri de bu boya ile boyatılırdı. Neticede Koşnil, Londra ve Amsterdam Ticari Mal Değişirme Merkezi'nde düzenli olarak ticareti yapılan ve fiyatı yüksek olan bir ürün halini aldı. Böyle olmasına rağmen birçok Avrupalı onun nerden geldiğini bilmiyordu.

19. yüzyılda, böceklerin Kanarya Adaları tarafından ithal edilmeye başlanması ve büyük oranlarda üretiminin yapılmasıyla Meksika'nın tekeli sona ermiş oldu. 1868'de Kanarya Adalarının altı milyon pound ağırlığında koşnil ihraç ettiği kayıtlara geçmiştir.

Alizarin koyu kırmızı boyasının ve 19. yüzyılın ortasında Avrupa'da gıda ve tekstil için birçok yapay boyanın üretilmesi sonucu koşnil boyasına talep hızla azaldı. Fakat birçok üretici ve tüketicinin sentetik boyalar yerine doğal boyaları tercih etmesi sonucu, son yıllarda koşnilden elde edilen boya ticareti yönünden tekrar değer kazandı. Bugün de E120 koduyla doğal renklendirici olarak elde edilmeye ve birçok işlenmiş gıda ürünlerinde kullanılmaya devam ediyor.

Konumuz olan böceğin inceleyeceğimiz tarafı da kendisinden türlü türlü yöntemlerle elde edilen boyanın gıda ürünlerine katılmasına dinen cevazın bulunup bulunmadığıdır.

Öncelikli olarak inceleyeceğimiz ilk husus; genel manada "Haşerat" cinsi varlıkların temizliği veya necasetliğinin hangi esasa göre belirleneceği ve elde edilen sonuç itibarıyla yenilip yenilemeyeceğine dair sabit olacak hükmün tespitidir.

Hanefi ve Şafii Mezhebine Göre

Ahkâm cihetinden hayvanlar denizde ve karada yaşayanlar olarak ikiye ayrılır.

Denizde yaşayanlar: Hanefi mezhebince kendisine balık denilenlerin dışındakiler yenilmez.

Karada yaşayanlar ise kendi aralarında üç kısma ayrılır:

- 1 – Kanı olmayanlar ki bunlar sinek, çekirge, örümcek vb.
- 2 – Akıcı kana sahip olmayanlar. Bunlar da sair haşeratın çoğunluğu, yılan ve bunların benzerleridir.
- 3 – Akıcı kana sahip olanlar.

İlk iki kısmın altında bulunan hayvanlardan çekirge hariç diğerlerinin yenilmeyeceği hususunda Hanefi mezhebinde ittifak (görüş birliği) vardır. Ancak Şafilere çekirgenin yanı sıra kertenkele yemenin de mubah olmasından söz etmişlerdir.

Müstesna olanlar yani çekirge ve kertenkele dışındaki haşeratı yemenin haram olma sebebi; bu hayvanların zikredeceğimiz ayette geçen habisler (pis olanlar)den olmalarıdır. Zira Mevla Teâla şöyle buyurmuştur:

"...temiz ve hoş şeyleri onlara helâl, murdar ve kötü şeyleri de üzerlerine haram kılar..."

Ancak diğer mezheplerde haşeratı yemenin mubah olduğu ile hükmedenler ise, delil olarak şu ayet-i kerimeye dayanmışlardır:

“De ki: “Bana vahyolunanda, (bu haram dediklerinizi) yiyen kimse için haram edilmiş bir şey bulamıyorum. Ancak leş veya akıtılmış kan yahut domuz eti -ki bu gerçekten pistir- yahut Allah’tan başkası adına kesilmiş bir hayvan olursa, bunlar haramdır. Ama kim çaresiz kalırsa, (başkasının hakkına) tecavüz etmemek ve zaruret sınırını aşmamak üzere (bunlardan yiyebilir)” Çünkü Rabbin çok bağışlayandır, merhamet edendir.”

Hanefi ve Şafii âlimleri ise bu ayetin İslam’ın ilk döneminde inmiş olduğunu ve sonradan gelen haram kılıcı ayetlerin onu nesh ettiğini vurgulamışlardır.

Netice olarak koşnil böceğinin yenilmesi veya gıdalar içerisine konulan katkı maddesi olarak kullanılması Hanefi ve Şafii mezhebinde caiz görülmemiştir. Buna bağlı olarak ta gıda sektöründe alım ve satımı da caiz değildir.

Şunu da yeri gelmişken belirtelim. Hanefi mezhebinin son dönem âlimlerinden İbn-i Abidin (Rahimehullah) Reddu'l-Muhtar isimli eserinde kırmızı böcek namıyla bahsettiği böceği sadece elbise gibi eşyaları boyamak için kullanmaya cevaz vermiştir. Bununla beraber böceğin yenilmez olduğunu açıkça ifade etmiştir. Dolayısıyla mezkûr kitapta geçen ibarenin konumuzla yani koşnilin yiyecek ürünlerinde kullanılmasıyla bir alakası yoktur.

Maliki Mezhebine Göre

Haşeratın yenilmesi hakkında mezhepte iki görüş vardır:

1 – Ölümü tezkiye yoluyla olsun veya olmasın haramdır. Bu görüşü İbn-i Urafe ve Karâfi gibi Maliki âlimleri benimsemiş olsa da mezhebin ekserisi bunu kabul etmemiştir.

2 – Tezkiye ile öldürülen haşeratın yenilmesi mubahtır. Mezhepte kabul edilen görüşte budur.

Maliki uleması haşeratın tezkiyesinin nasıl yapılacağı hususunda farklı görüşler beyan etseler de, rivayetler iyice tetkik edildiğinde tezkiyeyi yapma şeklindeki ihtilafın fazilet hususunda olduğu anlaşılır. Zira her ne şekilde tezkiye edilirse edilsin (öldürülmesi hangi şekilde olursa olsun) şayet besmele ve niyet edilerek yapıldıysa yenileceğinde ittifak(görüş birliği) vardır.

Netice olarak koşnil böceğinin gıda maddelerinde renklendirici olarak kullanımı Maliki mezhebine göre böceğin öldürülme esnasında niyet ve bismelinin bulunmasıyla mubah olabilir. Bunlardan biri bulunmadığı takdirde bu böceğin Maliki mezhebinde yenilmesi ve yiyecek maddelerinde kullanılması caiz olmayacaktır.

Hanbelî Mezhebine Göre

Hanbelî mezhebinde bir hayvanın -hakkında kesin delil olanlar müstesna- temiz veya necis olabilmesinde belirleyici etken vücudunda kan olup olmamasıdır.

Hanbelî fakihlerinden İbn-i Teymiye, canlıların temiz ve necis olması sadedinde, eserlerinde şu taksimi kaydetmiştir.

Canlılar iki kısımdır:

a) Akıcı kana sahip olmayan canlılar

b) Akıcı kana sahip olan canlılar

Hanbelî fakihleri akıcı kana sahip olmayan hayvanların, canlı veya ölülerinin temizliğiyle hükmetmişlerdir.

Mezkûr hükme, sebep olarak yaptıkları izahlarda; ölü bir canlının necis/pis olmasına tek sebebin bedeninde bulunan kanın katılaşp hapsolması olduğu ve buna bağlı olarak akıcı kana sahip olmayan canlıların necis olamayacağını ifade etmişlerdir.

Allame Şenkî'tî'de "Zadü'l- Müstakni" şerhinde mezkûr bilgileri Hanbelî fakihlerine isnat etmiş ve görüş sahipleri adına buraya ilaveten; canlı bir hayvanın kesilip tezkiye edilmesi akabinde temiz olacağı ile hükmedildiğini dillendirmiş ve ifade edilen görüşün şer'î hükümler çerçevesinde değerlendirilerek verildiğini vurgulamıştır.

(İslam Fıkhi yönüyle incelemesini yaptığımız Koşnil'in, anatomik araştırmalar neticesinde vücudundan elde edilen sıvının kan olmamasından dolayı İbn-i Teymiye'nin eserinde kaydettiği taksimin konumuz dâhilinde olmayan bölümüne değinmiyoruz.)

Konumuz kapsamında Ebu Muhammed İbn Kudame, "el-Kafi" isimli eserinde farklı bir sınıflandırmaya giderek hususları ifade etmiş ve delil olarak Efendimiz Sallallahu aleyhi ve sellem'den nakledilen "sizden birisinin kabına sinek düştüğünde sineği kaba batırsın. Zira onun bir kanadında hastalık diğer kanadında o hastalığın şifası vardır" hadisini kaydetmiştir.

Muhammed Süleyman Eşkar, "el-Mücella fi'l- Fıkhi'l- Hanbeli" isimli eserinde "Necis canlılar" konusunu işlerken bunlardan istisna mahiyetinde akıcı kana sahip olmayan canlıları zikretmiş ve bunların temiz olduğunu söylemiştir. Yapılan nakiller neticesinde görüldüğü gibi akıcı kana sahip olmayan hayvanlar tahirdir yani temizdir.

Ebu'l- Ferec İbn-i Kudame, "Şerhü'l- Kebir" isimli eserinde "eti yenilmeyen canlılar" başlığı altında, akıcı kana sahip olmayan canlıların her cüzüyle temiz olduğunu ve buna rağmen yenilmeyeceğini açıkça ifade etmiştir.

Ayrıca "el-Vazıh fi Fıkhi'l-İmam Ahmet" isimli eserde, konumuz dâhilinde akıcı kana sahip olmayan canlılara örnek olarak verilen bazı hayvanların ismi açıkça kaydedilmiş ve kendilerini yemenin caiz olmadığı ifade edilmiştir.

Şenkî'tî, "Zadü'l- Müstakni" şerhinde yiyeceklerden türeyen kurtların dışındaki bütün haşaratı yemenin haram olduğunu ifade etmiş ve illet olarak da Müslüman toplumun böyle bir canlıyı habis olarak değerlendirdiğini dile getirmiştir.

İbn Kudame ise "Şerhü'l- Kebir"inde "يحل لهم الطيبات ويحرم عليهم الخبائث" ayetini delil göstererek hicaz ehlinin temiz gördüğü haşaratın yenilebileceğini, habis gördüklerinin ise yenilemeyeceğini ifade etmiştir.

Mezkûr nakillerden de anlaşıldığı üzere Haşarat cinsi olan canlıların yenilmesi haramdır. Koşnil böceği ise temiz olmakla birlikte, yenilmesi ve satılması Hanbeli mezhebinde caiz görülmemiştir.

Allame İbn-i Kudame Haşarat cinsi canlıların satışında bir fayda görülemeyeceğinden dolayı satışının haram olduğunu ifade etmiştir.

Şenkîti de aynı görüşü "Zadü'l- Mustekni" şerhinde kayda almıştır.

Sonuç olarak ifade edecek olursak konu edindiğimiz böceğin Hanefi ve Şafii mezhebinde bizzat yenilmesi veya yiyecek ürünlerinde katkı maddesi olarak kullanılması caiz olmamakla beraber gıda sektöründe alım-satımı da caiz değildir. Maliki mezhebinde ise şayet böceğin öldürülmesi İslami usulle yani niyet ve besmele ile olursa caiz. Aksi takdirde caiz değildir. Hanbeli mezhebi ise böceğin yenilmesi ve satılması hususunda Hanefi ve Şafii mezhebi ile aynı görüşü yani caiz olmayacağını benimsemiştir.

Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam engelli arabanın direksiyonuna secde etmemde bir sakınca varmıdır. Birde güneşte namaz kılarken şapkamı ters takıp namaz kılıyordum. Hacı'nın birisi bu şapkayı Atatürk getirdi bununla namaz kılınmaz gibi şeyler soyledi doğruluk payı var mıdır?

Cevap: Değerli kardeşim, normal şekilde secdeye gidemeyenler arabanın direksiyonuna veya bir rahleye veya bir yastığa secde edemezler. Onlar namazlarını îmâ ile kılarlar. Bu durumda secdeyi rukûya eğildiklerinden biraz daha fazla eğilerek yaparlar.

Nitekim Ashab-ı Kiramdan İmran İbn-i Husayn anlatıyor:

Bevasir hastalığına tutulmuştum. Peygamber Efendimiz'e (asm) namazı nasıl kılacağımı sordum. Peygamber Efendimiz (asm) buyurdu ki:

"Namazı ayakta kıl. Buna gücün yetmezse oturarak, buna da gücün yetmezse yan üstüne yatarak kıl."

Nesâî'de Hadis-i şerife şu ilâve vardır:

"Buna da gücün yetmezse sırt üstü yatarak kıl. Allah hiçbir kimseye gücünün vereceğinden fazlasını yüklemes." (Buhârî, Taksir, 19; Tirmizî, Mevâkî, 157; Ebû Dâvud, Salât, 175; Zeylaî, Nasbu'r-Raye, II/175)

Câbir b. Abdillâh (r.a)'tan rivayete göre, Hz. Peygamber bir hasta ziyaretine gitmiş namaz kılarken, önüne koyduğu bir yastık üzerine secde yapmaya çalıştığını görünce, yastığı almış ve şöyle buyurmuştur:

"Gücün yeterse toprak üzerinde namaz kıl. Bu mümkün değilse imâ ile kıl ve secdeni rükûundan daha fazla eğilerek yap." (Zeylaî, a.g.e., 2/175 vd.).

Namazda nasıl oturulacağına gelince; Hanefî Mezhebine göre, oturabiliyorsa teşehhüdde oturduğu gibi oturur. Bu şekilde oturamıyorsa dilediği gibi oturur. Malikî Mezhebine göre, secdeler ve teşehhüd halleri dışında bağdaş kurarak oturması menduptur. Hanbelî Mezhebine göre, rükû ve secde hâli dışında bağdaş kurarak oturması sünnettir. Dilediği gibi oturması da caizdir. Şafîî Mezhebine göre ise, oturarak namaz kılan kimsenin secde ve teşehhüt hâli dışında ayaklarını altına sererek oturması sünnettir. Bu şartlarla oturmaya gücü yetmeyen kimse ise, dört mezhebe göre de dilediği gibi oturur.

Oturarak namaz kılan kimse rükû ve secde yapabiliyorsa yapar; yapamıyorsa ima ile yapar. Bu durumda secde için yaptığı ima, rükû için yaptığı imaya göre biraz daha eğimli olur ki bu vaciptir. Ayakta durabildiği halde oturmaya ve rükû ve secde yapmaya gücü yetmeyen kimse ise, rükû ve secde için, ayakta iken ima eder. Bu durumda yine secde için, rükû için eğildiğinden biraz fazlaca eğilir.

Nâfile namazlarda kıyam şart değildir. Ancak gücü yetenin bunları da ayakta kılması gereklidir. Çünkü nâfile ibadetler çok olduğu için, bunlarda kolaylık ve müsâmahe esası vardır. Farz namaz olsun, nâfile olsun ayakta duramayan hastalar için de aynı kolaylık söz konusudur.

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Bir oturuşta 1'den fazla tilavet secdesi okunduğunda 1 kere secde yapmak yeterli mi acaba?

Cevap: Aynı oturduğu yerde birkaç defa secde âyeti okunsa bir defa tilâvet secdesi yapılması yeterlidir. Fakat meclis değişirse, yani farklı farklı mekanlarda secde âyeti tekrarlanırsa her biri için ayrı birer tilâvet secdesi yapmak gerekir.

Soru: Abdest aldıktan sonra iki rekât abdest namazi diye bir sey var mı, hükmü nedir?

Cevap: Evet, sünnette abdest namazı diye bir namaz vardır.

Abdest namazı: Abdestten veya gusül abdestinden sonra vakit elverişli ise (mekruh vakit değilse), yaşlık kuruyacak kadar bir süre geçmeden iki rekât namaz kılınması menduptur.

Hadislerde şöyle buyurulmuştur:

"Her kim abdest alır, abdesti güzel yapar, sonra kalkıp iki rekât namaz kılar ve bu iki rekâta kalbiyle yönelirse, o kimseye cennet vacib olur." (Buhârî, Vüdû, 24; Müslim, Tahâre, 5, 6,17; Ebû Dâvûd, Tahare, 65).

"İçinizden her kim, abdest suyunu hazırlayıp ağzına burnuna su verir ve burnunu temizlerse, mutlaka yüzünün, ağzının ve burnunun günahları dökülür! Sonra Allah'ın emrettiği gibi yüzünü yıkarsa, yüzünün günahları su ile birlikte sakalının etrafından dökülür. Sonra dirsekleriyle birlikte ellerini yıkarsa, elinin günahları su ile beraber parmak uçlarından akar gider. Sonra başını meshederse, başının günahları su ile birlikte saçlarının ucundan dökülür. Sonra topuklarıyla beraber ayaklarını yıkarsa, ayaklarının günahları su ile beraber ayak parmaklarının ucundan akar. Eğer (böylece abdest alan) bu adam, kalkıp namaz kılar, Allah'a hamd ve senâ eder, O'nu layık olduğu vasıflarla yüceltir ve gönlünü tam anlamıyla Allah'a bağlarsa, mutlaka anasından doğduğu günkü gibi günahlarından arınmış olur" (Müslim, Müsâfirîn 294)

Ebû Hüreyre radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Bilâl'e:

"Bilâl! Müslüman olduktan sonra yaptığın ibadetler arasında en fazla sevap beklediğin hangisidir? Çünkü ben cennette, senin ayakkabıların tıktırtısını önümde duydum" diye sordu.

Bilâl de: Gece veya gündüz abdest aldıktan sonra bu abdestle kılabilirdiğim kadar namaz kılarım. En fazla sevap beklediğim ibadet budur, dedi. (Buhârî, Teheccüd 17, Tevhîd 47; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 108)

Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam bir aile hasta çocuğu var. Onu tedavi için artık bütün maddi imkanlar bitmiş. Yüksek miktarda para gerekiyor ameliyatı için. Bu kişiye çocuğunu tedavi ettirsin diye zekât verilebilir mi?

Cevap: Evet, bu kimseye zekât verilebilir. Hem de efdal olur.

Soru: Giyim yardımı fitre olarak verilebilir mi?

Cevap: Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Sayılı günlerde... Sizden kim hasta veya yolculukta olursa, o günler sayısınca diğer günlerde oruç tutsun. Onu tutabilenlere bir yoksulu doyuracak fidye de gerekir. Kim bir hayrı içten gelerek yaparsa onun için daha hayırlı olur. Oruç tutmanız sizin için daha iyidir. Bir bilseydiniz!” (Bakara, 2/184)

Bu konuda Peygamberimizden nakledilen rivayet şöyledir:

“Resulullah fitreyi, oruç tutanı anlamsız ve çirkin davranışlardan temizlesin; muhtaçlara da yiyecek bir lokma olsun diye farz kılmıştır.” (Ebu Davud, Zekât, 17; İbn Mâce, Zekât, 21.)

Ayet ve hadisten açıkça görüldüğü gibi fitre bir yoksulu doyuracak miktarda yiyecektir. Bu ya yiyecek ya da o yiyeceği alacak miktarda para olarak verilmelidir. Fitrenin yiyecek veya para dışında başka bir mala dönüştürülebileceğine dâir bir ruhsat bilmiyorum. Bu yüzden fitreleri yiyecek veya para olarak veriniz.

Fakat zekât mükellefi iseniz zekâtınızı paradan verebileceğiniz gibi, elinizde bulunan maldan yani kumaştan, elbiseden vermenizde herhangi bir sakınca olmaz. Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam malum İHH'nın yetim sponsorluğu var. Aylık 125 tl yıllık 1500 tl. Bu yetim sponsorluğu zekâtın yerine sayılır mı?

Cevap: Nisab miktarı parası, altını, gümüşü veya başka malı varsa evet, olur. Bunları öderken zekât niyeti ile ödemesi gerekir. Fakat öderken zekât niyeti ile ödemez de sadaka niyeti ile öder, ödedikten sonra zekâta saymak isterse, olmaz. Çünkü mal (para) elden çıkarken veya fakirlere verilirken zekât niyeti olması gerekir. Her ay 125 TL. yi öderken zekât niyeti ile öderse bir yıl içinde 1500 TL. Zekât ödemiş olur. Bunu ister senesi geçmiş yılın zekâtına sayar isterse gelecek yılın zekâtına sayar. Çünkü elde nisab miktarı para olduktan sonra gelecek senenin zekâtını da önceden ödeyebilir. Selam ve dua ile.

Soru: Bulduğum ilden memlekete tek bir uçak seferi var o da iftar vaktinde havada oluyor. İftarımı neye göre yapmam gerekir?

Cevap: Uçaktaki günün batmasına göre iftar edeceksin. Zannediyorum pilotlar iftar saatini söylerler. Hosteslere de iftar saatini söylemeyi hatırlatabilirsiniz. Selam ve dua ile.

Soru: “YA MUĞTİBERRİ ĞÂB” tesbihatın anlamı nedir hocam?

Cevap: Böyle bir tesbihat yoktur. Nerede okudunuz veya duydunuz bunu? Belki yanlış duymuşsunuzdur. Bunlar uydurma şeylerdir. Adamlar tesbihatı bile anlamamış, yanlış yazmışlar. Ya muğtiberrî ğâb diye bir tesbihat yok. Böyle bir namaz da yok. Ramazan geceleri her gün ayrı bir namaz ve ayrı bir tesbihatta yok.

Soru: Midye bizler için helal midir?

Cevap: Aleykum selam. Hanefî mezhebine göre balık dışındaki deniz canlılarının yenilmesi caiz değildir. Bu sebepten, midye, istakoz, yengeç gibi deniz canlıları yenilmez. Şâfi mezhebine göre ise midye, istakoz, yengeç ve denizde yaşayan bütün canlılar yenilebilir. Bunlardan sadece kurbağa ile deniz domuzu yenilmez.

Soru: büyükbaş ve küçükbaşlarda nisap miktarı nedir hocam?

Cevap: Büyükbaş hayvanlarda nisabın alt sınırı otuzdur ama ondan sonraki sayılar değişiktir. Yine koyun ve keçilerin nisabda alt sınırı kırktır ama ondan sonraki sayılarda değişiktir. Yani kırkta bir, seksende iki değil. Toprak ürünlerinde ise parayla sulanmayan kıraç tarlalardan kalkanın onda biri (öşür) zekât olarak verilir. Ama para ile sulanan tarlalarda kalkanın yirmide biri zekât olarak verilir.

Sığırların zekâtı nasıldır?

- Sığırın sınırı 30 dur. Yani, 30'dan az olan sığırlar için zekât icab etmez.
- Saim (çayıra salınan hayvan) olan sığırın sayısı 30'a ulaştığı zaman, zekât olarak, iki yaşına girmiş erkek veya dişi bir buzağı verilir.
- Sığırların sayısı 40'a varıncaya kadar, ilâve olarak bir şey vermek icab etmez. (Yani 30- 40 sığır için, iki yaşına girmiş, erkek veya dişi bir buzağı verilir.)
- Sığırların sayısı 40'a ulaştınca, zekât olarak üç yaşına girmiş, erkek veya dişi bir dana verilir.
- İmam-ı Azam'a (ra) göre, 40'dan 60'a kadar; artan miktarın da zekâtını vermek icabetler. Fazla olan her bir sığır için, üç yaşındaki bir dananın kıymetinin kırkta biri, (fazla olan tiki sığır için, mezkûr dananın değerinin yirmide biri...) verilir.
- 60 sığır için, zekât olarak, iki yaşına girmiş erkek veya dişi 2 buzağı verilir.
- Sığırların zekâtının hesaplanmasında, 60'dan sonra otuz veya kırk sayılarına itibar edilir. Yani, 60'dan sonra her 30 sığır için bir, iki yaşına girmiş buzağı veya her 40 sığır için üç yaşına girmiş bir dana hesabı ile zekât verilir.

Mesela: 70 sığır için, bir buzağı ile bir dana; 80 sığır için, iki dana; doksan sığır için üç buzağı, 100 sığır için de iki buzağı ile bir dana zekât olarak verilir.

- Verilecek zekâtın buzağı ile de dana ile de karşılanma ihtimali olunca, zekât verecek olan kimse muhayyerdir; dilerse zekâtı buzağılarla verir, dilerse danalarla verir.

Şöyle ki: 120 sığır olan bir kimse, isterse, bunların zekâtı olarak, üç dana verir; isterse dört buzağı verir. (Çünkü, 120 de 3 tane 40 veya 4 tane 30 vardır. Yani $4 \times 30 = 120$ olduğu gibi $3 \times 40 = 120$ dir.)

- Zekât hususunda manda (camız) da sığır gibidir. Bunlar karışık bulundukları zaman, birbirine ilave edilirler. Nisabın tamam-lanması da zekâtın hesaplanmasında da durum böyledir.

- Bu iki cinsten hangisi çoksa, zekât ondan verilir. Bunların sayıları eşit-olursa; zekât ya ednası alasından veya âlânın ednasından ödenir. Zekât, sığırdan verilecekse, onların en kuvvetlisi (âlâsı); mandadan verilecekse, onların en zayıfı (ednası) verilir. Böylece itidal temin edilmiş olur.

İmamı Azam Ebu Hanife (ra) ile İmam Muhammed'e (ra) göre, zekât olarak verilecek sığırın, en az iki yaşına girmiş olması gerekir. (Feteva-yı Hindiyeye)

Koyun ve keçilerin zekât nispetleri şöyledir:

- 1'den 39'a kadar zekâtтан muaf (zekât gerekmez)
- 40'tan 120'ye kadar 1 koyun
- 121'den 200'e kadar 2 koyun
- 201'den 399'a kadar 3 koyun
- 400'den 499'a kadar 4 koyun
- 400 koyundan sonra her yüz koyun için ayrıca bir koyun lazım gelir. Mesela, 500 koyundan 5, 600 koyundan 6 koyun alınır.

(Ömer Nasuhi Bilmen, Hukuki İslamiye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu, cilt: 4, sayfa: 88, paragraf no: 99-100.)

Soru: hocam intertt kadir gecesi ile şöyle bir yazı paylaşıyor, ne derece doğru?

SUAL : İmam-ı Şa'rani hazretlerinin keşfine göre Kadir gecesi hangi güne denk geliyor?

İmam-ı Şa'rani hazretleri, kendi keşfini bildirmiş ve (Ramazan, pazar günü başlarsa, Kadir gecesi 29. gecedir. Salı başlarsa 27. gece, perşembe başlarsa 25., cumartesi başlarsa 23., pazartesi başlarsa 21., çarşamba başlarsa 19., cuma başlarsa 17. gecedir) buyurmuştur.

Ebül Hasan Harkani Hazretleri de buyuruyor ki: Büluğ çağımdan beri Kadir gecesini hiç kaçırmadım. Ramazan ayının ilk günü pazar günü başladığında, Kadir gecesi 29. gece olurdu. Pazartesi günü başladığında, 21. gece olurdu. Salı günü başladığında, 27. gece, çarşamba günü başladığında, 19. gece, perşembe günü başladığında, 25. gece, cuma günü başladığında, 17. gece, cumartesi günü başladığında, 23. gece olurdu. (Mişkat-ül-envar, Şir'a-tül-İslam)

Görüldüğü gibi iki büyük âlim de, aynı şeyi keşifleriyle bildiriyorlar.

Bu sene Ramazan-ı Şerif Ayı pazartesi günü başladığına göre, özellikle bu geceyi fırsat bilerek güzel değerlendirmeli.

Cevap. Dikkat edilirse soruda: "İmam-ı Şa'rani hazretlerinin keşfine göre Kadir gecesi hangi güne denk geliyor?" deniliyor.

İslamda hüküm verirken keşfin hiçbir değeri yoktur. Keşifle rüya ile hüküm verilemez. Bu görüşler sahibini bağlar ve islamda hiçbir kıymeti yoktur.

Kadir gecesi hakkında bir sürü rivâyet vardır. Bu rivâyetlerin bazılarını verelim:

İbn-i Abbas (ra) ve bazı sahabelerin görüşü yirmi yedinci gecedir.

- Hz. Bilal (ra) Resulullah'ın (asm) Kadir Gecesi hakkında şöyle söylediğini işitmiştir: "O, son ondan yedinin ilkidir: Yani yirmi üçüncü gece." (Kütüb-i Sitte)
- "Kadir Gecesi'ni (Ramazan'ın) yirmi dördünde arayınız." (Buhari)
- Hz. Aişe'ye (ra) göre: Kadir Gecesi, Ramazan ayının yirmi dokuzuncu gecesidir.

- Hz. Hasan ve Hz. Ebu Zer'e (ra) göre: Kadir Gecesi, Ramazan ayının yirmi beşinci gecesidir.
- Hz. Ebu Bürde Eslemî'ye (ra) göre: "Kadir Gecesi, Ramazan ayının yirmi üçüncü gecesidir."
- İmam-ı Şâfiî'ye (ra) göre: Kadir Gecesi, en kuvvetli ihtimalle, Ramazan ayının yirmi birinci gecesidir.
- İmam-ı Mâlik'e (ra) göre: Birbirinden ayrı tutulmamak şartı ile Kadir Gecesi Ramazan ayının son on günlerinde aranmalıdır.

Allah rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem bir hadislerinde şöyle buyurmuşlardır:

**"Siz Kadir Gecesi'ni ramazanın son on günü içerisindeki tek rakamlı gecelerde arayınız."
(Buhârî, Leyletü'l-Kadir, 3; Müslim, Sıyam, 216)**

Bâzı âlimlere göre Allah rasûlünün bu sözü o sözü söylediği sene ile ilgilidir. Bütün ramazan ile ilgili değildir. Nitekim bu konuda İmam Ebu Hanife şu tesbitte bulunmuştur:

**"Kadir Gecesi Ramazan ayındadır. Fakat sabit değil; kah takaddüm, kah teahhur eder."
(İmam-ı Kadıhan, El Feteva, Kahire: 1282, I/190)**

Ramazan-ı Şerif ayının her gecesini, "Kadir Gecesi olabilir" zannı ile değerlendirmek sünnete uygundur. Hz. Abdullah İbn-i Ömer (ra)'in:

**"Resul-i Ekrem'e (asm) Kadir Gecesi'nden soruldu. Bunun üzerine Peygamberimiz
Efendimiz (asm)**

**'O, her Ramazan-ı şerif ayındadır.' cevabını verdi." dediği malumdur. (İmam-ı Beyhaki,
Es-Sünenü'l- Kübra, Haydarahad: 1350, IV/307)**

Feteva-ı Hindiy'e konu ile ilgili olarak şöyle denilmiştir:

"Kadir Gecesi 'ni aramak müstehaptır. İmam Ebu Hanife'ye göre; Kadir Gecesi Ramazan ayının içerisindeki gecedir. Fakat onun hangi gece olduğu bilinemez. Bazen ileri geçer, bazen geri kalır. İmameyn'e göre; Kadir Gecesi Ramazan ayının içerisindeki gecedir. Gizli olan muayyen bir gecedir. İleri geçmediği gibi, geri de kalmaz. O geceyi aramak sünnettir." hükmü kayıtlıdır. (Feteva-ı Hindiy'e, Beyrut: 1400, I/216.)

Bütün bu rivâyetleri ele aldığımızda, kadir gecesi ramazanın şu gecesi dememiz mümkün değildir. Kadir gecesi Allah rasûlünden gelen rivâyette olduğu gibi ramazanın son on günündeki tek sayılı günlerde olması muhtemel olduğu gibi ramazanın içinde deveran eden gecelerde olması da muhtemeldir. Bundan dolayı ramazanın her gecesini kadir bilmeli ve bütün geceleri mümkün mertebe ibâdet ile geçirmeye gayret sarfetmeliyiz. En azından hadiste olduğu gibi ramazanın son on gününe yoğunlaşmalıyız. Nitekim Allah rasûlü de ramazanın son on gününde devamlı itikafa girerdi.

Soru: boza içmek caiz midir abla?

Cevap: Önce boza neyden ve nasıl yapılır bir görelim:

Bozanın Yapılışı

İsteğe göre; darı, buğday, arpa, ırmik, mısır, yulaf, çavdar, pirinç gibi tahılların suda bekletilerek yumuşaması sağlanır. Ardından pişirilerek koyu bir kıvam elde edildikten sonra kuru maya, şeker ve yoğurt karışımı ilave edilerek mayalanmaya bırakılır. Genelde 12-48 saat aralığında bekletildikten sonra tüketilmeye hazır hale geliyor. Fakat burada birtakım zararlar ve şüpheler mevcuttur. Şöyle ki;

Alkol Oluşumu: Fermantasyon ile kendiliğinden meydana gelen etil alkol (şarapta bulunan ve sarhoşluk veren alkol) 12-48 saat aralığında ciddi miktarlara çıkabilir. Hatta endüstriyel bozaların raf

ömürlerinin 7 gün kadar olduğunu düşünürsek bu risk daha fazladır. Şayet boza 12 saat öncesi tüketilebilse idi bu risk ortadan kalkabilirdi. Şöyle ki: sahabe efendilerimizin çokça yaptığı ve tükettiği “nebiz” içerisinde de alkol olma ihtimali yüksektir. Kuru üzüm ve hurma gibi meyvelerin sulandırılmasıyla yapılan bu içecek için Efendimiz’e (sav) “ne kadar süre tüketebiliriz” sorusu sorulduğunda karşımıza konuyla alakalı 2 rivayet çıkmaktadır:

- 1- “sabah yaptıysanız akşama kadar tüketiniz, akşam yaptıysanız sabaha kadar tüketiniz” buyurmuştur. Burada 12 saatlik bir zaman dilimine müsaade var diyebiliriz.
- 2- Üç güne kadar tüketimine müsaade ettiği rivayet edilmektedir.

Birbirine karşı zıt olarak gözüken bu iki uygulamanın birincisi yaz günlerinde, ikincisi ise kış günlerinde olduğu düşünüldüğünde gayet mantıklı bir uygulama olduğu gözükmemektedir. Çünkü yaz günlerinde sıcaklığın etkisiyle fermentasyon ve dolayısıyla alkol oluşumu daha hızlıdır. Fakat yaz günlerinde 12 saat diliminde, kış günlerinde ise üç gün içinde de fermentasyon başlar ve az da olsa etil alkol meydana gelir. Efendimiz (sav) bu süreler aşıldıktan sonra sarhoşluk verebilme riski gördüğü için tüketimine müsaade etmemiştir. Şayet bu süreler aşılmazsa etil alkol meydana gelse dahi miktarı çok çok az olacak ve içildiğinde sarhoşluk vermeyecektir. Dolayısıyla çoğu sarhoş etmediği için (en fazla içilebilecek sınırlarda çoğu demektir) haram olmayacaktır.

Bu bilgiler ışığında; 12-48 saat bekletilmiş ve sonra piyasaya arz edilmiş bir bozada ne kadar alkol vardır? Raf ömrü boyunca bekleyeceği için alkol oluşumu hangi boyutlara gelecektir? Soruları risk teşkil ettiği için GİMDES olarak bozalara Helal Sertifikalama yapılmamaktadır.

Nu'man İbnu Beşir (radiyallahu anhümâ) nın rivâyet ettiği bir hadiste Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) efendimiz buyurdular ki:

"Şurası muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmez. Bu durumda, kim şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de, ırzını da tebrie etmiş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberiniz olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah'ın koruluğu da haramlarıdır. Haberiniz olsun, cesette bir et parçası var ki, eğer o sağlıklı olursa cesedin tamamı sağlıklı olur, eğer o bozulursa, cesedin tamamı bozulur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir."
[Buharî, İman 39, Büyû 2; Müslim, Müsakat 107, (1599); Ebu Davud, Büyû 3, (3329, 3330); Tirmizî, Büyû 1, (1205); Nesâî, Büyû 2, (7, 241).]

Müslümanlar bu hadise göre amel etmeliler ve bir şeyin haram mı helal mi olduğunda şüphe varsa, âlimler o konuda ihtilaf etmişlerse takvâya uygun olan şüpheli şeylerden uzak durmalarıdır. Boza içmezsek bize bir zarar dokunmaz değil mi? Bu yüzden boza ve kefir gibi şeyleri içmeyelim efendim. Her ne kadar bazıları bunların içilmelerinin caiz olduğunu söyleseler de... Selam ve dua ile.

Soru: Hayız konusunda genişçe bir paylaşımda bulunabilir misiniz?

Cevap:

Hayız Nedir?

Hayız (regl), kadınların hastalık ve doğum halleri dışında ve belli yaşlar arasında rahimden gelen bir kandır. Buna âdet hâli, ay hâli, aybaşı, muayyen hâl gibi adlar da verilir.

Hayız hâli, kadınlara mahsus tabîi bir haldir. Vücutta biriken kirli ve zehirli maddeler, hayız kanı ile dışarı atılır; vücut hafifler, sıhhat bulur. Bu sebeble hayız hâlinde ürkmeğe, korkmağa, tiksinti duymaya sebep yoktur. Bu durumu normal bir hâl olarak karşılamalı, Allah'ın bir takdiri olarak bakmalıdır. Nitekim şu rivâyet de bunu te'yid eder mahiyettedir:

Âişe validemiz, Peygamberimizle haccettiği sırada kendisinde muayyen hâl olmuş, bu durumda haccı yarım kalacak zannederek ağlamaya başlamıştı. Peygamberimiz kendisine:

- **Ne oluyorsun, ay hâli mi gördün? diye sormuş ve ardından şu açıklamayı yapmıştı:**

- **Bu, kadınlar tâifesine Allah'ın bir yazısı ve takdîridir. Kâbe'yi tavaftan başka hacıların yaptığı herşey'i yap; Kâbe'yi de ay hâlinde kurtulduktan sonra tavâf edersin."**

Ne Zaman Başlar, Kaç Yaşına Kadar Sürer?

Hayız hâli, en erken 9 yaşında başlar. Genç kızlar bu hâlin başlamasıyla bülûğa ermiş olurlar. Bu hâl, en geç 55 yaşına kadar, her ay belli sürelerle devam edip gelir. Bu yaştan sonra da kesilir.

9'dan önce ve 55'ten sonra görülen kanamalar, muayyen halden sayılmazlar. Bir hastalıktan gelen istihaze hâli kabûl edilirler.

Nasıl Belli Olur?

Hayız akıntısı kırmızı, siyah, sarı, bulanık yeşil ve kiremit renklerinde olabilir. Pamukta bu renklerden biri görülse, muayyen hâlin başlamış olduğuna hükmedilir. Muayyen hâl kesildiğinde ise, gelen akıntı beyaz renktedir ve rahimin tabîi akıntısıdır.

Rahimden gelen akıntının ay hâli sayılabilmesi için kadının hâmile olmaması da şarttır. Hâmilelik süresi içinde gelen kan, muayyen halden sayılmaz.

Kaç Gün Sürer?

Muayyen hal, en az 3 gün, en çok da 10 gün sürer. 3 günden (72 saat) az görülen akıntı ile, 10 günden (240 saat) fazla gelen akıntı muayyen halden sayılmaz. Bir hastalıktan geldiği kabûl edilir.

Hayız süresi içinde akıntının devamlı olması şart değildir. Arasına kesilebilir. Meselâ, bir kadın üç gün dem görse, sonra iki gün akıntı kesilse, sonra yine üç gün daha dem gelse, o kadının hayız müddeti 9 gündür. Ve arada akıntısız geçen iki gün de hayız günlerinden sayılır.

İki Ay Hâli Arasında Kalan Temiz Günlerin Süresi Ne Kadardır?

İki ay hâli arasındaki temizlik süresine "tuhr hâli" denir. Bu süre 15 günden az olmaz, daha fazla olabilir. Buna göre, 15 günden daha evvel ortaya çıkan akıntılar, ay hâlinde sayılmazlar.

Âdet Günleri Süresi Her Ay Muayyen midir?

Bâzi kadınların âdet günleri muayyendir. Meselâ, her ay 5 veya 7 veya 9 gün âdet görürler.

Bâzılarında ise, âdet günleri sabit değil, aydan aya değişkendir. Meselâ, bunlar bir ay 5 gün, bir ay 6 gün âdet görürler. Bu halde ihtiyata uygun davranmak gerekir. Yani, böyle bir kadın, 6. gün oldu mu yıkanır, namazını kılar. Ramazan'da ise, orucunu tutar. Çünkü, bu altıncı günde görülen kanın hastalık kanı olma ihtimali vardır. Ancak bu kadın 6. gün çıkmadan kocasıyla cinsî münasebette bulunamaz. Zira bu hal hayız hâli de olabilir.

Âdet Günlerinin Süresinin Değiştiği Nasıl Anlaşılır?

Bir âdet süresinin değişmiş olması için, o âdet süresine aykırı üst üste iki âdet görülmelidir. Meselâ, her ay, devamlı 5 gün âdet gören bir kadın, sonradan üstüste iki defa 4 veya 6 gün âdet görse artık onun âdeti 5 değil, 4 veya 6 gün olmuştur. Şu hâlde mutad olan âdet süresinin değişmesi, üst üste görülen iki ayrı âdet ile olmaktadır.

Mûtaad olan hayız müddetinden fazla olan, fazla süresi 10 günü geçmeyen kanamalar da, âdet hâlinde sayılır. Bu durumda âdet süresi değişmiş kabûl edilir. Meselâ, her ay 7 gün âdet gören bir kadın, sonradan 10 gün görmeye başlasa, 10 günü de hayızlı sayılır. Fakat 10 günü geçen kanamalarda, mutad günden fazla olan günler, âdet hâli değil, istihaze hâli kabûl edilir.

Âdet Çağına Giren Bir Kız, Kendisinde İlk Kanamayı Görünce Ne Yapar?

Âdet görecektir çağa gelen bir kız, ilk defa görmeye başladığı âdetten dolayı, hemen namazı orucu terkeder. Bu kıza "mübtetie" denir. Âdet hâli üç günden az sürerse hayızlı olmadığı anlaşılır. Terk ettiği ibâdetleri kaza etmesi gerekir.

İmam-ı A'zam'a göre, âdet tam üç gün devam edip hayız hâli olduğu kesinleşmeden namazı ve orucu terketmek câiz olmaz.

* Bir kadının görmekte olduğu âdetini kocasına karşı inkâr etmesi veya vâkıya muhalif olarak âdet gördüğünü söylemesi helâl olmaz.

Nifas Neye Denir?

Nifas, doğum sırasında kadından gelen kana denir. Nifas hâline Türkçemizde "Lohusalık hâli" denir.

Nifas Hâli Kaç Gün Sürer?

Nifas, yani, lohusalık hâlinin en az kaç gün süreceği belli değildir. Bir gün bile olabilir. En fazla devam müddeti ise, 40 gündür. 40 günden fazla sürmez. 40 günde kesilmeyip devam eden kan, artık nifas kanı değil, istihaze kanıdır.

Bâzi kadınlar çocuk doğurduktan sonra, ancak 15-20 veya 25 gün kadar nifas görürler. Sonra kan kesilir. Böyle kadınların, nifas süreleri bu kadar olmuş olur. Bundan sonra yıkanır, namaz kılıp oruç tutmaya başlayabilir.

Nifasın âzamî haddi, İmam-ı Şâfiî'ye göre 60 gündür. Yaygını ise, 40 gündür.

Düşük Yapan Kadın Nifaslı Sayılır mı?

Düşük çocukların el, ayak, parmak gibi uzuvları belirmiş ise, nifas hâli meydana gelir. Fakat âzaları henüz teşekkül etmemiş bir düşük ile, nifas hâli vücut bulmaz.

Ameliyatla Doğum Yapan Kadınlar da Nifaslı Sayılırlar mı?

Bir özür dolayısıyla çocuk ameliyatla (sezeryan) alınır ve kan da rahimden değil de karından çıkarsa, nifas hâli tahakkuk etmez. Bu kan, yaradan akan kan hükmündedir. Ancak kan, rahim yoluyla dışarı çıkarsa, kadın nifaslı sayılır.

Nifas Müddeti İçinde Görülen Temizlik, Yani Nifasın Muvakkaten Kesilmesi Hâli Nifastan Sayılır mı?

Evet, sayılır. Meselâ, 10 gün kan gelip 5 gün kesilse, sonra tekrar kanama başlasa ve 10 gün kadar sürse, bu 25 günlük sürenin hepsi de nifastan sayılır.

* Çocuk dünyaya gelirken vücudunun ekserisinin rahimden çıkmasıyla, çocuk dünyaya gelmiş sayılır.

Hayız- Nifas Ve İstihazenin Hükümleri

Hayız ve Nifasla İlgili Hükümler:

Hayız ve nifasın müşterek 8 hükmü vardır:

1 - Hayız ve nifas hâlindeki kadından her türlü namaz mükellefiyeti düşer. Kadınlar hayız-nifas hâlinde oldukları müddet zarfında, namaz kılmaları kendilerine haram olur.

Hayız ve nifas hâlinde iken kılamadıkları bu namazları; kadınlar sonradan kaza etmek mecburiyetinde de değildirler. Cenâb-ı Hak, fazl ve kereminden onları böyle bir mükellefiyetten afvetmiştir.

İslâm dîni gerçekten kolaylık dînidir. Hayız ve nifaslı kadınların namaz borçları hakkındaki hükmünde de bu kolaylık prensibini apaçık görmekteyiz. Çünkü, hayız hâli kadınların her ay mübtelâ oldukları ve bir haftaya yakın zamanlarını meşgul eden eziyetli bir durumdur. Bu arada pek çok vakit namazlarını da kılamamış haldedirler. Kadının devamlı olarak kocasının ve çocuklarının hizmeti yanısıra, evinin temizlik ve bakımıyla da uğraştığı malûmdur. Bu durumda olan bir kadının, mecburen terkettiği pek çok vakit namazlarını sonradan kaza etmek zorunda kalmasının, ona ne derece ağır ve zahmetli geleceği apaçık meydandadır.

Nifas hâli için de durum aynıdır. 20 gün, 30 gün, hattâ 40 gün namazını terketmek zorunda kalan bir kadının, bütün bu birikmiş namazları kaza edebilmesi ne kadar meşakkatli olacağı bedihîdir.

İşte, âlemlere rahmet olan İslâmiyet, büyük bir kolaylık olarak, kadınların, hayız ve nifas hâlinde iken kılamadıkları bütün namazları afvetmiştir.

* Hayız ve nifas hâlindeki kadınların namaz kılmaları haram olmakla birlikte, tesbih, zikir ve duada bulunmaları câizdir. Hattâ hayız ve nifas hâlindeki bir kadının, mümkün ise ve vakti de müsait ise, her namaz vaktinde abdest alıp, bir vakit namaz kılacak kadar kıbleye karşı yönelerek oturması, bu süre içinde, tesbih, tevhid ve tehlil ile meşgul olması müstehab bile görülmüştür. Bu şekilde o, hem Rabbini unutmamış ve ibadet zevkini kaçırmamış; hem de Allah'a ibadet hususunda -elinden gelseydi- ne derece arzu ve iştiaq içinde olduğunu da göstermiş olur. Bu güzel ve temiz niyeti sebebiyle, o kadına hayatında en güzel ve en feyizli kıldığı namazın sevabı yazılacağı rivâyetlerden anlaşılmaktadır.

2 - Hayız-Nifas hâlindeki kadınlara, namaz kılmak gibi oruç tutmak da haramdır. Ancak namazdan farklı olarak, tutamadıkları günleri, temizlendikten sonra kaza etmeleri gerekmektedir.

Çünkü, oruç, namaz gibi devamlı olmayıp senede bir ay olduğundan, kadınların tutamadıkları birkaç günlük oruç borçlarını sonradan kaza etmeleri, onlara pek fazla bir zahmet ve meşakkat yüklemesiz. Bu bakımdan namaz borçları afvedildiği halde, oruç borcu baki kalmış, sonradan kazası istenmiştir.

Âişe validemiz bu hususta şöyle buyurmuşlardır:

"Bize hayız ve nifas hâlleri geldiğinde, Hz. Resûlüllah (asm) tutmadığımız oruçlarımızı kazâ etmemizi emir buyururlardı. Kılmadığımız namazların ise kaza edilmesini emretmezlerdi."

3 - Hayız ve nifas hâlinde olan bir kadına Kur'an okumak da haramdır. Resûl-i Ekrem (asm) Efendimiz, bu hususta şöyle buyurmuşlardır:

"Hayızlı veya cünüp olan kimse, Kur'an-ı Azîmüşşân'dan birşey okuyamaz."

Hayızlı ve nifaslı kadınların veya cünüplerin kunut vesaire gibi çeşitli duaları okumalarında, tesbih ve tehlil kelimelerini söylemelerinde ve Hazret-i Peygambere salât ve selâm getirmelerinde hiçbir mahzur yoktur.

Hayız ve nifaslı halde olanlar, Kur'an-ı Kerîm'i okuyamamakla beraber, onu dinleyebilirler.

4 - Hayız ve nifas hâlinde bulunanların, Kur'an'a ellerini sürmeleri de haramdır. Hattâ bütün Kur'an'ı (Mushaf'ı) değil, bir âyeti, bir âyetin birkaç kelimesini dahi tutmak haramdır.

* Kur'an Kursu öğretmenliği yapan bir kadın, hayız hâlinde öğretim işini yardımcısına yaptıracaktır. Yardımcısı yoksa Hanefî ulemasından Kerhî ve Tahavî'ye göre öğretimini devam ettirecektir.

Kerhî: Öğretmen Hanım hayız hâlinde kelime kelime, Tahavî ise, yarımşar âyet söylemekle öğretim yapılmasında 'beis yoktur' demişlerdir.

5 - Hayız-Nifas halinde olan kadınlara (veya cünüplere) mescid ve camilere, zaruret olmadan girmek de haramdır.

6 - Hayız-Nifas hâlindeki kadının veya cünüp olan kadın ve erkeğin, mü'minlerin kıblesi olan Kâbe-i Mükerrerme'yi tavaf etmeleri de haramdır.

7 - Hayız-Nifas hâlinde olan kadının kocası ile cinsî münasebette bulunması da haramdır. Bu halde yapılan bir cinsî birleşme, büyük günahlardan (günâh-ı kebâir) sayılmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur:

"Sana kadınların hayız (âdet) hallerini de soruyorlar. De ki: O (hayız) bir ezâdır. Binaenaleyh siz hayız hâlinde kadınlardan çekilin. Temizleninceye kadar onlara yanaşmayın." (el-Bakara, 222).

Âyette geçen kadınlara yaklaşmama emrinin ne mânâ ifade ettiğini Enes'den (ra) rivâyet edilen bir hadîs-i şerîf şu şekilde açıklamaktadır:

Yahudiler kadın hayız gördüğü vakit onlarla birlikte yeyip içmezlerdi. Peygamber (asm) ise bu hususta:

"- Her şey'i yapın, yalnız cinsî münasebet müstesna..." buyurdular."

Hayız-Nifas hâlinde iken kadınla cinsî temasda bulunmak dinî yönden olduğu gibi, tıbbî yönden de çok mahzurludur. Kadın bu hallerde hasta hükmündedir. Son derece itinalı bir bakıma ve temizliğe muhtaçtır. Yorulmaktan büyük ölçüde kaçınmalı, mümkün mertebe istirahat halinde olmalıdır. Ayrıca hayızlı kadının dışarı yaydığı ağır koku, erkeği kadından tiksindirmeğe de sebep olabilir. Bu bakımdan bu nazik dönemde yapılacak cinsî münasebetler, kocayı hanımından tiksindirip soğutabileceği gibi, pek çok kadın hastalıklarına da sebebiyet verebilir.

Meselâ: Bugün Avrupa'da kadınlarda çok sık görülen rahim kanserlerinin mühim bir sebebi de, ay hâlinde kadınların kocalarıyla cinsî münasebette bulunmaya devam etmeleri olarak tesbit edilmiştir.

Bir erkeğin hayız hâlinde olan hanımına yaklaşması haram olduğu gibi, kadının ona boyun eğmesi de haramdır.

Eğer, karı-koca bu halde iken, cinsî münasebette bulunurlarsa, her ikisinin de tevbe ve istiğfar etmeleri gerekir. Ayrıca bir veya yarım dinar miktarında altın veya onun bedelini de fakirlere sadaka olarak vermelidirler. [Bir dinar, bir miskal (4 gr.) ağırlığında bulunan altın sikkedir].

Hayız hâlinde olan kadından yatağını ayırmak câiz değildir. Bu tarz davranış, Yahudilerin mezhebidir. Yahudiler ay hâlindeki kadından yataklarını ayırdıkları gibi; onlarla yanyana oturmaz, beraber yemek bile yemezlerdi. Silindikleri havluları bile ayırırlardı. İslâmiyet bu haksız ve bâtil âdeti kaldırmış, ay hâlindeki kadınla yatmayı, pişirdiği yemeği yemeyi, aynı havluya el, yüz silmeyi mekruh dahi saymamıştır.

Hazret-i Âişe vâlidemiz şöyle buyurur:

"Ben hayızlı iken Nebî (asm) mübarek başını kucağıma yaslar, sonra Kur'an okurdu."

Diğer bir rivâyet:

"Ben hayız hâlinde iken, Resûl-i Ekrem (asm) hazretlerinin mübarek saçlarını tarardım."

Bu hadîslerden anlaşılıyor ki, hayız hâlindeki kadınlar necis (pis) değildirler. Nifas hâlinde olanlar da böyledir. Bu haller sadece birer hadestir. Yani bâzı dinî mükellefiyetleri ifaya mâni şer'î birer kirlilik hâlidir. Yoksa neces, yani, hakikî pislik hâli asla söz konusu değildir.

Hayız ve Nifastan Kesilen Kadına, Gusletmeden Evvel Kocasının Cinsî Münasebette Bulunması Helâl Olur mu?

Hayız ve nifasın âzamî müddetleri (hayızda 10, nifasta 40 gün) geçince kadınla cinsî münasebet helâl hâle gelir. Guslû beklemek gerekmez.

Ancak yine de kadın guslettikten sonra temas, müstehab kabûl edilmiştir.

10 günden evvel hayız ve 40 günden evvel nifas hâlinin sona ermesi durumunda ise, cinsî münâsebet derhal helâl olmaz. Cinsî münasebetin helâl olması için, kadın ya yıkanmış olmalı veya yıkanmamış olsa bile hayız ve nifas hâlinin bitiminden sonra üzerinden bir namaz vakti geçmelidir. Bu takdirde gusledilmemiş bile olsa, cinsî münasebet helâl hâle gelmiş olur.

8 - Ay hâlinde olan kadının göbek ile diz kapakları arasında kalan avret sahasına kocasının şehvetsiz bile olsa çıplak olarak temas etmesi, el dokundurması da haramdır.

Hayızlı olan kadında kocasının faydalanabileceği, el sürebileceği kısımlar; göbeğin üstü ile dizlerin altında kalan kısımdır.

İstihaze Hâline Ait Hükümler:

İstihaze kanı ne oruca ne de namaza engel değildir. Cinsî münasebete de mâni olmaz. Ancak istihaze hâlindeki kadınlar, özürlü hükmünde bulunurlar. Özürliülerin tâbi olduğu hükümlere uygun olarak ibadetlerini yaparlar.

Asr-ı Saâdetde bir gün bir kadın Peygamberimize gelerek:

"Benden devamlı kan gelir, namazı bırakayım mı?" diye sormuştu.

Peygamberimiz de cevaben:

"Hayır, o damardaki bir hastalıktandır, hayız değildir. Âdet vaktin gelince namazı bırak, âdet hâlin geçince guslederek temizlen ve bundan sonra her vakit namazı için ayrı abdest alarak namazlarını kıl. Tekrar âdet hâli gelinceye kadar böyle yapmaya devam et"

Buyurmuşlardı. Bu rivayet, istihaze hâlinin özür hâline ait hükümlere tâbi olduğunu açıkça göstermektedir.

Hayız Hali İle İlgili Faydalı Bilgiler

* Memleketimizde genç kızlar umumiyetle 12-15 yaşları arasında hayız görmeye başlarlar.

* 12 yaşına yaklaşan bir kıza sâhip olan bilgili ve anlayışlı bir anneye bu devrede düşen en mühim vazife, kızını bu konuda aydınlatmaktır. Bunun için de kızı ile bir arkadaş gibi konuşup, ona günün birinde idrar yolundan biraz kan geldiğini göreceğini, bunun normal bir hâdise olduğunu, korkmaması gerektiğini, çünkü anne olacak her genç kızda, belli bir yaştan itibaren bunun görüldüğünü ve görüleceğini, bunun adına aybaşı veya hayız dendiğini, bunun gebelik ve lohusalık durumları hariç 45-55 yaşına kadar, muntazaman ve her ay görüleceğini, çünkü Allahımızın kadınları bu hilkatte ve bu fıtratta yarattığını, bunda nice hikmetler bulunduğunu ve ay başlı devrede temizliğe bilhassa dikkat edilmesi gerektiğini öğretmesi lâzımdır.

* Hayız denince akla ilk gelecek şey temizliktir.

Çünkü, bir kadının sıhhatli, huzurlu ve neş'eli olması, maddî bakımdan aybaşı günlerinde riayet edeceği temizlik derecesine ve dolayısıyla aybaşısının her ayın belli günlerinde başlayıp bitmesine, aybaşı kanının normal miktarda ve ağrısız olarak gelmesine, yani normal bir aybaşı görmesine bağlıdır.

Soru: Ramazan'da açıktan oruç yiyenlere selam vermekte mahzur var mı?

Cevap: Oruç yerken o anda selam verilmez. Çünkü Allah'ın emrini futursuzca çinleyen bir kimseye Allah'ın selamı verilmez.

Soru: Hocam belirli sayıda çalışan bi işyeri çalışanlarına öğle yemeğini ramazan ayı içerisinde yemek vermek istemiyor bu işyeri yemek şirkasinden tablot üsülü yemek geliyor yemek için bu aydaki cebinden çıkacak olan parayı oruç tutan elemanlara verse olur mu? Fakat çalışan işçiler bir kısmı biz öğlen yemek yeriz diyorlar ramazan ayında hergün belirli sayıda yemek geliyor bu yemek ücretini patron ödemek zorunda kalıyor buradaki işyeri sahibi haram işlemiş olur mu?

Cevap: İslamın hâkim olduğu bir devlette bir iş verenin çalışan işçilerine ramazan ayında oruç tutma zamanlarında yemek vermesi haramdır. Çünkü oruç tutmayarak haram işleyen birisine haram işlemesine yardım etmektedir. Bilindiği gibi haram işlemek haram olduğu gibi harama vesile olmak da haramdır.

Fakat gayri islâmî bir küfür düzeninde yaşıyoruz. İçinde yaşadığımız sistem iş kanunu olarak veya sendikal hak olarak iş verene işçilerine yemek verme zorunluluğu getirmişse ve işveren bundan dolayı yemek verme zorunda kalıyorsa, işveren yemek verdiği için sorumlu olmaz. Oruç tutmayıp yemek yiyenlerin bizzat kendileri sorumlu olurlar.

Eğer sistem veya sendika tarafından işveren işçilerine yemek vermekle yükümlü tutulmamışta işveren kendiliğinden işçilerine yemek veriyorsa, bu durumda işçilerine yemek vermesi yine haram olur.

İşveren ramazan ayı başlamadan birkaç gün önce işçilerine ramazan ayı boyunca oruç tutma zamanlarında yemek verilmeyeceğini açıklar. Yemeğe ödemesi gereken ücretleri de ramazan ayı bitiminde topluca ödeyeceğini söyler. Bu durumda işçiler kendiliğinden bir şeyler satın alarak veya evden getirerek yemek yerlerse işveren sorumlu olmaz.

Demek ki işverenin mecbur olup olmamasına göre hüküm değişir. Bilindiği gibi Allah Rasülü içki hakkında tam on kişiye lânet etmektedir. Halbuki bu on kişiden sadece biri içki içmekte ve haram

işlemektedir. Diğer dokuz kişi ise haram işleyenin haram işlemesini kolaylaştırdıkları, ona haram işlemesinde yardım ettikleri için onlar da içki içenle aynı lâneti hak etmişlerdir. Bu bütün haramlarda böyledir.

Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam adak dağıttığınız kişi ye misafir olduğumuzda o eti ikram ederse yiye bilir miyiz?

Cevap: Evet yiyebilirsiniz. Çünkü adak eti alan kimsenin olmuştur. O da başkasına ikramda bulunabilir.

Nitekim Hz. Aişe'den şöyle rivayet edilmiştir:

Hz. Aişe'den şöyle rivayet edilmiştir: Peygamber'e bir sığır eti getirildi de 'Bu Berire'ye sadaka olarak verilen ettir' denildi. Bunun üzerine Rasûlullah:

"Bu, Berire'ye sadakadır, bize de hediyedir" buyurdu. [Buharî, Muslim]

Soru: Selamun aleykum hocam iş yerinde etil alkol ile elektronik kartları temizliyoruz bazen üstümüze damladan daha küçük bir miktar sıçraya biliyor ama 10 15 saniye sonra alkol uçuyor o kıyafet ile namaz kılmak caiz oluyor mu?

Cevap: Bir iki damladan dolayı namaza engel olmaz.

Soru: Hocam aşağıda paylaştığım hadis sahih midir?

"Bir kimse bana salât u selâm getirdiği zaman onun selâmına karşılık vermem için Allah Teâlâ ruhumu iade eder."

Cevap: Evet, bu hadis sahihtir ve şöyledir:

Ebû Hüreyre radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir kimse bana salâtü selâm getirdiği zaman, onun selâmını almam için Allah Teâlâ ruhumu iade eder. " (Ebû Dâvûd, Menâsik 96. Ayrıca bk. Ahmed İbni Hanbel, Müsned, II, 527)

Bu hadisin bir benzeri de şu hadistir:

Evs İbni Evs radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

- "Günlerinizin en faziletlisi cuma günüdür. Bu sebeple o gün bana çokça salâtü selâm getiriniz; zira sizin salâtü selâmlarınız bana sunulur" buyurunca, ashâb-ı kirâm:
- Yâ Resûlallah! Vefat ettiğin ve senden hiçbir eser kalmadığı zaman salâtü selâmlarımız sana nasıl sunulur? diye sordular.

Bunun üzerine Peygamber aleyhisselâm:

"Allah Teâlâ peygamberlerin bedenlerini çürütmeyi toprağa haram kıldı" buyurdu. (Ebû Dâvûd, Salât 201, Vitr 26. Ayrıca bk. Nesâî, Cum`a 5; İbni Mâce, İkamet 79, Cenâiz 65)

Soru: Hocam, bazıları Kur'an kursları için ve parti için zekât topluyorlar. Bu caiz mi?

Cevap: Değerli kardeşim, Kur'an kurslarının kendisi için, cami için, vakıflar ve dernekler için zekât toplanamaz ve bunların giderleri için zekât verilemez. Verilirse sadaka olur fakat zekât borcu borç olarak kalmaya devam eder. Parti için, kuran kursları için, cami için, vakıf ve dernekler için zekât toplayanlar günahkâr olurlar. Çünkü müslümanların emanetlerine ihanet etmiş olurlar.

Kuran kurslarının kendisine değil ama kuran kurslarında okuyan çocukların bizzat kendilerine zekât verilebilir. Bu da onlara para veya giyim eşyası vermek şeklinde olabilir. Yine vakıflar topladıkları zekât ve fitre paralarını fakirlere ulaştırıyorlarsa onlara zekât verilebilir. Fakat topladıkları parayı bizzat vakfın veya kuran kursunun giderlerine harcıyorlarsa bu olmaz. Mesela kuran kursu topladığı zekâtı mutfağı için harcıyorsa, yemek pişirip öğrencilere yediyorlarsa bu zekât yerine geçmez. Çünkü yemek yedirmede temlik yoktur, faydalandırma (ibâha) vardır. Faydalandırma ise zekât yerine geçmez. Zekât, zekât verilecek kimselere temlik edilmesi yani fakirin eline para veya mal olarak verilmesi ile olur.

Partilere gelince, bugünkü partilere zekât, fitre, fide ve sadaka verilmesi asla caiz değildir. Çünkü bugünkü partiler küfür sisteminin kanunlarına göre kurulmuş, Atatürk ilke ve devrimlerini kabul eden, anayasaya sadâkattan ayrılmayacağına söz veren, hükümete geldiklerinde kuran ve sünnete aykırı yasalar ve kanunlar yapan, genelevlerine, içki üretim fabrikalarına ve içki satış dükkanlarına, kumarhanelere ve kumara, faiz müesseselerine ruhsat veren ve her tavırları ile din ile çatışan birer kurumdurlar. Böyle partilere zekât vermek islamı bilmemek ve kendini tehlikeye atmak demektir. Unutmayalım ki, küfre rıza küfürdür, küfrü desteklemek küfürdür. Bu partiye zekât toplanır diyenler imanlarını ve nikahlarını tazelemelidirler.

Neymiş efendim, parti ile cihad ediyorlarmış. Evet, küfrün hakimiyetini pekiştirmek, demokrasi ve laikliği müslümanlara kabul ettirmek, küfür kanunları ve yasaları çıkarmak için cihad ediyorlar. Ama bilelim ki bu cihad dedikleri şey, bâtil ve küfür olan say-u gayrettir. İslamda zekâtı devlet toplar ama topladığı zekâtı kendi giderlerine harcayamaz. Tevbe suresi 60. âyetinde belirtilen 8 sınıfa vermek, ulaştırmak için zekât toplar.

Evet, o sekiz sınıftan birisi de Allah yolunda olanlardır. Bundan maksat, Allahın dinini korumak, yeryüzünde Allah'ın dinini yaymak ve İslam devletine yönelen saldırılara karşı durmak için cihad etmek isteyen ve fakat cihad edecek binîti, silahı, aleti olmayanlardır. İşte bunları cihad yapabilecek hale getirmek için zekât verilir. Yine Allah yolunda olmak, şer'i ilimleri öğrenmek için memleketinden ayrılmış olmak demektir. İşte bunların ihtiyaçlarını karşılamak için zekât verilir.

Kur'an kurslarının bizzat kendisi için zekât toplayanlara, parti için zekât toplayanlara asla zekât, fitre ve fide vermeyiniz. Eğer verirsiniz hem günahkâr olmuş olursunuz hem de zekâtınız üzerinize borç olarak kalmaya devam eder. Meselenin özü budur. Selam ve duâ ile.

Soru: Hocam selamun aleykum. Cüzdan duasi hakkında bilgi verir misiniz? Sahih midir?

Cevap: Aleykum selam. Bu Cübbeli Ahmed denilen sapık herif hiç durmadan böyle uydurma şeyler yazıyor. Yazdığı kitaplarda bir sürü uydurma hadis ve hikâye vardır. Bunun gibi sapıkların sözlerine inanmayınız.

Soru: Hastalık nedeniyle orucunu tutamayan kişi bunun kefareti Ramazan ayı bittikten sonra Verse olur mu yoksa tutmadığı her günü gününe mi vermek zorunda hükmü nedir Allah razı olsun

Cevap: Aleykum selam. Keffaret değil de fidye. Fakat bir kimsenin oruç fidyesi ödeyebilmesi için özrünün yani hastalığının ömür boyu sürmesi gerekir. Eğer hastalığı geçici ise fidye ödeyemez. İyileştiği zaman tutamadığı oruçlarını kaza eder. Eğer sizin hastanız ömür boyu oruç tutamayacak durumda ise her günün fidyesini o gün verebileceği gibi bir aylık fidyeyi ramazan bittikten sonra da verebilir. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam bizim burada teravih namazına katılan hiç aksatmayan çocuklar var müftülüğümüz de onlara hediyeler almak istiyor

Bizim vereceğimiz zekâtlar bunlar yerine geçer mi?

Cevap: Değerli kardeşim, çocuklar eğer akılbaliğ ise verilen şeyler zekât yerine geçer. Çünkü zengin bir kimsenin akıl baliğ olan fakir çocuklarına zekât verilebilir. Ama çocuklar daha akıl baliğ değilse babalarının durumuna göre değişir. Eğer babaları zekât verebilecek durumda ise yani zengin iseler babalarının zengin olması ile çocuklar da zengin sayılır ve onlara zekât verilemez. Bu sebepten zekâtlarınızı böyle yerlere vermeyiniz. O çocuklara da hayır olarak, hibe olarak hediyeler alınız. Bizim insanlarımız nedense sadece zekât ve fitre veriyorlar, nafile olarak sadakalar vermiyorlar. Zekât ve fitre kulların vermekle yükümlü oldukları yani mecbur oldukları şeylerdir. Biraz da mecbur olmadığımız halde Allah yolunda infak edelim efendim. Selam ve dua ile.

Soru: Selamün aleyküm hocam fitre amca dayı gibi akrabalara düşer mi

Cevap: Aleykum selam kardeşim. Eğer amca, dayı, hala, teyze gibi yakınlar fakir iseler, yani zekât alabilecek durumda iseler evet onlara zekât verilebilir. Hatta onlara zekât vetmek yabancılara zekât vermekten daha efedaldir. Selam ve dua ile.

Soru: Hocam, birisi cevşen Peygamberimize Uhud savaşında verilmiştir dedi. Doğru mudur bu?

Cevap: Kim ki cevşenin Allah rasûlüne Cebrail Aleyhissalam tarafından Uhud savaşında getirildiğini iddia ederse vallahi kâfir olur billahi kafir olur. Çünkü; Cebrailin getirdiği vahiydir. Vahiy de iki türdür, Vahyi metlûv ve vahyi gayri metlûv. Vahyi metlûv Kur'an âyetleridir. Vahyi gayri metlûv ise, kudsî hadisler ya da Allah rasûlünden rivayet edilen hadislerdir.

Bu kimseler iki sebepten kafir olmaktadır. Birincisi; vahiy olmayan şeyin vahiy olduğunu iddia etmelerinden dolayı. Bu Kur'an'da yer almadığına göre demekki kutsî hadis olması gerekiyor. Kutsî hadis ise, mânası Allah'tan, lafzı ise Allah rasûlünden olan hadistir. Cevşene kutsî hadis iddiasında bulunanlar hem Allah'a hem de Cebrail'e iftira atmaktadırlar. Çünkü Allah'ın söylemediği bir şeyi Allah'a isnad etmişler ve Cebrail'in getirmediği bir şeyi de Cebrail'in getirdiğini iddia ederek Cebrail'e iftira atmışlardır. Bu ise büyük bir cürümdür.

İkincisi; Allah Rasûlüne iftira atmaktadırlar. Şâyet Cebrail aleyhissalam bu cevşeni getirmişse bunu ancak Allah rasûlüne getirmiş demektir ve eğer Allah rasûlüne getirmişse bunu ancak Allah rasûlü açıklar. Allah Rasûlü açıklamışsa mutlaka bir hadis kitabında olması gerekir. Halbuki bu cevşen denilen

şey en ufak bir hadis kitabında bile geçmemektedir. Hadis olmayan bir şeyin hadis olduğunu iddia etmek ise Allah rasûlüne iftirayı gerektirir. Allah rasûlüne iftira ise küfürdür. Yine Allah rasûlü adına yalan söylemek cehennemlik olmayı gerektirir. Bu ise Allah rasûlünün bizzat kendi sözü ile sabittir. Mütevâtir hadisler içinde en kuvvetli bir mütevâtir hadis olan bir rivâyette Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعِدًّا فَلْيَتَوَّأْ هَفْعَهُ مِنَ النَّارِ

“Her kim benim ağzımdan bilerek yalan uydurursa Cehennem’deki yerine hazırlansın!”
(Buhârî, İlim, 38)

“Benim ağzımdan yalan uydurmayınız! Her kim benim ağzımdan yalan söylerse Cehennem’e girsin!” (Buhârî, İlim, 38)

“Her kim, söylemediğim şeyleri bana isnâd ederse Cehennem’deki yerine hazırlansın!”
(Buhârî, İlim, 38)

“Kim, yalan olduğu bilinen bir sözü benim hadisim olarak naklederse o da yalancıların biridir.” (Müslim, Mukaddime, 1; Tirmizî, İlim, 9/2662; İbn-i Mâce, Mukaddime, 5/39; Ahmed, I, 112)

Rasûlullah Efendimiz (s.a.v) başka bir hadislerinde de şöyle buyurmuşlardır:

“Ahir zamanda birtakım deccallar, yalancılar çıkacak. Size, sizin ve babalarınızın işitmediği hadîsler getirecekler. Aman onlardan sakının! Sizi saptırmassınlar, fitneye düşürmesinler!” (Müslim, Mukaddime, 7)

Yukardaki rivâyetlerden de anlaşıldığı gibi, Allah Rasûlü (s.a.v) Efendimiz adına yalan söylemek çok büyük bir günahdır, haramdır ve Cehennem’e girmeye sebep olur. Nitekim konu ile ilgili olarak hadis âlimlerinden İmam Leknevî şöyle der:

“Bu rivayetlerle iyice sabit olmuştur ki Nebiyy-i Ekrem Efendimiz adına söz uydurmak ve söylemediği bir şeyi O’na izafe etmek kayıtsız şartsız haramdır ve Cehennem azâbını gerektirir. Bu ister helâl ve haram ister terğîb ve terhîb (teşvik ve sakındırma), ister başka bir hususta olsun farketmez. Böylece bazı cahil uydurucuların, “terğîb ve terhîb husûsunda Nebiyy-i Ekrem Efendimiz (s.a.v) adına yalan söylemenin câiz olduğu, çünkü bunun O’nun lehine bir yalan olup aleyhine olmadığı” yönündeki zanlarının da bâtil olduğu ortaya çıkmıştır.

Yine aynı şekilde bu rivayetlerle sâbit olmuştur ki aynen söylemediği bir sözü O’na nisbet etmek gibi yapmadığı bir fiili kendisine nisbet etmek de büyük günahların en büyüklerindendir.

Aynı şekilde âyet ve hadislerde Zât-ı Mukaddeslerinde mevcûdiyeti sabit olmayan bir fazilet ve mertebeyi O’na izafe etmek de büyük günahların en büyüklerindendir. Vâizler bu konuda uyanık olsunlar! İnsanlara konuşanlar, hatipler, emr bi’l-mâruf ve nehy ani’l-münker vazifesini icra edenler bu hususta çok dikkatli olsunlar! Zira bunlar, Efendimiz (s.a.v)’de bulunmayan pekçok hâli O’na nisbet ediyorlar. Allah Rasûlü’nün Mukaddes Zât-ı Şeriflerinin faziletinden ve kadrinin yüceliğinden bahsettikleri için de böyle yapmakta büyük bir ecir olduğunu zannediyorlar. Bilmiyorlar ki Nebiyy-i Ekrem (s.a.v) Efendimiz’in sahih hadislerde sabit olan faziletleri, bu çürük yalanlara ihtiyaç bırakmamaktadır. Ömrüme yemin olsun ki Allah Rasûlü (s.a.v) Efendimiz’in faziletleri ihâta edilemeyecek ve sayıya gelmeyecek seviyededir. Kendisini bütün insanların üstüne çıkaran yüce vasıfları ve faziletleri pek çoktur, sonsuzdur. Hal böyle iken O’nu bâtil ve uydurma vasıflarla övmeye ve faziletini anlatmaya ne hâcet vardır! Böyle bir davranış insana büyük bir günah kazandırır ve doğru yoldan saptırır.” [Abdü’l-Hayy el-Leknevî, el-Âsârü’l-merfûa fi’l-ahbârî’l-mevdûa, Dâru’l-Kütübî’l İlmiyye, Lübnan, 1405, s. 36.]

Kaldığı bu uydurukta Cebrâil aleyhisselam diyesiymiş ki: “Üzerindeki zırhı çıkar ve bu duâyı oku. Bu duayı okur ve üzerinde taşırsan zırhtan daha büyük bir tesiri vardır.”

Şimdi bu siyer ilmine göre de yalandır. Çünkü biz biliyoruz ki Allah Rasûlü uhud'da iki zırh giymişti. Hattâ zırhının kancalarından birisi mubârek yanağına batmıştı da onu çıkaramamışlardı. En nihâyet onu Ebû Ubeyde bin cerrah dişleri ile çekip almış fakat iki dişini de kaybetmişti.

Bir başka mesele de Cebrâil aleyhisselamın getirdiği bu cevşen hiçbir işe yaramamış demekki. Çünkü Allah Rasûlü yaralanmış, Müslümanlar mağlup olmuşlar ve yetmiş şehit vermişler. İşte bunu iddia edenler Cebrâil aleyhisselamı da yalancılıkla suçlamaktadırlar. Çünkü Cebrâil'in söylediklerinin hiç biri de olmamış.

Şunu unutmayalım ki, cevşen şîânın uydurduğu bir şeydir. Hatta bugün şîâ hâlâ cevşen merâsimleri düzenlerler ve bizim mevlidçilerin okudukları gibi kürsülerden cevşen okurlar. Daha sonra bu cevşen sünnî olduğunu iddiâ eden bazıları tarafından da alınıp benimsenmiştir. Bugün bazıları cevşeni Kur'an'ın önüne geçirmişlerdir. Hasta ziyaretine gitseler cevşen okuyorlar. Kabir ziyâretinde bulunsalar cevşen okuyorlar. Tâziyeye gitseler cevşen okuyorlar. Cevşene verdikleri değer kadar Kur'an'a değer vermiyorlar.

Meselenin özü budur. Selam ve dua ile.

Soru: Hatim duasi diye bir şey var mı hocam?

Cevap: Hatim duası:

Kur'an-ı Hatmettikten sonra yapılan Dua'ya "Hatim Dua'sı" adı verilir. Cabir ibni Abdullah (radiyallahu anh)'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Hatim Dua'sı ile alakalı olarak şöyle buyurmuştur: "Kim Kur'an'ı Hatmederse, onun kabul olunmuş bir Dua'sı vardır." (Darimi; Suyuti Cami'us Sağir, 2/175) Bu konuda varid olmuş bir başka Hadisde ise Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Hatim'den sonra Dua eden kimselere Allah'ın, "Cennet'te bir ağaç İhsan edeceğini" haber vermiştir. (Suyuti, Cami'us Sağir, 1/96)

Bazı rivayetlerde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendisinin de Hatim'den sonra Dua ettiği bildirilmektedir. Enes ibni Malik (radiyallahu anh)'dan rivayet edilen bir Hadis'e göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Hatim yapacağı zaman Ehl-i Beyti'ni toplar ve Hatim Dua'sı yapardı. (el-Furi, Kenz'ul Ummal, 1/392) İbni Mes'ud (radiyallahu anh)'ın rivayetine göre de, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Ehl-i Beyti'ni toplar, Dua eder, onlar da "Amin" derlerdi. (Sehavi, Cemal'ı Kurra, 34)

İbn'ul Cezeri; "Kur'an sahibinin kabul olunmuş bir Dua'sı vardır. Allah isterse onu sahibine hemen dünyada verir, dilerse onu Ahiret'e bırakır." (Darimi; Suyuti Cami'us Sağir, 2/175) Hadisi'ne işaret ederek, "Kur'an'ı Hatmeden'in bu Hadis'in zahiri manasına göre, Dua etmesi Müstehap'dır" demektedir. (İbn'ul Cezeri, Takrib'un Neşr, 194)

Sahabeden Abdullah ibni Me'sud (radiyallahu anh), Abdullah ibni Abbas (radiyallahu anhuma ecmain) ve Enes ibni Malik (radiyallahu anh) başta olmak üzere bazı Sahabiler'in de Hatim Duaları'na katıldıkları, aile fertleriyle birlikte Hatim Dua'sı yaptıkları rivayet edilmiştir. (Darimi, Fazail'ul Kur'an, 33; İbni Kudame, el-Muğni, 1/803) Mücahid de, Sahabe'nin Hatim Duası'na iştirak etmeye özel bir önem verdiğini belirtmek maksadıyla: "Ashabı Kiram, İlahi Rahmet iner diye Hatim esnasında hazır bulunurlardı" demektedir. (Suyuti, el-İtkan, 1/311)

Rivayetlere göre büyük Muhaddis Buhari, Ramazan Ay'ının ilk gecesinde Ashabı, eşi dostu Talebeleri toplanır onlara Teravih Namazı kıldırırdı. Her rekâtta yirmi Ayet okuyarak Hatmederdi. Ayrıca gecenin yarısından başlayarak son üçte birine kadar olan zaman diliminde Kur'an okur ve bu şekilde de her üç gecede bir Hatmederdi. Gündüz de her gün bir Hatim indirir, Hatmi de İftar vaktinde bitirir ve "her Hatim yapıldığında Müstecab (kabul olunan) bir Dua vardır" derdi. (Beyheki, Şuab'ul İman, 2/416)

Kurtubi şöyle der: "Ben derim ki: Kur'an'ı Hatmettiği vakit, ailesini bir arada toplaması Müstehap'dır. Ebu Bekr el-Enbari anlatıyor: Bize İdris haber verdi: Bize Halef anlattı: Bize Veki Mis'ar'dan, o Katade'den naklederek dedi ki: Enes ibni Malik Kur'an'ı Hatmettiğinde aile halkını toplar ve Dua ederdi. Bize İdris haber verdi. Bize Halef anlattı. Bize Cerir, Mansur'dan, o el-Hakem'den rivayetle dedi ki: Mücahid ve Ebu Lübabe'nin oğlu Abde ve bir grup kimse, Mushaf'dan Kur'an'ı Hatmederlerdi. Hatm'in sonuna geldiklerinde bizlere: Yanımıza gelin, çünkü Kur'an Hatmedildiği sırada Rahmet iner, diye haber gönderirlerdi. Bize İdris haber verdi, bize Halef anlattı. Bize Huşeym, el-Avvam'dan, o İbrahim et-Teymi'den rivayetle dedi ki: Sabah saatlerinde Kur'an'ı Hatmeden kimseye, Melekler, akşamı edinceye kadar Dua eder.

Akşamın ilk vakitlerinde Kur'an'ı Hatmeden kimseye de Melekler, sabahı edinceye kadar Dua ederler. O bakımdan onlar Kur'an-ı Kerim'i gecenin veya gündüzün ilk saatlerinde Hatmetmeyi seviyorlardı." (Kurtubi, Tefsir, 1/30)

Hatim Duası'na geçmeden önce en-Nas ve el-Fatiha sureleri ile el-Bakara Suresi'nin başından beş Ayet okumak Sünnet'tir. Bu konuda Übey ibni Ka'b'ın şöyle dediği nakledilir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), en-Nas Suresi'ni okuduğu zaman, el-Fatiha Suresi'ne başlar, sonra el-Bakara Suresi'nin başından "ve ulaike hum'ul müflihun"a kadar okur, Hatim Duası'nı yapar, daha sonra da kalkardı." (Suyuti, el-İtkan, 1/313) Rasulullah'ın, Kur'an-ı Kerim'i terkedilmiş bir vaziyette bırakmamak için böyle yaptığı rivayet edilmektedir. Kurtubi'de şöyle geçer: "Kur'an'ı Hatmettiği her seferinde tekrar el-Fatiha'dan başlamak. Böylelikle Kur'an terkedilmiş gibi olmaz. İşte bundan dolayı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Kur'an'ı Hatmettiği vakit, Kur'an'ın baş tarafından -Kur'an terkedilmiş gibi olmasın diye- beş Ayet kadar bir miktar okurdu.

İbni Abbas'ın rivayetine göre, bir adam gelip: Ey Allah'ın peygamberi, hangi Amel daha Faziletlidir? diye sormuş. Hz. Peygamber ona şu cevabı vermiş:

Sana konup göçen gibi olmanı tavsiye ederim. Adam: Konup göçen ne demektir, diye sorunca Hz. Peygamber şu cevabı verir: Kur'an okuyan kişi, başından başlar, sonuna gelince tekrar başına geçer. Her konuştuğunda hemen göçer. (Tirmizi)" (Kurtubi, Tefsir, 1/30) İbn'ul Esir,

"Kur'an okuyan kişi, başından başlar, sonuna gelince tekrar başına geçer. Her konuştuğunda hemen göçer." şeklindeki Hadisi zikrettikten sonra, Mekke'lilerin de bu uygulamayı sürdürdüklerini kaydetmektedir. (Garib'ul Hadis, 1/430)

Hanefi Alimleri'ne göre Kur'an-ı Kerimi Hatmettikten sonra, Cami'de ya da başka bir yerde topluca Dua etmek Rasulullah efendimizin ve Ashabı'nın uygulamadığı bir Bid'attır. (Bezzaziye, 6/380; Feteva el-Hindiyye, 5/380; Feteva el-Hindiyye, 5/318) Ancak Hatim yapanın kendi çocukunu toplayıp, evinde onlarla beraber Dua yapması Müstehab'dır, denmiştir. (Feteva el-Hindiyye, 5/317) Yukarıda naklettiğimiz "Kur'an-ı Kerim Hatmedildiğinde yapılan Dua kabul olunur." rivayetiden anlaşıldığına göre, Bid'at olan, Dua etmek değil, topluca ve sesle Dua etmektir. Hatim okuyanların adlarını okuyarak yapılan Dualar, Bid'at üstüne Bid'at demettir. Bunun dışında Kur'an'ın Hatmedildiği geceki Teravih Namazı'nda Secde Ayetleri'nin toplu olarak okunması, Hatim gecesi toplanılması ve Minbere çıkılması gibi davranışların bir aslı yoktur.

Eğer bunların herhangi birinde bir hayır olsaydı muhakkak bu sayılanlar bizzat Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Ashabı tarafından yapılır, Selefi Salihin tarafından nakledilir ve de bunlar ile Amel edilirdi. Bilindiği üzere Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünneti'ne ve Raşid Halifeler'in yoluna uymamızı emretmiş aynı zamanda da Din'de sonradan ortaya çıkarılmış her türlü Bid'atten de bizleri sakındırmıştır. Bu Bid'atlerin sapıklık olduğuna ve reddedileceğini, bu Bid'atlarla amel eden kişilere geri döndürüleceğini ve bu kimselerin bu Amelleri sebebiyle ödüllendirilmeyeceklerini bildirmiştir.

İrbad ibni Sariye (radiyallahu anh) Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Ümmeti'ne bunu vasiyet ettiğini Sahih bir Fadis'de nakletmiştir: "Sizden kim benden sonra yaşarsa birçok ihtilaflar görecektir. Bu yüzden Sünnet'ime ve Hidayet'e erdirilmiş Raşid Halifeler'in Sünnet'ine sarılmanız gereklidir. Ona azı dişlerinle ısırır gibi sarılıp bırakmayın, sizleri sonradan ortaya çıkmış işlerden sakındırırım. Şüphesiz her sonradan İcad edilmiş şey Bid'attir. Her Bid'at de Cehennem'dedir." (Ahmed; Ebu Davud, Tirmizi;

İbni Mace; İbni Ebi Asım, es-Sünne, 1/29-30; İbni Hibban, İbni Abd'il Berr, Cami, 2/222, 224; Hâkim, Taberani; Beyhaki, Cem'ül Feva'id; Darimi, Tahavi, Müşkil, 1/85-87; Tayalisi, Acuri, 40 Hadis, #8) Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: "Kim bizim şu işimizde Din'imizde olmayan birşeyi sonradan İcad ederse bu reddolunur." (Müslim; Ebu Davud)

Bildiğimiz kadarıyla Hatim'den sonra, okunması şart olan belli Dua yoktur yahut da Dua etmenin özel bir biçimi yoktur. Bu konuda herhangi bir nakil yahut belli bir Dua bulunduğuna ve de bu Dua'nın özel belirlenmiş bir biçimde edileceğine dair bir Delil yoktur. Ancak herkesin istediği biçimde Dua etmesi Caiz'dir ve kişilerin kendilerine faydalı olacak şeyler isteyerek –affedilmek, Cehennem Azabı'ndan kurtularak Cennet'e kavuşmak, her türlü Fitne'den kurtulmak, Allah'ın razı olacağı bir biçimde İlm'e sahip olmak, Kur'an'ı anlamak, ezberlemek ve gereğiyle amel Atmek ilh... için Dua etmek- kişinin hayrınadır. Dolayısıyla herkes ihtiyacına göre Dua eder. Bunun delili Enes (radiyallahu anh)'nın Kur'an Hatmettikten sonra ailesini de toplayarak Dua etmesidir. Bu vesileyle Ramazan'da yahut Ramazan dışında Müslümanlar Kur'an Hatmettiklerinde; onların, Allah'a Dua etmeleri, dünya ve Ahiretler'i için Allah'tan istekte bulunmaları Müstehab'dır.

Hep aynı Dua'yı okumak da uygun değildir. Ne istediğini şuurlu olarak bilmek gerekir. Ne istediğinin farkında olmadan Dua etmek uygun olmaz. Belli şeyleri ezberleyip, şiir okur gibi Dua etmek Mekruh'tur. Dua, uyanık kalb ile ve sessiz yapılmalıdır. Dua bir İbadet'tir ve Edeb'ine uygun yapılmalıdır.

Soru: Bir kimsenin yan tarafta 20 bin lira parası olsa üzerinden bir sene geçse bu parayı yalnız tüp bebek tedavisi için biriktiriyor olsa bu kimseye zekât düşer mi?

Cevap: Aleykum selam. Bir kimse parayı hangi niyetle biriktirirse biriktirsin (ev almak, hacca gitmek, evlenmek veya tüp bebek yaptırmak için) Nisab miktarını bulduktan sonra üzerinden şeri (kameri) bir yıl geçince zekâtını vermesi farz olur. Selam ve duâ ile.

Soru: Fransa'da imamlık yapan bir kardeşimiz şöyle bir soru sormuş:

Selamün aleyküm Necati Abi. Bir sorum var. Burada Fransa'da benim görev yaptığım yerde bulunduğumuz muhitlerde Arap olup da Maliki mezhebinden olup bazen de mezheplerinin ne olduğunu bilmediğimiz Arap kardeşlerimiz Cuma namazlarını Belirli bir saate odaklanmışlar. Mesela saat 13'te kılıyorlar. Bazı zamanlarında ezan okudukları saatte öğle namazının vakti giriyor ama bazı zamanlarında öğle vakti girmiyor. Ben namaz olmaz, dedim. Namazda vakit farz dedim. Acaba Maliki mezhebinde böyle bir ruhsat var mı onu bilmiyorum. Bu konuya ait aydınlatıcı bir yazı yazarsan sevinirim abi.

Cevap: Aleykum selam. Bahsettiğin kimseler Mâlikî mezhebine göre değil de Hanbelî mezhebine göre hareket eden kimselerdir. Çünkü Hanbelî mezhebine göre Cumâ namazı bayram vaktinden öğle vaktine kadar kılmak caiz, öğle vaktinden ikindi vakti girinceye kadar kılmak ise farzdır. Bu konuda mezheplerin görüşleri şöyledir:

Cumâ namazının şartlarından birisi de vakittir. Vakti de Öğle vakti ile ikinci vakti arasındır. Yâni öğle vakti ne ise cumânın vakti de odur.

Cuma namazı sadece öğle vaktinde sahih olur, Öğle vaktinden sonraki bir vakitte sahih olmaz. Cuma namazı kaza edilmez. Eğer vakit cuma namazı sığmayacak ka-dar dar olursa cemaat öğle namazı için iftîh tekberi getirirler. Hanbelîler dışındaki cumhura göre, zevalden önce kılınan cuma namazı sahih olmaz. Dayandıkları delil, Hz. Peygamber (a.s.)'in güneş zevalde iken cuma namazını kıldırmaya devam etmiş olmasıdır. Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Resulullah (a.s.) cuma namazını, güneş meyledince kılardı" (Bu hadisi Ahmed, Buharî, Ebu Dâvud ve Tirmizî rivayet etmiştir. Neylû'l-Evtâr III, 259) Hulefâ-i Râşidin ve onlardan sonrakiler buna göre hareket etmişlerdir. Zira cuma namazı ile öğle namazı bir vaktin farzlarıdır, vakitleri değişik değildir. Hazar namazı ile sefer namazı vakit bakımından nasıl bir ise cuma namazı ile öğle namazı da vakit bakımından aynıdır.

Hanbelîlere göre cuma namazını zevalden önce (öğle vakti girmeden önce) eda etmek caizdir, cuma namazının ilk vakti bayram namazının ilk vaktidir. Çünkü Ab-dullah b. Seydan es-Sülemî şöyle demiştir: "Hz. Ebu Bekir ile beraber cuma namazında bulundum. Onun hutbesi ve namazı, gündüzün yarısı girmeden önce idi. Sonra cuma namazında Hz. Ömer ile beraber bulundum, hutbesi ile namazı, gündüzün tam ortasıdır, diyebileceğim bir zamanda idi. Sonra cuma namazında Hz. Osman ile beraber bulundum. Onun da namazı ile hutbesi zeval vaktidir, diyebileceğim bir vakitte idi. Hiç kimsenin bunu kınadığını ve kabul etmediğini görmedim." (Bu hadisi Darekutnî, Ahmed rivayet etmiş olup Ahmed bunu hüccet kabul etti ve şöyle dedi: "Bunun gibi İbni Mes'ud, Cabir, Saîd ve Muaviye'den "Onların Cuma namazım zevalden önce kıldıkları rivayet edilmiştir" Neylû'l-Evtâr, III, 259) Dolayısıyla bu durum icma gibi olmuştur. Ayrıca cuma namazı bir nevi bayram namazı olup iki bayram namazına benzemektedir.

Evet, mezheplerden sâdece Hanbelî mezhebi öğleden önce cumâ namazı kılınmasına ruhsat vermektedir. Diğer mezhebler ise öğleden önce veya öğleden sonra, ikinci vaktinde kılınacak cumanın câiz olmadığını belirtmişlerdir. Selam ve duâ ile.

Cuma namazının zevalden önce kılınması caiz veya ruhsattır. Zevâl vaktinin girmesi ile kılınması farz olur. Zevâl vaktinden sonra kılınması ise daha faziletlidir. Çünkü Seleme b. Ekva'nın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resulullah (a.s.) ile beraber zeval vaktinde cuma namazı kıldık, sonra da döner gölge bulmaya çalıştık." (Buharî ve Müslim. Neylû'l-Evtâr) yani gölge henüz yeni uzamaya başlamakta olurdu.

Cuma vaktinin sonu, ihtilafsız olarak öğle vaktinin sonudur. Zira cuma namazı öğle namazına bedeldir yahut onun yerinde bulunmaktadır. Dolayısıyla cuma namazını öğle namazına ilhak etmek gerekir. Çünkü her ikisi arasında bir benzerlik söz konusudur.

TESETTÜR ALLAH'IN EMRİ KADININ İFFETİDİR

TESETTÜR

RİSÂLESİ

NACATİ KOÇKESEN

MUKADDİME

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Âlemlerin Rabbi olan Allahu Teâlâ'ya övgülerin en güzel ile hamedederim. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e, ev halkına ve onun eşsiz arkadaşlarına salât ve selam ederim. Günahlarım için tevbe eder, Tevvâb, Settâr ve Ğaffâr olan Rabbimin af ve mağfiretini ümid ederim.

Bazı kardeşlerim benden mü'min kadınların tesettürü hakkında açıklayıcı bir yazı yazmamı istediler. Ben de Allah'ın yardımını dileyerek onların isteğini yerine getirmeye karar verdim.

Şunu unutmayalım ki, Allah (cc) kitabında mü'minlere neyi emretmişse onlar için faydalı olduğundan dolayı, neyi de yasaklamışsa onlar için zararlı olması sebebiyledir.

Allah'ın tesettür emri de böyledir. Bununla zinâya götüren yolları kapatmış, ırz ve namusların korunmasını sağlamış, ailenin parçalanmasının önüne geçmiştir. Toplumun ahlaklı ve fazîletli olması murad edilmiştir.

Gayri İslâmî ve tesettürsüz olan toplumlarda kadın ve kızlara olan saldırılar artmış, ırza geçme ve öldürme olayları korkunç boyutlara ulaşmıştır. Fuhuş zirve yapmış, karısını aldatan kocalar, kocasını aldatan kadınlar her gün gazete ve televizyonlarda boy gösterir olmuştur. Peki islâmî bir toplumda zina olamaz mı? Tabîki olabilir. Fakat bu gayri islâmî toplumlara göre minimum düzeydedir. Zina yapanlar için de çok şiddetli cezâlar getirilmiş, böylece caydırıcılık ön planda tutulmuştur.

Asırlardan beridir ki, mü'minler Kur'an'dan uzak kalmışlar, bunun sonucunda da hem devletlerini hem de şahsiyetlerini kaybetmişlerdir. Tağûtî sistemler mü'minler üzerine hâkim olmuşlar, onları dinden uzaklaştırabilmek için her türlü yola başvurmuşlardır. Özellikle tekniğin ve ulaşım araçlarının gelişmesi ile evlere kadar girmişler, ahlak ve edeb duvarlarını yıkmışlardır.

Modacılık akımı müslüman kadınlarda tahrip edici bir etki yapmıştır. Müslüman kadınların bazılarını açamayacaklarını anlayan sinsi güçler, onların tesettürlerini bozmayı, daraltmayı ve şeffaflaştırmayı denemişler, maalesef bunda çok başarılı olmuşlardır. Bunu yaparken de İslâmın adını kullanmışlar, “islâmî moda” tâbirini kullanmışlardır.

Kendilerine âlim denilen nice zâlimler de birbirleri ile fetvâ verme yarışına girmişler, kadınlarımızın islâmın tesettür emrine aykırı nice kılık-kıyâfetlerin “câiz” olduğunu belirtmişlerdir.

Ebu Ümame El Bahili (r.a.)'in Allah Rasûlü (sav)'den rivâyet ettiği *“İslam'ın halkaları bir bir dağılacaktır. Bir halka koptu mu insanlar öbürüne sarılacaklar. İlk kopacak olan yönetimle ilgili olandır. Son kopacak olan da namazdır”* (Ahmed bin Hanbel, Müsned-Hâkim, Müstedrek) hadisi gerçek olmuş, Müslümanlar önce hâkimiyetlerini, sonra da İslâm'ın amelî hükümlerini bir bir terketmişler, geriye namaz ve oruç gibi ibâdetler kalmıştır. Bugün “müslümanım” diyenlerin yüzde altmışı veya yetmişi de namazlarını kılmamakta, oruçlarını tutmamaktadırlar. Namazlarını kılanlarımız da örfen kılmaktadırlar.

Yine Müslüman kadınlara baktığımızda, modanın etkisi ile acâib kılık ve kıyâfetlere bürünmüşler, tesettür adı altında tesettürsüzlüğü yaygınlaştırmışlardır. Çarşaf ve manto

tamamen kalkmış, kadınlar sokaklarda vucudlarına yapıştırdıkları daracık blüzler ve gömeklerle gezer olmuşlardır. Kimisinin başı kapalı kolları açık, kimisinin ise bacakları açık durumdadır. Allah Rasûlü'nün tâ 1400 sene önceden bildirdiği “*Ümmetimin son dönemlerinde giyimli, fakat çıplak birtakım kadınlar olacaktır. Bunların başlarının üstü deve hörgücü gibi bulunacaktır. Ancak onlar cennete giremez, cennetin kokusunu bile alamazlar.*” (Ebu Davud Libas 125, Cennet 52) **durum aynen tahakkuk etmiş ve kadınlarımız maalesef “giyinmiş çıplak” durumuna düşmüşlerdir.**

Kendilerini “tesettürlü” olarak vasıflandıran kızlarımızın birçoğu sokaklarda erkek arkadaşları ile el ele gezmekte, her gün el zinası, göz zinası, kalb zinası işlemekteler ve bundan da hiç utanmamaktadırlar. Birilerini uyarmak istediğimizde “hangi zamanda bulunuyoruz” cevabını alıyoruz.

Bu sebeple; erkeklerimizi, kızlarımızı ve kadınlarımızı uyarmak maksadıyla bu risâleyi kaleme aldık. Ümit ederiz ki faydalı olur. Allah bizlere yeni bir şuur ve düşünce versin. Allah kadınlarımıza ve kızlarımıza Hz. Fâtımâ'ların ve Hz. Âişe'lerin iffet ve namus anlayışını nâsip etsin.

Bu arada erkeklerimize de büyük sorumluluklar düşmektedir. “*Hepiniz çobansınız, idâreniz altındaki kişilerden sorumlusunuz*” emri gereğince kadınlarının ve kızlarının İslâm’a uymayan tesettürlerini gördüklerinde, “hiç değilse benimki bu kadar da olsa kapalı” deyip geçmemeli, onlara doğru tesettürü emretmelidirler. Allah yâr ve yardımcımız olsun.

NECATİ KOÇKESEN

TESETTÜR RİSÂLESİ

TESETTÜRLE İLGİLİ AYETLER, HADİSLER VE HÜKÜMLER

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

“*Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, zinetlerini teşhir etmesinler. Baş örtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtsünler. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları (mümin kadınlar), ellerinin altında bulunanlar (köleleri), erkeklerden, ailenin kadınına şehvet duymayan hizmetçi vb. tâbi kimseler, yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına zinetlerini göstermesinler Gizlemekte oldukları zinetleri anlaşılsın diye ayaklarını yere*

vurmasınlar (Dikkatleri üzerine çekecek tarzda yürümsinler). Ey müminler! Hep birden Allah'a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz.” (En Nûr, 24/31)

"Ay halinden kesilmiş ve evlenme için ümidi kalmamış olan yaşlı kadınlar zinet yerlerini erkeklere göstermemek şartıyla dış elbiselerini bırakmalarında onlar için bir günah yoktur.

Bununla birlikte yine de sakınmaları kendileri için daha hayırlıdır" (en-Nûr, 24/60).

"Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına dış elbiselerinden üstlerine giymelerini söyle. Bu onların tanınıp, kendilerine sarkıntılık edilmemesi için daha uy-gundur. Allah çok yarlıgayıcı ve çok esirgeyicidir" (el-Ahzâb, 33/59).

Nur sûresi 31. Âyetinin iniş sebebi olarak şu olay anlatılır: “İbni Mezdevî, Ali bin Ebi Talib (ra)'ten şöyle rivayet etmiştir: «Resulullah (sav) zamanında Medine sokaklarında dolaşan bir kadınla bir erkek karşılaştıklarında bakışmışlar. Şeytan bu bakışlardan istifade ederek onların bakışlarını birbirlerini beğenmeye çevirmiş. Adam bir yandan yürüyor, bir yandan da kadına bakıyormuş. Başı hep kadından tarafa çevrili olduğu için önüne çıkan bir duvara çarpmış ve burnu kanamış. Bunun üzerine, «Allah (cc)'a yemin ederim ki gidip Resulullah (sav)'a durumu anlatıncaya kadar burnumun kanını yıkamayacağım.» diye yemin etmiş. Resulullah (sav)'ın yanına gelerek hadiseyi anlattı. Rasulullah (sav), «Burnunun duvara çarparak kanaması günahının cezasıdır.» buyurdu. Bunun üzerine, «Mümin erkeklere söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) sakınsınlar...» âyeti nazil oldu.” (Süyuti, Dürrül-Mensur, C. 5. S. 40.)

Allahu Teâlâ Nur sûresi 30. âyette emrini erkeklere yönelterek: “(Resûlüm! Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır.” demiştir.

“El Gaddu” kelimesi arabçada, kirpikleri kirpiklerin üzerine indirmek, gözünü kapatmak, anlamlarına gelmektedir. Bundan maksat kadın veya erkeğin haram karşısında gözünü kapatması, bakmamasıdır. Allah (cc) aynı emri 31. âyette de kadınlara yöneltmiştir. Demek ki her iki kesim de aynı emre muhataptırlar ve kadında ve erkekte bakılması haram olan yerlere bakmaktan men edilmişlerdir. Çünkü zinânın kapısını açan en önemli unsurlardan birincisi bakmak, diğeri ise tutmaktır. İslam zinâyı yasakladığı gibi, zinâyâ götüren bütün yollara da set çekmektedir.

İslam âlimleri fıkıh kitaplarında, erkek veya kadın tam tesettürlü de olsalar, eğer şehvet korkusu varsa, kadının erkeğin vücûduna, erkeğin de kadının yüzüne, ellerine ve diğer âzâlarına bakmasının haram olduğunu beyan etmişlerdir. Bundan sadece evlenecek olan

erkek ve kadının şehvet korkusu olsa bile birbirlerine bakmaları ile, hâkim ve şahitlerin dâvâlı ve dâvâciya bakmaları istisna edilmiştir. Çünkü bunda zarûret vardır.

Peygamber efendimiz de erkek ve kadının birbirlerine bakmalarını men etmiştir. Nitekim bu konu ile ilgili bir rivâyette şöyle denilmiştir: *“İbni Abbas (ra)’tan şöyle rivayet edilir: «Bir kurbanbayramı günü Resulullah (sav) Fadl bin Abbas’ı atının arkasına bindirmişti. Fadl, beyaz tenli, güzel saçlı, yakışıklı bir delikanlı idi. Has’am kabilesinden bir kadın Resulullah (sav)’ın yanına gelerek birşeyler sormak istedi. Fadl kadına, kadın da Fadl’a bakıyordu. Resulullah (sav) Fadl’in yüzünü diğer tarafa çevirdi.”* (Ahkam Tefsiri, Muhammed Ali Sabûnî, Cilt:2, Sahife:160)

Başka bir rivâyette ise Allah Rasûlü Hz. Ali (r.a.)’a hitâben *“Ya Ali! (Harama karşı) bakışa bakış ekleme. Birincisi senin için (vebal yoktur; ama) ikincisi aleyhinedir”* demiştir. (Tirmizi, Edeb 28)

Bu hadisten şu anlaşılmaktadır: Erkek veya kadın, kasıtsız ve gayri ihtiyari olarak görülmesi haram olan bir şey gör-düklerinde, hemen yüzlerini çevirirlerse o bakıştan sorumlu değildirler. Fakat dönüp tekrar bakarlarsa o bakışlarından sorumlu olacaklardır. *“Birinci bakıştan sorumlu değilsin”*- den, ilk bakışta ne kadar bakarsan bak, günahı yoktur anlamı çıkarılmamalıdır. Bu bakış gayri ihtiyârî olduğu, bakmak kastı bulunmadığı için sorumluluğu kaldırılmıştır.

Zîrâ kişi gücünün yetmediği şeylerden mükellef tutulmamıştır. Allah Rasûlü başka bir hadislerinde de şöyle buyurmuştur:

"Allah Âdem oğluna zinadan nasibini takdir etmiştir. Hiç şüphesiz Âdem oğlu (ezelde mukadder olan) bu akibete erişecektir. Göz zinası (mahremi olmayan kadına şehvetle) bakmaktır. Dil zinası da (zevkle) görüşmektir. Nefsin de zina temenni ve iştihası vardır. (Bu arzu da nefsin zinasıdır) Tenasül organı ise bu uzuvların hepsinin arzularını ya gerçekleştirir (fiile dönüştürür) yahut (bırakarak) yalanlar," buyurmuşlardır. (Buhari, İstizan, 12; Müslim, Kader, 5.)

Kadınlarda ve erkeklerde bakılması haram olan yerler nerelerdir? Şimdi ona geçelim.

Yukarda vermiş olduğumuz Nur sûresi 31. Âyette Allahu Teâlâ (cc) mü’min kadınların zînetlerini (gösterilmemesi gereken yerlerini) kimlere göstermemeleri gerektiğini beyan etmektedir. Âyetin bir yerinde *“Bunlardan kendiliğinden görünen kısmı müstesnadır”* denilerek, kendiliğinden görünen yerlerin görünmesinde onlara bir sorumluluğun olmadığı belirtilmiştir. Peki bu *“kendiliğinden görünen kısmı müstesna”* yerler nerelerdir? Bunu Hz. Âişe (r.anha) vâlidemizin rivâyet ettiği bir hadisten anlıyoruz.

Hz. Âişe'den rivâyete göre, bir gün Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ ince bir elbise ile Allah Resulunun huzuruna girmişti. Resulullah (s.a.s) ondan yüz çevirdi ve şöyle buyurdu: "Ey Esmâ! Şüphesiz kadın erginlik çağına ulaşınca, onun şu ve şu yerlerinden başkasının görünmesi uygun değildir. "Hz. Peygamber bunu söylerken yüzüne ve avuçlarına işaret etmişti" (Ebu Davûd, Libâs, 31). "Allah Teâlâ ergin kadının namazını başörtüsüz kabuletmez" (İbn Mâce, Tahâre, 132; Tirmizî, Salât, 160; Ahmed b. Hanbel, IV, 151, 218, 259).

Hadiste görüldüğü gibi, kadında görülecek yerin sadece elleri ile yüzü olduğu belirtilmektedir. Böylece anlıyoruz ki, kadın yukardaki âyette zikredilen kendileri ile evlenilmeleri ebedî haram olan yakınlarının dışındaki kimselere elleri ile yüzü dışındaki hiçbir yerini gösteremez. Eğer gösterirse hem başkalarına gösterme günahını hem de başkalarının günah işlemesine sebep olma günahını kazanır. Kadın dışarı çıkarken güzelliğini en güzel şekilde nasıl gizleyebiliyorsa o şekilde gizlemelidir.

Başka bir rivâyette ise şöyle geçmektedir:

Umeys'in kızı Esmâ'dan nakledildi. Dediki: Resulüallah (s.a.v) bir gün Hz. Aişe (r.anha)'nın evine girdi. Kızkardeşi Esmâ yanında idi. Üzerinde vücudunun hertarafını örten ve yenleri geniş bir elbise vardı.

Resulüallah (s.a.v) onu görünce kalkıp dışarı çıktı. Hz. Aişe (r.a.) kızkardeşine "buradan uzaklaş, Resulüallah (s.a.v) sende hoşlanmadığı bir şey gördü" dedi. Hz. Esmâ uzaklaştı, arkasından Resulüallah (s.a.v) içeriye girdi. Hz. Aişe (r.anha) niçin kalkıp gittiğini sordu. Resulullah (s.a.v) de elbisesinin yenini sadece parmakları görünecek şekilde ellerinin üzerine çekerek şöyle cevap verdi: "Kızkardeşini görmedinmi? Müslüman bir kadın şurasından başkasını gösteremez. (Mecmeu'zzevâid nr:4168)

Bu hadis-i şerif'ten Hz. Esmâ'nın giydiği elbisenin bedenini örttüğünü fakat kollarında açıklık olduğunu, bunun üzerine Resulullah (s.a.v)'in bu kıyafetden hoşlanmadığını, ellerin üstünün de parmaklara kadar örtülmesi gerektiğini belirtmiş, islam alimleri de bunu böyle anlamışlar ve böyle ifade etmişlerdir.

Nur sûresi 31. Âyetinde geçen "*Baş örtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtünler.*" Cümlesindeki "*bi humurihinne*" kelimesinde geçen "Humur" kelimesi "hımar" kelimesinin çoğuludur. Hımar da başörtüsü demektir. Bundan maksat, kadının saçının tek bir kılının görülmemesi şartı ile saçlarını, boynunu ve yakalarını örtmeleridir. Öyle ki, başörtüleri omuzlarını ve göğüslerinin üstünü örtecek kadar geniş olmalıdır.

Ahzab sûresi 59. Âyette ise, kadının sokağa çıkarken, daha doğru bir ifâde ile, yabancı erkeklerin karşısına çıkar-ken nasıl olmaları gerektiği belirtilmektedir. Âyetteki *"Ey Peygamber! Eşlerine kızlarına ve müminlerin kadınlarına dış elbiselerini üstlerine giymelerini söyle."* Cümlesindeki *"dış elbise"*nin aslı *"cilbab"*dır. İslam âlimleri cilbabı çarşaf, çar, ferece, kadını baştan aşağı vucud hatları belli olmayacak ve tenini de göstermeyecek şekilde örten bol bir elbise olarak târif etmişlerdir. Bugünkü tabirle, kadın dışarı çıkarken ya çarşaf veya kendisini ayaklarının üstüne kadar örtecek bol bir örtü (manto gibi) giymeden dışarı çıkması asla câiz değildir. Âyet bunu açıkça beyan etmektedir.

Yukarda mealini verdiğimiz Nur sûresi 60. âyette ise: *"Ay halinden kesilmiş ve evlenme için ümidi kalmamış olan yaşlı kadınlar- zinet yerlerini erkeklere göstermemek şartıyla- dış elbiselerini bırakmalarında onlar için bir günah yoktur."* denilerek, kendileri ile evlenme ümidi kalmamış kadınları Ahzab sûresi 59. âyetinin hükmünden istisna etmiştir. Yâni böyle kadınların sokağa çıkarlarken avret yerlerini göstermemeleri şartı ile üstlüklerini (çarşaf veya mantolarını) almayabilecekleri beyân edilmiştir. Buna rağmen böyle kadınların dahi takvâli olmaları tavsiye edilmiş ve: *"Bununla birlikte yine de sakınmaları kendileri için daha hayırlıdır"* denilmiştir.

Şehvetten kesilmiş, kendileri ile evlenme ümidi kalmamış kadınların dahi takvâli olmaları tavsiye edilmişken, genç kız ve kadınların nasıl olmaları gerektiği bu âyet ışığında bir daha iyice düşünülmelidir.

Ayakların avret olup olmadığı hususu müctehid imamlar arasında ihtilaf konusudur. Hanefî mezhebinde ayaklar hak-kında ihtilaf edilmiş, kimi imamlar ayakların avret olmadığını belirtmişler, kimisi de ayakların da avret olduğunu söylemiştir. Nitekim hanefî mezhebinde müteber kabul edilen ve İbni Âbidîn diye meşhur olmuş fıkıh kitabında deniyor ki: *"Ayaklar hakkında üç sahih kavil vardır. Bunların mutemed olanına göre, ayaklar da avret olmaktan müstesnadır. İkinci kavle göre mutlak surette avret, üçüncü kavle göre namaz dışında avret, namaz içinde avret değildir."* (İbni Âbidîn; cilt-2, Sh. 111) Fakat bütün tartışmalar sonucunda kadının ayağının avret olmadığı hükme bağlanmıştır.

Bu konu ile ilgili Vehbe Zuhaylî'nin dört mezhebe göre yazmış olduğu ve türkçeye İslam Fıkıhı Ansiklopedisi adıyla tercüme edilen eserde şöyle denilmektedir: *"Hanefilere göre hür kadınlarla hünsâların aşağı sarkan saçları dâhil bedenleri bütünü ile avrettir. Ancak eller ile yüz avret değildir."*

Ayakların iç ve dış kısmı da itimat edilen görüşe göre zarûretin umûmî olması dolayısıyla avret değildir." (İslam Fıkıhı Ansiklopedisi, Vehbe Zuhaylî, Cilt 1, Sh. 458)

Hanefî mezhebi dışındaki bütün müctehidlere göre ayaklar da avrettir. Onlar bunu söylerlerken yukarda zikrettiğimiz Esmâ hadisini delil getirmektedirler. Zîrâ o hadiste Hz. Peygamber kadının elleri ile yüzü dışındaki yerlerini gösteremeyeceğini beyan buyurmuş, ayakları zikretmemiştir.

Ayakları örtmenin farz olduğunu söyleyen diğer mezheblerin bir başka delili de Hz. Ümmü Seleme (r.anha) dan rivâyet edilen şu hadisi şeriftir: *“Hz. Peygamber (s.a.v.)’e “Yâ Rasûlullah! Kadın bir entari ve baş örtüsü ile namaz kılabilir mi? Diye sordum. “Bu elbise ayaklarını örtecek kadar uzun ise evet!” cevâbını verdi.”* (Ebû Dâvud, namaz, Cilt 1, Sahife 257-Abdullah Parlıyan) Bu hadisten de anlaşılıyor ki kadının ayakları avrettir.

Hanefî mezhebini taklit eden kadınların da yabancıların karşısına çıkarılarken veya namaz kılacakları zaman ihtiyaten ayaklarını örtmeleri daha uygundur. Böylece her türlü ihtilaftan kurtulmuş olurlar.

Kadınların yüzlerine gelince; Hanefîler, ikinci rivâyet-lerinde Şâfilîler ve müftâbih (kendisi ile fetvâ verilen) görüşlerinde Mâlikîlere göre kadının yüzü avret değildir. (Mezâ-hibu'l Erbea, Cilt,7; Sahife: 2944) Fakat bu mutlak bir hüküm değildir. Eğer kadın sokağa çıktığı zaman erkekleri kendine baktıracak kadar genç ve güzel olursa, o kadının yüzünü de kapatması farz olur. Nitekim aynı kitabın aynı sahifesinde deniliyor ki: *“Kadının yollarda ve yabancı erkeklerin yanında yüzünü ve ellerini göstermesi mübahdır. Ancak bunlar bu mübahlığı fitneden emin olma şartına bağlamışlardır. Ama tabii güzelliklerinden ve üzerlerindeki zînet ya da çeşitli süslerden ötürü fitneye sebebiyet vereceklerse, kadının yüzünü ve ellerini örtmesi vâcib olur. O zaman bu iki organ, vücudunun diğer kısımları gibi avret olurlar. Bu hüküm sedd-i zerâi, yâni fitnenin kökünü kesmek, edebi korumak, ırz ve nesebi muhafaza kâbilinden konulmuş bir hükümdür.”*

Aynı konu ile ilgili olarak İbni Âbidîn'de de şöyle denilmektedir: *“Kadının yüzü avret olmamakla beraber genç kadının erkekler arasında yüzünü açması men edilir. Bunun sebebi fitne fucûr korkusu yahut şehvet endişesidir. Mana şudur: Erkekler yüzünü görür de fitne çıkar korkusuyla genç kadına yüzünü açması men edilir. Çünkü yüzünü açarsa bazen ona şehvetle bakanlar bulunabilir. Nitekim erkeğin de kadının yüzüne dokunması men edilir...”*

Şârih Haram- Mubah Bahsinde şöyle diyecektir: «Bu hüküm genç kadın hakkındadır. Şehvetlenilmeyen ihtiyar kadına gelince: Onunla musafaha yapmakta ve emin olmak şartıyla eline dokunmakta bir beis yoktur. (İbni Âbidîn, Cilt 2, Sahife:113)

“Kadının yüzüne şehvetle bakmak câiz değildir. Bundan yalnız hâkim, şâhid ve evlenmek isteyen kimse gibi hâcet sahipleri müstesnadır. Hâkim, hüküm vermek için, şâhid de aleyhine veya lehinde şâhidlik yapmamak için yüzünü görmek mecburiyetindedirler. Binaenaleyh böyleleri şehvetle bile olsa, kadının yüzüne bakabildikleri gibi, evlenecek kimse dahi şehvetle de olsa o niyetle değil de sünnet niyetiyle bakabilir. (İbni Âbidîn,Cilt 2,Sahife:113)

Çağımızda yaşayan ehli sünnet âlimlerinden Vehbe Zuhaylî ise bu konuda şunları zikretmektedir: *“Genç bir kadının erkekler arasında yüzünü açmasına engel olunur. Çünkü bu durumda fitne söz konusudur. Yahut şehvetle bakmak söz konusudur. Bunun mânâsı şudur: Böyle bir kadın, erkek-lerin yüzünü görüp fitne meydana gelmesi korkusuyla yüzünü açmaktan alıkonur. Çünkü yüzü açık olan kadına şehvetle bakılır.”* (İslam Fıkhi Ansiklopedisi, Cilt 1, Sahife:459)

Mutemed olan görüşlerinde Şâfiler ile Hanbelîler kadınların elleri ve yüzlerinin de avret olduğunu belirtmişlerdir. Onların bu konudaki delilleri şunlardır:

1-Kitaptan delilleri: «Ziynetlerini açmasınlar.» âyeti.

Bu ayeti kerime ziynetlerin açılmasını haram kılmıştır. Ziynet ise iki kısımdır. Biri yaratılıştan olan ziynet, diğeri ise kazanılan ziynettir. Yüz yaratılıştan olan bir ziynettir. Hatta güzelliğin aslı, fitne ve fesadın kaynağıdır. Kazanılan ziynet ise giyilen güzel elbise, takılan süs eşyaları, göze çekilen sürme ve ele yakılan kına ve benzeridir. Âyeti kerime kayıtsız şartsız kadınlara erkeklere karşı uzuvlarını ve ziynet-lerini açmalarını yasaklayarak haram kılmıştır.

Şafii ve Hanbelilere göre âyetin, «Bunlardan görünen kısım müstesna» ifadesinden maksat, kasıtsız olarak kendi kendine acılan kısımdır. Mesela rüzgarın kadının örtüsünü açması gibi. Buna göre âyetin meali şöyle olmaktadır: «Kadınlar ziynetlerini kesin olarak açmasınlar. Açtıkları takdirde muaheze edilirler. Ancak ziynetlerinin kendiliğinden açılması veya rüzgâr gibi herhangi bir sebeble kasıtsız olarak acılması halinde onlar muaheze edilmez.» öyleyse yüz ve el de açılması haram olan ziynetlerdendir:

Kitaptan olan bir başka delilleri de «Bir de onun zevce-lerinden lüzumlu birşey istediğiniz vakit perde ardından isteyin.» (Ahzab; 53) âyetidir. Bu âyet saraheten yüze bakmanın haram olduğuna delalet etmektedir. Gerçi bu âyet Resulullah (sav)'ın zevceleri hakkında nazil olmuştur. Fakat, hükmü kıyas yoluyla bütün kadınlara teşmil olunur. Çünkü âyetteki «perde ardından İsteyin» ilahi emri, kadın oldukları içindir, öyleyse diğer kadınlardan da lüzumlu ve meşru birşey istenileceği zaman ancak perde arkasından istenebilir.

Sünnetten olan delilleri:

Birçok sahih hadis, yüze ve ele bakmanın haram olduğuna delalet eder. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Cerir bin Abdullah'tan şöyle rivayet edilmiştir: «Resulullah (sav)'a ani olarak yabancı bir kadını görmek hususunu sordum. Bana, görünce gözlerimi çevirmemi emretti.»

2- Hz. Ali'den rivayet edilen, «Ya Ali, yabancı bir kadını gördüğünde İkinci defa bakma. Çünkü ilk bakışın iraden dışındadır ve onda bir vebal yoktur. İkinci defa bakarsan bu, iradenle olduğu için haramdır.» hadisi.

3- İbni Abbas (ra)'tan şöyle rivayet edilir: «Bir kurbanbayramı günü Resulullah (sav) Fadl bin Abbas'ı atının arkasına bindirmişti. Fadl, beyaz tenli, güzel saçlı, yakışıklı bir delikanlı idi. Has'am kabilesinden bir kadın Resulullah (sav)'ın yanına gelerek birşeyler sormak istedi. Fadl kadına, kadın da Fadl'a bakıyordu. Resulullah (sav) Fadl'ın yüzünü diğer tarafa çevirdi.»

Nakledilen bu hadisler yabancı bir kadına bakmanın haram olduğunu ifade eder. Şüphe yok ki, yüz de bakılması haram olan uzuvlardandır, öyleyse yüz de avrettir.

Aklî delilleri:

Fitneden kaçınmak için yüze bakmamak icabeder. Çünkü yüze bakmaktaki fitne, dizden aşağıya bakmaktaki fitneden daha büyüktür. Kadının saçına ve ayaklarına bakmak ittifakla haramdır. Yüz güzelliğin aslı, fitnenin kaynağıdır. Bu bakımdan haram olması daha evladır.

Kaldı ki, Şafii ve Hanbelilerin âyeti tevil şekilleri ortaya çıkarıyor ki yüz avrettir. Yüzün avret olmayacağına dair de hiçbir delil yoktur.

Mâlikî ve Hanefîlerin delil aldıkları Esmâ ile ilgili hadise gelince, bu hadisin senetleri kopuktur. Birçok ravisinde de zayıflık vardır. Bu hadis konusunda muhaddisler değişik görüşler ileri sürmüşlerdir.

Hadis yalnız Ebu Davud'un süneninde olduğu halde Ebu Davud, «Bu hadis mürseldir. Zira bu hadisi Hz. Aişe'den rivayet eden Halid b. Düreyk Hz. Ayşe'ye ulaşmamıştır. Hadisin Senetlerinden olan Said bin Beşir Ebu Abdur-rahman el-Basrî, Şama yerleşen İbni Nesr'in azadlısıdır. Ki onun hakkında birçok muhaddisin itirazı vardır.» demektedir.

Bu hadis hakkında tek ravisi olan Ebu Davud'un görüş ve düşünceleri böyle olunca, yüz ve ellerin avret olmadığına dair delil olması ne derece uygun olur? Bir an için hadisin sahih olduğunu farzetsek bile yine de delil olma durumu şüphelidir. Çünkü hadisin hicap

âyetlerinden önce varid olması kuvvetle muhtemeldir. Eğer hicap âyetlerinden önce varid olmuşsa, âyetlerle neshedilmiş demektir. Veya hadis ancak zaruret hallerinde el ve yüze bakmanın caiz olduğunu ifade etmektedir. Mesela; bir dünür, bir şahit veya bir kadı yüze bakabilir.

İbni Cevzi bu hususta şöyle demektedir: «Bu âyet yabancı kadınlara özürsüz olarak bakmanın haram olduğunu ifade eder. Fakat eğer zaruret varsa, mesela bir erkek kadınla evlenmek İstiyorsa veya onun aleyhinde şهادette bulu-nacaksa yalnız yüzüne bakabilir. Zaruret hallerinin dışında her ne suretle olursa olsun yabancı kadına bakmak haramdır. Mademki yüz ve eller avrettir, namazın şartlarından biri de setr-i avret olduğuna göre, bunların açılması ile neden namaz bozulmuyor diye sorulabilir. Bunun cevabı şudur: Namazda yüz ve ellerin örtülmesinde meşakkat vardır. Bu yüzden yalnız namaza mahsus olarak yüz ve ellerin açılmasına mücade edılmıştır.» (Muhammed Ali Sabûnî, Ahkam Tefsiri, Cilt:2, Sahife:169-172)

Kaynaklardan nakille buraya kadar yazdıklarımızdan anlaşılmaktadır ki, Hanefiler, Mâlikîler ve ikinci görüşlerinde Şâfililer kadınların elleri ile yüzlerinin avret olmadığını beyan etmişlerdir. Mûtemed olan görüşlerinde Şâfililer ile Hanbelîler ise, kadınların el ve yüzlerinin de avret olduğunu söylemişlerdir. Delillerini de yukarda zikrettik. Kadınların el ve yüzlerinin avret olmadığını söyleyenler de zâten bunu fitne korkusu olmamasına bağlıyorlar. Eğer fitne korkusu varsa onlar da kadınların yüzlerini kapatmaları gerektiğini belirtmektedirler. Bundan dolayı kadınlar sokağa çıkarlarken veya yabancı bir erkeğe görünürlerken tesettürlerine dikkat etmek zorundadırlar. Örtünürlerken de elbiselerinin ince ve vucut hatlarını belli edecek şekilde dar olmamasına dikkat edeceklerdir. Eğer elbiseleri dar olur da vucut hatları belli olursa, bu örtünmenin hiçbir mânâsı olmaz.

Böyle giyinenler Allah katında çıplak durumundadırlar. Nitekim bir hadis-i şerifte buyrulur ki:

"Ümmetimin son dönemlerinde giyimli, fakat çıplak birtakım kadınlar olacaktır. Bunlaların başlarının üstü deve hörgücü gibi bulunacaktır. Ancak onlar cennete giremez, cennetin kokusunu bile alamazlar." (Ebu Davud Libas 125, Cennet 52) Bu hadisten çok açık bir şekilde anlıyoruz ki, Allah Rasûlü onlara giyinmiş olmalarına rağmen "çıplak" demektedir.

Başka bir rivâyet ise şöyledir: Usame b. Zeyd (r.a) nakletti. Dedi ki: "Resulüllah (s.a.v) Dihye'tül Kelbi'nin kendisine hediye ettiği mısır kumaşlarından sık dokunmuş bir elbiseyi bana giydirdi bende onu hanımuma giydirdim. Resulüllah (s.a.v) daha sonra bana sordu: Ne oldu

Mısır'dan gelen elbiseyi giymiyorsun? Dedimki, ey Allah'ınresulü ben onu hanımına giydirdim. Resulullah (s.a.v) buyurdu ki: Altına pijama türünden bir şey giymesini ona emreyle. Çünkü ben o elbisenin kemiklerinin hacmini belli etmesinden korkuyorum." (Ahmet b. Hanbel)

Temimoğulları kabilesinden birtakım kadınlar, Hazret-i Âişe'yi ziyarete gelmişlerdi.Üstlerinde ince giysiler vardı. Hazret-i Âişe, onlara ikaz mâhiyetinde şöyle dedi:

"Eğer sizler mü'minler iseniz, bunlar inanmış hanımların giysileri değildir. Eğer mü'min değilseniz o zaman durum değişir."

Yine bir gün onun huzuruna, ince başörtülü bir gelin getirilmişti. Bunun üzerine O şöyle dedi: "Nûr Sûresine inanan bir kadın böyle örtünmez." (El-Kurtubî, El-Cami', XIV, 157)

Hz. Ömer (r.a.) ise, cam gibi şeffaf olmasa da, giyindiği zaman altını iyice belli eden elbisenin kadınlara giydiril-memesi hususunda mü'minlere ikazda bulunmuştur. (Beyhakî. Sünen, 2:235)

KADININ YÜKSEK TOPUKLU AYAKKABI GİYMESİ

Nisâ sûresi 31. Âyetinin sonlarına doğru Allahu Teâlâ şöyle buyurur: "*Velâ yadribne bi erculihinne li yuğleme mâ yuhfîne min zînetihinne.*" "*Gizlemekte oldukları zinetleri anlaşılsın diye ayaklarını yere vurmasınlar.*" (Dikkatleri üzerine çekecek tarzda yürümesinler).

Âyetteki bu kısmın iniş sebebi olarak şu olay anlatılır: "*Mu'temir'in babasından rivayetine göre el-Hadramî şöyle anlatmış: Bir kadın gümüşten iki halhal edinmiş, altına da bir sıra boncuk takmıştı.*

Sokakta bir topluluğa rastladı da ayağını yere vurdu ve bileğine taktığı halhal o boncukların üzerine düşerek ses çıkardı. İşte bu hadise üzerine Allah Teâlâ bu "Gizledikleri zinetleri bilinsin diye ayaklarını vurmasınlar." âyet-i kerimesini indirdi." (Taberî)

Görüldüğü gibi Allahu Teâlâ ayak bileğine takılan ve elbisenin altında kalan halhalın sesinin dahi erkekler tarafından duyulmasını yasaklamıştır. Böyle olunca günü-müzde kadınların çok sivri ve yüksek topuklu ayakkabı giymelerine ne demeli? Yüksek topuklu ayakkabının çıkar-dığı ses halhalın çıkardığı sesden daha mı hafif? Yüksek topuklu ayakkabı giyerek asfalt caddelerde, taş döşeli kaldırımlarda tâk, tâk, tâk diye ses çıkararak yürüyen kadınlar erkeklerin dikkatlerini çekmiyorlar mı? Şâyet Allah Rasûlü veya ashâb-ı kirâm zamanımızda olsalardı bu duruma göz yumarlar mıydı?

Bundan dolayı diyoruz ki: Kadınların yüksek topuklu ayakkabı giyerek sokağa çıkmaları câiz değildir. Eğer o şekilde sokağa çıkarlar da ayakkabılarının çıkardığı sestten dolayı

erkeklerin dikkatini çekerler ve erkeklerin dönüp kendilerine bakmalarına sebep olurlarsa, mes'ul olurlar. Kadın kardeşlerimiz bu konuya da dikkat etsinler.

Hanefiler bu âyete dayanarak, kadının zarûrî konuş-masındaki sesinin avret olmadığını fakat yüksek perdeden konuşmasının, bağırıp çağırırken çıkardığı sesinin avret olduğunu belirtmişlerdir. Nitekim hanefî âlimlerinden, Ahkâ-mul Kur'an sâhibi Cessas bu konuda şunları belirtir: *“Bu âyet kadının yüksek sesle konuşmasının haram olduğuna delalet eder. Çünkü kadının sesi halhal sesinden daha çok fitne uyandırır. Bunun içindir ki mezhebimiz kadının ezan okumasını yasaklamıştır. Bu âyet kadının sesinin yasak olduğuna delalet ettiği gibi, erkeklik hissini uyandırarak fitne ve şüphe doğuracağından kadının yüzüne bakmanın da haram olduğuna delalet eder.”* (Cessas, Ahkâmul Kur'an, C. 3. S. 393.)

İbni Âbidîn de yine bu konuda şöyle der: *“Tercih edilen kavle göre kadının sesi avret değildir. «Bahır»da «Hilye»den naklen, «En münâsibi budur.» denilmiş; «Nehir»de ise, «İtimada şayan budur.» ifâdesi kullanılmıştır. Bu kavlin mukabili kadın sesinin avret olmasıdır. «Nevâzil» adlı kitapta, «Kadının sesi avrettir. Onun Kur'anı kadından öğrenmesi daha makbuldür. Bundan Dolayıdır ki Peygamber (s.a.v.). «Tesbih erkeklere, el çarpmak ise kadınlara mahsustur»; buyurmuştur. Erkeğin onun sesini işitmesi doğru değildir.» deniliyor. «Kâfi» nâm kitapta ise, «Kadın aşikâre telbiye yapamaz. Çünkü sesi avrettir.» denilmiştir.*

«Bahır»da bildirildiğine göre «Muhit»in Ezan Bâbında bu kavil tercih edilmiştir. «Fetih» sahibi diyor ki: «Bu kavle göre kadın namazda Kur'anı aşikâr okusa namazı bozulur, denilirse yerinde olur. Onun için Peygamber (s.a.v.), İmamın yanıldığını bildirmek için kadının sesle tesbih getirmesini men etmiş; ona el çarpmayı tavsiye buyurmuştur.» Burhan Halebî «Münyetü'l-Kebîr» şerhinde onu tasdik ettiği gibi İmdâd» sahibi dahi bu sözü kabul etmiştir. İmam Ebu'l-Abbâs Kurtubî, şarkı dinlemek hakkındaki kitabında şunları söylemiştir:

«Zekâsı kıt olanlar zannetmesinler ki biz kadının sesi avrettir, demekle konuşmasını kastediyoruz! Bu anlayış doğru değildir.

Biz ecnebi erkeklerin hâcet mes ederse kadınlarla konuş-masına cevaz veriyoruz. Yalnız kadınların yüksek sesle konuş-malarını, seslerini uzatmalarını, yumuşatmalarını ve aruza göre okumalarını câiz görmüyoruz. Çünkü bunlarda erkekleri kendilerine meylettirmek ve şehvetlerini harekete getirmek vardır. Kadının ezan okuması bundan dolayı câiz olmamıştır.” (İbni Âbidîn, Cilt: 2, Sahife:112)

Allah'a ve ahiret gününe îmân eden bacılarımız sokağa çıkarlarken Allah rızası için örtünmelerine dikkat etsinler. Modacıların oluşturdukları giyim tarzına değil, Allah ve

Rasûlünün emirlerine uygun tarzda örtünsünler. Şunu unut-mayalım ki, “*ben yaptım oldu*” mantığı bizleri felâkete götürür.

Hakiki mânâda îmân edip teslim olan mü'minler, Allah (cc)'ün kitabına, Rasûlullah (s.a.v.)'in sünnetine ve bu iki kaynaktan delil çıkararak fetvâ veren ehli sünnet âlimlerinin fetvâlarına göre hayat sürerler. Şu da bir gerçektir ki, tağûtî güçlerin okullarında okuyup onların verdikleri pâyelerle profesör olanların ekserisi onların sistemlerine aykırı fetvâ veremezler. Onlar müslümanları tâğutların sistemlerine yamamaya çalışırlar. Müslümanlar ekranlarda ve gazetelerde boy gösterip, Kur'an ve sünnete aykırı fetvâlar vererek insanların kafalarını karıştıran bu gibi profların görüşlerinden uzak durmalıdırlar.

Buraya kadar anlattıklarımız kadının yabancı erkekler karşısındaki tesettürü ile ilgili idi. Şimdi de kadının kadına karşı tesettürüne geçelim.

KADININ KADINLARA KARŞI AVRETİ

Kadının kadınlara karşı avretleri erkeğin erkeğe karşı avretleri gibidir. Yâni göbeği ile diz kapağı arasına kadar olan kısımdır. Bundan dolayı bir kadın başka bir kadının göbeği ile diz kapağı arasında kalan kısma bakamaz. Bunun dışındaki yerlerine ise bakabilir. Alimler Müslüman bir kadının fâcir (günahkar) fakat müslüman bir kadın ile kâfir kadınlara karşı avreti hususunda ihtilaf etmişlerdir.

Bazı alimlere göre âyetteki «kendi kadınları» ifadesinden maksat «müslüman kadınlar»dır. Selefin çoğunluğunun görüşü de budur. Kurtubî şöyle der: «Âyetteki, «kendi kadınları» ifadesinden maksat, «müslüman kadınlardır, öyleyse mümin bir kadının müşrik ve zımmî bir kafir kadın karşısında vücudunun hiçbir yerini açması helal değildir. Ancak cariyelerinin hükmü müstesnadır.

«Bazı alimlere göre hristiyan bir kadının müslüman bir kadını öpmesi veya müslüman bir kadının müşrik bir kadına karşı olan avret mahallinin dışındaki yerlerini göstermesi mekruhtur. Zira Hz. Ömer, Suriye valisi Ebu Ubeyde bin Cerrah (ra)'a yazdığı mektupta, «Bana gelen haberlere göre müslüman kadınlarla zımmî kadınlar aynı hamamda birlikte yıkanıyorlarmış. Buna mâni ol. Çünkü zımmî bir kadının bir müslüman kadını çıplak olarak görmesi caiz değildir.» demiştir. Bu mektubu alan Ebu Ubeyde (ra), halkı toplayarak, «Hangi kadın özürsüz olarak sırf temizlenmek için zımmî kadınlarla hamama giderse, Allah (cc) müslümanların yüzünü ağarttığı gün o kadının yüzünü karartır.» demiştir.»

İbni Abbas (ra) da şöyle der: «Müslüman kadınların yahudi veya hristiyan kadınlara vücudlarını göstermeleri haramdır. Zira onlar müslüman kadınların vasıflarını gidip

kocalarına ve erkeklerine anlatırlar.»

Bazı alimlere göre de âyetteki «kendi kadınlarından maksat, müslüman veya zımmî bütün kadınlardır. Alusî de Fahreddin Razi'den naklen, «Kadınlar'dan maksat müs-lüman veya kafir bütün kadınlardır demektedir. Alusî, Fahreddin Râzî'nin seleften şöyle naklettiğini zikreder: «Kadınlar'dan maksat müslüman kadınlardır. Buna göre müslüman olmayan kadınlar karşısında müslüman kadının yabancı erkekler karşısında olduğu gibi örtünmesi lazımdır.» görüşü, bu örtünmenin farz değil sünnet olduğu şeklinde anlaşılr.»

Mevdudî, bu mesele hakkında şunları yazmaktadır: «Allahu Teâlâ, «kadınlar» yerine, «kendi kadınları» tabirini kullanmıştır. Şayet mutlak ifade ile «kadınlar» deseydi, müslüman kadınların, kadının kadına karşı avreti sayılan yerler dışındaki yerlerini, İster mümin ister kafir, ister sâliha ister fasike olsun, bütün kadınlara göstermeleri helal olurdu. Halbuki Allahu taala âyette «kendi kadınları» tabirini kullanmıştır. Bu şekilde müslüman hür kadınlara ziynetlerini açmaları hususunda bir sınır çizilmiştir. «İşte bu özel sınırın ne olduğu hususunda müfessirler ve fakihler arasında ihtilaf vardır. Bazı alimlere göre, «kendi kadınları» tabiri yalnız müslüman kadınları ifade eder. Bu, İbni Abbas {ra}, Mücahid (ra) ve İbni Cerir (ra)'nin görüşüdür.

Bunlar görüşlerini Hz. Ömer'in Ebu Ubeyde (ra)'ye yazdığı mektuba dayandırmaktadırlar. «Diğer bir taifeye göre «kendi kadınlarından maksat bütün kadınlardır. Fahreddin Razi'ye göre bu en sıhhatli görüştür.

Bir başka taifeye göre ise «kendi kadınlarından maksat, onlarla tanışan, konuşan ve iş yapan kadınlardır. Bu kadınların müslüman olmaları ile olmamaları arasında hüküm bakımından bir fark yoktur. Âyetteki «kendi kadınları» ifadesi dışında kalan kadınlar tanınmayan, huyu ve adetleri bilinmeyen kadınlardır. Din ihtilafı söz konusu değildir. Öyleyse müslüman bir kadının tanıdığı iffetli, namuslu, güzel ahlaklı bir hristiyan kadına karşı ziynetlerini açmasında bir mahzur yoktur. Fakat haya perdesi yırtılmış, ahlakına ve terbiyesine güvenilmeyen, yabancı erkeklere karşı laubali davranan kadınlara karşı ise {İsterse müslüman olsunlar) Müslüman bir kadının ziynetlerini örtmesi farzdır. Çünkü böylesi kadınların zararı erkeklerden daha az değildir.»

Mevdudî'nin zikrettiği üçüncü görüş daha mantıkî ve daha sağlamdır. Müslüman kadınlar bu görüş doğrultusunda hareket ederlerse ahlaklarını daha İyi korurlar, bugünkü batı taklitçisi kadınların şer ve iğvâlarından kendilerini kurtarırlar.” (Muhammed-Ali-Sabûnî, Ahkam-Tefsiri, Cilt:2, Sahife: 174-176)

ERKEĞİN AVRET YERLERİ

Erkeğin erkeğe karşı avreti göbeği ile diz kapağı arasında kalan kısımdır. Hanefilere göre diz kapakları da avret, Şâfilere göre ise değildir. Bundan dolayı bir erkek başka bir erkeğin göbeği ile diz kapakları arasına bakamaz. Geri kalan diğer kısımlara ise bakabilirler. Mâlikî mezhebine göre erkeğin avreti, avreti galîza ve avreti hafife olmak üzere ikiye ayrılır. Avret-i galîza, erkeğin önü ile arkasıdır. Avreti hafîfesi ise göbeği ile diz kapağına kadar olan kısımdır. Mâlikîler dışındaki diğer tüm fukahâ uylukların da avret olduğunu belirtmişlerdir. Onların delillerinden bazıları şunlardır:

"Erkeğin avret yeri göbeği ile diz kapağı arasındır" (Ahmed b. Hanbel, II, 187). Diz kapağı avret yerindendir" (Zeylai, Nasbu'r-Raye, I, 297).

Cerhed el Eslemî'den rivâyet edildiğine göre ise O şöyle demiştir: *"Resulullah (sav)'la birlikte oturuyorduk. Benim uyluğum açık idi. Bana, «Uyluğunun avret olduğunu bilmiyor musun?» buyurdu."* (Ebu Davud ve Tirmizi)

Bir diğer rivâyete göre de Resulullah (sav), Hz. Ali'ye, *"Uyluğunu açma."* buyurmuştur. (Ebû Dâvud ve İbni Mâce)

Şimdi bu hadis-i şerifler ve fıkıh kitaplarındaki hükümler karşısında, spor yapanların bacalarının arasına giydikleri, avret yerlerini tamamen belli eden mayo veya kilotlara ne diyeceğiz? Onları seyredenlerin durumları ne olur? Farz olmayan bir spor için farz olan tesettürü terk edenler haram işlediklerini, Allah'ın gazabına müstehak olduklarını anlamayacaklar mı?

Yine tâtil yapıyorum diye sahil kenarlarına koşup, oradaki çıplık kadın ve erkekler içinde hiç çekinmeden ve utanmadan denize giren erkek ve kadınların durumları ne olur? Bir günde ne kadar göz zinâsı, kaç tane el zinası, dil ve kalb zinâsı işlediklerinin farkındalar mı? Kendimize gelmenin, tüm bu günahlardan tevbe edip Allah'ın emir ve yasaklarına teslim olmanın zamanı gelmedi mi?

Bugün camilerde namaz kılan gençler görüyoruz. Bacak-larına giydikleri pantolonlar çok dar olduğu için, rukûya eğildiklerinde veya secdeye vardıklarında kalçalarının şekli apaçık ortaya çıkmaktadır. Üzerlerine giydikleri gömlekler de yine dar ve kısa olduğu için secdeye vardıklarında sırtları ve kalçalarının bir kısmı gözükmemektedir. Bu ise namaza engel olduğu gibi, arkalarındaki saftakilerin bakışını da üzerlerine çekmekte, birçok insanın kendileri hakkında sû-i zanda bulunmalarına neden olmaktadır.

Nice gençler var ki, üzerlerindeki gömleklerinde kâfir sanatçıların resimleri olduğu halde veya haram malların reklamının yapıldığı tişörtlerle namaz kılmaktadırlar. El insaf...

Tesettür dediğimiz zaman hemen kadınların ve kızların örtünmesi akla geliyor. Halbuki erkekler de tesettüre riâyet etmek zorundadırlar. Erkeklerin de bacaklarına yapışan çok dar pantolon veya vucutlarına iyice yapışmış gömlek veya tişört giymeleri câiz değildir. En azından mekruhtur. Unutmayalım ki, dar elbise giyinmiş kadın erkeklerin nasıl dikkatini çekiyorsa, dar elbise giyinmiş erkekler de kadınların dikkatini çeker.

ERKEĞİN KADINA KARŞI AVRETİ

Erkeğin kadınlara karşı avreti, ister kendileri ile evlenmeleri ebedî haram olan mahremleri olsun isterse yabancı kadınlar olsun, erkeğin erkeğe karşı olan avreti gibidir. Yâni göbek ile diz kapakları arasındır.

Karı-kocanın birbirlerine karşı avreti yoktur. Karı-koca birbirlerinin her yerine bakabilirler. Bunun delili, Mü'minûn sûresinin beş ve altıncı âyetleridir. Orada Allahu Teâlâ buyurur ki:

"Onlar ırzlarını korurlar." "Ancak hanımları yahut sahip oldukları cariyeleri hariç. Bunlarla olan ilişkilerinden dolayı kınanmazlar." (Mü'minûn:5-6)

Her ne kadar karı-kocanın birbirlerinin avret yerlerine bakmaları câiz ise de edeben bakmamaları tavsiye edilmiştir. Zîrâ Peygamber efendimiz bir rivâyete göre şöyle buyurmuştur: *"Eşinize yaklaştığınız zaman örtünmelisiniz. Eşekler gibi çıplak olmayın"* (İbn Mâce : Cinsi münasebetten Örtünme babı) Fakat bu hüküm bağlayıcı bir hüküm değildir. Hayâ açısından böyle söylenmiştir. Bunun böyle olduğuna şu rivâyet delildir:

"Edeb yerlerini koru. Ancak ailen ya da elinin altında bulunan (cariyen) hariç" (Müslim : Ebû Davûd : Tirmizî : İbn-i Mâce).

KADINLAR KOKU (ESANS, PARFÜM) SÜREREK SOKAĞA ÇIKABİLİRLER Mİ?

Kadınların sokağa çıkarlarken esans, parfüm vb. gibi koku yayan şeyleri sürmeleri câiz değildir. Böyle yapmaları halinde onların zinâ yapmış gibi günah kazanacakları çeşitli hadislerde belirtilmiştir. Nitekim bir rivâyette şöyle buyrulmuştur:

"Bir kadın koku sürünerek dışarı çıkar ve koku ulaştın diye bir topluluğun yanına uğrarsa, zinaya bir adım atmış olur." (Tirmizi, Edeb, 35)

Nesâî'de geçen bir rivâyet ise az bir farkla şöyledir:

“Bir kadın koku sürünüp dışarı çıkar ve kokusunu duyurmak için bir topluluğun yanından geçerse, ona bakana de kendisine de zina günahı [göz zinası] yüklenir.” [Nesâî, Zîne, 35]

Hiz. Ebû Hureyre (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre, ken-disi bir kadınla karşılaştı ve kadında esans kokusu hissetti. Üzerinde esans süründüğünü belli eden iz de görünmekteydi. Ebû Hureyre ona: *“Ey cebbar olan Allah’ın câriyesi, mescidden mi geliyorsun? dedi. O da: “evet” dedi. Ebû Hureyre: “Mescide gelmek için mi koku kullandın?” dedi. O da yine: “evet” dedi. Bunun üzerine Ebû Hureyre şöyle dedi: “Ben sevgili Peygamber (s.a.v.) Ebu’l Kasım’ı şöyle derken işittim: “Mescid için koku kullanan bir kadın evine dönüp cünüplükten yıkandığı gibi yıkanmadıkça namazı kabul olun-maz.”* (Abdullah Parlıyan, Ebû Dâvud; Cilt:3, Sahife:295-İbni Mâce,Fiten:19)

Sahih hadis kitaplarından naklettiğimiz bu üç rivâyetten de açıkça anlaşılıyor ki, kadınlar sokağa veya yabancı erkeklerin karşısına çıkarlarken, esans, parfüm vb. gibi koku sürünmeleri asla câiz değildir. Ebû Hureyre’den rivâyet edilen son hadiste; mescide giderken koku sürünen kadının bile kınandığı, cünüplükten yıkandığı gibi yıkanmadıkça namazının kabul olunmayacağı belirtilmiştir. Mescide giderken koku sürünen bir kadın böyle çok sert bir şekilde kınanırsa, çeşit çeşit kokular sürünerek çarşı ve pazarlarda gezen kadınların durumları ne olur? İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn.

TOPUZ BAŞ

Günümüzde tesettürlü olduklarını iddia eden kızların ve kadınların ekserisi, ya saçlarını başlarının üzerinde yukarı doğru toplayarak sanki eşarplarının altında miğfer varmış gibi yükseltiyorlar veya saçlarını kafalarının arkalarında dolayarak at kuyruğu gibi geriye doğru uzatmaktadırlar. Buna da *“topuz baş”* diyorlar. Halbuki hadislerde kadınlar bunu yapmaktan men edilmişler, hatta lânetlenmişlerdir. Şimdi bu konu ile ilgili hadisleri görelim:

Ebu Hureyre (r.a) dediki: Resulüllah (s.a.v şöyle buyurdu:

“Ehl-i cehennemden iki zümre vardır ki, ben onları henüz görmedim.Birisi, sığır kuyrukları gibi kırbaçlar tutarak onlarla insanları döverler. Biri de bir takım kadınlar topluluğudur ki bunlar gerçi giyinmişlerdir, fakat çıplaktırlar.Görenleri yoldan saptıran ve kendileri de haktan sapanlardır.Başları bir tarafa sarkan deve hörgücü gibi olacaktır. Bunlar cennete giremeyecekler, kokusu şu kadar! Şu kadar! Yürüme mesafesinden alındığı halde bunlar cennetin kokusunu da bulup alamıyacaklardır.” (Müslim-sahih,bab:libas ve’l- zineh, hadis nr. 3971-

Riyazüs-Salihin Terc. c/3. sf: 199. D. İ. Bşk. yayını)

Başka bir rivâyet:

“Ümmetimin son dönemlerinde birtakım adamlar olacaktır. Erkekler gibi eğrilerin (bineklerin) üzerine binip cami kapılarına ineceklerdir. Hanımları ise giyinik uryandır, (giyinik çıplaktır), başları üzerinde arık deve hörgücü gibisi vardır. Onlara lanet edin. Zira onlar lanet olunmuşlardır.” (Ahmet b. Hambel -müsned nr. 6786, Ibn-i Hibban sahih nr:5655-7347)

Diğer bir rivâyette de şöyle buyrulur:

"Ümmetimin son dönemlerinde giyimli, fakat çıplak birtakım kadınlar olacaktır. Bunların başlarının üstü deve hörgücü gibi bulunacaktır. Ancak onlar cennete giremez, cennetin kokusunu bile alamazlar." (Ebu Davud Libas 125, Cennet 52)

Mûteber hadis kitaplarından naklettiğimiz her üç hadiste de görüldüğü gibi, Allah Rasûlü (sav) bir mûcize olarak 1400 sene öncesinde bugünkü kadınların başlarının “*deve hörgücü gibi*” olacağını bildirmiştir. Bildirmekle de kalmamış, onların cennete giremeyeceğini, cennetin koku-sunu dâhi alamayacağını açıklamıştır. Bilindiği gibi devenin hörgücü sırtındaki çıkıntılı yerin ismidir. Kadınlar saçlarını düz örtüp baş örtülerini omuzlarını da örtecek şekilde yay-malıdır. Boğazlarına dolayıp elbiselerinin içine koymaları çok çirkin bir görüntü vermektedir. Allah kızlarımıza, kadınlarımıza akıl, izan versin.

KAŞ ALMAK, DÖĞME YAPTIRMAK

Bugün Müslüman kadınların ve erkeklerin ekserisinin işlediği günahlardan ikisi de kaşlarını almaları ve dövme yaptırmalarıdır. Halbuki hadislerde bunlar da yasaklanmış ve yapanlar lânetlenmişlerdir. Tesettürlü olduklarını iddia eden kadınlar ve kızların ekserisi kaşlarını o kadar inceltiyorlar ki, kaşları âdeti bir çizgi kadar kalıyor. Hatta bazıları kaşlarını tamamen kazımakta ve kalemle ince bir kaş yapmaktadırlar. Oysa bakın bu konuda Peygamber Efendimiz (sav) ne buyurmaktadır: *Abdullah (r a)’dan rivâyete göre, şöyle demiştir:*

Rasûlullah (s a v): “Dövme yapan ve yaptıranı, güzel görünmek için kaşlarını alan ve dişlerini inceltip dişlerinin görün-tüsünü değiştirenleri lanetledi.” (Buhârî, Libas: 83; Müslim, Libas: 33)

Âişe (r anha)’ın rivâyet ettiği hadiste ise şöyle denmiştir: Rasûlullah (s a v): “Dövme yapmayı ve yaptırmayı, saç (peruk) yapmayı ve yaptırmayı, kaşların kıllarını almayı ve aldirmayı yasak etti.” (Buhârî, Libas: 83; Müslim, Libas: 33)

Kaşlarını alanlar, dövme yapanlar veya yaptıranlar şunu bilsinler ki, onlar bu hareketleri ile Şeytan’a uyup Allah’ın yarattığını değiştirmektedirler. Zîrâ Nisâ sûresi 119. Âyette

Şeytan şöyle demektedir: *“Onları mutlaka saptıracağım, muhakkak onları boş kuruntulara boğacağım, kesinlikle onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar, şüphesiz onlara emredeceğim de Allah'ın yarattıklarını değiştirecekler. "Kim Allah'ı bırakır da Şeytanı dost edinirse, elbette apaçık bir ziyana uğramıştır.”* Görüldüğü gibi Allah'ın yarattığını değiştirenler aslında Şeytan'a tâbî olmaktadır. Onlar bu hareketleri ile âdetâ şöyle demektedirler: *“Ey Allah, beni neden böyle yarattın? Benim için yarattığın bu kaşları ben çirkin buluyorum. Dolayısıyla da onları benim güzel gördüğüm şekilde değiştiriyorum.*

Evet, kaşlarını alanlar ve döğme yaptıranlar her ne kadar lisanı dil ile değilse bile lisan-ı hâl ile böyle söylemektedirler. Allah böylelerini doğruya iletsin ve günahlarını affetsin.

SAÇA SAÇ EKLEMEK (PERUK TAKMAK)

Kadınların çoğu ya güzellik aksesuarı olarak değişik renklerde peruk kullanmakta veya üniversiteye baş örtülü alınmayan müslüman kızlar güya örtünme bahanesi ile peruk takmaktadır. Halbuki peruk bazen bir kadını kendi saçından daha güzel göstermekte, daha câzip hale getirmektedir. Kitaba ve sünnete aykırı fetvâlar veren bazı hocacıklar da kızlara ya başlarını tamamen açarak okumalarını veya peruk takarak içeri girmelerini öğütlemektedirler. Böylece hem kendileri Peygamberimizin emirlerine aykırı düşmekte, hem de kızlarımızı yanlış yönlendirerek onların da günaha girmelerine sebep olmaktadır. Şunu bilmek durumundayız ki, kim olursa olsun, Allah'ın kitabına ve Peygamberin sünnetine aykırı fetvâ verenlerin fetvâları fetvâ olamaz. Bir fıkıh usulü kaidesidir ki, Allah'a isyan olan konuda mahluka itaat yoktur. Burada hemen belirtelim: Pisliğin pislikle temizlenmesi câiz olmadığı gibi, haramla da islama hizmet edilemez. Edilir diyenler kendilerini kandırmakta, âhiretlerini tehlikeye atmaktadırlar.

Kadının başını örtüp tesettüre girmesi farz olan bir emirdir. Okuması, doktor veya avukat olması ise farz değildir. Hem üniversiteyi bitirdiği zaman baş örtülü görev yapması da mümkün değildir. Farz olmayan bir şey için farz olan bir emir terk edilemez. Evet, bizim kadın doktora da kadın öğretmene de ihtiyacımız var. Fakat bunu Allah'a isyan ederek sağlayamayız. Şimdi kadınlarımız ve kızlarımız şuna karar versinler: Allah'ın kitabı ile Rasûlullah'ın sünnetinemi bağlı kalacaklar yoksa tağûtî sistemlerin üniversitelerinde görev yapan, onlara övgüler dizen goygoycu proflara mı?

Gelin burada peruk takanlar hakkında Allah Rasûlünün ne buyurduğuna bir bakalım:

H. Ebu Bekir'in kızı Esmâ (r.anha) anlatıyor: *"Rasulullah (s.a.s.)'e bir kadın gelip dedi ki: "Ya Rasulallah! Gelin olan bir kızım var. Bir hastalık neticesinde saçı döküldü, saçına ilave yapabilir*

miyim?" Rasulullah (s.a.s.): "Allah (c.c.) saça ilave yapana ve yaptırmak isteyeneye lanet etti." dedi" (Buhari, Kitabu'l-Libas, Saça ilave babı, Hadis no: 5936; Müslim Kitabu'l-Libas, Tah rim babı, Hadis no: 2122)

Annemiz Hz. Aişe (r.anha) rivayet ediyor. *"Ensardan bir kadın evlendi ve bir hastalık sonucu saçını döküldü. Saçına ilave yapmak istediklerinde Rasulullah (s.a.s.)'e sordular.*

Rasulullah (s.a.s.) de ilave yapana ve yaptırmak isteyeneye lanet etti." (Buhari, Hadis no: 5934; Müslim Hadis no: 2123)

Yukardaki hadisleri tekrar tekrar okuyalım ve bir daha düşünelim. Saçları dökülen gelin olan kızının başına peruk takmak için Allah Rasûlünden izin isteyen kadına Allah Rasûlünün verdiği cevap: "Allah (c.c.) saça ilave yapana ve yaptırmak isteyeneye lanet etti." oluyor. O kadının durumu nerde üniversitelere peruk takarak giren kızların durumu nerede? Zarûret o dur ki; kişinin o şeyi yapmadığı zaman öldürüleceğinden, herhangi bir uzvunun kesileceğinden veya sakat bırakılacağından zannı gâlibi ile emin olmasıdır. Halbuki üniversitelerde hiç kimse eline silah alıp da “eğer baş örtünü çıkarmazsan seni öldürürüz veya herhangi bir uzvunu keseriz” dememektedir. “Eğer baş örtünü çıkarmaz-san seni okutmayız” diyorlar. Bu ise zarûret kapsamına girmemektedir.

KADININ ERKEĞE, ERKEĞİN KADINA BENZEMESİ

Feminizmin yayılması ile kadın erkek eşitliği aldı başını gidiyor. Kadınların çoğu erkekler gibi giyinmeğe, onlar gibi hareket etmeye başladılar. Buna mukâbil erkekler de kadınlar gibi küpe takmaya, saç uzatmaya, kolye takmaya, makyaj yapmaya ve kaş almaya kadar vardırıdılar işi.

Halbuki bizim dinimizde kadının erkeğe, erkeğin kadına benzemesi yasaklanmıştır. Hangi kadın ki erkek gibi giyinip hareket ediyor ve hangi erkek ki kadınlar gibi hareket ediyor, her ikisi de Allah Rasûlünün dili ile lânetlenmiş-lerdir. Bakalım bu konuda Allah Rasûlü ne demiş:

İbn-i Abbas (r.anh) dediki: “Resulüllah (s.a.v) kadınlardan erkeklere benzeyenlere, erkeklerden de kadınlara benzeyenlere lanet etti.” (Buhari nr: 5751, ebu Davut nr: 4098, Ahmet b. Hambel nr: 3149, Nesei nr: 9161)

Günümüzde birçok müslüman kadın görüyoruz. Sosyete kadınlar gibi pantolon ve ceket giyinip göğüslerini şişirerek caddelerde dolaşmaktadırlar. Halbuki bu islâmın ruhuna aykırıdır. Sokaklar sakız çinleyip patlatan, dondurma yala-yan kadınlardan geçilmiyor. Müslüman bir kadın erkeklerin gözü önünde dilini çıkararak nasıl dondurma yalar? Bu islâmın hangi edebine uyar?

Nice Müslüman kızlar ve kadınlar koşu parkurlarında, vucudlarına iyice yapışmış antrenman elbiseleri ile erkekler arasında koşmakta, vucudlarının her taraflarını belli etmek-tedirler. Yine birçok Müslüman kadın sahil kenarlarında, açık saçık erkek ve kadınların arasında denize girmektedirler. Güyâ haşama giyiyorlarmış.

Tam tesettürlü olsalar bile o açık saçıkların içinde bulunmaları, onların avret yerlerini görmeleri asla câiz değildir. Bu sadece kadın için değil, erkek için de aynıdır.

Ey kelime-i şehâdet getirip Allah’a ve Rasûlullah’a îman ettiğini söyleyen insanlar! Hâl ve hareketlerinizle sözünüzü yalanlamayın. Allahtan korkalım ve Allah’ın kitabı ile O’nun mübârek Rasûlünün sünnetine sarıalım. Bizi kurtuluşa götürecek yegâne yol budur. Kitab ve sünnetten nâsibini almayan, tâğutların sistemlerine övgüler dizenlerin işâret ettikleri yollara sapmayalım. Allah inananların yardımcısı olsun.

Hülâsâ:

Buraya kadar gördüğümüz âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler, gayet açık ve net bir şekilde Müslüman kadının giyim tarzını beyân etmektedir.

Tüm bu âyet ve hadislerin ışığı altında kafamızdaki ve kalblerimizde tesettür şeklimizi tekrar gözden geçirmeliyiz. Biz, tesettür anlayışımız ile bu emirlerin neresinde bulunuyoruz? Acaba bilerek veya bilmeyerek Kur’an’a ve sünnete aykırı hareket ederek Rabbimizin ve Peygamber Efendimizin çizdiği sınırları zorluyor muyuz?

Caddelerde ve sokaklarda birçok müslüman hanımı gör-düğümüz zaman şaşıyoruz. Birçok kılık ve kıyafetin, Allah ve Rasûlünün koymuş olduğu sınırları zorladığına, hatta örtünme emrinin hikmetinin tam aksine, dikkatleri üzerine çeken görsel bir şova dönüştüğüne şahid oluyoruz.

İsterseniz gelin burada günümüzde en çok yapılan hatalı uygulamaları bir bir gözden geçirelim.

Başörtüsü:

Sokaklarda aşırı göz alıcı, rengarenk eşarplar ve baş örtülerle dolaşan güya tesettürlü kızlar görmekteyiz. Bu eşarp ve baş örtüleri kadını gizlemek için değil de sanki tüm erkeklerin dikkatini çekmek için örtülmüş gibidir. Bir kısmı çok ince olduğundan altındaki saç göstermekte, bir kısmı ise kaygan olduğu için geriye kaydığı için kadının başının ön tarafındaki saçları göstermektedir.

Bir kısım kız ve kadınlar eşarplarının altına çeşit çeşit ve dantelli boneler takmakta, yanlarından geçen erkeklere âdeta “bana bakar mısın” demektedir.

Yine başlarını örtenlerin ekserisi eşarp veya başörtülerini boğazlarının altından bağlayarak elbiselerinin veya mantolarının içine koymakta, başlarını sağa sola çevirdiklerinde çoğu zaman boğaz kısımlarının bir kısmı gözükmemektedir.

Oysa kadının başörtüsü büyük olmalı, yakalarını, muzlarını ve göğüslerinin üstünü örtmelidir. Yine baş örtüler göz alıcı renklerde değil, siyah veya koyu lacivert gibi dikkat çekmeyen renklerde olmalıdır.

Makyaj:

Tesettürlü olduğunu zanneden özellikle genç kızların birçoğu, sokağa çıkarken makyaj kullanmakta, gözlerine rimel, dudaklarına ruj ve parmaklarına oje sürmektedir. Bu ise İslâmın örtünme emrine taban tabana zıttır. Kadınların örtünmesinden maksat güzelliklerini daha güzel ve çekici hale getirmek değil, tam aksine erkeklerin bakışlarından gizlemek içindir. Tırnaklara sürülen ojeler tırnak üzerinde tabaka oluşturduğundan, gusül alırken bu ojelerini yok etmeyenlerin su tırnaklara isabet etmediğinden gusül abdestleri olmamaktadır.

Pardesü ve elbisenin içinde bırakılmak veya ense üzerinde düğümlenerek sıkıştırılmak suretiyle, saçın şeklini ortaya çıkaran başörtüsü:

Hadislerde geçen "deve hörgücü" tabirine benzeyen bu şekiller, dikkat çekici olarak örtünmenin amacını tehlikeye düşürmektedir.

Çoraplar:

İnce, dantelli, desenli veya şeffaf çoraplar, pardesünün altında kalan kısımları tesettür ölçüsünün dışında bırakmaktadır. Tesettür, tenin görünmemesini amaçlarken ince çorap tesettür sağlamamakta ve Rabbimizin emrine uyulmamış olunmaktadır.

Manto ve Pardesûler:

Şeffaf, dar, bele doğru daralan, uzun yırtmaçlı, parlak deriden imal edilmiş, çok süslü ve desenli, önü açık veya düğmelenmeyen manto veya pardesûler... Örtünmenin amacı, vücut hatlarını belli etmemek ve cazibeyi gizlemek olduğu hâlde bu çeşit pardesü veya mantolar, bu gâyenin dışına çıkmakta ve tesettür emri ihlal edilmektedir.

Etek, gömlek ve blüzler:

Yukarıdaki âyet ve hadislerin zıddı şekilde "dar, içini gösteren veya vücuda yapışan" tipte etek, gömlek veya tişörtler, özellikle ışık vurunca tesettürü mânasız kılmak-tadır. Böylece bütün dikkatleri üzerine toplamaktadır. Uzun yırtmaçlı etekler, bazen diz kapağına kadar çıkabilmektedir.

Hadislerde "sadece el ve yüz açık kalabilir" buyurulmakta iken; mahremleri dışındakilerin yanında kısa kollu, hatta cezbedici dantelli elbiseler giymek, İslâm'ın rûhuna zıttır.

Pantolon:

Son yıllarda müslüman hanımlar arasında yaygınlaşan pantolon, "erkeğe benzemek" yönüyle, Peygamber -sallallâhu aleyhi ve sellem- tarafından reddedilmiştir. Bazen yarım pardesü, bazen gömlek veya bulüz altına giyilen pantolon, vücut hatlarını belli ederek ve erkek kıyâfeti olması sebebiyle tesettürün ruhunu zedelemektedir. Çocuklarımızı nasıl küçük yaşlardan itibaren namaza alıştıırıyorsak, tesettür hassâsiyetine de alıştıırmalıyız.

Günümüz insanı birçok dış tesirin hücumu altındadır. Medya, çevre ve nefsinin taarruzları karşısında, sağlam bir kalb yapısı bulunmayan müslümanın, inandığı değerlerinin yara alması kaçınılmazdır. Kalbde başlayan bu hastalıklar daha sonra dışına da tesir ederek "ne yapalım, zaman bunu gerektiriyor, Allah affeder" aldatmacasına insanları sığındırmakta ve İslâm'ın emirlerini ihlal ettirmektedir. Her geçen yıl tesettür husûsunda zaafların arttığına şahit olmaktayız. Yıllar önce hiç rastlamadığımız veya bu bir tesettür şekli diyemeyeceğimiz elbiseler, şimdilerde bizlere gayet normal gelmektedir.

Yarım pardesüler, ince çoraplar, boyundan bağlanmış sıkı başörtüler, önü açık pardesüler...vb. her sene yeni icatlar karşımıza çıkmaktadır. Bunlarda en büyük mes'uliyet, defileler düzenleyerek tesettür giyimine ticârî noktadan yaklaşan bazı büyük mağazalar ve bunları giyerek emsâl olan hanımlardır.

Şu da unutulmamalıdır ki, insanın güzelliği dışından ziyâde, ruh güzelliği ileler. Neticede dış güzellik, birgün yok olacak; ama hayâ, imân ve takvâ güzelliği ebediyen bizimle kalacaktır. Bu yüzden sadece dış güzelliğe ihtimam göstererek, iç güzelliğimizi ihmal etmemiz lazımdır. Evlenirken bile Rasulullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, "Kadın dört şeyi için nikahlanır: Malı, güzelliği, soyu ve dini için.Sen dindar olanını tercih et..." buyurarak, bize asıl güzelliğimizin merkezini işaret etmiştir. Rabbimiz de yarın kıyâmette bizlere dış güzelliğimizden değil, dinimizi ne ölçüde yaşayıp yaşaya-madığımız hususunda, hesaba çekecektir. Tabii ki, temiz ve uyumlu şekilde giyinmek şîârımız olacaktır. Bu, zaten

dinimizin de emridir. Ama bir Müslüman, bir çok işinde olması gerektiği gibi orta yolu kaybetmemelidir. Dinimizin emirlerini çiğnemek pahasına "gösterişli" giyinerek, dikkat çekme yanlışlığına düşmemelidir. Bizi gören insanlar, bizde İslam'ı görmeli ve takdir etmelidirler.

Kur'ân-ı Kerîm'de Allâh'ın sınırlarını koruyan, iffetine dikkat eden kadınların, ahirette daha güzeliyle mükafatlandırılacağı ifade edilmektedir. Âyetlerde mümin kadına birer nîmet ve mükafat olarak, cennette atlastan işlenmiş elbiseler, ipekler, inci, altın ve gümüş ziynetlerden bahsedilmektedir. Rabbimiz cennetteki bu nimetleri, sâliha mümin kadınlara vâat etmektedir.

Hayatlarını Allah'ın kitabına ve Hz. Peygamberin sünnetine göre dizayn edenlere ne mutlu. Modacılık ve feminizm seli önünde saman çöpü olanlara ne yazık. Allah bizleri hakka yöneltsin ve günahlarımızı affetsin.

Necati koçkesen

Niğde, 5 Kasım Cuma-2010

TEYEMMÜM

Teyemmüm kelimesi sözlükte, *"kastetmek, bir şeye yönelmek ve yeltenmek"* anlamına gelir. Dinî ıstılahta teyemmüm, *su bulunmadığında ya da var olan suyu kullanma imkânı olmadığında abdestsizlik veya cünüplük gibi hükmî kirliliği gidermek amacıyla temiz toprak ya da toprak cinsinden bir şeye sürülen ellerle yüz ve iki kolun mesh edilmesi şeklinde yapılan hükmî temizlik demektir.*

Teyemmüm, Hicretin beşinci yılında meşrû kılındı. O sene şaban ayının ilk günlerinde, Huzaa kabilesinin bir oymağı olan Benî Mustalık gazasında Hz. Peygamber (asm) ile bin kadar İslâm askeri, susuz bir yerde gecelediler. Sabah namazını kılmak için abdest alacak su bulamadılar. Sabaha yakın Mâide suresinin *"Temiz yere teyemmüm ediniz"* mealindeki altıncı ayeti nazil oldu. Bu suretle, teyemmümle namaz kılmalarına izin verildi, teyemmüm ederek sabah namazını kıldılar.

Teyemmüm, bazı durumlarda abdest ve gusül yerine geçen istisnâî bir uygulama olup, ancak belli bir mazeretin bulunması hâlinde yapılabilir. Abdest ve gusül için su bulunmaz veya bulunur da kullanma imkânı olmazsa her ikisi yerine geçmek üzere teyemmüm yapılır.

Kur'ân-ı Kerîm'de, *"Eğer hasta iseniz, yolculukta bulunuyorsanız, tuvaletten gelmiş iseniz veya kadınlara yaklaşmışsanız da su bulamamışsanız temiz bir toprağa yönelip, onunla yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin (teyemmüm edin),"* (en-Nisâ, 4/43; el-Mâide, 5/6) buyrulmaktadır.

Bir müslüman yolculuğa çıktıktan sonra su bulamazsa veya hastalık ve şiddetli soğuk sebebiyle suyu kullanması halinde kendisine zarar verecekse, bu takdirde teyemmüm alması câizdir.

Eğer su bulur ve bu suyu kullanmakla kendisine bir zarar gelmeyecekse, teyemmüm alması câiz değildir. Eğer teyemmüm alır ve teyemmümle namaz kılsa, namazı bâtıldır (geçersizdir).

Teyemmümün su bulunmadığında yapılabileceği âyet-i kerîmelerde açıkça belirtilmiştir (en-Nisâ, 4/43; el-Mâide, 5/6). Teyemmümle ilgili hadisler de su bulunamadığında teyemmümün yapılabileceği yönündeki Kur'ân hükmünü teyit etmektedir.

Nitekim Ashab-I Kirâm'dan İmrân Bin Husayn (R.A.) Diyor ki:

Bir yolculukta Resûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizle beraber bulunuyorduk. Efendimiz bize namaz kıldırdı. Ancak namaza katılmayıp yan bir yerde duran bir adama gözü ilişti ve ona sordu:

“Bizimle birlikte namaz kılmaya engel olan nedir? O adam şu cevabı verdi:

“Bana cenabet dokundu, yani cünüp oldum, su bulamadım”. Bunun üzerine Resûlullah (A.S.) ona:

“Tertemiz toprakla teyemmüm et, o sana yeter” buyurdular (Buhârî, Teyemmüm, 9 [348]; Müslim, Mesâcid, 312 [682]).

Ahmed bin Hanbel'in müsnedinde rivâyet ettiği bir hadiste ise Allah rasûlü şöyle buyurmuştur: **“Yeryüzünün hepsi benim ve ümmetim için mescid ve temizleyici (teyemmüm edilerek abdestsizliği kaldırıcı) kılınmıştır. Ümmetimden hangi bir kimseye nerede namaz vakti erişirse, onun temizleyicisi (abdest yerine toprakla teyemmüm etmesi) yanındadır.”**

Ebu Zerr'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre ise, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الصَّعِيدَ الطَّيِّبَ طَهُورُ الْمُسْلِمِ ، وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ ، فَإِذَا وَجَدَ الْمَاءَ فَلْيُمْسَهُ بِبَشَرَتِهِ . [رواه أبو داود والنسائي والترمذي وقال الترمذي حديث حسن صحيح وصحه الألباني في صحيح أبي داود]

"On sene su bulamasa bile temiz toprak müslümanın abdestidir. Su bulduğu zaman, suyu (abdest alması gerekiyorsa abdest azalarının, boy abdesti alması gerekiyorsa bütün vücudunun üzerine) döksün." (Ebu Davud; hadis no: 332. Nesâî; hadis no: 322. Tirmizî; hadis no: 124) Tirmizî; "hadis, hasen sahihtir" demiştir.

Hazretî Câbir (R.A.) anlatıyor:

Bir sefere çıkmıştık. Aramızdan bir adamın başına taş dokunup yara açmıştı ve sonra da o adam düşazıttı (ihtilâm) oldu. Arkadaşlarına sordu: **“Toprak ile teyemmüm etmeme bir ruhsat var mıdır?”** Onlar da: **“Suya güç getirdiğin halde toprakla teyemmüm etmene bir ruhsat bulamıyoruz”** diye cevap verdiler. Adam ister istemez su ile gusletti, fakat bu yüzden çok yaşamadı öldü. Seferden döndüğümüzde durumu Resûlullah aleyhisselâtu vesselam Efendimize arzettik. O da şöyle buyurdu: **“Onu öldürdüler, Allah da onları öldürsün. Onlar bilmedikleri zaman sormazlar mı? Çünkü bilgisizliğin şıfası sormaktadır. Ölen adama, yarası üzerine bir şey bağlayıp toprak ile teyemmüm etmek ve böylece sargının üzerini meshetmek kâfi gelirdi.”** (Başka bir rivayette, yarasını sardıktan sonra, bedeninin geriye kalan kısmını yıkaması ve sargısı üzerine meshetmesi kâfi gelirdi.) (Ebû Davud - İbn Mâce - Dare - Kutni : Cabir (r.a)'den)

Allah rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem efendimiz bir seriyye göndermiş, başına da Amr bin as'ı komutan tâyin etmişti. Amr bin As radiyallâhu anh başından geçeni şöyle anlatıyor:

Çok soğuk bir gecede ihtilâm oldum (düş azıttım), Su ile yıkandığım takdirde öleceğimden endişe ettim. Sonra yanımdakilere sabah namazını kıldırıldım. Dönüp Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem efendimize geldiğimizde, benim durumumu O'na anlattılar. Bunun üzerine sordu:

“Ya Amr! Cünüp bulunduğun halde arkadaşlarına namaz mı kıldırıldın?”

Cevap verdim:

“Evet, Ya Resûlellah!”

Neye dayanarak böyle yaptın?

“Kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz ki Allah size karcı çok merhametlidir” âyetine dayandım ve teyemmüm ederek namaz kıldırıldım, dedim. Bunun üzerine Efendimiz (A.S.) tebessüm etti ve bir şey söylemedi. (Ahmed bin Hanbel - Ebû Dâvud - Hâkim - Dare - Kutni - İbn Hibban : Amir bin Âs (R.A.)'den. Resûlullah/m bu meseleyi dinleyip susması, onu ikrar anlatmadır. İkrarı ise bâtıla karşı değil, haktan yanadır.)

Hiz. Ali radiyallâhu anh 'den ve-bir de İmam Ahmed bin Hanbel'den bize kadar gelen sahih rivayette, bu iki zat şöyle demişlerdir:

“Ashabdan birçokları yanlarındaki suyu içmeleri için alıkoyup namaz için teyemmüm etmişlerdir.” (Celal Yıldırım, Kaynaklarıyla İslam Fıkhı, Uysal Kitabevi: 1/71-73)

Teyemmüm Bu Ümmetin Özelliklerindendir:

Bu ümmetin birçok özellikleri arasında teyemmüm kolaylığı da bulunuyor. Diğer ümmetlere böyle bir kolaylık verilmemiştir. Yapılan sahih rivayete göre, Resûlullah aleyhisselâtu vesselam efendimiz bu konuda şöyle buyurmuştur:

«Benden önce hiç kimseye verilmeyen beş şey bana verildi:

1. Bir aylık mesafeye korkum ulaşmakla yardım gördüm,

2. Yeryüzü bana mescid ve temizleyici (su ile abdest yerine teyemmüm etme) kılınmıştır. Ümmetimden kime nerede namaz vakti gelip çatarsa namaz kılsın,

3. Ganimetler de bana helâl kılındı, benden önce hiç kimseye helâl kılınmadı,

4. Şefa'at (yetkisi) bana verildi,

5. Ve bütün insanlara (peygamber) olarak gönderildim.» (Buharî - Müslim: Câbir (RA)'den)

Teyemmümün 2 tane farzı vardır. Bunlar;

1. Niyet etmek

2. Elleri bir defa toprağa vurup onlarla yüzü mesh etmek. Elleri ikinci defa toprağa vurup sol el ile sağ eli dirsekler ile birlikte kolları mesh etmek. Sağ el ile de sol kolu dirseklerle beraber meshetmek.

Teyemmüm hangi hallerde gerekli olur?

Düşman ya da canavar korkusuyla bineğinden inip su ile abdest alamıyor veya yaya olduğu halde bu nedenle mevcut suyu kullanamıyorsa, o takdirde teyemmüm etmesi caizdir. Bu husustaki korku cana veya mala gelecek olan tehlikedir. Yılan ve ateş korkusu da aynı hükmü gerektirir. İnâye ve Tebyîn kitaplarında bu konu yeterince açıklanmış; Fetâvâ-yi Hindiyye'de de belirtilmiştir.

Suyun yanında bir zorba ya da hırsız bulunur da ondan endişe edilirse, yine de teyemmüme cevaz vardır. İnâye ve Fetâvâ-yi Hindiyye'de bu mesele açıklanmıştır.

Suyun yanında ahlâksız, ırz düşmanı bir kimse bulunursa,

Böyle bir durumda kadın kendine bir zarar dokunur, ya da saldırıya uğrar endişesi taşıyorsa, suya gitmeyip teyemmüm eder. Bahrirâik, Nehrifâik, Bedayi' ve Fetâvâ-yi Hindiyye'de aynı husus belirtilmiştir.

Yanındaki suyu kullandığı takdirde ya kendisinin ya yol arkadaşlarının ya da beraberinde taşıdığı hayvanın susuz kalacağından endişe duyduğu takdirde, teyemmüm etmesi caiz olur. Bunun gibi yanındaki unu hamur etmeye yetecek su bulamıyacağını hesaplıyan kimse beraberindeki suyu abdestte kullanmayıp hamur yapmak için kaldırır ve teyemmüm ederek namazını kılar. Çünkü hakk-ı hayat muhteremdir. Ama çorba, yemek ve benzeri bir şey yapmak için suyu kaldırıp teyemmüm etmesine cevaz verilmemiştir. Çünkü insan sadece kuru ekmekle de kendini doyurabilir. Fethulkadîr ve Fetâvâ-yi Hindiyye'de de bu husus açıklanmıştır.

Soğuk su ile yıkandığı takdirde öleceğinden ya da hastalanacağından endişe eden ve suyu ısıtma imkânı bulunmayan kimsenin de teyemmüm etmesi caizdir. Ancak şehir içinde ve dışında bulunması durumu dikkate alınarak farklı görüşler ortaya konulmuştur

a) İmam Ebû Hanîfe'ye radiyallâhu anh'e göre, ister şehir içinde, ister şehir dışında bulunsun, belirtilen endişe mevcutsa ve suyu da hemen ısıtma imkânı yoksa o takdirde

teyemmüm etmesine cevaz vardır.

b) İmameyn (îmam Muhammed ve Ebû Yusuf)'a göre, şehir için de bulunuyorsa, o takdirde teyemmüm etmesi caiz olmaz. Ancak hamama girecek parası bulunmaz ve suyu ısıtma imkânı elde edemezse, Bilicmâ' teyemmüm etmesi caizdir. Çünkü Allah celle celâlüh güç getiremiyeceğimiz şeyle teklifte bulunmaz. Sıhhati veya hayatı korumak farzdır. (Siracü'l-Vehhac, Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Hastalığın Artma Endişesi:

Hasta olduğu veya yaralı bulunduğu için suyu kullandığı takdirde hastalığının artacağından veya yarasının geç iyileşeceğinden endişe ediyor veya yetkili doktor böyle diyorsa, o takdirde su ile abdest almayıp teyemmüm etmesi caizdir. (Celal Yıldırım, Kaynaklarıyla İslam Fıkhi)

Abdest Almaya Güç Yetiremeyen Kimse:

Yaşlılıktan veya herhangi bir sebepten su ile abdest almaya güç getiremiyor ve bu arada kendisine abdest aldırarak bir hizmetçi veya yakını bulamıyorsa, böyle bir kimseyi ücretle de tutacak maddi imkânı sahip değilse, o takdirde teyemmüm etmesi caizdir. Belirtilen imkânları bulduğu takdirde mezhebin zahirine göre, teyemmüm etmesi caiz olmaz. (Fethulkadîr, Bedayi ve Fetâvâ.-yi Hindiyeye)

Tabii suyu kullandığı takdirde hastalığın artacağı veya mevcut yaranın iyileşmesini geciktireceği hususu ya tecrübeyle ya da bir uzman müslüman doktorun ifadesiyle geçerlilik kazanır. Doktor açıktan günah işleyen, îslâm ahlâkına aykırı harekette bulunan biri ise, sözüne itibar edilmez. (Münyetü'l-Musallî Şerhi - İbrahim Halebi ve Fetâvâ-yi Hindiyeye. Celal Yıldırım, Kaynaklarıyla İslam Fıkhi, Uysal Kitabevi: 1/74)

Vücutta Bulunan Yaranın Kapsadığı Alan:

Vücutta bulunan bir yaradan dolayı ne zaman teyemmüm etmeye cevaz vardır? Fukaha bu konuda şu ölçü ve şartları belirtmişler-

a) Yara cünüp kimsede bulunuyorsa, bedeninin çoğu kısmını kaplamış durumda ise teyemmüm eder; sağlam kısmı yıkayıp geri kalan kısmı meshetmez. Çünkü bu durumda itibar ve hüküm eksere göredir.

b) Yine yara cünüp kimsede bulunuyor, fakat bedeninin çoğu kısmını kaplamıyor, az kısmıyla ilgili bulunuyorsa, o takdirde sağlam kısımlar yıkanır, yaralı olan az kısım meshedilir. Üzerinde sargı varsa ve kaldırılması uygun görülmemişse, o takdirde sargı üzerine mesh edilir. Bu durumda gusülle teyemmüm birleştirilemez.

c) Yara abdestsiz kimsede ise, bakılır: Abdest organlarının çoğunu kaplamışsa, o takdirde teyemmüm edilir. Az kısmında bulunuyorsa, o takdirde sağlam kısımlar yıkanır-, yaraya da sargısı üzerine meshedilir, teyemmüme cevaz verilmez.

d) Bedenin yarısı sağlam, yarısı yaralı bulunuyorsa, ne yapmak gerekir? Fıkıhta söz sahibi olan ilim adamları bu konuda farklı görüş ortaya koymuşlardır. En sahih olanı, teyemmüm

eder, suyu kullanmaz, görüşüdür. (Hulasa, el-Muhit, Fetâvâ-yi Hindiyî ve Bahrirâik)

Şiddetli yağmurda veya çok sıcak bayıltıcı bir havada dışarı çıkıp su ile abdest alma zorlaşıyorsa, o takdirde teyemmüm etmek caiz olur. (El-Kifâye - Fetvâ-yi Hindiyî)

Kuyudaki Suyu Ulaşamayan Yolcu:

Yanında su bulunmayan veya içeceği kadar suyu kalan yolcu rastladığı kuyudan abdest için su alacak bir vasıtası yoksa, o takdirde teyemmüm etmesi caiz olur. Arkadaşının yanında su çekmek için kova bulunur da **«Bekle ben kendime su çekeyim, sonra kovayı sana vereyim»** derse, o takdirde beklemesi müstehab sayılır. İş acele ise beklemeyip teyemmüm de edebilir. (Fetâvâ-yi Kadîhan, Bahrirâik ve Fetâvâ-yi Hindiyî)

Soğuk Bir Havada Donan Akar Su veya Irmak:

Böyle bir havada akar kenarına gelen ve başkaca su bulamayan kimsenin yanında buzu parçalayıp suya ulaşma vasıta ve imkânı varsa, zahir rivayete göre, teyemmüm etmez. Bunun gibi mevcut buzu eritip su haline getirecek ateş veya başka bir vasıta bulabilen kimsenin de teyemmüm etmesi, zahir rivayete göre caiz olmaz. Fukahadan bazısına göre, bu durumda da teyemmüm etmesi caizdir, ama daha sahih olanı, birincilerin görüş ve tesbitidir. (Fetâvâ-yi Kadîhan - Fetâvâ-yi Hindiyî)

Küfür Diyarında Esir Bulunan Müslüman:

Küfür diyarında esir bulunan Müslümanın abdest alıp namaz kılmasına engel konulmuşsa, o takdirde teyemmüm edip îmâ (baş ve göz işaretleriyle) namaz kılması gerekir. Ne var ki esaretten kurtulup engeller kalkınca belirtilen devrede teyemmümle kıldığı namazları iade eder.

Bunun gibi abdest almaması ve namaz kılmaması konusunda ölümle tehdit edilen kimse de teyemmüm ile namaz kılar, sonra bu esaretten kurtulunca kıldığı namazları iade eder. (Fetâvâyı Kâdîhan - Fetâvâyı Hindiyî)

Zindanda hapis bulunan kimse su bulamadığı takdirde teyemmümle namaz kılar, sonra o namazları abdest alarak iade eder. Çünkü buradaki acizlik kulun kendi sun'îyle olmuştur. Kulun sun'î ise ilâhî hakkı düşürmekte te'sirli değildir.

Ama yolculuk halinde hapsedilir ve o da su bulamadığı için teyemmüm ederek namaz kılsa, hapisten kurtulunca artık o namazı iade etmesi gerekmez. Çünkü burada seferi halindeki özrü hakiki acizliğe eklenmiştir. Seferde galip olan ihtimal, suyun bulunmamasıdır. Böylece suyun yokluğu her yönden gerçekleşmiştir. Bu nedenle teyemmümle kılınan namazları iadeye lüzum görülmemiştir. (El-Muhit - Serahsi ve Fetvâ-yi Hindiyî.)

Bu Konuda Genel Kural Şudur:

Nerede suyu bulmakta canına ve malına bir zarar dokunma tehlikesi yoksa, orada suyu kullanmak vâcibdir. Suyun parayla satıldığı bir yerde bulunuyorsa, dengi fiatla alması mümkünse, parası da varsa o takdirde alıp kullanması vâcibdir. Fahîş fiat isteniliyorsa,

parası olsa bile mala zarar getirdiğinden o suyu alması vâcib değildir. Teyemmüm edip namaz kılar. (Bahirâik - İbn Nüceym)

Abdest İçin Su Aramak:

Teyemmümü mubah kılan sebeplerden biri de abdest için su aramak, bulunmadığı takdirde buna cevaz kapısını açmaktır.

Yolcu yakın yerde veya bulunduğu yerin çevresinde su bulunduğunu galib ihtimalle sanırsa, araması vâcib olur. Galib bir ihtimal taşımıyorsa o takdirde aramasına gerek yoktur. Ancak kendisine suyun bulunduğunu haber veren olursa, bu habere uyarak araması yine vâcib olur. Şüpheli durumda ise yine araştırır. Bulunmadığında şüphe etmiyorsa, teyemmüm, etmesi caiz olur. (El-Kâfi - Fetâvâ-yi Hindiyîye – Siracülvehhac)

Suyu Ne Kadar Mesafede Aramak Gerekir?

Fukahânın tesbitine göre dört yüz zira', (yaklaşık 300 metre) mesafe dikkate alınarak 600 metrelik bir alanda aramak gerekir. Hava fazla soğuk ya da yağmurlu olur veya aşırı derecede sıcak bulunursa, belirtilen alanda su aramaya gerek yoktur.

Bu arada başkasını su aramaya gönderen kimsenin: de bizzat aramaya çıkmasına lüzum yoktur.

Ne kendisi ne de kendi adına başkası su aramaz da teyemmüm eder, namaz kıldıktan sonra su aramaya koyulur, bununla beraber bulamazsa, yine İmam Ebû Hanîfe ile İmam Muhammed'e göre kıldığı namazı iade etmesi vacip olur. Ebû Yusuf'a göre, iadeye gerek yoktur. (Siracülvehhac - Fetâvâ-yi Hindiyîye)

Yakınında Su Bulunduğu Halde Bundan Habersiz Olan Kimse :

Yakınında suyun bulunduğunu bilmeyen, aynı zamanda soracak bir kimseye de rastlamayan kişiye teyemmüm etmek kâfi gelir. Ama soracak kimseye rastladığı halde sormaz da öylece teyemmüm edip namaz kıldıktan sonra sorar ve suyun yakınında bulunduğunu öğrenirse, o takdirde kıldığı namaz caiz olmaz, abdest alıp iade etmesi gerekir. Tıpkı bir kasabaya gidip ora halkından suyun nerede bulunduğunu sormadan namaz kılan kimse gibi. Ama namaz kılmadan önce sorar da kendisine cevap verilmezse, teyemmüm edip namaz kıldıktan sonra suyun yakın yerde bulunduğunu söylerlerse, kıldığı namaz caiz ve yeterlidir, iadesi gerekmez. Çünkü namaz kılmadan önce gereken anlamda teşebbüste bulunmuştur. (Muhit - Serahsi - Fetâvâ-yi Hindiyîye)

Arkadaşının Yanında Su Bulunan Kimsenin Ne Yapması Gerekir?

Arkadaşından istediği takdirde kendisine su vereceğini sanan kimsenin teyemmüm etmesi caiz değildir. Ama arkadaşının kesin olarak vermeyeceğini veya istediği takdirde vermekten kaçındığını tesbit eden kimsenin teyemmüm etmesi caiz olur.

Verip vermeyeceğinde şüpheye düşen ve istemeden teyemmüm edip namaz kıldıktan sonra su ister, arkadaşı da verirse, o takdirde kıldığı namazı iade etmesi gerekir. (El-Kâfi Şerh-i

Ziyadat - Fetâvâ-yi Hindiyeye.)

Namaza başlarken arkadaşı su vermez, fakat namazı kıldıktan sonra verecek olursa, yine de namazı iade etmesi gerekmez. Arkadaşı yanında taşıdığı suyu, günün rayicine göre satmak ister, o da parası olmadığı için alamazsa, bu durumda teyemmüm eder.

Bunun gibi fahiş fiyat (asıl değerinin birkaç katını) isterse, yine teyemmüm etmekle yetinir. Çünkü İslâm Dini ibâdete verdiği önemin bir mislini insan hayatına ve onun malî yapısına da vermiştir.

Ne var ki suyun kıymeti yine suyun aziz tutulduğu ve bol miktarda sağlanması mümkün olmayan yerlerdeki kıymetine göre ayarlanır. (Bedayt' - Fetâvâ-yi Kadıhan - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Teyemmüm Edip Namaza Duran Kimse:

Teyemmüm edip namaza durduktan sonra arkadaşının yanında su bulunduğunu gören kimse bakar: Eğer vereceğine zann-ı galibi varsa namazı bırakır. Şüphe ediyorsa, namazına devam eder. Ancak namazı kıldıktan sonra ister, verirse abdest alıp kıldığı namazı iade eder. Vermezse, kıldığı namaz tamamdır. Önce vermez de sonra vermek isterse yine hüküm böyledir. (El-Muhit - Serahsi - Fetâvâ-yi Hindiyeye.)

TEYEMMÜMÜ BOZAN ŞEYLER:

Bu konuda genel kaide şudur: Abdesti bozan şeyler teyemmümü de bozar. Çünkü teyemmüm abdest yerine konulan bir vasıtaadır. Ayrıca önce su bulamadığı halde sonra suya rastlaması veya önce mevcut suyu belirtilen bir nedenle kullanamadığı halde sonra kullanmaya güç getirmesi de teyemmümü bozan sebeplerdendir. Ne var ki teyemmüm ile namaz kıldıktan sonra su bulur veya namazı bitirdikten sonra mevcut suyu kullanmaya güç yetirebilirse, bu durumda kıldığı namazı iade etmesine gerek yoktur; isterse abdest alıp namaz kılacak kadar vakit kalmış olsun. Sadece teyemmümü bozulmuş sayılır.

Nitekim yapılan sahih rivayete göre: Ashabdan iki kişi yolculuk halinde bulundukları bir sırada namaz vakti girmiş, yanlarında abdest alacak su bulunmadığından teyemmüm edip namaz kıldıktan sonra suya rastlamışlardır. Onlardan biri abdest alıp kıldığı namazı iade etmiş, diğeri ise buna lüzum görmemişti. Yolculuklarından dönüşlerinde Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem efendimize gelerek durumu anlattıklarında, Efendimiz namazı iade etmeyene: **“Sünnete uygun hareket etmişsin, (teyemmümle) kıldığın namaz sana yeter”** buyurdu ve namazı iade edene de: **“Sana da iki kez sevap vardır”** diyerek onun hareketini tasvip etti. (Ebû Dâvud - Nesâî : Ebû Said El-Hudriy'den)

Teyemmümlü başladığı namazı henüz bitirmeden su görür veya kullanamadığı suyu bu kez kullanmaya güç getirebilirse, teyemmümü bozulur, bu nedenle su ile abdest alıp yeniden namaza başlaması gerekir.

Cünüp kimse mevcut su ile gusleder, fakat bedeninde bir miktar yıkanmadık yer kalırsa, guslü yerine gelmiş sayılmadığından teyemmüm etmesi gerekir. Ancak bu arada suya rastlarsa kuru kalan yeri yıkamakla guslünü tamamlamış olur.

Cünüp kimse bedeninde bir miktar kuru yer kaldığı için teyemmüm ettikten sonra abdesti bozulur ve abdestsizliğini gidermek için de su bulamadığından teyemmüm eder ve az sonra suya rastlarsa, bakılır: Rastladığı su hem cünüplüğünü daha önce giderirken kuru kalan yere ve bir de namaz için abdest almaya yetecekse, her ikisi için kullanır. Sadece abdest almaya yetecek kadarsa, abdest alır, cünüplükten dolayı yaptığı teyemmüm geçerli kalır. Yalnız kuru kalan yere yetecek kadarsa, suyu orayı yıkamak için kullanır, abdest yerine aldığı teyemmüm geçerli kalır. Hangisine yeteceğini kesin olarak bilmiyorsa, kuru kalan yeri yıkamak için kullanır, ama İmam Muhammed'e göre abdest için aldığı teyemmümü iade eder. İmam Ebû Yusuf'a göre iade etmez. Hangisine yeteceği belli olmayan suyu abdest alarak kullanırsa bu caizdir ve imamların ittifakıyla cünüplük için teyemmüm eder.

Rastladığı su ne kuru kalan yere, ne de abdest almaya yetmeyecekse, o takdirde hem cünüplük için, hem de abdest için aldığı teyemmümlerin ikisi de geçerli kalır. (Fetâ-vâ-yi Hindiyye : Nevakız-ı Teyemmüm.)

Bedeninde az kuru yer kalan cünüp henüz teyemmüm etmeden abdesti bozulursa, her ikisi için niyet edip bir kez teyemmümde bulunması kâfidir. Ne var ki bu teyemmümden sonra birisine yetecek kadar su bulursa, kuru kalan yeri yıkar ve abdestsizlik için aldığı teyemmümü iade eder. Tabii bu ictihad İmam Muhammed'e aittir. Ama bulduğu su ikisinden birisine belirlenir, yani hangisine yeteceği kesin olarak bilinirse, onun için kullanılır ve diğeriyle ilgili teyemmüm geçerli kalır. (El-Kâfi – Şerhül vikaye - Fetâvâ-yi Hindiyye)

Elbisesinde necaset bulunan ve aynı zamanda kendisi de abdestsiz olan yolcu, beraberinde taşıdığı su bu ikisinden (necaseti yıkama ve abdest alma) birine yetecek olursa, necaseti yıkar ve abdestsizliğini kaldırmak için teyemmüm eder. Bunun aksine önce teyemmüm eder, sonra mevcut su ile necaseti yıkarsa, teyemmümü iade etmesi gerekir. Çünkü su ile abdest almaya gücü yettiği bir halde teyemmüm etmiştir. Ama suyu necaseti gidermede kullandıktan sonra artık böyle bir güç ve imkânı kalmamıştır.

Bununla beraber sözü edilen yolcu mevcut su ile abdest alır ve üzerindeki necis elbiseyle namaz kılsa caizdir, ancak uygun olanı terketmiş sayılır. (Fetâvâ-yi Kadıhan - Fetâvâ-yi Hindiyye)

Abdest almaya engel olan hastalık kalkınca teyemmüm bozulur. Artık vakit içinde ise su ile abdest alıp öylece namazını kılması gerekir.

Yolculuk halinde bulunan kimse su bulamadığından dolayı teyemmüm eder ve hemen sonra teyemmümü mubah kılacak bir hastalığa yakalanır ve bu arada yolculuğu sona ererse, yolculuk esnasında su bulamadığından aldığı teyemmümle namaz kılması caiz olmaz. Çünkü teyemmüm için açık bulunan ruhsatın sebepleri farklıdır. Bu nedenle yolculuk halinde su bulamadığından dolayı teyemmüm etmesi artık hükümsüz kalır. Hastalıktan dolayı yeniden teyemmüm etmesi vâcib olur. (Fetâvâ-yi Hindiyye - Fusûl-i İmadiyye Fi Ahkâmı'l-Merzâ. Fi Kitabi't-Tahare)

Yolculuk halinde su bulamadığından dolayı teyemmüm eden ve bir ara binitinin üzerinde makadı semere iyice oturmuşken uyuklar veya uyur da tam bu sırada suyun yanından geçip gider ve bir müddet sonra uyandığında bunun farkına varırsa, müctehid imamlarımızın

ittifakıyla teyemmümü bozulmaz. Bunun gibi, uyanık bir halde suyun yanından geçer, fakat düşman ya da canavar korkusuyla inip abdest alamazsa, yine teyemmümü bozulmuş sayılmaz.

Müteyemmim kimse kuyu başına gelir, faka su çıkaracak bir alet ve imkân bulamazsa, o takdirde teyemmümü bozulmaz. (Siracülvehhac - Ez-Zahidi - Bedayi' - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Bu konudaki genel kaide şudur:

Varlığı teyemmüme engel olan her şey, teyemmümü bozucudur. Varlığı engel olmayan ise bozucu değildir. (Bedayiu's-Sanayi)

Teyemmümlü bulunduğu halde suyun yanından geçerken teyemmümlü olduğunu unuttur ve abdest almadan oradan uzaklaşırsa, teyemmümü bozulur. Suyu dönmek mümkünse döner, değilse namaz için yeniden teyemmüm eder.

Susuz bir arazide yol kenarına içmek için konulan su:

Yolcu böyle bir suya uğradığında teyemmümü bozulmaz. Çünkü su sadece içmek için konulmuştur, başka yolcuların da onda hakkı vardır. Ancak su bol miktarda olup hem içmek hem abdest almak için konulduğu kanaatini doğurursa, o takdirde teyemmümü bozulur ve abdest alması uygun olur. (Fetâvâ-yi Kadıhan - Fetavâ-yi Hindiyeye)

Yolculuk halinde iken su bulamadığından teyemmüm eden ve sonra abdest azasını birer defa yıkayacak kadar suya rastlayan kimsenin -muhtar olan kavle göre- teyemmümü bozulur. (El-Hulâsa - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Teyemmüm ettikten sonra dinden çıkmak, teyemmümü hükümsüz kılmaz. Bir müddet sonra abdesti bozulmadan yeniden İslâm'a girerse, o teyemmümle namaz kılması caizdir. Bu ichtihad, Hanefî imamlarına aittir. (Fetâvâ-yi Kadıhan - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

TEYEMMÜM'ÜN SÜNNETLERİ:

Teyemmümün sünnetlerini genellikle yedi madde halinde özetlemiştir:

1. Elleri temiz toprak üzerine koyduktan sonra ileriye doğru itmek,
2. Aynı durumda elleri geriye doğru çekmek,
3. Elleri toprak üzerinden kaldırıncaya hafif silmek,
4. Parmakları açık bir biçimde utmak,
5. Başlarken Besmele getirmek,
6. Belirlenen şekilde tertibe uymak,
7. Bütün bunları fazla bir ara vermeden art arda yapmak

Farz ve Sünnete Uygun Teyemmüm Nasıl Edilir?

Kollar abdestte olduğu gibi dirsek yukarısına doğru sıvanır. Besmele çekilerek iki elin iç kısmı tertemiz toprağa veya toprak cinsi bir şeye vurulurken niyet getirilir. Eller Önce ileriye, sonra geriye doğru götürülüp getirilir, sonra kaldırılıp silkeledikten sonra yüzün her tarafını kapsayacak biçimde meshedilir. İkinci defa ellerin iç kısmı yine toprağa vurulup belirtilen şekilde ileri geri götürülüp getirilir ve kaldırılıp silkildikten sonra sol el ile sağ el dirsekleriyle birlikte her tarafını kapsayacak biçimde meshedilir. Ancak eller meshedilirken parmak başlarının dış kısmından başlanarak dirseklere doğru dört parmağın iç kısmı sürülür. Dirseklerden aşağı doğru inerken elin aya kısmı sürülerek her taraf meshedilmiş olur. Baş parmakların iç kısmıyla her elin baş parmağının dış kısmı meshedilir. Sürülürken bilhassa bu hususa dikkat edilmelidir. (El-Muhit - Serahsi - Bedayi' - Fetâvâ-yi Hindiyeye.. - Hidâye Tebyin - İhtiyar Şerh-i Muhtar.)

Vakit Girmeden Teyemmüm Etmek Caiz Midir?

Hanefî İmamlarına göre caizdir. Şafiî İmamlarına göre caiz değildir.

Bir Teyemmümle Ne Kadar Namaz Kılınabilir?

Yine Hanefîlere göre farz ve nafil olarak dilediği kadar kılabilir. Şafiîlere göre sadece bir farz kılabilir. Nafil konusunda ise dilediği kadar kılabilir. (Fetâvâ-yi Hindiyeye - ihtiyar Şerh-i Muhtar - Siracülvehhac Şerh-i Minhac)

Teyemmümü Vaktin Sonuna Doğru Geciktirmek:

Su bulabileceğini sanan kimsenin teyemmümü vaktin sonuna doğru geciktirmesi müstehabtır. Tabii umduğu su ile en çok bir mil uzaklıkta bulunuyorsa geciktirmenin müstehab olduğu kabul edilmiştir. Bir milden fazla mesafede olduğunu sanıyor ya da tahmin ediyorsa, o takdirde geciktirmek müstehab değildir.

Bu konuda daha sahih olan kaide şudur: Vaktin müstehab sayılan sonuna doğru geciktirmek uygundur. Daha sonraya yani son cevaz vaktine geciktirmenin uygun olduğunu söyleyenler varsa da sahih olan müstehab vakte geciktirilmesidir. Bu hususta fazla bilgi için Bedayi'a müracaat edilmesi tavsiye olunur.

Bir cünüp, bir ay halinden temizlenen kadın ve bir de ölü bir arada bulunuyor. Mevcut su bunlardan ancak birine yetecek kadardır. Bu durumda ne yapmak gerekir? Bakılır: Eğer su bunlardan birine aitse, onun için kullanılır, diğerleri ise teyemmüm eder. Yok eğer sadece her üçü için de mubah bir su ise, cünüp kimseye öncelik tanınır, diğerleri teyemmüm eder ve ettirilir. En sahih görüş ve ictihad budur. (Fetâvâ-yi Kadıhan - Fetâvâ-yi Hindiyeye – Bedayi)

Aybaşı halinden temizlenmiş kadın yerine abdestsiz bir kimse bulursa, yine de su cünüp olana verilir. Su baba ile oğul arasında ortaklaşa bir anlam taşıyorsa, babaya verilmesi uygun olur. (El-Hulasa - Fetâvâ-yi Kadıhan - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Cünüp kimse ile birlikte sadece abdest almaya yetecek kadar su bulunursa, teyemmüm eder, o su ile abdest alması vâcib değildir. Ancak cenabetlikle birlikte abdestsizlik hali de varsa o takdirde o su ile abdest alması gerekir.

Yine cünüp kimsenin yanında bedeninin bir bölümünü yıkayacak kadar su bulunursa, o suyu kullanmasına gerek yoktur, teyemmümle yetinir. (Şerh'i Vikaye - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Yolculuk Halinde Eşyası Arasındaki Suyu Unutmak:

Yolcu eşyası arasında suyun var olduğunu bilmez veya unutur da teyemmüm ederek namaz kılsa, İmam Ebû Hanîfe ile İmam Muhammed'e göre kâfi gelir. Sonra suyu hatırladığında veya eşyası arasında rastladığında kıldığı namazı iade etmesi gerekmez. İmam Ebû Yusuf bu görüşte değildir. Ona göre yolcunun haberi olmadan eşyası arasına su bırakılmışsa teyemmümle kıldığı namazı iade etmez. Haberi varken unutmuşsa, o takdirde iade eder. (El-Muhit - Serahsi - Fetâvâ-yi Hindiyeye – Mecmeulenhûr)

Unutulan suyu vakit içinde ya da vakit çıktıktan sonra hatırlamak arasında bir fark yoktur. İmameyn'e göre her iki durumda da teyemmümle kıldığı namaz kâfidir.

Nehir Ya Da Akar Kenarında Olup Suyun Varlığından Haberi Olmayan Kimse:

Kuyu başında çadır kurup kuyudan, nehir veya akar kenarında konaklayıp nehir ve akardan haberi olmayan kimse bu durumda teyemmüm edip namaz kılacak olursa, yukarıda belirtildiği gibi, iki imâma göre kıldığı namaz kâfi gelir. Ebû Yusuf'a göre iadesi gerekir. (El-Muhit - Serahsi - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

ABDEST VE TEYEMMÜM ALMAYA GÜÇ GETİREMİYEN:

Ne abdest almaya, ne de teyemmüm etmeye güç yetiremeyen ve bu durumda kendisine abdest aldırarak veya teyemmüm ettirecek bir kimse de bulamayan kimse namaz kılabilir mi?

İmam Ebû Hanîfe ile İmam Muhammed'e göre namaz kılmaz. İmam Ebû Yusuf'a göre, böyle de olsa, namazı terketmesi doğru değildir, İmam Muhammed bin Fazl (R.A.) diyor ki: “İmam Kerhî'ye ait Camiussağîr'de bu ibareyi gördüm : İki eli ve iki ayağı kesik olan kimsenin yüzünde de bir yara bulunursa, o takdirde abdestsiz ve teyemmümsüz namaz kılar ve sonra da bunu iade etmez.” En sahih olan da budur. (Zuheyriyye - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Zindan Ya Da Hapishanede Su ve Temiz Toprak Bulamayan Tutuklu Ne Yapar?

İmam Ebû Hanîfe'ye göre namaz kılmaz. İmam Muhammed de aynı görüştedir. Ancak bu durumda bulunan tutuklu duvar veya tavanı bir cisimle yontmak ya da kazmak imkânına sahipse, o takdirde teyemmüm edip namaz kılması gerekir. (Fetâvâ-yi Kadıhan - Fetâvâ-yi Hindiyeye - El-Hulasa)

İdrarını Abdest Aldığında Tutamayan:

Abdest aldığı takdirde suyun te'siriyle idrarını tutamıyan, bunun aksine teyemmüm ettiğinde idrarını tutabilen kimseye, teyemmüm edip namaz kılmak caizdir. (Siracülvehhac - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Sahrada ağzı leğimlenmiş bir kapta beraberinde zemzem suyu taşıyan kimsenin bu durumda teyemmüm etmesi caiz değildir. Susuz kalma tehlikesi yoksa lehimi söküp abdest alır. (Celal Yıldırım, Kaynaklarıyla İslam Fıkhı, Uysal Kitabevi: 1/86)

Cenaze Namazına Yetişmek İçin Teyemmüm Etmek Caiz Midir?

Cenaze hazır olur, kendisi de onun velisi değilse, namaz kılınmak üzere ise, bu arada abdest alıp yetişme imkânı yoksa, o takdirde teyemmüm edip imama ulaşması caizdir. Sahih olan ictihad ve görüş budur. Ama kendisi ölünün velisi olarak bulunuyorsa, o takdirde teyemmüm etmesi caiz değildir. Çünkü herkesten evvel cenaze namazını kıldırmaya veya başkasına müsaade edip kılddırmaya kendisi yetkilidir. O takdirde acele etmesinin bir anlamı yoktur. O halde velinin namaz kıldırmaya izin verdiği kimsenin de bu konuda acele edip teyemmümle namaz kıldırmasına gerek yoktur. Kıldırarak olsa caiz olmaz.

Ancak ölünün velisi, kendisinden daha önde gelen bir zat bulunursa, o takdirde namazı kaçırmamak için teyemmüm etmesi caizdir. Bu meselede görüş birliği vardır. Başkasına-izin verdiğinde de namazı kaçırma tehlikesi varsa, velinin bu durumda teyemmüm etmesine cevaz verilmiştir.]

Aynı Teyemmümle İkinci Bir Cenaze Namazı Kılınabilir mi?

Birinci cenaze namazını teyemmümle kıldıktan sonra ikinci bir cenaze hazır olursa, bakılır: İkisi arasında gidip abdest alacak kadar bir zaman varsa, artık o teyemmümle ikinci cenaze namazını kılmak caiz olmaz. Böyle bir vakit yoksa caiz kabul edilmiştir. Fetva buna göredir. (El-Mudmerat - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Bayram Namazı İçin Teyemmüm Etmek:

İmamın vaktin çıkma tehlikesi yoksa, acele edip teyemmümle namaz kıldırması caiz değildir. Cemaat ise, namazı kaçırma tehlikesi yoksa, teyemmüm etmez. Böyle bir tehlike varsa teyemmüm etmesi caiz olur. (Bahr-i Râik - İbn Nüceym - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Bayram namazına teyemmüm edip başladıktan sonra abdesti bozulan kimsenin yine teyemmüm ederek namazını tamamlaması gerekir. Bu konuda farklı ictihadda bulunan olmamıştır. Bunun gibi abdest alıp başladıktan sonra abdesti bozulursa, yeniden abdest alıncaya kadar vaktin çıkmasından endişe ederse, teyemmüm eder. Vaktin çıkma endişesi yoksa, imam namazı bitirmeden ona yetişeceğini ümit ederse, teyemmüm etmesi caiz değildir. Bu konuda icmâ' vaki olmuştur. Abdest alıncaya kadar imama yetişemeyeceğini kestirirse, Ebû Hanîfe'ye göre teyemmüm edip namazın kalan kısmını tamamlar. İmameyn bu hususta farklı ictihatta bulunmuştur. (Nihâye - Fetâvâ-yi Hindiyeye.)

Bu Konudaki Genel Kaide Şudur:

Kaçırıldığı takdirde kaza edilmeyen ve başka bir namazı da yerine koyma imkânı olmayan her namaz için teyemmüm etmek caizdir. Örneğin, cenaze namazı kaçırıldığı takdirde ne

kaza edilir ne de başka bir namaz onun yerine geçirilir, o takdirde bu namaza yetişmek için teyemmüm caizdir. Bayram namazları da böyle. Cuma namazı ise, kaçırıldığı takdirde yerine öğle namazı kılınacağından teyemmümle kılınması caiz değildir. (Cevher-i Neyyire - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Aynı yerden iki kişi teyemmüm ederse, yani temiz olduğu kabul edilen bir topraktan iki kişi teyemmüm ederse, caiz olur mu? Başta El-Muhit olmak üzere kaynak eserlerimizin çoğu bunda bir sakınca olmadığını belirtmişlerdir ki, sahih görüş te budur. (Celal Yıldırım, Kaynaklarıyla İslam Fıkhı, Uysal Kitabevi: 1/87)

Aynı Topraktan Birçok Kere Teyemmüm Etmek:

Evinde tertemiz bir toprak bulunduruyor ve su ile abdest alamadığından her abdesti bozulduğunda bu toprakla teyemmüm etmesinde bir sakınca yoktur. Fukaha buna cevaz vermiştir. (Tatarhaniyye - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Cünüp kimse de cenaze ve bayram namazlarını kaçırmamak için teyemmüm edebilir. Bu konuda cevaz verilmiştir.

Abdest üstüne abdest, nûr üstüne nur sayılmışsa da teyemmüm üstüne teyemmüm böyle sayılmamıştır. Çünkü birincisi Rasûlullah aleyhissalâtü vesselam efendimizin Sünnetiyle sabit olmuş ve bu nedenle de kurbet (Allah'a yakınlık) sayılmıştır. İkincisi hakkında yani teyemmüm üstüne teyemmümün Sünnet olduğu sabit olmamış, bu yüzden kurbiyyet de sayılmamıştır

"Yolculuk halinde bulunan adam, su bulamayacağını bildiği halde karısıyla cinsel yaklaşımda bulunabilir mi? Cenabetliği su bulunmadığı takdirde teyemmümle kaldırmak caiz olduğundan, sözü edilen kimsenin cinsel yaklaşımda bulunmasında bir sakınca görülmemiştir. (El-Hulasa - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

Teyemmüm edip namaz kılarken gayr-i müslimlerden biri: "Şu suyu al.." derse, namazı kesmez. Çünkü onların bazen Müslümanlarla alay ettiği vakidir. Bu nedenle onun sözünde şüphe vardır. Bu konuda şüphe ile amel edilmez. Ancak namazı tamamladıktan sonra ondan su ister, verirse namazı iade eder; vermezse, namazı tamamdır. (Fetâvâ-yi Kadıhan - Fetâvâ-yi Hindiyeye)

TEVBE VE ÖNEMİ

Yaratıkların en mükemmeli olan insana yüce Allah, çeşitli özellikler ve farklı güzellikler vermiştir. İnsan iyi ve kötü, hayır ve şer, sevap ve günah olan şeyleri yapabilecek yetenekte yaratılmıştır. Günahsız olarak doğan insan, ergenlik çağından sonra nefesine ve şeytana uyarak günah işleyebilir. Bu itibarla Allah'ın koruması altında bulunan Peygamberler hariç bütün insanların az çok günahı vardır. Peygamberimizin (a.s.)

كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ خَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ

“Her Âdemoğlu hata eder.” (İbn-i Mace, Zühed, 30. No: 4251, .II . 1420) hadisi bu gerçeği ifade etmektedir. Günah işleyebilen bir varlık olması nedeniyle Yüce Allah günden kurtuluş yolu olarak "tevbe kapısını" insanlara açmıştır. Her insanın tevbeye ihtiyacı vardır. Önemli olan hiç günah işlemek değil günde ısrar etmemektir. Peygamberimizin

خير الخطائين التوابون

"Günahkârların en hayırlısı tevbe edenlerdir " (İbn-i Mace, Zühed, 30. No: 4251, .II, 1420) hadisi buna işaret etmektedir. Müslüman'ın günahlarına tevbe etmesi dînî bir görevdir. Bu görev ömür boyunca devam eder. Beşer olarak günah işlemekten tamamen kendimizi koruyamayız. Ancak hatalarımız ve işlediğimiz günahlar bizi huzursuz eder, bir çıkış yolu ararız. İşte böyle bir durumda Yüce Rabbimiz bize aradığımız o çıkış yolunu göstermiş, bize mutluluk verecek, günahların affına vesile olacak tevbe kapısını ardına kadar açmıştır, yeter ki insan tevbe etsin, Allah'a yönelelsin.

I. TEVBENİN TANIMI

Sözlükte "dönmek ve vazgeçmek" anlamına gelen ve daha çok Allah'a dönme ve yönelmeyi ifade eden "tevbe"; “günah ve hataların verdiği iç sancısı ve kötü huyları iyi huylarla değiştirmedir.” (Gazali, Ebû Hamid Muhammed, İhyâ-u Ulumi'd-Dîn)

Din ıstılahında "tevbe"; insanın işlediği günahını anlayıp, onu bırakması ve Allah'a dönüp O'ndan, yaptığı kötülüğü ve işlediği günahı affedip bağışlamasını dilemesi, pişman olduğunu da belirterek yalnız O'na yalvarması demektir. (Sadık Kılıç, Kur'an'da Günah Kavramı, s. 376. Hibaş Yayınevi, Konya 1984)

"tevbe"; kişinin şirk, küfür ve nifaktan îmana, isyandan itaate, günden sevaba, yanlıştan doğruya yönelmesidir. Bu itibarla tevbe, imanın bir makamı, hak yolculuğunun başlangıcı ve Allah'a ulaşma kapısının anahtarıdır.

tevbe, sırf günah olduğu için pişmanlık duyularak o günden vazgeçmektir. Günah işlemiş olmaktan dolayı vicdanında oluşan tepkiden dolayı değil de bedenine, malına veya şerefine zarar verme gibi bir endişeden veya umduğu bir dünya menfaatini elde etmek arzusundan dolayı kötülükten vazgeçmek tevbe değildir. Asıl tevbe, menfaatini görse dahi yaptığı günahın çirkinliğini hissedip ondan vazgeçmektir. (Hamdi Yazır, Hak Dînî Kur'an Dili, VIII, 164)

Bir sahâbînin, sorusu üzerine Peygamberimiz günahı,

الثم ما حاك في نفسك وكرهت ان يطلع عليه الناس

"Günah, vicdanını tırmalayıp, seni huzursuz eden ve insanların bilmesini istemediğin şeydir" şeklinde tanımlamıştır. (Müslim, Birr 15. IV .1980)

II. TEVBENİN ÖNEMİ

Tevbe, günah işleyen insanın kurtuluş ve Allah'a sığınma kapısıdır. Bu kapıya muhtaç olmayan hiçbir insan yoktur.

لهم لو لم تذنبوا لذهب آل الله بكم و لجاء بقوم يذنبون فيستغفرون آل الله فيغفر

“Eğer siz günah işlememiş olsaydınız Allah sizi yok eder, başka bir kavim getirir, onlar günah işlerler, günahlarının bağışlanmasını Allah'tan isterler, Allah da onları bağışlar” (Müslim, Birr 15. IV .1980) anlamındaki hadis bu gerçeğe işaret etmektedir.

Kur'ân'ı Kerîm'de pek çok âyette yüce Allah ve birçok hadis-i şerifte Peygamberimiz (a.s.) tevbe etmeyi emretmektedir:

و توبوا الى آلله جميعا ايه المؤمنون لعلكم تفلحون

“Ey müminler! Hepiniz Allah’a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz” (Nur, 24/31).

يا اي الناس توبوا الى آلله و استغفروه فاني اتوب في اليوم مائة مرة

“Ey insanlar! Allah'a tevbe edip O'ndan af dileyiniz. Zira ben O'na günde yüz defa tevbe ediyorum.” (Müslim, Zikr, 42. 12. .IV, 2076)

و آلله الستغفر آلله و اتوب اليه في اليوم اكثر من سبعين مرة

“Vallahi ben günde yetmiş defadan fazla Allah'tan beni bağışlamasını diliyor, tevbe ediyorum.” (Buhârî, Deavât, 3 . IIV.145) Anlamındaki âyet ve hadisler, işlediğimiz günaha mutlaka tevbe etmemiz gerektiğini ifade etmektedir. Tevbe etmek hem Allah ve Peygambere itaattir hem de günahlardan kurtuluştur. Tevbe etmeyen insan kendisine zulmetmiş olur.

وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

“Kim tevbe etmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir” (Hucûrat, 49/11) anlamındaki âyet bunun delilidir.

Kur'ân-ı Kerîm'da, işlenen günahlara tevbe etme ile ilgili örnekler vardır. Yüce Allah Adem (a.s.) ve eşini cennete koymuş ve orada her türlü nimetten yiyip içebileceğini bildirmiş, imtihan için bir ağacın meyvesinden yemeyi yasaklamış ve

و لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ

“...Şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz” (Bakara, 2/35) buyurmuştur. Adem (a.s.) ve eşi Şeytana kanarak bu yasağa riayet edememişlerdir (Bakara, 2/36). Adem (a.s.) ve eşi yaptığına pişman olmuşlar ve günahlarına tevbe etmişlerdir:..

فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ

“Adem (vahiy yoluyla) Rabbinden bir takım kelimeler aldı ve O'na tevbe etti” ... (Bakara, 2/37)

قال ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفر لنا و ترحمنا لنكونن من الخاسرين

"Rabbimiz! Biz nefsimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen mutlaka biz ziyana uğrayanlardan oluruz' diye yalvardılar" (A'râf, 7/23). Allah da onların tevbelerini kabul etti.

Musa (a.s.) birine bir yumruk vurmuş ve adam ölüvermiştir (Kasas, 28/15). Bunun üzerine,
قال رب اني ظلمت نفسي فاغفرلي فغفر له

"Rabbim, ben nefsimi zulmettim, beni bağışla (diye) yalvarmış Allah da onu bağışlamıştır" (Kasas,28/16).

Zikrettiğimiz ayet ve hadisler, tevbe etmenin gerekliliğini, verdiğimiz örnekler ise yapılan tevbeleri Allah'ın kabul ettiğini ifade etmektedir.

III. TEVBE'NİN UNSURLARI

Tevbenin üç unsuru vardır: a) Tevbe etmeyi gerektiren günah b) Günaha tevbe eden insan c) Tevbeyi kabul eden Allah.

1. Tevbe etmeyi gerektiren günah

Tevbenin söz konusu olabilmesi için işlenmiş bir günahın bulunması gerekir. Günah, Kur'ân-ı Kerim'de "büyük günah" ve "küçük günah" olmak üzere iki çeşit olarak zikredilmiştir:

إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلَ كَرِيمٍ

"Eğer siz size yasaklanan günahların büyüklerinden kaçınırsanız sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi güzel bir yere (cennete) koyarız" (Nisa, 4/31) buyurulmuştur. Bu âyetle büyük günahlar "kebâir" kelimesi ile küçük günahlar ise "seyyiât" kelimesi ile ifade edilmiştir. Başka bir âyetle bu husus şöyle ifade edilmektedir.

الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ

"(İşlerini en güzel biçimde yapan mümin) kimseler, küçük günahlar hariç büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınırlar. Şüphesiz Rabbin, bağışlaması çok geniş olandır..." (Necm, 53/32). Bu âyetle de günahlar, "büyük günahlar - çirkin işler" ve "küçük günahlar" olmak üzere iki çeşit olarak zikredilmiştir.

Mümin büyük veya küçük her türlü gûnahtan sakınmalı, günahını sırtında kendisine sıkıntı veren ağır bir yük olarak görmelidir. Bir hadis-i şerifte Peygamberimiz şöyle buyurmuştur.

"Mümin günahlarını, sanki dibinde oturup da üzerine düşeceğini sandığı bir dağ gibi görür. Fâcir ise günahlarını burnuna konan sinek gibi görür." (Tirmizî, Kıyame 49. V, 658)

a) Küçük günahlar ibadetler, musîbet ve felaketlere sabır gibi yapılan güzel ameller sebebiyle bağışlanır.

“Beş vakit namaz ve Cuma namazı diğer Cuma namazına kadar büyük günahlardan kaçınıldığı takdirde aralarında işlenen küçük günahlara kefarettir”, (Müslim, Tahâre, 16, I, . 209)

“Mümin kişiye bir ağrı, bir yorgunluk, bir hastalık, bir üzüntü hatta küçük bir tasa hali isabet edecek olsa, bunlar müminin bir bölüm günahlarına kefarettir olur”, (Müslim, Birr, 52, IV, 1996)

“Müslümana, fenalık, hastalık, keder, hüzn, eza, can sıkıntısı âriz olmaz, hatta vücuduna bir diken batırılmaz ki, Allah bu musibetler sebebiyle onun hatalarını ve günahlarını bağışlamış olmasın” (Buhârî, Merda’, 1. c.VII, s. 2) anlamındaki hadisler buna delildir.

b) Büyük günahlara mutlaka tevbe edilmesi gerekir. "Büyük günah", hırsızlık etmek, yalan söylemek, yalancı şahitlik yapmak, iftira etmek, zina etmek, namaz kılmamak, oruç tutmamak, zekat vermemek gibi Allah ve Peygamberin kesin emir ve yasaklarına uymamak, haram kıldığı şeyleri yapmak ve işleyenlere ceza olarak Allah'ın gazabı, laneti, azabı ve cehennem olduğu bildirilen günahları işlemektir.

Allah ve Peygamberin emir ve yasaklarına uymak sevap, uymamak ise günahtır. Mümin küçük büyük demeden her türlü günahtan sakınmalıdır. Tevbeyi gerektirmiyor diye küçük günahları işlemek doğru bir davranış değildir. Çünkü küçük günahlar çoğaldıkça insanın büyük günahlar işlemesine sebep olabilir.

Tevbenin geçerli olabilmesi için makbul bir tevbe olması gerekir. Makbul tevbe şartlarına uygun yapılan tevbeye denir ki bu tevbe, Kur'ân'da " tevbe -i nasûh" olarak ifade edilmektedir.

يا ايها الذين امنوا توبوا الى آلله توبة نصوحا

"Ey müminler! Allah'a içtenlikle tevbe edin" (Tahrîm, 66/8)

"Tevbe-i nasûh" samîmî olarak yapılan, insanın halini düzelten ve sütün memeye dönmediği gibi kişinin bir daha o günaha dönmesine engel olan tevbe demektir. (es-Sâbûnî, Muhammed Ali, Safvetü't-Tefâsîr, III, 410. Dâru'l-Kur'ân, Beyrut, 1981)

Hiz. Ömer, Übey ibn Ka'b ve Muâz bin Cebel nasûh tevbesini şöyle tanımlamışlardır: **“Tevbe-i nasûh, sütün memeye dönmediği gibi kişinin tevbe ettiği günaha bir daha dönmemesidir.”** (Bağavî, Hüseyin b. Mes'ûd, Meaâlimü't-Tenzîl, VIII, 169. Dâru Taybe, Beyrut 1993)

Hiz. Ali, bir bedevînin,

ألهم اني استغفرك واتوب اليك

“Ey Allah'ım, senden beni bağışlamamı diliyor ve (sana günahlarımdan dolayı) tevbe ediyorum” diyerek tevbe ettiğini duymuş ona, **“Ey adam! Tevbede dil çabukluğu, yalancıların tevbesidir”** demiştir. Adamın, **“O halde tevbe nedir?”** diye sorması üzerine, Hiz. Ali ona, **“Tevbenin altı özelliği vardır”** demiş ve bu özellikleri şöyle sıralamıştır: 1.

Geçmiş günahlara pişmanlık duymak, 2. Yerine getiremediği farzları kaza etmek, 3. Mazlumun hakkını vermek, 4. Hak sahipleriyle helalleşmek, 5. Bir daha günaha dönmemeye azmetmek, 6. İbadet ve itaat ile nefsi olgunlaştırmaktır.” (Yazır, VIII, 165)

Günah işleyen insan ya "Allah hakkını" veya "kul hakkını" ihlal etmiş olur. Bir başka ifade ile insan; Allah'a karşı veya insanlara karşı günah işlemiş olur.

a) Allah'a karşı işlenen günahlar. Bu tür günahlar iki şekilde işlenir.

1. Allah'ın farz kıldığı bir görevi terk etmek. Bu tür günaha tevbe, pişmanlık duymak ve hemen o görevi yapmaya başlamak, geçmişte yapamadıklarını kaza etmek, Allah'tan af ve mağfiret dilemekle gerçekleşir. Mesela mümin namaz kılmıyor ve oruç tutmuyorsa hemen namaz kılmaya ve oruç tutmuyorsa başlar.

2. Allah'ın haram kıldığı ve yasak ettiği bir şeyi yapmak. Bu tür günaha tevbe, haram ve yasak olan söz, fiil ve davranışı terk etmek, yaptığına pişman olmak, Allah'tan af ve mağfiret dilemekle gerçekleşir. Mesela içki içenin derhal içkiyi, kumar suçu işleyen kumarı terk etmesi gerekir.

"Allah hakkı" ile ilgili günaha tevbe etmede üç şartın birlikte bulunması gerekir: 1. Günah işlediğine pişmanlık duymak, 2. İşlediği günahı terk etmek 3. O günahı bir daha yapmamaya karar vermek. Bu üç şarttan biri eksik olursa tevbe geçerli olmaz.

b) İnsanlara karşı işlenen günahlar. Bu tür günahlar da iki şekilde işlenir.

1. Borcu vermemek, malına veya canına zarar vermek şeklinde maddî olur. Bu tür günaha tevbe edebilmek için haksız olarak elde edilen malın sahibine iadesi; mal mevcut olup sahibi bilinmiyorsa, bu malın sadaka olarak verilmesi; zarar, telafi edilen bir şey ise bu zararın telafi edilmesi gerekir. Dövme gibi telafisi mümkün olmayan bir hak ise özür dilenmesi gerekir.

2. Gönül kırmak, üzme, gıybet etmek, su-i zanda bulunmak şeklinde manevî şekilde olur. Bu tür günahın tevbesi hak sahibinden özür dilenip helallik alınmak suretiyle yapılır. Hak sahibi ölmüş ise arkasından hayır dua yapılır, hayır ve hasenat işlenir. Dolayısıyla "kul hakkı" ilgili günaha tevbede, Allah hakkı ile ilgili tevbedeki şartlara ilave olarak kul hakkından kurtulmak ve hak sahibi ile hellaşmak şarttır.

"Kimde başkasının malı ve namusu ile ilgili hakkı varsa, paranın ve malın geçerli olmadığı kıyamet gününden önce o kişiden helallik alsın. Aksi taktirde o kişinin iyiliklerinden alınarak, yaptığı haksızlıklara mukabil hak sahibine verilir. O kişinin iyiliği yoksa hak sahibinin günahlarından alınarak haksızlık edene yüklenir.” (Buhari, Mezalim, 10. III, 99)

Âyet ve hadislerde "tevbe" kelimesi ile birlikte geçen ve âdeta onunla özdeşleşen bir kelime daha vardır ki, o da "istiğfar" kelimesidir. İstiğfâr, Allah'tan af ve bağışlanma dilemektir. Bu iki kelime "tevbe-istiğfar" olarak ifade edilir. İnsan, istiğfar ile kötülüklerden ayrılırken tövbe ile Hakk'a dönmüş olur. Yüce Allah,

وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ

“Rabbınıza istiğfar edin, sonra O'na tevbe edin buyurmaktadır (Hûd, 11/3).

Tevbe etmede zaman ve mekan

a) İşlenen günaha en kısa zamanda tevbe edilmelidir. Çünkü tevbeyi geciktirmek ayrı bir günahdır. Tevbe etmeyi geciktiren kimse, Allah'ın "tevbe edin" emrine uymamış olur.

Yüce Allah, tevbenin acele yapılmasını emretmektedir:

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ
اللَّهُ عَلَيْهِمْ^س وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

"Allah katında tevbe ancak bilmeyerek günah işleyip sonra çok geçmeden tevbe edenlerin tevbesidir. İşte Allah bunların tevbesini kabul eder..." (Nisa, 4/17). Ayette geçen "es- sû" kelimesi, küfür, şirk, nifak ve isyan gibi bütün günahları kapsar. "Bilmeyerek" diye çevirdiğimiz "cehâlet" kelimesi, bir söz, fiil veya davranışın günah olduğunu bilmeyerek yapmak anlamında değildir. Tâbiin alimlerinden Katâde b. Dâime Hz. Peygamberin ashabının bilerek veya bilmeyerek yapılsın her günahın cehalet olduğu konusunda ittifak ettiklerini söylemiştir.

Dolayısıyla Allah'a isyan eden kimse o günahı terk edinceye kadar "câhildir"

Ayette geçen "min karîbin" ile maksat, ölümden önce, yaşama ümidi var iken tevbe edilmesidir. Peygamberimizin (a.s.),

ان الله عز و جل ليقبل توبة العبد ما لم يغرغر

“Allah kulunun tevbesini can boğaza gelmedikçe kabul eder” (İbn Mace, Zühd, 30. II, 1420) anlamındaki hadisi buna işaret etmektedir. Son nefeste yapılan îman da tevbe de makbul olmaz. Nitekim son nefesinde denizde boğulmak üzere iken tevbe edip iman etmek isteyen zalim Firavun'un imanı kabul olmamıştır. Nisa suresinin 18. âyetinde son nefeste yapılan iman ve tevbenin makbul olmadığı açıkça bildirilmektedir:

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ^ج حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ^س
النَّ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ

"Yoksa makbul tevbe, kötülükleri (günahları) yapıp yapıp da sonra kendilerine ölüm gelip çattınca, 'işte ben şimdi tevbe ettim' diyen kimseler ile kâfir olarak ölenlerin tevbesi de değildir..." (Nisa, 4/18)

İmam Gazalî, **“kişi yaptığı işin günah olduğunu anladığı an, derhal nedamet duymalı ve iyi ameller işleyerek günahlarını silmelidir. Aksi halde kötülükler kalbini kaplar, sonra bunun izalesi zor olur”**, demektedir. (Gazali, IV, 11-13)

tevbe etmede niçin acele edilmesi gerekir? Acele edilmesi gerekir çünkü ölümün bizi ne zaman yakalayacağı belli değildir. Ayrıca tevbe edilmediği takdirde çoğalan günahlar kalbin kararmasına sebep olur. Çünkü her günah ile kalpte siyah bir nokta hasıl olur.

Peygamberimiz (a.s.) bu konuda şöyle buyurmuşlardır:

ان المؤمن اذا اذنب كانت نكته سوداء في قلبه

"Mümin bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur." (İbn Mâce, Zühd, 29. II,1418)

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

"Hayır hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları (günahlar) kalplerini paslandırmıştır" (Mutaffîfîn, 83/14) anlamındaki âyet de bu gerçeğe işaret etmektedir.

b) Tevbe için belirli bir mekana ihtiyaç yoktur. Kişi her zaman her yerde tövbe edebilir. Yeter ki samimiyetle Allah'a yönelsin, günahının affını istesin. Tevbe, camide, evde, işyerinde, yolda her hangi bir yerde yapılabilir. Kişinin günahlarını göz önüne getirerek onların çirkinliklerinden kurtulmaya karar verdiği her yer, tevbe için bir mekandır. Yunus (a.s.)'ın balığın karnında karanlıklar içinde günahını itiraf ederek tövbe etmesi bunun delilidir.

وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ ^ط إِنَِّّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ^ج فَاسْتَجَبْنَا لَهُ ^ل وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَمِّ ^س وَكَذَلِكَ نُنْجِي

الْمُؤْمِنِينَ

"(Ey Peygamberim!) Balık sahibi (Yunus'u) da hatırla. Hani öfkelenerek (Allah'tan izin almadan halkının arasından ayrılıp) gitmişti de bizim kendisini sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. Karanlıklar içerisinde 'Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden tenzih ederim. Ben gerçekten nefsimi zulmedenlerden oldum' diye dua etmişti. Biz de onun duasını kabul ettik ve kendisini kederden kurtardık. İşte biz müminleri böyle kurtarıyoruz" (Enbiya, 21/87-88).

c) Tevbe etmek için aracıya ihtiyaç yoktur. Tevbenin yeri, iman ve ihlasın yeri olan kalptir. Kalbiyle Allah'a yönelen, günah işlediğine pişmanlık duyan ve işlediği günahı terk eden kimse tevbe etmiş sayılır.

2.Günahına tevbe eden insan

İnsan günah işleyebilir. Önemli olan insanın hiç günah işlememiş olması değil günah işlediğinin bilincinde olması, yaptığı hatanın farkına varması, Allah ve Peygambere isyan durumuna düştüğünü anlaması, işlediği günahı dolaylı huzursuzluk duyarak derhal

tevbeye koşabilmesidir. Çünkü günah işledikten sonra kişinin huzursuz olması onun imanına işarettir.

Kur'ân'da Allah bu kimseleri muttakî ve muhsin olarak isimlendirmektedir.

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاجِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ^ط وَمَنْ يَغْفِرَ
الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ^ط وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ

"Onlar (muttakî insanlar) çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyen kimselerdir. Allah'tan başka günahları kim bağışlayabilir? Onlar bile bile işledikleri günahı ısrar etmezler"
(Al-i İmrân, 3/135)

Peygamberimiz (a.s) ise,

"Seni iyi amellerin sevindirir, kötü amellerin (günahların) üzerse sen müminsindir"
buyurmuştur. (Ahmed, IV, 397. V, 251)

Her ne kadar işlediği günahların tamamına tevbe etmek esas ise de kişi, sadece işlediği herhangi bir günahına da tevbe edebilir. Örneğin alkol bağımlısı bir kişi, bir anda alkolü terk edemeyebilir. İçki içmeyi terk edemiyor diye işlediği diğer günahlara tevbeyi terk etmesi gerekmez. (Kurtubî, V. 90)

Kişi tevbe ettikten sonra halini düzeltmeli, yaptığı kötülüklerin yerine iyi ameller yapmaya çalışmalıdır.

إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ^س وَكَانَ اللَّهُ
غَفُورًا رَحِيمًا

"Ancak tevbe edip iman eden ve salih amel işleyenler hariç. Allah bunların kötü amellerini iyi amellere çevirir..." (Fûrkân, 25/70)

وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا

"Kim tevbe edip sâlih amel işlerse işte o, Allah'a tevbesi kabul edilmiş olarak döner"
(Furkân, 70-71)

Bu âyetlerden tevbenin sağlıklı ve kabule şayan olmasının şartı, sâlih amel yapmak olduğu anlaşılmaktadır.

Şartlarına uygun olarak tevbe eden kimse hiç günah işlememiş gibi olur.

التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ، كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ

"Günahına tevbe eden kimse hiç günahı olmayan kimse gibidir" (İbn Mâce, Zühd, 37. . II, 1420) anlamındaki hadis bunun delilidir.

3.Tevbeyi kabul eden

Dinimizde "tevbe" doğrudan doğruya, hiç aracı olmadan Allah'a yapılır. Şartlarına uygun olarak yapılan tevbeyi Allah kabul eder. Allah Kur'an'da kendisini "tevbeleri kabul eden" (kâbil'üt-tevb), "tevbeleri çok kabul eden, devamlı kabul eden" (tevvâb), "günahları bağışlayan" (ğâfirü'z-zenb), "günahları çok bağışlayan" (ğafûr) olarak tanıtmaktadır.

غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ س لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ س

“(Allah), günahları bağışlayan, tevbeyi kabul eden, azabı ağır olan, lutuf sahibi olanıdır”
(Mümin, 40/3).

إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ

“Şüphesiz Allah çok merhametlidir, tevbeleri çok kabul edendir” (Hucurat, 49/12).

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ل

"O, kullarının tövbesini kabul eden, günahlarını bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir"
(Şura, 42/25).

وَأَنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى

"Şüphe yok ki ben tevbe edip iman eden ve Salih ameller işleyen; sonra da doğru yol üzere devam eden kimse için son derece affediciyim" (Taha, 20/82)

Yüce Allâh'ın tevbeleri kabul etmesi O'nun merhametinin geniş olmasının bir sonucudur. Allah kulunun tevbe etmesine çok sevinir

اللَّهُ أَفْرَحُ بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ أَحَدِكُمْ يَجِدُ ضَالَّتَهُ بِالْفَلَاةِ

“Allah birinizin tevbesine yitiğini çölde bulan kimsenin sevinmesinden daha çok sevinir.” (Müslim, Tevbe, 1..IV, .2102)

Ömer b. Hattab anlatıyor: Müminlerle müşrikler arasında yapılan bir savaş sonunda bir esir gurubu Hz. Peygamber'e geldiler. Bu sırada bir kadın esir, bir oyana bir buyana koşarak kaybettiği çocuğunu arıyordu. Çocuğunu esirler arasında buldu. Onu aldı hasretle bağrına bastı ve emzirmeye başladı. Bunu gören Allah Elçisi bize döndü,

“Ne dersiniz, hiç bu kadın çocuğunu ateşe atabilir mi?” dedi. Biz de,

“Hayır Allah'a yemin ederiz ki, o kadın çocuğu atamaz” dedik. Hz. Peygamber devamla;

“Allah'ın kullarına merhameti, bu kadının çocuğuna olan şefkatinden çok daha fazladır” buyurdu. (Müslim, Tevbe, 22. .IV, 2109) Yüce Allah çok merhametlidir, kendisine yönelen ve işlediği günahını itiraf edip af dileyen kulunu bağışlar:

“Allah rahmetini yüz parçaya ayırmıştır. Bunlardan doksan dokuz tanesi kendisine, bir tanesini de arza indirmiştir. Bu bir parça rahmetle tüm yaratıklar birbirlerine şefkat gösterirler. O kadar ki, bir hayvanın yavrusunu emzirirken bir kötülük dokunur diye ayağını kaldırması da bu bir rahmetendir”. (Müslim, Tevbe, 17. IV, 2108) Mümin, çok merhametli olan Allah'ın rahmetinden hiçbir zaman ümit kesmemelidir:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ
الدُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

“(Ey Peygamberim!) De ki: Ey kendilerine yazık eden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyiniz. Allah, bütün günahları bağışlar. Çünkü O, çok bağışlayan ve çok merhamet edendir” (Zümer, 39/53).

Allah tevbe eden kullarından razı olur, onları sever.

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

“Şüphesiz Allah çokça tevbe edenleri ve iyice temizlenenleri sever” (Bakara, 2/222) anlamındaki âyet bu gerçeği ifade etmektedir. Yüce Allah Tevbe suresinin 111 ve 112. âyetinde 9 özelliğe sahip olan insanların büyük başarı elde ettiklerini bildirmekte ve bu kimseler arasında tevbe edenleri de zikretmektedir. Ayetin sonunda müminlerin müjdelenmesi istenmektedir.

و بشر المؤمنين

SONUÇ

İnsanlar, sevap ve günah işleyebilecek özellikte yaratılmışlardır. Peygamberler hariç her insanın az çok günahı vardır. Yüce Allah da insanın hiç günah işlememesini değil, günahı ısrar etmemesini, işlediği günahına tevbe etmesini istemektedir. Bu itibarla insan işlediği günahına tevbe etmelidir. İnsanın tevbe etmede acele etmesi gerekir. Çünkü ölümün insana ne zaman geleceği belli olmaz. Ölüm gelip çatmadan önce şartlarına uygun tevbe edildiği takdirde Allah kulunun tevbesini kabul eder. Çünkü Allah tevvâb yani tevbeleri çok kabul edendir. Allah kulunun tevbe etmesine sevinir. Mümin günahına şartlarına uygun tevbe edebildiği ve günahı bağışlandığı zaman hiç günah işlememiş gibi olur. Tevbe eden mümin, Allah ve peygambere itaat etmiş hem günahından kurtulmuş hem de sevap kazanmış olur.

Tevbeler aracıya ihtiyaç olmadan doğrudan Allah'a yapılır. Tevbe etmek için özel bir zamana ve mekana ihtiyaç yoktur. Her zaman ve mekanda tevbe edilebilir. Kul haklarıyla ilgili günahlarda hak sahibine hakkının verilmesi ve ondan helallik alınması gerekir. Şirk, küfür, inkâr, isyan büyük küçük her türlü günahı şartlarına uygun tevbe edildiği zaman tevbesi geçerli olur. Sadece son nefeste yapılan tevbeler geçerli değildir.

VELÂ VE BERÂ

"Vela" kelimesi lügatte, sevmek, dostluk göstermek, yardım etmek, iki şey arasında tercihte bulunmak, müttefik olmak ve arkadaşlık yapmak manalarına gelmektedir. (Bkz. "Lisânu'l Arab", "ve-le-ye" maddesi. 15/405)

"Bera" kelimesi ise lügatte, beri olmak, uzaklaşmak, mesafeli durmak gibi manalara gelmektedir. Vela kelimesinin tam zıddıdır. Yani sevmemek, dostluk göstermemek, yardım etmemek, arkadaşlık yapmamak gibi anlamları ihtiva eder.

Bu iki kavram, İslam inanç sisteminde son derece önemli bir yere haizdir. Her Müslüman bu iki kavramı, bunların bizden neler istediğini ve buna bağlı olarak bizlere ne gibi sorumluluklar yüklediğini çok iyi bilmek durumundadır.

Velâ ve Berâ Kelimelerinin İstilah Anlamı

"Velâ" söz, fiil ve niyet ile bir şeye yakın olma ve onun tarafında bulunma demektir. "Berâ" ise söz, fiil ve niyet ile bir şeyden uzak olma ve onun tarafında yer almama manasındadır. Bu iki kelime baştan sona birbirine zıtlığı ifade etmektedir. Yani biri ne ise öbürü onun tam zıddıdır. Bazı âlimler velâ ve berâ kelimelerinin lügat ve ıstilah anlamlarının aynı olduğunu ve aralarında neredeyse hiçbir fark bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Allah bunu Mumtehine suresinde şöyle belirtmiştir:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَّهُ

"İbrahim'de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine, "Biz sizden ve Allah'ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah'a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve nefret belirmiştir" demişlerdi." (Mumtehine 4)

Bir müminin insanlara karşı tavrını belirleyen bu konu, hayatın bütün sahalarında geçerli olan çok geniş bir meseledir.

Müminleri dost edinmesinin vacip olduğunu, kâfirlerle dostluğun haram olduğunu, kâfirlerden ve taptıklarından beri ve uzak durulması gerektiğini ifade eden nice ayetler bulunmaktadır.

Muaz Radiyallahu anhu'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah Sallallahu Aleyhi Veselleme, İmanın en faziletli derecesi nedir? diye sorduğunda şöyle cevap vermiştir: *“İmanın en faziletli derecesi Allah için sevmen, Allah için öfkelenmen ve dilini Allah'ın zikrinde hareket ettirmendir”*. (İmam Ahmed 22132, Şuayb el Arnavu sahih li gayrihi demiştir)

İbn Abbas Radiyallahu anhu'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem şöyle dedi: *“İmanın en güçlü halkası, Allah için dostluk, Allah için düşmanlık, Allah için sevmek, Allah için buğzetmektir”* (Tabarani, Elbani sahih demiştir. Sahih elcamî elsağir 2539)

İslam ile İslam dışı sistemlerin birbirine karıştığı şu dönemde yaşayan insanlar, bu iki kavramı ve içeriğini hakkıyla bilmemesi sonucunda kimlerin sevilip, kimlerin sevilmeyeceğini, kimlerin desteklenip, kimlerin desteklenmeyeceğini ve kimlere velayet verilip, kimlere velayet verilmeyeceğini hep birbirine karıştırmış durumdadırlar. Bu karışıklığın altında yatan temel unsur; velâ ve berâ kavramlarının bihakkın bilinmemesidir. Bu kavramları ve içerdiği muhtevayı öğrenmek “Ben Müslümanım” diyen her insanın temel vazifesidir. Çünkü bu iki kavram –bazı âlimlerin de ifade ettiği gibi– Kur'an'ın üzerinde durduğu en önemli konuların başında gelmekte ve Kur'an'da zikri en çok geçen meseleler arasında yerini almaktadır. İşte bundan dolayı bu kavramların iyice öğrenilmesi zorunludur.

Bir Uyarı

Velâ kavramıyla alakalı diğer mevzulara geçmeden önce burada meal okuyucularına bir uyarıda bulunmanın yararlı olacağına inanıyoruz. Bugün bazı mealler “*velâyet*” kelimesini sadece “*dost edinmek*” şeklinde anlamlandırmaktadırlar. Hâlbuki bu kelimenin sadece bu anlamla tercüme edilmesi eksiktir. Velâyet kelimesi Arap dilinde “dostluk” anlamına geldiği gibi –üstte de ifade edildiği üzere– kalben sevgi duyma, azalar ile yardım etme, destek verme, müttelik olma, arkadaşlık kurma anlamlarına da gelmektedir. Kişi velâyet ile ilgili ayetleri okuduğu zaman örneğin; Allah ona “*Kâfirlere velâyetini verme*” diyorsa, Allah kendisinden kâfirlere yardım etmemesini, onlara destek vermemesini, onları sevmemesini, onlardan uzak olmasını, Müslümanlar aleyhinde onlarla beraber çalışmamasını, onlara Müslümanların sırlarını, gizliliklerini ve mahrem bilgilerini vermemesini ve buna benzer birtakım şeyleri yerine getirmesini istemektedir.

Müminlerin Birbirlerini Veli Edinmeleri Vaciptir

Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde müminlerin birbirlerini veli edinmelerini farz kılmıştır. Müminlerin birbirlerini veli edinmeleri; birbirlerini sevmeleri, desteklemeleri, tercih etmeleri ve yardım etmeleri anlamına gelmektedir. Bir kimse “Ben müminim” dediği andan itibaren artık velayetini kendisi gibi inanan kimselerden başkasına veremez. Bu onun imanının bir gereği ve akidesinin bir zorunluluğudur. Şimdi bu konuya ilişkin bazı ayetleri zikrelelim. Rabbimiz şöyle buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى
الْإِيمَانِ ^س وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

“Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ederlerse, babalarınızı ve kardeşlerinizi (bile) veli (dost, yardımcı, önder, lider) edinmeyin. İçinizden kim onları veli edinirse, işte onlar, zalimlerin ta kendileridir.” (Tevbe, 23)

“Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar birbirlerinin velileri (yardımcıları, destekleyicileri) dirler. İyiliği emrederler, kötülükten menederler; namazı vaktinde kılarlar, zekâtı (yerli yerince) verirler ve Allah'a, Peygamberine itaat ederler. İşte bunları Allah rahmetine eriştirecektir. Şüphesiz ki Allah azizdir, hakîmdir.” (Tevbe, 71)

“İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velileridirler...” (Enfâl, 72)

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ
رَاكِعُونَ

“Sizin veliniz (dost, yardımcı ve destekçiniz), ancak Allah, O'nun Resulü, rükû ediciler olarak namaz kılan ve zekâtı veren müminlerdir.” (Maide, 55)

“Allah’a ve ahiret gününe iman eden bir toplumun; babaları, oğulları, kardeşleri veya yakınları dahi olsa, Allah’a ve Rasûlüne muhalefet eden kimseler için bir sevgi beslediklerini göremezsin. İşte Allah onların kalplerine imanı yazmış ve onları kendi katından bir ruh ile desteklemiştir.” (Mücadele, 22)

Bu ayetlerden açıkça anlaşıldığı üzere, iman eden birisi, ancak kendisi gibi iman eden kimseleri dost, yardımcı, destekçi, sırdaş, önder ve lider edinebilir. Böylesi kimselerin haricindeki kimseleri veli edinmesi iman ilkesi ile bağdaşmayan bir tutumdur.

Müminlerin Kâfirleri Veli Edinmeleri Haramdır

Allah *celle celâluhu* müminlerin sadece birbirlerini veli edinmelerini vacip kılmıştır. Kendilerinin dışında kalan kimseleri –bu kimseler ister Ehl-i Kitap olsun, ister kâfirler olsun, isterse de münafıklar olsun fark etmez– veli edinmelerini kesin bir dille yasaklamıştır. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Ey İman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları veli (dost, yardımcı, sırdaş) edinmeyin. Siz onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar size gelen hakkı inkâr ettiler. Rabbiniz olan Allah’a inandınız diye Peygamberi ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer rızamı kazanmak üzere benim yolumda cihad etmek için çıktıysanız (böyle yapmayın).” (Mumtahine, 1)

“Onlardan çoğunun, kâfirlere velayet verdiklerini görürsün. Nefislerinin onlar için önceden hazırladığı şey ne kötüdür. Allah onlara gazap etmiştir ve onlar azap içinde devamlı kalıcıdırlar! Eğer onlar, Allah’a Peygambere ve ona indirilene iman etmiş olsalardı, kâfirlere velayetlerini vermezlerdi. Fakat onların çoğu fasık (imandan çıkmış) kimselerdir.” (Maide, 80,81)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

“Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları veli edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları veli edinirse o da onlardandır. Şüphesiz ki Allah zulmeden kimseleri doğru yola erdirmez.” (Maide, 51)

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقْيَةً وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ الْمَصِيرُ

“Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirlere veliler edinmesinler. Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...” (Âl-i İmran, 28)

Bir kimse inananları bırakıpta başka akidede olan kimselere velayetini verecek olursa, artık iman ile bir alakası kalmaz. Böylesi bir kimse artık her ne kadar mümin olduğunu iddia etse de, Allah tarafından kabul görmez. Çünkü böylesi bir kimse ayetin açık ifadesiyle “onlardandır.” Yani mümin değil kâfirdir; Müslüman değil murtettir. Yine diğer ayetin ifadesine göre “Allah ile bir ilişkisi kalmaz.” İ İmam Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle der: “Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...” Yani, dininden irtidat edip küfre girdiği için Allah’tan uzaklaşmış, Allah da ondan uzaklaşmış olur.” Bkz. 6/313] **Bu gerçekten de çok kötü bir akıbetir. Bu akıbeta dûçar olmamak için kimlere velayet verdiğimizizi iyi gözden geçirmeliyiz.**

Velâ ve Berâ İmanın En Sağlam Kulpuğdur

Velâ ve berâ, Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ifadesiyle İslam'ın en sağlam kulpudur. Kişi velayetini kimlere verip-vermeyeceğini iyi tayin ettiği ve berâsını kimlere göstereceğinin sınırlarını iyi çizdiği zaman İslam'ın en sağlam kulpuna tutunmuş olur. Bu kulpun kopması mümkün değildir. Kim bu kulpa tutunursa, şirk ve küfür bataklığına düşmekten kurtulur; kim de bu kulpa tutunamazsa şirk ve küfür bataklığına düşmekten kendisini koruyamaz. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

“İman kulplarının en sağlamı Allah uğrunda dostluk kurmak (muvâlât), Allah uğrunda düşmanlık etmek, Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir.” [Silsiletü'l-Ehâdisi's-Sahîha, 998]

Başka bir hadisinde de şöyle buyurur:

مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ وَأَبْغَضَ لِلَّهِ وَأَعْطَى لِلَّهِ وَمَنَعَ لِلَّهِ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ الْإِيمَانَ

“Kim Allah için sever, Allah için buğz eder, Allah için verir ve Allah için engel olursa imanını kemale erdirmiş olur.” [Ebu Davud, 4681]

Velâ ve Berâ Konusunda İnsanların Kısımları

İslam âlimleri velâ ve berâ açısından insanları üç kısma ayırmışlardır:

1-) Her yönüyle (mutlak olarak) sevmeyi hak edenler: [el-Velâu ve'l-Berâu fi'l-İslâm", Kahtânî, 1/109; “el-Îmân, Hakikatuhu, Havarimuhu, Nevakiduhu”, Abdullah el-Eserî, “velâ” maddesi]

Bunlar Allah'a ve Rasûlüne iman eden, İslam'ın tüm görevlerini titizlikle tatbik etmeye çalışan, İslam'ın tüm esas ve prensiplerini hem ilmî hem de itikadî bakımdan yerine getirmek için uğraşan; amellerini, fiillerini ve sözlerini Allah için samimi ve ihlâslı bir şekilde ortaya koyan ve Allah'ın emirlerine boyun eğip nehiylerinden kaçınan kimselerdir. Bütün Müslümanların bunları sevmesi, yardım etmesi, nerede ve hangi asırda yaşamış olursa olsunlar bunlara dostluk beslemesi gereklidir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Sizin veliniz (dost, yardımcı ve destekçiniz), ancak Allah, O'nun Resulü, rükû ediciler olarak namaz kılan ve zekâtı veren müminlerdir. Kim Allah'ı, Resulü'nü ve iman edenleri veli edinirse, hiç şüphe yok, galip gelecek olanlar, Allah'ın taraftarlarıdır.” (Maide, 55, 56)

2-) Bir yönden sevgi ve dostluğu hak ettikleri halde başka bir yönden düşmanlığı hak edenler:

Bunlar da mümin kimselerdir; ancak bunlar ilk grupta anlatılanlar gibi her yönüyle Allah ve Rasûlüne itaat eden kimseler değildir. Allah'ın kendilerinden istemiş olduğu bazı

şeyleri yaparken, bazılarını da ihmal etmek suretiyle yapmamaktadırlar. Bunlar hakkında hem sevgi hem de düşmanlık duyguları beslenmesi caizdir. İmanın gereği olarak yapmış oldukları salih ameller miktarınca sevilir, işlemiş oldukları günah ve masiyetler ölçüsünce de buğz edilirler. Bize düşen böylesi kimselere nasihat etmektir.

3-) Her bakımdan buğz ve düşmanlık edilmeyi hak edenler:

Bunlar, Allah'ın kendilerinden istemiş olduğu imanı yerine getirmeyen kimselerdir. Yahudiler, Hristiyanlar, müşrikler, dinsizler ve münafıklar bu gruba dâhildir. İslam'a intisap ettiği halde küfrü gerektiren söylem ve eylemlerde bulunan kimseler için de aynı şey söz konusudur. Mesela Allah'ın indirdiklerine alternatif kanunlar yapan, İslam'ın bu çağa uygun olmadığını söyleyen, beşer ürünü sistemleri benimseyen, ibadet nevilerinden bir tanesini Allah'tan başkasına yapan, kâfirlere velayet vererek onları dost, yardımcı ve sırdaş edinen, Müslümanların aleyhinde onlara yardım eden, Müslümanlarla sırf tevhidlerinden ötürü savaşan ve buna benzer ameller yapan kimseler gibi...

Böylelerine mutlak anlamda buğz etmemiz ve kendilerini düşman bilmemiz Allah ve Rasûlünün bizlere kesin emridir. Böylelerini seven, destekleyen, yardım eden, koruyan, kollayan ve velayet kapsamına giren şeyleri bunlara veren kimselerin Allah ile bir ilişkisi kalmaz. Bunlar her ne kadar iman iddiasında bulunsalar da, bu onlardan kabul edilmez; zira imanla küfür bir arada bulunmaz. Bunlar samimi bir tevbe ile tevbe etmedikleri sürece içine düşmüş oldukları küfürden kurtulamazlar.

Allah İçin Dost Olmanın (Velânın) Gerektirdikleri

Allah için dost olmanın ve velâyeti Müslümanlara vermenin bir takım gereklilikleri ve sorumlulukları vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1-) Meşru bir gerekçe olmadığı sürece küfür diyarlarından Müslümanların diyarlarına hicret etmek.

2-) Müslümanların cemaatine katılmak, onlardan ayrılmamak.

3-) Kendisi için istediği iyilikleri Müslümanlara da istemek, kendisi için istemediği kötülükleri onlar için de istememek.

4-) Onların kusur ve yanlışlıklarını araştırmamak, gizliliklerini düşmanlara haber vermemek ve onlara zarar vermekten uzak durmak.

5-) Düşmanları karşısında Müslümanlara destek vermek, onları yalnız bırakmamak, canla-başla onlara yardım etmek.

6-) Onlardan hasta olanları ziyaret etmek, cenazelerine katılmak, nazik davranmak, dua etmek, bağışlanmalarını dilemek, zayıflarına yardım etmek, selam vermek, muâmelatta onları aldatmamak, mallarını haksız yere yememek ve üç günden fazla küs durmamak.

7-) Onların mukaddesâtına ilişmemek. Örneğin; onların mallarına, canlarına ve ırzlarına dokunmak ve zulmetmekten, sövmekten, gıybet yapmaktan, laf taşımaktan ve su-i zanda bulunmaktan uzak durmak gibi.

Allah İçin Düşman Olmanın (Berânın) Gerektirdikleri

Allah için dost olmanın nasıl ki birtakım yükümlülükleri varsa, aynı şekilde Allah için düşman olmanın da bir takım sorumluluk ve yükümlülükleri vardır. Müslüman bunlara riayet etiği zaman kendisini küfür ve şirkten muhafaza etmiş olur. Bunlardan bazıları şunlardır:

1-) Muvahhidlerin babası İbrahim *aleyhisselâm* gibi şirkten, küfürden, kâfir ve müşriklerden nefret etmek, onlara karşı düşmanlık beslemek; onların bizzat kendilerinden, küfür, şirk ve inançlarından, kanunlarından, şirke dayalı sistemlerinden, ilahlarından ve Allah'tan başka tapmış oldukları mabutlardan beri olduğunu ve bunların hiçbirisinden razı olmadığını ilan etmek.

2-) Küfre girmiş insanları dost, yardımcı, önder, lider, yönetici edinmemek; onlara sevgi beslememek ve onlardan uzak olmak.

3-) Dini yayma ve İslam'ı tebliğ etme gibi şer'î bir maslahat söz konusu olmadığı sürece küfrün hâkim olduğu diyarları terk etmek, kâfirlerin sayısını çok göstermemek. Aksi halde Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şu ağır sözüne muhatap olabiliriz:

“Ben müşriklerin arasında ikamet eden her Müslümandan beriyim!” [Tirmizî, 1604]

4-) Dinî ve dünyevî yönden onlara benzememek.

Dinî yönden onlara benzemek şu şekilde olur:

- * Dinî şiarlarda ve ibadet yöntemlerinde onlara benzemek,
- * Kitaplarını tercüme etmek ve okunmasını kolaylaştırmak
- * Şer'î süzgeçten geçirmeksizin onların ilimlerini almak, yönetimde ve eğitimde onların kanunlarını almak ve uygulamak.

Dünyevî İşlerde onlara benzemek ise şu şekilde olur:

- * Yeme, içme gibi hususlarda onlara benzemek,
- * Giyim, kuşam gibi hususlarda onlara benzemek,
- * Onların isim ve künyelerini kullanmak,
- * Âdet ve geleneklerini Müslümanlar arasında yaygın hale getirmek...

5-) Kâfirlere yardım etmemek, onları övmemek, onların üstünlük ve yardımlarının propagandasını yapmamak, Müslümanlar aleyhinde onlara yardım etmemek,

Müslümanların sırlarını onlara vermemek, onları sırdaş edinmemek, mecbur kalmadıkça onlardan yardım istememek, onların sohbetlerine ve meclislerine katılmamak.

6-) Kâfirlerin bayram ve törenlerine katılmamak ve böylesi günler münasebetiyle tebrikte bulunmamak, söz ve fiil ile onları tebçil etmemek, “*efendimiz, liderimiz, seyyidimiz*” gibi lafızlarla onlara iltifatta bulunmamak.

7-) Onlar için bağışlanma ve istiğfarda bulunmamak.

8-) Onlara yağcılık, dalkavukluk ve yaltaklık yapmamak, onların batıllarına ve kötü fiillerine sessiz kalmamak.

9-) Onların hakemliğine müracaat etmemek, onların hükümlerine rıza göstermemek, onlara tâbi olmamak ve peşlerinden gitmemek.

10-) Onların emir ve yasaklarına uymamak.

11-) Kendileri ile karşılaştığımız zaman İslam’ın selamı ile onları selamlamamak.

Kâfirlere Düşmanlık Etmek ile Onlara İyi Davranmak Arasındaki Fark

Burada çok önemli bir hususa dikkat çekmek istiyoruz: Bazı Müslümanlar berâ akidesi ile su-i muameleyi birbirine karıştırmak suretiyle Allah’ın bizlerden istemiş olduğu iyilik ve ihsan ilkesini ihlal ediyorlar. Kâfirlere karşı berâ sınırını muhafaza etmek ile onlara kötü ahlakla davranmak tamamen birbirinden farklı şeylerdir. Bizler her ortamda ve herkese karşı edebimizi muhafaza etmeliyiz. Karşımızdaki dünyanın en kâfir ve facir insanı bile olsa, ona karşı edep ve ahlakta asla kusur etmemeliyiz. Karşımızdaki kimseyi tahkir etmek, onun şahsını kötülemek, ona karşı etik olmayan bir takım kelimeler sarf etmek asla bizim menhecimiz olmamalıdır. Bizler, önderimiz Muhammed Mustafa gibi ahlak prensiplerinden asla taviz vermemeliyiz. Ahlakı muhafaza etmek farklı bir şey, kâfirlere düşmanlık etmek farklı bir şeydir. Bu böyle bilinmelidir.

İkinci bir husus ise kâfirlerle bizim ilişkilerimizin temelini oluşturan şu Kur’an ayetlerini kendimize menhec edinmeliyiz. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Allah, din uğrunda sizinle savaşmayan, sizi yurdunuzdan çıkarmayan kimselere iyilik yapmanızı ve onlara karşı adil davranmanızı yasak kılma; doğrusu Allah adil olanları sever. Allah, ancak sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanıza yardım edenleri dost edinmenizi yasak eder; kim onları dost edinirse, işte onlar zalimdir.” (Mumtahine, 8, 9)

Bizimle dinimizden ötürü savaşmayan, bizleri yurdumuzdan çıkarmayan ve yurdumuzdan çıkarmak için çaba harcamayan kimselerle iyi ilişkiler içerisinde olmamız ve adaletin gereği hususları onlara uygulamamız asla İslam tarafından yasaklanmış değildir. Aksine yasak olan; bize düşmanlık eden, bizimle savaşmayı tercih eden, bizi yurdumuzdan çıkaran veya

çıkarılmamıza yardım edenlere velayetlerimizi vermemiz, onları sevmemiz ve onlara dostluk göstermemizdir. Bu iki şeyi birbirine karıştırmamamız gerekir.

Kâfirlerle Dost Olmanın Dereceleri

Geçen sayfalarda şirk ve küfür kavramlarından söz ederken, onların büyük ve küçük olmak üzere ikiye ayrıldığından bahsetmiş ve birisinin dinden çıkardığını, diğerinin ise dinden çıkarmadığını söylemiştik. İslam âlimlerinin görüş ve istidlallerinden hareketle bu kavramda da aynı ayırımı gidecek ve her kısmın kısaca delilini izah etmeye gayret edeceğiz. İslam âlimlerinin belirttiğine göre muvâlât, “dinden çıkaran” ve “dinden çıkarmayan” olmak üzere iki kısma ayrılır. Bazıları buna “*Muvâlât-ı Kübra*” (büyük muvâlât) ve “*Muvâlât-ı Suğra*” (küçük muvâlât) da demiştir.

1-) Muvâlât-ı Kübrâ

Muvâlâtın bu kısmı, sahibini dinden çıkardığı gibi aynı zamanda onun ebedi olarak cehennemde kalmasına da yol açar. Bu, kâfirlere yardım etmek, Müslümanlar aleyhinde onlarla ittifak kurmak veya Müslümanları fitne ve azaba duçar etmek için onlara destek vermek suretiyle olur. Keza, kâfirleri ve onları sevenleri sevmek, onları sevmeyip düşmanlık edenleri sevmemek; dostluk ve düşmanlığı, kâfirlere dost ve düşman olma ilkesine göre değerlendirmek, dolayısıyla kâfirleri dost edinenleri dost edinmek, onlara düşman olanlara düşmanlık etmek de aynı kategoriye girmektedir. İşte müşriklerle böylesi bir velâ ilişkisine girmek büyük küfürdür, imanı bozan maddelerin en tehlikelilerinden kabul edilir. Bunun delillerine gelince; bunlar sayılamayacak kadar çoktur. [Kava'id fi't-Tekfir", sf. 38]

1-) Allah Teâlâ'nın şu buyruğu:

“Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları veli edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları veli edinirse o da onlardandır. Şüphesiz ki Allah zulmeden kimseleri doğru yola erdirmez.” (Maide, 51)

Ayet-i kerîmede zikri geçen velâyet ile –sebeb-i nüzûlün de delalet ettiği gibi– “yardımlaşma ve ittifak kurma” velayeti kastedilmektedir; ırcâ ehlinin zannettiği gibi “inanç ve din” velayeti kastedilmemektedir. İrcâ ehli, kişiyi dinden çıkaran muvâlâtın sadece din ve inanç hususunda kâfirleri veli edinmeye has olduğunu söylemekte, bunun dışında kalan muvâlâtın ise kişiyi dinden çıkarmayan amelî muvâlât olduğunu iddia etmektedir! Onların bu iddiaları haktan ne kadar da uzaktır!

İbn-i Kesir *rahmetullahi aleyh*'in tefsirinde zikredildiği üzere ayetin sebeb-i nüzûlü şu olaydır:

Kaynuka oğulları, Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile savaşa tutuşunca Abdullah İbn-i Ubeyy İbn-i Selûl onların işleriyle ilgilendi ve onları savunmaya koyuldu. Bunun üzerine Ubâde b. Samit, hemen Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in huzuruna vardı. O, Hazrec kabilesinden bir kişi idi. Onun da Kaynuka oğullarıyla tıpkı Abdullah İbn-i Ubeyy gibi bir

antlaşması vardı. Sonra Ubade *radiyallahu anh*, onlarla olan antlaşmasından Allah ve Rasûlü için beri olduğunu bildirdi ve *“Ben kâfirlerin antlaşma ve velayetinden teberri ediyor, Allah’ı Rasûlünü ve müminleri veli ediniyorum”* dedi. İşte bu sebeple bu ayetler onun ve Abdullah İbn-i Ubeyy’in hakkında nazil olmuştur. [Tefsîru’l-Kur’ani’l-Azîm”, 2/96]

Seyyid Kutub der ki:

“Allah Teâlâ’nın iman edenlerle Yahudi ve Hristiyanlar arasında meydana gelmesini yasakladığı velayet, (Müslümanlar aleyhinde) yardımlaşma ve işbirliği yapma manasına gelen velayettir. Onlara dinlerinde uyma manasına gelen velayet değildir. Zaten Müslümanlar içerisinde din hususunda Yahudi ve Hristiyanlara meyledecek kimselerin olması gerçekten çok uzak bir ihtimaldir. Buradaki dostluk ancak (Müslümanlar aleyhinde) yardımlaşma ve işbirliği yapma manasına gelen dostluktur.” [Fi Zilâli’l-Kur’an, 2/909]

Ayet-i kerimenin son tarafında yer alan *“Sizden kim onları veli edinirse o da onlardandır”* buyruğu hakkında imam Şevkânî der ki:

“Yani sizden her kim onları veli edinirse o da onların birliğinden ve cemaatindendir. Bu gerçekten de büyük bir tehdittir. “Şüphesiz ki Allah zulmeden kimseleri doğru yola erdirmez.” Allah Teâlâ’nın bu buyruğu, önceki cümlelerin gerekçesidir. Yani, onların küfre düşmeleri Allah’ın, kâfirleri veli edinmek gibi küfrü mucip ameller işlemelerinden dolayı nefisine zulmedenleri hidayete erdirmemesi sebebiyledir.” [Fethu’l Kadîr”, 2/321]

2-) Allah Teâlâ’nın şu buyruğu:

“Onlardan çoğunun, kâfirlere velayet verdiklerini görürsün... Eğer onlar, Allah’a Peygambere ve ona indirilene iman etmiş olsalardı, kâfirlere velayetlerini vermezlerdi...” (Maide, 80,81)

Bu ayet-i kerime bu konuda çok açık ve net bir hüküm ortaya koyuyor. Kâfirlere velayet veren, yani Müslümanlar aleyhinde onlara yardım eden, onları destekleyen, onlara sır götüren, onları malı, canı ve koruma vesilelerinin tümü ile koruyan, onları seven ve onlara sempati duyan her kim olursa olsun Allah’a, Peygambere ve o’na indirilen Kur’an’a iman etmiş değildir. Çünkü böyleleri şayet iman etmiş olsalardı, onlara velayetlerini vermezlerdi. Velayetlerini verdiklerine göre iman etmiş değillerdir. Bunu, ayetin mefhum-u muhâlifinden anlıyoruz. İbn-i Teymiyye der ki:

“Ayette zikri geçen iman, onları veli edinmekten alıkoyar. Çünkü iman ile onları veli edinmek bir kalpte bulunamaz. Bu ayetin bir benzeri şu ayettir:

“Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları veli edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları veli edinirse o da onlardandır.” (Maide, 51)

Allah Teâlâ önceki ayet-i kerimede kâfirleri veli edinenlerin mümin olamayacaklarını haber verdi. Burada ise onları veli edinenlerin onlardan olacağını bildirdi. Gerçekten de Kur’an ayetleri birbirini doğrulamaktadır.” [Mecmuu’l-Fetâvâ, 7/17]

3-) Allah Teâlâ'nın şu buyruğu:

“Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri veliler edinmesinler. Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...” (Âl-i İmran, 28)

İmam Şevkânî der ki: *“Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...” Yani Allah'ın velayeti/dostluğu ile bir ilişkisi kalmaz, böyle birisi bundan tamamen sıyrılıp çıkmıştır.* [Fethu'l-Kadîr, 1/452]

Malum olduğu üzere Allah'ın velâyeti tamamıyla ancak kâfir ve mücrimlerden sıyrılıp çıkar. Nitekim bir ayette şöyle buyrulur:

“Onlar Mescid-i Haram'dan alıkoyup dururken Allah onlara niye azap etmesin ki? Zaten onlar onun velileri de değillerdir. Onun velileri ancak muttakilerdir.” (Enfal, 34)

Yani Allah'ın velisi ancak şirkten sakınanlar, diğer bir ifadeyle muttaki olanlardır. Şirkten sakınmayanlar O'nun velisi olamazlar.

4-) Allah Teâlâ'nın şu buyruğu:

“Kendilerine zulmetmiş kimseler olarak, meleklerin canlarını aldıkları kimseler, ‘biz herhangi bir kötülük yapmamıştık’ diyerek teslim olurlar. Hayır! Allah, sizin ne yapmış olduğunuzu elbette bilmektedir. Bu nedenle, içinde ebedî kalacağınız cehennem kapılarından girin. Kibirlenenlerin kalacağı bu yer ne kötüdür!” (Nahl, 28, 29)

İkrime radiyallahu anh der ki: *“Bu ayet, Mekke'de Müslüman olup da hicret etmeyen kimseler hakkında inmiştir. Kureyş onları istemedikleri halde Bedir savaşına çıkarmış ve orada öldürülmüşlerdir.”* [Bkz. Taberî, 17/195]

Bunun benzeri şu ayet-i kerimedir:

“Melekler kendi nefislerine zulmedenlerin hayatına son verecekleri zaman derler ki: ‘Nerede idiniz?’ Onlar: ‘Biz, yeryüzünde zayıf bırakılmışlar (mustaz'aflar) idik.’ derler. (Melekler de:) ‘Hicret etmeniz için Allah'ın arzı geniş değil miydi?’ derler. İşte onların barınma yeri cehennemdir. Ne kötü yataktır o! Ancak erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan mustaz'aflar olup, hiç bir çareye güç yetiremeyenler ve bir yol (çıkış) bulamayanlar başka... Umulur ki Allah bunları affeder. Allah affedicidir, bağışlayıcıdır.” (Nisa, 97-99)

İmam Buhari'nin rivayet ettiğine göre bu ayet, Mekke'de hicret etmeyen ve Bedir'de müşriklerle beraber savaşa çıkan, onların sayısını çok gösteren, savaş sırasında ölen bazı kimseler hakkında nazil olmuştur. [Kitabu-t-Tefsir, 19. Hadis no: 4596.]

Abdilmun‘im Mustafa der ki:

“İlim ehlinin ve tefsircilerin belirttiğine göre meleklerin hayatlarına son verdiği bu kimseler, Müslümanlar aleyhinde müşriklere yardım ettikleri için küfür ve şirk üzere ölmüşlerdir. Ayetler de bunu göstermektedir. Bu görüşü destekleyen delillerden birisi de Rasûlullâh’ın amcası Abbas’ın durumudur. Abbas radyallahu anh Bedir günü müşriklerden esir alınanlarla birlikte esir alınmıştı. Abbas radyallahu anh Müslüman olduğunu söylemesine rağmen Rasûlullâh ve Müslümanlar aleyhinde müşriklere yardım ettiği için müşriklerle aynı muameleye tâbi tutulmuş ve kendisinden fidye vermesi istenmişti. Abbas radyallahu anh’ın konumu diğer müşrik esirlerle aynı idi. Abbas radyallahu anh’ın Müslümanlarla savaşmak için müşrikler tarafından zorla getirildiği şeklindeki mazereti de kabul edilmedi; çünkü o, hicrete güç yetiren, yol bulabilen ve bu ikrah haline düşmeden önce müşriklerin otoritesinden ayrılmaya imkânı olan kimselerdendi, ama bunu yapmadı. (Bundan dolayı da ona müşrik muamelesi yapıldı.) [Kava‘id fi’t-Tekfir, Abdilmun‘im Mustafa Halime, sf. 40, 41]

Diğer bir rivayette ise şöyle geçer: Müslümanlar Hz. Abbas’ı esir alınca Abbas radyallahu anh hemen Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına geldi ve:

—Ey Allah’ın Rasûlü! Ben ikrah altında (zorlanarak) buraya getirildim ve ben Müslüman olmuştum, dedi.

Bunu duyan Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem:

—Ey amca! Senin zâhirin bizim aleyhimizdeydi. Senin Müslümanlığına gelince; (eğer iddianda samimi isen) Allah senin mükâfatını verecektir. (Ben ise sadece zâhire göre hüküm veririm). [es-Siyretu’n-Nebevîyye, İbn-i Kesîr, 2/462; “el-Bidâye ve’n-Nihâye”, 3/365]

Abbas radyallahu anh Bedir’de müşriklerle beraber savaşa katılmış ancak esir düşmüştür. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem “Kendin ve kardeşin için fidye ver!” deyince o “Ey Allah’ın Rasûlü! Senin kıblene dönüp namaz kılmadık mı? Senin hak nebi olduğuna şahitlik etmedik mi?” demiştir. Bunun üzerine Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem “Ey Abbas! Siz hasımlaştınız ve size hasım olundu” demiş ve bu ayeti okumuştur. [Tefsîru’l-Kur’ani’l-Azîm”, 1/721; “Tefsîru’t-Taberî”, 9/106]

Suddî der ki: “Bu ayet indiği zaman Müslüman olduğu halde hicret etmeyen kimseler kâfir sayılıyordu. Daha sonra bu hükümden hicret etmeye çaresi olmayan, yol bulamayan, hicret etmeye yetecek kadar malı olmayanlar istisna tutuldu.” [Tefsîru’t-Taberî”, 9/106]

Rivayetlerden anlaşıldığına göre Hz. Abbas radyallahu anh gerçekten de Mekke’de iman etmiş ve tevhide boyun eğmişti. Bedir savaşı vuku bulduğunda Mekkeli müşrikler Mekke’de kim var kim yoksa hepsini savaşa çıkarmış ve Müslümanlarla karşı karşıya gelmeleri için onları zorlamışlardı. O an için imanını gizleyen Abbas radyallahu anh ve emsali Müslümanlar müşriklerin bu zorlamasına karşı gelememiş ve onlarla birlikte savaşa katılmışlardı. Onlar, savaşta Müslümanlara karşı silah kullanmamış ve onlarla savaşmaktan hep geri kalmışlardı. Ama buna rağmen Müslümanlar onların zahirlerinden hareketle kendilerini öldürmüşler ve zahire göre hüküm verdikleri için kendilerine müşrik muamelesi

yapmışlardı. Abbas *radıyallahu anh* gibi bir şahsiyet bile, sırf müşriklerin ordusunu kalabalık gösterdiği ve onların arasında yer aldığı için müşrik muamelesine tabi tutuluyorsa, acaba bugün konumları Hz. Abbas’tan daha iyi olmayan insanlara nasıl muamele edilir? Abbas gibi bir şahsiyet bile hukuk karşısında hak ettiği hükmü alıyorsa, bugün Müslüman olduklarını iddia ettikleri halde kâfirlerin ordularında Müslümanlara karşı savaşan, onların sayılarını çok gösteren, onları sırf dinlerinden ötürü zindanlara dolduran kimselerin hali nice olur?!

Elbette onlar hak ettikleri hükmü almaya daha hak sahibidirler...

Zikretmiş olduğumuz bu dört ayet ve ona ilişkin diğer delillerden anlaşıldığına göre; müşriklere mutlak manada velâyetlerini veren kimseler niyetlerinin iyi olduğuna bakılmaksızın kâfir kabul edilirler. Bu, Ehl-i Sünnetin üzerinde ittifak ettiği görüşlerden birisidir.

Muvâlâtın bu kısmını izah ettikten sonra şimdi ikinci kısmını izah etmeye geçebiliriz.

2-) Muvâlât-ı Suğrâ

Muvâlâtın bu kısmı ise, sahibini dinden çıkarmadığı gibi ebedî cehennemde kalmasına da yol açmaz. Günahı miktarı cezasını gördükten sonra Allah’ın rahmeti ile cennete girer. Muvâlâtın bu kısmı şu şekilde olur: Kişi kalben İslam’dan en ufak bir kuşkuya kapılmaksızın bir takım dünyevi ve nefsi amaçlar uğruna kâfirlere meyletmesi, yağcılıkta bulunması ya da kavmiyetçilik duygularının ön plana çıkmasından ötürü onları savunması gibi... Böylesi bir şey kişiyi her ne kadar kâfir yapmasa da, onu harama sokar ve helakin eşiğine getirir. İfk hadisesinde sahabe arasında cereyan eden şu olayı bunun bir delili olarak değerlendirebiliriz. İmam Buhârî, bu olayı “*Kitabu’l-Meğâzî*”de uzunca anlatmıştır. ^[Buhârî, 4141 numaralı hadis] Olayın bir kısmı şu şekildedir:

Hiz. Aîşe’ye iftira atılınca, bu olay Rasûlullâh’a çok ağır geldi. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* minbere çıkıp:

—Ey müslümanlar topluluğu! Ev halkım hususunda bana ezası ulaşan bir şahıstan dolayı bana kim yardım eder? Vallahi ben ehlim hakkında hayırdan başka bir şey bilmiş değilim. Bu iftiracılar, bir adamın da ismini ortaya koydular ki, bu zat hakkında da ben hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu ismi söyleyen kimse şimdiye kadar ben olmaksızın ailemin yanına da girmiş değildir, dedi.

Hiz. Âîşe der ki:

Bunun üzerine Ensâr’ın Evs kabilesinden Abdu’l-Eşhel Oğulları’nın kardeşi Sa’d b. Muâz ayağa kalktı ve:

—Ya Rasûlallah! O kimseye karşı sana ben yardım edeceğim. Eğer bu iftirayı çıkaran Evs Kabilesi'nden ise, ben onun boynunu vuracağım. Eğer Hazreçli kardeşlerimizden ise, yapılacak işi sen bize emredersin, biz de emrini yerine getiririz, dedi.

Hiz. Âişe devamla; Bu defa Hazreç Kabilesinden Sa'd b. Ubâde ayağa kalktı. O, bu olaydan önce de iyi bir adamdı; fakat bu defa kabile asabiyeti onu Sa'd b. Muâz'ın sözlerinden dolayı öfkeye sürükledi ve Sa'd b. Muâz'a karşı:

—Yalan söyledin. Allah'ın ebedîliğine yemin ederim ki, sen onu (yani Abdullah İbn-i Ubeyy'i) öldüremezsın ve onu öldürmeğe muktedir olamazsın. O, senin cemaatinden biri olmuş olaydı, sen onun öldürülmesini istemezdin, dedi.

Bu defa da Sa'd b. Muâz'ın amcasının oğlu Useyd b. Hudayr ayağa kalkarak, Sa'd b. Ubâde'ye karşı:

—Allah'ın ebedîliğine yemin ediyorum ki, sen yalan söylüyorsun. Vallahi biz onu elbette öldürürüz. Sen muhakkak ki münafıkları savunan bir münafıksın, dedi...

Olay bu şekilde devam etmektedir... Burada bizi ilgilendiren kısım ise Sa'd b. Ubade'nin konumudur. O, —Hz. Âişe'nin de belirttiği gibi— sırf milliyetçilik duygularından dolayı aynı kabileye mensup olduğu münafıkların başı Abdullah İbn-i Ubeyy'in öldürülmesine karşı çıkmış ve onu savunma yoluna gitmişti. Onun bu tavrı bir nevi muvâlâttır; ancak bu muvâlât, —âlimlerimizin de belirttiği gibi— kişiyi dinden çıkarmayan küçük muvâlât kapsamındadır. Ama burada bir hususa dikkat etmek gerekir: Muvâlâtın bu kapsamda kalmasının şartı, Müslümanlara karşı kâfir ve münafıklara yardım etmemektir. Kişi eğer kâfir ve münafıklara yardım eder, onlara destek olur ve onlarla beraber aynı safta yer alırsa, o zaman onun bu tavrı muvâlât-ı kübrâ kapsamında değerlendirilir ve sahibini dinden çıkarır. Sa'd b. Ubade'nin yaptığı ise, sadece kavmiyetçilik duygularının galeyana gelmesi sonucu bir savunma niteliğindedir. Onun böylesi bir tavır sergilemesi bile sahabe arasında hemen nifakla suçlanmasına neden olmuştur. Ama onun yaptığı hakikatte küfür değil, haramdır. Eğer yaptığı küfür olsaydı, o zaman kendisine irtidat cezası uygulanırdı. Bunun olmamasından anlıyoruz ki, Sa'd'ın yaptığı muvâlât-ı suğrâ kapsamında bir velayettir. Allahu a'lem. [“Kava'id fi't-Tekfir” 42. sayfası ve devamı]

Çocukların anne ve babaları üzerindeki hakları

İslâm'a göre çocukların anne ve babaları üzerinde birtakım hakları vardır. Bu hakları altı kısımda mütalaa ederek burada açıklamak istiyoruz:

1. Evlilik öncesi haklar:

İslâm'a göre çocukların anne ve babaları üzerindeki hakkı anne ve baba evlenmeden önce başlamaktadır: Öncelikle kişinin evleneceği ve neslini devam ettireceği eşini seçerken dikkatli davranması ve eşini itinayla seçmesi gerekir. Çünkü soyu ondan devam edecektir. Bu dünyada en değerli varlığı olan çocukları ondan dünyaya gelecek ve aynı zamanda da çocukların yetişmesinde büyük rolü olacaktır. Nitekim büyük İslâm âlimlerinden olan Ebû Esved ed-Düelî, çocuklarına şöyle dermiş: **"Küçüklüğünüzde, büyüklüğünüzde ve doğumunuzdan önce size iyilik ettim."** Doğumlarından önce kendilerine nasıl iyilik ettiğini soran çocuklarına: **"Size, sövülmeyecek bir anne seçtim."** dermiş. (Ahmed el-Gandur, el-Ahvâlu's-Şahsiyye fi't-Teşrî'i'l-İslâmiyye, Kuveyt, 1972, s. 27; Ateş, Süleyman, Evlenme ve Boşanma., s. 5)

Anne çocuğuna hamile olduğu süre içerisinde, yediğine içtiğine ve bütün davranışlarına dikkat etmek zorundadır. Çünkü hamilelik döneminde yaptıkları karnındaki çocuğuna mutlaka etki etmekte ve çocuğun ona göre şekillenmesini sağlamaktadır. Baba da çocuğunu karnında taşıyan eşine karşı sorumlu davranarak çocuğunun en sağlıklı bir şekilde doğması için eşine karşı gerekli itinaı göstermeli; sorumluluk bilinci ile hareket emelidir. O her iki taraf da neslini devam ettireceği eşini itinaıyla seçtikten sonra çocuğun anne karnındaki yetiştirme sürecinde de azami dikkati göstermesi gerekir.

2. Güzel bir isim koymak:

Çocuk dünyaya geldikten sonra anne ve babanın çocuklarına karşı yapmaları gereken ilk vazifeleri; yavrularına uygun ve güzel bir isim koymalarıdır. Zira isim kişi için çok önemlidir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v), **"Çocuğun babası üzerindeki haklarından biri de ona güzel bir isim koyması ve terbiyesini güzel yapmasıdır."** (Canan, İbrahim, Hadis Ansiklopedisi, VII, 363); **"Siz kıyamet günü kendi isimleriniz ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız öyle ise çocuklarınıza güzel isimler koyunuz."** buyurmaktadır. (Ebû Davud, Edeb, 61)

İsim deyip geçmemek gerekir. Çünkü isim olarak seçilen kelime; adı olduğu şahsa, psikolojik, sosyolojik ve daha pek çok yönlerden etki etmektedir. Bu tesir altına alış hem müsbet mânâda hem de menfî mânâda olabilmektedir. Ayrıca ismin şahsiyetle bütünleşmesinin, uyumluluğunun o kişinin çevresindeki insanlara da tesiri vardır. İsmi telkin gücünü artırdığı da bir gerçektir. Çocuğa konulacak isim, çocuğun içinde yetişeceği toplumda ve kültür çevresinde alay konusu yapılmayacak ve onu küçük düşürmeyecek isimlerden olmalıdır.

Allah Rasulü (s.a.v) de, yukarıda yazdığımız hadislerde görüldüğü gibi, çocuklara güzel isim konmasını tavsiye etmiş; İslâmiyet öncesinde kendilerine güzel isim verilmemiş olan pek çok sahâbenin ismini değiştirmiştir. Mesela huzuruna gelen bir sahâbeye ismini sormuş, "Zahim" dediğinde bu ismi beğenmemiş, ona "Beşir" ismini vermiştir. Böylece "sıkıntı" mânâsına gelen bir ismi "neşeli, müjdeci" mânâsına gelen bir isimle değiştirmiştir. Bir başka sahâbenin ismi de "el-Âsî" idi. "isyan eden" anlamına gelen bu ismi peygamberimiz, "itaat eden" anlamına gelen "Mutî" ismiyle değiştirmiştir. (el-Edebü'l-Müfred, II, 181)

Hız. Ali, çocuğuna isim verilmesi ile ilgili olarak şöyle anlatmaktadır: "İlk oğlum doğduğunda ona 'savaş' anlamında '**Harb**' ismini vermiştim. Allah Resulü geldi, "**Oğlumu bana gösterin ona hangi ismi verdiniz?**" dedi. "**Harb ismini verdik**" dedik. Rasllah Efendimiz (s.a.v.): "**Hayır, onun ismi Hasan olsun.**" dedi. (el-Edebü'l-Müfred, II, 180)

3. İyi bir eğitim ve terbiye vermek:

Çocukların anne-baba üzerindeki diğer bir hakkı da onların güzel bir eğitim almalarını sağlamaktır. Zira çocukları eğitmek ve geleceğe hazırlamak anne babanın görevlerindendir. Anne babalar, çocuklarını sadece yedirmek, içirmek, giydirmekle görevli değildir. Aynı zamanda onların iyi bir eğitim görmesini sağlamakla da sorumludurlar. Ailenin çocukların eğitiminde büyük bir yeri ve önemi vardır. Zira aile, çocukların ilk eğitim yeridir. Eğitim ailede başlamaktadır.

Çocukların eğitimi konusunda ilk etapta baba sorumludur. Babanın bu konudaki sorumluluğu Allah'a karşıdır. Bu sorumluluğunu yerine getirmeyen aile reislerinin kıyamet gününde en bedbaht ve hüsrana uğrayan babalar olacağı Kur'an'da ifade edilmektedir.

Kişi ailesinden sorumludur. Zira kıyamet günü çocukları ya şefaatiçi, ya da şikâyetçi olacaklardır. Baba çocuklarına İslâmî terbiye verdiği takdirde onların sevaplarına aynen iştirak edecek, böylece şefaatlerine mazhar olacak, vermediği takdirde de "**Bizim eğitimimizi niçin ihmal ettin, niye cehennem ateşine girmemize sebep oldun?**" diye şikâyetlerine sebep olacaktır. Nitekim bir âyet-i kerîmede; "**Mallarınız ve evlatlarınız sizin için bir imtihandır.**" (Teğâbn, 15) buyrulmaktadır. Âyette bahsedilen imtihan, babaların çocuklarının sadece maddî ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp ayrıca onların eğitimini de güzel bir şekilde yaptırmakla da sorumlu oldukları anlamına gelmektedir.

İslâm'a göre bir babanın çocuğuna öğretmekle yükümlü olduğu temel bilgileri maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

a- İtikad (inanç) ve ibadetle ilgili temel bilgiler.

b- Ahlak ile ilgili temel bilgiler.

c- Diğer insanlarla işşkilerinde (âdâb-ı muâşerette) dikkat edeceği hususlarla ilgili bilgiler.

d- Meslek eğitimi.

Çocuğa aile içi eğitim verirken anne baba başta olmak üzere büyükler, çocuklara güzel örnek olmalıdırlar. Aile içerisinde anne babasından ve büyüklerinden daima güzel örnekler gören çocuk mutlaka onlardan olumlu yönde etkilenecektir. Anne-baba, çocukları önünde birbirine güzel hitap etmeli, doğru konuşmalı, yalandan sakınmalı, verdikleri sözlerde durmalıdırlar. Aynı zamanda ibadetlerini de düzgün bir şekilde sürekli yapmalıdırlar. Anne-babalarından bütün bu olumlu davranışları

gören çocuklar, olumlu yönde etkileneceklerdir. Demek ki bizler, gençlere düzgün ve ideal yaşayışımızla örnek olmalıyız. Şunu çok iyi bilmeliyiz ki **"hal dili, söz dilinden daima daha etkilidir."** Sigara içen bir anne-babanın, çocuğuna "sigara içme" demesi ne derece etkili olur? Elbette ki etkili olamaz. O halde söz ve davranışlarımız birbirine uymalıdır. Davranışları sözlerine uymayan bir anne babanın çocuklarına verdiği eğitimde başarılı olması mümkün değildir. Aile, kanatları altında çocuğun inanç esaslarını; İslâm'ın prensiplerini, değerlerini ve öğretilerini öğrendiği ilk okuldur.

Bizler sadece çocuklarımızın bir meslek edinip ilerideki hayatlarında rahat etmelerini sağlayacak eğitim ve öğretimi almalarını değil, aynı zamanda onların âhîret hayatını da düşünerek inançlı ve dindar yetişmesi için doğru ve yeterli bir dini eğitim almasını da sağlamak zorundayız.

4. Çocuklara güzel davranmak:

Aile içinde anne-babaların çocuklara güzel davranmaları çocukların anne babaları üzerindeki haklarından. Çocukları terbiye etmek için dövmek doğru değildir. Ancak yanlış bir iş yapınca, cezalandırılabilmesi hissinin vermek lâzımdır. Aile içinde anne-baba çocuklarını eğitirken onlara daima anlayış, sevgi, şefkat ve merhametle yaklaşmalıdırlar. Çocuk, kötü bir davranışı ilk defa yapınca, onun kötü olduğu güzelce izah edilmelidir. Çocuk, ısrarla tekrar aynı hatayı yapmaya devam ederse uygun bir şekilde cezalandırma yoluna gidilebilir. Ancak asla zorlama ve baskıya müracaat edilmemelidir. Her hatayı büyütmek, hemen müdahale etmek, ağır şekilde cezalandırmak, başkalarının yanında yapılan hatayı teşhir etmek uygun değildir.

Hakikatler çocukların seviyelerine inilerek, onların anlayabilecekleri bir üslupla anlatılmalıdır. Gençlerin seviyesine inmek, onların anlayabilecekleri bir dille anlatmak eğitimin başarılı olmasında önemli bir etkidir. Çünkü dinî hakikatler genellikle soyuttur. Anlaşılması, idrak edilmesi kolay değildir. Bu nedenle, Kur'an, Hz. Peygamber (s.a.v) ve İslâm büyüklerinin metoduna uyarak, meseleleri temsil ve örneklerle onların akıllarına ve anlayışlarına uygun hale getirmeliyiz. Günlük hayattan, yaşayıp gördüklerinden temsiller getirmeliyiz. Temsil ve örnek, soyut gerçeği hem kavratır, hem de zihinde somut ve kalıcı hale getirir.

5. Çocuklar arasında eşit ve adil davranmak:

Anne-babalar çocuklarına karşı eşit ve adil davranmalıdırlar. Anne babalar, aile içerisinde bütün çocuklarına, kız erkek, büyük küçük farkı gözetmeksizin eşit davranmalıdır. Bu eşitlik, çocuklar için alınıp satılan maddî şeylerden tutun da bir öpücüğe varıncaya kadar her türlü ilgi ve ikramda da gözetilmesi gerekir. Maalesef günümüzde bazı anne-babalar, çocuklarına karşı gerek sevgi ve ilgide, gerekse onlara aldıkları maddî şeylerde eşit davranmamaktadırlar. Özellikle erkek çocukların daha fazla sevilmesi ve kız çocuklarının hor görülmesi ülkemizde yaygın olan yanlış bir davranıştır. Bu yanlış davranışın sonucu olarak da çocuklar birbirine karşı haset ve kin beslemekte ve böylece aralarındaki sevgi ve saygı ortadan

kalkmaktadır. Hâlbuki İslâm dini çocuklar arasında adaletli ve eşit davranmayı emretmektedir.

Numan b. Beşir'den rivâyet edildiğine göre, o şöyle anlatmaktadır: **"Babam bana malından bir şeyler hibe etmişti. Annem Amra Bintu Ravaha: "Bu hibeye Resulullah (s.a.v)'ı şahit kılmazsan kabul etmiyoruz."** dedi. Bunun üzerine bana yaptığı hibeyle şahit kılmak için babam beni de alarak Rasûlullah (s.a.v)'a gittik. Durumu öğrenen Hz. Peygamber (s.a.v) babama: **"Başka çocukların da var mı?"** diye sordu. **"Evet"** cevabı üzerine, **"Aynı şekilde bütün çocuklarına hibede bulundun mu?"** dedi. Babam **"hayır"** deyince, Hz. Peygamber (s.a.v): **"Allah'tan korkun, çocuklarınız hususunda âdil olun."** dedi. Babam oradan ayrıldı ve hibeden vazgeçti. (Müslim, Hibât, 13)

Bu hadisten de açıkça anlaşıldığı üzere çocuklar arasında eşit ve adil davranmak, çocukların ebeveyni üzerindeki haklarından. Bazı İslâm âlimleri, çocuklar arasında eşit davranmak sadece maddi konularda değil, öpücüğe varıncaya kadar her şeyde şarttır demişlerdir. Nitekim Hz. Enes (r.a)'den rivâyet edildiğine göre; **"Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanında otururken oğlunun biri gelir. Adam çocuğunu öper ve dizinin üstüne oturtur. Az sonra kızı gelir. Adamcağız onu öpmeksizin önüne oturtur. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v): "Böyle yaparak aralarında eşit davranıyor musun?"** diyerek onu kınar. (Canan, Peygamberimizin Sünnetinde Terbiye, Tuğra Neş., İstanbul ty, s.175)

Yine başka bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v): **"Allah öpücüğe varıncaya kadar her hususta çocuklar arasında adaletli davranmanızı sever."** buyurmuştur. (Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, II, 297)

Maalesef günümüzde anne babalar çocukları arasında eşit davranmamakta, birçok haksızlığa sebep olmaktadır. Böylece gerek kendileri ve evlatları gerekse kardeşler arasında dargınlıkların, kırgınlıkların, haset ve düşmanlıkların çıkmasına sebep olmaktadır.

Anne-babaların bu hususlarda azami dikkati göstermeleri ve çocukları arasında eşit ve âdil davranmaları gerekir. Zira şunu asla unutmamalıyız ki, bizler bu dünyada yaptıklarımızdan dolayı bir gün Allah'ın huzurunda hesap vereceğiz.

6. Evlilik çağına geldiğinde evlendirmek:

Çocuğun babası üzerindeki haklarından biri de bulûğ çağına erişince çocuğunu vakit geçirmeden evlendirmesidir. Zira gerek Kur'an gerekse Hz. Peygamber (s.a.v) gençlerin ve yetimlerin bulûğ çağına erince evlendirilmelerini emretmektedir.

Evlenme ve evlendirme işi, çocuğa verilecek ailevî terbiyenin en önemli bir meselesi, bir parçasıdır. Çünkü İslâm'ın aile kurmada güttüğü gayeler, iyi bir evlilikle gerçekleşebilir. Bu sebeple Kur'an evlenme meselesine ayrıntılı bir şekilde yer vermiş, namus ve iffet sahibi, fuhuş ve gizli dosttan uzak kızların hoşagidenlerinden, ailelerin izniyle ve mehirleri verilerek aleni bir şekilde meşru bir nikâhla evlendirilmesi emredilmektedir. (Nisâ, 25) Keza kızlar, mü'min ve dindar bir

erkeklerle, erkekler de mü'mine ve dindar kızlarla evlendirilmeli, müşrik ve dinsiz gençlerden kaçınılmalıdır. (Bakara, 221) Hz. Peygamber (s.a.v) ise evlenecek eşin dindar olmasına dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. (Buhârî, Nikâh, 15)

ÎMAN VE ÎMÂNÎ KAVRAMLAR

İman kelimesi, sözlükte “**bir kişiyi söylediği sözde tasdik etmek ve doğrulamak, söylediğini kabullenmek, gönül huzuru ile benimsemek, karşısındakine güven vermek, güvenlikte olmak, şüpheyi yer vermeyecek biçimde yürekten inanmak**” anlamına gelir.

Terim olarak “**H. Peygamber’in, Allah Teâlâ’dan getirdiği kesin olarak bilinen hükümleri tasdik etmek, onun haber verdiği şeyleri tereddütsüz kabul edip, bunların gerçek ve doğru olduğuna gönülden inanmak**” demektir.

ÎTİKAD: “Sağlamlaştırmak, kesin karar vermek, tasdik etmek” mânasındaki **akd** kökünden türeyen **i’tikâd** da “iman” karşılığında kullanılır. Terim olarak iman genellikle “Allah’tan alıp din adına tebliğ ettiği kesinlik kazanan hususlarda peygamberleri tasdik etmek ve onlara inanmak” diye tanımlanır. Bu inanca sahip bulunan kimseye **mü’mîn**, inancının gereğini tam bir teslimiyetle yerine getiren kişiye de **müslim** denir. Ayrıca Türkçe’de müslim kelimesinin Farsça kurala göre çoğulu olan **müslüman** da (**müslimân**) bu anlamda kullanılmaktadır.

AKÂİD: Akaid, “dügümlemek” mânasındaki **akd** kökünden türemiş bulunan **akîde** kelimesinin çoğuludur. Aynı kökten türetilen ve “iman” ile eş anlamlı olarak kullanılan **i’tikad** ise “dügüm atmışçasına bağlanmak, bir şeye gönülden inanmak, gönülden benimsemek” demektir. Bu durumda **akîde** “gönülden bağlanılan şey” anlamına gelir; bir terim olarak da “inanılması zaruri olan ilke” (iman esası, mü’menün bih) diye tarif edilebilir. Buna göre akaid, “İslâm dininin temel kaideleri, inanılması zaruri hükümleri” mânasına gelir. Bu temel kaidelerden bahseden ilme de akaid ilmi denilmiştir.

TEVHİD: Sözlükte “tek ve bir olmak” anlamındaki **vahd** (**vahdet**, **vühûd**) kökünden türeyen **tevhîd** “bir şeyin bir ve tek olduğunu kabul etmek” demektir.

Allah'ın varlığını, birliğini, tüm yetkin nitelikleri kendisinde toplandığını, eşi ve benzeri bulunmadığını bilmek ve buna inanmak. Bir başka deyişle tevhid, Allah'ın zâtında, sıfatlarında, isimlerinde ve fiillerinde birlemek, O'na hiçbir şeyi eş ve ortak koşmamaktır. Bu bilgi ve inanç en özlü biçimde “**Lâ ilâhe illallah**” (**Allah'tan başka ilah yoktur**) cümlesiyle ifade edilir. Bu nedenle bu cümleye tevhid kelimesi (kelime-i tevhid) denir. Tevhid kelimesini söyleyen ve buna inanan kişi mümin ve muvahhid adını alır. Tevhid konularını inceleyen ilme tevhid ilmi (ilm-i tevhid) adı verilir.

İLÂH: İlâh kelimesinin sözlükte “tapınılan (kendisine ibâdet edilen), yüceliği karşısında hayrete düşülen, gönülden bağlanılıp sığınılan, duyularla idrak edilemeyen varlık” demektir.

İlah, kendisine ibadet edilen varlık olarak tarif edilince doğal olarak “İbadet ne demek?” sorusu gündeme gelecektir.

Türkçeye ‘tapma, tapınma, kulluk etme’ olarak tercüme edilen ibadet, ‘bir varlığa şeksiz şüphesiz boyun eğme, itaat etme’ demektir. Saygının ve alçakgönüllülüğün en ileri derecesi de ibadet olarak tanımlanır.

İlah ve ibadet kavramları ile ilgili olarak yukarıda verilen tanımlardan hareketle şunu ifade edebiliriz:

Emirlerinde ve yasaklarında asla sorgulanamayan, hiçbir tereddüt duyulmadan kendisine boyun eğilen ve kayıtsız şartsız itaat edilen varlık, ilahtır. Ve bu manada Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur. Sadece O’na bu şekilde boyun eğilebilir. O’nun dışında hiçbir varlığa mutlak itaat söz konusu değildir.

İlâhlık vasıflarının en önemlisi, Allah’ın hayatımız için kanun koyan, nizam ve hukuk belirleyen olmasıdır. Eğer kanun koyma, insanlar için hukuk belirleme Allah’tan başkalarına verilirse, bu onlara ilâhlık vasıflarını da vermek olur ki, bu da şirktir. Bu mânâda kanun koyucu olarak ilâhlık taslayan tâğutlar tarih boyunca çıkmıştır ve çıkacaktır. Günümüzde ve tarihte en çok görülen şirk çeşiti budur.

İlâh zannedilen şey, insan üzerinde var sayılan güç’tür. Bu kimilerine göre ateş, kimilerine göre güneş, kimilerine göre gökler, kimilerine göre yıldızlar, kimilerine göre madde, kimilerine göre ataların ruhu, kimilerine göre tabiat (doğa), bazılarına göre devlet erki, kimilerine göre iyilik ve kötülük tanrılarıdır. Hatta kimi insanlar ve toplumlar, başlarındaki yöneticileri, kralları ilâh, ya da yarı ilâh saymışlardır. Nitekim Firavun, elinin altındakilere; ben sizin en büyük rabbinizim/ilâhınızım? (79/Nâziât, 24) diyordu. Japon kralları, güneşin/tanrının oğlu, bir çeşit Budist dini olan Lamaların büyüğü Dalay Lama yarı tanrı sayılıyor. Birçok ülkede diktatörler, tanrı gibi algılanmış, karşı konulmaz üstün güce sahip, her dedikleri yapılması gereken, kızdığı zaman gazâbıyla herkesi cezalandırabilen tanrılar gibi düşünülmüştür. Hatta birçok yerde bu diktatörler adına dikilen heykellere insanlar secde edencesine saygı göstermektedirler.

Kur’ân-ı Kerim’e göre, yer, gök ve ikisinde olan her şey, bir olan Allah’ındır. Yoktan var eden yalnızca O’dur. Bütün nimetler O’nun elindedir. Sonsuz güç ve kuvvet yalnızca O’nundur. Bütün işler yani kader O’nun elindedir. Yerde ve gökte olan her şey isteyerek veya istemeyerek O’na boyun eğer. Her şey O’nu tesbih eder (O’na İbâdet eder, O’nu zikreder). Yerde ve gökte yalnızca O’nun hükmü geçer. O’nun bir benzeri ve eşi yoktur. Hiçbir şey O’nun dengi olamaz. O’nun Rabliğinin, ilâhlığının, hükmünün, yaratıcılığının ortağı ve yardımcısı yoktur. O hiçbir şeye muhtaç değildir. Mutlak anlamda yardım edici O’dur, mutlak anlamda ceza verici yine O’dur. O, gerçek ve mutlak olan yegâne ilâh’tır ve O’ndan başka ilâh yoktur.

RAB: “Rabb” kelimesi, terbiye eden ve yetki sahibi anlamında Arapça bir isimdir. Bu kelime aynı zamanda, ıslah etmek, üzerinde tasarrufta bulunmak, kemâle erdirmek, efendi olmak, sorumluluğunu yüklenmek, başkanlık yapmak, mâlik ve sahip olmak, sözü dinlenmek, itaat edilmek, üstünlüğü ve otoritesi kabul edilmek gibi anlamlara da gelir.

Kur’ânî bir terim olarak Rab; varlıklar âlemini yaratan, terbiye ederek geliştiren, onları maddî ve mânevî olgunluğa götüren, terbiyenin bütün gereklerine mâlik ve her şeye sahip olan Allah anlamına gelmektedir. Allah’ın umumi isimlerindendir. Kur’an’da Allah lafzından sonra en çok kullanılan isimdir; 968 defa geçer. Nüzul sıralamasında ilk âyette kullanılan isim/sıfat, Rab ismi olduğu gibi, Kur’an’ı açtığımızda bizi ilk karşılayan Fâtîha’nın başlangıcında da yine O’nun onlarca ismi arasından seçilerek başa alınan Rab ismidir.

Rab, sadece terbiye eden (mürebbi) anlamında olmayıp, yardım etmek, yol göstermek, tasarruf etmek, korumak, her şeye hâkim olmak, emretmek ve yasaklamak, sakındırmak gibi terbiyenin bütün gereklerine sahip olabilmeyi de ifade etmektedir. Bunun için rab denilince, sadece terbiye ve mâlik olma durumları değil; her şeye sahip olan ebedi ve sonsuz kudret sahibi Allah anlaşılmalıdır. Bu özelliğinden dolayı rab kelimesi, Allah’tan başka varlıklar için, bir şeye izâfe edilmeden tek olarak kullanılamaz.

Kur’an’da Rab ismi, sonsuz kudreti ile her şeyi idaresi altına alan, yöneten, terbiye eden ve bunları yapabilecek kudrete mâlik olan Allah anlamına gelmektedir. Ayrıca, Rab ismi, her şeyi idare eden, koruyup gözeten, hâkimiyeti altında bulunduran ve gerçek rab olan Allah’a, O’nun rubûbiyet bağına, mutlak tevhid ve tam bir kulluk şuuru ile bağlanmayı da ifade etmektedir. **Allah’tan başkasının hükmünü hüküm edinmemek, O’nun dinini her şeyden üstün tutmak, bütün mahlûkatı O’nun mutlak hâkimiyetine teslim olmuş bilmek, Allah’ı gerçek rab olarak tanımak demektir.**

Allah’ın rab oluşu konusunda insanoğlunun düştüğü tek şirk, rubûbiyeti inkâr şirki değildir. Bu konuda düşülen bir başka şirk türü de Allah’ın bu sıfatını Allah’tan başkasına vermek, O’ndan başkasını rablar edinmek biçiminde ortaya çıkmaktadır. *"Hahamlarını ve râhiplerini Allah dışında rablar edindiler; Meryem oğlu Mesih'i de. Oysa kendilerine tek ilâh olan Allah'a ibâdet etmeleri emredilmişti. O'ndan başka tanrı yoktur. O, onların şirk koştukları şeyden uzaktır."* (9/Tevbe, 31) Burada sorun "rab" edinilenin kimliği değildir. Bu, İsrâil oğullarının yaptığı gibi din adamları, zâhid ve âbid velîler ve hatta Hz. İsa gibi bir peygamber de olabilir. Sorun eylemin kendisidir ve o da Allah’tan başkasını rab edinmektir. İşte bunu Kur’an Allah’tan başkasına kulluk yapmak olarak niteliyor ve bu tavra da doğrudan şirk diyor. Yahudileşme temayüllerinden biri olan Hz. Mûsâ ve Hz. İsa ümmetinin bu şirk türü aynen Hz. Muhammed ümmetine de geçmiş, bu ümmet de ulularını, din büyüklerini, velîlerini Allah’tan başka rablar edinme sevdasına düşmüşlerdir.

Elbette bu rab ediniş, onların önünde secde etmek, onlara doğrudan ibâdet etmek biçiminde gerçekleşmiyordu. Yukarıdaki âyet nâzil olduğunda eski bir Hıristiyan din adamı olan Adiy b. Hâtem'i boynunda altın bir haçla gören Allah Rasûlü, onu bir put olarak nitelemiş ve atmasını öğütlemiş, ardından yukarıda meâlini verdiğimiz âyeti okuyarak şöyle tefsir etmişti: *"Kuşkusuz onlar din adamlarına ve ulularına tapmıyorlardı. Lâkin onlar, şu sınıfların helâl kıldığını helâl kabul ediyorlar, yasakladıklarını da haram kabul ediyorlardı."* (Tirmizî’den Câmiu’l-Usûl, II/161). Başka bir âyet-i kerimede de Allah’tan

başkalarını rab edinmek, isterse bu başkaları melekler ve nebîler olsun, müslüman olduktan sonra küfre dönmek olarak adlandırılır: *"Hiçbir insana yakışmaz ki Allah ona Kitap, hüküm ve peygamberlik versin de ardından insanlara dönüp 'Allah'ı bırakıp bana kullar olun' desin. Fakat 'öğrendiğiniz ve okuduğunuz Kitap gereğince Rabb'a hâlis kullar olun' der. Ve size 'melekleri ve peygamberleri rablar edinin' diye de emretmez. Siz müslüman olduktan sonra size inkârı emreder mi?"* (3/Âl-i İmrân, 79-80).

İnsanların önderlerini, din ulularını, büyüklerini, hatta peygamberlerini rablar edinmeleri sevginin ve bağlılığın cinayet derecesine vardığı bir aşırılık örneği. Allah bundan müslümanları şiddetle nehyediyor. Bir yahudileşme temâyülü olan üstadını, ustasını, efendisini, şeyhini, hocasını Allah dışında rab edinme ifrâdının zıddı da itaat halkasını boynundan atıp hevâsını ve nefsinin ilâh edinme tefrîdidir. Elbette her ikisi de aşırılıktır. Bu ifrât ve tefrît aşırılıklarını iyi anlamak için rab edinmeyi nehyeden hemen tüm âyetlerde gelen *"min dūnillâh"* (Allah'ın dışında) lafzını iyi anlamak gerek (3/Âl-i İmrân, 64; 9/Tevbe, 31). Değilse, bu yaklaşım nefsi, hevâ ve hevesi rab edinmek (45/Câsiye, 23) demek olan mürebbîsizlik, ustasızlık, büyüksüzlük ve kılavuzsuzluğa delil olamaz.

Günümüzde, insanların, vicdanlarında inanıp kabul ettikleri rabla, yaşantılarında, hükümlerine teslim oldukları rablar aynı değildir. Teorik olarak inandıklarını ifade ettikleri Allah'ın rablığını, vicdanlarına hapseden günümüz insanların pek çoğu, pratik hayatlarında Allah'tan başka rabların emirlerine ve hükümlerine teslim olmaktadır. Üzülerek belirtelim ki, insanların pek çoğunun mâruz kaldığı en büyük tehlike, Allah'ı günlük yaşantılarında rab kabul edemeyişleridir. Onlar, bir yandan mü'min ve müslüman olduklarını söylerlerken, diğer yandan da Allah'ın emir ve yasaklarını bir tarafa atarak çeşitli varlıkların ve rehber edindikleri önderlerinin emirlerine uyarlar. Onların koyduğu gayr-ı meşrû hükümlere gönüllü olarak itaat ederler; böylece Allah'tan başkalarını rab edinmiş olurlar. "Lâ"sı olmayan bir inanç yaygınlaştırılıyor; herşeyle, özellikle egemen tüm güçlerle ve onların rab anlayışlarıyla uzlaşan, tepkisiz, laik müslümanlık (!). Allah'a inanan, ama tâğuta itaattan ayrılmayan, Allah'a inanan ve tâğutların ilke ve hükümlerini kabul ettiğini ifade eden, hakla bâtılın karıştığı bir din!

Önceden hristiyan olan Adiyy b. Hâtem, boynunda altından bir haç olduğu halde Rasûlüllah'ın huzuruna geldi. Peygamberimiz ona: *"Ya Adiyy, boynundan şu putu çıkar."* buyurdu. Bu sırada Rasûlüllah *"Yahudiler ve hristiyanlar, haham ve râhiplerini Allah'tan başka rablar edindiler."* (9/Tevbe, 31) meâlindeki âyeti okuyordu. Adiyy: *"Ey Allah'ın Rasûlü, hristiyanlar, râhiplere ibâdet etmediler ki (onları rab edinmiş olsunlar)"* dedi. Peygamberimiz: *"Evet ama onlar (hristiyan râhipleri ve yahudi hahamları) Allah'ın helâl kıldığını haram; haram kıldığını da helâl saydılar. Onlar da bunlara uydular. İşte onların bu tutumları, onlara ibâdet etmeleri ve onları rab edinmeleridir."* buyurdu.

Bu hadis-i şerif açık olarak gösterir ki, herhangi birini rab edinmiş olmak için, ona rab adı vermek şart değildir. Allah'tan başkalarının emrine, Allah'ın dinine uyup uymadığı hiç hesaba katılmaksızın isteyerek itaat etmek, hükümle ilgili konularda Allah'tan başkalarının sözünü dinleyip kabullenmek, Allah'tan başkasına itaat ederek O'nun dininin emir ve hükümlerine başkasını tercih ederek muhalefet etmek, Allah'tan başkalarını rab edinmek ve onlara tapmak demektir.

Putlara, şeytanlara ve tâğutlara tapmak nasıl şirk ise; Allah'ın emrine, Hakk'ın hükmüne uymayan kişilerin ortaya attıkları görüşleri benimsemek ve onları Allah'a tercih edip onlara uymak da öylece bir şirkdir. Bu durum, onlara kulluk mertebesinde fazla değer vermek, Allah'ın ilâhî hükümlerine uymayan görüş ve fikirlerini benimsemek olduğu için, hem bir çeşit şirk, hem de Allah'ı bırakıp onları rab edinmektir. Onlara her ne kadar dil ile rab denilmesine de durum, onları rab tanımanın ta kendisidir.

Onların sözlerine itaat edip, Allah'ın emirlerini terk etmenin puta ve tâğuta tapmakla aynı olmasının sebebi ise açıktır. Çünkü gerçek âlim, Hakk'ın kulu ve ilâhî hükümlerin mahkûmu olan kişidir. Hakkı bâtil, batılı da hak yapmaya çalışıp, insanlara helâli haram, haramı da helâl tanıtarak Allah'ın hükümlerini değiştirmeye çalışanlar, ilmî haysiyetten uzak birer tâğutturlar. Bunlara uymak da onları rab kabul etmektir. Çünkü bu duruma düşenler, Allah'ın hükmüne değil de onların isteklerine uyarak onlara Allah'a tapar gibi tapmış olanlardır.

Günümüzde de insanların hayatına hâkim pek çok rab kabul edilenler var. Her insan, hangi rabbın kulu olduğunu kendisi tayin edebilir. Ancak, bunu yaparken, kimin mülkünde yaşadığını, hangi rabba kulluk etmesi gerektiğini iyice düşünmelidir. Şu iyi bilinmelidir ki, inanılan ve hayatın her safhasında emrine uyulan tek rab Allah olmadıkça O'na kullukta bulunulmuş olunamaz. Peygamberimiz'in: *"Rabbim Allah de ve bu sözünde dosdoğru ol"* anlamındaki mübarek sözü, Kur'an'daki rab kavramının ve O'na kulluğun en veciz ifadesidir.

Rab Konusunda Sahih İtikad

Allah, âlemlerin rabbıdır. Her varlığın geçek sahibi Allah'tır. Varlıkların tümünü yaratan, eğiten, geliştiren, besleyen yegâne rabb Allah'tır. Allah'tan başka ma'bud kabul edilecek hiçbir varlık olamaz. Sevilerek kendisine ibâdet ve itaat edilecek tek rab ve ma'bud ancak Allah'tır. Rubûbiyet ve ülûhiyet sadece O'nun hakkıdır. İnsanlığın ilerlemesi ve medenîleşmesi, Rabbını tanımasıyla mümkündür. **Allah'ı tek ve gerçek rab olarak tanımak; O'nun emir ve hükümlerine göre yürümek, Allah'a güvenerek başkalarının arzusunu O'nun emrinden üstün görmemek, O'nun hükümlerine uymayan her düşüncenin ve her işin bâtil olduğuna inanmak demektir.** Allah'ın yegâne rab olduğuna inanmak; her işi yönetip tanzim edenin, yine her şeye sonsuz kudretiyle gâlip olanın ancak Allah olduğunu kabul etmek demektir.

Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, Allah'tan başka hiçbir rabba kul olmamak, her işi Allah için yapmak, O'nun emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınmak, "Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur" ilkesi üzerinde ölünceye kadar sâbit kalmak, Allah'a itaatta dosdoğru yaşayıp hilekârlığa sapmamak, Allah'a tek rab olarak inanmak ve bunda doğru olmak demektir. *"Rabbımız Allah deyip sonra dosdoğru olanların üzerine melekler iner; Korkmayın, üzülmeyin. Size söz verilen cennetle sevinin. Biz dünya hayatında da âhiret hayatında da sizin dostlarıyız. Orada size canlarınızın çektiği her şey var. Orada size istediğiniz her şey var (derler)." (41/Fussilet, 30-31) (5)*

TÂĞÛT: Sözlükte "azmak, sınırı aşmak" anlamındaki **tuğyân** kökünden türeyen bir isim ve sıfat olup müfred-cemi ve müzekker-müennesi aynı şekilde kullanılır. Asıl mânası "aşırı derecede azgın ve mütecaviz"dir. Bundan hareketle Allah'tan başka tapınılan ve hak

yoldan saptıran her varlık, put, şeytan, kâhin ve sihirbaz tâğütun kapsamı içinde düşünülmüştür (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “tğv”, “tğy” md.leri; *Lisânü’l-‘Arab*, “tğv”, “tğy” md.leri). Kelimenin kök anlamından, insanın yaratılış fitratından uzaklaşıp, tasvip edilmeyen çeşitli davranışları sergileme manası ön plana çıkmaktadır.

Tâğüt kelimesinin istilâh (terim) mânâsı hakkında ümmetin âlimleri birçok açıklamalar yapmışlardır. Onlardan bazıları şöyledir:

İmâm İbn Cevzî rahimehullâh, tâğüt kavramının tanımına dair şöyle demiştir: “Tâğuttan neyin kastedildiği hakkında beş görüş vardır.

Birincisi: O, şeytândır. Bunu Ömer bin Hattab, İbn Abbas, Mücâhid, Şâbi, Suddi ve diğerleri demişlerdir. **İkincisi:** O, kâhindir. Bunu Saîd bin Cubeyr ve Ebû’l-Âliye demişlerdir. **Üçüncüsü:** O, sihirbazdır. Bunu Muhammed bin Sirin demiştir. **Dördüncüsü:** Putlardır. Bunu Yezidi ve Zeccac demişlerdir. **Beşincisi:** Ehl-i Kitâb’ın azgınlarıdır. Bunu da Zeccac demiştir.” [İbn Cevzî, *Zâdu’l-Mesir*: 1/231-232.]

Tabîûnin büyüklerinden İmâm Mücâhid rahimehullâh’tan rivayet edildiğine göre tâğüt: “İnsânların idârecisi konumunda bulunan, halkın kendisine danışıp işlerinin hükme bağlanmasını istedikleri, insân sûretindeki şeytânlardır. Tâğüt (Allâh’ın kanunları dışında) kendisine başvuru insânların efendisidir.” [Suyutî, *ed-Durru’l-Mensur*: 2/22.]

İlk müfessirlerden Mukâtil bin Süleymân rahimehullâh tâğutu: “Şeytân, putlar ve Yahûdî Ka’b bin Eşref” olarak üç farklı mânâda tefsîr etmiştir. [(Şeytân:) Bakara: 2/256; Nisâ: 4/76; Maide: 5/60 (Putlar:) Nahl: 16/36; Zümer: 39/17 (Ka’b bin Eşref:) Bakara: 2/257; Nisâ: 4/51.

Mukâtil bin Süleymân, el-Eşbâh ve’n-Nezir fi’l-Kur’âni’l-Kerîm: 142-143.]

İmâm Taberî rahimehullâh’a göre tâğüt: “Allâh’a karşı isyânkâr olup, zorla, zorlamayla veya gönül rızâsıyla kendisine tapınılıp ma’bûd tutulan insân, şeytân, put, heykel ya da herhangi başka bir şeydir.” [Taberî, *Câmiu’l-Beyân*: 5/419.]

İmâm Mâverdî rahimehullâh, bu tanımlara kötülüğü emreden nefsi de ilave etmiştir. [Mâverdî, *en-Nukt ve’l-Uyûn*: 1/327.]

İmâm Beğavî rahimehullâh ise tâğutu şöyle tanımlamıştır: “Tâğüt: İnsânın tuğyân etmesine sebep olan her şeydir.” [Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*: 1/350.]

Kadı Beydâvî rahimehullâh’a göre tâğüt: “Tuğyânın zirvesine ulaşan, Allâh’a kulluğu engelleyen şeydir.” [Beydâvî, *Envâru’t-Tenzîl*: 1/155.]

Ragıb el-İsfahânî rahimehullâh “Müfredat” da, Allâh’ın dışında tapınılan şeylerin tamamı, sapkın önderler, hayır yolundan çevirenler ve Ehl-i Kitâb’ın azgınlarının da tâğüt olarak isimlendirildiğini belirtmiştir. [İsfahânî, *Müfredat*: 1/520-521.]

Allâme Âlûsî rahimehullâh ise tefsîrinde tâğutla ilgili bütün bu görüşlere yer verdikten sonra şöyle demiştir: “En doğrusu bütün bu sayılanlara tâğut demektir.” [Âlûsî, Ruhu’l-Meâni: 2/14.]

İmâm Mâlik rahimehullâh’a göre tâğut: “Allâh’tan başka (kendisine) ibâdet edilen her şeydir.” [Mukâtil bin Süleymân, el-Eşbâh ve’n-Nezir fi’l-Kur’ânî’l-Kerîm: 142-143.]

Leys, Ebû Ubeyd, Kisai, Vahîdî ve lügatçilerin cumhuru da bu görüştedir. [Nevevî, el-Minhâc fi Şerhi Sahîhi Müslim: 3/18.]

İmâm İbn Kayyim rahimehullâh ise tâğut kavramı hakkında takdire şâyân bir tanım yaparak şöyle demiştir: “Tâğut: Kendisine ibâdet edilme, bağlanılma ve itaat edilme noktasında haddini aşan kul demektir. İnsânların tâğutu, Allâh ve Rasûlü’ nün kanunlarıyla hükmetmeyen, Allâh’tan başka kendisine muhâkeme olunan, ibâdet edilen ve Allâh’ın emrine dayanmaksızın, Allâh’a itaat etmeksizin kendisine tâbi olunanlardır. Bunları düşünür ve insânların durumlarına bakarsan, insânların çoğunun Allâh’a değil tâğutlara ibâdet ettiğini, Allâh ve Rasûlü’nün hükümlerine değil, tâğutların hükümlerine muhâkeme olduklarını, Allâh ve Rasûlü’ne değil, tâğuta itaat edip tâbi olduklarını görürsün.” [İbn Kayyim, İlâmu’l-Muvakkîn: 1/40.]

Şehid Seyyid Kutub rahimehullâh, şöyle demiştir: “Tâğut, ‘tuğyân’ kökünden türemiştir. Gerçeği çiğneyen Allâh’ın kulları için çizdiği sınırı aşan düşünce, sistem ve ideoloji anlamına gelir. Bu düşüncenin, sistemin ve ideolojinin, Allâh’a inanmaktan, O’nun koyduğu kanunlara uymak gibi herhangi bağlayıcı bir kuralı yoktur.

İlkelerini Allâh’u Teâlâ’nın kanunlarından almayan her sistem, her kurum, her düşünce, her davranış kuralı, her gelenek tâğut kapsamına girer. Buna göre ancak kim tâğutun karşısına çıkar ve sistemindeki kâfirliklerin tümünü kökünden reddederek Allâh’a inanır ve yalnızca ona boyun eğerse kurtuluşa erer.” [Seyyid Kutub, Fî Zilâli’l-Kur’ân: 1/292.]

Şeyh Muhammed Hâmid el-Fakî rahimehullâh, tâğutun tarifinde şöyle demiştir: “Selefin sözlerinden özetle tâğutu şöyle tanımlayabiliriz: Kulu Allâh’a ibâdetten, dîni ve itaati yalnızca Allâh’a ve Rasûlü’ne has kılmaktan çeviren ve alıkoyan her şeydir. Bu, cinlerden olan şeytân da olabilir, insânlardan olan şeytân da olabilir. Ağaçlar, taşlar ve diğer başka şeyler de olabilir. Şüphesiz buna kanlar, mallar ve ırzlar hususunda insânların koymuş olduğu, İslâm’a ve İslâm Şerîatı’na uymayan kanunlarla hükmetme de dâhildir. Bu yolla hadlerin ikamesi, fâizin, zinânın, içkinin haram kılınması gibi Allâh’ın Şerîatı’ndan olan şeyler geçersiz kılınmış olur ve insânların koymuş oldukları bu kanunlar, kendi yaptırım güçleri ve onları uygulayanların yetkisi ile yasallaşarak korunurlar. Dolayısıyla kanunların kendisi bizzat tâğuttur, bu kanunları koyanlar ve propagandasını yapanlar tâğutturlar, gerek kasıtlı gerekse kasıtsız olarak Rasûlullâh’ın getirmiş olduğu gerçeklere uymaktan insânları alıkoymak için insân aklının icat etmiş olduğu her türlü yazılı

metin ve buna benzer şeylerin tamamı tâğuttur.” [Fethu’l-Mecîd Şerhu Kitâbi’t-Tevhîd: 282 (Dipnot: 1).]

Allah’a şirk koşturmak: Bütününüyle yalnız O’na ait olan hususlarda bir başkasını Allah ile birlikte ortak tutmaktır. Yaratılmışların sahip olması söz konusu olmayıp, bütününüyle bir tek kendisine ait olan hususlar üçtür: Rablik (Rubûbiyet), İlahlık (Ulûhiyet), İsim ve Sıfatlar.

1) Rablik (Rubûbiyet): Allah’ın her şeyin rabbi olması; yâni yaratma, mülkiyet, tasarrufu ile dilediği gibi yönetme, fayda ve zarar verme, rızık verme, diriltme ve öldürme ve buna benzer fiillerin yegâne sahibinin Allah-u Teâlâ olmasıdır. Bu konuda O eşsiz ve benzersizdir. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Bilesiniz ki, yaratmak da emretmek de O’na âittir.” (A’râf, 7/54), “Göklerin ve yerin mülk ve hükümlerliği Allah’ındır.” (Âl-i İmrân, 3/189), “Allah, bütün işi gökten yere tedbir edip düzenleyendir.” (Secde, 32/5), “O, hem diriltten hem de öldürendir.” (Gâfir, 40/68), “Eğer Allah sana bir zarar dokundurursa, onu yine O’ndan başkagiderecek yoktur. Eğer sana bir hayır dilerse, O’nun fazlını geri çevirecek de yoktur.” (Yûnus, 10/107).

2) İlahlık (Ulûhiyet): Allah’ın ibadet (kulluk) edilecek bir tek ilah olmasıdır. Ondan başkasına ibadet (kulluk) edilemez. İbadet türlerinden küçücük bir şeyle bile olsa yaratılmışların hiç birisine ibadet edilemez. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Gerçek şudur ki ben, Allah’ım. Benden başka ilah yoktur. O halde bana ibadet et.” (Tâ-hâ, 20/14), “Allah, O’ndan başka hiçbir ilah bulanmayan Allah’dır. O hayydir, kayyûmdur.” (Bakara, 2/255), “(Rabbimiz!) Ancak sana ibadet (kulluk) ederiz.” (Fâtiha, 1/5), “Hayır! Yalnız Allah’a ibadet (kulluk) et.” (Zümer, 39/66).

3) Allah’a âit olan isimler ve sıfatlar (Esmâ ve Sıfat): Allah’ın, yaratılmışların sıfatlarına benzemeyen Yüce Sıfatlarla niteli ve yalnızca kendisi için kullanılabilen isimlere sâhip olmasıdır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: “En güzel isimler (el-esmâu’l-hüsnâ) Allah’ındır. O halde O’na o güzel isimlerle dua edin.” (A’râf, 7/180), “O’nun bir adaşı (benzeri) olduğunu biliyor musun?” (Meryem, 19/65), “O’nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, işitendir, görendir.” (Şûrâ, 42/11).

ŞİRK: Sözlükte, “ortak olmak” ve “ortaklık”; “ortak koşturmak” anlamındaki **işrâktan** isim konumunda bulunan şirk küfür demektir. Şirk koşturana **müşrik**, şirk koşturana **şerîk** denir (*Lisânü’l-‘Arab*, “şrk” md.; *Kâmus Tercümesi*, “şrk” md.). Terim olarak “Allah’ın zâtında, sıfatlarında, fiillerinde veya O’na ibadet edilmesinde ortağı, dengi yahut benzerinin bulunduğu inanma” demektir.

Allah ile birlikte bir başka yaratıcının bulunduğu, Allah yanında bir başkasının da fayda ve zarar verebileceğine inanmak gibi rubûbiyet konusunda Allah’ın ortağı olduğunu kabul eden kimse şirk koşturmuş olur. Çünkü bu şekilde inanan kimse, yaratmak, fayda ve zarar vermek gibi sadece Allah’a mahsus olan rubûbiyete dair fiiller konusunda Allah’a, O’nun tarafından yaratılan bir yaratılmışı denk kılıyor demektir.

Ölülere yönelip, dua ederek onlardan yardım dilemek; Allah’tan başkası için kurban kesmek ya da adakta bulunmak; bir başka varlığı Allah’ı sever gibi sevmek ya da ondan Allah’tan korkar gibi korkmak; Allah’tan başkasına Allah’a gösterdiği tâzime benzer bir tâzim göstermek gibi bir takım fiilleri işleyen kimse, Allah’tan başka birine ibadet etmiş; ulûhiyet konusunda Allah’a ortak tutup şirk koşturmuş olur. Çünkü o, ibadette Allah-u Teâlâ ile birlikte bir başkasını O’na ortak kılmıştır.

Herhangi bir yaratılmışın Allah gibi gücü bulunduğu, bütün sesleri Allah gibi işittiğine ya da Rahmân, Kuddûs, Rabbu’l-‘Âlemîn (âlemlerin rabbi) gibi isimleri alabilecek başka varlıkların da bulunduğu inanarak isimleri ve sıfatları konusunda Allah-u Teâlâ ile birlikte bir ortağı bulunduğunu kabul eden kimse de şirk koşturmuş olmaktadır. Çünkü bu sûretle isimleri ve sıfatları konusunda Allah ile yaratılmışları denk tutmuş olmaktadır.

Bütün bu hususlarda (rubûbiyet, ulûhiyet, isim ve sıfat konularında) kul, Allah'ı birlemedikçe, muvahhid mümin sayılmaz. Bunlardan herhangi birinde ya da herhangi bir çeşidi ile ilgili bir şeyde Allah'a ortak koşarsa, tevhibi geçersiz olur. Meselâ; rubûbiyeti ikrar edip bu hususta Allah'ı birleyen; fakat adak ibadetinde Allah ile birlikte bir başkasına ibadet eden müşrik olur. Kurtuluşa eren muvahhidlerden sayılmaz. Yalnızca Allah-u Teâlâ'ya ibadet eden ancak bir başka yaratılmışın Allah ile birlikte kâinatın işlerini idare ettiğine inanan kimse de muvahhid sayılmaz, müşrik olur.

Rasûlullah'ın kendileriyle savaştığı kâfirlerin (Mekkeli müşriklerin) Allah'ı; yaratan, rızıklandıran, diriltten (yaşatan), öldüren, fayda-zarar veren ve tüm işleri idare eden olarak kabul etmeleri; fakat bu inançlarının kendilerini İslam'a sokmaması konuyla ilgili bir delildir.

Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Deki: Size gökten ve yerden kim rızık veriyor? Ya da kulaklara ve gözlere kim mâlik (ve hakim) bulunuyor? Ölüden diriye kim çıkarıyor, diriden ölüye kim çıkarıyor? (Her türlü) işi kim idare ediyor? “Allah” diyecekler. Deki: Öyleyse (O'na âsi olmaktan) sakınmıyor musunuz?” (Yûnus, 10/31)

Yine şöyle buyurur:

“(Ey Muhammed! O müşriklere) de ki: Eğer biliyorsanız (söyleyin bakalım), yeryüzü ve onda bulunanlar kime aittir? “Allah'a aittir” diyecekler. Öyle ise siz hiç düşünüp taşınmaz mısınız! de. Yedi kat göklerin Rabbi, büyük Arş'ın Rabbi kimdir? diye sor. “(Bunlar da) Allah'ındır diyecekler. Şu halde siz Allah'tan korkmaz mısınız! de. Eğer biliyorsanız (söyleyin), her şeyin melekûtu (mülkiyeti ve yönetimi) kendisinin elinde olan, kendisi her şeyi koruyup kollayan, fakat kendisi korunmayan (buna muhtaç olmayan) kimdir? diye sor! “(Bunların hepsi) Allah'ındır” diyecekler. Öyleyse nasıl olup da büyüye kapılıyorsunuz? de!” (Müminûn, 23/84-89) Allah'ı böyle tanıdıkları halde bu insanlar ne yapmışlardı da bununla kâfir olmuşlardı?

Cevap: Allah'a daha çok yakınlaşmak maksadıyla Allah'tan başkalarına ibadet etmiş ve bununla kâfir olmuşlardı. “Biz o varlıklara Allah'a yakınlaşmak ve şefaât olunmaktan başka bir amaç için yönelmedik; bundan başka bir hedef için onlara dua etmedik. Onlardan değil; Allah'tan istedik. Fakat bu hedef onların şefaati ve onlara yakınlaşma sayesinde gerçekleşsin istedik.” diyorlardı.

Şirk ehlinin yakınlaşma niyetlerine dâir Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Allah'tan başka bir takım dostlar edinenler: Biz onlara ancak bizi Allah'a daha çok yaklaştırmaları için ibadet ediyoruz derler.” (Zümer, 39/3)

Şefaât niyetlerine ilişkin olarak da Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Onlar Allah'tan başka kendilerine ne zarar ne de fayda verebilecek şeylere ibadet ediyorlar ve: Bunlar, Allah katında bizim şefaâtçilerimiz, diyorlar. De ki: “siz göklerde ve yerde olup da Allah'ın bilmediği bir şeyi mi O'na haber veriyorsunuz?” Hâşâ! O, onların ortak koştuklarından uzak ve yücedir.” (Yûnus, 10/18)

Allah'tan başkasına ibadette; ibadet edilenin melek, insan, cin, ağaç ya da taş olması arasında herhangi bir fark yoktur. İbadet türlerinden herhangi bir çeşidi ile Allah'tan başkasına ibadet eden kimse şirke düşmüş olur. İbadet edilenin insan, cin ya da put olması arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. ‘Allah'tan başka ibadet edilen’ ifâdesi, Allah'ın dışında bütün yaratılmışları kapsamaktadır. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in, farklı farklı varlıklara ibadet eden insanların hepsinin karşısına dikilmiş olması da bu ifâdeyi desteklemektedir. Bu insanlardan kimisi güneşe, aya; kimisi sâlih kimselere; kimisi meleklerle; kimisi peygamberlere; kimisi de taşlara ve ağaçlara ibadet etmekteydiler. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bu insanlar arasında

ayırım yapmadan hepsine karşı savaş açmıştır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Fitne ortadan kalkıncaya ve din tamamen Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın!” (Enfâl, 8/39)

Güneşe ve aya ibadet edenlerle ilgili olarak Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Gece ile gündüz, güneş ile ay Allah’ın âyetlerindendir. Güneşe de aya da secde etmeyin. Fakat gerçekten Allah’a ibadet ediyorsanız, yalnız onları yaratan Allah’a secde edin!” (Fussilet, 41/37)

Sâlih kimselere ibadetle ilgili olarak âyet-i kerîmede şöyle buyurulmaktadır: “(Rasûlüm!) De ki: Allah’tan başka (ilâh olduğunu) ileri sürdüklerinizi çağırın. Ne var ki onlar, sizin sıkıntınızı ne uzaklaştırabilir, ne de değiştirebilirler. Onların çağırdıkları bu kimseler Rablerine -hangisi daha yakın olacak diye- vesîle ararlar; O’nun rahmetini umarlar ve azabından korkarlar.” (İsrâ, 17/56-57) İbn Abbâs (68/687) radiyallâhu anhumâ, bu âyetin İsa aleyhi’s-selâm’a, annesine ve Uzeyr aleyhi’s-selâm’a ibadet edenler hakkında nâzil olduğunu söyler. İbn Mes’ûd (32/652) radiyallâhu anh da kendisinden gelen bir rivâyete göre cinlere diğer bir rivâyete göre ise meleklerle ibadet edenler hakkında nâzil olduğunu ifâde etmektedir. Her üç rivâyeti de Taberî, Tefsîr’inde nakleder.[2]

Meleklerle ibadet edenler hakkında âyet-i kerîmede Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “O gün Allah, onların hepsini toplayacak; sonra meleklerle: Size tapanlar bunlar mıydı? diyecek. (Melekler de:) Sen yücesin, bizim dostumuz onlar değil, sensin. Belki onlar cinlere tapıyorlardı. Çoğu onlara inanmıştı, diyecekler.” (Sebe, 34/40-41)

Şirk üzere ölen kimsenin bütün amelleri boşa çıkar; karşılıksız kalır. Şirk koşmuş olan kimse, ölmeden önce tevbe etmezse, Allah tarafından ebediyen bağışlanmaz. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Allah, kendisine şirk koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını (günahları), dilediği kimse için bağışlar.” (Nisâ, 4/48)

“Biliniz ki kim Allah’a ortak koşarsa, muhakkak Allah ona cenneti haram kılar; artık onun varacağı yer ateştir ve zalimler için yardımcılar yoktur.”(Mâide, 5/72)

“Şüphesiz sana da senden öncekilere de şöyle vahyolunmuştur ki: Andolsun eğer Allah’a şirk koşarsan, muhakkak bütün amelin boşa gider ve hüsrana uğrayanlardan olursun.”(Zümer, 39/65)

ÖLÜLERE KUR’AN OKUNUP OKUNAMAYACAĞI MESELESİ

ÖLÜYE KURAN OKUNMAZ DİYENLERİN GÖRÜŞLERİ

Ölmüşlerin arkasından Yâsîn sûresini okumak Kur’ân’a ve Kur’ân merkezli sünnete kesinlikle zıt olan çirkin bid’atlerden bir tanesidir. Bu bid’at, Asr-ı Saadet ve Hulefa-i Râşidîn döneminde yoktu. Sonraki dönemlerde ortaya çıkmıştır. Yâsîn sûresinde ölümlere hitap yoktur. Ölüye Yâsîn okunması konusunda sahih bir tane bile hadis yoktur. İlgili hadisdeki “Ölüleriniz” kelimesini Hanefîler’in dışında Şafiîler “Ölmek üzere olanlar” diye açıklamışlardır. Hanefîler dışında üç mezhebin görüşlerine bakıldığında ölümlere Kur’ân okunmayacağı açıkça görülecektir.

Selef âlimleri hayra çok düşkün olmalarına rağmen kimse Kur’ân okumakla ilgili bir şey nakletmemiştir. Resûlüllah da onlara bunu anlatmamıştır. Onları duâya,

istiğfara, sadakaya, hac ve oruca teşvik etmiştir. Kur’ân okumanın sevabı da ölümlere ulaşacak olsaydı Resûlullah bunu onlara anlatır, onlar da böyle yaparlardı. Kişi ölünce ameli kesilir. Kur’ân diriler için kanundur, ölümler için değildir. Peygamberimiz kaç ölüye Kur’ân okumuştur, hangi âyette okuyun denilmektedir?

“Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.” Necm 39

ÖLÜLERE KURAN OKUNUR DİYENLERİN GÖRÜŞLERİ:

Kur’ân-ı Kerîm, Müslümanlara bir öğüt, şifâ, rahmet ve kılavuz olarak indirilmiştir. İster anlayarak okunsun, isterse anlamadan okunsun okunan her harfin karşılığında on ecir verileceğini ve Kur’ân okumanın başlı başına bir ibadet olduğunu bizzat Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ifâde etmiştir. Kendisi rahmet ve şifâ okunması da sevap olan Kur’ân, ölümlere de rahmet ve şifâ olması için okunabilir mi? Ölümlere Kur’ân okunabileceğine ya da okunan Kur’ân’ın sevabının onlara bağışlanabileceğine dair Hz. Peygamber’den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) veya sahâbeden (Radiyallahu Anhüm) sözlü olsun, fiili olsun, herhangi bir nakil mevcut mudur? Yoksa bazılarının dediği gibi tamamen hurafe ve bâtil inanç mıdır? İşte bütün bu soruların cevabını bu satırlardan itibaren ele alarak inceleyeceğiz.

Ölümlere Kur’ân Okuma İle İlgili Sahâbe Fetvaları:

İmâm Suyûtî, el-Câmî adlı eserinde Hallâl’in şöyle bir rivâyette bulunduğunu belirtmektedir.

عن الشعبي قال: كانت الانصار اذا مات لهم الميت اختلفوا الى قبره فيقرون له القرآن

Tabiîn’den İmâm Şâbî (109/727): “Medineliler, içlerinde birisi öldüğü zaman, sık sık onun kabrini ziyaret ederler ve onun için Kur’ân okurlardı.” demiştir. (Suyûtî, age., s. 403 (Hallâl’in el-Câmî’inden naklen.) Suyûtî bu haber için herhangi bir isnad vermemiştir.

Hanbelî âlimlerinden Ebû Bekr el-Hallâl, el-Câmî lî ulûmi’l-Müsned min mesâilî Ahmed b. Hanbel ya da es-Sünen adlı yirmi cildi bulduğu söylenen eserine İbn Hanbel’in tüm fetvalarını imkanları nisbetinde bir araya getirmiş ve hadis fetvâsı kitabı niteliğindeki bu eserinde Suyûtî’nin bildirdiğine göre, söz konusu haberi rivâyet etmiştir. (Hatîbü’l-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, c. V, s. 112 (trc. No. 2522); Kettânî, er-Risâletü’l-Mustatrafe (çvr: Özbek, Hadis Literatürü) s. 398 (dipnot, 5) **Sözün sahibi olan Şa’bî için onu tanıyanlar: “Zamanın en büyük sikâ, fakîh, ve muhaddisidir. İbn Abbâs kendi zamanında ne ise Şa’bî de aynı konumdadır”** diyerek beşyüz kadar sahâbeyi gören Şa’bî’yi övmüşlerdir.

Fakat Şa’bî ile hadisi tahrir eden Hallâl arasında dört tabakanın olması ve mevcut kaynaklarda bu aradaki râvilerin belirsizliği yüzünden söz konusu hadisin isnadı hakkında bir yargıya varmak mümkün değildir.

Diğer taraftan Şa’bî’nin bu sözünü, benzer lafızlarla İbn Ebî Şeybe de rivâyet etmiştir. Buna göre Şa’bî şöyle demiştir:

كانت الانصار يقرؤون عند الميت سورة البقرة

“Medineliler, ölünün yanında Bakara sûresini okurlardı.” (İbn Ebî Şeybe, c.II, s.445)

Bu haberin isnadında Hafs b. Ğıyas ve Mücâlid b. Sa'd vardır ki, bunlardan birincisi sikâ, (Mizzî, Tehzîbü'l-kemâl, c.VII, s.56 (trc.no. 1415) ikincisi ise makbûldür. (İbn Adiyy, el-Kâmil, c.VIII, s. 168 (trc.no.1901); Mizzî, Tehzîbü'l-kemâl, c. XXVII, s.219 (trc.no.5780) İbn Adiy, Mücâlid'in Şa'bî tarikiyla yaptığı rivâyetlerin sâlih olduğunu söylemiştir. Bu isnadla haber hasendir. Dolayısıyla Hallâl'in yaptığı rivâyetin aslının olduğu ortaya çıkmaktadır.

Abdulahak el-İşbîlî (v.582/1186), İmâm Kurtubî (v.671/1273), Tîbî (v.743/1342), Münâvî (v.1031/1622) ve Abdurrahmân el-Bennâ (v.1378/1958) gibi muhaddisler, hadisin hem ölmek üzere olanlara hem de rûhunu teslim etmiş olan ölümlere ihtimali olduğunu söylemişlerdir. (Kurtubî, et-Tezkira, c.I, s.102; Abdulhak, el-Âkibe, s.255. Münâvî, Feydu'l-kadîr, c.II, s.65) İmâm Nevevî (v.676/1277) ise, muhtadara yanında Kur'ân okumanın müstehap olduğunu söylerken, bu hadisi zikretmektedir. (Nevevî, el-Mecmû, c.V, s.115,116) Şafîî fakihlerinden Muhibbu't-Taberî (v.694/1295) ve İbn Rifât'ın (v.710/1310), hadiste kastedilenin ölmüş bulunanlar olduğu ve hadisin muhtadara hamledilmesinin hiçbir dayanağının olmadığı şeklindeki görüşlerine İbn Hacer de (v.852/1448) katılmıştır. (İbn Hacer, Telhîsu'l-habîr, c.II, s. 650) San'ânî (v.1186/1772) ise, bu yöndeki diğer rivâyetlerle birlikte değerlendirildiği vakit, hadisin muhtadara hamlinin daha doğru olduğu kanaatindedir.

Şevkânî de (v.1250/1834) Muhibbü't-Taberî ve İbn Rif'at gibi düşünerek hadisteki lafzın ölümler hakkında nass olduğunu, bu lafzın ölmek üzere olanlara taşınmasının ise mecaza girdiğini ve hakikati terk edip mecaza gitmenin bir karineye ihtiyaç duyduğunu söyleyerek hadisten anlaşılması gerekenin hakikat olduğunu ifâde etmiştir. (Şevkânî, Neylû'l-evtâr, c.IV, s.22)

Bütün tartışmalardan anlaşılan odur ki, hadis hem ölmek üzere olanlara, hem de ölmüş olanlara hamledilebilir. Bunların içerisinde seçilebilecek en güzel kanaat ise Münâvî'nin الجمع الاولی: şeklindeki kanaatidir. (Münâvî, Feydu'l-kadîr, c.II, s.65) Bir başka deyişle bu hadis, hem ölmek üzere olanları hem de ölümleri içerisine almaktadır. Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sözlü olarak varid olan ikinci hadis ise İbn Ömer'in (Radiyallahu Anh): "İçinizden birisi öldüğü zaman onu durdurmayın. Onu kabre koymakta acele ediniz. Sonra da ölünün kabrinin başucunda Fâtiha sûresini, ayak ucunda da Bakara sûresinin sonunu içinizden birisi okusun" hadisidir. (Hadisin tahriri için bkz.Geride geçmiştir.) Hem merfû' hem de mevkûf olarak rivâyet edilen bu hadisin isnadı da zayıftır.

Fakat Taberânî'nin rivâyetindeki Leclâc (Radiyallahu Anh) hadisi, İbn Ömer'in (Radiyallahu Anh), bu merfû' hadisini güçlendirmektedir. Her iki rivâyetin hem merfû' hem de mevkûf olarak nakledilmiş olması, herhangi bir ızdırab meydana getirmez. Zira hadisin sahâbî râvileri bir defasında Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sözünü aktarmış ve başka bir keresinde de Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o hadisinin aynısıyla, kendileri fetvâ vermiş olabilirler.

Diğer taraftan söz konusu hadislerin konusu, ictihad ve rey sahasının dışında tamamen nakille bilinebilen, bir alana aittir. Bu yönde bir fetvâyı sahâbenin, sırf kendi görüşüne dayanarak vermesi düşünülemez. Dolayısıyla hadisin mevkûf olan varyantı da hükmen merfû'dur.

İbn Ömer (Radiyallahu Anh) ve Leclâc'ın (Radiyallahu Anh), cenazeyi kabre koyduktan sonra Kur'ân okumanın müstehap olduğunu söylemeleri ve bunu bizzat vasiyet etmeleri, kabirde Kur'ân okumanın bir sahâbe uygulaması olduğunu

göstermesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca İmâm Şa'bî'nin, "Medineliler, ölülerinin yanında Bakara sûresini okurlardı." Şeklindeki rivâyeti ve bu haberdeki el-Meyyit lafzını açıklar mahiyetteki "Bir cenazeleri vuku' bulduğu vakit Medineliler, onun kabrini sık sık ziyaret ederler ve onun için Kur'ân okurlardı" rivâyeti, ölülere Kur'ân okuma uygulamasının asr-ı saadette varolduğunu güçlendirmektedir.

Sonuç olarak ölülere Kur'ân okunabileceğini gösteren pek çok merfû' hadisten, istidlale elverişli olan iki hadisi açıkladık. Bunların dışında ölülere Kur'ân okumanın bir sahâbe uygulaması olduğunu gösteren rivâyetler de vardır. Tahricini yaptığımız sahâbe fetvâları ve tabîinin sahâbe hakkındaki gözlemleri bunu göstermektedir. Dolayısıyla hadis açısından konu yeni değildir. Yani ölülere Kur'ân okuma uygulamasının, sonradan ortaya çıkmış bir bid'at olarak değerlendirilemeyeceğini düşünürüz.

Ölülere Kur'ân Okuma İle İlgili Âlimlerin Görüşü

Başta mezhep imâmları olmak üzere, fakihler de konu hakkında değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu görüşlerin bilinmesi, konunun daha iyi anlaşılmasına ve aydınlanmasına katkı sağlayacağını umuyoruz.

Hanefîler, kabirde olsun başka mekânlarda olsun ölülere Kur'ân okumanın câiz olduğunu ve okunan Kur'ân'ın sevâbının bağışlanması durumunda bunun ölüye ulaşacağını söylemişlerdir. (İbn Nüceym, el-Bahru'r-raik, c.III, s.63; Meydânî, el-Lübâb, c.I, s.138. İbn Âbidîn, Reddû'l-muhtâr, c.I, s. 844) Hanefî fıkıh kitaplarının hemen hemen tamamında konuya ilişkin şu metin yer almaktadır. "Kişi, namaz, oruç, zekât, hac ve Kur'ân okumak gibi bir ameli yapar da sevâbını başkasına bağışlarsa – bunu hangi niyetle yaparsa yapsın – bu yapılan bağış yerine ulaşır ve kendisine bağış yapılan kimse bundan yararlanır. Ölü veya diri olması da fark etmez. (Aynî, el-Binâye, c.III, s. 844-845) Delil olarak ise Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ümmeti adına kurban kesmesini, ölülere Yâsîn okunabileceğini gösteren, ölü adına hac ve sadakanın faydalı olacağını bildiren ve kabirlerde Yâsîn ile ihlâs'ın okunabileceğini gösteren hadisleri almışlardır. (Aynî, age., c.III, s.844, 845) Muhaddis ve fakîh Aynî'den (v.855/1451) İbn Âbidîn'e (v.1252/1836) kadar hemen hemen bütün Hanefî fakihleri buna dahildir.

Hanefîler arasında bu konuda menfî düşünen bir fakîh yoktur. Mütেকaddimûn da müteahhirûn da aynı şeyi söylemişlerdir. Hanefî âlimleri, ehl-i sünnetin de; kişinin namaz, oruç, sadaka, hac, Kur'ân okuma gibi sâlih amelleri yaptıktan sonra bunların sevâbının ölülere bağışlanması durumunda bunun ölüye ulaşacağı ve onun istifâde edeceği şeklindeki Hanefî görüşünde olduğunu ileri sürmüşlerdir. (İbn Nüceym, age., c.III, s.63,64; İbn Âbidîn, age., c.I, s.844)

Hanbelîler de Hanefîler gibi düşünerek, ölülere Kur'ân okunmasını câiz görmüşlerdir. Ahmed b. Hanbel, kabirlerde Kur'ân okunmasının bid'at olduğunu söylemiş, daha sonra ise bu fetvâsından dönmüştür. (İbn Kudâme, el-Muğnî, c.II, s.424) Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Kudâme el-Cevherî ile birlikte bir cenazeye katılmış ve tam mezarlıktan ayrılacakları esnada kör bir adam kabrin başında Kur'ân okumaya başlayınca İbn Hanbel: "Ey falan! Kabirde Kur'ân okumak bid'attır." diyerek kırâata engel olmuştur. Bunun üzerine Muhammed b. Kudâme İbn Hanbel'den, Mübeşşir b. İsmâîl el-Halebî hakkındaki düşüncesini ve ondan hadis alıp almadığını sormuş, O da söz konusu şahsın sikâ olduğunu ve

kendisinden rivâyette bulunduğunu ifâde etmiştir. Bunun üzerine Muhammed, Leclâc (Radiyallahu Anh) hadisin Mübeşşir b. İsmail'in kendisine rivâyet ettiğini söylemiştir. Bunu duyan İbn Hanbel, kabirde Kur'ân okumanın bid'at olduğunu söylediği adamın çağrılmasını ve kırâatına devam etmesini istemiştir. (İbn Kudâme, age., c.II, s.424) Yine Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediği nakledilmektedir.

إذا دخلتم المقابر اقرؤا آية الكرسي ثلاث مرار (قل هو الله احد) ثم قل اللهم ان فضله لاهل المقابر

“Kabristana girdiğinizde Âyetülkürsî ve üç defa İhlâs sûresini okuyarak şöyle duâ edin: Allah'ım! Onun ecrini şu kabir halkına ulaştır.” (İbn Kudâme, age., c.II, s.424; Kurtubî, et-Tezkira, c.I, s.96) başka bir rivâyette ise, “...Fâtîha sûresini, Muâvizeteyn ve İhlâs sûrelerini okuyunuz. Sonra da bunu kabir halkına bağışlayınız. Çünkü o ölümlere ulaşır.” buyurmuştur. (Kurtubî, age., I/96) Hanbelî mezhebinin önde gelen fakihlerinden İbn Kudâme (v.630/1223), İbn Kudâme el-Makdisî (v.682/1283) ve İbn Teymiyye (v.728/1327), İbn Hanbel'in bu görüşünün daha meşhur olduğunu söyleyerek tercihte bulunmuşlardır. (İbn Kudâme, age. C.II. s.424; İbn Kudâme, Şerhu'l-kebîr, c.II, s.424; İbn Teymiyye, Mecmû'u'l-Fetâvâ, c.XXIV, s. 366, 367)

Bu konuda Hanbelîler de Hanefiler gibi çerçeveyi geniş tutarak, “ne tür ibâdet olursa olsun kişi yaptığı ibâdetin sevâbını ölümlere bağışlarsa Allah'ın izniyle ölü bundan yararlanır.” demişlerdir. (İbn Kudâme, el-Muğnî, c.II, c.425; İbn Kudâme el-Makdisî, age., c.II, s. 424) İbn Teymiyye ise, mâlî ibadetlerin sevabının ölümlere ulaşması noktasında ehl-i sünnet ve'l-cemaat arasında hiçbir aykırı görüşün olmadığını, namaz, oruç ve Kur'ân okuyarak sevaplarının bağışlanması durumunda bunların ölümlere ulaşıp ulaşmadığında ise tartışmaların olduğunu ve doğrusunun bu tür ibadetlerin sevaplarının da ölümlere ulaşması, olduğunu söylemiş ve birinci bölümde incelediğimiz hadisleri de delil olarak göstermiştir. (İbn Teymiyye, age., c. XXIV, s.366,367) Üzerine kılınan cenaze namazından bile.” (İbn Teymiyye, age., c.XXIV, s.367) Mâlikîler ise, duânın dışındaki bedeni ibadetlerin ölüye ulaşmayacağını söylemişlerdir. Onlara göre muhtadarın yanında Kur'ân okunabilir ama gerek defin sırasında gerekse değinden sonra ölümlere Kur'ân okunmaz. Zira okunacağına dair seleften herhangi bir fetvâ nakledilmemiştir. (Mâlik, el-Müdevvene, c.I, s.174) Fakat Abdulhak el-İşbîlî (v.581/1185) ve Kurtubî (v.681/1282) gibi müteahhir Mâlikî âlimleri özellikle de Endülüs fukahâsı, ölümlere Kur'ân okunabileceğini ve ölümlerin bundan yararlanacağını söylemişlerdir. İmâm Kurtubî, ölümlerin durumu ve ahrete müteallik işlerle ilgili yazdığı kitabında bu konuya geniş yer vermiş ve sonuç olarak; “Ölümlere okunan Kur'ân'ın hem sevabı hem de ölümlerin o kırâati dinlemelerinin ecri onlara ulaşır. Kur'ân okunduktan sonra bağışlanan sevap da ulaşır. Çünkü Kur'ân bir duâ, istiğfar, yakarma ve istirhâmdır.” (Kurtubî, et-Tezkira, c.I, s.103) diyerek kanaatini ifâde etmiştir. Şâfiîler ise, zekât ve oruç fidyesi gibi ölü namına yapılan ibadetlerin ölüye fayda vereceği, ama Kur'ân okumak ve namaz kılmak gibi bedenî ibadetlerin sevabının ölüye ulaşmayacağı kanaatindedirler. (Şîrazî, el-Mühezzeb, c.I, s. 464) Fakat İbn

Abdüsselâm (v.660/1261) dışında hicrî altıncı asırdan itibaren, Şâfiî fukahâsı da Hanefîlerin görüşünü benimsemiş ve ölümlere Kur'ân okunabileceğini söylemişlerdir.

İmâm Gazâlî (v.505/1111), bu bölümde verdiğimiz hadislerden başka birtakım rüyalar ve İslâm bilginlerinin sözlerine de yer vererek kabirdeki ölümlere Kur'ân okumakta hiçbir sakıncanın olmadığını ve kırâatın sevabının ölümlere ulaşacağını ifâde etmiştir. (Gazzâlî, İhyâ, c. XV, s. 178) Gazâlî'den İbnü's-Salâh (643/1245), Nevevî (676/1277), Muhibbu't-Taberî (694/1295), İbnü'r-Rifat (710/1310), İbn Hacer (852/1448), Suyûtî (911/1505) ve Şirbînî'nin de (977/1570) içinde bulunduğu müteahhir Şâfiî ulemasının tamamına yakını, ölümlere Kur'ân okunabileceğini kabul etmişlerdir. Hatta İmâm Nevevî, "Ashabımız şöyle dedi: Mezarlığı ziyaret eden kimsenin öncelikle kabirlere selâm vermesi, sonra da hem ziyaret ettiği kimselere hem de bütün Müslümanlara duâ etmesi ve Kur'ân'dan kolayına gelen yerleri okuduktan sonra ölümlere duâ etmesi müstehaptır." dedikten sonra, bu görüşün bizzat İmâm Şâfiî'nin ve Şâfiî ulemasının görüşü olduğunu kesin bir dille belirtmiştir. (Nevevî, el-Mecmû', c.V, s. 311)

El-Ezkâr'ında ise, İmâm Şâfiî ve arkadaşlarının, "Ziyaretçilerin, kabirde Kur'ân'dan bir bölüm okumaları müstehaptır. Şâyet Kur'ân'ın tamamını okurlarsa/hatim yaparlarsa daha güzel olur" dediklerini naklederek bilinenin aksine, Şâfiî'nin görüşünün müsbet yönde olduğunu ifâde etmiştir. (Nevevî, el-Ezkâr, s.137) Kendinden önceki âlimlerin konuyla ilgili görüşlerini değerlendirdikten sonra kendi kanaatini ortaya koyan Şirbînî de, insanların uygulamasının bu yönde olduğunu ve Müslümanların güzel gördüğü her şeyin, Allah katında da güzel olacağı söyleyerek ölümlere Kur'ân okumanın müstehap olduğu şeklindeki kanaatini beyan etmiştir. (Şirbînî, Muğni'l-muhtâc, c.IV, s. 110, 111) İbn Kayyim el Cevziyye (Ruh kitabının sayfa 19')da Hasan b. Sabbah Zaferani der ki: İmâm Şâfi'ye sordum. O da: "Kabirde Kur'ân okumanın hiçbir sakıncası yoktur", sözünü naklediyor. Ayrıca Nevevî, İmâm Şâfi'nin şu sözlerini naklediyor: "Mezarın başında Kur'ândan âyet ve sûreler okumak müstehaptır". (Nevevî Riyazu's-Salihin s.293) Şâfiîlerin sonraki âlimlerinin yazdıklarına göre: Kırâatın ölüye ulaşması, ölünün huzurunda olması; gıyabında ise kırâatın arkasından duâ edilmesi durumundadır. Çünkü kırâat mahalline rahmet ve bereket iner. Kırâatın arkasından duâ edilmesi durumunda duânın kabul edilmesi daha çok umulur. Bunun gerektirdiği mana şudur: Kastedilen, ölünün kırâattan faydalanmasıdır, ölünün o sevabı kazanması değildir. Bundan dolayı Şâfiîler şöyle duâ etmeyi tercih ederler: Allah'ım! Okumuş olduğum Kur'ânın sevabının bir mislini falan kişiye ulaştır. Bize (Hanefîlere) gelince ölüye ulaşan sevabın bizzat kendisidir. (Haşiyei İbn Abidin; 2/243)

Şevkânî de (v.1250/1834) diğer müteahhir ulemâ gibi ölümlere Kur'ân okunabileceğini ve bunun sevabının ölüye ulaşacağını söylemiştir. (Şevkânî, Neylül-Evtâr, c.IV, s.52) Daha önce ifâde ettiğimiz gibi Şevkânî, "ölülerinize Yâsîn sûresini okuyunuz" hadisinin ölümler hakkında nass (hakikat), muhtadarlar için ise mecaz olduğunu, mecaza gitmek için de bir karineye ihtiyaç olduğunu belirtmiş ve hadisten anlaşılması gereken anlamın hakikat olduğuna hükmetmiştir.

Sonuç olarak cumhûr-u fukahâ, Kur'ân-ı Kerîm'in ölümlere okunabileceği, kırâatın sevabının bağışlanması durumunda bu sevabın, ölümlere ulaşacağı ve ölümlerin bu

sevaptan yararlanacağı kanaatindedir. Sadece İmâm Mâlik bu görüşe katılmamaktadır. Kurtubî, Abdulhak gibi Mâlik fıkıhçıları da dahil hicrî beşinci asırdan itibaren müteahhir fukahâ arasında ise, ölümlere Kur'ân okunabileceği, sevabının bağışlanabileceği ve ölümlerin bundan faydalanacağı konusunda icmâa varan bir ittifak oluşmuştur. Hatta bâzı fakihler bu konuda icmâ olduğunu bile ileri sürmüşlerdir. (İbn Kudâme, el-Muğnî, c.II, s.429) Mâlikî'lerden Kadı İyaz, ölüye Kur'ân okumanın müstehab olduğunu söylemiştir. (Müslüm Şerhi 11/125)

Ezher şeyhlerinden Hattâb es-Subkî (v.1352/1933), ölümlerin kendilerine bağışlanan her türlü ibadetten yararlanacaklarını ve cumhurun görüşünün bu yönde olduğunu söylerken (Hattâb, el-Menhel, c.VIII, s.259) çağdaşı Reşid Rızâ da (1354/1935) Mekke kadısıyla Mekke'de yaptığı mülakatta kadıya, ölümlere Kur'ân okunup okunamayacağını sormuş ve okunur cevabını alınca kendisi de bu görüşe katılmıştır. (Reşid, Rızâ, Makâlât, c.IV, s.1884) Seyyid Sâbık, (Sabık, Fıkhu's-Sünne, c.I, s.480) Mısır Müftüsü Hasan Mahlûf, (Mahlûf, el-Fetâva's-şer'iyye, s.50, 51) Ezher şeyhlerinden Şerabâsî, (Şerabâsî, Yes'elûnek, c.I, s.442) Abdülkerîm Zeydân, (Zeydan, el-Mufasssal, c.XI, s.186) Abdulfettah Ebû Gudde ve Zuhaylî (Zuhaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî, c.II, s.550, 551) gibi son devir âlimlerinin çoğu, cumhûrun görüşünü benimsemişlerdir.

Ölümlere Kur'ân okumak ile ilgili bölümü, Kurtubî ve Suyûtî gibi âlimlerin, İbn Abdisselâm ile ilgili naklettikleri bir hâtıra ile bitirmek istiyorum. (Kurtubî, et-Tezkira, c.I, s.105; Suyûtî, Şerhu's-sudûr, s.403) Kurtubî (671/1273)'den on bir yıl önce vefat eden İzzuddîn b. Abdisselâm (v.660/1262) hayatta iken, ölümlere Kur'ân okumanın onlara hiçbir faydasının olmayacağına hükmediyor ve *وان ليس للإنسان إلا ما سعى* = *insân için ancak kendi sa'yi vardır* âyetini hüccet olarak ileri sürüyordu. (Fetvâ için bkz. İbn Abdisselâm, el-Fetâvâ, s.96) İbn Abdisselâm ölünce, sürekli beraber olduğu dostlarından birisi onu rüyasında görmüş ve ona, “Sen hayatta iken, okunan Kur'ân'ın sevabının ve hediye edilen ecrin ölümlere ulaşmadığını söylüyordun, hâlâ aynı görüşte misin?” diye sorunca şu cevabı almıştır: “Evet, ben dünyada iken öyle diyordum. Allah'ın lütfunu ve ikramını görünce artık o görüşümden döndüm. Ölümlere okunan Kur'ân'ın sevabı onlara ulaşır.”

Yâsîn-i Şerif dirilere indirilmiş, mezarları ziyaret edip Kur'ânı Kerîm okuyan kimse diridir, sevabını istediğine gönderebilir.

Cenaze namazında Fâtiha sûresinin okunacağına dair Talha'dan (Radiyallahu Anh) şöyle bir hadis nakledilmektedir:

عن طلحة قال: صليت خلف ابن عباس على جنازة فقرأ بفاتحة الكتاب، قال: لتعلموا انها سنة.

Talhâ'dan (Radiyallahu Anh): “Abdullah b. Abbas'ın (Radiyallahu Anh) arkasında bir cenaze namazı kıldım ve O, Fâtiha sûresini okudu. Sonra da onun sünnet olduğunu öğrenin diye böyle okudum” dedi. (Buhârî, Cenâiz, 65; Ebû Dâvud, Cenâiz, 59; Tirmizî, Cenâiz, 39; Nesâî, Cenâiz, 77)

Ölüye Kur'ân okunmaz diyenler; Kur'ân sadece diriler için indirilmiştir, diyorlardı. Oysa üstteki hadiste sahâbenin cenaze namazı kılıp ve Kur'ân okuduğunu görmekteyiz. Hadis sahihtir. Peygamberimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yapmış ki, Talha'dan (Radiyallahu Anh) yapılan rivâyetin metninde “sünnettir” deniliyor.

Öyleyse deriz ki; henüz toprağa gömülmemiş meyyit ile gömülmüş meyyit arasında bir fark mı vardır da, sadece gömülmek üzere olan meyyite okunacağı söylenip, mezardakine okunmayacağı iddia edilmektedir?

Dirilerle ölümler arasındaki münâsebetlerin temellendirildiği nasların başında, sadaka-i câriye olarak bilinen hadis gelmektedir. Ebû Hureyre'nin (Radiyallahu Anh) bildirdiğine göre Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

إذا مات الإنسان انقطع عنه عمله إلا من ثلاثة: إلا من صدقة جارية، أو علم ينتفع به، أو ولد صالح يدعو له.

“İnsan ölünce şu üç şeyden başka ameli sona erer; devam eden sadaka, yararlanılan bilgi ve kendisine duâ eden hayırlı evlât.” (Müslim, Vasâyâ, 14; Buhârî, el-Edebü'l-müfred, c.I, s.113 (19.bâb); Ebû Dâvud, Vasâyâ, 14; Tirmizî, Ahkâm, 36.)

İbn Hıbbân(v.354/965), İbn Huzeyme (v.311/923) ve İbn Mâce (v.273/886) Ebû Katâde'den (Radiyallahu Anh) Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurduğunu rivâyet etmişlerdir:

خير ما يخلف الرجل من بعده ثلاثة: ولد صالح يدعو له فيبلغه دعاؤه، أو صدقة جارية تجرى فيبلغه اجرها، أو علم يعمل به من بعده

“Kişinin kendisinden (ölümünden) sonra geriye bıraktığı şeylerin en hayırlısı şu üç şeydir: Onun için duâ eden evlât. Zira çocuğun ebeveynine yaptığı duâ onlara ulaşır. Devam eden sadaka ki, devam ettiği sürece mükafatı sahibine ulaşır. Bir de kendisinden sonra amel edilen ilim.” (İbn Huzeyme, Zekât, 450 (h.no. 2495); İbn Hıbbân, Mukaddime, 93; İbn Mâce, Mukaddime, 20.)

Fâtiha bir duâdır. İnsanın salih evladı duâsında akrabası için Kur'ân'dan âyetler okuyup, affını Allah'tan isteyebilir. Ölü için Kur'ân okunmaz diyenler, okunacağına dair hiçbir âyet yoktur, diyorlardı. Bakalım öyle mi:

والذين جاؤوا من بعدهم يقولون ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذين سبقونا بالايمان ولا تجعل فى قلوبنا غلا للذين آمنوا ربنا انك رؤوف رحيم

“Onlardan sonra gelenler: “Rabbimiz, diye yalvarırlar. Bizi ve bizden önce imân etmiş olan kardeşlerimizi bağışla! Kalplerimizde inananlara karşı bir kin bırakma! Rabbimiz!

Sen çok şefkatli, çok bağışlayıcısın.” (el-Haşr, 59/10).

Bir başka yerde ise Cenâb-ı Hak, Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hitaben: “... Hem kendi günahın için hem de kadın-erkek bütün inananlara af dile..” (Muhammed, 47/19) buyurmuştur. Daha pek çok âyette gerek yakın akrabaya, (İsrâ, 17/24) gerekse diğer mü'minlere duâ edilmesi istenmiştir. Başkalarına yapılan duâ, yüz yüze yapılabildiği gibi giyaben de yapılabilir.

Hayattaki Müslümanların, öbür dünyaya göç eden yakınlarına ya da bütün Müslümanlara duâ edebilecekleri ve ölümlerin de bundan yararlanacakları

konusunda Mutezile dışındaki ulemânın ittifak etmelerinden dolayı konuyla ilgili âyet ve hadisleri zikretmekle yetineceğiz.

1- Gerek Müslümanların gerekse meleklerin, Müslüman ölümlere duâ etmeleri ve onlar için istiğfarda bulunmaları Kur'ân'da sıkça rastlanan bir taplodur. Bunlardan birkaçı şöyledir:

a) Yukarıda metnini verdiğimiz âyette Cenâb-ı Hak, geçmişini unutmayan ve onların affedilmesi için yalvarın Müslümanlardan övgüyle bahsetmektedir. “Onlardan sonra gelenler: Rabbimiz, diye yalvarırlar. Bizi ve bizden önce imân etmiş olan kardeşlerimizi bağışla!..” (El-Haşr, 59/10).

b) Meleklerin ve onların konumuna yaklaşan insanların niteliklerini sayarken şöyle buyuruyor Allah:

“Allah’ın kudret tahtını yüklenip taşıyanlar ve Ona yakın olanlar, Rablerinin sınırsız ihtişamını hamd ile yüceltirler. O’na imân ederler ve müminler için: “Rabbimiz! Sen her şeyi rahmetinle ve ilminle kuşatırsın. Tevbe edip yoluna uyanları bağışla ve onları cehennem azabından koru!” diyerek, af dilerler. Rabbimiz! Onları ve atalarından, eşlerinden ve çocuklarından dürüst ve erdemli olanları va’d ettiğin cennetine/sonsuz esenlik bahçelerine koy! Hikmet ve kudret sahibi olan, kuşkusuz yalnızca sensin.” (el-Gâfir, 40/7,8)âyette kendilerine duâ edilenlerin sadece diriler olmadıkları çok açıktır.

c) Her gün en az yirmi kez tekrar ettiğimiz İbrahim Peygamber’in (a.s.) duâsında, diri olsun ölmüş olsun ebeveynimize ve bütün mü’minlere duâ etmekteyiz:

ربنا اغفر لى ولوالدى وللمؤمنين يوم يقوم الحساب

“Rabbim! Beni, anne-babamı ve bütün insanları hesâp kurulduğu gün bağışla!” (İbrahim, 14/41). Aynı duâyı Nûh da (a.s.) yapmıştır. (Nûh, 71/28) Hz. Peygamber de (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kendisine “Hem kendi günahına hem de bütün inananlara af dile...” (Muhammed, 47/19)buyurulduğundan İbrahim (a.s.) ve Nûh’un (a.s.) duâsını namazlarda okuyarak ebedileştirmiştir.

Bütün bu âyetler göstermektedir ki, Müslümanlar ölümlerine duâ etmelidir. Bu duâdan mezardaki inananlar mutlaka faydalanacaktır. Zirâ faydası olmayan bir şeyin emredilmesi ya da yapılması abes olur.

2- Sünnet malzemesi içinde bulunan pek çok metin/ delil de aynı şekilde Müslüman ölümlere duâ edilmesi gerektiğini ve onların duâdan yararlandıklarını açıkça göstermektedir. Konuyla ilgili çok fazla rivâyet olduğundan bunlardan yalnızca bir kaçını zikredeceğiz:

a) Her ölen müslümanın ardından mutlaka icra edilmesi gereken bir vecibe olarak dindeki yerini alan cenaze namazı, ölümlere duâ yapmanın gerekliliğini ortaya koymaya tek başına yeterlidir. Müslümanların, ölümlerini karşılama alarak: “Allah’ım! Şu cenazeyi bağışla! Onu affet ve günahlarını bağışla! Kabrini geniş tut ve nurlandır! Yağmur ve kar sularıyla onu yıka ve temizle! Onu, manevî pisliklerden temizleyip bembeyaz elbisesiyle arındırdığın gibi şimdi de hatalarından arındır! Kabrini hayırlı bir mekânla değiştir! Ona hayırlı dostlar, arkadaşlar ve eşler ver! Cennete koy, yâ Rabbi! Onu cehennem azabından ve kabrin fitnesi ile azabından

koru!” (Müslim, Cenâiz, 85/86. cenaze namazında okunabilecek pek çok me’sûr duâ vardır. Bunlardan, Nevevî’nin “Bu konuda en sahih duâ budur” dediği rivâyeti tercih ettik.) **şeklinde duâ etmeleri çok anlamlıdır. Cenaze namazının farz-ı kifâye olması ve bu namazda sadece ölü için duâ edilmesi, mutlaka ölümlere duâ edilmesini ve onların bundan istifâde ettiklerini gösterir.**

b) Sahâbeden Ebû Seleme’nin (Radiyallahu Anh) öldüğü haberi, Hz. Peygamber’e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ulaşınca: اللهم اغفر لي وله اعقبني منه عقبى حسنة “Allah’ım! Beni ve onu bağışla! Onun ardından bana güzel bir karşılık ver!” diyerek Allah’tan onun affını istemiştir. (Müslim, Cenâiz, 5,6; Ebû Dâvud, Cenâiz, 19; Tirmizî, Cenâiz, 7; Nesâî, Cenâiz, 3; İbn Mâce, Cenâiz, 4; İbn Hanbel, c. VI, s. 291) **Dolayısıyla bir ölüm haberi duyulunca, onun için duâ edilmesini Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bizden istemektedir.**

c) Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mezarlıkları ziyaretinde ölümler için duâ etmiştir. Kabristana varışında Allah Resûlü’nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle dediğini Hz. Âişe (r.anhâ) haber vermektedir:

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يخرج من آخر الليل الى البقيع فيقول: السلام عليكم دار قوم مؤمنين! واتاكم ما توعدون غدا، مؤجلون، وأنا ان شاء الله بكم لاحقون، اللهم! اغفر لاهل البقيع الغرغد

“Allah Resûlü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gecenin sonunda Medine kabristanı olan Bakî’a çıkar ve şöyle duâ ederdi: Allah’ın selâmı sizlere olsun ey inanan toplumlar yurdunun sakinleri! İleride meydana gelecek diye va’d olunduğunuz şey size gelmiştir artık. Sizler, ölüm ile yeniden dirilme arasındaki zamanı bekliyorsunuz. İnşâallah bizler de sizlere kavuşacağız. Rabbim! Bakî’ül-Gargad kabristanının halkını bağışla.” (Müslim, Cenâiz, 102; Ebû Dâvud, Cenâiz, 83; Tirmizî, Cenâiz, 59; Nesâî, Cenâiz, 103)

İbn Abbas, Büreyde ve Ebû Hureyre’nin de (Radiyallahu Anh) rivâyet ettiği bu hadisin başka bir varyantında ise; “Allah’ın selâmı üzerinize olsun ey kabir halkı! Allah sizi de bizi de bağışlasın. Sizler bizim Selefimizsiniz. Biz de arkadan geleceğiz.” (Tirmizî, Cenâiz, 59) **şeklinde Hz. Peygamber’in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hitab ettiği bildirilmektedir.**

ÜÇ TALAK AYNI ANDA OLSA DA BOŞAMA GERÇEKLEŞİR DİYENLER VE DELİLLERİ

Tartışmaların yapıldığı mevzu, bir seferde söylenen üç boşama lafzının bir talak mı yoksa üç talak mı sayılacağı hususudur.

Meselenin aslına baktığımızda, ehlisünnet ulemasının çoğunluğunun görüşü bellidir, o da bu üç talağın geçerli olacağıdır. Yani, dört mezheb imamının

yanında, selefin de büyük çoğunluğu kocanın eşini tek sözle üç defa boşamasını geçerli saymışlardır.

Zahirilerle, Ebû Mûsa, Tâvûs, Atâ, Câbir b. Zeyd, Ahmed b. Isâ ve sonraki fukahadan İbni Teymiyye ve onun talebesi olan İbnu'l- Kayyim el-Cevziyye ise, bir seferden söylenen üç talakla ancak bir boşamanın meydana geleceği görüşünü benimsemişlerdir.

Şimdi her iki gurubun da dayandıkları delillere kısaca göz atalım. Öncelikle bir lafızda üç boşamanın tek boşama kabul edileceğini söyleyenlerin delillerine bakacak olursak, bunlar “Boşama hakkı iki defadır” ayetiyle, İbni Abbas'tan gelen rivayet şu şekildedir: Tâvus rahimehullah anlatıyor:

“Ebu's-Sahbâ [adında birisi] İbnu Abbâs (radıyallahu anhumâ)'ya [sık sık sualler sorardı].

Bir defasında: ***"Bir kimsenin, hanımını duhûlden (temastan) önce üç kere boşaması halinde, âlimlerin bunu, bir talak addediklerini bilmiyor musunuz?" dedi.***

İbnu Abbâs (radıyallahu anhumâ) şu cevabı verdi:

"Elbette biliyorum. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), Ebu Bekr devirlerinde ve Ömer (radıyallahu anhumâ)'nın hilafetinin de ilk yıllarında, bir erkek hanımını, daha onunla temastan önce boşayacak olsa, bu bir tek talak addediliyordu.

Ömer, insanların talaka düşkünlüklerini görünce: ***"Erkeklerin aleyhine olarak bu talaklara musaade ediyorum" dedi.*** (Muslim, Talâk 17; Ebu Dâvud, Talâk 10)

Bu hadisin farklı rivayetlerinde, hanımını duhulden önce veya sonra boşamasıyla ilgili bir kayıt yoktur. Cumhur bu rivayetin delil olamayacağını farklı yorumlar getirerek göstermişlerdir.

Çünkü en başta hadisi rivayet eden İbni Abbas'ın rivayet edilen bu hadisin hilafına fetva verdiği bilinmekte ve yine kendisinden bunun tam zıddı rivayetler gelmiştir.

İbnu Abbâs (*radiyallahu anhumâ*)'nın anlattığına göre, bir adam kendisine gelip: **"Ben hanımı yüz talâkla boşadım, bu hususta fikriniz nedir (bana bir şey gerekir mi?)"** diye sordu.

Benden şu cevabı aldı: **"Kadın senden üç talâkla boşanmıştır. Geri kalan doksan yedisi ile Allah'ın âyetleriyle alay etmiş oluyorsun."**
(*Muvatta, Talâk 2*)

Ayrıca şöyle demişlerdir:

Üç talakın ahdi nebevîde bir talak telakki edildiğine dair olan haberi İbni Abbas'dan yalnız Tavus rivayet etmiştir. Halbuki Said b. Cubeyr, Malik b. Haris, Muhammed b. İyas, Numan b. Ebi İyas, Mücahid, Ata, Amr b. Dinar gibi büyük muctehidler, yine İbni Abbas'tan bunun hilafına rivayet etmişlerdir.

Bu zatlar İbni Abbas'ın en önde gelen ashabından idiler. Tavus ise fâzıl, muhterem, salâhî hal ile muttasıf bir zat olmakla beraber kesirul'hata imiş. Artık şubhe yok ki, şu kadar büyük zatların rivayetleri dururken yalnız Tavus'un rivayetine hüküm bina edilmez. (Ömer Nasuhi Bilmen, *İstılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, II, s. 209)

Rukane hakkında rivayet edilen hadisi şerife gelince; Rukane b. Yezid, karısını bir mecliste üç defa boşamış, sonra da bundan dolayı çok üzölmüşü.

Peygamber (s.a.v) kendisine, eşini nasıl boşadığını sorunca; **"üç defa boşadım"** demiş, **"bir mecliste mi?"**, sorusuna ise **"evet"** cevabını vermişti.

Bunun üzerine Allah'ın elçisi; **"Bu ancak bir boşama olup, istersen eşine yeniden dönebilirsin"** buyurunca Rukane eşine dönmüştür. (*Ahmed b. Hanbel, Musned, I, 265*)

Kısaca Rukane hadisinin delil olma yönü şöyle eleştirilmiştir:

Ebu Davud, Tirmizi ve İbni Mace'nin, Hakim ile Beyhaki'nin birçok güvenilir ravilerden naklettiklerine göre, Rukane karısını üç boşama ile değil, bir bain talakla boşamış, bununla üç defa boşamaya niyet etmediğini yeminiyle teyit edince, Peygamber (s.a.v) boşadığı karısıyla yeniden evlenmesine izin vermiştir.

Bu hadisi Tirmizi ve Ebu Davud şu şekilde rivayet etmişlerdir:

Dedim ki: ***"Ey Allah'ın Rasûlu, (vallahi) ben hanımını kesinlikle boşadım."***

"Peki bununla ne kastedtin?" diye sordu.

"Bir (talak) kastettim" dedim.

Bunun üzerine: ***"Bununla bir kastettiğine dair Allah'a yemin eder misin?"*** dedi.

Ben de: ***"Vallahi bununla sadece bir talak kastettim" dedim.***

Bunun üzerine: ***"O halde bu senin kastettiğin şekildedir!"*** buyurdu ve kadını ona geri verdi.

O ise, hanımı ikinci kere Ömer (radiyallahu anh) zamanında, üçüncü kere de Osmân (radiyallahu anh) zamanında boşadı. (Tirmizî, Talâk 2; Ebu Dâvud, Talâk 10)

Aynı zamanda bu hadisi bir lafızla üç kez boşamanın gerçekleşebileceğine dair delil olarak getirmişlerdir.

Diğer yandan İbni Abbas'ın bir defada yapılan üç boşamayı kabul ettiğini belirtmiştik. Nitekim, kendisine gelerek; ***"Ben karımı yüz talakla boşadım, ne yapmam gerekir?"*** diye soran adama şöyle cevap vermiştir: ***"Eşin senden üç defa boş olmuş ve doksan yedi boşama ile de Allah'ın ayetlerini alaya almışsın"*** demiştir. (Malik, Muvatta, Talak 1)

Ayrıca bir seferde söylenen üç talağın da geçerli olacağını ve bu uygulamanın Ömer'le (r.anh) değil, Efendimizden (s.a.v) itibaren geçerli olduğunu söyleyenler şu hadisleri de delil getirmişlerdir: Rasulullah (*aleyhissalâtu vesselâm*)'a bir adamın hanımını üç talakla birden boşadığını haber verdiler.

Öfke ile kalkıp: **"Daha ben aranızda iken Allah'ın kitabıyla mı oynanıyor?"** buyurdu. Derken birisi kalkıp: **"Ey Allah'ın Rasulu, onu öldürmeyeyim mi?"** dedi." (Nesâî, Talâk 6)

(Burada o kişiyi öldürmeyi isteyen sahâbi 'Allah'ın kitabıyla mı oynanıyor' lafzından o kişinin irtidat ettiğini anladığından böyle demiştir.

Ama Allah Rasulu'nun bu sözle anlatmak istediği, üç talakı birden vermenin kötülüğünü izah olduğundan buna müsaade etmemiştir).

"Bir adam karısını, temastan (gerdekten) önce üç talakla boşadı. Sonra da onunla nikahının devamını uygun gördü. Fetva sormaya gitti, ben de beraberinde idim."

İbnu Abbâs ve Ebu Hurayra radiyallahu anhum'un yanlarına geldi. Onlar: **"Senden başka bir erkekle evlenmedikçe o hanımla evlenmen mümkün değil!"** dediler.

Adam, **"İyi ama ben onu bir talakla boşadım"** dedi.

İbnu Abbâs (radiyallahu anhumâ): **"Sen, kendine ait fazlahı elinden bırakmışsın!"** buyurdu. (Muvatta, Talâk 37, 39)

Yine hanımını hayızlı iken boşayan İbni Ömer kıssasında varid olan hadisteki ifadelerde şu da vardır:

"Ya Rasulallah hanımımı üç talakla boşasaydım ne buyururdunuz? Tekrar ona dönmek bana helal olur muydu?", diye sorunca; Rasulullah (s.a.v): **"Hayır, senden tamamen ayrılmış olurdu ve bu da (yani üç talak) günah olurdu."** buyurmuştur. (Neylu'l-Evtar, VI, 227-228)

“Bir kimse, karısını iddeti içinde üç defa veya bir sözle üç defa boşasa, artık bu kadın başka bir koca ile evlenmedikçe ona helal olmaz”.

(Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubra, Haydarabad 1353 H., VII, 336).

Üç talakı birden vermenin hükmü hakkında imamlar ihtilaf etmişlerdir. Ebu Hanîfe, Mâlik, Evzâî, Leys (*rahimehumullah*)'a göre bu bid'atdır, yani sünnete muhalif bir boşamadır. Hatta alimler bunun haramlıktan kurtulamayacağını söylemişlerdir. Şafîî, Ahmed, Ebu Sevr (*rahimehumullah*)'a göre haram değildir, ancak onlara göre de evla olan ayrı ayrı yapılmasıdır.

Netice olarak şunu söyleyebiliriz:

Bir lafızda üç talakla hanımını boşayan kimseye hanımının haram olacağında, helal olması için zevce-i ahar (*yani başka birisiyle evlenip ayrıldıktan sonra ilk kocasıyla evlenebileceği*) gerekeceğinde cumhur muttefiktir. Hatta alimlerden bazıları bu konuda icma olduğunu bile söylemişlerdir.

1917 tarihli Osmanlı Hukuku Aile kararnamesi de cumhurun görüşünü benimsemiştir. Bunun yanında, özellikle zahiriler ve İbni Teymiyye böyle bir boşamanın tek talak sayılacağını söylediklerinden, günümüz fıkıhçılarından bazıları buna dayanarak, bu görüşle fetva vermektedirler. Yani bir mecliste söylenilen iki üç ve daha fazla boşamayı bir talak sayıp, diğerlerini tekid olarak kabul ediyorlar. Tabii ki, bu tasarruflarında daha çok ailenin dağılmasıyla ortaya çıkacak zararları ve hala çiftlerin birbirleriyle olan beraberliklerini sürdürmek istediklerini göz önüne alıyorlar.

Ama unutulmamalıdır ki, dini meselelerde olduğu gibi talak konusunda da ihtiyatı elden bırakmamak gerekir. Bunun için burada üç talakı geçersiz saymak haramlık hususunda riayet edilmesi pek gerekli olan ihtiyat kaidesine de muvafık olmayacaktır.

Meselenin ehemmiyeti anlaşıldıktan sonra, bizlere düşen bu tür tasarruflarımızı iyice düşünüp taşındıktan sonra gerçekleştirmek olmalıdır ki, sonucu itibariyle altından kalkamayacağımız durumlara yol açmayalım.

Hasan (r.anh.) hilafete seçildiğinde karısı Ayşe tebrik etmiş, Hasan sinirlenerek:

-‘Demek sen Ali’nin öldürülmüş olmasından dolayı seviniyorsun, Sen üç talakla boşsun’ diyerek üç talak gerçekleşmiştir.

Daha sonra da Hasan (r.anh); **"Eğer ben; kişi karısını hayız halindeyken üç kez boşarsa veya belirsiz olarak üç kez boşarsa başka bir erkekle evleninceye kadar kendisine helal olmaz"** hadis-i şerifini işitmemiş olsaydım ona dönerdim buyurmuştur.

Bu hadis-i şerif üç talakla ayrı ayrı veya toptan boşanan bir kadının hulle yapılmadıkça kocasına helal olmayacağını göstermektedir..

(Hasen b. Ali, karısı Aişe el-Has'amiyye'yi boşamış, sonra pişmanlık duyup şöyle demiştir: "Eğer dedemin, "Karısını iddet içerisinde üç talakla boşayan bir kimse, bir daha ona dönemez" dediğini duymamış olsaydım, ona tekrar dönerdim") (Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, VII, 257; el Heytemî, Mecmau'z-Zevâid, IV, 330)

Saîd b. Cubeyr'den rivâyet edildi: Bir adam karısını bin defa boşadı.

İbn Abbas: **"Bundan üçü sana yeter, dokuz yüz doksan yedisini bırak"** dedi. (Şevkânî, a.g.e., IV, 258; Dârakutnî'den naklen)

Saîd b. Cubeyr'den rivâyet edildiğine göre:

İbn Abbas (r.anhuma)'a karısını yıldızlar sayısınca boşayan bir adamın durumu soruldu:

"Sunnete uymadı, karısı temelli ayrıldı" cevabım verdi (Şevkânî, a.y.).
İbn Mes'ud'dan rivâyet edilmiştir:

Kendisine, bir gün önce karısını yüz kez boşayan bir adamın haberi verildi.

Adama: **-Onların hepsini bir seferde mi söyledin?**

-Evet.

-Karının senden temelli ayrılmasını mı istedin?

-Evet.

-Öyleyse o dediğin gibidir (**senden temelli ayrılmıştır**) (Şevkânî, a.g.e., VI, 259, Beyhakî ve Abdurrazzak'tan naklen)

Ebû Seleme b. Abdurrahman'tan rivâyet edildiğine göre, Kays'ın kızı Fatıma kendisine şöyle haber vermiştir:

Kocası Ebû Hafs b. Muğîre kendisini üç talakla boşayıp Yemen'e gitti. Halid b. Velid bir grupla birlikte, ummu'l-mu'minîn Meymûne'nin evinde olan Peygamber'e gelip:

“Ebû Hafs karısını üç talakla boşadı. Onun için nafaka var mı?” dediler.

Rasûlullah (s.a.v) **“Onun için nafaka yok, onun iddet beklemesi gerekir”** buyurdu. (Muslim, Talak, 38-48 hadis no: 1480; Ahmed IV, 412)

Bu rivâyetin delâlet yönü şudur:

Şayet bu boşama ile hiç talak vaki olmasaydı veya bir tek ricâ talak olsaydı, Peygamber (s.a.v) kadının barınma ve nafakasını kocasına yüklerdi. Böyle yapmadığına göre, demek ki, üç talak saymıştır. (Şeltut-Ali Sâys, Mukaranetü'l-Mezâhib fı Fıkhı'l İslâmî, 81).

ÜÇ TALAK AYNI ANDA OLURSA, TEK TALAK SAYANLAR VE DELİLLERİ

Tek talak vakî olur:

Ebû Mûsa, Tâvûs, Atâ, Câbir b. Zeyd, Ahmed b. Isâ, İbn Teymiye, İbn Kayim el-Cevziyye, bir rivâyete göre Abdurrahman b. Avf, İbn Zubeyr ve Zeydîler aynı anda verilen üç talakın tek talak sayılacağı görüşündedirler. (İbnu'l-Kayyim, a.g.e., V, 248; Şevkânî, a.g.e., VI, 260; Şeltut, a.g.e., 80)

Bu görüş sahiblerinin delilleri de Kur'an ve sünnettendir. Kur'an'dan delilleri, yukarıda işaret edilen Bakara sûresinin 229. âyetidir. Bu âyet zifaktan sonraki boşamanın iki çeşit olup bunlardan birisinin, kocaya karısına dönme imkânı

veren, diğerinin de kocaya bu imkânı vermeyen talak olduğuna delâlet etmektedir.

Âyette Allah (c.c) talakın iki defa olduğunu bildirmektedir. Araplar bu ifadeden, bir şeyin iki defa olmasının ancak ayrı ayrı iki defada olabileceğini anlarlar.

Nitekim, namazdan sonra otuz üç defa subhanallah" demek, bu sözü otuz üç kez" tekrarlamakla olur. "Otuz üç kere subhanallah" denilmekle sadece bir kez söylenmiş sayılır. Bunun daha başka misalleri de vardır. O halde, bir çırpıda "iki defa veya üç defa boş ol" demekle ancak bir talak gerçekleşir. (İbnu'l-Kayyim el-Cevziye, Zâdu'l-Mead, V, 244, 250)

Bu görüş mensuplarının sünnetten dayandıkları delillerde şunlardır:

İbn Abbas'tan rivâyet edildiğine göre, Rukâne bir rivâyette Ebû Rukâne karısını bir mecliste üç talakla boşadı. buna son derece üzüldü.

Peygamber (s.a.v.) kendisine: "**Nasıl boşadın?**" diye sordu.

Rukâne, "**Bir mecliste üç defa**" karşılığını verdi.

Bunun üzerine Rasûlullah, "**Bu sadece birdir, ona dön**" buyurdu. (Ebû Davud, Talak 9-10; Ahmed b. Hanbel, I, 265; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, VII, 339).

Tâvûs, İbn Abbas (r.anhuma)'dan şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

"**Üç talak, Rasûlullah (s.a.v), Ebû Bekir ve Ömer'in halîfeliğinin ilk iki yılında tek sayılıyordu.**

Ömer b. Hattab (r.anh) "**İnsanlar, kendileri için vakar olan bir konuda acele ediyorlar. Onu kendilerine geçerli sayalım bari'** dedi ve geçerli saydı." (Şevkânî, a.g.e., VI, 258)

Tâvûs'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

Ebû Sahbâ, İbn Abbas'a (r.anhuma): -Üç talakın Peygamber ve Ebû Bekir zamanlarında ve Ömer'in halîfeliğinin ilk yıllarında tek sayıldığını bilmiyor musunuz?

-Aynen böyle idi. (Muslim, Talak, 1472, Ebû Davud, Talak, 9-10; Ahmed, I, 314). (Bu hadisin Ebû Davud'dâki rivâyetinde, Ebû Sahbâ'nın sorusunun henüz zifafa girilmeyen bir kadının boşanması ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu rivâyet bu şekliyle, üzerinde durduğumuz görüş için delil olmaz).

Görüldüğü gibi bu rivâyetler aynı anda verilen üç talakın tek sayıldığına delalet etmektedir. Ancak bu rivâyetler karşı görüş sahipleri tarafından tenkide tabi tutulmuştur.

Bu tenkidleri beş maddede toplamak mümkündür:

1- İbn Abbas'tan rivâyet edilen haberler muzdaribdir. İbn Abbas'tan konu ile ilgili olarak gelen rivâyetlerin birbiri ile tam bir çelişki arz ettiği görülmektedir. Bu rivâyetle Ömer'in ilk iki yılına kadar aynı anda verilen üç talakın tek sayıldığını söylerken, önceki rivâyetlerde bizzat kendisinin böyle bir talakı üç saydığı ifade edilmektedir. Ayrıca üç talakı tek sayan rivâyet, birçok ravi tarafından rivâyet edilen hadislerle ters düşmektedir. Dolayısıyla bu rivâyet, muzdarib şekliyle o rivâyetlere tercih edilemez.

İkinci görüşü benimseyenler, öncekilerin onun fetvası; sonrakinin ise rivâyeti olduğunu, rivâyeti ile fetvasının çelişmesi halinde rivâyetin delil olduğunu söylerler. (İbnu'l-Kayyim, İ'lâmu'l Muvakkîin, III, 38)

2- İbn Abbas'ın "üç talak" sözünden maksat, "elbette, kesinlikle" boşamaktır. Nitekim Rukâne hadisinin meşhur rivâyetinde bu ifâde yer almış, Rukâne ısrarla bu sözle niyetinin tek talak olduğunu vurgulamıştır.

3- Bu hadisteki üç defa boşamaktan maksat, "sen boşsun" sözünü peşi peşine üç kez tekrarlamaktır. Bu durumda ikinci ve üçüncü tekrarların ilk talakın tekidi için olması halinde her üçü tek, ama sonrakilerin talakı tekrar için verilmesi durumunda üç olur.

Buna göre, Ömer'in halifeliğinin ikinci yılının sonuna kadar aynı anda üç talak verenlerin maksatları birinci talakı te'kitti. Onun için tek sayılıyordu. Ama Ömer, halifeliğinin ikinci yılından sonra insanların adedi çoğaltmak için birden fazla talakı aynı anda verdiklerini görünce, bunu üç saydı.

4- İbn Abbas hadisinin hiç zifafa girilmemiş kadının boşanması ile ilgili olması muhtemeldir. Nitekim Saîd b. Cubeyr, Tâvûs, Atâ ve Amr b. Dînar bu görüştedirler.

5- İslâm'dan önce Araplar karılarını diledikleri kadar boşarlar, sonra tekrar geri alırlardı. Bu hal kadınlar için bir işkence idi. Kur'an-ı Kerîm bunu yasakladı ve boşamanın iki defa olacağını bildirerek Arabların bu uygulamasını yasakladı ve üç talakla boşanan kadınlara bir daha dönülemeyeceğini bildirdi (Bakara, 229).

İşte İbn Abbas'ın haber verdiği üç talaktan sonra rüçû imkanının varlığını bildiren rivâyet bu âyetin inmesinden önceye aittir. (Şevkânî, a.g.e., VI, 262; Necati Yeniel, Hüseyin Kayapınar, Süneni Ebu Davud Terceme ve Şerhi, VIII, 391-392)

Bu görüş sahipleri aklen de aynı anda verilen üç talakın tek talak sayılması gerektiğini savunurlar. Çünkü aynı anda üç talakı vermek bid'attır, haramdır.

Bid'at da Peygamber'in emrine uygun olmadığı için reddedilir. Ayrıca, Şârun talakı üçe ayırmasından maksadı, pişmanlık halinde telâfisinin mümkün olmasıdır.

Eğer üçü aynı anda verilirse, bu telafi ortadan kalkar, dolayısıyla Şari'in maksadı gerçekleşmez. Şari'in gözettiği hikmete ters düşen bir şey de ilga edilir. (İbn Kayyim, a.g.e., V, 250, Şeltut-Sâys, a.g.e., 84-85).

a- Bununla hiçbir talak vaki olmaz: İmamiyenin ve Zahirîlerin bazıları bu görüştedir. Bu görüş ayrıca bazı tâbiîlerden, İbn Aliyye'den ve Ebû Ubeyde'den rivâyet edilmiştir.

Görüldüğü gibi bu görüş pek rağbet görmemiştir.

Delilleri: bu talakın bid'î olması dolayısıyla haram oluşu ve bu yüzden de batıl olması gereğidir. Çünkü hadis (*Muslim, Cum'a, 43; Ebû Davud, Sunne, 5*) gereği bid'î olan her şey reddedilir. (İbn Kayyim, a.g.e., V, 248; Şevkânî, a.g.e., VI, 260; es-Seltut Sâys, a.g.e., 80, 85).

Bu görüş sahiplerine şöyle cevap verilebilir:

Üzerinde durduğumuz konuda talakın bid'î oluşu, kendisinden dolayı değil,

haricî bir sebepten dolayıdır. Yani haram li gayrihi hükmündedir. Cumua vakti alış-veriş yapmak, gasbedilmiş arazide namaz kılmak gibidir. Bu ise, yapılan şeyin aslını iptal etmez. Nasıl ki, cuma vakti alışveriş Allah'ın emrine aykırı olmakla birlikte geçerli ise, aynı anda üç talak da Şari'in emrine aykırı olmakla birlikte geçerlidir.

Aynı anda veya aynı temizlik içerisinde verilen üç talak konusu görüldüğü gibi hayli tartışmalıdır. Biz yukarıya bulabildiğimiz kadarıyla delilleri ve görüşleri aktarmaya çalıştık.

Konunun işlenmesi esnasında fark edilebileceği gibi, kanaatimiz bu durumdaki talakın üç sayılacağı tarzındadır. Ama bu, üç talakı tek sayan görüşün kulliyen yanlış olduğu manasına gelmez. Çünkü o görüşü savunanlar da gerçekten kuvvetli delillere dayanmaktadırlar. Biz buraya o delilleri gereği gibi aktaramadık.

Konuyu incelemek isteyenler şu kaynaklara muracaat edebilirler: İbn Kayyim el-Cevziyye, Zâdu'l-Mead, V, 241 vd; İlâmu'l-Muvakkîîn, III, 30 vd. İbnu'l Humâm, Şerhu Fethu'l-Kadîr, III, 329 vd.; Aynî, el-Binâye, Şerhu'l Hidâye, VI, 372 vd; Şevkânî, Neylu'l Evtar, VI, 255 vd; Zafer Ahmet et, Tehânevî, İ'lâu s-Sunen, XI, 148 vd.; Mahmut Şeltut-Ali Sâ'is, Mukâranetu'l-Mezâhib Fi'l-Fıkhi'l-İslâmî, 80 vd.

Zâhidu'l-Kevserî, el-Eşfak alâ Ahkâmât-Talak adındaki risalede, konuyu dil açısından da ele alarak aynı anda verilen üç talakın üç sayılacağını isbat etmiştir (s. 23 ve devamı). 1929 yılında yürürlüğe giren Mısır medenî kanunu aynı anda verilen üç talâkı tek saymaktadır.

Medenî hukuk sahasında mukayeseli bir çalışma yapan Medran Ebu'l-Aynen Bedrân da cumhurun görüşüne uygun olarak bu talakın üç sayılacağı görüşünü tercih etmiştir. (el-Fıkhu'l-Mukâran fi'l Ahkâmî-Şahsiyye, 353) Ancak şunu da belirtelim ki, üç boşamayı birden yapmak Ebû Hanîfe ve İmam Mâlik'e göre sünnete uygun olmamakla birlikte, sonuçlarını doğurur. Şafiî, Ahmed b. Hanbel ve diğer bazı bilginlere göre ise bir mecliste üç defa boşamada bir sakınca bulunmaz. (el-Askalânî, Bulûgul-Merâm, Terc. A. Davudoğlu, III, 371)

Çoğunluk muctehidlere göre, bir defada üç boşamanın meydana gelebileceği konusunda, Ömer döneminde icmâ oluşmuştur. Buna karşı çıkan kimsenin görüşüne itibar edilmez. Çünkü bu karşı görüş ahad habere dayanır. Ahad haber (tek raviden gelen nakil) icma'nın gücü karşısında duramaz. Bu konudaki icmâ, içinde bulunduğumuz yüzyıla kadar sürmüştür. (es-Sâbûnî, a.g.e., I, 237)

Hanefî fakihlerinden İbnu'l-Humâm şöyle der: *Sahabenin icmaı açıktır. Çünkü*

Ömer üç talakı, üç sayınca ona karşı çıkan olmamıştır. (İbnu'l-Humâm, Fethu'l-Kadîr, III, 26)

Buhârî'yi şerheden İbn Hacer de şöyle demiştir:

Ömer devrinde oluşan görüş birliği nedeniyle, üç boşamanın meydana gelmesi, tercih edilmeye daha uygun bir görüştür. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, IX, 299)

Hanbelî fakihlerinden İbn Kudâme'nin görüşü şöyledir:

Bize göre, sahabe asrında onların görüşlerinin aksi geçerli değildir. Bu yüzden görüş birliği oluşmuştur. (İbn Kudâme, el-Muğnî, VIII, 124)

Riyad'ta toplanan fetva komisyonu, bir defada yapılan üç boşamayı üç olarak kabul eden çoğunluğun görüşünü esas almıştır. (Mecelletu'l-Buhûsi'l-İslâmiyye, c. I, Sy, 3. Yıl, 1397, s. 165 vd)

Sonuç olarak bir defada üç boşamanın sünnete uygun olmadığına şubhe yoktur.

Çünkü Allah'ın Rasûlu, bu çeşit boşamayı üç saymış, fakat bu konuda acele davranılmasından hoşnut olmadığını da belirtmiştir. Ancak Allah'ın Rasûlu döneminde seyrek olarak vuku bulan bir defada üç boşama, Ömer döneminde yaygınlaşınca, Halife Ömer, şartların değişmesi yüzünden artık üç boşamayı üç saymanın gerektiğine karar vermiştir.

Ancak eşini üç talakla boşayan kocaya da "ta'zîr" cezası uygulamaya başlamıştır. Dayak ve saçın tıraş edilmesi bu cezalar arasındadır. (es-Sâbûnî, a.g.e., I, 251)

İFTİTAH TEKBİRİ

Sözlükte “yüceltmek, büyük olduğunu kabul etmek” anlamındaki **tekbîr** dinî terim olarak “Allah'ın zâtı, sıfatları ve fiilleri itibariyle her şeyden yüce ve üstün olduğu” mânasına gelen “Allâhüekber” cümlesini ifade eder. Namaza bu cümle ile başlanıldığı için buna "iftitah tekbiri" denmiştir.

İftitah tekbiri namazın farzlarından biridir. Namaz içinde bazı şeylerin yapılması bu tekbirle haram kılındığı için buna, "tahrim tekbiri", "tekbiretü'l-ihram" da denilir.

İslâm âlimleri, namaza Allah'ın ismini anmakla başlamanın gerekli bir emir olduğu üzerinde icma etmişlerdir. Binaenaleyh "iftitah tekbiri" getirilmeden başlanılan namaz sahih olmaz.

Fakîhler, bu görüşlerini, Kitap ve Sünnetten getirdikleri delillerle teyid etmeye çalışırlar. Kitaptan delilleri: **"Ey bürünen! Kalk inzâr et ve Rabbini yücelt"** (el-Müddessir, 74/1-3) ayetidir ki, burada geçen **"Rabbini yücelt"** lafzı, Kur'an'da **"ve rabbeke fekebbir"** şeklindedir.

Sünnet'ten istidlal edilen en sahih hadis, Hz. Ali (r.a)'den rivayet edilen şu hadistir: **"Namazın anahtarı abdesttir. Tahrimi ise tekbir, tahlili de selâmdır"** (Ebû Dâvud, Taharet, 31; Tirmizî, Taharet, 3; Dârimî, Vudû', 22).

İftitah tekbirini alırken, elleri yukarıya kaldırmak sünnettir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s.), bu tekbiri alırken ellerini kaldırmıştır (Buhârî, Ezân, 84 [736]; Müslim, Salât, 21-22 [390]; Tahâvî, Şerhu me'âni'l-âsâr, 1/195-196 [1157-1170]). Hanefî mezhebine göre erkekler iki elini, avuçların iç kısımları kible istikametine yönelik olarak ve başparmaklar kulak yumuşakları hizasına gelecek şekilde kaldırır. Kadınlar ise omuzlarının hizasına kadar kaldırır (Mergînânî, el-Hidâye, 1/48). Diğer mezheplerde erkekler de ellerini omuz hizasına kadar kaldırır.

Hz. Peygamber (asm)'in tekbir alırken ellerini omuz hizasına kadar kaldırdığına dair rivayet bulunduğu gibi, kulak hizasına veya kulaklarının üstü hizasına kadar kaldırdığına dair rivayetler de vardır. Bu rivayetlerin birleştirilmesi durumunda, tekbir alırken başı hafifçe öne eğerek başparmak kulak memesine değecek şekilde elleri kaldırmanın uygun olduğu belirtilmiştir.

Şafii ve Malikilere göre omuzların hizasına kadar kaldırmak adab ve fazileten kabul edilmiştir. (Zuhayli, II, 14)

Hanefilerde esah olan görüşe göre elleri kaldırmanın zamanı tekbirden öncedir. Yani önce eller kaldırılıp sonra tekbir getirmektir. Niyet eller kaldırılmadan önce getirilir. Eller kaldırıldıktan sonra tekbir almadan hangi namazı kılacağını bilmek de niyet yerine geçer.

İftitah tekbiri alırken ellerin kulak hizasına kadar kaldırılmasıyla ilgili rivayetler:

Abdulcebbar b. Vail (r.a), babasından naklederek şöyle diyor:

"Rasûlullah (s.a.v)'in arkasında namaz kıldım. Namaza başlayacağında tekbir alır, ellerini kulakları hizasına kadar kaldırır, sonra Fatiha sûresini okuyor, Fatiha bitince 'Âmîn!..' diyordu. Âmîn derken sesini yükseltiyordu." (İbn Mâce, İkametü's Salat: 14; Dârimî, Salat: 38)

Abdulcebbar b. Vail (r.a), babasından naklederek, babası Vail,

"Rasûlullah (s.a.v)'i namaza başlarken ellerinin baş parmaklarını kulak memelerinin hizasına kadar kaldırdığını gördüğünü söyledi." (Dârimî, Salat: 31; Ebû Davud, Salat: 116).

Malikiler ile Şafilere erkekler ellerini omuz hizasına kadar kaldırır. **Hanbelilere** göre ise, erkekler bu ikisinden dilediğini uygulayabilir.

İftitah tekbirinde ellerin omuzlar hizasına kadar kaldırılacağını delili şu hadislerdir:

Abdullah bin Ömer Radiyallahu anhuma'dan rivayet edildiğine göre şöyle dedi: ***Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem namaza kalktığına ellerini omuz hizasına kadar kaldırırdı, aynı hareketi rükua tekbir getirirken yapardı, aynı hareketi rükua'dan kalkarken yapar ve şöyle derdi: "semiallahu limen hamideh" bu hareketi secdeden kalkarken yapmazdı.*** (Buhari 736, Muslim 390)

Salim, babasından bildiriyor: ***"Resulullah (Sallallahu aleyhi ve Sellem) namaza başlayacağı zaman ellerini omuz hizasında kaldırırdı. rükuya gittiği ve rükudan başını kaldırdığı zaman da ellerini bu şekilde kaldırırdı. İki secde arasında ise ellerini kaldırmazdı."*** (Malik (1/97), Şafii (1/72), Buhari (736, 738), Müslim (390), Ebu Davud (721), Tirmizi (255), Nesai (2/182) ve İbn Mace (858) rivayet ettiler)

Hanefiler iftitah tekbirinin edası için aşağıdaki hususlara riayet etmelidir:

- 1- Yalnız namaz kılan iftitah tekbirini kendisine işittirecek kadar sesli söylemelidir. Tekbiri kalbinden getiren yahut sessiz olarak dudaklarından gösteren kimsenin tekbiri kafi değildir. Bu husus namazdaki diğer bütün sözlü ibadetler gibidir. İmamın tekbiri arkasındaki cemaate duyurabilmesi için yüksek sesle alması müstehabdır.
- 2- İftitah tekbiri esnasında parmaklar tabii halinde bırakılır. Ne fazla açılır ne de fazla kapatılır. Ellerini kaldırması sünnet olan yere kadar kaldırmaya gücü yetmeyen kimse gücünün yettiği yere kadar kaldırır. Sadece bir elini kaldırmaya gücü yeterse o elini kaldırır.
- 3- Nafile namazlar dışında gücü yetenler için tekbiri ayakta durarak almak lazımdır. Ayakta duramayan kişi oturarak tekbir alabilir.
- 4- Tekbir gücü yetenler için Arapça olmalıdır. Arapça'dan başka bir ifade ile sahih olmaz. Ancak aciz olma durumu olursa o taktirde başka bir dilde de olabilir. Namaza başlarken "Allahu Ekber" yerine "Allahü'l Kebir" veya "Allahü Kebir" yahut "Allah" denilmesi de farz için yeterlidir. Bunlarda Yüce Allah'ın şanını yükselten mana vardır. Bununla birlikte namaza "Allahu Ekber" (Allah En Büyüktür) sözü ile başlamak vacip, bu sözden başkasını söylemek ise tahrimen mekruhtur.
- 5- Ekber yerine bir elif ziyade ederek "Allahü Ekbar" ve Allah yerine baştaki elife Med (uzatma) ilave ederek "Aallahü Ekber" denilmesi ile namaz başlanmış olmaz. Çünkü birincide mana değişmiş olur. İkincisinde de istifham (şüphe) manası ortaya çıkar. Namaz içinde de sünnet olan intikal tekbirlerinde de böyle okuyuş namazı bozar. Ekber in "kef" ini yumuşak okuyarak "Egber" denilmesi namaza zarar vermez. Ayrıca "Allah" lafzının "he" sini ve "ekber" lafzının "re" sini uzatmakta hatalıdır.
- 6- İftitah tekbiri edası için vaktin girmesi, vaktin girdiğine inanmak yahut kanaat getirmek, avret yerlerini örtmek, abdestsizlikten ve necasetten temizlenmek ve niyet etmiş olmak şarttır. Ayrıca niyet ile tekbir arasında yemek, içmek, konuşmak gibi şeylerle ara verilmiş olmalıdır. Tekbir bütün bunlardan sonra alınmış olmalıdır. Ayrıca imama uyan kimsenin tekbiri, imamın tekbirinin önüne geçmemelidir. İmam tekbiri bitirmeden cemaat eğer

tekbiri bitirirse cemaatin namaza başlaması sahih değildir. Özürsüz olarak tekbiri kıbleye dönmeden almamalıdır.

7- İmama uymak üzere ayakta alınan iftitah tekbirinin tamamı kıyam halinde alınması şarttır. Bunun için rüku halinde bulunan imama uyan kimse kıyam halinde “Allahu Ekber” derken Allah lafzını ayakta, Ekber lafzını rükua eğildikten sonra söylerse imama uymuş sayılmaz. Rekata yetişmek acelesi ile namazımızı bozmayalım.

ŞAFİİLERE GÖRE İFTİTAH TEKBİRİ

Şafii mezhebinde İftitah tekbirinin on beş şartı vardır.

1. Gücü yeterse Arapça olması. Şayet Arapça olarak getiremez ve öğrenemezse bildiği lisan ile getirebilir.
2. Ayağa kalkabilirse, farz namazında tekbiri ayakta alması. Nafile namazda tekbiri oturarak almak da caizdir.
3. Lafza’i celal “Allah” ve “Ekber” kelimelerini söylemek. Lafza’i celal yerine mesela; “Rahman” ve “Ekber” yerine “Azam” kelimelerini zikretmek caiz değildir.
4. Allah lafzının baş harfi olan hemzeyi uzatmamak. Uzatılırsa istifham/soru manası belirtir. Manası: Allah büyük müdür olur. Bu okuyuş yanlıştır.
5. “BA” harfini uzatmamak. Uzatılırsa davul manasına gelen “Kebir” in cem’i olur.
6. “BA” harfini şeddeli olarak okumamak.
7. Lafza’i celal ile “ekber” kelimesi arasında vav harfini getirmemek.
8. “EKBER” kelimesinin başına “vav” harfini ilave etmemek.
9. Lafza’i celal ile ekber kelimesinin arasında durmamak.
10. “Tekbiretül ihram”ı getirirken, kendi kendine duyuracak kadar sesini yükseltmek. Duymayacak kadar gizlice getirirse caiz değildir.
11. Vakitli namaz için vaktin girmesi.
12. Yüz kıbleye dönük iken tekbiri getirmek.
13. İmama uymuş olanın (me’mun) tekbiri imamın tekbirinden sonra olması.
14. Kıraatin sahih olduğu yerde tekbir alması.
15. Tekbirde bulunan harflerin hepsini eksiksiz getirmek.

Elin kaldırılışıyla tekbire başlayışın ve elin indirilişiyle tekbirin bitişinin birlikte olması sünnettir. Şayet tekbire başlamadan önce ellerini kaldırmışsa tekbirin bitimiyle beraber onları indirir.

“İftitah tekbiri”ne başladığında ellerin kaldırılıp, avuçların omuz hizasına kadar yükseltilmesi sünnettir. İmam olan kimse yüksek bir sesle tekbir almalıdır. Sesi kafi

gelmediği takdirde, cemaate duyurmak için başka bir kimse imamın tekbirini yüksek sesle tekrarlayabilir.

Dikkat! İmam tekbirini tamamlamadan cemaat tekbir almamalıdır. Cemaat tekbirlerini imamın tekbiri bittikten sonra almalıdır. Aksi takdirde imam namaza başlamadan ona uymuş olur ki bu da sahih değildir. Bu şekilde yapan cemaatin namazı olmaz.

KIYAM

Sözlükte “doğrulamak, ayakta durmak; yönelmek”, mânasına gelen **kıyâm**, fıkhîta terim olarak namazda iftitah tekbiri ve her rek‘atta Kur‘an’dan okunması gereken asgari miktarı okuma süresince ayakta durmayı ifade eder. Bu ayakta duruş şekil olarak namazı oluşturan fiillerden biri olduğu için namazın rükünleri arasında yer alır.

Farz namazlarda, ayakta durabilen için kıyam farz; adak ve sabah namazının sünneti gibi bazı namazlarda vacip hükmündedir. Nâfile namazlarda ise bazı ruhsatlar vardır.

Namazın ayakta kılınacağına dair Kur'an ve sünnetten delil vardır. Kur'ân-ı Kerîm'de **"Gönülden boyun eğerek, Allah'ın huzuruna durun"** (el-Bakara, 2/238) buyrulur. İmran b. Hüseyin'den (Ö. 52/672) rivâyete göre, Hz Peygamber, namazın kılınış şekliyle ilgili bir soruya şöyle cevap vermiştir: **"Namazı ayakta kıl. Buna gücün yetmezse oturarak, buna da gücün yetmezse yan üstüne yatarak kıl"**. Nesâî'de Hadis-i şerife şu ilâve vardır: **"Buna da gücün yetmezse sırt üstü yatarak kıl. Allah hiçbir kimseye gücünün yereceğinden fazlasını yüklemez"** (Buhârî, Taksir, 19; Tirmizî, Mevâkît, 157; Ebû Dâvud, Salât, 175; Zeylaî, Nasbu'r-Raye, II, 175; ayrıca bk. el-Bakara, 2/286).

Nâfile namazlarda kıyam şart değildir. Ancak gücü yetenin bunları da ayakta kılması gereklidir. Çünkü nâfile ibadetler çok olduğu için bunlarda kolaylık ve müsâmaha esası vardır. Farz namaz olsun, nâfile olsun ayakta duramayan hastalar için de aynı kolaylık söz konusudur.

Hanefîlere göre kıyamın farz olan süresi, ayakta ifa edilmesi gereken kırâat süresine denktir. Bu da Fâtiha, bir sûre ve iftitah tekbîri okuyacak kadar bir zamanı kapsar. Çoğunluk İslâm hukukçularına göre ise, yalnız iftitah tekbîri ile Fâtiha okuyacak kadardır. Çünkü onlara göre sûre ilâvesi sünnettir.

İki elini uzattığı zaman, dizlerine ulaşmayan kimse ayakta sayılır. Mâlikî ve Hanbelîlere göre, rukû'da olmayan, oturmamış veya öne eğilmemiş durumda bulunan kimse kıyâm hâlidir. Başın eğik olması kıyama zarar vermez. Şâfiîler ise, kıyâm için sırtın dik tutulmasını gerekli görürler. Çünkü öne, sağa veya sola eğilmiş duran kimseye "ayakta duruyor" denilmez. Boynun dik durması şart değildir. Çünkü başı eğmek müstehaptır. Özürsüz olarak öne veya yanlara eğik duran kimsenin namazda kıyâmı geçerli sayılmaz. Farz namazlarda kıyâmın bir şeye dayanmaksızın yapılması gerekir. Baston, duvar vb. bir şeye dayanan kimse, bu şey çekildiği zaman düşecek durumda olursa, bu kimsenin namazı sahih olmaz. Herhangi bir özür sebebiyle bir şeye dayanmışsa namazı sahihtir. Tatavvu' veya nâfile namazlarda ise özürlü olsun veya olmasın kıyâmda bir şeye dayanmadan

durmak şart değildir. Ancak özürsüz olarak bir şeye dayanma hâlinde namaz sü-i edeb yüzünden mekruh olur ve sevabı azalır.

Şâfiîlere göre, bir şeye dayanılarak kılınacak namaz mekruh olmakla birlikte yeterlidir. Çünkü bu kimse ayakta sayılır. Ancak iki ayağını yerden kesebilecek şekilde bir şeye dayanırsa namazı sahih olmaz. Çünkü bu kimse artık ayakta sayılmaz.

İslâm hukukçuları farz ve nâfile namazlarda, ayakta duramayacak derecede hasta olandan kıyâm'ın düştüğü konusunda görüş birliği içindedir. Delil; İmrân b. Husayn'dan nakledilen; **"Namazı ayakta kıl, gücün yetmezse oturarak, buna da gücün yetmezse yanın üzerinde kıl"** (Buhârî, Taksîr, 19) hadisidir. Kırâatın bir kısmını, bir âyet bile olsa, ayakta yapabilece, bu kadar ayakta durmak gerekli olur.

Şâfiîler dışında çoğunluk İslâm hukukçularına göre, çıplak olan kimseden kıyam zorunluluğu kalkar. Bu kimse, örtünecek bir şey bulamazsa, namazını oturarak îmâ ile kılar.

Ayakta durma zorunluluğunu kaldıran özürlerden bazıları şunlardır: Ayağa kalkarsa; yarasından kan akacak veya eğilince gözleri zarar görecektir olan kimseler, ayağa kalkarsa büyük veya küçük abdestini tutamayanlar, düşman korkusu yüzünden ayağa kalkamayanlar. Bunlar namazı oturarak kılabilirler (el-Kâsânî Bedâ'iyü's-Sanâ'î', Beyrut 1328/1910, I, 105 vd.; İbnü'l-Hümâm, Fethu'l Kadîr, Kahire, t.y, I, 192, 304, 378; ez-Zeylaî Tebyinü'l-Hakâik, Emiriyyetab'ı, I, 104; es-Şirâzî, el-Mühezzebe, I, 70, 199-204; el-Meydânî, el-Lübâb, I, 100 vd.).

Hasta oturamazsa sırtı üstüne yaslanarak yatar, ayaklarını kıbleye doğru getirerek rükû ve secdeleri îmâ ile yapar. Yüzü kıbleye gelecek şekilde yanı üzerine yaslanarak îmâ yapsa bu da yeterli olur. Baş ile de îmâ yapamayacak durumda olan felçli veya boynuna tasına takılmış vb. hastalar namazını geri bırakır, gözüyle veya kalbiyle îmâ yapmaz. Çünkü İmrân ve Câbir'in naklettiği hadislerde yalnız îmâ ile namazdan söz edilmiştir. İmâ ise, başın hareketi ile olur. Başka kıyas yapmak da geçerli değildir. Çünkü, şer'an vâcib olan namaz şeklinin yerine ichtihadla bedel ikâmesi caiz değildir. Namazın ruknû başla ifa edilir. Göz kaş veya kalble değil.

Çoğunluk İslâm hukukçularına göre ise, baş ile îmâ yapamayan kimse gözü ile (taraf) hatta kalbiyle îmâ yaparak namazını kılar. Akli başında olduğu sürece namazını kazaya bırakamaz.

Hanefilere göre, baş ile îmâ yapamayacak derecede hasta olan kimsenin namazı kazaya kalır. Akli başında olduğu ve ilâhî hitabı anladığı sürece bu böyle devam eder. Ancak bazı Hanefî hukukçuları bu durumda kazaya kalan namazları çok olursa, akli başında bile olsa, kazanın gerekmediğini söylemişlerdir. Onlar bu konuda güçlüğü kaldırma prensibine dayanırlar (el-Kâsânî, a.g.e., I, 105 vd.; ez-Zühaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletuh, Dimaşk, 1404/1984, I, 639).

Namazda kıyamda iken iki ayağın arasındaki açıklık konusunda sarîh bir hadis bulunmadığından, miktarın ne olacağı konusunda İslâm âlimleri farklı görüşler belirtmişlerdir.

Hanefî mezhebine göre kıyamda iki ayağın arası, dört parmak kadar açık bulundurulmalıdır (Şürünbülâî, Merâkî'l-felâh, s. 95). Şâfiî mezhebine göre iki ayak arası bir karış kadar açık

tutulmalıdır (Zekeriyâ el-Ensârî, Esne'l-metâlib, I, 162). Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre ise ayaklar aşırı sayılacak kadar fazlaca açılmamalı, tümüyle de bitştirilmemelidir (Zühaylî, el-Fıkhü'l-İslâmî, I, 695).

İLÂH الإله

Ulûhiyetin kaynağı, Eşsiz ve benzersiz mabud

İlah kelimesinin türevi hakkında üç farklı görüş vardır.

Birinci görüşe göre ilah kelimesi; اَلْهَ = E-LE-HE veya E-LÎ-HE kökünden türemiş bir isimdir. Bu görüşe göre ilah kelimesinin kök manası; Hayret etmek, şaşmak ya da şaşkırmaktır. ilah; İnsanları hayrete düşüren, esma ve sıfatlarına şaşılıp kalınan demektir. Zira kul O'nun esma ve sıfatları üzerinde düşündüğünde şaşkına döner ve hayretler içinde kalır. Böylelikle insan ondan korktuğu kadar, O'na iştiaak ve sevgi de duyar.

İkinci görüşe göre ilah kelimesi; اَلْوَلَّ kökünden türemiş bir isimdir. Baştaki “vav” harfi “elif” harfine dönüştürülerek ilah halini almıştır. Bu kökten türediğini savunan luğatçılara göre ilah kelimesinin kök anlamı; Özlem ve hasret duyulan demektir. Böyle adlandırılmasının sebebi; tüm mahlûkatın O'na özlem duymasıdır. Kâinatta en çok özlem duyulan Allah'tır. Kim neye ve hangi şeye en çok özlem duyuyorsa onun ilahı o'dur. İman edenlerin en çok özlem duydukları Allah'a olduğu için onların ilahı tek bir ilah olan, âlemlerin Rabbi Allah'tır.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ

2.165 – “İnsanlardan öyleleri vardır ki, Allah'tan başkasını Allah'a denk tutar, tıpkı Allah'ı severcesine onları severler. Müminlerin Allah'a olan sevgileri ise her şeyden daha ileri ve daha kuvvetlidir. Böyle yaparak kendilerine zulmedenler, azabı gördükleri zaman anlayacakları gibi, bütün kuvvet ve kudretin yalnız Allah'a ait olup, Allah'ın azabının pek şiddetli olduğunu, keşke şimdiden bilselerdi!”

Üçüncü görüşe göre ilah kelimesi; اَلْيَهِ- اَلْيَاهَا kökünden türemiş bir isimdir. Bu görüşe göre ilah kelimesinin kök manası; ihticap, gizlenme ve örtünme anlamlarına gelir. Bu görüşe göre ilâh; örtülü, görülmez ve ulaşılmaz olandır. Kâinatta tek bir ilah vardır. O da Allah'tır. İnsanlar Allah'ı göremezler. Görünmeyen bir ilah, tanınabilmesi için O'nun esma ve sıfatlarının bilinmesi gerekir. Bundan dolayı Allah, kendi zatına esmasını perde kılmıştır. İnsanlar Allah'ın zatını değil, esma ve sıfatlarını düşünüp anlamakla sorumludurlar.

İlah kelimesinin yukarıda anlattığımız üç görüş etrafında mânâlandırığımızda; tutkunu ve düşkününü olmak, şaşırıp kalmak, ısınmak, yönelmek, özlem duymak, alışmak, aşırı sevgiden dolayı yönelmek, kulluk etmek manalarına gelir. Araplar; ”أله فلان” dediklerinde; Filan kişi ibadet etti, kulluk etti derler. Arapların bu kullanımdan yola çıkarak diyebiliriz

ki ilah; “*Mabudu bil hak’tır. İbadet edilen, kulluk edilen ve itaat edilendir.* Sözü özü ilah; “kendisine ibadet edilen mabut, kudret ve kuvveti önünde huşu ile boyun eğilip, ibadet ve itaat etme gereği duyulan, her şeyden çok sevilen, ta’zim edilen kutsal güç” anlamına gelir. Tapınılan, kendisine ibadet edilen, üstün sayılan, sevgide eşsiz, mutlak itaat edilen bütün varlıkların ortak adı “ilâh”tır. İlâh kelimesinin çoğulu; *الْهة* =İlahlardır. İlah kelimesi hep nekira olarak kullanılmıştır. Kur’an da belirlilik=marife takısı ile hiç kullanılmamıştır. Genel ekseriyetle de hep çoğul sığası ile kullanılmış olup, tekil sığası ile kullanımı çok azdır. Bunun hikmeti şudur; Çoğul sığası ile kullanılması, İnsanların ekserisinin Allah ile beraber başka ilahlar edindiklerine bir işarettir. Nekira olarak kullanılması ise; Herkesin kendine göre bir ilahının var olduğunu gösterir. Kimisi parayı kutsayarak ilah edinmiştir. Parası ile Allah’ın emirleri karşı karşıya geldiğinde parasını ve çıkarını tercih etmişlerdir. Bir diğere ise Allah ile beraber makamı ilah edinmiştir. Söz konusu siyaset, makam ve mevki olunca Allah’ı ve O’nun emirlerini çok rahat bir şekilde satıp koltuklarını satın almışlardır. Bir başkaları ise Allah ile beraber nefislerini, heva ve heveslerini ilah edinmişlerdir. Bu kimseler için Allah’ın ve O’nun emirlerinin hiçbir önemi yoktur. Bunlar sadece nerde akşam orada sabah etmenin derdini taşıyorlar. “Nefsini ilah edineni gördün mü? Şimdi o’na sen mi vekil olacaksın?” hakikati işte bunu anlatıyor.

Nazari Çerçeve;

İnsanın fitratında kendilerinden üst bir varlığa yalvarma ve o’nu ilah edinme ihtiyacı her zaman var olmuştur. Her insan bir şeyi veya şeyleri muhakkak ilah edinir. Kimi tek bir ilah olan “mabudu bil hak= Allah’ı, kimisi nefsinin, kimisi makamı, kimisi parayı, kimisi dünyayı ve kimisi de bir azizi ilah edinir. İnsanlar fitrattan gelen ilâh edinme ihtiyacını sadece Allah’a yöneltmeleri gerekir. Bu ilah edinme ihtiyaçlarını doğru yöne kanalize edebilmeleri için Allah, insana İslam fitratı vermiş ve onları peygamberler ile beraber vahiyle desteklemiştir. Varlığın gayesi Allah’ı bilmek değil, varlığın gayesi Allah’ı tek bir ilah olarak bilmektir. İşte tevhit de budur. Eğer insan fitratında olan bu ilah edinme ihtiyacını doğru yöne kanalize etmez ise “tabiat boşluk kabul etmez” hakikatince muhakkak o boşluğu sahte ilahlar ve sahte mabutlar dolduracaktır. İşte insanı şirke ve küfre götürende budur. Hayat ise tamamen tevhit ve şirk üzerine kurulmuş bir mücadeleden ibarettir. İnsanın varlığı bu mücadeleye bağlıdır. Kişide bu mücadele varsa varlığının bir anlamı var demektir. Eğer kişide bu mücadele derdi yoksa varlığının da hiçbir anlamı yoktur. Kur’ân-ı Kerim, Allah’ın ilahlığından ziyade O’nun tek bir ilâh oluşu üzerinde çok yoğun bir şekilde durmaktadır. Çünkü insanların Allah’ın ilah oluşu ile bir sorunu yok. Fakat insanların Allah’ın tek bir ilah oluşu ile ilgili sorunları vardır. İnsanların pek çoğu, ya doğrudan doğruya ALLAH 'tan başka ilahlar ediniyorlar veya Allah’ın ilahlığına teorik olarak inanırken, pratik olarak hayatlarında ALLAH'tan başkalarının ilahlığına teslim oluyorlar. Yani Allah tek ilahdır sözü o insanların dillerinde var, fakat hayatlarında yok. “*Sizin ilahınız tek bir ilahdır.*” Sözü onların hayatlarını belirlemiyor, onların hayatları ilahlarını belirliyor. Yani ilah güneşin ayın ve koca kozmik kâinatın ilah’ı olsun ama benim paramın veya hayatımın ilah’ı olmasın. Paramın ve hayatımın ilah’ı ben olayım yani Allah kâinatın tek yaratıcısı olsun, fakat iş paraya, makama, maddeye gelince işimize nasıl geliyor ise öyle yapalım söz konusu kazanç olunca ister faiz ister, ister tefe tüfe olsun hiç önemli değil yeter ki kazanalım diyen bir düşünce Allah’ı yerlerin ilah’ı olarak görmüyor. Bu düşünce sadece Allah’ı göklerin ilah’ı olarak görüyor. İşte ilah konusunda, vahyin her zaman değindiği asıl temel sorun Allah’ın ilah oluşu değil, tek ilah oluşudur. Hükmü sadece göklere de geçen; dünyaya, insanlara, yönetime, sosyal ve siyasal hayata, eve, işe

ve aşı... karışmayan bir ALLAH inancı. Yani sadece göklerin ilah'ı. Hâlbuki Allah; göklerin, yerin ve tüm âlemlerin rabbidir. *İlah'ı hayattan koparanlar ya hayatı ilahlaştırır ya da hayata ilahlık taslar.* Bu temel hakikatler ışığında herhangi birini ilah edinmiş olmak için, onu ey Allah'ım diyerek çağırma gerek yok. ALLAH'tan başkalarının sözlerine, ALLAH'ın dinine uyup uymadığını hiç hesaba katılmadan itaat etmek, hükümle ilgili konularda isteyerek ALLAH'tan başkalarının hükmünü özümsemek onları ilah olarak kabul etmektir. Kâinatta Tek ilâh bir ilah vardır, O da Allah'tır. Kendinden başka kulluk edilecek, sevicecek, ibadet edilecek başka hiçbir ilâh yoktur. Cahiliye döneminde, gerek Mekke müşrikleri gerek yahûdi ve hristiyanlar Allah'ın ilah olduğuna inanıyorlardı; Fakat onlar Allah'ın ilâhlık vasıflarını başkalarına da yakıştırmak, Allah'a karşı en büyük zulüm olan şirk cürmünü işlemişlerdir. Peygamberimiz Mekke sokaklarında dolaşp insanları davet ettiği kelimeyi tevhit " **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** Allah'tan başka ilah yoktur" hakikati idi. Bu ifadeden de müşriklerin Allah'ı ilah kabul ettikleri, fakat diğer ortak koştuklarını reddedip sadece Allah'a yönelmeye davet edildikleri zaman bundan yüz çevirdikleri apaçık anlaşılmaktadır. Kur'an inzal edildiği dönemde Arapların şirke düşmelerine sebep Allah'ın ilahlığını yok saymaları değil, bilakis O'nun ilahlığının yanında başka ilahlar tanımaları idi. Müşrikler putlara taş olarak değil, içinde var olduğuna inandıkları ilahi güçten istifade için tapıyorlardı. Dolayısıyla "La ilahe illallah" (Allah'tan başka ilah yoktur) demek, onları reddetmek anlamına geliyordu. Bu da onlara çok ağır gelmişti. Çünkü manevi güç sahibi olduğuna inandıkları putlarını, en az Allah'ı sevdikleri gibi seviyorlardı. Kur'an: *"İnsanlardan bazıları vardır ki; Allah'tan başka O'na şerikler (ortaklar) koşarlar ve Allah'ı sever gibi onları severler, "(Bakara 165) demektir.*

Tüm kâinat varlığı ile birden fazla ilâhın mümkün olmadığını haykırır. Birden fazla ilâh inancı, kâinatın var oluşu ve işleyişindeki nizama ters düşer. Evrenin varlık ve nizamındaki mükemmellik, Allah'ın tek ilâh olmasının bir delilidir. Allah bu konuda şöyle buyurur:

مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ

23.91 – “Allah asla çocuk edinmemiştir, O'nunla beraber başka bir ilahta yoktur: (çünkü eğer başka herhangi bir ilah) olsaydı, her ilah kendi yarattığı âlemi kendinden yana çeker ve şüphesiz her biri diğerine baskın çıkmaya çalışırdı! Sınırsız kudret ve yüceliğiyle Allah, onların tasavvur ve tanımlama yoluyla yakıştırdıkları şeylerden mutlak olarak uzaktır.”

Yani, her ilâh başka bir şey dilerdi. Her ilâh diğerinden farklı bir şey yapmak, bağımsız olduğunu ve egemenliğini göstermek isterdi. Bunun sonucunda da bütün kâinat fesada uğrar ve yerle bir olurdu. Hâlbuki kâinatta muazzam bir düzen vardır. Öyleyse bütün kâinata hükmeden ilâh tektir ki, O da Allah'tır. Bütün evren, içindeki varlıklarla birlikte, gücü her şeye yeten, bilgisi her şeyi kuşatan bir İlâh'ın kontrolündedir. İşte insanlar bu İlâh'a yönelirler, O'na duâ ederler, O'na sığınır, Ondandır yardım ister ve O'na boyun bükler. Korkuları bu İlâh'tandır, güvenleri de bu İlâh'adır. Bu İlâh'a her şeyleri ile bağılırlar, O'nu her şeyden çok severler. Elbette bu ilâh âlemlerin Rabbi tek bir ilah olan Allah'tır. Kâinatta Allah ile beraber bir ilah olmadığı gibi Allah'tan daha alt ilahlarda

olamaz. İnsanlardan kimileri Allah'ı en büyük ilah olarak kabul ederken, Allah'ın hemen altında da Allah'ın astları olarak ilahlar tanımışlardır. Bizler "Lâ ilâhe illâllah" kelimesini kalben kabul edip bunun gereğini haykırdığımızda aslında Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığını haykırdığımız gibi aynı zamanda Allah'ın altında ve Allah'ın astları olduğunu iddia ettikleri tüm ilahları reddediyoruz. Çünkü "Lâ ilâhe illâllah" başındaki "lam" Arapçada cinsten hükmü nefiy etmek için kullanılan "La" dır. Manası; İlah cinsinden ve adedinden ne varsa ister O'na denk ister O'na ast, isterse O'na alt ilahlar olsun hiç fark etmez, ilah cinsinin tamamını nefiy ediyorum demektir. Çünkü iman edenler kâinatın tek bir güç tarafından idare edildiğinin ve O'nun tarafından yönetildiğinin şuuru içindedirler. Bunun sonucunda da tüm sentetik ve suni ilahları önce reddeder. Sonra tek bir ilahı kabul ederler. لا اله الا الله "illa Allah" demeden önce "La İlahe" deriz. "La ilahe" kelimesi Arapçada "yoktur" ve "kesinlikle kabul etmem, reddederim" anlamlarına gelir. Yani bizim imanımız, ret ve inkâr ile başlamaktadır. Öncelikle kalbimizi "La" süpürgesi ile süpürüp tüm sahte ilahlardan temizlememiz gerekir. Adeta bir süpürme operasyonu gerçekleştiriyoruz. Unutmamalıyız ki iman, ancak tertemiz bir kalpte yeşerir. Eğer kişi reddetmeden iman ederse bu şirk olur. İşte insanların en temel problemi de budur. "İnsanların çoğu şirk koşmadıkça iman etmezler." Hakikati bunu ifade etmektedir. İmanımızı sağlam bir temel üzerine oturtmazsak, ahrete de "Çalışıp da boşa yorulmuş" kimseler zümresine gireriz. İnsanlardan kimileri reddetmeden tasdik ettikleri için; Bir yandan hayatlarında ilah olarak Allah varken, diğer yandan Allah ile beraber nefislerini, paralarını, çıkarlarını, hayatlarını, makamlarını ve azizlerini de ilah olarak kabul ederler. Çoğu bunun farkında bile değildir. İnsanlardan kimileri de hiç bir ilah'a inanmadığını iddia ederler. Fakat bu kimseler zora düştüklerinde sığındıkları, bağlandıkları, yardım istedikleri, her şeyden çok sevdikleri, her şeyden büyük saydıkları birleri mutlaka vardır. İşte o kimseler veya o 'şey' onun için bir ilah'tır. Kur'ân-ı Kerim çok ilginç bir örnek veriyor: Birtakım insanlar kendi görüşlerini, kendi isteklerini, kendi emirlerini en üstün ve doğru görürler. Bırakın bir dinin emrine uymayı, toplumda geçerli olan hiçbir kural onları bağlamaz. Bu tip insanlar, kendi keyiflerine uyarlar. Kendi hevâlarından (arzularından) başka kutsal, kendi isteklerinden ve görüşlerinden üstün güç ve doğru kabul etmezler. İşte bu tür insanlar için Kur'ân-ı Kerim;

أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا

"Gördün mü o kendi hevâsını (istek ve arzularını) ilâh edinen kimseyi. Şimdi onun üzerine sen mi bekçi olacaksın?" (Furkan, 43) demektedir.

Kur'an-i Çerçeve;

Kur'an-i çerçevede ilah kavramını doğru algılayabilmemiz için Mekke'de yaşayan insanların nasıl birden fazla ilah edindiklerini görmemiz gerekir. Mekke müşrikleri putperestliği ilk defa Huzaa kabilesinden Mekke'nin lideri olduğu rivayet edilen Amr b. Luhay ile tanımıştır. Tutulduğu hastalığın tedavisi için Suriye'nin Belka kaplıcalarına gitmiş ve tedavi olmuştur. Oradaki kişilerin puta taptığını görür. Neden böyle yaptıklarını sorduğunda onlar: "Bunlar ibadet ettiğimiz ilahlarımızdır. Onlardan yağmur isteriz yağıdırırlar, yardım isteriz yardım ederler, medet isteriz hemen imdadımıza koşarlar" derler. Onların bu söyledikleri o'nun da hoşuna gider ve kendisine bir put verilmesini rica eder.

Oradan aldığı "hubel" isimli putu Mekke'ye getirir. Daha sonra insanları bu puta ibadet etmeye çağırır. Hubel Mekke'ye ortalama miladi 310 yılında gelmiştir. O dönem Mekkeliler Allah'ı tanıyorlar ve kim olduğunu biliyorlardı. Allah'ın göklerin hâkimi olduğunu ve kendilerinin ise yeryüzünün hâkimleri olduklarını iddia ediyorlardı. Allah'ın yeryüzüne müdahale etmesini gerekli ve lüzumlu görmüyorlardı, çünkü kendileri oraya hâkimdiler(!) Onlar yemin ettiklerinde Allah'ın adına yemin ediyorlardı; "Vallahi, Billahi derlerdi." Hatta Kur'anda: " *Deki: 'Yeri ve göğü yaratan, gökten size su indiren kimdir ?' diye sorarsan diyecekler ki: "Allah'tır" diyerek onların Allah'a inandıklarını açık bir şekilde ifade ediyor. Mekke müşriklerinin sorunu Allah'ın var oluşu veya ilah oluşu değil, bilakis onların temel sorunu Allah'ın tek bir ilah oluşu idi. Allah ile beraber başka ilahlar edinmelerinin temel sebebi de şudur; Mekke'nin önde gelenleri birçok ilahın varlığına kendi çıkarları ve menfaatleri olduğu için inanıyorlardı. Fakat Mekke'nin avam insanları ise bu önder olarak gördükleri kimselere tabi olarak Allah ile beraber birçok ilahlar edinmişlerdi. Önder olanlar, avam insanları şu gerekçelerle birçok ilah edinmelerine sebep olmuşlardır.*

1) Cahiliye insanları kendileri için ilah olduğuna kanaat getirdikleri varlıkların, şiddet ve sıkıntı anlarında koruyucuları olduklarına, onların civarına sığındıklarında ahdi bozmaktan meydana gelecek mesuliyetten ve korkulardan kendilerini koruyacaklarını zannediyorlardı. Kendilerini korumak içinde o ilahlaştırdıkları nesneleri çağırıyorlardı. Hâlbuki çağırdıklarının, onların çağırımlarından bile haberleri yok idi.

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ

46.5 – “*Allah'ı bırakıp onlara ne şimdi, ne de Kıyamet Günü cevap veremeyecek olan ve kendilerine yalvarıldığının bile farkında olmayanlara yalvarıp yakarandan daha sapık kim olabilir?*”

2) İlahları sadece putlar, melekler ve cinler değildi. Aynı zamanda onlar daha önce ölen Salih kimseleri de ibadet edilenler zümresine dâhil etmişlerdi. Bu ölen kimseleri Mekkeliler müşrikler ilah edindiklerine kur'an şöyle atıfta bulunur.

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئاً وَهُمْ يُخْلَقُونَ أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا هُكْمٌ إِلَهُ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ

16.20 -21-22: “*Allah'tan başka o yalvarıp yakardıklarınıza gelince -bunların kendileri yaratılmış varlıklar olduklarına göre- hiçbir şey yaratamazlar. Onlar diriler değil ölülerdir. Ne zaman dirileceklerine şuuruları da yoktur. Sizin ilahınız bir tek ilahdır." Ahirete inanmayanların kalpleri ise inkârcıdır ve onlar müstekbir (büyüklenmekte) olanlardır.*”

Yine Nuh suresinde anlatılan beş put; geçmiş zamanda yaşamış beş veli zat idi.

وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا

71.23 - *çünkü onlar (kendilerine uyanlara): 'İlahlarınızı sakın bırakmayın (onlara sınımsız)!' Ne Vedd, ne Suva', ne Yeğus, ne Ye'uk ve ne de Nesr'i terk etmeyin!' demişlerdi.*

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

7.194 – “Allah’tan başka çağırıp, sığındığınız şeylerin hepsi, hiç şüphe yok ki tıpkı sizler gibi yaratılmış kullardır: eğer doğru sözlü kimselerdenseniz, haydi onları çağırın da dualarınıza(çağrılarınıza) icabet etsinler!”

Yukarıda anlatılan bu beş şahıs geçmişte sadece Nuh kavminin ilahlaştırdıkları kimseler olarak kalmamış aynı zamanda Mekke müşrikleri de bu putları kutsayarak ilahlaştırmışlardı. Buhârî’nin rivayetinde İbn-i Abbas yukarıda okuduğumuz ayetin yorumunda diyor ki; Önceleri Nuh kavmine ait olan bu putlar, sonradan Arapların putları haline geldi. *Vedd*; Kelb kabilesinin Dumetu’l Cendel’deki putuydu. *Suva*’; Huzeylin putuydu. *Yeğus*; önceleri Murat kabilesinin putuydu, daha sonra Sebe ile birlikte Cevf’te yer alan Beni Ğatîf’in putu oldu. *Ye’uk*; Hemadan’ın putuydu. *Nesr*’e gelince; o da Zil-Kale soyundan gelen Himyerlilerin putuydu. Bunlar Nuh kavmine ait Salih insanların isimleriydi. Onlar öldükleri zaman, Şeytan onların toplumuna, onların hayatta iken oturdukları mekânları kutsal adak yeri edinmelerini fısıldadı. Her birinin adını o kutsadıkları mekânlara verdiler. Ta ki o nesillerde gelip geçti. Mekânlar kutsandıkça kutsandı. Sonuçta insanlar kutsadıkları bu mekânlara büyük bir saygı ile eğilerek girmeye başladılar ve o mekânlarda bulunanlardan yardım istemeye başladılar ve buraları birer ibadethane’ye dönderdiler.

3) Zanlarınca ilahları onların niyazını işiten ve onlara yardım etmeye güçleri yeten varlıklardı.

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ

“Yardım görürler umuduyla, onlar Allah'tan başka ilahlar edindiler.” (Yasin 74)

4) Allah ile beraber başka ilah edinmelerinin bir sebebi de ilahlık yakıştırdıkları kimselerin yanında izzet ve sevgi aramalarıydı.

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا (81) كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا

19.81 – “Çünkü böyleleri, kendilerine güç ve statü (kaynağı) olurlar diye, Allah'tan başka varlıkları ilah edinirler. 82- Fakat hayır! Bu (tapınma nesneleri Hesap Günü'nde) kendilerine yöneltilen tapınmaları tanımayacaklar ve tapınanların karşısında yer alacaklar!”

وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ
وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوِيكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

29.25 - (İbrâhim kavmine) dedi ki: "Siz dünyâ hayâtında birbirinizi sevmek için Allâh'ı bırakıp birtakım putlar edindiniz. (O putlara tapmanız, dünyâda aranızda bir sevgi meydana gelmesine sebep olsa bile) daha sonra kıyâmet gününde birbirinizi inkâr eder ve birbirinizi la'netlersiniz. Varacağınız yer de ateştir ve hiçbir yardımcınız da yoktur."

5) İlahlarının kendilerini sadece bu dünya da değil, aynı zaman da ahrette de kurtaracaklarına inanıyorlardı. Çünkü Mekke müşrikleri içinde ahirete inan insanlar taifesi olduğu gibi ahiret inancı olmayan insanlar da vardı. Ahiret inancı olan insanlar Allah'tan başka ilahlar edinirken şöyle diyorlardı;

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هُوَ لَا شَفَاعَةً لَنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ
اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

10.18 – "Allah'la beraber, kendilerine ne bir yarar ne de zarar verebilecek durumda olmayan şeylere veya varlıklara kulluk edip, "Bunlar bizim Allah katındaki şefaatçilerimizdir." diyorlar. De ki: "Göklerde ve yerde Allah'ın bilmediği bir şeyi mi O'na haber verebileceğinizi sanıyorsunuz? (Yoo,) kudret ve egemenliğinde sınırsız olan O'dur, ve insanların O'na, ilahlığında ortak yakıştırdıkları her şeyden sonsuzcasına yücedir."

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (1) إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ
أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى إِنَّ اللَّهَ
يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ (3)

39.1 -2-3; "Bu ilahi kelamın indirilişi, güç ve hikmet Sahibi olan Allah'tandır. Hakikati ortaya koyan bu vahyi sana indiren biziz. Öyleyse içten bir inançla Allah'a bağlanarak yalnız O'na kulluk et! Halis inancın yalnız Allah'a yönelmesi gerekmez mi? O'ndan başkasını dost ve koruyucu edinenler, "Biz bunlara sırf bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz!" (derler). Şüphesiz Allah, (Kıyamet Günü) onlar arasında (hakikatten saptıkları) her konuda mutlaka hüküm verecektir, çünkü Allah, (kendi kendine) yalan söyleyen ve inatla nankörlük yapan hiç kimseyi rahmetiyle doğru yola ulaştırmaz!"

Mekke'de câhiliyye döneminde yaşayan Araplar; ilah'ın manasının ne olduğunu gayet iyi biliyorlardı. Çünkü ilah kelimesi sürekli dillerinde dolaşıyordu. Bunun için onlara "Allah'tan başka ilah yoktur" denildiğinde, ne demek istenildiğini, neleri ret ve ne ye davet olunduklarını gayet iyi biliyorlardı. Bundan dolayı da bu kelimeyi kabule yanaşmıyorlardı. Peygamberimizin;

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ فَقَالَ إِنَّمَا كَانَ هَذَا فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ قَبْلَ
نَزُولِ الْفُرَايِضِ وَالْأَمْرِ وَالنَّهْيِ

“ Her kim Lailahe illallah” derse cennete girer.” Hakikatini haykırırken onların Allah’ın dışındaki tüm sahte ilahlarını terk edip tek bir Allah’a yönelmelerini istiyordu. Kelimeyi tevhit bir bedel ister. Yoksa bu kelimeyi sadece lâfzen söylemek insanı kurtuluşa erdirmez. Eğer öyle olsaydı Mekke müşrikleri bu kadar savaşa gerek duymadan bu kelimeyi söyler ve hayatlarına devam ederlerdi. Fakat onlar bu kelimenin onlardan ne istediğini çok iyi bildikleri için söylemeye de yanaşmıyorlardı.

Kur’ân’da ilâh kelimesi 141 defa kullanılmıştır. Bunlardan 121 tekil, 2’si ikil, 18’i çoğul formda kullanılmıştır. Kur’ân’da; Allah’ın isim-sıfatı olarak kullanılmış olan "ilâh" kelimesi hep nekre olarak zikredilmiş "el-ilah" şeklinde marife olarak hiç kullanılmamıştır. Sadece çoğul formunda bir tek yerde marife olarak kullanılmıştır. İlah kelimesi, kelimeyi tevhit içinde Kur’ân’da; "Lâ ilâhe illâllâh" “Allâh’tan başka ilâh yoktur” şeklinde iki defa kullanılmıştır. (Saffat;35-Muhammed,19) Kur’an Allah’ın ilah oluşundan ziyade tek ilah oluşu üzerinde durur. Çünkü insanların temel sorunu Allah’ın ilah oluşu değil, Allah’ın tek bir ilah oluşundadır. Kur’ân-ı Kerim’in ifadesi ile yer, gök ve ikisinde olan her şey, bir olan Allah’ındır. Yoktan var eden yalnızca O’dur. Bütün nimetler O’nun elindedir. Sonsuz güç ve kuvvet yalnızca O’nundur. Bütün işler O’nun elindedir. Yerde ve gökte olan her şey isteyerek veya istemeyerek O’na boyun eğer. Her şey O’nu tesbih eder (O’na ibadet eder, O’nu zikreder). Yerde ve gökte yalnızca O’nun hükmü geçer. O’nun bir benzeri ve eşi yoktur. Hiçbir şey onun bir benzeri olmadığı gibi, O’nun dengi olamaz. O’nun Rabliğinin, ilâhlığının ve mabudu bil hak oluşunun ortağı yoktur. O hiçbir şeye muhtaç değildir. Ama her şey O’na muhtaçtır. Yardım edici sadece O’dur. O, yegâne 'ilâh'tır. O’ndan başka ilâh yoktur. Bundan dolayı Kur’an-ı Kerim Allah’tan başkasının ilâhlığını ret ve tek olan Allah’ın ulûhiyetinin ispatı için getirdiği bu deliller tüm selim akıl sahipleri için iknâ edici ilahi delillerdir. Bu delillerin ilki de Allah’ın tek eşsiz ve benzersiz ilah olduğu hakikatidir. Bu hakikat Kur’an da şöyle anlatılır.

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

18.110 – “De ki: Ben de sizin gibi ölümlü bir insanım. Bana vahiy olundu ki; sizin İlahınız bir Tek ilah’tır. Öyleyse, artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koysun ve Rabbine özgü kullukta hiç kimseyi, hiçbir şeyi (O’na) ortak koşmasın!”

قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

21.108 – “De ki: Bana ancak, ilâhınızın yalnızca bir tek ilâh olduğu vahyolunuyor. Artık tüm benliğiniz ile O’na teslim oldunuz değil mi?

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُواْ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ

41.6 – “De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Fakat bana ilâhınızın yalnızca bir tek ilâh olduğu vahiy ediliyor. Artık O’na yönelin ve O’ndan bağışlanma dileyin. Allah’a ortak koşanların vay hâline!”

إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ

11.54 - (54-55) *"Biz sadece şunu söyleriz: "Seni, ilâhlarımızdan biri fena çarpmış." Hûd, dedi ki: "İşte ben Allah'ı şahit tutuyorum. Siz de şahit olun ki, ben sizin Allah'ı bırakıp da O'na ortak koştuğunuz şeylerden uzağım. Haydi hepiniz toptan bana tuzak kurun, sonra da bana göz açtırmayın."*

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاستَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ

22.73 – *"Ey İnsanlar! (İşte) size bir misal veriliyor; onu dinleyin şimdi: sizin Allah'tan başka yalvarıp yakardığınız bütün o (düzmece) varlıklar, hepsi bir araya gelseler dahi, bir sinek bile yaratamazlar (değil mi?); hatta bir sinek onlardan bir şey kapacak olsa, onu bile geri alamazlar! Başvurup isteyen de, başvurulana ve istenen de ne kadar güçsüz!..."*

فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذِّبِينَ (213)

26. 213 - *"Sakın Allah ile beraber diğer bir ilahı daha çağırma. (Sonra) azaba uğrayanlardan olursun."*

الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ (26) قَالَ قَرِيبُهُ رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ (27) قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ (28) مَا يُبَدِّلُ الْقَوْلَ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ (29)

50.26 – *"Allah'ın yanı sıra başka ilahlar edinenleri. O halde atın bunları şiddetli azabın içine!" Onun yakın dostu (saptırıcı) dedi ki: "Rabbimiz, ben onu kıskırtıp azdırmadım. Ancak kendisi (haktan) uzak bir sapıklık içindeydi." (Allah buyurur:) "Benim huzurumda çekişip durmayın. Ben size daha önce 'kesin bir uyarı' göndermiştim." Huzurumda siz değişikliğe uğratılmaz ve Ben kullara zulmedici değilim."*

قُلْ أَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا اللَّهَ كَالَّذِي

اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانٌ لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَىٰ انْتَظِرْ قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ

هُوَ الْهُدَىٰ وَأَمْرُنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

6.71 – *"De ki: "Allah'tan başka, bize ne yarar, ne zarar vermeyen şeylere mi yalvaralım? Ve Allâh bizi doğru yola ilettikten sonra, ökçelerimiz üzerinde (eski durumumuza) döndürülüp; şeytânların ayartarak şaşkın bir halde çölde bıraktıkları; arkadaşlarının ise "Bize gel!" diye doğru yola çağırdıkları kimse gibi (şaşkın bir duruma) mı düşelim?"*

De ki: gerçek hidayet Allah'ın gösterdiği hidayettir. "Yol gösterme, ancak Allâh'ın yol göstermesidir. Bize, âlemlerin Rabbine teslim olmamız emredilmiştir."

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرْءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ الْآ قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَا اسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

60.4 – “Gerçekten İbrahim’de ve ona uyanlarda sizin için güzel bir örnek vardı: Onlar kendi (putperest) toplumlarına şöyle seslenmişlerdi: “Kesinlikle biz sizden de Allah’tan başka bütün o tapıklarınızdan da uzağız; sizin inandığınız her şeyi inkar ediyoruz; sizinle bizim aramızda, Tek Allah’a inanacağınız zamana kadar sürecektir bir düşmanlık ve nefret vardır!” Tek istisna, İbrahim’in, babasına: “Senin için (Allah’tan) bağışlama dileyeceğim ama senin adına Allah’tan herhangi bir şey elde etmek benim elimde değil” demesiydi. (Ve İbrahim ile ona uyanlar,) “Ey Rabbimiz!” diye yalvardılar, “Sana güveniyor ve Sana yöneliyoruz çünkü bütün yolların varışı Sanadır.”

İmamlık ve Cemaat

Aklı olan, bîluğ çağına eren, hür olan ve zorluk çekmeksizin topluca namaz kılmaya gücü yeten müslüman erkeklerin toplanıp cemaatle cuma namazını kılmaları farz, bayram namazlarını kılmaları vacibdir. Diğer farz namazları cemaatle kılmaları ise, müekked sünnettir.

(Cuma namazından başka farz namazların cemaatle kılınması, Malikîlere ve bir kısım Şafîlilere göre de bir müekked sünnettir, İmam Ahmet ibni Hanbel ile Ebu Sevre ve Davudi Zahirî ile diğer bazı müctehidlere göre vacibdir. Bu halde bir şahsın tek başına namaz kılması haramdır. İbni Rüşd, İbri Bişr ve bir kısım şafîlilere göre ise, beldelede bir farzı kifayedir, her mescidde cemaatle namaz kılınması sünnettir. Bir kimsenin özel olarak yalnız başına cemaatle namaz kılması da mendubdur. Hanbeli fıkıh alimlerinin açıklamalarına göre, esasen cemaatle namaz, ikamet ve sefer halinde vacib, hem de sünnet yerine getirilmiş olur. Cemaatın farzı ayn olduğunu söyleyenler de vardır.)

İslamda cemaatle namaz kılmaya büyük önem verilmiştir. Büyük sevaba ermek için ve ihtilaftan kurtulmak için cemaatle namaz kılmaya devam etmelidir. Cemaat ne kadar çok olursa, fazilet de o derece çoğalmış olur. Cemaatle namaz kılmanın sevabı, yalnız başına namaz kılmanın sevabından yirmi yedi kat fazladır.

Cemaate devam, İslam nişanlarından ve iman alametlerindendir. Cemaatle kılınan namaz ile müslümanların birliği ve birbirine bağlılığı gösterilmiş olur. Müslümanlar arasında bir sevgi ve dayanışma duygusu uyanır, bilmeyenler bilenlerden faydalanır, iyi kimselerin arkadaşlığı ile yapılan ibadetlerin ve duaların Allah yanında kabule yakın olacağı daha ziyade umulur.

Cemaatle kılınan namazda, kendisine uyulan zata "**İmam**" denir. Bu zatın bu görevine de "**İmamet**" denir. İmama uymaya, bir kimsenin kendi namazını imamın namazına bağlamasına "**İktida, ittiba**" adı verilir. Bu uyan kimseye de "**Muktedi, müttabi, me'mûm**" gibi adlar verilmiştir. Kendi başına namaz kılana da "**Münferid**" denir.

İmametın başlıca şartları: İslâm, buluğ, akıl, erkek olmak, Kur'an okuyabilmek ve özürden beri olmaktır. Bu şartlara sahip olmayanlar imam olamazlar. Bu konu aşağıdaki meselelerden anlaşılacaktır.

Cemaat arasında imamete en yararlı olan, sünneti en iyi bilen (fıkıh bilgisi olan) kimsedir. Bunda eşit olsalar, okuyuşu daha güzel olandır. Bunda da eşit olsalar takvası daha çok olandır (haramdan daha çok kaçınandır). Bu üç vasıfta eşit olsalar, yaşta büyük olandır. Bunda da eşit olsalar, ahlakı daha güzel olandır (yumuşak huylu ve daha çok haya sahibi olandır). Bu hususta da eşit olsalar, yüzce, sonra soyca, sonra sesçe, sonra elbise bakımından temizlikçe güzel olandır. Bunların hepsinde eşitlik kabul edilecek olursa, aralarında kur'a çekilir. Bütün bunlar imamlık görevine verilen önemin büyüklüğünü gösterir. Bunun içindir ki bu görevi eskiden bulundukları yerlerde idareciler üzerlerine alırdı.

Bununla beraber cemaat arasında ev sahibi veya o yerin görevli imamı bulunursa, bunlar tercih olunurlar, aranan vasıfları toplamış olmasalar bile yine tercih edilirler. Başkasının evinde imam olacak kimse, ev sahibinin izni ile imamlık yapar. Başkasının evinde tek başına namaz kılacak olan kimse de ev sahibinden izin istemelidir, faziletli olan budur.

Fasıkın (aşikare haram işleyenin) ve bid'at sahibi olanın (din işlerine dinde olmayan şeyleri karıştıranın) imameti tahrimen mekruhtur. Çünkü fasık din işlerinde saygılı bulunmaz, İmam Muhammed ile İmam Malike göre, bunlara uymak esasen caiz değildir.

Bid'at sahibine "**Mübtedi**" denir ki, inancı sünnet ve cemaat ehlinin inancına aykırı olan kimse demektir. Bid'at sahibine uymanın kerahetle caiz olması, inancı küfre varmadığı takdirdedir. Eğer inancı küfrü gerektiriyorsa ona uymak bütün Hanefilerce de caiz olmaz. Şefaati, kabir azabını ve hafaza meleklerini inkar etmek gibi...

Kölelerin ve babası belli olmayanların imamlığı mekruhtur. Çünkü bunlarda cehalet daha fazla olur. Bilgili oldukları takdirde imamlık yapabilirler. İki gözü kör olan da imam olabilir. Fakat görür kimselerin imamlığı daha faziletlidir. Bununla beraber iki gözü görmeyenin imamlığında kerahet olduğunu söyleyenler de vardır. Çünkü bu kimse özürlüdür, elbisesinin temizliğine fazla dikkat etmeyebilir.

Erkeklerin kadınlara ve henüz bûluğ çağına ermemiş çocuklara uyup namaz kılması caiz olmadığı gibi, akli yerinde olanın bunağa, Kur'an okuyucusunun okuyamayan (ümmî) kimseye, kıraati olmayanın dilsiz, elbisesi temiz olanın elbisesi pis olana, avret yerleri kapalı olanın açık bulunana, özürlü olmayanın özürlüye, bir özürünün özürlüye değişik başka bir özürlüye uyması da caiz değildir. Ancak özürleri bir olanların birbirlerine uymaları caizdir.

Kadının kadına imamlığı kerahetle caizdir. Eğer kadınlar kendi aralarında cemaatle namaz kılacak olurlarsa, İmam olacak kadın aralarında durur, onların önüne geçmez. Bu öne geçme de mekruhtur.

Abdestte ayaklarını yıkamış olan kimsenin ayaklarına mesih yapmış olan kimseye, abdest alanın teyemmüm etmiş olana, ayakta namaz kılanın oturarak namaz kılana, boyu dik ve doğru olanın rukû derecesinde kanbur olana uyması (iktidası) caizdir. Son üç şekildeki uymanın cevazına İmam Muhammed muhaliftir.

Farz namaz kılanın nafîle namaz kılana veya başka bir farz kılana uyması caiz değildir. Fakat nafîle namaz kılanın farz namaz kılana uyması caizdir. Örnek: Öğlenin farzını kılmış olan bir kimse, öğle namazını kıldırmakta olan imama uyacak olsa, bu ikinci defa kılacağı namaz bir nafîle olarak caizdir.

Bir kimsenin, haklı olarak kendisinden hoşlanmayan bir cemaate namaz kıldırması mekruhtur. Fakat hoşlanmayacak bir durum veya imamlığa daha ehliyetli bir kimse yoksa, cemaatin hoşlanmasına bakılmaz. Çünkü bu halde cemaatin hoşlanmaması yersizdir.

Mezheb değişikliği iktidaya (uymaya) engel değildir. Yeter ki imam olan zat, namazın şartlarına ve rükünlerine riayet etsin. Şöyle ki: Müslümanların fıkıh bakımından mezhepleri değişik olsa da esasta bir olduklarından birbirlerine uyabilirler. Bu hususta en faziletli olan, her müslümanın kendi mezhebinde bulunan bir imama uymasıdır. Bu olmayınca, diğer bir mezhebde bulunup da namazın farzlanna riayet eden herhangi bir imama uyulması, yalnız başına namaz kılmaktan daha faziletlidir. Şu kadar var ki, bir müslim kendi mezhebine göre namazı bozacak bir şeyin böyle bir imamda bulunduğunu görüp bilirse, ona uyması sahih olmaz; bir Hanefinin, burnundan kan aktığı halde abdestini yenilemeden imamlığa geçen bir Şafîye uyması gibi...

(Malikî ve Hanbelî olanlara göre, namazın sıhhati için şart olan şeylerde yalnız imamın mezhebine itibar olunur, uyanın (muktedinin) mezhebine bakılmaz. Onun için, bir Malikî veya bir Hanbelî, başının tamamını meshetmemiş olan Şafîî veya Hanefî bir imama uysa namazı sahih olur. Çünkü böyle bir mesih, her ne kadar Malikî ve Hanbelî mezheplerinde sahih değilse de Hanefî ve Şafîî mezheplerinde sahihtir.)

İmam olan zat, cemaata nefret verecek şeylerden sakınmalıdır. Bir imamın kıraati veya tesbihleri cemaatı usandıracak derecede uzatması uygun değildir. Burada sünnetin en az olan derecesi ile yetinmelidir. Çünkü bu uzatma cemaata usanç verir, bu ise mekruhtur. Cemaatla kılınacak bir namazın sevabı ziyadedir. Bu sevaptan başkalarını mahrum bırakmaya sebebiyet vermek uygun olmaz. Cemaatin uzatmaya razı olmaları halinde kerahet olmaz.

Bununla beraber cemaatin rükû ve secde tesbihlerini ve teşehhüdü sünnet üzere tamamlamalarına meydan vermeyecek bir şekilde imamın acele etmesi de mekruhtur. Cemaatin yetişmesi için, imamın rükûu uzatması da mekruhtur.

İmamın kendisine kolay gelen ayet ve sûreleri okuması vacibdir. Henüz kuvvetlice ezberlememiş olduğu ayetleri okumamalı, cemaatin yardımcı olmasına meydan bırakmamalıdır. Şöyle ki: imam bir ayette yanılır ve hatırlayamazsa bakılır: Eğer sünnet

mikdarı veya namazın caiz olacağı kadar okumuş ise, hemen rüküa gitmelidir, yanıldığı yeri düzeltmeyi cemaatten beklememelidir. Bu mikdar okunamış ise, başka bir ayete geçmelidir.

İmamın cemaatten en az bir arşın yüksekte veya alçak bir yerde durup namaz kıldırması mekruhtur. Kendisi ile beraber cemaattan bazı kimseler bulunursa mekruh olmaz.

İmam ile muktedinin (imama uyanın) yerleri hükmen bir olmalıdır. Aralarında yüksek boylu bir duvar olup imamın görülmesini veya sesinin iştilmesini engellese, o imama uymak sahih olmaz.

Yine, imam ile muktedi arasında veya bir muktedi ile öndeki saf arasında uzaklık bulunsa bakılır: Eğer namaz mescid dışında kılınıyorsa ve aradaki mesafe bir saf bağlanacak miktardan az ise, imama uymak sahih olur. Fakat mesafe bundan daha çok ise uymak sahih olmaz. Amma namaz mescid içinde kılınmakta ise, aradaki uzaklık ne olursa olsun imama uymaya engel olmaz. Bununla beraber bazı alimlere göre, Beytül-makdis gibi pek geniş olan mescidlerde, saflar arasında bağlantı olmaksızın mescidin en uzak bir yerinde durup imama uyulması caiz değildir.

İmam hayvan üzerinde, imama uyan yaya bulunsa veya başka başka hayvanlara veya gemilere binmiş olsalar, yer değişikliği olduğundan imama uymak sahih olmaz. Yine, camide veya başka bir yerde imam ile muktedi arasında kayık geçecek büyüklükte bir ırmak veya araba yürüyecek genişlikle saflardan boş bir yol bulunsa, imama uymaya engel olur.

Cemaata kavuşmak için koşa koşa yürümek mekruhtur, saygıya aykırıdır. Bu gibi davranışlardan daima sakınmalıdır.

Cemaatin birçok kişiden ibaret olması şart değildir. Bir kişi ile de cemaatin fazileti elde edilir. İmama uyan kişinin bir kadın veya mümeyyiz bir çocuk olması yeterlidir. Bunun için evde ailece cemaatla kılınan namaz da yalnız başına kılınan namazdan kat kat faziletlidir. Fakat bir özre dayanmaksızın evde cemaatla namaz kılıp camiye gitmemek bid'at ve mekruh sayılmaktadır. Mescidlerde ve camilerde cemaatla kılınan namazların fazileti daha çoktur.

Namazda imama uyan bir kişi ise, imamın sağında durur, iki ve daha çok kimseler olunca, imamın arkasında dururlar. Keraheti olmayan duruş bu şekildedir. Cemaatin imamdan ilerde durması ise caiz değildir. Bu hususta secde yeri değil, ayakların yeri esas alınır. Cemaatin topuklarının imamın ayak topuklarından ilerde olmaması yeterlidir.

(İmam Malik'e göre, cemaatin imamdan önde durması mekruh ise de namazın cevazını engellemez.)

Muktedi (imama uyan kimse), imama uymayı niyet etmeli ve kıldıkları farz namaz aynı olmalıdır. Bunun için bir kimse imama uymayı niyet etmeksizin ona uysa veya kendisi öğle namazını kılmak istediği halde imam ikindi namazını kıldırmakta bulunsa, bu iktidasi (imama uyması) caiz olmaz.

İmamın sesi kâfi gelmezse, cemaatten biri tarafından iftitah ve intikal tekbirleri yüksek sesle alınır ve rüküdan kalkarken de "Rabbena ve lekel-hamd" denilir, yüksek sesle yine selam verilir. Bu bir tebliğ, bir bildirimdir. Ancak tekbirler alınırken iftitah ve intikal tekbirleri olarak alınmalıdır, yalnız bildirme için alınmamalıdır. Eğer ilk tekbir ile namaza başlamaya niyet edilmez ise, bunu alan namaza başlamış olmaz. Diğerleri de tesbih, tahmid ve intikal tekbirleri olarak alınmazsa, sevabdan mahrum olmayı gerektirir, imamın sesi yettiği takdirde bu tebliğe gerek kalmayacağından, bu tebliğ işi mekruh olur. Buna müezzin olanlar dikkat etmelidirler.

İmam birinci selamı ikinci selamdan daha yüksek sesle alır ki, bu onun için bir sünnettir. Çünkü yüksek sesle alınması cemaata bir bildirimdir. Bu bildiriye ihtiyaç ise, daha çok birinci selamda görülür.

İmam selam verince, muktedi de teşehhüdü bitirmiş ise selam verir. Salat-Selam ve duayı bitirmek için selam vermeyi geciktirmez. Teşehhüdü bitirmeden selam vermesi de caizdir.

İmam namazdan sonra iki tarafa selam verirken "Aleyküm" sözü ile Hafaza meleklerini ve bütün cemaatı kasdederek. Cemaattan her biri de sağ tarafa selam verirken o taraftaki meleklerle cemaatı ve imam eğer o tarafta veya kendi hizasında ise imamı da kasdederek. Sol tarafa selam verirken de o taraftaki meleklerle cemaatı ve imam o tarafta ise imamı kasdederek onlara selam vermiş olur. Yalnız başına namaz kılanlar da bu selam ile yalnız hafaza meleklerini kasdederek.

Cemaat selamdan sonra: "Allahümme entesselâmü ve minkesselâm, tebarekte ya zelcelâli vel-ikram" cümlesi okununcaya kadar yerlerinde dururlar. Sonra yerlerinden kalkıp sünneti veya duayı başka uygun bir yerde tamamlarlar. Bundan ziyade yerlerinde durmaları kerahete girer. Farzdan sonra saffı bozmaları müstahabtır. Bunu yapmakla sonradan gelenler namazın tamamlanmış olduğunu anlarlar.

İmam selam verince bakılır: Eğer namaz tamamlanmışsa, imam serbesttir. Dilerse sağ tarafına, dilerse sol tarafına döner. Böylece kibleyi sağ veya sol tarafına alır ve öylece oturur. Dilerse çıkıp işine gidebilir. Eğer karşısında namaz kılan yoksa, dilediği takdirde cemaate doğru döner. Namaz kılanın yüzüne karşı dönüp durmaz; çünkü namaz kılanın yüzüne karşı oturmak mekruhtur. Fakat namaz bitmiş olmayıp, kılınacak sünnet bulunursa, imam "Allahümme entesselâmü ve minkesselâm" denilinceye kadar yerinde durur, sonra kalkar ve sağa, sola, ileriye veya geriye çekilerek o sünnet namazı kılar. Eğer kendisi başka bir şeyle uğraşmayacaksa, bu sünneti gidip evinde kılabilir. Çünkü sünnetlerin evde kılınması daha faziletlidir. Ancak cemaat imam hakkında kötü bir zan besleyecekleri düşüncesi varsa, sünnetleri eve gitmeden kılmalıdır.

Yalnız başına namaz kılanlara gelince, bunlar farz namazları kıldıkları yerde durabilirler ve sünnetleri de orada kılabilirler. Bununla beraber nafile namazları başka bir tarafa çekilip kılınmaları daha güzeldir.

Cemaat, kıyam rükü, secde gibi yapılması gerekli rükünlerde, Sübhaneke ile Tesbihat ve Tahiyat gibi dua ve zikirlerde imama uyarak bunları yaparlar. Fakat sözle yerine getirilmesi gereken kıraat rükünde imama uymaz, imamın aşikare okuduğu Kur'anı dinler ve susar.

Bu İmamı Azam ile İmam Ebû Yusuf'a göredir. Bu iki zata göre, aşikare okunan namazlarda cemaatin okuması tahrimen (harama yakın) mekruh olduğu gibi, gizli okunan namazlarda da cemaatin okuması böylece mekruhtur. İmam cemaate öncülük etmektedir. Bunun için imamın okuması, cemaatin da okuması demektir. Nitekim bir hadis-i şerifte buyurulmuştur:

"Kimin imamı varsa, imamın okuyuşu o kimse için de okuyuştur" (İbn Mâce, İkâme, 13) Başka bir rivayette de şöyle buyrulmuştur: **"İmam, kendisine uyulmak için öne geçirilmiştir. Bu yüzden, o tekbir alınca siz de alınız. Okuduğu zaman ise susunuz."** (Buhârî, Salât, 18, Ezân, 51, 74, 82, 128, Taksîru's-Salât, 17; Müslim, Salât, 77 , 82) Fakat İmam Muhammed, gizlice kıraat yapılan namazlarda cemaatin da kıraat yapmasını caiz görmüştür.

(İmam Malik'e göre, gizlice Kur'an okunan namazlarda muktedi (imama uyan) da gizlice okur; bu müstahsendir. İmam Ahmed'e göre, gizlice okunan namazlarda muktedi de gizlice okur. Bundan başka imamın namazlarda aşikare okuyuşunu cemaatten herhangi biri işitmezse, o da kıraatta bulunur, bu vacibdir. Fakat işitirse, okuması caiz olmaz, imamı dinlemesi gerekir. İmam Şafî'ye göre de, gizlice Kur'an okunan namazlarda muktedi, Fatiha'dan başka ayetler de okur. Aşikare kıraat yapılan namazlarda ise, eğer rek'atı kaçırmayacaksa, yalnız Fatihayı gizlice okur.)

İmam namaza başlamak için tekbir alırken ellerini yukarı kaldırmasa, Sübhaneke'yi okumasa, rükû ve secde tekbirlerini almasa ve bunlardaki tesbihleri söylemese, "Semiallahu limen hamideh" demeyi, tahiyyatı ve selamı terk etse veya teşrik tekbirini getirmese, cemaat bunları yapar. Bu dokuz şeyde cemaat imama uymaz.

İmam Muhammed'e göre imam, "Sübhaneke'yi terk edip Fatiha'yı okuduktan sonra sûreye başlamış olsa, artık cemaat da "Sübhaneke"yi okumaz.

İmam kunut duasını, bayram tekbirlerini, birinci oturuşu, tilavet secdesini, sehiv secdesini terk etmiş olursa, cemaat da terkeder. İmam bir secde fazla yapsa veya bayram tekbirlerini ashabı kiramdan rivayet edilen mikdardan ziyade alsa veya cenaze namazında dörtten fazla tekbir getirse veya yanılarak beşinci rekata kalksa, cemaat bu işlerde imama uymaz. İmam beşinci rekata kalktığı zaman bakılır: Eğer imam dördüncü rekattan sonra oturmuş (ka'de) yapmışsa, cemaat oturarak bekler, imam hemen dönüp teşehhüdü iade etmeksizin selam verirse, cemaat da onunla beraber selam verir. Fakat imam kalktığı beşinci rekât için secdeye varırsa, cemaat kendi başına selam verip namazdan çıkar. Eğer imam dördüncü rekâtın arkasından oturmuş (ka'de) yapmamış ise, cemaat yine bekler. Eğer imam hemen kıyamdan ka'deye dönüp ondan sonra selam verirse, cemaat da onunla beraber selam verir. Fakat imam beşinci rekâtı secde ile bağlarsa, hepsinin namazı bozulmuş olur. Bu durumda cemaatin yalnız başına teşehhüdü yapıp selam vermesi fayda vermez.

Vitir namazında, cemaat daha Kunut duasını bitirmeden imam rükûa varsa, cemaat da varır. Ancak Kunut duasından henüz hiçbir şey okumamış olsalar, imam ile rükûda bulunmayı kaçırmayacak şekilde bir mikdar okurlar.

İmam (vitirde) kunut duasını unutup rüküa gittiği halde, cemaat ona uymamakla imam başını kaldırıp kunut duasını okuduktan sonra tekrar rüküa gitmekle cemaat da ona uymuş olsalar cemaatin namazı bozulur.

Cemaatla kılınan namazlarda safların düzgün olmasına, aralarında açıklık bulunmamasına dikkat edilir. İmam olan zat da buna dikkat edip cemaatı uyarır. Safların en faziletlisi birinci saftır. Sonra sırası ile arkaya doğru fazilet azalarak gider. İmama yakın bulunmanın fazileti pek çoktur.

Cemaatten birinin saf arkasında yalnız başına durup imama uyması mekruhtur. Ancak saflar arasında duracak bir yer bulamazsa, o zaman kerahet olmaz.

İmamı rükû halinde bulan kimse, imama uymak için ilk saflara gittiği takdirde rekâtı kaçıracağından korkarsa, son safa geçerek imama uyar, saflardan birine katılmaksızın tek başına yalnızca bir yerde durup imama uymaz; rekât kaçırılacak olsa bile...

Namaz kılanın önünden geçmek mekruhtur. Ancak önünde bir perde, ağaç, direk benzeri bir engel bulunursa mekruh olmaz. Bu kerahiyet, kırlarda, büyük mescidlerde namaz kılanın secde edeceği yerden geçmek halindedir. Çünkü böyle büyük ve açık yerlerde namaz kılanın önünden hiç geçilmemesinde güçlük vardır. Evlerde ve küçük mescidlerde ise, namaz kılanın mutlak surette önünden geçmekle kerahet meydana gelir.

İmamın karşısında bulunan sütire (duvar gibi bir engel), cemaat için de yeterlidir. Daha önce bu açıklanmıştı.

Yüksek veya aşağı bir yerde namaz kılanın önünden geçildiği takdirde bakılır: Eğer geçen kimse ile namaz kılanın bazı azaları arasında bir hizaya gelme ve karşılaşma olursa, geçen kimse günah işlemiş olur; değilse olmaz. Bununla beraber hiçbir zaman namaz bozulmaz.

Bir görüşe göre, geçeninin aşağı yarısı, namaz kılanın yukarı yarısına gelecek şekilde karşılaşma olsa yine kerahet olur; yerde namaz kılanın önünden ata binmiş bir kimsenin geçmiş olması gibi...

İmam abdestsiz olarak namaz kıldırıldığını, cemaat dağıldıktan sonra anlamış olursa, mümkün olduğu kadar bunu cemaate duyurması gerekir. Bir diğer görüşe göre de, cemaata bildirmek gerekmez.

Bir imamın taşradaki akrabasını görmek için, bir zaruret veya dinlenmek için yılda bir hafta kadar imamlık hizmetini bırakması adete ve şeriata göre hakkıdır.

Bir özür bulunmadıkça cemaata devam etmelidir. Devam edilmemesini mubah kılacak özürler, teyemmümü mubah kılacak derecede olan hastalıklardır. Felce uğramak, yürüyemeyecek kadar yaşlı olmak, kör olmak, haksız yere saldırıya uğramaktan korkmak, şiddetli yağmur ve çamur bulunmak, soğuk ve karanlık hali olmak, hizmet etmeye mecbur olduğu ve ayrıldığı zaman zarar göreceği bir hasta bulunmak, yolculuğa çıkma hazırlığı ile uğraşmak gibi sebeplerdir. Din ilimleri ile uğraşıp kitab yazmak, fıkıh öğrenip öğretmek de bu özürlerden sayılır. Bununla beraber devamlı olarak, bu meşguliyet yüzünden, cemaatı terk etmek doğru değildir.

Yalnız gevşeklik ve tenbellik yüzünden cemaatı terk edip duran kimse, cezaya hak kazanır, şahidliği kabul edilmez. İmam bid'at ehlinden olduğu için cemaatı terk eden kimse ise, cezaya hak kazanmaz. Cemaata devam etmek istediği halde, haklı bir özürden dolayı muntazam bir şekilde devamdan mahrum kalan kimse de, niyetine göre cemaat sevabına kavuşur.

İMAN, ANLAMI, MÂHİYETİ

İmânın anlam ve mâhiyeti: Arapça mütehasşısırları iman kelimesinin; emn veya eman kökünden türemiş bir masdar olduğu hususunda müttetikirler.[1] Lûgat mânâsı, "*Doğrulamak, kabul etmek, kabullenmek, onaylamak, tasdik etmek, itimat etmek, gönülden benimsemek, güvenmek, güvenilmek*" demektir. İmanın Türkçe karşılığı olan "inanmak" kelimesinde de aynı mahiyeti sezmek mümkündür.

İslâmî istilâhta iman; "*Resûl-i Ekrem (sav)'i Allahû Teâla (cc)'nın katından getirmiş olduğu bilinen haber ve hükümlerin hepsinde, kat'i olarak kalp ile tasdik etmek, dille ikrar etmek ve gereğince amel etmeye çalışmaktır.*"[2] Güvenme, verilen bir habere kalbten inanma, haberi getireni tasdik etme; bir şeye tereddüde düşmeksizin inanma; Allah'a, O'ndan başka ilâh olmadığına, Hz. Muhammed (s.a.s)'in Allah'ın kulu ve Rasulu olduğuna, Allah'ın meleklerine, kitaplarına, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah tarafından yaratıldığına inanma.[3] "*İman*" kelimesi; Arapça'da "*if'al*" vezninde olup, aslı "*emn*" kökünden gelir. Dillere göre, korkunun zıddı olan "*emn-ü emân=emniyet, güven*" manasında, "*âmene*" fiilinin masdarıdır. Kelimenin aslı "*emn*" de "*emân*" idi. Başına "*elif*" gelince, "*e'mene*" oldu; sonra arapça gramer kaidesine göre "*imân*" okundu. Kelimenin başındaki "*hemze*" Arap diline göre "*ta'diye*" için "*geçişli*" olursa, "*eman vermek, emin kılmak*" manasına gelir ki; "*esmâüllah = Allah'ın isimleri*"nden olan "*Mümin*" bu manadan alınmıştır. Sayrûret (olmak) için kullanılırsa, iman; "*emin olma, kalbi güven ve sükûna kavuşturma*" manasına gelir. Buna lisanımızda "*inanma*" denir. Bütün dillilerin örfünde imanın hakikati; "*mutlak tasdik*"dir. Yani, bir şahsa, bir habere veya bir hükme, kesin olarak ve gönülden gelerek inanmak, onu doğrulamak, sözünü doğru kabul etmektir. Tasdik eden, tasdik ettiği şahsı tekzip edilmekten emin kılmış veya bizzat kendisi yalandan emin ve mutmain olmuştur. İman kelimesi, ya "*âmenehu*" da olduğu gibi doğrudan, veya "*âmene bihi*" ve "*âmene lehu*" da olduğu gibi, (be) veya (lâm) ile mef'ul alır. (be) ile olursa, "*İkrar ve itiraf*"; (lâm) ile olursa, "*iz'an ve kabul*" manası ifade eder.[4]

Bu esasa göre sözlükteki iman, mantık ilmindeki "*tasavvur*"un karşılığı olan "*tasdik*" ten ibaret olup, kavramındaki iki unsur vardır: Biri "*bilgi=marifet*" unsuru; diğeri, "*irade ve ihtiyar (kesb)*" unsuru. Çünkü, önce neye, niçin ve nasıl inanılacağı bilinmeden, bir şeye iman ve onu tasdik mümkün olmaz. Bu yönden "*marifet*" unsurunun rolü açık; imanın akıl, fikir, düşünce ve nazar ile ilgisi aşîkârdır. İrade ve ihtiyar unsuru ise, bilinen bir şeyin tasdik edilerek iman haline gelmesi, terim ifadesiyle "*iz'an ve kabulü*" için şarttır. Diğer bir deyimle; bilinen ve iman konusu olan husus, baskı ve korkudan uzak, samimi bir gönülle içten benimsenmeli, tam bir teslimiyet ile kabul ve itiraf edilmelidir. O halde imanda; bilgiye dayanan iradeli bir tasdik, kesb ve ihtiyar lâzımdır. Her şeyi çok iyi bilen şeytanın kâfir sayılması, bu ikinci unsurun bulunmamasındandır. O halde, yalnız "*marifet*" ile iman olmaz. Çünkü kesb ve ihtiyar olmadan kalbde hasil olan şey, tasdik değil, marifettir. Zira bir bilginin. imanda aslolan "*tasdik*" derecesinde sayılabilmesi için onda, irade ve ihtiyara dayanan kalp rızası ve teslimiyet şarttır. Ancak, tasdikte aranan iz'an'ın, "*itikad-ı câzim*" denilen kesin olarak yakîn ifade etmesi şart koşulmadığından; "*zann-ı gâlib*" denilen avam müslümanların tasdiki, yani "*mukallidin imanı*" Ehl-i Sünnete göre kâfi ne makbul sayılmıştır. Bu gibi tasdiklere "*iman-ı hükmî*" denir. Aklı ve naklî delillere dayanarak elde edilen

kuvvetli imana ise, "tahkiki iman" adı verilir. Bu yola (delil ve istidlâle) gücü yettiğinde başvurmak farz olduğundan, bunu terkeden bir mü'min günahkâr olur.[5] İman, küfrün zıddıdır. Alemlerin Rabbi olan Allah'ı tanımak ve O'na yönelmektir. İman: Allah'ın gönderdiği peygamberleri tasdik etmek, getirdikleri vahyi benimsemektir. Allah'ın buyruklarını yerine getirerek, O'nun güven çemberine girmektir. Ayetleri kabul edip, bağlanmak ve yaşamaktır.

İman'ın filolojik açıdan iki anlamı vardır: Başkalarına güven vermek, güven içinde olmak. İman sahibi kişi, yani mü'min, hem inandığı gücün sağladığı güvenin içinde emin olan; hem de kendisi başkalarına güven veren demektir. [6]

İslâm kültürünün en önemli kavramlarından biri de 'iman' kavramıdır. Türkçe'de inanma, emin olma ve inanç diye karşılayabileceğimiz bu kelime; insanın Yaratıcı karşısındaki teslimiyetini ve O'nu Rabb olarak tanımasını ifade eder. İnsanın fiilleri, iman veya küfr noktaları arasında meydana gelir. Kişi, ya âlemlerin Rabbi Allah'a ve O'nun bildirdiklerine göre hayatını sürdürür, ya da âlemlerin Rabbi Allah'ı ve O'ndan gelenleri tanımaz, kabul etmez ve hayatını başka ilâhların istediği gibi yaşar. 'İman', insan olmanın, yaratılış ve oluşu tanımanın, varlık aleminde meydana gelen olayları anlamının, evrendeki sırları bilmenin ve sonunda bütün dengeleri bulmanın yoludur. İnsan önce kendi içerisindeki dengeyi iman düşüncesiyle sağlar. Çünkü 'iman', insana kendi gerçeğini ve yeryüzündeki konumunu öğretir. 'İman' sonra, tabiatla, diğer yaratıklarla, diğer insanlarla ve Yaratıcı ile olan ilişkilerinin dengesini sağlar. 'İman', hem insana inandığı şeyin gücünün güvenini verir, hem de inanan insan hakkında başkalarına güven verir. 'İman', durgun bir teslimiyetin değil, amel dediğimiz faaliyetlerle beraber bir aksiyonun ana kaynağıdır. İman eden bir insan tek taraflı olarak Allah'a teslim olup, yerinde duran bir insan değildir. Bilakis o, iman gereği olan en güzel davranışları yaşayan aktif bir insandır. Çünkü 'iman', salih amel (en güzel fiilleri) yapmayı gerekli kılar. 'İman', 'emn' kelimesinden türemiştir. Kelime anlamı, verilen habere inanma, haberi getiren kimseyi doğrulama, güvenme, itimat duyma demektir. İslâm'da 'iman'; Allah'tan başka tanrı olmadığına, Muhammed'in (sav) son peygamber olduğuna, Allah'ın kitaplarına, peygamberlerine, meleklerine, hayrı ve şerri yaratanın Allah olduğuna, Ahiret gününe şüphe etmeksizin kalple inanma ve bu inancını dil ile tasdik etmedir (doğrulama).[7]

İmam eden kimselere 'mü'min' denir. Yani, Allah'tan gelen haberleri doğrulayan, onlara inanan, onlar hakkında güven içinde olan, kendisi de güvenli bir insan olan demektir. 'İman', 'Emn' kökünden, eman-güvenlik verme, emniyet-güvenlik, emanet-güvenliğine teslim edilen şey ve güvenilir olma, emin-güvenilir kişi gibi kelimelerde türemiştir. Bunların her birinin kök anlamıyla ilişkisi vardır. İmanın gerçeği; mutlak tasdik'tir (doğrulama). Bir kişiye, bir habere veya bir hükme, kesin olarak gönülden inanmaktır. Gelen haberi veya haberciye doğru kabul etmektir. Müslümanlar, iman ettiklerini göstermek için 'âmentü-iman ettim' derler. (Burada, 'iman ediyorum, kabul ediyorum' gibi bir kip değil, daha kesin bir ifade olan geçmiş zaman kipi kullanılmaktadır.) Bu açık ifadeden sonra, iman ettikleri gerçekleri bir bir sayarlar ve kendilerini inkarcılardan ayırırlar. İmanın iki boyutu vardır: Bunlardan birisi de bilgi (marifet), Diğeri de istek-arzudur (irade'dir). İnsan, önce neye inanacağını bilir, onun hakkında bilgi sahibi olur. Duyularıyla anlar, aklıyla kavrar, özünü öğrenir ve sonra da hiç bir baskı altında kalmadan, kendi özgür iradesiyle onun doğruluğunu kabul eder. Bilinmeyen bir şeye iman bir anlamı yoktur. İmanı şöyle de tanımlamak mümkündür: 'İman'; kalp ile tasdik (doğrulama), dil ile ikrar (doğru olduğunu söyleme) ve rükünleriyle (gereğiyle) amel etmektir. Neye iman edileceği iyice bilindikten sonra kalp ile onun doğruluğu kabul edilecek, yani gönülden 'âmentü' denilecek, sonra dil ile bu iman ilân edilecek ve sonra da iman neyi gerektiriyorsa, inanılan ilkeler ne emrediyorsa güç yettiği kadar onlara uyulacaktır. İmanın en kuşatıcı özelliği 'Allah'a şüphesiz inanma'dır. Böyle bir iman olan kimse, kopmaz, çürümez ve insanı saptırmaz bir bağla bağlanmış ve emniyet içinde olmuş olur. İman edilmesi gereken esaslara (zaruratı diniyye'ye) inanan kimse iman etmenin şartlarına uymuştur ama, iman bir diğer amacı da

insanı olgunlaştırmaktır. İmanın gereklerini yapanlar yani salih amel işleyenler hem imanlarını olgunlaştırırlar, hem de iman ile hedeflenen amaçlara ulaşırlar.

İman, şüphe ve tereddüt götürmez. Lâ ilâhe illallah Muhammedür Rasulüllah girişiyle 'âmentü' diyen bir kişi, imanın şartlarını kabul ettiği gibi, zarurat-ı diniyye denilen, inanılması gereken bütün maddelere de iman eder ve bu maddelerde şüphe etmez. Bu kısaca şudur; mü'min, Kur'an'ın bütününe iman eder, bir kelimesinden şüphe etmez, Peygamberimizden geldiği sağlamca bilinen bütün haberleri, hükümleri, ilkeleri de inanıp kabul eder. Sonra da bunları hayatında yaşamaya çalışır. Kur'an'da pek çok âyette iman etmenin gereğinden, iman edenlerin kavuşacakları nimet ve mükâfatlardan, iman etmenin şeklinden ve gereklerinden bahsediyor. İmam edenleri müjdeliyor, insanları gerçek imana davet ediyor. "O kimseler ki, iman ederler ve salih amel işlerler, işte onlar cennet arkadaşlarıdır (cennetliklerdir)" (Bakara: 2/82)[8]

İnanmak çok karmaşık içsel bir olaydır. Bu nedenle inanmayı somut boyutlar içinde tanımlamak güçtür. İnsanın herhangi bir konuda olumlu ya da olumsuz bir hükme varabilmesi onun, ya duyularına dayanarak, veya bazı verilerden hareket ederek ikna olmasıyla ancak kesinlik kazanır [9] ki bu olay tamamen insanın iç dünyasında gerçekleşen kişisel bir onaylamadır. Hiç bir kuşkuyla mahal kalmayacak şekilde insanın, matematiksel bir kesinlikle hükme varması ise -konuşarak ya da işaretlerle bu gerçeği dışa vurmadığı sürece olay- tamamen vicdan ve zihin arasında gizli kalır ki böyle bir hüküm, ait olduğu vicdanın dışında başka bir insanın kesin yargısına konu olamaz. Burada, üzerinde durulması gereken bir nüans vardır. O da "inanmak" ile "iman etmek" arasındaki inceliştir. Bu inceliği çok iyi kavrayabilmek için özellikle "iman" kelimesi üzerinde biraz durmak gerekir.

İman sözcüğü ve türevleri, Kr'ân-ı Kerim'de yüzlerce kez geçmektedir. Tabiatıyla bu kelime arapçadır ve İslam'dan önce de araplar tarafından kullanılmıştır. Ancak başka dillerde bu kelimeyi tam olarak karşılayabilecek bir sözcük bulunmamaktadır. Onun için türkçeye "inanmak" diye tercüme edilmişse de bunun, "iman" kelimesindeki inceliği yansıtamayacağını hatırlatmakta yarar vardır. İman, arapçada sözlük anlam olarak: Saygın bir şeyin varlığına, (onu akılla ve duyularla kavramadan) inana- bilmektir.

Gerek tefsir âlimleri, gerekse dil uzmanları tarafından bu kelime hakkında şimdiye kadar yapılmış olan açıklamalar, insanın dikkatini önemli bir nokta üzerinde yoğunlaştırmaktadır. O da insanın, gerçek olan bir şeyi, somut biçimde ve fizik boyutlarda kavramadan onun var olduğunu kesin biçimde ve heybetlenerek kabullenmesidir; Daha doğrusu kabullenebilmesidir. Şu halde iman etmek: Allah'ın rast getirmesiyle insanın, içsel bir inanma, ve kabullenme yeteneği sayesinde madde ötesi gerçeklerin varlığını -tanıma sığmaz duyumlarla- algılayabilmesidir. Evet işte iman bu kadar karmaşık bir olaydır. Onun içindir ki bazen eğitimsiz bir insan, iman edebilirken, entellektüel bir kişi bu içsel yeteneği gösterememektedir. Bu değerlendirmeden şu üç noktayı saptayabiliyoruz:

1) İman (sözlük anlamıyla): İnsanın kutsal ve saygın bir şeye, iç dünyasında kuşkuyla yer kalmayacak kesinlikte ve heybet duyarak inanması demektir.

2) İman dışı vurulmadığı sürece (Allah'dan başka) hiç bir kimse tarafından bilinemez.

3) Bu nedenle iman, gizli kaldığı sürece, ait olduğu vicdanın dışında hiç bir kimse tarafından olumlu ya da olumsuz değerlendirilemez. Yanî sorgulanamaz, mahkûm edilemez, herhangi bir hükme bağlanamaz.

Bu üç tesbitten izafi olarak birtakım zorunlu sonuçlar ortaya çıkmaktadır ki bunlar inanma olayının çok yönlü olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla insan topluluklarının yaşam disiplininde temel bir müeyyide olan Allah'a imanın, özellikle bu açıdan taşıdığı önem üzerinde durulmaya değer.[10]

İman, inanılacak hususlar açısından icmâlî ve tafsîlî iman olmak üzere ikiye ayrılır.

1) İcmâlî İman: İnanılacak şeylere kısaca ve toptan inanmak demektir. İmanın en özlü ve en kısa şekli olan icmâlî iman, tevhid ve şehadet kelimelerinde özetlenmiştir. Tevhid; "Allah'tan başka hiçbir İlâh yoktur. Muhammed O'nun elçisidir" Şehadet; Ben Allah'tan başka hiçbir İlâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna inanır ve tanıklık ederim.

2) Tafsîlî İman İnanılacak şeylerin her birine, açık ve geniş şekilde, ayrıntılı olarak inanmaya tafsîlî iman denilir.

Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ** "Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur." NİSA:136 7

TAKLÎDÎ ve TAHKÎKÎ İMAN

1) TAKLÎDÎ İMAN; Delillere dayalı olmaksızın sadece çevrenin telkini ile meydana gelen ve âdeta kişinin İslâm toplumunda doğup büyümüş olmasının tabii sonucu olarak gözükten imana taklidi iman denilir. Ehl-i sünnet bilginlerinin çoğuna göre bu tür iman geçerli olmakla beraber, kişi imanı aklî ve dinî delillerle güçlendirmediklerinden dolayı sorumludur. Taklidi iman, inkârcı ve sapık kimselerin ileri süreceği itirazlarla sarsıntıya uğrayabilir. Bunun için imanı, dinî ve aklî delillerle güçlendirmek gerekir. Çünkü deliller, ileri sürülecek şüphe ve itirazlara karşı imanı korur.

2) TAHKÎKÎ İMAN; Delillere, bilgiye, araştırma ve kavramaya dayalı imana tahkiki iman denir. Aslolan her müslümanın tahkîkî imana sahip olması, neye, niçin ve nasıl inandığının bilincini taşımasıdır.

Biz Allah'a Şöyle İnanırız: Allah vardır ve birdir. Ondan başka İlâh yoktur. Varlığının başlangıcı ve sonu yoktur. O, her zaman vardı, sonsuza kadar da var olacaktır. Allah varlıklardan hiçbirine benzemez. O'nun eşi ve benzeri yoktur. Varlığı kendindendir. Hiçbir şeye muhtaç değildir. Her şey O'na muhtaçtır. Allah diridir, her şeyi bilir, her şeyi işitir ve her şeyi görür. Kalbimizden geçenleri de bilmektedir. Allah irade sahibidir, diler ve dilediğini yapar. Onun kudreti sonsuzdur, her şeye gücü yeter. Allah yaratıcıdır, dilediğini yoktan var eder, dilediğini de yok eder. Evrende ne varsa hepsini O yaratmıştır.

ALLAH'A İNANAN BİR İNSANIN ÖZELLİKLERİ Sadece O'na kul olur ve sadece O'ndan yardım diler. Bütün işlerinde hakkı gözetir ve adaletli davranır. Açık ve gizli her işinde doğru olur ve dürüstçe davranır. İnsanları sever ve sayar, herkese değer verir. Ailesine karşı ve topluma karşı sevgi duyar, yararlı işler yapar. Her ırk, renk ve cinsiyetten insana eşit ve saygılı davranır. İnsan dışındaki diğer canlı varlıkları da sever ve korur. Çevreye karşı duyarlıdır. O'ndan başka kimseye kul olmaz ve boyun eğmez. Kimseye haksızlık yapmaz ve haksızlık yapılmasına razı olmaz. Açık veya gizli, yanlış ve kötü işler yapmaz. Kimseye karşı kin ve nefret beslemez. Ailesine ve topluma karşı duyarsız davranmaz; zararlı davranışlardan kaçınır. İnsanlar arasında ırk, renk ve cinsiyet ayrımı yapmaz Hayvanlara karşı kötü davranarak onları incitmez. Çevreyi kirletmez ve başkaları tarafından kirletilmesine razı olmaz.

İSTİKAMET

İSTİKAMET Sözlükte; "Kalkmak, ayakta durmak, düzeltmek, bir işte mutedil olmak, devam ve sebat etmek, bir işi üzerine almak, hak zuhur etmek, sabit olmak" anlamlarındaki "k-v-m" kökünden gelen istikamet, doğru ve mutedil olmak demektir. Eğri olmanın zıddıdır. Din ıstılahında istikamet; Hakka tabi olmak, adaleti yerine getirmek, doğru yola girmek, itaat olan şeyleri yapıp isyan olan şeylerden sakınmak, verdiği sözü tutmak ve hakkı meyletmemek demektir. Bu kimseye mustakîm denir.

İstikamet; İslam fıtratı üzerinde sapmadan ilerleme yoludur. Bu yolda şeytanlar vesvese verebilir, nefis kendine hoş gelen şeyleri isteyebilir ve kişinin menfaatleri ile dini çatışabilir. İşte istikamet; yoldan saptıranlara uymamaktır. İstikamet; İman ettiklerimizi hayat tarzı haline getirmemizdir. Söz verdiğimizizi yerine getirmemizdir.

Allah (cc), İstikamet üzere olanlar hakkında şöyle buyurmaktadır: **إِنَّ الدِّينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ** Rabbimiz Allah'tır" deyip de istikamet üzere dosdoğru yolda yürüyenler için ne bir korku vardır ne de onlar üzüntü çekeceklerdir. İşte onlar, cennet ehlidir. Amellerinin karşılığı olarak orada ebedî kalacaklardır." (Ahkaf, 46/13-14)

[1] Âsım Efendi, Kamus Tercemesi, İst. 1304, c. IV, sh. 548; ez-Zemahşeri, es-Sâsû'l Belâğâ,c. I, sh. 21-22. [2] Yusuf Kerimoğlu, Kelimeler ve Kavramlar, İnkılap Yayınları: 205. [3] Buhârî, İman: 37; Müslim, İman: 1, 5, 7; Ebû Dâvud, Sünne: 15. [4] Râgıb el-İsfahanî, el-Mutredâd; Asım Efendi, Kamüsü'l-Mühit Tercemesi, İstanbul 1272 H., 3/ 593-594; İbn-i Manzur, Lisânü'l-Arap, Bulak Mısır 1303, 17/160-163. [5] Ali Arslan Aydın, İslâm İnançları (ilm-i Kelâm), İstanbul 1984, 1/148-150. Ali Arslan Aydın, Şamil İslam Ansiklopedisi: 3/145. [6] Ahmet Kalkan, İslam Akaidi 74. Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.. [7] Buhârî, İman: 37, Hadis no: 37, 1/20. Müslim, İman: 1, Hadis no: 8, 1/36. Tirmizî, İman: 14, Hadis no: 2738, 4/119. Ebu Davûd, Sünne: 16, Hadis no: 4695, 4/223. İbnu Mace, Mukaddime: 9, Hadis no: 63, 64, 1/24. Nesâî, İman: 6, 8/88. [8] Ayrıca bak. Bakara: 2/25, 103. Âli İmran: 3/57, 102. Nisa: 4/57, 173. Maide: 5/56, 93. En'am: 6/83. Kehf: 18/30. Hacc: 22/50, 77. Ahkaf: 46/2-3. v.d. Hüseyin K. Ece, İslam'ın Temel Kavramları, Beyan Yayınları: 299-301. [9]. Bk. İslam'da Bilgi Kaynakları [10] Ferit Aydın, İslam'da İnanç Sistemi, Kahraman Yayınları: 73.

İSLAMDA AİLE

Yaratılışı gereği sosyal bir varlık olan insan için toplumsal hayat ne kadar önemli ve gerekli ise, bir toplum için de o toplumun çekirdeğini oluşturan, aile kurumu o kadar hayati bir öneme sahiptir. Aile bu niteliğiyle toplumlarda kültürel kimliğin, insani değerlerin ve tarihi sürekliliğin koruyucusu ve aktarıcısı olan bir kurumdur.

İslamın öngördüğü önemli bir bağ olan evlilik, aile kurumunu oluşturan, karı-koca arasındaki hayat müşterekliğinin adıdır. Yüce Allah, insanın soyunun korunması ve devamı için, yeryüzünün imarı ve gelişimi için evliliği yasalaştırmıştır.

Aile Toplumun Çekirdeğidir:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"İçinizden kendileri ile huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir. Bunda düşünenler için dersler vardır." (Rum, 30/21)

Aileler birleşerek toplumları meydana getirir. Bu çekirdek topluluk her çeşit faziletin kaynağıdır. Sağlıklı nesiller bu yuvada yetişir. Çocuk, yaratılışla ilgili gelişmesini de ahlâk ve terbiyesini de önce buradan alır. İnsan sevgisinin kaynağı da ailedir. Bir milletin sahip olduğu bütün özellikleri bir ailede görmek mümkündür. Bir toplulukta aile ne kadar sağlam temellere oturur ise o aileden meydana gelen toplum, o nisbetle sağlam yapıya sahip olmuş olur. Bunun içindir ki dinimiz aileye büyük önem vermiştir.

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا

"Allah, evlerinizi sizin için bir huzur ve sükûn yeri yaptı " (Nahl, 16/80)

Aile Nikahla Kurulur

Evlilik olmadan, evlilik sözleşmesi yapılmadan aile kurulmaz. Bunun için dinimiz evlenmeyi teşvik etmiştir.

وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden elverişi olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir. Allah, (lütfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir." (Nur, 24/32)

Peygamberler Evlenerek Topluma Örnek Olmuşlardır:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ): أَرْبَعٌ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ: الْحَيَاءُ، وَالتَّعَطُّرُ، وَالنِّكَاحُ، وَالسَّوَأُكُ

Peygamberimiz bu konuda şöyle buyurur:(5842) -Ebu Eyyüb (r.a) anlatıyor: **"Rasulullah (a.s) buyurdular ki: "Dört şey vardır, bunlar geçmiş peygamberlerin sünnetlerindendir: Haya, koku sürünme, evlenme, misvak kullanma."** (Tirmizî, Nikah 1, (1080)

İslam'da Ruhbanlık Yoktur

Hiz. Enes (r.a) anlatıyor: Hiz. Peygamber (a.s)'in eşlerinin hâne-i saâdetlerine bir grup erkek gelerek Rasulullah (a.s)'ın (evdeki) ibadetinden sordular. Kendilerine sordukları husus açıklanınca sanki bunu az bularak: "Rasulullah (a.s) kim, biz kimiz? Allah O'nun geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetmiştir (bu sebeple O'na az ibadet de yeter) dediler. İçlerinden biri: "Ben artık hayatım boyunca her gece namaz kılacağım" dedi. İkincisi: "Ben de hayatımca hep oruç tutacağım, hiçbir gün terk etmeyeceğim" dedi. Üçüncüsü de: "Kadınları ebediyen terk edip, onlara hiç temas etmeyeceğim" dedi. (Bilâhare durumdan haberdar olan) Hiz. Peygamber (a.s) onları bularak: "Sizler böyle böyle söylemişsiniz. Halbuki Allah'a yemin olsun Allah'tan en çok korkanınız ve yasaklarından en ziyade kaçınanınız benim. Fakat buna rağmen, bazen oruç tutar, bazen yerim; namaz kılarım, uyurum da; kadınlarla beraber de olurum. (Benim sünnetim budur), kim sünnetimi beğenmezse benden değildir" buyurdu. (Buhârî, Nikah 1; Müslim, Nikah 5, (1401); Nesâî, Nikah 4, (6, 60)).

Evet, aile nikah ile kurulur, evlenmeyen kimse bu kurumdan yoksun kalır. Evlenmemeyi ve aile kurmamayı fazilet saymak yanlıştır, Peygamberimizin sünnetine aykırıdır. Nikah, her ne kadar medenî bir sözleşme ise de bir yönü ile ibadettir.

Evlilik Kişiyi Haramlardan Korur

Pek çok kötülöklere karşı en önleyici vasıta ailedir. Peygamberimiz buyuruyor ki:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصْرِ وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ
وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ

“Gençler, içinizden evlenmeye gücü yeten evlensin. Zira evlenmek gözü (haramdan) daha çok yumdurucu, iffeti daha çok koruyucudur. Gücü yetmeyen ise oruç tutsun, çünkü orucun şehveti kıran bir özelliği vardır.” (Buhârî, Nikah, 3/4678) Bir başka hadisi şerif de mealen şöyledir: **“Kul evlendiği vakit dininin yarısını tamamlamış olur. Artık geri kalan yarısında da Allah'a karşı gelmekten kaçınısın.”** (et-Tergib ve't-Terhib, Beyrut, 1968, c.3, s.42 (Hadisi Beyhâkî rivayet etmiştir.)

Aile Kurulurken Eşlerin Birbirlerini Seçmesi Önemlidir.

Çünkü bu, geçici bir süre için bir araya gelme değil, çoğunlukla ölüme kadar devam edecek bir sözleşmedir. Eşler birbirlerinde bu kurumun devamını sağlayacak özellikleri aramalıdır. Canım ne olacak evlenmek helal ise ayrılmak da helaldir deyip gerekli araştırmayı yapmadan karar vermek, sonunda pişmanlık duymaya sebep olur.

Peygamberimiz bu konuda bir uyarıda bulunuyor ve eşlerde tercih edilmesinde yarar olan özelliğe dikkatimizi çekiyor. Şöyle buyuruyor:

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله (صلعم): تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لَرْبَعِ خِصَالٍ: لِمَالِهَا، وَلِحَسَبِهَا، وَلِجَمَالِهَا، وَلِدِينِهَا. فَأُظْفَرُ بِذَاتِ الدِّينِ، تَرِبَتْ يَدَاكَ.

Hız. Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: "Rasulullah (a.s) buyurdular ki: **"Kadın dört hasleti için nikahlanır: Malı için, nesebi (asaleti) için, güzelliği için, dini için. Sen dindar olanı seç de huzur bul."** (Buhârî, Nikah 15; Müslim, Rada 53, (1466); Ebu Davud, Nikah 2, (2047); Nesâî, Nikah 13, (6, 68)

Peygamberimiz kadını, bu dört özellikten herhangi birisi ile nikah etmenin mübah olduğunu, ancak dindar olan kadının tercih edilmesini tavsiye ediyor. Çünkü Kur'an-ı Kerim, bu özelliğe çok önem veriyor. Peygamberimize sordular: **"Ey Allah'ın Resûlü! Kızlarımız kölelerimizle evlenebilecekler midir?"** Bunun üzerine şu ayeti kerime nazil oldu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

“Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki, Allah katında en değerli olanınız O'ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir ve her şeyden haberdardır.” (Hucurat, 49/13)

Elbette Allah katında üstün bir değeri olan kimse, diğerklerine tercih edilir ve edilmelidir. Böyle davranan kimse pişman olmaz. Dindar olan kadın, kocasının malını korur, israftan sakınır. Çocuklarının terbiyeleri ile ilgilenir, onları da dinlerine bağılı olarak yetiştirir. Bu ise aileye huzur getirir. Bunun içindir ki Peygamberimiz:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ): الدُّنْيَا مَتَاعٌ، وَخَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ

Abdullah İbnu Amr İbni'l-As (r. anhömâ) anlatıyor: "Rasulullah (a.s) buyurdular ki:

"Dünya bir meta'dır. Dünya metanın en hayırlısı salih kadındır." (Müslim, Rada 64, (1467);

Nesai, Nikah 15, (6, 69] buyurmuştur. Bir başka hadis-i şerif ise şöyledir:

عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّمَ) أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ مَا اسْتَقَادَ الْمُؤْمِنُ بَعْدَ تَقْوَى اللَّهِ خَيْرًا لَهُ مِنْ زَوْجَةٍ صَالِحَةٍ إِنْ أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ وَإِنْ نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتْهُ وَإِنْ أَقْسَمَ عَلَيْهَا أَبْرَتْهُ وَإِنْ غَابَ عَنْهَا نَصَحَتْهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهِ

“İnanmış bir kişi Allah Teala'nın emirlerine sarılıp yasaklarından kaçındıktan sonra salih bir kadından daha hayırlı hiçbir şey elde etmiş olamaz. (Çünkü iyi bir kadın) Eşinin söylediğini tutar, yüzüne bakarsa gönlü açılır, karısı (nın bir şeyi yapması veya yapmaması) üzerine yemin ederse yeminini yerine getirir. Eşinin bulunmadığı zamanda ona ve malına hıyanet etmez.” (İbn Mace, Nikah, 5/1847)

Karı ile Kocanın Hakları ve Görevleri Vardır

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَ بِالْمَعْرُوفِ

“Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi kadınların da erkekler üzerinde birtakım iyi davranışa dayalı hakları vardır.” (Bakara, 2/228) buyurulmuştur.

Peygamberimiz de şöyle buyurmuştur:

أَلَا إِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا، وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا. فَحَقُّكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لَا يُؤْطِئْنَ فَرْشَكُمْ مَنْ تَكَرَّهُونَ، وَلَا يَأْذَنَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكَرَّهُونَ، أَلَا وَحَقُّهُنَّ عَلَيْكُمْ أَنْ تُحْسِنُوا إِلَيْهِنَّ فِي كِسْوَتِهِنَّ وَطَعَامِهِنَّ

Amr İbnu'l-Ahvas (r.a) anlatıyor: "Resulullah (a.s) buyurdular ki: **"Bilesiniz, kadınlarınız üzerinde hakkınız var, kadınlarınızın da sizin üzerinizde hakkı var. Onlar üzerindeki hakkınız, yatağınızı istemediklerinize çiğnetmemeleridir. İstemediklerinizi evlerinize almamalarıdır. Bilesiniz onların sizin üzerinizdeki hakları, onlara giyecek ve yiyeceklerinde iyi davranmanızdır."** (Tirmizî, Tefsîr Tevbe, (3087)

Peygamberimiz Veda Haccında bir konuşma yapmış, önemli konulara temas etmiştir. Hadis ve tarih kitaplarında yer alan bu konuşmanın bir bölümünü karı-koca haklarına ayırmış ve şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Kadınların haklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı size tavsiye ederim. Siz kadınları Allah emaneti olarak aldınız. Onların iffet ve ismetlerini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde haklarınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır." (Tirmizî, Tefsîr Tevbe, (3087)

**Karı ile kocanın birbirlerine karşı olan hak ve görevlerine kısaca işaret edelim:
Kocanın Karısına Karşı Görevleri:**

1- Koca eşine mehrini cömertçe vermelidir.

Evlenme sırasında erkeğin kadına ödediği veya ödeyeceğini taahhüt ettiği para veya mal (MEHİR) kadının hakkıdır.

وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا

Kadınlara mehirlerini gönül rızası ile (cömertçe) verin; eğer gönül hoşluğu ile o"

(4/4 ,mehrini bir kısmını size bağışlarsa onu da afiyetle yeyin. (Nisa

2- Nafaka: Nafaka, kişinin bakmakla yükümlü olduğu kimselerin yiyecek, giyecek ve konut giderlerini karşılamak demektir. Nikah işlemi tamamlanınca, kadının nafakası normal ölçüler içinde kocaya aittir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur:

وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ

“Annelerin beslenmesi ve giyimi, uygun bir şekilde çocuk babasına aittir.” (Bakara, 2/ 233)

Koca, karısının nafakasını temin etmek, giyecek, yiyecek ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Kuşkusuz bunların tespitinde, adamın maddi durumu ve toplumun geleneği esas alınır.

وَعَنْ حَكِيمِ بْنِ مَعَاوِيَةَ عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ: مَا حَقُّ زَوْجَةٍ أَحَدِنَا عَلَيْهِ: قَالَ: أَنْ تُطْعِمَهَا إِذَا طُعِمْتَ، وَأَنْ تَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ، وَلَا تَضْرِبَ الْوَجْهَ، وَلَا تُقَبِّحْ، وَلَا تَهْجُرْ إِلَّا فِي الْبَيْتِ.

Hakîm İbnu Muâviye babası Muâviye (r.a)'den anlatıyor: "Ey Allah'ın Resûlü! dedim, bizden her biri üzerinde, zevcesinin hakkı nedir?" **"Kendin yiyince ona da yedirmen, giydiğin zaman ona da giydirmen, yüzüne vurmaman, takbîh etmemen, evin içi hariç onu terk etmemen."** (Ebu Dâvud, Nikâh 42, (2142, 2143, 2144)

3- Himaye: Koca, kadının yöneticisi ve gözeticisi konumunda olduğu için, karısını himaye etmekle, ona zarar verecek maddi ve manevi şeylerden onu korumakla yükümlüdür. Koca karısını kıskanmalıdır. Adını lekeleyecek, saygınlığını zedeleyecek, açık-saçık kıyafetlerden, kadın-erkek karışık toplantılardan ve ayrıca şaibeli kadınlarla arkadaşlık etmekten onu alıkoymalıdır.

4- Koca eşini Allah'ın bir emaneti olarak görmeli ve haklarına tecavüz etmemelidir. Onu cehennem yakıtı olmaktan korumalıdır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ

“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.”

(Tahrim, 66/6)

5- Koca, karısına ve çocuklarına Kur'an'ı, farzları ve İslamiyet hakkında gereken bilgileri mutlaka öğretmelidir.

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى

“Ailene namazı emret, kendin de ona devam et” (Taha 20/132)

6- İyi Geçinmek: Kadın, kocasının arkadaşı, hayat ortağı, üzüntü ve sevinçte yanı başında olan dostudur. Sıkıntıda ve bollukta onun duygularını paylaşır. Evin düzenini korumak, aileye bakmak ve analık görevlerini yerine getirmek gibi ağır meşakkatlerin altına girer. Bu yüzden kocası, onunla iyi geçinmek zorundadır. Ona şefkatle ve nezaketle muamele etmelidir. Çektiği bunca meşakkatin, harcadığı bunca emeğin karşılığını vermelidir. Hiç kuşkusuz kocanın bu tavrı, kadının yüreğine su serper, onu sevindirir, yükünü hafifletir. Kocasına olan sevgisini ve sadakatini kat kat arttırır.

7- Aile efradına karşı cömert davranmak: Cimrilik, bazı insanları ailesine karşı da eli sıkılığa zorlar. Onların ihtiyaçlarını karşılamamaya yöneltir. Eş ve çocukların her türlü ihtiyaçlarını koca cömertçe karşılamalıdır.

Kadının Kocasına Karşı Görevleri:

1- İtaat: İtaat, kadının kocasına karşı yerine getirmek zorunda olduğu ilk yükümlülüklerden birisidir.

“Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler. Allah azizdir, hakimdir.” (Bakara 2/228)

Bu ayetteki üstünlükten kasıt aile reisliğidir. Ailenin nafakasını temin edip, aileyi himaye eden koca elbette ki itaate daha fazla layıktır.

Kadın, kocasına itaat etmek, meşru isteklerine karşılık vermek zorundadır. Ayrıca rızası olmadan, evin dışına çıkmak, malını saçıp savurmak, ev işlerini ihmal etmek gibi evlilik hayatını karşılıklı nefrete ve sonuçta da ayrılığa doğru götüren olumsuzluklardan kaçınmalıdır.

2- Nezaket: Kadın kocası ile iyi geçinmelidir. İlişkilerinde nezaketi ve yumuşaklığı göz önünde bulundurmalıdır. Ruhsal ve bedensel rahatı için elinden geleni yaparak kocasını memnun etmelidir.

Kocaya karşı nazik olmanın, onu incitmemenin en başta gelen gereği, kadının elinden geldiğince kocasını ağır yüklerin altına sokmaması, aile bütçesini zorlayan pahalı eşyaları aldirmaya kalkışmaktan kaçınmasıdır. Çünkü bu tür ısrarcı tutumlar kocanın canını sıkır, bu da neticede karı-koca ilişkisinin bozulmasına, nefrete yol açar.

3- Kocasına sevgi ile bağlanmak ve kadınlık görevini yerine getirmek.

Onuru korumak: Kadının en önemli görevlerinden biri kocasının onurunu korumaktır. Onun adını lekelememektir. Bir kadın kocasının hoşlanmadığı şeylerden kaçınmalıdır. Açık – saçık dolaşmak, kırtmak, kocasının sırlarını ifşa etmek, adamın bilinmesini istemediği şeyleri (yoksulluk vb.) sağda solda anlatmak gibi kötü huyları terk etmelidir. Çünkü bütün bunlar, kocanın güvenini sarsar ve nefretine neden olur. Sonuçta da ayrılık kaçınılmaz hale gelir.

4- Ailenin iffetini ve şerefini korumak, kocasının evini ve malını muhafaza etmek ve israftan sakınmak.

Karı-koca bu özetlediğimiz karşılıklı hak ve görevlerine riayet ettikleri takdirde hem kendileri mutlu olur, hem bu yuvada yetişen çocuklar anne-babaya saygılı olur.

Ailedeki mutluluk, karı ile koca arasındaki sevgi ve saygıya bağlıdır.

Eşler, yuvada mutluluğu sağlamak için gerekli fedakarlığı gösterecek, huzur bozucu tutum ve davranışlardan sakınacaklardır. Karı ile kocanın herhangi bir sebeble aralarının açılması halinde Allah Teâlâ her iki taraf ailelerine görev vermekte ve şöyle buyurmaktadır:

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا

“Eğer karı-kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar barıştırmak isterlerse Allah aralarını bulur. Şüphesiz Allah her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olandır.” (Nisa, 4/35)

Aile reisi olan erkek eşine karşı yumuşak davranacak, kaba hareketlerden sakınacaktır. Peygamberimiz:

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ

Hiz. Ebu Hüreyre (r.a) anlatıyor: "Rasulullah (a.s) buyurdular ki: **"Mü'minler arasında imanca en kâmil olanı, ahlâkça en güzel olanıdır. En hayırlınız da ailesine hayırlı olandır."** buyurmuştur. (Tirmizî, Radâ 11, (1162); Ebu Dâvud, Sünnet 16, (468)

Her şeyde olduğu gibi, aile hayatında da örnek alacağımız Peygamberimizdir. O, eşleri ile gayet iyi geçinir, onların sıkıntı veren bazı davranışlarına tahammül ederdi.

Bir gün Hiz. Aişe bir şeye darılarak Peygamberimizle yüksek sesle konuşuyordu. Bu sırada Hiz. Ebû Bekir gelmiş, kızını azarlamak istemiş, fakat Peygamberimiz buna engel olmuştu. Bunun üzerine Hiz. Ebû Bekir kalkmış gitmiş, bir süre sonra tekrar geldiğinde karı-kocanın barıştıklarını görmüş ve: **"Az önce kavganıza şahit olduk, şimdi de barıştığınıza şahit olalım."** dedi. Bunun için Peygamberimiz buyuruyor:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): لَا يَفْرُقُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً. إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ آخَرَ

Hiz. Câbir (r.a) anlatıyor: "Rasulullah (a.s) buyurdular ki: "Bir mü'min erkek, bir mü'min kadına buğzetmesin. Çünkü onun bir huyunu beğenmezse başka bir huyunu beğenir." **(Müslim, Radâ 61, (1469))** Peygamberimiz bu hadisi şerifte kocayı uyarıyor. Eşindeki hoşlanmadığı bir huyu sebebiyle yuvayı sarsacak hatta dağılmasına sebep olacak tavırlardan sakınılmasını söylüyor. Elbette bu, kadın için de geçerlidir. O da, aile kurumunun tehlikeye düşmesine meydan verecek söz ve davranışlardan sakınmalıdır. Hatta Peygamberimiz, kocaları ile uyum içerisinde olan kadınları müjdelemiş ve şöyle buyurmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): أَيُّمَا امْرَأَةٍ مَاتَتْ وَزَوْجُهَا عَنْهَا رَاضٍ دَخَلَتْ الْجَنَّةَ

Ümmü Seleme (r. anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (a.s) buyurdular ki: **"Hangi kadın, kocası kendisinden razı olarak vefat ederse, cennete girer."** (Tirmizî, Radâ 10, (1161)

Aile fertleri arasında özen gösterilmesi bakımından çocuklar da önemli bir yer tutar.

Anne ve babaya Allah'ın birer hediyesi olan çocuklar aile bahçesinin gülleridir. Onları sevgi ile yetiştirip topluma yararlı bir kimse olarak hazırlamak, anne-babanın başta gelen görevleri arasındadır. Çocuk küçük yaştan itibaren iyi terbiye edilirse, hem ailesine hem de milletine yararlı ve hayırlı bir insan olur. İyi terbiye edilmediği ve eğitilmediği takdirde, ne kendisine ne de başkasına yararı dokunmayacağı gibi, aile için de toplum

için de zararlı hale gelir. Bunun için dinimiz, geleceğin teminatı olan çocuklarla ilgili olarak aileye büyük sorumluluklar yüklemiştir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyruluyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ

“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.”

(Tahrim, 66/6)

Cenab-ı Hak bu ayeti kerimede müminlere önemli bir görev veriyor. Hem kendilerinin ve hem de aile fertlerinin cehenneme gitmelerine sebep olacak davranışlardan uzak durmalarını emrediyor. Çünkü mümin kendinden sorumlu olduğu gibi ailesinden de sorumludur. Nitekim Peygamberimiz kişilerin sorumluluklarını hatırlatırken şöyle buyurmuştur:

عن ابن عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ): كُتُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ، وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا، وَالْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ.

İbnu Ömer (r. anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (a.s) buyurdular ki: **"Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürünüzden mes'ulsünüz. İmam çobandır ve sürüsünden mes'ûldür. Erkek ailesinin çobanıdır ve sürüsünden mes'uldür. Kadın, kocasının evinde çobandır, o da sürüsünden mes'ûldür. Hizmetçi, efendisinin malından sorumludur ve sürüsünden mes'ûldür."** (Buhârî, Ahkâm 1, Cum'a 11, İstikrâz 20, Itk 17, 19, Vesâya 9, Nikâh 81, 90; Müslim, İmâret 20, (1829); Tirmizî, Cihâd 27, 1705; Ebû Dâvud, İmâret 1, (2928)

Hz. Ömer: "Ey Allah'ın Resûlü! Kendimizi koruruz fakat ailemizi nasıl koruyabiliriz? diye sordu. Peygamberimiz: **"Allah'ın sizi yasakladığı şeylerden onları sakındırırsınız ve Allah'ın size emrettiği şeyleri onlara emredersiniz. İşte bu, onları korumak demektir"** buyurdu. (Alûsî, Ruhul-Maânî, Beyrut, c. 28, s. 156)

Bir başka hadisi şerif de şöyledir:

قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّمَ) مُرُوا الصَّبِيَّ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغَ سَبْعَ سِنِينَ

“Çocuklarınıza yedi yaşına geldiklerinde namaz kılmalarını emredin.” (Ebu Davud, Salat, 417)

Çocukların inançlı, sağlıklı, manevî değerlerine bağlı, vatan ve millet sevgisi ile dopdolu olarak yetiştirilmesinde birinci derecede ailenin sonra da toplumun rehberliği önemlidir.

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّمَ) قَالَ أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ

Peygamberimiz: **“Çocuklarınıza hoş muamelede bulunun ve onları güzel terbiye edin.”** buyurmuştur. (İbn Mace, Edeb, 3) Anne-babaların çocukları ile ilgili dinî ve millî görevlerini ihmal etmeleri, ilerde onları ve hatta toplumu rahatsız edecek olayların meydana gelmesine sebep olur. Nitekim zaman zaman medyaya ve basına yansıyan olaylar, sadece anne-babaları değil izleyen herkesi üzmektedir.

Bunun için öncelikle anne-babalar çocuklarının terbiyesine, eğitimine özen göstermeli ve onların kötü alışkanlıklar edinmemeleri için hiçbir fedakarlığı esirgememelidirler.

Çocuklar genelde anne-babayı örnek alırlar. Onların söz ve davranışlarından etkilenirler. Bunun için anne-baba çocuklarının dürüst, ahlâklı ve faziletli yetişmeleri için onlara örnek olmaları gerekir.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ أَنَّهُ قَالَ أَنْ دَعَتْنِي أُمِّي يَوْمًا وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ) قَاعِدٌ فِي بَيْتِنَا فَقَالَتْ هَا تَعَالَ أُعْطِيكَ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ) وَمَا أَرَدْتَ تُعْطِيهِ قَالَتْ أُعْطِيهِ تَمْرًا فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّمَ) أَمَا إِنَّكَ لَوْ لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا كُتِبَتْ عَلَيْكَ كَذِبَةٌ

Abdullah b. Amr (r.a.) anlatıyor: **“Ben küçüktüm, Peygamberimizin evimizde bulunduğu bir günde, annem beni: “Gel sana bir şey vereceğim” diye çağırdı. Peygamberimiz anneme: “Çocuğa ne vermek istedin?” diye sordu. Annem: “Hurma vereceğim.” dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz: “Eğer (çocuğu aldatıp ona) bir şey vermeyeydin, sana bir yalan günahı yazılırdı.”** buyurdu. (Ebu Davud, Edep, 88, 4339)

Peygamberimiz burada önemli bir uyarıda bulunuyor. Anne-babaların yapmayacakları şeyleri çocuklarına va'd etmemelerini öğütlüyor.

Bu hem anne babaların yalan söyleme gibi bir günahı işlemelerine hem de çocukların ahlâkı üzerinde olumsuz etki yapmasına sebep olur.

Hülasa, anne-babaya çocuklarını eğitmek, güzel terbiye etmek ve yetiştirmek için büyük fedakarlık düşmektedir. Bu aynı zamanda onların dini görevlerindendir.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأَنْ يُؤَدَّبَ الرَّجُلُ وَلَدَهُ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَتَّصَدَّقَ بِصَاعٍ

Peygamberimiz şöyle buyuruyor: **"Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha üstün bir bağışta bulunmuş olamaz."** (Tirmizi, Birr, 33/1874)

Ailenin kuruluşunda temel düşünce; hem dünya hemde ahirette birlikte olma anlayışı olmalıdır:

جَنَاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ ( ) سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ

"Adn cennetlerine girecekler, atalarından, eşlerinden ve zürriyetlerinden salih olanlarla birlikte olacaklar. Melekler de her kapıdan yanlarına girip şöyle diyecekler: Selam sizlere, sabrettiğiniz için! Bakın dünya yurdunun ne güzel sonucu!" (Ra'd, 13/23-24)

Aile Allah'a yaklaşıncı özellikte olmalıdır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Ey inananlar! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar ziyana uğrayanlardır." (Münafikun, 63/9)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُواهُمْ وَإِنْ تَعَفَّوْا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ( ) إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

"Ey iman edenler, haberiniz olsun ki, eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olan vardır, o halde onlardan sakının! Ne var ki, affeder, kusurlarına bakmaz, örterseniz, şüphe yok ki, Allah, çok bağışlayandır, merhamet edendir. Doğrusu mallarınız ve

çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Büyük mükafat ise Allah'ın yanındadır." (Teğabun, 64/14-15)

Aile efradı için dua etmek güzeldir:

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ( ) أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا

"Onlar: "Rabbimiz! Bize eslerimizden ve çocuklarımızdan gözümüzün aydınlığı olacak insanlar ihsan et ve bizi, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder yap" derler. İşte onlara, sabretmelerine karşılık cennetin en yüksek makamı verilecek, orada hürmet ve selamla karşılanacaklardır." (Furkan, 25/74-75)

Eşler birbirlerine, Allah'a karşı görev ve sorumluluklarını hatırlatmalıdır:

Ebû Hüreyre (r.a.)'dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Allah o kimseye rahmetiyle muamele eder ki gece kalkıp namazını kılar, hanımını da uyandırır, o da namaz kılar, eğer imtina ederse yüzüne su serperek uyandırır. Allah o kadına da rahmetiyle muamele eder ki gece kalkıp namazını kılar, kocasını da kaldırır, o da namazını kılar. Eğer imtina ederse yüzüne su serperek uyandırır." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 250, Ebû Davud, Tatavvu', 18)

Bazı erkekler ailelerini ihmal ederler, çalışma saatinden arta kalan vakitlerini, aile yuvasında geçirecekleri yerde, dışarıda geçirmeyi tercih ederler.

Yuvanın Saadetinin Devamı İçin 11 Altın Kural:

1. Kadınlar kadar, erkeklerin de görev ve sorumluluğunu bildiren ilahi emirleri daima birlikte hatırlayın. Unutmayın siz onları sadece anne ve babalarından değil Allah'tan emanet olarak aldınız.

Nitekim Efendimiz bir hadislerinde "Kadınların haklarını yerine getirme hususunda Allah'tan korkunuz. Zira siz onları Allah'ın bir emaneti olarak aldınız." buyuruyor.

(Müslim, Hacc, 147; Ebû Davud, Menasik, 56)

2. Sohbet bir ihtiyaçtır. Evinizde eşinizle canlı ve aktif bir sohbet atmosferi meydana getirin ve onunla sohbet edin. Güzel söz ve iltifatın eşinizin gıdası olduğunu unutmayın.
3. Hanımınızın evinizdeki fedakarca çırpınışlarını daima takdirle anın. Ev işi ve çocuk bakımında ona mutlaka yardımcı olun.
4. Kendi anne-babanıza, akrabalarınıza gösterilmesini istediğiniz saygı kadar, onun da anne, baba ve yakınlarına hürmetkâr olun.
5. Ne kadar meşgul ve çalışmalarınız ne kadar yoğun olursa olsun mutlaka yalnız eşinize ayıracağınız bir vakit bulun.
6. Evinizin kapısından içeriye girdiğinizde işyerinde yaşamış olduğunuz problemleri kapının dışına atarak içeriye mütebessim bir çehre ile girin.
7. Arada sırada ufak da olsa hediyelerle eşinizin gönlünü alın.
8. Hanenizi ilgilendiren hususlarda eşinizle istişare etmeyi ihmal etmeyin. Ondan gizli işler yapmayın.
9. Çocuklarınız da olsa kimsenin yanında onu azarlamayın ve onu çevrenize şikayet etmeyin.
10. Yersiz kıskançlıklarla huzurunu bozmayın.
11. Eşinizin hatalarını ararken, sizin de mükemmel ve kusursuz olmadığınızı düşünün."

İslam'da Kadınların Erkekler Üzerindeki Hakları Nelerdir?

Yalnızlık ve teklik, yani vahdaniyet sadece Allah'a mahsustur. Cenâb-ı Hak, bu itibarla bütün varlıkları çift yaratmıştır. **"Her şeyi çift yarattık ki düşünüp ibret alasınız."** (Zariyat Suresi, 49.Ayet) Bütün mahlukat, bu çift olma özelliği bakımından birbirine muhtaçtır. Çünkü birisinde olan bir hususiyet, diğerinde yoktur. Hepsi birbirini tamamlayarak bir bütün teşkil eder. İnsan için, erkek ve kadın olmanın da

hakikati bundan ibarettir. Hadis-i Şerifte buyrulur: **“Kadınlar erkeklerin, diğer yarısıdır.”** (Ebu Davud, Taharet,94; Tirmizi, Taharet, 82) Ancak insan hakikatının bu iki yarısı, tıpkı artı eksi kutuplar gibi, kendine mahsus husûsiyetler taşır. Cenâb-ı Hak; îmânı, sâlih amelleri, güzel ahlâkı yani kulluğu, erkek ve kadın bütün kullarından arzu etmektedir. Ancak hak, vazife ve mes’ûliyetler bahsinde, her iki cinse, kendilerine uygun maddeler vaz etmiştir. Yaratılışlarını farklı tuttuğu gibi, hak ve mes’ûliyetlerini de farklı tutmuştur. Cenâb-ı Hak, kul hakkını muhterem tutar ve insanlara birbirlerinin hakkını yemeyi yasaklar. Güçlülerin zayıfları koruyup gözetmesi gerektiğini ifade eder. Nisa Suresi’nin 34. ayetinde de geçen ve **“yönetici”** diye tercüme ettiğimiz **“kavvâm”** kelimesi, **“güven vermek, işlerini üstlenmek ve durumunu iyileştirmek”** anlamlarına gelmektedir. Yani erkekler kadınları koruyup kollamakla görevlidirler. Erkeklerin hanımları üzerinde hakları olduğu gibi, hanımların da beyleri üzerinde hakları vardır. Erkeklerin şu hakları gözetmeleri gerekmektedir.

1. Nafaka

Erkek, hanımının nafakasını kısmamalıdır. Hanımının malını, parasını ondan izinsiz yememelidir. Müslüman bir erkek, eşine mehir vermekle de yükümlüdür. Bu, Allah tarafından kadına tanınmış bir haktır. Nisa Suresi’nin 4. ayetinde şöyle buyurulmaktadır: **“Kadınların mehirlerini, bir güçlük çıkarmadan gönül rızası ile verin.”** Koca, usulüne uygun biçimde mehri ödemediği takdirde kadın mehrini mahkeme yoluyla talep edip alabilir. Onu alıncaya kadar kocasına karşı hakları devam eder ama görevlerini yerine getirmeyebilir. Mehir, karı ile kocanın veya temsilcilerinin karşılıklı anlaşmasıyla serbestçe belirlenirse ona **mehr-i müsemmâ** denir. Peşin olarak ödenmesi kararlaştırılan kısmı peşin, kalanı daha sonra ödenir. Tamamının peşin olması da karara bağlanabilir. Erkek, mehir borcunun peşin ödenecek bölümünü ödemediği takdirde karısından yararlanmaya hak kazanamaz, kadın müsaade ederse o başka. Daha sonraya bırakılan kısım ya belirlenen günün gelmesiyle veya boşama ya da ölüm halinde kadına tastamam ödenir. Ölen kocanın mirası bu ödeme yapıldıktan sonra paylaşılır. Erkek, boşadığı kadına olan mehir borcunun tek kuruşunu kesemez. **“Bir eşi bırakıp yerine bir başka eş almak isterseniz, bıraktığınıza yüklerle mal vermiş olsanız bile hiçbir şeyi geri almayın. İftira ederek ve apaçık günaha girerek mi alacaksınız?”**(Nisa, 4/20)

2. İlim

Erkek, hanımına şerîatin ilim ve edeblerini öğretmeli, onun bilmesi ve yapması gereken farzları, vâcibleri, namaz, oruç ve diğerlerini öğretmelidir. Rasûlullah sallâllahü aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“Kıyamette en şiddetli azâb, hanımını câhil bırakıp, ona din bilgilerini öğretmeyenedir. Kıyamet günü ikisi de ateşten minber üzerinde oturturlar. Kadın kocasına, Allah seni rüsvâ etsin. Bana dünyâda ma’rûf olanları emr, münker olanları nehy etmedin, yüzümü dünyâdan çevirip, âhirete kıymet verdirmedin. Kendini de beni de helak eyledin der, sonra zebâniler ikisini de Cehennem tarafına sürerler.”** Diğer bir

hadis-i şerif de: “Sizden herbiriniz çoban gibidir ve herbiriniz emriniz altındakilerden sorumlusunuz” buyuruldu. (Buhari, Nikah,91) Hadiste, ailesinin çobanı olduğu bildirilen baba, aile bireylerinin maddî ve manevî ihtiyaçlarını karşılamak, onları her türlü tehlikeye karşı korumak, çocuklarının iyi yetişmesi için elinden gelen gayreti göstermekle yükümlü ve sorumludur. Her ne kadar bu görevler günümüzde, eşler arasında belli ölçülerde paylaşılmış olsa da, işin ağırlığı yine erkek üzerindedir. O yüzden, bu sorumluluğu yerine getirmeyen kimse için Allah Rasûlu sallahu aleyhi ve sellem, **“Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi kişiye günah olarak yeter.”** uyarısında bulunmuştur. (Ebu Davud, 1692)

3. Güzel ahlak

Erkek hanımına karşı güzel huylu, güler yüzlü olmalıdır. Allah Teâlâ, Nisa sûresi on dokuzuncu âyet-i kerîmede: “Onlarla iyi hayat sürün” buyuruyor. Öyleleri vardır ki, dışarıda herkese karşı hoşgörölü, nâzik ve yumuşaktır. Fakat eve gelince sanki maskeleri düşer, dünyanın en kaba, en asık suratlı ve en müsâmahasız insanı olup çıkarlar. İşte bu hâl hayırsızlığın tipik örneğidir. Resûl-i Ekrem Efendimiz sallallahu aleyi ve sellem’in evindeki hâlini dikkate alan İmâm Mâlik çok güzel bir prensip ortaya koymuştur. Der ki:

“Bir kimse kendisini aile fertlerine, dünyanın en sevimli insanı olarak kabul ettirmelidir.”

Peygamber Efendimiz sallallahu aleyi ve sellem’in hanımlarına karşı davranışlarını göz önünde bulundurarak, hayırlı bir insanın evinde nasıl davranması gerektiğini şöyle özetleyebiliriz:

- Bir koca, hanımına duyduğu sevgiyi zaman zaman dile getirmeli, ona yapmayı düşündüğü iyiliklerden söz etmelidir.
- Eski yeni birtakım meseleleri sohbet konusu yapmalı; gördüğü, duyduğu, okuduğu faydalı bilgileri hanımına anlatmalıdır.
- Zaman zaman şakalar yapmalı, mizâhî konulara yer vermeli, evin içinde samimi bir hava meydana getirmelidir.

4. İhtiyaçların karşılanması

Erkek, dışarı işlerini hanımına yaptırmamalı, yabancı erkeklerin görmesinden onu korumalıdır. Yoksa vâki olacak fesadın günâhı kocayadır. Rasûlullah sallâllahü aleyhi ve sellem ev işlerini Hazret-i Fâtıma’ya, dışarı işlerini Hazret-i Ali’ye vermişti.

5. Helali seçmek

Erkek hanımına helâl yedirmeli, helâl elbise giydirmelidir. Nu’mân İbnu Beşir (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: “Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

“Şurası muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmez. Bu durumda, kim şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de, ırzını da tebrîe etmiş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberiniz olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah’ın koruluğu da haramlarıdır. Haberiniz olsun, cesette bir et parçası var ki, eğer o sağlıklı olursa cesedin tamamı sağlıklı olur, eğer o bozulursa, cesedin tamamı bozulur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir.”

[Buhârî, İman 39, Büyü 2; Müslim, Müsakat 107, (1599); Ebu Davud, Büyü 3, (3329, 3330); Tirmizî, Büyü 1, (1205); Nesâî, Büyü 2, (7, 241).]

6. Sıkıntılara katlanmak

Erkek, hanımının sıkıntı ve huysuzluklarına katlanmalı, sevaba kavuşmalıdır. Sahîhayn denen Buhârî ve Müslim hadis kitaplarında, Ebû Hüreyre’nin (radıyallahü anh) bildirdiği hadis-i şerifde: **“Kadınlara nasihat ediniz. Muhakkak ki onlar, kaburga kemiğinden yaratılmışlardır. Elbette kaburga kemiklerin en eğrisi olan en üstekindendir. Doğrultmaya kalkarsanız kırarsınız, kendi haline bırakırsanız eğri kalır. Onlara dâima nasihat ediniz”** buyuruldu. (Müslim, Reda 64; Nesai, Nikah 15; Ahmed b. Hanbel, II/168) Onlara sertlik ve zorlamayı haddenden aşırı yapmayın. Onları tamamen kendi hallerine de bırakmayın yani onları tatlı dil, güzel söz ile idare edin. İmam Gazâlî: **“Kocanın karısı ile iyi geçinmesi, ona karşı güzel ahlakla muamelede bulunması, kadının hakkıdır. Güzel ahlaktan murad kadına eza-cefa etmemek değil, onun ezasına tahammül göstermektir, Resulullah’ın yolundan giderek kadının taşkınlık ve gazabına karşı halîm selîm davranmaktır.”** demiştir.

İSLÂM’DA AİLENİN ÖNEMİ

Dünya ve âhiret mutluluğunu hedefleyen İslâm Dini, toplumun temeli olan aileyi sevgi ve saygıya dayanan bir kurum olarak tanımlamıştır. Bizim dünya ve âhiret mutluluğumuzu isteyen yüce dinimiz İslâm; her konuda olduğu gibi, aile hayatımızla ilgili de ölçüler koymuş ve bu ölçülere uyulmasını istemiştir. Bu ölçülere uyulduğunda, dünya ve âhirette huzur ve mutluluğa kavuşacağımız bildirilmiştir. Aile toplumun temelidir. Toplumun mutluluğu, onu oluşturan ailelerin mutlu olmasına bağlıdır. Mutlu ve huzurlu toplum, huzurlu aileden, huzurlu aile ise imanlı ve ahlâklı kişilerden oluşur. Aile, huzur ve mutluluğumuzun kaynağıdır

Fertler aileyi, aileler ise toplumu oluşturmaktadır. **Aile**, kişinin kendilerinden sorumlu olduğu eşi, varsa çocukları, ev halkı, yani yakın akrabalarından oluşan insan toplumdur. Aile toplumun temel taşı ve özüdür. **Aile**, hem bireylere hem de topluma huzur sağlayan sükûnet yuvasıdır. **Aile**, çocukların bir gül misali yetiştiği çiçek bahçesidir. **Aile**, bilgi ve tecrübelerin aktarıldığı ve eğitimin ilk basamağı, bireylerin karakterinin belirlendiği ilk yerdir. Hayatımızın en önemli zaman dilimi ve gelecek nesillerin yetiştiği ortamdır. Mutlulukla geçirilen bir aile hayatı, dünya cennetinin adıdır. Günümüzde birçok zararlı

alışkanlıklara müptela olmuş gençlerimizin ıslahı, yalnızlığa terkedilmiş yaşlıların mutluluk kaynağı aile huzurudur.

Müslüman için aile, bir sosyal müessese olduğu gibi, aynı zamanda İslâmî bir kurumdur. Nikâh, iki ayrı cinsiyetten müslümanın İslâmî kurallar çerçevesinde bir araya gelmesidir. Aile, erkeğin eksiklerinin kadınla; kadının eksiklerinin de erkeklerle tamamlandığı, birbirlerinin ihtiyaçlarının temin edildiği, iki cinsi kaynaştıran bir kurumdur. Aile, erkek ve kadını asil bir duygu ve heyecanla birleştiren, bedeni sükûna, ruhu huzura erdiren bir müessesedir. Aile, toplum eğitimi yaptırarak, kişiyi toplum hayatına hazırlayan sevgi, saygı, şefkat, fedakârlık ve birlik ocağıdır. Aile yuvası okuldur, mesciddir; huzur evi ve çocuk yuvasıdır. Dünya ve âhiret mutluluğunu hedefleyen İslâm Dini, toplumun temeli olan aileyi sevgi ve saygıya dayanan bir kurum olarak tanımlamıştır.

Amacı sağlam bir toplum kurmak olan İslâm, aileye çok önem vermiştir. Çünkü aile, toplumun temel taşıdır. Toplumlar ailelerden oluşur. Aile sağlam olursa toplum da sağlam olur. Aile ise evlenme ile kurulur. Evlilik fitri bir ihtiyaçtır. **Evlilik de nikâha dayanır. Nikâhsız bir aile yuvası düşünülemez. İslâm, akıllı ve bülûğ yaşını aşmış bütün müslümanları aile yuvası kurmaya çağırdığı gibi, evliliği ve aile hayatını da bir ibâdet olarak değerlendirir. Bu konuda Allah azze ve cell şöyle buyurur:**

"İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, Allah'ın varlığının belgelerindendir. Bunlarda düşünen topluluk için ibretler vardır." (Rûm, 30/21).

Rasulullah (s.a.s.) de şöyle buyurur: "Nikâh, benim sünnetimdir. Sünnetimi yapmayan benden değildir. Evlenin, çocuk sahibi olun; ben kıyâmet gününde ümmetimin çokluğu ile iftihar edeceğim." (İbn-i Mâce, Nikâh 1)

"Kadın dört özelliği için nikâhlanır: Malı için, nesebi (soyu) için, güzelliği için, dini için. Sen dindarı seç de huzur bul/mutlu ol." (Buhârî, Nikâh 15, Müslim, Radâ 53. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Nikâh 2; Nesâî, Nikâh 13; İbni Mâce, Nikâh 6)

"Ey gençler topluluğu! Sizden evlenmeye gücü yeten hemen evlensin. Çünkü evlilik gözü haramdan daha çok korur. Namus ve iffeti en iyi şekilde muhafaza eder. Evlenmeye gücü yetmeyen de oruç tutsun. Çünkü oruç şehveti kırmaya vesiledir." (Buhari 5162, Müslim 1401/1, Nesei 2238, Tirmizi 1081, Darimi 2/132, İbnu'l-Carud 672, Abdurrezzak 10380, Beyhaki 7/77, Ahmed bin Hanbel Müsned 1/424, 432, Albânî İrvau'l-Ğalil Fi Tahriri Ehadisi Menari's-Sebil 1781)

Hz. Peygamberimiz (s.a.s.) "Evlenmenin hayırlısı, en kolay ve külfetsiz olanıdır." Ebu Davud, Nikâh 32

"Evlenecek kişilere Allah muhakkak yardım eder" buyurur. (Neseî, Nikâh 5)

İslâm dini, evliliği tavsiye ettiği gibi, evlilik çağında olanların evlenmesine yardımcı olunmasını da öğütlemiştir. Bu tür yardımı, anne ve babaların görevleri arasında saymıştır.

Aile, sevgi, şefkat, merhamet duygularının yoğun olarak yaşandığı, sevinçlerin ve kederlerin paylaşıldığı sıcak bir ortamdır. Çünkü ailede başların tacı olan anneler, evin direği olan babalar ve ailenin meyvesini teşkil eden çocuklar bulunur. Aile, nüfusu yenileme, kültürü taşıma, terbiye kazandırma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik faaliyetlerinin yerine getirildiği bir kurumdur. Aile, tarihin her döneminde toplumun vazgeçilmez temel müesseselerinden birisi olmuştur.

İslâm dinî aileye büyük önem vermiştir. Çünkü aile hem kişinin huzur bulduğu bir ortam, hem neslin devamı için bir vesile, hem de kişiyi dince günah sayılan çeşitli kötülüklerden koruyan bir kurumdur.

Kur'ân-ı Kerim, sosyal birliğin en üstün ve sağlam şekliyle sevgi, bağlılık, merhamet, iyilik, müsâmahe, yardımlaşma, doğruluk, insaf ve Allah korkusunu gözeterek aile kurumuyla ayakta tutulmasını hedef alır. Huzur, barış, sevgi ve mutluluk evde yaşanmayınca, toplumda hiç yaşanmaz. Güçlü ve sağlam toplumlar, ancak fertleri inanç, fikir ve gâye birliği içinde kaynaşmış mutlu ailelerden oluşabilir.

Aile, bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan bedensel ve ruhsal ihtiyaçların karşılandığı, mânevî değerlerin kazandırıldığı ilk ve en önemli yerdir. **Bu sebeple aile, huzur ve mutluluğun kaynağıdır.**

Fakat günümüzün insanı, artık evliliği genç yaşta değil, geç yaşta düşünmeye başlıyor. Aile, toplumun devamını sağlayan, bireylerin kimlik ve kişiliklerinin oluşmasında, topluma faydalı birer üye olmalarında alternatifi olmayan bir kurumdur. Bu sebeple dinimiz vakti gelince evlenmeyi teşvik, bekâr kalmamayı tavsiye etmiştir.

Günümüzde evliliklerde önemli kriterler; zenginlik, yakışıklılık ya da güzellik, iyi bir kariyer sahibi olmak gibi hususlardır. Çağımızda maddeci anlayış ve düşünce biçimleri, kültür ve düşünce dünyamızla birlikte, aile hayatımızı da etkilemiş, bu sebeple de bu son derece önemli olan aile yapımızda da sarsılmalar baş göstermiştir.

Özellikle küresel ölçekte kitle haberleşme araçlarının (Tv, bilgisayar, internet ve çep telefonlarının) artmasıyla birlikte, gelenek, ahlâk ve öz kültürümüzde meydana gelen tahribat had safhaya ulaşmıştır.

Bunun en belirgin örneği, aile geçimsizliklerinin ve boşanma davalarının artmış olmasıdır. Sağlıklı olmayan aile içi iletişim, aileyi oluşturan üyelerin, özellikle de çocukların maddî-mânevî sıkıntılarını artırdığı gibi, sağlam bir aile içi iletişim zemininde yetişen çocukların da beden ve ruh sağlıkları daha iyi olur. Zaten günümüz ailesi; Tv, bilgisayar, ekonomik güçlükler, yoğun çalışma şartları, şehir hayatı, alkol, uyuşturucu, zinâ ve kumar ile gelen ferdî zaafiyet ve yalnızlık gibi iletişim problemlerine yol açan unsurların etkisindedir. Aile içi iletişimin zayıfladığı modern çağda davranışlarımızı yeniden gözden geçirip, iletişim kanallarımızı güçlendirmemiz gerekmektedir. Bu da mânevî değerler sistemimizi yeniden güncellemekle gerçekleşebilir.

Nikâhsız beraberlikler ise asla bu yüce duyguları barındırmaz. Bu yüzden İslâmiyet, nikâh dışı bütün beraberlikleri gayr-meşrû ve haram sayarak yasaklamıştır. (İsrâ, 17/32) Bu tür ilişkiler İslâm'a göre iffetsizlik ve hayâsızlık sayıldığından, Kur'ân, iffetin korunmasını

nikâhlanıp evlenmeye bağlamıştır. (Nûr, 24/33) Bu yüzden iffetli, namuslu ve ahlâklı gençler, nikâh olmaksızın; ‘nasıl olsa evleneceğiz’ diyerek evlilik öncesi ilişkiden veya sırf gönül eğlendirmek amacıyla beraber olmaktan şiddetle sakınılmalıdır.

İslâm dini, insanların mutluluğu için, İslâm’ın emir ve yasaklarına uyulmasını istemiştir. İslâm’ın yasak ettiği haramlardan olan zinâ, büyük günahlardan biridir. Rabbimiz Allah zinâyâ yaklaşılmasını emrediyor: “Zinâyâ yaklaşmayın, çünkü o bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur.” (İsrâ, 17/32) Fert ve toplum hayatında insan mutluluğunu esas alan İslâm, cinsellik konusunda da fertlerin mutlu yaşamasının yolunu göstermiştir. Gayr-i ahlâkî ilişkilerin ortaya koyacağı zararları bildirmiş ve bunlardan sakınılmasını istemiştir.

Bu sebeple flört, Dinimizin ahlâk anlayışına uymaz. Flört, nikâhsız beraber olmanın, gezip tozmanın, eğlenmenin çağdaş ismidir. İslâm, kızların kandırılıp terk edildiği, aldatıldığı ve iffetini yitirdiği; erkeklerin ise kötü ahlâkın kısıracında kıvrandığı, adına flört denen bu illeti asla tasvip etmez. Flörtten en çok mağdur olanlar kızlardır.

İffetini ve ahlâkını tertemiz tutmak isteyen gençlerimiz flört denen illetten uzak durmalıdırlar. Son yıllarda film ve dizilerde evlilik dışı ilişkiler, nikâhsız birliktelikler normalmiş gibi gösterilerek, bu tür gayr-i ahlâkî ilişkiler toplumda özendirilmektedir. Genç yaşta bekâr insanların çokluğu, düzen ve çevrenin haramları süsleyip kolaylaştırması ile birleşince, çeşitli ahlâksızlıkların yayılmasına, maddî ve mânevî nice hastalıkların, sorunların artmasına yol açıyor. Günümüzde bazı insanlar da Allah ın kendilerine helâl kıldığı nikâhı terk ederek, gayr-i meşrû ilişkilere yönelmektedirler. Bu yüzden toplumumuzda zina, fuhuş ve sapık ilişkiler alabildiğine yayılmış bulunmaktadır. Geleceğimizin teminatı olan gençliğimizi bu tür sapık ilişkilere karşı uyarmak gerekmektedir. Zira fuhşun ve ahlâksızlığın yaygınlaşmasıyla aile bağı koparılsa toplumun düzeni bozulur ve halkın huzur ve güveni kalmaz, toplumda büyük sorunlar yaşanır; Şiddet, taciz, tecavüz ve çeşitli problemler ortaya çıkar.

Toplumdaki ahlâkî değerleri bozan ve aile ilişkilerini temelden sarsan televizyon dizilerine dikkatli yaklaşmalı ve bu konuda seçici olmaya çalışmalıyız. Özellikle Batı ülkelerinde artan ve maalesef yaşadığımız bu ülkede de kendine yer bulan, nikâhsız beraberlik, nikâha gerek duymama gibi teşebbüsler ve cinsel hürriyet anlayışı, nikâhı ve aile kurumunu, dolayısıyla başta yaşadığımız bu ülkeyi ve insanlığı tehdit eden en önemli tehlikedir. Evlilik, kişiyi zinâdan korur, insan neslinin devamını sağlar. Nikâhsız kurulan ilişkiler toplumu yozlaştırır, aile mefhumunu yıkar. Evlenmek, Yüce Rabbimiz’in emri, Peygamberimiz’in sünneti, kadın ve erkek olarak yaratılışımızın da gereğidir. Bu sayede dünya ve âhiret mutluluğu elde edilir.

Kurulan bu aile yuvasını en iyi bir şekilde devam ettirmek için de şu kurallara dikkat etmede fayda vardır:

- Kadınların erkeklere Allah’ın bir emaneti olduğu unutulmamalıdır.
- Sohbet bir ihtiyaçtır. Evimizde eşimizle canlı ve aktif bir sohbet atmosferi meydana getirmeliyiz.

- Eşimizin evimizdeki fedakârca çırpınışlarını daima takdirle anmalıyız ve ona mutlaka yardımcı olmalıyız.
- Kendi anne-babanıza, akrabalarımıza gösterilmesini istediğiniz saygı kadar, onun da anne, baba ve yakınlarına hürmetkâr olmalıyız.
- Ne kadar meşgul ve çalışmalarınız ne kadar yoğun olursa olsun mutlaka yalnız eşimize ayıracağımız bir vakit bulmalıyız.
- İşyerinde yaşamış olduğunuz problemleri kapının dışına atarak içeriye mütebessim bir cehre ile girmeye çalışmalıyız.
- Arada sırada ufak da olsa hediyelerle eşimizin gönlünü almalıyız.
- Ailemizi ilgilendiren hususlarda eşimizle istişare etmeyi ihmal etmemeliyiz. Ondan gizli işler yapmamalıyız.
- Eşimizin hatalarını ararken, bizim de mükemmel ve kusursuz olmadığınızı düşünmeliyiz.
- Ailemizi lüks ve özentiden uzak tutmalıyız.
- Dinî yaşantımızda Hz. Peygamberin aile hayatını örnek aldığımızda hem dünyada ve hem de ahirette mutlu olacağımızı unutmamalıyız.

Tabii ki mü'minler olarak, muvahhid bir aile olmaya gayret etmeli şirkten, küfürden, bid'at ve huerafelerden uzak durmalı, tevhid bilinciyle hareket edilmelidir. İnsanlar ilk terbiyeyi, temel kuralları, örnek davranışları ailede alır. Sevgi, saygı orada oluşur. En önemlisi, kulluk görevi inanç, ibadet ve güzel ahlâk anlayışı orada pekişir. İnsanları kötülükten korur. Bir anlamda aile, insanın ve toplumun kontrol mekanizmasıdır. Aile, tarif edilemez bir okuldur. Sımsıcak bir yuvadır. Dertlerin sıkıntılarının bittiği, şefkatin ve sevginin solunduğu mekândır. İslâm'ın aile kurumuna verdiği önemin en temel nedenleri olarak şunları sayabiliriz:

1. İnsan soyunun devamını sağlamak ve sağlıklı nesiller yetiştirmek. Yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **"Ey insanlar, sizleri bir tek şahıstan (Hz. Âdem'den) yaratan, o şahıstan da eşini (Havva'yı) vücuda getiren, ikisinden bir çok erkeklerle kadınlar üreten Rabbinizden korkun ve günah işlemekten sakının"** (Nisâ 4/1)
2. İnsanın fıtratında mevcut olan cinsel arzuyu meşru yoldan tatmin etmektir. **Evliliğin en önemli amaçlarından birisi de cinsel arzuyu meşru yoldan gidermektir. Ailede mutluluğun en önemli unsuru eşler arası cinsel tatmindir. Mutlu bir aile olmak isteyenler, cinsellikle alakalı görevlerini de en iyi şekilde yerine getirmelidirler. Evlilikte cinsel mutluluk, eşler arası sevgi ve saygının artmasına ve mutlu olmalarına katkı sağlar.**
3. İnsanın maddî ve mânevî görevini en iyi bir şekilde yerine getirmesi için iyi bir ortama ihtiyaç vardır. Bu ortamda aile yuvasıdır. Yüce Allah şöyle buyurur: **"Kendileriyle huzur bulasınız diye size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet vermesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir."** (Rûm, 30/ 21) Hz. Peygamber

(s.a.s.): “Yüzüne baktığı zaman içini mutlulukla dolduracak bir eş’e sahip olmayı, erkek için en değerli nimetlerden biri saymıştır.” Toplumun özü ve temeli ailedir. Dinimiz, ailelere, aile kurumuna ve aile bireyleri arasındaki ilişki ve bağlara büyük önem vermektedir. Dolayısıyla mü’minler olarak, muvahhid bir aile olmaya özen göstermeli ve ailenin huzur ve mutluluğu için gereken fedakarlığı yapmalıyız!

İSLÂM’IN ŞİÂRİ EZAN

Sözlükte “bildirmek, duyurmak, çağrıda bulunmak, ilân etmek” mânasında bir masdar olan ezan kelimesi terim olarak farz namazların vaktinin geldiğini, nasla belirlenen sözlerle ve özel şekilde müminlere duyurmayı ifade eder. Aynı kökten gelen müezzin “ezan okuyan kimse”, mi’zene de “ezan okunan yer” (minare) demektir. Ezan kelimesi Kur’ân-ı Kerîm’de bir yerde “bildiri, ilâm” mânasında geçerken (et-Tevbe 9/3) terim anlamında ezana nidâ kökünün türevleriyle iki âyette (el-Mâide 5/58; el-Cum’a 62/9) işaret edilmiştir.

Ezan sünnet yoluyla meşrû kılınmakla birlikte Kur’ân-ı Kerîm’deki,

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوءًا وَلَعِبًا ^س ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ

“Namaza çağırdığınızda onu alay ve eğlence konusu yaparlar. Bu davranışları onların düşünemeyen bir toplum olmasından dolayıdır” (el-Mâide 5/58); âyeti ve

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا ^س الْبَيْعَ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Ey inananlar! Cuma günü namaza çağrıldığı zaman hemen Allah’ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın” (el-Cum’a 62/9) âyeti ile de teyit edilmiştir.

Ezân ve kâmet, farz namazların sünnetlerindendir. Farz namazlara çağrı için ezân okumanın dayanağı, Kitap ve Sünnet’tir. Bu konuda Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyrulmaktadır: *“Siz namaza çağırdığınız zaman onu alaya alıp eğlence yerine koyuyorlar.”* (el-Mâide, 5/58); *“Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman hemen Allah’ın zikrine koşun...”* (el-el-Cum’a, 62/9) Resûlullah (s.a.s.) da *“Namaz vakti geldiğinde içinizden biri ezân okusun.”* (Buhârî, Ezân, 17-18, 49 [628, 631, 685]; Müslim, Mesâcid, 292 [674]) buyurmuştur.

Namaz, Mekke döneminde farz kılınmakla birlikte, ezân hicretten sonra uygulamaya konulmuştur. Hicretin birinci yılında Medine’deki Mescid-i Nebvi’nin inşaatı tamamlandı ve içinde cemaatle namaz kılınmaya başlandı. Namaz vakitlerinde Hz. Bilal mescidin yakınında *“Es-salâh! Es-salâh! (Namaza! Namaza!)”* ya da *“Essalâtü*

câmiatun (namaz toplayıcıdır)” diye müslümanları namaza davet ediyordu ama yeterli değildi.

Medine’nin dış semtlerinde oturanlar, devesini otlatanlar, hurma bahçelerinde çalışanlar ve alış-verişle uğraşanlar Hz. Bilal’in sesini duyamıyor ve vaktinde cemaate yetişemiyorlardı. O dönemde saat, takvim de olmadığından, bu konuya bir çözüm bulmak ve Medine halkına namaz vakitlerini duyurmak gerekiyordu.

Hz. Peygamber (s.a.s.) vakitlerin girdiğini duyurmak için ne yapılabileceğini arkadaşlarıyla görüşmüş, o esnada Hz. Peygamber’e vahiyle ve içlerinde Hz. Ömer (r.a.) ve Abdullah b. Zeyd’in (r.a.) de bulunduğu bazı sahâbîlere rüyalarında bugünkü ezânın şekli öğretilmiştir

Peygamberimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gece yatsı namazından sonra bu konuyu gündeme getirdi ve sahâbelere bu konudaki görüşlerini sordu? Sahabelerin bazıları çan çalalım, bazıları boru çalalım, bazıları ateş yakalım ve bazıları da def çalalım dedi.

Çan çalmak hıristiyanlığın, boru çalmak yahudiliğin, ateş yakmak mecûsîliğin ve ibâdete çalgı aleti karıştırmak da putperestliğin simgesi olduğundan, Peygamberimiz bu görüşlerin hiçbirini beğenmedi ve bir karar alınmadan dağıldılar. (Ebû Dâvûd, Salât, 27-28 [498-499]; İbn Mâce, Ezân, 1 [706-707]); İbn Âbidîn, Reddû’l-muhtâr, 1/383).

İstişâre meclisinde bulunanlardan Abdullah İbn-i Zeyd -radiyallâhu anhümâ-, aynı gece bir rüya gördü. Sabah namazından sonra, sevinç içinde gelip Sevgili Peygamberimiz’e gördüğü rüyayı anlattı:

“Üzüntülü bir hâlde sağ tarafıma yatmışım. Uyku ile uyanıklık arası, yanıma bir zât geldi. Üzerinde şal ve peştamaldan müteşekkil iki parçalı yeşil bir elbise, elinde de bir çan vardı. Çanı ondan almak istedim. Aramızda şu muhâvere geçti:

–Ey Allâh’ın kulu, çanı satıyor musun?

–Bunu ne yapacaksın?

–Namaz vakitlerini bildirmek için çalacağım.

–Bu mevzuda sana daha hayırlısını haber versem olmaz mı?

–Olur elbette!

Hemen o mübârek zât, kibleye karşı durdu ve yüksek sesle;

«Allâhu Ekber» diye başlayıp ezânı tamamıyla okudu. Bir müddet bekledikten sonra ezânın kelimelerini tekrar etti. Sonuna doğru;

«Kad Kâmeti’s-Salâtü» cümlesini ilâve etti.”

Yapılan kavli ve fiilî duâlara, Mevlâ-yı Mûteâl süratle icâbette bulunmuştu. Fahr-i Kâinat Efendimiz, mesrur ve mütebessimdi:

“–Ey Abdullah! Gördüğün hak ve sâdık bir rüyadır! Şimdi kalk! Öğrendiklerini Bilâl’e öğret! Sesi senden yüksek ve daha gür olduğu için ezânı o okusun!” buyurdular.

Sözlerini Hazret-i Abdullah’tan derhâl öğrenen Hazret-i Bilâl -radiyallâhu anh-, Mescid-i Şerîf’in yakınında bulunan yüksek bir dama çıkarak, gür sadâsıyla İslâm’ın ilk ezânını okudu. Medine ufuklarının, tevhîdî nurlu bir sadâ ile çınladığını işiten Hazret-i Ömer -radiyallâhu anh-, heyecan içinde evinden dışarı fırladı. Koşa koşa mescide, Efendimiz’in huzûr-i saâdetine geldi. Hazret-i Bilâl’in okuduğu ezânı, o da rüyasında aynen görmüştü:

“Ya Rasûlallah! Sizi hak peygamber olarak gönderen Allâh’a yemin ederim ki, Abdullâh’a rüyasında öğretilen ezânın aynısı bana da öğretildi.” (Buhârî, 1/114; Ebû Dâvud, Sünen, c. 1, s. 117)

Hazret-i Ömer rüyasında; gökten inen iki kişi görmüştü. Onlar abdest almışlar, biri ezan okuyup kâmet getirmiş, diğeri ise imam olmuş, birlikte namaz kıldıktan sonra göğe yükselip gitmişlerdi.

Bu güzel tevâfuk karşısında Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-;

“O ezan okuyan kişi, kardeşim Cebrâil’dir. Ümmete ezânı tâlim edip öğretti. İmam olan ise kardeşim Mîkâil’dir.” buyurdu.

Az sonra ashabdan birkaç kişi daha gelerek gördükleri rüyaları anlattılar. Neticede hepsinin farklı rüyalarla Ezân-ı Muhammedî’yi öğrendikleri anlaşıldı.

Ezân, İslâm’ın şîârı (sembolü) olup, müekked bir sünnettir. Ezân aracılığıyla halka hem namaz vaktinin girdiği ilan edilmekte, hem de Allah’ın eşsiz büyüklüğü, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) O’nun kulu ve elçisi olduğu ve namazın kurtuluş yolu olduğu ilan edilmektedir. İmam Muhammed, “Bir belde halkı tümüyle ezânı terk ederlerse onlarla savaşırm.” (Kâsânî, Bedâi’, 1/146) demiştir.

Kâmet ise farz namazlardan önce, namazın başladığını bildiren ve ezân lafızlarına benzeyen sözlerdir. Ezândan farklı olarak, “hayye ale’l-felâh” cümlesinden sonra, “kad kâmeti’s-salât” cümlesi eklenir. Rivâyetlere göre kâmet de yukarıda ismi geçen sahabîlere aynı rüyada öğretilmiştir (Ebû Dâvûd, Salât, 28 [499, 507]).

Ezan şu sözlerden oluşur:

الله أكبر الله أكبر
الله أكبر الله أكبر

أشهد أن لا إله إلا الله

أشهد أن لا إله إلا الله

أشهد أن محمدا رسول الله
أشهد أن محمدا رسول الله

حي على الصلاة
حي على الصلاة

حي على الفلاح
حي على الفلاح

(الصلاة خير من النوم)
(الصلاة خير من النوم)

الله أكبر الله أكبر
لا إله إلا الله

Hanefî ve Hanbelî mezhepleri ezanda Abdullah b. Zeyd'den nakledilen bu lafızları esas almışlardır. Şâfiîler de aynı lafızları benimsemekle beraber müezzinin her iki şehâdet cümlesini önce yanındaki kimselerin duyacağı şekilde alçak sesle, sonra da yüksek sesle okuması anlamına gelen “tercî” ilâvesinin bulunduğu Ebû Mahzûre rivayetini (Müslim, “Şalât”, 6; Ebû Dâvûd, “Şalât”, 28) tercih etmişlerdir. Mâlikîler ve Hanefî mezhebinden Ebû Yûsuf ile İmam Muhammed ise Abdullah b. Zeyd'den gelen diğer bir rivayeti ve Medine halkının uygulamasını esas alarak tekbirin ezanın başında da iki defa okunacağını söylemişlerdir.

İkâmet sözleri de ezanda olduğu gibidir; ancak burada, “Hayye ale’l-felâh”tan sonra “Kad kâmeti’s-salâh” (namaz başlamıştır) cümlesi iki defa tekrar edilir.

Hiz. Peygamber ve ilk iki halifesi zamanında cuma günleri sadece hutbeden önce bir iç ezan okunurdu. Hiz. Osman devrinden itibaren cuma namazı için halkın önceden uyarılması amacıyla namaz vakti gelince dışarıda da ezan okunmaya başlandı.

İslâm’ın şiârı ve müslüman varlığının sembolü olarak kabul edilen ezanı terketme hususunda söz birliği içinde bulunan müslüman bir şehir veya bölge halkına karşı başka bir çözüm şekli bulunamadığı takdirde savaş açılmasının gerektiğine dair ittifak halinde olan İslâm hukukçuları ezanın dinî hükmü konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hanefî ve Şâfiî mezheplerindeki hâkim görüşe, Mâlikî ve Şîa’dan İmâmiyye mezhepleriyle Ahmed b. Hanbel’den nakledilen bir rivayete göre ezan okumak sünnet-i müekkededir. Şâfiî mezhebindeki bir görüşe göre farz-ı kifâye, bazı Hanefî âlimlerine göre de vaciptir. Hanbelîler ise bir yerleşim yerinde ezan okunmasını farz-ı kifâye kabul ederler. Cuma namazı kılınan yerleşim merkezleri konusunda Mâlikîler de bu görüştedir.

Mâna ve muhtevası bakımından ezan hem namaz hem de İslâm için bir çağrıdır. Yani ezan vasıtasıyla insanlar bir taraftan namaza çağrılırken diğer taraftan İslâm'ın üç temel ilkesini oluşturan Allah'ın varlığı ve birliği, Hz. Muhammed'in O'nun elçisi olduğu ve asıl kurtuluşun (felâh) âhiret mutluluğunda bulunduğu gerçeği açıklanmış olur. Yer küresinin güneş karşısındaki konumu ve kendi çevresinde dönüşü ile namaz vakitlerinin olduğu göz önünde bulundurulduğu takdirde müslümanlarla meskûn olan her noktada günde beş defa okunan ezanın kesintisiz devam ettiği, bu ilâhî mesajın günün her anında yeryüzünden yükseldiği anlaşılır. Hz. Peygamber'den nakledilen birçok hadis ezanın mâna ve önemini dile getirmekte ve ezan okumanın faziletlerini belirtmektedir (meselâ bk. Buhârî, "Ezân", 4, 9; Müslim, "Şalât", 14-18; Ebû Dâvûd, "Şalât", 60).

Ezan namaz vakti girdikten sonra okunmalıdır; vaktinden önce okunursa iadesi gerekir. Hanefî ve Şâfiîler'e göre ezanın sahih olması için niyet şart değildir; Mâlikî ve Hanbelîler ise niyeti şart koşarlar. Ayrıca ezan Arapça sözleri ve bilinen tertibiyle okunmalıdır. Hanefî ve Hanbelîler'e göre ezanın Arapça'dan başka bir dilde okunması câiz değildir. Şâfiî mezhebine göre ise Arapça bilmeyen yabancıların ezanı asıl şekliyle okuyabilen birinin bulunmaması halinde kendi dillerinde ezan okumaları mümkündür. Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre ezanda tertip vaciptir; sözlerinin sırası değiştirildiği takdirde yeni baştan okunması gerekir. Tertibi sünnet sayan Hanefiler'e göre ise sıranın bozulduğu yerden alınarak devam edilir. Ezanı erginlik veya temyiz çağına gelmiş bir kimse okumalıdır. Gayri mümeyyiz çocuğun okuyacağı ezan geçersizdir. Ayrıca müezzinin ezan sırasında konuşması mekruhtur. Çokça konuşma veya uzunca susma suretiyle ezan sözleri arasına fasıla girmesi halinde ise baştan tekrar edilmesi gerekir.

Ezan farz olan namazlar için okunur. Camide okunan ezan duyuluyorsa evlerde kılınacak namaz için ayrıca ezan okunmaz. Ezanın duyulmadığı uzak bir mesafede veya yerleşim merkezleri dışında bulunanlar da ezan okurlar. Cenaze namazı ile vitir, bayram, teravih, yağmur duası namazı ve farz-ı ayın olmayan diğer namazlar için ezan okunmaz. Farz namazlar dışında güneş tutulması vb. sebeplerle cemaatle kılınan namazlar için Hz. Peygamber zamanında ezan okunmamış, müslümanlar, "es-Salâte (es-salâtü) câmiaten" (cemaatle namaza geliniz) diye çağırılmışlardır (Buhârî, "Küsûf", 3, 8; Müslim, "Küsûf", 4). Yeni doğan bebeğin sağ kulağına hafif sesle ezan, sol kulağına da ikâmet okumak menduptur (Ebû Dâvûd, "Edeb", 108; Tirmizî, "Edâhî", 17).

Müezzinin sesinin gür ve güzel olması, ezanı ayakta ve yüksekçe bir yere çıkıp dinleyenlerin tekrarına imkân verecek şekilde yavaş okuması, sesin daha güçlü çıkmasına yardımcı olacağı için şehâdet parmaklarının uçlarını kulaklarına götürmesi veya ellerini kulaklarının üzerine koyması, kibleye yönelmesi, "Hayye ale's-salâh" derken yüzünü sağa, "Hayye ale'l-felâh" derken de sola çevirmesi, dinî hassasiyet sahibi ve abdestli olması müstehaptır.

Ezanı işiten bir müslüman müezzinin sözlerini ondan sonra tekrar eder. Ancak, "Hayye ale's-salâh" ve "Hayye ale'l-felâh"ta bunların yerine "Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh" (bütün değişimler, bütün güç ve hareket Allah'ın iradesiyle mümkündür) cümlesini tekrar eder. Sabah ezanında ilâve edilen, "es-Salâtü hayrûn mine'n-nevm" cümlesine de, "Sadakte ve berirte" (doğru ve haklı söyledin) diye karşılık verilir. Ezan okunduktan sonra

özürsüz olarak namaz kılmadan camiden çıkmak Hanbelîler'e göre haram, Şâfiîler'e göre de mekruhtur.

Ezanın bitiminden sonra Hz. Peygamber'in öğrettiği ve şefaatine vesile olacağını haber verdiği şu dua okunur:

اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة آت محمدا الوسيلة والفضيلة وابعثه)
مقاما محمودا الذي وعدته

“Ey bu mükemmel davetin ve dâimî çağrının [veya kılınacak namazın] rabbi olan Allahım! Muhammed’e sana yaklaşırcı her türlü vesileyi ihsan et, onu faziletlerle donat. Onu -Kur’ân-ı Kerîm’inde- vaad ettiğin övgü makamına yücelt” [Buhârî, “Ezân”, 8]).

EZANIN FAZİLETİ

Aşağıdaki hadis ezandaki büyük ecir şöyle dile getirir:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“İnsanlar, eğer ezan okumak ile namazın ilk safında yer almada ne (gibi bir hayır ve bereket) olduğunu bilseler, sonra da bunu elde etmek için kur’a çekmekten başka çare kalmasaydı, mutlaka kur’a baş vururlardı.” (Buhari 615, Müslim 437, Tirmizi 225, Nesei 1/269,2/23, Muvatta 1/68,131)

Abdullah ibni Abdurrahman ibni Ebi Sa’sa (Rahmetullahi Aleyh) şöyle dedi:

“Ebu Said (Radiyahallahu Anh) bana şöyle dedi:

–Seni, koyunları ve kır hayatını seviyor görüyorum. Koyunlarınla birlikte veya kırdan olunca namaz ezanı okursan, ezan sırasında sesini yükselt! Zira müezzinin sesini insan, cin ve sair her ne işitirse en uzağı bile kıyamet günü onun lehinde şahadet eder.

Ebu Said (Radiyahallahu Anh) sözlerini şöyle tamamladı:

–Ben bunu, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’den işittim.” (Buhari 609, Nesei 2/13, Muvatta 1/69)

Ebu Hureyre (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Namaz için ezan okunduğu zaman şeytan oradan sesli sesli yellenerak uzaklaşır, ezanı duyamayacağı yere kadar kaçır. Ezan bitince geri gelir. İkamete başlanınca yine uzaklaşır, ikamet bitince geri dönüp kişi ile kalbinin arasına girer ve şunu hatırla, bunu düşün diye aklında daha önce hiç olmayan şeylerle vesvese verir. Öyle ki (buna kapılan) kişi kaç rekat kıldığını bilemeyecek hale gelir.” (Buhari 608, Müslim 389, Ebu Davud 516, Muvatta 1/69, Nesei 2/21)

Abdullah ibni Amr bin As' (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'i işittim şöyle buyuruyordu:

“Ezanı işittiğiniz zaman müezzinin söylediğini aynen (kelime kelime) tekrar edin. Sonra bana salat-u selam okuyun. Zira kim bana salat-u selam okursa Allah da ona on misliyle rahmet eder. Sonra benim için el-vesile'yi talep edin. Zira o, cennete bir makamdır ki, o makam mutlaka Allah'ın kullarından birinin olacaktır. Ona sahip olacak kimsenin ben olmamı ümid ediyorum. Kim benim için Allah'tan el-vesile'yi talep ederse, şefaati kendisine vacib olur.” (Müslim 384/11, Ebu Davud 522, Nesei 2/23, Tirmizi 208, İbni Mace 720, Buhari Ezan 7)

Cabir (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Herkim, ezanı (tamamını) işittiği zaman şöyle derse, kıyamet günü benim şefaati o kimseye helal ve vacip olur.”

اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ النَّامَةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ، وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ
مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي، وَعَدْتَهُ

“Ey bu tam davetin ve kılınacak namazın Rabbi olan Allah'ım! Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e vesile ve fazileti ver. Ve Onu vadettiğin Makam-ı Mahmud'a (Şefaati Makamı'na) ulaştır.” (Buhari 2/665, Müslim 385/12 Ebu Davud 529, Tirmizi 211, Nesei 2/26, İbni Mace 722)

Ebu Cuhayfe (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

“Bilal (Radiyahallahu Anh)'ı ezan okurken gördüm. İki parmağı kulaklarının üzerinde olduğu halde, ezan okurken, onun ağzını şu tarafa, bu tarafa (sağa sola) dönerken takibe koyuldum.” (Buhari 634, Müslim 503, Ebu Davud 520, Tirmizi 197, Nesei 2/12)

Osman bin Ebi'l-As (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

“Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in bana en son vasiyetlerinden biri de, ezanına mukabil ücret almayan bir müezzin tutmamdı.” (Ebu Davud 531, Tirmizi 209, Nesei 2/23, İbni Mace, Albani İrvau'l-Ğalil Fi Tahrici Ehadisi Menari's-Sebil 5/316)

Beni Neccar'dan bir kadın (Radiyahallahu Anha) demiştir ki:

“Benim evim, Mescid-i Nebevi'nin etrafındaki en uzun ev idi. Bilal (Radiyahallahu Anh), sabah ezanını evimin damında okurdu. Seher vaktinde gelir, dama oturur fecri gözetlerdi. Vaktin girdiğini görünce gerneşir ve sonra da:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَحْمَدُكَ، وَأَسْتَغِيثُكَ عَلَى قَرِيْشٍ أَنْ يُقِيمُوا دِيْنَكَ

Ey Allah'ım! Kuşkusuz ki, ben Sana hamdediyorum. Senin dinini ikame etmeleri için, Kureyş'e karşı yardım etmeni istiyorum, der ve ezan okurdu. Allah'a yemin ederim ki, Bilal (Radiyahallahu Anh)'ın bu duayı terk ettiği tek bir gece bilmiyorum! (Ebu Davud 519)

Cabir (Radiyahallahu Anh) şöyle dedi:

Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Bilal (Radiyahallahu Anh)'e:

“Ezan okuduğun zaman ağır ağır oku! Kamet getirdiğin zaman da peş peşe seri oku! Ezanla kametin arasına, yemek yiyenin yemeğinden, içenini içmesinden, üzerine sıkışarak helaya girmiş olanın heladan fariğ olacağı bir zaman fasılası koy! Beni görünceye kadar da (kamet için) ayağa kalkmayın!” (Tirmizi 195, Albani Silsiletu'l-Ehadisi's-Sahihah 887)

Ezan'ın Sıhhatinin Şartları

1. Müslüman olmak.

Kâfir'in ezanı sahih olmaz. Çünkü kâfir ibadet ehli değildir.

2. Temyiz sahibi olmak.

Mümeyyiz olmayan çocuğun ezanı sahih olmaz. Çünkü çocuk ibadet ehli değildir, vakti tesbit etme ehliyeti de yoktur.

3. Erkek olmak.

Kadının, erkekler için ezan okuması ve erkeklere imamlık yapması sahih değildir.

4. Ezan'ı tertibe riayet ederek okumak.

Ezan'ı, Hz. Peygamber ve ashabına tâbi olmak için tertibe riayet ederek okumak şarttır. Tertipli okumayı terketmek ezan'ı, ilan olmaktan çıkarır.

5. Ezan lafızlarını peşpeşe okumak.

Ezan lafızları arasında büyük bir fasıla olmamalıdır; zira bu, ezan'ın sahih olmasını engeller.

6. Ezan, cemaat için okunuyorsa sesi yükseltmek.

Münferid olarak ezan okunuyorsa, cemaati olmayan bir mescidde de olsa sesi yükseltmek sünnettir. Cemaatle namaz kılınmış olan mescidde kendisi için ezan okuyorsa, insanların başka bir namaz'ın vaktinin girdiğini sanmamaları için kişinin sesini kısması sünnettir.

Kadınların cemaatle kıldıkları namaz için ezan okumaları mendub değildir. Çünkü onların seslerini yükseltmelerinde fitne sözkonusudur.

7. Namaz vaktinin girmesini beklemek. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

“Namaz vakti girdiğinde içinizden biri size ezan okusun”. (Buharî/602; Müslim/674)

Namaz, ancak vaktin girmesiyle kılınabilir. Ezan da vaktin girdiğini ilan etmektir. Bu nedenle vakit girmeden okunan ezan'ın sahih olmadığına âlimler ittifak etmişlerdir. Ancak sabah namazı bundan hariçtir; sabah namazı için gece yarısından itibaren ezan okunabilir. Bunun nedeni ileride izah edilecektir.

Ezan'ın Sünnetleri

1. Müezzin'in kibleye dönmesi.

Çünkü selef ve haleften nakledildiğine göre kible yönlerin en şerefi isidir.

2. Müezzin'in, küçük ve büyük hadesten (abdestsizlik ve cünüp-lükten) temiz olması.

Abdestsiz bir kimsenin ezan okuması tenzihen mekruhtur. Cünüb bir kimsenin ezan okuması ise tahrimen mekruhtur. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

“Taharetsizken (abdestsizken), aziz ve celil olan Allah'ı anmayı hoş görmüyorum.” (Ebu Dâvud)

3. Ezan'ı ayakta, okumak.

Çünkü Hz. Peygamber **'Ey Bilal! Kalk, namaz için nida et (ezan oku)'** buyurmuştur.

4. Hayye ale's-salah derken -göğsünü kiblede çevirmeden- başını sağa, hayye ale'l-felah derken de başını sola çevirmek.

Ebu Cuheyfe şöyle diyor: **"Bilal'ın hayye ale's-salâh ve hayye ale'l-felah derken başını sağa ve sola çevirdiğini gördüm"**. (Buhari/608)

5. Ezan lafızlarını tertil ile (ağır ağır) okumak.

Çünkü ezan, meydanda olmayan (işinde-gücünde olan) insanlara namaz. vaktini ilan etmektir. Tertil ile okumak, ilanın daha iyi duyulmasını sağlar.

6. Ezan'da tercî yapmak.

Bu, Ebu Mahzûre'den rivayet edilen bir hadîsle sabit olmuştur. (Müslim/379) (Şâfi mezhebine göredir)

7. Sabah ezanında tesvib yapmak.

Tesvib, hayye ale'l-felah dedikten sonra iki defa es-salâtu hayrun min'en-nevm (namaz uykudan hayırlıdır) demektir. Çünkü bu husus hadîsle sabit olmuştur. (Ebu Dâvud/500)

8. Müezzin'in güzel ve'gür sesli olması.

Böylece ezan'ı dinleyenlerin kalbi incilir ve ona icabet etmeye meyleder. Ezanı rüyasında

gören Abdullah b. Zeyd'e, Hz. Peygamber şöyle demiştir:

“Bilal ile kalk ve rüyanda gördüklerini Bilal'e öğret de o okusun. Çünkü onun sesi senden daha gürdür.” (Ebu Dâvud/499)

9. Müezzin'in, halk arasında ahlakıyla ve adaletiyle tanınan bir kişi olması.

Böyle olan müezzin'in çağrısına halk daha kolay icabet eder. Zira fâsık bir kimsenin çağrısına icabet edilmez.

Ayrıca ezan'da sesi uzatıp teganni yapmak mekruhtur. 11. Sabah ezanını iki müezzin'in okuması.

Müezzinlerden biri fecr'den önce, diğeri de fecr'den sonra ezan okumalıdır. Bunun delili şu hadîstir:

Bilal ezan'ı erken okuyor. Siz İbn Ümmi Mektum'un ezanını işitinceye kadar (sahurda) yeyip-içiniz. (Buharî/592; Müslim/1092)

12. Ezan'ı duyan kimsenin susup müezzin'in söylediklerini tekrar etmesi sünnettir.

“Siz ezan'ı işittiğiniz zaman müezzin'in söylediklerini aynen tekrar edin.” (Buharî/586; Müslim/383)

Ancak müezzin hayye ale's-salâh dediği zaman dinleyenler lâ havle vela kuvvete illâ billah (ibadetlere yöneliş, günahlardan dönüş ancak Allah'ın yardımı ile) demelidirler. Bunun delili şu hadîslerdir:

“Müezzin hayye ale's-salâh ve hayye ale'l-felah dediğinde dinleyenler lâ havle vela kuvvete illâ billah demelidir.” (Buhari/588; Müslim/385)

Hadîsin sonunda şöyle denmiştir:

“Kim bunu kalbinden, söylerse cennet'e girer.”

13. Ezan'dan sonra dua etmek ve Hz. Peygamber'e salâvat getirmek.

Hem müezzin, hem de ezanı duyanlar için, ezan bittikten sonra Hz. Peygamber'e salâvat getirip Hz. Peygamber'den varid olan dua'yı okumak sünnettir. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

“Müezzin'in ezanım-işittiğiniz zaman siz de onun söylediklerini tekrar edin. Sonra bana salât ve selâm okuyun. Çünkü her kim bana bir salât okursa, bundan dolayı Allah ona on salât getirir. Sonra Allah'tan benim için vesile'yi isteyin. Vesile, cennet'te bir derecedir ki o, Allah'ın kullarından yalnız birine nasip olacaktır. Umarım ki o kul ben olayım. Kim benim için Allah'tan vesile'yi isterse ona şefaât vâsıl olacaktır.” (Müslim/384, (Abdullah b. Arar b. As'taş))

“Kim ezanı işittiği zaman 'Ey Allahım! Ey bu tam davetin ve kılınmak üzere olan bu

namazın rabbi! Muhammed'e vesîle'yi ve fazileti ihsan et, bir de onu kendisine va'dettiğin Makam-ı Mahmud'a ulaştır' derse kıyamet günü benim şefaati ona vacib olur. (Buhârî/579)

Tam davetten maksat, tağyir ve tebdili kabul etmeyen tevhid'in davetidir. Fazilet, ahlâkların tümünden üstün olan bir mertebedir. Makam-ı Mahmud ise, herkesin sahibini övdüğü makamdır. Allah'ın va'dinden maksat, ***'Rabbini seni övgüye değer bir makama (Makam-ı Mahmud'a) göndermesi umulur'*** (İsra/79) ayetidir.

İstikbâl-i kible

Sözlükte “yön, yönelinen cihet veya şey” anlamına gelen **kible** terim olarak müslümanların namazda yönelmeleri gereken istikameti, Kâbe'yi ifade eder. Kâbe'ye yönelmek ayrıca ezan, ikâmet (kâmet), cenazenin defni, hayvan kesimi, dua gibi hususlarda da söz konusudur.

Hiz. Peygamber (s.a.s.) ve sahâbiler namazlarını Medine döneminin ilk bir buçuk yılında, Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya doğru kılmışlardı. Hicretten 16 veya 17 ay sonra, Recep ayının ortalarında bir pazartesi günü Mescid-i Seleme de öğle namazının ikinci rekâtı kılınırken vahy nazil oldu ve Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem ile ashab yönlerini Mescid-i Aksa'dan Mescid-i Haram'a çevirdiler. Mü'minler, Rasul-i Ekrem sav'ın sevincine ortak oldular. Bedir Gazvesi'nden iki ay kadar önce inen;

“Yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. Siz de olduğunuz yerde, yüzünüzü onun tarafına çevirin.” âyetiyle, kible Kâbe'ye çevrildi. (Bakara, 2/144)

Kible, sadece Mekke-i Mükərreme'deki taş binadan ibâret değildir. Şeriata göre kible, Kâbe'nin üstünden ta Arş'a, altından ise Ferşe kadar uzanan nuranî bir sütun ve direktir.

Bu sebeble kişi ister uçağın içinde Kâbe'nin üstünde olsun, isterse yerin karnında Kâbe'nin altında bulunsun, bu nuranî sütuna yönelerek namazını kılar. İstikbâl-i kible şartını böylece yerine getirmiş olur.

Kâbe'yi gözle gören kişi, bizzat Kâbe'nin kendisine yönelir. Kâbe'den uzakta bulunan kişi ise, onun bulunduğu tarafa yönelir. Yüzünü ve yönünü o tarafa çevirmesi yeterlidir. Kible yönünün tam olarak bilinmemesi durumunda, araştırma yapılır ve yoğunlaşmış kanaate göre yönelerek namaz kılınır. Araştırma eski veya yeni bir mihrabı esas almak, bilen güvenilir bir kişiye sormak, pusula ve benzeri âletler, kutup yıldızı, güneş, ay, rüzgârın esme yönü gibi kanıtlar yardımıyla yapılır. Kible hakkında bilgisi olan kimseyi bulan kişi,

onun verdiği habere uyar. Namaz içinde iken uyarılırsa, uyarılan yöne dönmesi gerekir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ve sahabenin uygulaması böyle olmuştur. (Bakara, 2/115; Zeylâî, Nasbu'r-Raye, I, 304; Tirmizî, Salât, 139; Nesâî, Sıyâm, 43; İbn Mâce, İkâme, 56)

Kible yönünü bilmeyen kimse, birine sormadan veya kıblenin ne tarafta olduğunu araştırma zahmetine katlanmadan (ictihad etmeden) rastgele bir tarafa yönelse, namaz esnasında yöneldiği tarafın kesin olarak kible tarafı olduğunu anlasa namazı yeniden kılar. Çünkü namazın ilk kısmı şüpheli olduğu için, sağlam kanaate dayalı ikinci kısım, şüpheli birinci kısım üzerine bina edilemez. Ancak bu durumu namazı bitirdikten sonra anlayacak olursa, iade etmesi gerekmez. Ebû Yûsuf'a göre her iki durumda da iade etmesi gerekmez.

Bir kimse namazda iken, bir özür olmaksızın göğsünü kible tarafından çevirecek olsa namazı bozulur. Otomobil, otobüs, tren, vapur, uçak, at gibi binek üzerinde her türlü nâfile namaz kılınabildiği gibi, yere inip kılma imkânı bulunmayan durumlarda farz namaz da kılınabilir. Binek üzerinde kible tarafına yönelme veya kible yönünü izleme imkânı olmayınca, mümkün olan tarafa doğru namaz kılınır. Çünkü yükümlülükler gücün yetmesiyle sınırlıdır.

Kibleyi Tayin Etmek

Mekke dışında oturanların kiblesi, fukahaya göre Kâbe cihetidir. Sahih olanda budur. **Ancak Kâbe ciheti ne ile belirlenir:**

- a) Kasaba ve şehirlerde camilerdeki mihraplar ve minarelerin şerefeye açılan kapısıdır.
- b) Camilerden uzak bir semtte ise yerli halktan sormak gerekir.
- c) Yanında pusula taşıyor ve manyetik sapmaları da hesaba katmasını biliyorsa, onunla kibleyi tayin eder.

Deniz ya da çölde bulunanlara gelince:

- a) Yanlarında pusula varsa onunla tespit ederler.
- b) Pusula yoksa güneşli bir havada bulunuyorlarsa, bulundukları yerin kuzey ya da güney yarım kürenin nerede olduğunu hesaplayarak, güneşe göre kibleyi tayin ederler. Geceleyin ise yıldızlarla tespiti çalışırlar.
- c) Bunların hiçbirisi mümkün değilse, ictihad edip kanaatlerine göre bir tespit yaparak namaz kılarlar.

Binek üzerinde veya vasıtada olan kimse:

Bir özründen dolayı binekten veya vasıttadan yere inip namaz kılamayan kimse, kibleye yönelerek namaz kılması şart değildir. Mümkün olduğu şekilde hangi cihet olursa olsun niyet edip namaz kılar.

Kibleyi belirlemede soracak kimse bulamadığında, ictihad edip bulmaya çalışır. Namaz kıldıktan sonra başka cihete yöneldiğini anlarsa, artık namazı iade etmez. Ama namazda iken bunu fark ederse, namazı bozmadan yön değiştirir.

Yanında bulunduğu bölge halkından ve aynı zamanda kibleyi bilenlerden bir kimse bulunduğu halde, **sormayıp** kendi ictihadına göre namaz kılar, sonra kibleye yönelmediğini anlar veya kendisine bu hususta bilgi verilirse, **namazı iade etmesi gerekir**. Böyle hallerde kibleyi sormadan namaza durulmaması gerekir.

Boş arazide kibleyi belirlemede şüpheye düşmeden namazını kılar, sonra şüpheye düşerse, yanlış cihete yöneldiğini kesin olarak bilinceye kadar kıldığı namaz caizdir. Namazda iken hata ettiğini anlarsa, fukahadan bir kısmına göre yeniden namazı kılar. Kibleyi isabet ettiğini anlarsa namazını tamamlar.

Kible konusunda şüpheli olur, fakat araştırmadan rastgele bir cihete yönelerek namaz kılar ve namazda hata ettiğini anlarsa, o namazı bozup yeniden kılması gerekir. Namazı bitirdikten sonra hata yaptığını anlarsa, yine iade etmesi vacibdir. İsabet ettiğini anlarsa, artık namazı iade etmesine gerek kalmaz.

Kibleyi Nasıl Bulurum?

1-) Pusula ile Yön Bulma

Pusula ile yönümüzü nasıl bulacağız?

Öncelikle etrafınızda metal cinsinden birşey bulunmamasına dikkat etmelisiniz. Pusulayı elinizde yere paralel tutun. Veya bir masa üstüne koyun. Çünkü pusula iğnesinin rahat şekilde dönebilmesi için bu şekilde tutuyoruz. Pusula iğnesi hareketsiz kalana kadar beklenir. Pusula iğnesinin renkli ucu kuzeyi gösterir. Diğer yönler ile kible yönünüzü daha rahat bulabilmek için şunu yapın. Elinizdeki veya masa üstündeki pusulayı, pusula iğnesinin kuzeyi gösteren renkli ucu ile pusula yuvasındaki N (Kuzey) karşılaştıracak şekilde dönün. Pusula iğnesinin renkli ucu ile pusula kadranındaki N çakıştığında, pusuladaki E doğuya, S güneye, W batıya işaret etmiş olacaktır. Eğer bulunduğunuz yerin pusula için kible açısını biliyorsanız pusula yuvasındaki N'den saat yönünde o dereceyi kadrandaki bulun. O açının göstermiş olduğu yön, o konum için kible yönüdür. Örneğin, Niğde için pusula kible açısı 163 derecedir. Pusula iğnesi ile kadrandaki N çakışık durumda iken, saat yönünde 163 derecenin gösterdiği yön kible yönünüzdür.

2-) Güneş ile Yön Bulma

a) Güneşin Durumuna Göre Yön Tayini

Nerede olursanız olun güneşin doğduğu taraf doğudur. Eğer güneşin doğduğu tarafa yüzünüzü dönerseniz arka tarafınız batı, sol tarafınız kuzey, sağ tarafınız ise güney olacaktır. Akşama doğru güneşin batış yönüne yüzünüzü dönerseniz önünüz batı, arka taraf doğu, sol tarafınız güney, sağ tarafınız ise kuzey olacaktır. Güneşin doğuş esnasında bu işlemi şu şekilde de yapabilirsiniz. Sağ kolumuzu güneşin doğduğu tarafa uzatırsak sol kolumuz batı, ön taraf kuzey arka yönümüz ise güneyi işaret edecektir. Kible yönünü ise Türkiye açısından doğu bölgelerimiz için güney, batı illerimiz için ise hafif güneydoğu

olarak belirtmiş olsak hata etmiş olmayız. Bu arada Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunda ise güneydoğu yönü kible yönü olarak düşünülebilir.

b) Parlak ve güneşli bir günde, çubuk yardımıyla da kolayca ana yönleri bulup, kible yönümüzü tespit edebiliriz. Yarım yahut bir metrelik bir çubuk (veya düz dal parçasını) yere dikeriz. Çubuğun o anki gölgesinin sonlandığı yer taş vb. ile işaretlenir. Yaklaşık olarak 20 dakika veya yarım saat beklenir. Zamanla gölge hareket ettiğinden bu süre sonunda başka bir taşla sopa gölgesinin ucu işaretlenir. Birinci taş/işareti sol ve ikinci taş/işareti sağ tarafınıza aldığınızda yüzünüz kuzey, arka tarafınız güneye bakacaktır. Veya birinci taş sol, ikinci taş sağ ayağınızı yerleştirirseniz önünüz kuzey, arkanız güney yönüne işaret edecektir.

Yine çubuk kullanılarak şu şekilde de yön tespitinde bulunabilirsiniz: Güneşin tam tepede olduğu öğle vakti, çubuğun gölgesi en kısa boydadır. Tam öğle vaktinde çubuğun en kısa olduğu anı yakalayın. Tam öğle vakti çubuğun gölgesi kuzeyi göstermektedir. Buradan hareketle tersi yön güney olmaktadır.

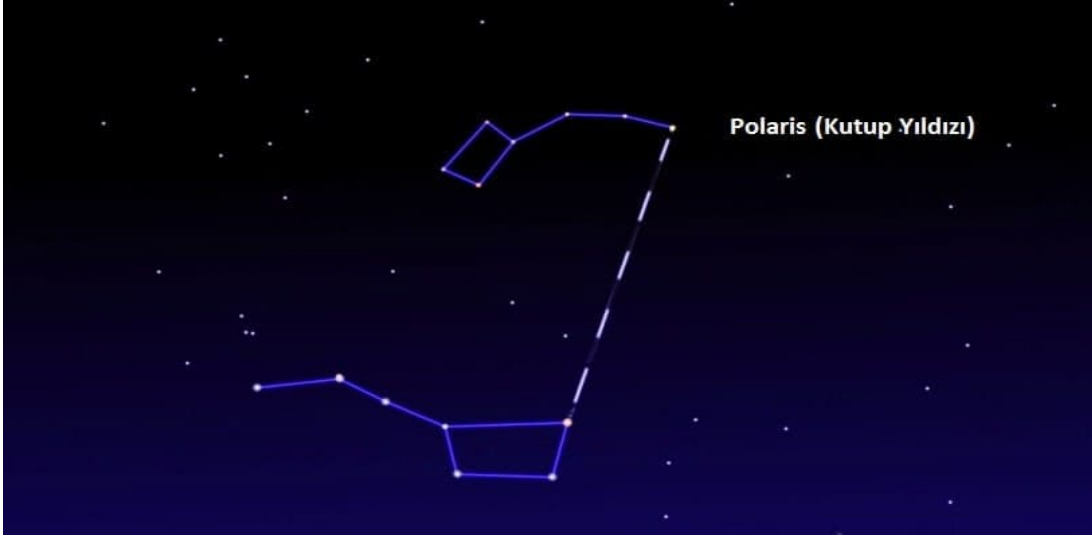
c) Kible Saati

Güneş yardımıyla kible yönünü bulabildiğimiz pratik ve doğru sonucu veren bir diğer yöntem ise kible saatidir. Namaz vakitli takvimlerde her şehir için ayrı ayrı 5 vakit namaz vaktinin yanında kible saatide (Kible veya Kible S. şeklinde) verilmektedir.

Bulduğunuz yerleşim biriminin kible saati vaktinde güneşe yönelen kimse, kibleye dönmüş olur. İşte güneşe bakılarak veya ona dönülerek kiblenin tayin edildiği kible saati hem pratik ve hem de sıhhatli bir yöntemdir. Ülkemiz açısından ele alındığında kible saati vakti genel olarak güney yöne tekabül etmektedir. Batıya gidildikçe yani Avrupa ülkelerinin birçoğunda güneydoğuya işaret etmektedir.

3- Geceleri Kutup Yıldızı ile Yön Bulma

Kutup yıldızı, bir şehrin ışıklarının arasında bile fark edilebilecek kadar parlaktır. Hatta Ay'ın dolunay evresinde olması bile, Kuzey Yıldızı'nın görülmesini engelleyemez. Bu nedenle, Kuzey Yarım kürede Polaris (Kutup Yıldızı)'i bulmak, kuzey yönünü bildiğiniz anlamına gelir. Polaris (Kutup Yıldızı), Küçük Ayı takım yıldızında bulunur. 7 yıldızın birleştirilmesiyle oluşan Küçük Kepçe'de bu takım yıldızın içerisinde yer almaktadır. Kuzey Yıldızı olan Polaris, yıldızları oldukça sönük görünen Küçük Kepçe'nin sonunda bulunuyor. Yıldızın Küçük Ayı üzerinde olduğunu bilsek de, Polaris'i bulmanın en iyi yolu Büyük Ayı takımı yıldızı içerisinde bulunan yol gösterici iki yıldız olan, Dubhe ve Merak'ı kullanmaktan geçiyor. Bu iki yıldız Büyük Ayı'nın içerisindeki cezvenin dış kısmında bulunuyor. Yapmanız gereken şey basit. Sadece bu iki yıldız arasında bir çizgi çizin ve Küçük Kepçe'ye doğru yaklaşık 5 kat uzatın ve sonunda Polaris'i bulmuş olacaksınız. Artık kutup yıldızını bulduğumuza göre yönümüzü de biliyor olmalısınız. Kuzey Kutup yıldızından üzerinden kuzey yönümüzü belirledikten sonra diğer yönleride daha önce anlatılandan hareketle kolayca bulabilirsiniz.

4- Geceleri Ay ile Yön Bulma

Ay hilal evresinde iken yön tespiti yapılabilir. Ay hilal durumunda iken, hilalin iki ucu arasına hayalen bir çizgi çizin. Eğer ortaya çıkan şekil küçük "d" harfine benziyor ise ayın uçları batıyı, küçük "b" harfine benziyorsa doğuyu gösterir. Yani yönlerin baş harflerinin tersi yön gibi düşünebilirsiniz. Hilalin farklı iki durumunda da dikkat edilirse uçlar arasında çizilen -hayali- çizginin üste uzanan kısmı kuzeyi, alta uzanan kısmı ise güneyi işaret eder. Ama hilalin iki farklı evresine göre doğu ile batı yer değiştirir ki buna dikkat etmek icap eder. Hilal uçları, "d" ise batıyı, "b" ise doğuyu gösterir. dogayakacis.com tarafından hazırlanmış resmi incelemenizi tavsiye ederiz.

5- Cami ve Mezarlar ile Yön Bulma

Camilerde mihrap (imamın namaz kıldırıldığı yer) -ülkümüzde- kibleyi gösterir. Cami minarelerinin şerefeye açılan kapısı -ülkümüzde- yine kibleyi gösterir. Müslüman mezarlarında baş taraf batıyı, ayaklar doğuyu, yüz ise güneyi gösterir.

6- Doğada Yön Bulma

a) Karınca Yuvaları: Karıncalar sıcak ve güneşi seven hayvanlardır. Dolayısıyla daha çok güneş ışığına maruz kalmak isterler. Bundan dolayı yuvalarını güney tarafı görebilecek ortamlara yaparlar. Güneşden daha fazla istifade etmek için yuvalarının ağzını güney

tarafa, çıkardıkları toprakları ise güneşe mani olmaması için kuzey tarafa yığarlar. Veya şöyle de diyebiliriz; karıncalar yuvalarının etrafına yığdıkları toprağın kuzeye bakan yönünü daha yüksek tutarlar.

b) Yosunlar ile Yön Bulma: Kara yosunları nemi sever, güneş ışığından hoşlanmaz. Dolayısıyla taş ve ağaçların taban veya gövdesinde oluşan yosunlar/yeşillenmeler kuzey tarafına işaret eder. Güney yarım kürede ise güney tarafında. Bu yöntem bazan tam sonuç almamıza engel olabilir. Mesela, bazı durumlarda nemli bir ortamda ağacın tamamı veya önemli bir kısmı yosunla kaplanmış olabiliyor.

c) Bitkiler ve Ağaçlar: Kuzey yarımkürede -gece- ayçiçeği (günebakan) çiçekleri ile çölde kaktüsler güneye doğru eğilir. Ağaç dalları genellikle güney yönüne doğru gelişir ve uzar. Özellikle büyük ağaçların altından yukarıya doğru baktığınızda dalların güney tarafına daha baskınlaştığını fark edebilirsiniz. Çevrenizde yeni kesilmiş bir ağaç kökü görürseniz üzerindeki halkalara bakın. Halkların eninin kısa olduğu taraf kuzeydir. Halka aralıklarının geniş olduğu taraf ise güney olur. Dağlık ve yamaç alanların güneş taraflarındaki bitki örtüsü daha zengindir. Dolayısıyla yamaçlık alanların güney yönündeki bitkiler daha erken çiçek açıp gelişir.

d) İğne ile Yön Bulma: Metal bir iğne, ataç veya ince metal ile de yön bulunabilir. İğne üzerinden hareket edecek olursak, öncelikle iğnenin delikli kalın tarafını (mıknatıs veya yünlü giyecekler ile bir miktar sürtmek suretiyle) mıknatısladıktan sonra suyun üzerine yatay ve batmasını engelleyecek şekilde dikkatli olarak yerleştirelim. Eğer batacak olursa kağıt veya yaprak üzerine koymak suretiyle de aynı işlemi yapabiliriz. İğnenin sivri ucu kuzeyi gösterecek şekilde dönecektir. Yalnız sapmaları engellemek için etrafınızda metal cisim, mıknatıs, saat, cep telefonu olmamasına dikkat ediniz.

e) Karın Erimesi: Dağların güney tarafındaki karlar daha çabuk erir. Yamaç veya dağların kuzeye bakan tarafındaki karlar daha geç erir.

Bu anlatılan genel olarak kuzey yarım küre, özelde ise ülkemiz (Türkiye) içindir. Buradaki yöntemler vasıtasıyla bulduğunuz yön, bizim kible yönümüzü bulmayı da kolaylaştıracaktır. Zira ülkemiz açısından kible, doğu vilayetlerimizde genel olarak güney, batı bölgelerimizde ise hafif güneydoğu istikametindedir. Yaklaşık yerine tam kible yönünün tespiti için bulunduğunuz konumun pusula için kible açısını öğrenerek pusulaya uygulamanızı veya Google Maps alt yapısı ile kible hattınızı alarak kible yönünüzü tayin etmenizi öneririz. Kiblebulma.com ana sayfamızda bu iki husus üzerinden kible yönünüzü bulabileceğinizi ayrıca not edelim. Eksiklerimiz ve eklemek istedikleriniz için yorum bölümümüzü kullanmanızı tavsiye ederiz.

İSTİNCÂ, İSTİBRÂ VE İSTİNKÂ

Sözlükte “kurtulmak, uzaklaşmak”, anlamındaki **berâet** kökünden türeyen **istibrâ** “bir şeyden kurtulmayı istemek” demektir. Terim olarak ise abdest bozduktan sonra dışkı veya idrarın tamamen kesildiğini anlamak için bir süre beklemeyi ve bu amaçla bazı davranışlarda bulunmayı ifade eder. “Bir sıkıntıdan kurtulmak, bir şeyi kesmek”

mânasındaki **necâ (necât)** kökünden gelen **istincâ** da “bir şeyden kurtulmaya, vücuttan çıkan pisliği temizlemeye çalışmak” anlamındadır. Terim olarak tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra dışkı ve idrar kalıntısını su vb. şeylerle temizlemeyi anlatır. “Temizlenmek” mânasındaki **istitâbe** de istincâ karşılığında kullanılır.

Fıkıh kitaplarında istibrâ, hem küçük hem büyük abdest bozduktan sonra idrar ve dışkı için söz konusu edilmişse de pratikte daha çok idrar yollarındaki akıntı ve sızıntının tamamen kesilmesini beklemekle ilgili olup bilhassa erkekler açısından önem taşır. Resûl-i Ekrem’in, idrardan sakınmamanın kabir azabına sebep olacağına dair açıklamalarını (Buhârî, “Vuğû”, 55; İbn Mâce, “Ṭahâret”, 26) delil alan Hanefî ve Mâlikî âlimleri istibrâyı vâcip (farz), Şâfiîler ve Hanbelîler ise müstehap kabul etmişlerdir. Ancak istibrânın müstehap olduğunu söyleyenlerin bu hükmü, temizlik yapıldıktan sonra vücudun ve elbisenin tekrar kirlenme ihtimaliyle, vâcip olduğunu söyleyenlerin ise abdest aldıktan sonra gelecek bir akıntının abdesti ve dolayısıyla namazı geçersiz kılmasıyla irtibatlandırdıkları görülmektedir. İstibrânın müstehap olduğunu kabul edenlere göre de abdest sonrası bir akıntının abdesti bozacağı tartışmasızdır. Bu bakımdan görüş ayrılığının temelde olmayıp daha çok meseleye farklı açılardan bakmaktan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Nitekim Hanefî âlimi İbn Âbidîn, abdestin bozulmayacağından emin olunması halinde istibrânın vâcip değil mendup olduğunu belirtir (Reddû’l-muhtâr, I, 344). İstibrâ normalde istincâdan önce yapılmakla birlikte hemen abdest alınacaksa kişinin özel durumuna bağlı olarak gerekirse istincâdan sonra da tekrarlanması, abdest ve dolayısıyla namazın geçerliliği bakımından ihtiyata daha uygundur. Çünkü vücut ve elbiseye belli miktarda necâset bulaşması dinen affedilmişse de abdestsiz namaz geçerli değildir. İdrardan sakınmamanın kabir azabına yol açtığına dair hadis azaba, vücut veya elbiseye pislik bulaşmasının sebep olacağı şeklinde ilk akla gelen anlamı yanında istibrâ yapmaksızın abdest alındıktan sonra gelen idrarın abdesti bozacağı ve abdestsiz namaz kılmanın azaba sebep teşkil edeceği şeklinde de yorumlanmıştır (Karâfî, I, 211). Ancak temel amaçlarından biri iç huzurun sağlanması olan ibadetin bir tereddüt ve sıkıntı kaynağı haline gelmemesi için bu konuda aşırı biçimde şüpheli davranmaktan ve vesveseden kesinlikle kaçınılması istenmiştir. Fıkıh kitaplarında istibrâ için yapılan öksürme, yürüme, yatma gibi tavsiyelerin dinî bir mahiyeti olmayıp her kişi kendi açısından en uygun usulü uygulamalıdır.

Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre istincâ vâcip (farz), Hanefîler’e ve Mâlikî mezhebinde bir görüşe göre ise sünnettir. İlk görüşe göre istincâsız namaz geçerli değil, diğerine göre ise kerâhatle câizdir.

Temizliğin su ile yapılması esastır; taş, bez vb. şeylerle silinmek ruhsat mahiyetindedir. Hz. Peygamber’in tuvalette sağ elin kullanılmamasına yönelik emrinden dolayı (Buhârî, “Vuğû”, 18; Müslim, “Ṭahâret”, 57, 63-65) istincânın zaruret bulunmadıkça sağ elle yapılması mekruh kabul edilmiştir. Yine Resûl-i Ekrem’in emir ve tavsiyeleri çerçevesinde fıkıh âlimleri tezek, kemik, insan ve hayvanların yiyecekleri türünden maddeler, ilim vasıtası olan kâğıt kullanılmasını haram veya mekruh saymışlardır. Günümüzde yalnız temizlik amacıyla imal edilen tuvalet kâğıdı vb. maddelerin istincâda kullanılmasında dinî açıdan bir sakınca bulunmadığı, ayrıca imkânların elverdiği ölçüde su ile birlikte sabun kullanılmasının sağlık açısından gerekli olduğu açıktır.

İstibra Nedir?

Erkeklerin idrardan sonra, idrar sızıntısının tamamen kesilmesini beklemelerine istibra denir. Bunu yapmak vâcibdir.

İdrar sızıntısı her insanda olur. Ancak bâzı kimselerde çabuk kesilir; bâzılarında ise, akıntı bir müddet daha devam eder. Herkes durumunu bilerek, abdest almadan önce, sızıntının kesilmesine çalışmalı, sonra abdest almalıdır.

İdrar Sızıntısını Durdurmak İçin Ne Yapılabilir?

İstibranın, yani, idrar sızıntısını durdurmanın çeşitli yolları vardır: Tuvaletten çıktıktan sonra hemen abdest almayıp biraz yürümek veya öksürmek veya ayakları biraz kımıldatmak gibi hareketlerle, idrar yollarında kalmış olan sızıntıların dışarı çıkması temin edilebilir. Herkes kendi durumunu bilerek bu yollardan birini tatbik eder. Mühim olan sızıntının kesilmesidir.

İstibra Yapılmadan Abdest Alınca Ne Olur?

Küçük su döktükten sonra istibranın yapılması durumu, abdestin sıhhatına mâni olan idrar sızıntısını kesmek içindir. İdrarını yaptıktan hemen sonra, istibra yapmadan abdest alan ve bu sırada da kendisinden idrar akıntısı gelen kimsenin aldığı abdest, haberi olmadan bozulur ve bu abdestle kılınan namaz da sahih olmaz. Bu bakımdan istibra konusunda oldukça titiz davranmalıdır.

Bir hadîs-i şerîfte:

"İdrardan sakınınız. Çünkü kabir azâbının çoğa ondandır." (İbn Mâce, Tâhâret 26; Nesâî, Sehv 88) buyrulur, Müslümanların, küçük su döktükten sonra temizliğe (istibraya) son derece dikkat etmeleri istenmiştir. Kadınlara istibra gerekmez. Onların idrar yaptıktan sonra hemen abdest almayıp bir süre beklemeleri kâfidir.

İstinca ve İstibranın Âdâbı:

Önce istinca ve istibraya sebep olan tuvalete girme ve hâcet giderme âdâbını bilmek gereklidir. Şöyle ki:

* Tuvalete girileceği zaman parmağında lâfza-i celâl yazılı yüzük veya ceplerinde âyet yazılı sayfa veya Kur'an'dan bir parça var ise, bunların çıkarılması, tuvalete sokulmaması, yahut da muşambaya veya naylona sarılı vaziyette cepte taşınması gerekir. Yüzüğün ters çevrilerek avuç içine alınması da kifâyet eder.

* **Daha tuvalete girmeden:** "Allahümme innî eûzü bike mine'l-hubsi ve'l-habâis.." diye dua edilmesi müstehabdır.

* Tuvalete sol ayakla girilir ve sağ ayakla çıkılır.

* Tuvalette kibleye karşı oturulmamalı ve kible tarafına arka da dönülmemelidir. Bunlar mekruhtur. Fakat evlerdeki tuvaletler kibleye karşı yapılmışsa, artık zarurete binaen bunda

bir beis yoktur. **Şâfiî ve Mâlikî'ye göre** kapalı bina içindeki tuvaletlerde kıbleye karşı dönmekte hiçbir mahzur yoktur. Kıbleye dönmemek mecburiyeti, kırlarda def-i hâcet yapılacak zamanlara aittir.

* Tuvalette iken mecbur kalmadıkça konuşulmaz, zikredilmez, selâm alınmaz.

* Tuvaletlere tükürerek veya sümkürerek nahoş bir görüntüye sebep olmamak da âdâbdandır.

* Özürsüz ayakta idrar yapmamak da âdâbdandır.

Hazret-i Ömer (ra)'in bildirdiğine göre, bir keresinde ayakta idrar yaparken Resûlullah Efendimiz (asm) onu görmüş ve: **"Ya Ömer, ayakta idrar yapma."** demiştir. Hz. Ömer (ra) bundan sonra bir daha ayakta idrar boşaltmamıştır. Fakat zaruret halinde ve idrar sıçrantılarından da korunmak mümkün olduğu takdirde, ayakta da su dökülebilir. Çünkü ashabdan bâzıları, Resûlullah (asm)'ın ayakta da su döktüğünü görmüşlerdir. Bu durum zaruret ve idrarın sıçramaması haline hamledilmiştir. Oturarak idrar etmek, temizlik yönünden de daha iyidir. Bu şekilde idrar torbası daha iyi boşalır. Akıntı ve sızıntı da azalır.

* Def-i hâcet yaparken, avret mahalline ve vücuttan çıkan pisliğe bakılmamalıdır.

* **Tuvaletten çıkıldığında:** "Elhamdü lillâhi'llezî ezhebe annî'l-ezâ ve âfânî" denilmesi âdâbdandır.

İstinca'nın Mekruhları Nelerdir?

* Rüzgâra karşı, durgun ve akar sulara doğru idrar yapmak mekruhtur. Meyve ağacı altlarına, gölgelik yerlere, ekin tarlalarına, karınca ve haşerat yuvalarına, yollar üzerine def-i hâcet etmek de mekruh sayılır. Bilhâssa insanların gideceği yolları ve oturacağı gölgelikleri kirletmek, hadîste şiddetle men'edilmiş, bu hâlin insanların eziyet duymalarına, dolayısıyla da lânet ve sövmelerine sebep olacağı bildirilmiştir.

Sakınılması gereken bir husus da, umumî tuvaletlerde büyük hâcetini yaptıktan sonra, tuvaleti tam temizlemeden, kıyısında köşesinde pislikler bırakarak çıkmaktır. Bu durum da insanlara eziyet verir, nefretlerini mûcib olur. Hadîs'teki nehyin şümûlüne girer.

İstinca ve istibrada temizlik hep sol el ile yapılır. Hadîs-i şerîf'te,

"Hiç biriniz küçük abdest bozarken erkeklik uzvunu kesinlikle sağ eliyle tutmasın, sağ eliyle silinmesin, bir şey içerken kabın içine solumasın!" (Buhârî, Vudû 19)

buyurulmuştur. Âlimler, bu hadîse binaen, sağ el ile temizlenmeyi mekruh saymıştır.

* İstinca suyu kullanırken şiddetle suyu çarpmamalı, sıçrantı yapmamaya çalışmalıdır.

* Avret yerlerinin gözükmekten korkulan hallerde, istinca terk edilir.

* Gusledilen yere küçük su dökülmesi de caiz görülmemiştir. "**Umum vesveseler bundandır.**" denmiştir. Ancak akıntı varsa ve idrar, gusledilen yerde kalmayıp akıp gidiyorsa, caiz olur diyenler de olmuştur. İhtiyâta riâyette fayda vardır.

* İstinca yapamayacak kadar hasta olan bir kimse, zevcesi yoksa istincayı terkeder. Hasta olan kadın da kocası yoksa o da istincayı terkeder. Yabancıların bunlara taharet vermesi câiz olmaz.